CONRADI A LIECHTENAW VRSPERGENSIS ... CHRONICON: QUO OMNES FERE VETERES, ...

Burchardus : Urspergensis, Lambertus : Hersfeldensis, ...

CONRADI A LIECHTENAW

VRSPERGENSIS COENOBII, ORDINIS PRÆMONSTRATENS.

AD MINDULAM, IN AUGUSTANA Diœcesi Abbatis, qui circa annum Christi MCCXXX. floruit,

CHRONICON:

QUO OMNES FERE VETERES, POTISSIMUM VERO rerum Germanicarum & Gallicarum Historici succinctè continentur: & à Nino Assyriorum rege, usq; ad Friderici II. Imperatoris German. tempora præcipuæ historiæ ac res gestæ enarrantur.

Cui annexa sunt

PARALEIPOMENA RERUM MEMORABILIUM, A FRIDERICO II. usq. ad Carolum V. Augustum, hoc est ab Anno, Domini 1230. usq. ad annum 1537. ex Probatioribus Scriptoribus, per Historiarum Studiosum magnâ diligentiâ & accuratione collecta.

Accesserunt huic Editioni duorum antiquissimorum Historicorum

ANNALES,

RHEGINONIS ABBATIS BRUMIENSIS:

&

LAMBERTI SCHAFFNABURGENSIS MONACHI.

Quibus non tam Augustorum quàm aliorum Germanorum præclarè olim, at raræ res gestæ sigillatim annotatæ, fideliter ac jucundè recensentur.

Editio novissima, cum INDICE in omnes tres Authores accuratè ac locupletissimè concinnato.

ARGENTORATI

Sumptibus Lazari Zetzneri Bibliopol.

ANNO M. DC. IX.

ILLUSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. PHILIPPO COMITI PALATINO RHENI, ET DVCI BAVARIÆ,

Principi clementissimo, Philippus Melanchton S. D.

MEmini Capnionem libenter cum cæteras eximias & heroicas virtutes laudatissimi avi tui, principis Palatini Philippi prædicare, tum verò narrare, quanta in eo aviditas, quantum studium non solùm domesticæ antiquitatis inquirendæ, sed etiam Græcæ & Latinæ historiæ cognoscendæ fuerit, de qua sæpe disserentes audiebat viros eximia doctrina & prudentia præditos, Iohannem Dalburgium Episcopum Vangionum, & Rodolphum Agricolam, ac paucos quosdam alios. Cùmque non solum magnitudine & veritate rerum Persicarum & Græcarum delectaretur, sed etiam juvaret eũ, seriem, initia, incremẽta, inclinationesq; imperiorum considerare, curavit sibi multa à Dalburgio, Rodolpho, & Capnione, ex præcipuis historicis Græcis, quædam etiam ex poetis in nostrum sermonem transferri, & quasi quandam epitomen confici, res maximè illustres, & vitæ ac moribus utiles, annotato imperiorum ac temporum ordine, continentem, qua in re Capnio consilium & prudentiam avi tui magnopere laudabat, non modo quod ipsam rerum gestarum atq; exemplorum memoriã, viro principi, & ad gubernacula Reipublicæ sedẽti, prodesse intellexisset, sed etiã acute vidisset, quãtum referat, temporum atque imperiorum seriem tenere. Etsi enim exempla ipsa per sese multùm valent undecunque electa, tamen ordo imperiorum & rerũ gestarũ de multis maximis rebus homines ingeniosos admonet. Prodest ad pietatem, initia, incrementa, depravationes, correctiones religionum videre, considerare etiã quomodo nõ humano consilio, aut viribus, sed divinitus imperia constituta sint, deinde propter justitiam defensa, postremò propter tyrannidẽ, impietatem, libidines, ambitionem conciderint. Illud etiam utile est, occasiones observare, quibus ab aliis gentibus ad alias imperia trãslata sint, quæ interdum cũ per sese essent levissimæ, tamen momẽta fuerunt rerum maximarũ. Postremò jucundissimum est in conspectu habere totius humani generis ortum, propagationem & omnes insignes mutationes, quod ipsum etiam multa monet ad pietatem utilia. Iure igitur avi tui prudentia admiranda est, qui acquiescere animo in cognoscendis historiis non potuit, donec contextum haberet, pepetuum opus, universæ antiquitatis. Sed hujus generis Epitomas conficere, non est mediocrium artificum. Magnum enim & difficile opus est, integram historiam rectè scribere, & haud scio an inter eloquentiæ opera, omnium longè difficillimũ. Facilius est tales commentarios excerpere, sed tamẽ eligere ea quæ plurimum habent ponderis, intelligere consilia atque occasiones negotiorum, hominis est, non solum non hebetis, sed etiam usu periti, & versati in republica: & aptè distribuere, & dulcidè recitare, nemo nisi liberali doctrina excultus potest. Itaque cum lego Germanicorum scriptorum χρονικὰ seu historias, non rarò deploro hanc infœlicitatem nostræ nationis, quòd cum optimos principes genuerit, cum res gesserit pulcherrimas, & utiles universo Christiano nomini, literarum lumine res nostrorum hominum carent. Quanquam enim non prorsus ingenia nostris scriptoribus defuerunt, tamen scientia reipublicæ defuit, & ratio dicendi. Scribebant enim historias monachi plærunque imperiti reipublicæ, qui veteres historicos ne viderant quidem, sine exemplo, sine arte infantes. Itaque Stabium audivi narrantem Imperatoris Maximiliani consilium, quem constituisse ajebat, certis hominibus doctis mandata dare, ut collectis undiq; Germanicis chronicis, quia alius alia annotasset, ex fragmentis illis, Germanicam historiam integram, quantum fieri posset, componerent. Sed vel occupationibus impeditus, vel quia non satis idoneos homines rei tantæ, qui quidem vacui fuissent, reperiebat, inceptum omisit. Quanquam igitur

jure in nostris scriptoribus desiderari multa possunt, tamen faciendum est scilicet, id quod res fert. Non sunt negligenda hæc, quanquam rudia monumenta majorum nostrorum, quæ multas pulcherrimas virtutes nostrorum regum & ducum si non satis illustrant, vivis, ut ita dicam coloribus, adumbrant tamen, & homines prudentes hæc ipsa adumbratio multa monere potest. Itaque fui hortator Cratoni typographo viro optimo, ut recuderet nobis hoc Chronicon abbatis Urspergensis. Nullum enim in hoc genere scriptum hominis Germani & de rebus nostratibus aliud reliquum est locupletius atque utilius. Nemo de rebus Germanicis plura collegit, deinde industriam ejus in temporibus annotandis, in quibus fuit multo cæteris diligentior, admodum probo. Utinam Epitome veterum rerum Persicarum, Græcarum, & Romanarum elegantior esset. Sed tamen quia studium habuit contexendæ propemodum perpetuæ historiæ, cum venisset mihi in mentem judicium avi tui, de serie imperiorum cognoscenda, præcipuè tibi princeps nobilissime dedicandum hoc opus esse censui. Neque enim dubitabam quin ut cæteras Avi tui virtutes, ita etiam diligentiam in inquirenda antiquitate, effingeres atque imitarere, cum quidem scias quantum utilitatis cognitio historiæ, præcipuè principibus afferat. Ad hæc audio te non solùm amare, sed etiam præclare intelligere literas, ac multa non solùm in otio, sed etiam in ipsis negotiis, in castris, inter turbarum atque armorum strepitum, legere solere, ac præcipuè colere illam philosophiæ partem de rebus cœlestibus, dignissimam summis viris. Sperabam igitur te, siquando ut soles, legis historias, libenter etiam hunc scriptorem degustaturum esse. Nemo plura complexus est de Francis & Carolorum posteritate, ex qua vetus familia fuit Palatinorum principum. Nemo plura dixit de Guelfis, à quibus orta est nobilissima Ducũ familia, qui nunc Bavariam tenent. Postremò nullis majorum voluptatem afferunt historiæ, quàm qui res memoria dignas gerunt, qui suas etiam laudes in historia legunt. Extat autem tuum beneficiũ erga patriam, & universam Germaniam maximum. Tua enim fide, virtute, ac fœlicitate anno millesimo quingentesimo nono defensa est Vienna Austriaca, cum eam Turcorum ingens multitudo cinxisset obsidione, & oppugnaret accerrimè. Siquis expendet quantum terrorem intulerint Turci, quanta trepidatio totius Europæ tunc fuerit, quò barbaries & crudelitas Turcorum progressura fuerit amissa Vienna, intelligit vix ullum Ducem multis seculis melius de patria meritum esse, quàm te. Virtus apud Xenophontem ait ἥδιστον ἀκρόαμα esse, audire laudes rerum à nobis præclarè gestarum. Quare cum laudes etiam tuas in hac historia lecturus sis, gratius hoc munus tibi fore confido.

Excipe igitur hunc scriptorem & hæc studia, quorum scientia aliquid ad cæteras tuas laudes ornamenti tibi addit, benignè defendito, quæ præsertim his miserrimis temporibus ab iis qui reipublicæ præsunt omni opoe, mnibus viribus propter publicam utilitatem tuenda sunt. Bene vale Illustrissime Princeps.

(:)

CRATO MYLIVS SELESTA-DIENSIS PHILIPPO MELANCHTHONI PRAECEPTORI charissimo S. D

Cum beneficio artis typographicæ hac tempestate in lucem prodeunt optimi quique authores, nulli verò avidius leguntur, quam Historici, nimirum quòd historia est testis temporum, lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ: & tu Charissime præceptor, superioribus Francofurdianis nundinis Chronicum Abbatis Urspergensis, ex singulari amore, quo discipulum complecteris, officinæ meæ novæ dares, dedi operam, ut quoniam hoc exemplar anno millesimo quingentesimo decimoquinto excusum, esset in multis locis depravatum, per studiosum quendam Historiarum, virum candidum, recognosceretur, & excusum per me legeretur expeditius. Is, quoniam Urspergensis ὁ ῥαψῳδὸς sua collegit ex Josepho, Eusebio, Orosio, Historia Tripartita, Eutropio, Procopio, Beda, Iornande, Historia rerum Geticarum, Vuitichindo, Eginhardo, & plerisque alius, ordine quicquid in Urspergensi legitur ad exemplaria authorum contulit. Et, Deus bone, quas hic mendas expunxit; restituta in melius lectione? Qui volet gustum facere, tantùm conferat hanc nostram æditionem cum priore in Historia Gothorum, & pro carbonibus (meo saltem judicio) thesaurum habebit.

Græca quæ deerant, adjecit, quæ perperam erant posita, emendavit. Ad hoc institutum bene merendi de lectoribus historiarum non parum juverunt duo vetusta exemplaria scripta, quorum unum communicavit doctissimus & humanissimus vir Johannes Huttichus, Antiquitatis & historiarum studiosissimus, quod ille habet ex Bibliotheca clarissimi Wormatiensis episcopi Johannis Dalbergii: Alterum Gaspar Hedio doctor Argent. vir tui amantissimus dedit, quod ex cœnobio Augustinianorum Argen. illi contigit: utrunque exemplar titulum habuit Eusebii, sed erat ipsissimus Urspergensis, nisi quod hic impostor quidam coccycis in morem, suas nænias immiscuit, prodigiosa quadam libidine conspurcans utilem historiam, non aliter, quàm si quis generosum vinum lotio vitiet aut aceto. Nam ubi Urspergensis exemplar Augustæ impressum anno decimo quinto, pollicebatur Alexandri Magni historiam alibi, sed tamen non præstitit. In duobus scriptis exemplaribus habebatur excerptum de vita Alexandri magni, Idem de mirabilibus Alexandri, planè tale, ut nemo sine risu legisset. Meminit enim inter alia anilia testamenti Alexandri per notarium ordinati, his verbis: Statim fecit venire notarium, & ordinavit testamentum, &c. Hic ne quid lectori deesset, ex Raphaele Volaterrano, Epitome Alexandri Magni in vicē posita est. Nihil diffido, quin diligentiā hanc candidi viri, quem nosti, historiarū admodum studiosi, in recognoscenda hac historiarum Rapsodia sis commendaturus tu quoq;, quæ ornatissimo ac mirè perspicaci viro D. Beato Rhenano gentili meo admodū probatur: ea ipsa ex adiectis in marginem scholijs & annotatiunculis facilè apparet, quæ ceu indices sunt, & amnes comites, ut ad mare historiarum (si lector velit) venire queat. Nolo hic multa verba profundere, (ut in proverbio est) Opus artificem. Qui hunc nostrum Urspergensem contulerit ad exemplar ante hac excusum, repurgatum à mendis plusquā sexcentis, non poterit non bene præcari recognitori. Et quoniam nostrates Augusti sæpe infamantur de hæresi à monachis scriptoribus, quoties videlicet jura sua tueri conati sunt de investitura Episcoporum, Abbatum, & cæterorum Prælatorum, ac infringere tyrannidem Romani Pontificis tentarunt, antidotum in margine aut præfatiunculam parvam adjectam habet lector, Monachos, tum historiarum scriptores, magno Episcopo Romano addictissimos fuisse. Ea verò quæ pro defensione Cæsarum scripta fuerunt, malitia temporum & hominum suppressa & abolita satis constat.

Hic idem recognitor mihi novo typographo, imò historiarum amatoribus operam suā collocavit, ut, quoniam Chronicum Abbatis Urspergensis, in Friderico secundo, hoc est, anno milessimo CCXXX, desinit: hic historiarum studiosus, ab eo tempore usque ad annum præsentum, exprobatioribus qui habentur scriptoribus, Paraleipomena in arctum cogeret & annecteret, quod fecit sanè non indiligenter & candidè, nescio quàm fœliciter. Certè quicquid hic peccatū est, non authori imputetur, sed meæ, hoc est, typographi im-

portunitate, qui spacio duorum mensium à bono viro extorsi, quod biennium poposcisset, non tam meũ, quàm emptoris commodum spectans, ne cogerer Urspergensem sine his Paralipomenis extrudere. In quibus si non omnia cohærent, pleraque hiant, ac parum plenè tradita sunt, omissa multa, tamen cordatus lector facile deprehendet in his circunctis quo spectarit author innominatus, nimirum ut lectione historiarum in dies magis formaretur & juvaretur judiciũ pietatis, libertatis Germaniæ pro qua tanta designarunt Principes fortissimi, magnanimi Cæsares, Fridericus secundus, Conradus, Rudolphus, Heinricus septimus, Ludovicus Bavarus, Sigismundus rex, & post hunc Sigismundus Austriæ dux contra Nicolaum Cusanum Cardinalem, & Resp. quædam (ut taceam de iis qui hodie vivunt, ne adulationis notam mihi quis inurat) qua de re extant libri non contemnendi, & aliquot principum electorum Palatini & Brandenburgensis acres epistolæ & pungentes contra Papam iniqua petentem. Quam indignè verò à Romanensibus tractati illi, nec illi solùm prophani (si dijs placet) principes, sed Ecclesiastici quoque, hoc est, Archiepiscopi Rheni, apud quos olim ferè summa rerum patriæ fuit, qui quoties Germaniæ consultum cuperent, malè audierunt & peiora sustinuerunt, ut qui vellent sedem Rom. humiliare (hoc enim exprobrabat papa) & Imperialem evehere: quibus jam olim objicibatur, quod etiam vera in papam dicere, contra juramentum esset Episcoporum. O servitutem Germanico & principe pectore indignissimam.

Præterea docebunt hæc paraleipomena, ut res posteriorum conciliorum habuerint deploratè: Et tamen Veritas, temporis filia, semper sese non nihil exeruerit. Perpulchra sunt exempla in Constantiensi Concilio, ubi veritas non solùm odium sed incendium peperit. In Basiliensi Concilio, quale pectus erat in Ludovico Cardinale Arelatensi? ex cuius ore veritas loquebatur, qui minas Principum non timuit, nec terrenæ dignitatis gloriam quæsivit. Qui voluit pauperes etiam presbyteros in concilio audiendos, nec dissimile exemplum in Johanne Segovio theologo piissimo. Et hic habebit lector, nec novum esse, appellare contra papam. Exemplum in Sigismundo Austriæ duce, contra Commendas Romanas. In D. Gregorio, Heymburg dicto, contra Pium secundum papam, qui Germaniã ditiorem exhaurire volebat, & sudorum Germanorum in suas delitias vertere. In Carolo quarto Cæsare liberrimam obiurgationem erga legatum Romani Pontificis & Archiepiscopum Moguntinum, præcipiente sub ea fidelitate qua sibi astringeretur Mogontinus, ut clerum reformaret, tolleretq; abusus in vestibus, calceis, capillis, & toto vitæ habitu. Quod si non fecerit, mandatum esse Imperatorium, ut fructus beneficiorum occuparentur, Fisco Cæsaris præsentandi, & in honestiores usus convertendi.

Præterea bella aliqua regum & principum inter se, Rerumpublicarum cum principibus & episcopis. Hic referuntur brevibus fortia facta Germanorum Imperatorum in Italia. De origine Turcarum & successu, & quod ambitio & discordia ducum Christianorum, victoriam Turcæ sæpenumero tradiderit. De primis Anglicis: de secundis. De Delphino & Armeniacis. De Suitensibus. De sectis Flagellantium. De Bohemiæ sectis. De seditionibus. De Carolo Burgundione, & bello Burgundiaco. De comitiis horum temporum. De successu doctrinæ pietates, studiorum, & pleraque alia Miscellanea, quæ in præsentiarum enumerare nihil opus est.

Epitomē historiæ Scanderbegi, quæ est in duodecim libris, volebat author τῶν παραλειπομένων adiicere: at quia brevitate temporis fieri nequivit, & historiæ Latinæ Scanderbegi exemplar certò expectem à clarissimo doctore Jacobo Spiegelio, qui Carolo Augusto & Ferdinando Cæsari à consiliis est, modò tãtùm primi & secundi libri compendiũ damus.

Jam cum quælibet ætas suos aliquot habuit saniori judicio præditos (ut bonitas Dei nulli tempori alligata est) qui testes essent veritatis, patroni linguarum, & meliorũ disciplinarũ, quiq; effectu misericordiæ tangerentur erga Ecclesiæ Catholicæ res iam multis annis afflictissimas habebit hic lector quæ cum fructu legat, de Nicolao Clemange, Johãne Vuesselo, Johanne Vuessalia, D. Johanne Keyserspergio concionatore Argentoratensi, suæ ætatis oraculo, incomparabili heroe cognato tuo Johanne Reichlino Pfortzensi, Jacobo Vuimphelingo Selestadino concivi meo, qui pro sua mensura certè non parum adjuvit herbescentia per Germaniam studia: De D. Martino Luthero, D. Erasmo Roterodamo, Johanne OEcolampadio, & alijs absolutissimis viris. Author ita affectibus temperavit, ut tamen veritati non potuerit non ferre testimonium, ut qui, quæcunque

ratione fieri posset, optat & ex animo desiderat Christi gloriam, publicam utilitatem, non solùm Germaniæ, sed totius Christiani orbis, cum omni pietate & honestate promota. Et quotquot lecturi sunt quæ modò damus, aut posthac, favente Deo, daturi sumus, ut omnes hi cogitatione communis boni tangantur: ac gratiam horum temporum nullus ad lasciviam transferat, ac Deum qui solus est heros, ac Dominum nostrum Iesum Christum neget. Qui testes fuerunt, resurrectionis Christi pro Evangelio his temporibus, qui visi sunt oculis insipientium mori, quorum nomina in cœlo scripta, & horum catalogus apud pietatis & historiarum studiosos habetur. Unde horum temporum historia Ecclesiastica possit componi, & magno posteritatis fructu legi: horum omnium hic in præsentiarum ferè nulla sit mentio, idq; non sine causa. Si quid subinde dederit Dominus, ex nostra officina, bona spes me habet, à candido, lectores accepturi sunt candidè. Bene valeto Præceptor charissime, & Cranem tuum, quod facis commendatum habe. Argentorati, Anno Domini M. D. XXXVII. mense Martio.

IVSTVS LIPSIVS IN POLITICORVM SVORVM NOTIS.

INter mediæ ætatis Scriptores (proh dedecus!) non est quem pro mediocri historico laudem: adeò labente Imperio barbaries statim & squallor omnia occuparunt. Lambertum tamen Schaffnaburgensem haud planè contemno in rebus Germanicis: uti nec Rodericum Toletanum in Hispanicis: uterq; bonus, quantum potuit in tali ævo.

CONRADI ABBATIS URSPERGENSIS CHRONICUM.

Præfatio.

DE REGNIS ET REGIBUS ET GESTIS TEMPORUM, MULti scripserunt, varia hæc descriptione prosequentes. Nam Moyses ab Adam usq; ad Noe, & à Noe usque ad Abraham, duarum ætatum tempora secundum successiones generationum in populo Dei describit, nullam usquam de Regnis aut Regibus faciens mentionem. Tum quia reges fortè non erant, tum quia non de regibus scribere intendebat, sed mirabilia & leges Dei, quæ gessit in populo suo, enarrare studebat. Hujus itaque & aliorum sacræ historiæ scriptorum tractatus merito præferunt, qui à Deo inspirati, magnalia Dei mirificè inter homines eloquuntur. *Scriptura præferenda omnibus.* Cæterum licet hæc quæ in Lege & Prophetis & Psalmis scripta sunt, ad corroborandam fidem sufficere possint, multi tamen adjecerunt hæc quæ à sanctis dicta sunt, principaliter prosequendo, ex libris etiam Gentilium, de Regnorum & Regum successionibus aliqua satis eleganter interserendo. Ex quibus Orosius & Eusebius & alii quam plures libros Annales ediderunt. *Orosius. Eusebius.* Ex quibus præfatus Eusebius collationes temporum facere conatus est: singulos annos in numeris disponens, in singulis lineis & columnis. A principio disponens quatuor Principatus, scilicet Hebræorum, in quibus non Reges, sed Patriarchæ extiterunt. In secunda columna Regnum & Reges Assyriorum per singulos annos disponit. In tertia columna Regnum & Reges Sicyoniorum per singulos annos ordinat. In quarta columna, quoniam Ægyptii Reges non habuerunt, sed quasi in regno potestates illorum, quas illi dynastias appellabant, disponit singulos annos in singulis lineis usq; ad centum nonaginta annos, per quos à Thebæis per sedecim dynastias regebantur. *Corrupta scriptura Eusebii.* *Ægyptiorũ dynastia potestas .16 sub Thebæis, vide Eusebiũ.* His regnis postmodum accessit in Europa primum regnum Argivorũ, secundum Ægyptiorum, tertium Atheniensium. Hæc ideo dictus Eusebius sic disponit, ut ostendat quotus annus cujuslibet regni sive regis, quotus sit ad quemlibet annum alterius regni, sive alterius regis. Verùm quia præfata scriptura vitio scriptorum omnino est corrupta, & multa difficultas, & modica videtur inesse utilitas, nos eam omittimus, prosequentes & ponentes tantummodo Reges secundum successiones suas, à principio tantummodo in duobus regnis, scilicet Assyriorum & Sicyoniorum, quorum utrosque in singulis columnis post alios ponemus, secundum quod simul extitisse videntur, altrinsecus eos ponendo, contemporaneos quoq; patriarchas, & præfata Ægypti sive alia regna in circulis aliis ponemus, in eisdem spatiis, secundum quod contemporanei fuerunt, singulis annos suos breviter adscribendo. *Cur lineæ & circuli omissi sint præfatione habes.* Ex quibus prudens lector dinumeret progressum regnorum & annorum eorundẽ. De regibus ad reges lineas protrahimus in singulis regnis, quousque ad regnum Romanum in Europa perveniamus. A latere autem sine protractione linearum ponimus Patriarchas sive Reges vel Sacerdotes Judæorum, aut etiam alia quædam quæ in libris divinis evidenter descripta sunt, & explanata à multis expositoribus.

Incipit Chronicum.

NARRAT Philo in libro quæstionum super Genesim, quòd ex tribus filiis Noe adhuc ipso vivente, nati sunt viginti quatuor & tres duces, filii Cham, Nemrot; filii Sem, Jetram: filii Japhet, Sophone: à quibus præfata tria regna processisse creduntur. *Philo.* Primum igitur fuit in Oriente regnum Assyriorum. In Assyria enim prævaluerat dominatus impiæ civitatis. Hujus caput erat illa Babylon, quam ædificavit Nemrot gigas contemptor Dei, principium regni sui. Cujus terrigenæ civitatis nomen aptissimum est, id est confusio. In qua civitate rex primus appellatus est Belus, pater Nini, regnavitque annis sexaginta quinque.

Reges Assyriorum.

I. Belus. 65.

ANno regni Beli 52. natus est Thare pater Abrahæ. Fuit ergo Thare vicesimũ septimum annum agens quando mortuus est Belus. Thare verò anno vitæ suæ 70. genuit Abraham, anno Nini regis Assyriorum 43. qui est annus circiter 1228. ante conditam Romam, vel alteram in Occidente Babyloniam, & annus regni Europis, secundi regis Sicyoniorũ 22.

Ninus

Patriarchæ.

Thare.

Abraham.

Reges Sicyoniorum.

I. Aegialeus. 52.

QUadragesimo quinto anno Beli regis, cœpit regnum Sicyoniorum; in quo regnavit primus Ægialeus annis 52. & ab ejus nomine dicta est terra illa Ægialea, quæ hactenus Peloponesus nuncupatur. Huic succedit Europs qui regnavit annos quadraginta quinque. *Eusebius Europen facit primum.* Europs. 45.

Anno nativitatis Abrahæ cœperunt Thebæi Ægyptiis imperare, annis 190. per dynastias 16.

A

Ninus in regno Assyriorum secundus, quandoque primus ponitur: quia cum cæteri fuissent ante eum fraudis ignari, & finibus regnorum suorum contenti, hic dominationis libidine arma foris extulit, cruentam vitam annis quinquaginta bellando egit, donec omnem Asiam, excepta India, sibi subjecit. Novissimè Zoroastem Bactrianorum regem, eundemq; magicæ artis, ut fertur, repertorem, pugna oppressum interfecit. De quo Aristoteles scribit, quòd vicies centum millia versuum ab ipso condita indiciis voluminum illius declarentur. Ejus verò artem multa post secula Democritus ampliavit. Ninus autem post expugnatum à se orbem, ictu sagittæ interiit. Qui cum regnum Assyriorum cæteris potentius fecisset anno regni sui 45. condidit civitatem nominis sui Ninum, quam Hebræi dicunt Niniven, regnavitque annis 52. decem postquam natus est Abraham. Ab hoc tempore usque ad egressum Israel de Ægypto, sunt anni 505.

Bereasse verjus. — *Ninive condita.* — *Potestates, hoc est principes, potestates, Græci vocant Dynastias & Dominationem potestatum.*

III. *Semiramis. 42.* Semiramis uxor Nini, regnavit post eum in Assyriis annos 42. de qua innumerabilia narrantur. Nam non contenta terminis quos à viro suo tunc solo bellatore acceperat, Æthiopiam bello pressam suo imperio adjecit. Indis bellum intulit, quo præter illam & Alexandrum nullus intravit. Hæc Babyloniam muris coctilibus instauravit, & aggeres propter inundationes aquarum construxit. Hæc privignum suum Trebetam regno expulit, qui per mare & Rhenum & Mosellam classe vectus, Treverim primus construxit, & eam ex nomine suo, ut ajunt Treverenses, appellavit. Unde etiam ad hæc tempora parvum repertum fuit ibi in lapide sculptum hoc Epitaphium:

Babylonia instaurata. — *Treveris condita.*

Nini Semiramis quæ tanto conjuge fœlix
Plurima possedit, sed plura prioribus addit,
Non contenta suis, nec totis finibus orbis,
Expulit à patrio privignum Trebetam regno,
Insignem profugus qui nostram condidit urbem
Treveris &c.

Selchin tertius rex Sicyoniorum regnavit annis 52. &c. Quo regnante usq; adeò cum illis mitia & læta tempora fuerunt, ut eum defunctum velut Deum colerent, sacrificando & ludos celebrando, quos ei primitùs institutos ferunt. III. *Selchin, 52. Eusebius habet Stalchin.*

Hæc quia execrabilis fuit luxuriæ, dum filium suum Ninum seu Niniam de incestuoso sollicitaret concubitu, ab eo, ut ajunt, interficitur, & hic ei succedit in regno. Sub qua & Abraham adolescit in Chaldæa, qui & ipse natione Chaldæus fuit.

Apis quartus Sicyoniorum rex, regnavit annis 25. à quo terra illa Apia dicta est, quæ prius Aegialea nuncupata est, nunc verò Peloponesus appellatur. IIII. *Apis, 25.*

Thelasion rex Sicyoniorum 5. regnavit annos 52. Hujus anno 16. Abraham anno ætatis suæ 85. ex Agar genuit Ismahelem. Hic est annus 10. repromissionis. V. *Thelasion 52.*

Ismahel.

IIII. *Zameis, 38.* Zameis qui & Ninias filius Nini & Semiramidis quartus, regnavit annis 38. Cujus 24. anno Abraham cum esset 75. annorum, Domino jubente de Aran egressus, ivit in terram Chanaan. Factaq; est ad eum repromissio Dei: & hic est annus primus repromissionis. Ex quo ad egressum Israel de Ægypto, computantur anni 430. quorum meminit Paulus Apostolus dicens, Hoc autem dico testamentum, &c. Unde sic supputabantur apud Hebræos anni: annus repromissionis talis vel talis, quod tamen non repperi in Scripturis.

Repromissio facta Abrahæ.

V. *Arius 30.* Hujus tempore Abraham cum centenarius esset, genuit Isaac ex Sara libera nonagenaria, & vixit postea annos 75.

Ægidius Sicyoniorum rex 6. regnavit annos 34. Sub hoc tempore Isaac anno vitæ suæ 60. genuit de Rebecca geminos; quorum major Esau, qui & Edom dictus est, à quo Idumæa, minor verò Jacob; cognominatus est Israel, à quo Israelitæ. VI. *Ægidius. 34.*

Isaac. — *Fratres Jacob, Esau.*

VI. *Aralius 40. Eusebius habet Aralius.* Aralius rex Assyriorum sextus, regnavit annis 40.

VII. *Xerses 30.* Xerses qui & Baleus, rex Assyriorum 7. regnavit annis 30. Usque ad hæc tempora Thebæi imperabant Ægyptiis, per potestates quas dynastias appellabant, ut supra dictum est. Exhinc Pharaones per annos 103. qui & pastores dicti sunt, ob hoc, ut conjicitur, quia Jacob & filii ejus ut pastores ingressi sunt in Ægyptum temporibus eorum.

Turimachus Sicyoniorum rex 7. regnavit annis 45. Sub hoc tempore cœpit regnum Argivorum, ubi primum regnavit Argis Inachus annis 50. Quod regnum duravit ab Inacho usque ad Euristheum primum Mycenarum regem 544. annis. VII. *Turimachus 45.*

VIII. *Armamitres, 38.* Armamitres rex Assyriorum 8. regnavit annos 38. Sub hoc tempore mortuus est Sem post annos quingentos

Leucippus rex Sicyoniorum octavus, regnavit annis 53. VIII. *Leucippus 53.*

REGNUM

Armamitres Eusebius.

gentos à diluvio, & hunc quidam putant esse Melchisedech, traduntq; Hebræi ab hoc usque ad sacerdotium Aaron, omnes primogenitos fuisse sacerdotes, & Deo victimas immolasse, & hæc esse primogenita quæ vendiderit Esau fratri suo Jacob.

IX. *Belochus 35. Belomum habet Eusebius.*

Belochus rex Assyriorum nonus regnavit annis 35.

Sub Belocho cœpit multiplicare hominum genus.

Hoc tempore cœpit multiplicari genus hominum. Tunc Thessalus filius Græci regnavit in Thessalia, sed à Græco Græcia, à Thessalo Thessalia dicta est. Tunc Ogyges condidit Eleusinam in Attica provincia, quæ antiquitus vocabatur Acta, & alias civitates plurimas. Cuius temporibus apud lacũ Tritonidẽ virgo apparuit, quam Græci Minervã vocaverunt. Hoc tempore Iacob Liam duxit & Rachel in Mesopotamia.

X. *Baleus 52.*

Baleus Rex Assyriorum 10. regnavit annos 52. His temporibus diluvium in Achaja factũ est sub Ogyge: in Ægypto quoq; diluvium fuit. Isaac annorũ 180. mortuus est. Iacob genuit Ioseph, 10. filiis antea natis, Hic Ioseph cum 16. esset annorum, à fratribus in Ægyptũ venditur: sed dominus terræ à Pharaone constituitur, cum esset 30. annorum, ad quem pater fame cogente cum omni domo sua descendit, ibiq; habitavit.

REGES AEGYPTI.

HIc post 17. dynastiam apud Ægyptum primus Diapolitanorum Amasis regnavit annos 25. Ab hinc ergo præter Patriarchas, & alia regna incidentia, prosequemur quatuor regna cũ regibus suis, scilicet, Assyriorum, Ægyptorum, Argivorum, Sicyoniorum. Tunc Sparta condita est. Tunc Iacob descendit in Ægyptum cũ familia sua.

Sparta condita.

XI. *Altadas 32.*

Altadas Rex Assyriorum 11. regnavit annis 32.

Tunc Iacob cum esset annorum 147. mortuus est in Ægypto, relinquens Ioseph filiũ suum ducem Ægypti, annorum 57. agentẽ in principatu 27. annos. Ioseph autem corpus patris sui cũ magno honore reduxit in terrã Chanaan.

Chebron Rex Ægypti secundus, regnavit annos 13.

Amenosis Rex Ægyptiorũ tertius, regnavit annos 21.

Prometheus.

His temporibus dicitur Prometheus fuisse, à quo homines factos esse de luto fingũt Poetæ: quia cũ esset sapiẽs, feritatem

I. *Inachus, 50.*

II. *Phorochenus, 60.*

Ioseph.

III. *Apis. 3.*

I. *Amasis 25.*

II. *Chebron. 13.*

III. *Amenosis 21.*

IIII. *Argus, 70*

REGNUM ARGIVORUM.

De hoc regno scripsit Castor Argivorum Chronographus.

Ub Aegidio cœpit regnũ Argivorũ, in quo primus regnavit Inachus annis 50.

Inachus Græcis leges conscripsit.

Eo quoque tempore Phorochenus sive Phoroneus, Inachi & Niobæ filius, secundus regnavit Argis annis 60. Hic primus leges & judicia Græcis conscripsit. Cujus soror Io in Ægypto regina est facta, & Isis dicta. Et quia latè justeque imperaverat, multaque commoda Ægyptiis fecerat, & literas eis instituerat, divinum post mortem meruit honorem, in tantum, ut si quis diceret eam hominem fuisse, plecteretur capite. Hæc Osiridis regis, Ægypti cũ esset uxor, parentibus regis qui omnes fuisse reges dicebantur, sacrificasset, hordei segetem invenit, atque inde spicas marito regi & ejus consiliario Mercurio demonstravit. Unde & eandem Cererem esse quidam volunt. Io verò postea nupta Thelegono, genuit Epaphum.

Io Ægyptiis literas instituit.

IX. *Messapus, 47.*

Messapus rex Sicyoniorũ 9. regnavit annos 47.

Eo tempore Apis tertius regnavit Argis annis 25. quem dicunt esse Serapim. Hic fratrem suũ Aegialeũ præficiens Achajæ, ipse cũ populo ad Ægyptũ navigavit. Ubi cũ mortuus esset, factus est Serapis maximus omniũ Aegyptiorũ deus. Quẽ cum sepultũ venerarentur in sarcophago, priusquam ei templum construeretur, ab eo quod sarcophagum dicunt soros, primum dictus est Sorapis, postea mutato, o in e, est Serapis dictus. Constitutum est etiam de eo, ut quisquis eum hominem fuisse dixisset, capitalem subiret sententiam. Et quoniam ferè in omnibus templis ubi colebatur Isis, colebatur & Serapis, erat ibi simulachrum quod digito labiis impresso admonere videretur, ut silentiũ fieret, scilicet, ne quis eos homines fuisse diceret. Apis ergo non Ægyptiorum, sed Argivorum rex fuit, licet apud Ægyptum hæc ei sint instituta. Ab eodẽ tamen Memphis in Ægypto condita est. Asserunt tamen quidam præfatum simulachrum factum fuisse Joseph nostro, eo quod Ægyptios à fame liberavit.

Serapis simulachrũ de quo, vide Eusebium. lib. 11. hist. Eccle.

Memphis condita.

X. *Eratus 46.*

Eratus rex Sicyoniorum 10. regnavit annos 46.

Argus filius Apis succedens patri, quartus regnavit Argis annos 70. à quo Argi dehinc Argivi dicti sunt. Quo regnante, cœpit Græcia uti frugibus, &

Argivi.

tatem & imperitiam hominum ad humanitatem & scientiã transformavit, Cujus frater Athlas magnus fuit astro-

habere segetes, delatis aliunde seminibus. Hic etiam post mortem divinos meruit honores.

Athlas. *Mercurius.* logus. Qui quoniam cursus syderum in Athlante monte deprehendit, nacta occasione fabula hunc cœlum portare confinxit. Mercurius etiam nepos Athlantis ex filia Maja, multarum artium peritus claruit, & ob hoc post mortem in numerum deorum cessit. Multa quoq; in Græcia his temporibus confinguntur.

XII. *Mamitus.* 30. Mamitus rex Assyriorũ 12. regnavit annos 30.

XIII. *Manchaleus* 30. Manchaleus rex Assyriorum 13. regnavit annos 30.

IIII. *Mefres* 12. Mefres rex Ægypti quartus, regnavit annos 12.

V. *Misphar-mutosis* 26. Mispharmutosis rex Ægypti 5, regnavit annos 26.

XIIII. *Iphereus.* 20. *Epidaurus condita.* Iphereus rex Assyriorum 14. regnavit annos 20. His temporibus Epidaurus civitas condita est. Hæmon etiam regnavit in Thessalia, à quo dicta est Hæmonia. Xantus quoq; Triopa Lesbum civitatem condidit. Et Moyses in Ægypto nascitur. *Lesbus extructa.* V. *Moyses.*

VI. *Tuthemosis.* 9. Tuthemosis rex Ægyptiorum 6. regnavit annis 9.

VII. *Amenopes.* 31. Amenopes rex Ægyptiorum 7. regnavit annis 31.

XV. *Mamilus.* 30. Mamil' rex Assyriorũ, regnavit ãnis 30.

VIII. *Orus.* 38. Orus rex Ægyptiorum 8 regnavit annis 38.

XVI. *Sparetus.* 40. Sparetus rex Assyriorum 16. regnavit annis 40.

Plenneus rex Sicyoniorũ 11. regnavit annis 48. XI. *Plenneus.* 48.

His temporibus Joseph anno vitæ suæ 110. principatus vero 80. defunctus est. Exin Hebræorum servitus dura fuit in Ægypto annis 144. Fiunt autem omnes anni quos Hebræi exegerunt in Ægypto, ducenti viginti quinque, qui computantur ab eo tempore, quo Jacob in Ægyptum descendit cum filiis suis.

Orthopolis rex Sicyoniorum duodecimus, regnavit annos sexaginta tres. XII. *Orthopolis.* 63.

Criassus. 54. Criassus rex Argivorum quintus, regnavit annos 54.

VI. *Phorbas* 35. Phorbas rex Argivorum sextus, regnavit annos 35.

Marathius rex Sicyoniorum decimus tertius regnavit annis triginta. XIII. *Marathius.* 30.

Hercules eo tempore fertur Anthęum superasse luctæ certamine. *Hercules.*

REGNUM ATHENIENSIUM.

Regnum Athensensiũ.

διφυὴς δύο φύσεις ἔχων. Hesych.

Tricesimo quinto anno Moysi, regnum cœpit Atheniensium, ubi primum regnavit Cecrops, qui & Diphyes, annis 50 Diphyes autem dictus est, sive ob longitudinẽ corporis, sive quia cum esset Ægyptius, utranq; linguam sciebat. Ægyptiacam. & Græcã. Hic in Acta, quæ nunc Attica dicitur, Athenas, qua & Diadas vocant, condidit: quam urbem Euboici Orchomenon appellaverunt. Quæ civitas, ut vocaretur Athenę, quod certe nomen à Minerva est, quæ Græce Athena dicitur, hanc causam Varro narrat. Cum apparuisset illic repente olivę arbor, & alio loco erupissent aquæ, regem prodigia ista moverunt. Vnde misit ad Apollinem Delphicum super hac re sciscitanda. Qui respondit, quod Neptunum & Minervam significaret, & quod in civium potestate esset, ex cujus duorũ numinũ nomine potius civitas vocaretur. Hoc oraculo Cecrops accepto, cives omnes utriusque sexus consulendos convocavit. Mos enim tunc in eisdem locis erat, ut etiã fœminæ publicis cõsultationib' interessent. Consulta igitur multitudine. mares pro Neptuno, fœminæ pro Minerva tulere sententias. Sed quia una plus inventa est fœminarum, Minerva vicit. Tunc Neptunus iratus, marinis fluctibus exæstuantibus, terras Atheniensiũ populatus est, quoniam spargere latius quaslibet aquas, dæmonibus difficile non est. Cujus ut iracundia placaretur, triplici supplicio ab Atheniensibus affectę sunt mulieres: Vt nulla ulterius ferrent suffragia: Vt nullus nascentium acciperet nomen maternum: Vt ne quis eas Athenas vocaret. Ita illa civitas mater & nutrix liberalium doctrinarum & tot tantorumque Philosophorum, qua nihil habuit Græcia clarius atque nobilius, ludificantibus dæmonibus de lite deorum suorum maris & fœminæ, & de victoria per fœminas, fœminæ, id est, Minervæ nomen Athenas accepit. Vnde & Cecrops Atticos Athenienses appellavit, & ab eo regio Cecropia vocata est. Ille bovem immolans, primus Iovem invocavit, eumque in sacrificio adorari pręcepit. A quo usque ad primam Olympiadem numerantur reges 17. Principes verò quos mors tantum finiebat, 12. sub quibus apud Gręcos multa miranda narrantur. Tunc enim primum Curetes & Corybantes, qui Gnosum condiderunt, modulatã & consonam in armis saltationem invenerunt. Tunc etiam fuisse in Thessalia diluvium sub Deucalione describitur. Tunc etiam Phaetontis fabulosum incendium. Tunc templũ Apollini Delphis construitur, & multa hujusmodi. A Cecrope verò usque ad Trojæ captivitatem computantur anni 375.

Diphyes dictus Cecrops, quia connubii rationem excogitavit. *Athenis condita.* *Causa nominis Athena.* *Saltatio in armis.* *Delphicum templum construitur.*

XVII. *Ascades* 40. Ascades rex Assyriorum 17. regnavit

Cecrops rex primus Athenien. regnavit

Assyr. *Aeg.* *Athen.* *Arg.* *Sicy.*

Acenceres rex Ægyptiorum 9. regnavit annis 12.

Deucalion. Tunc Deucalion regnare cœpit apud eos qui circa Parnasum morabantur.

Achoris rex Ægyptiorum decimus, regnavit annos 8.

Chencres rex Ægypti 11. regnavit annis 16.

Acherres Ægyptiorum rex duodecimus, regnavit annis 8.

Eductio populi Israel. Aaron primus Pontifex. Moyses anno repromissionis quadringentesimo 30. populum Israhel jubente Deo, in signis & virtuti-

IX. *Acenceres 12.* — I. *Cecrops 50.* — VII. *Troyphas 46.* — X. *Achoris. 8.* — XI. *Chencres 16.* — XII. *Acherres. 8.* — VIII. *Crotopus 21.*

regnavit annos 50.

Troyphas rex Argivorum 7. regnavit annos 46.

Marathus rex Sicyoniorum 14. regnavit annos 20. XIV. *Marathus 20.*

Tunc cœpit esse quadragesimus annus Moysi, 394 : no repromissionis. Qui occiso Ægyptio fugit in terram Madian. Diluvium sub Deucalione in Thessalia fuit.

Echireus rex Sicyoniorum 15. regnavit annis 55. XV. *Echireus. 55*

Crothopus rex Argivorum 8, regnavit annis 21.

bus eduxit de Ægypto, cum esset annorum 80. eisque in heremo per annos 40. legem exposuit. Ab hoc loco usque ad Salomonem & ædificationem templi, numerantur anni 480. Ad captivitatem verò Trojæ, 329. Tunc primus pontifex Hebræorum Aaron constituitur.

Cherres Ægyptiorum rex 13. regnavit annis. 15.

Armeus Ægyptiorum rex 14. regnavit annis 5.

Remesses qui & Ægyptus, à quo Ægyptus, quæ prius Aeria dicebatur nomen accepit, 15. regnavit annis 68.

50. filii. 50 filiæ. Huic erat frater Danaus, qui habuit quinquaginta filias: Ægyptus vero habuit totidē filios, quos Danaus simulatis nuptiis, per filias suas una nocte omnes occidit, excepto Lynceo, qui post eundē Danaū Argis regnavit, qui miseratione suæ sponsæ effugit. Ipse verò Danaus pulso fratre Ægypto regnavit, sed pulsus & ipse postea Argos se contulit, ubi à Steleno benignè susceptus, & ipsū postea expulit, & in loco ejus regnavit.

XVIII. *Amyntes. 45* Amyntes rex Assyriorum 18. regnavit annos 45.

Moyses cum esset annorum 120. anno principatus sui 40. defunctus est, ad cujus obitum à fabrica mundi computantur anni 1730. secundū 70. interpretationē: juxta Hebraicā verò veritatē duo millia, nonaginta tres.

Iosue. Josue, qui & Jesus Nave, minister & successor Moysi, introduxit populum in terram promissionis, & divisit eis terrā, & rexit populum annis 27.

XIX. *Belochus. 25* Belothus rex Assyriorum 19. regnavit annis 25.

Hujus filia Actosa, quæ & Semiramis regnavit cum patre annis 8.

Hoc tempore Jupiter mixtus est Europæ filiæ Phœnicis, quam rapuerunt Cretenses navi, cui fuit insigne Taurus, quam postea Asterius, quem alii Xantum dicunt, rex Cretensium accipiens uxorem, procreavit ex ea Rhadamantū, Sarpedonē & Minoē quos magis ex eadem fœmina filios Jovis fuisse vulgatum est.

XIII. *Cherres 15.* — II. *Granaus 9.* — XIIII. *Armeus 5.* — III. *Amphitrion 9.* — XV. *Remesses 68.* — IIII. *Erichthonius. 50.* — IX. *Stelenus 11.* — X. *Danaus 50.*

Granaus rex Atheniensium 2. regnavit annis. 9.

Amphitrion rex Atheniensium 3. regnavit annis 9.

Erichthonius Atheniensium rex quartus, regnavit annis 50.

Inventio currus. Hic in Græcia primum junxit currum. Ipse quippe in templo Vulcani & Minervæ, quod ambo unum habebant, inventus est puer à dracone involutus, quod significavit eū magnum futurum. Et cum parentes ejus essent ignoti, propter cōmune templū dictus est Vulcani & Minervæ filius. Et quia à dracone involutus erat, draconeis pedibus fingitur natus, & ob hoc junxisse currum.

Stelenus rex Argivorum nonus, regnavit annis 11.

Danaus, à quo & Danai, rex Argivorum 10. expulso Steleno, regnavit annis 50. minoresq; ejus perseveraverunt usq; ad Euristheum filiū Steleni, nepotē Persei, post quem Pelopidæ imperium susceperūt, primo ex ipsis regnante Atreo. Eodē tempore Dardanus Dardaniā condidit, templum Delphis à Flegeo incensum est. Hoc etiā tempore Busyris in Ægypto fuit filius Neptuni & Libyæ filiæ Epaphi. Qui dum apud loca Nilo vicina tyrannidem exerceret, transeuntes hospites crudeli scelere posita ara interfecit. Post hæc, id est, ab egressu filiorū Israel ab Ægypto usq; ad mortē Josue, sacra sunt instituta falsis diis, à reb⁹ quæ memoriā diluvii quod fuerat sub Deucalione, vitęq; erūnosæ, modo ad alta, modo ad plana migrantiū revocarunt. *Templum Delphis incensum à Flegeo.*

Chorax Sicyoniorū rex 16. regnavit annis 30. XVI. *Chorax. 30*

Tunc etiam Cadmus regnavit Thebis

Corinthus, Bithynia, Tarsus, & Paphus condita. bis, ex cujus filia Semele natus est Dionysius, qui & Liber pater & Bacchus dictus est. Postea Cadmus & Phœnix profecti de Thebis in Syriam, apud Tyrum & Sydonem regnaverunt. Linus & Zetus & Amphion hoc tempore in Musica arte claruerunt. Ea quoque quæ de Danae, ex qua Perseus natus est, dicta sunt, hoc tempore gesta sunt. Ephira quæ nunc Corinthus dicitur, à Sysipho condita est, & Bithynia à Phœnice, Tarsus quoque & Paphus conditæ sunt. *Cadmus. Semele. Bacchus. Linus, Zetus, Amphion, musici.*

Assy.	*Aegy.*	*Ath.*	*Judic.*	*Arg.*	*Sicy.*
XX. *Belleppares.3.*	XVI. *Menophis 40*	V *Pandion 40.*	*Gothoniel.* *Phinees.* *Ajoth*	XI. *Lynceus. 41.*	XVII. *Epopeus. 35*

Menophis rex Ægyptiorum 16. regnavit annis 40.

Belleppares rex Assyriorum 20. regnavit annis 30.

Inventor vini. Hoc tempore Dionysius qui & liber pater, vitem dicitur oste disse hospiti suo in Attica terra. Hic etiã subactam Indiam sanguine madefecit, cædibus opplevit, libidinibus polluit gentem, utiq; nulli unquam hominum obnoxiam, vernacula tantum quiete contentam. Habebat aũt multas in exercitu suo fœminas, quæ Bacchæ appellatæ sunt, non tam virtute fortes aut nobiles, quam furore. *Bacchæ.*

Hercules Desimaus. His etiam temporibus Hercules cognomento Desimaus in Phœnice clarus habetur, sed non ille, cujus ingẽtia & innumerabilia facta narrantur, & quem Græci suis literis produnt se ipsum incendisse. Secretiori quippe historia, (ut sanctus Augustinus ait) plures fuisse, qui Hercules, & Liberi patres, & Apollines dicti sunt.

Eo quoque tempore Minos regnavit in Creta, & Celeus in Eleusina. Arcas etiam Jovis Calistonis filius Pelasgis in deditionem receptis, regionem eorum Arcadiã nuncupavit.

Epopeus Sicyoniorum rex 17. regnavit annis 35.

Pandion rex Atheniensium 5. regnavit annis 40. Hujus filiæ fuerunt Progne & Philomena.

Mortuus est Josue cum esset annorum centum & decem. Post cujus mortem cum peccassent filii Israel coram Domino, tradidit eos Dominus in manus alienigenarũ annos 8. deinde clamantibus ad Dominũ, dedit ducem Gothoniel, qui primus judex rexit populum annis 40. quibus annumerantur illi octo afflictionis Hebræorum.

Eo tempore Phinees suscepit sacerdotium.

Lynceus Argivorum rex 11. regnavit annis 41.

Post mortem Gothoniel iterum peccaverunt Hebræi Domino, ipsoque dimittente, afflixerunt eos Allophili annis 18. qui tamen annumerantur annis Ajoth.

Ajoth ex tribu Ephraim, secundus judex Hebræorum, judicavit eos annos 80. Hic utraque manu pro dextra utebatur.

His temporibus cœpit regnum esse in Italia. Quod translatum Romam, per diversas potestates excrevit in Monarchiam Romanorum, quæ hactenus durat, sicut sequens ratio declarabit.

DE REGIBUS ITALIÆ ET ROMAN.

I. *Janus.* Primus in Italia, ut quibusdam placet, regnavit Janus.

II. *Saturnus.* Deinde Saturnus Jovem filium suum è Græcia fugiens, in civitate, quæ ex ejus nomine Saturnia dicta est, latuit. Cujus civitatis ruinæ hactenus cernuntur in finibus Tusciæ, haud procul ab urbe. Hic Saturnus qui in Italia latuit, ab ejus latebra eadem Italia Latiũ appellata est. Ipse n. adiuc rudes populos domos ædificare, terras colere, plantare vineas, docuit, atque humanis moribus vivere: cum antea semiferæ glandium tantũmodo alimentis vitam sustentarent, & aut in speluncis, aut frondibus, virgultisq; contextis casulis habitarent. Ipse etiam eis nummos æreos primus instituit. Pro quibus meritis ab indocili rustica multitudine Deus appellatus est. *Unde Latiũ. Nummi arei primmus inventi.*

III. *Picus.* Post hæc Picus filius ejus, qui fabulose in avem sui nominis dicitur esse mutatus.

IIII. *Faunus.* Post hæc filius ejus, Faunus pater Latini: cujus Latini mater Carmentis Nicostrata creditur latinas literas repperisse, regnante eodem Latino, qui latinam linguã correxit, & latinos de suo nomine appellavit. Troja à Græcis capta est anno 101 Romani regni, ante primam quoque olympiadẽ annis 406. ante Romam vero conditam annis 40. Capta autem Troja Aneas Veneris & Anchisæ filius ad Italiam venit; & anno tertio post Trojæ excidium cum Turno Dauni Tuscorum regis filio dimicans, eum interemit: ejusque sponsam Laviniam supradicti Latini regis filiam in conjugiũ accepit, de cujus etiam nomine Lavinium oppidum quod struxerat appellavit. Anno ab Imperio Nini, 870. raptam fuisse Helenam; conjurationemque factam adversus Trojam ferunt. Hinc decennalis obsidio, famosumque sequitur Trojæ excidium. *Nicostrata. Latinas literas repperit. Latinum correxit. Troja capta. Aeneas in Italiam venit. Lavinium extructum. Helena rapta.*

V. *Aeneas.* Hinc Romanorum gens duxit originem ab Ænea profugo, & ut ipse Virgilius adulatur (viro forti) ab aliis vero traditur, patriæ proditore ac necromantico, ut pote qui etiam uxorem suam Diis suis immolaverit. Regnavit autem Æneas tribus annis apud Latinos. *Romana gẽtis origo à proditore. Aeneas patria proditor.*

VI. *Ascanius.* Quo vita decedente secundum quosdam per fulminis ictum, regnum accepit Ascanius, qui &

Julius ejusdem Æneæ filius, quem apud Trojam ex Creusa conjuge sua, filia Priami regis, genuerat, & secum in Italiam veniens adduxerat. Qui Ascanius derelicto novercæ suæ regno Albam longam condidit, & Deos penates sui patris Æneæ ex Lavinio in eandem Albam transtulit, sed simulacra eadem Lavinium sponte redierunt. Rursum traducta in eandem Albam longam iterum repetivere antiquiora delubra. Ascanius genuit Iulum filium, à quo omnis familia Iuliorum orta est. Cum autem triginta & octo annis regnasset Ascanius, moriens Sylvium posthumum fratrem suum, filium Laviniæ novercæ suæ & Æneæ partis sui, quẽ ipse Ascanius summa pietate educaverat, regni reliquit hæredẽ, pro eo quod Iulus filius suus adhuc parvulus ad regnandũ non esset idoneus. *Alba longa condita. Familia Iuliorum.* VII.

Sylvius igitur Posthumus regnavit annos 29. Qui Posthumus inde dictus est: quia post mortem vel humationem patris est natus. Sylvius vero, quia ruri fuerat educatus. A quo eodem Sylvio omnes reges Albanorum Sylvii vocati sunt. *Sylvius.* VIII. *Aeneas Syl.* IX.

David. Post quem regnavit Æneas Sylvius annos 31. Deinde Latinus Sylvius regnavit annos 50. quo etiam tempore apud Hebræos David regnavit. Post cujus obitum Alba Sylvius Albam suscepit annis 39. *Latinus Syl.* X. *Alba Syl.* XI.

Posthæc Ægyptus Sylvius sive Atys ejus filius annos 24.

Deinde Capis Sylvius, scilicet superioris filius, regnũ annis 28. qui Capuã in Campania condidit. *Aegyptus Syl.* XII.

Capua condita. Item Carpentus Sylvius Capis filius annis 13.

Postquem Tyberinus Carpenti filius annos 8. Ab hujus nomine Tyberinus fluvius sic dictus est, qui antea Albula vocabatur, quia idem Tyberinus in eundẽ fluvium decidens, extinctus est. Successit huic Agrippa Sylvius, & regnavit annos 40 cujus temporib⁹ Homerus fuisse in Græcia perhibetur. *Capis Syl.* XIII. *Carpentus Syl.* XIIII.

Homerus. Dein Aremulus Sylvius Agrippæ superioris regis filius regnavit annis 19. Iste præsidium Albanorum inter montes, ubi nunc Roma est, posuit: qui ob impietatem fulmine ictus interiit. *Tyberinus Syl.* XV.

Post hunc regnavit Aventinus Sylvius annos 37. qui fuit Aremuli superioris regis filius, quiq; in eo monte qui nunc pars urbis est, mortuus ac sepultus, æternum vocabulum loco dedit. *Agrippa Syl.* XVI.

Fidon Argivus mensuram & pondera repperit. Successor ejus extitit Procas Sylvius, ejusdem Aventini filius, qui regnavit annos 23. Quo regnante Fidon Argivus, mensuram & pondus repperit, cum apud Hebræos Ozias sive Azarias in Iudæa & Hierusalem regnaret. Et dum Procas obisset, testamentum suum duobus filiis suis Amulio & Numitori reliquit, ut unus pecuniam protinus, alter regnum susciperet, Amulius verò fratri suo Numitori electionem dedit, ut quod desideraret, acciperet Numitor autem pecuniam accepit: Amulius vero regnum obtinuit. In quo regnavit annos 44. & dum regnaret, Deos consuluit. Responsumq; est ei, quia ab stirpe fratris sui occidendus esset. Unde mox eundem fratrem suum de regno expulit. Numitor autem abiens in agro suo vixit. Erant autem ei duo liberi Sergestus & Rhea, quæ & Ilia dicta est. Metuens vero rex Amulius responsum, Sergestum ad venationem secum duxit, & eum in sylva occidit. Rheam vero quæ & Ilia, adimendi partus gratia ad virginem vestalem elegit. Quæ cum 7. patrui sui anno geminos edidisset infantes, juxta legem in terram viva defossa est. Verũ parvulos prope ripã Tyberis expositos, Faustulus regii pastor armenti ad Acciã Laurentiã uxorẽ suam detulit, quæ ob pulchritudinẽ & rapacitatẽ corporis sui qua stuosi, Lupa à vicinis appellabatur Unde & ad nostra usq; memoriã meretrices ob eandẽ causã lupæ, cellulæ earũ lupanaria dicuntur Propter quod & ipsi gemini fratres, id est Romulus & Remus à lupa nutriti dicuntur. Qui idem pueri cum adolevissent collecta pastorum manu, interfecto apud Albam Amulio, avum suum Numitorem in regnũ restituunt. *Aremulus Syl.* XVII. *Aventinus Sylvius.* XVIII. *Procas Syl. Ozias.* XIX. *Amulius Syl.* *Ilia Vestalis.* *Unde lupa meretrices.* XX. *Numitor.*

Romanum Imperium ex minimo ortum. Romanũ igitur imperiũ quo neq; ab exordio ullum ferè minus, neq; incrementis toto orbe amplius humana potest memoria recordari, à Romulo exordiũ habet, q Rheæ Sylviæ vestalis virginis, ut præmissũ est, filius, & quantũ putatur cũ Remo fratre uno partu est editus. *Romulus.*

Is cum inter pastores latrocinaretur, natus circiter 18. annos, urbẽ exiguã in Palatino monte constituit, 10. Kal. Mai. Olympiadis sextę, anno 419. post Troję excidiũ, sive ut placet Orosio 404.

Eo tempore in Judæa & Hierusalem regnavit Achaz, ad quem Isaias virginem parituram prophetavit, condita ergo civitate, quam ex nomine suo Romam vocavit, à qua & Romanis nomen inditũ est, & condito mox templo, quod Asylum appellavit, pollicitus est cunctis ad eum confugientibus impunitatem totius commissi sui. Quam ob causam multitudinem finitimarum gentium, qui aliquam apud cives suos offensam contraxerant, ad se confugientem in civitatem recepit, unde & Asylum dixit, quod interpretatur domus refugii. Latinos denique Tuscosque pastores, & transmarinos Fryges, qui sub Ænea, Arcades qui sub Evandro duce confluxerant, & cum his, ut Salustius ait, Aborigenes, quasi ex diversis elementis in unum congregans corpus, populum Romanum effecit. Centumque ex senioribus elegit, quorum consilio omnia ageret, quos propter senectutem patres, ob similitudinem curæ, curios sive curules nominavit. Mille etiam pugnatores elegit, quos ab eodem numero Millenarios vel milites appellavit. Tum cum uxores ipse & populus suus non haberet, invitavit ad spectaculum ludorum vicinas urbi Romæ nationes, atque earum virgines rapuit, anno ab urbe condita quarto. Tunc Virginum pulcherrima cunctorum acclamatione rapientium Talasso duci Romuli decernitur. Unde in nuptiarum solennitatibus Talasso vulgus clamitat, quod scilicet talis nupta sit, quæ Talassum habere mereatur. Commotis bellis propter raptarum injuriam Centinenses vicit. Vicit etiam Antemnates, Crustumios, *Achaz. Roma condita. Patres. Curules. Milites. Talassus carmen nuptiale.*

ita dictum à voce, quemadmodum Græci voce Hymen utuntur. Quare nemo Romanus absq; prænomine. Quiris lingua Sabynorum hasta. Alij à Græco κύριον Quirinum dicunt. Romulus ictu fulminis periit.

Sabinos, Fidenates, Vejentes, hæc omnia oppida urbem cingunt. Tunc etiam Tarpeja virgo Sabinorum clypeis obruta est, in quo etiam monte Capitolium postea constructum est. Pepigere tamen Romani cum Sabinis, quorũ filias rapuerunt, amicitias, adeo ut Sabinorum rex Titus Tatius senex pariter cum Romulo regnaret. Quem Romulus mox ut in societatem regni assumpsit, occidit. Sabini verò & Romani unus populus efficiuntur. Tandem ad firmandam coniunctionem & amicitiam inter se, Romani nomina Sabinorum suis præponebant nominibus, & invicem Sabini Romanorum, & ex illo consuetudo obtinuit, ut nemo Romanus sit absque prænomine. Propter hanc etiam societatem, cum Sabinorum more Romulus hastam longam ferret, quæ eorum lingua curis vel quiris appellatur, Quirinus est dictus. Romani verò sive à curibus, id est hastis longis, sive à Quirino Quirites nominari cœperunt. Remus denique à Fabio duce Romuli fratris sui ejusdem ut fertur voluntate rastro pastorali extinctus est. Causa autem interitus ejus hæc fuit, quod ad tutelam novæ urbis vallum transisse increpaverat, ejusque angustias solarii transilierat. Cum Vejentibus prælium adhuc parvo nomine magnis viribus agitatum, Ceninensiũ captum ac dirutum oppidũ. Assumtis semel armis nunquam quies, quippe quibus egestas turpis atq; obscœna fames domi timerentur, si unquam paci acquievissent. Romulus verò cum 7. Kal. Augustas abierat apud paludem Capreæ, ibique fulmine ictus nusquam comparuisset, anno regni sui tricesimo nono ad Deos transisse creditus, Quirini nomine consecratus est.

Quirites. Remus occiditur.

II. *Numa.*

Post hunc Numa Pompilius rex creatus est. Quo regnante Clacus Chius primus ferri gemini, vel divisi inter se glutinum excogitavit. Hic Numa Ezechiâ apud Hebræos regnante Romanis qui ex consuetudine præliorum quasi latrones & semibarbari vivebant, cultum Deorum & morem sacrificii & leges instituit, & infinita Templa construxit.

III. *Tullius.*

Huic successit Tullius Hostilius, qui primus Romanorum purpura & fascibus usus est. Hic etiam urbem ampliavit, adjecto Celio monte, & cum 32. annis regnasset, fulmine ictus cum domo sua arsit. Hujus temporibus Bizantium civitas condita, quæ postea Constantinopolis est appellata.

Constantinopolis condita.

IIII. *Ancus.*

Huic successit Ancus, qui Aventinum montem civitati adjecit, & Janiculum & Ostiam civitatem supra mare 16. miliario ab urbe Roma condidit.

Roma murata.

V. *Priscus.*

Post hunc Priscus Tarquinius regnavit. Hic numerum Senatorum duplicavit, Circum Romæ ædificavit, ludos Romanos instituit, Romam muravit. capitolium ædificavit vel inchoavit. Sub eodem Massilia condita est, & Hierusalem à Nabuchodonosor rege subversa est.

Massilia condita. Hierusalem subversa.

VI. *Servius Tullius. Census primus ordinatus.*

Post illum Servius Tullius. Huic in Tarquinii Prisci regia dormienti, caput ardere visum est. Quod prodigium cum Tanaquil uxor ejusdem Tarquinii vidisset, eum inter proprios liberos educavit. Pro qua re ad regnum pervenit. Hic fossas circa muros duxit, hic omnium primus censum ordinavit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus erat. Sub eodem Claudia. 5. virgo vestalis pro crimine stupri accusata est. At se purgare dedignans humaniter vadum Tyberis adiit, navim ascendit, ligavit que proram zona & ait, Si virgo sum, sequere me. Moxque secuta navis, ingressaq; Romam est.

Claudia Vestalis.

VII. *Tarquinius. Excogitata vincula & carceres.*

Lucius dehinc Tarquinius Superbus septimus rex atque ultimus invasit imperium. Quo tempore ad relaxationem Cyri regis Persarum reversi sunt Hierosolymam Judæi 42. millia quadringenti. Iste Tarquinius primus excogitavit vincula, taureas, fustes, lathomias, carceres, compedes, catenas, exilia, metalla. Templum Jovi in Capitolio ædificavit. Postea Ardeam oppugnans in 18. miliario ab urbe Roma positam civitatem, imperium perdidit. Nam cum filius ejus Sextus Tarquinius nocte quadam armatus, nobilissimam & castissimam Lucretiam, Lucretii Tricipitini filiam, Collatini Tarquinii uxorem per vim stuprasset, eadem Lucretia de illata sibi injuria maritum patremque & Brutum avunculum suum, cæterosq; amicos è castris ascivit, vimq; quam oppressa pertulerat, flens ac pudibunda conquesta est. Consolantibus illis eã & dicentibus, non nocere ad corruptionem pudicitiæ illatam violentiam, non enim animum honestum, sed corpus fuisse corruptũ: nulla ait impudica ex in Lucretiæ se defendat exemplo. Tum ferrum quod veste celabat subito visceribus immersit. Propter quã causam Lucretius parens ejus, & Brutus avunculus ejus, populũ concitaverunt, & Tarquinio Imperium ademerunt. Mox exercitus, qui civitatem Ardeam cum ipso rege oppugabat, reliquit eam, veniensq; ad urbem Romam, rex portis clausis exclusus est. Cumq; imperasset Tarquinius 35. annis, cum uxore & filiis suis fugit. Ita Romæ regnatũ est per 7. reges annis 243. cũ adhuc Roma ubi plurimum possedit, vix usq; ad quintum decimum miliarium possideret.

Iudith. Pythagoras.

Sub eodem Tarquinio castissima Iudith Holofernem peremit. His etiã temporibus Pythagoras Philosophus claruit, qui Samo oriundus, Crotone deguit, novissimè Metapontũ adiit, ibiq; sepultus est. Sicque finitum est regium nomen in isto. Deniq; expulsis regibus, vel quod adhuc majus est, abjurato etiam regio nomine, Romani pro regibus Consules creaverunt, scilicet binos fecerunt in annum unum. Binos quidem consules pro uno rege, hac de causa, ut si alter male vellet contra rempublicam, alter eum coerceret: in annum tantum unum ideo, ne per diuturnita-

Romani pro regibus Consules creant.

turnitatem potestatis insolescerent, sed civiles semper essent qui se post annum privandos præscirent.

Regibus igitur expulsis, fuerunt primo anno consules Lucius Junius Brutus avunculus Lucretiæ præfatæ, qui maxime egerat, ut Tarquinius Superbus pelleretur, & Tarquinius Collatinus maritus ejusdem Lucretiæ: sed Tarquinio Collatino dignitas consularis mox ablata est. Placuit enim omni Romano populo, ne quisquam in urbe remaneret, qui Tarquinius vocaretur, & hoc propter insatiabile odium, quod habuerunt in Superbum Tarquinium. Quo Tarquinio Collatino privato & expulso, Lucius Valerius Publicola in ipsius loco factus est consul. Brutus vero consul, & Aruns filius Tarquinii Superbi in bello quod idem Tarquinius commovit contra Romanos dimicans, uti in regnum restitueretur, invicem se occiderunt. Quem Brutum Romanæ matronæ defensorem pudicitiæ suæ per annum quasi communem patrem luxerunt. *Brutus.* *Lucius.*

Secundo quoque anno iterum Tarquinius ut reciperetur in regnum, bellum Romanis intulit, adjutus à Porsenna rege Tusciæ, tribusq; annis continuis trepidam urbem terruit, conclusit, obsedit. Tunc Mucius Scevola Romanus senator exiit ad feriendum Porsennam regem: & descendens in castra ejusdem regis subregulum, ejus stipendia dividentem habitu purpurato indutum, occidit, regem eum arbitratus. Captusque illico locutus est cur venisset. Denique dexteram quæ erraverat igni qui in Ara erat, urendam supposuit. Tunc hostes, tum ejus audacia in hostem, tum ejus constantia ad vindicandum in seipsum, multum deterriti sunt. Quid nisi Mucius fecisset, vel nisi virgo Chlœlia, quæ obses fuerat Porsennæ regi data ruptis vinculis vigiles fefellerit, & conscenso equo per Tyberum mirabili transnatatu, & virili audacia Romam redierit, & cives audacia permovisset Romani compulsi forent aut perpeti captivitatem hoste insistente superati, aut servituti recepto rege subjecti. Unde & eidem Chlœliæ quod equestre fecerat equestris statua ex rogatu regis Porsennæ decreto & consulto senatus data est.

Quinto anno post reges exactos Lucius Valerius ille Bruti collega, & quater consul fataliter mortuus est adeo pauper, ut collectis à populo nummis, sumptum vix habuerit sepulturæ. Quem matronæ Romanæ secutæ, Brutum per annum luxerunt. *Valerius Consul pauper moritur.*

Nono anno post reges exactos, nova Romæ dignitas creata est, quæ Dictatura appellatur, major quàm consulatus, & magister equitum, qui Dictatori obsequeretur. Et primus Dictator Romæ fuit Marcus Valerius: primus magister equitum. Spurius Cassius. Octavo decimo anno postquam reges exacti sunt, trecenti sex Fabii viri clarissimi, Romani status lumina à Vejentibus Romanorum hostibus per insidias circumventi, ad Cremeram fluvium omnes trucidati sunt, uno tantum ad renunciandum cladem reservato, qui propter puerilem ætatem duci non poterat ad pugnam.

Eodem tempore Pompilia virgo vestalis ob crimen stupri viva defossa est.

Anno post conditam urbem ducentesimo sexagesimo secundo, Æqui Volscique Minutiũ Romanũ consulẽ prælio superatum & fugatum, in Algido monte, qui ab urbe 12. ferme miliaria abest, fame ferroq; cinxerunt. Actumq; infœliciter foret, nisi Quintius Cincinnatus præcipuus ille dictator artatam obsidionem oppressio hoste solvisset. Qui repertus in rure quatuor jugerum possidens, manibus suis colebat. Is cum in opere & arans esset inventus, sudore deterso, ab aratro accersitus ad fasces, togam prætextatam accepit. Mox sumpto honore, instructoque exercitu, cæsis hostibus victor effectus, liberavit consulem & exercitum, jugumque boum equis imposuit, victoriamq; quasi suvam tenens, subjugatos hostes præ se primus egit.

Anno ab urbe condita 355. Vejentani rebellarunt. Contra quos Furius Camillus dictator missus, primum eos acie vicit. Mox & civitatem eorum obsidens diu, clam tandem cuniculis cepit. Inventamq; ibi statuam Junonis monetæ, jussit Romam transferri. Tunc unus è militibus per jocum interrogavit simulachrum, an vellet ire Romam? Respondit: Volo. Sequitur de hinc irruptio Gallorum Senonum in urbem, & ejusdem urbis incendium duce Brenno cum exercitu copioso nimis & robusto. Hos irruentes Fabius consul cũ exercitu excepit, nec tamen obstitit, imò hostilis ille impetus Romanos quasi aridam segetem succidit, stravit, & transivit. Testatur hanc cladẽ fluvius Allia, sicut Cremera Fabiorum. Non enim facile aliquis similẽ ruinã Romanæ militiæ recenseret, & si Roma insuper incensa non foret. Patentem igitur urbem Galli Senones penetrant, trucidant omnes, perimunt in suis sedibus senatores, eosq; incendio domorũ concrematos lapsu culminum suorum sepeliunt universos. Reliquam autem juventutem, quam constat vix mille hominũ tunc fuisse, in arce Capitolini montis latitantem obsidione concludunt. Ibiq; infœlices reliquias fame, peste, desperatione & formidine terunt. Captumq; ilico capitolium fuisset, nisi clamore anseris excitatus Manlius restitisset. Qui dum diu eos obsiderent, & jam Romani fame laborarent, fragmentis panum pro lapidibus Gallos jecerunt. Quamobrem accepto auro mille librarum, ne capitolium obsiderent, recesserunt. Sed secutus eos Camillus ita cecidit, ut & aurum quod eisdem datum fuerat, & omnia quæ ceperant militaria signa revocaret. Ita victor urbem ingressus, appellatus est secundus Romulus, quasi & ipse patriæ conditor. Circa hæc tempora Hester historia putatur scripta. Plato quoq; philosophus his fuisse temporibus perhibetur. *Iuno. moneta Saturnia. Sororia &c.* *Alia flumen 11. lapide ab urbe distans in via Tiburtina.* *Fragmentis panum pro lapidibus Gallos jecere.* *Camillus secundus Romulus.* *Hester.* *Plato.*

Eodem

Eodem anno sævissimo terræmotu Achaia universa concussa est, & duæ civitates, id est, Bura & Helice, abruptis locis devoratæ.

Prodigium. Anno ab urbe condita trecentesimo octogesimo quarto, ingens universam Romam pestilentia corrupit. Sequentiq; anno secutum est triste satis prodigium. Siquidem in medio urbis foro terra dissiluit, vastoq; præruptu hiantia subito inferna patuerunt. Quod spectaculum dum diutius ita maneret, cunctisq; terrorē nimiū inferret, interpretantibus aruspicibus, claudi baratrum posse, si eo qui esset Romæ preciosissimus juvenis voluntariè immitteretur. Diu jactatis inaniter monilibus matronarum, *Marcus Curtius.* Marcus Curtius eques Romanus, domo clarus, militiæ insignibus sumptis, cum equo se in id barattum præcipitavit, sicque conclusum est. Tunc post eum sacrificantes, in eundem locum jecere fruges. Mox terra in naturam suam rediit.

Anno ab urbe condita 388. iterum terribilis Gallorum inundatio Romanos terminos invadens, *Manlius quare Torquatus.* juxta Anienem fluvium consedit. Ubi Titus Manlius juvenis nobilissimus de senatoribus quendam Gallum ad singulare se certamen provocantem aggressus, occidit, & sublato ab ejus collo torque aureo, colloq; suo imposito, in perpetuum Torquati & sibi & posteris nomen accepit.

Nec diu post hæc Romanis iterum contra eos bellantibus, quidam ex eisdem Gallis unum aliquem ex Romanis qui esset optimus, provocavit. Huic se Marcus Valerius tribunus militum obtulit. Et cum processisset armatus, corvus ei supra dextrum brachium sedit. Mox commissa adversus *Valerius quare Corvinus* Gallum pugna, idem corvus alis & unguibus Galli oculos verberavit, ne in rectum posset aspicere. Ita à tribuno Valerio interfectus, non solum ei victoriam, sed & nomen dedit. Nam postea idem Valerius ab illo eventu Corvus dictus est, & omnes successores sui Corvini.

Alexandria condita. Anno ab urbe condita 409. statuæ consulibus ob meritum victoriæ in rostris positæ sunt. Eo anno etiam Alexandria ab Alexandro Macedone condita est.

Anno post hac sequente Minutia virgo vestalis ob admissum incestum damnata, viva obruta est in campo, qui nunc sceleratus vocatur. Parvo exin tempore trecentæ octoginta matronæ Romanæ proditæ sunt à quadam puella, atq; convictæ, rabie & amore scelerum tantum accensæ, catervatim populum veneficiis suis necasse, ac si de pestilenti aere crederentur tam subito tamq; latè mori: atque eadem venena quæ coxerant, bibere compulsæ, consumptæ sunt.

HÆc de Regibus usq; ad Alexandrum Magnum regem Macedonum, & usque ad incrementum Romanæ potestatis, hic dicta sufficiant. Multa quidem in libris Regnorum, & in Paralipomenon, & Esdræ, & Prophetarum, & aliis sacræ Scripturæ, de regibus Assyriorum, Persarum, & Medorum, & aliis quibusdam regibus scripta sunt, quoniam hi populum Israeliticum aut afflixerunt, aut gratia & libertate honoraverunt. Ab hinc itaq; describuntur reges quatuor regnorum, quæ post Alexandrum præfatum orta sunt, qui solus monarchiam mundi præter Italiam, in 12 annis subjugaverat, sicut in historia ipsius plenè describitur. Ponuntur itaq; primum in descriptione reges & tempora ipsorum, & gesta quædam fortè breviter annotantur, postmodum subjectis historiis eorundem. Secundo post hæc subiicitur historia Romana, eo ordine, quo hactenus est descripta, in quantum competit huic brevitati, secundum tempora regum præscriptorum. His interponitur historia Judæorum ex hoc tempore, quæ in sacris Scripturis non est expressa.

HIC IMPRESSUM URSPERGENSIS EXEMPLAR POLLICEBATUR Alexandri Magni historiam alibi, sed non præstitit. In duobus scriptis exemplaribus: Excerptum de vita Alexandri Magni, item de mirabilibus Alexandri Magni, quod planè erat tale, ut nemo sine risu legisset. Igitur nolui contaminari hanc utilem historiam hoc ψευδεπιγράφῳ. Qui Alexandri Philippo Macedone nati & vitam & gesta legere velit, habet innumerabiles penè, qui posteritati tradiderunt, Græcos & Latinos, Arrianum, Plutarchum, Justinum, Quintum Curtiū, & alios. Veruntamen ne quid deesset Lectori, ex Raph. Volaterrano libuit Epitomen vitæ Alexandri Magni hic subiicere.

Alexander Macedo. ALexandri Philippo Macedone nati, & vitam & gesta, innumerabiles penè Græci posteritati tradidere: è quibus Clitarchus, Polycratus, Onesicritus, Antigenes, Istrus, Aristobulus, Chares, Hecateus, Eritreus, Philippus Chalcidensis, Duris Samius, Ptolemæus, Anticlides, Philo Thebanus, Philippus, Hysangelus, Antisthenes, Menæchmus Sicyonius, Nymphis Heracleotes, Potamon Mitylenæus, Sotericus, Asites, Arrianus, Plutarchus. E nostris verò Quintus Curtius. Ego autem Epitome brevi percurram. Igitur natum *Epitome Alexand.* scribit Plutarchus 8. Idus Aprilis, Ab eo autem qui in Latinum illum convertit, circa Idus Augusti scribitur: quod sanè cujus sit error, nescio. Ætatis & disciplinæ rectores, Leonidam Olympiadis matris necessariū, & Lysimachū Halicarnasseum habuit. Deinde Aristotelē præceptorē à quo eruditus fuit, perseveranter amavit, scientiaq; Physicæ delectatus, quandoq; ad eum per literas questus est, quod libros eam disciplinam continentes, vulgo ediderit. At ille respondit: editos quidem, sed tanquam non editos, ob eorū obscuritatē fore. Annū agens 16. à patre profecto in obsidionē Byzantii, ad regni curam dimissus domi est, post ejus verò mortem annos 20. natus imperiū iniens, primam in

niā in Thebas expeditionē fecit, easq; bello superatas evertit. Cum Atheniensibus pacē fecit, quanquam Thebarum casum moleste ferentibus. Ad Isthmon venienti omnes obviam præter Diogenē Cynicum venere: miratus Alexander ad eum in sole apricantem venit, rogans, si quid opus? at ille, ut paulum, inquit, à sole absis. Alexander deinde ad suos versus, se Diogenem esse velle dixit, si Alexander non esset. Cupidus igitur latè imperandi, patrimonium omne inter amicos divisit, Antipatro domi relicto, in Hellespontumq; primo trajecit, ac Ilium pervenit, ubi animadverso Achillis sepulchro, fœlicem appellavit, cui præco laudum Homerus contigisset. Deinde contra Dareum profectus ad Granium flumen, quod Asiæ porta sit quædam, præfecti regis occurrentes, pugnam conferunt, ubi victor traditur fuisse cæsis Barbarorum 20. mil. ex Macedonibus 34. tantum. Deinde ad maritimam oram descendens, Pamphyliæ, Ciliciæ, Phœniciæque regiones: deinde Paphalagones, Capadocesque subegit. In transitu Cydni fluvii frigidissimi morbo correptus, bello supersedit; verū paulo post a Philippo medico curat⁹ in castra venit, atq; rursus cū Dareo qui 600. hominū millia armaverat, in prælium descendit, quem demum superavit cæsis hostiū 11. millibus, castris insuper potitus. Regem fugientem per 5. stadia insectatus est; uxorem, filiasque captivas ad se perductas, honorifice ac pudice habuit. Ab hac igitur in littore quoq; Ægypti, loci amœnitate delectatus Alexandriam urbem condendā mandavit. Ipse ad Iovem Ammonem per loca vasta solitudine post Cambisē secund⁹ accessit. Hic multa millia è suis obruta arenarū vi austro perflante fuere, ubi vero templū attigit, à sacerdote persuas⁹, Iovis filiū se putavit. Postremo, tertio Dareū vires redintegrantē petens vicit, atq; omnino profugatū unà cū regno sustulit Persarū. Hinc Babylonios cū tota regione subegit: mox Dareum persecuturus audivit à Besso illius familiari, eum captū à suis, atq; interfectum, quem regiis interfectum vestibus, matri ejus tumulandum remisit. Bessū vero interfectorem supplicio adfecit. Dareus aūt moriens, deos precabatur, uti Alexandrum secundarēt, quem hostem clementiorem q̄ suos invenisset. Deinde in Parthū movens superato Orexarte fluvio (hic enim Rha est, quem Alexander Tanaim alterum putavit) Scythas lacessivit: alterius fluxu ventris correptus insequi destitit. In his locis occurrentem habuit Thalestrem Amazonum reginā, teste Iustino, 35. dierum itinere confecto, quę ex ipso pręgnans dicitur discessisse. In Indiā postremo profectus, suos exhortatus est, ne animo deficerent: parvi temporis laborem Macedonibus orbis imperium, ac perpetuam gloriam pariturum, ubi primum Taxilem regem obvium cum muneribus habuit: superatoque Idaspe fluvio, Porum alterum regem occurrentem cum maximo exercitu vicit, quem in prælio victum ac captum dimisit uti prius liberū. Erat Porus quatuor cubitis & palmo procerus, in quo prælio Bucęphalū amisit: in cujus honorem supra Idaspem Bucephaliam urbem condidit In ea sane regione cum multis collocutus gymnosophistis dicitur. Inter quos Calanus nomine eum secutus, sese vivum constructa pyra comburi jussit. Alexander deinde dextrum Indiæ latus adnavigari perquiriq; jussit, classi Onecrito præfecto, ac Nearcho duce cōstitutis, ipse per Mediterraneā remigans, cum alui dolore vexaretur, Babylonem repetiit: ibiq; febri correptus excessit, nullo veneni signo, anno ętatis 33. & à Ptolemęo Alexandriā regia funeris pompa delat⁹. Fuit vini avid⁹, adeo, ut per ebrietatem pręcipuos amicos interfecerit. Clitū qui in mensa Philippū Alexandro prætulit. Philotam & Parmenionem, insidiarū suspitione necari jussit. Calisthenem philosophū Aristotelis propinquū, quem inter charissimos habuerat: deinde in Hermolai conjuratione suspectū quodq; adoratū Alexandrū esse negaret, miserè adfectū cæsim necavit. Castitate alioquin tanta, ut pręter uxorem & Bersanen è Damasco viduā, ac regiā mulierem, nullā aliam complexus fuerit. Rhoxanē uxorem Oxiartis regis filiam, non prius attigit quā perfectis ex ordine sponsalibus solennibus: sed & Aristobulus de ipsius ebrietate scribit omnia falsa esse: verū quia inter bibendū valde loqueretur, eā cōtraxerit famā. Cibi etiā parcissimū fuisse, q̄ prandij condimentū, nocturnū iter solebat appellare: cœnę frugi ac breve prandiū. In rebus obeundis summa alioquin diligentia, nullā amittendo occasionē, declarant maximæ res brevi tēpore gestæ. Mane ante omnia sacrificabat Si quando vacaret, aut venationi, aut lectioni se tradebat, pręsertim Homeri, quē etiā nocte pulvillo subiicere solebat. Interdum conviviis animū exhilarabar, ut post Dareū victū quisq; suorū amicas ad epulas invitavit, inter quas Thais fuit Atheniēsis genere, quā postea Ptolemæus magnopere adamavit. Hęc cum in cœna rogasset Alexandrū, ut Persarū regiam, quia patriā suam incenderant, cremaret, statim mandavit. Puerorum insuper abstinentissimus omnino, quorum 30. millia ad disciplinam militarem erudiendorum nutriri mandavit, quin & quendam pollicentem se pulchrum ei empturum puerum, acriter objurgavit, solebatque dicere, coitum ac somnium duo maxima mortalitatis esse signa.

Orexartes. Taxiles. Porus. Bucephalia. Calanus. Nearchus. Calisthenes. Bersane. Rhoxane. Thais.

HISTORIA ROMANORUM.

ANno ab urbe Roma condita quadringentesimo vicesimo secundo, qui est Alexandri Magni quintus, Alexander rex Epirotarum, hujus Magni Alexandri avunculus, trajectis in Italiam copiis, cum bellum Romanis inferre pararet, à Samnitibus qui Lucanis suffragabantur, maximo bello in Lucania victus & occisus est. Post hæc Romani jā potētes esse cœperūt, bellumq; in centesimo & octogesimo ferè miliario ab urbe cū

Samni-

Samnitibus, Papyrio dictatore gesserunt. Ubi Fabius Maximus magister equitum absente Papyrio fœlicissimè dimicavit, & viginti millia Samnitum delevit. Postea Samnites circumspectiori cura, instructo exercitu, apud Caudinas furculas angustiis locorum armisque conclusos Romanos Tito Veturio, & Spurio Posthumio consulibus ingenti dedecore vicerunt: quorum dux Pontius pro magna securitate victoriæ, Herennium patrem suum consuluit, utrum clausos occideret, an parceret victis. Vivos tamen servare dedecori elegit, Universum quippe Romanum exercitum turpiter captum, armis vestimentisque nudatum, vilioribus vestimentis tantùm ob verecundiam corporum tegendam concessis, longum ordinem victoriæ agere præcepit, sexcentisque Romanis equitibus in obsidatum acceptis, consules ignominia oneratos remisit, sub tali conditione pacis, qualis Samnitibus placuit. Sed si fidem fœderis Romani servassent, aut hodie non essent, aut Samnitibus subjacuissent. Posteriori siquidem anno, jubente Senatu, fidem solvunt, eosque Papyrio consule in bellum cogunt. Nec ante cædi, vel cædere desierunt, quam victis Samnitibus, captoq; duce eorum cum septem millibus, jugum eis reposuerunt. Eo tempore Appius Claudius Censor, aquam Claudiam urbi induxit, & viam Appiam stravit. Post hæc Samnites, reparato bello, Quintum Fabium Maximum vicerunt, tribus millibus hominum occisis. Postea cum pater ejus Fabius Maximus legatus datus fuisset, & Samnites vicit, & plurima ipsorum oppida cepit. Deinde Publius Cornelius Rufinus, & Marcus Curius Dentatus, ambo consules, contra Samnites missi, ingentibus præliis eos confecere, ita ruinas ipsas urbium diruentes, ut hodie Samnium, in ipso somnio requiratur, nec facile inveniatur. Tunc bellum cum Samnitibus per quadraginta novem annos actum sublatum est, neq; ullus hostis fuit intra Italiam, qui Romanam virtutem magis fatigaverit.

Maximum dedecus Romanorum.

Samnium dirutum.

Nec longum post tanta tamque intolerabilis pestilentia, per triennium Romanam corrupit civitatem, ut propter eam quacunque ratione sedandam, libros Sibyllinos consuluerint. Quibus videbatur, ut ab Epidauro Aesculapius exhiberetur. Missi sunt legati ad Græcam urbem, quos Epidaurii libenter atque humaniter susceperunt. Ibidem se legatis serpens ostendit, raro ab incolis nisi fœliciter visus. Cumque per triduum familiariter apparuisset, & cunctis spectantibus subiit in Triremem Romanam, & in tabernaculo legati Quintii Virginii collectus quievit. Legatis Romam redeuntibus, anguis in navi semper apparuit. Antium ventum est. Descendit serpens ad limen tépli Aesculapii, & triduo inter Myrtos latuit, nec ad solitos cibos processit. De hinc ad navem rediit. Cumque ventum esset ad Tyberim, enatavit in insulam, in qua illi templum constitutum est, & mox sanitas Romanis est data.

Serpens liberavit Româ à peste.

HISTORIA JUDÆORUM.

De eo Ioseph. in Antiquitat.

Alexander translato regno Persarum ad se, captis Tyro & Gaza, & Hierusalem iratus festinans, Jaddum & cæteros sacerdotes eum honorificè suscipientes, veneratus est. Quibus post sacrificium, lecto Daniele, tributum septem annis dimisit, Quod Judæis concessit, Samaritanis negavit. Decem tribus oratione sua inclusit, Cui veneno obeunti, quatuor hic annotati successerunt in regno.

Alexandria. *Asia.* *Macedonia.* *Syria.*

REGES ALEXANDRIÆ.

I. *Ptolemæus Lagi filius 40.*

Post Alexandrum, Ptolemæus Lagi filius, regnavit Alexandriæ primus, annis 40. à restauratione templi anno centesimo nonagesimo octavo. Iste fuit vir prudentissimus, ditissimus quoque & fortissimus, tantæque potentiæ, ut Pyrrhum regem Epirotarum regno depulsũ, regno restitueret, Cyprumque ac Phœnicen, multasque urbes, & insulas, ac regiones obtineret: & victo Demetrio, filio Antigoni, Seleuco partem regni sui, quæ Antigono fuerat ablata, restitueret. Hic Hierosolyma & Judæis dolo subactis, multos iterum ex eis in Ægyptum transtulit, quos tamen postea benignè tractavit. Hujus tempore princeps sacerdotum, Hierosolymis Onias Jaddi filius, fuit: quo mortuo, filius ejus Simon,

I. *Philippus qui & Aridæus. 7.*

II. *Cassander 19.*

III. *Antigonus & Alexander. 4.*

IIII. *Demetrius 6.*

REGES MACEDONIÆ.

Philippus, qui & Aridæus, frater Alexandri, regnavit Macedoniæ annis septem, à restauratione templi anno centesimo nonagesimo octavo.

Cassander regnavit Macedoniæ annis 19.

Antigonus & Alexander, filii Cassandri, regnaverunt in Macedonia annis 4.

Demetrius regnavit in Macedonia annis 6.

REGNUM SYRIÆ.

Regnum Syriæ & Babyloniæ, & superiorum locorum, nascitur 13. anno Ptolemæi regis Ægypti, sexto verò anno Cassandri Regis Macedonũ, septimo verò anno Antigoni regis Asiæ ubi primus post Alexandrum regnavit Seleucus Nicanor annis 32. Ex hoc

Alexandriæ. — *Aſiæ.* — *Macedoniæ.* — *Syriæ.*

mon, cognomento juſtus, principatum obtinuit.

POſt Alexandrum in Aſia primus regnavit Antigonus annis decem & octo.

Cœpit autem regnare ſeptimo anno Ptolemæi regis Alexandriæ, ſive Ægypti.

Poſt hunc Demetrius filius Antigoni, regnavit in Aſia decẽ & ſeptem annis.

Hic Demetrius ſemetipſum Seleuco tradidit, qui deſtructo regno Aſiæ, ex utroque unum fecit imperium: & in his duobus terminatum eſt regnum Aſiæ minoris: & ſic deinceps erunt tantum tria regna.

Poſt deſcriptionem iſtorum regum qui prænotati ſunt, ſequitur hiſtoria eorundem.

I. *Antigonus* 18.

II. *Demetrius* 17.

V. *Pyrrhus menſ.* 7.

VI. *Lyſimachus annis* 6.

hoc tempore, id eſt, ab initio regni Seleuci, ſupputatur regnum Græcorum juxta Hebræam hiſtoriam Machabæorum. Hic, capto Demetrio Antigoni filio, regnũ Aſiæ deſtruxit, & ex duobus, id eſt, Aſiæ & Syriæ, unum fecit imperium. Unde & filius ejus Antiochus, qui Sother, poſt eum regnavit in Syria & Aſia: poſt quẽ regnavit item Antiochus, qui dicebatur Theos.

Seleucus Nicanor.

Antiochus Theos, de quo infra.

Has urbes condidit Seleucus: Antiochiam, Laodiceam, Seleuciam, Apamiam, Ediſſam, Beroeã, Pellam. Quarum Antiochiam 12. anno regni ſui condidit, & metropolim publicæ rei ſuæ conſtituit.

Pyrrhus rex Epiri, corrupto exercitu Demetrii ipſoq; fugato, regnavit Macedonibus, menſibus 7.

Poſt quem regnavit Lyſimachus in Macedonia annis 6.

IGitur poſt mortem Alexandri, cum multi ſibi ſuccederent, obtinuit Ptolemęus Ægyptum, Philippus qui & Aridæus frater Alexandri Macedoniam, Seleucus qui & Nicanor Syriam & Babyloniam, & regna Orientis, Antigonus Aſiam, cæteri quippe loca ſibi diſtributa. Sed diverſas ſortiti provincias, mutuis ſe bellis conſumpſerunt, & per totum Macedoniæ regnum, hoc eſt, per univerſam Aſiam, & plurimam Europæ partem, vel maximam Libyæ, horrendi ſubitò bellorum globi confluxerunt. Cauſa verò & origo bellorum, epiſtola fuit Alexãdri regis, qua præcepit omnes exules patriæ libertatiq; reſtitui. Potentes autem civitatum Græciæ timentes, ne exules recepta libertate, ultionem meditarentur à regno Macedonum defecerunt, primumq; Athenienſes contracto triginta millium exercitu, & ducentis navibus, bellum cum Antipatro, cui Græcia obvenerat ſorte, geſſerunt. Poſt hæc bellum inter Antigonum & Perdicam, oritur graviſſimum, multiſq; provinciis & inſulis, ob auxilia vel negata vel præſtita dilaceratis, diu deliberatum eſt, utrum in Macedoniam bellum transferretur, an in Aſia gereretur: noviſſimò Perdica Ægyptum cum exercitu ingenti petiit. Sic Macedonia in duas partes, diſcurrentibus ducibus in ſua viſcera armatur. Ptolemæus Ægypti viribus & Cyreneſibus copiis inſtructus, occurrere Perdicæ bello parat. Perdica verò cũ Ptolemęo acerbiſſime congreſſus, amiſſis copiis ipſe quoq; interfectus eſt. Olympias vero Alexandri mater, poſt plurimas principum cædes, per Caſſandrum interfecta eſt, Hercules Alexandri filius, cum matre Roxani, in cuſtodia poſitus, cum jam quatuordecim annorum eſſet, ab eodem Caſſandro interfectus eſt. Antigonus autem cum filio Demetrio congreſſus contra Ptolemæum, & Caſſandrum, atque Lyſimachum, qui Seleuci ſocietate fulti erant, prælio victus eſt. Ptolemæus iterum cum Demetrio navali prælio conflixit: & cum omnem penè claſſem atque exercitum perdidiſſet, victus in Ægyptum refugit. Hac victoria elatus Antigonus, regem ſe unà cum Demetrio filio ſuo appellari juſſit, cum jam apud Alexandriam & Macedoniam 7. annus regnorum eſſet. Quod exemplum omnes ſecuti, regium ſibi nomen, dignitatemque ſumpſerunt. Igitur Ptolemæus & Caſſander, cæteriq; alterius factionis duces, cum decipi ſe ab Antigono ſigillatim viderent, per epiſtolas ſe invicem confirmantes, coeündi in unum, tempus locumq; condicunt, & bellum adverſus Antigonum communibus viribus inſtruunt. Caſſander finitimorum bellis implicitus, Lyſimachum clariſſimum inter omnes duces, cum ingenti manu, pro ſe ſociis in auxilium miſit Seleucus quoq; ex Aſia majore diſcedens, novus Antigono hoſtis acceſſit. Hic itaque Seleucus plurima per Orientem inter ſocios, regni Macedonici bella geſſit, principio Babyloniam expugnavit, Bactrianos novis motibus aſſurgentes perdomuit, tranſitum deinde in Indiam fecit, quæ poſt mortem Alexandri velut detracto excuſſoq; cervicibus jugo, præfectos ejus occiderat. Adunatis itaque Ptolemæi, ſociorumq; illius copiis, pugna committitur, cujus quanto potentior apparatus, tanto ruina gravior fuit. Nam in ea tunc totius penè Macedonici regni vires conciderunt. In ipſo bello Antigonus occiſus eſt. Sed finis hujus belli initium fuit alterius. Nam cum victoribus de præda non conveniret, iterum in duas factiones deducuntur. Seleucus Demetrio, Ptolemæus Lyſimacho jungitur. Caſſandro defuncto, filius ejus Philippus ſuccedit, ſicq; quaſi ex integro nova Macedoniæ bella naſcuntur. Antigoni filius Deme-

Diviſio regni Alexandri.

Sociorum Alexandri varii tumultus.

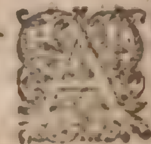
Seleuci bella.

trius augmento Græciæ & totius Macedoniæ elatus, in Asiam transire disponit. Ptolemæus autem & Seleucus Lysimachus experti priori certamine, quantæ vires essent concordiæ, iterum societate pacta, adunatisq; exercitibus, bellum in Europam transferũt adversus Demetrium. His se comitem & belli socium Pyrrhus rex Epiri jungit, sperans Demetrium Macedonia posse depelli. Nec spes frustra fuit, quippe corrupto ejus exercitu, ipsoq; in fugam acto, regnum Macedoniæ Pyrrhus invasit. Lysimachus autem qui Hellespontum regebat, post interfectionem generis sui, & necem filii, assiduis parricidiis cruentatus, à militibus propriis deseritur, qui ad Seleucum transeuntes hortati sunt, eum, ut Lysimacho bellum inferret. Res nanq; fœdissimi spectaculi erat. Duos quippe reges, quorum Lysimachus annorum erat septuaginta quatuor. Seleucus autem septuaginta septem, de cupiendis alterutrum regnis, concurrere, in acie stare, arma gerere. Ultimum quidem hoc bellum Alexandri cõmilitonum fuit, quod ad exemplum humanæ miseriæ fuerat reservatũ. Quippe cum orbem terrarũ, extinctis jam 34. Alexandri ducibus soli possiderent, & angustissimos senectutis ac vitæ suæ terminos nõ aspicientes, angustos esse imperio suo totius mundi terminos arbitrarentur. Seleucus quippe capto jam antea Demetrio in Cilicia, regnum Asiæ destruxit, & ex duobus unum fecit. In hoc autem bello Lysimachus amissis vel interfectis prius quindecim liberis ante hanc pugnam, postremus occisus est. Sicq; Lysimachus solutio pugnæ Macedoniæ fuit. Sed nec Seleucus quidem de tanta victoria impunè lætatus est. Nam neque ipse post septuaginta septem annos quietem naturalis mortis invenit, sed extortam sibi infœliciter vitam velut immatura morte finivit. Insistente quippe Ptolemæo, cujus sororem Lysimachus in matrimonio habebat, insidiis circumventus, occisus est. Hæc sunt inter parentes, filios, fratres ac socios, consanguinitatis, societatisq; commercia, quibus orbem ab Alexandro celeriter ac fortiter acquisitum, annis quatuordecim dilaniaverunt, & veluti optimam prædam, à magno leone prostratam, avidi catuli discerpserunt, seque ipsos invicem irritantes, in rixam præ læ æmulatione consumpserunt.

Libido et insatiabilis gubernandi cupiditas duorum regum.

Interitus regnorum Alexandri.

HISTORIA ROMANORUM.

Anno ab urbe condita 446. qui est Ptolemæi 35. Tarentini qui in ultima Italia sunt, Romanã classem forte prætereuntem, hostiliter invaserunt, præfectos navium occiderunt, omnesq; utiles bello, reliquos vendiderunt precio, unde grande bellum inter eos ortum est. Tarentum verò à Lacedæmoniis conditum, Calabriæ quondã & Apuliæ totiusq; Lucaniæ caput erat, divitiis, magnitudine, muris, portu, ipsoq; situ mirabile. Romanus itaq; exercitus cum Æmilio consule irruens in universos Tarentinorum fines, igneq; ferroque vastat omnia, plurima expugnat oppida, injuriam insolenter acceptam, crudeliter vindicat. Tarentini verò cum plurimis finitimorum præsidiis fulcirentur, etiam Pyrrhus rex Epirotarũ, qui ex genere Achillis originem duxit, quasi cognatam Græciæ civitatem vindicaturus, totas vires Epiri, Thessaliæ, ac Macedoniæ, elephantos etiam usque ad id tempus Romanis invisos, numero 20. in Italia advexit. Qui cũ Delphici Apollinis consuluisset oraculum, ambiguum dedit responsum.

Bellum Tarentinum.

Pyrrhus Epirotarum rex Tarentinis præsidio est.

Aio te Æacida Romanos vincere posse.

Tunc primum Romani cũ transmarino hoste dimicaverunt. Missus est contra eum consul Publius Valerius Levinus. Qui cum exploratores Pyrrhi cepisset eos jussit per castra duci, omnemque exercitum ostendi, sicq; dimitti, ut renunciarent Pyrrho quæ viderint. Commissa itaque pugna, consumpta est dies gravissimo certamine, omnibus utrinque mori paratis, fugere nesciis. Introductos autem inter currentia agmina elephantos, forma truces, odore graves, mole terribiles, ut viderunt Romani, novo pugnandi genere circumventi & territi, maximeque pavitantibus equis diffugerunt. Minutius verò quartæ legionis Centurio, protentam in se unius beluæ promuscidem gladio desecuit. Qua vulneris dolore turbata, & averti compulsa, ejus immoderato discursu permiscere cœperunt: finis etiam pugnæ de noctis beneficio impositus est. Levinus tamen per noctem fugit. Romanos victos fuisse, turpis fuga prodidit. Ex quibus tunc cecidisse referũtur 11. millia peditum, & nongenti 80. Capti trecenti 10. Equites autem cæsi 245. capti octingenti duo. Signa 22. amissa. Pyrrhus autem Romanos quos cepit, summo honore tractavit. Quos cum adverso vulnere, & truci vultu, etiam mortuos jacere vidisset, tulit manus ad cœlum, dicens se totius orbis dominum esse potuisse, si tales milites sibi contigisset habere. Cujus victoriæ titulum Pyrrhus affigens templo Tarentini Jovis, ita scripsit in eo.

Pugna Pyrrhi cum Roman.

Minutius promuscidem elephantis desecat.

Qui invicti ante viros fuerant, pater optime Olympi,
Hos egomet pugna vici, sum victus ab iisdem.

Epitaphium Romanis additis per Pyrrhum.

Quem cum sui increparent, cur se victum diceret, qui vinceret, respondisse fertur, Si iterum eodem modo vicero, sine ullo milite revertar in Epirum. Cumque legati mitterentur ad eum pro redimendis captivis, jussit Liconum & Molossum eis obviam ire, ipse quoque cum equitibus procedens ad portam civitatis, honorifice suscepit eos, sine precio remisit. Unum autem ex legatis Fabricium cum pauperem vidisset, promisit ei quartam partem regni sui, ut se transferret ad eum: sed contemptus ab eo, admiratus est illum. Pro hac admiratione misit ad Romanos legatum præcipuum virum, Cyneam nomine, qui pacem æquis cõditionibus peteret: scilicet

liceret ut Pyrrhus partem Italiæ, quam armis occupavit, teneret. Sed pax quam offerebat, eis displicuit. Remandatumq; est ei à Senatu, illum cum Romanis pacem habere non posse, nisi ab Italia recessisset. Jusserant autẽ omnes quos Pyrrhus reddiderat, infames haberi, eo quòd capi potuissent armati, nec ante eos ad statum pristinum reverti, quàm sibi notorum hostium occisorum spolia retulissent. Ita legatus Pyrrhi reversus est, A quo dum quæreret Pyrrhus, qualem Romam comperisset, Cyneas dixit, regum se patriam vidisse, scilicet tales illic ferè omnes esse, qualis unus Pyrrhus apud Epirum & reliquam Græciam putaretur. *Roma patria regum.* Secunda pugna inter Romanos & Pyrrhum, facta est in Apuliæ finibus, Publio Sulpitio & Decio consulibus, in qua pugna Pyrrhus brachio transfixo saucius, prior è bello secessit. *Secunda pugna inter Romanos & Pyrrhum.* Elephanti capti, viginti milia hostium cæsa sunt, & ex Romanis quatuor millia. Fabricius quoque legatus vulneratus est. Anno interjecto, idem Fabricius contra eum missus est. Cumque vicina haberent castra, medicus Pyrrhi nocte venit ad Fabricium, promittens se veneno Pyrrhum occisurum, si sibi aliquid polliceretur. *Fabricii laus.* Quem ille vinctum remittens ad Pyrrhum, jussit ei dici quæ ille spopondit. Tunc rex admiratus eum, dixisse fertur. Ille est Fabricius, qui difficilius ab honestate, quàm sol à cursu suo averti potest. Tunc rex ad Siciliam profectus est, Fabricius victis Lucanis & Samnitibus triumphavit. Deinde Curius Dentatus & Cornelius Lentulus, cõtra eum missi consules, de exercitu ejus viginti tria millia cædebant, trecentos capiebant. Ipse Tarentum fugatus est, castra ejus capta sunt, Curius in consulatu triumphavit, primusque Romam quatuor elephantos duxit. Quintodecimo anno postquam in Italiam venit Pyrrhus, victus aufugit, & post multa bella quæ fecit in Græcia, apud Argos Achaiæ urbem, Spartani regni aviditate seductus, ictu saxi occubuit. Cujus pollex è dextro pede (si credendum est) remedio fuisse dicitur, si cujus renes tumentes eo tangerentur. *Pyrrhus occumbit.* Cumque ab Antigono victore idem Pyrrhus jussus esset exuri, sic exarsit, ut idem pollex inveniretur intactus. Qui digitus aureo loculo est inclusus, & in antiquissimo templo Dodonei Iovis conditus.

Hoc tempore apud Romanos Sextilia virgo vestalis, convicta damnataque incesti, ad portam Collinam viva defossa est,

II. Philadelphus annis, 38. Ptolemæus Philadelphus regnavit Alexandriæ annis triginta octo.

VII. Ceraunus. Men. 9. Ceraunus, qui & Ptolemęus, regnavit Macedoniæ menses novem,

VIII. Meleagrus Men. 2. Meleagrus regnavit Macedoniæ menses duos.

IX. Antipater Dies 45. Antipater regnavit Macedoniæ, diebus quadraginta quinque.

X. Sostenes. Annis, 2. Sostenes regnavit Macedoniæ annis 2.

XI. Antigonus Annis, 36 Antigonus regnavit Macedonię annis triginta sex. Hic Lacedæmoniam obtinuit, Pyrrumque superavit.

Parthis Macedonum imperio recedentibus, primus regnavit Arsaces, unde & Arsacidæ dicti sunt.

HISTORIA REGUM, & Judæorum.

Judæorum Pontificatum post Oniam Eleazarus accepit. Post hunc Manasses.

Eleazarus. | Manasses.

II. Antiochus Sother. 19. Antiochus qui & Sother, filius Seleuci, regnavit in Syria & Asia annis decem & novem.

III. Antiochus Theos. 15. Antiochus qui vocabatur Theos, id est Deus, filius Antiochi Sotheris regnavit in Syria & Asia annis 15. Iste adversus Ptolemæum Philadelphum gessit bella quàm plurima, & totis Babylonis atque Orientis viribus dimicavit. Volens autem Ptolemæus molestum finire certamen, cũ ipse tamen haberet copias, filiam suã Beronicen Antiocho dedit uxorem, qui de priore uxore Laodice duos habebat filios; Seleucum qui cognominabatur Callinicus, & alterũ Antiochũ. Antiochus antẽ dicens Beronicen se velle habere regni consortem, & Laodicen in loco concubinæ. Post multum temporis superatus amore, Laodicen cum liberis suis reduxit in regnum. Qui metuens ambiguum viri animum, ne Beronicem reduceret, virum per ministros veneno interfecit, Beronicen verò cũ filio, quem ex Antiocho genuit Icadioni & Genneo principibus regis occidendam tradidit, ipsaq; cum majore filio Seleuco Callinico regnavit.

PTolomæus Philadelphus filius Ptolemæi superioris, regnavit Alexandriæ annis triginta octo, à restauratione templi, anno ducentesimo tricesimo octavo. Hujus tempore Pontifex Judæorum Eleazarus fuit, frater Simonis, cognomento justi, filius Oniæ filii Iaddi, qui sacerdotiũ pro tali suscepit causa. Defuncto principe sacerdotum Onia, filius ejus Simon justus successor extitit. Quo moriente, filium parvulum nomine Oniam relinquente, frater ejus Eleazarus principatum sacerdotii, accepit, quem Ptolemæus liberaliter muneribus tali occasione honoravit. De- *Demetrius Phalereus præfectus bibliothe-*

metriæ Phalareus apud Græcos orator, & Philosophus super Bibliothecam regis, cujus magnum habuit studium, constitutus erat. Qui dum studeret, omnia per universam terram inventa congregare volumina, & acquirere si quid dignum audiret industria, vel voluntate regis, interrogatus ab eo quot millia librorum haberet? respondit, viginti millia, sed cito ad quinquaginta millia posse venire, dicensque nunciatum sibi esse, apud Judæos multa haberi bibliotheca regali digna, persuasit regi annitente Aristeo quodam, regis amico necessario, ut ad Eleazarum pontificem Hierosolymam mitteret, rogans ut sibi viros legem scientes destinaret, qui eam ad Græcam linguam transferrent. Qui ex omnibus septuaginta viros in lege doctissimos elegit, eosq; regi transmisit. Illi verò Alexandriam ducti, & à rege benignè suscepti, Demetrio sunt commendati. Qui duxit eos in domum secretam, & huic negotio aptam, secus littus maris positam, ubi per septuaginta duos dies, omnem legem disertissime transtulerunt, quotidie huic negotio curam usq; ad horam nonam impendentes. Quibus diebus transactis, congregavit omnes Judæos Demetrius, ad locum in quo translatæ fuerant leges, & præsentibus interpretibus legit eas. Cumque multitudo complexa legem, vel seniores ejus interpretes, Demetrium, eo quòd magnarum rerum esset inventor, laudasset, rogavit ut etiam præsidibus suis daretur legenda: gavisus verò rex voluntatem suam esse perfectam, & relectis legibus, sensum & sapientiam earum obstupescens, dixit ad Demetrium, admirari se, quod nemo historiographus, nec poeta ejusdem legis meminisset, cum tam mira existeret. Cui Demetrius respondit, neminem ausum fuisse conscriptionē ejus tangere, eo quòd divina esset, addens quòd Theopompus volens in historia aliquid de his conscribere, mente fit turbatus, plus quàm 30. diebus, donec inde sibi clementiam factam esse suspicatus, & in somnis quoque admonitus, quòd hoc ei ideo accidisset, quia divinas leges scrutatus esset, & ad impuros homines eas ferre voluisset, cum humilitate à Deo veniam supplicaret. Cumque scribere quievisset, recepit sensum. Referebat etiam de Theodecto tragœdiarum poeta, quia cum visus fuisset in aliquo dramate eorū meminisse, quæ divino continentur volumine, obscuratis oculis, recognovit causam suæ cæcitatis, & ita liberatus est à passione, Deo veniam largiente. Ptolemæus autem remisit eosdem seniores cum honore, donans unicuique stolas optimas, & auri talenta duo, & calicem unius talenti, totumq; cōvivii thorum. Principi autem sacerdotum Eleazaro destinavit per eos lectos 10. cum argenteis pedibus, & calicem talentorum 30. & stolas 10 & purpuram, & coronam decoram, & lineas de bysso centum. Præterea & pateras, & trullam, & libatoria, & crateras aureos duos Deo vovendos, omnesque Judæos quos in Ægypto captivos invenit, liberos esse permisit. Abeuntes autem interpretes, & à regibus Asiæ honorati sunt. Nam Seleucus Nicanor, in civitatibus quas per Asiam ædificaverat, & in inferiore Syria, & in ipsa Metropoli Antiochia, republica sua dignos eos fecit, & æquū eis honorem cum habitatoribus Macedonibus & Græcis deputavit.

Quid Theopompus passus sit, & de Theodecto oculo multato, vide Ioseph lib. 12. cap. 2.

Interpretes à regibus Asiæ honorati.

HISTORIA ROMANA.

ANno ab urbe condita, quadringentesimo 76. qui est Philadelphi primus, ortum est Punicum bellum primum. Nam Tarentini Pyrrhi morte comperta, iterum nova adversum Romanos arma sollicitantes, Carthaginensium auxilium per legatos poscunt, atque accipiunt. Consertoque prælio, Carthaginenses victi sunt. Proximo de hinc anno obscœna & dira prodigia vel visa Romæ, vel nunciata sunt. Ædes salutis ictu fulminis dissoluta est. Lupi tres ante lucem ingressi urbem, semesum cadaver intulerunt, sparsumq; membratim in foro, ipsi strepitu hominum exterriti, reliquerūt. Apud Formiani multis ictibus fulminum, undique mœnia ambusta & dissoluta sunt. Post hæc 3. anno inter cætera prodigia sanguis ex terra manare, & è plurimis fontibus scaturire visus est, & lac manare è cœlo. Hique diri, ut ipsis visum est, terram imbres irrigaverunt. Anno ab urbe condita 481. tam ingens pestilentia apud Romam conflagravit, quòd ejus atrocitatem verbis explicare non possum: Supra quam Sibyllini teste, libri, qui eam cœlesti ira impositam responderūt. Sed ne quenquam quasi pro cavillatione offendat, quod Sibylla iratos Deos dixerit, nos iram cœlestem dixisse videamur, audiat & intelligat, quia hæc etsi plerumq; per aereas potestates fiant, tamen sine arbitrio omnipotentis Dei non fiunt. Eodem tempore Caparonia virgo vestalis, incesti rea suspendio periit, & corruptor ejus, consciiq; servi omnes supplicio affecti sunt. Post hæc Romani consules, Appius Claudius, Marcus Valerius, Agrigentum Siciliæ civitatem, ubi præsidia Pœnorum collocata erant, operibus valloque cinxerunt. Cumq; inclusus ex obsidione, senior Hannibal dux Pœnorum, ad summam egestatē redactus esset, Hanno dux novus Carthaginensiū, cum equitibus mille 500. & 30. millibus peditum, 30 etiam elephantis ex improviso advenit, ad liberandum Hannibalem & civitatē, sed civitas continuo à Romanis capta est, & Pœni maximo bello victi, & profligati sunt. 11. elephanti in potestatem Romanorum redacti, Agrigentini sub corona consulari, omnes venditi sunt. Sicq; Romani secundo de Carthaginē sibus triumphaverunt. Hannibal senior, facta cum paucis eruptione, aufugit. Deinde 5. anno Punici belli, idem Hannibal navale bellum præparavit cōtra Romanos, apud Lipparam insulam. Sed commisso navali prælio, iterum Hannibal amissa navi qua vehebatur, scapha subdu-

Primum Punicum bellum.

Prodigia.

Sanguis è terra Lac è cœlo.

Caparonia incesti rea.

subductus aufugit. 30. & una naves ejus captæ referuntur. Tria millia hominum occisa, 7. millia capta referuntur. Neque ulla victoria Romanis charior fuit, quòd invicti terra, jam etiam mari plurimum possent. Postea Carthaginenses Gajo Aquilio Floro, Lucio Cornelio Scipione consulibus, Hannonem in locum Hannibalis subrogatum, navali prælio præfecerunt. Qui à Scipione consule victus, amisso exercitu, confertissimis hostibus se immiscuit, ibique interfectus est. Hannibal senior supra bis victus & fugitivus, à Carthaginensibus iterum classi præpositus, iterum infœliciter cum Romanis navali prælio congressus & victus, ab exercitu suo, seditione orta lapidibus coopertus interiit. Lucio Manlio Vulscone, Marco Attilio Regulo consulibus, Romani cum 430. navibus Siciliam petiverunt. Quibus Hamilchar Pœnorum dux, & Hanno alter classi præfectus occurrit. Conserto prælio navali, Carthaginenses in fugam versi 64. naves perdiderunt. Romani 22. amiserunt. Victores consules in Africam transvecti sunt, primamque omnium Clipeam urbem in deditionem acceperunt. Inde Carthaginē petentes 300. aut eo amplius castella depopulati sunt, de hinc infesta signa ipsæ Carthagini circum tulerunt. Manlius consul Africa cum victrice classe decedens 27. millia captivorum cum ingentibus spoliis Romam revexit. Attilius Regulus autem cōsul in Africa remansit, bellum Carthaginensibus instruxit. Contra tres Carthaginensium duces, id est Hasdrubales duos, & accitum ex Sicilia Hamilcharem, atrocissimum bellum cum eis gessit. In quo cæsa sunt Carthaginensium 17. millia, capta 5. millia, 18. elephantos cœpit, 80. & duas civitates in deditionem accepit. Deinde facto exercitu, haud procul à flumine Bagrada, castra constituit. Ubi cum plurimos Romanorum militum, adaquandi necessitate ad flumen descendentes, serpens miræ magnitudinis devoraret, Regulus ad expugnandam bestiam profectus est, sed jaculis telorumque ictibus nihil in dorso ejus proficientibus, propter squamarum ejus horrendam cratem, sed quasi per obliquam scutorum testudinem labētibus, tandem balistas deferri imperavit, per quas telis earum tunc demum facilè oppressa est. Igitur Carthaginenses fracti bellis, & cladibus exinaniti pacem à Regulo poscebant. Sed cum intolerabiles & duras conditiones pacis audissent, potius rati sese armatos mori, quàm miseros vivere, precio non solum Hispanorum vel Gallorum auxilia, quæ jam dudum plurima habebant, sed etiam Græcorum comparanda duxerūt. Itaque Xantippum Lacedæmoniorum regem, cum auxiliis copiosis accitum, ducem bello præfecerunt. Xantippus inspectis Pœnorum copiis, atque in campum deductis, longè in melius mutato apparatu, pugnam cum Romanis conseruit. Ingens ibi clades Romanorum fiebat. Nam 30. millia Romanorū militū in illa cōgressione prostrata sunt Regulus ille dux nobilis cum 500. viris captus, & in cathenas cōjectus. Decimo demū anno Punici belli, nobilem triumphum Carthaginensibus præbuit. Xantippus tam audacis facti conscius, rerum instabilium mutationem timens, illico ex Africa migravit in Græciam. Igitur Marco Æmilio Paulo, Servio Fulvio nobiliore consulibus, audita captivitate Reguli, & clade exercitus Romani, ambo consules Romani transire in Africam cū classe ducentarum navium jussi, Clipeam petunt. Eo etiam mox Carthaginenses cum pari classe venerunt, commissum est navale prælium. Æmilius consul 104. naves Carthaginensium dimersit 30. cum pugnatoribus cepit. Præterea 35. millia hostium aut occidit, aut cepit, & militem suum ingenti præda ditavit. Romanorum autem 9. navibus depræhensis, mille centum perierunt milites. Consules apud Clipeam castra posuerunt. Duo Hannones Pœnorum duces, eo rursus cum magno exercitu convenerunt. Prælioque commisso, 9. millia militum perdiderunt. Et subacta Africa tunc esset, nisi quòd tanta fames erat, ut diutius exercitus in ea expectare non posset.

Hanno in locū Hannibalis subrogatur.

Serpens devorans milites.

Carthaginenses petūt pacem à Regulo.

Xantippus bello dux præficitur.

Hoc tempore nummus argenteus primo in urbe figuratus est. Post hæc tertio anno Lucio Cæcilio Metello, Gajo Furio cōsulibus, Hasdrubal novus dux Carthaginensium, cum elephantis 130. & equitum peditumque amplius 20. millibus Lilybeum venit ex Africa, & continuo cum Metello consule, apud Panormum pugnam conseruit 20. millia Carthaginensium in eo prælio cæsa sunt, elephanti 26. interfecti, 104. capti, maximū Italicis gentibus spectaculum præbuerunt Hasdrubal cum paucis Lilybeum victus profugit, atque absens à Pœnis capite damnatus est. Post hæc fessi tot malis Carthaginenses, petendam esse à Romanis pacem, & captivorum permutationē decreverunt. Ad quam rem Attilium Regulum antea ducem Romanū, quem jam per 5. annos captivum tenebant inter cæteros legatos, sub sacramento præcipuè mittendum putavarunt. Ille Romam cum venisset, inductus in senatum, nihil quasi Romanus egit. Dixitque ex illa die qua in potestatem Pœnorum venisset, se Romanum esse desisse. Itaque & uxorem à complexu suo removit, ac senatui suasit, ne pax cum Pœnis fieret. Illos enim ait fractos tot casibus spem nullam haberē, seque tanti non esse, ut tot millia captivorum propter se unum, & paucos qui ex Romanis capti fuerant, redderentur. Itaque obtinuit. Nam Afros pacem petentes, nullus admisit. Ipse verò Regulus Carthaginem rediit. Precantibusque Romanis ut eum Romæ tenerent, negavit se in ea urbe mansurum, in qua postquā Afris servierat, dignitatem honesti civis habere non posset. Regressum igitur ad Africam Regulū, Carthaginenses resectis ei palpebris, ut usq; ad mortē cruciatu intolerabili ac dolore vigilaret, atq; ut staret semper radios solis intuens alligatum in machina necaverunt.

Primus nummus argenteus figuratur in urbe.

Lilybeum Siciliæ oppidum.

Mira atque animosa Reguli constantia.

Anno cōsequenti Hanno dux Pœnorū cum Luctatio duce Romanorū, navali prælio apud Æga-

Bellū Hannonis apud:

Aegades insulas. des insulas, contra Lilybeum civitatem Siciliæ concurrit, sed victus navem avertit, & dux fugæ primus fuit. Sexaginta & tres naves Punicæ captæ sunt, 125. dimersæ, 32. capta, cæsa 14. millia fuerũt. Nunquam in mari tantis copiis pugnatum est. Infinitæ auri & argenti prædæ in potestatem Romanorum redactæ sunt. Ex classe Romana 12. naves mersæ sunt. Pugnatum est 7. Idus Mart. Tunc Carthaginenses præcipiti festinatione ad Luctarium consulem, ac deinde Romam mittunt, pacem orant & impetrant. Captivi Romanorum qui tenebantur à Carthaginensibus redditi sunt. Carthaginenses petunt ut redimi captivos liceret eorum, quos ex Afris Romani tenebant. Senatus jussit sine precio eos reddi, qui in publica custodia essent. Qui autem à privatis tenerentur, ut precio dominis reddito, Carthaginem redirent, atque id precium ex fisco magis quàm à Carthaginensibus solveretur. Carthaginenses sanè sub hac conditione cum Romanos pacem fecerunt, ut Sicilia decederent, & ipsi Carthaginenses per continuos 20. annos Romanis persolverent puri argenti tria millia talentorum. Sicque finitum est primum Punicum bellum, quod per 32 annos tractatum est Hoc anno porta Jani gemini clausa est, quia nusquã eodem anno bellum erat, quod sub Numa Pompilio rege solo provenerat. *Finitum primum Punicum bellum.*

Anno ab urbe condita 517. Hamilchar dux Carthaginensium, ab Hispanis in bello cum aliud bellum adversus Romanos jam pararet, occisus est. Experimento depræhensum est, quòd virtus Gallorum sicut primo impetu major quàm virorum est, ita sequẽs minor quàm fœminarum. Causa autem hæc est, quòd alpina corpora humenti cœlo educata, habent quoddam simile nivibus suis, cum calore primæ pugnæ statim in sudorem eunt, & levi motu quasi sole laxantur *Gallorũ vex. Nota de Alpinis corporibus.*

Anno qui huic proximus erat, dira urbem terruere prodigia. Namque in Piceno flumine sanguis effluxit, apud Tuscos cœlum visum est ardere & Arimini nocte multa lucem claram effulsisse, ac tres lunas distantibus cœli regionibus exortas apparuisse, & Romæ Gnei Domicii bos locutus est, dicens. Cave tibi Roma. Carnes etiam è cœlo lapsæ sunt. Quarum pars ab avibus intercepta est, pars incorrupta diu jacuit. Tunc quoque magno terræmotu Caria & Rhodos insulæ adeò concussæ sunt, ut labentibus vulgo tectis, ingens quoque ille Colossus rueret. His temporibus Aratus astrologus claruit, & Quintus Ennius poeta Tarenti nascitur, qui post Romæ deguit, contentus unius ancillæ ministerio. Quo etiam tempore defuncto Eleazaro, principatum sacerdotii suscepit patruus ejus Manasses frater Jaddi. Quo mortuo, successit ei Onias filius Simeonis justi, quem ut supra diximus, parvulum reliquit. *Aratus. Ennius.*

HISTORIA.

III. Ptolemaus Ever. 26. Ptolemæus Evergetes filius Ptolemæi Philadelphi, regnavit Alexandriæ annis viginti sex, à restauratione templi anno 276. Sub hoc Jesus filius Syrach librum suum conscripsit. Sic ergo Ptolemæus post mortem patris sui Philadelphi, pro ultione patris & occisæ sororis, cum magno exercitu intravit provinciam regis Aquilonis, id est Seleuci Callinici, qui cum matre Laodice regnavit in Syria, & cepit Syriam & Ciliciam, & superiores partes trans Eufraten, & omnem penè Asiam. Cumque audisset in Ægypto seditionem moveri, diripiens regnum Seleuci 40. millia talentorum argenti tulit, vasaque preciosa, & simulacra Deorum duo millia quingenta, in quibus erant & illa quæ Cambises capta Ægypto in Persas portaverat. Gens verò Ægyptia, idolatriæ multum dedita erat. Et quia post multos annos Deos eorum Ptolemæus attulerat, Evergetem eum appellabant. Et Syriam quidem ipse obtinuit, Ciliciam verò amico suo Antiocho gubernandam tradidit & Xantippo alteri duci provincias trans Eufraten.

HISTORIA.

Anno ab urbe condita, quingentesimo octavo, qui est primus Evergetis, repentina subversio ipsius Romæ prævenit triumphum Romanorũ. Siquidem Quinto Luctatio Catulo, & Aulo Manlio consulibus, diversæ ignium aquarumque clades penè absumpsere urbem. Nam Tyberis insolitis auctus imbribus, & ultra opinionem redundans, omnia Romæ ædificia, in plano constituta delevit. Diversæ qualitates locorum ad unam convenere perniciem, quoniam quæ sævior inundatio tenuit, madefacta dissolvit, & quæ cursus torrentis invenit, impulsa dejecit. Aquarum verò gravissimam cladem, gravior ignis vastatio est secuta. Qui ignis, incertum unde surrexerit, plurimas civitatis partes pervagatus hominũ domorumque stragem miserabilem fecit. De hinc cum omnia in circuitu foris devastaret, ædem Vestæ corripuit, unde Metellus cum arsuros Deos eripuit, brachio semiustulato, vix aufugit. Tito Sempronio Graccho & Gajo Valerio Falcone consulibus bellum Romani Faliscis intulerunt, quæ civitas Italiæ opulenta quondam fuit. Quod bellum ambo consules intra sex dies transegerunt, quindecim millibus hostium cæsis.

Eodem anno etiam Galli Cisalpini novi extitere hostes, adversum quos varia sorte bellatum est. Nam in primo conflictu Valerio consule tria millia ex Romanis cecidere, in secundo 14. millia Gallorum cæsa sunt; duo millia capta. Sed ob priorem cladem triumphus consuli denegatus est. Anno ab urbe condita quingentesimo 17. qui est Evergetis decimus, dux Pœnorum Hamilchar ab Hispanis in bello interfectus est, cum jam aliud bellum adversum Romanos clam pararet. *Hamilchar interfectus.*

HISTO-

Alexand. *Maced.* *Syria.*

HISTORIA.

VIII. Ptolemaus Phil. 17.

Ptolemæus Philopator, filius Evergetis regnavit Alexandriæ annis 17. à restauratione templi anno 302. Post fugam & mortem Seleuci Callinici filii Antiochi, quem interfecit Evergetes pater hujus Philopatoris, duo filii Seleuci ejusdem, videlicet Seleucus cognomento Ceraunus, & Antiochus qui appellatus est Magnus, provocati spe victoriæ, & in ultionẽ patris exercitu magno congregato adversus Ptolemæũ Philopatorem arma corripiunt. Cumq;

XII. Demetrius 10.

XIII. Antigonus. 11.

Demetrius regnavit Macedoniæ annis 10.

Antigonus regnavit Macedoniæ annis 13.

Seleucus Callinicus Antiochi major filius, regnavit Syriæ & Asiæ cum matre Laodice annis viginti. IIII. Seleucus. 20.

Seleucus Ceraunus. Seleuci Callinici filius, regnavit Syriæ annis 3. V. Ceraunus. Sel 3.

Antiochus qui dictus est magnus, frater Seleuci Cerauni, regnavit Syriæ annis 36. VI. Antiochus Magnus. 36.

Seleucus major frater tertio imperii sui anno occisus esset in Frygia per dolum Nicanoris, exercitus qui erat in Syria, fratrem ejus Antiochum cognomento Magnum, de Babylone vocavit ad regnum Syriæ, quæ eo tempore tenebatur à Ptolemæo Philopatore. Cumque Seleucus pugnasset adversus duces ejus, immò proditione Theodoti cujusdam obtinuisset Syriam, in tãtam venit audaciam, ut ultro Ægyptiis bellum inferret. Philopator autem amissa Syria proditione Theodoti, congregavit multitudinem plurimam adversus Antiochum, initoque certamine juxta oppidum Raphae quod est in finibus Ægypti, Antiochus omnem amisit exercitum, & per deserta fugiens, penè captus est. Cumque decessisset Syria, ad extremum, fœdere & pactionibus conditionis cujusdam, pugna finita est. *Raphae oppidum in finibus Aegypti.*

Sub hoc tempore Judæi multa mala tolerabant, dum terra eorum diversis calamitatibus subjacebat. Nam cum Antiochus pugnasset contra Ptolemæum Philopatorem, & filium ejus Epiphanem, Judæi in medio positi, utrisque vincentibus laborabant, ut pares existerent navi turbatæ, & tempestatibus fluctuanti. *Judæi similes navi turbatæ.*

Finito igitur primo Punico bello, quod per viginti tres annos tractum est, jam Romani clarissima gloria noti facti sunt, & per anni spatium sine bellicis conflictionibus quieverunt. Eodemque anno Jani portæ clausæ sunt, quod ab urbis conditione sub Numa Pompilio Romuli successore tantum contigit, postea verò per annos quadringentos quinquaginta non evenit. Eo tempore potentissimus Siciliæ rex Hiero, ad ludos Romam venit, & ducenta millia modiorum tritici populo dono dedit. *Jani portæ clausæ.*

Anno ab urbe condita 534. qui est primus Ptolemæi Philopatoris, bellum Punicum secundum, Romanis illatum est per Hannibalem ducem Pœnorum, filium Hamilcaris, qui ab Hispanis occisus est. Hic itaque Hannibal, dum adhuc novem esset annorum, Hamilcari patri ad aras juraverat, ut cum primum posset, contra Romanos pugnaret. Cumque viginti esset annorum, Saguntum florentissimam Hispaniæ urbem Romanis amicam oppugnare aggressus est. Ad quem Romani Legatos miserunt, ut à bello abstineret, quos à se injuriosè abjecit. Miserunt pro eadem re Fabium Carthaginem, sed ille etiam ibi cum dura responsa percepisset, quæ inquit mora est. In hoc ergo sinu pacem bellumque porto, utrum eligitis? Illis succlamantibus, bellum: igitur, inquit, accipite. Et excusso in media curia togæ sinu, quasi planè sinu bellum ferret effudit. *Bellum Punicum secundum.* *Saguntus oppugnatur.* *Vide Livium, Valerium Maximum, Tullium in Phil.*

Interea Saguntini fame victi sunt, & octavo demum mense capti, ultimis ab Hannibale pœnis afficiuntur. Tunc Publius Cornelius Scipio consul, cum exercitu mittitur in Hispaniam, Tyberius Sempronius in Siciliam. Hannnibal verò relicto in Hispania fratre suo Hasdrubale, Pyreneos transivit montes, & inter ferocissimas Gallorum gentes ferro viam aperuit, & nono demum die à Pyreneo ad Alpes pervenit. Ubi dum montanos Gallos ab ascensu eum repellere obnitentes bello superat, atque invias rupes igni & aceto ferroque rescindit, quadriduum commoratus, quinto die cum maximo labore ad plana pervenit. Traditur autem ad Italiam duxisse centum millia peditum, viginti millia equitum, triginta septem elephantos. Interea multi Ligures & Galli junxerunt se Hannibali. Sempronius Tyberius Graccus cognito Hannibalis adventu, exercitum ex Sicilia trajecit Ariminum. Publius Cornelius Scipio Hannibali apud Ticinum primus occurrit, commissoque prælio, fugatis suis, & penè omnibus victis, ipse à filio Scipione admodum prætextato, & vix à pueritia egresso, qui postea dictus est Africanus, ab ipsa morte liberatus, saucius tamen in castra redit. Pugnatum deinde est ab eodem consule apud Trebiam fluvium, iterumq; Romani superati sunt. Sempronius consul & ipse conflixit cũ Hannibale, & amisso exercitu, pene solus evasit. In eo tamẽ bello etiam Hannibal sauciatus est. Qui postea cũ in Hetruriam primo Vere transiret, in summo Apennino tempestate correptus, biduo continuo immobiliter stetit, nivibus cum exercitu conclusus, ubi magnus hominũ numerus, jumenta quã plurima elephanti penè *Invias rupes igne, ferro, aceto rescindere.* *Scipio Africanus.* *Romani victi apud Trebiam fluviũ.*

omnes frigore perierunt. Deinde in Tusciam veniens, juxta Sarnum fluvium, nebulis prospectum impedientibus, magnam partem sociorum ac jumentorum perdidit: ipse autem uni elephanto qui superfuerat, solus superfidens, vix difficultatem itineris evasit: sed oculum quo jam dudum æger erat, violentia frigoris & vigiliarum ac laboris amisit.

Livius lib. 2 belli punici.

Hannibal oculum amittit frigore.

Anno ab urbe condita quingentesimo quadragesimo, qui est septimus Philopatoris, Æmilius Paulus, & Terentius Varro consules, contra Hannibalem missi, per impatientiam Varronis, altero consule contradicente, apud Cannas Apuliæ vicum omnes pene Romanæ spei vires perierunt. Nullo enim Punico bello gravius afflicti sunt. Periit quippe in eo Æmilius Paulus consul, qui dum saucius in quodam saxo resedisset, Lentulo sibi equum offerente, quo fugiens, cladi superesset, noluit, atque ibi persedit, donec ab hostibus interemptus est. Perierunt ibi consulares atque prætorii viri viginti, senatores aut capti aut occisi triginta, nobiliores viri trecenti, pedestrium militum 40. millia, equitum tria millia quingenti. Varro consul cum quinquaginta equitibus Venusium fugit. Nec dubium est, illũ diem ultimũ Romani status futurum fuisse, si Hannibal mox post victoriam ad urbem contendisset. Hannibal in testimonium victoriæ suæ tres modios annulorum aureorum Carthaginem misit, quos ex manibus interfectorum Romanorum equitum senatorumq; detraxit. De exercitu suo cæsa sunt tria millia, multique sauciati.

Concordia victoriam discordia exitium prabet.

Tres modii annulorum aureorũ missi Carthaginem.

Interea Varro rediit Romam, eique gratiæ referuntur à senatu, quòd publicam rem non desperasset. Ipse autem non vitæ cupiditate, sed amore publicæ rei se superesse reliquo ætatis suæ tempore probavit. Nam barbam capillumque summisit, & postea nunquam recubans cibum cepit. Honores quoque cum ei deferrentur à populo, recusavit, dicens felicioribus magistratibus Reipublicæ opus esse. Usque adeò autem ultima desperatio Reipublicæ apud residuos Romanos fuit, ut de relinquenda Italia, sedibusque quærendis consilium ineundum putarent. Quod etiam autore Cæcilio Metello confirmatum esset, nisi Cornelius Scipio tunc tribunus militum, qui postea dictus est Africanus, eos districto gladio deterruisset, singulis minitans, ac potius pro patriæ defensione in sua verba jurare coegisset. Sub hoc tempore quatuor locis pugnabatur à Romanis. In Italia contra Hannibalem: in Hispania contra fratrem ejus Hasdrubalem: in Macedonia contra Philippum: in Sardinia contra Sardos, & alterum Hasdrubalem Carthaginensem, quem Titus Manlius in Sardiniam missus, vivum cepit, Romamq; portavit. Philippus quoq; in Macedonia à Levino vincitur: & in Hispania Hasdrubal, & Mago tertius frater Hannibalis à duobus fratribus Scipionibus superantur, qui tamen ambo fratres in Hispania à fratre Hasdrubalis postea occisi sunt. Unde omnibus pavore cunctantibus, Scipio postea Africanus dictus, natus tunc annos 24. ultrò se obtulit, & proconsulare imperium in Hispania sortitus, ultionem patris & patrui præcipuè intendens, Pyreneum transgressus, primo impetu Carthaginem novam Hispaniæ cepit, ubi copiæ auri argentiq; magnæ, Pœnorum & nobilissimi obsides, quos ab Hispanis acceperãt cũ magnis præsidiis, erant. Ibi etiam Magonem fratrẽ Hannibalis captũ cum aliis Romam misit. Romæ ingens lætitia oritur. Cumq; universam Hispaniam à Pyreneo usq; ad Oceanum Scipio subegisset, revocatus à Romanis, cum ingenti gloria Romam venit: & 14 anno postquam Hannibal in Italiam venerat, qui est 15. Philopatoris, cum Lycinio Crasso consul creatus, & in Africam missus est. Scipio Africam aggressus, hiberna Pœnorum, & mapalia Numidarum, quæ haud longè aberant ab Utica, nocte fecit incendi. Pœni trepidi, cum casu accidisse ignem putarent, inermes ad extinguendum cucurrerunt, qua de re facile ab armatis oppressi sunt. In utrisque castris 40. millia hominum igni ferroque consumpta sunt, quinque millia capta, duces ipsi miserabiliter ambusti, ægrè diffugerunt: Hasdrubal dux Carthaginem profugus venit. Mox Siphax & Hasdrubal plurimum reparantes exercitum, iterum cum Scipioni congressi sunt, victique fugerunt. Siphacem fugientem Lelius & Masinissa ceperunt, cætera multitudo Cirtam confugit, quam Masinissa oppugnatam in deditionem accepit: Siphacem ad Scipionem cathenis vinctum adduxit, quem Scipio cum ingentibus spoliis, plurimisque captivis perducendum Romam, Lelio tradidit. Qui cum in custodia Tiburti defecisset, sumptu publico jussit senatus eũ honorificè sepeliri. Qua re audita, omnis ferè Italia Hannibalẽ dereliquit. Ipse autẽ Hannibal à Carthaginẽsib. redire jussus, ut subveniret patriæ, quã Scipio vastabat, dicitur flens Italiam reliquisse. Ita anno 17. qui est primus Ptolemæi Epiphanis, liberata est Italia ab Hannibale. Legati autem Carthaginensium pacem à Scipione petentes, ad senatum missi sunt, & ex arbitrio Scipionis pacem acceperunt. Sed veniente Hannibale Carthaginem, pax turbata est, multaque hostilia ab Afris facta sunt.

Res Romanorum desperatissima.

Cornelius Scipio Africanus.

Quatuor locis pugnatur à Romanis.

Mago Romã mittitur.

Pugna Hasdrubalis & Scipionis.

Italia liberata ab Hannibale.

Post hæc Hannibal frequentibus prœliis victus à Scipione, petiit & ipse pacem, & colloquium Scipionis. Ubi cum se attoniti diu admiratione mutua duo clarissimi duces conspexissent, infecto pacis negocio, discesserunt. Hannibal tres exploratores ad castra Scipionis misit, quos captos Scipio, circunduci per castra jussit, eisque ostendit totum exercitum, nihil de hostibus percunctatus, prandium quoque jussit eis dari, refectosq; abire permisit. Deinde prælium ac utroq; duce cõmissum est, quod diu magnis ducum artibus dispositum, magnis copiarum molibus gestum est, quale vix ulla memoria fuit, quippe cum peritissimi viri copias suas ad bellum educerent, Scipio tamen

tamen victor extitit, pene capto Hannibale. Octoginta elephanti ibi aut capti, aut occisi sunt. Carthaginensium militum viginti millia quingenti interfecti sunt. Hannibal omnia & ante prælium, & in prælio expertus, primum cum multis equitibus, deinde cum viginti, postremo vix cum quatuor inter tumultum elapsus, Adrumetum confugit, postea Carthaginem post 36. annos, ex quo inde parvus cum patre exierat, venit, consultantique senatui Pœnorum, nullam spem esse, nisi in petenda pace persuasit. Gajo Cornelio Lentulo, Publio Aelio Peto consulibus, pax per Scipionem voluntate Senatus populique Carthaginensibus concessa est: naves tamen plus quàm quingentæ in altum productæ, in conspectu civitatis submersæ sunt. Scipio jam tunc cognomento Africanus, cum omni gloria triumphans, in urbem ingressus est. Quem Terentius qui postea erat comicus, ex nobilibus Carthaginensium captivus, triumphantem post currum secutus est pileatus, quod indultæ sibi libertatis fuit insigne.

Pax Carthaginensibus conceditur. Scipione triumphante Terentius pileatus currum sequitur.

Anno igitur ab urbe condita quingentesimo quadragesimo sexto, qui est secundus Ptolemæi Epiphanis, bellum Punicum secundum finitum est, post annum 17. quam cepit.

Jactet se licet Roma victoriis Hannibalem devicisse, tamen in Campaniæ luxuriis commorantem, provincia deliciosa superavit, dum aquis innatat, dum piscibus atque ostreis passim inficitur, dum olet, potat, dormit, aquarum resolutio mollivit Punicam feritatem, & quem alia duraverant, cum Seplasia oppidum Campaniæ unguentis odoratis labefactavit & vicit.

Hannibal victus Seplasia.

Alexand.	*Maced.*
Ptolemæus Epiphanes regnavit Alexandriæ annis 24. Hujus tempore Scipio Africanus ab ingrata sibi urbe Romana diu exulans, apud Amiternum oppidū morbo periit. Sepulchro suo inscribi jussit: Ingrata patria, ne ossa quidem mea habes.	Philippus regnavit Macedoniæ annis quadraginta duobus. Hic cum rebellare pararet Romanis, primum per Levinum cōsulem, deinde per Titum Quintum superatus est.

Ptolemæus Epiphanes 24. Roma ingrata Scipioni Afr. cano. Philippus. 42.

HISTORIA.

PTolemæus Epiphanes, filius Ptolemæi Philopatoris, regnavit Alexandriæ annis 24. à restauratione templi anno trecentesimo decimo nono. Hujus patre Philopatore defuncto, Antiochus Magnus rupto fœdere & pacto, quod cum patre fecerat, exercitum de superioribus Babyloniæ partibus congregavit. Factaque pace cum Philippo Macedonum rege, contra hunc Epiphanem, qui tunc quatuor erat annorum, exercitum movit. Pugnantibus autem inter se Antiocho & ducibus Ptolemæi pueri, Judæa in medio posita, multaque mala perpessa, in cōtraria studia scindebatur, sicut & sub Ptolemæo Philopatore patre ejus: aliis Antiocho, aliis Ptolemæo faventibus. Cumq; Antiochus teneret Judæam, missus Scopas dux partium Epiphanis Ptolemæi, adversus Antiochum fortiter dimicavit, cepitque Judæam. Sed post modicum tempus Antiochus Scopam vicit, confligens cum eo juxta fontem Jordanis, multosq; de exercitu ejus prosternens. Postea verò Antiocho capiente Samariam, & civitates Syriæ, quas Scopas tenuerat, gens Judæorum sponte ad eum veniens, omnem ejus exercitum in civitatem suscepit, & prono animo auxilium præbuit. Unde & ipse multa eis beneficia contulit, quæ Josephus describit.

Pugna Antiochi & ducum Ptolemæi pueri. Josephus lib. Antiq. 12. cap. 3.

Volens autem Antiochus non solum Syriam & Ciliciam, & Liciam, & alias provincias quæ erant partium Ptolemæi possidere, sed in Ægyptum quoque regnum suum extendere; facta pace cum Ptolemæo per Eubolem Rhodium, Cleopatram filiam suam septimo anno adolescentis despondit ei, & 13. anno tradidit, data ei dotis nomine omni Cœlesyria & Judæa. Nec tamen obtinere potuit Ægyptum, quia Ptolemæus Epiphanes & duces ejus sentientes dolum, cautius se egerunt, & Cleopatra magis viri quàm parentis fovit partes. Hic Antiochus Magnus duos habuit filios, fratres Cleopatræ, quam dedit Ptolemæo, Seleucum qui cognominatus est Sother, quiq; regnavit post eum: & Antiochum, qui dictus est Epiphanes, & à patre Romanis datus est obses, mortuoq; fratre, regnavit in loco ejus. Et hic est Antiochus, qui dicitur illustris & nobilis in libro Machabæorum, qui 137. regni Græcorum anno regnare cœpit, multaque mala Judæis intulit.

Cœlesyria vel Syria Cœles. Joseph. lib. 1. bell. Jud. cap 14. Antiochus ὁ ἐπιφανὴς id est, præclarus.

HISTORIA JUDÆORUM.

EO tempore pontifex Judæorum fuit Onias filius Simonis justi, fratris Eleazari. Is autem Onias parvulus mente, & avarus pecuniæ, vectigal quod patres ejus pro populo dabant, scilicet, viginti talenta, non reddidit, unde regem Ptolemæum ad iram provocavit. Qui mittens legatum nomine Athenionem in Hierusalem, culpabat Oniam, & minatus est, quod terram metiretur ad jugera, & mitteret qui habitarent in ea. Audientes Judæi mandata regis, turbabantur, Oniam verò nihil horum flectebat, propter avaritiam suam. Quod audiens Josephus adolescens, sororis ejus filius, de patre Tobia, vir sagacissimus, & inter suos nobilis, increpavit avunculum Oniam. Quo non attendente, nec ad regem ire volente, ultro se legatum ad regem obtulit pro necessitate populi, si per eum liceret sibi. Illo autem concedente, & populo gratias agente, suscepit legatum regis in domum suam, & per multos dies magnifice tractans, muneribus honoratum

Avaritia Onia. Hæc sunt in Josepho lib. 12 cap. 4. & longe plura

remisit

remisit ad regem, dicens se continuo secuturum. Athenio autem rediens ad regem, cum ei omnia indicaret, advenientem postea Josephum rex & regina Cleopatra benigne susceperunt: invenitque tantam gratiam coram rege, ut non solum populum liberaret, sed etiam dux Judææ atque humilis Syriæ, & finitimarum regionum ab eo constitueretur. Is igitur viginti duobus annis tributa Syriæ & Phœnicis atque Samariæ dispensavit, populumque Judæorum à paupertate & debilitate ad clarissimas rerum causas perduxit. Habuit autem septem filios de uxore sua, & de filia fratris sui Soluni unum, nomine Hyrcanum. Qui cum tredecim esset annorum, naturalem fortitudinem & prudentiam in se demonstravit, ut etiam acerbam æmulationem fratribus excitaret. Josephus verò cupiens scire, quis de filiis suis virtute melior existeret, unumquenque ad doctorum studia destinavit, sed desidia disciplinarum indocti redierunt. Post illos autem adolescentulum Hyrcanum transmisit viam duorum dierum ad solitudinem seminare, dans ei trecenta juga boum, sed abscondens lora quibus ligarentur. Cumque ad locum veniret, & lora non haberet, suadentibus aratoribus, ut pro afferendis domum transmitteret, ille nolens tempus deperdere, occidit decem jugorum boves, & carnes quidem operariis dedit, pelles verò incidens, retinacula fecit: sicque seminata terra, ad patrem rediit. Pro qua mentis argutia pater eum benignè suscipiens, nimium dilexit, quod ei apud fratres invidiam suscitavit.

Josephus benigne suscipitur.

Hyrcani factum memorabile de loris.

Post hæc nunciatum est Josepho, filium Ptolemæo regi genitum esse, omnesque principes provinciarum, ad celebrandum pueri diem natalem, cum apparatu maximo Alexandriam ire. Cumque ipse ire senio prohiberetur, interrogavit filios suos, quis eorum vellet ire ad regem? Majoribus recusantibus, & Hyrcanum hoc facere posse dicentibus, consuluit ipsum. Qui cum se promisisset iturum, si tantum misisset Epistolam Arioni dispensatori pecuniarum, quam regi offerre deberet, ut daret ei pecuniam necessariam, data epistola dimisit eum: fratres autem ejus scribebant omnibus amicis regis, ut eum interficerent. Qui cum venisset Alexandriam, porrexit Arioni epistolam: acceptisque ab eo mille talentis, latenter accessit ad negociatores, & comparavit ab eis centum pueros scientes literas, unumquenque talento uno, & centum virgines, singulas eodem precio. Susceptus autem benignè à rege, & ad convivium ejus invitatus, discumbens cum prioribus provinciarum, ultimus omnium sedit, tanquam puer ab omnibus despectui habitus. Cumque omnes ossa ciborum ante illum in mensa proicerent, ipso tacente, Triphon quidam qui ad convivarum risus aptus erat, rogantibus convivis, juxta mensam regis assistens, ait regi: Vides domine ante posita ossa Hyrcano? Ex hoc coniice, quod & pater ejus sic omnem Syriam denudavit, sicut hæc ossa iste à carnibus expoliavit. Ridente autem rege ad verba Triphonis, & interrogante Hircanum, cur tanta ossa ante eum jacerent, apte inquit domine, nam canes semper ossa cum carnibus devorant, sicut isti fecerunt, ante quos ossa minimè jacent: homines verò comedunt carnes, ossa autem jactant, quod & ego tanquam homo nunc feci. Rex autem miratus ejus responsum tam sapienter dictũ, jussit omnes plaudere, verbũ ejus laudentes. Postera verò die Hyrcanus ad unumquemque regis amicum pergens, & ad potentes aulæ, salutavit eos. Instanti verò natali die filii regis, principes regis offerebant munera: qui multum, non plus quàm viginti talenta. Hyrcanus itaque assumens pueros & virgines quos cõparaverat, dedit unicuique talentum portare: & pueros quidẽ obtulit regi, puellas autem Cleopatræ reginæ. Omnibus igitur munificentiam ejus admirantibus, rex honorans eum liberaliter & donationes copiosas præstans, patri & fratribus, & omnibus magistratibus scripta pro eo transmisit. Audientes autem fratres ejus talia eum à rege meruisse, & cũ magno reverti honore, in occursum eius egredi se simulantes, interficere illũ omnimodo decreverunt, etiã patre sciente, qui propter pecunias quas regi obtulerat, irascebatur: sed regẽ timens, iram celabat. Committentibus autem adversus eum fratribus pugnam, multos eorum qui sequebantur occidit, cum duobus fratribus suis: cæteri autem ad patrem Hierosolymam confugerunt. Qui postquam ad civitatẽ venit, nullo se suscipiente, discessit trans Jordanem fluvium, ibique remoratus, vectigalia exigebat à Barbaris. Per idem autem tempus regnabat in Asia Seleucus, qui dicebatur Sother, filius Antiochi Magni.

Ab Hyrcano Arioni epistola redditur.

Ossa proposita Hyrcano.

Sapiens responsum Hyrcani.

Seleucus Sother regnavit in Asia.

HISTORIA JUDÆORUM.

Defunctus est autem Onias pontifex, filius Simonis Justi, fratris Eleazari, avunculus Josephi patris Hyrcani, principatum sacerdotii derelinquens filio Simoni. Mortuus est autem & Josephus, ejusque morte contigit seditionem pati populum, propter filios ejus. Nam majoribus bellum gerentibus contra Hyrcanum, dissensit ab invicem multitudo, & plures quidem majoribus fratribus auxilium ferebant cum principe sacerdotum Simone, qui cognatus eorum, & affinis eorum erat. Hyrcanus autem discedens ab Hierosolyma trans Jordanem, ibi turrim ædificavit firmissimam ex lapide albo, & totam usque ad terram sculpens diversis animalibus, reliquis etjam ædificiis locum munivit, quem Tirum nuncupavit. Præfuit autem illis partibus per annos duodecim, omni tempore, quo Seleucus, filius Antiochi Magni, Syriæ regnavit. Quo mortuo, frater ejus Antiochus Epiphanes regnũ obtinuit. Quem metuẽs Hyrcanus, ne ab eo tormẽtis afficeretur, pro his quæ contra Arabas egerat, vitam propria manu finivit. Cujus substantiam Antiochus sibi applicuit

Seditio à morte Josephi.

Joseph lib 12. cap. 5.

applicuit. Mortuus est autem & Simon pontifex, filius Oniæ, relinquens tres filios, Oniam, Jesum, Oniam sive Ananiam: sed patri Onias in sacerdotii honore successit. Et hic est, ad quem Arius rex Spartarum, id est, Lacedæmoniorum, epistolas misit, dicens Judæos & Lacedæmones ex uno genere Abrahæ descendisse.

HISTORIA ROMANORUM.

Anno ab urbe condita quingentesimo quinquagesimo primo, qui Ptolemæi Epiphanis computatur etiam primus, Titus Quintus Flaminius contra Philippum Macedonis regem missus est & post prælia multa quibus Macedones vicit, pacem Philippo dedit, sub conditione etiam Demetrium filium suum obsidem dedit. *Titus Q. Flaminin. contra Philippum regem.*

Lacedæmoniis quoque bellum Titus idem intulit, ducemque illorum Navidem vicit, & quibus voluit conditionibus in fidem accepit, gloria ingenti triumphavit, ducens ante currum suum nobilissimos obsides Demetrium Philippi filium, & Armenen Navidis. *Triumphus Titi Flaminii.*

Transacto bello Macedonico, secutum est Syriacum. Antiochus itaque Magnus rex Syriæ, cum regnum generis sui Ptolemæi Epiphanis obtinere non posset, vertit se ad Asiam, & navali certamine obtinuit Rhodum & Samum, & aliis insulas multas: dein se contra Romanos struens bellum, ex Asia transiit in Europam. Tunc etiam Hannibal exhiberi Romam jussus à Senatu, clam ex Africa profectus, ne Romanis traderetur, ad Antiochum migravit, eique se conjunxit. Quem cum apud Ephesum invenisset cunctantem mox ad bellum impulit: sed occurrit eis Scipio Nasica cum fratre suo Scipione Africano, isdemque Africanus familiare colloquium cum Hannibale habuit, sed infecto negocio, ab Antiocho discessit. Sequenti anno idem Africanus Hannibalem qui tunc Antiochi classi præerat, navali prælio vicit & fugavit: frater quoque ejus Lucius Cornelius Scipio Nasica consul, habens in auxilio Eumenen, Attali regis fratrem, ingenti prælio Antiochum vicit. Qui pacem rogans, eo jure obtinuit, ut annis singulis mille talenta persolveret: atque ex Asia & Europa recedens, intra Taurum montem se contineret, & Hannibalem concitatorem belli dederet. Qui fugiens ad Prusiam regem Bythiniæ, cum à Romanis reposceretur, jam tradendus venenum bibit. Antiochus verò filium Africani, quem utrum exploratorem, an bello cepisset, incertum est, ultro remisit, filium quoque suum Antiochum obsidem dedit. Scipio Nasica Romam rediens, ingenti gloria triumphavit: nomen & ipse ad imitationem fratris Asianus, quia Asiam vicit, accepit. Philippo autem Macedonum regi, quia contra Antiochum Romanis auxilio fuit filius Demetrius redditus est. Plautus ex Umbria Arpinas Romæ moritur hoc tempore, qui propter annonæ difficultatem ad molas manuarias pistori se locaverat, ubi quotiens ab opere vacasset, fabulas scribere ac vendere solitus erat. Titus Livius Tragœdiarum scriptor clarus habetur eo tempore, qui ob ingenii meritum à Livio Salinatore, cujus liberos erudiebat, libertate donatus est.

Bella Antiochi. *Scipio fugat Hannibalem.* *Scipio Asianus.* *Plautus ex fame laborat ad molas.* *Titus Livius.*

Ptolemæus Philometor 5. Ptolemæus Philometor secundus, filius Epiphanis, regnavit Alexandriæ annis triginta quinque, à restauratione templi anno trecentesimo quadragesimo tertio.

Perseus filius Philippi, regnavit Macedoniæ annis decem. *Perseus 10.*

Seleucus qui & Sother, filius Antiochi Magni, regnavit Syriæ annis 11. Hic instinctu cujusdam Simonis, qui erat præpositus templi Hierosolymitani, misit Heliodorum ad auferendas pecunias: qui correptus est à Deo, ut in Machabæorum legitur libro. *Seleucus 11.*

Antiochus Epiphanes regnavit in Syria annis 12. *Antiochus Epipha. 12.*

HISTORIA ÆGYPTIORUM.

Antiochus Epiphanes, id est, illustris, frater Seleuci, filius scilicet Antiochi Magni, post mortem fratris sui Seleuci, regnavit in Syria annis 12. Hujus sororem Cleopatram habuit uxorem Ptolemæus, qui & ipse dicebatur Epiphanes, de qua duos filios accepit, quos moriens adhuc parvulos reliquit. Quorū major, qui & pro eo regnavit Philometor, alter Phiscon dicebatur. Antiochus autē suo regno non contentus, exercitū ducere deliberavit in Ægyptū, tractus desiderio ejus & contemnens filios sororis suæ quasi debiles, ac tanta negocia regere non prævalentes. Perveniens igitur ad Pelusium, cum magna virtute, doloque circumveniens Philometorem consanguineum suum, occupavit Ægyptum. Et cum adisset loca Memphiticæ civitatis, cepit eam. Idem contra Alexandriam ut obsideret Ptolemæum, cujus erat avunculus, tetendit, sed per duces Ptolemæi pulsus est, non solum ab Alexandria, verum etiam tota Ægypto. Inde reversus, ad Hierosolymam civitatem duxit exercitum. Quo perveniens, cepit eam sine conflictione alicujus, aperientibus ei portas his, qui voluntatis ejus erant conscii, ingressusque civitatem, multos interfecit sibi contraria sentientes: sed & eos ipsos qui ei civitatem aperuerunt propter divitias templi, occidit, faciensque omnia mala illa, quæ in Machabæorum historia scripta sunt. Multis de templo ablatis, reversus est Antiochiam. Post biennium verò rursus contra Ptolemæum congregavit exercitum, & venit Alexandriam. Cumque duo fratres Ptolemæi & Cleopatræ filii, quorum avunculus erat Antiochus, obsiderentur Alexandriæ, Romam miserunt legatos. Cum autem Ro-

Antiochus Epiphanes. *Ptolemæus Epiphanes.*

autem Romanorum legati venissent Alexandriam, quorum unus erat Marcus Pompilius Lenas, & invenissent eum stantem in littore, senatusconsultum dederunt ei, quo jubebatur ab amicis populi Romani discedere, & suo imperio contentus esse. Qui cum responsionem ad amicorum consilium distulisset, orbem fecisse ferunt in arena cum baculo quem tenebat manu, & conscripsisse legatum, atque dixisse: Senatus & populus Romanus præcipiunt, ut in isto loco respondeas quid consilii geras. Quibus dictis ipse perterritus ait: Si hoc placet senatui & populo Romano, recedendum est. Et statim recessit.

HISTORIA JUDÆORUM.

Simonis tres filii.

PEr idem tempus, ut Josephus scribit, defunctus est Onias filius Simonis princeps sacerdotum, relinquens filium parvulum Oniam. Unde Antiochus fratri ejus Jesu principatum sacerdotii contulit, quem postea iratus abstulit, & juniori eorum fratri Oniæ sive Ananiæ dedit. Habuit enim Simon, ut prædiximus, tres filios, ad quos sacerdotii principatus ordine dicto pervenit, Iesus autem Jasonem se nominavit, Onias verò sive Ananias Menelaus est nuncupatus, ut Josephus dicit. Deinde subjungit idem Josephus, Jesum, id est Jasonem, prius sacerdotem contra Menelaum seditionem concitasse, eundemque Menelaum cum suis fautoribus relicta religione paterna se ad Antiochum contulisse, illumque contra Judæos incitasse, & post ab Antiocho Juniore persuasu Lysiæ occisum esse. In quibus verbis videtur Josephus ab historia libri Machabæorum discrepare, in qua refertur, quòd Menelaus frater fuerit cujusdam Simonis de tribu Beniamin, qui fuit præpositus templi, quique adhuc vivente Seleuco fratre Antiochi, propter odium Oniæ sacerdotis sibi resistentis, ne aliquid mali machinaretur in civitate, effecit ut Heliodorus à Seleuco mitteretur Hierosolymam, ad auferendas pecunias de templo. Qui cum territus rediret, Simon non cessavit malè loqui de Onia, & instigavit Apollonium ducem contra eum. Quibus ille cedens, contulit se ad regem, ut ejus defensione tutus viveret. Post mortem verò Seleuci, cum regnaret frater ejus Antiochus, hoc quod de Onia Menelao Josephus testatur, in hac historia de Jasone fratre Oniæ narratur. Hic enim Jason, qui & Jesus, collectis impiis, Antiochum adiit, ejectoque per pecuniam fratre Onia, sacerdotium accepit, & accepta licentia, ut gymnasium Hierosolymis ædificaret, ad ritus gentium relicta religione se transtulit. Post triennium misit Jason Menelaum fratrem Simonis supradicti, portantem pecuniam regi pro sacerdotio promissam, scilicet quingenta nonaginta talenta, sed ipse Menelaus, promittens adhuc trecentas libras regi, Jasonem supplantavit. Sic Jason qui fratrem Oniam expulit, ipse post expulsus de patria, secundum quòd dignus erat, exul periit. Menelaus autem cum non persolveret promissas pecunias, rex abstulit ei sacerdotium, & dedit illud fratri suo Lysimacho. Metuens verò Menelaus, ne Onias reciperet sacerdotium, egit cum Andronico regis amico, quem rex abiens præfecit negotiis, ut Oniam interficeret, quod & fecit. Lysimacho quoque à Judæis propter sacrilegia sua occiso Menelaus sacerdotium recepit. Quo ab Antiocho Eupatori filio Antiochi, suadente Lysia occiso, Alchimus quidam alienigena impius successit sacerdotio. Et hoc divinitus percusso, deficientibus hæreditariis successoribus, omnium voluntate Judas Macchabæus suscepit sacerdotium. Onias quippe filius Oniæ, quem moriente patre parvulum relictum, supra diximus, videns mala quæ fiebant, fugit ad Ptolemæum regem Ægypti, & benigne ab eo acceptus, impetravit ab eo regionem quæ Heliopoleos vocatur, ubi concedente rege construxit templum ad formam templi Hierosolymitani, quod per annos permansit usque ad tempus Vespasiani. Ipsa autem urbs quæ vocabatur Oniæ, dimicantibus postea Judæis adversum Romanos, ad solum usque diruta est, & neque urbis, neque templi ullum restat vestigium. Sub occasione igitur Oniæ, infinita Judæorum examina Æægyptum confugerunt. Asserebat enim Onias in se impletum esse vaticinium Esaiæ scribentis, Erit altare Domini in Ægypto, & titulus Domini in terminis ejus. & quod Ezras ante sexcentos annos prædixerat, quòd oporteret in Ægypto templum ædificari Deo per virum Judæum. Antiocho autem Judæos affligente, & ad gentilitatem per seipsum, & per missos suos cogente, Matathias cum quinque filiis suis adversus eos arma corripuit, & patrias leges viriliter defendit. Quo post annum moriente, scilicet anno centesimo quadragesimo sexto regni Græcorum, qui est 13. Philometoris, decimus verò Antiochi, filius ejus Judas Machabæus successit patri, & cógregato exercitu vindictam in male agentes exercuit. Is templum ab Antiocho destructum, nobiliter renovavit, & à sordibus idolorum, quibus per triennium pollutum fuerat, emundavit, anno centesimo quinquagesimo secundo. Audiens etiam Romanorum virtutem, amicitias fœderavit cum eis & societatem. Post multa demum prælia fœliciter gesta, pugnans contra Bacchidem, Demetrii principem, multos interfecit, & ipse occiditur anno quinquagesimo, cum regeret populum annos quinque, fortitudine & dexteritate insignis. Cui succedens frater ejus Jonathas, regebat populum per annos 17. Quo à Triphone occiso, Simon frater eorum tenuit principatum annis octo, quem accepit anno centesimo septuagesimo regni Græcorum.

Iosephus ab historia libri Macchabæorum discrepat.

Iason à patria expellitur.

Menelaus recipit sacerdotium. Judas Machabæus.

Prophetia de templo domini in Ægypto.

Judas Machabæus.

HISTORIA ROMANORUM.

PHilippo rege Macedonum mortuo, qui & adversus Romanos bellum gesserat, postea Romanis contra Antiochum auxilium tulerat, filius ejus Perseus regnum ejus tenens rebellavit, adjutores ejus habens Cotim regem Thraciæ, & regem Illyrici Gentium nomine. Romanis autē auxilio erant, Eumenes rex Asiæ, frater Attali, Ariaratus rex Cappadociæ, Antiochus rex Syriæ, Ptolemæus Ægypti, Masinissa Numidiæ, Brusias autem rex Bithyniæ, licet Persei sororem haberet, utrisque se æquum præbuit. Contra Perseum missus Publius Licinius, ab eo victus est, nec tamen Romani regi pacem petenti, præstare voluerunt, nisi se & suos senatui subdidisset. Mox cōtra eum missus consul Lucius Æmilius Paulus consul vicit eum.& cum ingenti pompa Romam redit in navi ejusdem Persei, quæ inusitatæ magnitudinis ferebatur fuisse, adeo ut sedecim ordines remorum dicatur habuisse. Triumphavit autem Paulus in curru aureo, duobus filiis suis utroque latere astantibus. Ducti autem sunt ante currum ejus, duo filii regis, & ipse Perseus annis quadraginta quinque natus, qui post apud Albam, in custodia defecit, filius vero ejus junior fabricam ærariam, ob tolerandam inopiam, Romæ didicit, ibique defunctus est.

Perseus. Florus lib. 44. Aemilius Paulus vincit Perseum. Filius Persei fit faber ob tolerandam inopiam.

HISTORIA ROMANORUM.

ANno autem ab urbe condita sexcentesimo, qui vicesimus sextus Philometoris inscribitur, cū oēs Romanos Celtiberorum ingens metus invasisset, nec esset ex omnibus qui vel miles vel legatus ire in Hispaniam auderet, Publius Scipio Africani nepos, qui & ipse post Africanus est dictus, ultro se militaturum in Hispania obtulit, cum tamen in Macedoniam contra Philippum deputatus esset. Profectus itaque in Hispaniam, stragem magnam dedit, sæpius militis quàm ducis officio usus, nam & Barbarum provocantem singulariter congressus occidit.

HISTORIA ROMANORUM.

EOdem tempore Messala censor primus theatrum lapideum in urbe construi jussit, quod ne tunc fieret, Scipio Nasica gravissima dehortatione obstitit, dicens inimicissimum fore populo bellatori hoc, ad nutriendam desidiam, lasciviæque commentum, adeoque commovit senatum, ut non solum omnia theatro comparata vendi jusserit, sed etiam subsellia in ludis poni prohibuerit, & ut neque urbani, neque qui à foris mille passibus adessent, sedentes ludos spectarent, ne fortitudo illorum mollesceret. Illo quoque tempore Tuccia virgo vestalis arguebatur incesti. At illa purgare se argumentis dedignata mortalibus, ad Tyberim detulit cribrum, idque submergens in aquam, prece addita, inquit, O Vesta, si pia sum, si virgo sum, hanc è Tyberi aquam ad templum tuum deferam. Et pertulit. Anno sexcentesimo secundo, tertium Punicum bellum exortum est. Igitur cum senatus abolendam Carthaginem decrevisset, profecti consules Lucius Manlius Censorinus, & Marcus Manlius, & Scipio tunc Tribunus militum, prope Uticam castra majoris Africani tenuerunt. Ibi Carthaginensibus evocatis, jussisque ut arma & naves traderent, nec moratis, tanta vis armorum repente tradita est, ut facile tota ex his Africa potuisset armari. Sed postquam arma tradiderunt, & derelicta urbe recedere procul à mari decem millibus passuum jussi sunt, dolorem ad desperationem contulerunt, aut defensuri civitatem, aut cum ipsa per ipsam sepeliendi, moxque sibi duos Hasdrubales duces creant, armaque facere aggressi, postquam æs ferrumque defecit, aurea argenteaque fecerunt. Consules Romani urbem aggressi, cum aliquantam muri partem machinis diruissent, à Carthaginensibus victi sunt atque repulsi. Quos fugientes Scipio defendit, hoste intra muros repulso. Is apud omnes ingenti metu & reverentia erat, nam & paratissimus ad dimicandum, & promptissimus erat ad consulendum, nec quicquam magis duces Pœnorum vitabant, quàm contra eam partem Romanorum committere, ubi Scipio dimicabat. Per idem tempus Masinissa rex Numidarum per annos ferè sexaginta amicus populi Romani, mortuus est anno vitæ suæ nonagesimo septimo, valentissimo semper corpore perseverans. Hic est vir qui nunquam in imbre vel maximo, caput suum texit, aut frigore, & tam diu in uno stetit vestigio, ut prius juvenes lassitudine cederent, quàm ille de loco in quo steterat moveretur. Si stetisset, ne membrum quidem tota die movebat, si iter ingressus est eques, non descendebat, solebatque equitans in exercitu nocti diem sæpissime conjungere, & sui custodiam tutelamque sævissimis canibus committebat. Post octogesimum sextum annum genuit filium, cui nomen fuit Methuma, nihilque quod juvenis fecit, ævo ultimo prætermisit. Moriens igitur, quadraginta quatuor filios reliquit, inter quos divisorem esse Scipionem jussit. Qui postquam inter eos Numidiæ regnum divisit, Carthaginem reversus est.

Scipionis Nasicæ mastalum contra Theatra. Tuccia virgo aquam defert in cribro. Duo Hasdrubales duces. Masinissa rex Numidarum vir robustissimus. Canibus pro tutela corporis usi.

Anno à Roma condita sexcentesimo sexto, qui est Philometoris 32. cum clarum esset nomen Scipionis, juvenis adhuc consul factus est, & delere Carthaginem suprema sorte molitus, Cothonem ingressus est. Ubi cum sex diebus continuis noctibusque pugnaretur, ultima desperatio Carthaginenses ad deditionem traxit, petentes, ut quos belli clades reliquos fecit, saltem servire liceret, ac primum agmen mulierum satis miserabile, post virorum magis deforme,

Scipio iuvenis consul factus.

Miserabile spectaculum in Carthagine.

descendit. Nam fuisse mulierũ 25. millia, virorum 30. millia memoriæ traditur. Rex Hasdrubal se ultro dedit, suique tantum salutem obtinuit. Transfugæ voluntario præcipitio dati, consumpti sunt igni, quosquos autem transfugas Romanos Scipio obtinere potuit, crucibus affixit, Latinos securi percussit. Uxor Hasdrubalis ubi ardentem Carthaginem aspexit, viro suo cum duobus filiis suis occurrit, eique dixit, Vive tu qui superstes Carthagini esse potes, nam pro nobis frustra rogasses. Et volentibus filiis, virili dolore, fœmineo furore, in medium se conjecit incendium, eodem modo exitum mortis faciens extrema regina, quem quondã fecerat prima. Ipsa vero civitas decem & septem diebus continuis arsit, miserumque spectaculum de varietate conditionis humanæ victoribus suis præbuit, dirutaque est, omni murali lapide in pulverem converso. Cujus situs, hujusmodi fuisse dicitur. Per viginti duo millia passuum muro amplexa, toto penè mari cingebatur, absque faucibus quæ tribus millibus passuum aperiebantur. Is locus murum triginta pedibus latum habuit, saxo quadrato, in altitudine cubitorum 40 Arx cui nomen Byrsæ fuit, paulo amplius quàm duo millia passuum tenebat. Ex una parte murus communis urbi & Byrsæ erat, imminens mari, quod mare Stagnum dicitur.

Transfugæ crucibus affixi. Carthago ardet. 17. diebus. Situs Carthaginis. Vide Verg. in Aeneidis.

Carthago deleta.

Igitur Carthago septingentesimo anno postquam condita est, deleta est, multitudo omnis captivorum, exceptis paucis principibus, vendita est. Ita quarto, postquam ceptum est, anno, tertium Punicum bellum est terminatum. Scipio nomen quod avus acceperat, meruit, scilicet ut propter virtutem etiam ipse Africanus junior vocaretur.

Corinthus subversa.

Eodem anno Corinthus nobilissima Græciæ civitas subversa est incendio à Mummio consule. Ubi cum, propter multitudinem & varietatem statuarum simulacrorum in illo tantæ civitatis incendio, permixta in unum, auri, argenti, atque æris metalla fluissent, novum genus metalli factum est. Unde usque hodie ex ipso sive ex imitatione ejus, æs Corinthium dicitur, & vasa Corinthia.

Aes Corinthium.

Hoc tempore tres celeberrimi triumphi simul Romæ fuerunt, Africani ex Africa, ante cujus currum ductus est Hasdrubal: Metelli ex Macedonia, cujus currum præcessit Andariscus; qui & Pseudophilippus rex Macedonum: Mummii ex Corintho, ante quem signa ænea, & pictæ tabulæ, & alia urbis clarissimæ ornamenta prælata sunt.

Tres triumphi simul Romæ.

Interfecto autem Pseudophilippo, qui sibi Macedoniam usurpavit, itemque Pseudoperseo qui se Persei filium jactavit, Macedones gentium dominos, Romani, tributarios fecerunt, regnumque Macedonum defecit.

Statius. Ennius. Lucilius.

Statius Cæcilius Comœdiarum scriptor clarus habetur his diebus, qui natione Gallus, sive ut alii dicunt Mediolanus. primum Ennii contubernalis sequenti anno post mortem ejus mortuus est. Ennius vero poeta 70 ætatis suæ anno articulari morbo periit, sepultusque est in monumento Scipionis, via Appia, intra primum ab urbe milliarum. Tunc etiam Lucilius poeta nascitur.

Alexand.

Ptolemæus. Evergetes. 29.

Ptolemæus Evergetes secundus, regnavit Alexandriæ annis 29. à restauratione templi anno 388.

Puer quadrupes & quadrimanus. Fruges in arboribus.

His temporibus Romæ puer ex ancilla natus est quadrupes, quadrimanus oculis quatuor, auribus totidem, naturam virilem duplicem habens. In Boniniensi agro fruges in arboribus natæ sunt.

Judæor.

Judas Machabæus, 5.

Ionathas, 17.

Simon, 8.

Syriæ.

Deficiente regno Macedonum, cœpit regnum Judæorum, ubi primus eo tempore principatum tenebat Judas Machabæus annis 5. ab anno 147. regni Græcorum, qui est quartus decimus Philometoris, undecimus vero Antiochi illustris.

Ionathas frater Iudæ Machabæi, post mortem ejus suscepit principatum, & per annos 17. strenue rexit populum.

Simon frater Iudæ & Ionathæ, post mortẽ eorũ rexit populũ Judæorũ an. 8.

Commentarii Aristoboli, in libros Mosis.

His temporibus Aristobolus Philosophus commentarios scripsit in libros Moysi, & obtulit Ptolemæo regi.

Antiochus 2. Eupator.

Antiochus Eupator filius Antiochi illustris, regnavit in Syria duobus annis.

Demetrius, 11.

Demetrius Seleuci filius, fratris Antiochi illustris, occiso Antiocho Eupatore filio patrui sui, regnavit in Syria annis 11.

Alexander, 4.

Alexander item filius Antiochi illustris frater Eupatoris, occiso Demetrio patrui sui Seleuci filio, regnavit annis 4. Hic ducens Cleopatram Ptolomæi regis filiam, genuit ex ea Antiochum.

Antiochus 4.

Antiochus Alexandri filius, imposito sibi diademate à Triphone, regnavit contra Demetrium

HISTORIA JUDÆORUM.

Hyrcanus dux Pontifex & Propheta.

Johannes qui & Hyrcanus filius Simonis, interfecto patre cum duobus filiis in convivio per insidias generi sui Ptolemæi, qui erat dux circa Iericho, tenuit principatum Iudæorum annis triginta & uno. Hic contra Hyrcanum bellum gerens, Hyrcanus appellatus est. Hic vir plane beatissimus, tria maxime præcipua solus habebat, quia dux & Pontifex erat & Propheta, cum quo Deus ita colloquebatur, ut futurorum nihil penitus ignorante. Hic prælia multa peregit. Primum contra Ptolemæum sororis

tis suæ virum, deinde Samariam obsidione captam, solo coæquavit, quam postea Herodes instaurans, Sebasten in honorem Augusti appellavit. Antiochus quoque quem quidam Seditem, quidam vero Spondium vocant, frater Demetrii, pridem Simoni infensus, secundo Hyrcani anno adducto exercitu, Hierosolymis obsedit Hyrcanum. At ille patefacto sepulchro David, plus quàm tria millia talentorũ inde abstulit, datisq; trecentis Antiocho, ut à civitate recederet, persuasit. Et ut facti leniret invidiã, fertur ex hac pecunia instituisse Xenodochia, quib. susciperet pauperes & peregrinos. Cumq; fortunatissime viveret per annos 30. & unũ, optime reb' administratis moritur, quinq; filiis relictis. Quorũ maximus natu Aristobolus, translato in regnum principatu, primus apud Judæos diadema sibi imposuit, trecentis nonaginta octo annis ac tribus mensibus exactis, postquam populus de Babylonica rediit captivitate, fratrẽ Antigonum à se secundum natu, quem diligere videbatur, in honore pari producebat, alios vero vinctos, custodiæ tradidit, matremq; ausam aliquid de potestate contendere, itidem colligavit, fameque necavit, sed & Antigonũ fratrẽ postea peremit. Post necẽ vero matris & Antigoni fratris ipse dignissimo atq; crudelissimo viscerũ dolore tortus detestabiliter moritur, cum non plus uno anno regnaret. Uxor autẽ ejus fratrum vinculis dissolutis, regem constituit Alexandrũ fratrem ejus, qui ætate major erat, & modestia præstare videbatur.

Joseph. lib. 13. cap. 15.

Aristobolus.

trium annis 4. sed quarto anno ab eodem Triphone per dolum occisus est.

Demetrius, filius Demetrii quem Alexander occidit, regnum eo vivente invasit, cui Ptolemæus Philometor Cleopatram filiam suam Alexandro ablatam conjunxit, occisoque Alexandro, regnavit Demetrius annis 5. sed quinto captus est ab Arsace Parthorum rege. Regnante autem adhuc Demetrio, Triphon quidam partium Alexandri tulit Antiochum filium ejusdẽ Alexandri, & licet adhuc parvulo diadema imposuit ut regnaret, sed quarto imperii ejus anno dolo occidit eum, ipseque regnavit. Sed & hoc tertio sui regni anno interfecto, Antiochus frater Demetrii regnavit, cui Cleopatra fratris uxor nupsit, de qua filium suscepit nomino Antiochum, qui dictus est Cizicenus, à civitate Cizico, in qua nutritus est. Demetrius quoque frater Antiochi, ex eadem Cleopatra filium habuit ejusdem nominis Antiochum, qui dictus est Griphus. Hi duo fratres Antiochi dicti, postea de regno contenderunt.

Demetrius, 5.

Josephus lib. 13. cap. 17.

Triphon occiso Antiocho, regnavit annis tribus, sed anno tertio etiam ipse occisus est.

Triphon. 3.

Antiochus qui & Sedites est appellatus, frater Demetrii, postquam captus est frater ejus à rege Parthorum, ipse regnavit annis quindecim, fratrem à captivitate liberavit, qui post ipsum regnavit.

Antiochus. 15.

Demetrius frater Antiochi, per fratrem à captivitate liberatus, regnavit post mortem fratris annis duodecim.

Demetrius. 12.

HISTORIA ROMANORUM.

Anno ab urbe condita sexcentesimo vicesimo, qui est undecimus Ptolemæi Evergetis secundi, Scipio Africanus junior consensu omnium, secundo consul est creatus, atq; ad oppugnandam Numantiam Hispaniæ civitatem cum exercitu missus. Hæc per annos 14. cum solis quatuor millibus suorum, 40. millia Romanorum non solum sustinuit, sed etiã vicit, pudendisq; fœderibus affecit. Scipio itaq; ingressus Hispaniã, non statim aggressus est Numantinos, quasi incautos quos noverat semper esse paratos, sed aliquando militẽ suũ vitiosum & ignavũ pro culpa ducum priorum exercendo magis quàm puniendo, sine aliqua acerbitate in castris velut in scholis exercuit, deinde omnia quæ voluptatis causa haberentur in castris severo summoveri jussit edicto. Denique scortorum duo millia cum lixis è procinctus ejus loco ejecta sunt, tantumque subito sub districto judice profecit exercitus, ut Numantiam diu perniciosissimam Romanis, brævi exæquaret solo. Igitur cum partem æstatis, totamque hyemem ne attentata quidem pugna transegisset, parum propemodum hac profecit industriæ. Nam ubi copia pugnandi facta est, exercitus Romanus impetu Numantinorum oppressus, sicut solebat, terga vertit, sed increpatione & minis objectantis se consulis, manuque retinentis, tandem indignatus in hostem rediit, & quem fugiebat, fugere compulit. Difficilis tunc in relatu fides. Numantinos effugavere, & fugientes videre Romani. Unde quamvis Scipio, quia præter spem acciderat, lætus esset, tamẽ bello ultra adversum eos audendũ non esse, professus est. Itaque urbem obsidione conclusit, fossa circumdedit, cujus latitudo pedibus decem, altitudo viginti fuit, ipsumque deinde aggerem sudibus præstructum, crebris turribus communivit. Ad hoc bellum Micipsa rex Numidarum in auxilium Scipioni Jugurtham misit, qui fortiter agens gloriam acquisivit, & gratiam eoram Scipione in venit.

Scipio Afr. cons. 2. conjux.

Militem in castris ut in scholis exercere.

Scortorũ duo millia ejecta.

Igitur Numantini diu conclusi, & fame trucidati, cum facultatem pugnæ sæpe deposcerent, ut eis mori tanquam viris liceret, nec impetrassent, novissime duabus subito portis eruperunt, larga prius potione usi, non vini, cui ferax is locus non est, sed succo tritici per artem confecto, quem succum à calefaciendo celiam vocant. Hac igitur potione post longam famem recalescentes, bello se obtulerunt, subitoque super Romanos irruerunt. Atrox diu certamen, & usq; ad

Celia potus ex succo tritici à calefaciendo.

Vide Herymolum

Barbarum apud Dioscorri iem. Eadem leguntur de Saguntinis apud Valerium & Ciceronem in Philip.

periculum Romanorum fuit. Iterumque se Romani adversum Numantinos pugnare fugiendo probavissent, nisi sub Scipione pugnassent. Numantini interfectis suorum fortissimis, bello cedunt, compositis tamen ordinibus, nec sicut fugientes in urbem revertuntur. Corpora interfectorum ad sepulturam oblata accipere noluerunt, novissima spe desperationis omnes in mortem destinati, clausam urbem ipsi introrsum succenderunt, cunctique pariter ferro, veneno, atque igne consumpti sunt. Romani nihil ex his victis penitus habuere, nisi securitatem suam, neque enim eversa Numantia, vicisse se magis, quàm evasisse dixerunt. Unum Numantinum victoris cathena non tetigit, unde triumphum dederit, quicquid supellectilis fuit, ignis absumpsit. Tunc Scipio Tiresium quendam Celticum principem interrogavit, qua de causa Numantia prius invicta durasset, & post eversa fuisset. Respondit Tiresius: Concordia victoriam, discordia excidium præbuit. Quod Romani tanquam sibi, ac de se dictum exempli loco acceperunt, quippe quibus jam de seditionibus discordantis totius urbis nunciabatur.

Laus concordia.

Gracchorum seditiones Romæ.

Ea namque tempestate qua hæc gerebantur apud Numantiam, Gracchorũ seditiones agitabantur apud Romam. Carthagine quippe Numantiaque deletis, oritur apud Romanos utilis de provisione collatio, sed infamis de ambitione contentio. Gracchus itaque tribunus plebis iratus nobilitati, cur eum inter autores Numantini fœderis, quod per Mancinum consulem turpiter factum est notaret, agrum à se privatim eatenus obsessum populo dividi statuit, Octavo tribuno obsistenti, ademit imperium, eique successorem dedit Minutium. His causis senatum ira, populum superbia invasit.

Attalus Asiæ rex.

Regnum Asiæ per testamentum Ro Imp. accedit.

Inter hæc quoque Attalus rex Asiæ, frater Eumenis, moritur, populum Romanum scripto hæredem reliquit, & ita Romano Imperio, regnum Asiæ per testamentum accessit. Gracchus populi gratiam precio appetens, legem tulit, ut pecunia quæ Attali fuisset, populo distribueretur. Obsistente Scipione Nasica, etiam Pompejus spopondit se Gracchum cum primum magistratu abiret, accusaturum. Gracchus autem annitebatur, ut ipse tribunus plebis sequenti anno permaneret. Et cum comitiorum die seditiones populi accenderet, autore Nasica nobilitas inflammata, fragmentis subselliorum plebem fugavit. Gracchus per gradus qui sunt super Calphurnii fornicem detracto adminiculo fugiens, ictus fragmento subsellii corruit, rursusque assurgens, alio icto clavæ cerebro impactæ exanimatus est. Ducenti præterea in ea seditione interfecti, eorumque corpora in Tyberim projecta sunt, ipsiusque Gracchi cadaver inhumatum contabuit.

HISTORIA ROMANORUM.

Publius Scipio exanimis repertus.

ANno de hinc secundo, Publium Scipionem pridie in contione de periculo salutis suæ contestatum, quod sibi pro patria laboranti, ab improbis & ingratis denũciari cognovisset, alio mane exanimem reppererunt, idq; inter maxima Romanorum mala censuerunt. præsertim cum tantum in urbe illa Africani vigor & modestia valeret, ut facile illo vivo, neque sociale, neque civile bellum existere posse crederetur. Hunc quidem necatum ferunt dolo uxoris suæ Semproniæ, quæ soror erat Gracchorum, ne scelerata, ut credo, familia, ad perniciem patriæ suæ inter impias seditiones virorum, non etiam sceleribus mulierum esset immanior. Causa vero interitus ejus hæc fuit. Gajus Carbo tribunus plebis cupiens necem vindicare Gracchanam, & excitare seditionem sopitam, Publium Scipionem Africanum eruta Numantia, revertentem interrogavit, quid de Gracchi morte sentiret. Cui Africanus ait, jure occisum sibi videri.

Gracchorum seditio [illegible].

Post hæc Gajus Gracchus, Gracchi illius, qui jam in seditione occisus fuerat, frater, tribunus plebis per tumultum creatus, magna reipublicæ pernicies fuit. Nam cum sæpe populum Romanum largitionibus, promissisque nimiis in acerbissimas seditiones excitasset, tandem à tribunatu Minutio successore decessit. Qui Minutius cum decessoris sui Gracchi statuta convulsisset, legesque abrogasset, Gajus Gracchus cum Fulvio Flacco ingenti stipatus agmine, capitolium ubi contio agitabatur, ascendit, ibique cum eo duobus filiis suis armatis, maximum tumultum excitavit: econtra Decius Brutus vir consularis à clivo publico cum ingenti certamine insistit. Ibi Flaccus diutissime pugnavit: Gracchus vero in templum Minervæ secedens, gladio incumbere voluit, sed interventu lictoris retentus est. Cumque diu anceps bellum agereretur, tandem sagittarii ab Opimio missi, consertam multitudinem disturbaverunt. Duo Flacci, pater & filius, cum per ædem Lunæ in privatam domum desiluissent, foresque objecissent, rescisso cratitio pariete confossi sunt. Gracchus pro se diu pugnantibus amicis, ac pereuntibus, ægre ad pontem Sublicium pervenit, ibique ne vivus caperetur, cervicem servo suo præbuit. Cujus caput abscissum consuli allatum est, corpus ad Corneliam matrem Missenum oppidum devectum est. Hæc autem Cornelia Majoris Africani filia fuit, quæ post prioris filii Gracchi mortem Missenum secessit. Bona Gracchi publicata sunt. Flaccus adolescens in robore necatus est. Ex factione Gracchi 250. in Aventino monte cæsi fuisse referuntur. Opimius autem consul, sicut in bello fortis, ita in quæstione fuit crudelis. Nam amplius quam tria millia hominum suppliciis necati sunt, ex quibus plurimi, ne dicta quidẽ causa, innocentes occisi sunt. Hæc Gracchorum seditio, hic finis fuit.

Cratitius ut [illegible] menti[illegible].

Historia

HISTORIA ROMANORUM.

Florus lib. 44.
Salustius.

Nno ab urbe condita sexcentesimo 35. qui est 28. Ptolemæi Evergetis secundi, Publio Scipione Nasica, & Lucio Calphurnio Bestia consulibus, Jugurthæ Numidarum regnum invadenti, consensu Romani populi bellum senatus indixit, de quo Salustius Crispus plenissime scribit.

His temporibus, Ptolemæo Evergeti secundo, misera vita, miserabiliorem vitæ exitum dedit. Is enim sororem suam stupro cognitam, ac deinde in matrimonio receptam, novissime turpius quam duxit, abjecit: privignam suam, hoc est, filiam sororis & conjugis, conjugem ascivit: filium quem ex Sorore susceperat, necnon & filium fratris occidit. Quamobrem tantis incestis parricidiisque execrabilis, anno regni sui 29. ab Alexandrinis regno pulsus est.

Cicero.

His temporibus Cicero Arpini nascitur, matre Helvia nomine, ex regio Volscorum genere, patre vero equestris ordinis. Marcus quoque Furius Poeta, cognomento Bibaculus, Cremonæ nascitur. Defecit regnum Syriæ.

Alexand.

Ptolemæus. 17.

Ptolemæus qui & Phiscon vel Sother, regnavit Alexandriæ annis 17. à restauratione templi anno 407. Hic postea per matrem Cleopatram de regno pulsus, Cyprũ secessit, iterumque post annos aliquot in regnum redit.

Ptolemæus. 9.

Ptolemæus qui & Alexander, pulso de regno Ptolemæo Phiscone per matrem Cleopatram, regnavit Alexandriæ annis 9. à restauratione templi anno 424.

Johannes qui & Hyrcanus, filius Simonis, tenuit principatum Judæorum annis 31.

Aristobolus filius Iohannis Hyrcani, principatum Judæorum post patrem suscepit, primusque imposita sibi corona, uno anno regnavit.

Alexandri sanctissimi vita [illegible].

Alexander qui & Ianneus, frater Aristoboli, post mortem fratris pontificatum Iudæorum pariter cum regno suscepit, & per 27. annos in cives suos crudeliss. regnavit. Non enim minus quinquaginta milia de propria gente debellãdo per sex annos interfecit: propriosque quoq; fratres alterum occidit, alterum rebus omnibus nudatum, contemptibili vita secum habuit. Qui 27. anno moriens, conjugi suæ Alexandræ, quæ & Salina vocabatur, regni gubernacula cum duobus filiis parvulis reliquit. Cujus actus qui latius scire voluerit, tertium decimum Iosephi librum Antiquitatis historiæ legere curet.

Judeor.

Iohannes. 31.

Aristobolus, 1. an.

Alexander 2.

Syriæ.

Antiochus 19.

Antiochus qui & Griphus, filius Demetrii regnavit Syrię: sed frater ejus Antiochus Cizicenus, filius Antiochi fratris Demetrii ex eadem muliere Cleopatra, ejecto fratre, regnavit ipse: rursusque frater hoc depulso, regnum recepit. Sicque contendebãt inter se per annos 19. & ex hoc regnum illud per se non habuit, sed in Romanorum ditionem cessit.

HISTORIA ROMANORVM.

Nno sexcentesimo quinquagesimo nono, qui est quartus Ptolemæi Alexandri cum prope omnia bella extranea cessissent, superato in Numidia per Metellum primum, deinde per Mariũ & Syllam Jugurtha post hæc Cymbris & Teutonibus per Mariũ & Quintũ Catulũ, gravissimũ in Italia bellum, Picentes & Marsi, Peligniq; moverunt, qui annis numerosis jã Romanis subjacuerunt. Contra quos à Romanis bene pugnatũ est a Gajo Mario, qui jã sexies consul fuerat & à Gneo Pompejo, maxime tamen à Lucio Cornelio Sylla, qui inter alia egregia, Cluentiũ ducẽ hostiũ ita cũ magnis copiis fudit, ut ex suis non unũ amitteret. Hoc bellũ quadriennio cũ gravi calamitate tractum, quinto demũ anno finẽ accepit, per Lucium Corneliũ Syllã, tum consulem, cum antea in eodem bello multa strenue Prætor egisset.

Alii Iuventium.

Prodigia. Cruor è panibus.

Ipso in tempore dira prodigia visa sunt: Nam sub ortu solis, globus ignis à septentrione cũ maximo cœli fragore emicuit. Apud Aretinos in convivio è panibus cruor, quasi è vulneribus corporũ fluxit. Per septem continuos dies grando lapidum, immixtis etiam testarum fragmentis, terram latissime verberavit. In Samniæ partibus è vastissimo terræ hiatu flamma prorupit, & usque ad cœlum extendi visa est. Tunc etiam omnium generum animalia, quæ inter homines vivere solent, relictis stabulis pascuisque, cum balatu, hinnitu, gemituque miserabili ad sylvas montesque fugerunt. Canes quorum natura est, extra homines esse non posse, lachrymosis ululatibus vagi, luporum ritu, oberraverunt. Nec mora post hæc tam gravia prodigia, civilia bella secuta sunt.

Causa civilis belli, Marius.

Anno quippe urbis conditæ 662. sociali bello, multis repugnantibus; per totam Italiam suscitato, intestinum bellum adjunctum est, multiplicesque calamitates perturbaverunt populum Romanum, quamvis jam Romani multarum domini vocarentur gentium. Causam vero civilis belli Marius, jam sexies consul, dedit. Nam cum Sylla consul gesturus bellum contra Mitridatem, qui Asiam & Achajam invaserat, mitteretur, sed exercitum adhuc paulisper in Campania teneret, ut belli socialis, quod (ut supra diximus) in Italia gestum est, reliquiæ tollerentur, Ma-

rius affectavit, ut septimo consulatu sibi commisso, ipse ad bellum Mitridaticum mitteretur. Quare Sylla commotus, cum exercitu ad urbem venit & ante urbē legatū Marii quasi primā victimam belli civilis occidit, mox urbem irrupit, & contra Marium ac Sulpitium dimicans, Sulpitium occidit, Marium fugavit, atque ita ordinatis in futurum annum consulibus Gneo Octavio, & Cornelio Cinna, ad Asiam profectus est. Marius vero cum permovere nobilitatem, inflammare plebem, perarmare ordinem equestrem adversus Syllam frustra tentasset, tandem in capitolium cessit: sed à partibus Syllanis graviter contritus, ab eo diffugit, & persequentium instantia circunseptus, in Minturnensium paludibus sese abdidit, è quibus infœliciter luto oblitus, ignominioseque protractus, turpi quoque spectaculo Minturnas deductus, contrususque in carcerem, percussoremque missum solo visu conterruit. Deinde lapsus è vinculis, in Africam transfugit, sollicitatoque ex Utica filio suo Mario, ubi is custodia observabatur, continuo Romam ingressus est. Cinnæque consuli societate scelerum conjunctus est. Sicque collecto exercitu Romam ingressi, nobilissimos è senatu & consulares viros interfecerunt, multos proscripserunt. Ipsius Syllæ domo eversa, uxorem ejus & filios ad fugam compulerunt, universus reliquus senatus ex urbe fugiens, ad Syllam in Græciam venit, orans, ut patriæ subveniret. Qui statim in Italiam trajecit. Marius autem cum septimum consulatum invasisset, Cinna jam tertio consule, in exordio consulatus septimi, sera tandem morte præreptus est. Cinna vero ab exercitu suo interfectus est. Revertens autem Sylla, cum jam Romæ consules mutati essent, & Marius, Marii filius, ac Papyrius Carbo consulatum accepissent, contra Marium juniorem dimicans quindecim millia occidit, de suis 400. amisit. Mox etiam urbem ingressus, tria millia hominum contra datam fidem inermes peremit. Cumque magna crudelitate contra sontes insontesque sæviret, Quintus Catulus palam Syllæ dixit: Cum quibus tandem victuri sumus si in bello armatos, in pace inermes occidimus. Sylla itaque Marium, Marii filium, Præneste persecutus obsedit, & ad mortem compulit, post hæc de Mitridate ingenti gloria triumphavit.

Minturnæ, Colonia Romanorum, lib. 7. Livius.

Syllæ sævitia contra datam fidem, inermes perimere.

Pompejus 24. annorum triumphat.

Gneus autem Pompejus, quod nulli Romanorum tributum erat, vicesimum quartum annum ætatis agens, de Africa triumphavit. Sylla itaque post multa flagitia dictator creatus est, ut dominationis & crudelitatis libido honesti nominis reverentia velaretur, Novissime tamen potestate privatus moritur. Tandemque conclusa sunt duo bella funestissima: sociale Italicum & civile Syllanum, quæ per annos decem protracta, plus quam centum quinquaginta millia Romanorum consumpserunt.

Terentius Varro.

His temporibus Terentius Varro tricesimum quintum annum ætatis agens, literas summo studio didicit.

Plotius Gallus Rhetor.
Lucretius.

Cicero defenso contra Chrysogonum Roscio, Athenas secedit: deinde post triennium Romam regressus, 26. ætatis suæ anno etiam Quintium defendit. Quo in tempore Plotius Gallus Romæ latinam Rhetoricam primus docuit, cujus etiam Cicero meminit. Lucius Pomponius Bononiensis Attellanarum scriptor tunc claruit. Lucretius etiam Poëta nascitur, qui amatorio poculo hausto, in amentiam versus, aliquos libros per intervalla vesaniæ scripsit, quos Cicero postea emendavit. Crispus quoque Salustius Historiographus nascitur.

Salustius.
Ptolemæus. 8.

Ptolemæus Phiscon, qui ejectus fuerat à matre, regressus de fuga, regnum recepit, quoniam Alexandrum qui eo pulso regnavit ob interfectionem matris ejus, cives expulerunt. Regnavit autem hic postea annis octo, à restauratione templi anno quadringentesimo tricesimo tertio,

Ptolemæus 30.
Vergilius in pago Andes.

Ptolemæus Dionysius frater Cleopatræ, regnavit Alexandriæ annis 30. à restauratione templi anno 441. Virgilius Maro in pago qui Andes dicitur, haud procul à Mantua nascitur. Portius Cato Stoicus philosophus cognoscitur.

His temporibus Appollodorus Pergamenus Græcus orator, præceptor Callidii & Augusti clarus habetur.

Horatius.

Horatius Flaccus Libertino patre Venusii nascitur, Satyricus postea & Lyricus poëta. Virgilius Cremonæ studiis eruditur. De hinc sumpta toga, Mediolanum transgreditur, & post breve tempus Romam pergit.

HISTORIA JUDAEORUM.

Alexandra Salina.

Mortuo Alexandro Iudæorum principe, uxor ejus Alexandra, quæ & Salina dicta est, regnū Judæorum per annos novem obtinuit. Quæ cum duos filios ab Alexandro generatos haberet, Hyrcanum natu majorem propter ætatem declaravit Pontificem, & propter modestiam regem post se constituit: minorem autem Aristobolum privatum vivere voluit, quia ferventioris erat ingenii. Alexandra vero dum regnum novem annis administraret, morbo laboravit,

Aristobolus.

Tunc minor filius ejus Aristobolus cū servis suis, quos multos habebat, omnesq; pro ætatis fervore fidissimos, universa castella obtinuit, & conductis auxiliis pecunia quam ibi repperit regem se declaravit. Ob hæc miserata querelas Hyrcani mater, conjugem Aristoboli cum filiis includit in castello quodam: ante tamen moritur quam injurias Hyrcani ad plenum ulcisceretur.

HIS

HISTORIA JUDÆORUM.

HYrcanus Alexandri Jannei, & Alexandræ Salinæ filius, post obitum matris suscepit regnum Judæorum, à matre sibi commissum: sed frater ejus Aristobulus zelo ductus, impugnavit & expulit illum. Qua dissensione actum est, ut Romani ductores Judæam intrarent: sicq; annuente Pompejo, Hyrcanus principatum recepit. Quem cum per 30. annos administraret, consilio Antigoni filii fratris sui à Parthis captus est, & ita regnum & sacerdotium Judæorum defecit. Nam idem Antigonus à Parthis principatum accipiens, à Romanis interfectus est, & principatus ad alienigenas translatus est. *Regnum & sacerdotium Iudæorum in Hyrcano defecit.*

HISTORIA ROMANORVM.

ANno ab urbe condita sexcentesimo 80 qui est nonus Ptolemæi Dionysii, duo tantum gravia bella in imperio erant Romano: Mitridaticum, & Macedonicum. Hæc duo Luculli agebant, Lucius Lucullus Mitridaticum, & consobrinus ejus Marcus Lucullus Macedonicum. At Lucius Lucullus transgressus Euphraten & Tygrin, cum Mitridate congressus est, & cum parva suorum manu 30. millia hostium occidit: Mitridates vix centũ quinquaginta comitantibus aufugit, diademate & tiara, ne agnosceretur, abjectis, castra ejus direpta sunt. Armenia quoque minor, quam tenuit, ei ablata est. Qui fugiens susceptus est à Tigrane rege Armenię, qui tum cũ ingenti gloria imperabat. Lucullus vero repetens hostem fugatum, etiam Tigranis ingressus est regnum, ipsumque rebellantem ita devicit, ut magnam partem Armeniæ deleverit. Alter autem Lucullus qui Macedoniam administrabat, Bessis primus Romanorum intulit bellum, hisque cum pluribus aliis gentibus superatis, Macedoniam totam devicit, & victor rediit. *Bellum Mitridaticũ & Macedonicum.* *Bessi. Vide Livium.*

Eodem tempore Cretam insulam Metellus per biennium debellans, in potestatem Romanorum redegit, legesque Minoas Romanis legibus permutavit, unde & Creticus dictus est à Creta.

Quo tempore Lybia quoq; per testamentum Appionis, qui tunc rex ejus fuit, Romano imperio accedebat, in qua inclitæ urbes erant, Beronice, Ptolemais, Cyrene. Cum hæc aguntur, Piratæ per omnia sparsi maria, non solum navium commeatus intercipiebant, sed etiam insulas provinciasque vastabant. Quos Gneus Pompejus commisso sibi bello, intra paucos menses ingenti fœlicitate, miraque celeritate compressit. Postea successor Luculli factus Mitridatem impugnatione frequenti vehementer afflixit. Eo tempore Castor Mitridatis præfectus, qui Panagorio præerat, interfectis amicis regis, arcem cepit, & quatuor filios Mitridatis ad præsidia Romana transmisit. Mitridates accensus ira exarsit in scelera: nam plures amicos suos interficiens, Exipodrum filium suum interfecit, cum jam ante alium filium, Homocharem trucidasset. Pharnaces autem filius ejus exemplo fratrum territus, exercitum ad se persequendum à patre missum, sibi conciliavit, statimque adversus patrem duxit justo judicio, quia & ille adversus patrem suum de regno concertavit. Interea Mitridates diu ex altissimo muro filium frustra deprecatus, ubi cum inexorabilem vidit, moriturus, exclamasse fertur: Quoniam Pharnaces, inquit, mori jubet, vos si estis dii patrii, precor, ut quandoque & ipse hanc vocem à liberis suis audiat. Statimque descendens ad uxores et pellices ac filias suas, venenum omnibus dedit. Quod cum ipse omnium novissimus hausisset, nec tamen propter remedia, quibus vitalia sua adversus noxios succos sæpe obstruxerat, veneno confici posset, frustraque spatiaretur, si quo tandem modo infusa pestis per venas vegetatione corporis acta discurreret, Gallum quendam militem jam fracto muro discurrentem invitavit, eique jugulum præbuit. Hunc exitum vitæ Mitridates habuit, homo, ut fertur, omnium superstitiosissimus, qui viginti duarum gentium linguis, quas sub regno suo habuit, ita locutus est, ut nunquam legationes sub interpretibus audiret. Periit autem apud Bosphorum, ingentis consilii & industriæ. Regnavit annis 40. vixit 72. semper habens secum Philosophos, omniumque artium peritissimos. Contra Romanos habuit bellum annis 40. sive ut alii dicunt, 30 Pompejus vero Mitridatis occisi nuncio accepto, Tigrani bellum intulit: sed ille ei se dedidit, ac diadema suum, cum procubuisset ad genua Pompei, in manu ejus collocavit, quod ei Pompeius reposuit, honorificeque eum habuit: regni tamen sublata parte, grandi eum pecunia multavit, quia bellum sine causa Romanis intulit. Inter hæc autem Scaurum legatum in Syriam misit, eique omnia negotia ibi agenda commisit. Qui cum ad Damascum veniret, audiens quæ inter Hyrcanum & Aristobulum fratres gerebantur, illuc tetendit. Ad quem cum utriusque fratris legati venirent, acceptisque ab Aristobolo trecentis talentis, parti ejus favit, justitia pecuniæ posthabita. Interea Pompeius Armenia superata, & omnibus partibus illis, cunctisque pro voto ordinatis, in Syriam divertit, deinde Damascum venit. Antipater autem quidam genere Idumæus, divitiis & aliarum rerum copia gentis suæ princeps, jam dudum invisus Aristobolo, hortabatur Hyrcanum, ut se conferret ad Pompeium. Ad quem veniens magnis ei datis muneribus, sibi eum conciliavit. Qui tendens Hierosolymam, cum sibi à partibus Aristoboli resisteretur, oppugnationem intendit,

Libya per testamentum accedit Ro. Imp. *Mare Tyrrhenum, Libycum, Sardonm, Cyrenaum, Siculumq; lustrat 40. diebus. Plutarch.* *Mitridates suos filios necat.* *Mitridates moritur, 22. linguarum scius.* *Pompejus contra Tigranem Armeniorum regem.* *Pompejus in Syriam.*

vixque tertio mense illā expugnans, 13. millia Judæorū occidit, cætera multitudo in fidē venit, muros civitatis everti, soloque æquari præcepit: cujus circuitus 4. millia passuum fuisse dicitur, Pompejus cum suis comitibus templum ingressus, pro quo tamen Judæi maxime doluerunt, omnia quæ intrinsecus erant, perspexit, vasa sacra & candelabra, & cogestam molem pigmentorum & pecuniç sacrç, prope ad duo millia talentorum: nec tamen vel hæc, vel aliud quicquam de sacris attigerat, sed postera die post excidium jussit æditouos templum curare, ne quid sordium haberet, & ut solennia sacra celebrarent. Ipse autem eos, qui maxime belli causa fuerant, securi percussit: eos vero qui secum fortiter egerant, præclaris præmiis donavit. & Hyrcanum pontificem declarans, cæteris Judæis tributum indixit. Post hæc Scauro committens omnia negotia à flumine Eufrate usque ad fines Ægypti, Romam ipse contendit, ducens secum Aristobolum captivum cum duabus filiabus totidemque filiis, quorum unus Alexander ex itinere fugit, minor autem Antigonus cum sororibus & patre Romam perductus est. Alexander itaque congregata manu ad decem millia peditum & mille quingentos equites, Hyrcano gravius imminebat, Judæamque populabatur. Interea Gabinius in Syriam missus successor Scauro, adversus Alexandrum cum valida manu dimicavit, quo prælio Alexander sex millibus amissis, in Alexandrium castellum confugit. Vbi obsidione cinctus, veniam rogare coactus est, & castellum tradere. Gabinius vero castellis omnibus dirutis, consilio matris Alexandri, Hyrcanum Hierosolymam perducit, eiq; templi curam permisit, cæteris reipublicæ partibus optimates prçfecit, omnemq; Judæorum gentem in quinq; conventus divisit: unum Hierosolymis, alium Gadaris, tertium apud Amathunta, quartum Jericho, quintum Fessoris Galileæ civitate deposuit. Singulari autem unius dominatione Judæi liberati, libenter ab optimatibus regebantur.

Pompejus Hierosolymis in templū it.

Pompejus Aristobolum Romam ducit captivum.

Judeorū gens à Gabinio in quinq; conventus divisa.

Anno ab urbe condita sexcentesimo 89. qui est Ptolomæi Dionysii 17. Marco Tullio Cicerone oratore, & Gajo Antonio consulibus, ea quæ de Catilina & sociis ejus Salustius Crispus scribit, acta sunt.

Salustii scriptura de Catilina & sociis.

Anno sequenti, qui est urbis conditæ 690. Decio Iunio Syllano, & Lucio Murena consulibus, Metellus triumphavit de Creta, Pompejus de bello Piratico & Mitridatico. Numquam ulla pompa triumphi similis fuit. Ducti sunt ante currum Pompeii, filii Mitridatis, & filius Tigranis, & Aristobolus ex Iudæa, prælata est ingens pecunia auri atque argenti infinita. Hoc tempore nullū grave bellum erat.

Anno ab urbe condita 694 Gajus Iulius Cæsar, qui postea imperavit cum Lucio Bibulo, consul factus est. Data est ei Gallia Transalpina. & Cisalpina, & Illyricum, cum legionibus denis in quinquennium datis. Galliam Comatā postea senatus adjecit. Cæsar itaque in Galliam profectus, multa prælia cum Gallis Germanisq; commisit, sæpeque victus, sæpiusq; vincens, Galliā totam, & Suevos gentem ferocissimam, quorum centū pagos esse multi prodiderunt, omnemq; Germaniā Romano subdidit imperio. Domuit autem 9. annis omnem fere Galliam, quæ inter Alpes & flumen Rhodanum Rhenumque & Oceanum est, & circuitu patet ab his tricies centena millia passuum. Inde ad marinas venit, unde in Britanniam proximus & brevissimus transitus est, Britannisque bellum intulit, quibus ante ne nomen quidem Romanum cognitum fuit. Ibi acerba primum pugna fatigatus, non sine magno suorum discrimine tandem eos vicit, anno ante Dominicam incarnationem, ut Beda scribit, quinquagesimo. Hanc historiam Suetonius Tranquillus explicuit plenissime.

G. I. Cæsar.

Vide Commentaria Cæsaris.

Beda in histo. Angl.

Suetonius.

Anno ab urbe condita, 697. qui est Ptolemæi Dionysii 25. Marcus Licinius Crassus collega Gnei Pompei Magni, in consulatu secundo, provinciam sortitus in Parthos, homo inexplebilis cupiditatis, audita templi Hierosolymitani opulentia, quam Pompejus intactam reliquerat, in Palestinam divertit, Hierosolymam adit, templū pervadit, opes diripit. Inde per Mesopotamiam tendens in Parthiam. Quacunque iter habuit, sociis civitatibus auxilia indixit, precia exegit. Moxque ut Eufraten transiit, Abegesem legatum ab Hyrode rege Parthorum ad se missum obviam habuit, à quo vehementer increpatus est, cur contra fœdus Luculli & Pompeii, avaritia inductus, Eufraten transierit, quamobrem futurum sine mora, ut pro auro Parthico ferro oneraretur Serico. Itaque cum prope Charras ventum esset, Parthi subito irruentes cum Surena & Sylacea præfectis, oppressere Romanos sagittis. Ceciderūt ibi plurimi senatores, aliquot etiā consulares & prætorii viri. Crassus quoq; filius Crassi electissimus juvenis in acie occisus est: præterea quatuor cohortes cum Varguntenio legato mediis deprahensæ campis, interfectæ sunt. Surenas rapto equitatu, Crassum persequi intendit, eumq; circumuentum, ac frustra colloquiū ejus petentem, interfecit q̄ vis vivum auferre maluisset: pauci beneficio noctis liberati, Charras confugerunt. Avaritia enim unius ad tantum nefas exolevit, ut 12. legiones Romanorum aut captæ, paucis elapsis, aut cæsç cum ducibus fuissent. Caput vero Crassi cum dextera ad regem delatum, spectantibus fuit ludibrium. Rex itaque aurum in oris ejus rictum jussit infundere, dicens: Urat te Parthicum, quod te vivum urebat aurum. Eo successu Parthi elatiores effecti, transire in Syriam censuerunt. Quos strenue insidiis excepit Cassius,

Sacrilegium M. Licinii Crassi.

Josephus Herodem vocat.

Avaritia Crassi fere 12 legiones Romanorum perdidit.

Cassius, & commissæ sibi provinciæ repulit finibus: deinde in Judæam irruit, & Jaracheis deletis, 30. millia Judæorum in servitutem vendidit.

Antipater autem, de quo supra dixi, quod Hyrcano faveret, accepit uxorem, cui nomen Cypris, splendidissimo inter Arabiæ fœminas loco natam, ex qua suscepit filios quatuor: Phaselum, Herodem, Josephum, Pheroram, & filiam nomine Salome. Qui cum Gabinii favorem muneribus atque obsequiis promeruisset, etiam Cassii familiaritatem adeptus est. Causa quippe tantorum filiorum vir egregius est factus, ad promerendam muneribus societatem potentium. Sic Iosephus de eo testatur. Africanus vero historiographus præcipuus, ajunt, inquit, qui de eo diligenter explorarunt, Antipatrum quendam patrem fuisse Herodis Ascalonitæ, qui & ipse fuerit Herodis cujusdam filius, templi Apollinis æditui. Hic Antipater ab Idomæis latronibus captus admodum puer, permansit cum prædonibus, pro eo, quod pater ejus rei familiaris inopia, filium redimere non posset. Verum puer latronum vita & moribus institutus, Hyrcano cuidam Judæorum pontifici familiaris efficitur. Ex quo natus est Herodes, hic qui Salvatoris tẽporibus fuit. Hæc Africanus.

Antipater. Cypris.

Iosephus lib. Antiquit. 14.

Africanus historicus.

Anno ab urbe condita 700. qui est Ptolemæi Dionysii 27. incertum unde concretus, plurimam urbis partem ignis invasit, nec unquam antea tanto incendio correptam ac vastatam civitatem ferunt. Nam 14. vicos ejus consumptos dicunt. Hinc jam bellum civile successit execrandum ac lamentabile, quod magis jam dudum dissensionibus ac molitionibus parabatur, quo præter calamitates quæ in bellis acciderunt, etiam fortuna populi Romani mutata est. Nam rediens Cæsar victor ex Gallia, decerni sibi absenti consulatum poposcit: sed contra dictum est ei à Marcello consule, annitente Pompejo & Catone, jussusque est Cæsar dimissis exercitibus Romam venire, & ex Marcelli consulis autoritate ad legiones quæ apud Nuceriam erant, Gneus Pompejus cum imperio missus est. Propter quam injuriam Cæsar se contulit Ravennam. Marcus Antonius, & Publius Cassius, tribuni plebis, pro Cæsare intercedentes, à Lentulo consule curiâ foroque prohibiti, ad Cæsarem profecti sunt, Curione simul Cælioque comitantibus. Cæsar cum militibus quos habebat, contra patriam venit, & Rubicone flumine transmeato, mox ut Ariminum venit, quinque cohortes quas tunc solas habebat, cum quibus (ut Livius ait) orbem terrarum adortus est, quid facto opus esset, edocuit, deplorans injurias suas, causam belli civilis pro restituendis in patriam tribunis esse testatus est. Inde per Antonium septem cohortes quæ apud Salonem morabantur, à Lucretio accepit, tres legiones quæ cum Domitio apud Corfinium morabantur, ad suas partes transmisit. Consules vero cum Gneo Pompejo, Senatusque omnis, atque universa nobilitas ex urbe fugientes, & in Græciam transeuntes, apud Dyrrachium bellum contra Cæsarem parabant, quo multi Orientis reges cum auxiliis conveniebant. Cæsar vacuam urbem ingressus, dictatorem se fecit, negatamque sibi ex ærario pecuniam, fractis foribus invasit protulit ex eo auri pondo 4. millia 135. argenti pondo prope 90. millia. Inde venit Massiliam, ad quam oppugnandam, Trebonium cum tribus legionibus relinquens, ad Hispanias contendit, quas Lucius Afranius & Marcus Petrejus, & Marcus Varro, Pompejani duces obtinebant, ibique multis præliis Petrejum & Afranium superatos, composita pactione dimisit: in ulteriore vero Hispania duas legiones à Marco Varrone suscepit. Similiter & duces ejus: Curio Catonem Sicilia expulit, Valerius Cottam Sardinia. Varrus Tuberonem Africa ejecit. Cæsar compositis rebus suis, Dyrrachium venit, & Pompejum frustra obsidione cinxit, cum illi maria paterent. Pompejus castellum quoddam mari propinquum, ubi præsidia Cæsaris erant, evertit, & milites occidit. Cæsar autem omissa obsidione, ad Pompejum convertit: Torquatus vero prorumpens aversum è vestigio insecutus est. Ita Cæsaris milites ancipiti periculo territi, ipso Cæsare frustra obsistente fugerunt, evasit tamen Cæsar, quia nocte interveniente, Pompejus sequi noluit. Dixit autem Cæsar, nec Pompejum scire vincere, & illa tantum die se vinci potuisse. Cæsa sunt in eo prælio 24. millia militum Cæsaris: Penturiones 32. equites Romani complures. Cæsus est ibi Sceva Cæsaris miles fortissimus, cujus scutum centum viginti ictibus petitum fuisse dicitur. Inde citato agmine, Cæsar per Epirum in Thessaliam perrexit. Pompejus vero cum maximis copiis secutus est, bellumque commissum est. Videre ibi & gemere erat contractas Romanorum vires in campis pharsalicis ad occisionem mutuam constituisse, quas si concordia rexisset, nulli populi, nulli reges ferre potuissent. Fuerunt enim ex parte Pompeii octoginta octo cohortes, peditum plus quam 40. millia. equites in sinistro cornu 600. in dextro 500. reges & senatores, & Romani equites plurimi, ex parte autẽ Cæsaris minus quàm 40. millia peditũ, equites mille. Cumq; diu utrinque sub dubia sorte cæderentur, atque ex alia parte Pompejus diceret, parce civibus, nec tamen faceret, ex alia vero Cæsar hoc faceret, ꝙ urgeret dicens, miles faciem feri, tandem universus Pompeii fugit exercitus, castraque direpta sunt. Cæsa sunt in eo prælio Pompejanorum 15. millia, centuriones 33. Pompejus fugiens in ostio Penei amnis onerariam navim nactus, in Asiam transiit, inde per Cyprum Alexandriam petiit, ut à rege Ægypti, cui tutor ipse à senatu datus fuerat propter juvenilẽ ejus ætatem, acciperet.

Incendium ignis unde 14. vici consumpti.
Bellum civile.

Corbionem legis in Livio lib. 3. ab urbe condita.

Vide Commentaria Cæsaris.

Vide Plutar. in vita Pomp. & Cæsaris.

Concordia res fortissima.

Faciem feri, vide Suetonium.

Pompeius à rege Ægypti occisus. Cæsar lachrymas fundit conspectu capite Pompeii.

acciperet auxilia. Qui fortunam magis quàm amicitiam secutus, occidit Pompeium, caputq; ejus & annulum Cæsari misit. Quibus conspectis Cæsar etiam lacrimas fudisse dicitur, viri intuens caput generi sui quondam, & inundatū odoribus imperavit cremari. Pompeii uxor, filiique fugerunt, cætera Pompejana classis direpta est, omnibus qui in ea erant, crudelissime trucidatis. Ibi & Pompejus Bithynicus occisus est. Lentulus vero vir consularis apud Pelusium interfectus est. Cæsar compositis apud Thessaliam rebus, Alexandriam venit, ubi Achillas dux regius semel imbutus Pompeii sanguine, Cæsaris quoque necem meditabatur. Nam jussus exercitum cui præerat, dimittere, prope 20. millia armatorum, non modo sprevit, verum etiam aciem direxit. In ipso prælio regiæ classis ad terram subducta, jubetur incendi. Ea flamma cum partem quoque urbis invasisset 400. millia librorum proximis forte ædibus condita exussit, singulare profecto monimentum studii curæque majorum, qui tot tantaque illustrium ingeniorum opera congesserant. Postea Cæsar insulam ubi Pharus est, cœpit, eo Achillas cum Gabianis militibus venit, ingens pugna commissa est, magna ibi Cæsarianorum militum multitudo cecidit, omnes etiam interfectores Pompeii interfecti sunt. Cæsar quoque vi insistentium hostium pressus, scapham ascendit. Qua mox pondere subsequentium gravata ac mersa, per ducentos passus ad navim una manu elevata, qua chartas tenebat, natando pervenit. Mox navali certamine pulsatus, magna fœlicitate classem regiam, aut depressit, aut cœpit. Alexandrinis petentibus regem reddidit, monitum, ut magis amicitiam Romanam, quàm arma experiri studeret. Qui tamen ilico, ut liber fuit, bellum intulit, sed continuo cum toto exercitu suo & ipse deletus est. Nam & 20. millia hominum in eo bello referuntur cæsa, 12. millia cum 70. longis navibus dedita. Quingenti ex victoribus cecidisse dicuntur. Rex ipse adolescens scapha exceptus, ut fugeret, multis insilientibus mersus, necatusque est: corpus ejus ad littus devolutum, indicio loricæ aureæ cognitum fuit. Qua Cæsar Alexandriam præmissa, omnes Alexandrinos ad deditionem desperatione compulit, regnumque Ægypti Cleopatræ Ptolemæi sorori dedit, cum qua stupri consuetudinem habuit, quæ postea regio comitatu urbem ingressa est.

Nota. CCCC. millia librorum exusta Alexandria.

Bellum Alexandrinum.

Quingenti alii V. naves.

HISTORIA.

Iordanis. Tertullianus.

CLeopatra itaque soror Ptolemæi, regnavit Alexandriæ annis viginti duobus, ut Iordanis Episcopus dicit. Sed Tertullianus scribit, quod regnarit annis tantum 20. dicens eam conregnasse Augusto, annis 13. ipsumq; postea regnasse annis aliis 43. qui sunt 56. anni Augusti. Regni autem Cleopatræ, licet tot anni fuisse dicantur, in ordine tamen regum non plus quàm duo computantur, quia tertia ejus anno Caius Iulius Cæsar Romanum arripuit Imperium. Hanc siquidem Cleopatram postea Romanus ductor Antonius suscipiens, suoque lateri, spreta sorore Octaviani, consocians, contra cives proprios dimicavit. Quem Octavianus Augustus certamine superans in Actiaco littore, utrosque jugales coegit, ut se ipsos perimerent: sicque regnum eorum in Romanorum Imperium devenit, ubi & usque hactenus, & usque in finem mundi, secundum prophetiam Danielis, regni debetur successio.

HISTORIA ROMANORUM.

Iulius Cæsar.

CAius Iulius Cæsar, à quo Romani Principes Cæsares appellantur, primus apud Romanos singulare arripuit imperium, regnavitque annis quinque, ab urbe condita 705. Hic itaque reversus ab Alexandria per Syriam, Pharnacē Mithridatis Magni filium vicit, Romamque ingressus, tertiò se dictatorem & consulem fecit, cum Marco Æmilio Lepido, qui magister militum, ei causa dictaturæ ante annum fuerat. Deinde in Africā profectus est, ubi & infinita Romanorū nobilitas cum Iuba rege Mauritaniæ, apud Tapsum sibi bellū reparaverat. Duces autē Romani erant, Publius Cornelius Scipio, ex antiquissimo genere Scipionis Africani, qui etiā socer magni Pompeii fuerat, Marcus Petrejus Varrus, Marcus Portius Cato, Lucius Cornelius Faustus, Syllæ dictatoris filius. Contra hos commisso prælio, post multas hominū cædes, victor extitit Cæsar, castra eorum direpta sunt, sexaginta Elephanti capti. Cato sese apud Uticam veneno occidit. Iuba percussori jugulum dato precio præbuit. Petrejus gladio se perfodit. Scipio in navi qua ad Hispanias fugiens, vento coactus in Africam rediit, semetipsum jugulavit. In eadem navi etiam Torquatus ocisus est. Cæsar Pompeii magni nepotes, filiamq; Pompejam, simulque cum his Faustum Syllæ filium, & Afranium ac Petrejum filium jussit occidi. Post annum Romam cum quatuor triumphis ingressus, quarto dictator & consul creatus est, totiusque regni monarchiam solus assumpsit, ex quo continua Romanis nascuntur imperia. Disposito itaque ac recuperato reipublicæ statu, continuo in Hispaniam contra Gneum Pompeium, & Sextum Pompeium, filios Pompeii Magni profectus, multa bella sorte varia gessit. Ultimum bellum apud Mundam urbem gestum est, ubi tantis viribus dimicatum est, tantaque cædes acta, ut Cæsar quoque veteranis etiam suis cedere non erubescentibus, se voluerit occidere, ne post tantam rei militaris gloriam, in potestatem adolescentum natus annos 66. veniret. Denīq; reparatis suis, tum subito in fugam versus est exercitus Pompejorum. Titus Labienus & Actius Varrus in acie cæsi sunt. Gneus Pompejus cum centum equitibus fugit. Sextus Pompejus, frater ejus contracta celeriter, non

Cato se veneno necat.

Cæsar Romam cum quatuor triumphis ingreditur Monarcha.

Bellum Cæsaris apud Mundam oppidum, Hispaniæ. Florus.

non parva Lusitanorum manu, congressus cum Cesonio, victus, fugiensque interfectus est. Hoc bellum eo die actum est, quo pater eorum Pompejus ab urbe bellum gesturus, antea aufugerat, quatuorque annis hoc bellum civile orbe toto intonuit. Cæsar itaque bellis civilibus toto orbe compositis, Romam rediens, agere insolentius cœpit, contra consuetudinem Romanæ libertatis. Cum ergo honores ex sua voluntate præstaret, qui antea ferebantur à populo, nec senatui ad se venienti assurgeret, aliaque regia & penè Tyrannica faceret, conjuratum est in eum à ducentis & 60. vel amplius senatoribus, equitibusque Romanis. Præcipui inter conjuratores fuerunt duo Bruti: ex genere illius Bruti, qui primus consul fuerat Romæ, regesque expulerat, & Gajus Cassius, & Servilius Cascas. Quadam igitur die, senatu in curia congregato, cum Cæsar advenisset, viginti tribus cultris senatoriis confossus est, moxque autores cædis strictis pugionibus, in capitolium secesserunt. Turbato populo, diu deliberatum est, utrum capitolium cum autoribus cædis oporteret incendi. Corpus ejus raptum, populus dolore stimulatus, in foro fragmentis tribunalium ac subselliorum cremavit. Eadem vero nocte, quæ cædem ejus præcessit, Calphurnia uxor ejus vidit in somnis eum confossum vulneribus in sinu suo jacere: oravitque eum, ne mane abiret in senatum: sed ille auspiciorum verba sæpe negligens, contempsit somnium, rei autem probavit eventus. Ante paucos quoque dies bove ex more mactato, cor in extis non est repertum. Quod cum Spurinna aruspex pronunciasset ei ad vitæ periculum pertinere, Cæsar memor constantiæ, ait: Miraris si bos cor non habet: sed mox vitæ ejus finis fuit. Idem Spurinna ante paucos ferè annos eidem Cæsari dixerat, cavendas ei esse Idus Martias. Quo die viso, ait Spurinnæ Cæsar, Idus Martii venerunt. Ille respondit, Sed nondum transierunt. Eodem die confossus est Cæsar, vir quo nullus unquam magis bellis enituit. Ejus siquidem ductu, undecies centum nonaginta duo millia hominum cæsa sunt. Nam quantum bellis civilibus fuderit, annotare noluit. Signis collatis quinquagies dimicavit. Marcum Marcellum solus supergressus, qui 39. vicibus fuerat præliatus, Ad hoc nullus celerius scripsit: nemo velocius legit, quaternas etiam epistolas simul dictavit. Tantæ fuit bonitatis, ut quos armis subegerat, clementia magis vicerit. Eodem tempore Romæ tres simul exorti soles, paulatim in eundem orbem coierunt. Inter cætera quoque portenta, quæ toto orbe facta sunt, bos in suburbano Romæ ad arantem locutus est, frustra se urgeri, Non enim frumenta, sed homines brevi defuturos.

Insolentia Cæsaris.

Conjuratio in Cæsarem 260 senatoriis.

Calphurniæ somniũ de morte Cæsaris.

Idus Martii.

Quantum sanguinis effusum sub Cæsare.

Clementia Cæsaris.

Bos loquitur.

HISTORIA ROMANORUM.

Octavianus Cæsar, qui postea Augustus est appellatus, filius Actiæ, sororis Iulii Cæsaris, à quo & deinceps Imperatores Romanorum Augusti dicti sunt, regnavit post Julium annis 56. duodecim cum Antonio & Lepido: solus vero 44. Hic Octavio patre senatore genitus, maternum genus ab Ænea per Juliam familiam sortitus est, filius Actiæ, sororis Julii Cæsaris, quem ille adoptavit in filium, cum non haberet proprium, & testamento hæredem reliquit, nomenque suum ferre jussit. Interfecto igitur Cæsare avunculo suo, cum primum rediens ab Apollonia urbem ingrederetur, hora circiter tertia, repente liquido ac puro sereno ad speciem cœlestis arcus, orbem solis ambiit circulus: quasi eum potissimum in mundo, solumque clarissimum in orbe monstraret, cujus tempore nasciturus esset, qui ipsum solem solus, mundumque totum fecisset & regeret.

Circulus visus solem ambiens quid indicarit.

Anno itaque ab urbe condita, 709. interfecto Julio Cæsare, bella civilia reparata sunt. Percussoribus enim Cæsaris favebat Senatus. Antonius autem consul, qui erat partium Cæsaris, civilibus bellis eos opprimere conabatur. Ergo turbata republica, inter multa scelera, quæ Antonius commisit, Decium Brutum apud Mutinam obsidione conclusit. Pro qua re à senatu hostis judicatus est: missique sunt ad expugnandum eum duo consules, Pansa & Hircius, & cum his Octavianus adolescens, natus annos 10. & 7. Ex quibus Pansa primo viniens, pilo graviter vulneratur, & interpositis diebus moritur. Hircius vero collegæ auxilium ferens, magnas Antonii copias vasta cæde delevit; Octavianus Cæsar eatenus castra custodivit. Secunda adversus Antonium pugna, magnæ utrinque strages factæ sunt. Hircius consul occiditur. Cæsar victoria potitur. Consulum occisorum uterque exercitus Octaviano Cæsari subditur. Antonius fugatus, amisso exercitu confugit ad Lepidum: qui tunc magister equitum Cæsaris fuerat, & tum militum copias grandes habebat. A quo susceptus est: ipsoque interveniente, Cæsar recepit eum in gratiam: atque ob fidem reconciliatæ gratiæ, filiam ejus in matrimonium sortitus est: & ut vindicaturus patrem Cæsarem, à quo per testamentum hæres adoptatus fuerat, Romam cum exercitu tendebat: & cum Antonio ac Lepido rempublicam armis tenebat: & senatum proscripserat. Cumque rumor de futura proscriptione in urbe ortus esset, Gajus Thoranus vir prætorius nihil tale suspicans incursantibus militibus, in domo sua interfectus est: aliique complures nobiles trucidati sunt. Sed ne incircumscripta cædes effrenatius ageretur, centum 32. senatorum nomina in tabula proposita sunt. Primum Lepidi præcepto & nomine: deinde Antonii: tertio Cæsaris. Ibi Antonius Tullium Ciceronem inimicum suum proscripserat. Lucium quoque

Pansa & Hircius consules.

Bellum Augusti contra Antonium.

Cæſarem avunculum ſuum, & quod exaggerando ſceleri acceſſit, viduam matrem proſcripſit. Ibi Lepidus Lucium Paulum fratrem, in eundem proſcriptorum gregem conjecit: adjectique ſunt poſtea triginta equites Romani. Multæ & variæ clades diu actæ ſunt, domus proſcriptorum, direptis omnibus, dirutæ ſunt.

Bellum Bruti & Caßii. Interea Brutus & Caſſius, interfectores Caii Cæſaris ingens bellum moverunt. Erant enim per Macedoniam & Orientem multi exercitus quos occupaverant. Profecti igitur ſunt contra eos Octavianus Cæſar & Marcus Antonius, Lepido ad defendendam Italiam remanente, & apud Philippos Macedoniæ civitatem contra eos pugnantes, primo prælio victi ſunt. Periit tamen dux nobilitatis Caſſius, ſecundo Brutum & infinitam nobilitatem victam interfecerunt. Ac ſic inter eos diviſa eſt reſpublica, ut Cæſar Hiſpaniam & Gallias & Italiam teneret: Antonius Aſiam, Pontum, & Orientem. Sed in Italia bellum civile moverat Lucius Antonius conſul frater ejus, qui cum Cæſare contra Brutum & Caſſium dimicavit. Is apud Peruſium Tuſciæ civitatem victus & captus eſt, ſed non occiſus. *Fulvia regnat.* At Romæ Fulvia, uxor Antonii, ſocrus Cæſaris, dominatum, ut mulier, exercebat: inſolens etiam in eos, per quos, ut inſoleſceret, agebatur. Cæſarem quoque contumeliis & inſidiis petiit: à quo propulſata ad Antonium in Græciam conceſſit. Antonius vero etiam Octaviam ſororem Cæſaris duxit uxorem.

Bellum Augusti, cum Sexto Pompejo. Interim à Sexto Pompejo, Cnei Pompeii filio, ingens bellum in Sicilia commotum eſt: adverſus quem Octavianus Cæſar, & Marcus Antonius pugnaverunt, ſed inter eos poſtremo pax convenit. Quam cum poſtea Pompejus rumperet, Agrippa juſſu Cæſaris cum eo conflixit, & vicit: centum ſexaginta tres naves ejus aut merſit, aut cœpit. Pompejus cum decem & ſeptem vix lapſus evaſit. Lepidus quoque magna, viginti legionum, inſolentia tumens, cum Meſſanam militibus permiſſam diripuiſſet, ipſum Cæſarem ad ſe venientem, ſemel atque iterum ſprevit, ac potius telis appeti juſſit: quæ ille collecta in levum brachium lacerna repellendo vitavit. Mox immiſſo equo ad ſuos reverſus, inſtructoque exercitu, adverſus Lepidum veniens, plurimas legiones ejus paucis interfectis, in ſuam partem tranſire cœgit. *Lepidus fit ſupplex Cæſari.* Lepidus tandem intelligens, quo ſua vanitas tenderet, depoſito paludamento, aſſumtaq; veſte pulla, ſupplex Cæſari factus, vitam & bona impetravit, perpetuo quidem emendatus exilio. His temporibus Agrippa in Aquitania rem proſpere egit: & Lucius Ventidius Baſſus, irrumpentens in Syriam Perſas, tribus præliis vicit. Parthorum regis Orodis filiũ interfecit, eo ipſo die, quo olim Orodes per ducem Surenam Craſſum occidit. Taurus quoq; Cæſaris præfectus, totã penè Siciliam ferro pertentatam, in fidem recepit. Quadraginta quatuor legiones unius tunc Imperio Cæſaris erant: unde milites multitudine feroces, quoſdam pro accipiendis agris tumultus excitaverant. *Sex millia ſervorum in crucem acti.* Sed Cæſar animo ingens, viginti millia militum exauctoravit, 30. millia ſervorum dominis reſtituit, 6. millia, quorum domini non extabant, in crucem egit, jam tum præſignans, ſuo tempore naſciturum eſſe, per quem ſuperbientes reprimendi, & omnes ſervi ſuo vero domino reſtituendi eſſent, qui tamen dominum ſuum recognoſcerent: qui verò ſine domino invenirentur, mortis ſupplicio punirentur.

Poſt hæc Cæſar ovans urbem ingreſſus, ut in perpetuum tribunitiæ poteſtatis eſſet, à ſenatus decreto accepit.

Fons olei è terra. His diebus trans Tyberim è taberna meritoria fons olei de terra exundavit, ac per totam diem largiſſimo rivo fluxit, ſignificans ſub perpetuo principatu naſcituri ejus tempore Chriſti, toto die, id eſt omni tempore Romani Imperii de hoſpita largaque eccleſia oleo ſacri chriſmatis unctos, indeſinenter proceſſuros.

HISTORIA ROMANORVM.

Artabanus Armeniæ rex vinctus cathena aurea. ANtonius autem, qui Aſiam & Orientem tenebat, Artabanem Armeniæ regem proditione & dolo cepit, vinctumque argentea cathena ad confeſſionem theſaurorum regiorum coegit: expugnatoque oppido, in quo erant theſauri, magnam abſtulit copiam argenti & auri. Quia elatus pecunia, bellum Cæſari indixit: atque Octaviæ ſorori Cæſaris repudium denunciavit: & Cleopatram ex Alexandria ſibi occurrere impetrans, uxorem duxit. Mox ingens bellum civile commovit, cogente Cleopatra, dum cupiditate muliebri cupit etiam in urbe regnare. Profectus eſt igitur Cæſar à Brunduſio Calabriæ in Epirũ adverſus Antonium, qui jam omne Actiacum littus claſſibus obſidebat. *Octavius Cæſar contra Antonium.* Naves Cæſaris erant ducentæ triginta roſtratæ, & triginta ſine roſtris triremes, & octo legiones claſſi ſuperpoſitæ, abſq; cohortibus prætoriis quinq;. Claſſis autem Antonii centum ſeptuaginta navium fuit: quantum numero cedens, tantum magnitudine præcellens: nam decem pedum altitudine à mari excellebant. Famoſum hoc bellum fuit ab hora quinta uſque ſeptimam incerta vincendi ſpe, reliquum diei, cum ſequenti nocte in victoriam Cæſaris declinavit. Prior Cleopatra regina, cum ſexaginta velociſſimis navibus fugit. Antonius quoque detracto inſigni prætoriæ navis, fugientem ſecutus eſt uxorem. Illuceſcente jam die victoriam Cæſar conſummavit. *Antonius ſe necat.* Antonius igitur gladio ſe tranſverberavit, ac ſemianimis ad Cleopatram in Mauſo-

Mauſoleum regium, in quo ſe illa moritura condiderat, perlatus eſt. Cleopatra vero exornata, diverſis ornamentis ad Cæſarem venit, ſperans eum, ut cæteos ſua ſpecie ad libidinem illicere. Sed ille ſe intra pudicitiam coartans, eam ſprevit, & cuſtodiri præcepit. Quæ ubi ſe ad triumphum ſervari intellexit, è cuſtodia elapſa, in Mauſoleum ſuum ſe recepit, ibique maximos, ut ſolebat induta cultus, in referto odoribus ſolio, juxta ſuum ſe collocavit Antonium: admotiſque ad venas ſerpentibus, ſic morte quaſi ſomno ſoluta eſt: fruſtra Cæſare etiam Pſyllos admovente: qui venena ſerpentium è vulneribus hominum exugere ſolent. Sic Cæſar Octavianus Alexandria urbe opulentiſſima, cum tota Ægypto potitus eſt: præpoſuitq; Ægypto Cornelium Gallum, de quo Virgilius ſcribit. Hunc primum judicem Romanum Ægyptus habuit.

Cleopatra ad impudicitiam irritat Octavianum.

Pſyllorum ſaliva valet contra ictus ſerpentium. Vide Varro.

HISTORIA ROMANORUM

ANno ab urbe condita 725. Cæſar ab Oriente victor rediens, 8. Idus Januarii, urbem triplici triumpho ingreſſus eſt, ductis ante currum ejus Cleopatræ liberis, Sole & Luna, ac tum primû ſopitis omnibus civilibus bellis, Iani portas clauſit. Hoc die Cæſar conſalutatus eſt Auguſtus primum, eo quod publicam rem auxerit, atque eadem die ſumma rerum ac poteſtatum penes unum eſſe cœpit, & manſit, quod Græci monarchiam dicunt.

Octaviani triplex triumphus.

Octav. Auguſtus ſalutatus.

μοναρχία.

Anno ſequenti Cæſar Auguſtus parû in Hiſpania per ducentos annos actum intelligens, ſi Cantabros & Aſtures duas ferociſſimas gentes Hiſpaniæ, ſuis uti legibus permiſiſſet iterum Iani portas aperuit, atque in Hiſpanias ipſe cum exercitu profectus eſt. Ibi eum apud Tarraconem citerioris Hiſpaniæ urbem, legati Indorum & Scytharum toto orbe tranſmiſſo, tandem invenerunt, refuderuntque in Cæſarem Alexandri Magni gloriam. Quoniam ſicut illum Hiſpanorum, Gallorumque legatio in medio Oriente apud Babyloniam contemplatione pacis adit, ita hunc apud Hiſpaniam in occidentis ultimo ſupplex Indus & Scytha Boreus pro pace oravit. Cantabrico itaq; bello, per quinque annos confecto, totaque Hiſpania in æterna pace compoſita, Cæſar Romam redit & Cantabricæ victoriæ hunc honorem contulit, ut tunc quoque portas clauſtris cohiberet. Ita tunc ſecundo per Cæſarem, quarto poſt urbem conditam clauſus eſt Ianus. Non ullo autem tempore ante eum Romana res magis floruit, quippe cum ipſe, & per ſe, & per duces ac legatos ſuos, plurimum bellis addidit. Ipſe namque per ſe Romano adjecit Imperio, Ægyptum, Cantabriam, Aſturiam, Dalmatiam, Pannoniam, Aquitaniam. Druſus vero privignus ejus Galliam, Rhetiamque ſortitus, maximas fortiſſimasque gentes armis ſubegit. Uſipios, Tencteros, & Cattos perdomuit: & trans Albim fluvium, qui in Barbarico longe ultra Rhenum eſt, ſummovit, Marcomannos penè ad internecionem delevit. Poſtea fortiſſimas nationes, quibus & natura vires, & conſuetudo experientiam virium dabat, pariter uno bello, ſed ſuis aſpero ſuperavit, id eſt Cheruſcos, Suevos, & Sicambros: quorum virtus ac feritas ex eo conſiderari poteſt, quod mulieres quoque eorum, ſi quando præventu Romanorum inter plauſtra ſua concludebantur, deficientibus telis, vel qualibet re, qua velut telo uti furor poſſit, parvulos filios colliſos humi, in hoſtium ora jaciebant. Tyberius autem frater Druſi, Pannonios novo motu intumeſcentes, cruentiſſima cæde delevit, idemque continuo Germanos bello arripuit, è quibus 40. millia captivorum victor abduxit, quod revera bellum maximum & formidoloſiſſimum, quindecim legionibus per triennium geſtum eſt, nec ferrè ullum majus bellum, ſicut Suetonius teſtatur, poſt Punicum fuit. Sub eodem vero tempore Quintilius Varus prætor, cum tribus legionibus trans Rhenum fluvium, mira ſuperbia atque avaritia in ſubjectos agens, à Germanis rebellantibus, cum tribunis & legionibus deletus eſt. Quam reipublicæ cladem Cæſar Auguſtus adeo graviter tulit, ut veſte capilloque, ac reliquis lugentium indiciis deformis, & ſæpe per vim doloris, caput parieti collidens, clamaret: Quintili Vare, redde legiones.

Octavianus alter Alexander Magnus.

Clauditur Janus.

Ut Octavianus auxerit Roma. Imp.

Uſipii vel Vipii, aut. Ptol. & Tencteri. Rheno tantû ab Ubiis diſcreti ad dextram Rheni ripam. Tacit.

Catti.

Cheruſci.

Suevi.

Sicambri.

Feritas Germanorum parvulos filios humi colliſos in hoſtium ora jacere.

In Africa quoque Coſſus dux Cæſaris Maſſyllos & Getulos latius vagantes, arctatis finibus coërcuit, atque à Romanis limitibus abſtinere metu compulit. Piſo etiam adverſus Vindelicos miſſus eſt, quibus ſubactis, victor ad Cæſarem Lugdunum venit. Boſphoranos vero Marcus Agrippa ſuperavit, & ſignis Romanis, quæ illi quondam ſub Mitridate ſuſtulerant, bello reparatis, victos ad deditionem coegit. Armeniam à Parthis recepit. Parthi quaſi toto terrarum orbe, vel domito, vel pacato, omnium oculis notarentur, atque in ſe ſolos omnis vigor Romani Imperii vertendus eſſet, Quippe quos priſtina ulciſcendæ Craſſianæ cædis conſcientia mordebat, ultrò ſigna quæ Craſſo interfecto abſtulerant, ad Cæſarem remiſerunt, eique obſidib' datis firmum fœdus fideli ſupplicatione meruerunt. Galatia quoque ſub hoc provincia facta eſt, cum antea regnum fuiſſet, primusque eam Marcus Lollius pro prætore adminiſtravit. Tanto autem amore etiam apud Barbaros Cæſar Auguſtus habebatur, ut reges Romanorum amici, in honorem ejus civitates conderent, & ex ejus nomine Cæſareas vocarent. Multi quoque reges ex regnis ſuis venerunt, ut ei obſequerentur, & habitu Romano, ſcilicet togati, ad vehiculum vel equum ejus cucurrerent. Ipſe autem adeo execratus eſt turbas, bella, ſimultates, ut niſi juſtis de cauſis nunquam genti alicui bellum indixerit, jactantiaque eſſe ingenii, & leviſſimi dicebat, ardore triumphandi,

Bellum Octav. cum Germanis maximum.

Quint. Vari legiones deletæ à Germanis.

Verg. Et Getulæ urbes genus inſuperabile bello.

Sententia Auguſti, prudens & ſancta.

[illegible]

& ob lauream coronam, id est folia infructuosa, securitatem civium in discrimen per incertos eventus certaminũ præcipitare, neq; Imperatori bono quicquam minus quàm temeritatem congruere, satis celeriter fieri, quicquid cum maturitate gereretur, armaq; nisi majoris emolumenti spe, nequaquam movenda esse. De compendio tenui, jactura gravi, petita victoria, similis sit hamo aureo piscantibus, cujus abrupti, amissiq; detrimentũ nullo capturæ lucro pensari potest. Hic itaq; in Imperio positus, tribunitiam per se potestatem exercuit. Deniq; erga cives clementissimus, in amicos extitit fidissimus, quorũ præcipui erant, Mecœnas ob taciturnitatẽ, Agrippa ob modestiã, laborisq; patientiã. Diligebat præterea Virgiliũ, Flaccũq; Poetas, liberalibus studiis in tantũ incumbens, ut nullus ne in procinctu quidẽ laberetur dies, quin legeret, scriberet, dictaret. Leges alias novas, alias protulit suo nomine correctas. Auxit, ornavitq; Romã multis ædificiis, isto glorians dicto: Urbem lateritiã repperi, marmoreã relinquo. Fuit mitis & gratus, & civilis animi, toto corpore pulcher, sed maxime oculis, quorũ acies clarissimorũ syderũ modo vibrabat. A cujus facie dũ quidã miles oculos averteret, & interrogaretur ab eo, cur ita faceret, respondit: Quia fulmen oculorũ tuorũ ferre non possũ. Nec tamen hic tantus vir vitiis caruit. Fuit .n. paululũ impatiens, leniter iracundus, occulte invidus, palam factiosus, dominandi vero supra quàm æstimari possit cupidus, aleæ lusor studiosus. Cũq; esset cibi ac vini multum abstinens, aliquatenus vero somni, usq; ad vulgaris tamen famæ probrum serviebat libidini. Nã inter duodecim catamitos, totidẽq; puellas, accubare solitus erat, abjecta quoq; uxore sua Scribonia, amore conjugis alienæ possessus, Liviã quasi, marito concedente, sibi conjunxit; cujus jã erant Liviæ filii, Drus⁹, & Tyberi⁹. Cũq; esset luxuriæ serviens, erat tamen ejusdẽ vitii severissimus ultor, more hominũ quorundã, qui in ulciscendis vitiis, quibus ipsi vehementer indulgent, acres sunt. Nam Poetam Ovidium, qui & Naso, pro eo quod tres libros artis amatoriæ scripserat, irrevocabili damnavit exilio. Oblectabatur etiam omni genere spectaculorum, præcipue ferarum incognita specie.

Aureo piscari hamo. i Votes Octa. August.

Vitia Octaviani.

Severissimus ultor libidinis in aliis.

Hujus temporibus Romæ sapientes insignes erant: Virgilius, Horatius, Flaccus, Livius, Salustius, Ovidius, Hortensius, Athenodorus Tarseus, Socio Alexandrinus.

Eruditi sub Octa. Aug.

ANNI OCTAVIANI.

ANno igitur septingentesimo decimo à conditione urbis, Octavianus cæsar regnare cœpit, regnavitque cum Antonio & Lepido annis duodecim, postea solus quadraginta quatuor, qui sunt quinquaginta sex.

Primo autem anno, jussu senatus, bellum adversum Antonium movit, eumq; devicit. Eodem anno cum multi in ultionem Cæsaris occiderentur, Cicero in Phormiano suo ab Herennio & Popilio occisus est, anno ætatis suæ 64. Eodem quoque anno Ovidius Naso nascitur in Pelignis.

Cicero occiditur in Phormiano suo.

Curtius Talassus in insula Arado cũ quatuor cohortibus exustus est vivus, eo quod tributa gravius exigeret. Octavianus interveniente senatu, in amicitiam regreditur cum Antonio. Cornificius poeta desertus à militibus interiit, quos sæpe fugientes, galeatos lepores appellavit. Hujus soror erat Cornificia, cujus insignia extant epigrammata. Secunda secessio Cæsaris & Antonii. Cornelius nepos scriptor historicus clarus habetur. Formius cum filio Formio claruit sed filius consularis ante patrẽ obiit. Brutus & Cassius magnis exercitibus cõparatis apud Athenas cõvenerunt, totãq; Grçciã de populati sũt. Quos Cęsar et Antonius dẽnuo recõciliati, in Macedoniã persecuti sũt, et ad mortem compulerunt: nam in desperationem adacti, immaturam sibi mortem ante belli terminũ intulerunt. Invitatis quippe percussoribus, Cassius caput, latus Brutus præbuit. Marcus Bavius poeta, quem Virgilius in Bucolicis notat, in Cappadocia moritur.

Cornificia mulieris epigrammata.

Qui Bavium non odit amet tua carmina. Mevi.

HErodes alienigena, filius Antipatri Idumæi, & Cypridis Arabitæ, suadente Antonio, à senatu Romano rex Judæorum constituitur, regnavitq; annis 47. Qui ut se Judæis magis cõmendaret uxorẽ suã quæ Dosis vocabatur de qua filium nomine Antipatrum habuit, abjecit, & regio semini se conjũxit, accipiens Mariamnem, filiam Alexandri, filii Aristoboli, fratris Hyrcani summi pontificis & regis, qnam procreaverat idem Alexander ex filia Hyrcani patrui sui.

Ab hoc igitur anno, qui est decimus Octaviani cæsaris, & 718. à conditione urbis: ab origine vero mundi ter millesimus nongentesimus vigesimus tertius, regnum & sacerdotium Iudæorũ usq; in præsens tempus defecit: & Christus, id est, unctus, quem scriptura Danielis significat, finem accepit. Nã usq; ad Hyrcanum Alexandri Iannei filium, judices, sacerdotes, reges per successiones populo Iudæorũ præfuerunt: sed Hyrcanũ frater suus Aristobolus de regno expulit, quẽ Pompejus Romanorum princeps, favente Antipatro Herodis patre, restituit, Aristobolũ vero Romã captivũ duxit. Hircano aũt per consiliũ Antigoni filii fratris sui Aristoboli à Parthis capto, eodẽ Antigono in loco patrui ab eisdem Parthis subrogato: sed mox eodem à Romanis, seu ab Herode capto & interfecto, Herodes regnũ accepit, & exinde nequaquã per sucessionẽ generis sacerdotalis pontifices cõstituti sunt, sed ignobiles quiq;, & alii alio tempore, nonnulli vero per unius anni spatiũ, vel modicũ amplius sacerdotiũ emerunt. Itaq; Herodes Ananelũ quendã de Babylone accitũ, pontificẽ constituit. Post exiguum vero temporis, Aristobolum fratrẽ uxoris suæ Mariamnis, nepotem Hyrcani ex filia, successorem ei dedit, Quo post annum consilio ipsius Herodis in aqua suffocato, rursus sa-

Hebdomada Danielis.

Sacerdotium venale.

cerdotium reddidit Ananelo: sicque per diversas successiones extraneorum in sacerdotalis successione generis, sacerdotium defecit Judæorum. Quæ omnia ita ventura, Angelus Danieli prædixit in hæc verba: Et scies & intelliges ab initio sermonis respondendi & ędificandi Hierusalē usq; ad Christum ducem hebdomadæ 7. & 62. & post hebdomadas 7. & 62. interibit chrisma, & judicium non erit, & templū & sanctuariū corrumpet populus, duce veniente. Et reliqua. Igitur 7. & 62. hebdomæ, quæ simul fiunt 69. faciunt annos 483. in quibus Christi, id est, sacerdotes per unctionē consecrati regnaverunt, ab instauratione templi sub Dario, usque ad Hyrcanum, in quo novissimum chrisma & sacerdotium defecit Judæorum. Quod autem à perfectione templi, hoc est à sexto Darii anno, usq; decimum Augusti annū, 7. & 62 hebdomadæ, id est, anni 483 computentur, sic possumus approbare. Sexagesimæ sextæ Olympiadis anno primo, hoc est Darii 6. completa est templi ædificatio: & 186. Olympiadis anno 2 id est, Augusti, 10. Herodes regnū suscepit Judæorū, in quib. fiunt anni 483. per singulas Olympiades quadriennio supputato. Salustius obiit quadriennio ante bellum Actiacum. Lunę cursus secundū Romanos hoc anno inventus est. Antonius Cleopatræ junctus illi Arabiā dedit. Octaviani & Antonii tertię dissensionis exordiū eo quod Antonius repudiata sorore cæsaris, duxisset Cleopatrā. Nicetes & Theodorus Rhetoricæ artis præceptores habentur. Antonius & Cleopatra semet interficiunt: & Ægyptus fuit Romana provincia, in qua usq; ad Cleopatrā regnaverunt, qui vocabantur Lagidæ, annis 273. ipsa vero regnavit annis 12. qui fiunt anni 295. Nicopolis juxta Actiū promontorium condita est. Octavianus cæsar cum ingenti triumpho Romam ingressus est, ductis ante currum ejus filiis Cleopatræ Sole & Luna, eodemq; die sui triumphi nomen accepit Augusti. Eodem anno Marcus Terentius Varro philosophus prope nonagenarius moritur. Cornelius Gallus Forojuliensis poeta, cujus Virgilius meminit in Ægloga ultima: qui & Ægyptum in provinciam redactam primus rexit 43. ætatis suæ anno, propria manu se interfecit. Augustus Calabriam & Gallos vectigales fecit. Munacius Plancus Ciceronis discipulus orator insignis habetur: qui cum Galliam Comatam regeret, Lugdunum condidit. Quintilius Cremonensis, Virgilii & Horatii amicus, moritur. Pylades Cylix Pantominus, primus Romæ chorum & fistulā sibi præcinere fecit. Tyberius ab Augusto missus, occupavit Armeniam. Herodes apud Hierusalē multas & magnas ædes construxit.

In Hyrcano chrisma & sacerdotium defecit.

Sol & Luna filii Cleopatra.

Virgilius Brundusii moritur, & Neapolim transfertur, cujus tumulus titulo hujusmodi notatur, ipse, ut ajunt, moriens dictavit.

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc
Parthenope, cecini pascua, rura, duces.

Epitaphium Vergilii.

Herodes in Paneade id templum quod Panion vocatur, extruxit. Augustus Samiis libertatem dedit. Herodes Samariam olim jam in cineribus sedentem, à fundamentis suscitans, in honorē Augusti Sebastam, id est, Augustā appellavit. In Cypro plurimarū civitatum partes terræmotu ceciderunt. Varius & Tucca Virgilii & Horatii contubernales, poetæ habentur illustres, qui libros Æneidū postea emendandos susceperunt ab Augusto, ea lege, ut nihil de suo adderent. Agrippa Bosphorum cepit. Augustus à senatu maximus pontifex nominatur. Herodes Cæsariam nomine Cæsaris condidit, quæ prius turris Stratonis vocabatur. Horatius 57. ætatis suæ anno moritur Romæ. Julius Higinus cognomento Polyhystor, grāmaticus habetur illustris. Herodes Hyrcanū, qui olim sacerdos & rex Judæorū fuerat, causa illius amicitiæ pristinæ ipso rogante de captivitate regressū Parthica occidit, metuens ne reciperet regnum. Herodes Aristobolū fratrē uxoris suæ Mariamnis suffocari jussit. Tyberius Augusti privignus, sed jam in filium adoptatus deletis Vindelicis, Armeniis, & Pannoniis, triumphavit. Augustus Juliā filiam suam in adulterio deprehensam, damnavit exilio. Marcus Tullius Tyro, Ciceronis libertus, qui primus notas commentat⁹ est, in Puteolano prędio usq; ad centum annos consenescens, moritur. Portius Latro latinus declamator, tædio duplicis quartanæ se interfecit. Cyrinus ex consilio senatus ad Judæā missus, censum hominū, possessionemq; descripsit. Augustus vero habitatoribus Romanæ urbis per facies dinumeratis, invenit virorum centum triginta millia & mille, & 37.

Panium. Vide Joseph. de bel. Iud. lib. 1. c. 16.

Varius.

Tucca.

Augustus pontifex max.

Herodes occiditur.

Portius Latro.

Cyrinus vel Cyrenius Luca. 2.

Habitores urbis Roma

Augustus cæsar 42. imperii sui anno, qui est ab urbe condita 750. ob oriente in occidentem, à septentrione in Meridiem, ac per totum Oceani circulum quo Romanum pervenit imperiū, cunctis gentibus unà pace compositis, Jani portas tertio ipse clausit, quas extunc per duodecim ferè annos quietissimo semper obseratas ocio, ipsa etiam rubigo signavit: nec unquam postea, nisi sub extrema senectute Augusti, pulsante Atheniensium seditione, & Dacorum commotione patuerunt. Clausis igitur Jani portis, rempublicam quam bello quæsierat, pace nutrire atq; amplificare studens, leges primus statuit, per quas genus humanum libera reverentia morem gereret: ipse vero domini appellationem ut homo declinavit. Nam eodem ludos spectante, cum quidā mimus pronunciaret: O dominum æquum & bonum. universiq; quasi de ipso dictum exultantes approbavissent, ille statim quidem manu vultuq; indecoras adulationes repressit, & insequenti die gravissimo edicto omnes corripuit, dominumque se post hæc appellari, ne à liberis quidem aut nepotibus suis serio vel joco passus est.

Iani porta tertio clausa.

August. Octa. vetat se dici dominum.

HISTORIA.

EO igitur tempore, hoc est, anno 42. Octaviani Cæsaris Augusti, ex quo autem Ægyptus in provinciā redacta est, & Cleopatra cū Antonio victa anno 28, quādo firmissimā pacē ordinatione

Christi nativitas. Dei Cæsar Augustus composuit, nascitur in Bethleem Juda dominus noster Jesus Christus, verus Deus & homo. Cui pax ista famulabatur, anno ab initio creationis mundanæ, secundum Hebraicā veritatē ter millesimo nongentesimo sexagesimo secundo: secundū septuaginta duo interpretes, eorūq; sectatores, quinquies millesimo ducentesimo primo: à diluvio bis millesimo trecentesimo sexto: ab Abrahæ nativitate bis millesimo 14. à Moyse & egressu filiorum Israel de Ægypto, millesimo quingentesimo nono: à Salomone & prima templi ædificatione millesimo tricesimo primo: à reædificatione quæ sub Dario facta est, quingentesimo 19. ab urbis Romanæ conditione septingētesimo quinquagesimo primo: Olympiadis centesimæ nonagesimæ quartæ anno tertio.

ANNI AUGUSTI CÆSARIS.

Nno secundo, qui est Augusti 43. Augustus amicitiam facit cum Parthis. Anno dn. 3. Herodes occidit infantes. Anno dn. 4 Judas Galilæus ad rebellandum cohortatur Judæos Anno dn 5. Asinius Pollio orator & consularis, qui de Dalmatiis triumphavit, in villa Tusculana moritur, anno vitæ octogesimo. Anno dn. 6. Herodes magno cruciatu moritur, pro quo filius ejus Archelaus regnavit annis 9. Multos autem filios habuit Herodes, ex diversis uxoribus, quas plures duxerat: Antipatrum ex Doside, quam habuit antequā rex fieret: Aristobolum & Alexandrum, filiasq; duas ex Mariamne Hyrcani nepte ex filia, quam sibi ex regio semine conjunxerat, postquam ipse factus est rex, abjecta Doside cū filio Antipatro: sed postea ipsis & aliis accusantibus, occidit Mariamnem, filios quoq; ipsius, Alexandrū & Aristobolū quasi de nece matris indignantes, occidit. Alexandro autem fuerunt duo filii, Tigranes, & Alexander, ex Glaphira regis Cappadociæ Archelai filia. Aristoboli vero filii fuerunt, Agrippa qui sub Gajo rex factus est, & Herodes ac Aristobolus, filiaq; Herodias, ex Beronice consobrina sua, scilicet, filia Salome, sororis Herodis patris sui.

Habuit Herodes & alios filios, Antipam & Archelaū & filiā Olympiadem, ex Marthace Samaritide, Herodē ex filia Simonis pontificis, item Herodē & Philippū ex Cleopatra Hierosolymitide, Phaselum ex Pallade. Postquā aūt Alexandrum & Aristobolum filios suos, qui de semine regio erant, occiderat, Antipatrum pro accusatione fratrū sibi placentem, proposuit hæredē regni relinquere per testamentū. Sed cū & ipse de nece illius tractare diceretur, missū in carcere sub ipso ferè mortis articulo interfici jussit & ipsum, mutatoq; testamento, successorē regni scripsit Archelaū. *Herodis mors post multa facinora.* Regnavit autem Herodes postquam Antigonus interemptus est annis 34. ex quo autem regnum à Romanis acceperat, annos 36. sicq; post multa facinora male moritur.

Fames Romæ & unde. Anno domini 7. qui est Augusti 48. fames facta est Romæ adeo dira, ut omnes peregrinos & servorū maximas copias, exceptis medicis & præceptorib. trudi ex urbe præceperit Augustus. Quæ ideo creditur divinitus immissa, quia cum Gajum nepotem suum mitteret Augustus ad ordinandas Ægypti Syriæq; provincias, ille præteriens ab Ægypto fines Palestinæ, apud Hierosolymam in templo Dei tunc sancto & celebri adorare contempsit. Quod Augustus ubi per eum comperit, pravo usus judicio, prudenter eum fecisse laudavit. Unde divina vindicta populum cum principe peccante corripuit, & quantitatem offensionis, qualitas ultionis ostendit.

Tyberius Cæsar. Anno dn. 8 Tyberius jam cæsar factus, Dalmatas & Sarmatas in Romanā potestatē redegit. An. domini 9. qui est Augusti quinquagesimus, ab urbe vero condita 758. quatuordecim vicos urbis, incertum unde consurgens, flamma consumpsit. Anno dn. 10. Athenienses moliuntur novas res *Messala Corvinus* contra Romanos. Anno dn. 11. Messala Corvinus orator, biennio antequam moreretur, ita memoriam ac sensum amisit, ut vix pauca verba conjungeret. Anno dn. 12. Jani portæ per duodecim annos jam clausæ, ab Augusto aperiuntur. Anno dn. 13. Socio philosophus Alexandrinus, præceptor *Numerus hominum Romæ.* Senecæ, claruit. Anno dn. 14. Augustus cum Tyberio censum Romæ agitans, invenit nonagies ter centena & 70. millia hominum. Anno dn. 15 qui est imperii Augusti quinquagesimus sextus, *Archelai exilium* Archelaus accusatus ob insolentia, nono regni sui anno, in Viennā ab Augusto relegatus est, & Judæa Tetrarchis committitur, Herodi, Antipatro, Lisaniæ, Philippo. Eodem anno Augustus Nolā *Augusti mors.* ingressus, morbo capitur, & in Attella oppido Campaniæ moritur, anno ætatis suæ 75. Quē mortuum, senatus multis modis censuit honorandum, dicens: Utinam aut non nasceretur, aut natus non moreretur. Romæ in campo Martio est sepultus.

ANNI TYBERII.

Tyberius secundus ab Augusto. ANno dominicæ incarnationis 16. qui est à condita urbe 766. Tyberius Liviæ filius, Augusti privignus, mox gener, postremo adoptione filius, imperium Romanū adeptus est ab Augusto secundus, & regnavit annis 23. Iste quia Claudius Tyberius Nero dicebatur, eleganter à joculatoribus, Claudius Biberius Mero, ob vinolentiam nominabatur. Satis prudens in armis, satisq; fortunatus, ante sumptum imperium sub Augusto fuit, ut non immerito Reipublicæ do-*Simulator maximus.*minatus ei committeretur, habens scientiam literarum, multo præclarus eloquio, sed ingenio pessimo, truci, avaro, insidioso, simulans ea se velle quæ nollet, & ea nolle quæ vellet. His quasi infensus, quibus consultum cupiebat: his vero quos oderat, quasi benivolus apparens: repentinis responsionibus melior quàm præmeditatis. Denique delatum à patribus principatum, quem quidē actu perceperat, finxit se abnuere, quid singuli dicerent aut sentirent, atro-

citer explorans. Quæ res bonos quosq; pessum dedit. Æstimantes enim eum ex animo declinare magnitudinē imperialis molestiæ, cū sententias suas ad ejus voluntatē, ut sibi videbatur promunt, postrema exitia inciderunt. Per se nulla bella gessit, sed ne per legatos quidē aliqua gravia, nisi q tantū aliquantis in locis præ cognati gentiū rumores cito premebantur. Getulorum latrocinia repressit. Maroboduū Suevorū regē callide circumvenit. Quendā fabrū fertur jugulasse, qui adinvenit vitrū fabricare, & secundum libitū suum inflectere, dicens ei: Si vixeris, & hoc alios docueris, aurum & argentum annullabitur. Cum magna & gravi modestia Reipublicæ præfuit, plurimo imperii sui tēpore, adeo, ut quibusdam præsidibus ad augenda provinciis tributa suadentibus scripserit: Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglubere: sed statim mutatur in pejus. Nam & filios suos adoptivos Drusum & Germanicum, germani sui Drusi filios, veneno interfecit: præfectum suum Sejanū nova molientem occidit, & ex viginti patriciis, quos sibi causa consilii elegit, vix duos incolumes reliquit, cæteros diversis causis necavit. Habuit ipse filium nomine Drusum: sed eo mortuo, filiū ej

Maroboduus Suevorum, Marcomannorum, Quadorumq; rex, Cornelio T. & Velleio Paterculo autoribus.

Tyberius filios Drusi veneno interficit.

Tyberium cognomento Gemellū, & filium Germanici Gajum, filii fratris sui Drusi, adoptavit in filios, ex quibus Gajus sibi successit in regnum. Hujus itaq; Tyberii temporibus, Agrippa filius Aristoboli, qui filius fuit Herodis, quem ipse cū fratre suo Alexandro interfecit, demorans Romæ, Druso Tyberii filio familiaris fuit: sed mortuo eodē Druso, pater ejus præ impatiētia doloris prohibuit oēs amicos filii ante faciē suā accedere, ne illis visis, dolor ejus renovaretur. Unde Agrippa in Judæā descendens, & post aliquantū tempus Romā rediens, favente Antonia uxore Drusi fratris Tyberii, quæ Beronicen Agrippæ matrē admodū diligebat, in amicitiā receptus est à Tyberio, a quo jussus est nepoti suo Tyberio sēp adhærere, illūq; sūma ope excolere. Sed ille Gajū Antoniæ nepotē magis dilexit, unde & offensā Tyberii incurrit. Nam cum quadā die Gajo optaret, ut illū, mortuo Tyberio, dominum cunctorū videre mereretur: nunciatū est hoc Tyberio, statimq; conjecit eum in vincula, in quib. permansit usq; ad Gaji tempora. Anno domini 17. qui est Tyberii 2. Asinii Pollionis filius Asinius Gallus diris à Tyberio suppliciis enecatur. Anno domini 18. Livius historiographus Patavii moritur. Ovidius quoq; poeta in exilio moritur. Anno domini 19. Germanicus Drusi filius, Caligulæ pater, de Germanis, ad quos ab Augusto, jā sene, missus fuerat, triumphat. Anno dn. 20. Germanicus cæsar à Tyberio patruo suo veneno interficitur. Anno dn. 21. Fenestella historiographus & poeta 70. vitæ suæ anno moritur, & Cumis sepelitur. Anno dn. 22. Tyberius multos reges per blanditias ad se vocavit, nunquāq; remisit: inter quos & Archelaū Cappadocem, cujus etiā regnum in provinciæ formā redegit, & nobilissimā ejus civitatem Mazacā ex suo nomine Cæsareā appellavit. Anno dn. 23. Pompeji theatrum incensum est. Anno dn. 24. Tyberius Drusum fratris sui filiū regni consortē fecit, quem eodē anno veneno interemit. Anno domini 25. Servilius Plautus, corrupti filii reus, semet in judicio interemit. Anno domini 26. Philippus Tetrarcha Paneadem in qua plurimas ædes construxit, Cæsareā Philippi vocavit. Anno domini 27. Pilatus à Tyberio præses Judææ mittitur. Anno domini 28. Anno domini 29. Herodes Tetrarcha frater Philippi ad magnam amicitiam Tyberii pervenit, ædificans civitatem, quam ex ejus nomine Tyberiadem vocavit. Anno domini 30. Johannes baptizare cœpit populum. Cujus baptismate Dominus noster Jesus Christus in Jordane baptizatus, tricesimo ætatis suæ secundum carnem anno, cœpit signa facere & prædicare, virtutibus vera comprobans esse quæ diceret. Anno dn. 31. dominus noster Jesus Christus discipulos eligens, Evangelicis eos imbuit Sacramentis. Johannes Baptista decollatur ab Herode Tetrarcha, filio Herodis illius, sub quo natus est dominus, machinante Herodiade uxore sua, quam abstulit fratri suo, ut Marcus dicit, Philippo. Eandē Herodiadē Beda scribit filiam fuisse Arethæ regis, quam idem Aretha primum Philippo conjunxerit, sed postea ablatā Herodi fratri ejus dederit, eo quod ipse ditior & potentior fuerit. Josephus vero scriptor antiquitatum, neutro consentiens, in 18. libro scribit in hunc modum:

Livius moritur.

Fenestella.

Cæsarea civitas.

Tyberias civitas.

Baptismus Iohannis.

Herodias.

Ioseph. lib. 18. cap. 9.

HISTORIA.

His quoq; temporibus inter Aretham Petrejum & Herodem regem simultatio magna contigit, propter hujusmodi causam: Herodes Tetrarches uxorem habuit Arethæ filiam, cum qua non parvū tempus advixerat. Sed cum Romā advocaretur, transiens, in domo Herodis exceptus est: frater ejus erat etiā ipse, sed nō ex una matre progenitus. Herodes .n. ex filia Simonis sacerdotis fuerat procreatus. Cumq; ibi esset, Herodiadis amore captus est, uxoris alterius Herodis, filia .n. erat ista Aristoboli, soror Agrippæ majoris. Audet igitur cū muliere de nuptiis ineundis miscere sermonem. Illa vero suscipiente, pacta firmantur, ut cū Roma reversus fuisset, illa connubii jura susciperet. Erant .n. in pactis, ut filiā Arethæ regis excluderet. Et Herodes quidē Romā talib. pactis firmatis advehitur: sed cum reversus fuisset, peragens Romæ propter quæ fuerat evocatus, uxor ejus fideliter cuncta cognoscens, quæ inter eū fuerant, Herodiadēq; composita, antequā eā ille cuncta cognovisse sentiret, rogat virū, ut in Machæronta, ubi limes erat Arethæ Herodisq; regionis, ab eo mitteretur, nihil ei suæ voluntatis aperiens. Hoc Herodes libenter accipiens, mittit uxorem, nihil eā sensisse penitus arbitratus. Illa vero præmiserat ante multū tēpus ad patrē, ut ei apud Macherūta oīa pararentur, quæ itineris usus exposce-

Herodes capitur amore Herodiadis.

ret. A ductoribus Arethæ suscipitur, confestimq; Arabiam intrat, atq; ibi ab illis ductoribus ad alios, ab illisq; rursus ad alteros transmissa, cum summa celeritate patri perducitur, cui cunctam Herodis voluntatem aperit. Ille vero ex hinc inimicitiarum sumpsit initium, atq; ab utroq; congregato exercitu, in regione Gamalica bello confligitur, non quidem ipsis præsentibus, sed ductoribus ab utraq; parte transmissis. Pugna itaq; facta, & exercitu Herodis afflicto, proditione perfugarum qui ex Philippi Tetrarchia ad Herodem quasi auxiliandi causa convenerant. Hæc Herodes scribit ad Tyberium. Ille autem indignatus quod Arethas talia perpetraverit, scribit Vitellio Syriæ tunc rectori, ut ei bellum incunctanter inferret, & aut vivum eum vinctum adduceret, aut certe mortui caput auferret. Tyberius quidem ut hæc ageret, rectori Syriç demandabat. Quibusdam autem Judæorum videbatur ideo perisse Herodis exercitum, quod in eum satis juste indignatio divina commota sit, pro vindicta Iohannis, qui vocabatur Baptista. Hunc enim Herodes occidit, virum valde bonum, qui præcipiebat Judæis virtuti operam dare, justitiam colere, pietatem in Deum servare, & per baptismum in unum coire.

Tyberius Vitelliū instigat adversus Herodem.

Testimonium Iosephi de Iohanne Bapt.

Hucusq; verba Josephi, quæ docent Herodiadē nec filiam Arethæ fuisse, nec uxorē Philippi, cum & superius in libro 17. antiquitatum idem scribat: Herodem majore pœnitudine ductū super interfectione filiorū suorū Alexandri & Aristoboli, erga filios eorum clementē extitisse, & Alexandri filio majori, filiam Ferore fratris sui junxisse, filio vero Aristoboli filiā Antipatri, filio autē Antipatri filiā Aristoboli Mariamnē. Alteram vero, id est Herodiadē, filio suo Herodi. Et is inquit, natus est ei ex filia pontificis: cū post subinferat, Herodē & Philippū ex Cleopatra Hierosolymite natos, pontificis vero filiā Mariamnē dicta fuisse. Ex his prudens lector eligat quid magis sit tenendum, cum & difficile sit Evangelistæ verbis non credere, & omnes assipulentur Josephū veracē antiquitatū relatorē existere, nisi forte dicatur Evangelista pro affinitate personarū mutationem fecisse nominū: nec multum curaverit inter tot Herodis filios exquirere, quod duos sibi æquivocos scribatur habuisse. Bedæ vero indulgendum putamus, quod Herodiadem Arethæ filiam dixerit, quia multis scribendis intentus, multiplicitatem historiarum forte per omnia tenere non potuit, maxime cum & beatum Hieronymum in commentario Marci eadem sensisse forsitan legerit.

De Genealogia Herodum vide Joseph. Teutonicum, per Hed. Versum.

Hunc Augustus Macrobio teste, dicebat, se malle esse porcum, quam filium Herodis.

Iosephi autoritas. Beda excusatur & Hiero.

ANno Dominicę incarnationis 22. discipuli Christi, Evangelicis instructi documentis, verbum fidei per civitates Judææ, ipso mittente prædicaverunt. Anno incarnationis suæ 33. Dominus noster Iesus passus est in carne, & resurrexit, in cujus passione multa contigisse miracula, etiam gentilium scriptores testantur. Josephus quoq; inter cætera quæ tempore illo stupenda contigerunt, scribit sacerdotes templi primum commotionem locorum, & sonitus quosdam audisse, dein ex adyto templi vocem erupisse, Transeamus à sedibus his. De ipso etiam Christo scribit ita.

Verbum fidei, est confiteri ore dominum Iesum & credere in corde, quod Deus illum excitavit à mortuis. Rom. 10.

Vide lib. 7. bel. Iud. cap. 12.

IOSEPHUS DE CHRISTO.

FUit autem his temporibus Iesus sapiens vir, si tamen virum eum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector, & doctor hominum, eorum, qui libenter audiunt quæ vera sunt, & multos quidem Judæorum, multos etiam ex gentibus sibi adjunxit: Christus hic erat. Hunc accusatione primorū nostræ gentis virorū cum Pilatus in Crucem agendū decrevisset, non deseruerunt hi, qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertio die iterum vivus, secundum quod divinitus inspirati Prophetæ, vel hæc, vel alia de eo innumera miracula futura esse prædixerunt. Sed & in hodiernum diem Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseverat & genus.

Lib 13. antiqui. cap. 6. Eadem legu Græce in Suida quæ hic libuit subiicere.

Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς σοφὸς ἀνήρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή· ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητὴς, διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν Ἰουδαίων, πολλοὺς δὲ καὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ᾽ ἡμῖν σταυρῷ ἐπιτετιμηκότος Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἱ τὸ πρῶτον αὐτὸν ἀγαπήσαντες· ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν, πάλιν ζῶν. τῶν θείων προφητῶν ταῦτα καὶ ἄλλα μυρία θαυμάσια περὶ αὐτοῦ εἰρηκότων, εἰς ἔτι νῦν τὸ τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων οὐκ ἀπελείπετο φῦλον.

Iacobus Episcopus Hiero.

ANno Domini 24. Jacobus frater Domini, Hierosolymis Episcopus ordinatur ab Apostolis, seditq; annos 30. Anno domini 35. Pilatus imaginē Cæsaris in templo statuere volens, seditiones in Judæis excitavit. Anno domini 36. Sejanus præfectus, cohortatur Tyberiū, ut Judæos deleat. Persius Volaterris nascitur. Anno Domini 37. Pilatus ad Tyberium scripsit, de passione & resurrectione Domini, & de virtutibus ejus, per quas crescente plurimorum fide, Deus crederetur. Tyberius autē cum magno favoris suffragio retulit ad senatū, ut Christus Deus haberetur. Senatus vero indignatione commotus, cur non sibi prius secundū morē delatū esset, ut de suscipiendo cultu, prius ipse decerneret, consecrationem Christi recusavit: edictoq; constituit exterminandos esse urbe Christianos, præcipue cū & Sejanus præfectus Tyberii suscipiendæ religioni obstinatissime contradiceret. Tyberius tamē accusatorib⁹ Christi, edicto mortē comminatus est, plurimosq; senatorū proscripsit, & in mortē coegit. Pilatus autē cum in Judæa decimū compleret annū, accusatus à Judæis apud Vitelliū, qui tunc Syriæ principabatur, jussus est ab eo Romam ire, ut in judicio Cæsaris se ab objectis purgaret, sed anteq̄ Romam veniret, Tyberius humanis excessit.

Pilati litera ad Tyberium, de Christo.

Edictum Ro. Senatus, contra Christianos.

Accusatores Christi proscripsit.

Eodē anno Aristoboli filius Agrippa, cognomēto Herodes, Romā veniens, à Tyberio clementer

tractatur favente Antonia matre Germanici & Claudii, quæ fuit uxor Drusi fratris Tyberii. Sed cũ accusaretur quòd optaret Tyberium citius mori, regnumque Gajo dari, in vincula ab eo conjicitur, nec eo vivente solvitur.

Anno Domini 38. Tyberius Romanos graviter affligens, ingenti omnium gaudio in Campania veneno periit, insidiis Caligulæ anno Imperii sui 23, ætatis suæ 78.

Tyberius moritur veneno.

ANNI GAII CALIGVLAE.

Anno ab initio mundi quatuor mille.

NNo Dominicæ in carnationis 39. ab urbe condita, 789. Gajus Caligula tertius, ab Augusto suscæpit imperium: & regnavit annos tres, menses decem, dies octo. Hic fuit filius Germanici, nepos Drusi, qui fuit privignus Augusti, frater vero Tyberii. Hic quia in exercitu natus fuit, ex calciamento militari, Caligula cognominatus est: magnoq; favore aviæ suæ Antoniæ nutritus, in magnis habebatur honoribus; adoptatusq; à Tyberio filii sui Drusi filio, in aula nutriebatur: liberalibusq; disciplinis apprime eruditus, propter Germanici patris sui virtutẽ à populis amabatur. Tyberius igitur, cũ jam ad senectutẽ pervenisset, patriis diis supplicabat, ut ei signum manifestũ ostenderent, qui nam post eum in Imperiũ successisset: festinans quidem, ut nepoti suo principatum relinqueret. Cui cum dictum esset illum regnaturum, qui sequenti die primus ex omnibus ad eum venisset: misit ad nepotis sui pædagogũ, jubens ut primo mane puerum ad se perduceret, putans illa re numinis superare sententiam. Cũq; dies illuxisset, jussit Evodium, ut quisquis foris esset infantulorum, ad se primitus evocaret. Ille autem egressus, Gajum ante tabernaculum repperit: nam Tyberius nec dum aderat, ciborum acceptione tardatus. Ille vero ignorans totum quod agebatur, veni, inquit, vocat te pater, & induxit eum. Videns autem Tyberius majestatis supernæ potentiam, semetipsum culpabat, quod illud augurium postulasset, sed non valens divinæ ordinationi resistere, Gajum benigne alloquens, committit ei Imperiũ, monens illũ erga nepotem Tyberium existere benivolum. Accepto autem regno post Tyberium, omnium ante se sceleratissimus fuit, & qui Tyberii dedecora purgaverit. Ante principatũ quippe omnibus acceptus fuit, in principatu vero talis extitit, ut merito vulgaretur atrociorem illo dominum non fuisse. Nam ut breviter crudelitatẽ ejus depromam, exclamasse fertur: Utinam populus Romanus unam cervicem haberet. Sæpe enim de conditionibus temporum suorum questus est, quod nullis calamitatibus publicis insignirentur. Plurima fecit, de quibus nescio, an deceat memoriæ tradi, nisi forte juvat de principibus nosse omnia, ut improbi saltẽ famæ metu talia declinent. In palatio matronas nobiles publice libidini subjecit, tribus sororibus suis stupra intulit, ex una earum etiam natam filiam vitiavit. Memmium Regulum coegit, ut conjugem suam sibi uxorem, in loco filiæ daret, seque patrem ejus diceret, & instrumenta matrimonii, ut pater conscriberet. Sorores suas quas stupravit, insularum exilio damnavit. Hic primus diademate imposito, dominum se appellari jussit, & in Deorum numerum se referri præcepit. Hic statim, ut post mortẽ Tyberii regnum accepit, Agrippam cognomento Herodem, à vinculis absolvit, in quæ illum Tyberius conjecit, eique tetrarchiam Philippi patrui sui, qui jam decesserat, tradidit, regemque appellavit, cui postea tetrarchiam Herodis patrui sui adjecit. Iste est qui in Actibus Apostolorũ Herodes appellatur, qui & Jacobum occidit, & Petrum in carcerem misit, & postea ab Angelo percussus, vermibus scaturiens expiravit. Cujus filii fuerunt Agrippa rex æquivocus ejus, & Beronice soror ejus. Regnavit autem annis septem, moriturque anno tertio Claudii. Philippus vero patruus ejus, mortuus est anno 22. Tyberii, regens Traconitidis & Gaulaniditis regionem annis 32. Anno domini 40. qui est Gaii secundus, Judæi qui jam tunc ob passionem Christi, meritis ubique cladibus exagitabantur, apud Alexandriam exorta seditione, profligati sunt cæde, atque pulsi ex urbe. Pro quibus Philo, vir sane apprime eruditus, secunda vice Romam veniens, & apud Gajum interpellans, nihil profecit, sed ibi commorans dicitur cũ Petro Apostolo locutus fuisse, ejusq; amicitiam habuisse. Anno Domini 41. Pilatus multis calamitatibus à Gajo oppressus, seipsũ interfecit. Anno Domini 42. Matthæus Evangelium scripsit Hebraice. Herodes tetrarcha, qui in Johannis Baptistæ nece autor extitit, & passioni Domini interfuit, filius Herodis Magni, sub quo natus est Christus, Romã venit, cogente Herodiade uxore sua, quã abstulit fratri suo. Quæ cũ videret Agrippa fratrẽ suũ à Gajo regẽ factũ, exprobrare cœpit Herodi socordiam, quia per id quod noluerit ad Cæsarem navigare, careret majori honore. Nã cũ Agrippã ex privato regẽ fecisset, nõ esset dubiũ quin eũ ex tetrarcha pari honore proveheret. His adductus Herodes, Romã venit, subsequẽte eũ & accusante Agrippa filio fratris sui Aristobuli. Gajus eum de avaritia vehementer increpavit, eiq; tetrarchiam auferens, Agrippæ commisit, ipsum vero perpetuo exilio Lugdunum relegavit. Cognoscens autem quod Herodias soror esset Agrippæ, voluit ei opes & quæque propria concedere: sed illa mariti causa contemnens omnia, secuta est eum in exilium, ibique pariter perierunt.

Gaius Caligula. Caligula ex calciamento militari sic dictus.

Auguriũ de successore Tyberii.

Gaio committitur Imperium.

Atrocitas Gaii à διατρεψίας laudabat Suet.

Horrenda vitia Gaii.

Cum sororibus stupri consuetudinem fecit. Sueto.

Gaius iubet se appellari dominum.

Agrippa. Herodes.

Anni Agrippæ.

Vide Eusebium lib. 2. cap. 5.

Herodes Lugdunum in exilium relegatur Ioseph. lib. 18 cap. 14.

Eodẽ anno Gajus cũ adversus omnes ingenti crudelitate sæviret, à militib⁹ in palatio occisus est, anno ætatis 38, regni 4. Qui postquã occisus est, duo libelli in secretis ejus reperti sunt, quorũ alteri pugio, alteri gladius index erat, ambo lectissimorum virorum utriusq; ordinis, senatorii videlicet et equestris, nomina & notas continebant, qui morti destinati erant. Inventa est & arca ingens variorũ

Sueto. in Caligula.

D 4

venenorum, quibus mox Claudio Cæsare jubente dimersis, maria infecta traditur, non sine magno piscium exitio, quos enecatus per proxima littora passim æstus ejecit.

CLAUDIUS.

Claudius quartus ab Augusto.

Drusi monumentum Moguntiæ.

ANno Dominicæ incarnationis 43. ab urbe autem condita 700. nonagesimo tertio, Claudi⁹ ab Augusto quartus, Imperiũ adeptus est, regnavitq; annos 13. menses 8. dies 18. Hic fuit patruus Gaii Caligulæ, filius Drusi privigni Augusti, qui apud Moguntiam habet monumentum, cujus nepos erat Caligula. Iste cum senatus censuisset genus Cæsareum exterminatum, deformi latebra latere repertus, quia væcors erat, mitissimus videbatur imprudentibus, sicque raptus à militibus, Imperator effectus est, annitente Agrippa, qui tunc forte Romam venerat, & à senatu in consilium vocatus fuerat, unde & filium ejus Agrippam regem fecit. Hic ventri, vino, libidini fœdæ, obediens, væcors & prope hebes ac pavidus, libertorum & conjugis subjacebat Imperiis. Cupiens tamen utilem se publicæ rei ostendere principem, exercitũ movit in Britanniam, transvectusque in insulam, quam nemo ante Iuliũ Cæsarem, nec post eum ausus fuit adire, intra paucos dies sine prælio & sanguine plurimam ejus partem in deditionem accipit. Orchadas etiam insulas ultra Britanniam Romano imperio adjecit, ac sexto mense ex quo profectus est, Romam redit. Sic ergo de Britannis triumphavit, filiũq; suũ Britannicum vocavit. Uxor vero Claudii Messalina, primo passim adulteris utebatur: ex quo facto plures metu abstinebant, & extincti sunt. Dehinc atrocius accensa, nobiliores quasque nuptas, & virgines scortorum modo secum proposuerat, coactique sunt mares ut adessent. Quòd si quis talia horruerat conficto crimine in eũ, omnemque familia ejus sæviebatur. Ita liberti ejus potestatem summã adepti, stupris, exilio, cæde, proscriptione omnia fœdebant. Ex quibus Fœlicẽ legionibus Iudææ præfecit. Possidonio Eunucho post triumphũ Britannicum, inter militarium fortissimos arma insignia tanquam participi victoriæ dedit: Polybium inter consulares medium incedere fecit. Hos omnes anteibat Narcissus: Post hæc Claudius Agrippinam, Germanici fratris sui filiam, sororem Caligulæ, matrem vero Neronis accepit uxorem, quæ filio suo procurans Imperium, privignum suum Britannicum, primo in palatio multiformibus insidiis circumvenit, de hinc ipsum cõjugem veneno interemit.

Navigatio Claudii in Britanniã.

Orcades insulæ sunt Oceani Septentrionalis ultra Britanniam. Suet. meminit Stœchadarum.

Fœlix Iudæa præfectus.

ANNI CLAUDII.

PRimo igitur Imperii sui anno cum confirmaretur in regno Agrippæ consilio, dedit Aggrippæ eidem pro remuneratione omnia quæ dedit Augustus Herodi, aliud quoq; regnum, quod Lisaniæ dicebatur fuisse. Anno domini 44. Duodecim Apostoli, cum eatenus in Judæa tantum prædicarent juxta præceptum Domini, ut Beda scribit, anno à passione Domini 12. in totum orbem divisi sunt. Unde Petrus fundata primum Antiochena Ecclesia Romam tetendit, ut quidã volunt hoc anno, secundũ alios, quarto Claudii anno. Anno domini 45. Primus Episcopus Antiochiæ ordinatur Evodius.

Petrus Romam venit. Ioseph. li. ant 19. cap. 8. Euseb. lib. 2. cap. 10.

HErodes Agrippa filius Aristoboli anno 7. regni sui percutitur ab angelo: relinquẽs filiũ nomine Agrippam, & tres filias, Beronicen, Mariamnem, atq; Drusillam. Tunc Claudius, ut Josephus testatur, regnum ejus in provinciam redegit, in cujus procurationẽ missus est Cuspius Fadus. Anno Domini 46. Claudius de Britannis triumphavit.

HISTORIA.

Fames per Agabum prædicta in Actis.

EOdem anno facta est fames gravissima per Syriã, quam etiam Agabus Propheta prædixit, ut in Apostolorum legitur Actibus: sed à Christianorum necessitatibus apud Hierosolymã, convecto ex Ægypto frumento, Helena Adiabenorum regina largissime ministravit. Hoc etiam anno, scilicet Claudii quarto, illud factũ esse Beda opinatur, quod in Actibus Apostolorũ legitur: statuerunt, ut ascenderent Paulus & Barnabas & quidam alii ex illis ad Apostolos & presbyteros in Hierusalẽ, & hanc ascensionẽ sua esse illam, de qua ipse Paulus ita scribit ad Galathas. Deinde post annos quatuordecim, ascendi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito. De hac ascensione positis quibusdam, Beda subinfert. Sequitur ergo beatum Petrũ eodem 14. post passionem Domini anno, quo eum Hierosolymis alloquitur Paulus, Romam venisse credamus, id est quarto Claudii Cæsaris anno: simulq; ni fallor, hac expositione Paulum Apostolum eodem quo Dominus passus est & resurrexit anno ad fidem venisse probamus.

PEtrum vero quarto Claudii anno Romam venisse, fere omnes sanctorum temporum scriptores testantur: quidam autẽ Pontificatum in urbe Romana hoc anno illum suscepisse opinantur. Et hoc exinde verũ conncitur, quia Petrus sedem Romanã 25. annis tenuisse dicitur, & ultimus Neronis annus, quo Petrus passus esse narratur, 25. à quarto Claudii numeratur. Unde satis apparet, quod eodem anno, quo Romam venit, etiam sedem Pontificatus accepit.

Q. An Petrus Romæ fuerit, agitata Anno Domini 1520 herbescente doctrina pietatis in Germania.

De successione vero Pontificum Romanorum, & ordine atque temporum eorum jam inde à principio & deinceps in plurimis, diversa sentiuntur à diversis quorum opiniones hic summatim scribere idcirco arbitror non esse ab re, ut & segniores, & negligentiores mei similes, ad veritatem rei attendendã excitentur, et prudentiores ad hanc subtilius investigandã provocentur. Quidã scribunt, quibus & Ecclesiastica consentire videtur historia, Linũ post passionẽ Petri Apostoli Romanæ

Successio Pontificum Ro.

Petrus.

Linus.

Sedi

ſedi 25. annis præſidentis, hanc regendã ſuſcepiſſe: & poſt duodecim ſui regiminis annos, ſecundo Titi anno Pontificatum Anacleto reliquiſſe, & hunc item poſt duodecim annos Clemẽti ſedẽ tradidiſſe, quod videtur Anno Domitiani 12. contigiſſe, ipſumq; Clementẽ poſt novem ſui Pontificatus annos ſub Trajano paſſum: Evariſtum quarto ejuſdem Trajani anno ſucceſſiſſe, huic Alexandrũ, illi vero Sixtum, & ſic cæteros. Alii vero ſcribunt Linum & Cletum ſub Petro fuiſſe, ipſumque Petrum mox ut Pontificatum accepit, Linũ pro ſe in agendis Eccleſiaſticis, quo ipſe liberius prædicationi vacaret, ordinaſſe; illoque poſt annos duodecim decedente, Cletum huic ſubrogaſſe. Quo etiam itẽ poſt annos 12. defuncto, eo anno & tempore quo ipſe Petrus paſſus eſt, ſcilicet 14. Neronis anno, Clementi ſedem commiſiſſe: & ei, ſuisque ſucceſſoribus ligandi ſolvendique poteſtatem, ſicut ipſe à Chriſto ſuſcepit, demum tradidiſſe, & huic paſſo ſub Domitiano, Anacletum ſucceſſiſſe: cui Evariſtum, & huic Alexandrum, ſicque cæteros. Quæ deſcriptiones cum ſibi multum diſſonæ probentur, quærendum cui magis credi judicetur. Conſideremus ergo earum inæqualitates. Igitur ſi Linus Anacletũ, isque Clementẽ ſucceſſorem reliquiſſe accipitur, ut prior deſcriptio teſtatur, Cletus omnino de pontificum catalogo excluditur, cujus veneratio per omnes Eccleſias ſic celebris eſt, ut non ſolum in martyrologiis attituletur, verum etiam in canone miſſarum, & in ſupplicationibus letaniarum, publicitus inter Linum & Clementem recitetur. Si vero poſt Linum Cletus, dein Clemens, & poſt hunc Evariſtus & Alexander numerentur, locus non habetur ubi Anacletus recipiatur cum Beda in martyrologio ſuo dicat, hũc quartũ poſt Petrũ ſediſſe, & ſub Domitiano paſſum fuiſſe, ut primus ſit Linus, ſecundus Cletus, tertius Clemens, quartus Anacletus. Sed ſi poſt Clementem Anacletus ponatur, & ſecundum Bedam ſub Domitiano paſſus recipiatur, neceſſario illud refellitur, q antceceſſor ejus Clemẽs ſub Trajano paſſus dicitur, cũ evidẽter ſub Domitiano paſſ⁹ eſſe probetur, ſi ſucceſſor ej⁹ Anaclet⁹, ab eodẽ occiſus nõ negetur.

Anacletus. Clemens. Evariſtus. Alexander. Sixtus.

HISTORIA.

Adhuc autem argumentatur & illud: Quia ſi Linus & Anacletus juxta quoſdam, ſive Linus & Cletus ſecundũ alios, uterq; poſt paſſionẽ Petri, quæ 14. Neronis anno facta eſt, per annos 12. tenebat pontificatũ, quod ſpaciũ per 24. annos in Domitiani duodecimũ protẽditur annũ: Clemens ab apoſtolo Petro ſedẽ, & ligandi ſolvendiq; licentiã nullatenus accepiſſe probatur, quod à nonnullis firmatur. Additur & hoc quòd S. Dionyſius Ariopagita, beati Pauli apoſtoli diſcipulus, & Athenarũ Epiſcopus, cũ ſicut in libro paſſionis ejus legitur, beatos apoſtolos Petrũ & Paulũ audiret Romæ teneri, ſubrogato Athenis Epiſcopo, properavit Romã velocius attingere; ſummopere deſiderans, ſi Deus ita vellet, cũ eiſdem ſanctis apoſtolis occumbere. Sed cum divina diſpoſitio vota ipſius prævenirer, ſanctiq; apoſtoli prius paſſionis gloria coronarentur, quàm ipſe Romã adiret, tandẽ perveniens, Clementẽ condiſcipulũ ſuum, Romanę ſedi jam præſidentem invenit: qui & illum in Gallias prædicatorẽ direxit. Quæ igitur fuit feſtinantia tanti deſiderii, ſi per 24. annorũ ſpatium, vel amplius inter Athenas & Romã nullo potuit obſiſtente cohiberi? Nec enim illud refragatur, quòd oſtio fidei ſibi aperto, cauſa ſeminandi verbũ Dei aliquandiu retardatus fuiſſe narratur. Qui etſi per cõtiguas partochias, divina ſemina prædicandi avidus diſperſerat, paſſiõis tamẽ deſiderio fervẽs, ab Athenis infra 24 annos maturius Romã contendere poterat. Adhuc vero cũ idẽ Dionyſius 96. Dominicæ incarnationis anno, qui eſt 14 Domitiani paſſus deſcribatur, Clemens vero, qui eũ direxit in Gallias duodecimo ejuſdẽ principis anno, juxta ſuperioris opinionẽ deſcriptionis ſedẽ accepiſſe dicatur, mirũ poteſt videri, qualiter anno, nõdũ, aut vix expleto poſſẽt omnia hæc expleri, ſcilicet ut Dionyſius de Roma in Gallias veniret, & tam cervicoſum populum ignotus adhuc & advena fidei jugo ſubſterneret, baſilicam conſtrueret, aliaq; plura quæ de eo leguntur. ſacerdotum ſuper his commotorum relatio Romã recurreret, divulgataq; perſecutione, præfectus inde miſſus in Galliam, Dionyſium diverſis pœnis occideret. Liber quoq; paſſionis Alexandri Papę teſtatur, quod in ordine Pontificũ Romanorum, Clemens poſt Petrum primus, hoc eſt ſecundus ab illo habeatur. Sic .n. ibi ſcriptũ eſt. Quinto loco à beato Petro Apoſtolo, Romanæ Eccleſiæ cathedrã Alexander ſuſcepit, & reliqua. Quod ſi Linus à Petro ſecundus dicatur, neceſſe eſt ut & Cletus ante Clementẽ, & Anacletus poſt eũ à numero excludãtur, quatenus Alexander quintus inveniatur, ſcilicet ut Petro exiſtente primo, Lino ſecundo, Clemente tertio, Evariſto quarto, Alexander quinto loco ſubſequatur. Aliter .n. Alexãder quintus à Petro non habetur, quia ſi Linus à Petro ſecũdus, & Cletus ſive Anacletus ante Clemente fuerit poſitus, Alexander erit ſextus: ſi verò Cletus ante Clementem, & Anacletus poſt illum ponitur, Alexander ſeptimus habetur, niſi Clemens à Petro ſecundus numeretur, illis & talibus allegatis pro imperitia mea, propter rerum & temporũ convenientiam, hos magis interim ſequendos æſtimo, qui Linum & Cletum dicunt fuiſſe ſub Petro, & illos quidem hoc officium quod coepiſcopi ſub Epiſcopo tenent, adminiſtraſſe. Clementẽ verò Petro ipſo tradente, legitimo jure ſucceſſiſſe, & ideo eum à quibuſdam primum Papam vocatum, quia velut hereditario jure ligãdi ſolvendiq; à Petro accepiſſe dicitur Pontificatũ. Pro hoc verò ab aliis dictũ tertiũ eſſe à Petro, quòd ſub ipſo Apoſtolo præceſſerint eum Linus & Cletus in ſacerdotali officio. Hucuſq; de his, in ſequentib⁹ vero eadẽ cauſa pro ſucceſſionis ordine & temporũ ſerie generat errorus cumulũ, q pro ſimilitudine nominũ perſonis indiſcretũ inoleviſſe creditur, ob incuria & vitiũ ſcriptorum,

De Dionyſio Ariopagita.

Liber paſſionis Alexandri.

Quod Linus & Cletus ſub Petro fuerit.

Clemens primus Papa.

Fabianus Papa. ptorum. Fabianus quippe Papa legitur sub Decio passus, post quem Cornelius, itemque post eum in catalogo pontificum, & in quibusdam etiam Chronicis inveniuntur positi, Lucius, Stephanus, Syxtus, Dionysius. Cum igitur sub Decio Fabianus passus legatur, Sixtus quoq; sub quo Laurentius archidiaconatum tenebat per omnes ecclesias, & legendo & cantando sub eodem, passus prædicetur. Decius vero non amplius quam 30. mensibus, hoc est annis duobus & dimidio regnasse dicatur, à quibusdã etiã minus, id est, anno uno & mensibus tribus, si inter Corneliũ Fabiani successorẽ, & hunc Sixtũ, Lucius & Stephanus ponantur, ut sub Valeriano & Gallieno passi legantur fuisse. & Cornelius tribus annis, Lucius vero mensibus octo, Stephanus autẽ duobus annis Romanæ sedi præfuisse in Ecclesiastica historia dicantur. Unde satis intelligi potest vitio scriptorũ pro similitudine nominum ordinem esse confusum: & Cornelio successisse Sixtum, & huic Dionysium, illi autem Lucium, huic vero Stephanum, cui item Sixtum, dein iterum Dionysium, sicque per ordinem reliquos. Hæc autem omnia non dico, quasi pro mea garrulitate, præjudicium cupiens inferre aliorum me satisque præcellentium sententiæ, sed quasi pro indagandæ veritatis cupiditate, stultitiæ notandus elogio, sensum meæ denudans imprudentiæ. Cæterum sapiens quisque pro captu suo deliberet, quid pro vero tenendum dijudicet, ego vero tot & tantas varietates in historiographis cernens, & pro tenuitate ingenioli mei mecum ruminando & admirando perpendens, historias, passionum libros, chronicorum exemplaria, quæ habere potui, diligenter pro meo captu percurri, multaq; inveniens, scriptorũ negligentia vel imperitia depravata, propter numerorũ varietates literis designatorũ, in quibus facile à diligentibus delinquitur, quanto magis à nõ attendentibus, dũ aut litera pro litera ponitur, vel aliqua forte subducitur, in quantũ meæ licuit rusticitati, nulliusque authoritatis exilitati, quædam correxi, temporaque pontificum Romanorum, temporibus Imperatorum, quam diligentius poteram, annexi: & ob hoc anno Dominicæ incarnationis 24. qui est primus beati Petri Apostoli in Pontificatu Romano, & si non annos præsulum singulorum, quos reperire non potui, ordinem tamen cunctorum, sicut ad nos perlatus est, usque in 1199. ejusdem incarnationis annum seriatim perduxi: ubi si sapientum judicio, mea simplex placuerit diligentia, nulliusque veritatis invidentia, gratias Deo: sin autem, melius ostendenti veluti certi & veri cupidus, desiderantissime cedo. Fado successit Alexander.

Ordo confusus in historia Ecclesiastica.

Varietates in historiographis.

Consilium authoris hujus Chronicæ, qui vixit anno domini. 1199.

Anno Domini 47. Domitius orator clarus habetur, qui postea sub Nerone ex cibi redundantia in cœna moritur. Anno Domini 48. inter Therasiam & Theram in mari Ægeo nova insula emersit 30. stadiorũ spatio extenta. Cumanus quidem successit Tyberio Alexandro, in procuratione Judeę. Anno Domini 49 sub procuratore Judeę Cumano, tanta seditio Hierosolymis, in diebus Azymorum exorta est, pro culpa militis unius, ut coartato in exitu portarum populo, triginta millia Judæorum cæde postrata & compressa dicantur. Anno Domini 50. Herodes rex, Calcidis frater Agrippæ majoris, moritur, tres filios relinquens: Aristobulũ de priori natũ uxore, Berenicianũ & Hyrcanũ ex Berenicę fratris sui Agrippę. Cujus regnũ Claudius Agrippæ juveni dedit filio Agrippę: quia regnũ patris ejus jã in provinciã redegit: eoquod ipse tũc puer erat, quando pater obiit.

Seditio sub Cumano. Ioseph. lib. 20. antiqui. cap. 6.

Fames Romæ sub Claudio. Acto. cap. 11.

Hoc anno tanta fames Romæ fuisse dicitur, ut Imperator in medio foro correptus à populo, conviciisque & fragminibus panum turpissime infestatus, vix furorem plebis evaserit. Eo tempore Paulus apud Athenas, aram ignoto deo superscriptam repperit. Anno Domini, 51. Claudius Iudæos expulit urbe Roma. Anno domini 52. Fœnix apud Ægyptum visus est: quem volucrem ferunt anno 654 ex Arabia memorato loco advolare. Anno domini 53. Simon Magus autor Simoniacæ hæresis extitit. Anno domini 54. Claudius Fœlicem Iudeæ procuratorem fecit. Apollonius ex Italia ortus, Pythagoricus philosophus Romæ pollebat, ita ut ipsum quoque Pythagoram fuisse, Philostratus & alii acrioris ingenii describãt. Anno domini 55. Ægyptius quidã pseudopropheta Judæos complures seducens, à Fœlice opprimitur. Anno domini 56. Claudius ab Agrippina vxore sua veneno, ut dicitur, interrẽptus est anno vitę suę 64. Cujus funus, ut quondã Tarquinii Prisci, diu occultatũ est, et dũ arte muliebri corrupti custodes, ęgrũ simulant, privignus ejus Nero Agrippinæ filius, imperii jura suscepit.

Simon magus.

Apollonius.

Ioseph. lib. 20. cap. 11.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis, 57. ab urbe vero condita 807. Domitius Nero filius Domitii Enobarbi, & Agrippinæ sororis Caligulæ, quintus ab Augusto sumpsit imperium, & regnavit annis 14. non plenis, scilicet annis 13. mensibus 7. diebus 28. Cujus mater Agrippina filia fuit Germanici fratris Claudii, vir autem Domitius Enobarbus ex nobilissimis Romanorum. Quo mortuo, Claudius amavit eã, & propter amorem ejus interemit uxorem suam Messalinam, ex qua habuit filium Britannicum, & filiam Octaviam. Habuit etiam ex prima uxore sua nomine Petina, filiam Antoniam. Ducta vero Agrippina, filium ejus Domitium in filium adoptavit, eumq; Neronem vocavit, & filiam suam Octaviam ei desponsavit. Agrippina vero metuens, ne Britannicus regnum à patre perciperet, de morte Claudii cogitavit. Quo mortuo, repente principem militiæ Burrum cum tribunis præpotentibus misit, qui Neronẽ de castris adductũ, more principis adorarent. Qui hoc modo accepto imperio, Britannicũ quidem veneno latenter occidit, matrem vero propriã interfecit, hoc ei retributionis impendens. Per quinquẽniũ autẽ primũ bon⁹ apparuit, in tantũ ut quidã scripserint Trajanũ solere de eo dicere,

In hunc dixit Licinius Crassus, non mirandũ, quod æneam barbam haberet, cui esset os ferreum, & cor plumbeum. Suet.

cunctos

cunctos principes longe distare à neronis quinquennio. Reliquū vero qđ à quinq; annis supervixit ita Caligulæ avunculi sui vestigia secutus est, immo super gretessus est ut turpe sit dicere, ad quandam malignitatem pervenerit. Plurimam senatorum partem interfecit, equestrem ordinem pene destituit, bonis omnibus hostis fuit. Libidinibus porro tantis agitatus est, ut ne à matre quidē vel sorore, ullà ve consanguinitatis, reverentia referatur abstinuisse, virum in uxorem duxerit. Ipse amictus nubentium virginum specie, convocato senatu ad paciscendum de ratione dotis, in ipsisq; nuptias celebrandibus pelle coopertus feræ, à viro ut uxor ductus sit. Parricidia multa commisit, matre, fratre, sorore, uxore cæterisque consaguineis interfectis. Vrbem Romam per sex dies & noctes incendit, ut quale esset incendium Trojæ videret: ipse stans in altissima turri, lætusque prospectans flammas, tragico indutus habitu, Illiadem tragœdiam canebat. In re miliari nihil omnino ausus, Britanniam pene amisit. Auxit molem facinorum ejus, temeritas impietates in deum. Primus enim persecutionem in Christianos movit per omne regnum suum, ipsumque nomen extirpare cupiens, principes Apostolorum Petrum & Paulum occidit. Ipse Vespasianum cum filio suo Tito, ad destruendam Hierusalem, misit. Inter hæc Galba Hispanie prætor, & Gajus Vitellius imperium corripuere. Nero autem omnibus execrabilis, hostis à senatu judicatus est: decretum est, ut furca collo ejus inserta, nudus per publicum duceretur, & virgis usque ad mortem cæsus, de saxo præcipitaretur. Quod ille audiens, simulque adventum Galbæ comperiens, fugit è palatio, & cum eo Nephit⁹, noctisq; me dio urbe egressus est. Secuti sunt aūt eū Phaō & Epaphrodi⁹ Nephitus, & Spado Nespero, quem quondam exectum in mulierem formare tentaverat. Cumq; venisset in suburbanum liberti sui, quod est inter Salariam & Numentanam viam ad quartum urbis milliarium, ictu gladii se percutere voluit, sed trepidante manu, hoc perficere non potuit. Et cum nullum inveniret à quo feriretur, exclamavit dicens: Ita nec amicū, nec inimicum habere possum. Videns hoc Nespero, adjuvit manum trementem: & ita periit anno vidæ suæ 31. imperii 14. sicque omnis Augusti familia in eo consumpda est. Hujus temporibus Romæ pollebant Seneca tragicus, & philosophus, Musonius & Plutarchus philosophi, Juvenalis & Persius satyrici, Lucanus quoque filius fratris Senecæ, & Statius.

Hinc proverbium, Neronis quinquennium.
Libido Neronis.
Nero fit uxor.
Sueton. habet ἄλωσιν flammæ decantavit in suo illo scenico habitu.
Neronis impietas in Christi annos.
Neronis mors

ANNI NERONIS.

PRimo autem Neronis anno, Festus successit Fœlici præsidi. Anno domini 58. Paulus Apostolus apud Festum, præsente Agrippa rege, religionis suæ rationem exponens, ab eodem Festo vinctus, Romam mittitur, ubi & petrus occurrens, Paulum convenit; & quia Linus jam, excessit, Cletum in locum ejus subrogavit, qui & ipse annis 12. Ecclesiam rexit. Hucusque librum actuum Apostolorum Lucas perduxit Evangelista. Anno domini 59. Probus Perithius eruditissimus grammaticus claruit. Anno domini 60. Statius Surculus poeta Tholoscanus celebris fuit. Anno domini 61. Terræmotus Romæ & ecclypsis solis facta est. Anno domini 62. Festo succedit Albinus in præsidatu Judæę. Anno domini 63. Jacobus frater domini lapidatur à Judeis, & Simon frater ejus in locum ejus constituitur. Anno domini 64. Marcus Evangelista passus est Alexandriæ Anno domini 65. Persius moritur anno ætatis 29. Ante mensam Neronis fulmen cecidit Anno domini 66. Annæus Lucanus Cordubensis poeta in pisoniana conjuratione deprehensus, brachium ad secandas venas præbuit. Anno domini 67. Nero incendit Romā ad similitudinē Trojæ. Anno dn. 68. Annæus Seneca Cordubensis præceptor Neronis & patruus Lucani, jussus à Nerone genus mortis eligere, incisione venarū, & haustu veneni interiit. Cuj⁹ frater Iunius Gallio egregius declamator, propria manu interfecit. Frater vero illorū Luci⁹ Annæus Melas, bona filii sui Lucani à Nerone promeruit se Anno dn. 69. Vespasian⁹ dux exercitus adversū Judæos, qđ Gestii Flori successoris Albini avaritiā nō ferentes rebellabant, à Nerone missus, inter ceteras urbes Jotapatā muniti civitatē cepit, in qua & Josephū, qui & Josippus, ducem belli comprehendit. Qui cū interficiendus esset à Romanis prædixit Vespasi ano, quod ipse imperator futurus esset, sicque vitam promeruit. Hic est scriptor antiquitatū. Anno dn. 70. Petrus Apostolus peracto prædicationis suæ tēpore, iterū veniens Romā, defūcto Cleto discipulo suo, Clemēti cathedrā Romanā cōmisit, dās ei suisque successorib. potestatē ligandi & solvendi sicut ipse accepit à domino codēq; anno ipse Petrus jubente Nerone crucifixus est Paulus vero decollatus. Sedit autem Clemens annis 19. mensis 5. passusque est sub Domitiano nono Kal. Decemb. licet quidam contendant eum passum sub Trajano. Secundum Ecclesiasticam historiam primus post Petrum Linus hoc anno Romanam suscepit Ecclesiam, & per 12. rexerat annos.

Petrus Paulo Romæ occurrit.
Marcus Evangelista
Seneca mors.
Vide libros de bello Iud.
Petri & Pauli passio.

HISTORIA.

NEro autem interfectionem Apostolorum se ipsum interfecit, ordine supra scripto, ut in Romana legitur historia, cum quidam scribant illum in sylva errantē, à lupis esse devoratū. Hunc Persæ in tantum dilexrunt, ut legatos mitterent Romam, multum rogantes ut concederetur illis licentia fabricandi ei sepulchrum. Cæterum aliæ provinciæ omnes, & tota Roma, de interitu ejus nimis exultaverunt, in tantum, ut omnes vestiti pileis manumissionū quod tunc erat sigeū liberationis, quasi ab impio domino liberati, victoriā celebrarent. Ignatius Antiochiæ secundus ordinatur Episcopus, cum eum præcesserit Evodius.

Persæ amantes Neronis.
Vide. Aul. Gel. servi raso capite pileum accipiebant.

ANNI

ANNI GALBÆ.

Galba.

ANno Dominicæ incarnationis, 71, ab urbe vero condita 821. Galba antiquissimæ nobilitatis senator, de Sulpitiorum genere progenitus, cum 73. gereret ætatis annum, ab Hispanis & Gallis electus, mox ab universo exercitu libenter imperator acceptus, statim ut Neronis mortem audivit, Romam venit, sextusque ab Augusto, mensibus 7. regnavit. Hujus privata vita insignis fuit militarib' & civilibus rebus: sæpe fuit consul, sæpe dux in gravissimis bellis. Militem suum ita severissime tractans, ut ingresso eo in castra, diceretur statim ab altero ad alterum: Disce militare, Galba venit, non Getulicus. Imperium vero adeptus, cum avaritiæ vitio sævitiaque omnes offenderet, Pisonem quendam nobilem adolescentem in filium regnumque adoptavit. Ipse autem mense 7. in medio Romanæ urbis foro decollatus est, insidiis cujusdam Othonis, qui post eum arripuit regnum.

Privata vita Galbæ.

Vide Suetonium.

HISTORIA.

Otho Sylvius.

LUcius Otho occisis Galba & Pisone, invasit imperium Romanorum, ortus ex oppido Ferentino, materno genere nobilior quàm paterno, neutro tamen obscuro. In privata vita mollis, maximeque in adolescentia turpis, & Neronis familiaris, in imperio verò documentum sui non potuit ostendere. Nam cum iisdem temporibus quibus Otho Galbam occiderat, etiam Vitellius à Germanicis exercitibus imperator factus esset, bello contra Vitellium suscepto, tribus levibus prælijs Otho victor extitit: uno apud Alpes, alio circa Placentiam, tertio circa locum quem Castoris vocant: quarto cum apud Bebriacum in Italiam victus esset levi prælio, ingentes tamen copias habens ad bellum, sponte semet occidit, 38. ætatis anno transacto, 95. imperii die, scilicet mense 4. Hic propriis militibus tam amabilis fuit, ut plerique, viso ejus corpore mortuo, suis manibus interirent.

Otho se necat. Suet. Uno se trajecit ictu infra lævam papillam.

HISTORIA.

Vitellius.

VItellius Romā victor ingressus, vi Romano potitus est imperio, familia honorata magis quàm nobili ortus. Nam pater ejus Lucius Vitellius non admodum clare natus est: tres tamen ordinarios gesserat consulatus. Hic cum multo dedecore imperavit, multa sævitia, cæterisque vitiis notabilis, maxime ingluvie & voracitate, quippe qui de die quarto vel quinto sæpe fertur epulatus. Notissima certe cœna memoriæ mandata est, quam ei Vitellius frater ejus exhibuit, in qua super cæteros sumptus, duo millia lectissimorum piscium, & septem millia avium apposita sunt. Hanc exuberavit dedicatione patinæ, quam ob immensam magnitudinem clypeum Minervæ αἰγίδα πολιούχου dictitabat. In hac Scarorum jocinora, phasianorum & pavonum cerebella, linguas phœnicopterorum, murenarum lactes, à Carpathio usque fretoque Hispaniæ per navarchos & triremes petitarum commiscuit. Hæc Suetonius. Interim Vespasianus Hierosolymam obsidens, audita Neronis morte, à militibus imperator creatus est. Quod audiens Vitellius, Sabinum fratrem Vespasiani, cum multis aliis, in capitolio incenso interfecit. Unde à militibus Vespasiani, sub muris urbis habito prælio superatus, cum in quandam cellulam palatio proximam se contrusisset, turpiter inde protractus, vinctus post tergum manibus, resupino capite, gladio ad mentum supposito, per forum ad spectaculum vulgi ducitur, multisque fimum & cœnum in faciem ejus mittentibus, minutis ictibus excarnificatus, unco inde trahitur, & in Tyberim projicitur, anno ætatis 57. imperii autem mense 8. Tres post Neronem rapuerunt imperium. Galba in Hispania quo missus erat cum exercitu: Otho Romæ: Vitellius in Germania: regnaveruntque anno uno, & mensibus sex. Antiochiæ secundus ordinatur Episcopus Ignatius.

Ignatius Alexādrinus Episcopus.

HISTORIA.

Vespasianus.

ANno Dominicæ incarnationis, 72. ab urbe condita 822. Vespasianus à Nerone cum exercitu missus, comperta morte Neronis, ab exercitu imperator efficitur: dimissoque Tito filio suo in Judæa, ad obsidendam Hierosolymam, ipse per Alexandriam profectus est Romam, ubi accepto imperio, septimus ab Augusto regnavit annis 9. Obscure quidem natus, sed vir militari virtute præcipuus, & optimis comparandus, ut pote qui à Claudio missus in Germaniam, deinde in Britanniam, tricies & bis cum hoste conflixit, multumque Romano imperio adjecit. Hic in imperio moderate se gessit. Inter cætera namque bona hanc gratiam habuit, ut inimicitias in corde non retineret, in tantum, ut filiam prædicti Vitellii inimici sui multis dotatam divitiis, nobilissimo traderet marito. Hic cum ab amicis moneretur, ut caveret se à Tametio Pomposiano, de quo sermo vulgabatur, quod regnaturus esset, consulem illum fecit, alludens tali cavillo: Quando regnum acceperit, talis beneficii memor erit. Talibus sæpe verbis jocularibus amicorum iras placavit. Cumque Romam incendiis ruinisque veteribus destitutam repararet, ac multa regno Romano adiiciens, cum Tito filio de superatis Judæis triumpharet, cunctisque amabilis existeret, profluvio ventris fessus, in villa propria circa Sabinos interiit, anno ætatis 79. Cujus anno primo Titus filius ejus Judæos inenarrabili fame cruciavit obsessos, premens eos diversis instrumentis.

Dotes Vespasiani.

Inimicis benefacere.

Vide lib. 7. bel. Jud. apud Josephum.

ANNI

ANNI VESPASIANI.

ANno Dominicæ incarnationis 73. Hierusalem à Tito capitur, non sine multo suorum sanguine. Subversaq; civitate, sexingēta millia Judæorū interfecit, ut Cornelius & Suetonius referūt. Josephus verò, qui & Josippus, unus ex Judæis, qui ei tunc bello præfuit, scribit undecies centena millia fame periisse, & gladio: & centum millia captivorū publicè venundata. Ut autē tanta multitudo Hierosolymis reperiretur, causam azymorū fuisse refert, ob quæ ex omni gēte Judæorum ad templum confluentes, urbe quasi carcere sunt inclusi. Oportuit enim, ut iisdem diebus Paschæ interficerentur, in quibus Salvatorem interfecerunt. Colligitur autem omne tempus in secundum annum Vespasiani, & subversionē Hierosolymorum novissimam à 15. anno Tyberii cæsaris, & ab exordio Evangelicæ prædicationis anni 42. à captivitate autem quā ab Antiocho passi sunt Judæi, anni 200. à secūdo anno Darii quo reædificabatur templum, 590. à prima verò ædificatione sub Salomone, anni mille 102. Anno domini 74. Vespasianus capitolium cœpit reædificare. Anno domini 75. seditio in Alexandria orta est. Anno domini 76. Colossus erectus est, habens altitudinem pedum 107. Anno domini 77. Josephus historiographus claruit. Anno domini 78. tres civitates Cypri terræmotu corruerunt. Anno domini 79 pestilentia Romæ tanta facta est, ut intra non multos dies decem fermè millia hominum morerentur. Anno domini 80. Vespasianus profluvio ventris mortuus est.

Corn. Tacitus hist. Aug. lib. 21

Occisi & capti in bello Judaico.

Pestis Romæ.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 81. ab urbe condita 831. Titus Vespasiani & Domicillæ filius, 8. ab Augusto imperium suscepit, & 2. annis, duobusque mensibus regnavit. Hic etiam Vespasianus ex nomine patris dictus est, vir in utraq; lingua, scilicet Græca & Latina disertissimus, bellicosissimus, moderatissimus, omniumq; genere virtutum mirabilis, adeò, ut amor & deliciæ generis humani diceretur. Tantæ verò largitatis erat, ut nulli à se petenti negaret. Cumq; reprehenderetur ab amicis cur hoc faceret: respondit, nullum debere ab Imperatore tristem exire. quadam itaque die dum recordaretur in cœna, quòd ea die nulli quicquam præstitisset, dixit assidentibus: Amici, hodie diem perdidi. Anno autem ætatis suæ 42. obiit in eadem villa qua & pater ejus. Tantus verò planctus fuit in urbe Roma pro morte ejus, quasi orphani relinquerentur à patre.

Titus Vespasianus.

Suetonius. Non oportere ait à sermone principis tristem discedere.

ANNI TITI.

PRimò igitur imperii sui anno amphitheatrum Romæ ædificavit, in cujus dedicatione quinque millia ferarum occidit. Anno dominicæ incarnationis 82. Repentinum incendium Romæ per triduum fuit. Secundum Ecclesiasticam historiam defuncto Lino, Anacletus ordinatus Papa, seditque annos 12. sed alii hoc negant.

Domitianus.

ANNI DOMITIANI.

ANno Dominicæ incarnationis, 83. ab urbe condita 833. Domitianus Vespasiani & Domicillæ filius, frater Titi junior, nonus ab Augusto regnare cœpit, & annis 15. ac mensibus sex regnavit. Iste primum finxit se misericordem & modestum esse; mox Tyberio aut Caligulæ vel Neroni similior quam patri aut fratri, ad omnia vitiorum genera profectus est in tantum, ut pro sceleribus omnibus secundo Christianos persequeretur, primus post Neronem: in qua persecutione Johannem Apostolum & Evangelistam ob prædicationem verbi divini in Pathmos insulam relegavit, & Flaviam Domicillam filiā sororis Flavii Clementis, in Pontianam insulā cum multis aliis exiliavit: multosque nobiles ex Romanis necavit. Hic dominum ac Deum se appellari scribique jussit, nullamque nisi auream vel argenteam statuam sibi in palatio statui permisit. In tantā verò mentis segnitiem devenit, ut remotis omnibus, solus in palatio muscarū persequeretur agmina. Quem cum quidā percunctaretur, an aliquis esset in palatio, respondit: Ne musca quidem. Cumque odiosus esset omnibus, conjuratione suorum interfectus est in palatio, ascita in consilium uxore sua Domitia, ob amorem Paridis Histrionis, anno vitæ suæ 35. Funus ejus per vespillones cū ingenti dedecore exportatur, & ignobiliter est sepultum, senatusque nomen ejus abradendum decrevit, ne quis eum imperatorem nominaret. Hic in arte sagittandi tam doctus fuit, ut inter expansos digitos hominis à longè stantis, sagittam transmitteret.

Domitianus persecutor Christianorum.

Domitianus Deum appellari se vult.

Muscas captare, & stilo praeacuto configere Sueto.

Vespillo vilis cadaverum funerator, qui vespertino tempore efferre solet, ob inopiam.

Hic primo anno suo Eunuchos prohibuit. Anno Domini 84. Titus decreto senatus inter deos reputatur. Anno domini 85. Domitianus plurimos senatorum in exilium mittit. Anno domini 86 Anianus primus post Marcum Alexandriæ Episcopus, obiit, post 27. Episcopatus sui annum. Cui Abilius secundus succedit. Anno domini 87. Quintilianus ex Hispania Calagurritanus primus Romæ publicam scholam habuit, & salarium è fisco accepit. Anno domini 88. Domitianus Mathematicos & Philosophos urbe pepulit. Anno domini 89 Anacletus tertius à Petro Clementi successit, sedensque annis 12. menses 10 passus est sub Trajano, 6. Kal. Maii. Anno domini 90. Domitianus Forum & multa ædificia fecit. Anno domini 91. Hæresis Menandri & aliorum multorum oritur. Anno domini 92 Domitianus de Dacis & Germanicis triumphavit. Anno do-

Hic cessat Suetonius.

Quintilianus.

mini 93. Domitianus prohibuit vites in urbibus seri. Anno domini 94. Domitianus persecutionem secundam in Christianos primus post Neronem movit, juxta Ecclesiasticam historiam, in urbe Roma. Anacletus 2. annis in episcopatu exactis, sacerdotii sedem Clementi tradidit, quam ille novem annis tenuit. Anno domini 95. Domitianus multos nobilium perdidit. Anno domini 96. Dionysius Ariopagita primus Atheniensium Episcopus à Paulo Apostolo constitutus, sed postea in Gallias prædicator directus, apud Parrhisium decollatus est, cum Rustico & Eleutherio, sub Sisinno præfecto, anno à passione domini 64. Anno domini 97. Flavia Domicilla in insulam Pontianam exiliata est. Anno domini 98. Domitianus à suis interfectus est.

Dionysius Ariopagita, Act. 5.

ANNI NERVÆ.

ANno Dominicæ incarnationis 99. urbis verò conditæ 849. Nerva Coccejus oppido Narniensi genitus, mediæ nobilitatis, admodum senex, decimus ab Augusto suscepit imperium, regnavitq; anno uno, mense quatuor, dies octo. Hic in prima vita moderatus & strenuus, in imperio civilissimum se & æquissimũ præbuit. Hic ex decreto senatus constituit irritum fieri, quicquid Domitianus fieri jussit: & edicto suo exules omnes revocavit. Unde & sanctus Johannes Apostolus ab exilio Ephesum rediens, & Ecclesiam hæresibus turbatam inveniens, hortatu fratrum Evangelium scripsit, quo fidem rectam cõfirmavit. Nerva verò adoptato in regnum Trajano, morbo confectus obiit mense quinto anni secundi imperii sui, ætatis anno 72.

Dion Cassius Nerva, omnes qui impietatis in Deos rei fuerant, absolvi voluit, Christianos intelligens.

ANNI TRAIANI.

ANno Dominicæ incarnationis centesimo, urbis verò conditæ 850. Ulpius Trajanus Crinitus ex urbe Tudertina genitus, genere Hispanus, ex familia antiqua magis quàm clara, cum tamen pater ejus consul esset, apud Agrippinam nobilem Galliæ civitatem imperator factus est, regnavitq; undecimus ab Augusto annis 19. mensib. 6. diebus 5. Hic Rempublicam ita administravit, ut omnibus principibus merito præponeretur. Nam cum duo sint quæ ab egregiis principibus expetantur, sanctitas domi, in armis fortitudo, utrobiq; potentia, tantus in eo maximarum rerũ fuerat modus, ut quasi temperamento quodã virtutes miscuisse videretur, nisi quòd cibo vinoq; paululũ deditus erat, laboris patiens fuit, justitiæ jurisq; humani & divini tam repertor novi, quã veterũ custos. Multa Romano Imperio adiiciebat, multa beneficia per totum orbem quibusq; præstabat, fuit enim bellicosus, & in omnibus bonis studiosus: Hunc cum amici culparent, quòd nimium communis esset erga omnes, respondit, Imperator talis esse debet erga subjectos, quales se erga Imperatores esse optaret, ipse privatus. Hujus ergo imperium credebatur divinitus datum, in remedium perditi & prostrati senatus Romani, pro eo quòd pleraque magnifica illud denunciaverint, in quibus illud præcipuũ, quod cornix è fastigio capitolii Attico sermone clamavit, ἔσται πάντα καλῶς. Hic postea deceptus errore, cũ persecutionem tertiam moveret in Christianos, & Plinius secundus, qui inter cæteros judices, ut Tertullianus refert, persecutor datus erat, ei suggereret, eos homines nihil morte dignum gerere, nisi quòd diis non immolarent, & Christum veluti Deum ante lucem surgentes laudarẽt, à malis verò omnibus abstinerent, rescripsit ei Trajanus, Christianos pro fide nullatenus inquirẽdos, sicq; persecutio sedata est. Igitur Trajanus post ingentem gloriam bello, domiq; quæsitam, è Perside rediens, apud Seleuciam Isauriæ profluvio ventris extinctus est, anno vitæ suæ 63. mense primo, die 4. Mense vero 6. anni vicesimi regni sui. Cujus exusti corporis cineres in urna aurea relati Romam, humati sunt in foro Trajani, sub ejus columna, cujus altitudo 140. pedes habet, & imago supposita est triumphantium more invecta, senatu & exercitu præeunte, solusq; omnium intra urbẽ sepultus est. Hujus memoriæ tantum delatum est, ut usq; ad nostram ætatem non aliter in senatu principibus acclamaretur, nisi fœlicior Augusto, melior Trajano.

Trajanus Coloniæ fit imperator.

Duæ dotes Principum, sanctitas domi, fortitudo in armis.

Divinitus datus Trajanus, in remedium perditi & prostrati senatus

Plinius secundus.

Tertullianus de Antelucanis cœtibus in Apolog. cap.

Quidam veneno interiisse putant, Dion Cassius

Acclamationes.

Hujus anno primo Johannes Apostolus & Evangelista apud Ephesum obdormivit, anno à passione Domini 68. vitæ suæ 99. Alexandriæ tertius ordinatur Episcopus Cerdo, qui sedit ibi annis undecim, Anno domini 101. Nerva, jussu senatus, inter Deos refertur. Anno domini 102. Anno domini 103. Evaristus Papa quartus ordinatur, sedésq; annis octo, patitur sub Trajano, 6. kal. Novemb. Anno domini 104. Trajanus multos Romano subjecit Imperio Anno domini 105. Anno domini 106. Trajanus de Dacis & Scythis triumphavit. Anno domini 107. Terræmotu quatuor urbes Asiæ subversæ sunt. Anno domini 108. Anno domini 109. Trajanus persecutionem quartam movit in Christianos, in qua Simon, Cleopæ filius, qui in Hierosolymis Episcopatum tenuit post Jacobum, crucifigitur, cum esset centum viginti annorum, pro quo Justus ordinatur Ignatius quoq; secundus. Antiochiæ Episcopus. Romam adductus, bestiis traditur, pro quo tertius Heron constituitur. Anno domini 110. Plinius secundus clarus habetur, & pro Christianis agit. Anno domini 111 Alexander quintus Romanæ Ecclesiæ Papa ordinatur, sedensq; annis decem, cum Eventio & Theodolo patitur 5. Non. Mai. sub Hadriano duce Aureliano. Quartus Alexandriæ ordinatur Episcopus nomine Primus, seditq; annis 12. Anno domini 112. Anno domini 113. Tres civitates Galatiæ terræmotu corruerunt. Anno domini 114 Hierosolymæ quartus ordinatur Episcopus Zachæus, post quem Tobias quintus, Benjamin sextus, Johãnes septimus, Matthias octavus, Philippus nonus.

Johan. Evangelista moritur.

Edessa capta & incẽsa, Parthis à Trajano domiti, Arabiam & Agarenos domat. Dion Cass.

Ignatius bestiis traditur, vide Sophronium, & lachrymas excutiet historia.

Quindecim Episcopi Hierosolymorum, usq; ad tempora Adriani Cæsaris, Hebræi fuerunt. Euseb. lib. 4. cap. 5.

nonus, Seneca decimus, Justus undecimus, Levi duodecimus, Effrem tredecimus, Joses vel Joseph decimus quartus. Judas decimus quintus. Hi quindecim ab Apostolis usq; ad eversionem & restaurationem Hierusalem, quæ sub Hadriano facta est, ex circumcisione præfuerunt Hierosolymis à passione Domini per annos ferè centum & sex. Anno domini 115. Trajanus Armeniam, Assyriam, & Mesopotamiam fecit provincias. Anno domini 116. Anno domini 117. Salaminam Cypri urbem subverterunt Judæi. Anno domini 118. Trajanus profluvio ventris moritur. His temporibus apud Asiam supererat adhuc, & florebat ex Apostolorum discipulis Polycarpus Smirneorum Ecclesiæ Episcopus, & Papias similiter apud Hierapolim sacerdotium gerens.

Polycarpus.

H. HADRIANUS.

ANno Dominicæ incarnationis, centesimo 19. urbis conditæ 870. Helius Adrianus genere Italicus, filius Hadriani, qui fuit consobrinus Trajani, de Hadria civitate, agri Piceni, unde & mare Adriaticum dicitur, duodecimus ab Augusto Imperator efficitur: regnavitq; annis 21. Hic licet esset filius consobrini Trajani, noluit tamen eum adoptare: sed sine voluntate ejus factus est Imperator, operam tamen dante Plotina uxore Trajani. Unde & gloriæ Trajani invidens, tres provincias reliquit, quas Trajanus adjecit, Armeniam, Assyriam, & Mesopotamiam. Hic eruditissimus & facundissimus fuit græcolatino sermone, acutus nimis ad interrogandum & respondendum, ordinata respondens ordinatis, jocosa jocosis, maledica maledicis, cantilenam cantilenis, ficta fictis, ita ut præmeditatum crederes eum contra omnia. In omnibus enim studia Atheniensium secutus est, in loquendo, in canẽdo, in psallendo, in medicina arte discenda, in musica, in geometria. Item pictorum & figulorũ scientiam habuit, & omnia hæc perfecte didicit: aliaq; multa, ita ut rata esset res illi non experta, & super quã credi possit, hæc in memoria retinebat: loca, res, causas, milites, & eos quos nunquam videbat, propriis nominibus appellabat. Fuit homo varius, & multiplex ac multiformis: dissimulator in bono & malo. Et ut bonum se ostenderet, vitia quæ habebat, callide abscondebat. Hic per Quadratum, Apostolorum discipulum, & per Aristidem Atheniẽsem, virum fide, sapientiaq; plenum, & per Serenũ Granium legatum, libris de Christiana religione compositis instructus, mitior Christianis efficitur. Multos labores sustinuit, orbem circumeundo, & multa reparãdo. Alexandriam & Hierosolymã dudũ subversas, restauravit. Judæos denuo rebelles ultima cæde perdomuit, ablata eis licentia, Hierosolymam introeundi, quam ipse in meliorem statum, in eo loco, ubi Dominus extra portam crucifixus est, restauravit: Heliam de suo nomine vocavit. Obiit in Campania apud Bajas, morbo subcutaneo, anno ætatis suæ 62, imperii 21, mense 10.

Adrianus græce & latine eruditus.

Quadratus Adriano principi, Eleusina sacra invisenti librum pro nostra religione tradidit, & tanta admirationi fuit, ut à persequutione gravissima illius sedaret ingenium R. Volate.

ANNI H. HADRIANI.

PRimo anno suo Alexandriam publicis restauravit impensis. Anno domini 120. Senatus inter Deos refert Trajanum. Anno domini 121. Alexander Papa passus est, cui succedens Sixtus Papa 6. sedit annis 9. patiturq; sub Hadriano 8. Idus Aprilis. Anno domini 122. Justus Alexandriæ quintus ordinatur. Anno domini 123. Anno domini 124. Anno domini 125. Anno domini 126. Saturnides & alii duo hæresim condiderunt. Anno domini 127. Anno domini 128. Quadratus Apostolorum discipulus, & Aristides Atheniensis noster philosophus, libros de fide composuerũt. Anno domini 129. Anno domini 130. Telesphorus Papa 7. ordinatur, sedensq; annis 10. patitur sub Hadriano, Nonas Januar. Hic constituit missas in sancta Dominicæ Nativitatis nocte celebrari, & tempore sacrificii gloria in excelsis cantari. Antiochiæ 4. Episcopus Cornelius ordinatur. Anno domini 131. Nicopolis & Cæsarea terræmotu corruerunt. Anno domini 132. Eumenes Alexandriæ 6. ordinatur, sedit annis 13. Anno domini 133. Anno domini 134. Anno domini 135. Anno domini 136. Anno domini 137. Hierosolyma ab Helio Hadriano restaurata, & ab ejus nomine Helia vocata est. Anno domini 138. Marcus Hierosolymæ ordinatur Episcopus primus ex gentibus, cũ antea fuerint 25. ex circumcisione.

Apologia Quadrati pro Christianis.

Quinquaginta arces dirutæ, vici. 985. direpti & igne consumpti, vide Dionem. Cas.

Telesphorus Papa.

Anno domini 139. Hadrianus morbo subcutaneo moritur. Hoc regnante, Aquila Ponticus sacras scripturas de Hebræo transtulit in Græcum.

Hadrianus Phthisi consumptus. Dion Cass.

ANNI ANTONINI.

Anni ab initio mundi quatuor mille & centum.

ANno dominicæ incarnationis 140. urbis cõditæ 891. Antoninus Fulvius Bojonius, qui propter clementiam postea cognominatus est Pius, genere claro, sed nõ admodum vetere, tertius decimus ab Augusto sortitus est Imperium, regnavitque annis 22. mensibus 3. Iste ab Hadriano adoptatus est in filium, cujus & gener fuit, vir insignis, & qui merito Numæ Pompilio conferatur, sicut & Trajanus Romulo æquatur. Vixit ingenti honestate privatus, major in Imperio, nulli acerbus, cunctis benignus, in re militari gloriæ moderator, defendere magis provincias quàm ampliare studens, viros æquos ad ministrandam rempublicam quærens. Et cum orbem terræ nullo bello per annos 22. autoritate sola rexerit, adeò tremebãt eũ, & amabãt cũcti reges & nationes populi, ut parentem sive patronum magis quàm dominum vel Imperatorem eum reputarent, omnesq; in morem cœlestium propitium optantes, de controversiis inter se judicem poscerent. Obiit anno vitæ suæ 77.

Antoninus decimus tertius ab Augusto.

Antoninus parens, non dominus.

ANNI TRAIANI.

Justini Apologia pro Christianis.

PRimo hujus anno Iginus Papa octavus ordinatus, sedit annis 4. decessitq; 4. Idus Januar. Hic clerum constituit, & gradus distribuit. Anno domini 141. Valentinus & Cerdo Ecclesiam impugnant hæresi. Anno domini 142. Iidem hæresiarchæ Romam venerunt. Anno domini 143. Justinus Philosophus librum pro Christiana religione compositum Antonino obtulit, eumque benivolum erga Christianos fecit. Anno domini 144. Pius Papa nonus, sedit annis 15. migravit 5. Idus Julii. Anno domini 145. Antiochiæ quintus constituitur Episcopus Heros. Anno domini 146. Alexandriæ septimus ordinatur Marcus, per annos 10. Anno domini 147. Anno domini 148. Anno dom. 149. Anno domini 150. Apollonius Stoicus Calchidicus claruit. Anno domini 151. Anno domini 152. Anno domini 153. Crescens quidam Cynicus Philosophus, in Justinum nostri dogmatis philosophum persecutionē movit, quia illum gulosum & philosophiæ prævaricatorem esse coarguit, in qua persecutione Justinus gloriosè pro Christo sanguinem fudit. Anno domini 154. Antoninus commotus hæresi Crescentis, universis Asiæ plebibus scripsit epistolam pro Christianis. Anno domini 155. Alexandriæ Celadion ordinatur 8. qui sedit annis 14. Anno domini 156. Anno domini 157. Anno domini 158. Anno domini 159. Anicetus Papa decimus ordinatur, qui sedit annis decem. Sub quo Polycarpus Romam veniens, multos correxit, quos Valentini & Cerdonis error subvertit. Hic ergo Anicetus constituit, ut clerus comam non nutriat, passusq; est sub Marco & Severo 16 kalen. Maij. Anno domini 160. Hierosolymæ post Marcum ordinatur Cassianus, 17. deinde Publius 18. Maximus 19. Julianus 20. Gajanus 21 Symmachus 22. Gajus. 23. Julianus 24. Capito 25. Ann. dom 161. Antoninus obiit apud Lorium villā suam.

Antonini Apologia pro Christianis.

Clerus comam non nutriat.

HISTORIA.

Marcus Aurelius Anton. Verus, aliàs Philosophus dictus.

ANno domini 162. ab urbe condita 913. Marcus Aurelius Antoninus Verus, quartus decimus ab Augusto Imperium adeptus est, in quo regnavit annis 19. Iste haud dubie nobilissimus fuit, quippe cujus origo paterna à Numa Pompilio, materna vero à Solone rege pendebat. Hic omnes virtutes, & cœleste habebat ingenium, & in calamitatibus publicis factus est quasi defensor, & si in illis temporibus ipse non fuisset, sine dubio gloria Romana periisset. Iste propinquum suum Lucium Annium Severum, qui erat gener Antonini Pii, nova benivolentia consortem Imperii fecit, tumq; primum Romana res publica duobus æquo jure imperium administrantibus paruit, cum usque ad illos semper singulos habuisset Augustos. Hi bellum contra Parthos gesserunt, ad quod tamen Lucius Annius Severus perrexit, multaq; & ingentia per se, ducesq; suos peregit, rediensq; cum victoria in Venetia obiit, anno Imperii 11. ictus casu morbi quem Græci ἀποπληξίαν vocant. Sicque Marcus Antoninus iterum solus Imperium obtinuit.

Marcomannis Quadis. Septentrione enim sæviente inde Persis Orientem vastantib. vide B. Egnat.

ANNI ANTONINI VERI.

PRimo hujus anno Vologesus rex Parthorum, post victoriam Trajani, tūc primum rebellans vicinas sibi Romanas provincias depopulatus est, contra quem Lucius Annius profectus est. Anno domini 163. Lucio Cæsari Athenis sacrificanti ignis in cœlo ab Oriente, in Occidentem visus est ferri. Anno domini 164. Fronto orator insignis habetur, qui Marcum Antoninū Verum latinis literis erudivit. Anno domini 165. Seleucia urbs Syriæ, cum 300. millibus hominum à Romanis capta est. Anno domini 166. Anno domini 167. Orta persecutione quarta à Nerone, sub his regibus Polycarpus, & Pionius, & alii multi passi sunt. Anno domini 168. Anno dom. 169. Sother Papa 11. ordinatur, sedensq; annis 9. decessit 11. kal. Maij. Agrippinus Alexandriæ nonus ordinatur Episcopus. Anno domini 170. Theophilus vir sapiens ordinatur Antiochiæ Episcopus 6. Anno domini 171. Dionysius Corinthiorum Episcopus clarus habetur, Sed & Pynetus Cretensis Episcopus. Melito Sardensis, Philippus & Apollinaris, Musanus & Modestus, & præcipue Hieronæus Lugdunensis Episcopus.

Fronto Orator.

Egesippus.

Egesippus quoq; his temporibus claruit, qui sub Aniceto Papa Romam veniēs, usq; ad Eleutherium Papam permansit, multaq; ingenii sui monumēta reliquit. Anno domini 172. Lucius Annius Severus obiit, & Aurelius Marcus Antoninus Verus regnum solus obtinuit, sed Lucium Commodum filium suum regni consortem fecit. Anno domini 173. Melito Sardensis Episcopus, Apologeticum Antonino Imperatori pro Christianis dedit Anno domini 174. Anno domini 175. Anno domini 176. Anno domini 177. Antiochiæ 7. ordinatur Maximus. Anno domini 178. Eleutherius Papa 12. ordinatur, sedensq; annis 13. decessit 8. kalen. Junii. Ad hunc Lucius rex Britanniæ literas misit, rogans ut baptizaretur, quod & impetravit. Anno domini 179. Anno domini 180. Antoninus in Pannonia moritur.

Melitonis apologeticum, pro Christianis.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 181. urbis verò conditæ 932. Lucius Aurelius Cōmodus Antoninus, filius Antonini Veri 15. ab Augusto imperiū accepit, & annis 12. ac menses 8. regnavit, nihil paternum habens, nisi quòd contra Germanos & ipse fœliciter pugnavit. Hic Septembrem mensem ad nomē suū transferre conatus est, ut Cōmodus diceretur. In luxuriis & omni sorde vixit, Senatores multos interfecit, maximè quos vidit nobilitate & sapientia præcellere, inter

quos

quos & Salvium Julianum legislatorem occidit. Huic Martia Libertini generis uxor fuit, forma & meretriciis artibus pollens. Quæ cum animum ejus penitus devinxisset, egresso è balneo, veneni poculū obtulit, ammissoq; ei fortissimo palestrita in domo Vestiliani, cū strangulari fecit: anno ætatis suæ 32. Qui in tāta execratione fuit omnib. ut hostis humani generis etiā mortu' judicaretur.

Martia venenum propinat Commodo.

ANNI COMMODI.

HIc primo Imperii sui anno de Germanis fœliciter triumphavit. Julianus Alexādriæ 10. ordinatus, sedit annis decem. Anno domini 182. Anno domini 183. Anno domini 184. Hierosolymis ordinatur Maximus Episcopus 26. post quem Antoninus 27. Valens 28. Dulichianus 29. Narcissus 30. Helius 31. Germanio 32. Gordius 33. item Narcissus 34. horum Episcopatus anni & tempora non sunt cognita. Anno domini 185. Anno domini 186. Anno domini 187. Anno domini 188. Origines Alexandriæ nascitur. Anno domini 189. Anno domini 190. Anno domini 191. Victor Papa 13. ordinatur, sedensq; annis 10. patitur sub Severo Septimo 12. kalen. Mart. Demetrius ordinatur Alexandriæ 11. seditq; annis 43. Anno domini 192. Serapion Antiochiæ ordinatur Episcopus 8. Anno domini 193. Aurelius Commodus, omnibus incommodus strangulatur. Anno Dominicæ incarnationis 194. urbis conditæ, nonagesimo 45 Helius Pertinax, sextusdecimus ab Augusto, suscepit Imperium, regnavitq; menses sex. Hic ex libertino patre in Liguria natus, cum præfecturam urbis ageret jam septuagenarius, ex senatus cōsulto suscepit Imperium, coactus & repugnans: unde & Pertinax dictus est. per multos labores ad summos provectus honores. Qui in tantum certavit, ut fortunæ pila vocaretur. Hic obsecrante senatu, ut uxorem suam vocaret Augustam, filiumq; suum Cæsarem, sufficere, inquit, debet, quòd ego ipse invitus regnavi, cum nō mererer. Hunc septimo mense, sive ut alii volunt, octogesimo primo die occidit in palatio Didius Salvius Julianus Jurisperitus, Mediolanensis, vir nobilis, nepos Salvii Juliani illius, qui sub divo Hadriano leges composuit, factiosus, præceps, regni avidus. Occiso autem Helio Pertinace, idem Julianus rempublicam invasit, sed non ultra septem menses regnavit. Hoc enim tempore Niger Piscennius apud Antiochiam, & Severus Septimus in Sabaria Pannoniæ, elevantur Imperatores. Ab hoc Severo Julianus bello civili victus est apud Pontum Milvium, & fugiens in palatium, captus est: & extenta cervice, more damnatorum, decollatus est.

Episcoporū Hierosolymorum nomina.

Commodus omnibus incommodus.

Pertinax fortunæ pila.

Iulianus rempub. invadit

Sabaria Colonia divi Claudi. Pli. lib. 3. cap. 24.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 195. ab urbe condita nongentesimo 46. Severus Septimus adeptus est Imperium, septimus decimus ab Augusto, regnavitq; annis 17, menses 3. Iste oriundus ex Africa, solus omnium memoria ex Africa imperator fuit. Primum fisci advocatus fuit: mox militaris tribunus, per multa deinde & varia officia, usq; ad ministrationem totius publicæ rei pervenit. Et quia Helium Pertinacem ultus est in Juliano, Pertinacem se dici voluit. Bella multa fœliciter egit. Ex quibus maximum in Britannia, ubi ut receptas provincias in securitate teneret, vallum firmissimum crebris turribus superpositis, per 132 passuum à mari ad mare perduxit, ibiq; apud Eburacum moritur, anno vitæ suæ 65 Imperii 17. Duos filios reliquit, Bassianum & Getam, sed Geta hostis publicus judicatus est Bassianum vero successorem reliquit, cui nomen Antonini imponi voluit Hujus tempore persecutione quinta in Christianos facta multi pro fide Christi coronati sunt, inter quos & Leonides, pater Origenis martyrizatus est. Hoc regnante Samarites quidam Symmachus, Judæorum factus proselitus, item divinas scripturas ex Hebræo in Græcum transfudit, suamq; editionē condidit Sed hic, ut in Ecclesiastica historia legitur, Hebioneus fuit, quę est hæresis, asserens Christum de Joseph & Maria natum, purum hominem fuisse, & legem ritu Judæorum servandam esse. Commentarios etiam quosdam idem conscripsit, in quibus conatur de Evangelio secundum Matthæum, autoritatem suæ hæreseos cōfirmare. Post hunc, anno penè tertio, Theodotio Ponticus item suam in eodem opere editionem fecit.

Severus decimus septimus ab Augusto.

Bassianus.

Geta.

Sub Severo multi martyres.

Symmachi tralatio Eusob. li. 5 ca. 14.

Theodotio.

ANNI SEVERI.

PRimo anno suo Severus Julianum interfecit, seq; Pertinacem appellari præcepit. Anno domini 196 Clemens Alexādrinę Ecclesię presbyter, & Panthenus Stoicus, Philosophus in disputatione dogmatis nostri, disertissimi adhuc floruerunt. Anno domini 197. Narcissus Hierosolymitanus Episcopus, & Theophilus Cæsariensis, Polycarpus quoq; & Bachilus Asianę provinciæ, Episcopi insignes habentur. Anno domini 198 Quæstione orta in Asia, inter Episcopos, an secundum legem Moysi 14. die mensis primi Pascha celebrandum esset, Victor Papa, datis late libellis constituit, die dominico Pascha celebrari. sicut & prædecessor ejus Eleutherius, à 14. luna primi mensis, usq; in vicesimam primam. Cujus decretis favens Theophilus Cæsariæ Palestinæ Episcopus, cum cæteris Episcopis, qui in eodem cōcilio erant, scripsit synodicam epistolam, valde utilem adversus eos, qui cū Judæis Pascha celebrant. Anno domini 199. Anno domini 200. Severus Parthos & Arabas superat. Anno domini 201. Anno domini 202. Anno domini 203. Zepherinus Papa 14. ordinatur, sedensq; annis 18. migravit 7. kalend. Septemb. Anno domini 204 Persecutio quinta facta est in Christianos, in qua inter multos alios Lnonides pater Origenis, pass' est pro Christo. Ipse vero Origenes octavum decimū agens ætatis annum, in multisq; proficiēs, grammaticam

Clemens.

Panthenus.

Quæstio de Paschate, de qua multa in Eusebio, & quod pro hac quæstione nulla in ecclesia Dei dissensio oriri debeat. Et quomodo Eucharistiā solenniter transmiserint. Eusob. li. 5 cap. 26

etiam gentiles docebat, multosque ad fidem convertebat, inter quos Plutarchum, & fratrem ejus Heraclem, quorum Plutarchus etiam martyrii palmam consecutus est: Heracles verò post Demetrium, Alexandriæ prælatus est. Anno domini 205. Alexander ob confessionem Christi habetur clarus. Anno domini 206. Anno domini 207. Perpetua & Fœlicitas bestiis reputantur Carthagine. Anno domini 208. Anno domini 209. Severus bellum in Britannos transfert. Anno domini 210. Tertullianus omnium ore celebratur. Anno domini 211. Origenes Alexandriæ studet. Anno domini 212. Severus Eburaci moritur in Britannia.

HISTORIA.

Bassianus. M. Anto. Caracalla. Antoniana Caracalla. Aelius Spart. & Eutropius lib. 8.

ANno dominicæ incarnationis 213. ab urbe condita nongentesimo 65. Marcus Antoninus Bassianus Caracalla, filius Severi, 18. ab Augusto, successit patri in Imperium; regnavitque annis sex, mensesq; duos. Hic Bassianus à nomine avi materni dictus, rogatu patris à senatu appellatus est Antoninus. Et quia plurimas vestes è Gallia deferens, talares caracallas ex his fecit, populumq; his vestibus indutum ad salutandū se ingredi præcepit, Caracalla nuncupatus est. Hic morum ferè paternorum paulo fuit asperior & minax, impatiens fuit libidinis, in tantum, ut novercam suam Juliam duxisset uxorem. Hic conspecto Magni Alexandri corpore, Magnum se atq; Alexandrum jussit appellari. Adulantium fallaciis eò perductus, ut truci fronte & ad levum humerum conversa cervice, quod in ore Alexandri notaverat, incedens, fidem vultus simillimi persuaderet sibi.

Is adversum Parthos moliens expeditionem, apud Edissam secedens ad officia naturalia, à milite Macrino qui quasi ad custodiam sequebatur, interfectus est anno ætatis suæ quadragesimo quarto.

ANNI ANTONINI CARACALLÆ.

PRimo hujus anno Asclepiades Episcopus 10. Antiochiæ ordinatur. Anno domini 214. Alexander Episcopus Cappadociæ cum locorum sanctorum desiderio Hierosolymam tenderet, vivente adhuc Narcisso Episcopo ejusdem urbis 30. persenilis ætatis viro, & ipse ibi ordinatus est Episcopus, domino ut id fieret, per revelationem præcipiente. Hic itaque Narcissus miræ sanctitatis vir fuit, qui inter plurima virtutum insignia, in vigiliis Paschæ, cum oleum luminaribus deesset, aquam infundi jussit, quam benedicens, oleum fecit. Postea à quibusdam male sibi consciis, cum judicium ejus formidassent, noxio quodam crimine infamatus est: quorum unus ita ut non igni consumeretur, vera se dicere testabatur, alius ne regio morbo corrumperetur: tertius ne luminibus privaretur. Et quamvis nullus qui vitam ejus noverat, illis licet jurantibus crederet, ille tamen molestias non ferens, & quietam vitam diligens, subterfugit, & in secretioribus locis per annos delituit. Primus autem ille testis, ex parva scintilla nocte domo sua succensa, cum omni familia igni consumptus est: alius regio morbo à pede usque ad verticem corruptus est: tertius priorum cernens exitum, tandem confessus est reatum suum, & eo usque perstitit in fletibus. Narcissus vero cum non inveniretur, necessarium visum est Episcopis, ut ordinarent pro eo alium, cui nomen Helius: cui post parvum tempus successit Germanio, & huic Gordius. Cum ecce subito quasi redivivus apparuit Narcissus, reversusque rogatu fratrum, loco suo est restitutus, cui jam centum & sedecim annorum, Alexander divino monitu vivo successit, & cum eo Ecclesiam strenue rexit. Anno domini 215. Anno domini 216. Anno domini 217. Anno domini 218. Anno domini 219. Editio quam nominamus quintam, Hierosolymis est inventa. Anno dominicæ incarnationis 220. ab urbe condita nongentesimo. 71. Opilius Macrinus qui præfectus erat prætorii, 19. ab Augusto, Imperator efficitur ab exercitu, cum Diadumeno filio suo: regnansque annum unum, & menses duos, ab eodem exercitu apud Archelaidem tumultuante occiditur cum filio suo. Antiochiæ ordinatur Philetus Episcopus undecimus.

Narcissus.

Hac Eusob. in histor. Ecclesiastica lib. 6. cap. 7.

Vindicta divina in testes periuros.

Germanio.

Opilius Macrinus emp. Vide Iulium Capitol.

HISTORIA.

M. Aur. Ant. Verus alias Gaza[?] dictus. Vide Aelium Spar.

ANno dominicæ incarnationis 221. urbis verò conditæ nongentesimo 72. Marcus Aurelius Antoninus Varus, qui putabatur filius Antonini Caracallæ, ex consobrina sua occulte stuprata, 20. ab Augusto imperator factus, regnavit annis quatuor. Hujus matris avus Bassianus, sacerdos fuit solis, quem Phœnices Heliogabalum nominant, unde & iste Heliogabalus dictus est, sacerdos & ipse in templo Heliogabali. Is cum Romam ingenti militum & senatus expectatione venisset, probris omnibus se contaminavit, impudicissime vivens, nullū obscœnitatis genus omisit. Unde & cupiditatē stupri, quam naturæ defectu assequi nondū poterat, in se transferens, muliebri nomine Bassianā se pro Bassiano jussit appellari, vestalem virginē quandā quasi in matrimonio jungensque sibi, abscissisq; genitalibus, matri magnæ se consecravit. Hic Marcellum consobrinum suum, qui postea Alexander dictus est, cæsarem fecit. Post triennium verò & menses 8. ex quo regnare cœpit Romæ tumultu militari cum matre sua interfectus est, anno ætatis 16. corpusque ejus per urbis vias, more canini cadaveris, tractum est à militibus, cavillo militari appellantibus eum, indomitæ rabidæque libidinis catum

nis catulam. Hyppolitus Episcopus multorum conditor opusculorum, canonem temporum quæ scripsit, huc usque perduxit, qui etiam sedecennalem paschæ circulum reperiens, Eusebio qui decennovenalem composuit, occasionem dedit. *Hyppoliti opera.*

ANNI AURELII.

PRimo Aurelii anno, Calistus papa 15. ordinatus, sedit annis quinque, passusque est sub Alexandro Imperatore. 2. Idus Octobris. Anno domini 222. Anno domini 223. Nicopolis quæ prius Emmaus vocabatur, condita est, legationis industriam pro ea suscipiente Africano temporum scriptore. Anno domini 234. Aurelius militari tumultu occiditur.

HISTORIA.

ANno dominicæ incarnationis, 225. à conditione urbis nongentesimo 76. Aurelius Severus Alexander, ignobilis fortunæ, 21, ab Augusto Imperator factus est juvenis admodum, ab exercitu Cæsar nominatus, à senatu Augustus: regnavitque annis 13. Hic Mammeam matrem suam pie & unice dilexit, pro quo omnibus placuit. Illa verò ei multum dominata, eo usque illum coegit, ut illa ipsa permodica, si qua mensæ superessent quamvis semesa, alteri convivio reservarentur. Quæ tamen postea Origenem presbyterum audire curavit; eumque Antiochiam vocatum, honorifice tractavit, & eo audito, Christiana facta est. Alexander itaque suscepto bello adversus Persas, Xersen regem gloriosissime vicit, militarem disciplinam severissime rexit, Romæ quoque favorabilis & amabilis fuit. Cujus tempore Taurinus in oriente sumpsit imperium. Julianus Maximus in Gallia. Alexander verò apud Mogontiacum positus, cum videret se à militibus deseri, optavit ut aliquis eum occideret. Cumque ei unus cum gladio occurrisset, ille obvoluto capite cervicem præbuit, statimque periit, anno vitæ 26. imperii 13. Sub cujus imperio, in Neapoli Actiaca, id est, in Epiro, editio quā sextam dicimus inventa est.

Aurel. Alexander Severus.

Mammea fit Christiana sub Origene.

Alexāder Mogontiæ occiditur.

ANNI ALEXANDRI.

HIc primo regni sui anno, Xersen regem Persarum vicit. Anno domini 226. Urbanus Papa 16. efficitur, sedensque annis 8. multos convertit ad fidem, & ad martyrium exhortatus est, ipseque passus est sub Alexandro. 8. kal. Junii. Anno domini 227 Anno domini 228. Ulpianus juris consultus, assessor Alexandri claruit. Anno domini 229. Anno domini 230. Anno domini 231. Antiochiæ constituitur Zebennus episcopus 11. Anno domini 232. Anno domini 233. Ann. dom. 234. Pontianus papa 17. ordinatus, sedit annis sex, passusq; est sub Maximino 12. kal. Decemb. Heracleas Alexandriæ ordinatur 12. Anno domini 235. Origenes de Alexandria in Palestinæ Cæsaream transit. Anno domini 236. Anno domini 237. Alexander Mogontiæ occiditur.

ANNI MAXIMINI.

ANno Dominicæ incarnationis, 238. urbis conditæ nongentesimo 89. Julius Maximinus genere Trax, ordine miles, 22. ab Augusto imperator factus est, sola militū voluntate, sine senatus autoritate, regnavitque annis tribus. Hic persecutionē sextam à Nerone in Christianos exercuit. Hujus tempore duo Gordiani, pater & filius imperium arripuerunt, sed unus post unum interierunt. Maximinus autem bello adversus Germanos suscepto, & fœliciter acto, apud Aquilejam à Puppieno quodam interfectus est cum filio adhuc puerulo, cunctis militari joco clamantibus, ex pessimo genere nec catulum habendum fore. Anno domini 239. Maximinus persecutionem sextam movit in Christianos: in qua cum Pontianus papa occubuisset, Antherus ei successit 18 papa: sed post mensem unum, diesque tredecim, & ipse passus est, 3. Non. Januarii. Anni ab initio mundi 4 mil. 200. Anno domini 240 Fabianus papa 19. ordinatur, sedens annis 13. & mensibus 11. passus est sub Decio, 13. kalend. Feb. Maximinus imperator Aquilejæ occiditur. Antiochiæ Babylas ordinatur 12.

Maximinus Trax.

Persecutio in Christianos. Vide 9. lib. Eusebii in aliquot capitibus.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 241. ab urbe condita nongentesimo 92. Gordianus nepos Gordiani ex filia, ortus Romæ ex clarissimo patre, 23. ab Augusto Imperator creatus, regnavit annis 6. Hic Romam cū venisset, Puppienus & Galbinus fratres, qui occiso Maximino, imperium invaserunt, de rustico genere, in palatio interfecti sunt. Gordianus autem admodum puer, cum Tranquillinam duxisset uxorem Romæ, ad orientem profectus, bellum Parthis intulit: quo fœliciter gesto, Persas ingentibus præliis afflixit: & cū rediret, à Philippo qui post eum regnavit, occisus est, anno vitæ 20.

Gordiani tres vide Iuliū Capitol.

ANNI GORDIANI.

HUujus anno primo, Julius Africanus chronographus, inter Ecclesiasticos scriptores nobilis habetur. Qui in Chronicis quæ scripsit, refert se Alexandriā properasse, Aradæ opinione celeberrima provocatū, quē & in divinis, & in humanis & philosophicis studiis atq; omni

Iulius Aphricanus Chronographus. Euseb. lib. 6. cap. 21.

lymitanus episcopus Narcissi successor, cursum bonum consummavit, cui Azabanes successit. Antiochenus quoq; præsul æqualiter Alexandro decertans, & in vinculis moritur, post quem Fabianus 13. constituitur. Anno domini 255. Cornelius Papa 20. passus est 18. Kal. Octob. cui succedens Sixtus Papa 21 sedit menses 10. Anno domini 256. Sixtus Papa passus est 8. Idus Augst. cum aliis. Passi sunt hoc anno Polochronius episcopus cum multis, Abdon & Sennes, Olympiades & Maximus, Laurentius post Sixtum, Hyppolitus cum sociis suis, aliiq; quàmplures. Dionysius Papa 22. post Sixtum ordinatus, sedit annis 2. & mensibus 5. *Epistola est Dionysii Alexandrini ad Flavianum Antiochenum de martyribus Alex.*

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, 257. ab urbe condita millesimo 8. Virius Gallus Hostilius 26. ab Augusto, Imperator ab exercitu creatur, & cum Volusiano filio suo regnavit annis 2. mensibus 4. Hujus imperii Dionysius Alexandrinus episcopus meminit ita; At ne Gallus quidem malum Decii aut videre potuit, aut cavere, sed in eundem lapidem offensionis impingens, sanctos viros persecutus est. His temporibus Æmilianus quidam in Mœsia Imperator elevatus est, contra quem ambo, pater scilicet ac filius pergentes, ab exercitu suo interfecti sunt: pater habens annos vitæ 47. Æmilianus autem Maurus genere, post menses quatuor occisus est.

ANNI GALLI.

PRimo anno regni Galli & Volusiani, Origenes presbyter, anno ætatis suæ 70. nondum impleto, moritur, & in Tyro sepelitur. qui in tantū sedulus fuit scribendi, ut Hieronymus quodam loco dicat, quinque millia librorum ejus se legisse. Antiochiæ constituitur Demetrianus episcopus 14. Anno domini 258. Gallus & Volusianus occiduntur. Dionysius Papa 22. migravit 6. kal. Jan. Hic presbyteris ecclesias distribuit, & parochias divisit. *Origenes moritur. Quinque millia librorum Origenis.*

HISTORIA.

ANno dominicæ incarnationis, 259. urbis vero conditæ millesimo 10. Licinius Valerianus cognomento Colobius, in Rhetia & Norico agens, ab exercitu imperator creatus, mox Augustus est appellatus, 27. ab Augusto. Romæ vero Galienus filius ejus à Senatu Cæsar appellatus est, regnaverūtq; simul annis sex: Galienus verò postea 9. qui faciunt annos 15. Valerianus itaq; nobilis quidem erat genere, stolidus tamen & iners multum, nec ad aliquem usum publici officii consilio seu gestis accommodatus. Galienus autem primum fœliciter regnavit, postea vero luxuriose vivens, imperium ferè adnihilavit. Valerianus igitur filium suum Galienum fecit Augustum, & Cornelium Valerianum Galieni filium cæsarem constituit. Mox autem ut regnare cœpit Licinius Valerianus, persecutionem à Nerone 9. in Christianos exercuit. Postea in Mesopotamia bellum gerens, à Sapore Persarum rege captus, luminibusq; privatus, miserabili servitute ibi consenuit. Nam quamdiu vivebat, semper acclivis humi, regem in equum ascensurum dorso attollebat. Unde Galienus tam claro Dei judicio territus, pacem nostris dedit: ob meritū tamen vel propriæ libidinis, vel paternæ theomachiæ, innumera, Barbaris assurgentibus, Romani regni detrimenta sustinuit. Ad ultimum profectus adversus Aureolum ducem suum, qui Mediolano regnare tentavit, comprehendit illum apud Pontem, qui ex nomine ejus Aureolus appellatur, & Mediolanum obsedit, Sed cum ibi luxuriose viveret, artificio ejusdem Aureoli à suis interfectus est, anno ætatis quinquagesimo. Hac autem persecutione, quæ sub patre suo facta est, aliqui passos esse confirmant, Cornelium, Lucium, Stephanum, & Sixtum, Romanos pontifices, cum tamen Cornelius & Sixtus, ut supra dictum est, in passionum libris sub Decio passi legantur. *Licinius. Galienus. Et hic vides differentiam inter Augustum & Cæsarem. Est enim Cæsar sub Augusto. Vide Eusebium lib. 7. cap. 16.*

ANNI VALERIANI ET GALIENI.

PRimo regni sui anno, Licinius Valerianus persecutionem in Christianos movit. Lucius Papa 23 ordinatur, sedensq; menses 8. patitur 4. Non. Mar. Cui succedens Stephanus 24. sedit annis 2. paciturq; 4. Non. Aug. Anno domini 260. Anno domini 261. Anno domini 262. Sixtus Papa 25. ordinatus, sedit annis 11. patiturq; 8. Idus Aug. Cyprianus Carthaginensis episcopus, doctor præcipuus, cujus doctissima extant opuscula, martyrio coronatur 18. kalen. Octobris. Anno domini 263. Theodorus cognomento Gregorius, cujus supra mentionem fecimus, Neocæsariæ Ponti Episcopus, magna virtutum gloria claruit, qui & stagnum quoddam precibus exiccavit, & montem, ut Ecclesiæ locus sufficeret, movit. Anno domini 264. Antiochiæ ordinatur Episcopus 15. Paulus Samosatenus. Anno domini 265. Valerianus à Sapore Persarum rege capitur. Anno domini 266. Galienus casu patris perterritus, pacem Christianis dat. Anno domini 267. Anno domini 268. Anno domini 269. Anno domini 270. Hierosolymorum Episcopus Hymenæus ordinatur. Alexandriæ constituitur Episcopus 14. Maximus. Anno domini 271 Antiochiæ ordinatur Episcopus Domnus 16. Anno domini 272. Anno domini 273. Dionysius Papa 26. ordinatur, sedit annis 9. Galienus Mediolani interficitur. *Cypriani opuscula. Miraculum de stagno exiccato Euseb. lib. 7. cap. 25.*

ANNI

ANNI CLAUDII.

Claudius, vide Epitomen Sexti Aurel. Vict.

ANno Dominicæ incarnationis 274. urbis conditæ, mill. 25. Claudius, quem multi dicunt à Gordiano creatum 28. ab Augusto à militibus electus, à senatu Augustus appellatus, regnavit annum unum, menses 9. vir parcus & modestus, & justi tenax, ac reipublicæ idoneus. Hic Gallieni morientis sententia Imperator designatus est, ad quem Ticini positum, vestimẽta regalia ille direxit. Hic interfecto à suis Aureolo, recipiens legiones, Gothos per 15. annos Illyricum, Macedoniamq; vastantes ingenti prælio vicit, deinde adversus 30. millia Alemannorum, haud procul à lacu Benaco dimicans, tantam eorum multitudinem fudit, ut vix dimidia pars remaneret. Qui cum intra biennium morbo interiret, tanto eum senatus decoravit honore, ut divus appellaretur, & in curia clypeus aureus, in capitolio verò aurea statua ei poneretur. Cujus frater Quintilius vir unicæ moderationis & civilitatis, solusq; fratri præferendus, à militibus electus, & consensu senatus Augustus appellatus, 17. imperii die Aquilejæ occisus est. Anno domini 275. Paulus Samosatenus Antiochiæ Episcopus, à multis Episcopis hæreticus esse convincitur, dogmatizans Christum communis naturæ hominem tantum fuisse, adversus quem Malchion disertissimus Antiochenæ presbyter Ecclesiæ, utpote qui in eadem Ecclesia rhetoricam docuerat, accipientibus notariis disputabat, qui dialogus usque hodie extat. Dejecto autem Paulo 16. Antiochiæ, subrogabatur Doninus Episcopus.

Plinius lib. 3. cap. 19.

Quintilius.

Paulus Samosatenus

Vide Euseb fusè hæc referentem, lib. 7. cap. 23.

ANNI AURELIANI.

Aurelianus.

ANno Dominicæ incarnationis 276. à condita urbe, mill. 27. Aurelianus patre mediocri, & ut dicunt Aurelii senatoris colono progenitus, 29. ab Augusto, Imperator electus, regnavit annis 5. mensibus 6. vir in bello potens, sed animi immodici, & ad crudelitatem propensioris, ita ut non solum nobiles plures damnaret, sed etiam sororis suæ filium necaret. Disciplinæ tamen militaris, & morum dissolutorum magna erat ex parte corrector, quique Gothos strenuissime vicit, haud dissimilis Magno Alexandro, seu Cæsari dictatori. Nam Romanum imperium triennio ab invasoribus receptavit, cum Alexander annis 12. per ingentes victorias ad Indiam pervenerit: Gajus Cæsar decennio Gallias superaverit, adversus cives quadriennio pugnaverit. Hic primus apud Romanos diadema capiti suo imposuit, & vestes auro gemmisque contextas, in usu habuit, quod antea Romanis moribus incognitum fuit, porcinæ quoque carnis usum populo constituit. Hic cum persecutionem nonam post Neronem in Christianos movisset, fulmen ante illum magno circumstantium pavore ruit, ac hõ multo post inter Constantinopolim & Heracliam à militibus occisus est. Anno domini 277. Antiochiæ Thynæus ordinatur Episcopus 17. Anno domini 278. Anno domini 279. Eusebius Laodicenus Episcopus insignis habetur. Anno domini 280. Aurelianus occiditur.

Primus qui diadema capiti imposuit. Persequutor Christianorum. Non eum voluerit tyrannus, cruciamur. sed cum probaverit ipse corripimur. Eusebius lib. 7. cap. 25.

HISTORIA.

Tacitus. Hujus sententia est, Nemo justius quam gravis vir, prudentius quam doctus Imperator. B. Eg.

Florianus

ANno Dominicæ incarnationis 281. ab urbe condita, mille 22. Tacitus ab Augusto 30. suscepit Imperium, vir egregie moratus, & ad regendam rempublicam idoneus, sed nihil potuit ostendere, quia post 6. menses apud Pontũ occisus est. Huic Florianus successit, sed nec hic aliquid dignum memoria egit, quia duobus tantum mensibus, & 20. diebus in imperio vixit. Nam dum magna pars exercitus eligeret Equitium Probum, militiæ peritum, Florianus quasi per ludum tenuit imperium diebus 60. deinde sibimet venas incidens, sanguine interiit fuso.

HISTORIA

Probus ex patre hortulano.

ANno Dominicæ incarnationis 282. Probus ab Augusto 31. Imperium adeptus, regnavit annis 6. urbis conditæ, mille 33. menses 4. Iste patre genitus rustico, hortorum cultore studiosissimo, nomine Dalmatio, gloria militari ad administrationem publicam accessit. Gallias à Barbaris occupatas ingenti præliorum fœlicitate restituit, vir acer, strenuus, & justus, multa gerens bella, & qui Aurelianum gloria militari coæquaret, & morum civilitate superaret. Interfectus est autem apud Sirmium militari tumultu. His temporibus Anatolius, natione Alexandrinus, Laodiciæ Syriæ Episcopus, Philosophorum disciplinis eruditus, plurimo sermone celebratur cujus ingenii magnitudo, de libro quem super Pascha composuit, & decem libris Arithmeticæ institutionis apertissime potest cognosci.

Anatolii laus.

ANNI PROBI.

Anno 232. constituta Missa Martyrũ.

Manichæorum hæresis.

Archelai disputatio contra Manem.

PRimo Probi anno Fœlix Papa 27. ordinatus, sedit annis 5. decessitq; 3. kalen. Januar. Hic cõstituit missas celebrari, super memorias martyrum. Anno domini 283. Manes quidam extitit genere Perses, vita & moribus Barbarus, tam acer ingenio, ut insanire, vel dæmones videretur impleri, ex quo insana Manichæorũ hæresis orta est. Ano. dom. 284. Ann. dom 285. Cyrillus 18. Antiochiæ ordinatur Episcopus. Ann. dom 286. Anno dom. 287 Eutichianus Papa 18. ordinatur, sedensq; mẽsibus 10. decessit 6. Idus Decemb. Cui succedens Gajanus 29. sedit annis 15. patiturq; sub Diocletiano 10. kalen. Maii. Alexandriæ ordinatur Theonas Episcopus 15. Archelaus Mesopotamiæ Episcopus, librum disputationis suæ quam habuit adversus Manen Hæresiarcham Syro sermone composuit, qui translatus à Græcis habetur à multis.

ANNI

ANNI CARI.

Carus.

ANno Dominicæ incarnationis 288. urbis conditæ mill. 39. Carus Narbonæ in Gallia natus, 32. ab Augusto, moxq; filios suos, Carinum & Numerianum, Cæsares faciens, duos cum his annos regnavit. Is nunciato sibi Persarum tumultu, profectus in Orientem, cum apud Antiochiam maneret, Numerianus filius ejus Ecclesiam voluit intrare, & Christianorũ mysteria explorare. Quem cum sanctus Cyrillus Episcopus prohiberet, dicens illi, non licere divina mysteria videre, qui pollutus esset sacrificiis idolorum, indignatus ille, occidit eum. Carus autem cum Persas fortiter in bello sterneret, & notissimas urbes eorum caperet, super Tygridem fluviũ castra ponens, ictu fulminis interiit. Numerianus verò filius ejus, cum dolore captus oculorum, in lectica veheretur, insidiis Apri, soceri sui, occisus est. Cumq; mors ejus occultaretur, donec Aper regnum posset invadere, fœtore corporis scelus proditum est. Interea Carinus in Italia relictus, Sabinum Julianum invadentem Italiam in campis Veronensibus occidit, seipsum vero sceleribus inquinavit, Multis falsis criminibus occidens, nobilium matronas vi corrumpens, omnibusq; invisus, nõ multo pòst trucidatur cujusdam tribuni manibus, cujus uxorem dicitur polluisse. Anno domini 289. Carus fulmine periit, filii ejus occisi sunt.

Cyrillus occiditur à Numeriano. Polluti non videant divina mysteria.

O statum spiritalem hoc tempore.

HISTORIA.

Diocletianus.

ANno Dominicæ incarnationis 290. ab urbe condita, mill. 40. Diocletianus 33. ab Augusto, Imperator ab exercitu creatus est, regnavitq; 10 annis, vir obscurissimè natus de Dalmatia. Quidã enim dicũt eum fuisse filiũ cujusdam Dalmatę scribæ, alii verò libertinũ Amilii senatoris. Fuit autẽ natus de civitate, & matre Dioclea, unde & ipse quousq; imperiũ sumeret, Diocles appellatus est. At ubi sumsit Imperiũ, nomen græcũ convertit in Latinũ, ut pro Dioclete diceretur Diocletianus. Erat autem callidus, & sagax & admodũ subtilis ingenii. Cujus tempore cũ quidam rusticani, qui Bagaridæ dicebantur, tumultum in Gallia facerent, ac Amandum, & Æmilianum duces haberẽt. Diocletianus Maximianũ cognomento Herculiũ Cæsarem fecit, eum in Galliã contra tumultuantes misit, quos ille facile devicit. Erat autẽ idem Maximianus de Pannonia natus, genere rustic ano, incivilis ingenii, ferus, crudelis, asperitatem suam vultus etiam horrore significans, luxuriosus, inconsilius stultus. Genuit verò de Eutropia, Syra muliere, Maxentium & Faustam, cõjugem Constantini; cujus patri Constantio dedit privignam suam Theodoram, ex qua ille accepit 6. liberos fratres Constantini, quem ex concubina Helena generavit in Gallia.

Diocles.

Turbatio in Rom. Imp.

Inter hæc per omnes Romanos terminos turbatio facta est. Carausius quidam sumpta purpura, occupavit Britanniam. Julianus Italiam, Achilleus Ægyptum, Quinquegentiani Africam, Narseus rex Persarum Orientem. Ob hæc Diocletianus Maximianum Herculiũ fecit Imperatorem, Constantium verò & Galerium Maximianum Cæsares constituit. Quorum Constantius Claudii nepos fuit ex filia. Galerius verò in Dacia ripensi natus est ex parentibus, fuitq; pastor armenti, unde & Armentarius appellatus est, sed satis laudabilis fuit, pulcher corpore, magnus & fortis bellator. Hic accepit filiam Diocletiani Valeriam uxorem.

Fortuna prospera & adversa uno die. Sexaginta millia Germanorum interfecta.

Carausius post septenniũ à socio suo Alecto fraude occisus est in Britannia. Maximianus Herculius Quinquegentianos vicit in Africa. Constantius in Gallia, juxta Lingonas una die & adversam, & prosperam habuit fortunam. Nam cum repente Barbaris irruentibus, intra civitatem claudi cogeretur, vix quinq; horis mediis adventante exercitu, fere 60. millia Alemannorũ interfecit Diocletianus autem obsessum Alexandriæ Achilleũ, octavo ferè mense superavit & occidit. Erat autem cum ipso & Constantinus filius Constantii. Qui cum adhuc juvenis esset, fortiter agebat in præliis, & condescendebat semper Christianis. Quem videns Diocletianus intellectu animi, ac robore corporis proficere, & deprehendens hunc futurum tyrannidis suę destructorẽ, invidiã motus, joco eum perimere cogitavit. Deus autẽ hunc inopinate salvavit, & patri restituit. Galerius autem Maximianus cõtra Narseum regem Persarum dimicans, primum victus est, fugiensq; venit ad Diocletianum in Mesopotamiam, à quo malè tractatus, ita ut faceret eum aliquandiu ante currum suum currere, collectis iterum militibus rediit, magnamque victoriam acquisivit.

HISTORIA.

Maximianus. Persequutio in Christianos sub Diocletiano & Maximiano

NOnodecimo igitur regni sui anno. Diocletianus in Oriente, Maximianus Herculius in Occidente, persecutionem decimam post Neronem exercuerũt in Christianos, quæ cæteris sævior per 10. annos Ecclesiã afflixit incessanter, quamvis & antea semper Christianos persequerẽtur. Sed tunc tam crudelis & tam sæva, tamq; crebra persecutio flagrabat ut intra unũ mẽsem 17. millia martyrũ pro Christo inveniantur. Nam & Oceani limitum transgressa, Albanũ & Aaron, ac Julium cũ aliis pluribus viris ac fœminis, Britanniæ fœliter cruore damnavit. Passus est & Pamphilus presbyter, Eusebii Cæsariensis Episcopi necessarius, cujus ipse vitam tribus libris compræhendit. Secundo autẽ persecutionis anno, Diocletianus videns se propter senectutem minus idoneum ad regendum Imperium, dixit ad Maximianũ Herculium, videri sibi bonũ, ut junioribus & fortiorib publicã causam regendã cõmitterẽt, ipsiq; in ocio quiete viverent. Quod licet ille nõ ex tota volũtate faceret, tamẽ cõsensit, & in uno die purpuram, regniq; potẽtiã deposuerũt, Diocletianus apud Nicomediã, Maximianus apud Mediolanũ & concessit: Diocletianus Salonam, Maximianus in Lucaniã, persecutio tamen permansit usq; in septimũ annum Constantini Helenæ filii.

Decem & septem millia martyrum pro Christo in uno mense.

Vide Euseb. lib. 6. de Martyribus Aphrica, Mauritania, Thebaidis, Aegypti. Phrygia, Alexandria.

ANNI

ANNI DIOCLETIANI ET MAXIMIANI.

PRimo anno Diocletiani, Bagaridæ in Gallia tumultum fecerunt. Anno domini 291 Diocletianus Herculium Maximianum Cæsarem fecit. Anno Domini 292. Carausius sumpta purpura, Britanniam occupat. Anno domini 293. Quinquegentiani Africam infestaverunt. Anno domini 294. Achilleus occupavit Ægyptum. Anno Domini 295. Diocletianus Maximianum Herculium fecit augustum & consortem regni, Constantium verò patrem Constantini, & Galerium Maximianum, Cæsares constituit. Anno domini 296. Anno domini 297. Anno domini 298. Primus Diocletianus adorari se ut Deum jubet. Anno domini 299. Anno domini 300. Anno domini 301. Labda Hierosolymis ordinatur Episcopus. Anno domini 302. Veturius magister militiæ, Christianos persequitur, paulatim ex illo tempore persecutione in nostros cescēte. Anno domini 303. Marcellinus Papa 30. ordinatus, sedit annis 4. patiturque 6. kalend. Maij. Anno domini 304. Anno domini 305. Hierosolymis præficitur Thermon Episcopus. Antiochiæ Tyrannus ordinatur Episcopus 19. Anno domini 306. Petrus Alexandriæ ordinatur Episcopus 16. Anno domini 307. Marcellus papa 31. ordinatus, sedit anno uno & mensibus 8. passusque est 17. kalend. Febr. Anno domini 308. Publicata undique persecutione, Diocletianus in Oriente, Maximianus in Occidente, Ecclesias subvertunt, libros divinos succendūt, & Christianos decima post Neronem persecutione affligunt. Anno domini 309. Diocletianus & Maximianus purpuram deponunt. Marcellllo Papa martyrizato, successit Eusebius Papa 32. cui post menses 8. passo succedens Melciades 33. sedit annis 4. decessitque 4. Idus Decemb.

Diocletianus iubet se ut Deum adorare.

Scriptura sacra ardent.

Euse. li. 8. ca. 1.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 310. ab urbe condita, millesimo 61. Cum Diocletianus & Maximianus jam à regno decessissent, & ab administratione reipublicæ, Constantius & Galerius creati sunt, divisusque est inter eos ita Romanus orbis, ut Constantius Italiam, Galliam & Africam; Galerius Illyricum, Asiam & Orientem obtineret. Sed Constantius Augusti dignitate cōtentus, administrationem Italiæ & Africæ recusavit, Galliam tantum obtinuit, vir egregius & mansuetus, & præstantissimæ civilitatis, non modo amabilis & venerabilis Gallis, præcipuè quòd Diocletiani suspectam prudentiam, & Maximiani sanguinariam temeritatem, imperio ejus evaserunt. Galerius autem vir probe morigeratus, & egregius in re militari, videns Italiam quoque suæ administrationi accessisse, sinente suo socio Constantino, Cæsares duos creavit, Maximinum, quē Orienti præfecit, qui & ipse persecutor Christianorū fuit, & Severum, cui Italiā dedit, ipse verò in Illyrico moratus est. Constantius verò filium suum Constantinum Cæsarem fecit, eique Galliam commisit. Ipse autem tertio anno persecutionis, qui est imperii sui 16. Eburaci in Britannia obiit. Quo mortuo, Galerius Licinium Cæsarem fecit, natum de Dacia, notum sibi antiqua consuetudine ex bello quod adversus Narseum regem gesserat. Erat enim strenuus laboribus, & officiis acceptus. Interea Romæ prætoriani excitato tumultu, Maxentiū Herculii Maximiani filium, nuncupaverūt Augustū. Quo audito pater ejus Maximianus Herculius, attractus in spem resumendi principatus, quē suasu Diocletiani invitus amiserat, Romā advolavit è Lucania. Diocletianum quoque per literas adhortatus est, ut depositam resumere potestatem, quas ille irritas habuit & sprevit. Galerius autem Severum cum exercitu contra Maxentium misit, qui veniens Romam, obsedit eam. Sed militum suorum scelere desertus, Ravennam fugit, & in itinere ab Herculio est occisus. Post hæc Herculius Maximianus in contentione exercituum filium suum Maxentium imperio nudare conatus, sed à militibus conviciis injuriatus, ad Gallias tetendit, dolo composito, quod à filio expulsus esset, ut genero Constantino jungeretur, moliens & ipsum si posset, reperta occasione interficere, regnumque ejus invadere, qui in Galliis & militum, & provincialium ingenti jam favore regnabat. Detectis autem insidiis ejus per filiam Faustam, quæ dolū ejus viro nunciavit, inde profugit. Sed à Constantino insequente Massiliæ captus, fractis laqueo cervicibus, perfidiæ suæ pœnas dedit, anno vitæ suæ 60.

Constantius.
Galerius Maximus.

Constantii laus.

Maximinus persequutor Christianorum.
Severus.

Licinius fit Cæsar.

Maxentius.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 311. urbis conditæ, mil. 62. Constantinus ex obscuriori matrimonio, scilicet ex Helena concubina, Constantii filius, mortuo patre, adnitentibus cunctis qui aderant, præcipueque Croco Alamannorum rege, auxilii gratia cum eo comitante 34. ab Augusto in Britannia creatus est Imperator. 6 kal. Aug. & in locum patris exoptatissimus moderator accessit, regnavitque annis 30. mensibus 10. Hic sororem suam Constantiam, Licinio Mediolanum accito conjunxit, filiumque suum nomine Crispum, ex Minervia concubina eisdem diebus Arelatensi oppido natum, & Licinianum, Licinii filium, mensium ferè 20. Cæsares fecit. Interea Galerius Maximinus cum persecutionem à Diocletiano & Maximiano immissam ipse atrocioribus edictis cumularet, divina tactus vindicta, putrefacto intrinsecus pectore, & vitalibus dissolutis, cum ultra humanæ horrorem miseriæ, vermes etiam eructaret, & medici jam fœtorem non ferentes, crebro jussu ejus occiderentur, à quodā medico ex desperatione cōstantiam sumente, increpatus est, dicente pœnam ejus à Deo esse, & ideo sanari non posse, moxq; latè missus.

Constantinus.

Crocus Alamannorum rex, hunc Aurelius Victor vocat Erocum.
Crispus.
Licinianus.
Maximinus persequutio in Christianos.

Pena à Deo sanari nequit.

missis edictis, Christianos de exilio revocavit, ipse tamen cruciatus non sustinens, vitæ finem fecit. *Genitalibus putrescentibus ... tedio ... gladio ... B. Aeg.*

HISTORIA.

INter hæc respublica à novis quatuor Imperatoribus tenebatur, Constantino, & Maxentio, filiis Augustorum, Licinio & Maximino, hominibus novis. Quinto tamen imperii sui anno, Constantinus bellum civile Maxentio intulit, ejusq; copias multis præliis fudit: propter magicas tamen artes, quas ille multum dilexerat, metuebat eum. Cumq; congredi cum eo multum hæsitaret & de cœlo, licet adhuc Paganus, auxilium quæreret, vidit per soporem ad Orientis partē in cœlo signum crucis igneo fulgore rutilare, & tāto visu exterrito sibi astare Angelos dicentes: Constantine in hoc vinces. Fertur aūt & ipse Christus sibi apparuisse, & signum crucis ei monstrasse, & ut simile faceret, præcepisse. Quod & fecit, habens eā in vexillis depictā. Igitur Constantinus Romā veniens, contra Maxentiū castra posuit, juxta pontem Milviū: & ecce Maxentius portis erumpens, sequentibus cæteris, præcucurrit armatus. Constantinus vero crucem quā formaverat, ante se jussit portari: factaq; congressione, superati sunt, qui circa Maxentium fuerunt. Ipse aūt fugiens paulo superius, à ponte Milvio, ubi prius ad decipulam fecit quasi pontē ex navigiis fieri, tabulis desuper stratis, cum vellet eundem pontē ex latere intrare, lapsu equi in profundū demersum est, vixq; corpus ejus invētum est. Erat tunc annus Constantini 7. Interea cives Romani civitatē coronant, & cū gaudio victorem Constantinum, vivificamq; crucem suscipiunt. Inter hæc Maximinus Christianorū & ipse persecutor sævissimus in Oriente adversus Licinium res novas molitus, cum adversus eum duceret exercitū, repente divino judicio doloribus viscerū internorū correptus, vehementer exagitari cœpit: deinde homo antea vorax, semper vino repletus, nunc ne summis quidem labris cibum degustare, aut vinum potuit odorari. Sicq; carnibus suis inedia & ariditate consumptis, adhoc solum profecit infœlix, ut justam esse dei vindictam in se profiteretur. Ad ultimum tamen morbo prius amissis, vivendi finē accepit. Valens quoq; in Oriente ab exercitu imperator appellatus; à Licinio occisus est. Alexander etiam quidam apud Carthaginem effectus imperator, ab exercitu Constantini jugulatur. Sic itaq; omnis potestas imperii ad Constantinum & Licinium pervenit. Qui Licinius cum primo se promptum, & quasi erga Christianos ostenderet devotum, postea videns profectum imperatoris Constantini, ductus invidia, occultis insidiis, maxime per familiares ac ministros principem decipere molitus est: sed cum id parum procederet, apertum illi bellum indicit. Christianos vero privato & speciali odio persequi parat, hoc in quærelam devocans, quod non ita pro se, sicut pro Constantino excubarent orationibus. Cujus flagitiis Constantinus obviam ire parat, devictoq; Licinio, solus cum filiis suis imperii monarchiam obtinuit, anno regni sui 14. Unde per insolentiam & ipse, ut ajunt, mutatus, & crudelior effectus, primum sororis suæ filium, egregiæ indolis juvenem interfecit, mox Crispū filium suum ex Minervia, suggerente, ut dicunt, conjuge sua Fausta, necari jussit: deinde ipsam Faustam in balneas ardentes conjectam, interemit, cū eum dolore nimio mater Helena pro nece nepotis increparet. Postea innumeros interfecit amicos. Et cum in multis flagitiis grassaretur, cum tamē in eo multæ virtutes animi haberentur, divinitus lepra percussus, per sanctum Sylvestrum papam, unà cum matre ralisq; multis, ad fidem conversus est. & baptizatus; moxq; omne studium ad Ecclesiæ transtulit profectum, legesq; statuens Christianas, fecit basilicas multas. Fecit & urbē nominis sui Constantinopolim, quæ prius Bizantium dicebatur, quam sedem Romani imperii, & caput totius Orientis esse voluit: Fecit & pontem in Danubio: omnes bonas artes suos discere faciebat, maxime studia literarum: ipse in legendo, scribendo, meditando, multum se exercebat. Hujus mater Helena religiosa, divinis admonita visionibus, Hierosolymam petiit, & locum ubi Christus crucifixus, ab incolis requisivit: qui idcirco ad inveniendum difficilis erat, quia ab antiquis persecutoribus simulacrum Veneris in eo fuerat fixum; ut si quis Christum adorare vellet in loco illo, Venerem videretur adorare: & ob hoc locus non frequentabatur peneq; in oblivione fuerat. Sed veniens Helena, cœlitus sibi designatum invenit locum, purgatisq; in altum ruderibus, crucem sanctam reppērit, sub episcopo ejusdem urbis Machario. Ejusdem principis tempore, Arrius Alexandrinæ presbyter Ecclesiæ, à veritate fidei catholicæ devians, exitiabile plurimis dogma cōstituit. sed mox ab Alexandro ejusdem urbis episcopo, ex urbe pulsus est. Cumq; homines quos in errorē induxerat, etiā in seditionē excitaret, apud Niceam urbem Bithyniæ conventus 318. episcoporum factus est sub Sylvestro papa, per quos Arrianū dogma exitiabile proditū, palā est damnatū. Postquā vero mater imperatoris Helena ex hac luce discessit, Constantia Licinii tūc derelicta, fratris Augusti solatiis utebatur. Huic in noticiā venit præsbyter quidā latenter partibus Arrii favens: qui primo nihil horū apud eā egit. sed ubi multa familiaritas copiā dedit, paulatim cœpit Arriū ei commendare, donec animū Constantiæ suū fecit. Quæ cum moritura visitaretur à fratre, extremā poposcit ab eo gratiā, ut eundē præsbyterū in familiaritatem reciperet, & quæ pro salute sua sibi ab eo suggerentur, audiret: se n. dicebat pro salute illius esse sollicitā. Cujus verbis frater credulus, aurem præsbytero accommodat, ejusq; suasu Arrium de exilio jubet revocari, ut quid de fide sentiret, exponeret. Qui cum de fide scriberet, miratus imperator, rursus eum ad Concilii examen remisit, rogans, ut si fides ejus probaretur, clementi erga eum judicio uterentur, si tamen episcopi ...

In hoc vince.
Labarum ... nomen ... ostenta ... habes ... & ... Julianus post ... abolevit.
Maxentio Tiberinis gurgitibus absumpto. Bap. Egn.
Valens occisus à Licinio.
Licinius contra Christianos.
Constantini crudelitas in filium, & uxorem, & nepotem, & amicos.
Leprosus fit & baptizatur.
Constantinopolis. Pons Danubii.
Helena.
Venus in loco crucifixionis.
O impietatem.
Arrius.
Arriani seditiosi.

Quatuor Cæsares.

jus Alexandri assensus accommodaretur. Cumque Alexandriam veniret, omne illius inceptum frustratum est. Interea dum hæc Alexandriæ agitarentur, Constantinus Republica bene ordinata, cum três filios suos, Constantinum & Constantem ac Constantium, & filium fratris sui Dalmatium cæsares fecisset, ægritudine captus est. Et cum filius eius Constantius, cui Orientis regnum decreverat, id obtineret, fecit ei testamentum, quod vocato ad se clam presbytero à sorore commendato dedit, præcipiens ei, ut nulli hoc, nisi Constantio daret. Quód cum ille faceret, post mortem imperatoris, etiam apud Constantium maximam familiaritatem obtinuit. Scribunt autem quidã, Constantinum Imperatorem in Arrianam hæresim incidisse, & ab Eusebio Nicomediensi episcopo rebaptizatum fuisse, quod Ecclesiastica historia non docet, quæ sub magna religione illum discessisse perhibet. Obijt autem in suburbana villa Nicomediæ, 11. kal. Iunij, anno vitæ 46. imperij 31. sepultusque est in Bizantio in basilica Apostolorum.

Constantinus Arrianus.

ANNI CONSTANTINI.

HVius anno primo Maxentius Herculij filius Augustus appellatur. Anno domini 312. Maximianus apud Massiliam turpiter occiditur. Anno domini 313. Quirinus Scesianus episcopus gloriose passus est, manuali mola ad collum alligata, è ponte præcipitatus in flumen, diutissimè supernatavit, & cum expectantibus colloquutus, ne sui exemplo terrerentur, vix orans ut mergeretur obtinuit. Anno domini 314. Sylvester papa 34. ordinatur, sedensque annis 22. menses 10 migravit 2. kal. Ian. Anno domini 315. Constantinus Maxentio bellum infert. Anno domini 316. Petrus Alexandrinus episcopus martyrizatur. Anno domini 317. Aclullas Alexandriæ ordinatur episcopus 17. Hierosolymis ordinatur Macharius 39. Maxentius interijt. Anno domini 318. Anno domini 319. Diocletianus moritur. Anno domini 320. Licinius persecutionem movet in Christianos. Anno domini 321. Anno domini 322. Anno domini 323. Licinius occiditur. Alexander ordinatur Alexandriæ episcopus 18. Anno domini 324. Anno domini 325. Anno domini 326. Anno domini 327. Cõciliũ 300. episcoporũ in Nicea cõgregatur. Ann. dni. 328. An. dni. 329. Crux domini ab Helena invenitur. Anno domini 330. Hucusque historias scribit Eusebius, exin Hieronymus. Anno domini 331. Antiochiæ ordinatur Vitalis 20. post quem Philogonus 21. dehinc Paulinus 22. post hunc Eustachius: quo ob fidem exiliato, successerunt hæretici episcopi numero 11. Anno domini 332. Anno domini 333. Iuvencus presbyter Hispanus Evangelia versibus composuit. Anno domini 334. Constantinus Bizantium urbem reparavit, & ex nomine suo Constantinopolim vocavit. Athanasius Alexandriæ ordinatur episcopus 19. Anno domini 335. Anno domini 336. Anno domini 337. Anno domini 338. Marcus papa 35. sedit menses 8. requievitque Non. Octob. Anno domini 339. Iulius papa 36. sedit annis 16. obijt 2. Idus April. Anno domini 340. Constantia soror Constantini, uxor Licinij moriens, Arrianũ quendã presbyterũ fratri cõmẽdat. Constantinus imperator dũ bellũ molitur adversum Persas, qui Mesopotamiã infestabant, egrediens Constantinopoli, iuxta Nicomediam moritur.

Petrus Alexandrinus martyr.

Hucusque Eusebius, exin Hieronymus.

Iuvencus Poeta Evangelicus.

ANNI CONSTANTII.

ANno Dominicæ incarnationis, 341. urbis conditæ millesimo 92. Constantius filius Constantini 35. ab Augusto imperium adeptus, 23 annis cum fratribus suis Constantino & Constante regnavit. Fuit etiam inter successores Constantini, Dalmatius filius fratris sui Dalmatij, quem ipse Constantinus in consortium regni adoptavit. Hi singuli singulas partes regendas ab ipso Constantino acceperunt Constantinus cuncta trans Alpes, Constans Italiam & Illyricum & Africam, Constantius Asiam & Orientem, Dalmatius Thraciam, Macedoniam, & Achajam. Verũ Dalmatius prosperrima indole, & patruo haud dissimilis, non multo post à militibus occisus est, Constantio patrueli suo sinente potius quam iubente. Post hæc inter Constantinum & Constantem discordia exorta est, propter Italiam & Aphricam. Constantinus itaq; dum nititur partes fratris junioris invadere, bellum movit contra eum: sed dũ inconsultius apud Aquilejam prælium aggressus est, à Constantis militibus est interfectus, & in fluvium, cui nomen est Alsa, non longe ab Aquileja est projectus; sicq; Romani imperij principatus, Occidentaliũ quidẽ partium ad Constantẽ, Orientalium vero pervenit ad Constantium. Igitur Constantis imperiũ aliquandiu strenuum fuit & iustum: deinde cum pravioribus uteretur amicis, intolerabilis provincialibus, & militibus factus est injocundus. Vnde dũ circa Gallias venandi cupiditate, per sylvas & saltus erraret, autore Magnentio quodã regni avido, à militibus occisus est, anno ætatis 30 imperii 17. tribus autem Cæsar fuit. Cujus regnum Magnentius invasit, & Decentium consanguineum suum, sive ut quidam volunt, fratrem suũ Cæsarem fecit. Constantius veró Gallum patruelem suum cæsarem fecit: nomenq; suum ei imponens, eum in Antiochiam Syriæ misit, ut ibi habitans, partes illas custodiret. quem tamen postea iussit occidi. Posthæc Constantius Magnentio bellum intulit, factaq; congressione, Magnentius solus fugit Lugdunum, ibiq; coarctatus, gladium occulte à parte parietis accepit. sicque perfossus interijt, anno ætatis prope quinquagesimo, imperij 3. Cujus morte audita, Decentius laqueo fascia cõposito, vitã finivit. Acta sunt hæc anno imperij Constantij 6. Eo tẽpore Romano imperio Cõstantius sol[9] princeps & augustus præfuit, vir egregiæ trãquillitatis, nimiũ familiarib credens & amicis: uxorũ amori deditus erat, quib[9] cõtẽtus, nulla trãsversa libidine aut injusta se polluebat. Ex omnib[9] tamẽ uxoribus

Constantius.

Constantinus, Constans, Dalmatius.

Alsa fluvius Aquileiam Coloniam defluit Plin. lib. 3. c. 18. Et Alsa quæ mediam interfluit Alsatiam, olim Ellus, nunc Illa.

Magnentius, Decentius.

Constantii dotes.

ribus quas plures habebat, Eusebiam præcipue diligebat: cujus etiam suasu Julianum fratrem Galli cæsarem faciens, in consortium regni assumebat. Post hæc, antiquo hoste paci Ecclesiæ semper invidente, Arrius, suiq; sequaces, familiaritatis locum apud Constantium acceperunt, qui eum in erroris sui consortium declinaverunt. Unde impietas Arriana Constantii fulta præsidio, exiliis, carceribus & variis afflictionum modis primo Athanasium, deinde omnes non suæ partis episcopos persecuta est. Constantius vero inter hæc bellum Parthis præparans, cum audisset Julianũ ad imperium inhiare, Parthica expeditione relicta, rediit, & inter Ciliciam & Cappadociam febri acerrima, quam indignatio augebat, obiit, anno ætatis 45. imperii 23. *πολύγαμος* *Arriani abusi Constantio.* *Indignatio febrim auget.*

PRimo Constantii anno, Jacobus Nisibenus episcopus agnoscitur, cujus precibus sæpe urbs discrimine liberata est. Anno dn. 342. Anno dn. 343. Constantinus fratri bellum inferens, occiditur juxta Aquilejam. Anno dn. 344. Anno domini 345. Maximinus Trevirorum Episcopus clarus habetur, à quo Athanasius Alexandriæ episcopus à Cõstante profugus honorifice susceptus est. Anno domini 346. Anno domini 347. Anno domini 348. Anno domini 349. Athanasius episcopus ad Constantis literas regressus est Alexandriam. Anno domini 350. Anno domini 351. Anno domini 352. Anno domini 353. Constans haud longe ab Hispania interficitur, anno ætatis 30. Anno domini 354. Gallus Constantii patruelis cæsar factus est. Anno domini 355. Liberius papa 37. ordinatur. Quo ab hæreticis ob fidem catholicam in exilium truso, diaconus ejus Fœlix 38. in sacerdotium substituitur. Qui cum Constantium vinceret esse hæreticum, ab eo post annum dejectus est, & ut quidã dicunt, capite truncat⁹ est, 4. kal. Aug. Liberius vero exilii tædio victus, hæresi subscripsit, Romamq; quasi victor intravit. Anno domini 356 Victorinus Rhetor, & Donatus grammaticus, Romæ insignes habentur. Anno domini 357. Julianus à Constantio cæsar efficitur. Anno domini 358. Eusebius Vercellensis episcopus, & Dionysius Mediolanensis, & Lucifer Caralitanus exiliantur. Anno domini 359. Antonius abbas migravit anno ætatis 105. Anno domini 360. Ossa Andreæ Apostoli, & Lucæ Evangelistæ & Timothei, Constantinopolim allata sunt. Anno domini 361 Paulinus Trevirorum episcopus in exilio obiit. Hylarius Pictaviensis episcopus Arrianorum instinctu à Constantio in Frigiam exiliatus, cum Dionysio Mediolanensi, & Eusebio Vercellensi, quarto exilii anno, cum librum de fide Constantio porrexisset, redire permissus est. Anno domini 362. Anno domini 363. Constantius moritur, anno ætatis suæ quadragesimo quinto. *Paulinus Trevir.* *Hylarius.*

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, 364. urbis conditæ millesimo 115. Claudius Julianus jam cæsar 36. ab Augusto imperium accepit, & annos duos & octo menses regnavit. De cujus genere ac disciplina, & quomodo apostataverit, vel qualiter ad regnum pervenerit, pauca dicenda sunt. Constantinus Magnus, qui Constantinopolim fecit, duos ex eodem patre, sed non ex eadem matre habuit Germanos, Constantium, & Dalmatium. Quorum senior Constantius duos habuit natos, Gallum, & Julianum. Dalmatius vero Dalmatium, quem Constantinus, ut prædictum est, hæredem regni cum filiis suis reliquit. Quẽ cũ post mortem Constantini milites peremissent, Gallus quoque & Julianus pene cum Dalmatio periculum mortis sustinuerant, nisi Gallum quidem ægritudo quæ inevitabilis putabatur, liberasset, Julianum vero ætas infantilis: erat enim annorum 8. Cumque ab eis furor imperatorum quievisset, Gallus circa Ephesum apud doctores erat, ubi etiam à progenitoribus possessiones habebat. Porro Julianus crescens, in auditoriis Constantinopolitanæ urbis exercebatur, in basilica ubi doctores erant, habitu privato procedens, habebatque pædagogum Eunuchum, nomine Mardonium, præceptorem grammaticum Nicomedem Laconensem, rhetoricam vero legebat apud Eubolum sophistam, magistrum Basilii postea episcopi. Erat autem Julianus ab initio Christianus. Cumque in lectione proficeret, & fama per populum volitaret, quod etiam publicam rem gubernare posset, æstuationes induxit imperatori Constantio. Quamobrem amovit eum urbe regia, misitque Nicomediam, præcipiens ei, ne conveniret Libanium sophistam Syrũ, quasi pro eo quod Paganus esset, ille tamen librorum ejus lectionibus utebatur. Cumq; proficeret in rethorica, supervenit Nicomediã Maximus philosophus, non ille Bizantius pater Euclidis, sed Ephesius, quem postea quasi artes magicas exercentem, Valentinianus imperator jussit occidi. Non ob aliam causam venit Nicomediam, nisi Juliani fama protractus. Apud quem dum Julianus verba philosophica prægustasset, cœpit etiam imperii cupidinem menti ejus immittere. Cumq; hæc non laterent aures imperatoris, Julianus inter spem metumq; constitutus, suspitionẽ celare volens, tonsus monachicam simulabat vitam, & latenter quidem exercebatur in philosophia, in manifesto autem sacros Christianorum legebat libros. Denique in ecclesia Nicomediæ lector est constitutus, & divinos codices populo audiẽte legebat, ut sub hoc habitu furorem declinaret imperatoris, nequaquã tamen à spe recedens quã mente conceperat, dicebatq; plurimis amicorum suorum, fœlicia fore tempora, quibus ipse rebus potiretur. Post paululũ vero perempto Gallo, repente Julianus fit suspectus imperatori, qui etiã eũ custodiri præcepit. Et dũ fuga lapsus fuisset, diversa loca circumeundo, salvatus est, vixq; sero uxor imperatoris Eusebia cælatũ inveniẽs, supplicavit imperatori, quatenus nil mali pateretur, sed potius *Claudius Julianus.* *Julianus ab initio Christianus.* *Tonsus monachicam vitam simulat.*

philoſophandum ad Athenas mitteretur. Ille autem deſiderio regni diſcurrens univerſum Helladam, vates quærebat reſponſa reddentes, conſulens ſi ad ſuum deſiderium perveniret, invenitq; virum qui ei deſiderata ſe dicere fateretur. Is eum perducens ad quendam locum idolorum, & intromittens eum in adytum, ſeductores dæmones evocavit: quibus apparentibus, terrore compulſus Julianus, in fronte ſua crucis formavit ſignaculum. Ad cujus aſpectum dæmones repente diſparuerũt. Pro qua re Magus cœpit culpare Julianum. At ille terrore ſe invaſum ſignificans, crucis ſe dixit obſtupuiſſe virtutem, quia videntes eam dæmones evanuerunt. Porrò Magus: Non ſuſpiceris, inquit, hoc, ô bone vir, quod timuerint, ſed abominati potius hoc abſceſſerunt. Et ita capiens miſerum, odio Chriſtiani ſignaculi replevit Julianum. Poſt hæc igitur evocavit Conſtantius Julianum, & conſtituit eum Cæſarem, dans ei conjugem Helenam ſororem ſuam, miſitque eum contra Barbaros ad Gallias. Vbi dum civitatem quandam fuiſſet ingreſſus, corona laurea, quibus ſolent civitates ornari inter columnas pendens, rupto fune, ſuper caput ejus decidit, eumque aptiſſimè coronavit. Quo viſo, cuncti clamaverunt, hoc fore ſignum imperij. Ille autem viriliter contra Barbaros agens, nobilem eorum regem Nodomarium cepit, & Conſtantio miſit, itemq; cum Alemannis apud Rhenum fluvium reſidentibus dimicans, potentiſſimum regem eorum Badomarium cepit, claraque victoria decoratus, dum mediocritate vitæ atq; manſuetudine militibus gratus eſſet, ab eis appellatus eſt Auguſtus. Cumq; corona deeſſet imperialis, unus ſigna portantium, torquem quam habebat in collo ſumens, Juliani capiti circumpoſuit. Hocq; modo Julianus imperator eſt factus. Quo facto, nil jam de Conſtantio cogitans, judices ab illo factos, honoribus mulcebat, & illius nomini invidiam ſuſcitabat. Igitur repente religione mutata, cum à ſuis Chriſtianus eſſe putaretur, ſemetipſum pontificem nominavit: & veniens ad templa Paganorum, ſacrificabat, ſubjectisq; talia colere ſuadebat, & Chriſtianum baptiſma ſacrificijs & invocationibus, & ſanguinis immolatione ablui ſtudebat. Cumq; Conſtantius propter bellum Perſicum Antiochiæ moraretur, ſperans Julianus, quod ſine bello poſſet Illyricum detinere, venit illuc, dicens, ſe velle Conſtantio ſatisfacere: quaſi non ſponte, ſed coactus à militibus, inſulas imperii ſuſcepiſſet. Cujus adventũ audiens Conſtantius, relicto bello, Conſtantinopolim venit: ſed in ipſo itinere, ut prædictum eſt, interiit. Quo defuncto, Julianus jam Thracas habebat, & non multo poſt Conſtantinopolim veniens, appellatus eſt Auguſtus. Mox cœpit cogitare, qualiter ſibi populũ cõplacaret, ejusq. favorem acquireret, quod hac arte fecit. Bene ſciebat Conſtantium ab omnibus orthodoxis odio haberi, ob quam rem ab Eccleſiis videbantur expulſi, & epiſcopi confiſcati, exilioque directi. Simul etiam noverat Paganos fuiſſe contriſtatos pro ſacrificiorum prohibitione, & deſiderare tempus, quo eorum aperirentur templa. Artificioſo itaque velamine apud utroſque ſe commendans, primum quidem crudelitati Conſtantij circa ſubjectos derogabat, eamque coram omni populo redarguens, iuſſit epiſcopos exilio deportatos revocari, & confiſcatas eorum ſubſtantias reddi. Templa quoque Paganorum, veluti ſibi neceſſariorum, præcepit aperiri: & multa talia agens, utriſque ſe conciliabat, præcipue tamen Paganis occulte favebat. Igitur dudum ſtudens paganitatem in omni ditione ſua dilatari, & Chriſtianitatem exterminari. Primum quidem Galileorum filios (ſic enim ſalvatoris noſtri cultores appellabat) præcepit haud Poetarum & Rhetorum atque Philoſophorum legere diſciplinas, propriis inquiens pennis ſecundum proverbium vulneramur, ex noſtris enim armati conſcriptionibus, contra nos bella ſuſcipiunt. Et templa quidem erant aperta, & ſacrificia paganorum per civitates ſecundũ voluntatem illius procedebant. Inter hæc igitur Perſæ audientes mortem Conſtantij, rebellare ceperunt, & fines Romanorum invaſerunt. Contra quos Julianus profectionem inſtituens, in ipſo bello divinitus interẽptus eſt. De cujus interfectione, diverſi diverſa ſenciũt. Quidã nãq; dicunt eũ à quodam transfuga per ſolitudinem tribus diebus ductum, inſidias incidiſſe, & à Perſis undique circumventũ à quodam ex his conto percuſſum eſſe, relatumq; in tabernaculum, paulatim ſanguine vacuatum defeciſſe. Quidam verò dicunt jaculum repentè delatum, diſcurrens per brachium in latus ejus merſum fuiſſe, alii unum paſtorem Hiſmahelitarum, alii milites fame & itinere fatigatos eum interemiſſe, alii quendam inviſibilium hoc feciſſe. Sed ſive homo, ſive angelus fuerit, manifeſtum eſt, quia divinis iuſſionibus miniſtravit. Calliſtus autem, qui inter familiares ejus militabat, & heroico verſu ejus conſcripſit hiſtoriam, ait, eum à dæmone fuiſſe vulneratũ. Libanius verò ſophiſta Syrus, inter cætera quæ de ejus vita ſcribit, in fine libri ſic ait: O dæmonum alumne, dæmonumq; diſcipule, & dæmonum obſervator Juliane. Nos autem in libro vitæ ſanctæ Baſilii Cæſarienſis Epiſcopi certum legimus, orante & jejunante eodem Baſilio cum populo ſuo, quibus ad Perſicum bellum pergens, mala minatus eſt, iuſſu ſanctæ Dei genitricis Mariæ, per Mercurium martyrem in eadem civitate quieſcentem, ipſum eſſe peremptum. Fertur autẽ manũ ſuã ſanguine impleviſſe, & in aerẽ ſparſiſſe, & ita dixiſſe νενίκηκας γαλιλαῖε, Viciſti Galilæe, viciſti. Interiit autem anno imperii ſui tertio, ſeptimo vero, ex quo Cæſar à Conſtantio factus eſt, vitæ autem 31. Poſt cujus mortem ejus magicæ artes inventæ ſunt. Carræ nãq; civitas eſt, hactenus impietatis ejus reliquias habens, per hanc iter agens, quoniam per Edeſſam propter piẽ religionis cultum tranſire noluerat, in templum, quod à paganis colitur, eſt ingreſſus. Vbi cũ quædam cum ſuis conſortibus ſacrilegia celebraſſet, januas & clauſtra

Conſulit idola.

Frontem cruce ſignat territus.

Iulianus conſtituitur cæſar.

Signum imperii.

Am. Marcell. lib. 16. ſcribit Alemannorum reges Chonodomarius, & Veſtralpus, Vrius, Vſicinus &c

Magna Alamannorum copia apud Argentoratum oppidum Galliarum à cæſare Iuliano oppreſſa. Hieron.

Hiſt. Eccl. Trip. lib. 6. cap. 2.

Ambit populi favorem.

Chriſtiani Galilæorum filii.

Sententiæ de morte Iuliani.

Calliſti hiſtoria.

Lege hæc ad Analogiam fidei.

claustra disposuit, & quosdam ibi milites observare præcepit, ut intra hoc nullus accederet, donec ipse rediret. Quo defuncto, ingredientes in templū, invenerunt mira Principis simulachra, ejusq; sapientiā & famosissimā pietatē. Viderunt enim mulierem à capillis suspensam, extensas manus habentem, cujus uterum aperuerat, ut Persarum victoriam in ejus jecore inspiceret. Hoc ergo scelus in Carris inventum est. Verū in Antiochia plurimas arcas in palatio humanis ajunt capitibus plenas fuisse repertas, & innumera in puteis demersa corpora mortuorum. In qua urbe dum ejus nunciatus fuisset interitus, publicam cuncti habuere festivitatē, cōmuniter omnes clamantes, Maxime fatue, ubi sunt vaticinia tua? Vicit Deus, & Christus ejus. Fuit aūt hic liberalibus disciplinis apprime eruditus, facundia ingenti, memoria tenacissima atq; amplissima, corpore validus, sed brevis, barba prolixa, oculis discurrentibus, & huc illucque directis, audax plus quam imperatorem decet, cultor idolorum superstitiosus, religionis Christianæ insectator studiosus.

ANNI JULIANI APOSTATÆ.

JUlianus itaq; Imperator factus, ad idolorum culturam se transtulit, blandaq́; persecutione Christianos primum seducere tentavit, illiciens potius quàm impellens ad sacrificandum, unde multi decepti sunt.

Anno Domini 365. Pagani apud Sebestiam Palestinæ urbem sepulchrum sancti Johannis Baptistæ invadunt, ossa per agros spargunt, eademq; rursus collecta & cremata, latius dispergunt, sed quidam Monachi ex Hierosolymis intermixti, colligentes quæ potuerunt colligere, ad patrem suum Philippum pertulere. Ille supra se hæc ducens, ad Athanasium per Diaconum Julianum misit Alexandriam. Quæ ille paucis arbitris, sub cavato sacrarii pariete inclusa, prophetico spiritu posteræ generationi conservavit profutura. Cujus præsagium sub Theodosio per Theophilum Episcopū completum est, qui destructo Serapis sepulchro, sancti Johannis ibidem consecravit Ecclesiam. Athanasius Alexandriā rediit. Impius Jovianus ad bellum profectus Persicū, divino percutitur iudicio, mense 8. anni 3. imperii sui, sed mox altera die absq; omni dilatione Jovian⁹ coronatur à militibus.

ANNI JOVIANI.

ANno Dominicæ incarnationis 366. ab urbe condita, millesimo 117. Jovianus ab Augusto 41. imperium suscepit, & menses 8. regnavit, genitus patre Barroniano, incola provinciæ Pannoniæ. Cujus pater cum liberos crebro amitteret, per somnium ei dictum est, ut eum qui instante partu edendus foret, Jovianum diceret. Fuit autem insignis corpore, lætus ingenio, studiosus in literis, fortis viribus, χιλίαρχος, id est millenarius illo tempore quo Julianus legem militibus proposuerat, ut aut sacrificarent, aut militia cederent. Qui cingulum magis elegit, quam Imperatoris præceptis obedire, sed Julianus tunc propter belli necessitatem inter milites eū habebat. Qui cum violenter à militibus ad imperiū traheretur, clamabat se nolle paganis hominibus imperare, cum ipse Christianus esset. Cūq; omniū vox cōmuniter proclamaret, se quoq; Christianos esse, suscepit imperiū. Dein cū Constantinopolim festinaret, venit ad prædiū Dadastana, inter Galatiā & Bithyniā, ubi tēpore hyemis languore cōstrictus, cū in novo cubiculo recubaret, calore prunarū, & nidore parietum nuper calce illitorum, suffocatus obiit 8. mense imperii, anno vitæ 33. 13. kalen. Septembr. *Jovianus.*

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 367. urbis conditæ, millesimo 118. Valentinianus 42. ab Augusto Imperator appellatus est, vir optimus, & apice principali dignissimus, & regnavit annis 11. *Hist Trip. li. 7. ca. 7. Valentinianus Funarius.*

Iste fuit Pannonius genere de Cibala civitate, cujus pater Gratianus mediocri stirpe ortus, Funarius est appellatus, eo quod quadam die venalem funem portanti, quinq; milites nequiverunt extorquere. Quo merito ascitus in militiam, usq; ad præfecturæ prætorianæ dignitatem ascendit. Ob cujus commendationem apud milites, Valentiniano resistenti, oblatum est imperium. Qui cū sub Juliano apostata, scutariorum tribunus esset, & integram fidem haberet, & Julianus quadam die templum fortunæ ingrederetur, ministri templi ex utraq; parte januarum stantes, aspersione aquæ, sicut ipsi dicebant, ingredientes purgabant. Tunc Valentinianus præcedens Imperatorem, ut aspersionis guttam sua vidit in clamyde, indignatus, pugno percussit templi ministrū, dicens se maculari potius quam purgari. Quod respiciens Imperator, iussit eum trudi in custodiā, dicens: Aut sacrificet, aut militia excedat. Qui mox spontè discessit. Nec mora, Juliano interfecto, Jovianoq; mortuo, in loco persequutoris sui suscepit imperium. Cumq; Constantinopolim pervenisset, post 30. dies imperii sui, fratrem Valentem in communionem regni assumpsit, largiens ei partes Orientales, sibi retentans Occidentales. Cumq; jam annum tertium cum fratre ageret, Gratianum filium suū necdum plene puberem, hortatu socrus & uxoris suæ Serenæ, Augustū creavit. Habuit autem & alium filium parvulum Valentinianum, de alia uxore Justina, quem vivente Serena, nec tamen abjecta, hoc modo duxisse probatur. Justus Justinæ pater cum esset Piceni judex temporibus Constātij, vidit in somnis quod in dextro femore Imperialem purpuram genuisset. Quæ visio, cum ad Constantii aures pervenisset, metuens ne Imperator ex eo nasceretur, mittens occidit Justum. Cujus filia Justina virgo permanens, cum perveniret ad Serenæ notitiam, amabatur ab ea, ita ut *Valens.* *Gratianus.* *Valentinianus iunior.*

Lex Valentiniani, de duabus uxoribus ducendis.

Vide hist. Tri. lib. 8. cap. 11.

Ambrosius Mediolanensis Episcopus eligitur

Φράγκοι γεγενημένοι Suidas.

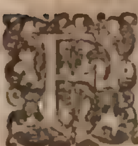
etiam balneis cum ea uteretur, ejusq; pulchritudine obligata, & amore capta, diceret Imperatori, quod Justina sic speciosa esset, ut etiā ipsam deceret uxorē Imperatoris esse. Quo sermone cōcepto, Valentinianus Justinā ducere tractans uxorem, non tamē Serena abjecta, legem proposuit publice per civitates, ut omnes qui voluissent, impunè bina matrimonia susciperēt. Nā ideo populosas fore gentes dicebat, quia hoc apud eas solenne esset. Qua lege proposita, ipse Justinā duxit uxorem ex qua natus est ei Valentinianus & tres filiæ: Justa, Grata, & Galla. Quarū duæ in virginitate permanserunt, Gallam vero Theodosius major duxit uxorem, ex qua, Placidia filia ejus noscitur esse progenita. Nā Archadiū & Honoriū ex Placilla priori conjuge habuit. Auxentio itaq; Arriano Mediolanensi Episcopo defuncto, Ambrosius præsidatū urbis agens, necdū baptizatus, communi civium consensu episcopus eligitur, jubenteq; Valentiniano baptizatur, & tanquā dignus in episcopatum ordinatur. Multa itaq; prælia Valentinianus cū diversis gentibus commisit, inter quas & Alani rebellaverunt Romanis. Contra quos cum Valentinianus Romanum direxisset exercitum, plurimi ex eis occisi sunt, reliqui vero Mæotidas paludes intraverunt. Tunc Valentinianus dixit exercitibus suis, q͂ si qui ex eis Mæotidas paludes intrarent, & Alanos inde propulsarent, per decē annos absq; tributo eos permitteret. Tunc quidam de Sicambria ingressi, pugnaverunt contra Alanos, factaq; victoria, ejecerunt eos. Quo facto, Valentinianus appellavit eos Attica lingua Francos, hoc est feroces & duros ac fortes. Cujus gentis quia se obtulit mentio, regumq; ejus in libris sanctorum sæpe fit cōmemoratio, licet facere videar digressionem, pro rerum tamen notitia, repetita ejusdem generis origine, quàm brevius potero, regum ejus describam successionem.

DE ORIGINE FRANCORUM,
egressio Authoris.

Hac lege cum indicio, & de origine nobilissima gētis habes in 1. lib verum Germanicarum Beati Rhenani.

Sicambri.

Remissio tributorum per annos decem.

Francorum gentis, exordia de antiqua Trojanorum prodiere prosapia. Nam eo tempore, quo post excidium Trojæ, Æneas Italiam venit, quidam ex eisdem Trojanis similí modo profugi circa Mæotidas paludes applicuerunt, ibiq; consid̄entes, terminos suos usq; in Pannoniam dilataverunt. Construxerunt autem civitatem Sicambriam, ibiq; per multos habitantes annos, in populum multum creverunt, & Sicambri primum dicti sunt. Hi pro eo quod Alanos, ut dictum est, de Mæotida palude expulerunt, Franci à Valentiniano vocati sunt, & pro hac victoria per decennium remissione tributorum donati sunt. Decennio vero peracto, misit Valentinianus ad eos quendam ducem pro exigendis tributis. Sed illi ut erant feroces, tributis ulterius subjacere dedignati sunt, missosq; ad se interfecerunt. Fuerunt autem tūc Principes inter eos antiquorum vocabulorum præferentes insignia, Priamus & Antenor. Audiens itaque Imperator eorum factionem, nimis iratus, jussit omnem Romanum exercitum, cum pluribus exteris gentibus pugnare contra eos. Pugna commissa, cum ex utraque parte multi caderent, tandem Franci multitudinem tantam sustinere non valentes, fugerunt, ibiq; mortuus est Priamus rex eorum. Egressi autem de Sicambria, venerunt in terrā Germaniæ, ad gentem scilicet Romanis infestissimam, habitaveruntq; aliquanto tempore in Thuringia, cum Marcomede filio Priami, & Sunnone filio Antenoris. Omnes autem populi ex illa parte Rheni habitantes, Germani dicti sunt, quia corpora magna habebant, & fortissimi semper & indomiti erant. Inter hæc defuncto Sunnone, Franci habuerunt consilium inter se, ut unum regem haberent, sicut & gentes cæteræ. Acceptoq; consilio à Marcomero, Faramundum ipsius filium regem constituere, & ex eo tempore leges habere cœperunt, quas gentiles eorum consiliarii Vuisogastaldus & Silegast fecerunt, à quo Salegast, etiam lex Salica inventa dicitur & nominata. Erant autem Franci Pagani.

Priamus rex Frācorum moritur.

Germani.

Faramundus fit rex.

Lex Salica.

Franci nunc Salicam legem nunc Romanam, nunc Gumbetam pra ferebant. Vuisogast & Sylegast. Sagast, Vuindigast, quatuor gentis suæ proceres legem Salicam dictaverunt. Vide Sigebertum.

Clodius rex.

Leudunum.

Carbonaria sylva

Franci.

Francigenæ.

Meroveus rex

Ægidius Romanus.

Deniq; mortuo Faramundo, Clodius filius ejus Crinitus successit, à quo Francorū reges Criniti appellati sunt. Ultra Rhenū vero usq; ad Ligerim fluvium habitabant Romani, ultra Ligerim aūt dominabantur Gothi, Burgundiones vero habitabant juxta Rhodanū, ubi postea facta est civitas Leudunū. Franci itaq; de Thuringia Rhenū transgressi, Romanos qui tunc temporis per suos magistratus Galliæ imperabant, bello adorsi sunt, & usq; in Carbonariam silvam fugant, fundunt, occidunt, sicque illatam sibi à Romanis injuriam acriter vindicant. Ingressi autem Tornacum & Camaracum civitates Galliæ, primo universa maritima quæ inter Scaldum & Sunnam fluvios jacent, violenter obtinent, sicque paulatim progredientes & regredientes, Suessonam, Aureliam, & Agrippinam, ac Treverim, postremo omnem Galliam, sive Germaniam, ab Aquitania usque Bavariam sibi subjungant. Et hi quidem qui Teutonicis commixti sunt, proprio vocabulo Franci, qui autem per connubia à Gallis sunt progeniti Francigenæ sunt appellati. Clodius itaq; cum regnaret annis 20. mortuus est, cui successit Meroveus, à quo reges Francorum Merovingi nominati sunt. Quo mortuo, filius ejus Hildericus suscepit regnum, Quem luxuriose viventem, & cum filiabus populi fornicantem, interficere nolentes, abjecerunt: & Ægidium quendam Romanum super se posuerunt. Sed post annos octo pœnitentes super hac re, Hildericum revocaverunt, factusque est rex virtute magnus super omnes priores Francorum reges. Agrippinam quippe civitatem temporibus ejus occisis à parte Ægidii multis Romanis, Franci ceperunt, eamq; Coloniam

loniam appellaverunt, Treverim quoque appræhenderunt, & incenderunt, totamque illam terram vastaverunt.

Mortuo aũt Ægidio Siagrius filius ejus successit in locũ ejus, seditq; in Suessionum civitate, ubi sedes regni erat. Sed Hilpericus cum exercitu superveniens, omnem terram prædatus est, & Aurelianensem, & Andegavensem civitatem regno suo adjecit. Qui cum regnaret annis 24. mortuus est, & Clodoveus filius eius regnum accepit. Hic cum Siagrio bellum commisit, fugientemq; ad Alaricum regem Gothorum, missa legatione reposcit, & redditum interfecit, totumq; regnum ejus sibi subijciens, Romanos in tantum delevit, ut nulla eorum vestigia hoc die reperiantur in Gallia. Accepit autem uxorem, neptem Gundebaudi regis Burgundionum, nomine Gotehildam. Gundebaudus itaq; rex Burgundionum, quatuor filius habuit, Gundebaudum scilicet patrem Sigismundi & Gothemari, Hilpericum patrem Gotchildæ, Gotegiselum, & Gotemarum. Mortuo autem Gundebaudo seniore, Gundebaudus junior occidit fratrem suum Hilpericum, & uxorẽ illius ligato ad collum ejus saxo, in aquam mergi præcepit, alios verò duos fratres in exilium misit. Gundebaudus autem, dum neptem suam Gotehuldam Hilperici filiam secum haberet, & legati Clodovei regis illuc forte directi, eã videntes, pulchritudinẽ ejus apud dominũ suũ laudarent, misso Aureliano quodã honorato suo, accepit eũ Clodoveus uxorem puellã Christianã. Quæ cũ ei Christum sæpe prædicaret, illeq; credere abnueret, 15. anno regni sui suscipiens bellũ cõtra Alemannos, cum penè vinceretur, hortatu Aureliani se crediturum spopondit, si Dei adjutorio Alemannos vinceret, moxq; & illos superavit, & omnem terram eorum sibi subjugavit, ac deinde per sanctum Remigium Remorũ Episcopum instructus, cum omni gente sua est baptizatus. Post hæc abiit in Pictaviensem civitatem ubi rex Alaricus habitabat, pugnansq; cum eo interfecit eum 12 anno ejusdem Alarici. Amalaricus vero filius Alarici fugiens in Hispaniam, regnum patris sui postea sagaciter recepit. Anno quinto post hanc victoriam mortuus est Clodoveus in pace, anno regni sui 30. à transitu vero sancti Martini 112. Habebat autem filios 4. idem rex Clodoveus, Clodomirem, Theodericum, Hildebertũ, & Clotharium. Hi regnum ejus inter se diviserunt æqualiter, & elevati sunt in magna potentia. Theodericus vero tunc habebat filium nomine Theodebertum strenuum & utilem. Amalaricus quoque filius Alarici regis Gothorum, sororem illorum nomine Ruothildam petiit in conjugiũ, quam illi nõ negantes, cum magna gloria ei dederunt. Sed cum ille velut Arrianus eam postea indigne tractaret, mittens illa nunciũ de Hispania ad fratrẽ suum Hildebertũ in Arverna civitate sedentem, iniurias suas ei conquesta est. Vnde ille iratus, cum magno exercitu Hispaniam tetendit, occisoq; Amalarico, sororẽ sua cũ magnis thesauris abstulit, q tamẽ languore prævẽta, in ipso est itinere mortua.

Hildericus rex Siagrius.
Hilpericus.
Gũdebaudus rex Burgundionum.
Ludovicus rex, dictus Gallis Clodoveus.
Clodoveus ducit puellam Christianam in uxorem.
Hoc bello cecidit universa gloria et libertas Alemannorum, nec destitit victor Ludovicus rex, donec partim ferro, partim servitute, totam Alemannorũ gentem perdomuisset.
Remigius baptizat Clodoveum, qui hanc victoriam superis acceptam fert.

In illis diebus Gotehild regina veniens Parisium, dixit ad filios suos. Non me pœnitet filii mei vos dulciter enutrisse, tantum injuriam meam indignamini, & mortem patris ac matris meæ vindicate. Qui mox ira commoti, cum exercitu magno Burgundiam pergunt, contra Sigismundum & Gotemarum filios Gundebaudi, qui patrem ac matrem Gotchildæ interfecit. Sigismundus rex Burgundionum illo in tempore ædificavit monasterium sancti Mauritii, sociorumq; ejus in loco Agauno, ubi & passi sunt. Collecto autem exercitu, Burgundiones exierunt obviam filiis Gotehildæ & Clodovei, sed commissa pugna, cæsi Burgundiones fugerunt. Sigismundus itaq; dum fugeret ad sanctos Agaunenses, consecutus est eum Clodomir, captumq; cum vxore & filiis, duxit in pagum Aurelianensem, & in carcerẽ misit, & postea interfectos in puteum projecit, in loco qui dicitur columnabicus. Post hæc iterũ collecto exercitu, Clodomir in Burgundiã perrexit, contra Gotemarũ, iterũq; repugnãtẽ, sed fugientẽ, dũ persequeretur & præcurreret equo velocissimo, ex adversa parte percuss⁹, corruit, & mortu⁹ est. Quod audiẽs Clothari⁹, Gũdeucã uxorẽ fratris sui accepit in cõjugiũ

Quatuor filii Clodovei.
Gotchildis regina
Sigismundus rex Burgundionum.

Theodericus autem rex, postquam regnavit annis 23. mortuus est, & Theodebertus filius ejus ei successit. Qui cum annis 14 regnaret, obiit, & Theodebaldus filius ejus illi successit. Quo post annos 7. defuncto, Clotharius patruus ejus regnum ipsius cũ thesauris multis accepit. Gotchildis aũt regina in elemosynas profluens, in summa abstinentia & sobrietate vitam duxit, & apud Turonicam vrbem plena dierum ad dominum migravit, & in basilica sancti Petri ad latus viri sui Clodovei sepulta est à filiis suis Hildiberto, & Clothario, ubi & beatissima Genofeva quiescit.

Clotarius regnat.
Gotchildis Eleemosinaria.

Clotharius autem rex de diversis uxoribus 7. habuit filios. De Ingunde regina Guntharium, Hildericum, Sigebertum, Guntrammum, Heribertum, & filiam Clodesindam, de Regingunda vero sorore Ingundis habuit Hilpericum. Per amorem enim Ingundis, eo q esset pulchra & decora, & ipse nimiũ esset luxuriosus, sororem ejus Regingundam accepit in conjugium. De Gusina quoq; accepit Gratianum. Qui cum esset decorus nimis & acerbus, ac callidus, patri rebellavit, sed captus & ad patrem adductus, in casa quadam incendi jussus est. Hildebertus vero frater Clotharii, apud Parisium diu ægrotans, mortuus est, cujus regnum & thesauros Clotharius rex assecutus est.

His etiam temporibus beatus Medardus Episcopus plenus virtutibus migravit ad Dominum, quem rex Clotharius in Suessione civitate cum magna gloria sepeliri fecit.

Medardus Episcopus.

Posthæc Clotharius rex febre correptus, obiit anno regni sui 51. regnũq; ejus quatuor filii ej⁹ inter se diviserũt, scil. Heribertus, Guntrãmus, Hilpericus, Sigibertus, accepitq; Heribertus regnum Hildiberti patrui sui, sedẽq; constituit Parisiis. Gunttammus autẽ regnũ Clodomiris accipiens, Aureli-

Sedes 4. { Parisii. Aurelia. Suessiona. Metis.

anis sedem constituit. Hilpericus vero regnum patris sui Clotharii possidens, Successionis sedem posuit. Sigibertus autem regnum Theoderici, scilicet Austrasiam sortitus, apud Metesem civitatẽ regni sedem locavit.

Ex quibus Guntrammus rex pacificus, & omni bonitate laudabilis erat, vitamq; in conversatione sancta ducebat, cujus unum factum mirabile huic operi placet inserere. Quodam tempore dũ venatum iret, omnes socii ejus per sylvam discurrentes, illum solum cum uno tantum sibi fidelissimo dimiserunt, juxta rivulum quendam. Quem cum gravis somnus urgeret, caput suũ in illius fidelis sui sinum posuit, & dormivit. Cum subito vidit ille, in cujus sinu dormiebat, quasi parvum animal de ore regis exire, & ad rivũ tendere, multoq; nisu tentare, si quo modo posset transire. Cũq; transitus copiam non inteeveniret, ille qui hoc vidit, gladium suum de vagina eduxit, rivoque superponens, illud transire fecit. Transiens autem rivum, non longe inde in foramen unum montis juxta positi, intravit: reversumq; per eandẽ viam, post horam unam in os regis rursus introivit. Qui mox evigilans, magnam visionem se vidisse narravit, dixitq; sibi apparuisse in somnis, quod iter agens ad quendam fluvium magnum veniret, quem per ferreum pontem transiret, veniensq; sub montem quendam multum ibi aurum videret. Quod cum illi fideli suo narraret, illeq; vicissim sibi omnia quæ gesta sunt, intimaret: ad locũ illum accesserunt, fodientesq; multa pondera auri, antiquitus ibi reconditi, invenerunt, de quo auro rex idem postea ciborium magnum fieri, diversisque gemmis exornari pręcipiens, voluit illud Hierosolymã ad sepulchrũ Domini mittere, sed cũ hoc perficere nõ posset, jussit illud poni supra corpus beati Marcelli martyris in Cabillona civitate sepulti, diciturque aliud huic simile non inveniri.

Guntrammi regis visio.

Mons auri.

Hilpericus autem accepit uxorẽ Audevoram, quæ peperit ei tres filios, Theodebertũ, Meroveũ, & Clodoveum. Heribertus vero duxit Ingobergam. Quę cum haberet duas puellas nimis pulchras, cujusdam pauperis filias, rex in amorem earũ vehementer exarsit. Quas cũ regina odio haberet, rex iratus, eam abjecit, & unam ex illis in conjugium sumpsit, deinde alteram quoq; sibi copulavit. Pro qua re cũ S. Germanus, Parisiorum Episcopus, utrosq; excomunicaret, & rex hoc parvipendens, eã nõ dimitteret, percussa Dei judicio, mortua est, nec multo post rex ipse defunctus est. Porrò Sigibertus rex videns nequitiã fratris sui, dedignatus talia conjugia, legationem in Hispaniam misit, regisq; filiam Brunihildem petiit, & accepit puellam pulchrã & ingeniosam, Et quia Arrianę legi subjecta erat, in nomine sanctæ Trinitatis eam baptizari jubebat, ex qua filium Hildibertum suscipiebat.

Andevera Hilperici uxor.

Germanus episcopus excommunicat regem ob ductas duas sorores.

His temporibus S. Columbanus de Hibernia venit in Galliam, quem Sigibertus rex benigne suscepit. Hilpericus autem frater Sigiberti videns eum regali conjugio sublimatum, cum jam plures uxores haberet, sororem Brunihildis natu majorem, nomine Geltsundam in conjugium petiit, promittens per legatos omnes alias uxores se dimissurum. Qua desponsata & cum multis thesauris accepta, Fridegundis quędam ex uxoribus ejus plurimis, genere infima, sed speciosa & callida, hanc in stratu suo per noctem strangulavit, & priorem Andevoram consilio pessimo ab eo separavit, ipsaque in locum earum, quasi legitima successit.

Columbanus.

Periculum πολυγαμίας

Eo tempore Justinianus Imperator apud Constantinopolim obiit, Justinus vero imperium ambivit. Post hæc Hilpericus Theodebertũ filium suum ultra Ligerem in regnum fratris sui Sigiberti cũ exercitu direxit: qui mox Turonũ & Pictavim cæterasq; urbes invasit, ecclesias incendit, monasteria destruxit, clericos interfecit. Contra quem Sigibertus movens exercitũ, interfecit eum: Hilpericus vero cum uxore Fridegunda fugit in Turnacum, Sigibertus autem civitates quę ultra Parisiũ sunt accipiens, cũ Franci qui quondã Hildiberto seniori subditi erant, hunc vellent super se regẽ constituere, & Hilpericũ relinquere, fraudibus & consilio Fridegundis, quę nimiũ callida erat, interfectus, est anno regni sui 14. ætatis autẽ 40. Tunc Brunihildis cũ filiis suis apud Parisiũ sedebat: Gundoaldus autem dux, qui erat major domus, filiũ Sigiberti parvulum Hildibertũ furtim per noctem abstulit, & cum eo fugit, collectisque gentibus super quas pater ejus regnaverat, regẽ illũ constituit.

Theodeberti Crudelitas.

Tẽpore illo beatus Germanus Parisiorũ episcopus plenus virtutibus magnis migravit ad Dominum. Mortui autem sunt & filii Hilperici, omnes quos habebat de Fridegunda: sed ad ultimum genuit Clotharium, qui postea factus est rex magnus, & hic genuit Dagobertum.

Germanus episcopus moritur

Inter hæc maximę discordiæ ortæ sunt inter Hildericum & nepotem suum Hildebertum filiũ Sigiberti, irritabantque eos ex utrisque partibus, Fridegundis, & Brunehildis.

Eo quoq; tempore mortuos est bonæ memorię Guntrammus rex inclytus frater Hilperici, cũ regnaret annis 31. cujus regnum, scilicet Burgundiã, Hildibertus fratruelis ejus accepit. Post hęc cũ Fridegundis adulterium cum Landerico quodã committeret, & hoc regi Hilperico innotesceret, illa eum metuens, egit consilium cum duobus invenibus, qui regem sero de venatione venientem statim ut de equo descendit, interfecerũt, clamantes ipsi insidias esse de parte Hildiberti: sicq; ipsa cũ filio suo parvulo Clothario regnũ tẽuit. Hildibert' igitur filius Sigiberti cũ regnaret annis 20. mortuus est, habens duos filios, seniorem nomine Theodebertum ex concubina: juniorem Theodericũ ex regina. Sed senior Theodebertus regnum accepit, scilicet Austrasiã: juniorẽ vero Theodericum avia sua Brunihildis direxit in regnum Guntrammi regis, videlicet Burgundiam.

Guntrammus rex moritur, Fridegundis adultera.

Eo tempore Fridegundis mortua est, Brunihildis autem pravum consilium subministravit ne-

poti suo Theoderico dicens: Cur non requiris thesaurum & regnum patris tui, de manu Theodeberti, cum non sit frater tuus, sed de meretrice quadam patris tui concubina sit æditus? Ille vero hoc audiens, ut erat acerbis moribus, exercitum plurimum contra fratrem direxit. Cumq; convenirent in prælium, Theodebertus victus, fugit in Coloniam. Theodericus autem illum persecutus, cum cuncta vastasset, & populus, ut subjectis parceret, ad eum clamasset, ait: Si vultis ut parcã vobis, Theodebertũ mihi vivũ adducite, aut caput ejus afferte. Qui civitatem ingressi, cũ suaderent Theodeberto ut thesaurũ redderet, quatenus frater ejus recederet; ille verbis eorum credulus, ingreditur thesaurarium suum: & cum preciosissima quæq; requireret, unus ex eis retro cervicem ejus gladio percussit, & caput ejus amputavit. Theodericus vero apprehendens ipsam civitatem, multos thesauros accepit, rediensq; ad urbem Metensem, filiam Theodeberti pulchram nimis, cum duobus filiis parvulis abduxit, filiosq; occidens, filiam in conjugium accipere voluit. Cui cum diceret Brunihildis: Non debes ducere filiam fratris tui, ille iratus ait: Nonne tu dixisti mihi, quod non esset frater meus? Cur induxisti super me peccatum hoc, auctrix mortis? Et evaginato cultro, voluit eam transfigere: sed illa à circumstantibus erepta est. Post hæc odio nimio infecta, potionem venenatam per ministros suos ei direxit, quam ille bibens, mortuus est. Taliter refert historia Francorum. Sed in libro actuum sancti Columbani legitur, quod apud Talbiacum pugnaverint, victumq; Theodebertum & fugientem, Theodericus insecutus apprehenderit, & ad via suam Brunihildem adduxerit, quem illa clericum fieri rogaverit, sed non post multos dies impie peremerit: Theodericus vero apud Metensem civitatem commorans, divino igni crematus fit. De hac controversia scriptores videant. Mortuo aũt Theoderico, filius ejus Sigibertus in regnũ successit, ille scilicet, de quo libro actuũ sancti Galli legitur, quod Gunzonis ducis filiam desponsaverit, quã idem beatus Gallus à dæmonio liberaverit. Clotharius itaq; filius Hilperici, collecto exercitu, fines regni quæ suæ ditioni debebantur, cum conabatur recipere, Sigibertus ei cum exercitu occurrit, quem ille captum occidit, & quinq; fratres ejus, filios Theoderici, similiter interemit. Post hæc Burgundiones & Austrasii, facta pace cum Francis, Clotharium in monarchia totius regni regem sublimaverunt. Tunc conclamantibus omnibus, Brunihildem morte turpissima esse condignam: primum camelo impositam, totum exercitum girare fecit: deinde indomitorum pedibus equorum alligatam, interimi præcepit, sepulchrumq; ejus ignis fuit. Erat autem Clothario filius, nomine Dagobertus, puer efficax & strenuus, & ad omnia solertissimus, quem rex adultum cum Pippino duce in Austrasiam regnaturum direxit. Clotharius autem cum regnaret annis 44. plenus dierum mortuus est, & Dagobertus filius ejus monarchiam in tribus regnis solus obtinuit, fuitq; fortissimus, & Francorum nutritius, in judiciis ecclesiasticis severissimus, largitor eleemosynarum præcipuus, pacem in toto regno suo statuens, & timorem gentibus in circuitu incutiens, ipseque velut Salomon pacificus, regnum obtinuit quietus.

Theodebertus vult fratris filiã ducere.

Liber actuum S. Columbani.

Theodericus divino igne crematur.

Liber actuum S. Galli.

Brunihildis turpissima morte.

Dagobertus fit monarcha trium regnorum.

Eo tempore defuncto Gundoaldo majore domus, Erchinoaldum virum illustrem in locũ ejus statuit. Habebat autem idẽ rex ex regina Mathilda de genere Saxonum, filios duos, Sigibertum, & Clodoveum: quorum majorem Sigibertum, duci Pippino, & sancto Choniberto Coloniensi episcopo, in Austrasia regnaturum direxit, juniorem Clodoveum secum retinuit. Sigibertus hic sancto Koniocho episcatũ Trajectensem dedit. Pippinus autem dux pater erat sanctæ Gertrudis virginis, & Beggæ, quam duxit uxorẽ Angisus filius sancti Arnolfi, viri magni, deoq; dilecti, qui pro amore dei renuncians seculo, divino se mancipavit servitio, factusq; est postea episcopus Metensium: deinde hæremiticam diligens vitam, plenus virtutibus migravit ad dominum. Hujus sancti Arnolfi pater fuit Arnolfus vir illustris, filius Ansberti, & Blithildæ Lotharii regis filiæ.

Sigibertus.
Clodoveus.

Angisus episcopus Metensium.

Dagobertus aũt rex, cũ regnaret annis 34. mortuus est, & Clodoveus filius ejus regnavit pro eo super Francos, accepitq; uxorẽ de genere Saxonum, nomine Mathildẽ, pulchrã, & ingeniosã quæ genuit ei tres filios, Lothariũ, Hildericũ, & Theodericũ. Sigiberto vero fratre Clodovei, rege Austrasiorum, defuncto, dux Pippinus filiũ ejus Grimoaldũ majorẽ domus constituit. Habuit aũt & ipse Sigibertus filiũ parvulũ, nomine Dagobertũ. Decedente igitur tẽpore, Sigibertus defunct⁹ est, & Grimoaldus major domus, filiũ ejus Dagobertũ totondit: Didoneq; Pictaviensis urbis episcopũ in Scotiã exiliãs, Dagobertũ episcopatui præposuit. Quod indignantes Franci, Grimoaldo insidias statuũt, captũq; Clodoveo deferũt, quẽ ille vinculatũ carceri mãcipavit, ubi ut dign⁹ erat, vitã finivit.

Clodoveus regnat.

Dagobertus Pictaviensis episcopus.

Eo tempore Clodoveus, instigante diabolo, brachiũ sancti Dionysii martyris abscidit, ex quo regnum Francorum casibus pestiferis concidit. Clodoveo itaq; post 15. annos regni sui defuncto, Franci statuerunt Lotharium fratrem ejus cum matre Mathilda regnare pro eo. Hic sanctum Leodegarium Augustuduni fecit episcopum.

Brachium sancti Dionysii abscissum.

Eo quoq; tempore Erchinoaldo majore domus defuncto, in locũ ejus successit Ebroinus. Post non multum vero tempus, mortuo Clothario, Ebroinus major domus, Theodericum fratrem ejus constituere voluit regem. Sed quia idem Ebroinus jam odiosus fuit Francis, spreto ejus consilio, alterum ejus fratrem Hildericum, qui Austrasiis jam imperabat super se regem constituunt. Quod videns Ebroinus, in Luxoviense cœnobiũ tonso capite, quasi perpetuo monachus, se contulit. Post aliquod tempus, Hilderico, cũ levis esset, ac oĩa inconsulte ageret, à quibusdam cũ regina prægnante

interfect[illegible] ... umq; Theoderico in regnum revocato Ebroinus de claustro prorumpens, ad regem pervenit: receptoq; principatu suo, tyrannidem magnã in Fräcos, quibus odiosus erat, exercuit, inter quos & sanctũ Leodegariũ occidit. Mortuo autem Theodorico, filii ejus Clodoveus & Hildebertus regnaverunt: post quos Dagobertus junior, cui Hilpericus cũ Reginfrido succedentes, à Carolo Pippini filio dejecti sunt, & Lotharius substitutus, post quem iterum Hilpericus regnavit, post hunc Theodoric⁹ Quo 20. Leonis imperatoris anno mortuo, & primo Cõstãtini ejusdẽ Leonis filii anno Carolo defũcto, quinq; annis post Theodericũ sine rege interlapsis, sexto demũ anno Pippinus & Carlomannus filii Caroli, Hildericũ statuunt regem, qui & ultimus erat de antiquo genere regũ.

Tempore autem regũ præcedentiũ, post mortem Ebroini, Angisus sancti Arnolfi filius, nomen, ut ajunt, ducens ab illo Trojano Anchisa patre Æneæ, major domus effectus est in regno Francorũ: post quem Pippinus filius ejus, & Beggæ sororis sanctæ Gertrudis: post hunc filius ejus Carolus, cognomento Fortis, qui per multas pugnas principatum tulit de manu Reginfridi, quem Carolũ genuit Pippino Albhaidis soror Diodonis domestici sui, quam ille superduxit legitimæ uxori suæ Plectrudi, de qua susceperat Drugonẽ & Grimoaldũ. Quam rem dũ detestaretur sanctus Lampertus episcopus, ab eodẽ Diodone est interfectus, Pippino, ut ajunt, consentiente, Hildeberto Theoderici filio regnante. Mortuo autẽ hoc Carolo, filii ejus Pippinus & Carolomannus principatũ tenuerũt simul annis 4. postea Pippinus solus annis 7 adhuc quidẽ regibus in Francia ex antiqua stirpe solo nomine regnantibus, sed nil regiæ dignitatis habentibus, donec per autoritatem Zachariæ papę, Hilderico qui tunc falsũ regis nomen habebat, detonso, & in monasteriũ detruso, isdẽ Pippinus ex præfectu palatii in regnum est sublimatus, ac deinde per successorem ejus Stephanũ papam, unà cũ uxore sua Bertherata, filiisque Carolo & Carlomanno, regali est unctione consecratus & in regno confirmatus, anno ab incarnatione Domini 754.

Carolus Fortis.

Pippinus rex.

His de gente regibusque Francorum notitiæ causa, sive per repetitionem præcedentium, seu per anticipationem sequentium dictis, quasi per quendam excessum jam redeamus ad incœptum.

ANNI VALENTINIANI.

VAlentinianus primo regni sui anno, qui est Dominicæ incarnationis 367. fratri suo Valenti regnum orientis dedit, ipse occidentale tenuit. Anno domini 368. Damasus papa 38. ordinatus, sedit annis 18 sub seditione tamen, quia Vrsinus quidam diaconus Romanæ ecclesiæ sibi sacerdotium usurpavit. Damasus vero constituit, ut Psalmi die noctuque canantur in Ecclesia. Anno domini 369. lana pluviæ permixta de nubibus fluxit. Anno domini 370. Hylarius Pictaviensis episcopus obiit. Anno domini 371. Athalaricus rex Gothorum Christianos in sua gente persequitur. Anno domini 372 Eusebius Vercellensis, & Lucifer Caralitanus obierunt. Anno domini 373. Valentinianus Saxones cæde perdomuit in Francia. Anno domini 374. Didimus Alexandrinus multa de nostro dogmate commentatur. Anno domini 375. Sanctus Martinus Turonis ordinatur episcopus. Anno domini 376. Magnentia quæ & Tecla, Romanorum nobilissima Hierosolymã veniens, magnis virtutibus & humilitate claruit. Anno domini 377. Valentinianus rupta vena nuper incisa, moritur.

Psalmi canendi.

Athalaricus Christianos persequitur.

Tecla.

VAlens igitur frater Valẽtiniani, dum per concessionem fratris regnaret cum eo in regno orientis. id est, in Constantinopoli, annis 11. post mortem fratris regnavit ibi annis 4. Gratiano & Valentiniano fratris sui filiis, regnum occidentis, id est, Romanum tenentibus imperiũ. Hic itaq; Valens mox ut frater ejus ab eo discessit, Dominica uxore sua, ut ajunt, suadente, ab Eudoxio Arriano episcopo rebaptizatus est, statimq; in Christianos persecutionẽ moveret, si fratrẽ non timeret. In Antiochia tamen plurimo tempore commorans, omnibus licenti[a]m dedit sua sacra celebrare, Gentilibus scilicet atq; Judæis, & omnibus hæreticis: illis tantũmodo inimicus erat, qui Apostolicam doctrinã prædicabant. Post mortẽ vero fratris, impietatem quã mente concœperat, operibus explebat. Nam sacerdotes Domini exiliabat, monachos in militiam cogebat: nolentes militare, interfici jubebat.

Valens in Christianos.

Monachi in militiam sub Valente.

Inter hęc diabolico instinctu perscrutari cupiẽs, quis post eũ regnaturus esset, necromantiã fecit: sed diabolus ejus audacia & crudelitate abusus, non aperta, sed obliqua ei responsa dedit, per quæ multos artificiose interemit. Nam cũ de imperio consuleretur, quatuor literas demonstravit, θ. ε. ο. δ. dicens hoc nomen post Valentem imperii culmen accepturũ. Vnde ille zelo ductus, multos interemit, quos tyrannidem assu[m]ere æstimavit. Occidebantur itaque Theodori, Theodoti, Theoduli, & quicũq; has literas in capite sui nominis habuissent. Hoc ergo timore plurimi sua nomina mutaverunt, negantes cũ juramento, quę prius habuerunt, ut pericula effugerent. Inter cęteros autem occisus est, & Theodosiolus vir fortis, ex Hispania genus ducens, pater Theodosii postea imperatoris. Hic Theodosiolus à Valentiniano fratre Valentis in Aphricam missus, Firmum quendam sese in regnum extollentem, ad mortem coegit, totamq; Aphricam & Mauritaniam Romano imperio subjecit. Sed cum à Valente per invidiam juberetur occidi, prius in remissionem peccatorum rogabat baptizari, sicque jugulum præbuit percussori.

Valens quosdam occidit ex instinctu dæmonis adiuratus.

Theodosiolus martyr.

Huni in Gothos.

Ea tẽpestate Hunorũ gẽs diu inaccessis seclusa mõtibus, repentina rabie percita, exarsit in Gothos eosque

eosque conturbatos, ab antiquis expulit sedibus. Qui transito Danubio. ad Valentem venerunt, & sine omni pactione suscepti, Thracias ad habitandũ ab eo acceperũt. Deinde cũ idem imperator nõ daret eis quod sufficeret, nõ sustinẽtes famẽ apprehenderunt arma, euntesq; per Thraciã omnia licenter vastabant & incendebant. Hoc audiẽs Valens, egressus ab Antiochia, congregavit exercitum ut pugnaret cũ Gothis. Primumq; moratus apud Cõstantinopolim, misit Trajanũ magistrum militiæ contra eos, qui victus, ignominiose reversus est. Cui cũ Valens mollitiẽ exprobraret ait, Nõ ego victus sũ ò Imperator, sed tu, qui contra Deum pugnas, Barbaris nutũ ejus concilias. An nescis quos ab ecclesiis expulisti: & quib. eas tradidisti? Ille sera pœnitẽtia stimulat*, episcopos, cæterosq; sactos revocare de exiliis præcepit. Inter hęc Barbari per Traciã discurrebant, jamq; suburbana Cõstantinopolitana, nullo prohibẽte incendebãt. Egressus itaq; de Constantinopoli, duxit exercitũ ad urbẽ Hadrianopolim: cũmissaq; pugna cũ Gothis, primo impetu Gothorũ, Romani equites nudatos deseruere pedites, quos Gothi mox cũ cõdederũt, ac sagittarũ nubib. huc & illuc fugiẽtes obruerunt. Ipse quoq; imperator Valens sagitta sauciatus, & in fugã versus, cũ ob nimiũ dolorẽ de equo laberetur, in vilissimam casam deportatur, ubi Gothis supervenientibus, ipsumq; ibi nescientibus, igne imposito concrematur, anno vitæ quinquagesimo, regni autem 15. quorũ 11. regnavit cũ fratre 4 post illum. Justo itaq; Dei judicio ab illis igni crematus est, quos ipse perfidiæ succenderat igne. Antea quippe petentibus Gothis, ut eis mitteret prædicatores, qui eos catholicam fidem instruerent, misit Arrianos doctores, sicq; omnis illa gens Arriana facta est. Mortuo autem Valente, Gothi jam securi pergunt ad urbem Constantinopolim, ubi tunc Dominica uxor Valentis sedebat, quæ ex ærario publico præmia bene certantibus præbens, urbem viriliter defendebat. Sub his temporibus Apollinaris Laodicenus episcopus, multa nostræ religionis scripta composuit: qui postea devians à fide, hæresim sui nominis instituit. Quia vero Gothorum mentio non solum in hoc loco, sed & in præcedentibus sæpe est habita, & in sequentibus sæpius habenda, non superfluum videtur, si de origine eorũ altius ab initio repetatur, & qui, aut unde essent, quàm brevissime verissimeq; potest, hic aliquid inseratur, quia & Huni, qui eos de sedibus suis expulisse referuntur, originem ex his traxisse dicuntur: Gepidi quoque & Amazones ex eis processisse leguntur.

Vide Theodo. lib. hist. Trip. lib. 8. cap. 13.
Traiani magistri militum expostulatio cum Valente.
Valens concrematur.
Gothi facti Arriani.
Apollinaris.

HISTORIA GOTHORUM.

CLaudius Ptolemæus, orbis terræ descriptor egregius, refert in secundo sui operis libro, esse in oceani Arctoo salo insulam quandam magnam, nomine Scanziam, in modum folii cedri lateribus pandis per longum ductam, quam & Pomponius Mela in maris sinu Codano positam refert, cujus ripas influit Anus. Hæc à fronte posita est Vistulæ fluminis, qui Sarmaticis montibus ortus, in conspectu Scanziæ septentrionali oceano trisulcus illabitur, Germaniam, Scythiamque determinans. Ubi etiam aliæ plures insulæ dicuntur esse dispositæ: ad quas si cõgelato mari ob nimium frigus lupi transierint, luminibus feruntur privari. Ita non solum hominibus inhospitales, verum etiam bestiis terræ sunt crudeles. In Scanzia vero insula multæ & diversæ manent nationes, quarum 7. commemorat Ptolomæus ex: quibus una dicta Adogit, in arctoa parte ejusdem insulæ consistit, que in media æstate 40. diebus & noctibus lucem continuam fertur habere; itemque brumali tempore eodem dierum noctiumq; numero, alternato mœrore cum gaudio, claram lucem nescire. Et hoc inde venit, quia prolixioribus diebus per axis marginem solem vident redeuntem ad Orientem: brevioribus vero non sic apud illos conspicitur, ut Australes conspicere censuerunt. Nobis enim videtur sol ab imo surgere: illis vero marginem circuire. Nec hoc alicui incredibile videatur, quia Plinius secularium eruditissimus literatum, eodẽ modo fieri in insula Thyle testatur, circa solstitium æstivale, & brumale aliquibus tantum diebus. Quod & venerabilis Beda comprobat, dicens, sibi dictum fuisse à quibusdam clericis, qui in eadẽ insula fuerunt, à Kal. Feb. usq; ad kal. Aug. ꝙ in dieb. circa æstivale solstitiũ, in vespertina hora abscõdatur sol, occidens quasi post parvulũ tumulũ, ita ut in minimo illo spatio nihil fiat tenebrarũ, sed quicquid homo operari voluerit, tanquam in præsentia solis possit: & si in altitudine montium ejusdẽ terræ fuissent, forsitan sol nunqua eis latuisset. In medio autẽ spatio illius minimi temporis media nox fit in medio terrarum orbis. Sed & beatus Augustinus in sententia quæ in Ecclesiastico fit de sole, de ambitu solis dicit: Australis ergo pars cum habet solem, nobis dies est: cum autem ad partem Aquilonis circuiens pervehitur, nobis nox est: non tamen in alia parte non est dies, ubi pręsentia solis est, nisi forte poeticis figmentis cor inclinandum est, ut credamus solem mari se immergere, atq; inde lotũ, ex alia parte mane surgere. quamquam si ita esset, abyssus ipsa solis pręsentia illustraretur, atq; ibi dies esset: posset enim & aquas illuminare, quando ab eis non posset extingui: sed hoc monstrosum est suspicari. Alia quoq; gens ibi est, quæ Suethans dicitur, cujus gentis homines, velut Thuringi, equis utũtur eximiis: & hi sunt, qui in usus Romanos Saphirinas pelles, commercio interveniente, per alias innumeras gentes transmittunt, famosi decora pellium nigredine. Hi cum inopes vivant; ditissime vestiuntur. Sunt ibi & Suetidi cogniti in hac gente, reliquis corpore eminẽtiores, quamvis Dani ex ipsorũ stirpe progressi Herulos propriis sedibus expulerunt, qui inter omnes Scanziæ nationes nomen sibi præcipuum ob nimiam proceritatem affectant.

De Gothis scripsere Procopius, Ablabius, & Iornandes.
Scanzia.
Plin. lib. 4. cap. 16.
Scandiam.
Vistula.
In Scanzia multa & diversa nationes.
Adogit insula.
Quid sit pro Scandia Thule insula?
Plin. de Thule & Thule unius diei navigatione mare concretum à nonnullis Cronium appellatur. lib. 4. cap. 16.
Beda.
Augustini sententia super locum Ecclesiastici.
Populus Suethans, forte Suiones. vide Cornel. Tacitum.
Suetidi.
Dani
Heruli.

Et

Scanzia dicta Scandanavia officina gentium.

Ex hac igitur Scanzia insula, quã alii Scandanaviã dicunt, quasi officina gentium, aut certe velut vagina nationũ, diversę nationes egressę sunt. Dani, Daci, Heruli, Rugi, Turcilingi, Vuandali, Vuinili, qui & Longobardi, & hi qui postea Burgundiones dicti sunt, & aliæ multæ Barbaræ nationes. Ex eadem quoq; cũ rege suo nomine Berich, Gothi qui & Getæ, quorũ jã memorantur egressi, cũ tribus tantum navibus.

Berich, qui & Berig.

Gepidæ.

Gepantum idem quod pigrum lingua pigra Gepanta dici. Gothiscanzia.

Sed qui in una erant navi, aliquantulũ, ut fieri solet, tardiores, cum alios sequi non possent, in quandã Vistulæ fluminis insulã venientes, quousq; meliores invenirent sedes, ibi resederunt, nomenq; genti ex tarditate sua dederunt. Nã lingua eorum pigra Gepanta dicitur: ipsaq; gens postea paulatim corrupto nomine ex vitio tarditatis Gepidorum vocabulũ sortitur. Quod ipsũ nec credo falsissimum, sunt enim ingenio tardiores, & velocitate corporum graviores. Alii vero qui in duabus erant, mox ut citeriorẽ oceani ripã attigerunt, nomen loco dederunt, qui hodieq; ut fertur, Gothiscanzia vocatur.

Vlmerugorum sedes.

Filimer quintus rex post Berich.

Ovum.

Inde mox promoventes, ad Vlmerugorum sedes qui tunc oceani ripas insederunt, castra metati sunt, eosq; commisso prælio, propriis sedibus expulerunt, vicinosq; eorũ Vuandalos tunc subjugantes, suis victoriis applicaverũt. Vbi vero magna populi numerositate crescente quintus jã pene rex post Berich, regnabat Filimer Gadarici magni filius, consiliũ dedit, ut cũ familiis suis Gothorũ inde promoveret exercitus. Qui aptissimas sedes locaq; dũ quęreret congrua, pervenit ad Scythiæ terras, quę lingua eorum Ovim vocabantur. Vbi delectatus magna ubertate regionum, per pontem transposuit exercitum ultra quendã fluvium. Medietate autem exercitus transposita, pons ubi amnẽ trajecerat, dicitur irreparabiliter corruisse, nec ulterius licuit jã alicui ire aut redire. Nam is locus, ut fertur, tremulis paludibus voragine circumjecta concluditur, quem utraq; confusione natura reddit impervium. Veruntamen hodie illic & voces armentorum audiri, & indicia hominum deprehendi, cõmeantium attestatio, quamvis longe audientiũ, solet perhibere.

Gens Spalorum à Gothis victa.

Ablavius scriptor gentis Gothorum.

Hi ergo qui apud Filimer dicuntur in terra Ovim emenso amne transpositi, optato potiti solo, ilico ad gentẽ Spalorum adveniunt, consertoque prælio, victoriam adipiscuntur. Exinde jam velut victores ad extremam Scythiæ partem, quę Pontico mari vicina est, properant, quemadmodũ & in priscis eorũ carminibus pene historico ritu in commune celebratur, & Ablavius descriptor Gothorum gentis egregius verissima testatur historia. In quam sententiam nonnulli consensere majorum, eosque Scythas appellare consuerunt.

Scythia.

Scythia siquidem Germaniæ confinis est, eotenus ubi Ister fluvius oritur, vel stagnũ Marsianum dilatatur, usque ad Danubium, montemq; Taurum, non illum Asiæ, sed proprium Scythiæ per omnem Mæotidis ambitum, cujus paludis circuitus est passuum mille centum 44. nusquam octo cubitis altius subsidentis. In qua Scythia prima ab occidente gens est Gepidorum, quæ magnis opinatisque ambitur fluminibus, introrsus Dacia est, ad coronæ speciẽ arduis alpibus emunita: dein per immensa spatia Venetiarũ natio populosa considet, quorũ nomina licet nunc per varias familias & loca mutentur, principaliter tamen Sclaveni nominantur.

Sclaveni.

Prima mansio Gothorum.

Zalmoxes, alias Zamolxes rex.

Comosicus rex & pontifex Gothorũ.

Prima vero mansio Gothorum in Scythiæ solo, fuit juxta paludem Mæotidem: secunda in Mysia Traciaque & Dacia: tertia supra mare Ponticum. Et dum in prima sede juxta Mæotidem habitarent, Filimerem regem habuerunt. In secunda, id est, in Mysiæ Traciæque & Daciæ solo Zamolxem, quem miræ philosophiæ & eruditionis fuisse testantur. Plerique autem scriptores annaliũ tradunt, eos prius habuisse eruditorem Zeutem, postea Dicineum, qui venit ad eos eo tempore, quo Sylla Romano principatu potitus est, post Dicineum habuisse Sapientem Comosicum, qui propter suã peritiam & rex illis haberetur & pontifex: quartum vero habuisse Zimolxẽ. Nec defuerunt qui eos sapientia erudirent: unde & pene omnibus Barbaris Gothi sapientiores extiterunt, Græcisque pene similes, ut refert Dio, qui historias, annalesque eorum Græco stilo composuit: qui etiam dicit eos primum Tarabosteos, deinde Pileatos, vocitasse hos qui inter eos generosi extabant, ex quibus reges & sacerdotes sibi ordinabant.

Dio historicus Gothorum.

Mars ex Gothis.

Adeo ergo laudati fuere Getæ, ut Martem, quem Poetarum fallacia deum belli pronunciat, apud se dicerent fuisse progenitum. Unde dicit Virgilius:

Gradivumq; patrem Geticis qui præsidet arvis.

Quem Martem Gothi semper asperrima placavere cultura, scilicet, morte captivorum: opinantes bellorum præsulem apte humano sanguine placandum.

Primum bellum in Gothos.

Hac itaque sede morantibus Gothis, qui & Scythæ dicti sunt, Vesoces rex Ægypti, qui regnavit eo tempore, quo Sosarinus imperavit Assyriis, & Inachus Sicyoniis, bellum primus intulit Gothis, quibus tunc erat rex Tanausis, qui eidem occurrens, eumque graviter debellans, usque in Ægyptum fugavit, destitutum exercitum invadit, omnemq; belli apparatum capessit, ac totam Ægyptum devastasset, si paludes Nili non obstitissent. Inde reversi Gothi, omnem pene Asiam infinitis cædibus perdomitam, vectigalem fecerunt, ubi per 15. annos sine pactione immorati, tandem uxorum flagitatione revocantur, denunciantium, ni redeant, se à finitimis sobolem quæsituras. Hoc autem spacio quo viri commorati sunt in Asia, fœminæ illorum à vicina quadam gente tentantur in prædam: sed illæ à viris suis edoctæ, sumptis armis, fortiter restiterunt, hostesque supervenientes, cum magna verecundia abegerunt.

Amazones.

Unde quidam opinantur has fuisse, quæ Amazones dicuntur: sed hoc repugnare videtur, quod harum viri post 15. annos ab eisdem revocati leguntur. Illarum vero mariti partim bello, partim ab ipsis occisi scribuntur. Amazonum autem origo hujusmodi fuisse legitur.

DE AMAZONIBUS.

MEdio tempore habitationis Gothorum in hac sede, duo regii juvenes, Plinius & Scolopetius apud eos per factionem optimatum domo pulsi, ingentem juventutem secũ traxere, & in Cappadociæ Ponticæ ora juxta fluvium Thermodoontem considentes, campos Themiscyrios sibi subjecere. Ubi proxima quæq; dum populantur, conspiratione finitimorum per insidias cum suis comitibus penè omnibus trucidantur. Horũ uxores exilio ac viduitate permotæ, arma corripiunt, & ut omnibus par ex simili conditione animus fieret, viros qui superfuerant, interficiunt, atq; accensæ in hostem, sanguine suo ultionem cæsorum virorũ excidio finitimorum exequuntur. Tunc pace armis quæsita, veritæ ne prole rarescente deficerent, externos concubitus vicinarũ gentium ineunt, factis nundinis semel in anno, ita ut eadem die futuri tẽporis revertentes ad ipsum, ut quicquid masculini sexus edidissent, patribus redderent, quicquid fœminei, matres ad arma bellica erudirent. Neq; enim virgines earum fusum ad aliquid operandũ tenebant, sed equis, & armis, & venationibus se exercebant. Quidam autem dicunt q editis maribus, novercali odio infantis miserandi fata rumperent, & ita apud illas detestabile esset puerperiũ, quod alibi constat esse votivum. Quæ crudelitas illarum, maximũ terrorẽ vicinis gentibus cumulabat vulgatæ opinionis. Nam quæ rogo spes esset capto, ubi nefas habebatur ignosci vel filio? Puellis aũt dexteras inurebant mamillas, ne sagittarũ vel jaculorũ impedirentur jactis, unde & Amazones dicuntur, hoc est sine mãma. Harum duæ reginæ fuere Lãpeto & Marpesia, quas audentiores cæteris eligentes, earũ se principatui subdiderunt. Quæ agmine diviso in duas partes vicissim curã belli, & domus custodiã sortiebantur. Sed Lampeto, dũ proprios fines domi tueretur, Marpesia fœminarũ agmine sumpto, novũ genus exercitus duxit in Asiam, diversasq; gentes bello superans, alias pace cõciliãs, ad Caucasũ montẽ venit, ibiq; certũ tempus demorans, loco nomen dedit Saxũ Marpesiæ. Unde Virg. ait. Ac si dura silex super est Marpesia cautes. Inde egressæ Alum fluviũ, qui juxta Gargarũ civitatẽ præterfluit, transierunt: & Armeniã, Syriã, Ciliciã, Galatiã, Pisidiã, multaq; Asiæ loca domuerunt, ibiq; diutius dominantes, Ephesũ & alias civitates, castraq; condiderunt, suoq; nomini dicaverunt. Templũ quoq; Dianæ ob sagittandi ac venandi studiũ, quib. artibus se tradiderant, mira pulchritudine apud Ephesũ construxerunt. Tali ergo casu Scythiæ gentis fœminæ Asiæ regnũ per centũ annos tenuerunt. Sicq; magna pars exercitus opulentissima præda onusta in cautes Marpesias ad socias proprias repedavit, reliquæ vero ad tuendũ Asiæ imperiũ relictæ, incursu hostiũ cũ Marpesia regina, trucidatæ sunt. Cujus filia ejus locũ Sinope capessit, quæ singularẽ virtutis gloriã perpetua Virginitate cumulavit. Hac fama gentes excitas tanta formido & admiratio invasit, ut Hercules quoq; cũ jussus fuisset à Domino suo, exhibere sibi arma reginæ Amazonũ, quasi ad inevitabile periculũ destinaretur, ex universa Græcia lectã ac nobilẽ juventutem contraxerit 9. lõgas naves præparaverit, nec tamen sic contentus examine virũ, ex improviso eas aggredi, & insperatas circumvenire maluerit. Duæ sorores tunc regno præerant, Anthiope & Orithia. Hercules aũt advectus, incautas, inermesq; & pacis incuria desides oppressit Amazones, & inter cæsas & captas plurimas duæ sorores Anthiopæ retẽtæ sunt. Melanippe ab Hercule, Hippolyte à Theseo. Sed Theseus Hippolytem matrimonio ascivit, Hercules vero Melanippen sorori reddidit, & arma reginæ in preciũ redẽptionis accepit. Post Orithiã Pentesilea regno est potita, cujus clarissima virtutis documenta inter viros Trojano accepimus bello, in quo ipsa occisa dicitur ab Achille. Fuerunt autem cum ea 70 millia Amazonum, quarum paucæ reversæ sunt. Post Pentesileam regnum tenuit Thalistridis, quæ habuit pacem cum Alexandro Magno. Dicuntur autẽ Amazones regnasse per annos multos, usq; ad Juliũ Cæsarẽ. Hæc autẽ de Amazonibus huic historiæ subintulimus, ut has quoq; de stirpe Gothorum descendisse monstrarem⁹, nunc vero ad cœptam eorundem historiam redeamus.

Plinius. Scolopetius. *Amazones, id est sine mamma.* *Saxum Marpesiæ.* *Ephesus.* *Dianæ templum.* *Sinope.* *Hercules timet Amazones.* *Anthiope. Orithia.* *Amazones de stirpe Gothorum.*

Dio historicus, & antiquitatũ diligentissimus inquisitor, qui operi suo Geticũ titulum dedit, regem illis post multa tempora fuisse commemorat nomine Telephum Herculis filiũ, procerũ quidẽ corpore, sed plus vigore terribilem, qui paternam fortitudinẽ propriis virtutibus æquans, Herculis genus & formæ similitudinẽ referebat. Hujus regnum Mœsiam appellavere majores. Is conjugio sororis Priami copulatus, bellum habuit cum Danais, in qua pugna Tessandrum ducẽ Græciæ peremit. Et dum Ajacem infestus invadit, Ulixemq; persequitur ictibus, equo cadente, ipse corruit, Achillisq; jaculo femore sauciato, diu mederi nequivit: Græcos tamẽ quãvis sauci⁹ à suis finib. protu. bavit. Telepho vero defuncto Euriphilus filius ejus successit in regnum, ex Priami regis sorore progenitus, qui cum ob Cassandræ amorem bello interesset Trojano, ut parentibus soceroq; ferret auxilium, mox extinctus est. Post longum intervallum Thomiris regina cum filio suo Gothis præsidebat, quæ Cyrum regem Persarum bellum Scythis inferentem, interficiebat. Post hæc Antinus Gothus regnavit, cujus filiam Darius, Hystaspis filius, rex Persarum postulans, sed repudiatus cum 700. millibus armatorum, bellum Scythis intulit, sed 80. millibus perditis, refugit. Post quẽ Xerxes filius ejus paternas injurias ulturum se æstimans, cum 700. millibus armatorum de regno, & 300. millibus de auxiliis, mille quoq; navibus rostratis, & tribus millibus onerariis ad eos proficiscitur, sed nec tentare in conflictu animositatem eorum præsumens, cum rubore revertitur.

Dio in opere Getico. *Darius filius Hystaspis.*

Medopa Gudila regis Gothorum filia Philippi regis uxor.

Philippus quoq; pater Alexandri Magni, cum ipso filio suo ad Scythiã prædandi transiit intentione, commissoq; prælio, cũ Scythæ & numero & virtute præstarent, fraude Philippi nimiũ callidi vincuntur. In qua pugna 20. millia puerorũ & fœminarũ Scythiæ gentis capta sunt, magna pecorũ copia abducta, auri argentiq; nihil repertũ. Postea cũ eis amicitiã fœderans, Medopã Gudilæ regis Gothorũ filiã, accepit uxorẽ, ut tali affinitate roboratus, Macedonum regnum firmaret.

Diceneus Boroista.

Dehinc regnante in Gothis Boroista, Diceneus venit in Gothiã, eo tempore quo Sylla Romanũ tenuit principatũ. Quẽ Diceneum suscipiens Boroista, dedit ei regiam potestatem, cujus consilio Gothi Germanorũ terras, quas nũc Franci tenẽt, populati sunt, quib. hoc erat salubre, hoc cõmodũ hoc votivũ, ut quicquid Diceneus eorũ cõsiliarius præcepisset, hoc modis omnib. expetissent. Qui cernens eorũ animos sibi in omnibus obedire, & naturale ingeniũ eos habere, omni penè Philosophia eos instruxit, elegitq; ex eis nobilissimos & prudentiores viros, quos Theologiã docens, numina quædã & sacella venerari suasit, eosq; sacerdotes fecit, nomen illis Pileatorũ tradens, quia opertis capitibus tiaris, hoc est pileis litabant, reliquã vero gentem capillatã dici jussit. Quod nomẽ Gothi pro magno suscipientes, adhuc in suis cantationib. reminiscuntur. Decedẽte vero Diceneo, pari penè veneratione habuerunt Comosicum, qui nec imparis erat solertiæ. Hic etenim rex illis, & pontifex ob suã peritiã, in summa justitia populum regebat. Et hoc rebus humanis excedente, Zamolxes rex Gothorum in regnum conscendit, & per 40. annos in Dacia suis gentibus imperavit. Daciam autem dico antiquam, quam nunc Gepidæ possidere noscuntur. Quæ patria in conspectu Mœsiæ sita, trans Danubium corona cingitur montium, duos tantum habens accessus, unum per Bontas, alterum per Tabas. Hanc Gothiam quam Daciam appellavere majores (quæ nunc ut diximus, Gepidia dicitur) tunc ab Oriente Roxolani, ab Occasu Tamazites, à Septentrione Sarmatæ, & Bastarnæ, à Meridie amnis Danubii fluenta terminabant.

Pileati. Capillati.

Comosicus.

Dacia. Gothia. Gepidia.

Scripta exemplaria habebant pro Tertiam Thraciã.

Vuisigotha. Ostrogotha.

Tertiam sedem super mare Ponticum, Gothi jam humaniores & prudentiores habebant, divisisq; per familias populis, Vuisigothæ, id est Occidentales Gothi familiæ serviebant Evaldorum. Ostrogothæ vero, id est Orientales Gothi præclaris subjacebant Amalis. Quorum studium fuit primum inter vicinas gentes, arcum intendere nervis, Lucano attestante, qui ait:

Armeniosq; arcus Geticus intendere nervis.

Ab Amala quem Angis genuit, .a. malorum origo.

Lucani versus

Cæsar nequivit Gothos subigere.

Dorpaneus.

Aliquorum etiam facta majorum, cantuum modulationibus, cytharisq; canebant Ethespamaræ, Hanalæ, Fridigerni, Vuidiculæ, & aliorum, quorum in hac gente magna opinio est, quales vix Heroas fuisse miranda jactat antiquitas. Diu itaq; Gothi regnaverunt, adeo ut Cæsar, qui prius omnium Romanum sibi vendicavit imperium, omnemq; penè suæ ditioni subegerat mundũ, Gothos sæpe pertentans, subjicere non posset. Gajus Tyberius jam tertius Romanus regnavit, Gothi tamen in suo regno incolumes perseverant. Domitiano vero 11. jam ab Augusto regnante, ripam Danubii jam diu à Romanis obsessam, Gothi deletis militibus Romanis, eorumq; ducibus, vastaverunt. Cui provinciæ tunc post Agrippã præerat Oppius Sabinus, Gothis autem principabatur Dorpaneus, Inter quos bello commissoq; Gothi Romanos vicerunt, caput Oppii Sabini absciderunt, multas civitates & castella de parte Imperatoris publice prædati sunt. Qua necessitate compulsus, Domitianus cum omni virtute Illyricum properavit, prælatoq; militibus Fusco ductore, cum electissimis viris amnem Danubii, qui & Ister dicitur, consertis navibus instar pontis eũ transmeare præcepit, super exercitum Dorpanei. Gothi haud segnes arma capessunt, primoq; conflictu Romanos devincunt, & extincto Fusco duce militum, castra prædantur. Magnaq; potiti victoria, jam proceres suos, nõ quasi puros homines, sed quasi semideos Anses vocaverunt. Quorum genealogiam, ut paucis percurram, primus horũ heroũ fuit Gapt, qui genuit Halmal, Halmal vero genuit Angis, Angis genuit eum, qui dictus est Amala, à quo & genus Amalorũ decurret, Amala vero genuit Hisarnã, Hisarna aũt genuit Ostrogothã, Ostrogotha genuit Unilt, Unilt genuit Athal, Athal genuit Achiulf, Achiulf aũt genuit Ansilã, & Ediulf, & Vulduf, & Hermenricum, Vulduf vero genuit Vualeranans, Vualeranans genuit & Vuinitharium, Vuinitharius quoq; genuit Theodemir & Vualemir & Vuindemir, Theodemir genuit Theodericum, Theodericus genuit Amalasuentã, Amalasuenta genuit Athalaricũ & Matasuentã de Utherico viro suo, qui affinitate generis, sic ad eã conjunctus est. Hermenricus, supradictus filius Achiulf genuit Hunnimundum, Hunnimundus Thorismundum, Thorismũdus genuit Berimundum, Berimundus aũt genuit Vuidericum, Vuidericus genuit Eutharicum, qui conjunctus Amalasuentæ, genuit Athalaricum & Matesuentã. Mortuus est aũt Athalaricus in annis puerilibus, & Maresuentæ Vuitigis est copulatus, de quo illa nõ suscepit filium. Cum aũt Vuitigis rebus humanis excederet, Germanus Patritius fratrualis domini Justiniani Imperatoris, sumens eã in connubium, Patritiã fecit ordinariã, genuitq; filium ex ea nomine Germanum. Defuncto autẽ Germano viro suo, ipsa vidua perseverare disposuit. Conjunctio consanguinitatis Hermenrici & Theoderici talis fuit. Hermenricus & Vuitulfus filii fuerunt Achiulfi, Hermenricus, Vuitulfus, Hunimundus, Vualeravans, Thurismudus, Vuinitharius, Berimundus, Vuandalaricus, Vuidericus, Dietmarus, Eutharicus, Theodericus, cujus filiã Amalsuindã Eutharicus accipiens, genuit Athalaricum & Matesuindã, stirpemq; Amalorum jam penè divisam cõjunxit. His ita insertis, non ab re, ut credimus, ad ordinem historiæ redeamus.

Anses dicti proceres, quasi semidei.

Germanus Patritius.

Dor-

Dorponeo igitur rege Gothorum defuncto, successit Ostrogotha, & pars Gothorum, quæ Orientalē plagam tenebat, Ostrogotharum nomen accepit, sive à rege, sive à regione, reliqui vero, q in occidua erant parte, Vuisigothæ dicti sunt, ambæ tamen partes regi Ostrogothæ subjacuerunt, mirumq; in modū illis proficientibus, sub eorum dextera Vuandalus jacuit, Marcomānus sub prælio stetit, princeps Quadorum in servitutem redactus est. Philippo itaq; Romanis imperante, qui solus ante Constantinū, Christianus cū Philippo, id est, filio fuit, cujus & secundo anno regni Roma millesimū annū explevit. Gothi, ut assolet, distracta sibi stipendia sua ferentes ęgre, de amicis facti sunt inimici, nā quamvis remoti sub regib. viverent suis, Reipub. tamē Romanæ fœderati erāt, & annua munera percipiebant. Quid multa? Ostrogotha cū suis transiens Danubiū, Mœsiā Thraciaq; provincias Romanorū vastavit, ad quē debellandum Decius senator à Philippo dirigitur. Qui veniens, Romanos milites, quos invenit, à militia deposuit, & in privata vita degere fecit, quasi eorū neglectu Gothi Danubiū transierint, factaq;, ut putavit in suos vindicta, revertitur ad Philippū. Milites aūt videntes se post tot labores à militia pulsos, ad Ostrogothæ regis auxilia cōfugerūt. Qui excipiens eos, eorūq; verbis accensus, mox triginta millia suorū armata producit ad bellū, adhibitis sibi Thaphilis & Astringis nonnullis, transitoq; Danubio, Mœsiā populati sunt, & Marcianopolim ejusdē patriæ urbē Metropolim, quā Trajanus olim ex nomine sororis suæ Marciæ condidit, obsederunt: acceptoq; precio post longā obsidionē ditati, ad propria redierunt, suaq; in patria fœliciter versabantur, quousq; princeps eorum extitit Ostrogotha. Post cujus excessum Ovida successit, qui ducto exercitu, cum Romanorum partes devastaret, Decius jā Imperator cum filio suo ei occurrit, consertoq; prælio, Decii filius & ipse dictus Decius, sagitta occiditur, pater quoq; cum filium ulcisci moliretur, interimitur. Post Decium Gallus & Volusianus regno potiti, pacem cum Gothis pepigerunt, nec longo intervallo utrisq; occumbentibus, Gallienus arripuit principatum. Quo in omni lascivia resoluto, Respa & Veducus, Thuro, Varoq; duces Gothorum fretum Hellesponticum transfretantes, multas Asiæ urbes deprædati sunt, illudq; opinatissimum Dianæ templū ab Amazonib. Ephesi conditū, succenderunt: & cū præda multa regressi, Trojam Iliumq;, quæ vix ab illo Agamemnoniaco bello quantulumcunq; reparata erat, rursum deleverunt, sicq; Asia vastata, Thraciam devenerunt, & juxta radicem Hæmi montis aquarum calidarum lavacro delectati, multis diebus commorantes, ad propria redierunt. Post hæc ab Herculio Maximiano in auxilium Romanorum contra Parthos rogati, fideliter decertaverunt, & Narseum regem Persarum, Saporis magni nepotem fugaverunt. A Constantino quoq; Imperator rogati multo affuerunt auxilio, & ut famosissimam Romæ æmulam in suo nomine conderet civitatem, Gothorum interfuit operatio. Qui fœdere inito cum imperatore, 40. millia suorum illi in solatium contra varias gentes obtulere, quorum & numerus, & militia usq; ad præsens in republica nominatur, id est fœderati. Tunc etenim sub Ararici & Aorici regum suorum florebant imperio. Post quorum discessum successor regni extitit Geberich, virtute & nobilitate eximius. Nam patre Helderich natus, avo Ovida, proavo Cnivida, gloriam generis sui factis illustribus exæquavit. In principio quippe regni sui mox Vuādalorum genti, qui eo tempore manebant, ubi postea Gepidi sedebant, bellum indixit, regemq; eorū Vuisumar cum magna parte gentis suæ prostravit, deprædatisq; Vuandalis, victor remeavit. Perpauci vero Vuandali, q remanserant infortunatā sibi patriā relinquentes, Pannoniā, à Constantino Imperatore sibi concessā petierunt, ibiq; locatis sedibus, per 60 annos Imperatorū Decretis, velut incolæ famularunt. Inde jā post longū tēpus à Stilicone magistro militū, & exconsule, ac Patritio invitati, Gallias occupaverunt, ubi finitimos deprædantes, non adeo fixas sedes habuerūnt. Geberico namq; rege Gothorū rebus humanis excedente, post aliquantū tēporis Ermanaracus Amalorū nobilissimus successit in regnū, qui multas Arctoi gentes bellicosas perdomuit, suisq; legibus parere fecit, quē merito nonnulli majores Alexandro Magno comparavere. Habebat quippe sub ditione sua Gothos, Scythas, Thuidos in Aunxis, Vasinabrancas, Merens, Mordensimnis, Caris, Rocas, Tadzans, Athual, Navego, Bubegentas, Coldas. Et cum tantorum sevitio clarus haberetur, non quievit nisi & Erulorum gentes, quibus præerat Alaricus, sibi subjiceret. Quæ gens, (Ablavio historico referente,) juxta Mæotidem paludem habitans, in locis stagnantibus, quas Græci Ele vocant, Eruli nominati sunt, gens quanto velox, tantum superbissima. Nulla siquidem gens tunc erat, quæ non levem armaturam in acie sua ex ipsis eligeret. Sed quamvis eorum velocitas ab aliis crebro bellantibus eos tutaretur, Gothorum tamen stabilitati & tarditati subjacuerunt, fecitq; causa fortium, et ipsi inter reliquas gentes Getarum regi Ermanarico servirent. Post Herulorum cædem, idem Ermanaricus in Venetos arma commovit, qui numerositate pollentes, primo resistere conabantur, sed nihil valet multitudo in bello, ubi & Deus permittit, & multitudo fortium armata advenerit. Venetorum vero natio, ut supra diximus, populosa est, qui ab una stirpe exorti, tria sibi nomina indiderunt. Veneti, Antes, Sclavi, quod nomen eis principale est. Qui quamvis nunc ita, facientibus peccatis nostris, ubiq; sævirent, tunc tamen omnes Ermanarico servierunt. Æstrorum quoq; nationem, qui longissimā Oceani ripā Germanici insederat, idem prudentia & virtute subegit, omnibusq; Scythiæ & Germaniæ nationib, ac si propriis laribus imperavit. Post hæc vero Hunorū gens

Hic vixit anno mundi. 5446. & anno Domini, 247.

Decius & Decii filius, occiduntur in loco qui dictus est Decii ara, vide res Gesticas.

Hæ Thermæ sunt ad sanitatem infirmorum efficacissimæ, vicina civitati Anchialos, quam Sardanapalus rex Parthorum construxit.

Constantinopolis auxilio Gothorum condita.

Geberich.

Ermanaricus Alex. Magno comparatur.

Multitudo nihil valet in bello.

Alii Lebedos.

Iornandes hic citat Orosium. omni ferocitate atrocior exarsit in Gothos, eosq; qui prius timori erant cæteris gentibus, ab antiquis conterritos, pepulit sedibus. Hos, ut refert antiquitas, ita extitisse comperimus.

DE ORIGINE HUNORUM.

Mulieres Magæ, Aliorumnæ dictæ. Filimer rex Gothorũ & Gandarici magni filius, qui post egressum eorum de Scanzia insula, jam quinto loco tenuit regnum Getarum, quiq; terras Scythicas, ut superius dictum est, cum gente sua intravit, quasdam mulieres Magas, quas ille Gothico noie Aliorumnas vocant, in exercitu repperit, easq; suspectas habens, de medio sui jã pregnantes, ut quidã dicunt, proturbavit, longeq; ab exercitu fugatas, in solitudine manere coegit. *Iornandes dicit, spiritus immundi per Heremum vagantes,* Quidã vero dicunt, q illi vestres homines, quos Faunos vicarios vocant. dũ eas per desertũ errare viderent, earũ cõplexibus se incoitu miscuerint, & genus hoc ferocissimũ ediderint. Quod fuit primũ inter paludes Mæotidas minutũ, tetrum, atq; exile, quasi hominũ genus, nec alia voce notũ, nisi q humanã sermonis imaginẽ assignabat. Tali igitur stirpe Huni creati, Gothorũ finib. advenerunt. Natio autem illorum, ut dictum est, referente Prisco historico, Mæotidem paludem in ulteriori ripa insidens, venationi tantum studuit, nullum alium experta laborem, nisi quod postquã crevisset in populos, fraudibus & rapinis vicinarum gentium conturbavit quietem. Hujus ergo gentis venatores, ut assolent, dum in ulteriori Mæotidis ripa venationes inquirerent, animadvertunt quomodo cerva ex improviso se illis obtulit, quæ ingressa paludem, nuncq; progrediens, nuncq; subsistens, indicium viæ tribuit. *Palus Mæotidis.* Quam secuti venatores, paludem Mæotidem quam imperviam putabant, pedibus transierunt, moxq; Scythicã terram insciti intraverunt. Hi vero præter Mæotidẽ alium mundum esse ignorabant. admiratione terræ Scythicæ ducti, ut erant solertes, iter illud antea nulli ætati notum divinitus sibi ostensum rati, ad suos redeunt, rei actum edocent, Scythia laudant, oẽs simul per viã quã cerva docuit, ad Scythiã properant, & quantoscunq; Scytharum obvios habuerunt, occiderunt, reliquos perditos subegerunt. Nam mox ut ingentem illã paludem transierunt, ilico Alipzuros, & Alcidzuros, ac Itamaros, Tinicassos & Boiscos qui ripæ Scythiæ insedebant, quasi quidam turbo gentium rapiebant. Alanos quoq; pugnas sibi pares, sed immanitate victos, formaq; dissimiles, frequenti certamine fatigantes subjugabant. Na & quos bello forsitan minime superabant, vultus sui terrore nimium pavorẽ ingerentes fugabant, eo q erat eis species pavendæ nigredinis, & si dici fas est, quædam informis offa, non facies, habensq; magis quasi quædã puncta q̃ lumina, quorũ animi fiducia turbidus prodit aspectus. Qui etiã in filios suos primo die natos desæviunt. *Ferro genas natorum infantium secare,* Nam ferro secant genas eorũ, mox ut nati sunt, ut anteq̃ lactis nutrimenta percipiant, vulneris cogantur subire tolerantiã. Hinc imberbes senescunt & sine venustate ephebi sunt, qa facies ferro sulcata, tempestivã pilorũ gratiã cicatrice absumit. Forma quidẽ exigui, sed argutis motibus sunt expediti, & ad equitandũ prõptissimi, scapulis latis, & ad arcus sagittasq; parati s, firmis cervicibus, & superbia semp erecti. Hi vero sub figura hominum, vivunt beluina sævitia. Quod genus expeditissimum multarũ nationũ grassatorẽ. Gethæ ut viderunt, expavescunt suoq; cũ rege deliberant, quid agant. Ermanaricus vero rex Gothorũ, licet ut superius retulimus, multarũ gentiũ extitisset triumphator, de Hunorũ tamen adventu sollicitus, dum cogitaret, Rosolanorũ gens infida, quæ tunc inter alias illi famulatum exhibebat, tali eum occasione nanciscitur decipere. *Hic vide plura in libro rerum Getticarum,* Quandã fœminã ex memorata gente Suniellus nomine, pro mariti sui fraudulento discessu, rex furore cõmotus, equis ferocibus præcepit alligari, incitatis cursibus per diversa divelli. Cujus fratres Sarus & Ammius germanæ obitum vindicantes, Ermanarici latus ferro petierunt, quo vulnere saucius, ægrã vitã imbecillitate contraxit. Quã adversam ejus valitudinẽ captans Balamir, rex Hunorũ, in Ostrogothorum partẽ movit exercitum, à quorum societate jã Vuisigothæ quadã inter se contentione disjuncti erant. Inter hæc Ermanaricus tam vulneris dolorem, quã Hunorum incursionem non ferens, jã grandęvus & plenus dierũ, 110. anno vitæ suæ defunctus est. Cujus mortis occasio dedit Hunis prævalere in Gothos illos, quos dixeramus in Orientali plaga sedere, & Ostrogothas nuncupari. Qui Hunis resistere non valentes, cum regis sui Ermanarici morte Vesegothæ ab eis essent divisi, in antiquam patriam Scythiæ remeabant, Hunorum subjacentes ditioni, Vuinithario tamen Amalo Hermenrici fratruelis filio principatus insignia retinente. Qui Vuitulfi, avi sui, qui erat frater Hermenrici, virtutẽ imitatus, quamvis Hermenrici fœlicitate inferior, ægre tamẽ ferens Hunorum subjacere imperio, paululũ se subtrahit ab illis, suaq; dũ nititur ostendere virtutẽ, in Anctorum fines movit procinctũ, eosq; aggrediens, prima congressione vincitur, sed deinde fortiter agens regẽ eorũ Booz nomine cũ filiis suis, & 700. primatib. in exẽplũ terroris affixit, ut dedititiis metũ cadavera pẽdentiũ geminarent. Sed dũ tali libertate vix anni spatiũ imperasset, non passus est Valãber rex Hunorũ, sed sup Vuinithariũ duxit exercitum, diuq; cum certarent, *Vuinitharius, qui [illegible] strage [illegible]* primo & secundo certamine Vuinitharius vincit, nec valet aliquis cõmemorare quantã stragẽ Hunorũ fecerit. Tertio vero prælio Vuinitharius interemptus est, sicq; rex Hunorũ oẽm populũ Gothorum in pace subactum possedit, ita tamen, ut gens Gothorum semper proprios regulos, quamvis Hunorũ consilio, haberet. Defuncto aũt Vuinithario, Hunnimundus Hermenrici quondam potẽtissimi regis filius, successit in regnum, eoq; defuncto, regnavit filius ejus Thurismundus flore juventutis ornatus, qui secundo regni sui anno, contra Gepidos exercitum movit, magnaq; de illis

potitus victoria, casu dicitur interemptus. Quē sic luxerunt Ostrogothæ, ut per 40. annos in locum ejus alius non succederet, quatenus illius memoria diu apud eos maneret. Cujus filius Herimūdus spernēs regnū Ostrogotharū, propter Hunorum dominiū, cū filio suo Beterico, ad Hesperias gentes se contulit, & sub Theoderico Vuisigotharū rege, de quib. mox dicetur, tacita generis sui propinquitate, cū magna gloria militavit. Unde post longum tēpus Balamir filius Vuandalarici, qui erat filius Vuinitharii, regnū accepit, cū fratre suo Dietmaro, nec nō & Vuitimaro, eratq; in his tribus grata contēplatio. Quando mirabilis Dietmarus pro fratre Vualamiro militabat imperio, Vualamir vero pro altero jubebat ordinando. Vuitimar utrisq; adhærebat, & quasi utrisq; serviebat, sic illis mutua affectione se tuentib. ut nulli regnū deesset, quod utriq; in pace tenebant, ita tamen, ut Hunorū regis, qui iā erat Attila, deservirent imperio. Postquā n. mortuus est, Valamber rex Hunorū regnabat Mundzuccus pater Attilæ, post quē Germani ejus Hoctar, & Roas, post quos Attila cū Bleta, Germano suo, qui magnæ parti Hunorum præerat. Sed Attila interfecto fratre Bleta universum populū sibi subjugabat, vir in concussionē gentiū, & terrarū omniū metū natus in mundo, qui (nescio qua sorte) cuncta terrebat, formidabili de se opinione vulgata. Erat aūt superbus incessu, huc & illuc circunferens oculos, ut elati potentia, ipso quoq; motu corporis appareret, bellorū quidē amator, sed ipse manu temperans, consilio validissimus, exorabilis supplicantib. semel in fide receptis propitius, forma brevis, lato pectore, capite grandi, minutis oculis, barba, raris canis aspersa, tetro colore originis suæ referens signa. Qui q̄vis hujus esset naturæ, ut semp magna consideret, addebat ei tamen confidentiā gladius Martis, apud Scytharū reges inventus, & semp habitus, quē historicus Priscus tali refert occasione detectū. Cū pastor quidē gregis unā buculā claudicantē conspiceret, nec causā doloris inveniret, nisi q; eā videret vulneratā, sollicitus vestigia cruoris insequens, tandē ad gladiū veniebat, quē latentē in herbis vacca depascens, incauta calcaverat, effossumq; protinus ad Attilā detulerat. Quo ille munere multū gratulatur, & ut magnanimus totius mundi principē se constitutū, & p Martis gladiū, potestatē bellorū sibi concessā fuisse arbitratur. Hinc multis nationib. bella inferens suæ ditioni subjiciebat, Gepidarum quoq; regē famosissimū, Hardericū sibi subdebat. Ostrogothas, ut dictum est, ab initio Huni possidebant, nec contra consanguineos Vuisigothos licuit recusare certamen, nec aliter ab Hunorū dominio divelli potuit gens illa Scythica, nisi mors Attilæ proveniret, quæ cunctis in commune nationibus & Romanis fuit optata. Quæ qualiter provenerit, in sequentibus dicemus, nunc ad Vuisigotharum historiam redeamus.

Mundzuccus pater Attila.

Attila inquietudo orbis.

Bleta frater Attila.

Gladius Martis Attila, confidentiam dabat Priscus Historicus.

Hic plura legis in historia rerum Geticarum

VUISIGOTHARUM HISTORIA EX JORDANE.

Vuisigothæ itaq;, cūm per mortē Hermenrici ab Ostrogothis discederent, & eosdē ab Hunis opprimi & expelli cernerent, nimium territi. quid de se propter gentē Hunorū deliberarent, ambigebant: diuq; cogitantes, tandē cōmuni placito legatos ad Valentē fratrē Valentiniani senioris, tunc Constantinopoli regnantē; ut superius scriptum est, miserunt, ut partem Thraciæ sive Mœsiæ illis traderet ad colendum, ejus se legibus, ejusq; imperiis se victuros promittentes. Et ut fides uberior illis haberetur, promittunt se Christianos fieri, si linguæ suæ scios eis mitteret doctores fidei. Quo Valens comperto, mox gratulabundus annuit, q; ipse ultro petere voluisset, susceptosq; in patribus Mœsiæ Getas quasi murum regni sui contra cæteras statuit gentes. Et quia tunc Valens imperator Arriana perfidia saucius, oēs nostrarū partium sacerdotes odio habebat, suæ partis fautores, illuc direxit prædicatores. Qui venientes, rudibus ignaris ilico perfidiæ suæ virus infundunt. Sic itaq; Vuisigothæ per Valentē imperatorem Arriani potius quàm Christiani effecti, de cætero tam Ostrogothis, quā Gepidis parentibus suis affectionis gratia Evangelizantes per Ulphiam episcopum suum Arrianum, qui literas Gothicas primus invenit, & scripturas in eorū linguas divinas convertit, omnem hujus linguæ nationem ubiq; ad culturam sectæ hujus invitabant. Ipsi aūt, ut dictū est, Danubiū trasmeantes, Daciā & Ripensē Mœsiā, Thraciamq; permissu principis obsederunt. Quibus evenit, ut assolet genti necdum bene loco fundatæ, ut penuria famis stringerentur: cœperuntq; duces eorum, qui regum vice illis præerant, Fridigernus, & Alatheus, & Saphrach, exercitus inopiæ condolere, negotiationemq; à Lupicino & Maximo Romanorum ducibus expetere. Qui avaritia compellente, cœperunt non solum ovium boumq; carnes, verum etiam canum & immundorum animalium morticina eis contradere, adeò ut quodlibet mancipium in uno pane, aut 10. librarum carne mercarentur. Mancipiis & omni supellectile deficiente, filios eorū avarus mercator exposcit. Sed parentes salutem pignorum suorum providentes deliberant, facilius ingenuitatē perire quàm vitā, dū misericorditer alendus quis venditus potius quàm moriturus servatur, filios tradunt. Contigit aūt illo tempore, ut Lupicinus ductor Romanorū Fridigernū Gothorū regulū ad conviviū invitaret, dolumq; ut post exitus docuit, moliretur. Sed Frigidernus dolum nesciens, cū paucis ad conviviū venit: & dum in prætorio epulatur, clamorē miserorū morientiū audivit. Nā in alia parte socios ejus reclusos, milites ducis Lupicini jussu ejus trucidare conati sunt. Quod sentiens Fridigernus, evaginato gladio non sine magna temeritate velociter ex convivio egreditur, sociosq; à morte ereptos, ad necē Romanorum instigat. Qui nacta occasione votiva, elegerunt potius in bello mori, quàm fame deficere: & ilico

De Ostrogothorum & Vuesegothorum appellatione, vide Epistolam Nuncupatoriam Beati Rhenani in Procopium.

Vuisigotha & Arriani effecti, Vide hist. Trip. lib. 8. cap. 13.

Lupicinus ductor Romanorum.

Præstat bello quā fame mori.

in mortē ducū Lupicini & Maximi armantur. Illa dies Romanorū securitatem, & Gothorum ademerat famem: cœperuntq; Gothi jam non ut peregrini, sed ut cives & domini possessoribus imperare, totasq; partes septentrionales usq; ad Danubiū sub suo jure tenere. Quod comperiens in Antiochia Valens, bellū adversus eos movit, in quo ipse vulneratus, in quandā casā confugit ignorātibusq; Gothis, quòd imperator in tam vili casa lateret, apposito igni, crematus est, justo scilicet Dei judicio, ut ab ipsis igni combureretur, quos ipse verā fidē petentes, in perfidiā declinavit, ignemq; charitatis ad gehennæ ignem detorsit. Post tanti gloriā trophæi, Wisigothæ Thraciā Daciamq; Ripensem potiti, tanquā solū genitale cœperunt incolere, donec Theodosius Hispani Thedosii filius, à Gratiano imperatore electus, & in Orientali principatu loco Valentis patrui sui subrogatus est. Qui acer ingenio, & virtute atq; consilio clarus, dum disciplinā militarē exerceret, ignavia & desidia priorū principū exclusa, Gothus ut sensit pertimuit, militesq; Romani sub meliori principe fiduciā accipientes Gothos impetere tentant, eosq; à finib. Thraciæ expellunt. Post hæc Theodosio penè usq; ad desperationē ægrotante, datur iterū Gothis audacia, divisoq; exercitu, Fridigernus ad prædendā Thessaliā & Achajā digressus est; Alatheus verò & Saphrach Pannoniā petierunt. Quod cū Gratianus audisset, qui tunc à Roma in Gallias secessit, mox collecto exercitu ad eos venit: nec tamē armis fretus, sed gratia & munerib. eos victurus: nam fœdus cū eis initt, & victualia illis concessit. Theodosius verò convalescens, cū reperisset Romanos & Gothos fœdus pepigisse, grato animo accepit, & ipse cū Athalarico, q Fridigerno successit in regno, fœdus percussit, eumq; Constantinopolim invitavit. Qui omnino libenter acquiescens, dū regiā urbē ingrederetur, & à Theodosio cū omni jocunditate & affectione susciperetur, videns ædificiorū magnificentiā, & exornati quasi ad diē festū populi frequentiā, urbis sitū, naviūq; cōmeatū, ac deinceps imperatoris regiā ingrediens, & obsequia, diversaq; officia conspiciens, valde admiratus: En, inquit, cerno, quod sæpe incredulus audiebā: sine dubio deus terrenus est imperator: & si quis adversus eū manum moverit, ipse sanguinis sui reus erit. In tali ergo admiratione majori honore à principe suffultus, paucis mensibus interjectis, rebus excessit humanis. Quē princeps affectionis gratia pene plus mortuum quàm vivum honorans, ipse in exequiis feretrum ejus præcessit, dignæq; illum sepulturæ tradidit. Quod videns cunctus ejus exercitus, in servitio Theodosii pro tanta ejus benignitate perduravit: Romanoq; se subdens imperio, velut unum corpus cum militibus Romanis efficitur, militiaq, illa dum sub Constantino fœderatorum revocata, & ipsi fœderati dicti sunt. E quibus imperator contra Eugenium Tyrannum, qui occiso Gratiano, Gallias occupavit, plus quàm 20. mill. armatorum fideles sibi & amicos intelligens adduxit, victoriamq; potitus, ultionem exegit.

Theodosius.

Imperator terrenus deus.

Postquam vero Theodosius rebus excessit humanis, cœperunt filii ejus utranq; Rempublicā luxuriose vivendo ad nihilum deducere, auxiliariisq; suis Gothis consueta dona subtrahere, mox Gothis fastidiū eorū crevit, verentesq; ne longa pace eorū se solveret fortitudo, ordinaverunt super se regē Alaricū, cui erat post Amalos secunda nobilitas, Balthorūq; ex genere origo mirifica, quorum primus dudū ab audacia virtutis Baltha, id est, audax, inter suos nomen acceperat. Mox igitur antefatus Alaricus creatus est rex, cū suis deliberans, suasit eis, suo potius labore regnū quærere, quàm alieno exercitui per odia subjacere: sicq; per Pannoniā intravit Italiā, nulloq; penitus obsistente, applicuit ad pontē Condiniani, qui tertio miliario erat ab urbe regia Ravenna, cujus dudū possessores (ut tradunt majores) Eneti, id est laudabiles, dicebantur. In cujus vicinitatē cū Vuisigotharum applicuisset exercitus, Alaricus legationem misit ad Honoriū filiū Theodosii, qui tunc ibi erat, ut daret ei locum, in quo cum exercitu suo habitare posset. Qui concessit ei Galliam & Hispaniam, quas Geisericus rex Vuandalorum jam pene vastavit. Quo cum tenderent Gothi, in quodam loco aliquandiu morati sunt. Tunc Stilico comes & patricius, socer Honorii imperatoris, subito irruit sup eos in ipsa sacratissima die Paschę, nihil mali suspicātes, & multos ex ipsis occidit. Primū quippe perturbati sunt Gothi, sed mox recollectis viribus, arma corripiunt, multosq; de exercitu Stiliconis occidētes, cæteros in fugā convertunt, & in magnā irā excitati, jā in Gallias pergere nolūt: sed furibundo animo cœptū iter deserentes, in Liguriā quā jā transierant, revertuntur, eaq; spoliantes, Æmiliam pariter & Flaminiā devastant, & per Tusciam usq; ad Romā discurrentes, quidquid ex utroq, latere fuit, in prædam diripiunt, Romamq; venientes, apprehenderunt eā, & devastabant, & incendebant. Jussit tamē Alaricus, ut si quis in loca sancta cōfugeret, nihil mali pateretur: & quāvis civitas prædaretur, nemo tamen occideretur. Capta est autem Roma ab Alarico rege Gothorū, post annos mille 164. ex quo facta est. Exeuntes autem Gothi ab urbe, per Campaniam & Lucaniam Brutiamq; perrexerūt: & cū vellent transire in Siciliā, multi ex eis in mari perierunt. Alaricus vero dū deliberaret quid ageret, subitanea morte apud Cōsentiam defunctus est. Quē sui nimia dilectione lugentes, Vasentem fluviū de alveo suo derivaverunt, regemq; suum Alaricū in medio fluminis cum divitiis multis sepelientes, ipsum flumen in alveum suū reduxerunt: & ne locum ipsū aliquis postea sciret, captivos qui illū averterant, omnes occiderunt. Athaulfū vero Alarici consanguineū, super se regem cōstituerunt. Qui rediens Romā, quicquid remansit, more locustarū erasit: nulloq; resistente, tulit sororem Honorii Placidiam, filiam Theodosii imperatoris, eamq, sibi in conjugio copulavit. Quæ cū blandimentis animum viri flecteret, ut pacem cum Romanis haberet, Gallias

Post mortem Theodosii, filii regnū perdunt.

Baltha, id est, audax.

Eneti, id est, laudabiles.

Et hic plura leges in hist. rerum Gothicarum.

Roma capta ab Alarico rege Gothorum.

Alaricus moritur.

tetendit, vicinisq; gentibus perterritis, & Vuandalis inde in Hispaniam fugatis, tertio anno postquam Gallias & Hispanias perdomuit, fraude suorum interfectus est. Post quem Geberich regnum accepit: sed & ipse à suis occisus, vitam cum regno reliquit. Dehinc jam quartus ab Alarico rex cõstitutus est Valia nimium prudens, contra quem Honorius imperator Constantium virum industria militari pollentem direxit, promittens ei, si sororem suam Placidiam, sive pace, sive quocunq; modo reduceret, quod eã sibi cõjugem daret. Quo placito, Constantius ovans cum armatorum copia Hispanias petijt, cui Valia non minori procinctu occurrit: sed ab utraq; parte legatione directa, ita convenit, ut sororem principi redderet, suumq; adjutorium Romanæ Reipublicæ nõ denegaret. Duodecimo regni Valiæ anno, quando & Huni post quinquaginta annos à Romanis & Gothis ab invasa Pannonia expulsi sunt, videns idem Valia Vuandalos in suis finibus esse cum temeritate contra eos movit exercitum, expulsoq; in Africam, vellet eos ẽtibi persequi, nisi casus qui dudum Alarico illuc tendenti contigerat, eum revocasset: defuncto Valia, Theodericus regnum accepit, ad quem, ut supra dictum est, Herimundus filius Thurismundi, nepotis Hermenrici, spreto regno Ostrogotharum propter Hunorum dominium se contulit.

Valia quartus ab Alarico.

Theodericus rex.

Inter hæc regnantib. Martiano in Oriente, & Valentiniano in Occidente, Attila rex Hunorum omnium, & solus regnator pene cunctarum Scythicarum gentium, confisus in multitudine fortissimarum gentium, quas sibi subjugaverat. Macedoniã & Mœsiã, Achajam & utranq; Daciam, Thraciam, & omne pene Illyricum devastaverat, posuitq; in animo suo, venire ad dissipandum occidentale imperiũ, h. e. Romanum. Erat nanq; sub ejus potestate nominatissimus Gepidarum rex Hardericus, eminentior ipso cui serviebat, & Ostrogotharum rex Vualamir, cum fratrib. suis Dietmaro & Vuitimaro, nec non fortissimæ gentes, Marcomanni, Suevi, Quadi, Heruli, Turcilingi, Turingi, Rugi & aliæ Barbaræ gentes, q habitabant in partib. Aquilonis. Hi oẽs erant in adjutorio ejus, eratq; numerus exercitus ejus D. millia, Horũ omniũ Attila superbus imperio, primas mundi gentes, Romanos scilicet & Vuisigothas, subdere sibi optabat: & quãvis speraret se facere posse quod vellet, per virtutem tantarum gentiũ, tamẽ & per astutiã vincere quærebat. Timens enim, ne Gothi, qui intra Gallias habitabant, jungerentur Romanis in adjutorium, cũ esset nimis astutus & subtilis, misit nuncios ad Valentinianũ, nullatenus se adversum Romanos hostiliter venire, nec publicæ rei amicitias in aliquo se velle violare, sed contra Theodericum Vuisigotharũ regem sibi certaminis causas existere. Similiter misit & ad Theodericũ, nõ sibi pugnam esse adversum Gothos, sed contra Romanos, seq; satis studere pacem cum Gothis habere. Hoc aũt per astutiam fecit in dolo, ut si Romanos Gothosque ab invicẽ divideret, hos & illos postea facile vinceret. Etius autem patricius, qui tunc militiæ pręerat, intelligens astutiam & dolos Attilæ, misit ex persona Valentiniani imperatoris legatos ad Theodericum regem Gothorũ, qui illo in tempore apud Tolosam regnabat, ut pacem firmaret cũ illo. Cõsensit in hoc Theodericus, pacemq; cũ Etio firmavit, seq; cum eo cõtra Attilam pugnare promisit. Fuerunt aũt in auxilio Etii patricii Burgundiones, Franci, Alani, Saxones, Riparioli, Briones, Sarmatæ Armoriciani, Litiani. Producitur quoq; à rege Theoderico Vuisigotharum multitudo innumerabilis. Quatuor namq; filiis suis domi dimissis, Friderico scilicet, Eurico, Retemire, & Imnerico, duos tantum majores secum assumit, Thurismundum, & Theodericum. Conveniunt itaq; in cãpos Catalaunicos, qui & Mauricii nominantur, centum leugas, ut Galli mensurare solent, in longũ tenẽtes, & 70. in latum, quæ fiunt in lõgitudine miliaria 150. & in latitudine 105. miliaria. Vna enim leuga Gallica, mille & quingentorum passuum quantitate mensuratur. Cũq; ad locũ venissent, ubi jã pugnare debuerant interrogavit Attila divinatores suos, quid sibi de ipsa pugna portenderent. Qui more solito, nunc fibras pecorũ, nunc quasdã venas in abrasis ossib. intuentes, Hunis infausta pronunciãt, scilicet, Attilam non habiturum victoriam. Hoc tamen quantulumcunq; prædixere solatii, q summus de parte hostili ductor, in certamine occũberet. Attila vero, cũ hoc de interitu Etii, cujus mortẽ sitiebat, denunciare putaret, nõ dubitavit vel cum suorum perditione bellum cõmittere, dũmodo Etium suis motib. fortiter obsistentem posset extinguere. Cõmittit itaq; pugnã circa 9 diei horam, jã in vesperũ die vergente, ut si superaretur ab hostib. imminentis noctis se tenebris occuleret. Conveniunt itaq; hinc & inde nationes fortissimæ, conseruntur acies, fit bellum acre nimis & pertinax, quale vix ulla narratur historia: nec ante prælianđi ardore quieverunt, quam nox superveniens, pugnandi facultatem eis adimeret. Eo siquidem prælio 170. millia hominũ cæsa referuntur, tantumq; sanguinis effusum esse, ut parvulus rivulus, qui ibi labebatur, sanguine occisorum subito auctus, cadavera peremptorum secũ traheret. Attilã sanè de morte Etii sua fefellit suspicio: nam Theodericus rex Vuisigotharum occubuit, Etius sanus evasit. In quo prælio quamvis neuter cessisset exercitus, constat tamen Attilam fuisse superatũ. Tunc Vuisigothæ dividentes se ab Alanis, invadunt Hunorũ catervam: & pene Attilam trucidarent, nisi providus ante fugisset, & se suosq; illico intra septa castrorũ quæ plaustris vallaverant, reclusisset. Sic ergo q̃vis fragili munimine, eo tamen quæsierunt subsidia vitæ, quib. paulo ante nullus poterat muralis agger obsistere. Altera v. die, intra plaustrorũ munimenta se continens, Attila cũ egredi nõ auderet, nec tamen tubis & clamore perstrepere, quasi incursionem minitans, non cessaret, ut victores suos inclusos turbaret: Thurismundus Theoderici regis filius de paterna dolens occisione, statuit Attilam coartare obsidione, eumq; cum suis ad internecionem delere.

Attila rex Hunorum.

Fortissimæ gentes Attilæ adjutrices fuere.

D. Beatus Rh. pro Tungris legit Turingus lib. 1 rerum Ger.

Attila simulat se contra Theodericum pugnare velle.

Nota dolum Attilæ.

Etius militiæ culmen rerum Romanarum, intelligit dolum Attilæ.

Auxiliares Etii.

Leuga Gallica.

Et hic plura in hist. Gotica.

Attila consulit divinatores.

Rivus ex sanguine cadavera peremptorum fert.

Occiditur Theodericus. Filius eius cogitat vindictã. Attila desperatus cogitat se cremare.

Tunc Attila de vita deſperans, ex equitatoriis ſellis ingentem pyram extruxit: ut ſi forte Gothi imminerent, ſuppoſito igne ipſe aſcenderet, ſeq; cremaret, ne aut quiſquam de ejus vulnere gauderet, aut rex tantarum gentium in poteſtatem hoſtium deveniret. Etius vero metuens, Attila perempto, Romanos poſtea impunè à Gothis deprimi, nec deinceps adverſum Gothos, ſi neceſſitas incūberet, auxiliū inveniri, Thuriſmundum quaſi reb. ejus conſulens perſuaſit, ut domum quantocius reverteretur, regnoq; paterno potiretur: ne ſi ab ejus germanis invaderetur, ipſe omnino privaretur, eſſetq; ſibi acerbius poſtea cū ſuis decertare, quā cum alienis dimicare. Hoc ille conſilium quaſi pro ſua ſalute prolatum, libenter amplectens, domum rediit, regnumq. paternum accepit. Cæterū Etius talia machinatus eſt, ut Attilam ab ejus impreſſione ſubduceret, ea intentione qua prædictum eſt, heu neſcius quantum hac proviſione detrimentum patriæ, dum avertere cupit, ingeſſit. Nā Attila cernens hoſtes, ſe relicto, ad propria remeaſſe, erectis animis, Pannoniam repedavit, multo potiorē coacervans exercitum, Italiam denuo furibundus intravit, ac primum Aquilejam in ipſo Italiæ poſitam principio. expugnare aggreſſus eſt. Quam cōtinuo triennio obſidens, cum adverſus eā, civib. ſtrenue repugnantibus, nil prævaleret, jamq; murmur ſui exercitus penuriam famis tolerare nō valentis, & diſcedere cupientis audiret, die quadam circuiens civitatē, ut ex qua parte poſſet eam facilius expugnare, inquireret, cernit repente aves in ædificiorum faſtigiis nidificare ſolentes, quæ ciconiæ vocarētur, uno impetu ex urbe migrare, fœtusq; ſuos ſublatos roſtris forinſecus deportare. & ut erat ſagaciſſimus, ait ad ſuos: Aſpicite aves futurorum præſcias, perituram civitatem relinquere, caſurasq; arces periculo imminēte deſerere. Statimq; adhibitis machinis, hortatur ſuos, acriter urbem impugnat, ac ſine mora capit: diripiuntur opes, captivātur vel trucidantur cives: reſiduū direptioni ſuppoſito igne, flamma conſumit. Plura dehinc ejuſdem regionis caſtella, immanis hoſtis, extinctis vel captivatis civibus, ſuccendit ac diruit. Cōcordiā, Altinū, ſive Patavium, vicinas Aquilejæ civitates: exinde per diverſas Venetiarum urbes Huni bacchantur, h. e. Veronam, Vincentiam, Brixjam, Pergamum, ſeu reliquas, Mediolanū quoq;, Ticinūq; pari ſorte diripiunt, ab igne tamen abſtinentes & ferro. Deinde Æmiliç civitatib. ſimiliter expoliatis, noviſſime eo loco quo Mincius fluvius Padum influit, caſtra metati ſunt. Vbi Attila conſiſtens, dum animo fluctuaret, utrum Romā adiret, an deſiſteret, nō urbi cujus infenſus erat, conſulens, ſed Alarici exemplum, qui captæ urbi non diu ſupervixit, pavens, repente ſanctiſſimus vir Leo papa per ſe ad eum acceſſit. Qui cum ad regem Barbarum introgreſſus eſſet, cuncta ut optaverat obtinens, nō ſolum Romæ, ſed & totius Italiæ ſalutem reportavit. Territus namq; fuerat Attila nutu Dei, nec aliud Chriſti ſacerdoti loqui valuit, niſi quod ipſe optavit. Ferunt itaq; poſt diſceſſum pontificis, interrogatum fuiſſe Attilam à ſuis, cur ultra ſolitū morē tantam reverentiam Romano pontifici exhibuerit: illumq; reſpondiſſe, non ſe illius perſonam qui advenerat, reveritum fuiſſe, ſed alium virum juxta eum in ſacerdotali habitu aſtantem vidiſſe, qui forma auguſtiorū, canitieq; venerabilior, evaginato gladio mortē ſibi minitaverit, ſi nō omnia quę ille expetebat, impleverit. Igitur Attila tali modo à ſua ſævitia repreſſus, relicta Italia, Pannonias repetivit. Ad quē Honoria Valentiniani principis germana, dum à fratre ob decus pudicitiæ diſtricte ſervaretur, ſuū direxit Eunuchum, quatenus eam ſibi à fratre depoſceret in matrimoniū. Qui accepto nuncio, qui jam cum Italię fines exceſſiſſet, nec ſtatim fatigato exercitu regredi potuiſſet, mandat Valentiniano imperatori, pejora proximè ſe illaturum Italiæ, ſi mox ſibi germanā ſuā cum regalium opum portione non transmiſiſſet. Reverſus autem ad proprias ſedes, ſuper plures quas habebat uxores, puellā quanda valde ſpecioſam, Ildico nomine, ſibi conjunxit. Ob cujus nuptias profuſa exercens cōvivia, dum tantum vini, quantum antea nunquā in ſemel bibiſſet, dormiensq; ſupinus jaceret, nimia ſanguinis eruptione qui ei de naribus effluere ſolebat, ſuffocatus eſt. Eadem nocte apud Conſtantinopolim Marciano Imperatori arcus Attilæ fractus in ſomnis oſtenditur, quo ſcilicet armorum genere gens illa maxime utebatur. Sequenti verò luce, cum magna diei pars exacta fuiſſet, miniſtri regis poſt clamores maximos fores effringunt, inveniuntq; Attilam ſine ullo vulnere, ſanguinis effuſione, mortuum, puellamq; demiſſo vultu, ſub velamine lachrymantem. Tunc ut illi genti mos eſt, crinium parte truncata, informem faciem turpavere vulneribus, ut prælіator eximius non fœmineis lamentationibus, ſed agmine lugeretur virili. Cujus exequiæ multis plauſibus à ſua gente honoratæ ſunt. In mediis ſiquidem campis intra tentorium ſericum cadavere collocato, de tota gente Hunorum electi equites curſibus illud in modum Circenſium ambientes, facta ejus, cātu funereo, celebrāt, tali ordine: Præcipuus Hunorum rex Attila, patre genitus Mundzuno, fortiſſimarum gentium dominus, qui inaudita ante ſe potentia, ſolus Scytica & Germanica regna poſſedit: deinde ſtravam, quam ſic vocant, ſuper tumulum ejus ingenti comeſſatione celebrantes, & contraria invicem ſibi copulantes, luctum funereum mixto gaudio explicabant, nocteque ſecreta cadaver terræ commendabant. Cujus fercula primum auro, ſecundo argento, tertio ferri rigore communiunt, tali argumento ſignificantes, potentiſſimo regi omnia conveniſſe: Ferrum, quia gentes edomuit: aurum & argentum, quod utriuſque Reipublicæ ornamenta accepit. Addunt etiam arma hoſtium cædibus acquiſita, phaleramenta vario gemmarum fulgore pretioſa, diverſiq; generis inſignia, quibus colitur aulæ decus. Et ut tantis divitiis humana curioſitas arceretur,

Pyra ex equitatoriis ſellis.

Attila rediit Pannoniam.

Tum Colonia Agrippina, Tungrorum oppidum Novesium, Vtrecesiū, Caſtra Herculis, Vetera, Aſciburgium, Noviomagus Antennacum, Bingium, Magontiacum, Borbetomagus, Sebuſium Saletio, Brocomagus, Argentoratū Elcebus Argentuaria v. Auguſta Rauricorum. Vendoniſſa Forum Tyberii Vindurum, Aventicum, & multa oppida fun ditus deſtructa ſunt.

Vide primum lib. rerum Ger. Rhenani.

Attila ſuffocatur ex liberali vini potione ſupinus jacens.

Exequiæ Attilæ.

Et hic plura habes ex hiſt. Gotica.

Ferculum Attilæ auro, argento ferro communitum, quid ſignificet.

Contentio de regno post mortem Attilæ.

ceretur, huic operi deputatos detestabili mercede trucidarunt. Post hæc inter successores Attilæ de regno exorta est contentio: & dum inconsulte imperare cupiunt omnes, simul imperium perdiderunt. Nã filii ejus, quorũ per licentiam libidinis pene populus fuit, gentes sibi divisa sorte poscebant, ut instar familiæ bellicosi regis cum populis mitterentur in sortem. Vt aũt Gepidarum rex Hardericus hoc comperit, indignatus cõtra filios Attilæ primus insurgit, illatumq; serviendi pudorem secuta fœlicitate detersit: nec solum suam gentem, sed & cæteras gentes quæ pariter premebantur, sua discessione absolvit: quia facile oẽs appetunt, quod pro cunctorũ utilitate tentatur immutatum. Igitur armantur, bellũq; committunt in Pannonia, juxta flumen, cui nomen est Neoda. illic concursus factus est gentium variarum, quas Attila in sua tenebat ditione. Post multos ergo cõflictus, favit Gepidis inopinata victoria: nam 30. fere millia tam Hunorum, quam aliarum gentium, quæ Hunis ferebant auxilium, Hardericus peremit, filium Attilæ majorem natu nomine Hellam occidit, quem pater super cæteros in tantum fertur amasse, ut eum cunctis aliis suis liberis in regno vellet præferre. Quo interempto, reliqui ejus germani cum Hunis fugantur, juxta littus maris Pontici, ubi prius fuisse leguntur Gothi. Hæc causa Harderici fœlix fuit in diversis nationibus, quæ Hunorum regimini famulabantur invitæ, earũq; animos diu mœstissimos ad hilaritatem libertatis votivæ arrexit. Venientes ergo multi ex eis ad Martianũ principẽ, gratissime sunt ab eo suscepti, distributasq; sedes quas incolerent, acceperunt. Gepidi nanq; Hunorum sibi sedes viriliter vendicantes, totius Daciæ finibus velut victores potiti sunt, nihil aliud à Romano imperio nisi pacẽ postulantes: Sarmatæ v. & Cemandri, & quidã ex Hunorũ parte ad Maternã urbẽ Illyrici sedes posuerunt. Scyri & Adagarii Scythiam minorem & inferiorem Mœsiã acceperunt: Rugi aliæque nationes nonnullæ Bizim & Archadiopolim petiere. Hernach quoq; junior Attilæ filius cũ suis extremas minoris Scythiæ sedes elegit. Hemnezur & Bulcindur consanguinei in Dacia Ripensi, Hedisco Halmoq; potiti sunt, diversiq; diversa petierunt. Gothi vero videntes Gepidos Hunorum sedes sibi vendicare, & Hunorum populũ suas sedes antiquas occupare, maluerunt à Romano regno terras petere, quam cum discrimine alienas invadere. Pannoniamq; accepere, ibiq; sub rege Vualamiro & ejus germano Dietmaro morabantur, quamvis locis divisis, consilio tamen uniti. Nam Vualamir inter Scarniungam & aquam nigram, Dietmarus juxta locum Pellois habitabat, Vuitimar cum utroq; manebat. Contigit autem ut Attilæ filii contra Gothos, quasi desertores dominationis eorum, venirent, ignarisq; aliis fratribus, super Vualamirum solum irruerent. Quos tamen quãvis cum paucis ille excepit, diuq; fatigatos ita prostravit, ut vix aliqua eorum pars remaneret. Eo tẽpore cum prospera re ad fratres suos Dietmarum & Vuitimarum direxisset nuncium, veniẽs nuncius in domo Dietmari, majus invenit gaudium: ipso siquidẽ die Theodericus filius ejus, quãvis de cõcubina, bonæ tamen spei puerulus natus erat. Post tẽpus ergo nõ multum, rex Vualamirus, & fratres ejus Dietmarus & Vuitimarus, dum cõsueta dona tardarent à principe Martiano accipere, & fœdera pacis tamẽ custodirent, missi ab eis legati ad imperatorẽ, vident Theodericum Triarii filium, genere quidẽ Gothico, sed de alia stirpe quam Amalorum procreatum, omnino cum suis florentem, & Romanorum amicitiis utentem, se vero omnino despici, domũ hæc renunciant: moxq; Gothi furore cõmoti, arma corripiunt, & Illyricum pene totum prædando devastant. Sed Martiano imperatore defuncto, cum regnum acciperet Leo, mox ad pristina cum Gothis amicitiã recurrit, & tam præterita, quàm præsentia munera tribuit, & pacis obsidem Theodericum infantulum, Dietmari filium accepit, qui jã annum octavum intravit. Quẽ dum pater dare tardaret, patruus Vualamir promittit, ut exinde pax stabilior inter Romanos & Gothos maneret. Igitur Theodericus obses ducitur ad urbẽ Constantinopolitanã: & quia parvulus elegans fuit, imperialem gratiã promeruit. Postquã ergo firma pax inter Romanos & Gothos facta est, videntes Gothi sibi non sufficere q ab Imperatore acceperant, simulq; cupientes ostentare virtutem, cœperunt vicinas deprædari gentes, primumq; contra Satagas, quæ interiorem Pannoniam possiderent, arma moverunt. Quod ubi rex Hunorum Dinzich, filius Attilæ, cognovit, collectis quos adhuc habebat, quãvis paucos, Pannoniam deprædari cœpit. Quo comperto, Gothi ubi erant expeditionẽ solventes, quam contra Satagas habebant, in Hunos cõvertunt, sicq; eos à finib suis inglorios expellebant, ut ex illo tempore qui remanserant Huni, Gothorum arma pertimescunt. Quiescente jam tandẽ Hunorum gente à Gothis, Hunimundus rex Suevorum cum suis invadens fines Dietmari, fratris Vualamiri regis Gothorum, eos deprædatur, omniaq; abducens armenta, in terram suam revertitur. Dietmar vero non tantum jacturam armentorum dolens, quantum metuens, ne Suevi, si hoc impune lucrarentur, ad majorem licentiam prosilirent: sic vigilavit in eorum transitu, ut intempestæ noctis silentio dormientes invaderet, ad lacum Pellois, consertoq; inopinato prælio ita eos oppressit, ut etiam ipsum regem Hunimundum captum, cum superato exercitu Gothorum servituti subdiderit. Sed dum esset multum misericors, facta ultione, veniam eis condonavit: reconciliatusque cum Suevis, eundem quem ceperat, adoptans sibi in filium, remisit in Sueviam cum suis. Ille autem paternæ immemor gratiæ, post aliquod tempus dolo concepto, Scyros, qui tunc super Danubium considebant, incitavit, ut in unum collecti, gentem Gothorum invaderent. Tunc Gothis nihil mali suspicantibus, ab amicis vicinis bellum insurgit, & improvisa coacti necessitate, ad arma confugiunt, assumptoq; certamine, se suamq; ulciscuntur injuriam.

Hardericus contra filios Attilæ.

Hella Attilæ filius occiditur.

Attilæ filii contra Gothos.

Gothi Illyricum vastant.

Theodericus obses venit Constantinopolim.

Gothi contra Satagas.

Huni legunt Dinzichum filium Attilæ.

Hunimundus Suevorum rex.

Scyri populus Danubii.

Vualamir interemtur.

In eo siquidem prælio rex Gothorum Vualamir dum ad hortandos suos equum ascenderet, & ante aciem procurreret, proturbatus equus corruit, sessoremq; suum dejecit. Qui mox inimicorum lanceis vulneratus, interemptus est. Gothi vero tã regis sui mortẽ, quã suorũ vindicantes injuriam, sic oẽs extinxerunt, ut pene de gente Scyrorum nullus remaneret, nisi qui istud nomen cum dedecore ferrent. Iterũ Hunimundus cum Suevis fretus auxilio Sarmatarum, & reliquiis Scyrorũ, simulq; ex Gepidis Rugisq; nõ parvis solatiis collectis, bellũ intulit Gothis. Gothi v. defuncto Vualamiro, ad fratrem ej9 Dietmarũ cõfugiunt, eumq; regem cõstituunt. Qui quamvis dudũ cũ fratre regnasset auctioris tamẽ potestatis insignia sumit, belliq; parte coactus, cũ fratre Vuitimaro ad arma prosiliit. cõfertoq; prælio superior facta est pars Gothorum, adeo ut campus corruentium inimicorũ cruore madefactus, ut rubrum pelagus appareret, armaq; & cadavera plus quam decẽ millium in modum collium cumulata, campum implerent. Inde victor ad proprias sedes revertens, Dietmarus cũ Gothis, Theodericum filium suum, quem obsidem dederat, à Leone Imperatore remissum, cum magnis muneribus gratanter suscepit. Qui cum jam decem & octo annorum esset, ex satellitibus, & ex populo patris elegit sibi penè 6. millia virorum, cum quib. patre inscio, permenso Danubio, Sarmatorum regem incurrit, eumq; interemit, familiamq; ac censum deprędans, ad genitorem suum cum victoria rediit. Singidunum dehinc civitatem, quam iidem Sarmatæ possidebant, invadens, non Romanis, sed suæ subdidit ditioni.

Dietmarus in Sarmatas.

Hominibus bello viventibus, pax contraria.

Deficientibus dehinc vicinarum gentium spoliis, cœpit & Gothis victus vestitusq; deficere, & hominibus, qui dudum bello vivebant, pax cœpit esse contraria, omnesq; cũ magno clamore ad Dietmarum accedentes, orant, ut in quamcumq; partẽ vellet, exercitum duceret, quia diutius ibi manere non possent. Qui accito Germano, sortem misit. & Vuitimaro Italia, Dietmaro Illyricum populandum obvenit. Relicta igitur Pannonia, alter Italiam, alter Illyricum suscepit, sed Vuitimar mox, ut Italiam intravit, rebus humanis excessit, regnumq; filio suo sibi ęquivoco reliquit. Quem Licerius, qui tunc forte imperavit, muneribus datis ad Galliam transtulit, ut per Vuisigothas parentes suos regnaret. Vuitimar acceptis munerib. à Licerio Galliã tendit, seseq; parẽtibus Vuisigothis jũgens, unum corpus cum eis efficitur, & sic Galliã Hispaniamq; tenens, suo jure defendit, ut nullus sibi alius prævaleret. Vuisigothis v. post Theodericũ, qui in bello, q. Romani & Vuisigothæ cũ Attila Hunorum rege fecerunt, occubuit, filius ejus Thurismundus præfuit. Quo defuncto, Theodericus frater ejus in regnum successit, ipsoq; 11. vero regni sui anno decedente, item frater eorum Euricus regnum assumens, 19. anno, vita, regnoq; privatus est, relinquens filium regni successorem, nomine Alaricum, qui nonus ab illo magno Alarico, regnum adeptus est Vuisigotharum.

Savus vastissimorum fluminum amnis, Plin. lib. 3

Dietmar v. transiens Saum amnem, Sarmatis bellum intentavit, si quis sibi obstaret, illisq; quiescentibus, nec ad tantam multitudinem prævalentibus, transit in Illyricum, & ubiq; prospere agens, multasq; civitates sibi subijciens, Thessalonicã petiit, in qua Helarianus patritius à principe directus cum exercitu morabatur. Qui dum videret Thessalonicam vallo muniri, nec se posse conatib. eorũ resistere, missa legatione ad Dietmarum regem cum munerib. rogavit, ut ab excidio urbis detorqueret, initoq; fœdere, Romanus ductor cũ Gothis, loca quæ incoluerant. jam sponte tradidit eis, ibiq; Gothi cum rege suo, depositis armis, in pace quieverunt. Nec diu postea rex Dietmarus ægritudine occupatus, convocatis ad se Gothis, Theodericum filium suum regni hæredẽ fecit, & ipse mox reb. humanis excessit. Eo tempore regnũ Orientale Zeno Imperator habebat. Qui audiens Theodericũ gentis suæ regem esse, grate suscepit, eumq; ad se Constantinopolim venire præcepit, digneque susceptum inter proceres palatii collocavit, & post aliquod tempus, in filium sibi adoptans, consularibus fascibus, quæ dignitas post imperiale fastigium prima est, eum sublimavit, nec solum hoc, sed ẽt equestrem statuam, ad famam tanti viri ante palatium suum ei constituit. At verò, dum ejuscemodi delitiis Theodericus apud Constantinopolim fluitaret, gens illius, id est Ostrogothæ, dum eis propter fidei sanctionem prædas agere, more solito non liceret, nec tamen ab Imperatore oblata stipendia sibi sufficerent, non minima coacti penuria, compositum fœdus execrantur, inutilem factionẽ vituperant, mittuntq; continuo ad Theodericum, qui dicerent, quas inopiæ miserias ipsi sustinerent, dum ille Græcorum epulis superflueret, hortanturq; ut si suis, sibiq; consulere velit, citius redeat, quatenus ne cuncta gens pereat, & ubi novas ad habitandum terras exquirant, provideat. Ante non plures aũt annos Odoacer quidam exiens ab extremis finibus Pannoniæ, fortissima Herulorum multitudine fretus, insuper Turcilingorum, sive Scyrorum auxilius Italiam venit, nulloq; resistente, totam Italiam, Romamq; occupavit, & per 14. annos ibi regnavit. Theodericus v. cognitis suorũ querimoniis, ad Augustum Zenonem accedit, penuriam quæstusq; suorum exponit, absolutionem efflagitat, Italiam sibi dari expostulat, adijciens quasi superare posset Odoacrem, Italiamq; obtinere ad ejus gloriam redundaret, à quo directus fuisset, sin bello superatus foret, nihilominus lucris ejus accresceret, quandoquidem quotidianorum stipendiorum exactoribus careret. Talia Zeno audiens, licet ægre ferret ejus discessum, deliberato tamen consilio reipublicæ utilitati prospiciens, ejus petitionibus annuit, Italiamq; illi tribuens, senatũq; ac populũ Romanum ei cõmittens, magnis ditatum muneribus abire permisit. Egressus igitur à Constantinopoli, Theodericus ad Ostrogothas revertitur,

Zeno Imperator Orientis.

Theodericus consul.

Odoacer Italiam & Romam occupat.

vertitur, hortaturq́; eos continuo, ut quàm primum parati sint, & quasi possessuri Italiam proficiscantur. Qui cum omnes læti obedirent, profectus cum omni multitudine Ostrogotharum, & cum omni suppellectili, priusquam ad Italiam perveniret, Trapestilam, Gepidarum regem, insidias sibi molientem bello superans, extinxit; Busan quoq;, Bulgarorum regem cum suis agminibus prostervit. Deinde veniens Italiam, primumq; juxta Sonuum fluvium, qui non longe ab Aquileja labitur, castra componens, cũ ad reficienda corpora hominum & jumentorum, pro longitudine itineris fessa resideret. cum magno exercitu, totisq; Italiæ viribus Odoacer ei occurrit. Quem Theodericus alacriter excipiens, magno superatum prælio, in fugam convertit. Exinde movit exercitum, cum Veronam venisset, iterum adversus eũ Odoacer non minori sese belli apparatu opponit. Contra quem Theodericus haud procul à Verona confligens, summa ejus exercitum clade contrivit. Qui dum fugæ metu, in Atesim fluvium, se præcipites mergunt, ex magna parte rapidissimis gurgitib. ejus implicati suffocantur. Theodericus v. dum ipso impetu subsequitur, fugientes, Veronã illico civibus pavore cõsternatis invadit. Odoacer aũt cum his qui evaserant, fugiens, Romã cõtendit, sed obseratis continuo portis, exclusus est. Qui cernens introitũ sibi denegari, oĩa quę attingere potuit, gladio flãmaq́. consumpsit. Ravennamq́; ingressus, munitionẽ sibi præparavit. Theodericus aũt à Verona digrediens, Mediolanũ pervenit, & dũ ibi cõsisteret, magna ad eũ multitudo militum, pluresq; Italiæ populi cõvenerunt, sed paucis interjectis dieb. rursus dedititius exercitus, Tusfra quodã nomine instigante, Odoacris partibus se reddidit. Quæ res Theodericũ in tantũ perterruit, ut se suumq; exercitum apud Ticinensem urbem, quæ nunc Papia dicitur, cõmuniret. Talũ rerum varietates Gũdebaudus. Burgundionũ rex aspiciens, Liguriã cũ ingenti exercitu intravit, cunctaq; quę reperire poterat, pro diripientiũ voluntate deprædans, infinitã captivorum multitudinem secũ ad Gallias duxit. Theodericus itaq; aliquandiu intra munitiones exercitũ retinẽs, demũ relictis ibi sororib. & matre, universaq; vulgi multitudine, nihil plane dubius de fide Epiphanii viri sanctissimi, ejusdem civitatis Episcopi, cum expeditis armatorum cuneis ad obsidendum Odoacrem, Ravennam perrexit. Cumque in eo loco qui Pinetum dicitur, non procul ab urbe castra posuisset, per cõtinuum penè trienniũ Odoacrem obsedit. Qui cum frequenter nocturno tempore cum suis ex urbe egrediens, exercitum Theoderici inquietaret, novissime noctu irruens in castra, exercitum Theoderici magna strage prostravit sed Gothis fortiter resistentibus, ad extremum victus, in urbem confugit. Nec multo post missa legatione, veniã supplicans à Theoderico, quasi in fide susceptus est, sed post ab eo truculenter peremptus est. Egressis inde à Ticino post triennium Gothis, eandẽ mox urbem invasere Rugi, cuncta per circuitũ loca simulq; civitatẽ per cõtinuũ bienniũ devastantes, cum adhuc beatissimus Epiphanius superesset, cujus sanctitate in tantis periculis cives sustentabantur afflicti. Hic à Theoderico Gallias ad Gundebaudũ pro captivis redimendis directus excepta innumera multitudine illorum, pro quibus precium dedit, 6. millia captivorum, ob solam sanctitatis suę reverentiam sibi concessa secũ reduxit. Igitur Theodericus extincto apud Ravennam Odoacre, totius Italiæ potitus est ditione, nec multo post Romam profectus, à Romanis cum gaudio magno est susceptus. Quibus ille singulis ad subsidium victus 125. millia modiorum tritici concessit. Posthæc Theodericus, ut sui regni vires constabiliret, missa legatione ad Clodoveum, Francorũ regem, filiam ejus Audofledam in matrimoniũ petiit, quam ille libenter cõcessit. Amalfredam autem germanam suam Vuandalorum regi Hunerico Geiserici filio conjunxit, ejusdemq; Amalfredæ filiam Amalbergam Thuringorũ regi Ermenfrido tradidit, filias vero suas, quas in Mœsia genuerat, Thuidegotham & Ostrogothã vicinis regib. copulavit. unã Sigismundo regi Burgundionũ, alterã Alarico regi Vuisigotharũ. De quo Alarico natus est Amalricus. Quẽ avus suus Theodericus in annis puerilibus utroq; parente orbatũ dum nutriret. cõperiens Beterici filium Eutharicum, Herimundi nepotem, & Thurismundi abnepotẽ, de Amalorũ stirpe descendentẽ, in juvenili ætate, prudentia & virtute, corporisq; integritate pollentẽ in Hispania, ad se illũ venire præcepit, eiq; filiam suã Amalsuindam in matrimonium dedit, quæ Atalaricum ex eo genuit. Nec fuit aliqua vicina gens Italiæ, quæ Theoderico, aut conjunctionis affinitate, aut pactionis fœdere nõ fuisset sociata. Zenone itaq; Augusto, post 10. & 7. annos regni sui defuncto, Anastasius successit imperio, regnans per annos 27. Theodericus vero per idem tempus pacifice regnans in Italia, Romæ mirandã fecit ædificia. & per singula quæq; loca celebriora, regia sibi construxit habitacula. Mortuo aũt Anastasio & ipso hæretico, Justinus imperium adeptus est. Qui dũ esset orthodoxus, cernens in partib. Orientis, illo adhuc tẽpore Arrianã hæresim per singula loca vigere, pro ardore catholicæ fidei decertabat hæreticos dissipare, sextoq; imperii sui anno, præcepit, ut ubiq; Hæreticorũ Ecclesias catholici cõsecrarẽt Episcopi. Hoc audiẽs Theodericus, Arriana lue pollutus. Johannẽ papã, simulq; cũ eo Theodorũ atq; Agapitũ, consulares viros, aliumque Agapitũ patritiũ Cõstantinopolim ad Justinum imperatorẽ direxit, mandans illi minando, quia nisi hæreticis Ecclesias suas quantocius redderet, eosq; in pace degere sineret, universos Italiæ populos ipse gladio extingueret. Qui pervenientes ad Augustũ, cum ab eo digne, (ut cõpetebat) suscepti essent magnis cum fletibus postulabant. ut suæ legationis seriem, quamvis esset injusta, libenter exciperet & Italiæ perituræ consuleret. Quorum fletibus Justinus permotus, eis quod petebant, concessit Arrianosque suæ potestati dimisit.

Trapestila, Gepidarum rex. Trasilla legitur in Paulo diacono.

Sonuus fluvius Aquileia.

Theodericus invadit Veronam.

Odoacer Roma exclusus, omnia vastat.

Gũdebaudus Burgundiorum rex Liguriam invadit.

Odoacer à Theoderico perimitur.

Theodericus filiã Clodovei in uxorem petiit.

Theoderici miranda ædificia Romæ.

Justinus Imperator Christianus.

Theodericus Arrianus.

Cumque hi in itinere demorarentur, Theodericus rabie iniquitatis suæ stimulatus, Symmachum patritium & Boetium senatorem & consulem gladio trucidavit. His quoque diebus extincto à Francis, Alarico Vuisigotharum rege, Theodericus per Hibbam comitem suum plus quam 30. millibus Francorum cædens, post mortem Alarici generi sui, Thiodem armigerum ejus tutorem Amalrici nepotis sui constituit. Iohannes verò Papa rediens à Constantinopoli cum sociis itineris sui venit ad Theodericum Ravennam. Ille verò per malitiam impietatis & crudelitatis suæ, pro eo, quod à Justino catholicæ fidei defensore honorifice suscepti essent, carceri eos mancipavit, & famis afflictione interfecit. Sed hanc immanissimam ejus crudelitatem divina mox animadversio secuta est, nam 99. post hoc facinus die, subita morte defunctus est. Cujus animam, ut sanctus Gregorius in dialogo scribit, solitarius quidam vir magnæ virtutis apud Lipparam insulam vidit inter Johannem papam & Symmachum patritium discinctum & discalciatum deduci, & in ollam Vulcani demergi. Antea tamen, cum adhuc valeret, sed jam senior convocans Gothos & gentis suæ primates, Athalaricum Amalsuindæ filium, vix decem annorum regem constituit. Exhortans suos, ut regem colerent, senatum populumq; Romanum amarent, principem Orientis placatum semper & propitium habere curarent. Quo defuncto, Gothi, ut præcepit Theodericus Athalaricum cum matre sua præficiunt regno, hoc quod præceptum erat custodientes, quam diu Athalaricus & mater ejus vivebant, qui pene per 8 annos regnabant. Iustino autem Augusto post 8 imperii sui annos defuncto, Justinianus sororis ejus filius successit imperio. Cui Athalaricus tam suam adolescentiam, quàm matris viduitatem commendavit, sed brevi post tempore humanis rebus excessit. Tum mater ne sexus fragilitatem Gothi dum spernerent, secum deliberans, ipsa Theodatum consobrinum suum germanitatis gratia accersitum à Tuscia, ubi privatus in propriis laribus vivebat, in regno locavit. Qui post aliquantum tempus immemor consanguinitatis & beneficii, à palatio eam abstractam, in insulam laci Vulsini relegavit, ubi paucissimos dies in tristitia degens, ab ejus satellitibus in balneo strangulata est. Quod audiens Imperator, magna ira contra Theodatum accensus est. Sentiens autē hoc Theodatus, beatum Agapitum papam direxit ad Constantinopolim, ut per eum gratiam Imperatoris acquireret. Veniens autem Pontifex ad Imperatorem, cœpit habere colloquium cum eo de fide. & invenit eum doctrinam Euticetis habere Quem cum Pontifex pro errore increparet, ille minis eum aggressus est; sed in fide catholica Papa immobilis stabat, & ad Imperatorem dicebat. Ego desideravi venire ad Justinianum Imperatorem Christianissimum, sed ut video, inveni Diocletianum. Videns autem Imperator constantiam ejus, ex voluntate Dei acquievit monitis illius: sed non multo post idem Pontifex ibi defunctus est. Justinianus verò Belisarium patritium jam de Vvandalis in Africa triumphantem, contra Theodatum misit, ut & Italiam à servitio Gothorum liberaret. Veniente autem Belisario in Siciliam, omnes qui ibi erant Gothi cum duce suo Sinderit, ultro se Belisario tradiderunt. Theodatus vero generum suum Evermundum cum exercitu misit ad custodiendum fretum, ubi est exitus de Sicilia. Sed ille audiens eventum rerum in Sicilia, ultro se ad pedes advenientis Belisarij misit, Romanis optans servire principibus. Quod Gothorum sentiens exercitus, suspectum Theodatum à regno pellendum clamitat, & Vuitigem, qui ejus armiger erat, ad rebellandum in regnum elevat. Qui levatus, in regnum Romam ingreditur, præmissisq; Ravennam fidelissimis sibi viris, Theodatum occidi præcepit, ipseq; post paucos dies Ravennam veniens, Mathesuindam Amalsuindæ filiam sibi in matrimonio copulavit. Belisarius vero conceptas contra Theodatum belli vires, in Vuitigem convertit, egressusq; de Sicilia, venit Romam. Gothi autem, qui ibi habitabant, nocte egredientes Romam, portasq; relinquentes apertas, fugerunt Ravennā. Vuitigis autem, ut talia cognovit, cum magno exercitu Romam venit, sed Belisarius cernens non aptum sibi tempus ad pugnandum, quia fames magna eo anno oppresserat mundum, inclusit se infra Romam, positis custodibus, qui ex omni parte custodirent eam. Gothi vero omnia foris devastantes, cum per annum integrum obsiderent Romam, immisso super se terrore fugerunt Ravennā. Iterum Vuitigis collecto exercitu, venit contra Belisarium in pugnam, commissaq; pugna, multi ex parte Vuitigis mortui sunt, ipsumq; fugientem Johannes militiæ magister insecutus, vivum apprehendit, Romamq; ad Belisarium duxit, quem ille secum Constantinopolim vexit. Quem videns Justinianus, gavisus est, & non post multum tempus fecit eum patritium, illeq; ibi plus quam biennium moratus, defunctus est. Cujus vxorem Mathesuindam imperator dedit fratri suo Germano patritio, de quibus natus filius, nomine Germanus, in quo conjuncta stirpe Aniciorum & Amolorū spes utriusq; generis & gentis posita est. Postquam autem Vuitigis captus est, Gothi Thranspadani Heldebadum sibi regem constituunt, qui eodem anno interemptus est. Cui succedit Erarius, & ipse needum expleto anno jugulatur. Dehinc Baduillam, qui & Totila dicebatur, sibi præficiunt, moxq; collecto undiq; exercitu, totam Italiam invaserunt. Exinde cum percurrerent Campaniam, idem Totila veniens ad cœnobium beati patris Benedicti, qui tunc in monte Cassino magnis virtutibus claruit, ab eo talia audivit. Multa mala facis, multa fecisti, jam ab iniquitate compescere, equidem mare es transiturus, Romam ingressurus, 9. annos regnabis, 10. morieris. Inde digrediens per Lucaniam

Symmachus Boetius necatur.

Theoderici sevitia & crudelitas.

Gregorii dialogi.

Euticetis dogma. Libera vox Agapiti papæ.

Gothi integro anno Romam obsident.

Baduilla Totila dictus

Benedictus claret in monte Casino.

niam, invadit Siciliam, indeque revertens, Romam petiit, eamque obsidione concludit. Romanis itaque fame laborantibus, nec mœnia diutius tueri valentibus, à porta Ostiensi Totila ingressus est. Volens autem parcere Romanis, per totam noctem clangere buccina jussit, quo se à Gothorū gladiis aut in Ecclesiis tuerentur, aut quibuscunque modis occulerent. Habitavit verò cum Romanis aliquantum temporis, quasi pater cum filiis, sed hanc animi benignitatem ei, qui antea nimiæ crudelitatis erat, beati Benedicti admonitio, ut conjici datur, conferebat. Elapsi sane ex urbe quidam è numero senatorum, Constantinopolim afflicti properant: quibus calamitatibus Roma subjiceretur, Principi narrant. Qui statim Narsetem eunuchum, cubicularium suum Italiæ fecit exarchum, Romamque cum manu valida dirigit, ut afflictæ Romæ quantocius subveniret. Is ad Italiam veniens, legatos ad Alboin regem Longobardorum misit, qui tūc in Pannonia habitabant, & Romanis amici erāt, mandans eis, quatenus sibi pugnaturo cum Gothis, auxilium ministrarent. Tunc Alboin electam è suis, magnam manum direxit. Qui per maris Adriatici sinum transvecti, Romanisque sociati, magnum cum Gothis certamen inierunt. Quibus ad interitum penè consumptis, regem eorum Totilam, qui jam per decem annos super eos regnaverat, Narses interfecit, & vestimenta ejus cruentata cum corona lapidibus preciosis ornata, regiam urbem misit, quæ jactata sunt ad pedes Imperatoris coram senatu. Deinde urbes eorū duas munitas, id est Veronam & Brixiam suscipiens, universam Italiam cū Romana civitate ad reipublicæ jura reduxit, & Longobardos honoratos cum magnis muneribus, ad propria remisit. Qui omni tempore quo Pannoniam possiderunt, Romanis adversus æmulos adjutores fuerunt. Sic igitur famosum regnum, fortissimamque gentem Gothorum diu regnantem, tandem post mille & quadraginta annos victor diversarum gentium Justinianus Imperator, & prius per Belisarium, & post per Narsetem vicit, omnemque Italiam ab eorum servitute liberatam, pristinæ libertati restituit.

Totila. *Verona.* *Brixia.* *Iustinianus vicit Gothorum regem.*

Hæc Jordanus quidam Grammaticus, ex eorundem stirpe Gothorum progenitus, de Getarum origine & Amalorum nobilitate non omnia quæ de eis scribuntur & referuntur, ut ipse dicit complexus, exaravit: sed brevius pro rerum notitia huic opusculo inseruimus. His perlectis, diligenterque perspectis, perpendat qui discernere noverit, quomodo illud ratum teneatur, quod non solum vulgari fabulatione & cantilenarum modulatione usitatur, verum etiam in quibusdam chronicis annotatur, scilicet quòd Hermenricus tempore Martiani principis, super omnes Gothos regnaverit, & Theodericum, Dietmari filium, patruelē suum, ut dicunt, instimulante Odoacre, item, ut ajunt patruele suo de Verona pulsum, apud Attilam Hunorum regem exulare coegerit, cum historiographus narret, Hermenricum regem Gothorum multis regibus dominantem tempore Valentiniani & Valentis fratrum regnasse, & à duobus fratribus Saro & Ammio, quos conjicimus eos fuisse, qui vulgariter Sarelo, & Hamidiecus dicuntur vulneratum, in primordio egressionis Hunorum per Mæotidem paludem, quibus rex fuit Valamber, tam vulneris quàm Hunorum irruptionis dolore defunctum fuisse. Attilam verò postea ultra 70. annos sub Martiano & Valentiniano cum Romanis & Vuisigothis, Aetioque duce Romanorum pugnasse, & sub eisdem principibus regno vitaque decessisse. Ac dehinc imperante Gothis Vualamiro, Theodericum fratris sui Dietmari filium, Leoni Augusto jam septennem à patruo fidei causa obsidem datum, & ab eodem Leone postea patri jam imperanti, Gothis fuisse redditum, patriq; defuncto, in regnum successisse, sed mox à Zenone Augusto Constantinopolim accitum, familiariterque tractatum, Italiæ regnum accepisse, quod tūc Odoacer cū Thurcilingis & Rugis, aliisq; nationibus, invito Zenone possedit, quem Theodericus post multa certamina dedititium interemit. Hinc rerum diligens inspector perpendat, quomodo Hermenricus Theodericum Dietmari filium, apud Attilam exulare coegerit, cum juxta hunc historiographum, contemporalis ejus non fuerit. Igitur aut hic falsa cōscripsit, aut vulgaris opinio fallitur & fallit, aut alius Hermenricus, & alius Theodericus dandi sunt Attilæ cōtemporanei, in quibus hujusmodi rerum convenientia rata possit haberi. Hic enim Hermenricus longè ante Attilam legitur defunctus. Theodericus vero post mortem Attilæ, sive in ipso mortis ejus confinio scribitur natus, quinta generatione posteritatis Vuitulsi fratris Hermenrici progenitus. Dietmarus autem pater ejus alios fratres habuisse non legitur, quàm Vualamirum & Vuitimarum, quorum prior sub Attila regnans, post mortem ejus se Hunorū ditioni subduxit, & sine filiis mortuus Dietmaro regnum reliquit, alter vero filium homonymum sibi Vuitimarum habuit, qui post obitum patris, relicta Italia, Gallias secessit. Anno domini 378. Regnante Valente, post mortem fratris sui Valentiniani, cum Gratiano & Valentiniano, filiis ejusdem fratris sui, Basilius Cæsareæ Cappadociæ, vir sapientissimus claruit, sed superbiæ, ut ajunt, vitio laboravit. Anno domini 379. Athanasius Alexandrinus Episcopus 66. sacerdotii sui anno migrans, Petrum successorem reliquit. Anno domini 380. Gothi ab Hunis expulsi, diffunduntur per Thraciam. Anno domini 381. Gothi fame compulsi rebellant Valenti, quos ille bello petens, sed exercitu occiso fugiens, in casa quadam vivus crematur, anno 15. regni sui, quorum 11. cum fratre 4. post illum regnavit.

Iordanis historicus. *Fratres duo, Sarus & Ammius.* *De Hermenrico & Theoderico variant sententia.* *Anno domini 378.* *Basilius.* *Athanasius.*

ANNI GRATIANI.

Ambrosius cantum Ecclesiasticum composuit.

ANno Dominicæ incarnationis 302. urbis verò conditæ, millesimo 113. Gratianus filius Valentiniani, 39. ab Augusto, post mortem patrui sui Valentis; electus est ad imperium, & regnavit cum fratre suo Valentiniano annos 6. cum prius regnaret annis 4. cum patruo. Eo tempore apud Mediolanum beatus Ambrosius hymnos canendos in Ecclesia primus composuit. Apud Turonos beatus Martinus magnis virtutibus, totoque orbe doctrinis & scientia clarus, Gregorius Nisenus, Gregorius Nazanzenus, & apud Bethleem Hieronymus radiabant. Theophilus Alexandrinus Episcopus, cyclum de observatione Paschæ, per centum annos digessit, quem laterculum vocavit, totoque orbe doctrinis & scientia clari. apud Bethleem beatus Hieronymus presbyter, Hypponem Africæ civitatem S. Augustinus Episcopus radiabant.

Theophilus.

Hieronymus.
Augustinus.

IGitur Gratianus admodum juvenis, cum inæstimabilem multitudinem hostium, Romanis infusam finibus cerneret, fretus Christi potentia, longe impari militum numero sese in hostem dedit, & apud Argentuariam Galliæ oppidum, plus quàm 30. millia Alemannorum interfecit. Deinde audiens Thraciam, Daciamque, Pannoniam tanquam genitales terras à Gothis, atq; omni pernicie atrocioribus Hunis & Alanis possideri, Pannoniam venit. Theodosius, Theodosii filius, tam propter parentum nobilitatem, quàm propriam fortitudinem habebatur nominatissimus, sed invidia dissimilium fatigatus, in Hispania morabatur. ubi & ortus fuerat & nutritus. Cumq; Imperator fratrẽ suum adhuc puerum cerneret, & quid faceret hæsitaret: quippe cũ Barbari victoriis elati, inexpugnabiles viderẽtur, eadem provisione, qua Nerva quondã elegerat Hispanum, virum Trajanum, per quem respublica reparata est, accitum & ipse nihilominus ab Hispania Theodosium, magistrum militiæ fecit, eumque contra Barbaros cum expeditione misit. Qui vadens fortiter cum illis maximis Scythiæ gentibus pugnavit, & fœliciter triumphavit. Mox dux optimus exercitu disperso per urbes, ipse velociter ad Principem remeavit, ipseq; triumphorũ suorum nuncius extitit. Quod dum Imperator præ admiratione non crederet, invidi dicebant eum fugisse, & exercitum perdidisse. At ille derogantes sibi, rogat dirigi, qui viderent multitudinem peremptorum. His verbis Imperator flexus, direxit qui res actas sibi nunciarent. Porrò dux optimus inter hæc vidit in visione, quòd S. Miletius, Antiochenæ civitatis Episcopus eum indueret imperiali clamyde, & corona caput ejus ornaret. Hæc cum ille retulerit mane cuidam amicorum, ille clarum esse dixit somnium, & nihil ænigmaticum, nihil habere dubium. Post paucos autem dies qui missi fuerant, redierunt: peremptaque multa hostium millia narraverunt. Quamobrem lætatus princeps Gratianus faventibus cunctis, Theodosium 33. ætatis annum gerentem, apud Sirmium purpura induit, Orientisque & Thraciæ simul imperio præfecit. Igitur Theodosius Constantinopolim triumphans intravit, & ne assidue pugnando populum Romanum fatigaret, cum Athalarico Vuisigothorum rege pacem fecit, eundemque Constantinopolim venientem, benigne suscepit, ibique defunctum, honorifice sepeliri fecit, & hac benignitate omnes Gothos Romano imperio subjugavit. Veniens autem Thessalonicam, ægritudinem incurrit, cupiensque baptizari Anatholium, ejusdem civitatis Episcopum, requisivit cujus esset fidei. Quo respondente quòd Arriana pestis in Illyricum non valuisset accedere, sed fidem Niceni concilii inviolatam servarent, libenter ejus verba suscipiens, baptizatus, atque ab ægritudine liberatus est. Inter hæc Archadium filium suum consortem sibi fecit in imperio, in Italia vero puero satis existente Valentiniano, rerum curam Probus exconsul & præfectus habebat. Justina vero mater Valentiniani, cum esset Arriana, vivente quidem viro, lædere Christianos orthodoxos non prævaluit, sed eo mortuo, cum filius esset valde juvenculus, Mediolanum veniens, Ambrosio Episcopo erat infesta, ita ut juberet eum exilio destinari. Cumque juberet eum exire de Ecclesia, Ambrosius ait: Ego sponte hoc non ago, ne lupis ovium septa, aut blasphemantibus Deum contradere videar, hic si placet occide, hoc loco mortem prona suscipiam voluntate. Ea tempestate Maximus vir quidem strenuus atque imperio dignus, si contra sacramenti fidem per tyrannidem non emersisset, invitus ab exercitu in Britannia imperator factus, in Galliam transit, exceptusq; à legionibus Gratiano infensis, eundem subita incursione perterritum, atque in Italiam transire meditantem, dolo circumvenit, & occidit Lugduno, fratremque ejus Valentinianum cum matre Justina expulit ab Italia. Qui tamen justissimam cum matre sua luit pœnam, quæ & ipsum Arriana hæresi polluit, & æminentissimum catholicæ fidei doctorem Ambrosium episcopum perfida obsidione vexavit. Valentinianus autem Constantinopolim veniens, à Theodosio paterna pietate est susceptus, & imperio est restitutus: sed ab Eugenio quodam prius Grammatico, tunc autem militanti in palatio, & ab Arbogasto quodam facinoroso corruptis cubiculariis ab eisdem dormiens strangulatus est, atque ut voluntariam sibi mortem conscivisse putaretur, laqueo suspensus est.

Argentuaria Galliæ oppidum.

Argentuaria Colmaria proxima, nunc obscurus vicus. Horburgũ dictus, olim oppidũ illustre. vide Ger. B. Rhe.

Vt Nerva Traianum. sic Gratianus Theodosium elegit.

Miletius.

Theodosius init pacem cum Athalarico.

Theodosius à catholico Anatholio baptizatur.

Iustina Arriana, Ambrosio infesta. Vide 11 Euseb. li. cap. 15 & 16 Et Ambrosii epistolas.

Valentiniani mors.

ANNI GRATIANI

Basilius moritur.

ANno Dominicæ incarnationis 383. qui est Gratiani secundus, sanctus Basilius Cæsariensis episcopus obiit. Anno dominicæ incarnationis 384. Synodus 150. episcoporum Constantinopolim adversus Macedonium congregatur sub Damaso papa, qui 18 annis regebat Ecclesiam.

clesiam. Anno domini 385. Priamus quidam & Antenor principabantur Francis hoc tempore. Anno domini 386. Archadium Theodosius pater consortem regni facit. Anno domini 387. Maximus ex Britannia in Gallias veniens, regnumq; sibi usurpans, Gratianum apud Lugdunum occidit, fratrem verò ejus Valentinianum Italia expulit.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, 388. urbis conditæ millesimo 139. Theodosius genitus patre Theodosio, matre Thermantia, 45. ab Augusto, interfecto per Maximum Gratiano, imperium Romanum solus obtinuit, mansitq; in eo annis 11. cum jam in orientis partibus sex annis Gratiano vivente regnasset: Valentinianum tamē fratrem Gratiani quàmdiu vixit, regnare permisit. Ipse vero bellum adversus Maximum, qui tunc Aquilejæ insidebat suscepit, illumque à militibus propriis, cum vim imperatoris sustinere nō possent, captum ac traditum peremit: Victorem quoque filium ejus, quem pater Gallias adhuc in ætate infantuli præfecerat, extinxit. Peracta victoria, Theodosius cum Valentiniano venit Romam: eratq; cum eis pariter & Honorius valde puer. quem pater post actam victoriam à Cōstantinopoli evocaverat. Theodosius igitur Romæ positus, multum profuit urbi, alia præbēdo, alia auferendo. Post hæc relicto Valentiniano Romæ, ipse cum Honorio Constantinopolim remeavit. Valentinianus vero cum transiret in Galliam causa ordinandæ Reipublicæ, fraude Arbogasti comitis sui, & Eugenii grammatici, dormiens, ab Eunuchis cubicularis pecunia corruptis, suffocatus est, moxq; Eugenio in principatum electo ab Arbogasto, collecta multitudine Francorum atque Gallorum, præparaverunt se in pugnam contra Theodosium. Quod ille audiens, congregavit multitudinem militarem, filiumque suum Honorium constituit imperatorem. Misit autem Eutropium eunuchum sibi fidelissimum in Thebaidam ad Johannem monachū præscientia clarum, de quo legitur in Vita patrum: ut aut eum venire volentem deduceret, aut nolentem de belli eventu requireret. Qui venire nolens, mandavit ei, quod interfecto tyranno, victoria sit potiturus, sed ipse in Italia moriturus. Relictis igitur ambobus filiis in urbe Constantinopolitana, Theodosius contra Eugenium pergit, moxque illi exercitus Vuisigotharum plus quàm 20. millium occurrit. Eugenius itaque & Arbogastus cum transitus Alpium tenerent, Theodosius in summis Alpibus constitutus, jejuniis & orationibus intentus erat. Circa Gallorum vero cantum sopore constrictus, vidit in somnis, quasi jaceret in campo, & astarent ei duo quidam viri in vestibus albis, equis candidissimis residentes, jubentes eum habere fiduciam, primoque diluculo præparare milites ad victoriam, seq; dicebant ad solatium sibi destinatos. Quorum alter dicebat se esse Johannem Evangelistam, alter Philippum Apostolum. Quæ visio etiam alicui militi revelata est. Qua visione comperta, uberiores in oratione lachrymas fudit: & in crastinum facta congressione, turbo ventorum maximus à parte Theodosii in ora hostium surrexit, qui tela quæ ipsi mittebant, in ipsos retorquebat: ea vero quæ ab ejus parte missa sunt, ultra mensuram humani jactus per magnum inane portata valēter hostibus infigebat. Eugenius itaque corruens ad pedes imperatoris, veniam rogabat, sed à militibus circa pedes ejus capite truncatus est: Arbogastus vero propria se manu interfecit, consulatus Archadii anno 3. & Honorii 2. Ad laudem vero Theodosii ob insignem victoriam, poeta quidam nomine Claudian⁹, sed Paganus, inter cætera hujusmodi versib⁹ deo & homini testimoniū cecinit:

Theodosius. *Valentinianus fraude Comitis Arbogasti suffocatur.* *Johannes monachus.* *Visio Theodosii.* *Arbogastus se ipsum necat.*

O nimium dilecte Deo, cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti.

Claudiani versus.

Igitur Theodosius Mediolanum veniens, post laborem publicum corpore fatigatus, ægritudinem incurrit, & sperans se moriturum, potius de Republica cogitavit, cōsiderans quæ solent hominibus evenire, imperatore moriente. Filium itaq; Honorium de Constantinopoli velociter evocavit, & imperatorem Romæ ordinavit. Cumq; Honorius Mediolanum venisset, pater ex ægritudine relevatus, circum de victoria celebrabat, & ante prandium quidem spectaculum, quasi sanus, exhibuit. Post prandium vero repente prægravatus, ad spectaculum venire nō potuit, filium tamē ludis adesse præcepit: superveniente vero nocte defunctus est, 16. kal. Febr. anno imperii 17. vitæ autem 40. Fuit autem propagator Reipublicæ & defensor eximius, clemens & misericors, communis cūctis, solo habitu differēs à cæteris, in omnes honorificus, in bonos vero profusius. Quantæ autem mansuetudinis apud homines fuit, tantæ humilitatis coram domino extitit. Quod in illo obedientię exemplo satis probatur, quam sancto Ambrosio episcopo, imò per illum Deo exhibuisse narratur. Quod quia est relatu ac memoria dignum, licet non suo loco, statui tamen memorandum, & pro utilitate legentium, & opinione virtutum.

Theodosius moritur. *Dotes Theodosii. Vide hist. Eccle. Trip. li. 9. ca. 30.*

Thessalonica est civitas grandis & populosa, in qua dum esset Theodosius, ibi seditio est orta, & quidam ex judicibus tracti & lapidati sunt, unusque ut ajunt, ex militibus quem ille diligebat, occisus est. Hinc indignatus Theodosius, sicut se habent humanæ passiones, non refrenavit iracundiæ infirmitatem, sed justo furori immensam permiscuit crudelitatem. Ad ludos igitur Circenses jussit invitari cives, & repente super omnes injustos gladios præcepit evaginari, & una cū innocētibus nocentes perimi. Septem quidem millia hominum feruntur ibi occisa, nō præcedente judicio, sed

Septem hominum millia occisa Thessalonicæ.

furibundo dictante animo. Hujusmodi cladem gemitibus plenam audiens Ambrosius, cum princeps Mediolanũ venisset, & ecclesiam solenniter intrare voluisset, foris ad januas ei occurrit, hisq; illum sermonibus à sacri liminis ingressu prohibuit: Nescis imperator perpetratæ à te necis quanta sit magnitudo? neque post ausum tanti furoris, mens tua molem tantæ præsumptionis agnoscit. Sed forte recognitionem peccati prohibet potestas imperii: decet tamẽ ut ratio vincat potestatem. Scienda est quippe natura, ejusque mortalitas, atq; resolutio & pulvis progenitorum, ex quo facti ad quem redigendi sumus, & non flore purpureo fidentem, infirmitatem operti corporis ignorare. Coæqualium hominum princeps es ô Imperator, & cõservorum. Unus est enim dominus omnium, rex & creator cunctorum. Quibus igitur oculis aspicies communis Domini templum? quibus calcabis pedibus sanctum illius pavimentum? Quomodo extendes manus, de quibus adhuc stillat sanguis innoxius? Quomodo hujusmodi manibus suscipies sanctum Domini corpus? Qua præsumptione poculum preciosi sanguinis percipies ore tuo, dum furore sermonũ tuorum tantus injuste sanguinis effusus? Recede igitur, recede: nec secundo peccato priorem nequitiam contendas augere. Suscipe vinculum quo te omnium Dominus ligavit, est enim medicina maxima sanitatis. His sermonibus imperator obediens, erat enim divinis eruditionibus nutritus, & aperte sciens quæ essent propria sacerdotum, quæ regum, gemens & deflens ad regalia remeavit. Cumq; octo mensium continua transissent tempora, propinquavit nativitatis Salvatoris nostri festivitas. Imperator autem lamentationibus assiduis in palatio residens, cõtinuas lachrymas incessabiliter expendebat. Ingressus autem tunc magister militiæ Rufinus, & singularem apud principem fiduciam habens, & videns eum in lamentatione prostratum, accessit, & lachrymarum causas inquirit. At ille amarissime ingemiscens, & vehementius lachrymas fundens: Tu, inquit, Rufine ludis, & mea mala non sentis: ego autem lamentor & gemo calamitatem meam, quia servis quidẽ & mendicantibus aperta sunt templa Dei, & proprium, dominum ingredientes licenter exorant: mihi vero ingressus ad eum non est, insuper etiam cœli clausi sunt. Hæc dicens, verba singula singultibus interrumpebat. Rufinus: Curram, inquit, si tibi placet, pontificiq; precibus persuadebo, ut solvatur vinculũ quod illigavit. Ait Imperator: Non suadebis Ambrosio, novi ego decretũ illius esse justum; neq; reverebitur imperialem potentiam, ut legem possit prævaricare divinam. Cumq; Rufinus verbis plurimis uteretur, & promitteret Ambrosium esse flectendum, Imperator eum pergere cum festinatione præcepit: ipse vero spe data post paululum est secutus, credens Rufini promissionibus. Porro vir mirandus Ambrosius, mox ut Rufinum vidit, ait: Impudentiam canum imitatus es, ô Rufine, tantæ videlicet necis autor existens, & pudorẽ ex fronte detergens, nec erubescis, nec metuis, cõtra imaginem latrare divinam. Cumq; Rufinus supplicaret, & imperatorem venturum esse diceret, superno zelo accensus Ambrosius, ait: Ego tibi Rufine prædico, quoniam ingredi sacra limina eum prohibebo: si vero imperium in tyrannidem mutaverit, necem libenter & ego suscipiam.

Nota, olim Eucharistia dabatur laicis in manum.

Poculum preciosi sanguinis laicis datum.

Excommunicatur Theodo.

Pœnitentia 8. mensium.

Ambrosius ad Rufinum.

Hæc & alia plurima Rufinus audiens, nũciavit imperatori votum Antistitis, monens ne de palatio forte procederet. At imperator hæc in media jam platea cognoscẽs: Pergam, inquit, & justas suscipiam contumelias. Cumq; ad sacra limina pervenisset, in sanctam quidem basilicam non intravit, sed inveniens antistitem in Salutatorio residentem, supplicabat, ut ejus vincula resolveret. At ille tyrannicam dicebat ejus esse præsentiam, eumq; contra deum insanire, & leges ejus calcare. Verum imperator: Non, inquit, insurgo adversus Ecclesiasticas sanctiones, nec inique ingredi limina sacra contendo, sed te solvere vincula mea deposco, & cõmunis domini pro me exorare clemẽtiam: nec mihi januam claudi, quã cunctis pœnitentiam agentibus Dominus noster aperuit. Tunc Antistes: Quam, inquit, pœnitentiam ostendisti post tantas iniquitates? quibus medicaminibus incurabilia vulnera plagasq; curasti? Tuum est, inquit Imperator, edocere: & medicamẽta temperare: meũ oblata vero suscipere. Tunc sanctus Ambrosius ait: Quomodo furori judiciũ tuũ cõmisisti, & nõ ratio protulit sententiã, sed iracundia. Scribe legem quę decreta furoris evacuet. & 30. diebus sententia necis atq; proscriptionis tantummodo maneat in literis, & judicium expectet rationis; quibus diebus transactis, ira jã cessante, ratio causam judicans apud semetipsam, quæ cognoverit sub veritate disponat. In his enim dieb⁹ cognoscetur, an justa sit sentẽtia quam protuleris, an injusta: & siquidẽ ratio probaverit injusta quæ sunt prolata, disrumpet: si vero justa, firmabit, dierũ vera numerus ad hæc examinanda sufficiet. Hanc admonitionẽ Imperator animo libẽti suscipiens, & optimam esse confidens, legem cõscribi repente præcepit, & propriæ manus literis confirmavit. Quo facto, vinculum ejus Ambrosius absolvit. Quæ lex hactenus observatur Constantinopoli. Est autem hujusmodi.

... Salutatorium.

Lex de sententia necis & proscriptionis 30 diebus perpendenda.

IMP. GRATIANUS VALENTINIANUS ET THEODOSIUS AUG.

Flavio Præfecto prætori Illyrici.

Si vindicari in aliquos severius contra nostram consuetudinem pro causæ intuitu jusserimus, nolumus statim eos aut subire pœnam, aut excipere sententiam: sed per dies 30. super statuta eorum sors & fortuna suspensa sit. Reos sanè accipiant vincula atque custodia, & excubiis sollertibus vigilanter observentur.

Sic igitur sacratissimus Imperator ingredi limina sacra præsumens, nō stans domino supplicavit, non genua flexit, sed pronus in pavimento jacens, Davidicam proclamavit vocem: Adhæsit pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum, manibus autē capillos evellēs frontemq; percutiens, & pavimentum lachrymarū guttis aspergens, veniam poscebat. Cumq; tempus accederet, quo mun' ad altare solebat offerre, surgēs cū lachrymis, ingressus est. Cum vero obtulisset sicut solitus erat, intra cancellos stetit. Rursus autem Ambrosius nō acquievit, sed differentiā locorum edocuit, & primo quidem requisivit quid tibi expectaret. Imperatore dicente, sustinere se sacrorum perceptionē mysteriorum, remandavit ei per suum Archidiaconū: O Imperator, interiora loca tantum sacerdotibus sunt collata, quæ cæteri ingredi, nec contingere permittuntur. Egredere igitur, & hanc expectationem cum cæteris habe communem. Purpura nanq; Imperatores, non sacerdotes facit. Tunc fidelissimus Imperator etiam hanc traditionem animo gradanti suscipiens, remandavit: Non audaciæ causa intra cancellos mansi, sed in Constantinopolitana urbe hanc consuetudinem esse cognovi: unde gratias ago pro hujusmodi medicina. Tali ergo tantaq; & præsul & Imperator virtute clarebant. Ego autem utriusq; opus admiror: illius fiduciam, hujus obedientiam: illius cœli fervorem, hujus fidei puritatem. Porro regulas pietatis, quas à magno sacerdote recepit, reversus etiam in Cōstantinopolitana urbe servavit. Nam dum festivitatis tempore ad ecclesiam processisset, oblatis in altari muneribus, mox egressus est. Cumq; Nectarius tunc præsul ecclesiæ illi mandasset, cur intus stare noluisset; remandavit ei princeps: Vix potui discere, quæ differentia sit Imperatoris & sacerdotis: vix enim inveni veritatis magistrum, Ambrosium nanq; solū novi digne vocari pontificem. Habebat igitur Imperator & aliam utilitatis occasionem, per quam bonis operib' triumpharet. Conjunx enim ejus de divinis legibus eū sepius admonebat, seipsam tamen perfecte prius erudiens. Non enim regni fastigiis elevata est, sed potius amore divino succēsa. Beneficii nanq; magnitudo majus eis desideriū benefactoris excitabat. Repente nanq; ut venit ad purpuram, claudorum atq; debiliū maximā habuit curam, non servis, non aliis ministris utens: sed per semetipsam agens, & ad eorum habitacula veniens, unicuiq; quod opus haberet, præbebat. Sic etiam per ecclesiarum xenodochia discurrens, suis manibus ministrabat infirmis: ollas eorum tergens, jus gustans, coclearia offerens, panem frangens, cibosq; ministrās, calices abluens, & alia cuncta faciens, quæ servis & ministris mos est celebrare. His autē qui eam de rebus talibus nitebantur prohibere, dicebat: Aurum distribuere opus imperii est: ego autē pro ipso imperio hoc opus offero bona mihi omnia conferenti. Viro autem suo sæpe dicebat: Oportet te marite semper cogitare, quid pridem fueris, quid modò sis. Hæc si semper cogitaveris, ingratus benefactori nō eris, sed imperium quod suscepisti, legaliter gubernabis, & harum rerū autorē placabis. His sermonibus semper usa, velut optimam quandam utilitatem, virtutisq; abundantiam conjugi offerebat. Defuncto autem Theodosio 16. kalen. Feb. corpus ejus Constantinopolim delatum est 6. Idus Novemb. & ab Archadio filio suo sepulturæ traditum. Dimisit autem regnum duobus filiis suis, Archadio in oriente, Honorio in occidente, curam vero administrationis viris potentissimis mandavit habere: Rufino aulæ orientalis, Stiliconi occidentalis. Post paucos autem dies quando translatū est corpus Theodosii, id est, 15. kalend. Decemb. etiam exercitus qui cum eo fuerat, contra Eugenium reversus est. & dum Imperator Archadius ad portas occurrisset exercitui, milites Rufinū & præfectum peremerunt. Erat enim suspectus, quasi tyrannidem meditaretur assumere, & Hunos vel Gothos in Romanorū provincias contra imperatorem evocare.

Psalm. 118.

Theodosius offert.

ἁλουργὶς γὰρ βασιλεῖς οὐ ἱερέας ποιεῖ

Differentia imperatoris & sacerdotis.

Hæc sunt in historia Tripar. lib. 9. cap. 30.

Ecclesiarum xenodochia.

Rufinus interimitur.

Ejusdem vero Theodosii temporibus apud Palestinam provinciam in castello Emaus natus est puer integer & perfectus, sed umbilico sursum divisus, ita ut haberet duo pectora, & duo capita, & quoscunq; sensus: & cū unus edebat & bibebat, alter non edebat: unus dormiebat, alter vigilabat: nonnunquā insimul dormiebant, insimul ludebant ad alterutrum, & flebant, & utriq; percutiebāt se invicē. Vixerunt autē annis ferè duobus & unus quidē mortuus est, alter autē supervixit diebus 4.

ANNI THEODOSII.

Anno domini 389. qui est secundus Theodosii, post mortē Gratiani, idem Theodosius vir virtutibus plenus Valentinianum Italia expulsum à Maximo in regnū restituit. Reliquiæ sanctorum Gervasii & Protasii ab Ambrosio repertæ sunt. Anno domini 390. Anno dom. 391. Augustinus ad fidem conversus, ab Ambrosio baptizatur. Anno domini 392. Anno domini 393. Johannes hæremita claruit. Anno domini 394. Syricius papa 40. sedit annis 8. decessitque 6. kalend. Decemb. Anno domini 395. Hieronymus librum quem de Illustribus viris scripsit, hucusq; perduxit. Anno domini 396. Didimus Alexandriæ obiit. Corpora Abacuc & Micheæ prophetarum revelantur. Anno domini 397. Valentinianus dolo Arbogastis occiditur, eiusq; locum Eugenius invadit. Anno domini 398. Theodosius Eugenium tyrannū superavit. Arbogastes sua manu se interfecit. Theodosius vero Mediolano in pace quievit. Augustinus doctor facundissimus Hypponi ordinatur Episcopus.

Hucusque Ecclesiasticam historiam Eusebius, item Ruffinus, perduxit.

Augustinus baptizatur.

Eusebius in lib. 10. Ruffinus in duobus sequentibus decimo & undecimo.

HISTORIA.

Archadius. *Honorius.*

ANno Dominicæ incarnationis, 399. urbis conditæ millesimo 150. Archadius & Honorius, filii Theodosii 46. loco ab Augusto commune imperium, divisis tantum sedibus, tenuerunt: Archadius in oriente, Honorius in occidente. Tunc Rufinus patritius Archadio principi tendẽs insidias, Alaricum regem Gothorum ut Græcias vastaret, missis clam pecuniis invitavit Sed dejectus Rufinus ante portas urbis Cõstantinopolitanæ, ut supra dictum est, à militibus decollatus est, caputque ejus cum dextera manu ad ludibrium per urbem circunductum est: uxoreq; exulata, opes ejus cunctas Eutropius Spado promeruit. Gildo autem Affricæ comes à Theodosio dudum ordinatus, cognita morte ejus, arbitratus parum spei in pueris, cœpit Affricã sibi vendicare. Cujus frater Mascezel, cum esset fidelis, Germani perfidiam detexit: ille autem duos filios fratris cũ pater abiret, interfecit. Contra quẽ jam ut hostem idem Mascezel cum exercitu missus, cum eum valde coartaret in fugam versus, post paucos dies strangulatus est.

Radagasus alius dicitur. Vide librum 13. rerum Romanarum in Eutropio.

Hesperiam vero plagã, in regno Honorii Imperatoris primũ Radagaisus Scytha crudelissimus, cum 200. millib. Gothorum inundavit, qui omnẽ Romani populi sanguinem propinare devovit. Contra quem duo Pagani duces Hunorum Huldinus & Sarus, à Romanis conducti sunt. Nolente deo causam potentiæ suæ per virtutẽ hominũ superare, divinitus territus est Radagaisus, fugiensq; in Peculanum montem, ingenti undiq; timore concluditur: & dum fame sitiq; laborat, volens fugere solus comprehenditur à Romanis, missusq; in carcerem, ibi mortuus est. Tanta vero multitudo de Gothis comprehensa est, ut sicut vilia pecora venderentur, nam singuli Gothi singulis aureis vendebantur. Post Radagaisum Alaricus rex Gothorum Italiam intravit: & ut superius de gestis Gothorum scriptum est, multa mala Romanis, cæterisq; inferens, apud Consentiam mortuus est. Cui succedens Athaulfus consanguineus ejus, quicquid ille reliquit, abrasit, & Placidiam Honorii sororem auferens, in matrimonium accepit.

Gothi ut vilia pecora venundati.

Alaricus rex Gothorum moritur.

Stilico quoq; comes, qui erat de perfida & dolosa gente Vuandalorum natus, & erat socer Honorii, cujus duæ filiæ, Maria & Hermantia, altera post alteram principi Honorio desponsatæ sunt, sed utræq; virgines defunctæ sunt: oblitus beneficiorum, oblitus consanguinitatis, regno ejus inhiavit, & Alemannorum Suevorumq; gentes elatis pecuniis super eum congregavit, quia Eucherium filium suum Christianis semper a puero insidias molientem, cæsarem facere cogitavit, sed Honorius congregato exercitu cum eis pugnans, utrosq; occidit. Quo anno & Archadius orientalis Imperator regnum post obitum patris annos 13. defunctus est anno ætatis 31. relinquens filium nomine Theodosium, annorum 8. quem ante mortem suam appellavit Imperatorem; qui succedens patri, regnavit 41 cum patruo Honorio 15. postea 26. qui fiunt 41. Hujus tempore Claudianus & Prudentius poetæ insignes habentur.

Archadius orientalis imperator moritur.

ANNI ARCHADII.

PRimo autem anno Archadii & Honorii, qui est annus dominicæ incarnationis 399. Johannes hæremita obiit. Anno domini 400. Sanctus Martinus ad superna migravit. Anno domini 401 Sanctus Ambrosius carne solutus est. Anno domini 402. Anastasius Papa 41. ordinatus est, sedensq; annis 3. migravit . . kalen. Maij. Anno domini 403. Gothi Radagaiso & Alarico regibus Italiam prædati sunt. Anno domini 404. Synodus Alexandriæ fit propter doctrinam Origenis. Anno domini 405. Innocentius Papa 42. ordinatus, sedit annis 15. decessitq; 4. Idus Martii. Hic instituit ad missas pacis osculum dari. Anno domini 406. Anno domini 407. Severus vitam sancti Martini describit. Anno domini 408. Johannes Chrysostomus in Exilio obiit. Et mors Eudoxiæ Aug. subsecuta est. Anno domini 409. Anno domini 410. Anno domini 411. Archadius Imperator Constantinopoli moritur.

Synodus Alexandriæ propter doctrinam Origenis.

Chrysostomus moritur in exilio. Vide hist. trip. lib. 10 cap 15.

HISTORIA.

Honorius.

ANno Dominicæ incarnationis 412. urbis conditæ mill. 163. Honorius post mortẽ fratris cũ Theodosio filio fratris adhuc regnans annis 15. cum videret Rem publicã quotidie decrescere, legit virum fortem & pugnatorem Constantium comitem, & transmisit eum ad Gallias. Constantinus enim quidam Galliis occupatis invasit imperium: cujus hostes duo juvenes locupletes, Didimus & Viridianus, assumptis propriis servis & vernaculis, sese patriamque defensare moliti sunt, capientesq; filium ejus Constantem, monachum fecerunt. Quem pater ex monacho cæsarem fecit, & cõtra illos misit. Sed Constantius ab Honorio missus, mox ut Galliam ingressus est, Constantinum apud Arelatem inclusit & occidit, filium vero ejus Constantem in Vienna Gerontius comes Constantii peremit. Quorum exitii immemores, Jovianus & Sabathanus item in Galliis tyrannidem moliuntur, sed & ipsi mox interficiuntur. Heraclianus quoque comes Africæ cum tribus millibus armatis, & 700. navibus, ad deprædandam Romam venit: contra quem Marinus comes egressus, sic eum perterruit, ut cum una tantum navi Carthaginem fugeret, ubi & mox occisus est. In his ergo diebus, præcipiente Honorio, & adjuvante Cõstantio, firma pax omnib⁹ catholicis ecclesiis per universam Africam reddita

Constans fit monachus, ex monacho Cæsar.

Pax Ecclesiæ Africanæ sub Augustino.

reddita est, quamdiu præclarissimus magister Ecclesiæ apud Hipponem regium florebat Augustinus. Inter hæc Valiar ex Gothorũ pacem fecit cũ Honorio, & reddidit ei Placidiã sororem suam, quã ipse Constantio patritio qui eam revocaverat, in matrimoniũ dedit. Honorius vero postquam cũ Theodosio fratris filio regnavit annis 15. & Rempublicã pacificatã dimisit, Romæ mortuus est.

ANNI HONORII.

ANno domini 413. Anno domini 414. Anno domini 415. Alaricus rex Gothorum Romam invasit. Anno domini 416. Anno domini 417. Anno domini 418. Corpora sanctorũ Stephani, Nicodemi, & aliorum revelata sunt. Anno domini 419. Anno domini 420. Zosimus Papa 43. ordinatus, sedit anno uno, decessitq; 7. kalen. Aprilis. Hic constituit ut diaconus levam tegat. Ann. dom. 421. Bonifacius Papa 44. sedit annis 3. mensibus 8. Ann. dom. 422. Anno domini 423. S. Hieronymus migravit anno vitæ 91. Anno domini 424. Honorius apud Ravennam Constantium cõsortem regni fecit. Anno domini 425. Celestinus Papa 45. sedit annis ferè 9. decessitq; 8. kalen. Aprilis. Hic constituit Sanctus, Sanctus, Sanctus cantari. Constituit etiam, ut Psalmi David canerentur. Anno domini 426. Honorius Romæ moritur, anno imperii sui 31. quorum duobus regnavit sub patre. 14. cum fratre, 15. cum filio fratris Theodosio. Faramundus filius Marcomedis regnavit in Francia.

Paulus Orosius presbyter, librum suum historicum à conditione mundi hucusque perduxit, Olympias 400. *Orosius.*

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 427. urbis conditæ millesimo 178. Theodosius junior, Archadii filius, nepos Theodosii magni 47. loco ab Augusto solus tenuit imperium, cum antea regnaret cum patruo Honorio annis 15. Imperavit autem postea annis 26. qui sunt anni 41. Honorio autem defuncto. Johannes quidam regnũ Occidentale invasit, misitq; legationem ad Theodosium Imperatorem, suscipi deprecans. Qui legatis in carcerem trusis, Ardaburium præfectum contra eũ misit. quem ille apud Ravennam aggressus, inclusit. Quo Theodosius agnito, Valentinianum amitæ suæ Placidiæ, ex Constantino filium, Cæsarẽ fecit. & cum matre sua ad recipiendum Occidentale regnum direxit, & Asparem, Ardubarii filiũ, ante eum contra Johannem misit. Angelus autem Domini in habitu pastoris apparens, deduxit Asparem & qui cum eo erant, per paludem quæ Ravennæ adjacuit, prius inviam, quã tunc Deus fecit perviam, venientesq; Ravennæ portas invenerunt apertas, & ingredientes, tyrannum Johannem occiderunt, Ardubarium à vinculis absolverunt. Valentinianus igitur veniens Italiam, consensu omnium factus est Imperator, ideoque ex Decreto Theodosii, Augustus appellatur.

Vide in Eutropio lib. 14. rerum Romanarum.

Aspar Ardaburii filius.

Valentinianus fit Augustus.

Eodem tempore erant Gothi & aliæ gentes multæ ac magnæ trans Danubium, Hyperboreis locis inhabitantes, ex quibus rationabiliores erant 4. Gothi, Hypogothi, qui & Vuisigothæ, Gepidæ, & Vuandali, nomen tantum, & nihil aliud mutantes, unaq; lingua utentes, omnes autẽ erant fidei Arrianæ. Hi sub Archadio & Honorio Danubium transeuntes, locati sunt in provinciis Romanorum. & Gepidæ quidem, ex quibus postmodum divisi sunt Longobardi & Avares, villas quæ sunt circa Singedonem & Sirmium habitaverunt. Vuisigothæ vero post Alaricũ depopulantes Romam, in Gallias abierunt, & quæ ibi sunt, obtinuerunt. Gothi autem, qui & Ostrogothæ Pannoniam primum habitaverunt. Deinde 19 anno imperii Theodosii junioris, Thraciæ villas habitaverũt, ibiq; per 58. annos morantes, Occidentis quoq; obtinuerunt imperium. Porrò Vuandali sociatis sibi Alanis, & Germanis, qui tunc Franci vocabantur, transeuntes Rhenum fluvium Modigisclo duce, habitaverunt in Hispania,

Gothi. Vandali. Arriani.

Germani Franci dicti.

Eo tempore fuerunt duo prætores, Ætius & Bonifacius, quos Theodosius postulante Valentiniano, Romam direxit. Cumq; Bonifacius principatum Africæ percepisset, ibiq; gloriose ageret, invidia ductus, Ætius accusavit eum apud Placidiam matrem Valentiniani, quòd rebellationem meditaretur, cæterum Bonifacio scripsit, si accersitus fueris, accedere noli, incusatus enim es, & dolose vocat te Imperatores. Cui credens Bonifacius, accedere distulit accersitus. Tunc Imperatores Ætium quasi devotum acceperunt, & adversus Bonifaciũ duo duces, Mavortius & Galbio missi sunt, sed ab eo interempti sunt. Rursus contra eum Sigisuualdus comes dirigitur. Bonifacius vero cernens se Africam tenere nõ posse, transfretavit in Hispaniam ad Vuandalos & Alanos, & cum Modigisclus jam mortuus esset, filios ejus Guntharium & Geisericum suasit in Africam venire, eamq; possidere. Qui venientes, totam pene Africam ferro & flamma, rapinisq; dissipaverunt. Sub hoc turbine beatissimus Augustinus, Hipponensis Episcopus, ne civitatis suæ ruinã cerneret, tertio mense obsidionis ejus migravit ad Dominũ 70. & 6. vitæ annis expletis, ex quib. 40. in clericatu vel Episcopatu transegerat. Interea quidã senatorũ amici Bonifacii, falsam accusationẽ Ætii intimaverunt Placidiæ, ostendentes ei epistolam ab eodẽ ad Bonifaciũ scriptam. At illa stupefacta, Ætium quidem non læsit, Bonifacio verbũ vero exhortatoriũ, ut securus veniret, cũ juramentis misit. Qui veniens, suspitionem dissolvit, & magister militum effectus, non multo post morbo extinctus est. Deinde Romani dederunt Vuandalis partem Africæ ad habitandum, facta pace, cũ eis. Mortuo autem Gunthario, Gensericus Alanorum & Vuandalorum Imperator factus est. Qui quoniam

Augustinus moritur.

Gensericus Imperator persequutor Christianorum.

Arrianus erat, infra limites habitationis suæ in Africa persecutionem contra Christianos fecit, catholicam fidem cupiens subvertere, multosque episcopos catholicos in tantum persecutus est, ut privatos Ecclesiarum suarum jure de civitatibus expelleret. Deinde Carthaginē simulata pace invadens, omnes divitias & ornamenta Ecclesiastica abstulit. Valentinianus autē Augustus, Constantii & Gallæ filius, ad Theodosium consobrinum suum, Constantinopolim profectus, filiam ejus Eudoxiam, quam sibi Eudoxia genuit, in matrimonium accepit, Romamq; redut. Tricesimo autē anno imperii Theodosii, terræmotus magni facti sunt Constantinopoli, per 4. mēses, ita ut timentes Bizantii, extra civitatem in loco qui dicitur campus, una cum Episcopo Proculo perseverarent, in letaniis ad Deum vociferantes. Quadam ergo die terra fluctuante, & omni populo attetius kyrieeleison clamante, circa horam tertiam omnibus videntibus, quidam adolescentulus in aerem sublevatur, audivitq; vocem dicentem sibi, ut nunciaret Episcopo, ac populo letanias facere, & sic dicere. Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis, nihil aliud apponentes. Quod cū fieret, terræmotus cessavit. Porrò beata Pulcheria soror Theodosii, unà cū fratre super hoc miraculo valde mirata, sanxit per universam orbem hunc hymnum taliter decantari. Sub his ferè diebus, Roma tanto terræmotu concussa est, ut plurima ædificia corruerent. Per hæc tempora rex Hunorū Attila dum Thraciā, & Illyricum devastaret, coactus Theodosius, legatione ad eum missa, 6. millia librarum ei pro recessu prębuit, & unum mille librarum, tributum annuum promisit. Post hæc Theodosius morbo consumptus, apud Constantinopolim obiit, anno imperii 41. Fuit autē sapiens multum, patientia & clementia universis pręcellens. Sic enim fuit Clemens, ut si quādo aliquid dignum morte quispiam cōmitteret, nō usq; ad portas civitatis moriturus præveniebat, sed ejus clementia mox subsequens, eum revocabat. Quem cum quidā familiarium interrogaret, cur nullum se lædentiū morti subjugaret? utinā, inquit, mihi esset possibile, etiam mortuos ad vitā revocare. Nec tamen vir iste vitiis caruit, erat enim mobilis, omni vento circundatus, unde & in chartis non perlectis se subscribebat. Hoc autē mortuo, beata Pulcheria, soror ejus, nondū morte ejus divulgata, Martianū in religione & prudētia cōversantem, senem & idoneum virū ad se accersivit, eiq; dixit. Quoniam Imperator mortuus est, & ego te eligo tanquā beneplacentē ex omni senatu, da mihi verbum quòd virginitatem meam custodias, quam Deo devovi, & pronunciabo te Imperatorem. Quod illo cum sacramento pollicente, accersito patriarcha Anatholio cum senatu, pronunciavit eum Romanorum Imperatorem. Hujus tempore S. Servatius floruit.

Terræmotus. Letania. B. Pulcheria. Terræmotus Romæ. Theodosius tributum solvit Attilæ. Dotes Theodosii. Hic leges in libris 14. rerum Romanarum, quod sacros Codices, & eorū interpretes plus quam Ptolemæus Philadelphus studuerit aggregare. Martianus fit Imperator.

ANNI THEODOSII.

Anno Domini 428. Anno domini 429. Anno domini 430. Anno domini 431. Ætius multis Francis occisis, partem Galliæ quā possederant, recepit. Clodius Pharamundi filius regnavit in Francia annis 20. Iste cum juxta mare in æstu dici cum uxore sedisset, bestia marina, tauro similis, ut fertur, uxorem ad lavandū pergentem, appetiit, statimq; sive à bestia, sive à viro cōcipiens filium peperit, qui à mari & à miraculosa facie Meroveus, id est Merefech dictus est. à quo etiam postea reges Francorum Merofingi, id est Mereiangilingi sunt appellati. Hujus filius Hildericus genuit Ludeuuicum, qui etiam Clodoveus dictus est. Anno domini 432. Cassianus collationes patrum scripsit. Anno domini 433. Anno Domini 434. Sixtus Papa 46. sedit 8. obiitq; 5. kalen. Aprilis. Anno domini 435. Anno domini 436. S. Germanus Antisiodori Episcopus claruit. Anno domini 438. Synodus tertia universalis 200. Episcoporum, sub Sixto papa congregatur in Epheso contra Nestorium. Anno domini 438. Anno domini 439. Ætius Gundicharium Burgundiorum regem vicit, petentique gratiam tribuit, quem Huni postea peremerunt. Ann. dom, 440. Valentinianus filiam Theodosii accepit. Anno dom. 441. Julianus Pelagianista hæreticus à Sixto Papa damnatur. Terræmotus magni facti sunt Constantinopoli. Ann. dom 442. Leo Papa 47. ordinatur, sedensq; annis 16. migravit 4. kal. Julii. Anno dom. 443. Ann. dom. 444. Theodosius bellū contra Vuandalos inutiliter movit. Anno domini 445. Alani terrā Galliæ ulterioris vi possident. Anno domini 446. S. Briccius Turonorum Episcopus migravit. Anno domini 447. Eustochius Briccio successit. Anno domini 448. Anno domini 449. Bleda Hunorum rex, Attilæ fratris, fraude percutitur. Anno domini 450. Anno domini 451. Meroveus Clodii filius regnavit in Francia annis 10. Anno domini 452. Theodosius Junior Orientis Imperator, obiit anno imperii sui 41. quorum 15. regnavit cum patruo Honorio, 26. cum Valentiniano consobrino suo.

Meroveum B. Rhenanus lib. 1. Germanico vocabulo nominatum fuisse censuit. Est autem Mer idem quod Mare. Synodus Ephesina in qua papa Romanus regnū suum auspicatus est primum. Theodosius moritur.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis 453. ab urbe condita, millesimo 204. Martianus 48 loco ab Augusto, Orientali aulæ præficitur Imperator, & regnavit cum Valentiniano annis 7. Cæterum Valentiniani tempora, hujus vel superioris imperatoris, ascribentur curriculo. Igitur Valentinianus Occidētalis rector imperii, pacē firmavit cum Genserico, divisa inter utrosq; Africa. Gensericus vero dum de rerū successu, etiā apud suos superbiret, valida suorū cōspiratio facta est adversus eum. Qua detecta, multos ex eis per diversa occidit supplicia. Martianus aūt admodum religiosus, & egentibus multa beneficia præstans, regnum quod delicati decessores & prædecessores

Martianus cū Valentiniano regnat. Curriculo. i. est statim, adverbium tēporis. Verg. Curriculo expulerat somnum.

cessores ejus per annos ferè 60. vicissim imperantes, minuerant, divina provisione sic reparavit, ut exultatio ingens cunctis accresceret. Nam cum Parthis & Vandalis omnino regnum infestantibus, pacem instituit, Attilæ minas compescuit, Nomades, Blemyesque, ex Æthiopia prolapsos, per Florum Alexandrinæ urbis procuratorem à finibus Romanorum expulit. Inter hæc beata Pulcheria dormivit in Christo, quæ multa bona fecit, & omnia sua pauperibus dereliquit, quæ Imperator Martianus cum multa essent, alacriter dispertivit. Per hæc tempora Hunnorum rex Attila Gallias devastans, & Italiam irrumpere cogitans, ab Ætio & Gothorum rege Theoderico, ut in historia Gothorum scriptum est, devincitur. Sed quia semper virtus invidiam parit, Valentinianus Imperator timens prosperos Ætii successus, occidit eum, simulque Boetium senatorem nobilissimum. Cum quibus pariter Occidentis Imperium, salusque publicæ rei corruit, nec ultra relevari potuit. Sed Valentiniano mors Ætii non impune cessit: nam sequenti anno à Strantila Ætii milite, per consilium Maximi patricii, & ipse confessus interiit, anno imperii sui 30. ex quibus cum Theodosio socero suo regnavit 25. cum Martiano quinto. Quo mortuo, Maximus invasit imperium & Eudoxiæ, Valentiniani uxori, vi sociatur. Quæ nullum fore auxilium à Constantinopoli existimans, Theodosio patre, & Pulcheria amita defunctis, missa legatione Gensericum ex Africa invitavit, qui subito per mare cum magna multitudine Italiam intravit, cum adhuc beatus Leo Romanũ regeret pontificatum. Perculsis itaq; Romanis pro adventu Genserici, plurimi ex urbe fugerũt, inter quos & magni & Maximus fugiens, membratim à Romanis discerptus est, mense tertio tyrannidis suæ, Gensericus autem inveniens urbem vacuam, invasit eam. Cui beatus Leo papa extra portam occurrit, & divino nutu precibus eum in tãtum delenivit, ut cũ omnia potestati ejus essent tradita, ab incendio atq; occisione & suppliciis abstineret. Per 14. vero dies Romam omnibus divitiis suis evacuabant, multosq; captivos exinde auferentes, Eudoxiam quoq; quæ Gensericum ad hoc malum invitaverat, cum duabus filiabus suis Africam deportabatur. Hoc modo capta est Roma secundo postquam eam Alaricus invasit, expletis ab eo tempore annis 44. à conditione sua millesimo 207. Relicta itaq; urbe, Vandali per Campaniam diffusi sunt, omniaq; ferro & igne consumunt, Capuam civitatem nobilissimã destruxerunt: Nolam quoq; urbem ditissimam & alias multas subverterunt, Neapolim vero, quia erat firmissima, capere non valebant, omnia tamen à foris dissipabant. Inter has angustias vir sanctissimus Paulinus, Nolanæ urbis Episcopus, expensis pro redemptione captivorum omnibus quæ habuit, seipsum pro redimẽdo filio viduæ tradidit, sicut beatus Gregorius in libro dialogorum plenius scribit. At Gensericus postquam ditatus Italiæ opibus, ad Africam rediit, filiam Valentiniani principis, Trasamundo filio suo uxorem dedit, ex qua Hildericus natus est, qui quartus post Gensericũ super Vuandalos regnavit. Tres quippe filios Gensericus habuit, quibus ante obitum suum ita regnum ordinavit, ut alius post alium juxta ætatis ordinem regnaret. Regnavit igitur primus post eum Hunericus, secundus Gunthemandus, tertius Trasamundus, post quem filius ejus Hildericus 4. regnavit, qui matris monita sequens, catholicus fuit. Martianus verò Imperator, cũ apud Constantinopolim 7. annis regnaret, facta suorũ conspiratione peremptus est. Hujus tẽpore Johannes baptistæ caput suũ juxta Herodis quondam regis habitaculum reconditũ, revelavit duobus monachis Orientalibus, qui Hierosolymã causa orationis venerũt, quod deinceps Edissam Fœnicis urbẽ perlatũ, digno cultu est honoratum.

B. Pulcheria moritur.

Valentinianus Aetium necat & Boetium.

Maximus fugiens membratim discerptus.

Leo Pontifex, Gensericum arcet ab incendio urbis.

Vandali omnia vastant.

Paulinus episcopus pro redimendo filio viduæ se tradit. O imitabile exemplum.

Martianus interimitur.

Caput Iohannis Baptistæ.

ANNI MARTIANI.

PRimo anni Martiani, qui est à dominica incarnatione 452. Ætius Attilam superavit. Anno domini 453. Anno dom. 454. Anno dom. 455. Synodus quarta quingentorum 30. Episcorum in Calcedone congregatur sub Leone papa contra Euticen. Anno domini 456. Valentinianus Ætium patritium occidit. Anno dom. 457. Valentinianus ab amicis Ætii occiditur. Anno dom. 458. Hylarius papa 48. ordinatur, sedit annis 7. decessitq; 4. Idus Sept. Per hunc scripsit Victorinus Paschalẽ cyclũ 532. annorũ. Ann. dom. 459. Martianus Orientis Imperator occiditur.

Sub hoc Venetiarum origo populis examinatis terribilissimo hoste Attila & fugientibus in extremã penè Hadriatici sinus oram. Vide Eusebii Chronicon.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 460. urbis conditæ millesimo 211. Leo Bessica ortus progenie, ex tribuno militum Imperator electus, & ab Anatholio Palio patriarcha coronatus, 49. loco ab Augusto regnum Orientale accepit, & 16. annis tenuit. Qui deinde sequenti tempore filium suum Leonem socium sibi fecit in regno. Occidẽtale vero imperium Majorianus quidam accepit apud Ravennam, sed quarto anno haud procul à Dertona civitate occisus est. Statimque Severus sine jussu Leonis apud Ravennam Imperator efficitur, & Augustus appellatur, sed post quatuor annos Romæ defunctus est. Post cujus mortem consensu totius militiæ Leo Imperator Anthemium divini Martiani generum ex patritio Cæsarem faciens, Romam misit in imperiũ. Sequenti anno Servandus, qui præfectus erat in Gallia, volẽs invadere imperium, ab Anthemio in exilium missus est. Rursus post annum Romanus patritius tentans fraudulenter accipere imperium, jussu Anthemii occisus est. His temporibus Leo Imperator Zenonem generũ suum totius Orientis magistrũ fecit, & Basilicũ fratrẽ Verenæ uxoris suæ magistrũ Africæ constituit. Leo itaq; Imperator pacem

Synodus Calcedonensis

Leo Imperator Bessicanus.

Pax inter Leonē & Ostrogothos.
Epiphanius pacificat.
Olibrius.
Basiliscus magister Africæ, Imperator acclamatur. Vide Procopium lib. 3.

pacem faciens cum Ostrogothis, quibus tunc Vualamir præerat, filius ejus Dietmari filium Theodericum jam octavum ætatis annum gerentem, obsidem accepit, quem tamen postea patri cū honore remisit. Per hæc tempora inter Anthemium principem, eiusque generum Retimerem patritium, qui tunc Mediolani præpositus præerat Liguriæ, magnus discordiarum fomes exortus est, quibus se vir sanctitate conspicuus Epiphanius Ticinensis Episcopus interponens, eos ad concordiam revocavit. Sed quia Retimer de perfida erat gente Gothorum, pacem disrupit, & cum manu valida ad urbem tendens, Anthemium jam 4. anno regnantē occidit, sed non diu de perfidia sua lætatus est, nam post mensem tertium excruciatus, languore interiit. Inter hæc Olibrius à Leone Augusto missus, ad urbem venit, vivo adhuc Anthemio, regiam adeptus est dignitatē. Placidiam Valentiniani principis natam duxit uxorem. Qui cum 7. menses imperium tenuisset, morte propria Romæ defunctus est. Post cujus mortem Licerius apud Ravennam imperator factus est. Sed anno sequenti veniens cum exercitu Nepos patritius, Nepotiani filius, Licerium expulit. ipseque sumens imperium, illum in Salona civitate Dalmatiæ ordinavit Episcopū. Eo tempore Euricus apud Tholosam super Vuisigothas regnavit, filius Theoderici, qui cum Aetio contra Attilam pugnans, occubuit. Leo igitur Imperator, postquam Orientale imperium sedecim rexerat annis, Leonem nepotem suum ex Ariagne filia, Zenonis filium ordinans Imperatorem, diem clausit extremum: Leo itaque junior, cum paucis mensibus rexisset imperium, manu sua coronans genitorem suum Zenonem, constituensq; Imperatorem, rebus excessit humanis. Mox Basiliscus magister Africæ, Imperator acclamatus, Marcum filium suum Cęsarem fecit, & Zenobiam uxorem suam in Augustam coronavit. Interea Zeno totius Orientis magister, cum Ariagne uxore sua ad regiam perveniens urbem, susceptus est à populo & senatu. Basiliscus vero fugiens ad Ecclesiam, imperiali dignitate, hoc est, corona in mensa divina posita, ipse cum uxore sua Zenobia fugit ad baptisterium. Zeno autem continuo imperialem nactus dignitatem, obtinuit imperium.

ANNI LEONIS.

Vindicta Dei in pictorem blasphemum.
Clodoveus.

PRimo igitur anno Leonis, qui est Dominicæ incarnationis 459. corpus sanctæ Anastasiæ delatū est à Sirmio, & repositū est in templo ejus porticibus Domini. Ann. dom. 461. Hildericus Merovei filius, regnavit in Francia annis 24. Anno dom. 462. Hildericum insolenter & luxuriose se agentem, Franci regno deturbant. Anno domini 463. Anno domini 464. Anno dom. 465. Simplicius papa 49. sedit annis 12. migravitq; 6. Non. Mart. Anno dom. 466. Ann. dom. 467. Pictor quidam, cū salvatorē pingere præsumpsisset, secundū similitudinē Jovis, arefacta est manus ejus, quem peccatū suum cōfessum sanavit Gennadius Episcopus Constantinopoli. Ann. dom. 468. Translatus est apud Alexandriam Heliseus Propheta in monasterium Pauli Leprosi, qui leprosum sanavit, & leprosum fecit, & in ea quæ Leprosi erant, translatus est. Anno dom 469. Mammerius Viennensis Episcop⁹, qui letanias ante Ascensionē Domini instituit, claruit. Ann. dom. 470. Basina regina Thuringorū repudiato Hilderico, quæ potentior & ditior fuit in conjugio se junxit. Verum in prima nocte dixit ei. Mi domine ne concumbans mecum, donec in somnis aliquid tibi videas profuturum. Ille consentiens, videt in somnis leonem in palatio deambulare, quod interpretata est fortem se filium generare. Quod & factum est. Nam Clodoveum virum potentissimum genuit. Anno domini 471. Anno domini 472. Anno domini 473. Anno domini 474. Anno domini 475. Leo senior obiit, pro quo Leo junior paucis mensibus regnavit.

HISTORIA.

Augustus fit Imperator.
Severinus.
Orestes interimitur à Oedoacere.

ANno Dominicæ incarnationis 476. ab urbe condita, millesimo 227. Zeno genere Isaurus, gener Leonis Imperatoris, quinquagesimo loco ab Augusto adeptus imperium Orientale, regnavit annis 16. Occidentale vero imperium Romæ tenuit Nepos. Quem Orestes patritius de regno proturbans, Augustulum filium suum Imperatorem fecit, sequentiq; anno cum rege Vandalorum Genserico fœdus statuit. Dum hæc Romæ geruntur, Oedoacer genere Rugus, Thurcilingorum & Scirorū Herulorumq; turbis fretus, ab extremis Pannoniæ finibus Italiam cōtendit. Qui dum adhuc per Noricorum rura duceret exercitum, cognita fama servi Dei Severini, qui illis tunc degebat in locis, ad eum benedictionē petiturus, accessit. Qui benedictione percepta, egrediens à cellula, dum caput inclinaret ne impingeret, eo quod proceræ staturæ esset, à Dei viro futurorum præscio audivit: Vade nunc ad Italiam Oedoacer, vade vilissimis interim animantium pellibus indutus, multis cito plura largiturus. Hæc verba exitus vera probavit, nam postmodum per omnem Italiam regnavit. Ingresso igitur Italiam Oedoacre, statim apud terminos Orestes patritius occurrit. Sed videns multitudini tantæ se non posse resistere, intra Ticinum, quæ nunc Papia dicitur, se trepidus inclusit. Veniens autem Oedoacer, expugnatam urbem intravit, omnia rapinis vastavit, comprehensumque Orestem, gladio trucidavit: indeque dispersit, Barbari omnem Italiam sine tardidate suo subdiderunt juri. Oedoacer itaque prosperos sibi cernens successus accrescere, statim regiam arripuit dignitatem.

Augustulus

Augustulus vero cernens universam Italiam Oedoaceris viribus subdi, inopinabili metu perterritus cum vix 11. mensibus rempublicam obtinuisset, sponte purpuram miserabilis abjecit, & Imperialē majestatem deposuit. Ita Romanum Imperium toto orbe venerandum, & Augustalis illa sublimitas, quæ ab Augusto quondam Octaviano, 719. à condita urbe anno cœpit, in hoc Augustulo perijt anno ab urbe condita, millesimo 227. à Cæsare vero, qui primus singularem in ea principatum arripuit, An. 524. ab incarnatione Domini anno 477. Igitur dejecto Augustulo, Oedoacer urbem ingressus, totius Italiæ regnum adeptus est, quod per 14. annos nullo inquietante obtinuit, donec Theodericus rex Ostrogothorum permittente Zenone Augusto Italiam possessurus, intravit. Quod qualiter sit actum, superius legi potest in historia Gothorum. Zeno itaq; Augustus, dum præfuisset Orientali regno annis 17. vitæ terminum accepit. Cujus frater Longinus Imperium tentans invadere, ab Ariagne repulsus est. & Anastasius Silentiarius per ejus suasum ab omni senatu & populo eligitur, induitque purpura, eandem Ariagnem in conjugio sortitur. *Anastasius Silentiarius.*

ANNI ZENONIS.

Anno Domini 477. Fœlix papa 50 sedit annis 8. Anno Domini 478 Oedoacer Italiam intravit. Anno Domini 479. Corpus Barnabæ Apostoli, & Evangelium Matthæi Apostoli, stylo ipsius scriptum, inventum est. Clodoveus Rothildem filiam regis Allobrogum, qui nunc Burgundi appellantur, amans: cum propter insidias inimicorum aperte non posset, occulte per Aurelianum fidelem suum, sub habitu peregrini annulum mittens, eam desponsavit. Sed cum finibus Burgundiæ appropinquaret, his qui eam ducebant, persuasit, ut ex utraque parte 12. miliaria incenderent, deprædarent, quatenus vel unam vindictam conspiceret, de his qui sibi patrem occiderant, matrem saxo ad collum ligato, aqua submerserant, fratres exiliaverant, Sigismundum regem, patruelem suum, cum uxore & filiis in puteum projecerant. Quod factum est. Hunc S. Remigius baptizavit. 30 annis regnavit. Anno Domini 480. Anno domini 481. Anno domini 482. Anno domini 483. Anno domini 484. Anno domini 485. Gelasius papa 51. sedit annis 4. mensibus 8. obiit 13. kal. December. Anno domini 486. Hunericus rex Vuandalorum, filius Genserici, plus quàm 334 Episcopos catholicos exiliavit: quibusdam linguas abscidit, qui tamen loquebantur, quorum beatus Gregorius in libro Dialogorum meminit. Anno domini 487. Anno domini 488. Anno domini 489. Avitus, Viennensis Episcopus Gallias ab Arriana hæresi convertit, & de conditione mundi metricè scripsit. Anno domini 490. Anastasius papa 52. sedit anno uno, mensibus decem. Anno domini 491. Anno domini 492. Symmachus papa 54 sedit annis quatuordecim. *Allobroges Burgundi.* *Exilium 334. episcoporum sub Hunerico.*

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis 493. Vrbis autem conditæ millesimo 243. Anastasius imperiū accepit. & 27. annis regnavit, 51. loco ab Augusto. Theodericus vero cum Gothis Romano præsedit imperio. Hic Arrianus, ille Eutitianus hæreticus. His temporibus magna discordia facta est Romæ, propter Symmachum & Laurentium: quibusdam eligentibus Laurentium præter consuetudinem Romanorum, aliis vero sanioris consilii Symmachum diaconum. Pro qua causa facta sunt multa homicidia Romæ civium Romanorum, clericorum ēt & sacerdotum, per tres circiter annos, usq; quo Theodericus princeps Romam venit; qui quamvis Arrianus esset, habita tamē Synodo Symmachum Episcopum Romæ firmavit: Laurentium vero in civitate Nucerina episcopum locari præcepit. Qui tamen nullo pacto quiescens, sed seditiones commovens, à Symmacho deponitur, & in exilium Dalmatiam mittitur. Eodem tempore Trasamundus Genserici filius, qui jam super Vuandalos regnavit, secutus patris & fratris perfidiam, ecclesias Dei clausit, & 220. episcopos in Sardiniam exiliavit, quibus beatus Symmachus papa quotidiana subsidia ministravit. Inter has tempestates beatus Fulgentius episcopus in confessione fidei & scientia claruit. His ipsis diebus apud Africam dum Arrianus quidam, Olympius nomine, in balneo lavaretur, & indigna q̄dam & blasphema verba de sanctæ Trinitatis fide loqueretur, subito igneus gladius de cœlo venit, eumque percussit. Deuterius autem Episcopus Arrianorum baptizans quendam Bizantii, nomine Barbam, dum contra regulam fidei minorem patre filium & spiritum sanctum asserens, diceret: Baptizo te Barbas in nomine patris per filium in spiritu sancto, subito aqua in qua baptizari debuit, nusquam comparuit. Quod videns qui baptizandus erat, confestim ad Ecclesiam Catholicam properavit, & juxta morem rectæ fidei baptismum accepit. *Discordia Romæ propter Symmachum & Laurentium.* *Trasamundus.* *Fulgentius.* *Olympius blasphemus.*

Hisdem temporibus Alamundaro principe Sarracenorum baptizato, venerunt ad eum duo episcopi Arriani, suadentes ei, ut suæ sectæ consentiret. Qui ab orthodoxis baptizatus & instructus, memorabiliter eos redarguit, hujuscemodi fabula. Ait enim: Literas accepi hodie, quia Michael Archangelus mortuus est. Illis vero dicentibus, hoc impossibile fore, ait princeps: Et quomodo Christus secundum vos vivus crucifixus est, nisi naturarum esset duarum, quando quidem nec Angelus mortuus est. Et ita confusione recesserunt episcopi. Hujus Anastasii temporibus Clodoveus in Francia regnavit, qui & Alaricum regem Gothorum interfecit, & ab eodem Anastasio epistolas pro consulatus dignitate accepit. *Litera de morte Michaelis Archangeli.*

Anasta-

Anastasius itaque dum in hæresi qua dilapsus fuerat, perseveraret, Hormisda papa Symmachi successor misit ad eum Eunodium Ticinensem episcopum cum aliis catholicis, ut eum reduceret ad regulam fidei catholicæ. Sed ille non solum monita eorum salubria sprevit, verum etiam à conspectibus suis non sine injuria expulit, naviq; veteri fragiliq; impositos, ne uspiam per totā Græciā civitatem ullam intrarēt, præcepit. Quam ejus impiam temeritatē divina mox ultio subsecuta est, Nam cum 27. imperii ageret annum, mortuus est. Quidam vero ajunt, quod fulmine percussus sit.

Hormisda papa Trasmenias.

ANNI ANASTASII.

Anno domini 493. Anno domini 494. Anno domini 495. Theodericus Odoacerem interemit, & ipse occidentis regnum 30. & uno annis tenuit. Anno domini 496. Anno domini 497. Anno domini 498. Trasemundus rex Vuandalorum, filius Genserici, catholicas ecclesias clausit, & 220 episcopos in exilium misit. Anno domini 499. Anno domini quingentesimo Anno domini 501. Anno domini 502. Anno domini 503. Boetius consul Romæ plurima ingenii sui monimenta scribendo reliquit. Anno domini 504. Anno domini 505. Theodoricus Romam venit, & multa miranda ædificia in ea construxit. Anno domini 406. Hormisda papa 54. sedit annis 9. decessitq; 8. Idus Augusti. Anno domini 507. Anno domini 508. Anno domini 509. Anno domini 510 Anno domini 511. Genofeva virgo Parisiensis octogenaria migrat ad Deum. Anno domini 512. Anno domini 513. Clodoveus rex obiit, relinquens quatuor filios, hæredes regni. Anno domini 514. Lotharius Clodovei filius regnavit annis 51. Anno domini 515. Johannes papa 55 sedit annis duobus, mensibus 9. Anno 516. Theodericus filiam suam Amalsuindam dedit Eutharico. Ann. dom. 517. Ann. dom. 518. Fœlix papa 56. sedit annis 4. transiitq. 11. kalend. Jan.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis; 519. urbis conditæ mill. 270. Justinus genere Illyricus, vir catholicus & senior, multumq; peritus comes excubitorū à militibus proficiens ad senatum, 52. loco ab Augusto, senatus electione accepit imperium: regnavitque annis 8. Ad hunc ob causam redintegrandæ fidei directus à Romano præsule vir sanctitate præcipuus Germanus Capuanæ urbis episcopus, digne ab eo est susceptus: multorumque corda dubia in fide solidavit. Eo tempore mortuo apud Africam Trasemundo rege Vuandalorum, Hildericus filius ejus ex Eudoxia captiva Valentiniani filia regnum suscepit: qui non patrem avumque Arrianos, sed matrem catholicam sequutus, rectæ fidei cultor extitit. Hic universos episcopos qui in exilio erant, regredi fecit, eisque ecclesias reformare præcepit, quæ à Genserico usque ad Hildericum per 70. annos fuerant destructæ. Justinianus quoque Augustus sexto imperii sui anno pro ardore catholicæ fidei decertabat hæreticos dissipare, præcepitque ut ubique illorum ecclesias catholici episcopi consecrarent. Quod audiens Theodericus, qui & ipse fuit Arrianus, misit Johannem tunc temporis papam, ad Justinum, ut aut hæreticis ecclesias suas redderet, aut ipse totius Italiæ populum gladio feriret. Quo abeunte, ipse interim Symmachum patritium, & Boetium senatorem, gladio peremit, redeuntemque papam fame interfecit. Unde divinæ judicio vindictæ, 99. de hinc die subitanea morte interiit. Justinus vero Augustus cum jam octavo anno Augustalem dignitatem teneret, mense Aprili indictione quarta ægrotare incipiens, provexit dum adhuc viveret, in imperium Justinianum sororis suæ filium, qui & coimperavit mensibus quatuor; mense vero Augusto ipse apud Constantinopolim rebus excessit humanis.

Justinus.

Germanus.

Hildericus episcopos revocat de exilio.

Justinianus contra hæreticos.

Symmachus & Boetius interempti.

ANNI JUSTINI.

Hic anno regni sui primo Amantium præpositum palatii, & alios, regno suo inhiantes, interfecit. Anno domini 520. Anno domini 521. Anno domini 522. Bonifacius papa 57. sedit annis 2. Anno domini 523. Anno domini 524. Johannes qui & Mercurius, papa 58. sedit annis 2. decessitque 5. kal. Junii. Hic missus Constantinopolim ad Justinum à Theoderico, cum venisset ad portam auream, cæcum illuminavit. Anno domini 525. Theodericus rex Boetium & Symmachum gladio trucidavit, Johannem papam fame in carcere necavit, ipseq; 99. die interiit. Anno domini 526. Justinus Justinianum regni consortem & successorem faciens, obiit. Agapitus papa 59. sedit annos decem, obiit 10. kalen. Maii.

Johannes, qui & Mercurius cæcū illuminat.

HISTORIA.

Anno ab incarnatione domini 527. ab urbe condita millesimo 278. Justinianus, filius sororis Justini Imperatoris, quinquagesimo quarto loco ab Augusto imperium solus obtinuit, & 28 annos regnavit. Hic mox ut imperialia jura suscepit, ad reparandum reipublicæ statum animum intendit, ac primum Bilisarium patritium ingentem virum contra Persas, qui Romanos fines invaserant, direxit, qui de illis viriliter triumphavit. Interea rex Herulorum Gethes nomine, cum populo suo Constantinopolim venit, petens ut baptizaretur. Quem in Epiphania baptizatum, imperator de fonte suscepit, promittentem ei se in omnibus auxiliari. Eodem anno adhæsit Romanis mulier quædam ex Hunis, vidua, habens secum Hunorum centū millia. Tunc & rex Hunorum qui sunt juxta Bosphorum, nomine Gorda, accessit

Justinianus solus imperat.

Belisarius mittitur contra Persas.

Gethes rex Herulorū baptizatur.

accessit ad Imperatorem, & factus Christianus, susceptus est ab eo: multisque ei præstitis donis, misit eum in regionem ipsius; ad Romanas res custodiendas,& Bosphorum civitatem, quæ pro eo Bosphorus est dicta, quod Romanis per singulos annos boves pro pecuniis inferebat. Renovavit Imperator leges, faciens codicem singularem, & vocans eum novellas constitutiones. Eodem anno passa est Antiochia terræmotus magnos & tempestates, & faciebant letanias omnes discalciati, clamantes κύριε ἐλέησον. Apparuit autem in visu cuidam Dei cultori, ut diceret omnibus quod scriberent in superliminaribus suis: CHRISTUS NOBISCUM STATE. Quo facto, stetit ira Dei.

Gordas fit Christianus.
Bosphorus à bobus dicta.
Novella constitutiones Iustiniani.

Interea Athalaricus nepos Theoderici, rex Gothorum, cum paucis annis regnaret, immatura morte præventus est. Cujus mater Amalsuinda Theodatum consobrinum suum sibi ascivit in regnum. Sed post dies aliquot iisdem immemor collati beneficii, eam in balneo strangulari præcepit. Quia vero ipsa dum viveret, se suumque filium principi commendaverat, audita ejus morte imperator gravi exarsit iracundia in Theodatum. Quod ille sentiens, Agapitum papam intercessorem misit Constantinopolim. Qui cum venisset,& colloquium cum imperatore habere cœpisset, repperit eum in Enticetis dogma corruisse. Quo ad fidei regulam revocato, idem Agapitus papa Authimum Constantinopolitanum episcopum, qui eandem hæresim defendebat, publice convicit, cumque communione privavit, & ut eundem in exilium mitteret, imperatori persuasit. Hoc facto, non multo post idem pontifex Agapitus ibi defunctus est. Interea cum jam per multos annos Vuandali Africam tenerent, misit imperator Belisarium patritium cum exercitu contra eos. Qui veniens, tribusque mensibus, id est, à kalendis Septembris, usque ad kalendas Decembris eos impugnans, multis occisis, tandem eos vicit. Carthaginem intravit, regem Vuandalorum Gelisme rem vivum cepit, omnemque Africam post 96. annos à Vuandalico iure liberatam, Romano imperio subjecit. Deinde contra Theodatum missus, cum veniret in Siciliam, Theodato interfecto, Vitigis regnum ejus invasit, sed eundem captum Belisarius Constantinopolim perduxit. Alia quoque prælia multa Belisarius commisit, multas gentes bellando devicit: unde & propter multas victorias diversa agnomina meruit, ita ut vocaretur Alemannicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Alanicus, Vuandalicus, Africanus. Magnam quoque gloriam & honorem apud imperatorem & omnes optimates obtinuit.

Agapitus pontifex moritur.
Belisarius pugnat contra Vuandalos
Prælia Belisarii & agnomina.

Qui cum Romæ moraretur, Theodora Augusta ei commendavit, ut Silverium papam falsorum testium accusatione convictum truderet in exilium, eo quod Anthimum hæreticum Constantinopolitanum episcopum, quem Agapitus papa excommunicavit, absolvere noluisset. Quod Belisarius, licet nolens, effecit, eumque ad Pontianam insulam exiliavit, ubi & obiit. Similiter & Vigilius papa successor ejus causa ejusdem indignationis per Anthimum Scribonem Constantinopolim ductus, inde in exilium est missus. Sub hoc papa Vigilio Arator subdiaconus Romæ floruit, actusque Apostolorum versibus scripsit. His quoque temporibus Cassiodorus Romæ tam seculari, quam divina scientia claruit: qui inter alia bona quæ scripsit, Psalmorum secreta optime interpretatus est. Ille antea consul fuit, deinde senator, ad ultimum monachus. Hoc etiam tempore Dionysius abbas in Romana urbe potitus, cyclos paschales sapienter composuit: sed & Priscianus Cæsariensis profundum grammaticæ inquisivit. Fœlix quoque Tarvisianæ ecclesiæ præsul,& Fortunatus condiscipulus ejus fuerunt. Hic Fortunatus fuit de loco qui dicitur Duplabilis, non longe à Tarvisio, Grammaticam vero & Rhetoricam didicit apud Ravennam. Qui cum dolorem pateretur oculorum, simulque socius ejus Fœlix, abierunt ambo ad ecclesiam sanctorum Johannis & Pauli, quæ in eadem civitate Ravenna, in qua est & altare sancti Martini, juxta quod fenestra est, in qua lucerna poni solebat, de cujus oleo super oculos suos posuerunt,& sanitatem receperunt. Pro qua causa Fortunatus beatum Martinum in tantum dilexit, ut patriam dimittens, ad sepulchrum ejus Turonum veniret, antequam Longobardi Italiam intrarent: indeque Pictaviam tendens, ibiq; manens, multas passiones sanctorum, alias per versus, alias per prosas composuit, ibique primum presbyter, postea episcopus factus est.

Belisarius Theodora Augustæ gratia exiliat Silverium.
Arator.
Cassiodorus.
Dionysii abbatis Cycli.
Fortunatus.

Iisdem temporibus sanctus pater Benedictus post hæremiticam vitam quam duxit, in loco cui Sublacus vocabulum est, in monte Cassino. doctrina & miraculis claruit. Quo cum primum tenderet, relicta priore habitatione, ex divina jussione, tres corvi quos quotidie nutriebat, prope ipsum semper volando secuti sunt eum, ut in Longobardorum historia scribitur. Cumq; veniret ad quoddam bivium, duo Angeli apparebant ei in specie duorum juvenum, ostendentes ei, per quam viam ire deberet. In loco autem ipso quidam Dei servus habitabat, cui vox de cœlo dicebat: His tu parce locis, alter amicus adest. Quod apertius dicitur: Amice, exi de loco isto, quia alter amicus debet hic habitare. Veniens autem sanctus Benedictus in summitatem montis, in magna se constrinxit abstinentia: factoque monasterio, habitavit ibi, sicut in dialogo legitur.

S. Benedictus abbas.
Historia Longobardorum.

Hoc eodem tempore gens Longobardorum, amica tunc Romano populo, in Pannonia habitabat, cui tunc in regni gubernaculo Audoin præerat, omnique tempore quo Longobardi in Pannonia habitabant, Romanæ Reipublicæ adversus æmulos adjutores erant. Unde & Alboin Audoin

Audoin.
Alboin.

filius rogatus à Narsete, quem Justinianus exarchum Italiæ fecit, & in defensionem Romanorum contra Totilam Gothorum regem direxit, validam ei manum in auxilium misit, qua fretus Narses, Totilam vicit omnemq; Italiam à potestate Gothorum liberam deinceps fecit. Belisarius autem patritius accusatus apud imperatorem, quod adversus eum conspirasset, ablatis omnibus, missus est in custodiam: sed post non multum tempus dimissus, omnia recepit. Justinianus vero imperator postquam 38. annis regnavit, rebus humanis excessit.

Vide de gestis Rom. lib. 19. in Eutropio.

ANNI JUSTINIANI.

Bilisarius. *Terr. motus.*

PRimo hujus anno missus contra Persas Bilisarius patritius magnis eos præliis fudit, & ex voluntate principis Constantinopolim triumphans intravit. Anno domini 528. Terræmotus magnus Antiochiæ factus est. Anno domini 529. Justinianus sententiam promulgavit, ne militarent Pagani vel Hæretici, dans illis menses ad inducias conversionis. Anno domini 530. Anno domini 531. Anno domini 532. Dionysius abbas Romanus paschales cyclos ab hoc inchoavit anno. Anno domini 533. Anno domini 534. in Pompejopoli Mysiæ civitate, scissa est terra à terræmotu, & obrutum est medium civitatis cum habitatoribus, & voces eorum auditæ sunt de subtus terra clamantium, ut sibi succurreretur: & imperator ad educendos eos multa donavit, viventesque liberaliter liberavit. Eodem anno tradidit Justinianus ad psallendum Ecclesiæ illud quod canitur, Unigenitus filius & Verbum Dei. Anno domini 535. Anno domini 536. Silverius papa 60. sedit annos duos, obiit 12. kalen. Julii. Anno domini 537. Theodericus filius Clodovei, frater Lotharii, obiit anno regni sui 23. relinquens filium Theodebertum. Anno domini 538. Vigilius papa 61. sedit annos 14. Anno domini 539. Mundus quidam ex genere Gepidarum, sociatus est Romanis. Anno domini 540. Anno domini 541. Hypapante domini sumpsit initium, ut celebraretur apud Bizantium, cum esset eo anno ibi magna mortalitas. Anno domini 542. Anno domini 543. Factus est terræmotus magnus in universo mundo. Eodéq; anno apparuit quidã ex regione Italorũ, nomine Andreas, per villas discurrens, habens canẽ ruffum & cæcũ, qui jussus ab eo fecit miranda. Cũ enim staret in foro, & turba in circuitu adesset, clam eodem cane deferebentur annuli aurei, & argentei, ac ferrei & ponebantur in terra, quos ille cooperiebat: ipsoq; præcipiente, canis tollebat, & unicuiq; suum dabat. Similiter & diversorum imperatorum numismata mixta porrigebat per nomina. Turba etiam astante, interrogatus ostendebat, in utero habentes fornicarios & adulteros, avaros & magnanimos, & quicquid de singulis interrogabat, cum veritate demonstrabat. Unde dicebant quidam, quod spiritum Phitonis haberet. Anno domini 544. Diffusum est mare per Thracen militariis 4. Corpus sancti Antonii repertum, Alexandriæ reconditur. Anno domini 545. Anno domini 546. Theodora Augusta defuncta est. Arator sub diaconus librum suum publice coram Vigilio papa legit.

Hypapante 2. die Februarii Sic dixerunt festum Purificationis, à voce Græca ἀπαντάω, id est, obvio: nam Simeon obvius puero Iesu & parentibus. Luc 2. De Februis vide Blondum lib. 2. Triumph. Rom.

Canis ruffus mirabilis

His temporibus Cassiodorus Romæ floruit. & apud Constantinopolim Priscianus Cæsariensis Juliano consuli librum suum de arte grammatica obtulit. Anno domini 547. Quinta Synodus universalis in Constantinopoli congregata est sub Vigilio papa, contra Theodorum & omnes hæreticos. Anno domini 548. Anno domini 549. Facta sunt Encœnia sanctorum Apostolorum Constantinopoli, mense Junio, & recondita sunt lipsana Andreæ & Lucæ ac Timothei Apostolorum, & transiit Menas episcopus cum sanctis lipsanis, sedens in carruca imperatoris aurea & gemmata, tenens tres thecas sanctorum Apostolorum in genibus suis, & ita celebravit Encœnia. Anno domini 550. Anno domini 551. Victor Capuanus episcopus librum de Pascha scribens, Victorini redarguit errores. Theodebertus filius Theoderici filii Clodovei, obiit anno regni sui 14. cujus filius Theodobaldus fuit. Anno domini 552. Pelagius papa 62. sedit annis 12. Anno domini 553. Terræmotus terribilis factus Constantinopoli, & urbibus circunquaq; positis per dies quadraginta. Anno domini 555. Apparuit ignis in cœlo quasi species lanceæ. Anno domini 556. Sanctus Medardus obiit. Anno domini 557. Radegundis regina uxor quondam Lotharii regis sanctitate claruit. Anno domini 558. Gregorius ex prætore Urbano monachus Romæ floret. Anno domini 559. Theobaldus filius Theoderici, obiit anno regni 9. Anno domini 560. Anno domini 561. Anno domini 562. Anno domini 563. Hilpericus Lotharii filius regnare cœpit. Anno domini 564. Johannes papa 63. sedit annis 13. Justinianus imperator obiit. Lotharius filius Clodovei rex Francorum obiit anno regni sui quinquagesimo primo, relinquens quatuor filios.

V. Synodus universalis Constantinopolis.

Encœnia Lipsana.

Hucusq; Jordanis episcopus Chronicam suam perduxit ab Adam.

Iornandis sive Iordanus monachus scripsit librũ de summa temporum, quem habes apud Procopium.

HISTORIA.

Iustinus. *Sophia Augusta*

ANno Dominicæ incarnationis 565. urbis autem conditæ millesimo 316. Justinus Minor, Justiniani nepos, genere Thrax, 54. loco ab Augusto monarchiam accepit, & 13. annis regnavit, habens uxorem nomine Sophiam, quam coronavit Augustam, coronat° & ipse ab Euthichio patriarcha. Hic cũ esset pi° & orthodoxus, adornavit ecclesias,

ecclesias, quas Justinianus ædificavit, dans eis thesauros & omnem redditum, misitq; Photimum monachum privignum Belisarii patritii, dans ei potestatem contra omnem personam & causam, ut pacificaret universas ecclesias Ægypti, & Alexandriæ. Fuit autem, ut dictum est, in initio bonus, postea vero in omnem avaritiam incidit, factus exemptor pauperum, spoliator senatorum, faciens arcas ferreas, in quibus quæcunq; rapiebat auri talenta, reconderet.

Photimus pacificator Ecclesiarum.

Hujus anno octavo rupta est pax inter Romanos & Persas, eo quod Homeritæ Indi legationem miserint ad Romanos, & imperator miserit Julianum magistrum cum epistola ad Archetam regem Indorum. Qui susceptus est cum gaudio multo ab Archeta rege, appetente nimirum amicitiam imperatoris Romanorum. Enarrabat autem idem Julianus cum redisset, quod idem Archeta rex quando eum suscepit, nudus esset, habens in lumbis cincturam, & linea vestimenta auro contexta: circa ventrem vero portabat indumenta scissa, margaritis preciosis conserta: habens in brachiis quinos circulos, & aureas armillas in manibus suis: in capite autem pannum gẽmatũ, habentẽ ex utroq; ligamento plectas quatuor, & in collo torquẽ aureũ: stabat super quatuor elephantes stantes & habentes iugum, & rotas quatuor, & superius currum velatũ petalis aureis ut sunt principum currus: stansq; ipse desuper, ferebat scutum parvissimum deauratum, & duas lanceolas aureas: & Senatus ejus omnes erat cum armis, canentes modulationes musicas. Introductus ergo legatus Romanorum, cum adorasset, jussus est ab eo erigi, & adduci ad se. Cum autem accepisset imperatoris sacram, osculatus est signaculum quod habebat imperatoris pectusculum: susceptis autem & donis, gavisus est valde. Porro cum legisset epistolam, invenit ut se armaret contra regem Persarum, & ejus regnum vastaret. Quod protinus fecit, tenensq; caput Juliani, dedit ei pacis osculum, dimisitque eum in magna benevolentia, multisque muneribus.

Pax rumpitur inter Romanos & Persas.

Archeta regis Aethiopum cultus.

Senatus musicus.

Lib 16 rerum Romanarum, cum legisset sacram.

His temporibus Narses carthularius quondam Imperatoris Justiniani, sed pro bono servitio factus patritius, Totilam regem Gothorum auxiliantibus Longobardis Romanorum tunc amicis, sed adhuc in Pannonia positis occidit, gentemq; Gothorum de Italia exterminavit.

Narses carthularius.

Idem etiam Narses Bucellinum ducem Francorum à Theoderico rege missum ad devastandam Italiam, occidit: & Sindoaldum regem Brendorum, qui remanserat de generatione Herulorum, quos Odoacer duxit in Italiam, apprehendit, & in alta trabe suspendit, totamq; Italiam ab hostibus liberam reddidit. Erat enim vir sapientissimus, in fide Christi catholicus, in pauperes largus, recuperator Ecclesiarum, in vigiliis & orationibus assiduus, in tantum, ut victoriam magis obtineret oratione, quàm armis.

Narses Bucellinũ celsa de trabe suspendit.

Laus Narsetis.

His temporibus facta est magna mortalitas in Italia, incipiens à Liguria, ita ut pene destitueretur habitatoribus terra illa. Inter hæc mortuus est Justinianus, & successit Justinus.

Mortalitas in Italia.

Narses autem patritius, cum superata gente Gothorum Italiam securus jam teneret, Romani per invidiam accusationem adversus eum direxerunt, Justiniano Augusto & Sophiæ uxori ejus dicentes: Melius esset nobis servire Gothis, quàm Græcis, ubi Narses castratus imperat, & nos servitio premit, & noster sanctissimus princeps hoc nescit. Aut libera nos de manu ejus, aut certe civitatem Romanam & nosmetipsos Gentibus tradimus. Audiens hoc Narses, scripsit ad Augustum dicens: Si male feci cum Romanis, male inveniam. Sed Augustus ira commotus adversus Narsetem, Longinum statim præfectum misit in Italiam, qui locum Narsetis teneret. Sophia quoque Augusta inter alia verba Romanis sic scripsit de eo. Ponam illam castratum in grynæo, ut pensam filet lanam cum puellis. Ad hæc Narses respondit. Talem eidem ordiar telam, ut quam diu vixerit ipsa Sophia, non possit deponere eam. Et quia timuit redire Constantinopolim, contulit se Neapolim, & præsentialiter legatos suos ad Longobardos misit, eosque in Italiam introduxit. Cujus gentis adventum in Italiam, & habitationem ejus in ea usque in præsens ut apertius describamus, de origine ejus, regumque illius successione aliquã hic carptim inseramus.

Sophia contemptim de Narsete, quod exectus esset.

Adventus Longobardorum in Italiam.

HISTORIA LONGOBARDORUM.

SEptentrionalis plaga, quanto longius est ab ardore solis, & frigida de assiduis nivibus, tanto seniores homines semper habet, & eo aptior est ad multiplicandas gentes. Unde fit, ut tanta multitudo populorum in ea parte nascatur, quæ ibi vivere non possit, sed in partem meridianam alii precio vendantur, alii sponte egrediantur. Qua de re, ut in historia Gothorum dictum est, multæ gentes ex eisdem partibus exierunt, Gothi, Gepidæ, Rugi, Vuandali, Heruli, Turcilingi, Huni, qui & Avares, similiter & Vuinuli, qui & Longobardi. Est itaque Insula quædam in partibus Septentrionalis Oceani, dicta Scandanavia vel Scanzia, quæ ut quidam dicunt, non est in Oceano posita, sed propter planitiem ejus, unde maris exæstuationes circundant eam. In hac ergo, dum multus populus excrevisset, ita ut in ea habitare non posset, consilio inito, multitudo illa omnis in tres partes est divisa. quæsitumque est per sortis divinationem, quæ pars ex illis patriam relinquere, novasque sedes deberet exqui-

De commigratione Longobardorum vide Paulum Diacon. Jideß Rhenanum in Frocopium & in libris rerum Germanicarum & invenies quae ad hanc Francorum, Hunorum, Gothorum historiam condacent.

Vuinuli à viro primario ejus gentis, cui nomen Vuinus erat.
Ibor & Agio.
Ambri & Assi.
Paulus Diaco de gestis l. on c. 7.
Vuinuli pugnant pro gloria libertatis.
Agelmundus rex Longobardorum.
Meretrix in uno partu septem filios edit.
Aqua Longobardorum lingua, Lama dicitur.
Paulus Diacon pro aqua legit piscinam.
Lamissio regnat post Agelmundũ.
Longobardi de Rugulanda egrediuntur.

rere. Igitur illa pars, quam sors jubebat exire, ordinavit super se duces fratres duos, Ibor & Agionem. ætate juvenes, & corpore aliis majores & valentiores, quorum mater Gambara erat sapientissima, & consiliatrix optima, de cujus prudentia magnam confidentiam omnes habebant. Osculantes igitur parentes & amicos, recesserunt, venientesque in regionem Scoringam, aliquantos annos ibi sederunt. Illo itaque tempore Ambri & Assi, duces Vuandalorum fortiter præmebant vicinas sibi regiones, & cum jam gloriarentur de multis victoriis, mandaverunt Vuinolis, qui & Longobardi, ut aut tributa illis darent, aut ad pugnam se præpararent. Tunc Ibor & Agio per consilium matris suæ Gambaræ definierunt, melius sibi esse, aut pugnando mori, aut per arma defendi, quàm tributis turpiter subdi, miseruntque legatos Vuandalis, se paratos esse ad pugnandum magis quàm ad serviendum. Commisso vero prælio, Vuinuli pro libertatis gloria fortiter pugnantes, victoriam habuerunt, sed postea famem magnam passi in eadem provincia Scoringa, valde humiliati sunt. De qua exeuntes, venerunt in Maringam, indeque item in Godolandam provinciam, & ibi aliquanto tempore steterunt. Mortuis interea Ibor & Agione ducibus, Longobardi jam nolentes habere duces super se, Agelmundum regem sibi primum constituerunt, ad similitudinem aliarum gentium, qui regnavit super eos annis 33. Fuit autem Agelmundus filius Ajonis, de gente Thuringorũ. quæ gens apud eos melior & fortior esse dicebatur. His temporibus quædã meretrix in uno partu septem filios generavit, ultraq; bestiã crudelis, in piscinã eos jactavit. Quã piscinã cũ prædictus Agelmundus forte præteriret, videns infantulos, doluit, hastamque mittens, eos huc illucq; volvit. Quorum unus cum apprehendisset hastam regis, misericordia motus rex, levavit eũ de aqua, dicens. Quia iste magnus futurus est. Et cum omni studio dedit eum ad nutriendum. Et quia eum de piscina levavit, eorumque lingua aqua lama dicitur, Lamissio ei nomen imposuit. Qui cum crevisset, factus est fortissimus pugnator & sapientissimus, & post Agelmundum ipse regnavit. Defuncto posthæc Lamissione rege secundo, tertius regnavit Lethus. Qui cum regnaret annis quadraginta, filium suum Childeoc quartũ regẽ reliquit. Et hoc defuncto, regnavit Godeoc. Quo mortuo, filius ejus Calpho regnavit sextus. Et isto mortuo, regnavit septimus Tado.

Felt campi Feld. n.

Post hæc egressi Longobardi de Rugulanda, quæ latino eloquio Rugorum patria dicitur, habitaverunt in apertis campis, qui sermone Barbarico appellantur Felt. In quo loco dum per tres annos habitassent, pugna surrexit inter Tadonem & Rudolphum regem Herulorum, qui prius amici fuerunt, & hoc fuit malum, unde in eos discordia intravit. Frater Rudolphi regis pro causa pacis ad Tadonem venerat, & cum ad suam patriam reverti vellet, ante domum Rumetrudæ filiæ regis transiit. Illa vero cum videret multos viros nobiles ire cum eo, interrogavit quis esset, dictumq; est illi quod frater Rudolphi regis fuisset, Tunc illa misit puellam, quæ eum invitaret, ut dignaretur cum ea bibere. Qui ut hoc audivit, cum simplici corde venit, Sed quia modicam staturam habebat, puella superba & gloriosa, despiciebat eum, & deridebat. Ille autem talem verecundiam non sustinens, amplius eam injuriavit, Illa vero accensa ira fœminea, malum quod in mente conceperat, complevit. Finxit enim se per patientiam lætam esse, & invitans eum ad sedendum, fecit eum in tali loco sedere, ubi fenestra erat post dorsum ejus, & ne ille aliquam suspicionem mali posset habere, pannum preciosissimum ante fenestram iussit tendere, dixitq; pueris suis, ut in qua hora diceret misce, illi eum à dorso lanceis transfoarent. Sicque factum est.

Rudolphi frater misere perit.
Heruli nudi pugnabant.

Quod cum Rudolpho regi nunciatum esset, nimis iratus de tam funesta morte fratris sui, disrupit pacem, quam cum Tadone rege habuit, & ei pugnam indixit. Cumq; venissent ambæ partes in campum apertum, Rudolph suos mandavit ad pugnam, ipse vero in tentorio sedens, jocabatur ad tabulam, non dubitans aliquid de sua victoria, Gens enim Herulorum multum docta erat pugnandi, & ut leves essent ad pugnandum, omnes nudi pugnabant, solũmodo verenda corporis membra cooperientes. Rex vero indubitanter de virtuti bus eorum confidens, securus, ut diximus, ad tabulam jocabatur, unum tamen de suis in arborem jussit ascendere, qui ei victoriam suorum nunciaret. promittens ei se caput ejus abscindere, si Herulos suos nunciaret fugere. Sed ille cum videret eos fugere, & Longobardos fortiter instare, interrogatus à rege, quid Heruli facerent? respondit, optime pugnant. Nec ausus fuit antea dicere malum quod videbat, quàm omnes Heruli terga vertebant. Tunc quamvis tarde vocem emisit, dicens. Væ tibi misera Herulia, Dei cœlestis ira percussa. Rudolphus vero hoc audiens, commotus ait. Forsitan Heruli mei fugiunt. Ille dixit. Non ego, sed tu rex dixisti. Tunc, ut in talibus fieri solet, rex ipse & omnes qui cum eo erant turbati, quid agerent nescierunt. Longobardi vero supervenientes, regem et omnes qui cum eo erant, occiderunt.

Frutices virides in campo videre, & aquas putare.

Herulorum vero exercitus, dum huc & illuc fugeret, tanta ira de cœlo super eos venit, ut frutices virides in campo videntes, aquas esse putarent, & dum quasi ad natandum brachia extenderent, crudeliter ab hostibus cedebantur. Longobardi itaque victores effecti, prædam magnam inter se diviserunt: Tado vero vexillum & galeam Rudolphi regis accepit, quam postea semper in bello portavit. Ex illo tempore Herulorum virtus sic humiliata est, ut super se regem amplius non haberent. Longobardi vero ex hoc divites facti, ceperunt de propria voluntate pugnas quærere, & gloriam, virtutemq; suam ubiq; extendere. Post hæc Tado de sua victoria non multum lætatus est, nam irruit super eum Vuacho filius fratris sui Zuchilonis, & occidit eum.

Tunc

Tunc Hildegis, filius Tadonis pugnavit adversus Vuachonem, sed vicit eum Vuacho, Qui fugit ad Gepidos, & ibi mortuus est. Pro qua causa Longobardi cum Gepidis ex eo tempore inimicitias habuerunt. Habuit autem Vuacho uxores tres. Primam Ranigundam, filiam regis Thuringorum, deinde tulit Austrigosam filiam regis Gepidorum, de qua fecit duas filias, nomen uni Vuiselgarda, quam Theodebertus rex Francorum tulit uxorem, altera dicta est Vualderada, quam iterum tulit uxorem Chusabaldus rex Francorum, quam odio habens, dedit uni de suis, qui dicebatur Gariebald, in conjugium. Tertiam uxorem habuit Vuacho Salingam, filiam regis Herulorum, è qua natus est Vualthari, qui patre mortuo, super Longobardos regnavit octavus. Isti omnes Litingi fuerunt de quadam stirpe, quæ nobilissima dicebatur apud eos. Vualthari regnavit annis 7. & mortuus est. Post quem regnavit nonus Audoin, qui post non multum tempus, Longobardos in Pannoniam introduxit. Hic habuit uxorem Rodelindam, quæ peperit ei filium Alboin, qui fuit fortis & astutus in omnibus. Gepidis igitur cum Longobardis rixam facientibus, pugnam sibi ambæ partes præparant. Commisso itaque prælio, dum ambæ partes fortiter pugnarent, & in nullam partem terga verterent, contigit ut in ipsa pugna Alboin filius Audoin, & Thurismondus, filius Thurisindi, regis Gepidorum sibi invicem obviarent, sed Alboin Thurismondum spata percutiens de equo dejecit, & sic mortuus est. Gepidi vero videntes filium regis mortuum, in quo magnam habebant fiduciam, statim fugerunt. Longobardi autem sequentes illos fortiter sternunt, multisque ex eis occisis, ad spolia recurrunt. Finita victoria, Longobardi ad sua loca cum redirent, rogaverunt regem Audoin ut filium suum Alboin secum ad mensam permitteret sedere & prandere, eo quod per eum victoriam haberent, ut sicut patri suo socius fuit in periculo, ita esset & in convivio. Sed pater Alboin respondit eis. Hoc facere non possum, ut rumpam constitutam legem gentis nostræ. Vos scitis talem consuetudinem apud nos esse, ut filius regis cum patre suo ante non prandeat, quam ab extraneo rege arma recipiat. Alboin ut hoc audivit à patre, tulit secum 40. juvenes & pertexit ad Thurisindum regem, cum quo antea pugnavit, & pro qua causa venisset, ei indicavit. Rex autem bene suscepit eum, & invitavit ad prandium, fecitque eum sedere ad dexteram suam, ubi filius ejus Thurismondus sedere consuevit, quem Alboin interfecit. Postquam autem jam læti facti sunt, Thurisindus rex videns interfectorem filii sui sedere in loco ejus, alta traxit suspiria, & dolorem quem habuit in corde, aperuit dicens. Amabilis est mihi locus iste, sed persona quæ ibi sedet, multum mihi gravis est ad videndum. Tunc alter filius regis audiens sermones patris, ira succensus est. & Longobardos nimis injuriare cœpit, & quia fasciolas albas habebant in cruribus, deridebat eos dicens, Tibias albas habetis usque ad pedes, & similes estis jumentis variis, & fœtus facientibus. Tunc unus de Longobardis sic illi respondit. Perge in campum qui vocatur Affelt, & ibi sine dubio cognoscere poteris, quales sunt isti, quos tu jumentis similes esse dixisti, quomodo possunt calcitrare, ibi enim invenies ossa fratris tui dispersa, quasi de vili jumento in mediis pratis. Gepidi hæc audientes, & turpitudinem tantam non sustinentes, nimis irati sunt, & de tam manifesta injuria se vindicare voluerunt. Econtra Longobardi ad pugnam se præparantes, omnes appræhenderunt gladios. Rex vero surgens à mensa, in medium illorum se misit, & suos ab ira compescuit, jurans se illum occidere, qui primus auderet pugnam committere. Dixit enim. Non est illa victoria adeo placita, cum quis in domo propria inimicum suum in pace susceptum, occiderit. Et sic pace inter eos facta, iterum lęti convivium ineunt. Completo convivio, Thurisindus rex tollens arma filii sui Thurismondi, tradidit ea Alboin, & salvum illum in pace dimisit. Alboin vero reversus ad patrem suum, conviva ejus factus est. Et dum ad mensam cum patre suo sederet, dixit illi omnia quæ circa eum facta sunt, & omnes qui aderant, admirantes laudabant Alboin pro audacia sua, Thurisindum pro tali fide maxima.

Longobardi in Pannoniam veniunt.

Affelt, Paulus Diaconus l. 1 ca. 16.

His temporibus Justinianus Imperator Romanũ regebat imperium, qui per Belisarium patritium multas victorias perficit, leges renovavit, Ecclesias reparavit, basilicam quoque, quam ad ἁγίαν σοφίαν, id est sanctam sapientiam nominant, fabricavit: cujus opus in tantum super omnia ædificia extollentius æstimatur, ut in tantis terrarum spatiis ei simile non inveniatur. Tunc enim Cassiodorus, Dionysius, Arator, Romæ, claruerunt, Priscianus Constantinopoli floruit, S. quoque Benedictus virtutibus effulsit. Igitur Audoin mortuus est, & Alboin filius ejus regnum accepit. Qui cum esset nominatissimus & fortis multum, Clotharius rex Francorum filiam suam nomine Glotsuindam dedit ei in conjugium, de qua fecit unam tantũ filiam nomine Albsuindam. Interea mortuus est Thurisindus rex Gepidorum, & accepit regnum Chunimundus. Qui cum vellet vindicare injurias Gepidorum, rupit pacem cum Longobardis, & plus amavit pugnam quàm pacem. Alboin vero fecit pacem firmam cum Avaribus, qui primum Huni vocabantur, sed postea de nomine regis sui Avares sunt appellati, deinde ivit ad pugnandum cum Gepidis. Sed cum Gepidi contra Alboin pergerent, Avares statim in terram eorum intraverunt, sicut cum Alboin constituerunt. Hac de causa, cum tristis nuncius veniret ad Chunimundum, ille nimis afflictus, cœpit orare suos, ut primum cum Longobardis pugnarent, & postea ad depellendos Avares repedarent. Inito autem prælio, Alboinus occidit Chunimundum, & de capite ejus postea fecit scyphum, qui dicitur apud eos

Iustinianus Imperator Rom.

S. Benedictus.

Albuinus de capite Chunimundi facit Scyphum.

schala apud latinos patera, & filiam ejus Rosemundam cum magna multitudine virorum ac mulierum se cum abduxit captivam. Gepidi enim sic sunt deleti, ut ab illo tempore jam de suis regem non haberent. Vt aũt mortua est Glosuinda regina, filia Clotharii, Alboin ad interitum suum, ut in sequentibus dicetur, duxit Rosemundam uxorem, filiam Chunimundi. Inter hæc Justinianus princeps mortuus est, & Justinus minor successit ei ad regendam Constantinopolim, Apud quem, ut supra scriptum est, accusatus Narses patritius, quem loco Belisarii, ad defensionem Italiæ misit Imperator Justinianus, in vindictam injuriæ suæ misit legatos ad Longobardos amicos suos, dicens. Dimittite paupertatem Pannoniæ, & venite ad fertilem Italiam, omnibus divitiis plenam. Et ut animus eorum amplius incitaret ad veniendum, misit eis de omnibus generibus pomorum, & quicquid delectabile poterat excogitare de divitiis terræ. Longobardi hæc audientes, gratanter acceperunt, & qualiter irent, præparaverunt. Et continuo apud Italiam apparuerunt signa in cœlo, scilicet igneæ acies, sanguinem humanum qui postea effusus est, significantes. Alboin igitur petiit auxilium ab antiquis Saxonibus amicis suis, ut spatiosam Italiam intraret cum multis. Cui Saxones plus quam cum 20. millibus juncti sunt, & secundum ejus voluntatem cum uxoribus & filiis Italiam cum eo intraverunt. In ipso tempore Alboin Pannoniam dimisit Hunis amicis suis, ea conditione, ut si aliquando Longobardis reverti necesse esset, unusquisq; in sua rediret. Habitaverunt autem Longobardi in Pannonia per annos 42. Exierunt vero de Pannonia cum mulieribus & filiis, & cũ omnibus suis, anno Dominicæ incarnationis 568. indictione prima, secundo die post Pascha, quod sanctum Pascha celebratum est in ipsis kalendis Aprilis. His igitur diebus, quibus Longobardi invaserunt Italiã, Clotharius rex Francorum mortuus est, relictis quatuor filiis, Heriberto, Guntrammo, Helberico, Sigiberto. In hoc tempore Romanam regebat Ecclesiam vir sanctus, Papa Johannes, post quem Benedictus. Civitatem aũt Aquilejam, & populũ ejus regebat beatus patriarcha Paulus. Qui timẽs crudelitatem Longobardorum, ex Aquileja ad insulam Gradus secessit, & omnem thesaurum Ecclesię suæ portavit. Narses itaq; de Campania Romam reversus, nõ post multum tempus mortuus est. Cujus corpus in cantra plumbea cũ omnib. divitiis suis collocaverunt, & Constantinopolim transmiserunt. Igitur Alboin intravit Liguriã indictione tertia, 3. Nonas Septemb. & sub tempore Honorati, Archiepiscopi Mediolanũ intravit, deinde cæteras Liguriæ civitates apprehendit. Obsedit autem Ticinensem civitatem quæ nunc Papia dicitur, per tres annos, quib. peractis, post aliquantos menses tradita est in manus ejus. Qui cũ introisset per portam, quæ dicitur sancti Johannis, à parte Orientis, equus super quem sedebat, fixit se in medio portæ. Quem cum ille truderet cum calcarib. & omnes qui circũstabant cæderẽt verberibus, omninò moveri nõ potuit equus. Tunc unus ex Lõgobardis sic ait ad regem. Memento domine rex quid vovisti, & frange tam durum votum, & ingredieris civitatẽ, vere enim Christianus populus est in civitate ista. Voverat enim Alboin antea, quod universum populum occideret gladio, qui sibi se tradere nolebat. Quod votum ubi disrupit, equus se continuo movit, & sic civitatem intravit. Tunc data pace, omnis populus ad eum tandem cucurrit ad palatiũ quod aliquando rex Theodericus fecit. Alboin igitur postquam regnavit in Italia annos 3. & menses 6. interfectus est consilio conjugis suæ, pro hac causa. Cũ sederet Alboin apud Ravennam in cõvivio, & bibisset plus cõgruo, præcepit afferri vinum reginæ Rosemundæ in vasculo, quod de capite patris ejus fecit Chunimundi regis, dicens ei, ut læta biberet cum patre suo. Pro qua re illa maximum concipiens in corde dolorẽ, cogitavit qualiter maritum interficeret, & patrem vindicaret, cõsiliumq; habuit pro hac re cum Helmiche armigero regis, qui cum regina unius ætatis erat. Helmichis vero dedit ei consiliũ, ut ad hanc perficiendã assumeret Peredeũ, quendã fortem virũ, qui cum Vestiaria ejusdem reginæ solebat dormire. Cui cum illa suã volũtatem indicaret, & ipse in interfectionem regis sui consensum suũ denegaret, regina in tempore noctis collocavit se in lecto Vestiarię suæ, quam ille amavit, veniensq; Peredeus, reginam adulteravit. Qua re perfecta, cœpit illa dicere Peredeo, Quam me cõsideras esse? Cumq; ille nominaret nomen amicæ suæ, illa respondit, Non est ut tu speras, ego sum Rosemunda, certe talem causam modo fecisti, ut si tu non interfeceris Alboin, ipse te interficiet. Qui intelligens malum quod fecit, licet invitus, in mortem regis consensit. Tũc Rosemunda crudelior omni bestia, cum Alboin in meridio se somno dedisset, præcepit magnũ silẽtiũ in palatio fieri, & oĩa arma inde subtrahi, & gladiũ illius fortiter ligavit ad caput lectuli, ne posset evaginari, aut tolli, sicq; interfectores ejus introduxit. Alboin v. excitatus à somno, & intelligens malũ quod imminebat, concite manũ ad gladium, qui alligatus erat, tẽdebat, sed non valens eũ extrahere, scabellum apprehendebat, & aliquandiu se defendebat, sed illi prævalentes, eum occidebant. Helmichis aũt accipiens Rosemundã in uxorem, decertavit, ut regnũ Alboin apprehenderet, sed nõ potuit, qa Longobardi multũ dolentes de ejus morte, quæsierũt Helmichin interficere. Inter hæc Rosemũda mãdavit Lõgino, præfecto Ravẽnæ, ut cõcite navim mitteret, quæ eos deportaret. Quã cũ ille misisset, per silẽtiũ noctis Helmichis & Rosemũda navim intraverunt, & Albsuindã, filiã regis Alboin, & omnẽ thesaurũ secũ deportaverunt. Longinus aũt præfectus, suasit Rosemundã, ut Helmichin occideret, & se maritũ acciperet. Quæ cum consensisset, quadam die dum Helmichis ad balneum iret, perrexit cum eo, ut ei deserviret, portans secum venenum quo eum interficeret. Cumq; ille de balneo exiret, porrexit ei venenum in poculo dicens. Si hoc biberis, magnã salutem

inde

Longobardos refert inter Suevorum gentes Tacitus.

Argumentum quia schalam pateram vocant. & urvarium piscium qualamani vide Rhe. lib. 1. rerũ Ger.

Justinus succedit Justiniano.

Longobardi invitantur in Italiam

Prodigia.

Longobardi ad instantiam Narsetis cum Sax. sib. è Pannonia, Italiam ingrediuntur.

Clotharius rex Francorum moritur.

Narsetis corpus in Cantra plumbea.

Alboini equus immobilis.

Votum contra Christianos disrumpere.

Rosemunda cogitat de interficiendo marito. Vide Paulum Diaco. de gestis Longobardorum, lib. 2. cap. 14.

Peredeus reginam Rosemundam adulterat.

Alboinus occiditur.

inde habebis. Qui cum biberet, ac venenum esse sentiret, appræhenso gladio Rosemundam per capillos tenuit, & venenum quod remanserat, illam bibere coegit, sicq; Dei judicio, ambo perierunt veneno.

Helmichis & Rosemunda veneno pereunt

Longinus vero præfectus Albsuindam cum omni thesauro misit Constantinopolim Imperatori Justino. Longobardi aût omnes, habito inter se cõsilio, fecerunt regem Cleph, virum nobilissimũ gentis Longobardorum, in civitate Ticinensium. Hic multos potentes viros Romanorũ alios occidit, alios de Italia ejecit. Nec enim Romanis illo tempore virtus fuit, ut resistere possent Longobardis, quin & mortalitas, quæ sub Narsete fuit, & fames quæ postea venit, õnẽ Italiã dissipavit. Cumq; per unum annum & menses sex Cleph regnaret, à quodam puero, familiari suo, cum gladio, quem in mensa ad obsequiũ suum habebat, occisus est. Post cujus mortem Longobardi regem jam per annos decem non habuerunt, sed duces unaquæq; civitas suum ducem. Ex quibus ducibus aliquanti cum multis pugnatoribus, Gallias ingressi, prædati sunt, contra quos Amatus patritius, qui erat ex parte Guntrammi regis, movens exercitum, ab eis occisus est, ipsiq; cum multa præda reversi sunt. Quibus discedentibus, rex Eumũ, qui & Nummulus dictus est, ad se vocavit, eumq; patritium fecit. Iterum Longobardi intraverunt Galliam, Nummulus aût jungens se Burgundionibus, ivit contra eos, & circundans eos insidiis, multos ex eis occidit, cæteros redire vacuos coegit. Post hæc Saxones, qui cum Longobardis Italiam intraverunt, cum viderent Longobardos regnare, nec ipsi vellent sub eis vivere, cum omnibus suis per Galliam redierunt, & per adjutoriũ Sigiberti regis in patriam suam tetenderunt. Quo cum pervenissent, invenerunt eam tenere Suevos & alias gentes. Insurrexerunt ergo contra eos, & certabant inde expellere illos. At illi dederunt illis tertiã partẽ regionis, dicentes, quia possumus communiter vivere. Saxonibus non consentientibus, iterũ dederunt eis aliã tertiã ut ipsi tenerent unã, sed Saxonibus nullo modo acquiescentibus, cõmiserunt pugnã, in qua de Saxonibus mille 20. mortui sunt, de illis vero 400. millia, & 80. sicq; Saxones terrã suã obtinuerunt. Hoc tempore Sigibertus rex Francorũ occisus est, fraude Hilperici fratris sui, & regnum ejus suscepit filius ejus Hildibertus cũ Brunihilde matre sua.

Sigibertus Francorum rex occiditur.

Justinus quoq; minor, cum 11. annis regnasset, eisdẽ temporibus obiit, & Tyberiũ Constantinũ successorẽ reliquit. Quo post annos septẽ defuncto, Mauritius ei successit in imperio. Longobardi vero cũ per decẽ annos essent sub ducibus, postea cõmmuni consilio constituerunt sibi regẽ Authari, filiũ Calphurnis supradicti principis, qui antea Tadonẽ regnavit, & pro magno honore vocaverunt eũ Flaviũ, & istud prænomen postea in usu habuerunt reges Longobardorũ. Duces vero qui tunc erant, pro restauratione regni medietatẽ omniũ suarũ supstantiarũ in expendiũ reipublicę dederũt, ut esset unde vivere potuisset ipse rex, vel qui in servitio ejus erant, vel qui ad eum veniebant. Hoc aût erat mirabile in regno Longobardorũ, quod nullus alicui faciebat violentiã, nulla fraus ibi erat, nemo aliquem injuste angariabat, non ibi latrones erant, sed unusquisq; ubi volebat, securus pergebat.

Flavii dicti reges Longobardorum, Iustitia & securitas in regno Longobardorum.

Hoc tempore Mauritius Imperator quinquaginta millia solidorũ misit Hildiberto regi Francorum, ut Longobardos de Italia expelleret. Quo veniente cum magno exercitu, Longobardi civitates suas intraverunt, & xenia Hildiberto regi miserunt, pacemq; cum eo fecerunt. Qui reversus est in Galliã. Quod audiens Mauritius, solidos quos ei pro dissipatione Longobardorũ dedit, repetere cœpit, sed ille in virtute sua confidens, nullum ei responsum dedit. Interea Hildibertus pugnavit cum Hispanis, & vicit eos, & ista fuit causa, unde inter se pugnare ceperunt. Hildibertus rex, sororẽ suam nomine Ingundem dederat uxorem Ermengildo, filio Leovigildi regis Hispanorum. Qui Ermengildus per prædicationem Leandri Episcopi, & per monita uxoris suæ de Arriana hæresi, quam pater suus colebat, ad fidem catholicam conversus fuerat, pro qua causa impius pater ejus in ipsa festivitate Paschæ, cum securi eum percuti jussit.

Ermengildus Christianus, occiditur à patre.

Uxor vero illius fugiens de Hispania, voluit reverti in patriam suam, sed milites Romani, qui in illis partibus erant, appræhenderunt illam cum filio suo parvulo, & adduxerunt illã in Siciliã, ibiq; mortua est, filium vero ejus direxerunt in Constantinopolim Mauritio Imperatori. Iterum Mauritius Imperator misit ad Hildibertũ, rogans illum ut exercitum dirigeret in Italiam contra Longobardos. Qui sperans ꝙ soror sua adhuc viveret, & in Constantinopoli esset, volens eam recolligere, complevit voluntatẽ Imperatoris, & misit exercitũ Francorum in Italiam, sed Longobardi frequenter pugnabant contra ipsos. Post hæc Franci & Alemanni rixam inter se habentes, egressi de Italia, redierunt ad propria.

Rixa inter Francos & Alemannos.

Hoc tempore inundatio aquarũ facta est in Italia, de qua beatus Gregorius scribit in dialogo: & pestilentia illa pro qua ipse jã archidiaconus, septiformem letaniã constituit, ipseq; Romanũ pontificatũ invit⁹ accepit.

Septiformis letania Gregorii Magni.

Post hæc misit Autharus legatos suos ad Garibaldũ regẽ Bavariorũ, petens filiã suã uxorẽ. Qui bene legatos suscepit, & filiã suã nomine Theodelindã ei promisit. Quod dũ missi renunciarẽt Autharo, ille cupiens videre sponsã suã, elegit secũ paucos juvenes fortissimos, & unũ fidelissimũ, quasi pro domino, & cũ sũma festinatione, perexit in Bavariã. Cũq; starent in conspectu Garibaldi regis, & ille q quasi senior videbatur dicta sua cõplesset, dixit Authar⁹ ad regẽ, Dominus meus Authar⁹ proprie pro ista causa me misit, ut videã filiã vestrã, dominã nostrã, ut qualis sit forma ejus, possim domino meo verè nunciare. Qui statim fecit eã venire. Quæ cũ placuisset Autharo, dixit ad regẽ. Si placet vestrę potestati, de sua manu det nobis bibere, sicut & post hęc debebit facere. Quod cũ rex fieri jussisset, illa tollens calicẽ plenũ mero, dedit primũ illi, qui senior videbatur, deinde porrigebat Autha-

Legati Autharis ad Garibaldum regem Bavarorum.

ro nesciens quis esset. Ipse vero postquam bibit, & calicem reddidit, nemine vidente, digito eam tetigit, & manum suam per faciem ejus duxit. Quæ verecundans cum hoc nutrici suæ indicaret, nutrix respondit, Si rex & sponsus tuus non esset, te nullo modo tangere præsumpsisset. Sed taceamus, nec audiat hoc pater tuus. Iste qui talem habet personam, dignus est & imperium habere, & te uxorem ducere. Erat enim Autharus juvenis pulcherrimus, & boni status. Post hæc commeatum petentes à rege, perrexerunt ad patriam suam. Autharus vero cum pervenisset prope fines Italiæ, comitantibus aliquantis Bavariis, appropinquavit arbori, quæ stabat juxta viam, & erexit se super caballum, quantum potuit, & securim quam portabat in manu, in ipsam arborem impegit, ibiq; dimisit dicens. Taliter ferire solet Autharus. Quo dicto intellexerunt Bavarii, quod ipse esset Autharus. Post aliquantū tempus conturbatus est rex Garibaldus de adventu Francorum, & Theodelinda filia ejus cum fratre suo nomine Gundoaldo fugit ad Italiam. & mandavit sponso suo Autharo, ut veniret obviam ei. Qui gavisus est, & faciens magnam præparationē perrexit in campū, qui dicitur Sardis super Verona. & suscepit eā cum gaudio. Erat autem ibi tunc inter alios Longobardos Egilolfus dux de civitate Taurinensi. Tunc subito conturbatus est aer, & cepit tonare, & coruscare fortiter, statimq; fulmen percussit unum lignum, quod erat positum in clusura regis. Egilolfus autē habuit puerū quendam, qui (nescio per quam artem) intelligens quid hoc significaret, ait Egilolfo secrete. Ista mulier, quam modo rex tulit uxorem, post non multum tua conjunx erit. Qui iratus ait, Si alia vice hoc dixeris, caput tuum abscidā. Cui ille respondit. Verum est, quia caput meum abscindere poteris: sed & hoc verum est, quia ista fœmina ad hoc venit in istam patriam, ut uxor tua fiat. Quod & postea factum est. Interea mandavit Authari rex verba pacifica Guntrammo regi Francorum, patruo Hildiberti regis, ut faceret pacem cum eo. Ille verò cum gaudio suscepit missos Authari, & direxit ad Hildibertum nepotem suum, ut propter voluntatem suam & consilium, faceret pacem cum Longobardis. Erat enim ipse Guntrammus rex pacificus, & omni bonitate præditus. Cum autem legati tardarent in Francia, Authari apud Ticinum veneno, ut dicunt, mortuus est, postquā regnavit annis sex. Statimq; Longobardi miserunt ad Hildibertum regem, qui ei mortem Authari nunciarent, & pacem ab eo postularent. Quos ille benignè suscepit, pacemq; petitā dedit. Regina vero Theodelinda quia placebat Longobardis, demiserunt eam regnare, dicentes ei, ut quemcunq; amaret virum, tolleret maritum, talem tamen, qui dignus esset regere regnum. Quæ habito consilio cum sapientibus, elegit sibi maritum ducem Egilolfum, qui erat vir sapiens & bellator, & per omnia aptus ad regnandum. Cui statim mandavit ut veniret ad eam, ipsaq; ad castellum quod Laomellum vocatur, perexit ei obviam. Qui cum inter se colloquium haberent, jussit regina afferri vinum, bibensq; ipsa prior, dedit Egilolfo. Qui cum acciperet, honorabiliter manum ejus osculatus est. Quæ subridens ait: Non debes manum meam osculari, quia rex & Maritus meus eris. Et sic eum amplexata est, & manifestavit ei omnia quæ per consilia sapientum de gubernatione regni & nuptiis suis ordinata essent. Inter hæc fiunt nuptiæ cum lætitia magna, & Egilolfus qui erat cognatus regis Authari, cœpit regnare intrante mense Novembri: postea tamen congregatis Longobardis apud Mediolanum in mense Majo, confirmatus est in regno. Igitur Egilolfus, qui & Agio dictus est, confirmata sibi regia dignitate, mandavit Agnellum episcopum de Tridento in Franciam pro illis hominibus qui captivati fuerant à Francis de castellis Tridentinis. Qui cum veniret, Brunihildis regina multos ex eis precio suo redemit, eiq; reducendos dedit.

Autharus Longobardorum rex 12 Flavius dictus ob dignitatem. Paul. dia. lib. 3. c. 8.

Regina Theodelinda nubit Egilolfo.

His diebus beatus Gregorius papa Romanus, dialogum scripsit, eumq; Theodelindæ reginæ pro munere misit, quia sciebat eam esse Christianissimam, & timentem Deum, per ipsam quippe multa bona in ecclesia Dei facta sunt. Nam Longobardi cum adhuc gentilitatis errore tenerentur, prope omnes substantias ecclesiarum abstulerunt: sed ista supplicando & ipsum regem ad catholicā fidem adduxit, multas possessiones ecclesiis contulit: episcopos quoq; qui antea nullum honorē habebant, ad propriam dignitatem restituit. Hoc tempore ordinatus est rex Tassilo in Bavaria, ab Hildiberto rege Francorum, statimq; ivit cum exercitu in provinciam Sclavorum & victoriam habens, cum magna præda ad terram suam reversus est. Igitur dominantibus per omnem Italiam Longobardis, dum veniret Egilolfus in partes Romanas, beatus Gregorius de adventu ejus in tantum territus est, ut ab expositione Ezechielis, sicut ipse testatur, cessaret. Cœpit autem frequenter per epistolas suas Theodelindam reginam monere, ut hortaretur Egilolfum maritum suum pacem cum Romanis habere. Quod & factum est. Unde idem venerabilis vir gratias agendo, epistolas ad eandem reginam, & ad ipsum Egilolfum regem transmisit, quæ in libro vitæ ipsius scriptæ reperiuntur. Hoc tempore Hildibertus rex per venenum, ut dicunt, occisus est cum uxore sua; mortuus est & Guntrammus rex.

Dialogus Gregorii, Theodelindæ reginæ pro munere missus. Paulus dia. lib. 4. cap. 2.

Rex Bavariæ Thassilo.

Gregorius terretur adventu Egilolfi, ut ab expositione Ezechielis cessaret.

Circa hæc tempora destructum est à Longobardis monasterium sancti Benedicti in castro Cassino. Nocte quippe illuc intraverunt, & omnia inde abstulerunt: sed juxta prophetiam viri Dei nullū ex monachis apprehendere potuerunt. Fugerunt nanq; & venerunt Romam, portantes secum codicem sanctæ regulæ, quam idem beatus pater composuit, & alias scripturas, necnon & pondus panis, & mensuram vini, & quicquid exinde tollere potuerunt. Post beatum nanq; Benedictum

Hic lege in Paulo dia. Epistolam Greg. papæ ad Theodelindā reginam Longobardorum. item ad Agilulfum regem Longob.

rexit

rexit ipsum monasterium Constantinus: post quem Simplicius: post ipsum Vitalis: post hunc Bonitus, sub quo ista destructio facta est.

Cassini monasterii destructio Paul. dia. lib. 4. cap. 6.

His diebus fecit Theodelinda regina ecclesiam beati Johannis Baptistæ in Modicia, qui locus 12. miliario est à Mediolano: & decoravit eandem ecclesiam multis ornatibus auri & argenti: & dedit ei multas possessiones.

Constantinus successor Bo.

In eodem loco fecit quondam palatiũ Theodericus rex Gothorum, eo quod æstatis tempore locus ipse temperatus est, & bonus, est enim vicinus alpibus. Tunc quoq; natus est Egilolfo filius de Theodelinda regina, in palatio Modeciano, & baptizatus est ibi, vocatusq; est Adoland⁹, & suscepit eum de sacro fonte Secundus servus Dei de Tridento.

Usq; ad hæc tempora rebellis fuit Longobardis Patavium civitas, eo quod milites qui ibi erant, fortissime resistebant: sed postea jactantes ibi ignem incendebant eam, & jussione regis Egilolfi eversa est usq; ad terram: milites tantum qui in ea erant, dimissi sunt redire Ravennam. Hujus Egilolfi temporibus beatus Columbanus venit in Italiam, & fecit monasterium quod vocatur Bobiũ in montibus Cocciis. Igitur Egilolfus qui & Agio dictus est postquam regnavit annis 20. defunctus est, relinquens in regno filium suum Adolandum adhuc puerũ cum matre sua Theodelinda. Qui cũ regnaret 10. annis, perdidit sensum, & ejecerunt eum de regno, & in locũ ejus constituerunt Arioaldum quendam, cujus generatio non est descripta. Qui postquã tenuit regnum per annos 12. mortuus est, & regnum suscepit Ruotheri vir, fortis & strenuus, sed Arriana perfidia maculatus.

Patavium civitas rebellis Longobardis.

Bobium monasterium in montibus Cocciis.

Hujus temporibus pene per omnes civitates regni ejus duo erant episcopi: unus catholicus, alter Arrianus. Hic Ruotheri rex legem Longobardorum composuit, & ipsum codicem Edictum appellavit. Erat autem jam 77. annus, ex quo Longobardi venerant in Italiam. Postquam vero 16. annos regnavit, & quatuor menses, mortuus est, regnumq; filio suo Radoaldo dimisit, ipse aũt sepultus est juxta Ecclesiã beati Johannis Baptistæ. Post aliquod tempus quidã homo pro maligna cupiditate aperuit sepulchrum ejus nocte, & tulit omnia ornamenta corporis illius. Apparuit autem ei per visionẽ beatus Johannes dicens: Quare ausus es tangere corpus hominis istius? Quamvis non recte crediderit, tamen se mihi commendavit. Quia igitur hoc facere præsumpsisti, nunquã amodo eã ecclesiã intrabis. Quod & factum est. Nam quotiens eandẽ ecclesiã intrare voluit, subito quasi aliquis cũ magno cultello vellet eũ in guttur ferire, retro cedit. Radoaldus igitur post mortẽ patris accipiens regnũ, tulit uxorẽ Gunthirgam, filiã Egilolfi & Theodelindæ. Ista Gunthirg fecit ecclesiã sancti Johannis Baptistæ in Ticinensi civitate, sicut mater ejus fecit in Modicia, & decoravit eam ornatibus, & ditavit opibus, in qua & ipsa sepulta est. Hæc dum accusata esset apud maritum suũ, quod commisisset adulteriũ, Catellus servus ejus petivit à rege, ut ad singulare certamen pugnare sibi liceret, cum illo qui dominã suã infamavit: pugnansq; cũ eo corã omni populo, eum prostravit, sicq; regina pristinũ honorẽ recuperavit. Rex vero Radoaldus (ut dicunt) cũ adulterasset uxorẽ cujusdam Longobardi, ab eo occisus est, cũ jã per quinq; annos & 7. dies regnasset. Cui successit Aripertus, filius Gundoaldi, qui fuit frater Theodelindæ reginæ. Hic fecit ecclesiam in honore Domini Salvatoris in Ticino, & decoravit eã variis ornamentis, ditavitq; substantiis. Igitur Mauritius imperator postquã regnavit annis 21. cum filiis suis Theodosio, & Tyberio, & Constantino, occidit illos Phocas, qui fuit strator Prisci patritii, & ipse regnavit. Qui postquam regnavit annis 8. Heraclius qui regebat Africam rebellavit ei: & veniens cum exercitu, occidit eum, & suscepit imperium. Quo post 27. annos defuncto, filius ejus Constantinus suscepit imperiũ. Sed hoc post quatuor menses per venenum extincto, Heraclonas frater ejus cum Martino regnũ invaserunt. Quib. mox dejectis, Constans, filius Constantini, regnavit annis 28. Aripertus rex postquam apud Ticinũ Longobardos rexerat per annos novem, mortuus est, & reliquit regnum ipsum duobus filiis suis, Perthari, & Goteberto; & Gotebertus sedebat in Ticino, Perthari in Mediolano. Deniq; facientibus malignis hominibus, surrexit odium & discordia inter ambos fratres, in tantum, ut alter ab altero regnum tollere decertaret. Pro hac causa Gotebertus direxit Garibaldum, ut alter ab altero regnum tollere decertaret. Pro hac causa Gotebertus direxit Garibaldum ducem Taurinensiũ ad Grimoaldum ducem Beneventanum, ut veniret & adjuvaret eum contra fratrem suum, promittentes ei dare sororem suam uxorem, si eum adjuvaret. Garibaldus vero fecit fraudem contra dominum suum, deditq; Grimoaldo consilium, ut veniret, & regnum Longobardorum, quod ambo fratres qui erant adolescentes dissipabant, apprehẽderet, ut pote qui habebat jam maturam ætatem, & erat consilio bonus, & fortis in virtute. Audiens hæc Grimoaldus, statim elevavit animum suum ad accipiendum regnum Longobardorum, & ordinans filium suum Romoaldum, ducem in Benevento, ipse cum electa multitudine virorum appræhendit viam contra Ticinum, & per omnes civitates misit, & faciebat sibi amicos, ut regnum accipere posset: Trasemundum vero Capuanũ comitatem misit per Polentiam & Tusciam, ut Longobardos de partibus illis in ejus adjutorium invitaret. Quod fecit: & cum magno adjutorio apud Aemiliam ei occurrit. Igitur Grimoaldus cum venisset Placentiam, misit Garibaldum ante se, ut Goteberto nunciaret de ejus adventu. Audiens hoc Gotebertus, quæsivit consilium ab eodẽ Garibaldo, in quo loco præparet hospitiũ Grimoaldo. At ille respõdit dignũ esse ut Grimoaldus q causa illius venerat, & sororẽ ej⁹ acci-

In omnibus civitatibus episcopi catholici & Ariani. Paul. dia. lib. 4. cap. 15.

Rex Radoaldus occiditur.

Phocas strator. Hic vides fortunæ lusum. Fuit primo patritii cujusdam strator, post miles, ad ultimũ imperator. Otto Frisin lib. 5 c. 8.

Heraclonas cum Martino regnat. Hic fuit 25. imperator Constantinopolis.

pere debebat, hoſpitium haberet intra palatium. Quod ita factum eſt. Prædictus ergo Garibaldus ſeminator malitiæ dixit ad Gotebertum: quando veneris cum Grimoaldo ad colloquium habeto loricam ſubtus veſtimentum, quia ipſe te occidere quærit. Deinde dixit eadem verba ad Grimoaldum. Cumque die altera veniſſent ad colloquendum, videns Grimoaldus quod Gotebertus lorica eſſet indutus, evaginato gladio interfecit eum, & invaſit imperium ejus. Habebat autem Gotebertus filium parvulum nomine Riginbertum quem rapientes fideles ejus nutrierunt occulte.

Pertharitus occiſo fratre fugit.

Sed nec curavit Grimoaldus eum perſequi quia puer adhuc erat. Audiens autem Perthari qui apud Mediolanum regnabat, ꝙ frater ejus mortuus fuiſſet, quanta velocitate potuit fugit: & ad Cacanũ regem Avarum abiit. Uxorẽ vero illius nomine Rodelindam, & parvulũ filium nomine Chunibertũ, tranſmiſit Grimoaldus in Beneventũ. Poſt hæc malignus homo Garibaldus, cujus conſilio hęc omnia facta ſunt, non diu ſuper his gaudebat. Erat enim in civitate Taurinenſe parvus quidã homũculus, natus de propria gente Goteberti. Iſte cum ſciretq; Garibaldus ipſo ſacratiſſimo die paſchali venturus eſſet ad orationẽ in eccleſiã beati Johannis Baptiſtæ, abiit, & aſcendit ſuper fontem ſacrũ baptiſterii, & cum ſiniſtra manu tenuit ſe ad unam columnellã, ubi Garibaldus tranſire debuerat, cum dextra vero evaginatum gladiũ ſub veſtimento tegebat. Cumq; prope eum Garibaldus veniſſet, ille homuncio evaginato gladio cum tota virtute quã potuit, percuſſit eum in cervicẽ, & amputavit caput ejus. Homines aũt ejuſdem Garibaldi, multas illi plagas facientes, ad ultimũ occiderunt eum. Qui quamvis ſic punitus mortuus fuiſſet, tamen injuriam & mortem domini ſui vindicavit. Grimoaldus aũt confirmatus in regno apud Ticinum, occidit Chunibertum filiũ Gotheberti, & ſororẽ ejuſdem Goteberti, filiam Ariperti, duxit uxorẽ.

Beneventanus exercitus remittitur.

Beneventanũ vero exercitũ cũ quo regnũ apprehendit, remiſit ad propria, ditatũ magnis muneribus, ſed aliquantos ſecũ retinuit, quibus largiſſimas poſſeſſiones conceſſit. Audiens autẽ ꝙ Perthari in Scythia fugiſſet, & apud Cacanũ regem Hunorum ſtetiſſet, mandavit eidem Cacano, quod ſi Perthari in regno ſuo manſiſſet, pacẽ cum Longobardis ſicut hactenus habere non poſſet. Quod Cacanus ut audivit, Perthari dixit: In qualemcunq; partem volueris, vade, quia in meo regno non poteris ſtare, ne propter te inimicitiam Longobardorum incurram. Perthari hæc audiens, delegit reverti ad Grimoaldũ, quia audierat eum eſſe miſericordiſſimum. Cum vero veniſſet ad Laudenſem civitatem, miſit Unulfum fideliſſimum ſibi virum ad Grimoaldum, qui ſuum ei nunciaret adventum. Hoc audiens Grimoaldus, gaviſus eſt nimium, & mandavit ei promittendo, quod nullum malum haberet, ſi ad eum veniret. Igitur Perthari ad Grimoaldum ingreſſus, voluit ſe ad pedes ejus jactare: ſed Grimoaldus nõ permittens eum hoc facere, retinuit eum, & oſculatus eſt eum. Tunc dixit Perthari ad Grimoaldũ: Servus tuus ſum. Potui quidem vivere inter Paganos, ſed audiens te Chriſtianiſſimum & miſericordiſſimum, pro tuo nomine bono veni ad te. Tunc rex promiſit ei jurejurando coram omnibus dicens: Per eum qui me naſci fecit, quandoquidem ad meam fidem veniſti, nullum malum erit tibi. Et dedit ei optimam domum, præcipiens ſuis miniſtris, ut omnia quæ ſibi eſſent neceſſaria, ex publico abundantius haberet. Tunc Ticinenſes omnes cœperunt ad eum currere, & quaſi notum ſalutare: ſtatim maleloqui accendetes ad Grimoaldum, dixerunt ad eum: Niſi Perthari citius occideris, regnum non habebis, omnes enim ad eum concurrunt, & propter eum te forte occidere habebunt. His verbis Grimoaldus credulus, oblitus eſt illi quod illi juravit: & qualiter illum occideret, cum ſuis tractavit. Denique per conſilium miſit ei ad cœnam diverſos cibos, & optimum merum, ac diverſos potiones, ut cum per noctem quaſi mortuus jaceret, levius occidi poſſet. Sed cum ad cœnam ſediſſet, venit ad eum ſuus quondam ſerviens, afferens ei cibum, quem miſit ei rex: & cũ poſuiſſet eum ſuper menſam, finxit ſe ſalutare Perthari, & mittens caput ſub menſam, clam nunciavit ei conſilium Grimoaldi. Qui ſtatim vocavit ad ſe pincernã ſuum, præcepitq; ei, ut in phiala aurea ſibi miſceret, ſemper aquam ſolam in eam mitteret. Tunc miſſi regis rogabant eum ex mãdato ejus, ut lætus biberet, & in honore Grimoaldi totam phialam conſumeret. Ille autem dicebat ſe cum gaudio bibere, totamq; phialam in honore ejus effundere. Nihil autem bibebat niſi aquam. Pergebant igitur miniſtri regis, nunciantes ei, quod multum vinum biberet Perthari, etiam ebrioſus eſſet. Ille vero cum gaudio dixit: Bibat ille ebrioſus hodie, cras enim evomet eadem vina cum ſanguine. Interea clamavit Perthari ad ſe Unulfum fideliſſimum ſuum, & indicavit ei regis voluntatem & conſilium. Quod audiens Unulfus, vocavit puerum ſuum, & præcepit ei, ut lectum ſibi faceret juxta Perthari lectum. Cœna vero peracta, cum miſiſſet rex homines ſuos, qui Perthari cuſtodirent, ne aufugere potuiſſet, intravit Perthari in cubiculum, ubi dormire debuit cũ Unulfo & veſtiario ſuo fideliſſimo, nunciavitq; eidem veſtiario, quod de morte ſua rex cogitaret, & ait: Si ego effugere potuero, tu finge loquendo ad homines regis, quod ego dormiã in

Perthariti fuga & exilium.

iſto cubiculo, & forſitan effugiens, de manibus eorum me liberabo. Quod cum ille gratanter ſe facturum promitteret, tulit Unulfus culcitram & pellem urſinam, & poſuit ſupra dorſum Perthari, & cœpit eum quaſi ſervum ruſticanum cum vecte cædere, & cum pugno in collo pellendo, extra regiam jactare. Cumque milites regis interrogarent quid hoc eſſet, Unulfus dixit: Servus iſte ruſticanus fecit mihi lectum juxta lectum Perthari, qui ſic ebrius eſt, ut dormiat quaſi ſit mortuus.

Hoc

Hoc illi audientes, & verum esse credentes; læti facti sunt, & Perthari quasi servum rusticanũ exire dimiserunt. Vestiarius aũt ille fidelissimus in cubiculo mansit, illudq; claudens, firmiter obseravit: Quod videntes servi regis, reversi sunt ad dominum suum. Unulfus aũt per funem deposuit aliquantos viros ad Perthari dominum suum, qui cum illo irent. Pergentes igitur simul fugere cœperunt: & cum invenissent caballos in prato, apprehenderunt eos, & caballicaverunt, & in ea nocte pervenerunt ad civitatem Astensem, ubi erant verissimi amici Perthari, quia eadem civitas necdum subdita erat Grimoaldo: indeq; fugiens in civitatem Taurinensem, pervenit in Franciam: sicque Deus omnipotens Perthari innocentem à morte liberavit, & Grimoaldum ne homicidium faceret, custodivit. In crastinum ergo Grimoaldus sperans, quod Perthari dormiret in hospitio suo, misit ad eum homines qui eum adducerent: & ab eodem loco suo usq; ad palatium fecit stare homines hinc & illinc, ne per qualecunq; ingenium posset effugere. Cumq; venissent missi à rege, cœperunt clamare ad regiam ubi vestiarius ille manebat, ut Perthari à somno excitarent. Vestiarius autem ille dicebat: Misericordiam cum eo facite, & dormire illum permittite, quia de via lassus est, & adhuc nimium dormit. Qui cum hoc regi nunciarent, ait: Sero sic ebrius fuit, ut adhuc evigilare non possit. Iterum misit, ut festinantius adduceretur. Qui venientes ad januam ubi eum dormire sperabant, magnis vocibus ut eum excitarent, clamabant. Vestiarius ille iterum eos rogabat, ut aliquantulum dormire permitterent. Qui irati, dixerunt: Satis jam dormivit ebriosus ille, & calcibus rumpebant regias: & ingressi cubiculũ, requirebant eum in lecto: & non invenientes, interrogabant vestiarium quid factum sit de illo. Qui eum fugisse respondit. Quem illi apprehendẽtes per capillos, fustibus cædebant, eumq; ligatis post tergum manibus, ad regem ducebant, dicentes: Iste sapit quomodo Perthari fugit, & ideo dignus est morte. Rex autem solvi eum præcepit, & per ordinem qualiter Perthari fugisset, edicere jussit. Qui omnia sicut facta fuerant, enarravit. Tunc rex interrogavit circumstantes dicens: Quid homo iste promeruit, qui tale malum fecit? Qui omnes responderunt, mala morte illum mori debere. Rex autem dixit: Per illum qui me nasci fecit, bene debet homo iste habere, qui se pro domino suo morti voluit tradere. Tunc præcepit eum inter suos vestiarios esse, multa ei promittens, si sibi talem fidem servaret, qualem Perthari servavit. Deinde requisivit rex, quid de Unulfo factum sit. Qui ait: In Ecclesiam sancti Michaelis Archangeli fugit. Statim rex misit ad eum, promittens nullum malum eum habiturum, tantum festinantius veniret ad eum. Unulfus hoc audiens, festinanter ad palatium venit, & ad pedes regis se protinus misit. Quem cum rex interrogaret, qualiter Perthari effugeret: Ille omnem rei veritatem ei narravit. Tunc rex corã omnibus collaudans prudentiam ejus & fidem dedit omnes divitias suas in illius potestatẽ, ut esset honoratissimus in palatio suo. Post aliquantos dies interrogavit eũ rex, utrũ secum, an cum Perthari libentius esset. Ille autem cœpit jurando dicere, quod magis optaret cum Perthari mori, quàm ubicunq; in maximis deliciis vivere. Deinde vocavit vestiarium illum, & jussit eum, utrum melius sibi videretur in palatio esse, an cum Perthari in peregrinationẽ ire? Ille autem eadem verba dicebat, quæ & Unulfus antea dixerat. Rex autem cum audisset, gavisus est valde, & laudavit fidem illorum, dixitq; ad Unulfum: Quotcunq; volueris de domo mea tolle, homines, vel caballos, vel quæcunq; alia, & vade ad dominum tuum sine aliqua læsione. Similiter dixit ad vestiarium illum. Illi autem tulerunt omnia sibi necessaria, & cum licentia regis Grimoaldi, perrexerunt ad dilectissimum dominum suum Perthari in partes Francorum. *Fideles servi & prudentes.*

Hoc tempore Dagobertus regnum Francorum tenebat, cum Grimoaldus pacem firmam habebat. Romanum vero imperiũ Constantinus, Constantis filius accepit, & per 17. annos tenuit. Post hæc Grimoaldus flebotomavit se in palatio, & cum post 9. dies vellet sagittare columbam unam, disrupta est vena de ejus brachio, & mortuus est. Hic in edicto quod rex Rutheri fecit, aliquanta capitula annexuit. Fuit autem corpore maximus & audacissimus, capite calvo, barba longa, consilio & virtute primus. Sepultus est in ecclesia sancti Ambrosii, quam ipse fecit. Reliquit autem filium suum Garibaldum, quem de filia regis Ariperti habuit, successorem regni adhuc puerum, Romoaldum vero filium suum jam in Benevento ducem constituit. *Dagobertus Francorum rex.* *Vena post 9 dies rupta Grimoaldo.*

Igitur Perthari cum esset in Francia propter timorem Grimoaldi, quia fœderatus erat cum rege Francorum, voluit fugere in Britanniam. Cumq; navigasset per pelagus, subito audivit à littore dicentem: Si Perthari est in ista navi, dicite illi, ut revertatur in patriam suam, quia jam dies tres sũt, ex quo rex Grimoaldus mortuus est. Quod cum audisset Perthari, ibat prope littus, ut videret illum qui loquebatur: sed eum neminem inveniret, consideravit quod angelus hæc diceret, statimque reversus venit Ticinum, & invenit ibi multitudinem Longobardorum, qui eum cum gaudio susceperunt. Expulit autem Garibaldum puerum Grimoaldi de regno, & post mensem tertiũ ordinaverunt eum Longobardi regem super se: erat enim homo justus, & in fide Christi rectus, & nutritor pauperum. Misit autem in Beneventum, & fecit exinde venire Rodelindam uxorem suam, & Chunibertum filium suum, quos Grimoaldus illuc direxit in exilium. Post hæc idem Perthari fecit monasterium in eodem loco unde prius fugerat, & fecit illud dedicari in honorem Dei & sanctæ virginis Agathæ, in quo multas virgines congregavit, multaque ornamenta & substantias ibide- *Perthari reditus.* *Monasterium virginum extruit Perthari.*

quamvis ebriosus sit, tamen satis est fortis. Nam tempore patris sui quoniam eramus pueri, erant in palatio verveces majores, & Chunibertus apprehendit quemvis illorum per lanā de dorso, & portavit eum una manu, quod ego facere non poteram. Quod audiens Tuscus ille, dixit: Si tu cum illo pugnare non poteris, nec me amplius in adjutorium habebis: & statim relicto eo, ivit ad Chunibertum, & indicavit ei omnia hæc. Cum autem jam prope esset, ut jungere se deberent ad pugnā, diaconus quidam nomine Sceno, multum amans Chunibertum, & timens quod in eadē pugna moreretur, dixit ad eum: Domine mi rex, omnis spes nostra in te est, si tu mortuus fueris in pugna, omnes nos ille crudelissimus Alachis per diversa occidet tormenta. Placeat itaq; tibi consilium meum & da mihi omnia arma tua, & ego vadam & pugnabo cum isto adversario. Si ego mortuus fuero, tu recuperabis causam tuam: si vicero, majorem inde habebis gloriam, quia per servum tuum habebis victoriam. Cumq; Chunibertus hoc omnino recusaret, rogaverunt eum fidelissimi sui, qui aderant, ut ei consentiret. Tunc ille consensit, indutumq; diaconem omnibus armis suis pro se ad pugnam misit. Cumq; pugnarent ambæ partes, Alachis semper intendebat, ubi Sceno diaconus stabat, putansq; quod Chunibertus esset, impugnavit eum & occidit, & cum gaudio caput ejus abscidi præcepit, levansq; illud in hasta, gratias egit Deo quod Chunibertum occiderit. Sed cū cassidē de capite ejus tulissent, apparuit quod clericus esset. Tunc Alachis cum ira magna exclamavit. Heu me, nihil fecimus quando hanc pugnam commisimus, in qua clericum occidimus, & statim tale votū vovit, quod si victoriam de Chuniberto haberet, puteum unū de clericorum testiculis impleret. Igitur Chunibertus videns suos deficere, putantes ipsum mortuum esse, ostendit se eis, confortans eos, & dicens, Nolite timere, modo enim debemus inimicos nostros vincere. Iterū præparaverunt se ambæ partes ad pugnā, & cum jam prope esset, ut se conjungerent, rursum mandavit Chunibertus ad Alachisum dicens. Cur perit populus? Pugnemus nos duo, qui vicerit, dominetur omni huic populo. Cumq; Alachiso sui homines dicerent, quare non pugnas cū eo, ille respondit, Non possum hoc facere, quia video imaginem S. Michaelis Archangeli inter hastas suas, ubi ei juravi. Tunc unus ex illis dixit ei, Propter timorem videbitur tibi quod non est. & jam tibi tardum est hoc dicere. Congredientibus autem utrisq; partibus, multi utrinq; ceciderunt, Alachis quoq; cecidit, & Chunibertus, adjuvante domino, victoriam habuit. Caput autem Alachis & crura abscisa sunt, & solum corpus truncum remansit. Rex vero cum gaudio & victoria reversus est Ticinum.

Diaconus pugnat pro Chuniberto.

Votum Alachis implendi puteum de clericorum testiculis.

Cum ista fierent, apud Longobardos trans Padum, Romoaldus filius Grimoaldi, dux Beneventorum, congregato exercitu, cœpit expugnare Tarentum, & Brundusium, & totam illam regionē sibi subjugavit. Diederada vero uxor ejus fecit monasterium in honore S. Petri Apostoli, foris muros civitatis Beneventanæ, in quo puellarum Christi fecit conventum. Postquā regnavit Romoaldus per annos 16. mortuus est, & filius ejus Grimoaldus rexit Beneventum per triennium, duxitq; uxorem Vuigilindam, filiam Perthari, sororem Chuniberti. Post mortem Grimoaldi, Gisolphus frater ejus dux factus est, & tenuit ducatum per annos 17. hic uxorem habuit Vuinibirgam, filiam Radoaldi ducis. Circa hæc tempora, cum jam per multos annos monasterium S. Benedicti, in Cassino monte esset derelictum, venerunt Franci de Celmania, & de Aurelia in eundem locum, & dū se fingerent jacere in eodem loco, ubi jacebant corpora S. Benedicti, & sanctæ Scholasticæ, tulerunt ossa eorum, & portaverunt in patriam suam, ubi facta sunt duo monasteria, unum in honore S. Benedicti, aliud in honore sanctæ Sholasticæ. Sed nos certum credimus illud uenerabile os divina semper ruminans verba, & oculos semper cœlestia videntes, & alia membra illius, quamvis dissoluta, in eodem loco remansisse; Solum enim corpus domini non vidit corruptionem, aliorum vero corpora sanctorum quamvis in æterna gloria reparanda sint, tamen in hoc sæculo dissoluta sunt. Dum hæc in Italia geruntur, orta est hæresis apud Constantinopolim, quam excitaverunt Georgius patriarcha Constantinopolitanus, & Macharius, & Pyrrhus, & Petrus, & Paulus separantes in Christo Deitatem & humanitatem. Propter quam causam Constantinus Imperator fecit congregari centū quinquaginta Episcopos, inter quos fuerunt duo legati sanctæ Romanæ Ecclesiæ missi à papa Agathone, Johannes diacōus, & Johannes Portuensis Episcopus, factoq; cōcilio, dānaverunt hæresim prædicti. Eadem vero hora teneæ telæ aranearum in medio populi ceciderunt, ut omnes exinde mirarentur. Hoc autem visæ sunt significare, ut hæresis illa esset exinanienda. Prædictus autem Georgius patriarcha ab Episcopis admonitus & correctus est, alii vero in sua perfidia permanentes, ab omnibus Episcopis anathematizati sunt. Hæc est sexta synodus universalis, id est, quam mundus universus tenet. His quoque temporibus per octavam indictionem eclipsis lunæ apparuit, & secundo die intrantis Maii, eclipsis solis facta est, hora diei decima, ac deinde mēse Julio, Augusto, & Septembre, mortalitas magna facta est. Tunc visibiliter multis hominibus apparuerunt duo angeli, unus bonus, & alter malus, ambulantes per urbem tempore nocturno, & ille malus tenebat venabulum in manu, & per jussionem boni angeli de quacunque domo januam percutiebat, alia die omnes homines de eadem domo moriebantur.

De translatione S. Benedicti & Scholasticæ, opinio.

Hæresis separantium in Christo deitatem & humanitatem.

Tela aranearum.

Sexta Synodus.

Pestis.

Post hæc cuidam homini bono per visionem dictū est, quòd ipsa mortalitas nō cessaret, nisi in Ecclesia S. Petri, quæ dicitur ad vincula, dedicaretur altare in honore S. Sebastiani martyris. Quo

S. Sebastianus contra pestem Paulus Diaco. lib. 6. cap. 1.

Περιμάγυττα τὰ πτώματα ἰνίκ-τος ἐιν ἐσω.

Diabolus in specie muscæ.

facto, mortalitas cessavit. Interea rex Chunibertus cum quodam fidelissimo suo consiliatus est, quomodo Aldonem & Grausonem occideret. Cumq; de hac re inter se loquerentur, stantes prope fenestram quandam, subito in fenestra illa musca consedit. Quā Chunibertus occidere volens, cū cultello quod in manu tenebat, pedem illius tantum abscidebat. Cumq; Aldo & Grauso ad palatium regis tenderent, & jam appropinquarent, obviavit eis unus homo pede truncato, & dixit eis, quod Chunibertus rex vellet eos occidere. Hoc illi audientes, fugerunt in Ecclesiā S. Romani martyris, & absconderunt se post altare ipsius Ecclesiæ. Cumq; hoc regi nunciatum fuisset, statim vocavit ad se illum fidelissimum cui hoc soli crediderat, & dixit ei. Quare consilium meum credidisti cuiquam homini. Ille cum tremore respondit, Domine mi rex, tu scis quia postquam mihi locutus es, nunquā de tuo conspectu foras exivi, quomodo hoc alicui homini dicere potui? Tunc rex mandavit ad Aldonem & Grausonem, ut quid in ecclesiam fugissent. Qui responderunt. Quia audivimus quod rex nos occidere vellet. Iterum mandavit ad eos rex, interrogans quis eis hoc nunciaret, & dixit quod gratiā suam non haberent, nisi hoc sibi manifestarent. Tunc illi omnia quæ facta fuerant, manifestaverunt dicentes, quia obviavit nobis unus homo pede truncato usque ad geniculum, & ipse hoc nobis nunciavit. Tunc rex Chunibertus intellexit, quod musca illa diabolus fuisset, & ipse hoc eis nunciasset, statimq; vocavit eos ad se, & reddidit eis gratiam suam, & usq; ad mortem habuit eos honoratos. Inter hæc Constantinus Imperator mortuus est, & Justinianus filius ejus minor tenuit regnum per annos decem. Contra hunc Leo quidam venit, appræhensumq; naso de truncavit, ejiciensq; de regno, ipse per annos tres regnavit, & illum in insulam quandam exiliavit. Iterum Tyberius hunc Leonem de regno expulit, ipseq; regnum tenuit, & illū in custodiam posuit. Post hæc Justinianus regnum suum per adjutorium Terebelli, regis Bulgarū, recepit, & Leonem atq; Tyberium coram populo in medio circulo decollari fecit.

Constantinus moritur.

Leo Iustinianum naso truncat.

Cedoaldus rex Angliæ, ad fidem convertitur.

His diebus rex Anglisaxonum, nomine Cedoaldus, qui multas pugnas in sua patria commisit, ad Christum conversus est, & tendens Romam, venit ad Chunibertum regem, à quo cum magno honore susceptus, ivit Romam, & à beato Sergio papa baptizatus, Petrus nominatus est, & cū adhuc in albis esset, mortuus est, & in Ecclesia S. Petri sepultus. Hoc etiam tempore fuit in regno Frācorum vir nomine Arnoldus, Deo amabilis, qui relicto seculo, postea Episcopus factus est. Chunibertus vero postquam regnavit annis 12 solus post mortem patris, mortuus est, regnumq; filio suo Lieperto adhuc parvulo, dimisit: cui Asprandum virum sapientem nutritorem constituit. Post octo menses Reginbertus, dux Taurinensium, venit cum exercitu contra Asprandum & Rothariū, duces Pergamensium, & pugnans cum eis, vicit eos & appræhendit regnum, sed eodē anno mortuus est. Cujus filius Aripertus iterum pugnavit adversus Liepertum regem apud Ticinum, & Liepertū in pugna vivum appræhendit, Asprandus vero nutritor ejus in insulam Cumacinam fugit. Dux aūt Rotharius cum redisset Pergamū, Haripertus cum magno exercitu obsedit & expugnavit civitatē, appræhensoq; Rothario, fecit radi caput ejus & barbam, & exiliavit eū, ubi post aliquantum tempus mortuus est. Liepertum vero puerum misit in balneum, & clausit januā super ipsum, sicq; nimio calore mortuus est. Aripertus autem cum securus jam regnaret, appræhendit Sigebrandum filium Asprandi, & excæcavit eum, & omnes parentes ejus per diversa tormenta afflixit, Luiprandum autem filium ejus minorem tenuit in carcere. Et quia adhuc erat puerulus, personam ejus despexit, & noluit ei facere aliquod malum, insuper dimisit eum ire ad patrem suum. Igitur Luiprandus venit ad patrem suum in Bavariam, quo ipse jam dudum fugerat eundem Aripertum, ad ducem Theodebertum, stetitq; cnm eo per annos novem. Quo cum venisset Luiprandus, cum gaudio magno est susceptus.

Ansgis Paul. Diac. lib. 6 cap. 5. ..rnus fuisse dicit majorem domus ipsius. Deinde cap. 8. de Anchise majore domus loquitur.

Hoc tempore apud Gallias in regno Francorum, sub nomine majoris domus principabatur Ansgis, filius Arnoldi supradicti qui nomen trahere videtur ab Anchisa Trojano. Igitur postquā Asprādus per annos novem mansit in Bavaria, movit exinde Theodebertum, Bauvariorū ducem & cum exercitu venit in Italiā, pugnavitq; cum Ariperto, & mortui sunt multi de partibus utrisq;. Sed quāvis in ipsa pugna nox finem fecisset, certū est tamen quod Bauvarii, fugerunt, & Aripertus cum victoria reduit ad castra. Qui cum noluisset manere in castris, sed iret in Ticinum, fecit desperationē populo suo, & adversariis dedit audaciā. Postquam vero civitatem intravit, & sensit iratum sibi esse populum, pro tali facto habuit consilium, ut fugeret in Franciam, & tulit de palatio aurū quantum voluit, & exivit. Cumq; Ticinū fluviū oneratus auro transnatare voluisset, suffocatus ab aqua mortuus est. Alio die inventum est corpus illius, & sepultum est in Ecclesia Domini salvatoris. Post cujus mortem Asprandus Longobardorum regnum tenuit, & solummodo tres menses regnavit, vir per omnia bonus & cujus sapientiæ pauci homines assimilari possunt. Videntes autem Longobardi quod Asprandus moreretur, fecerunt sibi regem filiū ejus Luitprandū, patre adhuc vivente. Philippicus autem Justinianū Imperatorem occidit, regnumq; ejus per annū & sex menses tenuit. Surrexit enim contra eum Anastasius, qui & Arthemicus dictus est, & ejecit eum de regno, oculosq; ejus erumpere fecit. Anastasius autem, cum mitteret naves in Alexandriā contra Sarracenos, divertentes milites Constantinopolim, exquisierunt Theodosium, orthodoxum virum, & invitum per violentiam posuerunt in regnum. Exiens autem idem Theodosius de Constantino

Philippicus occidit Iustinianum

poli in Niceam, pugnavit contra Anastasium, & vicit eum, & tulit ab eo sacramentum, & eum clericum fieri jussit, & postea præsbyterum ordinari fecit. Mortuo autem Theodosio, post annum unum Leo factus est Imperator. Apud regnum Francorum, in illo tempore Pipinus regnavit, qui fuit nimium audax, semperq; ab hostibus victoriam habuit. Hic habuit filios, sed ex eis Carolus optimus extitit, qui post eum regnum accepit. *Pipinus regnat apud Francos.*

Circa hæc tempora compunctus divino amore Petronax de Brixia, venit Romam, & ad exhortationem beati Gregorii, tunc temporis papæ, venit in Cassinum castrum, cœpitq; ibi habitare cũ hominibus, qui tunc ibi residebant. Qui deinde eundem venerabilem virum Petronecem fecerunt sibi seniorem. Cœperunt autem statim ad eum concurrere multi viri nobiles, & adjuvante divina gratia, pro meritis beati patris Benedicti, reparavit priora habitacula, vivensq; cum omnibus sub jugo sanctæ regulæ, secundum ordinem beati Benedicti, sanctum illud monasterium ad bonum perduxerat statum. Huic venerabili viro multa fecit adjutoria dilectus Deo Zacharias papa, dans ei libros sanctæ scripturæ, & alia quæ ad utilitatem monasterii pertinent, insuper & regulam, quam beatus Benedictus manibus suis scripsit. Ab illo autem tempore, ex quo locus ille destructus est, usq; ad jam dictum Abbatem Petronacem, completi fuerunt centum & decem anni. In Francia, mortuo Pipino, filius ejus Carolus, quamvis per multas pugnas tulit principatum de potestate Reginfridi. Inter hæc Luitprandus rex audiens, quod Sarraceni deprædarentur Sardiniam, dedit magnum preciũ, & misit in Sardiniã, fecitq; inde adduci ossa S. Augustini Episcopi, & posuit illa honorifice in Ticino. Post hæc Carolus rex Francorum, misit Pipinum filium suum ad Luitprãdum regem, ut tonderet capillos ejus, & faceret eum sibi exinde compatrem, quod ille fecit, puerumq; cum donis multis ad patrem remisit. Igitur Luitprandus rex multas Ecclesias per loca diversa construxit. Fecit enim monasterium beati Petri Apostoli, foris muros Ticinensis civitatis, quod dicitur ad cœlum aureum, & sursum in alpibus, in propria sua villa fecit monasterium, quod dicitur Barcetum. Itemq; in Lonna villa propria, monasterium fecit in honore S. Anastasii martyris. Similiter fecit Ecclesiam Domini salvatoris in palatio suo, & ordinavit ibi sacerdotes & clericos, qui quotidie divina officia celebrarent ibi, quod nunquam alii reges ante ipsum habuerunt. Postquam vero regnavit per annos 31. & menses 7. mortuus est, sepultusq; est in Ecclesia S. Hadriani martyris, ubi & pater ejus sepultus est. Fuit autem sapiens & fortis, amator pacis, culpantibus misericors, castus, orationibus & vigiliis deditus, in eleemosynis largus: literas non novit, sed tamẽ sic sapiens fuit, ut Philosophis assimulandus sit. *Petronax de Brixia.* *Zacharias papa.* *Carolus Pipini filius.* *Monasterium ad cælum aureum.* *Barcetum.* *Lonna.* *Dotes Caroli filii Pipini.*

Hucusq; de Longobardorũ gentis origine, ejusq; in Italiã ingressione, regumq; ejus successione strictim descripsisse. Imperatorũ quoq; Romanorũ interim regnantiũ nomina & tẽpora breviter tetigisse sufficiat, nunc ad cœptæ seriei digestionẽ, unde paululum digressi sumus, descriptio redeat.

Justinus Imperator Tyberium comitem excubitorum sibi filium faciens, Cæsarem appellavit, & concessorem suum constituit. Erat imperator pedibus æger, & per hoc magis in lectulo jacuit. Post hæc infirmatus, sed post paulũ a languore dimissus, convocavit tam Euticium Pontificem & senatum, quàm omnes sacerdotes & cives, & adducto Cæsare Tyberio, palàm omnibus appellavit eum Imperatorem, his sermonibus usus. Ecce Deus benefecit tibi, hunc habitum Deus tibi dedit, non ego. Honora illum, ut tu quoq; honoreris ab illo, honora matrem tuam, quæ aliquando tibi domina fuit, nosti quod primum fueris ejus servus, nunc autem filius. Ne gratuleris in sanguinibus, nec communices homicidio, ne malum pro malo reddas, ne in malo inimicitiæ mihi similis efficiaris, non elevet te habitus hic, quemadmodum me, sic attende omnibus sicut tibi, scito quis fueris, ne superbias, & non peccabis. Omnes isti filii tui sunt & servi, hos cum videas, omnes qui sunt reipublicæ vides. Hæc cum dixisset, & facta oratione à patriarcha, cum dixissent omnes Amen, cecidit Cæsar ad pedes Imperatoris, & dixit ei. Si vis sum, si vis non sum. Et Imperator ait. Deus qui fecit cœlum & terram, ipse omnia quæ dicere oblitus sum, in cor tuum mittat. Hæc cum loqueretur Imperator, replebat lacrimis totum collegium. Post hæc Justinus anno 11. sui mortuus est, relicto Tyberio successore. *Justinus Tyberium Cæsarem appellat.* *Præcepta Christiano digna Cæsare.*

ANNI JUSTINI.

Primo autem anno Justini, qui est annus Dominicæ incarnationis 565. Armenii suscipiunt fidẽ. Anno domini 566. Anno domini 567. Sophia Augusta accersitis notariis, deferri jussit cautiones debitorum & breves, & dimisit eis omnia. Eodem anno Narses patritius Totilam regem occidit, Gothosq; dispersit. Anno domini 568. Longobardi Italiam petentes, de Pannonia egressi sunt. Anno domini 569. Anno domini. 570. Longobardi Mediolanum intraverunt. S. Vedactus obiit. Anno domini 571. Gregorius Turonensis Episcopus claruit. Anno domini 572. Anno domini 573. Anno domini 574. Anno domini 575. Justinus Imperator obiit. Quidam scribunt, quod in hæresim Pelagianam inciderit, & ideo justo Dei judicio sensu perdito cum amentia vitam finiverit. *Armenii fidem suscipiunt.* *Sophia Augusta remittit debita.* *Justinus Pelagianus.*

HISTORIA.

Anno dominicæ incarnationis 576. urbis vero conditæ millesimo 327. Tyberius Constantinus genere Thrax 55. loco ab Augusto imperium accipiens, coronatus est ab Euticio Patriar- *Tyberius coronatur & Anastasia*

cha, regnavitque annis 7. Qui mittens adduxit uxorem suam Anastasiam, & coronavit eam. Quæ cum coronaretur, clamabant partes. Anastasia tu vincas. Salva Domine quos jussisti imperare. Hoc audiens Sophia, uxor Justini, animo perculsa est, nesciebat enim quod haberet uxorem, volebatq; ipsa nubere Tyberio, & permanere Augusta. Quidam vero dicebat, quod vivente Justino, adan ic ita fuerit Tyberio, & ipsa persuaserit Justino, ut eum Cæsarem faceret. Qui cum adhuc vivente Justino præesset palatio, & cum, ut vere Christianus, thesaurum multum, quē Justinus male congregavit, pejusq; in ferreis arcis reposuit, pauperibus distribueret, Sophia Augusta frequentius eũ increpavit dicens. Quod ego per multos annos congregavi, tu in modico temporis expendis. Cui ille ait. Confido in Domino, quia pecunia non deerit fisco regali, tantum pauperes eleemosynas accipiant, & captivi redimantur. Hic cum imperialem coronam accepturus esset, eumq; juxta consuetudinem in spectaculo circi, ubi reges coronari solebant, populus expectaret, quidam adversarii insidias ei paraverunt, & Justinianum, nepotem Justini, in imperium sublimare voluerunt. Ille autem prius loca sancta perambulavit, postea vocans ad se Pontificem urbis Euticium, cum consulibus & præfectis, cæterisq; honoratis, palatium intravit, & induens se purpura, coronamq; sibi imponens, sedit super sedem imperialem, & cum magnis laudibus in gloria regni est confirmatus. Quod videntes ejus adversarii, magna confusione sunt cooperti. Justinianus vero post paucos dies veniens, projecit se ad pedes ejus, & ut gratiam ejus haberet, quindecim centenaria dedit ei. Ille autem, ut semper fuit patiens, suscepit eum bene, jussitq; eum in palatio semper manere. Sophia quoq; immemor promissionis, quam aliquando fecerat Tyberio, tentavit ei fraudem ingerere, exeunte enim illo ad villam, ut juxta consuetudinem imperialem per 30. dies jocunderetur cũ suis ad vindemiam, Sophia Justinianum clam vocavit, eumq; in regnum sublimare quæsivit. Hoc audiens Tyberius, festinanter Constantinopolim rediit, appræhensamque Sophiam omnibus suis rebus eam spoliavit, dimittens ei tantum unde viveret, & tollens omnes pueros ejus, de suis fidelibus posuit, qui ei servirent, præcipiens ut nullus ex hisqui ei antea serviebant, ad eam accederet. Justinianum vero solis verbis corripiens, in tantum eum postea dilexit, ut filiam suam filio ejus promitteret, rursumque filio suo filiam ejus expeteret, sed nescio qua de re hoc ad effectum non pervenit. Hic itaque quia multas elemosynas quotidie fecit, multum ei Deus aurum demonstravit. Quadam itaq; die ambulans per palatium, vidit in pavimento petram, in qua sculptum erat sanctæ crucis signum. Et ait: Cruce domini frontes & pectora nostra signare debemus, & ecce sub pedibus nostris eam calcamus, & jussit eam auferri. Quæ cum levaretur, invenerunt alia simili modo signatam. Cumq; & hanc sublevari jussisset, apparuit tertia, hanc quoq; cum levassent, invenerunt plus quàm mille centenaria auri. Quo sublato, multum pauperibus largitus est ex eo. Narses quoq; patritius magnam domum habuit, in qua cisternam faciens, multum aurum & argentum in ea recondit, occidens hujus rei conscios, præter senem unum, à quo juramento exigens omnia ei commendavit. Mortuo autem Narsete, prædictus senex ad Tyberium venit, & de eadem pecunia ei indicavit. Qui gavisus, misit pueros suos cum eo, qui aperientes cisternam, tantam pecuniam invenerunt, ut per multos dies vix potuisset deportari. Quam more suo penè omnem pauperibus erogavit. Hic, cum temporibus Benedicti papæ vastantibus omnia Longobardis, Roma fame laboraret, multa millia modiorum frumenti navibus ab Ægypto dirigens, eam misericordiæ studio relevavit. Tertio hujus anno rex Persarum, congregavit exercitum copiosum contra eum, sed missus ab eo exercitus duce Mauritio, Persas vicit, reversusq; Mauritius cũ victoria, honorifice à Tyberio est susceptus, dataq; sibi filia Imperatoris Constantia, gener ejus est effectus. Similiter & Germano prætori junxit filiam suam Charito, utrumq; Cæsarem creans. Ad hunc Tyberium Helpericus rex Francorum missos suos direxit, & multa dona accepit, & aureos tales, quorum unus solidus libram pensavit, & habebant ex una parte figuram Imperatoris, & per gyrum scriptum: Tyberii Constantini perpetui Augusti, ex altera parte currum & hominem super eum, qui minabat illum, & ibi erat circumscriptum: Gloria Romanorum.

Justinianum quidam, nepotem Justini, volunt in Imperium sublimare.

Sophia fraudem intentat Tyberio.

Petra cum signo crucis thesaurum occultans vide signat. lib 18.

Mille centenaria auri inventa.

Tyberii misericordia in pauperes.

Tyberius vincit Persas.

Gloria Romanorũ

His temporibus beatus Gregorius tunc Archidiaconus, cum fuisset à Pelagio Papa Constantinopolim missus, rogantibus fratribus secum cõmorantibus, maximeq; Leandro Hispalensi Episcopo qui etiam tunc temporis illuc missus fuerat, moralia Job scripsit, & Euticium ejusdem urbis Episcopũ, præsente Tyberio Augusto, in fide resurrectionis errasse convicit. Tyberius aũt, cum regnaret annis 7. & infirmatus, mortem sibi propinquam sentiret, cum consilio Sophiæ Augustæ, Mauritium generum suum, genere Cappadocium ad imperium elegit, eiq; principatum dedit, dicens. In mente habe, ut rectitudinem & justitiam semper ames, hoc postquã dixit, de hac luce migravit. Quem omnes populi multum planxerunt pro bonitate ejus. Fuit enim summę bonitatis, ad elemosynas promtus, in judiciis justus, in discretione cautissimus, nullum despiciebat, sed omnes cum bonitate suscipiebat, & quia dilexerat omnes, ab omnibus dilectus est. Cujus anno primo thesaurus magnus sub pavimento palatii, & in domo Narsetis patritii inventus est, ut supra dictum est.

Moralia Gregorii.

Mauritii dotes.

ANNI TYBERII CONSTANTINI.

Anno Domini 577. Benedictus Papa 64. sedit annis 4. Ab hoc Gregorius ad prædicandum Anglis

Anglis missus est. Anno Domini 578. Sigibertus filius Lotharii interfectus est anno regni sui 14. Anno domini 579. Anno domini 580. Anno domini 581. Pelagius papa 65. sedit annis 10. menses. 2. Anno domini 582. Tyberius Constantinus obiit.

HISTORIA.

Mauritius Cappadocius, sub hoc Sclavinorum gens primum innotuit.

ANno Dominicæ incarnationis 583. ab urbe condita, millesimo 334. Mauritius genere Cappadocius 56. loco ab Augusto, primus ex genere Græcorum adeptus est imperium, regnavit annis 21. Hic secundo imperii sui anno consul appellatus est. & multos thesauros urbi donavit. Provexit autem Philippicum quendam prætorem orientis, cui & filiam suam Gordiam uxorem dedit, quem tamen postea quasi regni usurpatorem suspiciosum habuit. Hujus temporibus ipso annitente, beatus Gregorius ad gradum Romani Pontificatus provectus est, cujus filium idem Gregorius antea de baptismate suscepit, postea tamen idem Mauritius Gregorio Papæ infestissimus erat. Magnæ quippe avaritiæ & rapacitati deditus erat, pro qua re Gregorius, quantum potuit, eum corripiebat. Et quia Imperatorem non verebatur, ad exercendam in eum tyrannidem prodire nitebatur. Sed eodem anno, qui fuit Imperii sui 19 vir quidam monachico indutus habitu, spatam dextera tenens, à foro usq; ad æneam gladiatoris statuam discurrit, & Imperatorem gladio moriturum omnibus pronunciavit. Quod Mauritius ut audivit, à tyrannide Gregorio inferenda, semet continuit, & reversus in se, cogitavit quod dominus reddit hominibus secundum opera eorum, recognoscens etiam excessum, quē in captivatione multorum fecerat. Multa enim bella in diversis mundi partibus per diversos duces suos exercuerat, expedire sibi judicavit in hac vita recipere pro peccato, & non in futura, compositasque scripto preces eidem Gregorio, & ad omnes Patriarchales sedes, & ad omnes civitates & monasteria civitatum, sive solitudinum cum cæreis & thymiamatibus & pecuniis transmisit, & ut pro peccatis suis intercederent, supplicavit, hoc potissimum deprecans, ut hic, & non in futuro, quæ meruit, reciperet. Cumq; hoc & ipse vehementius per tempora multa lacrymis postularet, quadam nocte dormiens, vidit in visu apud æneam palatii portam, se coram populo multo imagini Domini salvatoris assistere, & vocem terribilem ex eadem imagine se audire, dicentem, Date Mauritium. Et tenentes eum judiciorum ministri, posuerunt eum apud purpureum umbilicum qui illic erat. Cui eadem vox characteris ait: Ubi vis reddam tibi mala quæ fecisti? Hic, an in futuro sæculo? At ille respondit. Amator hominum, domine & judex juste, hic mihi potius quàm in futuro retribue. Et jussit divina vox tradi Mauritium & Constantiam uxorem ejus, & filios, & omnem cognationem ipsius, Focæ militi. Evigilans ergo Mauritius, vocavit eum qui ante se dormiebat, militiq; & vocavit ad se Philippum generum suum, quem dudum suspicabatur velle sibi regnum subripere. At ille pro suspicione prædicta se perdendum conjiciens, advocatæ ad se Gordiæ uxori suæ, tanquam ultra se non visuræ, vale dixit: Sacramentoq; communionis accepto, ad palatium venit, & cubiculum Imperatoris ingrediens, ad pedes ejus procidit. Cui assurgens Imperator, ad pedes ejus nihilominus corruit, dicens. Ignosce mihi deprecor propter Deum, quia peccavi in te: nunc enim certissimè novi, quod nihil peccaveris in me. Si quem vero scias in agminibus nostris, qui soleat Phocas nominari, dicito mihi. Et Philippicus diu secum recogitans, dixit: Unū sic vocatum scio, qui nuper ab exercitu procurator positus, tuo contradicebat imperio. Cū aūt imperator quæreret de ejus qualitate, Philippicus ait: Est quidē juvenis & temerarius, attamē timidus. Tūc Mauritius ait; Si est timidus, profecto & homicida. Et narravit Philippico somnū quē vidit. Porro nocte illa visa est stella, quæ dicitur Cometa. In crastinū vero venit magistrianus, quē misit ad hæremitas, ferens ab eis hujusmodi responsū: Deus recepta pœnitētia tua, salvabit animā tuam, & cū tota domo tua in numero sanctorum te constituet: ab imperio vero cum ignominia & discrimine discedes. His auditis, Mauritius glorificavit Deū magnifice, & pœnitentiam quidē tenuit, sed avaritiæ malum adeo non reliquit, ut exercitum in periculosis locis hyemare, & victū ab extraneis juberet cū periculo quærere, ne videlicet alimēta publica deberet eis ministrare. Quod audiens exercitus, in seditionē convertitur, exaltatumq; super clipeum Phocam, Centurionem acclamavit exarchum. Commoto aūt gravi tumultu Constantinopoli, Mauritius mutata veste, cum uxore & filiis noctu Dromonem conscendit, & fugiens apud sanctum Antonium venit. At Phocas cum exercitu in septimum veniens, imperator efficitur: à quo Mauritius cum uxore ac filiis penes Calcedonem missus, decollatur. Verum Mauritius patienter infœlicitatem sustinuit. Deum in omnibus invocans, & crebro pronuncians: Justus es Domine, & rectum judicium tuum. Aiunt autem quidam, quod occiso, lac cum sanguine fluxerit, ita ut omnes inspicientes, dire lamentarentur. Sic ergo imperator etiam naturæ legibus celsior factus, vitam commutavit. Porro ex illo tempore non defuerunt Romano imperio variæ ac ingentes ærumnæ.

Mauritius infestissimus Gregorio.

Avaritia Mauritii, & somnium ejus.

Intercessio pro peccato.

Lac cum sanguine fluit ex Mauritio occiso.

ANNI MAURITII.

ANno domini 584. Anno domini 585. Anno domini 586. Legivildus rex Vuisigotharum Arrianus, Herminigildum filium suum ob fidem catholicam quàm ab Alexandro episcopo percepit, in sancta dominica paschæ securi fecit occidi. Hilpericus filius Lotharii, unus ex

quatuor obiit, anno 24. regni sui. Anno domini 587. Anno domini 588. Lotharius Hilperici filius regnare cœpit. Anno domini 589. Anno domini 590. Anno domini 591 Gregorius primus papa 66. ordinatur, sedensq; annis 13. menses 6. diebus 10. migravit. 4. Idus Mar. anno 2. Phocæ imperatoris. Anno domini 592. Anno domini 593. Anno domini 594. Anno domini 595. Gregorius pontifex synodum episcoporum 24 congregans apud sanctum Petrum, de necessariis ecclesiæ decernit. Anno domini 596 Gregorius misit Augustinum prædicare Anglis. Anno domini 597. Guntrammus rex filius Lotharii obiit anno regni 33 habens filios duos, Theodebertum, & Theodericum. Anno domini 598. Anno domini 599. Hildibertus filius Sigiberti, cum regnaret annis 20. obiit. Anno dn. 600. Sanctus Goar veniens ex Aquitania, claret in Gallia. Anno domini 601. Anno domini 602. Anno domini 603. Gregorius missis doctoribus, Augustino, Mellito, Johanne, aliisq; pluribus, Anglos ad Christum convertit. Tunica Domini super quam milites miserunt sortem, in Zaphat procul ab Hierusalem in arca marmorea reperitur, quam Gregorius Antiochenus episcopus, & Thomas Hierosolymitanus, & Johannes Constantinopolitanus, cum aliis multis episcopis, facto triduano jejunio, ordine pedestri Hierosolymam in ipsa arca perducentes, in ecclesia ubi crux Domini adoratur, posuerunt. Mauritius pœnas scelerum suorum ut ipse oravit, in hac vita persolvens, à Phoca turpiter decollatur.

Angli ad fidē convertuntur.

HISTORIA.

Nno Dominicæ incarnationis 604. urbis autem conditæ mill. 355. Phocas quidam Prisci, ut ajunt, patricii quondam strator, post ad militiam provectus, deinde à populo procurator factus, ad ultimum vero vivente adhuc Mauritio imperatore, ab exercitu ad imperium electus, 57. loco ab Augusto imperium invasit, & octo annis regnavit, habens uxorem Leontiam nomine. Hujus anno secundo beatus papa Gregorius migravit ad dominum, & Sabinianus pro eo eligitur ad pontificatum, post quē Bonifacius. Cujus rogatu Phocas constituit sedem Romanæ & Apostolicæ ecclesiæ caput esse omnium ecclesiarum: nam antea Constantinopolitana ecclesia se scribebat primam omnium. Post quem alius Bonifacius, qui fuit à beato Gregorio quartus. Cujus item rogatu item Phocas jussit in veteri Fano quod Patheon vocabatur, ablatis idolatriæ sordibus, ecclesiam beatæ semper virginis Mariæ, & omnium martyrum fieri: ut ibi quondam omnium non deorum, sed dæmonum cultus agebatur, ibi deinceps omnium sanctorum memoria coleretur. Hujus tempore Cosdre rex Persarum adversus publicam rem bella gravissima gerens, multas Romanorum provincias, & ipsam Hierosolymam abstulit, etiam vexillum dominicæ crucis abduxit. Phocas autem cum homicidia, cæteraq; mala multa fecisset populo. Priscus patritius gener ipsius dolens pro his, scripsit Heraclio patritio & prætori Africæ ut filium suum Heraclium mitteret, quatenus contra Phocam tyrannum veniret. Qui veniens cum exercitu, pugnavit cum eo, & vicit eum: vulgus autem apprehensum interfecit, & in igne apud Taurum cremavit.

Phocas strator Prisci patritii.

Πάνθεον, templū omnium deorum Romæ postea Maria rotunda dictū.

Cosdre Persarum rex.

ANNI PHOCÆ.

ANno Domini 605. Sanctus Gregorius papa migravit ad dominum. Anno domini 606. Sabinianus papa 67. sedit annum unum, menses 5. Anno domini 607. Bonifacius papa 68. sedit annum unum, menses 8. Quo regnante, Phocas fecit Romam matrem ecclesiarum. Anno domini 608. Anno domini 609. Bonifacius papa 69 sedit annis 6. menses 8. Cujus rogatu Phocas Pantheon dedit ecclesiæ. Anno domini 610. Anno domini 611. Phocas occiditur.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis, 612. urbis autem conditæ millesimo 563. Heraclius 58. loco ab Augusto accepit imperium occiso Phoca, regnavitq; annis 27. Hic coronatus est à Sergio patriarcha in oratorio sancti Stephani, quod est in palatio, cum desponsata sibi Eudoxia, simulq; acceperunt nuptiarum coronas, & una eademq; die Heraclius imperator & sponsus ostenditur. Sequenti anno nascitur imperatori filius de Eudoxia, Heraclius minor, qui & Constantinus novus dictus est: & mortua est Augusta eodem anno. Deinde anno sequenti duxit Heraclius inceste Martinam neptem suam, sororis suæ filiam, quæ coronata est in Augustam à Sergio patriarcha hæretico. De qua suscepit filiam Heroclonam. Anno imperii sui octavo, Heraclius misit in Persidem legatos ad Cosdroen, postulans pacem. Qui sprevit eos dicens: Non parcam vobis donec crucifixum Deum, quem esse fatemini, abnegetis, & Solem adoretis. Sequenti anno Chajanus rex Avarum direxit aciem contra Thracen: sed missis ab Heraclio legatis, fecit cū eo pacem. Duodecimo autem imperii sui anno, contracta omni militia sua, movit exercitum in Persidem: multaq; prælia cum diversis ducibus committens, per sex annos Persidem devastavit & vicit, occisoq; Cosdroe, septimo anno Constantinopolim, ablato à Perside vivifico crucis ligno, rediit, moxq; sequenti vernali tempore Hierosolymam tetendit, preciosum illuc lignum reportans, ad gratiarum Deo actiones referendas.

Heraclius.

Heraclius minor.

Incestus, neptem ex sorore ducere in uxorem.

Cosdroe ...

Hujus

Hujus temporibus Anastasius Persa monachus, nobile pro Christo martyrium passus est. Hic natus in Perside, magicas à patre puer didicit artes. Sed ubi à captivis Christianis Christi nomen acceperat, in eum mox animo toto conversus, relicta Perside, Calcedoniam Hierapolimque Christum quærens, ac deinde Hierosolymam petiit. Ubi accepta baptismatis gratia, quarto ab eadē urbe miliario monasteriū abbatis Anastasii intravit. ibi septem annis regulariter vivens, dum Cæsaream Palestinæ orationis gratia venisset, captus à Persis, & multa diu verbera passus, inter carceres & vincula, judice Mazobana, tandem mittitur ad regem Cosdroe, à quo tertio per intervalla temporis verberatus, ad extremum una manu per tres horas suspensus, sicq; decollatus, nobile martyrium cū aliis 70. peregit. Mox tunica ejus indutus quidā dæmoniacus, curatus est. Interea superveniens cum exercitu Heraclius princeps, superatis Persis, Christianos qui erant captivati, reduxit gaudentes. Reliquiæ autem beati Anastasii martyris primum monasterio suo, deinde Romam advectæ, venerantur in monasterio beati Pauli Apostoli, quod dicitur ad aquas Salvias.

Anastasius martyr.
Supplicii genus ... horas suspendi.
Monasterium ad aquas Salvias.

Anno imperii Heraclii 15. Arabum qui & Sarraceni dicuntur, Muhummad princeps habebatur. Hic erat Pseudopropheta, sed apud illos magnus æstimabatur, ita ut etiam in principio adventus ejus æstimarent hunc esse illum, qui ab eis expectatur Christus. Erat aūt oriundus ex stirpe Ismahelis filii Abrahæ. Cum autem inops & orphanus esset idem Muhammad, visum est sibi ad quandam mulierem locupletē & cognatā suam, nomine Cadigam introire, mercenarius ad negociandum cum camelis ejus apud Ægyptum & Palestinam, sicut in illis locis mos erat. Paulatim autem fiducia penes ipsam mulierem percepta, quæ vidua erat, accepit eam uxorem, & habuit camelos illius, omnemq; substantiam. Cumq; veniret in Palestinam, conversabatur cum Judæis & Christianis, capiebatq; quasdam scripturas ab eis. Porro habebat passionē epilepsiæ, id est, morbum caducum. Quo comperto, uxor ejus valde contristabatur utpote nobilis, quod se hujusmodi viro copularet, egeno scilicet & epileptico. Procurabat vero ille placare ipsam, taliter dicens: Visionem quandam Angeli Gabrielis contemplor, & haud ferens hujus aspectum, mente deficio & cado. Ipsa vero, cū haberet alterū quendam talē amicum suum, propter infidelitatem suam ibi exulantem, indicavit ei omnia verba viri sui, & nomen Angeli. At ille volens eam reddere certam, dixit ei: Veritatē locutus est ille: etenim Angelus mittitur ad omnes Prophetas. Ipsa ergo prima susceptis verbis ejus, credidit ei, & prædicavit aliis mulierib. contribulibus suis Prophetam eum esse: & taliter ex fœminis fama venit ad viros. Primo ad Hebuber, quem & successorem dimisit, & tenuit partem hæresis ejus & heredis. Docuit aūt auditores suos, quod qui occidit inimicum, vel occiditur ab inimico, paradisum ingreditur: paradisum vero carnalis cibi ac potus & cōmixtionis mulierum perhibebat. Capacem fluvium quoque vini & mellis & lactis ibi esse, & affluentem voluptatem, multaque alia luxuria & stultitia plena, quæ stultis videbantur delectabilia, ideoque credibilia.

Muhammad Pseudopropheta, a quo Mahometi, Antichristus, quod malum orbi prodiit ex Arabia.
ἐπιληψία.
Vide Pomp. Læti. Rom. hist. compendium.
Hebuber.
Doctrina Muhammad falsi prophetæ

Heraclius à Sergio patriarcha, & ab Anastasio quodam, aliisq; hæreticis circumventus, in Euthicianam incidit hæresim, & Mathematicus factus & Astrologus, vidit imperium suum à circumcisis gentibus esse vastandum: mittensq; ad Dagobertum regem Francorum, omnes regni ejus Judæos baptizari petiit, & impetravit, ipseq; per omnes imperii sui fines & provincias idem fieri decrevit. Post hæc Agareni & Sarraceni gens circuncisa provincias Heraclii vastant. Contra quos dum Heraclius dimicat, 150 mill. militum ejus Sarraceni interficiunt, & spolia eorum Heraclio remittunt. Quæ ille percipere nolens, sed vindictam ab eis quærens, portas Caspias quas Alexander Magnus Macedo super mare Caspium fecit & propter multitudinem sævissimarum gentium serari jussit, aperuit: indeq; 150. millia auro armata, cum omnib. universarum provinciarum militibus, contra Sarracenos in prælium misit. Cumq; in crastinum essent prælaturi, ipsa nocte 52. millia de exercitu Heraclii in castris percussit Angelus Dei: reliqui cum regredientes appropinquassent Hierosolymam, vidēs Heraclius se nequaquā resistere posse, mœrore correptus est, factusq; hydropicus mortuus est.

Petitur à Dagoberto, ut Iudæos regni sui curet baptizari.
Caspiæ portæ Vide Plin. lib. 6. c. 17.

ANNI HERACLII.

Anno domini 613. Anno domini 614. Sanctus Columbanus à Theoderico rege, instinctu Brunnildis aviæ expellitur. Anno dom. 615. Anastasius Persa monachus factus est. Anno domini 616. Deusdedit papa 70. sedit annis 7. Anno dom. 617. Anno dom. 618. Eduinus rex efficitur Anglorum. Anno dom. 619. Anno dom. 620. Anno dom. 621. Anno dom. 622. Anastasius passus est. Anno dom. 623. Bonifacius papa 71. sedit annis 5. Anno dom. 624. Anno dom 625. Anno domini 626. Ann. dom. 627. Isidorus Hispaliensis doctrina claret. Anno dom 628. Honorius papa 72. sedit annis 10. mensibus 11. dies 14. Eduinus rex Anglorum baptizatur à Paulino Episcopo, anno regni sui 11. adventus autem Anglorum in Britanniam 180 An. dom 629. Heraclius interfecto Chosdroe rege Persarū, crucem dominicam quam ille abstulit, Constantinopolim revexit, annoq; sequenti Hierosolymā cum debita veneratione reduxit An. dom. 630. S. Gallus cellam suam construxit. An. dom. 631 Lotharius, Hilperici filius anno regni sui 44. moritur, relinquens successorem filium suum Dagobertū An. dom. 632. Anno dom. 633. An. dom. 634. Anno dom. 635. An. dom 636. An dom. 637. An. dom. 638. Heraclius hydropicus factus moritur. Severinus papa 73. sedit annum unum, menses duos.

Isidorus Hispalensis.
S. Gallus.
Heraclius Hydropicus moritur.

HISTORIA CONSTANTINI.

ANno Dominicæ incarnationis, 639. ab urbe autem condita millesimo 390. Constantinus filius Heraclii & Eudoxiæ, 59. loco ab Augusto suscepit imperium. Qui cum regnaret mensibus 4. à noverca sua Martina, & Pyrrho patriarcha, veneno potionatur: illoque extincto, ipsa cum filio suo Heraclona dominatur. Unde omnis senatus Constantinopolitanus cum omni populo indignatione justa commotus, Heraclonam repulit; linguaque Martinæ, & naso Heraclone absciso, eisque in exilium destinatis, Constantem filium Constantini, nepotem Heracli provehunt. Cyrus Alexandrinus Episcopus, & Pyrrhus Constantinopolitanus, & alii multi, hæresim instaurant: sed senatus & tota civitas Pyrrhum ut impium cum Heraclona ac matre sua expulerunt: & regnante Constante, Paulus consecratur episcopus, & ipse hæreticus. Johannes autem præsul Romanus, collecto episcoporum concilio, omnes hujus hæresis fautores anathematizavit. Quo defuncto, Theodorus pro eo papa consecratur. Pyrrhus vero tendens in Africam, Maximi religiosissimi illo tempore abbatis, sanctorumque pontificum illic consistentium præsentatur aspectibus. Qui hunc redargutum ac persuasum ad papam Theodorum Romam miserunt. Sed ille ficta, ut post apparuit, pœnitentia orthodoxiæ libello papæ tradito, ab eo receptus est. Mox autem, ut à Roma descendit, Ravennamque pervenit, quasi canis ad vomitum suum rediit. Quo comperto, papa convocatis cunctis sacerdotibus & clero, in ecclesia principis Apostolorum condemnavit eum sub vinculo anathematis. Johannes papa 73. sedit annos 2. menses 9, dies 18.

Heraclonas imp. Constan. cum matre Martina in exilium mittuntur.

Maximus abbas.

ANNI HERACLONÆ.

ANNO Domini 640. Heraclonas filius Heraclii, occiso per venenum fratre suo Constantino, regnum invasit, & cum matre sua Martina regnavit annos duos. Anno domini 641. Heraclonas turpiter deiicitur cum matre.

HISTORIA.

ANno dominicæ incarnationis 642. ab urbe condita millesimo 393. Constans, filius Constantini, nepos Heraclii 60. loco ab Augusto in regnum eligitur, dejecto Heraclona cum matre sua, & regnavit annos 28. Hoc regnante, ut supra dictum est, in loco Pyrrhi hæretici consecratur Paulus episcopus, & ipse hæreticus, qui non tantum doctrina væsana, sicut decessores sui, sed etiam aperta persecutione catholicos cruciat: apocrisarios sanctæ Ecclesię Romanæ, qui ad ejus correctionem missi fuerant, partim carceribus, partim exiliis, partim verberibus afficiens. Altare quoque eorum in domo Placidiæ consecratum in venerabili oraculo, destruxit, prohibens eos ibidem missas celebrare. Unde Martinus papa qui Theodoro successit, incensus à Maximo abbate supradicto, ab Africa Romam veniente, collecta synodo 100. & 10. episcoporum, Sergium, & Pyrrhum, ac Paulum, & Cyrum anathemate damnavit. Quibus agnitis, Constans qui seductus erat à Paulo, sicut & avus ejus Heraclius à Sergio, ejusdem regiæ civitatis Episcopo, misso Theodoro exarcho, Martinum papam & Maximum Constantinopolim fecit adduci, injuriisque affectos Chersonam fecit exiliari: ubi beatus Martinus papa defunctus, multis virtutum signis refulget. Constans vero permotus zelo Dei, synodo sacra & ipse convocata sub Vitaliano papa nuper ordinato, hæresim abdicavit: misitque beato Petro Apostolo Evangelia aurata, gemmis albis miræ magnitudinis in circuitu ornata. Ipse post aliquot annos Romam veniens, obtulit super altare sancti Petri pallium auro textile, toto exercitu cum cæreis ecclesiam intrante. Voluit autem & regnum transferre Romam, quia odiosus factus est Bizantiis, eo quod Martinum papam ignominiose tractans exiliavit, & Maximi sapientissimi viri manum linguamque truncavit, duosque Anastasios discipulos ejus tormentis & exiliis tradidit, & multos orthodoxorum verberibus, & proscriptionibus, & exiliis damnavit. Propter talia cunctis odiosus effectus, sex annos fecit in Sicilia. Ibi cum quadam die balneum fuisset ingressus, introivit cum eo quidam Andreas obsecundans illi. Et cum cœpisset sapone Gallico deliniri, sumens Andreas situlam, dedit eam in verticem imperatoris, & statim fugit. Imperator vero cum tardaret in balneo, insiliunt hi qui foris erant, & reperiunt eum occisum. Quo sepulto, Mitium quendam Armenium fecerunt imperatorem, vi cogentes eum. Erat autem valde decorus & speciosus. Filius autem ejus Constantinus audiens de patris obitu, cum multo navigio Siciliam intravit, & aggressus Mitium, interfecit eum cum occisoribus patris sui, ordinatisque Hesperiis, Constantinopolim rediit, & Romanis cum Tyberio & Heraclio fratribus imperavit. Theodorus papa 74. sedit annis septem.

Constans.

Paulus hæreticus.

Apocrisarii.

Vitalianus papa.

Constantis liberalitas in S. Petrum.

Odium Constantis unde.

Constans à suis necatur in thermis Siciliæ.

Mitius, hic ab aliis Mezentius vel Messesius dictus.

ANNI CONSTANTIS.

ANno domini 643. Osuualdus rex interficitur. Anno domini 644. Anno domini 645. Dagobertus rex filium suum Sigibertum regnaturum in Austrasia misit Pipino & sancto Chuniberto. Anno domini 646. Anno domini 647. Pipinus moritur. Grimoaldus filius ejus pro eo major domus efficitur. Anno domini 648 Sanctus Furseus in Hibernia claruit. Anno domini 649

Martinus

Martinus papa 75. sedit annis 10. Hic collectis 100. & 10. Episcopis, condemnavit Cyrum, Sergium, Pyrrhum, & Paulum. Pro qua re Constante imperatore ab eis seducto, exiliatus est in Chersonam. Anno domini 650. Hitta, Pipinni relicta, instinctu S. Amandi, monasterium Nivalis fundavit. Anno domini 651. Anno domini 652. Cinis de cœlo descendit, & timor magnus factus est in populo. Anno domini 653. Anno domini 654. Anno domini 655. Anno domini 656. Anno domini 657. Anno domini 658. Martinus papa apud Chersonam migravit 4. Idus Novembr. Anno domini 659. Eugenius papa 76. sedit annos duos, menses 9. Anno domini 660. Anno domini 661. Anno domini 662. Vitalianus Papa 77. sedit annis 9. menses 6. Anno domini 663. Anno domini 664. Anno domini 665. Dagobertus, filius Lotharii, cum regnasset annis 34. sancta Gertrudis obiit. Anno domini 666. Sigibertus regnavit in Austrasia. Anno domini 667. Anno domini 668. Anno domini 669 Constans in balneo occisus est.

HISTORIA.

ANNO Dominicæ incarnationis, 670. urbis conditæ millesimo 421. Constantinus filius Constantis, 61. loco ab Augusto regnavit cum fratribus suis Heraclio & Tyberio: sed cum venirent aliqui orientalium partium, & dicerent: Si in Trinitatem credimus, tres etiam coronemus: turbatus est Constantinus, qui solus erat coronatus, & per Theodorum patritium convocans majores natu ex eis, quasi in colloquium & consilium ut fieret voluntas eorum, in patibulum eos suspendit. Quod videntes cæteri, fugerunt, ipse vero regnavit cum filio suo Tyberio annis 17.

Constantinus hic cognomento Pogonatus, quod imberbis in Siciliam profectus, barbatus rediisset.

Hujus temporibus Agatho pontifex Romanæ Ecclesiæ, legatos suos pro admonitione sanctarum Dei ecclesiarum in urbem regiam misit: in quibus erat Johannes Romanæ Ecclesiæ tunc archidiaconus, sed non longe post episcopus. Qui benigne suscepti à reverendissimo catholicæ fidei defensore Constantino, jussi sunt, remissis disputationibus philosophicis, pacifico colloquio de fide vera perquirere, datis eis de bibliotheca Constantinopolitana cunctis antiquorum patrum libris quos petebant, collecta universali synodo 150. episcoporum, sive ut qui iam libri habent, 289. præsidente Georgio patriarcha Constantinopolitano, & Machario Antiocheno, qui renovabant hæresim eorum, qui unam voluntatem & unam operationem astruebant in Christo: convictiq; sunt falsasse sanctorum patrum dicta per plurima. Finito autem conflictu, Georgius patriarcha correctus est: Macharius vero cum suis sequacibus simul & prædecessoribus, Sergio, Cyro, Honorio, Pyrrho, Paulo, Petro, anathematizatus est, & in locum ejus Theophanius abbas de Sicilia factus est episcopus Antiochiæ, tantaque gratia legatos catholicæ pacis comitata est, ut Johannes Portuensis episcopus, qui erat unus ex ipsis, in dominica octavarum paschæ missas publicas in ecclesia sanctæ Sophiæ coram principe ac patriarcha latine celebraret. Hæc est sexta synodus universalis, Constantinopoli celebrata, & græco sermone conscripta, temporibus Agathonis papæ, exequente ac præsidente piissimo principe Constantino, intra palatium suum, simulque legatis Apostolicæ sedis, & episcopis 150. sive 289. residentibus. Prima enim universalis synodus in Nicea congregata est contra Arrium, 318 patrum, sub Constantino principe, temporibus Silvestri papæ. Secunda in Constantinopoli, 150. patrum, contra Macedonium & Eudoxium, temporibus Damasi papæ, & Gratiani principis, quando Nectarius eidem urbi ordinatus est episcopus. Tertia in Epheso, 200. patrum, contra Nestorium, Augustæ urbis episcopum, sub Theodosio Magno principe, & Sixto Papa. Quarta in Calcedone, patrum 630. sub Leone Papa, temporibus Martiani principis, contra Euthicen nefandissimum præsulem Manichæorum. Quinta item in Constantinopoli, temporibus Vigilii papæ, sub Justiniano principe, contra Theodorum & omnes hæreticos. Sexta hæc de qua in præsenti diximus.

Agatho sieculars.

Synodus sexta generalis contra Monothelitas. In hac Græcis sacerdotibus uxores promisse, nostris nequaquam.

Sex Synodi.

1. Nicena.

2. Constantinopolitana.

3. Ephesina.

4. Calcedon.

5. Constantinopolitana.

6. Ibidem.

Hoc tempore regnum Longobardorum tenuit Chunibertus, Francorum vero Clodoveus. His etiam temporibus fuit in Gallia homo præpotens & Deo dilectus, nomine Arnoldus, qui renuncians seculo, postea factus est Metensium episcopus: cujus filius Angisus, qui de nomine Anchisæ Trojani creditur appellatus, sub nomine majoris domus principatum in regno Francorum postea tenuit.

Arnoldus episcopus Metensium.

His temporibus sanctus Lampertus in Trajectensi episcopatu successit sancto Theodardo, sub Hilderico rege Austrasiæ. Eisdem temporibus sancta Perpetua virgo Christi, Edildrudis filia, Annæ regis Anglorum, primum alteri viro permagnifico, postea Ekfrido regi conjunx data, postquam 12. annis thorum virilem incorrupta servavit, sumpto velamine sacro, sanctimonialis ex regina efficitur: nec mora, etiam virginum mater, & nutrix piarum existit. Cujus merita testatur etiam caro mortua, quæ post 16. annos sepulturæ cum veste qua involuta est, incorrupta reperta est.

Perpetua Edeldrudis.

ANNI CONSTANTINI.

ANno domini 671. Anno domini 672. Adeodatus papa 78. sedit annis 4. An. dom. 673. Anno domini 674. Anno dom. 675. Anno dom. 676. Doninus Papa 79. sedit annum unum, menses 5. Anno domini 677. Anno domini 678. Agatho Papa 80. sedit annos 5. menses 6. Ann. dom. 679

Araneatum tela in medio populi. *S. Kilianus Episcopus.*

Anno domini 680. Anno domini 681. Sexta synodus universalis Constantinopoli congregatur sub Agathone papa, qui Donino successit, in qua damnatis hæreticis, tantæ aranearum telæ in medio populi ceciderunt, ut sordes hæresium expulsas omnes intelligerent & mirarentur. Clodoveus filius Dagoberti obiit. Cui Lotharius filius successit. Anno domini 682. Anno domini 683. Leo Papa 81. sedit annum unum, menses decem. Anno domini 684. Anno domini 685. Benedictus Papa 82. sedit menses decem, decessitque Non. Mai. Anno domini 686. Constantinus Imperator obiit. Johannes Papa 82. sedit annum unum. Cui successit Conon Papa 83. seditque annos duos menses 11. à quo S. Kilianus Pontificalem potestatem accepit. Cononi Sergius successit. Apud Gallias in Francia sub nomine majoris domus principatum gerebat Angisus.

HISTORIA.

Justinianus pacem facit cum Sarracenis decennio. *Zacharias protospatarius Justiniani. Spatha inter instrumenta armorum, inde Spatharius & protospatharius, vide in vita Carol. M. Hermannum Novaaquila comité. & vitula ensis est. Justinianus qui et Justinus. abscisis naribus in pontū relegatur.*

ANNO Dominicæ incarnationis 687. urbis conditæ, millesimo 438. Justinianus filius Constantini 62. loco ab Augusto regnum accepit, & 10. annis regnavit. Hic pacem firmam decennio fecit cum Sarracenis, terra, marique, sed provincia Aphrica subjugata est Romano imperio, quæ à Saracenis fuerat tenta. Hic beatæ memoriæ Pontificem Romanæ Ecclesiæ Sergium, quia erraticæ suæ synodo, quam Constantinopoli fecerat, favere & subscribere noluit, misso Zacharia protospatario suo, jussit Constantinopolim deportari, sed militia Ravennatæ urbis vicinarumque partium nefanda principis jussa prævenit, & eundem Zachariam contumeliis & injuriis ab urbe Roma pepulit. Idem Justinianus à Gallinico Patriarcha exegit, ut orationem faceret ad destruendam Ecclesiam sanctæ Dei genitricis juxta palatium sitam, quæ Metrapolitæ dicebatur, volens ibi ædificia facere, ubi à populo susciperetur. Patriarcha verò dicebat: Orationem quidem ad statuendam Ecclesiam habemus, in destructionem vero Ecclesiæ orationem non suscipimus. Cogente autem Imperatore, & omnimodis exigente orationem, dixit Patriarcha: Gloria Deo, qui jugiter sustinens patitur, nunc & semper, & in omnia sæcula sæculorum. Quo audito, destruxerunt Ecclesiam. Alia quoque multa improvide faciens, odium populi in se excitavit. Unde Leontius Patritius, quem ipse quondam prætorem & magistrum militum Orientalium fecerat, sed jam per tres annos in custodia tenuerat, cum exinde protractus in exilium mitteretur, contra eum sensit, junctisq; sibi multis, Justinianum compræhendit, nasoque præciso, in insulam quandam relegavit, ipseq; regnavit.

ANNI JUSTINIANI.

Kilianus martyr. *Sergius papa instituit Agnum Dei.*

ANNO Domini 688 S. Kilianus cum sociis suis passus est. Anno domini 689. Pipinus filius Angisi major domus efficitur in Gallia, regnumque Francorum administravit annis 27. cujus etiam anni, suorumque successorum deinceps annotantur in catalogo regum. Anno domini 690. Sergius Papa 84. sedit annis 16. menses octo, decessitque 5 Idus Septemb. Hic constituit ut Agnus Dei cantetur inter sacrificium. Hic magnam portionem sanctæ crucis invenit. Anno domini 691. Anno domini 692. Clodoveus filius Theoderici, fratris Dagoberti cum fratre Hildiberto regnare cœpit. Anno Domini 693. Anno domini 694. Sanctus Remaclus Trajectensis Episcopus migravit. Duo Eunaldi presbyteri Angli, Niger & Albus sunt passi, & à Pipino Coloniæ sepulti. Anno domini 695. Vuillibrordus, qui & Clemens à Sergio Papa ordinatur Episcopus, ad prædicandum gentibus. Anno domini 696. Justinianus ob culpam perfidiæ suæ, regno privatur & exiliatur.

HISTORIA.

Leo sive Leontius. *Capsa argentea habens crucem.*

ANNO Dominicæ incarnationis 697. urbis vero conditæ, millesimo 448. Leo, qui & Leontius, 63. loco ab Augusto, depulso Justiniano, regnum invasit, tribusque annis regnavit. Cujus anno primo Sergius Papa in sacrario beati Petri Apostoli capsam argenteam, quæ in angulo obscuro diutissime jacuit, domino revelante invenit, & in ea crucem diversis ac preciosis lapidibus adornatam repperit. De quatractis quatuor petalis quibus gemmæ inclusæ erant, miræ magnitudinis portionem dominicæ crucis interius repositam conspexit, quæ omnibus annis in Basilica salvatoris, quæ dicitur Constantiniana, die exaltationis ejus, ab omni populo salutatur.

ANNI LEONIS.

Leontius truncatus naribus, in carcerem conjicitur, habent alii.

ANNO Domini 698. Anno domini 699. Sanctus Guntpertus Episcopus ex Anachoreta obiit, cujus corpus post 11. annos sepulturæ ejus, integrum inventum est. Leontio itaque apud Constantinopolim posito, venit Tyberius, qui & Apsimarus, ex adverso civitatis cum multis, & prodita sibi civitate, Leontium cœpit, preciosoq; naso ejus in monasterio Dalmati, sub custodia constituit, ipseque regnavit.

HISTORIA.

Tyberius Apsimarus.

ANNO Dominicæ incarnationis 700. urbis autem conditæ, millesimo 451. Tyberius, qui & Apsimarus dictus est 64. loco ab Augusto imperium invasit, dejecto Leone, & regnavit annis 7. Cujus tempore Synodus in Aquileja facta, quam tamen universale concilium suscipere diffidit.

rediffidit, ob imperitiam fidei, donec salutaribus beati Papæ Sergii monitis instructa, & ipsa cum cæteris Christi Ecclesiis huic annuere consentit. Hujus tempore occisus est S. Lampertus Episcopus, sub Hildiberto rege. Anno Domini 701. Anno domini 702. Anno domini 703. Synodus Aquilejæ congregatur sub Sergio Papa. Anno domini 704. Anno domini 705. Anno domini 706. Johannes Papa 85. sedit annos 3.

Beda venerabilis presbyter, Anglorum Chronicam minoris libri sui hucusque perduxit.

HISTORIA.

Anno dominicæ incarnationis 707. urbis conditæ millesimo 458. Justinianus filius Constantini, quem superius à Leone de regno expulsum diximus, & per adjutorium Terbellis regis Bulgarum expugnata Constantinopoli, regnum recepit, & postea sex annis regnavit. Recepto autem regno, multa dona & regalia vasa Terbelli tribuit, eúque in pace dimisit. Apsimarus autem, qui & Tyberius, ex urbe profugit, sed insecutione captus, & ad Justinianum est adductus. Adducto quoque Leontio, qui eum dejecit, fecit ambos cathenis constrictos, dum ludi equestres agerentur, per plateas trahi, tractosque publice ante pedes suos, dum in solio resideret, projici, calcavitque colla eorum fortiter, universa plebe clamante, Super aspidem & basiliscum ambulasti, & leonem, draconemque conculcasti, sicq; eos præcepit decollari, innumerabilem quoque multitudinem eorum, qui contra eum consenserunt diversa morte fecit necari. Quia enim se naso detruncaverant, quoties defluentem guttam reumatis manu detersit, toties penè aliquem ex illis iugulare præcepit. Callinicum vero patriarcham, erutis oculis, Romam exiliavit, & pro eo Cyrum in Episcopatum provexit, qui fuit Abbas in Ponto, quique illum exulem alebat, & eum in imperium restituendum prædicebat. Natus est autem ei filius eodem anno, quo recepit imperium, ex Theodora filia Chajani, quam accepit dum esset in exilio, quem vocavit Tyberium, coronavitque eum cum matre sua, & regnaverunt cum eo. Hic Constantinum Papam accersiens, honorifice suscepit, prostratusque in terram, pro suis peccatis intercedere rogavit, cunctaque Ecclesiæ privilegia renovans, eum cum honore remisit. Qui cum mitteret exercitum in Pontum ad compræhendendum Philippicum, quem illic relegaverat inultum, Constantinus Papa eum prohibuit, sed animum ejus revocare non potuit. Exercitus autem quem miserat conversus ad partem Philippici, fecit eum ibidem Imperatorem, reversusq; cum eo Constantinopolim, pugnavit cō tra Justinianum miliario ab urbe 12. victoque illo & occiso, accepit regnum Philippicus. Filius quoque Justiniani adhuc puer, ab his quià Philippico præmissi sunt, occisus est.

Justinianus.

Tyberius Apsimarus capitur.

Callinicus patriarcha exiliatur.

ANNI JUSTINIANI.

Anno Domini 708. Anno domini 709. Johannes Papa 86. sedit annos duos, menses septem. Anno Domini 710 Dagobertus junior regnare cœpit. Anno domini 711. Sisinnius papa 87. sedit dies 20. Cui succedens Constantinus Papa 88. sedit annis 6. Anno domini 712. Justinianus à Philippico interficitur.

Dagobertus junior.

HISTORIA.

Anno Dominicæ incarnationis 713. ab urbe vero condita, millesimo 464. Philippicus 66. loco ab Augusto invasit imperium occiso Justiniano, regnavitq; anno uno & mensibus sex. Hic priusquam imperaret, habuit quendam amicum, monachum inclusum, qui erat hæreticus, & tamen provisor, qui dixit ei: Imperium tuum est. At ille turbatus est. Cui ait inclusus: Si Deus jubet, tu quare contradicis. Hoc autem dico tibi, quia sexta Synodus male acta est. Si ergo regnaveris, hanc abiice, & efficietur imperium tuum forte atque longævuum. Qui cum juramento spopondit se hoc esse facturum. Cum vero regnaret, fecit synodum pseudoEpiscoporum, juxta illius pseudomonachi, & inclusi sermonem, & abjecit sanctam & universalem sextam Synodum. Eodemq; anno vanus ille inclusus, oculorum cæcitatem incurrit. Reperiens autem Philippicus quendam sui sensus Johannem, fecit eum Constantinopolitanum præsulem. Cyrum vero deponens, ad monasterium suum redire præcepit. Idem Philippicus in disputationibus quidem suis rationabilis videbatur & prudens: in actib. autem inhonestæ ac indignæ vitæ, consummatis improbabilis ubiq; demonstrabatur. Erat enim hæreticus & adulter. Hic Constantino papæ misit literas pravi dogmatis, quas ille cum Apostolicæ sedis concilio respuit. Hac de causa fecit Constantinus picturas in porticu S. Petri, quæ sex sanctarum Synodorum acta continerent. Nam & hujusmodi picturæ habebantur Constantinopoli, quas Philippicus jussit auferri. Statuit autem populus Romanus, ne hæretici Imperatoris nomen aut chartas, aut figuram solidi susciperent. Vnde nec ejus effigies in Ecclesiam introducta est, nec nomen ad missarum solennia prolatum. Sabbato autem Pentecostes, cum lavaret in balneo publico, ingressus cum equitatu & organis, habitoq; prandio cum civibus antiquæ prosapiæ requiesceret meridie, repente per auream portam introivit Rufinus primus stratorum, cum Theodoro patritio, festinansq; in palatium, & inveniens eum quiescentem, apprehendit eum, & eruit oculos ejus, in crastinum vero, id est, die Pentecostes, congregato in magna Ecclesia populo, coronatus est Artemius, mutato nomine Anastasius.

Monachi calumnia in sextam synodū.

Philippicus Bardanes hæreticus & adulter dictus, sunt qui putent id eo sic traduci, quia Papæ Romano restitit, unde ultimo luminibus cum imperio privatur.

Picturæ acta sex synodorum continentes.

Rufinus primus Stratorum.

HISTORIA.

Anastasius cognomento Anthonius Imperator Catholicus, post hac monachus.
Hic Scholasticus exarchus Italiæ.

ANno Dominicæ incarnationis 714. ab urbe condita, millesimo 465. Anastasius 67. loco ab Augusto, imperium adeptus est, regnavitque annis 3. Quidam vero libri habent, quod Philippicus regnaverit annis 2. & mensibus 9. Anastasius autem annum unum, & menses tres. Anastasius igitur, ubi regnum accepit, Constantino Papæ per Scholasticum patritium literas Romam misit, quibus se fautorem & defensorem catholicæ fidei, & sancti sexti concilii prædicatorem esse docuit. Quo regnante, quidam adversus eum conjuraverunt, & contra regiam urbem cum exercitu ascenderunt. Cum autem Adramium adissent, & essent sine capite, invenerunt illuc hominem indigenam, Theodosium nomine, inertem ac idiotam, qui publicorum tributorum erat exceptor, & hortati sunt eum imperare. At ille fugiens, latebat in monte. Quem inventum, ut Imperatorem laudibus extulerunt, vi cogentes eum. Quibus Anastasius cognitis, Niceam abiit, ibi deniq; se munivit. Theodosius autem secutus, magno prælio vicit eum, datoq; sibi sacramento, clericum eum fieri, & postea presbyterum fecit ordinari. Anno domini 715. Pipinus senior major domus obiit, pro quo filius ejus Carolus successit. Dagobertus rex Francorum obiit.

Theodosius vincit Anastasium.

Pipinus senior obiit.

ANNI CAROLI SENIORIS PRIMI.

S. Ægidius.

Carolus Marcellus quam fortunã sustinuerit, hic dux Brabantiæ & comes Namurcensis fuit Palatii comes, sive major domus regia Francorum.

ANNO Domini 716. Carolus Pipini senioris filius, in administratione regni patri successit. S. Ægidius claruit, adhuc quidem regibus in Francia manentibus, sed parva dignitate regnantibus. In Romano quoque imperio apud Constantinopolim adhuc Imperatores erant, sed & ipsi intestinis pariter & extrinsecis bellis penè adnullati, parum valebant. Carolus vero regnum Francorum administravit annis 27. Cui cum Reginfridus quidam adversaretur, regnumque tenere conaretur, quamvis per multas pugnas & certamina tulit principatum de manu ejus. Nam cum teneretur in custodia, divina misericordia protegente, fugit inde, & primum contra eundem Reginfridum per tres vices pugnavit, postea cum magno certamine illum vicit, Andegavensem tamen civitatem illi ad habitandum permisit, ipse vero super cunctam Francorum gentem principatum tenuit, multaque prælia contra Sarracenos & in Vuasconia, & in Saxonia, & in Fresia fecit. Eggebertus vir sanctus, de gente Anglorum, Scotos Pascha legitime celebrare docuit. Gregorius Papa 89. sedit annos 10. migravitque Id. Febr. Hic sanctum Bonifacium ordinavit Episcopum.

ANNI THEODOSII I.

Vic Atramytenus dictus, sic, etiam monachus.

ANNO Dominicæ incarnationis 717. urbis vero conditæ, millesimo 418. Theodosius à militibus electus 68. loco ab Augusto imperium Romanum accepit, & anno uno regnavit. Leo quippe, qui erat prætor Orientalium, quoniam auxiliabatur Anastasio, non est subjectus Theodosio. Unde veniens Nicomediam, appræhendit filium Theodosij cum omni apparatu Regio, & primis viris palatii, & venit Chrysopolim. Quod audiens Theodosius, consilio à Germano Patriarcha, & senatu percepto, per eundem patriarcham accepit à Leone indemniratis verbum, & Ecclesiæ sine perturbatione servandæ, & sic ei committunt imperium, ipse vero Theodosius unà cum filio suo clericus factus, residuum vitæ suæ tempus transegit in pace. Hoc anno Tyberis alveum suum egressus, multa Romæ subvertit ædificia, ita ut in via lata ad unam & semi staturam excresceret. Mansit autem diebus 7. donec agentibus letanias crebras civibus, octavo demum die regreditur.

Theodosius fit clericus.

HISTORIA.

Leo Isauricus, cui cognomen iconomachus.

ANNO Dominicæ incarnationis 718. urbis autem conditæ, millesimo 469. Leo prætor Orientalium, genere Syrus 69. loco ab Augusto, Romanorum provehitur in imperium, regnavitque annis 24. Hic à Justiniano cum prius regnaret, exiliatus est, in Mesembriam Thraciæ regionis. Posteriore vero tempore, cum secundo regnaret, veniens ei obviam, una cum Bulgaribus obtulit ei munera, oves scilicet quingentas, placatusque Justinianus, fecit illum spatarium, & habuit hunc sicut Germanum amicum. Unde quidam invidia ducti, detraxerunt ei tanquam imperium appetenti, sed habita quæstione, inventi sunt falsi. Justinianus tamen postea illum suspectum habens, sed manifestè hunc lædere nolens, misit eum cum pecuniis in Alaniam, ad commovendos Alanos contra Abasgiam. Ubi cum multa ei fœliciter provenirent, Justiniano interempto, & Philippico visu oculorum orbato, cum imperasset Anastasius, provexit eum Imperatorem Orientalium. Depulso autem Anastasio à Theodosio, ipsoq; regnante, Leo & hunc expulit, ipseq; regnavit, sed in Christianos & Ecclesias Dei, ac religionem sanctam impius fuit. Primum quidem præcepit in Constantinopoli, ut quicunque haberent imagines Domini salvatoris, seu sanctæ genetricis ejus, vel sanctorum aliorum, sibi eas afferrent, quas ille in medio civitatis incendere fecit. Et quia multi de populo huic impietati non consenserunt, decollati sunt. Germanus quoque patriarcha de sede sua est dejectus, & Anastasius presbyter in loco ejus constitutus. Misit & ad Papam Romanum Gregorium, ut similiter faceret, ille vero noluit, sed omnia tributa Romanæ urbis, & Italiæ sibi dari prohibuit. Cui anno imperii sui tertio natus est filius de Maria uxore sua, quem Constantinum vocavit, qui magis illo impius, & Antichristi præcursor extitit, cui postea filiam Chajani, Scytharum regis sociavit, eandem Christianam faciens, Herenen nominavit. Quæ cum sacras literas didicisset, pietati operam dedit, & hos sæpe impietatis redarguit.

Leo Sbathenus fit de quo supra.

ἀδιχειροῦ τὸ σῶμα τοῦ θεοῦ.

Filius Leonis Constantinus.

Hyrene.

ANNI

ANNI LEONIS TERTII.

ANNO Domini 719.. Anno Domini 720. Sanctus Othmarus efficitur. Anno domini 721. Sarraceni Constantinopolim obsident,& per triennium ibi morantes, multasque provincias devastantes, tandem populo ad Deum clamante, fame, pesteque depulsi sunt, multique frigore & ferro naufragioque perierunt. Theodericus regnavit in Francia annis 16. Anno Domini 722. Anno domini 723. Luitprandus rex Longobardorum audiens quod Sarraceni depopulata Sardinia etiam illa loca fœdassent, ubi aliquando propter devastationem Barbarorum ossa beati Augustini translata fuerant, misit & per precium adduxit ea Ticinum, ibique, ut decuit, honorifice recondidit. Leo Imperator coegit Judæos & Montanos baptizari, sed Judæi abluebant unctionem crismatis, & post cibum participabant sacramentis, & contaminabant fidem: Montani vero definientes sibi diem, introierunt domos errori suo deputatas,& incenderunt semetipsos. Anno domini 724. Anno domini 725. Sanctus Priminius Episcopus Augiam intravit, eamque à serpentibus emundavit.

Sarraceni Constantinopolim obsidens.

Leo cogit Iudaeos & Montanos ad baptisma.

Hucusque Beda Chronicam suam in majori libello perduxit. Anno Domini 726. Anno domini 727 Gregorius Papa 90. sedit annos 8. decessitque 4. kalend. Decembr. Hic augmentavit in canone: Nec non illorum omnium sanctorum quorum solennia &c. Anno domini 728. Anno domini 729. Anno domini 730. Priminius ex Augia venit in Alsatiam. Anno domini 731. Germanus sanctissimus patriarcha, videns impietatem Leonis, abrenunciavit summo sacerdotio tradens pallium,& in domo sua quieti operam dedit, functus sacerdotio annis 13. menses 5. In cujus locum Anastasium ejus quondam discipulum, sed tunc impietati consentientem Leo constituit. Sane Gregorius sanctus præsul Romanus hunc anathematizavit, & Leonem tanquam impie agentem per Epistolas redarguens, Romam cum tota Italia ab ejus imperio recedere fecit. Beda venerabilis Anglorum presbyter obiit. Anno domini 732. Carolus filium suum Pipinum, ad Luitprandum regem Longobardorum pro tondenda cæsarie misit, quod ille fecit, cum multisque muneribus ad patrem misit. Anno domini 733. Carolus major domus Fresiam vastat. Anno domini 733. Carolus Vasconiam invasit. Eto Augensis Abbas, Argentinæ Episcopus factus, cœnobium nominis sui Ettenheim, construxit. Anno domini 735. Zaccharias papa 91. sedit annis 18. Hic quatuor libros dialogorum beati Gregorii transtulit in Græcum. Anno domini 736. Anno domini 737. Theodericus rex Francorum obiit. Anno domini 738. Anno domini 739. Sarraceni Gallias iterum invadentes, ceperunt civitatem Arelatem. Tunc Carolus misit ad Luitprandum, qui venit ad eum cum omni exercitu Longobardorum. Quod audientes Sarraceni, fugerunt de terra illa. Anno domini 740 Carolus Saxoniam intrat. Anno domini 741. Leo Imperator impius obiit.

Priminius ex Augia venit in Alsatiam.

Beda moritur.

Etho Augen. Abbas, & Argentin. episcopus.

Ettenheim monasterium.

Dialogi Gregorii versi in Graecum.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 742. urbis conditæ, millesimo 493. Constantinus filius Leonis 70. loco ab Augusto Romanum suscepit imperium. regnavitque annis 34. menses duos diebus viginti sex. Hic erat perniciosissimus, ferus & agrestis, persecutor legum à patribus traditarum, tyrannice, non legitime usus imperio, primo quidem à Deo & intemerata ejus genitrice, & omnibus sanctis abscedens, magicis maleficiis & luxuriis, ac cruentis sacrificiis, & invocationibus dæmonum delectatus, molliciebus quoque ac omnibus animas corrumpentibus, à tenera ætate convivens, persecutionibus etiam sanctarum Ecclesiarum, ac peremptionibus monachorum, ac violationibus monasteriorum, malisque variis supercrescens, non minus quàm Diocletianus, cæteriq; antiqui tyrãni. Hujus anno primo, qui est dominicæ incarnationis 742. Carolus Pipini filius, major domus in regno Francorum obiit, relinquens filios tres, Pipinum, Carlomannum,& Griphonem. Quorum Gripho, qui cæteris minor natu erat, matrem nomine Suanaluldem habebat, neptem Vdilonis Bauuariorum ducis, hæc illum maligno consilio ad spem regni totius incitavit, in tantum, ut sine dilatione Laudunum civitatem occuparet, ac bellum fratribus indiceret. Qui celeriter exercitu collecto, Laudunum obsidentes, fratrem in deditionem accipiunt, atque inde ad ordinandum regnum ac provincias, quæ post mortem patris à Francorum societate desciverant recuperandas, animos intendunt,& ut in externa profecti, domi omnia tuta dimitterent. Carlomannus Griphonem in novo castello, quod juxta Arvernum situm est, custodiri fecit, in qua custodia usq; ad id tempus, quo idem Carlomannus Romam profectus est, dicitur permansisse.

Constantinus dictus Copronymos, quod infans baptismi lavacro admotus, mediis sacris alimentis excrementa aquam pol lucrat, B. Egn.

Carolus Marcellus moritur, tres filios relinquit.

Laudunum.

Avarici meminit Cæsar lib. 7, belli Gallici.

ANNI PIPINI ET CARLOMANNI.

ANno dom. 743. Pipinus & Carlomannus principatu potiti, primo Aquitaniam ingrediuntur, & capto quodam castello, quod dicitur Lucas, priusquam ex ea provincia secederent, regnũ quod communiter habuerunt, inter se diviserunt, in loco qui vocatur vetus Pictavis. Carlomannus Austriam & Alemanniam atque Thuringiam sortitur. Pipinus verò Burgundiam, Neustriam atque provinciam, sicq; Carlomannus usque in annum 6. Pipinus usq; in 11. principabantur.

Neustria vero pars est Galliæ Celticæ, illa scilicet, quæ Sequanæ Ligeriq; interjacet, Omnis nan-

Vide Plin. lib 4. ca. 19. ubi Pictones legit

Neustria, forte Vuestria.

Beatus Rhe. Vuestricham appellat.

que Gallia in tres partes distincta est: in Belgicam, Celticam, Aquitanicam. Quarum Belgica à Rheno, qui Germaniam ab oceano determinat, quæ multarum gentium ferax, à germinando nomen accepit, exporrigitur usque in fluvium Matronam: ab utroque vero latere hinc quidem alpibus Apenninis, inde vero mari vallatur, cujus circumfusione insula Britannica efficitur. Celtica autem à Matrona per longum in Garunnam distenditur, cujus latera oceani Britannici, & insulæ Britannicæ limites efficiunt. Quicquid verò à Garunna protenditur in Pyreneum, Aquitanica appellatur. Hinc Rhodano & Arari, atque inde Mediterraneo mari collimitans. Constat itaque totius Galliæ spatium, ab oriente quidem Rheno, ab occidente Pyreneo, à septentrione mari Britannico, ab austro vero mari Mediterraneo cingi. Omnes ergo Galliarum populi innata audacia plurimum efferuntur, calumniarum impatientes. Si incitantur cædibus exultant, efferatique inclementius adoriuntur, semel persuasum, ac rationibus approbatum, vix refellere consueverunt. Belgæ rebus disponendis sunt insigniores, robore atque audacia non impares, maxima quæque magis ingenio, quam viribus appetunt: & si ingenio in appetendis cassantur, viribus audacter utuntur. Cibi etiam atque potus adeo sunt parci. Celtæ vero atque Aquitani consilio simul & audacia plurimi, rebus seditiosis accommodi. Celtæ tamen magis providi, Aquitani vero præcipites aguntur, plurimumque in ciborum appetitum rapiuntur, quod sic eis est innatum, ut præter naturam non appetant. Hinc Sulpitius Severus: Edacitas, inquit, in Græcis est gula, in Gallis natura, hos omnes Galliarum populos, etiam in paganismo ferè per omnia prospere egisse tradunt historiæ, post vero à sancto Remigio baptizati, contra omnes gentium exterarum impetus, clara semper atque illustri victoria emicuisse referuntur. Quorum rex Christianus primus fuisse traditur Clodoveus, vir audax & strenuus, & quo nullus post eum pietate bellisque unquam magis enituit. Hic tempore quodam bellaturus contra Alaricum regem Gothorum, cum venisset Turonum, multa munera obtulit ecclesiæ sancti Martini, cum equo suo velocissimo, quem multum amabat: & expetito auxilio ejusdem sancti contra gentem incredulam, promittebat adhuc plura, si per ejus intercessionem victor rediret. Cumque interfecto Alarico reverteretur cum victoria, veniens ad eandem ecclesiam pro solvendo voto, dona obtulit plurima: pro equo vero quem ibi dimiserat, dedit matriculariis ecclesiæ centum solidos ut eum reciperet. Quibus datis, equus ille se nullatenus movit. At ille ait: Dentur alii centum. Quibus inde datis, statim equus solutus abiit. Tunc rex cum lætitia ait: Vere beatus Martinus bonus est in auxilio, & carus in negotio. Ab hoc ergo Clodoveo per succedentia tempora imperatoribus egregiis Respublica Francorum gubernata fuisse dinoscitur, usq; ad hæc tẽpora Pipinorum & Carolorum: in quibus temporibus plenitate regum aliquantum dilapsa, per hos egregios viros, de quibus nunc sermo est, ad pristinam dignitatem magnificentius est reducta.

Gallia divisio in Belgicam, Celticã & Aquitanicam.
Mores Gallorum.
Belgæ.
Celtæ.
Sulpitius Severus de Græcis & Gallis.
Clodoveus primus Christianus rex Gallorum.
Matricularii ecclesiæ.
De equo Clodovei Scommma in divum Martinum.

Denique ut de Pipino & Carlomanno fratribus scribere cœpimus, mox ut de Aquitania domum sunt regressi, Carlomannus Alemanniam, quæ & ipsa à Francorum societate defecerat, cum exercitu ingressus, ferro devastavit & igne. Hildericus rex Francorum regnare cœpit. Anno domini 744. Carlomannus & Pipinus junctis copiis contra Vdilonem ducem Bauuariorum profecti sunt, prælioque commisso, exercitum ejus fuderunt. Sed postquam à cæde reversi sunt. Carlomannus cum suis in Saxoniam profectus est. Eodem anno cœpit castrum quod dicitur Hochseoburg, & Theodericum Saxonem, illius loci primarium, in deditionem accepit. Sanctus Bonifacius ex sua parochia Magontiacensi, duos episcopatus, Vuirziburgensem, & Eichstetensem statuit. Anno domini 745. Iterum Carlomannus & Pipinus juxta Menum Saxoniam ingressi sunt, prædictumque Theodericum Saxonem ceperunt. Initium Fuldensis monasterii. Anno domini 746. Carlomannus patefecit fratri suo, quod jam diu præmeditatus est, se scilicet velle seculum dimittere, & in habitu monachico Deo servire. Propter hoc nullam expeditionem eo anno habuerunt, sed præparavit se uterque: Carlomannus ut iter & votum suum perficeret: Pipinus qualiter illum honorifice dimitteret. Anno domini 747. Carlomannus divino succensus amore, Romam tendens, Zachariæ papæ se obtulit, & ab eo clericus factus, habituque mutato, monachicum capiens indumentum in monte Soracte, constructo monasterio apud ecclesiam beati Silvestri, cum fratribus secum ad hoc venientibus, per aliquot annos optata quiete fruebatur. Sed cum ex Francia multi nobilium ob vota solvenda Romam commearent, & eum velut dominum quondam suum præterire nollent, ocium quo maxime delectabatur crebra salutatione interrumpentes, locum mutare compellunt. Nam cum hujusmodi frequentiam proposito sui vidisset officere, relicto monte, in Samnium provinciam, ad monasterium sancti Benedicti, situm in castro Cassino, se contulit, & ibi quod reliquum fuit, vitæ tempus complevit. Anno domini 748. Gripho fratri suo Pipino subjectus esse nolens, quamvis sub eo honorifice viveret, in Saxoniam profugit: relictoque Saxonum exercitu, super fluvium Ovacra, in loco qui dicitur Orheym consedit. Pipinus vero cum exercitu Francorum in Thuringiam profectus, contra dolos fratris Saxoniã ingressus est, conseditq; super fluvium Missaha, in loco qui dicitur Scahaningi: prælium tamen inter eos non est commissum, sed ex placito discesserunt. An. dom 749.

Carlomannus vastat Alemanniam.
Carlomannus fit monachus.
Monasterium in monte Soracte.
Ovacra. Orheym. Missaha. Scahaningi.

Gripho

Gripho Saxonũ fidei diffidens, cum copiis quæ ad eum de Francia confluxerant, Bauvariam petiit, ipsumque ducatum in suam potestatem redegit: Tassilonem cum Hiltrude in deditionem accepit. Suigerium in auxilium sibi venientem suscepit. Hæc audiens Pipinus, cum exercitu maximo venit in Bauuariam, fratremque suum Griphonem cum omnibus suis cepit, Tassilonem in ducatum restituit, domumque reversus, Griphoni more ducum 12. comitatus dedit: sed ille tali beneficio non contentus, eodem anno ad Vualfarium Aquitaniæ ducem profugit. Anno domini 750. Anno domini 751. Sanctus Burchardus accepit pontificatum Vuirziburgensem, in quo sedit annis undecim. Hic itaque sanctus Burchardus, & Folradus archicapellanus, quem quidam abbatem, quidam presbyterum scribunt, ad Zachariam Romanum pontificem missi sunt, ut consulerent eum, sub regibus qui tempore illo fuerunt in Francia, nomen tantum regis sed nullam potestatem regiam habentes. Solebant enim Franci ex antiqua regum stirpe, reges habere, qui à Meroveo, Clodii secundi regis eorum filio, Merovingi dicebantur: quorum genealogia usque ad Hildericum tunc temporis regem permanebat, in quo etiam deficiebat. Sed licet in illo finita posset videri, jam dudum tamen nullius vigoris erant, nec quicquam clarum in se, præter inane regis vocabulum præferebant. Nam & opes & potentia regni penes palatii præfectos, qui majores domus dicebantur, & ad quos summa imperii pertinebat, tenebantur: nec aliud quicquam regi permittebatur, quàm ut regio tantum nomine contentus, crine profuso, barba summissa, solio resideret, ac speciem dominandi effingeret, legatos undecunque venientes audiret, eisque abeuntibus, responsa quæ doctus erat, aut jussus, ex sua velut potestate redderet, cum præter inutile regis nomen & precarium, vitæ stipendium, quod ei præfectus aulæ, prout videbatur, exhibebat, nihil aliud possideret: quanquam unam & eam perparvam redditus villam, in qua domum, & ex qua famulos necessaria sibi ministrantes, atque obsequium exhibentes, paucæ numerositatis haberet. Quocunque eundem erat, carpento ibat, quod junctis bubus & bubulco more rustico agente trahebatur. Sic ad palatium, sic ad publicum conventum, qui kalendas Maii, ob regni utilitatem annuatim celebrabatur, ire solebat, & coram tota gente præsidens, omnesque salutans, & ab eis salutatus, debitisque obsequiis honoratus, sic domum redibat, sicque secum usque ad alium Majum domi residebat. At regni administrationem, & omnia quæ vel domi, vel foris agenda erant, ac disponenda, præfectus aulæ procurabat. Quo officio tunc cum prædicti legati Romam mittebantur, Pipinus Caroli filius, itemque Caroli Magni pater, jam velut hæreditario jure fungebatur. Zacharias verò papa super hujusmodi negotio consultus, remandavit, melius esse illum vocari regem, apud quem summa potestatis consisteret: dataque autoritate sua, Pipinum regem constitui jussit. Anno domini 952. Pipinus per autoritatem Zachariæ papæ, more Francorum, electus ad regnum, per manus sancti Bonifacii archiepiscopi Moguntiacensis elevatus est in regni solium in Suessionum civitate. Translatio sancti Kiliani facta est. Beatus papa Zacharias in venerabili patriarchio repperit caput beati Georgii martyris, in capsa reconditum, quod in Romanam urbem transtulit.

Burchardus Episcopus Vuirzeburgensis.
Folradus hic fuit abbas S. Dionysii, & archicapellanus Pipini regis. Autor mon. Lebracen.
Alb. K. vocat Furradum.
Merovingi, de quibus supra.
Maiores domus & eorum pompa.
Vide Albertum Krantzium lib. 1. Saxo. cap. 33. Et Tritemium in compendio historiarum, de origine gentis Francorũ. Item Sigibertum.
Præfectus aulæ Pipinus à Zacharia rex constituitur. Hic Parlamentum primus instituit.
Patriarchium.
Caput S. Georgii.

ANNI REGNI PIPINI.

Anno domini 753. Stephanus papa 92. ordinatur, seditque annis quinque dies 28. Anno dominicæ incarnationis 754. Pipinus rex cum exercitu magno Saxoniam ingressus est: & quamvis Saxones ei obstinatissime resisterent, pulsi tamen cesserunt, & ipse usque ad locum qui dicitur Rinne, juxta fluvium Vuisaram accessit. In qua expeditione Hiltgarius episcopus occisus est in monte qui dicitur Viburg. Revertenti vero regi de Saxonia, nuncius venit de morte fratris sui Griphonis, à quo, vel qualiter interfectus esset. Eodem anno Stephanus papa multa mala passus ab Haustulfo Longobardorum rege, venit ad Pipinum regem in villa quæ dicitur Parisius, suggerens ei, ut se & Romanam Ecclesiam ab infestatione Longobardorũ defenderet. Venit & Carlomannus frater regis, jam monachus factus, jussu abbatis sui, ut apud fratrem suum precibus Romani pontificis obsisteret. Invitus tamen hoc fecisse putatur, quia nec ille abbatis sui jussa contemnere, nec abbas ille præceptis regis Longobardorum, qui ei hoc imperavit, audebat resistere. Stephanus autem papa apud Parisium aliquandiu infirmatus, rursumque per sanctum Dionysium convalescens, postquam à rege Pipino pro sanctæ Romanæ ecclesiæ defensione firmitatem accepit, ipsum sacra unctione in regiæ dignitatis honore confirmavit, & cum eo duos filios ejus, Carolum, & Carlomannum, cum matre eorum Berthrada consecravit: Francorũque proceres, una cum populo, benedictione Apostolica sanctificans, autoritate beati Petri Apostoli obligavit, & protestatus est eos, ut nunquam ipsi, vel quique ex eorum progenie, per succedentium curricula temporum progeniti, de alia stirpe regem sibi præponerent, nisi ex eorum propagine, quos divina providentia tunc in defensionem ecclesiæ est dignata sublimare. Sic ergo Pipinus ex præfecto palatii, autoritate Apostolica sublimatus & unctus in sedem regni, postea regnavit annis 15. absolutus per eundem papam Stephanum à juramento, quod regi Hilderico cum cæteris

Rinne.
Vuisara.
Viburg.
Stephanus papa implorat auxilium Pipini contra regem Longobardorum.
Pipinus cum uxore & duobus filiis consecratur à papa.
Papa absolvit Pipinum à iuramento Hilderici.
Hildericus in monasterium missus.

regni primoribus fecerat. Hildericus vero, qui falso regis nomine fungebatur, tonso capite, in monasterium missus est. Anno domini septingentesimo quinquagesimo quinto, Pipinus rex, invitante ac rogante prædicto papa Stephano, propter justitiam beati Petri Apostoli exigendam à rege Longobardorum Haustulfo, Italiam cum manu valida intravit: resistentibusque Longobardis, & claustra Italiæ tuentibus, ad ipsas montium clusas acerrime pugnatum est; cedentibusque Longobardis, omnes copiæ Francorum intraverunt. Haustulfus vero rex in Papia civitate se inclusit, quem Pipinus rex tam diu obsedit, donec firmata causa pro facienda sanctæ Romanæ Ecclesiæ justitia, obsides quadraginta recepit. Quibus datis, promissisq; jurejurando firmatis, Pipinus quidem domum rediit, Stephanum vero papam, cum Folrado capellano, & non minima Francorum manu, Romam remisit. Carlomannus autem frater regis, qui cum Berthrada regina in Vienna civitate remansit, correptus febre priusquam reverteretur obiit, cujus corpus jussu regis ad monasterium sancti Benedicti, ubi monachus erat, relatum est. Sanctus Bonifacius passus est. Anno domini 756. Haustulfus rex Longobardorum, cum nihil eorum quæ datis obsidibus, & facto juramento promisit, complesset, Pipinus rex iterum cum exercitu Italiam veniens, eum in Papia obsedit, & ad implenda quæ promisit, obsidione coegit: redditamq; sibi Ravennam & Pentapolim, omnemque exarchatum ad Ravennam pertinentem, sancto Petro dedit, hisque pactis in Galliam rediit. Post cujus abscessum, Haustulfus cum ea quæ promisit, denuo commutare meditaretur, in venatione de equo suo prolapsus, & ex hoc infirmatus, intra paucos dies vivendi finem fecit. Cui Desiderius successit. Anno domini 757. Constantinus imperator misit Pipino regi munera, inter quæ & ornatum, quæ ad eum in Compendio villa pervenerunt, ubi tunc populi sui generalem conventum habuerunt. Illuc & Thassilo dux Bauuariorum cum primoribus gentis suæ venit, fidelitatemque tum ipsi regi Pipino, quàm filiis ejus Carolo & Carlomanno jurejurando supra corpus sancti Dionysii promisit: nec solum ibi, sed etiam supra corpus sancti Martini, itemque sancti Germani idipsum sacramentum cum omnibus primoribus suis firmavit. Anno dom. 758. Pipinus rex cum exercitu Saxoniam aggressus est: & quamvis Saxonibus validissime resistentibus & se munitionibus tuentibus, pulsis propugnatoribus prælio, per ipsum, quo patriam defendere conabantur, vallum intravit. Commissoque passim prælio, plurimam ex ipsis multitudinem cecidit, & eos ad hoc coegit, ut promitterent se omne quod juberet facturos, & annis singulis 300. equos causa honoris daturos. His ita compositis, & more Saxonico, ut rata essent, confirmatis, in Galliam repedavit. Paulus Papa 93. sedit annis decem. Anno domini 759. Natus est Pipino regi filius, quem suo nomine Pipinum vocari voluit: sed puer immatura morte præventus, tertio post nativitatem suam anno decessit. Anno domini 760. Vualfarius dux Aquitaniæ, cum res Ecclesiarum quæ in sua potestate erant, & ad Ecclesias sub manu Pipini regis constitutas pertinebant reddere noluisset, ipsumque regem pro his per legatos suos se commonentem, audire contempsisset, contumacia sua eundem regem ad suscipiendum contra se bellum concitavit. Contractis ergo rex undique copiis, Aquitaniam intravit, seque res ac justitias Ecclesiarum exacturum pronunciavit. Cumque in loco qui dicitur Redoad, positis castris consedisset, Vualfarius bello concertare non ausus, missa legatione ad regem, spopondit se imperata facturum, & Ecclesiarū justitia reddíturum; dedit etiam duos obsides de primoribus gentis, Adalgarium, & Tiberium. Quibus acceptis, rex à bello abstinuit, domumque rediit. Sanctus Othmarus in insulam quæ dicitur Stein, relegatus, migravit ad dominum. Anno domini 761. Vualfarius, licet obsides dedisset, & sacramenta jurasset, satius tamen ratus, si de illato sibi bello superiori anno, ultionem exigeret, exercitum qui Francorum possessiones popularetur, usque ad Cabillonem civitatem fecit accedere. Quod cum Pipino regi, generalem conventum agenti in villa Daria, nunciatum fuisset; coactis undique consiliis, cum magno belli apparatu in Aquitaniam ingressus, omnia ferro, & igni vastavit, & quædam oppida & castella manu cepit, quædam victori se ultro dederunt. Cumque omnia vastando Lemonicas venisset, regressus est iterum, in Parisiaco hibernis habitis, natalem Domini, & pascha ibi peregit. In hac expeditione fuit cum eo filius ejus primogenitus Carolus, ad quem post patris obitum omnis imperii summa pervenit. Anno domini 762. Pipinus rex suscepto à se bello, finem imponere cupiens, tertio Aquitaniam intravit: captisq; Biturica civitate, & castello Toarcis, revertitur, hiemavitq; in villa Gentiliaco. An. dom. 763. Pipinus habito conventu in Nivernis, quarto Aquitaniam intravit, cunctisq; extra munitiones vastatis, usq; ad oppidum Cadurciam, cum integro exercitu in Franciam se recepturus, per Lemonicum regreditur. Tassilo dux Bauuariæ postponens sacramenta quæ juraverat, & oblitus omnia bona quæ sibi avunculus suus Pipinus rex fecerat, simulata infirmitate, ab hac expeditione per dolū se subduxit, & in Bauuariā rediit: firmatoq; ad defectionē animo, ad conspectū regis se ulterius venturū abjuravit. Rex aūt dimisso exercitu, in villa Longlare hiemavit. An. do. 764. rex Pipinus distracto in diversa animo propter duo bella, Aquitanicū scilicet, jā olim susceptum, & Bauuaricū propter Tassilonis ducis defectionē suscipiendū, conventū populi sui habuit in Vuormacia, dilataq; in futurū expeditione, illo anno se domi continuit. An. dom. 765. Pipinus generalē conventum in Attiniaco villa habuit, sed & hoc anno nusquam movens expeditionem, Aquis hiemavit. Corpora sanctorum Gorgonii, Naboris & Nazarii de Roma

Carlomannus frater Pipini moritur.

Qua Pipinus Ecclesiæ Romanæ adjecerit.

Constantinus Pipino regi munera mittit.

Thassilo Bavarus jurat Pipino.

Pipinus Saxoniam oppugnat.

300 Equos velut tributum pendebant.

Vualfarius Aquitaniæ dux.

Redoad.

Adalgarius.

Daria.

Lemonica.

Carolus Pipini filius.

Biturica.

Toarcis.

Longlare.

Conventus Vuormatiæ.

Conventus in Attiniaco.

de Roma translata sunt in Franciam. Anno domini 766. Turci egressi sunt è Caspiis portis, cum Avaribus bellum inierunt, multique ex utrisque perierunt. Pipinus contra conficiendum Aquitanicum bellum conventu in Aurelianis habito, in Aquitaniam quinto profectus est, & destructum à Vualfario, Argentomagum castrum reædificavit, dispositoque ibi & in Biturica civitate præsidio regreditur. Anno domini 767. orta quæstione de sancta Trinitate, & de sanctorum imaginibus, inter Orientalem & Occidentalem Ecclesiam, id est, inter Græcos & Romanos. Pipinus rex in villa Salmonciaco synodum habuit, ventilataque quæstione, ad bellum prædictum conficiendum post natale domini septimo in Aquitaniam proficiscitur. Multis castellis & pagis captis, Viennam revertitur, ibique pascha celebrato, & exercitu recreato, mense Augusto ad reliquias belli profectus est, & Bituricam veniens, conventum in campo habuit: indeque ad Garunnam fluvium accedens, multa castella & petras atque speluncas, in quibus se hostium multitudo plurima defendebat, cepit, reversusque Bituricam, exercitum in Hiberna dimisit. Anno Domini 768. Pipinus in Biturica natalem Domini celebravit. Et cum primum ad gerendum bellum tempus aptum videret, evocato undique exercitu, ad Santonicam civitatem contendit: captoque in itinere Runistenio cum ad urbem prædictam venisset, mater & soror & neptes Vualfarii ducis ad eum adductæ sunt. Quas cum pie susceptas servari jussisset, ad Garumnam fluvium proficiscitur. Ubi ei Hereuuigis cum alia præfati ducis sorore occurrit, seque & illam regi tradidit. Rebus igitur aliquot prospere gestis, rex revertitur, & in castello quod dicitur Sels, pascha celebravit. Assumptaque secum uxore sua atque familia, iterum ad urbem Santonicam venit: dimissaque ibi uxore ac familia, cum omnibus copiis ad persequendũ Vualfarium ducem animum intendit: nec prius desistere instituit, quàm aut vivum caperet, aut rebellantem interficeret. Quo interfecto in territorio Petragorico, confectoque bello Aquitanico, Sanctonas reversus est, ibique demorans aliquandiu, ægritudine decubuit, delatus tamen Turonos apud sancti Martini memoriam oravit, indeque Parisium veniens, 8. kalend. Octobr. obiit, corpusque ejus in basilica sancti Dionysii humatum est. Filii vero ejus Carolus & Carlomannus omnium Francorum consensu ambo reges creati sunt, ea conditione præmissa, ut totum regni corpus ex æquo partirentur: & Carolus eam partem quam pater ejus Pipinus tenuerat, Carlomannus vero eam quam patruus eorum Carlomannus possedit, susceperat: & Carolus 7. Idus Octobris in Noviomo civitate, Carlomannus vero in Suessiona, regni susceperunt insignia. Carolusque qui major erat natu, Aquasgrani profectus, natalem domini celebravit, pascha vero in Rotomago civitate. Susceptæ sunt itaque conditiones utrinque, & pars regni divisi juxta modum sibi propositum, ab utroque recepta est: mansitque ista, quamvis cum magna difficultate concordia, multis ex parte Carlomanni societatem separare volentibus, adeo ut quidam eorum etiam bello committere sint meditati. Sed in hoc plus suspecti quàm periculi fuisse, ipse rerum exitus approbavit, cum defuncto Carlomanno uxor ejus & filii cum quibusdam ex primoribus ejus Italiam fuga petiit, & nullis existentibus causis spreto mariti fratre, sub Desiderii Longobardorum regis patrocinium cum liberis suis se contulit. Et Carlomannus quidem post amministratum communiter biennio regnum, morbo decessit: Carolus autem defuncto fratre, consensu omnium Francorum rex constituitur. De cujus nativitate atque infantia vel pueritia dicit actuum ejus scriptor Eginhardus, ab eodem principe educatus, quod neque scriptis unquam aliquid declaratum sit, neque quisquam suo tempore inventus sit, qui horum notitiam se habere dixerit: de actibus vero & moribus, cæterisq; vitæ illius partibus ita explicuit.

Turci cum Avaribus.

Argentomagum.

Quæstio de Trinitate & sanctorum imaginibus.

Garunna fluvius.

Santonica civitas

Sels, a, Germani vocant, aliàs Saletio, vel Salesia, oppidum sex miliaris infra Argentoratum.

Pipinus moritur.

Carolus & Carlomannus, ambo reges.

Carlomanno defuncto, solus rex Carolus omnium consensu constituitur.

Eginhardus alumnus Caroli atq; Scriba adjuratus vitam Caroli Magni descripsit: vel ut alii volunt, Tacuinus.

AD LECTOREM.

A Carolo Magno initium est Imperii Germanorum, qui Romæ sub Leone tertio coronatus fuit in Augustum, die Natalis, Anno mundi 4843. Anno Imperii Romani 1551. Anno Christi 801. Italia verò & Occidens hac translatione Imperii à Græcis ad Germanos, rursus potentissimum caput, & firmissimam tutelam assequutæ sunt. Quamvis enim Imperatores Germanorum non omnes æque potentes fuerint, uti in nullo regno Reges ac præsides pari potestate & fortuna præditos fuisse constat, tamen semper Imperatorum quidam admodum potentes fuerunt. Italiam vindicarunt præclara facta designantes, unde pacem, regimen, & religionem in Occidente conservarunt. Quodsi quis magnifica facta nostrorum Imperatorum expendat, facile iudicabit eos sublimes, ac prudentia præstantissimos fuisse principes, & nihil minus quàm Barbaros, & planè tales qui laudatissimis Romanorum Imperatoribus Augusto, Trajano, Adriano, Constantino, & similibus, conferri possint. Huc accedit, quod in his nostris plus honestatis invenias, quàm in illis. Præterea quod primarii nostri Imperatores non privato commodo, aut inanis gloriæ cupiditate compulsi, bellare cœperint, quin magis ex summa necessitate religionis, patriæ & subditorum defendendorum ergo adacti. Fuerunt autem hi Germanorum Principes & Augusti, in quibus prudens Lector, quicquid virtutis nomine commendatur, cognoscat & amet.

CATALOGUS IMPERAT. GERMAN.

1. Carolus Magnus.
2. Ludovicus Pius.
3. Lotharius primus.
4. Ludovicus ſecundus.
5. Carolus Craſſus.
6. Arnolffus.
7. Ludovicus tertius.
8. Conradus primus.
9. Henricus primus, dictus Auceps.
10. Otto primus.
11. Otto ſecundus.
12. Otto tertius.
13. Henricus ſecundus.
14. Conradus ſecundus.
15. Henricus tertius.
16. Henricus quartus.
17. Henricus quintus.
18. Lotharius Saxo.
19. Conradus Suevus.
20. Fridericus primus.
21. Henricus ſextus.
22. Philippus Barbaroſſæ filius.
23. Otto quartus.
24. Fridericus ſecundus.
25. Conradus quartus.
26. Vuilhelmus comes Holandiæ.
27. Rudolfus comes Habſpurgi, Landgravius Alſatiæ.
28. Adolfus de Naſſauu.
29. Albertus primus.
30. Henricus ſeptimus.
31. Ludovicus Bavarus.
32. Carolus quartus.
33. Vuenceslaus.
34. Rupertus Palatinus Rheni.
35. Sigiſmundus.
36. Albertus ſecundus.
37. Fridericus tertius.
38. Maximilianus.
39. Carolus quintus.
40. Ferdinandus.

Inter hos ſunt, qui Romanis ſapientia, prudentia, & honeſtate longe anteferri poſſunt, ut ſunt Carolus Magnus, Ludovicus Pius. Sex Saxones, Henricus primus, Otto Magnus, Otto ſecundus, Otto tertius, Henricus ſecundus, Lotharius Saxo. Item Franci, Conradus, Henricus, Conradi filius, Rudolfus, Sigiſmundus, Maximilianus, Carolus.

DESCRIPTIO CAROLI MAGNI, ET actuum ejus.

Mnium Bellorum quæ geſſit primo Aquitanicum à patre inchoatum, ſed nondum finitum, quia cito peragi poſſe videbatur, fratre adhuc vivo etiam & auxilium ferre, rogato ſuſcepit. Et licet eum frater malis quibuſdam machinantibus, auxilio fruſtraſſet promiſſo, ſuſceptam expeditionem ſtrenuiſſime executurus, non prius deſtitit, quàm hoc quod efficere moliebatur, perfecit. Nam & Hunoldum quendam qui poſt mortẽ Vualſarii Aquitaniam occupavit, bellumque jam penè peractum, reparare tentavit, Aquitaniam relinquere, & in Vuaſconiam fugere coegit. Quem tamen ibi conſiſtere non ſuſtinens, transmiſſo amne Garunna, Lupo Vuaſconum duci mandat, ut perfugam reddat, quod ni feſtinato faciat, bello ſe illum expoſtulaturum. Sed Lupus ſaniori uſus conſilio, non ſolum Hunoldum reddidit, ſed etiã ſeipſum cum provincia cui præerat, ejus poteſtati permiſit. Quo bello finito, rogatu & precibus Hadriani Pontificis Romani, inſolentiam Deſiderii Longobardorum regis ferre non valentis, bellum contra Longobardos ſuſcepit, copiasque quas adduxerat, dividens, unam partem cum Bernhardo patruo ſuo, per montem Jovis ire præcepit, alteram ipſe ducens per montem Ciniſium, Italiam intravit, nec prius deſtitit, quàm Deſiderium regem longa obſidione in Papia fatigatum, in deditionem ſuſciperet, & perpetuo exilio deportaret, filium vero ejus Adalgiſum, in quo omnium ſpes ſtare videbatur, non ſolum regno, ſed etiam Italia excedere compelleret, omnia Romanis ablata reſtitueret, Rotgiſum Forojuliani ducatus præfectum nova molientem opprimeret, totamque Italiam ſuæ ditioni ſubjugaret, ſubactæque filium ſuum Pipinum regem præponeret. Poſt cujus belli finem, Saxonicum, quod quaſi intermiſſum videbatur repetitum eſt, quo nullum neque prolixius, neq; atrocius, Francorumque populo laborioſius ſuſceptum eſt, quia Saxones ſicut omnes fere Germaniæ nationes, & natura feroces, & idolorum cultui dediti, neque divina, neq; humana jura polluere, vel tranſgredi arbitrabantur inhoneſtum haberi. Suſceptum eſt igitur adverſus eos bellum, quod magna utrinque animoſitate, majore tamen Saxonum damno, per continuos 30. annos gerebatur. Poterat ſiquidem citius finiri, ſi Saxonum perfidia hoc pateretur. Dictu difficile eſt, quoties ſuperati ac ſupplices regi, ſe dederunt, imperata facturos polliciti ſunt, obſides qui imperabantur abſque dilatione dederunt, legatos qui mittebantur, ſuſceperunt. Aliquoties ita edomiti & emolliti, ut etiam cultum dæmonum dimittere, & Chriſtianæ religione ſe ſubdere velle promitterent. Sed ſicut adhæc facienda aliquoties proni, ſic ad eadem pervertenda ſemper fuere præcipites. Regis vero magnanimitas, aut per ſe, aut per comites ſuos, miſſo exercitu, perfidiam illorum ſemper ulciſcebatur, donec omnibus qui reſiſtere ſolebant, profligatis, decem millia hominum ex his qui utraſque ripas Albis fluminis incolebant

Carolus contra Longobardos bellum ſuſcepit.

Adalgiſus.

Rodgiſus.

Bellum Saxonicũ, omnium difficillimum 30. annis duras.

lebant cum uxoribus, & parvulis sublatos transtulit, & per Galliam & Germaniam multimoda divisione distribuit, eaque conditione bellum per tot annos tractum constat esse finitum, ut abjecto dæmonum cultu, Christianæ religionis Sacramenta susciperent. Hoc autem bellum licet tam diu pertraheretur, ipse tamen non amplius quàm bis conflixit cum hoste, semel juxta montem qui Asneggi in loco Thietmelle nominato, & iterum juxta Hasa fluvium, & hoc uno mense paucis diebus interpositis. Sed his duobus præliis ita devicti sunt, ut ulterius regem neque provocare, neque venienti resistere, nisi aliqua loci munitione defensi, auderent, plures tamen eo bello tam ex nobilibus Francorum, quàm Saxonum & functi summis honoribus viri consumpti sunt. Tandem anno tricesimo tertio finitum est. Nec minus interea Hispaniam quoque debellavit, nam Aquitaniam & Wasconiam primum subjecit. Britones quoq; domuit, missique expeditione imperata facere coegit. Ipse postea cum exercitu Italiam ingressus, ac per Romam iter agens, Capuam urbem Campaniæ accessit, ibique positis castris, Beneventanis ni dederentur, comminatus est. Prævenit hoc dux gentis Aragisus, filiosque suos Rimoldum & Grimoldum cum magna pecunia regi obviam mittens, rogat ut filios suos obsides suscipiat, seque cum gente imperata facturum, præter hoc solum, si ipse ad conspectum venire cogeretur. Rex utilitate gentis magis quàm ejus obstinatione considerata, oblatos sibi obsides suscepit, eique ut ad conspectum venire non cogeretur, pro magno munere concessit, & minore filio gratia obsidatus retento, majorem patri remisit, legatisque ob sacramenta fidelitatis à Beneventanis exigenda, cum Aragiso dimissis Romam redit, consumptisque ibi in sanctorum veneratione aliquot diebus Galliam revertitur. Bajoaricum deinde bellum & repente ortum, & celeri fine completum est, quod superbia simul & socordia Tassilonis ducis excitavit, qui hortatu uxoris, quæ filia Desiderii regis erat, ac patris exilium per maritum ulcisci posse putabat, juncto fœdere cum Hunis, qui Bajoariis sunt ab Oriente contermini, non solum imperata non facere, sed regem bello provocare tentabat. Cujus contumaciam, quia nimia videbatur, animositas regis ferre nequiverat, ac proinde contractis undique copiis, Bajoariam petiturus, ad Licum amnem venit, qui Bajoarios ab Alemanniis dividit. Cujus in ripa castris collocatis, priusquam provinciam intraret, animum ducis per legatos statuit experiri. Sed ille pertinaciter agere, nec sibi vel genti utile ratus, regi se supplex permisit, obsides qui imperabantur, dedit; inter quos & filium suū Theodonem, data insuper fide cum juramento, quòd ab illius potestate ad defectionem nemini suadenti consentiret: sicque bello, quod maximum videbatur futurum, celerrimus est finis impositus. Tassilo tamen postea evocatus, ad regem neque redire permissus est, neque provincia quam tenebat, ulterius duci, sed comitibus est commissa. Nam cum Tassilo dux reus majestatis judicatus, capite damnaretur, clementia regis vita sibi concessa, mutato habitu in monasterium missus est, filius quoq; ejus Theodo tonsus, monasticæ conversationi deputatus est. His motibus ita compositis, Sclavis qui nostra consuetudine Vuilci, propria verò lingua Vueletabi dicuntur, bellum illatum est in quo & Saxones, velut auxiliares inter cæteras nationes, quanquam ficta, & minus devota obedientia militabant, unaque hac expeditione iidem Sclavi ita sunt domiti, ut ulterius jussis non contrairent. Maximum omnium quæ à Carolo gesta sunt bellorum, præter Saxonicum, huic bello successit illud videlicet, quod contra Avares sive Hunos susceptum est, quod ille & animosius quàm cætera, & longè majori apparatu administravit. Unam tamen per se in Pannoniam (nam hanc provinciam ea gens incolebat) expeditionem fecit, cætera filio suo Pipino, ac præfectis provinciarum, comitibus etiam ac legatis perficienda commisit. Quæ cum ab his strenuissimè fuisset impleta, octavo tandem anno idem bellum consummatum est. Quot prælia in eo gesta sint, quantumque sanguinis effusū testatur Pannonia omni penè habitatore vacua, & locus, in quo regia Cajani erat, ita desertus, ut ne vestigium quidem humanæ habitationis in eo appareat. Tota in hoc bello Hunorum nobilitas, prout tota Gloria decidit, omnis pecunia, & congesti ex longo tempore thesauri direpti sunt, neque ullum bellum contra Francos exortum humana potest memoria recordari, quo illi magis ditati, & opibus aucti sint, quippe cum usque in id temporis penè pauperes viderentur. Tantum auri & argenti in regia repertum, tot spolia preciosa in præliis sublata, ut meritò credi possit, hoc Francos jure abstulisse, quod Huni prius aliis gentibus injustè eripuerunt.

Saxones fiunt Christiani.

Laici vocati menrem S. Adiutorii. Alb. Krantz.

Carolus Hispaniam, Vuasconiā, Aquitaniam, subiecit.

Beneventani se dedunt.

Baioaricum bellum.

Huni Baioariis ab oriente contermini.

Licus Krantz habet Lecca.

Tassilo.

Sclavi Vuilci, vel Vuelsi, & Vueleta bi dicti.

Bellum Caroli contra Avares sive Hunos.

Expeditio Caroli in Pannoniam.

Franci bello ditati.

DESCRIPTIO TERRÆ HUNORUM.

Terra quippe Hunorum, ut antiquorum temporum relatores testantur, novem circulis, quos Teutonici Haga dicunt, cingebatur, quorum singuli ita stipitibus, quernis, sive faginis, vel abiegnis erant extructi, ut de margine ad marginem 20. pedum, spatium tenderetur in latum, & totidem subrigeretur in altum, civitas autem universa aut durissimis lapidibus, aut creta tenacissima repleretur, porrò superficies vallorum eorundem, integerrimis cespitibus, tegerentur. Inter quorum confinia plantabantur arbusculæ, quæ, ut cernere solemus, abscissæ atque projectæ comas caulium foliorumque proferunt. De primo autem circulo usque ad secundum, 20. miliaria teutonica protendebantur, & inde similiter

Huni qui & Avares Octennali bello per Carolum edomiti.

Novem circuli, teutonice Hag.

De primo circulo ad secundum, 20. milliaria Germanica.

ad tertium, & ita usque ad nonum, quamvis ipsi circuli, alius alio multo contractiores fuissent. Inter hos igitur aggeres ita vici, villæque erant locatæ, ut de aliis ad alias vox humana posset audiri. Contra eadem vero ædificia inter inexpugnabiles muros portæ non satis latæ erant constitutæ, per quas latrocinandi gratia non solum exteriores, sed etiam interiores solebant exire. De circulo quoque ad circulum sic erant possessiones & habitacula undique versum ordinata, ut clangor turbarum inter singula cujusque rei posset significantius adverti. Ad has ergo munitiones per 200. & eo amplius annos, qualescunque omnium Occidentalium divitias congregantes, cum & Gothi & Wandali quietem hominum perturbarent, orbem occiduum pene vacuum dimiserunt.

Prædam Pannoniæ in Monasteria & Episcopia divisit Carolus. Hæc erat ex Thesauris Catani principis, quos ea gens id temporis in Pannonia habitans, ex toto orbe spoliato connexerat, nec unquam opimiorem prædã nactos Francos legimus.

Quos cum invictissimus Carolus in annis octo ita perdomuit, ut de eis ne minimas quidem reliquias remanere permiserit. A vulgaribus vero ideo manum retraxit, quia videlicet Hunis extinctis, regno Francorum nihil nocituri viderentur. Porrò prædam in Pannonia repertam per Episcopia vel monasteria liberalissima divisione distribuit. Duo tantum ex proceribus Francorum eo bello perierunt. Henricus dux Forojulianus, in Liburnia, juxta Tarsicam maritimam civitatem, insidiis oppidanorum interceptus. Et Geroldus Bajoariæ præfectus in Pannonia, cum contra Hunos præliaturus, aciem strueret, incertum à quo cum duobus tantum, qui eum obequitantem, ac singulos cohortantem comitabantur, interfectus est. Cæterum incruentum penè Francis bellum hoc fuit, & prosperrimum exitum habuit, tametsi diutius sui magnitudine traheretur. Post quod & Saxonicum sua prolixitate congruentem finem accepit. Boemicum quoque & Lilonicum, quæ postea exorta sunt, durare non potuerunt, quorum utrunque ductu Caroli junioris celeri fine cómpletum est.

Hinc illæ divitiæ templi Mogontiacensis, vide B. Rhe. lib. Rerum Germanica. & Chronicon vetus rerum Mogõtiac. per Conradum Episcopum conscriptum.

Ultimum contra Normannos, qui Dani vocantur, primo piraticam exercentes, deinde majori classe littora Galliæ atque Germaniæ vastantes, bellum susceptum est, quorum rex Gotfridus adeo vana spe inflatus erat, ut sibi totius Germaniæ promitteret potestatem: Fresiam quoque atque Saxoniam, haud aliter atque suas provincias æstimabat, jam Obodritos vicinos suos in suam ditionem redegerat, jam eos sibi vectigales fecerat, jactabat etiam se brevi Aquisgrani, ubi regis comitatus erat, cum maximis copiis adventurum. Nec dictis ejus, quamvis vanissimis, omnino fides abnuebatur, quin potius aliquid tale inchoaturus, nisi festinata fuisset morte præventus, putabatur. Nam à proprio satellite, sive ut quidam verius æstimant, à proprio filio, cujus matrem abjecerat, & aliam duxerat, interfectus, & suæ vitæ & belli à se inchoati finem fecit.

Gotfridus à filio interemptus.

Carolus regnavit annis, 46. quibus continuo bellavit.

Hæc sunt bella, quæ rex potentissimus per annos 46. (tot enim annis regnavit) in diversis terrarum partibus summa prudentia atque fœlicitate gessit, quibus Francorum regnum quod post patrem Pipinum magnum quidem & forte susceperat, ita nobiliter ampliavit, ut pene duplum reddiderit. Nam cum prius non amplius quam ea pars Galliæ, quæ inter Rhenum & Ligerem fluvium, Oceanumque ac mare Balearicum jacet, & pars Germaniæ, inter Saxoniam & Danubium, ac Salê fluvium, qui Thuringos & Sorabos dividit, postea incolitur à Francis, qui Orientales dicuntur, & præter hæc Alemanni atque Bajoarii, ad regni Francorum potestatem pertinerent: ipse per bella memorata primo Aquitaniam & Vuasconiam, totumque Pyrenei montis jugum, & usque ad Hiberum amnem, qui apud Novarros ortus & fertilissimos Hispaniæ agros secans, sub Tercosæ civitatis mœnia Balearico mari miscetur, deinde Italiam totam ab Augusta prætoria usque in Calabriam minorem, in qua Græcorum ac Beneventorum constat esse confinia, tum Saxoniam, quæ Germaniæ quidem magna pars est, & ejus quæ à Francis incolitur, duplum in lato habere putatur, cum ei longitudine possit esse similis, deinde utranque Pannoniam, & appositam in altera Danubii ripa Daciam, Historiam quoque & Liburniam atque Dalmatiam, exceptis maritimis civitatibus, quas ob amicitiam & junctum cum eo fœdus Constantinopolitanum Imperatorem habere permisit, deinde omnes Barbaras & feras nationes, quæ inter Rhenum ac Vistulam fluvios, Oceanumque ac Danubium positæ, lingua quidem penè similes, moribus vero atque habitu valde dissimiles, Germaniam incolunt, ita perdomuit, ut eas tributarias efficeret.

Quas nationes Tributarias fecerit Carolus.

Fœdus Imp. Constantinopolitani cum Carolo.

Auxit etiam gloriam regni sui quibusdam regibus ac gentibus per amicitiam sibi conjunctis. Adeo namque Adefonsum Galiciæ atque Asturiæ regem sibi societate devinxit, ut is cum ad eum literas, vel legatos mitteret, non aliter se apud illum quàm proprium suum appellari juberet. Scotorum quoque reges sic habuit ad suam voluntatem per munificentiam inclinatos, ut eum nunquam nisi dominum seque subditos & servos ejus pronunciarent. Cum Aaron rege Persarum, qui excepta India, totum penè tenebat Orientem, talem habebat in amicitia concordiam, ut is gratiam ejus omnium qui in toto erant orbe regum, ac principum amicitiæ præponeret, solumque honore ac munificentia sibi colendum judicaret. Imperatores etiam Constantinopolitani, Nicephorus, Michael & Leo ultro amicitiam & societatem ejus expetentes, complures ad eum misère legatos. Cum quibus tamen propter susceptum à se Imperatoris nomen, & ob hoc quasi qui imperium eis præripere vellet, valde suspectum, fœdus firmissimum statuit, ut nulla inter partes cujuslibet scandali remaneret occasio. Erat enim semper Romanis & Græcis Francorum suspecta potentia. Unde & aliud Græcum extat proverbium, τὸν Φραγκὸν φίλον ἔχοις. γείτονα οὐκ ἔχοις. Id est, FRANCUM AMICUM HABEAS, VICINUM NE HABEAS. Qui cum tantus in ampliando

Societas Caroli cum Adefonso rege Galicia.

Scotorum reges subditos habuit.

Amicitia Caroli cum Aaron rege Persarum, quæ munera misit, vide libr. 2. Alb. Kranz. c. 19. & infra in annis imperii Caroli.

Prover. Græcum.

Opera Caro. Magni.

regno, & ſubigendis exteris nationibus exiſteret, & ejuſmodi occupationibus aſſidue verſaretur, opera tamen plurima ad regni decorem & commoditatem pertinentia, diverſis in locis inchoavit, quædam etiam conſummavit, inter quæ præcipua non immerito videri poſſunt, baſilica ſanctæ Dei genitricis Aquiſgrani opere mirabili conſtructa, & pons apud Mogontiam in Rheno, quingentorum paſſuum longitudinis, nam tanta eſt ibi fluminis latitudo. Qui tamen uno anno antequam decederet, incendio conflagravit, nec refici potuit, propter feſtinatum illius deceſſum: quanquam in ea meditatione eſſet, ut pro ligneo lapideum reſtitueret. Inchoavit & palatia operis egregii: unum haud longe a Mogonciaca civitate, juxta villam, cui vocabulum eſt Ingelenheim. alterum Noviomagi ſuper Vahalem fluvium. Præcipue tamen ædes ſacras ubicunque in toto regno ſuo vetuſtate collapſas comperit, Pontificibus & Abbatibus, ad quorum curam pertinebant, ut reſtaurarentur, imperavit, adhibens curam per legatos, ut imperata perficerent. Talem eum in ampliando & tuendo, ſimulque ordinando regno fuiſſe conſtat, cæterum qualis in domeſtica cura fuiſſet, dicatur. Poſt mortem patris, cũ fratre regnũ partitus, tanta patientia ſimultates & invidiã ejus tulit, ut omnibus mirũ videretur, quod ne ad iracundiã quidẽ ab eo provocari potuiſſet. Deinde cũ matris hortatu, filiã Deſyderii regis Longobardorũ duxiſſet uxorem, poſt annũ repudiavit eam, & Hildigardam de gente Suevorum, præcipue nobilitatis fœminam in matrimonium accepit, de qua filios tres, Carolum videlicet, ac Pipinum & Ludovicum, totidemq; filias, Ruothnidem & Bertham & Giſlam genuit. Habuit & alias tres filias, Theoderatam & Hiltrudam, & Ruotheidem: duas de Faſtrada uxore, quæ de Orientalium Francorum, ſcilicet Germanorum gente erat, tertiam de concubina quadam. Defuncta Faſtrada, Luitgardam Alemanniam duxit, de qua liberos non habuit. Poſt cujus mortem tres habuit concubinas, Gerſuindam Saxonici generis, de qua ei filia nomine Adeltrud nata eſt: Regenam quæ ei Druogonem & Hugonem genuit: Adelindam quoque, quæ Theodericum procreavit. Mater quoque ejus Berthrada in magno apud eũ honore conſenuit: colebat enim eam cum magna reverentia, ita ut nulla unquam invicem ſit exorta diſcordia, niſi in divortio filiæ regis Deſyderii, quam illa ſuadente acceperat. Deceſſit tandem poſt mortem Hildigardæ, cum jam tres nepotes ſuos, totidemque neptes in filii domo vidiſſet. Quam ille in eadem baſilica, qua pater ſitus eſt, apud ſanctum Dionyſium magno cum honore fecit humari. Erat ei unica ſoror nomine Giſla, à puellaribus annis religioſæ converſationi mancipata, quam ſimiliter ut matrem magna coluit pietate, quæ etiam paucis ante obitum illius annis, in eo quo converſata eſt monaſterio, deceſſit. Liberos ſuos ita cenſuit inſtituendos, ut tam filii, quàm filiæ primo liberalibus ſtudiis (quibus & ipſe operam dabat) erudirentur: tum filios cum primum ætas patiebatur, more Francorum equitare, armis ac venatibus exerceri fecit. Filias vero lanificio aſueſcere, coloque ac fuſo, ne per otium torperent, operam impendere, atque ad omnem honeſtatem erudiri juſſit. Ex his omnibus duos tantum filios & unam filiam, priuſquam moreretur, amiſit. Carolum, qui major natu erat, & Pipinum, quem regem Italiæ præfecerat, & Ruothrudem, quæ filiarum ejus primogenita, & à Conſtantino Græcorum Imperatore, filio Leonis & Hirene fuerat deſponſata. Quorum Pipinus unum filium Bernhardum, filias autem quinque ſuperſtites reliquit, in quibus rex pietatis ſuæ præcipuum documentum oſtendit, cum nepotem patri ſuccedere, & neptes inter filias ſuas educari fecit. Filiorum ac filiarum tantam in educando curam habuit, ut nunquam domi poſitus, ſine ipſis cœnaret, nunquam iter ſine illis faceret. Adequitabant ei filii, filiæ vero ponè ſequebantur, quarum agmen extremum ex ſatellitum numero ad hoc ordinati, tuebantur. Quæ cum pulcherrimæ eſſent, & ab eo plurimum diligerentur, mirum dictu, quod nullam earum cuiquam, aut ſuorum, aut exterorum nuptum dare voluit, ſed omnes ſecum uſque ad obitum ſuum in domo ſua retinuit, dicens ſe earum contubernio carere non poſſe. Ac propter hoc licet aliàs fœlix adverſæ fortunæ indignitatem expertus eſt, quod tamen ita diſſimulavit, ac ſi de eis nulla unquam alicujus peccati ſuſpicio exorta, vel fama diſperſa fuiſſet. Erat ei filius nomine Pipinus, ex concubina editus, cujus inter cæteros mentionem facere diſtulit, facie quidem pulcher, ſed gibbo deformis. Is cum pater bello cum Hunis ſuſcepto in Bajoaria hiemaret, cum quibuſdam è primoribus Francorum, qui eum vana regni promiſſione illexerant, adverſus patrem conjuravit. Quem poſt fraudem detectam, & conjuratorum damnationem detonſum, in cœnobio Prumia religioſæ vitæ jam volentem vacare permiſit. Facta eſt & alia prius contra eum in Germania valida conjuratio, cujus autores partim luminibus orbati, partim incolumes, omnes tamen exilio deportati ſunt, neque ullus ex eis interfectus eſt, niſi tres tantum, qui cum ſe ne comprehenderentur, ſtrictis gladiis defenderent, aliquos etiam occidiſſent, quia aliter coerceri non poterant, interempti ſunt. Harum tamen conjurationum Faſtradæ reginæ crudelitas cauſa & origo dicitur extitiſſe, & idcirco in ambabus contra regem conſpiratum eſt, quia uxoris crudelitati conſentiens, à ſuæ naturæ benignitate, ac manſuetudine videbatur exorbitaſſe. Cæterũ per omne vitæ ſuæ tẽpus ita cũ ſũmo omniũ amore atq; favore domi & foris converſat' eſt, ut nũq̃ ei vel minima injuſtę crudelitatis nota à quoq̃ fuiſſet objecta. Amabat peregrinos & in eis ſuſcipiendis

Baſilica Aquiſgrani.

Pons Mogontiæ.

Ingelheimum ſive palatium Moguntiacum.

Nunc Vualam vocant.

Domeſtica cura Caroli.

Carolus repudiat uxorem, ducit alteram.

Carolus matrem pie tractat.

Inſtitutio liberorum Caroli.

Carolus domi cum liberis cœnat.

Carolus indignitatem fortunæ expertus in liberos.

Pipinus contra patrem ideo monachus factus tondetur, tum probro dabatur.

Carolus minime crudelis.

Descriptio corporis Caroli Magni.

Facundia linguæ Græcæ intellexit Artes liberales. Hinc & Carolus sciens eruditionem esse instrumentum maximarum rerum, tres Scholas, Parisiis, Bononiæ, Patavii instituit & multa monasteria in Germania, quæ tum etiam Scholæ fuerant.

ſcipiendis magnam habebat curam, adeo ut eorum multitudo non ſolum palatio, verum etiam regno non immerito videretur onerosa. Ipſe tamen præ magnitudine animi hujuſcemodi pondere minime gravabatur, cum etiam ingentia incommoda laude liberalitatis, ac bonæ famæ mercede compenſaret. Corpore fuit amplo atque robuſto, ſtatura eminenti, quæ tamen non excederet, nā ſeptem ſuorum pedum proceritatem ejus conſtat habuiſſe menſuram, apice capitis rotundo, oculis prægrandibus ac vegetis, naſo paululum in mediocritatem excedenti, canicie pulchra, facie læta & hilari, unde formæ autoritas ac dignitas tam ſtanti quam ſedenti plurima acquirebatur. Quanquam enim cervix obeſa & brevior, venterque videretur projectior, tamen hæc cæterorum membrorum celabat æqualitas. Inceſſu erat firmo, totaque corporis habitudine virili, voce clara quidem, ſed quæ minus corporis formæ conveniret, valitudine proſpora, præter quod antequam decederet, per quatuor annos crebro febribus corripiebatur, ad extremum etiam uno pede claudicabat. Erat eloquentia copioſus & exuberans, poteratque quicquid vellet apertiſſime exprimere, nec patrio ſermone contentus, etiam peregrinis linguis ediſcendis operam dabat, in quibus latinam linguam ita didicit, ut ea ac patria lingua orare ſit ſolitus, Græcam vero melius intelligere quam pronunciare poterat. Artes liberales ſtudioſiſſime coluit, earumque doctores plurimum veneratus, magnis extulit honoribus. In diſcenda grammatica Petrum Piſanum diaconum ſenem audivit, in cæteris diſciplinis Albinum cognomento Alcuuinum, item diaconum de Britannia, virum undecumque doctiſſimum præceptorem habuit, apud quem & rhetoricæ & dialecticæ, præcipue tamen aſtronomicæ ediſcendæ plurimum, & temporis & laboris impertivit. Diſcebat & artem computandi, & intentione ſagaci ſiderum curſum curioſiſſime rimabatur. Tentabat & ſcribere tabulas, & codicillos ad hoc in lecto ſub cervicalibus circumferre ſolebat, ut cum vacuum tempus eſſet, manum literis effigiandis aſſueſceret, ſed parum ſucceſſit, labor præpoſterus ac ſero inchoatus. Aſſidue exercebatur equitando ac venando, quod illi gentilitium erat, quia vix ulla in terris natio invenitur, quæ in hac arte Francis poſſit coæquari. Delectabatur etiam vaporibus aquarum naturaliter calentium, frequenti natatu corpus exercens, cujus adeo peritus fuit, ut nullus ei juſte valeat anteferri. Ob hoc etiam Aquiſgrani regiam extruxit, ibiq; extremos vitæ annos uſq; ad obitum perpetim duxit.

Ter bibere in mensa, Carolinum.

In cibo & potu erat temperans, ſed in potu temperantior, ita ut ſuper cœnam raro plus quàm ter biberet, cibo non adeo abſtinere poterat, ut ſæpe quæreretur noxia ſuo corpori eſſe jejunia. Convivabatur rariſſime, & hoc præcipuis tantum feſtivitatibus, tunc tamen cum magno hominum numero.

ἀκρόαμα argute ac ſubtiliter dictū.

Lectio mensæ, Historiæ, & Augustini de civitate Dei.

Dilectio Caroli, ut ſe extendit.

Liberalitas in Ecclesiam S. Petri Romæ.

Cœna quotidiana quaternis tantum ferculis præbebatur, præter carnem aſſam, quam venatores verubus inferre ſolebant, qua ille libentius quàm ullo alio cibo veſcebatur. Inter cœnandum aut aliquod ἀκρόαμα aut lectorem audiebat. Legebantur ei hiſtoriæ, & antiquorum res geſtæ, delectabatur etiam libris S. Auguſtini, præcipueque his, qui de civitate Dei prætitulati ſunt. Circa pauperes ſuſtentandos, & gratuitam liberalitatem, quam Græci ἐλεημοσύνην vocant, devotiſſimus erat, ut qui non in patria ſolum, & in ſuo regno id facere curaverit, verum trans maria, in Syriam & Ægyptum, atque Aphricam, Hieroſolymis, Alexandriæ, Carthagini, ubi Chriſtianos in paupertate vivere compererat, penuriæ illorum compatiens, pecuniam mittere ſolebat. Ob hoc maxime tranſmarinorum regum amicitias expetens, ut Chriſtianis ſub eorum dominatu degentibus, refrigerium aliquod ac relevatio proveniret. Colebat præ cæteris ſacris locis apud Romam beati Petri Apoſtoli Eccleſiam, in cujus donaria magnam vim pecuniæ congeſſit. Neque ille toto regni ſui tempore quicquam duxit antiquius, quàm ut urbs Roma ſua opera, ſuoque labore vetere polleret autoritate: et Eccleſia S. Petri per illum non ſolum tuta ac defenſa, ſed etiam ſuis operibus præ omnibus Eccleſiis eſſet ornata atque ditata. Quam cum tanti penderet, tamen intra 46. annorum quibus regnaverat ſpatium, quater tantum illo votorum ſolvendorum, ac ſupplicandi cauſa profectus eſt.

Leo Pontifex, male à Romanis tractatus.

Augusti nomen gravatim accepit.

Reformator legum Francorum.

Ultimi adventus ſui non ſolum hæ fuerunt cauſæ, verum etiam quod Romani Leonem Pontificem multis affectum injuriis, erutis ſcilicet, ut quidam dicunt, oculis, linguaque amputata, fidem regis implorare compulerunt. Idcirco Romam veniens propter reparandum, qui nimis conturbatus erat, Eccleſiæ ſtatum, ibi totum hiemis tempus extraxit. Quo tempore Imperatoris & Auguſti nomen accepit, quod primo in tantum adverſatus eſt, ut affirmaret ſe eo die, quamvis præcipua feſtivitas eſſet, Eccleſiam non intraturum, ſi præſcire potuiſſet Pontificis conſilium. Invidiam tamen ſuſcepti nominis, Romanis imperatoribus ſuper hoc indignantibus, magna tulit patientia, vicitque eorum contumaciam magnanimitate, qua eis procul dubio longe præſtantior erat, mittendo ad eos crebras legationes, & in epiſtolis fratres eos appellando. Poſt ſuſceptum imperiale nomen, cum adverteret multa, legibus populi ſui deeſſe, nam Franci ſuas habent leges, in plurimis locis valde diverſas, cogitanti quæ deerant, addere, & diſcrepantia unire, prava quoque ac perperā prolata corrigere. Sed de his nihil aliud ab eo factum eſt, niſi quod pauca capitula, & ea imperfecta legibus addidit. Omnium tamen nationum, quæ ſub ejus dominatu erant, jura quæ ſcripta non erant, ſcribi, ac literis mandari fecit.

Item

Grammatica Germanica. *Nomina mensium.* *Et hinc colligitur Francos Germanica lingua usos fuisse vide 3 lib. rerum Ger. B. Rhen.*

Item barbara & antiquissima carmina, quibus veterum regum actus & bella canebantur, scripsit, & memoriæ mandavit. Inchoavit & grammaticam patrii sermonis: mensibus etiam juxta propriam linguam vocabula imposuit, qui ante id temporis apud Francos, partim latinis, partim barbaris nominibus pronunciabantur, & Januarium appellavit Wintermonath / Februarium Hornung / Martium Lentzinmonath / Aprilem Ostermonath / Majum Winnemonath / Junium Brachmonath / Julium Heumonath / Augustum Ernmonath / Septembrem Witemonath / Octobrem Windemonath / Novembrem Herbstmonath / Decembrem Heiligmonath. Item ventos 12. propriis appellationibus insignivit, cum prius non amplius quàm 4. ventorum vocabula possent inveniri. Et Subsolanum vocavit Osterwint / Eurum Ostsundroni / Euroaustrum Sundostroni / Austrum Sundroni / Zephyrum Westroni / Corum Westnordroni / Circium Nordwestroni / Septentrionem Nordroni / Aquilonem Nordostroni / Vulturnum Ostnordroni.

Nomina ventorum. *Religio Caroli.*

Religionem Christianam qua ab infantia fuerat imbutus, sanctissime & cum summa pietate excoluit, ac propter hoc plurimæ pulchritudinis basilicam Aquisgrani extruxit: auroq, & argento, & luminaribus, atq; ex ære solido cancellis & januis adornavit. Ad cujus structuram cum columnas & marmora aliunde habere non posset, Roma atq; Ravenna devehenda curavit. Ecclesiam mane & vespere, item nocturnis horis, & sacrificii tempore, quoad valetudo eum permiserat, impigre frequentabat, curabat q; magnopere, ut omnia quæ in ea gerebantur, cum maxima fierent honestate, æditos creberrime commonens, ne quid indecens aut sordidum, vel inferri, vel in ea remanere permitterent. Sacrorum vasorum ex auro & argento, vestimentorumq, sacerdotalium tantam in ea copiam procuravit, ut in sacrificiis celebrandis ne janitoribus quidem, qui ultimi ordinis sunt, privato habitu ministrare necesse fuisset. Legendi atq; psallendi disciplinam diligentissime emendavit: erat enim utriusque admodum eruditus, quanquam ipse nec publice legeret, nec nisi summisse & in commune cantaret. Fuit autem consuetudo, ut in basilica ejus magister scholæ designaret pridie singulis, quod responsorium quis cantare deberet in nocte, lectiones vero nullus cuiquam recitandas injunxit, nullus ad terminum vel ceram imposuit, vel unguibus saltem quantulumcunq; signum impressit: sed cuncti omnia quæ legenda erant, ita sibi nota facere curarunt, ut quando inopinate legere juberentur, irreprehensibiles apud eum invenirentur. Digito autem vel baculo porrecto, vel ex latere suo ad procul sedentes aliquo directo, demonstravit quæ legere voluisset. Finem vero lectionis sono gutturis designavit. Ad quem universi ita intente suspensi sunt, ut sive finita sententia, sive in media distinctione, sive sub distinctione significaret, nullus sequens superius aut inferius incipere præsumeret, quantumcunq; incongrua finis, aut initium viderentur: & hoc modum factū est, ut etiam si non intelligerent, omnes in ejus palatio lectores optimo fuissent. Nullus alienus, nullus etiam novus, nisi legere sciens & canere, chorum ejus ausus est intrare.

Magister scholæ.

Extremo vero tempore cum jam & morbo & senectute premeretur, evocatum ad se Ludevicum filium suum Aquitaniæ regem, qui solus filiorum Hildigardæ reginæ supererat, congregatis solenniter de toto Francorum regno primoribus, cunctorum consilio consortem sibi totius regni & imperialis nominis hæredem constituit: impositoq; capiti ejus diademate, Imperatorem & Augustum jussit appellari. Susceptum est hoc ejus consilium ab omnibus qui aderant, cum magno favore: nam divinitus ei propter regni utilitatem videbatur inspiratum: auxitq; majestatem ejus hoc factum, & exteris nationibus non minimum terroris incussit. Dimisso deinde in Aquitaniam filio, ipse more solito, quamvis senectute confectus, non à regia longe Aquæ, nisi venatum proficiscitur, exactoque in hujuscemodi negocio quod reliquum erat autumni, circa Kalen. Novemb. Aquisgrani revertitur.

Ludovicus Aquitaniæ rex, filius Caroli, fit Augustus.

Cumque ibi hiemaret, mense Januarii febre valida correptus, decubuit, statimque, ut in febribus solebat, cibi abstinentiam sibi indixit, arbitratus hac continentia morbum posse depelli, vel certe mitigari. Sed accedente ad febrem lateris dolore, quē Græci πλευρῖτιν dicunt: illoque adhuc inediam retinente, neque corpus aliter quam rarissimo potu sustentāte, septimo postquam decubuit die, sacra communione percepta, decessit, anno ætatis suæ 72 & ex quo regnare cœperat 46. 5. kal. Feb. indict. 7. hora diei 3. Cujus corpus more solenni lotum & curatum, maximo totius populi luctu ecclesiæ illatum atque humatum est. Dubitatum est primo, ubi reponi deberet, eò quod ipse vivus de hoc nihil præcepisset. Tandem omnium animis sedit, nusquam honestius eum tumulari posse, quam in ea basilica, quam ipse propter amorem Dei & domini nostri Jesu Christi, & ob amorem sanctæ & æternæ virginis genitricis ejus, proprio sumptu in eodem vico construxit. In hac sepultus est, eadem die qua defunctus est: arcusq; supra tumulum deauratus, cum imagine & titulo extructus est: qui titulus hoc modo descriptus est

Febri & pleuriti laborat. *Moritur anno ætatis 72.*

SUB HOC CONDITORIO SITUM EST CORPUS CAROLI MAGNI ATQUE ORTHODOXI IMPERATORIS, QUI REGNUM FRANCORUM NOBILITER AMPLIAVIT, ET PER ANNOS XLVI. FOELICITER TENUIT. DECESSIT SEPTUAGENARIUS, ANNO DOMINI DCCCXIIII. INDICTIONE VII. V. KALEND. FEBR.

Stephanus papa 94. sedit annis 3. menses 5. dies 28.

ANNI

ANNI CAROLI MAGNI I.

CAROLUS M. I. German. Imperator.

Nno Dominicæ incarnationis 769. Carolus magnus, Pipini filius, diviso post patrem regno, cum fratre Carlomanno regnare cœpit, & 46. regnavit annis: tribus cum fratre, 43. solus postea. Cujus anno primo Hunoldus quidam Aquitaniam, quæ in sortem Caroli cesserat, invasit, & provincialium animos ad concitanda nova excitans, bellum quod pater ejus Pipinus occiso Vualfario consummasse visus est, renovavit. Contra quem Carolus profectus, fratris auxilium postulavit: sed impedientibus malis hominibus, habere non potuit: colloquio tamen cum eo habito, ad persequendum Hunoldum profectus est, cumque ad Lupum Wasconium ducem fugitivum, missa legatione recepit cum uxore sua, ipsoque Lupo cum tota Wasconia sibi obediente regressus est. Anno domini 770. Carolus rex habuit generalem conventum in Wormacia civitate. Berthrada vero mater regnum cum Carlomanno minore filio, apud Salussam locata pacis causa, in Italiam proficiscitur: peractoque negotio pro quo ibat, adorans etiam Romæ sanctorum Apostolorum liminibus, ad filios regreditur. Corpus sancti Othmari in insula qua defunctus est per decem annos, incorruptum invenitur, ablatumque in basilica sancti Galli sepelitur. Anno domini 771. Carlomannus in villa quæ dicitur Salmontiacus, defunctus est 2. Non. Decemb. & Carolus rex ad capiendum ex integro regnum animum intendens, Carbonacum villam venit, ibique Wilharius episcopus Sedunensis, & Folradus præsbyter, aliique plures sacerdotes, comites etiam atque primates fratris sui ad eum venerunt, uxor vero Carlomanni cum filiis & parte optimatum ad Italiã profecta est. Hadrianus papa 95. ordinatur, sedit annis 24. Anno domini 772. Rex Carolus congregato Wormaciæ generali conventu, Saxoniam bello aggredi statuit, eamque sine mora ingressus, cunctaque ferro & igni depopulatus, Eresburg castrum cepit, idolum quod à Saxonibus Irminsul vocabatur, evertit. In cujus destructione cum in eodem loco per triduum moraretur, contigit ut propter continuam cœli serenitatem, exiccatis omnibus illius loci rivis & fontibus, aqua ad bibendum inveniri non posset. Sed subito divinitus, ut creditur, in cujusdam torrentis concavo tanta vis aquæ erumperat, quiescentibus cunctis tempore meridiano, ut omni exercitui sufficeret. Tunc rex idolo destructo, Wisaram fluvium accessit, ibique acceptis à Saxonibus duodecim obsidibus, recessit. Anno domini 773. Hadrianus papa, cum insolentiam Desiderii regis, & oppressionem Longobardorum ferre non posset, legationem ad Carolum mittens, opem ejus imploravit. Qui collecto exercitu veniens, Desiderium intra Ticinum obsedit, totumque hibernum tempus multa moliendo in hac obsidione consumpsit. Dum hæc in Italia geruntur, Saxones nacta occasione pro absentia regis contiguos sibi Hessorum terminos populantur: venientesque in locum qui Friteslar nominatur, ecclesiam à beato Bonifacio dedicatam, incendere moliti sunt, quam ipse sanctus martyr per spiritum prophetiæ nunquã incendio violari prædixit. Cumq; multa vi incendere eam conarentur, apparuerunt quibusdã & ex Christianis atque paganis duo juvenes in albis, qui eam protexerunt ab igne: nutuq; divino immisso terrore, omnes in fugam conversi sunt, nemine extrinsecus persequente. Inventus est autem postea unus ex eisdem Saxonibus mortuus juxta ecclesiam ipsam genibus acclivis, ligna & ignem habens in manibus, & quasi ore flans ad incendendam eandem basilicam. At rex dimisso ad obsidionem & expugnationem Ticini exercitu, orandi gratia Romam proficiscitur: peractisque votis, ad exercitum reversus, fatigatam longa obsidione civitatem, ad deditionem compulit: quam cæteræ civitates secutæ, regis se potestati subdiderunt. Et rex subacta ac pro tempore ordinata Italia, in Franciam revertitur, captivum ducens Desiderium regem. Adalgis vero filius ejus in Græciam ad Constantinum imperatorem, diffidens rebus patriæ, se contulit, ibiq; in patriciatus honore vitam finivit.

Conventus Vuormatia.

Carlomannus in villa Salmontiaco moritur.

Saxoniam vastat Carolus.

Eresburg ab hera Iunone, ubi obtinuit Martis honor, ut Mersburg diceretur.

Irminsul, quasi Idermansuel (hoc est, columna pro fugium, & asylum omnium.

Habuerunt aut Saxones idolorum nomina & ritus à Romanis Drusus Nero, & Germanicus eam provinciam gubernarunt. A. K.

Fritslar.

Ticinum.

Eo anno Hirene piissima unà cum Constantino gloriose divinitus imperium accepit. Primo hujus imperii anno, cum Constantinus decem esset annorum, homo quidam in longis Thrace muris fodiens, invenit arcam lapideam. Quam cum expurgasset, & revelasset, repperit virum in ea jacentem, & literas arte conglutinatas, continentes hæc: Christus nascetur ex Maria virgine, & credo in eum. Sub Constantino vero & Hirene imperatoribus, ò Sol iterum me videbis. Anno domini 774. Carolus domum regressus, priusquam Saxones eum venisse sentirent, tripertitum in eorum regiones misit exercitum, qui direptionibus & incendiis cuncta vastantes, compluribus qui resistere conati sunt interfectis, cum ingenti præda regressi sunt. Anno domini 775. Carolus rex consilio habito decrevit Saxoniam ingredi, & in ea tandiu perseverare, dum aut Christianæ religioni subderentur, aut omnino tollerentur. Totis ergo regni viribus Saxoniam petens, primo impetu Sigiburgum castrum, in quo Saxonum præsidium erat, cepit. Eresburgum castrum à Saxonibus destructum, munivit, in eo Francorum præsidium posuit, multaque strage facta obsides ab eis & Westfaliis accipiens, regressus est. Corpora sanctorum Gordiani & Epimachi de Roma in Alemanniam translata sunt. Constantinus imperator, filius Leonis, persecutor Christianorum & ecclesiarum, legisque destructor, obiit.

Hirene accipit imperium.

Arca lapidea reperta.

Bap. dicit, laminam inveniam super cadaver.

Sigiburgum castrum capitur.

Eresburgum destruitur.

HISTO-

HISTORIA.

Anno dominicæ incarnationis 776 ab urbe condita millesimo 527. Leo filius Constantini persecutoris, 71. loco ab Augusto Romanum suscepit imperium, regnavit annis 5. Hic ad breve tempus visus est pius esse, sanctæque Dei genitricis ac monachorum amicus; unde & metropolitanos ex monachis in primis sedibus collocavit, multosq; ordines in urbe bene ampliavit. Quapropter principes omnes cum multitudine populi copiosa ingredie̅tes, petierunt filium ejus Constantinum Imperatore̅. Qui cum diceret illum sibi unicum esse & parvulum, seque veteri pro hoc, si forte sibi co̅tingeret, quod belli̅u est, illu̅ ab eis interfici, & aliu̅ promoveri, juraveru̅t ei omnes, se non admissuros alios Imperatores, præter Leonem, & Constantinum: & ex semine ipsorum, & hoc scripto confirmaverunt, & sic in sancto die paschæ coronatus est Imperator. Leo autem cum regnaret annos 5. mortuus est, & regnavit filius eius Constantinus pro eo, cum Hirene matre sua.

Leo Constantini filius.

ANNI LEONIS.

Primo autem anno Leonis, qui est 8. Caroli, nunciatur eidem Carolo Ruotgaudum Longobardum, quem ipse Forojuliensibus ducem dederat, novas res in Italia meditari, & complures civitates ad eum defecisse. Qui statim tendens, Ruotgaudum interfecit: civitates quæ à se defecerant, recepit, impositisque Francorum præsidiis rediit, & statim audiens Saxones rebellasse, illuc tetendit: sed inveniens eos denuo supplices, veniam dedit baptizatis, qui volebant: & obsidibus acceptis, iterum in Franciam regressus est. Anno domini 777. Carolus rex habito concilio in loco qui Paderbrunno vocatur, iterum Saxoniam intravit, omnesque fallaciter devotos invenit. Cuncti quippe ad eum venerunt, propter Vuitikindum ex primoribus Vuestfalorum, qui multorum sibi conscius facinorum, regem timuit, & ad Sigefridum Danorum regem cum paucis profugit. Cæteri qui venerant, in tantum se regis potestati permiserant, ut ea conditione veniam tunc mererentur, quatenus si ulterius sua statuta violarent, patria & libertate privarentur. Baptizata est autem & multitudo magna, quæ se, licet falso, Christianam promiserat. Anno domini 778. Carolus rex partes Hispaniæ petens, quasdam urbes subegit, obsides à Saracenis accepit: sed inde regressus, fraude Vuasconum plerique aulicorum per insidias interfecti sunt. Interea Saxones comperto quod longe recessisset, sumptis armis, Rhenum usque profecti sunt: sed cu̅ Amnem transire non possent, quicquid à Tuicio civitate usque ad fluvium Salam, vicorum villarumq; fuit, ferro & igni populati sunt, nullum discrimen sexus aut ætatis ira hostis fecerat, ut liquido appa̅reret eos non prædandi, sed ulciscendi se gratia terminos Francorum introisse. Quod cum rex Antissiodoro positus audisset, orientales Francos & Alemannos ad propulsandos eos, continuo misit. Quorum adventum Saxones audientes, recesserunt: sed illi eos evestigio secuti, invenerunt eos in partibus Hassorum super fluvium Adernam; statimque in ipso fluminis vado illos adorti, tanta cæde stra verunt, ut ex ingenti multitudine vix pauci redierint. Anno domini 779. Venit ad Carolum Hiltibrandus dux Spolitanus cum magnis muneribus in villa Vuirciniaco, quem ille benigne suscepit, donatumque in suum ducatum remisit: ipse vero animo in Saxoniam tende̅s, Rhenum in loco qui Lippia vocatur, cum exercitu trajecit. Cui cum Saxones in eo loco qui Buochholtz dicitur, resistere tentarent, victi fugatique sunt: & rex Vuestfalorum regionem ingressus, eos omnes in deditionem accepit: indeque ad Vuisaram veniens, castra posuit: ibi Angrarii & Ostfalai obsides dederunt, & sacramenta juraverunt. Quibus peractis, rex Vuormaciam in hiberna se recepit. Anno domini 780. Carolo Saxoniam venienti, omnes orientalium partium Saxones occurrerunt, multique de populo baptizati sunt: veniensque in locum ubi Hora & Albia confluunt, ordinavit res tam Saxonum, quàm Danorum: reversusque in Franciam, habito consilio, Romam causa orationis cum uxore sua Hiltigardi & liberis perrexit, & natale domini Papiæ celebravit. Leo Imperator obiit.

Ruotgaudus Longobardus.

Comitia in Paderbrun.

Vuitikindus.

Multitudo Saxonum baptizata.

Tuitium cœnobium est Di... contra Agrippinam, vulgus Tuitium vocat corrupte.

Locum hunc Beatus Rhenanus lib. 1. rerum Germanicarum pulchre restituit in quo habes totum tractum quem è Chaucis progressi Franci, priusquam trans Rhenum in Gall. immigrarent, non paucis annis tenuerunt.

Buochholtz.

Angarii.

Ostfalai.

ANNI CONSTANTINI.

Anno dominicæ incarnationis 781. urbis autem conditæ millesimo 532. Constantinus filius Leonis, 72 loco ab Augusto, cum matre sua Hirene regnum suscepit, & annos 17. regnavit. Huic filia Caroli & Hiltigards reginæ Ruothrudis desponsata fuerat, sed mater ejus aliam ei invito conjungebat. Cujus anno primo Carolus Romam veniens, ab Hadriano Papa honorifice suscipitur. Et cum ibi sanctu̅ pascha celebraret, baptizavit idem pontifex filium ejus Pipinum, eumque de sacro fonte suscepit, & ungue̅ns eum in rege̅ Italiæ, imposuit ei coronam: fratrem vero ejus Ludovicum in regem Aquitaniæ unxit, ipsique coronam imposuit. Rex vero Romam digrediens, Mediolanum venit, ibique baptizata est filia ejus Gisela ab archiepiscopo Thoma, & ab eodem est de sacro fonte levata. Misit autem Hadrianus Papa Formosum & Damasum episcopos, cum legatis regis, Richolfo diacono, & Eberhardo pincernarum magistro, ad Thassilonem ducem, ut commonerent eum de juramento, quod Pipino & filiis ejus olim juraverat. Qui venientes, cor ejus emollierunt, ut cum eis Vuormaciam veniret, datisq; 12. obsi-

Baptizatur Pipinus, & à pontifice de sacro fonte suscipitur.

dibus, regi fidelitatem juraret: sed ubi domum rediit, non diu in fide permansit. Ann. domini 782. Carolus in Saxoniam eundum, & ibi ut in Francia quotannis generalem conventum censuit habendum; trajectoq; apud Coloniam Rheno, ad fontem Lippiæ venit, ibique positis castris, inter cætera negocia legatos Sigifridi regis Danorum, & quos Cajanus & Vigurrus principes Hunorum quasi pacis causa miserunt ad se, audivit & absolvit. Cumque soluto conventu in Franciam redisset, Vuitikindus in patriam reversus, Saxones rebellare persuasit. Nunciatum est autem regi, quòd Sorabi Sclavi, qui campos inter Albiam & Salam jacentes incolunt, in fines Thuringorum & Saxonum sibi confines deprædandi causa fuissent ingressi. Contra quos cum tres ministros suos cum orientalibus Francis direxisset, illi Saxonũ audientes motũ ad illos diverterunt: sed incautè agentes, à Saxonibus circumventi, & pene omnes occisi sunt. Ad quẽ rem examinandam cum rex venisset, omnes Vuitikindum hujus sceleris autorem proclamaverunt: sed illum quia aufugit tradere non valentes, ex aliis qui ei consenserunt, usque ad quatuor millia & quingentos tradiderunt, qui omnes una die jussu regis decollati sunt. Cum ad expeditionem Saxonicam rex se præparasset, antequàm moveret exercitum, Hildegardis uxor ejus regina obiit 2. kalend. Maij, in quibus tunc erant vigiliæ Ascensionis. Cujus funeri cum solenni more justa persolveret, Saxoniam tetendit: pugnansque cum eis in loco qui Thietmelle vocatur, vicit eos: indeque ad Paderbrunnen veniens audivit eos in finibus Vuestfalorum iterum paratos ad pugnam, ad quos tendens, eadem qua prius fœlicitate, cum eis dimicavit. Inde reversus in Franciam, duxit uxorem filiam Ratolfi comitis, de orientali Francia nomine Fastradam, de qua habuit filias duas. Eodem anno defuncta est bonæ memoriæ Berthrada regina mater regis. 4. Idus Julii. Anno domini 784. Carolus transiecto Rheno in loco qui Lippeheim vocatur, pagos Vuestfalorum vastavit: veniensque ad Vuisaram, cum inundatio aquarum transitum negaret, dimisit filium suum Carolum in finibus Vuestfalorum: ipseque per Thuringiam divertens, depopulatus est partes quæ sunt circa Albiam: reversusque est in Franciam. Saxones vero congregati pugnabant cum filio eius Carolo: sed ille magna cæde facta, cum victoria rediit ad patrem Vuormaciam. Anno domini 785. Vuitikind & Abdio ex transalbiana regione, venerunt ad Carolum regem apud Atiniacum adducente Amaluuino aulicorum uno, ibique in gratiam recepti baptizati sunt: quievitque Saxoniæ perfidiæ pervicacitas per aliquot annos. Anno domini 786. audiens rex Anglos & Saxones Britanniam invasisse, misit illuc cum exercitu Audolfum præpositum mensæ regiæ. Qui veniens, perfidæ gentis contumaciam cito repressit: acceptosque obsides cum plurimis populi primoribus Vuormaciam ad regem adduxit. Rex autem pace undique parta, statuit Romam ire, & partem Italiæ quæ est circa Beneventum suæ potestati subiicere: cujus majorem partem, capto Desiderio, jam sibi subdiderat. Veniens igitur in Italiam natale domini celebravit apud Tusciæ civitatem Florentiam. Anno domini 787. Carolus rex Romam veniens, honorifice susceptus est ab Apostolico Hadriano: moratusque ibi per aliquot dies, cum eodem pontifice Beneventum contendit. Quod audiens Aragisus dux Beneventorum, misit ad regem filium suum Rumoldum, cum magnis muneribus, rogans, ne terram illam intraret. Quod ille abnuens, & Rumoldum secum detinens, Capuam venit: indeque bellum gesturus, castra ibi posuit. Aragisus vero relicta Benevento, quæ caput est illius terræ, Salernum se quasi munitionem contulit: missaque legatione utrosque filios suos regi obtulit; promittens se per omnia obediturum, tantum ne ad conspectum eius venire cogeretur. Cujus precibus rex annuens, minorem filium nomine Grimoldum secum retinuit: majorem patri remisit. Accepit insuper à populo obsides 11. misitq; legatos qui & ipsum ducem & omnem populum Beneventanum sacramento confirmarent. Ipse post hæc cum legatis Hirene & Constantini filii ejus, qui propter petendam filiam suam missi fuerant, locutus est, illisq; dimissis, Romam reversus, sanctum pascha ibi cum magna hilaritate celebravit. Tunc venerunt ad Papam legati Tassilonis ducis Archiepiscopus, & Hunericus abbas, rogantes ut inter se & regem mediator pacis fieri dignaretur. Quod cum ille obnixe faceret, & rex id velle diceret, interrogati missi quo pacto pacem firmare vellent: responderunt sibi super hac re nihil imperatum fuisse. Unde Papa commotus, quasi fallaces ac fraudulentos anathemate statuit feriendos, si à fide olim regi promissa discederent: hocque duci remandans, hos infecta pace remisit. Apostolicus autem & rex invicem sibi valedicentes discesserunt: acceptaque benedictione rex in Franciam rediit, & filios ac filias cum uxore sua Fastrada Vuormaciæ invenit. Ibi ergo habito generali conventu coram optimatibus suis, omnia quæ facta sunt in itinere suo, narravit: eorumque consilio legatos misit ad Tassilonem, qui experirẽtur si apostolici jussis obedire, sibique fidem servare disponeret. Quo jussa contemnente, statim rex tripertito exercitu Bajoariam petere & filio suo Pipino cum Italicis copiis in Tridentinam vallem confluente, Saxonum vero atq; orientalium Francorum exercitu, super Danubium in loco qui Pheringa dicitur conveniente, ipse cum exercitu quem adduxerat, super Licum fluvium in civitatis Augustæ suburbio considebat. Videns autem Tassilo se undique circumfusum, ad regem supplex venit, veniamque de ante gestis sibi dari rogavit. Rex autem ut semper erat mitis, deprecanti pepercit, acceptoque ab eo filio ejus Theodote cum aliis 12. obsidibus in Franciam

Hiltigardis moritur.

Fastrada Ratolfi comitis filia.

Lippeheim.

Carolus honorifice suscipitur ab Hadriano apostolico.

Beneventum, Salernum.

Legati Tassilonis ad Carolum.

Conventus, Vuormaciæ.

Pheringe locus super Danubium.

Clementia Caroli in Tassilonem Bavarum.

Franciam rediit. Anno domini 788. Carolo apud Ingilinheim pascha celebrante, & generale concilium habente, Tassilo dux sicut & cæteri regni primates advenit, sed à Bauvariis accusatus, quod post datos proxime obsides fidem non servaverit, sed suadente uxore sua Lintburga, Desiderii Longobardorum regis filia, Avares in dissipationem regni vocaverit, multaque alia hostiliter & dixisse & fecisse, cum hæc negare nequit, majestatis reus judicatus est. Et dum omnium ore capitali damnaretur sententia, rex ob amorem dei, & quia consanguineus ejus erat, liberare eum cupiens, interrogavit quid jam agere vellet. Ille autem rogans licentiam sibi dari pro peccatis pœnitendi, tonsuratur, & in monasterium missus est, similiter & filius ejus Theodotus. Cæteri vero hujus perfidiæ consortes per diversa exilia damnati sunt. Anno domini 789. Carolus contra gentem Sclavenorum qui Vuilci dicuntur exercitum ducens, amnem Albiæ duobus pontibus conjunxit quorum unum ex utroq; capite vallo munivit, imposita turri ex lignis & terra, ingressusq; terram Vuilzorum, ferro & igni cuncta vastavit, donec eos subjugavit. Hoc anno Hirene imperatrix soluta pace nuptialis fœderis cum Francis, misit & adduxit puellam de Armeniacis nomine Mariam, & junxit eam filio suo Constantino Imperatori, multum contristato propter affectum quo erga filiam Caroli flagrabat quam antea desponsaverat. Anno domini 790. Carolus nullam expeditionem fecerat, sed residēs in Vuormacia, legatos Hunorum audivit, suosq; ad eorum principes misit. Agebatur autem inter eos de confiniis regnorum suorum, quæ res futuri belli fuit seminarium. Anno domini 791 Sanctus Burchardus Vuirziburgensis episcopus obiit 4. Nonas Februa. Eodem anno dissensio facta est inter Constantinum & matrem ejus Hirenen, malorum hominum instigatione, in tantum ut ipsa vellet eum regno privare. Carolus autem de Vuormacia movens exercitum, Bajoariam tetendit, ea intentione ut Hunis bellum inferret, divisoq; exercitu, Theodericum comitem & Meginfridum Camerarium suum, cum una parte, per aquilonare Danubii latus ire jussit, ipse cum altera per australe descendit, venientesque ad Anasum fluvium, qui est limes Pannoniæ atque Bavariæ, castra posuerunt, & per triduum letanias ibi fecerunt. Huni autem videntes exercitus, utrasque ripas tenentes, divinitus immisso terrore munitiones suas dimittentes fugerunt, & uterque exercitus libere ingressus, magnam partem Pannoniæ usque ad fluvium qui dicitur Raba devastavit, sicque rex per Sabariam reverti statuit, altera pars exercitus per viam qua venerat rediit. Anno domini 792 Carolo à natali domini per æstatem Ratisponæ commorante, quibusdam Francis agentibus, conspiravit contra eum filius eius Pipinus ex concubina, itemque alii propter Fastradam reginam: cujus crudelitatem se ferre non posse Franci dicebant. Quæ conspiratio cum per Fardulfum Longobardum detecta fuisset, ipse ob meritum fidei observatæ, monasterio sancti Dionysii donatus est. Autores vero conjurationis partim gladio cæsi, partim patibulo suspensi sunt. Rege autem propter bellum cum Hunis susceptum, Regenspurg sedente, persuasum est ei à quibusdam posse percommode à Danubio in Rhenum navigari, si inter Radantiam & Altmonam fluvios ejusmodi fossa duceretur, quæ esset navium capax: quia horum fluviorum alter Danubio, alter Rheno misceretur. Confestim rex cum omni comitatu suo ad locum huic operi aptum, venit, ac magna hominum multitudine congregata, totum autumni tempus in hoc cōsumpsit. Ducta est itaque fossa inter prædictos fluvios duum millium passuum longitudine, trecentorū pedū latitudine, sed frustra: nam propter juges pluvias & terram quæ palustris est naturaliter, opus quod fiebat stare non potuit, sed quantum terræ à fossoribus interdiu egestum fuerat, tantum noctibus iterum relabente subsidebat. In hoc opere occupato nunciata est Saxonum omnimoda defectio, & Francorum plurima à Sarracenis interfectio. Quibus rebus cōmotus, in Franciam revertens, natale domini celebravit apud sanctū Kilianum Vuirceburg, scilicet juxta Mœnum fluvium, pascha vero super eundem in villa Franconovurt, ubi & hiemaverat. Anno domini 793. Carolo in Franconovurt pascha celebrante, synodus episcoporum magna collecta est ex omnibus regni provinciis, legati quoque Hadriani Papæ in ejus vice affuerunt. In hac synodo hæresis cujusdam episcopi Fœlicis nomine damnata est, qui Christum secundum hoc quod homo est, adoptivum Dei filium dicebat, & liber contra eum communi episcoporum autoritate compositus est, in quo omnes subscripserunt. Synodus etiam quæ ante paucos annos in Constantipoli congregata sub Hirene &. Constantino filio ejus, septima & universalis ab ipsis appellata est, ut nec septima nec aliquid diceretur, quasi supervacua ab omnibus abdicata est. Mortua est autem ibi & Fastrada regina, & Mogonciæ apud sanctum Albanum sepulta est. Anno domini 794. Rex diviso inter se & filium ejus Carolum exercitu, Saxoniam cum magno intravit apparatu: sed ipsi faciem ejus solito reveriti, dans obsidibus se per omnia obsecuturos juraverunt. Anno domini 795 Rex perfidiæ Saxonum nō immemor, conventum generalem habuit, in villa quæ dicitur Custeltein ultra Rhenum contra Mogonciam, juxta Mœnum fluvium, atque inde cum exercitu Saxoniam ingressus, pene totam populando peragravit, itemque acceptis obsidibus in Galliam remeavit. Anno domini 796. Leo Papa 96. ordinatur, sedit annis 20. alii dicunt 25. Hic Carolum fecit Imperatorem. Qui mox ut ordinatus est, claves confessionis

Tassilo majestatis reus judicatur.

Tonsuratur.

Carolus contra Sclavenos.

Dissensio inter Constantinum & Hirenen.

Anasus fluvius limes Pannoniæ atque Bavariæ Die Enns.

Donatur monasterio Fardulfus qui insidias in Carolum detexit.

Navigatio à Rheno in Danubium. Altmena alii Altmula, alii Alemannum, fluvius piscolentus, Danubiū intrans, Radsantia Regnesum hodie vocat, 10 millibus passuum distans ab Alemanno fluvio hic Rheno infunditur. Hujus vestigia cernuntur prope Vueissenburgum Nordgaviæ, ubi Graben fossa & viculus testantur opus.

Forte Kinigstein.

Leo Papa Carolum facit Imperatorem.

sancti Petri & vexillum Romanæ urbis ad regem Carolum cum aliis muneribus misit: & ut aliquem sibi de optimatibus suis ad confirmandum sacramento populum Romanum mitteret, rogavit. Missus est ad hãc rem Angilbertus abbas monasterii sancti Richardi, per quem etiam magnam partem thesauri quem Heinricus dux Forojuliensis spoliata Hunorum regia, quæ Ringus vocabatur, eodem anno regi de Pannonia detulerat, misit: reliqua inter optimates & aulicos & palatio deservientes, liberaliter distribuit. Rex autem post hæc Saxoniam petens, filium suum Pipinum Italiæ regem in Pannoniam misit: ipseq; depopulata Saxonia, Aquasgrani revertitur: Pipinus vero fugatis ultra fluvium Tizaha Hunis, cum residuo Hunorum thesauro ad patrem regreditur. Anno domini 797. Expeditio facta est in Saxoniam, & usque ad Oceanum, ultra omnes paludes & invia loca transitum est, & rex de Hadoloha regressus, nam id nomen est loco ubi Oceanus Saxoniam alluit, totam Saxonum gentem in deditionem per obsides accepit & ad palatium Aquasgrani regressus, Abdellam Sarracenum filium ibi Maugæ regis à fratre depulsum, sibique se commendantem suscepit. Illuc & legatus Nicetæ qui tunc Siciliam regebat venit, portans epistolam Imperatoris Constantini. Quem magnifice suscipiens, post paucos dies absolvit. Mediante autem mense Novembre, ad hibernandum cũ exercitu Saxoniam intravit, positisque in castris apud Vuisaram, locum castrorum Heristal vocari jussit. Illuc legati Hunorum cum magnis muneribus venerunt indeque Abdellam Sarracenum cum filio suo Ludevvico in Hispanias reverti fecit, Pipinũ in Italiam remisit, ipse vero ad disponendam Saxoniam totum hiemis tempus impendens natale domini, & pascha sequentis anni ibi celebravit. Anno domini 798. Saxones transalbiani seditione commota, legatos regis, qui tunc ad faciendas justitias missi sunt, comprehendentes, alios trucidant, alios ad redimendum conservant. Unde rex collecto exercitu, ad locum qui Munda dicitur perrexit, habitoque consilio, Saxoniam inter Albiam & Vuisaram populando peragravit. Transalbiani vero superbia elati contra Abodritos regi semper fideles arma corripiunt. Sed dux eorum Thrasico commisso cum eis prælio 4. millia ex eis occidit, reliquos turpiter fugatos ut regi se dederent coegit. At rex in Franciam reversus, ubi ad Aquasgrani venit, missos Hirene imperatricis de pace agentes audivit. Cujus filius Constantinus ob insolentiam morum à suis captus, excæcatus est: vel ut quidam verius fatentur, ipsius matris suæ consilio hoc factum est, ipsaq; regnum sola tenere contendit. Hos ergo legatos ubi rex absolvit, venerunt de Hispania legati Hadefonsi regis Galitiæ & Asturiæ, Basiliscus & Froja, deferentes munera: quæ ille de manubiis quas victor apud Olisiponiam ultimam Hispaniæ civitatem à se expugnatam cæperat, mittere regi curavit: Mauros videlicet septem cum totidem mulis atque loricis. Quos & benignè suscæpit, & honorifice remuneratos dimisit. Constantinus imperator filius Leonis & Hirene, postquam cæcatus est consilio matris suæ, post breve tempus obiit, sicque mater de cætero per quinque annos imperavit. Obscuratus est autem sol, eo tempore per dies 18. ita ut oberrarent naves in mari, & omnes dicerent, quod propter Imperatoris obcæcationem, sol obscuratus sit. Anno domini 799. Leo Papa à Romanis excæcatus est. Romanis enim in sua securitate gloriantibus, levatum est cor eorum secundum consuetudinem illorum, volueruntque ea quæ imperialis erant potestatis sibi vendicare. Resistente autem Leone Papa, quidam ex cognatis beatæ memoriæ Hadriani Papę seditionem moventes in populo, concitaverunt eum adversus Papam. Unde factum, ut in letania majore cum processionibus de Lateranis, ad ecclesiam sancti Laurentii quæ ad Craticulam vocatur, equo sedens pergeret, insidias à Romanis dispositas, juxta eandem ecclesiam incidit: dejectusque de equo, & erutis oculis ejus, ut sibi visum est, linguaque amputata, nudus ac semivivus in media platea dimissus est. Quidam autem dicunt quod unum tantum oculum sibi eruerent, alii vero neutrum, sed rasoriis per medios oculos inciderent, nec tamen visum auferrent. Deinde jussu eorum qui hujus facinoris autores erant, in monasterium sancti Herasimi martyris missus, Albini cujusdam cubicularii sui cura, noctu per murum dimissus, à Vuinigiso duce Spolitano, qui audito hujusmodi facinore, Romam festinatus advenerat, susceptus, ac Spoletum deductus est. Cujus rei nuncium dum rex accepisset, ipsum quidem ut vicarium sancti Petri cum summo honore ad se præcepit adduci; iter tamen suum quod in Saxoniam disposuerat non intermisit. Habitoque conventu super Rhenum in loco qui dicitur Lippeheim transfretavit, & ad Paderbrunnen veniens, pontificis adventum ibi expectavit. Misit autem interea Carolum filium suum ad Albim cum exercitu, propter quædam negocia cum Vuilzis & Abodritis disponẽda, & cum ejus reditum expectavit, pontifex venit, susceptumq; ab eo honorifice, mansit apud eum dies aliquot, intimatisque regi omnibus propter quæ venerat, per legatos regis cum honore reductus, atque in locum suum restitutus. Eodem anno Avares qui & Huni, à fide quam promiserant defecerunt, & Geroldus Baiuariorum præfectus pugnans contra eos, in prælio interfectus est. Anno domini 8co. Carolus rex, Turonum pergens causa orationis, moratus est ibi aliquot diebus, propter adversam valitudinem dominæ Luitgardæ conjugis suæ, quæ 2. Nonas Junii ibidem defuncta & humata est. Mense autem Augusto inchoante, Mogonciacum veniens, iter in Italiam condixit. Cui Romam tendenti pridie quam urbem intraret, occurrit ei Leo Papa apud Nomentum 12 lapide ab urbe prandensq; cum eo, die

Tizaha. *Hadaloha.* *Vuisara. Heristal.* *Saxones legatos regium maiè excipiunt.* *Constantinus Hirenæ filius excæcatus.* *Alii Vlyssebonam* *Obscuratus sol propter imperatorem obcæcatum.* *Leo papa miserè tractatur à Romanis.* *Lippeheim.* *Avares à fide deficiunt.* *Carolus Turonis pedit.* *Leo papa suscepit Carolum*

eo.dimisit eum ibi nocte illa,& præcessit eum ad urbem. In crastinum vero ordinatis per loca congrua turbis,ipse stans in gradibus cum episcopis & clero, honorifice illum suscepit,cunctisq; psallentibus,in basilicam sancti Petri eum introduxit. Facta sunt autem hæc 8. kalend. Decemb. Post septem vero dies rex contione vocata,omnibus cur venisset patefecit, inter quæ potissimum erat de discutiẽdis quæ objecta sunt pontifici criminibus. Ut enim se quasi absolutiores redderent,ejus calumniatores mortiferum ei crimen imposuerunt. Rege autem de hoc inquirente, cum nullus esset criminis probator, põtifex assumpto Evangelii textu coram rege & omni populo,ambonem conscendit,astantibusque incusatoribus, invocato sanctæ Trinitatis nomine, abobjectis se expurgavit. *Pontifex se pro concione purgat.*

Hucusque Romanum imperium à temporibus Constantini Magni, Helenę filii apud Constantinopolim,in Græcorum Imperatoribus mansit, ex hoc jam ad reges Francorum ,& ad Imperatores per Carolum transiit.

HISTORIA.

ANno Dominicæ incarnationis 801. ab urbe vero condita, millesimo 552. Carolus Magnus,rex Francorum, Pipini regis filius 73. loco ab Augusto, Romanorum Imperator consecratus est,anno regni sui 33 sic imperavit annis 14. Cum enim pro calumnia Leoni Papæ ingesta Romam veniret,& natale Domini ibi celebraret, in ipsa die sacratissima ad missarum solennia veniens, dum ante confessionem beati Petri Apostoli ab oratione surgeret,nihil minus speranti,Leo Papa coronam imposuit,& Imperatorem Romanum pronunciavit.& à cuncto Romano populo acclamatum est. Carolo Augusto à Deo coronato, magno & pacifico Imperatori Romanorum vita & victoria. Post quas laudes unctus ab Apostolico, & antiquorum more principum ab eo adoratus, ablato patritii nomine,Imperator & Augustus appellatus est. Post paucos dies habita quæstione de adversariis Papæ, secundum legem Romanam, ut majestatis rei decollationi adjudicati sunt. Pro quibus tamen Papa pio affectu intercessit, nam & vita & membrorum integritas eis concessa est, cæterum pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt. Quidam autem dicunt,quòd de majoribus eorum, uno die in Lateranensi campo, trecenti decollati sunt. Innocentiam vero beati Leonis Papæ ita Dominus approbavit, ut clariores postea oculos ei donaverit. Sed in signum virtutis illius pulcherrima cicatrix in modũ tenuissimi fili, turturinas acies niveo candore decoravit. Ordinatis deinde Romanæ urbis & Apostolici, totiusque Italiæ non tantum publicis, sed etiam Ecclesiasticis & privatis rebus, Imperator 8. kalend. Maij Romam egressus est. Hic est annus regni ejus 33. imperii vero primus. *Acclamatio populi Romani in Carolum.*

ANNI CAROLI MAGNI.

ANno domini 802. Hyrene imperatrix de Constantinopoli misit legatum suum nomine Leonem,ad Imperatorem Carolum,de pace firmanda,inter Francos & Græcos, & Imperator vicissim misit Jesse episcopum Ambianensem, & Helingaudum Constantinopolim pro eadem causa,& ut postularent Hyrenen imperatricem,ut illi jungeretur in conjugio. Quæ in hoc consensisset,si non Ætius patritius inhibuisset,prævalens & imperium in fratrem suum Nicephorum transferre satagens. Nam cum adhuc in urbe essent legati Caroli, Nicephorus Imperium invasit,& Hyrenen in monasterium,quod ipsa construxit in insula quadam relegavit. Anno domini 803. imperatoris Caroli legati de Constantinopoli reversi sunt,& venerunt cum eis apocrisarii Nicephori, qui tunc rempublicam apud eos regebat, Michael episcopus, & Petrus Abbas, & Calistus Candidatus,qui invenerunt Imperatorem in Germania,super fluuium Sala,in loco qui dicitur Saltz,& pactum faciendę pacis in scripto susceperunt,indeque cum epistola Imperatoris Romam regressi,domum sunt reversi. Anno domini 804. Imperator Aquisgrani hiemavit,æstate autem ducto exercitu in Saxoniam, omnes qui trans Albiam habitabant, Saxones cum mulieribus & infantibus transtulit in Franciam,& pagos transalbianos Abodritis dedit. Eodem tempore Gotefridus rex Danorum,venit cum classe & omni equitatu suo ad locum qui dicitur Sclieldorph,in confinio regni sui,& Saxoniæ, promisit enim se ad colloquium Imperatoris venturum,sed consilio suorum territus, propius non accessit,sed quicquid voluit,per Legatos mandavit, nam Imperator super Albim fluvium sedebat,in loco Holdunstein dicto. Eadem quoq; æstate perlatum est ad Imperatorem,sanguinẽ Domini in Mantua civitate fuisse repertum,misitq; ad Papam,ut hujus famæ veritatem perquireret. Qui nacta occasione exeundi, primo in Longobardiam, quasi pro inquisitione prædicta profectus est,indeq; subito arrepto itinere ad Imperatorem mãdavit ei, medio Novembre se velle natale Domini cum eo celebrare. Qui statim misso filio suo Carolo ad S. Mauritium, honorifice eum suscipere jussit,ipseq; obviam illi Remos pergens,apud Parisiacum villã natale Domini celebravit,deinde Aquasgrani perduxit,donatumq; magnis munerib, per Bajoariam ire volentem,deduci fecit usq; Ravennam. Ann.dom. 805. Imperator misit filiũ suum cum exercitu in Boemiam,qui depopulatis omnibus,ducem terræ illius nomine Lechonẽ occidit.indeq; regressus ad patrem,in Vosego silva venatui studentem invenit. Ann. dom. 806. Imperator habito conventu inuit consilium cum primoribus Francorum,de pace constituenda & conservanda,& de *Hyrena imperatrix.* *Nicephorus.* *Sala.* *Saltz.* *Carolus Aquisgrani hyemat.* *Regis Danorum legati ad Carolum.* *Sanguis Domini Mantua repertus.* *Parisiacum villa, nunc Archischola nobile.* *Lecho dux Boemia occiditur.* *Vosagus, alias Vosagus ad Galliam.*

Belgicā quādam Fresiam nunc ad Germaniam opulentas habens auri ferriq; venas.

divisione regni facit, Idatnter filios suos in tres partes, ut sciret unusquisq; illorum, quam partē tueri & regere deberet, si sibi superstes deveniret. De hac partitione testamentum est factum, & jurejurando ab optimatibus confirmatum. Anno dom. 807. Legati regis Persarum venerunt ad Imperatorem, deferentes ei munera, papilionem & tria tentoria, vario colore facta miræ magnitudinis, omnia byssina tam tentoria quàm funes eorū. Præterea pallia serica multa & preciosa atq; unguenta & balsamum, nec nō & horologium ex aurichalco, arte mœchanica mirifice compositū, in quo 12. horarum cursus ad clepsydram vertebatur, cum totidem æreis pillulis, quę ad completionem horarum decidebant, & casu suo subjectū sibi cymbalū tinnire faciebāt, additis in eodem ejusdem numeri equitibus, qui per 12. fenestras completis horis exibant, & impulsu egressionis suę totidem fenestras, quæ prius erant apertæ claudebāt. Alia quoq; multa erant in ipso horologio, quæ enumerare longum est. Anno dom. 808. Imperator audiens Gotefridum regem Danorum in Abroditos cum exercitu trajecisse, Carolum filium suum cum valida Francorum & Saxonū manu misit contra eum, si forte Saxoniæ terminos aggredi tentaret. Ille autem expugnatis aliquot Sclavorū castellis, cum magno copiarum suarum detrimento reversus est. Nam manu promptissimos amisit, inter quos & filium fratris sui nomine Reginoldum. Anno domini 809. Ludevvicus rex, filius Imperatoris, cum exercitu Hispaniam ingressus, Dercosam civitatem obsedit, sed non valens eam capere dimissa obsidione, in Aquitaniam se recepit. Anno dom. 810. Pipinus rex Italiæ, filius Imperatoris perfidia Ducum Veneticorum incitatus, Venetiam bello, terra, mariq; jussit appetere, subjectaq; Venetia, Duces ejus in deditionem accepit. Imperator autem adhuc Aquisgrani agens, & contra Gotefridum regem expeditionem meditans, nuncium accepit, classem ducētarum navium de Normannia Fresiam appulisse totasq; Fresiaco littore adjacentes insulas vastasse, jamq; exercitum in continenti terra esse. Qui congregatis quanta potuit celeritate copiis, à regione contendit, positisq; juxta Vuisaram castris, minarum Gotefridi præstolatur eventū. Nam rex ille superbus vanissima spe victoriæ inflatus, cum Imperatore se congredi velle jactabat. Sed dum Imperator stativa castra haberet, diversarum rerum nuncii ad eum venerunt, classem scilicet prædictam fuisse regressam, Gotefridum regem à quodam satellite suo, sive, ut quidam dicunt, à filio proprio, cujus matrem nuper alia conjuge ducta, dimiserat, interfectum, Castellum Hohoburi, Albiæ flumini appositum, in quo Uto legatus Imperatoris, & Orientalium Saxonum erat præsidiis à Vuilcis captū, & Pipinum filium ejus regem Italiæ 8. Idus Julii defunctum. Quibus auditis, dispositis pro temporis conditione Saxonia, domum revertitur. Eo anno Sol & Luna bis defecerunt Sol 7. Idus Junii, & 2. kalen. Decemb. Luna 11. kalen. Julii, & 18. kalend. Januarii. Ruothdruth filia Imperatoris major natu, 7. Idus Junii obiit. Gotefrido rege Danorum mortuo, Hemmingus fratris sui filius in regnum successit, ac pacem cum Imperatore fecit. Ann. dom. 811 Imperator pace cum Hemmingo firmata, & placito generali Aquis habito, in tres partes regni sui totidem exercitus misit, unum trans Albiam in Limones, qui & ipsos vastavit, & castellum Hoheburi superiori anno à Vuilcis destructum restauravit, alterum in Pannonias ad controversias Hunorum & Sclavorum finiendas, tertium in Britones ad eorum perfidiam puniendam. Qui omnes prospere egerant. Carolus filius Imperatoris maior natu, 2. Non. Decemb. obiit. Ann. dom. 812. Nicephorus Imperator Constantinopolitanus pugnans contra Bulgares, occiditur: & Michael gener ejus imperio potitur. Qui legatos Caroli Imperatoris ad Nicephorū missos, suscepit, & absolvit, cum quibus & legatos suos direxit, per quos pacem à Nicephoro cœptam, firmavit. Anno dom. 813. Imperator habito generali conventu Aquisgrani, filium suum Ludevicum regem Aquitanię ad se vocavit, eiq; coronam imponens, imperialis nominis sibi consortem fecit. Bernhardum vero nepotem suum, filium Pipini filii sui, Italiæ præfecit, & regem appellari jussit. Concilia quoq; jussu ejus super statu Ecclesiarum corrigendo per totam Galliam ab Episcopis celebrata sunt, quorum unum Mogontiæ, alterū Romagi, tertium Remis, quartum Cabillone, quintum Arelato. Michael Imperator Bulgares bello appetens, haud prosperis successibus utitur, ac proinde domum reversus, deposito diademate, monachus efficitur, in cujus locū Leo, filius Bardæ patritii constituitur. Pons Rheni apud Mogonciacum, quem Imperator per decem annos ingenti labore, & opere mirabili, de ligno ita cōstruxit, ut perenniter durare posse videretur, in mense Majo ita tribus horis fortuito incendio cōflagravit, ut præter hoc quod aqua tegebatur, nec una quidem hastula ex eo remaneret. Ann. dom. 814. Carolus Imperator dum Aquisgrani hyemaret, febre & pleuresi, id est, lateris dolore tactus 5. Kalen. Febr. rebus excessit humanis, anno ætatis circiter 71. regni autē 46. subactæ vero Italiæ 43. ex quo vero Imperator & Augustus appellatus est, anno 14 Cujus rei nuncium cum Ludevvicus filius eius in Aquitania accepisset, tricesimo postquàm id acciderat die, Aquisgrani venit, summoq; omnium Francorum consensu ac favore patri successit, & ad suscepti regni administrationem cura conversa, primo legationes, quæ ad patrē venerant, auditas absolvit, inter quas præcipua fuit Leonis Imperatoris, qui Michaeli successit. Habito autem Aquisgrani generali conventu, ad justitias faciendas legatos in omnes regni partes misit, duos ex filiis suis Lotharium Bajoariæ, Pipinum præfecit Aquitaniæ.

Munera regis Persarum Carolo missa.

Carolus contra Gotfridū regem Danorum.

Ludovicus rex Dercosam obsidet.

Pipinus Venetos subjicit.

Defectus Solis & Lunæ.

Placitū generale.

Nicephorus occiditur.

Ludovicus Pius. II. imperator Germanus.

Ludovicus rex fit Imperator.

Pons Rheni incendio absumitur.

Carolus moritur ex Pleuritide.

Ludovicus filius succedit.

HISTORIA LUDOVICI PII.

Anno Dominicæ incarnationis 815. ab urbe autem condita, mil. 566 Ludovicus Caroli Magni filius 74. ab Augusto loco regnavit, regnumq; annis 26. obtinuit. Huic anno primo regni sui allatum est quosdam de primoribus Romanorum ad interficiendum Leonē Papam conspirasse, hocq; indicio ad Pontificem delato, omnes illius factionis autores jussu illius trucidatos fuisse. Quod cum moleste ferret, Bernhardum nepotē suum, regem Italiæ ad se vocavit, eumq; ad investigandum quod dictum est, misit. Qui cum Romam venisset, ægritudine decubuit. De rebus vero propter quas venerat, per Heroldum comitem qui ad hoc legatus ei fuerat datus, regi Ludevico remandavit quicquid compererat. Quem legati Pontificis subsecuti, de his quæ domino suo obiiciebātur, regi Ludevvico per omnia satis fecerunt. Quo etiam anno cœnobiū Svvaarzhense à Meginguado comite, & Ymina uxore ejus, in honorem Domini salvatoris, & sanctæ Dei genitricis, sanctiq; Sebastiani, & sanctæ Fœlicitatis martyris, sub primo ejusdem monasterii Abbate Benedicto nomine, libera toti' servitutis & exactionis cōditione cōstruitur, & postmodū primo monasterio collapso, in honorē sanctæ Dei genitricis & sanctæ Fœlicitatis, ac 7. filiorū ejus reparatur.

Ludovicus Imp. Hic Paschalis dedisse dicitur liberam eligendorū episcoporum potestatem quæ antea ex Imperatorum voluntate pendebat. Observa pro hoc tempore certe ab hoc Ludovico Stephanus. 4. item Gregorius. 4. confirmationem petierunt.

Suarzach monasterium construitur in Herbipolensi diœcesi.

ANNI REGNI LUDEVICI.

Anno domini 816. Dominus Leo Papa, anno Pontificatus sui 21. de corpore migravit 8. kalend. Junii. Stephanusq; Diaconus in locum ejus Papa 97. ordinatus est, qui sedit menses 7. Hic ergo post consecrationem suam, nondum duobus mēsibus exactis, quàm maximis potuit itineribus, ad Imperatorem venire contendit, missis interim duobus legatis, qui quasi pro sua consecratione Imperatori suggererēt, quod ille audiens, Remis ei occurrit, missisq; obviam his, qui eum illo deducerent, honorifice illum ibi suscepit. Pontifex vero statim adventus sui causam ei insinuans, celebratis deinde ex more missarum solenniis, eū diadematis impositione coronavit, Romanorumq; Imperatorem pronunciavit, anno regni sui secundo, secundum alios septimo. Anno domini 817. Stephanus Papa tertio mense, postquàm Romam venerat, nondum exacto 8. kalend. Febr. obiit, cui Paschalis successor electus, post completam solenniter ordinationem suam, munera & excusatoriam Imperatori epistolam misit, sibi non solum nolenti, sed etiam plurimum pœnitenti, Pontificatus honorem impactum asseverans. Paschalis Papa 98. sedit annis 7. juxta alios novem. Imperator vero generalem conventum Aquisgrani habens, filium suum primogenitum Lotharium, nominis atque imperii sui socium constituit, cæteros reges appellatos, unum Aquitaniæ, alterum Bajoariæ præfecit. Post hæc nūnciatum est ei, Bernhardum nepotem suum Italiæ regem, quorundam pravorum hominum consilio, tyrannidem meditatum fuisse, jamque omnes introitus Italiæ, quos clusas dicunt, impositis præsidiis firmasse, atque omnes Italiæ civitates in ejus verba jurasse, quod ex parte verū, ex parte fuerat falsum. Ad quos motus cōprimendos, Imperatore celeriter cum exercitu magno veniente, Bernhardus rebus suis diffidens, armis depositis, apud Cabillonem Imperatori se tradidit. Anno domini 818. detecta fraude conjurationis, & seditiosis omnibus, in sua potestate redactis, Imperator Aquisgrani revertitur, transactoque quadragesimali jejunio, paucis post sanctum Pascha diebus, conjurationis autores simul & regem, judicio Francorum, capitali damnatos sententia, luminibus tantum jussit orbari. Irmingardis regina 5. Non. Octobr. obiit, quæ genuit Imperatori, Lotharium, Pipinum, & Ludevvicum. Anno domini 819. Conventus Aquisgrani, post natale Domini habitus est, in quo multa de statu Ecclesiarum tractata sunt, legibus etiam capitula quædam pernecessaria, quæ deerant, addita sunt. Quo peracto, Imperator inspectis plerisque nobilium filiabus, Vuelphi comitis filiam, nomine Judith, duxit uxorem, quæ genuit ei Carolum Calvum. Anno domini 820. Propter juges pluvias & aerem, nimio humore resolutum, magna incommoda contigerunt.. Nam & hominum & Boum pestilentia grassata est. Frumenta quoque & legumina corrupta sunt. Anno domini 821. Allatum est Imperatori Ludevvico de morte Leonis Imperatoris Constantinopolitani, quod anno præterito in basilica sanctæ Dei genitricis, intra palatium interemptus sit, conspiratione quorundam optimatum suorum, & præcipue Michaelis comitis domesticorum, qui prætorianorum militum studio, infulas imperii suscepit, & novem annis regnavit. Secundum quosdam Leo Papa obiit, eique Stephanus successit. Anno domini 822. In regione Thuringorum, quodam in loco, juxta fluvium quendam, cespes longitudine pedum quinquaginta, latitudine quatuordecim, altitudine sesquipedali, de terra sine manibus præcisus & sublatus, ab eo loco in quo sumptus est, 52. pedum spatio distans inventus est. Papa Stephanus obiit, cui Paschalis successit. Item in parte orientalis Saxoniæ quæ Soraborū finibus contigua est, in quodam deserto loco juxta lacum qui dicitur Arnse, in modum aggeris terra intumuit, & limitem unius leugæ longitudine porrectum, sub unius noctis spatio, absque humani operis molimine instar valli subvexit. Dominus Imperator filium suum Lotharium pro disponendis regni negociis in Italiam misit, cui præcedenti anno Hirmingardam Hugonis comitis filiam, de qua ille suscepit

Leo papa moritur.

Stephanus papa moritur.

Comitia Aquisgrani.

Clusæ Italiæ præsidiis firmatæ.

Seditiosi in Imperatorem luminibus privantur.

Concilium Aquisgrani.

Carolus Calvus.

Michael comes domesticorum.

De Cespite translato in Thuringia.

Arnse.

Lotharium, postea excommunicatum, Ludovicum post se regnantem, & Carolum. Pipinum vero filium suum imperator in Aquitaniam misit, cui filiam Theoderici comitis Matricensis junxit. Anno domini 823. Mense Majo conventu habito apud Francofurt, inter cæteras Barbarorũ legationes, venerunt ad imperatorem duo fratres de regno Vuilzorum, controversiam habentes, Milegast, & Celeadrogo, filii Lubit regis Vuilzorum. Qui cum orientalibus Abroditis pugnans, cum interisset, populus Vuilzorum filium ejus Milegastum majorem natu regem sibi constituit. Sed cum is secundum ritum gentis, non digne administraret regnum, illo abjecto, juniori regium honorem deferunt. Quamobrem ad præsentiam imperatoris ambo venerunt Qui cum vidisset gentis voluntatem, promorem ad juniorem fratrem, statuit ut is regnum teneret, ambos tamen muneribus donatos, & sacramento confirmatos, in patriam remisit.

Comiti Francofordia.

ANNI LOTHARII.

Lotharius primus eius nominis II. Imperator Germanorum. Ab hoc Lotharingia.

Otharius disposita Italia, cum jam redire statueret, rogante Paschali papa Romam venit & honorifice ab eo susceptus in sancto paschæ die apud sanctum Petrum & regni coronam, & imperatoris augusti nomen accepit, sicque mense Junio ad patrem venit. Imperator Drugonem fratrem suum apud Metensem ecclesiam sub canonica vita degentem, clero ejusdem urbis consentiente atque eligente, rectorem ibi cõstituit, eumque ad pontificatus gradum promoveri censuit: Celeadrogo Abodritorum princeps, cum quibusdam populi sui primoribus ad imperatorem venit, dilatique per tot annos adventus sui rationem unde incusabantur non improbabiliter reddidit. Et licet in quibusdam causis culpabilis esset per merita parentum suorum, tamen non solum impunitus, verum etiam muneribus donatus ad regnum redire permissus est.

Prodigia.

Puella ieiunans ad biennium a sumptu Eucharistia.

Hoc anno prodigia quædam extitisse narrantur, in quibus præcipua erant terræmotus in Aquensi palatio, & in territorio Tullensi, juxta villam Commercia cum puella quædã annorũ circiter 12. post sacrã communionẽ, quam in pascha de manu sacerdotis accepit, sine omni victus desiderio plenũ bienniũ usq; in tertium annum dimidium cõplevit, nulla penitus corporis alimenta percipiens. Cœpit aũt jejunare anno dominicæ incarnationis 823, à pascha & in 825 circa initiũ Novembris, peracto jejunio cibum sumere, ac cæterorũ hominũ more manducando vivere cœpit. In Saxonia quoq; in pago Firihaze, 23. villæ igne cœlesti crematæ sunt, & fulgura in sereno visa sunt, atque interdiu de cœlo ceciderunt. In territorio Cumetensi Italiæ civitatis in vico Grabadona in ecclesia sancti Johãnis Baptistæ imago sanctæ Mariæ puerũ Jesum gremio continens, in absida ejusdẽ ecclesiæ depicta, & ob nimiã vetustatẽ obscurata, peneq; deleta, tanta claritate per duorũ dierũ spatia effulsit, ut omnem splendorẽ novæ picturæ, suæ venustatis pulchritudine penitus vincere videretur. Imagines ẽt Magorũ munera offerentiũ juxta eam erant depictæ, quas præter munera quæ offerebant, claritas illa minime irradiabat. An. dom. 824. Paschalis papa vita decessit. In cujus locum cum duo per cõtentionem populi fuissent electi, Eugenius tamen presbyter tituli sanctæ Sabinæ, vincente nobiliũ parte papa 99 ordinatur, seditq; annis tribus. Legati Michaelis imperatoris Constantinopolitani, ad imperatorem Ludovicum pro pace confirmanda, cũ muneribus & literis venerunt, condignoq; responso absoluti sunt. Hoc anno paucis post æstivale solstitium diebus, in territorio Augustunensi, aere in tempestatem subita mutatione converso, ingens fragmentum ex glacie simul cũ grandine decidisse narratur, cujus longitudo pedes 15. latitudo 7. crassitudo duos habuisse dicitur. An. dom. 825. Habito Aquisgrani conventu, legati Bulgarũ pro constituendis terminis inter Francos & Bulgares ad imperatorẽ venerunt, responsoq; accepto redierunt. An. do. 826. Hilduuinus abbas monasterii sancti Dionysii apud Parisium, sacrique palatii archicapellanus Romam mittens, annuente precibus ejus Eugenio sanctæ sedis Apostolicæ tunc præsule, corpus beatissimi martyris Christi Sebastiani accepit, & illud apud Suessonam civitatem in basilica sancti Medardi collocavit: ubi dum adhuc inhumatum in loculo quo allatum fuerat, juxta tumulum sancti Medardi jaceret, tanta signorum multitudo emicuit, ut à nullo mortalium aut numero comprehendi, aut verbis valeat enarrari: quorum quædam tanti stuporis esse narrantur, ut humanæ imbecillitatis fidem excederent, nisi certum esset, dominum pro quo ipse passus est, omnia posse. Anno domini octingentesimo vigesimo septimo, Eugenius papa mense Augusto decessit, in cujus locum Valentinus diaconus à Romanis papa ordinatus, vix unum mensem in pontificatu complevit. Quo defuncto, Gregorius presbyter tituli sancti Marci papa 101. electus est: sed ante non est ordinatus, quàm imperatoris legatus Romam veniens, electionem populi qualis esset, examinavit Quo decedente, Sergius papa 102. successit: post quem Leo centesimus tertius extitit. Corpora sanctorum Marcellini & Petri, de Roma in Germaniam translata mense Novembri, miraculis clarificata sunt. Anno domini 828. In regione Vuasconia Tangarona in pago Aginensi annonam de cœlo quasi pluviam descendisse ferunt, similem frumento, sed paululum breviora ac rotundiora grana habuisse, de qua domino imperatori allatum est ad Aquisgrani palatium. Vuettinus Augiensis monachus in spiritu raptus, admirabilem vidit visionem. An. dom 829. In ipso quadragesimali jejunio paucis ante sanctum Pascha dieb. Aquisgrani terræmotus noctu factus est, ventusq; tam vehemens exortus, ut nõ solum humi-

Paschalis papa moritur. Eugenius succedit.

Legati Bulgarorum ad imperatorem veniunt.

De corpore S. Sebastiani.

Frumentum de cælo.

Vuettinus monachus Augiensis.

Terræmotus.

humiliores domos, verum etiam ipsam sanctæ Dei genitricis Basilicam, quam capellam vocant, tegulis plumbeis tectam, non modica denudaret ex parte. Anno domini 830. Michael Imperator obiit. Anno domini 831. Secundum quosdam Paschalis Papa obiit, eique Eugenius successit. Corpora sanctorum Valentis, Senes[illegible], & Theopontii, in Augeam insulam deferuntur. Theophilus, filius Michael, regnavit annis duodecim. Anno domini 832. Anno domini 833. Imperator filio suo Carulo ex Judith nato dedit Alemanniam, Rhetiam, & partem Burgundiæ, indignantibus cæteris filiis. Anno domini 834. Anno domini 835. Anno domini 836. Anno domini 837. Anno no domini 838. Pipinus filius Imperatoris obiit. Anno domini 839. Anno domini 840. Ludovicus Imperator obiit 12. kalen. Jul. sepultusq; est in Ecclesia Metensi.

ANNI LUDOVICI, II.

Nno dominicæ incarnationis 841. ab urbe vero condita millesimo 592. Ludovicus superioris Ludovici filius 75. loco ab Augusto regnare cœpit, & 36. annis regnavit. Post mortem vero patris sui Ludovici Imperatoris, frater ejus Lotharius reversus de Italia, & Pipinus, filius Pipini patrui sui de Aquitania voluerunt Carolum filium Judith, cognomine Calvum, ea parte quâ sibi pater concesserat privare: & secundum id testamentum quod avus eorum Carolus Magnus statuerat, in tres partes regna inter se dividere. Qua de re apud Antissiodorensem pagum in loco qui dicitur Fontaneth, grave prælium inter eos commissum est: & magna strage pugnatum, à neutra parte est triumphatum. Tandem vero pacificati per quatuor tetrarchias regna dividunt. In divisione regnorum Lotharius cum nomine Imperatoris possedit Italiam, Ludovicus Germaniam, Pipinus Aquitaniam, Carolus Galliam.

Ludovicus II. quartus Germanorum Imperat.

Carolus Calvus.

Dissidium & strages fratrum apud Fontaneth. Sunt qui putent maximum omnium seculorum prælium fuisse. At Deus manifeste vindicavit impietatem quam in parentem ostenderunt.

Theophilus Imperator Constantinopolitanus obiit, cujus filius Michael regnavit annis 16. Anno domini 842. Anno domini 843. Anno domini 844. Bellum fuit inter Pipinum filium Pipini & Carolum. Anno domini 845. Anno domini 846. Anno domini 847. Judith imperatrix uxor Ludovvici prioris obiit. Anno domini 848. Anno domini 849. Anno domini 850. Anno domini 851. Anno domini 852. Anno domini 853. Anno domini 854. Anno domini 855. Ecclesia sancti Kiliani in Vuirciburg fulminibus exusta est. Lotharius Imperator tonsura & monachico habitu suscepto, Prumiæ obiit, cui Lotharius filius successit cum fratre Ludovico. Corpus sancti Martini levatur è tumulo. Anno domini 856. Anno domini 857. Leo Papa migravit, cui Benedictus Papa 104. succedens, & ipse anno eodem decessit. Hiltigart regina obiit. Anno domini 858. Nicolaus Papa 105. ordinatur, regnavit annis 9. Anno domini 859. Anno domini 860. Anno domini 861. Anno domini 862. Sanctus Meginradus hæremita occiditur. Anno domini 863. Anno domini 864. Anno domini 865. Huni Christianitatis nomen aggressi sunt. Anno domini 866. Anno domini 867. Basilius occiso domino suo Michaele, regnavit annis 20. Anno domini 868. Hadrianus Papa 106. sedit annis quinque. Anno domini 869. Anno domini 870. Lotharius filius Lotharii imperatoris, cum legitimæ uxori superduxisset aliam, Romam vocatus est: nolensque papæ consentire, excommunicatus est, sicque in redeundo Placentiæ mortuus est. Anno domini 871. Anno domini 872. Johannes Papa ordinatur centesimus septimus, Qui à quodam toxicatus, & ab alio malleo percussus, obiit: centesimus octavus Hadrianus, centesimus nonus Agapitus. Anno domini 873. Anno domini 874. Anno domini 875. Ludovicus filius Lotharii imperatoris, itemque Lotharius frater obiit. Et Carolus rex Romam tendens, à Johanne papa efficitur Imperator, Anno domini 876. Ludovicus Imperator obiit.

Huni Christiani.

Lotharius, Lotharii filius excommunicatur.

ANNI CAROLI JUNIORIS.

Nno Dominicæ incarnationis 877. ab urbe vero côdita millesimo 628. Carolus junior, filius Ludovici, qui fuit nepos Caroli, 76. loco ab Augusto regnare cœpit, & cum fratribus suis Carlomanno & Ludovico annis undecim regnavit. Ludovicus quippe, ut ajunt, tenuit Ostrofranciam, Carolus Alemanniam, Carlomannus Bajoariam, cujus filius Arnulfus postmodum obtinuit monarchiam. Anno domini 878. Carolus rex Galliarum, cognomento Calvus, frater Ludovici secundi obiit. Anno domini 879. Ludovicus Balbus, filius Caroli obiit. Anno domini 880. Ludovicus frater Caroli, vivente fratre suo Carlomanno, Bajoariem ingreditur: Carlomannus obiit. Anno domini 881. Carolus junior cum uxore sua Richgarda imperiali benedictione sublimatur. Anno domini 882. Ludovicus rex Francorû frater Caroli Imperatoris obiit. Anno domini 883. Anno domini 884. Anno domini 885. Anno domini 886. Otto vir militaris & strenuus, à principibus Galliæ rex creatur in palatio Compendii. Hic patrem habuit ex equestri ordine Ruorpertû, avum vero paternû Vuitichinû ex Germania profugû. Hunc autê idcirco in regnû promoverût, quia Carolus filius Caroli, nepotis Caroli Calvi, Galliarû regis cui

Carolus Crassus filius Ludovici filii eius, cui fuit cognomen Pio.

Carolus Calvus obiit.

Ludovicus Balbus.

Post Ludovicum Balbum, filium Caroli Calvi, habent historiæ Carolum III cognomento Crassum. Et hic 5 est Germanorum Imp.

cui regnum debebatur, vix adhuc triẽnis erat, patre defuncto cum puer biennis fuit, matre vix per quadriennium superstite. Anno domini 887. Carolus Imperator vivus dimisit regnum. Basilius Imperator regno decessit.

ANNI ARNOLPHI.

Arnolphus 6. Roman. Imper.

Nno Dominicæ incarnationis 888. urbis conditæ mille. 639. Arnolphus filius Carlomanni fratris Caroli junioris, 77. loco ab Augusto regnum suscepit, annisque 12. regnavit, quinque verò imperavit. Cujus anno primo Carolus Imperator, dimisso prius imperio obiit.

Ungarorum sævitia.

Leo & Alexander, filii Basilii, regnum Constantinopolitanum tenuerunt annis 22. postea Alexander anno uno: deinde Constantinus Porphirogenitus, Leonis filius 6. cum matre sua Zoe: postea Romanus Armeniacus cum eodem Constantino annis 26. post hæc idem Constantinus cum filio suo Romano puero annis 15. Arnolphus itaque rex potens principabatur Bajoariis, Suevis, Francis orientalibus, & post mortem Caroli Calvi Lotharingis, audacibusq; Saxonibus. Cui Zuentebaldus Maravanorum dux viriliter repugnavit.

Clausura, Klausen.

Arnolfus contra Zuenteboldum.

Usque autem ad hæc tempora Ungariorum gens, cujus omnes pene nationes expertæ sunt sævitiam, quibusdam difficillimis interpositionibus, quas clausuras nominat vulgus, separata erat à nobis, ut neque ad meridianam, neque ad occidentalem plagam, exeundi facultatem habuerit.

Gravissimum periculum ab Hungaris.

Arnolfus igitur rex, cum Zuenteboldum supradictum superare nequiret, depulsis proh dolor his munitionibus, Ungariorum gentem scelerum cupidam, in auxilium vocat, si tamen auxilium dici potest, quod paulo post eo moriente, cum genti suæ, tum cæteris in meridie occasuque degẽtibus, grave periculum, immo exitium fuit. Devicto itaque Zuenteboldo, Arnolfus secure potitur regno. Ungarii vero interim observato exitu, contemplatique regionem, malum cordibus, quod post in propatulo apparuit, machinabantur. Anno domini 889. Luitperto archiepiscopo Sunderold successit. Arn Vuittziburgensis episcopus in Saxonia occisus est, inter missarum solennia. Sedit autem annis 36. menses 7. Anno domini 890. Arnolfus rex exercitum Nortmannorum delevit. Anno domini 891. Ratispona incendio flagrat. Anno domini 892. Anno domini 893. Sunderoldus archiepiscopus à Nortmannis occiditur. Pro quo Hatto ordinatur, obscurus quidem genere, sed acutus ingenio, & qui difficile discerneretur, melior consilio foret, an pejor. Anno domini 894. Anno domini 895. Arnolfus Italiam Burgundiamq; sibi subjecit. Anno domini 896. Arnolfus rex Romam veniens, Imperator efficitur. Hujus temporibus Formosus erat Papa. 113.

HISTORIA.

Carolus quindennis in regem creatur.

ANno Dominicæ incarnationis 897. Carolus jam quindennis creatur in regem Galliæ, Ottone adhuc vivente, & injuriam dissimulante: eo tamen anno defunctus est. Cujus Ottonis frater Ruopertus à Carolo dux Celticæ prælatus, cum postea regnum affectaret, à militibus Caroli interfectus est. Cujus filius Hugo ob necem patris regi semper infensus, consilio egit per quoscunq; potuit, ut Ruodolfus filius Richardi Burgundionis, eo multum reclamante, rex recrearetur, & Carolus rex ab Heriperto ejusdem cognato, per insidias caperetur, carcerique manciparetur, in quo post quinquennium defunctus est, anno regni sui 36. vitæ vero 54. Idem autem Carolus ex sorore Adelstani regis Anglorum, filium procreavit, nomine Ludovicum, qui inter perturbationes patris infantulus adhuc transmarinis partibus advectus ad avunculum Adelstanum, post patris necem, & Ruodolfi mortem, paternum & avitum rexit imperium.

Ludovicus.

Hic etiam ex Gerbirga Heinrici Saxonum ducis, & postea regis filia, sorore Ottonis magni, quam extincto Gisilberto eius viro conjugem duxit, Lotharium filium accepit, qui in eodem regno patri successit. Anno domini 898. Magna fames homines se invicem comedere persuasit. Anno domini 899. Arnolfus Imperator obiit, moxque anno Ungarii morte illius audita, collecto permagno exercitu, Maravianorum gentem, quam illorum auxilio Arnolfus Imperator sibi subdiderat, invadunt sibiq; vendicant, Bajoariorum quoq; fines occupant, castella diruunt, ecclesias igni consumunt, populos jugulant, & ut magis magisque timeantur, interfectorum sese sanguine potant. Hujus Arnolfi temporibus Formosus Papa vehementer adflictabatur à Romanis, cujus & hortatu Arnolfus Romam advenerat. Qui ingressus urbem, multos Romanorum principes obviam sibi properantes, ulciscendo Papæ injuriam decollari præcepit.

Magna fames.

Ungari in Maravianos ac Bavaros.

Interfectorũ sanguinem bibunt.

Simultas inter Romanos & Formosum Papam. Vbi hic Spiritus sanctus.

Causa autem simultatis inter Romanos & Formosum papam hæc fuit: Formosi decessore defuncto, quædam pars Romanorum Sergium quendam Romanæ diaconum ecclesiæ Papam sibi elegerat, quædam vero pars non infima natu Formosum Portuensis civitatis episcopũ pro vera religione, divinarumque scripturarum & doctrinarum scientia papam fieri anhelabat. Cum autem in eo esset ut Sergius ordinari debuisset, pars quæ Formoso favebat, non sine mediocri tumultu & injuria Sergium ab altari expulit, & Formosum papam constituit. Unde Sergius descendit in Tusciam, quatenus Adelberti Marchionis potentissimi juvaretur per potentiam.

Quod

Quod & factum est. Nam Formoso defuncto, & Arnolfo in patria miserabili morte, scilicet vermium, quos pediculos dicunt, tanta scaturitione, ut nullis medicorum curis minui possent, extincto, is qui post necem Formosi constitutus est, expellitur, Sergiusque per Adelbertum papa constituitur. Qui constitutus, ut impius sanctarum doctrinarum inscius, Formosum de sepulchro extrahi, atque in sede Romani pontificatus sacerdotalibus vestimentis indutum, locari, sicque decollari præcepit. Cui & ait: Cum Portuensis esses episcopus, cur ambitionis spiritu Romanam universalem sedem usurpasti? Dein sacris exutum vestibus, abscissisque digitis tribus, in Tyberim jactari præcepit, cunctosque quos ipse ordinaverat gradu proprio depositos, iterum ordinavit. Quod quàm male & injuste egerit, in hoc animadverti poterit, quoniam & hi qui avida proditione, ante proditionem, salutem seu benedictionem Apostolicam perceperunt, ea post proditionem, propriiq; corporis suspensionem non sunt privati, nisi quos improba forte fœdarunt flagitia. Benedictio siquidem quæ ministris Christi impenditur, non per eum qui videtur, sed qui non videtur sacerdotem infunditur. Neque qui rigat est aliquid, neque qui plantat, sed qui incrementum dat, Deus.

Arnolfus pediculari morbo absumptus.

Sergii crudelitas in Formosum mortuum.

Quantæ autem autoritatis, quantæque religionis, Formosus Papa fuerit, hinc colligere possumus, quoniam dum à piscatoribus postmodum esset inventus, atque ad beati Petri principis Apostolorum ecclesiam deportatus, sanctorum quædam imagines sese inclinantes, hunc in loculum positum venerabiliter salutaverunt. Quod religiosissimi Romanæ urbis testati sunt. Post Formosum Iohannes Papa 114. extitit: cui Stephanus 115. successit.

ANNI LUDOVICI.

Anno dominicæ incarnationis 901. ab urbe vero condita millesimo 651. Ludovicus, Arnolfi Imperatoris filius, 78. loco ab Augusto admodum puer imperium suscepit, & 12. annis regnavit. Cujus anno primo Vngarii Bajoariam vastaverunt: sed Ludovicus gentis suæ depopulationem non ferens, magno exercitu coacto, juxta Licum fluvium cum eis pugnavit, & plus quàm mille ex eis interfecit. Cumque pugna usque ad horam septimam jam protraheretur, & regis victoria æstimaretur, Vngarii callidi, positis ex adverso insidiis fugam simulant. Quos dum regis milites, doli ignari, impetu validissimo insequerentur, omni ex parte prodeunt insidiæ, & quasi victi ipsi victores interimunt: rex ipse è victore se victum esse miratur, fitque illi non opinatus gravior casus. Vngarii vero ut rabiem perfidiæ suæ satiarent, Bajoariaorum, Suevorum, Francorum regna percurrunt, cunctaque vastando incendunt.

Ludovicus III. septimus Germanorum imperator.

Vngari omnia vastant.

Hujus temporibus Adelbertus non quilibet mediocris, sed ex primatibus magnus ille heros, filius sororis Henrici ducis, sed postea regis, nepos Ottonis ducis Saxoniæ, simultatem non modicam in castello Babenberg, contra Rempublicam exercebat. Nam cum inimicitiæ essent inter Chunradum patrem Chunradi postea regis, primum à Chunrado interfectus est frater Adelberti: in cujus ultionem Chunradus quoque postea occisus est ab Adelberto: nec ullus regũ potuit tam ingens bellum inter eminentes viros ortum sedare. Cumque ipsi etiam regi Ludovvico rebellis existeret Adelbertus, sæpe rex congregatis omnibus, super castellum ejus irruerat. Cui nominatus heros non juxta castellum, ut plerique solent, sed procul à munitione præparat bellum. Regis itaque milites priusquam hujus virtutem reipsa experirentur, regem præeuntes, pugnæ præludio hunc extra castrum elicere, atque interficere cogitabant. Sed ipse hujusmodi præludii non solum non ignarus sed etiam deliberatus, his obviam tam longe à castro processerat, ut hunc milites eousque ex adversariis esse non cognoscerent, quoad in eorum cervices istius mucro cædis impatiens deseviret. Igitur cũ septennio fermè Adelbertus heros rebellionem hujusmodi exerceret, sciens Ludovicus fortitudinem illius audaciæ, haudquaquam se, nisi tergiversatione quadam posse devincere, Hattonem Moguntinæ sedis Archiepiscopum, quid super hac re faciendum esset, consuluit. Qui ut erat versutia plenus: Desine, ait, ego te securum meis sollicitudinibus reddam: ego ut ad te ille adveniat, providebo: tu, ne redeat, curato. Hatto itaque animi confidentia, qua nonnullas res ex infortunio secundas effecerat, animatus, Babenberg quasi Adelberti rebus consultus adiit, multaque locutus, in dolo suasit ei ad regem venire, spondens ei jurejurando, aut ei pacem cum rege facturum, aut incolumem illum suo loco restituturum. His pactis consentiens, Adelbertus fidei & amicitiæ gratia, ut dignaretur prandere, rogavit Episcopum. Quo calliditatis obtentu negante, ilico urbem egressi sunt, Episcopo dexteram Adelberti tenente. Cumque pertransissent oppidum cum omni comitatu, fertur Episcopus clamasse: Proh inquiens, quàm sæpe petit, qui oblata spernit: tædet me longioris viæ, & tardioris horæ, nam jejuni tota die nõ possumus ambulare. Hæc audiens Adelbertus, nihilque mali suspicatus, ad genua pontificis se lætus inclinavit, & ut in urbem gustandi gratia reverteretur, deposcit. Pontifex in urbem revertitur cum Adelberto, deputans se liberatum à vinculo juramenti, eo quòd incolumem illum sic restituisset loco suo. Post hæc cũ Pontifice exiens, regi Ludevvico ab eo præsentatur, moxq; habito

Adelbertus rebellis Ludovico.

Hatto proditor Adelberti.

Iudicium Ottonis Frisingensis Christianum, de hoc Hattone lege lib. 6. cap. 15 Nullius molumenti gratia, fraude circumveniendus est Christianus, ne in core dequidem.

Adelbertus decollatur.

judicio

Judicio, principum qui affuere decreto, capitalem subiit sententiam, & in proprio castello Tharissa accepit sepulturam. Anno domini 902. Vngarii Charentaniam invadunt, & commissa in sabbato paschæ pugna, occiduntur. Anno domini 903. Anno domini 904. Anno domini 905. Anno domini 906. Vngarii à Montanis occiduntur. Berenger, Reginolt, & Gerhart Germani fratres interficiuntur. Anno domini 907. Pugna inter Adelbertum fratrem eorum, & Chunradum fratrem Ludevvici Imperatoris committitur, in qua Chunradus occiditur. Anno domini 908. Rudolphus Episcopus Vuirciburgensis obiit. Adelbertus perfidia Hattonis Archiepiscopi, & cujusdam Luitpaldi deceptus, Ludevvico rege jubente decollatur. Bajoarii ab Vngariis interficiuntur. Anno domini 909. Vngarii Saxoniam & Thuringiam vastant. Anno domini 910. Vngarii Alemanniam petunt. Leo Imperator Constant. obiit. Anno domini 911. Franci pugnant cum Vngariis. Anno domini 912. Ludevvicus rex moritur. Hic juxta quosdam ultimus dicitur Carolorum, apud Orientales Francos imperantium: juxta quosdam vero Chunradus qui post eum regnavit, ultimus computatur, à quibus pater illius Chunradus, qui ab Adelberto interfectus est, frater Ludevvici hujus fuisse æstimatur. Sed hujus diversitatis error scriptoribus regnorum imputetur.

Ludovicus rex ultimus Carolorũ.

Ludevvicus igitur cum accepisset uxorem, nomine Mathildam sororem Brunonis, ac magni ducis Ottonis, non multis post hæc vixerat annis. Horum pater erat Luitolphus, qui Romam profectus, transtulit inde reliquias Innocentii Papæ. Ex quibus Bruno cum ducatum administrasset, totius Saxoniæ duxit exercitium contra Danos, & inundatione repentina circumfusus, non habens locum pugnandi, periit cum omni exercitu, fratri, natu quidem minori, sed omni virtute multo potiori, relinquens ducatum. Regi autem Ludevvico cum non esset filius, post mortem ejus omnis populus Francorum atq; Saxonum, quærebat Ottoni diadema imponere regni, sed ipse quasi jam gravior recusabat onus imperii: ejus tamen consultu Chunradus quondam dux Francorum, filius Chunradi, quem Adelbertus occidit, ungitur in regnum, penes Ottonem tamen summum semper & ubique fiebat imperium. Natus est autem eidem Ottoni filius, mundo necessarius, optimus Heinricus, qui primus libera potestate regnavit in Saxonia, cui pater moriens, totius Saxoniæ ducatum reliquit, Chunrado jam in regnum sublimato.

Otto petitur ad regnum cum Ludovico non esset filius.

HISTORIA CHUNRADI.

Conradus primus eius nominis 2. Germ. Imp.

ANno Dominicæ incarnationis 913. urbis aũt cõditæ, millesimo 664 Chunradus, filius Chunradi quẽ Adelbertus occidit, Francorũ ex genere oriundus, vir strenuus, bellorumque exercitio doctus, omnium electione 79. loco ab Augusto regnum accepit, & 7. annis regnavit. Sub quo potentissimi erant principes, Arnoldus in Bajoaria, Burchardus in Suevia, Heberhardus Comes potentissimus in Francia, Gisibertus Dux in Lotharingia, inter quos Heinricus Saxonum & Thuringorum Dux præpotens clarebat. Secundo autem regni ejus anno, memorati principes huic præsertim rebelles extiterant, quos ille tam sapientiæ quam fortitudinis robore superavit, suamq; ad fidelitatem perduxit. Arnoldus autem nimio terrore coactus, cum uxore ac filiis ad Vngarios fugit, ibique usque ad obitum Chunradi permansit. Primo anno Chunradi reges Vngarii ab Alemannis & Bojoariis, juxta fluvium, qui vulgariter Ine dicitur, occiduntur.

Arnoldus fugit ad Vngaros. Enus fluvius.

ANNI CHUNRADI.

Vngari vastant Alemanniam.

ANno domini 914. Prædicti Principes regi rebellant. Rudolphus rex moritur, post quem Ludevvicus, Caroli filius, in regnũ patris, cõsilio Hugonis Ducis, filii Ruperti, ex transmarinis partibus, ad Gallias reducitur, cui idem Hugo tamẽ postea accusatur. Hoc tempore Martinus Papa 116. extitit. Anno domini 915. Vngarii Alemaniam devastant. Hatto Archiepiscopus obiit, cui Heriger successit. Anno domini 916. Anno domini 917. Salomon Episcopus captus est. Vngarii Alemanniam totam igne & gladio vastant. Anno domini 918. Erchenger Dux & Bertholdus Germani fratres decollantur. Basilea ab Vngariis destruitur. Anno domini 919. Vngarii per Alemanniam & Alsatiam transeuntes, Lotharingiam invadunt. Burchardus dux constituitur. Chunradus rex moritur, cujus consilio & præcepto Heinricus dux Saxoniæ, filius Ottonis Ducis in regnum provehitur. Sed quia Carolorum stirpe in regno Francorum deficiente, regnum jam ad Saxones per Heinricum transfertur, genealogiam Carolorum causa memoriæ breviter depingamus, de hinc de origine gentis Saxonicæ, cujus opinio varia est, aliqua describamus, sicque ad initium regni pertendamus.

Duo duces fratres decollantur. Vngari Alsatiam invadunt & Lotharingiam.

Genealioga Carolorum.

CAROLUS MAGNUS IMP.

LUDOVICUS Pius Imp.

Ludovicus Germanicus habebat Germaniam superiorem, vicitq; Boemos.

Ludovicus q gessit bellum cũ Calvo.

Carolus Crassus Imp. & ad extremũ adeptus Galliam. Huic successit Arnolphus.

Carlomannus rex Bavariæ.

Arnolphus.

Lotharius Imp. tenens Lotoringiam & Italiam.

Ludovicus. II. Imp. Sarracenos ex Italia fugavit, post hunc volebat Papa imperium in Galliam convertere, sed filii Ludovici Germanici hoc retinuerunt & servarunt Germanis. Huic successit in imperio, Carolus Calvus rex Galliæ.

Carolus Calvus rex Galliæ.

Ludovicus Balbus, cum quo de imperio dimicavit Carolus Crassus: Pontifex ad Balbum confugit.

Ludovicus. III.

Huic successit Cunradus Bombergen. quem scribunt fuisse nepotem hujus Ludovici, ex fratre Cunrado.

Cunradus.

Eberhardus, a quo originẽ habent principes Francorum.

Cunradus ultimus Imperator ex hac familia. Hunc Italici scriptores, inter Imperatores non nominant, quia Italiam non habuit.

DE ORIGINE SAXONUM.

Lege hic Albertum Krantz. de gentis Saxonum primordiis. & hoc citante Saxonem Stalandicum Danicæ antiquitatis scriptorem.

Uper origine gentis Saxonum varia opinio est. Aliis æstimantibus de Danis Nortmannisq; eos originem duxisse, aliis vero, quibus & Græci consentire dicuntur, eos reliquias fuisse Macedonici exercitus, qui secutus Magnum Alexandrũ, immatura ipsius morte per totum orbem sit dispersus. Invenimus autem in scriptis cujusdam, antiquitate tradente, quod ab Anglis Britanniæ incolis sint egressi, & per Oceanum navigantes, Germaniæ littoribus studio & necessitate quærendarum sedium sint appulsi, in loco qui vocatur Hathuloga, eo tempore quo Theodericus rex Francorũ contra Irminfridũ ducẽ Thuringorum dimicans, terrã eorũ crudeliter ferro vastavit & igni. Cũq; primũ terræ applicuissent, incolæ ipsius terræ qui Thuringi fuisse traduntur, adventum eorum graviter ferentes, arma contra eos movetunt. Saxones vero acriter resistentes, portum obtinuerunt. Diu deinde inter se dimicantibus, & multis hinc inde cadentibus, tandem utrisque placuit de pace tractare. Initumque est fœdus eo pacto, quo haberent Saxones vendendi emendique copiam, cæterum ab agris, à cæde hominum atque rapinis abstinerent: stetitque illud fœdus inviolabiliter multis diebus. Cumq; Saxonibus jam defecisset pecunia, quid emerent aut venderent non habentes, inutilem sibi pacem esse arbitrati sunt. Ea igitur tempestate contigit adolescentem quendam egredi de navibus oneratũ multo auro, torque aurea, simulq; armillis aureis. Cui obvius quidã Thuringorum, quid sibi vult inquit, tã ingens aurum circa tuum famelicum collũ? Emptorem, inquit, quæro, ad nihil aliud istud aurum gero. Qui enim fame periclitor, quo auro delecter? At illo qualitatem quantitatemque precii rogante, nullum inquit Saxo mihi est discrimen in precio: quicquid dabis gratum habeo. Ille vero subridens, quid si, inquit, de pulvere isto sinum tibi impleo? Erat aũt in præsenti loco egesta humus plurima. Saxo nihil cunctatus aperit sinum, & accipit humum: ilico Thuringo tradens aurum: lætusque ad suos uterque redit. Thuringi Thuringum laudibus ad cœlum tollunt, qui nobili fraude Saxonem deceperit: fortunatumque eum inter mortales fuisse, qui vili precio tam ingens aurum possederit. Cæterum certi de victoria, de Saxonibus, jam quasi triumphabant. Interea vero Saxo privatus auro oneratus vero multa humo, appropiat navibus. Sociis igitur ei occurrentibus, & quid ageret admirantibus, alii amicorum eum irridere cœperunt, alii arguere: omnes partim eum amentem crediderunt. At ille postulato silentio, sequimini me inquit optimi Saxones, & meam vobis amentiã probabitis utilem. At illi licet dubii, sequuntur tamen. Ille aũt sumpta humo, per vicinos agros quam subtilius potuit, eam dispersit: & castrorum loca occupavit. Ut autem viderunt Thuringi castra Saxonum, intollerabilis est eis visa res: & missis legatis conquesti sunt de fœdere rupto ac violato ex parte Saxonum. Saxones responderunt se hactenus fœdus inviolabiliter servasse: terram vero proprio auro comparaãt, cum pace velle obtinere: aut certe armis defendere. His auditis, incolæ cœperunt aurum Saxonicum jam maledicere: & quem paulo ante fœlicem prædicabant, autorem perditionis suæ atque regionis fatebantur. Ira deinde accensi, cœco marte, sine ordine & consilio irruunt in castra. Saxones vero parati, hostes excipiunt sternuntque;

Hathulga.

Fœdus.

Hac ordine legis in initio Vuitichindi monachi Benedictini, de rebus gestis Saxonum.

Thuringus Saxonis pulverem vendit.

Alb. Krantz vult non auro, sed sanguine mercatum agrum accepisse. nec unquã possedisse Turingos agros ad Hadeleram

Spargitur pulvis per vicinos agros.

& rebus prospere gestis, proxima circũ circa loca jure obtinent. Diu itaq; cũ ab alterutris pugnatũ foret, & Thuringi Saxones sibi superiores fore viderent, per internuncios pacificari cum eis quærũt, eosq; in terra quam acceperunt, sedere concedunt.

Austrasia sedes apud Metensem civitatem.

Eo tempore mortuo Clodoveo rege Francorum, quatuor filii ejus regnum ipsius æqualiter diviserunt. Ex quibus Theodericus cum Austrasiam accepisset, cujus regni sedes apud Metensem fuit civitatem, mittere curavit legationem ad Irminfridum regem Thuringorum pro pace & concordia: mandans ei non se cupere sibi esse dominum sed amicum: non imperatorem sed propinquum: propinquitatisq; jura inviolabiliter se velle servare: sororem quippe Theoderici Irminfridus acceperat, tantũ, ut à populi Francorũ concordia, qui eum regem constituerant, non discordaret, rogabat. Ad hæc Irminfridus cũ benigne responderet, Francorũ statuta sibi placere, pace omnimodis se indigere, super negotio regni responsionẽ suam in amicorũ præsentiã se velle differre. Audiens regina legatum fratris supervenisse, & super regni negocio cum rege locutum fuisse, egit cũ Iringo milite regis, qui erat vir audax, fortis manu, acer ingenio, acutus consilio, pertinax in rebus agendis, facilis ad suadenda quæ vellet, unde & animum regis sibi connexerat, ut pariter regi suaderent, regnũ sibi jure hæreditario cessisse, ut pote quæ filia regis esset & reginæ. Theodericũ vero suum servum esse, tanquã ex concubina natum, & ideo indecens fore proprio servo manus unquã dare. Convocatis ergo principibus, & necessariis amicis, Irminfridus verba legati in præsentia eorũ contulit. At illi unanimiter suadebant, quæ pacis & concordiæ sunt enim sentire, qui impetus Francorũ ferre non posset, maxime qui acrioribus hostium armis ex alia parte premeretur. Iringus vero lascivæ mulieris satisfaciens votis, suasit Irminfrido Francis cedere non debere, super negocio regni justiorem se causam habere, latum præterea imperium, militum manus & arma, cæterasq; belli copias sibi à Theoderico parum æque procedere. His igitur Irminfridus persuasus, secundũ hæc verba legato respondit, amicitiam quidem sui & propinquitatem Theoderico non negare, mirari se tamẽ satis non posse, quomodo usurpare vellet prius imperium quàm libertatem, servum illum natum, & quomodo sui quæreret dominum, se non posse proprio servo manus dare. Legatus his satis commotus, mallem inquit, hoc caput meum tibi tradere, quàm hujusmodi verba à te audire, sciens ea multo sanguine Francorũ atq; Thuringorum diluenda. Et hæc dicens, reversus est ad Theodericũ, & quæ audivit, non cælat. Theodericus autem nimiam iram vultu celans sereno, oportet nos, inquit, ad servitium Irminfridi festinare, quatenus qui libertate privamur, inani saltem vita fruamur. Et cum gravi exercitu appropians terminis Thuringorum invenit eum valida quoque manu

Runiberg.

se expectantem, in loco qui dicitur Runiberg, & commisso certamine, pugnatũ est ancipiti bello per biduũ. tertia vero die victus Irminfridus cessit Theoderico, fugiensq; tandẽ se recepit in urbem, quæ dicitur Schidinga sita super fluvium Onestrod. Theodericus aũt congregatis principibus exer-

Schidinga.

citus sui, rogat sententiam, utrũ nam censerent Irminfridum persequendum, an patriam remeandum: Erat aũt Theoderico servus ingeniosus satis, cujus consilium expertus est sæpius probũ, eique propterea quadã familiaritate fuit conjunctus. Cumq; quidã censerent mortuos sepeliendos, saucios curandos, & ad majorem exercitum congregandum esse repatriandũ, rogatus ille servus, sen-

Perseverantia in rebus honestis, pulcherrima res.

tentiam dixit. In rebus honestis pulcherrimam semper esse arbitror perseverantiam, quam ita coluerunt majores nostri, ut acceptis negociis raro vel nunquã deficerent. Nec tamen labores nostros eorũ æquandos putaverim, qui parvis copiis ingentes gentium copias superaverunt. Nunc terra in nostra est potestate, & discessione nostris occasionẽ vincendi prælabimus. Amplecterer & ipse patriam redire, familiarẽ necessitudinem providere, si hostem nostrum eo spatio scirem vacare. Sed vulnerati nostri forsitan hac re indigent, castrorũ ergo labor impigris animis reor pro maxima voluptate est. Cæsar multitudine exercitus est vehementer attenuatus, hostes ne omnes evaserunt? certe rarissimi. Ipse nanq; dux, ut quædã bestiola, suo munitur latibulo, urbis circundatur claustro nec ipsum cœlum audet secure inspicere, nostro timore cogente. Sed non desunt ei pecuniæ, quibus conducantur nationes Barbaræ, non deest militũ manus, licet lassa, quæ tamen omnia nostra redintegrantur absentia. Indecorũ est victoribus victis vincendi locum dare. Num singulis urbibus administranda sufficimus possidia? Et eas omnes perdimus, dum imus & redimus. Hæc eo prosequẽte, placuit Theoderico, omnibusq; victoriæ avidis, manere in castris, & mittere ad Saxones, Thuringis jã olim inimicos, ut ei essent auxilio, ea conditione, ut si vincerent Irminfridũ, urbẽq; caperent, terrã eis in hæreditatẽ perpetuam traderet. Saxones nihil cunctati, novem duces cum singulis millibus militum destinabant. Et ingressi duces in castra, singuli cũ centenis militibus, reliqua multitudine extra castra relicta, Theodericũ verbis pacificis salutabant, & ab eo hilariter suscepti, dextras dabant & accipiebant, seq; illi devotos, & ad omnia promptos, à Saxonica gente missos dicebant, eisq; cordi esse aut vincere velle, aut vincere nolle. Illis hæc loquentibus, mirati sunt Franci, præstantes corpore & animo viros mirati sunt, & habitũ novũ, arma quoq; & diffusã scapulis Cæ-

Vestitus Saxonum & arma.

sariẽ, & super omnia ingentẽ animi constantiã. Vestiti aũt erant sagis, & armati longis lanceis, stabantq; subnixi parvis scutis, habentes ad renes cultellos magnos. Quidã v. ex Francis dicebãt, tantis

ac talibus

ac talibus amicis Francos non indigere, genus indomitum fore, etsi præsentem terram inhabitarent, eos proculdubio esse, qui Francorum imperiũ quandoq; destruerent. Theodericus vero propriis utilitatibus consulens, in fide suscepit viros, demandans, ut ad oppugnandam urbem præpararentur. At illi à rege regressi, castra metati sunt ad meridianam plagam urbis, in pratis fluvio contiguis, & postera die prima luce surgentes, sumptis armis, oppidum oppugnant & incendunt, statimque aciem ordinant ex adverso portæ Orientalis. Hi vero, qui intus erant clausi muris, dum vident acies ordinatas, ac se in ultimis constitutos, audacter portis erumpunt, cæcoque marte in adversarios irruunt, & telis emissis, res perinde agitur gladiis. Cumque grave bellum oriretur, plures hinc inde sternuntur, illis pro patria, pro uxoribus ac natis, postremo pro vita pugnantibus, Saxonibus vero pro gloria, & pro terra acquirenda certantibus. Cumque ubique fierent cædes, & ululatus, & neutrum agmen loco cederet, jam tardior hora prælium diremit. Eo die ex Thuringis multi interfecti, multi sauciati sunt, de Saxonibus vero numerata sunt sex millia cæsa. Mittitur igitur Iring ab Irminfrido cum supplici legatione, & omnibus thesauris suis, ad Theodericum pro pace ac spontanea deditione. Et accedens Iring, hæc ait. Tibi misit tuus quondam propinquus, modo servus, rogans, ut si non sui miserearis, miseræ saltem sororis tuæ miserearis, nepotumq; tuorũ in ultima necessitate constitutorum. Dum hæc lacrymans dixisset, interpellatio Principum auro corruptorum adjecit decere clementiam regalem, non spernere legationem talem, nec communem naturam oblivisci, meliusq; esse eum in fide suscipere, quem jam superatum ita contereret, ut nunquam se contra eum levare posset, quàm illud genus hominum indomabile, & ad omnem laborem perdurabile, à quo nihil aliud expectaret Francorum imperium, nisi solum periculum, ideoque melius esse ut susceptis Thuringis, pariter eos ejicerent, de finibus suis. His dictis licet invitus flectitur Theodericus, promisitq; postera die Irminfridum se suscepturũ, Saxonesq; abjecturũ. Quibus Iring auditis, ad pedes prosternitur regis, laudansq; sententiã regis, ipse nocte illa mansit in castris, & misso ad dominum optato nuncio, ipsam urbem securitatis replevit gaudio. Interea urbe ex pace promissa securiore reddita, egressus est quidã cum accipitre, victum quæritans supra littus fluvii supradicti, sed emissum volucrẽ quidam de Saxonibus in ripa suscepit ulteriori. Emissore vero rogante ut remitteretur, Saxo negavit. Ille aũt ait, Remitte & prodam tibi secretum, sociisq; tuis utile. Saxo econtra dic, inquit, ut accipias quod quæris. Reges, inquit, pace inter se facta, decreverunt, ut si cras in castris inveniamini, aut capiamini, aut certe occidamini. Ad hæc ille, Serio hæc ais, an ludo? Secunda, inquit, hora futuri diei probabit, quòd sine ludo vos agere oporteat. Quapropter vobis ipsis consulite, & fuga salutem quærite. Saxo statim volucrẽ emisit, sociisq; retulit quæ audivit. Qui satis cõmoti in promptu non inveniebant, quid super his agere debuissent. Erat aũt tunc in castris quidã in veteranis militibus jam senior, sed virili adhuc senectute vigens, qui merito bonarũ virtutũ pater patrũ dicebatur, nomine Hatugato. Hic arripiens vexillũ quod apud eos habebatur sacrũ, leonis atq; draconis, & desuper aquilæ volantis insignitã effigie, quo ostentaret fortitudinis atq; prudentiæ, & earum rerum efficaciam, & motu corporis animi constantiã declarans, ait. Huculq; inter optimos Saxones vixi, & ad hanc ferè ultimã senectutẽ ætas me perduxit, & nunquam meos fugere vidi, & quomodo nunc cogor agere quod nunquam didici? Certare didici, fugere ignoro, nec valeo. Si fata non sinunt ultra vivere, liceat saltem quod mihi dulcissimum est, cum amicis occũbere. Exemplo mihi sunt paternæ virtutis amicorum corpora, circa nos prostrata, qui maluerunt mori, quàm vinci, impigras animas amittere, quàm coram inimicis loco cedere. Sed quid necesse habeo exhortationem protrahere, tantum de contemptu mortis. Ecce ad securos ibimus, ad cædem tantum non ad pugnam. Nam de promissa pace ac nostro gravi vulnere securi, nihil super eventu adversi, hodierno quoq; prælio fatigati, quemadmodum sunt sine metu, ita sine vigiliis & solida custodia manent. Irruamus igitur super improvisos, & somno sepultos, parũ laboris est sequimini me ducẽ, & hoc canũ caput meũ vobis trado, si non venerit quod dico. Illius igitur optimis verbis erecti, quod supererat diei in reficiendis corporibus suis, expendebant, deinde prima vigilia noctis, qua solet sopor gravior occupare mortales, dato signo sumunt arma, & præcedẽte duce irruunt super muros, invenientesq; eos sine vigiliis ac custodibus, ingressi sunt urbẽ cum clamore magno. Quo excitati adversarii, alii fuga salutem quæsierunt, alii per plateas & muros urbis ut ebrii erraverunt, alii in Saxones cives suos putantes, inciderunt. Illi vero omnes perfectæ ætatis morti tradiderunt, impuberes prædæ servaverunt. Irminfridus aũt requisitus, cũ uxore ac filiis, paucoq; comitatu evasisse cõpertus est. Quod audiens Theodericus, egit ut dolo revocaretur, & Iring eũ interficeret, quatenus Theodericus quasi alienus ab ejus cæde consisteret. Hoc cũ Iring ægre suscepisset, victus fallacibus promissis, quasi magnis muneribus foret donandus, ac potestate magna in regno sublimãdus, tandẽ consensit, seq; voluntati ejus parere promisit. Revocatus igitur Irminfridus, prosternitur vestigiis Theoderici, Iring vero stans juxta quasi armiger regis, evaginato gladio prostratũ dominũ trucidavit, statimq; rex ait ad eũ. Quia dominũ interfecisti tuũ, pro tali facinore omnib. mortalib. merito odiosus, viã habeto apertã discedendi à nobis, sortẽ vel partẽ tuæ nequitiæ nolumus habere. Merito, inquit, Iring odiosus cunctis appareo, qui tuis parui dolis,

Vuitigindũ lib. 1.

Sex millia Saxonum cæsa.

Victum quæritans accipitre.

Vide Alb. Kranz. lib. 1 c. 18 & Vuitichindum lib. 1.

Hatugato alias Hathagat.

Vexillum Saxonum leonis & draconis effigie item aquilæ volantis.

Oratio masculi & veterani militis Hathagati.

antequam tamen exeam, purgabo hoc scelus meum, vindicando dominum meum. Et evaginato gladio stetit, ipsum quoq; Theodericum obtruncavit, sumensq; corpus domini, posuit super cadaver Theoderici, ut vinceret saltem mortuus, qui vincebatur vivus, viamq; ferro faciens, discessit. Si qua fides his dictis adhibeatur, penes lectorem est, mirari tamen non possumus satis, famam in tantum prævaluisse, ut lacteus cœli circulus, Iringis nomine, Iringes straza usq; in præsens sic vocatus. In Francorum vero gestis legitur, quod Theodericus data fide Irminfrido ad Tulbiacam civitatem eum ad se venire fecerit, & cum supra muros civitatis colloquerentur, compulsus ille de muro in terram corruerit, sicq; mortuus sit, suosq; filios Theodericus interficere jusserit. Saxones autem bello peracto reversi ad Theodericum in castra, bene ab eo sunt suscepti, satisq; laudati, & præsenti terra in æternam possessionem donati, socii quoq; & amici Francorum appelati sunt, moxq; urbem cui ab igne, ut propriis manibus perpecerunt, primum incoluerunt. Terram vero acceptā sorte dividentes, cum multi ex eis in bello cecidissent, & pro raritate sui totam occupare non possent, partem illius, & eam quàm maxime quæ respicit ad Orientem, colonis tradebant sub tributo exercendam, cætera vero loca ipsi possederunt. A meridie quidem Francos habentes, & partem Thuringorum quos præcedens hostilis turbo non tetigit, alveo fluminis Unstrode dirimuntur, à Septentrione vero Nortmannos gentes ferocissimas, ab ortu autem solis Abodritos, & ab occasu Friesos, à quibus sine intermissione vel fœdere vel incertatione finium suorū spatia necessario tuebantur. Erant enim inquieti nimis, & finitimorum sedibus infesti, domi vero pacati, & civium utilitatibus placida benignitate consulentes, generis quoq; ac nobilitatis suæ providissimam curam habentes, nec facile ullis aliarum gentium vel sibi inferiorum connubiis infecti, propriam & sinceram & tantum sui similem gentem facere conati sunt. Unde habitus quoq; ac magnitudo corporū, comarum color tanquam in tanto numero hominum idem penè omnibus. Quatuor igitur differētias gens illa in genere habuit, nobilium scilicet ac liberorum, libertorum atq; servorum, & id legibus firmatum est, ut nulla pars in copulandis conjugiis propriæ sortis terminos transferat, sed nobilis nobilem ducat uxorem, & liber liberam: libertus conjungatur libertæ, & servus ancillæ. Si vero quispiam horum sibi non congruentem, & genere præstantiorem duxerit uxorem, cum vitæ suæ damno componat. Legibus etiam ad vindictam malefactorum optimis utebantur, & multa utilia atq; secundum legem naturæ honesta in morum probitate studuerunt habere, quæ eis ad verā beatitudinem promerendam proficere potuissent, si notitiam sui creatoris haberent. Coluerunt enim eos qui natura non erant dii, maximeq; Mercurium, cui certis diebus humanis quoq; hostiis litabant. Deos suos neq; templis includere, neq; ulli humanæ speciei assimilare pro magnitudine & dignitate divinitatis licitum arbitrati sunt, lucos ac nemora consecrantes, deorumq; nominibus appellantes, secretum illud sola reverentia contemplantur. Auspicia & sortes quàm maxime observabant, quarum sorti non consuetudo simplex erat. Virgam frugiferæ arbori decisam in surculos amputabant, eosq; notis quibusdam discretos, super candidam vestem temere ac fortuito spargebant. Mox si publica consultatio fuit, sacerdos populi: si privata, ipse paterfamilias precatus Deos, cœlumq; suspiciens, inter singulos tulit, sublatisq; secundum impressam antea notam interpretatus est: & si prohibuerunt, nulla de eadem re ipsa die consultatio erat: si permissum est, eventuum adhuc fides exigebatur. Avium voces volatusq; interrogare, proprium gentis illis erat; equorum quoq; præsagia ac motus experiri, hinnitusq; ac fremitus observare, nec ulli auspicio major fides adhibebatur, non solum apud plebem, sed etiam apud proceres. Erat & alia observatio auspiciorum, quo solebant eventus gravium explorare bellorum, ejus scilicet gentis, cum qua bellandum fuit, captivum quo modo interceptum cum electo popularium suorum patriis quemq; armis cōmittere, & victoriam hujus vel illis inprævidentia habere. Quomodo autem certis diebus, cū aut luna inchoatur, aut impletur, agendis rebus auspicatissimum initium crediderint, & innumerabilia vanarum superstitionum genera, quibus impliciti tenebantur observaverint, prætereo: hæc vero ideo commemoravi, quo prudens lector agnoscat, à quantis terrorum tenebris per Dei gratiam sint libertati, qui erant sicut omnes nationes Germaniam incolentes, & natura feroces, & cultui dæmonum deditiq;, veræq; religioni contrarii; neq; divina, neq; humana jura transgredi illicitum vel inhonestum putantes. Unde factum est, quod cum finitimis suis, maxime cum Francis lites atq; discordias habebant, quia suberant causæ, quæ quotidie pacem perturbare poterant, termini videlicet amborum penè ubiq; in planicie contigui, præter pauca loca in quibus vel saltus magnū, vel mōtium juga interposita, utrorumq; agros certo limite disterminant, in quibus cædes & rapinæ, atque incendia vicissim fieri non cessabant. Quibus adeo Franci sunt irritati, ut non jam vicissitudinem reddere, sed apertum contra eos deliberarent bellum suscipere. Susceptū est igitur contra eos bellum, quod magna utrorumq; animositate, majore tamen Saxonum damno per continuos 30. annos gerebatur. Poterat siquidem citius finiri, si Saxonum perfidia hoc pateretur. Difficile quippe dictu est, quotiens superati ac supplices regi se dederunt, imperata facturos polliciti sunt, obsides qui imperabantur absq; dilatione dederunt, legatos qui mittebantur, susceperunt: aliquotiens ita domiti & emolliti, ut etiam cultum dæmonum dimittere, & Christianæ religioni se subdere velle promitterent.

Fidem dictorum relinquit lectori.
Iringes straz.
Saxones socii Francorum.
Termini Saxonum compendiarii.
Unstroda fluvius, alias Unster.
Quatuor differentiæ Saxonum. 1. Nobiles. 2. Liberi. 3. Liberti. 4. Servi.
Mercurium coluerunt Saxones, hinc Irmensul quasi Mercurii statuam interpretantur. Is enim græce Ἑρμῆς dicitur.
Auspiciorum observatores.
Observatio eventuum ex captivo hostium.
Superstitio Saxonum ex luna.
A quantis tenebris errorum Saxones & Germani liberati sint his annis, utinam vere agnoscamus visitationis tempus.
Bellum durans annis 30.

Sed l..e

Sed ficut ad hæc facienda aliquotiens proni, sic ad eadem pervertenda semper fuere præcipites: nec facile est æstimare, ad utrum horum faciliores dici verius possint. Frondosis arboribus fontibusq; venerationem exhibebant. Truncum quoq; ligni non parvæ magnitudinis in altum erectum sub divo colebant, patria eum lingua Irminsul appellantes, quod Latine dicitur universalis columna, quasi sustinens omnia. Igitur defuncto Pipino, qui Hilderico rege quo Merevingorum finitum est imperium, deposito, & in monasterium misso, primus ex præfecto aulæ per autoritatem Zachariæ Romani pontificis, monarchiam regni Francorum solus obtinuit: Carolus filius ejus successit, qui contra Saxones bellum, quod quasi intermissum patris ejus morte videbatur, repetivit. Pater enim ejus prius eos superatos, trecentorum equorum per singulos annos tributo multavit. post renovatum cum eis à Carolo bellum, vix ullus exactus est annus, quod non ab eis facta sit pacti permutatio. Sed magnanimitas regis, ac perpetua tàm in adversis, quàm in prosperis constantia mentis, nulla eorũ mutabilitate vel vinci poterat, vel ab his defatigari quæ agere cœperat. Nã nunq̃ eos hujusmodi aliquid perpetrantes, impune ferre passus est, quin aut ipse per se ducto, aut per comites suos misso exercitu, perfidiam eorum ulcisceretur, & condignam ab eis pœnam exigeret, usq; dum omnibus qui resistere solebant, profligatis, & in suam potestatem redactis, decem millia hominum ex his qui utrasq; ripas Albiæ fluminis incolebant, cum uxoribus & parvulis transtulit, & huc atq; illuc per Galliam & Germaniam multimoda divisione distribuit: tractumq; per tot annos bellum ea conditione constat esse finitum, ut abjecto dæmonum cultu, Christianæ religionis sacramenta susciperent. Quod & factum est. Witikint quoq; qui inter eos & claritate generis & opũ amplitudine eminebat, & qui perfidiæ eorum autor, & incentor indefessus erat, ad fidem Caroli sponte veniens, apud Tiuiacum baptizatus, & à rege de fonte susceptus est: sicq; Saxonia tota superata & subjecta est.

Irminsul erat armati toto corpore effigies, cuius in dextera signum militare, nostri vexillum vocant, praeferens rosam, cuius breve momentum & facilis ortus ac interitus ita eventus praeliorũ. In sinistra libram expandit dubiam pugnantium ferrem. facile huc & illuc inclinantem. Pectus inerme ursum praeferebat. In clypeo leo, Arvibus consito campo, in quo stabat. Vide in historia Arminii nobilissimi principis Germani perpulchram conie cturam, Georgii Spalatini de Arminio vel Hermanni statua in memoriam inclyti herois Germani erecta.

Tributum 300. equorum.

Conditiones pacis, ut abiecto daemonum cultu, Christiana religionis sacramenta susciperent.

Vuitikint baptizatur. alii Vuitekindus.

Hujus Wuitikindi filius Wuigbertus Christianæ religionis cultor devotus, filiũ procreavit, quẽ Walbertum vocavit, qui & ipse ab infantia religiosus, cum factus esset vir, Romam causa orationis & reliquiarum acquirendarum tetendit, corpusq; sancti Alexandri, filii sanctæ Fœlicitatis, integrum accipiens à papa tunc temporis Leone, in Saxoniam detulit, & in loco qui dicitur Vuigaltingohuson, locavit. Ex ejusdem Saxonicæ gentis stirpe vir nobilis & permagnificus est egressus, nomine Luitoldus, qui & ipse religionis gratia Romam profectus, beati papæ Innocentii reliquias inde adduxit. Hic habuit duos filios, Brunonem & Ottonem: quorum major Bruno, cum totius Saxoniæ ducatum amministrasset, exercitum contra Danos duxit, ibiq; occisus, ducatum fratri Ottoni reliquit. His erat soror nomine Luitgart, quam Ludovicus rex, filius Arnolfi imperatoris, uxorem duxit, sed non diu postea vixit. Quo sine filiis mortuo, omnis Francorum Saxonumque populus voluit Ottoni duci diadema imponere regni. Quod cum ille quasi jam senio gravior recusaret, ejus consultu Chunradus Francorum dux ungitur in regem, summa tamen imperii semper ubique fuit penes Ottonem. Natus est eidem Ottoni filius nomine Heinricus, qui primus libera potestate regnavit in Saxonia. Qui cum in primæva ætate omni virtutum genere vitam suam exornaret, pater ejus videns prudentiam adolescentis, reliquit ei exercitum adversus Dalmatiam, contra quam ipse diu militavit. Dalmatii vero impetum illius ferre non valentes, conduxerunt adversus eum Avares, quos modo vocamus Ungarios, qui ut quidam putant, reliquiæ sunt Hunorum; qui, ut in Gothorum legitur historia, egressi à Gothis, multa mala inferebant gentibus finitimis, quos postremo Pannoniam inhabitantes, Carolus Magnus devicit, & ut dicitur, à consueta gentium depopulatione ingenti vallo circunclusos prohibuit: quod opus Arnolfus imperator destruxit, eosq; contra Zuenteboldum Maravanorum regem in auxilium sibi eduxit. Qui deinde quantam stragem, quantamque injuriam Francorum regno fecerint, urbes ac regiones adhuc desolatæ testantur. Hi etiam à Dalmatiis evocati, magnam cladem in Saxonia fecerunt, multamq; prædam abduxerunt. Igitur Pater patriæ, magnusq; dux Otto defunctus, illustri & magnifico filio suo Heinrico, totius Saxoniæ ducatum reliquit. Rex autem Chunradus, cum sæpe expertus fuisset virtutem novi ducis, veritus est ei committere omnem potestatem patris. Quo factum est, ut offensionem incurreret totius exercitus Saxonici. Quorum vultum erga se austeriorem rex cernens, nec ducem eorum publico bello se posse conterere, præ innumera exercitus multitudine perpendens, egit, ut quo modo interficeretur dolo: ad hoc habens, ut refertur, maxime idoneum Mogontinæ sedis episcopum, nomine Hattonem, cujus consilio & Adelbertus Babenbergensis deceptus est. Hic prædictum ducem aggressus dolo, fecit ei fabricari Torquem auream, & invitavit eum ad convivium, quo magnis ab eo muneribus honoraretur. Interea pontifex considerandi operis gratia ingressus ad aurificem, visaq; torque, fertur ingemuisse. Gemitus causam cum aurifex requisisset, respondit: quia optimi, sibiq; charissimi viri, scilicet, Heinrici ducis sanguine, torques illa deberet intingui. Aurifex audita silentio texit, & opere perfecto ac reddito,

Vuilbertus.
Vualbertus.

Vuigaltingohusen

Bruno.

OTTO.

Conradus Francorum dux fit rex.

HENRICVS.

Avares Vngari contra Henricum.

Damnum Germania illatum ab Vngaris.

Hattonis praestigiae contra Henricum, in torque aurea. Alb. K. lib. 3. c. 1.

Aurifaber prodit dolum Archiepiscopi.

missionem petiit & accepit: obviansq; duci eunti ad ea negocia, indicavit ei quæ audivit. Ipse autē vehementer iratus, vocat legatum pontificis, qui jam pridē aderat, invitandi eum gratia, & ait: Vade dic Hattoni, quia durius collum non gerit Heinricus quam Adelbertus: & quia melius rati sumus domi sedere & de ejus servitio tractare, quam comitatus nostri multitudine eum gravare. Et statim reversus, omnia quæ juris ipsius erant, in omni Saxonia vel Thuringia, occupavit. Burchardū quoq; & Bardonem, quorum alter gener regis erat, in tantum adflixit, ut terra cederent, eorumq; possessiones ipse militibus suis totas divideret. Hatto autem episcopus videns suis calliditatibus finem impositum, nimia tristitia ac morbo pariter non post multos dies confectus, interiit. Fuerunt etiam qui dicerent, quia fulmine tactus, ejusq; ictu dissolutus, post tertium diem defecisset. Rex autem misit fratrem suum Eberhardum cum exercitu, ad devastandam Saxoniam. Qui appropians urbi quæ dicitur Heresburg, superbe, ut tradunt, locutus est, quod nulla sibi cura major esset, quàm quod Saxones pro muris se ostendere non auderent, quo cum eis dimicare potuisset. Adhuc sermo in ore ipsius erat, & ecce Saxones ei occurrerunt miliario uno ab urbe: initoq; certamine, tanta cæde Franci multati sunt, ut à mimis declamaretur, ubi tantus ille infernus esset, qui tantam cæsorū multitudinē capere posset. Frater aūt regis à timore absentiæ Saxonū liberatus est, quia eos & præsentes vidit, & ab ipsis turpiter fatigatus discessit. Audiens autē rex male pugnatum à fratre, congregata omni virtute Francorum, perrexit ad requirendum Heinricum. Quo comperto in præsidio urbis quæ dicitur Gruona, tentavit illud oppugnare præsidium. Et missa prius legatione pro spontanea deditione, spondet se per hoc sibi amicum affuturum, non hostem experturum. Huic legationi intervenit Dietmarus ab Orientalium Saxonum parte, vir disciplinæ militaris peritissimus, varius, consilioq; magnus, & qui calliditate ingenita multos mortales superaret. Hic superveniens, legatis regis præsentibus interrogat ducem, ubi vellet exercitum metari? At ille jam persuasus cedere Francis, accepit fiduciam, audiens de exercitu, credens ita esse. Dietmarus vero fictus loquebatur, cum quinque enim tantummodo viris venerat. De numero autem legionū sciscitante duce, ad 30. ferè legiones se producere posse respondit. Ita delusi legati, regressi sunt ad regem. Vicit vero illos calliditate sua Dietmarus, quos ipse dux ferro vincere non potuit Heinricus. Nam ante lucanum relictis castris Franci, unusquisq; rediit in sua. Septimo autem anno regni sui Chunradus rex ægrotare cœpit: sentiensq; vocationis suæ tempus adesse, principes regni, excepto Heinrico, convocavit, & eos ita convenit: Vocationis meæ tempus agnosco, & ut cernitis, præsto est, proinde pacem concordiamque vos sectari etiam rogo. Me hominem exeunte, nulla vos regnandi ambitio inflammet. Heinricum Saxonum Thuringorumque ducem prudentissimum, regem eligite, dominumque constituite: is enim est & sapientia pollens, & justæ severitatis censura abundans. Quibus in hæc verba consentientibus, vocat fratrem suum Eberhardum, sicq; alloquitur illum: Sentio frater, me diutius istam vitam tenere non posse, idcirco considerationem tui habeto: & quod ad te maxime respicit, omni Francorum regno consulito, in eo fratris tui intendendo consilio. Sunt nobis copiæ exercitus congregandi atque ducendi: sunt urbes & arma cum regalibus insigniis, & omne quod decus regium deposcit, præter fortunam & mores. Fortuna frater cum nobilissimis moribus Heinrico cedit: rerum publicarum summa secus Saxones est. Sumptis igitur his insigniis, lancea scilicet & armillis aureis, cum clamide, & veterum gladio regum, ac diademate, ito ad Heinricum, pacemque facito cum eo, ut eum fœderatum possis habere in perpetuum. Quid enim necesse est, ut cadat populus Francorum tecum coram eo? Ipse enim vere rex erit, & imperator populorum multorum. His dictis, frater lachrymans, se consentire respondit. Post hæc rex moritur, vir fortis & potens, domi militiaque optimus, largitate serenus, & omnium virtutum insigniis clarus: sepeliturque in civitate sua Wilinaburg, cum mœrore ac lachrymis omnium Francorum. Ut ergo rex imperavit, Eberhardus Heinricum adiit, seque cum omnibus thesauris illi tradens, pacem cum eo fecit, amicitiamque ejus promeruit, quam fideliter familiariterque usque in finem obtinuit. Deinde congregatis principibus, & natu majoribus exercitus Francorum in loco qui dicitur Fritislare, designavit eum regem coram omni populo Francorum atque Saxonum.

Hatto tristitia moritur.

Dreiburg.

Urbs Gruona.

Dietbmarus.

Impostura Dietbmari.

Conradus morti vicinus, Heinricus præficit regno.

Conradus Eberhardum fratrem mittit ad Heinricum cum insignijs.

Alii moritur in Vuilinaburge sepelitur Fulda.

Heinricus in Fritslaria eligitur anno 920 ne summus tamen pontifex consulebatur. Alb K.

HENRICVS primus: IX. Ger. Imperator.

His diebus aucupiis, quod in adolescentia usu peteret rebus præesse, primum indulgeret aucupiis: primus ludos equestres, quos Thorneamenta vocant, nobilitati Germanicæ exhibuit.

HISTORIA HEINRICI I.

Anno dominicæ incarnationis 920. ab urbe condita millesimo 671. Heinricus genere Saxo, filius Ottonis ducis, 80. loco ab Augusto in regnum eligitur, regnavitque annis 17. Hic cum non haberet gratiam Chunradi regis sui decessoris: propter morū probitatem animiq; virtutem, idem rex in extremis suis, ut prædictū est, prætermisso fratre proprio hunc elegit: & ut ab omnibus id ageretur principibus, consilium [illegible]. Cui cum unctio & diadema offerretur à summo pontifice, qui eo tempore Herigerus erat, non sprevit, nec tamen suscepit. Satis, inquiens, mihi est, ut præ majoribus meis rex dicar & designer, divina annuente, vestraque pietate: penes meliores vero nobis unctio ac diadema sit, tanto honore nos arbitramur indignos. Placuit iste sermo coram universa multitudine: & dextris in cœlum levatis, nomen novi regis clamore valido salutantes frequentabant. Hoc ordine rex factus Heinricus,

Heinricus non curat unctionem & diadema Pontificum.

Heinricus contra Burchardum ducem Alemanniæ.

Arnoldus ſe ſubtraſtat Heinrico.

Heinricus, perrexit cum omni comitatu ſuo ad pugnandum contra Burchardum ducem Alemanniæ, cujus filiam habuit vxorem Rudolfus Burgundio, qui poſt interfectionem Ruperti regis Galliarum, patris Hugonis ducis, fratris vero Ottonis regis, ab inimicis Caroli regis rex elevatus eſt, ſicut & Rupertus deceſſor ejus. Burchardus verò dux, licet eſſet bellator intolerabilis, ſentiens tamen, cum valde prudens eſſet, congreſſionem regis ſe ſuſtinere non poſſe, tradidit ei ſemetipſum cum univerſis urbibus & populo ſuo. Eodem tempore Arnoldus dux cum vxore & filiis ab Ungaria rediens, honorificè à Baioariis ſuſcipitur: nec ſolum ſuſcipitur, ſed etiam ut rex fiat, vehementer ab eis exoratur. Rex autem Heinricus cum inter omnes regni principes ſibi obtemperantes, Arnoldum ſolùm reſiſtere cerneret, collecto exercitu prævalido, in Baioariam tetendit, eumque juxta quoſdam in præſidio urbis Ratiſponæ obſedit. Quod ille videns, ſeque regi reſiſtere non ſufficere perpendens, portis apertis egreſſus eſt ad regem, tradens ſemetipſum cum omni regno ſuo; & honorifice ſuſceptus, ab eo amicus regis appellatus eſt. Quidam vero ſcribunt, quod non paſſus ſit Arnoldus præſtolari adventum regis in Baioaria, ſed collectis quibus potuit copiis, obviam ei proceſſerit ad pugnam. Cumque in eo eſſet ut bellum inire deberent, rex Heinricus, ut vir ſapiens & Deum timens, cogitans ex utraque parte damnum irreparabile poſſe accidere, Arnoldo, ut ſolus cum ſolo loquatur, denunciat. Qui putans ſe acciri ad ſingulare certamen, ad condictum ſolus pervenit.

Prudentiſſ. ſermo Heinrici ad Arnoldum.

Quem Heinricus ut erat prudens animo, & potens eloquio, prudenti ſermone alloquitur, increpans eum, cur Dei ordinationi reſiſteret, cùm ſe ab omni populo electum ſciret, quod, niſi Deo diſponente non fieret: affirmans, quia ſi populus æque illum communiter eligeret, ſe fore, qui primus in ejus electione acclamaret: ſicque copioſo dicendi genere animum ejus demulcens, ad ſuos redit. Arnoldus quoque rediens ad ſuos, indicavit eis Heinrici ſermones. Qui dixerunt, verum eſſe quod audirent ſapientiam per Salomonem dixiſſe, per ipſam ſcilicet reges regnare, & prudentes juſtitiam decernere. Neque enim in ejus electione totius populi animum fieri unum, niſi hunc à Deo conſtaret electum: unde ſibi æquum bonumque videri, ut à cęteris non diſſentiens, hunc regem eligeret, ea tamen conditione, ſi ſibi hoc quod deceſſores ejus non habuere concederet, ſcilicet, ut totius Baioariæ pontifices ſuæ poteſtati ſubjacerent: unoq; defuncto, alterum ſibi ordinare liceret.

Pontifices Bavariæ principi Bavaro ſubiaceant.

Connivens igitur huic ſuorum conſilio, miles Heinrici efficitur, & ab eo ut dictum eſt, conceſſis ſibi totius Baioariæ pontificibus honoratur. Hic eſt Arnoldus ille, ſuper cujus denotatione ſancto Vdalrico epiſcopo, ut in libro geſtorum legitur, oſtenſus eſt gladius ſine capulo, qui rex fieri fruſtra cupiens, invaſor regni extitit; & pro hac ambitione deſtructis eccleſiis, earum redditus militibus ſuis in beneficium conceſſit.

Arnoldi viſio gladius ſine capulo.

Rex autem Heinricus de die in diem proficiens & creſcens, robuſtior & clarior habebatur. Cum regnū ab anteceſſoribus ſuis ex omni parte confuſum civilibus bellis & externis colligeret, pacificaret, & adunaret, ſigna movit contra Galliam & Lotharii regnum. Lotharius autem erat primogenitus filius Ludovici imperatoris, à Magno Carolo nati. Huic erant fratres, Pipinus, Carolus, & Ludovicus. Sub his fratribus bellum famoſum factum eſt in Phontinich, antequam diviſio regni fieret.

Bellum famoſum in Phontinich, de quo ſupra in annis regni Ludovici.

Facta autem diviſione, Pipino ceſſit Hiſpania, Carolo regnum Aquitaniæ & Vuaſconiæ, ab Occidente habens terminum Barcelonam Hiſpaniæ urbem, ab Aquilone Britannicum mare, ad Meridiem juga alpium, ad Orientem Maſam fluvium. Inter Maſam verò fluvium & Rhenum, Lothario regnum ceſſit cum Italia, quam vivente patre regendam accepit. A Rheno uſq; ad fines Illyrici & Pannoniæ Odoram quoq; fluvium, & terminos Danorum Germania tota Ludovici regnum erat.

Diviſio regni ſtupendiaria.

Hæc diviſio inter eos facta, inviolabiliter permanſit, quo uſq; jure hæreditario hæc regna omnia cederent Carolo ſimplici Ludovici filio, qui erat filius Caroli cognomento Calvi. Ad hunc itaq; Carolum, cui diximus regna ceſſiſſe per hæreditatem, quidam vir nomine Otto ex Orientalib. Francis venit, & ab eo ſuſceptus, cum eſſet vir fortis & prudens, egit conſilio ſuo, ut cum Danis pugnaretur, qui jam multis annis Lotharii regnum vexabant. Cumque pugnaretur cum eis, una die ex eis centum millia cæſa referuntur. Ex hoc ille Otto clarus & inſignis habebatur, & à rege ſecundus, cū ad eum veniret, uno tantum ſervulo comite contentus.

Otto venit ad Carolum, fit ſecundus à rege.

Moriens autem Carolus, rogavit Ottonem beneficii ſui memorem fore, ut miſericordiam ſibi præſtitam à ſe, filio ſuo ſi naſceretur, nō negaret: nam filius ei nondum erat, ſed regina pregnans adhuc fuit ſecūdum quoſdam: alii vero dicunt, quod jam ferè biennis fuerit filius. Mortuo autem Carolo, Otto filium ejus, & regno pariter & nomine paterno declaravit. Sed Arnolfus imperator qui Carolum ſeniorem de Germania expulit, poſt mortem ejus omne regnum ipſius ſibi vendicavit. Huic Otto & diadema & ſceptrum, & cætera regalia ornamenta obtulit, regnumq; domini ſui gratia imperatoris Arnolfi obtinuit, & hoc juxta quorundam relationem.

Arnolfus imperator Carolum ſeniorem de Germania expulit.

Alii vero dicunt cū propter infantiam pueri principes nimia rerum cupidine ſeſe præ tre contenderint, reſq; ſuas prout quiſq; poterat, dilatàverint, nemo vero regis profectum, nemo regni tutelam quæſierit, hocq; cementes hoſtes, regnum undiq; incurſaverint, principes tàdem pro [illegible] ſolutiſſe, convenienteſq; in unū, quia puer adhuc vix triennis erat, Ottonem propter ſapientiam & fortitudinem ſuam ad tuendum regnum delegiſſe, nō ut deſertores, ſed velut hoſtium incurſum deſignantes. Sed quia Otto dicitur regnum ipſum ab Arnolfo imperatore obtinuiſſe, inde uſq; hodie certamen eſt de regno ſtirpis Caroli, & poſteris Ottonis: concertatio quoq; regib. Carolingorum &. orientalium Francorum, ſuper regno Lotharii.

Certamen de regno ſtirpis Caroli, & poſteris Ottonis.

Ob quod & Heinricus rex movit castra contra Carolum, cum jam quindennis sublimaretur in regnum, ejusque sæpius fudit exercitum, juvitque fortuna fortem virum. Ottone autem decimo anno regni sui defuncto, Galliarum principes animo & sacramento annexi sunt Carolo, nec non & Rupertus Ottonis regis defuncti frater, industrius sese illi subdidit, quem ille ducem Galliæ Celticæ præfecit. Cumq; jam ferè totum colligeret regnum, cœpit quendam Haganonem ex mediocribus extollere, & supra omnes principes diligere, adeo ut magnatibus quibusque procul absistentibus, ipse regio lateri solus hæreret, multaque regii juris ad suum jus torqueret. Vnde primates indignati, cum nullatenus possent eum ab illius dilectione avertere, quærebant illum de regno abiicere. Multa itaque adversus eum moliti, ad ultimum convenerunt, Rupertumque ducem, fratrem Ottonis, regem constituerunt. Adversus quem dum Carolus bellum præpararet, & in pugnam convenirent, occisus est Rupertus, & ex parte ejus vndecim millia 249. ex parte vero Caroli septem millia 118. Hugo vero filius Ruperti, adhuc adolescens, egit apud quoscunque potuit, maximeq; apud Heribertum cognatum suum, qui erat unus ex magnatibus, ut in dejectionem Caroli loco patris sui alius rex crearetur: se ipsum vero promoveri nolebat, quia patris interfectio illud dissuadebat. Igitur convocatis principibus, Rudolfum, Richardi Burgundionis filium, satis eo reclamante, regem constituunt, virum strenuum, & liberalibus artibus eruditum, qui, ut supra dictum est, Burchardi ducis Alemanniæ filiam, nomine Bertham, sibi copulavit: quique postab Italicis adversus Berengarium seniorem vocatus, illo interfecto, regnum Italiæ aliquando tenuit, donec socero suo in auxilium contra eosdem sibi denuo resistentes vocato, ibidemque ab eis interfecto, Italiam reliquit, & Burgundiam revisit. Hugo vero comes Arelatensium ab Italis vocatus, regnum accepit, in quo filium ex uxore sua nomine Alda, de Ostrofrancorum stirpe procreavit, quẽ & Lotharium vocavit, adultumque regem fecit: sed ambobus postea pulsis, Berengarius (qui postea Babenberg deportatus ibi defunctus est) regnavit.

Rupertus Ottonis frater dux Galliæ Celticæ.

Bellum Caroli & Ruperti.

Rudolfus Richardi Burgundi filius rex constituitur.

Rudolfo autem ut dictum est, in regnum Caroli sublimato, Heribertus prædictus consilio Hugonis cognati sui, filii Ruperti, Carolum dolo cepit, eumque in custodiam posuit, in qua & vitam finivit. Habuit autem filium nomine Ludovicum, ex sorore Adelstani regis Britannorum, quem in perturbationis suæ procella transmisit ad eundem avunculum suum; unde post mortem Rudolphi regis, consilio Hugonis cognati reductus, regnum patris recepit, cui tamen idem Hugo dux postea rebellavit. Heinricus autem rex audiens casum Caroli, dolebat, humanæque mutabilitatis communem admiratus est fortunam, judicavitque abstinere quidem ab armis, verum potius arte superandos putavit Lotharingos, quia gens varia erat, & artibus assueta, bellis prompta, mobilisque ad rerum novitates.

Perto arcibus.

Erat eo tempore quidam de Lotharingis, nomine Christianus, qui videns regi Heinrico cuncta prospere cedere, quæsivit quomodo apud eum majori honoraretur gratia: & simulata infirmitate, vocavit ad se Guilbertum, cui principatus regionis paterna successione cessit, eumq; venientem arte cepit, & sub custodia regi Heinrico transmisit. Erat autem Gisilbertus nobili genere, ac familia antiqua natus. Quem rex satis lætus suscepit, quia per ipsum solum totum Lotharii regnum se habiturum arbitratus est. Deinde videns adolescentem valde industrium, genere ac potestate divitiisque clarum, liberaliter cœpit habere: ac postremo desponsata sibi filia sua nomine Gerbirga, affinitate pariter & amicitia junxit eum sibi sublegato & omni Lotharii regno. Et hoc juxta descriptionem cujusdam Vuitikindi monachi Corbiensis, de origine Saxonum, & regum horum gestis scribentis.

Historia de Christiano ... Vuitikindi lib. 1.

Gisilbertus capitur ...

Vuitikindus de origine Saxonum.

Est autem alius quidam Historiographus, tempora Caroli hujus, cujus memoriam præ manibus habemus, suorumque successorum dirigens, qui scribit eundem Gisilbertum, filiam Heinrici duxisse priusquam rex fieret, dum adhuc ducatum administrasset, ipsumque Heinricum à Carolo ducatum Saxonicum accepisse, & eum, ac Rupertum, qui postea rex factus est, inter principes qui à rege propter Haganonem, ut prædictum est, defecerant, primos fuisse. Sic enim dixit: Gallia Celtica Ruperto collata, Carolus Saxoniam secedit. Cujus urbes sedesque regias perlustrans, nullo resistente obtinuit, ibi quoque Heinricum regio genere inclytum, ac inde oriundum ducem omnibus donat. Et post pauca: Interea Galliarum urbibus ac oppidis firmiter obtentis, cum paschalis solennitas immineret, Aquisgrani palatio sese recepit. *Huc ex omni Gallia principes confluunt: huc etiam mediocres multo favore veniunt: adsunt & duces, ex Saxonia quidem Heinricus, ex Gallia Rupertus. Quotidie secus fores regii cubiculi manent: quotidie egressum regis à penetralibus aulæ præstolantur. Cum vero nullum eis à rege responsum per dies quatuor daretur, Henricus id molestissime ferens, dixisse fertur, aut Haganonem quandoq; cum Carolo regnaturum, aut Carolum cum Haganone ad rerum mediocritatem deventurum, indignansq; inconsulto discessit. Quod rex moleste ferens, eum revocare cupiebat, & pro hac re metropolitanum Remensium Heriveum dirigebat. Cujus luculenta & amica oratione persuasus dux Henricus, ad regem redit, multoque ambitionis honore ante eum admissus, in præcipuo gratiæ loco familiarissime recipitur.*

Aquisgrani conveniunt.

Hac tempestate Regenherus vir nobilis, partium Caroli fidissimus tutor, finem vitæ accepit, cujus exequiis Carolus interfuit; Hisque peractis, Gisiberto ejus filio jam adulto, paternum honorem

Regenherus moritur.

eorum principibus, qui confluxerant, liberalissime contulit. Hic cum esset opibus & genere inclytus, & conjugio Gebirgæ Heinricis transrhenensis filiæ, satis beatus, in nimiam præ insolentia temeritatem præceps ferebatur, multaque pro abjectione regis moliebatur. Quo agnito Carolus à Celtica cum exercitu rediens, cum bellum pararet inferre Belgis, quorum dux erat Gisilbertus, Belgæ mox non inaperto cum Gisilberto nisi sunt resistere, sed oppidis ac municipiis sese recludunt propere. Ad quos rex legatos dirigens, promisit eis se omnia donaturum, si ad se confluerent, quæ à Gisilberto prius in beneficio haberent. Quo capti mox ad regem per Sacramenta redeunt, & contra Gisilbertum pariter consurgunt. Ille vero in oppido Harburg, quod hinc Mosa & inde Gullo fluviis vallatur, alias autem immani hiatu, multoque horrore veprium tutissimum videbatur, cum paucis tunc claudebatur. Huc rex cum copiis properat, obsidionem locat hinc & inde navalem, aliàs vero equestrem. Et cum violentius instaret, Gisilbertus clam per murum dilapsus, fluvium enatando transmeavit, & cum duobus clientibus Rhenum exulaturus, pertransiens, annis aliquot apud socerum suum Heinricum patrimonio privatus, exulavit. Oppidani vero absque duce relicti, se subdiderant regi. Evoluto autem tempore, Heinricus egit apud regem, ut Gisilbertus reciperetur in gratiam, ea tamen conditione, ut beneficiis, quæ ipse insolenter deduxerat, quæque rex faventibus, sibi postea contulerat, quamdiu possessores eorum viverent, careret, ea vero, quorum possessores per annos exilii sui excesserant, regis miseratione reciperet. Recepit itaque Trajectum, Juppilam, Harstalium, Marsnam, Littam, Capræmontem, quæ à defunctis derelicta vacabant, cæteros vero qui sua habebant, ingenti cæde vexabat, donec omnia sua recipiebat. Postea multa contra regem machinans, socerum adiit, ac plurimum regi adhærere dissuasit, Celticam solam regi sufficere posse asserens, Belgicam vero atque Germaniam rege alio plurimum indigere, unde ut ipse dux Heinricus creari rex non abnueret, multiplici permovebat suasione. Heinricus vero cum illicita eum suadere adverteret, dictis suadentis admodum restitit, & ut à nefariis quiesceret, crebro admonuit. Gisilbertus vero cum apud socerum non proficeret, nec regnum sibi parare posset, in Celticam secedit, & in Neustriam transit, sicque cum Ruperto Ottonis regis fratre, qui erat dux Celticæ, de negotio eodem consilium pertractat, suggerens ei de regni susceptione, & Caroli abjectione. Exultat tyrannus, & sine mora suadenti favet. Deliberant ergo, sibique per Sacramenta consentiunt, sicq; procedenti tempore collectis principibus rex efficitur, anno dominicæ incarnationis 922. Hæc sunt verba illius Gallici historiographi, quæ si in aliquo à præcedentibus Saxonici scriptoris dictis dissentiant, lectoris diligentia perpendat. Annus vero in quo Rupertus in regnum elevatus dicitur, ille est, qui apud nos Heinrici tertius in regno inscribitur. Rupertus post hæc à militibus Caroli interficitur, sed Rudolphus, ut dictum est, subrogatur. Deinde Carolus captus, custodia mancipatur.

Carolus contra Gisilbertum.

Harburg inter Mosam & Gullam flumina.

Gisilbertus in Celticam & Neustriam secedit.

Verba Gallici historiographi.

Illud autem tempus erat, quo ut supra scriptum est, Heinricus ad dilatandum imperium suum super Lotharingos tendebat. Nam in ipsa profectione, ubi Rhenum transiit, legatus Caroli ei occurrit, & salutato eo verbis humillimis: Dominus meus, inquit Carolus, regia quondam potestate præditus, modo privatus, misit me ad te, demandans tibi, quia sibi ab inimicis circumvento, nihil jocundius, nihil possit esse dulcius, quàm de tui magnifici profectus gloria, aliquid audire, famaque virtutum tuarum consolari, & hoc tibi signum fidei & veritatis transmisit, protulitq; de sinu manũ preciosi martyris Dionysii, auro, gemmisq; inclusam, hoc inquiens habeto pignus fœderis perpetui & amoris vicarii, hanc partem unici solatii Francorũ, Galliam inhabitantium, postquã nos sanctus martyr ad nostrã perniciem deseruit, & ad nostram perpetuam pacem Saxoniam visitavit, cõmunicare tecum maluit. Neq; enim postquam corpus ejus translatũ est, à nobis civilia vel externa cessavere bella. Eodem quippe anno Dani & Nortmanni regionem nostram invaserunt. Rex autem divinum munus omni gratiarum actione suscipiens, reliquiis sanctis prosternitur, & deosculans eas summa veneratione veneratur. Sanctum vero Vitum, de quo legatus Caroli disseruit, Folradus quidam nomine, de Roma transtulit, & in pago Parisiaco locavit, inde regnante Ludeuuico Imperatore, translatæ sunt in Saxoniã, & ut legatus ille confessus est, ex hoc res Francorũ cœperunt minui, Saxonum dilatari. Burgundionum rex Rudolphus, qui nonnullis annis Italicis imperabat, lanceam quandam ibi à Samsone quodam comite dono acceperat, quam Cõstantini Magni sanctę Helenæ filii fuisse dicebant, quæ excepta cæterarum specie lancearum, novo quodammodo opere, novaque elaborata arte & figura, juxta mediã spinã habuit, utrobiq; quasi fenestram, & in media spina cruces ex clavis, manibus & pedibus salvatoris nostri Domini Jesu Christi affixis. Heinricus itaq; rex audiens Rudolphũ tam cœleste donum habere, ut erat Deũ timens, totiusq; religionis amator, legatis directis tentavit, si pręmiis aliquibus posset illud acquirere. Quod cũ Rudolphus modis omnibus se nunquam acturum diceret, rex Henricus, quia hunc muneribus mollire nequiverat, minis terrere magnopere curabat, omne quippe regnum ejus cæde atq; incendiis se depopulaturum esse minitabat. Quia vero munus quod petebatur, illud erat, quod cœlestib. terrena conjunxerat, Rudolphi regis cor, Deus emollivit, justoq; regi justa juste petenti, protinus tradidit. Neq; enim pace præsente, simulati locus erat. Quanto autem amore rex Heinricus prædictum cœleste munus dilexerit, cum in multis rebus, tum in hoc præsertim claruit, quod hujus datorem non solum auri argentique muneribus, verum etiam Suevorum provinciæ, parte non minima honoravit.

Legatus Caroli ad Heinricum cum brachio S. Dionysii.

Vitus de Roma translatus.

Lancea Constantini à Rudolpho Burgundionum rege obtenta.

Oz...

Heinricus lanceam ... Ottoni magno ... reliquit. *Ungari vastant Saxoniam.*

Hac igitur occasione, immo Dei voluntate, sanctam rex Heinricus adeptus est lanceam, per quā ipse de hostibus sæpe triumphavit, eamque filio suo Ottoni Magno decedens, cum regno reliquit, eamque credimus esse, quæ ex tunc hodieque in Imperatorum tutela solet manere. Vngarii audientes Chunradi Imperatoris mortem, & Heinrici in regnum successionem, probare volentes an novus rex solita vellet tributa persolvere, totam Saxoniam percurrentes, urbes & oppida incendio dedere, tantamque cædem ubique fecerunt, ut depopulationem ultimam comminarent. Rex autē erat in præsidio urbis, quæ dicitur Vuerlahon, rudique adhuc militi & publico bello insueto, contrā tam sævam gentem non credebat.

In pace discere quid in hostium adventu fieri oporteret suescerent.

Contigit autem quendam ex Principibus Vngariorum capi, vinctumque regi adduci, quem ipsi in tantum dilexerant, ut innumera auri & argenti pro eo pondera offerrent. Rex autem spernens aurum, expostulat pacem, tandem ad novem annos obtinuit firmam pacis conditionem. In quibus induciis primum ex agrariis militibus nonum quenque eligens, in urbibus habitare fecit, ut cæteris octo cum familiaribus suis habitacula construeret, frugumque omnium tertiam partem exciperet ac servaret, cæteri vero octo seminarent & meterent, frugesque nono colligerent, suisq; in locis ponerent, concilia & omnes conventus ac convivia in urbibus celebrari noluit, quatenus in pace discerent, quid in hostium adventu facere debuissent. Vilia aut nulla extra urbes erant mœnia. Tali lege ac disciplina cum cives sui facerent, repente irruit super Sclavos qui dicuntur Hevelli, & multis eos prælijs fatigans, demum hieme asperrima, castris super glaciem positis, urbem quæ dicitur Brennaburg, fame, ferro, & frigore cœpit, & cum illa urbe omni regione potitus, signa vertit contra Dalmatiam, adversus quam jam olim pater suus reliquit & militiam, & obsidens urbem, quæ dicitur Grana, vicesimo tandem die cepit eam. Præda urbis militibus tradita, puberes omnes interfecti, pueri ac puellæ servatę sunt captivitati. Post hæc adiit Bragam Boemiorum urbem, regemq; ejus accepit in deditionem, qui erat pater Bolizlauui, qui quamdiu vixit, regi fidelis & utilis fuit. Boemia itaq; tributaria facta, rex reversus est in Saxoniam. Igitur induciarum tempore transacto, legati Vngariorum pro solitis muneribus regem adierunt, sed ab eo spreti, in terram suam vacui reversi sunt. Cū enim haberet militem equestri jam prælio probatum, contra hostes antiquos præsumpsit inire certamen. Hæc audientes Avares, nil morati cum hostili gravique manu, Saxoniam festinant intrare, & iter agentes per Dalmatiam, opem quasi ab antiquis petunt amicis. Illi vero scientes eos ad Saxoniam festinare, Saxonasque paratos cum eis pugnare, pinguissimum pro munere eis projiciunt canem. Et cum non esset injuriam vindicandi locus, ad aliam pugnam festinantibus, cum ridiculosa satis vociferatione longius prosequuntur amicos. Igitur quàm repentino potuerunt impetu, intrant Thuringorum fines, illam terram hostiliter totam pervagantes. Rex autem Heinricus gravissima valetudine detinetur, & Vngariorum ei adventus proximus nunciatur. Qui mox directis per Saxoniam nunciis, validissimum per quatriduum collegit exercitum, ipseque licet invalidus corpore, animi tamen roboratus vigore, equum ascendit, & obviam hostibus ivit. Celer autem nuncius accurrit, qui Vngarios in Meresburg, quod castrum est in confinio Saxonum & Thuringorum ac Sclavorum, esse nunciavit, eosque jam nō modicam puerorum ac mulierum prædam habere, virorum vero immensam stragem fecisse. Rex igitur ut erat animo constans, talibus non terretur, sed magis magisque suos, ut pro patria pugnent, exhortatur. Nec mora bellum incipitur, & ex Christianorum parte kyrieeleison dicitur: ex illorum vero parte turpis & diabolica vox, hui, hui, hui, auditur. Inito itaq; certamine, nutu divino Vngarii cæduntur & fugantur, rex & sui victoria decorantur, immensa captivorum turba absolvitur, atq; vox gemitus in lætitiæ cantum mutatur. Hunc triumphum tam laude quam memoria dignum, rex apud Meresburg in superiori cœnaculo domus regis per ζωγραφίαν notari præcepit, adeo ut rem veram potius qua verisimilē judices. Rex vero victor reversus, modis omnibus gratiarum actiones honori divino, ut dignum erat, solvebat, tributumque quod hosti dare consuevit, divino cultui mancipavit, & usibus pauperum deservire censuit. Posthęc pater patriæ, & rerū dominus, imperatorq; ab exercitu appellatus, famā potentiæ virtutisq; cunctis regibus & gentib. longe lateq; diffudit. Vnde & aliorum regnorum proceres cum adierunt, gratiāque in conspectu ejus invenire quærentes, fidē talis ac tanti viri dilexerunt. Inter quos Heribertus gener Hugonis ducis, cum ei Rudolphus rex adversaretur, ut apud illum sibi præsidio esset, supplicavit. Ipse enim talis erat, ut nihil negaret amicis. Perrexit igitur Galliam rex, regem alloquitur, peractoq; negocio, Saxoniam revertitur. Sed & Hugo rex Italiæ, legatos ad eum direxit, ejusque amicitiam habere, summo studio quæsivit. Erat aūt regi Heinrico uxor & consors regni clara & nobilissima nomine Mathilda, filia Theoderici, ex eadem Saxonum gente, cujus frater erat Vuitikint, & Immod & Reginbern. Reginbern aūt ipse erat, qui pugnavit contra Danos, multo tempore Saxoniam vastantes, vicitq; eos, liberans patriam ab illorum incursionibus, usque in hodiernū diem. Et hi erant ex stirpe magni ducis Vuitikindi, qui bellum potens gessit contra Carolum Magnum per annos ferme 30 Genuit autem Heinrico Mathilda, ante regni susceptionē filiam Gerbirgā, quam Gisilberto duci Belgicæ dederat, filiū quoq; Ottonē mundi amorem. Post regiam vero dignitatem genuit secundum, quem patris nomine vocavit Heinricum, virū fortem & industrium, patientia satis ornatum.

Sclavi Hevelli. *Brennaburg.* *Grana.* *Praga.* *... tributa ... Henrico* *Avares invadunt Saxones.* *Pinguiss. canem pro munere offerre* *Vngari Mersburg invadunt.* *Exhortatio regis, ut pro patria pugnent.* *Christianorū vox kyrieeleison. Bohemorum vox hui, hui, hui.* *Heinricus pater patriæ.* *Hugo rex Italiæ, legatos mittit ad Henricum.* *Stirps Vuitikindi.* *Otto mūdi amore*

tum,conſilio providum,vultus nitore gratioſum. Tertium quoque filiũ genuit,nomine Brunonem quẽ Pontificis ſummi,ac ducis magni officium vidimus gerentem. Frater quippe ejus Otto,dũ poſt patris exceſſum regeret imperium,hunc omni literarum ſcientia imbutum, præſulem fecit Colonienſium. Factaque de hunc nimia perturbatione in regno,ita ut etiam filius regis Luitolphus contra patrem contenderet,pravorum conſilio. Rex Otto ad diſponendum regnum ſecedens in partes Orientis,fratri Brunoni præſulis providendas,commiſit Occidentis. Ita cum magna religione uſus eſt officio ſacerdotis, & exigente neceſſitate, juſſu regis functus eſt virtute magnanimi ducis. Nemo autem ſuper hac re illum culpabilem dicat, cum Samuelem ſanctum & alios plures ſacerdotes pariter legamus & judices. Duxit autem Otto filius regis vivente adhuc patre,uxorem ex gente nobiliſſima Anglorum filiam fratris Adelſtani regis,quæ ab aliis appellatur Orgit,ab aliis Edidis. Hæc peperit ei filium,quem vocavit Lutolphum,quem ille multum dilexit, ſed ipſe ſibi poſtea rebellavit. Heinricus autem rex,cum eſſet ſedulus in exaltando gentem ſuam,rarus aut nullus nominatorum virorum in omni Saxonia erat,quem aut præclaro munere,aut officio aliquo non promoveret. Erat autem ingenti prudentia pollens,forma quoq; corporis regiæ dignitati decorem adiiciens. In exercitiis etiam ludi tanta eminentia omnes ſuperabat, ut terrorem cæteris oſtentaret. In venatione tam fuit acer, ut una vice 40. aut amplius caperet feras. Et licet in conviviis ſatis jocundus eſſet, nihil tamen regalis diſciplinæ minuebat. Tantum quippe favorem pariter & timorem infundebat, ut etiam ludenti non crederent,ad aliquam laſciviam ſe diſſolvendos. Perdomitis itaq; circunquaque gentibus,poſtremo Romam proficiſci ſtatuit,ſed infirmitate correptus,iter intermiſit. Infirmatus eſt autem in caſtello quod dicitur Hiemeleuua,quod eſt inter Saxonum & Thuringorum confinia,ubi & defunctus eſt. Cumq; ſe jam gravari morbo ſenſiſſet,convocato omni populo, deſignavit Ottonem filium ſuum regem,cæteris filiis ſuis prædia cum theſauris diſtribuens. Ipſum vero Ottonem,qui maximus natu & optimus fuit,fratribus & omni Francorum imperio præfecit. Et in hoc quantæ ſapientiæ fuerit & religionis,probari poteſt, quod eum quem potiſſimum & religioſiſſimũ noverat,licet in imperio natus non eſſet,regem conſtituit. Teſtamento itaque legitime facto, & rebus omnibus rite compoſitis,defunctus eſt anno regni ſui 17,vitæ autem ferè 60. Translatum eſt autem corpus ejus à filiis ſuis in civitate quæ dicitur Quidilingaburg, & in baſilica S. Petri ante altare ſepultum,cum planctu & lacrymis plurimorum.

Bruno Epiſcopus Colonienſis & dux.

Vxor Ottonis Aga.

Dotes Heinrici.

Hiemeleuua.

Otto fit rex poſt Henricum.

Quidelinberg oppidum ab Heinrico extructum, Alb. Krantz.

ANNI HENRICI I.

ANno domini 921. Anno domini 922. Rupertus frater Ottonis regis,& pater Hugonis, machinante Giſilberto duce, genero Heinrici regis in dejectionem Caroli,regno Galliarum præponitur. Anno domini 923. An.dom.924. An. dom. 925. Hiltine Auguſtenſis Epiſcopus obiit, cui S. Vdalricus ſucceſſit. An.dom.926. Sanguis Domini in Augiam inſulam venit à quadam matrona. An.dom 927. Burchardus dux Alemanniæ in Italia occiditur. Hermanno Alemannia committitur. An.do. 928 An.do.929. An.do.930. Heriger archiepiſcopus moritur,pro quo Hildibertus ordinatur. An.do.931. Heinricus rex Boemiam petiit. An.do 932. Dieto Vuirciburgenſis Epiſcopus obiit. An.do.933 An.do.934. Heinricus Ungarios interfecit. An.do 935. Notingus Epiſcopus Conſtantienſis obiit,cui Cunradus ſucceſſit,genere clariſſimus. Anno domini 936. Henricus rex obiit. Poſt Marinum papam Agapitus Romanæ ſedi præfuit 117. dein Octavianus 118. Leo 119. Benedictus 120. Johannes 121.

Hiltine Epiſcopus Auguſten. Vdal.

Dieto Vuirzburgenſis Epiſcopus. Cunradus Conſtan.

HISTORIA OTTONIS PRIMI.

ANno dominicæ incarnationis 937. ab urbe condita, milleſimo 688. Otto Magnus Henrici filius 81. loco ab Auguſto eligitur in regnum,ab omni populo Saxonum & Francorum, regnavitq; annis 38. Electus eſt aũt apud Aquaſgrani,ubi & mox unctus in regem,à ſummo Pontifice Moguntinæ ſedis nomine Hildiberto,genere Franco,profeſſione monacho,qui nutritus in Fuldenſi monaſterio,ad id honoris merito provectus eſt, ut pater ejuſdem loci conſtitueretur, deinde ad faſtigium ſummi Pontificatus Mogonciacæ ſedis proveheretur. Erat enim vir miræ ſanctitatis & præter naturalem animi ſapientiam literarum ſcientia ſatis illuſtris. Qui ẽt inter cætera gratiarũ dona ſpiritum prophetiæ accepiſſe prædicatur. Rex autem unctione benedictionis accepta, quam ſapiẽtem in regni moderamine, quã fortem in adverſantium certamine, quã ſtrenuũ in religione ſe exhibet, facile enarrari nõ valet. Primum itaq; Barbaris ad novas res moliẽdas de ſævientibus, Bolizlaus fratrẽ ſuũ percuſſit, virum Chriſtianum, regno fidelem,& ut ferunt,religioſum Dei cultorem. In cujus ultionem cum rex exercitum mitteret adverſus Bolizlaum, primo noſtri victores extiterũt, deinde pro recenti victoria ſecuritis agentes, repentina incurſione omnes occiſi ſunt. Et bellum hoc perſeveravit uſque ad 15. regis imperii annum, ex eo regi fidelis ſervus & utilis permanſit.

Otto primus decimus Ger. imp.

Hildibertus ſummus Pont. Mogon. ſedis.

Bolizlaus oppugnatur ab Ottone.

Poſt hæc antiqui hoſtes Vngarii venerunt,probare virtutem novi regis, & intrantes Franciã, ſtatuerunt ſi poſſent intrare ab Occidentali parte Saxoniã. Quod rex audiens, nil moratus, cũ exercitu valido occurrit illis,fugavitq; illos à terminis ſuis. Ceſſantib. aũt bellis externis,civilia oriri cœperũt.

Bellum Ottonis cum Vngaris.

Mortuus

Mortuus est quippe Arnoldus, dux Bajoariæ, & filii ejus superbia elati, jussu regis contempserunt ire in comitatum, cujus ducatum rex dedit fratri ejus Bertholdo. Mortuus est & Sigefridus comes optimus Saxonum, qui secundus à rege procurabat Saxoniam. Cujus legationem cum sibi vendicasset affinitatis causa Dankmarus frater regis ex patre non ex matre, & regali dono cessisset Geroni comiti, afflictus est Dankmarus tristitia magna. Erat autem manu promptus, acer ingenio, bellandi peritus, cujus mater filia erat materteræ Sigefridi comitis, de qua suscepit eum rex Heinricus, & ditavit eum prædiis multis absque his quæ fuerant matris. Eberhardus quoque comes iratus, contra Bruningum quendam ex primoribus, collecta manu succendit civitatem illius vocabulo Elmeri, interfectis omnibus ejusdem civitatis habitatoribus. Pro qua præsumptione condemnavit eum centum talentis, omnesque principes qui ad hoc eum juvabant dedecore canum, quos portabant usque ad urbem regiam, quæ dicitur Magedeburg. Unde commotus Eberhardus, junxit se Dankmaro, collectaque valida manu, oppugnat præsidium, quod dicitur Badiliki, in quo erat Heinricus frater regis juvenis adhuc, dataque militibus suis præda urbis, adduxit secum Heinricum quasi vile mancipium. Dehinc cœpit Dankmarus urbem quæ dicitur Hereburg, seditque in ea, & multa inde exercuit latrocinia. Rex autem licet invitus cum multo comitatu perrexit illuc, ad reprimendam illius insolentiam. Cives autem urbis ejusdem apertis portis, introduxerunt exercitum regis. Dankmarus vero fugiens in Ecclesiam beati Petri Apostoli, stansque juxta altare depositis desuper armis, à quodam per fenestram à tergo perfossus est. Eberhardus autem Heinricum habuit secum. Qui audiens necem Dankmari, fractus animo prosternitur suo captivo, veniam petit, ac nequiter promeruit, ea scilicet conditione, ut contra dominum & fratrem suum secum faceret conjurationem, & si fieri posset, ipse sibi coronam imponeret. Heinricus vero eo tempore nimis adolescens erat, & regnandi cupiditate fervebat. Eberhardus sane Giselbertum Lotharingorum ducem, regis fidelitate disjunxerat, cujus adjutorio regi non modice resistebat. Qui Gisilbertus quanquam sororē regis haberet uxorem, maluit tamen & ipse suscipiendi regni spe regi resistere, quam ei ut debuerat adjutorio esse. Habuerat autem rex nonnullas maximas & fortissimas copias, Hermannum scilicet Suevorum ducem, fratremque ejus Vtonem, atque Chunradum cognomine Sapientem. Qui quamvis affinitatis linea Eberhardo jungerentur, maluerunt tamen juste, si necessitas ingrueret, cum justo rege occumbere, quàm cum sanguineo injuste triumphare. Eberhardus itaque haud secus valuit Gisilbertum à regis fide se jungere, donec ei promitteret se illum regem facturum. Gisilbertus vero Heinricum hac voluit arte decipere, ut dum suo adjutorio regem vinceret, ipse regni solium obtineret, verum Eberhardus longe aliter disposuerat, voluit enim si regem posset devincere, utrosque regno privare, illudque sibi usurpare, sicut ex verbis ipsius, quæ paulo antequam occideretur, uxori suæ dixerat, possumus conijcere. Quam dum foveret in sinu, jocundare inquit in gremio comitis, in brevi lætatura in amplexibus regis. Igitur Heinricus ardens cupiditate regnandi, celebre convivium fecit in loco qui dicitur Salaveldon, & cum esset magnus ac potens, majestate & potestate regali plurimis plurima donavit, & factionis hujuscemodi socios sibi ob id plurimos conciliavit. Dein profectus in Lotharingiam, ad Gisilbertum ducem Belgicæ, cum ipso pariter & Eberhardo bellum fratri cœpit præparare. Quod cum regi esset nunciatum, primum non credidit, sed mox certificatus econtra properat lætus, non eorum multitudine territus, sed in Dei pietatem confisus. Cumque ad Rhenum cum suis pervenisset, jamq; fluvium transmeare cœpissent, Heinricus cum suis insperato, in tanta vicinitate erat, quod ab his videri jam poterat, perpauci demq; de navibus egressi, vix equos ascendere, seseq; armis induere poterant, cum legiones adversæ non nunciantur venientes, sed intuitu ipso cernuntur præsentes. Rex aūt in altera parte fluminis, cū multitudine adhuc manens, & hæc intuens, dolorem animi motu corporis non celabat, eo quod nō adessent naves, per quas Rhenum transcendere posset. Nec tempus subitanei certaminis in vlteriore ripa constitutos aliud sinebat cogitare, nisi aut coram hostibus cadere debere, aut certe armis vitam defendere.

Danquari dotes. — *Elmeri civitas succensa.* — *Dedecus portantium canes; canes antiquis etiam illa ætate probri genus habebantur.* — *Hereburg à Dankmaro capitur.* — *Hermannus dux Suevorum, & Vto frater.* — *Chonradus cognomento sapiens.* — *Heinricus cupidus regni.*

Oratio regis corā lancea.

Recordatus itaq; populi dominus, qui repugnantes sibi Amalchitas orationib. Moysi, servi Dei, devicit, protinus de equo descendit, lacrymansq; cum omni populo, ante lanceam, in qua victoriosi clavi manib. pedibusq; redemptoris nostri affixi, erant inclusi, sese prostravit, quantumque justi viri oratio (secundū quod Jacobus ait) valeat, res manifesta probavit. Hi namq; qui in ripa ulteriori erant sarcinas & impedimenta quæq; in locum qui dicitur Xantus, transmittebant, sese invicem cohortati, hostes præcipiti cursu invadebant. Cumq; esset piscina inter hos & hostes, Saxones divisi, una pars ex adverso ruit in hostes, altera insequitur à tergo, & in medio hostes opprimentes, pauci vehementer urgebant plures. Neq; enim nostratiū supra centum armatos fuisse perhibetur, hostium vero satis magnus erat exercitus. Sed cum fronte pariter & à tergo urgerentur, qua parte potissimum cavere debuissent, in promptu non erat. Rege itaq; orante, cum ex suis nullus occumberet, hostes omnes in fugam conversi sunt, nonnullique eorum cur fugerent, ignorabant, quoniam quidem præ paucitate hostes insequentes, videre non poterant.

Ex nostris etiam fuere, qui Gallica lingua loqui sciebant, qui clamore in altum Gallice levato, exhortati sunt adversarios ad fugam. Illi socios hujusmodi clamantes arbitrati, fugam, ut clamatū est,

inieunt.

inierunt. Cæsis igitur plurimis, Heinricus vehementer in brachio est percussus, & quanquam loricæ triplicis fortitudo, usque ad carnem non admitteret ensis aciem, pondere tamen percussionis acerbæ, brachium adeo est in livorem conversum, ut nullis medicorum curis ita mederi posset, quin toto illo anno percurrente, dolorem magnum sentiret. Quidam ex Thuringis nomine Teti, mandavit ad præfectos urbium, quæ erant in Oriente partis Heinrici, de victoria regis, & quia ipse Heinricus cecidisset in bello, egitque callide, ut omnes se traderent regiæ potestati. Ipsi autem duæ tantummodo ex omnibus remanserant urbes, Meresburg, & Schidingori. Qui audiens de defectione urbium suarum, fractusque recenti regis victoria, cum novem tantum armatis iter arripuit, Saxoniamque jam tardius adiens, urbem Meresburg ingressus est. Quo rex comperto, & ipse reversus est, urbemque in qua frater erat, obsedit. Ille autem cum non posset fortiori resistere, post duos ferme menses tradita urbe, egressus est ad regem. Cui datæ sunt induciæ 30. dierum, quatenus cum militibus sibi cohærentibus secederet à Saxonia, si cui vero illorum regem adire placeret, veniæ locum haberet. Heinricus itaque discedens à Saxonia, Lotharingos iterum adiit, & cum duce Giselberto aliquandiu mansit. Iterum ducitur exercitus, contra Gisilbertum & omnis regio ejus subjacens imperio, igni traditur, obsessusque in castello Kieuermont, quod est Capræ mons elapsus fuga inde proficiscitur. Et cum obsidio difficultate locorum parum procederet, vastata undique regione, reversus est in Saxoniam.

Teti.
Meresburg. Schidingori.
Kievermont, id est mons Capræ.

Est autem in confinio Alsatiæ castellum, vocabulo Brisach, de quo omnis adjacens Pagus appellatur Brisachgouue, quod fertur olim fuisse illorum, qui Harelungi dicebantur. Tunc autem temporis erat in ditione Eberhardi, in quo ipse suorum multitudinem posuit militum. Quorum terrore non solum magnam partem præfatæ provinciæ sibi vendicabat, verum etiam circa fideles regis misere laniabat. Ad quod obsidendum rex profectus cum castra posuisset, consilio, ut fertur, Friderici Moguntinæ sedis archiepiscopi ex pontificib. multi fixis in circuitu tentoriis, sed noctu relictis, à fide defecerunt: deserentesq; regem, clam domũ redierũt, Friderico subdole ibi remanente, ut fertur. Erat autem idem Fridericus successor Hildiberti prædicti sancti viri, & ipse quantũ ad humanũ judiciũ bonis operib. deditus, nisi quod adversariorũ domini sui regis favebat partibus, quod quidem fama multis cõmendabat, ipse vero omni annisu negabat. Milites vero regis considerantes pontificum discessionem, suadebant ei, ut & ipse Saxoniam repetens, hanc desereret regionẽ. Quib rex imperterritus, ut Judas Maccabæus suis quondam: Nolite, ait, talia loqui, & si appropinquaverit tempus nostrũ, moriamur omnes in virtute, & nõ inferamus crimen gloriæ nostræ: melius est enim pro vera justitia mortem subire, quàm fugiendo turpiter vivere. His & aliis talibus dictis non solum eos à fugæ proposito revocavit, verum etiam vehementer ut pugnarent animavit.

Brisach.
Mons Brisiacus dictus apud antiquos oppidum quando nobis tum Harelungorum.
Brisacum obsidetur ab Ottone rege. Ottonibus semper negotium cũ monte Brisaco. Vide German. B. Rhen. lib 3.

Comes quidam cum eo tunc erat, cujus militũ multitudo regis aciem condecorabat. Hic videns plurimorũ ab rege defectionem, reputabat secum, nihil sibi tunc à rege negari propter instantem necessitatẽ, rogavitq; suis suorũq; usibus concedi abbatiam Laureshey mensem. Rex autem intelligens quid petitio illa portenderet, ei coram omnibus ait: Obedire oportet Deo magis quam hominibus. Quis enim sanum sapiens ignorat, te hæc non humilitate petitionis, sed cõminationis autoritate dixisse. Scriptum est: Nolite sanctum dare canibus. Quod quamvis spiritualiter intelligendum prædicetur, ego tamẽ sanctum me canibus dare judico, si monasteriorum prædia, quæ à religiosis viris tradita sunt Deo, militantibus tulero, & seculo militantibus tradidero. Tibi vero tam procaciter injusta petenti, sub testimonio totius populi, nec hoc, nec aliud unquam te à me accepturum testificor. Si tibi cordi est cum cæteris infidelibus avolare, quanto citius, tanto melius. His ille auditis, rubore perfusus, ad pedes regis corruit, seseque peccasse coram omnibus pœnituit.

Comes petit Lauresheymensis cœnobii proventus.
Memorabilis vox Ottonis.

Eberhardus autem & Gisilbertus audientes regem esse in partibus Alsatiæ, collecto permagno exercitu, alveum Rheni apud Andernacum transeunt, regis fideles circumquaq; demoliri procedunt. Uto sanè frater Hermanni ducis Suevorum, necnon & Chunradus cognomento Sapiens, ipsis in partibus erant: sed quia eorum copiæ illorum copiis impares extiterant, his occurrere trepidabant, eos tamen cum spoliis multis redeuntes pone secuti sunt. Cumque paululum processissent, quidam sacerdos flens & ejulans eis obviavit: interrogatusque ab eis unde veniret, aut cur fleret: Ab istis, inquit, prædonibus unicum paupertatis meæ solatium quod habui, ablatũ est jumentum. Quem cũ interrogarent, si Gisilbertum & Eberhardum vidisset, aut ubi essent? Cunctis, ait, cũ præda Rhenum transmissis, ipsi soli cum suis electis, quod nec bene vertat, cibum capiunt. Hoc illi audientes, summa cum celeritate super eos irruunt, moxque Eberhardus occiditur. Gisilbertus vero in fluentem equo prosiliens undis submergitur: quas quia absorbere non potuit, anima recedente defecit, cæterorum vero nullus aufugit, quin aut vivuus caperetur, aut gladio truncaretur. Cujus rei nuncius cum regi juxta consuetudinem mane ad ecclesiam, quæ longe à castris aberat, tendenti occurreret, mox de equo descendit, seseque cum lachrymis Deo gratias agens, in orationem dedit: qua expleta, itinere cœpto ad ecclesiam pertendit. Hujus tamen eventum rei Gallicus ille scriptor, cujus superius mentionem feci, aliter narrat, dicens: Ludovicus Caroli filius, qui de transmarinis partibus revocatus, tunc regnavit in Gallia cum Hugone Cisalpino principe in pago Alsatio, Belgas ex-

Uto. Cunradus sapiens.
Eberhardus occiditur. Giselbertus aquis suffocatur.
Gallicus scriptor.

teriores, qui ad se nondum venerant, asciscebat: & qui Ottonis partibus favebant, ultra Rhenum fugere cōpellebat. Præsenserat etenim Ottonem velle Belgicam in suum jus transfundere: unde & truculentius contra illum agitans, quicunq; illius videbantur, à Belgica exturbavit: qui vero sibi cōsentiebant, consilio Gisilberti ducis Belgicæ, & Theoderici comitis, sacramento sibi astringebat. Otto vero Belgas compertens à se defecisse, & ad Ludovicum confluxisse, Rheno transmisso, Belgicam cum exercitu ingreditur, ejusq; loca plurima incendiis, ac ingenti præda devastat. Nitebatur enim, ac si ex paterna traditione, princeps fieri Belgicæ. Id vero contra jus agere calumniabatur, cū ejus pater propter Sclavorū infestationē, Saxoniæ tantum, quæ est pars Germaniæ, dux constitutus sit eo quod Carolus Ludovici pater, cui rerū summa debebatur, tūc adhuc in cunis vagiret. Multam itaq; præda Otto abducens, Rhenum transiit. At Gisilbertus dux dedecoris injuriā ultū ire festinās, collecto exercitu, post hostē accelerat: transiensq; Rhenū, terrā illā solotenus incendiis ingentib. vastat, armentorum etiam pecudumq; prædam nimiā exercitus congregat, & abducit. Jam vero flumen ingredi parabant, & ecce Otto ex tota Saxonia collectas copias accelerantib. induxit. Belgæ itaque cum duce suo indubitanter renitentes, cū Germanis secus flumē signis infestis congressi sunt, & ex utraq; parte multi funduntur. Qua die Germanorum victoria ægre sustentata, tamen enituit. Nā cū duæ tertiæ eorū fusæ jacerēt, & Gisilbertus suos defecisse adeo, adversarios aūt illæsos arbitraretur, in tanta cōfusione rerū, fuga periculum evadere nitebatur, in fluentūq; equo prosiliit. Qui cū fluminis pelagus enatare non posset, vi undarum victus, periit, sessoreq; immersit. At Belgæ interitū ducis ignorantes, totis virib. decertabant, tantoq; egerunt robore, donec post execrabilem innumerabilemq; interitum eorum qui relicti fuerant, alii caperentur, alii in fluvium demergerentur. Ludovicus autem rex Gisilbertum extinctum comperiens, multa in ejus casu miserationem habuit: profectusq; in Belgicam, uxorem ejus Gerbirgam, Ottonis sororem, conjugio duxit. Hac occasionis diversitate, uno tamen exitus fine, necem ducis uterq; scriptor, Gallicus scilicet & Saxonicus testatur: penes lectorem vero erit, cui magis credatur.

Otto Belgicam vastat.

Gisilbertus contra Ottonem.

Paul Aemil. lib. 3. de reb. gestis Francorum. Gisilbertus dum Rheni transitu Ottonem arcere conatur, ipse rapiditate altitudineque amnis submergitur. Hac ille. Bertholdus Baioariorum dux Ottoni favet.

Hoc in tempore Bertholdus Bajoariorum dux, Arnoldi ducis frater, vir strenuus, toto conamine favebat regis partibus. Volens itaq; rex, ut quemadmodum tribulationis præteritæ, ita & lætitiæ præsentis fieret particeps: sequenti statim die ut de morte adversariorum audivit, quāta erga se Dominus fecerit, directis nunciis ei aperuit. Et cum conjugali connubio minime tenebatur, in augmētum lætitiæ demandavit sub juramento, ut si sororem suam scilicet Gisilberti viduam posset habere, eam conjugio illi copularet: si vero hoc minus procederet, filiam ipsius Gisilberti ex eadem sorore sua genitam, quam penes se habebat ferè jam nubilem ei jungeret. Quo audito, Bertholdus immenso est gaudio affectus, elegitq; nondū nubilem potius filiam expectare, quàm matrem quæ jam nupserat tollere. Fridericus igitur archiepiscopus, ut infidelitas quam occulte gestabat, cunctis pateret, decē diebus ante necē prænominatorū discessit à rege, Mogontiamq; concitus veniens, nil ibi moratus, Metensem urbem adiit. Disposuerat enim Heinricus frater regis redeuntibus Eberhardo & Gisilberto cum eodem Friderico illic exercitum congregare, sicq; regi in Alsatia manenti, bellum maximū præparare. Cūq; illò tenderet idem archiepiscopus, insperato occurrentes ei nuncii, mortem jam sæpius nominatorum ei indicaverunt. Quo audito, consternatus animo, quid ageret ignorabat. Interea rex Alsatiam deserens, Franciam occupabat. Cujus metu Mogontiæ cives perterriti, redeuntem archiepiscopū intra urbis mœnia non suscipiunt. Vnde factum est ut nō multo post à quodam regis fideli captus, & in sui præsentiam ductus, custodiæ in Saxoniam sit traditus. In qua parvo tempore commoratus, miseratione regis ut erat clementissimus, pristinæ dignitati est restitutus. Henricus autem fratris timore compulsus, castellū Kieuermont non solum ingeniis hominū, verum ēt natura ipsa munitum ingredi voluit, sed soror eius vidua Gisilberti eum prohibuit, dicens ad eū: Non te miseriarum mearum, quas perempto marito meo perpetior, piget, quin ēt munitionibus meis te includendo, regis iram super hanc regionem velut aquam effundas. Nō patiar: nec enim tanta vecordia mihi erit innata, ut ex meis incommodis tua compares cōmoda. His auditis, Heinricus Lotharingos deseruit, & in regnum Ludovici secessit. Præfecit autem rex regioni Lotharingorum Ottonē filium Richuuini ut regnum procuraret, & nepotem suum Gisilberti filium, bonæ spei puerulum, nomine Heinricum, nutriret. Henricus autem frater regis dū aliud quid faceret ignoraret, assumptis secum quibusdam episcopis, quorū juvaretur auxilio, quadam die nudis pedibus ad pedes regis ipso ignorāte, pervenit, supplexq; misericordiam imploravit. Cui rex ait: indignum facinus tuum veniam non meretur, verū quia video te humiliatum coram me, non inducam malum super te. Jussit itaq; rex eum ad Ingeleheim proficisci, solertiq; cura eum custodiri, quo ad remota paululum mentis ægritudine, quid super eo faceret, consilio prudentum definiret. Post hæc vicina sibi semper clementia, quantis urbibus illius visibus concessis, permisit eum in Lotharingorum regione habitare. Deinde in processu temporis defuncto duce Bajoariorum Bertholdo, monitu, & intercessione sanctæ matris suæ, præfecit eum regno eidem, faciens cum eo concordiam & pacem, in qua etiam fideliter permansit in finem. Erat autem ipse Heinricus copulatus matrimonio filiæ ducis Arnoldi fœminæ egregiæ formæ, mirabilisque prudentiæ. Igitur cum bella intestina simul & externa cessarent, legesq; divinæ & humanæ autorali vigore pollerent,

Otto relicta Alsatia, Franciam occupat. Fridericus Archiepis. urbe Mogunt. excluditur a Moguntia.

Henricus fratri regi fit supplex.

Henricus in Ingelheym custoditur.

Henricus præficitur ducatui Lotharingiæ.

gravis

gravis persecutio monachis oritur illis diebus, affirmantibus quibusdam pontificibus, melius viri paucos vita claros, quam plures negligentes in monasteriis esse, ideoque oportere conversationes eorum per monasteria perspicere, & non bene conversantes abiicere, obliti nisi fallor sententiæ patrisfamilias perhibentis, servos zizania de tritico non eruere, sed sinere utraque ad messem crescere, ne uno incaute eradicato, damnum fieret in altero. Quod & in his factum est. Nam plures propriæ infirmitatis conscii, deposito habitu, & relictis monasteriis, grave onus sacerdotum devitabant. Fuerunt plures, qui summum pontificem Fridericum hoc non pure, sed subdole effecisse arbitrati sunt, quatenus virum venerabilem, regique fidelem, Hademarum abbatem Fuldensem, si quo modo posset, dehonestaret. Ipse enim abbas vir erat magnæ prudentiæ & industriæ, sub cujus temporibus Fuldense templum famosum est igne consumptum, sed ab eo in melius restauratum. *Hic* eundem Episcopum secunda conjuratione culpabilem sub custodia tenuit, primũ quidem honorifice: sed cum literas ab eo scriptas reprehendisset, satis severe. Pontifex vero dimissus, dum ultionem quæreret, nec contra tantum virum prævaleret, humilima monasteria statuit tentare, si forte ad excellentissima posset æqualiter procedere. Sed hujusmodi simulationes incassum profusæ sunt: nam abbas in gratia & amicitia regis permansit, & causis intercurrentibus, Pontifex quod voluit, non implevit. Rex autem de die in diem proficiens, paterno regno non contentus, abiit in Burgundiam, regemque cum regno in suam accepit potestatem. Defuncto autem Ottone Lotharingorum præside, ac regis nepote Heinrico Giselberti filio, ducatum regionis Chunrado rex concessit, cui & unicam filiam suam Luitgardam desponsavit: qui erat adolescens acer & fortis, domi militiaque optimus, commilitonibus suis charus. Huic Luitolfus filius regis nimia dilectionis familiaritate astrictus est. Post hæc rex Otto cum Ludovico rege per legatorum interventum conciliatur, quod eidem Ludovico postea multum profecisse probatur. Soror autem regis Gerbirga genuit Ludovico filios duos, Carolum & Lotharium, qui & patri postea successit. Ludovicus itaque à ducibus suis circumventus, primum à Rhodomensibus, ad quos Hairoldum filium Thurmodi Bajocensium principis fugiens, solus ingressus est, capitur, *Hairoldo*que traditur: sed dato minore filio obside, dimittitur, statimque à duce Hugone captus, Lugdunum sub custodia publica est missus. His auditis, rex super amici fortuna satis doluit, imperavitque expeditionem in Galliam contra Hugonem in annum secundum. Ille annus notabilis factus est, de morte Edidis reginæ, 7. kalend. Febr. defunctæ, quæ nata ex gente Anglorum, non minus sancta religione, quam regali potentia claruit. Decem annis regni consortia tenuit, undecimo obiit. Saxoniam vero 19. annis inhabitavit. Reliquit filium nomine Luitolfum, omni virtute animi & corporis, ea ætate nulli secundum: filiam quoque nomine Luitgardam, quæ nupserat Chunrado duci. Sepulta est autem in civitate Magdeburgensi. Post cujus excessum rex omne studium transfert in filium: factoque testamento, creavit eum regem post se. Ipse autem tener adhuc erat adolescens annorum 16. Rex autem in Galliam proficiscens, expeditione festinat intrare regnum Caroli, causa vindicandæ injuriæ amici sui Ludovici. Quod audiens Hugo, legatione missa jurat per animam patris sui, quod tanta sibi armorum copia esset, quantam rex nunquam vidisset: addiditque contemptum loquendo vane tumideque de Saxonibus, quia imbelles essent, & quia facile posset una potione septem Saxonica tela absorbere. Ad hoc rex famosum satis reddidit responsum, sibi fore tantam multitudinem pileorum fœninorum, quos ei repræsentari oporteret, quantam nec ipse, nec pater suus unquam videret: & revera cum esset magnus valde exercitus, 30. scilicet duarumque legionum, non est inventus, qui fœnino non uteretur pileo, nisi abbas Corbejus, cum tribus suis sequacibus. Dimissus igitur Ludovicus occurrit regi, jungiturque cum suis ejus exercitui. Occurrit eis cum magna expeditione & Chunradus rex Genaurorum, quem Ludovicus etiam vocavit in auxilium. Juncti ergo pariter Lugdunum adeunt, sed eam locorum asperitate capere non valentes, Remensem civitatem expetunt, ubi nepos Hugonis ducis Hugo contra jus & fas subrogatus erat episcopus, legitimo pontifice adhuc superstite. Vrbem vero armis capientes, injustum sacerdotem expellunt, legitimumque sedi proprio restituunt. Post tres itaque menses rex Saxoniam cum incolumi exercitu rediit, omnib. quæ armis exquisita sunt Ludovico regi relictis. *Hugo* aũt expertus potentiam regis, Saxonumq; virtutẽ, non passus est eos ultra terminos suos hostiliter intrare: sed anno sequenti in eandem expeditionem regi pergenti occurrit, juxta fluvium qui dicitur Kar, & juxta imperium regis, cum domino suo Ludovico pactum iniit, manus dedit, utilisq; perinde mansit. Concurrentibus autem undiq; ad regem proceribus, venit & vir ditissimus Suevorum dux Herimannus, qui post congratulationis affabilitatem, talibus est regem aggressus sermonibus: Non clam domino meo est, me prædiorum latitudine ac pecuniarum universitate prædivitem, absq; liberis esse: nec est præter unicam filiam meam parvulam qui mearum rerũ hæres existat, me excedente. Placeat itaq; tibi domino meo regi, filium tuũ Luitolfum mihi adoptare in filium, quatenus unicæ filiæ meæ conjugio copulatus, mearum rerum fiat hæreditate magnificus. Placuit regi consilium ducis, & quod poposcit, sine dilatione cõplevit. In brevi post hæc socer moritur, cum ducatu, omni possessione derelicta genero. Qui accepta po-

Persequutio graviis in monachos.

Monachi illis habitum deponitur.

Hademarus abbas Fuldensis.

Cunradus fit rex, defuncto Ottone.

Ludovicus capitur.

Forte Rothomagensib.

Forte Bel. acensium.

Edidis regina moritur.

Luitolfus.
Luitgarda.

Superbia Hugonis qui dictus est Capetes.

Schreibt.

Exercitus 32. legionum cum pileis stramineis. Vide Alb. Krantz. lib. 3 cap. 23.

Krantz. habet præter Fuldensem abbatem

Herimannus dux Suevorum petit Luitolfum Ottonis filium adoptare:

Luitolfus in Italiam.

testate, animum tranquillum quem in puero gessit, exuit: armatumque militem in Italiam ducens aliquantis ibi urbibus captis, & sub custodiam traditis, redit in Franciam.

Berengarius avarus homo regnat in Italia.

Eo tempore usurpato imperio, regnavit in Longobardia homo ferus & avarus, & qui omnem justitiam pecunia venderet, Berengarius: qui ad eundem regem Ottonem quondam venit, *Hugonem* regem Italiæ fugiens, benigneque ab eo tractatus, cum multam pecuniam *Hugo* pro eo dare vellet, non est redditus. Hic cum postea depulso *Hugone* regnaret, veritus virtutem singularis prudentiæ reginæ Adelheidis, à Lothario Hugonis filio relictæ, in multis eam adflixit, quo tanti decus splendoris aut extingueret, aut certe obscuraret. Hæc autem filia fuit Rudolfi regis Burgundionum, & in Italia regnavit, & dominæ Berthæ reginæ Burchardi Alemannorum ducis filiæ, quam defuncto Rudolpho, rex Hugo in conjugium duxit, filiamque illius filio suo Lothario copulavit.

Otto contra Bolizlaum regem Bohemorum.

Illo in tempore proficiscitur rex in militiam contra Bolizlaum regem Boemorum: & cum capienda esset urbs, quæ dicebatur Nova, in qua clausus obsidebatur Bolizlai filius, prudenti rex consilio diremit prælium, ne miles in capiendis hostium spoliis, aliquod incideret periculum. Considerata itaque virtute regis, & innumera exercitus multitudine Bolizlaus egressus urbe, maluit tantæ majestati subiici, quam ultimam perniciem pati. Sub signis igitur stans, & regem audiens, responsaque reddens, veniam tandem promeruit. Inde rex plena victoria gloriosus factus, in Saxoniam est regressus. Cumque virtus præfatæ reginæ illum non lateret, simulato itinere Romam proficisci statuit. Et ubi Longobardiam intravit, amorem reginæ prædictæ muneribus super se probare tentavit. Quo fideliter petito, in conjugium sibi eam sociavit, & cum ea urbem Papiam, quæ sedes est regni, obtinuit. Quod audiens filius ejus Luitolfus, tristis ab eo discessit: profectusque in Saxoniam, aliquandiu moratus est in loco consiliis funesto Salaveldon.

Salvedia locus quo ratione felicus

Rex vero in Italia celebratis juxta regalem magnificentiam nuptiis, proficiscitur inde cũ novi matrimonii claritate, acturus proximũ pascha in Saxonia. Persuasus quoq; rex Berengarius à Chunrado duce, cui Papia cum præsidio militari relicta erat custodienda, regem subsecutus est in Germaniã, pacem cum eo facturus, & per omnia jussis ejus obtemperaturus. Qui regiam veniens ad urbem, jussus est in hospitio sibi parato manere: neq; enim faciẽ regis per triduum promeruit [illegible] Quod ægre tulit Chunradus, qui eum adduxerat, pariterq; Luitolfus filius regis, qui unur [illegible] tiebat. Post hæc rex regem alloquitur, & in gratiam regis ac reginæ susceptus, deditu[illegible] sponsionem dat. fœderisq; spontanei diem locumq; urbem Augustam designat.

Augusta conventus.

Vbi cum conventus fieret, Berengarius manus filii sui Adelberti manib. suis implicans, coram omni exercitu famulatui regis cum filio se subjugavit, & ita dimissus cum gratia & pace in Italiam remeavit.

Lapis miræ magnitudinis.

Ibi miræ magnitudinis lapis tonitru ac tempestate jactus de cœlo, ingens miraculum multis præbuit. Nati sunt autem regi filii ex serenissima regina, primogenitus Heinricus, secundus Bruno, tertius paterni nominis majestate designatus, quem jam tum post patrem dominum ac patrem sperabat orbis universus: filiam quoq; sanctæ matris vocabulo insignitam.

Filii Ottonis, Henricus, Bruno, & Otto.

Luitolfus autem filius regis, & Chunradus gener ipsius, nova quædam moliuntur contra regem. Quod cum eũ non lateret, circa kalend. Julii moto exercitu contra eos, obvias urbes partis adversæ, aut armis, aut deditione cepit, quousq; Moguntiam perveniret, quam filius jam cum exercitu intravit, patremq; dictu miserabile, armatus expectavit.

Filius contra patrem.

Ibi plus quam civile, omniq; calamitate acerbius bellum cœptum est: machinæ multæ muris admotæ, sed ab urbanis destructæ sunt vel incensæ: crebræ ante portas pugnæ, raro forinsecus stationes fusæ. Cunctando enim res variabant, dũ dominatorem regni foris, intus successorem timebant. Obsidio itaq; dum sexaginta fermè dies excederet, sermo fit de pace: unde datur obses in urbem, consobrinus regis Ekbertus, quo liber in castra illis pateret accessus.

Moguntia 60. diebus obsessa.

Filius cum genero castra ingressi, regalibus vestigiis prosternuntur, spondentes pro scelere omnia se passuros, ut auxiliarii tantum amici nihil mali paterentur. Rex autem non inveniens quomodo meritas pœnas filio inferret, fautores insidiarum expostulat. Illi autem juramentis vicariis obligati, & quodammodo arte antiqui hostis constricti, hoc omnino negabant, sicque infecta re, in urbem redibant. Ekebertus autem, qui obses datus erat in urbẽ, suasibilibus verbis regi fit adversus, cum & antea propter correptiones ejus illi fuisset iratus.

Ratispona à Luitolfo & sociis capitur.

Sequenti igitur nocte, Bajoarii comites Heinrici fratris regis, relicto eo, juncti sunt Luitolfo, cũ quib. ipse pergens, urbem regiam Ratisponam cepit, cũ cæteris in ea regione munitissimis, omnemq; pecuniã ducis Heinrici suis militib. divisit: conjugem ejus cum filiis & amicis non solum urbe, sed & regione excedere coegit. Hæc omnia fiebant consilio Arnoldi junioris, fratrũq; suorum, eo quod ipse Heinricus paternũ haberet ducatum.

Alb. Krantz. lib. 4 cap. 5.

Rex vero filium subsequens, urbem Ratisponam obsidione circundedit: sed cum multitudo machinas urbi applicari non sineret, satis dure interdum ab utrisq; pugnatum est pro muris. Vrbani crebris attriti præliis, fame quoq; periclitari cœperunt. Vnde Luitolfus urbe egressus, cũ principalib. viris pacem postulat, sed non impetrat, quia patri obedientiam negat. Reversus v. in urbem, portam orientalẽ obsidentẽ armis cõperit Geronẽ, tot victoriis, quot præliis clarum.

Gero comes tot victoriis quot pugnis clarus.

A tertia igitur hora usq; in nonam, cum acriter pugnaretur ante portã urbis, equo cadente, ascensor Arnoldus armis exutus, illicoq; telis perfossus, occubuit. Post biduũ à muliere famẽ urbis fugiente, mors illius notificatur, dũ antea nesciretur. Cujus morte urbani satis consternati, jã de pace tractabant.

Proinde

Proinde interventu principum Luitolfus iterum de urbe progressus, dum mense integro & dimidio obsideretur, pacem obtinuit, usque ad condictum diem, dum de his causis dijudicaretur, locusque concilii apud Friteslari notabatur. Rex inde in patriam reversus est, Heinricus vero novam urbem obtinuit: Ratispona proxima nocte penè tota exusta est. Post hæc exercitandi gratia cum rex venationem ageret, in loco qui dicitur Suueldon, filius patri nudatis plantis prosternitur, intima tactus pœnitentia, patris primum, deinde omnium præsentium movebat lachrymas. Amore itaque paterno susceptus in gratiam, spondet se obtemperaturum omni paternæ voluntati. Interea summus pontifex Fridericus ægrotare nunciatur, propter regis placitum modice differtur. Defuncto pontifice, universalis conventus populi celebratur. Mogontia post annum dimidium cum omni Francia regi traditur. Filius & gener in gratiam suscepti sunt, qua & in finem fideliter usi sunt. Rex ingressus Saxoniam circa kalend. Jul. obvios habuit legatos Vngariorum, tanquam ob antiquam fidem & gratiam eum visitantes: revera autem, ut quibusdam videbatur, eventum belli civilis considerantes. Quos cum secum aliquantis diebus retinuisset, & aliquibus munusculis donatos, in pace remisisset, audivit à nuncus fratris ducis scilicet Baioariorum, quia ecce Ungarij diffusi invadunt terminos tuos, statuuntque tecum inire pugnam. His auditis quasi nihil laboris præterito anno tolerasset, cœpit ire contra hostes, sumptis secum paucis admodum ex Saxonibus, eò quod jam bellum Sclavonicum urgeret. Castris igitur positis in Augustæ urbis confiniis, Francorum & Baioariorum multitudo ei occurrit. Cum valido quoque venit equitatu in castra dux Chunradus, cujus adventu milites erecti, jam optabant non differri certamen. Erat dux idem natura audacis animi, & quod rarum est audacibus, bonus consilio, & dum pedes & dum eques iret in hostem, bellator intollerabilis, domi ac militia charus sociis. Igitur ab utriusque exercitus latrocinantibus agminibus notificabatur, non longe ab invicem fore uterque exercitus. Jejunio itaque in castris prædicato, jussum est omnes ad bellum paratos esse crastino. Primo diluculo surgentes, pace data & accepta, operaque sua primum duci, deinde ab uno quoque alteri cum sacramento promissa, erectis signis, numero quasi octo legiones procedunt è castris. Ducitur exercitus per aspera & difficilia loca, ne daretur hostibus copia turbandi sagittis agmina, quibus utuntur acerrime, arbustis ea protegentibus. Primam & secundam & tertiam legionem direxerunt Bajoarii, quibus præfuerunt præfecti ducis Heinrici: nam & ipse bello aberat, eo quod valetudine corporis laborasset, qua & mortuus est. Quartam legionem ordinaverunt Franci, quorum rector ac procurator erat dux Chunradus. In quinta quæ erat maxima, & quæ dicebatur regia, ipse princeps erat vallatus lectis ex omnibus militum millibus, alacrique juventute: coramque eo angelus (sic enim vocabatur vexillum ejus) denso agmine circumseptus. Sextam & septimam legionem constituerunt Suevi, quibus præfuit Burchardus, cui nupserat filia fratris regis. In octava erant Boemi electi milites mille, armis potius instructi, quam fortuna: in qua & sarcinæ omnes ac impedimenta quæque, quasi ipsa esset tutissima quæ & novissima. Sed aliter res acta est. Nam Ungarii nihil cunctantes Licum fluvium, qui Lech dicitur, transierunt: circumeuntesque exercitum, extremam legionem sagittis lacessere cœperunt, & impetu, cum ingenti vociferatione, facto, aliis cæsis, aliis captis, sarcinis omnibus potiti, cæteros legionis illius armatos fugere compulerunt. Similiter septimam & sextam aggressi, plurimis ex eis fusis in fugam verterunt. Rex autem cum advertisset bellum ex adverso prætendi, sed post tergum novissima agmina periclitari, misit illuc ducem Chunradum, cum quarta legione qui veniens captivos eripuit, prædam excussit, latrocinantiaque hostium agmina perturbavit. Fusis latrocinantibus undique adversariorum agminibus, dux ad Regem revertitur, signis victricibus, mirumque in modum cunctantibus, veteranis militibus gloria victoriæ assuetis, cum novo milite, & ferè bellandi ignaro, triumphum peregit. Totum igitur pondus prælii jam ex adverso esse rex conspiciens, exhortationis gratia suos allocutus est, monens eos antiquarum victoriarum, & rerum sedulo bene gestarum, & ut modo in patria non cederent, qui sæpius & in aliena terra victores existerent, & postquam hujusmodi verba plurima dedit, ad ultimum intulit: Plura loquerer milites mei, si nossem verbis virtutem, vel audaciam animis nostris augeri, modo melius gladiis quàm linguis incipiamus. His dictis arrepto clipeo ac sacra lancea, ipse primus equum vertit in hostes, fortissimi militis, ac optimi Imperatoris officium gerens. Hostium audaciores primum restiterunt, deinde ut socios terga vertere viderunt, obstupefacti, nostrisque intermixti extincti sunt. Cæterorum vero alii equis fatigatis, villas proximas intrant, circumfusique armatis cum mœnibus pariter concremantur, alii flumen contiguum transnatantes, dum ripa ulterior ascendentes non sustinet, flumine obvolvuntur & pereunt. Chunradus autem dux fortiter pugnans, animi fervore & solis ardore, qui eo die nimius erat, æstuavit, vinculisq; loricæ solutis, dum auram captavit, vulnere sagittæ in adverso gutturis defixæ cecidit. Cujus corpus imperio regis honorifice collectum, transportatur Vuormaciam, ibique sepelitur cum fletu & planctu omnium Francorum. Ipsa vero die belli invasa sunt castra, & captivi omnes erepti, secundo die aût ac tertia à vicinis urbibus reliqua multitudo in tantum consumpta est, ut nullus aut rarus evaderet. Tres duces

Frislaria conventus.
Ratisbona exusta.
Luitolfus nudatis plantis patri supplex.
Fridericus Moguntinensis episcopus ægrotat.
Alb. adiicit, Germanicam dico.
Castra Augustæ contra Vngaros.
Ieiunium in castris Ottonis.
Legionum ordo.
Quinta legio maxima.
Vexillum Ottonis, Angelus.
Extrema legio in primis impetitur ab Vngaris.
Chunradus cum quarta legione invadit Vngaros.
Oratio Ottonis regis ad suos.
Gladiis quam linguis incipere melius.
Chunradus ex sagitta perit. Vuormatiæ sepelitur.

Tres duces Vngaricæ gentis suspendio crepunt.

gentis Vngaricæ capti, ducique Heinrico præsentati, mala morte, ut digni erant, multati sunt, suspendio nanque crepuerunt. Triumpho celebri rex factus gloriosus, ab exercitu pater patriæ, ac Imperator est appellatus.

Gratitudo Ottonis pro victoria.

Compendium heroicum factorum Ottonis per occupationem.

Johannes Papa 12 ad Ottonem scribit.

Hic Otto Johannē Pontificem, ut frugi esset, & Pontificia dignitate dignam vitam ageret, & simoniam ubique cum religione præ se ferret, serio admonuit. Cum suadendo autem minus proficeret, minas intulit. Hinc Papa metu aufugit, & Leo successit. Vide Alb. Krantz. libr. 4. cap. 9. Et ibidē exemplar literarū de Leonis Papæ restitutione, Ottoni facta.

Berengarius Babenbergæ in exilio moritur.

Decretis proinde honoribus, & dignis laudibus, summæ divinitati per singulas Ecclesias, hocidem sanctæ matri suæ per nuncios demandans, cum tripudio ac summa lætitia Saxoniam revertitur, & à populo suo libentissime suscipitur. Neque enim tanta victoria quisquam regum intra ducentos annos ante eum lætatus est. Rebus igitur rite compositis, per omnem Franciam, Saxoniamque, & vicinas circumquaq; gentes, Romam proficisci statuens, Longobardiam perrexit. Ubi qualiter regem Longobardorum, Berengarium multa mala cum filio suo Adelberto, Ecclesiis Dei inferentem, duobus annis obsederit, captumq; cum conjuge & filiis in exilium miserit, Romanos duobus præliis vicerit, duces Beneventotū subjecerit, Græcos in Calabria & Apulia superaverit, in terra Saxonica venas argenti aperuerit, imperium cum filio sibi æquivoco quàm magnifice dilataverit, majoris est operis, ideoque conscribi non valet à nobis. Hoc tantum breviter notandum, quod à Johanne Papa literis suppliciter exoratus, quatenus pro amore Dei, sanctorumq; Apostolorum Petri & Pauli, sanctam Romanam Ecclesiam ex faucibus Berengarii, suorumq; liberaret, aliorumque multorum Episcoporum, alteriusque ordinis & laicorum quæstibus motus, filium suum Ottonem contra morem priorum in puerilib. annis regem constituens, in Saxonia dereliquit, ipse collectis copiis Italiam peritus venit. Berengarium cum uxore sua Vuilla, & filio Adelberto captivos Babenberg in exilium misit, ubi & idem Berengarius defunctus & sepultus est. Ipse vero Romam veniens mirifico apparatu susceptus, & ab eodem Apostolico Johanne imperiali unctione & benedictione sublimatus, Imperator & Augustus est appellatus. Aliquanto autem tempore in partibus illis commoratus, filium suum Ottonem ad se venire fecit, qui & in natali Domini coronam regni ab Apostolico accepit. Missa etiam legatione Constantinopolim, filiam Imperatoris Theophanii nomine inde accepit, quam celebratis in Italia nuptiis, eidem filio suo conjunxit. Post hæc regressus de Italia Imperator Otto, cum filio rege Galliam ingressus est, inde Germaniam transiturus, & proximum Pascha Quitilingaburg celebraturus. Manens autem ibi decem & septem diebus, descendit inde, Ascensionem Domini apud Meresburg celebraturus.

Numileuua.

Otto moritur, & in Magdeburg sepelitur. Hic Otto Magnus universalis cognominatur. Sub hoc tituli imperiales à Romanis, Gallis, & Longobardis oblati, in Germaniam translati sunt.

Tertia vero feria ante Penthecosten, venit ad locum, qui dicitur Numileuua. Proxima nocte transacta hora constituta, lætus ad mensam consedit, venienteque tempore vespertinis laudibus interfuit, sed peracto cantu Evangelii, æstuare ac fatigare jam cœpit. Quod cum intellexissent Principes circumstantes, imposuerunt eum sedili. Inclinantem autem caput, quasi jam defecisset, refocillaverunt eum, expetitoq; sacramento dominico, & accepto, sine gemitu cum magna tranquillitate spiritum reddidit Domino, Non. Maii, quarta feria ante Pentecosten. Inde transportatur in cubiculum, & cum jam esset sero, transitus ejus nunciatur populo. Cujus corpus cum magnis lugentium exequiis, à filio rege jam facto, translatum est in civitatem, quam ipse construxit, vocabulo Magadeburg, ibiq; honorifice tumulatum est. Hujus anno primo, qui est à Dominica incarnatione 937. Vngarii Franciam & Alemanniam & Galliam, usque Oceanum Burgundiamque devastantes, per Italiam redierunt. Monasteria S. Galli, & sancti Bonifacii cremantur. Rudolphus rex Burgundiæ, & Arnoldus dux Noricorum obierunt.

ANNI OTTONIS. I.

Anno domini 938. Heinricus frater Ottonis regis, ab Eberhardo comite comprǽhenditur. Anno domini 939. Otto rex cum fratre Heinrico & Gisilberto, Eberhardoque pugnantibus, militibus suis victoriam reportat. An. dom. 940. Rege in partibus Alsatiæ, castellum Brisach obsidente, Episcopi quidam nocte relictis tentoriis, subtraxerunt se. Eberhardus comes ab Ottone & Chunrado juxta Rhenum occisus est. Gisilbertus dux in aqua suffocatur. Burchardus Vuirciburgensis Episcopus obiit. An. dom. 941. Otto rex Gallias petit. Anno domini 942. Otto & Ludeuuicus reges pacificantur. An. dom. 943. Anno dom. 944. Vngarii cum Baioariis pugnant, & vincuntur. Anno dom. 945. In Italia Cometa miræ magnitudinis apparuit, portendens tamen, quæ secuta est. Anno dom. 946. Otto rex totam Lotharingiam sibi subjugavit. An. dom. 947. Bertholdus dux Bajoariorum, frater Arnoldi ducis moritur, & Heinrico fratris regis ducatus committitur. Edith regina obiit. Anno dom. 948. An. dom. 949. Heremannus dux Alemannorum moritur, pro quo Luitolphus filius regis Ottonis dux constituitur. An. dom. 950. Otto rex Italiam petiit, eamq; sibi subjecit, rediensque Papiam, Chunrado duci Lotharingorum tuendam commisit. Anno dom. 951. Berenger rex Longobardorum, Chunrado suadente, apud Augustam cum filio suo Adelberto ad deditionem venit, factusq; miles regis, remissus est in regnum cum pace. Anno dom. 952. Otto rex Italiam intravit, causa Adelheidæ reginæ, ipsaque accepta uxore, nuptias celebravit Papiæ. Anno dom. 953. Luitolphus dux patri rebellat, & dux Chunradus cum eo. Anno domini nongentesimo quinquagesimo quarto, Vngarii Italiam petunt. Noricum & Franciam. An. domini 955. Vngarii totam Baioariam depopulantes, juxta Augustam Alemanniæ urbem, ab Ottone rege pugna victi, immensa cæde necantur. An. do. 956. Luitolphus dux Italiā hostiliter intravit,

Cometa.

Vngari ab Ottone apud Augustam victi.

travit Anno domini 957. Luitolphus Adelbertũ vincit, & ipse eodẽ anno moritur. Anno Domini 958. Cruces in vestibus hominum apparuerunt. Anno domini 959. Anno domini 960. Poppo Wirciburgensis Episcopus obiit. Anno domini 961. Anno domini 962. Otto rogatu Johannis Papæ & querimonia multorum de Berengario & filio proclamantium, Romam tendit, ibiq; imperator ab eodem Papa factus, Berẽgarium capit, & cum conjuge sua Willa nomine, ad castellum Babenberg misit, ubi & præsentem vitam clausit. Anno domini 963. Otto Imperator natale domini Papiæ agit. Anno domini 964. Otto Imperator natale Domini Romæ moratur, ubi & filius ejus Otto coronatur. Anno domini 965. Anno domini 966. Anno domini 967. Otto Imperator de Italia redit. Anno domini 968. Anno domini 969. Mahthildis mater Imperatoris obiit. Anno Domini 970. Anno domini 971. Signum quoddam ignei coloris in cœlo apparet. Anno domini 972. Anno domini 973. Anno domini 974. Otto Imperator obiit Non. Maji. Eodem anno S. Udalricus migravit, anno Episcopatus sui quinquagesimo. Post Johannem Papam Benedictus ordinatur 122. post quem item Benedictus 123.

Cruces in vestibus.

Berengarius capitur.

HISTORIA OTTONIS, II.

Otto secundus 11. German. Imp.

ANno Dominicæ incarnationis 975. ab urbe autem condita, mil. 726. Otto secundus, Magni filius 82. loco ab Augusto regnare cœpit, & annis 9. regnavit. Hic vivente patre in regnum electus, Romæq; ab Apostolico regni corona decoratus, mox ut pater defunctus est, ab omnibus qui aderant, denuo eligitur, & in regni sede locatur. Anno domini 976. Anno domini 977. Anno domini 978. Igneæ acies visæ sunt in cœlo per totam noctem 5. kal. Novemb. Anno domini 979. Anno domini 980. Anno domini 981. Anno domini 982. Otto Imperator apud Calabriam, occiso à Græcis exercitu, de navi exiliens, natatibus aufugit. Otto dux Suevorum obiit. Chunradus successit. Anno Domini 983. Otto Imperator Romæ moritur 6. Idus Decemb. ibiq; sepelitur. Poppo junior Wirciburgensis Episcopus obiit.

Duo Ottones, alter pallida mors. Sarracenorum alter mirabilia mũdi. Vide Otto Frising lib. 6. c. 27. Vide Sigiberti Chronicam.

HISTORIA OTTONIS, III.

Otto tertius 12. Imp. Germ. hic dictus mirabilia mundi, ob singularem prudentiã, sub hoc primum electores Imp. constituti sunt. Vide infra in Hein.

ANno dominicæ incarnationis 984. ab urbe condita mil. 735 Otto tertius, secundi filius, admodum puer 83. loco ab Augusto Romanum imperium suscepit, & annis 17. regnavit. Anno Domini 985. Anno domini 986. Anno domini 987. Anno domini 988. Fames facta est magna. Anno domini 989. Hugo Wirciburgensis Episcopus obiit. Anno domini 990. Carolus dux moritur, Otto filius ejus succedit. Anno domini 991. Anno domini 992. Remis synodus congregatur. Anno domini 993. In Burgundia Udelo ex clerico Prinatensi monachum professus, in Cluniacensi cœnobio præficitur. Anno domini 994. Sanctus Adelbertus Episcopus de Praga civitate à Prucis martyrio coronatur. Berenuuardus Episcopus Wirciburgensis obiit. Anno domini 995. Heribertus Coloniensium Archiepiscopus ordinatus, multa sanctitate claret. Anno domini 996. Anno domini 997. Conradus dux obiit. Cui Herimannus successit. Anno domini 998. Anno domini 999. Terræmotus maximus factus est. Anno dominicæ incarnationis Millesimo, anno regni sui 18. Otto Imperator tertius obiit 5. kal. Feb. eo videlicet anno, qui ab incarnatione Domini inscribitur millesimus primus. Cujus intestina Augustæ, reliquum corpus Aquisgrani sepelitur.

Ottonis tertii intestina Augusta, corpus Aquisgrani sepelitur.

HISTORIA HEINRICI, II.

Heinricus 13. Imp. Germ Bavarus, cognomento Claudus, sub hoc institutum fuit, ut in futurum non per sanguinis successionem duceretur imperiũ, sed essent Ro. Imp. Electores. Anno. 1400

ANno Dominicæ incarnationis, millesimo 1. ab urbe autem condita millesimo 752. Heinricus secundus primum dux Bajoariæ, deinde Ottone tertio, absq; filiis defuncto, in regni provectus culmine 84. loco ab Augusto regnum accepit, & annis 23 ac menses 5. regnavit 12. annis sub nomine regis 11. dignitate & nomine Imperatoris. Hic in regni sede sublimatus, cum Heinricum Marchionem, aliosq; in initio regni sui sibi resistentes superasset, Italiam & Boemiam ac Bolizlaum cum omni gente Sclavorum subjugasset, data sibi requie a domino, considerans se filios non habiturum, quippe qui ut multi testantur, consortem regni Chunigundam nunquam cognovit, sed ut sororem dilexit, Dominum bonorum omnium datorẽ habere delegit hæredem, sextoq; regni sui anno, sapienti consilio Episcopatum Babenberg, in honore S. Petri, sanctiq; Georgii constituit, locumq; ipsum prædiorum, divitiis & omni ornatus decore, ut in præsentiarũ cernitur, copiosissime ditavit. In meridiana quoq; parte civitatis, monasteriũ in honore S. Stephani Protomartyris, sub ordine canonico construens, ex altera vero, hoc est Aquilonari aliud monasterium, sub monachali regula in honore S. Michaelis archangeli, sanctiq; Benedicti Abbatis constituens, sibi suæq; civitati supra petram Apostolicæ firmitatis fundatæ, muroq; & propugnaculis meritorum S. Georgii & cæterorum sanctorum munitæ ac exornatæ, contra incentivos vitiorum jactatus, turrim fortitudinis in Stephano, & contra refrigerantes flatus illius qui in aquilone, unde malum omne pandetur, sedem ponere disposuit, refugium certum in Eu angelico præparavit præsidio, ut à dextris & à sinistris justitiæ armis vallatæ, in nullo sufficiat insidiator prævalere. Aliis quoque sanctorum locis per regni latitudinem non minus, prout

Chunigunda.

Heinricus Christum hæredem constituit.

Babenberg ditatã per Heinricum.

Bruno Augustensis Episcopus. opus erat munificentiæ suæ impertivit largitatem, quædam dilapsa jam in melius restituens, quibusdam quæ minus suppetebant adjiciens. Regis autem frater erat Bruno Augustensis sedis Episcopus, qui fœlicibus fratris actibus invidens, multa ei adversitatum injurias, in quantum potuit, inferebat: & ubi per se non poterat, inferentibus se adjungebat, vel alios ad inferendas exhortando, stimulos ei incitationis subjgebat. Cui frater non solum talionem non reddidit, verum etiam fraterna instructus dilectione, omnia dissimulando & patienter sustinendo, illum bono vincere satagebat. *Gisela Ungariæ regina.* Horum sororem bonæ memoriæ fœminam Giselam rex Ungariorum, qui Stephanus dicebatur, in conjugium expetivit, sed eam ducere non promeruit, donec se Christianæ religionis rudimenta, & sacri baptismatis sacramenta, cum omni gente sua suscepturum, promisit. Quam pollicitationem ubi rebus perfecit, religiosus Deoq; devotus, postea in executione bonorum operum permansit, quod divina pietas post mortem ejus evidentibus indiciis, ad sepulturam ejus factis signorum miraculis demonstravit. *De hoc plura habe. in lib. 4. Alb. Krantz.* Rex autem Heinricus, postquam bonæ opinionis odorem longe lateq; redolere fecerat, locumq; sibi dilectum cum cæteris monasteriis ditando & ornando, & excolendo ad perfectum adduxerat, divina vocatione viam universæ carnis ingressus, Deo reddidit animā fœliciter, ut credimus 3. Idus Julii, anno regni sui 24. imperii aũt 11. vitæ vero 52. sepultusq; est Babenberg in episcopio à se facto, in S. Petri Apostoli monasterio.

ANNI HEINRICI SECUNDI.

Anno Domini millesimo 2. Heinricus rex Heinricum Marchionem & alios sibi resistentes, cum exercitu petit. Anno domini millesimo 3. Heinricus rex Italiam, Boemiam, Bolizlaũ ducem, cum omni Sclavorum gente subjugavit. Anno domini Millesimo 4. Fames facta est, Cometes longum tempus apparuit. Anno domini Millesimo 5. Anno domini Millesimo 6. Episcopium Babenberg à rege Heinrico constituitur, & Eberhardus ibi Episcopus præficitur. Anno domini Millesimo 7. Anno domini Millesimo 8. *Bruno martyr.* Bruno Episcopus ex monacho à Prucis multis suppliciis afflictus, & manibus pedibusq; abscisis, postremo capite plexus, cœlos petiit. Eberhardus Episcopus ordinatur. Anno domini Millesimo 9. Anno domini Mill. 10. Anno domini Mill. 11. Heinricus rex Metum urbem obsidet, donec mediante justitia, pax inter eos convenit. Anno domini Millesimo 12. Anno domini Millesimo 13. Heinricus Romæ imperiali benedictione coronatur à Benedicto Papa. Anno domini Millesimo 14. Ernest dux in venatu occiditur. Anno domini millesimo 15. Simeon monachus de monte Syna hoc tempore claruit. Anno domini 1016. Heinricus Wirciburgensis Episcopus obiit. Anno domini 1017. Anno domini 1018. Anno domini 1019. Benedictus Papa Babenberg veniens, Ecclesiam S. Stephani dedicavit. *Vuernheri Episcopi ingentinem bellum.* Eodem anno Wernherus Argentinæ Episcopus, cum Alemannis contra Burgundiones pugnavit & vicit. Anno domini 1020. Terræmotus magnus factus est 4. Idus Maji, feria 5. Eo anno Heribertus Coloniensis Archiepiscopus obiit. Cui Piligrinus successit. Anno domini 1021. Indict. 5. 4. Non. Febru. 5. anno regni gloriosi Imperatoris Heinrici secundi 21. imperii autem nono, ipso præsidente ac disponente, Eberhardus primus Ecclesiæ Babenbergensis Episcopus, ordinationis suæ anno 13. dedicavit Ecclesiam S. Michaelis in monte, in honore ejusdem S. Archangeli, sanctiq; Benedicti Abbatis. Huic igitur consecrationi interfuerunt Episcopi multi, scilicet Aribo Moguntinus, qui Altare S. Martini dedicavit. Piligrinus Coloniensis, qui altare S. Petri consecravit, cum aliis multis. Eundem autem locum inhabitare cœpit primus pater ejusdem monasterii Rato, anno Dominicæ incarnationis Mil. 15. eodemq; anno fundamenta ipsius monasterii locata sunt, & secundo anno Heinrici Abbatis secundi, templum ipsum dedicatum est. Anno domini Mil. 22. Heinricus Imperator novam Trojam deditione cœpit, & mortalitas magna in exercitu facta est. Gebehardus Ratisponensis Episcopus obiit, pro quo item Gebehardus ordinatur. Anno domini Mill. 23. Anno domini Mill. 24. Heinricus Imperator secundus migravit.

HISTORIA CONRADI II.

CONRADUS XIIII Imp. Ger. Francorum rex, alii Suevum fuisse volunt.

Anno dominicæ incarnationis Mill. 25. ab urbe condita, Millesimo 776. Chunradus ex regni primoribus unus, sed regno antea per rebellationem adversus, principibus pro ejus electione diffidentibus, Aribone autem Mogontino Archiepiscopo, & Eberhardo Babenbergensi præsule sibi faventibus, 85. loco ab Augusto regnum suscepit, & annis 15 regnavit. Sublimatus autem in regni sede, consilio Brunonis Episcopi Augustensis, fratris Heinrici Imperatoris, qui semper, ut supra dictum est, fœlicibus ejus invidebat actibus, Babẽbergensem Episcopatũ meditabatur destruere, quia idem Bruno episcopus promisit reginæ Giselæ omnia prædia hæreditario jure ad se pertinentia, filio ejus Heinrico contradere. Locus igitur & tempus conventui statuitur, ubi hæc res ad certum perducatur. *Heinricus Brunonis fratri in somnis astat.* Nocte vero quæ diem præcesserat, in qua hæc ventilanda erant, Eberhardus Episcopus ad tentorium prædicti Brunonis clam accessit, lectoq; ejus assidens, multa super hac re monendo, obsecrando, memoriam fratris animo inculcando, cum eodem sollicitus egit. Qui ubi jam multa noctis hora transacta recesserat, & Episcopum pro auditus sollicitatum, somnus oppresserat, visus est ei frater suus Imperator Heinricus lecto suo astare, faciemq; suam barba ex una parte depilata turpatā objectare. Cui super hac re stupido & admiranti, ac quis tam temerarios ausus in eum præsumeret? interroganti, tu, ait, hæc feci-

sti, qui me & sanctos Dei, quos rebus à Deo mihi concessis dotavit, despoliare disposuisti. Cave jam ulterius super hac temeritate, ne incepta luas magna infœlicitate. Ad hæc ille expergefactus, ac de visione non parũ perterritus, membrorũ quoq; horrore ac tremore non leniter est attactus. Mane aũt facto, cũ diu expectatus, ad conventũ procerũ non veniret, regina pro filio sollicita, nunciis missis obnixe rogavit, ut adveniens promissa perficeret. Ille vero affirmabat se tanta infirmitate gravari, ut nec de lecto surgere, nec pedẽ posset quoquã movere. Cumq; rogaretur, ut se in lecto ad cõventũ deportari pateretur, quo vel sic promissio perficeretur, omnino abdicavit, seq; in Deũ & in sanctos ejus, & in fratrẽ suũ peccasse, libera tandẽ voce proclamavit. Sic itaq; divina pietas, per merita famuli sui, ne spe, quã in se posuit, fraudaretur, illius pravæ conspirationis machinamenta repressit, idq; quod ab eo bene cęptũ est, cõfirmãdo, sęp exinde ad meliora provexit. Secundo igitur regni sui anno, Chunradus rex filiũ suũ Heinricũ regẽ fecit, & ipse Romã pergens, imperialẽ benedictionẽ accepit. Post hæc Knuth, regis Danorũ filiã, nomine Chunigundam, filio suo conjunxit, seq; ad bene agendum studiosius accinxit. *Knuth.*

In proprio quippe castello Lintburg dicto, ad alios usus quondam sibi grato, monasterium construxit, prædiorumq; copia illud ditans, monachorum congregationem, sub Abbatis provisione illuc introduxit. Spirense quoq; Episcopiũ provehere statuens, sed in vivendi meta, eo usq; non pertingens, filio suo Heinrico, suæ voluntatis effectum commisit, quem ipse magnifice cœpit, sed filius ejus item Heinricus magnificentius perfecit. *Spirense Episcopium.*

ANNI CHUNRADI, I.

PRimo itaq; Chunradi regis anno, dissensio magna contra eum in regno tumultuatur, sed divinitus cito sedatur. Anno dn. mill. 26. Heinricus, Chunradi regis filius, rex efficitur. Chunradus vero Romã tendens, imperiali benedictione provehitur. Anno dn. mill. 26. Bruno Augustensis Episcopus, & Welpho comes, prædas & incendia inter se faciunt. Anno dn. mill. 28. Ernest dux Alemannorũ, & Welpho comes Chunrado Imperatori ad deditionẽ veniunt. Anno dn. mill. 29. Bruno Augustensis Episcopus obiit, cui Eberhardus successit. Anno dn. mill. 30. Chunradus Imperator, Stephanũ Pannoniæ regem cum exercitu petit. Interea in Alemannia, Ernest dux, & Wernherus comes, cũ aliis multis, occiduntur, 16. kal. Septẽb. Anno dn. mill. 31. Stephanus rex per legatos cum Imperatore pacificatur. Anno dn. mill. 32. Rudolphus rex Burgundiæ moriens, diadema suũ Chunrado Imperatori misit. Anno. dn. mill. 33. Meginhardus Episcopus Wirciburgensis obiit. Chunradus Imperator in hieme Burgundiam petit. Eclipsis Solis facta est 3. kal. Julii, hora sexta. Anno dn. mill. 34. Imperator Franciam petit contra Ottonem. Anno dn. mill. 35. Wirbinam castellum, in confinio Saxoniæ positum, pagani qui Luitici dicuntur, obtinent, multis ex Christianis occisis & captis. Quos Imperator cum exercitu petit. Anno dn. mill. 36. Gebehardus secundus Ratisponæ Episcopus obiit, pro quo item Gebehardus tertius successit. Heinrico imperatoris filio, Knuth regis Danorũ filia, cõjungitur. Luitici tributarii facti sunt Imperatori. Piligrinus Coloniensis Archiepiscopus moritur, pro quo Herimannus ordinatur. Anno dn. mill. 37. Chunradus Imperator Italiam cum exercitu petit, & Mediolanensem Episcopũ in custodiã mittit, qui fuga lapsus, Imperatori rebellat. Otto princeps Carolingorum à Gozelone Lotharingorum duce pugna victus, fugiensq; à quodam milite occiditur. Anno domini mill. 38. Stephanus Ungariorum rex religiosus obiit. Anno dn. mill. 39. Chuniguntb imperatrix, mater pauperum, dives ipsa, divitem migravit ad Christum 5. Non. Martii. Herimannus dux Alemannorum filius Giselæ imperatricis obiit. Chunradus Imperator obiit 2. Non. Junii, & sepultus est Spiræ. Reginboldus Spirensis Episcopus obiit 3. Idus Octob. Eclipsis Solis facta est 11. kal. Sept. *Heinricus Conradi filius rex.* *Conradus Italiã cum exercitu petit.* *Chunigunth mater pauperum.*

HISTORIA HEINRICI TERTII.

ANno Dominicæ incarnationis Millesimo 40. ab urbe autem condita, mill. 791. Heinricus tertius, Chunradi Imperatoris filius, dudum patre vivente, rex constitutus 86. loco ab Augusto, patri successit, & 17. annis regnavit. Eberhardus primus Babẽbergensis Episcopus obiit. Anno dn. mill. 41. Heinricus rex ducẽ Boemiæ Fratislaũ bello petiit: sed multis proceribus & militibus in præstructione sylvę citra ultraq; occisis vel captis, nil memorię dignũ efficere potuit. Petrus quoq; Ungariorum rex eidẽ duci contra regẽ auxilia misit. Anno dn. mil. 42. Ungarii quendã Vuouẽ sibi regẽ fecerunt, & Petrũ regẽ suũ expulerunt. Qui profugus & exul Heinrici regis, cui priori anno rebellavit, gratiam quærit & invenit. Heinricus rex Boemiã ingressus, igne prædaq; cuncta devastat, & rebellẽ ducẽ obsides dare, ipsumq; post se Ratisponã ad deditionẽ humilimã venire, sibiq; jure jurando fidelitatẽ ac servitiũ confirmare coartat. Vuo rex Ungariorũ ob susceptum à rege Heinrico Petrum à se expulsum fines Bajariæ prædis depopulatur, sed magna pars exercitus ejus ab Adelberone Marchione deletur. Anno dn. mill. 43. Heinricus rex Pannoniam ingressus, duas populosissimas civitates evertit, plures deditione sibi subjecit. Gisela imperatrix obiit 19. kal. Mart. & sepelitur Spiræ. Anno don. millesimo 44. Heinricus rex iterum Pannoniam invadens, satisfactionem & obsides, ac munera, pacisq; confirmationem per jusjurandum accipiens, discessit, indeque reversus, synodo Constantiensi adfuit, ubi cunctis in se delinquentibus, debita dimisit: omnibusque inimicitiis destructis, pacem hactenus inauditam tam in tota Suevia, quàm in aliis regni sui provinciis, per edictum regiæ censuræ confirmavit, *Heinricus tertius Augustus, pius ac niger cognomine, 85. Imperat. German. hunc alii constrem de Kaib. nonnulli Bavarum fuisse afferunt.* *Ungaria rex pellitur.* *Boemicum bellũ.* *Pannonicum bellum.* *Synodus Constantiensis.*

Nuptiæ Heinrici in Ingelheym. Dein Agnetem Willehelmi Pictaviensis principis filiam, apud Mogontiam ungi faciens in reginam, regalibus sibi nuptiis apud Ingelheym copulavit: unde infinitam histrionum & joculatorũ multitudinem non solum muneribus, sed etiam cibo potuq; vacuam & mœrentem, abire permisit. *Histriones reiecti.* Luitpoldus Marchio, Adelberti filius, maxima Ungariorum clades, immature obiit, Pestis pecudum maxima, hiems dura fuit & nivosa.

Anno domini millesimo 45. Bruno Wirciburgensis episcopus obiit 6. kal. Junii. pro quo Adelbero ordinatur. Heinricus rex tertio Pannoniam ingressus, Dei favente clementia, victor effectus, Vuonẽ cũ uxore & filiis ac cognatis, quibus locus fugiendi erat, effugabat. Petrũ restituit in regnum, subditoq; sibi Vngariorum regno, cum honore summo revertitur. Gotefridus dux Lotharingorum Heinrico regi rebellans, ad deditionem coactus in castello Gibichenstteyn, usq; ad dignã satisfactionem custodiæ mancipatur. *Otto dux Sueuorum.* Otto dux Suevorum efficitur. Anno domini mill. 46 Heinricus rex Italiam ingressus, à Romanis pacifice suscipitur: papas tres non digne constitutos synodaliter deposuit. *Suidegerus papa.* & Suidegerum Babenbergensis ecclesiæ secundũ episcopũ, papam constituit, à quo ipse & conjunx ejus Agnes in sancto dominici natalis die benedictione imperiali sublimantur. Imperatrix vero Agnes inde revertens, apud Ravennam genuit filiam. Imperator autem per Apuliam multasq; provincias fœliciter ducens exercitum, cũ honore magno revertitur. Suidegerus papa obiit 7. Idus Octob. Pro quo Poppo patriarcha Aquilejensis ordinatur. Anno domini millesimo 47. Petrus Ungariorum rex à quodam tyranno Pannonico captus & excæcatus est: ille vero qui eum expulerat, regnare cœpit. Anno domini millesimo 48. Poppo papa obiit, necdum completo anno ex quo constitutus est. Pro quo Bruno qui & Leo postea dictus est, Tullensium episcopus ordinatur papa. Otto dux Suevorum obiit, pro quo item Otto de Suinfurte surrexit. *Sanguis domini Mantuæ per cæcũ manifestatur.* Sanguis domini Mantuæ per cæcum manifestatur. Anno domini millesimo 49. Heinricus imperator, anno imperii sui quarto, quasdam Galliæ partes invasit, contra Gotefridum & Balduuinum duces, quibus ad deditionem coactis, & regno his partibus pacificato, victor cum honore revertitur. *Synodus Mogunt.* Synodus Mogontiæ habetur, cui interfuerunt Bruno Apostolicus, & Heinricus imperator. Anno do. mill. 50 *Vngarorũ bellum.* Ungarii iterũ bellant. Quibus Gebehardus Ratisponensis episcopus, qui erat imperatoris patruus, obviam veniens, vice ipsius imperatoris in fugam conversos, non minima eos cæde adflixit. Insuper urbẽ Heimenburg in Marchia positam, ædificiis restauravit, & militari custodia muniri fecit, ipseq; summa cum pace regressus est. Anno domini mill. 51. Bartho archiepiscopus Mogõtinus in pace quievit, cui Luitpoldus Babẽbergensis præpositus successit. Heinricus imperator iterum Pannoniam adiens, divisa in duas partes multitudine militum, utrinq; regionem ipsam sylvis, & maxime aquarum collectionibus circum septam occupans intravit. Sed gens illa durior cæteris, cum rege suo dolose agens, suaq; pariter cum aliis dissipiens, fame & siti multis cladibus lassatũ imperatoris exercitum fugiens evasit. Milites aũt imperatoris vastata magna parte provinciæ, multis insuper inibi, pacifice, licet inacte, ad propria cum imperatore redierunt. Anno domini millesimo 52. Imperator iterum Pannoniam petit, & inacte redit, habens secum in comitatu Brunonem, Apostolicæ sedis præsulem. Qui papa veniens Ratisponam, reliquias beati Dionysii martyris, de quib. diu dubitatum est, an ibi haberentur, præsentibus Parisiorum legatis perspexit, ibiq; teneri probavit. *Sanctus Vuolfgangus.* Sanctum Wolfgangum ejusdem urbis episcopum de tumulo levavit: indeq; Babenberg cum imperatore transiens, privilegia ejusdem loci à Cancellario suo Friderico, qui sibi postea successit, perspici, & coram imperatore populoq; pronunciari mandavit, suaq; autoritate illa confirmavit. *Reliquiæ Zenonis Vlmæ.* Reliquiæ sancti Zenonis à Walcario Veronense episcopo Ulmam sunt delatæ.

Synodus Vuormacia. Anno domini millesimo 53. Apostolico & Imperatore natale dominicum divino & regio cultu Wormaciæ agentibus, missarũ celebratione in sancta die peracta, ut oportuit, ab Apostolico, in sequenti die Luitpoldũ Mogõtinæ sedis archiepiscopũ, ut pote in sua diœcesi præcipuũ, huic subrogavit officio. Qui peracta processione, & ubi ad hoc ventum est dicta oratione, postquam se in sua sede locavit, quidam ex diaconibus suis, Hunibertus nomine, sicut multi ob illius festi venerationem solent, lectionem decantavit. Quod quidam ex Romanis papæ assistentibus vituperantes, & contra papam, quia Romano more non ageretur, objurgantes, persuaserunt ei, ut ad eundem diaconum mitteret, & decantationem interdiceret. Quod cum ille juvenum more contemneret, iterũ mittendo papa interdixit: qui mox eadem vocis sonoritate qua prius cantavit, legendo decenter lectionem usq; ad finem perduxit. *Luitpoldi archiepiscopi Mogunt. parrhysia erga Pont. Rom.* Qua finita, papa illũ ad se vocavit, & quasi pro inobedientiæ cõtumacia degradavit. Archiepiscopus vero misit ad illũ, ut suũ sibi redderet ministrũ. Quod ubi papa abnuit, pontifex ut erat antiquæ disciplinæ, licet ægre, patienter tamen interim tacendo sustinuit. Perlecto autem Evangelio, & decantato offertorio, ubi sancti sacrificii tempus advenit, pontifex in sede sua resedit, vere contestans, nec se nec alium quempiam completurum illud officium, nisi reciperet processionis suæ ministrũ. Quod ubi Apostolicus intellexit, pontifici cessit, reinduturumq; ministrum continuo remisit. Quo recepto, debito se præsul injunxit officio. Qua in re & pontificis autoritas, & Apostolici consideranda est humilitas, dum & ille officii sui dignitatem defendere

sendere condendebat, & iste, licet majoris dignitatis, metropolitano tamen in sua diœcesi cedendum perpendebat.

Post hæc & Apostolicus Romam rediit, multis cũ diversarum provinciarũ militibus, imperiali præceptione, & amicorum subventione comitantibus: & post pascha exercitũ ducens, per Apuliã contra Nortmannos, illius terræ quondam advenas, sed tunc possessionum apostolicarum invasores, & Romani imperii hostes pugnavit: & infinita utrobique cæde peracta, papa cum paucis fugiẽs absque victoria regreditur, relictis illic Suevorũ ac Noricorum militibus optimis, & in urbe Beneventana consedit, ubi tunc Udalricus genere Noricus, episcopatũ tenuit. Anno domini millesimo 54. Religiosus papa Bruno, qui & Leo, gloriose vitam finivit, 13. Kal. Mai. & magnifice sepultus Romæ in ecclesia sancti Petri miraculis claruit. Cuno dux Noricorũ fœderatis sibi Ungariis, graviter rebellat. Itẽ Balduuinus & Gotefridus Hermannus contractus, obierunt. Anno domini millesimo 55. Leoni papæ Gebehardus, qui & Victor, Eihelstatensis episcopus successit. Huic cũ diaconus ejus venenum in calicem misisset, calicem de altari levare non potuit. Pro hoc populo orante, diaconus à dæmonio vexatur: confessoque crimine, liberatur, calixque cum sacramentis in quodam altari pro reliquiis includitur. Adelbertus Marchio obiit. Fames magna fuit.

Leo nonus moritur.

Hermannus contractus comes à Vueringen, monachus sancti Galli doctissimus.

Diaconus veneno calicem inficit Victori Eistatensi episcopo.

Heinricus imperator Italiam cum exercitu petens, omnia in pace disposuit, revertensque neptẽ suam Beatricem matrem Mathildem secum duxit, indigne eam tractans, propter quasdam insolentias ejus, quibus vivere consueverat, mortuo viro ejus Bonifacio duce. Vuelfo dux Carinthiorum obiit. Cuno dux antea Noricorum, ab Imperatore propter perfidiæ suæ culpam expulsus, in Pannonia male exul obiit. Arnoldo Spirensi episcopo Chunradus successit. Anno dn. mill. 56. Hermannus comes orientalium Francorum obiit 6. kal. Febr. Gebehardus Ratisponensis episcopus, imperatoris Heinrici patruus, hostis occulte pessimus, deprehensus & convictus, atq; custodiæ mancipatus, sed misericorditer tractatus, exilio remittitur & sedi pristinæ restituitur. Gotefridus dux ad deditionem venit. Magna cædes à Luiticis in Christianos facta est, quorum quidam gladio, quidam fugientes in aqua perierunt, inter quos Wilhelmus Marchio occiditur.

Arnoldus & Conradus episcopi Spirensis.

Cædes Christianorum à Luiticis. Alb. K. Lusatios esse putat.

Eisdem temporis multi diversarum principes provinciarum perierunt. Fames multas regiones adflixit, ægestas & penuria undiq; prævaluit, multaq; mala tunc temporis facta sunt. Heinricus imperator pro his rebus cordetenus dolore compunctus, infirmari cœpit: & perductus ad mortem, sapienti usus consilio, ab omnibus quibus potuit, veniam petiit: quibusdam prædia quæ abstulit, restituens, cunctis qui contra eũ & regnũ culpas damnabiles fecerunt, relaxans. Filium quoq; suum Heinricum, Romani pontificis, cunctorumq; pontificũ & principum regni electione, regẽ constituit. His & aliis, prout vitæ possibilitas admisit, bene dispositis, 3. Non. Octob. hanc vitam præsentẽ in Deo finivit. Post cujus obitum, quia filius ejus Heinricus adhuc puerulus fuit, domina Agnes imperatrix, mater pueri, regnum sub sua cura aliquandiu tenuit, ac sapienter & strenue rexit, donec principes aliqui invidia ducti, puerũ matri abstulerunt, eamq; regimine regni abalienaverunt, quorum numero dominus Anno Coloniensis archiepiscopus se immiscuit, qui puerũ in loco qui Vuerda dicitur, navi imponens, matri abduxit. Quod ille qua intentione fecerit, vel qualiter divino judicio placuerit, discernere non valemus: multa tamen incommoda extunc orta, & deinceps aucta, certum tenemus. Nam perinde dissensiones in regno, ecclesiæ perturbatio monasteriorum destructio, clericatus despectio, totius justitiæ ac religionis conculcatio, & cœpit, & permanet. Ipsa vero imperatrix rerum permutationes considerans, Italiam se contulit, & apud monasterium quod Fruteria dicitur, religiosam vitam aliquanto tempore duxit: postea Romæ defuncta, & in ecclesia sanctæ Petronellæ honorifice est sepulta.

Henricus Agneti imperatrici matri aufertur.

AD LECTOREM.

Optime Lector, ne graveris per otium legere vitam Henrici IIII. Cæsaris Augusti, impressam apud insigne Eutropii volumen. Item epistolas aliquot huius ad Pontificem Rom. & alios principes, inter quas una hanc, ἐπιγραφὴν habet: Henricus non usurpative, sed pia Dei ordinatione rex: Hildebrando iam nõ Apostolico, sed falso monacho &c. Lege quoq; quæ in Chronica parva Germaniæ habes de Henrico. Item quæ de unitate Ecclesiæ conservanda, & schismate inter Henricum 4. & Greg. 7. à quodam eius temporis Theologo scripta sunt, & è Fuldensi Bibliotheca in lucem prodierunt anno 20.

HISTORIA HENRICI, IIII.

ANno dominicæ incarnationis mill. 57. ab urbe condita mill. 808. Heinricus quartus, Heinrici imperatoris filius, admodum puer, patri succedens, regnare cœpit: & quando hæc conscriptio facta est, 42. anno, regnavit. 87. loco ab Augusto. Agnes imperatrix, mater ipsius, ducatum Bajoariæ suscepit. Gebehardus, qui & Victor, pontifex Romanus, multis bene in Germania, aliisq; regni Romani partibus, Pontificum vel Principum secularium consilio dispositis, Romam cum pace rediit, incipiente anni illius quadragesima. Hic etiam eodẽ anno vitam finivit: pro quo Fridericus Gotefridi ducis frater, jam monachus factus, à Romanis põtifex ordinatur, & Stephanus appellatur. Saxones congregato exercitu, gentem efferam Luiticiorũ hostiliter invaserunt, diversisq; malis eam adfligentes, Romanæ ditioni subdiderunt: & acceptis obsidibus ac tributis, ad propria redierunt.

Henricus quartus Senior appellatur 16. Imp. Germ.

Otto de Suinfurt dux Suevorum.

Rodolfus de Reinfelden, & Bertholdus de Zaringen, ob Suevia ducatum contendunt.

Eodem tempore quidam Fridericus & fratres ejus in Germaniæ partibus tyrannidẽ exercentes contra imperium Romanum, ab Agnete imperatrice & principibus regni victi, ad deditionẽ venerunt. Otto de Suuinfurte dux Suevorum. 4. Kalen. Octobr. obiit, & Rudolfus de Rinueldon, qui postea rex esse contendit, ducatum accepit, quod magnum fuit seminarium earum, quibus regnum perturbabatur, commotionum. Eundẽ namq; ducatum, vivente adhuc Ottone duce, Heinricus imperator Bertholdo comiti, qui post Carinthiorum accepit ducatum, promiserat, eiq; annulum suum, velut hujus rei commonitorium dederat, quem ille diligenter servans, post amborum obitum, imperatoris scilicet & ducis, imperatrici Agneti imperium tunc disponenti obtulit, eamque annulum agnoscentem pro ducatu sibi promisso, commonuit. Sed quia prædictus Rudolfus mox post imperatoris obitum, filiam ejus Rumoldo Constantiensi episcopo commendatam, utrum consilio raptam an dolo, nescitur, uxorem duxit, receptam jam in gratiam, eundem ducatum illi, causa filiæ, imperatrix dedit, quod animum Bertholdi nõ parum commovit. Pro qua cõmotione lenienda, ducatus Carinthiorum ei committitur, quem postea filio suo æquivoco ipsius rogatu rex Heinricus commisit: sed postmodũ quorundã instinctu eundem ducatũ Luitolfo consanguineo suo dedit, sicq; patrem & natũ parvipendens, offendit. Unde quasi renovata priore injuria, cum Bertholdus dux permoveretur, omnia consiliorum machinamenta, quibus satis pollebat, ad hoc vertebat, ut ab utroq;, id est, rege & Rudolfo, se ulcisceretur, ab hoc scilicet, quoniam à ducatu sibi promisso se supplantavit, ab illo vero quia se accepto privavit. Multæ interim causæ, quæ inconsulte tunc gerebantur, sibi concurrebant, & huic machinationi occasiones præbebant.

Otto dux Baioariorum deiicitur.

Otto dux Bajoariorũ dejicitur. Chunradus genere Suevus, à milit. regis interficitur, & quasi à rege jussum sit, ipsi crimen indicitur. Conspirat igitur Otto in Saxonia, Bertholdus in Suevia. Fiunt motus & conventus utrobiq;, in quib. odia in regem suscitantur & invidiæ, multa quoq; interea in regno fiebant, quæ utrosq; populos justis & necessariis, ut videbatur causis, ne regi adhærerent, avertebant: eoq; res perducta est, ut Rudolfus in damnationẽ sui regnũ invaderet, dominũq; suũ regẽ deponere aut interficere quæreret. Sed hæc res quẽ effectũ haberet, nec rusticos latet. Anno dn. millesimo 58. Fridericus, qui & Stephanus, pontifex Romanus, vitam finivit, & Alexander Lucensis episcopus ei successit.

Hiltebrandus pontifex.

Luitpoldus archiep. Mogontinus obiit.

Sigefridus episcopus Mogontinus Profectio quorundam Germaniæ episcoporum Hieroso lymis.

Hujus tempore Hiltebrandus postea pontifex archidiaconus, officio functus est Romæ. Anno domini mill. 59. Anno domini mill. 60. Luitpoldus archiepiscopus Mogontinus obiit, cui Sigefridus Fuldensis abbas successit, qui postea cum aliis contra dominũ suum regem consensit. Anno domini mill. 61. Anno domini mill. 62. Anno domini mill. 63. Anno domini mill. 64. Sigefridus episcopus Mogontiacensis, & Guntherus Babenbergensis, & Willehelmus Trajectensis, aliiq; quamplures præsules vel nobiles, multo comitatu Hierosolymam tendentes, multas infestationes à Barbaris perpessi sunt, tandemq; perventione fruentes optata, numero & rebus admodum attenuati redierunt. Anno domini mill. 65 Guntherus episcopus Babenbergensis ab Hierosolyma rediens, in Pannonia moritur, perlatusq; Babenberg, ibi sepelitur, post quem Hermannus ordinatur. Gozuuinus comes in episcopio wirciburgensi tyrannidem exercens, à comitibus Adelberonis præsulis occisus est.

Cometa.

Anglia afflicta.

Alias Cuono primicerius Coloniensis.

Anno domini mill. 66. Cometes per totum orbem diu apparuit. Eodem anno Anglia per Willehelmum Nortmannum miserabiliter adflicta, tandemq; subacta, ipse rex ejus effectus est. Qui mox omnes penè regni ejusdem præsules exilio, nobiles vero morti destinavit, mediocres autem suis militibus in servitutem, uxores indigenarum universorũ advenis in matrimonium subjugavit. Chunradus de Phullingen ortus, apud Treverim electus, à comite Dieterico passus, Dolegio est sepultus. Anno domini mill. 67. Heinricus rex Bertham Ottonis cujusdã

Prudens sit hic lector, & cũ iudicio legat, quæ sunt ex Italorum narratione in historiis passim. Et hic de Henrico 4. & Hilteb. si usquam alibi, locum habeat quod scribit Otto Frisingensis, aliud esse res gestas scribere, aliud an licite, vel secus res acta sit.

Italici, & Adelheidæ filiam accepit uxorem, nuptias celebrans Triburiæ. Anno domini mill. 68. Heinricus rex adolescentiæ usus libertate, Saxoniam solam ex omni Romano imperio cœpit incolere, principes despicere, nobiles opprimere, inferiores sustollere, venatui, lusibus, cæterisq; hujusmodi exercitiis plus quàm justitiis faciendis (ut incusatus est) operam dare, filias illustrium quibuslibet obscure natis conjugare, privata præsidia, nimirum potentibus regni non satis fidens, instituere. His discordiæ seminariis contigit regi quàmplurimos insidiatores tam vitæ quàm regni sui crescere. Qui tamen ut maturitatis necdum plene attigisset annos, erant qui non tam ipsum, quam Adelbertum Premensem archiepiscopũ culpandum judicarent, quod ejus consilio hæc omnia ageret.

Adelbertus Premensis episcopus

Agnes mater Henrici Romam se confert.

Anno dn. mill. 69. Agnes imperatrix, mater regis Heinrici tædio affecta, vel potius divinitus compuncta, ducatũ Bajoariæ deposuit, & regni gubernacula penitus contemnens, pro Christo se Romam contulit, ibiq; dignis pœnitentiæ fructibus mira inserviens humilitate, post aliquot annos in domino præsentẽ vitã finivit. Anno domini mill. 70.

Teti Marchio.

Bichilingen.

Schidingen.

Otto Baioariæ dux.

Teti Marchio non sine Saxoniæ principum consilio, tyrannidem in partes regias ordinatur, quæ tamen mox cœlesti simul & terrena majestate compescitur, scilicet castellis suis, Bichilingon, & Schidingon, à rege destructis, filio suo æque militari viro, à proprio servo interempto, ipsoq; communi morte in brevi finito. Constantiæ Rumoldus episcopus obiit. Anno dn. mil. 71. Otto dux Bajoariæ ducatũ amisit. Hic itaq; Saxo genere, vir amplissimæ nobilitatis, prudentia rebusq; bellicis perpaucis erat comparabilis: & in tanta apud universos primates excellentia habitus, ut rex qui jã Saxonib

omnino suspectus & invisus erat, ipsum contra se in regni vestigium elevari posse formidaret, si res sua secus cederet. Hinc perversitatis materiam arripiens, quidam Egino, mediocri natus loco, rebus admodum tenuis, audacia tamen & nequitia satis diffamatus, patrocinantibus quibusdam regis fidelibus, curiam irrepsit, & magnum illum heroem, qui se nunquam noverat, secum de regis nece tractasse commentatus est: seipsum etiam ut mos est, potestati regiæ vadem obtulit, quousq; campionis duello cum duce confligens, vera comprobarentur quæ retulit. Qui multa? Placitis vel colloquiis regalibus, uno Mogontiæ, altero Goslariæ, condictis, Otto cum Eginone, utpote, dux cum latrone, primas cum ignobili congredi contempsit, sua tamen innocentia, vel Eginonis improbitas minime latuit. Sic ducatum Bajoariæ Otto ut reus majestatis amisit, quem Vuelfo quidam illustris & acer, atq; bellicosus, natu Suevus, accepit: idque tam principalis discordiæ semen, in perpetuos heu præliorum & seditionum, prædarum & incendiorum, scismatum etiam & hæresium, atque mortium lamentabiles fructus germinavit atque succrevit. Anno domini. 1072. Rex Ottonem usquequaque persequutus, quàm plures munitiones ejus destruit, prædia vastat, & ut veræ Reipublicæ hostem omnino eum delere pertractat. Econtra ille militibus electis instructus, ipse quoque manu fortissimus, & animo nimis efferatus: quia cum regiis copiis confligere non poterat, nunc præda, nunc flammis, nunc etiam ferro quacunque se sors obtulit, suas injurias ulcisci satagebat. Ipso denique mediante non cessat gens Saxonum, ut est animus acerrima, conjurationem adversu regem unanimi conspiratione confirmare, accusationes blasphemas & inauditas ad sedem Apostolicam in illum referre, sociosq; sibi ex omni regno Teutonico literis & nũciis asciscere. Nam primo Sigifridum Mogontinæ sedis metropolitanum, Adelbertum Vuormaciensem, Adelberonem Vuirciburgensem, Gebehardũ Salzburgensem, aliosq; quamplures presules, indeq; per ipsos etiam Papam Alexandrũ sibi fautores efficiunt. Quinimò quoq; summæ sanctitatis virũ Annonem archiepiscopum Coloniensem conjurationis ejusdem conscium asserunt. Quorum insidiis rex territus, Saxonia cessit, & in aliis regni partibus agendis rebus institit. Anno domini millesimo 73. Anno Coloniensis episcopus, & Hermannus Babenbergensis, Romam missi sunt, pecuniam quæ regi debebatur, congregandi gratia. Qui legatione peracta, reversi, literas Alexandri apostolici detulerunt, regem vocantes ad satisfaciendum pro simoniaca hæresi: aliisque nonnullis emendatione dignis, quæ de ipso Romæ fuerant audita. Post hæc Saxones adiiciunt etiam præsidia multa construere: necdum enim plures habebat Saxonia munitiones. Insuper castella quæ rex dudum ædificaverat, funditus evertunt, inter quæ præcipuum illud castrum, quod Zartesburg dicebatur, diruunt, monasterium & claustrum canonicorum quod ibi erat, multa furentes audacia, solotenus deiciunt: & quod dictu nefas est, innocentis cujusdam filii regis ibidem sepulti ossa, in contumeliam patris de sepulchro proiiciunt. Anno domini millesimo 74. Beatæ memoriæ Alexandro papa defuncto, Hiltebrandus qui postea Gregorius dictus est, professione monachus & archidiaconus, Romanæ sedi successit, sub quo Romana Respublica & omnis ecclesia novis & inauditis scismatum erroribus periclitari cœpit. Qui cum absque regis consensu solis tantum Romanis faventibus, hunc apicem conscendisset, sunt qui illum non canonice constitutum, sed tyrannice papatum sibimet asseverent usurpasse. Pro qua re & à nõnullis episcopis abdicatus est. Hic regem Heinricum crebris nunciis & epistolis denuo ad synodalia responsa vocavit.

Egino.

Duellum Ottonis & Eginonis.

Coniuratio quorundam episcoporum in Henricum 4.

Querela Romana in Henricum quartum.

Zartesburg.

Hildebrandus papa.

Hermannus Marchio, filius Bertholdi ducis, Cluniaci monachus obiit. Hoc etiam anno monasterium Suuartzahense ab Adelberone Vvirciburgensi Episcopo dedicatum est in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, & sanctæ Fœlicitatis martyris, sub Ekkeberto ejusdem monasterii venerabili Abbate.

Monasterium Schwartzach.

Anno domini millesimo 75. Heinricus rex manu valida tam ex Alemannia, quam Bajoaria, & Germania atque Boemia congregata, Saxones petit, eisque juxta Instruot fluvium congreditur: & non modica strage utrinque peracta, tandem victoria potitus revertitur. Ibi Rudolphus dux Alemanniæ atque Burgundiæ, qui postea regnum invasit, fortiter cum suis pro rege dimicasse notatus est. Hermannus Babenbergensis Episcopus, ob hæresim simoniacam, autoritate Hiltebrandi Papæ deponitur, eique Rupertus à rege subrogatur. Anno Coloniensis episcopus, plenus sanctitatis meritis, defunctus est, & in monasterio Sigebergensi, quod ipse construerat, positus. Cui Hildolfus successit. Dominus Ekkebertus Abbas hujus congregationis transivit ad Dominum, septimo kalend. Decembr. Anno Domini millesimo 76. Habitum est concilium apud Vuormaciam, ubi præsente rege Heinrico, universi pene Teutonici episcopi, præter Saxonicos, Hiltebrandum Papam abdicarunt, mittentes ad illum epistolam, post multas culpationes in illum injectas, ita conclusam: Quia ergo & introitus tuus tantis perjuriis est initiatus; & ecclesia Dei tam gravi tempestate per abusionem novitatum tuarum periclitatur, & vitam per conversationem tuam tam multiplici infamia dehonestasti, obedientiam quam tibi nullam promisimus, nec de cætero ullam servaturos esse renunciamus, & quia nemo nostrum, ut tu publice declamabas, tibi hactenus fuit Episcopus, tu quoque nulli nostrum amodo eris Apostolicus.

Fluvium Instruot.

Episcopus Bambergensis Hermannus deponitur.

Concilium Vuormatia, in quo Hiltebrandus papa abdicatur.

Colloquium in Oppenheim.

Eodem itaque anno circa 18. kal. Octob. colloquium maximum apud Oppenheim factum est, ubi penè totius regni principes, sed maximè Saxonū & Alemannorum, subjectioni regis renunciabant, causam prætendentes, quòd à duobus jam Apostolicis vocatus ad satisfactionem non venisset, & pro hoc contemptu sententiam excommunicationis in Romana Synodo à Papa accepisset, cum ipse tamen inauditus & absens fuisset. Hac commotione coactus rex, Romam humiliter, utpote veniam ab Apostolico postulaturus, inimicis non sperantibus, tetendit: inventoq; Papa in Oppido Canusino ibi per triduum ante portam castri, deposito omni regio cultu, discalceatus, & laneis indutus perstitit. Nec prius cum multo fletu Apostolicæ miserationis auxiliū & consolationem implorare destitit, quàm omnium qui ibi aderant, precibus & lacrymis intercedentibus, laxato tandem anathematis vinculo, in communionis gratiam, & sinum matris Ecclesiæ receptus est, acceptis ab eo correctionis in futurum vitæ suæ securitatibus multis. Inter hæc quæ gesta sunt, totus jam mundus sui commotione testatur. Sed quia quidam dicunt ipsius Papæ autoritate & consilio, Rodolphum in regno sublimatum, quidam vero negant Heinricum regem ab eo fuisse excommunicatum, ejusdem Papæ dicta quædam super his potissime, non incongruum videtur annotare.

Quæ Heinricus in Canusino fecerit.

Hic vide Chronica parva Germania. Tubingæ excusa.

Epistola Hiltebrandi de excommunicatione Heinrici.

Ait enim in quadam Epistola ad universos Teutonici regni Principes missa. Audivimus quosdam inter vos de excōmunicatione, quam in regem fecimus dubitare, ac quærere, utrum juste excommunicatus sit, an injuste? Admonuimus eum, ut pœnitentiam ageret de factis suis, verum ipse indigne ferens se à quoquam reprehendi, non solum à perpetratis ad emendationem revocari non potuit, sed ampliore furore correptus, non prius cessavit, donec omnes ferè Episcopos Italiæ in Theutonicis vero partibus, quotquot potuit circa fidem Christi naufragare fecit, dū eos beato Petro, & Apostolicæ sedi debitam obedientiam & honorem à Domino nostro Jesu Christo concessum, abnegare fecit. Pro his illum causis, primum videlicet, quod ab eorum communione, qui sacrilegio & reatu simoniacæ hæresis excommunicati sunt, se abstinere noluit, deinde quod pro criminosis actibus pœnitentiam non dico suscipere, sed nec promittere voluit, Synodali judicio eum excommunicavimus. Item in alia Epistola, post datam reconciliationem: solam, inquit, ei communionem reddidi, non tamen in regno, à quo eum in Romana synodo deposueram, restauravi. Et quibusdam interpositis, Episcopi, inquit, & Principes ultramontani, audientes illum non servare quod mihi promiserat, quasi desperati de eo, sine consilio meo, elegerunt sibi Rudolphum in regem. Centius quidam civis Romanus ex fautoribus Heinrici, in nativitate Domini Gregorium Papam in Galli cantu missam celebrantem, de altari graviter vulneratum, rapuit: & in turre sua in custodiam misit. Unde populus iratus, eodem die turre Centii destructa, eique vita vix impetrata, loco suo restituit. Prius tamē missa ad altare sustentatus percantata, quam prius inceperat, sed nondum finierat.

Centius Heinrici fautor, violentus in papam.

1077. Rudolphus Suevus eligitur in regem.

Anno domini Millesimo 77. Rudolphus indigena Sueviæ, quæ regalibus omnino stemmatis est aliena, mediantibus Sigefrido Metropolitano, & Adelberone Vuirciburgēsi Episcopo, Bertholdo quoq; duce Carinthiæ, ac prædicto Ottone, aliisque nōnullis Principibus in præsentia quorundam Romanæ sedis legatorū non volūtarie annuentiū, apud Forcheim in regē elevatur. A quibus etiam deductus Mogontiam, in media quadragesima 12. Kalend. April. à Sigefrido Episcopo in regnum ungitur. Ubi eodem die pessimo auspicio, seditione facta, multa turba vulgi cæsa est ab ejus militibus, unde vulgus accensum in ipsos exarsit, magnisque ictibus multos obtruncans, cæteros in curiam palàm fugavit, ipsasque regias ædes incendere voluit, nisi quòd Episcopus Sigefridus pro veloci discessione Rudolphi, obsidem se interposuit. Ita Rudolphus, & cuncti qui cum eo venerunt, ejecti sunt, ipse quoque Sigefridus Episcopus magnis blasphemiis criminatus, Mogontiam non intravit amplius. Collectio dehinc à Saxonia exercitu copioso, Rudolphus, Vuirciburgenses Heinrico regi fidem servantes, & tam Episcopum suum Adelberonem, quàm se contemnentes, obsedit. Sed jam diversis machinis ad urbis oppugnationem instructis, terrore Heinrici regis circa kal. Julii ab Italia reversi, inacte regreditur. Heinricus autem rex Alemanniam cum exercitu petit, ibique quendam ex indigenis Hugonem, aliosq; sibimet inibi rebelles, non sine magna ejusdem provinciæ vastatione debellat. Bertholdus autem de Zeringen, dux quondam Carinthiæ, in quodam oppido suo Lintberg, naturaliter munito positus, dum videret ex arbitrio regis impune cuncta vastari, præ dolore animi dicitur eo morbo, quem Medici φρένιν vocant, occupatus fuisse, septemque diebus postea superstes multa amentiæ verba quasi delirans protulisse, sicque vitam finisse. In ea expeditione Uto Trevirorum Archiepiscopus defunctus est. Agnes mater Heinrici regis 20 annis vidua, Romæ obiit, in Ecclesia S. Petronellæ sepulta. Anno Domini Mil. 78. Heinricus rex properanti contra se cum multo exercitu Rudolpho, juxta Stronui occurrit. Initoque prælio, non pauci ex his atque illis prosternuntur, ac incerta fit victoria, utrisque certatim fugientibus ad propria. Ubi à vulgaribus hominibus Vuecil Magdeburgensis Archiepiscopus in fuga occiditur, sive ut quidam dicunt, suspenditur, Magnus dux despoliatur. Hermannus comes ejusdem Magni patruus, & Adelbertus Vuormaciensis Episcopus comprehensi, ac plurimi de militi-

Seditio Moguntiæ

Vuirtzburg obsidetur a Rudolpho

Bertholdus de Zeringen dux Carinthiæ.

Uto Trevirorum Episcopus.

Bellum Heinrici et Rudolphi Stronui

Vuecil Magdeburg. Archiepiscopus occiditur.

de militibus Saxonicis turpiter sunt interempti. Ex parte quoq; regis Heinrici, Poppo vir mirè fortis occubuit. Ann. dom. 1079. iterum bellum fit inter Heinricum & Rudolphum in loco qui dicitur Fladeheheim, hieme nimis aspera, ubi in primo congressu Saxones terga vertunt, sed dux Boemiæ, Fratizlaus, regalem lanceam Rudolphi adeptus est, quæ exinde permissione regis Heinrici semper quemvis illius gentis ducatu insignem, in omni festiva processione præcedit. At rex Heinricus propriis castris redditus, de armigeris quos reliquerat, pene nullum invenit. Una quippe ex legionibus Saxonum, in primo congressu pugnam deserens, quia obscurus erat aer, furtim castra regis invasit, multosque pueros comprehendens, strangulabat eos, multaque abradens spolia, fugam init. Rex autem dimisso exercitu, Orientalem Franciam cum paucis divertit.

Bellum Heinrici & Rudolphi in Fladenheim.

EX VITA ET GESTIS HILDEBRANDI QUI ROMAnus Pontifex factus Gregorius VII. dictus est, per Brunonem Cardinalem, qui eo tempore vixit, descripta.

Piscopos ipse turbis laicorum stipatus, convocavit, & Sacramentum ab eis cum terrore & minis exegit & extorsit, & in manu sua iurare coegit, ne unquam ab eo dissentirent, nunquam regis causam defenderent, nunquã superordinato sibi Papæ faverent, vel obedirent.

2. *Scripturas sacras violenter intorsit in adiutorium falsitatis, quod genus idololatriæ quantum sit, late patet in scripturæ sacræ campis spatiosis.*

3 *Imperatorem in nulla Synodo Canonice accusatum, præcipitanter excommunicavit, in qua excommunicatione nullus Cardinalium subscripsit.*

4. *Imperator Heinricus IIII solitus erat frequenter ire ad orationem, ad Ecclesiam S. Mariæ, quæ est in monte Aventino. Hic promissa pecunia Hildebrandus quendam induxit, ut supra trabes Ecclesiæ, occulte lapides magnos collocaret, & ita aptaret, ut de alto super orantis Imperatoris caput demitteret, & ipsum contereret. Quod minister tanti sceleris cum festinaret implere, & lapidem magni ponderis super trabes aptare vellet, lapis pondere suo eum traxit, & fracta sub trabibus tabula, & lapis, & ille miser homo, Dei iudicio, in pavimentum Ecclesiæ cecidit, & eodem lapide contritus est. Hujus rei gestæ ordinẽ, postquam Romani cognoverunt, pedem illius miseri, fune ligaverunt, & triduo per plateas urbis, ad exemplum trahi fecerunt. Imperator autem solita clementia, jussit sepeliri.*

5. *Idem Hildebrandus Sacramentum corporis Domini, responsa divina quærens contra Imperatorem, fertur igni iniecisse, contradicentibus Cardinalibus qui assistebant, testis est Johannes Portuensis Episcopus a secretis Hildebrandi.*

6. *Prophetiam sibi arrogat de morte Heinrici & de ambone clamat in feriis Paschalibus. Non habetote me pro Papa, sed ab altari me avellite, si usque ad Pentecost. hoc non fiat.*

7. *Eisdem diebus paravit Imperatorem perdere per occultos proditores, Deus autem eum custodivit. Hinc ille Prophetiæ spiritus, qui proditoris ordinator erat.*

8 *Tres homines nõ convictos, nõ confessos absq; secularibus Judicibus, Hildebrandus morti adjudicavit & eos in patibulis iuxta Eccl. siam S. Petri, in loco qui dicitur Palatiolum, suspendi præcepit.*

9 *Familiarem sibi librum Necromanticæ artis semper solebat secum ferre. Multa & alia fecit Hildebrandus, in quem clamat sanguis Ecclesiæ, gladio linguæ eius miserabili proditione effusus, propter quæ à communione eius, iustissime Ecclesia recessit, sicut fecerunt Imperatores nostri, temporibus Apostatarum Liberii & Anastasii. Hæc Bruno.*

ANno domini Millesimo 85 Cum apud Brixiam, Noricam, triginta Episcoporum conventus, necnon & optimatum exercitus, non solum Italiæ, sed & Germaniæ jussu regis Heinrici congregaretur, factus est omnium consensus adversus Hiltebrandum Papam, cognominatum Gregorium septimum, quem pseudo monachum, totiusq; væsaniæ pestiferum Principem, & præcipue Romanæ sedis invasorem affirmantes, ab Apostolica sede depellendum, quamvis ante iudicabant, & Vuigbertum Ravennensem archiepiscopum, ipsi subrogandum eligebant. Hujus Decreti conclusio hæc est: Quia inquiunt illum, constat non à Deo electum, sed à seipso fraude ac pecunia impudentissime objectum, qui Ecclesiasticum subvertit ordinem, qui Christiani imperii perturbavit regnum, qui regi catholico ac pacifico, corporis & animæ intentat mortem, qui periurum defendit regem, qui inter concordes seminavit discordiam, inter pacificos lites, inter fratres scandala, inter conjuges divortia, & quicquid quiete inter pie viventes stare videbatur concussit: nos, autore Deo, congregati in unum, legati ac literis freti, decem & novem Episcoporum, die sancto, præteritæ Penthecostes Mogontiæ congregatorum, contra eundem Hiltebrandum procacissimum, sacrilegia ac incendia prædicantem, periuria & homicidia defẽdentem, catholicam & Apostolicam fidem de corpore & sanguine Domini in quæstionem ponẽtem, hæretici Berengarii antiquum discipulum, divinationum ac somniorum cultorem, manifestũ necromanticum, phitonico spiritu laborantem, & idcirco à vera fide exorbitantem, judicamus Canonice deponendum & expellendum, & nisi ab ipsa sede his auditis descenderit, imperpetuum condemnandum. Facta sunt autem hæc 7. kal. Julii, feria 5. Indict. 3. Scripsit post hæc Anshelmus, Lucensis Episcopus, epistolam ad eundem Vuigpertum, in qua illum prævaricatorẽ ac superbum

Comitia Brixiæ contra Gregorium septimum papam.

Parrysia Episcoporum contra Papam Hiltebrandũ.

Epistola Anshelmi Lucensis.

cognominat, inter alia subinferens. Ut ergo de beato Gregorio patre nostro dicā, quod de Cornelio scripsit beatus Cyprianus, factus est Episcopus, de Dei & Christi ejus judicio, de clericorū penè omnium, & ut verius dicam, omnino omnium testimonio, de plebis, quæ tunc aderat suffragio, de sacerdotum antiquorum, & bonorum virorum collegio, cum nemo ante se factus esset, cū Alexandri locus, id est, cum locus Petri, & gradus sacerdotali cathedræ vacaret. Quo occupato, & de Dei voluntate, atq; omnium nostrum consensu ordinato, quisquis jam Episcopus voluerit fieri, foras fiat necesse est, nec habet Ecclesiasticam ordinationem, qui Ecclesiæ non tenet unitatem. Quisquis ille fuerit, licet multum de se jactans, sibi plurimum vendicans, prophanus est, alienus, foris est. Et cum post primum secundus esse non possit, quisquis post unum, qui solus debet esse, factus est, jam non secundus ille, sed nullus est. Hæc priori sententiæ valde contraria scripsit Anshelmus Episcopus, vir literis apprime eruditus, ingenio acutissimus, facundia præcipuus, & quod omnibus majus est, in Dei timore & sancta conversatione nominatissimus, adeo ut tam in vita quam post mortem, referatur miraculis clarus.

His ita gestis, inter Heinricum regem, & Rudolphum, rursus geritur bellum, juxta fluvium Elsestrā, in quo idem Rudolphus cecidit, sed à suis Meresburg vivus delatus, & in brevi defunctus, honorifice ibidem est humatus. Fertur autem in extremis positus, & abscissam dexteram intuitus, ad Episcopos, qui forte aderant, graviter suspirans, dixisse. Ecce hæc est manus, qua domino meo Heinrico fidem sacramēto firmavi, ecce ego jam ejus regnum & vitam derelinquo præsentem, videte qui me solium ejus conscendere fecistis, ut recta via vestra monita sequentem duxissetis.

Hoc etiam prælio ex parte regis Heinrici Ratporo comes, regi satis fidus interiit. Anno domini 1081. Rex Heinricus Italiam cum exercitu petiit, Romamq; perveniens, in vigilia Pentecostes, resistente sibi Hiltibrando Papa, cum Romanis ante castellum S. Petri castra posuit, ubi etiam crebris per biennium incursibus urbanorum infestatus, parva manu multa viriliter peregit. Monasterium Babinbergense crematur, in vigilia Paschæ. Saxones & Alemanni ad colloquium venientes in Orientalem Franciam, non sine magna clade ejusdem provinciæ redierunt. Bellum inter Chunradum in Orientali Bajoaria ducis Boemiæ fratrem, & Luitpoldum Marchionem, commissum est 4. Idus Maij. Item aliud inter Alemannos & Bajoarios, 3. Idus Aug. juxta Danubium apud Hohenstein, ubi Palatini comitis, Chunonis filius Chuno occisus est. Anno Domini 1082. Hermannus quidam vir præpotens ac nobilis ex Germania, à Saxonibus & Alemannis rex constituitur. Cui cum suis in partibus, hoc est in Lothoringia vel Germania nemo bellicis in rebus atq; divitiis posset æquiparari, sumpto regis nominé, tam suis quàm alienis cœpit in brevi despectus haberi. Anno domini 1083. Hermannus cum paucis Orientalem Franciam hostiliter invadit, & per eandem partē visus est quasi equitum discurrens exercitus, quorum tamen vestigia nullo modo poterant agnosci. Heinricus rex Pascha celebravit apud sanctam Rufinam, moxq; Romam tendēs, castra posuit, ubi & prius ad Occidentalem partem castelli S. Petri, captaq; est urbs 4. Non. Junii, feria sexta ante octavā Pentecostes. Hoc tempore Hiltibrandus Papa in Castello Crescentii, quod vulgo domus Theodorici appellatur, inclusus expectabat eventum rei: Rex vero in Palatino monte munitionem instituens, non paucos quos in præsidio posuerat, ingravescēte super eos æstatis insueto fervore amisit, sed & alios de exercitu multos eadem mortalitas absumpsit. Eodem tempore legati Græcorum venerūt, munera multa & magna in auro & argento, vasisq; ac sericis afferētes. Romani autem viginti obsides regi dantes ex nobilibus, petierunt diem constitui, in quo Papa & omnes Senatores in præsentiam ejus venirent. Qui diem statuens kal. Novemb. ipse ad montana conscendit, intrante Julio, ibiq; commorans usque ad statutum tempus, Romam rediit, sed Papa in præsentiam ejus non venit. Unde Romani commoti, manus regi dederunt: Hiltibrandum vero Papam unanimiter abdicarunt. Qui occulte fugiens, Salernam secessit, ibidem ad diem mortis suæ permansit. Eodem anno Vuelpho Bajoariorum antea dux Augustam civitatē, summo mane intravit, Sigefrido Episcopo vix evadente, Vuigoldum quendam ejusdem loci Canonicum inthronizavit. Anno dom. 1084. Heinricus natale domini Romæ apud S. Petrum celebravit, circa kal. vero Febr. in Campaniam transiens, ipsam & magnam Apuliæ partem cœpit. Post hæc per legatos Romanorum rogatus, ut pacificus rediret, Romam rediit, & ad portam Lateranensem castra ponens, omnes in deditionem accepit, ipsisq; petentibus, ut quia Hiltibrandus ab ipsis abdicatus aufugerat, Vuigpertum Ravennatem Episcopum eis Apostolicum præficeret 11. kal. April. feria 6. ante diem Palmarum multis stipatus, cum magna gloria intravit, ducens secum prædictum Episcopum. Qui sequenti Dominica per multos Pontifices, Apostolico nomini dicatus, nomenq; Clementis accipiens, reverenter est inthronizatus. A quo rex cum regina Bertha, in sancta Dominica Paschæ, imperiali benedictione sublimatus est. Post hæc Imperator Heinricus de Italia digrediens, Augustam civitatem ab Alemannis invasam obsedit & accepit. Defuncto Sigefrido Archiepiscopo Moguntino, Vuecil successit. Anno domini 1085. Synodus Moguntiæ habetur, cui interfuit Imperator, ubi præsentibus legatis Romanorum omnes Episcopi rebelles Imperatori, deponendi judicantur, cæteri vero anathemate ut videbatur, condemnantur. Ibi etiam communi consensu atque consilio constituta est

Hermannus rex.

Roma capitur.

Legati Græcorum ad regem Heinricum.

Hiltebrandus deponitur, et secedit.

Vuigpertus Ravennas fit papa.

Heinricus 4. Augustam obsidet.

Synodus Moguntiæ.

pax Dei

Pax Dei. Non multo post substitutis ab Imperatore per parochias abdicatorum præsulibus, In locum Adelberonis Meginhardus conversatione probabilis, literis etiam & ingenio atque facundia nulli penè secundus, Vuirciburgensi Ecclesiæ præsul ordinatur, dignus qui alius temporis esset Episcopus. Recepto jam à Saxonibus pacifice Imperatore Heinrico, quidam Marchio Eggibertus, Imperatoris etiam consanguineus, armis strenuus & animosus, atque ditissimus, iterum in Saxonia contra Imperatorem tyrannidem suscitavit, qua cognita, Imperator in Franciam propere rediit.

Marchio Eggibertus seditionem excitat contra Heinricum

Eodem anno condicto tam ab inimicis quàm amicis Imperatoris colloquio, in Thuringia loco, qui Berchach dicitur, conveniebant, ex utraque parte, quicunque sapientissimi de optimatibus judicabantur, canonum autoritate probaturi, cui parti justitia faveret, Imperatore tamē absente, sic enim ipse consensit. Electis igitur satis literatis & eloquentibus viris, hinc Vuecilone Mogontino, illinc Gebehardo Salzburgensi Archiepiscopis disputatio cœpta est.

Conventus in loco Thuringia Berchach.

Affirmat Gebehardus proponente hoc prius Vuecilone, Imperatorem non injusto, judicio tam regno, quàm communione Apostolici sententia privatum, econtra Vuecil dominum suum præjudicium non minus à Papa, quam à Principibus passum contendit, dum ipso apud Canusium in satisfactione posito, immo jam a Papa in communionem recepto, alterum super se regem elevarent. Adjecit etiam idem Mogontinus, quòd Imperator diu jam à Saxonia depulsus, & regnandi copia etiam ab illa dissensione, quæ ante Rudolphū facta præscribitur, spoliatus; nec vocari, nec judicari, nec damnari canonice debuisset. Hoc Gebehardus improbare nitēs asserit, neminē per hoc divinis absolutū legib⁹, si forte sua qualibet re familiari fuerit spoliatus, quanto minus rex qui Saxonia, quæ non suum duntaxat prædium, sed domini sit regnum, qui Daniele, vel ipso rege Nabuchodonosor teste, cuicunque voluerit, dat illud: cum etiam ante amissam Saxoniam prius ab Alexandro, dehinc à Hiltebrando vocatus, satisfacere contempsisset. Sic itaq; utrinque parte sua favente, atque acclamante discessum est.

Disputatio an juste depositus Heinricus 4.

Notum tamen est, quod eandem sententiam adversarii Imperatoris tanto insequebantur zelo, ut habito postmodum in Quintilingoburg concilio, ubi Otto Episcopus Ostiensis interfuit, legatus Hiltibrandi Papæ, ipsam nimium ventilantes, hæresim Vuecilonis, ipsumque hæresiarcham appellarent, contra fidem scilicet illum dogmatizasse culpantes, quòd quamdiu quis suis spoliatus sit rebus, divinis non subjaceat legibus.

Hæresis Vuecilonis.

Hiltibrandus Papa, qui & Gregorius septimus apud Salernam moritur, & ibidem in Ecclesia sepelitur. Cui Nortmannorum & Mathildis illius potentissimæ per Italiam fœminæ, cunctorumq; ejusmodi sectam æmulantium assensu, Desyderius Cardinalis Romanus & Abbas Casidensis, vetus Christi famulus, licet multū corde, simul & corpore renitens, substituitur, sed cum infirmitate gravi laborans, ad summum hūc apicem invitus, immo captivus proveheretur, precibus obtinuit, ut intra non multos dies ex hac vita tolleretur.

Hiltebrand. moritur.

Desiderius succedit.

Post hæc per eosdem electores & ordinatores prædictus Otto Episcopus Ostiensis eidem officio delegatur, mutatoque Romano more vocabulo, Urbanus appellatur. Ann. dom. 1086. Heinricus Imperator Saxoniam vastat. Vuirziburg à Saxonib. & Alemannis obsidetur.

Otto Ostiensis fit papa

Vuirtzburg obsidetur.

Ad quē liberanda Imperator copiosum, tam peditum, quàm equitum congregat exercitum, pugnaq; juxta Bleichfelt commissa, digreditur absque victoria. Mox urbe ab hostibus capta, Episcopus Adelbero introducitur, relictoque cum eo militari præsidio, ad propria quisq; proficiscitur. Sed paulo post eadem urbs ab Imperatore recipitur, expulsoq; Adelberone cum suis, Meginhardus restituitur. Ann. domini 1087. Hermannus falso regis nomine deposito permissione Imperatoris ad propria reversus, post paucos dies in cujusdam oppidi obsidione interiit, Metis sepelitur. Ano dom. 1088. Bertha imperatrix obiit, & Spiræ sepulta est. Buggo Halberstatensis Episcop⁹ occiditur Goslariæ.

Habent Chronica Heinricum IIII. in rebus bellicis fuisse strenuissimū, Bis enim & sexagies signis collatis pugnavit, M. Marcellum & Iulium Cæsarem supergressus. Quorum a tei trigesies alter quinquagesies bis pari marte decertarunt, quib. prœliis Saxones sæpe devicti, quorum dux Rudolphus.

Augusta urbs insidiis Suevorum in cœna Domini capta, secunda feria Paschæ destruitur. Et Sigefridus ejusdem urbis Episcopus custodiæ mancipatur. Vuigoldus vero invasor ejusdem Ecclesiæ, intra paucos dies moritur. Meginhardus Episcopus Vuirciburgensis obiit, cui Emehardus successit, vivente adhuc Adelberone. Vuecil Archiepiscopus Mogontinus obiit, cui Ruthardus successit. Petrus Albanensis Episcopus obiit. Iste per judicium ignis immensam pertransiens illæsus pyram, vestimentis etiam per flammam volitantibus, sed in nullo læsis, Petrum Florentinum Episcopum declaravit simoniacum, unde & ipse postea igneus est appellatus.

Bertha Spiræ sepulta.

Iudicium ignis.

Petrus Albanensis igneus.

Anno dom. 1089. Otto Ratisponensis Episcopus moritur, pro quo Gebehardus adolescens cōstituitur. Imperator nuptias Coloniæ celebravit, quandam Utonis Marchionis viduam, Ruscorum regis filiā ducens uxorem. Post hæc congregato exercitu, oppidum quoddam Marchionis Eggiberti, in Thuringia positū, nimis firmum, Gliche dictum, obsedit. In vigilia vero natalis Domini, Dominico scilicet die, cū magna pars primatum, ob diem festum jam abiret, Eggibertus suis consulens, audacter Imperatorem invadit, & naviter primo resistentem, tandem cedere compellit. Ibi Burchardus, Losannæ Episcopus, qui ea die sacram Imperatoris lanceam ferebat, occisus est. Anno domini 1090. Heinricus Imperator Italiam ingreditur, ibique ferè per septem annos moratur. Prædictus Eggibertus à quibusdam Imperatoris fidelibus, in quodam molendino pausandi gratia deprehensus, turpiter occubuit. Adelbero Vuirciburgensis de sede sua jam diu depulsus, in Bajoaria moritur, ibique in

Gliche obsidetur.

Heinricus 7. annis in Italia.

Vermicularũ prodigiosa visio. *Fratizlaus Boemiæ rex.* *Ladislaus Pannoniæ rex.* *Prodigia.* *Profectio Hierosolymitana.* *Duces profectionis.* *Judæi ad baptismum compulsi.* *Ab. K. lib. 5. cap. 14. Judæi inviti baptizati redeunt ad Judaismũ.* *Heinricus Imper. Mogont. & Argent.*

monasterio suo Lambach sepelitur, Anno domini Millesimo 91. Visi sunt per multas regiones vermiculi nimis ignoti, non longe à terra volantes, hoc est, ut vel manu, vel virga tangi possent, grossitudine quidem muscis æquales, sed longitudine satis deductiores. Quorum tam infinitus extitit exercitus, ut unum pene miliarium, in latitudine duo vel tria, in longitudine viderentur occupare, densitate vero sua ipsam solis lucem terris negare. Per quam prodigiosam visionem, illam quæ post quadriennium facta est, Hierosolymam tendentium, profectionem quidam interpretati sunt figurari. Anno domini Millesimo nonagesimo secundo. Pestilentia magna facta est hominum atque pecudum, Anno domini Millesimo nonagesimo tertio. Fratizlaus dux Boemiæ, in venatu repente cadens de equo, subitanea morte obiit. Chunradus Imperatoris filius, & Berthæ Imperatricis, patri rebellasse infamatur. Visus est splendor quidam, quasi facula volans per aerem, ab Oriente in Occidentem. Eclipsis solis facta est. 9. kalend. Octobris hora tertia. & mortalitas magna subsecuta est. Anno domini Millesimo nonagesimo quarto. Ecclesia mortalitate immensa, incredibiliter vastata est, insuper pestilentia, turbinibus, imbrium inundationibus, cladibus nimium afflicta. Anno domini Millesimo nonagesimo quinto. Ladislaus rex Panno niæ, misericordiæ operibus plenus, vitam finivit in Domino. Luipoldus quoque Marchio, nec non Heinricus Palatinus comes obierunt. Burchardus etiam Abbas transivit ad Dominũ 13. kalend. Febr. Anno domini Millesimo nonagesimo sexto. Vuelpho dux antea Noricus, qui ab Imperatore jam dudum abjuraverat & ob id ducatum perdiderat, in gratiam eius rediit, ducatumque recepit. Signum in Sole apparuit 3. kalend. Mart. feria secunda incipientis quadragesimæ. Diversa quoque prodigia mundus parturisse ubique referebatur. Mox ex omnibus penè terræ, sed maxima ab Occidentalium regnorum partibus, tam regum & nobilium quàm etiam vulgi utriusque sexus innumerabiles turmæ armata manu Hierosolymam tendere cœperunt, excitati scilicet in zelum frequentibus nunciis super oppressione Dominici sepulchri, ac desolatione omnium regionum Orientalium quas gens ferocissima Turcorum per aliquot annos suo subactas dominio, inauditis calamitatibus jam jamque deleverat. Quibus, ut dictum est, subvenire statuentes, sicut diversis agminibus, ita diversis & incertis plerisque ducibus properabant. Primi namque Petrum quendam monachum sequentes, quem tamen postea multi hypocritam fuisse dicebant, ad 15. mil. æstimati per Germaniam, indeque per Bajoariam atque Pannoniam pacifice transierat, quamplurimi vero navali per Danubium, vel per Alemanniam, pedestri itinere, aliique ad duodecim mil. per Saxoniam atque Boemiam, à quodam presbytero Folcmaro, itemque nonnulli a *Gotescalco* presbytero per orientalem Franciam ducti sunt. Qui & ipsi nefandissimas Judæorum reliquias, ut vere intestinos hostes ecclesiæ per civitates quas transibāt, aut omnino delebāt, aut ad baptismatis refugium compellebant: quorũ tamen plurimi, sicut canes ad vomitum postea retro rediebant. Illi autem viatores plurimis exinde manubiis onusti, Vngariam attingentes, quibusdam ob seditiones, ut videbatur, indigenis invisi facti, aut revera facultatum suarum abundantia eosdem semibarbaros in avaritiam accendentes, jussu regis eorum Colomanni dolis potius quàm armis capti, plurimi morte multati, pauci armis & rebus nudati, fugam pro maximo lucro reportabant, quamvis & amplissima utriusque multitudo à quodam Emichone viro militari seducta, vel potius ut Israhelitici quōdam exercitus spiritu fornicationis decepta, paucis sibi in Pannoniæ ingressu in præsidio Vueissenburg obstantibus, fuga, nemine persequente repatriaverit. Eclipsis lunæ facta est 6 Idus Augusti, luna 14. Anno domini Millesimo nonagesimo septimo. Heinricus Imperator ab Italia rediens, Ratisponam Bajoariæ urbem venit, ibique aliquandiu moratus, Judæis, qui baptizari coacti sunt, judaizandi ritum concessit. Interea Gotefridus dux Lotharingiæ, vir genere armis, & ingenio clarissimus, qui priori anno, cunctis quæ possidebat in precium redactis, militibus copiosis, fideque non modica instructus, iter per orientalem Franciam fecerat: neque ipsis ab Vngaria fugientibus territus, sed tam Imperatoris Heinrici, quam regis Colomanni permissione, Pannonias, Bulgariasque permearat, Constantinopolitano fœderatur Imperatori, ejusque præsidiis fultus, Romaniam attigit, ibique sociatis sibi tam Siciliæ quàm Græciæ, Danorum, Nortmannorum, cæterorumque transmarinorum exercitibus, immo universorum Christum colentium nationum auxiliis, frequenti congressu Barbaros atterere cœpit: tandemq; Romania occupata, in Antiochiæ consedit obsidio. Heinricus Imperator Mogontiæ cum principibus colloquium de pace habuit, circa kalend. Decembris, & natale domini apud Argentinam celebravit. Cometes apparuit. Eo anno æstas fertilissima, hiems vero lenis & pestilens fuit: imbrium & fluvium inundationes nimis increverunt.

Raptores facultatum Judæorum ex consanguineis archipræsulis Mogont.

Anno domini Millesimo 98. Inquisitione facta Mogonciæ ab Imperatore, de facultate Judæorum interfectorum, inter cæteros qui eas rapuerunt, quidam ex consanguineis archipræsulis incusati sunt. Quos cum Imperator perquireret, nec in præsentiam ejus venirent, pontifex causam eorum defendere volens, sed non valens, indignatione permotus, ex urbe discessit; & Thuringiam cum eis se contulit, quasi suis in hoc melius prospecturus, & ex vicinitate, imperatori

ratori rebellium quendam ei terrorem illaturus, sicque commotionis suæ vindictam exacturus. Extiterunt autem qui dicerent, etiam ipsum pontificem multam partem de pecuniis invasis accepisse, & idcirco defensioni cæterorum tanto studio cor apposuisse. Vuelfo Bajoariorum denuo dux filios suos & ipsos rebellare tentantes, gratiæ imperatoris reconciliavit, & uni eorum ducatum post se committi impetravit.

Episcopus invasor Iudaici aris.

ANno domini millesimo 99. *Heinricus* imperator natale domini Coloniæ celebravit: in Epiphania vero Aquis filium suum juniorem Heinricum quintum regem fecit, reprobato majore suo Chunrado, quem prius coronavit. Chunradus vero causam rebellationis suæ paucis tantum, sibiq; familiarissimis in regno detegens, assumpto quodam ex ordine ministerialium patris æque Chunrado nomine, forti admodum & prudenti viro, per quasdam Italiæ partes & nomen & dignitatem regis annis fere novem obtinuit: tantum indolis suæ per orbem Romanum diffundens interim odorem, ut nemo religiosus, nemo sapiens in ipso saltem Rempublicam constituendam fore dubitaret. Erat enim vir per omnia catholicus, & Apostolicæ sedis subjectissimus, plus religioni quam fascibus vel armis deditus: fortitudine tamen & audacia satis & super instructus, lectioni quam lusibus vacare malebat: miseris omnimodis, sed præcipue militibus inopia strictis, compassione & misericordiæ fructu proximus fiebat. nemini contemptum, nemini vim, nemini præjudicium intendens, omni personæ, omniq; conditioni fuit affabilis; indeq; non immerito Deo & hominibus semper extitit amabilis: cœlibatus pudorem perpetualiter & servare cum proposuisset, coactus tamen à suis filiam Ruggeri ducis Siciliæ, famosissimi penè nostrorum temporum viri, duxit uxorem: cujus tam caste usus est conjunctione, ut vix crederetur eam unquam cognovisse. Legale illud præceptum; Turpitudinem patris tui nõ revelabis, itemq;: Honora patrẽ tuum murmur quod per totum Romanum imperium patris sui mores laniabat, quodq; ipsum sibi offensæ patris ac suæ ab illo discessionis causa extitit, aurib. propriis nunquam patiebatur inferri, semper illum dominum suum & Cæsarem vel Imperatorem cognominans: universos à palatio patris adventantes, sub appellatione conservorum, licet infimos, sociali benevolentia tractans. Præter animi virtutes, morumque compositionem, corpore fuit apprime decorus, ac statura procerus.

Henricus quintus. 17. Germ. imp.

Conradus Henrici filius.

Uxor Conradi filia Ruggeri ducis Siciliæ.

Modestia & humanitas Conradi.

Eodem Anno Gotefridus dux, Reginmundus comes sancti Ægidii, Rupertus comes Nortmanniæ, Rupertus comes Flandrensis, cum turbarum copiis quib. præerant multa usq; Hierusalem difficultate pertingunt 4. jam anno postquam in eandem militiam pro crucifixo sibi Christo tanti se bellatores sponte crucifixerunt. Reliqua enim multitudo præter eos qui cum Boimundo Antiochię consederant, vel cum Balduuino Rohas abierant, Laodiciæ Tyroq; remanserant, per diversas circunquaq; regiones dispersi sunt. Hic de militiæ vel expeditionis ejusdem causa non tam humanitus quam divinitus ordinata, fert animus æstuans aliqua præscriptis adiicere, maxime ob imprudentiam, imo impudentium quorundam redargutionem, qui vetusto semper errore contenti, novitatem hanc jam senescenti, & prope intereunti mundo pernecessariam, ore temerario præsumunt reprehendere, ipsi Epicureo more voluptatum latam, quem artam divinæ servitutis viã amplectentes, appetitum mundi prudentiam, contemptum ejus stultitiã, hoc est, carcerem patriam, tenebras lucem, malum bonũ, mortem vitam, proh pudor corde cæcissimo cõsiderantes, lenocinatur eis in hoc, & audaciã hujusmodi subministrat, depravata jam undiq;, sed maxime partibus in istis rerum vertigo, ubi sapientia præ omnibus invisa, virtus omnis est odiosa, religio despicitur, humilitas cõculcatur, astutia primatum præstat, vitium amorem conciliat, crudelitas timorem, superbia impetrat honorem. Nos aũt in Domino tantum confidentes, nec præsentibus, sed futuris inhiantes, ac licet spectatores pigri, fautores tamen benivoli, laudemus eosdem nostri temporis viros gloriosos, qui vicerunt regna mundi. qui relictis propter pium ovis centesimę quæsitorem, conjugibus ac liberis, regnis & divitiis, posuerunt animas suas in manibus suis, zelo zelantes pro Domino Deo exercituum: ultroque condigne armati fortitudine, regis suæ cœlestis ineuntes servitium.

Causa expeditionis Hierosolymitanæ.

Epicurei & populus Asarorum notati.

Laudati qui vitam prodigunt.

Nota: Animas in manibus habere: hinc pictura diversorum aliquot quibus nec vita chara fuit, amore Christi.

Tempore Heinrici 4. Romani, & Alexii Constantinopolitani principis, juxta præsagium Evangelicum, surrexit undiq; gens contra gentem, & regnum adversus regnum, & terræmotus magni erant per loca, & pestilentiæ, & fames, terroresque de cœlo, & signa magna: & quia jam in omnes gentes Evangelica tuba, justi judicis adventum præconabatur: ecce etiam totum circunquaque mundum signa prophetata portendentem universalis ecclesia contemplatur, Jam Hierosolyma Saracenis civibus possessa, Babylonia quæ nunc sedes est regni, Ægyptiis serviebat: jam tenuis in ea Christianæ professionis religio, quotidiano se tributo redimebat. Bethleem domus panis angelorum, stabulum facta est armentorum; universæque circumcirca Ecclesiæ per omnia ludibriis numeroso annorum circuitu subjacebant Paganorum. Orta sunt interea bella forte miserabili inter Christianos Orientales, id est, Græcos & Armenios: Armenii utpote regnis & numero pauciores, affines asciscunt sibi de Persida bellatores inclytæ famæ Turcos: quorum auxilio sedata juxta placitum suum seditione, dimiserunt eos ad propria, nimis allectos

Bella inter Græcos & Armenios.

terrarum ipsarum copia, & fertilitate. Qua de re inito post annos aliquot consilio, emerserant, ab *Sultani Satrapæ.* aquilonari plaga, de terra Gorrizana quæ plus hominum quàm victuum fertilis esse narratur, præscriptorum Paganorum copiæ multæ, quæ sub 4. Sultanis divisæ (sic enim satrapas suos nominare *Nicea expugnata* solent) uni tantum Persico Imperatori, pene divini cultus more subjecti, per Armeniam, indeq; Cappadociam, totamque Romaniam atque Syriam diffusi sunt. Primo quippe Niceam Catholicæ quondam fidei turrim firmissimam expugnant, trucidatis in ea Christianis quos ceperant, Solomannum quendam de suis tyrannum cum præsidiis locant, universas circumquaque regiones usque ad paludem sive sinum maris, qui brachium sancti Gregorii dicitur, funditus devastantes nulli animæ Christianæ, nulli ecclesiæ vel monasterio, immo nec ipsis sanctorum imaginibus parcentes. Vidimus enim & adhuc videre miserabile spectaculum est, in semidirutis partium illarum oratoriis, ipsam Salvatoris nostri, ejusque gloriosissimæ genitricis, seu quorumlibet electo- *Luctus desolatarum ecclesiarum.* rum picturas, truncatis naribus & auribus, manibus vel pedibus, desolatarum ecclesiarum quodammodo luctum visibiliter prætendere, divinique judicii super se vigilantem virgam plagis quasi semper recentibus ostentare. His te gladiis o nobilissima Constantinopolis nec regis tui tutavit milleformis astutia, nec civium populositas innumera: non te frequentia nundinarum, vel infinita congeries auri redemit: non te Vuaringorum, non te Turcopolorum tuorum, vel Pincinatorum, classiumúe multitudo defendit, solum tibi stagni prædicti interstitium præsidio fuit, immo sola te creatoris operatio munivit. Subjacuit furoribus istis præpotens quondam Antio- *Hierusalem duplici jugo gravata.* chia: & ne multis morer, dexteras dederunt tota simul Syria atque Palestina. Igitur terra repromissionis subacta, mater nostræ redemptionis, ac civitas Dei Hierusalem duplici captivitatis jugo gravatur: solamen tamen erat utique perparvulum, quod opprimentium se Sarracenorum Turcis multo turpiorum plebs æqua sorte multatur. Posito inibi Sultano, militibusque numerosis, ad instaurandum antemurale, quod hactenus cernitur, aliáve quælibet ædificia, destruuntur illa quæ extra civitatem erant monasteria: Domini vero sepulchrum quæstus duntaxat gratia, intemeratum relinquitur: templum domini famosissimum, & nulli ut arbitror humani operis structuræ comparandum, sacrilegæ Paganorum religioni reservatur: tantæque semper apud illos habebatur venerationi, ut nunquam illud nisi nudis & lotis pedibus intrarent: nullum vero de Christianis, quos utique maxime immundos judicabant, per tot annorum curricula tam Sarracenorum quàm Turcorum tempore vel intra atrium ingredi permitterent. Cum ergo victores [illegible] armis, ut res poscebat, insudarēt, nunc lusibus ad delitiis, utpote à glarea jejuna in terram maxime *Crux superstitum Christianorum.* fructiferam transplantati sibimet indulgerent, ut illorum servitio quæ tormenta, quas cruces, quasúe per omnia miserias superstites Christicolæ paterentur, vix cuilibet inexperto [illegible] est. per legationes tamen frequentissimas, & epistolas etiam à nobis visas, universalem ecclesiam ecclesiæ Hierosolymitanæ, in præsidium lugubriter inclamantes adverti facile potest

Alex. Imp. Const. Prædictus etiam Alexius Imperator Constantinopolitanus, super eisdem Barbaris prædonibus per majorem jam regni sui partem diffusis, non paucas epistolas Urbano papæ direxit, quibus in defensionem orientalium ecclesiarum se non sufficere deploravit, obtestans totum, si fieri posset, occidentem, qui jam ex integro Christiana professione censeretur, sibi in adjutorium advocari, promittens per se cuncta necessaria præliaturis terra marique ministrari. Inde commotus apostolicus, & omnis ecclesia Romana, generale concilium in Hispaniæ confinio congregari fecit, vel, ut quidam dicunt, Parrisii: quo etiam ipse laborioso nimis itinere perveniens, innumeris qui *Concilium in Hispania vel Parisiis.* ibidem convenerant populis, diversorumque regnorum legatis, universa quæ scripta sunt, & multo ampliora ore facundissimo declamavit. Mox tot millibus in lachrymas resolutis, variarum quoque linguarum planctibus in altum levatis, in hoc eis doctor egregius remissionem omnium condonat peccatorum, si renunciatis omnibus quæ possidebant, crucem post Christum unanimiter portantes, periclitantibus conchristianis ferrent auxilium. Qua sponsione arrectis animis omni- *Centum millia virorum crucifer exercitus.* um, designata sunt ad præsens in domini militiam circiter cētum millia virorum ex Aquitania scilicet atque Normannia, Anglia, Scotia, & Hibernia, Britannia, Galitia, Vuasconia, Gallia, Flandria, Lotharingia, cæterisque gentibus Christianis, quarum nunc minime occurrunt vocabula, crucis signaculum in vestibus, id est, vere crucifer exercitus, ad mortificationis præferebat commonitorium, credens in hoc, juxta visionem magno quondam Constantino revelatam, ab inimicis crucis Christi se triumphaturum. Mira autem & inæstimabili divinitatis dispensatione tot Christi membra, linguis, tribubus, & nationibus differentia, subito in unum Christi charitate conglutina- *Duces exercitus crucifer.* ti coaluerunt corpus: uno omnes Christo rege sunt singulis singulæ gentes procuratæ ducibus, Gotefrido scilicet Lotharingensi, suisque fratribus Baldeuuino & Eustatio, Ruperto Flandrensi, item Ruperto Nortmannico, Reginmundo comite de sancto Ægidio, Hugone fratre Philippi regis Galliæ, cæterisque ejusdem industriæ nobilitatis atque fortitudinis bellatoribus. Quibus o- *Hademarus episcopus.* mnibus venerandæ sanctitatis & sapientiæ virum Hademarum episcopum præfatus Apostolicus præfecit, cui & ligandi solvendique potestatem à beato Petro Romanæ sedi hæreditatem sua vice semper exercendam concessit, insignitumq; cælestis militiæ stigmate exercitum Apostolica bene-

dictione consignans, condicto ab universis tempore profectionis, ipse cum non modica ejusdem expeditionis turma Italiam rediit. Legatis denique singulis ad propria reversis, pervagata cis citraq; mox orbem cunctum hæc fama commovit: insuper quod dictu mirabile est, ipsum oceani limitem velocitate consueta supervolans, insulanorum etiam classibus maria ipsa cœlestis regis militia redundare fecit. Nam ut verissime comperimus, tam ignotos effudit oceanus populos, cujus non dicam mores & habitus, sed ne loquelam quisquam hujus littoris habitator vel de ipsis Marinarius agnosceret: rursumque alios, quibus nihil præter panem & aquam in usu victus esset: itemq; quosdam quibus argentum pro ferro in omnibus suis utensilibus esset. Hinc & undecunque augebatur quotidie circacircum signatorum numerus: & ut prælibavimus, in hujusmodi expeditionem totus fervet, totus côcutitur, vel potius transformari videbatur mũdus. Francigenis occidẽtalibus facile persuaderi poterat sua rura relinquere: nam Gallias per annos aliquot nũc seditio civilis, nunc fames, nunc mortalitas nimis afflixerat: postremo illa, quæ circa Nivalensem sanctæ Gertrudis ecclesiam orta est, usque ad vitæ desperationem terruerat. Erat autem hujusmodi: Tactus quisquam igne invisibili, quacunque corporis parte, tam diu sensibili, immo incomparabili tormento, etiam irremediabiliter ardebat, quousque vel spiritum cum cruciatu, vel cruciatũ cum ipso tacto membro amitteret. Testantur hoc hactenus nonnulli manibus vel pedibus hac pœna truncati. Reliquarum nationum plebes, personæ aliæ præter apostolicum edictum propheticis quibusdam inter nuper exortis, seu signis cœlestibus, ac revelationibus ad terram se promissionis vocatas, aliæ se quibusvis incommoditatibus ad talia vota compulsos fatebantur: magna quippe pars eorum cũ côjugibus ac prole, totaq; re familiari onusti proficiscebantur. Orientalibus autem Francis, Saxonibus & Thuringis, Bajoariis & Alemannis hæc buccina minime insonuit, propter illud maxime scisma, quod inter regnum & sacerdotium à tempore Alexandri papæ usq; hodie, tám non Romanis, quam Romanos nobis invisos & infestos jam heu côfirmavit. Inde est, quod omnis pene populus Teutonicus in principio, profectionis hujus causam ignorantes, per terram suam transeuntes, tot legiones equitum, tot turmas peditum, totque catervas ruricolarum, fœminarum, ac parvulorum, quasi inaudita stultitia delirantes subsannabant, utpote qui pro certis incerta captantes, terram nativitatis vane relinquerent, terram repromissionis incertam, certo discrimine appeterent, renunciarent facultatibus propriis, inhiarent alienis. Sed quamvis nostra gens cæteris multo sit insolentior, respectu tamen miserationis divinæ inclinatur tandem ad verbum ejusdem renunciationis furor Teutonicus, à commeantium scilicet turbis rem ad integrum edoctus, prætereа signum in sole quod præscriptum est, visum, multaque quæ tam in aere quàm in terris portenta apparuerunt, ad hujusmodi exercitia non paucos antea torpidos excitaverunt. E quibus aliqua hic interferi duximus utilissimum, cũcta vero longissimum, & nos cometem in plaga meridiana stantem, ruamque splendorem in obliquum gladii more protendentem, tũc circa Non. Octobr. vidimus. Anno vero post hæc tertio, stellam aliam in oriente locum suum longo intersticio saltibus mutantem, 6 kalend. Mart. conspeximus. Nubes quoque sanguineas tam ab occidente, quàm oriente surgentes, sibique invicem in cœli centro concurrentes. Rursumque mediis fere noctibus à septentrione igneos exurgere splendores: plerunque etiam faculas per aerem volitantes, vidisse nos testibus plerisque comprobamus. Non multo ante hos annos quidam venerabilis vitæ presbyter, nomine Suiggerus, cujusdam diei hora fere nona, duos equites conspexit côcurrentes in aere, diuque concertantes: alterum qui crucem non modicam ferebat, qua percutere videbatur: in altero victorem existere.

Fama Hierosolymitana expeditionis per totum orbem.

Gallia calamitas.

Plaga ignis invisibilis.

Revelationes de vocatione ad terram promissam.

Schisma inter regnum et sacerdotium impedivit in Orientalibus revelationem.

Teutones ignari huius profectionis.

Furor Teutonicus edocetur à turbis commeantium.

Cometa.

Nubes sanguineæ.

Suiggeri presbyteri visio.

Eodem tempore Gregorius presbyter, qui nunc sub monachica professione nobiscum cum primogenitis asini debitum ovinum Christo persolvit, hora quadam meridiana cum duobus comitibus in sylva deambulans, gladium mytæ longitudinis venti vertigine ignotum unde levaretur, in sublime deferri vidit: & quousque visum altitudo celaret, tam fragorem auribus, quàm metallum oculis discrevit. Referebant aliqui, qui in equorum pastibus vigilabant, civitatis se speciem in aere vidisse: diversis etiam turbas diversis ad eam partibus, tam equestri, quàm pedestri itinere properantes perspexisse. Nonnulli etiam crucis signaculum sibimet in frontibus vel vestibus, sive in quolibet loco corporis divinitus impressum ostendebant, ipsoque se stigmate ad eandem domini militiam præscriptos credebant.

Item aliis subita mentis mutatione compunctis, vel visione nocturna edoctis, prædia resque familiares distrahere, signumque mortificationis vestibus assuere placuit: & in his omnibus ultra quàm credi potest, catervatim currentibus ad ecclesias populis novo ritu gladios cum fustibus & capsellis sacerdotalis benedictio dispartivit. Quid referam temporibus ipsis mulierem quandam duobus annis continuis impregnatam, tandemque dirupto utero, filium loquentem fudisse: itemque infantulum per omnia bimembrem: alterum vero capite bino. Agnellos quoque aliquos binis capitibus exortos fuisse; pullos etiam equarum dentes majores, quos equinos vulgo appellamus, quosque non nisi trimis caballis natura concedit, in ipso partu protulisse. His & hujusmodi signis tota creatura in creatoris se militiam cohortante, nil moratur inimicus ille, cæteris etiam dormientibus semper pervigil, bono illi semini zizania

Mulier biennio gravidâ, puerum loquentem parit.

Agnelli binis capitibus.

Zizania inimici.

sua

sua superseminare, pseudo prophetas suscitare, dominicis exercitibus falsos fratres & inhonestas fœminei sexus personas sub specie religionis intermiscere, sicque per aliorum hypocrisin atque mendacia, per aliorum vero nefarias pollutiones, Christi greges adeo turpabantur, ut juxta boni pastoris vaticinium etiam electi in errorem ducerentur. Inde fabulosum illud confictum de Carolo magno, quasi de mortuis in idipsum resuscitato. Et alio nescio quo nihilominus redivivo, frivolum quoque illud de ansere, quasi dominam suam deducente, multaque id genus; Idem tamē seductores, quemadmodum singuli suis à fructibus sint cogniti, quomodo vellere sub ovina lupi sint denotati, hi potissime, qui ex illis adhuc supersunt, licet ut perquirantur, scilicet, quo portu juxta promissum suum absque navigio mare transierint, quibus præliis vel locis multos paganos parva manu straverint, quas eorum munitiones ilico ceperint, quáve postremo parte murorum Hierusalem castra posuerint, & cætera; nihilque habentes quid respondeant, tam de oblationibus fidelium per hypocrisim susceptis, quam de cæsis ob rapinam, quas seduxerant turbis, propria maxime apostasia, necesse est ut pœnitentiam agere cogantur.

Fabulosum de Carolo Magno.

Crucis signum à nece multos liberavit.

Gotescalcus falsus Dei servus nocet in Vngaria.

Nam ut prælibatum est, plebs Folemarum per Boemiam sequens, cum apud Nitram Pannoniæ civitatem seditione concitata partim captivitate, partim ferro dispersa esset, paucissimi qui remanserant adhuc testari solent, quo signum crucis super se cælitus apparens ab imminēte eos nece liberasset. Gotescalcus vero non verus, sed falsus Dei servus, postquam non sine damno orientalis Noricæ, Vngariam cum suis intravit, admirandi falsæ religionis specie, munitionem in arce quadam construere, & in ipsis locatis præsidiis, per reliquum vulgus Pannonias circuncirca vallare cœpit. Quo nimirum oppido ab indigenis sine dilatione capto, turba multa trucidata atque captivata, grex reliquus dispersus, ipseque mercenarius, non pastor, turpiter fugatus est.

Emicho olim tyrannus, nunc alter Saulus.

Judæos delere aut ad fidem compellere studuit.

Surrexit etiam diebus ipsis quidam vir militaris, comes tamen partium illarum quæ circa Rhenum sunt, Emicho nomine, dudum tyrannica conversatione nimis infamis, tunc vero velut alter Saulus revelationibus, ut fatebatur, divinis, in hujusmodi religionem advocatus ferè 12. mill. signatorum sibimet usurpans ducatum: qui nimirum per civitates Rheni, Mœni, quoque Danubii deducti, execrabilem Judæorum quacunque repertam plebem zelo Christianitatis etiam in hoc deservientes, aut omnino delere, aut etiam intra ecclesiæ satagebant compellere sinum. Ad confinia quoque Pannoniarum innumeris jam utriusque sexus copiis cum pervenissent multiplicati, regnum ipsum, quod scilicet partim paludibus, partim sylvis cingitur, per obfirmata præsidia vetantur ingredi. Fama quippe Colomanni regis jam perculerat vel permoverat aures, inter Paganorum & Ungariorum necem, nihil apud Teutonicas differre mentes. Qua de re munitionem Vueissenburg per 6. hebdomadas expugnantes, plura inibi patiuntur incommoda: inter quæ etiam quis illorum sub nomine regis Pannoniarum potiretur terris, civili stultissimaque quatiuntur discordia. Itaque oppugnantes insudantes ultimo, jam muris interruptis, jam fugientibus oppidanis, jamque indigenarum exercitu vastante propria flammis, miro Dei omnipotentis nutu victor peregrinorum exercitus terga nihilominus vertit: relictis supellectilibus, nil quisq; præter miserā animam emolumēti reportavit.

Weissenburg.

Vngari liberati.

Sic nimirum hi nostræ gentis homines zelum Dei, sed non secundum scientiam habentes, quippe qui in malitia, quam in liberandis Christianis Christus providerat alios vicissim Christianos persequi cœperant, miseratione divina fraterno sanguine repressi, Ungarii quoque liberati sunt. Hæcque est causa, qua quidam simpliciores fratres, utpote rem ignorantes, scandalizati, totum hujus profectionis conatum vanum atque frivolum ipsi nimis præproperi judices interpretati sunt. Paleis tamen ex area dominica hujusmodi ventilabro decussis, vidimus grana triticea naturalis soliditatis gravitate perdurantia, Gotefridum scilicet, cæterosque prænominatos, vere dominicæ militiæ duces, cum suis singuli super omnem stellarum dispositionem speciosis castris ab universis quas pertransibant gentium principibus, pacem ac favorem, humilitatis atque charitatis exemplo ut vere Christi discipuli consequentes, donec diversis itinerum difficultatibus Bulgaria permeata Constantinopolitanas attigerant arces.

Labor triennii in capta Hierusalem.

Alexius Imper.

Gotfridi ducis solertia.

300. millia pugnatorum.

Nicea occupatur.

Legimus Hierosolymæ libellum à loco præsenti totam hujus historiæ seriem diligentissime prosequentem, plurimosque populi Dei per triennium labores in captæ Hierusalem lætissima victoria concludentem. Quapropter nos hinc iam pauca de pluribus assignamus, videlicet, quod fictis omnino beneficiis, Alexius Imperator tantos sibimet heroas amicaverit: postea vero sacramentis fortis, ne regno suo vim inferrent, constrinxerit, quamvis constet, quòd dum moram ibidem primæ quoque cohortes, alias adventantes expectando facerent, dolis eos interfecissent, nisi Gotefridi ducis solertia super gregem domini cautius vigilasset. Testantur seditionem ipsam suburbana quæ tunc destruxit, pons quem expugnavit. Quid multa? duorum fere mensium spatium novitios indies suscepit exercitus Bizantium, è quibus tandem absque vulgi parvulorum ac mulierum incredibili multitudine, recensita sunt 300. millia pugnatorum. Porro cohortes Petrum secutæ, jussu Alexii dudum transpositæ, Paganis fuerant jam ludibrium factæ. Motis itaque castris, Niceam applicuerunt, quam, fugato prædicto Solomano principe, expugnantes, captam imperatoris præsidiis tradunt. Sic enim sacramenta firmaverant, ut urbes quasque suo imperio detractas pristinæ ditioni si vincerent, redderent, ipsique vicissim tam armis,

quàm ſtipendiis regiis infra metam eandem ſe foveri non dubitarent. Inde per regnum Conſtantini certam utique opulentiſſimam progredientes, mare contingunt Ruſciæ. Sicque, ut epiſtola docet a Ruperto comite delata, cum tanta alimentorum abundantia militiam ſuam Chriſtus deduxit, ut aries nummo, boſque ſiclo veniiſſet. Præterea inquit, quotiens reges vel principes Sarracenorum conſurrexerunt in nos, Deo volente, facile victi & conculcati ſunt. Ob hæc itaque fœliciter acta quia quidam intumuerant, oppoſuit ei Deus Antiochiam urbem humanis viribus inexpugnabilem, ubi per novem menſes eos detentos, in obſidione eiuſdem ita humiliavit, ut omnis ſuperbia illorum & tumor deſideret. Igitur eis ſic humiliatis, ut in toto exercitu vix centum equi boni reperirentur, aperuit illis Deus copiam ſuæ benedictionis & miſericordiæ, & induxit eos in civitatem, atque Turcos & omnia eorum, poteſtati horum tradidit. Cumque & hæc quaſi viribus ſuis acquiſita obtinerent, nec Deum, qui hæc contulerat, digne magnificarent, tanta Sarracenorum multitudine obſeſſi ſunt, ut de civitate nullus ex tanta turba egredi auderet. Præterea fames in civitate ita convaluerat, ut vix ab inhumanis dapibus ſe aliqui continerent. Longum eſt narrare miſerias quæ in civitate fuere. Reſpiciens autem Dominus populum, quem tam diu flagellaverat, benigne conſolatur, ac primo quaſi pro ſatisfactione tribulationis lanceam ſuam, qua in cruce vulneratus eſt, munus non viſum à tempore Apoſtolorum, pignus victoriæ illis obtulit, deindè corda illorum adeo animavit, ut etiam quibus ægritudo vel fames ambulandi vires denegaverat, arma ſumendi, & viriliter contra hoſtes dimicandi, virtutem infunderet. Triumphatis itaque hoſtibus, cum fame & tædio exercitus deficeret, Antiochiæ maxime propter diſcordias Principum in Syriam profecti, Barram & Marram urbes Sarracenorum expugnaverunt, & caſtella regionis obtinuerunt. Ubi cum moram diſpoſuiſſent, tanta fames in exercitu fuit, ut corpora Sarracenorum jam fœtentium à populo Chriſtiano comeſta ſint. Inde cum divino nutu in interiora Hiſpaniæ progrederentur, largiſſimam atq; miſericordem & victorioſiſſimã manum omnipotentis patris ſecum habuerunt. Etenim cives & caſtellani regionis illius, per quam procedebant, ad eos cum multis donariis legatos præmittebant, parati ſervire & oppida ſua reddere. Sed quia exercitus non multus erat, & in Hieruſalem unanimiter feſtinabant, acceptis ſecuritatibus, tributarios eos fecerunt, quippe cum una de multis civitatibus, quæ in maritimis illis ſunt, plures homines habeat, quam in exercitu Chriſtiano fuiſſent. Cumque auditum eſſet Antiochiæ atque Laodiciæ & Rohas, quia manus Domini eſſet cum eis, plures de exercitu qui ibi remanſerant, conſecuti ſunt eos apud Tyrum. Sic itaque Deo conviatore & cooperatore, uſque ad Hieruſalem pervenerunt. Cujus in obſidione cum laborarent, maxime propter aquæ inopiam, habito concilio, Epiſcopi & Principes circinanda eſſe civitatem nudis pedibus prædicabant, ut ille qui pro nobis in humilitate eam ingreſſus eſt, per humilitatem iſtorum pro ſe ad judicium ſuis hoſtibus faciendum illis eam aperiret. Placatus itaque hac in humilitate, Dominus octavo poſt humiliationem illorum die civitatem eis tradidit, eo videlicet die, quo primitiva Eccleſia inde abjecta fuit, cum feſtum de diſpertione Apoſtolorum à multis fidelibus celebratur. Inter hæc minime prætereundum videtur, quòd dum exercitus in obſidione Antiochiæ moraretur, pavore perculſis univerſis per Orientem nationibus, diſcurrentibus ab omni parte orbis terrarum miſſis & exploratoribus, aliis pacem, aliis bella machinantibus, etiam Babylonici regis legati, conventui Principum ſe præſentes exhibent, inter alia pollicentes, ſi victis Antiochenis, , etiam Turcos de Hieroſolyma pepulerint, dominum ſuum fratrem & amicum cum univerſis Sarracenis habeant, ut enim præſcriptum eſt, Judæam Hieruſalem totaque Paleſtina jam olim Turci Sarracenis abſtulerant.

Mare Ruſciæ pertingunt.

Abundantia alimentis ut aries nummo, bos ſiclo veniret

Antiochia & Turci traditi in poteſtatem Chriſtianorũ.

Rurſus Chriſtiani obſeſſi à Sarracenis.

Lancea Chriſti.

Barra & Marrha urbes Sarracenorum.

Corpora fœtentium Sarracenorũ à populo Chriſtiano comeſta.

Forte Syria, vel Phœnicia.

Perventum eſt ad Hieruſalem.

Nudis pedibus circinanda civitas.

Legati Babylonici regis ad Chriſtianos.

Hac de cauſa ſecuritate accepta, non pauci lectiſſimorum militum Babyloniam diriguntur, quorum fortitudine, proceritate, habitu & inceſſu, omnique elegantia, attoniti Barbari, Francos (ſic enim univerſos Occidentales populos nominare ſolent) plus quam homines, id eſt Deos eſſe fatebantur, affirmantes omnino non eſſe mirum, quòd hujuſmodi bellatores totum affectarent ſibi ſubiicere mundum. Inito denique conſilio, rex Babyloniæ Hieruſalem obſidet, oſtenſiſque legatis Francis ſe fœderatum affirmat, quorũ gladiis ſi ſibi civitatem non traderent, ipſos tradendos minitat. His itaque dolis rex Babarus non ſuo, ſed Francorum timore civitatem receptam, dimiſſis cum ſuis omnibus Turcis, omni conatu machinis, atque militibus, contra Chriſtianorũ adventum præmunivit, ſicque factum eſt, ut Hieruſalem bis uno caperetur anno, primo à Sarracenis, dein à Francis. De hoſtibus vero ibi repertis, quid actum ſit, ſi quis noſſe quærit, ſciat, quia in porticu quæ dicitur Salomonis, & in templum ejus, victores equitabant in ſanguine Sarracenorum uſque ad genua equorum. Deinde cum ordinatum eſſet, qui civitatem retinere deberent, & alii amore patriæ & pietate parentum ſuorum redire voluiſſent, nunciatum eſt eis, quod rex Babyloniorum Aſcalonem veniſſet cũ innumerabili multitudine Paganorum, ducturus Francos, qui Hieroſolymis erant in captivitatem, & expugnaturus Antiochiam, ſicut ipſe dixerat. aliter autem Dominus de his ſtatuerat. Itaq; cum in veritate comperiſſent, hi qui Hieroſolymis erant, exercitũ Babyloniorum Aſcalone eſſe, contenderunt obviam illis, relictis ſarcinis & infirmis ſuis in Hieruſalem cum præſidio. Cumque hoſtium exercitum conſpexiſſent innumerabilem, genibus flexis

Franci dicti omnes Occidẽtales populi.

Hieruſalem uno anno bis capta.

Equitare in ſanguine Sarracenorum uſque ad genua.

Oratio Chriſtianorum cum hoſte cõgredientium

Deum

Deum invocaverunt, ut qui in aliis sibi necessitatibus semper affuerat, in præsenti bello confractis viribus Paganorum & diaboli, regnum Christi & Ecclesiæ, à mari usque ad mare, usque quaque dilataret. Nec mora, clamantibus ad se, Deus affuit, atque tantas audaciæ vires ministravit, ut qui eos in hostem currere videret, fontem aquæ vivæ sitientem cervum segnem haud judicaret, miro videlicet modo. cum in exercitu Christiano non plusquam quinque millia equitum, & quindecim millia peditum fuissent, & in exercitu hostium centum millia equitum, & 400 millia peditum esse potuissent. Tunc mirabilis in servis suis Deus apparuit, cum antequam cõfligerent, pro solo impetu eorum hanc multitudinem in fugam convertit, & omnia eorũ arma diripuit, ita ut si deinceps istis repugnare vellent, non haberent arma, in quibus sperarent. De spoliis vero non est quærendum quantum captum sit, ubi thesauri regis Babyloniæ occupati sunt. Ceciderunt ibi plusquàm centum millia Maurorum gladio: timor autem illis tantus erat, ut in porta civitatis ad duo millia suffocati sint, de his vero qui in mari interierunt, non est numerus, spineta etiam ex ipsis multos obtinuerunt. Pugnabat certe orbis terrarum pro Christianis. Et nisi spolia castrorum de ipsis multos detinuissent, pauci de tanta multitudine hostium essent, quod de bello renunciare potuissent. Pridie autem quàm bellum fieret, multa millia camelorum & boum, & ovium cœpit exercitus. Cumque jussu Principum, populus hæc dimisisset, pugnando progrediens, mirabile dictu, multas & multiplices turmas fecerunt cameli, similiter autem & boves & oves. Hæc autem animalia ita comitabantur exercitum, ut cum stantibus starent, cum procedentibus procederent, cum currentibus currerent. Nubes etiam ab æstu solis Christianos defendebant & refrigerabant. Celebrata itaq; victoria, reversus est exercitus Hierusalem & relicto ibi duce Gotefrido, Reginmunt comes S. Ægidii, & Rupertus comes Nortmanniæ, & Rupertus comes Flandriæ, Laodiciam reversi sunt, ibi classem Pisanorum, & Boimundum invenerunt. Cumque Archiepiscopus Pisanus, Boimundum & alios cum eo discordantes, concordare fecisset, Reginmundus pro Deo & pro fratribus regredi disposuit, magna vero multitudo, ut supra dictum est, ad patriam remeare contendit, cæteri qui remanserunt, terram Deo disponente, hactenus in pace obtinuerunt. Dux quoque magnanimus. & cui vix quisquam in religione comparabilis inveniatur, parva licet manu fultus, magna quæque in Domino cœpit attentare, reliquias gentilium quacunque remanentes persequi, præsidia locis oportunis instituere, Joppen diu destructam, portumque ibi jam diu desolatum renovare, Ecclesias, clerumque quantum potuit, reparare: cœnobitas alibi congregare, donaria multa tam monasteriis, quàm hospitali, quod nunquam defecerat, in Hierusalem devotissime conferre. Pacem firmissimam cum Ascalonitis atque Damascenis, gratia commerciorum habuit, nostræ gentis milites præ cunctis bellatoribus honoravit, feritatemque illorum suavissima urbanitate Gallicis caballariis commendans, invidiam quæ inter utrosque naturaliter quodammodo versatur, per innatam sibi utriusque linguæ peritiam mitigavit. Hoc anno Chunradus, Trajectensis Episcopus à suis occisus est. Herimannus, Coloniensis Episcopus obiit. Cui Fridericus successit. Rapoto, Palatinus comes, & Udalricus comes patruelis ejus, quem multum divitem dicebant, defuncti sunt. Dum enim Imperator cum principibus colloquium Ratisponæ haberet, mortalitas subito exorta, prænominatos duos magnates, de inferioribus vero quamplures absumpsit, per civitates quoque atque regiones non modicam vulgi stragem fecit. Fames etiam improvisa multis locis invaluit. Urbanus Papa obiit.

Pauci Christianorum vincunt multos Paganos.

Centum millia virorum ceciderũt.

Orbis terrarum pugnat pro Christianis.

Ioppe renovatur.

Episcopus Traiectensis occiditur a suis.

Pestis.

Fames.

Urbanus papa obiit.

Hic super Ecclesiarum hactenus heu manente commotione, concilia multa congregavit: inter quæ etiam convocatis ad Placentinam civitatem 200. ferè patribus, Henricum Imperatorem tam à se quàm à prædecessoribus suis, cõmunione privatum declaravit: maxime regina Agnete, ipsius Imperatoris uxore, astante: multaq; nefanda in illum, ad aures totius synodi testificante. Sed antequam ex hac vita migraret, spiritu instructus divino, Reginherum cardinalem de sancto Clemente sanctæ cõversationis & boni testimonii abbatem, nobilem Romanum designavit in regimen apostolicum eligendũ: quem etiam revelationibus aliis insuper denotatum, universa Romana Ecclesia pastorem sibi consecrat, licet invitum, Pascalem appellans eum.

Urbanus contra Henricum quartum astante uxore Agnete.

Reginherus Pascalis papa.

ANno domini 1100. Sub Gotefrido duce Hierosolymitanam Ecclesiam defensante, conventus ingens factus est in Hierusalem, ab omnibus qui sunt in Oriente Christicolis, maximeq; qui vel Antiochiæ, vel Syria, Rhoas, vel Palestina residerant peregrinis, in tantum, ut in ipsis nativitatis Dominicæ festis, quàm plures regionibus adjacentibus, consecrantur Episcopi, versis in historias visibiles eatenus mysticis prophetiis, Surge illuminare Hierusalem. Et lætare Hierusalem & diem festum agite omnes, qui diligitis eam, &c. Incalescente post hæc æstate, corrumpitur per Palestinam aer, cadaverum fœtore. Sunt etiam qui dicant fontes à Barbaris infectos veneno, vel cisternas occisorum sanie, unde exorta pestilentia, multos ex nostris, utpote sub aere peregrino militãtes, occidit: inter quos ipsum totius Ecclesiæ catholicæ lacrymis plangendum Gotefridum populo Dei, quem paterna solicitudine curabat, materna pietate fovebat, nimis immature subtraxit. Uno tantum anno populo Dei præfuit, languore superatus prædicto 15. kalend. Aug. plenam fide, bonisque operibus præsentem in Christo vitam finivit. Exceptis sive tacitis cunctis quibus

Conventus Hierosolymis ingens, sub Gotfrido.

Mystica Prophetia versa in historias visibiles.

Gotfridus cũ multis aliis moritur.

quibus pollebat virtutibus, tanta se mansuetudine conjunxerat tam indigenis quã cum peregrinis, ut vix adverteretur, Francis ne plus plangeretur quam Syris vel Græcis. Ante montem Calvariæ, in vestibulo Golgothanæ Ecclesiæ extat ejus mausoleum, lapide pario constructum.

Gotfridi sepulchrum ante montem Calvariæ.

Clariss. olim Principes, ut Turcæ & infidelibus resisterent, fortissime se gesserunt, vitam & facultates contemnentes, Gotfridus Lotharingiæ dux. Anno MXCIX. Posthac Fridericus. I. Barbarossa dictus Suevus. MCLXXXVIII. Fridericus. II. MCCXXVIII. anno. Sigismundus bis, anno MCCCIX. Item MCCCCXX. anno. Uladislaus, qui apud Varnam occubuit, & Rex Ludovicus.

Hoc tempore Baluuinus comes in Rohas, quæ est civitas inclyta, immo regia: & pars Armeniæ consederat, principatum jam gentis illius consecutus, defuncto scilicet interim grandævo seniore illo Christianissimo, qui se ab Antiochia sibi in propugnatorẽ asciverat, multaq; prælia naviter gerentẽ ẽt in filiũ & hæredẽ adoptaverat. A diebus quippe antiquis semper impugnata, nunquã manũ dederat urbs illa ampla Paganis, eo quod muris ultra humani operis qualitatem firmis, fluvio quoq; intra ebulliente, omni etiam situ naturali, populiq; & victuum muniatur fertilitate. Non est operis hujus vel temporis literis tradere, quoties ibidem parva manu, vir prædictus, grandem multitudinẽ Barbarorũ straverit, nonnunquã ẽt victus vicerit, amisso exercitu, aliũ ab Antiochiæ præsidio conduxerit, postremo falso sibi fœderati cujusdã Turci, Balduc nomine, dolis semet expedierit, ipsumq; compræhensum necaverit, quæ omnia scribere volentem prius tempus deseret quam materia. Audito tamen obitu fratris G. Baldeuuino juniore cognato suo, civitatẽ & populum commitit, ipseq; cum trecentis ferè viris Hierosolymam tendit, insidiantiũ sibi Paganorũ millia delusit, congreditur, vicit, onustusq; spoliis cum triumpho Hierusalem intravit, Rogatus & collaudatus ab omnibus, ut princeps esset eorum, consensit: nec multo post inclinans caput suũ super Dominici sepulchri tumbam, ipsius se servituti perpetualiter subjugavit. Post hæc quo major Paganis Christianorum timor incuteretur, die Pentecostes per legatum Apostolicæ sedis, accepta regali benedictione, coronatur. Deinde Assur & Cæsaream civitates maritimas debellavit, cæsisque qui inibi erant Sarracenis, regnum suum regis Babyloniæ damno dilatavit. Wigbertus Ravennensis Archiepiscopus, qui super Hiltibrandum Gregor. positus, Clemens papa dictus est, obiit: vir utiq; satis ingenio, sicut lit, nobilitate, personæq; reverentia clarus, nec Roma tunc nec Ravenna bene usus, & qui super unum Papam viventem, quamvis coactus, ut ajunt, ascendit, ipse tres sibimet alternatim succedentes supervixit, exortis utraq; sede Romæ & Ravẽnæ, malens, ut ab ipsius ore didicimus, Apostolici nomen nunquam suscepisse.

Rohas civitas firmiss.

Balduc Turca.

Baluuini comitis victoria.

Vuigbertus successor Gregorii. 7. moritur.

ANno Domini 1101. Chunradus rex adolescens 9. anno postquã à patris palatio discesserat, Mathildis magnæ illius & nobilissimæ, & ut quidam dicunt, religiosæ fœminæ, sicut sanguine, ita & contubernio conjunctus, & in rebus per Italiam disponendis tam illius quã Domini Apostolici, cæterarumq; Deũ timentiũ personarũ consilio semper usus, immaturo præventus occasu, pleni fide & bona confessione à regno transitorio, ad æternũ creditur regnũ migrasse. Sunt ẽt qui veneno eũ dicant interisse. Testari solent, qui aderant, in brachio corporis exanimi, crucis signaculũ subito exortum se vidisse, ipsasq; ejus exequias quibusdã miraculis honorificatas fuisse. Visus est à nostro quodã familiari, ab Oriente in Occidentem volans ignis, ad instar non modicæ civitatis. Vermiculorum quoq; quos papiliones à similitudine tabernaculorũ vocant, exercitus incredibilis multitudinis, per tres continuos dies quasi à Saxoniæ finibus in Bajoariam volabat. Mox profectio populosa & quæ penè priori posset numero duntaxat æquari, subsequitur: quæ post auditas ultra spem res Hierosolymæ prospere gestas, à reliquis totius Occidentis gentibus, maxime ab his quorũ prius votis timor vel diffidentia, inopia vel imbecillitas obstiterant, denuo parabatur primũ ab Episcopis Mediolanensi, Papiensi, cæterisq; Longobardorũ populis ad quinquaginta millia signatis, deinde à diversarum provinciarum Teutonicis postremo ab Aquitanicis, quibus Willhelmus Pictaviensis præerat, præter vulgus ad 30. millia loricatis. Longobardorum plæbes permissu Henrici ducis Carinthia permeata, dum post Ungaros tergo relictos in Bulgariæ civitatibus hiemarent, numero rarescere cœperunt, tandemq; Constantinopolim pervenientes, in alterã ripã (illud enim beneficium maledictus Alexius peregrinus accelerare solet) transpositæ sunt, immo Paganorum sagittis expositæ, Turci enim explorata Longobardorum inertia, stipularũ eos terrebat more in tantum, ut exercitus Teutonicus qui eadem via subsecutus, circa Junii kal. ad eandẽ Metropolim pervenit, quid de præcedentibus se gestũ sit, nullo modo, ut pote nullo superstite de Romania redeunte, posset investigare. Ab ingressu quippe vel prima civitate Bulgariæ usq; ad sedem Alexii, semper nobis ejus pacifici nuncii occurrebant, qui tamen aliquãdo nos præcedentes vel comitantes favillarum evanescentium more disparebant. Militum ẽt suorũ quos Pincinatos vocitant, exercitus nunc nobis à tergo damnũ intulit, nunc à latere vim inferre, nunc à fronte directa acie manum conferre, nunc per noctes castra irrumpere disposuit, semper tamen nobis pes 20. dies vicinus & infestus fuit, donec statione fruentes prænominata cũ turma Welphonis ducis, exercituq; Willhelmi, diversis quoq; quotidie confluentibus copiis, per dies 15. ad centũ mil. cõgregamur,

Observa etatem hic generationis anno 1101.

Conradus Henrici. filius moritur.

Volans ignis visus.

Profectio alia populosa sub Guiscelmo Pictaviense.

Alexii imp. Constantinopolitani perfidia.

Picinati milites Alexii.

Ex quibus omnibus singularum turmarum Principes. Alexius more suo appellatione filiorum suscepit, eisdemq; post manus acceptas, sacramentaq; firmata, sicuti prioribus exercitibus munera dispertivit, pauperibus vero extra civitatem eleemosynam largiri, mercatumq; parari præcepit. Nā obsistente suspicione, paucissimis personis, & ipsis precio furtimq; cujusdam urbis vel castri sive munitionis per totum imperium ejus permittebatur ingressus. Qua etiam causa, dum Wilhelmus cum exercitu per mediam Hadrianopolim, qua regia strata ducit, transire prohiberetur, Aquitani mox genitali tumescentes fastu, symbola conclamant, subaurbna succendunt, civitatem invadunt cujus oppugnationi dum acriter insistunt, Pincinatorū exercitum, qui semper, ut præmissum est, iter ipsum, jussu Cæsaris, observat: à tergo suscipiunt, quibus congressi multos sternunt, multos amittunt, tandem via dudum contempta vadūt. Igitur totus ille, tantusq; populus per Romaniā iter dirigere disponebat, necessaria sibi quisq; per deserta coemebat, ultra brachiū illud maris quod S. Georgii dicitur, tam compulsi quam voluntarii transvehimur, sed quotidiani principū conventus quotidiana ēt ipsorum cum Imperatore colloquia, quē finem sint habitura, pēduli nimis operimur. Sed ecce subito murmur exoritur invisum Imperatorem, Turcorū potius quā Christianorum parti favere, exploratisq; quæ circa nos erant, frequentibus illos contra nos nunciis animare. Hic est, inquiunt, perfidus ille Alexius, qui domino suo M. per quorundā Alemannorū conductiosorum auxilium depulso, imperium ejus usurpavit, ipsosq; sui sceleris cooperatores exilio damnatos necari fecit: nuncq; se tanti facere dicit Francos cum Turcis prælliantes, quanti canes se invicē mordentes. Cum aūt navigia quisquā conducere tentaret, audivit Cæsarem insidias peregrinis etiam in mari posuisse, multasq; dudum eodem facinore naves eum submersisse. Quapropter omnes eum maledicebant, & anathematizabant, omnes illum linguæ non Imperatorem, sed traditorem appellabant. Incredibile memoratu est & ad recordandum expertisq, horribile, quanta in nostro, hoc est Germanico collegio, quod omnibus erat rarius, tunc fuerit titubatio, dum videres patrem à filio, fratrem à germano, socium ab amico, multo amarius quàm mors separat cum vita separari, altero terræ, altero se committente mari, rursumq; quosdam post appensum naulum, post unam vel duas in navi transactas noctes relimpta supellectili, ad littus cum ingenti damno prosilire, redemptis precio ampliori, quos nuper distraxerant equis, ad necem fugiendo mortē properare. Nos quoq; eadā animi mutatione diu multumq; vexati, tandem inter eos, qui se salo credere præsumpserant divina miserias nostras gubernante clementia. Joppe portum post sex hebdomadas attigimus, benedictus per omnia Jesus Christus. Porrò exercitus universalis, ab Imperatore 300. Thurcopolis, qui legiones apto itinere deducerent acceptis, contra Nicomediā vertitur, indeq; Romania declinans ad aquilonarem plagam contra terrā Chorizanam, quæ Turcorum est patria, convertitur. Loca quippe Romaniæ, quæ circa stratā publica erant, perjurus Alexius devastaverat, dum nostris in Antiochia dudū obsessis, auxilium ferre non auderet, ut juraverat, suspectus scilicet extunc tam Francis quàm Turcis. Insuper militia hac nomen sibi facere in gentibus, quemadmodū anterior proposuit, sed ut rei probavit eventus, divinæ id prædestinationi non complacuit. Nam ante paucos dies iidem Pagani in Longobardorum, ut præmissum est, vix tædio sanguine hebetatos, antea gladios duraverant, indeq; animati tam infinitæ multitudini bellatorum resistere præsumebant. Nam non multo plus quàm quatuor erant millia Turcorū, qui tamen ipsi electi, & equis velocissimis, armis telisq; ac sagittandi peritia nimis instructi, fortunā suam seu virtutem ignoti exercitus experiri potius explorando, quàm aperte congrediendo veniebant. Unde in primis latrocinantium more vulgus extremum diripere, post hæc capere vel cedere, deinde per compita præcurrentes, incendio vel quocunq; molimine pabula prævastare, aliquando ēt per vineta vel carecta gradientem exercitum, tota die flammis vel fumo vexare, nonnunquam fontes vel cisternas obturare, à locis tutioribus telis infestare, per noctes nunc hac, nunc illa castrorum parte irrumpentes, cunctis inferre inquietudinem. Inter hæc tamen omnia nunquā acie directa, nunquem fronte aperta, more prælliantium congrediebantur, sed resistentibus cedebant, insequentes fugiebant, revertentes denuo subsequuntur. Si miserias illas omnibus miseriis miserabiliores stilo prosequi plene tentamus, possibilitatē, simul & modū excedimus, ubi turpiter tot nobiles per inopiā, tot divites sine ferro, tot fortes occubuisse referimus, dum domino servus præsens, locupleti pecunia sufficiens, minime quievit subvenire, nec forte licuit pugnare. Loca quippe eadem erant arta, invia, atq; inhabitabilia, hostibus cognita, nostris ignota, quæ tantū Dei populū Alexii traditoris incarcerabant machinamento. Quid moror? Sic per dies penè 30. quasi signū ad sagittas expositi, sic quotidie tanq̄ oves occisionis æstimati, tandē in extrema jam sorte positi, nemorum se saltibus noctu tradunt, morosam, sed certā sibi mortē accelerare satagunt, quamvis paucissimis fuga quicquā emolumenti contulerit, præter quos omniū ultima fata tardantia cōsummavit. Nā de tā innumero populo Dei, heu heu, nō credimus mille viros remansisse, quos postea vix ossibus hærentes Rhodo, Papho, cæterisq; portubus, raros aūt etiā Joppæ vidimus, è quibus Bernhardus comes & Heinricus comes Ratisponensis Hierosolymæ obierunt, dux vero Wanilphus revertendo moriens, Papho est humatus. Inter longissimā cruciatuū suorū historiam, quā hic texere, nec ipsa compendiosi hujus operis proprietas permittit. De nostratibus Archiepiscopū Salzburg. L. captū, Marchisiam, N. trucidatā, duos Brunon-

Aquitanorum nativa superbia.

Brachium maris, quod S. Georgii dicitur.

Francos & Turcas prælliantes tanti faciebat Alexius, quanti canes se invicem mordentes.

Titubatio in Germanico collegio.

Ioppe veniunt Christiani.

Nicomedia.

Romania.

Chorizana.

Alexius suspectus Francis & Turcis.

Quatuor millia Turcarum, variā inquietudinem Christianis inferunt.

Alexius proditor.

Ex innumero populo Dei vix mille viri remanent.

Bernhardus moritur Henricus comes Ratisponensis moritur.

Dux Vuanilfus moritur.

per Canonicos nobiles viros, inedia, sitiq; defecisse referebant, de latinis vero Principibus Willih. Reginum, Steph. cæterorumq; aliquam partem superesse dicebant. Dum hæc geruntur, nec his qui in Judæa sunt, Christianis parcitur, sed tam ab Ascalonitis atq; Damascenis quotidiana latrocinia, quam à Babylonis bella parabantur. Post Maij quippe kal, non longe à Rama castra metatus est Babylonicus exercitus, contra quem aciem direxit rex Baldeuuinus, suos hortatus, ut sicut ante paucos dies per Dei gratiam, parva manu multam de Arabia prædam tulerant, ita nunc hostiū multitudini non cedant. Illorum inquit damno vivamus, aut periculo moriamur. Ecce bellum ô boni milites quod olim optavimus, pro quo parentes, patriā, pacemq; contempsimus porrò pro Christi hæreditate contra invasores sanctæ terræ, prædonesq; alienigenas pugnare honestum est, vincere tales nequaquā incertū, mori gloriosum. Illis patria ministrat fugā nobis exiliū victoriā. Comprobemus jā quod ipsi exprobrant, Francos mortē non timere, immo Christi peregrinos, aut in Christo vincere, aut pro Christo mori velle. Talia multa postquā oravit, arrectis suorū animis, miro Dei omnipotentis nutu, ingens Sarracenorum populus uni tantum, vel paulo plus legioni nostratum cessit, adeo uti ne congredi quidem præsumerent, sed post transactos aliquot in eadē statione dies, turpiter & inacte redirent. Rursum circa kal Septemb. quo scilicet tempore Christianorū, quos ante memoravimus adventantium fama Babyloniæ regna terruerat, inito consilio præoccupare in nostram, hoc est universorum qui tunc in Judæa, vel in cunctis finibus illis reperirentur, internitionem disponebant, missisq; epistolis Damasco, Tripoli, Gibel, cæterisq; Barbaris civitatibus adversus nomen Christianitatis; se invicem qualicunq; pacto confortabant.

Christiani in Judæa vexantur.

Baldeuuini oratio ad suos.

Sarraceni non audent congredi cū nostris.

Egressus itaq; 40. millium exercitus de Babylone, primū ad obtinendā Joppen tendens, non lōge ab Ascalone, suptis nimirum inde sociis consedit. Baldeuuinus vero rem non ignorans, suos undiq;, hoc est ab Hierusalem, Neapoli, monte Thabor, Ebron, Cæsarea & Assur in Joppen congregat, ubi tunc non parva manebat peregrinorum turba. Vidimus iisdem diebus tantam mortalitatem quam etiam vix evasimus, in populo grassari, ut ad 300. cadavera singulis diebus Hierosolymæ exportata numerarentur: Joppe vero ingens campus intra paucos dies tumulis occuparetur. Deniq; cujusdam diei hora tertia præcedente regem ligno Dominicæ crucis, quod anno priori terra diutissime absconditum, Syri quidam Gotfrido duci demonstraverant, extra civitatē Joppen totius populi conventus est factus, jussuq; regis, Arnoldus, quidam honorabilis & bene literatus clericus, sic in medio concilii est exorsus. Beata gens, cujus est Dominus Deus ejus, populus. Vos, ô fratres charissimi, gens estis illa beata, illa gens sancta, vos estis populus ille Christi hæreditatis, populus acquisitionis, qui relictis omnibus patria, parentibus & rebus crucē quotidianā post Christū tulistis, vos corpora vestra pro Christo ad supplicia tradidistis. Vos pugnasse videmini, sed Christus vestro voluntarie sibi sacrificato sanguine, vestrorumq; fratrū & commilitonū preciosa morte, locum sanctificationis suæ dignatus est mundare, civitatem requiei suæ Hierusalem, voluit post tam annosa spurcissimæ gentis vincula, per vestram devotam servitutem expedire. Hæc, inquit deus, requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam. Contra quam divina sponsione nobis inditam spem, ecce Paganorum literæ, Dei nutu, ante diem hesternam, comprehensis legatis, ablatæ, vaticinata perhibentes dæmonia, nos illorum præliis hoc anno delendos, Hierusalem funditus destruendam: & quod omnibus nefandis horribilius est dictu, ipsam dominici & gloriosi sepulchri petram crustatim confringendam, sicq; camelis ad mare delatam, in remotissimo, & quod nunqua a Christianis resciri possit, pelago submergendam esse. Unde quid facto opus sit, ô Christicolæ videte: quem finem hæc tanta præsumptio tandem sit habitura, perpendite. Plura disputare volentē mox clamor interstrepens compescit: & quasi ex uno ore vox unanimis singulorū insonuit. Res, inquiunt, in articulo posita est: breve, & quodammodo succinctū est consiliū nostrū, pro Christo. Christi legibus, & sanctis nostris, aut dimicandum fortiter, aut moriendum turpiter, aut gloriose mori, & vivere æternaliter instat: aut turpissime cedere, & brevi turpiq; vita perpetuam mortē comparare restat. Sed nec temporaliter, nec æternaliter vivere liceat, quem contra tā prophanā, tam blasphemam Paganorū audaciam pugnare non libeat. Protinus ante crucē reparationis nostræ, confessione peccatorū unanimi humiliatione facta, ac post dictam indulgentiā ab apostolico legato qui tunc forte aderat, benedictione accepta, domini inclamantes adjutorium, castro sunt a lateres redditi: indeq; summo mane ad 7 millia peditum, milleq; equites recensiti, periculo sunt ingenti cum gaudio magno præsentati. Visa igitur statione Barbarorum, mirabile dictu, tanta fervescere cœperunt fide, ut unusquisq; se solum tot legiones sternere posse non dubitaret: indeq; contigit ut dum per unum pene miliarium inordinate currendo minus caute se hostibus insundunt, prima cohors à latere invasa ilico tota rueret. Qua re Baldeuuinus efferatus animo, tanto illos equitatus impetu violat, ut quamvis idolorum responsis de victoria certificati, acrius quam antea nunquam resisterent, sicut cæra à facie ignis, ante ipsum liquescerent. Referebat mihi venerabilis abbas Gerhardus, qui tunc crucem dominicam semper lateri regis contiguus præferebat, nunquā se tantā nivis vel pluviæ quantā tunc telorū contra regem volare densitatem vidisse: at post ligni preciosi intuitū, nullū ex hostibus, telis se vel armis, sed universos fugæ præsidio se commisisse.

Exercitus 40 millium egreditur ad obtinendam Joppen civitatem.

Trecenti singulis diebus mortui Hierosolymis.

Oratio Arnoldi, ad populum Christianum.

Paganorum literæ de cruce dominica in mare submergenda.

Succinctum Consilium mori pro Christo.

quem forte cum

Septem millia peditum, & mille equites recensiti contra Barbaros.

Fides Christianorum.

Baldeuuinus in Barbaros furor.

Abbas Gerhardus authoris veritatis oculatus testis.

Nuncius Joppitarum.

Itaq; post victoriam à Deo (cui non est differentia salvare, vel in multis vel in paucis) sibi concessã, interim dũ castra prædamq; diripiunt hostiũ: nuncius adest missus ab Joppitis qui civitatẽ terra mariq; diceret obsessam. Mox onusti spoliis, reliquis vero incendiis traditis, nobis, qui jã portis intus obstructis, à terra equitibus multis, à mari vero 42. navibus rostratis cingebamur in auxilium quantotius properant: postq; tot hostium incursus, tantasq; penuriæ pestilentiæq; miserias, festum nativitatis Dei genitricis, quod ipso die cum merere cœpimus, maximo nos tripudio complere faciebant. Sequenti die multã nobis abundantiam frumenti, cunctorumq; victualiũ cum peregrinis fratribus ad 12. millia æstimatis, naves 30. deferebant; quas, dum hostium classes invadere niterentur

Triginta naves victualia deferentes.

mira Dei potentia per virtutem sanctæ crucis, quæ, dum nil carnalis adjutorii de civitate conteri posset, in altum econtra, jubente rege, levabatur, adeo repressit, ut nullo conatu vel arte remigandi de loco moveri vel unam de tot navibus posse, tam Pagani quã Christiani populi nimis mirarentur.

Hermannus presbyter in monte Oliveti versatus.

Neq; hoc silentio prætereundũ, quod eodẽ anno ibidem cognovimus contigisse venerabili Herimanno præsbytero, qui tunc in monte oliveti conversabatur, in hæc verba referente: Die, inquit, sacratissimi sabbati, quo secundum antiquæ misericordiæ domini παράδοσιν baptismate jam consecrato, lumen de cœlo nobis ministrari devoti nimis expectabamus usq; ad vesperam, orationibus solitis instutimus: tuncq; propter peccata nostra, desiderato dono cœlesti, quod et in conspectu gẽtium olim Christiani ante nos semper suscipere solebant, omnimodo frustrati, absq; omni festivæ synaxis officio, noctem illam dominicæ resurrectionis lugendo tantum & mœrendo transegimus.

Officium festivæ synaxeos Missam intelligit: Observa quid sit synaxis.

Summo autem mane cum letaniis à sepulchro domini nudi pedes processimus: ingressiq; ante templum domini, quo scilicet loco, id est, monte Moria in area David in maxima exauditum tribulatione, cunctosq; exaudiendos, qui ibidem corde devoto oraverint, Salomoni promissum legimus: mox post preces lachrymasq;, ne nos deserendo, Christus nomini suo blasphemiam inter gentes præpararet, fusas, nec dum atrium illud famosum egredimur, & ecce concrepantia signa laudes altisonas in occursum nobis, ab his qui remanserant, reboantes audivimus: intrantes vero ecclesiã

Duæ lampades incensæ.

prænominatam, lampades duas, cœlitus incensas, immenso gaudio repleti, conspeximus. Quid plura? A baptismi officio, quo pridie cessaveramus, incipientes, totum servitutis nostræ pensum domino dudum subtractum, usq; ad missæ completionem, lætissima devotione, persolvimus: nobis quoq; egressis, inter missam Syrorum, qui semper post nostrum egressum eodem psallere choro

Missa Syrorum.

solent, lampades aliæ divinitus accenduntur: ante vesperas vero, & inter ipsas vespertinas laudes usq; ad sedecim hujusmodi lumina visibiliter ampliantur; sicq; contigit ut pauci intra Hierusalem seu Christiani seu Pagani reperirentur, qui tam evidentem Christi potentiam se non vidisse testarentur.

Imp. Heinricus 4.

ANno domini millesimo 102. imperator Henricus habito cum principibus colloquio, Romam se profecturum, ac generale concilium circa Feb. kal. inibi convocaturum condixit, quatenus tã sua quã domini Apostolici causa canonice ventilata, catholica inter regnum & sacerdotiũ confirmaretur unitas, quæ tot annis scissa permansit. Constat tamen nec ipsum juxta placitum venisse, nec nuncia dignitati Apostolicæ subjectionem profitentia misisse. Nec hoc latet quod alterũ papã ipsi domino Paschali superponere si fieri posset conatus sit, nec profecerit. Trãsacta post hæc media quadragesima, convenientibus universis Apuliæ, Campaniæ, Siciliæ, Tuscaniæ, totiusq; simul Italiæ præsulibus, ultramontanorũ aũt quãplurimorũ patrum legatis, synodus

Synodus magna Romæ.

magna Romæ est habita, ubi præter antiqua patrũ instituta more solito reverenter confirmata, etiã sæpedictũ nostri temporis scisma inter præcipuas hæreses computatur, ac perpetuo cũ suis autoribus atq; sequacibus anathemate hujusmodi subscripta professione condemnatur: Anathematizo

Anathematizatio Henrici à Paschale.

omnẽ hæresim, & præcipue eã, quæ statũ præsentis ecclesiæ perturbat, quæ docet & astruit anathema contemnendũ, & ecclesiæ ligamenta spernenda esse. Promitto aũt obedientiam Apostolicæ sedis pontifici, domino Paschali, ejusq; successoribus, sub testimonio Christi & ecclesiæ, affirmans quod affirmat, & dãnans quod damnat sancta & universalis ecclesia. Ibi etiam quam sententiã in imperatorẽ vel patritiũ Romanũ Heinricũ idem Apostolicus Paschalis promulgaverit, nos quoq; inter innumeras diversarum gentium catervas proxima cœna domini in ecclesia Lateranensi ab ipsius ore didicimus, nimirum postquam 8. kalen. Octob. maris fluctibus Joppæ traditi Romæ

Henricus 4. à tribus pontificibus excommunicatus.

sumus, per gratiam Christi prædicta majori hebdomada introducti; Quia, inquit, tunicam Christi scindere, id est, ecclesiam rapinis & incendiis devastare, luxuriis, perjuriis, atq; homicidiis contaminare non cessavit, primo à beatæ memoriæ Gregorio papa, deinde à sanctissimo viro Urbano prædecessore meo propter suam inobedientiam excommunicatus est atq; condemnatus; nos quoque in proxima synodo nostra, judicio totius ecclesiæ perpetuo eum anathemati tradidimus. Id notum volumus omnibus & maxime ultramontanis esse, quatenus ab ipsius se contineant iniquitate.

Hartuuigus Magdeburgensis, ingenuitas.

Hartuuigus Magdeburgensis archiepiscopus obiit, vir per multa laudabilis, maxime tamen popularibus, & ecclesiæ cui præerat utilitatibus multum insudans dilatandis, pro scismate quoq; sæpedicto resarciendo inter utranq; partem mediator infatigabilis. Rupertus episcopus Babenbergensis

gensis obiit, cui per imperatorem Heinricũ Otto cancellarius ejus substituitur, vir, ut creditur, bene religiosus.

Ftico jam grandævus nobilis de Carinthia princeps, & quondam Palatinus in Bajoaria comes, migravit in domino. Commissum est prælium à Baldeuuino & his qui secum erant Hierosolymitis contra infinitam Sarracenorũ multitudinem, ubi dum inconsiderate res agitur, circumventi sagittariorum numerositate nostri, ut pote jam admodum pauci facti, intra muros civitatis Rama, quæ vicina erat, cædere compelluntur, rex vero cum tribus, ut ajunt, equitibus evasit. Barbari autem cũ plures lapidibus castri includi viderentur, in brevi universa mœnia demoliuntur: captisq; ac cæsis universis quos invenerant, ipsos captivos cum nunciis victoriæ suæ Babylonem præmittunt: castra autem sua securiter, & quasi jam terram illam gladiis acquisitam, possessuri interim, donec nuncii regis sui redeant, in campestribus illis ponunt. Sed non cessit eis impune victoria illa, non sua virtute, sed divina dispositione in his quos ipse non terras ultra, sed paradisum voluit incolere conquisita. Nam tertia die Baldeuuinus superveniens cum exercitu copioso, quem prius expectasse debuerat, tanta illos proterit internitione, ut nec libuerit, nec profuerit vicisse. Novum autem illi in exercitum tam Reginmundus à Tripoli, quam nuper devicerat, quam ab Antiochia Dancheradus ducebat: nam suus avunculus Boimundus ante biennium à Turcis dolo captus, Antiochiæ sibi principatum dimiserat.

Baldeuuini victoria.

ANNO Domini mill. 103. Heinricus imperator nativitatem Domini Mogontiæ celebrans, filio suo Heinrico regi rerum summam dimissurum, seq; sepulchrum Domini visitaturum, per Emehardum episcopum publice prædicare fecit: indeq; favorem maximum, tam vulgi quàm principum & clericorũ, regniq; totius acquisivit, multosq; è diversis regni partibus ad ejusdem itineris comitatum se præparare voto ipso succendit. Cuno filius Ottonis ducis, de magnis principibus unus, & cui nihil in omni rerum humanarum dignitate deerat, supernatu scilicet literarum etiam scientia, fortitudine, atq; divitiis satis præpollens, elegantia atq; facundia bonis omnibus amabilis & affabilis, quorundam funestorum hominum conspiratione, noctu dum iter ageret invaditur & interimitur, ingentem relinquens nobilibus regni luctum simul & suspiciones, dum ab infimis in summos tanta scelera præsumuntur. Ante triennium quippe Heinricus Crassus, ejusdem C. germanus, & natu senior, dum in Fresiæ marcham, cui præerat, res acturus proficiscitur, à vulgaribus Fresonibus, quibus dominationis suæ jugum grave fuit, obsequium spectans insidiis vulneratur... cognita, fugiens ad mare vulneratur à nautis simul & suffocatur. Hujus tanti viri, qui omnium totius Saxoniæ principatum secundus à rege regebat, interitus, ab universo regno Teutonico graviter ferebatur, isq;, ut diximus, dolor nunc fratris ejus Cunonis nece duplicatur. Heinricus Marchio, viri sui temporis in Saxonia præpotentissimus obiit.

Henricus 4. sepulchrum domini vult visitare.
Cuno.
Henricus Crassus C. Germanus.

ANNO domini mill. 104. Heinricus imperator natalem dn. Ratisponæ celebravit. Cumq; ibidem aliquandiu moraretur, orto quodam prius murmure inter Bajoariæ principes, eò quod Saxones vel familiarius illic & honorabilius quam indigenæ ab imperatore tractarentur, Sigehardus comes qui hujusmodi suspicionem maxime notabat, cœpit Imperatori paulatim invisus haberi: propter hoc autem maxime, quod ipse solus præ cunctis qui tunc aderant principibus, abundantiori militum copia adducta, ad resistendum se, si forte de curia quicquam secus cederet, videbatur communisse. Diebus post hæc aliquot exactis, cum jam securior factus, idem comes suorum turmas defluere permisisset, excitatur in illum conspirantibus tam urbanis Ratisponensibus, quam diversarum partium ministerialis ordinis hominibus, seditio furibunda, quæ nullo modo vel ipso imperatoris filio interveniente sedari potuit, donec ab hora diei tertia, usq; ad horam nonam in hospitio obsessus, tandemq; fractis foribus ipse prius confessione facta, sumpto etiam Dominici sacramenti viatico, capite truncatus occubuit. De quo scelere supersedemus plura referre, præsertim cum adhuc ultiones cæteraq; mala sequentia versentur in oculis, & quem sint finem habitura, nequeamus scire. His tamen exceptis undiq; satis terra quievit, pace simul & fertilitate, necnon aeris qualitate, corporumq; sanitate delectabiliter jucundata. Nonnulli etiam palmati de Hierosolyma redeuntes Acris quæ & Accaron à nostris expugnatam nunciant: alia quoq; præter hæc non pauca, quæ multã nobis lætitiã ministrarent, fausta super Hierosolymitanæ ecclesiæ statu narrant.

Sigebertus Comes Henrico invisus.
Accaron expugnata.

Boto comes, cognomento Fortis, illius Erbonis, cujus superius mentionem fecimus, germanus, jam plenus dierum, non longe à Ratispona defunctus est, & ad monasteriũ Tharisiense, quod ipse suis opibus atq; prædiis large ditaverat, delatus, ibiq; humatus. Hi duo fratres, Erbo scilicet & Boto paterno de sanguine, Noricæ gentis antiquissimam nobilitatem trahebant, illius nimirum famosi Erbonis posteri, quem in venatu ab insonte bestia confossum, vulgares adhuc cantilenæ resonant, Hartuuigi Palatini comitis filii, qui germanus fuit illius Sigihardi, qui Sigihardum genuerat Ratisponæ peremptũ. Maternũ vero illis erat stemma, de Saxonia Immidingorũ tribus egregia, quæ & Ottonũ inclytæ stirpi traditur vicina. Nam ejusdem Immid his verbis Saxonũ historia meminit: Erat, inquit, clara & nobilissima, ac singularis prudentiæ regina, Mathildis scilicet, Magni Ottonis

Boto.
Erbo.
Vulgares cantilena de Erbone.
Historia Saxonũ de Immed Vuittikind & Reginbern.

mater, filia Theoderici, cujus fratres erāt, Witikint, Immid. & Reginbern. Reginbern autē ipse erat, qui pugnavit contra Danos multo tempore Saxoniam vastantes: vicitq; illos, liberans patriam ab illorum incursionibus usq; in hodiernum diem. Et hi erant stirpis magni ducis Witikindi, qui bellū potens gessit contra Magnum Carolum, per 30. fermè annos. Quorum, ut diximus, clarissimorum principum semine nobilis Friderim, Erbonis & Botonis mater à Retingo filio Botonis filii Retingi, de secundo Botone nati procreatur. quæ post mortem Hartuuigi statim viduitatis velamine consecratur, adhuc Erbone parvulo, Botone impregnata posthumo. Quorum utrunq; literis & armis atq; rebus satis profecisse cognovimus: attamen Botonem, sicuti corpore proceriorem & elegantiorem, ita rebus bellicis præstantiorem atq; famosiorem, totius pene Germaniæ atq; Italiæ testatur populus. Pannonia vero talem illum ac tantum se fatetur aliquando sensisse ut is vere de gigantibus antiquis unus apud illos credatur fuisse. De quo plura referre copia suppeteret, si compendiosi hujus operis propositum non vetaret. Johannes Spirensis episcopus tactus ulcere quodam circa verenda, de quo etiam aliqua notabilia diffamabantur, longa deficiens infirmitate, humatur in monasterio Sunninsheym, quod ipse construxerat. Chunradus adolescens, filius Beatricis Marchisiæ, postquam spretis literarum studiis, quibus apprime imbutus erat, armis operam dedit, juxta Christi præsagium: Qui gladium accepit, gladio perit. Nec multo post etiam ipsa Beatrix obiit, & juxta patrem suum Ottonem dulcem, castello Suinfurtin sepulturam accepit. Circa solstitium æstivale commutato in tempestatem aere, decidisse fertur inter grādinum lapides in pago Wirciburgensi tantæ magnitudinis glacies, quæ in quatuor divisa, totidem hominibus importabilis videretur. In episcopio vero Spirensi sanguis ex panibus fluere visus, necnon & in lenticularum edulio prodigiose repertus, civile, immo intestinum bellum portendere, secundum antiquam historiæ similitudinem conjiciebatur.

Episcopus Spirensis in Sunninsheym sepelitur.

Beatrix sepulta Suinfurtis.

Glacies.

Sanguis ex panibus.

HISTORIA HEINRICI. V.

ANno Domini mill. 105. Dum imperator Henricus natalem domini Mogontiæ celebrat, Heinricus filius ejus, nominis illius quintus rex dictus, rebellationem adversus patrem in Bajoaria parat, machinantibus scilicet Dieboldo Marchione Berengero comite, & Ottone quodam nobili viro, sibiq; materna stirpe cognato, quorum consilio & adjutorio ante paucos dies à patris latere discesserat. Primo quippe hæresim præscriptam anathematizans, Apostolicæ sedis Pontifici debitam profitetur obedientiam: indeq; fœderatis sibi Noricis principibus, atq; ab Alemannia, necnon orientali Francia nonnullis nobilibus, ad Saxones convertitur. A quibus honorifice susceptus, & in Quintilingeburg Pascha celebrans, in brevi universis Saxoniæ civitatibus potitus, & optimatibus est dignitate regia satis honoratus. Consilio tamen atq; ministerio Ruothardi Moguntini, atq; Gebehardi Constantiensis episcopi, responsalium scilicet domini Paschalis papæ, totam Saxoniam Romanæ ecclesiæ communioni recōciliavit: episcopis verò atq; clericis conventum generalem in villam regiā, quæ Northusum dicitur, quarto kal. Junii, ubi super ecclesiasticæ institutionis jā depravata disciplina tractaretur, indixit. In quo concilio super sententiis instantibus patrum decretis primò relictis, quæq; poterant ad præsens laudabiliter corrigebantur: quædam verò quæ & graviora videbantur, ad apostolicam audientiā differebantur. Simoniaca quippe hæresis patrum consuetudine conde nnatur. Nicolaitarū quoq; fornicariacommixtio ibidem est ab omnibus abdicata: jejunium mensis Martii hebdomadæ quadragesimæ. jejuniū verò mensis Junii in ipsa hebdomada Pentecostes Romano more celebrandum, à præscriptis præsulibus apostolica authoritate indicitur, & pax Dei confirmatur. His verò qui à pseudoepiscopis fuerant consecrati, per catholicam manus impositionē reconciliatio proximo jejunio dandi ia tore promittitur. Vidimus inter hæc, quod silentio præterire non possumus, regem Heinricū non modicā bonæ indolis spem magna simul humilitate & autoritate corā omnibus prætendentem. Nam cum servorū Dei conventui non nisi vocatus interesse vellet, ingens enim ibi cum episcopis & clericis, et abbatum atq; monachorum ecclesiastica sitiens unitatē turba confluxerat, tandē in abjecto productus habitu, locoq; stans editiori, omnibus juxta principum decreta, suas leges atq; jura rationabiliter innovavit: si qua verò irrationabilia rogabantur, mira ac ultra suos annos prudenti responsione, & avita magnanimitate confutavit: in omnibus his & sibimet miro modo servans adolescentiæ verecundiam, & Christi sacerdotibus dignam exhibens reverentiam. Inter hæc obortis lachrymis, ipsum regem cœli, cunctamq; militiam cœli testabatur, se nulla regnandi cupiditate paternum sibi regimen usurpare: neq; dominum & patrem suum à Romano deponi imperio exoptare, imò debitam pertinaciæ & inobedientiæ ejus compassionem exhibere: siq; sancto Petro suisq; successoribus lege Christiana subjici velit, sive regno cedere, sive serviliter ipsi se subesse promisit. Quod auditum omnis multitudo collaudans lachrymas simul & preces, tam pro patris conversione, quàm pro filii prosperitate fundere cœpit, voce magna Kyrieeleison declamans. Eadem hora Uto Hildinisheimensis, & Heinricus Paderbrūnensis, ac Fridericus Halberstatensis præsules, vestigiis metropolitani prostrati ipsius atq; regis stantis totiusq; præsentis ecclesiæ testimonio, apostolicæ se dederūnt obedientiæ. Quorum etiam commissa apostolico nihilominus judicio reservantur, sub officii sui tantùm suspensione.

Filius contra patrem. Henricus 5. contra 4.

Saxonia per Henricum quintum Romanæ ecclesiæ conciliatur.

Quod simoniacā hæresim & cet. & Nicolaitarum commixtionem, prudens elector fecit e consilio, ex superioribus.

Laus Heinrici 5.

Oratio Henrici 5. coram populo.

His

His rite diſpoſitis, rex idem Pentecoſten Meresburg celebrans, Henricum Magdeburgenſi Eccleſiæ dudum deſignavit archiepiſcopum, ſed ab imperatoris fidelibus repulſum, conſecrari fecit: nec multo poſt expeditionem contra Mogontiam movit, expulſum inibi pontificem reſtituturus, patre intra muros expectante, cum non parva militum turba, nonnullisque primatibus, non tamen principibus. Sicut autem iſtis Rheni interfluentia, naviumq; ſubtractio urbis aditum denegabat, ita illis ſacramentorum tam filio quam patri factorum conſideratio, parricidale bellum interdicebat. Plura tamen hinc & inde nuncia navigabant: multa conſilia communes regni proceres inter ſe trutinabant: patri regni diviſionem, & hæreditariæ ſucceſſionis confirmationem pollicente, filio vero nil niſi apoſtolicæ ſubjectionis, & eccleſiaſticæ unitatis efficientiam expoſtulante. Sic inacte diſcedens, Vuirciburg devenit, Erlungum quendam, quem dudum, Emehardo defuncto, præſulem imperator deſignaverat, expellens. Rupertum ejuſdem eccleſiæ præpoſitum, & tam prius quam tunc à clero & populo electum, per prædictum archiepiſcopum R. inthronizavit; ſicque eccleſia eadem apoſtolicæ communioni reconciliata, ac ſecuritate ab urbanis accepta, dimiſſis Saxonibus ipſe cum Bajoariis ad obſidium caſtelli Nurinberc converſus, illudq; poſt duos vel amplius menſes proſpere capiens, ſoluto exercitu, Ratiſponam ſe contulit. Quem pater è veſtigio ſubſequens, Erlungum Vuirciburgenſibus, fugato Ruperto reſtituit, indeque omnia quæ fautorum erant filii, devaſtans, tandem faventibus ſibi dolis Ratiſponenſium filium, urbe fugavit. Qua reſidens præſulem eidem cathedræ quendam adoleſcentulum nomine D. præfecit, exercitum undecunque congregavit, progreſſusque marcham Diepoldi per Boemiæ gentis maxime crudelitatem devaſtavit. Nec plus una cum domino ſuo rege morantur, conventum uſquequaque facere, cæſarianis à tergo flammis prædaq; vicem reddere, poſtremo cum decem millibus electæ juventutis in quinque legiones diſpertitis, congreſſum expetere. Jam caſtris in contrarium poſitis ſpectaculo nimis horribili, per triduum continuum ex una ripa Regini fluminis imperatoris, ex altera regis volitabant ſigna: jam frequentia graſſabantur in ipſo fluminis alveo duella, inter quæ & Hartuuigus comes ex parte imperatoris occubuit, nec paucos ex utraque parte Martis ſors anceps abſumpſit. Attamen die quæ generalem certiſſime congreſſionem præcedebat, principes qui capita roburque utriuſque videbantur exercitus, pacificis invicem conceſſis colloquiis, poſt moroſe ventilatam inter ſe belli præſentis cauſam, tandem divino, ut creditur, educti ſpiritu, parum juſtitiæ, parumq; emolumenti tam duro, tamq; periculoſo ineſſe negocio, unanimi conſideratione conferebant: indeque nimirum fratrib. id eſt populo utraq; parte Chriſtiano parcendum, immo parricidali pugna ceſſandum pari voto judicabant. Rex autem adoleſcens, dum jam, ut diximus, per ordinatas omni parte acies Mars cruentus cœpiſſet ſtendere, commotis viſceribus, ſuper patre ſuo lugubriter fertur inclamaſſe: *Grates, inquit, ô boni commilitones, affectui circa me veſtro ſummopere refero, unicuique veſtrum par pari referre, ſi res exegerit, non abnuo: nemo tamen in hoc me ſibi velit, vel credat fore fœderatum, ut dominum & patrem meum per ſe glorietur occiſum, vel unquam æſtimet occidendum. Ego quidem Chriſtianis mihi legibus ſubarratum regnum ut hæres & ſucceſſor Auguſti tenere, ſi tamē rerum omnium dominatori placuerit, cupio: patricida vocari vel eſſe nolo. Quod ſi pater meus Apoſtolicæ ſe objecerit obedientiæ jugo, ego mox in his quæ ſua duntaxat mihi clementia conceſſerit, contentus ero. Interim me non impugnatorem eſſe patris, ſed paterni regni propugnatorem noveritis.* Veſperaſcente itaque jam die, ceſſere loco regiæ phalanges imperatoriæ majeſtati ſe reverentiam exhibere clamantes. Imperator autem dum in caſtris de craſtino certior conflictu diſponit, nec pugnam, nec pugnandi votum principibus eſſe, per Boemiæ ducem, Marchionemq; Luitpoldum contra ſpem audivit. Qui mox animo conſternatus, ſupplex illorum adjutorium petit, nec impetrat: inſtructus etiam ſecretis filii nunciis, ſuorum conſpirationem adverſus ſe factam, latenter è caſtris cū paucis admodū viris ſubtrahitur: ſicq; divina diſpoſitione uno ſalvo, multorum, qui fundendus credebatur, ſanguis ſalvatur. Nā protinus ut imperatoris abſentia totis undiq; verſum caſtris innotuit, unuſquisq; propria repetere, maxime noctis opacæ latibulo divertendi ſecuritatem miniſtrante, contendit. At rex dum diſturbatis inimicis ad libitum frui poſſet, parcere quam perſequi deliberans, civitatem, ob dati prius fœderis defectum, auſteriori nimirum pacto ſibi confirmat, *H*artuuigum virum utiq; probatum catholicum atq; nobilem abdicato D. ibidem inthronizat: præſules etiam quoſdam ac principes paternæ militiæ inter murum repertos ſibi conciliat, moxq; Franciæ redditus, eodem propinavit calice perfidis ſibi Vuirciburgenſibus.

Expeditio contra Mogontiam.

Parricidale bellum

Henricus 5. Vuirciburg epiſcopū fugat.

Norinberga ab Henrico 5. capitur.

Lugubris clamor Henrici quinti ſuper patre.

Hartuuigus.

Inter hæc prædictus E. qui præſulis inibi nomen uſurpaverat, ſpe fruſtratus concepta R. ſecedens regi deditur, & ex hoc inter ſuos capellanos æque fidelis æſtimatur.

Audiens interim rex patrem ſuum apud Vuigbertum quendam Illuſtriſſimum & prudentiſſimū virum, qui partibus in illis quas Sorabi inhabitabant, principabatur, eſſe repertum, uſque ad Rhenū illi ducatum, hoc enim per legatos ipſe ſupplicabat, adminiſtrari permiſit: ne tamen aliquo illius inibi infeſtaretur molimine, mature Vuirciburg digreſſus, non longe à Spira præſcriptum flumen non ſine periculo transfretavit: moxque civitate ipſa, patrisq; ibidem reconditis theſauris potitus, virum ſapientem & nobilem, ac pro ſanctæ converſationis fama morumque dignitate, omnibus ſanum ſapientib, amabilem Gebhardum Hirſaugauenſem abbatem præfecit Spirenſib, epiſcopum.

Henricus 4. apud Sorabos, nunc Miſnenſes dictos.

Gebehardus abbas Hirſaugauenſis, epiſcopus Spirenſis.

Buother est Ruotbardus de quo supra.

His etiam diebus venerabilis Buother Archiepiscopus à Thuringia, qua per annos 8. tyrannicam declinaverat rabiem, præsidio catholicorum Principum deductus, maximo nobilis Mogontiæ tripudio cathedræ suæ restituitur, sicque tam populum quam clerum Apostolicæ reconciliationis Ecclesiæ, ab universis non solum, ut pater jam grandævus, sed etiam velut ex mortuis redivivus omnimodis excolitur. Rebus igitur circa Rhenum compositis, Burgundiam rex Henricus convertitur, sed revocatus fidelium suorum nunciis, machinamēta patris, quæ Sigifridi comitis auxilio moliebatur mira velocitate prævenit. Nam illum Mogontiam tendentem, atque colloquium curiale, quod ab universis regis principibus super præsenti negotio condictum in natali Dominico expectabatur, impedire tentantem, Bingæ circa Idus Decembr. reppetit, ore ad os de anathematis v... celo, cætero rumque insolenter in rem publicam commissorum, ordine quidem præpostero, sed necessariè cōmutato, filius patrem commonuit, obedientiæ debitum si resipiscere duntaxat dignetur, repromisit. Senior has & hujusmodi quam plures sententias ad audientiam optimatum & senatum, consulum instanti curiæ distulit, sicque comitatus uterque pacificus ad invicem, pariter contra sæpe dictam, se Metropolim convertit. Inter hæc aliqua, quæ huic pacto, pacique non convenirent dum per occultos nuncios conari patrem filio fideles denotarent, visum est eisdem, ut pater separatim cū suis in castello quodam tutissimo Principum conventum expectaret, præsertim cum præsules Mogontinus atque Spirensis, cæterique qui aderant inter nuper reconciliatas suas Ecclesiæ communicationem illi præstare se non posse, publice acclamarent. His itaque dispositis, custodibus quoque, qui ne novi quicquam ab ipso, vel ad ipsum procederet, adhibitis: rex Mogontiam publico conventui Principum occurrit, sed vulgaris inde stultitia patrem à filio dolo captum, & custodiæ mancipatum, circunquaque diffamavit. Hoc anno Baldeuuinus rex Ascalonem à mari copiosissima classium multitudine, à terra vero nō parvo cingens exercitu tributariam sibi fieri longa obsidione coegit. Post aliquot vero menses centum millia Saracenorum, improvise se invadētium, virtus divina ante ipsum quatuor tantummodo millium manibus stravit, quodam scilicet Admirate, qui secundus à rege Babyloniæ videbatur, capto, altero inter cæteram multitudinem occiso. Christi clementia, peregrinis suis apud Antiochiam, Syriam, Palestinam, totamque per Asiam prosperante, eorumque servitute barbaricas circumquaque spurcitias eliminente, invidus & occultus catenus Ecclesiæ persecutor Alexius, diu tectam suæ perfidiæ toxicatam rabiem evaginat, Turcis, quibus jā nulla vel rara in Oriente regnandi spes remanserat, se tutissime conciliat, & ô turpissimum facinus Niceam, quam olim fidei nostræ turrim, dudumque multo Christianorum sanguine comparatam præscripsimus, Solamanni tyranni filiis reddidit, custodias ad prohibendum transitum peregrinis, terra, marique constituit, Babylonicum regem contra nostros frequentibus nunciis animavit. Cujus classes contra Antiochenos directas, ipsi bello cœperunt, & in confusionem Alexii, nasis atque pollicibus omnib. abscisis, unam de scaphis inde onerantes hujusmodi pulmentum eidem reo multorum millium homicidæ transmiserunt. Boimunt quoque jam trienni captivitate, per divinam solutus providentiam, Italiam navigio venit, ibique classes fabricari constituens, ipse usque ad *Hi*spaniæ regna peragrare, cunctamque quam posset militiam, quocunque pacto contra tyrannum p̄scriptum cœpit congregare, Fridericus dux obiit, vir prudentia, moribus & nobilitate satis clarus, sed clarissimo & singularis, ac inclitæ famæ, Adelheidæ filiæ, scilicet Imperatoris matrimonio, & ex eadem miræ indolis prole decoratus. Pridie ante vigiliam nativitatis Christi, visus est ab Occidente tantus inter sidera ignis flammare, ut solis jubar crederetur, si in Orientis esset parte.

Henricus quintus Burgundiam concedit.

Bingæ Henricus 5. filius patrem commonet.

Cum Henricus 4. iret Moguntiā ad Comitia, à filio in itinere per insidias contra fidem publicam datam, capitur, captus, in munitissimam arcem ducitur, & Henricus filius præsentibus Pontificiis legatis, Albano episcopo, & Gebehardo Constantien. episcopo comitia celebrat, patre excluso & captivo.

Baldeuuinus rex Ascalonem tributariam facit.

Alexius Niceam Turcis reddit.

Pulmentum ex nasis & pollicibus abscisis dignum proditore Alexio.

Fridericus senior dux Suevorum moritur.

ANNI HENRICI JUNIORIS, EJUSdem nominis quinti.

Conventus Moguntiæ totius regni Teutonici.

ANno Domini millesimo 106 Mediante Heinrico juniore, tantus apud Mogontiam fictus est in natali Dominico totius regni Teutonici conventus, quantus per multa annorū curricula nunquam est visus. Referunt enim qui aderant, 52. ibi tunc optimates vel eo amplius affuisse, adeo, ut solus dux Saxoniæ Magnus nomine, quem jam gravior ætas impediebat, notaretur defuisse. Ibi supervenientes apostolicæ sedis legati, episcopus scilicet Albanus cum Constantiensi, sententiam anathematis in Henr. seniorem, dictum Imperatorem, à tot sibi succedentibus Apostolicis sæpius sæpiusque promulgatam scriptis, simul & dictis testificantes, universam multitudinem, immo totam, toto orbe diffusam Ecclesiam, ab ejus communione, Christi & beati Petri authoritate, multis jam annis sequestratum confirmabant. Qua de causa dum ipse se de castello quo manebat, Mogonciacam exhibere tentaret, principes propter cavendum tumultum vulgi, suæ potius quam filii parti favere solentis, ipsi Ingelcheim occurrerunt: tandemque circumvenientes consilio, usque ad reatus confessionem, satisfactionisq. professionem perducunt.

Heinricus 4. in Ingelnheim.

Cui cum legati communionem seu pœnitentiæ modum absque generalis synodi, & Apostolicæ discussionis censura reddere ad præsens non possent, ipse partis utriusque consiliis annuens, regalia vel imperiali insignia, crucem scilicet & lanceam, sceptrum, globum atque coronam filii potestati tra-

ri tradidit, prospera illi imprecans, illum primatibus multo fletu commendans, & ex tunc juxta summi sacerdotis, totiusque Ecclesiæ Decreta, suæ consulturum animæ promisit. Hoc ordine Heinricus illius nominis quintus, primum à patre, deinde ab universis *Germaniæ* Principibus, in regem jam secundo electus, ab Apostolicis quoque legatis, per manus impositionem catholice confirmatus, acceptis tam ab Episcopis quàm laicis, juxta morem patriæ, sacramentis, regnare cœpit 88. loco ab Augusto, 50. patris suo anno, ab urbe condita 857. anno ab origine mundi 6. mill. 305. Dominicæ vero incarnationis, ut dictum est millesimo 106. anno.

Alb. Krantz libr. 5 cap 10 habet quod mandatum fuerit Mogunt. Coloniens. & Vuormatien. episcopis, ut eum adeuntes imperialia insignia auferrent, suo & illos accepto conamine imperatorem accessisse coronam capiti detraxisse, & sede detractum omnibus imperialibus exuisse.

Relatis igitur coram rege, cunctisque totius *Germaniæ* optimatibus & præsulibus, omnique clero simul & populo legationibus Romanæ sedis, Ecclesiarum regni istius commaculatione diversa & inveterata, econtra emēdatione ab universis unanimiter promissa, placuit tam regi quam primoribus, ad sanctam matrem Romanam Ecclesiam, tantos ac tales à partibus istis legatos transmitti, qui & de objectis rite rationem reddere, & de incertis sagaciter investigare, ac per omnia utilitatib. Ecclesiasticis sapienter consulere sint idonei. Separantur in hoc opus viri spiritu sapientiæ pleni, dignitatibus, natalibus & elegantia, seu divitiis præcipui, in illaque secundum Deum sive sæculum veneratione insignes, à Lotharingia Bruno Treverensis, à Saxonia Heinricus Magdab. à *Francia* Otto Babenb. à Bajoaria Eberhardus Eichstatensis, ab Alemannia Gebehardus Constantien. à Burgundia Curiensis, nonnulli etiam nobiles de latere regis laicæ professionis, idq; inter cætera suscipiunt in mandatis, ut si fieri possit Domini Apostolici præsentiam, cisalpinis partibus impetrent exhiberi. Sic nimirum, sic per tot jam annos obnubilata lux oriri cœpit nostris in partibus, orthodoxa depublicatur & ventilatur, dejudicatur & convincitur; fœtet & respuitur, condemnatur & anathematizatur hæresis Vuigbertina, vel Heinriciana, abdicatis sive fugatis hæresibus, catholici cathedris pontificalibus destinantur, è quibus etiam aliqui inter ipsa festa consecrantur. Denique in tantum divinæ legis subito zelus efferbuit, ut etiam ipsa cadavera pseudoepiscoporum ab Ecclesiis eliminarentur, quotquot autem ab ipsis erant ordinati, usque ad generalem audientiam ab officiis suspenderētur. Jam enim exaltatis sibi divinitus Ecclesia Romana cornibus, ad incutiendum timorem cunctis usque quaq; scismatum membris, etiam capitis ipsius ossa, Vuigberti scilicet dicti Papæ de sepulchro suo, quod per quinque jam annos in Ecclesia Ravennensi possederat, projici feceral, universaque ejus instituta, ut vere non Apostolici sacerdotis, sed apostatici invasoris annullari decreverat. Inter hæc Vuernherus quidam ex ordine ministerialium regis, qui Marchæ, quæ in partibus Aquinæ præerat, quasi hæresim eandem resuscitaturus, collectis undecunque per Italiam copiis, corruptis quoq; multa pecunia Romanis nonnullis, dum dominus Apostolicus Beneventanis immoratur finibus, quendam pseudoabbatem de Fafara, proh nefas cathedræ S. Petri imposuit, & ipsum Papam Cæsaris sub vocabulo Sylvestri appellari voluit. Qui tamen post paululum turpiter, ut merebatur catholicis eliminatus, vesaniæ suæ præmium male conquisiti, pejusque dispersi æris retulit, damnū præter fidei quod miserunt, cæco non doluit corde dispendium: Porro proceres jam dicti, dum è suis singuli partibus in valle Tridentina convenientes, apud ejusdem nominis civitatem, id est Tridentum pernoctarent, quidam Adelbertus adolescens, partium illarum quodam insignis comitatu summo mane super ipsos, ut pote inermes & peregrinos cōcivibus armatis irruit, spoliat, capit, custodiæ tradit, idq; sibi per legationes Domini sui Heinrici ex imperatoris demandatum comprobat. Artibus quippe solitis, idem Heinricus usus, clamq; religiosis, epistolis, nunciis, quascunq; poterat regni civitates & provincias impleverat, quibus se vim à principibus passum, immo ab unico filio depulsum imperio, deplorabat regnum in suis miseriis confusum, cunctis usque quaq; patrib. ejusdem fortunæ timendum fore præmonebat exemplum. Qua de causa nullus jam per Italiam liber transitus eisdem patuit legatis. Gebehardus tantum Constantiensis episcopus cum suis per occultiores alpium semitas ingressus, Mathildis comitissæ, alterius nimirum Debboræ, præsidiis apostolicis præsentantur vestigiis. Reliqui, ut diximus, magnates, ut nimirum à stultissimo captivatore deprehensi, indigne tractantur, p̄ter Ottonem Babenbergensem episcopū: cui idem Adelbertus, eo quod esset suus miles, parcere cogebatur. Quo etiam mediāte, Bruno Trevirēsis episcopus, & Vuigbertus comes eo pacto dimittuntur, quatenus & imperatorem, cum illo pacem facturi, conveniant, & quid de reliquis ipse præcipiat relaturi redeant. At Jesus, qui semper prope est omnib. se invocantib. & his juxta qui tribulato sunt corde, repente super eosdem sibi rebelles, Vuelphonē ducem Noricū, quasi gladium de vagina sua eduxit, qui tertia superveniēs die, manu valida clausas obstructas effregit. Gebehardum virum probatum Tridentinæ Ecclesiæ constitutum, à rege catholico novū Episcopū, quē nunquā se susceptuos cives ipsi cōspiraverāt, recipi coegit, ipsum quoq; Adelbertū, suiq; sceleris cōplices adeo perterruit, ut eductos quos clauserāt principes, ipsūq; castellū novo Episcopo redderent, ipsi insuper nudi pedes ab his quos afflixerant, veniā postularent. Tunc ēt à prima hebdomada quadragesimæ, qua & mediante hæc passi sumus, Cometam immensi fulgoris, usq; ad passionē Domini cōspeximus, revertentes quoq; tā pauperes, quā divites, nō sine proprio singuli damno, regem nostrū *Henricum* quiddā infortunii perpessum à rebellentib. sibi nonnullis per

Selecti episcopi & laici in causa fidei.

Heresis Vuigbertina & Heinriciana.

Pseudoabbas de Fafara fit Papa.

Tridentum.

Heinricus ex imperator.

Mathildis, alia Debbora, fortius sustinet alis.

Bruno.

Vuelpho, dux Noricus in rebelles.

Cometes.

Alsatiam

Alsatiam seditionis fama sinistra percepimus, patrem vero regis nō modica sibimet auxilia contra filium attraxisse, hoc est Episcopum Leodiensem, Heinricum ducem Lotharingensium, Coloniam, Juliacum, Bunnamque & Veronam, cæteraque partis illius oppida, hæcque nonnulli titubationis religioni minabantur Catholicæ.

Auxilia Henrici quarti contra filium.

Cæterum rex Heinricus, divina roboratus confidentia, nec minus magnanimitate animatus innata, dum quasi partes inimicas humiliaturus, Leodium Paschalem inibi curiam habiturus convertitur. Post festum Palmarum Coloniæ cædentibus hostibus, satis jocunde celebratum, moto comitatu rursum fortunæ sinistrorsum sibi rotam volvi sentit, dum nimirum inconsultius agitur. Nā cognita patris machinatione, qui utique se ut vir bellator ab adolescentia satis argumentose percōductas ad civitatem, qua curiam indictam præscripsimus, copias resistere parabat, ipse juvenili nihilominus animositate succensus, illo parva licet manu cinctus, ut cœperat ire, contendit. Qua de re præmissis 300. viris, qui pontem super Masam fluvium, loco qui Vuegesar dicitur constructum, observarent: nam omnes ejusdem fluminis transitus jam hostes interruperant, dum rex in palatio Aquisgrani cœnam Domini celebrat, dux Heinricus cum exercitu Cæsariano, regios ad pontem invadit milites, naviterq; resistentes, arte quadam equitandi, qua gens illa plus cæteris utitur in altiora deductos, multitudine legionum cingit, opprimit, sternit atq; capit, nonnullos etiam cedentes fluvius voravit. Videres fortissimos Maccabæos in bello catholicæ pacis post stragem plurimam apostaticæ genti illatam, fide magna & lætitia, suas animas Christo pro se passo commendantes, ac hujusmodi pro transitu priorum delictorum, veniam in eadem indulgentiæ die consecutos, invicē consolantes. His fortunæ fallaciis, immo summi dispositione judicis, mens hæreticorum tumescere, nec tamen orthodoxorum spes decrescere cœpit. Res autem inter ipsa Paschalia festa, quæ tunc pro eventu rei Bunno celebrabat, Heinricū ducem judicio optimatum, reum majestatis & hostem reipublicæ, ducatu privat, ac generalem expeditionem contra Lotharingiam, accepto à Principibus Sacramento, per totum regnum indicit & præparat. Quo dehinc superioribus se partibus conferente, pater se Coloniensibus reddit, & & Episcopo pulso, civitatem ipsam vallis & propugnaculis, omniq; repugnandi genere permagnifice munivit, ipseque cum fidelissimis suis Leodio se contulit. Igitur mense Junio jam ferè mediante, rex Heinricus cum exercitu suo copioso ad [illegible] 10. millium Coloniam Agrippinam obsedit. Sed cum esset, ut dictum est, multus per omnem m[illegible]um, tres aut quatuor inibi hebdomadas casso pene labore consumpsit, excepto quod ut fieri solet, juventus, ut pote more impatiens, nonnunquam pro muris concurrens, ludo crudeli fugat alterutrum vel sternit. Ibi etiam Dietericus comes regi fidelissimus infirmitate pressus, communi fine migravit, vir utiq; nobilissima Saxonum stirpe progenitus, & tam omnigenæ religioni quam catholicæ defensioni non mediocriter deditus, literis etiam aliquantum instructus. Interea regi Heinrico patris legati de Leodio missi, præsentantur, literas tam sibi quam principibus regni deferentes, quarum exemplar hic inseri non absurdum duximus, ob probandum scilicet ejusdem viri multimodam tergiversationem, qua se toto vitæ suæ tempore cunctis sibi resistentibus, ficta subjectione catenus fecisset superiorem. Heinricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, Episcopis, Ducibus, Marchionib. Comitibus, cæterisq; regni Principibus, gratiam & dilectionem, dignantibus eam recipere. Conquerimur Deo omnipotenti, & dominæ sanctæ Mariæ, & beato Petro, principi Apostolorum, patrono nostro, & vobis Principibus omnibus, quod injuste & inhumane & crudeliter confisi in illa fide, in qua dubitare non debueramus, tractati sumus, & tam honore regni quam prædiis, & omnib. quæ habebamus contra divinum & humanum jus, ad infamiam & improperium regni, ita expoliati sumus, ut nihil penitus præter solam vitam nobis relictum sit. Ubi cum fermè omnibus cæteris magna pars vestri visa est dolere & tristari, sed proh dolor, nihil nobis vestra contulit tristitia, quin de nobis sibi satis faceret voluntas inimicorum nostrorum odiosa. Et quia cum consilio & rogatu filii nostri, fide & securitate vitæ & honoris ab eo primum accepta, fiducialiter & desideranter Mogontiam in præsentiam legati Romani & Principum tenderemus, ut eorum dispositione ageremus, tam de statu Ecclesiæ & honore regni, quam de salute animæ nostræ, ipse non est veritus in hac voluntate & obedientia, nos contra datam fidem capere, & usque ad articulum mortis ferme ducere, non ausi sumus ita nos illi credere, ut injuriis & contumeliis nos pro voluntate sua, sicut prius, valeat tractare.

Henricus V. Colonia.

Heinricus dux Lotharingensis opprimit regios apud Masam.

Hæreticos vocat Henricianos, Romanum Pontificem non agnoscentes.

Expeditio contra Lotharingum.

Henricus 4. Colonia.

Henricus quintus Leodii.

Colonia obsidetur.

Legati patris ad filium.

Litera Henrici 4.

Alb. Krantz. lib. 5 cap 22.

Quapropter multum rogamus vos, & obnixe precamur, ut pro timore Dei & honore regni, & honestate vestra dignemini studere, quomodo de injuria in manibus vestris nobis illata, per vos possimus recuperare iustitiam. Nos quoque pro consilio vestro & aliorum qui nos odio non habent, religiosorum virorum, parati sumus, tam filio nostro, si in aliquo eum offendimus, quam alicui in regno libenter emendare. Præterea sicut domino Papæ in præsentia legati sui, & vestra obedire parati sumus, sic & nunc parati sumus ei omnem debitam reverentiam & obedientiam, sincero corde & devotione præsentialiter exhibere, & tam consilio vestro, quam spiritualis patris nostri Hugonis Cluniacensis Abbatis, ac aliorum religiosorum virorum, de statu Ecclesiæ & honore regni, quantum in nobis est, disponere. Cum igitur ad hæc omnia parati simus, rogamus vos, & obnixe

nixe deprecamur, quatenus pro Deo, & honore regni & vestro, instanter moneatis filium nostrum, cum secundum præfatam sententiam nulla ei adversum nos residua sit occasio, amodo desistat nos & fideles nostros persequi, & quiete & pacifice vivere permittat, ut supradicta integre cum tranquillitate perficiantur. Quod si noluerit, rogamus vos per autoritatem Romanæ Ecclesiæ cui vos committimus, & honorem regni, ne super nos & super fideles nostros veniatis, quia manifestũ est eũm non divinæ legis zelo, vel Romanæ Ecclesiæ dilectione, sed concupiscentia regni, patre injuste eo privato, hoc incepisse. Apud quem si interpellatio vestra, nullaq; alia interventio ad præsens pro desse poterit, appellamus Romanum Pontificem & sanctam universalem Romanam sedem & Ecclesiam. Post lectas coram multitudine, tam has quàm alias literas, parum verbis, nihil autem sensu vel intentione prioribus dissonantes, filii tamen personæ specialiter directas, rex Heinricus, ex optimatum consilio, legationem vicariam patri destinavit, quam tamen prius publice prædicari per Magdeburgensem Archiepiscopum Heinricum fecit, hocq; facto, suorum animos secum valde roboravit. Erat autem hujusmodi. Post inveteratam, id est per annos circiter quadraginta, discissionẽ imperii Romani, quæ tam divinas quàm humanas jam penè leges abolevit, & exceptis mortibus omnimodis, sacrilegiis, perjuriis, rapinis & incendiis, ipsum regnum nostrum non tantum in solitudinem, sed etiam ad apostasiam catholicæ fidei, sive in ipsum paganismum propemodum redegit, respiciente tandem suam Ecclesiam, divina clementia nos ejusdem Christi sponsæ filii per spiritum sanctum in unitatem fidei æquanimes resipuimus, ipsum incorrigibile scismatum illorum caput, Heinricum scilicet, dictum Imperatorem nostrum, zelo Dei & Apostolicæ fidei obedientia abdicavimus, catholicum nobis licet ipsius de semine natum regem elegimus. Cujus regni principium sui finem esse conspiciens, etiam ipse tanquam voluntarius, sed ut jam ejus fatentur literæ, nimis invitus collaudavit, regalia reddidit, filii curam cum regno nostræ fidei lacrimando commisit, de reliquo nullã se regni pompam, sed animæ potius suæ medelam ulterius affectaturum spopondit. At nunc ecce pristinis se reddens tergiversationibus, præjudicium se passum per orbem terrarum conqueritur, Gallorum, Anglorum, Danorum, cæterarumq; finitimarum gentium, gladios cordib. nostris infigere meditatur, super illatis etiam injuriis recuperari sibi justitiam precatur, consiliis quoque nostris amodo promptum obedire se pollicetur. Re autem vera solitis argumentis, castra hæc domini dispergere, Christi exercitum exarmare conatur, & ut in propatulo est, vineam Domini, quę jam sero florescere cœpit, tam per se singularem utique ferum denuo depascere, quàm per vulpes illos, nimirum qui sibi adhærent, pestilentes homines, demoliri, ac per sacrilegia sacerdotum Belial, anathemati reciduo reddere, immo quod dictu nephas est, Christum jam iterum in Ecclesia sua surgentem in omnium cordib. crucifigere meditatur. Quapropter placet tam regi quàm universis regni principibus, immo cuncto exercitu orthodoxo, quo senior idem, ne ulla sibi pateat adversum nos justa querela, quacunque elegerit securitate, quacunque maluerit statione, coram præsenti senatu, simul & populo causam suam agat, justitiam suscipiat, justitiam & reddat, quatenus ab ortu scismatis, omnib. seditionum causis, ac si nil inde jam fuerit diffinitum undiq; discussis, tam filio quã patri sua justitia respondeat. Ecclesiæ vero, regniq; status, non ut ipse more suo proponit, post lõgas inducias, sed impræsentiarum his controversiis diremptis, vacillare desinat. Quam legationem ꝓbatæ singularis prudentiæ personæ, Abbatis videlicet ac Rihuuin presbyteri, una cum quibusdam laicali sub habitu, viris religiosis, tam à rege quam universis principibus, immo toto exercitu susceptam ex imperatori sæpedicto, vix ejus præsentiam, fandiq; licentiam consecuti, cum retulissent, horribile memoratu est, quàm ingenti vitæ suæ periculo per dies sex, eo quòd nullo modo convencui malignantium communicare voluerint, indigne tractarentur: tandemque ab irruente sibi in eadem, qua manebant, custodia, vulgo liberati, absq; omni ducatus præsidio, castris circa Coloniam positis, redderentur, id tamen præcipuum inter senioris responsa referentes, quatenus ad præsens armis discederetur, & in futurum super hujusmodi simultatibus, curiale colloquium indiceretur. Auditur præterea quia Heinricus eximperator, & Heinricus exdux, exercitum undecunque conflant, & adhuc, vel semel tentare fortunam omnimodis parant.

Appellat ad Rom. Pont. & Romanã Ecclesiam.

Legatio ad Hen. 4.

Præsidia Hen. 4. in Gallis, Anglis, Danis, &c.

Legati Hen. 4. in periculo vitæ.

Exercitus Heinrici eximp. & Henrici exducis. Lotharingum intelligit.

Quapropter universa militia regis immo Christi saltem ferro rebus finem facere deliberans, ne forte, quod certissimum erat, Cæsariani urbani contra auxilio forent, obsidionem solvunt, & contra Lotharingiam moti, munitiones ac cætera quæ rebellium erant, interim diripiunt, præmittentes ad Heinricum seniorem secundos nuncios, qui sibi deliberationem proponerent, aut causa pacis pacto præscripto componendæ, filio ad Aquisgrani propediem occurrere, aut imminens sibi bellum non dubitare. Quibus nimirũ legatis custodiæ nihilominus traditis ad resistendũ omnimodis, occulte tamen præparari molitur, sed dimissos post aliquot dies missos eosdem, inopinata, & qua nihil acceptabilius castris illis inferri posset, fama mortis ipsius Heinrici Imperatoris subsequitur. Miserabile tamen dictu est tanti nominis, tantæ dignitatis, tantique animi virum sub professione Christiana mundum tanto tempore lucratum, nec ad instar cujuslibet pauperis defuncti pium vel compassivum luctum à quavis inter tot Christianos persona promeruisse, sed potius universorum tam ibidem quam ubivis vere Christianorum corda simul & ora infinito nimis impudio sui oblitos rumore replesse. Non altius concinebat Israhel Domino, Pharaone demerso,

Expeditio contra Lotharingum.

Fama mortis Henrici 4. grata multis.

Adhærentes Heinrico quarto.

nec augustiori ipsi Octaviano, sive ullo unquam Augustorum applaudebat Roma triumpho. Frenum quippe, quod erat in maxillis populorum, versum est illis in cantum, sicut vox sanctificatæ solennitatis. Igitur, quia cessante tandem exactore quievit, & tributum, mox omnes qui quæstus duntaxat gratia, eidem Principi eatenus adhærendo, suas animas venalitati proposuerant, deditioni regis simul & communioni catholicæ subiiciuntur.

Leodiensis Episcopus.

Leodiensis autem Episcopus, ceteriq; coepiscopantes hac, inter cætera recipiuntur in communionem pœnitentiæ, conditione, quo cadaver ipsius excommunicati, per se pridie in monasterio tumulatum, effoderēt: & absque ulla sepulturæ vel exequiarum communione in loco non consecrato deponerent, comprobantibus his, qui aderant Archiepiscopis, & Episcopis, quia quibus vivis Ecclesia non communicat, illis etiam nec mortuis communicare possit.

Sævitur in cadaver Heinr. 4. Vide Alb. Krantz lib. 5. cap. 24.

Quo facto, paulo post corpus ipsum Spirensi civitati est in sarcophago lapideo regis consensu delatum, sicque extra Ecclesiam ibidem per quinquennium mansit inhumatum. *Hic* finis, hic interitus, hæcque sors ultima Heinrici illo sub vocabulo 4. Romanorum Imperatoris à suis appellati, à catholicis vero, id est cunctis, beato Petro, suisque successoribus, fidem & obedientiam lege Christiana conservantibus, archipirata simul & hæresiarcha, nec non & apostata, persecutorque plus animarum quam corporum competenter dicebatur, utpote, qui nec naturalibus, nec consuetudinariis cōtentus sceleribus, nova & à sæculis inaudita, ideoq, nonnulla incredibilia excogitasse & exercuisse infamabatur.

Heinricus 4. dictus Archipirata Heresiarcha.

Quæ si quis illorum arbitratu, qui tam perperam quam recte ab Imperatoribus gesta, literis digna judicant, scribere velit, nos loco cedimus, maxime cum aliqua ex his oblivione potius quam memoria digna non dubitemus. Pluribus autem testibus comprobare poterimus, quod nemo nostris temporibus, natu, ingenio, fortitudine & audacia, statura etiam totaque elegantia corporis videretur fascibus imperialibus ipso aptior, si tamen in conflictu vitiorum homo non degeneraret, vel succumberet interior. Porro cum non pauci supersint, iidemq; in sublimitatibus constituti, quos operum ejusdem viri cooperatio redarguit, unum est quod, licet nimis timidi suggerimus, quatenus ipsum condemnationis ejus exemplum sibimet in remedium vertant, nec honoris prave consecuti florem, sed semen attendant, satiusq; ducant malis plantationis eradicandis insudare, quam fructum inde perpetuæ mortis in futurum capere.

Ryrto carpere.

Alioquin desipere nimis est vulnus ferro plenum sanari, credere Deo, simul & mammonæ deservire velle, monstruique simile est ex pharisaicæ elationis fastigio, ipsoque, ut dicunt, mercede sacrilegiorum ascenso, Apostolicæ humilitatis dignitatem usurpare, ab apostasiæ semine, fructum Hierarchiæ sperare. Hæc hactenus, Deo autem gratias, qui licet tarde, tamen permagnifice victoriam concessit Ecclesiæ suæ, cui etiam ejusdem Nabuchodonosor quinquagesimum exactionis annum, id est Galilæus, qui Julianum quondam vicerat, vertit in jubileum.

Heinricus, Nabuchodonosor, Iulianus & Aman.

Si quis vero tam zelotes est, cui quasi diem interitus Aman, etiam Heinrici obitum, & Ecclesiæ posteritatem ignorare non libeat, 7. Idus Aug. hanc esse sciat, quo scilicet die primo matrem suam ecclesiam apud Vultruot invadens, innumeras animas ad inferos præmisit: eademque die Martis qui etiam cuncta sua prælia Paganico nimirum auspicio perpetrare consuevit. Post hæc hebdomada 4. Mensis Octob. habitum est concilium generale in provincia Longobardia super ripam Padi fluminis, loco qui Vuarstallis nuncupatur, ubi præsidente vere per omnia Apostolico viro Paschali 2. coram multitudine maxima clericorum, nec non laicorum, qui de diversorum regnorum ecclesiis convenerant, præsentibus etiam legatis domini Heinrici regis multa sunt, prout canonica dictabat æquitas, de inimici zizaniis evulsa, multa de structuris super harenam positis destructa, plura quoque pistici seminis plantaria profundius plantata simul & rigata, nonnulla etiam tutissimæ munitionis per ecclesias propugnacula sunt ædificata.

Concilium generale in Longobardia, præsidente Paschali.

Nam cum eadem dominica, quæ erat 12. kal. Novemb. Juvavensib. Chunradum, Tridentinis Gebehardum, præsules consecrasset, enarrare longum est, quam indefesse prudens & fidelis ille summi patrisfamilias dispensator conservos suos verbi Dei tritico lautissime quotidie reficeret, pseudoepiscopos deponeret, catholicos constitueret, archiepiscopis pallia, monasteriis privilegia concesserit, præsentes ovium Christi Pastores mellifluis absentes paternis commonitoriorum literis instruxerit, quædam olim abscisa membra ecclesiæ iterum incorporaverit, quædam etiam quæ insanabilia videbantur, anathematis abscisione truncaverit. Super ordinationibus autem tempore scismatis factis, unde permaxime ventilabantur quæstiones, decretum discretione maternorum viscerum artificiose meditatum, in hæc verba promulgavit:

Decretum Paschalis ad padum fluvium.

Per multos jam annos regni Teutonici latitudo, ab Apostolicæ sedis unitate divisa est. In quo nimirum scismate tantum periculum factum est, ut (quod cum dolore dicimus) vix pauci sacerdotes aut clerici catholici in tanta terrarum latitudine reperiantur: tot igitur filiis in hac strage jacentibus, Christianæ pacis necessitas exigit, ut super hos materna ecclesiæ viscera aperiantur. Patrum itaque nostrorum exemplis & scriptis instructi, qui diversis temporibus Novatianos, Donatistas, & alios hæreticos in suis ordinibus susceperunt, præfati regni episcopos scismate ordinatos, nisi aut invasores, aut simoniaci, aut criminosi sint probati, in officio episcopali suscipimus. Idipsum de clericis cujuscunque ordinis constituimus, quos vita scientiaque commendat. His & hujusmodi super ecclesiam divini luminis orientis auroræ jocundati splendoribus, quia nimirum

mirum tandem venerat tempus miserendi ejus, pariterque Apostolicis macti benedictionibus, ad sua quique convertuntur: nos vero, id est, alpium transcensores speciali quodam præ cunctis efferebamur tripudio, eò quod certi essemus domini Apostolici profectionem sic fuisse dispositam, quatenus iter nostrum quam mature subsequens, natalem Domini Mogontiæ celebraturus esset, præsente cum universis regni principibus novo rege nostro. Hoc anno dux Saxoniæ Magnus obiit. Pro quo Lotharius surrexit. Item Vto Marchio de Saxonia obiit. Rupertus Vuirciburgensis episcopus dum tendit ad concilium, eundo desungitur. Quo decedente, dominus Erlungus tam à clero, quã à populo Vuirziburgensium, ut verus pastor sibimet dudum injuste ablatus, sed justo Dei judicio rursum oblatus, summopere postulatur: concessusque tam à rege quàm à papa per legatos Romanæ sedis magna expectatione, & incredibili totius civitatis, ac multorum populorum tripudio susceptus, nimis honorifice inthronizatur.

Pro macti, aliàs degustati.

Magnus Saxoniæ dux moritur.

ANno Domini mill. 107. Rex Heinricus natalem Domini Ratisponæ celebravit, præsentibus scilicet legatis domini Apostolici, vel cujus adventum jam aliquandiu apud Augustam Alemanniæ metropolim, cæterasque superiores partes præstolatus fuerat. Ille vero suorum consilijs quasi proterviam Teutonicorũ declinans, maxime propter seditiosum quendam, qui sibi Veronæ hospitanti dudum occurrerat: insuper suggerentibus quibusdam, quod non facile gens nostra decretum illud recipiat, quod quamlibet ecclesiasticam inuestituram laicis à manibus vetat: necnon & animosum cor regis adolescentis, quod nondum per omnia dominico jugo sit habile, hæc in quam, multaque id genus vir Dei percepta considerans, necdum sibi ostium Germanicis in partibus apertum esse cum gemitu pronuncians, profectionem suam cum Hispaniarum legatis per Burgundiam ad Gallias convertit, & natalis Dominici gaudium sua præsentia Cluniacensibus multum ampliavit. Inde secedens, ab vniversis finium illarum ecclesijs, ut vere Christi discipulus, & Apostolorum vicarius, ingenti honore suscipitur, digna reverentia tractatur non aliter quam legifer de cœlò missus auditur. Sic itaque per menses aliquot, ut fidelis dispensator & prudens, quotidianam sollicitudinem omnium ecclesiarum gerens, tandem circa Ascensionem Domini concilium non modicum apud Trecas habuit: ubi inter multa quæ pro tempore & necessitate corrigenda, correxit, sententiam de libera pastorum electione, & de coercenda laicorum in ecclesiasticas dignitates præsumptione, juxta prædecessorum suorum decreta promulgavit. At rex Heinricus per agratis Saxoniæ finibus, post paschale festum Mogontiæ actum, eidem se concilio vicinum, non tamẽ præsentem, cum nonnullis episcopis & optimatibus exhibuit: cum quibus etiam inito consilio, legatos honorabiles ad Apostolicum transmisit, per quos tam ipsi, quàm universæ synodo potestatem constituendorum episcoporum privilegiis Apostolicis Carolo imperatori concessam notificarent. Super qua quæstione, quia in alieno regno quicquam diffiniri, utpote Romano jam incipiens potiri sceptro H. non patitur, induciæ sibi totum sequentis anni spatium Romam veniendi, & eandem causam generali concilio ventilandi conceduntur. Tunc etiam nonnullos nostrates episcopos, eò quod eidem concilio non intererant, officii suspensione dominus Papa multavit: quos tamen non multo post satisfacientes clementer absolvit. Rursum necdum humilitatem quã quæsivit Germanicis in cordibus invenire se, satis conquestus, nos nequaquam ut proposuerat, visitare, sed finibus Italicis se comitatumq; suum disposuit referre. Quo licet morose perveniens, tantis Romani tam clerici quàm populi tripudiis, suis suscipiebatur, ac si de mortuis redivivus crederetur. Rex vero orientalibus redditus, colloquium Ratisponæ cum Baioariis, in quo expeditionem versus Flandriam contra Rupertum instituit. Qua circa Octobrem mota, terram rebellium ingressus, non sine gravi exercitus sui dispendio, per unum & amplius mensem vastat, donec per internuncios res ad proximam curiam dilata, litem separat.

Heinr. 5. Ratisponæ celebrat natalem Domini.

Seditio Veronæ in Henricum 5.

Concilium apud Trecas, de libera pastorum electione.

Legati Henr. 5. ad Concilium.

Paschalis non fidit se germanis.

ANno Domini millesimo 108. Rex Heinricus Mogontiæ natalem Domini celebrans, præscriptum Rupertum in gratiam recepit. Eo tempore orta simultate inter Colomannum regem Pannoniæ, germanumq; ejus vocabulo Almum, eò quod uterq; sibi potius regiam cõpetere dignitatem jure gentis illius contenderet, spoliatus tam rebus quam ducatu quo inter Vngaros clarus, & ut decuit fratrem regis, à rege secundus claruit, Almus regem Heinricum adiit, & in auribus totius Senatus haud secus quam ille quondam Adherbal miserias suas deplorans, Romam imperii magnificentiam in compassionem & defensionem sui flectere curavit. His querelis motus rex Henricus, insuper etiam quod idem Colomannus fines regni nostri, scilicet in locis maritimis invaserit, Vngariam exercitu petit: sed præparatis multiformiter adversariis, maximeq; per obstructa fluminis undiq; vada, post morosam & cassam obsidionem castri Bresburg, penè inacte redit.

Simultas inter Colomannum & Almum.

Adherbal.

ANno domini millesimo 109. Rex Heinricus natalem domini Mogontiæ celebrat: & paulo post Franckenfurt conventu procerum habito, Sigefridum Palatinum comitem apud Vvirciburgensem episcopum custodiæ deputavit, eò quod prodente Heinric prius duce Lotharingiæ jã in gratiam regis recepto, in necem & regnum ejus insurgere consiliatus sit. Ibi etiam deposito Gotefrido Fuldensium abbate, Vuolfhelmum eis præfecit ex eadem congregatione. Post hæc ad Poloniam gentem longinquam movit exercitum, multoq; ibi atque diutino desudans labore, diu negatum à terra illa tributi exegit debitum. Ruothardus Mogontinus archiepiscopus obiit.

Hen. 5. Francofordiæ natalem Domini celebrat.

Sigifridus comes Palatinus capitur.

Gotfridus abbas Fuldensium deponitur.

Hen. 5. Bragam Boemiæ capit.

ANno Domini millesimo 110. Rex Heinricus natalem Domini Babenberg celebrans, nuncÿs excitatur inopine sinistris, Bragam Boemiæ metropolim cum exercitu occupasse, ac ducatum illius gentis contra regis voluntatem sibimet usurpasse. Qui mox efferatus animo, principes sibi fidelissimos illo cũ manu valida præmisit, quæ miro & velociter prosperata, civitatem cum hostibus intra deprehensis capit, regiq; pedetentim subsequenti, cum triumpho occurrit.

Profectio Henr. 5. ut Roma benedictionem Imperialem accipiat.

In Epiphania Domini Ratisponæ Heinricus colloquium cum principibus faciens, animi sui propositum eis aperuit, scilicet, quod transalpinis partibus se exhibere vellet, quatenus & benedictionem imperialem à summo pontifice, Romana, quæ caput mundi est, in urbe perciperet, & latas Italiæ provincias in societatem regni Germanici fraterna pace, & justitiis ac legibus antiquis commoveret: insuper ad omnia quæ defensio posceret ecclesiastica, ad nutum patris Apostolici se promptum demonstraret. Arrectis animis omnium ad votum pie providi consulis, & indubitati jam patriæ amatoris, vir esse non crederetur, si quis à tam virilis negocii consortio se subtrahere conaretur. Itaque sacramento nimis voluntario in idipsum qui aderant, consentiunt: rex alacre de hujusmodi expeditione per singulas Germaniæ provincias instanter tractare non cessat; & licet terrente quorundam animos ortu cometæ syderis infausti, per 6. ferè mensium inducias regia munificus libera litate datis ubique inæstimabilis pecuniæ stipendiis, circa Augustum moveri undiq; exercitum imperat, aliis secum per montem Jovis, aliis per vallem Tridentinam alpes transcendentibus. Providerat autem rex nulli à seculo regum in omni providentia secundus, sciens Romanam Rempublicam olim non tantum armis, quantum sapientia gubernari consuetam, se non solum armatis, sed et literatis viris necessario muniri, paratis scilicet ad rationem omni poscenti reddendam. Inter quos claruit quidam Scotigena nomine David, quem Scholas Vuirciburg regentem, pro morum probitate rex sibi capellanum assumpsit. *H*ic itaq; jussus à rege, totam hujus expeditionis seriem, rerumque in illa gestarum, stilo tam facili, qui penè nihil à communi loquela differat, tribus libris digessit consulens in hoc etiam lectoribus laicis, vel aliis minus doctis, quorum hæc intellectus capere possit. Igitur juxta præscripti testimonium historiographi superata nimis laboriose montium asperitate rex cum suis lætus & incolumis Eborejum pervenit: alter vero exercitus captis antea quibusdam castellis, apud Viruncalia uti condictum fuerat, post expugnatam ab ipso Novariam, ipsum lætanter excepit. Paucis ibidem diebus moratus, Padum prospere transit: Placentiæ castra metatus, munera copiosa, magnamq; fidelitatem à civibus accipiens, & per tres septimanas in his partibus commoratus, Parmamq; perveniens, Mathildem comitissam per internuncios sibi subjectam gratia sua propriis justitiis donavit. Post hæc asperrima montis nimis adflictus hieme, montemq; Pardonis cum maximo exercitus dispendio, rerum & equorum miserabili defectu transcendit, incessanter cadentibus super se, juxta qualitatem illius climatis, immensis pluviis, hasque per 7. septimanas passi, tandem Florentiam nimis adflicti pertingunt, instante festo nativitatis Domini.

Literati viri cum Henr quinto.

Tres libri Scotigena Davidis de profectione Hen. 5. Romam.

Placentia.

Parma.

Mons Pardonis.

Hen. 5. Florentiæ natalem celebrat.

ANNo Domini millesimo 111. Rex Heinricus postquam rebus prospere per Longobardiam atque Tusciam dispositis, apud Florentiam Dominicæ nativitatis gaudia, cum ingenti suorum tripudio & mirando, ac eatenus illius patriæ civibus nunquam viso decore & honore percelebravit. Moto inde adversus Ariciam exercitu, illoque perveniens, à clericis benevole, à civibus subdole recipitur: quorum insolentiam satis abundeque perdomuit, scilicet, civitate illorum cum turribus quas ad repugnandum regi præparaverant, funditus eversa, ecclesiæ tamen omni sua justitia, quam iidem cives violenter abstulerant, juxta clericorum petitionem restituta. Inde ad Aquam pendentem progressus, legatos suos dudum ab Aricia missos, ab Apostolico boni nuncii bajulos repperit: remissisque aliis nunciis cum Romanorum qui supplices illic sibi occurrerant, paulatim Sutriam processit. Ibi legati Apostolici cum missis regiis advenientes, promptum esse papam ad consecrationem & omnem regis honorem & voluntatem, si tamen ipse sibimet annueret, libertatem ecclesiarum, laicam ab illis prohibens investituram, recipiendo nihilominus ab Ecclesiis ducatus, marchias comitatus, advocatias, monetas, thelonea, cæterorũque regalium quæ possident summam. Præbuit rex assensum, sed eo pacto, quatenus hæc transmutatio firma & autentica ratione, consilio quoq; vel concordia totius ecclesiæ, ac regni principum assensu stabiliretur: quod etiam vix aut nullo modo fieri posse credebatur. Qua conventione facta, dimissis legatis & obsidibus utrinq;, rex hilariter ad urbem properat: dominus Apostolicus cum omni clero, immo tota Roma se in ejus occursum adornat. Post hæc quæ gesta sunt, longissimum est enarrare, utpote quàm immensa honorificentia sit receptus, & per argenteam portam usque ad mediam rotam, antiquo Romanorum instituto deductus, ibique lectis publice privilegiis, tumultuantibus in infinitum principibus præ ecclesiarum spoliatione, ac per hoc beneficiorum suorum ablatione, quàm ingenti periculo, quàm varia disceptatione tota dies illa consumpta sit, & postremo pater Apostolicus ab Episcopis & aliis fidelibus regis sit custoditus, usque ad pacatam & ecclesiasticam consecrationem imperatoris, in exemplum patriarchæ Jacob, dicentis ad Angelum: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

Aricia.

Aqua pendentes.

Sutria.

Laica investitura prohibeatur.

Papa cum omni clero obvius Heinrico.

Pater apostolicus custoditur.

His

Romani impetum faciunt in regios

His ita in Dominica quadragesimæ transactis, Romani tota nocte congregati, summo mane impetum undique fecerunt in exercitum regis, adeò ut commissa aliquandiu pugna, regem per seipsum necesse esset exercitui succurrere: quod & impigre fecit, & usque ad inclinatam jam diem fortissimi militis & optimi ducis opus agens, Dei gratia suis victoriam, hostibus post multam stragē fugam incussit. Post triduum Roma secedens, dominum Apostolicum secum duxit, & eo quo potuit honore tenuit, donec compositis quæ res poscebat per regiones negociis, pacatis omnibus adversariis, instans pascha non longe ab urbe in castris celebravit: ibique sedatis inter ipsum & Apostolicum, inter regnum & sacerdotium, dissensionibus inveteratis, post octavas Paschæ cum nimio populi Romani, immo totius Ecclesiæ, ac inæstimabilis exercitus tripudio ante confessionem sancti Petri Augusti nomen & imperium, à Christo ipse chrismate rite perunctus & sacratus, & sub augustissima pompa coronatus suscepit, dato sibi in præsenti per manum Apostolici, sub testimonio astantis ecclesiæ, privilegio, investituræ ecclesiasticę juxta quod utriusque prædecessoribus placuerat, & permanere consueverat, cujus invulsibilem stabilitatem dominus papa mox sub anathemate confirmabat. Sic denique ea die, *Gloria in excelsis Deo*, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis, ut ita dicam, est recuperata, dum tam inveterata & eatenus incorrigibilia de regno Christi scismatum ablata sunt scandala. Nec multo post *Heinricus* imperatoria munificus liberalite, tam spirituali patri suo Papæ, quàm singulis ejus Episcopis, Cardinalibus, clericisque majoribus ac minoribus dona tot, tanta & talia dispartivit, ut absentibus omnino memoratu incredibile sit: sicque tam ab Apostolico, quàm ab omnibus prospera sibi imprecantibus, & nimio amoris vinculo eum aliquandiu deducentibus per Longobardiam ad alpes, indeque ad terras *Germanicas* fœliciter est reversus.

Hen. 5 Roma secedens, apostolicum secum ducit.

Pascha in castris celebrat.

Hen. 5 coronatur in Augustum.

Post reditum quoque suum, nonnulla tam ab ipso imperatore, quàm ab episcopo secum comitantibus, quæ corrigenda videbantur, juxta quod summus pontifex concesserat unicuique, vel injunxerat, ad planum sunt expolita, vitiata quoque ad purum excocta. Sic Christo respiciente in terram de cœlo sancto suo, sicut ubique devotio & religio Christiana, ita etiam rerum prosperitas, & copiæ frugum ac nova circumquaque crescere cœpit lætitia.

Igitur Imperator Heinricus mense Augusto quam plurimos Episcopos atque Abbates, nonnullos etiam principes Spiram vocat, quorum assensu & cooperatione, patris sui Anniversarium permagnifice celebrat. Nam toto quinquennio suspensa communio sepulturæ & orationum, Apostolica authoritate ab eisdem sacerdotibus, qui & Romæ coram Papa, pœnitentiæ illius testimonium reddiderant, tunc testificantibus conceditur, & quibus nulli unquam imperatorum augustiores impensæ sint exequiis, juxta majores suos in ecclesia sepelitur. Habita post hæc Mogontiæ curia, Adelbertum cancellarium suum dudum ad eandem cathedram electum, baculo & annulo vestivit.

Anniversarium celebratur Spiræ Hen. 4 præsentib. episcopis & abbatibus.

Adelbertus Cancellarius Henrici 5. fit Episcopus Mogunt.

ANno domini millesimo 112. Sigefridum Palatinum comitem diutina satis adflictum custodia, juxta principum consilium atque petitionem sibi reconciliatum, dimitteens, benigne tractare cœpit, adeo ut ejus filium baptismate susciperet, & injuriarum præteritarum oblivisci se facturum sponderet. Eo tempore dominus Apostolicus multas à Romana ecclesia passus est injurias, obiicientibus ei, quod contra instituta totius ecclesiasticæ disciplinæ, regem Heinricum tyrannicum Reipublicæ vastatorem, & ecclesiarum destructorem imperiali benedictione sublimasset, insuper privilegio sacrilego condonasset. Inde coactus in concilio 15. kal. April, habito Lateranis in ecclesia Constantiniana, ultima die concilii, facta coram omnibus professione catholicæ fidei, ne quis de fide ipsius dubitaret, dixit: Amplector omnem divinam scripturam veteris & novi testamenti, legem à Moyse scriptam & sanctis Prophetis: amplector 4. Euangelia, 7. Canonicas Epistolas gloriosi doctoris beati Pauli Apostoli, sanctos canones Apostolorū, 4. universalia concilia, sicut quatuor Evangelia, Nicenum, Ephesinum, Constantinopolitanū, Calcedonense, & Antiochenum concilium, & decreta sanctorum patrum Romanorum pontificum, & præcipue decreta domini mei papæ Gregorii 7. & beatæ memoriæ papæ Vrbani. Quæ ipsi laudaverunt, laudo: quæ ipsi tenuerunt, teneo: quæ confirmaverunt, confirmo; quæ damnaverunt, damno. quæ repulerunt, repello: quæ interdixerunt, interdico: quæ prohibuerunt, prohibeo, in omnibus & per omnia, & in his semper perseverabo. Quibus expletis, surrexit Gerhardus Engelismensis episcopus legatus in Aquitania, & communi consensu domini P. papæ, totiusque concilii, corā omnibus legit hanc scripturam. Privilegium illud, quod non est privilegium, sed vere debet dici privilegium, pro liberatione captivorum ecclesiæ, à domino P. papa per violentiam regis Heinrici extortum: nam omnes hoc in sancto concilio congregati canonica censura, & autoritate ecclesiastica, judicio sancti spiritus damnamus, & irritum esse judicamus, & omnino ne quid autoritatis & efficacitatis habeat, penitus excommunicamus: & hoc ideo damnatum est, quia in eo privilegio continetur, quod electus canonice à nemine consecretur, nisi prius à rege investiatur, quod est contra Spiritum sanctum, & canonicam institutionem. Perlecta charta, acclamabant omnes:

Sigefridus Palatinus recipitur in gratiam.

Professio fidei Hen. 5.

Privilegium.

Electus canonice à nemine consecretur, nisi à rege investiatur.

Archiepiscopus Vien. contra Imp. Amen, amen. Archiepiscopus Johannes Patriarcha Veneticus, Sennes Capuanus, & alii ferè centum episcopi subscripserunt. Ex hac occasione Viennensis archiepiscopus cum suis complicibus novum scisma nostras in partes seminare, & gladium anathematis in imperatorem molitur extendere. Sed quia cœptum ejus apostolica, indeque omni ecclesiastica autoritate videbatur carere, parum interim potuit vigere. Attamen ejusdem dissensionis seminatæ causa, circunquaque cœpit invidiæ serpere malum, adeo ut nonnulli quicquam contra Rempublicam intentantes, hujus rei materiam in suæ commotionis arripere meditarentur clipeum. Inter quos & prædictus Adelbertus designatus Moguntiæ pontifex, qui per omnia secundus à rege semper fuerat, sine cujus consilio nihil facere solebat, adversus Imperatorem (quod vix quisquam crederet) conspirare cum quibusdam principibus infamatur, reque cognita, custodiæ traditur. Moritur his temporibus quidam de Saxoniæ principibus, nomine Udalricus, Ludovici comitis dudum gener, sed jam propter filiæ ejusdem repudium invisus. Cujus possessiones prædictus Sigefridus hæreditaria sibi vendicabat successione: sed dominus Imperator easdem in jus regni conabatur attrahere. Quæ causa recidivæ discordiæ fomitem cœpit ministrare. Nam idem comes priores miserias suas sequentibus exaggerans, totam pene Saxoniam, suam videlicet patriam, tantis implevit querimoniis, ut tam ducem Lotharium, quam Rudolphum Marchionem, Fridericum Palatinum comitem, Vigbertum atque Ludovicum, nonnullosque alios ab obsequio traheret Imperatoris. Sed & Episcopus Halberstatensis, nec non Gertrudis illa præpotens per Saxoniam vidua, violentiam pati ab imperatoris præjudiciis invasione prædiorum suorum clamitabant. Hæc & his similia scandalorum zizania, murmur infinitum in nuper pacato regno suscitant. Altmannus abbas obiit.

Adelbertus Mog. contra Imp.

Udalricus Saxonum princeps moritur.

Henr. 5. Erfordiæ natalem celebrat.

ANno Domini millesimo 113. Heinricus imperator natalem Domini Erphesfurt celebravit. Illuc cum præscripti Saxoniæ principes curiam non adiissent, indignatione nimia commotus imperator, bona eorum diripi, possessiones incendiis devastari etiam inter ipsa festa præcepit: nec multo post castellum apprime munitum Hornburg, longa obsidione delevit. Deinde relictis per præsidia fidelibus suis, contemptores suos insidiis & congressibus afflixit: inter quæ sæpe dictus Sigefridus Palatinus comes, vir nobilissimus, & suo tempore nulli in omni probitate secundus, occubuit. Vuigbertus capitur. Ludovicus ad deditionem compellitur, sicq; rebus interim quies, licet modica, conceditur. Post hæc quidam Reginoldus provinciæ Burgundiæ comes, &, ut ajunt, imperatoris consanguineus, tyrannidem juvenili actus insolentia, contra Rempublicam orditur. qui tamen superveniente sibi cum manu valida H. Augusto, munitionem in qua maxime confidebat Monzun, ipse captus amisit: sicque lite cito dirempta, custodiæ traditur.

Hen. 5. Bambergæ natalem celebrat.

ANno domini millesimo 114. Dominus Imperator natalem Domini Babenberg cum summa magnificentia, copiosaq; principum multitudine celebrat: & hoc simpliciter, quia virum Dei Ottonem inibi episcopum, propter quædam jam orientia in regno scandala, curiam frequentare renuentem ex parte suspectum habebat. Ipse verò transitoriis pro concordia ecclesiastica nō parcens, beneficiis indefessis animositatem regis gloriose devicit. Hinc indicto conventu Moguntiæ, nuptias post Epiphaniam Domini augustissime instituit, ubi etiam vix aliquos, aut certe nullum de magnatibus abesse voluit: quorum consilio vel consensu regis Angliæ filiam Mathildē nomine, dudum desponsatam, legitime sibi conjungens, regni consortem constituit. Deinde contra quosdam in locis palustribus ultra Fresonum insulas habitantes, imperator navalem expeditionem multo studio instituit. Quo dum tendit, Coloniam Agrippinam sibi rebellem, & in hoc quā plures transrheninos atque Vuestfalos consentientes invenit quorum numerantur nominatissimi, Fridericus Coloniensis archiepiscopus, Gotefridus dux Heinricus quondam dux, & Fridericus de Arnesburg. Intermissa itaq; profectione, manum in hostes præsentes extendere cupiens, Coloniæ partibus assedit: civitati vero mirifice munitæ non prævalens, regionem circumquaq; vastavit: tandemq; soluto conventu, recidivam expeditionem contra eosdem rebelliones indixit. Qua circa kalend. Octob. congregata, Friderici possessiones aggreditur. Qua undiq; vastata, & in medio regionis illius castro firmo constructo, eoq; militibus, armis, atque stipendiis instructo, hieme superveniente ab armis disceditur.

Nuptiæ Henrici cum Mathilde regis Angliæ filia.

Rebelles Henrico V. Fresones & Colonienses.

Saxonia deficit ab Henrico.

ANno domini mill 115. Considerans imperator Saxoniam manifeste jam à se deficere, cōtra eā ut iratus, ita etiam armatus venit: & tam ex his quos adduxerat, quam quos inibi sibi voluntarios invenerat, castra non modica instituit. Saxones vero periculis suis rem agi cernentes, copias suas ex diversa locant, non pugnandi contra dominum suum audacia, sed defendendi se necessitate coacti, ipsi per internuncios imperatori confirmabant. Cumque per aliquot dies pars utraq; alteri minaretur & parceret, quidā vir fortis nomine Hogiar, qui diu inter multa quæ bellicose egerat, Sigefridi Palatini comitis nece se famosissimū in aula regis effecit, assumpta omni electa juventute qui ut ipse moræ fuit impatiens, Saxones suos nimirū cōpatriotas audacter invasit: ipseq; leonina ferocitate dimicans, gloriæ cupiditatem qua flagrabat multis secū cadentib. propria morte probavit. Interfuit huic conflictui, immo, ut ajunt, quodāmodo præfuit Episcopus Halberstatensis R. qui dudū ab Imperatore nō modice fuit injuriatus, qui nimirū suis magnā pdicavit justitiæ cōsolationem,

Hogiar comes Mansfeldius.

Impera-

Imperatoris vero de parte cæsis etiam sepulturæ interdixit communionem. Sic dominus Imperator non parum amaricatus, ad Rhenum convertitur: Saxonum vero consensus ad resistendum illi magis ac magis roboratur. Adhæc quendam Cardinalem Romanum nomine Dietericum, legatione in Pannonias functum, per nuncios asciscunt, quo etiam præscripti concilii actionem, & per ipsam Imperatoris excommunicationem prædicante, tam Archiepiscopus Magdeburgensis, quàm cæterarum Ecclesiarum præsules reconciliationem recipiunt, sicque scisso iterum regno, undique novæ res oriuntur. sic contraria quælibet in invicem partes utræq; moliuntur. Interea directi ab Italia nuncii, obitum illius inclitæ Mathildis nunciant, ejusq; prædiorum terras amplissimas hæreditario jure possidendas, Cæsarem invitant. Qua nimirum fœmina, sicut nemo nostris in temporibus ditior ac famosior, ita nemo virtutib. & religione sub laica professione reperitur insignior. Conventus post hæc Imperator amicorum consiliis, immo totius regni compulsus quærimoniis, generalē in kalend. Novembr. curiam Mogontiæ fieri instituit, ubi liberam omnibus audientiam de sibi subjectis satisfactionem, de suis extraordinarie, vel juveniliter gestis correctionem, ad senatus cō-sultum repromisit. Statuto itaque tempore, dum ipse Mogontiæ præsens condictum, frustra præstolatur conventum, nam præter paucos Episcopos nemo Principum adventabat: Mogontini aptū sibi tempus arridere perpendentes, subito palatium loricati & armati vallant, alii atrium furiose irruentes, in turmas & cuneos se glomerant, omnia strepitu, cuncta clamoribus implentes, aulicis horribile spectaculum demonstrant. Quid multa? Dubium non est, quod nisi datis ad præsens obsidibus Imperator, ea, quæ sibi imponebantur, facturum se citissime confirmasset, ipsum fortasse palatium cum universorum, qui in eo erant, crudelissima nece ilico corruisset. Ita sedato vix militum plebisque serventissimo furore, Cæsar ab urbe secessit, & post paucos dies Adelbertum, quem jam per annos tres artissima mancipaverat custodia, vix nimirum ossibus hærentem, ut coactus promiserat, cathedra suæ remisit. Hic igitur non multo post sedis Apostolicæ, legato Dieterico se nunciis & literis subjiciens, ipsum sibi, cæterisque non paucis præsulibus Coloniam occurrere postulavit, ubi & mandata Papæ, quæ sibi detulerit, communiter percipi, & ille suam consecrationem, diu scilicet interclusam, tanta autoritate consequi possit. Qui conventus, instante festo Natalis Domini factus est, non absque indignatione Imperatoris, qui necdum plene voluntarius erat in consensu ejusdem ordinationis.

Scinditur rursus regnū sub Henr. 5.
Mathildis mors nunciatur.
Conventus Mog.
Cives Mogun. Henric. 5. Imp. cogunt.
Adelbertus restituitur.

ANno Domini millesimo 116. Imperator natalem Domini Spiræ cum paucis episcopis & Principibus celebrans, ea quæ interim Coloniæ gerebantur, graviter tulit. Audivit enim quam plurimos ibi convenisse, non solum Metropolitanos, sed etiam alios Episcopos, vel optimates regni, causa præcipua verbum excommunicationis in se manifestandi, quamvis ipse Cardinalis, cujus hæc initiabantur autoritate, in itinere defunctus, illo ad sepulturam potius, quam ad actionem delatus esset concilii. Missus tamen ab eo illuc præsul Vvirzburgensis, audientiam vel communionem, non nisi reconciliatus habere meruit, reversus post redditam legationem ei qui se miserat, denuo communicare renuit, sed vitæ periculo coactus missam coram rege celebravit, indeque usque ad mortem contristatus, latenter discessit, sicque rursum communioni pristinæ, multis lacrimis reconciliatus, ultra Cæsaris aspectu, simul & gratia caruit. Qua etiam commotione succensus Imperator, ducatum Orientalis Franciæ, qui Vuirziburgensi Episcopo, antiqua regum successione competebat, Chunrado sororis suæ filio commisit, ipseq; scandala Principum declinans, in Italiam se una cum regina, totaque domo sua contulit, ac circa Padum negociis insistens regni, legatos ad Apostolicum pro componendis causis, quæ iterum regnum & sacerdotium disturbarē cœperunt, suppliciter destinavit. Cujus legationis primatum Abbas Cluniacensis consanguineus, ut ajunt Domini Papæ tenuit, qui inter utranque partem pro componendis pacifice rebus fidelis & impiger apocrisiarius multis argumentis invigilare studuit. Eodem igitur anno, qui est 18. ordinationis Domini Papæ P. secundi 2. Non. Mart. Romæ in sede Lateranēsi, in Ecclesia S. Salvatoris, quæ appellatur Constantiniana, celebrata est Synodus universalis concilii, congregatis ibidem ex diversis regnis & provinciis, Episcopis, Abbatibus, Catholicis, Ducibus & Comitibus, Legatis universarū provinciarum quamplurimis. Prima itaq; die, quæ secunda feria tertiæ hebdomadæ quadragesimalis, inter Mediolanenses Episcopos, *Grosolanum* & Jordanem in alterum de invasione in alterum, quod Ecclesiæ suæ desertor extiterit, ventilata est controversia, hanc causam dominus Apostolicus Cardinalium Episcoporum consilio tractandam distulit. Sequenti die in eandem causam plurima tractata sunt, sed res non finita. Quarta vero feria Lucensis Episcopus, de invasione terræ juris Ecclesiæ suæ Pisanos impetebat. E contra dum Pisanus suos defenderet, inter utranq; jus partem utriusque populi suffragio longo litigio disceptabatur. Tunc quidam Episcoporum de medio concilii surgens, ita exorsus est. Dominum patrem Papam recordari decet, quare illius præsentis & generalis concilii multitudo sancta, per omnia periculorum genera, mari, terraque convenerit invitata, ibi non de spiritualibus vel Ecclesiasticis, sed sæcularibus ordine præpostero tractetur negociis. Expediendum prius, propter quod principaliter convenerint, ut evidētius pernoscatur, quid dominus

Henr. 5. natalem Domini Spiræ celebrat.
Vuirtzburgen. præsul cogitur ad Missam coram rege celebrandam.
Ducatus Episcopii Vuirzburgensis Conrado datur.
Abbas Cluniacensis Apocrisiarius.
Synodus Romæ in Ecclesia Lateranēsi.
Oratio Episcopi in medio Concilii.

Apostolicus sentiat quicquid in Ecclesiis suis reversi, prædicare debeant. Tunc Apostolicus causam concilii, & animi sui intentionem his verbis exposuit. Postquam Dominus de servo suo fecit quod voluit, & me, populumque Romanum tradidit in manus regis, videbam quotidie passim fieri rapinas & incendia, cædes & adulteria. Hæc & ejusmodi mala cupiebam avertere ab Ecclesia & populo Dei, & quod feci, pro liberatione populi Dei feci. Feci autem ut homo. quia pulvis sum & cinis.

Pravilegium pro privilegio.

Fateor me male egisse, sed rogo vos omnes, orate pro me ad Deum, ut indulgeat mihi. Illud autem malum scriptum, quod in tentoriis factum est, quod pro pravitate sui pravilegium dicitur, condemno sub perpetuo anathemate, ut nullius unquam sit bonæ memoriæ. & rogo vos omnes, ut idem faciatis. Tunc ab universis conclamatum est: fiat, fiat. Bruno autem Signinus Episcopus altius exorsus est. Gratias agamus omnipotenti Deo, qui Dominum Papam Paschalem, qui præsenti concilio præsidet, audivimus proprio ore damnantem illud pravilegium, quod pravitatem & hæresim côtinebat.

Patientia domini Papæ horrendo hæresis nomine pulsatur.

Adhæc quidem cavillatorie subjunxit. Si privilegium illud hæresim continebat, qui illud fecit, hæreticus fuit. Johannes autem Cajetanus ad hæc commotus, Signino respondit. Tu ne hic & in concilio nobis audientibus Romanum Pontificem appellas hæreticum? Scriptum quod fecit dominus Papa, malum quidem fuit, sed hæresis non fuit. Et alter quidam adjecit. Immo nec malum dici debet, quia si liberare populum Dei bonum est, quod dominus Papa fecit, bonum fuit. Sed liberare populum Dei bonum est, autoritate Evangelii, qua præcipimur animas quoque pro fratribus ponere. Ad hæc patientia domini Papæ horrendo hæresis nomine pulsata, expergefacta est, & manu silentium indicens, diffidentium clamores & murmura tali ratione compescuit. Fratres & domini mei audite, Ecclesia ista nunquam habuit hæresim, immo hic omnes hæreses côquassatæ sunt, Hic Arriana hæresis, quæ per trecentos ferè annos viguit, annullata est. Ab hac sede hæresis Euticiana, Sabelliana contrita: Fotinus, cæterique hæretici destructi sunt. Pro hac Ecclesia filius Dei in passione sua oravit, cum dixit, Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua. Quinta feria Papa in concilio non sedit, multis & maxime regis negotiis per dominum Cluniacensem, Johannem Cajetanum, & Petrum Leonis, & urbis præfectum, cæterosq; illius partis fautores impeditus. Sexta feria Apostolicus in generalem omnium Ecclesiarum causam animum advertit, & Johanne Cajetano, cum Petro Leone, cæterisque regis fidelibus, in faciem resistentibus, prædicto Cunoni Prenestino, sæpius verbum excommunicationis exponere cupienti, murmur hujusmodi verbis & manu ita côpescuit.

Ecclesia primitiva pauper.

Ecclesia primitiva martyrum tempore floruit apud Deum, & non apud homines. Deinde ad fidem conversi sunt reges, Imperatores, Romani principes, qui matrem suam Ecclesiam, sicut boni filii honestaverunt, conferendo Ecclesiæ Dei prædia & allodia, seculares honores & dignitates, regalia quoq; jura & insignia, quemadmodum Constantinus, cæteriq; fideles: & cœpit Ecclesia florere, tam apud homines, quam apud Deum.

Dives tam donatione regum.

Habeat ergo mater & domina nostra, Ecclesia sibi à regibus sive principibus collata, dispenset & tribuat ea filiis suis, sicut scit, & sicut vult. Privilegium investituræ, quod in tentoriis concessisse videbatur, obliterare volens, iterans sententiam Papæ, Gregorii 7 investituram Ecclesiasticarum rerum à laica manu, rursus excommunicavit sub anathemate dantis & accipientis. Cardinalis vero dominus Cuno Prenestinus, talem Papæ fecit inductionê legationis suæ, & contra disturbatores præsentis negocii competentem.

Cuno Prænestinus legatus ex latere.

Domine pater, si tuæ placet majestati, si vere tuus fui legatus, & quæ feci tibi, placent esse rata, in auribus sancti hujus præsentis concilii, ore tuo edicito. & legationem meam tua autoritate corrobora, ut sciant omnes, quia tu me misisti. Adhæc Apostolicus respondens, ait. Vere legatus ex latere nostro missus fuisti. & quicquid tu, cæteriq; fratres nostri, Cardinales Episcopi, Legati Dei, & Apostolorum Petri & Pauli, hujus sedis & nostra autoritate fecerunt, confirmaverunt, probaverunt, ego quoq; probo & confirmo. quicquid damnaverunt, damno. Et dominus Prenestinus consequenter subjunxit, qualiter pro sedis illius legatione, Hierosolymis audierit regem Heinricum, post Sacramenta, obsides & oscula, in ipsa beati Petri Ecclesia, dominum Papam tenuisse captum, indigne tractatum, potiora Ecclesiæ membra, Cardinales videlicet exutos, tractos & male tractatos, nobiles quoque Romanos occisos, & captivos, & populorum stragem factam audiens, ingemuerit, & pro hujusmodi facinoribus Ecclesiæ Hierosolymitanæ, consilio zelo Dei animatus, excommunicationis sententiam in regem dictavit, & eandem in Græcia, Vngaria, Saxonia, Lotharingia, Francia, in quinque conciliis, consilio prædictarum Ecclesiarum renovando confirmavit, orare se demum, ut sicut dominus Papa legationem suam confirmasset, ita præsentis concilii Patres & Episcopi concorditer annuerent. Ad eundem modum legati, & literæ domini Viennensis postulabant, dum tali ratione & ordine, tam variæ & dissonæ multitudinis assensus exquiritur, à saniori parte veritati, & aperte rationi nihil contradictum, à paucis submurmuratum, ab Episcopis vel Abbatibus nullo modo reclamatum. Sabbatho denique inter Mediolanensium Episcopos, controversia tali dispensatione terminata est. Apostolico P. docente, translationes Episcoporum, duobus fieri modis, necessitate vel utilitate, Hujus autem translationis Grosolani, quæ videbatur utilitatem in animarum & corporum damna conversam. Grosolanum quidem in locum, unde translatus fuerat, restituit: Jordanem vero Mediolanensibus concessit.

Translationes episcoporum duobus modis fiunt. 1. Necessitate. 2. Vtilitate.

His

His autem, qui propter concilium, & animarum suarum remedium Apostolorum limina visitaverant, qui de capitalibus pœnitentiam agerent, quadraginta dierum pœnitentiam indulsit, & Apostolica benedictione concilii hexameron, laudabiliter absolvit.

Scindebatur inter hæc & hujusmodi, regnum Teutonicũ, quod jam decennio, vel paulo plus concorditer quieverat. Et quia rex abierat, unusquisq; non quod rectum, sed quod sibi placitum videbatur, hoc faciebat.

Scissio regni Teutonici.

Primo erga pars utraq; conventibus assiduis agros alterius vastare, colonos despoliare cœpit, maximeq. in Episcopio Wirciburgensi. per Cunradum fratrem ducis Friderici, lues illa succrevit.

Post hæc occasione nacta, undiq; latrunculi pullulabant, qui nullam temporibus vel personis distantiam exhibentes, ut dici solet, rapere & deperdere, invadere & occidere, nilq; per omnia victis reliqui facere satagebant.

Latrunculi.

Longum est præsulis Mogontini machinamenta, contra regis fideles, eorumq; adversus illum insidiosas discursiones enarrare, seditiones nonnullorum urbanorum describere, civitates aliquas suis præsulibus per has pestes orbatas, munitiones locis insolitis constructas, castella quàmplurima invicem destructa, regiones præda, flammaq; vastatas, congressiones & cædes mutuas, ab utriusq; partis equitibus factas, oppressiones pauperum & peregrinorum, atq; captivitates more Barbarico à Christianis in Christianos exercitas, multaq; id genus literis tradere. Nam neq; pax Dei, cæteraq. Sacramentis firmata pacta custodiuntur, sed uniuscujusq. conditionis & ætatis, præter soles Ecclesiasticæ professionis homines, quibus jam penè nihil præter miseram restat animã, cæteri inquam hoc tempore belvina furore bacchantur. Hinc undiq; vastatis agris, villis depopulatis, oppidis ac regionibus nonnullis in solitudinem jam penè redactis, deficiente quotidiana sericia per Ecclesias præbenda, cessabant in quibusdam Ecclesiis clericalia nimirum officia, & ò effusum calicem furoris Dei, locupletissimum illud. & per totam Germaniam famosissimũ ac principale cœnobiũ Fuldense, usq; ad ultimam redactũ est inopiam, victus etiam necessarii.

Machinamenta Mogunt. contra regem.

Fuldense cœnobium deperit, de hoc vide Chronica parva Germaniæ.

ANno Domini Millesimo 117. Dum cuncta per circuitum regna nationum, suis limitibus, rebusq; cõtenta, diu sanguine madentes gladios, cæteraq; vasa mortis jam in vagina concordiæ recondiderent, universalis etiam Ecclesia mater, post numerosa persecutionum hæresium ac scismatum bella, jam sub vera vite Jesu lassa oppido membra, per multas gratiarum actiones, mandatis divinis inservitura, locaret: solus heu Teutonicus furor, cervicositatem suam deponere nescius, & quã multa sit pax legem Dei diligentibus, immo qualiter per præsentis prosperitatis tranquillitatẽ ad æternæ visionem pacis pertingi possit, ediscere nequaquã voluntarius, solus inquã noster gratus populus, dũ præ omni terrarum orbe in perversitatis inolitæ pertinacia, incorrigibiliter persistit, indeq. jã perjuriũ & mendaciũ. cæteraq. quæ vox lamentatur prophetica inundaverunt, & sanguis sanguinẽ tetigit. nec minus quã quondã Sodomorum & Gomorreorũ clamor hujusmodi in aures Domini Sabaoth intravit. Quapropter inter ipsa Dominicæ nativitatis festa, tertia Non. Jan. hora vespertina. super tantis divini judicii contemptibus commota est, & contremuit terra, ab ira nimirũ furoris domini: adeo. ut nemo inventus sit super terrã, qui tantũ se unquã sensisse fateatur terræmotũ. Nã multa inde subversa sunt ædificia, civitates ẽt quasdã subrutas dicunt in Italia. Quin ẽt tonitrua valde terribilia 3. kal. Feb. cũ grandi turbine sunt audita, fulgura ẽt eodẽ tempore crebro visa. Leodium Lotharingiæ civitas est Beati Lamberti martyris ibidem quondam pontificis, patrocinio satis inclyta, studiis etiam literarum præ cæteris apprime famosa. In qua dum in vigilia Dominicæ Ascensionis universus clerus, 10. videlicet congregationũ intra matrem Ecclesiã ex more convenissent, ad vespertinalem synaxin concenturi jam primũ Psalmũ complessent, subito serenissimus aer in turbinem versus, tanta simul tonitrua terribiliter, & fulgura cum sulphureis igneis excussit. ut jam extremã, jam ultimi judicii horam instare, nemo qui aderat, dubitaverit: duobus nimirũ clericis, & uno de illustribus milite, hac tempestate intra sacras ædes absumptis. 15. dehinc die, ex vicino quodam ejusdem episcopii monte, qua nunquã aquæ præter pluviã visa est fluvius ingens erupit, non modicã civitatis partem diluens, cũ maximo Leodiensium damno. Trajectensium se finibus infudit. 14. kal. Mart. hora vespertina vidimus nubes, vel sanguineas ab Aquilone surgere, & per mediũ firmamentum sese extendendo, ipsi mundo terrorẽ non modicum incutere. Nam ut postea didicimus, unicuiq; civitati tam vicinus ipse fulgor videbatur, ut ibidem rerum omnium finem minari putaretur. His & hujusmodi cladibus rex Heinricus cordetenus sauciatus. non cessat legationes satisfactorias ad Apostolicã sedem, licet ipse multum infestationibus Italicis insudans, destinare, quas tamen constat minime profecisse. Nam dominus Apostolicus. propter securitatem, quam regi, licet coactus fecerat, diffitetur illum se anathematis vinculo colligasse, ab Ecclesiæ tamen potioribus membris excommunicationem connexam, non nisi priorũ consilio denegat se posse dissoluere, concesso nimirum utrinq; Synodalis audientiæ jure. Ad hoc etenim ultramontanis, affirmat se quotidie literis impelli, & maxime Metropolitani Mogontini. Qua de re non desinunt undiq; seditiones cœptæ per partes utrasq; bacchari, præcipue tamen transrhenanis in finibus, immo in ipsa Mogontia urbe multis cadentibus, regiones nobilissimæ hinc inde vastare. Enucho comes à militibus Friderici ducis occiditur.

Teutonicus furor.

Terræmotus subvertens ædificia & civitates.

Leodium Lotharingiæ civitas.

Vespertinalis synaxis.

Nubes sanguineæ.

Paſchal. Pont. moritur.

ANno Domini Milleſimo 118. Dominus Apoſtolicus Paſchalis ſecundus, diutina purificatus ægritudine, præſentem in Domino vitam finivit. Pro quo Johannes Cajetanus, vir prudens & venerandus, in Romana ſemper Eccleſia irreprahenſibiliter eidem Apoſtolico collaborans eligitur, & cunctorum catholicorum unanimi conſenſu rite conſecratur.

Ioh. Caietanus ſuccedit.

Baldevinus moritur.

Baldeuuinus rex Hieroſolymitanus in expeditione contra Arabes poſitus, cum languorem, quo licet lenius, tamen diu vexabatur, ad vitalia perveniſſe ſentiret, alterum Baldeuuinum de Rohas, pro ſe regem deſignavit, ipſeq; Chriſto domino, pro quo multa jam bella præliatus eſt, animã ſuã fide plenã, & confeſſione bona tradidit. In Dominica Palmarum, juxta fratrem ſuum Gotefridum, loco Calvariæ, Mauſoleum, Germani Mauſoleo ſimillimũ, cum maximo diverſorum populorum planctu ſuſcepit. Valde mane Dominicæ Reſurrectionis die, cœlum à parte Meridiana apertum, tantam lucis effudit abundantiam, ut Lunæ quæ tunc clariſſima nimirum videbatur, lumen inæſtimabili fulgore detergeret, & per unam, vel amplius horam (quod multis teſtibus comprobamus) omni Solis luce clarior permaneret. Ipſo tamen ſpatio crux non modica per idem foramen dependens, apparuit: cujus tam auri quã gemmarum varietas, evidenter diſcerni potuit. Heinricus Imperator, dum Paduanis regionibus immoraretur, audito tranſitu Apoſtolici, P. Romã properavit, & primo quidem in electione Domini Johannis, qui & Gelaſius 2. dictus eſt, aſſenſum præbens, poſtea vero eodem à ſua ſe communione ſubtrahente, non ſine quorundam Romanorũ favore alterũ quendã Burdinum ex Hiſpania ſupervenientẽ, Apoſtolicæ ſedi impoſuit, ſicq; ſciſma quod jã ſperatur emortuũ crudeliter revixit. Nã eodẽ Romanæ cathedra libere potito, Gelaſius cũ his qui ſecũ abierant Cardinalibus, cæteriſq; catholicis, quos congregare poterat, apud Capuã, juxta quod literæ ab ipſo circumquaq; tranſmiſſæ teſtantur, Cæſarem unà cum idolo ſuo damnavit. Hinc per Campaniam cum ſuis ad Burgundiam traſmigravit, ac Viennæ Synodum congregari conſtituit.

Crux apparet [illegible].

Schiſma revixit.

Gelaſius damnat Cæſarem cum ſuo Idolo.

Synodus Vienna.

ANno Dominicæ incarnationis 1019. Dominus Apoſtolicus Gelaſius ſecundus, apud Viennam Synodum congregavit, eaq; tranſacta, poſt paucos dies in monaſterio Cluniacenſi, vitã præſentem in Domino finivit. Quo, ut decuit, honorifica ibidem ſepultura depoſito, qualiter dominus Milo, Viennenſis Archiepiſcopus in locum ejus ſucceſſerit, ipſe poſtea Adelberto Mogontino Archiepiſcopo literis hoc modo deſignavit: Dominus noſter fœlicis memoriæ Gelaſius, à Vienna diſcedens, injunxit mihi, ut ad ejus præſentiam feſtinarem, poſtquã ipſe Cluniacum perveniſſet. Quod cum poſt dies aliquot implere ſatagerem, in itinere de ejus obitu mihi nunciatũ eſt. Ego, ut fratribus, qui cum domino eodem venerant, prout ratio exigebat, ſolatium exhiberem, Cluniacum cum gravi dolore perrexi. Dum autem ſuper eorum conſolatione attentius cogitarem ipſi graviſſimum mihi onus & vires meas omnino tranſcendens, impoſuerunt. Congregati nanq; in unum die altero poſt adventum, Epiſcopi, Cardinales, & centum clerici & laici Romanorum, invitum me penitus renitentem, in Romanæ Eccleſiæ Pontificem Caliſtum, unanimiter aſſumpſerunt. His etiam temporibus Cuno Præneſtinus adhuc legatione Gelaſii functus, ſynodum Coloniæ cum Teutonicis habuit, ubi Imperatoris omnimodis excommunicationem propalavit. Huic concilio interfuit Northbertus poſtea Præmonſtratenſis ordinis inſtitutor, tunc autem noviter converſus in peregrino habitu, ibiq; ab omnibus in multis accuſabatur, de quibus ſe prudenter excuſabat. Unde & ſcriptum legitur de eo, quia manus horum omnium contra eum, & ipſe contra hos omnes. Alteram quoq; Synodum in Friteslar, eadem pro cauſa indixit, qua & habita, eandem quã prius excommunicationem confirmavit. Imperator his auditis, inſuper etiam quod principũ conſenſus generale vel curiale colloquium, non multo poſt apud Wirziburg inſtituere propoſuiſſet, ubi ipſe aut præſens ad audientiam exhiberi, aut abſens regno deponi debuerit, efferatus animo Italiæ ſuis copiis cum regina relictis, Germanicis ſe regionibus nimis inſperatus exhibuit. Cumque ab æmulorum ſuorum injuriis manum abſtinere nimietas illum iracundiæ nullatenus permitteret, mox invaſionum, deprædationum, atq; incendiorum furor, qui jam ſopiri poſſe ſperabatur, hoc exemplo rectoris ſcilicet univerſalis excitabatur. Qua nimirum tempeſtate univerſæ provinciæ adeo devaſtationis continuæ importunitate inquietantur, uti ne ipſa pro obſervatione divinæ pacis profeſſa ſacramenta cuſtodiantur. Quapropter Heinricus totius regni ſacerdotum atq; procerum nuncus compulſus, generalem fieri apud Triburiũ conventum aſſenſit: ubi de omnibus quæ ſibimet imponerentur, juxta ſenatus conſultum ſe ſatis facturum ſpopondit. Quo ſcilicet conventu, Rheninis in partibus habito, tam adverſariorum, quã amicorum Imperator concorditer uſus conſilio, unicuiq; per totũ regnũ ſuis rebus ſpoliato, propria concedi præcepit, cunctaq; regũ antiquorũ fiſcalia, ſua in ditionẽ interim recepit, paxq; per univerſas provincias ab omnibus haberi collauditur, ſed parum profeciſſe res ipſa comprobatur. Aderant etiam legati tam Romanorũ quã Vienenſium, immo diverſarum Eccleſiarum miſſi, confirmantes electionem domini Caliſti. Cui profecto, dum univerſi noſtrates Epiſcopi obedientiam profeſſi, Synodũ, quæ ſic, juxta teſtũ S. Lucæ indicebatur, collaudaſſent fieri, ipſe rex ſemetipſum ibidẽ pollicebatur, eo reconciliationẽ univerſalis Eccleſiæ præſentandum iri. Id .n. Catalaudenſis Epiſcopus, & Cluniacenſis Abbas, apud Argentinam ipſum convenientes, multis ratiocinationum conatibus obtinuerint, ejuſdẽ tamen actionẽ concilii ſi quis plenarie cognoſcere quærit, in literis cujuſda Scholaſtici nomine Heſſonis.

Aliàs Guido dictus.

Epiſtola Caliſti Papæ ad Adalbertum Epiſcopum Moguntinum.

Synodus Colon.

Northbertus inſtitutor ordinis Præmon.

Synodus in Friteſlar.

Conventus apud Triburium.

Heinricus 5. Argentinæ.

eleganter enucleatum reperire poterit, id est qualiter rex inter regnum & sacerdotium de concordia facienda consenserit, insuper eidẽ concilio, cui videlicet 13. kal. Novemb. prædictus Papa Calixtus secundus vallatus 426. patribus coram innumera multitudine cleri ac populi præsedit, non adeo se præsentem, vicinum tamen exhibuerit, ubi & colloquio suo domini Papæ legatis concesso, tandem inducijs denuo quæsierit, propter generale colloquium cum Principibus habendũ, pro investituris scilicet Ecclesiasticis, quas tantopere cogebatur amittere, ad ultimũ vero idem Apostolicus inacta inter se & regem concordia, Synodalia prædecessorũ suorum decreta confirmaverit, aliaq; nonnulla, quæ res exigebat, naviter addiderit, sicq; post dies ferè 12. in virtute spiritus sancti rite unito concilio, cunctos Apostolica benedictione confirmatos, ad propria redire permisit, unũquenq; cũ gaudio. Ipse quoq; non multo post ad Italiã conversus, incredibile memoratu est, quanto tripudio, quaq; immensa pompa non solũ totius Romæ, verum ẽt universarum provinciarum quas pertransierat, Christi vice sit susceptus. Ab illo tempore tam ipse jam vere Apostolicus, quã universus illum sequens Christi grex de die in diẽ proficere cœpit, donec cuncta pars Burdini, quem aliqui idolũ cognominare solent, indies infirmata, conari contra Ecclesiam desiit. regni tamen cœpta commotio ac scelus, nullatenus quievit. Hoc anno Adelgoz Magdeburgensis Archiepiscopus, homo juvenis, & tam Deo, quã omnibus bonis acceptabilis, immaturo præventus occasu, vitã præsentem in Domino finivit. Cui etiã Ruggerus Canonicus, Canonica electione successit.

Concilio, 426. patrũ, præsidet Calixtus.

Adelgoz Archiepiscopus Magdeburg. moritur.

ANno domini Millesimo 120 Imperator Natalem Domini Wormatiæ non imperialiter celebravit. Postea ductu Friderici de Arnesberg, Saxoniam ingressus, ibiq; ab Episcopis regionis illius, ab ejus cõmunione abstinentibus, in Franciã convertitur, ubi nonnullis acceptus, compluribus ẽt invisus habebatur. Nec minus interea scissionẽ inconsutilis tunicæ suæ, Dominus ipse detestatus, inter multa, quibus pro ipso orbis terrarũ flagella pugnavit, in Episcopatu Trevirensi, mense Junio suscitata tempestate, glaciem miræ magnitudinis effudit, quæ & ædificia evertit, & alia pericula intulit. Saxoniã quoq;, & maxime in episcopatu Halberstatensi, dira grandine flagellavit, in tantum, ut in novem villarum finibus non solum frumenta, sed & bestias agri cum volatilibus innumeris consumpserit. Qua correptione stimulati Saxones, crebros conventus ob concordiam facere, dissidentes inter se pacare, dextras invicem dare, prædones exterminare, suppressaq; imperatoris persona contra omnem hominem terras suas invadere molientem, se unaniter armare cœperunt, ac inter hæc etiam quosdam milites cæsarianos Thuringiam vastantes, in castello Walsenburg singulis præsidiis circuncludentes, tandem penuria afflictos expulerunt: sicque brevi pacem jocundissimam, licet alibi Vuerra solita grassante, suis in partibus instituerunt. Literis etiam ac legationibus papæ roborati, vacantibus cathedris canonice pastores elegerunt, quos mediante Mogontino, qui tunc illo regis declinaverat iram probabiliter & ecclesiastica libertate consecrari fecerunt.

Heinri. 5 Vuormaciæ natalem habet.

Glacies Treveris.

Grando in Halberstat.

Pax fit in Saxonia.

His temporibus Fridericus Palatinus comes, qui nuper se à cæteris dissocians regis fidelitati devinxerat, obiit, jam provectus ætate; & ut culpam servo Dei evidenter revelatum affirmant, ad loca pœnalia fertur descendisse.

Fridericus comes Palatinus.

Bonæ memoriæ Dieggerus, primum abbas cœnobii S. Georgii, indeq; per legatum Apostolicum Metensi ecclesiæ ordinatus post multas à regis fidelibus illatas sibi injurias, requievit in Domino, in ecclesia Cluniacensium sepultus, vir apprime literatus, & in sancta conversatione usq; ad ultimã ætatem constantissimus.

Sunt in Saxonia duæ quædã munitiones, non longo à se interstitio remotæ, quarum vocabula nunc minime occurrunt memoriæ, media ferè nocte videbatur utriusq; castelli vigilibus non imaginarie, sed vere, persona viri à muro unius progrediens, & ad alterum per totam campi interiacentis latitudinem procedens, toto corpore in modum faculæ vel massæ candentis exardens, quæ etiã prope castellũ oppositum disparuit. Hæc visio non semel, sed bis vel tertio similiter apparuit.

Visio.

ANno domini mill. 121. Dominus Heinricus, qui Burchardo Rufo dudum in legatione Heinrici imperatoris apud Constantinopolim defuncto, per electionem ecclesiasticam in cathedram Monasteriensem successerat, à suis indigne tractatus, Saxonicis principibus querimoniam injuriarum suarum detulit. Et quia vir illustris natu, & virtutibus famosus extitit, per Lotharium ducem congregato exercitu, sedem suam etiam contra regis voluntatem repetit.

Contigit autem occulto Dei judicio, dum inimicis acies videndo cives terrentur, ac pro imminenti periculo singuli sua moliuntur, casas aliquas incaute succendi, paulatimq; dominante flamma, etiam basilicam majorem, quæ sedes illius erat ecclesiæ, funditus comburi. Sic quoq; miserabili potiti victoria, pontificem pulsum restituunt, multam aũt pecuniam ad restaurationẽ ecclesiæ conferunt: interpretantes nonnulli causam tanti excidii non esse, nisi quod defuncti præsulis Burchardi, qui multa illic ex iniquitate comportasset oblatio, manifestaretur Deo non placuisse. Auditur interea, necnon & nunciis a Roma venientibus approbatur, illũ pseudopapã Burdinũ in castello Sutriæ, quo miserrimo suo inserviens officio residebat, per Romani exercitus zelũ destructo, captũ & post plures à vulgo sibi contumelias & illusiones illatas, vix à manib. eorum domino Apostolico illũ eripiente, ob agendam pœnitentiam exilio relegatum. Sunt etiam qui talibus eum asserant deprehensum flagitiis, quæ nostris indignum duximus tradere scriptis. Igitur Heinricus

Burdinus antipapa.

imperator, inito fidelium suorum consilio, rebelles sibi Mogontinos affligere tractavit: ac primo navium commeatum omnibus modis interclusit: deinde præsidiis circumcirca munitis, hujusmodi insidiis nundinas sive mercatus fieri, sive quicquã victualiũ in civitatẽ deferri inhibuit: ad extremum vero in obsidionem ejusdem urbis publicã expeditionẽ undiq; indici constituit. His auditis, præsul Adelbertus totam Saxoniam ubi tunc manebat, commovet; & quia legationem Apostolicam ab ipso papa dudum acceperat, hac autoritate pontifices & principes ipsius provinciæ pro utilitatibus matris ecclesiæ frequenter convocat: ubi vir eloquens & primatum in cisalpinis partibus multiformiter tenens, ad defensionẽ totius Germaniæ metropolis, animos omnium, catholicam obedientiã profitentiũ accendit. Huc etiam accessit, quod episcopi Spirensis & Wormaciensis, & si qui alii resistere non valentes, tamẽ Apostolicã obedientiã professi, pulsi suis sedibus vagabantur extorres: quos proprio quenq; loco restituere disponebant iidem principes, pro domino Deo exercituum zelo zelantes. Deniq; circa solstitium æstivale, cum caram jam ubiq; propter vastatas nimirum regiones annonam timet, geminus ô nobilis Mogontia conflatur exercitus; alter scilicet in Alsatia, alter in Saxonia, dispari animo annosæ dignitatis tuæ mœnia superba queritantes: alter destructionem tuam, alter defensionem intentantes, ac si conquerendo dicenti tibi; Filii matris meæ pugnaverunt contra me, rebus responderet Christus: Ecce iterum isti congregati venerunt tibi. Fiebant interim per omnes ecclesias jejunia, supplicationes, vel letaniæ: nec erat ulla filia Syõ, quæ se faceret expertẽ tanti periculi matris suæ. Quapropter respexit Dominus in orationẽ humilium, & non sprevit precẽ eorũ, sed misso principali spiritu suo, spiritu consilii, spiritu pacis, inter utrusq; principes populi, de via non longe ab invicem uterq; cum consedisset exercitus, pro eo quod in alterutrũ acies dirigere disposuerant, missis utrinq; quibusdam sapientissimis atq; religiosis proceribus, de concordia sua scilicet fraterna honorabiliter tractare cœperunt. Quid plura? Eo usque spiritus Jesu pro precio sanguinis sui filiis sponsæ suæ dimicans, spiritui superbiæ & maligno prævaluit, ut mentibus universorum jam, immo divinæ voluntatis assensu connexis, ipsorum consilio, suasione, ac obsecratione, regis indignatio in tantum mitigaretur, ut ipse præsens negotium non suo, sed optimatũ utriusq; partis arbitrio terminandum decreverit. Inde rerũ omniũ gubernatori cunctis gratias agentibus, denominati sunt ex utraq; parte duodecim primates, quorũ corda timor dei possidens, inveteratã discordiã inter regnũ & sacerdotiũ, sedare nemine resistente sufficeret. Ad hæc determinanda, collaudantur conventus totius regni principũ curia Wirciburg, tempus festũ sancti Michaelis, & unoquoq; propria manu in alterius manũ hujusmodi pactum quasi sub sacramento firmante, cum pace & gaudio discessum est. Evolutis post hæc tribus ferè mensibus, Heinricus imperator venit cum ingenti comitatu in civitatẽ Wirciburg, juxta condictum: Saxonũ vero principes, unà cum Mogontino præsule cæterisq; castra metati sunt juxta rivum qui Vuerna dicitur, unius diei iter habentes à rege interstitium. Ibi securitate per internuncios utrobiq; composita post triduũ loco prænominato regẽ conveniunt. A quo pacifice extra muros propter nimiam utriusq; populi multitudinem recepti, exinde per continuam septimanam uni se quotidie curiæ colligunt, ibiq; semper super præsens scismate, regni videlicet & sacerdotii, solerter tractare non cessaverunt. Sed licet nonnulli pacem odientes, scandala nova veteribus superseminare tentaverint, tamen quia divinæ ordinationis proposito unde tot capita R. P. convenerant, resistere nemo prævalet, tandem Heinricus imperator sponsionis suæ non immemor, universas quæstiones quæ ventilabantur, non suimet arbitrio, nec suorum quorumlibet contentione, sed juxta senatus consultum concludi per omnia in omnibus concessit.

Episcopi Spirensis & Vuormatiensis pulsi suis sedibus.

Duo exercitus, alter in Alsatia, alter in Saxonia contra Mogon.

Rex mitescit.

Duodecim Primates electi rebus componendis inter regnum & sacerdotium.

Heinricus Vuirtzib.

Saxones & Moguntini castrametati iuxta rivum Vuernà.

Acta in hoc conventu.

Unde quia multa quæ tunc ibi magnanimiter disposita sunt, enarrare longissimũ est, ea tantum quæ etiam causa maxima ejusdem cõventus fuerunt, huc annotare sufficiat: utq; pacem firmissimã & ab omnibus universalem sub vitæ periculo legaliter institutam, regalia vel fiscalia regno, ecclesiastica ecclesiis, prædia deprædatis, hæreditates hæredibus, omniq; personæ vel conditioni propriam adjudicatam esse justitiam. Ad hæc prædones furesq; edictis imperialibus persequendos, sive legibus antiquitus constitutis coercendos, unanimi conjuratione confirmatum est: & quicquid scandali, quicquid perturbationis usquequaq; per regna Germaniæ, inimici seminario succreverat, omnimodis eradicari decretum est. De verbo autem excommunicationis, unde scandala penè cuncta pullulaverant, nihil est diffinitum, tamen ad Apostolici regiminis audientiam concorditer in timore divino dilatum, denominatis in præsenti legatis, qui Romam hæc omnia deferrent, quatenus indicto per autoritatem Apostolicam generali concilio, quæcunq; humano non possent, Spiritussancti judicio terminarentur. His ita reverenter pro honestate simul & utilitate regni dispositis, destinati sunt in præsenti dominus Otto præsul Babenbergensis, dux Heinricus, comes Beringensis, qui omnia Noricis principibus, qui tunc forte aliis occupati Reipub. causis, prædicto conventui deerant, apud Ratisponam kal. Novemb. convocatis intimarent, quos & ad omnia hæc voluntarios inveniebant atq; confirmabant.

Eodem anno in Suuarzahensi monasterio ob honorem & reverentiã piissimæ genitricis suæ Mariæ perpetuæq; virginis, & sanctæ Fœlicitatis præclaræ martyris, septemq; filiorũ ejus, in quorum honore

honore idem monasterium constructū & dedicatum est, factum est quoddā signum memorabile. Sicut enim Dominus fecit salutem quondā in homine à nativitate cæco, sic istis temporibus perpetravit in juvene à nativitate muto. Sed qualiter hoc contigerit, breviter pandimus & notificamus. Ex alia quippe provincia puer quidam pauperculus illuc supervenerat, qui à dispensatore fratrū pro misericordia clementer susceptus, deserviebat ibidē multis diebus, habens sub se curam legenda & servanda fratribus poma. Delitescens itaq; serviens in tali servitio plurimo tēpore, contigit ut magna illa festivitas omnium sanctorū appropinquaret, & in ipsa vigilia idem serviens, diem jejunum ad vesperum transiens, cum jā resideret cibum sumpturus, repente Dei nutu horror illum invasit nimius, totusq; in extasi factus, in impetu perrexit in monasteriū, ubi jā hymnus; Omnes superni ordines, ad vesperas studiosus decantabatur ab omnibus, & semel atq; bis in oratione, genu flexus, Deo sanctisq; se commendabat attentius. Tum repente omnipotentis Dei respectu hactenus clausum laxatū est linguæ illius vinculum: excreansq; ex ore quasi caruncul am crudam cum cruore, loquebatur ad circumstantes clara voce. Populis igitur omnibus in ecclesia cōmorantib. non modicū de tam subita mutatione Dei dexteræ excelsi mirantibus, urgebant illū qui curatus fuerat, chorum ascendere, seq; in crucis modū coram principali altari sternere, & pro inenarrabili misericordia Dei, ipsi immensas gratias referre. Quo facto, etiam vespertinali officio peracto, fratres pariter & populus cum compunctione cordis & spiritus, voces attollunt ad sydera, hymnisq; ac laudibus Christi concrepant magnalia. Hujus itaq; rei sunt testes, pene omnes comprovinciales, insuperq; omnis familia, quæ ad eundem locum debita jugiter persolvit servitia.

Signum memorabile factum in Suuartzach monasterio.

Forte, transigens.

ANno Domini mill 122. Erlungus episcopus Wirciburgensis per 4. annos elephantino morbo vexatus, 3. kal. Jan. obiit: & prohibente scismate, non in civitate, sed in monasterio Suuarzaha, sepulturam obtinuit. Dominus autē imperator vacanti cathedræ consulturus, illò devenit, & consilio suorum usus, quendā adolescentē nomine Gebehardum bene quidē natum, sed adhuc præ studiis scolaribus nulla ecclesiastica promotione mancipatū, pontificali investitura sublimavit, non modica quidem, & ut dicūt, saniori parte cleri ac populi idipsum constanter renuente, alterum autem nomine Ruggerum ejusdem ecclesiæ diaconum, inibi videlicet nutritum, atq; canonicum canonice eligente. Hinc dissensiones non parvæ oriuntur, in tantum, ut eidem parti faventes, relictis quæ possidebant in civitate, cogerentur offensā imperatoris declinare. Dux quoq; Fridericus, fraterq; ejus Chunradus, electioni eidē dū frustra consentiunt, indignati, ab avunculo eodemq; domino suo discessere. Qui tamen non multo post cum metropolitano Mogontino, nonnullisq; Saxoniæ principibus colloquium juxta fluvium Witraha facientes, prædictum R. contra voluntatem regis, per autoritatem ejusdem archiepiscopi A. cæterorumq; legatorum papæ, qui tunc nuper à Roma venerant, præsulatus electione & investitura confirmabant. Ipso etenim tempore episcopus Spirensis, & abbas Fuldensis, legatione totius regni apud sedē Apostolicā peracta, redierant, ducentes secū Ostiensem episcopū, vicē domini Apostolici per omnia tenentem, cum duobus cardinalibus, qui nihilominus à sede sancti Petri ob reconciliationem regni & sacerdotii missi fuerant. Hac de causa iterū colloquiū curiale per provincias indictū est, cui locus Wirciburg, tempus festū sancti Petri præfinitum est. Quo propinquante, appropinquare cœperunt condictæ civitati, non sine damno totius orientalis Franciæ, diversarum provinciarū principes. Sed ubi nuncius veracibus dominū imperatorē illo minime venturū, ut pote circa Rhenum aliis irretitū negociis, didicerant, unusquisq; in sua redire disponebant. Interim Gebehardus fœderatis sibi jā firmiterque urbanis, intra muros copiosa cū turba dū residet, quadā die post meridiē, assumpta de his qui secū erant manu valida, quosdā qui jā uno pene miliario ab urbe castra posuerant, nihil mali suspicantes invadere tentavit, & quasi inimicos regni deputans, sive turpiter pellere, sive incautos sternere proponit. At illi clamore venientiū excitati, gemina contra acie celeriter directa, naviter resistendo se suaq; castra defendunt: & ex utraq; parte cæsis, vulneratis atq; captis nonnullis, die ēt advesperascente, hi ad urbē, isti ad tentoria redeunt. Hinc efferati principes, ad civitatem unanimiter convertuntur, Ruggerū inthrozinare contendentes: verū id non sine sanguine fieri posse perpendentes, ad monasteriū quod dicitur Suuarzaha divertunt, ibiq; illū corā omni concilio tā metropolitanus, quā cæteri legati Romani, præsulē ecclesiæ Wirciburgensi cōsecrantes, ad propria se quisq; convertunt. Exinde idem R. eā partē episcopii, quæ Necaro fluvio circunjacet, in proprios usus tenuit. G. vero urbē, & quæ illi contigua sunt, secure possedit. Interea præsul Mogontinus ab indignatione Cæsaris sibimet undiq; prospiciens, castrū antiquū etiam per multas generationes penè funditus dirutum, quod vel à rivo alluente Ascafa, sive ut quidā volunt ab Ascanio conditore Asasinbuch dicitur, miro conatu cœpit munire: rex quoq; idipsum ob injuriam sui, & contra Remp. fieri dijudicans, obsidionem econtrario ordinare decrevit. At benignus & amator hominum Jesus per industriam servorū suorū sedis Apostolicæ legatorū, qui tunc Mogontiæ morabantur, immo per inhabitantem in eis spiritū suum, spiritum principum paci contraium auferre: charitatē quoq; nihilominus in eorum cordibus diffundere cœpit, quia nimirum ut vere creditur, post tot Christi tunicæ scissuras, post tot Christianorū intestina bella, tempus miserendi Syon, id est, ecclesiæ, licet

Erlungus episcopus monasterio.

Gebehardus.

Ruggerus.

Necarus.

Ascafa, Ascanius, Asasinbuch, Asceburgum, vel Græcè ἀσκιβούργιον. Ptol. lib. 2.

sero

sero jam venit. Facto igitur universali conventu apud urbem Vangionum, quæ nunc Wormacia dicitur, sicut longum, ita & incredibile memoratu est, quã prudenti, quã instanti, quamq; per omnia sollicito cunctorum procerum consilio, pro pace & concordia per unã vel amplius hebdomadam certatum sit, donec ipse, in cujus manu cor regis est, omnem animositatem Augusti, sub apostolicæ reverentiæ obedientiam causa matris ecclesiæ, etiam ultra spem plurimorũ, inflexit. Mox tamen ab apostolicę sedis apocrisiariis in communionem receptis, tam ipse imperator quã universus sibi subjectus exercitus, immo generali absolutione cunctis hoc scismate pollutis, per autoritatem apostolicam facta, qualiter ecclesiasticas investituras, cæteraq; spiritalia negocia, quæ tanto tempore reges Teutonici administraverant, quæq; ipse ne regni diminueretur honor, nunquã vita comite se dimissurum proposuerat, humiliatus pro Christo coram multitudine maxima abnegaverit, & in manus domini episcopi Ostiensis, ac per ipsum domino nostro Jesu Christo, suæq; in perpetuum jus ecclesiæ dimiserit, rursumq; qualia sibi ob honorẽ regni observandum autoritas apostolica concesserit, utriusq; partis melius edocebunt subter annotata scripta: Ego Heinricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, pro amore Dei & sanctæ Romanæ ecclesiæ, & domini papæ Calisti, & pro remedio animæ meæ, dimitto Deo & sanctis ejus Apostolis Petro & Paulo, sanctæ catholicæ ecclesiæ omnem investituram per annulum & baculum, & concedo in omnibus ecclesiis fieri electionem, & liberam consecrationem. Possessiones & regalia beati Petri, quæ à principio hujus discordiæ, usq; ad hodiernam diem, sive tempore patris mei, sive etiam meo ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctæ Romanæ ecclesiæ restituo: quæ autem non habeo, ut restituantur fideliter juvabo. Possessiones ẽt omnium aliarum ecclesiarum, & principum, & aliorũ tã clericorum quàm laicorum, consilio principum & justitia, quæ habeo, ut reddantur fideliter juvabo: & do veram pacem Calisto, sanctæ Romanæ ecclesiæ, & omnibus qui in parte ipsius sunt, vel fuerunt, & in quibus sancta Romana ecclesia auxilium postulaverit, fideliter juvabo.

Pacta Henrici Imper. & Calisti papæ. *Reges Teutonici.* *Scriptum Henrici quinti.*

Ego Calistus servus servorum Dei. Dilecto filio suo Heinrico, Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto. Concedo electiones episcoporum & abbatum Teutonici regni, qui ad regnum pertinent, in præsentia tua fieri absq; simonia & aliqua violentia, ut si qua inter partes discordia emerserit, metropolitani & provincialium consilio vel judicio, saniori parti assensum & auxilium præbeas. Electus autem regalia per sceptrum à te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Romanã ecclesiã pertinere noscuntur: & quæ ex his jure tibi debet, faciat. Ex aliis vero partibus imperii consecratus, infra 6. menses regalia per sceptrũ à te recipiat. De quibus vero mihi querimoniam feceris, secundum officij mei debitũ auxilium meum præstabo. Do tibi veram pacem, & omnibus qui in parte tua sunt, vel fuerunt tempore hujus discordiæ. Data anno mill. 122. 9. kal. Octob.

Scriptum Calisti papæ.

Hujusmodi scripta atq; rescripta, propter infinitæ multitudinis conventum, loco campestri juxta Rhenum lecta, sunt data & accepta, postquã multimodas laudes rerum gubernatori redditas, celebratis à domino Ostiensi divinis sacramentis, inter quæ dominum Imperatorem cum pacis osculo, sanctaq; cõmunione plenissime reconciliavit, discessum est ab omnibus cũ lætitia infinita.

Vide in lib. 5. cap. 37. Alb. Kra. de blandimentis papæ & secularium principum. *Scripta Cæsaris & papæ loco campestri iuxta Rhenũ lecta.*

Alterum quoq; non multo post, id est, in festo sancti Martini, colloquium Imperator cum principibus qui priori non aderant, Babenberg habuit, ubi & cunctis in sua vota concordantibus, inter multa quæ tam ad regni, quã sacerdotii congruebant honorẽ, more majorũ composita, legatos proprios cũ Romanis destinavit: & utrosq; nuncia simul & munera ferentes honorifica, domino Apostolico C. consanguineo scilicet jam sibimet unitissimo direxit.

Colloquium Babenberg. *Papa consanguineus Imperatoris.*

Anno Dominicæ incarnationis millesimo 123 Imperator Heinricus natalem Domini Trajecti celebravit. Oritur in ipsis festis diebus quædam simultatio inter aulicos scilicet & episcopi ministeriales, quæ etiã eò processit, ut universa curia simul ac civitate cõmota, utriusq; partis armatæ cõburerent cohortes: fit clamor confusus, quasi à Trajectensibus in Imperatorem conjuratio sit facta: sicq; illis irruentibus, & istis resistentibus, acris committitur pugna, adeo ut multi caderent, plures de oppidanis caperentur, reliqui in turrim firmissimã quæ illic erat, confugerent. Pontifex etiã ipse quasi pravi consilii particeps, & ob hoc majestatis reus habit⁹, custodiæ traditur: à qua postea magna pecuniæ summa multatus, multis etiam primoribus illarum partium intervenientibus, & maxime Friderico Coloniensi archiepiscopo, vix redimitur. Cœpit etiam tunc germinare discordiæ illius seminarium, quæ sequenti æstate maximo illius regionis damno, quæ vulgo Hollant vocatur, morose ac laboriose, & vix tandem ipso Imperatore copiosum illo exercitum ducente, terminabatur: ubi matrona quædam, cujus nomen excidit, soror nimirum Lotharii ducis cujus & patrocinio confisa, Imperatori rebellare præsumebat. Eo itaq; tempore primo per Saxoniã, deinde per totã penè Germaniã, externis quiescentibus, civiliũ ubiq; seditionũ tempestas increvit, & ut ait Propheta; mendacium & perjuriũ inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit. Prædones quippe, qui sub nomine equitũ undiq; superabundabant, villas & agros ecclesiarũ invadebãt colonos domi forisq; spoliabant: & ah scelus, ab his qui pane solo & aqua victitare solebant, delicias sibimet ministrare tormentis exigebant: sicq; prædiis & incendiis unoquoq; suas injurias vindicante, cœpit undiq; caritas, immo raritas annonæ succrescere. In pago Wormaciensi videbatur per aliquot dies non modica & armata multitudo equitũ euntium & redeuntiũ, & quasi ad placi-

Coniuratio Traiecti in Henricũ 5. *Hollant.*

tum colloquium, nunc hic, nunc illic turbas facere: circa nonã vero horã cuidam monti, à quo & exisse videbãtur, se reddere. Tandẽ quidã de incolis regionis illius nõ sine magno timore hujusmodi tam prodigiosæ concioni crucis signaculo munitus appropinquat: mox quandam ex illis occurrentem sibi personam per nomen omnipotentis Domini nostri manifestare causam populi, qui sic appareret, adjurat. Cui ille inter cætera: Non sumus, inquit, ut putatis fantasmata, nec militum ut vobis cernimur, turba, sed animæ militum non longe ante hac interfectorum. Arma vero & habitus atque equi, quia nobis prius fuerant instrumenta peccandi, nunc nobis sunt materia tormenti, & vere totum ignitum est, quod in nobis cernitis, quamvis id vos corporalibus oculis discernere non possitis. In hujusmodi comitatu dicitur etiam Emicho comes ante paucos annos occisus apparuisse, & ab hac pœna orationibus & eleemosynis se posse redimi, docuisse. Referunt quidam, quod nocte quæ diem Dominicæ cœnæ præcessit, dum ad vigilias more ecclesiastico properarent, vidisse se quasi stellas innumeras de cœlo cadere, in tantũ, ut pluviæ guttas & multitudine & casibus viderentur imitari. Claruit hoc tempore Dietericus Sicensis episcopus, literis apprime eruditus, semper contra scismata, quę suis temporibus nonnunquam pullulabant, propugnator catholicus, & in omni pastorali sollicitudine commissæ sibimet ecclesiæ desudans utilitatibus. Hic itaque non longe à suburbano vel territorio suæ civitatis monasterium sive abbatiam, summo conatu, magnoq; sumptuum ac ædificiorum impensis per annos aliquot instituebat, in colle, quem antiquitas Bosouua nominaverat. Quo loco jam fere ad unguem perducto, utpote non modica consecrata basilica, congregatione quoque monachorũ ibidem locata, invenitur inter eos quos conversos fratres dicimus, quidam conversus ex eadem gente Soraborum progenitus, nequaquam sanctæ regulæ, sed propriis desideriis per omnia subjectus. Hic pro suis excessibus frequenter ab abbate corripitur: sed non melioratus, episcopo præsentatur corrigendus. Quem ipse frequenter acrius, ut dignum erat, corripuit. Ille autem in tantam proterviam erupit, ut episcopum ante altare in oratione stantem, cultro perfoderit, unde post triduum venerandus ad Christum migravit.

Animæ militum non lõge ante hac interfectorum.

An animæ exutæ corporibus hic errare possint, vide Chrysostomum in Matth. cap. 8.

Dietericus Sicensis episcopus. Alii Cicensis.

Bosouua.

Frater conversus episcopum cultro perfodit.

ANno Dominicæ incarnationis 1024. Imperator Heinricus natalem Domini Aquisgrani celebravit. Eclipsis lunæ apparuit in Purificatione S. Mariæ, unde etiam perterritus Chunradus consobrinus Imperatoris, conversionem morum suorum professus, Hierosolymam se profecturum, ibidemq; Christo militaturum devovit, indeq; favorem non modicũ ab omnibus qui hoc audierant, acquisivit. Nonnulli quoq; nequitiæ studiis ante dediti, eidem se sociari profitentur comitatui. Non multo post Imperator H. movit expeditionem contra eos, qui sibi in regione Holland contrarii existebant. Hisque licet tarde subactis, ad superiores se partes contulit, regina circa fines Lotharingiæ relicta. Circa mediam quadragesimam colloquium Vuormaciæ cum quibusdam optimatibus habebat: cæteris vero qui aderant, id est, Saxonibus, Bajoariis, atq; Boemis, ad curiam venire Babenberg Non. Maij indicebat, maxime propter Lotharii ducis insolentiam, quæ nova quadam moliri notabatur contra Rempub. ob sororis suæ præscriptæ illatam ab Imperatore injuriam. Factus est itaq; conventus idem non modicus: nam singularum provinciarum duces aderant, præter L. paucosque sibi consentientes de Saxonia principes. Quibus singulis necessarios sumptus vel ex toto, vel ex parte ministrabat venerandus episcopus Otto, præter publicum atq; constitutum antiquitus Imperatoriæ majestati, quod aulicis etiam importunius exigebatur servitium. Ab ipsis deniq; pater idem notabatur rarius quàm cæteri præsules palatium visitare: ipse vero monasteriis cõstituendis & restaurandis, eleemosynis dispensandis, orationibus invigilandis, cæterisq; tam practicę quàm theoreticæ studiis insinuandis sese maluit occupare. Nec deerant qui id invidiæ causa mussitantes publicis potius functionibus impendendum judicarent: sicque Cæsaris animositatem contra virum Dei commovere tentarent. Sed quia Dominus custodit omnes diligentes se, & vias peccatorum disperdit, iste rebus transitoriis pro tempore non parcens, miro modo quamvis undiq; regiones stringente penuria, sufficienter omnibus ministrando bonitate malitiam vicit, non fictæ charitatis officiis, totius in se regni benivolum affectũ commeruit. Unde compositis causis ejusdem conventus insinuat, tam Augusto quàm primatibus universis, se literis atque nunciis quàmpluribus à duce Poloniæ Polizlao vocatum, insuper etiam domini Papæ C. permissione atq; benedictione directum, ad gentem scilicet Pomeranorum, quàm nuper idem dux sibi finitimam subegerat, & ad Christianitatis confugium impulerat. Annuit tota quæ convenerat Ecclesia, annuit & aula prosperitatem piis conatibus imprecantes, soli Babenbergensis Ecclesiæ filii patrem dulcissimũ inviti deserunt, multis eum lacrymis ac si funus prosequentes. Postquam autem super confirmatione pacis diversis justitiis, regniq; negotiis, satis tractatum est, indignatus Imperator his, qui præsentem curiam adire cõtempserant, instituit expeditionem sequente Augusto generaliter fieri, specie quidem cõtra Saxoniam, re autem vera contra Galliam in regnum regis Ludovici, præbiturus nimirum auxiliũ socero suo Heinrico Angliæ regi pro possessione Nortmanniæ provinciæ, contra eundem regem Galliæ. L. contendenti. Cujus itaq; fines, postquam statuto tempore jam jamq; Teutonicus exercitus cœpit attingere, exploratores quotidie affirmant Francigenas, maximo jam domi congregato exercitu, congressum expectare, immo

Expeditio Henrici 5. contra Hollandos.

Otto Bambergẽsis episcopus Pomeranis fidem Christi prædicat.

Expeditio Heinrici 5. in Galliam.

temere expetere. Imperator quippe tunc non multas ibi ducebat copias, quia Teutonici non facile gentes impugnant exteras. Nunciatur interim à tergo Vuormacienses auxilio ducis Friderici, contra voluntatem Imperatoris, Buggonem suum Episcopum, sedi suæ restituisse, seq; intra civitatis muros, ad rebellandum omnimodo munisse. Quo audito, reversi, urbem eandē maxima invadunt severitate, nec obsidionē ejus solvūt, donec multis, ut fieri solet, hic inde conatibus, expensis multis, ante murum captis vel occisis, ad ultimum deficientibus alimoniis, quinque millibus talentorum urbani multati, relicto Episcopo, pactum ad arbitriū Imperatoris faciūt. Dominus papa. C. vir genere & moribus, sapientia quoq; cunctisq; divinarū humanarūq; rerū dispositionibus, præcipuus in Domino vitam finivit. Post cujus decessum, pars aliqua Romanorum Ravennatem Archiepiscopum, omni religionis testimonio satis cōmendatum, Apostolicæ sedi præficere nituntur. Item aliqui Lampertum Ostiensem, qui & universali postmodum electione concordanti voti compotes efficiuntur. Nam vir idem & in Romana tam diu probatus Ecclesia, & in ea legatione, qua ipse dudum in reconciliatione regni & sacerdotii, Germanicis in partibus strenue laboraverat, cis citraq; notificatus, tam illorum, qui longe, quàm qui prope erant sacerdotum, unanimi favore Canonice consecratus, moreq; sedis illius, ut vere tanto dignus honore, Honorius secundus est appellatus. Poppo Abbas obiit.

Buggo Episcopus Vuormaciensis. *Vuormatia capitur.* *Laus Calisti papa qui obiit.* *Honorius II. papa eligitur.*

Argentina, Straßburg.

Sub hoc tempus in villa Rufach, Hein 5 satellites tumultum excitarunt, coacti tandem fugere, unà cum rege quod iudiciū [?] tra Dei erat, ut fugeret, qui patrē fugavit, & insignia perderet, qui patri abstulit. Rubeacēses enim, fugiente Heinrico, insignia regalia abstulerunt. postea Rubeacum diripitur & incenditur. Vide vitam Heinrici 4.

ANno Dominicæ incarnationis 1125. Heinricus Imperator Natale Domini apud Argentinā civitatem, quæ & Strasburg dicitur, celebravit, frequentantibus ibi curiam Principibus Alsatiæ, Lotharingiæ, cæterarumque transrheninarum partium optimatibus. Quo tempore hiemem asperrimam, ver tempestuosum, fames validissima, ac mortalitas crudelissima secutæ, tantam stragem per universas provincias, maxime tamen de vulgaribus dederūt, ut penè tertia pars populi notaretur occubuisse. Hoc tempore, scilicet in ipso sacrosancto Paschæ sabbato, desyderantissimus, nobisq; cœlitus provisus, provisor noster Otto præsul, post multas pro Christo tribulationes emersas, gregem sibi commissum, revisit: nec aliter quam Christus ipse, Christus Domini susceptus, gavisis discipulis gaudium Dominicæ resurrectionis duplicavit. Idem tamen Christi fidelis dispensator & prudens, quæstum de commisso sibi talento lucratum, ad fidei suæ devotionisq; testimonium literis annotari præcepit, quas & nos ob ædificationem legentium hic subnectere non piguit.

Otto Pomeranis Christū prædicat. *Sexta feria.* *Dies Dominica.* *Quadragesima.* *Baptismum bis anno.* *Compatres.* *Ne filios necarent.* *Una uxor.* *Sepultura.* *Confessio.* *Civitates Pomerania.*

ANno Dominicæ incarnationis 1124 Indict. 2 Calisto Papa 2. Romanæ sedi præsidente, Otto Dei gratia, Babenbergen. Ecclesiæ Episcopus, divino admonitus instinctu, prædicti Apostolici autoritate & assensu roboratus, partes Pomeranorū, cū quibusdā civitatib[9] terræ Lutitiæ aggressus est, ut eos ab errore suo revocaret, & ad viam veritatis, & ad agnitionē filii Dei perduceret. Quibus baptizatis & conversis Ecclesias cōstruxit, & cōsecravit, & hæc secundū sanctorū Patrū instituta, eos servare docuit, scilicet ut sexta feria abstineant à carne & lacte, more Christianorum Dominica die vacent ab omni opere malo, & ad Ecclesiam divinum officium audituri veniant, ibique orationibus studiose insistant, solennitates sanctorum cum vigiliis, vel secundum quod eis indicatum fuerit, cum omni diligentia observēt, sacrosanctam quadragesimam, jejuniis, vigiliis, eleemosynis & orationibus, diligentissime observare studeant, infantes suos in sabbato sancto Paschæ & Pentecostes, cum candelis & cappa, quæ dicitur vestis candida, & patrinis comitantibus ad baptismum deferant, eosq; veste innocentiæ indutos per singulos dies usque in octavum diem ejusdem sabbati, ad Ecclesiam deferant, & celebrationi divini officii interesse satagant. Hoc etiam injunxit, ne filios suos necarent, quod nefas maxime inter eos vigebat, ne etiam filios suos & filias ad baptismum teneant, sed sibi patrinos quærant, patrinis etiam fidem & amicitiam, ut carnalibus parentibus servent. Indixit etiam, ne quis commatrem suam ducat in uxorem, neq; propriam cognatam usque in sextam & septimam generationem, & unusquisque contentus sit una uxore, ne sepeliant mortuos Christianos inter Paganos, in silvis, aut in campis, sed in cœmiteriis, sicut mos est omnium Christianorum, ne fustes ad sepulchra eorum ponant, omnem ritum & pravitatē paganam abiiciant, domus idolorum non construant, phitonissas non adeant, sortilegi non sint, ne quid immundum comedant, non morticinum, non suffocatum, neq; idolothytum, neque sanguinem animalium, ne communicent Paganis ne cibum aut potum cum eis, aut in vasculis eorum sumant, ne in his omnibus consuetudinem paganam repetant. Injunxit etiam eis, ut dum sani sunt, veniant ad sacerdotes Ecclesiæ, ut confiteantur peccata sua, in infirmitate autē sua vocent presbyteros ad se, ut confiteantur peccata sua, & corpus Domini accipiant. Injunxit etiam, ut de periuriis, de adulteriis, de homicidiis, & de cæteris criminalibus secundum Canonum instituta pœnitentiam agant, & in omni Christiana religione & observatione obedientes sint. Mulieres post partum ad Eclesiam veniant, & benedictionem à sacerdote, sicut mos est, accipiant. Nomē civitatum, Pirizstein, Vulingamen, Colberch, Belgrado, Lubingresch.

Prodigia.

His temporibus per latitudinem imperii Romani, prodigia nonnulla, cladesq; diversæ frequentabantur, adeo ut nec numerus eorum, nec species à cujusquam mortalium scientia colligantur. Porrò pauca quæ nostris auribus volans, intulit fama, stilo libuit exarare, ne exempla, & divinum verbum

verbum, quæ multiformibus plagis toleramus, occultare videamur generationi subsecuturæ; Quarta feria, hebdomadæ Penthecostes, dirissimæ pruinæ, frigus, plagâ magnâ, tam novellis ubiq; frugibus, quam vineis abundantissimam jam fœtuum suorum spem turgendo promittentibus intulit, nec multo post, id est 16. kal. Julii, residuum frigoris tempestas tam immensa, quæ diluvium minari videretur alicui, crudeliter devastavit. Item nebulæ quædam ex locis palustribus, ultra solitum erumpentes, segetes contiguas, & maxime triticeas aurugine vel uredine depravarunt. Alpium etiam fœtus, nescio quo auspicāte incommodo, ex toto penè deperiit. Nonnulli insuper in Sole & Luna, vel stellis, diversi diverso modo se vidisse signa testantur, adeo, ut etiam fidem excedere quibusdam videantur. Puero cuidam in pago Tullifelt nato, crus dextrum diutino livore tumefactum, tandem loco collecti puris crepuit, & pro sanie mirabile dictu, grana non pauca tritici, siliginis, farris, hordei, ac avenæ evidenter effudit. *Frigus.* *Tempestas.* *Nebula.* *Tullifelt.*

Heinricus Imperator hujus vocabuli quintus, apud Trajectum civitatem Penthecostē celebraturus, ægritudine quam jam diu celaverat superatus, ad extrema cœpit propinquare, vocatisq; qui secum erant, id est regina Mathilde conjuge sua, cæterisq; primatibus, prout potuit, de regni statu consilium dedit, coronam, cæteraq; regalia usq; ad conventum Principum conservanda in castello firmissimo, quod Hamirstein dicitur, reponi disposuit, sicq; viatico Christi, Sacramentorum cōmunicans, diem clausit extremum 10. kalend. Junii. Cujus corpus more regio curatum, Spiram est delatum, & coram multitudine nobilium, & inferiorum clericorum atq; Laicorum, juxta majorum suorum mausolea honorifice conditum. Anno regni sui 20. Imperii vero 14. Hic ut præscriptum est, primo sub specie religionis patrem excommunicatū imperio privavit: confirmatus in honoribus mores mutavit; sed post injurias Apostolicæ sedi illatas, semper seipso inferior fuit, justitiis regni non multum invigilavit: acer fuit ingenio, fortis & audax, licet parum fœlix in prælis, nimis in appetendis alienis. Pecunias, ut ajunt, infinitas congesserat, quas secundum scripturas cui thesaurizasset, ipse sine liberis obiens, heu ignorabat. Hoc etiam anno nonnullos ex nobilibus, unà cum innumera multitudine vulgarium sæviens mortalitas absumpsit. Inter quos Udalricum Eihstatensem, ac Ruoggerum Vuirziburgensem, Arnoldum quoq; comitis Arnoldi filiū, bonæ indolis adolescentem, pluresq; alios sors ultima pressit Nam post vulgi stragem immēsam tam fame quam pestilentia, judicio divino, patrata lues tanta, tamq; indifferēs per populos ubiq; grassari cœpit, ut nulli conditioni, sexui vel ætati parcendum fore, mors minitaretur pallida: vixque vivi sufficerent ad curanda defungentium cadavera. *Hamirstein.* *Heinricus 6. Spira sepultus.* *Mores Heinrici 5.* *Pestis.*

ANACEPHALEOSIS CHRONICI URSPERGENSIS, de Imperatoribus, Conrado, Heinrico III. Heinrico IIII. Heinrico V.

MULTIS dum sua facta vel dicta placent, aliena displicent: rectius autem erat ut nobismetipsis displicentes, dum aliis placere velimus, ipsiq; nobis placeant. Quia vero omnis ætas in malum prona est, facilisq; descensus averni, rectum cōtemnitur, & quod vitiosum est, frequentatur. Ideoque tam scriptores singularum rerum, quàm etiam interpretes linguarū, sive expositores librorum, contra æmulos & detractores & invidos, in principiis operum suorū volentes aliqua describere, plurima commentati sunt. Cæterum ut rudes & imperiti nostræ loquelæ simplicitatem de medio usu loquendi procedentem, & nullius dulcedinis sive eloquentiæ stylum redolentem, credimus ab æmulis potius irridendum, quam livido dente huic detrahendum. Sane super his fiat voluntas Dei expleta. Nos vero, sicut fuerit voluntas in cœlo, de nostro proposito explebimus gesta regum, maximeque Romani imperii, sicut cœpimus, & de diversis regnis prioribus, ad id perduximus. In superioribus vero gesta quatuor imperatorum, videlicet Cunradi, Heinrici. III. & Heinrici IIII. & Heinrici V. sub stylo historiographo non sunt conglutinata, sed potius gesta temporum sub singulis annis sunt descripta. Ideoque series historiæ de ipsis Imperatoribus difficilius contexitur. Recapitulando igitur de eisdem Imperatoribus, quædam retexemus, ut series & narratio nostra melius stylo simplici procedat. Quia vero præfati quatuor Imperatores in Ecclesia Spirensi, usque in præsens evidentem habent sepulturam & tumulos de marmore fabricatos & politos, sicut eosdem oculis nostris prospeximus. Primum superscriptiones eorundem mausoleorum, sicut meminimus nos ab eisdem descripsisse, annotabimus: videbitur enim paulisper forte discrepare ab his quæ prænotata sunt. In quatuor igitur sepulchris prænominatorum Imperatorum continetur sermo metrice factus, ad mensuram unius versus hexametri, hoc modo incipiens, à Septentrionali plaga, super primum sepulchrum continentur duo verba exarata in marmore, hæc scilicet. FILIUS HIC. In marmore secundi sepulchri exarata sunt hæc verba. PATER HIC. Super marmore quoq; tertii sepulchri scriptum est AVUS HIC. Et in quarto exculptum est, PROAVUS JACET ISTIC. Sicque perficitur unus versus hexameter. Adjunguntur autem his duo mausolea ejusdem operis marmorei, & ejusdem structuræ & elevationis, in quibus descriptus est unus versus hexameter, à Septentrione in Austrum, qui in priori tumulo continet hæc verba exculpta, *Roma 15.* *Mos scriptorum.* *Gesta regum, maxime Rom. Imper. tractat.* *Quatuor Imperatores Spiræ sepulti.* *Superscriptiones Mausoleorum Spirensis.*

HIC PROAVI CONJUNX. In secundo. HIC HEINRICI SENIORIS. Dies quoque & annos, quibus præfati Imperatores obierunt, annotavimus, sicut ibi annotati continentur, in hunc modum. In primo itaque versus Austrum, quod est novissimum in descriptione versus prænotati, sic scriptum reperitur. CUNRADUS II. IMPERATOR ROMANORUM. ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS MXXXIX. NON. JUNII OBIIT. In secundo, versus Septentrionem sic descriptum erat. HUJUS FILIUS HEINRICUS TERTIUS, QUI DICTUS EST NIGER ROMANORUM IMPERATOR. ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS MLVI. NON. OCTOB. OBIIT. In tertio, versus Septentrionem rursum scriptum est. HUJUS FILIUS HEINRICUS IIII. DICTUS SENIOR, ROMANORUM IMPERATOR. ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS M.CVI. IDUS JUNII OBIIT. In quarto scriptum est. FILIUS EJUSDEM HEINRICUS V. DICTUS JUNOR, ROMANORUM IMPERATOR. ANNO DOMINICÆ INCARNATIONIS MCXXV. X. KALEN. AUGUSTI OBIIT.

Cunradus Imp.
Heinricus tertius, dictus Niger.
Heinricus quartus dictus senior.
Heinricus quintus dictus junior.
Otto Frisingensis lib. 6. cap. 28.

De illorum generatione, Otto Frisingensis Episcopus, qui de eadem generatione descendit, dicit quod Cunradus proavus ex parte patris Cunrado à Vuormaciensium duce, qui in prælio cum Vngaris sub Ottone habito occubuit, prosapiam ducens ex parte matris à probatissimorum Gallorum principum genere, qui ex antiqua Trojanorū stirpe descenderant, & à beato Remigio baptizati fuerant, qui Clodii sive Clodovei multotiens nominabantur, originē duxit: de quibus supra in gestis Francorū satis dictum est. Quod ex eo quoque probatur, quod iidem Principes de Vuabilingin oriundi dicebantur, apparet autem usque in præsens, titulus monumenti juxta præfatam villam, in modum turris, miro opere de quadris & sculptis lapidibus constructus, quod vulgus Bajenstein denominat, in quo sculptum literis reperitur, CLODIUS HOC FECIT UXORI SUÆ. Præfatus C. uxorem Giselam nomine, de antiquo & glorioso Carolorum sanguine oriundā habuit. Sicut quidam his versibus attestatur,

Principes de Vuabilingen.
Monumentum in Baienstein.

Quando post decimam numeratur linea quarta,
De Carolo Magno processit Gisela prudens.

Hinc coniectura est, quicquid inter Rhenum est et Nicrū, veluti in Provinciæ formam redactum, aliquot annos Romanis paruisse. Hinc tantum vetustatis repertum nō solum in Nicri littore, sed in intermediis etiam locis. Hinc apud Esslingam, patriam meam, tabula lapidea fuit reperta, cui Neptunus erat insculptus, de qua in Paraipomenis meis infra.

Hæc primum Ernusto duci Suevorum, fratri Alberti Marchionis Pannoniæ nupta fuit, ex eoque filios, Ernustum & Hermannum suscepit. Quo mortuo præfatus rex C. eam accepit uxorem. Genuitque ex ea Heinricum ejus nominis tertium, qui dictus fuit Niger, ut prædictum est. In quo propter maternum genus post multa curricula annorum, rediit imperium ad illustrem & gloriosam propaginem Caroli Magni. Dictus vero Heinricus ex Agnete Imperatrice, ut supra descriptum est, genuit rursus Heinricum, ejus nominis quartum, qui dictus fuit senior, & à plerisque nuncupabatur malus, eo quod multa mala terris & principibus propter suam excommunicationem & vitam sceleratam intulerit, de cujus tamen excommunicatione præfatus Otto Frisingensis sic scribit: Lego & relego Romanorum, Regum, sive Imperatorum gesta, & nusquam invenio quenquam eorum ante hunc à Romano pontifice excommunicatum, vel regno privatum, nisi forte quis pro anathemate habendum ducat, quod Philippus ad breve tempus à Romano Episcopo inter pœnitentes collocatus, & Theodosius à beato Ambrosio propter cruentam cædem à liminibus Ecclesiæ sequestratus est: Licet præfatus Otto hæc scribat, constat tamen ex his, quæ superius longe descripta sunt in pluribus locis, quod Imperatoribus sive regibus quarundam nationum, vergentibus in multam perversitatem, vel nequitiam, sive in desidiam, ut inutiles censerentur, multoties divino judicio reprobati sunt, aliique in locum eorum substituti sunt, quod plerunque nulla accedente autoritate Romanæ ecclesiæ factum est, sicut frequenter de Imperatoribus apud Constantinopolim positis legitur, ut supra descriptum est. Quandoque etiam accessit autoritas Romani Pontificis, sicut in gestis Romanorum Pontificum legitur. Quod Gregorius tertius, fecit recedere totam Italiam de potestate Leonis Augusti, & ipsum excommunicavit, & regno privavit talia quoque alibi plerumque leguntur, & nostris temporibus facta fuisse cernuntur. Licet autem Romani Pontifices hæc sibi ascribant, & se fecisse glorientur, nos tamen animadvertimus hæc potius facta fuisse divino judicio culpis Imperatorum exigentibus, animisque Principum sive gentium, ad resistendum se coadunantibus. Quis autem flectit mentes hominum, nisi ille de quo scriptum est. Sicut divisiones aquarum, ita cor regis, & corda hominum in manu Dei sunt. In libro quoque Regum non dicitur quod Samuel Saulem reprobaverit, sed quod à Deo fuerit reprobatus, & jubente Deo, per ministerium Samuelis, David fuit inunctus. Exemplis quoque id ipsum approbatum cernitur. Sub temporibus nanque nostris, Fridericus primus, ejus nominis Imperator Romanorum, ab Hadriano papa & Alexandro, aliisq; successoribus excommunicatus (ut ipsi asserunt) nunquam perdidit imperium. Philippus quoq; filius ejusdem Friderici, post mortem fratris sui Heinrici 6. acquirens sibi imperium, sive regnum Romanorum, propter excommunicationem Celestini Papæ 3. sicut meminimus factum fuisse, sub tem-

Heinricus III. niger.
Heinricus IIII.
Vide Otton. Frising. lib. 6. cap. 35.
Theodosius.
Gregorius III. excommunicat Leonem Imp.
Fridericus I.

sub temporibus nostris nunquam perdidit illud. Hæc omnia in subsequentibus descriptionibus & annotationibus temporum, plenius explicabuntur. Præfatus itaque Heinricus 4. de uxore sua Bertha nomine, duos filios progenuit, & unam filiam. Cunradus quoque filius ejusdem in Italia mortuus est, sicut superiora scripta demonstrant. Henricus vero ejusdem nominis V. postmodum factus Imperator Romanorum, patri in imperio successit, & sicut à patribus & avis sive proauis, quædam discordia ad eum deducta fuit super institutionibus Episcoporum, hanc viriliter tenuit, & propter hoc Papam Paschalem captivavit. Tandem sicut in superioribus annotatum est, hæc discordia, anno Dominicæ incarnationis millesimo 122. determinata est, sicut superius descriptum est, Præfatus vero Heinricus V. anno Dominicæ incarnationis millesimo 125. obiit.

Et Hein. V. excommunicatur opera Mogont. Salzb. & Coloniens. Episcoporum, Otto lib. 7. ca 15.

In civitate Galliæ Spyra juxta patrē avum, proavum, Imperatores, cultu regio sepelitur. Otto lib. 7. cap. 16.

LOTHARIUS SAXO, XVIII. GERM. IMP. HUJUS
laus est à vendicata religione & legibus.

ANno Dominicæ incarnationis millesimo 126. ab urbe condita millesimo 877. Lotharius dux Saxonum, cujus mentio superius facta est, 89. loco ab Augusto regnum accepit, regnavitq; annos 13. Fridericus dux Suevorum, & Cunradus frater ejus, qui ducatum acceperat, pertinentem ad Herbipolensem Ecclesiam à Heinrico juniore, sicut supra descriptum est, nepotes fuerūt præfati Henrici filii, videlicet sororis ejus. filia nanque Heinrici senioris, cuidam Friderico nobili de Stophen, matrimonio juncta fuit, mortuoque Rudolpho duce Suevorum in bello, qui sibi regnū vendicaverat, dictus Heinricus senior, ducatum Sueviæ præfato Friderico, genero suo contulit. Ipse quoque Fridericus, de præfata filia dicta Agnete, duos filios progenuit, Fridericum videlicet & Cūradum, quorum Fridericus ducatum Sueviæ tenuit, quem à quibusdam audivimus denominari monoculum. Cunradus vero ducatum Franconiæ, ut prædictum est, accepit: penes hos, mortuo avūculo suo, Heinrico juniore, insignia imperialia remanserunt. Ideoque cum quibusdam Principibus peregerunt, ut sæpe dictus C. in regnum eligeretur, in discordia contra Lotharium, pluribus tamen faventib. Lothario, isti tamen bellum habuerunt contra Lotharium. Lotharius vero filiam Gerdrudim unicam, quam habebat, dederat uxorem H. duci Bavariorum, fratri Vuelphonis novissimi, quē nos vidimus, cujus generationis, quia inclyta fuit & nobilissima, & Deo semper devota, Romanæq; Ecclesiæ semper assistens, & Imperatorib. sæpe resistens, quia mentio Vuelphonum superius frequenter facta est, in hoc loco generationem illam latius describamus.

Hic ab aliis dicitur Lutherus Saxo. sub hoc Cæsare cepit Europa denuo iure civili scripto in iudiciis passim uti.

Stauffen. Otto habet Stoyphe.

Frid. monoculus.

Author vidit Vuelphonem.

De generatione Vuelphonum.

In hoc itaque genere, sex Vuelphones leguntur fuisse, non simul sed sibi in generatione illa succedentes. Creduntur autem viri illi inclyti fuisse de gentibus illis, quæ sub Valentiniano Imperatore de Scythia erumpentes, diversas partes Germaniæ occupaverunt, & dominatū obtinuerunt. Licet autem ejusdem generis tyranni & nobiles in genealogia præcesserint, utpote Vuarinus & Ruothardus, qui beatum Othmarum in insulam Rheni relegarunt, in qua hodie consistit monasterium monachorum, quod vocatur Staine. Primus tamen, de quo legitur, ejus generis fuit quidam inclytus Ethicho, qui genuit filium nomine Heinricū, & filiam nomine Hiltegardam, quam Ludeuuicus Imperator duxit in uxorem. Factum est autem, dum præfatus. H. moreretur, in curia jam dicti Imperatoris L. persuasu ipsius Imperatoris, & quorundam aliorum, ipsi Imperatori fecit hominium & subjectionem, & ab eo accepit 4. millia mansuum pro beneficio in superiori Bauuaria. Quod cum pater ejus percepisset, existimans nobilitatem & libertatem suam nimis esse declinatam, valde cōsternatus est animo, & dolorem suum exponens amicis suis, faciem filii amplius videre noluit. Ipse vero Heinricus patri suo, prout decuit, reverentiam in omnibus exhibuit, & necessaria abundanter largiri fecit ei residenti in villa, quæ dicitur Amergou, ubi & cellam monachorum construxit, quā post mortem patris sæpe dictus Heinricus transtulit in locum qui dicitur Altenmunster à nomine S. Altonis ibi quiescentis. Idem vero Heinricus uxorem duxit de Bauuaria Beatam nomine, ex qua tres filios progenuit, videlicet S. Chunradum, qui postmodum Constantiensis Ecclesiæ Episcopus fuit, & eam multis prædiis suæ proprietatis ampliauit, & Ethichonem qui legitimo matrimonio carens, ex quadam de ministerialibus suis unam filiam progenuit. Tertium quoq; filium, videlicet Rudolphum, habuit sæpe dictus Heinricus, qui Rudolphus, accepit uxorem de Vuingin, Itham nomine, cujus pater Cuno nobilissimus comes fuit, mater ejus extitit filia Ottonis Magni Imperatoris, Richilint nomine. Dictus itaque Rudolphus de præfata Itha uxore sua duos filios progenuit, videlicet Vuelphonem, qui primus hoc nomen accepit, & Heinricum, qui apud villam Lunum in venatione saxo percussus, interiit. Genuit & filiam, Richardam nomine, quæ postmodum moriens, in monasterio Ebersberck sepulta est. Maritus nanque ejus ditissimus comes Bauuariorum, cū non haberet hæredem, tres Abbatias construxit, videlicet Ebersberck, Gisenvelt, & Chubach. Vuelpho vero filius præfati Rudolphi, duxit uxorem de gente Salica, de castro Glizberck, Imiza nomine. Hic est ille Vuelpho comes, qui aliquando Imperatori Cunrado secundo, auxiliante sibi duce Ernusto, rebellavit, Augustensem quoque Episcopatum & Frisingensem, in prælio,

Vuelphones Scythæ.

Staina monasteriū.

Hominium.

Mansuum.

Amergauu.

Altenmünster.

Conradus.

Ethicho.

Rudolphus.

Lunum.

Abbatiæ tres. Ebersberck. Gisenfelt. Chuobach.

quod habebat cum Brunone, Augustensi Episcopo, attrivit: & plurimum comminuit, pro qua re tamen in fine satisfecit, & villas plurimas eisdem Episcopatibus tribuit, in tantum, quod judicio frigidæ aquæ innocentiam suam probavit. Hic de præfata uxore sua Imiza, genuit filium cui nomen suum imposuit Vuelpho, genuit & filiam Chunzam nomine, quam Azzoni ditissimo Marchioni Italiæ dedit in uxorem, in dote quoque dedit eidem curiam nobilissimam, quam habebat in Italia, Elsinam nomine, quam & ipse ab uxore sua in dotem acceperat. Cujus curiæ mille & centum mansus sunt, uno vallo comprehensi. Cujus filius Vuelphonis secundi, Vuelpho tertius, vir per omnia probatus, ducatum Carinthiorum & Marchiam Veronensem acquisivit, & strenue texit. Dicitur de eo quod contemptum exhibuerit Heinrico imperatori tertio, eo quod cum idem Imperator convocasset exercitum suum in Lombardiam, apud locum qui vocatur Runggalle. Iste tertius Vuelpho cum armatis militibus suis, quos adduxerat contra voluntatem Imperatoris recessit ab eo, & neque minis, neque promissionibus potuit detineri ab eo, quod ideo factum est, quia præfatum Imperatorem expectaverat in eodem loco per triduum, ultra statutum tempus, & neque nuncium neque literas suas acceperat, quibus absentiam suam excusaret. Alio quoque tempore præfatum Imperatorem verbis suis coegit, ut Veronensibus remitteret mille marcas, quas ab eis contra justitiam extorquere voluit. Iste Vuelpho tertius, immatura morte præventus, sine hærede decessit, & omnes possessiones suas Ecclesiis distribui mandavit. Sanè mater ejusdem hanc distributionem fieri non permisit, sed potius de Italia revocavit filium præfati Azzonis nepotem suum Vuelphonem quartum, cumque hæredem omnium possessionem ejusdem generis instituit. Hic est ille Vuelpho quartus, qui primum ducatum Bauuariorum adeptus est, & multa magnifice peregit.

Nota: Iudicio aquæ frigidæ innocentiam probare.
Census Mansus.
Vuelphonis fastus contra Imperatorem.
Vuelpho quartus, primus Bavariæ dux

Temporibus quippe Heinrici Imperatoris quarti hic extitit, & bona fide ei adhæsit, donec idem Imperator multis facinoribus reus habitus, sedi Apostolicæ se opposuit, & in mortem præfati Vuelphonis, ut dicitur, quædam machinatus fuit, extunc recessit ab eo, & cum aliis Principibus Saxoniæ & Sveviæ, eum impugnavit. Hic etiam propter scisma, quod eisdem temporibus extitit, Siphridum Augustensem Episcopum scismaticum captivavit, & comprehensum in vincula jecit & in castro suo Ravensburck multo tempore cathenarum conservavit. Civitates quoque Augustensem & Frisingensem destruxit.

Sifridus Aug. Episcopus capitur.
Civitates Aug. Frisingen destruuntur.

Accepit autem reginam Angliæ, tunc viduam, filiam scilicet Balduuini nobilissimi comitis Flandriæ Juditham in uxorem. Ex qua duos filios, Vuelfonem scilicet & Heinricum, quorum uterque ducatum Bauuariæ alter post alterum possederat, progenuit. Hic est ille qui primus eò quod fautoribus suis in tot commotionibus bellorum prædia sua distribuendo paternos redditus comminuit, manus suas episcopis & abbatibus præbuit, & beneficia non modica ab eis recepit. Omnes possessiones Luitoldi comitis, quas in partibus illis habuit, præter istas quas in Zuuiviltun sanctæ Mariæ contradidit, cum duobus castris, Achalmen & Vulnelingen, ipso donante possedit. Patrimonium quoque comitis Ottonis de Buochorn eo vivente & bona voluntate tradente recepit & obtinuit. Denique cum ad senilem ætatem pervenisset, & Rattinbuochensem ecclesiam construere cœpisset, & satis copiose ditasset, Altorfense quoque monasterium prædiis, decimis & mancipiis, nec non & ecclesiasticis ornamentis abundantissime ditasset, alias etiam ecclesias ad se pertinentes aliquo modo meliorasset, volens Deo de excessibus suis difficiliorem satisfactionem exhibere Hierosolymitanum iter arripuit. Quod in maximis persecutionibus & periculis Ungariam & Græciam transiens, persolvit. Sepulchrum enim Domini & alia sancta loca, omnibus suis pene amissis, visitavit: deinde ad reversionem se parans, Cyprum adiit, ubi de hac vita decedens, sepultus est. Ossa tamen eius postea inde sublata, ad Altorfense monasterium translata & reposita sunt. Socii autem peregrinationis & laborem ejus, vel interfecti, vel vivi Sarracenis, machinante perfidissimo Alexio imperatore traditi sunt. Inter quos Thiemo Juvaviensis archiepiscopus comprehensus, & regi Mempheorum præsentatus, ad idololatriam angariatur. Ille fanum ingressus, animi & corporis viribus robustissimus, idola quæ adorare debuit, non Deos, sed opera manuum ostendens, in frusta comminuit. Ob hoc productus, exquisitisque suppliciis affectus, martyrio coronatus est. Itham marchionissam, matrem Luipoldi marchionis orientalis, quæ similiter in eodem comitatu fuit, unus de principibus Sarracenorum rapuit, & impurissimo matrimonio sibi copulavit, ex eaque Sanguinum illum sceleratissimum progenuit.

Vuelfonis quarti filii, Vuelfo & Henricus.
Zuuivilten.
Patrimonium comitis Ottonis de Buochorn.
Vuelfonis 4. profectio ad sepulchrum Domini
Thiemo archiepiscopus martyr.
Itha marchionissa

Igitur Vuelfo 5. ejus nominis, senior inter filios præfati Vuelfonis, mortuo patre accepit ducatum Bauuariorum, & tam curiæ suæ largitate & honestate, quam finitimarum gentium, maximeque Italiæ, bellis & honestatibus multa magnifice peregit. Accepit autem Mathildam nobilissimi ac ditissimi Italici marchionis Bonifacii filiam in uxorem, fœminam virilis animi, quæ ad instar fortissimi principis totam terram illam dominio suo subjugavit. Quam tamen postea, nescio quo interveniente divortio, repudiavit. Denique omnibus bene compositis, morbo correptus in villa Chufringin, diem clausit extremum: & in Altorff deportatus, juxta patrem & matrem sepultus est.

Vuelfo quintus.

Heinricus

Heinricus frater ejus ducatum & omnia quæ illius erant,& potenter ditioni suæ subjugavit. Accepit autem uxorem de Saxonia, filiam Maginonis ducis & Sophiæ sororis regis Ungariæ Colomanni, Vulfhildem nomine. Ex qua præter illos quos infra annos sinus cœlestis patriæ suscepit, tres filios, Chunradum, Heinricum, Vuelfonem, & quatuor filias, Juditham, Sophiam, Mathildam, Vulfhildã progenuit. Juditha nupsit Friderico Suevorũ duci, quæ Fridericũ Imperatorẽ nostrum, & uxorẽ Mathæi ducis Lotharingiæ progenuit. Sophiam Bertholdus dux de Zaringen,& eo mortuo Luipoldus Marchio de Stiria in uxorem accepit. Mathildis primo Diepoldo filio Trepoldi Marchionis de Voheburch, postea eo mortuo, Geberhardo de Suitzebach copulata est. Vulfhildim Rudolphus Bregantinus comes duxit. Chunradus in clericum ordinatus, cum sub puerilibus annis domi literarum studiis informaretur, tempore maturo Coloniensi archiepiscopo altiori studio & disciplina claustrali educandus committitur, Ubi in utroque tantum profecit: sed & aliis virtutibus vitia declinans, tantum exornavit, ut ab omni & clero & populo amaretur, ab omnibus summo honore dignus judicaretur. Ipse vero honores, divitias, laudem humanam fugiens, quibusdam se monachis sociavit, cum quibus omnibus suis ignorantibus, Clarevallense monasterium adiit, ibique se monachum fecit. Deinde procedente tempore Hierosolymam petiit, ubi cuidam servo Dei in hæremo manente adhæsit, eique cum omni humilitate necessaria administravit. Tandem sentiens se quadam infirmitate tactum, de reversione cogitavit: & ingressus navem, Baram civitatem sancti Nicolai pervenit. Ubi beato fine diem ultimum clausit, honorificeque sepultus, ibidem requiescit.

Heinricus frater Vuelfonis [illegible].
Bertholdus de Zaringen.
Hohenburg.
Sultzbach.
Nota. Apud episcopos claustralis disciplina.
Alii Pataram.

Circa idem tempus pater quoq; ejus & mater, pater in castro Ravensburch, mater in Altorf 16. die post mortem mariti, obierunt, & in monasterio sancti Martini sepulti sunt. Heinricus vero defuncto patre, ducatum ejus adeptus est. Hic est Heinricus ille, de quo supra dictum est, frater Vuelfonis novissimi, qui filiam Lotharii accepit uxorem, & nuptias cum ea apud Augustam civitatem, convocatis ferè omnibus principibus, magnifice celebravit, in loco qui dicitur concio legum. Quo facto, venit ad imperatorem Lotharium socerum suum apud civitatem Nurenberg, & ibi ducatum Saxoniæ, & omnia beneficia quæ Imperator ab episcopis & abbatibus habuit, in beneficio suscepit: & ibidem pollicetur eidem Imperatori auxilium, cõtra præfatum F. & Chunradum fratrem ejus. Licet autem in Bauuaria haberet bellum contra quendam nobilem Fridericum, Ratisponensis ecclesiæ advocatum, cujus etiam castrum fortissimum Falchensteyn obsidione cinxit: relictis tamen in obsidione militibus, festinavit socero suo venire in auxilium.

Nuptiæ Heinrici cum filia Lotharii.
Concio legum locus Augustæ.

Imperator quippe Lotharius eo tempore obsederat Spiram civitatem eò quod civitas illa faveret Friderico & Chunrado ducibus, ad cujus auxilium adduxit milites 600. aut amplius, quos tamen ultra Rhenum apud se prope collocavit, ut impetus & irruptiones F. ducis præcaveret. Fridericus tamen dux, utpote vir armis strenuus, quadam nocte in castra ipsius irruit. Sane Heinricus præmonitus fuerat, armis & equitaturis instructus, ad fugam illum compulit, & ita fugientem illum usque Gruoningin insequitur. Deinde mediante Mogontino archiepiscopo, Spirenses in gratiam Imperatoris redeunt. Castrum quoque supradictum Falchensteyn à duce H. in Bauuariam regresso capitur. Non multo post F. dux memor pristinæ injuriæ, Altorf & Ravenspurg armata manu invasit, ubi quosdam captivavit, & villas circunquaque & Memingin incendio vastavit. Sequenti vero æstate H. dux cum exercitu copioso fines F. ducis ingressus à villa Tuogendorf, quæ est in ripa Danubii, incipiẽs, & ultra Stouphen perveniens, omnia circunquaque in transitu & in reditu incendio & præda devastat. Post hæc rediens in Bauuariam, bella plurima peregit, videlicet, contra episcopum Ratisponensem, Heinricum nomine, unum de nobilissimis Bauuariç patruum Ottonis comitis de Vuolfratehusen, & contra supradictum Fridericum advocatum Ratisponensem, & dictum Ottonem de Vuolfratehusen. Hi quoque in auxilium suum habuerunt Luipoldum Marchionem orientalem: qui omnes, congregato copioso exercitu, castra juxta Isaram fluvium posuerunt, ut attentarent ducem de finibus illis expellere: cæterũ dux acies suas ordinavit econtra. Cumq; pugnam inire debuissent, Otto Palatinus de Vuitilisbach considerans periculum utriusque partis, mediatorem se interposuit: & sive minis, sive promissionibus sæpedictum Fridericum advocatum consobrinum suum, & Ottonem comitem generum suum adhoc induxit, ut in potestatem ducis se traderent, & castrum Vuolfratehusen, quod milites ducis dudum obsederant. Dux itaque ipsum Ottonem comitem custodiæ militum deputatum abduxit, & castrum cum ædificiis incendit. Postmodũ quoq; episcopatus Ratisponẽsis in gratiam ducis rediit, & comitatum quẽ habet episcopatus Ratisponensis circa Enum fluvium, ei in beneficio concessit: sicq; factũ est, ut bella quiescerent in Bauuaria. Lotharius quoq; Imperator eo modo confortatus est in imperio: nam & supradictus C. qui ei adversabatur in imperio, à facie ejus fugerat in Italiam, ut adversitates sibi suscitaret ibidẽ. Sane interventu beati Bernhardi abbatis Clarevallensis, dicti duces C. & F. in gratiam Imperatoris recepti sunt, in generali curia Babenberg

Lotharius Spiram obsidet.
Spirenses redeunt in gratiam imperatoris.
Altorff.
Ravenspurg.
Memmingen.
Tügendorff.
Stauffen.
Luipoldus Marchio orientalis.
Otto Palatinus.
Conradus & Fridericus duces interventu beati Bernhardi redeunt in gratiam imper.

habita, sicque pax firmata est. Eo quoque tempore sedes Apostolica malis non caruit: nam Petrus Leonis contra Innocentium papam secundum se erexerat. Ideoque Innocentius de civitate egressus, in Francia & partibus Galliæ plerunque demorabatur, habens in comitatu suo præfatũ Bernhardum, sicut legitur in vita ejusdẽ abbatis. Eo quoq; tempore ipse papa adiit imperatorẽ Lotharium apud Leodium, petens ab ipso favorem & auxilium contra prædictum Petrum & suos fautores. Sane Imperator usus consilio super hujusmodi responso, cœpit à papa repetere investituras episcoporum, quas multo tempore imperatores ante se habuerunt. Ideoque apostolicus non modicum est turbatus, & de adventu suo est contristatus, de reditu quoque anxius effectus: nam petitionem principis exaudire non poterat super tali articulo, pro quo ecclesia tot mala sustinuerat. Interveniente tamen consilio & orationibus beati Bernhardi, securus recessit ab Imperatore. Post hæc imperator movit expeditionem in Italiam jam secunda vice: in qua expeditione præfatus *Henricus* dux mille quingentos milites duxit in Italiam; & cum Imperatore in citeriore Italia Gardam & Haristallum castra cœpit, quæ etiam in beneficio suscepit. Eo tempore Mediolanenses & Cremonenses diuturnum bellum inter se habentes, causam guerræ coram Imperatore exponunt. Cremonenses vero, à principibus Italiæ tanquam habentes injustam causam hostes judicantur, proscriptique discedunt: quos ipse imperator subsequutus, territoria eorum ac villas seu castella destruxit. Indeque Papiam veniens, cives illos pactione pecuniæ in gratiam suscepit: ubi & Otto comes de Vuolfratehusen vita privatus occubuit. Bononienses quoque & Æmilienses supplices, duce interveniente, recepit. Post usq; ad Taurinum progrediens, totam citeriorem Italiam sine ferro subegit. Inde Apenninum transiens Imperator, Anconam, Spoletum cum aliis urbibus seu castellis ulterioris Italiæ in deditionem accepit. Deinde contra Rogerium aciem dirigens, Campaniam & Apuliam peragravit. Porro Heinricus per Tusciam exercitum duxit, quam & ab Imperatore in beneficio obtinuit: Romamque veniens: summo Pontifici Innocentio usque ad Imperatorem conductum præbuit. Suburbia Albæ civitatis sibi resistere nitentis, expugnavit ac destruxit. Beneventum cepit ac papæ restituit. Imperatori non longe à Barra cum summo pontifice obviam venit, ibique castrum quoddam, ubi præsidia Rogerii fuerant artificiose valde expugnavit: militesque in eo repertos, & præcipue Sarracenos, patibulo suspendit. Post ejecto de Campania & Apulia Rogerio, Reginaldo vero viro forti ac nobili ducatu Apuliæ commisso, de reditu disponunt. Igitur de Italia per Tridentinam vallem redeuntes, Imperator morbo correptus in sylva quæ est inter Enum & Licum sub vilissima casa 13. regni sui Anno obiit, ac inde per Augustam & orientalem Franciam in Saxoniam deportatus, in monasterio suo Luther honorifice sepelitur.

Imp. Lotharius à papa repetit investituras episcoporum.

Mediolanensium & Cremonensium bellum.

Lotharius Italiã sine ferro subigit.

Barra.

Lotharius Imperator obiit. & in Luther sepelitur. Luther monasterium Saxoniæ. Otto Frising lib. 7. cap. 20. Actusq; eius in plumbeis laminis descripti, iuxta eum reconduntur.

Hujus Lotharii quidam scriptor mores his verbis describit: Erat, inquit, vir ille strenuus belli ductor, præcipuus in armis, providus in consilio, terribilis inimicis Dei & sanctæ ecclesiæ, veritatis amicus, justiciæ socius, injusticiæ inimicus, cujus probitas patuit in Sicilia, viguit & in Saxonia: qui quam diu vixit, totum Romanum imperium, quod ejus custodiæ deputatum fuerat, titubare non potuit. Hic expulso Petro Leonis, Innocentium papam fortiter, invitis hostibus & adversariis, in sede sancta restituit: ab eo quoque restituto, consecrationem imperialem accepit. Hujus temporibus magister Gratianus canones & decreta, quæ variis libris erant dispersa, in unum opus compilavit, adjungensque eis interdum autoritates sanctorum patrum, secundum convenientes sententias, opus suum satis rationabiliter distinxit. Eisdem quoque temporibus dominus Vuernerius libros legum, qui dudum neglecti fuerant, nec quisquam in eis studuerat, ad petitionem Mathildæ comitissæ renovavit: & secundum quod olim à divæ recordationis Imperatore Justiniano compilati fuerant, paucis forte verbis alicubi interpositis, eos distinxit, in quibus continentur instituta præfati Imperatoris, quasi principium & introductio juris civilis. Edicta quoque prætorum & ædilium curulium, quæ rationem & firmitatem præstant juri civili, hæc in libro Pandectarum, videlicet, in Digestis continentur. Additur quoque his liber Codicis, in quo Imperatorum statuta describuntur. Quartus quoque liber est Autenticorum, quem præfatus Justinianus ad suppletionem & correctionem legum imperialium superaddidit. Claruerunt etiam illis temporibus viri venerabiles, sanctus Bernhardus Clarevallensis abbas, qui in multa facundia postmodum librum ad Eugenium papam conscripsit, & contra Petrum Bajolardum hæreticum firma disputatione contendit. Beatus quoque Norbertus institutor Præmonstratensis ordinis, in ecclesia Magdeburgensi, quam Parthenopolim vocant, archiepiscopus extitit: ipse cum Imperatore in expeditione Romam ivit, indeque reversus infirmitate correptus, brevi tempore post, cursum præsentis vitæ complevit.

Gratiani decreta

Vuernerii libri legum.

Instituta Iustiniani.

Libri Pandectarum, Codex Autentica.

Bernhardus.

Norbertus.

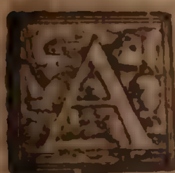
ANNI

ANNI LOTHARII.

ANno Domini mill. 126. Lotharius electus rex est. Maxima quoq; inundatio aquarum facta est circa Romam in festivitate sancti Eleutherii. Ann. domini millesimo 127. Chunradus insurgit contra Lotharium. Anno domini millesimo 127. Chunradus in Italiam fugit. Anno domini millesimo 129. Anno domini millesimo 130. Honorius papa 2. obiit, cui Innocentius 2 per electionem canonicam successit: sed propter intrusionem Petri Leonis, cui favebat multitudo Romanorum, sedem suam obtinere non potuit, ideoque in Franciam se contulit, ubi concilio Remis habito cum multis episcopis, præfatum Leonem & suos fautores excommunicavit, sicque in partibus Germaniæ usque ad septimum annum permansit. Sedit autem annos 13 menses 7 Sub isto papa vigere & crescere cœperunt ordines Cisterciensis & Præmonstratensis. Anno domini millesimo centesimo trigesimo primo. Anno domini millesimo 132. Augusta combusta est. Anno domini millesimo 133. Eclipsis solis facta est. Anno domini millesimo 134. Norbertus archiepiscopus obiit. Anno domini millesimo 135. Huch abbas Præmonstratensis primus post Norbertum hoc anno accepit privilegium ab Innocentio 2. papa. Hoc etiam anno Urspergensis ecclesia, quæ jam decem annis fundata constiterat, accepit privilegium ab eodem papa. Anno domini millesimo 136. Lotharius ivit in Apuliam, in qua expeditione H. dux frater Vueltonis duxit mille quingentos milites. Eodem anno Heinricus filius ejusdem ducis, pater Ottonis, postmodū per breve tempus regnantis, in Pentecoste baptizatus est. An. dom. millesimo 137. Innocentius papa restitutus est in sede sua. Anno domini millesimo 138. Lotharius rex obiit in autumno sine filiis. Dux vero H. in cujus finibus obierat, regalia reservavit, ut in generali conventu principum, qui in proxima pentecoste Moguntiæ condictus fuerat, præsentaret. Quidam autem ex principibus timentes, ne forte in generali curia H. dux qui tunc præcipui & nominis & dignitatis in regno fuit, per potentiam prævaleret, circa mediam quadragesimam consilio habito in oppido Rheni Confluentia, conventum celebrant, ibique Chunradum F. de quo supra diximus, præsente Theodeuuino episcopo cardinali regem creant.

Honorius papa. *Innocentius papa.* *Petrus Leo septem annis apud Germanos.* *Augusta combusta.* *Urspergensis ecclesia.* *Chunradus Friderici frater in regem eligitur Confluentia, ubi Mosella in Rhenum influit, Otto li. 1. cap. 22 de gestis Friderici.*

HISTORIA CHUNRADI REGIS.

ANno Domini millesimo centesimo trigesimo nono Ab urbe condita millesimo 891. Chunradus præfatus 90. loco ab Augusto regnum accepit, regnavitque annis 14. Huic primum Saxones & dux Heinricus, aliique qui ejus electioni non interfuerunt, resistunt, calumniantes eum non legitime, sed per surreptionem electum fuisse. Quibus omnibus in proxima pentecoste generalis curia Babenberg indicitur. Quo Saxones omnes simul cum viduata imperatrice Richinza venientes, ultro se Chunrado regi subdidere. Heinricus dux regalia servans aberat, ad quæ reddenda in festum Apostolorum Petri & Pauli dies ei Ratispone præfigitur. Quo veniens regalia quidem multis illectus promissis reddidit: sed ad ea quæ ulterius inter eos tractanda erant, dies ei in brevi post Augustæ præscribitur. Quo ex condicto assumptis fidelibus suis & milite non modico venit, ac super Licum ex opposito civitatis, rege civitatem tenente, castra posuit.

Comitia Babenberga. *Heinrici castra sita per Licum.*

Internuncii autem ac mediatores ad hanc causam prænominati, per triduum huc ac illuc sæpius transmeantes, nihil profecerunt: rex enim non aliter compositionem fieri voluit, nisi dux quædam de his quæ à Lothario imperatore susceperat, resignaret. Quod cum dux renuisset, ac se potius dubiæ sorti supponi elegisset, collo quium infecto pacis negotio dissolutum est. Rex ergo metuens aliquid in se machinari, dum peracta cœna, cubitum se ire simularet, adductis clam equitaturis cum paucis civitatem, nulli de principibus valedicens, exivit, ac militē suum reliquum in magno discrimine relinquens, Herbipolim pervenit; ubi judicio quorundam principum dux proscribitur, ac in proxima nativitate Domini in palatio Goslariensi ducatus ei abjudicatur. Dux quoque in subsequenti die post egressum regis de Augusta, suis, prout poterat prope dispositis non multis comitatus in Saxoniam properat. At rex ducatum Saxoniæ Alberto Marchioni consobrino ejusdem ducis, Noricum vero post in Bavariam veniens, Liupoldo filio Luipoldi Marchionis fratri suo ex parte matris tradidit.

Chun. fugit Herbipolim.

Heinricus ergo dux Saxoniam ingressus, cum casum & miserias suas fidelibus & amicis suis exponeret, ad rebellandum eos imperatori & Alberto excitavit. Unde in brevi eundem Albertum auxilio eorum, necnon & suorum qui de Bavaria & Suevia occulte eum insecuti sub specie peregrinationis terrā intraverant, adeo humiliavit, ut castris ejus dirutis, terris circunquaq; vastatis, ad regem auxilii gratia ire compelleret. Interea Luipoldus Marchio suscepto à rege ducatu Norico; omnibus pene baronibus ad ducatum pertinentibus, amore seu terrore ad se confluentibus, primo Ratisponam ditioni suæ subdit. Post collecto milite, superiores partes Bavariæ usque ad Licū pertransiens, amissis aliquot de suis, festinanter revertitur. Non multo post Heinri-

Henricus contra Albertum.

Hein. dux moritur & in Luther sepelitur.

Heinricus dux dum in Saxonia omnibus suis rite dispositis, in Bavariam redire disposuisset, morbo correptus diem clausit extremum, ac in monasterio Luther juxta socerum humatur. Quo mortuo, Saxones amore filii sui parvuli, quem eis adhuc vivens commendaverat, regi denuo rebellant. Luipoldus vero ducatum Noricum ex hinc se potenter habere confidens, dum in obsidione castri Valeja duorum fratrum, qui in parte ducis H. steterant, incaute moraretur, Vuelfo ducis ejusdem frater, collecto milite superveniens, fortissime pugnando, cæsis ex utraque parte pluribus, multis captis, Luipoldum ignominiose fugere coegit. Ipse enim Vuelfo præfatum ducatum jure hæreditatis ad se spectare proclamans, dum justitiam apud regem impetrare non posset, ad rebellionem se parat. Ob hoc rex circa idem tempus castrum ejus Vuinesberg obsedit. Quem Vuelfo collecto milite, in proxima hebdomata nativitatis Domini, dum incaute pugna aggredi attentat, amissis aliquot, multis captis, cum paucis fugit è prælio. Non multo post Luipoldus moritur, eique in marchiam frater suus Heinricus successit. Cui rex Saxoniam ingressus, pacemque cum Saxonibus faciens, viduam H. ducis in uxorem dedit, eique ducatum Noricum concessit. Quæ res maximæ discordiæ seminarium fuit. Vuelfo enim, ut dictum est, eundem ducatum impetens, extemplo armata manu sub oculis ejusdem Henrici partes illas ingreditur: cunctisque circunquaque vastatis, regreditur. Ob hoc Henricus ille inflammatus, coadunato milite, fines illorum, qui Vuelfonis fautores erant, ingressus, munitiones illorum & villas destruxit. Cui dum Vuelfo, restaurato milite, occurrere parat, audito quod rex superventurus esset, cessit. Porro Henricus ille simul cum rege castrum Tachouue, scilicet comitis Chunradi, qui ex parte Vuelfonis erat, obsidione claudit: vastatisque in circuitu universis, adjutorio regis ad deditionem coegit, ac igne succendit. Sic tota illa provincia in maximo bellorum discrimine laborabat. Interea Rogerius rex Siciliæ audiens hujusmodi conflictationes inter Vuelfonem & regem, timens forte cessante guerra, Chunradus rex Italiam intraret, ac eadem quæ à Lothario, ab eo quoque perpessurus esset, Vuelfonem adversus eundem muneribus illectum incitat; singulisque annis mille marcas se ob hoc daturum juramento confirmat. Item quoque rex Vngariæ eundem Chunradum metuens, Vuelfonẽ ad se accersivit; dataq; pecunia non modica, ac deinceps omni anno dandam pollicens, ad rebellandum nihilominus instigat. Vuelfo itaque strenui militis exercens officium, modo in Bauuaria, modo in transalpinis partibus Sueviæ, modo circa Rhenum, tot tempestates bellorum movit, ut regem potius ad defensionem sui, quàm ad exterarum nationum invasiones excitaret. Circa has tempestates gens Francorum cum rege suo Ludovico, gens quoque Teutonicorum cum rege suo Chunrado, ac aliis principibus, Friderico duce Sueviæ, postea Imperatore, episcopis, comitibus, seu aliis cujuscunque conditionis hominibus querimonia transmarinæ ecclesiæ Hierosolymitanum iter aggrediuntur. Quod & Vuelfo ducem, licet nondum sedata guerra, ire compulit. Bernhardus nanque supra nominatus Clarevallensis abbas, & alii viri religiosi ad prædicationem ejusdem itineris firmiter insistebant. Egressi itaque anno Dominicæ incarnationis millesimo centesimo quadragesimo septimo, per Vngariam & Græciam innumerabilem exercitum ducunt. Qui totus pene, exceptis principibus, seu aliis plus cautis, vel inedia, vel aeris intemperantia, vel ciborum insolentia, vel Sarracenorum invasione, infecto negocio, interierũt. In hoc ergo laborioso itinere Chunradus rex comilitoni suo Vuelfoni (sic enim eum nominare solebat) sæpissime in necessitate subveniebat: ac de omnibus quæ à regio fisco Constantinopolitani Imperatoris sibi afferebantur, partem illi tradebat.

Vuel. fugat Luipoldum.
Vuinesperg Otto lib. 7. cap. 5.
Bellum inter regem & Vuelfonẽ.
Seminarium maximæ discordiæ.
Rogerius Siciliæ rex Vuelfonẽ muneribus cõtra regem provocat.
Idem agit rex Boemiæ.
Profectio Hierosolymitana.
D. Bernhardus instigator huius profectionis.
Conradus Vuelfoni benefacit.

Vuelfo redit.

Denique Hierosolymam venientes, cum alii procinctum sub rege C. contra Damascum moverent, Vuelfo infirmitate captus, ac in desperatione positus, ad reversionem se parat. Transito igitur mari, convalescens Siciliam attingit, ubi Rogerius eum cum magno domus suæ tripudio suscipiens, ac honorifice dimittens, iterum ad rebellandum regi maximis muneribus illectum incitat. Igitur reversus in proxima hyeme circa purificationem sanctæ Mariæ, collecto milite, fines regis invadit, ac castrum ejus Flochberg forti impugnatione sollicitans, dum in reversione militem nimis diffuse & incaute duceret, à militibus regis circumventus, ac congressione inita cum paucis, aliis circunquaque diffusis, plus ex infortunio quã ex instantia belli milites Vuel. fugam arripiunt, plurimisque captis, nullo occiso, ignominiose revertuntur. Ac sic guerra diu anxie inter ipsum & regem agitata, finita est. Nam F. quia postmodum fuit Imperator, fratruelis regis & filius sororis prædicti Vuelfonis, medium se ad compositionem faciendam interposuit: captivosque duci reddi, ac regem de cætero securum penes illum esse, provida deliberatione confirmavit. Rex ergo accepto consilio Vuelfoni aliquos reditus de fisco regni cum villa Merdingen concessit: ac sic firmata pace, ipse rex relicto filio parvulo Friderico, in brevi post vita decessit, ac in monasterio Loracensi est sepultus, & F. fratrueli suo sedem regni reliquit. Statuens cum eodem ut filio suo cum ad annos perveniret, ducatum Sueviæ concederet.

Guerra inter Vuelfonem et regem finitur.
Conradus in monasterio Lorch sepelitur.

ANNI

ANNI CHUNRADI.

ANno domini 1139. qui est primus Chunradi regis, Innocentius papa, facta plenarie synodo, ut quidam dicunt, ferè mille episcoporum, mediante quadragesima, totam partem Leonis condemnavit cum ordinatione illius. *Innocentius.*

Eodem anno idem papa perrexit contra Rogerium Siculum ducem Apuliæ, cum exercitu Romanorum; sed cum suis, præter quos fuga cepit, captus est ab eo, mense Julio, die 24. Eodem anno Heinricus dux in Saxonia moritur, & in Luther sepelitur. Anno dom. 1140. Dedo Reatinus Episcopus effectus est. Eodem anno Vuelfo dux Luipoldum ducem Bavariæ in Idibus Augusti pugna juxta castrum Valejum aggressus vicit. Ipse vero in eodem anno in festo sancti Thomæ à rege Chunrado apud Vuinsberg devictus est. Anno dom. 1141. Ann. dom. 1142. Reatæ maxima mortalitas fuit. Anno domini 1143. Innocentius papa obiit, cui Celestinus secundus successit, genere Tuscus, sedit menses 5. dies 13. Anno domini 1144. Celestinus. Papa obiit, cui Lucius 2. successit: sedit menses 5. dies 12. Anno domini 1145. incipiente, in ipsa sacrosanctæ nativitatis Christi solennitate, lugubre & miserabile ex peccato Christiani populi accidit in Oriente periculum. Sanguinus enim Halapensis Syriæ ac Mesopotamiæ, excepta Antiochia & Damasco princeps, Persarum vero & Medorum regis, seu Soltani subditus, Edissam quæ nunc Rohas dicitur, unicum Hierosolymitanæ ecclesiæ pro magnitudine ac abundantia sui refugium, cum infinita Sarracenorum multitudine circundedit, ac in ipsa, ut dixi, nativitate Domini irrupit, cunctis ibidem cum urbe Christianis in ore gladii occisis, vel miserabili captivitate in servitutem redactis, Ecclesias Christi, & præcipue beatæ Mariæ semper virginis basilicam, & eam, in qua Thomæ Apostoli corpus reconditum est, ad salvatoris nostri ignominiam intro ferens ea quæ non licebat, fœde polluit, nostrisq; penitus exterminatis, Sarracenos ibi ad habitandum collocavit. Eodem anno Lucius Papa obiit. Cui Eugenius tertius, natione Pisanus successit, sedit annos octo, menses quatuor, dies viginti & unum. An. dom Millesimo cētesimo quadragesimo sexto. Ann. dom Millesimo cētesimo quadragesimo septimo. Expeditio magna facta est Hierosolymam, in qua, ut prædictum est; Chunradus rex & rex Francorum Ludouuicus, & Vvelpho, & Fridericus tūc dux Suevorum, qui postmodum factus est Imperator, cum multis aliis iverunt. Anno domini Millesimo cētesimo quadragesimo octavo. Anno domini Millesimo centesimo quadragesimo nono. Anno domini Millesimo centesimo quinquagesimo, quarto Nonas Septembris, Reatina civitas, post longam obsidionem à Rogerio rege Siciliæ destructa est. Anno domini Millesimo centesimo quinquagesimo primo. Anno domini Millesimo centesimo quinquagesimo secundo, Chunradus rex obiit. *Vuelfo vincit Luipoldum.* *Lugubre martyrium Christianorum in Edissa civitate.* *Expeditio Hierosolymitana*

FRIDERICUS PRIMUS, DICTUS BARBA-*barossa, XX. Germanorum Imperator.*

ANNO Domini 1152. ab urbe condita, 1540. Fridericus hujus nominis primus, 91. loco ab Augusto regnum accepit, magis ex delegatione patrui sui, quàm ex electione Principum. Erat autem vir armis strenuus, acer animo, exercitatus in bellis, corpore robustus, in consiliis providus, in negotiis peragendis virilis, affabilis mansuetis, superbis resistens, ingenio subtilis, memoria excellentissimus. Quorumcunq; enim hominum vultus vel personas semel agnoscebat, etiam post multa interstitia temporum, si ad eum rursus veniebant, citissime eos nominatim salutavit, ac si quotidie cum eo morati fuissent. Erat quoque statura mediocris, magis tamen longa quam brevi, pectore plenus, & ut dictum est, corpore robustus, facie satis eleganti, barba & capillo rufo. Huic imperium cessit, eo quòd præfatus Vuelpho, avunculus ejus, & alii Principes Alemanniæ, proxima linea consanguinitatis eum attingerent. Et ideo quod cum ex nominis sui interpretatione pacis dives vocitaretur, inter Principes Alemanniæ studuit pacem potissimum reformare, ut ad expugnandas maxime Italicarum gentium virtutes bellicas posset efficacius insistere. Regnavit autem annis 40. parum minus. Hinc in tribus annis primis pacem reformavit inter Principes Alemanniæ, quæ valde turbata fuerat, propter ducatū Bauuariæ & Saxoniæ, sicut supra descriptum est. Fuit autem Heinricus junior de Saxonia fratruelis Velphonis filius auunculi sui. Heinricus vero de Austria frater Luipoldi, de quibus supra dictum est, filius patrui sui. Avia quippe ipsius, cujus mentionem supra fecimus, cum in Suevia genuisset duos filios, Conradum videlicet regem, & Fridericum ducē, mortuo marito, nupsit Luipoldo Marchioni Austriæ & Styriæ, ex quo tres filios, sive quatuor, ut quidam dicunt, suscepit, videlicet Luipoldum, qui primus iniit certamen pro ducatu Norico, sed hic immatura morte præventus est, & fratri suo Heinrico idem certamen reliquit. Genuit quoque Chunradum, qui postmodum fuit Archiepiscopus Juvaviæ, quam vocant Saltzburg, & Ottonem, qui fuit Episcopus Frisingensis, qui & Chronicam conscripsit, & usq; ad tempora hujus Friderici perfecit.

De hoc Friderico Aenobarb scripsit Otto lib. 1. & Radevicus Canonic. Frising. lib. 2. *Dotes Friderici.* *Vuelpho avunculus Friderici.* *Friderich, pacis dives.* *Regnavit Augustissime 37. annis.* *Luipoldus. Heinricus. Conradus.* *In Suavia, nunc Saltzeburga dicta, Baioariæ Metropolis.*

ALBER-

Hæc libuit ex Ottonis Frisingensis Chronico adducere in usum lectoris candidi.

ALBERTUS FRATER ERNESTI DUCIS SUEvorum, hic Austriam ab Hungarorum armis vendicavit.

Leopoldus in nuptiis Heinrici tertii Imperatoris mortuus, & sepultus Treveris est. | *Ernestus occisus in bello contra Heinricum, IIII.*

Leopoldus Secundus. Itha filia Heinrici Imp. uxor.

Leopoldus Tertius. Agnes filia Heinrici quarti, & soror Heinrici quinti, quæ prius Friderico Suevorum duci nupsit, ex eoq; Fridericum & Conradum genuit.

Leopol. IIII. factus à Conrado rege dux Bajoariæ, sepultus in Austria, in Monasterio S. Crucis, ordinis S. Bernbardi.	*Heinricus natu major, recepit Gertrudim filiã Lotharis secũdi Imper. relictam Heinrici ducis Bajoariæ, Hic fuit creatus primus dux Austriæ, à Friderico primo, & monasterium Viennæ erexit, quod vocatur Scotorum.*	*Conradus Episcopus Saltzburgensis.*	*Otto Frisingen.*	*Gertrudis uxor ducis Bohemiæ.*	*Bertha uxor ducis Poloniæ.*	*Juditha uxor Marchionis Montis Ferrati.*

Leopoldus Quintus, Avia ejus fuit Agnes, filia Heinrici quarti, Proavia Itha.

Mediante igitur Imperatore, compositio super ducatu Norico facta est. Hoc modo, ut Heinricus de Saxonia ducatum Bauuariæ reciperet, quem & pater & avus suus habuerant. Heinricus vero de Austria, cum ante susceptum ducatum, esset tantum Marchio, modo dux efficeretur, quę beneficia sæpe dictus Imperator concessit utrisque, sicque terminata est hæc discordia, quæ præcipua erat in Alemannia. Vuelphoni quoque avunculo suo, ut ejus favorem plene obtineret, contulit in beneficium Marchiam Tusciæ, ducatum Spoleti, principatum Sardinię, & totam terram Mathildis comitissæ Habebat autem dictus Imperator fratrẽ, Chunradum nomine, ex parte patris, Nam pater ipsius, mortua Juditta matre ipsius Imperatoris, duxit aliam uxorẽ de genere comitũ illorum, qui dicebãtur de Zuuainbruck, & de Sarbruck ex qua genuit præfatũ Chunrado, & filiam quandam, quam duxit in uxorem Langravius de Thuringia, & ex ea genuit illum Langravium, qui postmodum proximæ consanguinitatis immemor, Philippo regi rebellavit. Imperator itaque prædictum Chunradum fratrem suum Palatinum Rheni effecit. Hæc ideo aliquantulum diffusius scripsimus, ut pateat quomodo nobilissimi Principes Alemanniæ, proxima linea consanguinitatis Imperatori adhærebant. At ipse potius gloriabatur sede regia stirpe Vuaiblingensium progenitum fuisse, quos constat de duplici regia prosapia processisse, videlicet Clodoveorum, de quibus legitur supra in gestis Francorum, & Carolorum, de quibus nihilominus eorundem supra narrant historiæ.

Comites Zuuaibruck et Sarbruk. Nobilissimi Principes Germaniæ, consanguinei Friderici Imp.

Fridericus gloriatur sede familia Vuaiblingensium Vide Ottonem lib 2 cap. de famosis familiis Galliæ & Germaniæ. [illegible] de Vueiblinga et [illegible] de Altdorffio.

Sedatis igitur discordiis in Alemannia dispositisque negotiis Imperii, & rebus pacatis, aggressus est iter arripere in Italiam, quatenus & discordias ibidem sedaret, & more avito diadema imperatorium in Romana Ecclesia reciperet. Eo itinere invenit Terdonenses sibi rebelles. Est autem Terdona villa permaxima in Lombardia, per quam Mediolanenses iter habent usque ad Genuam, & ideo hanc quasi portum maris magni sibi esse volunt. Hanc in ipso itinere aggressus, Imperator expugnavit, & solo adæquavit, nihil eis valente auxilio Mediolanensium, in quo plurimum confidebant. Indeque progressus, Romam pervenit, & ab Hadriano papa consensu totius cleri, cum diademate regio, imperialẽ benedictionem accepit in Ecclesia beati Petri, ubi à civibus urbis seditio contra Imperatorem commota est, ubi multa Romanorum interfecti occubuerunt, Imperator vero rediens inde, in itinere Spoletanorum diras & inopinatas pertulit incursiones. Quarum impulsu Spoletum applicuit, quam dimicando succendit, & funditus evertit, parvulis tamen ac mulieribus, jussu Imperatoris, sine læsione liberatis. Dehinc per totam Italiam, multis edomitis rebellionibus, cum pervenisset, comitante exercitu suo, apud Veronam, ad quædam itinera angusta, quæ Lombardi vocitare solent clausuras Volemi, ubi ex utraque parte itineris mons præruptus, quasi

De itinere Romano & reditu.

Terdona.

Fridericus coronatur ab Hadriano papa

Spoletum funditus evertitur.

Clementia Cæsaris in parvulos & mulieres.

quasi paries saxeus eminet in immensum, ibi Veronenses collocaverunt superius in planitie ejusdē montis quosdam malignos homines, quatenus in transitu Imperatorem cum exercitu suo, demissis lapidibus interficerent. Imperator vero sollertissimus, quosdam advocavit terræ illius prudentissimos. qui illecti promissionibus & muneribus per loca vix alicui hominum pervia, milites Imperatoris deduxerunt ad præfati montis collem quendam supereminentem. Qui inde consurgentes, in præfatos malefactores irruerunt, & eos in fugam verterunt. Ex eis quoq; penè sexcenti capti sunt, qui omnes tristia pœnarum tulere discrimina. Deinde imperator rediit in Alemanniā, ubi tūc duxit uxorem. Nam antea judicio Ecclesiæ in Synodo Constantiensi, inter ipsum & Adilam filiam Marchionis Diepoldi de Hochburg, quam habuerat uxorem divortium celebratū est, objectu cōsanguinitatis. Quam postea Dietho de Ravensburg ministerialis ipsius habuit uxorem. Imperator vero dominā Beatricem de genere Burgundionum nobilissimam, filiam comitis Bisuntini, quæ illi unica erat, hæres omnium bonorum ipsius, duxit uxorem, cujus opulentissima dote, ut fertur, et quinq; millia militum ejus subduntur imperio. Eodem tempore ducem Boemorum regio decoravit nomine & dignitate, regium sibi conferens diadema. Item discordias sedavit, si quæ erant in Alemannia, inter Principes vel Barones, & redire parat in Lombardiā, quæ maximis discordiis tunc efferbuerat. Nam Mediolanenses Imperatori resistere se parant, & in auxiliū suū multas civitates Lombardiæ asciscunt, Brixiā videlicet & Placentinā, & alias quā plures. Cremonenses vero & Papienses imperatori fideliter adhærebant, & Laudenses & Cumani, suo subdebantur imperio. Ideoque bella frequentia totam commovebant Lombardiam. Mediolanenses enim superbi, rebelles consueverunt esse Imperatoribus exortis de Suevia. Illis vero, qui de Saxonia erant, devotius assistebant. Eo quod, ut supradictum est, Lotharius imperator pro ipsis tulit sententiam contra Cremonenses. Cum sint etenim superbissimi, solent occupare terminos vicinarum civitatum, & ipsas quas possunt, suo subdere imperio. Quocirca contra Imperatoris edictum, Terdonam ab ipso erutam, eximiis reædificarunt muris. Quodq; hoc deterius fuit, illarū urbiū reliquias, quas ante dejecerant, Cumarum scilicet atq; Laudæ, ad imperii contemptum funditus exterminavere. Papiā quoq; atq; Novariam urbes egregias, ad ejusdem imperii despectum pariter apposuerunt depopulare. Ac sic hanc regni portionem sc. Lombardiam, suo imperio paulatim subjicere satagebant. Ad quod patrandum omnes penè Lombardiæ urbes consentientes habuerunt. Placentia nempe Cremonenses à prædictarum urbium solitis amminiculis indigne prohibuit, atq; iter ad eas, eis omnimodo denegavit. Brixia quoq; se itidem eisdem cum exercitu adjecit Mediolanensibus. Quarum opitulationibus immania ausi sunt scelera, partimq; potiti sunt ausis. Nam Vegevalum & alia Papiensium oppida munitissima, prædictarum urbium præsidiis funditus destruxerunt. Cremona vero civitas egregia, pro summi Imperatoris majestate, contra Mediolanenses summi imperii contemptores, sese audacter ingessit. Quæ & eorum munitissima oppida, magnis evertit viribus, & eorundē plerosq; coartavit compedibus. Eo tempore Imperator his discordiis opitulari censuit, ad quod discretissime patrandum viros præmisit industrios, cancellarium scilicet nomine Reinaldum, & cum eo Ottonem comitem Palatinum de Bauuaria. Qui à Cremonensibus, & ab Oberto Episcopo eorundem, & à quodam Arderico sacerdote, qui tunc magni nominis floruit. cum tota plæbe ejusdem civitatis magnifice suscepti sunt. Interea cum Imperator suum protelaret adventum, Cremonenses pro tam benignissimis subjectionibus, ab aliis Lombardis indignissima tulere convitia, & quod deterius est, in ipsum Imperatorem indigna relatu proferebant verba.

Clausura Volerni.

Veronensium insidia in Imp. credere, non.

Divortium inter Frid. & Adilam Marchionis filiam.

Beatrix de genere Burgundionum.

Fridericus ducem Bohemiæ regem fecit.

Cremona pro Imperatore contra Mediolanenses.

Consilium Friderici componendi motus Longobardicos.

PRIMUM BELLUM FRIDERICI IMP.
contra Mediolanenses.

Quamobrem Imperator, cum ingenti exercitu Italicas appetiit oras. Cui prævius fuit Boemorū rex acerrimus, ab Imperatore eodem in regiam dignitatem primo sublimatus. Et iste Brixienses oppressit, & damnificavit, quē subsecutus est Fridericus dux, supradicti Cunradi regis filius. Post hos Imperator adventavit. Territi igitur tanto exercitu Brixienses, Imperatoris jussa jurati se facturos promiserunt. Ad valens tamen sexaginta millia marcharum, ante tulerunt incommodum. Postmodum Imperator juxta flumen Padum tentoria fixit, ubi quidam Mediolanensium ex altera parte fluminis existentes, in ipsum Imperatorem convitia indigna relatu vociferati sunt. Propter quas injurias Imperator suos milites arma capere jussit. Ipse quoq; sicut erat acer animo, ad subvehendum se, non navem acquisivit, neq; vadum fluminis exquisivit, sed quadā trabe lignea, hastis hinc inde sustentatus, fluvium transivit, & paucis se comitantibus in hostes prosiliit, qui territi à conspectu ipsius, fugam arripuerunt, & usq; ad Trecium quoddam castrum Mediolanensium fugerūt. Ubi Imperator Mavortius vix decem se comitantibus, fixit vexillum suum ante portas castri, ubi exercitus suus continuo adventavit, trepidantibusq; civibus, eos in deditionem accepit, sicut uti vellet. At ipse sicut erat assuetus, de regia benignitate, mulieres & parvulos conservari censuit, prædam vero castri militibus suis distribuit, & in præsidiis milites suos collocavit. Cæterū ex hinc transiens, civibus Laudensibus ad construendam novam civitatem locum designavit, super Padum flu-

Primum bellum Imperatoris contra Mediolanenses.

Brixienses oppressi.

Convitia in Imp.

Mavortius Imp.

Clementia Cæsaris in parvulos & mulieres.

vium, in quodam colle, ubi ex utroq; latere collis sunt loca paludinosa. Collis quoq; idem, ex antiqua consuetudine Lombardorum mons Guezionum appellatus est. In quo eis vexillo regio urbẽ designavit decoram. Post hæc cum exercitu Melegnanum se contulit, ubi Mediolanensium diu expectavit satisfactionem, & ipsi satisfacere contempserunt.

Advocat igitur Imperator exercitus de civitatibus Lombardiæ, cui adveniunt Cremonenses cũ 30. millibus armatorum, & Episcopo suo Oberto. Papienses quoq; & Novarienses cum copioso & splendido exercitu junguntur. His Imperator circundatus, ad mœnia urbis Mediolani iter arripuit. Sane Mediolanenses cum multo exercitu, egrediuntur contra ipsum in pugnam. Committiturque pugna, ubi Mediolanenses fugam arripiunt, tendentes ad urbis suæ mœnia. Cremonenses vero & alii Lombardi, eos viriliter insequuntur. Appropinquantes vero urbi suæ, equos reflectunt, & rursus pugnam ineunt. Ubi regius exercitus aliquantisper retroversus est. Imperator vero confidentissimus, cum tanti belli vicissitudines ita alternari conspiceret, continuo se in hostes invexit, & eosdem moribundos urbis suæ mœnia subire coegit. Post talem belli gloriã suburbia fecit incendi, relicta sola turri, quam coram porta Romana, Romani construxisse feruntur, quæ erat sublimis, quatuor subnixa columnis, à vallo distans, partim plus quàm sit jactus lapidis, quæ usq; ad ostium erat solida, & saxis compaginata quadris. Hæc ad urbis tuitionem fortibus erat repleta viris. Postea Imperator urbem cingit obsidione, & coram porta Romana sua fecit figi tentoria, aliis quoq; singulis in obsidione solertissime loca prævidit oportuna. Paucis diebus effluxis, jam hostibus intra mœnia clausis, ad prædictam turrim expugnandam bella fecit inire. Cumq; viri qui in turri erant, cernerent columnas ejus infringi martellis, & aliis instrumentis ferreis, territi formidare cœperunt, & se in deditionem imperatori obtulerunt. Quibus Imperator interventu quorundam vitam concessit, & per funem ab alto demissos, urbis mœnia incolumes intrare permisit. Moxq; ex Imperatoris edicto, Teutonici cũ tubicine Cremonensium turrim conscendunt, exoriturq; undiq; in castris clamor virorum, & clangor tubarum. Ex quo eventu inopinato, cives conclusi, valde sunt territi, & quid consilii caperent, aut quo se verterent, titubare cœperunt. Sese tandem tubarum clangore & signorum, ad ineundum convocant consilium. Petitaq; pace, ad consilium Principes Imperatoris assumunt, regem videlicet Boemorum, & ducem Luipoldum de Austria. Coloniensem quoq; Archiepiscopum Fridericum, & Babenbergensem Episcopum Eminhardum. Aderat quoq; cancellarius Reinaldus, & Otto comes Palatinus. Isti mediatores utriusq; partis communicatis consiliis, & Imperatori Mediolanensium justas subjectiones, & Mediolanensibus dignas Imperatoris præceptiones vicissim referebant. Postremo cives ad id devenere consilii, ut se & sua Imperatoris traderent voluntati. Gladios itaq; denudatos, super colla ponentes, cruces quoq; & alia insignia præferentes, nudis plantis ad pedes Imperatoris miserabiliter se prostravẽrũt. Quibus Imperator, precibus Principum vix flexus, vitam donavit. Et qui prius erant maligni, facti sunt abjecti. Ideoq; more regio subditis factus est mitis. Post tantos triumphos in die nativitatis beatæ Mariæ virginis diademate Imperiali processit insignitus, & cum eo rex Boemorum, corona regia decoratus. Alii quoq; Principes cum ipso processerunt, & facta est laus in cœlum, & exultatio non modica, resonantes simul tinnitu signorum. Exinde urbi proxima peragravit loca, ubi quæ à Mediolanensibus perperam fuerant constituta, justitiæ redigit ad normam. Acceptis igitur obsidibus, spes resistendi ablata est omnibus Lombardis. Ideoq; cunctas civitates & castella & oppida Lombardiæ peragravit, & vades ab eis accepit, quòd justitiam suam reciperent, & conservarent.

Pugna Friderici & Mediolanensium.

Suburbia Mediolani incenduntur.

Mediolanum cingitur obsidione.

Consilium in quo de pace danda Mediolanensibus agitur.

Triumphi Friderici.

Decuria apud Rongaliam.

Pro reparando itaq; justitiæ vigore omnibus Lombardis & Italicis, Rongaliam, ubi mos Lombardorum est, justitiam suam requirere, & ab Imperatoribus recipere, diem certam, & curiam publicam ad præsentiam Principum, qui tunc aderant, eis designavit. Edictumq; est ab imperatore, ut de singulis Italiæ urbibus, viri idonei Rongaliam convenirent, & Barones, & alii qui causas haberent. Cumq; ibidem convenissent, assumptis nobilibus & prudentibus viris, causa singulorum determinare studuit, primo pauperum, deinde baronum, & postremo civitatum.

Nota

Causa pauperum primo determinatur, postea Baronũ & civitatum.

Ex hinc pactum pacis instituit, secundum quod Principes Alemanniæ facere consuerunt, & ne quis contra illud attentaret venire, Bannũ, id est pœnã pecuniariã constituit, ita, ut si qua urbs pacis violaret jura, centum marchas auri persolveret. Marchio vero quinquaginta, comes quadraginta, capitaneus vero, seu alius invasor major viginti, alii vero decem, & usq; ad tres marchas, prout eis facultas suppetit, Imperatori persolvere deberent. Quod si quis nullum poterit exolvere præmissorum, verberibus diris in patria diu afflictus, per quinquenniũ deberet fieri exul, quinquaginta milliariis à patria sejunctus. Alias quoq; leges, secundum prudentissimorum virorum consilia ibidem instituit, in quibus inter cætera, & hoc cautum est, ne feudorum injuste fieri possint distractiones. Judices quoq; præfecit singulis civitatibus Lombardiæ, qui ex parte Imperatoris Banna supradicta reciperent, & læsis justitiam facerent, super quo contra novas institutiones Imperatoris murmurare cœperunt Lombardi. Non est enim eorum consuetudo Banna solvere, sed ut secundũ leges Romanas injuriã passis satisfaciant, secundũ quod juraverint læsi, se talẽ velle pati injuriã. De quib.

acquisitia

æquisitis, judex tantùm vicesimam, vel minorem, secundum quod ab eis decretum est, recipit portionem. De damnis quoq; sive spoliationibus, sicut lege statutum est, satisfaciunt. Tunc Fridericus Coloniensis Archiepiscopus obiit. Cui Reinaldus Cancellarius successit in Episcopatu. Dissolutaq; itaq; curia, Imperator paterna visione Lombardiæ loca visitare cœpit. Multis vero peragratis locis, Astensium urbem tandem adventavit. Astenses vero confisi de munimine arcis novæ opponere se studuerunt. At ipse eorum urbe cito potitus est, & his quæ infra muri ambitum continebantur. Tandem ad inexpugnabilem arcem novam iter arripuit. Quæ licet esset sita in scopulo eminentissimo, habens aditum tantum per iter angustissimum: Imperator sollertissimus ipsam tamen fortiter expugnavit: gentemq; frenavit superbam. Demum Astensibus captivis, tam viris quã mulieribus ultro misertus est. Deinde Scurii & Martesiæ appetit provincias Mediolanensibus cõtiguas: ubi plurima restauravit oppida, & nova castra construxit, in quibus Mediolanensium possit incursus propellere. Cumas quoq; adiit, & cives illos à propriis expulsos sedibus per Mediolanenses, sententia imperiali ad suam revocavit civitatem: nec inde prius recessit, quã Cumanorum & Insulanorum sedaret discordiam. Erat autem Insula castrum quoddam in quadam insula laci Cumani, quod nunc penitus exterminatum est. *Astensium urbs.* *Scurii.* *Martesia.* *Cuma.* *Insula castrum.*

Supra civitatem quoque Cumanam castrum construxit, muris & turribus munitum, quod Patarellum Teutonici vocant, ubi Mediolanensium declinare possit incursus: & in præsidiis milites Teutonicos collocavit. Deinde cum vellet adire Cremonam, & usq; ad quoddam castrum, Luciariam videlicet, perveniret, nunciatum est ei quod Mediolanenses perjuri, & imperialium decretorum rebelles & obstinati cum magno apparatu, magnisq; tam militum quam peditum turmis ad expugnandam urbem Laudam essent progressuri, ut noviter surgentia mœnia diruerent: & homines ibidem habitantes, aut interficerent, aut in captivitatem deducerẽt. Quod postquam Imperatoris insonuit auribus, agiliter properat ad auxilium novæ urbis. Quam tunc fossatis & muris munire cœpit: in quo opere Cremonenses & Papienses & Novarienses sibi auxilium præbuerunt. Urbem quoq; conditam privilegijs libertatis decoravit. *Patarellum castrum.* *Luciaria.* *Lauda.*

Post tantos itaq; triumphos, & judicia in Lombardia disposita, licet ad plenitudinẽ pacis nõ proficerent, decrevit Imperator suæ conjugis, & suæ patriæ revisere terram.

DE SECUNDA REBELLIONE MEDIOLANENSIUM

MEdiolanenses postquam perceperunt à suis partibus, imperatorem longe esse remotum, ad resistendum se erigunt: & supra nominatum castrum Trecium invaserunt: ubi mangos & alia instrumenta construxerunt, quib. lapides in castrum iactarent, ad portas quoq; arietantes, ipsas tandem confregerunt castrumq; improvisum ceperunt. Milites quoq; Imperatoris qui erant in præsidijs, ergastulis manciparunt. Quo audito tota penè Lombardia rebellare cœpit & decretis Imperatoris contradicere. Quocirca magnanimus Imperator audita Mediolanensium perfidia, cum Teutonicorum & Lombardorum gente ad eorum redivit loca urbi proxima: eorũque segetes in mense Iunio cũ iam maturæ sunt, partim succidit, partimq; pedibus equorum contrivit. Arbores quoq; penitus decorticavit: & vites succidit: sicq; maximũ damnũ Mediolanensibus intulit. Post hæc ad urbem Laudam redijt: quoniam brachii unius, & cruris infirmitate debilitabatur, ut ibidem membra læsa refocillaret. Tunc ad eum Cremonẽses convenerunt: eiq; injurias exposuerunt, quas ipsius cives Cremæ villæ contra instituta Imperatoris facere præsumpserunt. Nam cum apud Rongaliam decrevisset Imperator exquisita justitia, quatenus Cremenses cujusdã castri muros, quos in præjudicium Cremonensium erexerant, dejicerent; & decursus aquarum, quos eodem modo constrinxerant, ad proprios rivos redire permitterent: Cremenses id facere recusarunt, Mediolanensium & Brixiensium usi consilio perfidissimo, & confisi auxilio imbecillo. Erat enim Crema oppidum firmissimum continens unius miliaris Lombardici spatium, fossatis & aquarum decursionibus & locis paludinosis & muris fortissimis undiq; munitum. Sperabant itaq; Mediolanenses tam firmissimum castrum Imperatoriis posse resistere decretis & præliis. Ast Imperator, audita querimonia Cremonensium, permisit eis, & consuluit, bellifica virtute Cremẽses rebelles superare. *Mediolanenses invadunt Trecium. Vide Radevicum lib. 1. cap 30.* *Cremenses insolescentes Frederico.* *Cremonenses.* *Cremenses.*

DE OBSIDIONE ET EXPUGNATIONE CREMÆ

IGitur imperator Cremonensibus remisit quadringentos milites, quos hi Cremonenses spoponderant, ad secundam obsidionem & vastationem Mediolanensium. Insuper concessit ei tres nobiles principes de parte sua, qui exercitum eorum conducerent & regerent: videlicet Cunradum fratrẽ suum Palatinum Rheni, & Bertholdum ducem de Zaringia, Rupertũ quoq; comitem Basilæ, quẽ Wilelm⁹ cõsanguineus ejusdẽ de patria sua procul expulerat. Itaq; pariter juncti properant ad obsidionem Cremæ: quibus Cremenses ad pugnam occurrunt, confisi de auxilio Mediolanensium & Brixiensium; quorum milites quamplurimos apud se habebant. Committitur

Exercitus magnus de Alemannia adventat.

pugna: sternuntur hinc inde viri, & captivantur: tandem Cremenses compulsi sunt ad urbis suæ mœnia confugere, & ibi se portis concludere, cœperuntq; obsideri, Cremonensibus cohortantib. eos ad unam portam, & præfatis principibus ad alteram. Interea adventavit imperatori magnus exercitus de Alemannia, uxor videlicet ipsius, domina Beatrix multa militum corona stipata. Consanguineus quoq; ejus Heinricus dux Saxonum, & Bauuariorum, qui simul procedentes adduxerunt plus quam duo millia armatorum: qui dum castra ponerent in planitie apud Gardam arcẽ munitissimam, castrenses oppidi Pesenæ utriq; exercitui damna intulerunt, quocirca efferati oppidum illud oppugnarunt, & spolia ejus diripuerunt, ipsum incendio conflagrarunt: postmodum imperatoris exercitus reliquias ejusdem oppidi funditus destruxit, his exceptis, quæ amicos contingebant imperatoris. Innotuit interim, quod Papienses vellent cum exercitu ire super Mediolanenses, eò quod terras eorum plurimas depopulaverant. Imperator igitur consilio ducis Bertholdi de nocte consurgens, nemore medio inter Papiam & Mediolanum, latenter se cum multis militibus ad insidias collocavit, denunciavitq; Papiensibus, ut Mediolanensium urbi audacter appropinquarent, & spolia diriperent. Quod cum fecissent, Mediolanenses è portis erumpentes, insecuti sunt eos. Commissumq; est prælium, pugnatumq; est varia sorte belli, hincinde à mane usq; ad meridiem. Papienses quoq; & Laudenses debiliores bello effecti, fugam inire decreverunt. Tunc talis eventus nunciatus est imperatori, ubi manebat in latibulo: qui consurgens cum exercitu Teutonicorum, vexillo suo commisso duci Zaringæ, ex improviso super hostes irruit, & eos in fugam vertit.

Dux Zaringæ.

In quo conflictu captivati sunt Mediolanensium plusquam trecenti, & occisi fere sexcenti. Quorum corpora miserabiliter per dies aliquot jacuerunt in campo, bestiis & avibus dilaceranda & comedenda. Postmodum secedente aliquantulum imperatore, multa de ipsis corporibus delata sunt ad urbem, & cum maximo planctu & lamentatione totius urbis sepelierunt. Interim imperator ad obsidionem Cremæ iter reflexit, & captivos Mediolanenses secum adduxit, quibus ostensis, suis fautoribus magnam lætitiam contulit, & inimicos contristavit. Indeq; progressus, conjugem suam, & ducem H. cum exercitu ipsorum honorifice suscepit. Tunc relictis Lombardis in obsidione Cremæ, cum exercitu Teutonicorum jam secunda vice processit, ad vastandam omnem segetem Mediolanensium, & arbores extirpandas, & oppida quæ remanserant, funditus destruenda. In obsidione autem Cremæ plures de principibus Alemanniæ remanere permisit, præfatum videlicet C. fratrem suum, & Welfum avunculum suum, qui præter alias divitiarum & militum opulentias ex possessione comitissæ Mathildæ, habebat militum duo millia: Boemorum quoq; regem nepotem suum, & ducem de Austria. At ipse secum in expeditione adduxit H. ducem cum Bauuaris, & militibus uxoris suæ, cum quibus hanc devastationem perfecit.

Principes Alemanniæ Cremam obsidentes.

INTERPOSITIO.

Conspiratio contra imp.

EO tempore conspiratio facta est contra imperatorem, ut asserit quidam scriptor Cremonensis, de cujus æditione hæc quæ narramus, excerpsimus. Idem quoq; scriptor testatur, hæc se audisse à viris probatissimis, & veracissimis, & valde religiosis. Mediolanensibus & Brixiensibus, qui se huic conspirationi interfuisse dixerunt. In qua conspiratione se astrinxerunt maxima pars cardinalium sedis Apostolicæ. Wilelmus quoq; rex Siciliæ, & pene universæ civitates Italiæ cum multis baronibus & viris potentibus: dataque est immensa pecunia domino Hadriano papæ ut ipse imperatorem excommunicaret.

Hadriani papæ acta compendio collecta habes apud doct. & Bar.

REDITUS AD PROPOSITUM.

POst hæc imperator cum exercitu suo versus Cremam iter arripuit: & primum legalibus innitens statutis, pactionem supradictam à Cremensibus fecit exposci. At illi confidentes in sui castri firmitate, eò quod olim Lotharius imperator viribus suis diffidens, non ausus fuerat idẽ castrum obsidere. De auxilio quoq; Mediolanensium & Brixiensium præsumentes, præceptis imperatoris superbe contradixerunt. Mulieres quoque castri, choros ducentes per plateas, cantionẽ decantarunt, in qua continebatur, quod sicut olim Lotharius, sic & iste imperator, recedere cogeretur inglorius. Ideoque provocatus imperator, ferocius accinxit se ad expugnationem castri, & ex omni parte murorum in circuitu machinas construi jussit diversi generis, quæ lapides jactarent in castrũ, & ipsum incessanter impugnarent. In ea quoq; parte quæ sibi aptior videbatur, à magistris operum fecit turrim ligneam erigi, & alia instrumenta, quæ gattos, sive aliis nominibus nuncupant præparari. Quæ repletis fossatis de terra, vel lignis, seu stipula, sive rebus quibuslibet ad muros possent propelli. Quibus præparatis, primum vades illorum castrensium, videlicet filios & nepotes nobilissimorum de castro, ad crates ligneas, quæ in turri erant appensæ, fecit alligari, & sic turrim ad castrũ propelli. Tunc illi immites, & omnis justitiæ & fœderatis naturalis obliti, de castro lapides jacientes, mangonibus seu aliis instrumentis illos crudeliter peremerunt. Cumq; nec adhuc expavescerent, quosdã captivos eorũ in loco eminenti quodã in visione ipsorũ fecit in patibulis suspẽdi. At ipsi econtra jã in miseria palpitantẽs, & tamen more canino furentes, quosdã captivos in injuriam

Cantilena mulierum in irrisionẽ.

Gatti.

Tormenta Mediolanenses vulgo mungas vocant, hic mangones habes.

Captivi in patibulo suspensi. vide Radevicum libro 4. cap. 50.

Clementia Frid. imp.

juriam imperatoris supra muros suos erectis patibulis suspenderunt. Interea dux H. progrediens, decē de militibus Mediolanensiū captivavit, & eos imperatori tradidit. Imperator vero prædictis & aliis quāplurimis provocatus injuriis, eosdē in conspectu concivium suorum patibulis appendit. Tunc appulsis machinis, & diris habitis conflictibus, miseri cives desperare cœperunt, & ad deditionem se offerre, ut tantum personas salvarent. Quibus imperator mitis effectus, ut pote vir timens Deum, misericorditer permisit, ut de castro & de terra cū mulieribus & parvulis exirent; nec de rebus vel facultatibus suis quicquā asportarent, nisi quanta quivis eorū una vice in humeris suis aut scapulis deportare potuisset. Mediolanenses quoq; & Brixienses abire permisit, ut equos & arma ibi relinquerent. Nec dubium est imperatorē Christianissimū, ob hoc talia pern[illegible]se, ne maximā stragē in cæde hominum judicaretur fecisse. Perpendat jā quilibet prudens lecto[r], [q]uanta miseria ibi fuerit, ubi mulier parvulos suos, gressu uti non valentes, potius quā res exportavit; vir quoq; mulierem febricitantem, aut mulier virū pro fide conjugii exportarunt: pregnans quoque jam parturiens semivivum puerum eduxit. O quanta miseria, castrum & præda hostibus relinquitur, quia perfidissimi cives hoc meruerunt. Præda itaq; militibus distribuitur, & castrū funditus diruitur, Anno domini mill. 160. acta sunt hæc.

Vuelfi militia in Tusciam.

Tunc Welfus totam militiam suam in Tusciam movens, maximum conventum apud sanctum Genesium habuit. Ubi baronibus terræ 7. comitatus, cum tot vexillis concessit: cæteris quoq; de civitatibus seu castellis ad se confluentibus unicuiq; quod suum erat, tribuit. Sed & ipse sua quæ singulæ civitates ad se injuste contraxerant, recepit.

Demq; con[v]entu soluto, à Pisanis & Lucensibus & aliis civitatibus, ad quascunq; declinaverat, honestissime suscipitur. Sicq; terra illa & Spoletana, plena potestate potitus, & suos ibidem collocans, filio suo Welfoni juniori commisit eandem strenuissimos de suis militibus, & optimos apud ipsum relinquens, ipse per vallem Tridentinam rediit ad propria. Welfo vero junior excellentissime terras possedit, rexit, atq; defendit, ita ut etiam multotiens militibus imperatoris volentibus terram lædere, violenter resisteret: propter quod maximum favorem populi acquisivit, & imperatoris offensam nonnunquam incurrit.

Vuelfus iunior.

DE SCISMATE SUBORTO.

Iohannes sacerdos scriptor Cremonensis.

Conspiratio in Fridericum.

Refert supradictus scriptor Cremonensis, videlicet Johannes sacerdos, quod supradictis testimoniis bonorū virorum didicerit, qui interfuerunt, quod illa conspiratio cum Apostolico Hadriano juramentis adeo firmata sit, ut nullus ab altero recedere posset, vel imperatoris gratiam sine omnium consensu requirere. Quod si mortuus esset papa ille, de numero conspiratorum alium eligerēt cardinales. Sanè Deus qui per os Psalmistæ David clamavit contra excommunicationem papæ per pecuniam corrupti, declaravit illud propheticum esse verum: Maledicent illi, & tu benedices; qui insurgunt in me, confundantur, servus autem tuus lætabitur. Cujus versus tres articuli in hoc negotio evidentissime sunt adimpleti. Primum nanq; articulum de maledictione seu benedictione Dei, ipsi Deo relinquamus: cæterum ex duobus consequentibus cōstabit, primum non ex Deo, sed diabolo processisse. Vt enim adimpleretur illud propheticum; Qui insurgunt in me, confundantur. Factum est, ut cum præfatus Hadrianus apud Anagniam denunciaret excommunicationem contra imperatorem, paucis diebus evolutis, cœpit procedere refrigerandi gratia cum suis. Cumq; venisset ad quendam fontem, hausit de potu illius, & continuo, ut dicitur, musca os ejus intravit, & gutturi ejus adhæsit, nulloq; artificio medicorum avelli potuit, quo adusq; spiritum exhalaret. Tunc cardinales in electione summi pontificis dissentire cœperunt: novem siquidem de numero ipsorum elegerunt Octavianum, virum per omnia religiosum & probatum: inter quos fuit Tusculanensis episcopus, & Wido Cremensis, & alii. Pars vero adversa elegit Rolandum Cancellarium. Factaq; est pactio inter electores, ut neutra pars suum publice denominaret, aut inthronizaret, donec discordia inter partes sopiretur. Interim, pars Rolandi, ut pote major, suam electionem promulgavit, & ipsum attrahens, quoddam insigne quod mantum vocant, exhibuit. At ipse manu hoc accipiens, longius à se abjecit, & papam fieri se denegavit. Pars vero adversa cernens talia, suum Octavianum inthronizavit, & mantum ei apposuit. Cūque turbatio facta esset, Octavianus in promotione appellatus est Victor, & obedientias recepit eorum qui ad se venire volebant: ejusque electioni populus Romanus assensit plerunque. Erat enim vir bonus, humilis, & mansuetus. Rolandus quoque cum sui fautores ei facere vellent obedientiam, reppulit eos à se dicens: Eatis ad illum quem videtis immantatum, & plurimum favorem populi obtinere: sicque Rolandus secessit ab urbe, & in vico quem castrum sancti Petri nuncupant, permansit. Sicque factum est, ut Octavianus, qui & Victor, undecim diebus resideret in urbe. Interim multi cœperunt, qui prius faverant, ab eo dissentire, instinctu cardinalium, qui in parte sua erant, maximeq; Wilelmi regis Siciliæ, & plurimarum civitatum Italiæ. Tunc præfatus Rolandus duodecima tandem die mantum accepit, & inthronizatus est secundum morem sedis Apostolicæ, & Alexander nominatus est. Constat igitur, quoniam grave in ecclesia Dei oportuit

Hadrianus apud Anagniam musca comptus.

Mantum insigne quo electus induitur. Hinc immantare apud Radevicum lib. 4. c. 56.

Octavianus Victor.

Rolandus accipit mantum.

Fridericus utrumq; electum Papam ad se vocat. Autoritatem congregandi Concilii exemplo antiquorum imperatorum, Theodosii, Caroli sibi congruere putat. Radevicus lib. 4 c. 58. & cap. 68.

fieri scisma. Tunc imperator Fridericus tali turbatione comperta, Romanæ civitati condoluit, & qualiter subvenire posset, excogitavit. Tandem de concilio bonorum virorum utrosq; electos ad se venire statuit, apud Papiam, non ut eos judicaret, aut causam sedis Apostolicæ, sed ut à prudentibus viris addisceret, cui electo potius obedire deberet.

Quo Octavianus, qui & Victor, cum suis fautoribus adventavit. Rolandus vero, qui & Alexander, frequenter admonitus accedere contempsit. Tunc coram imperatore, & patriarcha Aquilejensi, & episcopo Cremonsi, & aliis quam pluribus episcopis, & ecclesiarum prælatis, causa Octaviani discussa est: & adhibitis testibus qui præsentes fuerunt, probatum est, quod sicut supra descriptum est, facta est utraq; electio. De jure quoque satis adjectum est, ut reprobata electione Rolandi, Octavianus verus præsul Romanæ ecclesiæ judicaretur. Tunc patriarcha Aquilejensis, alii quoq; episcopi & ecclesiarum prælati, ad pedes ejus se prostraverunt, imperator quoque idipsum fecit, ut ab eo indulgentiam acciperent, & sibi obedientiam facerent. Quem exinde imperator destinavit in Alemanniam ut cuncti ei obedientiam facerent, quod & factum est: nam Reinaldus Coloniensis archiepiscopus eum devote recepit. Mogontiensis quoque & Maidburgensis ipsi Victori papæ se subdidere cum suis suffraganeis. Mansitque Roma cum suis conspiratoribus in confusione, ut adimpleretur quod dictum est per prophetam: Qui insurgunt in me, confundantur, & tertium dictum adimpleretur: Servus tuus lætabitur. Sequenti æstate imperator cũ magno exercitu segetes Mediolanensium jam tertio vastavit, & Brixienses arcem inerviũ obsidentes, fortiter fugavit. Cumque rediret, Mediolanenses & Brixienses, prout ante se jactaverant, cũ eo bellum inire simulabant: quos ubi conspexit, propius accedere, ilico de equo prosilit, ibiq; securus cibum sumpsit. Illisque territis pontem destruxit, per quem Mediolanensibus Brixiam, & econverso iter esse consuerat; & dum post hæc Placentinorum perfringere vellet pontem, illi propius civitati advexere ripam, ubi propter insultum civium pons infringi non posset.

Ad pedes Octaviani papæ prosternunt se cardinales et imper.

Fridericus tertio vastat segetes Mediolani.

DE INFORTUNIO IMPERATORIS

Quoniam ut ait Scriptura: Ante ruinam exaltabitur cor. Mediolanenses post hæc ad expugnandum Carcanum quoddam castrum, cum ingenti multitudine, tam Brixiensium, quam Placentinorum militum processerunt. Quod postquam imperatori innotuit, collecto itidem exercitu de Papiensibus, & Novariensibus, & Laudensibus, & Teutonicis, intrepidus inter Mediolanum & Carcanum expedite ivit, ibiq; tentoria fixit. Ubi Mediolanenses doctissimos viros & facundos ad eum miserunt, supplicantes, quatenus sine bello ad urbem suam eos redire permitteret; quod ipse facere denegavit. Illi igitur tanquam in periculo mortis positi viaticum acceperunt. Econtra imperator acies suas disposuit, & inito conflictu, primo certamine de peditibus Mediolanensium multos prostravit & fugavit: & carociam, quod suum vexillum vocant, eis abstulit. Post hæc lassato exercitu imperatoris, jam usq; ad meridiem aut amplius, irruerunt super eos de novo subintroducti milites Placentinorum & Brixiensium, & aliorum. Qui multos de exercitu Imperatoris & captivaverunt, & peremerunt: ipse quoq; imperator cum paucis ad se collectis, in gyro se congesserunt, ut spicula adversantium possent effugere.

Carcanum.

Carocia vexillum Venetorum.

Pluvia tempestuosissima dirimit bellum.

Tandem Deus ex alto prospectans, ut servũ suũ liberaret, eo tempore pluviam densissimam & tempestuosam de nubibus emisit, ut nullus alium discernere posse aut cognoscere. Sicq; factũ est, ut imperator supplicatione suorum deflexus, à campo certaminis cederet; & Mediolanenses cum captivis & spoliis tabernaculorum tanquam victores ad sua mœnia læti redirent.

DE EVERSIONE MEDIOLANI.

Auxilium mittitur Friderico, infestante Mediolanensibus bello.

Post hæc, ut superbos Deus everteret, innotescente tali infortunio parentibus & amicis imperatoris, & suis fidelibus, ad auxilium ipsius properarunt, videlicet, F. Chunradi regis filius, & dux Boemorum, supradicti regis filius. Pragensis quoque episcopus nomine Daniel, & Reinaldus Coloniensis archiepiscopus, & imperialis aulæ cancellarius: hi cum magna multitudine nobilium & procerum ad auxilium imperatoris adventarunt. Cumque imperator Mediolanenses assiduis infestaret bellis, contigit circa vesperas unius diei, inter eos commisceri prælium. In quo F. Cunradi regis filius, regis vexillifer juxta Mediolanensium portas turmas induxit imperiales & tunc imperator super ponte munitissimæ urbis pedes remansit, equo multis vulneribus interempto. Tandem supra Mediolanenses plena potitus est victoria: multisq; fugatis & interemptis, circiter mille captivos ad Laudam remisit, ubi in hiemali tempore in compedibus nudi & erumnose conservati sunt.

Mediolanum traditur in manus imperatoris sine omni conditione.

His attriti Mediolanenses terroribus, fame quoq; & inediis perculsi, sine omni conditione se & sua, & ipsam urbẽ in manus imperatoris tradiderunt. Egressi igitur seorsum nobiles, & seorsum populares, processerunt usq; ad Laudam: plæbei vero vexillum sancti Ambrosii super carociã suã advexerunt, ut sic facilius ad misericordiam animum imperatoris inflectere potuissent. Cumque in tempore adventus eorum imperator resedisset in prandio, & imber gravissimus irrueret supra

Mediolanenses

Mediolanenses ante portam adventantes, distulit aliquantulum eos intromittere, ut fatigati discerent se deliquisse. Denique intromissis eis, cum carocia per portas introire non posset, fecit imperator transtrum caroci æ auferri, & ipsam in quatuor partes secari, & ita cum vexillo inferri, & homines ad se intromitti. Cumque sine omni conditione jurata & tradita esset ei potestas super urbem Mediolanensium, noluit tamen facere stragem super homines perfidos & perjuros, sed permisit eis potius tempus pœnitentiæ, ita ut muros suæ civitatis ab antiqua gente Barbarorum constructos, penitus diruerent. Turres quoque & ædificia civitatis funditus subverterent, & de civitate exirent, nec ulterius eam sine licentia inhabitarent.

Cumque ad subversionem urbis ipsi cives non sufficerent, aut forte dissimularent, adjunxit eis imperator in hujus rei auxilium Cremonenses & Papienses, & aliarum civitatum cives, qui in auxilio suo fuerant, ut eam viriliter diruerent. Sicque factum est, ut in urbe bestiæ & feræ, & sicut in Prophetis scriptum est, diversa dæmonum genera inhabitarent & ferarum. Cives vero extra urbem in quatuor vicis aliquantulum longe ab urbe remotis collocati sunt: ubi in tuguriis & mapaliis & vilibus ædificiis multo tempore permanserunt. *Subvertitur Mediolanum.*

Imperator vero nobili potitus triumpho, in olivarum festo, in beati Ambrosii basilica unà cũ oliva triumphalem gestavit victoriæ palmam. Proinde imperator tanto ditatus trophœo, Ticinensium urbem gratanter revisit. Vbi in Paschæ festo cum conjuge sua Beatrice multis stipatus principibus, coronatus processit secundum decus imperiale, & ad convivium suum omnes tam cives quam adventantes convocari præcepit. *Triumphus Friderici in festo olivarum cum oliva.*

Tunc amputato capite perfidissimorum Lombardorum, Placentini & Brixienses, & aliæ civitates resistentes, imperatori omnino se subdiderunt. At ipse Placentinis & Brixiensibus, secundũ juramenta ipsorum, præcepit muros & fossata deiicere, & turres civitatis evertere: & quatenus in una corte non consistat plus ædificiorum quàm una domus: sicque disposuit omnes civitates quæ sibi rebelles extiterant, & secundum hæc decreta justitiarios suos in eisdem instituit. Ipseq; partem Octavini, qui & Victor, ubique firmaturus in quantum poterat, processit. Multi igitur de archiepiscopis & episcopis, & aliis ecclesiarum prælatis propter favorem imperatoris eidem Octaviano adhæserunt, & forte propter hoc, quia apparebat valde religiosus homo. *Placentini & Brixienses se dedunt.* *Victorem papam firmat Fridericus.*

Audivimus eo tempore apud Mediolanum in quadam basilica annotatos inveniri duos versus, exscriptos in quodam lapide ex antiquissimo tempore, qui hanc destructionem credebantur prænunciasse his verbis:

REX EST VENTVRVS MEDIOLANVM TIBI DVRVS:
REX TIBI CRVDELIS, PER QUADRVM DIMINVERIS.

Hæc de bellis imperatoris plenius descripsisse sufficiat exempli gratia, ut pateat, quam virilem & animosum se exhibuerit in aliis bellis, quæ in annotationibus annorum, sive ex descriptionibus, sive relationibus, prout potuimus invenire, breviter explicabimus. Cuncta siquidem plene describere opus faceret immensum. Annos igitur denotemus.

ANNI FRIDERICI IMPERATORIS.

Anno domini millesimo 152. Fridericus rex efficitur, ut supra dictum est. Anno domini millesimo 153. Eugenius Papa moritur, cui succedit Anastasius natione Romanus, sedit annum unum, menses quatuor. Eo anno capta est à Christianis civitas Ascalona. Divortium quoque factum est Constantiæ inter F. regem, & Aldam filiam Diepoldi marchionis. Anno domini millesimo 154. Anastasius papa obiit. Cui Hadrianus 4. genere Anglicus successit, sedit annos quinque, menses tres. Eo anno Reatum civitas cœpta est reædificari. Et in kalendis Octobris sol obscuratus est per totam diem, ita quod sicut luna videbatur. Tunc F. rex expeditionem Romanam aggressus est. Anno domini millesimo 155. Fridericus imperiali benedictione ab Hadriano papa sublimatur. In festo sancti Michaelis recedens, & post annum eodem tempore revertens. Anno domini millesimo 156. Imperator veniens in Lombardiam, contra Mediolanenses cœpit pugnare. Anno domini millesimo 157. Nix magna, & frigus insolitum circa passionem Domini inhorruit: quod mortalitas hominum ad tempus, & exustio maxima per totam æstatem est subsecuta: & in kalend. Julii maxima severitas grandinis, & tanta concussio ventorum invaluit, ut non solum segetes consumeret, & arbores evelleret, sed etiam ædificia, castrorum munitiones humo prosterneret, & in aliquibus ecclesiis campanaria cum campanis dejecta confringeret. Anno domini mil. 158. Imperator secundam expeditionem movit in Italiam, propter secundam rebellionem Mediolanensium. Tunc Laudam muris firmavit, & Mediolanenses obsidere cœpit & vastare. Anno domini millesimo 159. Principes qui relicti fuerant, imperatorem subsequuntur H. videlicet, dux Saxonũ, circa Pentecosten cum imperatore in mille ducentis loricis: Vuelfo vero circa festũ sancti Michaelis cũ trecentis loricatis. Eo anno Hadrianus papa obiit, cui Alexander 3. natione Tuscus successit. Et scisma oritur, quod ferè per 20. an. duravit. Omnes aũt anni Alexandri sunt circiter 24. an. do. 1160. *Nix magna.* *Mediolanum secundo oppugnatur.* *Scisma ecclesiæ 20 annis.*

Imperator jam tertio rura Mediolanensium vastavit, & Cremam expugnavit. Ubi quidam principes ab imperatore ad sua negocia recesserunt. Anno domini millesimo 161. Imperator à Mediolanensibus fugatus est. Anno domini millesimo 162. Imperator Mediolanum destruxit. Eodem anno apud Constantiam in festo sancti Clementis factum est dissidium inter Heinricum ducem, & uxorem suam Clementiam, filiam C. ducis Zaringiæ. quod de consilio imperatoris dicunt factum fuisse. Duxit quoque præfatus dux uxorem filiam regis Angliæ H. qui Thomam Cantuariensem episcopum occidit, & dignum martyrem Deo effecit: de qua genuit tres filios: H. qui postea fuit Palatinus Rheni: & Ottonem, qui modico tempore fuit imperator: & quendam Vuilhelmum. Anno domini millesimo 163. Imperator rediit in Alemanniam. Eo anno Hugo comes Palatinus de Toingen, in comitatu quem à duce Vuelfone habuit, quosdam milites Vuelfonis pro suis excessibus captivatos suspendit, & castrum eorum Moringen destruxit. Pro quo dux Vuelfo querimonia eum impetens, pro satisfactione debile responsum accepit. Cumque patienter sustinuisset, nec à quærimonia cessaret, procedente tempore, pater dux, filium de Italia revocavit. Ipse illo iturus, & negocia terræ per se tractaturus, filio omne patrimonium, & possessiones quas ex parte matris habiturus erat, ex integro tradidit. Anno domini millesimo centesimo sexagesimo quarto, factum est ut Vuelfo junior propter præfatam discordiam cum multis principibus & baronibus terræ, exercitum deduceret ad castrum Toingen; in quo exercitu fertur habuisse militum, sive armatorum, duo millia ducentos, vel amplius. Hi omnes octavo Idus Septembris, circa vesperam sabbathi, non longe à Toingen castra posuerunt, & diem dominicum in quiete & ocio deducere statuerunt. Cumque die Dominico multi de nobilibus & principibus de facienda concordia & pace plus laborarent & orarent, quidam protervi & minus cauti de castris Vuelfi eruperunt, & castro Toingen appropinquare cœperunt: quibus alii de castro obviam processerunt Sicque inito conflictu, ortus est tumultus in castris utrinque, & veloces advolarunt, quod factum est circa horam nonam diei. Comes quoque Heinricus de Veringen vexillifer fuit Vuelphonis, & in comitatu suo fuerunt cum præfata turma militum tres Episcopi, Augustensis, Spirensis, Vuormaciensis. Bertholfus dux de Zaringen, & alii Marchiones & comites quam plurimi. In auxilio vero Palatini erat F. Cunradi regis filius, & Zolrenses, & alii quamplurimi, multum tamen impares tantæ adversariorum multitudini. Inito itaque conflictu de castro super adversarios acclamatum est, & ex firmioribus locis contra eos pugnatum est, ita ut in fugam tanta multitudo verteretur, sed neque fugere potuerunt, nam dispersi sunt, & confusi, ita ut ex eis nongenti ferè in captivitatem traherentur, & alii nemoribus vel speluncis aufugerent. Ipse quoque Vuelfo ad castrum Achalm, duobus vel tribus comitatus aufugit. Anno domini millesimo 165. Vuelpho senior audito tali infortunio filii sui, de Italia rediit, & cum imperatore hoc egit, ut captivi remitterentur. Facta est pax, quæ tamen uno tantum anno duravit. Anno domini mil. 166. Vuelpho memor injuriæ pristinæ, terram Palatini rursum depopulatur, & duo castra ipsius, Kelmunz scilicet & Vuilar destruit, in quibus 60. de suis captivavit. Tunc Palatinus fractus animo, F. ducem, qui Vuelphoni plerunque adversabatur, interpellavit. Qui ejus consilio ducem Boemorum cum gente sua sævissima eduxit, qui totam Germaniam à nemore Boemiæ, per Bauuariam & Sueviam, usque ad lacum Lemannum immaniter vastaverunt, & suis spurciciis fœdaverunt. Tandem tamen de providentia Imperatoris factum est, ut dictus Palatinus in manus Vuelphonis & potestatem ipsius omnino se traderet apud Ulmam, coram imperatore & Principibus. Imperator nanque exercitum contra Romanos movere decreverat, & ideo in Alemannia pacem reformavit. Eo nanque tempore imperator præmiserat ad pugnandum contra Romanos Reinaldum Cancellarium, Archiepiscopum Coloniensem, & Christianum Archiepiscopum Moguntinum, quos & ipse cum exercitu consecutus est.

Mediolanũ destruitur.

Forte Tubingen. Bellum Hugonis cum Vuelfone.

Vuelfo iunior obsidet Tubingen.

Comes Heinricus de Veringen.

Achalm.

Germania à Bohemis vastata.

Anno Do. mil. 167. Vuelpho senior, circa Epiphaniam jam secundo iter Hierosolymitanum aggreditur, & in Italia Imperatorem reperiens, ac filium suum cum omnibus ad se spectantibus gratiæ ejus commendans, Pascha sanctum apud sepulchrum Domini peregit. Interea imperator Vuelphum juniorem multis illectum promissionibus, ad se in Italiam revocat, cum aliis Principibus, qui post eum remanserant, qui stipendiis acceptis ad ipsum pervenerunt, non longe à Roma. Eo anno expugnati sunt Romani apud montem Porcum, ab exercitu Reinaldi Coloniensis, & Christiani Moguntini Archiepiscoporum, ubi alii mortui sunt, & multi captivati: & extunc cœpit imperator Romam obsidere, & terras inimicorum suorum vastare. Multi siquidem Romanorum, propter exortum scisma, in parte ipsius fuerunt. Cumque mense Julio, circa Romam magnam vastationem, & stragem populorum faceret, & Vuelpho senior reversus esset ad ipsum, hæc tanquam detestabilia aspicere non potuit, sed ad propria rediit, filium suum relinquens ibidem. Mox ultio divina subsecuta est, maxima enim pars exercitus Imperatoris mortalitate interiit. Episcopus Coloniensis ille, qui totius mali hujus, nec non & scismatis diutini incentor fuit, Spirensis, Ratisponensis, Bragensis, Verdonensis. Leodiensis, ac cæteri Principes, Fridericus scilicet Dux, filius Cunradi regis, Vuelpho Dux filius Vuelphonis Ducis, Berengarius Comes de Saltzbach, Heinricus Comes de Toingen, cum pluribus regni hujus majoribus occubuerunt. Quorum omnia pene ossa, carnibus

Christianus archiepiscopus Moguntinus.

Romani expugnati apud montem Porcum.

Exercitus Imperatoris mortalitate perit.

carnibus per excoctionem consumptis, ad propria reducta sunt. Translata sunt autem & ossa Vuelphonis, & in monasterio Steingademo à patre suo fundato, reposita sunt. Anno Domini millesimo centesimo 68. & sequentibus annis, prout oportunitas temporum concessit, cœpit Imperator in partibus Tusciæ & terræ Romanæ, castra ad se spectantia, suæ potestati vendicare, & quædam nova construere, in quorum præsidiis Teutonicos præcipue collocavit. In monte siquidem Radicophino, eminentissimum castrum ipse primus construxit. Ex quibus Romanos adeo perdomuit, ut Alexander Papa coactus secederet ab urbe, & in partes Franciæ, seu Angliæ, vel Aquitaniæ, sive Hispaniarum se conferret. Nam exortum scisma, durabat in tantum, ut mortuo Octaviano, Vuido in Papam eligeretur: quo defuncto, successit tertius Johannes Frumensis, quos Imperator fovit, & manu tenuit in Apostolica dignitate. Milites quippe Teutonicos in dignitatibus Italiæ constituit, nam quendam liberum Bideluphum, ducem Spoleti effecit. Marchiam quoque Anconæ, & principatum Ravennæ, Cunrado de Luzelinhart contulit, quem Italici muscam in cerebro nominabant, eo quod plerunque quasi demens videretur. Per singulas quoque civitates judicibus constitutis, recessit ab Italia, cœpitque in partibus Alemanniæ multa prædia, nunc emptione, nunc procerum donatione, seu quacunque successione fiscali, vel hæreditaria, conquirere. Rudolphus quippe comes de Phullendorff, omnia sua prædia contulit Imperatori. Iisdem quoq; temporibus, mortuo Adelgozo de Suabegge sine hærede, qui fuit advocatus Augustæ, ipse imperator tam advocatiam, quam alia prædia ipsius sibi vendicavit, sive ex concessione Episcopi, qui tunc erat, sive successione fiscali, aut hæreditaria. Sane, quia civitatis Augustæ mentionem fecimus, quod supra omisimus, in hoc loco de ea latius describamus.

Alexander Papa fugit Roma.

Cunradus de Luzelinhart musca in cerebro.

Rudolphus de Phulendorff.

Adelgozus de Suabegg.

DE AUGUSTA VINDELICORUM, VEL RHETIÆ.

Sicut ex scriptis veterum colligitur, hæc civitas tria nomina accepit. Germanorum quippe gentes primum considentes in partibus Rhetiæ, quæ nunc est pars Sueviæ, non longe ab Alpibus in planitie, loco tamen munito, propter concursum duorum rapidorum fluminum, hanc urbem construxerunt, & non muris, sed fossatis eam firmaverunt, & ex nomine Deæ Zizæ, quam religiosissime colebant, Zizerim eam nominabant. Hujus quoque Deæ templum, ex lignis Barbarico ritu constructum, etiam postquam Romani eam incolere cœperunt, inviolatum permansit. & vetustate collapsum, nomen colli servavit, in quo postmodum in lapide exculptu, hi versus sunt reperti:

Zizeris ciuitas à Ziza dea.

QVEM MALE POLLUERAT CVLTVRA NEFARIA DVDVM,
GALLVS MONTICVLVM HVNC TIBI ZIZA TVLIT.

Zizanberg.

Vndeusque in præsens ab incolis idem monticulus Zizenberg nominatur. Apud hanc urbem Romani deleti sunt magna cæde. Nam Titus Annius prætor, ad arcendas Barbarorum excursiones, cũ exercitu in Kalen. Augusti eam circundedit, ipseque ad Meridianam oppidi partem, quæ sola patebat, castra sua cum legione Martia, operosissime communivit. Ad Occidentem vero ultra fluvium ubi Suevis aut Barbaris aditus patebat, Avar Bogudis regis filius, cum omni equitatu & auxilio Macedonico consedit. Igitur quinquagesimo nono die, quam eo ventum est, cum is dies Deæ Zizę apud Barbaros celeberrimus esset, ludum & lasciviam, magis quam formidinem cives ostentarunt. Tunc etiam immanis Barbarorum multitudo, quæ de partibus Sueviæ illuc convenerat, de proximis sylvis repente erumpens, ex improviso castra irrupit, & Avaris exercitum delevit. Ipsum quoque Avar regio habitu indutum, vivum compræhendentes, crudeliter, in modum pecoris mactaverunt. A quo in loco, ubi mactatus est, vicus usque hodie appellatus est, Crieches Averon, in quo hi versus reperti sunt.

Criechen Averon.

HIS NOMEN TERRIS BOGVDIS DAT REGIA PROLES
GRAECVS AVAR, PECVDIS DE SVEVIS MORE LITATVS.

Oppidani vero non minori fortuna, sed majori virtute prætorem in auxilium socius properantem invadunt, quibus Romani haud segniter resistunt. In quo conflictu, duo principes oppidanorum, Habino & Caccus, in primis pugnantes cadunt, & inclinata jam res esset oppidanorum, ni maturassent auxilium ferre Suevi in altera ripa victoria jam potiti. De nominibus autem illorum Principum interfectorum, extant adhuc loca denominata, nam rustici de Habinone vocant monticulum Habinoberg, in quo hi versus reperti sunt,

Habio. Caccus.

PRAEFECTVS HABINO SE VICTVM ATQVE SEPVLTVM,
PERPETVO MONTIS NOMINE NOTIFICAT.

A Cacco vero dicunt Gegginen denominari. Denique coadunatis Suevis & oppidanis, castra irrumpunt: & prætorem, qui paulo altiorem tumulum frustra ceperat, Romana vi resistentem obtruncant: legionemque divinam, ut nec nuncius cladis superesset, funditus delent. De hac perdita legione adhuc Perlaich, quasi perdita legio nominatur: ubi postmodum hi versus sunt reperti,

Gegginen.

INDI-

INDICAT HIC COLLIS ROMANAM NOMINE CLADEM,
MARTIA QUO LEGIO VOTA SIMUL PERIIT.

Lacus Verse.

Solus Verres tribunus militum, amne transmisso, in proximis paludibus se occultans, honestam mortem subterfugit; lacui Vernse hucusque nomen dedit. Versus.

DAS NOMEN LACUI VERRES QUO TU LATUISTI.

Clades Augustæ, sub Augusto per Varum facta. Quintili Vare legiones redde. Suetonius in Octavio Augusto. Robur Germanorum. Vindelica Augusta.

Hic tamen non multo post Siciliæ proconsul effectus, turpem mortem promeruit. Nam cum se magistratui abdicaret, judicio civium damnatus est. Propter hunc Verrem tradunt Augustenses hanc cædem fuisse eandem, quam sub Augusto factam quidam describunt: sed Varum illum nominant his verbis. Ea tempestate cum tribus legionibus Varus, Romano more, superbe & avare erga subditos se gerens, à Germanis deletus est. Quam militis Romani cladem in tantum ægre tulisse fertur Augustus, ut sæpissime caput parieti collideret, ac per vim doloris diceret, Quintili Vare redde legiones. Gravissimum & atrocissimum hoc Romanorum & Germanorum bellum, & post Africanum maximum, tribus annis cum quindecim legionibus gestum, scribit Suetonius. Unde notari potest quanti roboris prædicta gens germanorum fuerit, quæ in summa authoritate Romani imperii, tantam stragem Romani militis dederit. Urbs eadem postmodum Vindelica à fluvio est nominata, Tandem ex nomine Augusti, per Claudium Drusum, qui eam reparavit, seu munivit, Augusta est dicta. Idem enim Drusus apud Rhenum, ut supra dictum est 4. ab Augusto imperator Mogonciam construxit: ubi adhuc monumentum ejus monstratur in modum piræ.

D. Georgius Spalatinus in historia Arminii, quam ex Plinio, Strabone, Cornelio Tacito, Velleio Paterculo, Paulo Orosio, Lucio Floro, Tetmaro episcopo Mersburgensi, & D. Alb. Kr. collegit diligenter, probat cædem legionū Vari factam in ducatu Bergensi vel Iuliacensi, intra Rhenum & Vuisaram, ubi Miletus Heros Germaniæ, Brutus Arminius, vel Hermannus habitavit. Cornelius Tacitus lib. 1. Annalium scribit, ostendens inter Albim & Rhenum, imo inter Luppiam & Amisiam amnes in Teutoburg. saltu Varum cum copiis cecidisse. Verba eius sunt. Ductum inde agmen ad ultimos Bructerorum, quantumq́; Amisiam & Luppiam amnes inter vastatum haud procul Teutoburgiensi saltu, in quo reliquiæ Vari legionumque insepultæ dicebantur: hæc ille. Sunt qui putant, inter Caßulam Heßiæ urbem & Padebornam Vuestphaliæ Romanorum stragem factam. Eius oræ cultores digito monstrare poterunt saltum Teutoburgiensem & pugnæ locum. Aeneas Silvius putat Mogonciaci gestam. Strabo libro 7. in Cheruscis editam affirmat. Recentiores historici, Otto Frisingensis lib. 3. cap. 4. Picus in Staurostico, Nanclerus, Hutenus, & noster Urspergensis apud Augustam Rhetiæ Vindelicorum. Iudicium esto apud Lectorem.

Sed etiam redeamus ad propositum, ut ulterius annos describamus. Anno domini mil. 169. Anno domini mil, 170. Terræmotus facti sunt, & ingens inundatio aquarum, mense Sept. Anno domini mil, 171. Anno domini mil. 172. Ann. dom. 173. Ann. dom, mil, 174. Civitas Interamne destructa est, mense Martio.

DE TERTIA REBELLIONE MEDIOLANENSIUM.

Alexandria obsessa à Friderico.

ANno domini millesimo centesimo septuagesimo quinto, Alexandria obsessa est ab Imperatore Friderico, Mediolanenses quippe pristinam renovantes perfidiam, conspirationem inierunt cum aliis civitatibus Lombardiæ. Quæ omnes uno die statuto, judices imperatoris cum suis fautoribus à se expulerunt, quosdam suspendentes, quosdam nudos relinquentes. Quod factum est propter multiplices insolentias, quas Teutonici in partibus illis exercebant. Accepta quoque occasione à scismate Romanæ Ecclesiæ, & ab excommunicatione Imperatoris, & ut creditur de autoritate Alexandri Papæ, spretis juramentis, cœperunt rebellare, & ideo Mediolanenses reædificantes quandam civitatem ab Imperatore prius destructam, ob honorem Alexandri Papæ vocaverunt eam Alexandriam,

Alexandria dicta in honorem Papæ Alexandri. Alexandria dicta Palea. Heinricus dux Saxoniæ perfide agit cum Friderico. Iordani officialis argute dictum. Fridericus Imperator servit.

Cremonenses vero & Papienses, & alii fautores imperatoris, in derisionem Mediolanensium, & ob vilitatem ædificiorum, nominaverunt eam Paleam, quasi de stramine factam. Erat tamen circundata fossatis, & muris firmissimis, in quam plurimi Mediolanensium se contulerunt, alii vero, prout poterant, suam civitatem reædificabant. In hac obsidione Imperator non profecit, nam dux Heinricus de Saxonia, nepos suus perfide ab eo recessit, sumpta occasione de excommunicatione, & forte accepta pecunia. Quem ut referunt homines, secutus est Imperator, & ad ipsum veniens super lacum Cumanum, cum magna humilitate postulavit, ut se non desereret: ita, ut videretur pro tali petitione ad pedes ejus se velle demittere, quod dux discrete recusavit. Quidam autem Officialis ipsius Ducis, Jordanus nomine, narratur superbe dixisse. Sinite domine, ut corona imperialis veniat vobis ad pedes, quia veniet & ad caput. Tunc imperator compulsus exercitum suum dimittere, cum maximo labore, auxilio præcipue Taurinensium & Novariensium, egressus est de Italia, per montem Jovis, tendens in Burgundiam, terram uxoris suæ, in quibusdam etiam locis adeo angustiatus, ut accepta tunica servientis, servum se esse simularet, & equos tanquam servus procuraret. Tandem veniens in Alemanniam, præfatum ducem de traditione & crimine læsæ majestatis impetivit. Dux siquidem ipsum perveniens, in Suevia fecerat

conspirationem contra Imperatorem, & præcipue cum Zolrensibus & Veringensibus, & quibusdam aliis comitibus. At Imperator ipsum ducem frequenter evocat ad curiam, ad objecta responsurum. Vbi quidam Principes & Barones, fautores ducis, more Teutonicorum, qui sine lege & ratione voluntatem suam pro jure statuentes, contra Imperatorem hoc jus tenere volebant, ut Imperator ducem condemnare non posset, vel terras suas abjudicare, nisi infra terras ducis placitum statueret. Porrò quidam nobilis exurgens in medium, proposuit quod lege duellionum, quo & lege & ratione firmatur, hoc vellet obtinere, contra quemlibet secum pugnare volentem, quod Imperator quemlibet Principem posset evocare pro justitia ad locum quemcunque vellet, infra terminos sui imperii existentem. Cumque nullus isti se offerret ad pugnam, edicto Imperatoris præfata sententia pro jure perpetuo statuta est, quam non dubium est autoritate & ratione firmari. Cumq; Imperator præfito duci abjudicasset ducatus suos, & alia bona, singula concessit his, quibus apta erant ad retinendum. Sicque factum est, ut ducatum Noricum concederet Ottoni Palatino de Vuitilinspach, cujus & supra mentionem fecimus. Qui fretus auxilio fratrum suorum, Conradi videlicet Saltzburgensis Archiepiscopi, qui postmodum fuit etiam Mogonciensis Archiepiscopus, Ottonis quoque fratris sui, quem effecit Palatinum, cujus filius postea Philippum regem interfecit, nec non & Friderici, qui dicebatur Barbatus. Horum inquam auxilio ducatum viriliter obtinuit & ducem de partibus illis expulit. Ducatum vero Saxoniæ contulit cuidam nobili Bernhardo de Anhalde, filio supradicti Alberti, qui etiam usque ad tempora nostra supervixit. Huic auxilium præbebat Coloniensis Archiepiscopus Philippus, & Mogonciensis, & Lantgravius de Thuringia, qui impugnantes ipsum ducem in Saxonia infra unum mensem, de castris ipsius firmissimis, sicut relatu didici 16. expugnaverunt, & ipsum de terra usque Brunswig expulerunt, de qua civitate nec ipse nec ejus progenies adhuc potuit expelli. Imperator vero bona ipsius multis distribuit præter ea quę Vuelphoni patruo ejusdem & suo avunculo dereliquit, quę tamen omnia postmodum cesserunt Imperatori, sive hæreditaria successione, sive fiscali.

Conspiratio Henrici contra Fridericum.

Teutonicorum mos. Lex Duellionum.

Ducatus Noricus conceditur Ottoni Palatino de Vuitilinsp.

Ducatus Saxoniæ datus Bernhardo de Anhalt.

ANno Domini millesimo 176. Imperator rursus impugnare cœpit Lombardos, commissumque est prælium inter eos pridie kal. Julii. De quo tamen sine victoria recessum est. Eodem anno 9. kal. Augusti, reformata est pax inter Alexandrum papam & Imperatorem apud Venetias. Nam pars Alexandri cœpit prævalere tam in civitate Romana, quam in tota Italia, propter favorem Vuilhelmi Siculi. Vnde postmodum 5. kal. Augusti, Johannes Frumensis, qui dicebatur Papa Calistus, renunciavit scismati, & ivit ad pedes Alexandri, sicque diutinum scisma quievit, & bella durissima cœperunt tepescere. Imperator quippe jam vergens in senium, quieti cœpit operam dare, & utilitatibus filiorum suorum intendere: quinque enim jam genuerat filios, Heinricum videlicet, quem effecit ducem Suevorum, & Ottonem, qui postmodum habuit terram matris suæ, necnon Cunradum, qui mortuo prædicto Friderico, fuit dux Suevorum, sed & minimum Philippum, qui mortuo Heinrico, successit in regnum.

Papa Calistus.

Filii Friderici Barbarossæ.

1. Heinricus.
2. Fridericus.
3. Otto.
4. Conradus.
5. Philippus.

Eo tempore jam bellis nimis fatigatus Imperator, Lombardis omnibus condixit curiam apud Constantiam, ubi Principes & potestates eorum se repręsentaverunt, & pacta quædam de faciendo servitio Imperatori, de singulis civitatibus Lombardiæ ibidem statuta sunt, quæ adhuc dicunt se tenere in scriptis, nec ad serviendum ultra hæc compelli volunt. Sicque pax reformata est. Anno Domini millesimo 177. Anno Domini millesimo 178. Anno Domini millesimo 179. Anno domini millesimo 180. Idus Sept. hora 9. Sol Ecclipsim passus est. Anno dom. mil. 181. Imperator apud Moguntiam maximum festum & convivium celebravit, convocatis ibidem Principibus & Baronibus totius regni, sed & de aliis regnis quam plurimis. In quo conventu duo de filijs ipsius, videlicet H. rex & F. dux gladios accinxerunt. Desponsavit quoque postmodum prædicto H. filio suo dominam Constantiam filiam Rogerii, quondam regis Siciliæ, quam tunc in potestate habebat Vuilelmus patruus ejus, qui eam enutrivit, & ipsius nomine regnum gubernavit. Alteri quoque filio suo F. duci desponsavit filiam regis Vngariæ, qui tamen morte præventus, ipsam non transduxit. Anno Domini millesimo 182. Alexander Papa celebravit concilium generalem in basilica Lateranensi, 14. kal. April. licet alibi reperiatur, quod ipsum celebraverit anno Domini millesimo 179. Sed potest esse quod tunc cum aliquibus Episcopis Italiæ Synodum habuerit. Anno domini millesimo 183. Alexander obiit. Cui successit Lucius 3. natione Tuscus. Sedit annos 6. men. & diem. Hic rursus contra imperatorem quasdam controversias excitavit, pro quibus sedandis, condicitur placitum, apud Veronam, ubi cum essent ambo, Lucius mortuus est, & ibidem sepultus. Super cujus tumulum hi versus annotati referuntur,

Gladios accingere.

Heinrico desponsatur Constantia, Rogerii filia.

Friderico desponsatur regis Vngariæ filia.

Lucius Papa.

LVCI LVCA TIBI DEDIT ORTVM, PONTIFICATVM
HOSTIA, PAPATVM ROMA, VERONA MORI.

Fuerat enim Episcopus Hostiensis, antequam esset Papa. An. do mil. 184. An. do. mil. 185. Lucius Papa obiit, ut dictum est Veronæ. Tunc Cardinales qui cum ipso erant, de reditu suo plurimum sunt

multitudine infinita obsedit, credens illos propter paucitatem plenius posse delere: sed, misericordia favente divina, ei in contrarium cessit. Nam diebus paucis evolutis, venerunt Daci, Normanni, Gothi, Franci, & cæteræ gentes insularum, quæ inter occidentem & septentrionem sitæ sunt, gentes bellicosæ, proceræ corpore, mortis intrepidæ: navibus rotundis, quæ Hilnachiæ dicuntur, advectæ. Hi, si non supervenissent, Christiani funditus essent demoliti. Isti cum ipsis Italicis civitatem obsederunt. Dum hæc apud Acon geruntur, Fridericus imperator Romanorum, cum exercitu perspicuo de Teutonica egrediens, per Vngariam & Bulgariam trãsiens, in manu forti & brachio extento in Licaoniam transvectus est: ibique de Philomena & Iconio & aliis civitatibus gloriose triumphans, Soldano & Turcis rebellantibus, domitis, devenit in Armeniam: ubi peccatis nostris promerentibus, dum in æstu maximo in flumen, quod Serram incolæ appellant, lavandi gratia, descendisset, mortuus est: & accessit damnum inæstimabile Christianis.

Daci, Normanni, Goti Franci gentes bellicosæ. Naves rotundæ Hilnachiæ.

Fridericus amne suffocatur.

Fuit autem Fridericus imperator vir Christianissimus, bellorum omnium triumphator, animosus, mansuetus, familiaris, quibuslibet victis clementissimus, obliviosus injuriæ, statura mediocris, corpore rufus, ætate longævus: & qui corporis strenuitate non erat inferior quolibet ducatu regiminis. Huic in regendo exercitum successit filius ejus nomine patris sui Fridericus dux Sueviæ, armis strenuissimus: quo per Armeniam ducente exercitum, in confinio ipsius Armeniæ & Syriæ, non longè à nobilitate Antiochiæ ingens plaga desævit in Alemannorum exercitum: ut vel propter intemperiem aeris, vel ciborum abundantiam, à quibus se temperare nescierunt, fere omnes mortui sunt, ac si nollet Deus membra suo capiti supervivere. Ipse autem dux Sueviæ cum paucis ad obsidionem Acon devenit: ibiq; paucis diebus evolutis, mortuus est. Fuerunt autem in exercitu imperatoris isti Principes & Barones, dux Sueviæ, dux Bertholdus Meraniæ, episcopus Herbipolensis, archiepiscopus Tarantasianus, episcopus Monasteriensis, episcopus Pataviensis, episcopus Ossiburgensis, episcopus Misniensis, Hermannus marchio Badensis, Fridericus de bergilen, Conradus de dombach, & Fridericus frater ejus, Gobertus & Poppo, & multi alii quos labor esset nominare. Interea venerat ad obsidionem Acon Philippus comes Flandriæ, Theodebaldus & Stephanus comes Campaniæ, Henricus eorum nepos, qui postea dominus Hierosolymitanæ urbis remansit, & dux Burgundiæ, & Ludovicus Langravius Thuringiæ, & plures alii principes & barones. Cœperunt potius omnes in exercitu operam dare, quam expugnare civitatem. In diebus illis fames valida facta est in exercitu, ita quod vestes & arma cogerentur milites obvictum distrahere, & mactare equos una enim galina marsupium magnum evacuabat. Immo, quod deterius est, auro cibaria non poterant invenire. Eodem tempore Cunradus marchio, quem supra memoravimus, homo sagacissimus, habens civitatis Tyri dominium, cœpit ad regni Hierosolymitani gubernaculum aspirare: & in tantum sua astutia processit, quod Ysabel filiam regis Almerici à viro suo auferendo, qui regionis ultra fluvium dominus fuerat, fecit ecclesiastico judicio separari: ipsamq; in uxorem accepit.

Dotes Friderici.

Fridericus dux Sueviæ.

Alemannorum exercitus moritur.

Forte Moravia.

Fames in exercitu

Cunradus marchio.

Eisdem temporibus Philippus Francorum rex pervenit ad obsidionem Acon: post cujus adventum, aliquantis diebus transactis, Richardus rex Angliæ, devicta insula Cypri, & bonis omnib. spoliata, ad eandem obsidionem pervenit. Venit autem cum eisdem regibus, omnium innocentia malorum, filia diaboli potentissima regina inferni, discordia: & sedit in medio eorum, cum sorore sua primogenita macilenta & livida, Invidia scilicet: & tam ipsos reges quam etiam totum Christianorum exercitum, in diversas voluntates & actiones distraxit. Cum enim Francorum regi pugna contra civitatem placeret, Anglico displicebat: & quod placebat Anglico, displicebat Franco: & in tãtum hujusmodi aucta est discordia, quod fere inter se intestinum moverent bellum: & inter omnes alios principes & barones duorum regum effusa est discordia. Cum rege Franciæ isti fautores erant, dux Burgundiæ, comes Clarimontis, marchio Cunradus, cujus potentia magna erat in exercitu, Templarii Januenses, Langravius de Thuringia, comes Rupertus, & Belvacensis Episcopus. In parte regis Angliæ fuerunt isti, comes Flandrensis, comes Campaniæ, rex Vuido, Hospitalarii, Pisani, & plures alii.

Discordia in exercitu, comite invidia.

Anglicus.

Francus.

His diebus Sibilia uxor regis Vuidonis cum duobus filiis suis mortua est: & marchio magis & magis ad regnum aspiravit. His etiam diebus mortui sunt comites, Stephanus & Tibaldus frater ejus, milites strenui & sapientes: mortuus est comes Flandriæ, & Langravius de Thuringia, vir per omnia strenuissimus, & celebri fama in perpetuum nominandus. Erectis igitur machinis & castellis contra mœnia civitatis Acon, urbem fortiter expugnare cœperunt, & Sarraceni non minus fortiter resistere, comburentes ædificia, quæ Christiani erexerant. Tandem volente Domino, muri civitatis cœpere frangi, propter utriusq; regis ædificia & turris quæ dicitur Maledicta, jactis lapidibus conquassari. Vnde Christianorum animi eriguntur, Sarracenorum deprimuntur. Jam enim poterant Christiani fractis muris ingredi civitatem. Tunc Sarraceni pacta quærunt, reddere civitatem promittunt: & crucem dominicam, & captivos Christianos, si ipsis tantummodo vita salvaretur. Pacta placent, per manus marchionis in potestate regum reddunt civitatem, & inter ipsos reges dividuntur Sarraceni, qui fuerunt intra inventi. Postea vero cum pacta servare nequissent, quoniam crux dominica nullo modo potuit inveniri, omnes decollati sunt. Rex Franciæ nacta occasione re-

cessit, loco sui milites duci Burgundiæ commisit. Anglorum vero rex in terra Hierosolymitana remansit, & reædificavit Joppen, & Ascalonam. Saladinum & exercitum ejus bello confregit. Mercatores Saladini ad Damascum euntes, spoliavit & cepit. Joppen postea à Sarracenorum insultibus liberavit strenuissime. His diebus Cunradus marchio dominus est terræ Hierosolymitanæ factus, & post paucos dies ab Assessino interfectus fuit in Tyro. Quæ fuerit causa interfectionis ejus, plus in opinione, quam in veritate repertum habeo. Quidam dicunt, quod rex Angliæ mortem ejus procuravit, propter hoc, quod sororem suam noluit in uxorem accipere. Alii dicunt quod Honfridus dominus de Moreal fecit eum occidi, propter hoc quod sibi uxorem suam Ysabel abstulerat. Alii dicunt, quod propria voluntate motus est Assessinus ad ipsum interficiendum, propter hoc quod quosdam mercatores terræ suæ apud Tyrum clam interfici fecit.

Conradus marchio dominus terra Hierosolymorũ.

Conradi dotes.

Fuit autem Cunradus vir armis strenuus, ingenio & scientia sagacissimus, animo & factu amabilis, cunctis mundanis virtutibus præditus, in omni consilio supremus, spes blanda suorum, & hostium fulmen ignitum: simulator & dissimulator in omni re, omnibus linguis instructus: respectu cujus facundissimus reputabatur elinguis: quem in hoc solo plurimum simile culpabilem reputo, quod alterius uxorem, marito vivente, seduxit, & fecit viro suo separari, ipsamque in uxorem accepit: sed invidiæ spiritus plurima contra eum confinxit. Iisdem Wido rex Hierusalem, sub cujus infortunio sanctum regnum decessit, factus fuit rex Cypri à rege Angliæ. Mortuo vero Cunrado marchione, Heinricus comes Campaniæ accepit Ysabellam filiam regis Almerici in uxorem, quæ fuerat uxor marchionis, & dominium terræ Hierosolymitanæ suscepit. Rex vero Anglicus inter Sarrac. & Christianos quinquennalibus Treugis compositis recessit. Qui captus in Teutonia Austriæ & traditus imperatori Heinrico 200. millia marcharum argenti in sua redemptione persolvit. Liberatus vero, in patriam propriam devenit, ibique postmodum fuit à quodam milite occisus.

Vuido rex Hier.

Rex Anglicus captus in Teutonia Austria.

Fuit autem Richardus rex Angliæ homo ferocissimus, favorabilis, gloriæ cupidus, pecuniæ liberalis, quocunque ipsum trahebat sequens impetus, & quem ipsi Sarraceni & populus Christianus & alii timuerunt. Treugis ergo sic dispositis, & ab utraque parte conservatis, pax habita est in terra sancta. De dispositione vero terræ sanctæ, & situ civitatis Hierosolymitanæ omittimus interponere, ne seriem rerum gestarum videamur interrumpere, in anno prænotato, videlicet mil. 187. successit Urbano in sede apostolica Gregorius 8. natione Beneventanus: sedit menses duos. Hic primum litteras transmisit in orbem pro liberatione terræ sanctæ, multa statuens de correctione morum, tam in clero quam in populo, ut pote de superfluitate vestium, & choreis, & aliis vanitatibus vitandis. Cui successit Clemens 3. natione Romanus, sedit annos duos. Eo anno Fridericus imperator jam cruce signatus, conventum principum apud Nurimberc coadunavit: ubi de pace terræ disposuit, & in literas redigi jussit: quas literas Alemanni usque in præsens Fridebrief, id est literas pacis, vocant nec aliis legibus utuntur, tanquam gens agrestis & indomita. Quarum tenorem huic operi duximus inserendum, quatenus saltem lex tam decurtata non pereat de hominum memoria.

Situs terra sancta & civitatis Hierusalem.

Gregorius 8. papa

Litera pacis. Fridbrieff.

LEX FRIDERICI IMPERATORIS.

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus. Decet fidelitati nostræ tempora generali populorum provinciarum tranquillitati circumspectionis nostræ studio provideri, ut dum in subjectis dominationis virtute pollemus, reprobos quoslibet ac scelerosos à subditorum injuriis arceamus æquitatis nostræ correctione. Considerantes quippe quæ damna, quantæq; desolationes hominum & provinciarum, per seditiones & incendia provenerint, & quantos præterea futurorum timores reportent ea quæ de conscientia & consilio principum, & aliorum fidelium nostrorum, tam liberorum, quàm ministerialium, ad reprimendas incendiariorũ insolentias, imperialis nostra sanxit autoritas: universalis imperii fidelibus nota fieri volumus, & sicut in castro nostro Nurinberc, hæc ordinata & confirmata sunt, firmiter indicimus observanda. Primum igitur de incendiariis demandamus generaliter, ut si liber homo, ingenuus, ministerialis, vel cujuscunque conditionis fuerit, incendium commiserit pro uuerra propria, pro amico, pro parente, vel causæ cujusquam alterius occasione, de sententia & judicio imperiali, proscriptioni statim subjectus habeatur. Hic excipiuntur, si qui forte manifesta uuerra castra manifeste capiunt: & si qua ibi suburbia, aut stabula aliavè turguria præjacent, igne succendunt. Excipiuntur & judices quos in malefactores pœnam justitia exigente exercere cõtingit. Quod si aliquis in ducatu alicujus incẽdium fecerit, ipse proscriptum pronunciet, ac deinde justitiæ suæ autoritate eum proscribat. Idipsum faciant marchiones, palatini, comites, Lantgravii, & comites alii, nec alicui eorum liceat talem absolvere, nisi domino imperatori. Quicunque etiam incendiarium in domo sua scienter receperit, & consilium auxiliumvè ei impenderit, damnum & injuriam passo pro facultate sua restituat. Judici vero 10. libras monetæ de illa diocesi in qua commissum est, persolvat, ac domino Imperatori pro voluntate & gratia sua disponat. Si quis autem super hac innocentiam suam probare vel ostendere voluerit, cum duobus viris veracibus in præsentia judicis se expurget. Si quis autem cuiquam imposuerit, quod incendiarium receperit, & de hoc ipsum jure voluerit convenire, hoc nequa-

Insolentia incendiariorum.

De incendiariis in communi.

quam

quam ei fieri liceat, nisi præstito primo calumniæ sacramento. Dominus etiam imperator proscriptorum neminem à sententia proscriptionis absolvat, nisi de illicitis primo damnis cum injuriato componat, & nisi conscientè judice hoc faciat. Proscriptum vero, quem pro incendio sententiam proscriptionis incurrisse omnibus notum fuerit, diocesianus episcopus, si ad satisfactionem inobediens extiterit, à communione ecclesiæ Dei & fidelium Christi abiiciat, & extraneum eum reddat, nec eum absolvat, quoadusq; læso damnum restituat: & econverso, quem episcopus legitimis induciis citatum justitia dictante excommunicaverit, & hoc judici insinuaverit, judex eum banno proscriptionis condemnet, & nec prius eum absolvat, quàm coram episcopo de his, pro quibus condemnatus est, satisfaciat. Quòd si à proscriptione illa prædicto modo fuerit absolutus, & episcopo suo noluerit obedire, incendium primo abjuret, deinde sit in arbitrio episcopi, qualem ei pœnam injungat, ad visitandum sepulchrum Domini, aut limina Jacobi Apostoli. Si autem proscriptus eo, ut dictum est, modo absolvi desideraverit, domino Imperatori fines imperii per annum & diem abjuret. Si quis autem à proscriptione & excommunicatione similiter non fuerit absolutus infrà annū & diem, universo jure, honore, & legalitate privatus habeatur, ita ut in ferendo testimonio, vel ad judicandum, de cætero nequaquam sit admittendus. Omni quoque feudali jure carebit perpetuo. Item si in reisa alicujus domini, cum ipso domino cujus est reisa, aliquis fuerit, qui incendium (ut sæpius contingit) faciat, dominus ipse, cujus est ipsa reisa, jurabit super reliquias, quod non fecerit conscientia vel mandato, vel voluntate sua. Reum autem abiiciet à se, & nunquam recipiet. Quod si illum post satisfactionem receperit, tenetur universum damnum quod ille commisit, restituere. Item si contingat dominum aliquem in villa aliqua hospitari violenter, & fortuitu evenerit domū aliquam incendi, & ille cui fit damnum, dominum impetierit, quod mandato suo, vel voluntate, vel conscientia sua factum sit, damnum damnificato restituat. Item si incendiarius captus fuerit, & coram judice negare voluerit incendium se commisisse, si forte notorium non fuerit, per provinciam judex si posset eum cum 7. idoneis testibus convincere, capite plectatur. Sed si notorium fuerit, nullius requirendum est testimonium, sed statim decollandus. Item si Castellani cujusquam domini descendentes à castro domini sui, incendium fecerint, domino absente à provincia, castrum domini propter hoc non erit comburendum, sed bona incendiariorum quæcunq; extra castrum fuerint reperta, comburantur. Post reversionem vero domini, si dominus incendiariū retinere voluerit, & à se non repulerit, castrum ejus similiter erit cōburendum. Item si proscriptus propter incendium in aliquam domum confugerit, de qua non possit haberi, nisi domus incendatur, propter hoc incendium non erit quis incendiarius, sed damnum pro incendio restituere debet. Item si incendiarius super castrum aliquod agitatus confugerit, & dominus, cujus est castrum, fortassis dominus, vel vasallus, vel consanguineus fuerit, dominus ille non debet eū persequentibus repræsentare, sed juvabit eum à castro in sylvam, vel aliàs ubi securus sibi videatur. Quod si nec dominus vel vasallus, nec cognatus fuerit, persequentibus eum statim repræsentet, vel cum eo in eadem culpa sit.

Pœna iniungenda incendiariis.

Reisa domini.

Statuimus etiam, & eodem firmiter edicto sancimus, ut quicunq; alii damnum facere, aut lædere ipsum intendat, tribus ad minus ante diebus per certum nuncium suum diffiduciet eum. Quod si læsus diffiduciatum se fuisse negare voluerit, nuncius idem si vivus est, juret quod contradixerit ei ex parte domini sui, loco & tempore designato. Si mortuus est nuncius, juret dominus junctis sibi duobus viris veracibus, quod contradixerit ei, ne dolo mediante de fide violata quis valeat inculpari. His sancientes adiicimus, ut quicunque treugas alicui dederit, nisi ibi determinatum & exceptum fuerit, quo tenore servet vel non servet eas, contradicere eis ante terminum statutum nequaquam possit. Quod si fecerit, ut violator fidei judicetur. Item qui nuncium aliquem, pro eo quod contradicturus mittitur, læserit, fidem suam violavit, & de cætero omni honore suo carebit, & in posterum nullus ei contradicet.

De filiis quoq; sacerdotum, diaconorū, rusticorū, statuimus, ne cingulum militare aliquatenus assumant: & qui jam assumpserunt, per judicem provinciæ à militia pellantur. Quod si dominus alicujus eorum eū in militia contra judicis interdictum retinere contenderit, dominus ipse judici in 10 libras condemnetur, servus autem omni jure militiæ privetur. Statuimus etiam, ut si quis vineas aut pomeria exciderit, proscriptioni & excommunicationi incendiariorum subjiciatur. Vt autem hæc tam utilis ordinatio omni tempore rata permaneat, & eo quo dicta est tenore inconvulsa consistat, eam legib. prædecessorum nostrorum imperatorum atq; regum jussimus interseri, & perpetuo jure servari. Cui si quis ausu temeritatis contraire præsumpserit, Dei omnipotentis & nostræ perpetuo indignationis sit reus. Fiat, fiat. Actum Nurenberc in præsentia principum, consilio & consensu eorum. Anno incarnationis 1187. 3. kal. Jan.

Filii sacerdotum non assumant cingulum militare.

Si quis vineas aut pomeria exciderit.

Anno domini mil. 188. Multi cruce signantur. An. dom. mil 189. Imperator iter Hierosolymitanum arripuit, & multi cum eo tendentes per Vngariam, ut supra descriptum est. Hunc annum quidam versificator denotavit tali versu:

ANNIS UNDENIS DEMPTIS DE MILLE DUCENTIS,
IT PATER ET NATUS, DUX ET RECTOR FRIDERICUS.

Annum vero quo olim Chunradus rex ivit, denotavit his versibus:

ANNO MILLENO, CENTENO, TESSERADENO,
SEPTENO PARITER COEPERAT ISTUD ITER.

Annus vero quondam quo dux Gotefridus obtinuit terram, his versibus annotatur.

ANNO MILLENO, CENTENO, QUO MINUS UNO,
JERUSALEM FRANCI CAPIUNT VIRTUTE POTENTI.

An. do. mil. 190. Fridericus imperator obiit, ut superius descriptū est. Cui successit Henricus filius ejus.

ANNI HENRICI SEXTI.

Henr. sextus 22. Ger. imperator.

De Heinricis quinto & sexto variant

ANno d. m. mil. 191. Ab urbe condita mill. 944. Heinricus hujus nominis sextus, vel secundum Chronicā Romanorū, quintus: ipsi nanq; Heinricum primū patrem Ottonis primi, non connumerant in catalogo Imperatorum, sed ducē Saxonū scribunt. Hic itaq; Heinricus 92. loco ab Augusto regnū accepit: prius tamen à patre rex designatus fuerat, & de consensu principū coronā Aquisgrani acceperat. Regna vit aūt post patrem annis 7. Contra hunc à principio rebellare parāt Colonienses, & quidā alii principes, & quidam comites Burgundiæ. Cumq; propter talem causam interfectus fuisset episcopus Leodiensis, quievit rebellio, & Colonienses cum satisfactione ad gratiā redeunt, similiter & alii. Eo anno Clemens 3. obiit. Cui successit Celestinus 3, qui prius jacinctus fuerat dictus. Sedit annos 7. An do. mil. 192. Heinricus Romæ à Celestino papa coronatur. Sed Romanis rebellantib. non potuit adipisci coronā, quin prius traderet eis Tusculanū. Erat aūt Tusculanū firma civitas, ultra Romā in montib. sita. Hæc Romanis rebellaverat, & damna gravia intulerat. Hujus itaq; cives audito adventu imperatoris, ipsius auxiliū contra Romanos postularunt, & civitatē suam in potestatē ipsius tradiderunt, ubi imperator milites suos collocaverat in præsidio. Hi accepta legatione imperatoris, incautam civitatem Romanis tradiderunt, qui multos peremerunt de civibus, & ferè omnes sive pedibus, sive manibus, seu aliis membris mutilaverunt. Pro qua re imperatori improperatū est à multis. Accepto itaq; diademate imperiali, progreditur imperator in fines Apuliæ. Nā regnum Siciliæ & Apuliæ, jā mortuo Vuilelmo, jure hæreditario ad dominā Constantiā uxorē ipsius devolvebatur, quamvis illud quidā Dancredus nepos reginæ occupaverit, quo mortuo quidā alii diversa loca & castella occupaverant. Progrediens igitur imperator cū exercitu, Neapolim civitatē munitissimam obsedit. Vbi in æstivo tēpore multi Teutonicorū perierunt, & ab obsidione recessit imperator inglorius. Missis aūt nunciis de Alemannia, fecit adduci uxorē suam, cujus ut dictū est, erat terra. Hæc in ipso itinere apud Cumas à quibusdam latronibus inhoneste tractata est, & à Salernitatis capta. Imperator vero reversus est in Alemanniā, relinquens in Apulia Diepoldū quendā fidelem suū, ut medio tempore contra hostes ipsius pugnaret. An. dom. mil. 193. Richardus rex Angliæ in Austria captus à duce Lupoldo, traditur imperatori. Imperator vero 100. millia marcarū sibi ab eodē data, fecit militib. dari in solidū, & magnū adornavit exercitū in Apuliam, & Salernū manu armata expugnavit, de cujus præda ditatus est exercitus. Anno dom. mil. 194. Tota Apulia, & Sicilia, & Calabria, ejus subduntur imperio: & de subjectione & fidelitate, vades accepit, quosdam nobiles & potentes terræ: inter quos erant archiepiscopus Salernitanus, & duo comites germani fratres ejusdem, & quidā Margaritus, qui potens fuerat in mari pirata. An. do. mil. 195. Rursus quidā comites & barones in Apulia rebellant imperatori: quo circa imperator missa legatione, vades quos acceperat in Alemannia jussit oculis excæcari: q̄ & factū est, præter Episcopū. Rebelles quoq; captivatos diversis suppliciis & horrendis fecit interimi. Eo tēpore imperator Marquardum de Anninuuilir dapiferum & ministerialem suū libertate donavit, & ducatū Ravennæ cū Romania, Marchiā quoq; Anconæ sibi côcessit: præfato ēt Diepoldo quasdam provincias Apuliæ cômisit, ponens eum in quodam castro, q̄ vocabatur Rocca de arce. Hi duo bella imperatoris strenue peregerunt. Philippo quoq; fratri suo dedit uxorē dominam Erinam, filiam regis Græcorum, quam repperit in palatio Panormitano: desponsata siquidē fuerat filio præfati Dancredi, tradens ei dominium totius Tusciæ, & terram dominæ Mathildæ. An. do. mil. 196. Natus est imperatori filius Fridericus, qui postea tenuit imperiū. An. dominicæ incarnationis mil. 197. Heinrico imperatore procurante, Alemanni in terrā promissionis venerunt, bellicosi, crudeles, expēsarum prodigi, rationis expertes, voluntatem pro jure habentes, ensibus invicti, In nullis nisi hominib. suæ gentis confidentes: ducibus suis fidelissimi, & quibus vitam potius quàm fidem possis auferre. Hi cum venissent in terram promissionis, treugas fregerunt, quas rex Angliæ, ut dictum est, in recessu suo statuerat. Vrbem Berentim recuperaverunt, Joppen perdiderunt. His diebus comes Heinricus, qui dominus terræ Hierosolymitanæ extiterat, de quadam fenestra sui palatii cecidit, & mortuus est.

Tusculanum.

Dancredus.

Henr 6. Neapolim obsidet.

Richardus Angliæ rex capitur.

Comites in Apulia rebellant imperatori.

Erina filia regis Græcorum

Fridericus Henrici sexti filius.

Hujus uxorem nomine Ysabellam, quæ regnum hæreditabat, accepit Americus rex Cypri, & coronatus est in regnum Hierosolymitanum. Alemanni vero ad obsidionem Tetoni castelli accesserunt, ibique mensibus aliquot commorati, audita morte imperatoris Heinrici, recesserunt. Quorum Principes fuerunt isti: Chunradus Moguntinus archiepiscopus, Chunradus cancellarius imperatoris, Heinricus dux Saxoniæ, Lupoldus dux Austriæ, dux Brabantiæ, Hermannus Landtgravius de Thuringia, frater Ludovici, quem supra memoravimus, Pataviensis episcopus, Ratisponensis Episcopus, Cicensis episcopus, Halberstatensis episcopus, Marchio Chunradus, Albertus

comes

comes, Heinricus Caladinus, Marscalcus, & plures alii, quos memorare non curo. Nulla est enim ambitio memorandi, quos constat plurimos fuisse & nullos. Nil valet, nisi subsequatur effectus. In tempore illo in Alemannia Chunradus frater imperatoris, dux Suevorum, movit exercitum contra Bertholdum ducem Zaringiæ de voluntate imperatoris. Cumque maneret in quodam oppido Durlaich nomine, obiit, & sepultus est in monasterio Loricensi. Multi asserebant eum fuisse interfectum à quodam, cujus uxorem adulteravit violenter, sive ab ipsa uxore. Erat enim vir totus inserviens adulteriis, & fornicationibus, & stupris quibuslibet, luxuriis & immundiciis. Strenuus tamen erat in bellis & ferox, & largus amicis: & tam sui quam extranei tremebant sub eo. Tunc imperator ducatum Sueviæ contulit præfato Philippo fratri suo. Qui relictis partibus Italiæ transivit in Alemanniam, cum uxore sua, ponens eam in castro Suainhusen. Tunc etiam de mandato imperatoris regium diadema imposuit regi Boemorum Otakero. Sequenti quoque anno in tempore paschali maximum festum nuptiarum celebravit, cum multis principibus & baronibus apud Augustam in campo magno, qui dicitur concio legis.

Conradus contra Bertoldum ducem Zaringia.
Durlacham.
Suainhusen.
Campus Augusta, concio legis.

His etiam temporibus procurante imperatore, factum est, ut principes Alemanniæ pene omnes filium parvulum ipsius, adhuc in cunis vagientem, assumerent in regem, & ei fidelitatem jurarent, & literas de hoc facto cum sigillis suis transmitterent Imperatori. Anno domini millesimo 198. Heinricus Imperator obiit in Sicilia, & in Ecclesia Panormitana magnifice est sepultus. Erat autem imperator H. prudens ingenio, facundus eloquio, facie satis decora, plus tamen macilenta, statura mediocris, corpore tenuis & debilis, acer animo. Ideoque inimicis suis erat pavendus & terribilis, vanitatibus deditus, maxime venationem & aucupiorum. Multi asserebant eum interisse veneno, procurante uxore sua, pro eo quod nepotes ipsius suppliciis interfecerat, quod tamen non est verisimile. Et qui cum ipso eo tempore erant familiarissimi, hoc inficiabantur. Audivi ego idipsum à domino Chunrado, qui postmodum fuit Abbas Præmonstratensis, & tunc in seculari habitu constitutus, in camera imperatoris extitit familiarissimus.

Fridericus Henrici filius adhuc in cunis vagiens, eligitur in regem.
Dotes Henrici.

GESTA PHILIPPI, BARBAROSSÆ FILII.

PHilippus frater Imperatoris eo tempore exierat de Alemannia, ut veniret ad ipsum in Sicilia: processeratq; usque ad montem Falconis, castrum quoddam apud Viterbium, ubi de morte imperatoris nunciatum est ei, ortaque est seditio in partibus illis, maxime contra Teutonicos, qui tunc in partibus Italiæ demorabantur: unde in castro eodem quidam de familia ducis occidebantur. Inter quos erat Fridericus nobilis ministerialis ejus de Tanne, frater dapiferi, qui nunc est. Et ipse dux in magno discrimine ab Italia recessit, & laboriose pervenit in Alemanniam. Ubi jam principes juramenta sua postponentes de electione novi Imperatoris tractare ceperunt, cupientes diripere hæreditates, quæ ad præfatam generationem pertinebant. Sed Deus conterens omnem impietatem, & perfidiam ipsorum, hoc fieri non permisit, inspirans cordib. hominū, ut suos nativos dominos non derelinquant, & alienis adhæreant. Ideoq; præfatus Philippus ad partes Rheni se cōtulit in continenti, & natalē Domini in castro Haginou celebravit. Ubi venerunt ad eum & officiales & ministeriales, & quidam de Principibus & Baronibus terræ, cum quibus habuit mysterium consilii sui. Ubi etiam aderat Cunradus Argentinensis Episcopus, qui etiam promisit favorem & auxilium suum duci de obtinendo imperio. Volebat enim tenere imperium, cum in potestate sua haberet insignia imperialia, utpote coronam & crucem, & alia quæ attinebant. Non enim cautum esset sibi, ut ad alium transiret imperium, & sic tam ipse quàm fratruelis suus, licet tunc parvulus, omni hæreditate sua privarentur, quod etiam non placuit altissimo, sicut adhuc eventus rerum manifeste demonstrat, quamvis multa cœperint intervenire impedimenta.

Philippus Barbarossa filius, 22. Ger. Imp.
Mons Falconis.
Viterbium.
Frideric. de Tanne.
Philippus natalē domini in Hagenoa celebrat.
Conradus Argentinensis episcopus.

Innocentius siquidem Papa tertius, tunc de novo in sede Apostolica sublimatus, omni studio cœpit adversari eidem. Hoc agens, ut ipsum impediret, ne ad sublimitatem culminis imperialis posset ascendere, improperans ei, quæ frater suus & parentes crudeliter peregerant, quæ tamen multa nequitia hominum impulsi creduntur peregisse, in quo salva reverentia sedis Apostolicæ non videtur secundum æquitatem judicasse, cum Dominus testetur per Prophetam, quod nec peccata parentū filiis imputentur, quanto minus peccata fratrum aut aliorum propinquorum. Ezechias quoque & Josias, reges religiosissimi, iniquissimos habuere parentes. Quinimmo in generatione salvatoris nostri Jesu Christi connumerantur multi iniqui. Extat adhuc epistola præfati Innocentii directa ad Bertholdum ducem Zaringiæ, in qua contra Philippum multa absurda, & quædam falsa describuntur, quam fecit interseri in compilatione Decretalium suarum, quas Magister Petrus Beneventanus, subdiaconus ipsius, postmodum in uno volumine compegit, distinguens eas sub certis titulis, & librorum differentiis, secundum convenientes sententias. Tunc cœpit Papa frivolis insistere objectionibus & exceptionibus, quatenus ipsum impediret, sententiam obiiciens ei excommunicationis. Nam cum in Toscia gereret adhuc principatum, dicebaturque quod Celestinus prædecessor suus ipsum excommunicaverit. Sane, ut plus indevotum posset eum comprobare, si non ejus mo-

Innocentius tertius adversarius papa.
Religiosissimi habent iniquiss. parentes.
In genealogia Christi, iniqui.
Decretalium compilator Petrus Beneventanus.
Celestinus excommunicat Philippum.

Qui oppido compulsi, seipsos quãplurimi absolverunt, ut pote dominus Cunradus & Bertoldus, filii Egenonis comitis de Urach, quorũ Cunradus, postmodũ conferens se ad ordinẽ Cisterciensiũ, fuit Abbas Cisterciensis. Indeq; per sedẽ Apostolicã translatus, fuit Romæ Episcopus Cardinalis, Portuensis videlicet. & sanctæ Ruffinæ. Alter vero Bertoldus videlicet, fuit Abbas in Luzirach: nam in periculo captivitatis constituti, ambo Deo repromiserunt, quod si essent liberati, ad monachicam vitam se conferrent.

Comes de Urach Cardinalis.

Jam tunc Colonienses & Argentinenses cum episcopis suis, & alii quidam cogitaverunt & machinati sunt nequitiã. Miseruntq; nuncios suos, Albertum videlicet de Tagisburg, & de Liningen comites in Angliã, ut inde advoçarent & adducerent Ottonẽ, pro eo quod superbus & stultus, sed fortis videbatur viribus, & statura procerus. Præsumentes nihilominus auxilio præfati Richardi regis Angliæ: quia fuit avunculus ejusdem. Hunc igitur apud Coloniam elegerunt in regẽ. Facta est hæc abusio, ut fieret quasi portentum multarũ abusionũ, quæ subsecutæ sunt in terris. Vix enim remansit aliquis Episcopatus, sive dignitas Ecclesiastica, vel ẽt parochialis Ecclesia, quæ non fieret litigiosa & Romã deduceretur ipsa causa, sed non manu vacua. Gaude mater nostra Roma, quoniã aperiuntur cataractæ thesaurorũ in terra, ut ad te confluant rivi & aggeres nummorum in magna copia. Lætare super iniquitate filiorũ hominũ, quoniã in recõpensationẽ tantorũ malorũ datur tibi preciũ. Jocundare super adjutrice tua discordia, quia erupit de puteo infernalis abyssi, ut accumulentur tibi multa pecuniarũ præmia. Habes quod semper sitisti, decanta canticũ, quia per malitiam hominũ, non per tuã religionẽ orbẽ vicisti. Ad te trahit homines, non ipsorũ devotio, aut pura cõscientia, sed scelerũ multiplicium perpetratio, & litiũ decisio, precio comparata. Hæc hactenus de exortu scismatis in regno, dicta sufficiant. Nunc de bellis propter hoc gestis dicamus.

Colonienses, Argentinenses, Ottonem capiunt regem.

Nota.

Quæstus Romanæ curiæ.

Roma vicit orbem non religione, sed malitia.

DE BELLIS PHILIPPI.

Properant electi reges uterq; ut occupet sedem regni Aquisgrani. Sane Philippus prior oppidum illud obtinuit, & ibidẽ viros strenuos, & nobiles in præsidio constituit, inter quos fuerunt. Walranus filius ducis de Limburg. & H. dapifer de Walburg, & alii quamplures. Supervenit autem Otto cum Coloniensibus, & aliis fautoribus suis, & obsiderunt civitatem. Cumq; interiores conclusi, resistere non potuissent, accepta pace & securitate personarũ, dederunt civitatem. Tunc dominus Adulfus, qui tunc erat Coloniensis Episcopus, in sede regni coronavit Ottonem in regem. Hujus quoq; facti mentionem habet præfatus papa Innocentius in epistola sua. Tota vero curia imperialis. & Officialis imperii, adhæserunt Philippo cum Principibus quamplurimis. Interim quippe redierat de ultramarinis partibus, Cunradus Herbipolen. Episcopus, qui fuit Cancellarius. Hic declinavit in partem Philippi. Præfatus quoq; Hermannus Langravius de Thuringia, hic cœpit adversari Philippo (dirum facinus) cum esset filius amitæ suæ, sperans ad se posse devolvi jus imperii. Philippus itaq; prudenti usus consilio, censuit primum eos, qui viciniores erãt bellis atterere, & suo dominio subjugare. Quocirca adunato exercitu Alsatiã petit, in qua provincia terras inimicorum vastavit. Primũ vero divertit ad quoddã castrũ Haldinburg prope Argentinã in planitie terræ situm, sed fossatis & ædificiis valde munitũ. Quod cum cinxisset obsidione, paucis diebus evolutis expugnavit illud manu bellica, & funditus evertit, deducẽs eos captivos, qui in illo erant. Postea castra in Rufach, & in Aphich expugnavit & confregit. Anno sequenti ad obsidionẽ Argentinensis civitatis properavit, ubi suburbia prius incendit, & terras civiũ vastare cœpit. Tunc videntes cives se non posse resistere, Philippũ tanquã dominũ propriũ, in civitate receperunt, & ei fidelitatẽ juraverunt. Episcopus quoq; in gratiã ipsius rediit. Inter hæc in partibus Rheni bella ubiq; peraguntur. Otto quoq; una vice cũ exercitu ascendit usq; ad Spiram, sed compulsus rediit ad inferiores partes. Frequenter cõmissæ sunt pugnæ inter eos, maxime circa Mosellã fluviũ, & Otto semper fugatur. Inter hæc desponsavit Otto filiã ducis Brabantiæ, sed eam postea repudiavit. Quocirca Principes terrarũ, & Barones arte diabolica edocti, nec curabant juramenta infringere, nec fidẽ violare, & jus omne confundere, nunc recedentes quã plurimi à Philippo, Ottoni adhærentes, & e converso. Præfatus quippe Langravius. multoties decepit Philippũ. dolose ipsum circumveniens, & rursum rebellans. Demq; compulsus necessitate Philippus. assumpsit bellum contra præfatũ Langravium in Thuringiam: ubi obsidere cœpit castrum in Wizinse. Langravius in auxilium suum advocavit regem Boemorum Odoacar, qui cum multis venit in Thuringiam. Ast Philippus cum exercitu obviam pergit eidem, pugnaturus cum ipso. Cumq; prope juncti fuissent exercitus utriq;, Boemi de viribus adversariorum territi, relinquentes castra sua, nocte fugerunt: quos isti subsequuti, damna cædium, & alia ipsis intulerunt. Tunc cernens Langravius se viribus destitutum venit ad pedes Philippi, & se in potestatem ejus tradidit, ut gratiam inveniret. Quem Philippus puro corde, sicut erat benignissimus, recepit: & ille post hæc non impugnavit eũ manifeste. His igitur bellis fœliciter peractis, & transacto spacio duorũ annorũ, ut vires populi recuperaret, decrevit agere bellũ contra Colonienses. Cum magno igitur exercitu venit in fines illorum: fiuntq; incẽdia & vastationes terrarum. Capiuntur oppida quædam in partibus illorum, multi sive compulsi sive muneribus aut promissionibus illecti, recedunt ab Ottone: & adhærent Philippo. Inter quos præfatus Adulfus Coloniensis Archiepiscopus, cum rege reconciliatus, secum venit Aquasgrani: & ipsum coronavit in regem.

Aquisgranum obsidetur.

Otto coronatur in regem.

Philippi consilium.

Philippus rex, Alsatiam vastat.

Otto semper fugatur.

Juramenta non curantur.

Bellum Philippi, & Langravii in Thuringia.

Philippi sinceritas.

Bellum Philippi in Colonienses.

Conradus Episcopus Moguntinus obiit.

Interim quoq; redierat de ultramarinis partib. Cunradus archiepiscopus Moguntinus, qui callide propter timorē domini papæ se gessit in hoc facto, latenter tamen adversatus Philippo potius quā favens: timebat.n. eum. Sed hic in brevi vitam finivit Rex itaq; Philippus ad civitatem Moguntinēsem accessit, cupiens efficere, ut idoneus illi Ecclesiæ præficeretur Episcopus, factūq; est in ipsa electione, ut omnium vota convenirent in Luipoldum Wormatiensem, tunc Episcopū, tribus tantū exceptis, qui accepta occasione de præsentia regis, allegabant non posse liberā fieri electionem: potius, quia sciebant Papam contrarium esse regi, appellantes exierunt de civitate. Electoq; ab universis præfato Luipoldo, hi tres apud Bingen oppidū constituti, unum ex se elegerunt Sifridum videlicet, qui usq; hodie manet Episcopus, Nam dominus Papa multis volens uti rationibus, cassata electione omnium de Luipoldo factā electionē, quæ nullo jure subsistere poterat, confirmavit. Sicut exprimit in sua Decretali, quæ sic incipit, Bonæ memoriæ. Ubi quoq; exprimitur, qualiter pro isto negotio, & aliis, prænestinus Episcopus venit Coloniā. Super hac electione fecit non judicium, sed injuriam. Insuper, quia cives Colonienses adhuc cum quibusdā aliis adhærebant Ottoni, ut ex hoc esset prædictus legatus iniurias multiplicare. In injuriam quoq; Philippi deposuit Adulfum Episcopum, pro eo quòd Philippū coronaverat, & in locum ejus fecit institui Brunonē, qui fuerat Præpositus Bunnæ & ipsum in Episcopū ordinavit. Sed tamen propter Philippum regē, & fautores alios justitiæ, nec iste, nec præfatus S. Moguntinus, potuerunt acquirere temporalium administrationē, usq; ad mortē Philippi. Ipse quippe rex, medio tempore, de præfata uxore sua genuerat quatuor filias, quarum unam desponsavit filio regit Boemorum, alteram filio duci Brabanziæ, propter quod confortatus est in regno, paucis in Saxonia, & inferioribus partibus, cum civibus tantum Coloniensibus, faventibus adhuc Ottoni.

Luipoldus Wormatiensis.

Sifridus ad ad Bingen eligitur.

Nota C. Bonæ memoriæ, de electio.

Adulfum Episcopus Col. deponitur quia Philippum coronaverat.

Fulco prædicator crucis.

Ea tempestate surrexit in Francia quidam prædicator Fulco nomine. Ad cujus prædicationem multi sunt cruce signati, non solum in Francia, sed ēt audita fama in aliis gentibus. Inter quos duo comites de Brana, nobiles quidē, sed pauperes, venerunt in Italiam ad dominum Papam, quorum unus Waltherus, alter Johannes vocabatur. Misit igitur Papa dictum Waltherum bellare contra Diepoldum de Rocca, de arce, in Campania. Ast Diepoldus de nocte quadam irruens in castra illius, ipsum interfecit, & terrā viriliter obtinuit, sed Papa quæcunq; poterat, contra ipsum machinabatur, Alter vero Johannes videlicet, cum exercitu Christianorum, in quo multi erant proceres tam de Francia, quam de Alemannia, necnon ex Italia, & civitatibus, præcipue Veneris, iter tanquā Hierosolymitanum aggrediuntur. Attamen navigio tendunt in Græciam. Quod multi asserebant de consilio & autoritate domini Papæ factum fuisse. In quo itinere Veneti expugnaverunt quandā civitatem, Satiram nomine, in insula maris sitam, in confinio Dalmatiæ & Macedoniæ, quæ tamen Christiana fuit, in qua spolia multa diripiunt. Totus vero ille exercitus navibus transvectus, applicuit ad civitatem Constantinopolim, ubi jam rex non erat, pro eo quòd Principes illius terræ patrem præfatæ dominæ Erinæ, uxoris Philippi, oculis erutis, regno depulerunt: pro qua re filius ejusdem, frater videlicet reginæ venit ad Philippum in Alemanniam. Venerat autem ante eum quidam nobilis Princeps Græcorum, volens percipere regnum, nomine reginæ, quem cum deprehēdissent fraudulenter laborare, primum jussit eum rex captivum teneri, sed interventu reginæ, cito absolvit eundem, Qui veniens in Græciam, cœpit regnum sibi vendicare, quem post hæc in brevi Græci strangulatum suffocaverunt, Legatione itaq; accepta à sorore, & rege Philippo, præfatus rediit in Græciam, & regnum accepit. Quem nihilominus postmodum in brevi interfecerunt. Inter hæc adventavit præfatus exercitus, & cœpit expugnare civitatem Constantinopolim in ea parte, qua curia regis est sita, & templū Sophiæ. Feceruntq; super naves turres ligneas, & machinas contra turrē quæ mari adjacebat. Tandē appulsis machinis, de superiori parte in turrē illam viriliter & non sine periculo quorundam se jactaverunt, Expugnataq; ea parte civitatis, magnā prædam tulerunt. Multasq; reliquias sanctorū auro & gemmis decoratas inde tulerunt, quarum postmodum vidimus quasdam. Quidam etiam Abbas Cisterciensis ordinis de loco, qui vocatur Parisius, in nemore Vogeso constitutus, plurimas requies ad monasterium suum detulit, quæ adhuc retinentur ibidem. An furtivæ sint, judicet, qui legit. An videlicet dominus Papa talem rapinam in populo Christiano factam potuerit justificare, sicut furtum Israelitici populi in Ægypto, justificatur autoritate divina, Tunc Comes Flandriæ constituitur rex Græciæ. Multi de exercitu illo remanserunt in Græcia, multi redierunt ad propria. Quidam etiam ad ultramarinas partes pervenerunt. Inter quos supradictus Johannes, Comes Brannæ, illuc advenit.

Veneti expugnant civitatem Christianam.

Constantinopolis expugnatur.

Abbas Parisiensis

Comes Flandriæ fit rex Græciæ.

Huic jūgitur in matrimonio regina terræ illius Ysabella, mortuo præfato Heinrico. Hic filiā unā genuit ex ea, quā postmodū Fridericus Imperator accepit uxorē. Sed nunc redeamus ad propositū.

Legatio Romam pro reconciliatione Philippi.

JAm Principes diuturnis bellis fatigati, decreverunt ad concordiā rebelles inter se reges revocare, Sane, quia jam maximū impedimentū hujus rei fuit dominus Papa, cum jā pars Ottonis valde fuerit infirmata. Decretū est igitur, quatenus nuncii mitterentur Romā, qui Philippum in gratiam summi pontificis reducerent. Missi sunt igitur viri nobiles & auctorabiles, wolfgerus patriarcha Aquileiensis, & Geboardus Burgravius Magdiburgensis, cum quibusdam ministerialibus Philippi regis, Qui assumptis de Cremona quibusdam viris peritis, veniunt ad curiā Romanā

A quibus inducitur Papa, ut velit permittere, quatenus regnet Philippus.

Ast propter hoc (ut retulerunt nobis viri veridici) promittitur Papæ. quòd filia regis daretur in uxorem filio fratris sui Richardi, qui jam comes fuerat effectus Papæ suffragio, nec statuit Papa repetere terras, quas multotiens ab Imperatoribus repetere consueverunt antecessores sui, in Tuscia & Spoleto, & Marchia Anconæ, sperans, quòd in potestatē nepotis sui, propter prædictas nuptias possent devenire.

Filia regis filio fratris Papæ in uxorem danda.

Mittuntur igitur Legati sedis Apostolicæ in Alemanniam, ad reformandam pacem, videlicet, Dominus Hugolinus Hostiensis, & Velletensis Episcopus, & Dominus Leo, tituli sanctæ Crucis in Hierusalem, Diaconus, Cardinalis. Ante hos supradictos, Patriarcha venit ad Philippum regem, nuncians adventum istorum, quibus rex obviam mittit, præstans eis conductū usq; ad se. Junguntur itaq; regi apud Spiram, Ubi habito concilio, condicit curiam Principū apud Northusin, in confinio Thuringiæ & Saxoniæ, ubi Philippus deduci fecit legatos, Ipse quoq; cum Principibus pervenit illuc.

Spira

Northusen.

Otto quoq; prope erat, ibidem in quodam castro. Vadunt & redeunt Legati & Patriarcha, cum quibusdam aliis Principibus, inter utrosq; reges pacem composituri, : sed ibidē compositio fieri non poterat: unde procedunt in Saxoniam. Rex in Kutilimberg recipitur. Otto prope manet in castro. Ibi tandem taxata est forma compositionis. In qua statutum fuit inter cætera, quod ét postea completum fuit, videlicet ut Otto filiam Philippi accipiat uxorem: quæ tamen quarto gradu consanguinitatis sibi attinebat: fieretq; dispensatio per sedē apostolicā pro bono pacis.

Kutilinberg.

Otto filiam Philippi uxorem accipiat.

Tunc legati redeunt Romam. Anno itaq; sequenti statuit Philippus cū exercitu venire in Saxoniā contra quosdā qui adhuc ibidem sibi rebelles extiterunt: venit itaq; in Babenberg. Advenerat quoq; illuc nefarius Otto ille Palatinus de Witilisbach. Rex vero minutionē sanguinis fecit ibidē de venis utriusq; brachii: plurimi quoq; de suis minuebant sanguinē. Tunc sceleratus Otto, assumptis militibus Episcopi Eggiberti & marchionis de Andehse Heinrici fratris præfati episcopi venit in palatium.

Otto Palatinus de Vuitilispach occisor Philippi.

Ille vero impius accessit ad ostium cameræ in qua rex quiescebat, pulsabat ut intromitteretur; quem rex jussit intromitti, nihil mali suspicatus. Cumque cerneret neminem esse in camera præter regem & cancellarium, & H. dapiferum, qui erant in consilio, rediens aperuit januam cameræ, accipiens gladium à serviente, quem vibrare cœpit in collū regis. Sed dapifero exclamante territus, vix plagam perfecit: & parvulum vulnus in collo regis dedit; sed venam unam organicam amputavit, Cumq; præfatus dapifer exitum januæ sibi intercludere voluisset, maxillam ipsius eodem gladio vulneravit, quam laudabilem cicatricem usq; ad mortē habuit.

Vide Alb. Krantz. fuse hoc Latrocinium enarrantem lib. 7. cap. 18.

Oritur undiq; tumultus, rex quoq; paululum procedens expiravit. Ille vero malignus ad præfatos episcopum & marchionem confugit: unde & illi rei habiti sunt de tali mordo, Fuit autem occisus 10. Kalen. Julii, hac sola causa, quia cum desponsasset unam de filiabus suis præfato sceleroso, idem quendē liberū familiarem ducis Bauvariæ perfide interfecit: de qua perfidia corā principibus notatus fuit: & ideo rex filiam suam sibi tradere denegavit.

Mordo id est, latrocinio.

Postmodum brevi spatio temporis interjecto, cū regnaret Otto, facinorosus ille à Heinrico de Kalindin, præfato Marscalco, ob vindictam domini sui, gloriose fuit interfectus in quadam grangia, non longe à Ratispona. Corpus vero regis primū humatum fuit apud Babinberg. Sane postmodum cum Fridericus II. Imperator regnū accepisset, patrui sui corpus noluit in Babinberg esse sepultum, sed fecit illud extumulatum in Spiram deferri, & de consilio Heinrici de Sarphinbergi, Episcopi Spirēsis, & Cancellarii imperialis aulę, ibidē sepeliri cū progenitoribus suis, & ob commemorationem tanti regis, canonicis Ecclesiæ Spiren, in augmentū præbēdarum suarum contulit Ecclesiam in Ezilingen cum pertinentiis suis.

Heinricus de Kallidin, occidit Ottonem.

Philippus Spiram defertur.

Esselinga datur Canonicis Spiren.

Hunc Philippū volunt Romani, maximeq; qui de curia sunt, scribere in catalogo Imperatorū, sed ducē Sueviæ eū describunt. Licet constet ex prædictis, quod potenter regnaturus fuisset, sicut & alii de parentela ejusdem, si non impedisset mors.

Philippi dotes.

Erat autem Philippus animo lenis, mente mitis, eloquio affabilis, erga homines benignus, largus satis & discretus, debilis quidē corpore, sed satis virilis, inquantū confidere poterat de viribus suorū, facie venusta & decora, capillo flavo, statura mediocri, magis tenui quā grossa. Hic cū nō haberet pecunias, quibus salaria sive solda præberet militibus, primus cœpit distrahere prædia, quæ pater suus Fridericus Imperator latè acquisierat in Alemannia: ita, ut cuilibet Baroni, sive ministeriali villas, seu prædia rusticana, vel Ecclesias sibi contiguas obligaret. Sicq; factū est, ut nihil sibi remaneret præter inane nomen dominii terræ, & civitates seu villas, in quibus fora habentur, & pauca castella terræ.

Solda.

Philippus primus obligat prædia & Ecclesias.

Ea tempestate, idem Philippus Ecclesiam Urspergensem obligavit titulo pignoris, nobili viro Bertholdo de Nifē & filio ejus Heinrico, quā postea Præpositus, qui tunc fuit, & fratres de potestate eorundem tyrannorum liberaverunt, cū tantam cæpissent ibidē exercere tyrannidē, ut nequaquā posset Ecclesia cōvētualis existere. Pro liberatione vero solverunt 200, marcas argēti.

Ecclesia Vrspergensis obligata.

Hic modus obligationis & solutionis Ecclesiarum, maxime Cisterciensis & Præmonstratiensis ordinis hactenus inusitatus fuit. & libertatibus privilegiorū ipsorū valde contrarius, Cum constet, quod priores Imperatores nullū tale jus sibi vendicabant in Ecclesiis prædictorū ordinū. Occasio autē hujus rei dicitur fuisse, & narratur, quod olim præsidēte Grimone præposito in ecclesia Urspergensi, regnāte Cunrado rege, & sibi succedēte nepote suo imperatore Friderico, propter reverentiam & autoritatem præfati Grimonis, ipsi imperatores nihil hujusmodi juris prę̨sumpserunt sibi

Obligatio Ecclesiarum.

Grimon præpositus Vrspergensis.

Canonici Urspergenses.

vendicare, præterquam illud quod pertinet ad dominium totius terræ, ut sub protectione sua eas susciperent, & privilegiis suis munirent, & fideliter defenderent. Contigit aūt quod mortuo prædicto Grimone, canonici Urspergenses elegerunt sibi in rectorem quendam de fratribus suis hominem nullius intelligentiæ aut valentiæ, & adeo hebetis eloquentiæ, ut nec verbum de ore ipsius, nisi cum difficultate posset intelligi. Cumq; talis prælatus coram inclytæ recordationis imperatore Friderico comparuisset, ipse cum tota curia sprevit eundem, odioq; fui, nobili viro Degenhardo de Hellinsteyn, procuratori suo per omnia regalia prædia Sueviæ injunxit, quatenus personaliter accederet ad ecclesiam Urspergensem, & de voluntate fratrum in prædus ipsorum statueret extra abbatiam, & gragias statutis apponeret, annuum quod sibi pro advocatia & defensione solveretur ut videlicet quilibet mansus rusticanorum prædiorum solveret maltare unum avenæ, ut officiales sui equis ipsorum ex hoc haberent annonam, & ipsa ecclesia sine præjudicio omnis gravaminis, imperialem haberet defensionem. Hinc nacta occasione, cum præfati tyrannide Nisen tantillam pensionem ab imperatoribus petere viderentur, ipsam ecclesiam omnino subegerunt & destruere studuerunt. Cæterum Deus ultionum Dominus in primum hujus sceleris autorem, præfatum videlicet Philippum, vindictam exercuit, ut sub gladio tyranni caderet, qui primus ecclesias in potestatem tyrannorum contradidit.

** Degenhardus de Hellinsteyn.*

Mansus. Maltare. Nisen.

ANNI PHILIPPI, BARBAROSSÆ FILII.

Anno domini mill. 199. ab urbe condita mill. 953. Philippus 93. loco ab Augusto regnum accepit. Regnavit autem annis 10. multa sustinens bella, & perfidias multorum. Eodem anno super Mosellam Ottonem fugavit & suos, cæterum sedem regni non obtinuit. Eodem anno Celestinus papa mense Februario obiit: & Innocentius 3. qui prius vocabatur Lotharius, papatum accepit. Sedit annos 18. menses 4. Anno domini mill. 200. Philippus Alsatiam vastavit, & quasdam munitiones expugnavit. Anno domini mill. 201. Philippus Argentinam obsedit, & eā in potestatem accepit. Anno domini mill. 202. Ego præsbyteratum accepi à venerabili episcopo Constantiæ Diethalmo. Anno domini mill. 203. Philippus Thuringiam vastavit, & Lantgravium in deditionem accepit. Anno Domini mill. 204. Anno domini mill. 205. Philippus cum exercitu in partes Coloniæ advenit, ubi quàmplures fautores acquisivit, & ab episcopo Adulfo coronam Aquisgrani accepit. His temporibus Cunradus Herbipolensis episcopus imperialis aulæ cancellarius, qui de Hildensheym illuc translatus fuerat, impiorum gladiis occisus occubuit, videlicet quorundam ministerialium de castro apud Herbipolim, quod vocabatur Ravensburg, quod tamen postmodum à civibus Herbipolensibus est destructum, illi quoq; homines nefarii de terra sunt expulsi. Huic in officio cancellarii successit episcopus Ahistetensis, frater comitis de Tollensteyn, quo tamen in brevi ab eo officio pulso, episcopo Ratisponensi illud est collatum. Eodem anno ego ad religionem veni.

Philippus Alsatiam vastat.

EGO. Autor Chronicæ, Anno M.CCII.

Conradus Herbipolensis episcopus occisus.

Anno domini mill. ducentesimo sexto, Legati in Alemanniam adveniunt. His etiam temporibus Constantinopolis expugnatur. Anno domini millesimo ducentesimo septimo, Ego ad ordinē Præmonstratensem veni. Anno domini millesimo ducentesimo octavo, Ecclipsis solis facta est, mense Februario, hora diei nona. Eodem anno Philippus in Babenberc occiditur, mense Junio.

HISTORIA OTTONIS, QUARTI.

Anno domini mill. 209. ab urbe condita millesimo 963. Otto hujus nominis 4. ex parte patris de Suevia & Saxonia, ex parte vero matris de Anglia, ubiq; nobilissima stirpe progenitus, 94. loco ab Augusto regnum accepit, & regnavit annis 4. & à regno pellitur, quod propter ipsius superbiam præcipue contigisse creditur. Primum siquidē in Franckenfurt adveniens, consensum principum accepit. Veniuntq; ad eum præfati legati, Hugelinus & Leo.

Otto quartus 23. Germanorum imperator.

Otto propter superbiam à regno pellitur.

Eo tempore Sifridus Augustensis episcopus muros castri in Suuabecke dejecit & ipsum castrum destruxit, propter insolentias quas urbani in prædiis ecclesiæ suæ in Menchingin & alibi consueverant exercere. Unde ipse postmodum semper timuit imperatorē, & quia suos veros dominos plus dilexit: erat n. ministerialis Philippi de Rechberc oriundus. Heinricus vero de Scharphinberc Spirēsis episcopus, qui fuerat protonotarius in curia Philippi, in potestate habebat in castro Trivels coronam & crucem, & insignia regalia, quæ nec etiam restituere voluit, nisi fieret cancellarius imperialis aulæ: quod & factum est, perduravitq; in eo officio usq; ad finem vitæ suæ, cum tamen postmodū habuisset duos episcopatus, Metensem, & Spirensem. Timens aūt Otto, quod ministeriales spectantes ad Philippum, non facile suo subderentur imperio, se ad suos nativos dominos redirent, filiam Philippi tanquam dominā omnium rerum quæ ad generationem illam spectabant, accepit uxorem. Tunc itaq; rex peragratis partibus Rheni, advenit in Sueviam: cœpit autem prædonibus & facinorosis terrorem incutere, & judicia super eos exercere, potius indignans super eos per superbiam

Philippus de Rechberc. Henricus de Scarfenberg.

Otto Philippi filiā uxorem accipit.

ſuperbiam, quàm amans juſtitiam. Unde ēt contra morem gentis comites ſeu barones vel principes ad ſe venientes, rebus & verbis inhoneſtavit. Feuda quoq; quæ Philippus habuerat ab eccleſiaſticis principibus, etiam contra voluntatem illorum obtinere voluit, & tam ipſos, quàm eccleſias opprimere cœpit, ſimulans zelum juſtitiæ, cum potius ageret ſuperbe. Unde à pauperibus & monachis & clericis tanquã defenſor collaudabatur juſtitiæ, ſed Deus aliud reſpexit in corde. Habebat aũt famulos ſuos de Saxonia & Anglia, ſeu clericos, ſeu laicos, quibus omnia beneficia quæ contigit vacare, ſtuduit conferre. Fuerat aũt conſuetudo principum, ut hilariter & prompte beneficia ſeu eccleſias conferrent primis petentibus, quod iſte nequaquã facere voluit. Cumq; veniſſet Auguſtam eodem anno in nativitate Domini, multiq; & principes & milites conveniſſent ad curiã, præcepit Imperator Mariſcalco de Callindin, & militibus ſuis, quatenus malefactores inveſtigarent & ſibi eos exhiberent in judicio. Unde quamplurimi milites in nocte fugerunt: comes quoq; de Grafisbach violenter ante imperatorem attractus eſt, & cappa qua indutus erat, turpiter laniata. Unde timor ipſius cecidit ſuper barones & milites. Hi nanq; in Alemannia pleruq; ſolent eſſe prædones. Favorem vero maximũ à popularibus & clauſtralibus acquiſivit. Inde itaq; progrediens terras peragravit, accipiens eas in poteſtatẽ, & exercitũ congregavit quatenus veniret Romã coronãdus. Eo anno tempore vernali & æſtivo, expediens ſe imperator, & proficiſcens circa feſtũ ſancti Michaelis, Romæ coronatur ab Innocentio papa 3. Cumq; exercitus imperatoris maneret extra civitatem, quidam milites & alii laſcivientes gratia ſpectandi decreverunt venire in civitatem, cum quibus erat ēt dominus Sifridus Auguſtenſis epiſcopus. Aſt occaſione, neſcio qua, nacta, cives inſurrexerunt contra illos, interfectiq; ſunt quidã miniſteriales nobiles de Auguſtenſi dioceſi, & plurimi vulnerati. Henricus quoq; de Bobingen miniſterialis vulneratus domũ quidẽ rediit, ſed poſt in brevi vita finivit: & curias quaſdã in loco qui dicitur ſuper Egge, eccleſiæ noſtræ contradidit. Imperator itaq; coronatus, dimiſit exercitũ & ipſe cũ paucis in Italia permanſit: accipiens terram in poteſtatem. Inſignia quoq; imperialia apud Mediolanum cõmiſit, unde magnum favorem à Mediolanenſib. acquiſivit. Inde peragratis partibus Tuſciæ & Marchiæ contra juramentum quod fecerat domino papæ, manu hoſtili cœpit invadere terras ſancti Petri, ad eccleſiam Romanam pertinentes. Præterea juramenta quæ fecerat de reformanda pace cum Philippo rege Franciæ, & Friderico rege Siciliæ, ut ſuper his ſtaret mandatis domini papæ, quatenus eccleſia tota non perturbaretur, omnino reſpuit obſervare. Quinimmo manu hoſtili Apuliam intravit & multas civitates ad regem Siciliæ pertinentes, in ſua poteſtatẽ redegit, & principatũ Capuæ cũ palatio ejuſdẽ civitatis accepit, & in eodẽ permanere cœpit. Cumq; ſuper his ad reſipiſcendũ frequenter admonitus à papa fuiſſet, tandẽ contumax & rebellis exiſtens, ab eo fuit excommunicatus, & ubiq; denunciatus.

Otto præcipit malefactores inveſtigari & judices ſiſti.

Prædones Alemanniæ.

Otto coronatur ab Innocentio tertio.

Otto invadit terras ſancti Petri.

Otto excommunicatur à papa.

Anno domini mill. 210. Otto excommunicatus denunciatur. Tunc principes Alemanniæ, rex videlicet Bohemiæ, dux Auſtriæ, dux Bavariæ, & Lantgravius Thuringiæ, & alii quamplures convenientes, Fridericum regem Siciliæ elegerunt in imperatorem coronandum, cui etiam olim cum adhuc in cunis eſſet, juraverant fidelitatem.

Fridericus ſecundus eligitur in Imp. Hic πολυγλώττατος dictus novit enim Latine, Teutonice, Græce, Sarracenice.

Nuncios itaq; acquirunt, qui hanc ſuam electionem tam in civitate Romana, quàm apud præfatum Fridericum regem Siciliæ promoveant, & ipſum in Alemanniam perducant. Mittitur in hac legatione nobilis vir Heinricus de Niſen & Anshelmus de Juſtingen, vir ingenuus: promittunturq; eis pro expenſis & itinere, quindecies centenæ marcæ, de redditibus imperii ſolvendæ. Cumque hi ſimul uſq; Veronã perveniſſent, præfatus Heinricus remanſit ibidẽ, quatenus favorẽ Lombardorũ acquireret præfato regi, & præcipue Veronenſium. Dictus vero Anshelmus magno labore & periculis plurimis Romam uſq; pervenit, ibiq; conſilio & interventu domini papæ obtinuit, ut à civibus & populo Romano Fridericus imperator collaudaretur, & de ipſo factã electionẽ papa confirmavit. Tunc itaq; præfatus Anſhelmus progreſſus venit ad ſæpedictum Fridericum regẽ Siciliæ, vixq; obtinuit apud illum, ut iret in Alemanniã. Uxor nanq; ipſius, filia regis Aragonenſis, quã prius uxorẽ habuerat rex Ungariæ, plurimũ ſtuduit eũ revocare ne iret. Similiter & multi potentes Siciliæ timentes evenire ſibi periculum propter fraudẽ Alemannorũ. Aſt ipſe cum parvulũ jam ex conjuge haberet filiũ, Heinricum videlicet poſtmodum regem factum, relictis uxore & filio & terra, viriliter iter arripuit ad accipiendum imperium. & primo Romam applicuit, ubi accepto favore & conſilio domini papæ Januam pervenit. Hujus itaq; civitatis cives iter ſibi parant ſecurum: timebant enim incurſus Mediolanenſium, & ipſum Papiam uſq; perducunt. Tunc Papienſes & Cremonenſes coadunati, uſq; in vallem Tridentinam ipſum conducunt.

Legati qui adducant electum.

Anshelmus.

Fridericus venit Romam.

Anno domini mill. 211. Otto in Apulia quaſdã civitates accepit, & Capuã pervenit, ubi & hiemavit. Eo tempore cum veniſſemus ad curiã Romanã, vidimus ibidem virum religioſum, abbatẽ de Morimunt, qui à feſto ſancti Michaelis, ſicut ipſe aſſerebat, uſq; ad quadrageſimam, quinq; vicibus tranſierat a Roma uſq; Capuam, juſſu domini papæ, quatenus pacem reformaret inter papã & imperatorẽ. Cæterum imperator Otto nulla ratione flecti potuit, quin vellet expellere de terra præfatum Fridericũ regẽ Siciliæ & de Philippo rege Franciæ ultionem quærere, eo quod terras avunculi ſui regis Angliæ, videlicet, Normaniã, & alias quaſdã ſubegiſſet, & contra ipſum quædam

Otto hiemat in Apulia.

Studium papæ ut Ottonem & Fridericum concordet.

verb-

verba temere protulisset. Sane ne tanta turbatio fieret in ecclesiis & populo Christiano, voluit dominus papa sustinere omne dānū quod sibi imperator in terris ecclesiæ Romanæ intulisset aut inferret. Hanc formā cōpositionis cū recusasset imperator admittere, dominus papa tanq̄ vir animosus, & confidens in Domino, tria ardua negotia simul explere disposuit: quæ describemus in sequentib.

Tria ardua negotia papæ.
1. Depositio Ottonis.
2. Profectio Hierosol.
3. Concilium.

Anno domini mill. 212. Laboravit papa super depositione Ottonis imperatoris, quod fuit arduū negotium. Secundo transmisit literas per omnem Christianitatem pro successu terræ Hierosolymitanæ, quarum exemplar hic subjiciemus. Tertio pro coadunando generali concilio, literas per orbem transmisit. Sed istarū exemplar ponemus. Delatæ fuerunt istæ literæ, anno domini mill. 213. tempore Paschali. Quarum exemplaria sunt hæc.

BULLA INNOCENTII III AD CHRISTIANOS, *pro reparando terra sancta.*

Nomine Christi exhortatur.

INnocentius papa tertius omni populo Christiano. Quoniā major nunc instat necessitas, quàm unquā institerit, ut terræ sanctæ necessitatibus succurratur, & de successu speratur, major quàm unquam provenerit utilitas, proventura. Ecce resumpto clamore clamamus ad vos, & pro illo clamamus, qui voce clamavit in cruce spiritum emittendo, factus obediens Deo patri usq; ad mortem crucis, ut nos ab æternæ mortis eriperet cruciatu, qui clamat etiam per seipsum dicens: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum &c. Ac si diceret manifestius: Qui vult me subsequi ad coronam, me quoq; subsequatur ad pugnam, quæ ad probationem proponitur universis. Poterat enim Deus terram illam omnino defendere, ne in manus traderetur hostiles: posset & illam si vellet de manu hostium facile liberare, cum nihil possit ejus resistere voluntati. Sed cum jam superabundasset iniquitas, refrigescente charitate multorum, ut fideles suas à somno mortis excitaret, & ad vitæ studium agonem illis proposuit, in quo fidem illorum velut aurum in fornace probaret, occasionem salutis, immo causam salvationis præstando, ut qui fideliter pro ipso certaverint, ab ipso fœliciter coronentur: & qui noluerint, in tantæ necessitatis articulo debitæ servitutis impendere famulatum, in novissimo districti examinis die, justæ mereantur damnationis sententiam sustinere. O quanta jam prevenit utilitas ex hac causa? quàm multi conversi ad pœnitentiam pro liberatione terræ sanctæ, mancipaverunt se obsequio crucifixi, & quasi per agonem coronam gloriosæ sunt adepti, qui forte in suis iniquitatibus periissent, carnalibus voluptatibus, & mundanis illecebris irretiti. Vetus est hoc artificium Jesu Christi, quod ad suorum salutem fideliū diebus istis dignatus est innovare. Si .n. aliquis rex temporalis à suis hostibus ejiceretur de regno, nisi vasalli ejus pro eo non solum res exponerent, sed personas, nonne cū regnū recuperaret amissū, eos velut infideles damnaret, & excogitaret eos in excogitata tormenta, quibus perderet male malos. Sic & rex regū Dominus Jesus Christus, qui corpus nobis & animam contulit, de ingratitudinis vitio, & infidelitatis crimine vos damnabit, si ei quasi ejecto de regno, quod precio sui sanguinis comparavit, neglexeritis subvenire. Sciat ergo se culpabiliter durum, & dure culpabilem, quicunq; in hoc necessitatis articulo suū negaverit obsequium redemptori. Nam si quis sibi vel modicū quid hæreditatis paternæ sentiret dure ablatū, mox secundū morem mundanum totis viribus laboraret, ut suam vindicaret injuriam, & violentiam propulsaret, nec rebus parceret, nec personis, donec ex toto recuperaret amissum. Quomodo ergo poterit excusari, qui nec mediocriter laborare studuerit, pro punienda sui redemptoris offensa, & ejus injuria ulciscenda, dum parcendo rebus & personis, impedit ne locus recuperetur passionis & resurrectionis dominicæ, in quo Deus rex noster ante secula salutē in medio terræ dignatus est operari? Quomodo etiam secundū præceptum divinum diligit proximum suum sicut seipsum? sicut scriptum est: Qui sciens fratres suos fide ac nomine Christianos, apud perfidos Sarracenos ergastulo carceris detineri, ac jugo deprimi servitutis, & ad liberationem eorum efficaciter operā non impendit, illius naturalis legis mandatū transgrediens, quod Dominus in Evangelio declaravit: Quæcunq; vultis ut faciant vobis homines & vos eadē facita illis. An forte nescitis, quod apud illos multa millia Christianorū in servitute ac carcere detinentur, qui tormentis innumeris cruciantur? Equidem oēs fere Sarracenorum provincias usq; post tempora beati Gregorii Christiani populi possederunt. Sed ex tunc quidā filius perditionis pseudopropheta surrexit, qui per seculares illecebras, & voluptates carnales, multos à veritate seduxit, cujus perfidia & si usq; ad hæc tempora convaluerit, confidimus tamen in Domino, qui fecit jā nobiscum signū, quod numerus hujus bestiæ, quæ secundum Apoc. Johannis infra 666. clauditur, in proximo finietur per operationē spiritus septiformis, qui charitatis igne corda fideliū hactenus frigescentia, reaccendet. Certe propter priores injurias grandes & graves redemptori nostro, pro nostris offensis à perfidis Sarracenis illatas, nuper in monte Thabor, ubi discipulis futuræ glorificationis speciem demonstravit, iidem perfidi Sarraceni quandā munitionis arcem, in confusionē Christiani nominis erexerunt, per quam civitatē Acon sibi valde vicinam, de facili cogitant occupare, ac deinde sine omni contradictionis obstaculo, residuum hujus terræ invadere, cum sit viribus & opibus destituta. Ea propter dulcissimi filii, dissensiones & æmulationes fraternas in pacem

Comparatio terreni regis.

A præcepto charitis in proximum.

Arx Sarracenorum in monte Thabor

Hortatur ad unitatem.

in pacem dilectionis fœdera commutantes, accingimini ad obsequium crucifixi, non dubitantes pro illo, & personas, & res exponere, qui pro nobis animam suam posuit, & sanguinem suum fudit, certi pariter & securi, quod si vere pœnitentes fueritis, per hunc temporalem laborem, quasi quodam compendio, ad requiem pervenietis æternam. Nos enim de Dei omnipotentis misericordia & autoritate beatorum Apostolorum Petri & Pauli cõfisi, ex illa quam nobis Deus licet indignis, ligandi atque solvendi potestatem tradidit, omnibus, qui laborem istum in propriis personis subierint, & expensis, plenam suorum peccatorum, si cordis, & oris egerint pœnitentiam, veniam indulgemus, & in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in propriis personis illud accesserint, sed in suis tantum expensis, juxta facultatẽ & qualitatem suam, viros idoneos destinarint, & illis similiter, qui, licet in alienis expensis, in propriis tamen personis assumptæ, peregrinationis laborem impenderint, plenam concedimus suorum veniam peccatorum. Hujus quoque remissionis volumus esse particeps, juxta qualitatẽ subsidii, & devotionis affectum, omnes qui ad subventionem ipsius terræ, de bonis suis congrue ministrabunt. Personas quoque ipsorum, & bona, ex quo crucem susceperint, sub beati Petri, & nostra suscipimus protectione, nec non & Archiepiscoporum, & omniũ prælatorum, Ecclesiæ Dei, defensione consistant, statuentes, ut donec de ipsorum obitu vel reditu certissime cognoscatur, integra permaneant, & quieta consistant. Quod si quisquam contra præsumpserit, per censuram Ecclesiasticam appellatione remota compescatur. Si qui vero proficiscentium illuc ad præstandas usuras juramento tenentur astricti, creditores eorum per Ecclesiarum prælatos, ut remittant eis præstitum juramentum, & ab usurarum exactione desistant, eadem præcipimus districtione compelli. Quod si quisquam creditorum eos ad solutionẽ coegerit usurarum, eum ad restitutionem earum simili cogi animadversione mandamus.

Pollicetur remissionem omnium peccatorum.

Judæos quoque ad remittendum eis usuras, per sæcularem compelli præcipimus potestatem, & donec illas remiserint, ab universis Christi fidelibus, tam in mercimoniis quam in aliis: per excommunicationis sententiam, eis omnimodo communio denegetur.

Ut autem terræ sanctæ subsidium divisum in plurimos facilius impendatur, obsecramus omnes & singulos per patrem, & filium & spiritum sanctum, unum solum verum, unum æternum Deum, postulantes vice Christi pro Christo, ab Archiepiscopis, Episcopis Abbatibus & Prioribus, & tam cathedralium quam Ecclesiarum conventualium capitulis, & clericis universis, nec non civitatibus, villis, & oppidis competentem numerum bellatorum, cum expensis ad triennium necessariis, secundum proprias facultates, & si ad hoc unum quodlibet non suffecerit, plura conjungantur in unum, quia personæ non deerunt, si expensæ non desint. Similiter à Regibus, & Principibus, & Comitibus, & Baronibus, aliisq; magnatibus, qui forsitan per seipsos personaliter non accesserunt ad obsequium crucifixi. Ne autem aliis onera gravia & importabilia imponere videamur, quæ digito nostro movere nolimus, protestamur coram Deo, quia quod ab aliis exigimus faciendum, hoc ipsi prompto animo faciemus.

Petit subsidium à spiritualibus & prophanis.

Clericis autem ad hoc negotium necessariis & idoneis indulgemus, ut omni cõtradictione cessante, beneficiorum suorum proventus, propter hoc valeant usque ad triennium obligare. Quia vero subsidium terræ sanctæ multum impediri, vel retardari contingeret, si ante susceptum crucis, examinari quemlibet oporteret, tan esset idoneus & sufficiens ad hoc votum personaliter prosequendum, quicunque voluerunt, indifferenter accipiant signum crucis, ita quod cum urgens necessitas, aut evidens utilitas postulaverit, votum ipsum de Apostolico possit mandato commutari, aut redimi, vel differri.

Verum cum longe plus de divina clementia, quàm de humana potentia confidere debeamus oportet in tali conflictu, non tam corporalibus armis, quàm spiritualibus dimicare. Ideoque statuimus & mandamus, ut singulis mẽsibus fiat generalis processio seorsum virorum ac mulierum in humilitate mentis & corporis, cum devota orationum instantia, postulãtium, ut misericors Deus hoc à nobis auferat opprobrium confusionis, liberando terram illam, in qua universa nostræ redemptionis Sacramenta peregit, de manibus Paganorum, & restituendo eam, ad laudem & gloriam nominis sui, populo Christiano. Ubi semper cum diligenti exhortatione verbum crucis populo proponatur. Orationi vero jejunium & eleemosyna conjungatur, ut his quasi alis facilius & celerius ipsa volet oratio ad piissimas aures Dei, qui nos clementer exaudiat in tempore opportuno. In singulis quoq; diebus intra missarum solennia, post pacis osculum, cum jam pro peccatis mundi offerenda sit hostia salutaris, omnes tam viri, quàm mulieres humiliter prosternantur in terram, & à clericis Psalmus iste: *Deus venerunt gẽtes*, cantetur alta voce. Quo cum hoc versu finito: *Exurgat Deus*, & sacerdos qui celebrat, orationem istam alta voce super altare decantet: *Deus qui admirabili.* In illis autem Ecclesiis, in quibus convenit processio generalis, truncus statuatur concavus tribus clavibus consignatus, una penes honestum presbyterum, alia apud laicũ devotum, tertia penes aliquem regularem fideliter cõservandis, in quo viri & mulieres eleemosynas ponãt, in terræ sanctæ subsidium convertendas, secundum dispositionem eorum, quibus fuerit hæc solli-

De processionibus in mense quovis.

Verbum Crucis prædicatur.

De Trunco.

citudo commissa. Porrò super processu & transitu modo festo, & ordinato, congruo loco & tempore faciendo, nondum oportet aliquid diffinire, donec exercitus Domini cruce signetur. Sed tunc pensatis undiq; circumstantiis, quæcunq; viderimus oportuna, de prudentum virorum consilio statuemus.

Ad hæc ergo exequenda, dilectum filium nostrum destinamus, qui assumptis sibi ad consilium & auxilium, viris providis & honestis, autoritate nostra statuat & disponat quæcunque ad hoc negotium promovendum viderit expedire, faciens quæ statuerit, singulis diocesibus per viros idoneos, ad hoc specialiter deputatos, fideliter ac sollicite procurari. Quocirca universitatem vestram rogamus, monemus, & obsecramus in Domino, per Apostolica scripta mandantes, & in virtute Spiritus sancti injungentes, qua ei pro Christo legatione fungenti, tales vos exhibere curetis, quod per vos, & in vobis fructum faciat exoptatum. Idem Archiepiscopis, Episcopis, & dilectis filiis, Abbatibus & Prioribus, Decanis & Archidiaconis per Teutonicas provincias constitutis.

Vinea Domini demoliri a multiformibus bestiis.

Vineam Domini sabaoth, multiformes satagunt bestiæ demoliri. Quarum incursus adeo invaluit contra ipsam, ut ex parte non modica, pro vitibus spinæ succreverint, & quod gementes referimus, ipsæ jam vites proferant pro uva labruscam, infectæ multipliciter & corruptæ. Illius ergo testimonium invocamus, qui testis est in cœlo fidelis, quod inter omnia desiderabilia cordis nostri duo in hoc sæculo principaliter affectamus, ut ad recuperationem videlicet terræ sanctæ, ac reformationem universalis Ecclesiæ valeamus intendere cum effectu. Quorum utrumq; tantam requirit provisionis instantiam, ut absque gravi & grandi periculo, ultra dissimulari nequeat vel differri. Unde supplicationes & lacrimas effudimus, coram Deo, humiliter obsecrantes, quatenus super his suum nobis beneplacitum revelaret, inspiraret affectum, accenderet desiderium, & propositum confirmaret, facultatem & opportunitatem præstando, ad ea salubriter exequenda. Quapropter habito super his cum fratribus nostris & aliis viris prudentibus, frequenti & diligenti tractatu, prout tanta sollicitudo exigebat, hoc tandem ad exequenda prædicta de ipsorum consilio providimus faciendum. Ut quia hæc universorum fidelium communem statum respiciant, generale concilium juxta priscam consuetudinem sanctorum Patrum convocemus, propter lucra solummodo animarum, oportuno tempore celebrandum. In quo ad extirpanda vitia, & plantandas virtutes, corrigendos excessus, & reformandos mores, eliminandas hæreses, & roborandam fidem, sopiendas discordias, & stabiliendam pacem, comprimendas oppressiones, & libertatem fovendam, inducendos Principes & populos Christianos ad succursum & subsidium terræ sanctæ, tam à clericis quam à laicis impendendum, cum cæteris, quæ perlongum esset per singula enumerare, provide statuantur inviolabiliter observanda. Circa prælatos & subditos regulares, quæ tunc de ipsius approbatione Concilii visa fuerint expedire, ad laudem & gloriam nominis ejus, ad remedium & salutem animarum vestrarum, ac profectum & utilitatem populi Christiani. Quia vero ante biennium universale non posset concilium commode celebrari, disposuimus interim per viros prudentes in singulis provinciis plenius explorare, quæ Apostolicæ provisionis limam exposcant, & præmittere viros idoneos ad terræ sanctæ negotium procurandum, ut si exigente necessitate sacrum concilium approbaverit, nos ipsum negotium personaliter assumamus efficacius promovendum. Credentes igitur hoc salutare propositum ab illo descendere, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum, Universitati vestræ Apostolica scripta præcipimus, quo vos taliter præparetis, quod à præsenti Dominicæ incarnationis 1213. anno usq; ad duos annos & dimidium præfixis vobis pro termino kal. Novemb. ad sedem Apostolicam accedatis cum modestia & cautela, ita quod in una vestra provincia, si necessitas postulaverit, duo vel tres de suffraganeis Episcopis valeant remanere, pro Christianitatis ministeriis exequendis & tam illi quam alii, qui canonica præpeditione detenti, venire nequiverint, idoneos pro se dirigant responsales, personarum & evectionum mediocritate servata, quam Lateranense Concilium definivit, ut nullus omnino plures aut pauciores secum adducere possit. Nec quisquam faciat superfluas & pomposas, sed necessarias tantum & moderatas expensas, ostendens in actu & habitu verum Christi cultorem, cum non sæcularis applausus, sed spiritualis profectus in hoc negotio sit requirendus. Interim autem per vosipsos, & per alios viros prudentes, universa subtiliter inquiratis, quæ studio correctionis aut reformationis indigere videntur & ea fideliter conscribentes, ad sacri concilii præfati examen, erga subventionem terræ sanctæ necessaria, ubi Deus noster rex ante sæcula salutem in medio terræ operari dignatus est, opem & operam efficaciter impensuri, assistendo fideliter & prudenter, his, quos ad negocium duximus specialiter procurandum destinare. Nullus itaq; fallaciter se excusando ab executione tam sancti operis subtrahat, si Canonicam vult effugere ultionem. Nemo dissensionum obstacula, vel itinerum impedimenta causetur, quæ Domino faciente signum in bonum, ex magna jam parte cessare cœperunt. Nam & quanto majora imminent pericula, tanto potiora remedia convenit adhiberi. Nunquam enim navigabit per æquora, qui semper expectat, ut mare non excitet in se fluctus. Propter hæc autem ad vos dilectum filium. N. cum jussione Apostolica destinamus, quem habeatis pro nostra reverentia commendatum. *Eodem modo fere scribetur Regibus & Principibus usque fluctus, postea ponitur hæc clausula.* Cum ergo deceat & expediat, ut tua regalis sublimitas ad Synodum tam solennem nuncios dirigat speciales, serenitatem tuam monemus & exhortamur in

Generale concilium.

Domino

Domino, quatenus viros idoneos vita comite, præscripto termino dirigere non postponas, per quos tuæ nobis aperias beneplacitum voluntatis, quia quantum poterimus cum honestate, ad tuũ libenter & efficaciter intendemus commodum & honorem. Hæc ultima clausula, Quia quantum & c. apponitur domino meo regi Arragon. & regi Francorum.

Eo tempore, mũdo jam senescente, exortæ sunt duæ religiones in Ecclesia, cujus ut aquilæ renovatur juventus, quæ etiam à sede Apostolica sunt confirmatæ, videlicet Minorum fratrũ, & Prædicatorum. Quæ forte hac occasione sunt approbatæ, quia olim duæ sectæ in Italia exortæ, adhuc perdurant, quorum alii humiliatos, alii pauperes de Lugduno se nominabant. Quos Lucius Papa quondam inter hæreticos scribebat, eo quod superstitiosa dogmata, & observationes in eis reperirentur. In occultis quoq; prædicationibus quas faciebãt plerunq; in latibulis Ecclesię Dei, & sacerdotio derogabatur. Vidimus tunc temporis aliquos de numero eorum, qui dicebantur pauperes de Lugduno, apud sedem Apostolicã cũ magistro suo quodã, ut puto Bernhardo, & hi petebant sectam suam à sede Apostolica confirmari, & privilegiari. Sane ipsi dicentes se gerere vitã Apostolorum, nihil volentes possidere aut certum locum habere, circuibãt per vicos & castella. Ast dominus Papa quędam superstitiosa in conversatione ipsorũ eisdem objecit, videlicet quod calceos desuper pedem præcidebant, & quasi nudis pedibus ambulabant. Præterea cũ portarent quasdã cappas, quasi religionis, capillos capitis nõ attondebant nisi sicut Laici; hoc quoq; probrosum in eis videbatur, quod viri & mulieres simul ambulabant in via, & plerunq; simul manebant in una domo, & de eis diceretur quod quandoq; simul in lectulis accubabant. Quæ tamẽ omnia ipsi asserebãt ab Apostolis descendisse. Cæterũ dominus Papa in loco eorũ exurgẽtes quosdam alios, qui se appellabãt pauperes minores, confirmavit: qui prædicta superstitiosa & probrosa respuebant, sed præcise nudis pedibus tam æstate quã hieme ambulabant & neq; pecuniam nec quicquã aliud præter victũ accipiebant & si quando vestẽ necessariam quisquã ipsis sponte conferebat, nõ enim quicquã petebant ab aliquo. Hi tamen postea attendentes quòd nõnunquàm nimiæ humilitatis nomẽ gloriationem importet, & de nomine paupertatis cũ multi eam frustra sustineãt apud deum vanius inde glorientur, maluerũt appellari minores fratres quàm minores pauperes, Apostolicæ sedi in omnibus obedientes. Alii, videlicet prædicatores in locũ humiliatorum successisse credũtur. Humiliati quippe, nulla habita autoritate aut licẽntia Prælatorum mittentes falcem in messem alienam populis prędicabant, & vitam eorũ plerumq; regere satagebant, & confessiones audire, & ministeriis sacerdotum derogare. Quæ volens corrigere Papa ordinẽ prædicatorum instituit & confirmavit. Illi quippe rudes & illiterati cũ essent, operibus manuum instabant, & prædicabant, accipiẽtes necessaria à suis credentibus. Illi vero studio, & lectioni sacræ scripturę jugiter insistentes, tantum in scribendo libros opus faciebant: & eos diligentissime à magistris suis audiebant, ut cũ sagittis & arcu & omni armatura fortiũ possent ingredi, & stare pro defensione sanctæ matris Ecclesiæ: & ex adverso ascẽdere, & ponere se murum pro domo Israel, dum fidem roborãt, virtutes infirmant, statuta Ecclesiæ docent & collaudant, vitia hominum & pravitates redarguunt & castigant. Nihilominus sedi Apostolicæ in omnibus obediunt, à qua autoritatem præcipuam trahunt.

Religio Minorum & Prædicatorum.

Pauperes de Lugduno.

Pauperes minores.

Minores fratres.

Humiliati.

Prædicatores.

Præscripto anno, videlicet 1212. Otto Imperator veniens in Alemanniam congregavit exercitum, & contra Langraviũ de Thuringia & alios jam rebelles effectos, toto tempore vernali & æstivo bellum movit. Interim Fridericus Imperator electus, cũ non posset directo itinere venire in Alemanniam, de valle Tridentina per asperrima loca alpium, & invia & juga montiũ eminẽtissima, obliquãdo iter suũ, venit in Rhetiam Curiensem: ibiq; receptus ab Episcopo Curiense & Abbate sancti Galli & nobili viro Henrico de Sacco perductus est usq; civitatẽ Constantiam. Audito vero adventu ipsius, Otto Imperator interim venerat de Thuringia, volẽs cõprehendere aut interficere adversarium suũ, ipseq; manebat in oppido Uberlingen: sed à multis derelictus nõ poterat occurrere sæpe dicto Friderico ad pugnã. Unde factũ est ut auxilio Comitis de Quiburc & aliorũ, quibus ipse prædia imperii & paterna large distribuit, & obligavit usq; Basileam perveniret: ubi tũc Heinricus de Veringen Argentinensis Episcopus cum quingentis militibus sibi occurrit; quorũ, & aliorum fretus auxilio, per partes Rheni descendit, & civitates, terras, exceptis quibusdam castris paucis, in potestatem accepit. Otto vero nihilominus attentus, si posset resistere, ex altera parte Rheni descendit, venitq; ad quoddam castrum nomine Brisacum, quod in potestate sua habebat, ubi cum maneret, cives ejusdem castri, nescio qua occasione commoti, & ex fama rerum audaciores effecti, contra eum & suos insurrexerunt: ubi quidam vulnerati & interfecti sunt, ipseq; profugus effectus vix recessit ab eis. Qua fama divulgata, laboriose satis in Saxoniam rediit, & sic de regno pellitur: & Fridericus Aquisgrani coronatur. Ann. dom. 1213. præscriptæ epistolæ à domino Papa per orbem mittuntur. Ann. dom. 1214. Otto Imperator, adjuncto sibi rege Angliæ, & comite Flandrense, & comite Boloniæ, & aliis quamplurimis, coadunavit exercitum, ut pugnaret contra Philippum regem Franciæ, quẽ plurimum habebat culpabilem de omni suo labore. Quo circa rex Francię omnẽ populum terræ suæ obviam sibi pergere præcepit ad pugnam. Habebatq; in exercitu suo quosdam milites strenuissimos, & ad pugnam exercitatissimos, quorum consilio regebatur. Exercitus autem uterq; quodam flumine interfluente dividebatur, sicut quorundam religiosorũ virorum relatione

Otto cõtra Lantgravium de Thuringia bellum movet.

Rhetia Curiensis.

Constantia.

Uberlingen.

Brisach.

Fridericus coronatur Aquisgrani.

Bellum Ottonis contra Philippum regem Franciæ.

didicimus. Tunc præfati milites accedentes ad regem Franciæ, alloquebantur eum in hunc modum: Domine, nosti quam fortis sit in pugna Otto Imperator: habet quoque auxilio suo viros in pugna probatissimos, videlicet comitem Flandriæ, & comitem Boloniæ, & alios quamplures quos cognovimus, & tantam ipsorum esse ferocitatem, ut malint in bello cadere in morte, quam de pugna turpiter fugere. Acquiesce igitur consilio nostro, ut non videas populu tuum immani strage & cæde corruere. Quibus rex potestatē dedit, ut omnia secūdum voluntatē suam disponerent & acies ordinarent & pugnam inirent. Tunc illi accelerantes, ut prævenirent trans flumen exercitū Ottonis, omnem populū & collegium regis Franciæ per quendā pontē fluminis transvexerūt, & post transvectos pontem diruerunt. Factaq; ammonitione per exercitū, ut fortiter starēt pro animabus suis, cum nō pateret eis locus fugæ, propter hostes ex adverso & fluminis exuberantiam à tergo, disposuerunt acies ad pugnā, pedites ac populares sic disponendo, ut ab ipso loco pontis duas lineas stantes extenderent longe in campum, quolibet stante in latere alterius, & hastas suas & arma fortiter tenentes, nec de loco cedentes. Disposueruntq;, ut dum pugna intra ipsos dispositos quasi in formā triangulæ figuræ ex una parte aperturam habentis ageretur, ipsi posteriori parte hostiū convenirēt, & eos viriliter cæderent. Quo facto, inita est pugna à militib. & equitibus utriq;. Tunc Franci quasi simulantes cessionē, hostes protrahūt usq; ad locum destinatum. Cumq; viderent se undiq; turmis concludi, fugam inierunt: ubi multis interfectis, & captivatis, & vulneratis, Franci victoriam obtinuerunt. Captiq; sunt comes Flandriæ, & comes Boloniæ, qui postmodum detenti in captivitatē diuturna perierunt. Otto quoque Imperator & rex Angliæ, & alii quidam vix aufugerunt. *Franci vincunt.*

Synodus Romæ sub Innocentio 3. Anno ab incarnatione Verbi 1215. celebrata est sancta universalis synodus Romæ in Ecclesia Salvatoris, quæ Constantiniana vocatur, mense Novembri, præsidente domino Innocentio papa tertio, pontificatus ejus 18. anno. In qua fuerunt episcopi 412. Inter quos extiterunt de præcipuis patriarchis duo, videlicet, Cōstātinopolitanus & Hierosolymitanus. Antiochenus autē gravi languore detentus, venire non potuit, sed misit pro se vicarium, Antheradensem episcopum. Alexandrinus vero sub Sarracenorū dominio constitutus, fecit quod potuit, mittens pro se diaconū suum Germanū. Primates autem & metropolitani 71. Cæterum abbates & priores ultra octingentos, Archiepiscoporum vero & episcoporum, abbatum & priorum, & capitulorum absentium nō fuit certus numerus comprehensus. Legatorum vero regis Siciliæ in Romanorum imperatorem electi, Imperatoris Constantinopolitani, regis Franciæ, regis Angliæ, regis Vngariæ, regis Hierosolymitani, regis Cypri, regis Arragoniæ, necnon & aliorū principum & magnatum civitatū, aliorumq; locorum ingens fuit multitudo. *Electus abbas in Vrsperg translatus.* Eodem anno abbas electus fui, & translatus in Ursperg.

Anno dom. 1216. Innocentius papa obiit apud Perusium, 16. Kalend. Augusti, Pontificatus sui anno 19. Cui successit Honorius tertius, qui prius fuerat Centius nominatus. *Honorius 3.* Fueratq; camerarius cardinaliū, & pecunias ipsis collatas, inter eos fideliter & provide distribuebat. Sedit annis decem, menses 8. Anno dom. 1217. Jam tepescere cœperūt prædicatores itineris Hierosolymitani, propter mortem Innocentii papæ. *Profectio Hierosol. tepet.* Sane episcopus Halberstatensis & magister C. de Marburc in inferioribus partibus, & magister Salomon Herbipolensis in superioribus adhuc insistebant huic negotio.

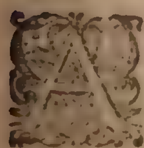
Honorius quoq; papa in civitate Romana prædicabat & testificabatur in ipsa sua prædicatione, quod tēpore sui sacerdotii recuperanda esset à Christianis civitas Hierosolyma: quod ex tali prodigio dicebat sibi constare: Quia cum olim fuisset procurator cujusdam cardinalis, Iacincti videlicet, qui postmodū fuit Celestinus papa, contigit ut idem Iacinctus à Clemente papa mitteretur in legatione ad partes Hispaniarū. Cumq; se præpararet ad iter, & non haberet pecunias, misit Honorium procuratorē suū, qui tunc Centius dicebatur, per civitatem Romanā, quatenus mutuo acciperet sibi pecunias pro expensis, & ad expediendū iter necessarias. *Honorii tunc Centii dicti, visio.* Cumq; apud plures requireret pecunias, contigit ut in quodā loco sibi soli eunti & sollicitanti occurreret quidam vir grandævus, reverendus & honorabilis in persona. Qui dum quæreret ab eo quare tam sollicitus & anxius ambularet per viam, causam itineris sui significavit eidem. Tunc ille respondit sibi, dicēs: Revertere, quia dominus tuus tempore isto nō ibit in Hispaniam. Cui Centius ammirans respondit: Quomodo hoc pater bone poteris scire? Cui ille respondit: Ita scias hoc esse verum, sicum verum est quod papa morietur, & dominus tuus ei substituetur. Cumq; de hoc nulla spes haberetur ab ipso, aut ab aliis, respondit se hoc vix posse credere. Tunc vir ille rursus adjecit: Scias hoc ita esse verum, sicut verum est, quod hodie civitas Hierosolymitana à Sarracenis est capta, nec ab ipsis poterit liberari, usque ad tempora tui pontificatus Romani, & tunc liberabitur. His dictis, disparuit vir ille. Cumq; reversus fuisset domum, invenit quod dominus papa revocaverat legationem, & ipse papa nunciabatur infirmus. Æstimabatur à multis, quod vir ille fuisset beatus Petrus, Tali argumento, quia cōstabat, quod ex prædictis duo evenerant: Nam Clemens in brevi mortuus est, & Celestinus ei successit: Honorius quoque jam papa fuerat effectus, cum esset corpore infirmus ex senio & ultra modum debilis, affirmabat firmiter se credere civitatem sanctam in brevi esse recuperandam. Quo rumore plurimi Romanorum excitati, cruce sunt signati. Fama quoq; hujus rumoris per Alemanniam divulgata, multos ad sumendam crucem animavit.

Eodem anno tempore autumnali, hora vespertina post occasum solis, in quadā stella occidente, visum

visum est signum mirabile. Nam cum stella illa posita versus austrum, aliquantulum declinans in occidentem, in directo syderis illius, quod vocant Astrologi, coronam Ariadnæ, sicut nosipsi annotavimus, antea erat parva, & post ad parvitatẽ rediit, sed tunc majori lumine refulsit: Visusque est ab ea ascendere versus altitudinem firmamenti quidã radius valde clarus, quasi trabes magna & hoc per multos dies, ut prædictum est, tempore autumnali sero visum est: post paulatim defecit, & ad suam parvitatẽ stella rediit. Prædicatores quoq; his temporibus multa alia asserebant contigisse signa in cœlo & in terra, quæ longum esset enumerare, & huic brevitati annectere. *Signum mirabile in stella.* *Corona Ariadnæ.*

Anno domini 1218. Otto Imperator obiit. Et quia dispositum fuerat in concilio generali, ut eo anno in kalendis Julii cruce signati iter arriperent, multi de partibus Alemanniæ proficiscũtur. Alii ne pergant in civitatibus Apuliæ impediuntur: sed autoritate sedis Apostolicæ votum eorum differtur, & utilibus remittitur per compensationem. *Otto Imp. moritur.*

HISTORIA FRIDERICI SECUNDI.

Anno domini 1219. Fridericus in Imperatorem electus, negotia imperii in Alemannia disponit, & se præparat, ut sequenti anno veniat Romam coronandus. *Fridericus 14. Imp. Germ.*

Anno dom. 1220. Fridericus Romæ coronatur in Imperatorem, in basilica S. Petri, de mãdato Honorii papę, per ministerium domini Hugolini tunc Hostiensis episcopi, postmodum apostolici. Ubi Imp. de bonis & prædiis imperii in Italia sitis, multa contulit ecclesiæ S. Petri, & vota votis accumulans, de manu ejusdem episcopi, rursus crucẽ accepit ad perficiendum iter Hierosolymitanum. Eo anno mittuntur legati, in Franciam pro statutis concilii conservandis. *Fridericus II. Romæ coronatur, & dat multa ecclesiæ.* Anno dom. 1221. Res imperii in Lombardia & in Tuscia cupiens disponere, à Bononiensibus & quibusdam aliis civitatibus inhoneste tractatur: & insignia imperii, videlicet coronam & alia, remittit in Alemanniam, faciens ea custodiri sub potestate Eberhardi de Tanne ministerialis & dapiferi sui, in Vualpurc. Filium quoq; suũ Henricum, jam circiter 8. annos habentem, nutriendum & gubernandum cõmisit Cunrado de Tanne, pincernę & ministeriali suo in castro Vuintersteten: qui eorundem ministerialiũ, & aliorum principum interventu, postmodũ à patre suo & principibus rex constituitur, & Aquisgrani coronatur, cum patre suo imperium adeptus est. Imperator quoq; contra duos comites Tusciæ, videlicet Mathæum & Thomam, qui occupaverant quædã castra & terras suæ ditionis, in Apulia pugnare cœpit: & expugnatos omnibus bonis privavit. Qui postmodum confugientes Romam, præsidium sedis apostolicæ implorant: propterea Imperator multotiens conquerebatur, quod inimicos suos & hostes publicos sedes apostolica foveret. Eo tempore dominus Cunradus Portuensis episcopus cardinalis, in legatione sedis apostolicæ dirigitur in Alemãniam pro negotio terræ sanctæ, ut videlicet cruce signatos faciat crucem resumere: & prædicatores instituat, qui alios ad crucem sumendam exhortentur. Tunc quidam Johannes nomine, de ordine prædicatorum veniens de Argentinẽsi civitate, instabat prædicationi opportune & importune, ita ut hominum vitia & peccata quasi importune exprobraret, & ad decipiendas animas quædam dogmata, hactenus inaudita, ingereret: quę, licet aliqua ratione possent defendi, ut veritatem contineant, multa tamen exinde mala provenisse dignoscuntur: cum audientes alio modo intellexerunt, & ad perpetrandum immanissima facinora & flagitia proniores effecti sunt. Inter quæ dominus Engelbertus Coloniensis archiepiscopus à cõsanguineis suis interfectus est & multi sacerdotes trucidati. Dicebant enim quidam pessimi, faciam scelera, quia per susceptionem crucis innoxius ero, quinetiam animas multorum flagitiorum liberabo. Unde factum est, ut multi pessimi sine pœnitentia & satisfactione mortui, qui fuerant sepultura asinina in campis sepulti, ecclesiasticam acciperent sepulturam. *Eberhardus de Tanne.* *Henricus Frider. II filius, rex.* *Querela Friderici in sedem apostolicam.* *Iohannes de Argentina vehemẽs prædicator.* *Engelbertus antistes Coloniensis.* Anno dom. 1222. & annis sequentibus Fridericus Imperator in Sicilia & Calabria & Apulia pugnavit contra Sarracenos & alios sibi rebelles & ipsos suæ ditioni viriliter subjugavit. Interim Templarii & Hospitalarii Hierosolymitani, adjunctis sibi quibusdã principibus Alemanniæ & populo Christiano pergũt navigio ad capiendã quandam civitatem Sarracenorum, nomine Damiatam, ut eam possiderent in recompensationem civitatis Hierosolymitanæ & terræ sanctæ. *Fridericus II. pugnat contra Saracenos.* *Templarii. Hospitalarii Damiata civitas.*

Fuit autem civitas illa sita super unum brachium Nili fluminis, versus Septentrionem, distans ab Alexandria versus Septentrionem per sex dietas. Et erat muris & situ loci munitissima, ubi portum habent Sarraceni in mari magno.

Merces quippe de mari rubro venientes ab India, ex Perside & Arabia illuc deportantur: & nihilominus ex Ægypto. Nilus quippe fluvius in superiori Ægypto in duo brachia dividitur, ita ut terram inferioris Ægypti disterminet in figurã quasi triangulã. in qua delta, dicit Orosius cõtineri civitates famosas, centum quinquaginta. Utrunq; vero istorum brachiorũ cadit in mare magnum unum apud Alexandriam versus Libyam, alterum apud Damiatam versus Arabiam & Idumæam Palæstinam. Cumq; advectis navibus, populus Christianus convenisset illuc, non poterant intrare portum, nec applicare ad terram, quia in ipso flumine construxerant Sarraceni turrẽ firmissimã, per quam extendebant ultra fluvium cathenam miræ magnitudinis, ut naves nõ possent attingere por- *Nili brachia.* *In Delta civitates famosæ centum 50.*

Cathena invaditur. tum, nisi relaxata cathena. Primum itaque Christiani cathenam illam invadunt, & consilio artificum, & auxilio viriliter pugnantium eam confringunt. Postmodum, navigio advecti, super naves quandam turrem ligneam construunt magnæ magnitudinis, ut ex ea turrem Sarracenorum expugnarent. His præparatis, viri fortissimi & ad bella strenuissimi, tradentes animas suas in mortem pro amore crucifixi, facientes confessionem de peccatis suis, & communicato sacramento corporis & sanguinis domini, ascendunt in turrem illam ligneam, turrisq; advehitur ad turrem Sarracenorum. *Turris lignea.* Cumq; hinc inde pugnatur, cedunt naves & turris corruit & qui in ea erant, submersi sunt in flumine. Inter quos erant nobilis vir Heinricus de Busmannehusen. & N. de Holsteten. & alii quamplures, æterna & beata memoria digni. Hoc eventu tristati sunt Christiani. Attamen cum quotidie ex adventantibus cresceret exercitus & robur eorũ, nõ desperaverunt de misericordia Dei, quin immo turrem aliam construxerunt. & naves fortius compaginaverunt, & omni cautela & studio firmaverunt, quam appellentes eodem modo sicut & prius, turrem Sarracenorum viriliter expugnaverunt & portu optato sunt potiti & ad terras applicuerunt. Ubi primo cum Sarracenis duros cõflictus habuerunt. Pugnatumque est in terra, & in mari, & in flumine.

Referam unum, quod legi in scriptis cujusdam, eas pugnas prolixius describentis.

Christianorum et Sarracenorum pugna in mari. Erat navis una in ripa fluminis, in qua erãt Christiani: hæc nescio qua occasione, impetu & violentia fluminis appulsa est juxta muros civitatis. Tunc Sarraceni erumpentes, & de muris se demittentes, cum Christianis in navi pugnare cœperunt. Videns autem quidam de Christianis quod non possent resistere, ad fundum navis se dimisit, & eundem fundum perforavit & perfregit, ut aqua *Navis perforata.* undique ingrederetur: repletaque navi aquis, cum Sarracenis & Christianis mersa est ad fundum fluminis: ubi quamplures tam Sarraceni quam Christiani submersi sunt. Post multas denique pugnas obsessa est civitas tam in terra quàm in flumine & quam in mari, ut nullus posset ingredi vel exire. Illi quoque qui in terra erant vallo firmissimo & muro ... sicut poterant se cinxerunt, ne Soldanus aut Sarraceni, qui exterius erant, possent facere impetum in eos: quod etiam sæpius Sarraceni attentarunt. *Laus Coloniensium & Fresonum.* In his conflictibus & operibus Colonienses & Fresones & alii de inferioribus partibus se strenuissimos & laudabiles exhibuerunt. Fama itaque divulgata, quod obsessa esset civitas, quotidie crevit exercitus Christianus: nam multi adventabant: inter quos bonæ memoriæ *Soldanus de pace tractat.* Sifridus Augustensis episcopus, & comes de Voheburc, & alii quamplures advenerunt. Videns autem Soldanus quod ab obsidione non posset eos vi repellere, vel suis auxilium conferre, cœpit de pace tractare. Volebat autem reddere Christianis civitatem Hierosolymam & eam reparare in muris & ædificiis sicut erat quondam, quando pater Saladinus cepit eandem. Insuper omnem terram quam olim possidebant Christiani exceptis duobus castris, volebat restituere, quatenus recederent ab obsidione. Quam compositionem legatus sedis Apostolicæ qui aderat, & Templarii & alii rectores exercitus pro sua superbia admittere recusabant. Ideo contigit, ut ad modicum lætificati gaudium quod stulte de prospero successu acceperunt, infeliciter perderent. Cumque civitas diu obsideretur & obsessi nunc fame, nunc peste perirent, & portas civitatis undique muris obstruxissent, præ anxietate, magno silentio tota civitas conticuit. Sane quidam in exercitu Christiano cum quibusdam occulte consilium iniit, ut in quadam parte civitatis clanculo de nocte scalas adveherent, per quas primo diluculo muros civitatis ascenderent, nam vigiles jam conticuerant. Sicque factum est. Cumque ascendissent muros civitatis, exclamaverunt captam esse civitatem. Sicque timor & fuga facta sunt intra muros, extra vero tumultus undique irruentium in ipsam civitatem, sive per muros ascendentium, sive portas & muros infringentium. Factaque est intra ci- *Expulsi Sarraceni.* vitatem cædes maxima Sarracenorum, tam virorum quam mulierum, quam parvulorum, ita, ut esset miserabile spectaculum etiam ipsis Christianis rectis corde & flexis humana cõpassione. Jam expelluntur Sarraceni. & Christiani possident civitatem & firmant eam undique. Multi quoque *Ludovicus Bavariæ dux.* Principes & alii Christiani quotidie adveniebant in ipsam civitatem, pro defensione ipsius contra Sarracenos. Inter quos advenit etiam Ludewicus, dux Bauuariorum, qui jam dudum fuerat cruce signatus. Cumque possessa esset civitas à Christianis, jam usque ad secundum annum, vel amplius, & præfatus dux advenisset & populus excrevisset in civitate, factum est de cõsilio præfati ducis, ut ajunt, & legati sedis Apostolicæ, & aliorum rectorum populi, ut multi cum eisdem egrederentur de civitate, ad occupandum quendam locum pro construenda ibidem nova civitate contra Sarracenos. Erat autem locus ille inter duos fluvios in angulo situs, ubi quidam torrens de montibus Arabiæ cadebat in Nilum fluvium. Cumque audiret Soldanus ibidem demorari Principes, & exercitum Christianorum, fecit aquas ipsius torrentis in quadam concavitate, & valle mõtium retineri, ut ibidem excrescerent in maxima quantitate. Cumque Christiani fixissent tentoria sua, & *Soldanus circundat Christianos in aquis.* mœnia posuissent in præfato loco, Soldanus rex cum exercitu suo cœpit adventare, & de nocte jussit demitti aquas torrentis super castra Christianorum. Surgentes itaq; de mane tam homines quã equi steterũt in aquis profundis, tunc coangustatos ipsos, cum exercitu circundit Soldanus. Fugam vero non invenientes, neq; copiam resistendi habentes, tanquam in morte positi, pro vita retinenda humiliter supplicabant. Quibus Soldanus, tanquã pius & bonus, vitam concessit, & reditũ ad sua, tali

tali conditione, quatenus Damiatam sibi restituerent. Et ne viderentur Christiani in possessionem ejusdem civitatis intrasse, sive jure belli, sive alio quocunq; jure, statuit, ut singuli homines Christiani qui essent in ea, pro exitu & liberatione sua solverent starlingum unum. Sicq; factum est, ut exercitus Christianus, qui prius in superbia & in abusione elatus, absq; Deo in suis viribus confidens, fiduciam habebat manè, cōfunderetur, & tam Damiata, quā terra sancta adhuc perdita inveniretur. *Starlingus solvitur Soldano.*

Faciant super hoc rumore planctum & lamentationem, hi qui sciunt verba multiplicare & cōquestiones de rebus miserabilibus facere, & animos hominum ad deplorandū & compatiendum suis elegis versibus inclinare. Nos vero ad texendum & retexendum rerū gestarum historiam, properabimus. Anno dom. 1223. Henricus 7. rex Romanorum effectus, Agnetem filiam Luipoldi ducis Austriæ accepit in uxorem, de consilio patris sui Friderici Imperatoris. Anno dom. 1224. Damiata perdita fuit. Anno domini 1225. Ludeuuicus dux Bauuariorum, curator regis Heinrici in rebus tam propriis, quam imperialibus in Alemannia efficitur.

Anno do. 1226. Ab imperatore curia Cremonæ condicitur post Pentecosten, quæ ne fieret, ut multi credunt à Cardinalibus & Curia Romana impeditur. Eodem anno Ecclesia Vrspergensis pro ducenta marcis, quas, B. præpositus pro liberatione Ecclesiæ persolvit, ab Alberto de Niunburg redimitur, & fidem Heinrici regis datam in manu bonæ memoriæ Heinrici de Zuplingen, tunc Episcopi Aihstetensis accepit. Insuper privilegia regis ejusdem, quod nunquam pro qualibet necessitate eadem Ecclesia à definitione imperii alienaretur. Eodem anno Agnes regina Aquis coronatur. Anno dom. 1227. Honorius Papa obiit mense Mar. Cui successit Gregorius 9. qui prius Hugilinus Hostiensis Episcopus dicebatur, natione de Arania. Hic tanquam superbus primo anno pontificatus sui cœpit excommunicare Fridericum Imperatorem pro causis frivolis & falsis, & postposito omni ordine judiciario, sicut idem Imperator in Epistolis suis rescripsit Principibus Alemanniæ, retexens omnem progressum vitæ suæ & conversationem, & actionem, & innocentiam pro succursu terræ sanctæ. Cuius Epistolæ series hæc est. *Honorius obiit, Gregorius 9. eligitur* *Frid. II. excommunicatur à Gregorio 9.*

EPISTOLA FRIDERICI II. AD *Principes Alemanniæ*

FRidericus Dei Gratia Romanorum Imperator, Principibus Alemanniæ &c. In ammirationem vertitur vehementem &c. Hujus Epistolæ seriem longum esset ponere, ideo quædam quæ in ea explicantur, breviter describemus, videlicet qualiter imperatrix Constantia in extrema voluntate ipsum Imperatorem adhuc in cunabulis positum, commisit in sinu & tutela Romanæ Ecclesiæ, quoniam per spiritualem & temporalem ejus potentiam melius poterat indemnitatibus pupilli providere, sed tamen tam de personis periculum, quam de regno suo non defuit magnum detrimentum & pupillaris hæreditas in multas partes est discissa. Deinde in præjudicium ejusdem Friderici, cum jam esset adultus, Ottonem de Saxonia ad imperiale fastigium sublimavit.

Item qualiter eum mirabiliter præter humanam conscientiam ipsum in multis periculis conservavit & demum ad imperium sibi debitum præter humanum sensum reduxit, deijciendo Ottonem superbum & exaltando humilem. Item qualiter Aquis crucem accepit, & rebus imperii in Alemannia dispositis, Romam coronandus advenit, sicut hæc omnia superius plene descripta sunt. Item excusat se de perditione Damiatæ. Item commemorat, quanta stipendia præmiserit ad subsidium terræ sanctæ, videlicet ut jugiter in suo soldo haberet ibi milites ultramontanos septingentos, & de suis ferè trecentos, quibus & passagium & necessaria ministravit.

Per evidentem quoque infirmitatem excusat se, quod eo anno non isset ultra mare, cum etiam iter arripuisset, & mortuo Langravio in itinere gravis infirmitas eum redire compulisset. Narrat etiam, quomodo pro faciliori liberatione terræ sanctæ reginam Hierosolymorum, ad suggestionē Honorii papæ acceperit in uxorem. Ex his omnibus conquestiones facit Principibus, quod pro tot beneficiis ab Ecclesia non potius remuneratur, quàm excommunicatur ideo & de Papa conqueritur, quod nuncios suos honestos, videlicet Archiepiscopum Brundiensem, & alios, in concilio suo non solum audire contempsit, sed nec ad præsentiam suam, vel concilii, admittere voluit. Multa quoque alia in eisdem literis sunt descripta. *Iniuste excommunicatur Fridericus 2.*

Eodem anno multi Hierosolymitanum iter arripiunt, & plurimi in Apulia moriuntur, inter quos Sifridus Augustensis episcopus, & Langravius de Thuringia, & alii multi, tam divites quàm pauperes de medio sunt sublati. Cumque Papa nollet desistere ab excommuniaatione Imperatoris, ipse imperator convocavit ad se de civibus Romanis potentissimos, & nobilissimos de familia eorum, qui dicuntur Frangentes panem & de aliis, ad quos præcipue respectum habebat populus Romanus, habuitq; cū illis tractatum, qualiter eos faceret vasallos imperii: &, ut sibi faciant hominiū, & fideliter assistant in omnibus causis. Jussit itaq; eosdem sub certa æstimatione precii & censüs computare, quantum valeant omnes res ipsorum immobiles, quas habebāt in civitate, tam in ædificiis, quàm in agris & vineis, & mancipiis, & aliis rebus. Quo facto, omnes res illas dato precio, comparavit ab eis, & easdem res ipsis in feudum concessit, ratione fidelitatis quam deberent, *Familia Romæ, frangentes panem*

Papa pulsus. sibi & imperio. Quocirca iidem reversi, cum Papa rursus excommunicaret imperatorem, fecerunt, ut à populo pelleretur turpiter extra civitatem, unde apud Perusium eo anno & sequenti ibi permansit. Romani quoque cœperunt pugnare contra Viterbienses, quorum vineas & alias terras vastaverunt usque ad muros civitatis. In aliis quoque terris, Papæ civitati adjacentibus, idem faciebant. Papa quoque contra ipsos & Imperatorem excitavit præfatum Johannem, regem Hierosolymitanum, & Matthæum, & Thomam comites, & alios quos poterat de Tuscia & Lombardia, multamque pecuniam erogavit militibus in solidum.

Romani contra Viterbienses.

Anno domini 1228. Imperator volens implere votum suum, & pacatum sibi efficere Papam, transfretavit ad terram Hierosolymitanam, prius tamen eodem anno condixerat curiam Principũ Alemanniæ in Quadragesima, apud Ravennam, à qua similiter impeditus fuit nuncius & legationibus Domini Papæ. Nam Veronenses & Mediolanenses non permiserunt aliquos transire per fines suos, spoliantes rebus suis etiam ipsos cruce signatos, ut asserebãt autoritate domini Papæ, quod proh dolor, nephas est dicere. Nihilominus tamen Imperator venit ad terram sanctam, mense Augusto, & applicuit apud Acon, & ibi permansit: ut ajunt, multa sustinuit: ex perfida proditione Templariorum. Soli vero Hospitalarii de domo sanctæ Mariæ Teutonicorum fideliter sibi astiterunt, similter Januenses & Pisani, & alii milites, qui cum ipso advenerant. Veneti vero vacillabant.

Conventus Ravenna.

De perfidia templariorum.

Cruce signati, spoliantur Veronenses & Mediolanẽses, authoritate Papæ.

Eo anno & sequenti tractabatur de pace, inter Imperatorem & Soldanum, & gentes ipsorum. Papa vero captata occasione de absentia imperatoris, copiosum exercitum destinavit in Apuliam, & terras Imperatoris in servitio Christi demorantis, quod nefandissimum est dicere, abstulit, & sibi subegit, & cruce signatos ne transfretarẽt, omni studio prohibuit, tam in Apulia, quàm in Lombardia. Quis talia facta recte considerans, non deploret, & detestetur, quæ indicium videntur, & quoddam portentum & prodigium ruentis Ecclesiæ? Anno Domini 1229. Fit cõpositio in Quadragesima, inter Imperatorem & Soldanum. Hierusalem quoque & Nazareth, & Joppe, cum terris adjacentibus, & aliis quibusdam locis Imperatori restituũtur, & treuga inter Christianos & Sarracenos usque ad decennium statuitur. Cumq; Imperator super hoc laudabili & glorioso facto, rescriberet domino Papæ, & gaudium annunciaret Christianitati, Papa literas illas abjecit & respuit: Eo anno Imperator Pascha Domini cum multis expensis, more regio, coronatus procedens, Hierosolymis celebravit. Ædificia quoque civitatis restituit, & Joppen, quæ erat destructa, reædificavit, & alia quàm plurima loca, ubi Christianos collocavit. Dum hæc agerentur in ultramarinis partibus, Papa cum suis complicibus, ut asserebant homines, famam fecit in Apulia divulgari, Imperatorem esse mortuum. Quo circa civitates, quæ adhuc adhærebant Imperatori, disponebãt se tradere sub dominio Papæ, & omnes Alemannos de terra sancta redeuntes, & ibidem in Apulia demorantes, durissimo & nequissimo facinore interficere. Sed Deus misericors aliter providit, & homines suo servitio deditos, ad laudem & gloriam nominis sui clementissime conservavit. Tempore siquidem æstivo, ejusdem anni, Imperator reversus, venit in Apuliam, ante alios, qui revertebantur. Cujus reversione comperta, crudelitas sævientium, & furor invadentium conquievit. Multi namque tam de ultramontanis, quàm de partibus illis Christiani & Sarraceni coadunati sunt ad Imperatorem, ut haberet maximum exercitum, & fortissimum, cœpit terras sibi ablatas, recuperare: & hostes de finibus suis expellere. Nihilominus quoq; omni tempore, quamdiu denunciabat eum Papa excõmunicatum, beneficiũ absolutionis humiliter cũ omni obedientia, & devotione ex justitiæ exhibitione postulavit. Super causis vero, quę inter ipsum & papam vertebãtur, diffiniendis, advocavit Principes Alemanniæ, qui venerunt in Italiam, videlicet patriarcha Aquilejensis, Archiepiscopus Saltzburgensis, Episcopus Ratisponensis, Luipoldus Dux Austriæ, & Dux Dalmatiæ & Histriæ. Quibus advenientibus, Imperatore manente apud Capuam, tractatum est de pace & concordia, inter imperium & sacerdotium, & regnum Siciliæ, & absolutione Imperatoris. Multis aliis quoque mediantibus, tam de curia Romana, quàm etiam Italia & Alemannia. Sane hæc compositio, cum non posset perfici eò anno, dilata est usque in annum sequentem.

Papa aufert Imperatori terras

Prodigia ruentis Ecclesiæ.

Papa respuit literas Imp.

Papa divulgat Imp. mortuum, ut civitates occupet.

Imp. Frider. II, recuperat terras sibi ablatas.

Conventus Principum Germanorum in Italiam super causis papæ & Frid. II.

HUCUSQUE CHRONICUM, Abbatis Urspergensis.

PARALEI-

PARALEIPOMENA RERUM MEMORABILIUM, A FRIDERICO II. USQUE AD CAROLUM V. AUGUSTUM, HOC EST, AB ANno domini 1230, usque ad annum 1537. ex probatioribus qui habentur scriptoribus in arctum coacta, & Historiæ Abbatis Urspergensis, per studiosum quendam historiarum annexa.

NNO DOMINI M. CCXXX. FRIDERICUS SECUNDUS Imperator, ut ut perfide Gregorius nonus Papa secū ageret, Imperatorias terras invadendo, sparso in hoc rumore de mortuo Friderico, Imperatoris literas respuendo, innocentes Alemannos Friderico adhærentes, crudeliter interficiendo: tamen nullum non movet lapidem, ut cum Papa in gratiam redeat, Germaniæ Principibus eam ob causam in Italiam profectis, tandem ægre obtinuit, unciis auri centū & viginti millibus Ecclesiæ ob illata damna persolutis. Deinde cum Romani nō satis Pontifici obedientes forēt, legemque rogassent, uti oppida Ecclesiæ juxta urbem posita, Romanis vectigal penderent, neque monitis, castigationibusque ad sanitatem reduci possent, Fridericus Reate Pontificem convenit, cumque eo in hanc sententiam consensit, ut primo quoque tempore conjunctis copiis Romanos adorirentur. Abeunte deinde Friderico in Germaniam, Germani milites ad Pontificem confluxerunt, tanta multitudine, ut Romani nequaquam ausi fuerint aperto Marte cum Ecclesiæ copiis congredi. Recuperavit tamen Gregorius Pontifex, Germano milite, patrimonium S. Petri, Sabinumque agrum.

Ea tempestate Ecelinus Patavinus (cujus avus Teutonicus sub Othone copias duxerat) acceptis à Friderico militibus, magnum sibi in Transpadana Italia potentatum comparavit, in suam potestatem redactis Travisio, Patavio, Vincentia, Verona, Brixia. Tum Fridericus in Italiam rediens Mediolanenses sociasque civitates apud novam Curtem (ita enim locus appellatur, ubi pugnatum est) aggressus ingenti clade superat, trucidatque. Tum Fridericus iterum à Pontifice imperio privatus, in Venetos movet, qui Pontificis partes tuebantur. Eos tum (velut ranas in paludibus inclusos) vehementer oppressit, maximisque calamitatibus afflixit. *Fridericus iterum privatur imperio.*

Post hæc Fridericus tertio venit in Germaniam, & in Austria bella gerit contra Hungaros, & urbem Vuiennam occupat, literis desuper confectis, ut hæc urbs, imperii urbs deinde sit & maneat. Tum etiam mortuo filio Friderici Heinrico, curavit Cunradum filium in Cæsarem eligi: quædam Chronica habent quod Fridericus pater ceperit filium, sibi insidiantē, & permiserit in carcere mori. *Vienna occupatur.*

Anno domini Millesimo ducentesimo tricesimo quinto, Fridericus tertiam duxit uxorem, Angliæ regis Germanam, & mense Augusto nuptiæ celebrantur Mogontiæ. Ibi pater filiū suū Heinricum regno destituit, quod graviter & implacabiliter patrem offendisset, eumq; in Calabriam misit asservandum, unde nunquam rediit. *Friderici tertia uxor.*

Anno à Christo nato, Millesimo ducentesimo tricesimo quinto, Ungari congressi Australibus, ducem cum omni nobilitate oppresserunt. Eam rem indicant versiculi satis barbari in vetusta sculpti rupe:

ANNO MILLENO CENTENO TERQUE TRICENO,
HIS QUINQUAGINTA SI MISCES, TUNC BENE DISCES,
AUSTRIA QUOD TOTA SIT PRINCIPIBUS VIDUATA,
TERRAQUE CORNUTO DISCET SERVIRE TRIBUTO.

Anno domini Millesimo ducentesimo tricesimo octavo. Redit Fridericus Imperator in Italiam: quo tempore Mediolani, & in aliis urbibus potentibus graves erant seditiones. Graviter autem animadvertit in Mediolanenses, quare civitates contra Fridericū confœderantur, & excommunicat papa Imperatorem tertia vice, hæreticum eum proclamans, Venetosq; contra eū concitans. Fridericus scripto in publicū emisso se purgat, & innocentem probat, ac rursus humiliter pro absolutione satagit. Erant autē cardinalium multi, quibus facta papæ prorsus improbabantur. Verum cum Fridericus nihil impetraret, coactus fuit se defendere, & multos habuit in Italia auxiliatores. Tum divisa est Italia (de imo Tartaro nata hac dissensione) in Vuelphos & Gebelinos. Qui papæ adhærebāt, Vuelphi dicebantur: qui à parte Cæsaris stabant, Gebelini. Quæ factionū nomina ex Germania in Italiam irrepserunt. Nam familia Vuelphorum Vatiniano odio laboravit contra Friderici familiam, quæ originem ducit à Vueiblingen. Inde Vueiblingi dicti quos Itali parum immutato nomine Vuelphos dicunt. Otto Frisingensis scribit duas in Romano orbe apud Galliæ Germaniæve fines, famosas fuisse familias: unam Henricorum de Guebelinga, alteram Vuelphorum de Altorffio. Altera imperatores, altera magnos duces producere solita. Istæ, ut inter viros

Fridericus tertio excommunicatur.

Vuelphi, Gebelini. Alii volunt à Germanis fratribus initia duxisse, quorum Guelph ecclesiæ, Gebel imperatori militabat. Guelph. & Gebel Nauclerus anno domini 1138.

Sub Conrado tertio Sueco in pago Suevico nobilitatis Tuesslingen educatio, initium sumpsisse.

viros magnos gloriæque avidos fieri assolet, frequenter se invicem æmulantes, Reipubl. quietem multoties perturbantur. Otto lib. 2. cap. 2.

Hoc tempore in Toleto Hispaniæ urbe, cum Judæus rupem villæ proximam, quę vineæ imminebat, scilicet pararet, ut amplificaret vineam, & solis radios admitteret, scissa cuneis rupe, reperit concavitatem cameratam plenissimam, inque ea librum ilignis foliis inscriptum, ad longitudinem Psalterii, ubi tribus linguis, Hebraica, Græca, & Latina legebatur de triplici mundo, ab Adam: Initio tertii nasciturus esset Dei filius, & quod tempore Ferdinandi regis Castellæ, sub lucem venturus esset liber. Judæus comperta tanta vetustate, mox cum omni domo sua est baptizatus. Cui non dissimilem rem narrant Romanæ historiæ de lamina inscripta, quæ in lucem prodiit, sub Hirene orientis imperatrice.

Alkindus philosophus & medicus, Brunus Chirurgus atque Chronographus Urspergensis, florent hoc tempore.

Anno 1238. Parisiis contra pluralitatem beneficiorum disputatum fuit, & conclusum ab omnibus, quod nemo sine periculo mortalis peccati, tenere possit duo beneficia, quorum alterum sufficit ad sustentationem suam. Dicunt sanctum Thomam tum dixisse, Medietatem ministrorum Dei resecatam per hoc genus avaritiæ.

Post Innocentium tertium fit papa Honorius tertius, qui Fridericum secundum coronavit, post hac excommunicavit.

Post Honorium tertium fit papa Gregorius nonus, & is Fridericum excommunicavit: sed vicissim ipse mire ab Imperatore exagitatur, propter tyrannidem qua ecclesias in Germania premebat.

Post Gregorium nonum fit papa Celestinus quartus.

Synodus Lugduni.

Post Celestinum fit papa Innocētius quartus: is Fridericum privat Imperio, & Contradum excommunicat. Ab hoc Lugduni primum est constitutum, ut Romanæ ecclesiæ cardinales in publicum adequitaturi, galero rubente insignirentur, non solum ut à cæteris inferioribus sint conspicui, sed ut admoneantur, pro fide catholica, & Christiani populi salute paratos esse debere, ut sanguinem effundant.

Galeri Cardinalitii.

Crux & indulgentia contra Fridericum.

Papa sic angebatur à Friderico, ut & crucem ac indulgentias contra Imperatorē, ceu Turcam & infidelem, proclamaret. Ad hæc archiepiscopos & episcopos instigat, ut Imperatorem excommunicatum cunctis denuntient. Verum episcopi Germaniæ, ne hoc fieret, supplicarunt, verentes iram Imperatoris. In Francia, Anglia & Dania sine timore denuntiabatur excommunicatus.

Bellum Friderici cū cruce signatis.

Fridericus pontificem & Romanam ecclesiam sic fatigabat, ut cruce signati, aliquando se illi opponerent, nimirum properanti ut portas murosque urbis Romæ perrumperet. Quare, cum amplissimo exercitu cruce signata cohors, cominus illi congrederetur, Fridericus, captos cruce signatos & ad se perductos, partim quaternis ad crucis formam perfoderit vulneribus, partim caput in crucis modum quadrifariam sciderit, partim fronte, eadem ferro cruce reddiderit insignitos Clericos vero detonsam in vertice coronam ferro cæsim in crucem vulneratam, ut dicebat, jussit ornari. Alb. Krantz lib. 8. cap. 9.

Salve regina.

Eo tempore pontifex Gregorius 9. Salve regina certis divinæ rei horis addi, campanasque ad Eucharistiæ confectionem & laudes virginis Deigenetricis pulsari decrevit, rem ecclesiasticam reformaturus scilicet.

Tartari infestant Christianitatem.

Hoc tempore major etiam timor incubuit Christianitati, de Tartaris gente Scythica, quæ more veterum nationum, de finibus suis egressa, populabatur provincias Christianas. Nam divisis agminibus, alii Orientem, alii Occidentem invasere, qui Poloniam Russiamque oppugnantes, latissimos illos Sarmatiæ campos, quos usq; hodie tenent, occupavere. Cessere illis Poloni, Russiq; ubi nullæ fruges, sola pecora valent. Pastoralis enim populus Tartari, qui lac concretum cum sanguine potat equino, quod multo ante scripsit Vergilius de Gelonis. Singulare Dei flagellum de inundationibus populorum per terras, & quod à vetustissimis temporibus corrigendo orbi Deus immisit.

Celestinus.

Anno millesimo ducentesimo quadragesimo, Gregorio defuncto, Celestinus senex sufficitur. Hic quia die 18. sui pontificatus moritur, sede vacante mensibus 21. eligitur Innocentius quartus pontifex. Is Lugduni concilium indixit. In quo, quoniam cum Græcis gente doctissima sapientissimaque certamen instaret, cūde multis aliis, tum de processione Spiritus. S. D. Thomam Aquinatem, qui Neapoli docebat, hortatus est, ut Lugdunum veniret, & de Græcorum ac Latinorum contentione judicium ferret. In itinere sanctus vir & doctor obiit. Ad idem munus Bonaventura Theologus evocatus adfuit, galeroque rubeo donatus fuit, cum antea designatus à pontifice Max, episcopus Eboracensium cum honorem ut onus detrectasset.

Innocentius 4.
D. Thomas.

Ab Thomas Græce scripserit, conjecturam accipiat prudens lector ex Cathena aurea, & ex huius commentariis in Rom. Vide Eras. annot.

Eidem concilio Græci Tartarorumque nonnulli proceres affuerunt. Hi domi candidati, Christumque professi fuerāt, tunc sacro baptismate imbuti, profitebantur Roman. pont. esse humani generis parentem, & almum spiritum utrinque procedentem. P. Aem.

Ingressus

Ingressus alpes Fridericus, petendi concilii quod Lugduni agebatur, gratia, Parmam capit, fundittis diruit, novam civitatem condit, nomenq; novæ urbi Victoriæ fuit inditum, & tutelaris sanctus de more Victor in Basilica cathedrali est nuncupatus, Victorinique in ea urbe monetata fuere dicti. Continuatum postea duos ferme annos bellum atrox variumque, & Lumbardiæ ac omni Italiæ perniciosissimum, omnibus quos per Italiam partium Gibellinæ & Guelphæ labes infecerat, auxilia non magis militum quàm pecuniarum, odio partium utrinque contribuentibus. Et fuit urbs Victoria vario gentiũ & rerum inusitatarum commertio ac multitudine frequentata, quod per singulos ferè dies ex Aphrica, Mauritania, Asia, Ægypto, novi homines, nova veste, novis moribus sunt visi. Animalia etiam vidit urbs Victoria, quæ post theatrales stantis Romani Imperii ludos, Italia non viderat, Elephantes, Dromedarios, Pantheras, Leones, Pardos, Lynces, & Ursos albos.

Bonaventura

Parma capitur.

Victoria urbs.

Fertur, cum Friderico apud Victoriam deessent pecuniæ, post pignorationem vasorum auri & argenti, quod curaverit ex corio monetã fieri, insignitam sua imagine & subscriptione, quæ aureum valeret. Edictum ponens in exercitu, ut quicunque præsentaret talem monetam thesaurario suo, acciperet pro ea auream, quæ dicitur Augustanus, sicut nunc ducatus, cujus sculptura erat ex uno latere facies Imperatoris, ex altero Aquila: & de illa moneta numerabatur stipendiatis pro qua postea receperunt auream.

Coriacea moneta.

Hac tempestate dum Tartari suis locis & Grossoni Arabes Hierosolymam vastant, papa expeditionem molitur in Asiam. Fridericus apud Parmam desidet. Res Germaniæ erant inquietissimæ. Nam electores imperii factæ de Friderico privationi innixi, Lantgravium Thuringiæ Romanorum regem designant, Henricum nomine, cognomento Raspen. Hic juxta Herbipolim in Ascensione dominica à Mogont. & Colonienſi archiepiscopis, & quibusdam principibus, in regem assumitur. Hic Henricus Reutlingen obsedit.

Germaniæ res inquietissimæ.

Henricus rex.

Anno 1243. Gregorius papa hujus nominis nonus, moritur: propter electorum autẽ discordiam & Cardinaliũ ab Imperatore captivitatẽ, sedes aliquãdiu vacat. Tandẽ Innocentius papa, prius Leo dictus, eligitur. Qui contra Imperatorem Fridericum secundum à prædecessore suo pro hæresi jam latam sententiam renovans, ad partes Galliarum transmigravit, sedemque suam in metropoli Lugdunis collocavit.

Anno domini 1245. Innocentius papa habita synodo Lugdunis, contra dictum Fridericum Imperatorem sententiam depositionis promulgavit, & ab eadem synodo ipse & omnes fautores sui excommunicati sunt. Nominati etiam deinceps Cæsar est interdictum.

Fridericus Imp. ad papam.

Roma diu titubans, variis erroribus acta,
Corruet, & mundi desinet esse caput.

Papa ad Imperatorem.

Niteris incassum navem submergere Petri,
Fluctuat, at nunquam mergitur illa navis.

Fridericus.

Fata volunt, stellæq; docent, aviumq; volatus,
Quod Fridericus malleus orbis ero.

Papa.

Fata volunt, scriptura docet, peccata loquuntur,
Quod tibi vita brevis, pœna perennis erit.

Anno 1245. Dux Austriæ Fridericus nomine, cum acies contra Pannones & Hunos, qui terram suam invaserant, instauraret, à suis atrocissime est interemptus.

Eodem anno nobilis comes de Flirsberg in obsidione castri ecclesiæ Aistettensis ab histrione suo miserabiliter est interfectus.

Anno 1246. Conradus, Friderici filius, collecto exercitu, Henrico Lantgravio jam recens electo occurrit, & collata manu, superior factus Henricus, copias Conradi dispulit, disiecit, & dissipavit, multis capitaneis ac nobilibus de exercitu captis. Cœperunt deinde, quibus ea displicuit electio, contemnere Henricũ & irridentes, dicere regem Clericorũ. Papa tamẽ omnes principes Alemanniæ per legatos sollicitavit, ut Friderico & Conrado derelictis Henrico parerent electo.

Conradus contra Henricum.

Henricus rex Clericorum.

Henricus de Staheleck, antiquo Sueviæ comitatu natus, Argent. episcopus, cũ Fridericus ab Innocentio 4. anathemate notatus, imperioq; privatus esset, Henricus episcopus papæ morem gerere volens, Henrico Thuringio Lantgravio in regẽ Ro. apud Herbipolim electo adhæsit auxiliiq; pro virili contra Fridericũ & filium ejus Conradum præstitit. Nam oppida & arces quas Fridericus a regno exauturatus in Alsatia possidebat, obsidione cinxit & expugnavit, quædam funditus destruxit, quæ tam magni consumpsit. è quibus sunt illa: Illenwickersheym, Cronenberg, Gengenbach, Molberghusen, Ortenberg, Offenburgum, & universa vallis a fluvio Kinziche nomen habens.

Nauclerus vult, cum Vlmam obsideret sagitta in incertum missa vulneratum, dysenteria postea mortuum fuisse.

Henricus

Henricus interea Romanorum rex electus, cum anno 47. finem vivendi fecisset, papa Innocentius non cessavit Friderico novum hostem opponere: misitque in Alemanniam legatum Petrum Caputium cardinalem diaconum ad Velabrum, qui evocatis principibus electoribus apud Coloniam effecit, ut Vuilhelmus comes Hollandiæ, vir impiger ad arma, rex eligeretur.

Vuilhelmus Hollandiæ comes 26. Ger. Imp.

Hoc tempore fuerunt in Sueuia prædicatores, qui in pontificem Rom. & Cardinales magna dicendi libertate os aperirent: Friderici 2. & Conradi filii, causam justificantes. Ausi dicere, apud summum pontificem, Cardinales & Episcopos nullam residere autoritatem, quoniam omnes unà labe symoniæ maculati essent, nec quicquam tenere à Christo potestatis. Et quod sacerdotes in mortali cōstituti peccato, neque ligarent, nec solverent, nec consecrarent. Quod nemo in orbe Christiano interdicere posset divinis officiis, quodque sine discrimine, ea audirentur & celebrarentur impune. Et in fine suæ prædicationis: Indulgentiam, inquiunt, quam annunciamus, non à papa confictam, non à prælatis compositam, sed ex Deo omnipotenti vobis annunciamus. Conradus rex cum tueretur hos concionatores, pene incidit in capitis periculum.

Prædicatores Sueuiæ contra papam.

Acursius glossator Juris, Compostellanus, & Ostiensis Decretalium illustratores, Bertrucius Medicus, Vincentius Prædicatorum historicus, Alexander de Hales Minorita, Alexander Gallus de villa Dei Grammaticus, florent.

Fames in Gallia, in qua sextarium vendebatur auri dragmis 2.

Anno domini 1250. Accepto tristi nuncio, de capto à Bononiensibus Heinrico filio, à quibus diutissime ille tentus est, in Apuliam movens, morbo corripitur, à quo cum convalescere inciperet, à Manfredo filio imposito ori pulvino, oppressus à nonnullis memoratur. Alii Panhormi vita functum ferunt. sunt qui apud oppidum Tarentinum anno ætatis suæ 57. mortuum putent. Hic Manfredus, Friderici quondam Imperatoris, ex concubina matre, filius Siciliæ regnum obtinuit.

Frid. II. moritur.

Anno domini 1250. Fridericus. II. Imp. moritur intestatus, ut volunt quidam. Alii volunt, quod sui Testamentum confinxerint. Quòd in satisfactionem sedis Romanæ quandam pecuniæ summam assignavit. Item in subsidium terræ sanctæ, & requisitionem Dominici sepulchri, certam pecuniæ summam ordinarit. Quod Conrado filio regnum Rom. cōmiserit, filio regis Heinrici, nepoti suo ducatum Austriæ ascripserit, Meginfrido illegitimo suo, sed ab eo legitimato, regnum Arelatense addixerit. Omnia tamen ex arbitrio Conradi esse ordinanda. Hujusmodi Testamentum Papæ ratificandum esse transmissum, sed Papa allegante, per sententiam depositum de regno, nō potuisse testari, quare à Papa Testamentum penitus est abrogatum, Nepos vero ejus, filius regis Heinrici, ex ducissa Austriæ, morte subreptus est, sed à quo nescitur.

Hæc ex Chronico vetusto scripto S. Peter Kastel

Medio tempore, Chonrado & omnibus Alemannis, hujus rei ignaris (sicut ipse Fridericus adhuc vivens procurat) dux Saxoniæ, pecunia, ut fertur, inductus, filiam suam eidem Friderico desponsavit, eamque duci Bajoariæ ultro mittendam destinavit, quæ cum in exitu civitatis Ratisponensis, cum duce Bajoariæ Lantshuot esset transitura, Episcopus ipsius urbis, qui nondum sedem suam intrarat, pro eo quod illa civitas cum civibus in excommunicatione Papæ erat, habita opportunitate, Episcopus currum rebus onustum, ad despoliandum aggressus est, & cives ita extra muros suæ munitionis provocavit. Ut qui essent pessimi blasphematores Papæ & totius cleri, quinquennio jam suspensi & excommunicati, Episcopum suum excluserunt. Igitur egressi ante castrum Episcopi, Stuff dictum, fusi sunt partim, partim capti. Quo infortunio reliqua pars civium permota Chonradum & Bavariæ ducem in Lantshut agentes, adit: de Episcopo & clero Ratisponensi quæritur, generum & socerum implorantes, auxilii gratia, Conradus collecto milite, primo nobilem de Hohenfels aggreditur, postea Episcopatum Ratisponensem, in qua cum dux socius suus fuerat præstolatus, cum suis militibus ingreditur, toti clero satis molestus. Postridie Innocētum, Nobilis de Hohenfels, cum militibus Episcopi & suis, clam ingressus Ratisponam, cum rex Conradus dormiret, effractis hostiis, custodes & collaterales regis cepit, credens quod & regem cepisset. Sed mira Dei providentia, in subsellio quandam latebram adeptus, illuc se recepit parcarum fatis inter se concertantibus. Lachesis totum filum fati sui nerat, Atropos occare volebat, & quid factum est, latuit, evasit, Deus fatorum sic voluit. Hinc re immature peracta, & negotio infecto, exitialis dies Clero & Monachis Ratisponensibus exorta fuit, nam qui è familia Conradi fuere, irruerunt, Monachos cedunt, ædificia diruunt. Postera die venerunt legati Apuliæ, & sibi mortem patris significarunt. Unde secedens à civitate Lantshut, plangere patrem properat. Demumq; reversus exactiones Ecclesiis & Clero, faventibus sibi civibus Ratisponensibus, imposuit. Ecclesia ad S. Emmerum, vexationē suam libris quingentis redemit, ad quam redemptionem altare aureum, quod à temporibus Ramsoldi extructum, usque tunc duraverat, appendens 67. marcas auri expenderunt.

Hermannus Minoritanus habet quod miles fidelis præcurrerit, & iusserit ut rex sub scamno se absconderet, ipse in lectum regis se posuerit & pro rege occisus fuerit. Et sic Conradus rex evaserit.

Anno domini 1251. Papa sedem à Lugduno movit versus Januam, & in Mediolanum pervenit, quo tempore dira prodigia visa sunt. Sanguis de pane quasi de vulneribus corporum fluxit. Sanguineæ nubes visæ sunt, sicut & ante civilia bella factum est.

Prodigia.

Anno

Anno domini 1252. mortuo Conrado, frater ejus illegittimus Princeps dictus, summam sibi rerum fratris loco usurpavit.

Anno domini 1256. Quidam in transmarinis partibus Jesum se nominans, prodigiosa per Magiā faciens miracula, multis sibi sociatis exercitibus, plurima regna suæ ditioni subjecit.

Florentini mortuo Fride. II. qui eos plurimum molestaverat, in libertatem se vendicant, & Guelphos ab ipso Cæsare ejectos, in patriam reducunt. Rempub. reformant, unde & duodecim Antianos creaverunt, qui Gibellinis resisterent, & jus populo dicerent.

Paleologorum Imperii principium apud Constantinopolim sumsit, cum Michael Paleologus Græcus, Theodoro Imperatori affinitate junctus, pulsis è Græcia Gallis, ac Venetis, duobusq; Theodori filiis parvulis, quos eidem ex Testamento commendatos reliquerat, interfectis, imperium sibi desumens, imperavit annis 45 ingentis spiritus vir. Et ita Latinorum imperii finis fuit, quod per annos 85. apud eos duravit. Exinde Græci Paleologi 196. annis imperarunt, usque ad annum Domini 1454.

Morte Wilhelmi regis, vacante imperio, Alphonsus castellæ Hispaniarum rex, & Richardus Cornubiæ comes, regis angliæ Germanus frater, in vanam spem Ro. Imp. sunt inducti. Alphonsus quidem, ut favorem sibi Romanæ Ecclesiæ conciliaret, duas transpadanas urbes illi permisit, Taurinum & Altriam, facile donans quod non habuit, & Aquilam deplumans. Sic agitur cum infœlici Romano imperio, postquam avaritiæ nihil satis est, ut qui aspirent ad regnum, prompte promittant non de suo. Studuit huic principi, tum Conradus Archiepiscopus Coloniensis; audiens Richardus alios ex electoribus æmulo studere Alphonso, magnam auri summam extulit Anglia ditissimo regno & circumvectus, quos poterat ea sibi re Principes & magnates conciliabat. Mirum quæ res spem fecerit alienigenis Principibus ad coronam aspirare, quam tantis sæculis sola Germania promerebatur. Conjectura est rerum summa, tum maxime constitisse in archiepiscopis Rheni. Sic ambo, Alphonsus & Richardus titulo tenus pervenere ad regnum, sed non ultro progressa est illius autoritas. Nihil enim administrasse leguntur, nisi quod Alphonsum Coloniensis, & Richardum Mogontinus foverent Archiepiscopi, & continuit alterum alterius metus, ne quid attentarent. Hinc est quod Italici scriptores scribunt, per eorum tempore vacasse imperium.

Alphonsus Hispaniarum rex eligitur. Hic Alphonsus is est qui vere nobilem disciplinam Astronomiam in pretio habuit, & tabulas Astronomicas condidit.

Richardus Anglus eligitur.

Rerum summa in Archiepiscopis Rheni.

Interim cum per annos 18. nemo magnopere publicam videbatur curam admittere, res Asianæ factioni stultissima Italorū sunt periclitatæ. Ptolemaidæ enim, domini Veneti, & domini Januenses invicem tumultuantes, pro sola superbia locum fecerunt Ethnicorum irruptioni, ut finaliter omni Asia Christiani exturbarentur. Gyrationes suas insanas & vertiginosas, quas in Italia conceperant, usq; in terram sanctam efferebant. Nam per ea tempora sæviit in Italia Tartarea, & ab imo barathri prolata divisio Gibellinorum atq; Guelphorum, quæ neq; hodie penitus extincta fumat.

Sunt qui scribant Alphonsum deterritum ne imperium assumeret propter fatales illas pontificum & Imperatorum inimicitias inter se.

Res Asiæ periclitatæ.

Hoc tempore floruit Johannes Semeca, Teutonicus Juris doctor, qui Herculea audacia primus aggressus est glossare Decretum, quod ante eum nemo, & post eum nullus excellentius fecit. Hic Clementi. IIII. summo Pontifici, tum per Germaniam, sicut Galliam decimas à clero in redemptionem terræ sanctæ exigenti. appellationem opposuit, sed papa excommunicavit, & Præpositura Halberstatensi privavit. Sed erant magni in Germania viri, qui Johannem deserendum non putabant. Mors vero æquo pulsans pede pauperum tabernas, regumq; turres, hanc litem diremit, & Pontificem ac Præpositum è medio sustulit.

Johannes Semeca.

Appellatio contra Papam.

Anno Domini 1254. Othocarus rex Bohemiæ, Otho Marchio Brandenburgensis, Dux austriæ Marchio Moraviæ, cum multis Principibus, nonnullas regionis Prussiæ vires ita fregit, ut traditis obsidibus promiserunt se velle Christianos fieri.

Anno Domini 1250.		Anno Domini 1267.	
Aytonus Armeniæ	rex.	Philippus. III. Franciæ	rex.
Bela. IIII. Ungariæ		Eduardus. IIII. Anglorum	
Manfredus Siciliæ		Theobaldus Navarræ	
Ottockarus Bohemiæ		Dionysius Portugalliæ 6.	
Jacobus. II. Arragonum.			

CONRADUS IIII. GER. IMP. XXV.

ANno Domini 1250. Conradus Friderici filius ex Jobe Hierosolymitani regis filia, post mortem patris regnat, sed & hunc Innocentius IIII. Papa excommunicat. Heinricus Doringiæ Lantgravius, vivente adhuc Friderícho, apud Francophordiam eum devicit. Alii volunt quod Heinrico mortuo, Wilhelmus Doringiæ Lantgravius, contra Conradum pugnarit. Videns autem Conradus se derelictum à Germanis Principibus, relicta Germania, profectus Apuliæ regnum suscepit. Proximo deinde anno mortuus, veneno, ut creditur, extinctus: Manfredo fratre id procurante. Is Friderici quondam Imperatoris, ex concubina matre filius, qui Siciliæ regnum obtinuit, fuisse dicitur. Hic finis ducum Sueviæ.

CONRADINUS.

Conradinus, Friderici Suevi Imperatoris ex filio Conrado nepos, matre Bavara, cum vellet post mortem patris sui Conradi, Neapolitanum regnum suscipere, & cum maximo Germanorum exercitu veniret. primum quidem Veronam, deinde Papiam, indeq; per Carrariensium oppida ad Genuensium mare pertingeret, ex Longobardia & Romandiola, indies exercitum augens, adjuvante Guidone Ferentano, Romam concessurus, Papa Clemens, Carolum regis Franciæ fratrem, contra eum commovit. & fertur, cum Pontifex Viterbii transeuntem adolescentem videret, dixisse: Conradinum tanquam agnum ad cædem duci. Nam dum cum Carolo circa Neapolim confligeret, & initio satis victoriæ haberet, tamen tandem proditione Conradinus & Fridericus dux Austriæ capti fuerunt. In captivitate misere tractati & irrisi, tandem jussu Papæ Clementis etiam interfecti. Sic regnum Neapolitanum ad Gallos devenit, & ducatus Sueviæ Ro. Pont. improbitate cessavit.

Ducatus Sueviæ cessat.

Sunt qui scribant, cum Conradinus, & Austriæ dux, sicut ambo ætate ita infortunio pares, campestri loco cum Carolo confligerent, quod signa, ubi toto prælii tempore fuerant, relinquentes secesserint, Agasonis cuculla contecti, per devia se occulentes, & ita octavo die ab accepta clade recogniti, ad Carolum perducti, publico illius judicio interfecti fuerunt. Occiso Conradino, Teutonici ibidem quendam de Ochsenfurt, fabri filium, nomine Stoch, regem statuunt, licet plurimum renitentem, qui sensim ab exercitu se subtrahens, post octo menses ad incudem in patriam est reversus. Raph. Volaterranus Italus scriptor, putat Conradinum divina ultione captum, & securi percussum. Is enim uxorem formosissimam Comitis Casertani, ejus fidissimi ducis adamarat, qua uti potiretur, virum honoris specie ablegaverat, ille facinore comperto, mœstus ac furibundus ad Carolum venit, sese exercitum illi proditurum pollicetur, quod & fecit, unde supradicta consequuta calamitas. lib 23. anthropologiæ.

Sabellicus lib. 7. nonæ Enneadis fuse habet.

Faber ferrar.

Anno domini 1254 Dum Innocentius IIII. Papa moritur ex Rainoldo Cardinale Hostiensi, natione Campano, fit Papa Alexander IIII. in urbe Neapolitana.

His temporibus habentur insignes Thomas Aquinas, & Albertus Teutonicus, ob amplitudinẽ doctrinæ, Magnus dictus. qui tantæ modestiæ fuisse dicitur, adeoq; lectionum appetentissimus, ut Ratisponensem Episcopatum abnuerit, quem tumultu & armis gubernare interdum opus erat, ut nunc etiam apud Germanos mos est, quorum pleriq; Episcopiense & milite rem suam tuentur, Platina. Item, Bonaventura Hostiensis, Sophista, & Petrus Hispanus florent Stella, quam Cometẽ Græci vocant, insigni magnitudine, supra tres menses apparuit, & eadẽ ipsa nocte, qua Urbanus obiit, extincta est. Hoc tẽpore Pannonii cũ Boemis de finibus contendentes, atrox prælũ commiserũt in quo superati Pannonii, fugã arripiunt, & in fuga supra 14. millia eorũ in flumine submerguntur.

Urbanus IIII papa.

Post Alexandrum quartum fit Pontifex Urbanus quartus, post Urbanum quartum, Clemens quartus fit Papa, ante Guido Sulcadius dictus. qui ante Episcopatum uxorem habuit, & liberos, is jussit capite plecti Conradum. Aliorum sententia est, quod Carolus Conradum in finibus agri Albani superarit.

Clemens. IIII. papa.

Clemente autem Viterbii defuncto, propter discordiam patrum, quibus de successore non conveniebat, biennio vacavit sedes: tandem electus fuit Gregorius 10. natione Italus, patria Placentinus è Vicecomitum familia, Mediolano pulsa. Theobaldus antea vocatus, Laudensis Archidiaconus. Hic initio sui Papatus diligenter commonefecit electores imperij, ut concorditer eligerent Imperatorem, ne imperium dilaberetur.

Gregorius X.

Sub hoc Gregorio 10. habetur Synodus Lugdunensis, Hierosolymæ recuperandæ gratia. In quã Synodo, de processione Spiritus sancti, Græci cum Latinis concordarunt, Michaele Paleologo, Græcorum imperatore, unioni Ecclesiæ Orientalis, cum Occidentali prorsus incumbente.

Synodus Lugdunensis sub Gregorio X.

Anno domini 1267. Banducar vel Bendegarus, Ægypti & Assyriorum Sultanus, cæsis Christianis, Armeniam & Antiochiam expugnat.

Alii vocant Bendugar.

Philippus. III. Franciæ Eduardus. IIII. Anglorum Theobaldus Navarræ Dionysius Portugalliæ. VI.	Rex,

Sub hoc Gregorio 10. Pontifice, Haalon Tartarus cum ingenti exercitu domo profectus, primũ omnium universam Persidem subegit; sex mensium spatio, unus duntaxat locus capi non potuit, quẽ natura munitissimũ latrones insederant, dena millia equitum hic ad obsidionem relicta, quæ in 27. annum postea distracta est, ut Aytonus scribit, omnium, quarum hodie memoria extet, haud dubie longissima, vestium, ut idem ait, defectu demum deditio facta est. Deinde Baldacha urbs vi capitur. Fuit hæc olim Babylon, quam Semiramis in Mesopotamia condidit. Adjicit Aytonus sedẽ in ea fuisse Calphi, qui Mahometanæ legis summo fungebatur magistratu. Urbs excisa est, non ætatis discrimen ullum habitum, omnis multitudo ferro dedita, immensum pondus auri, gazaque omnifariam Calphi studio congesta, regem & exercitum ditavit Hic Haalon victor, a quum est, inquit.

eſt, inquit, tam quæſtuoſum hominem cibis veſci non niſi precioſiſſimis. Ite & Calphum (erat enim ad id ludibrium ſervatus) mediis auri gemmarumq; acervis ſtatuite, his veſcatur epulis, hos illi affatim ad omnia ventris deſyderia miniſtrare. Et ille ita plures dies aſſervatus, in media divitiarū affluentia, fame conſumptus eſt, magno eorum documento, qui naturæ obliti, (parvo enim contenta eſt) nullum ſibi habendi finem conſtituunt.

BELLUM GUALTHERI DE GEROLTZECK, EPISCOPI *Argentoratenſis, cum civitate Argentoratenſi.*

GUaltherus de Geroltzeck, Epiſcopus fit Argentorati, anno Domini 1260. ab Archiepiſcopo Mogontino confirmatus, Primitiis ſuis, quas vocant, interfuere multi proceres & magnates, Abbas S. Galli mille, & Morbacenſis quingentis equitibus ſtipati. Anno domini 1261. Inter Epiſcopum & cives Argentoratenſes oritur diſſenſio, quæ cum plurimorum ad concordiam laborantium opera, ſedari non poſſet, cives intra octavam Pentecoſtes urbem egreſſi, ſumptis armis Haldenburgen. arcem vaſtarunt, foſſatumque profundum opplentes, ſolo æquarunt. Gualtherus e veſtigio ſub graviſſimis cenſuris & beneficiorū privationis pœna, univerſo clero, imo & pueris literas latinas diſcentibus, mandat, urbem egrediantur. Parent omnes, præter Bertoldum de Ochſenſtein, Decanum, grandævum & valetudinarium, qui cum voluntate Epiſcopi manet, & Heinricum de Geroltzeck in Voſago cantorem, qui electioni Gualtheri nequaquam conſenſerat. Interdicit epiſcopus omnibus eccleſiæ ſacramentis, viſitationi & conſolationi infirmorum. Tamen prudentia Senatus vocantur in urbem tres ſacerdotes, qui eccleſiæ miniſtrabant. Clerus & nobiles qui epiſcopo favent, aurum & argentum ſuum ex urbe auferunt, reliqua bona, annonam & vina domi relinquunt, ea omnia ſignantes, & redditum iri (ſed fruſtra) ſperantes. Gualtherus collecto grandi exercitu, ad quem Treverenſis archiepiſcopus & abbates duo fortes ſuppetias miſerunt. Item multi alii comites nobiles, epiſcopo ferebant auxilium, ita, ut quicquid extra muros Argentoratenſes erat, civitati Argentoratenſi adverſaretur, excepto comite Ottone de Ochſenſtein, Walthero de Girbaden, & fratribus dictis die Rheingraven. Horum robore epiſcopus obſidet urbem: intercluduntur viæ, ne commeatus invehatur. Epiſcopus caſtrametatur inter Eckboltzheim & Konigesheim. Fiunt induciæ propter inſtantem meſſem, uſq; ad autumnum. Interea laborabatur de componendo diſſidio inter epiſcopum & urbem, ſed fruſtra. Circa autumnum epiſcopus finito induciarum tempore, ſuos conſcribit, & partim in Geiſpoltzheim, partim ad montem Concordiæ, vulgo Kocherſperg, multos in Molsheim collocat. Erat aūt is annus fertiliſſimus copia vini & frumenti: nam oma vini vendebatur extra urbē pro quatuor nummis Argentoraten. quartale frumenti pro quatuor ſolidis. Cum ergo diſcordia ita aliquandiu duraret, pleriq; comites, inter quos fuit Rudolphus Habenſpurgius, paulo poſt in Romanorū regem electus, Waltherus de Habenſpurg, Hartmannus de Riburg, Conradus comes de Friburgo, Henricus de Nuuuenburg. poſthac factus Baſilienſis epiſcopus, fœdus cum civitate percutiunt, opē eis pollicentes. Itaq; animati cives, terras transrhenanas dominorum de Geroltzeck & Liechtenbergenſium, multosq; alios pagos civitati finitimos depopulantur & vaſtant. Haud aliter faciebat Gualtherus epiſcopus ipſe, civium prædia depopulando, & eorum agros, prata & vineta inter familiares adjutoresq; ſuos dividendo. Circa natalem Chriſti cives comitum ope fulti, ad Wickersheim Bruſchæ finitimam pergunt, ut arcem illam Nobilibus ejus nominis adimerent: multa enim damna ex eo loci perpeſſi fuerant. Invenere pagum vini plenum, pleriq; recentioris vini, quo civitas carebat (quia interclusæ per autumnum fuere viæ, ne inveheretur) avidiores, ebrietate præmūtur. Quod ut comperit Gualtherus, magnum coegit exercitum, edixerat enim, & provide inſtituerat, ut ex ſonitu campanarum in cunctis ſui dominii locis uſq; ad Seleſtadium, Molsheim, Zaberniam, Rynauu & Haganojam audito, populus congregaretur. Aſſunt innumeri pedites & equites, longe plures quàm apud urbem eſſent, pergunt obviam civibus in montem inter Wickerskeim & Kolbesheim, ita ut utrinq; ſe viderent & alloquerentur. Cupiebat epiſcopus congredi, niſi fluvius impedimento fuiſſet. Cives in urbem redeunt, ſoli quindecim amore vini detinebantur, qui redire cum ſociis recuſabant. Quos obruunt hoſtes, & deſectis prius manibus & pedibus, trucidant.

Eiſdem temporibus erat interregnum: vacabat enim Romanum imperium rege aut imperatore ſuo, magnamq; autoritatē Gualtherus habuit in civitate Colmaria, quam proditione cujuſdem prætoris, quem ſcultetum vocant, perdidit, civitate noctu in manus Rudolphi clam tradita.

Fuerant etiam ea ætate diverſæ factiones in oppido Mulhuſen, quod ad epiſcopatum Argentoratenſem tū pertinebat. Cumq; altera factionū perſpectū haberet, quidnā in Colmaria nudius accidiſſet, clā miſſis ad Rudolphū Habenſpurgium nunciis, mentem ſuam patefaciunt, ſe illi civitatis portas noctu reſeraturos. Habebat enim epiſcopus in ipſa civitate arcem, quam ſuus inhabitabat præfectus, qui mirum in modum cives premebat, ideoq; ab epiſcopo ad Rudolphum defecerunt, & oppidum tradunt. Arx ipſa poſt tres menſes expugnatur, & funditus demolitur. Gualtherus clā inito cum proceribus ſuis conſilio, perſuaſit Colmariam recuperari poſſe, ſicq; proceres in regione

Clerus evocatur ex urbe Argentorato.

Argentorati tantum habet tres ſacerdotes.

Quicquid extra Argentoratum contra eſt.

Concordia vel Cocherſpergia munimentum olim a Romanis conditum ad arcendas Alemannorum irruptiones, a nobis ab Argentorato.

Colmaria tradita Rudolpho.

Mulhuſen.

Colmariensium & cives inde expulsi, sperabant civitatem ipsam clanculum astu obtinere, non minus quàm Rudolphus ipsam obtinuisset. Veniunt mane intra mœnia equites centum, strictisque gladiis clamitant per plateas, & appellant episcopũ Argentoratensẽ. Prætor qui antea ab episcopo defecerat, civitatemque tradiderat, quorundam civium armatorum auxilio resistere ausus, statim jugulatur. Cives vero animati, vi magna proceres atq; complices ex civitate expulerunt. Quorum nonulli interempti, nonnulli fractis membris in rotas sunt collocati.

PVGNA APVD HAVSBERGEN.

Manoltzheim turris demolitur. *Hausberga.* *Episcopus munera pollicetur fortiter dimicantibus.* *Libertas.* *Nicolaus Zorn, Reinboldus Liebenzeller.*

ANno mil. 262. Interea non destitere Gualtherus episcopus, & urbs Argentoratensis, mutuis sese damnis, ac locorum ruralium incendiis ex utraque Rheni parte, à Brisgaugia usque ad Salzam afficere: nec erat qui dissidentes animos posset componere. Itaque cives die Mercurii post secundam quadragesimæ dominicam, urbem cum ingenti equitum peditumq; caterva exeunt, assumtisq; lapicidis, ac variis ferreorum instrumentorum generibus, turrim ecclesiæ Munolzheim (ne in eam Gualtherus præsidium locaret) diruunt. Id ubi intellexit episcopus, facto iterum campanarum in rure clangore circumsonante, trecentos equites, & quinque peditum millia coegit, desiderans congredi, conflictumque habere cum civibus, spe victoriæ potiundæ: nec enim credidit bellum illud, nisi mutuo prælio & certamine posse finiri. Cives qui turrim diruebant, nunciis in urbem celerrime missis, rem ordine narrant, ac suppetias efflagitant. Resonant campanæ, fit clamor per urbem, quàm multi certe cives egrediuntur, ut obviam episcopo prodeuntes, sociis opitulentur. Quod intelligentes concives qui extra urbem fuerant, profecti sunt ad montem Haldenburgũ, profectionem dirigentes versus superiorem Hauspergam, socios urbe egressos expectant. Qui cum prope adessent, montem descendunt. At quædam fossa intermedia præpediti (quæ in equis commode transire non poterant) vexilla faciemque suam vertunt, tanquam recta ad civitatem contenderent, fossatum circumeuntes. Quo viso episcopus arbitratus cives attonitos fugam in urbem quærere, uti prius apud Wickersheim fecerant, animatus, ac moræ impatiens, non expectata peditũ suorum cohorte, timens ne hostes manus suas evaderent, cum solis equitibus suis properans, eos persequitur, suosque omnes cohortabatur, munera magna promittens, ut fortiter dimicarent. Cives autem cum fossatum circumivissent, nec jam itineris impedimentum ullum haberent, jugerisq; spatio à Gualtheri equitibus distarent, jamque concives urbe egressi, ad se cominus venissent, in aspectum Gualtheri prodire, aciem instruere, ac sese animare cœperunt. Erat autem hic affatus admonentium se mutuo civium: Vel hodie sitis optimi cives infracto animo & pugnate intrepide pro urbis & patriæ nostræ gloria, proque sempiterna libertate nostra, liberorum & nepotum. Vix fuerant se exhortati mascula oratione, cives qui in agro erant, ecce adsunt reliqui ex urbe: horum Capitaneus erat dominus Nicolaus Zorn senior: hunc amicissime salutat & excipit dominus Reinboldus Liebenzeller, inquiens: Domine Zorn charissime, Ex adventu vestro mire exhilaror. Nunquam vidi vos avidiori animo quàm modo. Eliguntur duo belli duces, quibus omnes se jurant obtẽperaturos. Qui pixidibus & manuariis bõbardis, balistis, cæterisque jaculis utebantur (trecenti numero) à reliquis civib. segregati, hac lege, ne se prælio cõmittãt sed, duntaxat sese obiiciãt peditib. episcopi adventantib. (qui nõdũ aderant) ut eos intercipiant, ne equitib. eius juncti, opẽ ferre possint. Erant in exercitu Gualteri rei militaris & stratagematum periti, qui prudentia sua considerabant civium agmina suis esse longe fortiora, atque ideo episcopum, ne prælium iniret, vehementer dehortabantur, quod cum paucis magnas hostium copias aggredi in loco præsertim civitati tam propinquo, temerariũ esset & incõsultũ. At episcopus illos interclusos & timidos esse calamitabat: Quod si vellent abire, cum venia sua possent. Illi vero pudoris causa, infamiæque metu, ut mos est Germanis, perstitere. Gualtherus aciem instruit, prælium committitur, Inter cives Marcus Eckversheim, vir nobilis, primus hostem lancea petit. Episcopus fortissime manu propria, instar strenuissimi militis, pugnat, duobus equis, quibus insederat, interfectis. (Dederat enim senior Liebenzeller consilium ut & hostium & amicorum equos interficerent, civibus prope civitatem existentibus, hostem longe abesse à tuto) Sic tertio equo episcopus insedit, & cum duobus equestribus nobilibus terga vertit, quorum unus erat dominus Burckhardus Mumhart: alter dominus Wolfelinus Meigenreis. Desiderati & occisi sunt ex parte Gualtheri episcopi sexaginta proceres, inter quos & frater episcopi Hermannus de Geroltzeck occubuit, quidam de Tiersperg episcopi cognatus Waffeler, & duo filii, equites aurati, tres fratres de Eckversheim, tres Schollen de Ginsheim, duo de Virdenheim, unus de familia Beger, Johannes de Bietenheim. Capti sex & septuaginta, & propriis loris ac laqueis, quibus sperabant cives abductum iri, præter spem irretiti urbem ingrediuntur. Inter cives tantum unus occisus, lanius quidam dictus Bilgerin. Civibus in hac pugna nemo adfuit, præter comitem de Ochsenstein, & Girbaden.

Sequẽti mox die Gualtherus episcopus in urbẽ misit legatos, qui de concordia tractarent. Interdictum relaxavit, supplicans, ut captivi, præsertim frater suus, quem adhuc superstitem credidit humaniter tractarentur. At neq; missi ab episcopo, nec Richardus de Anglia Romanorũ rex, qui in

Hagenoia de pace & concordia tractabat, dissensionem episcopi & civitatis sedare potuerunt. Sperabat enim Gualtherus & palam gloriabatur, captivos qui in dormitorio summi templi inclusi erant, propediem liberandos. Cives ubi id audissent, diligentius circunspexere, vincula, manicas, & compedes captivorum, videruntq; funes dissolutos, & foramina per muros in penu versus curiam fratrum effossa, quibus proxima nocte, si Gualtherus tacuisset, evasuri erant, repperer͠ut. Reficitur à Senatu murus, vincula injiciuntur validiora, custodia fidelior adhibetur. Captivi spe redemptionis adempta, pacem cum urbe ineunt, & libertati restituuntur. Durante hac discordia, Gualtherus moritur, quem ex animi dolore, cordisq; tristitia multi defecisse crediderunt. Canonici mortuo Episcopo redeũt in gratiã cũ civitate: redeũt sacrificuli & juventus. Hic fuit finis belli episcopalis, quo cives pro libertate pugnarunt & patria. Nam si episcopus vicisset (ut putarat) Argentoratum urbem instar Zabernia aut Molsheim habuisset.

Ab eo tempore cives Argentoratensis Reipub. fabricæ ecclesiæ majoris curam susceperunt, Antistite Capituloq; annuentibus, annuam coram aliquot Capituli personis rationem reddentes. *Fabrica ecclesiæ Argent.*

Scribit Jacobus Wimphelingius in Cathalogo episcorum Argentoratensium, se non invenisse quempiam Argentoratensium, qui ex Alsatia, Austrasia, finitimisq; & propinquis locis ortus fuerit, contra urbem tristia bella gessisse, præter unum Gualtherum.

Sub hoc Gualthero Anno Christi mill. 261. venerunt Argentoratum ex Tuscia bini & bini mille ducenti, seipsos nudis tergis flagellantes: sed de illis infra fusius, circa annum Domini mill. 350.

DE TEMPLO ET TURRE ARGENTORATENSI.

Anno Christi millesimo decimo quinto, Episcopatus Werenharii episcopi Argentoratensis anno septimo, cœptum est hodiernum templum Argentoratense, opus omnium quæ audivimus, aut vidim⁹ maxime admirabile, tã extructionis genere, q̃ magnitudinis & altitudinis, ab ipso fundamento forti & profundo ædificari: antea enim exiguũ & fragile fuerat ex lignis, parvique precii lapidibus ædificium à Clodoveo Gallorum rege neophyto erectum. Turris autem altior (quæ jam ob illustres celaturas, & innumeras fabrefactas imagines, septem mundi mirabilib. octavi loco adjungi posset) anno Christi mill. 277. incepta, & postea anno Domini mill. 305. usq; ad galeã consummata est. Hæc Jacob. Wimphelingius in Catalogo episcoporũ Argentoratensium. De hac turri scribit Æneas Sylvius in opusculo de Germanis: Mirabile opus caput inter nubila condit. Templum vero tam nobile, tam magnificum, quamvis interea quinquies tum aeris tempestate, tum hominum incuria exustum, majori tamen indies sumptu, preciosioriq; apparatu & splendore est instauratum. Sub ipsa turri & supra januam quam Sertorum vocant, (die Schappel thur) legitur hoc Epigramma:

ANNO DOMINI M. CCLXXVII. IN DIE BEATI URBANI. HOC GLORIOSUM OPUS INCHOAVIT MAGISTER ERWINUS DE STEINBACH.

In superiori parte turris, ubi est initium galeæ & fastigii turris, quam Johannes Hiltz Coloniensis (qui Architectonicen Argentorati fœliciter dedicit) & inchoavit, & absoluit, quod ex symbolo ejus cognoscere licet tali, legis hæc Christianissima ἐπίγραμμα per circulum turris lapidibus incisa.

Ad Orientem.

CHRISTUS GLORIFICAT. CHRISTUS CUNCTIS DONAT.

Ad Septentrionem.

CHRISTUS CORONAT. CHRISTUS ET SUPERAT.

Ad Occidentem.

CHRISTUS REX TRIUMPHAT. CHRISTUS SEMPER REGNAT.

Ad Meridiem.

CHRISTUS ET IMPERAT. CHRISTUS NOS RENOVAT.

Dicere possis, Testimonia animæ naturaliter Christianæ, & similia illis, quæ in Apologetico Tertulliani legis cap. 17. Deus dedit, Deum testor, Deus videt, Deo commendo, Deus mihi reddet. Jã cum ædificiorum sit senium quoddam, & ut animalibus, ita operibus locisq; fatum sit ineluctabile, certe firmum & stabile, salutiferumq; & æternum erit, quod in hoc Dominico templo, favore Dei, prudentia & dexteritate Magistratus ornatissimi, verbum viventis Dei, quod in æternum manet, annunciatur, purius & castius quàm antea. Et hoc est verbum quod per Evangelium delatum est ad nos, 1. Pet. 1.

RUDOLPHUS XXVII. IMP. GER.

Anno Domini mill. 273. Rudolphus comes Habspurgensis, Lantgravius Alsatiæ, post longam vacationem imperii, & civilia bella, communi voto principum electus in Imperatorem Germaniæ & Romanorum, penultima Septembris, regnavit annis 19. à Papa confirmatus fuit: nam Lausannæ simul fuerunt, ut hæc carmina indicant, *Rudolphus 27. Imp. Ger. Habspurgii comites Veteris Vindonissæ domini fuerunt. Vide B. Rhen.*

Raph. Volaterr. a comitibus Adelburgensibus vocat.

Bis sexcenti septuaginta tresq; stetere
Anni Lausanæ dum rex & papa fuere.

Et quanquam injunctum illi per electores, ut profiteretur se in Italiam diadematis causa intra annum profecturum, nunquam tamen hoc fecit, semper novas occupationes publico causatus, apud amicos non dissimulans se ab Italia deterreri, quod Cæsarum in Italiam vestigia læta, magnifica, plenaq; bonæ spei videret, ex Italia vero referentia & foras versa, tristia, misera, luctuosa: alludens ad illud apologi Esopici de Vulpe & Leone; ὅτι ὁρῶ ἴχνη πολλῶν εἰσιόντων, ὀλίγων δὲ ἐξιόντων. Misit tamen locum tenentem in Italiam, quem urbes magna parte susceperunt.

Rudolphus terret Italiam.

Duo fuerunt Rudolphi ex familia comitum de Habspurg electi in reges Romanorum. Primus Rudolphus electus anno domini mill. 77. is non diu regnavit. Secundus Rudolphus Rom. rex electus anno domini mill. 273. Secundus ille cum confessorem haberet Guardianum de oppido Lucernensi, qui multis annis confessiones comitis Rudolphi uxoris & familiæ audire consueverat, dictus Henricus Gurtelknopff, posthac factus Gardianus monasterii Minorum Basiliensis. Et cum mortuo Basiliensi episcopo Canonici concordare non possent in electione, mittunt notarium & testes, ut de fratribus minoribus proxime sibi provenientem adducant. Gardianus casu occurrit, & fit episcopus Basiliensis. Cum autem episcopatui Basiliensi bene præesset, & Mogontina sedes Metropolitana vacaret, in archiepiscopum vocatur, & fit unus de electoribus imperii principibus. Vacante ergo Ro. imperio, per mortem Richardi filii regis Angliæ, Rudolphi dotes per confessorem archiepiscopum prædicantur, ut eligeretur in regem Ro. Idem archiepiscopus etiam facilè obtinuit, ut Rudolphus cum Basiliensibus conveniret.

Albertus de Habspurg. vexillifer urbis Argentoratensis.

Ergo audito nuncio electionis, solvit Aquisgranum, ubi coronatur. Fuit hic Rudolphus, comitis Alberti de Habspurg filius, is fuerat Lantgravius superioris Alsatiæ, & vexillifer urbis Argentoratensis, ejusq; præsidio multas præclaras victorias consequuta tempore episcoporum Heinrici de Veringen, & Bechtoldi de Deck. Mortuo autem patre, Rudolphus filius successerat, & ipse vexillifer Argentoratensis formidabilis, una cum civitate toti Alsatiæ & Sueviæ bello superat comitem Saubadiæ, & occupat Baden, Morsperg, Kyburg, Winterthur, posthac Mulberg, Gretzingen, Durlach, & quidquid erat Marchionis Badensis sibi subjicit, & pacem firmat.

Fertilitas terræ. Quatuordecim ova pro uno nummo.

Hoc anno tanta fuit fertilitas terræ, ut quartale tritici 22. nummis Argentoratensibus emeretur, quartale siliginis 16. nummis, 14. ova pro uno nummo, gallina duobus nummis, haleces octo uno nummo.

Post hæc Rudolphus venit Argentoratum, & pacem firmat cum omnibus Rheni civitatibus. Eodem anno Rudolphi filius prope Reinauu, cum aliquot ministris in Rheno submergitur: is erat 18. annorum, & regis Angliæ filiam uxorem habebat.

Parsimonia Rudolphi.

Rudolphus severus fuit, justitiæ executor, pacis studiosissimus, humilitate, quæ nobilitatis comes est, mira præditus. Ideo in una profectionum, thorace sarcita usus, & conspicuus suis, ut exemplum præberet, ne suos hujus parsimoniæ puderet.

Et cum semel castrametaretur, verùm illi & exercitui deesset victus, accessit ad agrum rapis cōsitum, & cœpit evellere rapam, ac commedere. Cum alii viderent Imperatorem hoc vili cibo famem pellere, evulserunt & ipsi, & vorarunt.

Primus Burggravius Norinbergensis.

Anno domini 1274. Rudolphus rex Romanorum, comes de Habspurg comitatum Norinbergensem, Teutonicè Burggrafschafft Nurenberg, contulit Friderico comiti de Zolern nepoti ex sorore, & is fuit primus Burggravius Norinbergensis.

Apposite dictum.

Anno domini 1274. cum Rudolphus Norinbergæ comitia haberet, in maxima principum corona Berichardus, Scroviensis episcopus, nuncius regis Bohemiæ petita venia, pleno mandato suffultus, proposuit electionem de Rudolpho non valere, ut pote factā ab execratis, de execrato: ideoq; Rudolpho regi non esse obediendum. Cui rex, Episcope, si habetis causam adversus clericū, agatis sermone Latino coram episcopo: sin contra me, vel imperium, agatis more solito. Principes autē cum intelligerent hunc episcopum velle electionē in dubium vocare, vix manus abstinuerunt.

Iohannes Rudolphi filius, Sueviæ dux.

Anno domini 1278. rex Rudolphus, comes de Habspurg, filiū suū Joannē fecit ducē Sueviæ, & Albertum filiū, ducē Austriæ & Styriæ. Et Menhardū comitē Tyrolis, fecit ducē Carinthiæ in civitate Augustana, in comitiis electorū, & aliorū principū. In regno Germaniæ ipse multis implicitus fuit negotiis; nam Bavaria & Bohemia illū turbabant. Bavaria quidē mox Rudolpho obedit, at Othocarus, qui & Primislaus dicebatur, quintus Bohemiæ rex, illi vehementer repugnabat: nam Austriæ ducatū feudū minimè muliebre, ob uxorē Margaretā sterilem, quā duxerat, retinere volebat, & imperio adimere. Rudolphus ergo Burggraviū Norinbergensem in Bohemiam mittit, & præcipit, jubetq; ut Austriam cædat.

Dissidium Ottocari regis & Rudolphi.

Strages prope Nidersbruck & Ottocarus occiditur.

Id cum Othocarus detrectaret, rebus ultrò citroq; agitatis, Rudolphus Austriam invadit, Viennam Austriæ civitatem obsidet, fitq; magna strages prope Nidersbruck, trans Danubium, Suevis & Alsatibus, quibus Cæsar maximè fidebat, victoria potitis. In qua strage Othocarus interimitur. Ita imperator Austriam occupavit, & filium suum Albertum, ut ante dictum est, ducem Austriæ designavit, ita ut Austria jam sit feudum imperiale.

Ab hoc Alberto, inclyti duces Austriæ originem trahunt usque ad Carolum quintum, præsentem Imperatorem, & Ferdinandum Cæsarem, instituto in ducem Austriæ filio, ex consensu Principum Augustæ. Anno millesimo 282. eidem Stiriam, Carinthiam, portum Naonis, Carniolamque concessit. Rudolphus vero admodum benigne egit cum Vuenceslao, Othocari filio, regnum Bohemiæ illi permittens, & filiarum suarum unam ei matrimonio locans.

Rudolphus benigne agit cum Vuenceslao Othocari filio.

Alii meminerunt, quod Rudolphus imperator, Bohemiæ regem atroci prælio superatum cœperit, & velut contemptum atque dejectum mancipium, in vilissimis officiis sibi servire coegerit, magnoque dedecore affecerit. & deinde illum in regnum restituerit, & filiam suam Gutham uxorem illi dederit. Hic Vuenceslaus pro sancto viro habitus fuit. annos natos octo, regnum obtinuit, quod Marchio Brandenburgensis tutorio nomine quinque annis gubernavit.

Rudolphus Burgundiam etiam subegit, & in Alsatia oppida aliquot, quæ contra se conspirarant, vi occupavit, nimirum Haganojam, Colmariam, Turregum, Bernam.

Oppida quædam in superiori Suevia, hoc tempore, quæ prius villæ censebantur, ab Imperatoribus muris cinctæ, civilibus ac municipalibus libertatibus donata sunt, præcipue Eslinga, Reutlinga, Heilbrunna.

Suevia oppida muris cincta.

Anno domini millesimo 282. Philippus pulcher Galliæ, Ladislaus 3. Vngariæ, S. Vuenceslaus Bohemiæ, Carolus 2. Siciliarum, Sanctius 4. Hispaniarum, Jacobus Dongianus, Arragonum rex, imperant. Tangadar Tartarus, legem Machumetanam primus apud suos amplexus est, is Babyloniam superat Armeniorum ope.

Anno eodem Comitem Eberhardum Vuirtenbergensem aggressus, Stutgardiam obsedit, sed per Episcopum Mogontinum res fuit composita.

Anno domini millesimo 285. sopita Comitum Sueviæ, adversus Imperatorem conspiratione, quindecim enim conjurarant se profligaturos, aut occisuros regem. Pisani. Lucenses & Florentini, debellantur à Germanis. Pecunia vero se redimunt à servitute, alteri 12. alteri vero Florentini sex aureorum nummorum millibus numeratis, quam rem Pontifex tunc Honorius 4. ut Romani Pontificis finibus utilē quidem probavit, indignam tamen Imperatore existimavit Volateranus.

Anno Domini millesimo 286. Carmelitarum ordo cœpit primum ab Alberto Patriarcha Hierosolymitano.

Tempore Rudolphi fuisse usum primarum precum, colligitur ex tali forma. Rudolphus Dei gratia rex, & semper Augustus. Honorabili in Christo devoto Abbati &c. Gratiam suam & omne bonum. Cum ex antiqua & approbata, ac à Divis Imperatoribus & Regibus ad nos producta consuetudine, quælibet Ecclesia in nostro Romano imperio constituta, ad quam beneficiorum Ecclesiasticorum pertinet collatio, super unius collatione beneficii. precum nostrarum primarias admittere teneatur, Devotionem tuam rogamus, quatenus huic clerico, de Ecclesiastico beneficio, quod ad tuam collationem attinet, ob reverentiam sacri imperii, studeas liberaliter providere, &c. Datum, Anno regni nostri primo.

Vsus primarum precum.

Anno domini millesimo 290. Rudolphus Erdfordiæ habet comitia, & auxilio ejusdem civitatis, circiter sexaginta arces in Doringia fregit & devastavit. Ita Rudolphus totam Germaniam in qua magna bella & discordiæ ferè in omnibus locis fuerant ortæ, interregni tempore pacavit. & dilapsum imperium, rursus restituit, tandemque senio & ægritudine confectus, in præsentia Vuenceslai generi, & Guthæ filiæ, diem obiit supremum, ad Spiram deductus, inter Romanos Imperatores sepelitur anno mil. 292.

Comitia Erfordiæ.

Rudolphus moritur. Alii volunt, quod in Elsatia oppido, Gomersheim mortuus est.

Anno domini millesimo 292. Inventus est qui se diceret Fridericum 2. quem Fridericum Holstuch quidam dixere, alii Tile Kolup cognominant. qui se diceret clam suis subduxisse, fastidio rerum, ut quietior viveret, & mortuum subdidisset, quem pro se vulgus hominum tumulasset, paucis consciis consilii sui, se per annos triginta peregrinatum, nunc revisere terras imperii. Tanta proferebat secretorum indicia, ut quibusdam fidem faceret, præsertim Lantgraviis Thuringiæ Rudolphus Imperator, cum veritatem in ea re compertam haberet, confessionem falsitatis expressit quæstionibus. Fatebatur enim aliquando se in Cæsaris curia servivisse, inde præcognita sibi quæ narraret. Alb. Krantz in Saxonia & Vuandalia. tandem ficticius Fridericus combustus fuit, jussu Rudolphi. Et quoniam Colmaria, hunc impostorem admiserat, oppugnatur à Rudolpho, sed datis quatuor mille auri marcis, recipiuntur rursus in gratiam. Imperator Rudolphus Ertphordiam ingressus, multis comitatus Principibus, judicium instituit in tumultuantes cives, convictos jussit gladio cædi, aderant Mogunt. Saltzburgen. Magdeburgen. Archiepiscopi, de Bamberga, Hildesheim, Halberstat. Nuenburg. Misnens. Episcopi. Rex Bohemiæ, Albertus Saxoniæ. Albertus & Heinricus Brunschuuikcenses.

Pseudofridericus alias Kolops.

Chronicum Vuormatiense habet, quod sit combustus cum duobus complicibus in Fridebergk.

Tumultus Erphordiæ, sedatur per Rudolphum.

Ephren Græcus Constantinopoli, Ptolomæus Lucensis in Italia, Historias scribunt, Vuilhelmus Placentinus, Taddæus medici: Guido Bonatus Astrologus: & Burcardus monachus, terræ sanctæ peragrator floret.

Post Gregorium Papam Innocentius 5. Aretii eligitur, antea dictus Petrus Tarentasius, natione Burgundus, ante dignitatem Pontificiam, prædicando & scribendo celebris.

Innocentius 5.

Adrianus 5. Post Innocentium 5. Adrianus quintus, patria Genuensis, Ottobonus dictus. Post Adrianum eligitur Johannes 21. Petrus medicus antea dictus, natione Hispanus, vel Portugallensis. *Johannes 21.* Post hunc Nicolaus 3. patria Romanus, ex familia Vrsina, Johannes Cajetanus antea dictus. Hic adnisus est, *Nicolaus 3.* ut cognatos suos eveheret, & alterum in Etruria, alterum in Longobardia reges faceret, quoniam Rudolphus Imperator rebus Germanicis impeditus, in Italiam non veniebat. Verum civitates Italiæ imperatori adhærentes, contra stabant, & misso locum tenente per Rudolphum in Italiam, consilia Pontificis frustrata sunt. *Martinus 4.* Post Nicolaum 3. fit pontifex Martinus 4. Simon antea vocatus, patria Turonensis. *Honorius 4.* Post Martinum Honorius 4. patria Romanus, è gente Sabellorum vetusta, antea Jacobus dictus. *Nicolaus 4.* Post Honorium Nicolaus 4. natione Picenus, è civitate Asculana, Hieronymus antea dictus, hujus Pontificatus anno quarto imperator Rodolphus moritur.

ADOLPHVS XXVIII. IMP. GER.

Adolphus 28. Imp German. ANno Domini mil. 292. Adolphus Comes de Nassauu in imperatorem electus est, hic apud Rudolphum Cæsarem in magna æstimatione fuerat, ad hæc frater Adolphi erat Archiepiscopus Moguntinus, cujus auxilio Adolphus imperii fastigium impetrarat. Regnavit annis 6. rursusque per electores depositus fuit, nam facultates illi erant impares ad imperatoriam majestatem, insuper adversa fortuna agebat, quod agebat. Præcipuum bellum quod gessit, fuit hoc, quod in Doringiam profectus, egit Alberto Thuringiæ, Lantgravio dissidente cum filiis Diethero & Friderico Nam Adolphus familiam suam de Nassauu volens evehere, in Doringiam abiit, magno ejus terræ damno, nam Crutzberg, Franckenstein & Friburg obsedit. Tamen Fridericus, Alberti filius, quem nominant, cum morso genu, rursus eum expulit Hic Adolphus Colmariam, quæ se illi opposuerat, occupat: & in ea capit Anshelmum de Rapoltzstein. *Fridericus cum morso genu.*

At cum in imperio multum esset indies turbarum, & necesse erat habere potentiorem Cæsarem, Moguntiæ convenerunt electores, & Adolphum destituunt imperio. Nam centum millia marcarum argenti, vel ut alii volunt, 75. millia pondo argenti acceperat Adolphus à rege Angliæ, ut sibi esset auxilio, cum Principibus Germaniæ, contra regem Galliarum. Cum vero Adolphus hanc pecuniam non divideret inter Principes, sed sibi retineret, & comitatum hinc emeret, nec militem conscribere potuit, nec ferre Anglo auxilium. Posthac anno Domini mil. 295. Fuit discordia inter Adolphum regem, & ducem Austriæ, Albertum: ut qui electionem Adolphi videbatur remoratus, adhæc Albertus Adolpho obloquebatur, ut qui fidem non servarat regi Angliæ. Hinc Adolphus volebat ducem Albertum ducatu suo privare. *Discordia inter Adolphum, & ducem Austriæ.*

MVLTI CONFOEDERANTVR CONTRA REGEM ADOLPHUM.

Adolphus nocet Alsatiæ. IN hisce motibus Adolphus rex, comitem de Ferrariâ, præsidem constituebat Alsatiæ, & Hartmannum de Geroltzeck præsidem ditionis cisrhenanæ, hii duo cum equite aurato de Bergheim graviter nocebant Alsatiæ, Episcopo Conrado de Liechtenberg damnum illaturi Quare episcopus & civitas Argentin. cum dominis de Liechtenberg, Ochsenstein, Lantgravio Alsatiæ, Comitibus à Friburg, Zueibruck, & multis aliis Principibus & dominis confœderantur contra Adolphum, non laturi ejus & suorum præsidum tyrannidem. *Fœdus Principum & civitatem contra Adolphum.* Erat autem tanta passim inquietudo ut nemini tutum esset peregrinari, & erant regiæ etiam viæ, herbis & gramine plenæ. Hinc electores Albertum vocarunt Mogontiam, ibi eum in regem electuri, quoniam Adolphus telluris esset inutile pondus, imperii & publicæ utilitatis pernicies etiam meruerat malefactis imperio privari. Ita habentur comitia Mogontiæ, excepto Trevirensi & Palatino Bavaro, adsunt omnes alii electores, & multi Principes & Episcopi. Conradus de Liechtenberg, Episcopus Argentoratensis, Alberto octingentos nobiles sine eorum familia adducit. Argentoratenses cives mille æquitibus & peditibus obviant duci apud Friburgum, & magnifice excipiunt.

REX ADOLPHVS DEPONITVR.

HÆc audiens Adolphus, conscribit & ipse ingentem exercitum, & Rubeacum obsidet oppidum Episcopi Argentoratensis, undiquaque omnia vastans, incendio & rapina. Spiram mox solvens, expectaturus quid electores essent designaturi. Albertus venit Mogontiam, & electores gravissimis de causis privant Adolphum imperio, & eligunt Albertum Austriæ ducem illique obedientiam jurant. Hæc facta sunt anno mil. 299.

REX ADOLPHVS BELLO PERIT.

CVm Adolphus rex hujus electionis certior esset factus, in subsidium sui exercitus accepit civitates, Spiram, Vuormatiam, Francofordiam, & in agro Vuormatiensi (uff dem Wurmser Gaw) Alberto electo, congreditur, fit conflictus toto medio die, cæditur Adolphus, victor Albertus illum appellat. Hic (inquiens) dimittitis imperium Respondet Adolphus, hoc situm est in Dei manu. Interfecto Adolpho, jubet Albertus neminem magis jugulari debere, sed vivos capi, &

capi & captus fuit Adolphi filius, cum multis comitibus & nobilibus. Multi suffocantur (erat enim summus æstus) Otto de Ochsenstein, supremus vexillifer Alberti, comes de Isenberg, qui in exercitu Adolphi fuerat vexillifer.

Ibi autem, cum exuerentur cadavera occisorum, & Adolphi corpus Gebhardus, cognatus ejus Archiepiscopus Mogontinus videret in campo exanime, flens, inquit, Ah quam sunt res deploratissime, quod probissimum cor, quod in mundo est, hic jacet. Timens autem Albertus, ne Mogontinus non ratam haberet electionem, affatur Episcopum. Non dimittam vos (inquit) nisi re mea absoluta. Et profectus Aquisgranum, coronatur Albertus, & posthac civitatum obedientiam consequitur. *Albi fratrum lepicant.*

Ita Adolphus de Nassauu Imperator occubuit, vir quidem insignis, sed parum milite & pecuniis potens. Anno 1298. ut hæc carmina testantur.

ANNO MILLENO TRECENTIS BIS MINVS ANNIS,
IN JULIO MENSE REX ADOLPHUS CADIT ENSE.

De Adolpho in Codice vetusto Vuormatiensi Chronico, sic legitur. Inter cætera virilia acta Adolphi haberi, quod terram Misnensem in asperrimis frigoribus debellarit, imperioque subegerit. Et dum quodam anno in auxilium regi Angliæ veniendo, contra regem Franciæ, expeditionem instauraret Archiepiscopus Mogontinus Gerhardus de Eppenstein, Episcoporum, Comitumque usus consiliis, ob dicti regis humiliationem fraude occulta laboravit, non quiescens, donec venenum mente conceptum, crudeliter exspueret. Asserens quod ante electionem regis Adolphi, pollicitationes de conferendo regno factæ essent Alberto duci Austriæ filio regis quondam Rudolphi, sub certis instrumentis, per idoneos barones, internuncios sibi missis. Ita induxit Episcopus Albertum & persuasit, ut collecto exercitu, ad partes Rheni veniret, ad capiendum imperium, ad quod antea fuerat designatus. Qui vix confisus verbis Archiepiscopi, qui ipsum primo electum defraudaverat Adolphum præferendo, Tamen conscripto magno exercitu, & collectis de Vngaria & Bohemia sagittariis, optimis, sed inermibus, impulsus episcoporum & comitum hujus terræ consiliis & auxiliis, transito Rheno juxta Argentoratum descendit, figens tentoria sua juxta castellum Alzeja. Advenensque archiepiscopus cum civibus Mogontinensibus, devastaverunt idem oppidum, elegitque ibi aliis contradicentibus, & absentibus electoribus, dictum Albertum ducem in regem, apud villam Schafhusen, pertractantes invicem, quomodo amantissimum regem Adolphum perderent, occiderent, vel privarent. His ita habitis, rex Adolphus collecta copiosa manu, habens secum inter alios duces & barones, Palatinum comitem, Rudolphum ducem Bavariæ suum filiastrum, & filium sororis dicti ducis Austriæ Alberti, insequutus eum papiliones in prato Heppenheim collocavit. Cui in auxilium cives Wormacienses honorabiliter occurrerunt, Sed dum rex se procingeret contra hostes iturus, bona fortuna redierunt.

Sequenti die, dum dux Albertus paulisper à loco declinaret, opinatus rex aufugere eum velle, celeri gressu in hostem debachatur, transverberat & occidit illum, qui in armorum simulamine oppositi ducis occurrebat. Dum itaque rex Adolphus in spe victoriæ viriliter usque ad lassitudinē corporis debellaret, dux Bauuariæ suus filiaster terga vertit in fugam, sine omni vulnere, suis omnibus eum sequentibus & fugam incutientibus, sicut cum avunculo prædicto duce Alberto pridie, ut firmiter credimus, fuerat præconceptum, & sic suorum adjutorio destitutus rex Adolphus occubuit, sepultus in monasterio Rosenthal.

Postea spacio mensis unius non transacto, solertia Archiepiscopi Mogontinensis, electores omnes Franckenfurt conveniunt, & Albertum Austriæ ducem eligunt.

Eodem anno apud Norinberg comitia habet cum regina conjuge sua, filia comitis de Tyrol, præsentibus multis principibus, maxime septem Electoribus, inter quos rex Bohemiæ, sororius regis, cum apparatu maximo venit.

Anno 1294. Divus Mugellanus Decretista, & Lanfrancus Chirurgicus florent.

Circa hæc tempora initium fuit belli, quod aliquot annis ingenti suorum detrimento Angli gessere cum Gallis.

Post Nicolaum quartum, fit Papa Celestinus quintus, Petrus Moroneus antea vocatus, professione Anachorita, Hic relicto papatu, ad monachatum rediit. *Celestinus quintus.*

Post Celestinum quintū fit Papa Bonifacius octavus, de quo fertur insignis impostura nimirum quod per arundinem insonuerit in aures Celestini, perinde ac vox esset cœlestis, ut papatum relinqueret & Bonifaciū successorē admitteret. Hic Bonifacius gravia bella commovit per Italiā; regem Galliæ excommunicavit, & titulum regni Gallici, Alberto imperatori Germanico dedit, ut ita Germaniam & Galliam committeret. Homo magnæ ingratitudinis & calliditatis, ut qui ambitionis causa Celestinum sanctum virum decepit, dum eum magistratu se abdicare compulit, & vitam hæremiticam appetentem cepit, veritus, ne homines magis Celestinum vitæ sanctimonia *Bonifacii 8. impostura.* *Titulus regni Gallici Alberto Imp. datur.*

conspi-

conspicuum quàm se sequerentur,& apud Fumonis Campaniæ arcem tam arcte custodiri jussit, ut inde mortem illi acceleratam creditum sit. Tandem & ipse Bonifacius captus,& in carcere mortuus fuit,de quo fertur: Intravit ut vulpes, regnavit ut lupus,mortuus est ut canis.

Scomma in Bonifacium 8.

Notum est & illud, quod Procheto dixerit Genuensi Archiepiscopo,ad pedes ejus die Cinerum prodeunti,cum dici à sacerdote tamen soleat,Memento homo quod cinis es,& in cinerem reverteris, dixit mutatis quibusdam verbis: Memento homo quia Gibellinus es,& cum Gibellinis in cinerem reverteris,in ejusque oculos cinerem jecit,non in caput,ut mos est. Hic papa anno mil. 298. librum sextum Decretalium componit,primumq; Jubileum Romæ Judaico more celebrat.

Memento quia Gibellinus es.

Cum Albertus Austriæ dux Rudolphi filius,missis in urbem Romam oratoribus,voluntatem das se electorum principum pontifici Bonifacio octavo declararet,ut electionem de se factam confirmaret: Pontifex superbe electionem rejecit, dicens,quod sine sua autoritate electio facta,robur nō haberet: nam penes se utriusque gladii potestatem esse affirmabat,quod ipso apparatu in Jubileo, qui tum Romæ agebatur solenniter ostentavit. Primo quidem solenni die in pontificalibus apparens populo, Apostolicam illis benedictionem impartitur. Postero die imperiali habitu, insula Cæsarea insignis, gladium ante se nudatum jussit deferri,& sedens alta voce testatur: ecce duo gladii hic. Vides O Petre successorem tuum, & tu salutifer Christe,cerne tuum Vicarium. Vide quo ascendit superbia servi servorum tuorum.

Sequenti anno tamen Alberti electionem comprobavit eo pacto, si regem Franciæ impugnans, se regem gereret,& Romanorum,& Francorum. Implacabiliter enim rex Franciæ pontificem offenderat,quod pragmaticam sanciens Apostolicæ sedi,suum per Franciam minoravit honorē. Bellum autem quod volente pontifice Albertus Romanorum rex susceperat adversus Philippum regem Francorum,desiit in nuptias. Nam reges invicem (misso pontifice tacito) affinitatem inierunt,cum Philippus Alberto filiam suam daret conjugem. Celebratæ sunt nuptiæ regales splendidissimæ in urbe Parisiorum.

ALBERTVS PRIMVS, XXIX. GERM. IMPERATOR.

Albertus primus, 29. Germ. Imp.

ANno millesimo 298. cœpit regnare Albertus Austriæ dux, unoculus, Rudolphi imperatoris filius,& regnavit annis decem. Cum in prima electione non omnes electores consensissent, jus electionis in manus eorum resignavit,ne de violenta regni usurpatione notaretur. Sic altera vice communi voto Cæsar declaratur,& Aquisgrani coronam regni accepit.

Alberti expeditio in Bohemos.

Cæsar expeditionem paravit in Bohemos,& filium suum Bohemiæ regem designavit.

Bavarus & Mogontinus fœdus iecerant contra Albertum, sed victi fuerunt, & in obedientiam redacti.

Alberti mors.

Aliorum sententia est quod a fratre suo Iohanne, cui Albertus jus suum dedit petenti hæreditatem, dicens hæc sit tua hæreditas, sit occisus.

Denique cum hic Albertus multa strenue egisset, trajecto Rheno, circa Rheinfelden, non longe ab oppido Bruck, circa Vuindonissam, inter Rysam Arulamque Helvetiorum flumina, nomen regii campi locus obtinet, quo loci Vngariæ regina monasterium ædificavit, à filio fratris sui Johanne interficitur, fortassis non sine permissione Dei,qui sic voluit Adolphi mortem ulcisci in Alberto. Posthæc Johannes pœnitentia ductus, Clementem quintum papam adit Avinione, ut remissionem hujus peccati impetraret. At pontifex imperatoris occisorem ab imperatore judicandum ait. Sic venit Pisas ad Henricum septimum,à quo jubetur monachus fieri, & perpetuo pœnitere: sic Eremitarum septo clausus,quicquid reliquæ fuit vitæ,clausit.

Johannes interfector Alberti fit monachus.

Hæc ex Hist. Bohemica Aeneæ Sylvii c.28.

Fertur matrem hujus Johannis mulierem cordatam fuisse,& præferoci ingenio. Quæ cum accepisset Germanum suum Vuenceslaum, contentum regno Bohemiæ, oblatum imperium recusasse: At ego, inquit, si regno potior, glebaque una mihi modo desit, aut quod reliquum est subiiciam,aut imperio excidam.

Post Bonifacium Octavum fit Pontifex Benedictus vndecimus, natione Tarvisinus, Nicolaus antea vocatus.

Heinricus de Gandavo, Alanus doctor universalis, Arnoldus de Villa nova, Gordonius Mundinus, medici, Scotus sophista, ac Dantes poeta, florent.

Heresis Fratricellorum.

Anno millesimo 300. apud urbem Lombardiæ Novariam, Fratricellorum nova hæresis, adsimilis Anabaptistarum quorundam furori, à Dulcino & Margarita ejus uxore inventa est, qua mares & fœminæ simul habitantes, in omnem libidinem prolaberentur, sectatores utriusque ad mille nacti, sacerdotes in populorum invidiam adductos spernentes, simulatam puritatem vitæ præferentes, quos Clemens quintus, misso Apostolico legato & militibus, partim inedia & frigore, partim armis oppressit. Dulcinus & Margarita vivi capti, membratim lacerantur, & eorum ossa combusta dissipantur.

Eodem anno Ottomannus, Turcarum imperator fit in Natolia.

De trans-

DE TRANSLATIONE ROMANÆ SEDIS in Gallias.

ANno millesimo 305. post Benedictum 11 fit papa Clemens quintus, natione Vasco, antea Bertrandus dictus. Hic (ut habet Chronicum Hermanni) fuit publicus fornicator. Hic transtulit cathedram pontificiam in Galliarum urbem Avenionem, ubi 74 annis remansit. Ab eo tempore defecit omnis disciplina & religio in cardinalibus, & tres radices vitiorum, superbia, avaritia, luxuria, validissime dominantur. Coronationi pontificis interfuere Philippus rex Franciæ, ejusque frater Carolus, Johannes Britanniæ dux, qui ruina muri oppressus moritur, cum plerisque aliis, dum pompa coronationis (ut fit) per urbem ducitur.

Sedes Romana Avenionem transfertur.

DE TEMPLARIIS.

HOc tempore Templarii quoque tota Francia comprehensi, ac quæstione habita, obscœna flagitia, immania de se scelera nefariaque confessi sunt, permulti eorum dicuntur libidinem nefariam exercuisse in piam religionem, se cum Turcis ac Sarracenis sensisse, à nostris sacris desiisse. Damnati quàm plurimi ac vivi cremati. Tradunt autem authores non obscuri Jacobum Burgundionem ordinis principem, cum productus ad supplicium, circumfusa ingenti multitudine, dum pyra extruitur, staret, proposita vitæ spe, ac impunitate, si quæ in custodia falsus de se suisque esset, nunc quoque confessus veniam publice peteret, hujusmodi verba fecisse. Ego nunc supremis rebus meis, cum locum mendacio dari nefas sit, ex animo vereque fateor, me ingens in me meosque scelus concepisse, ultimaque supplicia cum summo cruciatu promeritum, qui in gratiam quorum minime decuit, dulcedineque vitæ flagitia impia sceleraque ad tormenta ementitus sum in meum ordinem, de religione Christiana optime meritum, nec mihi nunc vita opus est precaria & novo super vetus mendacio retenta. Exin rogo imposito ac admoto paulatim igne prioribus pedibus ad exprimendam scelerum confessionem, ne tunc quidem cum reliquo corpore depasto, vitalia fœdo nidore torrentur, ab hujus orationis instantia descivisse aut mutatæ mentis ullam significationem præbuisse, neque ipsum neque duos cum ipso supplicio affectos nobilissimos hujus ordinis viros, quorum alter erat Delphini Allobrogis frater, in possessionem Templariorum bonorum regium fiscum iniisse. Hæc Æmilius, qui & scribit se authores habere, cum Clemens ordinem Templariorum damnasset, munusque sontes in Germania ex decreto sententiaque lata plectendi, ac lege agi jubendi Archiepiscopo Moguntino demandasset, hunc convocasse patres, sacerdotesque provinciæ suæ, frequenti illorum consensu, tunc Vgonem clarissimum virum cum viginti ordinis sui tecto vestibus ferro, nemine arcere auso, ingressum, clara intrepidaque voce testatum, si quid gravius in sacrum Templariorum ordinem statutum esset, se pontificem maximum, qui in Clementis locum sufficeretur, appellare. Absterritos patres inermes imbellesque ferocia nobilissimorum militaris ordinis virorum, jussisse illos bono animo esse, certiorem literis factum Clementem mitius respondisse, ac jus de integro querendi statuendique archiepiscopo decrevisse, eum illos quod insontes se edocerent causa cognita crimine liberasse. Hominibus absolutis, ordo tamen ipse abrogatus. Hospitalarii partim aucti divitiis Templariorum, simul belli sacri nomine, ingenti pondere auri undiq; collato, classem instruxerunt, ornaveruntque ac Rhodum insulam, à Turcis & Sarracenis eodem anno captam, recepere. Partim eorum divitiæ novis religionibus sunt attributæ, in Hispania adversus Sarracenos Beticam olim, nunc Granatam incolentes, à pontifice institutis.

Habitus istorum fuit albus pallio more Teutonicorum fratrum, cum signo crucis rubeo.

Templarii damnati & vivi cremati.

Iacobus Burgundus princeps ordinis Templariorum.

Archiepiscopus Mogunt. commissionem habet in Templ.

Hunc Nauclerus vocat comitem silvestrem Vuilegraffen. quem rabatur in castello Grünbach prope Meisenheim.

Insontes Templ.

De Templariis scribit Robertus Gaguinus Gallicus scriptor libro 7. in rege Philippo Pulchro. Anno Domini millesimo 307. cum proditus est Templariorum error, qui apud Hierosolymam fidei defensionem professi, cum primum religionis consideratione opulentissimos se effecissent, præclarissimis per orbem Christianum ædibus comparatis, Christo rejecto, falsis se religionibus dediderunt. Erat enim illis simulachrum, cui pellem humanam super induxerant, appositis ad oculos statuæ duobus fulgentissimis carbunculis, qui vice oculorum micarent. Ei statuæ dum quispiam ad illos ingrederetur, ordinem vitamque Templariorum professurus, abnegato ante omnia Christo, & cruce ejus calcata, sacrificium faciebat. Morientis autem corpus in pulverem adactum, cæteris in potum conterebant, quo poculo constantiores suos fieri arbitrabantur. Præterea si ex Templarii coitu infans ex puella virgine nasceretur, hunc igni torrebant, exque eliquata inde pinguedine suum simulachrum decoris gratia ungebant. In confesso quoque habitum est, eorum dolo divum Ludovicum, dum in Syria peregrinaretur, in vincula à Soldano Ægyptio conjectum fuisse.

Alb. Krantz lib. 8 Vuand. cap. 46.

Hospitalarii ditati sunt spoliis Templ.

His atque hujusmodi criminibus, & quod item masculorum fœdissimi essent amatores, Templariorum ordo in concilio Vuienensi, anno millesimo trecentesimo duodecimo, per Clementem quintum extinctus est. Et in Chronica Hermanni legis, quod à papa Clemente in favorem regis Galliæ crimine hæresis falso & invidiose notati sint.

Hea

Hoc tempore pœna adulterii fuit, ut matronarum stupratores (mentulis exectis) pelle nudati ultimi supplicii pœnas subirent.

Johannitarum initium: vide Albertum Kr. libr. 8. cap. 3.

Milites Rhodii sancti Johannis Baptistæ initium habent ab occupata Rhodo insula.

Judæi pulsi ex Gallia.

Per id temporis Philippus rex Franciæ ex omni regno Judæos pellit, facultates eorum, ob maleficia scilicet invadens.

Judæi in Germania combusti.

Item primo Alberti imperatoris anno, Judæorum aliquot millia Norinbergæ Herbipolis Rotenburgæ, & in aliis locis ob malefacta combusti fuerunt, infantibus aliquot ad baptismа reservatis.

DE FAMILIA OTTOMANNI, ET ORIGINE TURCARUM.

Tempore Alberti Austriaci, familia Ottomanni præpotens facta fuit apud Turcas, à quo Imperatores Turcarum, qui his temporibus fuerunt, originem trahunt.

Familia Ottomanni.

Origo Turcarum.

Habet autem hoc genus hominum, cujus immanitate tot seculis affligitur & atteritur res Christiana, sicut complures autumant, originem à maris Caspii littoribus, unde in Persidem Asiamque minorem eruperunt. Idque ante annum ab hac nostra ætate septingentesimum nullo certo duce, sed vagi palantesque latrociniis verius quam bellis provincias depopulabantur. His artibus exercitati repperere conductorem Machumetum Sarracenum, sub hujus auspiciis re semel atque iterum feliciter gesta à stipendiaria servitute ad imperium adjiciunt animum, adortique Sarracenos Machumetum acie profligatum obtruncant. Hinc Turcici regni primordia. Summa rerum delata est ad Trangolipicem Mucaletum, prius Turcarum ducem. Is accersita Turcarum aliorum manu, per nepotem Cucumetium invadit Arabiam, per alterum nepotem Asanum Mediæ regionis impetit adversus Romanos conflicturum. Quum per neutrum nepotem res successisset per Aleinum fratrem denuo Romanos invasit: quæ res cum illi non prorsus infœliciter evenisset, paulo post, quæsita adversus Romanos occasione Trangolipix Asiam omnem ad Euxinum usque mare partim redigit in suam ditionem, partim depopulatur. Sed rursus virtute Gallorum res Turcicæ vehementer accisæ fuerunt, donec existeret Ottomannus ab hoc Solymanno, qui nunc rerum potitur decimus, juxta quorundam supputationem, vir obscuro natus loco, ac parentibus rusticis, sed ad latrocinia factus. Is per occasionem seditionem arripuit arma Turcica, nihilo mitior in suos quàm alienos. Hic circiter millesimum trecentesimum nostræ salutis annum exortus intra annos 28. non mediocriter auxit Turcicam tyrannidem, subacta maxima parte Bithyniæ, nec paucis ad Euxinum oppidis vi captis. Huic successit filius Orchanes, qui dissidio Græcorum adjutus, Prusiam Græcis ademit, ac primus in Europam trajecit, accitis à Cantacuzeno, cui certamen erat cum Paleologis, ubi parricidio quoque ditionem auxit, duxerat enim uxorem Caramani filiam, & soceri filio interempto magnam Principatus ejus partem occupavit. Et hic annos 22. rerum potitus, Ammuratæ filio tradidit Principatum, qui, solicitante Paleologo, duodecim Turcarum millibus in Europam transportatis, adversus Bulgaros, & Peloponesi Principem, re sat fœliciter gesta, ad Europeas opes cœpit animum adjicere: Transmisso Helesponto, Abydum adoritur, Calliopolimque præter alias civitates occupat. Mox Serviam Bulgariamque ingressus, occupata Hadrianopoli, occurrentes hostium copias ingenti clade profligat, Lazaro Serviæ Principe cæso, à cujus servo mox ipse occiditur, Ammurates relictis duobus filiis, quorum Pazaites Solymannum fratrem dolo necat. Mox interfecto Bulgarorum Principe, Bulgariam, Bassinam, Croatiam, & ulterioris Illyrici ripas vastat, Constantinopolim obsedit, annis octo facile expugnaturus, nisi Gallorum & Ungarorum exercitus ab instituto revocasset, quibus ad Nicopolim occurrens, profligatis hostibus, ad intermissam obsidionem rediit, pressitque biennium, nec videbatur relicturus, nisi nunciatum esset Tamberlanem Scytharum Principem, ingenti multitudine, in Turcarum terras irrupisse. Cum hoc conflixit ad Stellam montem in Galatiæ Bithiniæque confinio, sed infœlicibus auspiciis, quandoquidem in illo prælio cæsa referuntur ducenta Turcarum millia. Pazaites, captus, aureis cathenis in cavea vinctus, à Tamberlane circumlatus fuisse dicitur, ad extremum usque vitæ diem.

Machumetus Sarracenus.

Primordia Turcici regni.

Trangolipix Asiam depopulatur.

Ottomannus.

Orchanes.

Ammurates.

Pazaites.

Tamberlanes Scytharum Princeps Turcarum terras invadit.

Cæsa ducenta millia Turcarum.

Hæc acta sunt circiter annum millesimum 397.

Machometes.

Ex liberis quos reliquerat Pazaites Machometes, Orchane fratre sublato, Turcicam rem occupat solus, qui receptis quæ Tamberlanes abstulerat, Bulgaros & Vlachos populatus Hadrianopoli regiam constituit.

Ammurates.

Ungari contra Am.

Machometæ successit Ammurates filius, is adortus Mysiæ Principem, duos illius filios exoculat, ac mox horum sororem ducit uxorem, his auspiciis fretus in Vlachos, Ungaros & Germanos incursiones facit, mox in Epirum versus, Crojam armis capit, Venetis Thessalonicam adimit. Interim ab Ungaris ingenti pugna victus, decennales ab his inducias petit & impetrat. Quibus, hortatu Pontificis Eugenii violatis, Ungari repetunt Ammuratem, verum ingenti nostro-

Nam in uno prælio, quod ad Varvam commissum est, periere Ladislaus rex Poloniæ, & Julianus Cardinalis. In altero quod ad Basila fuit, cæsi non pauci Principes Vngariæ, milite gregario ad internitionem extincto, nostrorum ducum, tum ambitio, tum diffidia victoriam tradidere Turcæ.

Mox fratrum discordia Peloponesum illi tradidit, tandem cum Epirum quæ defecerat, vindicat: dum Crojam frustra oppugnat, animi dolore periisse dicitur, rerum potitus annis 34.

Ambitio & dissidia Ducum Christianorum victoriam Turcæ tradunt. De hoc fuse habet in historia Scanderbegi.

Cui successit filius Machometes, qui in explebili rapacitate majorum suorum tyrannidem obscuravit, duo Christianorum imperia, Constantinopolitanum, & Trapezontium subvertit, regna duodecim Christianis ademit, civitates ducentas cœpit. In his erat Chalcis insula & Scodra, quondam Venetorum ditio. Capham Ponticam urbem expugnavit. Rhodum insulam tentavit, licet irrito conatu. Hydrunte expugnato, arma movit in Italiam, eamque triennio misere vexavit, tanta omnium consternatione, ut Sixtus Pontifex, deploratis rebus, relicta urbe Apostolica, fugam in Gallias adornaret. Mox in filium natu majorem bellum atrox moliens periit Anno millesimo 481.

Machometes.

Sixtus Pontifex fugit.

Hinc inter fratres parricidale certamen de principatu, sed victo majore Zizamo Pazaites rerum summam tenuit. Hic Sultanum Ægyptium bello frequenter adortus rem infœliciter gessit, ut Turcæ cum hostibus fœdus inire coacti sunt.

Pazaites.

Dehinc Anno millesimo 492. Cerauniorum montium accolas invadit, easque gentes ad eum usque diem semper liberas in Turcicam pertraxit servitutem. Septimo ab hinc anno, classe invectus, Methonem, Naupactum, ac Dyrachium, Venetorum adimit ditioni, quin & Forojuliensium agros, Turcæ crudelissime vastarunt. Pazaitæ regnum occupavit filius Zelimus, patre depulso. Selimo, sive ut alii malunt, Zelymo successit Solymannus, nihil à majoribus degenerans, de quo inferius plura. Tantum hoc libet hic adjicere, quam late imperium, aut si mavis Turcarum latrocinium, dum nos bellis civilibus nosipsos atterimus, petrectum sit,

Selimus.
Solymannus.

Ad Septentrionem pontum Euxinum attingit,

Ad Orientem Euphrate flumine terminatur.

Ad Meridiem Æthiopia, nam intra paucos hos annos, totam Ægyptum ac Syriam, unà cum Phœnice & Judæa Palestina subegit.

Ab Occasu ad Jonicum mare pertinet. Hinc si ad Septentrionem redeas, Danubium attingit, imò limitem hunc longe transilit, ad Borysthenem usque fluvium. Quam variam autem, spatiosam & opulentam ditionem hic ambitus complectitur, Tota Asia minor, duodecim, non minus nationes continens. Tota Thracia, in qua est Constantinopolis priscis dicta Bizantium, olim Christianorum Imperatorum, nunc Turcarum regia. Dux in Europa Mysiæ, ad flumen Danubium magna Daciæ portio, tota Macedonia, totaque Græcia, cum omnibus Ægei maris insulis, quæ partim Sporades, partim Cyclades appellantur, sub Turcarum imperio, duram serviunt servitutem. Cretam nunc vulgo Candiam, Cyprumque, duas nobilissimas mediterranei maris insulas, Veneti hactenus utrumque tenent, sed tributarias. Quid nunc est illa quondam beata Peloponesis? quid nobile totius orbis emporium Corinthus? quid Attica quondam ob morum elegantiam *Græciæ* Græcia dicta. Vbi Athenæ? ubi Lacedæmonia, quæ sola gignebat masculos? Quid hic pergam ea commemorare, quorum adeo recens est memoria, ut ipse res etiam oculis atque auribus, cunctisque sensibus omnium inhæreant? Rhodum captam. quid toties cruentas incursationes factas in Vngariam? quid extinctum Ludovicum Vngariæ regem? hoc tempore Vngariam crudelissime occupatam, depulsum regem Ferdinandum, plusquam hostiliter oppugnata Vienna, incredibili immanitate vastata Austria ulterior tota. Ac fortassis omnes Turcæ serviremus, nisi terræ filius extitisset Sophis, qui Turcarum inexplebilem rapacitatem aliqua ex parte cohibuisset. Magna Europæ pars amissa est, de tota periclitamur. Facilis Turcarum genti aditus ad nos patet, quum enim utramque tenent Mysiam, superiorem & inferiorem, ad flumen Danubium, regionis Thraciæ vicinas, non difficilis per hoc flumen ad nos patet aditus, Dalmatas & Illyrios eadem vicinitate, habet obnoxios, ne quid dicam de Pannonia, quan toties impetiit. Mari vero toti imminet Italiæ, præcipue vero ab Epyro, Siciliæ ac Neapolitano regno, Hydruntum extremum Italiæ adhuc tenet, Brundusium aliquando tenuisse dicitur. Anno domini mil. 531. prælusit in Austriam, quorsum res evasuræ, Deus novit. Hæc ex consultatione Erasmi, de bello Turcis inferendo scripta anno Domini mil. 530. infra plura habebit lector.

Quam late Turcarum imperium promotum dum nos bellis civilibus nosipsos atterimus. Ad Septentrionem. Ad Orientem. Ad Meridiem. Ab Occasu.

Constantinopolis Bizantium.

Rhodus.
Vienna.
Sophis.
Facilis Turcarum aditus ad nos.

HEINRICVS SEPTIMVS DICTVS LVCELBVRgensis trigesimus Germanorum Imperator.

Heinricus septimus fit Imperator: scripta Chronica Vuormatiensia testantur, quod in eo via justitiæ & trames æquitatis bases suas fixerit. Nam per comitatum Lützelburgensem, mercatoribus, mercibus, & aliis peregrinantibus major fuit securitas, quam sit in aliquibus provinciis Ecclesiarum immunitas. Vacante Romano imperio, morte Alberti regis Rom. primi ducis Austriæ, concordi sententia Principum tam Eccle-

Heinricus septimus 30. Ger. Imp.

siasticorum quam secularium, in loco qui dicitur Reinsen, Trevirẽsis diœcesis, electus fuit in regem Romanorum, & futurum Imperatorem, & postmodum Francophordiæ, more solito proclamatus, Aquisgrani corona Caroli Magni coronatus ac ejus diva conjuge Margareta, per Archiepiscopum Coloniensem de Vimeburt anno Domini mil. 308.

Reinsen.

Deinde comitiis habitis Francophordiæ cum Principibus & magnatibus terræ. Alemanniam terram imperii circuivit, & præcipue Rhenensem provinciam Alsatiæ, Austriæ & Sueviæ superioris usque Norinberg. Quibus perlustratis cum decenti comitatu armatorum, & recepto homagio fidelitatis Principum, Ducum, Marchionum, Comitum, Potestatum, Civitatum.

Heinricus Rhenensem provinciam circuit.

Anno sequenti edicta curia regia. & Parlamento solenni in civitate Spirea, quæ est pomerium delectabile Romanorum regum. Mense Augusto conveniunt Principes & regni devoti. Ac eodem tẽpore tres ibidem reges convenerunt, videlicet Henricus, Adolphus & Albertus, quorum duo mortui fuerunt, & sepulti in Spirea, præsente Heinrico & aliis Principibus. In his comitiis Principum & nobilium Heinricus Comiti de Lutzelburg, filio suo unigenito, filiam illustris Principis quondã regis Bohemorum matrimonio jungit, ac ipsum in præsentia Principum regem Bohemiæ pronunciat, ac allatis vexillis sexaginta, feudo ipsum suo investivit. Et peractis nuptiis sponsum & sponsam in Bohemiam mittit, comitantibus clarissimis Principibus, Archiepiscopo Mogontino, Luce Bavariæ, Comite Rheni Palatino, Lantgravio, ac multis nobilibus. Ipse Heinricus interea, Comitibus Flandrensi & Sabaudiæ oratoribus missis ad Clementem quintum, pro diademate imperiali expeditionem parat, contra Vuelphinum comitem dictum de Vuirtenberg.

Spirea.

Tres reges, unus vivus, duo mortui Spiram veniunt.

Filius Hen. 7. fit Bohemiæ rex.

Tandem, regnis Germaniæ & Bohemiæ in pace dispositis, cum regina & quibusdam aliis nobilibus, assumptis numero paucis, iter direxit ad Alpes, confidens de illius bonitate & suffragio, cujus jussu unus, mille, & duo, decem millia fugant, Alpibus in dorso relictis, adjutorio Comitis Sabaudiæ, & Marchionis Ferrari, soceri sui, ad civitatem venit Astensem. A qua, Vuelphis fugatis, ac dilectissimis Gibelinis, ei obedientibus, assumptis, Mediolanum properavit. A quibus Mediolanensibus, capitaneo videlicet & Gibelinis sibi adhærentibus, magno gaudio Heinricus septimus Imperator cum suis suscipitur, Anno eodem circa natalem Domini.

Heinricus movet in Comitem de de Vuirtenberg.

De hoc infra mox.

Et in Epiphania Domini allata corona Ferrea, quæ est in Ecclesia Modotensi apud Silium Ambrosium in Mediolano, ibi cum Augusta diva sua conjuge fuit coronatus. Et, habitis ibidem aliquot conflictibus cum Vuidone de turri quondam capitaneo, & canibus quibusdam, qui adhuc imperio rebellabant, interfectis & expulsis, sequenti anno castra fixit versus Cremonam. Cujus civitatis incolæ antea rebelles, restibus ac cordis ad collum ligatis, obviantes Heinrico septimo Principi personas & res suas subjecerunt. Qua civitate recepta, muris destructis, Schuruphanno erecto, castrametatus est coram Prissa civitate, ubi ad tres anni partes castra continuavit. In quibus castris ad eundem Principem reverendissimi Patres, dominus Nicolaus Hostiensis, Arnoldus Sabinensis, Leonardus Albinensis Episcopus, Franciscus S. Luciæ, Lucas de Janua, diaconi, Cardinales, cum magna decentia advenerunt. His receptis, & civitate pestifera subacta, licet multi nobiles, & præcipue Vualramus Comes, frater Heinrici ibidem interiissent, demum venit Papiam, ibidem cum gaudio susceptus. Recepto fidelitatis juramento, cum aliquandiu ibi mansisset, disponens per mare ire Romam, venit Januam, & ii cum gaudio receperunt. Collectione navium disposita per mare intendebat venire Pisam. In quo mari Margretam reginam tunc gravidam infirmitas invasit febrilis, quæ reducta Januam, ibidem obdormivit in Domino.

Corona ferrea coronatur Heinricus septimus.

Mediolani.

Cremona.

Schuruphanno erecto.

Castra apud Prissã Papia.

Quo facto, quia spem decerampech. & nihil magis in Principe quam constantia, temperata clementia, dictus princeps, more leonino, per mare venit Pisam civitatem, hic Heinricus, uti pater a filius, humanissime exceptus fuit. In qua civitate dictus Princeps, ut in loco delectabili & florido, suaviter requievit. Ac demum, dispositis classibus, & apparatu bellico, per manus inimicorum victoriosissime venit Romam, ibi a nobilissimis Romanis, Hanebaldis, & Columnensibus gloriose fuit receptus, ad sanctum Johannem in *Laterano*. Diversis causis habitis cum illis trans Tiberim, videlicet ursinis & aliis rebellantibus imperio, item conflictibus. ubi etiam duo Principes, Episcopus Leodiensis, & Abbas Vuirtzenburgensis, fato inopinabili interierunt, & tandem, devicto Capitolio, & civitate Leonina, se prædictus Princeps recepit in Palatium Lateranense, & longo tempore, noctu dieque cum inimicis ibidem bellabatur, quorum & unus fuit Apuliæ Rupertus rex, nomine tantũ, qui contra juramentum suum dicto Principi, omne malum quod poterat machinabatur.

Margreta regina moritur Ianuæ.

Pisæ.

Roma.

Rupertus Apuliæ rex, hostis Heinrici.

Venerunt & in adjutoriũ dicto Principi Henrico 7. Petrus Arragoniæ, & Fridericus Siciliæ rex, magni Principes & potentes in mari, potenti manu armatorũ & Galeatum, civib. advenientibus læta fuit curia tota. Et disposuit se prædictus Princeps ad diadematis Imperialis susceptionem. & licet alias intra se & etiam de consensu magnatum elegerit diem Assumptionis Mariæ, ad coronationem Imperialis diadematis, multis tamen incommodis & accidentalibus periculis, hujusmodi solennia retardantibus, Anno quinto regni sui, in die Petri & Pauli in Ecclesia *Lateranensi* (in qua plus quã viginti Cæsares sunt coronati juxta Chronica) Heinricus 7. oleo unctus & diademate imperiali coronatus fuit. Nam in Basilica Petri coronationem suscipere non potuit, Vrsinis & aliis trans Tiberinis adhuc rebellantibus.

Petrus Arragoniæ, Fridericus Siciliæ rex.

Heinricus coronatur Romæ.

Die co-

Cæsares 20 coronati in Ecclesia Lateran

Rex Hen. 7.

Die coronationis suæ, more aliorum Principum Ro. legem edidit, seu attenticam novam de summa trinitate, & fide catholica, cujus principium tale est. HENRICVS VII. DIVINA FAVENTE CLEMENTIA, RO. IMP. AVG. ad perpetuam rei memoriam &c. Ab urbe divertens in oppidum Tiburgense se recepit, & ibi pacem diu violatam & disturbatam, inter illos de columna & ursinos amice reformavit. Sponsalitiis hinc rude contractis, & ipsis concorditer unitis & pacificatis. At demum urbe Romana pacata, cum multis Romanis Pisam se recepit, ibi duas alias condidit leges. Primam de reis crimine læsæ majestatis, & secundam qui debeant haberi rebelles, & infideles imperio, quas leges Roma, tanquam caput mundi insignivit & cõfirmavit, cujus confirmationis hæc sunt verba: EGO CORONARVM CORONA, CONFIRMO PRINCIPI POTESTATEM, SIBIQVE SVBIICIO CIVITATES, GENTIVM NATIONES, TVEANTVR AQVILÆ GLORIAM MEAM. HÆC ROMA.

Roma confirmat Imperat.

Mons Imperialis Florentiæ.

Sponsalia inter filiam Hen. 7. & filium regis Siciliæ.

Præterea prædictus Imperator Heinricus 7. quinto anno imperii castrametatus est supra Florentiam in monte imperiali, quod castrum sumptuosissime reædificavit, & nomen ei imposuit à nomine suo. In quibus castris sponsalia fuerunt inita inter filiam ipsius imperatoris & filium Friderici regis Siciliæ, promissa stipulatione solemni hinc inde perficienda. In quibus etiam castris idem Imperator præcepit omnibus Principibus, Episcopis, nobilibus, civitatibus, & fidelibus Imperii sub obtentu imperialis majestatis, & sub pœna privationis feudorum regalium, ut omnibus postpositis ad serviendum & subveniendum Romano Imperio se disponerent. Obtemperatum fuit per regem Bohemiæ filium suum & matrem suam comitissam de Lugelberg, quæ etiam filiam dicti Imperatoris cum magna comitiva puellarum & decenti armatorum apparatu adducere intendebat, prædicto regis Siciliæ filio sociandam. Archiepiscopus Mogontinus, Comites, Nobiles, Respublicæ civitatum ad numerum duorum millium venerunt. In prædictis castris multa mala, mortes, & pericula diversa Florentinis, Lucanis, & Senensibus, & aliis etiam castellis & munitionibus intulit, diversis habitis pugnis, & conflictibus: in quibus semper gloriosissime triumphavit, totã terram Tusciæ rebellantem, præter prædictas tres civitates, exceptis sibi adhærentibus, funditus devastando. Tandem prædicto Imperatore Pisam redeunte, & expectante adventum Principum, & nobilium terræ Alemanniæ, venerunt ipsi bona & magna, nova ac inopinata de Apulia, & præcipue de Neapolitana civitate, quæ civitas suis literis scripsit eidem, ut omnibus postpositis iter arriperet ad eosdem, nam terram inveniret sine resistentia, & Rupertum Regem Apuliæ nomine, meritis suis exigentibus, depositum & privatum esse, omnibus feudis & comitatibus, quos à Romano imperio habuit. Quem Rupertum ipsi Neapolitani vellent Imperatori, & mundi domino præsentare. Quibus novis receptis prædictus Imperator, in Apuliam iter arripuit, & venit in castrum quod dicitur Bonconsent, in vigilia Assumptæ virginis, sequenti die communionem Sacramenti corporis & sanguinis Domini suscepturus, ob cujus reverentiam quatuordecim diebus antea jejunavit. Qua die dominus Tridentinus Episcopus, regius confessor, & viceCancellarius imperii, cum comitibus Flandrensi & Sabaudiæ, abfuit in legatione ad Clementem 5. Papam, pro arduis negotiis expediendis. Vnde quidam prævaricator, specie religiosus, de genere Vuelphino, de Senis oriundus, cum Senensibus, Florentinis & Lucanis concilium ingressus Pilatinum, qualiter imperatorem traderet, virum pacis, justum, pium, sanctum & mansuetum, neminem offendentem sine causa, unicuique secundum præcepta juris imperialis justitiam tribuentem: se amicum simulans, & concordiam ordinare fingens inter ipsum imperatorem & prædictas malevolas civitates calliditate, immo verius malitia vulpina. Qui prævaricator rogans, ut die festiva coram imperatore divina posset celebrare, & eidem porrigere corpus Christi. Et porrexit intoxicatum: imperator accepit, & ad sedem suam rediit. Et videbatur sibi, quod glacies frigidissima transijsset sua intestina. Missa completa, volens bonum pro malo reddere, traditori dixit: Domine, recedatis, nam si percipiunt Teutonici & nostri devoti, morte moriemini. Hic recessit, & aurum apud Senas sibi promissum recepit. Multi confratrum ejus ac domus eorum in Tuscia & Lombardia, & aliis locis, igne & gladio perierunt.

Neapolitani vocant Henricum.

Bonusconventus duodecimo à Senis miliario distat.

Religiosus intoxicator Henr. Quidam volunt Prædicatorii ordinis fuisse: alii literam [illegible] habere prædicatores, [illegible] teste.

Ceremoniæ funeris Henrici septimi.

Funus imperatoris dum ad sepulturam defertur, præcedunt octo comites in armis Lutzelburgensibus, & sedecim in armis imperialibus, clipeis & vexillis contraversis per archiepiscopum Pisanum astantibus aliis episcopis, abbatibus, & caterva nobilium, ponitur in tumbam argenteam, super quatuor columnis fixam. Acta sunt hæc anno mill. 313. anno quinto regni sui.

Clemens papa Heinrici acta minime probavit: quod si diuturniori vita fuisset Heinricus, haud dubie Clemens pontificatum & hujus comitem fulmen excommunicationis cum Augusto nomine commisisset.

Hic Heinricus comitem Eberhardum Vuirtenbergensem per principes, barones, & civitates imperiales, oppidis suis & castris fere omnib. aut destructis, aut captis, ita in tenuitatem redegit, ut ex 80. munitissimis castellis & oppidis duo & 70. expugnata ademerit, ubi & castrum Vuirtenberg destructum fuit. Igitur belli angustia undique pressus, ad castrum Asperg fugit, quo obsesso, fugientem Rudolphus Marchio de Baden sororius suus in oppido Besiken recepit. At post mortem

Heinrici omnia recuperavit, ditior & potentior factus. At ille beneficii Marchionis oblitus, castrum illorum Richenbergobsedit, de quo per Marchiones ignominiose pulsus, præ dolore, rediens Stutgardiam, moritur.

Eodem tempore idem Heinricus comitem de Oetingen proscripsit, & fere ad mendicitatem redegit, ut in monasterio Kaishoim victus illi daretur.

Sub Clemente 5. celebratum fuit concilium Vuiennæ in Allobrigibus, in præsentia multorum prælatorum totius mundi, & imposita fuit decima, omnibus procuratoribus ecclesiarum Germaniæ contradicentibus expresse. Quod concilium cum dispendio fuit protractum contra morem solitum, & parum fructus attulit.

Arnaldus de Villa nova. His temporibus vixit Arnaldus de Villa nova, magnus Philosophus, qui per Danielis & Sibyllæ Erithreæ prophetiam probare nitebatur adventum Antichristi, & persecutionem Ecclesiæ futuram esse inter mill. 300 & mill. 400. Quod si expendis, quando ecclesia persequutionem olim sustinens, facta sit persequutrix, legens intelliges.

Anno millesimo 312. Fames omni bello atrocior in regno Bohemiæ & Poloniæ atrociter sevit, & dietim augmentata, tribus annis duravit, & plures mortales absumpsit: parentes filios, & filii parentes, pro excludenda fame, occiderunt. Nonnulli cadavera in patibulum actorum rapuerunt, ut rugientem implerent ventrem. Lupi in obvios quosque etiam tensas balillas portantes insiluerunt & devorarunt. Ex Chr. Polonorum lib. 4 cap. 8.

Andronicus junior Græcorum Imperator, Genuensium auxilio avum suum regno deturbat.

Livonus Armeniæ }
Cazimirus Poloniæ }
Ludovicus Huttinus Galliæ } Rex.
Eduardus 6. Angliæ }
Petrus Portugalliæ }

Anno millesimo 314. Mulier in oppido Vueiblingen leonem peperit. In scripta Chronica Hermannus Minorita scribit: Et ego qui hæc scripsi, præsens fui.

PRIMA PVGNA LEOPOLDI DVCIS AVstriæ, cum Suuitensibus.

ANno millesimo 320. Dux Leopoldus magno exercitu movit in vallem Suitensium, subjecturus eos domui Austriæ. Suitenses renuunt: committitur prælium apud Morgarten, & victoria potiuntur Suitenses, desideratis multis nobilibus, duce vix evadente.

LVDOVICVS BAVARVS XXXI. IMP. GERM. ET CONtra hunc electus Fridericus Austriacus.

Ludovicus 31 imp. Germ. ANn. Domini millesimo 314. Convenerunt Electores Francofordiæ, Mogontinus, Trevir, Coloniensis, Johannes Bohemiæ rex, Rudolphus Palatinus, Rudolphus dux Saxoniæ, Volckmarus Marchio Brandenburgensis, die Luciæ. *Bavarus eligitur.* Bavarus electus fuit per Mogontinum, Trevirem, regem Bohemiæ, & Marchionem Brandenburgensem. Eodem die etiam electus est contra Bavarum, Fridericus Austriæ dux, per Coloniensem, *Fridericus Austriæ dux eligitur.* Palatinum, & Saxonem. Ludovicus Aquisgrani, Fridericus Bonnæ coronabatur. Tum fuit ingens bellum civile in Germania propter istam electionem difformem: nam omnes civitates inferiores usque ad Argentoratum receperunt Ludovicum in regem, sed superiores per Helvetiam & lacum, *Bellum civile in Germania.* Fridericum, excepta Berna & Solodora: aliæ vero per Sueviam ferè omnes receperunt Ludovicum, excepta Ulma, & paucis cum ea. Ludovicus Spiræ præsidem dedit Georgium comitem de Veldentz, & ei oppidum Germersheim pro habitatione deputavit. Fridericus autem pro præside nobilem virum de Ochsenstein constituit, & Landauu sibi pro oppido designavit.

Friderico Austriaco adhærebant, Papa, rex Galliarum, rex Hungariæ, Suevi, Palatinus, & civitates aliquot. *Deus Ludovico adest.* At Deus non defuit Ludovico infirmiori, qui nullis humanis præsidiis fidere potuit.

Aliorum sententia est: Electores principes seculi, indignum rati, quod ab Ecclesiasticis solis ea potestas expectaretur, non expectatis tribus archiepiscopis Electoribus, Ludovicum elegerunt. Archiepiscopi autem contemptum suum reputantes, nullam esse electionem protestati sunt de Ludovico sine se peractam.

Anno millesimo 314. Ludovicus Bavarus prope Francophordiam ex uno latere castra fixerat magno exercitu, nam cives ei favebant: Fridericus autem cum suo exercitu in alio latere prope Mœnum castra metabatur, ita ut intercapedine amnis non possent congredi. Leopoldus Austriæ dux, frater Friderici, Spiram venit magnis copiis. At Ludovicus fugit ad cœmiterium Judæorum. Tum Leopoldus incendio vastat pagos circa Spiram.

Anno

Anno millesimo 316. Fridericus rex in odium Ludovici regis Eßlingen civitatem cum exercitu copioso potenter obsedit: nam Eßlingenses Ludovico adhærebant: sed re infecta, coactus fuit discedere. Sequenti anno iterato, obsidet Eßlingam, at Ludovicus forti exercitu defendit, postquam utrinque fit conflictus, multis cæsis & captis nobilibus. Utri victoria contigerit, incertum erat. Fecunt aût tantam stragem fuisse equorum confossorum, ut cruor Necarum vicinum tinxerit.

Anno Domini millesimo 317.

Alphonsus 2. Hispaniarum
Martinus Arragonum
Philippus Longus Galliæ } Rex
Jacobus 2. Scotorum
Carolus Ungariæ.

Rainerus, Lambertus de Ramponibus, Johannes Andreæ Jurisperiti, Petrus Apponus Conciliator, Varignana Platearius medici, Lullius Alchymista, Franciscus Maronis, Nicolaus de Lyra, & Vuilhelmus de Occam, hoc tempore floruerunt.

Anno millesimo 320. Ludovicus rex magnis copiis Rhenum ascendit. Intelligens hoc Fridericus unà cum fratre Leopoldo insequitur, conveniunt prope Argentoratum, castra figunt apud Brischam fluvium in pagis Schafoltzheim, Achenheim & Vuickersheim, omnia spectabant ad pugnam. Episcopus Argentoratensis Friderico se adjungebat. Et Respublica Argentoratensis confirmationem privilegiorum suorum à Friderico, utpote Romanorum rege, deinde etiam à Ludovico accepit. *Pugna Ludovici Bavari, & Frid. Aust.*

Una pars Argentoratensium, familia de Zorn, & qui his consentiebant, adhærebant Fridericho, & providebant de commeatu ejus exercitui. Familia de Mulheim, & complices, Ludovici partes fovebant & adjuvabant. Quare Ludovicus memor beneficii præfati, in familiam de Mulheim mire gratus fuit & beneficus. Cum autem uterque electus prope Argentoratum aliquandiu egissent, mittit Ludovicus ad Friderichum, an paratus esset prælium committere. Respondente vero Friderico, se instructum & percupere finem rei imponere: continuo Friderici exercitus, remotis equis, pedestres volebant congredi. Sed Ludovicus versus Haganoam, vulgo vocant Durch den Forst/ fugit, Fridericus insequitur itinere duorum dierum: sed assequi non potuit. Ita re infecta, redit in Austriam.

Anno dom. 1323. in profesto Michaelis, Ludovicus gravem pugnam habet cum Friderico. Apud hunc erat frater Lupoldus cum Suevis & Helvetiis, & magnus numerus Ungarorum: cum Ludovico erat rex Bohemiæ, & Burgravius Norinbergensis, cum aliis principibus. Ibi cæsi Austriaci, & Fridericus capitur à quodam Franco Eberhardo de Mosbach, qui illum adduxit ad Burggravium Norinbergensem. Is posthac Ludovico sistebat. Videns vero Lupoldus se non posse auxilium ferre fratris copiis, nam ex mora non poterat trajicere aquam, sic infremuit ira, ut jam vellet sese necare: sed impeditus fuit à suis, suadentibus ut cederet. Quanquam vero hic Lupoldus apud pontificem & regem Galliarum nullum non moverit lapidem, ut fratrem Friderichum liberaret captivitate, tamen nihil effecit: nam Gallus suisque deq; ferebat casum. Sic Friderichus tribus annis captus fuit in arce quadam Bavariæ, & posthac amica compositione liberatus, Nimirum ut imperio cederet, tum vellet Ludovicus illum in Austriam restituere. Hoc factum fuit, & egit Ludovicus satis benigne & humaniter cum suo hoste. *Fridericus dux Austria tribus annis captus. Clementia Ludovici in hostem.*

Posthac papa Johannes 22. Imperatorem Ludouicum excõmunicavit, vt qui imperatoriam potentiam & jurisdictionem in Italia ante coronationem usurparet, Hinc gravissimum schisma in Germania exortum. quod fere annis 24. duravit. unde passim in civitatibus multæ seditiones, multa civilia bella fuerunt, & quanquam Ludovicus sæpenumero pro absolutione satageret, tamen nihil impetrare potuit, ita ut & Benedictus papa successor Johannis 22. & plerique alii præstantes & doctissimi viri, acta pontificis approbare non potuerint. Et habentur adhuc hodie pontificis & cæsaris scripta, in quibus papa egregie gloriatur, quasi potestatem habeat, imperatores & reges ordinare & deponere. Ex quibus abunde satis apparet pontificis argumenta infirmiuscula esse. Et qui tum temporis eruditi fuere, pontificis conatum improbarunt, ex quibus fuit Gulielmus Occam, & alii. Germani principes spirituales & prophani, cæsari adhærebant, quoad papa tandem coegit eos deficere, & alium imperatorem eligere. *Ludovicus excommunicatur. Acta pontificis contra Ludovicum non probantur bonis & eruditis viris.*

In Italia habebat Ludovicus multos sibi adhærentes. & petebant Galeacius Mediolani & senatus Romæ, ut Ludovicus in Italiam veniret. Et venit, Mediolani ab episcopo secundam coronam accepit (nam Aquisgrani primam acceperat, operantibus pontificibus Mogontino & Treviro) Romæ à Stephano cardinali de Columna coronatus, unà cum regina quæ Romæ illi filium peperit, nomine Ludovicum Romanum, cui posthac imperator Marchionatum Brandenburgensem dedit. Ludovicus Romæ pontificem facit Petrum Corbariensem Reatinum, eumque pontificem maximum & Nicolaum quintum salutat: qui paulo post abductus ad Avinionem, & jussu Johannis 22. in carcerem conjectus, interiit, &. Volaterano teste, pontificalibus locis suo nomine principes præ- *Adhærentes Ludovici. Ludovicus Romanus.*

fecit, ut Johannem Vienn. urbis præfectam Viterbio, Galeotum Malatestam & fratres Arimino Pisauro Fano, Antonium Feretranum Vrbino, Holfum & Galasium fratres Callio, Alegretum Clavellum Fabriano, Bulgarutium Matelicæ, Ismedutium sancto Severino, Gentilem Varaneum Camerino, Pongonium Cingulo, Nicolaum Boscaretum Esiop, Guidonem Polentensem Ravennæ, Franciscum & Smibaldum Foroliuii Cesenæ, Johannem Manfredum Faventiæ.

Pontifex interea Ludovico infensissimus, rem eo deduxit, ut anno mill. 346. Mogontinus, Trevir, Coloniensis, Bohemus & Saxo Lutzelburgi convenirent, & alium imperatorem eligerent. Et eligerunt Carolum 4. marchionem Moraviæ, filium regis Bohemiæ: quem Carolum Clemens sextus pontifex confirmavit. Quoniam vero civitas Coloniensis & Aquisgranum hunc nolebant recipere, Bonnæ coronatus est.

Carolus 4. electus

Discordiæ causam inter Johannem 22. papam, & Ludovicum Bavarum ferunt fuisse quendam Vlrichum, de Augusta Secretarium, qui in quibusdam regiis literis summum pontificem vocarit bestiam ortam à mari, & aliis convitiis, idque ignorante Ludovico, eum prosci lerit.

Causa discordiæ inter pontificem & imp.

Opus habetur insigne, cui titulum fecit autor, Defensorem pacis, in quo questio illa jam olim controversa de potestate papæ & imperatoris, excussa est. Scriptum anno Domini millesimo 324. ad Ludovicum Cæsarem, ex illustrissima Bavariæ ducum familia progenitum. Quod opus anno Domini millesimo 522. primum in lucem prodiit titulo Marsilii Patavini. In hoc legis horrenda, ut imperator inclytus illustrissimi sanguinis Bavarici (unde & Palatinorum Rheni comitum propagata celsitudo) decus, magnanimitate, clementia, religione, cunctis pacis bellique artibus, omnibus denique imperatoris laudibus, nulli temporis sui principum secundus, adeo arroganter, superbe contumeliose acceptus sit, primum à Johanne 22. deinde à Benedicto 12. & postremo à Clemente 6. urbis Romæ episcopis, ob nullum aliud delictum, ut etiam Baptista Egnatius testatur, quã quod citra Johannis pontificis Rom. assensum appellationem imperatoris sibi usurpare sustinuerit. Hæc visa est scilicet idonea ratio excommunicandi tantum principem, hæreticum promulgandi passim per concionatores, & concitandæ rebellionis studio contra eundem, omnes juratos ei quoquo modo sacramento absolvendi, bello vexandi, præterea duces ad id potissimum legere cardinales & abbates. Clemens etiam procuravit, ut adversarius ei designaretur ab electoribus, Carolus Bohemiæ rex, quo plus cardium & discordiarum inter principes Christianos exardesceret.

Defensor pacis.

Dotes Ludovici.

APPELLATIO LVDOVICI REGIS, QVAM INSIGNIter concæptam ubique fecit publicari.

NOs Ludovicus Romanorum rex, proponimus adversus Johannem, qui se dicit esse papam, quod Christi testamẽtum de pace male exequitur, publicam Christianitatis pacem perturbans; nec reminiscitur à sancto Constantino id quicquid nunc habet honoris latitãti Silvestro promissũ, male gratus Romano imperio, unde desumpsit omnem quo nunc abutitur, splendorem.

Anno mill. 328 Orchanes Turcarum 2. Imperator.

Johannes 22. ætatis suæ anno 90. Avinione moritur, relinquens in thesauris suis ingentẽ vim auri atq; argẽti, cujus recta computatio fuit, aurearũ drachmarum 205. millia: hoc est, millies 25. millia, quod scripsisse arduũ quippe videtur, nec legitur aliis tẽporib ecclesia Romana fuisse locupletior.

Johannes 22. moritur.

Ecclesia Romana tum ditissima.

Anno 1335. post mortem Johannis 22. fit papa Benedictus 12. patria Tolosanus. Hic Ludovicũ nobiliorem mundi agnoscit, commendans ipsum & Alemanniam præsentibus oratoribus imperatoris comite de Oetingen, & Rudolpho præposito Augustano, & Marquardo de Randeck canonico Bambergensi, idque in publico consistorio, cum Marquardus absolutionem imperatoris nomine peteret. & absolutus fuisset, nisi rex Franciæ, & Rupertus rex Apuliæ (omni quod dicitur pede) contraitetissent, à quibus missi duo archiepiscopi, duoq; comites frigidam suffundebant, adhortantes Papam: ne hæreticis faveret. Tum Benedictus: Volunt ne domini vestri, quod nõ sit imperiũ? illis verò respondentibus: se non imperium, sed personam Ludovici impetere, qui contra Ecclesiam egisset. quibus Papa respondit: imò nos fecimus contra ipsum: quod fecit provocatus fecit. Sic Oratores redierunt tandem re infecta.

Benedictus 12.

Testimonium pontificis huius de Ludovico.

Hoc tempore Dulcinus & Durandus hæretici habentur. Cinus, Paulus Perusinus legistæ, Olradus, Matthæus Sylvaticus, Nicolaus, Rhegio medici, Franciscus Petrarcha Poeta, & S. Rochus infans ex monte Pessulano florent.

An. do. 1336. Cum Oratores Ludovici rediissent, Imperator comitia Spiræ instituit, ad quæ confluxerunt archiepiscopus Mogontinus, Heinricus de Vienberg, episcopi Argentoratensis, Augustensis Eichstetensis, Curiensis, & alii. Hi rursus mittunt legatos, insignes viros, Gerlacum comitem de Nassauu, & episcopum Curiensem, iis Papa Benedictus benignissimè acceptis, respondit se favere Ludovico, & quasi flens conquestus est, se non posse absolvere imperatorem metu regis Franciæ: nam Bonifacii exemplo deterreretur.

Comitia Spiræ sub Ludovico.

Benedictus favet Ludovico.

Successu tẽporis, cũ concordiã iniissent Ludovicus Bavarus, & Philippus de Valois, rex Galliarũ, nõ sine incõmodo regis Angliæ, venerunt Oratores imperatoris & Galli, simul ad Pontificẽ, petẽtes reconciliari imperatorẽ. Tunc fertur respondisse Papã: Nũquid Ludovicũ ad arbitriũ regis Franciæ, nunc hæreticũ, nunc Christianissimũ habere deberet. Sic protractũ fuit negotiũ sursũ, & deorsum Francus, ut credebatur, quod noluit, simulavit se velle Benedictus verò Papa, quod voluit, simula-

De hoc habet sup. in Alberto.

Improbitas regis Galliarum in Ludovicum.

vit se nolle. An. Do. 1338. Octavo die mensis Augusti, Ludovicus Imperator comitia celebrans in Franckfurt, scripto publico, acta Joh. 22. contra se rejicit, spectans ad C. Imperator. 90. Dist. ubi habetur, quod nec Imperator jura Pontificatus, nec Pontifex jura imperii sibi usurpare debet, & quod Imperator non habet Imperium à Papa, sed à Deo. In quo scripto fuse & fortiter ostenditur processus Joh. 22. excessus fuisse in præjudicium electorum Principum ac totius Germaniæ, excõmunicationis fulmen non semper ferire, Johannem contra Deum & omnem justitiam agere, qui mandavit, ne obedirent subditi Imperatori. Vanumq; esse, quod dici solet, Papã non habere superiorem. Et quod Concilium sit supra papam, & quod defensio juris imperii sit à jure divino, & fide catholica. Ideo appellatio Cæsaris ad generale Concilium justa fuit. Hinc magna turbatio consequuta est in imperio per Alemanniam, maxime in Suevia, & ducatu Wirtenbergensi. Post promulgationẽ hujus imperialis scripti, nam Monachi, qui in gratiam Pontificis, Interdictum, quod vocant, servare volebant, Francophordiæ & Reutlingen, & alibi pulsi fuerunt per Imperatorem.

Comitia in Franckfurt. *C. Imp. 90 Dist.* *Imperium à Deo, non à Papa.* *Papa habet superiorem.* *Turbatio in imperio.*

Habet Alb. Krantz lib. Sax. 9. cap. 15. Quod in comitiis Francophordianis multa constituta fuerunt, quæ ex dignitate imperii tũ visa sunt. Inter alia, quòd electus à Principibus, aut à majore, aut seniore parte, administrationem habeat citra assensum Pontificis, nam ea quæ præter hæc introducta sunt, nec divino jure, nec ulla patrum ordinatione, sed blanda quorundam assentatione, & Romanorum spontanea ingestione Pontificum provenerint. Electus insinuetur Romano Pontifici, quod sit Princeps catholicus, justus, imperio dignus, petaturq; coronatio (quæ nisi obstiterit manifesta causa) si negatur, sumatur consecratio à quovis catholico Pontifice. Quis enim Ro. Pont. consecravit Constantinopolitanos Imperatores? Et quis ante Carolum multos Christianos Cæsares? & ante Constantinum, Ethnicos quis sacravit Imperatores?

Imp. Rom. non eget Papæ assensu.

Deinde ordinatum est, quòd Imperator præstabit Pontifici & Ecclesiæ defensionis, devotionis & humilitatis, non fidelitatis homagii, aut subjectionis juramentum, quia temporalis dominii Papa Imperatori nihil tribuit. Imò Ecclesia sumpsit omnia illa ab imperio. Gladius enim uterque nihil habet commune, cum alter animam, alter solum corpus conficiat. Ibiq; decreto firmatum est, quod vacantis imperii administrationem Pontifex habeat, nulla scriptura, nulla ratio, sed sola usurpatio introduxit.

Imperium vacans an ad Papam pertineat.

DUCES GELRIÆ.

Anno domini 1339. Imperator Ludovicus, Wilhelmum comitem Juliacensem, fecit ducem Juliacensem, & Bergensem Francophordiæ in præsentia multorum Principum. Eodem anno & die, Idem Imperator Reinholdum comitem Gelriæ, fecit ducem Gelriæ. Reinoldus secundus ejus nominis præfati Reinoldi filius, secundus Dux Gelriæ. Eduardus secundi Reinoldi frater, tertius dux Gelriæ. Arnoldus Dominus de Egmonda, quartus dux Gelriæ. Adolphus ducis Arnoldi filius, quintus dux Gelriæ. Carolus de Burgundia, Maximiliani socer, sextus dux Gelriæ. Maria, filia Caroli, Maximiliani uxor, mater Philippi septima ducissa Gelriæ, & per eam Maximilianus dux Gelriæ. Rex Philippus, octavus Gelriæ dux. Carolus, Philippi filius, Imp. ejus nominis 5. nonus dux Gelriæ.

Anno domini 1340. Confluunt multi Comites & Heroes, Comes Sabaudiæ, Comes de Kyburg, Comes de Nidouue, Comes de Habspurg, Comites de Hochberg, de Dierstein, Furstenberg, & multi nobiles, præsidia dante duce Austriæ, & bellum inferunt Suitensibus, & Bernatibus, ac eorũ confœderatis, ac obsident Laupen, prope Bernam: at Suitenses oppidum hoc obsidione liberant, & hostem magno numero cædunt.

Anno domini 1342. Benedicto vita functo, fit Pontifex Clemens 6. & sic infensus Ludovico Bavaro Cæsari, in gratiam regis Franciæ, excommunicationis sententiam in Bavarum latam confirmat, multos potentatus contra Cæsarem instigat, sed Ludovicus par pari reddens, vicissim in Ecclesiasticam ditionem, imperiali authoritate animadvertit.

Clemens sextus excommunicat Ludovic.

Anno domini 1343. Scripsit Ludovicus Imperator regi Francorum, quoniam ad suum nutum Papa regeretur, quare illi acceptam ferret hanc suam calamitatem, rogabat vero, ut ex promisso absolutionem sibi impetraret. Tum Rex Franciæ respondit, eum tanquam Ro. imperii præfectum, & sedis Apostolicæ tutorem, nunquam ut Imperatorem & subditum bene decuisset, gratiam & absolutionem petivisse. Tum responderunt legati Imperatoris, Posse formam Papæ placentem concipi, se libenter annuituros. Tunc conceptum est procuratorium turpissimum, & rigidissimum, quod Ludovicus etiam in carcere detentus, non sigillasset. In quo mandato dabatur potestas Huniberto, Delphini avunculo, Item Augusten. & Bambergen. Ecclesiarum præpositis, & magistro Heinrico Archicancellario Imp. confitendi errores & hæreses sibi impositas. Item resignandi imperium, nec resumendi nisi de gratia Papæ. Item quòd Imperator se & suos liberos, ac bona in manus Papæ contraderet. Hos articulos appositissimos, scilicet, Imperator comitiis Francophordiæ habitis, exponit electoribus & civitatibus imperii.

Ludovic. petit ut rex Galliæ sibi absolutionem impetret. *Comitia Francophordiæ.*

Tum surgens Wicketus, Archiepiscopi Trevirensis Cancellarius, recensuit articulos Papæ in perniciẽ & destructionẽ imperii conceptos esse, & quòd nec Imperator, nec electores virtute jura-

Articuli Papæ in destructum imperii

menti imperio præſtiti, annuere poſſint. Vellent tamē legationē mittere ad Papam, & articulorū indignitatem exponere.

Hoc facto, Papa irritatior factus, cum videret ſe vana ſpe deluſum cum rege Bohemiæ, & Carolo filio ejus, qui læſi fuerant ab Imp. & cum Trevirenſi Archiepiſcopi eorum patruo, in [illegible] ernuciem & excidium Imperatoris conſultavit.

Concio Papæ, contra Ludovicum

Anno Domini 1343. Clemens 6. Lemonicenſis Papa, Jubileum in quinquaginta annos auri gratia reduxit.

Anno Domini 1346. In cœna Domini, Clemens Papa contra Ludovicum crudelem concionem habuit, omnes proceſſus Joh. 22. innovans, Imperatorem hæreticum & ſchiſmaticum declarans, electores imperii adhortans, ut alium Imperatorem deſignarent, Inter cauſas quas rec[illegible]ſebat, una fuit. Quod diceret Ludovicus ad Imperatorem pertinere, ut deponeret Papam, & in[illegible]tet. Item quod Epiſcopos conſtitueret, & iterdictum nihili faceret. Tum etiam idem Clemens Heinricum de Viernberg, Archiepiſcopum Mogontinum, qui Ludovico adhæſerat, deponit: e t nē Eccleſia Mogontina vidua eſſet, Gerlacum filium comitis de Naſſauu, Pontificium capellanum, in Archiepiſcopum Mogontinum ordinat.

Archiepiſcopus Mogunt. Ludovico adhærens deponitur.

Sub Ludovico in civitatibus liberis, & quæ ſunt imperii partes, erant inter ſacerdotes, nam cum civitates Ludovicum pro Imperatore agnoſcerēt, ſacrificulorum quidam volebant Pontificiis literis obedire, & interdicto uti, nec canere, nec legere. Ita ut monachi Argentorati, maxime Auguſtinianæ familiæ & in aliis urbibus 17. annis, ſive cantu prorſus eſſent. Minores & Prædicatores multis annis cantarant, tandem & ipſi ceſſ[illegible]nt Tum illis dicebant cives, ut canendo pergerent, aut ſolum verterent. Ger. Sie ſolten ſurbaß ſingen/ oder auß der Statt Straßburg ſpringen. Ludovicus mira bonitate prædicus, ſacerdotum vulgo nihil moleſtiæ intulit. At Epiſcopos & Prælatos coegit ut à ſe confirmationem peterent. Interea dux Luipoldus ſemper adverſabatur Imp. Ludovico, & hujus permiſſu quicquid literarum à Roma prodibat contra Ludovicum, in hujus oppidis legebatur. Circa hæc tempora Leopoldus Auſtriæ dux, obſedit S. Hypolitum (Sanct Pült) quod oppidum erat Lantgravii Alſatiæ, Ludovico familiaris. Poſthic Leopoldus Spiram obſidet, & agrum Spirenſem incendio & rapina vaſtat. Conſilio autem Medicorum, Argentoratum ſe recipit, ubi moritur in curia Ochſenſtein. Hic Leopoldus & Fridericus electus, & Heinricus erant filii regis Alberti occiſi, nepotes Rodolphi de Habſpurg. Ludovicus Bavarus vero erat filius ſororis Rodolphi. Ita omavus erat Rodolphus. Præfati Auſtriæ duces omnes ſine prole maſcula defuncti fuere. Anno eodē Gerlacus de Naſſauu. 9. Archiepiſcopus Mog. ad Rens convocat Principes obediturus mandato Papæ. Conveniunt autem Balduinus Lucenburgenſis, Trevirenſis, Vuabramus de Juliaco Colonienſis, & ipſe Gerlacus Archiepiſcopi. Rudolphus Saxoniæ dux. Johannes rex Bohemiæ, 2. Carolum Moraviæ Marchionem filium regis Bohemiæ, regem Roman eligerunt. Hic regina pecunia nervus rerum fuit.

Titulus Leopoldi ſ fuit: Leopoldus Dei gratia Auſtriæ, Styriæ, Sueviæ, Carinthiæ & Moraviæ dux, Dominus Kornols & Portæ Naonis, comes Habſpurgi & Kiburgi, Lantgravius Alſatiæ. Gerlacus de Naſſauu.

Anno eodem Papa electionem Caroli in Conſiſtorio publico approbavit, quoniam autem Aquenſes & Colonienſes civitates eum non receperant, Bunnæ ab Archiepiſcopo Colonienſi coronatus fuit. A quo Colonienſis, Trevirenſis, & Gerlacus Mogont. Archiepiſcopi, Item Monaſteriē. Meten. Leodien. Virodunen. Epiſcopi, inveſtituram regalium, ut vocant, acceperunt. Ludovicus vero civitates imperii convocavit Spiram, nulla autem civitatum Rheni, Sueviæ, Franconiæ, electionem Caroli, aut Papæ acta contra Ludovicum curavit. Erant autem & ex Electoribus, quibus Carolus non probabatur. In ſumma ſcindebantur ſtudia in contraria, qui Carolo, & qui Ludovico adhærebant. Quæ res in Suevia magnam inquietudinem concitavit: nam qui ex Ludovico adhærentibus moriebantur, in campis, & extra cœmiteria ſepeliebantur. Mogontiæ ſchiſma fuit inter Heinricum Archiepiſcopum à Papa depoſitum, & Gerlacum novum Archiepiſcopum. Hoc tempore de conſenſu Ludovici, & voluntate Heinrici Archiepiſcopi, commiſſa fuit adminiſtratio Archiepiſcopatus tribus Canonicis de capitulo. Judices Gerlaci Mogontiæ, & judices Heinrici in Alta villa judicabant. Proceſſus Papales à quibuſdā ſervabantur, ab aliis ſpernebantur: tandē adminiſtratio Eccleſiæ Mogont. ab Imp. Ludovico, & Heinrico Archiepiſcopo, commiſſa fuit Conrado de Kirchkel. Hoc tempore ridiculum Romæ accidit, nam Nicolaus quidam publicus ſcriba potens erat in urbe, quam totam regebat, & tantum benevolentiæ, autoritatisq; apud omnes comparaverat, ut facile quo vellet, mentem Po. Ro. flecteret, Capitolium armis occupavit, Nicolaū Auguſtum ſe nominans. Hujus titulus erat: Nos candidus ſpiritus ſancti miles Nicolaus, ſeverus & clemens liberator urbis, zelator Italiæ, Tribunus Auguſtus. Clementi Papæ in Gallia agenti ſcripſit niſi infra annum rediret ad urbem, & reſideret in ea, ſe cum Romanis alium papam creaturum. Et quemadmodū Roma caput eſſe orbis, incumberet illi in omnib. cauſis imperii jus agendi, Ludovicū & Carolum citavit, ut coram ſe, ambo ſe ſiſterent, expeditionem cauſarum à ſe ſuſcepturi. Idem citavit etiam 7. electores. Hujuſmodi ſtulta conſilia agitavit ferè 2. annis. Hunc Nicolaum Pont. adhærentes expulerunt. Is fugit ad Carolum 4. Carolus vero hominem miſerum Pont. miſit Avenionem, ibi captivus detentus fuit.

Carolus quartus Bonnæ Coronatur.

Schiſma Mogontiæ

Alta villa eſt Eltfeld Ringavienſe oppidum.

Nicolaus Auguſtus.

Anno

Anno domini 1347. Ludovicus Imp. moritur, vir optimus, & pacis studiosissimus, nam quoties civitates agebant pro patriæ pace, communi bono, dexterrime illis adfuit, quicquid potuit facultatibus & pecunia pacare, hoc noluit bello. Hinc multum ditionum & subditorũ illi accessit in dies magis & magis tranquillitate consequutus quod majores sui bello nequiverant. Tandẽ in venatione apoplexia tactus, de equo cadit & moritur, in oppido Monachio sepultus. Mortuo Ludovico, Carolus ex Boemia cum magno equitatu in Bavariam, Ratisponam perrexit, ubi tanquã rex Rom. illico est receptus, deinde venit Norinbergam, ibidem quoq; receptus fuit, similiter in aliis civitatibus imperialibus, prætexens absolutionem Pontificis Ro. quòd Ludovico adhæsissent, se facile impetraturum. Attamen hæredes Ludovici Bavari, & Heinricus Archiepiscopus Mogont. & Palatinus Rheni, Heinricusq; Saxoniæ dux noluerunt recipere.

Ludovicus Bavarus moritur.

Carolus 4. à quibusdam recipitur, ab aliis non.

Hoc anno Andreas Apuliæ & Siciliarum rex, ab uxore, dormiens in lecto suo, strangulatur.

Anno domini 1348. Carolus rex Basileam venit. Cum autem à senatu Basiliensi persuaderent quidam, ut absolutionem peterent, quoniam Ludovico adhæsissent, quæ commissio Avinione facta fuerat Babenbergensi Episcopo, & Marquardus de Randeck, Præpositus Bambergen. attulerat, tum Conradus de Berenfels, Consul civitatis Basilien. præsente rege, multisq; Ecclesiasticis & prophanis, mascule respondit, dicens: Domine Bambergensis, sciatis, quod nec fateri, nec credere nolumus, quod dominus noster Ludovicus Imp. Ro. unquam fuerit hereticus, nam quemcunq; imperii electores nobis dederint, hunc recipimus, etiam si nunquã papa requirat, nec quicquãm contra imperii jus committemus, nos à peccatis absolvamur, hoc feremus, sic absoluti regi solitũ præstiterunt juramentum.

Basilienses Ludovico adhærerant.

Masculum responsum Consulis Basiliensis.

Anno Domini 1347. Ludovicus Poloniæ & Ungariæ Johannes II. Franciæ 51. } Rex est.

Hoc tempore, Recupertus, Lapus, Bartholus, legum illustratores, Gentilis. Fulginos, Dinos de Garbo, & Trusianus plus quam commentator, medici florent.

Anno domini 1348. Heinricus Mogont. Episcopus, Ludovicus Marchio Brandenburg. Rupertus Palatinus Rheni, & dux Saxoniæ, de novo rege eligendo concordarunt, electionem Caroli irritam judicantes, missa eximia legatione ad Eduardum Angliæ regem, ad Imperium eum invitabant. Is gratias egit & recusavit. Deinde Fridericum Marchionem Misnensem vocant, ut Beatricẽ relictam Ludovici Imperatoris ducat, ac electionem assumat. At quia is noluit cum vicinis suis Bohemis contendere, & terram hæreditariam perdere, quoq, recusavit.

Eduardus Angliæ rex, invitatur ad imperium.

Hoc tempore vehemens pestilentia ferè in tota Europa deseviit, ut urbes, monasteria & insulas totas devastaret. Solatium fuit in rebus tam misere afflictis, quod morituri (etiam pueri innocentes) jubilando & gaudendo laudes Dei cecinerint, & animas egerint. Peccatores vero ex animo resipuerint. De hac peste infamati Judæi, quod fontibus infectis, promoverint: & propterea combusti fuerunt à mari usq; in Alemanniam, præter civitatem Avinionem, ubi Papa eos tutatus fuit. Par quærela fuit. Anno domini 1334. de leprosis, qui Judæorum hortatu ferebantur conjurasse, ut veneno ad hoc parato sic fontes inficerent, ut qui usi fuissent aqua fontali, lepram contraherent.

Pestilentia vastans Europam.

Iudæi infamati de peste.

Leprosi inficiunt fontes.

Hoc tempore Philippus Galliarum rex, intelligens lucri bonum odorem, ex quavis re esse, tributum salis instituit, argutum inventum, quo nemo liber à tributo esset. Hinc enim regibus quot annis pecunia ingens penditur.

Anno domini 1350. Guntherus comes de Suartzenburg, ex Turingia, Francophordiæ in regem eligitur (vir strenuus, & qui collatis signis sæpe numero victor fuit) per Heinricum Archiepiscopũ Mogontinum, Ludovicum Marchionem in Brandenburg, Rudolphum comitem Palatinum Rheni, Heinricum juniorem ducem Saxoniæ, hic pro more sex hebdomadis, ante Francophordiam castrametatus, cum nullus, qui se illi opponeret, videretur: in urbem immissus, & pro rege receptus fuit. Conventus autem indicitur Spiras, pro componendis Carolo & Gunthero, quo dum conveniunt Balduinus Trevirensis, & Gerlacus Mogont. Comes de Wirtenberg, & alii proceres, legatique civitatum, Guntherus Friburgum obsidet & expugnat, Carolus Mogontiam oppugnat. Interea Guntherus veneno moritur, quod ferunt medicum Fridancum illi propinasse. Is autem jussu regis degustans, & ipse triduo mortuus fuit, sic capra quo mactaretur, gladium invenit.

Guntherus de Schwartzenburg.

Conventus Spiræ.

Guntherus Friburgum obsidet.

DE SECTA FLAGELLANTIUM.

HOc tempore fuit in Italia & Germania secta Flagellantium, de loco ad locum errantium. Spiram venerunt circiter ducenti de Suevia, habentes inter se principem unum, & duos magistros, quorum mandatis parebant. Civibus Spirensibus sanctimoniæ fuco sic imponentes, ut & convivio eos liberaliter susciperent. Argentorati innumerabiles fuerunt. Item Aquisgrani, ubi Carolus coronandus fuerat, præ multitudine peregrinorum & flagellatorum recipi non potuit, sed in oppido Bunna ab archiepiscopo Coloniensi coronatur. Venit & hæc secta flagellatorũ rusticorum ex Galliis, ut ferebatur, Poloniam. Janussius archiepiscopus Gneznensis cum suæ provinciæ Suffraganeis sub magnis pœnis & carceribus tales prohibuit. Et principes Poloniæ persuasi, ne quispiam hujusmodi errores sectaretur, sub confiscatione bonorum & gravibus pœnis inhibuerunt. Albertus Crantz in Vuandalia sua de hac ita scribit lib. 8, cap. 28.

Secta Flagellantium.

In historia Polonorum legis sub anno 1.61.

Anno domini mill. 350. Secta Flagellantium tum vehementer increvit per provincias, incerti quo autore primum instituta, nisi illo, quem cæteris non vigilantibus, tradit Euangelium superseminasse zizania: unde & Acephali, hoc est sine capite, sunt appellati, Homines rudes, qui per Germaniæ agros flagellis se attriverant, cruces in veste præferebant, ad urbes gregatim ibant processione disciplinata, capitum operimentis ad oculos demissius, luminibus in terram fixis, tristes & mœsti semper cernebantur. Flagella tribus restibus erant trinodia, nodi ferrum in crucis formam eminens habebant, liventes ex crebris ictibus ac uulneribus scapulas & dorsa prætulere. Ecclesiam ingressi, positis vestibus subucula linea ab umbilico demissa sumebant. Ita egressi per cœmiteria, nudi sternebantur. Alij proni in faciem, alij in latus, nonnulli in dorsum, quidam extẽtis in altum palmis, pœnitentiæ formam ad singula peccatorum genera in gestu significabant, progressus ex omni numero unus singulos tangebat dicens: Det tibi Deus remissionem tuorum peccatorum: surge. Indè in ordines digesti, præcinentibus duobus, versum chorus iterabat. Ubi dominicæ passionis in cantu quodam incidisset mentio, mox unà prorunut in terram, non ut solemus primum geniculantes, sed uno impetu, velut præcipitata ligna vel saxa, ruebant, quem quisq; stans locum forte habuit.

Habent Chronica Argentoratensia, anno mil. 261. Flagellantes Argentoratum venisse, qui Romæ & in Italia confluxerant, numero mille & ducenti. Et quod Argentorati accesserint mille & quingenti, qui nudis corporibus se flagris cædebant.

Posthac anno mil. 298. venerunt Argentoratum 28. in vestibus albis, facie cooperta, qui eundo ad omnes ecclesias, se flagellabant.

Anno mill. 349. Tempore pestis, combustis Judæis, venerunt rursus Argentoratum ducenti, habentes octo aut decem preciosa vexilla ex serico, & totidem cereos duplicatos. Bini & bini incedebant post vexilla & cereos, in oppidis & pagis passim excipiebantur pulsu campanarum, quisq; pallio amictus, pileum in capite cum rubra cruce gestabat. Rythmos habebant præscriptos, præcinentibus duobus, respondebant alij.

Qui in hanc disciplinam recipiebãtur, cogebatur triginta tribus diebus & dimidiato manere (hoc erat pœnitentiæ tempus) & tantum pecuniæ secum afferre, ut in singulos dies haberet nummos Argent. quatuor. Nam non concedebatur illis ut mendicarent. Sacerdotes admittebant, sed citra dominium: nec admittebant in secretiora consilia. Literas jactabant per Angelum è cœlis allatas, & vulgus eò adduxerant, ut flagellatoribus plus crederent quàm sacerdotibus. Argentorati ferè mille accesserunt huic societati. Quare factis duobus ordinibus, alteri in superiores Germaniæ partes concedebant, alteri in inferiores. Carolus quartus rex pontifici Rom. scripsit, ut coerceret, alioqui totum mundum seducerent: nam magnam sanctimoniam proferebant, & miraculorum virtutem. Argentorati in circulum Flagellantium mortuus puer delatus fuit: tentabant quidem resuscitare, sed non successit. Dimidiato anno ferè singulis hebdomatibus cohors flagellantium adveniebat. Etiam mulieres se societati adjunxerant. Tandem cum admiratio desiit, nec amplius excipiebantur pulsu campanarum, nec hospitio exciperentur, & impostura hujus sectæ innotesceret, & papa ordinarius præciperet, ne admitterentur, etiam senatus Argentoratensis vetuit ne reciperentur. Quod si quis vellet flagellare se, ut hoc domi suæ faceret. Ita in brevi tempore, hoc est, dimidiato anno, desiit secta Flagellantium, quam ipsi affirmarant triginta tribus annis & dimidiato duraturam.

CAROLUS IIII. FILIUS JOHANNIS REGIS BOHEMIÆ, *nepos Henrici Imp. 7.*

Carolus quartus 30. Imp. Germ.

Arolus audiens Ludovicum mortuum, passim venit in civitates quæ liberæ, & quæ imperii sunt, rogans ut pro Imperatore susciperetur. Anno domini mil. 348. venit Argentoratum, ubi ut rex suscipitur. Ibi & Bertholdo episcopo Argentoratensi regalia confirmat, ante fores summi templi, gradus vocant auff den Greten/ coronam gestans in capite, pomum & sceptrum in manibus. Post aliquot dies Basileam venit, deinde Wormaciam accedit, & cum eo episcopus Bambergensis. Is potestatem acceperat à pontifice Romano, absolvendi eos qui sub Ludovico excommunicati fuerant: verum, sequentibus conditionibus. I. Ut jurarent fidelitatem papæ. II. Imperatore non habere jus constituendi papam aut deponendi. III. Ut neminem agnoscerent regem vel imperatorem non confirmatũ à papa. Qui hæc non jurarent, nec absolvi deberent. Sacrificuli plerīq; & monachi hoc jurant, & absolvuntur: laici nolunt jurare. Tandem veriti motum vulgi rex & episcopus, laicos etiam sine juramento & præfatis conditionibus absolvunt. Cum Carolus vero à Wormacia Mogontiam venisset, dicitur illi in aurem, Electores velle eligere Eduardum Anglum, nec valere electionem Caroli, Ludovico Bavaro adhuc vivente, factam.

REX ANGLIÆ ELIGITUR.

ELectores Imperii Eduardum Angliæ regem in Rom. regem eligunt. Sed is respondit per literas & gratias egit, indicans sibi satis esse negotii cum rege Galliarum, quapropter non posset imperii curas admittere.

MARCHIO MISNENSIS ELIGITUR.

Tum Electores vocant Fridericum Marchionem Misniæ, Ludovici Imperatoris generum, & in Rom. regem eligunt contra Carolum. At Marchio Misniæ accepit à Carolo 10. millia marcarum argenti, & cessit electionem, & regalia accepit posthac a Carolo. Ita imperii dignitas mansit Carolo, qui Francofordiæ in regem suscipitur, civibus illic nundinas, & omnia eorum privilegia, confirmans ac corroborans. *De hoc vide plura in historia Bohe. Aenea Syl. ca. 32.*

RHENUS CLAUDITUR ARGENTORATI.

Carolus iam quietus de electione, & ubi convenisset cum adversariis ingenti summa pecuniarum, concessit in civitates Rhenenses, & ad principes ac dominos, qui illi adfuerant, His dedit Telonia Rheni. Hinc exorta sunt Telonia nova, quæ qui vina coemunt & alia, & per Rhenum devehunt, ferre prorsus nequiverint. Hoc Senatum populumque Argentoratensem male habuit, ut quibus multa erant negotia per Rhenum perficienda. Quare stipitibus præacutis, et cathena ingẽti alveũ Rheni ita includũt, ut nemo posset navigio vel ascẽdere vel descẽdere. Cum vero Rheni navigatio duobus annis & dimidio esset occlusa, & civitates viderent, se nec nova nec vetera Telonia posse assequi, transigunt cum Argentoratensibus, quorum dexteritate Telonia illa nova in spongiam cadunt. Et rursus conceditur navigatio Rheni, anno Domini mill. 351. mense Maio, quo aliquot centenæ naves, cum vino & rebus aliis Rheno devehuntur.

Angli victis Francis, Galliam fere totam occupant.

Anno Domini mill. 355. Carolus profectus est in Italiam, & civitates satis obedientes invenit, Romæ obvios habuit totum Senatum, & quicquid erat honestorum hominum. Civitates aliquot Italiæ, gratificaturus pontifici, in obedientiam redegit. Cum venisset Pisas, oritur tumultus: & nisi Germanorum mascula virtus illi adfuisset, actum fuerat de eo. Imperatrix à Pisanis rapitur, & in ignominiam regis Caroli in lupanar ducitur: sed evadit matrona unà cum virginibus, & extra civitatem fugit. *Carolus 4. obedientem habet Italiam.*

Anno mill. 356 Carolus rex Mogontiam venit ad natalem Domini: adsunt illi Electores, & habetur prandium imperiale, uti in Bulla aurea indicitur.

His annis Carolus 4. Albertum & Iohannem fratres dominos Mackelburg, fecit duces Mackelburgenses, antea dictos principes Vuandalorum.

Anno Domini mil. 356. Ecclipses solis, lunæ, pestis, terræmotus maximus, ut in partibus Rheni plura castra, turres, & domus corruerent Civitas Basiliensis & ecclesiæ istic vehementer concussæ.

Anno Domini mill. 360 Carolus comitem Eberhardum à Vuirtenberg, magno exercitu oppugnavit, tandem res per episcopos Augustanum, Argentoratensem, & Spirensem composita fuit: sic tamen, ut Sueviæ civitates cogerentur solvere ingentem pecuniæ summam: nam Vlmenses dederunt 52. millia flor. Eslingum 15. millia. Rotuuil 10. millia. Rutlingum 15. millia. Lindauu sex millia. Constantia 40. millia. Causam ferunt fuisse nimiam exactionem civitatum: Et quod cum ducibus Austriæ, sine exceptione imperatoris fœdus icerit. Ad hoc bellum ab imperatore datus fuit dux Rupertus Bavarus, & civitatibus Rheni præceptum, ut auxiliares copias darent. Marchio badensis a Carolo vocatus, renuit venire, nolebat enim consanguineo bellum inferre. *Carolus contra Eberhardum Vuirtemb.*

Anno Domini mill. 366. Carolus altera vice in Italiam & Romam contendit, cum principibus aliquot Alemaniæ & Bohemiæ, & cum inclyta uxore sua. Mediolani corona ferrea coronatur. Pisis honorifices susceptus. His relictis, ad urbem tendit, Senatoribus, Consulibus, & populo Romano in Capitolio congregatis, unus Senatorum orationem habuit ad populum, apposite scilicet: Ecce rex tuus venit. Coronatur Romæ per Osthiensem Cardinalem, hac conditione, ut nec Romæ, nec in Italia diutius moraretur. Franciscus Petrarcha hic graviter invehitur, ac dicit: Quæ nam ista superbia, principem Romanum publicæ libertatis autorem, libertate privare? cuius esse deberent omnia, ipse non sit suus? *Carolus Mediolani coronatur. Coronatur Romæ, sed conditionibus. Imperatori Romani Roma interdicitur.*

Anno Domini mill. 361. Sophia filia Eberhardi comitis in Vuirtenberg, duci Lotharingiæ matrimonio copulatur. Stutgardiæ habentur sumtuose nuptiæ, præsente Alberto duce Austriæ, ac multis comitibus, baronibus & nobilibus. Invitato etiam imperatore, qui veritus maiorem congregationem, non venit. Celebres hæ nuptiæ, vini fonte arte facto. *Nuptiæ Vuirtenbergen. filia cum Lotharingo.*

Anno Domini mill. 362. Cazimirus Poloniæ rex, horrea sua in singulis terris regni sui frugibus abundantia aperiri, & moderato precio vendi iussit. Proprii autem homines pecunias ad emendũ non habentes, rerum commutatione aut labore præstitum frumentum merebantur. Castrorum & civitatum fabricas & muros, piscinarum & fossatorum aggeres & alveos, tum aquæductus, & ædificiorum variorum structuras extendendo. Ex quibus illud memorabile fossatum, quod à Graccovia versus Bachnyam tendit, & flumine Istula in id immisso, ligna per id & sal traduci destinabat, adhuc apparet.

Anno mill. 363. Bella parantes Carolum imperatorem Romanorum, & regem Bohemorum, Ludovicum Hungariæ, Cazimirum Poloniæ, & Sigismundum Daciæ reges, eò quod imperator Carolus coram nunciis Ludovici regis Hungariæ dixerat, ejus matrem parum pudicam, Urbanus papa quintus per legatum composuit.

Urbanus 5. papa. Eodem anno Innocentio 6. mortuo, Urbanus 5. fit papa, patria Lemonicensis, antea *Gulielmus* dictus.

Eodem anno rex Cypri venit Argentoratum, honorifice exceptus. Eodem anno venit etiam illuc rex Daciæ.

Eodem anno Amurates Turcarum 3. Imperator regnat. Is primus in Europam classe trajecit.

Petrus Hispaniæ
Janus Cypriensis } Rex.
Johannes Nothus Portugalliæ.

Anno domini mil 365. Studium universale in Vuienna Austriæ ab Alberto duce ibidem fundatur primum in Germania.

Anno eodem secta Jhesuatorum incipit.

Bertholdus Porbach Spiracombustus. Hoc tempore Spiris combustus est quidam Bertoldus Beghardus de Rorbach. Hujus articuli, quos tamen antehac in Herbipoli revocaverat, erant: Christum in passione sua sic fuisse à patre derelictum, ut præ dolore dubitaverit de salute. Quod Christus in cruce propter nimium passionem & dolorem matri maledixerit. Quod maledixerit terræ quæ ejus sanguinem suscepit. Quod homo in hac vita in tantum possit proficere, quod nec orare, nec jejunare oporteat. Item quod laicus illuminatus plus possit proficere in docendo: & quod plus illi credendum sit, quàm Evangelio & doctoribus scripturæ sanctæ.

Albergothus, Baldus & Angelus Jurisperiti, Guido Cauliacus Chirurgus, Maximus Planudis Monachus Græcus, Johannes de Lineris Mathematicus, Johannes Bocatius florent, & Henricus de Hassia.

DE PRIMIS ANGLICIS.

ANno domini mill. 365. Cum imperator Carolus Seltzæ ageret, venerunt in Alsatiam Angli quadraginta millia equitum & peditum, quorum dux erat eques quidam auratus, dictus Ertzpriester von Spruitzehirtze, hii noctu irruerunt in agrum Argent. & in proximos pagos, non sine incendio, rapina & latrocinio. Cumq; ferè hebdomadibus quatuor graviter incommodassent Alsatiæ, & Carolus imperator conscripto exercitu esset invasurus nocentem hostem, fuga sibi consulunt Angli, uno die plus itineris absolventes, quàm Cæsar & civitates in multis insequerentur. Nam dum Cæsar, episcopus Argentoratensis Johannes de Liechtenberg, & Respublica Argent. apud divi Arbogasti monasterium & Eckboltzheim castrametantur, Angli jam Benfeld, Danbach. & Selestadium concesserant. Argentoratenses quidem & aliæ civitates, quid cessarent, appellant Imperatorem: cur non rectà hostem invaderent. Sed Cæsar causabatur se, nescio quorum principum præsidia expectare. Tandem usq; Colmariam ventum fuit, sed abierant Angli. Reditur sed graviori incommodo Alsatiæ: Cæsareani enim hostibus ipsis nocentiores fuerunt. Et erat hæc profectio ante messem & in messe. Hinc caristia annonæ facta, ut quartale frumenti libra Argentoratensi venderetur.

Comitia Mogontina. Circa hæc tempora Carolus imperator Mogontiæ comitia habet cum archiepiscopis Mogontinensi, Trevirensi, & Coloniensi. Aderant quoq; Saxoniæ & Bavariæ duces. Istuc pontifex miserat legatum, episcopum Canalcen. pro subsidio Cameræ. Quem cum Imperator præsentibus principibus audivisset, respondit: Domine legate, papa misit vos ad Germaniam, in qua magnam pecuniam corraditis, sed in Clero nihil reformatis. Adstabat autem Cuno de Falckenstein canonicus *Imperatoris parrhesia erga legatum sum. pont.* Mogont. cum capitio pretioso, aureis & sericis ligaturis consuto, quod imperator suo capiti imponens, inquit: Sum ne in capitio Cunonis plus militi quàm clerico similis: & intuitus Gerlacum archiepiscopum Mogont. sic affatur: Domine archiepiscope, vobis præcipimus sub ea fidelitate qua nobis astringimini, ut clerum vestrũ reformetis, tollatisq; abusum in vestibus, calceis, capillis, & toto vitæ habitu. Quod si non fecerint, mandetis fructus beneficiorum suorum occupari, & Fisco nostro præsentandos, quos nos in honestiores usus convertemus. Colloquio isto peracto, pontificius legatus non diu Mogontiæ hæsit, sed quasi fugitans, navi conscensa, Coloniam solvit.

Laudatur hic Carolus, ut pote multis heroicis virtutibus præclarus. Auream bullã (in qua sunt sanctæ constitutiones pacis) ab hoc habét Imperii electores. Nisi quod quidã illi vitio vertunt, quòd Bohemici regni gloriam magis quam Romani imperii quæsivit, & quòd regni Arelatensis jus, Galliæ contradidit. Schola liberalium disciplinarum ab hoc Pragæ erecta est.

Norinberga sedata seditio. Norinbergæ seditionem gravem exortam à Collegio Fabrorum, Capribarbæ vulgo, Die Geißbert/ dictorũ, ipse pietate & meritis gravis, cui consiliari & optimates urbis adhærebant, pulchre sedavit sua industria, nam Collegia vel Tribus, quas vocant Zunffthaus, abolevit, & urbem in meliorem politiam reduxit.

Anno

Anno Domini 1366. Comes Ægo per insidias voluit Friburgum occupare. Friburgenses admoniti, præsidio Basiliensium, Brisacensium, & Nuuenburgensium, contra steterunt, & paulo post Arcem vicinam urbi, quam vocant Burgstadel, destruxerunt. Posthac cum oppidum Endingum obsiderent, & Ægo Comes copias contraheret, utrinque pugnatur, aliquot occisis, in Rheno submersis & captis. Post hac pace facta, liberati à domino suo pecuniæ summa, Duces Austriæ dominos agnoscunt. *Comes Ægo Friburgum occupat.*

Anno Domini 1368 Urbanus compositis rebus Pisanis ac Florentinis, vocavit Carolum Imperatorem in Italiam, ut Bernabavem Ecclesiæ hostem ulcisceretur, cum quo tamen Imp. inspe- rato pacem fecit, quod Papæ displicuit.

Anno dom. Mill. trecentesimo septuagesimo, Carolus Vuenceslaum filiũ natu majorẽ, Cęsarem facit, qui cum patre annis octo regnavit. Scribit Æneas Sylvius, Carolum cuique Electorum promisisse centum millia aureorum pro consensu, sed cum non esset solvendo, obligavit illis Telonia, vectigalia, & oppida imperialia, hinc Aquila deplumatur. *Vuenceslaus fit rex.*

Per hos dies Rom. Imp. Carolus visendi regis Galliarum desyderio, iter per Hannoniam, Cameracumque faciens, in Franciam venit. De cujus adventu Carolus rex Galliarum literis acceptis, ad singula quæ transiturus Imperator erat loca præmissis qui illum honorificentissime venerarentur, excepit. Et cum articulari morbo laboraret Imperator, currum & lecticam auro gemmisque artificiosissime elaboratam, ad Imperatorẽ præpropere misit rex, deinde equos duos ingenuos atque animosos insignibus Francorum apparatissime ornatos Imperatori, totidemque filio ejus Romanorum regi, Caroli nomine præsentant missi. Quod munus Imperator liberalissime lætissimeque excipiens, ego inquit, in altero illorum sedens, Parisios ingredior, quod & factum fuit. Ubi venientibus Principibus, alter in alterius cõspectu, revelato capite, datisq; dextris, sese amicissime venerantur. Mox ad Romanorum regem Carolus accedens, impertita illi salute, imperatorem dextrorsum, regem vero filium sinistrorsum habens, ipse medius incessit. Post mutua colloquia & convivia, firmata inter eos jurejurando amicitia est. Discedentem Imperatorem Carolus ad Monsum usque sua impensa perducere jubet.

Anno domini Millesimo trecentesimo septuagesimo secundo, Mensura vini Argentorati vendita fuit quatuor solidis, in Augusto, quo anno Tigurini, Vuormatienses & Spirenses Alsatibus vina advexerunt, mox multum venditum fuit in Autumno duobus nummis.

Anno dom. mill. trecentesimo septuagesimo quinto, Nobiles quidẽ Anglici, Britones, Picardi Goti, Scoti, & gentes innumerabiles de propriis proprie nõ contenti, per turmas armatorum violenter regnantes terras Francorum, Burgundorum & Luteringorum molestarent, & per decennium hujusmodi perturbationes extra terminos suos dilatarent, demum circa annum domini 1375. Alemanniam superiorem intrantes, per incolas villę Bernensis, in quodam Monasterio Monialium fontis Mariæ Constantiensis diœcesis collecti gladio, sed plus amantissimæ crudelitatis igne, in dicto monasterio conclavati, & reclusi, penitus sunt extincti. Malleolus.

Anno domini 1377. Comes Ulrichus Vuirtenbergensis, apud Reuttelingam cladem sustinuit, multis egregiis viris interemptis.

DE SECUNDIS ANGLICIS.

Anno dom. 1375 Mixtus populus ex Britannis & Germanis, numero 6. mille armis munitissimi, cũ innumerabili vulgo, sed nõ æque armato, Capitaneos habebant 25. hii Alsatiã rapinis & incendio admodum vastarunt, & exactionibus, scopus erat multa corradere. Durissimi erãt exactores, à divitibus aurum, caballos, sericum petebant, à pauperibus calceos, clavos ferramenta equorum. Cum autem incendio pagis in agro Argentoratensi admodum incommodarent, rogati quid acciperent & abstinerẽt incendio, petebant florenorum sexaginta millia, sexaginta pannos, sericos, & sexaginta equos, petitio hæc inaudita erat. Tandem Episcopatus & oppida imperialia numerarunt illis florenorum tria millia, ita horrendis, stupris & facinoribus designatis abierunt.

Anno domini 1375. Gregorius Papa 9. Decimam sollicitavit ab Ecclesiasticis per omne imperium. Sed Archiepiscopi tres ad Rhenum se opposuerunt emunctioni cleri sui. Interim moritur Mogontinus, & Papa Ecclesiam donavit Ludovico, Bambergensi Episcopo. Capitulum autem elegit Adolphum de Nassauu. Imperator studuit Ludovico, & obsedit Ertphordiam, vastavit vicinã Turingiam.

Interea Carolus multa peregit, ut filius ejus Vuentzlaus rex Bohemiæ, & Romanorum quoque rex eligeretur. Inde evisceratum est imperium Rheni, vectigalia, quæ pro patrimonio erant imperio, inde partita sunt, ut unusquisque electorum non modicum quid acciperet. Deplumata est Aquila, ut in reliquum cæteris sit animantibus contemptui, quid enim potest sine pennis? Alb. Krantz lib. 10. Saxoniæ cap. 3. Nam idem Imperator Carolus (nescio si ad interpretationem verbi Augustus, quam nunc faciunt, bene imperii nervos exhausit, viresque conscidit) sede- *Scribit Æneas Sylvius Imperatorem [illegible] do adactum, ut pignora revocaret. Vide cap 33 in hist. Bohe.*

cim in Suevia urbes sine medio recognoscentes imperium, vendidit vicinis Principibus. Aliæ quatuordecim conspirant invicem, & fœdere mutuo se constringunt, quædam salva libertate solita, Principibus Austriæ ad protectionem se cõmendant, non ut dominis pariturae, sed ut protectoribus vicissim obsequuturæ.

Anno domini 1380. Inventum est bellici tormenti genus à Germanis nostris, quod vulgo Bombarda dicitur, à sono opinor ac tonitru. Vide infra de arte Impressoria anno 1440.

EPITOME AUREAE BULLAE Caroli quarti, Rom. Imper.

Mala ex discordia.

SUB Carolo quarto prodiit aurea Bulla. Anno domini millesimo trecentesimo sexagesimo sexto, Norinbergæ præsentibus Principibus Electoribus, Ecclesiasticis & secularibus contra divisionem, pro unitate in imperio provehenda. Enumerantur autem initio, quæ mala ex divisione contigerint, lapsus Luciferi, ejectio Adami ex Paradiso, destructio Trojæ, eversio reipub. Romanæ, in divisione Julii & Pompei.

Salvus cõductus. Primum autem statuitur, ut proficiscentibus ad electionem, salvus conductus præstetur, perjurii pœna, qui in hos leges commiserit, & ne talis investiatur de feudis, quæ à sacro imperio, vel alias obtinet. Regem Bohemiæ, sacri imperii Archipincernam conducent Archiepiscopus Mogontinus, Bambergensis, Herbipolensis Episcopi, Burggravius Norinbergensis. Item illi de Hohenloch de Vuerten, de Bruneche, & de Hanauu. Item civitates Nurenburgensis, & Vuindecheim.

Deinde Archiepiscopum Coloniensem, sacri imperii per Italiam Archicancellarium, conducere tenebuntur. Mogont. & Treviren. Archiepiscopi, Comes Palatinus Rheni, Lantgravius, Hassiæ. Item de Katzenellenbogen, de Nassauue, de Dietz comites. Item de Isenburg, de Vuesterburg, de Runckel, de Lymburg & Valkenstein. Item civitates, Vuetflaria, Geylenhusen, & Fridеberg. Deinde Comitem Palatinum, sacri imperii Archidapiferum conducere debebit Archiepiscopus Mogontinus.

Ducem vero Saxoniæ, Archimarestallum sacri imperii, conducere debet rex Bohemiæ, Mogontinus, & Madeburgensis Archiepiscopus. Item Bambergensis & Herbipolensis Episcopi, Marchio Misnensis, Lantgravius Hassiæ. Item Fuldensis & Hersfeldensis Abbates, Burggravius de Norinberg. Item illi de Hohenloch, de Vuyrtheim, de Bruneck, de Hanauu, de Valckenstein. Item civitates Erphordia, Mulhusen, Norinberg, Rotenburg, & Vuyndeschheim.

Mogont. convocet. Et hi omnes proxime nominati, Marchionem Brandenburgensem, sacri imperii Archicamerarium conducere tenebuntur.

Numerus equitum 200. Archiepiscopus Mogontinus electores convocat Francophordiam, spatio trium mensium. Quod si in executione & intimatione negligens existat, veniant electores etiam nõ vocati Franckfurt, ultra 200. equites nullus adducat, & inter hos non sint ultra quinquaginta armati.

Cives Francof. Civibus Franckophordum injungitur vi juramenti præstiti, ut protegan & defendant advenientes electores, & præter hos neminem intromittant.

Post invocationem sancti Spiritus, in Ecclesia sancti Bartholomei Archiepiscopus Mogontinus Electoribus juramenti formam dabit, & una cum ipsis jurabit, positis in medium Evangeliis.

Forma juramenti.

FORMA JURAMENTI.

EGO Archiepiscopus Mogont. sacri Ro. imperii per Germaniã, Archicancellarius, ac Princeps elector, juro ad hæc sancta Dei Evangelia, hic præsentaliter coram me posita, quod ego per fidem (qua ego Deo & sacro Romano imperio sum astrictus) secundum omnem discretionem & intellectum meum, cum Dei adjutorio eligere volo temporale caput populo Christiano, id est regem Ro. in Cæsarem promovendum, quid ad hoc existat idoneus in quantum discretio & sensus mei me dirigunt, & secundum fidem prædictam, vocemq; meam, & vocum electionem præfatam dabo, absque omni pacto, stipendio, precio, vel promisso, vel quocunque modo talia valeant appellari. Sic me Deus adjuvet, & omnes sancti.

Mox præstito Juramento infra triginta dies eligant temporale caput. quod si distulerint, à transactis triginta diebus panem manducent & aquam, nec Francophordia discedant, nisi electo rege.

DE SESSIONE TREVIRENS. COLONIens. & Mogontinens. Episcoporum.

Sessio electorum. SAncitum est quod Trevirensis ex opposito, & lineari directione, versus Imperatoris faciem, Mogont. vero in suis, diœcesi & provincia, & extra provinciam suam, in toto Cancellariatu suo Germanico, provincia Coloniensi dumtaxat excepta. Et demum Coloniensis in suis, diœcesi & provincia, & extra provinciam suam, in tota Italia & Gallia, in dextero latere Romanorum

Cæsaris

Cæsaris sedere possint, in omnibus publicis actibus, imperialibus, conciliis, collationibus feudorum, refectionibus mensarum. Post Mogontinum, vel Coloniensem, rex Bohemiæ, cum sit Princeps coronatus, & unctus, deinde Comes Palatinus Rheni.

Ad sinistram partē, immediate post illum, quē ex prædictis Archiepiscopis in latere sinistro sedere contigerit, primum locum dux Saxoniæ, & post eum Marchio Brandenburgensis. Ab his suffragia hoc ordine poscit Mogontinus, primo interrogat à Trevirensi Archiepiscopo, secūdo à Coloniensi, cujus est dignitas & officium, diadema regium imponendi, tertio à rege Bohemiæ, quarto à Comite Palatino, quinto à duce Saxoniæ, sexto à Marchione Brandenburgensi, tum & Mogontinus votum suum aperit.

In celebratione Imperialis curiæ, Marchio Brandenburgensis aquam lavandis manibus Imperatori ministrat. Rex Bohemiæ primum potum propinat, Palatinus cibum, Dux Saxoniæ Marschalcus, solitum officium præstat.

DE JURE COMITIS PALATINI.

Vacante imperio illustris Comes Palatinus Rheni, sacri Romani imperii dapifer, ad manus futuri regis Rom. in partibus Rheni & Sueviæ, & in jure Franconico, ratione principatus, seu comitatus Palatini privilegio, debet esse provisor imperii, cū potestate judicia exercendi, & ad beneficia Ecclesiastica præsentandi &c. Eodem jure provisionis, illustris dux Saxoniæ Archimarschalcus in illis locis, ubi Saxonica jura servantur, fruatur. *Ius Comitis Palatini.* *Ius Ducis Saxoniæ.*

DE SUCCESSIONE PRINCIPUM ELECTORUM.

Postquam electores seculares desierint, Decretum, ut jus, vox, potestas electionis, ad filium primogenitum legitimum laicum. Illo non extante, ad primogeniti primogenitum similiter laicum devolvatur. Quòd si primogenitus absque hæredibus, masculis legitimis laicis, ab hac luce migrarit: Jus, vox & potestas ad seniorem fratrem laicum, per veram paternalem lineam descendentem pertingat, & deinceps ad illius primogenitum laicum. Si vero princeps elector, seu ejus primogenitus, aut filius senior laicus moriatur, & hæredes masculos, & legitimos laicos defectum ætatis patientes, relinquere contigerit. Tunc frater senior ejusdem primogeniti, tutor eorum & administrator existat, donec senior ex eis legitimam ætatem attigerit, qua in principe electore annos octodecim completos, censeri volumus. Si aliquis ex his Principatibus vacaverit, Imperatoris est providere. *Successio electorum.*

DE IMMUNITATIBUS.

Regis Bohemiæ & subditorum immunitas, ut appellari à regali judicio nemini liceat, auri, argenti, & stanni, ferri, cupri, plumbi, salis, mineras habere, item Judæos, thelonia & id genus habere possint. Monetas auri & argenti excudere valeant. *Immunitates.*

Cæterorum Principum electorum immunitas, quòd eximuntur eorum subditi à tribunalibus, extra territorium, & terminos Principum

DE CONGREGATIONE PRINCIPUM

Decretum ut singulis annis à festo Resurrectionis Dominicæ conveniant, in aliqua civitatum imperii personaliter, tractaturi de imperii & orbis salute, qui imperii bases sunt & columnæ, data que leges convivales & sumptuariæ, ne frequentatio cōviviorum rebus agendis remoram injiciat. *Annuus conventus electorum.*

DE ORDINE PROCESSIONIS INTER *Archiepiscopos & Electores alios.*

Imperatore vel Rege deambulante, cū insignia ante faciem ejus portantur. Archiepiscopus Trevirensis, in directa diametrali linea ante Imperatorem, vel Regem transeat, illique soli medii inter eos ambulent, qui regalia insignia portant. Cum autem rex absque insigniis incesserit, tum Trevir ita præcedat, ut nemo inter Regem & ipsum medius habeatur, aliis duobus Archiepiscopis electoribus loca sua servantibus. Dux autem Saxoniæ regalem ensem deferat, Regem inmediate præcedat, & inter illum & Trevirensem medius habeatur. Comes Palatinus pomū imperiale portet, à latere dextro. Marchio Brandeburgēsis sceptrum deferat, à sinistro latere ipsius ducis Saxoniæ gradiatur, Rex Bohemiæ regem nullo interveniente sequatur. *Ordo processionum.*

DE CURIA IMPERIALI ET SESSIONE

Die solenni curiæ imperialis veniant electores Ecclesiastici, & Seculares ad domum habitationis regalis, Ibi Imperator insigniis imperialibus inducetur, & ascensis equis, vadant cum Imperatore ad locum sessionis aptatæ. *Sedes imperatoria.*

Archicancellarius in cujus archicancelliariatu hoc fuerit, portabit super baculo argẽteo omnia sigilla & typaria imperialia & regalia. Seculares Principes, electores, sceptrum, pomum, ensem. Portabuntur etiam immediate ante Archiepiscopum Trevirensem suo loco transeuntem primo Aquisgrani, secundo Mediolanensis corona, & hoc dumtaxat ante Imperatorem, qui est imperialibus infulis decoratus, quas gestabunt aliqui Principes inferiores ad hoc per Imperatorẽ juxta placitum deputandi.

Sedes Imperatricis. Imperatrix Augustalibus insigniis amicta, suis comitata virginibus post Imp. competentis spatii intervallo, ad locum sessionis procedat.

DE OFFICIIS PRINCIPUM ELECTORUM, *sedente rege in sede regia.*

DUx Saxoniæ equo insidens, habens baculum argenteum, & mensuram argenteam in manu, ex acervo avenæ pertingente ad sellam vel pectus equi, mẽsuram plenam accipiet, & famulo venienti exhibebit, demum viceMarschalcus de Bappenheim distribuet.

Ingresso rege ad mensam, Ecclesiastici Electores mensę benedicant.

Brandenburgensis Archicamerarius accedat super equo, habens argenteas pelves, & descendens de equo, dabit aquam lavandis manibus imperatoris.

Rex Bohemiæ Archipincerna, descendens de equo, ciphum argenteum, ponderum duodecim marcarum, porrigit regi ad bibendum.

Comes Palatinus similiter intrabit super equo, habens in manibus scutellas argenteas cibis impletas, quas regi apponit.

Peractis officiis, ille de Falckenstein subcamerarius equum & pelves Marchionis pro se accipit.

Magister coquinæ de Norinberg equum & scutellas comitis Palatini.

Vicepincerna de Lympurg equum & ciphum regis Bohemiæ.

Vice Marschalcus de Bappenheim, equum, mensuram, & baculum ducis Saxoniæ.

Cognitionem linguarum habeant Electores. Tandem statuitur, cum Romani imperii celsitudo diversas nationes & linguas sub se habeat, ut prudenti regimine illis prospiciatur. Ut illustrium principum, puta regis Bohemiæ, comitis Palatini Rheni, ducis Saxoniæ, & Marchionis Brandenburgensis, Electorum, filii vel hæredes & successores, cum verisimiliter Teutonicum idioma sibi naturaliter inditum scire præsumatur & ab infantia didicisse, incipiendo à septimo suæ ætatis anno, in Grammatica, Italica, Slavica lingua instruantur, ita quod infra 14. annũ ætatis existant in talibus, juxta datam sibi a Deo gratiam, eruditi.

Anno 1386. Austriæ dux Leopoldus apud Sempach cum Lucernensibus, Bernatibus, Lucernacibus, Underuualden, Vre, Suitensibus, & aliis confligit, qui de præfecti ducis admodum quærebantur, nimium gravibus populo ad libertatem spiranti: sed res infœliciter cecidit, nam dux ipse cũ insigni & numerosa nobilitate fuit interemptus, & contigit Helvetiis victoria, sed non incruenta.

In hoc bello nemo capiebatur ex utraque parte, sed neci dabantur victi. Fertur ducem Austriæ in exercitu suo habuisse messores 200. cum falcibus totidem, ut si frustra obsideret Sempach, tamen abmetendo regiones ad messem albas (erat enim circa festum Ulrichi) noceret, hoc furorem incussit confœderatis, & furor arma ministravit. Inter interfectos difficulter inventus dux, tertio post die, & sepultus cum 40 nobilibus in Kunigsfeld.

DE ORIGINE SVITENSIUM.

DE origine Suitensium & successu, de nominis etymologia cum varietur, & passim habeantur Chronica Suitensia, & Helvetia in præsentiarũ habeat, ut pios ita in omni eruditionis genere præstantes viros, per quos haud dubie, quę Dominus multis annis benignissime cum eis egit, certiora expectemus, ego lubens abstineo. Tantum hoc libet hic subiicere, quod superioribus annis legi in expostulatione quadam Dei, per prosopopejam eos alloquentis & exhortantis, ut resipiscant, & in memoriam revocent, quæ benefacta eis contulerit, & quàm miraculose cum eis egerit, Paterne dilexit, fideliter defendit, divites & gloriosos fecit, non minus quàm Israelem, Græcos aut Rhomanos, Prophetas dedit probos, fideles, & eximie doctos, ex ipsis, per quos illis Deus innotuit.

Anno Domini 1217. Cum à potenti domino de Regenspurg gravissime premerẽtur, cujus astui & potentiæ nemo par erat, humiliavit eum Dominus, & tradidit in manus eorum, ut ad instar vulgaris equitis se dimitteret. Tum arces munitissimæ Regensperg, Utzenburg, Glantzenburg, & Gloggenburg, per confœderatos occupatæ fuerunt, & funditus destructæ. item anno 1350. Dominus tutatus fuit contra crudeles, subitaneas, & insidiis plenas practicas institutas in latrocinii noctem auff die Mordtnacht/ in qua nec infanti in utero matris parcitum fuisset, ubi confœderatorum domus & facultates jam divisæ etiam erant, ibi Dominus victoriam contulit, & hostem captivum in manus eorum tradidit.

In alia nocte rursus defendit eos Dominus contra hostes mit den roten ermlen/ & potentes fecit, ut arces robustas, Liel, Urnach, & Baldegg caperent & destruerent.

Item

Item anno 1281. victoriam contulit cōtra comitem Rudolphum, comitem de Kyburg, & multos nobiles, Item liberavit à tyrannide præfecti cujusdam Grysler dicti, contra Vuilhelmum Tellen, quem vi coegerat, ut filio proprio pomum à capite sagitta decuteret. Idem pileum erexerat, magnis pœnis interminatus, ut honorarent. Idem turrim construi curavit, nominatim Zwing Bry under dir styzen. Eo tempore invictas arces Regenberg, Sarven, Landenberg Schuuanauu, Schonenberg, ut occuparent & frangerent, Dominus dedit, fugatis etiam & occisis tyrannis. Varias insuper victorias contra Austriacos, Mediolanenses, Anglos, Burgundiacos, Suevos, Gallos enumerat hæc prosopopeia.

Anno 1315. in loco dicto Morgarten, septuaginta viri contra multitudinem hostium fortissime pugnarunt, in loco dicto Sella am Sattel/ ingenti metu incusso adversariis, ac multis in lacu egre submersis. In Sempach cōtra principem Lupoldum victoria potiuntur 1300. contra quatuor mill, Rursus anno 1353. Turicenses contra Ellerspach præfectum ducis & Capitaneum apud Dætuuil circa Baden, ubi 400. confœderatorum vincunt quatuor millia. Tum Turregum à duce Alberto, qui tribus vicibus obsederat, liberatur, & quarta vice à Carolo quarto, qui graviter obsedit robur belli suppeditantibus imperio Bohemis & domo Austriæ.

Anno 1338. Circa Laupen pauci confœderatorum contra multos principes, comites, potentatus, victoria potiuntur apud Hardt, ubi multi adversæ partis in Rheno submersi fuerunt.

Anno 1374. Cum Anglici toti Germaniæ metum incussissent, equites circiter decem & octo millia impune vagantes per principū terras, & per cōfœderatos apud Lus, Buttisholtz, & Frauuenbrunnen cæsi sunt, & Germania ingenti cura & sollicitudine liberata.

Anno 1388. apud Næhensels 200. confœderati 6 millia vincunt.

Apud Bellitz exiguo numero contrasteterunt Mediolanensi Stanthardo, qui non solet ad pugnā egredi, nisi centum millibus, ubi & victoriam, immenses facultates, & vexilla tredecim reportarunt. Deinde anno 1475. Apud Elygurt, Gransen, Murten, Nansen, cum aliis, ut infra habebimus, contra Carolum Burgundiacum victoria non semel potiuntur. Item apud Bruderholtz loco Basileæ vicino, 800. confœderatorum, octo millia invadunt & vincunt. Item apud Ermerdingen, vulgo im schwaderloch/ ubi confœderati una die & vincuntur, & vincunt mox: nam 1300. eorum 12 millia partis adversæ superarūt. Post hac apud Frastentz: item : Dornaci apud Byrsam, Dominus victoriam illis contulit. Hæc & id genus alia habet hæc prosopopeia, cum enumeratione, qua in re confœderati peccent hodie contra Deum, quod eorum terra asylum esse debeat adflictorum, & domicilium justitiæ, & ita olim fuerit. (Hinc illustris & vere nobilis Princeps Sigismūdus Austriæ dux, cum aliis sibi eo tempore fœdere junctis, Argentoratensibus, Schuuartzuualdensibus, Songavìensibus, Brisgaviensibus, contra Petrum Hagenbach, subsidio cōfœderatorum, & æqui amatissimorum, eguerunt) sed jam res habeant juxta sermonem Esaiæ loquentis ad Judam cap. 1. Quomodo facta est meretrix civitas fidelis, plena judicii: justitia habitavit in ea, nunc autē homicidæ &c. Expendant quid mali bella & pensiones afferant. Depingit falsum Dei cultum, quem fugiant, & verum, quem amplectantur. De verbo Domini, Novo & veteri Testamento. De prædicatoribus verbi, de officio magistratus, de electione magistratus, de fratre Nicolao & ejus consilio. Et per hypotyposim subjicit terram Helveticam, & eius fertilitatem, amœnitatem & robur, cum mentione reformationis, terrore iræ Dei tandem concludit.

SCHISMA.

Post Gregorium 11 exortum fuit magnum schisma, nam Italiani Italum fecerunt papam, & nominabant Urbanum sextum. Is Rhomæ egit. Galli alterum elegerunt papam, quem vocabant Clementem 7. Hic rursus profectus est Avinionem. Sic erant duę Rhomæ, & duo papæ, & unus excommunicabat alterum. Italia, Hungaria, Germania, adhærebant Urbano Rom. papæ. Duravit hoc schisma usq; ad concilium Constant. Hinc jocus: Bicipitem dudum aquilam Romani Imperatores in armis sibi prætulerunt & præferunt usque hodie, quamvis dudum Orientis imperium evanuerit à Christianissimo translatum in perfidos Mahometanos: nunc bicipite infulam incipiunt adorari Romani pontifices. *Schisma in electione pont.* *Duæ Rhomæ. Duo papæ.*

VVENCESLAUS XXXIII GERM. IMP.

Anno domini 1378. Vuenceslaus Bohemiæ rex jam patre vivente & plurimum annitente, rex Ro. creatus, cœpit utrunq; regnum fine magna sollicitudine administrare, Nec enim annisus est imperii coronam accipere, quam etiam nō promeruit: vir animo non satis ad imperium idoneo, qui (ut ferunt) ventri deditus, omnia post habuit. Aliquantoq; melius actum esset cum imperio, si neq; pater, neq; filius in eo fuissent. Nam pater largitionibus ut filium extolleret, filius ignavis dissimulationibus imperium attrivere, inque eam tenuitatem, quæ nūc cernitur, adduxere. Augustos se amant interpretari, quasi augendo instantes imperio: sed longe ab hac interpretatione patris largitio, & filii ignava dissimulatio fuit. *Vuenceslaus 33. Germ. Imp.*

Nam Vuenceslai in curia in regno Bohemiæ illa Christianissimi cruenta divisio invasit. Subincoone archiepiscopo Pragensi, cui cognomē erat Lepus, frigidam suffundēte, qui orienti calamitati obviam ire cupiens, libros Johannis Vuiclevi ad se ferri, omnesq; publice cōcremari jussit. Supra 200 volumina fuisse traduntur pulcherrime cōscripta, bullis aureis, tegumētisq; preciosis ornata. Johanni Huss prædicatio interdicta, & adjectæ minæ, si quando dogmata sua in populū vulgare auderet.

Æneas Sylvius in hist. Boh. cap. 34. Fuit, inquit, Vuenceslaus longe patri absimilis, voluptatum sequax, laboris refugiens, vini quàm regni curiosior. Ob quā rem captus à baronibus, 17. hebdom. in custodia habitus. Johannes dux Lusatiæ, & Procopius Marchio Moraviæ, magno Reipublicæ malo, eum libertati reddiderunt. Captus & secundo per Hungariæ regem fratrem suum, & Alberto Austriæ duci in custodiam datus. Custodia ejus in egregiis ædibus apud Viennam habita, quibus exinde cognomen Praga datum, quod eas rex Pragensium incoluisset. Sed cum parum diligenter custodiretur, fugam arripuit, regno rursus potitus: neq; tum vitam mutavit, sed priore consuetudine vino ciboq; marçens, lucemq; dormiendo noctu conjungēs, ab Electoribus imperii, comprobante Romano Pontifice, imperio dejectus, domi torpens, illaudatum egit ævum.

Anno domini 1386. Pajazites Turcarum quartus Imperator regnat. Hic totam Græciam ac Thessaliam cepit.

Post Urbanum 11. fit papa Romanus Bonifacius 9.

Post Bonifacium 9. fit papa Innocentius 7.

Post Innocentium 7. fit papa Gregorius 12. Hic addixerat se cessurum papatui, modo Benedictus quoq; resignaret. Cū autē Benedictus nollet, & ex Avenione in Hispanias fugeret, nec Gregorius voluit resignare. Quapropter concilium Pisæ habitum fuit In quo hi duo, Gregorius & Benedictus depositi, & electus fuit tertius, papa Alexander 5 Gregorius fugit Ariminum, ibi mansit usq; ad Concilium Constantiense. Alexander vero mansit Bononiæ: nam Hungari Romæ agebant magna tyrannide, bellumq; habebant cum Gallis, propter Neapolim.

Post Alexandrum 5. fit Papa Bononiæ Johannes 23. Ita hii tres pontifices vixerunt usq; ad Concilium Constantiense: Johannes 23. Bononiæ, Gregorius Arimini, Benedictus in Hispania, & omnes depositi fuerunt in Concilio Constant. Anno dom. 1386. Johannes Vuiclefus in Anglia, ac Catharina de Senis in Italia fulgent. Anno domini 1380. Vuenceslaus rex Bohemiæ litem cōpositurus inter clerum & populum Uratislaviensem, illuc venit, Et divina ob reverentiam sui resumi petiit, Clero autem abnuente, ut scelus prophanationis non incurreret, rex Vuenceslaus iratus, oppida & villas ecclesiæ & monasteriarum spoliare jussit. Et tam ingens gregum pecudumque numerus Uratislaviam inductus est, ut trecentæ oves pro tribus marcis usualibus, bos vero pro fertone venderentur. & propter emptorum penuriam, major pars ad Bohemiam pulsa est.

Anno domini 1393. Vuenceslaus Rom. & Bohemię rex, de universo regno Bohemiæ fratres Teutonicos ordinis sanctæ Mariæ, cum nigra cruce, ejecit, eos inutiles fore asserens, bonaq; castra & civitates ipsis abstulit.

Anno domini 1388 Grave bellū habuit Argentoratensis Respublica cū Friderico de Blanckenheim episcopo Argentoratensi. Nam cum urbs Bannum imperiale incidisset, propterea, quod Brunonem de Rapolstein cōcivem (qui militem Anglicum in gravi captivitate detinebat) ad officium cogere, & ut captivum libertati redderet, eipersuadere tardior esset, edictum regium contra urbem divulgabat in finitimas terras. Principes multi, comitesque tanquam regiis mandatis parituri quidem, etiam oculo parum simplici huc spectantes,, ut non solverent census & redditus quos tenebantur, arma in urbem movent, pagos vastant. civium ædes in rure sitas, igne consumunt, vina, fruges, redditus, ligna, salem, Alsæ influxum apud Erstein inferri prohibent. pecora abigunt. Fridericus odium in urbem dissimulans, simulansque benevolentiam, inito clam cum principibus consilio. per suos. quos vocant officiatos vel præfectos, urbi bellum indicit, pontemque Rheni flammis exurere tentat, aptatis ad id incendium lignis aridis, straminibus, & sulphure conspersis, in navesque validas. quæ per Rhenum descenderent, collocatis, Hostes & adjutores episcopi in pagis episcopalibus Eschauu, Vegersheim, Hundesheim, Northus, Erstein, & aliis pagis apud Alsam, manebāt, interdū tam vicini facti urbi, ut in planicie ante urbem, auff Metziger awe/ viderentur. Argentoratenses, civibus tutandis, hostibus arcendis, interdum mille equitibus egressi. Cum autem bellum hoc diu durasset, Comes à Sponheim Schultetus Oppenheimensis, & honesti cives à Mogontia, Vuormatia & Spira, Argentoratum veniunt. & quàm diligentissime pro componendo dissidio inter urbem & episcopum, unà cum aliis sedulo agunt, tandem anno 1393. & civitas à Banno Imperiali absolvitur, & bellum componitur per Carolum tertium Pragæ.

Hinc Fridericus episcopus valde tristabatur, quod non omnia ex sententia sua illi successerant, nec voti compos evasisset. Quoniam vero militibus suis in magno ære obnoxius fuit, quod se ipsis præstiturum sub syngrapho spoponderat, non cogitans quod terras per bella parare, sit aureo hamo piscari. Equites solutionem appetentes, ipsum tandem Fridericum, quem paulo ante adjuverant, persequi, & damna illi inferre cœperunt. Quare Fridericus cogitatione alterius episcopatus ac-

quirendi

quirendi tangitur, archiepiscopatum Mogontinum, item Treverensem, ambit. At pontifex Romanus Trajectensem illi contulit, & ab eodem Gulielmum de Diesch avellens, ad Argentoratensem transtulit. Hic Fridericus Basiliensis ecclesiæ administrationem gessit, exercitum in Sueviam movit. Hechingam oppidum sub arce Hohen Zorn sitam, expugnavit, pro quo commutationis via à comitibus Vuirtenbergensibus oppidum sancti Hippoliti in Alsatia suæ diœcesis consequutus est. Fridericus nihilominus ab episcopatu Argentoratensi ejectus, opulentum ipsum reliquit, quippe cui adhuc quotannis quadraginta aureorum millia in emolumentis inferebantur.

Ferunt hunc Fridericum de Blanckenstein Gulielmo de Diesch successori suo in episcopatu Argentoratensi scripsisse, quod sibi caveret à potentia urbis Argentoratensis, ab infidelitate vasallorum, & à Capituli sui vel imperitia, vel simplicitate.

BELLUM GULIELMI DE DIESCH, EPISCOPI Argentoratensis, contra urbem Argentoratensem.

ANno Dom. Millesimo trecentesimo nonagesimo quarto, Gulielmus de Diesch, Episcopus Argentoratensis pluribus annis bella gessit cum urbe Argentoratensi, minus tamen prospere. Quamvis enim dimidiam partem terræ transrhenanæ, Offenburg, Gengenbach &c. (quam Episcopus Argentoratēsis pro magno ære à Romano imperio, virtutibus domini Bertoldi de Bucheck impignoratam possedit) Roberto regi libere reddidisset. Zaberniamque duci Lotharingiæ tradere voluerit, ut alieno saltem subsidio felicius contra civitatem triumpharet: tamen conniventibus domino Hugelmanno de Vinstingen Decano, & Friderico de Hohenzorn camerario, à civibus Argentoratensibus in Mollsheim captus, Argentoratumque deductus est. Et cum dissensio inter ipsum & cives, ab Archiepiscopo Moguntino, & & Marchione Badensi (qui præsentes Argentorati fuerant) sopiri nequaquam posset, præfati duo Canonici & ex Senatoribus aliquot, Ruolinus Barpfenning, Ulrictus Gos, & Michael Mellbruge ad Concilium Constantinense citati sunt, illucque Gulielmus perductus, & cautione ab ipso & à civibus recepta, causa ventilari cepit, mutuisque articulis longo tempore, ut fieri solet, in libellum conscriptis, Episcopus tandem libertati restitutus est. Civitas vero ob injectas in præsulem manus, censuras Apostolicas & bannum imperialem, absolutionis expetens, tum ipsi Concilio Constantiensi, tum Sigismundo Rom. Regi, quod imperii Principem cœpisset, aureorū nummorum summam solvit.

Titulus Episcopi Argentoratensis, Anno Millesimo sexagesimo quinto, sub Hetzelone & aliis fuit. Ego. N. divina favente clementia, Argentoratensis Ecclesiæ pastor indignus. Si fuissent quod audiebant Episcopi pastores, infirmum consolidassent & ægrotum sanassent &c. Ezechiel. 33. & à κατακυριεύοντες καὶ κατεξουσιάζοντες, juxta præceptum Principis pastorum, abhorruissent.

Anno domini Millesimo trecentesimo nonagesimo secundo, Gymnasium Erphordiense fundatum est Bonifacio 9. privilegium donante, Theologica ibi permissa facultate. Non vacat admiratione Germaniam tam diu sine publicis egisse literarum gymnasiis. Francia quidem à memoria Caroli. 1. eo genere claruit, Italia non longe post Bononiæ & quibusdam aliis locis publice docere cepit. Germania vero omnium ad cultum novissima provincia, de qua recte Picus dixit, Rhenus in Tyberim convertitur, Bohemia sub Carolo quarto Imperatore, & rege suo Pragæ publicum meruit literarum gymnasium. *Gymnasium Erphordiense.*

Academia quoque apud Coloniam Agrippinam hoc tempore fundatur

Hoc tempore perniciosa simultas fuit in civibus Coloniæ Agrippinæ, duplex habuere in urbe concilium, arctum eorum, qui quotidiana civium negotia curarent, & latum ad illos quoque pertinens, qui magnis reipub. negotiis asciscerentur. Erat ex latiore concilio vir primarius, quem legitimis causis præscripsere magistratus concilii strictioris, parendum fuit. Sed ille apud Principes effecit, ut eorum opera restitueretur. Tum, ut se vindicet, multa molitur: denique constituit, ut concitata plebe, omnes de stricto concilio in vincula faceret pertrahi. Id sensere viri sagaces minoris concilii, & prævenientes molitionem cæterorum, Latum concilium per eandem multitudinem in vincula duci fecerunt. *Academia Coloniensis.* *Seditio Coloniæ inter cives & Senatum.*

Verum erant sensati in communitate viri, qui utramq; molitionem improbarent, effeceruntq; ut minus etiam concilium custodiæ manciparetur, quo minus cæteri conquererentur, jam agentes in custodia. Et utrisque diligenter custoditis, ipsa communitas utrumque concilium absolvit, & novo delectu habito, constituerunt senatum alium, & ut in reliquum civitas non duplici, sed unico concilio gubernaretur, decreverunt. Quod senatum in hodiernum non parvum dedit rebus incrementum.

SEDITIO RUSTICORUM.

HAc tempestate Arverni adjunctis sibi Lemonicensibus atq; Pictavis, gravissimā seditionem excitarunt, ducem sibi quendā Petrū Brueriū instituentes, atq; ita per nequissimā licentiam grassantes, nobilem quemq;, clerum item, & alicujus pensi hominē sibi obviam, sine miseratione obtruncabant, sacerdoti amputatis digitis, capitis verticē deglubunt, deinde cremant. Religiosum hospitalis ordinis per alas proceræ arbori appensum, sagittis, telisq; confossum, necant. Nec modus illis erat ullus sæviendi, pluris inter illos habebatur, qui ditiora flagitia committeret. Tandem Biturigū dux, qui Avinionē salutandi Pont. gratia petebat, delecto nobiliū exercitu, in seditiosos movet, quos nō difficili prælio multis occisis, multisq; laqueo strangulatis superavit. Ro. Gag. lib. 9. Anno dom. 1399. Albatorum secta cœpit à presbytero quodam Italo in Italia. Is quidem albo indutus panno, tantam modestiam vultu ac verbis præ se ferebat, ut ab omnibus sanctus haberetur. Magnam multitudinem virorum & mulierum in sententiam suam traxit, linteis albis circūvoluti omnes, sine discrimine mares & fœminæ, rustici an cives, servi an liberi, passim veluti pecora, ubi nox oppressisset, dormiebant, publice in vicis epulabantur. Crucifixum sacerdos præferebat, quem lachrymari ob hominum delicta dicebat, Viterbii substitit cum magna multitudine, Romam ad loca sancta venturus. Sed Bonifacius fraudem veritus, quòd diceret hominem superstitiosorum Pontificatum appetere, adjuvāte illa multitudine, milites aliquos premittit, qui hominem comprehensum ad se perducant. Sunt qui scribant quæstione confessum fuisse fraudem. Alii nihil fraudis suo fuisse, sed fictum à Pontifice abolendo rumori, quo hominem per invidiam captum, & necatum affirmabant.

Secta Albatorum

Gerson Theologus, Nicolaus Florentinus, Jacobus Forolivienfis, medici; & Ancoranus Legum consultissimus florent.

Per id tempus sedente apud Avinionem Innocentio 6. qui raram nisi ex Franciæ regno obedientiam erat consequutus, & Cardinales 30. ordinaverat quibus grandi sumptu opus esset, Divi Nichasii Remensis Abbate in Franciam misso, dimidiatam omnium Ecclesiarum partem eligere conabatur. Cui cœpto Scholastici Academiæ Parisiensis restiterunt, missis ad Carolum Oratoribus, qui Pontificis prædictum haud æquum esse persuaderent. Audita Scholasticorum quærela, rex exportari regno pecunia vetat, & Ecclesiarū proventus in tres partes distribui jubet, unā in Ecclesiarū instaurationem, alteram dissolvendis earum obligationibus & debitis, tertiam quotidianis ministrorum usibus assignavit. Ita Pontifex edicti pœnitens, ab exactione destitit. Rob. Gag.

Anno domini 1394. Celapinus Imp. 5. Turcarum, qui imperium Trapezontinum cepit.

Anno eodem, Christiani apud Nicopolim Turcis devicti sunt insigni pugna.

Eduardus Portugalliæ	Rex.
Heinricus 3 Hispaniarum	
Carolus 5. Galliæ	
Heinricus 5. Angliæ	
Jacobus 4 Scotiæ	
Sigismundus Ungariæ	
Uladislaus Poloniæ	

RUPERTUS DUX BAVARIÆ, COMES *Palatinus Rheni*, 33. *Germ. Imp.*

Rupertus 34. Germ. imp.

ANno dom. 1400. Cum Vuentzeslaus rex Rom. nullis monitis proficeret, nullis rebus præter suam voluptatē intenderet, neq; Bohemiam, neq; Romanū regnum in sua cura cōplexus, Electoribus imperii Francophurdiæ cōgregatis, Vuentzeslao deplorato, & destituto: Rupertus in regem Ro. eligitur. & à Friderico Coloniensi Archiepiscopo de more Aquisgrani consecratur, deinde venit Argentoratum cum regina Adelheide, quatuor filiis ducibus, tribus filiabus & duce Lotharingiæ genero suo magnificeq; à senatu suscipiuntur, & donantur singuli, regnavit 10. mensib. annis 9. postea in Oppenheim quam pacifice obiit. Anno dom. 1404. Princeps Comes Hassiæ, novum in terra sua castrum nomine Luduuigstein fundavit, & per tenebras unius noctis erexit, & hoc ex adverso castri nobiliū de Hanstein, ut rapinas solitas eorundē nobiliū ab antiquo, frequentatas sedaret. Anno dom. 1401. Moyses Turcarum 6. Imp. qui Parthos devicit, regnat.

DE TAMBERLANE.

TEmpore Ruperti Imp. vixit crudelissimus & bellicosissimus Cæsar Tartarorum, qui fuerat natus apud Tartaros humili loco, & tantas vires adeptus, ut supra duodecies centena hominum millia haberet in castris. Qua multitudine attritis bello Turcis, eorum Imperatorem Pajaset, cathenis vinctū aureis, currui quo vehebatur, quasi triumphās adjunxerat. prandens quasi canem sub mensa comedere jussit, & ascensurus equum, eo tanquā scabello usus est. Armenos præterea prostravit, subverterat Persas, destruxerat Ægyptios, Damascum penè deleverat. Et quocunque ejus transcenderat nomē, sola fama, quasi fuisset missus à Deo peccatorum ultor terribilis imminebat. In obsidionibus urbium primo die albo utebatur tentorio, secunda rubro, tertia nigro.

Et si de

Et si se dabant in albo sedenti, salutem consequebantur. Rubeus color mortem indicabat. Niger vero civitatis exitium, & omnia in cinerem convertenda.

Anno domini 1407. Schola Parisiensis in tanta authoritate fuit, ut Benedictum 13. Papam Avinionis sedentem, dignitate amovẽdum magnopere contenderet. Scholasticum id temporis offendisse piaculum erat. Inter multas simultates, cum res tota Francorum ad civilem discordiam inclinaret, nemo non studebat ferè scholæ favorem atque benevolentiam sibi comparare. Scholasticus luto inquinatus, per unum ex familia Carolis favosii aurati equitis, Scholastici injuriam ulcisci properantes, ita apud judices agunt, ut Savosii ædes, unde familia prodierat, solotenus diruerentur, ipse vero minister exularet. Rob.

Et post paucos annos, cum Guilielmus Tignovillus, Parisianus præses ad patibulum noctu duos scholasticos, propter cædem à se factam, appensos, strangulare jussisset, ne si distulisset, homicidæ liberarentur: coactus est (schola apud judices suam ignominiam persequente) scholasticos patibulo depositos (osculo mortuis exhibito) & lecticæ impositos, Ecclesiæ restituere, aurigante Carnifice, qui equo insidẽs, lineam instar vestem sacerdotis induerat. Eorum scholasticorũ etiam nunc sepulchrum in porticu divi Maturini Parisiensis cum epigrammate visitur.

Anno domini 1408. Salicetus, legum interpres, ac Chrysoloras Græcarum literarum restaurator, florent. Benedictus 13. Papa Schismaticus, Avinionis sedet. Gregorius 12. Venetus Papa. Rutheni, auxilio Tartarorum, Teuthonicis dominis atrox bellum inferunt.

Mahumetes Turcarum Imp. 7. qui Serviam & Vualachiam cepit

SIGISMUNDUS XXXV. GERM. IMPER.

Igismundus interea rex Ungariæ, Caroli quarti Imperatoris fili⁹, Vuentzeslai ignavi regis frater, ab electoribus imperii Francophordiæ rex Romanorum, mortuo Roberto eligitur. Anno domini 1410. Princeps prudens, doctus, probus & fortis, & qui plurima bella peregit in perfidam gentem Turcarum. Christiano nomini necessarius, quasi de cœlo missus, assumitur, Cordatus Princeps ἀγωνιστὴς, plurima regna obivit, ut in diebus suis pax redderetur. Penetravit Franciam, viditque regem ejus. Navigavit in Angliam, & ubique semina jecit futuræ pacis. Concessit in Italia, & cum Papa Johanne consultavit de habẽdo concilio, ut schisma ecclesiæ tolleretur. Ita consensu Papæ, Imp. regis Franciæ, regis Angliæ, concilium Constantiense incepit. *Sigismundus 35. Ger. Imp.*

Anno domini 1414. Sigismundus Argentoratum venit, & honorifice excipitur, dotaturque. Anno domini 1415. Aquisgrani coronatur.

CONCILIUM CONSTANTIENSE.

ANno dom. 1414. incepit Cõcilium Constantiense, ad quod venit Johannes 23. Papa. Imperator Sigismundus in nocte Natali Domini eo venit & in missa ejus noctis, Evangeliũ ut Diaconus cantavit: Exiit edictum à Cæsare Augusto. Quadriennio duravit hoc concilium, sed quo Christianismi commodo, facile judicant, qui fidem electorum Dei habent, & agnitionem veritatis. Certe ante hoc Concilium quadraginta annis horrendo schismate divisa fuit unitas Ecclesiæ, & plurima ibi tem & maxima negotia pro gloria Domini, pro publica utilitate & honestate poterant agi, si putris caro Ecclesiasticorum potuisset ferre salem Evangelicum. Et si veritatem dilexissent, quemadmodum sessione prima die Veneris, 16. mensis Novemb. Papa Johannes 23. Concilium exorsus ex cap. 8. Zachariæ dixit: Veritatem diligite, adducens authoritates novi & veteris Testamenti, Synodum alloquutus, ut omnes meditarentur, & solerter insisterent pro pace Ecclesiæ, peritos sacrarum literarum in primis alloquitur, ut expendant errores. Et quod omnes hac de causa congregati, cum omnimoda libertate possint dicere, consulere, & facere omnia. Atqui spiritus extinguebant, Prophetias aspernabantur, Christum in membris ejus persequebantur, eratque plane persequutrix Ecclesia. *Sigismundus canit Evangelium.* *Schisma 40. annis durans.*

Anno domini 1415. Johannes 24. dictus Balthazar Cessa, cedit Papatui. Rex agit gratias, osculatur pedes, deposita corona imperiali.

Hic legis in Decretis Concilii, sacrum Concilium non debere dissolvi, quousque Ecclesia sit reformata in fide & moribus, in capite & membris.

Quod Papa etiam teneatur obedire Decretis Concilii.

SEssione sexta dantur Commissarii contra Johannem Huss, Archiepiscopus Ragusinus pro natione Italica, pro natione Germanica, Episcopus Flebbiensis, Magister Ursinus Taluenda pro natione Gallicana. Magister Guillermus comes pro natione Anglicana, in sacra Theologia magistri. *Commissarii contra Huss.*

Condemnatur memoria Johannis Vuicleff, & confirmatur sententia lata in Concilio Romano super condemnatione & combustione librorum, prædicti Vuicleff.

SENTEN-

SENTENTIA DAMNATIONIS DOCTRINAE Johannis Vuiclephi, & articulorum quadraginta quinque.

Sacrosancta Constantiensis Synodus generale Concilium faciens, & Ecclesiam catholicam repræsentans, ad extirpationem præsentis schismatis, errorumq; & hæresum sub ejus umbra pullulantium elimationem, reformationem Ecclesiæ in sancto spiritu legitime congregata, ad perpetuam rei memoriam.

Fidem catholicam (sine qua, ut ait Apostolus, impossibile est placere Deo) à falsis ejusdem fidei cultoribus, immo perversis impugnatoribus, & per superbam curiositatem intendentibus, plus sapere quam oportet mundi gloriam cupientibus oppugnatam, sepius & contra illos per fideles Ecclesiæ milites spirituales opposito scuto fidei defensatam fuisse, sanctorum patrum scripturis atque gestis instruimur. Hæc quippe bellorum genera, in bellis carnalibus populi adversus gentes idolatras præsignata fuerunt. In his itaque spiritualibus bellis sancta Ecclesia catholica in fidei virtute, superni luminis radiis illustrata, domino providente, & sanctorum patrocinio opem ferente, semper immaculata permanens erroris tenebris, velut hostibus profugatis, gloriosissime triumphavit. Nostris vero temporibus vetus ille, & immundus hostis nova certamina, ut probati temporibus hujus manifesti fiant, suscitavit. Quorum dux & princeps extitit quondam Johannes Vuicleph pseudochristianus: qui dum viveret adversus religionem Christianã & fidem catholicam pertinaciter asseruit, & dogmatizavit plures articulos. Idemq; Johannes Vuicleph libros, Dialogum, & Trialogum per ipsum nominatos, & plures alios tractatus, volumina, & opuscula composuit. In quibus præscripto & plures alios damnabiles inseruit & dogmazavit articulos. Quos libros ad sui perversi dogmatis publicationem: publice legendos exposuit: ex quibus insuper multa scandala, damna animarum, & pericula in diversis regionibus, & præsertim Angliæ & Bohemiæ regnis secuta sunt. Adversus quos in Dei veritate exurgẽtes magistri & doctores universitatum, & studiorũ Oxoniensis & Pragensis, articulos prædictos scholasticæ diu post reprobarunt. Reverendissimi insuper patres archiepiscopi, episcopi, pro tempore Cantuariensis, sedis Apostolicæ legati in Angliæ, & Pragensis in Bohemiæ regnis cõdemnarunt. Libros etiam ejusdem Johannis Vuicleph comburendos fore, dictus Archiepiscopus Pragensis, sedis Apostolicæ commissarius in hac parte sententionaliter judicavit & eorum qui superessent, prohibuit lectionẽ fieri. Rursus his ad notitiam sedis Apostolicæ, & generalis concilii deductis: Romanus Pontifex in cõcilio Romano ultimo celebrato, dictos libros, tractatus & opuscula condemnavit, jubens illos publice concremari; districtius inhibendo, ne quis Christi nomine insignitus, auderet aliquem, seu aliquos, seu aliqua ex dictis libris, voluminib⁹, tractatibus, & opusculis legere, exponere, vel tenere, aut illis quomodolibet uti, vel illos, nisi in ipsorum reprobationem allegare publice vel occulte. Et ut de medio ecclesiæ illa periculosa, spurcissimaq; doctrina eliminaretur, jussit omnes per locorum ordinarios, libros, tractatus, volumina, & opuscula hujusmodi, autoritate Apostolica, per censuram ecclesiasticam, etiam si opus esset, cum adjectione, quod contra non parentes procederetur, tanquam contra fautores hæresis diligenter inquiri, & repertos ac reperta publice ignibus cõcremari. Hæc autem sancta synodus præfatos articulos quadraginta quinque examinari fecit, & sæpius recenseri per plures reverendissimos patres ecclesiæ Romanæ Cardinales, episcopos, abbates, magistros in Theologia, doctores juris utriusq; & plures notabiles in multitudine copiosa. Quibus articulis examinatis, fuit repertum (prout in veritate est) aliquos & plures ex ipsis fuisse & esse notorie hęreticos, à sanctis patribus reprobatos: alios non catholicos sed erroneos: alios scandalosos & blasphemos; quosdã piarum aurium offensivos: nonnullos eorum temerarios & seditiosos.

Compertum est etiam, libros ejus plures alios articulos continere similium qualitatum, doctrinamque in Dei ecclesia insanam, & fidei ac moribus inimicam inducere. Propterea in nomine domini nostri Iesu Christi hæc synodus sententiam prædictorũ archiepiscoporum ac concilii Romani ratificans & approbans, prædictos articulos, & eorum quemlibet: libros ejusdem, Dialogum & Trialogum per eundem Johannem Vuicleph nominatos, & alios ejusdem autoris libros, volumina, tractatus, & opuscula, quocunque nomine censeantur, quos hic haberi vult pro sufficienter expressis, hoc perpetuo decreto reprobat, & condemnat. Et eorundem libros, & cujuslibet ipsorum lectionem, doctrinam, expositionem, & allegationem (nisi ad eorum reprobationem) omnibus Christi fidelibus prohibendo, inhibemus omnibus & singulis catholicis, sub anathematis interminatione, ne de cætero dictos articulos, vel ipsorum aliquem audeant publice prædicare, dogmatizare, vel tenere, vel quomodolibet allegare, nisi ad eorum reprobationem, ut dictum est: jubentes illos libros & tractatus, volumina, & opuscula prælibata publice concremari, pro ut decretum fuerat in synodo Romana, sicut superius est expressum. Super quibus exequendis, & debite observandis, mandat prædicta sancta synodus ordinariis locorum vigilanter intendere, prout ad quemlibet pertinet secundum jura, & canonicas sanctiones.

Concilium

CONCILIUM PRONUNCIAT HAERETICUM Johannem Vuicleph, & memoriam ejusdem, & mandat exhumari ossa ejus.

INsuper quia autoritate sententiæ & decreti Romani concilii, mandatoq; ecclesiæ, & sedis Apostolicæ, datis dilationibus debitis, processum fuit super cõdemnatione dicti Johannis Vuicleph, & suæ memoriæ, edictis propositis, denunciationibusq; ad vocandũ eum, qui eundem, sive ejus memoriam defendere vellent, si qui penitus existerent: nullus vero comparuit, qui eundem, sive ejus memoriam defensaret: examinatis insuper testibus super impœnitentia, finalique pertinacia dicti Vuiclephi, per commissarios deputatos per dominum Johannem Papam modernum, & hoc conciliũ, servatisq; servandis, prout in tali negotio postulat ordo juris & ejus impœnitẽtia, ac finali pertinacia per evidentia signa, testibus legitimis comprobata, fuit legitime facta fides. Propterea instante procuratore fiscali, edictoq; proposito ad audiendam sententiam, ad hanc diem, hæc sancta synodus declarat, definit, & sententiat eundem Johannem Vuicleph fuisse notorium hæreticum, pertinacem, ac in hæresi decessisse, anathematizando ipsum, pariter & suam memoriam cõdemnando. Decernitque, & ordinat corpus ejus & ossa, si ab aliis fidelibus corpori discerni possint, exhumari, & procul ab ecclesiæ sepultura jactari, secundum canonicas & legitimas sanctiones. Super quibus lectura, publicatione, pronunciatione, & definitione, sive cõdemnatione, dominus Hostiensis præsidens, & dicti quatuor nationum quatuor præsidẽtes interrogari an placeret? Responderunt omnes, & primo Hostiensis, deinde nationum præsidentes, quod placeret: & approbaverunt omnia prædicta.

Decernitur citatio contra Hieronymum de Praga: datur salvus conductus, sed salva justitia.

Concilium pœnam carceris & excommunicationis minatur famose libellantibus.

Quoniam vero pœnituit Johannem 24. quod resignasset papatum, cogitavit de fuga, ad quam dux Austriæ Fridericus juvit: nam noctu mutato habitu, clam cum paucis abiit, & jam descenderat in Schafhusen, Italiam repetiturus. At imperator fugientem papam comprehendit, & anathemate imperiali ferit Fridericum, cui aliquot oppida hinc ablata fuerunt. Tandem causa composita fuit hac conditione, ut Fridericus peteret gratiam ab Imperatore, & omnẽ suam ditionem Imperatori resignaret. Tum Imperator recepit eum in gratiam, & restituit illi ducatum.

Depositus papa commissus fuit Palatino principi: is eum duxit in arcem Manheim, hic tribus annis fuit detentus. Posthac Papa Martinus eum rursus in numerum Cardinalium admisit.

Sessione 13. excommunicat concilium eos, qui laicos sub utraque specie communicant.

In hac sessione Gregorius 12. quoque cedit papatui.

Sessione 15. Concordiensis episcopus sententiam legit contra Johannem Huss, qui fuit degradatus in præsentia concilii, & traditus curiæ seculari. Hic appellat Huss ad dominum Jesum Christum.

SENTENTIA DEFINITIVA LATA contra Johannem Huss.

Sacrosancta generalis Constantiensis synodus, ecclesiam catholicam repræsentans, in spiritu sancto legitime congregata, ad perpetuam rei memoriam.

QUia teste rei veritate, arbor mala fructus malos facere consuevit, hinc est quod vir damnatæ memoriæ Johannes Vuicleph sua mortifera doctrina, non in Christo Jesu per Evangelium, ut olim sancti patres filios genuere, sed contra Christi salutarem fidem, velut radix virulenta plures genuit filios pestiferos, quos sui perversi dogmatis reliquit successores, adversus quos hæc sancta synodus, tanquam spurios, & illegitimos filios cogitur insurgere, & eorum errores ab agro dominico, tanquam vepres nocivas cura pervigili & cultro autoritatis ecclesiasticæ resecare, ne ut cancer serpant in perniciem aliorũ. Cum itaque in sacro generali cõcilio, nuper Romæ celebrato, decretum fuerit, doctrinam damnatæ memoriæ Johannis Vuicleph damnandam esse, & libros ejus hujusmodi doctrinam continentes, fore tanquam hæreticos comburendos, & doctrinam ipsam damnatam, & libros ejus tanquam insanam doctrinam, & pestiferam includentes, combustos fuisse cum effectu, & hujusmodi decretum authoritate concilii fuerit approbatum. Nihilominus tamen quidam Johannes Huss in hoc sacro concilio hic personaliter constitutus, non Christi, sed potius Johannis Vuicleph hæresiarchæ discipulus, post & contra damnationem & decretum hujusmodi, ausu temerario contra veniens, errores ejus plures & hæreses tam ab ecclesia Dei, quàm etiam à certis olim reverendis in Christo patribus dominis archiepiscopis, episcopis diversorum regnorum, & magistris in theologia plurium studiorum comdemnatos, dogmatizavit, asseruit, & prædicavit: præsertim damnationi scholasticæ ipsorum articulorum Vuicleph, factæ, pluries in universitate Pragensi cum

suis com-

suis complicibus in scholis, & in prædicationibus publice resistendo, ac ipsum Johannē Vuicleph virum catholicum, & doctorem evangelicum, in favorem ejus doctrinæ, coram multitudine cleri & populi declaravit: certos etiam articulos infra scriptos, & plures alios, & merito damnabiles, tanquam catholicos esse asseruit, & publicavit, qui in libris ipsius Johannis Huss & opusculis notorie continentur. Quapropter habita per prius plenaria informatione de præmissis, & diligenti deliberatione reverendissimorum in Christo patrum dominorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, & cæterorum prælatorum doctorum sacræ paginæ, & juris utriusque, in multitudine copiosa, hæc sacrosancta Constantiensis synodus declarat & definit articulos infra scriptos, qui habita collatione per plures magistros in sacra pagina, reperti fuerunt cōtineri in ejus libris & opusculis, manu propria scriptis, et quos idem etiam Johannes Huss in publica audientia coram patribus, & prælatis hujus sacri concilii confessus fuit in suis libris & opusculis contineri, non esse catholicos, ne tanquam tales esse dogmatizandos, sed ex eis plures esse erroneos, alios scandalosos, & nonnullos esse notorie hæreticos, & jamdudum à sanctis patribus & generalibus conciliis reprobatos & damnatos, ipsosque prædicare, dogmatizare, aut quomodo libet approbare, districte inhibendo. Sed cum infra scripti articuli expresse contineantur in libris seu tractatibus suis, videlicet in libro, quē intitulat De ecclesia, & aliis suis opusculis: ideo libros prædictos & doctrinam suam, & singulos alios tractatus, & opuscula in latino, sive vulgari Bohemico per ipsum æditos, aut in quocunque alio idiomate per alium, vel alios translatos, hæc sacrosancta synodus reprobat, atque condemnat, ipsos comburendos publice & solenniter in præsentia cleri & populi in civitate Constantiensi & alibi, decernit, & definit, adjiciens, propter præmissa, omnem ejus doctrinam merito esse & fore suspectam de fide, & omnibus Christi fidelibus evitandam. Et ut de medio ecclesiæ illa perniciosa doctrina eliminetur, hæc sacrosancta synodus prorsus jubet, per locorum ordinarios, tractatus & opuscula hujusmodi per censuram ecclesiasticam, etiam, si opus sit, cum adjectione pœnæ, & fautoriæ hæresis diligenter inquiri, & repertos ignibus publice concremari. Si quis autem hujus sententiæ ac decreti violator aut contemptor extiterit, statuit eadem sancta synodus, per locorum ordinarios & inquisitores hæreticæ pravitatis contra talem vel tales, veluti suspectum vel suspectos de hæresi, procedendum. Visis insuper actis & actitatis, in causa inquisitionis de & super hæresi, cōtra prædictum Johannem Huss, habitis & factis, habita ter prius fideli & plenaria commissariorum in hujusmodi causa deputatorum, relatione aliorumque magistrorum in theologia, ac doctorum juris utriusque, in de & super actis, actitatis, ac dictis testium fide dignorum, & plurimorum: quæ dicta ipsi Johanni Huss palam & publice lecta sunt coram patribus & prælatis hujus sancti concilii: per quorum testium dicta apertissime constat eundem Joannem multa mala, scandalosa, seditiosa, & periculosas hæreses dogmatizasse in publico, & per multa annorum curricula prædicasse, Christi nomine invocato: hæc sacrosancta synodus Constant. solum Deum præ oculis habens, per hanc definitivam sententiam, quam profert in his scriptis, pronunciat, decernit, & declarat dictum Johannem Huss fuisse, & esse verum & manifestum hæreticum, ipsumque errores & hæreses dudum damnatos & plurima scandalosa, piarum aurium offensiva, temeraria, & seditiosa dogmatizasse in nō modicam offensam divinæ majestatis, ac universalis ecclesiæ scandalum, & fidei catholicæ detrimētum: claves etiam ecclesiæ, & censuras ecclesiasticas vilipendisse, in quibus per annos multos perstitit animo indurato. Christi fideles per suam pertinaciam nimium scandalizans: cum appellationem ad dominum nostrum Jesum Christum, tanquam ad summum judicem, omissis ecclesiasticis mediis, interposuerit, in qua multa falsa, injuriosa posuit, & scandalosa ipsius sedis apostolicæ, censurarum ecclesiasticarum & clavium in contemptum. Idcirco propter præmissa, & alia plura, præfatum Johannem Huss hæreticum fuisse & esse, hæc synodus pronunciat, & tanquam hæreticum judicandum, & condemnandum fore judicat, & condemnat per præsentes: dictamq; appellationem, tanquam injuriosam & scandalosam, & illusoriam jurisdictionis ecclesiasticæ, reprobando: ipsumque Johannem Huss populum Christianum, maxime in regno Bohemiæ, in prędicationibus suis publicis, & scripturis, per eum compilatis, seduxisse, ac ejusdem populi Christiani non veracem prædicatorem evangelii Christi secūdum expositionem sanctorum doctorum, sed fuisse verius seductorem. Verum, quia per ea quæ hæc sacro sancta synodus vidit & audivit, cognovit eundem Johannem Huss pertinacem & incorrigibilem, & adeo taliter quod non cupiebat ad gremium sanctæ matris ecclesiæ redire, neque hæreses & errores, per eum publicæ defensatos, & prædicatos, velle abjurare. Idcirco hoc sacrum concilium Constantiense eundem Johannem Huss ab ordine sacerdotali & aliis ordinibus, quibus extitit insignitus, deponendum & degradandum fore declarat, & decernit: committens nihilominus reverendis in Christo patribus, archiepiscopo Mediolanēsi, Feltrensi Astetensi, Alexandrino, Bagarensi, & Varniensi episcopis, ut in præsentia hujus sacrosanctæ synodi, dictam degradationem (secundum quod ordo juris requirit) debitè exequantur.

Fertur quod paulo ante mortem dixerit, & moneta Hussiana hanc descriptionem habet in una parte: CENTUM REVOLUTIS ANNIS, DEO RESPONDEBITIS ET MIHI.

(qui

(qui sermo propheticus videri potest ad hæc tempora, si computes) Item ANNO A CHRISTO NATO M. CCCC. XV. JOHANNES HUSS CONDEMNATUR. In altera parte monetæ legis: CREDO UNAM ESSE ECCLESIAM SANCTAM CATHOLICAM.

Anno 1415. octava Julii, fuit degradatus Johannes Huss, per archiepiscopos, Bisontinum, & Mediolanen. Nicolaum nomine; degradatores cum ironicis ceremoniis irrisisse dicitur: pronunciatur hæreticus, & committitur potestati seculari. Orat autem Concilium, regem & magistratum civilem, ne occidant, sed in carceribus perpetuis custodiant. Educitur ad combustionem, lictori præcipitur, ne exueretur vestibus; erant autem indutus duplici tunica nigra de panno satis bono: cingulum habens cum deaurato argento parumper paratum, & in vagina cultellos duos, bursulam coreacam. Infulam albam satis longam gestabat in capite è papyro factam, in qua depicti erant duo dæmones, & inter hos scriptura erat hæc: HÆRESIARCHA. Plus quam mille armati comitantur: virum duo ministri ducis Ludovici deducunt, non vinctum, sed in medio istorū incedentem. Eundo, non admodum populum appellabat, sed orabat sedulo, nec aliud nisi hoc: Jesu Christe fili Dei vivi miserere mei. Cum videret locum supplicii, ligna & ignem, ter cecidit in genua, alta voce clamans: Jesu Christe fili Dei vivi, qui passus es pro nobis, miserere mei. Interrogatus an velit confiteri? ab Ulricho Schorand sacellano D. Stephani, inquit: Non est necesse. Volebat autem populum valedicere sermone cohortationis, id dux Ludovicus nolebat permittere, sed præcipiebat ut actutum cōbureretur. Cardinalis Pangratius mulum habuerat magnum & senio confectum, hunc mortuum humo condiderant extra urbem Constant. ibidem pyram extruxerunt, at calore ignis ex putri cadavere muli gravis odor concitatus fuit.

Dominica sequenti, quæ fuit 9. Julii, gravem processionem instituerunt, in qua ibat patriarchā Antiochenus, in infula preciosa, ante eum præferebatur pannus aureus. Post eum ibat alius patriarcha, 18. Cardinales, 9. Archiepiscopi, 64. Episcopi omnes infulati, cum Clero & Monachis, obsecrantes: ut omnipotens Deus fidē Christianam restitueret. Rursus die Magdalenæ processionem habent, pro salute regis, qui ad regem Arragoniæ, & Papam Benedictum abierat.

Anno Domini 1415. Sede Apostolica vacante, regnorum serenissimi Principis domini Sigismundi Ro. & Hungariæ regis, electionis quinto, coronationis primo, Hungariæ 29. libri Johannis fuere combusti, in platea palatii Episcopalis.

Sessione 19. decernitur hæreticis non esse servandam fidem, quam vocant salvum conductum.

Sessione 21. Hieronymus traditur potestati seculari & comburitur. Ambo Huss & Hieronymus constanti animo pertulerunt necem, & quasi ad epulas invitati, ad incendium properarunt, nullā emittentes vocem, quæ miseri animi posset facere indicium. Ubi ardere ceperunt, Hymnum cecinere, quem vix flamma & fragor ignis intercipere potuit. Nemo Philosophorum tam forti animo protulisse mortem traditur, quam illi incendium. Vide Æneam Sylvium, & Poggii Florentini epistolam ad Nicolaum.

TENOR SENTENTIÆ DEFINITIVÆ LATÆ
contra Hieronymum de Praga.

In nomine Domini, Amen.

Hristus Deus, & salvator noster, vitis matura, cujus pater agricola est, discipulos, cæterosq; fideles suos in illis instituens, inquit: Si quis in me non manserit mittetur foras, sicut palmes, & arescet. Cujus summi doctoris & magistri doctrinam sequens & præcepta exequens hæc sancta Constantiensis synodus, in causa inquisitionis hæreticæ pravitatis per eandem sanctam synodum motæ, fama publica referente, & clamorosa insinuatione monstrante contra magistrum Hieronymum, dictum de Praga, dictum magistrum in artibus, laicum. Ex cujus causæ actis & processibus constat eundem magistrum Hieronymum tenuisse, asseruisse, & dogmatizasse nonnullos articulos hæreticos & erroneos, dudum à sanctis patribus reprobatos, quosdam vero blasphemos, & alios scandalosos, & alios piarum aurium offensivos, temerarios, & seditiosos, dudū per damnatæ memoriæ viros, Joannem Wicleph, & Joannem Huss assertos, prædicatos, & dogmatizatos, ac in nonnullis eorum libris & opusculis insertos. Quiq; doctrina & libri prædictorum Joannis Wiclephi, & Johannis Huss: ac Wicleph memoria, dictiq; Johannis Huss persona, per eandem sanctam synodum, & ejus sententiam, de hæresi damnati, & damnatæ fuerunt. Quamq; damnationis sententiam idem Hieronymus postmodū pendente hujusmodi inquisitionis causa, in eadem sancta synodo cognoscens & profitens, veram catholicam & Apostolicam fidem approbavit, & eidem consensit: anathematizavit omnem hæresim, præcipue eam, de qua erat infamatus, & se confitebatur infamum, & quam præteritis temporibus dogmatizaverunt, & tenuerunt Joannes Wicleph, & Joannes Huss in suis opusculis, sermonibus, & libellis, & propter quam, seu quas cum suis dogmatibus & erroribus ab eadem sancta synodo damnati fuerunt tanquam hæretici, & eorum doctrina similiter damnata: præmissorumq; omnium damnationem professus & juravit se in hac fidei veritate permansurum. Etsi ipse quicquā

scimus quo spiritu ducti, non confessum, nec legitime, ut decet, convictum, nullisq; contra eum deductis & ostensis erroribus in hæresibus, sed ad sinistras, falsas & importunas duntaxat suorum, regni nostri, ac Marchionatus Moraviæ, capitalium inimicorum & proditorum accusationes, delationes & instigationes, tanquam hæreticum pertinacem condemnastis, & condemnatum dira & turpissima morte affecistis, in nostri regni Bohemiæ Christianissimi, & Marchionatus Moraviæ clarissimi, ac omnium nostrum perpetuam infamiam & notam (quemadmodum serenissimo Principi & domino, domino Sigismundo Romanorum & Hungariæ Regi, hæredi & domino nostro successuro, scripta nostra ad Constantiam transmisimus, quæ etiam in congregationibus vestris lecta sunt & publicata, & quæ hic pro insertis habere volumus. Et eum ut refertur, in nostrum dedecus & contemptum, ignis voragini tradidistis. Ita & nunc P. V. pro dicto M. Joanne Huss literas patentes, præsentibus duximus destinandas, publice, corde & ore profitentes & protestantes, quod ipse M. Joannes Huss fuit vir utiq; bonus, justus, & catholicus, à multis annis in regno nostro vita & moribus ac fama laudabiliter conversatus, & comprobatus, legem etiam Evangelicam, & sanctorum prophetarum novi & veteris testamenti libros, juxta expositionem sanctorum doctorum, & ab Ecclesia approbatorum, nos & subditos nostros catholice docuit, prædicavit, & in scriptis multa reliquit, omnes errores & hæreses constantissime detestando, & ad detestandum eosdem nos & cunctos Christi fideles continue & fideliter ammonendo, ad pacem quoq; & charitatem, quantum sibi fuit possibile, verbo, scriptis, & opere jugiter exhortando, ita: quod nunquam audivimus nec intelligere potuimus, etiam omni diligentia apposita, quod præfatus M. Joannes Huss quenquam errorem vel hæresim in suis sermonibus docuisset, prædicasset, vel quovis modo asseruisset, seu nos vel subditos nostros, verbo vel facto, quoquo modo scandalizasset: quinimo pie & mansuete in Christo vivens, omnes ad servandam legem Evangelicam, & sanctorum patrum instituta, prædicatione sanctæ matris ecclesiæ, & salute proximorum, quanto potuit verbo opere diligentissime hortabatur. Nec præmissa omnia in confusionem nostram, & regni nostri & marchionatus præfatorum, perpetrata vobis suffecerunt, quin potius honorandum M. Hieronymum de Praga, virum certissimæ eloquentiæ fonte manentem, magistrum septem artium liberalium, & philosophum utiq; illustrem, non visum, non auditum, non confessum, nec convictũ, sed ad solum suorum & nostrorum proditorum delationem sinistram, sine omni misericordia cõprehensum, incarcerastis, trucidastis, & jã, forte sunt M. Johannẽ Huss, crudelissima morte interemistis. Præterea ad nostram (quod nimis dolenter referimus) pervenit audientiam, & ex scriptis vestris collegimus evidenter, quomodo quidam detrectatores Deo & hominibus odibiles, & nostri regni Bohemiæ, & Marchionatus Moraviæ æmuli & proditores, coram vobis & concilio vestro, nos & regnum nostrum ac Marchionatum prædictos, gravissime & nequissime detulerunt, asserentes, licet falsè, mendose & proditoriè, quod in præfatis regno Bohemiæ, & Marchionatu Moraviæ diversi errores pullularunt, & corda nostra, & multorum fidelium terrigenarum multipliciter & graviter infecerunt, adeò quod, nisi lima correctionis celeriter apponetur, prædictum regnũ & Marchionatus, cum suis Christi fidelibus reciperent animarum suarum irrecuperabile damnũ & ruinam. Equidem has atroces & perniciosas injurias, nullis nostris exigentibus demeritis, nobis & præfatis regno & Marchionatui, licet false & mendose impositis, quomodo sustinere possumus? cum per gratiam Dei, aliis ferè omnibus mundi regnis sæpe vacillantibus, schisma & antipapas facientibus, regnum nostrum Bohemiæ Christianissimum, & clarissimus Marchionatus Moraviæ, à tempore quo fidem catholicam domini nostri Jesu Christi susceperunt, tanquam perfectissimus tetragonus, sine vituperio sanctæ Romanæ ecclesiæ, semper constanter & indesinenter adhæserunt, & obedientiam synceram exhibuerunt, quantisq; impensis ac laboribus maximis, quantò ve sacro cultu & reverentia debita sanctam matrem ecclesiam, & ipsius pastores, per principes & fideles suos venerati, sunt. universo orbi luce clarius patet: & vos ipsi, si veritatem fateri vultis, universorũ præmissorum testes estis. Ut autem juxta sententiam Apostoli, provideamus bona non solum coram Deo. sed etiam coram hominibus: & ne propter negligentiam celeberrimæ famæ prædictorum regni & Marchionatus nostrorum crudeles erga proximos nostros reperiamur. Ideo habentes in Christo Jesu domino nostro firmam spem, puram & synceram conscientiam & intentionem, ac certam orthodoxamq; fidem, tenore præsentium V. P. & universis Christi fidelibus innotescimus, insinuamus corde & ore publice profitentes: Quod quicunq; hominũ, cujuscunq; status vel præeminentiæ, vel dignitatis, conditionis, gradus vel religionis extiterit, qui dixit vel asseruit, quod in præfatis regno Bohemiæ & Marchionatu Moraviæ, errores & hæreses pullulassent, & nos ac alios Christifideles ipsorum, ut præmittitur, infecissent (sola persona serenissimi principis & domini nostri Sigismundi, Romanorum & Hungariæ &c. regis, hæredis & domini nostri successuri, semota: quem in præmissis credimus & speramus innoxium) omnis & quilibet talis, ut præfertur, rectè mentitur in caput suum, tanquã nequã pessimus, traditor & proditor prædictorũ regni & Marchionatus ac noster perfidissimus, & solus utique hæreticus pernitiosissimus, omnisque maliciæ & nequitiæ, immo & diaboli filius, qui mendax est, & pater ejus. Nihilominus tamen

Hieronymus de Praga.

Roman. 1.

Roman. 12.

Anno domini 1417. Temporibus Sigismundi Imp. & Constantiensis Concilii claruit Nicolaus Clemangis, Archidiaconus Barocensis, doctor Theologiæ Parisiensis, qui de corrupto Ecclesiæ statu scripsit, quibus rationibus res Ecclesiastica creverit, & decreverit pietas.

Causam primitivæ fundationis & dotationis Ecclesiarum commemorans.
De insolentia orta ex affluentia rerum temporalium in Ecclesia.
De tribus vitiis, ex quibus cætera mala orta sunt in Ecclesia, luxu, fastu & cupiditate.
De exorbitantiis per summos Pontifices in Ecclesia introductis.
De abolitione electionum, & reservatione beneficiorum.
De camera Apostolica, quomodo exhauserit regna pariter & provincias.
De expectativis & qualitate currentium ad curiam Romanam.
De vacantiis & aliis vectigalibus Ecclesiam opprimentibus.
De institutione collectarum, & malis per eos illatis.
De litigiis curiæ Romanæ.
De regulis & constitutionibus cancellariæ.
De prosperitate curiæ Romanæ.
De statu & introductione Cardinalium.
De multitudine beneficiorum Cardinalium, & eorum incompatibilitate.
De contractibus Simoniacis.
De statu beneficiorum Cardinalium.
De omissione multiplicium vitiorum Ecclesiæ.
De promotionibus ad instantiam per Papam solitis fieri.
Quòd congregatio pecuniæ est præcipua cura prædictorum prælatorum.
De vitiis prælatorum.
De exactionibus pro concubinis tolerandis.
De collatione Simoniaca sacrorum ordinum.
De indignis & indigne promotis.
De perpetua absentia prælatorum ab Ecclesiis suis.
De prælatis in curiis Principum residentibus.
De Capellanis & Canonicis, qui similes sunt Episcopis, indocti, ebrii, scortatores.
De mendicantibus, & eorum inani jactantia & gloria.
De impudica vita, & conversatione monialium.
Comparatio Modernorum virorum cum priscis patribus.
Quòd status Ecclesiasticus merito patitur.
Quòd status Ecclesiasticus propter superbiam tendit ad ruinam.
Quòd Ecclesia prius humilianda est quam erigenda.

PERSONÆ IN CONCILIO CONSTANTIENSI,

Spirituales & prophanæ.

Sexaginta millia & quingentæ exteræ personæ numeratæ, inter festa Paschæ & Pentecostes. Inter has 346. Archiepiscopi & Episcopi. Item 564. Abbates & Doctores.

PROPHANI VEL SECULARES.

Principes, Duces, Comites, Milites, Armigeri, sedecim millia.
Mulieres publicæ 450. Sexcenti Barbitonsores.
Trecenti & viginti joculatores, fistulatores, coci &c.

EPISTOLA LIIII. NOBILIUM MORAVIÆ, PRO *defensione Johannis Hus, ad Concilium Constantiense.*

Reverendissimis in Christo patribus & dominis, dominis Cardinalibus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ambasiatoribus, Doctoribus & Magistris, ac toti Concilio Constantiensi: Nos infra & circumcirca scripti Nobiles, Milites, & armigeri præclarissimi Marchionatus Moraviæ, affectum omnis boni, & observantiam JESU CHRISTI domini mandatorum.

SAnè quia jure naturali, & divino, quilibet jubetur alii facere, quod sibi vult fieri: & prohibetur alii inferre, quod sibi nolit fieri, dicente Salvatore: Omnia quæcunq; vultis quod faciant vobis homines, & vos eadem facite illis: hoc enim est lex & prophetæ. Imò lex in uno sermone completur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Nos itaq; præfatæ legi divinæ & dilectioni proximi, quantum possumus, Deo autore, intendentes, pro charissimo nostro bonæ memoriæ venerando Magistro Joanne Hus, sacræ Theologiæ Baccalaureo formato, prædicatore Evangelico, quem nuper in concilio Constantiensi, ne- *Matth. 7.* *Roma. 13.* *Esaia. 19.*

scimus quo spiritu ducti, non confessum, nec legitime, ut decet, convictum, nullisq; contra eum deductis & ostensis erroribus in hæresibus, sed ad sinistras, falsas & importunas duntaxat suorum, regni nostri, ac Marchionatus Moraviæ, capitalium inimicorum & proditorum accusationes, delationes & instigationes, tanquam hæreticum pertinacem condemnastis, & condemnatum dira & turpissima morte affecistis in nostri regni Bohemiæ Christianissimi, & Marchionatus Moraviæ clarissimi, ac omnium nostrum perpetuam infamiam & notam (quemadmodum serenissimo Principi & domino, domino Sigismundo Romanorum & Hungariæ Regi, hæredi & domino nostro successuro, scripta nostra ad Constantiam transmisimus, quæ etiam in congregationibus vestris lecta sunt & publicata, & quæ hic pro insertis habere volumus. Et eum ut refertur, in nostrum dedecus & contemptum, ignis voragini tradidistis. Ita & nunc P. V. pro dicto M. Joanne Huss literas patentes, præsentibus duximus destinandas, publice, corde & ore profitentes & protestantes, quod ipse M. Joannes Huss fuit vir utiq; bonus, justus, & catholicus, à multis annis in regno nostro vita & moribus ac fama laudabiliter conversatus, & comprobatus, legem etiam Evangelicam, & sanctorum prophetarum novi & veteris testamenti libros, juxta expositionem sanctorum doctorum, & ab Ecclesia approbatorum, nos & subditos nostros catholice docuit, prædicavit, & in scriptis multa reliquit, omnes errores & hæreses constantissime detestando, & ad detestandum eosdem nos & cunctos Christi fideles continue & fideliter ammonendo, ad pacem quoq; & charitatem, quantum sibi fuit possibile, verbo, scriptis, & opere jugiter exhortando, ita: quod nunquam audivimus nec intelligere potuimus, etiam omni diligentia apposita, quod præfatus M. Joannes Huss quenquam errorem vel hæresim in suis sermonibus docuisset, prædicasset, vel quovis modo asseruisset, seu nos vel subditos nostros, verbo vel facto, quoquo modo scandalizasset: quinimo pie & mansuete in Christo vivens, omnes ad servandum legem Evangelicam, & sanctorum patrum instituta; prædicatione sanctæ matris ecclesiæ, & salute proximorum, quanto potuit verbo opere diligentissime hortabatur. Nec præmissa omnia in confusionem nostram, & regni nostri & marchionatus præfatorum, perpetrata vobis sufficerunt, quin potius honorandum M. Hieronymum de Praga, virum certissimæ eloquentiæ fonte manentem, magistrum septem artium liberalium, & philosophum utiq; illustrem, non visum, non auditum, non confessum, nec convictū, sed ad solum suorum & nostrorum proditorum delationem sinistram, sine omni misericordia deprehensum, incarcerastis, trucidastis, & jā, forte sunt M. Johannē Huss, crudelissima morte interemistis. Præterea ad nostram (quod nimis dolenter referimus) pervenit audientiam, & ex literis vestris collegimus evidenter, quomodo quidam detrectatores Deo & hominibus odibiles, & nostri regni Bohemiæ, & Marchionatus Moraviæ æmuli & proditores, coram vobis & concilio vestro, nos & regnum nostrum ac Marchionatum prædictos, gravissime & nequissime detulerunt, asserentes, licet falsè, mendose & proditoriè, quod in præfatis regno Bohemiæ, & Marchionatu Moraviæ diversi errores pullularunt, & corda nostra, & multorum fidelium terrigenarum multipliciter & graviter infecerunt, adeo quod nisi lima correctionis celeriter apponetur, prædictum regnū & Marchionatus, cum suis Christi fidelibus reciperent animarum suarum irrecuperabile damnū & ruinam. Equidem has atroces & perniciosas injurias, nullis nostris exigentibus demeritis, nobis & præfatis regno & Marchionatui, licet falsè & mendose impositis, quomodo sustinere possumus? cum per gratiam Dei, aliis ferè omnibus mundi regnis sæpe vacillantibus, schisma & antipapas facientibus, regnum nostrum Bohemiæ Christianissimum, & clarissimus Marchionatus Moraviæ, à tempore quo fidem catholicam domini nostri Jesu Christi susceperunt, tanquam perfectissimus tetragonus, sine vituperio sanctæ Romanæ ecclesiæ, semper constanter & indesinenter adhæserunt, & obedientiam synceram exhibuerunt, quantisq; impensis ac laboribus maximis, quantò ve sacro cultu & reverentia debita sanctam matrem ecclesiam, & ipsius pastores, per principes & fideles suos venerati, sunt. universo orbi luce clarius patet: & vos ipsi, si veritatem fateri vultis, universorū præmissorum testes estis. Ut autem juxta sententiam Apostoli, provideamus bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus: & ne propter negligentiam celeberrimæ famæ prædictorum regni & Marchionatus nostrorum crudeles erga proximos nostros reperiamur. Ideo habentes in Christo Jesu domino nostro firmam spem, puram & synceram conscientiam & intentionem, ac certam orthodoxamq; fidem, tenore præsentium V. P. & universis Christi fidelibus innotescimus, insinuamus corde & ore publice profitentes: Quod quicunq; hominū, cujuscunq; status vel præeminentiæ, vel dignitatis, conditionis, gradus vel religionis extiterit, qui dixit vel asseruit, quod in præfatis regno Bohemiæ & Marchionatu Moraviæ, errores & hæreses pullulassent, & nos ac alios Christi fideles ipsorum, ut præmittitur, infecissent (sola persona serenissimi principis & domini nostri Sigismundi, Romanorum & Hungariæ &c. regis, hæredis & domini nostri successuri, semota: quem in præmissis credimus & speramus innoxium) omnis & quilibet talis, ut præfertur, recte mentitur in caput suum, tanquā nequā pessimus, traditor & proditor prædictorū regni & Marchionatus ac noster perfidissimus, & solus utique hæreticus perniciosissimus, omnisque maliciæ & nequitiæ, immo & diaboli filius, qui mendax est, & pater ejus. Nihilominus tamen

Hieronymus de Praga.

Roman. 1.

Roman. 12.

tamen præmissas injurias Domino, cujus est vindicta, & qui abundanter retribuet facientibus superbiam, nunc committentes, apud futurum Apostolicum, quem dominus Deus suæ ecclesiæ sanctæ præfecerit, unicum & indubitatum pastorem, illas amplius & latius prosequemur, cui, Deo volente, tanquam fideles filii, in his quæ sunt licita & honesta, rationi & legi divinæ consona, reverentiã, obedientiã debitã exhibentes. Petemus & postulabimus insuper præmissis omnibus & singulis, juxta legem domini nostri Jesu Christi, & sanctorum patrum instituta, nobis & præfatis regno & Marchionatui provideri de remedio opportuno. Præmissis enim non obstantibus, legem Domini nostri Jesu Christi, ipsiusq; devotos, humiles, & constantes prædicatores, usque ad effusionem sanguinis, omni timore, statutis humanis in contrarium æditis, postergatis, defendere volumus & tueri. Datum Sternberg, anno Domini mill. 415. die & festo sancti Wenceslai martyris Domini nostri Jesu Christi.

Johannis 8. Deuter 32. Psalm. 30.

A dictis literis in circuitu pendebant sigilla 54. cum adscriptione nominum eorum, quorum sigilla fuere, tametsi ob vetustatem obliterata, legi non potuerint.

Primum sigillum. Alsso kabat de Wyskouuitz.
2. Ulricus de Lhota.
3. Johannes de Kzymicz.
4. Josko de Sczitouuicz.
5. Pærdus Zuuiranouuicz.
6. Johannes de Ziuula.
7. Johannes de Reychenberg.
8. Vuldko SKirzynye.
9. Drliko de Biela.
10. Kus de Doloplatz.
11. Johannes de Simusin.
12. Dobessius de Tyssa.
13. Drazko de Hadreck.
14. Stephanus de Hmodorkar.
15. Johannes Dern de Gabonecz.
16. Barso dictus Hloder de Zeinicz.
17. Johannes Hmrsdorsar.
18. Psateska de Wikleck.
19. Petrus Mg de Sczitouuicz.
20. N. Studenika.
21. N. Brischell.
22. N. de Cromassona.
23. Arannsick Donant de Poloniæ.
24. Johannes Donant de Poloniæ.
25. Johannes de Cziczouu.
26. Wenceslaus de N.
27. N. de N. deest sigillum.
28. N.
29. Josseck de N.
30. Henricus de N.
31. Waczlals Kuckh.
Is Husso alter comes fuit, qui eum Constantiam deduxerunt cum aliquot equitibus.
32. Henricus de Zrenanouuicz.
33. Barzho de Conuald.
34. Petrus dictus Nienick de Zaltoroldeck.
35. Czenko de Mosshouu.
36. N.
37. Zibilutz de Kleczam.
38. Johannes de Petersuuald.
39. Parsifal de Namyescz.
40. Zodoni de Zuuyetzick.
41. Raczeck Zauuskalp.
42. Ion de Tossauuicz.
43. Diuua du Spissnia.
44. Steffko de Darczduu.
45. Iesko de Darczduu.
46. Odich de Hlud.
47. Wosfart de Paulouuicz.
48. Pirebbor de Tirczenicz.
49. Rynad de Ticzeuuicz.
50. Bohunko de Vuratisdouu.
51. Ulricus de Racdauu.
52. Deslauu de Nakli.
53. Bonesb de Frabenicz.
54. Eybl de Roissouuan.

DE JOHANNE ZISCHA.

Recens obierat Wenceslaus, quando Johannes Zischa nobilis genere ex loco cui Trosnavia nomen censu tenui, in curia regis à puero enutritus, & bellis exercitatus, uno carens oculo quem strenue pugnans jampridem amiserat, collecta hominum multitudine, in ecclesias quæ restabant, impetum fecit: arcem Vissegradensem, quæ negligenter custodiebatur, invasit. Exin duce Coranda Pelzinam raptim contendit, eamq; urbem in potestatem receptam, valido præsidio munit. In praga pugnatum fuit ab utraq; parte dienoctuq;, continuis quinq; diebus, sævissimis ac crudelibus ausibus, multi utrinq; cæsi, magnificæ domus exustæ, prætorium incensum atq; deletũ. Zischa dũ hæc agũtur, sæpenumero invaditur, vario stratagemate usus, sæpenumero victor evadit. Hic legis in Sylvio apud Peltzinã, cum nõ posset certamen committi nisi pedestre, & adversarii ab equis desilire, mulieres quæ de more suum exercitum sequebantur, projicere pepla in terram jussit, in quibus implicari per calcaria equites, prius extincti sunt, quã pedes expedire valerent.

DE THABORITIS.

Cum civitatem quam Zischa cum suis incoleret non haberet, locum natura munitum apud amnem Lusinitium elegit, vix octo stadiis ab Ausca civitate separatum. Hunc mœnibus cinxit, & ut quisq; tentoria fixerat, ita ædificare sibi domos imperavit, civitati Thabor nomen indidit, & comites suos fratres Thaboritas appellavit. Civitas quamvis altis defensa rupibus, muro tamen & antemurali cincta est. Lusinitius amnis majorem partem urbis allavit: quod reliquũ

Fratres Thaborite

torrens non modicus ambit. Qui cũ recta in Lusinitiũ tenderet, saxo colle impeditus, quàm longa est civitas, flectere ad dexteram iter coactus, in fine urbis majori fluvio miscetur. Spatium quo per terram acceditur (nam penisulam duo amnes efficiunt) vix pedes 30 protenditur. Hic fossa profunda manu facta, & triplex murus ea crassitudine, quæ nullis effringi machinis queat. Turres in mœnibus crebræ, & propugnacula quæ ipsi Thaboritæ expugnandarum urbium magistri excogitaverunt, locis opportunis constructa. Hic arcem Zischa primus erexit: qui eum sequuti sunt, pro suo quisq; ingenio munimenta urbis auxerunt. In amne Lusinitio auri grana reperiuntur, ciceris æquantia magnitudinem, quæ nullo egent purgamento.

TRES SECTÆ REGNI BOHEMIÆ ET MARCHIOnatus Moraviæ, ex Epistola Johannis Schlechta Kostelecii, ad D. Erasmum.

Baldaei & Epicureos qui immortalitatẽ animarum negant, & Nicolaitas quosdam non commemorat.

PRima est eorum, qui Romanum pontificem in omnibus observant & sequuntur, verumq; vicarium Christi recognoscunt. Ex iis est major pars procerum, magnatum & nobiliũ. Sunt & nonnullæ civitates regiæ cum monasteriis olim opulentibus, nunc magna ex parte dirutis & despoliatis, variorum ordinum.

I. Secta procerum & nobilium.

II. Secta.

Alia secta est eorum, qui Eucharistiam sub utraq; specie populo dispensant. Cui ex proceribus pauci, ex nobilitate autem plurimi, civitates vero regiæ prope triginta adhærent. Hi sacramenta ecclesiastica omnia tenent, similiter ceremonias ac ritus ecclesiæ, non aliter quàm ipsi Romani: in solo autem usu communionis differunt. & quod in sacrificiis illorum sacerdotes epistolam & Evangelium lingua domestica canunt: & hunc utriq; consuetudini pertinacissimè adhærent, asserentes se utrunq; literis Concilii Basiliensis, quas vocant Pactionis, confirmatum & approbatum habere. Hi morem sacrilegium vocant, subtrahere alteram speciem. Quòd si pericula quis objiciat: respondent, neminem sapientiorem esse Christo ipso, qui sic instituit.

III. Secta Pyghardorum.

Æneas Sylvius vult ex Gallia Belgica transmisse Rheno, per Germaniam in Bohemiam penetrasse.

Tertia secta eorum, quos vocant Pyghardos, sic dicti à quodam, ut ille inquit, transfuga, qui huc veniens ante annos nonaginta septem, eo tempore, quo Johannes Zischa bellum ecclesiasticis & omni clero indixit &c. Hi de summo pontifice, cardinalibus, episcopis & cæteris personis ecclesiasticis, non aliud sentiunt, quam de manifestis antichristis: pontificem ipsum, nunc bestiam, nunc meretricem illam Apocalypticam appellantes. Sacerdotes sibi eligunt laicos uxoratos, autoritatem tantum veteris & novi Testamenti recipiunt: absq; vestibus sacerdotalibus celebrant officia missarum. In Eucharistiæ sacramento nihil esse divinitatis credunt, sed solum panem & vinum consecratum signis quibusdam occultis mortem Christi præsentantem affirmantes, & propterea non adorandam, nec circunferendam Eucharistiam. Suffragia sanctorum, & orationes pro mortuis, rem vanam & ridiculam arbitrantur: similiter confessionem auricularem, vigilias & jejunia fucum & tectorium esse hypocritarum. Festa divæ virginis Mariæ, Apostolorum, & reliquorum divorum, inventa esse ociosorum affirmant; dies tamen Dominicos, & festum Natalis dominici, Paschæ, & Pentecostes celebrant.

Adamitæ.

Hoc tempore Adamitæ fuerunt in Bohemia, viri & mulieres, nudi & nudæ incedentes, & ii insulam quandam Lusinitio amne cinctam occuparunt. Audiebant cæteros homines servos esse, se vero, & qui ex eis nascerentur, liberos. Ex iis quadraginta viri insulam exiere, & intrantes vicinas villas, evaginatis gladiis super ducentos agrestes, quos diaboli filios asserebant, interfecerunt. Johannes Zischa his auditis, duxit in eos exercitum, expugnataq; insula, Adamitas omnes gladio delevit, duobus tantum reversatis, ex queis gentis superstitionem cognosceret.

Zischa Adamitas gladio delet.

Scribit Æneas Sylvius, se audivisse ex Ulrico Rosensi præstanti Regulo, quum ageret in Bohemia, fuisse apud se viros & mulieres ejus sectæ captivos, & mulieres palam dixisse, non esse liberos, qui vestibus, & præsertim fœmoralibus uterentur, easq; in carcere apud se peperisse, quas cũ anno elapso, simul cũ viris igni tradidisset, ridentes cantantesq; flammarum incendia pertulisse.

Sigismundus interea convocatis Silesiæ ducibus, ingressus est Bohemiam. Pragenses Zischam accersunt, qui cum Thaboritis nihil moratus, urbem accepit in potestatem. His primũ studiũ fuit, arcem oppugnare: locus ipse natura munitus, non aliter quàm fame vinci posse apparebat. Clausi aditus, ne quid commeatus importaretur. Sigismundus ferro iter aperit, obsessisq; necessaria præbet. Nec diu postea civitatem ipsam accersitis ex imperio auxiliis, obsidere decrevit. Fuerunt in castris ejus Saxoniæ duces, Marchionesq; Brandenburgenses, & gener ipsius Albertus Austriæ princeps. Oppugnata est civitas sex hebdomadibus. Ipse vero Sigismundus in æde metropolitana quæ in arce sita est, regni coronam accepit à Conrado, natione Westphalo, archiepiscopo, cui Albicus dignitate cesserat, cum familiam edentem bibentemq; ferre non posset, & minori contentus officio, avaritiæ serviebat. Tandem Sigismundus obsidione dimissa, Cuthnam se recepit. Hanc civitatẽ Thaborenses propter argentifodinas, Crumenam antichristi vocant.

Orebitæ.

Hoc tempore Martinus papa 5. contra Orebitas, factionem in Bohemia, crucem decrevit. Hujus sectæ homines, quoties sacerdotes nostros (inquit Sylvius) intercepere, aut igne cremaverunt, aut nudos rigenti hyeme super glaciem colligatos dimisere. Quos parvi momenti existimarunt, defectis viribus, abire permiserunt.

Post hæc Sigismundus Electoribus principibus diem statuit, ut die Bartholomei ad occidentalem plagam Bohemiam cum copiis ingrederentur, ipse cum Hungarorum exercitu ad orientale latus aggressurus. Venere Mogontinus archiepiscopus, comites Palatinus Rheni, Saxoniæ duces, Marchio Brandenburgensis, & plurimi ex Alemannia pontifices, castrametati ad oppidum Sozium vastatus undique ager, continuata obsidio, ad festum Galli soluta, cum Sigismundus ad præmissum diem non adesset. Qui collecto ex Hungaris, Australibus, & Moravis exercitu, circa natalem Domini Bohemiam intravit, & aliquot oppida cepit. Sed irruente in se Zischa, quamvis cæco, interfectis multis nobilibus, aufugit. Piso Florentinus, qui equites in eam expeditionem 15. millia ex Hungaria duxerat, per glaciem iter habuit, quæ multitudinis pondere dissoluta, multos mortales in profundum rapuit. Hac victoria & aliis quam plurimis elatus Zischa, subactis intra regni fines adversariis, exercitum extra Bohemiam duxit. Ferunt Zischam in Austriam profectum, & quum agrestes armenta quæque navibus in insulam Danubii transportassent, vitulos suesque nonnullos per negligentiam in villis dimissos, ad ripam fluminis tam diu deverberasse, donec pecus insulam depascens, mugitum grunnitumque audiens, desiderio similis animantis, fluvium transnatavit, eoque modo magnam prædam abactam esse.

Sigismundi & Imperii bellum contra Bohemos

Monstra fientle videtur Crantzio in Vuandalia lib. 2. cap. 2 tote tot duces fælices Germaniæ, fortesque Hungariæ, hominem inutti mollique, caelo genitum placuisse regi prælatumque cæteris Florentinum eum molliusculum & enervem.

Stratagema Zischæ.

DE JOHANNE ROCHEZANA.

Ochezana oppidum est Pragensis ecclesiæ, ex hoc loco puer obscuris parentibus, censuque tenuissimo natus, Johannes nomine, Pragam venit, mendicatque victum quærens, Grammaticam & Dialecticam didicit. Quum adolevisset, nobilis cujusdam pueri pædagogus factus: & quum valeret ingenio, promptusque esset, in collegio pauperum receptus. Postremo presbyter ordinatus, prædicare verbum Dei Pragensibus cœpit, ex oppido unde ortus Rochezanæ cognomen ducens. Is Zischam Pragam obsidentem, civitati conciliavit.

Rochezana.

Legitur in vetusto Codice, in epistola Johan. Rochenzan, quam scripsit Joanni Capistrano. Capistranum, hunc invitasse Joannem de Rochenzana, ad multas urbes famosas, Neapolim, Senas, Perusiam, Florentiam, & quod Papam elegerit judicem, cujus scilicet est legem divinam & sanctas scripturas interpretari. In quo videtur, quod Capistranus non attenderit quæ legis naturalis sunt. quod tibi non vis fieri. &c. inquit Rochenzan: Pensa Capistrane, quia crimen in Bohemia & Moravia per te est commissum, puta dum ad abjurationem sacrati calicis inducis. Ergo ibi causa agatur, non extra Bohemiam vel Moraviam. Simile est, ac si velles furta in Bohemia perpetrare, & super illis in Padua vel Bononia respondere. Capistranus asserit se Bohemiam peragrasse, ut tot millia animarum à faucibus Sathanæ liberaret. Respondet Rochenzan se tenere conpactata, de veritate sacramenti calicis, sigillis magnorum consignata, & voluntate ac consensu Papæ Eugenii & cum voluntate ac robore firmo concilii Basiliensis, cum assensione sigillatum Majestatis in testimonium serenissimi Sigismundi Imperatoris & ducis Austriæ. Capistranus obiiciebat multitudinem regum Romanorum, Franciæ, Angliæ, Vngariæ, Bohemiæ, & cæteros plerosque, qui sub una tantum specie communicabant. Rochenzan argumentum multitudinis diluit: Multi, inquit vocati sunt, pauci electi. Adducens exemplum Heliæ, in diebus Achaz. Tempore Arrii multos & majores Episcopos & Principes ab ejus parte stetisse. Et paucos Christianos & illos absconditos recte sensisse. Vt erat Hilarius & Athanasius, qui Treveris latuit. Et Dominus Jesus ferè unus fuit in tota Hierusalem. Ne autem putet solos Bohemos, ac Moravos calici participare, sciat idem facere Græcos, Bulgares, Armenos, Indos, quos tamen Eugenius in gremio Ecclesiæ habere voluit congregatos. Respondet Capistranus, & monet Rochenzan, ut redeat ad gremium matris Ecclesiæ. Non curat, quod appellarit eum Monachum, cum tu, inquit, neque Monachus sis, neque regularis. & ut multi asserunt, neque forsan sacerdos aut presbyter, utinam esses verus sacerdos, id est, sacra dans. Et tandem inquit Capistranus, non gravari te, quod à Rochenzan sit infamatus, quando tota Italia, Francia, Flandria, Burgundia & Alemannia, in quibus 33. annis Evangelizavi, refellent & confutent illam doctrinam, ut taceam Angliam, Hispaniam, Portugalliam, Cathaloniam, Naverram, Siciliam, Bosnum, Vngariam, Dalmatiam, Poloniam, quorum regibus omnibus, & si non facie, nomine tamen notus sit. Et quod in civitate Olomicensi, quodam die Dominico sequuti sint suas prædicationes centum millia personarum.

ZISCHÆ MORS.

Igismundus ubi animadvertit Zischæ omnia ex sententia cedere, & illum esse unum, ex quo res Bohemiæ penderent, clam sibi eum reconciliare tentavit, sane mirandis cōditionibus, is conditionibus annuens, dum conventa completurus, Sigismundum petit, peste tactus expiravit. Ferunt illum cum ægrotaret interrogatum quo nam loco mortuus, sepeliri vellet? jussisse cadaveri suo pellem detrahi, ex pelle tympanum fieri, eoque duce bella geri, arrepturos fugam hostes, quam primum ejus tympani sonitum audierint.

EPITAPHIUM IOHANNIS ZISCHÆ, CLARISsimi Bojemorum Ducis.

JOannes Zischa, nulli Imperatorum, Ducumve, rei militaris peritia inferior, superbiæ simul & avaritiæ Clericorum severus ultor, patriæque acerrimus propugnator hic jaceo. Quod Appius Claudius cæcus bene consulendo, & M. Furius Camillus strenue agendo suis Romanis præbuere, hoc ipsum Bojemis meis præstiti, fortunæ belli nunquam defui, neque illa mihi, omnem opportunitatem rerum bene gerendarum, etiam cœcus prævidi, signis collatis, undecies semper victor depugnavi. Visus mihi sum miserorum & esurientium justissimam causam, adversus delicatos, pingues & saginatos sacerdotes, egregie egisse, & ob hoc Dei auxilium sensisse. Nisi illorum invidia obstaret, inter illustres viros numerari procul dubio meruissem. Tamen ossa mea hoc sacrato loco cubant etiam insalutato Papa, invitoque.

DIIS MANIBVS SACRVM JOHANNI SISKE, GEORGIVS AVVNCVLVS PP.

ΙΩΑΝΝΙΣ ΖΙΣΚΑΣ. ὁ βωίημος τῶν αἰσχροκερδῶν ἱερέων ἀιχθρος ἀλλὰ ἐν θείῳ ζήλῳ.

DE CONCILIO BASILIENSI, EX DUObus libris Æneæ Sylvii.

Eugenii studium in solvendo Basiliensi concilio.

ANno Domini mill. 434. vivente adhuc Sigismundo, inceptum fuit Concilium Basiliense, quod grandem in Christianismo commotionem dedit. Eugenius Papa, ante quidem jusserat convocari, verum ubi satis mature ex omni orbe partes convenerat, & Julianus Cardinalis S. Angeli in eo præsideret, vice & authoritate Pontificis, Eugenius mutato animo, transferre voluit Bononiam. Interea moritur Sigismundus, & Papa impedit successum Concilii. Imò primum Ferrariæ, deinde Florentiæ habet Anticoncilium, sic solvitur Basiliense, nam à morte Sigismundi, nulla principum potestas, Concilii cura & cogitatione tangitur, Eugenius causas prætendebat de Græcis adventuris, & eorum ad Ecclesiam Occidentalem adunatione, qui alpes transire nollent, deque proprio incommodo, quod Basileam ipse longo itinere petere non posset. Ad Bononiam autem omnib. facilis esset accessus. Quodque inter minas Germanorum, qui in suis finibus intractabiles essent, nihil ad eorum reformationem posset intentari. Vocavit Julianum & omnes patres sub maximis pœnis Bononiam. Illi vicissim citabant Pontificem, ut aut veniret, aut instructos mitteret Oratores, ad audientiam sacri Côcilii sub interminatione pœnarum maximarum. Ea de causa Oratores Alberti Romanorum regis, & aliorum Germaniæ Principum, convenerunt primum Norinbergæ, & ut illic res perfici non quivit, deinde Francophordiæ convenerunt, ut discordiam inter Papam & Concilium sopirent. Eo enim in loco electores imperii facilius conventuri judicabantur. Interim Oratores Cæsarei electorumque Basileam petierunt, & contracta cum Oratoribus aliorum Principum, qui Basileæ agebant intelligentia, ac vocato Cardinali S. Petri præstantissimo viro, qui per id temporis extra rerum Constantiæ morabatur, maxime hortati sunt patres Concilii, ut pacem amplecterentur quâ ipsi offerrent. Erat petitio Principum, ut patres in alium locum se reciperent, conciliumque transferrent, quod unum Eugenius semper visus est quæsivisse, ut sic vel patres Concilii dissiparet, vel libertatem eis auferret. Visum tamen est sanctæ synodo, nec negandum esse quod Principes poscerent, nec quod Eugenius cuperet permittendum. Inter ipsas rerum difficultates, Oratores Cæsarei, Pataviensis & Augustensis Episcopi, multum rogati, stimulatique Baronem magnanimum, & apprime insignem Conradum à Vueinsperg, ex mandato regio protectorem sacro concilio, & omnium patrum defensorem dederunt. Qua ex re ut alienatum ab Eugenio adversarii, sic Patres sacri Concilii optimam erga se fore mentem Cæsaris cognoverunt, quia nec protectorem misisset, si nô legitimum concilium reputasset, nec rursus concilium in Basilea esse putavisset, si Eugenio fidem habuisset. Cum autem ob pestem grassantem conventus Francophordiæ celebrandus, ad urbem Metropolim Mogontiam translatus fuisset, visum est Oratoribus Principum eo pergere, si forsan pacis illuc medium aliquod invenirent, quo Papam concilio reunirent. Fuit conventus celeber admodum, præsentes namque Mogontinensis, Coloniensis, Trevirensis Archiepiscopi, sacrique Romani imperii electores, & coelectorum omnium nuncii. Præcipuus tamen ille in conventu fautor sacri concilii habitus est Coloniensis Archiepiscopus, qui summo studio, summoque nisu, rem bene dirigere conatus, Rabanus Treverensis aliquanto rigidiorem se præbuit. Censuit & sancta synodus suos Oratores mittere, missique sunt Patriarcha Aquilejensis, Episcopi Vicensis & Argensis Theologi, Johannes Segovius & Thomas de Corsellis jurisperiti, & alii. Nemo illic erat qui Eugenii nuncium se vocaret. Confluxerant tamen plurimi fautores Eugenii, tam ex concilio quam ex Florentia, hii susque deque facientes juramentum, magis Eugenio quam sacro Concilio favebant

Conventus Noribergæ & Francophordiæ.

Petitio Principum.

Conradus à Vueinsperg protector Concilii.

Conventus Mogôtiæ.

Laus Coloniensis Episcopi.

Fautores Eugenii Grisea secta.

quorum

quorum postea sectam Vuilhelmus Constantiensis jurisconsultus Griseam vocavit. Hercules omnium Eugonianorum fuit Nicolaus Cusanus, homo & Priscarum literarum eruditissimus, & multarum rerum usu perdoctus. Post varios tractatus visum est electoribus imperii, aliisque Germanorum Principum Oratoribus, decreta sacri Basiliensis Concilii in sua natione recipere, atque observari mandare. Dum hæc Mogontiæ fiunt, inter Theologos qui Basileæ manserant, hæsitatio suborta est, & disputatum, an Eugenius dici posset hæreticus, qui tam rebelliter Ecclesiæ mandata contemneret, aliis negativam, aliis affirmativam sententiam defendentibus. Protracta est res disputando sex omnino diebus, & ante prandium & ante cœnam. Ludovicus Cardinalis, Archiepiscopus Arelatensis, Medius erat inter omnes, primoque loco ut judex fidei, totiusque disputationis moderator & arbiter Nicolaus Amici, Theologus Parisiensis sententias rogabat, Johannes Dielensis publicus scriba, suffragia annotabat.

Nicolaus Cusanus Hercules Eugenianorum.

Disputatio an Eugenius dici possit hæreticus.

Ludovicus Arelatensis Cardinalis.

CONCLUSIONES THEOLOGORUM, TANQUAM *disputationis fundamenta hujusmodi fuerunt.*

I. Veritas est Catholicæ fidei sacrum generale Concilium supra Papam, & alium quemvis potestatem habere.

II. Generale Concilium legitime congregatum sine ipsius consensu, nec dissolvere, nec transferre, nec prorogare ad tempus, ex autoritate sua potest Romanus Pontifex, idque veritatis ejusdem est.

III. Qui pertinaciter se iis veritatibus opponit, hæreticus est censendus.

IV. His veritatibus Eugenius Papa repugnavit, cum primo ex plenitudine potestatis Apostolicæ Basiliense Concilium dissolvere sive transferre attentavit.

V. Errores his veritatibus repugnantes, monitus tandem per sacrum Concilium Eugenius revocavit.

VI. Dissolutio sive translatio per Eugenium secundo attentata, prædictis est obvia veritatibus, inexcusabilemque circa fidem errorem continet.

VII. Eugenius iterato dissolvere seu transferre Concilium tentans, in revocatos errores prolabitur.

VIII. Commonitus per synodum Eugenius, ut dissolutionem sive translationem secundo attentatam revocaret, post declaratam contumaciam in rebellione persistens, Ferrariæque conciliabulum erigens, seipsum pertinacem declarat.

Hic Panormitanus Archiepiscopus, impudens adulator, multa disputans, Papam Ecclesiæ dominum constituit. Cui Johannes Segovius, peritissimus Theologus ex verbis Christi: Reges gentium dominantur, apposite respondet, ubi dominatus omnino prohibetur. Et ex loco Petro: Pascite qui in vobis est gregem Dei, subinferens. Quod si filius Dei Christus non sibi ministrari, sed ministrare venit, quo pacto ejus vicarius dominabatur, aut dici dominus, sicut vis Panormitane, poterit? cum non sit discipulus super magistrum.

Panormitanus adulator.

Iohannes Segovius vir optimus.

In ea disputatione, primaria conclusio fuit Papam subesse Concilio, excussa loca, Tu es Petrus Item, Oravi pro te Petre: Quodcunque ligaveris. Item Papam posse errare, & quod Papa non audiens Ecclesiam, Ethnicus sit & Publicanus. Excussus locus. Dic, Ecclesiæ: quid sit Ecclesia? Audita blasphemia Gabrielis, qui se dictitat Eugenium. Tantum se abesse, ut generalibus conciliis debeat obedire, ut se tunc maxime dicat mereri, cum Concilii Decreta contemnat. Agitata & ea quæstio: An Papa per Concilium deponi possit, & an sine authoritate Rom. Pont. Concilia possint congregari, de iis & aliis vide fuse, Comment. Æneæ Sylvii, de gestis Consilii Basiliensis libros duos, quos scripsit bona fide antequã ad Pontificiũ culmẽ emersit, posthac ab ipso authore suppressit.

Papam subesse Concilio.

Quæst. an Papa per concilium deponi possit.

Finita disputatione, cum instaret horum negotiorum extrema conclusio Mediolanensis & Panormitanus Archipontifices, se magnopere armabant ad impediendum. Igitur ubi ad generalem deventum est concionem, Burgensis Episcopus primus differri conclusionem petiit, & expectari aliorum Principum Oratores, ex Mogontia propediem redituros. Tum Panormitanus gravem & Rhetoricam orationem habuit, admonens Patres, quoniam in omni re, quæ ab aliquo postulatur, quatuor esse consideranda, quis peteret, quid peteretur, cur peteretur, & qui demum effectus ex petito denegato, vel concesso proveniret. Primum, Hic petere potentissimos reges & principes. Secundum, Petere otium tantum sacri Concilii, ut patres quiescerent in processu Papæ, & conclusione rerũ. Tertiũ, Non propter privatam, sed publicã utilitatem petere, ad rem melius examinandam. Quarto, Ut effectus mente conciperent, sive negarent, sive concederent, quod peteretur. Calefiebat autem dicendo Panormitanus, & maxime cum de prælatis mentio incidit, diceretque apud se fore majorẽ partẽ prælatorum. Tum Ludovicus Romanus prothonotarius exorsus loqui, nec multa, nec valde bona adduxit: nimirũ, cum ex malo corio, nemo bonus consuere calceos queat. Sic & alii huc spectantes, ut vel sic tempus redimerent, conclusionemque differrent,

Panormitani Rhetorica Oratio.

Tum

SEDITIO RUSTICORUM.

HAc tempestate Arverni adjunctis sibi Lemonicēsibus atq; Pictavis, gravissimā seditionem excitatunt, ducem sibi quendā Petrū Brueriū instituentes, atq; ita per nequissimā licentiam grassantes, nobilem quemq;, clerum item, & alicujus pensi hominē sibi obviam, sine miseratione obtruncabant, sacerdoti amputatis digitis, capitis verticē deglubunt, deinde cremant. Religiosum hospitalis ordinis per alas proceræ arbori appensum, sagittis, telisq; confossum, necant. Nec modus illis erat ullus sæviendi, pluris inter illos habebatur, qui diriora flagitia committeret. Tandem Biturigū dux, qui Avinionē salutandi Pont. gratia petebat, delecto nobiliū exercitu, in seditiosos movet, quos nō difficili prælio multis occisis, multisq; laqueo strangulatis superavit. Rob. Gag. lib. 9. Anno dom: 1399. Albatorum secta cœpit à presbytero quodam Italo in Italia. Is quidem albo indutus panno, tantam modestiam vultu ac verbis præ se ferebat, ut ab omnibus sanctus haberetur. Magnam multitudinem virorum & mulierum in sententiam suam traxit, linteis albis circūvoluti omnes, sine discrimine mares & fœminæ, rustici an cives, servi an liberi, passim veluti pecora, ubi nox oppressisset, dormiebant, publice in vicis epulabantur. Crucifixum sacerdos præferebat, quem lachrymari ob hominum delicta dicebat. Viterbii substitit cum magna multitudine, Romam ad loca sancta venturus. Sed Bonifacius fraudem veritus, quòd diceret hominem superstitiosum Pontificatum appetere, adjuvāte illa multitudine, milites aliquos præmittit, qui hominem comprehensum ad se perducant. Sunt qui scribant quæstione confessum fuisse fraudem. Alii nihil fraudis subfuisse, sed fictum à Pontifice abolendo rumori, quo hominem per invidiam captum, & necatum affirmabant.

Secta Albatorum

Gerson Theologus, Nicolaus Florentinus, Jacobus Foroliviensis, medici; & Ancoranus Legum consultissimus florent.

Per id tempus sedente apud Avinionem Innocentio 6. qui raram nisi ex Franciæ regno obedientiam erat consequutus, & Cardinales 30. ordinaverat quibus grandi sumptu opus esset, Divi Nichasii Remensis Abbate, in Franciam misso, dimidiatam omnium Ecclesiarum partem eligere conabatur. Cui cœpto Scholastici Academiæ Parisiensis restiterunt, missis ad Carolum Oratoribus, qui Pontificis prædictum haud æquum esse persuaderent. Audita Scholasticorum querela, rex exportari regno pecunia vetat, & Ecclesiarū proventus in tres partes distribui jubet, unā in Ecclesiarū instaurationem, alteram dissolvendis earum obligationibus & debitis, tertiam quotidianis ministrorum usibus assignavit. Ita Pontifex edicti pœnitens, ab exactione destitit. Rob. Gag.

Anno domini 1394 Celapinus Imp. 5. Turcarum, qui imperium Trapezontinum cepit.

Anno eodem, Christiani apud Nicopolim Turcis devicti sunt insigni pugna.

Eduardus Portugalliæ	Rex.
Heinricus 3 Hispaniarum	
Carolus 5. Galliæ	
Heinricus 5. Angliæ	
Jacobus 4 Scotiæ	
Sigismundus Ungariæ	
Uladislans Poloniæ	

RUPERTUS DUX BAVARIÆ, COMES *Palatinus Rheni, 33. Germ. Imp.*

Rupertus 34. Germ. Imp.

ANno dom. 1400. Cum Vuentzeslaus rex Rom. nullis monitis proficeret, nullis rebus præter suam voluptatē intenderet, neq; Bohemiam, neq; Romanū regnum in sua cura cōplexus, Electoribus imperii Francophurdiæ, cōgregatis, Vuentzeslao deplorato, & destituto: Rupertus in regem Ro. eligitur, & à Friderico Coloniensi Archiepiscopo de more Aquisgrani consecratur, deinde venit Argentoratum cum regina Adelheide, quatuor filiis ducibus, tribus filiabus & duce Lotharingiæ genero suo magnificeq; à senatu suscipiuntur, & donantur singuli, regnavit 10. mensib. annis 9. postea in Oppenheim quam pacifice obiit. Anno dom. 1404. Princeps Comes Hassiæ, novum in terra sua castrum nomine Luduuigstein fundavit, & per tenebras unius noctis erexit, & hoc ex adverso castri nobiliū de Hanstein, ut rapinas solitas eorundē nobiliū ab antiquo, frequentatas sedaret. Anno dom. 1401. Moyses Turcarum 6. Imp. qui Parthos devicit, regnat.

DE TAMBERLANE.

TEmpore Ruperti Imp. vixit crudelissimus & bellicosissimus Cæsar Tartarorum, qui fuerat natus apud Tartaros humili loco, & tantas vires adeptus, ut supra duodecies centena hominum millia haberet in castris. Qua multitudine attritis bello Turcis, eorum Imperatorem Pajaset, cathenis vinctū aureis, currui quo vehebatur, quasi triumphās adjunxerat. prandens quasi canem sub mensa comedere jussit, & ascensurus equum, eo tanquam scabello usus est. Armenos præterea prostravit, subverterat Persas, destruxerat Ægyptios, Damascum penè deleverat. Et quocunque ejus transcenderat nomē, sola fama, quasi fuisset missus à Deo peccatorum ultor terribilis imminebat. In obsidionibus urbium primo die albo utebatur tentorio, secunda rubro, tertia nigro.

Et si se dabant in albo sedenti, salutem consequebantur. Rubeus color mortem indicabat. Niger vero civitatis exitium, & omnia in cinerem convertenda.

Anno domini 1407. Schola Parisiensis in tanta authoritate fuit, ut Benedictum 13. Papam Avinionis sedentem, dignitate amovẽdum magnopere contenderet, Scholasticum id temporis offendisse piaculum erat. Inter multas simultates, cum res tota Francorum ad civilem discordiam inclinaret, nemo non studebat ferè scholæ favorem atque benevolentiam sibi comparare, Scholasticus luto inquinatus per unum ex familia Carolis favosii aurati equitis, Scholastici injuriam ulcisci properantes, ita apud judices agunt, ut Savosii ædes, unde familia prodierat, soletenus diruerentur, ipse vero minister exularet. Rob.

Et post paucos annos, cum Guilielmus Tignovillus, Parisianus preses ad patibulum noctu duos scholasticos, propter cædem à se factam, appensos, strangulare jussisset, ne si distulisset, homicidæ liberarentur: coactus est (schola apud judices suam ignominiam persequente) scholasticos patibulo depositos (osculo mortuis exhibito) & lecticæ impositos, Ecclesiæ restituere, aurigante Carnifice, qui equo insidẽs, lineam instar vestem sacerdotis induerat. Eorum scholasticorũ etiam nunc sepulchrum in porticu divi Maturini Parisiensis cum epigrammate visitur.

Anno domini 1408. Salicetus, legum interpres, ac Chrysoloras Græcarum literarum restaurator, florent. Benedictus 13. Papa Schismaticus, Avinionis sedet. Gregorius 12. Venetus Papa. Rutheni, auxilio Tartarorum, Teuthonicis dominis atrox bellum inferunt.

Mahumetes Turcarum Imp. 7. qui Serviam & Vualachiam cepit

SIGISMUNDUS XXXV. GERM. IMPER.

Sigismundus interea rex Ungariæ, Caroli quarti Imperatoris filius, Vuentzeslai ignavi regis frater, ab electoribus imperii Francophordiæ rex Romanorum, mortuo Roberto eligitur. Anno domini 1410. Princeps prudens, doctus, probus & fortis, & qui plurima bella peregit in perfidam gentem Turcarum. Christiano nomini necessarius, quasi de cœlo missus, assumitur, Cordatus Princeps ἀγωνιστής, plurima regna obivit, ut in diebus suis pax redderetur. Penetravit Franciam, viditque regem ejus. Navigavit in Angliam, & ubique semina jecit futuræ pacis. Concessit in Italia, & cum Papa Johanne consultavit de habẽdo concilio, ut schisma ecclesiæ tolleretur. Ita consensu Papæ, Imp regis Franciæ, regis Angliæ, concilium Constantiense incepit. Sigismundus 35. Ger. Imp.

Anno domini 1414. Sigismundus Argentoratum venit, & honorifice excipitur, dotaturque. Anno domini 1415. Aquisgrani coronatur.

CONCILIUM CONSTANTIENSE.

ANno dom. 1414. incepit Cõcilium Constantiense, ad quod venit Johannes 23. Papa. Imperator Sigismundus in nocte Natalis Domini eo venit & in missa ejus noctis, Evangeliũ ut Diaconus cantavit: Exiit edictum à Cæsare Augusto. Quadriennio duravit hoc concilium, sed quo Christianismi commodo, facile judicant, qui fidem electorum Dei habent, & agnitionem veritatis. Certe ante hoc Concilium quadraginta annis horrendo schismate divisa fuit unitas Ecclesiæ, & plurima ibi tem & maxima negotia pro gloria Domini, pro publica utilitate & honestate poterant agi, si putris caro Ecclesiasticorum potuisset ferre salem Evangelicum. Et si veritatem dilexissent, quemadmodum sessione prima die Veneris, 16. mensis Novemb. Papa Johannes 23. Concilium exorsus ex cap. 8. Zachariæ dixit: Veritatem diligite, adducens authoritates novi & veteris Testamenti, Synodum alloquutus, ut omnes meditarentur, & solerter insisterent pro pace Ecclesiæ, peritos sacrarum literarum in primis alloquitur, ut expendant errores. Et quod omnes hac de causa congregati, cum omnimoda libertate possint dicere, consulere, & facere omnia. Atqui spiritus extinguebant, Prophetias aspernabantur, Christum in membris ejus persequebantur, eratque plane persequutrix Ecclesia. Sigismundus cantat Evangelium. Schisma 40. annis durans.

Anno domini 1415. Johannes 24. dictus Balthazar Cessa, cedit Papatui. Rex agit gratias, osculatur pedes, deposita corona imperiali.

Hic legis in Decretis Concilii, sacrum Concilium non debere dissolvi, quousque Ecclesia sit reformata in fide & moribus, in capite & membris.

Quod Papa etiam teneatur obedire Decretis Concilii.

SEssione sexta dantur Commissarii contra Johannem Hus, Archiepiscopus Ragusinus pro natione Italica, pro natione Germanica, Episcopus Flebbiensis, Magister Ursinus Taluenda pro natione Gallicana, Magister Guillermus comes pro natione Anglicana, in sacra Theologia magistri. Commissarii contra Huss.

Condemnatur memoria Johannis Vuicleff, & confirmatur sententia lata in Concilio Romano super condemnatione & combustione librorum, prædicti Vuicleff.

SENTEN-

SENTENTIA DAMNATIONIS DOCTRINAE Johannis Vuiclephi, & articulorum quadraginta quinque.

Sacrosancta Constantiensis Synodus generale Concilium faciens, & Ecclesiam catholicam repræsentans, ad extirpationem præsentis schismatis, errorumq; & hæresum sub ejus umbra pullulantium elimationem, reformationem Ecclesiæ in sancto spiritu legitime congregata, ad perpetuam rei memoriam.

Idem catholicam (sine qua, ut ait Apostolus, impossibile est placere Deo) à falsis ejusdem fidei cultoribus, immo perversis impugnatoribus, & per superbam curiositatem intendentibus, plus saperre quam oportet mundi gloriam cupientibus oppugnatam, sepius & contra illos per fideles Ecclesiæ milites spirituales opposito scuto fidei defensatam fuisse, sanctorum patrum scripturis atque gestis instruimur. Hæc quippe bellorum genera, in bellis carnalibus populi adversus gentes idolatras præsignata fuerunt. In his itaque spiritualibus bellis sancta Ecclesia catholica in fidei virtute, superni luminis radiis illustrata, domino providente, & sanctorum patrocinio opem ferente, semper immaculata permanens erroris tenebris, velut hostibus profugatis, gloriosissime triumphavit. Nostris vero temporibus vetus ille, & immundus hostis nova certamina, ut probati temporibus hujus manifesti fiant, suscitavit. Quorum dux & princeps extitit quondam Johannes Vuicleph pseudochristianus: qui dum viveret adversus religionem Christianā & finem catholicam pertinaciter asseruit, & dogmatizavit plures articulos. Idemq; Johannes Vuicleph libros, Dialogum, & Trialogum per ipsum nominatos, & plures alios tractatus, volumina, & opuscula composuit. In quibus præscriptos & plures alios damnabiles inseruit & dogmazavit articulos. Quos libros ad sui perversi dogmatis publicationem: publice legendos exposuit: ex quibus insuper multa scandala, damna animarum, & pericula in diversis regionibus, & præsertim Angliæ & Bohemiæ regnis secuta sunt. Adversus quos in Dei veritate exurgētes magistri & doctores universitatum, & studiorū Oxoniensis & Pragensis, articulos prædictos scholastice diu post reprobarunt. Reverendissimi insuper patres archiepiscopi, episcopi, pro tempore Cantuariensis, sedis Apostolicæ legati in Angliæ, & Pragensis in Bohemiæ regnis cōdemnarunt. Libros etiam ejusdem Johannis Vuicleph comburendos fore, dictus Archiepiscopus Pragensis, sedis Apostolicæ commissarius in hac parte sententionaliter judicavit & eorum qui superessent, prohibuit lectionē fieri. Rursus his ad notitiam sedis Apostolicæ, & generalis concilii deductis: Romanus Pontifex in cōcilio Romano ultimo celebrato, dictos libros, tractatus & opuscula condemnavit, jubens illos publice concremari; districtius inhibendo, ne quis Christi nomine insignitus, auderet aliquem, seu aliquos, seu aliqua ex dictis libris, voluminib9, tractatibus, & opusculis legere, exponere, vel tenere, aut illis quomodolibet uti, vel illos, nisi in ipsorum reprobationem allegare publice vel occulte. Et ut de medio ecclesiæ illa periculosa, spurcissimaq; doctrina eliminaretur, jussit omnes per locorum ordinarios, libros, tractatus, volumina, & opuscula hujusmodi, autoritate Apostolica, per censuram ecclesiasticam, etiam si opus esset, cum adjectione, quod contra non parentes procederetur, tanquam contra fautores hæresis diligenter inquiri, & repertos ac reperta publice ignibus cōcremari. Hæc autem sancta synodus præfatos articulos quadraginta quinque examinari fecit, & sæpius recenseri per plures reverendissimos patres ecclesiæ Romanæ Cardinales, episcopos, abbates, magistros in Theologia, doctores juris utriusq; & plures notabiles in multitudine copiosa. Quibus articulis examinatis, fuit repertum (prout in veritate est) aliquos & plures ex ipsis fuisse & esse notorie hęreticos, à sanctis patribus reprobatos: alios non catholicos sed erroneos: alios scandalosos & blasphemos; quosdā piarum aurium offensivos: nonnullos eorum temerarios & seditiosos.

Compertum est etiam, libros ejus plures alios articulos continere similium qualitatum, doctrinamque in Dei ecclesia insanam, & fidei ac moribus inimicam inducere. Propterea in nomine domini nostri Iesu Christi hæc synodus sententiam prædictorū archiepiscoporum ac concilii Romani ratificans & approbans, prædictos articulos, & eorum quemlibet: libros ejusdem, Dialogum & Trialogum per eundem Johannem Vuicleph nominatos, & alios ejusdem autoris libros, volumina, tractatus, & opuscula, quocunque nomine censeantur, quos hic haberi vult pro sufficienter expressis, hoc perpetuo decreto reprobat, & condemnat. Et eorundem libros, & cujuslibet ipsorum lectionem, doctrinam, expositionem, & allegationem (nisi ad eorum reprobationem) omnibus Christi fidelibus prohibendo, inhibemus omnibus & singulis catholicis, sub anathematis interminatione, ne de cætero dictos articulos, vel ipsorum aliquem audeant publice prædicare, dogmatizare, vel tenere, vel quomodolibet allegare, nisi ad eorum reprobationem, ut dictum est: jubentes illos libros & tractatus, volumina, & opuscula prælibata publice concremari, pro ut decretum fuerat in synodo Romana, sicut superius est expressum. Super quibus exequendis, & debite observandis, mandat prædicta sancta synodus ordinariis locorum vigilanter intendere, prout ad quemlibet pertinet secundum jura, & canonicas sanctiones.

Concilium

CONCILIUM PRONUNCIAT HAERETICUM Johannem Vuicleph, & memoriam ejusdem, & mandat exhumari ossa ejus.

INsuper quia autoritate sententiæ & decreti Romani concilii, mandatoq; ecclesiæ, & sedis Apostolicæ, datis dilationibus debitis, processum fuit super cōdemnatione dicti Johannis Vuicleph, & suæ memoriæ, edictis propositis, denunciationibusq; ad vocandū eum, qui eundem, sive ejus memoriam defendere vellent, si qui penitus existerent: nullus vero comparuit, qui eundem, sive ejus memoriam defensaret: examinatis insuper testibus super impœnitentia, finalique pertinacia dicti Vuicleph, per commissarios deputatos per dominum Johannem Papam modernum, & hoc conciliū, servatisq; servandis, prout in tali negotio postulat ordo juris & ejus impœnitētia, ac finali pertinacia per evidentia signa, testibus legitimis comprobata, fuit legitime facta fides. Propterea instante procuratore fiscali, edictoq; proposito ad audiendam sententiam, ad hanc diem, hæc sancta synodus declarat, definit, & sententiat eundem Johannem Vuicleph fuisse notorium hæreticum, pertinacem, ac in hæresi decessisse, anathematizando ipsum, pariter & suam memoriam cōdemnando. Decernitque, & ordinat corpus ejus & ossa, si ab aliis fidelibus corpori discerni possint, exhumari, & procul ab ecclesiæ sepultura jactari, secundum canonicas & legitimas sanctiones. Super quibus lectura, publicatione, pronunciatione, & definitione, sive cōdemnatione, dominus Hostiensis præsidens, & dicti quatuor nationum quatuor præsidētes interrogati an placeret? Responderunt omnes, & primo Hostiensis, deinde nationum præsidentes, quod placeret: & approbaverunt omnia prædicta.

Decernitur citatio contra Hieronymum de Praga: datur salvus conductus, sed salva justitia.

Concilium pœnam carceris & excommunicationis minatur famose libellantibus.

Quoniam vero pœnituit Johannem 24. quod resignasset papatum, cogitavit de fuga, ad quam dux Austriæ Fridericus juvit: nam noctu mutato habitu, clam cum paucis abiit, & jam descenderat in Schafhusen, Italiam repetiturus. At imperator fugientem papam comprehendit, & anathemate imperiali ferit Fridericum, cui aliquot oppida hinc ablata fuerunt. Tandem causa composita fuit hac conditione, ut Fridericus peteret gratiam ab Imperatore, & omnē suam ditionem Imperatori resignaret. Tum Imperator recepit eum in gratiam, & restituit illi ducatum.

Depositus papa commissus fuit Palatino principi: is eum duxit in arcem Manheim, hic tribus annis fuit detentus. Posthac Papa Martinus eum rursus in numerum Cardinalium admisit.

Sessione 13. excommunicat concilium eos, qui laicos sub utraque specie communicant.

In hac sessione Gregorius 12. quoque cedit papatui.

Sessione 15. Concordiensis episcopus sententiam legit contra Johannem Huss, qui fuit degradatus in præsentia concilii, & traditus curiæ seculari. Hic appellat Huss ad dominum Jesum Christum.

SENTENTIA DEFINITIVA LATA contra Johannem Huss.

Sacrosancta generalis Constantiensis synodus, ecclesiam catholicam repræsentans, in spiritu sancto legitime congregata, ad perpetuam rei memoriam.

QUia teste rei veritate, arbor mala fructus malos facere consuevit, hinc est quod vir damnatæ memoriæ Johannes Vuicleph sua mortifera doctrina, non in Christo Jesu per Evangelium, ut olim sancti patres filios genuere, sed contra Christi salutarem fidem, velut radix virulenta plures genuit filios pestiferos, quos sui perversi dogmatis reliquit successores, adversus quos hæc sancta synodus, tanquam spurios, & illegitimos filios cogitur insurgere, & eorum errores ab agro dominico, tanquam vepres nocivas cura pervigili & cultro autoritatis ecclesiasticæ resecare, ne ut cancer serpant in perniciem aliorū. Cum itaque in sacro generali cōcilio, nuper Romæ celebrato, decretum fuerit, doctrinam damnatæ memoriæ Johannis Vuicleph damnandam esse, & libros ejus hujusmodi doctrinam continentes, fore tanquam hæreticos comburendos, & doctrinam ipsam damnatam, & libros ejus tanquam insanam doctrinam, & pestiferam includentes, combustos fuisse cum effectu, & hujusmodi decretum authoritate concilii fuerit approbatum. Nihilominus tamen quidam Johannes Huss in hoc sacro concilio hic personaliter constitutus, non Christi, sed potius Johannis Vuicleph hæresiarchæ discipulus, post & contra damnationem & decretum hujusmodi, ausu temerario contra veniens, errores ejus plures & hæreses tam ab ecclesia Dei, quàm etiam à certis olim reverendis in Christo patribus dominis archiepiscopis, episcopis diversorum regnorum, & magistris in theologia plurium studiorum comdemnatos, dogmatizavit, asseruit, & prædicavit: præsertim damnationi scholasticæ ipsorum articulorum Vuicleph, factæ, pluries in universitate Pragensi cum suis comp

suis complicibus in scholis, & in prædicationibus publice resistendo, ac ipsum Johannē Vuicleph virum catholicum, & doctorem evangelicum, in favorem ejus doctrinæ, coram multitudine cleri & populi declaravit: certos etiam articulos infra scriptos, & plures alios, & merito damnabiles, tanquam catholicos esse asseruit, & publicavit. qui in libris ipsius Johannis Huss & opusculis notorie continentur. Quapropter habita per prius plenaria informatione de præmissis, & diligenti deliberatione reverendissimorum in Christo patrum dominorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, & cæterorum prælatorum doctorum sacræ paginæ, & juris utriusque, in multitudine copiosa, hæc sacrosancta Constantiensis synodus declarat & definit articulos infra scriptos. qui habita collatione per plures magistros in sacra pagina, reperti fuerunt cōtineri in ejus libris & opusculis, manu propria scriptis, et quos idem etiam Johannes Huss in publica audientia coram patribus, & prælatis hujus sacri concilii confessus fuit in suis libris & opusculis contineri, non esse catholicos, nec tanquam tales esse dogmatizandos, sed ex eis plures esse erroneos, alios scandalosos, & nonnullos esse notorie hæreticos, & jamdudum à sanctis patribus & generalibus conciliis reprobatos & damnatos, ipsosque prædicare, dogmatizare, aut quomodolibet approbare, districte inhibendo. Sed cum infra scripti articuli expresse contineantur in libris seu tractatibus suis, videlicet in libro, quē intitulat De ecclesia, & aliis suis opusculis: ideo libros prædictos & doctrinam suam, & singulos alios tractatus, & opuscula in latino, sive vulgari Bohemico per ipsum æditos, aut in quocunque alio idiomate per alium, vel alios translatos, hæc sacrosancta synodus reprobat, atque condemnat, ipsos comburendos publice & solenniter in præsentia cleri & populi in civitate Constantiensi & alibi, decernit, & definit, adjiciens, propter præmissa, omnem ejus doctrinam merito esse & fore suspectam de fide, & omnibus Christi fidelibus evitandam. Et ut de medio ecclesiæ illa perniciosa doctrina eliminetur, hæc sacrosancta synodus prorsus jubet, per locorū ordinarios, tractatus & opuscula hujusmodi per cēsuram ecclesiasticam, etiam, si opus sit, cum adjectione pœnæ, & fautoriæ hæresis diligenter inquiri, & repertos ignibus publice concremari. Siquis autem hujus sententiæ ac decreti violator aut contemptor extiterit, statuit eadem sancta synodus, per locorum ordinarios & inquisitores hæreticæ pravitatis contra talem vel tales, veluti suspectum vel suspectos de hæresi, procedendum. Visis insuper actis & actitatis, in causa inquisitionis de & super hæresi, cōtra prædictum Johannem Huss, habitis & factis, habita ter prius fideli & plenaria commissariorum in hujusmodi causa deputatorum, relatione aliorumque magistrorum in theologia, ac doctorum juris utriusque, in de & super actis, actitatis, ac dictis testium fide dignorum & plurimorum: quæ dicta ipsi Johanni Huss palam & publice lecta sunt coram patribus & prælatis hujus sancti concilii: per quorum testium dicta apertissime constat eundem Joannem multa mala, scandalosa, seditiosa, & periculosas hæreses dogmatizasse in publico, & per multa annorum curricula prædicasse, Christi nomine invocato: hæc sacrosancta synodus Constant. solum Deum præ oculis habens, per hanc definitivam sententiam, quam profert in his scriptis, pronunciat, decernit, & declarat dictum Johannem Huss fuisse, & esse verum & manifestum hæreticum, ipsumque errores & hæreses dudum damnatos & plurima scandalosa, piarum aurium offensiva, temeraria, & seditiosa dogmatizasse in nō modicam offensam divinæ majestatis, ac universalis ecclesiæ scandalum, & fidei catholicæ detrimētum: claves etiam ecclesiæ, & censuras ecclesiasticas vilipendisse, in quibus per annos multos perstitit animo indurato. Christi fideles per suam pertinaciam nimium scandalizans: cum appellationem ad dominum nostrum Jesum Christum, tanquam ad summum judicem, omissis ecclesiasticis mediis, interposuerit, in qua multa falsa, injuriosa posuit, & scandalosa ipsius sedis apostolicæ, censurarum ecclesiasticarum & clavium in contemptum. Idcirco propter præmissa, & alia plura, præfatum Johannem Huss hæreticum fuisse & esse, hæc synodus pronunciat, & tanquam hæreticum judicandum, & condemnandum fore judicat, & condemnat per præsentes: dictamq; appellationem, tanquam injuriosam & scandalosam, & illusoriam jurisdictionis ecclesiasticæ, reprobando: ipsumque Johannem Huss populum Christianum, maxime in regno Bohemiæ, in prædicationibus suis publicis, & scripturis, per eum compilatis, seduxisse, ac ejusdem populi Christiani non veracem prædicatorem evangelii Christi secūdum expositionem sanctorum doctorum, sed fuisse verius seductorem. Verum, quia per ea quæ hæc sacro sancta synodus vidit & audivit, cognovit eundem Johannem Huss pertinacem & incorrigibilem, & adeo taliter quod non cupiebat ad gremium sanctæ matris ecclesiæ redire, neque hæreses & errores, per eum publicæ defensatos, & prædicatos, velle abjurare. Idcirco hoc sacrum concilium Constantiense eundem Johannem Huss ab ordine sacerdotali & aliis ordinibus, quibus extitit insignitus, deponendum & degradandum forte declarat, & decernit: committens nihilominus reverendis in Christo patribus, archiepiscopo Mediolanēsi, Feltrensi Asletensi, Alexandrino, Bagarensi, & Varniens. episcopis, ut in præsentia hujus sacrosanctæ synodi, dictam degradationem (secundum quod ordo juris requirit) debitè exequantur,

Fertur quod paulo ante mortem dixerit, & moneta Hussiana hanc descriptionem habet in una parte: CENTUM REVOLUTIS ANNIS, DEO RESPONDEBITIS ET MIHI.

(qui

(qui sermo propheticus videri potest ad hæc tempora, si computes) Item ANNO A CHRISTO NATO M. CCCC. XV. JOHANNES HUSS CONDEMNATUR. In altera parte monetæ legis: CREDO UNAM ESSE ECCLESIAM SANCTAM CATHOLICAM.

Anno 1415. octava Julii, fuit degradatus Johannes Huss, per archiepiscopos, Bisontinum, & Mediolanen. Nicolaum nomine: degradatores cum ironicis ceremoniis irrisisse dicitur: pronunciatur hæreticus, & committitur potestati seculari. Orat autem Concilium, regem & magistratum civilem, ne occidant, sed in carceribus perpetuis custodiant. Educitur ad combustionem, lictori præcipitur, ne exueretur vestibus; erant autem indutus duplici tunica nigra de panno satis bono: cingulum habens cum deaurato argento parumper paratum, & in vagina cultellos duos, bursulam coreacam. Infulam albam satis longam gestabat in capite è papyro factam, in qua depicti erant duo dæmones, & inter hos scriptura erat hæc: HÆRESIARCHA. Plus quam mille armati comitantur: virum duo ministri ducis Ludovici deducunt, non vinctum, sed in medio illorũ incedentem. Eundo, non admodum populum appellabat, sed orabat sedulo, nec aliud nisi hoc: Jesu Christe fili Dei vivi miserere mei. Cum videret locum supplicii, ligna & ignem, ter cecidit in genua, alta voce clamans: Jesu Christe fili Dei vivi, qui passus es pro nobis, miserere mei. Interrogatus an velit confiteri? ab Ulricho Schorand sacellano D. Stephani, inquit: Non est necesse. Volebat autem populum valedicere sermone cohortationis, id dux Ludovicus nolebat permittere, sed præcipiebat ut actutum cõbureretur. Cardinalis Pangratius mulum habuerat magnum & senio confectum, hunc mortuum humo condiderant extra urbem Constant. ibidem pyram extruxerunt, at calore ignis ex putri cadavere muli gravis odor concitatus fuit.

Dominica sequenti, quæ fuit 9. Julii, gravem processionem instituerunt, in qua ibat patriarchã Antiochenus, in insula preciosa, ante eum præferebatur pannus aureus. Post eum ibat alius patriarcha, 18. Cardinales, 9. Archiepiscopi, 64. Episcopi omnes infulati, cum Clero & Monachis, obsecrantes: ut omnipotens Deus fidẽ Christianam restitueret. Rursus die Magdalenæ processionem habent, pro salute regis, qui ad regem Arragoniæ, & Papam Benedictum abierat.

Anno Domini 1415. Sede Apostolica vacante, regnorum serenissimi Principis domini Sigismundi Ro. & Hungariæ regis, electionis quinto, coronationis primo, Hungariæ 29. libri Johannis fuere combusti, in platea palatii Episcopalis.

Sessione 19. decernitur hæreticis non esse servandam fidem, quam vocant salvum conductũ.

Sessione 21. Hieronymus traditur potestati seculari & comburitur. Ambo Huss & Hieronymus constanti animo pertulerunt necem, & quasi ad epulas invitati, ad incendium properarunt, nullã emittentes vocem, quæ miseri animi posset facere indicium. Ubi ardere ceperunt, Hymnum cecinere, quem vix flamma & fragor ignis intercipere potuit. Nemo Philosophorum tam forti animo protulisse mortem traditur, quam isti incendium. Vide Æneam Sylvium, & Poggii Florentini epistolam ad Nicolaum.

TENOR SENTENTIÆ DEFINITIVÆ LATÆ
contra Hieronymum de Praga.

In nomine Domini, Amen.

CHristus Deus, & salvator noster, vitis matura, cujus pater agricola est, discipulos, cæterosq; fideles suos in illis instituens, inquit: Si quis in me non manserit mittetur foras, sicut palmes, & arescet. Cujus summi doctoris & magistri doctrinam sequens, & præcepta exequens hæc sancta Constantiensis synodus, in causa inquisitionis hæreticæ pravitatis per eandem sanctam synodum motæ, fama publica referente, & clamorosa insinuatione monstrante contra magistrum Hieronymum, dictum de Praga, dictum magistrum in artibus, laicum. Ex cujus causæ actis & processibus constat eundem magistrum Hieronymum tenuisse, asseruisse, & dogmatizasse nonnullos articulos hæreticos & erroneos, dudum à sanctis patribus reprobatos, quosdam vero blasphemos, & alios scandalosos, & alios piarum aurium offensivos, temerarios, & seditiosos, dudũ per damnatæ memoriæ viros, Joannem Wicleph, & Joannem Huss assertos, prædicatos, & dogmatizatos, ac in nonnullis eorum libris & opusculis insertos. Quiq; doctrina & libri prædictorum Joannis Wiclephi, & Johannis Huss: ac Wicleph memoria, dictiq; Johannis Huss persona, per eandem sanctam synodum, & ejus sententiam, de hæresi damnati, & damnatæ fuerunt. Quamq; damnationis sententiam idem Hieronymus postmodũ pendente hujusmodi inquisitionis causa, in eadem sancta synodo cognoscens & profitens, veram catholicam & Apostolicam fidem approbavit, & eidem consensit: anathematizavit omnem hæresim, præcipue eam, de qua erat infamatus, & se confitebatur infamum, & quam præteritis temporibus dogmatizaverunt, & tenuerunt Joannes Wicleph, & Joannes Huss in suis opusculis, sermonibus, & libellis, & propter quam, seu quas cum suis dogmatibus & erroribus ab eadem sancta synodo damnati fuerunt tanquam hæretici, & eorum doctrina similiter damnata: præmissorumq; omnium damnationem professus & juravit se in hac fidei veritate permansurum. Etsi ipse quicquã

Anno domini 1417. Temporibus Sigismundi Imp. & Constantiensis Concilii claruit Nicolaus Clemangis, Archidiaconus Barocensis, doctor Theologiæ Parisiensis, qui de corrupto Ecclesiæ statu scripsit, quibus rationibus res Ecclesiastica creverit, & decreverit pietas,

Causam primitivæ fundationis & dotationis Ecclesiarum commemorans.
De insolentia orta ex affluentia rerum temporalium in Ecclesia.
De tribus vitiis, ex quibus cætera mala orta sunt in Ecclesia, luxu, fastu & cupiditate.
De exorbitantiis per summos Pontifices in Ecclesia introductis.
De abolitione electionum, & reservatione beneficiorum.
De camera Apostolica, quomodo exhauserit regna pariter & provincias.
De expectativis & qualitate currentium ad curiam Romanam.
De vacantiis & aliis vectigalibus Ecclesiam opprimentibus.
De institutione collectarum, & malis per eos illatis.
De litigiis curiæ Romanæ.
De regulis & constitutionibus cancellariæ.
De prosperitate curiæ Romanæ.
De statu & introductione Cardinalium.
De multitudine beneficiorum Cardinalium, & eorum incompatibilitate.
De contractibus Simoniacis.
De statu beneficiorum Cardinalium.
De omissione multiplicium vitiorum Ecclesiæ.
De promotionibus ad instantiam per Papam solitis fieri.
Quòd congregatio pecuniæ est præcipua cura prædictorum prælatorum.
De vitiis prælatorum.
De exactionibus pro concubinis tolerandis.
De collatione Simoniaca sacrorum ordinum.
De indignis & indigne promotis.
De perpetua absentia prælatorum ab Ecclesiis suis.
De prælatis in curiis Principum residentibus.
De Capellanis & Canonicis, qui similes sunt Episcopis, indocti, ebrii, scortatores.
De mendicantibus, & eorum inani jactantia & gloria.
De impudica vita, & conversatione monialium.
Comparatio Modernorum virorum cum priscis patribus.
Quòd status Ecclesiasticus merito patitur.
Quòd status Ecclesiasticus propter superbiam tendit ad ruinam.
Quòd Ecclesia prius humilianda est quam erigenda.

PERSONÆ IN CONCILIO CONSTANTIENSI,
Spirituales & prophanæ.

Sexaginta millia & quingentæ exteræ personæ numeratæ, inter festa Paschæ & Pentecostes. Inter has 346. Archiepiscopi & Episcopi. Item 564. Abbates & Doctores.

PROPHANI VEL SECULARES.

Principes, Duces, Comites, Milites, Armigeri, sedecim millia.
Mulieres publicæ 450. Sexcenti Barbitonsores.
Trecenti & viginti joculatores, fistulatores, coci &c.

EPISTOLA LIIII. NOBILIUM MORAVIÆ, PRO *defensione Johannis Hus, ad Concilium Constantiense.*

Reverendissimis in Christo patribus & dominis, dominis Cardinalibus, Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ambasiatoribus, Doctoribus & Magistris, ac toti Concilio Constantiensi: Nos infra & circumcirca scripti Nobiles, Milites, & armigeri præclarissimi Marchionatus Moraviæ, affectum omnis boni, & observantiam JESU CHRISTI domini mandatorum.

SAnè quia jure naturali, & divino, quilibet jubetur alii facere, quod sibi vult fieri: & prohibetur alii inferre, quod sibi nolit fieri, dicente Salvatore: Omnia quæcunq; vultis quod faciant vobis homines, & vos eadem facite illis: hoc enim est lex & prophetæ. Imò lex in uno sermone completur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Nos itaq; præfatæ legi divinæ & dilectioni proximi, qnantum possumus, Deo autore, intendentes, pro charissimo nostro bonæ memoriæ venerando Magistro Joanne Husi, sacræ Theologiæ Baccalaureo formato, prædicatore Evangelico, quem nuper in concilio Constantiensi, ne- *Matth. 7.* *Roma. 13.* *Esaia. 19.*

ſcimus quo ſpiritu ducti, non confeſſum, nec legitime, ut decet, convictum, nulliſq; contra eum deductis & oſtenſis erroribus in hæreſibus, ſed ad ſiniſtras, falſas & importunas duntaxat ſuorum, regni noſtri, ac Marchionatus Moraviæ, capitalium inimicorum & proditorum accuſationes, delationes & inſtigationes, tanquam hæreticum pertinacem condemnaſtis, & condemnatum dira & turpiſſima morte affeciſtis in noſtri regni Bohemiæ Chriſtianiſſimi, & Marchionatus Moraviæ clariſſimi, ac omnium noſtrum perpetuam infamiam & notam (quemadmodum ſereniſſimo Principi & domino, domino Sigiſmundo Romanorum & Hungariæ Regi, hæredi & domino noſtro ſucceſſuro, ſcripta noſtra ad Conſtantiam tranſmiſimus, quæ etiam in congregationibus veſtris lecta ſunt & publicata, & quæ hic pro inſertis habere volumus. Et eum ut refertur, in noſtrum dedecus & contemptum, ignis voragini tradidiſtis. Ita & nunc P. V. pro dicto M. Joanne Huſs literas patentes, præſentibus duximus deſtinandas, publice, corde & ore profitentes & proteſtantes, quod ipſe M. Joannes Huſs fuit vir utiq; bonus, juſtus, & catholicus, à multis annis in regno noſtro vita & moribus ac fama laudabiliter converſatus, & comprobatus, legem etiam Evangelicam, & ſanctorum prophetarum novi & veteris teſtamenti libros, juxta expoſitionem ſanctorum doctorum, & ab Eccleſia approbatorum, nos & ſubditos noſtros catholice docuit, prædicavit, & in ſcriptis multa reliquit, omnes errores & hæreſes conſtantiſſime deteſtando, & ad deteſtandum eoſdem nos & cunctos Chriſti fideles continue & fideliter ammonendo, ad pacem quoq; & charitatem, quantum ſibi ſuit poſſibile, verbo, ſcriptis, & opere jugiter exhortando, ita: quod nunquam audivimus nec intelligere potuimus, etiam omni diligentia appoſita, quod præfatus M. Joannes Huſs quenquam errorem vel hæreſim in ſuis ſermonibus docuiſſet, prædicaſſet, vel quovis modo aſſeruiſſet, ſeu nos vel ſubditos noſtros, verbo vel facto, quoquo modo ſcandalizaſſet: quinimo pie & manſuete in Chriſto vivens, omnes ad ſervandum legem Evangelicam, & ſanctorum patrum inſtituta, prædicatione ſanctæ matris eccleſiæ, & ſalute proximorum, quanto potuit verbo opere diligentiſſime hortabatur. Nec præmiſſa omnia in confuſionem noſtram, & regni noſtri & marchionatus præfatorum, perpetrata vobis ſufficerunt, quin potius honorandum M. Hieronymum de Praga, virum certiſſimæ eloquentiæ fonte manentem, magiſtrum ſeptem artium liberalium, & philoſophum utiq; illuſtrem, non viſum, non auditum, non confeſſum, nec convictũ, ſed ad ſolum ſuorum & noſtrorum proditorum delationem ſiniſtram, ſine omni miſericordia cõprehenſum, incarceraſtis, trucidaſtis, & jã, forte ſunt M. Johannẽ Huſs, crudeliſſima morte interemiſtis. Præterea ad noſtram (quod nimis dolenter referimus) pervenit audientiam, & ex ſcriptis veſtris collegimus evidenter, quomodo quidam detrectatores Deo & hominibus odibiles, & noſtri regni Bohemiæ, & Marchionatus Moraviæ æmuli & proditores, coram vobis & concilio veſtro, nos & regnum noſtrum ac Marchionatum prædictos, graviſſime & nequiſſime detulerunt, aſſerentes, licet falſè, mendoſe & proditoriè, quod in præfatis regno Bohemiæ, & Marchionatu Moraviæ diverſi errores pullularunt, & corda noſtra, & multorum fidelium terrigenarum multipliciter & graviter infecerunt, adeò quod niſi lima correctionis celeriter apponetur, prædictum regnũ & Marchionatus, cum ſuis Chriſti fidelibus reciperent animarum ſuarum irrecuperabile damnũ & ruinam. Equidem has atroces & pernicioſas injurias, nullis noſtris exigentibus demeritis, nobis & præfatis regno & Marchionatui, licet falſe & mendoſe impoſitis, quomodo ſuſtinere poſſumus? cum per gratiam Dei, aliis ferè omnibus mundi regnis ſæpe vacillantibus, ſchiſma & antipapas facientibus, regnum noſtrum Bohemiæ Chriſtianiſſimum, & clariſſimus Marchionatus Moraviæ, à tempore quo fidem catholicam domini noſtri JeſuChriſti ſuſceperunt, tanquam perfectiſſimus tetragonus, ſine vituperio ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ſemper conſtanter & indeſinenter adhæſerunt, & obedientiam ſynceram exhibuerunt, quantiſq; impenſis ac laboribus maximis, quantò ve ſacro cultu & reverentia debita ſanctam matrem eccleſiam, & ipſius paſtores, per principes & fideles ſuos venerati, ſunt. univerſo orbi luce clarius patet: & vos ipſi, ſi veritatem fateri vultis, univerſorũ præmiſſorum teſtes eſtis. Ut autem juxta ſententiam Apoſtoli, provideamus bona non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus: & ne propter negligentiam celeberrimæ famæ prædictorum regni & Marchionatus noſtrorum crudeles erga proximos noſtros reperiamur. Ideo habentes in Chriſto Jeſu domino noſtro firmam ſpem, puram & ſynceram conſcientiam & intentionem, ac certem orthodoxamq; fidem, tenore præſentium V. P. & univerſis Chriſti fidelibus innoteſcimus, inſinuamus corde & ore publice profitentes: Quod quicunq; hominũ, cujuſcunq; ſtatus vel præeminentiæ, vel dignitatis, conditionis, gradus vel religionis extiterit, qui dixit vel aſſeruit, quod in præfatis regno Bohemiæ & Marchionatu Moraviæ, errores & hæreſes pullulaſſent, & nos ac alios Chriſtifideles ipſorum, ut præmittitur, infeciſſent (ſola perſona ſereniſſimi principis & domini noſtri Sigiſmundi, Romanorum & Hungariæ &c. regis, hæredis & domini noſtri ſucceſſuri, ſemota: quem in præmiſſis credimus & ſperamus innoxium) omnis & quilibet talis, ut præfertur, recte mentitur in caput ſuum, tanquã nequã peſſimus, traditor & proditor prædictorũ regni & Marchionatus ac noſter perfidiſſimus, & ſolus utique hæreticus pernicioſiſſimus, omniſque maliciæ & nequitiæ, immo & diaboli filius, qui mendax eſt, & pater ejus. Nihilominus tamen

Hieronymus de Praga.

Roman. 1.

Roman. 12.

tamen præmissas injurias Domino, cujus est vindicta, & qui abundanter retribuet facientibus superbiam, nunc committentes, apud futurum Apostolicum, quem dominus Deus suæ ecclesiæ sanctæ præfecerit, unicum & indubitatum pastorem, illas amplius & latius prosequemur, cui, Deo volente, tanquam fideles filii, in his quæ sunt licita & honesta, rationi & legi divinæ consona, reverentiã, obedientiã debitã exhibentes. Petemus & postulabimus insuper præmissis omnibus & singulis, juxta legem domini nostri Jesu Christi, & sanctorum patrum instituta, nobis & præfatis regno & Marchionatui provideri de remedio opportuno. Præmissis enim non obstantibus, legem Domini nostri Jesu Christi, ipsiusq; devotos, humiles, & constantes prædicatores, usque ad effusionem sanguinis, omni timore, statutis humanis in contrarium æditis, postergatis, defendere volumus & tueri. Datum Sternberg, anno Domini mill, 415. die & festo sancti Wenceslai martyris Domini nostri Jesu Christi. *Johannis 8. Deuter 32. Psalm. 30.*

A dictis literis in circuitu pendebant sigilla 54. cum adscriptione nominum eorum, quorum sigilla fuere, tametsi ob vetustatem obliterata, legi non potuerint.

Primum sigillum. Alsso kabat de Wyskouuitz.
2. Ulricus de Lhota.
3. Johannes de Kzymicz.
4. Josko de Sczitouuicz.
5. Pærdus Zuuiranouuicz.
6. Johannes de Ziuula.
7. Johannes de Reychenberg.
8. Vuldko SKitzynye.
9. Drliko de Biela.
10. Kus de Doloplatz.
11. Johannes de Simusin.
12. Dobessius de Tyssa.
13. Drazko de Hadreck.
14. Stephanus de Hmodorkar.
15. Johannes Dern de Gabonecz.
16. Barso dictus Hloder de Zeinicz.
17. Johannes Hmrsdorsar.
18. Psateska de Wikleck.
19. Petrus Mg de Sczitouuicz.
20. N. Studenika.
21. N. Brischell.
22. N. de Cromassona.
23. Arannsick Donant de Poloniæ.
24. Johannes Donant de Poloniæ.
25. Johannes de Cziczouu.
26. Wenceslaus de N.
27. N. de Nl deest sigillum.
28. N.
29. Josseck de N.
30. Henricus de N.
31. Waczlals Kuckh.
Is Husso alter comes fuit, quicum Constantiam deduxerunt cum aliquot equitibus.
32. Henricus de Zrenanouuicz.
33. Barzho de Conuald.
34. Petrus dictus Nienick de Zaltoroldeck.
35. Czenko de Mossnouu.
36. N.
37. Zibilutz de Kleczam.
38. Johannes de Petersuuald.
39. Parsifal de Namyescz.
40. Zodoni de Zuuyetzick.
41. Raczeck Zauuskalp.
42. Ion de Tossauuicz.
43. Diuua du Spissnia.
44. Steffko de Darczduu.
45. Iesko de Darczduu.
46. Odich de Hlud.
47. Wosfart de Paulouuicz.
48. Pirebbor de Tirczenicz.
49. Rynad de Ticzeuuicz.
50. Bohunko de Vuratisdouu.
51. Ulricus de Racdauu.
52. Deslauu de Nakli.
53. Bonesb de Frabenicz.
54. Eybl de Roisouuan.

DE JOHANNE ZISCHA.

RECens obierat Wenceslaus, quando Johannes Zischa nobilis genere ex loco cui Trosnavia nomen censu tenui, in curia regis à puero enutritus, & bellis exercitatus, uno carens oculo quem strenue pugnans jampridem amiserat, collecta hominum multitudine, in ecclesias quæ restabant, impetum fecit: arcem Vissegradensem, quæ negligenter custodiebatur, invasit. Exin duce Coranda Pelzinam raptim contendit, eamq; urbem in potestatem receptam, valido præsidio munit. In praga pugnatum fuit ab utraq; parte die noctuq;, continuis quinq; diebus, sævissimis ac crudelibus ausibus, multi utrinq; cæsi, magnificæ domus exustæ, prætorium incensum atq; deletũ. Zischa dũ hæc agũtur, sæpenumero invaditur, vario stratagemate usus, sæpenumero victor evadit. Hic legis in Sylvio apud Peltzinã, cum nõ posset certamen committi nisi pedestre, & adversarii ab equis desiliere, mulieres quæ de more suum exercitum sequebantur, projicere pepla in terram jussit, in quibus implicari per calcaria equites, prius extincti sunt, quã pedes expedire valerent.

DE THABORITIS.

CUm civitatem quam Zischa cum suis incoleret non haberet, locum natura munitum apud amnem Lusinitium elegit, vix octo stadiis ab Ausca civitate separatum. Hunc mœnibus cinxit, & ut quisq; tentoria fixerat, ita ædificare sibi domos imperavit, civitati Thabor nomen indidit, & comites suos fratres Thaboritas appellavit. Civitas quamvis altis defensa rupibus, muro tamen & antemurali cincta est. Lusinitius amnis majorem partem urbis allavit: quod reliquũ *Fratres Thaboritæ*

torrens non modicus ambit. Qui cū recta in Lusinitiū tenderet, saxo colle impeditus, quàm longa est civitas, flectere ad dexteram iter coactus, in fine urbis majori fluvio miscetur. Spatium quo per terram acceditur (nam penisulam duo amnes efficiunt) vix pedes 30 protenditur. Hic fossa profunda manu facta, & triplex murus ea crassitudine, quæ nullis effringi machinis queat. Turres in mœnibus crebræ, & propugnacula quæ ipsi Thaboritæ expugnandarum urbium magistri excogitaverunt, locis opportunis constructa. Hic arcem Zischa primus erexit: qui eum sequuti sunt, pro suo quisq; ingenio munimenta urbis auxerunt. In amne Lusinitio auri grana reperiuntur, ciceris æquantia magnitudinem, quæ nullo egent purgamento.

TRES SECTÆ REGNI BOHEMIÆ ET MARCHIO-
natus Moraviæ, ex Epistola Johannis Schlechtæ Kostelecii, ad D. Erasmum.

Iudæos & Epicureos qui immortalitatē animarum negant, & Nicolaitas quosdam non commemorat.

PRima est eorum, qui Romanum pontificem in omnibus observant & sequuntur, verumq; vicarium Christi recognoscunt. Ex iis est major pars procerum, magnatum & nobiliū. Sunt & nonnullæ civitates regiæ cum monasteriis olim opulentibus, nunc magna ex parte dirutis & despoliatis, variorum ordinum.

I. Secta procerum & quorundam.

II. Secta.

Alia secta est eorum, qui Eucharistiam sub utraq; specie populo dispensant. Cui ex proceribus pauci, ex nobilitate autem plurimi, civitates vero regiæ prope triginta adhærent. Hi sacramenta ecclesiastica omnia tenent, similiter ceremonias ac ritus ecclesiæ, non aliter quàm ipsi Romani: in solo autem usu communionis differunt: & quod in sacrificiis illorum sacerdotes epistolam & Evangelium lingua domestica canunt: & huic utriq; consuetudini pertinacissimè adhærent, asserentes se utrunq; literis Concilii Basiliensis, quas vocant Pactionis, confirmatum & approbatum habere. Hi merum sacrilegium vocant, subtrahere alteram speciem. Quod si pericula quis objiciat: respondent, neminem sapientiorem esse Christo ipso, qui sic instituit.

III. Secta Pyghardorum.

Eneas Sylvius vult ex Gallia Belgica transmisso Rheno, per Germaniam in Bohemiam penetrasse.

Tertia secta eorum, quos vocant Pyghardos, sic dicti à quodam, ut ille inquit, transfuga, qui huc veniens ante annos nonaginta septem, eo tempore, quo Johannes Zischa bellum ecclesiasticis & omni clero indixit &c. Hi de summo pontifice, cardinalibus, episcopis & cæteris personis ecclesiasticis, non aliud sentiunt, quam de manifestis antichristis: pontificem ipsum, nunc bestiam, nunc meretricem illam Apocalypticam appellantes. Sacerdotes sibi eligunt laicos uxoratos, autoritatem tantum veteris & novi Testamenti recipiunt: absq; vestibus sacerdotalibus celebrant officia missarum. In Eucharistiæ sacramento nihil esse divinitatis credunt, sed solum panem & vinum consecratum signis quibusdam occultis mortem Christi præsentantem affirmantes, & propterea non adorandam, nec circunferendam Eucharistiam. Suffragia sanctorum, & orationes pro mortuis, rem vanam & ridiculam arbitrantur: similiter confessionem auricularem, vigilias & jejunia fucum & tectorium esse hypocritarum. Festa divæ virginis Mariæ, Apostolorum, & reliquorum divorum, inventa esse ociosorum affirmant; dies tamen Dominicos, & festum Natalis dominici, Paschæ, & Pentecostes celebrant

Adamitæ.

Hoc tempore Adamitæ fuerunt in Bohemia, viri & mulieres, nudi & nudæ incedentes, & ii insulam quandam Lusinitio amne cinctam occuparunt. Audiebant cæteros homines servos esse, se vero, & qui ex eis nascerentur, liberos. Ex iis quadraginta viri insulam exiere, & intrantes vicinas villas, evaginatis gladiis super ducentos agrestes, quos diaboli filios asserebant, interfecerunt. Johannes Zischa his auditis, duxit in eos exercitum, expugnataq; insula, Adamitas omnes gladio delevit, duobus tantum reversatis, ex queis gentis superstitionem cognosceret.

Zischa Adamitas gladio delet.

Scribit Æneas Sylvius, se audivisse ex Ulrico Rosensi præstanti Regulo, quum ageret in Bohemia, fuisse apud se viros & mulieres ejus sectæ captivos, & mulieres palam dixisse, non esse liberos, qui vestibus, & præsertim fœmoralibus uterentur, easq; in carcere apud se peperisse, quas cū anno elapso, simul cū viris igni tradidisset, ridentes cantantesq; flammarum incendia pertulisse.

Sigismundus interea convocatis Silesiæ ducibus, ingressus est Bohemiam. Pragenses zischam accersunt, qui cum Thaboritis nihil moratus, urbem accepit in potestatem. His primū studiū fuit, arcem oppugnare; locus ipse natura munitus, non aliter quàm fame vinci posse apparebat. Clausi aditus, ne quid commeatus importaretur. Sigismundus ferro iter aperit, obsessisq; necessaria præbet. Nec diu postea civitatem ipsam accersitis ex imperio auxiliis, obsidere decrevit. Fuerunt in castris ejus Saxoniæ duces, Marchionesq; Brandenburgenses, & gener ipsius Albertus Austriæ princeps. Oppugnata est civitas sex hebdomadibus. Ipse vero Sigismundus in æde metropolitana quæ in arce sita est, regni coronam accepit à Conrado, natione Westphalo, archiepiscopo, cui Albicus dignitate cesserat, cum familiam edentem bibentemq; ferre non posset, & minori contentus officio, avaritiæ serviebat. Tandem Sigismundus obsidione dimissa, Cuthnam se recepit. Hanc civitatē Thaborenses propter argentifodinas, Crumenam antichristi vocant.

Orebitæ.

Hoc tempore Martinus papa 5. contra Orebitas, factionem in Bohemia, crucem decrevit. Hujus sectæ homines, quoties sacerdotes nostros (inquit Sylvius) intercepere, aut igne cremaverunt, aut nudos rigenti hyeme super glaciem colligatos dimisere. Quos parvi momenti existimarunt, desectis virilibus, abire permiserunt.

Post hæc Sigismundus Electoribus principibus diem statuit, ut die Bartholomei ad occidentalem plagam Bohemiam cum copiis ingrederentur, ipse cum Hungarorum exercitu ad orientale latus aggressurus. Venere Mogontinus archiepiscopus, comes Palatinus Rheni, Saxoniæ duces, Marchio Brandenburgensis, & plurimi ex Alemannia pontifices. castrametati ad oppidum Sozium vastatus undique ager, continuata obsidio, ad festum Galli soluta, cum Sigismundus ad præmissum diem non adesset. Qui collecto ex Hungaris, Australibus, & Moravis exercitu, circa natalem Domini Bohemiam intravit, & aliquot oppida cepit. Sed irruente in se Zischa, quamvis cæco, interfectis multis nobilibus, aufugit. Piso Florentinus, qui equites in eam expeditionem 15. millia ex Hungaria duxerat, per glaciem iter habuit, quæ multitudinis pondere dissoluta, multos mortales in profundum rapuit. Hac victoria & aliis quam plurimis elatus Zischa, subactis intra regni fines adversariis, exercitum extra Bohemiam duxit. Ferunt Zischam in Austriam profectum, & quum agrestes armentaque quæque navibus in insulam Danubii transportassent, vitulos suesque nonnullos per negligentiam in villis dimissos, ad ripam fluminis tam diu deverberasse, donec pecus insulam depascens, mugitum grunnitumque audiens, desiderio similis animantis, fluvium transnatavit, eoque modo magnam prædam abactam esse.

Sigismundi & Imperii bellum contra Bohemos.

Monstro simile videtur Crantzio in Vuandalia lib. 2. cap. 2 inter tot duces fœlices Germaniæ, fortesque Hungaros, hominem mitti mollique cælo genitum placuisse regi prælatumque cæteris Florentinum hominem molliusculum & enervem.

Stratagema Zischæ.

DE JOHANNE ROCHEZANA.

Rochezana oppidum est Pragensis ecclesiæ, ex hoc loco puer obscuris parentibus, censuque tenuissimo natus, Johannes nomine, Pragam venit, mendicatoque victum quærens, Grammaticam & Dialecticam didicit. Quum adolevisset, nobilis cujusdam pueri pædagogus factus: & quum valeret ingenio, promptusque esset, in collegio pauperum receptus. Postremo presbyter ordinatus, prædicare verbum Dei Pragensibus cœpit, ex oppido unde ortus Rochezanæ cognomen ducens. Is Zischam Pragam obsidentem, civitati conciliavit.

Rochezana.

Legitur in vetusto Codice, in epistola Johan. Rochenzan, quam scripsit Joanni Capistrano. Capistranum, hunc invitasse Joannem de Rochenzana, ad multas urbes famosas, Neapolim, Senas, Perusiam, Florentiam. & quod Papam elegerit judicem, cujus scilicet est legem divinam & sanctas scripturas interpretari. In quo videtur, quod Capistranus non attenderit quæ legis naturalis sunt. quod tibi non vis fieri. &c. inquit Rochenzan: Pensa Capistrane, quia crimen in Bohemia & Moravia per te est commissum, puta dum ad abjurationem sacrati calicis inducis. Ergo ibi causa agatur, non extra Bohemiam vel Moraviam. Simile est, ac si velles furta in Bohemia perpetrare, & super illis in Padua vel Bononia respondere. Capistranus asserit se Bohemiam peragrasse, ut tot millia animarum à faucibus Sathanæ liberaret. Respondet Rochenzan se tenere conpactata, de veritate sacramenti calicis, sigillis magnorum consignata, & voluntate ac consensu Papæ Eugenii & cum voluntate ac robore firmo. concilii Basiliensis, cum assensione sigillatum Majestatis in testimonium serenissimi Sigismundi Imperatoris & ducis Austriæ. Capistranus objiciebat multitudinem regum Romanorum, Franciæ, Angliæ, Vngariæ, Bohemiæ, & cæteros plerosque, qui sub una tantum specie communicabant. Rochenzan argumentum multitudinis diluit: Multi, inquit vocati sunt, pauci electi Adducens exemplum Heliæ, in diebus Achaz. Tempore Arrii multos & majores Episcopos & Principes ab ejus parte stetisse. Et paucos Christianos & illos absconditos recte sensisse. Vt erat Hilarius & Athanasius, qui Treveris latuit. Et Dominus Jesus ferè unus fuit in tota Hierusalem. Ne autem putet solos Bohemos, ac Moravos calici participare, sciat idem facere Græcos. Bulgares, Armenos, Indos, quos tamen Eugenius in gremio Ecclesiæ habere voluit congregatos. Respondet Capistranus, & monet Rochenzan, ut redeat ad gremium matris Ecclesiæ. Non curat, quod appellarit eum Monachum, cum tu, inquit, neque Monachus sis, neque regularis. & ut multi asserunt, neque forsan sacerdos aut presbyter, utinam esses verus sacerdos, id est, sacra dans. Et tandem inquit Capistranus, non gravari se, quod à Rochenzan sit infamatus, quando tota Italia, Francia, Flandria, Burgundia & Alemannia, in quibus 33. annis Evangelizavi, refellent & confutent istam doctrinam, ut taceam Angliam, Hispaniam, Portugalliam, Cathaloniam. Naverram, Siciliam, Bosinum, Vngariam, Dalmatiam, Poloniam, quorum regibus omnibus. & si non facie, nomine tamen notus sit. Et quod in civitate Olomicensi, quodam die Dominico sequuti sint suas prædicationes centum millia personarum.

ZISCHÆ MORS.

Sigismundus ubi animadvertit Zischæ omnia ex sententia cedere, & illum esse unum, ex quo res Bohemiæ penderent, clam sibi eum reconciliare tentavit, sane mirandis cõditionibus. is conditionibus annuens, dum conventa completurus, Sigismundum petit, peste tactus expiravit. Ferunt illum cum ægrotaret interrogatum quo nam loco mortuus, sepeliri vellet? jussisse cadaveri suo pellem detrahi, ex pelle tympanum fieri, eoque duce bella geri, arrepturos fugam hostes, quam primum ejus tympani sonitum audierint.

EPITAPHIUM IOHANNIS ZISCHÆ, CLARISsimi Bojemorum Ducis.

JOannes Zischa, nulli Imperatorum, Ducumve, rei militaris peritia inferior, superbiæ simul & avaritiæ Clericorum severus ultor, patriæque acerrimus propugnator hic jaceo. Quod Appius Claudius cæcus bene consulendo, & M. Furius Camillus strenue agendo suis Romanis præbuere, hoc ipsum Bojemis meis præstiti, fortunæ belli nunquam defui, neque illa mihi, omnem opportunitatem rerum bene gerendarum, etiam cœcus prævidi, signis collatis, undecies semper victor depugnavi. Visus mihi sum miserorum & esurientium justissimam causam, adversus delicatos, pingues & saginatos sacerdotes, egregie egisse, & ob hoc Dei auxilium sensisse. Nisi illorum invidia obstaret, inter illustres viros numerari procul dubio meruissem. Tamen ossa mea hoc sacrato loco cubant etiam insalutato Papa, invitoque.

DIIS MANIBVS SACRVM JOHANNI SISKE, GEORGIVS AVVNCVLVS PP.

ΙΩΑΝΝΙΣ ΣΙΣΚΑΣ. ὁ βοίημ@-τῶν αἰσχροκερδῶν ἱερέων ἀιχθρὸς ἀλλὰ ἐν θείῳ ζήλῳ.

DE CONCILIO BASILIENSI, EX DUObus libris Æneæ Sylvii.

Eugenii studium in solvendo Basiliensi concilio.

ANno Domini mill. 434. vivente adhuc Sigismundo, inceptum fuit Concilium Basiliense, quod grandem in Christianismo commotionem dedit. Eugenius Papa, ante quidem jusserat convocari, verum ubi satis mature ex omni orbe partes convenerāt, & Julianus Cardinalis S. Angeli in eo præsideret, vice & authoritate Pontificis, Eugenius mutato animo, transferre voluit Bononiam. Interea moritur Sigismundus, & Papa impedit successum Concilii. Imò primum Ferrariæ, deinde Florentiæ habet Anticoncilium, sic solvitur Basiliense, nam à morte Sigismundi, nulla principum potestas, Concilii cura & cogitatione tangitur, Eugenius causas prætendebat de Græcis advent uris, & eorum ad Ecclesiam Occidentalem adunatione, qui alpes transire nollent, deque proprio incommodo, quod Basileam ipse longo itinere petere non posset. Ad Bononiam autem omnib. facilis esset accessus. Quodque inter minas Germanorum, qui in suis finibus intractabiles essent, nihil ad eorum reformationem posset intentari. Vocavit Julianum & omnes patres sub maximis pœnis Bononiam. Illi vicissim citabant Pontificem, ut aut veniret, aut instructos mitteret Oratores, ad audientiam sacri Cōcilii sub interminatione pœnarum maximarum. Ea de causa Oratores Alberti Romanorum regis, & aliorum Germaniæ Principum, convenerunt primum Norinbergæ, & ut illic res perfici ne quivit, deinde Francophordiæ convenerunt, ut discordiam inter Papam & Concilium sopirent. Eo enim in loco electores imperii facilius conventuri judicabantur. Interim Oratores Cæsarei electorumque Basileam petierunt, & contracta cum Oratoribus aliorum Principum, qui Basileæ agebant intelligentia, ac vocato Cardinali S. Petri præstantissimo viro, qui per id temporis exitum rerum Constantiæ morabatur, maxime hortati sunt patres Concilii, ut pacem amplecterentur quā ipsi offerrent. Erat petitio Principum, ut patres in alium locum se reciperent, conciliumque transferrent, quod unum Eugenius semper visus est quæsivisse, ut sic vel patres Concilii dissiparet, vel libertatem eis auferret. Visum tamen est sanctæ synodo, nec negandum esse quod Principes poscerent, nec quod Eugenius cuperet permittendum. Inter ipsas rerum difficultates, Oratores Cæsarei, Pataviensis & Augustensis Episcopi, multum rogati, stimulatique Baronem magnanimum, & apprime insignem Conradum à Vueinsperg, ex mandato regio protectorem sacro concilio, & omnium patrum defensorem dederunt. Qua ex re ut alienatum ab Eugenio adversarii, sic Patres sacri Concilii optimam erga se fore mentem Cæsaris cognoverunt, quia nec protectorem misisset, si nō legitimum concilium reputasset, nec rursus concilium in Basilea esse putavisset, si Eugenio fidem habuisset. Cum autem ob pestem grassantem conventus Francophordiæ celebrandus, ad urbem Metropolim Mogontiam translatus fuisset, visum est Oratoribus Principum eo pergere, si forsan pacis illuc medium aliquod invenirent, quo Papam concilio reunirent. Fuit conventus celeber admodum, præsentes namque Mogontinensis, Coloniensis, Trevirensis Archiepiscopi, sacrique Romani imperii electores, & coelectorum omnium nuncii. Præcipuus tamen ille in conventu fautor sacri concilii habitus est Coloniensis Archiepiscopus, qui summo studio, summoque nisu rem bene dirigere conatus, Rabanus Treverensis aliquanto rigidiorem se præbuit. Censuit & sancta synodus suos Oratores mittere, missique sunt Patriarcha Aquilejensis, Episcopi Vicensis & Argensis Theologi. Johannes Segovius & Thomas de Corsellis jurisperiti, & alii. Nemo illic erat qui Eugenii nuncium se vocaret. Confluxerant tamen plurimi fautores Eugenii, tam ex concilio quam ex Florentia, hii susque deque facientes juramentum, magis Eugenio quam sacro Concilio favebant quorum

Conventus Noriberga & Francophordia.

Petitio Principum.

Conradus à Vuinsperg protector Concilii.

Conventus Mogōtia.

Laus Coloniensis Episcopi.

Fautores Eugenii Grassa secta.

quorum postea sectam Vuilhelmus Constantiensis jurisconsultus Griseam vocavit. Hercules omnium Eugenianorum fuit Nicolaus Cusanus, homo & Priscarum literarum eruditissimus, & multarum rerum usu perdoctus. Post varios tractatus visum est electoribus imperii, aliisque Germanorum Principum Oratoribus, decreta sacri Basiliensis Concilii in sua natione recipere, atque observari mandare. Dum hæc Mogontiæ fiunt, inter Theologos qui Basileæ manserant, hæsitatio suborta est, & disputatum, an Eugenius dici posset hæreticus, qui tam rebelliter Ecclesiæ mandata contemneret, aliis negativam, aliis affirmativam sententiam defendentibus. Protracta est res disputando sex omnino diebus, & ante prandium & ante cœnam. Ludovicus Cardinalis, Archiepiscopus Arelatensis, Medius erat inter omnes, primoque loco ut judex fidei, totiusque disputationis moderator & arbiter Nicolaus Amici, Theologus Parisiensis sententias rogabat, Johannes Dielensis publicus scriba, suffragia annotabat.

Nicolaus Cusanus Hercules Eugenianorum.

Disputatio an Eugenius dici possit hæreticus.

Ludovicus Arelatensis Cardinalis.

CONCLUSIONES THEOLOGORUM, TANQUAM *disputationis fundamenta hujusmodi fuerunt.*

I. Veritas est Catholicæ fidei sacrum generale Concilium supra Papam, & alium quemvis potestatem habere.

II. Generale Concilium legitime congregatum sine ipsius consensu, nec dissolvere, nec transferre, nec prorogare ad tempus, ex autoritate sua potest Romanus Pontifex, idque veritatis ejusdem est.

III. Qui pertinaciter se iis veritatibus opponit, hæreticus est censendus.

IV. His veritatibus Eugenius Papa repugnavit, cum primo ex plenitudine potestatis Apostolicæ Basiliense Concilium dissolvere sive transferre attentavit.

V. Errores his veritatibus repugnantes, monitus tandem per sacrum Concilium Eugenius revocavit.

VI. Dissolutio sive translatio per Eugenium secundo attentata, prædictis est obvia veritatibus, inexcusabilemque circa fidem errorem continet.

VII. Eugenius iterato dissolvere seu transferre Concilium tentans, in revocatos errores prolabitur.

VIII. Commonitus per synodum Eugenius, ut dissolutionem sive translationem secundo attentatam revocaret, post declaratam contumaciam in rebellione persistens, Ferrariæque conciliabulum erigens, seipsum pertinacem declarat.

Hic Panormitanus Archiepiscopus, impudens adulator, multa disputans, Papam Ecclesiæ dominum constituit. Cui Johannes Segovius, peritissimus Theologus ex verbis Christi: Reges gentium dominantur, apposite respondet, ubi dominatus omnino prohibetur. Et ex loco Petro: Pascite qui in vobis est gregem Dei, subinferens, Quod si filius Dei Christus non sibi ministrari, sed ministrare venit, quo pacto ejus vicarius dominabatur, aut dici dominus, sicut vis Panormitane, poterit? cum non sit discipulus super magistrum.

Panormitanus adulator.

Iohannes Segovius vir optimus.

In ea disputatione, primaria conclusio fuit Papam subesse Concilio, excussa loca, Tu es Petrus Item, Oravi pro te Petre: Quodcunque ligaveris. Item Papam posse errare, & quod Papa non audiens Ecclesiam, Ethnicus sit & Publicanus. Excussus locus, Dic, Ecclesiæ: quid sit Ecclesia? Audita blasphemia Gabrielis, qui se dictitat Eugenium. Tantum se abesse, ut generalibus conciliis debeat obedire, ut se tunc maxime dicat mereri, cum Concilii Decreta contemnat. Agitata & ea quæstio: An Papa per Concilium deponi possit, & an sine authoritate Rom. Pont. Concilia possint congregari, de iis & aliis vide fuse, Comment. Æneæ Sylvii, de gestis Consilii Basiliensis libros duos, quos scripsit bona fide antequã ad Pontificiũ culmẽ emersit, posthac ab ipso authore suppressit.

Papam subesse Cõsilio.

Quæst. an Papa per concilium deponi possit.

Finita disputatione, cum instaret horum negotiorum extrema conclusio Mediolanensis & Panormitnus Archipontifices, se magnopere armabant ad impediendum. Igitur ubi ad generalem deventum est concionem, Burgensis Episcopus primus differri conclusionem petiit, & expectari aliorum Principum Oratores, ex Mogontia propediem redituros. Tum Panormitanus gravem & Rhetoricam orationem habuit, admonens Patres, quoniam in omni re, quæ ab aliquo postulatur, quatuor esse consideranda, quis peteret, quid peteretur, cur peteretur, & qui demum effectus ex petito denegato, vel concesso proveniret. Primum, Hic petere potentissimos reges & principes. Secundum, Petere otium tantum sacri Concilii, ut patres quiescerent in processu Papæ, & conclusione rerũ. Tertiũ, Non propter privatam, sed publicã utilitatem petere, ad rem melius examinandam. Quarto, Vt effectus mente conciperent, sive negarent, sive concederent, quod peteretur. Calefiebat autem dicendo Panormitanus, & maxime cum de prælatis mentio incidit, diceretque apud se fore majorẽ partẽ prælatorum. Tum Ludovicus Romanus prothonotarius exorsus loqui, nec multa, nec valde bona adduxit: nimirũ, cum ex malo corio, nemo bonus consuere calceos queat. Sic & alii huc spectantes, ut vel sic tempus redimerent, conclusionemque differrent,

Panormitani Rhetorica Oratio.

f

Tum

Ludovici Cardinalis Arelatensis responsum ad orationem Panormitani.

Tum Ludovicus Cardinalis Arelatensis, vir constantissimus, & ad gubernationem generallum conciliorum natus, Oratorum omnium, qui loquuti fuerant, verba resumens, vehementer arguens Episcopos, qui metu veritatem celent, asseverans in Concilio, non dignitatem patrum, sed rationem spectandam esse, imò veritatem ante omnia spectandam. Se nullius Episcopi mendacium, quamvis ditissimi, veritati pauperis presbyteri præponere. Nec dedignari Episcopus debeat, si vox inopis sacerdotis, docti tamen & acuti, suæ præponatur, adductis in hoc exemplis, Athanasium presbyterum, non Episcopum, Archiepiscopum Arrium vicisse in Concilio Niceno, Marcionem presbyterum oratoria arte confudisse Paulum hæreticum, &c. Et cum Panormitanus dilationem in re fidei peteret, jam declaratis veritatibus discussis & ordinatis. Multis exemplis probat periculum esse in mora, & quod sæpe momenti transitus, anni transitus sit. Hannibal apud Cannas victoria potitus, si è vestigio urbem petisset, omnium judicio cepisset Romam, quia tamen in crastinum distulit, restituto Romanis vigore exclusus est, & audire meruit, Vincere scis Hannibal, uti victoria nescis. Galli quoque Senones Roma capta, Capitolium obsidentes, dum tenacius aurū exposcunt, moramque in paciscendo trahunt à Camillo invasi, turpiter expelluntur. Agebatur autem octavus annus Concilii Basil. Tandem propositis exemplis Apostolorum Petri, Pauli, Andreæ, & martyrum, Stephani, Laurentii &c. Hic Ludovicus Arelatensis, contra discrimina & pericula. quæ Panormitanus commemorarat, à Principibus expectanda, fortissime hortatur Episcopos ne timeant qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Etiam Gentilium exemplis exhortans, si pro Roma Curtius, pro Thebis Meneotheus, pro Athenis Codrus, lubenti & cupido animo mortem tulerint, ne ipsi pro Ecclesia mortem repudient. Panormitano etiam respondens, quod Cyrenensis Theodorus respondisse traditur, Lysimacho regi, crucem minitanti, qui, istis quæso, inquit, ista horribilia minitare, purpuratis tuis, Theodori quidem nihil interest, humi ne an sublime putrescat.

Audiendi etiam pauperes presbyteros in Concilio.

Periculum in mora probatur multis exemplis.

Octavus annus agitur Basiliensis Concilii.

Exhortatio Arelatensis contra pericula.

Turbatio in Concilio.

Hic cum Arelatensis fecisset loquendi finem, turbatio non parva exorta fuit, erat ubiq; clamor, ubiq; strepitus, ubiq; jurgia effundebantur. Nunc Panormitano, nunc Ludovico sermo erat, Episcopi cum Episcopis, inferiores cum inferioribus verbales rixas habebant. Tum Ludovicus Patriarcha Aquilejensis, dux de Deck in Suevia, versus ad Panormitanum & Ludovicum Protonotarium. Ne credite rem, inquit, ita abire, Germanorum nescitis mores, nempe si sic proceditur, nequaquam fas erit integris hanc provinciam exire capitibus. Quo verbo, veluti cœlesti fulmine tacti, Panormitanus, Ludovicus, ac Mediolanensis, uno impetu assurgentes. Libertas (inquiunt) nobis eripitur? En quid est quod frangenda nobis capita Patriarcha minatur? versiq; ad Johannem comitem in Dierstein, qui tunc locum protectoris tenebat, sciscitati ab eo sunt, an protegere Concilium vellet, omnesque in libertate tutari. Aderant etiam cives ex senatu urbano, provisuri ne quid turbæ oriretur. Servaverunt enim hunc morem cives, ut in omni negotio adesse curarent. quod paritum in dissensiones arbitrarentur, præcipue adcaventes, ne qui tumultus fierent, neve aliæ quàm verbales rixæ. Miraque adeo sapientia fuerunt, ut nemo querelam adversus eos habuerit violatæ per eos fidei. Cives de universali ecclesia benemeriti. Hii cum Johanne comite præsentes in conventu patrum signum servandæ libertatis dederunt. Comes autem, tametsi erat rerum novitate permotus, nec enim arbitrari poterat, tam multas esse inter prudentes homines contentiones, per interpretem respondit: bono ut animo essent omnes, quoniam imperialem salvum conductum ad unguem servari faceret: nec patriarcham aut alium ausurum auferre securitatem promissam à Cæsare.

Libertas in Concilio.

Laus Basiliensium.

Post hæc Ludovicus patriarcha Johanni de Bachenstein, auditori Cameræ mentem suam explicandam cōmisit, quæ nimirum fuit, ut patres ad constantiam hortaretur, non ut alicui comminaretur, aut Conciliarem perturbaret libertatem, petebatque veniam, si vel Concilium, vel Panormitanum in aliquo offendisset, hoc facto verum esse ostendens quod dicitur: Nobilitatis sororem esse humilitatem. Tum Amadeus Lugdunensis archiepiscopus, quoniam strepitus ac vociferatio intendebatur, argute rem miraculo tribuit, septem annis durasse concilium, jam claudos ambulare, mutos loqui, pauperes Evangelizare, sentiens novos adesse prælatos, qui usque in hanc diem tacuerint, nunc loquaces factos. Tum Arelatensis instabat, ut concordatum 12. virorum legeretur, pluresq; sibi in auribus sibilabant, ne sententia flecteretur. Panormitanus vero, ut cœptum est legi cōcordatum, rursus vociferatur, & quod se dignum est, facit & loquitur: Nos concilium facimus: Nos prælatorum major pars sumus, ad nos concludere spectat. Ab ista Panormitani conclusione Nicolaus Amici, Parisiensis Theologus, appellabat. Tum Johannes Segovius Theologus Salamantinus, vir pietate gravis, optimus ac eruditissimus, orationem Christianissimam habuit contra Panormitanum, de inferiorum exclusione, de metu principum, Ambrosii ad Imperatorem Valentinianum exemplo adducto, proprio gladio jugulans adversarios, Pauli autoritate urgens episcopos, ad constantiam adhortans, viriles sint, & se murum pro Ecclesia præbeant, nec sinant fidem suo manibus eorum deperire. Præsidentem quoque tandem affatus, quod eam oporteat magis Deo quàm principibus complacere, inquiens: Si hinc sine conclusione abeas, rationem te hujus rei in districto Dei judicio redditurum scito, nec plura loquutus, resedit.

Nobilitatis soror humilitas.

Amedei Lugdunensis Archiepiscopi argute dictum.

Oratio Iohannis Segovii legenda contra eos qui inferiores, hoc est presbyteros & theologos, excludunt. vide Silvium.

quorum postea sectam Vuilhelmus Constantiensis jurisconsultus Griseam vocavit. Hercules omnium Eugenianorum fuit Nicolaus Cusanus, homo & Priscarum literarum eruditissimus, & multarum rerum usu perdoctus. Post varios tractatus visum est electoribus imperii, aliisque Germanorum Principum Oratoribus, decreta sacri Basiliensis Concilii in sua natione recipere, atque observari mandare. Dum hæc Mogontiæ fiunt, inter Theologos qui Basileæ manserant, hæsitatio suborta est, & disputatum, an Eugenius dici posset hæreticus, qui tam rebelliter Ecclesiæ mandata contemneret, aliis negativam, aliis affirmativam sententiam defendentibus. Protracta est res disputando sex omnino diebus, & ante prandium & ante cœnam. Ludovicus Cardinalis, Archiepiscopus Arelatensis, Medius erat inter omnes, primoque loco ut judex fidei, totiusque disputationis moderator & arbiter Nicolaus Amici, Theologus Parisiensis sententias rogabat, Johannes Dielenfist publicus scriba, suffragia annotabat.

Nicolaus Cusanus Hercules Eugenianorum.

Disputatio, an Eugenius dici possit hæreticus.

Ludovicus Arelatensis Cardinalis.

CONCLUSIONES THEOLOGORUM, TANQUAM *disputationis fundamenta hujusmodi fuerunt.*

I. Veritas est Catholicæ fidei sacrum generale Concilium supra Papam, & alium quemvis potestatem habere.

II. Generale Concilium legitime congregatum sine ipsius consensu, nec dissolvere, nec transferre, nec prorogare ad tempus, ex autoritate sua potest Romanus Pontifex, idque veritatis eiusdem est.

III. Qui pertinaciter se iis veritatibus opponit, hæreticus est censendus.

IV. His veritatibus Eugenius Papa repugnavit, cum primo ex plenitudine potestatis Apostolicę Basiliense Concilium dissolvere sive transferre attentavit.

V. Errores his veritatibus repugnantes, monitus tandem per sacrum Concilium Eugenius revocavit.

VI. Dissolutio sive translatio per Eugenium secundo attentata, prædictis est obvia veritatibus, inexcusabilemque circa fidem errorem continet.

VII. Eugenius iterato dissolvere seu transferre Concilium tentans, in revocatos errores prolabitur.

VIII. Commonitus per synodum Eugenius, ut dissolutionem sive translationem secundo attentatam revocaret. post declaratam contumaciam in rebellione persistens, Ferrariæque conciliabulum erigens, seipsum pertinacem declarat.

Hic Panormitanus Archiepiscopus, impudens adulator, multa disputans, Papam Ecclesiæ dominum constituit. Cui Johannes Segovius, peritissimus Theologus ex verbis Christi: Reges gentium dominantur, apposite respondet, ubi dominatus omnino prohibetur. Et ex loco Petro: Pascite qui in vobis est gregem Dei, subinferens. Quod si filius Dei Christus non sibi ministrari, sed ministrare venit, quo pacto ejus vicarius dominabatur, aut dici dominus, sicut vis Panormitane, poterit? cum non sit discipulus super magistrum.

Panormitanus adulator.

Iohannes Segovius Vir optimus.

In ea disputatione, primaria conclusio fuit Papam subesse Concilio, excussa loca, Tu es Petrus Item, Oravi pro te Petre: Quodcunque ligaveris: Item Papam posse errare, & quod Papa non audiens Ecclesiam, Ethnicus sit & Publicanus. Excussus locus. Dic. Ecclesiæ: quid sit Ecclesia? Audita blasphemia Gabrielis, qui se dictitat Eugenium. Tantum se abesse, ut generalibus conciliis debeat obedire, ut se tunc maxime dicat mereri, cum Concilii Decreta contemnat. Agitata & ea quæstio: An Papa per Concilium deponi possit, & an sine authoritate Rom. Pont. Concilia possint congregari, de iis & aliis vide fuse, Comment. Æneæ Sylvii, de gestis Consilii Basiliensis libros duos, quos scripsit bona fide antequã ad Pontificiũ culmẽ emersit, posthac ab ipso authore suppressit.

Papam subesse Cõsilio.

Quæst. an Papa per concilium deponi possit.

Finita disputatione, cum instaret horum negotiorum extrema conclusio Mediolanensis & Panormitnus Archipontifices, se magnopere armabant ad impediendum. Igitur ubi ad generalem deventum est concionem, Burgensis Episcopus primus differri conclusionem petiit, & expectari aliorum Principum Oratores, ex Mogontia propediem redituros. Tum Panormitanus gravem & Rhetoricam orationem habuit, admonens Patres, quoniam in omni re, quæ ab aliquo postulatur, quatuor esse consideranda, quis peteret, quid peteretur, cur peteretur, & qui demum effectus ex petito denegato, vel concesso proveniret. Primum, Hic petere potentissimos reges & principes. Secundum, Petere otium tantum sacri Concilii, ut patres quiescerent in processu Papæ, & conclusione rerũ. Tertiũ, Non propter privatam, sed publicã utilitatem petere, ad rem melius examinandam. Quarto, Vt effectus mente conciperent, sive negarent, sive concederent, quod peteretur. Calefiebat autem dicendo Panormitanus, & maxime cum de prælatis mentio incidit, diceretque apud se fore majorẽ partẽ prælatorum. Tum Ludovicus Romanus prothonotarius exorsus loqui, nec multa, nec valde bona adduxit: nimirũ, cum ex malo corio, nemo bonus consuere calceos queat. Sic & alii huc spectantes, ut vel sic tempus redimerent, conclusionemque differrent,

Panormitani Rhetorica Oratio.

Tum

ter invaditur, obruitur, & equis mulisque onerariis spoliatur. Cardinalis autem vix evasit ad oppidum Benfelt festinans, quem, audito civitatis nomine, respondisse mox ferunt: Bene valet pro nobis. Captivi in arcem Franckenberg ducuntur, Cardinalis ad Sletstat conductus, cuidam Johanni de Lapide, qui tres linguas probe noverat, inter cætera dixit: Si nobiles illi qui nos spoliarunt, scirent in quibus negociis legationem susceperimus, & quantum pro gloria & laude & incremento Germanicæ nationis laboremus, non solum nos non spoliassent, sed corpore & rebus & commeatu nos juvissent. In sessione quadam Concilii Basil. fertur dixisse: Ecce Christus vendebatur pro 30. argenteis, sed ego preciosius multum, quia pro sexaginta millibus aureorum per Gabrielem quondam Eugenium tradendis & exolvendis, ut captivarer, & sibi præsentarer, fui venundatus. Qui ceperant Cardinalem, factum excusabant, quod frater Cardinalis, cum Armiaci vastassent Alsatiam, in Dambach fuisset magno incommodo incolarum: hinc putabant in omnes Gallos sibi jus esse: tandem per episcopum Argentoraten. Rupertum & civitatem, res fuit composita.

In Concilio Basiliensi Julianus legatus Card. Tit. S. Angeli, multis nominibus commendabatur Sigismundo Rom. regi: ibi rex respondit: Tamen Romanus est.

Inter varia decreta Concilii Basiliensis, libet unius & alterius meminisse.

Sessione 19. decretum fuit de Judæis & Neophitis, ad Orthodoxam fidem convertendis. Quod Diœcesani omnes, quosdam in literis divinis bene eruditos aliquot vicibus annuatim deputent in locis, ubi Judæi vel alii infideles degunt, ad explicandum illis catholicæ fidei veritatem, ut infideles cognito errore desistant. Ad quam prædicationem sub pœnis tam commertii, per fideles illos inter dicendi, quam aliis ad hæc opportunis, ipsos accedere compellant. Ipsi Diœcesani vero & prædicantes, ita se erga illos propitios ac charitate plenos exhibeant, ut non solum propalatione veritatis, sed & aliis humanitatis officiis ipsos Christo lucrifaciant.

Ex decretis Concilii Basilien. Judæis & infidelibus prædicetur verbum Dei.

Et ut prædicatio fructuosior prædicatoresq; habuerint cognitionē linguarū: omnib. modis servari præcipitur Constitutio edita in Concilio Viennensi, de discendis linguis, Hebræa, Chaldaica, Arabica, Græca. Et qui prædictas linguas docere debent, debita stipendia accipiant.

Studia linguarum in precio habenda.

Sessione 20. decretum, ut publicus concubinarius à perceptione fructuū omnium suorum beneficiorum trium mensium spatio ipso facto suspensus, quos suus superior in fabricam vel aliam evidentem Ecclesiarum utilitatem convertat. Quod si non dimiserit, vel dimissam aut aliam publice receperit, jubet hæc synodus omnibus beneficiis omnino privandum. Est autem publicus concubinarius, qui mulierem de incontinentia suspectam & infamatam tenet, & admonitus per superiorem non dimittit.

Concubinarius publicus.

Graviter autem invehitur synodus in eos, qui jurisditionem ecclesiasticam habentes, pecuniarios quæstus a concubinariis percipere non erubescunt, patiendo eos in tali fœditate sordescere. Et cū omne fornicationis crimen lege divinā prohibitum sit, monet omnes laicos, tam uxoratos quam solutos, ut similiter à concubinatu abstineat.

Hoc est idolum Papistarum in locum confessionis statuere. Vide Chronica Hirsaug. supra.

QVOMODO BOHEMI VOCATI AD BASILIENsem Synodum; & quo tandem venerint.

Anno dom. 1431. mense Augusto Cardinalis Julianus (rebus non succedentibus, nā Bohemi semper superiores erant, quanquam à novo Pontifice Eugenio sententia anathematis damnati) voluit ut Basileam vocarentur. Quare Johannem Gelhusium Monachum Mulbrunnensem, & Hummannum Offenburgium, consulem Basiliensem misit primum ad Sigismundum Cæsarem Feldkirchium agentem, deinde ad Fridericū ducem Austriæ, pro componendo bello, quod huic erat cum Philippo duce Burgundiæ. Fiebat hoc ut reddita pace, tuto liceret Basileam venire, literas à recipiente sancta synodo Sigismundo Cæsari reddendas, quibus Bohemi & Moravi ad Conciliū vocabantur, has ille mox in Bohemiam perferendas curavit. At cum Sigismūdus in Italiam proficisceretur, Imperialem à pontifice coronam suscepturus, protectorem interim velut vicarium concilio dedit Vuilhelmum Bavariæ ducem. Porro cum synodus monita fuisset, nostras conditiones pacis à Bohemis accipere velle post fœdam illā fugam, arbitrans hoc ignominiosum esse, misit Johannem Niderium Theologum, & Johannem Gelhusium, qui commodum redierat, ut vicinum Bohemis populum consolarentur, & Moravos, Bohemosq; ad Concilium ante vocatos ad veniendum sedulo urgerent. Hii Basilea discedentes, Monacum versus (oppidum est Bavariæ) iter instituerunt. Ubi Vuilhelmum ducem, protectorem Concilii salutant & monent, ut quamprimum Basileam veniat. Mox Fridericum Marchionem Brandenburgii, Johannem ducem Bavariæ, & Senatum Norinbergensem, ac alios Principes ac dominos partim literis synodalibus, partim ore adhortati sunt, ut nullo pacto fœdus cum Boemis inirent, quod Ecclesiæ nocere posset. Rogabant & nomine Concilii, ut si Bohemi legatos suos Basileam mittere vellet, deducerent eos, per suam quisque regionem salvos. Omnes se hoc facturos receperunt. De vocatis Bohemis dici non potest, quam gavisi fuerunt omnes, præsertim laici, cum etiam lacrimas equitterent.

Vuilhelmus Bavariæ dux protector Concilii.

Monacum.

Et tabellarius Norinbergensis, qui literas Concilii in Bohemiam tulerat, retulit quanta cum reverentia literas accepisset consul majoris civitatis Pragensis, & quibus ipse præmiis fuisset donatus. Multum laboratum est per Egrenses, Fridericum Marchionem Brandenburgensem, Johannem Bavariæ ducem, & Senatum Norinbergensem, de literis concilii in Bohemiam mittendis. Porro Bohemi non per omnia nostris fidentes, in literis petebant, ut Oratores Concilii cũ principib. vicinis ad

Egra.

Egram venirent, suos quoq; illic adfuturos ut de cõmeatu sive publica fide danda, quẽ salvũ conductum vocant, & aliis rebus tractaretur. Mense Aprili venerunt Egrã Oratores sacri Concilii Henricus Abbas S. Ægidii Norinbergensis, Johannes Nider Theologus, Prior domus prædicatorũ apud Basileam. Fridericus de Parspergo, Decanus Ratisponensis, M. Heinricus Toegius Canonicus Magdeburgensis, Albertus pastor apud S. Sebaldũ Norinbergæ, & Johannes Geilnusus, Mulbrunnensis monachus; cum illustribus Principibus Friderico Marchione Brandenburgiæ, & Johanne Bavariæ duce, ac aliis procerib. ferè cum 200. & 50. equis Mense Majo Egram venerunt. Bohemi cũ 19. equis. Heinricus Toegius postridie eleganti oratione Bohemorum nuncios salutavit, Evangelium illud usurpans, declaransq;, Pax vobis. Mox ipsi proposuerunt, quã atrocib. injuriis à nobis fuissent hactenus affecti, eamq; rẽ extitisse causam tot utrinq; cladium: gaudere se, quod tãdem spes affulsisset, ut audirentur aliquando. Obsides postulabant Bohemi, non quosvis, sed principes & nobiles. Id cum nostris non placeret, & res ita differretur, cepit vulgus apud Egram clamare, quominus cũ Bohemis procederet concordia, per Ecclesiasticos stare & Principes. Proinde pientissimi Principes Fridericus Marchio Brandenburgensis, & Johannes Bavariæ dux, suapte sponte se obligarunt. Hoc idem paulo post, rogante synodo, fecit protector Concilii Vuilhelmus dux Bavariæ, item ipsa synodus, & Cæsar Sigismundus. Præterea promissio facta est, hoc idem omnes Principes & Civitates præstaturos, per quorum ditionem essent profecturi Bohemi, atq; adeo ipsam civitatem Basiliensem. Postulatum & hoc est à Bohemis, ut ipse Cæsar præsens esset in synodo, quam fieri posse plane negarunt.

Publica fides.

Oratores Concilii ad Egram.

Bohemi petunt obsides.

Conventus Egrensis duravit dies 21. In quo fuerunt etiam ornatissimi viri, Petrus Volkamer, cõsul Norinbergensis, & Conradus Cuonhofer, jussu sumptuq; suæ civitatis. Venerunt Bohemi, & quamvis audissent nostros miranda pollicentes, adhuc plane non fidebant. Quare delegerunt duos nuncios, Nicolaum Hunpoltzium, & Johannem Zacensem, qui Basileam irent; & cuncta diligenter explorarent. Hos Cunradus Episcopus Ratisponensis, & Conradus Seglaver, Decanus Eistetensis, Catelspurgum usq;, ubi Marchio degebat, deduxerunt: istuc à synodo paulo ante emissi, ut expiscarentur, an essent venturi Bohemorũ legati. In comitatu verò è nostris erant, Abbas Eberacensis, & cæteri nuncii sacri Concilii. Cum Biberacum venissent, quidam infeliciter curiosus, ex altero Bohemorum nuncio quæsivit, unde nam esset. Respondit is se Zacensem esse. Illic, inquit ille sunt execrabiles hæretici, & pessimi homines &c. Qui propter hujusmodi convicium, veluti violator publicæ fidei, statim in carcerem raptus est, plus pœnæ depensurus, nisi ipsi nuncii Bohemorum, & Abbas Eberacensis, precibus hominem liberassent. Cum venisset Basileam, vino & piscibus fuerunt à Senatu donati, manseruntque illic dies quinq; & dimidiatum. Hi nuncii cum fuissent domum reversi cum diplomatibus Concilii, indicassentq; quæ viderant, rem videlicet agi serio, nec subesse dolum, delecti sunt Oratores ad Concilium mittendi de regno Bohemiæ, & Marchionatu Moraviæ, Johannes de Kraintz, Jacobus de Vurziessonitz, Benesius de Makrovuitz, Johannes Veluuar de Praga, Matthias de Clumdezan, Laurinus de Hraduse, Gregorius de Curia, Nicolaus scriba Pragensis, M. Johannes de Roccizano, M. Petrus Payne de Anglia, Procopius ductor exercitus Thaboritarum, Nicolaus de Pelerzunau, Marcoldus de Zbaraslauitz, Martinus de Chuidmi, & Petrus Zaczensis. Qui cum in Tusca convenissent, illinc per nostros in Cambiam sunt producti, cum 22. equis per nobiles viros, Hinskoverum, Pflugium, Pavelstorferum, Fridericum præpositum Ratisponensem, & alios, ubi Conradus Ratisponensis Episcopus substiterat. Ex Chambia Suenkendorphium itum est, atq; cum jam Norinbergæ vicini essent, Matthias Clumpenzanus præfectus, Piostonsis vexillum protulit, cujus una pars crucifixi imaginem habebat depictam, altera calicem Eucharistiæ figura superposita, sicq; Norinbergam sunt ingressi. Verum cum à nostris moniti essent, id postea nusquam fecerunt. Norinbergenses præter vinarium atq; piscarium munus etiam 22. equites concesserunt, qui illos Vlmam comitarentur. Ex Norinberga Albertus Marchionis filius, in Guntzenhusium produxit. Oetingensis comitis ministri Nordlingam, & postero die Vlmam, Vlmenses porrò Biberacum & Sulgoviam usque inde exceptos Jacobus Truchses de Vualpurgo, eques auratus Stockacum produxit. Satellites ducis Bavariæ Vuilhelmi, Schafhusium post deduxerunt, illic naves ingressi, Basileam venerunt quarto die Januarii. Nona ejusdem mensis, cum synodum accessissent, Julianus Cardinalis orationem ad eos habuit, summo patrum consensu benigne & luculenter eos adhortans ad ea quæ unionis sunt & pacis. Ex re sua facere Bohemos, qui aquæ fluenta apud Conciliũ quærerent, matremque tandem audire statuerint. Responsum est à Bohemis, se neque Concilia, nec Ecclesiam contempsisse, adversus inauditos sententiam Constantiæ latam, nihil de religione Christiana detrahere. Interrogati quænam essent illa in quibus à Romana Ecclesia dissentirent, quatuor articulos proposuere.

Catelspurgum.

Biberacum.

Basileam.

Vexillum Bohemorum.

Norinberga.

Guntzenhusium.

Nordlinga.

Sulgovia.

Stockacum.

Schaffhusen.

Basilea.

I. De

I. De communione divinæ Eucharistiæ, sub specie panis & vini.
II. De civili dominio quod clericis interdictum, divina lege dicebant.
III. De prædicatione verbi, quàm liberam omnibus arbitrarentur.
IV. De publicis delictis, quæ nulla ratione toleranda putabant.

Verum cum Julianus legatus etiam alia se accepisse de Bohemis affirmaret, quod religiones mendicantium inventum diabolicum prædicarent. Assurgens Procopius, neque hoc falsum est, inquit. Nam si neque Moyses, neque ante eum Patriarchæ, neque post eum Prophetæ, neque in nova lege Christus, neque Apostoli instituere mendicantes, quis non intelligit diaboli, tenebrarumque opus esse? Excepta est ingenti auditorum cachinno Procopii vox. Selegerunt Bohemi quatuor Magistros qui suos articulos ex divina lege sumptos ostenderent, qui eos confutarent ex cœtu patrum totidem. Disputatum est quinquaginta diebus, multa in utramque partem adducta. Missi & Oratores ex Concilio in Bohemiam, multa agitata, nunc pacis spes facta, nunc belli metus. Inter hos primarius fuit Philibertus Episcopus Constantiensis, natione Gallicus. Legati Basileam remissi, qui declarationem super articulo communionis expeterent. Quumque nulli essent Ecclesiæ redditus, ex quibus alii templorum ministri possent, jussit Imperator ex fisco regio per singula Canonicorum capita hebdomatim aureum nummum distribui, minoribus clericis dimidium dari. Ea res annue aureorum sex millia Pragæ apud Ecclesiam cathedralem absumpsit. Hæc Sylvius.

Religiones mendicantium ex diabolo.

Procopii Bohemi vox risu excepta.

Oratores Concilii in Bohemiam missi.

Turcarum Imperator ea tempestate sæpe antea ab Imperatore oppugnatus, tum nō solum treugas, sed perpetuæ pacis fœdera cum Imperatore iniens, misit Basileam solennes ad id perficiendum Oratores. Sciens Imperator, in Ecclesiam jussit apparari suggestum, in quo imperialibus fultus ornamentis, consederat. Ante Oratores ibant qui dona ferrent, viri duodecim, alii duodecim virorum paria fuisse contendunt qui manu singuli gestarent aureos cyphos apertos, Imperatori dono. Successit alius ordo, ferentium vasa aurea geminata, proculdubio non vacua, sed aureis nummis plena. Inde tertius ordo ferentium pannos, veluto & auro preciosos. Post omnes quidam ferebant vestem serico, auro, gemmis, incomparabilem. Quæ omnia Imperator suo ordine excepit. Perfecto propter quod venerant negotio, honoratos, & pro magnificentia sua donatos, remisit domino suo, quem etiam non parvis muneribus vicissim honestabat.

Turca Legati ad Concilium Basiliense.

Interea & Græcorum Imperator Johannes misit Oratores suos ad Concilium Basiliense, optans omnimodam fieri unionem.

Imperator Sigismundus Comitia Francophordiæ indixit, ad reformandum imperii statum in capite & membris. Constituit enim summæ prudentiæ vir industrius, jam ævo maturus à suo ordini gradu, ut omnia componens, cæteris justiori causa immineret. Primò, quid ad Imperatorem pertineret, quæ vigilantia, quæ instantia, quæ singulorum in suis juribus defensio. Secundo, quid à suis debeatur Imperatori, quæ obsequia, quæ obedientia & subjectio Tertio, de imperii juribus. Quarto, de imperii nervis, de vectigalibus, sine quibus ne inferior quidem principatus posset consistere. Sed admonere potuit, cogere renitentes non potuit. Quis enim leonibus, ursis & lupis (ut ille in figura monstrabat) extorquebit aquilæ primarias pennas? Quinto, commovit quemque sui ordinis, ut regni Principes justitiam facerent, itinera publica secura præstarent, latrones insectarentur. Alb. Krantz.

Jam annus erat mil. 400. & 37. Cum Sigismundus Romanorum Imperator & ipse finem vivendi fecit, multos evacuans principatus, de quibus oriri contentio plurima formidaretur, si unicam filiam non reliquisset, quæ nupta Alberto Austriæ duci, finem fecit controversiarum, nam per illam successit in regnis Vngariæ atque Bohemiæ, brevi etiam post perveniens ad regnum Romanorum.

SIGISMVNDI MORS.

Corpus Sigismundi in Varadino, ut ultima voluntate constituerat, tumulatum est, Barbaram Imperatricem uxorem, Sigismundi morte insolescentem, cum jam novum maritum quæreret, cui regna sociaret, proceres vinciri jubent. Vnà ipsa captiva, & imperatoris cadaver devehuntur, miserabile spectaculum, & rerum humanarum singulare documentum. Infamis imperatrix, quæ stultas vocavit omnes fœminas, quæ voluptatibus non inservirent.

Sigismundi mors.

De Sigismundo Æneas Sylvius in Europa sic scribit. Multa hujus Sigismundi egregia facinora memoriæ prodita sunt. Inter quæ illud præclarissimum, quod Ecclesiam catholicam in tres partes divisam, coacto apud Constantiam generali Concilio ad unitatem redegit. Italiam, Galliam, Hispaniam, Angliam, hujus rei causa peragrans Vitoldo Lituaniæ duci, ut se regem appellaret missa corona indulsit. Prius tamen ille vita decessit, quam solennia coronationis expleret. Prusiam, quam rex Poloniæ fratribus beatæ Mariæ, Teutonicorum armis ademerat, restitui jussit. Cum Venetis duce Pipone Florentino gravia bella gessit. Vuenceslaum Bohemiæ regem, Germanum suum, quod regno inutilis esset, conjecit in vincula, quamvis negligenter custoditum, magno reipub. malo, quidam Bohemi è carceribus surripuerunt, coronam imperii ab Eugenio Pontifice Romæ accepit, Bohemia, post multas calamitates, vix tandem potitus est, Marchiam Brandenburgensem

sem Friderico Burgravio Norinbergensi dono dedit, filiam Elizabet ex Barbara natam, Alberto duci Austriæ in matrimonium copulavit, illique demum apud Znoymam Moraviæ civitatem morienti, regna quibus præfuerat, ultima voluntate reliquit.

Anno do. 1437. Dum Sigismundus Suevorum terram perambulat, & Vlmam venit, ecce eadem die quoddam genus piscium copiose, de regni finibus Vngariæ, incognitum per piscatores ibidem, illico prensum, & ad Imperatoris præsentiam delatum, apparebat. Quod Imperator non sine grandis ammiratione mysterii prospiciebat. Hi sunt (inquit) nobilis Vngariæ regni veri regnicolæ, nobis obviando, catervatim occurrentes, & nos in regnum nostrum reversurum, requirendo nunciantes. Eamus igitur visuri terram nostram. Recedente rege, pisces disparuerunt. In itinere moritur in oppido Snayme, Olmacensis diocesis. Hæc Malleolus.

Græci interea, ut erat constitutum, ad Concilium properabant, qui & si galeas haberent obvias à summo pontifice provisas, tamen suis in navibus venere Venetias, Johannes Imperator, Josephus Patriarcha Cōstantinopolitani, ad septingentos erant viri, in eorum comitatu, prælati, nobiles, docti. Eugenius Pontifex, & de adventu Græcorum, & quod occasionem Concilii per eos haberet, instituit transferre Ferrariam, desuper emittens litteras Basileam, & in omnia loca opportuna. Græci quidem, ubi intellexere motum Pontificis, ut ei gratificarent, gravabantur in Basileam transire. Sub hoc tumultu Christianismi, vacabat imperium, Papa unionis Græcorum causam præ se ferens, patres Concilii, Ferrariam vocat.

Vocat imperium.

QVI EX GRÆCIA AD CONCILIVM venerint Ferrariam.

Operæ precium est agnoscere, qui ex Græcia venerint. Patres & Principes. Ipse dominus Johannes imperator Constantinopolitanus, dominus Demetrius despotes illustrissimus, dicti regis Germanus, quisque suis cum proceribus, Patriarcha Constantinopolitanus cum infra scriptis Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & Officialibus curiarum: Archiepiscopus Trapezontinus, Ephesinus, Chisitensis, Heracliensis, Monenbussiensis, Sardensis, Nicenus, Nicomediensis, Tornobensis, Lacedemoniensis, Mitilenensis, Noldebacensis, Rhodiensis, Amentesiensis Suranensis Nelausenensis, Droniensis, Atheniensis, Corinthius cum multis aliis omnes Archiepiscopi, cum multis sine nomine Episcopis: Officiales, Patriarchatus Constantinopolitani, quæ Græce Σταυροφόροι appellantur, hoc est cruciferi, Magnus Scacelarius, Magnus Cartophilax, Magnus Ecclesiarcha, Protodicus, Nemerophilax, cum quinquaginta Clericis. Abbates, Magnus Prothosyncelus, Abbas Gerontinus Pantonotaris cum aliis multis Abbatibus, Ambasiatoribus. Hi omnes Principes Ecclesiastici seculares traxere in comitiva & ministerio octingentas personas. Hæc igitur per catalogum paucis referuntur, ut dolentes videamus, quid, quantumque in capta Constantinopoli amiserit Christianismus, ut summo dolore prosequamur tantam jacturam Christianitatis. Excepti sunt hi permagnifice Ferrariæ. Erant plures ex eis qui linguam callerent latinam. Erant rursus ex latinis multi qui sciebant Græce. Inceptis tractatibus cepit pestis sevire in eo loco, quæ ratio fuit transferendi Concilii Florentiam, ibique cepta Ferrariæ sunt continuata, diuque disputatum super articulis & punctis discrepantiæ, Latinorum, Græcorumq;. De processione Spiritus sancti, de Symbolo Niceno, Citensum discrepantiam esse magis in verbo quam sensu. Interpretes erant Nicolaus Euboicus, Ambrosius Camaldulensis Abbas. Fit unio Orientalium & Occidentalium ecclesiarum, quæ utinam mansisset.

Jactura Christianorum, in amissa Constantinopoli. Transfertur Concilium Florentia.

ALBERTVS II. XXXVI. GERMANORVM IMPERATOR.

Anno Christi 1438, Principes Electores in Francofordiam evocati, elegerunt in regem Romanorum Albertum Austriæ ducem, Sigismundi prædecessoris generum, qui jam ante coronas Vngariæ & Bohemiæ in dotem promeruit, per candē suam conthoralem, coronatus Aquisgrani.

De hoc legis in Sylvio capite primo Europæ: Albertus apud Albam regalem cum conjuge coronatus, Bohemiæ quoque diadema suscepit, cujus fœlicitatem admirati Germaniæ principes, & ipsi suū sanguinem extollere decreverunt, Romanum ei committentes Imperium. Id Alberto suscipere non licebat, nisi primores Hungariæ indulgerent, quibus haud ex usu videbatur suum regem Teutonibus imperare, atque ob eam causam jurejurando Albertum obligaverunt, ne suo injussu Imperium acceptaret. Vocati tamen ad regem, qui tum fuit Vuiennæ, victi precibus, præbuere cōsensum. Ille imperio auctus, ad Hungariam redit, adversus Turcas, qui cum Rasciam invaserant, arma moturus. Sed dum Budæ moram facit (ea est regum sedes) judex civitatis natione Teutonicus, Hungarum quempiam ob delictum fluvio dimersit. Id Hungari molestissime tulerunt, quibus Teutonicum nomen exosum est. Excitatur tumultus, Hungari arma corripiunt, obvios Teutones passim trucidant. Jacobus Marchianus ordinis Minorum professor, tumultum sedaturus, Salvatoris crucifixi simulachrum gestat, modo precibus, modo lachrymis furorem inconsultæ plebis lenire conatus est.

Sedato

Sedato tumultu, Georgius Palocius Strigoniensis Ecclesiæ pontifex moritur, apud quem pretiosa regni suppellex in custodia fuit. Rex Strigonium petit,& regina cum eo: aperiuntur arcæ, in quibus thesaurus observabatur,coram regina. Illa,clam subtracta corona (quam sacram appellant) fideliq; e anui tradita,arcas claudit atque obsignat.

Albertus paulo post Dranum usque fluvium proficiscitur,ibique castrametatus,majores copias expectat,cum quibus Turcas invadere possit, Sindronium obsidentes: prius tamen expugnatum est oppidum, quàm auxilia venirent. Ipse Budam reversus,cum dysenteria laboraret, Vuiennam repetere statuit,sive moriturus inter suos, sive quod aerem in quo fuerat nutritus, conservare aliquid ad sanitatem sperabat: sed in itinere magis ac magis morbo affectus, relicta uxore prægnante, obsignatoque testamento, in villa quæ Longa dicitur, 6 Calendar. Novembr. è vita decessit, religiosus Princeps, & qui liberalitate simul justitiaque præstaret. Fuit quoque in bellis audax, & manu promptus. Moravos ac Bohemos armis subegit: Polonos late vagantes intra regnum suum cohercuit. Magna de se Christianæ Reipublicæ promittere videbatur, nec minora populi de sua virtute conceperant: pulcherrimæ spei satisfieri, brevitas vitæ non sinit. Repente occidit, quæ brevi ad summum potentiæ creverat: neque enim biennio toto imperavit princeps longiori dignus vita, & in quo spes erat recuperandorum de Imperio jurium perditorum. Statura ejus procera fuit, nervosum & validum corpus, facies terrifica, more gentis erasa barba, superius labium intensum: vestem haud splendidam balthenis auro granis cinxit, nec unquam lateri defuit ensis. Corpus ejus in Alba reconditum est. Cognita regis morte, convenientes Hungari, indignum ac periculosum æstimant, tantum regnum unius fœminæ judicio subjacere, reginam magnis precibus hortantur, Vladislaum Poloniæ regem, qui populum armis tuetur, sibi ut virum asciscat. Consentit mulier, ea conditione adjecta, ne quod filio præjudicium fiat, si masculum pariat. Legantur in Poloniam prælati Ecclesiarum, & principes regni: quibus iter agentibus, Ladislaus posthumus nascitur, qui mox ut in lucem prodiit, apud Albam regalem & baptismum Christianæ fidei signaculum,& militiæ cingulum,& sacram Hungariæ coronam, quam mater penes se habuit,eadem die accepit. Inde sublatus, in tutela Friderici tertii Cæsaris, duodecim fermè annis fuit,cui mater & ipsum & coronam commendavit.

Peponibus delectatum, ferunt dysenteriam incidisse.

RVSTICANA BELLA.

IN hac generatione sub Sigismundo Imperatore in regno Hungariæ duo Rusticana bella, autoribus duobus rusticis, altero Antonio,altero Martino,cœpere. Antonius in transsylvanis regni partibus, Martinus postea in terra Nir & Zamsoskeutz magna rusticorum vi collecta, & nomine regio assumpto, vexillis elevatis, in gentibus velut inundatio quædam erumpentes, viribus regnum ipsum subiicere cupientes,huc illucque ferebantur, nobilesque universos sibi occurrentes, interficiebant, ad villas vero & oppida, ut illis adhærerent, nuncios cum sanguinolentis gladiis mittebant,nolentes vero inclinari,prædæ & morti exponebant. Et in tantum rusticana hæc potentia creverat, quod & armati illos pavebant. Tandem multa procerum expeditione contriti & debellati sunt,regibus ipsis morte mulctatis,cæteros qui evadere nequibant,alios oculis,alios naso & labiis,aliis vero manibus truncavere.

An.dom.1435. Apud Cajetã memorabili est eventu pugnatum.Captus Alfonsus rex & cũ eo duo fratres, Navarræ rex, & Heinricus infans, Johannes Antonius Vrsinus Princeps Tarentinus, Martianus dux, trecentique alii illustres viri. Capti reges ad Philippum vicecomitem perducti sunt, quos ille non ut hostes, sed ut reges & hospites penes se habuit: postremo amplissimis muneribus donatos, incolumes dimisit: rarum clementiæ exemplum in hoste, Sabel. Enne.decimo libro tertio.

Causa Ecclesiæ interim varie habuit. Misit papa nuncios Apostolicos in diversas mundi partes, justificare factum suum,& accusare Concilium: sed tum suasi Græci & persuasi,pontificis partibus potius quam Concilii inclinavere. Venit & Julianus Cardinalis Basilea, Ferrariam se conferens. Et inchoata est Ferrariæ rerum contrectatio, sed propter incipientem grassari pestem, in Florentiam translato Concilio, perfecta est unio Græcorum, sed tamen eodem quo sæpe prius exitu.

Bohemi quidem hujus Alberti tempore, Poloniæ regi se adjunxerant, & studebant hunc facere regem Bohemiæ. Poloni magnum exercitum duxerunt in Bohemiam, adjunctis etiam sibi Thaboritis. Contra illos Imperator Albertus misit Albertum Marchionem Brandenburgensem: is aliquandiu cum eis pugnavit, quoad hæc causa inter Cæsarem & Polonum componeretur.

Poloni in Bohemiam.

Albertus imperator magna copia in Vngariam ivit contra Ammuratem Turcam, qui Hungariam infestabat. At Ammurates non expectavit adventum Alberti; oppugnata Sinderovia, abscessit versus Græciam, & invadit Thessalonica.

FRIDERICUS III. AUSTRIAE DUX, XXXVIII. *Germanorum Imperator.*

Fridericus III. 38. Germ. Imp.

Nno domini millesimo 440. Imperio vacante, convenerunt Electores Francphordiam, & elegerunt Fridericum Austriæ ducem, Ernesti ducis Austriæ filium, Alberti regis fratrem patruelem, adulescentem, mente senem, ætate juvenem, 25. enim aut circiter agebat annum cum eligeretur, in quo cum spes maxima fuit sustinendi imperii: sed erat ille Fabio Maximo propior quam Scipioni, multa reponens in cunctatione, nihil illi de celeritate conficiendæ rei. Prima illi cura fuit, sublata de natione Germanica neutralitate, subdere colla Eugenio Pontifici. Placavitq; Amedeum Sabaudiæ ducem, quem Basiliensi Cōcilio creatum pontificem, dixere Fœlicem. Ille enim suasu Friderici regis posito pontificis nomine ad pedes venit Eugenii, qui illum legationis titulo perornavit. Tum Concilium Basiliense paulatim subductis patribus cœpit evanescere. Scribit hic Krantz, Laus egregia Friderici pacem ecclesię reddidisse, sed aliquanto major, si hoc adjecisset operi suo, ut auro provinciæ non emungantur, vel ut ipse pater patrum, ex auro quod ex Annatis corradit Christianissimum tutaretur, non suos nepotes glorificaret.

Hoc ex inscriptione sigilli apparet. Frider. imp. impense pacis amator.

Basil. Concilium evanescit.

Pon. Rom. notatus

Vladislaus Polonus eligitur in regem Bohemiæ.

Erat autem Sigismundi filia Imp. Alberti uxor gravida; at Hungari nolebant expectare futurum hæredem, sed elegerunt Vladislaum juvenem regem Poloniæ, in regem Bohemiæ. Vngariæ hactenus præfuerat Johannes Huniad Matthiæ pater. Hic Johannes Huniad magna clade Turcam Amuratem affecit, ita ut Amurates cogeretur inducias facere. Ubi vero Vladislaus in Vngariam venit, spes erat multorum (quoniam Polonia & Vngaria vires jungebant) quod aliquid magni essent cōtra Turcam effecturi. Et fieri potest, ad eam rem Vladislaum propenso fuisse animo, honoris ambitione: quapropter Julianus Cardinalis inducias factas cum Turca, dissolvit, hoc prætextu: Non posse cum Turca pacem fieri, sine consensu Papæ, quoniam totius Christianitatis hæc causa fiet. Tum Vladislaus contra Amuratem exercitum duxit Varvam usque, quæ non longe distat à Constantinopoli, tametsi Johannes Huniad hoc vehementer dissuaserit, utpote is, qui populi sui vires satis perspectas habebat, vicissim Turcæ potentiam & conditionem abunde tenebat, nec sine magna causa cum Amurate inducias fecerat. Et fertur cum Vladislaus à Vualacho Dracole peteret, ut & ipse mitteret auxilia, quod Vualachus dissuaserit. Nihilominus filium suum cum 20. mil. equitibus miserit & Vladislao dixerit, quod donet ei ad illam profectionem celerrimum equū & preciosum, & similem dederit filio suo: nam non cogitet aliud, quàm vincendos & feriendos esse eos. Idcirco debeant ad manum habere istos equos, & cum necessitas exposcat, insidentes fuga sibi consulere. Turcæ verò circumspecte omnia agebant: & ante quam Hungari suos in ordinem redegissent, adoriebantur Turcæ. Utut autem Christiani strenuissime agerent, interfectis multis Turcis, tamen Turcæ multitudine superiores vicerunt, & iuvenem regem Vladislaū interfecerunt. Posthac Cardinalis Julianus quoque in fuga interimitur, dum jumentum aquaret, ipsi aggressi hominem, quem auro refertum putarent, occiderunt. Huniad vero, utpote prudens bellator, prudenter agebat, & evasit. Hæc strages facta fuit anno domini millesimo 444. decima die Novemb.

Vladislaus cōtra Ammuratem.

Vualachus Dracoles.

Equi ad fugam.

Cardinalis Iulianus interimitur

Ammurates fit monachus à conflictu.

Amurates post hunc conflictum factus fuit Monachus Mahumeticus, putans quod in suo regimine satis effecisset, quod in clade evasisset victor: nec voluit ultra fortunam experiri. Huniad vero rursus congreditur cum Turcis, & ita eos angustavit, ut rursus peterent Amuratem regimento præficiendum, & ducem exercitus contra Huniad.

Posthac ubi amissa fuit Constantinopolis, & Mahumetes Turcarum imperator potenti manu Hungariam invaderet, Huniad hunc Mahumetem graviter oppressit, & sustinuerunt Turcæ ingentem stragem. Hac ratione Huniad totam Europam liberavit. Nam si hæc invasio successisset Mahumeti, ab Italia & aliis terris non abstinuisset.

Post mortem Vladislai, Hungari Ladislaum juniorem hæredem, filium filiæ Sigismundi, in regem susceperunt. Sic Ladislao puero regnum Hungariæ, quod cognominis ejus alius Ladislaus in questionem vocaverat, sine controversia redditur. Hic Ladislaus post aliquot annos adolescentiæ, Pragis mortuus est.

DE DELPHINO REGIS FRANCIAE FILIO, ET *Armiacis, Alsatiam obsidentibus, & Suitensibus apud Basileam miserabili clade prostratis.*

Ex Epistola Aeneæ Sylvii, 87.

Ludovicus Delphinus.

Nno Domini millesimo 444. Venit per hos dies Ludovicus Delphinus Vuienensis ac primogenitus regis Franciæ, cum magno exercitu infra limites Imperii, oppidumque obsidione cinxit, cui nomen est mons Belligardi, quod ab imperio comites de Vuirtemberg habent in feudum. Ibi cum aliquandiu Delphinus maneret, cum castellanis tandem convenit, ut sibi ad certum tempus oppidum traderetur, quo lapso, id libere restitueret.

Nam

Nam aliter vi decreverat expugnare, ut locum haberet in quo morari posset, quia non decebat regis filium in campis degere absque tecto. Postquam Delphinus Biligardi potitus est, famam undique sui adventus publicavit, sed non uno modo apud omnes. Apud aliquos namq; se in auxilium nobilitatis venisse prædicabat, tanquam in Germania per communitates esset oppressa. Apud alios vero vocatum se dicebat per Rom. regem contra Suitenses. Nonnullis autem se velle vendicare jura domus Franciæ asseverebat, quæ usque ad Rhenum protendi dicebat. Et hac causa urbem Argentinam obsessurum se affirmabat. Dicebat etiam & propter ducem Sigismundum se venisse. Et hos rumores ubique publicari studebat, non quod ita esset, sed quod favorem ob eam causam sese putabat habiturum. Dum hæc fama sic percurrit, nobiles Alsatiæ, quibus gravior videtur Suitensiũ dominatus, Oratores ad Delphinum mittunt, eũq; rogant, ut præsidia contra Suitenses præbeat.

Variæ causæ adventus Delphini.

Nobiles contra Suitenses.

De Delphini exercitu varia dicta sunt; qui majora sequuntur, 60. millia hominum in ejus comitatu fantur haberi: qui minora probant 25. millia: medii vel 30. vel 6. & 30. millia censent esse. Concordatum inter Delphinum & Alsatien. 25. millia hominum ex suo exercitu per hyemem in oppidis Alsatiæ recipi: ipseq; Delphinus & Turricensibus & aliis obsessis ferre opem promittit. Veniebant jam Delphini gentes, quæ vulgo vocantur Armeniaci, in subsidium cujusdam castelli, quod Suitenses prope Basileam obsidebant. Suitenses ut hoc senserunt, non expectatis hostibus ad viam pergunt, primasque Armeniacorum turmas invadunt, stragem dant, plurimosq; neci præbent. Armeniaci retro pedetentim fugientes, ad majorem exercitum se recipiunt. Illi sanguinis cupidi & avidi victoriæ, dum gloriam quærunt propriam, salutem amittunt. Ventum erat ad hospitale S. Jacobi, quod vix quatuor stadiis à Basilea distat, ibi universa multitudo Armeniacorum in Suitenses irruit, nonnullis ante portas Basiliens. positis, qui exeuntes observarent, cæderentque. Committitur atrox & miserabile prælium, cæduntur que ex utraque parte plurimi. Horrendum auditu est. Evellebant sanguinolentas ex corporibus suis sagittas Suitenses, ac truncatis manibus in hostes irruerunt; nec prius animam exhalabant, quam occisorem ipsi occidissent. Quidam hastis cõfossi, & onusti telis, inter Armeniacos currentes, necem suam vindicabant. Erant quatuor Armeniaci, qui Suitensem unum insequebantur. Jamque illi telum confossum straverant, & supra corpus grassabantur: tũ ejus comes arrepta bipenni, in quatuor illos fertur: ex quibus duos obtruncavit, alios vero in fugam dedit, ac deinde semianimum corpus super humeris recepit, & invitis hostibus portavit ad suos. Erat retro Suitenses murus quidam horti S. Jacobi, qui illic se tutos ab una parte rebantur, fortesq; in fronte pugnabant. Sed Teutonici qui cum Armeniacis erant, intrantes hortũ, murum perfodiunt, Suitensesq; à tergo feriunt, quæ res magna causa ruinæ Suitensium fuit. Pugnatur tum ante & retro, jam viro vir imminet, nec jam eminus, sed cominus ferrum stringitur, Suitenses quasi Leones per omnem exercitum in victores vagantur, cædunt, sternuntq. omnia, ut qui jam non in spẽ victoriæ, sed in mortis ultionem se pugnare sciunt. Prœliũ à principio diei usq; in finẽ tractum est. Ad extremum non victi Suitenses, sed vincendo fatigati, inter ingentes hostium catervas ceciderunt. Victoria lugubris atque cruentissima Armeniacorum fuit, campusque liber eis mansit, non virtute, sed multitudine superantibus.

Sentent. variant de exercitu Delph.

Armeniaci, alias Armiaci.

Hospitale S. Jacobi apud Basileam.

Memorabile.

Teutonici cum Armeniacis.

Ex Suitensibus qui plures occidisse jurant quatuor millia: qui minus, mille & quingentos viros cecidisse ajunt. Ex Armeniacis dicunt alii qui plures desideratos esse, quàm ex Suitensibus. Magna cædes equorum fuit. Plures Teutones dum ulcisci Suitenses volunt, vitam amiserunt. Suitenses autem nulla res magis extinxit, quam magnanimitas, sive illa temeritas fuit. Nam dum hostes parvipendunt, eò deducti sunt, unde exire non potuere. Qui sapit, nec nimis timet hostes, nec contemnit nimis.

Numerus occisorũ Suitensium.

Dum hæc aguntur, Rex Ro. Oratores ad Delphinum mittit. Episcopũ Augustensem, & Johannem de Eich Doctorem, nonnullosq; milites perscrutatum quid causæ sit quod imperium cum exercitu sit ingressus. Redeunt Oratores, & cũ his Delphinus suos ad regem destinat quinq; viros præstantes. Interim ex parte Concilii Basiliensis, Cardinales duo, Arelatensis, & S. Calixti, pleresq; alii Doctores Delphinum adeunt, & cum his cives Basilienses, deprecanturq;, ne vel Concilio, vel Civitati noceat. Is rursus suos Basileam cũ his nuncios mittit, qui adhuc ibi sunt. Habentq; diversos concordiæ tractatus: Nam & Oratores Papæ Felicis, & ducis Sabaudiæ, totiusq; Suitensium factionis illic convenerunt. Rumor est potissimum, urbem Basiliensem tanquam regni Franciæ sibi restitui, quod si fiat, magna privilegia illi civitati pollicetur. Oratores autem Delphini, qui hic sunt, ajunt Delphinum, vocatu regis, contra Suitenses venisse, dicuntq; se jam stravisse magnam inimicorũ manum, suaq; opera remotam ex Thurego obsidionem, petuntq; firmari pacta cum nobilibus Alsatiæ percussa, stationesq; in hanc hiemem exigunt, quæ sibi si negent, non posse se dicunt abstinere quin noceant. Habent jam Lauffenberg, Seckingen, & alia quædam oppida, sed illa non sufficere prædicant. Brisacum & Friburgum volunt adjungi. Exinde Sigismundum Austriæ ducem, ad consumandum matrimonium cum filia regis Franciæ, Delphiniq; sorore transmitti quærunt. Nihil adhuc responsi datum est. Faxit Deus, ut finis sit bonus: Nam murem in pera nutrire, quam tutum sit, Proverbium docet, anguis torpentem frigore herinacium domi suscepit, qui calefactus extensis pennis, anguem domo pepulit.

Oratores Ro. regis ad Delphinum.

Legatio Concilii ad Delphinum.

Mus in pera.

Habent Chronica Argentoratensia scripta, Armeniacos bis irrupisse in Alsatiam. Primum per Lotharingiam & Vuesterichiam, numero 12. millia apud Zaberniam veniunt, & dieb. 14. nemine cōtra stante, horrenda crimina designant, tandem apud Mumpelgart rursus in Galliam abeunt. Altera vice Armeniaci apud Mumpelgart erumpunt, non sine ovatione nobilitatis Austriacæ. Anno eodē Alsatiæ vicos, & nonnullas civitates, dolo, proditione, blandimentis intrant, fidem non servant, fertilissimam terram misere vastant, igne, ferro. Vbi satis sævitum est, & omne genus facinorum commissum, insuper omnia vitæ alimenta vorarunt, & omnem libidinem in ruinas ædificiorum explevissent, mutilus fractusque exercitus in Gallias traducitur.

Armeniaci dicti, Die armen Gecke

Ro. Guarinus lib. 10. habet quod anno eodē de duorū & viginti mensium induciis, inter Franciæ Angliæq; reges convenit, permissa utrinque libertate merces commutandi, atq; inter se negotiandi, per quod induciarum tempus ne miles ocio torpesceret, Siciliæ regi Carolus suppetias tulit adversus Metenses, & quosdam Lotharingiæ incolas, qui ei non parebant. Admonitis Metensibus obedire, cum dicto audientes non essent, eos Carolus circumsedit multis copiis, & Delphini præsentia potens. Firmata obsidione Ro. Imp. de Helvetiis questus, quod imperio rebellarent. Carolus per Bourgalemonium Germanum insignem equitem orat, partem militum sibi contra desciscentem, à se Helvetium communicet. Ea res cum ingrata regi non esset, Delphinum Basileam cum copiis mittit, assidente illi Bourgalemonio Federici præfecto. Dum autem viam pergit, Helvetiorum non contemnendam manum non longe à Basilea offendit, in quos (cum in hortos quosdam se recepissent) arma convertens Bourgalemonium ante alios amisit, cum aliquot aliis interemptum, fudit nihilominus hostem, & ad unum occidit. Inde ad sanctum Hypolitum movens, ipse oppidi confestim oppugnandi, cum id frustra conatus fuisset, habuit tamē sibi obtemperantes oppidanos. Sed Francus miles suo more ex agris prædas agens furentem gentem in se excitavit, ita ut in diversis locis consociati, Helvetiorum manipuli non parvam copiarum partem occiderunt. Igitur Bourgalemonio mortuo, suisque partim occisis, Delphinus regionis asperitate cognita ad patrem, qui apud Nantium Lotharingiæ primarium oppidum erat, reversus est.

Hic capitaneus in Chronica Argent. vocatur Burckhardus Munch, hinc est adnominatio Bourgalemonius, fertur hunc dixisse, cum videret sterni & cadi Suitenses, Germanice (hie waten wir in Rosen) *sed & homo bulla erat, vix enim effatum verbum, cum galeam aperit, ut fruitus victoria delectus, lapidis ictu letaliter percutitur.*

Præerat Metensib. Johannes Virotus barbarus & ferus morib. homo, hic equo insigni utebatur, in cujus cauda assutum erat tintinabulum, ut ingrediens, egrediensq;, sævus imperator audiretur atque cognosceretur. Adeo quidem inhumanus, ut ex suis, aut ex hostibus captum, neminem precio redimi sustineret. Si autem compertum haberet fœminas urbe egressas, de virorum liberatione pertractasse, eas nece afficiebat. Sed barbari crudelitatem vicit civium providentior modestia. Fatigati itaq; diurna obsidione Metenses, regem muneribus placant, ducentis scutorum millibus belli impensas, compensantes. Hoc tempore, qui fuit annus 1449 Brandenburgensis Marchio Albertus, cujus frater Fridericus Princeps elector, novæ præerat Marchiæ, & alius Fridericus cognomēto pinguis, veterē tenebat. Ipse interim Albertus Burggravius Norinbergæ, illum dominatū pro suo gubernabat. Erat illi cum difficillimum bellum cum civitate Norinbergensi, cum nescio quid juris prætenderet, quod imperialis illa urbs negaret. Fridericus Rom. Rex, ad omnia quietus permanebat, luctari sinens utrosque, magnis utrinque contractis viribus, aliquot præliis conflixere. Multi Alberto Principes & nobiles tulere suppetias, multi quoque comites, barones, milites in adversis castris militavere. Marchionis fortuna aliquandiu in desperatione fuit, deinde quod victus amisit, recuperavit victor. Sunt qui scribant Albertum Marchionem octava vice superiorem fuisse. Cum autem per duos annos, tracto bello, varia invicem & dedissent & accepissent incommoda, interventu communium amicorum res in concordiam cum detrimento, ut fieri solet partium, pervenit.

Albertus Brandēburgensis bellum, contra Norinberg.

Anno Domini millesimo 444. Suitenses montani & feroces populi, cum Thuricenses ex fœdere, quod cum eis pepigerant, descivissent: comparato exercitu, in eorum agrum cuncta vastantes exiere. Quibus cum Thuricenses prælio congredi præsumpsissent, ad internitionem cæsi sunt, prope capellam sancti Jacobi leprosorum domicilium. Tantaque Suitensium in victos hostes crudelitas ac rabies fuit, ut eo ipso in loco partæ victoriæ epulantes, congestis necatorum corporibus, ex illis & mensalia & sedilia apparaverint, & aperientes hostium cadavera, cruorem biberint, corda dentibus laniaverint. Suitenses imposuerunt Thuricensibus signo rubeæ crucis falso assumpto, quo nobiles & Thuricenses utebantur. Æneas Syl. & Naucl.

Suitenses contra Thuricenses.

Suitensium crudelitas.

Anno Domini millesimo 446. Friderico tertio Rom. Imp. regnante, magnum quoddam, & penè divinum beneficium collatum est universo terrarum orbi à Johanne Guttenberg Argentoratensi, novo scribendi genere reperto. Is enim primus artem impressoriam, quam latiniores excusoriam vocant, in urbe Argentoratensi invenit. Inde Mogontiam veniens, eandem fœliciter complevit. Interea Johannes Mentel id opificii genus inceptans, multa volumina castigate ac polite Argentorati imprimendo, factus est brevi opulentissimus. Huic successit Adolphus Ruschius, mox Adolpho Martinus Flachus, qui & ipsi Argentoratenses in natali solo hanc artem cum laude & gloria exercuerunt.

Alii volunt Johannem Faustium primum Mogontiæ invenisse. Vuimphelingius in Catalogo Episcoporum putat Argentoratensem civem incomplete invenisse, descendisse vero Mogontiam, ad alios quosdam in hac arte investiganda laborantes, ductu cujusdam Johannis Gensfleisch. ex senio ceci, in domo boni montis. Zum Güttenberg/ *in qua completa est hæc ars. At præsente Vrso, non opus est quærere vestigia, ut habet Proverb.*

Adolphus Ruscius.

Sixtus Rusinger.

Vlricus Han.

Sixtus Rusinger Argentoratensis An. dom. 1471. Neapoli, quomodo imprimi possent libri, primus ostendit. Ob quod factum Ferdinando regi, & Neapolitanæ nobilitati charissimus fuit. Sub idem ferme tempus Vlrichus cognomento Han, formas librarias, rem inauditam, nec unquam Romanis visam, Romam attulit. Fuit is natione Germanus, cui cognomentum (ut dixi, erat Han) id latine gallum gallinaceum significat, hinc falsus Campanus, & aliquot docti, existimaverunt hunc Vlrichum natione Gallum fuisse. De hoc Tetrastichon Antonii Campani legimus:

Anser Tarpeii custos Jovis, unde quod alis
Constreperes, gallus decidit, ultor adest.
Vlricus Gallus, ne quem poscantur in usum
Edocuit pennis nil opus esse tuis.

Beroaldus de Germania.

Beroaldus Hendecasyllabo celebrat Germaniam, rei frugi inventricem,

O Germania muneris repertrix
Quo nil utilius dedit vetustas,
Libros scribere quæ doces præmendo.

Sunt qui putent fato datum Germanicis ingeniis, ut in ære tractando cum primis excellant, quod claret in stanno, impressoriarum formularum, & alio invento. Bombarda bellici tormenti genus, inventum Germanicum, aliquanto quam sit impressoria ars vetustius, de quo supra & infra de Mortario. Germanicæ Böler invento. Anno domini 1506. Böler.

BOMBARDAE INVENTAE.

Bombarda inventa.

IN D. Malleolo hæc legis, De Pixidum aut Bombardarum inventione, quæ ascribitur cuidam Bertholdo nigro Alchiamistæ. Is primum Mercurium arte paratum, visui viventis Basilisci, qui cuncta viventia visu perimit, curiose præposuit. & Basiliscus defecit, & Mercurium necare nequivit. Vnde commotus Bertoldus, Basiliscum cum habitaculo suo, in pulveres igne cremavit. De quo Proverbium Bucksenbrenner/ quo Archimistæ per Germaniam sunt occupati. Proinde Bertholdus ingenio Philosophico considerans, quod naturaliter contraria contrariis apposita, se non compatiuntur. Et quod frigidū & calidū in extremis summe sint contraria, quod apparet, dū aquæ frigidæ applicatur candens. Hinc non dubitans ignem fore caloris apicem, & sulphuris materiem præ cæteris creaturarum ignis capacem, hinc Salpetram frigiditatis summæ gradum tenentem. Vnde Mercurium cum sulphure salpetraq; firmiter in olla ærea superius obstructa, constipataq; conjunxit, & ignibus vehementissimis applicavit. Et dum sulphur incenderetur ab intra, contrarium cū contrario manere non potuit. sed vas æreum confregit. Hæc videns Bertholdus sua sagacitate, fortiora demumq ue fortissima vasa, metallina, ferramentisq; strictissimis conflictu comprobavit, & nullū tanti roboris firmari poterat, ut tantam vim sustinere valuerit, imò disrupit. & sua violentia repagulum per parietes fortissimas, cum fragoris impetuosa concussione, terribili collisione & coruscatione transfixit. Dies diem docuit, & inde horrendas belli machinas hodie habemus.

Frid. 3. Romam venit cum Leonora.

Fridericus Imperator. Anno domini 1452. Regni suo anno 12. cum Leonora conjuge, Lusitaniæ regis filia, Pisis excepta, quo ex Hispania ad tempus puella fuerat, navi delata. Romam decreto petiit raro ulli Imperatorum itum est obviam, ab omnibus ordinibus frequentius. Nec ita multo post quam Romam ventum est, ambo corona imperii sunt à Pontifice donati. Dubitasse fertur ab initio vehementer Nicolaus Pontifex, ne in Friderici accessu, aliquis Romæ motus oriretur. Quapropter ante illius adventum loca quædam urbis mœnibus, præsidioq; firmavit, & ut civium studia sibi magis conciliaret viros Romani sanguinis singulos, singulis præfecit urbis regionibus. *Hos* vulgo Marescallos vocant, suntq; primi illi coccina veste donati, tenet adhuc mos, ut eodem nomine, pariq; numero viri creentur, qui urbem à grassatoribus & sicariis tueantur. Fridericus ex urbe Neapolim proficiscitur, ubi exquisitissimis honorib. est ab Alphonso rege acceptus. Erat Alphonsus Leonoræ pernecessarius: sed apparatu nihilo inferiore Veneti eum in Germaniam abeuntem, publico honore exceperunt. Nullus unquam hospitum majori studio & luxu civitatis cultus est, nulli tot spectacula exhibita, tot munera congesta, ex Venetiis confestim ille in Germaniam transiit. Sabellicus fertur decem diebus fuisse apud Venetos, & inter prandendum dixisse, se amicum velle esse Venetorum, sed posteri ejus multa damna essent illaturi, Comites itineris tum habuit Albertum, fratruelem Austriæ ducem, & Ladislaum puerum duodennem. Vngariæ & Bohemiæ regem, Austriaque ducem, ipso pueritiæ flore decorū, & amabilem, & cui Itali multos annos, & multa bona imprecarentur. Ea vota ventus, ne provenirent, tulit. Ostenderunt hunc fata tantum terris, neque ultra esse siverunt, nam ut in Vuandalia Krantz habet, dum pro eo conservando, multa bella gererentur, dumque illum Bohemia suscepisset alendum, & jam illi nuptiæ pararentur, anno ætatis decimo octavo, non sine suspitione veneni moritur.

Frider. 3. Neapolim venit.

Frid. 3. à Venetiis splendide excipitur.

Ladislaus rex 18. annorum moritur.

Heinricus. Carolus. Sigismundus.

Sed ad Fridericum redeo, qui tum paratus, ibat & redibat per Italiam, nulli formidandus. Videre ille potuit æquis oculis, quod priores non poterant, de visceribus imperii alios incrassatos. Hoc dum vindicare contendit Heinricus septimus veneno periit, non sine crimine Florentinorum. Carolus ejus ex filio nepos, qui ulcisci debuit, & imperii, & avi injuriam eviscerandis aquilæ viribus institit, dum pro extollendo ignavissimo filio patrimonium imperii impendit. Sigismundus jam emortuam rem reperiens, quod voluit implere nequivit, dumque in alium respicit, qui se per Italiam duceret, tardo satis itinere penè irrisus, per mediam provinciam vix penetravit ad urbem, jam conspirantibus comitatibus cum Pontifice in contemptum Romani imperii. Sed Fridericus nimium quietus, toleravit omnia. Cunctator, ut diu habebatur, salutaris, quod maturitati dabatur, sed illa nunquam pervenit, ut vim ostenderet. Quoties enim apud illum fieret rerum comploratio, quod hæc & illa fierent, hæc & illa timerentur, ferunt respondisse. Nec dum esse tempus illa emendandi. Nec tamen illo vivente, hoc tempus impletum est, nescitur quando implendum. Jam res eo vergunt, ut Alemannia, quæ pridem amisit vivacitatem, omnem deinde perdat imperii honorem, rebus inclinantibus ad exteros, & libertas ipsa à Turca vocatur in discrimen. Hæc Albertus Krantz.

Frid. 3. cunctator.

Tempus emēdandi.

DE EXPUGNATIONE URBIS CONSTANTINOPOLITANÆ, per Turcam.

Luctuosa Christianitati tempora.

Æc sunt illa luctuosa Christianitati tempora, per quæ bicipiti Romanorum aquilæ alterum defectum est caput, cum jam in Orientem ultra non aspiciat, vix defendere potens, quod ei reliquum est in Occidente. Nam Turca dum contemnit adolescentiam regis Ungariæ, nec ab Austria sibi timet, universam Græciam invadit, magnam Europæ partem auferens. Hoc Græculi imperatores passi, dum in regna multa scinduntur, exemplo futuri latinis, nisi letargum jam mortalem induissent. Dum enim Orientis imperium dividitur in Andrianopolitanum, Trapezuntium, & Constantinopolitanum, unum in tria, singulorum vires non tantæ remanserunt, ut truculentissimo hosti Turcæ occurretur.

Hac ergo tempestate, Anno Domini mil. 453. Mahumetes Magnus, Turcarum 9. Imperator, in dicto recens bello, postquam diu multumque pulsasset latera Orientalis imperii, Constantinopolim urbem diu florentissimam, & in qua orbis Christiani caput alterum videri poterat, terra, marique oppugnavit, sensit enim Græcanicorum effœminatam molliciem. Tum demum auxilia poposcit Græculus Imperator, Nicolaus summus Pontifex, missis ad illum literis, primum exprobrabat discessum ab unione catholicæ Ecclesiæ, quam Florentiæ Græci, Armeni, Indi excœpissent. Inde pollicitus est auxilia, sed dum ille molitur, & apparat: jam actum erat de rebus. Ergo Turcarum imperator, postea quam 56 diebus nulla permissa requie, Constantinopolim oppugnaverat, & vir Italicus tuendorum murorum suscepisset præfecturam, dum Turcæ acrius imminerent, quâ urbici tuerentur, capta est, insigne decus Christianitatis, Constantinopolis. Innumera civiū multitudo, sine discrimine, sexus, ætatis, ordinis perdita. Rex ipse Constantinus Palæologus, ut ferunt, qui inerant, fugientes: dum per aversam ab hoste portam cum populo fugam parat, in ipsa pressura consumptus est. Sævitum tamen est in cadaver mortui, truncatumque caput delatum est per castra, in contumeliam victorum. Prophanata templa, eversa altaria, imagines, in primis crucifixi domini in castra relata, consputaq; ridetur, cū inscriptione, Hic est Christianorum Deus, & ut omnē protinus nobilitatem extinguat, jubet preconis voce nunciari, quisquis se nobilis ære persoluto volet redimere in promptu permittere victorem. Erupere de latibulis miseri sperantes libertatē, detecti principes civitatū suo produntur indicio. Mox omnes jubet gladio feriri. In Christi sacerdotes crudelius deseviens, plebem jussit in Asiam venundari, fœminas & puellas, ut mancipia distrahi. Stupratæ sacratæ virgines, Matronæ in castra protractæ, libidinem impleverunt spurcissimorum canum. Et illud æternæ Sophiæ consecratum templum sordidatum contaminationibus Mahometicis. Illa tum sunt facta, quæ & dicta sunt, difficilia & auditu horrifica. Uxorem imperatoris Constantinopolitani, filias, & alias nobiles matronas & virgines, jussit tyrannus in cōvivium sibi adduci. Ibi primum stupratæ, posthac dissectæ fuerunt. Qui talem ac tantam urbis calamitatem dignis defleat verbis, neminem arbitror extare. Verum hæc & similia exempla exosam nobis facere deberent illorum tyrannorū & trucum bestiarum servitiem. Ferunt qui copias ejus compertas habuerunt, trecēta fuisse millia, qui à terra oppugnarint: à mari triginta millia, trecentis velis annotatis. Continuo in Peram Genuensium, Coloniam, Constantinopoli vicinam, delatus, tam horrenda cōmisit, quæ ne literis debent commendari. Potitus Græciæ capite, omnia facilius membra in suam redegit potestatem. Nam & Peloponesum (quæ & Moræa) postmodum omnem armis devicit, & populum in ea captū, in servitutem redegit. Idem in Achaja, Acarnania, Epyro. & majori Macedoniæ parte fecit Bulgariam quoq; totam, quæ jam annis 800. à Bulgaris tanquā limitaneis militib. excubitoribusque Christianorum adversus cæteram barbariem, infessa fuerat, mox Christianis abstulit, & Rasciam, Serviam, & quicquid ab Adrianopoli usque ad amnem Danubium interjacet, invasit. Vualachia

Hic fuit Genuensium classis præfectus.

Calamitas urbis Constantinopolis.

Peloponesus devicta. Epyrus. Bulgaria. Rascia. Servia. Lesbos. Mitylenem.

præterea

præterea paulo post timore concussa, pro magna parte ad ipsum defecit. Lesbon, quæ & Mitylene, nobilem Genuensium insulam, maxima cum humani sanguinis effusione cœpit, ejusque infœlices animas in Asiam omnes transportavit. Nec facile commemorari posset, virorum nobilium ac sacerdotum multitudo, quos ubique truentissima cæde capitecit, senes, juvenes, viros ac mulieres in plateis ut oves interfici vidit, nullum matronis, nullum virginibus servans honorem. In Rascia principibus illis, quos Despotas vocant, oculos erui jussit, multaque inaudita alia & dictu horrenda commisit.

Calixtus Pontifex tum non desijt concitare principes in Turcam, missis prædicatoribus, qui cõmonerent populum, datisq; indulgentiis, per urbes signo ter in die facto, precibus juvarentur fidelium, qui in perfidum hostem Turcam pugnarent. Misit quoque Patriarcham Aquilejensem, qui classe sedecim triremium cum auxilio Vngarorum & Vuandalorum Turcam triennio vexaret.

DE BELLOGRADO VEL ALBA GRÆCA, VULGO Kriechisch Weyssenburg/ & Christianorum contra Turcam victoria.

Post aliquot annos cum idem ferocissimus hostis in interiora Christianitatis ducens, Bellogradum oppugnaret, cœlitus Christianis auxilio proveniente, celebris ex hoste victoria provenit, Johanne Huniad Vaivoda pugnante: is pater fuit Matthiæ regis Vngarorum. Johanne vero Capistrano de Minorum observantia monacho, pro muris populum exhortante, & ad Deum clamante: O Jesu respice, adesto populo tuo pro te laboranti. *Iohannes Consed.*

Vbi sunt misericordiæ tuæ antiquæ? Veni protege populum tuũ, nequando dicant gentes: Vbi est Deus eorum? Cæsi sunt hostium multa millia, & pro numero nostrorum plurima. Interceptæ hosti machinæ Bombardæ, & omnis generis bellicus apparatus. Eam nostrorum victoriam tam impatienti animo fertur hostis tulisse Turca, ut lachrymas vir sævus non teneret, ut barbam velleret, & ea quæ solent insani, faceret. O si nostri tum principes usi ea fuissent victoria, recentem hostis cladem prementes, nec sivissent resumptis viribus respirare, non extra spem fuissent tum omnem Europam fugato hoste occupare. Sed languidum caput, defecta membra, tum non sustinuerunt fortiter agere pro nostris. Erant in Macedonia nonnulli duces Christiani, quibus animus fuisset hosti occurrere, imo fugientem insectari, si suppetias ullas ex Christianis principibus speravissent. *Victoria Christianorum contra Turcam.*

Philippus dux Burgundiæ fertur in eam militiam dedisse nomen, quod meminisset genitorem suum Johannem fortiter aliquando cum Francis in gentem hanc pugnasse, etiam diu captum suo ære redemisse. Recte hic fertur Crantz formidandum, ne iratus Deus nostris criminibus longius se retrahat, & propter ecclesiam non recte ambulantem, in altum ut olim à synogoga regrediatur. Ipse enim judicat populos, & mundum omnem gubernat.

DE IOHANNE CAPISTRANO.

Iohannes Capistranus Minorita in Germaniam descendit, prædicans magno zelo verbum Dei in Austria, Bavaria, Suevia, Turingia & Saxonia. In civitate Magdeburgensi, in novo foro, maxima ad illum confluente multitudine, cum esset Germanicæ linguæ ignarus, Latino sermone prædicabat in tertiam horam, populo solis gestibus ejus, quos antea non viderat, satis vehementer permoto. Aderat ex Germanis suis ordinis fratribus vir æque doctus, qui post illum non minore tempore dicens interpretatur populo quæ ille dixisset. Ita permovebatur auditorium, ut fœminæ abusum in ornatu, viri ludos quibus tempora perdunt, scacorum alearumque in unum contulerint & combusserunt. Sed spiritus ille torrens, quo tum commotus populus, illa quæ diximus fecit, ut non diu perseveret, facile redit res in abusum, ut est hodie cernere per omnes terras & urbes. *Iohannes Capistranus De hoc lege Crantz ad Rechenbergen & vicissim vide supra in Concilio Constant.*

Per ea tempora Nicolaus de Cusa Cardinalis Teutonicus (quod tum fuit monstrum, corvo rarius albo) vir doctissimus, legatione fungitur summi pontificis per Germaniam, quod Pius pontifex Germanis, quàm à multa memoria ullus pontifex, affectior esset, quod Germaniam ille Germanicus nosset, diu versatus in ejus provinciis. Multa hic Legatus constituit in provinciis quæ apud metropoles servarentur. Pervenit Magdeaburgum usq; & Hildesheim, citra descendere non potuit, quod concitus in Italiam revocaretur. Cum venisset ad ecclesiam suam Brixinensem in alpibus, deque illa disponere voluisset, pro veteri pontificum jure, non passus est Sigismundus dux Austriæ, ut ea in Germaniam tenderetur consuetudo, quod Romani Cardinales Ecclesias Germaniæ haberent in Commendis, quomodo abbatias & monasteria Italiæ, Galliarum, Hispaniæ, Angliæ, quæ una causa est in eis provinciis carmina Cardinales non in Germania. Grave oritur dissidium inter Ducem Sigismundum & Cardinalem, uterque suum gladium distrinxit in alterum. Captus Cardinalis, custodia mancipatur, Pontifex execratione & maledictis insectatur ducem. Mittit ille in urbem pro se Oratorem, qui pontifici reddat sui facti rationem. Erat homo quidem doctus, sed pertinax, qui venerat Orator, & qui pontificem in minoribus, se minorem cognovisset, ardentius tuetur causam Sigismundi commendatam. Ubi non profecit, appellationem interponit, quæ extat, eamq; in urbe publicat. Interim Papa & ducem & nuncium ejus execrationibus duris insequitur. *Nicolaus Cusanus.* *Sigismundus Austriæ dux contra Cusanum.* *Commenda Romana.* *Sigismundus appellat a Papa ad Concilium.*

Fugit

Fugit Gregorius (hoc enim illi nomen fuerat) in Bohemiam, ibi ducta uxore, contemnit Pontificis execrationes. Interim omnis ducatus parens Sigismundo, ecclesiastico supponitur interdicto. Sed facile principi cũ principe cõvenit, ubi Chrysostomus venit in mediũ. Krantz in Vandal.

De hoc Gregorio Heymburg dicto legis in Epistola Aeneae Sylvii 415. qua dilectos suos Burgimagistros & Consulatus oppidi Norimbergen. hunc denunciat excommunicatum.

APPELLATIO VENERABILIS DOCTORIS GEORGII Hyemburg, contra Pium Papam.

Vis Consilii expers, mole ruit sua. Vim temperatam in sublime provehit Deus. Papa Pius jam pridem per Breve Apostolicum, non testatum, sed annulo Piscatoris obsignatum fertur excommunicasse Gregorium Hyemburg, nunquam evocatum, contra legem Dei, qui damnaturus prothoplastum prævaricatorem, præmisit vocationem dicens: Adam ubi es? Similiter & Cayn, fraterno adhuc sanguine madentem, interrogans dixit: Ubi est Abel frater tuus? Sodomorum quoq; flagitia antequam Sulphuris exureret igne: Descendam, inquit, & videbo, an clamorem qui ad me pervenit, opere compleverint. Papa vero Pius, vi sola fretus, omni consilio neglecto, quam tenuem telam orsus, quàm debilem texit rationem, quæso videte. Salvator, inquit, noster Petrum Apostolorum principem ad gubernationem ecclesiæ substituit &c. Quis ignorat omnibus Apostolis Jesu esse præceptum, ut eant in orbem, prædicatum fidem, baptismum, & salutem. Quis nescit passim omnibus esse promissum ligatum esse in cœlis, quod ipsi ligarent in terris, & solutum esse quod solverent? Sed quod Cephæ singulariter dictum est: Tibi dabo &c hoc ait Hieronymus esse factum, ut tolleretur schismatis occasio. Et Ambrosius in Pastorali suo dicit, quod nedum Petro trina interrogatione interrogato, an amaret, terna responsione subsequente amare se, teste ipso interrogatore Jesu, traditas sibi esse claves, sed & omnibus Apostolis contraditas. Apostoli quoque post Ascensionem Domini convenisse, ac Petrum sibi principem constituisse, & Antiochiæ in cathedram collocasse referuntur: nihil tamen de potestate universis Apostolis à Salvatore data, & ipsorum omnium universali missione diminuerunt. Ergo & hodie catholica exorat ecclesia, sese per Apostolos ipsos continua protectione custodiri, quibus Salvator noster vicarios tanti operis constituit præesse pastores. Horum legitimos successores constat esse universalia Concilia Christianæ fidei firmamenta, quæ pontificum actiones pro tempore saluberrimis doctrinis instruxerunt, errores emendaverunt. De quibus summus ille pontifex Gregorius scribit: Quisquis illa destruere tentaverit, seipsum destruit. Sed quorsum hæc? eò certe pertingunt, ut conveniant illa superstitio, in qua Papa Pius factione Cardinalis Cusani astruit cõcilium, quod supra Christi vicarium esse nequit. Videte ergo quam vim omnis Concilii extorrem Papa inferre tentavit. Nam si omnes Apostoli missi sunt à Domino Jesu, dicente illis: Ite in orbem. &c. Quodcunque ligaveritis &c. Quos constat conciliariter postea esse congregatos, ac ipsum Cephen in messem Domini misisse. Quis dubitat sacra Concilia vicem Christi gerere, quæ & cœtui Apostolico successisse comprobantur? Siquidem orbis major est urbe. Subdit papa Pius, rem illam in conventu Mantuano sæpe & multum esse discussam, quasi Concilium ad ibi venerit procerum, uti sacræ leges jubent, in rebus novis constituendis, quas tamen pro nudo libitu plus evomuit, quàm edixit. Profecto quidem ipse conventum Mantuanũ nuncupat conventionem regalium & principalium oratorum illuc transmissorũ. In illa certe nil de his ne cogitatum extat. Dicitur autem Papa Pius cũ Cardinalibus suis ita decrevisse. Cui hoc, nisi quia voluit Papa ipse abuti potestate sua, talia imponendo, & sub velamento militaris expeditionis in Turcam instaurandæ, facultates Germaniæ illius, quæ est inter Coloniã Agrippinam & Austriam: ac rursus inter Daciam & alpes qui Germaniam ab Italia disterminant, medullitus exhaurire? Nam ex illis solis finibus oratores Mantuæ ad tractandum convenere, illi quippe soli videbantur apti papæ quos luderet, Brabantia, Hollandia, Gelria, cum circumjacentibus, ordinarunt, clam illis, quos supra nominavi, utrum res acta sit, nullus illorũ interfuit tractatib nostris: ergo vim suam extortam esse voluit à sensu illorum, quorum æra concupivit. Hinc profecto non inepte nec supine papa ipse, negatis sibi pecuniis, quas solas ardebat, suam ratus lædi majestatem, vim astutia conceptam totius concilii experte adhibuit: ac imprimis suam dimensus potestatem, simul & imperatoris nostri splendorem ante oculos ponens, putavit neminem resistere posse. Veruntamen suam potestatem stupende, quæ latior est, quàm modo imperii gloria Romani, qui quondam caucasi montis limite coartato, dehinc fracto caucasi limite, per totum orbem vires suas terra marique exporrexit. Nunc autem augustorum desidia angusto limite cingitur. Nil profecto suis machinationibus in his quas imperialis tituli splendor illustrat, obstare posse rebatur, nisi fortasse totius orbis Christianus conventus cieretur. Quod universale Concilium nuncupamus hanc sanctissimam Christianorum conventionem, libertatis alumnam, Papa velut iliacam horrens passionem, illam prævenire credens, vanissimo decreto antequam nasceretur condemnavit: sed condemnando potius judicavit, Cum enim sedulo vetat, profecto magis timere deprehenditur. Nam quod veteri silentio litura restrinxit, hoc totum invida damnatio vivificat: non aliter quam qui latentes vires calcis, aquæ rigantis & gelidæ superfusione obruere cupiens, invitus ac nolens exuscitavit.

Concilia universalia Apostolorum successores sunt.

Conventus Mantuanus.

Pius Papa Germaniam deteriorem exhaurire voluit.

Potestas Papæ latior imperii potestate.

Augustorum desidia.

Prudẽtius Solõ ille Atheniensis, leges ornatissime cõpositas interrogatus, cur nihil severius in par

ricidas

statuisset, qui sicariis longe immaniores essent, respondisse fertur: Ideò se reticuisse, ne vetando admonuisse videretur. Hunc locum Prælati capessite, qui libertatis vestræ certissimum est refugiū dignitatisque firmamentum. Infirmos rumpite casses, & inanes laqueos dissipate, qui scholasticis datis operam disciplinis. Seculi vero principes, & viri militares, ad bellaque doctiores, quibus est disciplina. Sed quando proficiscimini editiora loca hostibus intercipere, hunc eminentissimum locum universalis Concilii quæso ante capite, unde vobis sit prospectus, liberior, fortior, & interior propugnatio, tutelaque securior.

Solonis resp.

Quod si Papa hoc tale tantumque asylum interceperit, hoc roboris vallum fortassis demolitus fuerit, seu obruerit, antequam emineat vel oriatur: vos abjecto clypeo exarmari tandem precii venalitate, hoc est, tributorum pensatione animas vestras cogimini, pecuniaque vestra sub velamento militaris expeditionis adversus Turcas instaurandæ, in damnatum & scelestem usum convertetur, scilicet, in subsidium Fernandi, ex damnato complexu quondam Alfonsi Arragonum connixi, contra renatum regni Siciliæ hæredem legitimum & inclytum Johannem, Calabriæ principem Christianæ nobilitatis ac militaris gloriæ decus, & ornamentum, & exemplar imitabile. Et idcirco dicit Papa Gregorium Heymburg ex diabolo natum, quia non ex damnato coitu, sed legitimo conjugio est progenitus, quorum osor est Papa, fautor bastardorum, pro quibus longissimam ferè trium horarum prolixam fecit orationem, dum Fernandi bastardi laudes Mantuæ personaret.

Generale Concilium [illegible] principum & prælatorum.

Impostura Turcicæ exactionis.

Papa fautor bastardorum.

Quod vero Papa subdit, Gregorium Heymburg avarum, mendacem, & turbulentum: benedictus si certaret, bona audiret: sed cum certet maledictis, alium quærat qui respondeat. Ego ex illo grege sum, quippe cui facultates pro meritis minime responderunt, qui plura suffragia liberaliter impendi, quàm honoraria susceperim: & libertatis amator plus semper fui, quam blanditiarum, quæ mendaciis & avariciæ minime convenire possunt. Sed ipse aliquando audiet, inquam quid gesserit, qualem vitam egerit, & quid apud Comas. Sed opprimo me, pergens ad illius decreti vanitatem, in quo vetantur oppressi vel opprimendi ad Concilium provocare quod non est; & quo (ut ait) Concilium supra Papam esse nequit. Jam supra ostensum est, cœtum Apostolicum fuisse supra Petrum. Et nūc affirmo, quod sicut ad sedem Apostolicam vacantem appellari potest: sic ad concilium quod nondum est congregatum, rite appellatur: quia potestas ecclesiæ immortalis est, quemadmodum ipsa ecclesia: quæ & si nunc dispersa est, aliquando habet congregari: & hoc nunc maxime opus esse nemo dubitat, qui calamitates ecclesiæ intelligit & cognoscit. Cujus si Papa partem esse fateatur, se utique minorem illa facere necessario est. Siquidem orbis est major urbe. Papa autem hoc vetando, quid aliud agit, quàm quod causatur, quod ejus imperium truculentissimū non sustinemus: quod facultates nostras, nostro tam nostrorum sudore & sanguine partas, in suas delicias effundere negamus? Velut ille, qui ex vulneribus à se injectis retractum accusavit telum parcius corpore suscepisset hoc dominiū in servos extat imperium, quod in nos exercere cepit: hoc est servile servitium quod à nobis exigit, nō filialis reverentia, quibus certe nec peculium relinquere curat. Nemo sane mentis hoc non percipit: nullus emunctæ naris homo non olfacit, quorsum tendat hæc tam gravis exactio.

Gregorius Heymburg libertatis amator.

Quid Pius apud Comas.

Sudorem Germanorum papa in delicias suas vertit.

Quod me vero loquacē facit vir omni pica dicatior, Quid dixerim, nisi quod orationi nō respondisse velim, dicentis: Ignoras te, an ignotum dare nobis verba putas, cum tu pervideris oculis mala lyppus inunctis, cur in amicorū vitiis tam cernis acutum ut aquila, aut serpens Epidaurius, hinc tibi contra evenit, inquirunt vitia ut tua rursus & illi. Fateor quippe me ventositati verborum pro tempore operam dedisse, ac non ita, ut civilis & canonicæ traditionis præcepta contempserim. Quæ ille ne unquam quidem olfecit, nuda verbositate contentus.

Excusat loquacitatem.

Porrò si quid tale vitium apud me deprehendit, inepte tamen mihi exprobravit, in quo ipse potissime turget. Mihi satis est didicisse civiles sententias, & quicquid precipuum habet ratio & industria, & quicquid sacra tradunt utriusque juris statuta, hisce literis & floribus exornare posse, & in alia grege profiteor, ipse in numero sit illorum, qui putant hæc omnia vi & artificio Rhetorum contineri. Ergo si Papa ob id facinus excommunicatum me edixit, quis erit ejectior ipso, qui præter verbositatem nil habet in se virtutis. Subdit & læsæ majestatis crimen rejectum. Credo eum pulicibus & muscis has leges edisse, aut animalibus quæ de tabidis corporibus nasci solēt, in occursis aranearum telæ fragiles leges cōsilii extorris æquavit, quas si culex, aut quod imbellius animantium inciderit, evolvere se nescit. Si quod autem validorum animantium incurrerit, penetrat atque disrumpit, neque enim si acedulus aut coturnix contextum aptum est vincire vulturem vel aquilam. Irretiet ipse reativos suos, & eos quos pro vili metu constrictos habet. Mecum erit, Deo dante, libertas Diogenis & Catonis. Nec satiatus est Papa conviciis vulgaribus, quando etiam hæreticum me audet nominare, siquidem hæresim voluit sectam vel sentētiam nuncupare, ut Cicero noster Catonem recte appellat. hæreticus sum ego, qui ajo concilium orbis Christianæ fore supra Papam. Hæreticus est Papa, qui contrariam sectam vovet, videte quod nil gravius in eum dico, qui tamen abjecta rerum & concilii moderatione, cuncta in me pro libitu scribi jussit, Postre-

Leges Pii.

Libertas Heymburgi.

Cicero Catonem hæreticum appellat.

mo nec adhuc satiatus Papa, convitiis mandat, bona mea confiscari, quæ utinam tanta essent, quòd rapacibus viris hyatum ponere possent. Ergo inter bonos conversari volo, qui virtutes meas opibus suis foveant, & pluris faciant suffragia mea, quam locupletiam, quam ex mea ruina sperare possent. Majori etiam utentur consilio, quam Papa fretus est in procacitate sua, pollicetur eis tandem Papa qui res meas invaserint, catholicorum hominum operas impendisse, maxime ridiculosum est hoc verbum, nisi ipsius Papæ ineptia jam antea vobis comprobata esset, dum ipsos incestuosos complexus, & vitia honestatis publice inita Mantuæ, tam copiose, quā loquaciter personavit. Expugnatis tunc aranearum telis, & infirmorum retium vinculis, nodisque dissolutis, ad remedium moribus introductum, quo adversus superioris truculentiam, & amarissimas leges se tuetur, innocentia stilum convertere depropero. Et inprimis constat plane semper & ubique ab inferiori ad superiorem recte provocare. Nemo enim tam obtusi cordis est, qui non in seipso periculum fecit à sensualitatis fragilitate, ad intellectualis potentiæ discursum provocando, sed & qui morbo aut vicio animi tenetur, ut nesciat cernere verum. si lapsus fuit in vitium. Is defecato tandem animo, ad se rediens, animi ira, concilii gravitate mederetur. Ideoque laudata est illa mulier, quæ à vinolento rege Philippo ad eūdem sobrium provocavit. Sic ergo mihi gradus primus ab irato Papa, qui me lacessit ad eundem mitem factum, appellare, & ab Oratore topyco ad eundem, si ventositate abducta, si musis relegatis ad sacras leges se converterit. Ubi discet neminem indamnatum rebus aut fama spoliare, nec quenquam inauditum condemnare. Deinde quia scriptum est Papam omnes judicare, ipsum autem à nemine judicandum, quod & ego fateor, verum quantum attinet ad sedes ipsius, & Papalis potestatis plenitudinem, sed non ita, ut sub inimico & suspecto judice quisquam cogat famam, aut res suas decertare. Ad eundem itaq; provoco, si se juxta boni viri arbitrium astrinxerit judicaturum, & is sit appellationis meæ gradus secundus. Si vero causam delegare malit, viro non suspecto, rursus ad eundem Papam, seu quem deleget, provoco & appello, & hunc tertium appellationis meæ modum offero, meque tali judicio sisto. Et in summa Papali cognitioni ea lege nunc me submitto, si suspitionis causa tollatur à medio, & hic quartus ordo omnem tollit tergiversationis notam, quam mihi inicere posset Cusani procacitas, cujus ductu hæc omnia diriguntur. Quæ omnia, si Papa contempserit, quid restat, nisi ad universalem Ecclesiam provocare, prout à senatu ad populum Romanum sæpe reperimus appellatum. Nec obiiciat mihi propter Ecclesiam non esse congregatam, quoniam id ipsum factionibus suis impeditur, & disturbatur, apud me nulla mora, culpa nusquam, cum non per me, sed per ipsum stet, quo minus fiat. Si quis enim mihi jus vocatum vi eximat, contumaciam removet à citato, sed omne vitium & crimen in se transfertur. Papa metum intulit mihi, ipse sibi justitiam indixit, qui se convitiis suis adversus me suspectum reddit, qui se sapientis arbitrio declinavit, de suspitione experiri recusat, nec judicem suspitione carentem, delegare dignatur, quiq; universale Concilium conciere negat. Hic si adversum me quicquam attentaverit, adversus ipsum provoco gradatim atque alternatim, ut præmisi, & testimonium ejus rei postulo, & de metu justo protestor coram vicinis. Quo cessante, prosequar, si opus erit, & oportunitas concedatur, prout juris publici ratio poscit, salvo jure addendi, omnibusque remediis, moribus, & lege introducti s.

Ab inferiori ad superiorem recte appellatur.

A vinolento rege Philippo ad sobrium appellare.

Appellationis gradus secundus.

Cusani procacitas.

Anno domini 1458. Desiit Calistus Papa in humanis esse, & pius ejus nominis secundus illi successit. Æneas Sylvius antea nominatus, Senis ortus, Picolominea nobili familia. Nullus unquam ad ejusmodi dignitatis fastigium exercitatiore vita pervenit, ut ad negotium & virtutem, non ad otium natus dici possit, nullum ferè (citra armorum tractationem) publicam Christianæ rei negotium, sive sacrum, sive prophanum, jam inde à Basiliensi Concilio incidit, cui nō interfuerit, quum de eo ageretur, ut vetus Græciæ proverbium, tam illi conveniret, quam Ægei filio, cujus gratia est repertum, non sine Theseo. Per omnes honorum gradus, quos sola virtus peperit, ad pontificium decus est evectus. Pontificatum adeptus, bellum sustulit ex Umbra, quod Jacobus Picininus novarum rerum cupidus excitarat, pacis arbitrum se obtulit inter Ferdinandum regem, & Sigismundum Malatestam. Cupiebat Pius Italiam quam pacatissimam habere, ut hominibus Christiani nominis, quibus publicum conventum Mantuæ indixerat, tutior ad id concilium fieret accessus. Et omni Europa Principum & populorum legati mature adfuerunt. Estque eo concilio actum de bello in Turcas comparando, exercuitq; disertissimus Pontifex omnes ingenii vires, in tam pia, quam necessaria expeditione suadenda, sed propositum non tenuit, Italorum animis ad intestina bella magis quam externa inclinantibus. Nec Itali solum discordia laborare, sed exteræ etiam gentes intestinis se bellis conficiebant. His Europa malis laborante, res Christiano nomini salutaris discussa est. Dictæ sententiæ qua id ratione geri possit. propositū periculum quod cervicibus Christianorum ab illo hoste immineret. Motæ sunt omnibus lachrymæ, Pio dicente, cum eorum calamitates exponeret, qui à barbaris in captivitatem quotidie abducerentur. Pontifice autem ex Mantuanis Romam redeunte, adeunt illum Oratores Hyberorum, quos Georgianos vocamus, præsidium implorantes. Item Trapezuntii miserunt legatum auxilium in Turcas orantem. Sed postea compertū est Imp. Trapezuntinum, uni ex Turcarum Principibus filiā suam despondisse, ibi certe instans metus, plus potuit, quam spes dubia & longinqua. Sab.

Æneas Sylvius.

Non sine Theseo.

Concilium Mantua contra Turcam.

Anno domini 1463. Fridericus Imp. obsessus fuit in arce Viennensi à civibus, quibus auxilio frater, dux Albertus erat. Unde coactus fuit Imp. à rege Bohemiæ Georgio auxilium petere. Boemus liberavit, arte usus, ut neque periret, neque vinceret.

Annus erat millesimus quadringentesimus sexagesimus quartus. Cum in quadragesima nuncius Apostolicus, Episcopus Cretensis, in civitates Vuandalicas veniret, ut exciret populū in expeditionem, quam Papa Pius instituerat, belli societate inita cum duce Burgundiæ Philippo, & Venetorum principatu in Turcam. Sed magno & inconsulto fervore publicantium, multi in cassum instituere profectionem, sive commeatu, sive armis, cum ignoraret homo Italicus linguæ non gnarus, quid clamatores in populum tulissent. Ridiculum vulgus ex omni ordine concurrit. Stabant ad ædes sacras, stipem publicam petentes, hoc commeatu grande iter, longinquam & diuturnam expeditionem inire volētes, sacrilegium ducebant, si quis verbo interposito conaretur quenquam avertere. Ipsi sibi somnia finxerunt, monitos se per visionem: crucem sumere: alius in vestibus, alii etiam in cutem impressam crucem se reperisse, sunt ementiti. Pervenere in urbem Romam, sine numero multi. Miratur Papa colluviem inermium pauperum, ridebat simplicitatem & inscitiam, & ut urbem exoneret, permittit illis remissionem peccatorum. Philippum Burgūdiæ jam senescentem, & laboris fastidio recusantem, frustra expectabat. Venientes peregrinos armatos, inermesq; jussit benedictione collata redire. Ipse Papa biduo ante vidit in portu navigantem ducem Venetorum, & jam febre exanimatus, quievit in pace, ab Ancona Romam reductus, à nepote Senensi Cardinale tumulatus.

Legatus Apostolicus missus ut excitet contra Turcas.

Colluvies inermium cōtra Turcam.

Papa Pius moritur.

Doctos magis dilexit, quam favit vitio temporum, summam dignitatem adeptus, quicquid otii dabatur à publica administratione, id totum literis impendebat. Sæpius inter suos testatus, id demum esse, unde vera voluptas perciperetur, quapropter multo pluris libros faciebat, quam gemmas aut unicornes. Candidus & diligens scrutator fuit veteris & recentis historiæ. Sententias in Proverbii modum scriptas reliquit, tales & similes. Divina natura, fide magis quam disputatione comprehendi potest, Christiana fides, non qua probetur ratione, sed à quo dicatur, videndum est. Neque potest avarus pecunia expleri, nec doctus rerum cognitione. Plebeis loco argenti esse debent literæ, nobilibus auri, gemmarum principibus loco. Artificiosa oratio, stultos flectit, non sapientes. Litigatores, ajebat, aviculæ sunt, forum area, judices retia, aucupes causarum patroni. Dignitatibus homines dandi, non dignitates hominibus. Grave Pontificis onus, sed illi beatū, qui bene fert. Indoctus Episcopus, similis asino; corpora malus medicus, imperitus sacerdos animas perimit. Sacerdotibus magna ratione ademptum cōnubium, sed majore quadam restituendum. Sed de Pio plura fort. illis quam instituta brevitas patiatur. Sedit sexennio, & sancit, ne quis à Pontifice Max. ad Concilium appellaret.

Sententiæ Pii facundi.

Matrimonium sacerdotum.

Libet hic referre quę de pace Ecclesiæ & Concilio scripsit, Æneas Sylvius ad Casparem Schlick, Cancellarium Imperialem. Epistola est 54. Omnibus displicet schisma, omnes abhorrēt. Viam autem sopiendi hoc malum Carolus rex Franciæ, & tūtam & brevem ostendit, ut fiat cōventus Principum, vel eorum Oratorum in communi aliquo loco, ibiq; una recipiatur conclusio per omnes. Ad hoc autem pergendum opus esset rursus scribere cunctis Regibus, Principibusq;, ut Oratores suos Argentoratum vel Constantiam mitterent, pleno mandato suffultos, ad pacem Ecclesiæ pertractandam. Fienda esset rursus expensa, quæ anno præterito facta est, vix trecentorum aureorum; Pauló plus Constantinus in congregatione Niceni Concilii exposuit. Hæc via non posset impediri, nec Papa vel Concilium reniti possent, tanquam hoc absq; ipsis fieri nequiret. Licet enim Principibus secularibus convenire invito clero, & tamen illic unio fieri posset, Nam ille Papa indubitatus esset, cui omnes Principes obedirent. Non video clericos, qui velint pro ista vel illa parte Martyrium ferre. Omnes hanc fidem habemus, quam nostri Principes, qui si colerēt idola, & nos etiam coleremus, & non solum Papam, sed Christum etiam negaremus seculari pōtestate urgente, quia refriguit charitas, & omnis interiit fides. Utcunque sit, pacem desyderaremus, quæ sive per aliud Concilium, vel per conventum Principum detur nihili pendo. Nōn enim de nomine, sed de re contendendum est. Voca panem, si placet lapidem, & da mihi dum famesco. Non vocatur Concilium; vocetur conventus; vocetur conciliabulum, congregatio, synagoga, nihil interest, dum schisma depellat. Hæc ille.

Nec Lectorem fugiat, quæ in dialogis Æneæ de gestis Concilii Basiliensis legimus.

Æneas Syl. Rectori & Universitati studii Coloniensis S. D. Homini Christiano, qui vere Christianus vult dici, nullam rem magis cordi esse convenit, quā ut fidei sibi per majores à Christo traditæ, puritatem servari, ab omnibus immaculatam studeat. Et quippe, si quando adversus Evangelicas traditiones aliquid astruitur, surgēdum populariter est, & ad commune restringuendū incendium, afferre aquam omnes tenemur. Nec timendum est, ut inimici aut invisi fiamus, verum dicentes. Resistendum est quibuscunq; in faciem, sive Paulus, sive Petrus sit, qui ad veritatem non ambulat Evangelii. Quam rem fecisse per hos dies, Universitatem vestram gaudio hoc sacro Basiliensi Concilio, gaudemus omnes. Allatus namq; ad nos est tractatulus quidā vester, quo imperi-

tam, vel verius dicam, temeritatē illorum arguitis, qui & subjectum generali concilio Romanum Pont. & supremi judicii tribunal in Ecclesia esse diffitentur, quos sic vivacibus rationibus, & scripturarum veritate premitis & retunditis, ut nec tanquam lubrici angues se evolvere, nec in aliquo cavillari, aut sibilare queant.

BREVIS DE VITA ÆNEÆ SYLVII commemoratio.

SEna urbs Hetruriæ est. In qua Æneas Sylvius ortus, ingenue educatus, bonas literas graviter amplexus est, in quibus strenué atque fœliciter se gessit, ut Delphicam lauream hisce meruerit. Hinc ob eruditionem, vitæque integritatem in patriæ suæ Senæ Episcopum electus est. Inde Romanus Pontifex eum Cardinalitio galero donavit Postremo in sedem Apostolicam exaltatus est, ac Pius Papa secundus appellatus. Vixit post ortum Servatoris circiter annum 1457.

EPISTOLA DIVI HULDERICHI AUGUSTENSIS Episcopi, adversus constitutionem de cleri cœlibatu, plane referens Apostolicum spiritum

Quam (cum Aeneas Sylvius tituli S. Sabinæ, Presbyter, Cardinalis, ac Senensis Episcopus, in sua Germania cum Augustæ Vindelicæ mentionem fecit, meminit) libuit hic subjicere, judicium ejus apud lectorem, veri & publicæ utilitatis amantes. Transimus inquit Campidonam, & Memmingam illustria oppida, Augustam Vindelicam, S. Udalricus huic præsidet, qui Papam arguit de concubinis, ad Licum fluvium jacentem, qui vixit anno nongentesimo, ætatis suæ 83.

HÆc est rescriptio S. Hulderici Episcopi, in qua Nicolao Papæ, de continentia clericorū non juste, sed impie, non Canonice, sed indiscrete tractanti, ita respondit.

Nicolao domino & patri pervigili sanctæ Romanæ Ecclesiæ provisori, Huldericus solo nomine Episcopus, amorem ut filius, timorem ut servus. Cum tua ô pater & domine decreta super clericorum continentiam nuper mihi transmissa, à discretione invenirem aliena, Timor quidam turbavit me cum tristitia: timor quidem propter hoc quod dicitur pastoris sententia, sive justa, sive injusta timenda esse. Timebam enim infirmis scripturæ auditoribus, qui vel justæ vix obediunt sententiæ, ut injusta conculcantes libere onerosa, immo importabili pastoris prævaricatione præcepti se obligarent. Tristitia vero vel compassio dum dubitabam qua ratione membra cavere possent capite suo tam gravi morbo laborante. Quid enim gravius, quid totius Ecclesiæ compassione dignius, quam te summæ sedis Pontificem, ad quem totius Ecclesiæ spectat examen, à sancta discretione, vel nimium exorbitare? Non parum quippe ab hac deviasti, cum clericos, quos ad continentiam conjugii monere debebas, ad hanc imperiosa quadam violentia cogi volebas. Nunquid enim merito communi omnium sapientum judicio, hæc est violentia, cum contra Evangelicam institutionem, ac sancti spiritus dictationem, ad privata aliquis decreta cogitur exequenda? Cum ergo plurima veteris ac novi Testamenti suppetant exempla sanctam, ut nosti, discretionem docentia, tuæ rogo ne grave sit paternitati, vel pauca ex pluribus huic paginæ interseri. Dominus quidem in veteri lege sacerdoti conjugium constituit, quod illi postmodum interdixisse non legitur. Sed in Evangelio loquitur, Sunt Eunuchi, qui se castraverunt propter regnum cœlorum, sed nō omnes hoc verbum capiunt, qui potest capere capiat. Quapropter Apostolus ait: De virginibus præceptum domini non habeo, consilium autem do, quod etiam juxta prædictum domini, non omnes hoc consilium capere posse consyderas, sed multos ejusdem consilii assentatores, hominibus, non Deo, pro falsa specie continentiæ placere volentes, graviora vides committere, patrū scilicet uxores subagitare, masculorum ac pecudum amplexus non abhorrere, ne morbi hujus aspersione adusque pestilentiam convalescente, nimiū status labefactetur Ecclesiæ totius, Propter fornicationem dixit, Unusquisque suam uxorem habeat: quod specialiter ad laicos pertinere idem mentiuntur hypocritæ, qui licet in quovis sanctissimo ordine constituti, alienis revera uxoribus non dubitant abuti Et quod flendo cernimus, omnes in supradictis sæviunt sceleribus. Hi nimirum non recte scripturam intellexerunt, cujus mamillam, quia durius pressere, sanguinem pro lacte biberunt. Nam illud Apostolicum: Unusquisq; suam habeat uxorem, nullum excipit, verę nisi professorem continentiæ, vel eum qui de continuanda in domino virginitate præfixit. Quod nihilominus tuam, pater venerande, cōdecet strenuitatem, ut omnem, qui tibi manu vel ore votum faciens continentiæ, postea voluerit apostatare, aut ad votum exequendum ex debito cōstringas, aut ab omni ordine canonica authoritate deponas, & hoc ut viriliter implere sufficias, me omnesque mei ordinis viros adjutores habebis non pigros. Verum ut hujus voti nescios omnino scias non esse cogendos: audi Apostolum dicentem ad Timoth. Oportet, inquam, Episcopū irreprehensibilem esse, unius uxoris virum: quam ne quis sententiam ad solam ecclesiam verteret, subjunxit. Qui autem domui suæ præesse nescit, quomodo ecclesiæ Dei diligentiam habebit: Similiter, inquit, di-

Arguit violentia Nicolaum Huldericus.

Dei sacerdoti cō(n)jugium constituit.

Mala ex interdicto matrimonio.

Episcopus unius uxoris vir.

quit, diaconi sint unius uxoris viri, qui filiis suis bene præsint, & suis domibus. Hanc autem uxorem à sacerdote benedicendam esse, sancti Sylvestri Papæ decretis scio te sufficienter docuisse. His & hujusmodi sanctis scripturæ sententiis regulæ clericorum scriptor non immerito concordans, ait, Clericus sit pudicus, aut certe unius matrimonii vinculo fœderatus. Ex quibus omnibus veraciter colligitur, quod episcopus & diaconus reprehēsibiles notātur, si in mulieribus multis dividuntur: si vero unam sub obtentu religionis abiiciunt, utrunq;, scilicet episcopum & diaconum, sine graduum differentia, hic canonica damnat sententia. Episcopus aut presbyter uxorē propriam nequaquam sub obtentu religionis abiiciat, si vero rejecerit excommunicetur: & si perseveraverit deiiciatur. Sanctus quoque Augustinus, sanctæ discretionis non inscius, nullum, inquit, tam grave facinus est, quin admittendum sit, ut devitetur pejus. Legimus præterea in secundo tripartitæ ecclesiasticæ libro historiæ, quod cum synodus Nicena hæc eadem vellet sancire decreta, ut videlicet episcopi, presbyteri, diaconi, post consecrationem à propriis uxoribus, vel omnino abstinerent, vel gradum deponerent, surgens in medio Paphnutius, ex illis martyribus, quos Maximus Imperator, oculis eorum dextris evulsis, & sinistris suris incisis, damnavit, contradixit: honorabiles confessus nuptias, ac castitatem esse dicens concubitum cum propria uxore: persuasitque concilio, ne talem ponerent legē, gravem asserens esse causam, quæ aut ipsis, aut eorum conjugibus occasio fornicationis existeret. Et hæc quidem Paphnutius, licet nuptiarum expers, exposuit, synodusq; ejus sententiam laudavit & nihil ex hac parte sancivit, sed hoc in uniuscujusque voluntate, non in necessitate, dimisit. Sunt vero aliqui qui sanctum Gregorium suæ sectæ sumunt adjutorium, quorum quidem temeritatem rideo, ignorantiam doleo: ignorant enim quod periculosum hujus hæresis decretum à sancto Gregorio factum, condigno pœnitentiæ fructu, postmodum ab eodem sit purgatum. Quippe cum die quadam in vivarium suum propter pisces misisset, & allata inde plusquam sex millia infantum capita videret, intima mox ductus pœnitentia, ingemuit, & tāctum à se de abstinentia decretum, tantę cædis causam confessus, condigno illud, ut dixi, pœnitentiæ fructu purgavit: suoque decreto prorsus damnato, apostolicum illud laudavit consilium, Melius est nubere quam mortis occasionem prębere. Hunc forsitan rei eventum, si illi mecū legissent, non tam temere, credo, judicarent dominicum saltem timentes præceptum: Nolite judicare, ut nō judicemini. Inde Paulus dicit, Tu quis es qui judicas alienum servum? suo domino stat aut cadit, stabit autem, potens est dominus statuere illum. Cesset ergo sanctitas tua cogere, quos tantum deberet admonere, ne privato, quod absit præcepto, tam veteri quam novo contrarius inveniaris testamento. Nam, ut ait sanctus Augustinus ad Donatum, solum est quod in tua justitia pertimescimus, ne non pro lenitatis Christianæ consideratione, sed pro immanitate facinorum censeas coercendum: quod te per ipsum Christum ne facias obsecramus: sic enim peccata compescenda sunt, ut supersint quos peccasse pœniteat. Illud & Augustini volumus te recordari, quod ait, Nihil nocendi fiat cupiditate, omnia consulendi charitate, & nihil fiat immaniter, nihil inhumaniter. Item de eodem in timore Christi, in nomine Christi exhortor, quicunque non habetis temporalia, habere non cupiatis; quicunque habetis, in eis non præsumatis: dico autem non si ista habetis damnamini, sed si in illis pręsumatis damnamini: si propter talia magni vobis videamini, si generis humani conditionem communem propter excellentem unitatem obliviscamini. Quod nimirum poculum discretionis ex illo fonte apostolicæ hauseritis prædicationis, Solutus es ab uxore, noli quærere uxorē: alligatus es uxori, noli quærere solutionē: ubi & subditur, Qui habēt uxores tanquam nō habentes, & qui utūtur modo tanquā nō utatur. Item dicit de vidua, cui vult nubat tantū in domino. Nubere autē in Domino est, nihil in cōtrahendo cōnubio quod Domin[us] prohibeat attentare. Hieremias quoq; ait: Nolite cōfidere in verbis mēdacii, dicentes: Templū Domini, templum Domini, templū domini est. Quod Hieronymus exponens: Potest, inquit, & hoc illis virginibus convenire, quę jactant pudicitiam suā impudenti vultu, pręferunt castitatem, cū aliud habeat cōscientia, & nesciunt illam Apostoli definitionem de virgine, ut sit sancta corpore & spiritu. Quid prodest corporis pudicitia animo constuprato, si cæteras virtutes, quas propheticus sermo describit, non habuerit? Quas quidem, quia te aliquatenus habere videmus, & quia discretionem, licet in hac re neglectam, in aliis tamen vitæ tuæ constitutionibus eam honeste conservatam non ignoramus. Hujus intentionis pravitatem cito correcturum non desperamus, & ideo non quanta possumus gravitate, istam licet gravissimam negligentiam corripimus & judicamus, quanquam enim secundum vocabula, quæ usus obtinuit, sit episcopatus presbyterio major, tamē Augustinus Hieronymo minor est, & à minori quolibet nō est refugienda vel designanda correptio, præsertim cū is qui corripitur, & contra veritatem, & pro hominibus niti invenitur. Neque enim, ut ait sanctus Augustinus ad Bonifacium, quorumlibet disputationes, quamvis catholicorum & laudatorum virorum, velut scripturas Canonicas habere debemus, ut non liceat salva honorificentia, quæ illis debetur, aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si forte invenerimus quod aliter senserint, quam veritas habeat, divino adjutorio vel ab aliis intellecta, vel à nobis. Quid autem veritati magis contrarium potest inveniri, quàm hoc, cum ipsa veritas de continentia loquens, non unius ha-

Paphnutii zelus pro matrimonio.

Castitas est concubitus cum propria uxore.

Sex millia infantum capita in vivario inventa.

Peccata coherceantur ut supersint quos peccasse pœniteat.

Nubere in Domino.

Corporis pudicitia quando prodest.

minis, sed omnium plane, excepto numero, professorum continentiæ dicat: Qui potest capere, capiat, quod isti unde nescitur instigati dicant: Qui non potest capere, feriatur anathemate. Quid vero per homines fieri potest stolidius? quid divinæ maledictionis obligatius, quam cū aliqui vel episcopi videlicet vel archidiaconi ita præcipites sint in libidinem, ut neque adulteria, neque incœstus, neque masculorum, proh pudor, turpissimos amplexus sciant abhorrere, quod casta clericorum conjugia sibi dicant fetere, & ab eis non veræ justitiæ compassione clericos ut conservos cogant vel moneant continere, sed ut servos jubeant ac cogant abstinere. Ad cujus imperii, ne dicam consilii, tam fatuam, tamque turpem addunt suggestionem, ut dicant honestius est, pluribus occulte implicari, quam aperte in hominum vultu & conscientia cum una ligari. Quod profecto non dicerent, si ex illo, & in illo essent, qui dicit: Væ vobis Pharisæis, qui omnia facitis propter homines. Et per Psalmistam: Quia hominibus placent, confusi sunt, quoniam Dominus sprevit eos. Hi sunt homines, qui prius deberent nobis persuadere, ut in conspectu ejus, cui omnia nuda & aperta sunt, erubescamus peccatores esse, quam in conspectu hominum mundi esse. Licet ergo merito suæ pravitatis nullius cōsilium mereantur pietatis, nos tamen memores humanitatis divinæ eis consilium autoritatis nunquam à pietate vacantis, per viscera ministramus charitatis. Dicimus nempe: Eiice primum hypocrita trabem de oculo tuo, & tunc perspicies ut eiicias festucam de oculo fratris tui. Illud quoque rogamus eos attendere, quod Dominus dicit de meretrice: Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat, quasi diceret: Si lex jubet, si Moyses jubet, jubeo & ego, sed competentes legis ministros exigo. Attenditis quid additis, attendite quæso & quid estis: quia si teipsum, ut ait scriptura, perspexeris, nulli unquam detraxeris. Significatum est nobis etiam de quibusdam eorum, qui tanta apud se intumescant elatione, ut gregem Domini, pro quo boni pastores animas non dubitant ministrare, isti verberibus absque ratione præsumant laniare quorum sententiam S. Greg. deplorans ait: Quid fiet de ovibus, quando pastores lupi fiunt? sed quis vincitur, nisi qui sævit? quis vero persecutorem judicabit, nisi qui dorsum suum ad flagella patienter ministravit? Opera precium est autem ut audiatur, quo fructu tantum ecclesia Dei scandalum, tātum clerus despectum & ab ipsis episcopis, & ab eorum infidelibus patiatur. Nec enim eos infideles dicere dubitaverim, de quibus Paulus Apostolus dicit ad Timot. Quia in novissimis temporibus discedent quidam à fide, attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium, & cauteriatam habentium conscientiam, prohibentium nubere. Hic est autem si diligenter inspiciatur, totius eorum manipulus zizaniæ, totius conventus insaniæ, ut dum clerici licita unius mulieris consortia pharisaico devicti, quod absit, furore relinquere coguntur fornicatores & adulteri, & aliarum pravitatum turpissimi ministri, cū ipsis efficiantur. Qui hanc in ecclesia Dei hæresim sicut cæci duces cæcorū machinantur, ut videlicet illud impleatur, quod Psalm. eis, utpote eorum præscius erroris, taliter imprecatur: Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva, quia ergo, nemo qui te, ô Apostolice, novit, ignorat, quod si tu per tui decreti sententiam, tantam futuram esse pestilentiam solidæ discretionis claritate perspexisses, nunquam quorumlibet tam pravis suggestionibus consensisses. Debitæ tibi subjectionis fidelitate consulimus, ut vel nunc ad tanti scandali ab ecclesia Dei propulsionem evigiles, & qua nosti discretionis disciplina, pharisaicā ab ovili Dei extirpes doctrinam ne scilicet unica Domini Sunamitis adulterinus diutius usa maritis, gentē sanctam, regale sacerdotium, per irrecuperabile à suo sponso Christo videlicet avellat divortium, dum nemo sine castimonia non tantum in virginali flore, sed etiam in conjugali habita conjunctione, visurus sit Dominum nostrū. Qui cū Deo patre & spiritu sancto vivit & regnat, per omnia secula seculorū. Amen.

Qui potest capere capiat.

In eos, quibus fœtent sacerdotum conjugia.

Qui gregem Domini verberibus laniant.

Sine castimonia nemo videbit Deum.

Inventa est hac Epistola in quadam bibliotheca oppidi Veteris aquæ, Germanicè Altwatter / *in Hollandia, inferioris Germaniæ provincia.*

Hoc tempore florent Bessarion & Cusanus Cardinales, Ludovicus Pontanus, Paulus Castrensis, Antonius Rosellus Legistæ, Germisonus Savonarola, Barzizius Medici, Peurbachius, Blanchinus, Astronomi, Argypolus Philosophus, & Perotus.

DE DISSIDIO DIETHERI DE ISENBERG, ET *Adolphi de Nassauu, Archiepiscoporum Mogunt.*

Dissidium episcoporum Mogunt. Dietheri de Isenberg. & Adolphi de Nassauu.

Per idem tempus, cum ecclesia Mongontina insigni clade duos haberet pontifices, electos in discordia, Pius Papa qui nosset opes ecclesiæ dudum in Germania versatus, annatam extorsit acerbius. Sed Dietherus de Isenberg, qui potior in jure videbatur, dum ut ferunt, annatam pro arbitrio Papæ non solveret, & de non sollicitando pro Concilio sacramentum præstare recusaret, confirmationem jam datam Papa retraxit, & æmulo suo contulit Adolpho de Nassauu. Nihil actum videbatur Apostolica confirmatione, quam uterq; tenebat, nisi arma venissent in medium. Palatinus Fridericus tuebatur Dietherum, quare Imperator cōtra eum Vuirtebergensem ducem, Marchio-

Marchionem Badensem, & Episcopum Metensem commovet. Ii invadunt ditionem Palatini, & capiuntur, duobus nobilissimis comitibus, uno de Helffenstein, altero de Salm, in prima acie occisis, cum triumpho ducti sunt in arcem Heidelbergensem, ibique ad annum prope servati, donec tandem legibus, quas victor voluit acceptis, dimissi sunt. Udalrichus Vuirtenbergensis pro sua liberatione centum millia florenorum dedit. Nauclerus. Propter horum trium principum captivitatem, Æneas Sylvius Papa conatur ducem Burgundiæ Carolum, Philippi regis filium, instigare contra Palatinum Rheni, Dietherum de Isenberg, & comitem de Katzenoelbogen. Vide Epist 496. Dietherus urbem & arces habebat potiores. Concurrerunt aliquando armis in acie victa pro Dietheri cessit. Deinde oppugnata civitate, captaque armis auxilio comitis Palatini de Rheno, Dietherus cum nihil hostili molitione persentiret, penè in ipsa quietis suæ sede interceptus est, calente adhuc lectulo unde dilabebatur. Sævitum est in majores urbis, qui partem tutati sunt Dietheri. In miseram servitutem urbs pridem libera redigitur. Archiepiscopus cum clero dominatur. Rebus tamen inter æmulos compositis, Dietherus deputatas sibi accepit arces cum proventibus certis, si ad eum diem pervenerit, de Adolphi successione, idque post sextum annum evenit. Dum enim Dietherus mortuo Adolpho redditur ecclesiæ, sed in quam servitutem civitas propter eum venerat, in ea reliquit. Arcem quoque ad Rheni fluenta juxta civitatem extruit, quæ pro freno sit civitati, ne quando resurgat in pristinas vires. Publicum inibi erexit literarum palladium, Stipendia & præbendas deputat doctoribus & magistris, in eo desudantibus operæ literariæ. *Anno 1461 Moguntia serva fit ex aurea & libera civitate.*

EX ENARRATIONE FACTI DEPOSITIONIS DOMINI Dietheri de Isenburg, anno 1489. per Notarium quendam conscripta, hæc desumpta sunt.

PApa Pius ob has causas potissimum adversabatur Diethero, propter quas etiam privavit. *Iniqua petit Rom. Pont.*

I. Quia non consentiens Dietherus in impositione Decimæ, Vigesimæ, aut Tricesimæ.

II. Quia Dietherus noluit se astringere Pontifici Romano, petẽti, ne Dietherus nũquam principes Electores convocaret, absque ejus (hoc est Rom. Pont.) licentia

III. Quia Dietherus noluit legatis Pontificis permittere, ut eorum libitu convocarent clerum. Pius confirmare Dietherum detrectat, nisi ipse Romam veniret. Mogontinus vocationem suam ad Romam ægrè fert, infirmitatem excusat. In comitiis Vuiennæ, & posthac Bombergæ Oratores Dietheri graviter in legatos pontificios invehunt, Excommunicatur Dietherus per auditorem Cameræ, Coloniæq; ie publicatur. Hinc Mogontinus exarsit in ira, & de vindicta suscipienda cogitavit. Gregorium Heymburg doctorem accersivit in Consiliarium ad comitia Norinbergensia. Scribit Dietherus ad principes Germaniæ contra Papam & sedem Apostolicam, satagens ut exoneretur natio Germanica ab oneribus curiæ Romanæ, contra decreta Conciliorum Constant. & Basiliens. Solutio Annatarum propter excessivam taxam articulorum unus erat. Instituitur appellatio à Papa ad generale Conciliũ. Fridericus comes Palatinus Rheni, dux Bavariæ, & Fridericus Marchio Brandeburgẽsis, & alii principes adhærẽt appellationi. Summa quæ danda fuerat per Dietherum, erat 20. millia, sexingenti & 4. floreni. Scribuntur duæ epistolæ à duobus Electoribus, Palatino & Brandeburgensi, ad Papam, acres & pungentes, complectẽtes hos sex Articulos. Primus, De tollenda Decima. II. De revocanda restitutione Mantuana. III. De auferendis annatis secundum decreta Concilii Basilien. IIII. De congregando concilio. V. De gravamine illato singulariter electo Mogontino & adhærendo appellationi suæ. VI. De accipiendo in his remedio, dato quod Papa non vellet hæc facere ut incepta sunt. *Vt ipse Dietherus Romam veniat. Gregorius Heymburg. Onera Germaniæ. Epistola Electorũ acres ad Papam.*

Respondetur à Pontificiis oratoribus ad omnia afferuntur argumenta, ne ad futurum Concilium appelletur: defenduntur Anatæ: excusatur Simonia, pragmatica sanctio confellitur, habent oratores Pontificii colloquium secretum cum Diethero, proponitur Mogentinum non posse inferre bellum Papæ Romæ, sed vicissim. Capita appellationis faciunt libellum famosum. Minantur Oratores de alio præfiniendo, Mogontinam ecclesiam Archicathedralem, facere Suffraganealem. Duci vult Papa, non cogi. Cardinalis de Cusa scribit ad fratrem Mogontini Johannem de Isenberg, hortans, ut moneret fratrem suum, ut humiliaret se, & peteret veniam à Papa. Has literas Dietherus à fratre in Hoest accipit. Interea & Papa Pius duobus Electoribus, Palatino & Brandeburgensi scribit, se excusans, quod taxam non auxerit. Scribit dilectis filiis Decano & Capitulo Mogontino, conqueritur de Diethero, qui vellet sedem Apostolicam humiliare, & Imperialem evehere: & quod vera etiam in Papam dicere, esset contra juramentum Episcoporum. *Minæ Romanorum. Vera in Papam dicere, peccatum est.*

Posthæc aggravatur Dietherus per auditorem Cameræ, hujus admonetur Dietherus per Archiepiscopos Coloniensem & Treverensem. Interea Oratores Pontificis, & legati Alberti Marchionis Brandenburgensis serio agunt pro pace. Exemplum Tridentini adducitur, qui cum obnoxius esset Ecclesiæ à tempore Calixti Papæ 21. millibus ducatorum, petivit gratiam, humiliter ab electo Pio, & dimisit illi totum debitum. Decanus Vuormatiensis prævidens mala futura nobili *Exemplum Tridentini.*

patriæ, clamans & appellans, importune vadit ad Dietherum, & obtinet, quod coram uno notario, & duobus testibus Dietherus appellationi renunciat. His peractis, Oratores Papæ mittunt Romam duos nuncios. Res inter Cardinales ultro citroque agitatur, ponderabant multum malum exemplum, quod si ita dimitteret, autoritas Apostolicæ sedis prorsus pessum daretur. Ergo secunda vice conclusum est, ut privaretur Dietherus & provideretur alteri.

Dietherus privatur.

Voluisset quidẽ Papa, quod Capitulum elegisset, verum propter scandalum vitandum obmissum est, quare Papa dominum Adolphum proprio motu elegit, propter nobilitatem generis, propter doctrinam. Et quia dilectus Imperatori, & quia dilectus etiam à subditis Ecclesiæ Mogont. & à majori parte capituli, & quia cum ipso Diethero coelectus fuerat, & quia multos habebat cõsanguineos, & amicos, quorum fretus auxilio posset possessionem Ecclesiæ vendicare. Posthac Dietherus, & complices excommunicãtur, & execrantur, & inhibetur, ne quis eis panem, vinum, carnes, equos, currus, balistas, lanceas, & id genus adferat. Argentorati & Spirę valvis Ecclesiarum affigi præceperat Pius. Executores constituerat Archiepiscopum Coloniensem, & Argentoratensem, & Decanos Treverensem, & Argentoratensem.

Adolphus de Nassauu eligitur.

Dietherus & cõplices excommunicantur.

Hæc facta sunt Anno domini 1461. Vicissim à Diethero & suis, hoc est Friderico Palatino, & Philippo Comite in Katzenellenbogen, interdicitur omnibus Papisticis literis & processibus, sub pœna capitis. Et cui constiterit de nuntiis talibus, ut capiantur, & præfectis Principum præsententur. Interea scribit Pius oppidis Reingaviç, ut Adolphum de Nassauu Ecclesię Moguntinæ, Archiepiscopum & Pastorem habeant. Et anno domini 1462 implorat à duce Burgundione auxilia contra Dietherum, ut ex sequentibus literis apparet.

COPIA LITERARUM PII SECUNDI RO. PONT. *ad ducem Burgundiæ, contra Dietherum de Isenberg.*

Dilecte fili Salutem. Credimus nobilitati tuæ abunde cognitum esse, Dietherum de Isenburg, ob ejus ob stinatam duritiem & contumaciam, aliaque gravia ipsius demerita Mogontina Ecclesia depositum, & privatum à nobis extitisse, & dilectum filium Adolphum de Nassauu, ad eandem Ecclesiam fuisse promotum. Credebam Dietherum justæ sententiæ nostræ acquieturum. Verum ipse in reprobum sensum penitus conversus, & Dei ac nostro & sedis Apostolicæ honore contempto, ad arma devenit, & ad ruinam desolationem quę nobilissimæ illius Ecclesiæ anhelans, adjuncto secum & accito Friderico, comite Palatino Rheni, omnium conatu nixus est, & nititur facere, quæ potest ad destructionem Ecclesiæ prædictæ. Et licet Adolphus cum suis fautoribus hactenus magno animo restiterit, malitiæ Dietheri & complicum, resque ad bonum & fœlicem exitum directa videtur. Tamen ex insperato accidit nova calamitas, quæ non parum rationes nostras cõturbavit. Nam ut te jam intellexisse opinamur, capti sunt in bello Episcopus Metensis, Marchio Badensis, & comes de Vuirtenberg. Propter quod credibile est partes Adolphi, & ejus fautores non parum esse consternatos, & opus est, ut eis celeriter succurratur. Nos itaque, quibus hæc res, supra quam dici potest, pro nostro & dictæ sedis honore, cordi est cum animum in multas partes verteremus, tua nobilitas potissimum occurrit, quæ sua potentia lassis rebus facile succurrere possit. Proinde hortamur eandẽ, & per Christi charitatẽ requirimus, ut quã celeriter, prout rei necessitas postulat, velit potenti manu sua auxilia oportuna prædicto Adolpho ferre. Cõsideret excelentia tua in hoc agi de honore Dei, & sanctæ sedis matris tuæ, quę audacia & scelere Dietheri non leviter violata est. Nos autem cum semper de tua nobilitate opinionem catholici Principis gesserimus, omniaq; magna de tua potentia nobismetipsis polliciti fuerimus, persuademus nobis, nihil unquam à tua excellentia gratius & acceptius nobis fieri posse, quã si celerrime Adolpho auxilium tuleris, & tale auxilium, ut Ecclesia Mogontina, quæ illi Canonice à nobis commissa est, à sævitia & violentia Dietheri dicti comitis liberetur. Hoc erit opus dignum tanto Principe, acceptissimũ Deo & nobis & ex quo immortalis gloria excellentiã tuam sit sequutura. Datũ in Abbatia sancti Salvatoris Clusen. diœcesis, 28. Julii Pontificatus nostri anno quarto.

Capti tres Principes.

Inter epistolas Pii [illegible] est [illegible] epist. in qua scribit [illegible] se [illegible] ipso Imperatore communi nomine nobilitati tuæ aut dilecto filio Carolo, nato tuo contra Palatinum & Dietherum de Isenberg, & Comitem de Catzenellebogen & illis adhaerentes & sequaces capitaneatum commisimus.

PIUS SECUNDUS DILECTO FILIO FRANCISCO *Decano Tolletano Subdiacono, nuncio, ac Oratori nostro*

Dilecte fili Salutem Ex literis dilecti Petri Franci, Collegæ tui, datis ex Cõfluentia sexta die præsentis mensis accepimus de prælio commisso cum comite Palatino, & de captivitate Episcopi Metensis, Marchionis Badensis, & Comitis de Vuirtenberg, quod nobis certe displicentiã attulit, nam per ea quæ apparebant, confidebamus eos Ecclesiæ Mogõtinæ cito fœlicem exitum habituros. Sed propter hoc non est spes abiicienda, maximeque confidendum est in potenti manu Dei, quæ nunquã justitiam succumbere permittit. Ut autem cito succurratur, volumus ut cõmunicato consilio cũ dicto collega tuo, tu aut ipse, prout, melius inter vos convenietis, propere se conferant ad dilectũ filium nobilem virum Philippum ducem Burgundiæ, eumque omnibus rationibus & suasionibus inducere connemini, ut in hac re consilium præbeat, & quã celeriter

pro no-

pro noſtro & Apoſtolicæ ſedis honore auxilium & opem Adolpho præbere velit. nam nulla in re poſſit nobis complacere, prout nos etiam efficaciter ad eum ſcribimus. Utimini igitur in hac re omni ſtudio & celeritate, pro ut rei importantiam poſtulare cognoſcitis. Datum in Abbatia ſancti Salvatoris Ciuſenſis diœceſis, ſub annulo piſcatoris, die 28. Julii. 14 62. Pontificatus noſtri anno quarto.

Sub Diethero de Iſenburg. effectum fuit per jureconſultos & Curiæ Romanæ fautores, ut Johannes de Vueſalia probatiſſimæ vitæ Theologus, cōcionator Vuormatienſis examinaretur. Quoniam de mandatis Apoſtolicis, de jejunio, de indulgentiis, ut videbatur minus juſte ſentiret. Paradoxa hæc ferebantur à quibuſdā Thomiſtis, ex illius concionantis ore fuiſſe excepta, mox damnata per M. N. hæreticæ pravitatis inquiſitores, M. N. Gerhardum Elten de Colonia, & M. N. Jacobum Sprenger. Anno domini 1479 Mogontiæ

PARADOXA D. JOANNIS DE VVESALIA, SACRARUM literarum Doctoris, ac concionatoris Vuormatienſis, quæ feruntur à quibuſdam Thomiſtis, ex illius concionantis ore fuiſſe excepta, mox damnata per Magiſtros noſtros, Gerhardum Elten de Colonia, & M. N. Jacobum Sprenger, Anno domini 1479. Moguntiæ

AN Prælati habeant autoritatem inſtituendi leges? Reſpondeo, quod non: quia Chriſtus in Evangelio dixit diſcipulis ſuis: Euntes in univerſum mundum &c. Ecce commiſit prædicare Evangelium: ergo non debent, nec poſſunt novas leges facere: ſed debent fideles ad hoc inducere, ut ſervent Evangelium. Item, Docete omnia quæ mandavi vobis &c.

Omnes Chriſtiani, quantumcunque docti & ſapientes, non habent autoritatem exponendi verba Chriſti. Quis veliet dicere inter homines mentem Chriſti, quam ipſe prætendit in ſuis verbis niſi ipſe ſolus?

Quare oculati expoſitores, exponendo comportant textus, unum exponendo per alium.

Indulgentias nihil eſſe credit.

Gloſſæ non credit.

Doctorum ſcriptis, etiam ſanctorum quantumcunque non credit.

Mandata Eccleſiæ non ligant ad peccatum.

Adveniat regnum tuum &c. ibi non petimus regna cœlorum. quia illud non venit ad nos.

Raro reperio, vel nō duos unanimes literatos, etiam in fide, nullus tenet mecum, dempto Evangelio, ubi omnes ſumus concordes.

Deus ab æterno condidit librum, in quem ſcripſit omnes ſuos electos: quicunque autem in eo non eſt ſcriptus, nunquam inſcribetur in ipſum in æternum. Et qui in eo ſcriptus eſt, nunquam ex eo delebitur, Abſque ſpecificatione dixit, unde ſimplices occaſionem mali, ſeu malū ſumpſerunt.

Sola Dei gratia ſolvuntur electi. Et quē Deus vult ſalvare donando ſibi gratiam, ſi omnes ſacerdotes vellent illum damnare aut excommunicare, adhuc ſalvaretur ille. Et quē Deus vult damnare, ſi omnes presbyteri, Papa, & alii, vellent hunc ſalvare, adhuc ille damnaretur.

Quod timeat, quod noſtri doctores male, ficte, & falſe, exponant ſacram ſcripturam.

Si nullus unquam Papa fuiſſet, adhuc ſalvati fuiſſent, hi qui ſalvati ſunt Et quod Papa, & Epiſcopi, & ſacerdotes nihil ſint ad ſalutem, ſed ſola concordia ſufficit, & pax hominum & pacifice vivere.

Qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit. ſic ſcilicet quod velit poteſtatem non eſſe.

Si ſanctus Petrus inſtituiſſet jejunium, forte ideo feciſſet, ut eo melius piſces ſuos venditaſſet.

Chriſtus nunquam inſtituit aliquot jejunium, nec prohibuit quemcunq; cibum quocunq; die ſicut carnes.

Sacrum oleum eſt ſicut aliud oleum, quod comedis domi in offa.

Chriſtus nullum feſtum præcepit celebrare, Item nullam orationem docuit, niſi dominicam: neque mandavit ſacerdotibus canere, vel legere ſeptem horas canonicas, jam longas, jam breves matutinas: Sic miſſa jam eſt gravata in Chriſtianitate. Dum enim beatus Petrus legeret miſſam, præmiſſo ſolo Pater noſter conſecravit, & ſe & alios communicavit, tunc totum fuit expeditum: nunc vero oportet ſacerdotem ſtare in miſſa ad horam vel ultra ſuſtinendo frigus, quod noceat ei ad annum vel amplius. Et ſic homo interimit ſeipſum.

Sancta Eccleſia nō inſtituit jejunium: neq; tempore ſeptuageſimæ interdixit celebrare nuptias.

Si quis confiteatur, injungitur illi ardua pœnitentia, ut peregrinetur Romam, vel ad alia remotiora loca, ſtrictum jejunium: quod dicat multas orationes. Quod Chriſtus nō fecit, ſed ſolum dixit: Vade, noli amplius peccare. Sic gravata eſt Chriſtianitas per humanas leges, & conſtitutiones.

Scriptura ſacra non dicit, ſpiritum ſanctum procedere à filio.

Peregrinantes Romam fatui ſunt, quia hic invenilſent & obtinuiſſent, quod alibi quæſierunt.

In ſymbolo fidei circa illum articulum, ſanctam eccleſiam: ego non pono catholicam, neque Hieronymus ponit: quia catholica, id eſt univerſalis: ſed univerſalis congregatio omnium baptizatorum non eſt ſancta, ſed major pars reprobata. Sed forte quidam appoſuit, & poſtea venit in conſuetudinem totius multitudinis. Alſo gaht es zu in der Chriſtenheit.

EXAMEN MAGISTRALE AC THEOLOGICALE DOCTORIS *Joannis de Vueſalia, Concionatoris Vuormacienſis, præſidentibus Magiſtris Noſtris, hæreticæ pravitatis inquiſitoribus, M. N. Gerhardo Elten, & Jacobo Sprenger, de ordine Prædicatorum.*

Diether Episcopus Moguntinus, Comes de Iſenberg.

Pius ſecundus, qui ante Aeneas Sylvius.

ANno domini 1479. Reverendiſſimus præſul Moguntinus, Dietherus Iſenburgius, miſit literas ad Univerſitatem Heidelbergenſem & Colonienſem, inſtigantibus, imò cogentibus Thomiſtis quibuſdam, veritus, ne denuo ab Epiſcopatu ejiceretur, juſſu Romani Pontificis, quod cōmeruerat ante levibus verbis, Romanorum in vendendis Palliis, notata avaritia. Et minabantur ei Romani præſulis iram, quam pridem non tam ipſe fuerat expertus, quàm tota Moguntia & capta, & direpta ac à victoribus nullū non cōtumeliarum genus paſſa (unde ferunt Pium Pontificem ad Moguntiæ mentionem ſemper ingemuiſſe, quod jus ſuum tam inſigni damno vindicaſſet) Miſit inquam literas ad antedictas univerſitates pro Theologis examinaturis articulos M. Joannis Vueſaliæ de hæreſi ſuſpectos. Ad quas quidem literas ego N. N. nomine Univerſitatis reſpondi.

Itaque feria ſexta proxima poſt Purificationis, convocatione facta omnium doctorum Heidelbergenſium, & magiſtrorum, ſuffraganei, comitis de Vuertheim vicarii, comitis de Sulmis cuſtodis, Breitenbach, Macarii, Canonicorum Eccleſiæ Moguntinæ, plebani Franckphordienſis, Rectoris Univerſitatis, & Decani facultatis artiſticæ ſtudii Moguntini, prælatorum Eccleſiaſticorum, & doctorum conſulum, præſulis inclytiſſimi, conſultatum fuit de modo, ordine, proceſſu, inſtitutione examinis. Et concluſum, quod M. N. Vueſalia juſiurandum facere deberet, quod præſentare & tradere vellet omnes tractatus, opera, ſcripta ſua qualiacunque quæ condidiſſet, ut per proprios ſermones vinceretur. Qui autem ab eo juramentum reciperent, deputabantur comes de Vuertheim, Michael Heim, fiſcalis Epiſcopi, Decanus S. Victoris, Joannes Fauſt, & notarius. Adjungebatur, quod doctores Heidelbergenſes cum tribus aliis, ſcilicet Macario, Decano S. Victoris, & quodam alio perſpicerent tractatus ejus, errores excerperent, dearticularent. Tempore intermedio advenerunt Doctores Colonienſes religioſi, M. N. Gerhardus Elten inquiſitor, & M. N. Jacobus Sprenger, ordinis Prædicatorum. Inter quos libelli dividebantur, ut quivis perlegens turpes errores extraheret, in quibus de hæreſi ſuſpectus judicaretur.

Sabbatho, doctores Heidelbergenſes & Colonienſes, articulos excerptos Archiepiſcopo præſentant, & modum incipiendi, continuandique dicunt. Præſul nihil eorum inſpexit, quia in unum nondum erant redacti. Præterea, cœtus doctorum reverendiſſimo patri, M. N. Gerhardum, ut inquiſitorem hæreticæ pravitatis obtulit, qui ſuſceptus honorifice, literis teſtimonialibus ſe habere hujuſmodi autoritatem, docuit & probavit. Statutus eſt dies, hora, locus examinis, ad feriam ſecundam apud Minores, cū quibus in captivitate morabatur doctor de Vueſalia. Deinde unà omnes doctores & magiſtri Heidelbergenſes cum Archiepiſcopo prandebant.

Hujus doctoris Joannis de Vueſalia examini, & inquiſitioni interfui ego ipſe, qui hæc ſcribo in Moguntiaco, ſub Archiepiſcopo domino Diethero de Iſenburgo, qui ad ſe vocaverat Theologos Heidelbergenſes: & venerūt dominus doctor Nicolaus de Vuachenheim, ſolus de via (ut dicunt) Modernorum, dominus doctor Hervicus de Amſterdamis, dominus doctor Jodocus de Calbo; Ex Agrippina vocati fuerunt, & venerunt M. N. Henricus de Elten, ordinis Prædicatorum, inquiſitor hæreticæ pravitatis, M. N. Jacobus Sprenger, ordinis Prædicatorum, & quidam alius ejuſdem ordinis.

Magiſter Joannes de Vueſalia longo tempore gravi morbo laboravit, nihilominus inquirebatur ab eo ſatis fervide. Quædam negavit ſe dixiſſe, quædam ut præ ætate & languore potuit, conabatur interpretari. Et ipſe per ſeſe etiam allegabat ſuam diuturnam infirmitatem.

D. Engelinus.

D. Keyſerſperg.

Dempto ſolo articulo de proceſſione ſpiritusſancti, in aliis videtur non ita gravi cenſura fuiſſe caſtigandus, ſi induciæ datæ fuiſſent, ſi conſultores ei fuiſſent adhibiti, ſi non omnes uno ſolo dempto, fuiſſent de via realium. Et niſi forſitan impetus quidam irrepſiſſet in religioſos, triumphandi de ſeculari, & præſertim de eo, qui illorū Thomam peculiariter non coluerat, forſitan potuerat cū eo mitius, humanius, & clementius, benignſusque actum & proceſſum fuiſſe. Deum teſtor, qui omnia novit, hunc proceſſum qui cum eo ſervatus fuit uſque ad revocationem, & librorum ſuorum exuſtionem, vehementiſſime diſplicuiſſe magiſtro Engellino de Brunſuico, maximo Theologo, & Magiſtro Joanni Keiſersbergio, duobus utique viris, cum doctis, tum integris. Præcipue Magiſtro Engellino viſum fuit nimis præcipitanter cum tanto viro actum eſſe. Immo non verebatur aſſerere multos articulos ejus, & majorem partem poſſe ſuſtineri. Nec obticuit de ſimultate Thomiſtarum contra Modernos, & de gaudio triumphandi religioſorum contra ſeculares.

Pio

Pio successit Paulus hujus nominis secundus, Venetus patria, & is nihil intermisit, quod ad expeditionem in Turcam pertineret, prædecessoris sui Pii inchoata perfecturus, in quam rem publicas in urbe stationes & supplicationes habuit cum populo, scripsitq; Imperatori, ut evocaret principum conventum in locum commodum, in quem ipse legatū suum plena mitteret facultate. Qui cum in Norinbergam esset indictus conventus ad diem Jacobi, paucis comparentibus, tenditur in diem proximum Trium Regum in Ratisponam. Sed tantundem etiam tum peractum est; aderat Franciscus Picolomineus Cardinalis, Pii Pontificis nepos, qui diu literis Vuiennæ incumbens, linguam calleret Germanorum, cujus nomine Johannes Antonius Campanus in conventu Principum artificiosam orationem plenam laudibus antiquæ Germaniæ habuit. Sed nihil cum Fabio cunctatore volebat Pontifex, ut expeditio bellica ex viribus Germaniæ fieret in hostem, sed surdo narrabat fabulam, quòd nec Imperator armis delectaretur, nec nervos belli ex Italia, Germaniaq; teneret. Quo enim volitaret implumis aquila? Italiam Papa cum Principibus aliquot, & communitatibus tenet. In Germania vero patrimonium imperii Principes occupant Electores. Albert. Krantz in Vuand.

Paulus secundus Venetus, hic avarissimus fuit. sub quo res Pontificia in magnam inclinationem facere capit.

Hâc æstate ab Imperatore venerunt literæ ad Concilium Lubecense, super Decima, ad bellum in perfidos Turcas, ab laico populo persolvenda. Difficile fuit insolitam rem ibi primum intentare. Quievere autem secundam expectantes jussionem. Interim explorantes, quid apud alios ea in re ageretur. Ab ecclesiis, quo minus tum exigerentur, obstitere Archiepiscopi ad Rhenum, etiam appellationis objectu parati occurrere.

GEORGII SCANDERBEGI HISTORIA
per compendium.

ANno dom. mill. 455. tempore Amurathis & Mahumetis Turcarū Imp. claruit Georgius Castriotus, dictus Scanderbegus, Epiri Albaniæque dominus. Is adhuc adolescens, à patre suo duce Johanne Castrioto, Turcarum Imperatori Amurathi, cum tribus aliis suis fratribus, obsidum loco traditus fuit. Tum dictus Georgius. Turcæ vero propter magnifica ejus facta indiderunt ei nomen Scanderbeg, quod perinde sonat, ac si dicas: Magnus Alexander. Is cum aliquot annis in Turcæ aula fuisset, tandem singulari Dei ordinatione in patriam rediit, armata hanc manu occupans, & fœliciter contra Imperatorem Turcarum Amurathem & Mahumeten pugnans. De hoc habes præclaram historiam per libros duodecim Martini Barletii Scodrensis, de gestis Scanderbegi, per Johannem Pinicianū nuper versam in Germanicum: quam cum eruditi percuperent latine legere, nec offertur quod sciam hodie, libuit ex prolixo Germanico per Epitomen quædam hic referre. Nam Scanderbegus sua magnanimitate, sæpenumero totius Orientis robur & vires fregit, totius orbis oculos in se cōvertens. Nec contentus in Epyro & Albania præclare & heroice agere, verum totum se impendit, quicquid Hungariæ incommodaret, avertere. Tandem in Italiam profectus, & Gallorum fastum suppressit, Neapolitanum regnum mirabili fortitudine ex manibus inimicorum eripuit, vero domino & possessori restituens.

Castriotus dictus à patre & familia.
Epyrota vel Epyrenensis, ab Epyro. Albanus ab Albania quam possedit.
Scanderbeg. id est. Alexander Magnus
Marinus Barletius.

Hujus herois tempore omnia fervebant gaudio, passim audiebatur dulce nomen libertatis. Patre Johanne Castrioto, matre Voisana, principe Tribalorum, quæ novem liberos peperit, puellas quinque, Mariam, Jellam, Angelinam, Ulaicam, Mamizam: & masculos Reposiū, Constantinum, Stanisam, & Georgium, qui junior fuit.

Libertas sub Scanderbego.
Parentes Scanderbegi.

Cum vero Amurathes Turcarum princeps Macedoniam bello molestaret, Græcos sub jugum summittens, Johānes pater diuturno bello exhaustus, cogitur pacem petere, quæ illi contigit, datis omnibus suis filiis obsidibus. At impius hostis juxta Mahometanā sectā, abductos Castrioti liberos jussit circuncidi: mox mutata illis nomina, & Georgius dictus Scanderbeg. quod si interpreteris, sonat, Alexander dominus. Cōstituuntur præceptores, & ut ingeniū humanū capax est, nec septis includi vult, brevi didicit idioma Turcicū, & Turcicas, Arabicas, Græcas, Italicas, & Vādalicas literas. Interim corporis etiam vires acquirendo, fame, siti, frigore, vigiliis se exercuit & præclare factis charior factus Amurathi, dignitate Sanzachi, quæ altera est post Bassos, ornatur, & equitibus quinque mill. præficitur. Vix natus annos 18. jussu Tyranni in Asiam abit, domi forisque conspicuus. Nudus cum nudo Scytha duellum habet, & vincit. In Bursa quæ Bithyniæ caput est Asiatici regni, cum duobus ex Perside, Jaca & Zampsa congreditur, certe Hercules contra duos. Posthac sæpe in Europam profectus, contra Christianos & Græcos absoluti Capitanei functiones obit. In Nicomedia, Prusia, & Otrea, nobili Asiæ civitati, præsente Amurate fortiter agens.

Ingenium Scanderbegi.
Dignitas Sanzachi.

Moritur autem in Epyro Johannes Scanderbegi pater, tyrannus Crojam occupat, ut qui defuncti liberos apud se haberet, Fratres Scanderbegi, tyrannus veneno necat, ipse vero uti Hercules in precio habetur. Sed ut virtus invidia non caret, & arma regum sunt venenum clancularíæ

Pater Scanderbegi moritur.

artes, fictæ calumniæ, falsæ excusationes, defertur apud Ottomannum, sed virtus juvenis superat, mox contra Georgium principem & Despotem Serviæ, gloriose pugnat. Cogitat qua ratione à servitute tyranni se liberet, maxime de recuperanda Croja. Egregius simulator, cum à morte patris primarii Epyri ad eum mitterent. Est autem Croja metropolis Epyri, natura munitissima urbs, & planè talis, ut seclusa fame omnia bellica machinamenta facile contemnat.

Cum autem Despotes Mysiam recuperaret, & rursus impar viribus Amurathi perderet, ac cõsilio Juliani Cardinalis S. Angeli, quem Eugenius miserat, regem Ladislaum auxiliatorem imploraisset, id intelligens tyrannus, Bassam Romanæ, & Scanderbegum mox in Ungaros præmisit, cum viginti millibus, ipse more suo cum reliquo exercitu sequuturus.

Eo tempore Huniades Janeus (à quo Turcas sæpe victos cõstat) triginta quinque millia militum habebat, & apud Moravam fluvium, Bassa & Huniades congressi sunt. Scanderbegus cum videret res Turcarum infœliciter habere, auxilio amicorum cum primis Amesæ nepote ex fratre in Ungarorum partes secedit, Secretarium Bassæ capit, literas ad præsides & magistratus Crojæ ab eo extorquet, in quibus nomine Amurathis Scanderbego civitas & omnis præfectura traderetur. Confectis literis, mox Secretarius & alii decollantur, quo res Amurathi celetur diutius.

Scanderbegus vero, qui cum Ungaris & Hunniade antea de rebus instituendis consultarat, victor magno itinere festinans solvit, 7. die Dibram venit regiunculam in fine Tribalorum, septuaginta mill. passus habentem à Croja, unica illic tantum est civitas Sfetigradum: in confinio Macedoniæ. Hic subsistit Castriotus, vocatis ad se quos voluit, secretissime aperit sua consilia, habentur custodiæ.

Amesa argutus juvenis, Scanderbegi secretarium se simulans, Crojæ præfectum accedit, alloquitur (volente & disponente Deo) illi creditur & jam Barbarus convertit sua, ut paret abitum.

Ita Scanderbegus Crojam patriam suam recuperat, magno Croensium gaudio, qui ceu è somno experrecti videbantur, adepto principis sui Castrioti filio. Turcæ qui inhabitarãt, partim pellũtur partim occiduntur. Amesam mittit cũ aliquot Dibrensibus ad Dibram, ut nunciet recuperatã Crojam, ut cogitent de libertate, maxime cũ Amurathes hujus Stratagematis ignarus, & satis negotii habeat cum Hungarico bello. Proclamatur facto mane securitas omnibus, qui positis armis vellent baptizari & Christiani fieri: sed surdo fabula, adeo à teneris asuescere magnum est. Orabant Castriotum, ne se cogeret, non posse in eis aboleri traditiones majorum: Volentibus, non invitis, hæc exhibenda.

Posthac Scanderbegus civitatibus Croiæ vicinis annunciat victoriam, & occupatam Crojam, ipse in inferiorem Dibram profectus. Ibi fortuna socium laborum, Mosen Golentem Petri, sibi addidit, nobilissimum ac consultissimum virum. Reliquas vero civitates, nec muris, nec hostium præsidio munitas, facile occupavit, populo minime invito, & sua sponte sequente, ac proclamante eum vindicem libertatis. Multi etiam principes & heroes Scanderbego se adjunxerunt. Inter quos erant consanguinei ejus, Musachius dominus Angelinæ, Goicus & Georgius Stresii fratres nepotes ex sore Jelia, Stephanus Ceruonichius, & alii, ut interim taceam de ingenti multitudine, quæ confluebat ad hunc. Et cum jam armatorum duodecim millia astarent, pulcherrima & bene longa oratione eos affatur, consilia sua illis subaperiens, & libertatem deprædicans, & quod fortuna successus laborem sit juvaturus. Mosen cum tribus millibus equitum ad Petrellam urbem nõ quidem amplam (sed quia in ædito montis sita) inexpugnabilem, hyemis tempore ita occupavit, ut ne militem quidem perdiderit. Ipse patientissimus laboris & vigilantissimus, nam ab eo tempore quo in Epyrum rediit, nullam noctem ultra duas horas dormivit.

Devicta Petrella, Petra alba (quæ triginta millibus passuum à Petrella, & à Croja viginti quinq; passuum sita est) capitur, sita in Armathia in fastigio montis, infra ad pedem montis præterfluit fluvius Æmathus. Deinde petunt Stelusium, quod distat 2. Mill 500. passus à Petra alba, à Croja circiter quinque mill. In hoc quidam baptizati sunt, aliis libertas promissa, nulli ex publico victus denegatus.

Supererat Sfetigradũ, ab Illyricis sancta civitas dicta, sita in superiori Dibra in summo monte, distans à Croja passus 480. Gotti vero & Gallogræci veteres urbes (quas reges & principes Macedoniæ & Epyri extruxerant) fere omnes solo æquarant in illis locis: nam Croja extructa fuit à Carolo ex familia Thopiarum, quo tempore Scanderbegus Epyrum recuparavit.

Cum ergo Sfetigradum se nollet dedere habita deliberatione Moses cum trecẽtis millibus oppugnant, alii redeunt Crojam in hyberna: erat enim tempus incommodissimum bello, pluviis, nive, glacie. Scanderbeg militi dona & immunitates elargitur. Baptizatur Amesa cum aliis.

Hæc ex primo libro libro Mar.

II. Liber.

Murathes cum audivisset, quæ in Hungaria acciderant, de Bassa interempto, & Scandebego in Epyrum elapso, immo de Croja per hunc occupata, gravissime omnia fert, cum suis consilia tractat, de Hungaria cum potentissimo exercitu invadenda.

Hic mire variant sententiæ, aliis huc, aliis alio spectantibus, Scanderbegum novum hostem, rerum bel-

Moses Golens. *Scanderbeg vindex libertatis.* *Cõsanguinei Scanderbegi.* *Petrella capitur.* *Sfetigradum.* *Amurathi ira cõtra Scanderbegum.* *Offertur libertas baptismus.*

rum bellicarum scientissimum, minime spernendum esse. Despoti Misiam potius reddendam, quàm invito Marte pugnare velle. Sic tyrannus legatos mittit in Hungariam, petit pacem in decennium, reddit Misiam Christianis.

Mysia Christianis redditur.

Tum Scanderbegus obsidionem Sfetigradi solvit, & Mocream regiunculam prope Triballos invadit, ditionem suam ampliorem quàm pater habuerat, faciens. Incolæ libenter & jugum Amurathæ, & memoriam abiiciebant, insignia & vexilla Scanderbegi hilares sequebantur. Hæc erant in Area rubra bicipites Aquilæ.

Insignia Scanderbegi bicipites aquilæ in area rubra.

Hæc non fugiebant Amurathem, qui indies in Macedonia & Alchria cum auxesi audiebat, quæ Castriotus ageret, duas Dibras jam dedisse se, & imminere deditionem Sfetigrado, & Mocream descivisse. Hinc tyrannus accensus, ingentem exercitum conscribit, ut omnes copias, atq; adeo ipsum nomen Scanderbegi perdat.

Horum Turcæ consiliorum ab amicis quos Scanderbegus in aula tyranni adhuc habebat, admonitus, cum principibus Epyroticis & Illyricis fœdus icit, & ut hoc synceriter fieret, comitia indicit Scanderbegus, non Croiæ, ut inanem gloriam fugeret, nec Apolloniæ Dayni, aut Xabiaci, quæ erant urbes Epyroticæ, sed in Lysso vel Alesio, 2. mil. & 200. passuum à Croja, inter hanc & Crojam sita sub Venetis.

Scanderbeg conscius consiliorum Turcæ.
Comitia in civitate Lysso.

Sed hic libet egredi, antequam enumerentur nomina eorum, qui in his comitijs fuerunt, & originem Epyrotarum vel Albanorum referre.

Quæ nunc Albania dicitur, olim Macedoniæ portio fuit ad Occidentem versa, inter Dyrrachium & Apolloniam, non incelebres prisco seculo civitates. Sermo genti neq; Græcis, neque Illyricis notus. Credimus hoc genus hominum ex Albania quondam venisse, quæ vicina Colchydi in Asiatica Scythia memoratur, ut sæpe barbarorum inundatio nationum Græciæ atque Italiæ provincias occupavit.

Albania.

Camusa potens.

In hac terra potens Camusa fuit, qui Christianis parentibus ortus, parum tenax catholicæ fidei, ad Mahumetis insaniam declinavit. Sed quam leviter Christum deseruit, tam facile Mahumetis sacra contempsit. Rediit enim ad paternam legem: & quamvis utranque religionem contempserit, neutri fidus, Christianus tamen mori, quàm Turca maluit. Paulo post Constantinopolitanam cladem morbo extinctus. Georgius Scanderbegus ejus hæreditatem accepit, nobili loco natus, qui ætatem pene omnem in armis pro Christi nomine pugnando consumpsit, multas & magnas turmas bello vicit atque delevit, solusque quodammodo illam regionem in Evangelio Christi continuit. Hæc Sylvius in Europa cap 15. Sed ad institutum, qui venerint ad Comitia.

Hæc scribit Aeneas Sylvius in Europa sua de Scanderbego cap. 15.

Qui ad comitia à Scanderbeg instituta contra Turcas venerint.

Ariamnites Thopiua Golenus, vel Teutomce Bilhat, ab Æante fluvio, quem incolæ Vavissam vocant, usque ad sinum Ambracium dominus fuit. Hic Ariamnites apud Macedonicos & Epyroticos cognomento Magnus dictus fuit, qui magnifica egit pro fide Christiana, gravissimus hostis, quoad vixit, Turcici nominis.

Ariamnites gravissimus hostis Turcici nominis.

Post hunc Andreas Thophia, vir nobilis, dominus tractus inter Tyrannam & Epidamnum, & eorum locorum quæ jam incognita sunt, Scura Musachiema Cherabi, Cmiere Vlixes. Est autem Cmiere locus montanus è regione Corcyræ. Cimerotas vocant bellicosissimum populum. Venit & Georgius Stresius. Et ex Musachijs multi adfuerunt. Præterea potentissimi principes Nicolaus & Paulus Duraginus, domini terræ ultra fluvium Drinum, Epyrotæ vocant Xadrunam usque in superiorem Mysiam, ubi multa vestigia vetustatis, & marmorea sepulchra, multorum Romanorum Imperatorum, & aliorum principum nomina in se continentia, ubi Paulus Apostolus fidem Christi prædicavit. Venit item Lucas Zacharias, dominus superioris Xandrinæ, & civitatis Dayni dominus, ubi præterfluit amenus fluvius Drinus, qui Epyrum à Dalmatia & Illyrico separat, non minor Erydano. Adfuit & beatus princeps Petrus Hispanus, cum Alexio Bosdario Vruoo & Mirco filiis. Item Leccas Dusmanus vicini Petri & aliorum, quibus Peones & superiores Pelagones usque in Mysiam Sardonici parent. Post illos venit quoque Stephanus Cernovichius, cum Johanne & Georgio liberis. Nec defuerunt his comitiis Veneti. Hii omnes pro communi salute contra Turcam auxilia fortiter polliciti sunt. Tum Scanderbegus longam orationem habuit, huc omnia argumenta dirigens, ut fides Christiana contra Turcas impiissimos hostes vindicetur. Dum hæc comitia habentur, Amurathes Alibassam cum 40000. equitibus emittit contra Scanderbegum. Tum Castriotus relicta Croja, & conscripto exercitu, mascula oratione eos affatur.

Volebam in usum lectoris, qui avet Latina legere præ Germanicis, totam hanc Georgii Scanderbegi historiam (seu Panegyricum potius) libris 12. comprehensam, hic posuisse: sed quia spes bona me habet, propediem nos Latinam hanc historiam habituros, hic dimitto.

DE CAROLO BVRGVNDIONE, ET BELLO *Burgundiaco*.

ANno Domini 1467. Philippus Burgundiæ dux, Brugis moritur, princeps suo tempore in armis valens, prudens, & à suis miro modo amatus, hic Carolum filium habuit successorem.

Anno Domini millesimo 418. Carolus Burgundiæ dux in Leodienses movet, adjutore fretus rege Franciæ, & incredibilem stragem fecit in acie, miserabilius vero sævit in capta urbe, multa millia dorso colligata, mersit in profluentem, pro eo quod Episcopum eorum, ducem de Burbon, consobrinum Caroli indigne habuissent. Gallus venerat pro Leodiensibus, sed conversus cœpit eos cum duce oppugnare. Refert Gaguinus, irrumpentibus ferociter Burgundis, Ludovicus Galliæ rex primum, deinde Burgundus civitatem intrat, fitque mox passim occisio & strages, virginibus vis, & religiosis mors infertur, neque indulgentia ulla militum in pueros fuit, quin etiam stupratas à se virgines, miles necat. Sacerdotes rem divinam facientes in templis, gladio pereunt, nec saciatus fuit hostis tam multa cæde, prædas ex omni civitate, & ex templis sacrilegia fecit, incensa postea urbe, & muris diruptis. Tum Peronam (insigne erat fusile ex auricalco, quod in libertatis argumentum foro erexerunt) insigni forma cum inscriptione carminum, jussit Carolus victor avehi, ac in Burgensem urbem deportari, stabatque omni tempore Caroli ibidem, sed Maximilianus jam rerum potitus, post Carolum permisit Leodiensibus, ut in suam referrent urbem.

Caroli bellum contra Leodienses.

Hoc tempore per mediam Brumam Frid. Imper. religionis ergo Romam vadit, ingressus Italiam parvo comitatu, nemini formidabilis, paucis etiam venerabilis. Excepit illum Paulus Pontifex perbenigne, multa gratificans, & de salute Reipub. Christianæ colloquens Peregrinum Romipetam, pro suo tumore Itali transire sinebant, si non irridebant, ut qui meminisse poterant ex annalibus, non ita consuesse ex Germania Imp. Roman. descendere. Vivere tum cernebant Fridericum, quod antea difficulter crediderunt, qui nulla insigni ædita opera, se vivere declararet. Solebant enim per contemptum ex Germanis Itali requirere, viveret ne, an mortuus esset Imperator, quem nullis suis injuriis, nullis Reipub. Christianæ detrimentis commoventem se audissent. Alb. Krantz.

Fridericus peregrinus Rompeta.

Anno Domini millesimo 470. Mahumet Turcarum Imperator Euboiam Insulam Græciæ, tunc à Venetis tentam invasit. Et Nigropontum civitatem illius insignem expugnādo solo æquavit. Deinde in Octobri exercitus Turcarum satis debilis, per alpes & nemora Vngariam ingressus, usque ad Zagabriam libere grassatus, decem millia captivorum utriusque sexus in miserabilem captivitatem deduxit. Quo malo inescatus geminata vice circa natalem Christi Pannonicam oram nullo resistente iterum vastavit.

Eodem anno Isabek, aliàs Isaac Satrapa imperatoris Turcarum. Bosnæ regnum tunc detinens, cum 15. millibus equitum ex Bosna in Croaciam in Carniolam transgressus, inopinatam excursionem ingerens, & omnia ferro & igne vastans, tribus illic mensibus absque omni repressione libere immoratus, viginti millia hominum pecorum ritu, in perpetuam servitutem detrudēda abegit: nulla deniq; mora facta captivis catholicorum in arces & civitates ditionis suæ conductis, per eandem viam qua venerat, Carniolam reversus, alia rursus viginti millia hominum impune abduxit. Quum vero Fridericum Imp. apud Ratisponam conventum agere sensisset, cum quindecim millibus equitum mirabili celeritate per Croatiam ad portas & mœnia Laybaci venit. Postridie copias partitus, partem unam per alpes, qui Carniolam à Styria dividunt, transmisit: & 30. millia hominū capta abduxit. Alterum per Savum in Illyricum, tertiam per Transsilvaniam ultra Danubium cladibus omnia complens egit. Chr Pol.

Anno Domini millesimo 471. Post Paulum Venetum fit Papa Sixtus quartus, Savonensis liberalissimus. Jubileum ad 25. annos tantum reduxit.

Hoc ævo gymnasia liberalium artium Ingolstadii, ac Tubingæ in Germania, sicut & antea paulo apud Friburgum, Basileamque fundantur.

Caroli tempore, duo apud Gallos nomina, diu ad ignominiam ferebantur: Burgundorum scilicet, quos Franci hostes habebant. Et Armygniacorum, quorum generali appellatione Francos Burgundi designabant. Et legitur de quodam, qui cum non permitteretur ingredi civitatem Parisiensem à custodibus, Parisios per contumeliam Burgundiones appellarit, cui in pœnam lingua candenti ferro perforata est, & ipse diende in exilium actus. Rob. Guar. lib. 10.

Anno Domini millesimo 473. Venit Imp. Frid. Argentoratum, & cum eo Maximilianus filius, Archiepiscopus Mogont. Episcopus Æistettensis. Albertus & Ludovicus duces Bavariæ, Carolus Marchio Badensis, Comes Eberhardus de Vuirtenberg, cum multis aliis comitibus & nobilibus. At cum Imperator peteret, quæ libertati urbis adversarentur, Senatus, populusque Argentoratensis annuere non potuerunt. Hinc indignatus Fridericus, abiit: & cum Friburgum, Basileam, Colmariam, Zaberniam perambulasset, venit Mogontiam, deinde Treverim, ubi Carolus Burgundiæ dux cum equis tribus millibus cum convenit.

Anno

Frid. 3. Carolus Burgun. Treveris.

Anno eodem, Duo omnium ætatis nostræ maximi Principes, Frider. Rom. Imp. & Carolus Burgundiæ dux convenere in Treverim, de rebus magnis acturi. Nam alia publice agebant de Gelria, quam pridem Carolus ab Arnoldo duce coemisset. Item de communibus Christianissimi casibus, de bello in Turcam inferendo. Quædam etiam clam egerunt, paucissimis in Concilium admissis, de quibus hoc ferebatur in publicum, ut Carolus accepta de manu Imperatoris corona rex salutaretur Galliæ, Belgicæ, aut Burgundiæ, nam olim Burgundia regnum erat. Potissimum vero id ferebāt imperii rebus maxime profuturum, ut Carolus per imperium vicarius rex constitueretur, ad edomandos imperio rebelles, & ut sub jugum mitterent, qui olim ad imperium pertinuissent. Sed ubi de rebus non convenit, quod Imp. sine assensu Principum electorum, nihil super his rebus posset constituere, Dictu speciosum est, quo se honore invicem prævenirent, salutantes, deducentes, deferentes. Cum interim Carolus dux, quod magnum haberet in armis exercitum, cessit Imperatori urbe, foris in Monasterio collocatus, magnis se muneribus mutuo missis, honorabant: sed incomparabiliter excelluere, quæ dux Imperatori donaret.

Carolus ambit Vicariatum imperii.

Quod Burgundus Vicariatum habeat imperii, in terris Gallicanis ultra Rhenum, vide epistolam Aeneæ Sylvii 395.

Anno eodem, Dux Lotharingiæ colligit exercitum, quasi invasurus Episcopum Argentoratensem. Id cum intelligeret Episcopus, & Respub. Argentoratensis, sex millibus armatorum, & omnis generis apparatu bellico se muniunt contra adventantem hostem. Lotharingus hoc cognito, mutat consilium, & instituit urbem Metensem clam invadere, sed nec hoc successit. Posthac dux veneno perit. & Lotharingiam Reinhardus comes de Vuidemunt, jure hæreditario consequitur, & fit Lotharingiæ dux, benignus hæres subditis, divitibus & pauperibus. Sed Carolus Burgundus in eum paulò post movet, & maxima damna infert hujus ditioni, & subditis.

Carolus Nussiam obsidet.

Anno Domini millesimo 474. Carolus Philippi filius, Novesium, quod alii vocent Nussiam, obsedit Coloniensis agri oppidum, per integrum annum, quoniam Capitulum Coloniense, Rupertū eorum Episcopum fugarat, hunc Carolus restituere volebat. At Carolo Burgundo huc spectante, ut imperio diocesim Coloniensem adimeret, Fridericus Imperator gravem expeditionem parat adversus hunc. Postquam Coloniensis civitas eum ex diversorio Augustæ liberasset, expositis florenis ter centum millibus, & singulis hebdomadibus darent florenos mille. Marchio Albertus Brandenburgensis erat exercitu præfectus, vexillifer imperii Albertus Saxoniæ dux, Christiernus Danorum rex, Roma rediens, deflexit in castra Caroli ducis Burgundiæ, & evocatis aliquot Principibus, Friderico Brunsuicensi, Magnopolensi, & eo quem itineris totius comitem habuit, Johanne duce Saxoniæ, cum multis comitibus tentavit, si posset rem, quæ bello quærebatur compositione pacata, in suos terminos reducere. Sed frustra impendit apud Carolum operam, quod certo certior esse videbatur Carolus, urbem, vel deditione, vel armis in suam redigere potestatem, quæ tamē spes eum destituit. Inerat enim in Novesio validum præsidium militum sub præfecto capitaneo Hermanno Hassiæ Lantgravio, Archiepiscopo. Variæ fiunt oppugnationes, dejiciuntur muri, pluteis intus aggeres reparantur, turres crebris ictibus deformantur. Erumpunt aliquando obsessi, & manu collata hostibus non parva irrogant incommoda. Multa utrinque prælia agunt vicissim, inter obsidentes Angli, Lombardi magnis agminibus. Ab Rheno & terra firmatur obsidio: fame expugnare contendit, quando vis armorum non profuit. Interea Colonia imperialis civitas, implorat Imperatorem, timebat enim illa de imponendo sibi, & aliis civitatibus jugo contendi. Diu promiserat adventum imperator, sed ut erat cunctator semper maximus, nec haberet in promptu quæ ex longissimo erant arma contrahenda, diu distulit. Venerat tandem cum principibus electoribus, per Rhenum defluens. Et cum illo Moguntinus, & Treverensis, dux Saxoniæ Ernestus, & Albertus Brandenburgensis Marchio, electores, cum suis agminibus, Monasteriensis Episcopus Henricus de Schvuartzenburgo, expeditissimas ductabat copias, equites, peditesque. Octoginta millia ferebantur sub signis ejus militare. Nihil motus dux, oppugnabat oppidum, & paratus videbatur manum conferre Imperatori. Sed omnia consilio priusquam armis Imperator experiri constituit. Tandem soluta est obsidio, postquam imperii status gravissimas expensas sustinuissent frustra, ut Maximilianus Imperatoris filius, Mariam, Caroli ducis unicam filiam, sponsam, inde conjugem haberet. Ita Principes dimissis copiis in sua redierunt, Alber. Krantz. Obsidione Nussiæ soluta, cum jam discessuri essent Principes, advolavit Heraldus ex Renato duce Lotharingiæ qui ejus nomine bellum Carolo denunciabat. Ille exceptum hominem principis ornatu pervestivit, quasi qui jocunda attulisset. Sic honoratum remisit ad dominum suum.

Frid. 3. cunctator.

Maximiliano desponsatur Maria, Caroli filia unica.

Songavia oppignoratur.

Anno eodem, Sigismundus Austriæ dux, Songauuiam & Brisgauuiam, quam vocant ditionem de Pfirt, Carolo duci Burgundiæ octoginta millibus florenorum vendidit, hoc pacto, ut reposita hac pecuniæ summa, Songauuia & Brisgauuia ad Sigismundum vel suos rediret. Tum Carolus Petrum quendam de Hagenbach præsidem constituit emptæ terræ. Is intolerabilem tyrannidem Brisaci, & in tota ditione exercens, Vatinianum sibi odium bonorum omnium concitavit. Rebuspub. Argentoratensibus, Basiliensibus superbissime scripsit, quod non opus haberent Senatu & Consulibus, quos eligerent ex sartoribus & sutoribus, nam ipse mox velit adesse, & sistere præsidem, qui nec sartor nec calceatius esset, nimirum ipsum ducem Burgundiæ. Populus Songauuiæ & Brisgauuiæ,

Petrus Hagenbach.

cum gravissime ab hoc tyranno premeretur, legationem mittunt ad Sigismundum pro liberatione. Is cum scriberet Petro Hagenbach, nihil effecit, quam quod eum magis exacerbaret. Sigismundus dux fœdus icit cum Helvetiis, civitate & Episcopo Argentoratensi, Basilea, Colmaria, &c. Argentoratum vero & Basilea pro redimenda Songauuia & Brisgauuia conferunt octuaginta millia florenorum, indicitur solutio Burgundioni. Hagenbachius vero, cum crudelior fieret, indies magis ac magis, post multa stupra virginum, & honestissimarum matronarum, latrocinia, & nefanda scelera perpetrata, judicio sistitur, & tandem capite decollatur ante civitatem Brisacum. Cum autem in superiori Burgundia, in Ellekort, & aliis oppidis, exercitum equestrem haberet Carolus, indies irrumpentem in Songauuiam, & deprædantem. Argentoratenses cum aliis confœderatis, Ellekort oppugnant & occupant, ante hac occisis Burgundionum duobus millibus. Erant autem hi confœderati. Sigismundus dux Austriæ, Dux Rupertus, Episcopus Argentoratensis. Civitas Argentoraten. Episcopus Basiliensis. & civitas. Helvetii, & eorum confœderati, Colmaria. Selesta tiu. Keysersperg, Mulhusen, Münster, Turcken, Obernehen, Rossen, & quicquid erat nobilium in districtu horum. Anno Domini 1475. Cives Argentoratenses quinque monasteria extra urbis mœnia sita, propter motum Caroli funditus demoliti sunt. Carmelitarum, Sancti Marci, Sanctæ Agnetis, Sancti Johannis in undis, & Pœnitentium.

Sigismundi & civitatum fœdus.

Cum autem comes de Blomunt valde noceret Suntgaviæ, anno Domini millesimo 475. Argentoratenses duobus mille viris acceptis, & bombarda illa ingenti, quæ à 18. equis vehebatur, concedunt ad alios confœderatos, & ita oppidum & arx Blomunt oppugnatur & occupatur. Præterea aliæ arces quatuor à confœderatis invaduntur & capiuntur.

Ellekort oppugnatur.

Dux Lotharingiæ Reinhardus, cum sibi quoque metueret à Carolo, petiit in fœdus recipi. Quo tempore Carolus Burgundiæ dux, totam Lotharingiam, excepta civitate Nanse, quam Nancium vocant, vel Nanseum invadit.

Reinhardus ad arcendum malum vicinum: & ad defendendam hanc patriam, in fœdus recipitur. & per confœderatos illi auxilium decernitur.

Anno eodem. Confœderati in Lotharingia, conveniunt apud Bergarten, cum Burgundione congressuri, sed quia is instructior erat, quam quod superari posset, re infecta discedirur, relictis tamen Lotharingo in Nansen, octo millibus equitum ac peditum, & aliquot machinis bellicis.

Anno eodem, Stephanus Palatinus Moldaviæ, exercitum Mahometh Cæsaris Turcarum, centum & viginti millia pugnatorum habentem, cui & Bessarabi auxilia ferebant, Vualachiam populantem circa palum Rakovietz, & fluvium Berliad, proprio marte, quinque tantummodo millibus Siculorum, quorum terram ab Hungariæ rege abstractam, in suam ditionem redegerat, magna clade, sed non incruenta suorum victoria, mirabili Dei potentia fudit, vix quadraginta millia pugnatorum habens, in quibus major pars agrestium erat, nec in superbiam ex hac victoria elatus, diebus quatuor continuis jejunium in pane & aqua egit. Per universam quoque terram suam, bannum edixit, ne quis auderet sibi, sed soli Deo victoriam illam appropriare. Cum judicio omnium victoria illa ex uno eo stetit, omnem regionem Valachiæ, per quam Turcæ ituri erant, longe ante Stephanus Palatinus flammis exusserat, quæ res maximi adjumenti ad victoriam fuit, Thurcis, & equis eorum macie consumptis. Omnes fere Turcas captivos, præter principaliores palis suffixit, cadavera interfectorum cremavit, unde ossium illorum extant aliquot acervi, quatuor duces Thurcarum principales, & triginta sex signa militaria, manubiasque nobiles Kazimiro regi Poloniæ in Lithuaniam per primores suos Stephanus transmisit. Rex autem Hungariæ Matthias scripsit Papæ, Cæsari, & aliis regibus se insignem Thurcarum exercitum, per gentes suas, quorum Stephanus Valachiæ Palatinus ductor erat, delevisse. Stephanus Palatinus aliquos captivos Sixto Papæ misit, & scriptis auxilia poposcit. Misit & Matthiæ regi Vngariæ pares manubias. Nec his legationibus ad amicos Stephanus contentus, ad ipsum quoque infestissimum hostem suum Mahomet, Cæsarem Thurcarum insignem legatum dona non mediocria ferentem, misit. Questus est seà quibusdam Thurcarum latrunculis & exulibus temerarie, & præter scientiam Cæsaris, lacessitum esse. Illam omnem furum & exiliatorum manum, manu Dei potenti confecisse, petens ut reliquiæ hujusmodi latrunculorum, si quæ in dominia sua refugissent, sibi traderentur, pari supplicio cum cæteris pœnas meritas soluturæ. At Cæsar legatione hujusmodi exasperatus; legatos jure gentium violato in ergastulis aliquandiu tenuit. Postea omni substantia spoliatos pedites, & penè nudos Valachiam remisit. Hæc ex Chro. Pol.

Anno eodem exercitus Mahumeth, Cæsaris Thurcarum, ab Andrionopoli solvens, ad Caffam insignem Januensem civitatem, quæ se ab ejus exitio per annos 23. ex quo Constantinopolis capta erat, muris fortissimis & altissimis munire non cessavit, manu navali & pedestri perveniens, ipsam cum Thartarici exercitus auxilio obsidendo & impugnando, sexta die per fraudem primorum civium Italicorum, aliis ignorantibus, cœpit. Et civitate potitus, continuo traditores cum uxoribus, pignoribus, & omni familia in vincula conjectos, ad classem suam deportavit. Vulgo autem pepercit. & in civitate illud permisit, media parte omnium substantiarum ablata. Successu temporis in perpetuam captivitatem sustulit, & non nisi Thurcas illic locavit.

Anno eodem, in mense Augusto, locustæ ad longitudinem unius digiti humani, capita instar vespertilionum habêtes, apparuerunt, quæ ex Pannoniis per Moraviam & Silesiam prodisse ferebantur. Longitudo congregationis earum trium miliarium, & latitudo unius cum medio miliari. Volabant ordinatis aciebus. Loca frugum & arborum in quas cadebant, devorabant, nil præter terram & fimum sordidum relinquentes: densitatem earum vix sol penetrare potuit.

Hoc anno Matthias rex Hungariæ in ripa fluvii Sauue, munitionem à Turca erectam expugnavit, & rediit. Turcæ vero in magna multitudine ingressi regnum Hungariæ, nemine resistente, usque ad Varadinum grassati, civitatem & universam regionem vastarunt.

Anno Domini mil. 476. Cum collatione facta Matthiæ Hungariæ regi ducenta millia aureorum ad conterendum Turcam, mittuntur: interim copiosus Turcæ exercitus ex regno Bosnæ subito adveniens, totam Carneolam Carinthiani, partim Styriæ Saltzburgensisque episcopatus graviter afflixit, & usque ad montes Italiæ grassatus est. Multas Catholicorum catervas in captivitatem perpetuam abducens. Insuper quinque propugnacula fortissima ex lignis in littore Histri in parte inferiori castri Smiderale per regem Matthiam fabricata expugnavit.

FATALE BELLVM CAROLI APVD NANSEIVM.

ANno Domini 1475. & an. 1476. fatale sibi bellum Carolus ingreditur: nam magno exercitu expeditionem dirigit in Nanseium, & in obsidione quæ duravit hebdomadib. decem, bombardis muros quatiendo, & oppugnando gravia incommoda intulit. Vicissim qui in civitate erant, oppugnabant hostem: nam inerant multi præstantes Germani & equites, instructi & ipsi pixidibus bellicis. Ardebat autem in eam civitatem Burgundio Carolus. Obsessi petunt præsidia à confœderatis, maxime alimoniam. Quare confœderati rursus se recipiunt in Lotharingiam, ut ab obsidione ducem Carolum cohercerent. At quia ingenti exercitu instructissimus erat, ut nihil possent exequi, redeunt domum. *Nansieum primum obsidetur.*

Verũ cum Carolus decem hebdomadib. in obsidione Nanseij fuisset, nec posset occupare civitatem, res composita fuit, ut Germani cum eorum substantia discederent, at bombardas & alia bellica illic permitterent. Ita Germani ex Nanseio exeunt, & Burgundus ingreditur. *Nansieum deditur.*

Cum autem Carolus civitatem Nanseium & totam Lotharingiam acquisivisset, convocavit nobilitatem ducatus, & coegit ut sibi jurarent. *Carolo iurat Lotharingia.*

Hoc tempore Reinhardus Lotharingiæ dux latebat, ita ut nec confœderati, nec quisquam alius scire posset ubi ageret, an vita functus, an adhuc aura vesceretur æthereâ.

Carolo Burgundione ita totam Lotharingiam possidente, & fugato Reinhardo, victor magno exercitu movet ad oppidum Helvetiorum, Granse dictum, & hoc obsidet quadraginta millibus, gravissime oppugnans, & maxima damna inferens. Vicissim, qui in oppido, fortiter agunt. At quia quadringenti milites Helvetici pro præsidio in oppido erant, valde sibi ab illis metuebat Carolus oppugnaturus locum. Quare proponit illis, si velint dedere urbem, se permissurum, ut cum eorum substantia abeant. Datur fides publica: exeunt oppido, egressos mox excipit Carolus, & præcipit suspendi omnes, servata, si diis placet, fide. *Carolus Granse obsidet.* *Fides publica per Carolum frangitur.*

Posthac Carolus castrametatur apud Gransen, putans fore, ut & castris & oppido munitus, posset hoc melius Helvetios subigere pro libitu. Helvetii aliis confœderatis mox scribunt pro auxilio. *Castra Caroli apud Gransen.*

Anno domini millesimo 476. Argentoratenses cum quadringentis equis & panoplia bellica concedunt ad alios suos confœderatos: ii omnes miliari uno à Gransen conveniunt. Ita simul ante oppidum Gransen Carolum aggrediuntur, & extra castra profligant, ipsi castra occupant. Burgundiaci fuga sibi consulunt, cum tamen haberent in exercitu quadraginta millia virorum. Ex illis sexcenti trucidantur, ex confœderatis 25. tantum viri. In illis castris Carolus perdidit circiter quadringentas pixides anguillares, sexaginta bombardas lapidiferas, vulgo Steinbüchsen/9. maximas & capitales bombardas, 300. vasa cum pulvere bombardico, octingentas pixides minores, Hockenbüchsen/currus plus minus trecentos, cystas quadringentas, in quibus dux cum nobilitate vestes suas & ornamenta, & supellectilem auri & argenti habebant. In iis inventæ sunt circiter centum vestes aureæ & aliàs preciosæ. Item cibi & potus ingens copia in his castris inventa. *Fuga Caroli apud Gransen.* *Præda ingens ex castris Caroli.*

A fuga Carolus alium conscribit exercitum, & movet contra Helvetios, centum millibus virorum apud Mortheym, quod oppidum quoque obsidione urget. *Mortheym.*

Hinc rursus confœderatis exhibetur negotium, & anno domini millesimo 476. mense Junio rursus copias contrahunt. Respub. Argentoratensis mittit equites quingentos & quinquaginta, & trecentos cum pixidibus manuariis; item duodecim pixides anguillares. Hoc tempore Lotharingiæ dux, qui putabatur perditus, Argentoratum venit, præsidia implorans. Is centum equites collegerat: & audiens confœderatos simul esse, ad eos quoque se recepit. Cum veniret is, jam alii congressi fuerant cum Carolo, & in fugam rursus compulerant. In eo prælio circiter 18. millia Burgundionum *Fuga Caroli apud Mortheym.*

dionum perierunt, exceptis iis qui in lacu vicino submersi fuerunt. Grave quoque damnum hic sustinuit Carolus, nam circiter quatuor millia papilionum, & multas bombardas amisit. Ita redeunt domum confœderati, victoria læti & præda.

Confœderati Nanseium obsident & occupant.

Deinde reverso duce Lotharingiæ, & petente, ut confœderati pro recuperanda Lotharingia sibi adessent: Anno millesimo 476. mense Julio & Augusto confœderati Nanseium obsident, in quo Burgundus habebat mille trecentos equites, & acceptis utrinque damnis, conditionibus certis deditur Nanseium, & redit ad ducem Lotharingium Reinhardum.

Carolus vero conscribens exercitum spe liberandi Nanseii ab obsidione: sed antequam veniret opem laturus, jam dedita erat civitas. Hinc vehementer indignatus suis, juravit se velle Nanseium habere, aut mori. Quare collecto exercitu, rursus movet ad Nanseium spe occupandi. Dux Lotharingiæ hoc confœderatis mox significat, qui rursus in Lotharingia confluunt. Vterque exercitus apud Mosellam, quisque ex uno latere castra figit, conflictu parvo habito, Carolus movet ad obsidendum Nanseium jam altera vice. In hoc Reinhardus Lotharingiæ dux pectora habebat, aut vincere, aut mori parata. Minatur Carolus, si vincat, velle omnes eos cruci affigere. Gravissima cum fame, non solum cum truci hoste coacti sunt confligere, nam antequam dedere vellent urbem, equos canes, cattos, & id genus animalia comederunt: multique in ea civitate per mensis spatium nec panem gustarant. Atqui hæc omnia ferebant æquissimis animis, amore principis. Is dies & noctes apud Helvetios & confœderatos satagebat, ut suos obsidione liberaret. Tandem circa Natalē Domini, cum Reinhardus Lotharingiæ dux 20. millia ex Helvetiis & confœderatis coegisset apud sancti Nicolai portum satis instructa, liberis & fidentibus animis, solvunt à sancto Nicolao mane, versus Nanseium. Et anno Domini mill. 377. die Dominica, quæ erat Epiphaniæ festum, fit pugna non levis, fulgent signa confœderatorum. Dux Carolus quadringentos gravis armaturæ equites præmisit, ut hostes distinerent, donec ad pugnam pararetur, instrueretque ordines pro rerum necessitate. Illi vero cum tumulum apprehendissent, majores exercitus speciem exhibebant in latum extenti. Sed non erat ea segnities confœderatis, ut à paucis detinerentur. Igitur pulsis propugnatoribus, ipsa ad castra mox perveniunt. Strenue utrinque agitur. Sed parati imparatos, feroces trepidos facile vicerunt. Sternuntur aliquot millia. Tum effusa fuga omnes signa deserunt. Capiuntur Balduinus atque Antonius, naturales Caroli fratres. prælium differentes, atque hostem desinentes, ut fuga interim frater dilaberetur. Sed infœlix ad rivum malefidum occupatur, ibique incertum, quis, & à quibus tantus dux prosternitur atque perimitur, non excedens annum 40. Diu ignoratum est quo abierit Carolus, sed repertum à quærentibus cadaver, infertur Nanseium gelu facies intumuerat, ut dignosci difficile posset. Frater inprimis Antonius, Physicus deinde ejus, assensi esse Caroli. Puer imberbis qui galeam duci præferebat, testatur esse cadaver domini: aderat enim dum caderet, & monstravit cædis locum. Rob. Gag lib 10. scribit: At ille revera dum se fuga salvare contendit, labente equo quem insidebat, fuerat tribus vulneribus occisus, uno ad caput secus aurem, ad dentes usque pertingens, altero ad fœmora, tertium ad anum. Id certissima fide compertum est, capto Baptista adolescente ex Columnensium familia, qui duci eodem tempore familiarissime obsequebatur, qui non dubia de illo indicia protenus ostendit. Assensusque est testimonio ejus Matthæus Portugallensis ducis Medicus, atque Antonius ejus frater notus, quem Lotharingus captivum habebat. Inventum ducis cadaver nudum in pratello, quod rivulus alluit, ubi crux ex lapide erecta est in memoriam cadentis ducis. Sed diu inter homines spes & metus variabant. Alii vivum abreptum in manus Francorum regis pervenisse: alii fuga elapsum, sed sponte exulantem abiisse ad Germanos, ibique septennem pœnitentiam vovisse, quam postquam explesset, inde cum potentia reversurum, & suas injurias vindicaturum. Certe tempore Rodolphi Agricolæ Phrisii, viri utriusque linguæ doctissimi, ut hujus habet Epistola ad Jacobum Barbirianū, multus variusq; sermo de Carolo fuit. Verba ejus libet subiicere.

Carolus secundo obsidet Nanseium.

Carolus Burgundus perit.

Rodolphus Agricola Phrisius de Carolo Burgundiaco.

Quidam est, qui magna vulgi persuasione Carolus esse creditur, qui Bruxellæ quod Sueviæ oppidulum est, genus vitæ supra humanum morem horridum atque asperrimum peragit, scito fuisse me plus octo diebus loco, qui una tantum milia ab eo distat oppido. Et ivissem eo, allocutusque hominem fuissem, nisi graviores viri, & quibus res exactius poterat esse cognita, affirmassent mihi, Carolum eum non esse. Deinde rediens in navi casu in colloquium familiaritatemque cujusdam insinuavi me, qui triginta amplius annis domus Burgundiæ minister fuerat. Is se dicebat apud Nancium postrema illa clade quæ accepta est, ordines duxisse, & captum fuisse cum multis, & Caroli corpus sine ulla dubitatione certissimisque signis illic agnitum sepultumque esse. Præterea se cum hoc viro longum habuisse colloquium, sed illum constantissime negare Carolum se esse, & neque staturam, neque loquendi, non dico sonum, qui mutatur multis casibus, sed habitum & formam illam verborum convenire. Deinde barbam huic modicam esse, quæ Carolo latissima erat. Hunc rudes & crassas, prorsusque rusticas habere manus, quum Carolo teretes atq; subtiles essent. Præterea neque cicatrices, neque reliqua, quæcunque essent, signa convenire. Itaque si qui illa spe teneantur, deceptum eos iri, & vanam esse exitu inventuros. Vulgus tamen (qui

mos

mos illius est, libentissime incredibilia quasi comperta & loqui & credere) constantissime hunc Carolum esse asseverat. Hæc Agricola.

Capti fuerunt hoc in prælio comes de Nassauu, Balduinus & Antonius Caroli fratres naturales dominus de Symont, dominus de Dynesis, dominus de Arburg, dominus de Groy, junior Marchio comes de Rœtel, & quidam alii. Nassoius Argentoratum ductus fuit.

Rex Franciæ cum audiret exitum belli, de cujus consilio non credebatur alienus, paratam habuit expeditorum militum manum, quæ Burgundiam ducalem jam ut putabat Coronæ adunatam hærede masculo non extante, acciperet regis nomine. Vbi refragatum est, arma intentabant. Idem fit de urbibus ad Somnam fluvium sitis, de quibus etiam vivente Carolo erat cum rege controversia. *Rex Galliarum Burgundiam vult invadere.*

Rex quoque Franciæ tum Picardiam recepit, quæ in illum diem paruit Carolo duci, unde ille promptiorem suam militiam solebat deducere. Vrbes habet illa præclaras, Abbatis villam, Ambianum, majores, cum non contemnendis aliis, & si impares sint memoratis. *Rex Galliarum Picardiam recipit.*

Erat Maximiliano Imperatoris Friderici filio, desponsata Maria, unica Caroli ducis filia, hæres legitima terrarum in occiduo intra Rhenum & Franciam. Ea puella cum per tempora, quibus de cæde patris fama inhorruit, Gandavi in Flandria esset, tristi accepto de patris morte nuncio, mox missis solemnibus nunciis in Arthesiam ac reliquas provincias, quarum magis vacillaturam fidem prospexit, jussit accipere sacramenta fidelitatis per singula oppida. Interea rex Franciæ sollicitari fecit puellam, ut in propria persona veniens, homagium præstaret, alioqui confiscandis illius reb. alios præponeret. Non ibat illa, verita quod res habuit, quod venientem non dimitteret, sed invitam parvulo filio servasset uxorem. *Maria filia Caroli vocatur a rege Galliarum.*

Attrebatum interim rex obsedit. Res pervenit in tractatum inter regem & puellam. Vbi rex fecit allegari à veteri memoria multa conventa, in quibus eluxit (ut ferebant) Primum Burgundiæ ducatum nunc regno adunandum, stirpe virili deficiente. Deinde comitatum Arthesiæ per multas conventiones, quarum literas exhibebat, nunc esse juris regii, meritoque ab illo vendicari. Ex adverso prætendebant Ducales: vetera pacta novioribus esse sublata. Sed apparebat non tam jura quam potentiam regiam formidari. Igitur si puella in conjugium Delphini inclinaret, non esse magnam de successione quæstionem: & hinc terris hæreditariis plurima ex Francia possent evenire bona, pax in primis, & temporum tranquillitas: ab Germania non nisi bella, motus, perturbationes (vide vaticinium) *Rex obsidet Atrebatum.* *Vaticinium de Maria Caroli filia.*

Jam puella Maximiliano duci animum inclinabat, nec potuit à sententia dimoveri. Tumultuabantur Flandriæ majora oppida, & ad libertatem, sublatis oneribus, quæ vel Philippus, vel Carolus imposuere, proclamabant. Prudens puella serviebat tempori, multi dissimulanter habens.

Hac ætate, relicta Caroli vidua dum vellet legationem mittere in Angliam ad fratrem Eduardum, audivit novam inter ipsos suos fratres perturbationem exortam. Nam dux Clarensis in insidiis, quas fratri paraverat, deprehensus, solenni Perlamenti sententia damnatus, capite immersus vino trucidatur. Robertus Gaguinus habet: In Malvatici vini dolio vivus extinguitur, & inde exemptus, capite truncatus est. Ejus supplicii hoc genus fuit. Per eos dies apud Arvernos in cœnobio Issoriensi monachus quidam cum hermophrodita esset, gravidus est effectus, asservatusque summa diligentia, donec parturivit. Ro. Gaguinus.

Ano Domini 1477. Fine mensis Julii, puella cum Maximiliano duce nuptias init Gandavi. Erat in comitatu ducis, Episcopus Metensis, Sigismūdus dux Austriæ, patruelis, Otto dux Bavariæ, Marchiones de Baden, Comites de Vuirtenberg & multa sine nomine nobilitas. A nuptiis consiliū cogit gerendi belli. Visum est ad regem Franciæ mittere Oratores, æqua petentes. Et ne ad arma, præceps juvenis, ruere videretur, per Oratores & Heraldos tētat pacem, sed frustra. Rex Franciæ multis per Hannoniam atq; Burgundiam captis oppidis & arcibus, dissimulanter tamē omnia fieri curavit, quasi ignorante se res gererentur. Nam quoties opportunum videbatur, animum ostentabat pacis cupidum, cum tamen hostilia omnia perageret. Ferunt nonnullos in Maximiliani fuisse concilio, qui regi omnia quæ intellexerint, prodidisse crederentur, qua de re suspecti, cum etiam verbis & sermone notarentur, retraxerunt se in Franciam. *Nuptiæ Maximiliani & Mariæ.*

Nato deinde ex Maria conjuge filio, Fridericus Tornacensis episcopus inducias procuravit anni totius. Rex Franciæ nato ducis parvulo misit equum phaleratum amicitiæ futuræ pignus. Sed bello armantur equi, bellum hæc armenta minantur. *Induciæ.* *Equus phaleratus donatur mittitur.*

Sequenti anno Dola præcipua Burgundiæ civitas capitur à Francis, & diripitur per Suuiceros regi militantes.

Maximilianus deinde consilio rebus maturatis valida manu egressus est ad obsidendum Morinum. In ea obsidione certior factus de adventu Francorum, noctu retractis clam bellicis apparatibus, ordines instruxit, & quadrato agmine obviam processit hostibus. Juxta Bonini oppidum venere agmina sub mutuum conspectum: Disponuntur utrinque acies ad prælium. Jactis initio tormentis, pari animo progreditur uterq; exercitus ad pugnam pertinaciter utrinque pugnant *Obsidio Morini.*

Dux ubi conspexit Francorum pectora non cedere certa, sed mori prius quam fugerent, ipse pedes cum peditibus cœpit inire pugnam, equitibus tamen in suo ordine durantibus. Vbi medium conspexere ducem suum Alemanni, tum vero in pectora vigor penetravit. Miscentur strages, Francorum multa millia perimuntur, capti nonnulli: Sed & ex ducalibus non pauci perierunt, sed nihil ad numerum Francorum. Hæc prima ducis Maximiliani insignis victoria, magnum illi nomen cum gloria comparavit.

Maximiliani prima & insignis victoria.

Anno Domini 1478. Institutū est officium prædicaturæ in templo Argentoratensi, sub Ruperto duce Bavariæ, Episcopo Argentoratensi, Johanne comite in Helffenstein, Decano. Ad quam rem Petrus Schottus, Consul Argentoratensis, vir integerrimus, impensas non mediocres præstitit, supra septingentos florenos, & operam dedit, ut Johannes Geyler de Keysersperg, Theologiæ Doctor ad illud munus primus vocaretur, qui 30. annis præfuit & profuit, & quod de Origene fertur, qualem habuit sermonem, talem habuit & vitam. Habuit hæc ætas Parochum etiam Argentoratensem, virum vita & doctrina probatissimum, Johannem Crutzer, Theologiæ professorem, qui una cum Concionatore Keyserspergio, parare Domino plebem perfectam, dies noctesque studuerunt.

Officium prædicaturæ Argentorati.

Anno Domini 1479. Turcæ armorum terribili apparatu, Rhodum insulam oppugnare adorti, bis omnino mœnia subierunt, mille & trecentis bombardarum ictibus muri concussi. propugnatorum sunt virtute defensi. Durasse legitur hæc obsidio undenonaginta dies. Si vera sunt, quæ scribuntur, fuit tum Rhodus cœlesti magis quam humana ope defensa.

Rhodus defensa, cœlesti auxilio.

Anno Domini mill. 480. Turca Hyldruntem urbem in Apuliæ & Calabriæ finibus expugnat. Postquam 17. dies obsedisset, Episcopum loci dignitate & ætate venerabilem, exquisitis suppliciis excarnificavit, clerum extinxit, obvium populum perdidit, juvenes abduxit, fœminis abusus. & illa fecit quæ solent irati victores omni crudelitatis genere sæviendo. Certe apparebat Turcam totis viribus Italiæ incubiturum. Imminebatque ex eo Christiano nomini ingens discrimen, nisi matura illius morte manifesta Dei providentia terror ille discussus esset. Jam Papa Sixtus cœpit res propius intueri: jam mallet, quæ nepotibus impendit, in publicis Christianitatis usus convertisse. de fuga sane in Gallias consultat. Missis literis & nunciis, Pontifex vult Principes excitare. sed lethargo laborabant. Interea defuncto Mahumete, Alphonsus rex Neapolitanus cum Senensib. bellum gerebat: audito vero nuncio de Hydrunte urbe capta, festinanter se in Neapolim recepit, & quoniam tyrannus mortuus fuerat, & Turcæ coacti redire ad sua, Alphonsus facile recuperavit Hydruntem, & Christiani nominis hostes Italia expulit. Magnus fuit ille Mahumetes bellator, per id tempus plurimis locis bella inferens gentibus, Rodiensibus, Calabris & Vngaris, & in medio fervore bellorum vir bello natus, moritur: qui plura confecisset unus, quam ejus omnes simul præcursores. Reliquit filios duos de patris successione contendentes. Major natu Bajazeth, occupatis arcibus & urbibus primariis accepit à subditis homagium. Minor vero confugit ad fratres hospitales divi Johannis Rhodienses, quorum sciebat acerbissima in gentem odia, pollicitus reddere Constantinopolim, si Christianorum viribus reduceretur ad justum suum imperium. Magister ordinis testatus, hoc non esse suarum virium, ad imperatorem misit. Qui expensis perinde gravari visus, ad regem Franciæ fecit pervenire. Ibi captivi specie nobilis juvenis diu habitus est, donec summo Pon. Innocentio mitteretur ab regni cancellario, pacifcente aliquot rubros galeros pro tanto captivo. Papa illum in palatio tenuit diligenti custodia, fratre, ut ajunt, illius aliquot ducatorum millia, annua pollicente, ut diligentius servaretur. Servatus fuit usque ad tempora Alexandri 6. qui Carolo 8. regnum petente Neapolitanum illum permisit. Juvenis, quod ita inter manus, velut pila jactaretur, dolore animi contracto morbo, in itinere moriens, defecit. Sunt qui illum sponte sumpto veneno ajunt periisse.

Hydruntum urbs obsidetur.

Bellum regis Neapolitani cum Senensibus.

Mahumetes magnus bellator.

Baiazet.

Matthias interim Vngariæ rex, sumpta occasione usus, quæ illi præstaretur per regnum Turcarū innovatum, urgebat Turcam, pepulissetq; omni vicina regione, nisi eodem in tempore ab latere Austriæ vexatus, à Turca retractus, per hostiliorem imperatoris nostri capitaneum se cogeretur defendere. Alb. Krantz lib. 12. ca. 28.

Matthias Vngariæ rex.

DE IOHANNE VVESSALO.

His temporibus claret M. Joh. Vuessalus Groningensis, lux mundi olim vulgo dictus, raræ & reconditæ doctrinæ vir, cujus sancta quædam monumenta extant. Primo, de benignissima Dei providentia, omnia suaviter disponente. Secundo, de causis & mysteriis & effectibus dominicæ incarnationis & passionis. Tertio, de dignitate & potestate Ecclesiastica, de vera & recta obedientia. Quarto, de Sacramento pœnitentiæ, & quæ sunt claves Ecclesiæ, de potestate ligandi & solvendi. Quinto, quæ sit vera communio Sanctorum, de thesauro Ecclesiæ, de participatione & dispensatione hujus thesauri, de fraternitatibus. Sexto de purgatorio, quis & qualis sit ignis purgatorius, de statu & profectu animarum post hanc vitam. Decessit ex hac vita: Anno dom. 1489. Ita quælibet ætas habuit suos θεοδιδάκτους, & in fide electorum Dei, agnitioneque veritatis, judicio sano præditos.

Anno domini millesimo 481. Maria unica Caroli filia, Archiducis Maximiliani uxor jam prægnans

gnans, cum nimio venandi studio teneretur quodam die egressa, dum feram forte conspectam insequitur, vel equo in præceps abeunte, vel alio casu, certum enim non traditur, ad terram excidit, graviter læsa, Brugas defertur. Ad eam curandam accersiti sunt undique medicæ artis scientissimi viri. Sed malo artem superante, haud multis post diebus vita decessit, quum annos nondum quinq; Archiduci nupta fuisset, gubernasset autem quinque annium.

Anno Domini millesimo 483. Margareta Maximiliani Archiducis Austriæ filia, desponsata est Carolo Delphino filio, Galliarum regis Ludovici 11. Is eodem anno moritur.

Hoc tempore Gandavenses, qui occultis sæpe consiliis in Franciam respiciebant, ut administratione legitimæ tutelæ Maximilianum excluderent, filium ejus Philippum, & filiam Margaretam magna difficultate ex Bruxellis in Gandavum transtulerunt, jam tum cogitantes magis quam edicentes, quod nullam patri relinquerent tutelam filiorum. Quippe, quia re ipsa probabant magnas opes sub manibus ejus mirabiliter deperire, ut nulla pecunia, quantumcunque magna, illi, ut dicebant, sufficiens videretur. Agente nimirum facilitate, & profusa liberalitate, quam illi ad prodigalitatem imputarunt. Sed justos interpretes res accipiens, nihil aliud prodit, quam principis benignam & facilem humanitatem, quæ pecuniarum contemptrix opes mavult perdere, quàm à se tristem quempiam discedere. Et in suos non uti liberalitate, quæ virtus est Principum præcipua. Sed tum invito Archiduce Maximiliano pacem cum rege Franciæ inibant Flandrenses.

Gandavenses iniqui in Maximilianum.

Liberalitas Maximiliani.

Anno Domini millesimo 484. Sixtus 4. febribus decubuit, & cum pacem inter Venetos & reliquos potentatus confectam audisset, mox vitam exalavit. Post Sixtum 4. fit Papa Innocentius 8. Post Innocentium Alexander 6 hic filium habuit ducem Valentinum, quem Pontifex Principem fecit Urbinatem. Is symbolum habuit, ô Cæsar, ô nullo, hoc est, aut Cæsare, aut nihil. Ultimum tandem assequutus fuit, hoc est nihil, nam propter mirabiles practicas suas, & indicibilem perfidiam tandem confossus est.

Dux Valentinus Papa filius.

Clarent hoc tempore Johannes Picus Mirandulæ comes, Barbatia Jureconsultus, Georgius Valla, Arculanus Manfredus medici, Johannes de Regio monte Mathematicus, Hermolaus Barbarus, Politianus, Gaza, Platina, Sabellicus, Pomp. Lætus, Marsilius, Ficinus, Aldus Manutius, & cæteri viri doctissimi.

Aut Cæsar, aut nihil.

MAXIMILIANVS XXXVIII. IMP. GERM.

Anno 1486. 16. die Februarii: Fridericus Imperator Maximilianum Archiducem Austriæ, filium suum Francophordiæ, in æde divo Bartholomeo sacra, consortem imperii declaravit.

Maximilianus 38 Imp. Germ.

Eodem anno, mense Martio, Fridericus Imperator, assistente Maximiliano rege, Principibus & comitatibus imperii, eorumque multis, consentientibus: legem tulit de pace tuenda, per totum decennium, ut nemo alterum in persona aut rebus offenderet via facti. *Hæc* pax per imperium à multis recipitur, maxime Suevis, qui jussu Cæsareæ Majestatis societatem & ligam fecerunt de pace illa invicem conservanda, & contra omnes violatores asserenda.

Anno Domini 1487. Fridericus Imperator Comitia habet Norinbergæ, ubi de unione & pace Principum variæ conventiones sunt habitæ, utque omnia bella inducias haberent, concluserunt. Id quod nemo servavit.

Eodem anno Maximilianus à Brugensibus capitur, in ipsa urbe, sed Fridericus pater liberavit filium.

Anno Domini 1489. Post motus civiles, qui in Brabantia fuerunt, pestilentiæ morbus aliquot locis atrociter sævit. Ingentem enim fecit in duobus oppidis vastitatem, Bruxella & Lovanio, illic duo & triginta, hic viginti millia hominum extinxit.

Anno Domini 1491. Maximilianus illustrissimam ducissam Britanniæ, per legatos, sufficientibus mandatis uxorem duxit, sed Carolus Galliæ rex, Margaritam filiam Maximiliani, sibi desponsatam repudiat, & Maximiliano desponsatam rapit, uxorem ducit. Hæc Naucl.

Anno Domini millesimo 492. Evecta sunt Hispania centum & viginti quatuor millia familiarum Judaicarum, rex edicto vetuit, ne aurum vel gemmas è regno exportarent, sed commutatione rerum, pannum, vinum, & id genus alia ad victum pertinentia, secundum debitam æstimationem acciperent. In itinere ex his triginta millia pestifer morbus absumpsit.

Anno Domini millesimo 493. Obiit Fridericus tertius Imperator Romanus cum annos imperasset tres & quinquaginta.

Anno Domini millesimo 494. Maximilianus cœpit regnare à morte patris, cum quo vivente octo annis rebus gubernandis præfuerat, posthac solus annis viginti quinque imperavit. Quanquam autem Maximiliani imperium, initia mediocria habuerit, valde tamen auxit imperium Germanicum.

In initio imperii Maximiliani, Carolus Gibbosus rex Galliæ, profectus est in Italiam, & occupavit

pavit Neapolim, sequenti anno rursus rediens in Gallias. Tum Ferdinandus junior, rursus recuperavit Neapolim & Gallos, quos istic rex reliquerat, fudit & fugavit auxilio Maximiliani.

Praeclara bella Maximiliani.

Maximilianus, ut supra paucis attigimus, multa egregia bella gessit, primum in Flandria & Brabantia, ubi praeclare multa egit, aliquorum meminit Krantz in Saxonia. Optandum vero esset, ut eruditus aliquis, magnifica facta, & consilia prudentia inclyti herois colligeret, & conscriberet. Bilibaldus Pirckhaimer Norinbergensis, Philippo Melanchtoni aliquando dixit, Maximilianum ipsum suas res gestas, aliquot annorum descripsisse, nam se navigio vectum cum Maximiliano à Lindauu ad Constantiam, & cum in navi ocium haberet Imperator, vocasse ad se scribam, & dictasse illi res gestas unius anni, idque variis consiliis & circumstantiis. Et cum Pirckhaimerus putaret agi secreta quaedam, secedere voluit. Ibi Imperator manere jussit, & auscultare. Ad vesperam curavit ut dictata legerentur Pirckhaimero, rogans, ut ei placeret equestre latinum, vulgo das Reitter latein. Dicebat vero optimus Princeps, se percupere paucis complecti res gestas, ut eruditi, qui vellent describere & historiam parare, ex autographis certa haberent. Testatus autem est Pirckhaimer de perspicuitate hujus scripti, & quod à morte Maximiliani adnisus sit, sed non potuerit assequi.

Pirckhaimerus Nornbergen.

Philippus Maximiliani filius.

Anno Domini millesimo 494. Philippus Maximiliani filius, annum agens aetatis 16. Lovanii, Brabantiae, principatui inauguratur. In cujus verba tanto consensu ac studio ab universa multitudine juratum, uti nunquam alias majore.

Blanca Maria Maximiliani uxor.

Anno eodẽ Blanca Maria virgo illustrissima, Galeacii quondam vice comitis & Mediolanensium Principis filia, Maximiliano regi desponsata, in oppidum Insbruck, ad tedas nuptiales traducitur, & ritu Christiano copulatur, orationem tum habuit clarissimus Jason Mainus, eques Romanus Juris consultus.

Anno dom. millesimo 495. Maximilianus comitia habet Vuormatiae, in quibus tria tracta sunt. Primo, de resistendo Turcae. Secundo, de resistendo Carolo, Galliarum regi occupanti quaedam imperii in Italia. Tertio, de judicio Camerae. In his comitiis Comes Eberhardus de Vuirtenberg, dux Vuirtenbergensis designatur. Hic cum aegrotaret anno domini millesimo 497. vicinus morti fertur sic orasse. Creator coeli, terraeque Deus, te quaeso sic agnoscam, Si quisquam est, cui praeter aequitatem grave nimis fuit imperium meum, restituetur is, rebus meis impensis omnibus. Quod sine hoc quidem satis fieri potest, tibi benigne conditor, en hoc est quod offero, quod tibi devoveo, corpus castiga jugiter, hoc piaculum esto. Plenissime autem dixisset, si cum Augustino ita fuisset fatus: Tota spes mea in morte domini mei, mors ejus meritum meum est, refugium meum, salus, vita, & resurrectio mea, meritum meum, miseratio domini. Quanto ille potentior est ad salvandum, tanto ego securior sum. *Haec* παρέργως.

Morbus Gallicus.

Anno domini millesimo 496. Quo Carolus octavus Gallorum Rex, per Italiam exercitum duces, Neapolim expugnavit, morbus quidam multis annis antea incognitus, homines Italiae, deinde Germaniae, & utrobique terrarum invasit, quem morbum Franciae, seu Gallicum vocaverunt, Parisiis grossa variola nuncupatus. In Hispania propinquiori, & in Aragonia morbus S Sementi, ultra Hispanias, & in Granata morbus curialis (quia curiose & crapulose viventes, insequitur.) Marthias Machoviensis, scabiem foedam vocat. Rodebat hic morbus facies humanas, & caetera corporis membra, usque ad medullas & ossa, quibusdam etiam nares eradicabat, & cum aliqui, vix tandem sanarentur, relicta tamen in eis mansit quaedam membrorum contractio. Exploratum fuit, hanc pestem plurimum esse contagiosam, & manent in hodiernum diem morbi reliquiae.

Hoc tempore Nicolaus Eremita Helvetius, summa abstinentia claret.

Per id tempus Hieronymus Savonarola, ordinis Praedicatorum, praedicat Florentiae, hujus haec erant Themata: Italiam flagellis Dei expiandam, propter peccata multiplicia in Principibus, tam Ecclesiasticis, quam secularibus, Florentia urbeque Roma eversis, renovationem Ecclesiae futuram, & quod haec cito deberent fieri. Turcas & Mauros nostris temporibus ad Christianum cultum converti debere. Praedixit etiam quendam alpes transiturum in Italiam, Cyro similem, qui subvertere deberet Italiam.

Anno domini millesimo 498. Fato consumptus est rex Gallorum Carolus, is qui paulo ante Italiam cum exercitu ingressus, & Romam venerat, nolente ac moesto pontifice, & Neapolim ultro sibi deditam intraverat.

Collegium pauperum theologiae studentium Lovanii.

Eodem anno Johannes Standonc, patria Mechliniensis, vir & literis Theologicis, & morum sanctitate insignis, Lovanii collegium pauperum instituit, quod à sui institutoris nomine Standonicum vocatur. Qui in eo aluntur juvenes, primum Philosophiae, deinde sacris literis operam impendunt. Complures in hoc contubernio evolvendis orthodoxorum voluminibus adeo assiduam operam dederunt, ut doctissimi evaserunt, aliique ob egregiam doctrinam vocati ad ecclesiarum praefecturas, alii ad alios honores. Nihil dico de studio pietatis, vigiliis, jejuniis, precationibus, aliisque consimilibus progymnasmatis, quibus sacerdotium meditatur haec juventus. Vtinam posteritatis ergò qui divites sunt in praesenti seculo, etiam divites sint talibus bonis operibus,

ribus, ut educentur Theologiæ candidati, & aliarum honestarum disciplinarum studiosi, ut nunquam desint, & ministri ecclesiarum, & formatores juventutis. Nam si hic negligentes fuerimus, metuendum est, ne pro Christianismo brevi simus gentilismum habituri.

Huic instituto est dissimile Petri Bufleri civis Isnacensis sanctum institutum, de quo infra Anno millesimo 534.

Sozinus & Jazan Jureconsulti, Alexander, Benedictus, Antonius, Benivenius Medici, Johannes Nauclerus, Raphael Volaterranus, Robertus Gaguinus Historici, Rodolphus Agricola Phrisius. Johannes Jovianus Pontanus, Petrus Crinitus, Stephanus Niger, Faustus Andrelinus, Carteromachius Calepinus, Codrus, Urseus, & Beroaldus, florent.

Anno Domini millesimo 499. Helvetii cum vicinis, Austriæ domui subjectis, bellum habuerũt, quare Maximilianus ex Gelria, ubi tamen satis habebat negotii, advenit, subditos suos defensurus: tandem post varios conflictus, in quibus tamen circiter viginti millia desiderati sunt ex utraque parte, cessavit bellum. Robur genti addit et loci situs Julio Cæsare autore, una ex parte Rheno flumine altissimo & latissimo, qui agrum Helvetiorum à Germanis dividit, & hoc ad Septentrionem: ad Occasum Jura mons à Sequanis: à Meridie Lemannus lacus & Rhodanus: ab Oriente claustra alpium ab Italis discernunt. *Bellum Maximiliani cum Helvetiis.*

Anno domini mil. 500. Gandavi in Flandria Philippo Archiduci Austriæ natus est filius, qui baptismo admotus, Caroli nomen accepit. *Carolus V. nascitur.*

Eodem anno Ludovicus rex Galliæ Mediolanum, & totam Insubriam invadit, pulso duce. Adjuvabat regem tempus, & quod societatem cum Venetis inierat, & quod dux ea tempestate civib. suis omnino invisus erat. Is in sola fuga salutem constituens, magnis itineribus ad regem Maximilianum in Athesim ægre pervenit. Anno Domini mil. 501. Passim per Germaniam in vestibus hominum cruces visæ sunt: immo non solum signum Dominicæ crucis, sed & coronæ spineæ, clavorum similitudo, guttæ sanguinis de cœlo ceciderunt. Interdum etiam intra domos & cubicula ea delapsa, mulieres sæpe dies multos in ricis suis circumtulerunt. Hæc & his similia significabant iram Dei imminere hominibus. *Cruces.*

Anno Domini millesimo 502. Per totam Germaniam morbus pestifer inclementissime sæviit, præmonstratum malum, ut quidam opinati sunt, per cruces, quæ non multo ante in vestes hominum ceciderunt. *Pestis.*

Anno Domini millesimo 503. Alexander sextus Roman. Pont. libidinosissimus, postquam sedit annis 2. moritur. Narrant quidam veneno interiisse, quod filius ejus ex Cardinalibus uni paraverat, sed pocillatoris errore factum esse, ut Pontifex biberit.

Hoc anno moritur Johannes Dalburgius Vangionum antistes, qui inter nostræ ætatis pontifices facile doctissimus extitit, trium linguarum, Hebraicæ, Græcæ & Latinæ admodum peritus, quem non solum Germani, sed & Itali ac Galli sæpius admirati sunt orantem, dum & Romæ sub Innocentio octavo in publico peroraret consistorio, & Parisiis coram rege Ludovico in Parlamento quod vocant, mæcenas, hospes & patronus eruditorum omnium suo tempore. Præceptorem in Græcis literis habuit Rodolphum Agricolam.

Johanni cognatus fuit Dietherus à Dalberg, vere nobilis heros, ad res componendas fœlicissimus, & vere εἰρηνοποιός: qui, cum mentio fieret ob res adflictas ecclesiarum Concilio opus habere hæc ferme tentata tempora, solitus fuit dicere, quatuor esse judices minime suspectos, Concilio præficiendos, Biblia Hebræa, Græca, Latina, & Germanica: & tamen laicus erat, forsan respiciens ad illud, quod legitur de veteribus Conciliis, quod semper posuerint in omnibus sessionibus Euangelia in medium. Hunc Dietherum sæpe audivi dicentem, sub annum millesimo 524. Canonicis quibusdam, se percupere dare omnia vina quæ haberet, (habebat vero non minus quàm 30. plaustra) ut quilibet eorum honestæ matronæ condormire posset: ad illud spectans, quod Hebr. 13. legitur: Honorabile inter omnes conjugium & cubile impollutum. Scortatores autem & adulteros judicabit Deus. Et quod, proh dolor, hodie apud collegia, quæ σεμνεῖα esse deberent, & loca honestorum, Idolum Veneris in locum crucifixionis ponitur.

Idem cum haberet sub se pagos aliquot, & accideret, ut ex subditis quispiam delinqueret, ab hoc non mulctam pecuniariam (unde uxor & innocentes liberi luebant) accipiebat, sed diebus Dominicis & festis in carcere, pane & aqua justitiæ patronus plectebat transgressorem: sic terrori erat male agentibus, & hoc tempore quo alias vacabant labore, animadvertebat in malos, non sibi gerens dominium.

Ingens saxum de cœlo septima Novembris apud Ensisheym Elsatiæ oppidum cecidit.

Insulæ quædam in Oceano antiquioribus ignotæ, hoc ævo veluti novus orbis, ab Americo Vespucio primum, & deinde à Christophoro Columbano illustrantur.

Anno Domini millesimo 503. Pius tertius Senensis Papa sedit solum 30. diebus.

DE LI-

DE LIGA SOTVLARIA IN AGRO BRVXELlensi exorta, vulgo im Brüreyn.

HOc anno in agro Bruchsellano Spirensis diocesis, ex pago Vndergrunbach, exorta fuit rebellio Agricolarum, quorum articulos conjurationis fuisse sequentes, in additionibus Nicolai Baselij ad Chronicum Naucleri legis.

Primus, ut aucti numero, omne jugum servitutis excuterent, & Helvetiorum more armis libertatem sibi vendicarent.

II. Admissis in hanc ligam sotulariam, orationem Dominicam & salutationem virginis quinquies in die pro victoria flexis genibus oraret.

III. Symbolum constituerant quo se cognoscerent, Virginem Mariam, & Johannem Evangelistam. Item ut interrogatus à socio Germanice, Was ist nun für ein Wesen? responderet: Wir mögen für den Pfaffen nicht genesen.

IV. Vt abolerent omnem magistratum, & qui contra staret, ut hos trucidarent.

V. Ut Bruchsellam oppidum invaderent, mox Marchionatum Badensem.

VI. Ut bona monasteriorum, & ecclesiarum, & clericorum invaderent, & inter se dividerent, & numerum talium imminuerent.

VII. Vt ultra horas 24. in nullo loco moram traherent, sed pergerent semper, donec omnia suæ conjurationi subjicerent.

VIII. Spes eos bona habebat, libertatis amore, cives & rusticos, etiam non compulsos, sibi facillime adhæsuros.

IX. Ut extinctis monasteriis & ecclesijs, nulli census & decimas solverent, nec principibus, nobilibus, aut clero. Ita immunes futuri à vectigalibus & omni tributorum genere.

X. Ut venationes, piscationes, pascua, nemora, & id genus alia, in communitatem revocarentur, nec principum aut nobilium privatis usibus deservirent.

Hæc temeraria consilia non potuerunt stabilire, quare pœnas dederunt expositi cruciatibus & morti: nam & Maximilianus rex suo mandato jussit in eos animadvertere.

Anno Domini millesimo 503. Post Pium tertium fit Papa Julius secundus Ligur bellator, sedit decennio, & ne quid amplius sanctitati deesset, Reservatum in pectore veteratorie excogitavit. De hoc habes elegantissimum Dialogum, judicii plenum, ætate Erasmi natum.

Bellum Bavaricum. Anno Domini millesimo 504. Fuit bellum Bavaricum, in quo Maximilianus Cæsar. principes Monachi, contra Philippum Palatinum, & ducem Rupertum, Philippi Palatini filium tutatus est. Is putabat se velle cũ filia ducis Georgii Bavari, hæreditario jure Landshut, & eam Bavariæ partem possidere. At Rupertus in eo bello cum ipsa principe uxore moritur. Palatino autem Rheni per Cæsarem, Lantgravium Hassiæ Gulielmum, & ducem Vuirtenbergensem multa adimuntur. Maximilianus etiam ingentes copias Bohemorum, volentium auxilia ferre fudit. Posthac Palatinus cum Cæsare in gratiam redit.

Eodem anno Philippus Castellæ princeps, Archidux Austriæ, classe Hispaniam petens, adverso vento una cum conjuge compelluntur in Angliam, unde secundis flatibus restitutis, prius muneribus magnifice à rege insula donati, abiere, suam navigationem in Hispaniam peragentes.

Omnes in regno Granatæ, coguntur aut fidem Christi suscipere, aut è regno migrare. Anno millesimo 505. Max. ducem Geldriæ obsedit apud Arnheim, & coegit ad deditionem.

Anno domini mill. 506 Philippus Maximiliani filius, rex Hispaniarum, & Burgundiæ dux moritur, quem principem fortuna terris ostendit, sed protinus subduxit: hinc incredibilis luctus Brabantiam cæterasque regiones socias occupavit.

Ludovicus 12. Francorum	Rex.
Alexander Poloniæ & Bohemiæ	
Emanuel Portugalliæ	
Johannes Daniæ & Nortuuegiæ	
Philippus Germanus Hispaniarum	
Ladislaus 7. Vngarorum	

Conradus Celtes primus Germanus Poeta à Cæsare laureatur.

Mortarii bombardæ inventio. Eodem anno à Buscoducensibus novum tormentorum genus inventum est, quod Mortarium vocabãt, in obsidione arcis Proyæ, quæ sita proxime ad Mosam inter Goricum & Buscumducis oppida, opere & natura fuit munitissima. Ibi iis instrumentis pila & gravissimas saxorum moles in altum eiiciebant: hinc cum deciderent, paucis diebus arcis tecta omnia, ac deinde tabulata corruebant.

Leonicenus, Gattinaria, Optatus, Caballus, medici: Augustinus Niphus, Carolus Bovillus. Jacobus Faber Stapulensis, Philosophi: Petrus Bembus, Pandulphus Collenutius, Richardus Pacæus, Tricassus Chiromanticus, Trithemius Abbas, Vigo Chirurgicus, Stabius, Vernerus, Stœphlerinus, Mathematici, Mantuanus & Bebelius, clarent.

Anno domini 1507. Maximiliano Cæsari diuturnum bellum fuit cum Venetis, In quo multum & sæpe pugnatum est, magnæ mutationes factæ, Ludovicus Galliarum rex primum Venetis adhærebat, post hac se Maximiliano adjunxit. Papa Julius primum Cæsaris partibus favebat, postmodum cum Venetis sentiebat. Veneti melioribus quas habebant civitatibus destituebantur, Verona, Padua, Tervis, & multis aliis. Cum vero Pontifex se Venetis jungeret, voluit & rex Franciæ Pontificem invadere, qui tamen exercitum suum adhuc apud Cæsareanos in Italia habebat. Timens autem Cæsar, si Gallus potiretur victoria, quod recta contenderet Neapolim, ausurus etiam Romæ aliquid, quod imperio Romano grave esset: quapropter Cardinalem Saltzburgensem Matthæum Langium à consiliis Cæsari, mittit ad Papam, ut satagat pro pace, antequam Gallus committat prælium. Julius vero cum instructus esset Hispano & Italo milite, bene confisus, res prospere casuras, noluit admittere pacem, sed congreditur Gallo apud Ravennam die Paschæ, anno 1512. fit maxima strages, utrinque fortissime pugnatur, sed vincuntur Pontificii, pereunt in eo congressu circiter 16. millia. *Bellum Maximiliani cum Venetis.*

Accepta clade, Julius cum Maximiliano libenter pacem iniit. Maximilianus vero, ut regẽ Franciæ ex Italia vocaret, ipse & Papa concitarunt Anglum, Germaniam & Helvetios contra Gallum. Ita coactus fuit Gallus cedere: & ita deinde Veneti cum Cæsare concordati fuerunt.

Ravennæ paulo ante natum fuerat monstrum, cornu in capite, alas habebat, brachia multa, pẽdem unum, ut avis rapax, oculum in genu, sexum utrunque, in medio pectore ypsilon, & crucis effigiem. Aliqui interpretati sunt, cornu superbiam: alas levitatem & mentis inconstantiam: carentiam brachiorum, defectum bonorum operum: pedem rapacem, rapinam, usuram, & omnimodam avaritiam: oculum in genu, solum ad res terrenas mentis deflectionem: utrunque sexum, Sodomiam, & propter hæc vitia Italiam sic nunc bellicis cõtritionibus quati: ypsilon vero & crucem, signa esse salutis: nam ypsilon figura est virtutis. Ideo si ad virtutem recurrant, & ad Christi crucem, ab his tribulationibus liberabuntur.

Anno domini 1509 Septem homines sylvestres ex ea insula, quæ Terra nova dicitur, Rothomagum adducti sunt, cum cymba, vestimentis & armis eorum. Fuliginei sunt coloris, grossis labris, stigmata in facie gerentes, ab aure ad medium mentum, instar lividæ venulæ, per maxillas deducta, crine nigro & grosso, ut equina juba, barba per totam vitam nulla, neque pubes, neque ullus in toto corpore pilus, præter capillus & supercilia: baltheum gerunt, in quo est bursula quædam ad tegenda verenda, Idioma labris formant, religio nulla, cymba eorum corticea, quam homo una manu evehat in humeros. Arma eorum arcus lati, chordæ ex intestinis aut nervis animalium. Sagittæ cannæ saxo aut osse piscis accuminatæ. Cibus eorum carnes tostæ, Potus aqua. Panis & vini & pecuniarum nullus omnino usus. Nudi incedunt, aut vestiti pellibus animalium, ursorum, cervorum, vitulorum marinorum, & similium. Regio eorum Parallelus septimi climatis plus sub Occidente, quàm Gallica regio supra Occidentem. *Homines sylvestres ex insula nova.*

Anno 1510. Julius Pontif. Rom. reconciliatur Venetis, & exercitum ducens, Mutinam capit & Mirandulam, quam Johanni Francisco Pico, loci domino restituit,

Anno domini 1511. Mirandula recuperatur à Gallis, & Mutina regi Maximiliano traditur, Bononia deficit à Pontifice.

Anno domini 1512. Maximilianus comitia habet Treveris & Coloniæ, præsentibus principibus Electoribus, Uriele Archiepisco Mogontino, Philippo Coloniensi, Reichardo Trevirensi, Ludovico Palatino & aliis. Ibi inter alia, quoniam suspicio erat, schismatis oriundi, & gravaminum in ecclesia, necessario decernitur, ut Imperator & principes Electores, cum aliis principibus & statibus imperii, qua ratione commodissime gravamina tollantur, & sublato schismate omnia in ædificationem instituantur, despiciant & probe consultent

Decretum etiam contra blasphemos, pœna marcæ auri, vel capitali: & ut hoc decretum neminem fugiat, visum est principibus & statibus imperii, ut concionatores & parochi in quatuor primariis festivitatibus, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis Mariæ, Natalis Christi pro concione populum fidelissime admoneant. *Decreta contra blasphemos.*

Et quoniam ex ebrietate blasphemiæ, homicidia, & innumera vitia fluunt, gravissime interdicitur, ut Electores & alii principes in aulis suis nullos ex nobilibus ebriosos perferant: & qui de vulgo, in corpore gravissime luant.

Hoc tempore dux Gelriæ Carolus, qui jam pridem in verba regis Maximiliani, de pace servanda, juraverat, rupta concordia, bellum Brabantis intulit, Oppidum Thenense cepit, & captum diruptit, viribus adjutus Gallorum regis, qui jam inde ab obitu Philippi, Burgundiæ domui, hostis esse, cœperat.

Hoc anno mirabiles & inauditi motus terræ urbem Canstantinopolim vexaverunt, domus innumeræ & arces corruerunt: arx præcipua tyranni collapsa est, ut ipse compulsus sit alio confugere, & multi homines turbine intercepti, interiere.

Eodem anno Zelimus Turcarum 11. Imperator, qui Ægyptum subjugavit & Syriam,

Leo decimus Florentinus Papa Poloni & Lithuani ad ripas Boristhenis ingenti strage Moscovitas Ruthenosq; superant.

EXPUGNATIO BRIXIAE AD EPIscopum Gurcensem.

REverendissime Princeps & Domine, D. mi unice, humilimam recommendationem &c. Profligatis Venetis hostibus ad insulam Schalarum, ea die dux Nemursii castra ad Herbedū posuit, ibique die sequenti requievit. Venerat eo magnis itineribus, ut speculatores hostium celeritate exuperaret: postridie autem illius diei Galli ex Herbedo Brixiam versus, ad Voltam territorii Mantuani movent, ex eo loco ocius ad mōtem Clarum castellum Brixiani agri proficiscuntur. 15. vero præsentis, universas suas copias ad villam S. Eufemiæ locū duobus millibus passuum ab ipsa urbe Brixiæ distantem, ad viam cogit qua ad Peschierum itur: ex eo loco ipse dux omnibus mediis tentat civitatem, ut sese dedat, tam insigni suæ urbi parcant, sibi, uxoribus, liberis, & facultatibus consulant, expugnationem non expectent. Et quo facilius ad deditionem ducerentur, pollicebatur regem ipsum Francorum, licet ab eo ultro defecissent, hanc ingentem injuriam nunquā recordaturum, immo tantum errorem libere condonaturum, modo resipiscant, ac in clementissimi regis gratiam redeant: quippe qui tam nobilis urbis ruinam non desideraret, sed ut floreret perpetuo, & cōvertatur. Ea omnia civibus variis modis apperire studuit,, imo ipsum comitem Aloysium de Anogaris, rebellionis autorem, ad deditionem sollicitavit. Dum hæc ageret, operiebatur Do. Jacobum Trivultium cum sex millibus peditibus, & magna Artellaria. Interea autem nuncius supervenit, quatuor millia Hispanorum ad Padum constitisse, conjunctura sese militibus hostium, ac una cum eis in subsidium urbis Brixiæ ventura. Qua re audita Namursii dux, non amplius, aut Artellarias, aut deditionem expectandam statuit: sed quo populum adhuc ad deditionem, si non bonitate, terrore pœnarum constringeret, mittit Jacobum de Emps cum peditatu suo ad expugnandum claustrum quoddam, situm in monte post arcem Brixiensem. Quod hostes propugnaculis & aggeribus munlverant, ne nostris ingrediēdæ arcis, per posticum copia fieret. Collocarunt pro illius loci præsidio, mille rusticos. Germanicus peditatus id magno impetu aggreditur. Rurales, qui nostrorum vires sufferre non poterant, relictis propugnaculis, in Monasterii claustris se abdunt, quos nostri insequuntur, & trucidant. Ubi autem per biduum ad S. Eufemiam exercitus fuerat, ac se pro deditione incassum laborare præsensisset: pervenerūt enim literæ, quibus deditionem fieri postulabat ad manus Andreæ Gitti, qui eas clam civibus continuit. Attamen petitio ducis per vias alias, ignorante etiam Gitto, ample satis ad populi notitiā deducta fuit, qui omnia tamen negligebant, cōfisi hostium promissionibus. Dux Namursii universum peditatum in arcem Brixianam in crepusculo intrare jubet. Ipse cum equitatu post arcis portam remansit, ea nocte locat quingentas lanceas ad portam urbis S. Nazarii, ne hostibus fugiendi facultas daretur. Poterant enim solum per illam effugere, quoniam cæteras omnes terræ obstruserant, & fascis circumdederant, ne nostris ad eas aditus fieret, aut cives vacillantes, unam ex illis occupare, & Gallis tradere possent. In diluculo diei, quæ erat 19. præsentis, dux Namursii acies instruere, quemlibet vexilio suo astare jubet. Primum cum timpano Germanos & Gallos exclamare mandat, ut si qui aciē primā, quā Germāni agmen amissū appellant, ingredi vellet, ad portā arcis, per quā in urbē itur contendere. Ivit eo primus, cum vexillo suo trecentorum peditum, Capitaneus Fabianus, quem Germani quoque pedites, alii trecenti & ultra sponte subsecuti sunt. Ingressus est quoque agmen illud cum ducentis Gasconibus, Capitaneus Molardus, fuit in prima aciei hujus linea ipse Molardus & Fabianus, Spurius Cleviæ, & nonnulli alii tam Germanicæ quam Gallicæ nationis præclari adolescentes. Iohannes autem Kra, quem Franculum appellant, qui hic uxorem, filiam Aloysii de Milis duxerat, in illo agmine cecidit. Construitur postea agmen magnum, in quo universus peditatus & Germanicus, & Gasconicus erat, in illius acie fuit Iacobus de Emps cū duobus suis fratribus, Philippus de Friburgo, Ioannes Grannis Gasconum caput, & nonnulli alii Germani ductores, qui omnes se ita strenue gesserunt, ut perpetuam laudem hac tanta virtute emeruere. Constabat illa Phalanx ex tribus millibus, & quingentis Germanis, & mille ducentis è Pyreneis peditibus, seorsum ab illa, ipse dux instruit turmam aliam ex quingentis armatis gravibus, qui cum lanceis pedestres urbem quoq; ingressuri erant, in acie illorum armatorum fuit ipse Namursii dux, cum omnibus ferè Gallicis nobilioribus capitaneis, stabat agmen amissum prope portam, Phalanx Germanorum & Gasconum in curia ipsius arcis, & ad ejus latus acies armatorum consistebat, in hoc ordine omnes per horas fere quatuor stetere, expectantes, an adhuc urbs deditionem factura esset. Hostes autem, qui nostros ea nocte omnes arcem intrasse audierant, in diei diluculo ad arma conclamant, equites tibicine convocant, populum clangore concussarum campanarum ad arma excitant. Erant in urbe hostium Cataphractes 400. Velites qui balistis pugnant, mille. Stradiotæ 800. pedites instructi 2. millia, rustici, & plebei urbis, qui ad arma concurrerant circa 6. millia & ultra. Hi omnes stabant nostrorum impetum expectantes. Ubi autem dux Namursii phalanges suas usq; ad quartam diei horam ordinatas continuisset, nec de deditione esse sperandum cognovisset,

gnovisset.cum suis consilium iniit,paulo post Philippum de Friburgo,& Iacobum de Emps,germanici peditatus capitaneos,ad se evocant, illis urbem omnino aggrediendam esse exponunt,propterea adhortantur quo ad suos milites concionē habeant,ut quo essent animo animati,aucupent. Habet igitur ad eos contionem Philippus de Friburgo, illis proponit ducem velle urbem illam vi & eorum viribus expugnari,adhortaturque propterea ut strenui animi ac tā pristinæ virtutis quā gloriæ memores,esse velint,gallos,ac totius Franciæ nobiliores una cū ipsis,aut morituros omnes aut hac victoria potituros.Et qui aut mori aut urbe potiri velint, elevato brachio ostenderent, reliqui vero ex acie egrederentur,tunc subito maximo animo,elevatoq; brachio, aut moriemur conclamant,aut urbe potiemur,& quisquis cuspidem suam cultello insecuit,ne lubrica elabi posset, sed insectionibus asperata,firmius manibus contineretur.Exponit postea ipse Philippus, ducis nomine,ut ingressi urbem Citadellę parcerēt.Quippe quæ Gallis auxilio fuisset in defectione urbis,ut in arcē cōfugissent,reliquam partem urbis,& diriperent,& quoscunq; nullis exceptis trucidarent. Protinus tantæ prædæ indulgentia universorum animi exhilarati,sic ut ut sese quisq; ad summam suam fœlicitatem iturum putaret. Arx autem Brixiæ,in eminentiore urbis parte,monte satis acclivo sita est,duo sunt itinera ex ea parte,quæ in urbem vergitur,alterum ad civitatem ipsam, alterum ad urbis Citadellam. Hostes autem duo capita Bombardarum in porta Citadellæ habuerāt, è quibus continue globos ante Arcis portam transvolantes,eiiciebant; sicut exitus arcis admodum ob frequentes ictus hostium, difficilis,ac periculosus fuit.Agmen autem amissum, sensim arcem exibat,& alter alterum,ubi bombardarum periculum evaserat,expectabat: qui omnes cōjuncti, phalange instructa,secundum muros urbis clivum descendere. Adest statim monasteriū S. Floriani, in quo Robonus Brisygella cum sexcentis peditibus,acie sua instructa,monasterioq; munito nostros expectabat,quos nostri cito profligarunt. Quotquot fugientes consequuti sunt, trucidarunt: ubi autem hi qui ad portam usq; Citadellæ,versus urbem,ubi bombardas illas disposuerant, profligatos,& trucidatos,& nostros adesse conspexerant,& ipsi nonnullis eorum interemptis, & attellariis relictis,fugæ sese accinxere,ingressi sunt itaq; nostri superata & devicta Citadella, urbem. Est autem ante eam vicus strictus& post locus satis spatiosus,in vico illo mulieres ex fenestris, in nostros lapides demittebant,ut in eo loco nonnullos perdidimus. Ubi autem ad illum locum spatiosum pervenere, aderant ibi nonnulli equites & gravis & levis armaturæ, qui fortiter in principio nostris resistebant,sed cum in ea planitie per quartam unius horæ partem, acriter pugnatum esset, tandem hostes trucidati, & reliqui in corpus ipsius urbis profligati sunt, milites nostri hos insequuntur usq;ad portam ipsam interiorem urbis, tanta fuit hostium fuga, ut hanc quoque portam nostris apertam dimiserunt, & illam nostri tumultuarie ingressi, nisi à Molardo præmoniti essent, hostes omnes suas vires ante illam continere: Distabat enim parum à foro. Nostri igitur, quia pauci aderant, affuit enim sola prima acies, quæ ex octingentis peditibus constabat,qui subito consiliū capiunt, ac portam ne hostibus opprimerentur, occludunt. Bombardam alterā,quam in porta Citadellæ conquisiverant,ad portā illam oneratam pulvere & globo disponunt.Interea magna phalanx, & quingenti Galli armati superveniūt,nostri portam quam occluserant protinus reserant.Hostes ubi Bombardam in suam aciem directam,in faucibus portæ prospiciunt,ruptis ordinibus hinc inde,quo quisque saluti suæ fuga consuleret, discurrunt: nostri fugientes, ferro impetunt,& quam plurimos necāt,transit hanc portam prima acies, ad forum pergens,ubi hostium Cathaphractes,turmas suas continebant, sequitur illam armatorū caterva,quæ ad dexteram per mediam urbem viam ducit,ingreditur. Magna Phalanx aciem primam propere insequitur.Hii omnes strenue ordinibus servatis,turmis quam strictissime coadunatis, cum hostium cataphractis congrediuntur,hii in foro in acies nostras pleno equorum concursu,& acutissimis hastis strenue irruunt,illis ruptis ferreis malleis,ex omni latere nostros impetunt. Sed quia nostri ordines suos constanter conservarūt,illæsi,equitibus hostium interemptis,remansere, eos enim ex omni vico,servatis tamen ordinibus invaserunt & enervarunt. Hostes ubi cathaphractes,tum trucidatos,tum profligatos, prospiciunt, passim diffugiunt, ac portam S. Nazarii aperiunt nostri, hos (relictis tribus millibus Germanis,cum omnibus capitibus in foro) phalange instructa, insequuntur,hostes ad portam illam,dum ita tumultuarie fugiunt, maximam cladem accepere. Sub ea Fœdericus Conterinus,Venetus Velitum provisor, Theodorus Fraschma eques, Basta Stradiotarū capitanei,cum nonnullis aliis viris strenuis cecidere,& quotquot portam exivere ab Gallis, qui ad eā collocati fuerant,capti sunt,& inter reliquos quā plurimos ipse Aloisius Auogadrus deprehensus est.Solus autem Dominicus Busichi,Stradiotarum dux,cū centum fere equitibus,paucissimisq; exutis,& vulneratis peditibus aufugit. Quærit forsan Reverendissima D. V. Si Galli ante portam aderant,quo pacto hi evaserint. Sciat igitur plures hic capiendos quam captores fuisse, Germani vero & gascones,exceptis illis qui in phalange,in foro cōstiterant, per omnes vicos urbis currunt, quoscunq; inveniunt,mactant,& ferro impetunt,in domos irruunt,ac pene [illegible]ralia monialium,claustra ubiq; incestantur,& diripiuntur,rusticos,milites,& quoscunq;alios jug[illegible]nt & enecant,nullorum præter mulierum & infantium rationem habentes. Ubi autem universa hostium militia pa[illegible]

cissimis captis ceciderat, tota urbs deprædatur. Cives qui armati inventi sunt, trucidantur: reliqui cũ uxoribus, liberis, & universa familia capiuntur, bona diripiuntur, viduæ, nuptæ, innuptæq; puellæ, passim violantur, cuilibet domo quam ingressus fuerat, pro arbitrio uti, & abuti licitũ erat. Andreas vero Gitti in hospitio ad ignem sese calefaciens, à capitaneo S. Columbæ, cum sua familia, ac Anthonio Justiniano, Veneto Brixiæ prætore, qui triduo tantum hunc magistratũ gessit. Item Paulus Monfronus cum filio inter pugnandum captus est. Hæc fuit, Reverendissime Princeps, miserabilis ditissimæ urbis expugnatio. cadavere per omnes vicos & plateas, fora, & subvias urbis enecata, infinita vidi, & in aliquibus locis ita frequentia, ut si quis per vicos equitaverat, nõ evitare potuit, quin equus continue cadavera calcoret, per domos mulieres, aut viros captos torqueri, aut se vel filias violari, magno & continuo ululatu exclamantes, & plorantes, audiret. De interfectorũ numero nihil certi est, tantum tamen fuisse censeo, ut octo millia excedant, ex nostris vero nõ credo viginti interisse: Gemmæ, pocula argentea, vestes purpureæ, & omnis serici generis preciosis pellibus fultæ, per civitatem à militibus vendendæ, circumferebantur. Postera die ipse dux edictum fieri jubet, ne quis amplius captivos interficiat, nec captivos supra decimum & quintum annũ non agẽtes, ex urbe educeret. Die illa sequente comes Aloysius de Anogaris, proditionis autor, præsente ipso duce, capite truncatus, ac postea in quatuor partes dissectus ad portã S. Nazarii patibulo appenditur. Gallorũ equitatus & peditatus omnis, jam in agrum Parmen. & Cremen. ad stationes, quo Bononiæ propinquiores sint, revertitur ipse dux, tot, tantisq; rebus hac hieme magna celeritate confectis scilicet Helvetiis à Mediolano aversis, Bononia ab Hispanis tutata, hostibus Venetis ad insulam scalarum profligatis, & Brixia expugnata, ad Mediolanum, requiescendi gratia, secessit. Quæ omnia Reverendissime P. V. pro debito meo diligenter significare volui, cui me etiam atq; etiam commendo. Datum Veronæ, die 24 Februarii, Anno domini 1512.

COPIA SEU EXTRACTUM NOVARUM QUAE VENIunt ex castris Gallorum, die 11. Aprilis. Anno Domini 1512.

Scribunt imprimis, quod dum exercitus Gallorum esset sub mœnibus Ravennæ hesterna die, quæ fuit decima hujus mensis, Cum idem Galli essent in Parlamento cũ civibus, & tractarent de deditione, subito nũciatum est adesse exercitum Pontificis & Hispanorum, propter quod Galli subito moverunt totum exercitum, sublevatis etiam impedimentis, instruxerunt acies, & sic instructa, steterunt, tota die expectãtes Pontificios & Hispanos usq; ad horam quintã post meridiem, conflicturi eis, qui veniebãt versus Pignetã, Ravennæ approximando civitati, ut succurrerẽt ei. Compulsi autẽ fuerunt idem Galli levare artellariã suam, cũ qua concutiebant jam mœnia civitatis Ravennæ approximãdo civitati. In levatione autẽ ipsius Artellariæ milites, qui erãt intra civitatem, eruperũt in Artellariã, in cujus custodia erat D. Fridericus de Gonzaga, cũ aliquot peditib. Italicis & Gasconicis. Qui Gascones territi, hujusmodi eruptione retraxerũt se. D. Fridericus cũ Italis restitit erũpentib. & retrusit eos intra civitatẽ & si alii subsecuti fuissent, immixti civibus civitatẽ ipsam intrassent, & cepissent eam in illa eruptione. D. Fridericus habuit ictum in fronte sed non gravem.

Exercitus vero Pontificis, & Hispanorum appropinquabant Gallis, & arbitrabatur, quod essent conflicturi cũ ipsis, sed exercitus Hispanus divertit ab eis, & castrametatus est in dicta Pigneta Ravenna, in loco satis forti, circiter mille passus remota à Gallis. Galli vero redierũt ad mœnia civitatis, unde moverant castra. Et licet pluries in civitate illa nocte fuerit, & clamatũ & pulsatum ad arma, Galli tamen non moverunt se, nec concusserunt mœnia bombardis, sed deliberarunt in cõsilio omnino cum ipsis Hispanis cõfligere, uno vel alio modo, quomodocunq; possent, & eadem nocte fecerunt pontem supra unũ canale, quod erat medium inter Gallos & Pignetam Ravennæ, ubi castrametabãtur Hispani, die sequenti quæ fuit Paschæ, Galli diluculo transiverunt dictũ pontem, & ceperunt appropinquare Pontificiis & Hispanis, & primo res est cepta agi, ex utraq; parte cum Artellaria cum qua pugnatum est, ad duas horas quæ edidit magnã stragem in utroq; exercitu, continue tamen Galli progrediebantur, & appropinquabant Hispanis, deinde ceperũt cõferere manus. Prima pugna cepta est ab equitibus gravis armaturæ, qui erat in Antiguardia, & strenue diu pugnarunt æquo marte. Deinde peditatus primæ aciei, seu antiguardiæ, ceperunt etiam cõferere manus, & exorta est maxima strages, ex utraq; parte. Urgentibus autem Gallis cepit inclinare acies Hispanorum, quæ tamen sustinuit conflictũ ad duas horas, & sic pugnatũ est quatuor horis, tandem Pontificii & Hispani ceperunt vertere terga, & cædes eorũ aucta est, quos cõtinue Galli urgebant. Lucrati sunt Galli petias 14 Artellariæ, quas solum secum Hispani advexerãt. De numero occisorũ tunc judicabant à 7. mill. in 8. millia. De Gallis mortui sunt in eo prælio Dux Namursii dominus de Alogra, Grotta, & vulneratus letaliter dominus de Lancret, mortuus dominus de Bardalon. Capitanei mortui, Philippus de Friburg, Jacobus de Emps, Fabianus, Molardus, Moyart, Mongyaron, & Bonetus, gravissime in caput vulneratus, & multi alii mortui, & vulnerati magni viri, quos nesciebant tunc nominare. De exercitu Pontificio & Hispano nescitur quis sit mortuus, nisi quod retulerat D. Fabricius de Columna, quod erant mortui multi magni viri. Capti autem de eodem exercitu Hispanorum erant, ipse D. Fabricius de Columna Cardinalis de Medicis Legatus, Marchio Pische-

Dux Namursii fuit ille, que vulgo le Grand maistre de Milan nomenant.

Pische-

Pischerorũ Dominus Johannes de Cordona, Comes de monte Leonis. Comes Johannes Franciscus de Mirandula, Comes Petrus Navarus. De vice rege nesciebant quid esset, aliqui credebant ipsum, cum circiter tribus millibus peditum, & bono numero equitum evasisse.

Anno domini 1513. Heinricus octavus Angliæ rex, cũ valida bellatorũ manu Caletum trajecit, bello adorturus, Galliæ populos, illuc argento & auro, quod ingens secum advexerat, non modo Cæsarem Maximilianum, sed omnem quoq; Brabantiæ, Flandriæ & Hollandiæ, nobilitatem ad se juvandum pertraxit. Lectissimũ equitatum ac pedites cõplures è Gallia missos, qui Morinos, quos obsessurus hostis putabatur, commeatu levarent, Maximilianus partim occidit, partim in fugam cõpulit, ex quibus treceti quinquaginta capti, inter quos & nobiles aliquot regni Gallorũ fuerunt, signa bellica novem amissa, currus onerarii centum quinquaginta abducti. Post hæc Romanus & Anglus, magnanimi principes duo, Maurinos, quam gentem præsidio firmaverat Galliç Rex Ludovicus, omni armorum genere expugnare adorti, murorum partem dejecere, atq; hinc, cum ingens terror civitatem invasisset, facta est deditio hac legent, vi abstineret miles. Ingressus, Cæsar Anglo cessit urbis Imperium: postea deditum est & Tornacum. Hujus oppidi cives permulti, ne militarem diutius feritatem pati cogerẽtur, novas sedes in Flandria & Brabantia quæsivere. Henricus hujus urbis, à Cæsare Imperio sibi relicto, incredibili sumptu, arcem intra muros extruxit, multis inclusis ædificiis. Hic prçsidiũ habuit perpetuũ, donec post aliquot annos Gallo urbs reddita est, quæ nunc paret Carolo Cæsari: adempta iterum Gallo per Cæsareanos exercitus. Quo tempore bellũ Anglus cum Gallo gerebat in provincia Morinorum. Jacobus rex Scotiæ, à rege Galliarum, ut quidam putant mercede conductus, Angliæ fines ingressus, cæde, incendiis, ruinis, direptione, omnia miscuit, omnia terrore implevit, donec Reginæ studio cõtractus exercitus, ante quam interior Anglia ureretur, ei occurrit, atrox prælium committitur. Scoti regem suum dum acerrime ante signa pugnat, circumventum amiserunt. Victor ad sua revertitur. *Morini expugnatio*

Anno dom. 1515. Carolus Philippi filius Lovanii, quemadmodum pater, avus, & proavus fecerant, celebratis conditionibus & statutis, ac observandorum privilegiorum facta confirmatione, Brabantiç principatum suscepit, non unius tantum urbis, sed & provinciarum gaudio incredibili.

Anno eodem hujus Caroli soror Maria avecta est in Hungariam, nuptura Ludovico Hungarorum & Bohemiæ regi.

Anno domini 1517. Johannes Franciscus Picus Mirandulæ comes, ad Leonem decimũ, & Concilium Lateranense, orationem habuit, de moribus Ecclesiæ reformandis. Et cum antea sæpenumero sermo habitus de statuendis legibus, ipse de legum custodia, contra luxum, libidinem, avaritiam, pro pietate, justitia, cæterisq; virtutibus disserit: Conquerens quod multi principes priscam simplicitatem in astutiam, castitatem in nequitiam, liberalitatẽ & parsimoniam in luxum & avaritiam converterunt. Apud plerosq; religiosos & primores, ad quorum exemplũ componi atq; formari plebs ignara debuisset, aut nullus, aut certe exiguus Dei cultus, nulla bene vivendi ratio atq; institutio, nullus pudor, nulla modestia sit, justitia vel in odiũ, vel in gratiã declinavit: pietas in superstitionẽ penè procubuit, virtus vitio vertitur, vitia loco virtutum honorari solent, Sacras çdes & templa lenonibus & Catamytis commissa, nefariis lupis, optimi pastoris ovilia demandata, Sanguine Christi redemptos nõ debere deolitari in plumis. Quid plumarum (inquit) feci mentionem, & scortorum præterii catervas, & greges exoletorum, & coempta & divendita sacrificia? *Oratio Iohannis Francisci Pici, de reformandis Ecclesiæ moribus, ad Leonem decimũ, in concilio Lateranensi.*

Hortatur Leonem decimum, ut luxum cohibeat cujuscunq; ordinis, modum ponat ambitioni, compescat indomitos & effrenatos libidinis obscenæ furores, suspectis sacerdotum, quod & legibus ecclesiæ cautũ est, contuberniis frena cõstituat, efficiat ut piorum virorũ patrimonia in bonos usus dispertiantur, ne amplius ab impuris heluonibus, ab omniũ scelerũ gurgitibus absorbeãtur. *Patrimonia piorum virorum.*

Terret Leonem exemplo Heli, gravissime hic punitus à Deo, qui non animadvertit in liberos, si tamen dormiebant cum mulieribus, nostra tempestate fœminæ abigũtur, ad earum libidines explendas & meritorii pueri à parentibus commodantur. A sacerdotibus petit vitæ innocentiam, & morum disciplinam, non exactissimam illam quidem & præcellẽtissimã, sed mediocrem. Non petit, ut instar Hieronymi saxo pectus identidem verberent, sed nec ut meretricum pectora, baccatis monilibus, nec crepidas hydaspeis gemmis exornent. Nec postulatur Hilarionis inediæ asuescant, sed ne Sybaritarum cœnas aut æmulentur aut superent. Nec efflagitat, ut in spinis & nive volutentur more Francisci & Benedicti, sed cum mollem Cyrnorum plumam ingẽti pecunia mereantur, aut redimendis captivis, aut virginibus nuptui tradendis jure optimo dedicata, id plane damnat, Monet, Martini exemplo, nudis vestes tribuendas potius, quam coccineis atque purpureis pannis cooperienda jumenta. *Exemplum Heli.* *Meritorii pueri.* *Hieronymus, Hilarion.* *Martinus.*

Illius maxime custodia legis consulat Pontifex, qua sanctissime cavetur, ne multa ab uno sacerdotia, quibus annexa sit animarum cura possideantur. Dispensatio quam Bernhardus recte vocavit dissipationem, effecit, ut jam non multa, non plura, sed innumera teneant multi, qui ne diaconi quidem officio mereantur defungi. *Dispensatio dissipatio.*

Tandem in epilogo commonet Leonem Pontificem Romanum, ubi edomuerit pessimæ vitæ

monstra, vel extinxerit, ne postea repullulent, adhibenda erit legum cautio, & severior aliquanto disciplina: Non in vestibus modo & sumptibus, sed in studiis sacræ linguæ utriusque Testamenti recognoscendæ, & cum antiquis & castigatis primæ originis exemplaribus conferendæ. Solennes ceremoniæ de quibus fuere olim quæpiam difficultates, prioribus ablatæ synodis, statuendæ firmandæque sunt Quotidianæ preces redigendæ in statum & probatum ordinatum ordinem: & veræ historiæ ab apocryphis nugis segregandæ. Præscribenda principibus viris officia, ut scelerata illa & Reipublicæ delectrix opinio, licere quæ placeant, & à vulgi animis omnino amoveatur & penitus exulet. A diuturnis dissensionibus tandem quiescant, daturi operam eis officiis, quæ mortales evehunt ad immortalitatem. Hæc Johannes Franciscus Picus.

Studia sacra linguæ. *Ceremoniæ.* *Preces.* *Historia.* *Delectrix Reipub. opinio, licere quæ placeant.*

ERASMUS ROTERODAMUS.

ERasmus Roterodamus Testamentum novum Græce & Latine restituit. Germaniamq; suam literis humanioribus adornat. De quo infra plura.

Anno Dom. 1518. A Carolo Hispaniarum rege contra Maranos missus exercitus, validam in ea gente urbem cepit, ac deinde occidit quadraginta Barbarorum millia. Post hanc victoriam Carolus avo suo Maximiliano Cæsari adempta hostibus magni pretii vexilla duo transmisit.

D. MARTINUS LUTHERUS.

Fridericus elector Saxoniæ.

ANno domini 1518. Sub Illustrissimo principe Saxoniæ duce Electore sacri Imperii, Catholicæ & Apostolicæ veritatis amantissimo principe, D. Martinus Lutherus de indulgentiis scribit ad Leonem decimum Pont. Max. hoc titulo: Beatissimo patri Leoni decimo Pont. Max. frater Martinus Luther Augustinianus, æternam salutem &c.

In Præfatione ad Leonem decimum meminit Lutherus Indulgentiariorum concionatorum, qui in scandalum & ludibrium Ecclesiasticæ potestatis avarissime prædicaverint, & libellos ediderint, insatiabilem & inauditam avaritiam testantes, immo Confessores juramento adegerint ut hæc ipsa instantissime populo inculcarent, unde populo (ut Propheta ait) carnem desuper ossibus eorum tollebant, ac uno illo scandala sedarent, videlicet, terrore pontificii nominis, ignis comminatione, & hæretici nominis opprobrio. Lutherus innocenti & quieta conscientia primum leviuscule illis reluctatus fuit, dogmata eorum in dubium & disputationem vocando. Itaque schedulam disputatoriam edidit, doctores tantum invitando. Miraculum autem videtur Luthero, sic in omnem terram exivisse suas propositiones, ostēdens se invitum venire in publicum, at revocare non posse.

Schedula disputatoria.

In fine Præfationis sic se submittit: Quare beatissime pater, prostratum me pedibus tuæ beatitudinis offero, cū omnibus quæ sum & habeo. Vivifica, occide, voca, revoca, approba, reproba, ut placuerit Vocem tuam vocem Christi in te præsidentis & loquentis agnoscam. Si mortem merui, mori non recusabo: Domini enim est terra & plenitudo ejus, qui est benedictus in secula, Amen, qui te & servet in æternum, Amen. Anno domini 1518.

Rogat vero Lutherus singulari epistolio Reverendum patrem Johannem Stupitium, Augustinianæ familiæ Vicarium, quod velit has suas ineptias suscipere, & qua fieri potest industria, ad optimum Pontificem Leonem decimū transmittere, ut sint ibi Luthero, adversus studia malignantium, vice alicujus paracleti. Minacibus suis inimicis, Reuchlinianum illud etiam respondens: Qui pauper est, nihil timet, nihil potest perdere.

PROTESTATIO D. M. LUTHERI. ANNO M. D. XVIII.

QVia hæc est disputatio Theologica, quo pacatiores faciam animos, primum protestor, ut in scholis fieri solet: Me prorsus nihil dicere aut tenere velle, nisi quod in & ex sacris literis primo, deinde Ecclesiasticis patribus, ab Ecclesia Romana receptis, hucusq; servatis, & ex Canonibus ac Decretalibus pontificiis habetur, & haberi potest. &c.

Has Conclusiones quia Sylvester de Prierio, ordinis Prædicatorum, convellebat per dialogum, Entellus scilicet Daretis se opponens, Lutherus respondet Prierio, ut qui rumores ponebat ante salutem, & ut dicitur, Encomium ante victoriam. Et fundamenta Sylvestri omittit, ponit autem illa sua.

Primum illud Pauli: Omnia probate. 1. Thessal. 5. Galat. 1. Si Angelus de cœlo aliud vobis evangelizaverit.

Secundum illud Augustini ad Hieronymum: Ego solis eis libris qui Canonici appellātur, hunc honorem deferre didici, ut nullum scriptorem eorum errasse firmissime credam. Cæteris autem quantalibet doctrina sanctitateque polleant, non ideo verum esse credo, quia illi sic senserunt, &c.

Tertium illud Cle. de Pœnit. & remiss. c. Abusionibus. Quæstoribus nihil licere (in veniis prædicandis) proponere populo, quàm quod in eorum literis continetur.

Cle. de pœnit & remiss. C. Abusionibus.

Et in

Et in fine responsionis in dialogum Sylvestri scribit Lutherus ad lectorem: Opiniones maneant opiniones, non autē onera Christianorum. Non faciamus opiniones pares articulis fidei, & Christi Pauliq; decretis. Et pudeat tandem Theologus hujus vocis, quam doctiores apud amicos effutiunt: Sic dicerem in scholis, sed tamen (maneat inter nos) diversum sentio. Sic dicimus in scholis, sed tamen (maneat inter nos) non potest probari de sacris literis &c. *Vox Theologorum sophistarum.*

Postea Eckius impugnat Propositiones Lutheri. D. Andreas Bodenstein Archidiaconus Vuittenbergensis, Apologeticas propositiones parat pro Luthero.

Lutherus deinde de Pœnitentia scribit. De virtute Excommunicationis. De meditanda passione Christi. De digna præparatione ad Eucharistiam. In decem præcepta, & alia quædam.

ACTA D. MARTINI LUTHERI, APUD THOMAM Cajetanum, Tit. S Sixti Cardinalem, Augustæ, Anno 1518.

MArtinus Lutherus obedientiam Romanæ Ecclesiæ præstitit, & Illustrissimi principis Electoris, ducis Saxoniæ Friderici, qui antea laboraverat, ut causa ex urbe cōmitteretur, sumptu & epistolis commendatitiis provisus, Augustam venit, ad Carmelitas divertit, satis clementer susceptus à D. Cardinale legato: hic de mādato Papæ tria Luthero proposuit faciendā. *Cardinalis Caietanus Luthero tria proposuit.*

I. Ut ad cor rediret, erratusq; revocaret.

II. Promitteret in futurum abstinere ab eisdem.

III. Etiam ab omnibus abstinere, quibus Ecclesia perturbari possit.

Cum autem Lutherus peteret doceri, in quibus errasset: Legatus extravagantē Cle. septi. protulit, quæ incipit: Unigenitus &c. quod contra eam asseruisset propositione 58. Merita Christi non esse indulgentiarum thesaurum. Secundo Cardinalis contra 7. propositionem Lutheri voluit fidem non esse necessariam accessuro Eucharistiam.

Altera die præsentibus quatuor Cæsareæ majestatis senatoribus, adductis Notario & testibus, protestatus fuit Lutherus propriè & personaliter legens coram Reveren. D. legato in hunc qui sequitur modum. *Protestatio Lutheri præsentibus Caesareanis.*

In primis. Ego frater M. Lutherus Augustinianus protestor, me colere & sequi sanctam Romanam Ecclesiam in omnibus meis dictis & factis, præsentibus, præteritis, & futuris. Quod si quid contra vel aliter dictum fuerit, pro non dicto haberi & habere volo.

Verum quia D. Cardinalis ex mandato Papæ exegit, ut super disputatione de Indulgentiis tria faceret:

I. Redirem in cognitionem mei, & errorem revocarem.

II. Cautelam præstarem de futuro non repetendis.

III. Promitterem abstinere ab omnibus, quæ Ecclesiam Dei perturbarent.

Hodie protestor omnia quæ dixi, mihi sana, vera & catholica videtur, Tamen ad superabundantiam offero me personaliter hic & alibi, etiam in publico reddere rationem dictorum meorum. Quod si hoc nō placet Legato, paratus sum vel in scripto, suis objectionibus, si quas habet, respondere, & super his audire sententiam & judicium Universitatum Imperialium, Basilien. Friburgensis & Lovaniensis. *Iudicium Universitatum.*

Tandem admissa scriptili responsione, abitum est.

Mox Lutherus parat responsionem ad Legatum, docens, Merita Christi non committi hominibus. Pontificis vocē audiendam, quæ cōsona sit scripturæ. Pontificem errare posse, reprehendi debere, Act. 15. Præterea ostendit in Materia fidei non modo generale Concilium esse super Papam, sed etiam quemlibet fidelē, si meliorib. nitatur autoritate & ratione. Extravagantē continere falsa. *Responsio Lutheri ad legatum. Concilium & quilibet fidelis super papam.*

II. Infallibilem esse veritatem, quod nullus est justus, nisi qui credit in Deum. Accessuro ad Sacramentum, necessarium esse ut credat. Fidem in absolutione necessariam esse. Quod à veritate scripturæ non possit discedere. Lucem veritatis se quærere &c.

At Cardinalis scripturas audire nolebat, sine scriptura disputabat, glossas ex capite suo commentabatur, distinctionibus quibus fœcunda est Thomistica Theologia, ac vere Protheus quidam, omnia elevabat. Tandem Lutherus accepto mandato, non redeundi ad conspectum Legati, nisi revocare vellet: mansit tamen eodem in loco. Tum vocato Reverendo Johanne Stupitio Vicario, Cardinalis multis egit, ut ad revocationem spontaneam Lutherum adduceret. Mansit & sequenti die Lutherus: nihil mandabatur. Tertia die Dominica quoque mansit, & literas dedit, sed nihil respondebatur. Quarta die mansit, & nihil fiebat. Idem silentium quinta die passus. Tandem consulentibus amicis, præsertim cum antea jactasset sese habere mandatum, ut Lutherum & D. Johannem Stupitium vicarium incarceraret, disposita Appellatione affigenda, recessit: satis periculosam obedientiā se præstitisse arbitratus. Lutherus [Greek] hæc in Actis scribit, & causam reddit, quare se Pōtifici submiserit, & quod etiā verissime dicta cū humilitate & timore debeant asseri & tueri. Premit quædam & tacet, quæ putat lectorem sentire non sine gemitu. Tandem protestatur Lutherus se colere Romanam Ecclesiam & sequi in omnibus, *Thomistica Theologia. Iohannes Stupitius. Mandatum papæ de incarcerando Luthero. Nota. Lutherus colit Romanam ecclesiam.*

ſolum illis reſiſtat, qui nomine eccleſiæ Romanæ, Babyloniam nobis ſtatuere moliuntur.

Hoc tempore Leo Papa 10. Thomæ Cajetano Legato ſcribit, quoniam Hieronymus epiſcopus Aſculanus, auditor Cameræ, Martinum Lutherum ad perſonaliter comparendum coram eo citaſſet, & hic pontificia benignitate abuſus, audacior effectus: quare per prædictum auditorem Cameræ jam Hæreticus declaratus eſſet: & deberet Lutherus, invocato ad hoc Maximiliani Rom. Imp. electi, & reliquorum Germaniæ principum, communitatum, potentatuum tam eccleſiaſticorum quam ſecularium brachio, cogi, compelli, & in Legati poteſtatem redigi, ac ſub fideli cuſtodia retineri, donec Legatus à Pontifice aliud haberet in mandatis. Quod ſi in pertinacia ſua perſeveraret, & ſeculare brachium contemneret, deberent in omnibus Germaniæ partibus Luthero adhærentes per edicta publica, ad inſtar illorum, qui olim in Albo prætorio ſcribebantur, pro hæreticis excommunicatis, anathematiſatis, & maledictis publicari: etiam Duces, Marchiones, Comites, Barones, & quæcunque communitates, Maximiliano Imperatore excepto. Inſuper eccleſiaſtico interdictui oppida, terras, & loco ſubjici, ad quæ prædictum Martinum declinare contigerit: immo infames fieri ſeculares, & feudis privari, hic non obtemperantes Papæ. Obedientibus vero, indulgentiam plenariam promitti. Datum Romæ apud S. Petrum, ſub annulo Piſcatoris, die 23. Auguſti, An. mill. 518. Pontificatus Leonis 6. anno. Jacobus Sadoletus.

Litera Pontificia contra Lutherum.

Luthero adhærentes excõmunicati.

Papæ adherentes indulgentiam plenariam habent.

Hoc Breve datum fuit 23. Auguſti, anno 18. Lutherus citatus 7. Auguſti, & ſic intra datum Brevis & citationem, cucurrerunt 16. dies.

Hic lector ponat calculum, & inveniet, Hieronymum epiſcopum Aſcalenſem ante inſinuatam citationem Luthero, aut intra 16. diem poſt inſinuatam, proceſſiſſe, judicaſſe, damnaſſe Lutherum. Sanctus mos & ſtylus Romanæ curiæ, eadem die citare, monere, accuſare, judicare, damnare, declarare.

Stilus Romanæ curiæ æquiſſimus, ſcilicet,

Poſt hæc cum Cardinalis per amicos Johannem Stupitium, & Vuenceſlaum Lyncum, niteretur Lutherum à vero flectere, ſcribit eidem Lutherus; & promittit materiam de indulgentiis ſe poſthac nolle tractare, modo illis imponatur modus aut ſermonis aut ſilentii, qui eum in hanc Tragœdiam ſuſcitaverint. Vocem ſponſæ audire cupit, & eccleſiam ſequi. Tandem Lutherus anno à nativitate Domini mill. 518. Indictione ſexta, die vero ſabbati 16 menſis Octob. Pont. Leo 10. anno 6. à Papa non bene informato, appellat ad melius informandum, præſente notario publico & teſtibus, Gallo Kunigunder de Herbrachtigen, & Vuentzeslao Steinbeis, & Barptolomeo Utzmair presbyteris, Auguſtenſis diœceſis, teſtibus.

Lutherus vocem ſponſæ audire cupit.

DE DISPUTATIONE.

Anno domini 1519. Cœpta fuit Lipſiæ diſputatio, excellentium, doctorum Iohannis Eckii, & Andreæ Carolſtadii. 27 Julii.

Deinde ſecunda diſputatio D. doctorum Johannis Eckii, & Andreæ Carolſtadii, quæ cœpit 15. Julii.

Tertia diſputatio ejuſdem D. Johannis Eckii, & D. Martini Lutheri, quæ cœpit 4. Julii.

EPITOME VERO LIPSICAE DISPUTATIONIS, ad Johannem Oecolampadium, per Philippum Melanchthonem, eſt hec.

Eque referre multum puto, neque tu magnopere deſyderas ſtudium ac voluntatem animi erga te mei pluribus verbis declarari. Nam ejuſmodi auſpiciis animos noſtros optimus ille ſynceræ charitatis ſpiritus conciliavit, ut amicitiam noſtram neque labefactari ullo caſu in tam varia omnium rerum humanarum viciſſitudine poſſe ſperem, neq; vulgaribus illis, & per gratias pedaneis ſuffragiis id genus literarum, qualibus ferè aluntur amicitiæ, altius acturam radices. In utrunque ſpiritus incumbit pariter, ut inadita ſit amicitia, tum, ſimultati, tum nugacibus iſtis blanditiis. Atque utinam illius queam grato pectore beneficium agnoſcere, qui talem, non dico Theſea, ſed Chriſtiana fide amicum nobis junxerit. Nemo enim plane mortalium eſt, cujus præſentior in me jam inde à puero uſque fuerit beneficentia, quam tua, eaq; vere liberalis, ac prorſus τὸ γνησιόν τῶν χαρίτων referens. Neq; enim rationes noſtræ ſinebãt æquare beneficiũ beneficio. Qua parte quãdoquidẽ tu præſtas, quæſo permitte vincere nos amãdo. Ariſtoteles eum, qui beneficio quempiam affecerit, ab illo tantũ vult amari, quantũ meretur beneficium, aut certe beneficii gratia. Argute ille quidẽ, ſed non omnino probe. Neq; enim nobis ſcopus eſt amoris noſtri, beneficiũ ullum tuũ, ſed ille autor amicitiæ noſtræ Chriſti ſpiritus. Tu interim quicquid officii amico dediſti, cõmuni charitatis jure debebas, viciſſim in nominib. tuis nos quoq; ſumus nõ defuturi officio, ſi quando caſus aliquis feret. Jam vero quod attinet, nolui, quãdoquidẽ reliqua ferè in ſtudiis literarũ cõmunia habemus, fruſtrari te iis, q̃ expectatione majore quã ꝑ re Lypſiæ de ambiguis quibuſdã Theologorũ, ut videtur, locis acta ſunt, Nec opinor nihil referre tua, qui & ꝑ Theologici nominis dignitate, in illo Sueviæ Theatro urbe Auguſta ſacrũ panegyriſten

gyristen ἀγῆς, & ut theologicæ literæ pure, simpliciterque doceantur, adniteris. Hæc vero disceptandi provincia primum non ob aliud suscepta est, nisi ut palam fieret inter veterem & Christi theologiam, ac noviciam & Aristotelicam quantum intersit. Verum quid profectum sit, aut quorsum inclinarint res, mihi sanè non est in proclivi judicare. Quod diligentius omnia prosequar, quæ ad causam attinent, út non nihil certi ex iis tu queas oculatior assequi. Varia proculdubio fama ad vos perferet, quapropter fide historica, & quàm simplicissimis subnotatis capitibus disceptationis agam, ut intelligas, quid de quoque controversum sit. Atque ut inda ὥσπερ ἀπὸ χαμαισόδων ordiar. Superiore anno sententias, quas Martinus de indulgentiis proposuit disputandas. Eccius obelis notavit, amarulentius est scriptum, quàm ut hinc aliquid proferam. Ex illis revellit aliquot Carolostadius in conclusionibus suis, quæ extant. Carolostadio respondit Eccius per Apologiam, in qua jam pleraque mitius, quam antea in obelis. Apologiam ædito libello Carolostadius confutavit, longa est injuria, longæ ambages, placuit ad summum, ut cætera prætercam, disputare, dies dictus est. Lypsiam confluunt Joh. Eccius Ingolstad. And. Carolost. & Mart. Luther Vuittenberg. Rerum summa in conclusiones coacta erat pauculas, quo certius id proponeretur, de quo disputandum esset. Satis opinor constare tibi quid de disceptatione convenerit, videlicet ut agetur causa excipientibus notariis, atque scriptum evolgaretur, essetque judicium penes optimum quenq;. Primum Eccius causatus est apud eos, qui designati erant ab illustrissimo Principe Georgio Saxoniæ duce, Mecœnate humanorum studiorum, præfecti disputationis, contra quam condixerat, videri sibi ex jure disputantium esse, ne dictarentur, gliscentem eorum vim, qui congrediuntur pugnaturi, sensim per styli moram defervere, impetu augeri animos, contando labascere. Id ego nescio an è simplicitate theologica videri possit, ubi nihil tam præstandum est, quam ut ne quid impetu, ne quid temere, ne quid immodico animo dictum videatur. Et ut in studiis literarum, ac potissimum in negotio pietatis nihil puto neque prius, neque salutarius congressu familiari doctorum ac bonorum, ubi sententia cum sententia, placidis ac tranquillis, minimeq; pertinacibus animis confertur, ubi neque vinci indecorum est, neque vincere plausibile, ita vix aliud censeo perniciosius popularibus illis disceptationibus, ubi non potest, quantumvis bonis non obstrepere victoriæ cura. Scis tu quam multa prudenter in hanc sententiam scribat Nazanzenus, quam multa item Erasmus noster. Iam vero convenerat de Notariis, neque enim aliter persuaderi poterat Carolostadius, qui cum primum susceptum est certamen, ibi certos quoque judices designari voluit Eccius, non recusavit Carolostadius. Itaque die 27. Mensis Junii, congrediuntur Johannes Eccius, & Carolostadius. De libero arbitrio propositum est, an sit aliquod nobis αὐτεξούσιον bonum opus, hoc est, ut ipsi dicunt, an de congruo emereamur gratiam, cum facimus quod in nobis est, utor enim ipsorum verbis. Hoc cum agi deberet, vide quorsum contentione rapti sint, & in quos scopulos impegerint: agi debebat, quid per sese citra gratiam posset voluntas nostra, ipsi quæstionē alio rapiunt, & quatuor credo continuos dies in eo disceptant. An voluntas tantum recipiat bonum opus, ipsumque bonum opus soli efficiat gratia. In has Symplegadas coegerunt causam non ita multum necessarium, & planè alienam ab instituto Carolostadii. Dedit Eccius in voluntate nostra non esse vim genuinam, qua opus bonum producat, sed asciticiam tantum, eamq; quam fœneret gratia, id quod primum videbatur oppugnare, diende à Carolostadio rogatus, largiretur ne totum opus bonum esse à Deo? respondit, totum quidem, noh autem totaliter. Ecce autem ut argutum hoc cōmentum dignum maiestate theologici nominis: adeo λόγοις κυβίζειν cuius hodie liberum est. Primum fatetur Eccius voluntatem à Deo moveri, deinde ut consentiamus, in nostra esse potestate, inquit: id Carolostadius oppugnavit aliquot Augustini locis, & hoc Pauli fortissimi, Deus efficit in nobis velle & perficere. atque hæc, ni fallor, sententia salva Carolostadio mansit. Quædam pro dogmata suo ex Bernardo transcripserat Eccius, ad rem parum attinentia. Atque hæc ferè sunt, quæ cum Carolostadio Eccius. Integram credo hebdomadam perdidimus in his, quorum capita συντόμως notavi. His autoribus primum didici quid sit quod veteres σοφιστεύειν dixerunt. Mirum, hæc omnia quo tumultu, quam tragice tractata sint, quo minus mirum est parum profectum esse, sua enim silentia amat spiritus, per quæ nobis illabitur, seque insinuat cupidis, non gloriæ, sed cognoscendæ veritatis. Non prostat in porticibus sponsa illa dilecta Christo, sed domum matris suæ sponsum introducit. Immo neque ulli nos sapientiæ cœlestis radii pellucent, nisi jam ante cruce perpurgatos, mortuosque pristinis mundi elementis, ut cum Paulo dicam. *Non sunt hæc grammatelli verba* Sub hæc & Martinus in harenam descendit, nam hactenus non satis certum erat congredi, qui causæ invidiosæ judices designare cōmodè non posset pro jure appellationis suæ, tamen cum de eo convenisset, agi cœptum est de Romani Pont. autoritate, controversumq; est, an jure divino probari posset Oecumenici Pontificis autoritas. Esse Oecumenicum Pontificem ingenue fatetur Martinus, In hoc disputat, an jure divino probari eius autoritas possit. In hunc locum quandoquidem paulò asperior est, dies quinque, ni fallor, impensi sunt. Ibi multa acerbe Eccius, multa inciviliter, breviter omnia ejusmodi, ut invidiam apud vulgus Martino conflaret. Argumentum primum erat Eccii. Ecclesiam ἀκέφαλον esse non posse, cum civile corpus sit esse igitur Papam jure divino caput Ecclesiæ. Tum Martinus, Christum se fateri caput esse, cum Ecclesia sit regnum

ſpiritus, non deſyderare aliud caput, ut ad Col. 1. Ad hæc locos aliquot ex Hieronymo & Cypriano addidit Eccius, qui quantum de jure divino probent, ipſe viderit. Iam & quidam loci manifeſte apud eoſdem ſcriptores in dubium vocabantur, quos ipſe pro certis proferebat. Bernardi autoritatem ad Eugenium, ceu πανοπλίαν Achilleam jactabat, cum tamen & in eodem libro ad Eugenium ſint, quæ non omnino nihil ad inſtitutum Martini faciant. Cæterum Bernardo in hoc negotio quid debeatur, quis eſt tam ſtupidus, qui non intelligat? Ex Evangelio uſus eſt loco Matthæi. Tu eſt Petrus, & ſuper hanc petram &c. Martinus confeſſionem illam fidei eſſe voluit. Petrumque ibi perſonam univerſæ Eccleſiæ gerere, ſeque Chriſtum petram vocare, idque ex ipſius ſententiæ ordine pluribus conjecturis coarguit. Item loco: Paſce oves meas, quod proprie ac privatim Petro dictum eſt. Reſpondit Martinus, poſt parem Apoſtolis omnibus autoritatem traditam: Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata &c. hæc enim verba ſunt demandanti officii, Chriſtum docuiſſe, quid ſit paſcere, & qualem voluerit eſſe, qui paſturus ſit. Ad hæc Eccius concilii Conſtantienſis autoritatem allegavit, ubi inter damnatos articulos Huſſitarum eſt & hic, de neceſſitate ſalutis eſt credere Romanum pontificem Oecumenicum eſſe, ibi jactatum varie, concilium errare non poſſe. Prudenter ad hæc Martinus, non omnes articulos pro hæreticis damnatos, et reliqua, quæ hic omnia moleſtum eſt referre. Neque hujus eſt loci tractare, quæ ſit conciliorum autoritas. Hoc palam eſt, non poſſe concilium novos articulos fidei condere. Male audivit ob hæc Martinus, quod videbatur obſtrepere concilio, quom illic nihil maiore religione præſtaret, quàm ut ſua conciliis eſſet autoritas. Ibi hæreſes, Bohemicæ factiones & id genus crimina alia obiiciebantur. Largitus eſt Eccius æqualem omnium Apoſtolorum autoritatem fuiſſe, nec conſectaneum eſſe, ut ſint æquales Epiſcopi. Intereſſe enim inter ἀποστολὴν & adminiſtrationem, cum non ſit ἀποστολὴ aliud, niſi legatio εἰς ὑπακοὴν πίστεως, Paulo ad Romanos autore. Neq; inter ἀποστολὴν & adminiſtrationē quid interſit, video. Intolerabile viſum Eccio, alicubi recedere à Pontificiis decretis, aut à qualiscunque verbis alicuius è ſanctis Patribus. Verum, ſententiam ſuam de Pontificib. loco ad Galatas Martinus munit, non ἀπροσχεδίως quantum video. Ab iis qui videbantur eſſe aliquid, quales aliquando fuerint, nihil mea intereſt. Deus enim perſonam hominis non accipit, mihi autem, qui videbantur eſſe aliquid, nihil contulerunt. Interim Eccius opinatur à Chriſto Apoſtolos lectos eſſe, ſed à Petro ordinatos epiſcopos, ex his æſtimes reliqua. Ad conſtitutionem, quæ recenſetur in Decretis, ne Romanus Pontifex univerſalis Epiſcopus nominetur, reſpondit, non quidem univerſalem Epiſcopum nominandum eſſe, ſed univerſalis Eccleſiæ Epiſcopum. Poſt hæc de purgatorio agi cœptum, cuius quæſtionis arbitror ſcopum ne attigiſſe quidem. Nam cum diſſerendum eſſet, quam in purgatorium poteſtatem habeat Papa, cœpit Eccius aliam cantilenam, eſſe purgatorium, probari ut poſſit, id quod receptius eſt, quam ut neceſſe ſit toties in ſcholas vocare. Locus eſt Machabæis vulgatus, quo ſententiam ſuam muniebat Eccius. Martino viſum eſt in contentione, juxta Hieronymi ſententiam, non valere Machabeos. Contra ille, tantum deberi Machabeorum libro, quantum Evangelio, digna ſcilicet Theologo vox, & omnino id mordicus tenuit. Additus Pauli locus, ad Corinthios: Salvus erit, ſic tamen, quaſi per ignem, de quo ſcis ut varient interpretes. Iam & hoc Matthæi: Eſto conſentiens adverſario tuo &c. de carcere, & quod dicitur, donec ſolverit extremum quadrantem, huc detorſit, quod vides unde petatur, & in quam ſit dictum ſententiam. Nephas eſt putare eò loci carcerem de purgatorio intelligi. Vellem Chriſti plebeculam fœlicius erudiri, quàm id genus interpretationibus, pleræq; longius à fontibus ducunt ſcripturam, quàm ut nativam vim retineat. Iam & hoc in Pſalmo pro purgatorio produxit, Tranſivimus per ignem & aquam: & neſcio quæ pari fide alia. De indulgentiis minore contentione diſputatum eſt, immo ipſi Eccio iocum & ludum ciebant. Ad ſummum de pœnitentia actum eſt, ejus quæſtionis ſcopum Eccii enthymemata neſcio an attigerint, pœnas aliquas ſatisfactionis probabant, quas admittebat Martinus. Cæterum pro ſingulis peccatis ad ſingulas pœnas depoſci pœnitentem à iuſtitia divina, quas in poteſtate hominis ſit remittere, mihi per illas ratiocinationes non apparebat. Atque hæc quidem ſunt potiſſima quæ in contentionem iſtam univerſam inciderunt, pleraque alia magis ridicula ſunt, quam ut iis te onerare poſſim, alioqui fœlicius occupatum. Duo reliqui dies dati Caroloſt. altero de obice, ut vocant, gratiæ actum eſt, quem largitur Eccius, non tolli natura, ſed gratia, altero, an in quolibet bono opere peccemus. De quo pleriſque cum ab Eccio, tum à Caroloſtadio egregiis ſcripturæ locis pugnatum eſt, mihi ſanè viſus eſt Paul. 7. cap. ad Ro. nonnihil adiuvare ſententiam Caroloſtadii. Plura ſcripturus aliò ad neceſſarias operas avocabar, quanquam hæc fortaſſe immodicus, ſed placuit nugari tecum amiciſſimo, eaque de re quam expectatione maiore quam fructu agi, ipſe vidi. De hujusmodi diſceptationibus plauſibilibus, quid alii ſentiant, neſcio, mihi quidem ἀχρεῖοι videntur. Ingenia, eruditionem variam, & multiplicē doctrinā hoc theatro oſtentarūt iſti, ex quibus ad pietatē, ut plurima fieret acceſſio, optarim.

Iohannes Eccius. Cæterū apud nos magnæ admirationi pleriſq; fuit Eccius, ob varias & inſignes ingenii dotes.

Andreas Caroloſta. Caroloſtadium è ſcriptis credo noviſti, bonus eſt vir, & raræ doctrinæ, plæq; nōnihil extra volgi aleam eruditus.

eruditus. In Martino, longo jam usu mihi familiariter cognito, vivax ingenium, eruditionem, & facundiam admiror, syncerum & pure Christianum animum non possum non deamare. Amicis communibus ex nobis salutem dicito. Scis quod dici Græcis solet πολλὰ ψεύδονται ἀοιδοί, quare non est, ut de hujus disceptationis eventu, neque famæ, neque iis qui in ea famæ, studuerunt, omnia credas, Vale, Vuittenbergæ 21. Iulii.

Anno Domini 1519. Cæsar Maximilianus fatalem diem obiit, quum esset ingressus annum ætatis sexagesimum tertium. Exequiæ ei celebrantur Augustæ, aderant præter equites aurei velleris, illustrissimi Hispaniarum regis frater, dux Ferdinandus, Guilielmus de Croi Cardinalis, Archiepiscopus Toletanus, D. Erardus de Marca, Episcopus Leodiensis, Philippus de Burgundia, Episcopus Traiectensis: Princeps ob clementiam, placabilitatem, voluptatum abstinentiam, & alias virtutes longe charissimus. Continuos 9. annos in castris agens, difficillima quinque bella profligavit, Gallicum, Eburonicum, Sicambricum, Batavicum, Morinicum. Hic nobilissimæ gentes, hic scientissimi bellicæ rei populi, hic urbes opulentissimæ ad deditionem & pœnitentiam ab eo compulsæ sunt, Quale nihil socer Carolus, nihil prosocer Philippus, excellentissimi duces, unquam consequi potuerunt. Neque vero postremum inter huius laudes viri ponendum, quod literas & ingenia tam impense amavit, quodque bonas artes non foverit modo, sed aluerit, atque promoverit. Auxit hujus mortui desyderium Principis, atrocitas insequentium temporum.

Anno eodem in Nortuuegia capta est belua marina, habens 12. ulnas longitudinis, cutem grossitudinis unius pollicis, sub ventre pedes duos ut canis marinus, mentū hirsutum, in superiori mandibula dentes duos sesquipedales, tres digitos excedentes, vulgo Rosmer dicitur.

ELECTIO CAROLI V. IMP.

Anno eodem, post mortem Maximiliani, Principes electores convenerunt Francophordiæ, Albertus Archiepiscopus Mogontiæ &c. Marchio Brandenburgensis, Hermannus Archiepiscopus Coloniensis Comes de Vuida, Richardus Archiepiscopus Treverensis, de familia Greiffenklauu, Legati Ludovici regis Bohemiæ, Ludovicus Palatinus Rheni, Fridericus Saxoniæ dux, Ioachimus Marchio Brandenburgensis, hii unanimi consensu elegerunt Carolum ducem Austriæ & Burgundiæ, regem Hispaniarum, die 28. Iunii, & ita Maximiliano Carolus, avo nepos succedit, qui quo tempore est electus Rex Romanorum, in Hispania agebat, unde per legationem evocatus, Fridericus Palatinus legatus erat, anno Domini 1520 in Flandriam applicuit, doctissimi viri erant in regio comitatu, Erasmus, Huttenus, Aloisius, Marlianus, Maximilianus; à secretis Cæsari, Iohannes Ludovicus Vives, Georgius Halonius. Cæsar profunda nocte Burgas venit, magna lætitia spectatorum, quem præcedebat Ferdinandus frater, Cardinalis à Croy, sequebatur vero Margareta Augusta. Mox sequenti die, hoc est, in festo Jacobi, qui patronus est Hispaniarum, magna solennitas habita, Episcopo Cordubensi rem sacram faciente. Eruditissimus D. Thomas Morus legatum agebat apud Germanos mercatores. Aderant Brugis oratores Venetorum, Coloniensium, Norinbergensium, Lubecensium, Henricus dominus de Brunschuuig, Legati ducis Lunenburgensis, Legati Lantgravii Hassiæ, Conradus Peutingerus. Die Lunæ post festū Iacobi proficiscitur Augustus Gandavum. Frater Iohannes Glapeon ordinis Minorum de observantia, sermonem fecit in templo divæ virginis Brugis, præsente Cæsare. Thema erat: Redde quod debes. hæc stultissime deduxit & adulatorie. Posthac ab Antuuerpianis Carolus Augustus summo cum triumpho suscipitur, id quod Petrus Aegidius graphice descripsit. Item à Leodinis, & eorum episcopo Erhardo Marcano honorifice suscipitur. Aquisgrani exquisitissimis honoribus acceptus, & imperii donatus insignibus, in præsentia Electorum imperii. Aderant præter legatos variarum provinciarum, Cardinalis Columnensis, Legatus Romani Pontificis, Cardinalis Gurcensis, Cardinalis Sedunensis, quem Helvetiorum vocant, Cardinalis de Croy, Cardinalis elector. *Cardinales apud Carolum quintū.* A coronatione Coloniam venit, & ad Mogontiam mense Novembri, à Theodorico Zobellio Canonico & Scholastico eleganti oratione susceptus. Post aliquot dies Vuormatiam ad indicta comitia se recipiens. Anno Domini 1519. Prodeunt Commentarii M. Lutheri in epistolam ad Gal. Item in septem Psalmos pœnitentiales brevis declaratio. Quo tempore in Academia Vuittenbergensi munificentia prudentissimi omnium studiorum mœcenato, Friderici principis & Electoris Saxoniæ, recta studia in tribus linguis, Latina, Græca, & Hebræa, gratis docentur, Philippo Melanchthone Vuittenbergam & Germaniam piis studiis & honestis disciplinis illustrante. *Commentarii Lutheri in Galat.*

Eodem anno prodit Resolutio Lutheriana super propositione sua 13. de potestate Papæ.

Anno Domini 1520. Assertio omnium articulorum M. Lutheri per Bullam Leonis 10. damnatorum, scribitur ad Fabianum Fœlicem equitem Germanum. *Assertio articulorum Lutheri.*

Anno eodem Lutherus ad Nobilitatem Germaniæ scribit, contra tres muros Papistarum, quorum primus est: Quod dicunt magistratum prophanum in eos (spirituales scilicet) nihil habere potestatis, sed è regione ipsi sint supra prophanos. *Lutherus ad Nobilitatem Germaniæ.*

II. Si urgentur scriptura, dicunt nemini licere hanc exponere, quàm Papæ.

III. Si Concilio urgentur, fingunt rursus neminem posse indicere Concilium, nisi solum Pontificem

tificem Romanum. In eo libro tractat & plura alia argumenta. Quod Papa non possit impedire liberum Concilium. Quæ in Conciliis agenda: Fastus Papæ tollendus. Quantum Germania Papæ solverit annue, nimirum circiter trecenta millia florenorum. Abusus annatarum. De abusu mensis Pontificii, & quare sit auferendus. Cur Episcopi Germaniæ nihil ausint contra Papam. Intellectus jactatissimæ sententiæ: TU SUPPLEX ORA, TU PROTEGE, TUQUE LABORA. Ne Imperator Papæ subsit, sed vicissim. De usu cœnobiorum & collegiorũ. Quod sacerdotes sint uxorati. De electione plebanorum. Avaritiam fuisse causam interdicti matrimonii. Quis usus excommunicationis. Minus Festorum. Libertas in cibo. Ut mendicitas commode aboleatur. Incommoda ex Concilio Constantien. & quod probissimus Cæsar Sigismundus summũ infortunium sensit ob non servatam fidem Johanni Huss, & Hieronymo. Hereticos non per fasciculos, sed scripturæ perspicuitatem vincendos. De reformandis Universitatibus. Judicium de Decretalibus. Prima doctrina puerorum sit Evangelium. Luxus vestium per Germaniam. De luxu aromatum per Germaniam. De tedditibus & censibus. De prostibulis.

Theologi contra Lutherum. Hoc anno contra Lutherum Theologi Lovanienses, Colonienses, & Hieronymus Alexander, ac alii, agere cœperunt.

De libertate Christiana Luth. Eodem anno scribit Lutherus de libertate Christiana, ad Leonem decimum, in quo libro tractat hæc Paradoxa.

I Homo Christianus omnium liber est & dominus, ac nulli subjectus.

II. Homo Christianus est diligens minister, & servus omnium, omnibus subjectus.

Lutherus de bonis operibus. Anno eodem scribit de bonis operibus, ad illustrissimum principem Johãnem ducem Saxoniæ, qui liber è Germanico in Latinum transpositus fuit.

Erasmus ad Cardinalem Mogontinum de causa Lutheri. Anno domini 1520. D. Erasmus Roterodamus ad Reverendissimum Archiepiscopum Mogontinum scribit, commonefaciens illius Celsitudinem, de causa doct. Martini Lutheri. In qua epistola inter alia meminit, à Monachis & Theologis damnata tanquam hæretica in libris Lutheri, quæ in Bernhardi & Augustini libris ut orthodoxa, immo & pia legũtur. Mundum oneratum humanis institutionibus, oneratum opinionibus & dogmatibus scholasticis, oneratum tyrannide fratrum mendicantium: qui cũ sint satellites Rom. sedis, tamẽ eo potentiæ ac multitudinis evadunt, ut ipsi Romano Pontifici, atque ipsis regibus sint formidabiles. His cum pro ipsis facit, Pontifex plus quàm Deus est. In his quæ faciunt adversus eorum commodum, non plus valet quã somnium.

Olim hæreticus habebatur, qui dissentiebat ab Evangeliis, ab articulis fidei, aut his quæ cum his parem autoritatem obtinerent. Nunc si quis à Thoma dissentiat, vocatur hæreticus. Quicquid non placet, quicquid non intelligunt, hęresis est. Græce scire, hæresis est. Expolite loqui hęresis est.

Eo tempore Jacobus Vuimphelingus Selestadiensis, Erasmi epistolam ad Mogon. ad episcopũ Basiliensem mittit, optans ut ejus exemplo omnes Germaniæ episcopi Leonem Papam mitigent, ne virum, quem Christianum & Evangelicum, non modo in doctrina, sed in omni vita prædicant, funditus deleri sinat.

Vuimphelingi vitam, viri de literis pro sua mensura & ætate bene meriti, mox infra habebis candide lector.

Lutherus Vuormatiam venit Anno domini 1521. Martinus Lutherus Vuormatiam venit, rationem fidei suæ coram Carolo quinto Augusto reddit. Cum de fide publica illi danda apud Principes ageretur, & placuisset dandam illi esse. ferunt illustrissimum principem Philippum Langravium, tum adolescentem, cum rogaretur, respondisse: Non modo dandam, sed servãdam esse fidem. Testimoniũ Germani & cordati principis. Hæc non semel retulit clarissimus ac integerrimus vir, D. Jacobus Kirscherus, illustrissimi principis Philippi Marchionis Badensis Cancellarius, qui cum principe tum concioni interfuit, cum de vocando Luthero rogarentur sententiæ.

Fides danda & servanda Luthero.

Lutherus de votis monasticis & Missa. Anno domini 1521. Prodeunt liber Lutheri de votis monasticis, & de abroganda Missa: priorem dicavit patri suo, Johanni Luthero: alterum fratribus suis Augustinensibus, cœnobii Vuittebergensis, ut conscientiam obfirment verbo Dei, contra portas inferni. Ex Eremo 1521.

Anno eodem ex Pathmo scribit de Confessione, ad vere nobilem Franciscum à Sickingen.

Didimus Faventinus. Hoc anno prodit Didimus Faventinus adversus Thomam Placentinum pro M. Luthero. Oratio est ex qua cognoscit lector, quibus sycophantiis & calumniis oppressam velint veritatem, & extinctas bonas, hoc est, pias literas hi, qui sophisticen Theologiam, qui pontificum cõstitutiones, breviter qui hominũ traditiones vindicant: Et petit hæc oratio, ut nemo faveat Luthero, nisi quatenus Evangelicæ veritati favere debet quivis Christianus.

Ulrichus ab Hutten. Eodem anno Ulrichus ab Hutten dialogos novos, per quàm festivos edit, Illustriss. Principi domino Johanni Palatino Rheni, Bavariæ duci & Spanhemiensi comiti dedicatos, titulus est Bulla vel Bullicida. Monitor primus, Monitor secundus, Prædones.

Anno domini 1521. Ferdinandus Archidux Austriæ, cũ Anna filia regis Ungariæ apud Lintz habet nuptias, Item Ludovicus Ungariæ rex, cum Maria sorore Caroli & Ferdinandi apud Ofen nuptias celebravit.

Hoc

Hoc anno Carolus V. Imp. auxilio Leonis papæ decimi, Mediolanum cum arce occupat.

Anno eodem prodeunt sequentia, Sermones innumeri de Matrimonio. De Mammona. In Psalmum 118. Beati immaculati: Commentarii in Psal. 67. Exurgat Deus. in Psal. 36. Noli æmulari. Super magnificat, ad Johannem Fridericum illustrissimum Principem modo electorem. Quod cor regis in manu Dei sit. Quod angeli sint & dii, boni principes: leones, dracones & feræ, mali.

Anno Domini 1521. Enarrationes Epistolarum & Evangelicorum ad Illustrissimum principem Fridericum electorem. Eodem tempore scribit Lutherus de captivitate Babylonica, Ecclesiæ præludium cum ejaculatione hac, *Læta libertas*. Item carmine isto annexo.

Læta libertas.

Hostis Herodes impie,
Christum venire quid times?
Non arripit mortalia,
Qui Regna dat cœlestia.

Anno eodem, tenente conventu Vuormatiensi, Carolus amisit aulæ suæ duos præcipuos, Gulielmum Crojum Archiepiscopum Toletanum Cardinalem, & hujus patruum Gulielmum, Ceveriem principem de Servia, vulgo der von Schüffern / primus marchio de Arscoto: Ille Januario mense periit, veluti flosculus tener, in ipso exortu succisus, nondum enim egressus erat annum vigesimum tertium: Hic, sed natu grandior, Majo insequenti, naturæ concessit, ingenti thesauro in Augusti Reipub. commodum relicto. Cui vero si vita diuturnior contigisset, aut nunquam susceptum (erat enim pacis amantissimus) aut celerius confectum fuisset bellum, quod exarsit postea inter duos potentissimos orbis Christiani principes, Carolum Cæsarem & Galliarum regem Franciscum, in quo etiam hodie fœlicem catastrophen pii exoptant. Dominus Robertus de Marka comes de Arnberg dictus, orta lite inter ipsum & Dominum de Embri, rursus ab Augusto deficit ad regem Franciç quare aliquot arces & oppida ipsius per comitem de Nassauu captæ & diruptæ sunt. Hoc anno Cæsareani occupatis Gallorum aliquot oppidulis, cum ingenti exercitu ad Masserias armis vindicandas profecti, aliquot eam hebdomadas obsederunt. Locus vi defensus capi non potuit, suburbana tantum tecta direpta sunt & incensa. Ob dissidium ducum hanc obsidionem solutam esse voluit quidam. Alii tradunt, quoniam in Cæsareano exercitu multi dysenteria graviter laborarent, & oppidum ipsum forti præsidio tenebatur, appropinquante hyeme, obsidionem solutam, maxime etiam quod Markanus, græca fide agens, gallorum equitum auxilio, currus centum quinquaginta, qui annonam exercitui advehebant, intercepit.

Gulielmus Crojus Gulielm. Ceversius.

Bellum Caroli V. & Francisci I.

Masseria vulgo massyr.

Anno eodem pridie kalend. Majas, conventus Vuormatiensis, dimissus est à Carolo, Carolus Augustus in Brabantiam redit mense Junio, rebus in Germania compositis, Francisco de Sickingen Germanici exercitus principe.

Finis comitiorum Vuormatiensium

Christiernus Danorum rex, terrestri itinere ad Carolum Augustum venit, & humanissime susceptus est.

Anno eodem 13. die mensis Julii, libri Lutheri Antuerpiæ combusti, præsente Carolo Augusto, per Aleandrum & lictorem, adstitit Egmonda & alii: ferunt prætorem Antuerpianum subridendo dixisse, cum illum alloquerentur Aleander & Egmonda: Consilium impiorum non adjuves. Plebejus quidam interrogavit quid opus esset, accensa teda & carnifice, cum alioquin ignis adesset? quidam respondit, illum honorem haberi, quia verba Domini comburerentur. Alius, inquit, melius esse ligna venundari, ut Romæ pædicones isto precio comburerentur.

Libri Lutheri combusti.

Gandavi quoque libri Lutheri combusti opera Aleandri, Egmondani, & Glapeonis. Hinc prodit Epistola Vdelonis Cymbri Cusani, de exultione librorum Lutheri, & Monachorum Dominicanæ factionis nequitia, ad Germaniæ proceres & cives.

Rumor de tollendo Augusto per venenum, carni bubalæ immissum, percrebuit.

Eodem anno Leo hujus nominis decimus Pontifex Romæ moritur. Ferunt veneno extinctum, antea dictus Johannes de Medicis, Angeli Politiani quondam discipulus. In cujus demortui locum anno millesimo 522. mense Januario, Hadrianus Florentius Trajectensis, Cardinalis sanctorum Johannis & Pauli, aliquando Caroli pædagogus, in Papam eligitur, estq; vocatus Hadrianus 6. Cum Romæ eligeretur, agebat is tum in Hispaniis, regnorum Caroli Cæsaris gubernator. Aberat enim Carolus ob negotia imperii. Moritur altero suæ administrationis ineunte anno.

Hadrianus 6. Papa.

Hadrianus domum suam Lovanii magnifice extructam, in usum vertit sanctus literis studentium, iisdem etiam in alimoniam relictis proventibus annuis.

E regione Pontificii collegii habitat familia Standonica, de qua supra.

Hoc anno in comitiis Vuormatiensibus gravamina quæ habet Germania à sede Romana & ecclesiasticis, per Electores & alios principes diligenter fuerunt exposita Cæsareæ Majestati, Articuli hac de re conscripti sunt circiter centum. De judicibus & conservatoribus Rom. De violatione Juris patronatus. Quod indoctis Agasonibus stabulariis Romæ beneficia conferuntur. De Annatis

Gravamina Germanicæ nationis.

& harum exactione, ubi olim expositi ducati 10. jam solvendi centum: nam Mogontia aliquando, Colonia, Saltzburgum, 10. mill. ducatorum pallium impetrarunt, jam 24. millibus vix possunt. De confirmationibus & palliis. De novis officiis, Scutiferis, Ribislis, Parcionariis, Paionariis, Casoratis. De commendis & incorporationibus. De regulis Cancellariæ. De servatione pectorali, mentali, regressione. De Curtisanis. De indulgentiis Stationariis. De abusu excommunicationis. Quod multi indocti ordinantur. De synodis neglectis. De mala vita cleri.

Gallorum rex Franciscus cum exercitu suo in Hannoniam usque venit, captis quibusdam obscuris oppidulis & incensis: cui cum Cæsareani occurrissent, parvis factis prælus, & utrinque aliquot nobilibus captis & cæsis, in Galliam rediit.

Carolus Augustus unà cum rege Danorum ac cæteris principibus Brugas venit, ibi expectans adventum Cardinalis Eboracensis Angli. Habuit Cæsar in comitatu suo regem Danorum, Archiepiscopum & principem Cremensem, Comitem Vuirtenbergensem, Episcopum Leodiensem, Episcopum Vltrajectinum.

Cardinalis Eboracensis in comitatu suo habebat doctissimos viros, Thunstallum, Thomam Morum, Gulielmum Montiorum, Erasmum Roterodamum.

Cardinalis Eboracensis Ceremonia. Cardinali Anglo prandenti & cœnanti, flexis poplitibus (id quod inter Germanos inauditum) ministrabatur, astantibus multis Anglis nobilibus.

Hieronymus Aleander senatui Brugiano bullam Leonis 10. & Cæsareæ Majest. exhibuit: & cum *Nomen Augusti aureis literis scribendum.* nomen Augusti deesset, & unus Senatorum causam inquireret, inquit Aleander, Aureis hoc nomen literis scribendum.

Isabella Danorum regina moritur. An. do. 1522. Cum Christiernus Danorum rex aliquot annis in Germania inferiori egisset, regina Isabella uxor ejus, Caroli soror, in languorem incidit, quo postea brevi maximo viri sui dolore consumpta est, & sepulta Gandavi: Fatis, ut putatur, volentibus, ut quæ urbs nascentem Carolum fratrem vidisset, eadem quoque sororis amantissimæ cineres haberet.

Mediolanum capitur. Mediolanum à Romano Pontifice & Helvetiorum exercitu, diffugientibus metu Gallis, captum est, in gratiam Caroli Augusti.

Januenses ad Cæsarem deficiunt. Januenses à Gallo ad Cæsarem defecerunt, & imperata fecerunt, quod putabatur initium Cæsareani nominis exaltandi per Italiam.

Postilla Lutheri. Anno eodem prodit postilla Lutheri super Epistolas & Evangelia, ad generosum comitem Albertum à Mansfelt, dominum Schrappel & Helderungen, in qua prædicat sermonem, instat tempestive intempestive, arguit, increpat, exhortatur, opus peragit Evangelistæ, summam vitæ Christianæ inculcans.

In Psalm. 21. Deus Deus meus, lucubrationes Lutheri, anno eodem.

Eodem anno de traditionibus humanis fugiendis.

Anno Domini 1522. Huldrichus Zuuinglius Apologeticum Archetelem scribit ad Reverendissimum Dominum Hugonem de Hohenlandenberg, Episcopum Constantiensem, de tota causa doctrinæ pietatis. Eodem anno Johan. Oecolamp. apud clarissimum Franciscum à Sickingen Germaniæ equitem & Imperatorii exercitus capitaneum Ebernburgo, Lectionem Epistolæ & Evangelii vernaculo sermone plebi promulgat, præsentibus nobilibus & clarissimis viris Diethero à Thalburg Hartmudio à Cronberg, qua de re extat Oecolampadii Epistola.

Anno domini millesimo 523. Quod Jesus Christus natus Judæus.

Eodem anno sermones 23. variorum argumentorum.

Comitia Norinbergæ. Eodem anno scribit ad status Imperii Norinbergæ congregatos, contra eos qui invertunt aut vitiant mandatum Cæsareum, cujus summa erat in quatuor articulis. Ut Evangelium doceretur juxta expositionem doctorum Christianorum ab ecclesia approbatorum.

2. Quod Archiepiscopi & Episcopi eruditos in sacra scriptura ordinent, qui judicent de concionibus, an recte vel secus doceatur.

3. Ut nihil novi excudatur, usque ad tempus concilii, quod non per prudentes à magistratu ad hac ordinatos admissum sit.

4. Quod personæ spectantes quę matrimonii onus subeunt, aut monasticum institutum relinquunt privilegiis eorundem careant.

Eodem anno scribit apud Ecclesiam esse jus de doctrina judicandi, doctores asciscere, aut reiicere.

Sed longum fuerit omnia enumerare, quæ D. Lutherus & Philippus Melanchton his annis ædiderint.

Carolus V. redit in Hispanias. Johannes Cornelius nauta, navigatione decem dierum ab Anglico littore vehit. Hic natura regem Philippum illustrissimi Augusti patrem ultima navigatione in summa tempestate in Hispanias vexerat, & reginam Danorum una cum principe Vltrajectino in Daniam vexerat. Vir dives & peritissimus rei nauticæ.

Hadria-

Hadrianus papa Romæ reformationem tentat, laborat pro pace & concordia apud Principes & R. P. Item pro auxilio Rhodiis ferendo obsessis à Turca & regno Pannoniæ. *Rhodus deditur Turcæ.*

Anno Domini millesimo 523. Rhodus Imperii Christiani antiqua propugnatrix Tyranno Turcarum Solimano dedita est. Cujus nobilissimæ urbis semper lugendam deditionem, qui fando audiendove temperare à lachrymis potest, mea quidem sententia non novit, quantum Rhodiana victoria Turcarum vires auctæ sint & nostræ accisæ. Verum (ut quidam scribit) nunc omnes querelæ etiam necessariæ seræ sunt atque ingratæ, quandoquidem Occidentis principes, quos neque obsidio neque postea excidium movit, poti sunt calice furoris, indignationis & iræ Dei. De hoc bello habes libros tres elegantissimos Jacobo Fontano Brugensi autore cum Epistola exhortatoria Philippi Melanchtonis ad Archiepiscopum Mogontinum, ut deliberet non modo de bello Turcico, sed etiam de sanandis Ecclesiasticis dissensionibus. Ex lib. primo tantum libuit subiicere hic epistolam tyranni & juramenti, ut hinc ex unguibus (quod dicitur) leonem æstimes. *Iacobus Fontanus Brugensis.*

SOLYMANUS TSACCUS DEI GRATIA, REX REGUM, DOMINUS dominantium, maximus Imperator, Byzantii & Trapezuntis, &c. Reverendo patri Philippo Vilerio Liladamo, magno magistro Rhodi, equitibusque suis & universo populo.

Commoverunt me afflictissimæ gentis meæ commiseratio, & summa injuria vestra. Impero igitur vobis per celerem insulæ & arcis Rhodiæ deditionem, per ultro a me concessa gratia, secure abeundi cum omni pretiosa supellectile, aut si libet manendi sub imperio meo, in nullo nec tributo quidem minuta libertate & religione vestra. Si sapitis, præferte amicitiam & pacem bello crudelissimo. Nam victos vi manent acerbissima omnia, quæ victi à victoribus pati solent, à quibus non defendent vos arma, domestica externave auxilia, nec ingentes muri, quos radicitus evertam. Valete bene: Quod tunc demum fiet, si potius quam vim amicitiam malueritis, quæ neque fraudi, neque dolo vobis erit. Juro Deum, cœli terræque autorem: juro quatuor Evangelicæ historiæ Chronographos, vicies quater mille prophetas lapsos è cœlo, summumque inter hos nostrum Mahumetem adorandos, item manes avi patrisq; tum hoc sacrum augustumq; meum imperiale caput. Ex regia nostra Constantinopoli. *Epistola Turcæ ad Magistrum Rhodi.*

MOS JURANDI THARTARORUM.

Mos Thartarorum est super frameas jurare, & aquam ablutionis gladiorum, atq; framearũ epotare, atque verba talia adiicere. Quicunque pacta, ligam & fraternitatem violaverit, aut contra eam violandam insurrexerit, vel aliquispiam intentaverit, à frameis incidendus occidendusque pereat, & tanquam aqua defluat atque evanescat. Ex lib. 4 Chr. Polonorum. *Mos iurandi Thartarorum.*

Anno Domini millesimo 523. Ad Carolum Augustum venerunt in Hispanias quatuor Oratores ex Aphrica, illustres Principes cum muneribus, & 24. Camelis onustis, Elephantibus, variis feris, leonibus & bestiolis, offerentes se & sua. *Oratores ex Africa ad Carolum in Hispaniam.*

Venerunt eodem tempore ex Indiæ parte illa, quæ nuper per præfectum maris Hispanici inventa est, quatuor alii Oratores à 12. regulis missi, hii omnes avium pennis ornati, & plumati erant, obtulerunt gallinam auream cum duodecim pullis aureis, ornatis gemmis & lapillis pretiosissimis. Crista gallinæ erat ex carbunculo, rostrum ex adamante, pennæ erant gemmæ. Asportarunt & varias aves & vestes ex pennis avium factas. Item tentoria bellica ex plumis. Item tela & scuta. Hii nomine 12. regulorum Indiæ, Cæsareæ majestati nutu & signis obedientiam præstiterunt. *Gallina aurea.*

Anno Domini millesimo 522. Comitia frequentia Norinbergæ habita fuerunt, in quibus legatus Adriani Pontificis & regis Vngariæ contra Turcam sollicitarunt. Hic Adrianus ad Comitia Norinbergensia, anno eodem legatum suum Franciscum Cheregatum misit, & commisit, ut libere confiteretur coram statibus imperii, in hæc verba. Nos scimus quod in hac sancta sede jam annis aliquot multa fuerunt abominabilia, abusus in rebus divinis, superfluitas traditionum, & quod tandem omnia in deterius corruerint. Nec mirum est, quod infirmitas à capite in membra, à Papis in minores prælatos derivarit. Nos omnes, hoc est prælati & Ecclesiastici, declinavimus, quisque in viam suam, nec jam diu fuit aliquis qui bonum operaretur. Sed hæc non est nova querela, lege Bernhardi sermonem ad prælatos in Concilio Remensi. Item super Cantica.

Hoc tempore prodit Breve Hadriani Papæ 6. ad Friderichum Saxoniæ ducem, contra Lutherum. *Breve Hadriani contra Lutherũ.*

Hoc anno Hadrianus 6. Carolus Augustus, Heinricus octavus, Anglorum rex, Ferdinandus dux Austriæ, & civitates Italiæ, unà cum Venetis fœdus ineunt contra Gallorum regem Franciscum primum.

Hadrianus 6. Pont. Rom. natione Germanus, patria Ultrajectinus, ante Pontificatum Lovanien- *Hadrianus Papa moritur.*

sis Academiæ Cancellarius, & collegii ibidem apud divuum Petrum Decanus. Caroli Augusti præceptor & alumnus, Cardinalis Dertusensis, sedit annos duos, obiit Romæ anno Domini millesimo 523. Johannes Baptista de Macerata suspectus fuit de veneno dato.

Medicus qui pollicetur pestem se prohibiturum.

Medicus quidam fuit, qui quatuor millia ducatorum petiit, pollicitus se pestem prohibiturum. Is magica arte per taurum effodit fontem, è quo si quis biberet, immunis esset. Hic medicus tandem combustus, libri ejus allati Hadriano Pontifici, & inter secretissimas ejus chartas inventi post mortem ipsius. Hinc quidam colligunt, magicis artibus ad hoc fastigium erectum. Deus novit, qui humiliat & sublimat, pauperem facit & ditat, Psalm. 111. Ita Hadriani Pontificatus insignis fuit Primo, peste in urbe Roma supra centum millia hominum absumente. Secundo Rhodi expugnatione à Turca. Tertio, Bello perniciosissimo inter Carolum Augustum & Franciscum regem Galliæ.

Anno Domini millesimo 523. Incomparabilis heros, & clarissimus eques Germanus Franciscus à Sickingen, infœlici bello implicitus, quod gesserat anno superiori contra Archiepiscopum Trevirensem, per Ludovicum Palatinum electorem, Philippum Hassiæ Lantgravium, Reinhardum Archiepiscopum Trevirensem in arce Landstall obsidetur, & decusso ex bombardarum ictu, tramite læditur, & moritur, vir plane dignus, cui pax diutina cum summa potentia contigisset, adeo justitiæ religioni, literisque provehendis, erat addictissimus.

Anno eodem in regno Granatæ, circa autumnum multæ civitates & arces absorptæ sunt, & in Neapoli circa festum Galli, tantæ fuerunt tempestates, cum pluviis & tonitruis, ut arces multæ, & pagi, ac ingentes arbores corruerent, & loco amoverentur.

Anno Domini 1524. Carolus Cæsar in persona sua propria, contra Galliæ regem Franciscum bellaturus, movit.

Anno eodem Clemens Papa 7. eligitur, antea Cardinalis de Medicis.

Mense Januario in Haga comitis Holandiæ, mulieres seditionum excitarunt, ob vectigalium portoriorum exactionem contra publicanos.

Anno dom. 1525. Soror ducis Friderici, uxor ducis de Lünenburg, hoc anno filiam suam monialem è monasterio materno præcepto abstulit.

Georgius Marchio Brandenburgensis, magnus Prussiæ magister ordinis Teutonicorum verbum Domini cum suis suscepit, & filiam ducis Holsatiæ uxorem duxit.

Anno eodem Fridericus Saxoniæ, clarissimus princeps moritur.

Gallus à Cæsare victus apud Papiam.

Anno eodem Franciscus hujus nominis, Gallorum rex primus in Italia apud Papiam à Caroli Cæsaris exercitibus memorabili prælio victus, capitur.

Nuptiæ Caroli V. cum Isabella.

Eodem anno Carolus Cæsar mensis Martii undecimo die, Isabellam Emanuelis, Lusitanorum regis filiam, ejus qui nunc regnat sororem apud Hispalim Bethicæ, urbem Hispaniæ in matrimonium accepit, eos Salviatus Cardinalis summi Pont. legatus stabili junxit connubio. Ex eadem conjuge, benignitate Dei, virilem stirpem habet.

Gallus in Hispaniam ducitur.

Per idem ferè tempus Gallorum rex, cum aliquandiu captivus in Italia fuisset, tandem navi impositus, ad Cæsarem in Hispaniam perducitur. Conditiones pacis exacto unius anni spatio factas, apud alios legis, referre longius esset.

DE AGRICOLARUM SEDITIONE. ANno Domini millesimo 525.

Seditio Agricolarum.

D. Nicolaus Gerbelius Phortzen.

De agricolarum seditione, quæ hoc anno fuit per Germaniam, mihi in præsentiarum usu venire potest, quod de Carthagine dixit Salustius: Tacere melius esse, quam pauca dicere. De qua, unde cœperit, per quos creverit, quibus de causis, quot sodalitia habuerit in agro Rhenensi, ut coierunt Zabernæ & in Lupffstein, Scheruuiler, Nuuuiler, &c. Qua severitate Magistratus in eos animadvertere coactus, & Germania rusticorum cædibus polluta sit, D. Nicolaus Gerbelius Phortzensis, vir doctus, vetus, & facundissimus Secretarius, illustrium heroum Capituli Argentoratensis, quatuor libros paravit, eosdem lectorem expectare volo. Mihi enim, & si velim, in hac angustia temporis, non vacat pluribus scribere, & materia est uberrima, sed digna posteritate, ut alieno periculo edocta discat subdita esse cujus humanæ creaturæ propter Dominum, sive regi, tanquam præcellenti, sive præsidibus. Nec unquam habere prætextum malitiæ libertatem, aut Evangelii nomine se quærere. Tantum hoc libet hic dicere, qui cœlestem Christi Philosophiam, quæ gratuito Domini favore his annis Germaniæ annunciatur, & super inenarrabili Dei munere, nemo satis gratias agere possit, imputare velit, quod ab hac *die diu varus* distat, ille sanè mihi toto cœlo errare videtur, & in Cathalogum eorum referendus, qui Tertulliani tempore ad odii in Christianos defensionem, prætexebant illam quoque vanitatem, quod existimabant omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi, Christianos causam esse, si Tyberis ascendit in mœnia, si Nilus non ascendit in arva, si cœlum stetit, si terra movit, si fames, si lues, statim Christianus ad leonem acclamatur.

Vanitas Christianos causam esse publicæ cladis & popularis incommodi.

Oro hic vos, qui filium Dei conculcatis, qui tantam negligitis salutem, quæ cum primum enarrari cœperit per ipsum dominum, his temporibus per prædicationem nobis committitur, ante Tyberium, id est ante Christi adventum, quantæ clades orbem & urbem cecidenint? Legimus Hierapolim, & Delon, & Rhodon, & coninsulas multis cum millibus hominum pessum abiisse. Memorat & Plato majorem Asiæ & Africæ terram Atlantico mari ereptam. Sedet mare Corinthium, terræ motus ebibit, & vis undarum Lucaniam, Italiæ abscissam, in Siciliæ nomen relegavit. Hæc utique non sine injuria incolentium accidere potuerunt. Ubi tunc Evangelium? Sed nec Tuscia, nec Campania de Christianis quærebantur, tum Vulsinios de cœlo, Pompeios de suo monte profudit ignis. Nemo adhuc Romæ Deum verum adorabat, cum Annibal apud Cannas, per Romanos annulos, cædes suas medio metiebatur. Seditiones auditæ sunt in Germania, in Ungaria, Carvis, & paulo post in Sicilia &c. cum nec natus esset Lutherus, aut alii, qui hac ætate docent veritatis & publicæ utilitatis amore. Et si quis excutiat veterum annales, reperiet plerasque seditiones ex immodicis exactionibus ortas fuisse: ex rapacitate officiorum, ex repertis novis titulis, plurimum emungendi à populo. Tum accidit juxta proverbium: Nimium tensus rumpitur funiculus, & victa demum populi patientia, in seditionem erumpit: quæ res florentissimis quondam imperiis exitium attulit. Athenæus sub finem lib. 6. scribit: Multæ verò myriades servorum in Attica compedibus vinctæ operabantur in Metallis, quos Possidonius à dominis scribit defecisse, & occisis iis qui Metallis præfuerunt, occupasse arcem in Samo, ac diu devastasse Atticam. Id autem eodem tempore factum est, quo & in Sicilia exorta est alia servorum seditio, aut potius multæ. Periisse quidem supra centum myriades servorum constat. De servilibus tum bellis σύγγραμμα historiam edidit Cæcilius Rhetor & Spartacus. Ex his verbis Athenæi habes, eodem tempore & Atticam & Siciliam, & paulo post Italiam conflagrasse bellis servilibus. Non igitur mirum, si pari fato urgente Germania nuper uno fere, eodemque tempore exarserit seditionibus agricolarum.

Clades ante Christi adventum.

Seditiones ante prædicatum Evangelium.

Seditiones ex exactionibus.

Athenæus libr. 6. de seditione servorum in Attica.

Seditio servorum in Sicilia.

Quid quod primi agricolæ sub Sigismundo comite à Lupffen tumultuantes, ad quos coercendos missus fuit nomine fœderis Suevici, illustris comes Gulielmus à Furstenberg, propalam fatebantur, se non esse Evangelicos, nec Evangelii causa confluxisse, putantes hinc multi agricolæ potestatis favorem se demerituros abnegatione Evangelii, quo digniores sunt confessores, quam negatores. Ego, quod sæpenumero dixi de occisis rusticis, non vereor hic etiam scribere. Hoc legitur Luc. cap. 13. Cum nunciaretur Christo de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificiis ipsorum. Respondens, dixit illis. Putatis quod hi Galilæi præ cunctis Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt? Non dico vobis, imò nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Aut illi decem & octo supra quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos, putatis quod debitores fuerint, ultra cunctos homines habitantes Hierosolymis? Non dico vobis, imò nisi resipueritis, omnes similiter peribitis. Diversa merita facientium, & diversa passorum. Aliquando qui persequutionem patitur justus, aliquando qui facit, justus est. Est potestas regis, est vis gladii cognitoris; sunt ungulæ carnificis, sunt arma militis, est disciplina dominantis, est severitas boni patris. Habent hæc omnia modos suos, causas, rationes, utilitates. Victoria uti magnum est. Obiiciebatur Severo, quod mansuetudine molliorem potestatem, & contemptibiliorem imperii fecisset. Hic vero respondit, sed securiorem atque diuturniorem. Utinam benefactis tyranni nomen omnes heroes effugiant, utinam nulli sint δημοβόρους βασιλεῖς, quod convitium apud Homerum, Achilles jacit in Principem sibi gerentem imperium. Omnes sint populi pastores, nulli prædones. Nec frustra in Luca additur similitudo de arbore fici succidenda, quæ nec in tertio anno fructum fert, sed inutili onere terram premit, qui habet aures audiendi audiat. Charitas, quæ perfectionis vinculum est, si conglutinarit magistratum Christianum, Principes, nobiles, & omnes in eminentia constitutos subditis, & vicissim subditos magistratui: hic curabit, ut præsit, prosit, benefaciat, prospiciat subditis. Illi vicissim reddent quod debetur, cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui timorem timorem, cui honorem honorem, & ita proceres, suos possidebunt non dimidiatos, sed totos, hoc est corporum potientur, animis minime alienis, nec habebit locum proverb. Oderint dum metuant. Hic fateor, concionatorem pium & doctum (qui fidelis est & prudens dispensator) multum posse, ut non iverim inficias, indoctos καὶ ἀλλοτριεπισκόπους, qui non missi cucurrerunt & verba viventis Dei perverterunt, frigidam suffudisse Rusticis, aliàs satis ad res novandas æstuantibus. Quod Judas peccavit, nemo bonus Petro imputabit. Johannes Carion in sua Chronica parva meminit, quod in Alsatia, Suevia, Francia Orientali, circa Rhenum, in Thuringia spatio trium mensium, ultra centum millia Rusticorum sint occisa. Fertur de Scaplero quodam qui 12. articulos conscripsit quos intitulavit de Christiana libertate, hoc continentes, ne Tributum & census solveretur Magistratui, per hos articulos putant vulgus excitatum. In Doringia civitate Mulhusensi erat Thomas Müntzerus, is spem faciebat reformandæ Ecclesiæ, & jactabat Deum illi revelasse multa, ac dedisse gladium Gedeonis, ad interficiendum omnes impios, quare & eduxit vulgus, ut arces nobilium diriperent. Atqui per principes Saxoniæ & Lantgravium cohercitì sunt, & supplicium sumptum de primariis: Hic Muntzerus primus incepisse Anabaptismum putatur. In hoc versu habes

Rustici fassi se non esse Evangelicos.

Locus Lucæ cap. 13 de seditiosis per Pilatum interemptis.

& Galli captivitatem & rusticorum seditionem. *Captus erat Gallus, coeunt cum rure cohortes.*

Hoc anno D. Lutherus scribit contra seditiosos. Et post hunc Johannes Brentius Ecclesiastes Hallensis, scribit de clementia Principum erga seditiosos, severitatem Lutherani libelli pie promitigans, cum discrimine rusticorum, qui volentes aspernati omnem magistratum, tumultuati sunt, Et qui coacti fuere turmas Corydonum accedere, inviti & reluctantes.

DE ANABAPTISTIS HORUM TEMPORUM.

QUoniam recte Augustinus scribit, in libro de hæresibus. Multum adjuvare fidele cor, si noscat quid credendum non sit. Et forte non erraverit, qui dicat ex mala vita eorum qui jactant Evangelium, cujus πληροφορίαν non habent hanc multiplicem sectam exortam. Quare unde ceperint, quos duces habuerint. καὶ προηγουμένους Et quam variis capitibus hæc hydra fuerit, ut quæ habuerit Muntzeranos, Orantes, Silentes, Somniantes, pueris similes, Synceros, impeccabiles à baptismo, Liberos, Binderlianos, Sabbatarios, Maderanos, Hofmannicos, & nuper exortos circumcisos &c. & quam pugnantes hii inter se opiniones. Pios etiam ac electos hac errore aliquamdiu implicitos fuisse. De Thoma Müntzero quem putant quidam primarium authorem hujus irrequietudinis. Quid is in Doringia & Saxonia egerit. Quid alii apud Helvetios coryphei, ut Müntzerani è Saxonibus in Helvetiam statim profecti, quid istic Fœlix Manzius, Grebelius, Blaurock, paulo vero post Balthasar Pacimontanus Vualdshuoti. Quid Vuormatiæ Jacobus Kutzius, Ut Johannes Denckius (qui cum Basileæ nulla externa vi adactus Christianissime revocasset) Christiane in Domino obdormiit. De Ludovico Hetzero, qui graviter lapsus, sed post seriam pœnitentiam Constantiæ decollatus fuit, anno 1529. De Nicolao Frey, Argentorati submerso anno 1535. De Melchiore Hofmanno qui Argentorati adhuc detinetur in vinculis, de ejus Pseudopropheriis & fanaticis consiliis. Quæ in synodo Argentoratensi anno millesimo 533. cum eo acta sint. De Monasteriensibus, & regno paucorum dierum, & tota ista causa. Ut per Bernhardum Rotmannum cœperit, Johannem de Layden, & Johannem Matthiam promota sit & vires acquisierit. Ut illustrissimus ac Christianissimus Princeps Philippus Lantgravius, & alii ex piis magistratibus, nisi sunt malis principiis obstare, & sanissimis consiliis ad viam ab errore reducere. Quem librum Restitutionum doctrinæ & vitæ Christianæ emiserint Monasterienses Anabaptistæ. De mirabilibus istic actis ut sibi videbatur, post Baptismum. De depositione Magistratus. De obsidione civitatis fortissima. De occupata post longam obsidionem, de Rege Knipperdolling & Bernhardo Krechting captis & extremo supplicio affectis, & quicquid ad totam istam causam pertinet, in qua horrenda Dei judicia nobis proposita sunt, quoniam materia ubertima, & singularem librum exposcit, nec jam vacat in Epitomen redigere, & hactenus quæ scripta leguntur, ferè Germanica sunt. Si nemo sequenti hoc biennio prodierit, qui hæc posteritati latinitate cõmendarit, ego simplici dicendi filo, si vixero, & intellexero hæc non displicere, candidis lectoribus, & unitatis ecclesiarum amantibus, volente Deo, tradam.

Johannes Ludovicus Vives charus vir.

Hoc anno doctissimus ac piissimus vir, Johannes Ludovicus Vives, ad Senatum Brugensem, duos libros scribit, de subventione pauperum, sive de humanis necessitatibus, planè tales, qui ab omnib. Rempub. Christianam amantibus, jure legantur. Primi libri hæc sunt capita: 1. Origo humanæ necessitatis ac miseriæ. 2. Necessitas hominum. 3. Quæ sit benefaciendi ratio. 4. Quam secundum naturam sit benefacere. 5. Quib. de causis quidam à benefaciendo deterreantur. 6. Quo modo inopibus agendum. 7. Quibus vitiis impediantur à benefaciendo ii qui possunt. 8. Nullas causas debere nos impedire à benefaciendo. 9. Quæ unicuique à Deo dantur, non propter ipsum dari solum. 10. Non constare pietatem & Christianismum sine beneficentia mutua. 11. Quantum & quomodo cuiq; benefaciendum. Secundi libri capita sunt: 1. Quantopere conveniat Rectori civitatis curare pauperes. 2. Collectio pauperum & professio. 3. Qua ratione eis omnibus prospiciatur victus. 4. Cura puerorum. 5. Censores & Censura. 6. De pecunia quæ his sumptibus sufficiat. 7. De iis qui vel subita aliqua vel occulta necessitate urgentur. 8. De iis qui novas has constitutiones improbabunt. 9. Nihil debere obsistere, quo minus hæc quæ diximus, fiant. 10. Commoda si hæc fiant humana & divina.

Item scripsit opuscula aliquot vere Catholica, ac inprimis erudita, hisce titulis: Introductio ad sapientiam Satellitium sive symbola de ratione studii puerilis. Commentarius in libr. de civitate Dei, Augustini.

Scripsit idem vir ad Carolum quintum Cæsarem, de concordia & discordia in humano genere libros quatuor, plenos utilissimarum historiarum, & dignissimos lectu pro hoc tempore turbulentissimo. De pacificatione librum unum. Quam misera sit vita Christianorum sub Turca librum unum. De disciplinis libros 20. quos omnibus studiosis quam commendatissimos esse velim, qui eruditionem instrumentũ maximarum rerum pietati junctam volunt. Et quod Hieronymus de Lactantio dixit: Præbe magistrum. Idem hoc illi de Vive dicant: Atqui plura expectamus de frugi viro. De ratione dicendi. De consultatione. Analogiam Latini sermonis in peculiari libro. Librum de ratione linguarum &c. & alia, utpote ex salutari viro salutaria.

Anno

Anno Domini millesimo 526. Turcarum arma vagata sunt latius intra Hungariæ fines, quam Christiani nominis regibus decorum esset. Hoc tempore Ludovicus Hungarorum rex cum fidei hostibus conflixit, sed militum numero longe inferior, & à suis, ut quidam tradunt, etiam proditus, tandem fugere cogitur: dumque fugit, in paludes conjectus profundo limo cum ipso equo haustus est. Cadaver ejus postea inventum, Viennæ Austriæ urbe sepelitur. Præsenti successu ferocior factus hostis, quæ ante pugnam non adierat loca pervastavit, non hominibus, non jumentis, non pecoribus, non arboribus infœlicibus frugiferisve, non satis ipsis, non rectis pepercit.

Ludovicus Hungariæ rex occiditur.

Alii volunt sepultum in Stuluueissenburg, Alba regali.

Hoc anno Bohemi Ferdinandum Archiducem Austriæ in regem eorum eligunt.

Hoc anno mense Septembri Papa Clemens 7. ingentem exercitum conscripsit, adjutus potentatibus principum & communitatum, contra Carolum quintum Imperatorem. Quare clarissimus heros Georgius à Fronsperg Germanus, cum aliquot millibus Germanorum in Italiam movit.

Anno Domini 1527. tres soles visi alicubi duplici iride inclusi.

Hoc anno filius Imperatoris Tartarorum, magna vi Poloniam invasit, & gravia damna intulit, tamen tandem hostis suppressus & captus fuit.

Eodem anno illustrissimus Princeps Johannes Fridericus Saxoniæ dux, jam Elector, cum filia ducis Clevensis celebravit nuptias apud Dorgen.

Eodem anno Ferdinandus Archidux Austriæ, in die divæ Matthiæ, ab episcopo Olmutzensi Pragæ in regem Bohemorum coronatus. Sequenti die uxor Ferdinandi regis Vngariæ filia, in reginam Bohemiæ coronata fuit.

Eodem anno Ferdinandus rex contra Johannem Vuayuuoda comitem in Vngariam movit, & multas arces ac oppida occupavit. In eo exercitu Marchio Casimirus à Brandenburg supremus capitaneus fuit, nec diu post vixit.

Hoc anno Ferdinandus Comitia habens Budæ, vulgo Ofen, in quibus electus est in regem Vngariæ. Dies autem coronationis in festo Simonis & Judæ apud Stuluueissenburg habitus est.

VRBIS ROMÆ EXPVGNATIO, PER EXERCITVM IMP. Cæs. Caroli quinti, auspiciis Borbonii, quæ contigit anno millesimo 527 paucis narrata.

Oelices successus Caroli Cæsaris, toti Italiæ non modicam formidinem injecerunt, tam diu retenta ditione Mediolanensi, quanquā potentiores Itali fortiter obniterentur, & toties frustrato Galliarum rege in repetendis insubribus, tandem etiam capto, ac in Hispaniam abducto. Quare visum est Clementi 7. Pontifici Romano, fœdus Italiæ principum & maximarum civitatum instituere, quo tutiores essent adversus ingruentem Cæsarem, & ad illum excludendum (nam hoc planè agebatur) validiores. Hanc ipse ligam sanctissimam appellavit, velut natam, autore eo, quem orbis sanctissimi nomine salutat. Ad hæc consilia turbanda, nihil prius habuit Imperator Carolus, quam exercitum in Italiam quamprimum mittere, qui cunctis minaretur, præsertim Florentinis, qui pace diuturna, auctis opibus, & cive summo Pontifice superbi, de novo fœdere mirum quam attollebant cristas. Itaq; jubetur Georgius à Fronspergo clarus eques, & notæ virtutis, toties jam ducis munere in proximis bellis, imo prælns, fœliciter functus, exercitum conscribere, quem ille contractum ocius in Alpestri Rhetia ad Athesim vergente, sub initium anni quingentesimi vicesimi septimi supra millesimum, in Italiam duxit. Statim aderant cum aliquot millibus Hispanorum Carolus dux Borbonius, cui summa totius exercitus præfectura tradita est, ac princeps Arausiensis, Burgundiorum manu comitatus. Sed & Conradinus Lepontinus cum quatuor vexillis Germanorum militum, qui Cremonæ præsidium Cæsareum agitaverant, sese conjunxit. Continet autem vexillum non supra quingentos milites, sæpe pauciores. Paulo post Italorum phalanx accessit, quos ducebat Murius à Columna. Jam ad fama m tam numerosi exercitus Italia male sibi conscia, mire turbata erat. Proinde Pontifex Romanus autor conspirationis, nepotem suum Johannem Medicen cum lecta manu perditorum nebulonum, quorum pars indigenæ erant, pars ab Hispania venerant, misit unà cum Johanne Francisco Vrbini duce, qui à Venetis conductus erat, Germanis obviam, ut arceret illos, nec Padum transire fineret. Sed jam trajecerat exercitus. Itaque quum depellere non posset, profligare multo minus, persequi cœpit, & circunquaque vexare, donec paulo post in aggere quodam ictu ænei tormenti fuit extinctus. Amisso nepote suo, qui fœderatorum summus dux fuerat, solicitus Clemens quum videret Germanos ac Hispanos ad Parmam, & deinceps Bononiam urbes Ecclesiæ Romanæ deflectere, summisit Muschanum vicarium regni Neapolitani, qui apud Borbonium subditos Pontificiæ ditioni pecunia redimeret, quo prorsus ab omni maleficio abstinerent milites, & in aliud territorium transirent. Is legatus cum incautius proficisceretur, captus est, sed mox liberatus. Postulata sunt centena ac quinquaginta aureorum millia. Tantam summam nemo voluit præstare.

Padum Italiæ.

Sanctissima liga.

Georgius à Fronsperg.

Carolus Borbonius dux, princeps Arausiensis.

Murius à Columna.

Iohannes Medices.

Itaque quum haud ita procul Ferraria aliquandiu stativa habuissent, urgente eos rerum omnium penuria, sic ut non solum commeatu destituerentur, sed & vestimentis, atque adeo calceis jam carerent, deportato prius Georgio à Fronspergo Ferrariam, curandæ valetudinis causa (nam signa quædam paralysis jam in eo apparebant) magnis itineribus Florentiam contendunt. Quam rem haud illibenter audierunt Romani, sperantes à periculo se tutos, quum Florentini peterentur, & cupiebat Pontifex spectator tantum esse belli. Verum secus est visum superis, & vetus ac verum est verbum, consultum malè consultori pessima res est. An sua sponte, an potius aureis aliquot globis tacti duces exercitus retro cesserint parum liquet. Hoc constat, eos qui Florentiam petere videbantur, dicto citius Romam advolasse, perpetuo vestigiis insistente duce Vrbinate, sed citra noxiam insignem. Via militari minime sunt profecti, sed per montes & loca confragosa ac sylvas, dum compendium itineris sectantur, tanta celeritate, ut nuncium prævenerint, nec adventare scirentur, nisi jam proximi Romæ. Quinto nonas Majas præmiserunt Senatorem ad portam urbis deposcentem, ut aditus advenienti exercitui pateret. Responso nuncium minime dignatus est Laurentins à Cete Ursinus Pontificiorum dux, sed tantum dixit contemptum, Ni abiret properè, se de equo hominem ictu ænei globi tormentarii deturbaturum: itaque redit ad suos. Postridie ante mœnia urbis constiterunt. Sabbathum erat. Vulgò jactabatur transituros illac Neapolim, nec diu moraturos. At statim apparuit, cujus rei gratia venissent, dum castra figunt post divi Petri inter veterem Romam, & quod Burgum appellant, juxta campum, cui Sancto nomen. Id cum Pontificii viderent, nec ipsi cessabant operibus se munire, æneis tormentis duas noctes & intermedium diem, qui Dominicus erat, illos impetentes. Non visum est consultum Borbonio si inermes, & oppugnatoriis machinis nullis instructi, diu tempus tererent, hostium assiduis ictibus expositi. Libuit quam primum experiri fortunam. Ergo bonis avibus pridie nonas Majas urbis oppugnationem diluculo nebuloso adgrediuntur. Bis repulsi sunt, tertio vicerunt. Hoc profuit irruentibus, quod quoties oppugnationem iterarunt, toties cadebat nebula, prospectum Pontificiis adimens, ut nescirent, qua maximè parte hostis irrueret. Ex stipatoribus Rom. Præsulis numero ducentis, Helvetii erant, cum ad murum viriliter pugnantes circundarentur, vix quinquaginta superfuerunt, nam & in æde divi Petri mox aliquot circa ipsum Clementem ceciderunt. Et Centurio Reschius Turegiensis ex vulnere ad murum graviter affectus, in sinum ministræ domi quiescens, occisus est. Borbonio quoque stanti in scalis, globus æneí tormenti parum caute à suis emissus, ut est plena periculi ejus generis armorum tractatio, crus alterum sub femore perfregit. Id accidit in oppugnatione postrema, qua expugnata urbs est, ex quo vulnere mox extinctus in sacello Xisti, in quod semianimis à militibus fuerat delatus. Hoc quod nunc dicetur, nemo credet fortasse, Pontifici adeò non fuisse curæ exercitum istum, ut sub urbis expugnationem ipse in ædem divi Petri descenderet, spectaturus sacrum, & nunciantes expugnationem primum rideret, donec hostes in ipsum templum irruerent: nimium certe fretus Apostolico fulmine, quod nudius tertius in advenientes jaculatus fuerat, in cujus execrationis diplomate hæc lecta sunt verba:

Senior Rentz Italica.

Hauptman Rösch von Zürch.

Caroli Borbonii mors.

Excommunicamus Carolum dictum Borbonii ducem, & exercitum ejus, partim ex Lutheranis, partim ex Marranis constantem.

Significabantur autem Lutheranorum nomine Germani, ut Hispani Marranorum. Sed ad narrationem redeamus. Pontifex relicto sacro, cui spectator assidebat, quam celerrime in altum se per gradus & ostium quoddam subduxit in Hadriani molem per nota ambulacra fugiens. Et qui ibi sunt exclusi, jugulati sunt ad unum omnes, non solum ex stipatoribus, ut ante diximus, sed ex templi ministris & ex plebe non pauci: neque enim majestatem divi Petri, in cujus templo hæc fiebant, quicquam reverebatur prophanus miles, ne Pontifici quidem ipsi parsurus, ni fuga ac objectis repagulis sibi consuluisset. Ad tumultum primum captæ urbis cæteri quoque cardinales omnes & episcopi ad Hadriani molem properant. Ubi dum vulgus trepidum nunc excluditur, nunc summovetur, ut magnatibus pateat aditus, in ponte multi mortales oppressi sunt, & obtriti multi. Tantum cessarant Cardinales, Senensis, Cæsarinus, Jacobatius, Tudertinus, & is qui à valle cognominatur: & jam omnia fremebant militari furori circa arcem, quare visum aliò fugere. Patebat in proximo palatium sancti Georgii conditum à Raphaele Cardinale S. Georgii, in quod paulo antè venerat post expugnatam urbem Cardinalis Columnanus cum ingenti lectorũ militum manu, partes Cæsaris sequens, quum tamen discedentes Germanos nemo sit acrius persequutus. Sed hic Italorum mos est, subinde mutare favorem, ut res & fortuna sese mutarint. In has ædes recepti sunt. Interim non citra plurimorum stragem, Burgo sancti Angeli direpto, regionis nomen est, ulterioris urbis partes invadi cœperunt. Longum sim facturus, si calamitatem describere coner, quantam est passa civitas Romana. A Gothicis, Vandalicis, & Longobardicis temporibus, nunquam exitio propior fuit. Nec innoxiorum civium bonis exsatiata militaris avaritia. Violata sunt etiam templa, refractæ Vestalium fores, cœnobitarum septa dirupta, contaminata ac direpta omnia. Fœlices erant, qui sua tantum amisissent. Torquebantur insuper homines, & jugulabantur, dum non habent quod novo raptori tradant. Senserunt hanc inclementiam multi præclari viri fautores etiam

Cardinalis à Columna.

Cæsaris,

Cæsaris, quorum aliqui inter cruciatus perierunt. In summa nihil intactum reliquit hostilis furor, pepercit nemini. Duravit hæc rabies non modicos dies. Miraris lector, quid nam egerint milites tanta præda potiti. Quievisse putas. Imo tum rixæ & jurgia inter ipsos cœperunt. Nam aleam ludi passim exercebant, ubi vidisses uni jactui nunc trecentos aureos, nunc sexcentos, sæpenumero mille committi. Qui suffarcinata veste venerat, quæ poculis aureis & argenteis turgebat, sæpe absque interula discedebat. Vnde non paucos tanta desperatio incessit cogitantes à qua fortuna excidissent, ut clausis oculis in Tyberim præcipitarint. Judæi, quorum magnus numerus illic, ne sint omnia sancta Romæ, persolutis pretiis sese redemerunt, ex præda omnis generis vili empta ingens lucrum facientes. Porro, qui molem obsidebant Hadriani, in qua Pontifex erat cum Cardinalibus, Episcopis, & Primatibus urbis, extremos muros suffodere cœperunt, ut summisso pulvere, tormentario, structura dissiliret. Sed impediebat aqua, quæ circundat peramplis fossis arcem.

Quid hic attinet convitia recensere, quæ petulantia militaris in summum pastorem & Cardinales subinde effudit? Quid contumelias commemorare, quibus Christianas ceremonias, ut quisque erat levissimus, ita studio majori irrisit, dum ebrii milites, nunc Pontificiæ gestationis simulacrum repræsentant uvidum aliquem sacris vestibus indutum, in lectica bajulantes: nunc benedicentem Pontificem per derisionem æmulantur. Interim parum plausibile Romanis auribus Lutheri nomen boatu horrido occinentes, si fors mitratorum aliquis de fenestra prospexisset. Pontifex tamen obsidionem toleravit, usque ad octavum Idus Junias. Nam eo die, quo videlicet, hostibus urgente rerum omnium inopia sese dedidit, rursum suæ potestatis factus est, & in integrum, ut vocant, restitutus, ut sacerdotia conferret, donaret privilegia, ac de rebus aliis ex more statueret.

Convenerat autem inter præsulem Romanum, & obsidentes in hunc modum. Milites intra arcem reciperentur, & hanc custodirent: Pontifex cum suis illic maneret, donec militibus esset de stipendiis satisfactum. Statim itaque Germani propugnaculum unum tantum, quod ingredienti dextrum occurrit, præsidio occupant Centurione Meynrado Ehingerio Vlmensi. At Hispani, ut minime stupida Gens est, non contenti propugnaculum alterum, quod ad sinistram est, occupasse, in porta arcis etiam & in cœnaculis, per quæ ascenditur aptis locis quinas militum stationes disponunt, in ipsum quoque Pontificis cubiculum præsidio inducto. Nam metus erat, ne elaberetur. Jam itaque potiebantur arce Hispani, sine quorum præfectis militaribus, Larcone, & Johanne Vrbinate, & supra lecto Morono Mediolanensi nihil agebatur, nimirum huc spectabant, quum tot præsidiis Hadriani molem stiparent. Admittebant ad Pontificem, & excludebant, quos voluissent. Minus poterant Germanorum duo præfecti, primarii virtute, & majorum imaginibus clari, Conradus à Bemmelbergo oriundus ex Hessis, quem vulgo milites parvum Hessum appellitant, quod fratrem habeat grandiorem, & Vuendelinus cognomento, Ad Lacum, Italorum Mutius à Columna, Radus Burgundionum. Dum hæc geruntur, jam agebatur Julius Mensis. Nec supererat Romæ, quod compilaretur à vago milite, & annona charissima erat, ac invalescebat pestis. Itaque totus exercitus sublatis signis, Narniam proficiscitur, præter eos qui præsidia agitabant in arce Pontificia, ceu memoravimus. Distat id oppidum 40 millibus passuum ab urbe. Expugnatur statim, diripitur, & destruitur instar Romæ. Immo sævitum ardentius in Narnienses ferunt, pertexebatur causa, ni fallor: quod commeatum, quo nec abundabant ipsi, non subvexissent ad urbem. At non quiescebant Hispani, nisi Hadriani molem soli tenerent, forte instigante Pontifice, qui sperabat, se melius cum Hispanis, qui pauciores erant, transigere posse, quàm cum Germanis, gente effrena. Id quod paulo post accidit, ceu suspicor, cum dimissus est. Persuadent igitur Ehingerio, ut cum suis quinque centuriis, vexillum enim habebat, ex arce discedat, Hispanicis præsidiis locum cedens. Vix exierat, & ecce totus exercitus Narnia, Romam revertitur mense Septembri. Ibi rursum tumultu miscentur omnia. Agminatim adeūt Adriani molē, & urbē se denuo directuros, atq; adeò inflāmaturos minantur, ni persolvat Pontifex promissa stipēdia. Cū efflagitādi, minitādiq; finē nullū facerēt, prodeūt ex arce tādē colloquii dūtaxat gratia, si quo modo cōpesci milites Germani possēt, Archiepiscopus Sipontinus, Archiepiscopus Pisanus, Johānes Matthæus Episcopus Veronēsis, egregiè doctus homo, & Antonius Puccius Episcopus Pistoriensis: ex laicis, Jacobus Silviatus consobrinus Pontificis, & Laurentius à Rudolphis, frater Cardinalis à Rudolphis. Hos, ut dixi, colloquēdi tantū causa progressos, arripiunt statim avidi milites, & obsidum loco tenent. Erat in Palatio Georgiano, cujus ante meminimus, camera non ita alto loco, sed ferreis cancellis satis munita, in hanc istos contrudunt. Di boni, quàm sæpe producti sunt in concionem ira frementem, & stipendia conviciis, & minis exposcētem: quàm sæpe ad ipsum patibulum adducti, quod in foro pro plectendis facinorosis erat erectum? quam multis iniuriis domo, forisq; impetiti? Verba Germanorū non intelligebant, sed satis loquebantur ipsi vultus insultantium. In vestibulo cubiculi, in quo obsides detinebantur, semper reperisses quinq;, raro pauciores, centurias militum, die noctuq; ostium observantes. Horum excubiæ durabant horas 24. Tum totidem centuriæ succedebant in decedentium locum perpetuò. Sed ò Germanorum oscitantiam. Dum soliciti pro foribus excubant, obsides noctu per fumarium cubiculi pridie divi Andreæ crepserunt, nec visi postea sunt.

Conradus à Bemmelberg eques auratus. der klein Hess/ Wendelinus zum Weyre

Quam

factus. Nazarenus Malpheranus, & Forolivienfis Epifcopi mortui, qui judices hujus caufæ, mortuus Cardinalis Senogallienfis, exauctoratus Cardinalis Sancti Chryfogoni, deportatus Francifcus de Sodorinis, viri optimi, & integerrimi, atque amici præcipui Reuchlini, propter fummam illius eruditionem. Poft hac Hochftratus Heret. pra. inquifitor, contra Reuchlinum judex & actor, cum Mogontiæ federet, jamiam condemnaturus libellum hujus, & peccatorem, fcilicet, à facie terræ per ignem abfumpturus. Magontinus qui femper egit pro pace, per reverendum D. Laurentium Truchfes à Bamborsfelden admonitus, mox juffit Imperiofis literis, ut Hochftratus illi ceu ordinario permitteret de caufa cognofcere. Interea per pontificias literas Hochftratus cogitur, judicis partes cedere & actoris tueri, apud Spirenfem Epifcopum. Judices Spirenfes fuerunt Georgius dux Palatinus frater Germanus principis electoris. Epifcopus Spirenfis. Dominus Thomas Truchfes de Vuefthufen, tum fcholafticus, Georgius de Schuualbach, cuftos Reverend. Dominus Philippus de Flerfcheim, tum cantor, modo Epifcopus. Hii affumpto Vigilio & alio quodam inter Monachos & Francifcum Sickingerum clariffimum heroa, concordiam æquam fancierunt, quam tamen Monachi confirmatam juramento, literis & fignis monafteriorum publicatam refciderunt: Hactenus de Reuchlin caufa. Cujus viri memoria ftudiofis & eruditis, ob hoc debet effe facrofancta, quod quemadmodum amator humani generis Deus, donum linguarum, ut olim per fpiritum fanctum Apoftolis ad Evangelii prædicationem contulit. Ita, in hoc noviffimo tempore, cum vellet Germaniæ mifereri, & ad agnitionem veritatis adducere, per Johannem Reuchlinum electum famulum fuum mundo renovarit. Idem efficiat, ut omnibus linguis omnes ubique prædicent gloriam filii Dei, ut confundantur linguæ pfeudoapoftolorum, qui Dei gloriam obfcurare nituntur, dum fuam ftudent attollere.

Anno domini millefimo 519. die 26. Junii ab hora decima ufque ad mediam primam, vifus eft Halo circulus rotundus circa folem, colores habens fimiles iridi. Ajunt quatriduo antequam rufticiin Zabernia occiderentur, fimilem circulum vifum, An. 1525.

Hoc menfe motus fuit inter Helvetios, quinque Pagenfes erant in armis, armantur contra hos Thuricenfes, Bernates, Friburgenfes, Solaturnenfes & Respubl. quædam, tandem compofuerunt.

Hoc anno feditionis fpecimen fuit, & murmur Solatorni & Rotuuile propter verbum crucis, aliis dicentibus, bonum eft, aliis, non, fed feducit turbas.

Hoc anno & præcedenti maxima fames fuit, Venetijs et in cõfinibus, vt multi homines (maxime inopes) fame morerentur, fertur Turcam fubueniffe periclitantibus inedia.

Anno eodem & præcedenti, negotium fufpicionis contra Principes Evangelicos & civitates, per quendam Othonem à Back excitatum, favore Domini pulchre compofitum fuit, Iis qui conjurationis infimulati fuerant, publice & privatim literis fe innoxios teftantibus.

Anno eodem Princeps Heffiorum Vuormatiæ agit cum confœderatis Suevicis legatis Regis Ferdinandi, Imperatoris & cæterorum Principum, qui petunt, I. ut cœnobia reftituat & ceremonias: negat fe facturum nifi edoctum facris literis: II. ut ducem Vlrichum à fe ableget, ne aliquid adverfus Imperatoriam majeftatem moliatur. Refpondit alere ut cognatum. III. & fortaffis ut pecuniam Epifcopis reftituat, hic refponfum, quod olim Lacedæmonii ad prolixam Epiftolam Philippi regis Macedonum unica fyllaba, οὐ.

Anno eodem Veneti ut Cæfaris Caroli potentiam imminuerent, refumptis armis ad Neapolim occupandam profecti funt, habebant fub fignis quinquaginta armatorum millia, hunc numerum auxit Gallorum adventus. Cæfariani audita eorum appropinquatione nocturnis horis fummo filentio egreffi, cæfis vigilibus hoftium caftra invadunt, & priufquam fomno experrecti arma capere potuerunt, funeftam Gallo Venetoque pugnam fecere. Eft poftea totis utriufque partis viribus in aciem defcenfum & fubito Ferdinandi Regis ad Cæfareanos superventu in prælio, & mox in fuga multa hoftium millia aut cæfa funt aut capta. Ea clade Rex Francifcus magis irritatus, quinquaginta triremes inftruxit, quibus onuftis commeatu, machinis, aliifque oneribus ad ufum belli neceffariis, impofitos armatos ad Hifpaniam mifit, qui domo profecti non multo poft fecundo curfu Hifpaniæ littoribus appellunt. Expofitæ itaque in continentem copiæ maritima loca fœde populantur, & cum obvium nufquam haberent hoftem, fpe occupandi regnum & regios filios apud Cæfarem obfides, liberandi longius progrediuntur. Haud ceffavit in tanta occafione Hifpanus, nam procedentes à tergo adortus paffim trucidat, præter eos qui cæfi & quos pauciores fuga texit, cæteri omnes capti funt. *Bellum Caroli cum Venetis & Gallo.*

Eodem anno menfe Julio à Gallis non minus male pugnatum eft, quum in fuis vexillis, Aquilam geftantes Cæfarianos fe mentiti Mediolanum nullis obfiftentibus intraffent, atq; occifis qui urbem tuendam fufceperant Hifpanis, arcem quoq; nullo fe negocio expugnaturos fperarent. Poft dies etenim non multos iis de rebus certiores facti, Arangius Princeps & Andreas Adorius, diurnis nocturnifque itineribus in agrum Mediolanenfem contenderunt, fuis in præfidio erant, opem & fuppetias laturi, dux arcis videns adeffe, quos per nuncios vocaverat Cæfareos exercitus, Cæfareofque præfectos, fubita facta eruptione, Gallos qui locum cinxerant, adoritur. Dimicatum eft aliquandiu, fuitque ab initio, cruenta & ambigua pugna exitu vero infœlix militi Gallo. *Galli Cæfareanos fe mentiti.*

Dum enim atrociter intra mœnia certatur, qui foris erant, Cæsariani urbe capta, suorum se copiis ingenti lætitia adjungunt, & fusum fugatumq; Gallum cum cede ac strage prosequuntur: Plurimi ex Gallis sunt ea pugna desyderati, Occubuere cum iis plerique nobiles.

Pax cum Cæsare Pont. Rom. Gallo Anglo.

Anno eodem, Inter Pont. Rom. Clementem ejus nominis septimum. Carolum V. Franciscum primum Gallorum, Ferdinandum Hungariæ ac Bohemiæ & Henricum Angliæ reges, Cameraci in æde sacra virgini Mariæ, congregato ornatissimo agmine procerum, assistente omni fastigio ordinis Ecclesiastici, auspice Deo, circumfusa ingenti officiorum ac magistratuum civilium multitudine, æterna pax est promulgata. Ac tum demum Italia, Hispania, Gallia & Germania bellicis curis solutæ quieverunt. Ad hanc pacem componendam venit Pont. Rom. legatus Cardinalis Salviatus Cameracum: Veniunt & in eandem urbem, duæ illustres fœminæ Margareta, Caroli Cæsaris amita, & Ludovica Galliarum regis Francisci mater, quibus solis commissum fuerat à Cæsare & regibus faciendæ pacis negotium, qua jam promulgata, Galliæ rex Franciscus, cum universo flore procerum regni sui, Cameracum ingressus, Margaretam salutavit.

Iohannes Vayevoda.

Quo anno inter Principes Christianos pax coivit, Ferdinandus multa sibi prius à Turcis Hungariæ adempta loca recepit, & hostem suum Johannem Vayeuodam, qui ad se regni jura pertinere ajebat, fugere coegit. Hic ita se victum & expulsum iniquissimo animo ferens, Turcarum tyranni rursus implorat fidem. Visa est hujus causa Turcæ satis digna, quam totis viribus tueretur. Itaque cum validis exercitibus in Hungariam regressus, quæ non multo ante Ferdinandus recuperaverat, omnia rursus expugnat. Inde ad Austriam veniens in morem torrentis. Omnia vi sua proculcat: Multo plura ejus jussu ædita sunt, in pios crudelitatis exempla, quam fatu scriptove quis æquare possit. Alii luminibus privati, his manus, illis nates & aures præcisæ, horum filiis virilia adempta, corruptæ virgines, matronis mammæ mutilatæ, pregnantibus exectus uterus, flammis consumpti partus. His patratis Viennam Austriæ urbem fama & opibus celebrem gravi obsidione adortus est, sexto Calend. Octobr. Fama est eum ducenta & quinquaginta millia armatorum sub signis habuisse. Obsidionis initio eruptione ex urbe facta pii repulsi sunt, è quibus captos complures Turcarum Imp. Viennam remisit nunciaturos suis, maximo & terrifico armorum apparatu ac viribus advenisse hostem. Si deditionem facere ultro vellent ab omni injuria temperaturum, contra ferro & igni ad unum omnes interituros, si pergerent obsidentis cursum impedire. Vbi vero contemptim se audire vidit, totus in civitatem versus fremere vehementerque indignari, & cum parte multo maxima copiarum eo confestim devolans, tormentorum crebris ictibus, muro locis aliquot disturbato, suos urbem invadere jubet. Atrociter Viennam milites adorti muros intrepide subeunt, fuit utrinque magnum, sed Turcis magis cruentum certamen. Piis egregie & valide urbem suam defendentibus. Ad hunc modum semel & iterum tentati nostri multos è Turcis orco demiserunt. Tertio Idus Octobr. Impii tertium muros oppugnare incipiunt, utrinque clamor auditur: Duces suos quisque ad locum destinatum ducunt, adsunt, hortantur, rem gerunt. Sed & hoc congressu impios vicerunt pii, saxisque ingenti pondere eminus incutiebant, in subeuntes Turcas devolutis. Juvabat & illud quod faces certatim jacularentur intorquerentq;. Postrema oppugnatione tot labores desudati, tantum sanguinis fusum, tanta est ædita Turcarum cædes, ut qui metu nostrorum, Christianam urbem strenue propugnantium, cesserant, nullis postea potuerunt, ne Imperatoris quidem sui, comminationibus eò adigi, ut recurrerent. Nullum puto à condito ævo locum majore mole oppugnatum, nullum magis strenue defensum. Vicies, ut fertur hostis subiit muros, vicies cum ingenti strage à mœnibus repulsus Dei virtute, nec non ducum, civium, & militum fide: mansit inter tot terrores tres Vienensis ad exitum, incolumis: maximo vero fide virtute & fœlicitate illustrissimi Principis Philippi comitis Palatini Rheni & ducis Bavariæ, defensa est Vienna: cujus hinc extat beneficium, non solum erga patriam, sed & universam Germaniam maximum & immortale. Turcarum Imperator post multos irritos conatus spe potiundæ urbis abjecta, ad Idus Octob. exercitum abduxit, sexaginta hominum millibus & amplius in oppugnatione amissis. Poloni testantur, quod circiter 80 millia amiserit partim occisa ante Viennam, partim fame & frigore mortua. Numerum annorum hujus obsidionis in his carminibus habes.

Viennæ obsidio.

Numerus Turcici exercitus.

Cæsar in Italiam quo venit Carolus anno,
Cincta est Ripheis nostra Vienna Getis.

Anno Domini millesimo 529 mense Aprili, fuerunt magna comitia Spiræ: In quibus magna fuit frequentia principum, cum primis Ecclesiasticorum, fertur insignem papistam illis prædicasse, & inter reliqua dixisse se malle ab Evangelio quam Ecclesiæ ceremoniis desciscere, dignior qui cum vitiis dimicet, quam qui in comitiis prædicet. Princeps elector Saxoniæ, Item Lantgravius Hassiæ, illic habuerunt suos concionatores Evangelicos. In fine comitiorum protestati sunt Principes aliquot & civitates de non consentiendo in quædam conclusa in præjudicium doctrinæ pietatis & Christianæ veritatis. Legati quorundam principum tum rogati de Catastrophe Comitiorum Spirensium, dixerunt: Minus pecuniæ, multum peccatorum, Plus inquietudinis.

Anno eodem, Cum ferè triennio maxima fames vexaret Germaniam & Galliam Respu. Argentoratensis exteris, supra centum millia quartalia frumenti, vendidit. Hujus pars fertur Mediolanum usque abvecta fuisse,

Eodem anno duo millia centum & quinquaginta pauperes, Gallos & Germanos, Respub. Argent. in Monasterio minorum, magna molestia & labore, sustentavit, in cibo potu vestitu & reliquis necessariis corpori.

Eodem anno in hospitali aliquot hebdomadibus, quotidie quadringēti (ultra, eos qui communiter istic habentur numero centum & viginti) fuerunt sustentati.

Anno domini 1530. In Hospitio peregrinorum à festo Johannis baptistæ, usq; in recursum ejusdem diei, Anno 1531. Peregrini hospitio excepti fuerunt, viginti millia quingenti quadraginta octo, nam præfectus ejus loci numerum hospitum singulis noctibus advenientium assignat.

Anno domini 1530. à festo Michaelis, usque ad diem Michaelis, anni 1551. in frumento communis eleemosyna Reipub. Argentoratensis (cujus Diaconus est vir pius dexter & perspicax M. Lucas Barodius (exposuit mille nongenta quartalia & nonaginta quinque quartalia. Puerorum Orphanorum numerus tamen fuit, centum quinquaginta, quorum media pars adhuc apud nutrices servabatur. Hæc non ideo referuntur, quasi non apud alios Principes & Respublicas, similia vel majora facta sint, quoniam Christus ubique habet suos: aut quod contra præceptum Christi Matth. 6. hinc inanis gloriæ corragium quæratur. Quin potius ut istiusmodi exempla nos & posteritatem in ampliorem charitatem & dilectionem provocent. Imò à calumniis quorundam asserant, opus fidei & laborem charitatis impie t. aducentium.

SYNODUS MARPURGENSIS, SUPER *Sacramentaria causa.*

Anno domini 1539. Illustrissimus princeps Philippus Lantgravius Hassiæ, pro publica utilitate totius Germaniæ ac Christianitatis, pro Ecclesiarum concordia provehenda, Synodum instituit Marpurgi, ut ad ultimam Septemb. D. Lutherus & sui, Oecolampadius item & Zuinglius convenirent. Utraque pars annuit principi æquissimo. Ad initium Octobris ventum fuit Marpurgum, ibi illustrissimus princeps humanissime excepit singulos, quenque suo nomine salutans,

Ante publicum colloquium, primum privata habuerunt D. Lutherus & Oecolampadius soli, Philippus & Zuinglius soli. Die sabbati, quæ fuit secunda Octobr. Colloquium erat publicum, pro cujus exordio clarissimus vir Cācellarius, nomine Principis, alloquutus fuit, ut positis affectibus, omnes quærerent gloriam Dei, & concordiam ecclesiarum: & egit gratias, quod advenissent. Cœperunt miscere colloquia, & conferre scripturas cum explicationibus patrum, D. Lutherus, Oecolampadius, Zuinglius. Triduo duravit colloquium, & durasset diutius, spe uberioris tum concordiæ futuræ, nisi horrendus ille morbus Sudatorius subito lætaliter Marpurgum infestasset & Principem cum nobilibus, & vocatos dispersisset. Tum convenit in hisce articulis, & anno 1536. ex integro, laus sit Deo super inenarrabili suo dono. *Sudatorius morbus.*

Articulus de Sacramento corporis & sanguinis, cui utraque pars tum subscripsit, hic erat postremus inter 15 articulos. I. De unitate & trinitate Dei. II. De incarnatione Verbi. III. De passione & resurrectione Christi. IIII. De peccato originis. V. De fide in Jesum Christum. VI. Quod hæc fides non sit ex meritis, sed ex dono Dei. VII. Quod hæc fides sit justitia nostra. VIII. De verbo externo. IX. De Baptismo. X. De bonis operibus. XI. De confessione. XII. De magistratu. XIII. De traditionibus humanis. XIIII. De Baptismo parvulorum. XV. Credimus & tenemus omnes de cœna Domini nostri Jesu Christi, quod utriusque speciei usus esse debeat juxta Christi institutionem. Quod missa non sit opus, quo aliquis gratiam impetret, vel vivis, vel defunctis. Et quod Sacramentum altaris sit verum Sacramentum corporis & sanguinis Domini. Et quod spiritualis manducatio ejusdē corporis & sanguinis cuivis Christiano inprimis necessaria sit. Item usus sacramenti, quemadmodum verbum à Deo omnipotenti datum & ordinatum sit, ut per hoc infirmæ conscientiæ ad credendum commoveantur per spiritum sanctum &c.

AD SYNODUM MARPURGENSEM, SUPER SACRAmentaria causa conferentem, Euritii Cordi exhortatio.

Insignes verbi proceres, argute Luthere,
Suavis Oecolampadi,
Magnanimis Zuingli, pie Snepfe, diserte Melanchthon,
Fortis Bucere, candide
Hedio, præcellens Osiander, strenue Brenti,
Amice Jona, acer Crato,

Et solida plus mente valens quàm corpore Maeni,
Magne Dionysi, & Meconi,
Ac reliqui, bona turba, viri, quos inclytus Heros
Princeps Philippus accit,
Christicolæ, suos urbes misere ministros,
Et Præsules Episcopos,
Ut nova tollatis divisæ schismata sectæ,
Veramq; monstretis viam.
Et cupido supplex vobis Ecclesia voto
Vestros cadit flens ad pedes,
Atque per intima vos communis viscera Christi
Adjurat, obsecrat, monet,
Ut sanctis studiis superi pro laude tonantis,
Et omnium fidelium,
Quærenda (hæc vobis incumbit cura) salute
Tractetis hoc negotium,
Unde ratum judex decretum prædicet orbis
Sancto profectum spiritu.

Sudatorius morbus.

Anno 1529. Sub festum sancti Michaelis, novum & inauditum morbi genus, Sudatorium vel Anglicam pestem dixere, Brabantiam & loca finitima invasit. Fuit ea vis morbi adeo lethalis, ut quosdam ante duodecim horas, plurimos ante vigesimam quartam horam, ex quo sudare cœpissent, absumpserit. Sed nusquam seviit atrocius, quàm Antuerpiæ, in qua urbe tridui spatio quadringentos aut quingentos homines extinxit. Languebant in domo una, septem, octo, plures etiam. Miraculi loco habitum est, si unus mortem evasisset. Immunes erant pueri & senes ab hoc malo. Qui media ætate essent, aut non multo infra hanc, ii incidebant in morbum, prandentes, commessantes, dormientes corripiebat hæc pestis. Ditissimi negotiatores lectis adfixi medicos ad se vocabant, montes auri promittentes, si curarentur. Sed tantum erat malum, ut ipsi medici faterentur se nescire quid esset. Ipse vidi Euricium Cordum Medicum Marpurgensem doctissimum, ad hunc morbum ἀθυμοῦντα expavescere & angi, nec dissimulare anxietatem apud amicos.

JACOBI VVIMPHELINGI SELESTADIENSIS VITA ex Epistola Erasmi, ad Ornatissimum virum Johannem Vlattenum, lib. Epistolarum 23.

Ludovicus Drigenbergius, præceptor Iacobi Vuimphelingi.

Ecclesiastes Spirensis.

Christophorus ab Vtenheim.

JAcobus Vuimphelingus à teneris annis educatus est in honestissimis literis, primum Selestadii sub Ludovico Drigenbergio Vuestphalo, deinde Friburgi, mox Heydelbergæ. Pontificii juris peritiam cum Theologiæ scientia non infœliciter conjunxit, & alioqui nullius honestæ disciplinæ rudis, eloquentiæ vero tantum præstitit, tum in carmine, tum in oratione soluta, quantum vel à Theologo, vel ab illorum temporum homine possit requiri. Ascitus Spiram, Ecclesiasticæ munus non sine laude gessit. Inter hæc vir pius, ardens amore rerum cœlestium, eoque pertæsus seculi, quod teste Johanne, totum in malitia positum est, de secessu cogitavit. Ejus propositi consortem habebat Christophorum ab Utenheim, doctum pariter, & clarissimæ integritatis virum, Atq; ut nudus ad nudum Christum confugeret, quod erat Ecclesiastici census, erat autem quod ad vitæ mundiciem sufficiebat, resignavit. Cæterum hoc consilium abrupit Christophorus ad Episcopi munus retractus, amicis ita suadentibus, futurum, ut si ad mentem tam piam accessisset authoritas, plures Christo lucrifacere posset, quam si se abdidisset. Ille tamen sua paupertate lætus, pergebat quod instituerat agere, nunc Heydelbergæ sacros autores enarrans, & in his Hieronymum. Ad hæc libellis æditis, & adolescentiam instituit, & sacerdotes ad pietatis castimoniæque studium excitavit. Nec gravatus est amore pietatis agere pædagogum aliquot magnæ spei adolescentibus, quorum præcipuus nunc inter nobiles doctrina, synceritate, candore, prudentia nobilissimus Jacobus Sturmius, cujus cōsiliis plurimum debet tota penè Germania, non solum inclyta civitas Argentoratum. Nec invidia caruit sancta hominis libertas: Romam excitus est homo & senio & hernia tardus, monachorum Augustinensium opera, quod alicubi scripsisset, Augustinum non fuisse monachum, aut certe non talem, quales jam habentur Augustinenses, quum hi tamen illum exhibeant in tabulis ac libellis promissa barba, nigra cuculla, & zona coriacea. Hoc incendium ex minima scintilla latius evagaturum, Julii secundi pressit autoritas, idque bonorū omnium applausu. Præter alias adversitates, quibus hominis virtus exercita fuit, hoc fatale torius ecclesiæ dissidium vehementer illum adflixit, ac tantum non ad vitæ tedium adegit. Itaque solitudinem & secessum frustra tentatum, ingravescentibus annis egit Selestadii, in ædibus Magdalenæ sororis, ex qua nepotes duos, quos paterno semper affectu complexus fuerat, reliquit, moribus & literis eleganter institutos,

Adolescētia Vuimphelingi.

Iacobus Sturmius.

Argentoratum.

Monachi contra Vuimphelingum.

Fatale dissidium horum temporum.

institutos. Quorum Jacobus Spiegellius, Juris prudentia clarus, prius Maximiliano Cæsari, mox regi Ferdinando fuit à consiliis. Apud quem nuper Johannes Majus, natu minor, in fratris locum successit, aulæ primoribus, indolis elegantia, ac dexteritate morum jure optimo gratissimus. Annum attigit penè octogesimum diutius etiam victurus, si corpusculi deficientis rationem ullam habere voluisset.

Iacobus Spiegellius D.

Iohannes Maius.

CORONATIO CAROLI V. BONONIAE, & Comitia Augustæ, Anno 1530.

Coronatio Caroli 5.

HIC annus insignis fuit coronatione Caroli 5. Bononiæ, 22. Februarii in æde Petronio sacra, congregato flore procerum, & Ecclesiasticis adsistentibus, Imperatoria corona insignivit eum Clemens Pontifex Romanus, ejus nominis septimus. Ab hac coronatione profectus in Germaniam, in profesto corporis Christi venit Augustam, ibi Principibus, & imperii statibus præsentibus Comitia habentur. Indicta ideo ut deliberetur de auxiliis contra Turcam atrocissimum hæreditarium atque veterem Christiani nominis, ac religionis hostem, quomodo scilicet illius furori & conatibus durabili & perpetuo belli apparatu resisti possit. Deinde & de dissensionibus in causa nostræ sanctæ religionis & Christianæ fidei, & ut in hac causa religionis partium opiniones ac sententiæ inter se, in charitate, lenitate & mansuetudine mutua audiantur, coram, intelligantur & ponderentur, ut illis quæ utrinque in scripturis secus tractata, aut intellecta sunt, sepositis & correctis, res illæ ad unam simplicem veritatem, & Christianam concordiam componantur, & reducantur, quare Cæsareæ majestati fideles & subditi (vigore Cæsarei edicti, quod singuli status imperii suam opinionem & sententiam in Latina & Germanica lingua proponere debeant) articulos confessionis & fidei obtulerunt, Johannes dux Saxoniæ elector, Georgius Marchio Brandeburgensis, Ernestus dux Luneburgensis, Philippus Landgravius Hessorum, Johannes Fridericus dux Saxoniæ, Franciscus dux Lunenburgensis, Vuolfgandus Princeps ab Anhalt, Senatus magistratusque Norinbergensis, Senatus Reutlingensis. Habet autem hæc confessio articulos fidei præcipuos numero 21. Deinde articulos, in quibus recensentur abusus mutati, de utraque specie, de conjugio sacerdotum, de missa, de cōfessione, de discrimine ciborum, de votis monachorum: de potestate Ecclesiastica vide confessionem & Apologiam confessionis.

Item quatuor civitates Argentoratū, Constantia, Memmingen & Lindauu, per legatos Confessionem, & fidei rationē Cæsareæ Majestati offerunt. Summa hujus est in articulis 23. I. Unde conciones sint desumptæ, nimirum ex scripturis sanctis. II. In quo & consueta doctrina Ecclesiasticorum discessum sit. III. Unde sit justificatio nostra. IIII. Cui fidei justificatio tribuatur. V. Cui ascribenda bona opera, & quam sint necessaria. VI. Quid homo Christianus agere debeat. VII. De jejunio & oratione. VIII. De præcepto jejunii & oratione. IX. De discrimine ciborum. X. Quod oratione & jejunio nihil mereamur. XI. De invocatione & cultu sanctorum. XII. De Monachali statu XIII. De officio dignitate, & potestate Ecclesiastica. XIIII. De traditionibus humanis. XV. De Ecclesia. XVI. De Sacramentis. XVII. De Baptismo. XVIII. De Sacramento corporis & sanguinis Christi. XIX. De Missa. XX. De confessione. XXI. De cantu & oratione Ecclesiasticorum. XXII. De imaginibus. XXIII. De magistratu prophano. Huic confessioni Papistæ quidam, si diis placet, confutatores, nomine Cæsareæ Majestatis, adnisi sunt respondere, & convellere hanc confessionem, sed citra scripturam, & sic plane, ut horrendis calumniis gravarent innocentem causam. Hinc Respub. coactæ fuerunt, per Apologiam se purgare, quæ confessioni annexa est. Certè non ob aliam causam, quam ut vetus, vera & indubitata Christi Jesu doctrina cognoscatur, & per falsissimas confutatorum calumnias, nemini ponatur offendiculum.

Eodem anno Nonis Novemb. Brabantiæ, Holandiæ ac Flandriæ loca littoralia, maritimaque Selandiam propemodum universam dira aquarum obruit alluvio ruptis aggeribus mari, & fluminibus passim inundantibus, cum magna & hominum & rerum strage, non tantum pagi, sed & oppida Flandriæ atque Selandiæ enavigata sunt cymbis fluvialibus. Fuerunt maria omnia adeo insolenter per id tempus aucta, ut ternis aut quaternis pedibus supergressa sunt aggerem. Scio (inquit Hadrianus Barlandus) fuisse paucos admodum in Selandia, quos tam sæva hæc tempestas non deprehenderit,

Aquarum ingens alluvio.

Vidisses ruere per apertos flumina campos,
Cumq; satis arbusta simul pecudesq; virosq;
Et rapere tecta cumq; suis penetralia sacris,
Et mare, & tellus nullum discrimen habebant,
Omnia Pontus erat, deerant quoq; littora Ponto,
Occupat hic collem cymba sedet alter adunca,
Et ducit remos illic, ubi nuper ararat

Si noctu venisset tam subitus & grandis cataclysmus, nō dubium quin plurima hominum millia fuerat absumpturus.

Margareta Maximiliani filia moritur. Eodem anno Mechliniæ mortem obiit Cæsaris Maximiliani filia Margareta, anno ætatis 51. Ea nocte visus traditur Cometes apud Hagam, comitis in Hollandia.

Romæ ingens vis aquarum. Anno eodem Romæ præter tonitrus ingentes, & crebros ignes, tanta vis aquarum cælo decidit, ut altero se perituros diluvio metuerint homines, Tybris se effundentis impetu & publicæ & privatæ domus corruerunt. Atrox vis tempestatis hujus secum rapuit, & in alveum fluminis deportavit etiam ædificia, quæ trium aut quatuor fictilium lapidum densitate constabant. Si quis vitæ servandæ studio & cupiditate conscenderant tecta alta domorum, hās ventorum violentia humi decussos, Tyberinis undis absorbendos dedit. Locis urbis depressioribus aquæ in triginta trium, aut sex pedum altitudinem sese extulerant. Unde factum est, ut frumenti, quod tum erat in urbe, plus quam tria modiorum millia, fluctus absumpserint, præter vinaria vasa, quæ dissoluta effuso liquore aquis innatabant, & alia permulta preciosissima, quæ in penariis hæc tempestas repperit.

FERDINANDUS XL. GERM. CÆSAR.

Ferdinandus 40. Germ. Cæs. ANNo domini 1531. die 11. Januarii Carolus 5. Imper. frequenti procerum Germaniæ conventu, Aquisgrani Ferdinandum Bohemiç & Ungariæ regem fratrem suum, ut gradum ei faceret ad imperium regem Rom. declaravit.

Terræmotus in Lusitania. Anno eodem septimo Calend. Februar. motu terræ concussa est tota ferè Lusitania. Ulyssiponæ corruerunt mille & quingentæ domus, ex omnium spectatissimis, plus sexcentæ ruinam minatæ sunt. Templa omnia in lapidum acervum redacta traduntur. Hic motus terræ dies octo duravit, & quotidie per intervalla rediit, ut septies aut octies interdiu huic periculo fuerint obnoxii incolæ, unde relicta urbe, homines in campis sub dio agere sunt compulsi.

Atrox pestilentia. Ad hæc, ex locis illis quidam scripserunt certos hiatus factos, unde pestilentissimus aer exhalaret, atque hinc atrocem ortam pestilentiam.

Cometes. Hoc anno, mense Aug. visus est Cometes in Germania, Italia & Gallia, ad Occidentem tribus hebdomadibus, de qua variæ doctorum hominum opiniones fuerunt.

Turca tentat Viennam. Eodem anno agente Aquisgrani, à coronatione, Ferdinando rege, tum ratus Turca venisse tempus, quo rem Christianam vel modico conatu affligeret, in Hungariam recurrit, Viennam iterum tentare volebat, sed Imper. Carolus & Ferdinandus Cæsar cum ad suos scripsissent, ut viderent ne majus aliquod detrimentum Christiana respub. pateretur, duces castra castris contulerunt, cum hoste in aciem descenderunt, fuit id fœlix prælium, copiarum Solymanni parte multo maxima, aut capta aut cæsa.

Piscis longus pedes sexaginta octo. Eodem anno & mense in littore Hollandiæ, non longe ab Herlemo, mare piscem ejecit mortuum, qui longus fuit pedes sexaginta octo, crassitudini ejus, qui viderunt triginta, oris hiatui tredecim pedes tribuunt.

Poloni victoria, contra Valachos. Idem annus Ludovicæ matris Francisci primi, Gallorum regis morte, ac victoria Poloniæ regis, contra Vayuodam Muldaviæ Turcæ tributarium, & Valachos insignis fuit. Vualachi bis cum Polono manus conseruerunt, Polonus utroq; prælio superior, priore Vualachorum sex millia profligavit, ex quo numero multi cæsi, capti sunt quam plurimi, altero, ipsum quoque Vayeuodam duobus vulneribus saucium fugere coegit.

BELLUM TYGURINORUM CUM ALIQUOT Helveticis pagis, Anno 1531. Et Zuinglii mors.

ANno domini 1531 Undecima die Octobris, cum nunciaretur bellum Tygurinis à quinq; pagis, hora 12. diei, & hostis ex improviso jam immineret ditioni eorū, mox egressi sunt è Tyguro cives numero 1200. & circa Capell & Bremgarten invenerunt hostem, ad vesperam hora quarta in conflictu Tygurinorum, circiter tria millia confluxerant, præfectus bombardarum Tygurinorum bis emisit pixides in quinque pagenses, nec in vanum, multis absumptis. Insuper qui pro patria pugnabant, bis hostem in fugam adegerunt. Tandem Uri, Schuuitz, Untervualden, Zug (Lucernates enim non dicuntur adfuisse) ut belli eventus varius est, victores evadunt, sed nō sine magno damno accepto. In hoc conflictu Tygurini ultra quadringentos vivos non amiserunt, sed illos præstantes & incomparabiles. Inter quos fuit Ulrichus Zuinglius. De cujus viri interitu clarissimus vir Heinricus Bullinger, sic scribit in libro, de functione Prophetica. In hoc homine ardens fuit amor justitiæ, flagrans æquitatis studium, & inexplebilis patriæ fœlicitatis cupiditas, contra vero, summum in flagitiosos, & extremū in flagitia odium. Nemo enim facile explicarit, quantis sudoribus luxum inertem, sanguinolentos largitiones, & multorum sævam expugnarit olygarchiam: & rursus, quanta cura avitam frugalitatem, probitatem, & sanctum (Jojadæ ad amorem) studuerit

induerit restituere imperium, quas ob res, vir Dei sanctus, pulchram tandem oppetiit mortem Ab iis enim cæsus est, quibus ipse sese tota impenderat vita, ut illos à largitionibus, bellis, luxu, pessimis quoque suis studiis, in viam reduceret justitiæ. Hæc autem mortis viri justissimi, verissima est causa, ut ut alii alias necis jactitent causas. Huc facit quod Zuinglium nō animi libido ad pugnam animavit, sed sanctum magistratus edictum armavit. Hæc ille. In altero conflictu, qui fuit circiter 26. diem Octobris, in mōte apud Zug, desyderati sunt plus minus octingenti. De hoc bello fortassis Helvetici scriptores, ut de aliis memorabilibus, certiora brevi tradent.

DE JOHANNE OECOLAMPADIO PIISSIMO ac doctissimo viro, præceptore charissimo.

NAtus est anno 82. supra millesimum quadringentesimum in oppidulo Cheruscorū Vuinsperga, parentibus, ut illic vivitur, abunde divitibus, unum hunc ex libris suis superstitem, literis & religione prope lactantem imbuerunt, perceptis literarum emolumentis amplius erudiendus Heilprunnam, deinde Heidelbergam venit, ubi eos progressus fecit, ut natus annos nō amplius duodecim tolerabilē versum scriberet, biennio post Baccalaurei, ut vocāt honorē obtinens. Nec minus illa ætate, religione & vitæ innocētia, fecit operæpretiū quā literis. Posteaquā adeptus est Magisterii titulū, Bononiā cōcessit, juris studendi gratia: sed intra semestre tēpus cū valetudo cœlum Italicū aversaretur, coactus est redire ad suos. Heidelbergā repetit, posthabitis legibus civilibus, audiendæ Theologiæ se mancipavit, admissis in partem literis humanioribus & linguis. Consilia omnia huc conferens, ut veritatis literatæ conscius atque domesticus fieret. Quo factum ut princeps elector Philippus Palatinus liberis suis natu minoribus institutorem eum præficeret. Aulæ valedicens, ad pia studia redit, & Ecclesiastes fit Vuinspergensis: prius tamen Tubingam adiit & Stutgardiæ Capnionem illis temporibus in linguis doctis. convenit, à quo gustum qualemcunque Græcarum literarum intra paucos dies cœpit, quem brevi adeo ex mutis (ut dicitur) magistris provexit, ut Heidelbergam reversus, Grammaticam cui titulum fecit Dragmata, cōscriberet. Simul Hebræa à quodam Hispano eodem tempore didicit. D. Capitonis tum Concionatoris Basilien. opera effectum posthac est, apud Christophorum ab Utenheim, Episcopum Basiliensem, ut Oecolampadius parochiæ primi templi Basiliensis præficeretur, ibi cum D. Erasmus primum annotationes novi Testamenti aditurus esset, Oecolampadium in participatum sanctissimi operis acciviç. Deinde vocatur à Canonicis Augustanis, ut concionibus illic primi templi præsit. Atqui nondum maturuerat messis Christi, nec dum alba ad messem seges Evangelica, vitaque cum vulgi tum Ecclesiasticorum corruptior, quam quæ medentis manum ferret. Inde secedendi captavit consilium. Jam in hoc instituto cum esset, præter conciones certas quas ædidit, scripsit etiam de confessione librū, hujus occasione Glapion Franciscanus, qui tum Cæsari Carolo à confessionibus, ingens viro periculum creavit. At fortunante Domino, solicitantibus amicis & consentientibus fratribus qui in eo cœnobio erant, tutò discessit, venit Mogontiam, ibi Capito à conventu Vuormatiensi, cum Cas. Hedione colloquentem, præter expectationem deprædendit. Inde ad Heroem illum incomparabilem Franciscum à Sickingen: apud quem Missam repurgare cœpit, & vertit ex Chrysostomo Prægmata. Ubi autem vir ille infœlici bello implicitus, Basileam concessit, ibique Senatu volente, ut ut Sophistæ reclamarent, publice Esaiam prælegere cœpit. Mox petente id parrocho ad D. Martinum pro eo functus est concionandi munere. Magna papistici gregis invidia, sed vicit tandem is quem pure prædicabat, Christus. Itaque annos quinque sine legitimo stipendio parœci vel Concionatoris, Christum docuit. Eodem tempore Chrisostomum in Genesim & Theophilactum universum latinos fecit. Disputationi Badensi in qua Faber & Eccius regnabant, non sine gravi periculo interfuit. Post annum, & Bernensi disputationi & reformationi operam suam egregie navavit. Non diu post Basileæ & in agro Reipub. Basilien. hujus gravissimi viri cōsilus & dexteritate, cepta fuit reformatio, restitutaq; in illa sua Ecclesiastica disciplina & cēsura excōmunicationis. Mox accersitus Ulmam cū Ambrosio Blaurero & Martino Bucero salubri cōsilio ei Ecclesiæ adfuit, ut ad Evangelii gnomonem Ecclesiastica omnia exigerentur. In summa, doctrina Dei, vita inculpata & benefactis non solum Germaniæ sed orbi Christiano studuit salutaris esse, testantur hoc innumeræ versiones Chrysostomi, Cyrilli, Theophilacti &c. Explicationes sanctæ in Esaiam, Heggeum, Zachariam, Danielem, Jobum, Hieremiā, Ezechielem, in Epistolam ad Hebræos. In Johannis Evangelium, in Canonicam Johannis, in Romanos &c. Verum cum Helvetia, Anno 1531. infœlici bello flagraret & Zuinglius fortissimus, restituendæ apud suos innocentiæ, adsertor, & sedulus Evangelicæ synceritatis vindex, ceciderat, Anthrace corripitur Oecolampadius, & postquam quindecim diebus decubuit, post multa sancta colloquia, quæ habuit cū primoribus viris & ministris Ecclesiarum, adductis etiam in conspectum liberis, Agite, inquit, tu Eusebi, tu Erena, tu Alethæa mea pignora. Deum diligatis &c. Tandem ultimam hanc vocem, Salva me Christe Jesu, emisit os illud venerandū & pium caput, ac obdormivit in Domino. Hęc ...

Oecolampadius.
Institutor liberorum Principis Palatini.
Ecclesiastes Vuinspergensis.
Dragmata.
Parochus Basilien.
Concionator Augustanus.
Secessus Oecolampadii.
Venit ad Franciscum Sickengen.
Disputationes Badensis, Bernensis.
Basileæ, Ulmæ.
Versiones Oecolampadii.

Gryneus in Epistola ad Capitonem & Capito in vita Oecolampadii summatiè indicant, qui susius hæc scire velit, legat & profecto cum fructu leget.

Anno millesimo quingentesimo secundo Carolus Imperator ex Brabantia venit Ratisponam, ubi comitia indixerat, & cum eo Rex Ferdinandus prætetea & alii principes. Consulturi in causa religionis & in resistendo Turcæ.

Anno Domini 1534. Cum illustriss. dux Ulricus ministri sui iniquam cædem ulcus, Reutlingam civitatem liberam & confœderatam, in ditionem suam redegisset, à fœdere Suevico pulsus, annis ferè quindecim exularet, tandem Illustriss. Princeps Hessorum (quæ est ejus divina indoles & industria) avunculi principis causam animadvertens negligi, comperendinari, contemni, indies haberi & fieri deteriorem, conciliatis Principum externorum & potentum Germaniæ animis, collecto milite tam suo quã externo, eoque veterano & omnibus diligentissime prospectis, mittit legationem in Hispanias ad invictiss. Cæsarem Carolum honesta & justa oratum, alteram ad Cæsaris fratrem Ferdinandum, Pannoniæ utriusque & Bohemiæ regem, eadem, quæ à Cæsare, petitum, ut videlicet, duci Ulrico paternus ducatus restituatur, se idcirco nunc in armis esse, ut ducem affinem restituat. Porrò legatis non satis æqua referentibus, prodit in bellum quibus valebat pollebatq; viribus, venit, vidit, vicit, obviã it adversariis apud Laufenũ (oppidi id nomẽ est) Philippus Philippo, Bavarus Hesso, is inquã, Illustrissimus princeps Bavarus, qui tertio ab hinc anno Turcarum vim sustinuerat, Viennæ Austriæ de tota Germania optime meritus, hic fortissimus heros vulneratur, quod non sine ingenti mœrore tulit Hessus. Arces munitissimæ, quæ Imperii vires laturæ putabantur, quæque superioribus annis confœderatorum minas & machinas cõtempserant, Aspergum, Auracum, Niffa & reliquæ aliæ sesquihora, aliæ sesquidie Hessum accipiunt, unà veterem & desyderatum dominum Ulricum. Itaque paucissimis diebus toto confecto negotio, recuperatoque Ulrico ducatu, ad Danubium castrametatur Hessus, mox igitur per Illustriss. Principes electores Albertum Archipræsulem Moguntiæ & Joannem Fridericum Saxoniæ, Georgium ducem Saxoniæ, oblatis acceptisque pacis conditionibus, revertitur in Spartam suam, Dei opt. maximi clementiæ & bonitati acceptum ferens fœlicem rerum successum & victoriæ hujus gloriam. Nec minor tum fuit, imo verissima victoria inclito Ferdinando Cæsari invictissimo, qui seipsum vicit, vicit affectus suos, quibus si indulgere quam resistere maluisset, si vires experiri suas, quis non videt, quanti motus, quãtæ cædes futuræ fuissent, nihilo victo deteriores quã victori, nihilo victori letiores quam victo quare maluit ab exiguo cadere ducatu, quã turbari Germaniam, pro quo beneficio, quod cedendo contulit, dominum & Augustum suum agnoscit, Ulricus Austriacæ salutis & Germanicæ pacis semper studiosissimus. Agnoscit Hessus Cæsarem, agnoscit orbis Christianus defensorem & protectorem suum.

Eodem anno pii magistratus civitatum Constantiensis, Lindoviæ, Isnæ, Biberaci, ope & auxilio optimi viri Petri Busleri civis Isnensis, erexerunt stipendia aliquot pro candidatis Theologiæ, ut posteritas vel aliquos habeat appositos ad docendum vel juventutem vel Ecclesiam Dei. In hoc Senatus Argentoratensis, ut gloriam Dei & publicam utilitatem proveheret, anno 1535. Cœnobium Prædicatorum ordinavit, pro civitatum & Busleri Stipendiatis, & pro iis, quos Reipub. Argentoratensis ad eundem scopum alit & fovet, quorũ jam aliquot habent, bonæ spei adolescentes, Theologiæ & honestorum disciplinarum studiosos: Hi communem habent præceptorem, virum pium & eruditum, audiunt lectores Theologiæ, linguarum & professores publicos, Dialectices, Rhetorices, Mathematices. Habent visitatores & præsides è senatu paternæ prospicientes, ut in doctrina vita & victus ratione, ad honeste & commode vivendum nihil desit. A lectionibus habent suas repetitiones, disputationes, exercitia & colloquia frugi. Item præludia quædam & exercitamenta, ad hanc functionem docendi, ut pulcherrimam ita difficillimam. Nam mane & vespere lectiones habent ex scriptura sancta. Ibi ex adultioribus, ad quartale unius horæ ex loco scripturæ prælecto sermonem cohortationis habet, & fit hujus conciunculæ per orationem ad Deum conclusio. Ita pergunt per tota Biblia quæ jam aliquoties finierunt. Non dissimile stipendium egregius vir Johannes Symler Canonicus Petri junioris Argentoraten. pro duobus Theologiæ candidatis, consilio sanctissimi Theologi doctoris Johannis Keyserspergii, Concionatoris Argentoratensis superioribus annis erexit. Potentissimus Deus dignetur misereri Germaniæ, & vel aliquos excitare, qui tangantur cogitatione communis boni, ut divites hujusmodi illis bonis operibus divites sint, & cooperatores veritati. Ecclesiasticos in primis oportuit hæc curare: sed accidit juxta proverbium; Mala parta, malè dispersa.

DE ERASMO ROTERODAMO.

Anno domini 1536. mense Julio, moritur Erasmus Roterodamus, ornamentum nostræ ætatis, cujus viri vitam utpote de honestis disciplinis optime meriti, libet hic subiicere. Vixit ad septuagesimum annum, de anno quo natus est apud Batavos non constat. Apud Daventriam

triam primum posuit in literis tyrocinium, utriusque linguæ rudimentis imbibitis sub Alexandro Hegio Vuestphalo qui cum Rudolpho Agricola recens ex Italia reverso, amicitiam contraxerat; & ab eodem Græcè docebatur, nam hujus linguæ peritiam ille primus in Germaniam importavit. Terentii Comœdias puer non secus tenebat ac digitos suos, memoria namque fuit tenacissima, ingenio perspicacissimo. Exceptis rudimentis plane dici potest in literis αὐτοδίδακτος. Nam quod in Italiam jam natu grandior profectus est, post regii apud Anglos medici filios, Archiepiscopi quoq; sancti Andreæ in Scotia, qui tum Senis degebat aliquandiu professor, nobilissimæ regionis visendæ causa fecit, non ut professoribus operam illic daret. Neque enim Bononiæ quenquam publicè prælegentium audivit, sed Pauli Bombasii, qui sub Leone postea Romæ periit, amicitia cõtentus, domi studiis suis invigilabat. Adagiorum opus tum colligens, quod paulo post Aldo Manutio dedit excudendum, quæ res fecit, ut Venetias adiret, ubi Marco Musuro atque Scipione Carteromacho, viris doctissimis familiariter usus est, quos ambos non semel consuluit, si quis nodus incidisset, horũ candorem, ac eruditionem apud amicos commendare solitus. Docuit Lovanii, Cantabrigiæ, in Anglia, Lutetiæ etiam privatim, ubi Theologiæ dedit juvenis operam: pileum deinde doctoralem, quum in Italiam iret, in Taurinensi academia accepit. Patronos ac mœcenates habuit Henricum à Bergis episcopum Cameracensem, Gulielmum Montioium, atq; omnium liberalissimum Gulielmum Guaravium, archiepiscopum Cantuariensem, Angliæ primatem. Amicos in Britannia, Johannem Coletum, Grocinum Latumerum, Linacrum, Thomam Morum. Antuerpiæ Petrum Ægidium, Conradum Cochlenium Lovanii. Corpusculo fuit satis compacto, sed quod esset tenerrimæ cõplexionis, & minimarum etiam rerum mutatione, puta vini, cibi, cœlive, facile offenderetur. In literis versabatur infatigabili studio. Testantur hoc tot ab illo conscripti libri, quorum catalogus extat Basileæ. Vixit apud Johannem Frobenium aliquandiu: deinde in alteris ejusdem ædibus seorsum habitavit. Friburgi septennio toto vixit, non solum optimo cuique ejus academiæ charus, verum etiam magistratibus civibusq; haud vulgariter amatus, atq; reverentissime cultus. Friburgo reversus, cum articulari morbo aliquandiu conflictatus, tandem viribus paulatim deficientibus, cum ferme mensem integrum dysenteria laborasset, apud Hieronymum Frobenium Johannis filium, quinto Idus Julias, sub mediam noctem, vita functus est.

Quum autem vitæ finis instaret, clara Christianæ patientiæ & animi religiosi documẽta ædidit: quibus in Christum se spem omnem figere testabatur, assiduè clamans: O Jesu Misericordia, Domine libera me, Domine fac finem, Domine miserere mei: & Germanica lingua, lieber Gott / hoc est, Chare Deus. Testamentum condidit, in quo clarissimum virum Bonifacium Amerbachium Jureconsultum nominatũ hæredem fideicommisso, de bonis suis in pauperes, ætate, valetudinéve infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitiæ succurratur, in bonæ spei studiosos adolescentes, ac in quosvis hujusmodi dignos auxilio distribuendis collandisque oneravit, adjunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio, & Nicolao Episcopio.

Elatus fuit humeris studiosorum ad ædem cathedralem, in sinistro templi latere, ubi sacellum fuit D. Virgini sacrum, honorifice sepultus, Anno domini millesimo quingentesimo, tricesimo sexto, 11. die Julii.

DE CONCORDIA EUCHARISTIÆ, ANNO M. D. XXXVII.

Sancta Eucharistia, ut est summa ecclesiæ actio & Sacramentum, quo redemptionis nostræ opus plenissime commemoramus & percipimus: ita Satan illud pervertere præcipua vi studuit, ut certe in nulla re alia tantum abominationis ecclesiæ pridem obtrusit.

Cùm ergo Dominus dedisset hoc Sacramentum sicut & cætera invecta per Antichristum, repurgari, Satan nihil intentatum reliquit, ut in ecclesiis non succederet. Nam nostra ingratitudine offensus Deus, quemadmodum olim, sic & hoc nostro tempore illi permisit, nos nonnihil cribrari. Factum itaque est, ut dum D. Lutherus & plerique alii, abusus Papisticos sic incesserent, ut tamen præsentiam & manducationem veram in sancta cœna plenè exprimerent, visi hii sunt Zuinglio & aliis nonnullis, naturalem quandam Christi cum pane conjunctionem vel localem in pane inclusionem statuere, quo illi putabant Christum gloria cœlesti detrahi, & animos hominum pani pro Christo affigi. Verum dum ista, impugnare volebant, sic visi sunt panem & Christum separare, & cœlum Christo adserere, homines à pane revocare, ut crediti sint, Christum penitus cœna eximere, & mysterium Sacramenti penitus reiicere. Hinc utrinq; maxima & crudelis exorta pugna est. Cui primum Illustrissimus Princeps Philippus Lantgravius mederi conatus est, colloquio indicto Marpurgi anno mill. quingẽtesimo vigesimo nono. In quo colloquio propemodũ convenerũt partes & plura cõmuniter subscripserunt, quã pleriq; putassent. At dum altera pars etiam præsentiæ Christi in cœna cõfessionẽ posceret, qua altera putabat Christũ detrahi cœlo, & fieri cibum ventris: altera etiam daret quæ adhuc viderentur inania in cœna relinquere symbola

de præsentia Domini in cœna plane convenire non potuerunt. Sed postea Augustæ in comitiis,& post comitia variis molitionibus intercedentibus actū est,donec Dominus dedit alterū conventum Vuittenbergæ,anno dom millesimo quingētesimo tricesimo sexto,mense Majo,in quo ejusmodi confessio de hoc & toto sacro ministerio recepta & subscripta est. In qua Christi & donorum ejus exhibitio & perceptio sic exprimitur,ut nec inane ministerium,aut vacua symbola relinquantur: nec tamen quicquam Christo indignum,aut contra puritatem fidei asseritur.

SUCCESSUS DOCTRINAE, PIETATIS, REFORMATIONIS morum studiorumq; per Germaniam,sub Principibus & Rebuspublicis,ubi Evangelium purius annunciatur quam antea, Ab anno 1516. usque in annum 1537.

Edicta ut doceatur Evangelium. IN hisce annis & superioribus,hoc est,ab anno 1520, usque in præsentem annum ,apud Principes aliquot Germaniæ,apud liberas & Imperiales civitates prodierunt Edicta,ut qui sub eis docere velint,nihil nisi sanctum Evangelium & Dei doctrinam doceant,libere,& palam,& quicquid ad augendam charitatem Dei & proximi facere queat,inculcent,omissis omnibus aliis nugis quæ ad analogiam fidei non faciunt. Interim abstineant etiam ab omnibus conviciis,& omni eo quod proximum non ædificat & inquietudinem contra magistratus prophanos & ecclesiasticos excitare queat,unde nemo alium lacessat conviciis,clam aut palam, Hæreticum, Nequam , Sceleratum, Nebulonem vocado,ut hoc magis fraterna & civilis charitas possit subsistere. Quæ omnia prudentes Principes & Senatores non alio animo præceperunt,quam Christianissimo,& percupiente Evangelicam veritatem,concordiam fraternam & pacem promota & defensa pro viribus.

Edicta contra libellos famosos. Præterea edicto cautum fuit,ne quis libellis famosis aut picturis quenquam traducat. Si quis velit emittere libellos,aut quid simile,ut antea ordinatis ad hoc exhibeat legendos. Simul ne aliunde allati libelli aut calumniatrices picturæ vendantur. Sunt enim hæc infirma præsidia,& veritas res est invicta,nec egeat his adminiculis vanissimis. *Missæ papisticæ pauciores.* Alicubi prudenti deliberatione habita, missæ papisticæ in numerum pauciorem redactæ fuerunt,relictis aliquot paucis in singulos dies,idque ad tempus,deinde ubi dies diem docuit,negotio de abolenda missa ultro citroque agitato, nec in una *Missa abrogata.* nocte,ut proverbium habet,consilio capto,utili & honesto in utramque partem expenso prorsus missæ papisticæ suspensæ sunt, quoad pars adversa ex verbo Dei habendas edoceat.

Ceremoniæ suspensæ. Mox Ironicæ ceremoniæ suspenduntur,canuntur Psalmi teutonicè, utraque species datur laicis. Quantum ad vestes, cibos, jejunia,ferias,vota,matrimonium,confessionem, omnia docentur libera,fides per dilectionem operans commendatur. Excutitur grave jugum hominum onus à libero Christi populo. Utinam ab omnibus simplici oculo & sic ut omnes se submittant jugo Christi,& ut gratiam Dei nemo in lasciviam commutet,

Idola tolluntur. Hoc tempore & deinceps edocto populo multis concionibus, ut fugiant ab Idolis, hoc est, ne ad lapides & ligna convertantur & dicant, Deus meus es. Simulachra quædam superstitiosa & à vivente Deo avocantia,per magistratum decenter & ordine è templis submota, etiam divæ virginis imagunculæ incertæ,& in vicem posita hæc scriptura: Soli Deo gloria, quicquid oraveritis patrem in nomine meo dabit vobis.

Insuper priora edicta aliquoties renovata,& repetita, quo magis magistratus & populus placidam & quietam vitam cum omni pietate & honestate degere queant. Honestarum enim & necessariarum rerum nulla est facietas.

Cantus Germanicus. Jam quia in Ecclesia omnia ad ædificationem fieri debent,canticum,doctrina, lingua,revelatio, interpretatio,prima Corinth. 14. His annis quæ ante hac latine prælecta sunt rudi populo, cœperunt Germanicè proponi: Benedictiones matrimoniorum,Sacramentum Eucharistiæ, ut populus Amen respondere possit. Et ut nemo jure conqueri possit,in templo Dominico nō audiri verbum *Conciones.* Domini: Unde templa vocantur, & sunt Dominica. In plerisque templis receptę doctrinæ pietatis in singulis diebus habentur conciones duæ,tres,quatuor. Item Catechismus puerorum, maxime diebus Dominicis,necessarium exercitium si juventutem,in quidvis sequacem, à Gentilismo imminente recipere volunt,fideles & prudentes concionatores

Constitutio morū. Et ne quis putet satis esse ceremonias demoliri,ac impium cultum,nisi & innocentia morum & Deo placens vita succedat. Constitutiones & edicta contra blasphemias,jurandi abusum, lusus, ebrietatem,adulteria,scortationem,stupra & id genus alia vitia, quibus nomen Dei blasphematur & Evangelium male audit,promulgata sunt.

Professores Ludimagistri. His quoque annis,quoniam juventus Sementis est Reipubl.Principum & Magistratuum prudētia,prospicitur gymnasiis, scholis professoribus,ludimagistris,apud quos cura sit educationis liberorum,qui in ludis latinis & Germanicis,ad hunc scopum omnia dirigant,ut juventus sapientior & melior evadat. In hoc quater in anno præsentibus gravibus viris in eminentia constitutis , magistri & præceptores conveniunt, de ingeniis suorum puerorum sermocinantur & consultant & cui rei quisq; puer idoneus sit indicatur. Res quidē adhuc herbescit, sed in dies speramus meliora.

Nec

Nec etiam levibus de causis pleræque Ecclesiæ habent suos præfectos, quos Seniores Ecclesiæ appellare queas, spectes imaginem veteris Christianismi. His incumbit si Parochus aliquis opus habet admonitione, vel in doctrina vel administratione sacramentorum, visitatione infirmorum, vita sua & suorum, & vel hoc ipsi videant, vel ab aliis audiant, ut illorum functio sit admonere non recte incedentem aut secantem verbum Domini. Ad hæc illis incumbit, cum ministris verbi consultare, quid quovis tempore vel prædicando vel aliis Ecclesiæ exercitiis Reipublicæ Christianæ conducere queat. Fideles enim & prudentes vult Dominus habere dispensatores. Quod si quis se offerat in Parochia aliqua, qui rationem fidei suæ dare velit (non enim spiritus extinguẽdi sunt, & jus sedentium Paulus non vult rejectum) coram illis quoque quam commode fieri potest. *Præfecti Ecclesiarum.*

Nec dissimili ratione Princeps & magistratus quotannis visitationem ecclesiarum quæ in agro sunt, instituerunt. Præclarum enim opus est ἐπισκοπεῖν, hoc est, præesse, prodesse, benefacere, prospicere, vigilare, pascere, & omnem curam impendere, ne quis à gratia Dei deficiat, ne qua radix amarulentiæ suppullulans obturbet & per hanc inquinentur multi. Ideo hæc habetur ratio in visitatione Ecclesiarum aliquarum certe. Primum fit sermo exhortatorius clara brevitate, & ut ita dicam laicis, de doctrina pietatis, de recta vita, quæ hanc sequi debet: de usu sacramentorum. Et quod letitia sacramentorum, cum sanæ doctrinæ luce clarescunt, fœlicitati omnium Imperiorum mundi præferenda sit. De Catechismo puerorum. De magistratus obedientia. De Ecclesiarum unitate. Post hæc convocatis Sculteto & Judicibus, cujusque loci serio rogant visitatores, de doctrina & vita Partochi ac suorum. An sit ἀνέγκλητος, dispensator Dei, non vinosus &c. primo Thimoth. secundo, & quicquid est ministerii hujus, an hoc ad plenum probatum reddat. Deinde an in grege suo sectarios habeant. Ut constitutiones magistratus contra blasphemia, adulteria, ludum, ebrietatem, scortationem & id genus vitia observent: Ut doctrina Evangelii fructificet? An melius habeat populus à visitatione. An quisquam egeat qui senio aut valetudine adversâ laborare nequeat: Ut pro illis habeatur eleemosyna. Hoc examine diligenter habito, rursus congregatis senioribus cujusque pagi graviter illis dicitur: Ut paterne & fideliter doctrinam pietatis & unitatem ecclesiarum promoveant, ut Evangelii doctrinam recta vita probatam exhibeant. Ut sit verus usus sacramentorum, ut abusus apud baptismum in conviviis tollatur. Sacræ Eucharistiæ à Christo institutæ eos non pudeat. Curam juventutis habeant, eoq; Catechismos in precio habeant. Beneficentiæ & eleemosynæ ne sint immemores. Et ut in iis omnibus res fœlicius succedat, Ecclesiis in agro præfecti quoque Ecclesiarum ordinati sunt, pii & integri viri laici, qui una cum Parocho advigilent, & cooperatores sint veritati, ut paretur Domino plebs perfecta. Hactenus Paraleipomena, quãtum brevitate temporis fieri potuit, studiosus quidam historiarum adjecit. Lector boni consulat, & pro gloria Dei provehenda publica utilitate & honestate, allata hæc, interpretetur. Favente eo qui πάντα ὁρᾷ καὶ πάντα ἐπακούει, ut inquit poeta, posthac pleniora & meliora dabimus.

Visitatio ecclesiarum.

Sermo laicus.
Recta vita.
Sacramenta.
Catechismus.
Obedientia Magistratus.
Unitas ecclesiarum.

CATALO-

Itaque quum haud ita procul Ferraria aliquandiu ſtativa habuiſſent, urgente eos rerum omnium penuria, ſic ut non ſolum commeatu deſtituerentur, ſed & veſtimentis, atque adeo calceis jam carerent, deportato prius Georgio à Fronſpergo Ferrariam, curandæ valetudinis cauſa (nam ſigna quædam paralyſis jam in eo apparebant) magnis itineribus Florentiam contendunt. Quam rem haud illibenter audierunt Romani, ſperantes à periculo ſe tutos, quum Florentini peterentur, & cupiebat Pontifex ſpectator tantum eſſe belli. Verum ſecus eſt viſum ſuperis, & vetus ac verum eſt verbum, conſultum malè conſultori peſſima res eſt. An ſua ſponte, an potius aureis aliquot globis tacti duces exercitus retro ceſſerint parum liquet. Hoc conſtat, eos qui Florentiam petere videbantur, dicto citius Romam advolaſſe, perpetuò veſtigiis inſiſtente duce Vrbinate, ſed citra noxiam inſignem. Via militari minimè ſunt profecti, ſed per montes & loca confragoſa ac ſylvas, dum compendium itineris ſectantur, tanta celeritate, ut nuncium præverterint, nec adventare ſcirentur, niſi jam proximi Romæ. Quinto nonas Majas præmiſerunt Senatorem ad portam urbis depoſcentem, ut aditus advenienti exercitui pateret. Reſponſo nuncium minime dignatus eſt Laurentius à Cete Urſinus Pontificiorum dux, ſed tantum dixit contemptum, Ni abiret properè, ſe de equo hominem ictu ænei globi tormentarii deturbaturum: itaque redit ad ſuos. Poſtridie ante mœnia urbis conſtiterunt. Sabbathum erat. Vulgò jactabatur tranſituros illac Neapolim, nec diu moraturos. At ſtatim apparuit, cujus rei gratia veniſſent, dum caſtra figunt poſt divi Petri inter veterem Romam, & quod Burgum appellant, juxta campum, cui Sancto nomen. Id cum Pontificii viderent, nec ipſi ceſſabant operibus ſe munire, æneis tormentis duas noctes & intermedium diem, qui Dominicus erat, illos impetentes. Non viſum eſt conſultum Borbonio ſi inermes, & oppugnatoriis machinis nullis inſtructi, diu tempus tererent, hoſtium aſſiduis ictibus expoſiti. Libuit quam primum experiri fortunam. Ergo bonis avibus pridie nonas Majas urbis oppugnationem diluculo nebuloſo adgrediuntur. Bis repulſi ſunt, tertio vicerunt. Hoc profuit irruentibus, quod quoties oppugnationem iterarunt, toties cadebat nebula, proſpectum Pontificiis adimens, ut neſcirent, qua maximè parte hoſtis irrueret. Ex ſtipatoribus Rom. Præſulis numero ducentis, Helvetii erant, cum ad murum viriliter pugnantes circundarentur, vix quinquaginta ſuperfuerunt, nam & in æde divi Petri mox aliquot circa ipſum Clementem ceciderunt. Et Centurio Reſchius Turegienſis ex vulnere ad murum graviter affectus, in ſinum miniſtræ domi quieſcens, occiſus eſt. Borbonio quoque ſtanti in ſcalis, globus æneus tormenti parum cautè à ſuis emiſſus, ut eſt plena periculi ejus generis armorum tractatio, crus alterum ſub femore perfregit. Id accidit in oppugnatione poſtrema, qua expugnata urbs eſt, ex quo vulnere mox extinctus in ſacello Xiſti, in quod ſemianimis à militibus fuerat delatus. Hoc quod nunc dicetur, nemo credet fortaſſe, Pontifici adeò non fuiſſe curæ exercitum iſtum, ut ſub urbis expugnationem ipſe in ædem divi Petri deſcenderet, ſpectaturus ſacrum, & nunciantes expugnationem primum rideret, donec hoſtes in ipſum templum irruerent: nimium certe fretus Apoſtolico fulmine, quod nudius tertius in advenientes jaculatus fuerat, in cujus execrationis diplomate hæc lecta ſunt verba:

Senior Rentz Italica.

Hauptman Riesch von Zürch

Caroli Borbonii mors.

Excommunicamus Carolum dictum Borbonii ducem, & exercitum ejus, partim ex Lutheranis, partim ex Marranis conſtantem.

Significabantur autem Lutheranorum nomine Germani, ut Hiſpani Marranorum. Sed ad narrationem redeamus. Pontifex relicto ſacro, cui ſpectator aſſidebat, quam celerrime in altum ſe per gradus & oſtium quoddam ſubduxit, in Hadriani molem per nota ambulacra fugiens. Et qui ibi ſunt excluſi, jugulati ſunt ad unum omnes, non ſolum ex ſtipatoribus, ut ante diximus, ſed ex templi miniſtris & ex plebe non pauci: neque enim majeſtatem divi Petri, in cujus templo hæc fiebant, quicquam reverebatur prophanus miles, ne Pontifici quidem ipſi parſurus, ni fuga ac objectis repagulis ſibi conſuluiſſet. Ad tumultum primum captæ urbis cæteri quoque cardinales omnes & epiſcopi ad Hadriani molem properant. Ubi dum vulgus trepidum nunc excluditur, nunc ſummovetur, ut magnatibus pateat aditus, in ponte multi mortales oppreſſi ſunt, & obtriti multi. Tantum ceſſarant Cardinales, Senenſis, Cæſarinus, Jacobatius, Tudertinus, & is qui à valle cognominatur: & jam omnia fremebant militari furori circa arcem, quare viſum aliò fugere. Patebat in proximo palatium ſancti Georgii conditum à Raphaele Cardinale S. Georgii, in quod paulo antè venerat poſt expugnatam urbem Cardinalis Columnanus cum ingenti lectorũ militum manu, partes Cæſaris ſequens, quum tamen diſcedentes Germanos nemo ſit acrius perſequutus. Sed hic Italorum mos eſt, ſubinde mutare favorem, ut res & fortuna ſeſe mutarint. In has ædes recepti ſunt. Interim non citra plurimorum ſtragem, Burgo ſancti Angeli direpto, regionis nomen eſt, ulterioris urbis partes invadi cœperunt. Longum ſim facturus, ſi calamitatem deſcribere coner, quantam eſt paſſa civitas Romana. A Gothicis, Vandalicis, & Longobardicis temporibus, nunquam exitio propior fuit. Nec innoxiorum civium bonis exſatiata militaris avaritia. Violata ſunt etiam templa, refractæ Veſtalium fores, cœnobitarum ſepta dirupta, contaminata ac direpta omnia. Fœlices erant, qui ſua tantum amiſiſſent. Torquebantur inſuper homines, & jugulabantur, dum non habent quod novo raptori tradant. Senſerunt hanc inclementiam multi præclari viri fautores etiam Cæſaris,

Cardinalis à Columna.

Cæſaris, quorum aliqui inter cruciatus perierunt. In ſumma nihil intactum reliquit hoſtilis furor, pepercit nemini. Duravit hæc rabies non modicos dies. Miraris lector, quid nam egerint milites tanta præda potiti. Quieviſſe putas. Imo tum rixæ & jurgia inter ipſos cœperunt. Nam aleam ludi paſſim exercebant, ubi vidiſſes uni jactui nunc trecentos aureos, nunc ſexcentos, ſæpenumero mille committi. Qui ſuffarcinata veſte venerat, quæ poculis aureis & argenteis turgebat, ſæpe abſque intecula diſcedebat. Vnde non paucos tanta deſperatio inceſſit cogitantes à qua fortuna excidiſſent, ut clauſis oculis in Tyberim præcipitarint. Judæi, quorum magnus numerus illic, ne ſint omnia ſancta Romæ, perſolutis pretiis ſeſe redemerunt, ex præda omnis generis vili empta ingens lucrum facientes. Porro, qui molem obſidebant Hadriani, in qua Pontifex erat cum Cardinalibus, Epiſcopis, & Primatibus urbis, extremos muros ſuffodere cœperunt, ut ſummiſſo pulvere, tormentario, ſtructura diſſiliret. Sed impediebat aqua, quæ circundat peramplis foſſis arcem.

Quid hic attinet convitia recenſere, quæ petulantia militaris in ſummum paſtorem & Cardinales ſubinde effudit? Quid contumelias commemorare, quibus Chriſtianas ceremonias, ut quiſque erat leviſſimus, ita ſtudio majori irriſit, dum ebrii milites, nunc Pontificiæ geſtationis ſimulacrum repræſentant uvidum aliquem ſacris veſtibus indutum, in lectica bajulantes: nunc benedicentem Pontificem per deriſionem æmulantur. Interim parum plauſibile Romanis auribus Lutheri nomen boatu horrido occinentes, ſi fors mitratorum aliquis de feneſtra proſpexiſſet. Pontifex tamen obſidionem toleravit, uſque ad octavum Idus Junias. Nam eo die, quo videlicet, hoſtibus urgente rerum omnium inopia ſeſe dedidit, rurſum ſuæ poteſtatis factus eſt, & in integrum, ut vocant, reſtitutus, ut ſacerdotia conferret, donaret privilegia, ac de rebus aliis ex more ſtatueret.

Convenerat autem inter præſulem Romanum, & obſidentes in hunc modum. Milites intra arcem reciperentur, & hanc cuſtodirent: Pontifex cum ſuis illic maneret, donec militibus eſſet de ſtipendiis ſatisfactum. Statim itaque Germani propugnaculum unum tantum, quod ingredienti dextrum occurrit, præſidio occupant Centurione Maynrado Ehingerio Vlmenſi. At Hiſpani, ut minime ſtupida Gens eſt, non contenti propugnaculum alterum, quod ad ſiniſtram eſt, occupaſſe, in porta arcis etiam & in cœnaculis, per quæ aſcenditur aptis locis quinas militum ſtationes diſponunt, in ipſum quoque Pontificis cubiculum præſidio inducto. Nam metus erat, ne elaberetur. Jam itaque potiebantur arce Hiſpani, ſine quorum præfectis militaribus, Larcone, & Johanne Vrbinate, & ſupprafecto Morono Mediolanenſi nihil agebatur, nimirum huc ſpectabant, quum tot præſidiis Hadriani molem ſtiparent. Admittebant ad Pontificem, & excludebant, quos voluiſſent, Minus poterant Germanorum duo præfecti, primarii virtute, & majorum imaginibus clari, Conradus à Bemmelberg oriundus ex Heſſis, quem vulgo milites parvum Heſſum appellitant, quod fratrem habeat grandiorem, & Vuendelinus cognomento, Ad Lacum, Italorum Mucius à Columna, Radus Burgundionum. Dum hæc geruntur, jam agebatur Julius Menſis. Nec ſupererat Romæ, quod compilaretur à vago milite, & annona chariſſima erat, ac invaleſcebat peſtis. Itaque totus exercitus ſublatis ſignis, Narniam proficiſcitur, præter eos qui præſidia agitabant in arce Pontificia, ceu memoravimus. Diſtat id oppidum 40 millibus paſſuum ab urbe. Expugnatur ſtatim, diripitur, & deſtruitur, inſtar Romæ. Immo ſævitum ardentius in Narnienſes ferunt, pertexebatur cauſa, ni fallor: quod commeatum, quo nec abundabant ipſi, non ſubvexiſſent ad urbem. At non quieſcebant Hiſpani, niſi Hadriani molem ſoli tenerent, forte inſtigante Pontifice, qui ſperabat, ſe melius cum Hiſpanis, qui pauciores erant, tranſigere poſſe, quàm cum Germanis, gente effrena. Id quod paulo poſt accidit, ceu ſuſpicor, cum dimiſſus eſt. Perſuadent igitur Ehingerio, ut cum ſuis quinque centuriis, vexillum enim habebat, ex arce diſcedat, Hiſpanicis præſidiis locum cedens. Vix exierat, & ecce totus exercitus Narnia, Romam revertitur menſe Septembri. Ibi rurſum tumultu miſcentur omnia. Agminatim adeūt Adriani molē, & urbē ſe denuo direpturos, atq; adeò inflāmaturos minantur, ni perſolvat Pontifex promiſſa ſtipēdia. Cū efflagitādi, minitādiq; finē nullū facerēt, prodeūt ex arce tādē colloquii dūtaxat gratia, ſi quo modo cōpeſci milites Germani poſsēt, Archiepiſcopus Sipontinus, Archiepiſcopus Piſanus, Johānes Matthæus Epiſcopus Veronēſis, egregiè doctus homo, & Antonius Puccius Epiſcopus Piſtorienſis: ex laicis, Jacobus Silviatus conſobrinus Pontificis, & Laurentius à Rudolphis, frater Cardinalis à Rudolphis. Hos, ut dixi, colloquēdi cantū cauſa progreſſos, arripiunt ſtatim avidi milites, & obſidum loco tenent. Erat in Palatio Georgiano, cujus ante meminimus, camera non ita alto loco, ſed ferreis cancellis ſatis munita, in hanc iſtos contrudunt. Dii boni, quàm ſæpe producti ſunt in concionem ira frementem, & ſtipendia convitiis, & minis expoſcētem: quàm ſæpe ad ipſum patibulum adducti, quod in foro pro plectendis facinoroſis erat erectum? quàm multis iniuriis domo, foriſq; impetiti? Verba Germanorū non intelligebant, ſed ſatis loquebantur ipſi vultus inſultantium. In veſtibulo cubiculi, in quo obſides detinebantur, ſemper reperiſſes quinq;, raro pauciores, centurias militum, die noctuq; oſtium obſervantes. Horum excubiæ durabant horas 24. Tum totidem centuriæ ſuccedebant in decedentium locum perpetuò. Sed ò Germanorum oſcitantiam. Dum ſoliciti pro foribus excubant, obſides noctu per fumarium cubiculi pridie divi Andreæ crepſerunt, nec viſi poſtea ſunt.

Conradus à Bemmelberg eques auratus. der klein Heß/ Wendelinus zum Weyer

Quam

factus. Nazarenus Malphetanus, & Forolivienſis Epiſcopi mortui, qui judices hujus cauſæ, mortuus Cardinalis Senogallienſis, exautoratus Cardinalis Sancti Chryſogoni, deportatus Franciſcus de Sodorinis, viri optimi, & integerrimi, atque amici præcipui Reuchlini, propter ſummam illius eruditionem. Poſt hac Hochſtratus Heret. pra. inquiſitor, contra Reuchlinum judex & actor, cum Mogontiæ ſederet, jamiam condemnaturus libellum hujus, & peccatorem, ſcilicet, à facie terræ per ignem abſumpturus. Magontinus qui ſemper egit pro pace, per reverendum D. Laurentium Truchſes à Bamborsfelden admonitus, mox juſſit Imperioſis literis, u Hochſtratus illi ceu ordinario permitteret de cauſa cognoſcere. Interea per pontificias literas Hochſtratus cogitur, judicis partes cedere & actoris tueri, apud Spirenſem Epiſcopum. Judices Spirenſes fuerunt Georgius dux Palatinus frater Germanus principis electoris. Epiſcopus Spirenſis. Dominus Thomas Truchſes de Vueſthuſen, tum ſcholaſticus, Georgius de Schuualbach, cuſtos Reverend. Dominus Philippus de Flerſcheim, tum cantor, modo Epiſcopus. Hii aſſumpto Vigilio & alio quodam inter Monachos & Franciſcum Sickingerum clariſſimum heroa, concordiam æquam ſancierunt, quam tamen Monachi confirmatam juramento, literis & ſignis monaſteriorum publicatam reſciderunt. Hactenus de Reuchlin cauſa. Cujus viri memoria ſtudioſis & eruditis. ob hoc debet eſſe ſacroſancta, quod quemadmodum amator humani generis Deus, donum linguarum, ut olim per ſpiritum ſanctum Apoſtolis ad Evangelii prædicationem contulit. Ita, in hoc noviſſimo tempore, cum vellet Germaniæ miſereri, & ad agnitionem veritatis adducere, per Johannem Reuchlinum electum famulum ſuum mundo renovarit. Idem efficiat, ut omnibus linguis omnes ubique prædicent gloriam filii Dei, ut confundantur linguæ pſeudoapoſtolorum, qui Dei gloriam obſcurare nituntur, dum ſuam ſtudent attollere.

Anno domini milleſimo 529. die 26. Junii ab hora decima uſque ad mediam primam, viſus eſt Halo circulus rotundus circa ſolem, colores habens ſimiles iridi. Ajunt quatriduo antequam ruſtici in Zabernia occiderentur, ſimilem circulum viſum, An. 1525.

Hoc menſe motus fuit inter Helvetios, quinque Pagenſes erant in armis, armantur contra hos Thuricenſes, Bernates, Friburgenſes. Solaturnenſes & Respubl. quædam, tandem compoſuerunt.

Hoc anno ſeditionis ſpecimen fuit, & murmur Solatorni & Rotuuile propter verbum crucis, aliis dicentibus, bonum eſt, aliis, non, ſed ſeducit turbas.

Hoc anno & præcedenti maxima fames fuit, Venetijs et in cõfinibus, vt multi homines (maxime inopes) fame morerentur, fertur Turcam ſubueniſſe periclitantibus inedia.

Anno eodem & præcedenti, negotium ſuſpicionis contra Principes Evangelicos & civitates, per quendam Othonem à Back excitatum, favore Domini pulchre compoſitum fuit. Iis qui conjurationis inſimulati fuerant, publice & privatim literis ſe innoxios teſtantibus.

Anno eodem Princeps Heſſorum Vuormatiæ agit cum confœderatis Suevicis legatis Regis Ferdinandi, Imperatoris & cæterorum Principum, qui petunt, I. ut cœnobia reſtituat & ceremonias: negat ſe facturum niſi edoctum ſacris literis: II. ut ducem Vlrichum à ſe ableget, ne aliquid adverſus Imperatoriam majeſtatem moliatur. Reſpondit alere ut cognatum. III. & fortaſſis ut pecuniam Epiſcopis reſtituat, hic reſponſum, quod olim Lacedæmonii ad prolixam Epiſtolam Philippi regis Macedonum unica ſyllaba, οὐκ.

Anno eodem Veneti ut Cæſaris Caroli potentiam imminuerent, reſumptis armis ad Neapolim occupandam profecti ſunt, habebant ſub ſignis quinquaginta armatorum millia, hunc numerum auxit Gallorum adventus. Cæſariani audita eorum appropinquatione nocturnis horis ſummo ſilentio egreſſi, cæſis vigilibus hoſtium caſtra invadunt, & priuſquam ſomno exporrecti arma capere potuerunt, funeſtam Gallo Venetoque pugnam fecere. Eſt poſtea totis utriuſque partis viribus in aciem deſcenſum & ſubito Ferdinandi Regis ad Cæſareanos ſuperventu in prælio, & mox in fuga multa hoſtium millia aut cæſa ſunt aut capta. Ea clade Rex Franciſcus magis irritatus, quinquaginta triremes inſtruxit, quibus onuſtis commeatu, machinis, aliiſque oneribus ad uſum belli neceſſariis, impoſitos armatos ad Hiſpaniam miſit, qui domo profecti non multo poſt ſecundo curſu Hiſpaniæ littoribus appellunt. Expoſitæ itaque in continentem copiæ maritima loca fœde populantur, & cum obvium nuſquam haberent hoſtem, ſpe occupandi regnum & regios filios apud Cæſarem obſides, liberandi longius progrediuntur. Haud ceſſavit in tanta occaſione Hiſpanus, nam procedentes à tergo adortus paſſim trucidat, præter eos qui cæſi & quos pauciores fuga texit, cæteri omnes capti ſunt. *Bellum Caroli V. cum Venetis & Gallis.*

Eodem anno menſe Julio à Gallis non minus male pugnatum eſt, quum in ſuis vexillis, Aquilam geſtantes Cæſarianos ſe mentiti Mediolanum nullis obſiſtentibus intraſſent, atq; occiſis qui urbem tuendam ſuſceperant Hiſpanis, arcem quoq; nullo ſe negocio expugnaturos ſperarent. Poſt dies enim non multos iis de rebus certiores facti, Arangius Princeps & Andreas Adorius, diurnis nocturniſque itineribus in agrum Mediolanenſem contenderunt, ſuis in præſidio erant, opem & ſuppetias laturi, dux arcis videns adeſſe, quos per nuncios vocaverat Cæſareos exercitus, Cæſareoſque præfectos, ſubita facta eruptione, Gallos qui locum cinxerant, adoritur. Dimicatum eſt aliquandiu, fuitque ab initio, cruenta & ambigua pugna exitu vero infœlix militi Gallo. *Galli Cæſareanos ſe mentiti.*

Dum enim atrociter intra mœnia certatur, qui foris erant, Cæsariani urbe capta, suorum se copiis ingenti lætitia adjungunt, & fusum fugatumq; Gallum cum cæde ac strage prosequuntur; Plurimi ex Gallis sunt ea pugna desyderati, Occubuere cum iis plerique nobiles.

Pax cum Cæsare Pont. Rom. Gallo Anglo.

Anno eodem, Inter Pont. Rom. Clementem ejus nominis septimum. Carolum V. Franciscum primum Gallorum, Ferdinandum Hungariæ ac Bohemiæ & Henricum Angliæ reges, Cameraci in æde sacra virgini Mariæ, congregato ornatissimo agmine procerum, assistente omni fastigio ordinis Ecclesiastici, auspice Deo, circumfusa ingenti officiorum ac magistratuum civilium multitudine, æterna pax est promulgata. Ac tum demum Italia, Hispania, Gallia & Germania bellicis curis solutæ quieverunt. Ad hanc pacem componendam venit Pont. Rom. legatus Cardinalis Salviatus Cameracum: Veniunt & in eandem urbem, duæ illustres fœminæ Margareta, Caroli Cæsaris amita, & Ludovica Galliarum regis Francisci mater, quibus solis commissum fuerat à Cæsare & regibus faciendæ pacis negotium, qua jam promulgata, Galliæ rex Franciscus, cum universo flore procerum regni sui, Cameracum ingressus, Margaretam salutavit.

Iohannes Vayevoda.

Quo anno inter Principes Christianos pax coivit, Ferdinandus multa sibi prius à Turcis Hungariæ adempta loca recepit, & hostem suum Johannem Vayeuodam, qui ad se regni jura pertinere ajebat, fugere coegit. Hic ita se victum & expulsum iniquissimo animo ferens, Turcarum tyranni rursus implorat fidem. Visa est hujus causa Turcæ satis digna, quam totis viribus tueretur. Itaque cum validis exercitibus in Hungariam regressus, quæ non multo ante Ferdinandus recuperaverat, omnia rursus expugnat. Inde ad Austriam veniens in morem torrentis. Omnia vi sua proculcat: Multo plura ejus jussu ædita sunt, in pios crudelitatis exempla, quam fatu scriptove quis æquare possit. Alii luminibus privati, his manus, illis nares & aures præcisæ, horum filiis virilia adempta, corruptæ virgines, matronis mammæ mutilatæ, pregnantibus exectus uterus, flammis consumpti partus. His patratis Viennam Austriæ urbem fama & opibus celebrem gravi obsidione adortus est, sexto Calend. Octobr. Fama est eum ducenta & quinquaginta millia armatorum sub signis habuisse. Obsidionis initio eruptione ex urbe facta pii repulsi sunt, è quibus captos complures Turcarum Imp. Viennam remisit nunciaturos suis, maximo & terrifico armorum apparatu ac viribus advenisse hostem. Si deditionem facere ultro vellent ab omni injuria temperaturum, contra ferro & igni ad unum omnes interituros, si pergerent obsidentis cursum impedire. Vbi vero contemptum se audire vidit, totus in civitatem versus fremere vehementerque indignari, & cum parte multo maxima copiarum eo confestim devolans, tormentorum crebris ictibus, muro locis aliquot disturbato, suos urbem invadere jubet. Atrociter Viennam milites adorti muros intrepide subeunt, fuit utrinque magnum, sed Turcis magis cruentum certamen. Piis egregie & valide urbem suam defendentibus. Ad hunc modum semel & iterum tentati nostri multos è Turcis orco demiserunt. Tertio Idus Octobr. Impii tertium muros oppugnare incipiunt, utrinque clamor auditur: Duces suos quisque ad locum destinatum ducunt, adsunt, hortantur, rem gerunt. Sed & hoc congressu impios vicerunt pii, saxisque ingenti pondere eminus incutiebant, in subeuntes Turcas devolutis. Juvabat & illud quod faces certatim jacularentur intorquerentq;. Postrema oppugnatione tot labores desudati, tantum sanguinis fusum, tanta est ædita Turcarum cædes, ut qui metu nostrorum, Christianam urbem strenue propugnantium, cesserant, nullis postea potuerunt, ne Imperatoris quidem sui, comminationibus eò adigi, ut recurrerent. Nullum puto à condito ævo locum majore mole oppugnatum, nullum magis strenue defensum. Vicies, ut fertur hostis subiit muros, vicies cum ingenti strage à mœnibus repulsus Dei virtute, nec non ducum, civium, & militum fide: mansit inter tot terrores tres Vienensis ad exitum, incolumis: maximo vero fide virtute & fœlicitate illustrissimi Principis Philippi comitis Palatini Rheni & ducis Bavariæ, defensa est Vienna: cujus hinc extat beneficium, non solum erga patriam, sed & universam Germaniam maximum & immortale. Turcarum Imperator post multos irritos conatus spe potiundæ urbis abjecta, ad Idus Octob. exercitum abduxit, sexaginta hominum millibus & amplius in oppugnatione amissis. Poloni testantur, quod circiter 80 millia amiserit partim occisa ante Viennam, partim fame & frigore mortua. Numerum annorum hujus obsidionis in his carminibus habes.

Vienna obsidio.

Numerus Turcici exercitus.

Cæsar in Italiam quo venit Carolus anno,
Cincta est Riphæis nostra Vienna Getis.

Anno Domini millesimo 529 mense Aprili, fuerunt magna comitia Spiræ: In quibus magna fuit frequentia principum, cum primis Ecclesiasticorum, fertur insignem papistam illis prædicasse, & inter reliqua dixisse se malle ab Evangelio quam Ecclesiæ ceremoniis desciscere, dignior qui cum vitiis dimicet, quam qui in comitiis prædicet. Princeps elector Saxoniæ, Item Lantgravius Hassiæ, illic habuerunt suos concionatores Evangelicos. In fine comitiorum protestati sunt Principes aliquot & civitates de non consentiendo in quædam conclusa in præjudicium doctrinæ pietatis & Christianæ veritatis. Legati quorundam principum tum rogati de Catastrophe Comitiorum Spirensium, dixerunt: Minus pecuniæ, multum peccatorum, Plus inquietudinis,

Anno eodem, Cum ferè triennio maxima fames vexaret Germaniam & Galliam Respu. Argentoratensis exteris, supra centum millia quartalia frumenti, vendidit. Hujus pars fertur Mediolanum usque abvecta fuisse.

Eodem anno duo millia centum & quinquaginta pauperes, Gallos & Germanos, Respub. Argent. in Monasterio minorum, magna molestia & labore, sustentavit, in cibo potu vestitu & reliquis necessariis corpori.

Eodem anno in hospitali aliquot hebdomadibus. quotidie quadringēti (ultra, eos qui communiter istic habentur numero centum & viginti) fuerunt sustentati.

Anno domini 1530. In Hospitio peregrinorum à festo Johannis baptistæ, usq; in recursum ejusdem diei, Anno 1531. Peregrini hospitio excepti fuerunt, viginti millia quingenti quadraginta octo, nam præfectus ejus loci numerum hospitum singulis noctibus advenientium assignat.

Anno domini 1530. à festo Michaelis, usque ad diem Michaelis, anni 1551, in frumento communis eleemosyna Reipub. Argentoratensis (cujus Diaconus est vir pius dexter & perspicax M. Lucas Batodius (exposuit mille nongenta quartalia & nonaginta quinque quartalia. Puerorum Orphanorum numerus tamen fuit, centum quinquaginta, quorum media pars adhuc apud nutrices servabatur. Hæc non ideo referuntur, quasi non apud alios Principes & Respublicas, similia vel majora facta sint, quoniam Christus ubique habet suos: aut quod contra præceptum Christi Matth. 6. hinc inanis gloriæ corragium quæratur. Quin potius ut istiusmodi exempla nos & posteritatem in ampliorem charitatem & dilectionem provocent. Imò à calumniis quorundam asserant, opus fidei & laborem charitatis impie t. aducentium.

SYNODUS MARPURGENSIS, SUPER *Sacramentaria causa.*

Anno domini 1539. Illustrissimus princeps Philippus Lantgravius Hassiæ, pro publica utilitate totius Germaniæ ac Christianitatis, pro Ecclesiarum concordia provehenda, Synodum instituit Marpurgi, ut ad ultimam Septemb. D. Lutherus & sui, Oecolampadius item & Zuinglius convenirent. Utraque pars annuit principi æquissimo. Ad initium Octobris ventum fuit Marpurgum, ibi illustrissimus princeps humanissime excepit singulos, quenque suo nomine salutans.

Ante publicum colloquium, primum privata habuerunt D. Lutherus & Oecolampadius soli, Philippus & Zuinglius soli. Die sabbati, quæ fuit secunda Octobr. Colloquium erat publicum, pro cujus exordio clarissimus vir Cācellarius, nomine Principis, alloquutus fuit, ut positis affectibus, omnes quærerent gloriam Dei, & concordiam ecclesiarum: & egit gratias, quod advenissent. Cœperunt miscere colloquia, & conferre scripturas cum explicationibus patrum, D. Lutherus, Oecolampadius, Zuinglius. Triduo duravit colloquium, & durasset diutius, spe uberioris tum concordiæ futuræ, nisi horrendus ille morbus Sudatorius subito lætaliter Marpurgum infestasset & Principem cum nobilibus, & vocatos dispersisset. Tum convenit in hisce articulis, & anno 1536. ex integro, laus sit Deo super inenarrabili suo dono. *Sudatorius morbus.*

Articulus de Sacramento corporis & sanguinis, cui utraque pars tum subscripsit, hic erat postremus inter 15 articulos. I. De unitate & trinitate Dei. II. De incarnatione Verbi. III. De passione & resurrectione Christi. IIII. De peccato originis. V. De fide in Jesum Christum. VI. Quod hæc fides non sit ex meritis, sed ex dono Dei. VII. Quod hæc fides sit justitia nostra. VIII. De verbo externo. IX. De Baptismo. X. De bonis operibus. XI. De confessione. XII. De magistratu. XIII. De traditionibus humanis. XIIII. De Baptismo parvulorum. XV. Credimus & tenemus omnes de cœna Domini nostri Jēsu Christi, quod utriusque speciei usus esse debeat juxta Christi institutionem. Quod missa non sit opus, quo aliquis gratiam impetret, vel vivis, vel defunctis. Et quod Sacramentum altaris sit verum Sacramentum corporis & sanguinis Domini. Et quod spiritualis manducatio ejusdē corporis & sanguinis cuivis Christiano imprimis necessaria sit. Item usus sacramenti, quemadmodum verbum à Deo omnipotenti datum & ordinatum sit, ut per hoc infirmæ conscientiæ ad credendum commoveantur per spiritum sanctum &c.

AD SYNODUM MARPURGENSEM SUPER SACRAmentaria causa conferentem, Euritii Cordi exhortatio.

Insignes verbi proceres, argute Luthere,
Suavis Oecolampadi,
Magnanimis Zuingli, pie Snepfe, diserte Melanchthon,
Fortis Bucere, candide
Hedio, præcellens Osiander, strenue Brenti,
Amice Jona, acer Crato,

institutos. Quorum Jacobus Spiegellius, Juris prudentia clarus, prius Maximiliano Cæsari, mox regi Ferdinando fuit à consiliis. Apud quem nuper Johannes Majus, natu minor, in fratris locum successit, aulæ primoribus, indolis elegantia, ac dexteritate morum jure optimo gratissimus. Annum attigit penè octogesimum diutius etiam victurus, si corpusculi deficientis rationem ullam habere voluisset. *Jacobus Spigellius D.* *Johannes Maius.*

CORONATIO CAROLI V. BONONIAE, & Comitia Augustæ. Anno 1530.

HIC annus insignis fuit coronatione Caroli 5. Bononiæ, 22. Februarii in æde Petronio sacra, congregato flore procerum, & Ecclesiasticis adsistentibus, Imperatoria corona insignivit eum Clemens Pontifex Romanus, ejus nominis septimus. Ab hac coronatione profectus in Germaniam, in profesto corporis Christi venit Augustam, ibi Principibus, & imperii statibus præsentibus Comitia habentur. Indicta ideo ut deliberetur de auxiliis contra Turcam atrocissimum hæreditarium atque veterem Christiani nominis, ac religionis hostem, quomodo scilicet illius furori & conatibus durabili & perpetuo belli apparatu resisti possit. Deinde & de dissensionibus in causa nostræ sanctæ religionis & Christianæ fidei, & ut in hac causa religionis partium opiniones ac sententiæ inter se, in charitate, lenitate & mansuetudine mutua audiantur, coram, intelligantur & ponderentur, ut illis quæ utrinque in scripturis secus tractata, aut intellecta sunt, sepositis & correctis, res illæ ad unam simplicem veritatem, & Christianam concordiam componantur, & reducantur, quare Cæsareæ majestati fideles & subditi (vigore Cæsarei edicti, quod singuli status imperii suam opinionem & sententiam in Latina & Germanica lingua proponere debeant) articulos confessionis & fidei obtulerunt, Johannes dux Saxoniæ elector, Georgius Marchio Brandeburgensis, Ernestus dux Luneburgensis, Philippus Landgravius Hessorum, Johannes Fridericus dux Saxoniæ, Franciscus dux Lunenburgensis, Vuolfgandus Princeps ab Anhalt, Senatus magistratusque Norinbergensis, Senatus Reutlingensis. Habet autem hæc confessio articulos fidei præcipuos numero 21. Deinde articulos, in quibus recensentur abusus mutati, de utraque specie, de conjugio sacerdotum, de missa, de cõfessione, de discrimine ciborum, de votis monachorum: de potestate Ecclesiastica vide confessionem & Apologiam confessionis. *Coronatio Caroli 5.*

Item quatuor civitates Argentoratũ, Constantia, Memmingen & Lindauũ, per legatos Confessionem, & fidei rationẽ Cæsareæ Majestati offerunt. Summa hujus est in articulis 23. I. Unde conciones sint desumptæ, nimirum ex scripturis sanctis. II. In quo & consueta doctrina Ecclesiasticorum discessum sit. III. Unde sit justificatio nostra. IIII. Cui fidei justificatio tribuatur. V. Cui ascribenda bona opera, & quam sint necessaria. VI. Quid homo Christianus agere debeat. VII. De jejunio & oratione. VIII. De præcepto jejunii & oratione. IX. De discrimine ciborum. X. Quod oratione & jejunio nihil mereamur. XI. De invocatione & cultu sanctorum. XII. De Monachali statu. XIII. De officio dignitate, & potestate Ecclesiastica. XIIII. De traditionibus humanis. XV. De Ecclesia. XVI. De Sacramentis. XVII. De Baptismo. XVIII. De Sacramento corporis & sanguinis Christi. XIX. De Missa. XX. De confessione. XXI. De cantu & oratione Ecclesiasticorum. XXII. De imaginibus. XXIII. De magistratu prophano. Huic confessioni Papistæ quidam, si diis placet, confutatores, nomine Cæsareæ Majestatis, adnisi sunt respondere, & convellere hanc confessionem, sed citra scripturam, & sic plane, ut horrendis calumniis gravarent innocentem causam. Hinc Respub. coactæ fuerunt, per Apologiam se purgare, quæ confessioni annexa est. Certè non ob aliam causam, quam ut vetus, vera & indubitata Christi Jesu doctrina cognoscatur, & per falsissimas confutatorum calumnias, nemini ponatur offendiculum.

Eodem anno Nonis Novemb. Brabantiæ, Holandiæ ac Flandriæ loca littoralia, maritimaque Selandiam propemodum universam dira aquarum obruit alluvio ruptis aggeribus mari, & fluminibus passim inundantibus, cum magna & hominum & rerum strage, non tantum pagi, sed & oppida Flandriæ atque Selandiæ enavigata sunt cymbis fluvialibus. Fuerunt maria omnia adeo insolenter per id tempus aucta, ut ternis aut quaternis pedibus supergressa sunt aggerem. Scio (inquit Hadrianus Barlandus) fuisse paucos admodum in Selandia, quos tam sæva hæc tempestas non deprehenderit, *Aquarum insignis alluvio.*

Vidisset ruere per apertos flumina campos,
Cumq; satis arbusta simul pecudesq; virosq;
Et rapere tecta cumq; suis penetralia sacris,
Et mare, & tellus nullum discrimen habebant,
Omnia Pontus erat, deerant quoq; littora Ponto,
Occupat hic collem cymba sedet alter adunca,
Et ducit remos illic, ubi nuper araras

Si noctu venisset tam subitus & grandis cataclysmus, nó dubium quin plurima hominum millia fuerat absumpturus.

Margareta Maximi liani filia moritur. Eodem anno Mechliniæ mortem obiit Cæsaris Maximiliani filia Margareta, anno ætatis 51. Ea nocte visus traditur Cometes apud Hagam, comitis in Hollandia.

Romæ ingens vis aquarum. Anno eodem Romæ præter tonitrus ingentes, & crebros ignes, tanta vis aquarum cœlo decidit, ut altero se perituros diluvio metuerint homines, Tybris se effundentis impetu & publicæ & privatæ domus corruerunt. Atrox vis tempestatis hujus secum rapuit, & in alveum fluminis deportavit etiam ædificia, quæ trium aut quatuor fictilium lapidum densitate constabant. Si quis vitæ servandæ studio & cupiditate conscenderant tecta alta domorum, hôs ventorum violentia humi decussos, Tyberinis undis absorbendos dedit. Locis urbis depressioribus aquæ in triginta trium, aut sex pedum altitudinem sese extulerant. Unde factum est, ut frumenti, quod tum erat in urbe, plus quam tria modiorum millia, fluctus absumpserint, præter vinaria vasa, quæ dissoluta effuso liquore aquis innatabant, & alia permulta preciosissima, quæ in pênariis hæc tempestas repperit.

FERDINANDUS XL. GERM. CÆSAR.

Ferdinandus 40. Germ. Cæs.

ANNo domini 1531. die 11. Januarii Carolus 5. Imper. frequenti procerum Germaniæ conventu, Aquisgrani Ferdinandum, Bohemię & Ungariæ regem fratrem suum, ut gradum ei faceret ad imperium regem Rom. declaravit.

Terræmotus in Lusitania. Anno eodem septimo Calend. Februar. motu terræ concussa est tota ferè Lusitania. Ulyssiponæ corruerunt mille & quingentæ domus, ex omnium spectatissimis, plus sexcentæ ruinam minatæ sunt. Templa omnia in lapidum acervum redacta traduntur. Hic motus terræ dies octo duravit, & quotidie per intervalla rediit, ut septies aut octies interdiu huic periculo fuerint obnoxii incolæ, unde relicta urbe, homines in campis sub dio agere sunt compulsi.

Atrox pestilentia. Ad hæc, ex locis illis quidam scripserunt certos hiatus factos, unde pestilentissimus aer exhalaret, atque hinc atrocem ortam pestilentiam.

Cometes. Hoc anno, mense Aug. visus est Cometes in Germania, Italia & Gallia, ad Occidentem tribus hebdomadibus, de qua variæ doctorum hominum opiniones fuerunt.

Turca tentat Viennam. Eodem anno agente Aquisgrani, à coronatione, Ferdinando rege, tum ratus Turca venisse tempus, quo rem Christianam vel modico conatu affligeret, in Hungariam recurrit, Viennam iterum tentare volebat, sed Imper. Carolus & Ferdinandus Cæsar cum ad suos scripsissent, ut viderent ne majus aliquod detrimentum Christiana respub. pateretur, duces castra castris contulerunt, cum hoste in aciem descenderunt, fuit id fœlix prælium, copiarum Solymanni parte multo maxima, aut capta aut cæsa.

Piscis longus pedes sexaginta octo. Eodem anno & mense in littore Hollandiæ, non longe ab Herlemo, mare piscem ejecit mortuum, qui longus fuit pedes sexaginta octo, crassitudini ejus, qui viderunt triginta, oris hiatui tredecim pedes tribuunt.

Poloni victoria, contra Valachos. Idem annus Ludovicæ matris Francisci primi, Gallorum regis morte ac victoria Poloniæ regis, contra Vayuodam Muldaviæ Turcæ tributarium, & Valachos insignis fuit, Vualachi bis cum Polono manus conseruerunt, Polonus utroq; prœlio superior, priore Vualachorum sex millia profligavit, ex quo numero multi cæsi, capti sunt quam plurimi, altero, ipsum quoque Vayeuodam duobus vulneribus saucium fugere coegit.

BELLUM TYGURINORUM CUM ALIQUOT
Helveticis pagis, Anno 1531. Et Zuinglii mors.

ANno domini 1531 Undecima die Octobris, cum nunciaretur bellum Tygurinis à quinq; pagis, hora 12. diei, & hostis ex improviso jam immineret ditioni eorũ, mox egressi sunt è Tyguro cives numero 1200. & circa Capell & Bremgarten invenerunt hostem, ad vesperam hora quarta in conflictu Tygurinorum, circiter tria millia confluxerant, præfectus bombardarum Tygurinorum bis emisit pixides in quinque pagenses, nec in vanum, multis absumptis. Insuper qui pro patria pugnabant, bis hostem in fugam adegerunt. Tandem Uri, Schuuitz, Unteruualden, Zug (Lucernates enim non dicuntur adfuisse) ut belli eventus varius est, victores evadunt, sed nô sine magno damno accepto. In hoc conflictu Tygurini ultra quadringentos vivos non amiserunt, sed illos præstantes & incomparabiles. Inter quos sunt Ulrichus Zuinglius. De cujus viri interitu clarissimus vir Heinricus Bullinger, sic scribit in libro, de functione Prophetica. In hoc homine ardens fuit amor justitiæ, flagrans æquitatis studium, & inexplebilis patriæ fœlicitatis cupiditas, contra vero summum in flagitiosos, & extremũ in flagitia odium, Nemo enim facile explicarit, quantis sudoribus luxum inertem, sanguinolentos licitiones, & multorum sævam expugnarit olygarchiam: & rursus, quanta cura avitam frugalitatem, probitatem, & sanctum (Jojadæ ad amorem) studuerit

studuerit restituere imperium, quas ob res, vir Dei sanctus, pulchram tandem oppetiit mortem. Ab iis enim cæsus est, quibus ipse sese tota impenderat vita, ut illos à largitionibus, bellis, luxu, pessimis quoque suis studiis, in viam reduceret justitiæ. Hæc autem mortis viri justissimi, verissima est causa, ut ut alii alias necis jactitent causas. Huc facit quod Zuinglium nō animi libido ad pugnam animavit, sed sanctum magistratus edictum armavit. Hæc ille. In altero conflictu, qui fuit circiter 26. diem Octobris, in mōte apud Zug, desyderati sunt plus minus octingenti. De hoc bello fortassis Helvetici scriptores, ut de aliis memorabilibus, certiora brevi tradent.

DE JOHANNE OECOLAMPADIO PIISSIMO ac doctissimo viro, præceptore charissimo.

Natus est anno 82. supra millesimum quadringentesimum in oppidulo Cheruscorū Vuinsperga, parentibus, ut illic vivitur, abunde divitibus, unum hunc ex libris suis superstitem, literis & religione prope lactantem imbuerunt, perceptis literarum emolumentis amplius erudiendus Helprunnam, deinde Heidelbergam venit, ubi eos progressus fecit, ut natus annos nō amplius duodecim tolerabilē versum scriberet, biennio post Baccalaurei, ut vocāt honorē obtinens. Nec minus illa ætate, religione & vitæ innocētia, fecit operępretiū quā literis. Posteaquā adeptus est Magisterii titulū, Bononiā cōcessit, juris studendi gratia: sed intra semestre tēpus cū valetudo cœlum Italicū aversaretur, coactus est redire ad suos. Heidelbergā repetit, posthabitis legibus civilibus, audiendæ Theologiæ se mancipavit, admissis in partem literis humanioribus & linguis. Consilia omnia huc conferens, ut veritatis literatæ conscius atque domesticus fieret. Quo factum ut princeps elector Philippus Palatinus liberis suis natu minoribus institutorem eum præficeret. Aulæ valedicens, ad pia studia redit, & Ecclesiastes fit Vuinspergensis: prius tamen Tubingam adiit, & Stutgardiæ Capnionem illis temporibus in linguis doctis. convenit, à quo gustum qualemcunque Græcarum literarum intra paucos dies cœpit, quem brevi adeo ex mutis (ut dicitur) magistris provexit, ut Heidelbergam reversus, Grammaticam cui titulum fecit Dragmata, cōscriberet. Simul Hebræa à quodam Hispano eodem tempore didicit. D. Capitonis tum Concionatoris Basilien. opera effectum posthac est, apud Christophorum ab Utenheim, Episcopum Basiliensem, ut Oecolampadius parochiæ primi templi Basiliensis præficeretur, ibi cum D. Erasmus primum annotationes novi Testamenti aditurus esset, Oecolampadium in participatum sanctissimi operis accivit. Deinde vocatur à Canonicis Augustanis, ut concionibus illic primi templi præsit. Atqui nondum maturuerat messis Christi, nec dum alba ad messem seges Evangelica, vitaque cum vulgi tum Ecclesiasticorum corruptior, quam quæ medentis manum ferret. Inde secedendi captavit consilium. Jam in hoc instituto cum esset, præter conciones certas quas ædidit, scripsit etiam de confessione librū, hujus occasione Glapion Franciscanus, qui tum Cæsari Carolo à confessionibus, ingens viro periculum creavit. At fortunante Domino, solicitantibus amicis & consentientibus fratribus qui in eo cœnobio erant, tutò discessit, venit Mogontiam, ibi Capito à conventu Vuormatiensi, cum Cas. Hedione colloquentem, præter expectationem depræhendit. Inde ad Heroem illum incomparabilem Franciscum à Sickingen: apud quem Missam repurgare cœpit, & vertit ex Chrysostomo Pięgmata. Ubi autem vir ille infœlici bello implicitus, Basileam concessit, ibique senatu volente, ut ut Sophistæ reclamarent, publice Esaiam prælegere cœpit. Mox petente id parrocho ad D. Martinum pro eo functus est concionandi munere. Magna papistici gregis Invidia, sed vicit tandem is quem pure prædicabat, Christus. Itaque annos quinque sine legitimo stipendio parœci vel Concionatoris, Christum docuit. Eodem tempore Chrysostomum in Genesin & Theophilactum universum latinos fecit. Disputationi Badensi in qua Faber & Eccius regnabant, non sine gravi periculo interfuit, Post annum, & Bernensi disputationi & reformationi operam suam egregie navavit. Non diu post Basileæ & in agro Reipub. Basilien. hujus gravissimi viri cōsiliis & dexteritate, cepta fuit reformatio, restitutaq; in illa sua Ecclesiastica disciplina & cēsura excōmunicationis. Mox accersitus Ulmam cū Ambrosio Blaurero & Martino Bucero salubri cōsilio ei Ecclesiæ adfuit, ut ad Evangelii gnomonem Ecclesiastica omnia exigerentur. In summa, doctrina Dei, vita inculpata & benefactis non solum Germaniæ sed orbi Christiano studuit salutaris esse, testantur hoc innumeræ versiones Chrysostomi, Cyrilli, Theophilacti &c. Explicationes sanctæ in Esaiam, Haggeum, Zachariam, Danielem, Jobum, Hieremiā, Ezechielem, in Epistolam ad Hebræos, In Johannis Evangelium, in Canonicam Johannis, in Romanos &c. Verum cum Helvetia, Anno 1531. infœlici bello flagraret & Zuinglius fortissimus, restituendæ apud suos innocentiæ, adsertor, & sedulus Evangelicæ synceritatis vindex, ceciderat, Anthrace corripitur Oecolampadius, & postquam quindecim diebus decubuit, post multa sancta colloquia, quę habuit cū primoribus viris & ministris Ecclesiarum, adductis etiam in conspectum liberis, Agite, inquit, tu Eusebi, tu Erena, tu Alethæa mea pignora. Deum diligatis &c. Tandem ultimam hanc vocem, Salva me Christe Jesu, emisit os illud venerandū & pium caput, ac obdormivit in Domino. Hęc abrevians.

Oecolampadius.
Institutor liberorum Principis Palatini.
Ecclesiastes Vuinspergensis.
Dragmata.
Parochus Basilien.
Concionator Augustanus.
Secessus Oecolampadii.
Venit ad Franciscum Sickingen.
Disputationes Badensis, Bernensis.
Basileae.
Ulmae.
Versiones Oecolampadii.

triam primum posuit in literis tyrocinium, utriusque linguæ rudimentis imbibitis sub Alexandro Hegio Vuestphalo qui cum Rudolpho Agricola recens ex Italia reverso, amicitiam contraxerat, & ab eodem Græcè docebatur, nam hujus linguæ peritiam ille primus in Germaniam importavit. Terentii Comœdias puer non secus tenebat ac digitos suos, memoria namque fuit tenacissima, ingenio perspicacissimo. Exceptis rudimentis plane dici potest in literis αὐτοδίδακτος. Nam quod in Italiam jam natu grandior profectus est, post regii apud Anglos medici filios, Archiepiscopi quoq; sancti Andreæ in Scotia, qui tum Senis degebat aliquandiu professor, nobilissimæ regionis visendæ causa fecit, non ut professoribus operam illic daret. Neque enim Bononiæ quenquam publice prælegentium audivit, sed Pauli Bombasii, qui sub Leone postea Romæ periit, amicitia cōtentus, domi studiis suis invigilabat. Adagiorum opus tum colligens, quod paulo post Aldo Manutio dedit excudendum, quæ res fecit, ut Venetias adiret, ubi Marco Musuro atque Scipione Carteromacho, viris doctissimis familiariter usus est, quos ambos non semel consuluit, si quis nodus inciderset, horū candorem, ac eruditionem apud amicos commendare solitus. Docuit Lovanii, Cantabrigiæ, in Anglia, Lutetiæ etiam privatim, ubi Theologiæ dedit juvenis operam: pileum deinde doctoralem, quum in Italiam iret, in Taurinensi academia accepit. Patronos ac mæcenates habuit Henricum à Bergis episcopum Cameracensem, Gulielmum Montioium, atq; omnium liberalissimum Gulielmum Guaravium, archiepiscopum Cantuariensem, Angliæ primatem. Amicos in Britannia, Johannem Coletum, Grocinum Latumerum, Linacrum, Thomam Morum, Antuerpiæ Petrum Ægidium, Conradum Cochlenium Lovanii. Corpusculo fuit satis compacto, sed quod esset tenerrimæ cōplexionis, & minimarum etiam rerum mutatione, puta vini, cibi, cœlive, facile offenderetur. In literis versabatur infatigabili studio. Testantur hoc tot ab illo conscripti libri, quorum catalogus extat Basileæ. Vixit apud Johannem Frobenium aliquandiu: deinde in alteris ejusdem ædibus seorsum habitavit. Friburgi septennio toto vixit, non solum optimo cuique ejus academiæ charus, verum etiam magistratibus civibusq; haud vulgariter amatus, atq; reverentissime cultus. Friburgo reversus, cum articulari morbo aliquandiu conflictatus, tandem viribus paulatim deficientibus, cum ferme mensem integrum dysenteria laborasset, apud Hieronymum Frobenium Johannis filium, quinto Idus Julias, sub mediam noctem, vita functus est.

Quum autem vitæ finis instaret, clara Christianæ patientiæ & animi religiosi documēta ædidit quibus in Christum se spem omnem figere testabatur, assiduè clamans: O Jesu Misericordia, Domine libera me, Domine fac finem, Domine miserere mei: & Germanica lingua, lieber Gott / hoc est, Chare Deus. Testamentum condidit, in quo clarissimum virum Bonifacium Amerbachium Jureconsultum nominatū hæredem fideicommisso, de bonis suis in pauperes, ætate, valetudinève infirmos, in puellas nupturas, ut harum pudicitiæ succurratur, in bonę spei studiosos adolescentes, ac in quosvis hujusmodi dignos auxilio distribuendis collandisque oneravit, adjunctis eidem duobus executoribus, Hieronymo Frobenio, & Nicolao Episcopio.

Elatus fuit humeris studiosorum ad ædem cathedralem, in sinistro templi latere, ubi sacellum fuit D. Virgini sacrum, honorifice sepultus, Anno domini millesimo quingentesimo, tricesimo sexto, 12. die Julii.

DE CONCORDIA EUCHARISTIÆ, ANNO M. D. XXXVII.

Sancta Eucharistia, ut est summa ecclesiæ actio & Sacramentum, quo redemptionis nostræ opus plenissime commemoramus & percipimus: ita Satan illud pervertere præcipua vi studuit, ut certe in nulla re alia tantum abominationis ecclesiæ pridem obtrusit.

Cùm ergo Dominus dedisset hoc Sacramentum sicut & cætera invecta per Antichristum, repurgari, Satan nihil intentatum reliquit, ut in ecclesiis non succederet. Nam nostra ingratitudine offensus Deus, quemadmodum olim, sic & hoc nostro tempore illi permisit, nos nonnihil cribrari. Factum itaque est, ut dum D. Lutherus & plerique alii, abusus Papisticos sic incesserent, ut tamen præsentiam & manducationem veram in sancta cœna plenè exprimerent, visi hii sunt Zuinglio & aliis nonnullis, naturalem quandam Christi cum pane conjunctionem vel localem in pane inclusionem statuere, quo illi putabant Christum gloria cœlesti detrahi, & animos hominum pani pro Christo affigi. Verum dum ista, impugnare volebant, sic visi sunt panem & Christum separare, & cœlum Christo adserere, homines à pane revocare, ut crediti sint, Christum penitus cœna eximere, & mysterium Sacramenti penitus reiicere. Hinc utrinq; maxima & crudelis exorta pugna est. Cui primum illustrissimus Princeps Philippus Langravius mederi conatus est, colloquio indicto Marpurgi anno mill. quingētesimo vigesimo nono. In quo colloquio propemodū convenerūt partes & plura cōmuniter subscripserunt, quā pleriq; putassent. At dum altera pars etiam præsentiæ Christi in cœna cōfessionē posceret; qua altera putabat Christū detrahi cœlo & fieri cibum ventris: altera etiam daret quæ adhuc viderentur inania in cœna relinquere symbola

de præsentia Domini in cœna plane convenire non potuerunt. Sed postea Augustæ in comitiis, & post comitia variis molitionibus intercedentibus actū est, donec Dominus dedit alterū conventum Vuittenbergæ, anno dom. millesimo quingētesimo tricesimo sexto, mense Majo, in quo ejusmodi confessio de hoc & toto sacro ministerio, recepta & subscripta est. In qua Christi & donorum ejus exhibitio & perceptio sic exprimitur, ut nec inane ministerium, aut vacua symbola relinquantur: nec tamen quicquam Christo indignum, aut contra puritatem fidei asseritur.

SUCCESSUS DOCTRINAE PIETATIS, REFORMATIONIS morum, studiorumq́, per Germaniam, sub Principibus & Rebuspublicis, ubi Evangelium purius annunciatur quam antea, Ab anno 1516. usque in annum 1537.

Edicta ut doceatur Evangelium.

IN hisce annis & superioribus, hoc est, ab anno 1520. usque in præsentem annum, apud Principes aliquot Germaniæ, apud liberas & Imperiales civitates prodierunt Edicta, ut qui sub eis docere velint, nihil nisi sanctum Evangelium & Dei doctrinam doceant, libere, & palam, & quicquid ad augendam charitatem Dei & proximi facere queat, inculcent, omissis omnibus aliis nugis quæ ad analogiam fidei non faciunt. Interim abstineant etiam ab omnibus conviciis, & omni eo quod proximum non ædificat & inquietudinem contra magistratus prophanos & ecclesiasticos excitare queat, unde nemo alium lacessat conviciis, clam aut palam, Hæreticum, Nequam, Sceleratum, Nebulonem vocādo, ut hoc magis fraterna & civilis charitas possit subsistere. Quæ omnia prudentes Principes & Senatores non alio animo præceperunt, quam Christianissimo, & percupientes Evangelicam veritatem, concordiam fraternam & pacem promota & defensa pro viribus.

Edicta contra libellos famosos.

Præterea edicto cautum fuit, ne quis libellis famosis aut picturis quenquam traducat. Si quis velit emittere libellos, aut quid simile, ut antea ordinatis ad hoc exhibeat legendos. Simul ne alluni de allati libelli aut calumniatrices picturæ vendantur. Sunt enim hæc infirma præsidia, & veritas res est invicta, nec egetillis adminiculis vanissimis. Alicubi prudenti deliberatione habita, missæ papisticæ in numerum pauciorem redactæ fuerunt, relictis aliquot paucis in singulos dies, idque ad tempus, deinde ubi dies diem docuit, negotio de abolenda missa ultro citroque agitato, nec in una nocte, ut proverbium habet, consilio capto, utili & honesto in utramque partem expenso prorsus missæ papisticæ suspensæ sunt, quoad pars adversa ex verbo Dei habendas edoceat.

Missa papisticæ pauciores.

Missa abrogata.

Ceremoniæ suspensæ.

Mox Iconicæ ceremoniæ suspenduntur, canuntur Psalmi teutonicè, utraque species datur laicis. Quantum ad vestes, cibos, jejunia, ferias, vota, matrimonium, confessionem, omnia docentur libera, fides per dilectionem operans commendatur. Excutitur grave jugum hominum onus à libero Christi populo. Utinam ab omnibus simplici oculo & sic ut omnes se submittant jugo Christi, & ut gratiam Dei nemo in lasciviam commutet.

Idola tolluntur.

Hoc tempore & deinceps edocto populo multis concionibus, ut fugiant ab Idolis, hoc est, ne ad lapides & ligna convertantur & dicant, Deus meus es. Simulachra quædam superstitiosa & à vivente Deo avocantia, per magistratum decenter & ordine è templis submota, etiam divæ virginis imagunculæ inceratæ, & in vicem posita hæc scriptura: Soli Deo gloria, quicquid oraveritis patrem in nomine meo dabit vobis.

Insuper priora edicta aliquoties renovata, & repetita, quo magis magistratus & populus placidam & quietam vitam cum omni pietate & honestate degere queant. Honestarum enim & necessariarum rerum nulla est facietas.

Cantus Germanicus.

Jam quia in Ecclesia omnia ad ædificationem fieri debent, canticum, doctrina, lingua, revelatio, interpretatio, prima Corinth. 14. His annis quæ ante hac latine prælecta sunt rudi populo, cœperunt Germanicè proponi: Benedictiones matrimoniorum, Sacramentum Eucharistiæ, ut populus Amen respondere possit. Et ut nemo jure conqueri possit, in templo Dominico nō audiri verbum Domini: Unde templa vocantur, & sunt Dominica. In plerisque templis receptę doctrinæ pietatis in singulis diebus habentur conciones duæ, tres, quatuor. Item Catechismus puerorum, maxime diebus Dominicis, necessarium exercitium si juventutem, in quidvis sequacem, à Gentilismo imminente recipere volunt, fideles & prudentes concionatores

Conciones.

Constitutio morū.

Et ne quis putet satis esse ceremonias demoliri, ac impium cultum, nisi & innocentia morum & Deo placens vita succedat. Constitutiones & edicta contra blasphemias, jurandi abusum, lusus, ebrietatem, adulteria, scortationem, stupra & id genus alia vitia, quibus nomen Dei blasphematur & Evangelium male audit, promulgata sunt.

Professores Ludimagistri.

His quoque annis, quoniam juventus Seminarium est Reipubl. Principum & Magistratuum prudētia, prospicitur gymnasiis, scholis professoribus, ludimagistris, apud quos cura sit educationis liberorum, qui in ludis latinis & Germanicis, ad hunc scopum omnia dirigant, ut juventus sapientior & melior evadat. In hoc quater in anno præsentibus gravibus viris in eminentia constitutis, magistri & præceptores conveniunt, de ingeniis suorum puerorum sermocinantur & consultant & cui rei quisq; puer idoneus sit indicatur. Res quidē adhuc herbescit, sed in dies speramus meliora.

Nec

Nec etiam levibus de causis pleræque Ecclesiæ habent suos præfectos, quos Seniores Ecclesiæ appellare queas, spectes imaginem veteris Christianismi. His incumbit si Parochus aliquis opus habet admonitione, vel in doctrina vel administratione sacramentorum, visitatione infirmorum, vita sua & suorum, & vel hoc ipsi videant, vel ab aliis audiant, ut illorum functio sit admonere non recte incedentem aut secantem verbum Domini. Ad hæc illis incumbit, cum ministris verbi consultare, quid quovis tempore vel prædicando vel aliis Ecclesiæ exercitiis Reipublicæ Christianæ conducere queat. Fideles enim & prudentes vult Dominus habere dispensatores. Quod si quis se offerat in Parochia aliqua, qui rationem fidei suæ dare velit (non enim spiritus extinguẽdi sunt, & jus sedentium Paulus non vult rejectum) coram illis quoque quam commode fieri potest. *Præfecti Ecclesiarum.*

Nec dissimili ratione Princeps & magistratus quotannis visitationem ecclesiarum quæ in agro sunt, instituerunt. Præclarum enim opus est ἐπισκοπεῖν, hoc est, præesse, prodesse, benefacere, prospicere, vigilare, pascere, & omnem curam impendere, ne quis à gratia Dei deficiat, ne qua radix amarulentiæ suppullulans obturbet & per hanc inquinentur multi. Ideo hæc habetur ratio in visitatione Ecclesiarum aliquarum certe. Primum fit sermo exhortatorius clara brevitate, & ut ita dicam laicis, de doctrina pietatis, de recta vita, quæ hanc sequi debet: de usu sacramentorum. Et quod letitia sacramentorum, cum sanæ doctrinæ luce clarescunt, fœlicitati omnium Imperiorum mundi præferenda sit. De Catechismo puerorum. De magistratus obedientia. De Ecclesiarum unitate. Post hæc convocatis Sculteto & Judicibus, cujusque loci serio rogant visitatores, de doctrina & vita Parrochi ac suorum. An sit ἀνέγκλητος, dispensator Dei, non vinosus &c. primo Thimoth. secundo, & quicquid est ministerii hujus, an hoc ad plenum probatum reddat. Deinde an in grege suo sectarios habeant. Ut constitutiones magistratus contra blasphemia, adulteria, ludum, ebrietatem, scortationem & id genus vitia observent: Ut doctrina Evangelii fructificet? An melius habeat populus à visitatione. An quisquam egeat qui senio aut valetudine adversa laborare nequeat: Ut pro illis habeatur eleemosyna. Hoc examine diligenter habito, rursus congregatis senioribus cujusque pagi graviter illis dicitur: Ut pateme & fideliter doctrinam pietatis & unitatem ecclesiarum promoveant, ut Evangelii doctrinam recta vita probatam exhibeant: Ut sit verus usus sacramentorum, ut abusus apud baptismum in conviviis tollatur. Sacræ Eucharistiæ à Christo institutæ eos non pudeat. Curam juventutis habeant, eoq; Catechismos in precio habeant. Beneficentiæ & eleemosynæ ne sint immemores. Et ut in iis omnibus res fœlicius succedat, Ecclesiis in agro præfecti quoque Ecclesiarum ordinati sunt, pii & integri viri laici, qui una cum Parocho advigilent, & cooperatores sint veritati, ut paretur Domino plebs perfecta. Hactenus Paraleipomena, quãtum brevitate temporis fieri potuit, studiosus quidam historiarum adjecit. Lector boni consulat, & pro gloria Dei provehenda publica utilitate & honestate, allata hæc, interpretetur. Favente eo qui πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντ' ἐπακούει, ut inquit poeta, posthac pleniora & meliora dabimus. *Visitatio ecclesiarum.* *Sermo laicus.* *Recta vita.* *Sacramenta.* *Catechismus.* *Obedientia Magistratus.* *Unitas ecclesiarum.*

CATALO-

CATALOGUS LIBRORUM ET AUTORUM è quibus magna parte Paralcipomena hæc conscripta sunt.

LIBRI IMPRESSI

Liber Conciliorum.
Gesta Concilii Basiliensis.
Ottho Frisingensis.
Antonius Sabellicus,
Platina.
Blondus.
Paulus AEmilius.
Raph. Volateranus.
Robertus Gaguinus.
Supplementum Chronicorum.
Aeneas Sylvius, dictus Pius secundus.
Nauclerus.
Basilius Mulbrunnensis.
Epitome rerum Germanicarum Sebastiani Murrhonis, & Jacobi Vuimphelingii.
Doctor Fœlix Malleolus Tygurinus.
Heinricus Bullinger.
Hadriani Barlandi, Rhetoris inclytæ Academiæ Lovaniensis, de rebus gestis Ducum Brabantiæ.
Beatus Rhenanus in Epistola ad reverendiss. Coloniensem de vita Erasmi.
Simon Gryneus, & Capito de vita Oecolampadii.
Achilles Pyrminius, D. Gassarus.
Chronica Carionis.

LIBRI SCRIPTI

Liber S. Peter Kastel.
Liber Bibliothecæ Landenburgensis.
Fragmenta Vuormatiensis Chronicæ.
Chronicæ scripta Argentoratensis.
Chronica Hermanni Minoritani.
Actorum acervus, confuse dispersus, in unum collectus, cura Conradi Mollitoris Notarii, anno 1489.
Collectanea Gerardi Noviomagi

FINIS

CATALOGVS ROMANORVM ATQVE GERMAnorum Imperatorum, quorum historiæ in præcedente Chronico describuntur.

FINIS.

CHRONICI REGINONIS ABBATIS PRVMIENSIS COENOBII, IN DIOECESI TREVERENSI, ORDINIS Sancti Benedicti, natione Teutonici; qui circa annum Christi 900. floruit;

ANNALES.

QVIBVS A CHRISTI NATIVITATE, NON TAM AVGVSTORVM VITAS, QVAM ALIORVM; PRAEcipuè Francorum à Carolo Magno usq; ad Arnolphi ultimi de Carolina stirpe: & Germanorum sequentium usq; ad Ottonem secundum, res gestas diligenter & succinctè tradit.

ARGENTORATI

Sumptibus Lazari Zetzneri Bibliopol.

ANNO M. DC. IX.

INVICTISSIMO AC GLORIOSISSIMO D. CAROLO V. ROM. IMPERATORI SEMPER AVGVSTO,

ac Germaniæ, Hispaniarum, utriusque Siciliæ, Hierusalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Regi, Archiduci Austriæ, duci Burgundiæ, &c. Comiti Habspurgii, Flandriæ, & Tirolis, &c. devotissimus cliens Sebastianus de Rotenhan, Francus Germanicus, Eques auratus, & Jureconsultus

S. D.

EX felicioribus Carolis geminos Rom. Imperii habenas effluxis temporibus direxisse priscorum testantur monimenta Auguste invictissime, sorte tamen dispari, altero gloriosam posteritatis memoriam perenni reminiscentia incolumem servante, altero illius nominis tertio, ob animi (ut scribunt) segnitiem, resque perperam actas à Germaniæ, Italiæ, ac Galliæ monarchia, tandem præcipitato, prudentes autem qui aliorum exemplis saluti prospicerent, Anaxagoras voluit. Quare haud inconvenienter hos majestati tuæ æquivocos proposuerim, quorum rebus gestis velut speculo lustratis, laudata imitari, & insalubria post habere poteris. Nam Tullius ille dicendi fulmen, justitiam, ac liberalitatem principaliores rectoris bases posuit, quibus benevolos subditorum animos expeditius aucuparetur. Morales alii fortitudinem subjunxere, ac temperantiam, quibus Carolum Magnum, perenne Germanorum decus, ad symmetriam sic innixum legimus, ut juxta Plinii consilium enchiridion officiorum Ciceronis non modo frequentius lectitasse, verum edidicisse videatur. O gloriosum facinus in eo virtutum cardine ad proportionem politicæ conservationi quadrantem versari sic, ut Aulici justiciarii financiis studentes (barbarismo enim utar) quærulantes pauperculos æris amore non circumscribant, prostergent, eludant, ut beneficentia neglectis assentatoribus, integris prudentioribus, ac benemeritis imperriatur, ut secundis, adversisque eventibus idem principis animus, eadem constantia, & magnanimitas, solida perpetuo subsistat excellensque rerum experientia hæc omnia moderetur tandem, ac contemperet. Sed quorsum illa? anceps lector fortasse cogitabit me undas Oceano frustra inferre, his prius superfluentia, cujus judicium nihil moror, difficile ac periculosum esse principibus, etiam virtutibus splendidissimis in faciem eloqui, coram effari, quod oportet, Taciti verbis respondens, quos librorum revolutione crebro consilia excipere patientius constat, quam viva senatorum suasione. Id si forsan gloriosissime Imperator (ut minime suspicor) aliquantisper ægre tuleris, quanto cautius defendar, cum aliorum exempla imitatus reipub. amore, quæ tibi, quæ imperio, usui, ac subditis commodo, ac saluti fore speravi, non quasi in te desiderarentur, sed ut prius possessis subinde reminiscaris, tam familiariter velut prosperioris regiminis indicem præscripsero ἀνδλῆς γὰρ ὀρθῆς οὐδὲν ἀσφαλέστερον Consilio enim recto nihil securius, ut Menander asseruit. Neque quenquam latere potest talem te agnitum, à quo rē improbam, levem, sinistram fidenter petere nemo audet. Si vero liberalitatem expetamus, tu neque Arcturo Britanniarum regi cantatissimo, neque Tito, qui ob beneficentiam humani generis delitiū dicebatur, cedes. Nec minorem generosæ nobilitatis fortitudinem frequentiorem exercitio militari exhibes, polliceris, ostentas, illustres radices nimirum ab avita Maximiliani strenuitate diducens, In equo medius fidius quacunque armatura cinctus, tam agilis, expeditus, versatilis extas, quasi gregarius seu veteranus miles, castris bellicis totus ab incunabulis incubuisses. Instructioque armorum sic te afficit, oblectat, pascit, ut privatim ad machinas bellorum procurandas indies haud parum temporis absumere soleas. Cujus in Gallias expeditionem pridem edictam, cataphractus eques spontaneus fuissem secutus, nisi Reverendissimi in Christo patris, & illustrissimi domini Adalberti, ad vincula sancti Petri Cardinalis, Moguntinensis, ac Magedeburgensis archipræsulis, & Aulica negocia, quibus ad præsens necessitate quapiam addictus sum, domi me invitum quasi distinuissent. Has denique virtutes flagrantiori religione, ingenita verecundia, & animi mansuetudine sic modetaris, ut te in supremum mundani fastigii apicem sublevatum trivialis, plebejus, & depressionis status quisque coram interpellare possit intrepide, sic ut qui dignitate summa, cæteris omnibus præstas, humilitate, alloquio, comitate par infimis esse videaris. Quæ non vaga aliorum relatione, sed in palatiis tecum aliquandiu versatus sciens profiteor. Nec quicquam in te fortunæ amplitudo mu-

tasse agnoscitur, quam ut prodesse tantundem posses, quantum velles, quantumve imperatoriis munere ad hoc te obligatum sentis. Neque virentem tuam ætatem inter effœminatorum contubernia, potatores, scorta, ganeones, spirantia opobalsama, & alias voluptatum dulcedines exhautis, collocas, dissolvis, immo feriis nec non asperioribus forensium causarum tractatibus quam ardentissime accommodas, parum aut nihil otio inani relinquens. Et si rectum facere judicium voluero, ac repudiatis blanditiarum illecebris decernere, vix credi potest in adolescentiori ætatis tuæ ævo, quæ in multis perficiendis satis forent, potuisse superos tot excellentissimas dotes in te uno conferre, tantus præconiorum acervus, universaque laudum consonantia tibi obvenit, crevit, obtigit, ut nil severitati hilaritas, nil gravitati simplicitas, nihil deniq; majestati facilitas subducat. Sed omnino μέμνησ' ὅτι θνητὸς ὑπάρχεις. Memento quod mortalis es, ut inquit Phocylides. O Germani, O Hispani unius jam ductoris commilitones quanta nobis de gigante, vexillifero, heroe hoc longiore vita incolumi, & salvo diis propitiis, speranda sunt, modo collaterales, aulicosque proceres consilio fidos, integros, synceros, auro Gallico non corruptibiles nactus fuerit. Rara hæc ales in terris. Offero præterea tibi nuncupatim, tibi inquam Aquilæ, terroris alas pro ablatis imperii juribus vendicandis in nubibus vibranti, Chartaceum Reginonis monachi Prumiensis, munus hoc, è pulveribus quasi reductum non minus varietate, quam compendio, & brevitate expetibile, in quo res gestæ priscorum Germanorum graphice depinguntur. Materiam enim reor haud prorsus indignam cognitu, nec trivialiter protritam, ope Johannis Huttichii de Romano eloquio benemeriti, quando forenses causæ ad alia me distraxerant, obiter recognitam. Etsi fortasse juxta delicatiorum desyderia haud ubique latialiter personare comperitur, posset tamen ætas nostra factorum priscorum narratione hic præhabita, si alicubi reperiretur in eo linguæ asperitas, latinitatis delatorio aliquantisper levigare. Sat illi fuerit medioximo scribendi stylo suæ ætatis hominibus placuisse, qui prototypum id reipublicæ amore proculdubio posteritati consecravit, unde pium & ingenui pudoris existimaverim, qualecunque donum progenitoribus nostris obtulerit, grato animo excipiendum, nec ad præsens licere aspernari. Approbatis enim laboribus, operam navavit, cum πολλοὶ σχολὴν ἄγουσιν εἰς τὰ χείρονα. hoc est, multi otium conferunt in pejora. Suscipe igitur à me indigno munus illud historicum invictissime Cæsar, ad formandas adulescentulorum mentes oppido per quàm conducibile, fronte, ut adsoles derugata, & hilari, in non violabilis fidei, & debitæ erga tè observantiæ pignus perpetuum. Ex cujus imperiali sublimatione non tam Germani nos, quam Hispaniarum regna solatio haud mediocri sumus affecti, te imposterum non modo imperiali, sed & pii parentis, & vigilantissimi conservatoris officio nos amplexurum facile sperantes. Est insuper tibi cogitandum, ut opinionem hanc de te à subditis conceptam, quæ apud omnes maxima est, non modo expleas, verum superes. Sic porro gentilium ritu inter superos referendus, & Elysios campos perlustrando, immortalitatis nomen proculdubio es consecuturus, Vale.

SERA

SEBASTIANVS DE ROTENHAN, FRANCVS, GERMANVS IVRECONsultus, & eques auratus, Wolffgango Fabritio Capitoni sacræ paginæ Professori.

S. D.

Ne autoris huius conditio Lectorem avidum prorsus lateat eruditissime simul, atque amicissime Capito, me duxi operæ precium facturum, si de eius inculpata vita, laudabilique instituto perfunctorie, & velut in transitu meminero. Fuit autem Regino noster Prumsensis monachus, qui in Afflie cœnobio mira pectoris sinceritate, & innocenti simplicitate floruit. Primum sub Ludovico tertio, hinc etiam sub Arnolpho Imperatoribus. Agebat autem longo tempore ex præscripto, & maiorum imperio, & ut dicitur sub obedientia tantisper, donec fratrum, assensu in Abban delectus patris atque gubernatoris titulum susciperet. Quo munere aliquandiu cum laude functus, citra ullius mali suspicionem, perfidiam tamen, eximiæ virtutis suæ comitem, coactus est pati, ac perferre, vel quod natura sic sit comparatum, humanæ fœlicitatis instabilitatem maxime tum falli, ubi maximam præ se fert firmitudinem, vel quod fortunæ favor, ex dolio (ut aiunt Iovis) nemini asperius attēperatur, quàm illi, qui summa meruerit, ὡς [illegible]

Adeo enim fortuna sævum amat ludere pertinax, quemadmodum in Reginone nostro videre est, qui vir erat spectatæ probitatis, nemini iniurius, nemini molestus, Richarium tamen quendam inquietem pertulit, cuius tandem technis, circumscriptionibus, & insidiis à dignitatis gradu deturbatur haud citra ignominiæ notam, ceu perperam cœnobio præfuisset. Superis, opinor, ita fieri ad publicam utilitatem permittentibus, quo excellens illud ingenium à patrisfamilias curis expeditum, in arcana & secretiores philosophiæ recessus totum se posset insinuare, sicut usu venisse licet agnoscere. Nam ille, ceu sibi redditus, variis omnino literis incubuit, maxime autem rerum gestarum lectioni, quarum cognitio componere nos ad civilitatem ipsi videbatur. Etiamsi huius ætatis nonnulli religiosorum, nescio quo zelo, & ut dicunt conscientia adducti (quæ autem commentitia crebro, aut vana mihi videtur) nihil plane attingunt quod exiguam priscæ integritatis indolem oleat, repræsentet, effingat. Homines nimirum cauti, ac perspicacissimi temporis observatores. Si quidem nobis perisse iudicant quicquid impensum sit studiis humanioribus, quasi ἀνωφελῆ forent, quæcunque veterum memoriis ad excolendos mores efferuntur. Et quasi serio laudata sint, quæ illi perplexa, & minus firma commentaria domi suæ non dico parturiunt, sed abortiunt, iacturamque temporis ipsi non faciant, pingui ocio plerunque defluentes, quorum haud modica pars ignavia corrumpitur, ac voluptatum illecebris evirata redditur. Contra vero sedulitas, & industria fraudem quasi faciat, & telam absolvat inæqualiter. O præpostera pietas. O Hypocrisis mordacissima. Atqui nostro Reginoni alia ratio, aliud iudicium fuit, qui non solum monimenta veterum perlustravit, sed ea literis quoque, ut illa ætate, politioribus, aliam in formulam traducere sategit. His temporibus etiam, quibus singula Metropoles separatis legibus, & Romanis pontificalibus haud prorsus quadrantibus dirigebantur, ecclesiastica Germaniæ decreta non minus docte, quam laboriose congessit, quorum exemplar Treverensium Archipræsuli dicatum, nostri evi spatio apud Moguntiacos, Vangionesque conspicitur. Neque is unicus fuit Germanis huius instituti monachus, aliis apud primogenitores nostros pari affectione laborantibus. Helmoldus porro Vuagirensis alias Holsatius de Teutonicis, Sclavis, Hermannus Veringensis comes, nec non Bruno, utrique Augienses, Rupertus alias Robertus (tametsi de Gallis ille plura) Vuidekindus Corbiensis de Saxonibus, Gregorius de omni tempore, & Hermannus de floribus temporum, omnes monasteriis addicti, Germanorum res gestas certatim posteritati tradidere. Quorum fetura nostrorum temporum inertiæ nequiquam conferenda, si hæc placuisse sensero, mea opera in lucem fortassis prodibit. Unum tamen vellem Reginoni nostro lectorem ignoscere. Nam tractum Cisrhenensem quanquam ante plurima huius ætatis secula Galliæ Belgicæ nomen, ubi modo Germani agunt, abiecisse constat, velut alibi plenius sum deducturus, cohibere tamen calamum non potuit, quin littorales memorati amnis munitiones quandoque Gallicis ascriberet. Sed is eius error æquiori animo nostratibus est ferendus, quando cuique concessum, provincias aut priscis medioximis, aut modernioribus denique notis repræsentare, modo salva temporum discretione, citra cuiusque præiudicium, citra contentionem id moliatur. Vale mi Capito, ac elucubrationibus tuis, tam græcis, quam latinis, quib. reipublicæ usui esse poteris, ardentius insiste. Datum Moguntiaco, in aulica & exercitataria utriusque nostrum palæstra. Idus Iulii Anno salutis, 1521.

EXCELLENTISSIMI INGENII, ET TOTIVS PHILOSOPHIAE STVDIIS MVLTIPLICITER INSIgnito Domino Adalberoni, Episcopo Treverensi, Regino quanvis omnium Christicolarum, extremus, vestra tamen sublimitati in omnibus devotissimus, fidelia mandat orationum obsequia.

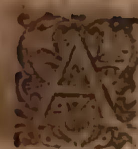
CHronica, quæ de nostris, & antecessorum nostrorum temporibus literis comprehendi, vestræ singulari prudentiæ examinanda transmisi, ut vestro perspicaci iudicio, aut approbarentur, aut condemnarentur. Ea autem in duos libellos distinxi, exordium capiens à primo incarnationis Dominicæ Anno & consummans cœptum opus usque in præsentem annum, qui computatur à prĉfata incarnatione domini noningētesimus octavus. Indignum etenim mihi visum est, ut cum Hebræorum, Græcorum, atque Romanorum, aliarumq; gentium historiographi res in diebus suis gestas scriptis usque ad nostram notitiam transmiserint, de nostris, quanquam longe inferioribus, temporibus ita perpetuum sit silentium, ut quasi in diebus nostris aut hominum actio cessaverit, aut fortassis nil dignum, quod memoriæ fuerit commendandum, egerint, aut si res memoratu dignæ gestæ sunt, nullus ad hæc literis mandanda idoneus inventus fuerit, notariis per incuriam otio torpentibus. Hac itaque de causa non passus sum tempora patrum nostrorum, & nostra per omnia intacta præterire, sed ex multis pauca notare curavi, & ubi ad præsentia tempora ventum est, stylo temperavi, propter quorundam offensam, qui adhuc sunt superstites, latius hæc posteris exequenda relinquens. Accipite ergo hoc parvum munusculum ea benignitate, qua devotione missum est à mea parvitate. In calceo autem obsecro lectorem, ut si illi hæc nostra dicta, qualiacunq; sint, placuerint, & ea sibi describi voluerit, hanc præfatiunculam nullatenus omittat, quin eam in prima fronte libelli annotari faciat. Gloriam celsitudinis vestræ multorum utilitatibus profuturam superna providentia diu incolumem conservare dignetur.

Finit præfatio.

CHRO

CHRONICORUM REGINONIS AD ALBERONEM TREVERENSEM Episcopum,

LIBER PRIMUS.

ANNO Imperii Cæsaris Octaviani quadragesimo secundo, Jesus Christus, filius Dei, natus est. Eadem nocte ab angelis evangelizatur, à pastoribus visitatur, octava die circunciditur, tredecima die, stella duce, à Magis adoratur, & mysticis muneribus prædicatur. Quadragesimo die in templum cum oblatione à parentibus inducitur, à Symeone suscipitur, ab Anna cognoscitur, Posthæc in Ægyptum deportatur, ubi manet usque ad obitum Herodis.

Anno dominicæ incarnationis secundo, Herodes mittēs in Bethleem, & in omnibus finibus eius pueros innocentes jugulare præcepit. Deinde in domesticos arma convertens, multos peremit, dilectam sibi conjugem Mariamnem interfecit, filios, quos ex ea susceperat, Aristobulum, & Alexandrum in Samaria strangulari jubet, novissime Antipatrem ex Dodyse natum incentorem, & insimulatorem, & omnium malorum insidiatorem percutit. Posthæc miserabili morte periit, anno dominicæ incarnationis sexto. Regni vero sui 36. *Herodes & coniugem & liberos interfecit.* *Herodes periit.*

Anno dominicæ incarnationis 7. Archelaus filius Herodis in Judæa regnat. Dominus Jesus Christus ex Ægypto reducitur, & propter metum prædicti regis in Nazareth civitatem Galilææ divertit, ibique usque ad tempus baptismi perduravit.

Duodecimo ætatis suæ anno dominus Jesus Christus Hierosolymam conscendit, ibique in templo in medio doctorum residens, à parentibus post triduum inuenitur.

Anno dominicæ incarnat. 15. Archelaus à Judæis apud Cæsarem accusatus, in Viennam urbem Galliæ exilio relegatur. Regnum Judæorum inter quatuor fratres ejus Herodem, Antipatrem, Lysaniam, & Philippum dividitur. Cæsar Augustus postquam 56 annis & 6. mensibus Romanorum rexit imperium, moritur. *Octavianus Augustus moritur.*

Anno dom. incarnat. 16. Tiberius regnare cœpit, & regnavit annos 23. *Tiberius.*

Anno dominicæ incarnationis 27. Pilatus Judææ procurator à Tiberio dirigitur.

Anno dominicæ incarnationis 30. Tiberii autem 12. Joannes circa regionem Jordanis baptismū pœnitentiæ in remissionem peccatorum prædicat, multosque baptizat. inter quos ipsum redemptorē mundi, qui omnium peccata abluit, aquis Jordanicis tinxit, post baptismum dominus in desertum secedit 40. dies jejunat, post jejunium temptatore superato, in virtute spiritus Galilæam ingreditur, Apostolus vocat, Regnum Dei evangelizat, multa signa & miracula facit.

Anno dominicæ incarnationis 32 Johannes Baptista, Herodiade insidiante, jussu regis Herodis, in carcere capite truncatur. *S. Iohannes capite truncatur.*

Anno dominicæ incarnationis 33 Tiberii autem 18. Dominus sua nos passione redemit. 40. die post resurrectionem cœlum ascendit. 50. die Spiritum paracletum misit. Matthias in loco Judæ constituitur apostolus. Jacobus frater domini Hierosolymorum Episcopus constituitur. 7. Diaconi ordinantur Stephanus lapidatur. *Christus passus est.*

Anno dom. incarn. 34. secundum latinos, qui à Januario annum incipiunt computare, Paulus cum pergeret Damascum. à Christo de cœlo vocatus, Secundum Hebræos qui à Martio initium anni capiunt, eodem anno, quo dominus passus 11. mense 8 kalend. Febr. *Conversio Pauli.*

Anno dominicæ incarnationis 39. Gajus regnat annis quatuor, Menses quinque, dies octo, his ergo 10. mensibus si addamus 6. qui super fuerūt 56. annis Octaviani, erunt menses sedecim, Ex quibus quatuor detractis, annus integer remanet, qui hoc in loco inserendus videtur. Herodes Agrippa Judæorum genti præficitur. *C. Caligula.*

Anno dominicæ incarnationis 43. Herodes Tetrarcha cum Herodiade in Hispania mœrore periit. Pilatus qui in Dei passione mortis sententiam protulit, sua se manu peremit. *Pilatus se ipsum interfecit.*

Anno dominicæ incarnationis 45. Claudius regnat annos quatuordecim, menses septem, dies viginti septem. Addamus itaque his 7. mensibus qui supra remanserint, fiunt 11. & 9. dies his 27. diebus, erunt 37. id est annus, & dies 6. qui huius temporibus adnumerandus videtur. *Claudius.*

Anno dominicæ incarnationis 47. Jacobus frater Johannis ab Herode decollatur. Petrus in carcerem mittitur. Idem Herodes ab angelo percutitur. Antiochiæ spiritus discipulos alloquitur, segregate mihi Paulum & Barnabam in opus quod elegi eos. Agrippa filius Herodis in Judæa regnat, usque ad exterminium Judæorum. *Iacobus apostolus decollatur. Frater Iohannis.*

Anno Dominicæ incarnationis 48. Passionis vero 14 & Claudii 4. Paulus & Barnabas ascenderunt Hierosolymam. De hac ascensione sua Paulus ipse scribit ad Galatas, Deinde post annos tredecim ascendi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito, & contuli cum illis, id est, cum Apostolis Evangelium, quod prædico in gentibus, 13. itaque anno passionis Dominicæ juxta conductum Jacobi, Zephæ & Johannis ad gentium magisterium & Apostolatum Paulus profectus est, ubi numerus ipse quem posuit recensendus est. annorum, Scimus enim Petrum & Paulum Apostolos anno post ascensionem Domini 38. id est ultimo Neronis anno passos fuisse, & beatum Petrum Romæ viginti quinque annis episcopalem sedisse cathedram 25. autem anni & 13 non 38 sed 39. faciunt. Sequitur ergo ut beatum Petrum eodem 13. post domini passionem anno, quo eum Hierosolymis alloquitur Paulus, id est quarto Claudii anno, Romam venisse credamus, simulque ni fallor hac supputatione Paulum eodem quo dominus passus est anno, ad fidem venisse probatur. Eodem anno fames gravissima facta est, cujus Lucas meminit, & Claudius Britanniam intravit.

Videant qui Petrum Romæ Episcopatum annis 25. & men. 7. tenuisse scribunt.
Fames gravissima

Nero.

Anno dominicæ incarnationis 53. Claudius Judæos tumultuantes Roma expulit. Nero regnavit annos 13. menses 7. Dies 28.

Anno dominicæ incarnationis 61. Festus procurator succedit Felici. Paulus vinctus Romam mittitur anno 2. Neronis.

Jacobus frater domini lapidatur.

Anno dominicæ incarnationis 63 Jacobus frater domini à Judæis lapidatur. Festo, magistratui Judææ successit Albinus, Albino Florus.

Anno Dominicæ incarnationis 70. Vespasianus magister militiæ cum exercitu in Judæam mittitur.

Petrus crucifigitur
Paulus decollatur
Marcus Evang.

Anno dominicæ incarnationis 71. Romæ Petrus crucifigitur, Paulus decollatur. Sub Neroniana persecutione coronatur Romæ, Processus & Martinianus 47. qui baptizati sunt à beato Petro in custodia mamertini retrusi. Torpes, Marcellus, & Apulejus, Alexandriæ Marcus Evangelista passus est 8. anno Neronis. Mediolani Nazarius & Celsus Gervasius & Protasius sub Anulino præfecto apud Miceriam. Aquileia Hermagoras episcopus, Fortunatus Diaconus, Fœlix cum Constantia.

Vespasianus.

Anno dominicæ incarnationis 73. Vespasianus regnat annos 9. menses undecim, dies 22. his xi. mensibus additi 7. Neronis, fiunt 17. & his 22. diebus illius 27. fiunt 50. dies, id est annus, 7. menses & 20. dies, qui annus hoc loco inseritur.

Anno Dominicæ incarnationis 73. Regnum Judææ à Tito subvertitur, templumque destruitur. His temporibus Appollinaris episcopus à beato Ravenna directus martyrio coronatur.

Titus.

Anno Dominicæ incarnationis 84. Titus regnavit annos 2. menses 2.

Domitianus.
Iohannes Apostolus.

Anno dominicæ incarnationis 85. Domitianus regnavit annos 16. menses 5. his 5. mensibus addamus 7. Vespasiani completur annus qui hic inseritur. Hujus temporibus Johannes Apostolus Romæ in ferventis olei dolium mittitur, ante portam latinam, & in Pathmos insulam relegatur. Ubi apocalypsim scribit. Flavia Domicilla in Pontianam insulam exiliatur Anacletus Papa tertius post Petrum martyrio coronatur.

Nerva Imp.

Anno dominicæ incarnationis 90 Nerva regnavit annum unum, menses quatuor, dies octo. Johannes Apostolus ab exilio revocatur, & apud Ephesum Evangelium scribit. Hujus temporibus passi sunt Romæ Eutyces, Victorinus & Maro apud Amiterninam urbem, Victorinus apud fratrem Severini.

Traianus aug.

Anno dominicæ incarnationis 91. Trajanus regnavit annos 19. menses sex, dies sedecim, his 5. mensibus si addiderimus Titi secundus, Nervæ 4 fit annus, Qui hoc in loco aptatur, remanent dies 28. qui supra notati sunt.

Sub Traiano passi martyrium.

Anno dominicæ incarnationis centesimo primo, Johannes Apostolus Ephesо requievit. Trajani temporibus martyrio coronantur Romæ, Clemens papa, Alexander quartus, post Petrum papa, Quirinus, & filia ejus Balbina, Sulpitius & Servilianus, Domicilla & Seraphia virgines, Nereus & Achilleus, Ignatius Antiochenus Episcopus Hierosolymis. Symeon episcopus filius Cleope, in ponto Focas Episcopus.

Adrianus aug
Sub Hadriano passi.

Anno dominicæ incarnationis centesimo undecimo, Adrianus regnavit annos undecim. hujus temporibus passi sunt Romæ Sixtus Papa, Getulius, Sabina, Seraphia, Virgines: apud Mesenam civitatem Apuliæ, Eleutherius episcopus cum Anthia matre. Apud Athenas, Quadratus & Aristides clari habentur, Dionysius episcopus Ariopagita: apud Tiburnam urbem Italiæ Symphrosa cum septem filiis.

Antoninus pius aug.

Anno dominicæ incarnationis 123. Antoninus cognomento pius, cum filiis Aurelio & Lucio regnavit annos 22. menses tres, Justinus philosophus claret. Suppio episcopo Hermes librum scribit, qui dicitur pastoralis.

Mar. Antoninus Verus.

Anno dominicæ incarnationis 125. Marcus Antoninus Verus, cum fratre Lucio Commodo annis

annis octodecim, mense uno. Horum & supra dictorum temporibus coronati sunt Romæ Anicetus Papa, Victor papa, Simetrius presbyter, Felicitas cum 7. filiis, Julius & Antonius, Eusebius & Pontianus, Peregrinus & Vincentius. apud Sebastem Armeniæ minoris 40. martyres sub Agricolo judice. Apud Spoletum, Concordius. Apud Smyrnam, Policarpus episcopus sancti Johannis discipulus. Item Germanicus & Pionius, apud Apameam, Alexander & Gaius, apud Cretam urbem Cortinæ, Philippus episcopus apud Pergamum Asiæ urbem. Carpus episcopus, Papinus Diaconus, & Justinus philosophus apud Lugdunum galliæ, Hireneus episcopus cum multis, Fortinus episcopus ejusdem urbis & Blandina cum aliis 48. Epipodius & Alexander in Syria, Victor & Corona Mediolan. Faustus, Cabillone Marcellus, item in territorio Cabillonensi, castro Trenortio Valerianus, Alexandria Tholomeus & Lucius. *Martyrio coronantur.*

Anno dominicæ incarnationis 144. Lucius Antoninus Commodus, post mortem patris Antonini Veri regnavit annos 14. Hujus temporibus nonnulli passi sunt quos supra notavimus. Sed iccirco hæc non per ordinem certis imperatorum temporibus exprimi potuimus. Quia in quibusdam passionibus sanctorum supra nominatorum, Imperatorum vocabula ita confuse posita sunt, ut cum dicas rem sub Antonino gestam, ignoretur, utrum sub Pio aut sub Commodo actum sit, & cũ dicitur sub Lucio ambiguum sit, utrum sub Aurelio aut sub Commodo aut sub Antonino gestum sit. Ferunt tamen quod hujus temporibus Hireneus episcopus Lugdunensis passus sit. *Antoninus Commodus aug.*

Anno dominicæ incarnationis 157 Helius pertinax regnat menses sex. *Helius pertinax.*

Anno dominicæ incarnationis 158. Severus pertinax regnavit annos 17. Clemens Alexandrinæ ecclesiæ pater, & Pantehus Philosophus clarescunt. Narcissus Hierosolymorum episcopus, Theophilus Cæsariensis insignes habentur. Leonides pater Origenis coronatur apud Carthaginem, Perpetua & Felicitas bestiis deputantur. *Severus pertinax.*

Anno dominicæ incarnationis centesimo septuagesimo, Antoninus cognomento Garacalla Severi filius, regnat annos septem. *Antoninus Caracalla aug.*

Anno dominicæ incarnationis 171. Macrinus regnat annum unum. *Macrinus.*

Anno dominicæ incarnationis 172. Marcus Aurelius Antoninus, regnavit annos tres. *M. Aurelius.*

Anno dominicæ incarnationis 176. Aurelius Alexander annos tredecim regnavit. Origenes toto orbi clarus habetur. Hujus temporibus coronantur Romæ, Calistus papa, Urbanus Papa, Cæcilia virgo, Tiburtius & Valerianus Calepodius presbyter, Palmarius consul cum uxore & filiis, & Simplicius senator. *Aurelius Alexander. Origenes.*

Anno dominicæ incarnationis centesimo octuagesimo nono, Maximinus regnavit annos 4 hujus temporibus coronantur Romæ, Anterus papa, Potianus papa, Cæsarea Palestinæ, Pamphilus & Maximinus presbyteri. *Maximinus aug.*

Anno dominicæ incarnationis centesimo nonagesimo secundo, Gordianus regnavit annos sex. Origenes in Cæsarea Palestinæ Theodorum, cognomento Gregorium, & Antenodorum fratres, divina philosophia imbuit. *Gordianus aug.*

Anno dominicæ incarnationis 198 Philippus cum filio Philippo regnavit annos sex, hic primus omnium Imperatorum Christianus fuit. *Philippus primus Christianus Cæsar.*

Anno Dominicæ incarnationis 204. Decius regnavit annum unum, menses tres. Hujus mensibus adde Antonini Pii tertii, Marci Antonini unum, Helii Pertinacis 6. fit annus, qui hoc in loco ponitur, remanet mensis 1. & dies viginti octo, supra notati. Hujus temporibus martyrio coronantur Romæ, Fabianus papa, Sixtus papa, Laurentius felicissimus, & Agapitus Diaconus, Abdon & Sennes, Ipolitus & Concordia, Hierenus & Habundus, Cornelius Papa, Victoria virgo, Minuates, Anthiochia, Babillus episcopus, Apollonia civitate Leacus, Tirsus & Gallinecus, Hierosolyma Alexander Episcopus, Nazanzo, Tripzo in Ægypto civitate quæ dicitur Thinius, Pileleas episcopus, & Philcronius, tribunus cum aliis multis in Sicilia civitate Cattanensium, Agatha virgo in Perside, Polocronius Babiloniæ & Thesifontis episcopus, Egen Pamphiliæ, Nestor episcopus in Corduba civitate, Parmenius presbyter cum sociis apud Circensem Coloniam, Marianus & Jacobus in Tyro, Anatholia & Andet apud Africam, Nemesianus & Felix, Rogantianus presbyter & Felicissimus cum multis aliis Antiochiæ, Asclepiades episcopus Alexandriæ, Agatho & Seraphion, Arsenius & Dioscorus cum sociis suis. *Decius. Martyrium passi.*

Anno dominicæ incarnationis 206. Gallus cum Volusiano filio regnavit annos duos menses 4. Origenes Doctor moritur & in Tyro sepelitur. *Gallus cum Volusiano aug. Origines moritur.*

Anno dominicæ incarnationis ducentesimo octavo. Valerianus cum Galieno regnavit annos 16. Horum temporibus coronantur Romæ Stephanus papa, Eugenia virgo, Jovinus & Basileus, Lucius papa, Basilia, Rufina, & Secunda virgo, Herculianus, Protus & Jacinctus, Sixtus papa, Valerianus, Nemesius, Simphronius & Olympius in Hispania urbe Tetragone, Verona, Zenon Episcopus & cõfratres, Fructuosus episcopus, Augurius & Eulogius diac. Cæsarea Palestinæ Marinus & Arcemius apud Africã civitatẽ Tiburno, Lucernariæ Maxima Donatilla, & Secũda virgo. In ter- *Martyres.*

In territorio Canallitano, vico Mitanensi, Privatus, episcopus, Theodorus cognomento Gregorius Cæsariæ Ponti episcopus virtutum gloria claret.

Claudius aug. Anno dominicæ incarnat. 223. Claudius annum unũ regnat, menses 8. his adde quatuor Volusiani, fit annus. qui hic annumeratur, remanet mensis 1. Hujus temporibus passi sunt Romæ Felix papa Marius & Martha conjunx ejus cum filiis, 47. milites, qui baptizati sunt à Dionysio Papa. Cyrilla virgo, in terracina Campaniæ civitate, Fœlix presbyter, & Eusebius.

Aurelianus aug. Anno dominicæ incarnationis 226. Aurelianus regnavit annos 5. 6. menses. Hujus temporibus passi sunt Romæ Eutichanus papa, Theodora, Basilides, Tripos. & Mandalio, Lingonus sancti Gemini Leonio civitate, Conon Cæsarea Capadociæ, Mannes apud Prænestinam urbem. Agapitus in civitate Salona, Anastasius, Augustuduno. Simphorianus in territorio Navariensi loco, qui dicitur gentibus, Andeolus subdiaconus, Andochius presbyter, Tirsus diaconus, & Fœlix in castro Divione, Benignus presbyter.

Tacitus aug. Anno dominicæ incarnationis 232. Tacitus regnavit menses 6. adde 6. Aureliani, fit annus. Remanent 88. dies Floriani, his conjunge 28. dies, qui supra remanserunt, fiunt 108 id est menses 3. 18. dies, Adde duos superfluos menses, faciunt menses 5. dies 18. Anatholius Laodiceæ Syriæ episcopus clarus habetur.

Probus aug. Anno dominicæ incarnationis 233. Probus regnat annos 6. menses 4. His adde 6. Taciti, & 5. suprascriptos fit annus, remanet 3. menses.

Carus cum filiis. Anno dominicæ incarnationis 240. Carus cum filiis Carino, & Numeriano regnavit annos 2. Horum temporibus coronantur Romæ Crisantus & Daria, Claudius & Hilaria uxor ejus cum filiis. Jason & Mauro, & 70. milites.

Diocletianus & Maximianus & Constantius & Galerius. Anno dominicæ incarnationis 242. Diocletianus cum Maximiano, & Constantio, & post mortem Diocletiani, Maximianus cum Severo, Galerio & Maximiano regnavit annos 20. Horum temporibus martyrio coronantur Romæ Gaius papa, Ciriacus diaconus, Largus, & Smaragdus, Apronianus Papias, & Maurus, Claudius, & Prepedigna cum filiis. Gabinus presbyter, Castulus, Pancratius, Arthemius cum uxore, & filia, Sebastianus, Marcus, & Marcellianus, Marcellinus presbyter, Petrus exorcista, Tranquillinus, Nicostratus, Zoe uxor ejus, Primus, Felicianus, Claudius, Castorius

Martyrium subeunt. Victorinus Simphorianus, Basiliscus Faustius, Simplicius, & Beatrix, Tiburtius filius Coromatii, Susanna virgo, Johannes, Crispus, Genesius, Felix, & Audactus, Lucia, & Geminianus, Sergius, & Bachus, Crisogonus, Saturninus, Quatuor coronati, Theodoros, Pócianus, Prætextatus, & Thraso, apud Spoletum Gregorius presbyter, Sabinus episcopus, Exsuperantius, & Marcellus Diacon. apud insulas Parmarias Anastasia, Antiochia, Julianus, & Basilissa. In Hispania, civitate Cæsaraugustana, Vincentius Diac. In Barcinona, Eulalia virgo, Cucufas. Apud Gerundam Felix. In Cucumis Juliana virgo. Apud Tyrum Tyranno Silvanus, Peneleus, atq; episcopi cum innumera multitudine. Apud Sirmium, Strenum, Nicomedia Petrus, & Lucianus presbyter, Antiocemus, Antimus episcopus, Panthaleon, Johannes Adrianus, Dorotheus, & Gorgonius, Eleutherius. Smirniæ, Hireneus Episcopus. In Palestina civitate Gara Silvanus, Mediolanis Victor. Apud Illyricum civitate Suffcia, Quirinus episcopus. Apud Tharsum, Bonifacius. Apud Aquilejam, Fœlix, & Fortunatus, Apud Ciliam, Vitus & Modestus, cum Crescentia Lucia virgo in Britannia. Albanus apud Massiliã, Victor. apud Augustam Afra cum matre sua Hilaria. In Rhetia provincia Nicea, Bithyniæ Theodora cum filiis In Hispania, civitate Compluto, Justinus, & Bastar fratres. In Sicilia civitate Catanensium Euplus Diaconus. Apud urbem Italiæ Pergamum Alexander, in civitate Calcedona Eufemia. In Neapoli Campaniæ Januarius episcopus. Beneventi Socius diacon. Mesenate civitate, Faustus & Desyderius. In Palestina Pelus, & Nilus episcopi, in Cizico Fausta & Evilasius, Aganno. Mauritius cum sociis Antiochiæ. Cyprianus episcopus cum Justina apud Egeam civitatem. Cosmas & Damianus in Gallia. Castro Solodora, quod est super Aralam fluvium, Victor. Apud Coloniam Agrippinam Gereon cum sociis. Apud Tarsum Probus & Andronicus. in Venusa civitate Apuliæ, Fœlix episcopus. Audax, & Januarius presbyteri. Suessionis civitate Grispinus & Crispinianus. Apud Sidonem Cenobius presbyter. In territorio Tiberius Modestus, & Florentina. In Scythia Mennas. Antiochia Romanus. Alexandria Petrus episcopus. In Africa civitate Crispina virgo. In Tuscia Barbara virgo. In Hispania Leocadia. Emerita civitate Eulalia, & Julia virgines.

Constantius aug. Anno dominicæ incarnationis 243. Hujus Constantii temporibus, pace ecclesiis reddita, Episcopi privatis sedibus restituuntur, & alia plura Christianæ religioni profutura ceduntur. Inter quæ etiã

Cœnobium Treverense inchoatur. cœnobium servorum Dei Treveri inchoatur, cui præscripti principis assensu, inter contiguos urbi muros, Johannes abbas miræ sanctitatis vir, initia dedit, Cujus cœnobii beatus Augustinus in libr. confessionum mentionem fecit.

Constantinus, Helena concubina Cæsaris. Anno dominicæ incarnationis 243. Constantinus Constantii, ex concubina Helena filius, regnat annos triginta menses decem, his adde tres menses qui supra remanserunt fit annus, remanet mensis unus. Silvester Papa clarus habetur, cuius industria Synodus præclarissima toto orbe terrarum

teratum 318. patrum apud Niceam urbem celebratur. Crux Domini nostri Jesu Christi, à Juda invenitur. Sed ut in gestis Romanorum pontificum legimus, sub Constantio patre Constantini, & Eusebio pontifice Romano, eadem crux inventa est. Nam ibi ita legitur: sub hujus temporibus, id est Eusebii, inventa est crux Christi, 5. nonas Maii, & baptisatus est Judas, qui & Quiriacus.

Helena concubina Cæsaris. Concilium Nicenū. Crucis inventio per iudam.

Anno dominicæ incarnationis 295. Constantius cum Constantino. & Constante fratribus, annos 27. menses 5 dies 13. Horū temporibus Maximianus Trevirorum episcopus clarus habetur. Jacobus Nisibus episcopus agnoscitur. Antonius monachus in Eremo moritur. Hilarius Pataviensis Episcopus, ab exilio revocatur. Julius papa, in exilium mittitur. Liberius papa, exilio deportatur, revocatus hæreticis favet. Felix papa deponitur, & ab hæreticis interficitur. Eusebius presbyter propter fidem catholicam in quodam cubiculo includitur, ibique post 7. menses moritur. Dionysius episcopus ab Arrianis strangulatur. Paulinus episcopus Treviren. successor sancti Maximiani episcopi, ob catholicam fidem à Constantio relegatur exilio, & usque ad mortem etiam ultra Christianum nomen mutando, exilio fatigatur. Ad ultimum apud Frigidam defunctus est, inde Treveris reportatur.

Constantius & Constans fratres. Pontifices à Cæsaribus depositi.

Anno Dominicæ incarnationis 310. Julianus regnavit annos duos, menses octo. His adde 6. qui remanserunt, fit annus. supersunt menses 2. & 18. dies. Hujus temporibus coronantur Romæ Priscus presbyter, Priscillianus clericus, Benedicta fœmina, Pigmenius presbyter, Gordianus, Demetria virgo, Johannes presbyter. item Johannes & Paulus. Faustus & Dafrosa, in Hostia Hilarianus Hierosolymorum episcopus. Aretia civitate Donatus episcopus, Anthiochia Theodoritus presbyter,

Iulianus.

Anno dominicæ incarnationis 315 Valentinianus cum fratre Valente regnavit annos 11. Romæ Damasus papa clarus habetur, Mediolani. Ambrosius episcopus insignis habetur. Hilarius episcopus Pictavis moritur, Athanasius Alexandria vita decedit.

Valentinianus cum fratre aug. Valens.

Anno dominicæ incarnationis 327. Valens cum Gratiano & Valentiniano Valentiniani fratris sui filio regnat annos 4. Hunni, Gothos propriis sedibus pellunt. Gothi Thraciam depopulantur.

Gratianus cum Valente.

Anno dominicæ incarnationis trecentesimo trigesimo secundo, Gratianus cum fratre Valentiniano regnavit annos 8. Theodosius à Gratiano imperator creatur. Synodus 150. patrum congregatur urbe Augusta sub Damaso papa. Theodosius Archadium filium consortem imperii facit. Maximus in Britannia imperator creatur, in Gallia apud Lugdunum Gratianum Augustum interfecit, fratrem ejus Valentinianum ab Italia expulit. Martinus Turonorum episcopus virtutum gloria fulget. Hieron. sacræ scripturæ interpres Bethleem insignis habetur.

Concilium. Maximus Imp. Martinus episcopus Hieronymus. Theod. sen.

Anno dominicæ incarnationis 339. Theodosius, qui Gratiano vivente, 5 annos jam orientem regebat. Post ejus mortem regnavit annos undecim, Maximum Tyrannum quarto ab Aquileja lapide interfecit. Siricus papa Romanam rexit ecclesiam. Hieronym. librum de illustribus viris scripsit, apud Ægyptum. Johannes Eremita celebratur, qui Theodosio de Tyranno victoriam prædixit.

Anno dominicæ incarnationis 350. Archadius cum fratre Honorio regnavit annos quindecim, Gothi Italiam, Vuandali atque Alemanni Gallias aggrediuntur. Corpora Abbacuc, & Micheæ prophetarum revelantur. Innocentius papa Romanam rexit ecclesiam. Sanctus Martinus ad cœlestia transit. Severinus episcopus Coloniæ Agrippinæ clarus habetur. Augustinus episcopus eximius doctor in Hipponensi ecclesia divinam philosophiam dogmatizat. Pelagius Britto gratiam Dei impugnat.

Archadius cum Honorio aug. Augustinus.

Anno dominicæ incarnationis 364. Honorius cum Theodosio minore fratris sui filio regnavit annos 15. Alaricus rex Gothorum Romam invadit anno 7. Honorii. Corpora sanctorum Stephani prothomartyris, Gamalielis & Nicodemi, Luciano presbytero revelantur. Bonifacius papa, & Celestinus Romanam regunt ecclesiam. Hieronymus presbyter obiit 12. Honorii anno, ætatis autem suæ 97. libros suos perfecit.

Honorius & Theodosius aug. S. Hiero. obiit.

Anno dominicæ incarnationis 370. Theodosius minor, Archadii filius, regnavit annos 26. Valentinianus junior, Constantii filius, Ravennæ imperator ordinatur. Gens Vuandalorum, Alanorum & Gothorum, Africam devastat. Augustinus episcopus inter ipsas obsidionum angustias migravit ad Deum. Vuandali capta Carthagine, in Siciliam transeunt. Celestinus & Xistus Romanam regunt ecclesiam, hujus temporibus Leo magnus apostolicam obtinuit cathedram, ad quem, & ad Pulcheriam Augustam, multa super Euticetis errorem scribit Flavianus Constantinopolitanus episcopus, & Euticenem damnat.

Theodosius minor. Valentinianus iu. S. Augustinus obiit.

Anno dom. incar. 397. Marcianus & Valentinianus regnaverunt annos 7 Ioannes baptista duobus monachis caput suum manifestat. Germanus episcopus Vtisrodorensis, & Lupus Trecasenis episcopus, in Britanniam diriguntur. Post hæc Germanus episcopus apud Ravennam moritur. Leo episcopus Marciano multa fidei dogmata scribit. Anatolius episcopus Constantinopolitanus Euticetis errorem damnat, & à Leone papa arguitur, quod contra Nicenum concilium, Antiochenam & Alexandrinam ecclesias, sibi subdere voluisset. Ætius patricius à Valentiniano occiditur apud Arelatum. Hilarius episcopus doctissimus atque præclarissimus vir, qui vitam sancti Honorati prædecessoris sui composuit, moritur.

Martianus & Valentinianus iu. Aetius patritius.

Anno dominicæ incarnationis 405. Leo regnavit annos septemdecim, huic Leoni. Leo papa plu

Leo aug.

rima scribit. Theodorus episcopus civitatis Syriæ, historiam ecclesiasticam à fine librorum Eusebii scribit. Hilarius Papa, Romanam Ecclesiam gubernat. Victorinus, jubente papa *Hilario*, revolutionem magni anni describit.

Zenon aug.

Anno domini incarnationis 414. Zenon regnavit annos 17. Odoacer rex Gotthorum Romam obtinuit. Theodericus, cognomento Vualager, utramque Macedoniam depopulatur. Honoricus rex Vuandalorum, Arriano in Africa plusquam 334. Episcopis fugatis, ecclesias eorum clausit, & plebes variis suppliciis affecit. Felix papa damnavit Achatium Constantinopolitanum episcopum, & Petrum Alexandrinum. Gelasius vir prudens, Felici papæ in pontificatu succedit. Hic etiam damnavit Achatium & Petrum. Post hunc Anastasius præsul efficitur, qui voluit occulte revocare Achatium, sed non potuit, qui etiam nutu divino percussus est.

Anastasius aug.

Anno Dominicæ incarnationis 421. Anastasius regnavit annos 29. Transamundus rex Vuandalorum 220. episcopos exilio Sardinia misit. Huius & Zenonis temporibus sub Vuandalica persecutione martyrio coronantur. Apud Africam Eugenius Carthaginensis episcopus, & cum eo

Martyres cruciantur.

plusquam 511. Appa, Bonifacius, Diaconus Servius, & Rusticus subdiaconi. Rogatus & Septimus monachi, & Maximus puer, primo igne injecti, post remotum vectibus enecati sunt. Item Marcianus & Satirianus, & Maxima virgo, & cum eis 370. crudeliter perempti sunt. Item Papias & Mansuetus. Vulteus, Valerianus, Urbanus & Crescens, Felix & Hortulanus episcopi, in confes-

Confessores.

sione cursum vitæ consummaverunt. Item Daciva, & Dionysia, Emelianus medicus cum multis aliis, Valerianus episcopus. Symachus papa ecclesiam Romanam gubernat, pecuniam, & vestes

Pontificis liberalitas.

per Africam, & Sardiniam episcopis in exilium missis ministrat. Post hunc Hormisda papa constituitur. Clodoveus rex Francorum qui Gallias regnavit trigenta annos, Syagrium patricium interfecit. Cunibaldum regem Burgundia expulit. Almannos tributarios facit. Anno duodecimo regni sui à sancto Remigio, Remorum episcopo, unà cum Francis baptizatur. Mammerius episcopus Viennen. ecclesiæ triduanas litanias instituit ante ascensionem Domini. Clodoveus rex cum Alarico, rege Gothorum, in Aquitania juxta Pictavos confligit, eumque regno & vita privat. Amalricus filius Alarici in Hispania regnum paternum obtinuit. Anastasius imperator Clodoveo dona regia mittit. Clodoveus Reginarium propinquum, atque cõsortem regni interfecit. A transitu sancti Martini usque ad mortem Clodovei sunt anni 112. Quatuor filii eius Theodoricus, Clodomerus, Childebertus, & Clotharius regnũ patris inter se diviserunt. Anastasius imperator in flumine periit.

Iustinus maior aug.

Anno dom. incar. 450. Justinus senior regnavit annos 8. Johannes papa, à Theodorico rege Gottorum Ravennam propter fidem catholicam in custodia mittitur, ibique moritur. Idem tyrannus

Symmachus Boetius.

Symmachum patritium interfecit. Boetium in liberalibus disciplinis nulli secundum, in carcerem trudit. In quo ipsa philosophia miris disputationum argumentis conqueritur. Præfatus Theodericus subita morte periit. Athalaricus in regnum succedit. Benedictus pater, & primus in loco, qui

S. Benedictus.

Sublacus dicitur, & postea in castro Cassini, vir magnæ vitæ meritis, & apostolicis virtutibus effulsit. Felix & Bonifacius Romanam regunt Ecclesiam. Sigismundus, rex Burgundionum, monasterium sanctorum Auganensium ædificat. Idem à supradictis filiis Clodovei interficitur. Theodericus cum filio Theodeberto, & fratre Clothario Thuringiam depopulatur, Ermenfridum Thuringorum ducem apud Tulpiacum extinguit.

Iustinianus aug.

An. dom. incar. 459. Justinianus, Justini ex sorore nepos, regnavit annos 38. Nam per Belisarium patritium Persas fortiter devicit. Perque ipsum Belisarium Vuandalorum gentem, capto eorũ re-

* aliàs Gilimere. ge * Gelismero, usq; ad internitionem delevit. Africamq; totam post annos 90 & 6. Romano impe-

* aliàs Virige. rio restituit. Rursusque Belisarii viribus Gothorum in Italia gentem, capto * Vuitisi, eorum rege,

* aliàs Anitalam. superavit. Maurosque post hæc Africam infestantes, eorumq; regem *Attilam per Joannem excõsulem mirabili virtute prostravit. Leges quoque Romanas quarum prolixitas gravabat, minoravit, & inutiles dissonantias mirabili brevitate correxit. Extruxit quoque Constantinopoli templum, quod græco vocabulo ἅγιαν σοφίαν nominavit. Cujus opus adeo cuncta ædificia excellit, ut in totis

Cassiodorus.

terrarũ spatiis huic simile non possit inveniri. Hujus temporibus Cassiodorus Romæ tam seculari

* al às Alba.

Priscianus.

quam divina scientia claruit. Hic primitus consul, deinde senator, ad extremum monachus efficitur. Romæ Dionysius *abbas pascales* scribit circulos. Apud Constantinopolim Priscianus Cæsa-

* aliàs Pascalem calculum.

riensis grammaticæ artis (ut ita dicam) profunda rimatus est, tumq; nihilo minus Arator Romanæ ecclesiæ subdiaconus, poeta mirabilis apostolorum actus versibus hexametris decoravit. Hujus tẽporibus Romanam rexerunt ecclesiam Johannes, Agapetus, Sylverius, & Vigilius. Sylverius à Belisario jussu Theodoræ Augustæ in exilium mittitur, & ibi moritur. Vigilius quoq; eo quod nollet revocare Anthemium hæreticum, episcopum Constantinopolitanum, à Justiniano in exiliũ truditur, revocatur ab exilio, cũ Romã reverteretur, in Sicilia civitate Syracusana calculi dolore moritur. Pelagius in pontificatu succedit. Per idem tẽpus Albuinus, filius Odovini, Langobardis jã decimus imperat, qui filiã Clotharii regis Francorũ Clothsuindam in matrimonium habuit. Childebertus rex Francorum, cũ exercitu Hispaniam intrat, Amalricum regem, filium Alarici, in prælio extinguit, multum aurum, & argentum inde asportat. Clotharius filius fratris sui Clodomeri cultro confoditur. Theodericus rex moritur. Theodebertus filius eius post eum regnat.

Iustinianus 4. *Narses.*

Anno Dominicæ incarnationis 498 Justinianus minor regnavit annos xi. Narses Patricius Totilam regem Gothorum in Italia occidit. Idem cum ducibus Theudeberti regis Francorum Bucellino, & Amingho qui Italiam deprædabantur, pugnavit eosque interfecit. Narses apud Justinianum & ejus conjugem Sophiam accusatus à Romanis; quod servicio Italiam premeret & statim Longinus præfectus mittitur, qui Narsetis locum obtineret. Cui inter cætera Sophia, quia Eunuchus erat, hoc fertur mandasse, quod cum puellis in gynætio lanarum faceret pensas dividere. Ad hæc ille respondit, talem se ei telam orditurum, qualem ipsa dum viveret, deponere nō posset, statimque genti Langobardorum mandat ut venirent & possiderent Italiam. Johannes papa Romanam ecclesiam regit. Childebertus & Clotharius reges cum exercitu Hispaniam intrant. Cæsar Augustanam civitatem obsidet. Cives induti ciliciis tunicam sancti Vincentii super murum circunferunt. Deumq; contrito corde exorant. Reges divina inspiratione flexi obsidionem solvunt. Episcopus ejusdem civitatis Childeberto regi pro munere stolam beati Vincentii constituit. Albuinus cum Langobardis Italiam intravit & Gisulphum nepotem suum Forojulianis præfecit. Theodebertus rex Italiam intrat, cum Langobardis certamen init, eosque vicit, in Franciam reversus moritur. Non multo post tempore Childebertus rex Parisius moritur, & in basilica sancti Vincentii sepelitur. Regna quæ fratres & nepotes tenuerant, in Clotharii rediguntur potestatem.

Sancti Vincentii tunica.

His temporibus Medardus episcopus migravit ad dominum, quem Clotharius rex cum debito honore Suessionis sepelivit. Post hæc Clotharius rex cum debito suo moritur, & in basilica sancti Medardi sepelitur. Quatuor filii ejus regna inter se diviserunt. Heribertus regnum Childeberti accepit, & sedem Parisius habuit. Guntramus regnum Clodomeri tenuit, sedemq; constituit Auribanus. Hilpericus regnum patris sui Clotharii cathredram Suessionis habuit. Sigibertus regnū Theoderici * Remis sive Metis sedem statuit. Huni qui & Avares comperta morte Clotharii, super Sigibertum inruunt. Quibus ille in Thuringiam occurrens eos juxta fluvium Albiam potenter superavit. Hic Sigebertus legationem in Hispaniam mittens Brunihildem * Atanahildi regis filiam petit, eamque in conjugium accepit, de eaque filium Childebertum * nomine suscepit. Heribertus derelicta legitima uxore, quæ vocabatur Ingoberta, duas sorores Marconesam, & Merofilidam, sibi in matrimonium jungit, ex quo scelere excommunicatus est à sancto Germano Parisiorum episcopo, & justo dei judicio percussus moritur, & in Basilica sancti Romani sepelitur. Regnum ejus Sigebertus arripuit. Hilpericus Geilsunda * sororem Brunichildis in conjugem accepit, quam pauco interjecto tempore, suggerente Fredegunde, in lecto strangulavit. Deinde Andoveram reginam à se repulit, eo quod adhortante Fredegunde, filiam propriam à sacro fonte suscepisset & eandem Fredegundem sibi in matrimonium jungit. Habuit vero ex supra dicta Andavera tres filios, Theodebertum, Meroveum, & Clodoveum. Theodebertus jussu patris trans Ligerim regionem, quam avunculus ejus Heribertus tenuerat, occupat, & apud Pictavos cum Gulidaldo duce Sigeberti dimicat, eumq; superat. Sigebertus cum exercitu Parisius venit, fratremque Hilpericum bello aggreditur. In quo prælio supradictus Theodebertus occubuit. Hilpericus fugiens cum uxore & filiis, Torniacum ingressus est, ibiq; se communivit. Quem cum Sigebertus ibique persequeretur, dolo Fredegundis reginæ à duobus pueris ejus dolo interficitur. Quem frater in Basilica sancti Medardi sepelivit. Ea tempestate Brunichildis cum filio adhuc parvulo Parisius morabatur. Guldaldus * dux, apprehensum puerum nocte latenter aufugit, eumq; in regnum paternum reportavit. Eademq; Brunichildis Rothomagum in exilium mittitur, ubi veniens Meroveus filius Hilperici eam sibi in conjugium sociavit. Ex qua causa postea à patre attonsus, monachus efficitur, & presbyter ordinatur. Eodem tempore Sanctus Germanus Parisiorum episcopus ad dominum transit, & in Basilica sancti Vincentii sepelitur, matrem Brunichildem requirit, quā Helpericus redire jubet. Narses patricius de Campania Romā venit, ibiq; moritur, corpus ejus in locello plumbeo cum omnibus divitiis ejus Constantinopolim perlatum est. Benedictus papa Romanam ecclesiam gubernat. Fortunatus poeta in Galliis insignis habetur, qui natus quidem in loco, qui Duplalis * dictus fuit, qui locus haud longe à Cenitensi castro vel Tarvisiana distat civitate. Sed tamē in Ravenna nutritus & doctus in arte Grammatica, sive Rhetorica seu Metrica clarissimus exstitit. Qui amore sancti Martini in Gallias transiens, primo Turonis, deinde Pictavis habitavit, in qua civitate episcopus ordinatus est.

Medardus. *Regnum Franciæ dividitur.* * Aurelii alias. * Bruniam alias. * Theodebertum alias. * Galsundam al. *Chilperici tres filii.* *Gondibaldo.* *Sigebertus dolo interficitur.* * Gondobaldus alias. *Meroveus fit presbyter.* *S. Germanus.* *Narses moritur.* *Benedictus papa.* *Fortunatus poeta & episcopus.* * Duplavilis al.

Albuinus rex cum Langobardis Tarvisium, Vincentiam, Veronamque, & reliquas Venetiæ civitates capit. Deinde Liguriā ingressus Mediolanum cœpit, & omnes Liguriæ civitates, Ticinensis civitas ultra tres annos obsidionem perferens Langobardis se tradidit, omnesque civitates armis cœperunt, præter Romam, & Ravennam, vel aliqua castra quæ erant in maris litore constituta. Albuinus postquam in Italia tres annos, & sex menses regnavit, insidiis suæ conjugis interemptus est, Elmigius * qui Albuinum occiderat cum Rosemunda regina Ravennam ad Longinum præfectum fugit, auferēs secum Albisindam filiam regis & omnem Langobardorum thesaurum, ubi ambo veneno periērūt. Longinus Albisindam * filiam Albuini cū Langobardorum thesauris

Langobardi in Italiam. *Albuinus occiditur.* *Helmigiso* * Helmich alias. * Alsuindam al.

Langobardi in Galliam. Constantinopolim dirigit, Langobardi Gallias ingrediuntur. Horum adventum vir Dei Hospitius qui apud Niceam erat inclusus, sancto sibi revelante spiritu, longe ante prævidit, quibus occurrit armatus dux Guntrannus & commisso bello à Langobardis extinguitur. Mumulus in locum ejus subrogatur, qui ex Langobardis multos interfecit, eosq; in Italiam redire compulit.
S. Hospitius.

Tiberius Constantinus Augustus. Anno dominicæ incarn. 510. Tiberius Constantinus regnavit annos 7. Hic cum sub Justino adhuc Cæsare palatiū regeret, & multas quotidie eleemosynas faceret, magnam ei dominus copiam auri subministravit, nam deambulans per palatium vidit in pavimento tabulā marmoream, in qua Crux domini sculpta, qua inde levari jubens, invenit defossum magnū thesaurum, habentē supra mille auri centenaria. Huic etiam thesaurus Narsetis à quodam sene, qui eum cū aliis terræ mandaverat manifestus est, qui tantus fuit, ut vix per multos dies cisternam in qua jacuerat, à deportantibus potuisset evacuari. Huic Sophia Augusta insidias tentavit ingerere. Procedente enim eo ad villam, ut juxta ritum imperialē 30. dieb. ad vindemiā jucundaretur, vocato Justiniano nepote Justini mariti, voluit eum in regno sublimare, quo comperto, Tiberius apprehensam Augustam omnibus thesauris spoliavit, solum ei victum relinquens. Hujus exercitus Persas debellavit, tantamque prædam cum 20. pariter Elephantis detulit, ut humanæ crederetur posse sufficere cupiditati. Ad hunc Hilpericus rex Francorū suos Legatos dirigens, multa ab eo ornamēta, aureos etiam singularum librarum suscepit, habentes ab una parte effigiem Imperatoris, & scriptum in circulo Tiberius Constantinus perpetuus Augustus, ab alia parte habentes quadrigam & ascensorem, in circuitu scriptum gloria Romanorum. Hujus diebus Gregorius diaconus cum esset apochrisarius in urbe Constantinopolitana, morales libros composuit, Euticiumq; ejusdem urbis episcopum de resurrectione errantem, in conspectu Augusti superavit. Pelagius papa Romanā regnavit ecclesiam, qui absq; jussione principis ordinatus est, eo quod Langobardi Romam obsiderēt, nec posset quisquā progredi. Hilpericus rex, descriptiones novas per cōsilium Fredegūdis in omni regno suo facit, ut unusquisq; possessor de propria terra, de uno Arpennæ, unam amphoram vini ad partē regis daret, & de Jugere modium unum, unde populus valde oppressus vociferabatur ad dominum. Immisit autem dominus plagam in domo regis, & ipse ægrotari cœpit, & duo filii ejus mortui sunt. Rex perterritus descriptiones combussit, & tributum indulsit. Post hæc cognovit uxorem suam quæ peperit filium, quem appellavit Clotharium. Hic fuit postea rex magnus.
Thesauros duos Tiberius reperit.
Aurei singularū librarum.
Gregorius papa.
Pelagius papa.
Lex de vinearum cultoribus. Gallicum est.

Mauricius Aug. Anno dominicæ incar. 517. Mauricius regnavit annos 20. Hunc, Tiberius sentiens sibi diem mortis imminere, una cum consilio Sophiæ Augustæ ad imperium elegit, ornataque sua filia regalibus ornamentis eam tradidit, & cum ea omne imperium. Langobardi cum per annos 10. sub potestate ducum fuissent, regem super se statuūt Otharium * filiū Clephonis, quem etiam ob dignitatem Flavium appellaverunt. quo prænomine Longobardorum reges usi sunt, Duces qui tunc erant ob restaurationem regni, omnium substantiarū suarum medietatē regalibus usibus tribuunt, ut esse posset unde rex ipse, sive qui ei aderant, per diversa officia alerentur. Mauricius Imperator Childeberto regi Francorum, quinquaginta milia solidorū per suos legatos direxit, petens, ut Langobardos de Italia exterminaret. Qui cum Francis in Italiam intrat, Langobardi munera tribuūt, & pacem cum eo faciunt, Imperator solidos requirit, sed ille suarum virium potentia fretus, pro hac nec responsum reddidit. Idem Childebertus bellum adversus Hispanos gerens, eorum acies superavit. Causa hujus certaminis ista fuit, Childebertus Ingundem sororem suam Herminigildo Levigildi Hispanorum regis filio, in conjugium tradiderat, qui Herminigildus prædicatione Leandri episcopi Hispalensis, atque adhortatione suæ conjugis, ad Catholicam fidem cōversus fuerat, quē pater impius, in ipso sacrato Paschali die securi percussit. Ingundis post mariti mortem, cum in Gallias repedare vellet, à Pyratis tenetur, atque in Siciliam deducitur, ubi & moritur. Filius ejus Imperatori est transmissus. Eo tempore fuit, aquæ diluvium in finibus Venetiarum, & Liguriæ, seu in cæteris regionibus Italiæ, quale post Noe tempus creditur non fuisse. Sed secuta est statim pestis Inguinaria, quę tanta strage populum devastavit, ut de inæstimabili multitudine pauci remanerent. In hac tribulatione Gregorius à cunctis generaliter papa electus est, & in Pontificali cathedra sublimatus. Per idem tempus, idem Gregorius papa Augustinum, & Mellitum, & Joannem cum aliis plurimis monachis timentibus Deum, in Britanniam misit, eorumq; prędicatione ad Christum Anglos convertit. Racharedus rex Gothorum, frater Herminigildis martyris, per prædicationem Leandri episcopi, ad fidem Catholicam convertitur.
** Autharius al.*
Flavii Langobardorum reges dicti.
Leander episcop.
Ingundis moritur.
Inguinaria pestis.
Gregorius papa.
Angli & Gothi ad fidem versi.

Gens Anglorum ad Christum convertitur, Edilbertus rex eorum baptisatur.

Gregorius papa, libros regulæ pastoralis, quos in episcopatus sui exordio scripserat, libros etiam, quos in expositione beati Job jamdudum Constantinopoli fecerat, supradicto Leandro episcopo mittit, cui etiam pallium ex benedictione sancti Petri dirigit.

Mauricius Imperator legationem ad Childebertum regem dirigit, mandans ei, ut quod prius nō fecerat, nunc adimpleret, ut Langobardos ab Italia removeret, qui exercitum in Italiam direxit, & commissa pugna cum Langobardis. Francorum acies graviter attritę sunt. Abruncatis, Paternus episcopus civis Pictaviensis nitescit.

Flavius

Flavius rex, Otharius, * Theodelindam Garibaldi Baioariorum ducis filiam, in conjugium accepit. Childebertus, iterato in Italiam exercitu Francorum, cum 20. ducibus, ad bellandum Langobardorum aciem direxit. Qui per tres menses Italiam pervagantes, plurima castra deposuerunt, & innumerabilem multitudinem captivorum inde abduxerunt, Regem autem Otharium habere non potuerunt, quia intra Ticinensem urbem se continuerat exercitus. quia tempus æstivum erat propter inconsueti aeris incommoditatem, Dysenteriæ morbo graviter fatigabatur, & ob id in patriam redire compellitur. Tassilo super Bavariam à Childeberto dux constituitur. Otharius rex, ad Guntrannum regem, patruum Childeberti legatos misit, ut per ejus nutum, pax inter Childebertū & Otharium firmaretur. Erat autem iste rex pacificus omni bonitate ornatus. Is cum quodam die venatum in silvam isset, &, ut solet fieri, hac illacque discurrentibus sociis, ipse cum uno fideli suo remansit solus, & gravi somno depressus, capite in gremio ejus inclinato obdormivit. De cujus ore parvum animal egressum, tenuem rivulum, qui prope discurrebat, transire moliebatur. Tunc is in cuius gremio quiescebat, spatam suam eduxit, eique ex ea pontem fecit, per quem ad aliam transiuit partem, et in quoddam montis foramen ingreditur, & post paululum revertitur, & per eandem spatam riuulum transiens, in os Guntranni ingreditur, statimque à somno excitatus omne retulit sicut vidit, is in cuius gremio dormierat, cum rem per ordinem retulisset, effossus est locus, & inæstimabiles sunt reperti thesauri, de quo auro, miræ magnitudinis cœnobium* fabricavit, & supra Corpus sancti Marcelli martyris in civitate Cyballanis * poni fecit. Nec est usquam ullum opus ex auro factum, quod huic valeat comparari. Nec post multum tempus idem rex, cum thesauros suos ecclesiis ac pauperibus erogasset moritur, & in eadem Basilica sepelitur. Regnum eius Childebertus, & filii eius obtinuerunt. Per idem tempus venit sanctus presbyter Goar, ex Aquitania, & in territorio Treverensi, in pago Trigorio super ripam Rheni, & rivulum qui Vuochara dicitur, Oratorium in honore sanctæ dei genitricis construens, orationibus, eleemosynis & prædicatione imbi insistens, plenus virtutibus in eodem loco quievit. Circa hæc etiam tempora Hilpericus rex, insidiis suæ conjugis Fredegundis, cum de venatione rediret interficitur, & Parisius in Basilica sancti Vincentii sepelitur. Clotharius adhuc puer à matre & Landerico, qui tunc maior domus erat, in regnum sublimatur. Audiens Childebertus Avunculum mortuum, regnum illius occupare nititur, & cum inmenso Francorum & Burgundiorum juxta Suessionem civitatem venit exercitu, ubi eis Fredegundis cum Landerico duce occurrit, & pugna commissa, exercitus Childeberti graviter cæsus fugit. Post idem tempus Childebertus moritur, habebat autem duos filios, unum ex concubina nomine Theodebertum, qui maior natu erat, Alterum ex Regina nomine Theodericum. Hujus regis maior domus fuit Arnulfus. Theodebertus regnum parentis obtinuit, Theodericus regnum Guntranni. Idem Burgundiam cum avia sua Brunichilde, Per idem tempus bellum inter Clotharium & Theodericum oritur super fluvium Aroadi, * tantaque cædes de utroque populo facta est, ut ipse alveus de cadaveribus repletus magis cruorē, quam aquā n fundere videretur. In prædicto, ut aiunt, certamine, visus est angelus domini gladium evaginatum tenens super populum. His temporibus sanctus pater Columbanus ex Hybernia cum beato Gallo, & aliis probatissimis discipulis venit in Burgundiam, ibique permittente rege Theoderico monasterium, quod Luxomnium * dicitur, ædificavit. Exindo à Brunichilde fugatus, Alemaniam ingressus est, ibi sanctum Gallum discipulum suum reliquit. Ipse vero in Italiam transiens monasterium, quod Bovium * dicitur, ædificavit, ubi & multorum pater extitit monachorum. Per idem tempus rex Otharius moritur, & Agilulfus dux Taurinatius, accepta Theodelinda regina in conjugium, super Langobardos in regem elevatur, quibus Gregorius papa de pace inter Langobardos & Romanos conservanda, multa scribit. Prædictæ etiam reginæ quatuor libros, quos de vita sanctorum composuit, transmisit. Quem codicem dialogum id est duorum locutionum, quia eum colloquens cum suo diacono Petro ediderat, appellavit. Per hanc reginam multum utilitatis ecclesia consecuta est. Agilulfus cum Theoderico rege Francorum, perpetuam pacem fecit. Cœnobium sancti Benedicti abbatis à Langobardis noctu invaditur, monachi Romam petierunt, secum Codicem sanctæ regulæ, nec non pondus panis, & mensuram vini deferentes. Mauricius Imperator cum filiis suis Theodosio, Tiberio & Constantino, à Phoca qui fuit strator Prisci patricii, occiditur.

Anno dominicæ incar. 538. Phocas regnavit annos 8. Hujus secundo anno Gregorius papa migravit ad dominum, cui in pontificatu Sabinianus successit, quo defuncto Bonifacius papa constituitur. Hic obtinuit apud Focam principē, ut sedes Romana caput esset omnium ecclesiarum, quia ecclesia Constantinopolitana primam se omnium ecclesiarum scribebat. Hic menses 8. & dies 40. in Cathedra residens, perrexat ad dominum.

In cujus loco iterum Bonifacius consecratur, Hic petiit Focam, ut in veteri fano, quod Pantheō vocabatur, quod à Domitiano Cæsare fuerat constructum, ecclesiam sibi consecrare liceret, quod annuit Imperator. Post hunc Deusdedit, in pontificatu sublimatur, Eleutherius Patritius, & Cubicularius Imperatoris, in Neapoli civitate interfecit Joannem tyrannum,

* Autharius aliàs. Theodelinda.
Otharius.
Ex Guntranni somnio reperti thesauri.
* Ciborium aliàs.
* Caballono vel Cavilonio aliàs. Cabilone.
Sanctus Goar.
Hilpericus rex Francorum, dolo coniugis interficitur.
Landericus dux.
Childebertus moritur.
* Aroncea aliàs.
Maxima clades.
S. Columbanus & Gallus.
* Luxoviam aliàs.
* Bobium aliàs.
Rex Otharius moritur.
Agilulfus rex.
Theodelinda.
Cœnobium sancti Benedicti invadunt Langobardi.
Mauricius Impe. cum filiis à Foca occiditur.
Foca Imperator.
Sabinianus papa.
Sedes Romana hic primū cepit esse caput Ecclesiæ.
Bonifacius.
Papa deusdedit.

Persæ, adversus rempublicã gravissima bella gerunt, & Hierosolymã intrantes, vexillũ dominicæ Crucis asportant. Anastasius monachus illustre martyriũ pertulit. Nam à Persis multa pro Christo perpessus, ad extremũ à Cosdroe rege eorum decollatus, cum aliis 70. In Francia inter Theodoricũ & Theodebertum fratres, instigante Brunichilda avia, gravissimum oritur bellum, eo quod Theodebertus non legitimus hæres regni diceretur, quia de pellice erat natus, & apud Tulpiacum castrum summis viribus decertatum. Theodebertus terga vertit, & Coloniam fugit, inde abstractus, & à fratre attonsus, clericus efficitur, & non post multum ab eodem fratre trucidatur, & duo filii ejus interficiuntur. Regna quæ præfati reges tenuerunt, in potestatem Clotharii transeunt. Brunichildis propter multa maleficia quæ perpetrat, jussu Clotharii, equorum indomitorum caudis religata discerpitur. Agilulfus rex Langobardorum moritur, & Rodoaldus * filius eius in regnum stabilitur.

Theodebertus à fratre trucidatur. *Brunichildis mors digna.* *Agilulfus rex Lãgobardorum moritur* * Adaloaldus aliàs

Heraclius aug.

Anno dominicæ incarnationis 546. Heraclius regnavit annos 26. Qui adversus Persas bellum aggressus, occiso Cosdroe rege eorum, Persas in deditionem accepit, & lignum sanctæ Crucis Hierosolymam, unde sublatum fuerat, cum magna veneratione restituit. Bonifacius quintus, & Honorius, Severinus, & Joannes Romanam regunt ecclesiam. Heduinus rex Anglorum prędicante Paulino episcopo, ad Christi fidem cum sua gente convertitur. Honorius papa Scotos in observatione paschæ errantes, per epistolam redarguit, similiter & Joannes successor Severini facit. Per idem tempus fuit maior domus in palatio Clotharii regis, Arnulfus vir, ut postmodum claruit, Deo amabilis, qui post gloriam seculi, Christi se servitio subdens, mirabilis in episcopatu extitit. Hunc Dagobertus filius Clotharii, in annis puerilibus positus, traditus est à genitore, ut eum secundum suam sapientiam enutriret, eique tramitem Christianæ religionis ostenderet. Hic post quàm ad virilem ætatem pervenit, Sandragesillum ducem Aquitaniæ, & percharum consiliarium patris, eo quod se quadam contumacia despiceret, verberibus affecit, & barbæ rasione deturpavit. Quod cum pater cognovisset, eum ad supplicia requirit. Ille furorem patris timens in Basilicam sanctorum Dionysii & sociorum eius confugit, eorumque tutelam supplex exposcit. Quorum suffragantibus meritis, à nullo potuit inde extrahi, quousque commissum facinus pater indulgeret. Vnde & illum potissimum dilexit locum Vbi postmodum ingentia doná contulit, & numerosa prædia dedit. Post hæc Dagobertus cum Pippino duce in Austria regnaturus, à patre dirigitur, & sancti Arnulfi Metensis episcopi consiliis commendatur. Rodoaldo Langobardorum rege mortuo, Rotharius eidem regno præficitur.

Arnolfus Metẽsium episcopus. *Pædagogus.* *Dagoberti in Comitem Aquitaniæ facinus.*

Heraclionas aug.

Anno dominicæ incarnationis 572. Heraclionas filius Heraclii, cum matre sua Martina, regnavit annos 2. Cyrus Alexandriæ, Sergius & Pyrrhus regiæ urbis episcopi, unam operationem in Christo divinitatis, & humanitatis & unam voluntatem dogmatisant, et ob hoc à Theodoro * papa, & aliis episcopis condemnati sunt. Dagobertus filius Clotharii cum Saxonibus dimicans, graviter ab eis vulneratur, patremque per legatum vocat in auxilium, qui festinus cum exercitu venit, & interfecto eorum duce Bertaldo, * ita Saxones armis perdomuit, ut omnis virilis sexus eiusdem terræ incolas, qui gladii, quod tunc forte gerebat, longitudinem excessissent, perimeret. Circa hæc tempora Sinenandus & post eum Chilitilla, in Hispania regnaverunt. Horum temporibus Synodus bis facta est in urbe Toletana, ubi plurima de fide catholica, & religione Christiana promulgata sunt, & scripto roborata. Sub his etiam regibus Isydorus, Hispalensis ecclesiæ episcopus floruit, nulli modernorum doctorum postponendus, qui multa de fide regulis, ecclesiasticisq; disciplinis disputavit. Post idem tempus conjunx regis, nomine Cæsarea, pro Christi amore, privato habitu venit Constantinopolim, & post aliquot dies baptisata, ab Augusto de sacro fonte levata est. Quam vir eius requirens, cum 40. militaribus * viris pacifice Constantinopolim venit, à quo satis digne susceptus, cum omnibus quos secum adduxerat, baptisatus est, et ab Augusto de fonte levatur, multisq; muneribus honoratus, accepta conjuge ad patriam repedavit.

Hæresis. * à Martino aliàs. * Berthulfo aliàs. *Saxonum clades maxima a Francis.* *Synodus in Hispania.* *Isydorus.* *Cæsarea regis Persarum conjunx* * Militibus viris aliàs.

Constantius aug.

Anno dominicæ incarnationis 575. Constantius filius Heraclii, cum fratre Heraclione regnavit mensibus 6. Pyrrhi successor Paulus, non tantum vesana doctrina sicut prædecessores eius, sed & aperta persecutione catholicos cruciavit, ob hoc & ipse sicut prædecessores eius à sede apostolica damnatus est.

Paulus patriarcha condemnatur.

Anno dominicæ incarna. 576. Constantinus filius Constantii, filii Heraclii regnavit annos 28. Hic à supradicto Paulo deceptus, hæreticus efficitur, exposuitq; typum adversus catholicam fidẽ, nec unã nec duas voluntates, aut operationes in Christó definitas esse confitendas, quasi nihil velle, nec operari, vel credend' potens sit deus. Vnde è Martino papa, & 150. episcopis sub anathemate dãnati sunt supra nominati episcopi. Hac de re idẽ Martin' papa in exiliũ mittitur, apud Cersonã, ibiq; moritur. Vbi etiã miraculorũ gloria fulget. Eugenius papa constituitur, quo vita decedente, Vitellianus in eius loco subrogatur. Rothario Lãgobardorũ rege mortuo, Grimaldus vir strenuus regnũ obtinuit. Per id tẽpus Clotharius rex Francorũ moritur, & sub Vrbẽ Parisi' in Basilica sancti Vincẽtii sepelitur. Dagobertus Monarchiã totius Imperii obtinuit, excepto q̃ fratri suo Heriberto cõtra Ligerim, & limitẽ quo rẽditur partib' Vuascõiæ, pagũ scilicet Tolosanũ, Caturcinũ, Aganẽse, Petrogoricũ & Sanctonicũ vel q̃ ab his versus Pyreneos mõtes excluditur, cõcessit. Grimaldus rex Bertaric

Constantinus filius Constantii. *Martinus papa in exilio moritur.* *Dagobertus rex Franciæ.* *Bertarit.*

virum potentem persequitur. Quem idem rex in sua fide suspiciens adulatorum, & detrahentium linguis stimulatus, dolo occidere meditatur, sed industria Hunoldi fidelissimi satellitis, per murum Ticinensem depositus fune, in Franciam ad Dagobertum fugit, mortisque periculum evasit. Per id tempus Theodorus archiepiscopus & Adrianus Abbas doctissimus à Vitelliano papa missi sunt in Britanniam, plurimasq; ecclesias Anglorum, doctrinæ Apostolicæ fruge fœcundarunt. è quibus Theodorus archiepiscopus peccantium indicia, * quantis scilicet annis pro uno quoque peccato quis penitere debeat, mirabili & discreta consyderatione describit. his diebus Constantinus Augustus Italiam à Langobardorum manu eripere cupiens, Constantinopolim egressus venit Athenas, inde mare transgressus Tarentum applicuit, inde Beneventum intravit, omnesq; penè civitates Langobardorum per quas venerat cœpit. Luceriam usque ad solum prostravit. Deinde Beneventum cum omni exercitu circumdedit, ubi Romualdus filius Grymaldi se incluserat. Imperator accepta obside prædicti Romualdi sorore, soluta obsidione, Neapolim proficiscitur. Inde Romam perrexit, cui sexto ab urbe miliario Vitellianus papa cum sacerdotibus & populo Romano occurrit, qui obtulit beato Petro pallium auro textile, & manens apud Romam diebus 12. omnia quæ fuerant antiquitus instituta ex ære in ornamentum civitatis deposuit, in tantum, ut etiam basilicam beatæ Mariæ, quæ aliquando Pantheon vocabatur, discooperiret, tegulasque æreas inde auferret. Post hæc Neapolim reversus, itinere * terreno perrexit civitatem Regium, * ingressusque Siciliam habitavit Syracusas, mansit autem in Sicilia 6. annos, ubi post plurimas & inauditas deprædationes in balneo à suis extinctus est. post hujus mortem Mezentius * in Sicilia Regnum arripuit, sed absq; orientalis exercitus voluntate, contra quem Italiæ milites, alii per Histriam, alii per Campaniã, alii vero à partibus Africæ & Sardiniæ venientes in Syracusas eũ vita privarunt. Constantinopolim caput falsi imperatoris deportatum est. Hæc audiens gens Saracenorũ (quæ jam Ægyptum & Alexandriã pervaserat) subito cum multis navib⁹ venientes Siciliã invadunt, Syracusas ingrediuntur, multamque stragem faciunt populorum, auferentes quoque prædam nimiam & omnem illum, quem Constantinus à Roma sumpserat ornatum, in ære & diversis speciebus, ad Alexandriam reversi sunt.

Theodorus monachus Cantuariensis episcopus.

* Suppliciis aliàs.

* aliàs littore Tyrrheno.

* aliàs Rheginũ.

Constantinus interficitur

* *Mezentius.* aliàs Meccius.

Anno dominicæ incarnati. 605. Constantinus filius Constantini superioris augusti, regnavit annos 17. Donus papa apostolicam sedem tenet. Quo defuncto Agatho, papa ordinatur. Constantinus Augustus 150. episcopos congregari fecit in urbe Regia, inter quos etiam fuerunt Legati sanctæ Romanæ ecclesiæ, missi ab Agathone papa, Ioannes diaconus, & Ioannes Portuensis episcopus, qui omnes eandem hæresim damnarunt, quæ unam operationem & voluntatem in domino Jesu Christo asseverabat. Ea hora tantæ aranearum telæ in medio populi ceciderunt, ut omnes mirarentur, & per hoc significatum est, quod sordes hæreticæ pravitatis depulsæ essent. Et Georgius quidem patriarcha Constantinopolitanus correctus est, ceteri vero in sua defensione perseverantes, anathematis sunt ultione percussi. Recta autem fides et vera hæc est, ut in domino nostro Jesu Christo sicut duæ sunt naturæ, hoc est dei & hominis, sic etiam duæ credantur esse voluntates. His temporibus solis eclypsis facta est 5 Non. Maii, moxque subsecuta est gravissima pestis tribus mensibus, Iul. Aug. et Septem. tunc visibiliter multis apparuit, quia bonus & malus angelus noctu per civitatem pergerent, & ex jussu boni angeli malus angelus, qui videbatur, venabulo ostium cuiuscumq; domus percussisset, tot de eadem domo sequenti die homines interirent. Per id tempus Dagobertus rex Arnulfum avunculum Heriberti fratris sui, propter infidelitatem suam interfici jussit, qui ab Amalgario & Arneberto ducibus, & Vuilibaldo patritio interfectus est. post discessum igitur beati Arnulfi, ad huc consilio Pippini, qui maior domus dicitur, & Cumberti pontificis Vlicolone, Dagobertus utens, ab ipsis fortiter ammonitus prosperitatis & justitiæ amore complexus, universarum sibi gentium subditarum favoribus extollebatur. Habuit filium ex quadam puella nomine Regnidruda, quem frater ejus Heribertus Aurelianus veniens de sacro fonte suscepit. Namq; dum eundem puerum Amandus episcopus catechumenum faceret, finita oratione, cum nemo respondisset amen, aperuit dominus os pueri, qui non amplius quam quadraginta dies habebat, & cunctis audientibus respondit amen. Vocatus est idem puer Sigibertus. Arnulfus episcopus & Romaricus Abba, clari habentur. Eo anno legati regis Dagoberti, Servatus & Paternus à Constantinopoli regressi sunt, petiitq; Imperator Dagobertũ, ut õnes Iudæos regni sui secundũ fidẽ catholicam baptizare præciperet, aut de regno expelleret. Siquidem in syderum signis cognoverat, quod à circuncisis gentibus divino nutu, ejus Imperiũ esset vastandũ. Et rex quidẽ summo hæc peregit studio, sed Imperatori non de Judæis, sed de Saracenis fuerat demõstratũ. Post hæc Heribertus moritur, relinquens filium parvulũ nomine Hilpericũ, qui etiam paulo post moritur. Regnum ad Dagobertum transit. Grymaldus rex Langobardorum cum Dagoberto pacis firmissime fœdus iniit. Quod cum profugus Bertarius * cognovisset, metuens Grymaldũ, egressus à Gallia ad Britanniam insulam properare disposuit. Interea Grymaldus moritur, cumque jam Bertarius navim ingressus, aliquantum per pelagus navigasset, vox à litore audita est, revertatur Bertarius in patriam suam, quia tertius dies est hodie, quod Grymaldus rex mortuus est. Qui

Constantinus Constantini nepos aug.

Donus papa.

Constantinus aug. fecit concilium

Vera fides duas in Christo voluntates operationis requirit.

Solis Eclypsis.

Pestis gravissima et duo Genii visi sunt.

Alii ex Nanthilde uxore genitũ volũt.

Sigibertus puer in baptismo locutus Amen.

Iudaeos aut baptizandos aut expellendos.

Heribertus frater Dagoberti moritur cum filio.

* Bertarit aliàs.

Grimaldus moritur.

statim reversus regnum Langobardorum obtinuit, atque Cunibertum filium suum consortem regni facit. Agathone papa decedente, Leo junior locum ejus obtinuit. Post hunc Benedictus ordinatur. Dagobertus rex cum Sclavis congreditur, eosque superavit, quibus præerat tunc dux nomine Samo. Vuascones etiam rebellantes ferro compescuit, Huni & Bulgares inter se prælia conferunt, Huni Bulgares superant, qui devicti & de Pannonia expulsi, novem millia cum uxoribus, & liberis regem Dagobertum expetunt, terram ad manendum requirunt. Quos rex ad Heimandum & Baioariam recipere præcepit. Dispersosque per domos omnes una nocte cum mulieribus & liberis interficere fecit. Circa hæc tempora defuncto Sisebodo rege Hispaniæ, Sisenandus quidam ex proceribus Dagobertum regem expetiit, ut ei auxilium ferret, quatenus regnum Hispaniæ obtinere posset, in hujus beneficii recompensatione missorium aurum regi promittit, pensantem auri pondera 50. Rex exercitum misit cum Habundantio, & Venerando ducibus, regnumq; viribus Francorum Sisenandus obtinuit. Missorium Gotthis contradicentibus, non transmisit, Sed ducenta millia solidorum, pro missorio regi Dagoberto persolvit. Quod argentum rex sancto Dionysio dedit. Edildrudis regina & virgo apud Anglos clara habetur. Gens Saracenorum ex Aegypto in Africam cum nimia multitudine pergens, obsessam Carthaginem cœpit, & crudeliter depopulatam ad solum usque prostravit.

Huni Bulgares superant. *Dagoberti crudelitas in Bulgares.* *Missorium aurũ.*

Anno dominicæ incarnationis 612. Justinianus minor, filius Constantini regnavit annos 10. Joannes, Conon & Sergius Romanam regunt ecclesiam. Chilianus episcopus Vuirtzburgensis. Arnnal ejus discipulus clarescit. Justinianus Africam à Saracenis abstulit, & cum eisdem pacem, terra marique fecit. hic Sergium Pontificem, quia in errorem illius synodi quam Constantinopoli fecerat, favere & subscribere noluit, misso Zacharia protospatario suo, Constantinopolim deportari jussit, sed militibus repugnantibus jussa principis perficere non potuit. Alachis * tyrannus, dux Tridentinæ civitatis, adnitentibus Aldone & Grausone Brixianis civibus, et aliis multis ex Langobardis contra Cunibertum regem debellat, eumque de regno expulit, sed resumptis viribus Cunibertus præfatum tyrannum in prælio interfecit. Dagobertus rex, Metis veniens in consilio Pontificum & Procerum, filium suum Sigibertum in regno Austriæ * sublimat, eumque Cuniberto episcopo Coloniensis ecclesiæ, & Pippino duci commendat. sequenti anno ei filius natus est cui regnum Neustriacum, atque Burgundiæ dandum post suum discessum nominavit. post hæc idem Dagobertus moritur, & in basilica sancti Dionysii sepelitur, fuit autem providus in consilio, cautus in judicio, strenuus in militari disciplina, largus in eleemosynis, studiosus in componenda pace ecclesiarum, & præcipue devotus in ditandis sanctorum cœnobiis, qui quamvis omnia loca sancta excoluisset, tamen præ cæteris monasteria sanctorum Dionysii, Martini, atque Mauritii excoluit, & omni ecclesiastica dignitate nobilitavit. Regnum eius sicut ipse vivens diviserat, filii eius tenuerunt. Ega * maior domus cum Nautilda regina, regnum Clodovei administrat. circa hæc tempora cum in castro Cassino vasta solitudo existeret, venientes de Celimanicorum vel Aurelianensium regione, Franci, venerabilis patris Benedicti, eiusque Germanæ Scolasticæ, corpora auferunt, & in suam patriam asportant. Corpus sancti Benedicti in territorio Aurelianensi, in monasterio quod vocatur Floriacus, sepultum est. Porrò, sanctæ Scolasticæ in partibus Cenomanensium religiosorum devotione conditum, rege Cuniberto mortuo, de regno Langobardorum inter principes magna fit controversia, plurimi interficiuntur, nonnulli excæcantur. Mulieres etiam quæ se reginas fore jactaverant, naso & auribus abscisis deturpantur, ad extremum Heribertus dux Taurinensium regnum obtinuit.

Justinianus in. *S. Chilianus.* *Protospatarius.* ** Alachis aliàs.* ** aliàs Austrasiæ.* *Dagobertus moritur.* ** Erckenwaldus aliàs.* *S. Benedicti translatio & Scholasticæ.*

Anno dominicæ incarnationis 622. Leo Augustalem dignitatem arripiens, Justinianum regno privavit, eumque exulem in Ponto servavit, regnumque Romanorum tribus annis rexit. Sergius papa in sacrario beati Petri apostoli, magnam portionem ligni dominicæ crucis reperit, quæ ex tempore illo ab omni populo in basilica Constantiniana, die exultationis ejus osculatur ac adoratur. in Britannia Cumbertus Lindisfranensis ecclesiæ episcopus clarus habetur. in Galliis Audoenus Rotomagensis, Cligisus Novigensis, Sulpitius Bituriacensis episcopi clari habentur. His etiam temporibus venerabilis vir Vuilibrordus, cognomento Clemens, de Britannia gentis Anglorum, ob gratiam Evangelii in Gallias transiens, à Sergio papa episcopus Frisonum consecratur, atque in eandem gentem ad prædicandum dirigitur. Tiberius regnavit annos septem. Hic contra Leonem insurgens, regnum ejus invasit, eumque toto quo ipse regnavit tempore, in eadem civitate in custodia tenuit. Gisulfus dux, Beneventum & Campaniam igne, gladio & captivitate vastavit. Joannes Romanam regit ecclesiam, Hic universos captivos quos Gisulfus cœperat redemit, atq; Langobardos domum redire fecit, cui successit alius Joannes. Clodoveus rex, corpus beati Dionysii discooperiens minus religiose, licet cupide, os bracchii eius fregit & rapuit, confestimque stupefactus in amentiam incidit, & post duos annos vitam cum regno finivit. Hoc tempore Synodus Aquileiæ facta ob imperitiam fidei, quintum universale concilium suscipere diffidit. Quæ synodus facta fuerat temporibus. Vigilii papæ, contra Hæreticos qui beatam Mariam solum hominem, non deum & hominem, genuisse affirmabant, in qua synodo catholicè institutum est, ut Maria semper virgo θεοτόκος diceretur, quia non solum hominem, sed verè deũ & hominem genuit.

Leo Augustus Justinianũ abiecto. *Tiberius 3. aug.* *Clodoveus moritur.* *Concilium contra Hæreticos.* *Lambertus episcopus occiditur.*

Ea ætate claruit Lambertus Tungrensis ecclesiæ episcopus, qui dum regiam domum zelo religionis accensus increpasset, ab iniquissimo Dodone, & aliis viris de palatio missis, improvise conclusus intra domum ecclesiæ, in Leodio vico occiditur.

Anno domini incarna. 632. Justinianus secundo cum Tiberio filio regnavit annos 6. hic regnum rursus recipiens, eos qui se expulerant patritios, occidit. Leonem quoque & Tiberium qui locum ejus usurparant cœpit. Et in medio circo coram omni populo jugulari præcepit. Gallicinum vero patriarcham Constantinopolitanum erutis oculis Romam misit, Cyrumque abbatem, qui eum in Ponto exulem aluerat, episcopum in loco Gallicini constituit Sisinnius & Constantinus Romanam regunt ecclesiam. Hunc Constantinum ad se venire jubens Justinianus, honorifice suscepit ac remisit, quem prostratus in terra, pro suis peccatis intercedere rogans, cuncta ecclesiæ privilegia renovavit. Qui cum exercitum in Pontum mitteret ad comprehendum Philippicum, quem ibi relegaverat, multum eum idem papa prohibuit, sed tamen inhibere non potuit. Exercitus qui missus contra Philippicum fuerat, ad partem ejus se contulit, & eum imperatorem facit, qui Constantinopolim contra Justinianum veniens, cum eo ab urbe millario duodecimo pugnavit, & eum occidit regnumque adeptus est. Imperavit autem, ut præmisimus, hac secunda vice 6. annos, quem Leo in expulsione ejus, naribus detruncavit. Qui post iterum assumpto imperio, quoties defluentem guttam rheumatis manu detersit, penè toties aliquem ex his, qui contra eum fuerant, jugulari præcepit. Dum hæc in oriente aguntur, Ansprandus qui apud Bajoariam 9. exulaverat annos, cum Bajoariis Italiam venit, pugnavitque cum Anberto rege, qui dum in Franciam fugere vellet, Ticinum fluvium ingressus cum equo transnatare conatus est, sed quia auro gravatus erat, aquis suffocatus extinctus est. Ansprandus regnum obtinuit 3. tantummodo menses. Post cujus interitum Luitprandus filius ejus in regali constituitur solio. Apud Francorum quoque gentem Pippino vita exempto, ejus filius Carolus in principatu successit. Licet per multa bella & certamina de manu Ranginfridi, eundem principatum sustulit. Nam cum in custodia teneretur, divino nutu ereptus aufugit, ac primum contra Raginfridum, cum paucis bis terque certamen iniit, ad extremum eum apud Viciacum magno certamine superavit. Cui tamen unam ut ferunt, hoc est Andaganensem civitatem ad habitandum concessit, cunctam vero Francorũ gentem regendam gubernandam suscepit.

Anno Domini. incar. 643. Philippicus regnavit annum unum, & menses 6. hic postquam imperiali dignitate confirmatus est, Cyro de pontificatu abjecto, ad gubernandum monasterium suum, in Pontum redire cœpit. Hic Constantino papæ literas pravi dogmatis direxit, quas ille respuit, statuitque populus Romanus, ne hæretici imperatoris nomen, aut chartas aut figuram solitas susciperent. Contra hunc Anastasius qui & Arthemius dictus est, insurgens eum regno expulit, oculisque privavit.

Anno domini. incarna. 650. Anastasius * regnavit annos 3. Hic literas Constantino papæ per Scholasticum patricium & Exarchum Italiæ direxit, quibus se fautorem catholicæ fidei & concilii prædicatorem esse declaravit. Defuncto Gisulfo duce Beneventano, Romaldus filius ejus locum ejus obtinuit. Circa hæc tempora Petronax civis Brixianæ urbis, divino amore compunctus, castrum Cassinum petiit, & monasterium sancti Benedicti, quod jam tunc 100 & 10. annos destructum manebat, reædificatum multorumque monachorum pater ibi extitit. Gregorius papa constituitur, hic Bonifacium ex Britannia ortum, episcopum ordinavit, & per eum in Germaniam verbum salutis prædicavit, & gentem illam sedentem in tenebris evangelica luce illustravit.

Carolus princeps contra Ratbodum * Regem Frisonum, multa certamina conserit. Qui tyrannus divino nutu percutitur anno præfati principis 4. regni sui. pugnavit idem Carolus adversum Saxones, eosque vicit.

Anastasius Imperator classem in Alexandriam contra Saracenos direxit, Exercitus de medio itinere reversus, Theodosium, imperatorem elegit, atque coactum in solio imperii confirmavit. Qui Theodosius apud Nicenas * civitatẽ Anastasium gravi prælio vicit, septem millia de exercitu ceciderunt. Datoque sibi sacramento, eum clericum fieri, & presbyterum fecit ordinari.

Anno domini incarna. 654. Theodosius regnavit annum unum, hic postquam regnum accepit, mox in Regia urbe imaginem illam, in qua sanctæ synodus erat depicta, & à Philippo erat dejecta, pristino in loco erexit. His diebus ita Tyberis fluvius inundavit. ut ultra alveum suum egressus, multa Romanæ fecerit exitia civitati, ita ut in via lata ad unam & semis staturam excresceret, atque à porta sancti Petri usque ad pontem Milvium, aquæ se descendentes conjungerent.

Anno dominicæ incarna. 655. Leo regnat annos 9. his temporib⁹ Saracenorum gens cum inmenso exercitu veniẽs, Constãtinopolim circundedit, ac per continuũ trienniũ obsedit, donec civib⁹ multa instãcia ad deũ clamãtib⁹ plurimi eorũ fame, frigore, bello, pestilẽtiaq; perirẽt, ac sic partes obsidionis abscederent. Eorũ maxima multitudo tempestate in mare periit, intra Constantinopolim vero tẽpore obsidionis 300. millia hominũ pestilẽtia & fame interere. Luitprand⁹ rex ossa sancti Augustini episcopi à Sardinia transtulit, & in urbẽ Ticinẽsẽ cũ debito honore sepelivit, idẽ rex Ravẽnã obsedit, classẽ invasit atq; destruxit. Carol⁹ princeps 10. an. regni sui cũ Bajoariis pugnavit, eosq; vicit, Idẽ rex quin-

Justinianus secundo imperium occupat.
Leo imperator occiditur.
Philippicus fit Aug. occiso Justino secundo.
Justinianus naribus detruncatus a Leo...
Ansprandus ... Langobardorum rex...
Carolus rex Francorum.
Philippicus Aug.
Anastasius.
* Alias Arthemius ca.
Petronax.
Germani ad fidem versi.
* Rappodum alias.
Theodosius 3. imperator à militibus coactus.
* Nicenam alias.
Tyberis inundatio.
Leo 3. Aug.
Constantinopolis obsessa à Saracenis.
S. Augustini translatio.

quintodecimo anno regni sui Alemanniam ingressus, contra Lanfridum dimicavit, & sibi eandem gentem subjecit. Sextodecimo anno regni sui Valconiam ingressus, Eudonem ducem Aquitaniæ bello perterruit, 17. anno Saraceni ex Hispania cum uxoribus & parvulis venientes, Aquitaniam Galliæ provinciam quasi in ea habitaturi intrant, Carolus quidem ut dictum est cum Eudone Aquitaniæ Principe tunc discordiam habebat, qui tamen in unum se conjungentes, contra eosdem Saracenos pari consilio dimicarunt. Nam irruentes Franci super eos, 375. milia ex eis interfecerunt. Eudo quoque super eorum castra irruens, pari modo multos interficiens, omnia devastavit. Mille tantum quingenti ceciderunt ex Francis, ut in epistola ab Eudone missa Gregorio papæ de eadem victoria continetur. Ea tempestate Leo Imperator sanctorum imagines depositas incendit, Romanoque pontifici Gregorio similiter facere, si suam vellet habere gratiam mandavit, Sed pontifex hoc facere contempsit. Omnes quoque Ravennæ exercitus vel Venetiarum, talibus jussis uno animo restiterunt, & nisi Pontifex eos prohibuisset, alium Imperatorem super se constituissent. Per id tempus Luitprandus rex, castra [illegible], Foromanum & Pentapolim Auximumque invasit, sed post aliquos dies Romano pontifice delaborante, Romanis reddita sunt.

Imagines sanctorum incensæ.

Leo Augustus ad pejora progressus est, ita ut compelleret omnes Constantinopolim habitantes tam vi quam blandimentis, sanctorum imagines deponere, & quascunque invenire potuit, in media civitate concremavit. Et quia plerique ex populo tale scelus fieri prohibebant, aliquanti ex eis capite truncati, alii parte corporis mutilati sunt, cujus errori Germanus patriarcha non consentiens, à propria sede depulsus est, & ejus in loco Anastasius presbyter ordinatur. Circa hæc tempora Carolus princeps Pippinum filium suum ad Luitprandum regem direxit, ut ejus juxta morem capillum incideret, qui ejus Cæsariem incidens, ei pater effectus est multisque eum ditavit regiis muneribus, & genitori remisit.

Sanctorum imagines succensæ iterum.

Carolus 17. anno regni sui cum exercitu in Westrachiam venit, eamque suæ ditioni subjecit. anno 20. regni sui, iterum cum valida manu Vasconiam ingressus est, et Eudonem regno simul & vita privavit. sequenti anno contra filios ejusdem Eudonis dimicavit.

Anno 22. regni sui, Saracenorum exercitus rursum in Gallias introiens multam devastationem fecit, contra quos Carolus non longe à Narbona bellum committens, eos sicut & prius maxima cæde postravit.

Anno 24. regni sui, iterato Sarraceni Gallorum fines ingressi, usque ad provinciam venerunt, & capta Arelate, omnia circumquaque demoliti sunt. tunc Carolus ad Luitprandum regem mittens, auxilium contra Sarracenos exposcit, qui nihil moratus cum omni Langobardorum exercitum ejus adjutorium properavit, quo comperto gens Saracenorum mox ab illis regionibus aufugit.

Carolus moritur.

Anno 26. regni sui, Carolus bellicosissimus & victoriosissimus princeps Francorum moritur. fiunt igitur ni fallor, anni ab incarnatione domini computati à quadragesimo secundo anno Imperii Octaviani, usque ad ultimum Leonis Augusti annum, qui temporibus Caroli principis regnasse cognoscitur. 718. Menses 3. Dies 2.

Discordant in supputatione temporum historici.

Discernamus etiam si placet eosdem annos domini, per tempora pontificum Romanorum, & videamus quomodo sibi tempora principum, & præsulum adinuicem comparata, respondeant.

Beatus Petrus Apostolus Romæ in episcopali Cathedra sedit annos 25. Menses 2. Dies 2.

Linus sedit	Annos	XI.	Men.	III.	Dies	XIII.
Cletus sedit	Annos	XII.	Men.	I.	Dies.	XI.
Clemens sedit	Annos	IX.	Men.	II.	Dies.	X.
Anacletus sedit	Annos	IX.	Men.	II.	Dies.	X.
Eucharistius sedit	Annos	IX.	Men.	X.	Dies.	X.
Alexander sedit	Annos	X.	Men.	VII.	Dies.	I.
Sixtus sedit	Annos	X.	Men.	II.	Dies.	I.
Thelophorus sedit	Annos	XI.	Men.	III.	Dies.	XXI.
Iginus sedit	Annos	IIII.	Men.	III.	Dies.	III.
Pius sedit	Annos	XIX.	Men.	IIII.	Dies.	III.
Anicetus sedit	Annos	XI.	Men.	IIII.	Dies.	III.
Sother sedit	Annos	IX.	Men.	VI.	Dies.	III.
Eleutherius sedit	Annos	XV.	Men.	III.	Dies.	II.
Victor sedit	Annos	X.	Men.	II.	Dies.	X.
Zepherinus sedit	Annos	VIII.	Men.	VI.	Dies.	X.
Calixtus sedit	Annos	VI.	Men.	II.	Dies.	X.
Urbanus sedit	Annos	IIII.	Men.	X.	Dies.	XIII.
Pontianus sedit	Annos	IX.	Men.	V.	Dies.	II.
Antherus sedit	Annos	XII.	Men.	I.	Dies.	XII.

Fabianus

Fabianus ſedit	Annos	XIIII.	Men.	XI.	Dies	XI.
Cornelius ſedit	Annos	II.	Men.	II.	Dies.	II.
Lucius ſedit	Annos	III.	Men.	III.	Dies.	III.
Stephanus ſedit	Annos	VII.	Men.	V.	Dies.	II.
Sixtus ſedit	An.	I.	Men.	X.	Dies.	XXIII.
Dionyſius ſedit	An.	VI.	Men.	II.	Dies.	IIII.
Felix ſedit	An.	IIII.	Men.	III.	Dies.	XXV.
Eutichianus ſedit	An.	I.	Men.	I.	Dies.	I.
Gajus ſedit	Annos	XI.	Men.	IIII.	Dies.	XII.
Marcellinus ſedit	Annos	IX.	Men.	IIII.	Dies.	XXV.
Marcellus ſedit	Annos	V.	Men.	VII.	Dies.	XXII.
Euſebius ſedit	Annos	VI.	Men.	I.	Dies.	III
Melchiades ſedit	Annos	IIII.	Men.	o.	Dies.	o.
Silveſter ſedit	An.	XXIIII.	Men.	X.	Dies.	X.
Marcus ſedit	Annos	II.	Men.	VIII.	Dies.	XX.
Julius ſedit	Annos	XV.	Men.	II.	Dies	VI.
Liberius ſedit	Annos	VI.	Men.	III.	Dies.	IIII.
Felix ſedit	Annos	I.	Men.	III.	Dies.	II.
Damaſus ſedit	Annos	XVIII.	Men.	III.	Dies.	XII.
Siricius ſedit	Annos	XV.	Men.	o.	Dies.	o.
Anaſtaſius ſedit	An.	III.	Men.	o.	Dies.	X.
Innocentius ſedit	An.	XV.	Men.	II.	Dies.	XXI.
Zoſimus ſedit	Annos	I.	Men.	III.	Dies	VII.
Bonifacius ſedit	Annos	III.	Men.	VIII.	Dies.	XI.
Celeſtinus ſedit	Annos	VIII.	Men.	X.	Dies.	XVII.
Sixtus ſedit	An.	VIII.	Men.	o.	Dies.	XIX.
Leo ſedit	Annos	XXI.	Men.	I.	Dies.	III.
Hilarius ſedit	Annos	VI.	Men.	III.	Dies.	X.
Simplicius ſedit	An.	XV.	Men.	I.	Dies.	VII.
Felix ſedit	Annos	VIII.	Men.	XI.	Dies.	XVIII.
Gelaſius ſedit	Annos	IIII.	Men.	VIII.	Dies.	XVIII.
Anaſtaſius ſedit	An.	I.	Men.	XI.	Dies.	XXIIII.
Symachus ſedit	An.	XV.	Men.	VII.	Dies.	XXVII.
Hormiſda ſedit	Annos	IX.	Men.	o.	Dies.	XVII.
Joannes ſedit	An.	II.	Men.	IX.	Dies.	XVI.
Felix ſedit	An.	IIII.	Men.	II.	Dies.	XIIII.
Bonifacius ſedit	Annos	II.	Men.	o.	Dies.	XXVI.
Agapitus ſedit	An.	I.	Men.	XI.	Dies.	XVIIII.
Silverius ſedit	An.	I.	Men.	V.	Dies.	XI.
Vigilius ſedit	An.	XVIII.	Men.	VI.	Dies.	XXVI.
Pelagius ſedit	Annos	XI.	Men.	X.	Dies.	XVIII.
Joannes ſedit	Annos	XII.	Men.	XI.	Dies.	XXVI.
Benedictus ſedit	Annos	IIII.	Men.	I.	Dies.	XXVIII.
Pelagius ſedit	Annos	X.	Men.	II.	Dies.	X.
Gregorius ſedit	Annos	XIII.	Men.	VII.	Dies.	X.
Sabinianus ſedit	Annos	I.	Men.	V.	Dies.	IX.
Bonifacius ſedit	Annos	VIII.	Men.	o.	Dies.	XXII.
Honorius ſedit	Annos	XII.	Men.	XI.	Dies.	XIII.
Severinus ſedit	Annos	o.	Men.	II.	Dies.	IIII.
Joannes ſedit	Annos	I.	Men.	IX.	Dies.	XVIII.
Theodorus ſedit	Annos	VI.	Men.	V.	Dies.	XVIII.
Martinus ſedit	Annos	I.	Men.	I.	Dies.	XXVI.
Eugenius ſedit	Annos	I.	Men.	VIII.	Dies.	XXIIII.
Vitellianus ſedit	Annos	VI.	Men.	o.	Dies.	o.
Adeodatus ſedit	Annos	IIII.	Men.	II.	Dies.	V.
Donus ſedit	An.	I.	Men.	V.	Dies.	X.
Agatho ſedit	An.	II.	Men.	VI.	Dies.	IIII.
Leo ſedit	An.	I.	Men.	X.	Dies.	XXII.
Benedictus ſedit	An.	o.	Men.	X.	Dies.	XII.
Joannes ſedit	Annos.	I.	Men.	o.	Dies.	IX.

Conon

Conon sedit	An.	o.	Men.	XI.	Dies	o.
Sergius sedit	Annos	XIIII.	Men.	VIII.	Dies	XXIII.
Ioannes sedit	Annos	III.	Men.	II.	Dies	XII.
Ioannes sedit	Annos	II.	Men.	VI.	Dies	o.
Sisinius sedit	An.	o.	Men.	o.	Dies	XV.
Constantinus sedit	An.	VII.	Men.	IX.	Dies	XI.
Gregorius sedit	Annos	XVI.	Men.	IX.	Dies	XXV.
Gregorius sedit	Annos	X.	Men.	IX.	Dies	XI.
Zacharias sedit	Annos	X.	Men.	III.	Dies	XIIII.

Fit ergo, ut arbitramur, summa horum à temporibus beati Petri apostoli, usque ad Zachariam papam, qui principio regni Pippini Romanam gubernat ecclesiam. Anno. 803. Menses 8. Dies 26. Quibus si addamus quindecim An. Octaviani. 23. Tiberii 5. Caii. similiter 3 Claudii, quia 4. Claudii anno Petrus Apostolus Romam venit, & ipse jam annus in pontificatu ejus computatur, colliguntur anni 747 supercrescunt itaque anni pontificum, annos principum Romanorum 29. annis. Quid horum potius sequendum sit, prudens lector videat. Illud tamen pro certo scimus, quod nec Augustorum, nec Antistitum numerus annorum cyclis Dionysii concordat, siquidem in alio plus, in alio minus invenitur. Nam secundum Dionysium Anno dominicæ incarnatio. 741. Carolus princeps moritur, & Pippinus suscepit principatum. potest autem fieri ut vicio scriptoris numerus sit depravatus annorum. Hæc iccirco ab ipso incarnationis domini anno exordium capientes, usque huc prædiximus, ut quia sequens libellus à nostra parvitate æditus, per ejusdem incarnationis dominicæ annos tempora principum & gesta declarat, iste nihilominus quo tempore, quo loco, vel quid sub uno quoque principe actum sit, summatim demonstrat. Triumphos quoque sanctorũ Martyrum, confessorum, quibus in locis, vel sub quibus regibus coronam gloriæ perceperunt, nominatim apetiet. Igitur ubi iste finitur, ille consequenter initium capiat, & ubi ille incipit, iste finem sortiatur. Primi Libri Finis.

S. Petrus quando venerit Romam.

Ex Eutropio & Paulo Vuarnefrido fermè omnia sumpsit & in primũ congessit librũ.

CHRONICORUM REGINONIS DE ORIGINE GENtis & Regum Francorum Liber Secundus.

Anno domini. incarna. 741. Carolus filius Pippini, maior domus, & bellicosissimus dux Francorum defunctus est.

Anno domi. incar. 742. Carolomanus & Pippinus filii ejus, duxerunt exercitum contra Hunoldum ducem Aquitanorum, et cœperunt castrum quod vocatur Lucas. & in eodem itinere diviserunt regnum Francorum inter se, in loco qui dicitur vicus Pictavis. post hæc Carolomanus eodẽ anno Alemaniam cum exercitu vastavit.

Anno do. incar. 743. Carolomanus & Pippinus contra Odilonem ducem Baioariorum duxerunt exercitum, & inierunt pugnam, & victores effecti. Carolomanus absque fratre in Saxoniã perrexit & cepit castrum quod dicitur Ochsenbrug per placitum & pacis condicionem, & Theodericum Saxonem obsidem accepit, qui sacramentis datis, in patriam dimissus est redire. sed post habito sacramento fefellit.

Bellum Francorũ in Saxones.

Anno dominicæ incar. 744 iterum Carolomanus & Pippinus Saxoniam cum exercitu ingressus, & rursus captus est supradictus Theodericus.

Carolomanus factus monachus.

Anno dominicæ in carna. 745. Carolomanus confessus est suo Germano Pippino, quod mente disposuisset mundum relinquere, & pro amore dei regnum terrenum deserere, ut in futura vita centuplicatam reciperet possessionem. Et in hoc anno nullam fecerunt expeditionem, sed præparavit se Carolomanus ad id, quod decreverat. Et Pippinus ut Germanum suum ad locum honorifice cum muneribus, & debita munificentia prosequeretur. Carolomanus rex Romam pergens, & in monachali habitu vitam finivit.

Anno dominicæ incarnatio. 746. Carolomanus Romam perrexit, ibique se totondit, & in Sarapte * monte monasterium ædificavit, in honore sancti Sylvestri, ibique aliquod tempus moram faciens, exinde ad sanctum Benedictum in Cassinum usque pervenit, & ibi monachus effectus est. Fertur autem de sancto viro exemplum memorabile. Cum adhuc Romæ positus in monasterio quod sibi ædificaverat, ab omnibus propter regiam nobilitatem, & quod maius est, propter contemptum regni terreni, & gloriam præsentis seculi, veneraretur, & laudibus extolleretur, timens vir deo plenus favorem laudis humanæ, qui tanta pro Christo reliquerat, fugam magis arripere disposuit, quam vanæ gloriæ subjacere. Et hoc tantummodum uno fido socio confessus est, quem ab infantia in omnibus fidelem probaverat, cum eo noctu omnibus aufugit insciis, & ad Cassinum montem usque pervenit, nihil secum portans ex omnibus bonis quæ corpori erant necessaria, nudus Christum secutus est. Et juxta morem portam monasterii pulsans, colloquium patris monasterii expetiit, in cujus præsentiam cum venisset mox in terram corruit, se, homicidam esse, se reum omnium

* Soracte aliàs.

Ad Cassinum montem venit Caroloman.

omnium criminum protestans, misericordiam exposcit, pœnitentiæ locum exquirit, pater cum hominem peregrinum esse cognovisset, interrogat cujus patriæ aut gentis esset? at ille confessus est se Francium esse, & ex Francia per talia scelera migrasse, exilium libenter ferre paratum, tantum ut patriam cœlestem non amitteret. Spiritualis pater ejus precibus annuens præcepit eum in cella novitiorum recipi, unà cum suo collega, probari secundum quod regula jubet, & tanto arctius quanto barbaræ & ignotæ gentis homo erat, implens illud apostolicum, Probate spiritus si ex Deo sunt. Itaque probatus in omni patientia, sociatus est congregationi unà cũ collega, post emensum anni circulum professus stabilitatem, conversationem, morum obedientiam secundũ regulam sancti Benedicti, cœpit autem irreprehensibiliter inter fratres conversari, omnibus virtutibus pollens. Accidit autem ut juxta quod mos est, ad coquinæ officium Ebdomadarius deputaretur, quod cum libenter quidem faceret, sed in multis ignoranter offenderet. Coquus vino exæstuans ei alapam dedit dicens, Ita te fratribus deservire oportet, cui ille motus, placido vultu respondit, Indulgeat tibi dominus frater, & Carolomanus. Neque enim cuiquam nomen suum prodiderat, ne ex vocabulo agnosceretur. Rursus cũ in quibusdã cibariis administrandis errasset, à coquo percussus est, cui eadem quæ supra imprecatus est. Et cum tertio à coco crudeliter cæderetur, indignatus ille comes individuus suæ peregrinationis, quod tantus vir à tam vili persona tam contumeliosè afficeretur jam ferre non valens, arripuit pilum unde panis in holera fratrum mittendus conterebatur, & cum omni annisu percussit dicens, Nec tibi Deus parcat serve nequam, nec Carolomanus indulgeat. Fratres hoc audito valde commoti sunt, quod homo alienigena, & pro misericordia receptus, talia facere præsumpsisset. Protinus ergo custodiæ mancipatur, ut die frequenti talis præsumptio acrius vindicaretur. In crastinum productus de custodia in medio conventu sistitur, percunctatus cur manus extendere in fratrem ministrum ausus fuisset? Respondit, quia inquit, vidi servum nequiorem omnibus, virum meliorem & nobiliorem omnium quos in terra conversari scio, non solum verbis dehonestari, sed etiam plagis affici, furore nimio exagitati quod eum, qui peregrinus venerat, cæteris prætulisset, interrogant quis esset ille, qui bonitate & nobilitate omnes anteiret? cur saltem patrem monasterii non excepisset? ille necessitate conpulsus celare non valens, quod Deus jam manifestari volebat, ait, iste est Carolomanus quondam Rex Francorum, qui pro Christi amore regnum & gloriam mundi dereliquit, qui de tanta excellentia ita se humiliavit, ut modo à vilissimis personis non solum contumelus afficitur, verum etiam verberibus affligatur. quo audito tremefacti à sedibus surgunt, pedibus ejus se prosternunt, veniam postulant, de contemptu, ignorantiam profitentur, ille contra in terram provolutus, cum lachrymis negare cœpit hæc non esse vera, non se esse Carolomanũ, sed hominem peccatorem & homicidam, collegam sine timore perterritum, propter commissum piaculum hæc excogitasse. Quid plura cognitus ab omnibus cum magna reverentia est observatus. Hæc non passi sumus præterire. Nunc ad Chronica revertamur.

Probate Spiritus si ex Deo sunt.

A coquo percussus Carolomanus.

Anno dominicæ incarnationis septingentesimo quadragesimo secundo, Gripho fugit in Saxoniam, & Pippinus iter faciens per Thuringiam, in Saxoniam introivit usque ad fluvium Mussaham, in vico qui dicitur Schahaningi * & Gripho collecta manu, unà cum Saxonibus super fluvium Obaccrum sedit, qui dicitur Orhemum.

* Strahungo al.

Anno dominicæ incarnationis 743. Gripho de Saxonia egressus, in Bajoariam pervenit, ipsumque ducatum sibi subjugavit. Giltrudem cum Thassilone cœpit, & suæ ditioni subjecit Suigder in solatium supradicti Griphonis. Hæc audiens Pippinus cum exercitu illuc venit, omnesque supra nominatos sibi subjugavit, Griphonem & Lantfridum secum duxit in Franciam, Thassilonem ducem Bajoariorum constituit. Griphonem in partibus Neustriæ misit, & ei 12. comitatus dedit, inde iterum Gripho fugiens Vasconiam petiit, & ad Vuipharium * ducem Aquitanorum pervenit.

* Gayfirum al.

Anno dominicæ incarnationis 749 Burchardus Vuirtzburgensis ecclesiæ episcopus, & Folradus Capellanus missi sunt Romam ad Zachariam papam, ut interrogarent de regibus in Francia, qui illis temporibus non habentes regiam potestatem, reges tamen vocabantur, si bene essent reges? Et præfatus papa mandavit Pippino, melius sibi videri illum regem vocari qui potestatem haberet, quam illũ qui sine regali potestate manebat, & ne perturbaretur Christianitatis ordo, per auctoritatem apostolicam jussit Pippinum regem creari, & sanctæ unctionis oleo inungi.

* Bituricen eccle. Archiepiscopus al.
* Furadus alias.

Anno dominicæ incarnationis 750 Pippinus secundum morem Francorum electus in regem, & unctus per manum sanctæ memoriæ Bonifacii Mogontiacen. urbis Archiepiscopi, & elevatus est à Francis in regno, in Suessionis civitate. Hildericus vero, qui falso rex vocabatur attonsus est, & in monasterium missus.

Pippinus rex Francia factus.

Anno dominicæ incarnationis 751. Pippinus rex in Saxoniam iter fecit, & Hildegarius episcopus occisus est à Saxonibus in castro quod dicitur Nigberg, & tamen Pippinus rex victor extitit, & pervenit usque ad locũ qui dicitur Rimiæ, & reversus est in Franciam, ubi ei nuntiatum est quod Gripho qui in Vasconiam fugerat, Germanus eius occisus est, Stephanus papa eodem anno in Fran-

Gripho occiditur.

in Franciam venit, solatium & adjutorium quærens pro Justiciis sancti Petri, venit autem & Carolomanus monachus & Germanus supradicti regis per jussionem Abbatis sui in Franciam, quasi ad conturbandam petitionem apostolicam. Hoc anno nativitatis domini, in Theodonis villa pascha in Carisiaco Dominus Rex celebravit.

S. Bonifacius in Frisia occubuit.

Anno domini incarnat. 752. Supradictus Stephanus papa, confirmavit Pippinum sancta unctione in regem, & cum eo unxit duos filios ejus Carolum & Carolomanū ad regiam dignitatem Eodem anno sanctus Bonifacius archiepiscopus annuncians Dei verbum, in Frisia à Paganis interfectus, martyr Christi occubuit, Vuolfridus abbas in Italia clarescit

Thermopilæ, In angustiis alpium occurrebat.

Anno domini incarnat. 753. Philippus rex, per apostolicam invitationem Italiam ingressus est Justitiam Petri apostoli quærens. Haistulfus rex Langobardorum supradictam justitiam contradicendo, Termopylas id est clausuras Langobardorum petiit, & obviam Pippino regi & Francis venit, & commisso prælio domino auxiliante, & beato Petro intercedente, Pippinus cum Francis victor extitit. Eodem anno Stephanus papa reductus est ad suam sedem, per missos regis Pippini Folradum & aliis plurimis, incluso vero Aistulpho rege in Papia civitate necessitate deductus, justitiam sancti Petri pollicitus est faciendam. Ex hac promissione rex Pippinus obsides 40. recepit, & cum sacramento firmata reversus est in Franciam. Nec superfluum judicavimus si epistolam ejusdem papæ Stephani, hac de causa scriptam, huic operi inseramus, continet enim hunc modum. Stephanus episcopus servus servorum Dei. Sicut nemo se debet jactare de suis meritis, sic non debent opera Dei quæ in illo per suos sanctos fiunt, sine suis meritis sileri, sed prædicari, quia sicut angelus admonet Thobiam: unde ego pro oppressione sanctæ ecclesiæ à rege atrocissimo & blasphemo & nec dicendo Haistolpho, ad optimum & sancti Petri fidelem dominum Pippinum Christianissimum regem in Franciam veni, ubi egrotavi usque ad mortem, & mansi aliquot tempus apud pagum Parisiorum in venerabili monasterio sancti martyris Dionysii, quem cum jam medici desperarent, fui, sicut in oratione, in ecclesia ejusdem beati martyris subtus campanas, & vidi ante altare dominum Petrum, & magistrū gentium dominum Paulum, & tota mente illos recognovi de illorum surcariis, & tunc beatum dominū Dionysium ad dextrā domini Petri subtilem & longiorem, dixitq; bonus pastor dominus Petrus, hic frater noster postulat sanitatem, & dixit beatus Paulus modo sanabitur, & appropinquans misit manū suam ad pectus domini Dionysii amicabiliter, respexitque ad dominum Petrum, & dixit dominus Petrus ad dominum Dionysium hilariter, Tua gratia est sanitas ejus, Et statim beatus Dionysius thuribulum incensi, & palmam in manu tenens cum presbytero & diacono, qua in parte stabant, venit ad me & dixit, Pax tecum frater, noli timere non morieris donec ad sedem tuam prospere revertaris, Surge sanus, & hoc altare in honore Dei & apostolorum Petri & Pauli, quos vides, dedica, missas gratiarum agens, moxq; factus sanus sum, & volebam implere quod mihi præceptum erat, & dicebāt qui ibi aderant, quod dementabam. Quapropter retuli illis & regi, suisq; omnibus ex ordine quæ videram, & quomodo sanatus fuerim, & implevi quæ visa sunt mihi omnia. Gesta sunt autem hæc anno ab incarnat. dom. 753. 5. Idus Aug. Quo Christi roboratus virtute, inter celebrationem cōsecrationis præfati altaris & oblationem sacrificii, unxit in reges Francorum Regem Pippinum, & duos filios ejus Carolum & Carolomanum. Sed & Bertradam * conjugem ipsius regis, indutam Cycladibus regiis, & gratia spiritussancti septiformis consignavit in Dei nomine, atq; Francorum Proceres apostolica benedictione sanctificans, auctoritate sancti Petri sibi à Christo tradita obligavit, & obtestatus est, ut nunquam de altera stirpe per succedentium temporum curricula, ipsi vel quique ex eorum progenie orti, regem super se præsumant aliquo modo constituere, nisi de eorum progenie, quos & divina providentia ad sedem apostolicam tuendam eligere, & per eum videlicet sancti Petri vicarium, immo domini nostri Jesu Christi, in potestatem regiam dignata est sublimare, & unctione sacratissima consecrare. His interpositis ad Chronica redeamus. Cum Pippinus rex, ut supra expressum est Italiam ingressus esset, Carolomanus monachus Vienna civitate remansit una cum Bertrada regina, ubi languore correptus diem clausit extremum.

Nobile figmētum literarum papalium

Incidit in morbū propter amissa bona, & luxuria Romana privatus.

Nisi Pippinus auxilium fuisset papa non fecisset hoc miraculum Dionysius.

* Bertham alias.

Carolomanus moritur.

Anno dominicæ incarnat. 755. Cum audisset Pippinus rex ea non esse vera quæ Haistulphus promiserat de Justitiis sancti Petri, iterum Italiam ingressus, Papiam obsedit, Haistulphum obsidione cinxit, & rursum de Justitiis sancti Petri firmitatem dedit, ut stabiles permanerent, & insuper Ravennam cum Pentapoli, * & omni exercitu conquisivit, & sancto Petro tradidit. Cum autem reversus esset Pippinus rex in Franciam, meditabatur supradictus Haistulphus ea fallere, quæ promiserat. Quadam vero die cum venationibus inserviret, percussus est Dei judicio, vitamq; cum regno finivit, quo modo vero missus est Desyderius in regno, in subsequentibus dicemus.

* Exarchatu al.

Haistulphus rex Langobardorum moritur.

Desyderius rex Langobardorum.

Anno dominicæ incar. 756. Misit Constantinus Imperator Pippino cum aliis donis organum, & rex Pippinus tenuit palacium suum in Compendio, ibique Thassilo venit, Dux Bajoariorum, & suus effectus est, per manus sacramentaque multa juravit Pippino, & filiis ejus supra corpus sancti Dionysii, sancti Germani, & sancti Martini simul, & ejus homines meliores fecerunt.

Saxones tributarii facti.

Anno dominicæ incarnat. 752. Pippinus rex in Saxoniam iter fecit, & in munitiones Saxonum

per vir-

per virtutem introivit, & in loco qui dicitur Sitina, multæ strages factæ sunt de populo Saxonum Et tunc promiserunt se omnem voluntatem regis facturos, tributum etiam præsentandum, equos 300. per singulos annos.

Anno dominicæ incar. 758. natus est Pippino regi filius, cui supradictus rex nomen imposuit, qui vixit annos duos, & in tertio defunctus est. Eodem anno celebravit Natalem Domini in Longo Lare, & pascha in Jopilia.

Anno dom. incarnat 760. Pippinus rex cernens Vaifarium * ducem Aquitanorum minime consentire, ut justitias faceret ecclesiis, quæ erant in Francia, de rebus & possessionibus illarum qui in suo ducatu erant. Iniit consilium cum Francis, ut iter pergeret in Aquitaniam, & supradictas justitias quæreret, & pervenit usque in locum qui dicitur Theodoad. * Quod cum cognovisset Vaifarius, timore perterritus mittit legatos, Orbertum & Dauninum, & dedit obsides ad Algarium suum propinquum, & mandavit Pippino se omnia redditurum, quicquid supradictus rex quærebat in causis ecclesiasticis, & celebravit Natalem Domini in Carisiaco, & pascha simul. *Gayfirum aliàs. *Childoacus aliàs.

Anno dom. incar. 761. Vaifarius minime cogitans de obsidibus & sacramentis datis, ut se vindicaret de injuria, quàm à Francis præterito anno fuerat perpessus, exercitum misit, qui usque ad Cabillonem civitatem venerunt, vastantes omnia. Et cum supradictus rex Synodum teneret in villa, quæ dicitur Duria, nunciatum est ei, quod Vaifarius perpetrasset, protinus exercitum movit, & Aquitaniam ingressus multa castella cœpit, scilicet Burdellum, *Clarum montem, Cantellam, Avernam & pervenit usque ad Leonidicas * vastando omnia, & celebravit Natalem Domini in Carisiaco, & pascha similiter. *Borbonium aliàs *Lemonicas alias.

Anno dominicæ incarnationes 762. Tertio rex Pippinus Aquitaniam cum exercitu vastavit, & cœpit civitatem Biturigas, & castrum quod dicitur Toarcis & celebravit Natalem Domini in villa Gentiliaco, & pascha similiter.

Anno dominicæ incarnationis 763. Rex Pippinus habuit placitum suum in Nivernis, & quarto ingressus est Aquitaniam, ibiq; Thassilo dux Bajoariorum postpositis sacramentis, fraudulenter se inde subduxit, omnia beneficia oblitus, quæ rex avunculus ejus ei fecerat, & Bajoariam ingressus supradicti regis faciem amplius videre noluit. Rex autem Aquitaniam perlustrans usq; ad Caduriciam venit, & per Leonidicas reversus, in Franciam venit. Et facta est hyems valida, & celebravit rex Natalem Domini in villa quæ dicitur Longlare, & pascha similiter.

Anno dominicæ incarnationis 763. Rex Pippinus habuit placitum suum in Vuormatia, & causam diligenter pertractavit inter Vaifarium & Thassilonem, celebravit Natalem domini in Carisiaco, & pascha similiter.

Anno dom. incar. 766. Rex placitum suum habuit apud Attiniacum, & eodem anno sicut superiori nusquam profectus est. Celebravit autem Natalem domini in Aquis villa, & pascha similiter.

Anno dominicæ incarnationis 766. Rex Pippinus perrexit in Aquitaniam, & placitum suum habuit in Aurelianis civitate, & restauravit Argentonium castrum, quod antea à Vaifario fuerat destructum, ibique Francos dimisit ad continendam Aquitaniam, similiter & in Biturigæ fecit, & celebravit Natalem Domini in Salmoniaco, & pascha in Gentiliaco.

Anno dom. incar. 767. Rex in supra dicta villa Synodum magnam habuit inter Romanos & Græcos de sancta Trinitate, vel de Sanctorum imaginibus, & post hæc Aquitaniam ingressus est per Narbonam. cœpit autem Tolosam & Ganaldanem, & celebravit pascha in civitate Vienna. Eodem anno mense Aug. iterum Aquitaniam ingressus, usque Biturigas venit, ibique Synodum tenuit, & inde profectus est, usque ad Garonnam venit, multas rupes & speluncas cœpit, nec non castra Scoralliani, Forunam & Petrociam, & reversus est Biturigas, ibi nunciatum est ei de obitu Pauli papæ, ibi etiam celebravit Natalem Dom. *De Trinitate & Sanctorum imaginibus Synodus habita.*

An. dominicæ incarnationis 768. Rex Pippinus iter faciens Rheni stagnum cœpit, ad Santones *civitatem usq; e pervenit, & ibi cœpit matrem Vaifarii & sororem ejus, & Neptes ejus, inde perrexit in loco qui dicitur Montes, ibi Heriduicus venit ad eum, qui habebat aliam sororem Vaifarii, & inde reversus. pascha celebravit in castro quod dicitur Sles. Post hæc assumens secum Bertradam reginam ad Santones civitatem pervenit, ibique reginam cum famulis dimisit, & Petragoricum perrexit, & interempto Vaifario cum triumpho victoriæ ad Santones reversus est, ibique moram faciens post aliquot dies ægrotare cœpit, & inde profectus est Turonis, venit ad oratorium, ad sanctum Martinum perrexit, inde egressus Parisius ad sanctum Dionysium vix pervenit, ibique diem clausit extremum 8. Id. Aug. & Dominus Carolus, & Carolomannus elevati sunt in regnum. Carolus in Noviana * civitate, Carolomannus in Suessione, 7. Id. Octobris, & celebravit Carolus Natalem Dom. in Aquis, pascha in Roterdama civitate. *Xantones aliàs. *Petragoricum.* *Gayfirus occiditur.* *Pippinus moritur.* *Vormatia aliàs. *Carolus & Carolomannus regnum adepti æquali portione.*

Anno dom. incarn. 769. Carolus rex Aquitaniam cum exercitu intravit, eo quod Hunaldus disposuisset rebellare, & totam Aquitaniam & Vasconiam, auxiliante Deo, in deditionem recepit, & Hunaldi iniqua consilia dissipavit. Inde digressus ad Coloniensem civitatem venit, & inde sumpsit plures Francorum cum armis, & omnibus utensilibus eorum, & abiit super flumen Dorhdoni- *Carolus Aquitaniam subegit.*

am & ædificavit ibi castrum, quod dicitur Fronticus, & in dicto præsidio Frãcos collocavit. Deinde missos direxit ad Lupum Vasconem mandans, ut sibi Hunaldum cum uxore repræsentaret, qui ad eum confugerant. Adductus est prædictus Hunaldus cum uxore ad nominatum castrum, quem cũ recepisset, in Franciam reversus est, & celebravit Natalem Domini in Duria, & pascha in Leodio vico publico.

Lupus Vasconum dux.

Anno dominicæ incarnationis 770. Carolus habuit Synodum in Vormatia civitate, & Bertaregina perrexit in Bajoariam, & inde Italiam ingressa est, & rex celebravit Natalem Domini in Moguntia, & pascha in Heristellio.

Anno dominicæ incarnationis 771. Carolus rex Synodum habuit ad Valentinianas, & eodem anno Carolomannus rex defunctus est in villa Salmontiaco 2. Non. Decembris. Venit autem Carolus ad villam Carboniacum, ubi venit ad eum Volcarius, & Folradus capellani cũ aliis episcopis & sacerdotib. Vuerinus & Adalhardus comites, cum aliis primatibus qui fuerunt Carolomanni. Vxor vero Carolomanni cũ perpaucis Francis partibus Italiæ perrexit, & celebravit rex Natalem Domini in Adtiniaco, & pascha in Heristellio. An. dom. incar. 772 Carolus rex Synodum habuit in Vormatia, & inde perrexit in partes Saxoniæ, & primo impetu Heresburg castrum cœpit, & ad Hermansaul usq; pervenit, & ipsum fanum destruxit, & aurũ & argentũ quod ibi repperit abstulit. Erat aũt tunc Siccitas magna, ita ut aqua deficeret in supra dicto loco, & dum vellet ibi rex duos aut tres dies manere, ut prędictũ fanum funditus destruere posset, & aqua exercitui deesset, subito divina largiẽte gratia omnib. insciis in quodã torrente aquæ effusę largissime, ita ut omnis exercitus sufficienter haberet. Destructo fano, rex super Vuiseram fluvium venit, & ibi cũ Saxonib. placitũ habuit, & accepit 12. obsides, & reversus est in Franciã, & celeb. Nat. Do. in Heristellio, & pascha similiter.

Carolomannus rex obiit.

Hermansaul.

An. do. incar. 773 Rex pervenit ad hyemandũ in Theodonis villa, ubi eum adiit missus Adriani papæ nomine Petrus, invitans eum unà cum Francis, ut pro Dei amore, seu pro justitia S. Petri acquirenda super Desyderium & Langobardos veniret, venit præfatus legatus per mare usq; in Massyliam inde per terram usq; ad regem, & ideo per mare venit, quia viæ clausæ fuerunt à Langobardis Romanis. Tunc rex fideles consuluit, Vtrum petitionib. apostolicis assensum præberet, omnibus hoc collaudantibus, illas in partes profectus est, Genuamq; civitatẽ veniens synodum tenuit, & ibi exercitum divisit in duas partes. Ipse cum una parte per montem Cinysium perrexit, & misit Bernardum avunculum suum cum reliqua parte per montem Jovis. Conjunxerunt aũt se uterque exercitus ad Clusas. Quod cum cognovisset Desyderius, regi & Francis cum armatis occurrit. Tunc rex castra posuit ad easdem Clusas, & misit occulte unam Scaram de electis viris per montana. Hoc sentiens Desyderius statim Clusas reliquit, & quàm citius potuit Papiam ingressus est. Rex autem cum omnibus auxiliante Domino, & intercedente beato Petro, sine læsione Italiam ingressus est, & cum ad Papiam pervenisset, Desyderium intrinsecum latitantem obsedit, ibiq; in suis castris celebravit Natalem Domini, & pascha in Roma.

Bellum Caroli in Desyderium.

Scara multitudinem putat forte.

An. dom incar. 774. Rex dum in illis partibus pro hujusmodi negocio moram faceret, Saxones occasione accepta, postpositis sacramentis, in finibus Francorum impetum fecerunt, & usq; ad castrum quod nominatur Buriaburgh venerunt, quorum adventum incolæ loci persentientes, in jam dictam munitionem se receperunt, Igitur cum præfata gens sęviens cœpisset forinsecus villarum ædificia concremare, venerunt ad quandam Basilicam in loco qui dicitur Friedislar, quam sanctæ memoriæ Bonifacius martyr consecravit, atque per propheticæ spiritum prædixit, quod nunquam incendio cremaretur. Cœperunt autem præfati Saxones omni intentione certare adversus eandẽ Basilicam, quemadmodum eam per quodlibet ingenium igne cremare potuissent. Et dum hæc agerent, apparuere quibusdam Christianis qui erant in castello, simul quibusdam paganis qui in eodem erant exercitu, duo juvenes in albis vestimentis, qui ipsam Basilicam ab igne protegebant, & propterea non potuerunt neq; interius, neq; exterius ignem accendere. Interea nutu divino majestatis pavore perterriti, in fugam conversi sunt, nemine persequente. Inventus autem est postea unus ex eisdem Saxonibus mortuus juxta ipsam Basilicam, flexis genibus, adclivis supra pedes, habens ignẽ & ligna in manibus, & velut ore flaret ipsam Basilicam cremare. Dum hæc aguntur, Carolus à Roma reversus venit Papiã, ipsamq; civitatẽ armis cœpit, insuper Desyderiũ regem cum uxore sua & filia, omnem thesaurum palatii, ibiq; venientes omnes Langobardi de cunctis civitatibus Italiæ, ejus se subdiderunt dominationi. Adalgisus vero filius Desyderii regis fuga lapsus, mare introivit, & Cõstantinopolim perrexit. Carolus subjugata Italia & ordinata custodiam Francorũ in Papia dimittens, cum magno triumpho in Franciam reversus est, & cum venisset in locũ qui dicitur Ingelheym, *misit quatuor Scaras in Saxoniam, tres pugnas cum Saxonib. inierunt, & Deo auxiliante, victores extiterunt. Quarta vero Scara non habuit pugnam, sed capta præda magna reversi sunt in Franciam, & celebravit rex Natalem Domini in Carisiaco, & pascha similiter.

Adalgisus Desyderii filius.

*Ingelnheim aliàs.

Anno dominicæ incarnationis 775. Rex habuit Synodum in villa quæ dicitur Duria, & inde Saxoniam pergens Sigiburgh castrum cœpit, Heresburch reædificavit, super Vuisaram fluviũ venit in loco qui dicitur Brunisberg, ubi occurrerunt ei Saxones volentes ripam supradicti fluminis defendere

* *transes monet*

fendere

fendere, auxiliante Deo, & Francis decertantibus, fugatis Saxonibus, Franci ambas ripas occupaverunt, & multi Saxones occisi sunt. Tunc rex dividens exercitum, sumpsit secum partem, perrexitq; usque ad Obaccrum fluvium, ubi omnes orientales Saxones venientes cum Hassinone duce eorum, dederunt obsides juxta quod placuit regi, & juraverunt Sacramenta. Simul eo revertente venerunt Angrarii in pago qui dicitur Bucki, unà cum Brunone duce eorum, & fecerunt sicut orientales Saxones fecerant. Interea cum Francis qui super fluvium Vuisara remanserant, Saxones pugnam commiserant, & Deo largiente, Franci victoria potiti sunt, & plures ex Saxonibus interfecti sunt. Hæc audiens rex iterum super Saxones cum exercitu irruens multam stragem fecit, & prædam copiosam cœpit super Vuestphalam, & coacti obsides dederunt, obsidibus itaque receptis, & præda multa capta, rex in Franciam reversus, ubi nunciatum est ei quod Rotgandus Langobardus, post ponens fidem & sacramenta, adversus eum rebellare disponeret, statim illis in partibus iter arripuit, & celebravit Natalem Domini in villa quæ dicitur Schletstat in Elsatio.

Anno dominicæ incarnationis 776. Carolus rex Italiam ingressus, Forojulii partes petivit, *Rotgandus decollatur.* Rotgandum rebellem captum decollarè jussit, ad Tarvisium civitatem venit, ibique pascha celebravit, & ordinatis rebus, derelictis custodibus ex Francis, in civitatibus quæ adversus eum senserant, in Franciam cum prosperitate reversus est. Interea Saxones cognita absentia regis, more solito, ruptis sacramentis in unum conglobati Heresburgk castrum aggrediuntur, fraudulenter Francis suadent ut de castro exeant, & cum pace in patriam pergant. Sed cum illi fallacibus verbis moniti sunt, minime assensum præberent, machinas præparant, munitionem obsidione cingunt, & summis viribus certant, sed nihil proficiunt. Quadam itaque die cum iterum redivivo certamine bellum parassent, apparuit gloria Dei manifeste supra domum ecclesiæ, quæ erat infra ipsum castrũ, videntibus multis tam Christianis, quàm paganis. Nam duo scuta apparuerunt supra præfatam Basilicam, sanguineo colore flammantia, & velut in prælio quibusdam in motibus agitantia. Itaque Pagani hoc signum aspicientes timore & formidine repleti, mox in fugam conversi sunt, & in tantam amentiam devenerunt, ut strictis gladiis, mutuis armis se confoderent. Quanto vero illi plus pavore perterriti fugierunt, tanto magis Christiani confortati, omnipotentem Dominum laudabant, qui salvos facit sperantes in se. Ex prædicto igitur loco cum tanta confusione discedentes, venerunt ad aliud castrum quod appellatur Desuburgh, ubi voluerunt similiter facere, sed Deo auxiliante, Francisq; eis viriliter repugnantibus, nihil prævaluerunt. Oppidani vero persecuti sunt eos usq; ad flumen quod Lippa dicitur, & multos ex eis interfecerunt. *Lippa fluvius.* Itaque rex Vormatiam veniens synodum placitumque publicum ibi tenuit, & concilio soluto, mox Saxonum fines penetravit, & velut ingens tempestas omnia prosternit, munitiones irrumpit, Saxones perterriti ad locum ubi Lippa oritur venerunt, ibi se, suamque patriam regi tradiderunt, & spoponderunt se Christianos esse debere. Tunc rex una cum Francis restauravit Heresburgh castrum, & aliud castrum super Lippam, ubi venientes Saxones unà cum uxoribus & parvulis innumerabilis multitudo baptisati sunt, in nomine sanctæ Trinitatis. *Saxones Christiani primum facti.* Posthæc obsides quantos rex expetiit dederunt, reformatis autem castellis, custodiisq; dispositis, Carolus in Franciam revertitur, & celebravit Natalem Domini in Heristellio, & pascha in Novomago.

An. dom. incar. 777. Rex Saxoniam ingressus placitum tenuit in loco qui dicitur Padresbrunna, *Vuidekind.* ubi omnes Saxones convenerunt, excepto Vuidichindo, qui cum paucis Saxonibus in partib. Nortmanniæ cõfugit. In eodem et loco venerunt Sarraceni de partibus Hispaniæ, quorum hæc sunt nomina, Ibina, Jarabi & filius Denizesi, qui Lammeioseph nominabatur, & gener ejus, ubi etiam multitudo Saxonum baptisati sunt, & sacramenta secundum consuetudinem dederunt, ut perderent ingenuitatem, & omnem hæreditatem, nisi conservarent susceptam Christianitatem, & promissam fidelitatem regis & filiorum ejus, nec non etiam & Francorum. Carolus in Franciam reversus celebravit Natalem Domini in Duciato, & pascha in Aquitania in villa quæ dicitur Casinogilo.

Anno dominicæ incarnationis 778. Carolus cum exercitu Hispaniam ingressus est, venit enim primo ad Pampilonam civitatem, deinde ad Cæsaraugustanam urbem perrexit, ubi innumerabilis multitudo de partibus Burgundiæ, & Austrasiæ, vel Bajoariæ, seu Provinciæ, & Septimaniæ, pars etiam Langobardorum in auxilium Francorum convenerunt, obsidione itaque civitatis territi Saraceni, obsides dederunt, & immensum pondus auri. Ejectis itaque Saracenis de Pampilona, murisque ejusdem civitatis dirutis, Vasconibusq; subjugatis, in Franciam revertitur.

Interea Saxones audientes quod Carolus cum Francis tam longa terrarum spacia ab eis esset separatus, suadente Vuidichindo, secundum cõsuetudinem iterum rebellati sunt, & ad Duriã castrũ (quod Coloniæ civitati contiguũ est) usq; venerunt, cædibus, rapinis, & incendiis omnia devastantes. Quod cũ nunciatum esset regi revertenti, et commorãti Antissiodoro civitate, misit idem princeps scaram unam ex electis viris, qui eorũ violentiæ resisterent. *Saxones rebellantes defectione juxta Adarnam flu.* Saxones audientes incolumitatem regis & adventum Francorum, in fugam conversi sunt, quos Franci e vestigio sequentes, repererunt eos super fluvium cujus vocabulum est Adarna, in loco qui dicitur Libesi, ubi pugna cepta & finita, Franci auxiliante Deo, victores extiterunt, & multitudo Saxonum est ibi occisa & celebravit Rex Na-

Natal. Domini in Heristellio & pascha similiter. Anno Dominicæ incarnat. 779. Carolus venit in villam, quæ dicitur Compendium, ubi se obtulit Hildebrandus Spoletanorum dux cum muneribus, ejusque dominationi se subdit. Eodem anno synodum tenuit in Duria, & post hæc Saxoniam ingressus usque ad Lippam venit. Conati sunt autem Saxones resistere in loco qui dicitur Bucholtz, sed nihil prævaluerunt. Aperta autem via Vuestfalos subjugaverunt, & omnes Saxones qui ultra Vuisaram commorabantur. Veniens autem rex in loco qui vocatur Medofulli accepit obsides, & sacramenta à Saxonibus, qui ab eodem defecerant, & reversus est in Franciam, & celebravit Natalem domini in Vuormatia civitate, & pascha similiter.

Hildebrandus dux Spoletanorũ.

Anno domin. incarn. 780. Carolus Saxoniam ingressus ad Heresburgk venit, & inde ad locum ubi Lippa consurgit, & ibi synodum tenuit. Inde progressus ad Albiam fluvium venit, & in ipso itinere Bardonganenses, & multi de Nortlindis baptisati sunt in loco, qui dicitur Horheym, ultra Obaccrum fluvium, & pervenit usque ad locum ubi Jora confluit in Albiam. Dispositis itaque tam Saxonibus, quàm Sclavis, in Franciam reversus est. Inito autem consilio, ut Romam pergeret orationis causa una cum conjuge Hildegarda, celebravit Natalem Domini in Papia civitate.

Hildegardis Caroli uxor.

Anno dominicæ incarnationis 781. Carolus iter pergens celebravit pascha in Roma, & ibi baptisatus est filius ejus Pippinus ab Adriano papa, qui & ipse eum de sacro fonte suscepit, & duo filii ejus à supradicto pontifice inuncti sunt in regem. Idem Pippinus super Italiam, Ludovicus super Aquitaniam, inde reversus venit Mediolanum, ubi baptisata est filia ejus Glisla ab Archiepiscopo Thoma, qui & ipse eam à sacro fonte levavit. His ita peractis reversus est in Franciam. Per id tempus Legati apostolici, Formosus & Damasus Episcopi, cum missis regis, Siculfo capellano, & Eunardo magistro pincernarum directi sunt ad Thassilonem ducem commonentes, & contestantes ex auctoritate Apostolica, ut recordaretur priorum Sacramentorum, & non aliter faceret, nisi sicut jurejurando jam dudum promiserat Pippino regi & filiis ejus. His admonitionibus consensit Thassilo, & sumptis obsidibus, ad regem venit Vuormatiam, ubi renovavit sacramenta, & dedit duodecim obsides, sed non diu præfatus Thassilo promissa conservavit, celebravit autem rex Natalem Domini in Carisiaco, & pascha simul.

Pippinus filius Caroli.

Glisla filia.

Anno dominicæ incarnationis 782. Carolus Coloniam veniens, Rhenum transiit & synodum tenuit ubi Lippa consurgit, ubi omnes Saxones convenerunt, excepto rebelle Vuidinchindo. Illuc etiam venerunt legati Godefridi regis Nortmanorum Altdeni & Hosmundus, nec non etiam legati Avarorum missi à Cacano & Jugurro. Peracto placito reversus est rex in Franciam. Saxones iterum fidem violant, arma corripiunt, suadente Vuidichindo. Rex autem ea tempestate miserat nuncios suos ad Adalgisum, & Geilonem atque Conradum viros potentes, ut ducerent exercitum Francorum & Saxonum super Sclavos paucos, qui adhuc rebelles erant. Supradicti vero principes cum jam in itinere essent, audientes quod Saxones rebellassent, super eos arma verterunt, & commisso prælio multos ex eis interfecerunt, in qua pugna duo duces ceciderunt, videlicet Adalgisus, & Geilo in monte qui dicitur Suntdal. Hoc audiens imperator, cum Francis quos sub celeritate congregare potuit illuc perrexit, & pervenit usque ad locum ubi Alara confluit in Vuisaram. Tunc omnes Saxones iterum convenientes subdiderunt se sub potestate supradicti regis, & reddiderunt seditiosos, qui illam rebellionem maxime terminaverunt, ad occidendum quatuor millia quingentos viros, Vuidichindus vero partibus Nortmanniæ aufugit. Interfectis itaque seditiosis, exilioque damnatis, rex in Franciam reversus est, & celebravit Natalem Domini in Theodonis villa, & pascha similiter.

Anno dominicæ incarnationis 783. obiit Hildegardis regina pridie kalend. Maii, quod evenit tunc in vigilia Ascensionis domini, & rex iterum Saxoniam ingressus est, eo quod Saxones rursum rebellassent, & cum paucis Francis ad Thietmalli venit, ibi Saxones paraverunt pugnam in campo viriliter. Tunc rex cum Francis super eos irruit, & magnam stragem ex eis fecit, ita, ut perpauci fuga elaberentur. Post peractam victoriam venit rex ad Paderbrunna, ubi coadunato exercitu, denuo super Saxones irruit, qui se sociaverunt super fluvium, cujus vocabulum est Asa. Ibi iterum pugna inita non minor numerus Saxonum cecidit, quàm in superiori prælio ceciderat. Tunc rex Vuisaram transiit, & ad Albiam usq; pervenit, post hæc in Franciam revertitur. Eodem anno obiit Bertha regina 4 id. Julii & cum Vuormatiam pervenisset Rex, sociavit in matrimonium Fastradanam reginam, & celebravit Natalem domini in Heristellio, & pascha similiter.

Hildegardis conjunx moritur.

Nono pugnatum cum Saxonibus.

Bertha Caroli mater moritur.

Fastradana uxor Caroli fit.

Anno dominicæ incarnationis 784. Carolus ingressus est Saxoniam, eo quod iterum rebellasset, & cum eis aliqua pars Frisonum, & pervenit usque ad Huculm, circumeundo & vastando omnia. Erat autem nimia inundatio aquarum. Ipse igitur per Thuringiam ab orientali parte intravit super Hostfalos. Porro filium Caroli dimisit cum valida manu contra Vuestphalos. Itaque Rex Thuringiam ingressus, pervenit usq; ad fluvium Albiæ, & inde ad Tagniosurt, deinde ad Scanminge, ex quo loco reversus est in Franciã. Vuestphali vero congregaverunt se juxta

Decimo pugnavit in Saxones.

Lippam

Lippiam, quibus occurrit filius regis in pago, qui dicitur Dragim, & inierunt pugnam, quibus viriliter superatis, reversus est Vuormatiam ad genitorem suum. Rex itaque consultis fidelibus, iterato hyemis tempore, Saxoniam intravit, & celebravit Natalem Domini juxta Kichrisbu[illegible] Vuizzagani super fluvium Ambra, in villa quæ dicitur Linhidi.

Anno dominicæ incarnationis 785. Rex usque Adrine pervenit super fluvium Vuisarum, ubi confluit Vnaalhna, & propter nimiam inundationem aquarum, inde reversus est Heresburgh, ubi uxorem suam Fastradanam cum filiis & filiabus venire jussit, & ibi tota hyeme resedit, ibi etiam pascha celebravit, & multis vicibus scaras per Saxones misit, & eorum castra deprædatus est, & in Majo Synodum ad Paderbrunnam habuit, & inde iter pergens, nullo eo tradicente, totam Saxoniam circuivit. Venit autem in Bardenguni, & inde misit post Vuidichindum & Abbionem, & utrosque ad se fecit venire, quos Sacramento firmavit, ut in Franciam ad eum venirent. Qui acceptis obsidibus, ad Attiniacum ad regem venerunt, ibique baptisati sunt, & tunc tota Saxonia subjugata est Francis, & in eadem villa celebravit rex Natalem Domini & Pascha similiter. *Vndecimo vervi ne Saxones devicta.*

Anno dominicæ incarnationis septingentesimo octuagesimo sexto, Carolus misit exercitum suum partibus Britanniæ, una cum misso suo Odulpho principe Cacorum, ubi multa castella acquisierunt Franci, & eorum primates repræsentaverunt Wormatiam regi in publico conventu. Tunc rex videns se ex omni parte pacem habere, Romam perrexit orationis causa, & ut ibi cum missis imperatoris colloquium haberet, & celebravit Natalem domini in Florentia civitate.

Anno dominicæ incarnationis septingentesimo trigesimo septimo, Carolus Romam venit, & à pontifice Adriano susceptus est, ubi aliquot dies moratus est. Quod cum audisset Heregisus dux Beneventanorum, timore perterritus, misit Romaldum filium suum cum magnis muneribus ad regem, postulans pacem, & promittens se omnem voluntatē ejus facturum. Sed his suasionib. minime apostolicus credidit, sed magis hortatus est regem, ut Beneventi fines intraret, quod & fecit. Et cum Capuam venisset Herigisus, reliquit Beneventum, & in Salernum secessit, ibique se munivit. Exinde misit filium suum Grimaldum, (nam Romaldum rex secum retinebat) cum magnis muneribus offerens obsides, & promittens omnem fidelitatem, tantum ab impugnatione cessaret. Tunc rex cum consulto fidelium & sacerdotum, ne penitus episcopatum, & monasteria devastarentur, elegit duodecim obsides, & decimum tertium filiū supradicti ducis Grimaldum, & accepit munera, & juraverunt ei omnes Beneventani, & reversus est Romam, ibique celebravit pascha cum præsule sedis apostolicæ. Venerunt etiam in eodem loco missi Thassilonis Arnis episcopus, & Henricus abbas, rogantes papam, ut pacem faceret, litemque terminaret inter Carolum regem, & Tassilonem ducem. Ex qua causa multum coarctatus est apostolicus. Rex autem ad postulata respondit, se per multa tempora quæsisse, sed minime obtinere potuisse. Ne tamen inobediens videretur esse monitis apostolicis, asseruit se in ejusdem papæ præsentia, cum eisdem missis pacem velle firmare. Illis autem renuentibus, atque dicentibus non se audere pro seniore definitivam proferre sententiam, neque se ad hoc destinatos esse. Videns apostolicus ficta mendacia, & cognoscens instabilitatem ducis, iratus anathematizavit prædictum Thassilonem, & omnes illi faventes, nisi fidelitatem quam regi Pippino, & filio ejus Carolo promiserat, per omnia observaret. Contestans per eosdem missos eundem virum, & monens ne per ejus obdurationem, & perfidiam sanguis Christianorum funderetur, & terra devastaretur. Et si ipse dux nullatenus obedire vellet, tunc Carolus & exercitus ejus absoluti essent à Deo & sancto Petro, & quicquid in ducatu ejus perpetratum esset, incendiis & homicidiis, vel qualicunque malicia, totum hoc in Thassilonem & socios eius vertatur, & Rex & Franci perstarent innoxii. His verbis absolutis missis Thassilonis, Rex oratione ad limina apostolorum completa, & benedictione percepta, in Franciam gressum dirigit, & Vuormatiam ubi erat Fastradana conjunx eius pervenit, ubi Synodum congregavit, & manifestavit sacerdotibus & optimatibus regni causas itineris, & qualiter versutia Thassilonis coram summo Pontifice esset deprehensa. Misit itaque cum consulto fidelium ad eundem Thassilonem monens, ut apostolicis adhortationibus obtemperaret, qui cum nollet obedire, Rex partibus Bavariæ exercitum movit, & venit in loco qui dicitur Lehfeld, super civitatem Augustam, & venerunt orientales Franci & Tyringi & Saxones super Danubium in loco qui dicitur Faringa. Porro Pippinus rex de Italia cum exercitu venit Trientum; tunc perspiciens Thassilo se ex omni parte esse circundatum, & videns quod Bajoarii magis essent fideles Carolo, quàm sibi, undique coarctatus venit ad eum, tradens se manibus eius, ad servitium reddens ducatum à Pippino rege sibi commissum, & se in omnibus peccasse & male egisse confessus est, & denuo renovans sacramenta dedit duodecim obsides electos, & tredecimum filium suum Theodonem. Rex receptis obsidibus, reversus est in Franciam, & celebravit Natalem Domini in Ingelnheim, & pascha similiter. *Lechfeld.*

Anno dominicæ incarnationis septingentesimo octuagesimo octavo, Rex congregavit synodum in præfata villa, ibique venit Thassilo, cœperunt autem eum Bavari accusare, quod fidem pro-

missam violasset, suadente uxore Luitberga, objecta vero Thassilo denegare non potuit, sed convictus est ad Avaros transmisisse, & in vitam fidelium regis conciliatum fuisse. Ad ultimum tamen confessus est se dixisse, si decem filios haberet, omnes mallet amittere, quàm ita maneret, sicut juraverat. Ex iis & aliis multis, ab omnibus dijudicatus est ad mortem. Et cum omnes capitalem sententiam proclamarent, Rex misericordia motus, eo quod consanguineus ejus esset, obtinuit ab ipsis dictisq; suis fidelibus ne moreretur. Interrogatus à rege quid agere vellet, terræ prostratus Licentiam in monasterium intrandi expetiit, ut ibi peccata sua deplorare potuisset. Similiter & filius ejus Thiodo fecit. Igitur attonsi sunt, & in monasterium missi. Pauci Bajoarii qui cum Thassilone senserant, in exilium sunt missi. Eodem anno commissum est bellum inter Græcos & Langobardos, ducibus Hildebrando, Spoletino & Grimaldo, Beneventano & Vuinegiso a rege directo cum Francis, & fugati sunt Græci, & victores extiterunt Franci & Langobardi. Per id tempus pugna commissa est inter Avaros & Francos, qui in Italia habitabant, & Deo largiente victoriam obtinuerunt Franci. Tertia pugna commissa est inter Avaros, & Bajoarios in campo Iboræ, & fuerunt ibi missi regis Grahamanus, & Odoacer cum aliquibus Francis, & Deo auxiliante victoria fuit Francorum seu Bajoariorum. Hæc omnia supradictus Thassilo & uxor ejus Luitburga terminaverunt. Quarta pugna fuit contra Avaros, qui voluerunt vindicare eos, qui in prælio superius dicto conciderāt, sed Deo adjuvante, victoria Christianis cessit. Post hæc Carolus Ratisbonam venit, ibique marcas & fines Bajoariorum disposuit, indeque reversus est in Franciam; & celebravit Natalem in Aquis palatio, & pascha similiter.

Tassilo monachus factus.

An. do. incar. 789. Rex Rhenum Coloniæ transiit, & Saxoniam ingressus, usq; Albiam fluvium venit, ibiq; duos pontes construxit, & ex utraq; parte pontis castra fecit ex lignis & terra, & inde progressus Sclavorum fines intravit, & Sclavos vocabulo Vuilzi* suo dominio subjugavit. Fuerunt autem cum eo in eadem expeditione Franci & Saxones, Frisones vero navigio venerunt per Habolam fluvium, fuerunt autem cum eo Sclavi, Urbi; & Abotrudi, quorū princeps vocabatur Vuizan, obsidibus itaq; receptis, reversus est in Franciam. Et celebravit Natalem Domini Vuormatiæ, & pascha similiter. Anno dominicæ incarnationis 790. Nullum iter rex fecit, sed in prædicta civitate Rex celebravit Natalem Domini & pascha similiter.

*Vuinden aliâs.

Anno dominicæ incarnationis 791. Carolus ad partes Bajoariorum perrexit, & Ratisbonam pervenit, ubi & exercitum suum convenire jussit, ibiq; cum consilio optimatum regni, disposuit ire in Avarorum regnum propter maliciam intolerabilem, quam in Gallorum populos gesserunt, & ecclesias Dei. Venit ergo cum exercitu usque ad Anisam fluvium, ubi triduanum jejunium cum letaniis fecerunt, postulantes pro salute exercitus, & adjutorio Dei, & vindictam inimicorum. Rex itaque littora Danubii de Australi parte tenuit, Saxones autem cum quibusdam Francis, & plurima multitudine Frisonum de Aquilonari, & ita pergentes pervenerunt ubi jam dicti Avari habebant munitiones paratas. De Australi parte ad Chunberg, de Aquilonari vero ripa in loco qui dicitur Camp, sic enim nominatur ille fluvius qui ibi influit in Danubium. Itaque Avari cum ex utraq; ripæ parte vidissent exercitum, & classem per medium fluvium venientem, tantus terror, Deo faciente, illos invasit, ut dimissis præsidiis munitionum, fugæ latibula quærerent, & sic Christo duce uterq; exercitus absque læsione Pannoniam introivit. Pervenit autem rex usque ad fluvium qui dicitur Raba, omnia cædibus, incendiis, rapinisq; devastans, & inde reversus Ratisbonam, celebravit ibi Natalem Domini & pascha similiter.

Caroli expeditio in Avaros.

Anno dom. incar. 792. Feliciana Hæresis condemnata est, quem Felicem Engilbertus in præsentiam Adriani pontificis adduxit, & post confessionem hæresim abdicavit. Et eodem anno nulla expeditio facta est, sed tantum super navas ad flumina transeunda, compactus est pons anchoris & funibus, ita cohærens, ut jungi & dissolvi possit, & celebravit rex Natalem Domini Ratisbonæ.

Anno Dominicæ incarnationis 793. Carolus Ratisbonam proficiscens, ad Fossatum magnum inter fluvios Alemonon & Radinzam venit, ibique summi pontificis missi cum magnis muneribus in præsentiam ejus venerunt, ibi etiam nunciatum est ei Saxones iterum more solito fidem & promissā violasse. Inde navigio per Radinzam Mogonum fluvium ingressus, Natalem Domini celebravit in Wizzeburch.

Anno Dominicæ incarnationis 794. celebravit rex pascha in Franconofurt, ibiq; congregavit synodum magnā episcoporū, Galliarum, Germanorū & Italorū, ubi fuerunt missi apostoli Theophylus, & Stephanus episcopi. in hac synodo tertiò cōdemnata est hæresis Feliciana, quam damnationem per auctoritatē sanctorū patrum in libro conscripserunt, quem ibi omnes sacerdotes manibus propriis subscripserunt. Eodem tempore Fastradana regina obiit, & in monasterio sancti Albani honorifice sepulta est. Pseudo synodus Græcorū, quam pro adorandis imaginibus fecerunt, à pontificibus rejecta est. Rex aūt post hæc diviso in duas partes exercitu, Saxoniā ingressus est, Ipse per Thuringiā, Carolus vero filius eius Coloniæ Rhenū transiit. Tunc Saxones congregantes se in loco qui dicitur Finisfelt, præparaverunt se ad pugnam. Cū vero audissent se ex duabus partibus esse circundatos, dissipavit Deus consilia eorum, & quamvis fraudulenter Christianos se esse, & fideles regi promiserunt. Rex in Franciam reversus celebravit Natal. Do. in Aquis palacio, & pascha similiter.

Concilium Francophordianum.

Extat adhuc ad divum Albanum Moguntiæ monumentum.

Anno Dominicæ incarnationis 795. Rex venit Moguntiam, ibique tenuit placitum suum in villa quæ dicitur Cuffinstein, in suburbio ejusdem urbis. Audiens vero quod Saxones secundum consuetudinem promissionem suam, quam de observanda Christianitate & fidelitate regis tenenda fecerant, irritam fecissent, cum exercitu Saxoniam intravit, & usq; ad fluvium Albiam pervenit ad locum qui dicitur Hliuni, in quo iisdem diebus Witzam Abrotitorum rex à Saxonibus occisus fuerat, ibi etiam venerunt missi à Thudone, qui in gente & regno Avatorum magnam potestatem habebat, affirmantes quod idem Thudum cũ terra & populo suo se Regi dare vellet, & ejusdem ordinatione Christianam fidem suscipere. Rex itaque afflictis magna ex parte Saxonibus, eorũq; terra vastata, acceptis obsidibus, in Franciam rediit, & celebravit Nat. dom. Aquis, & pascha similiter. Moguntia.

Anno dom. incar. 796. Adrianus papa obiit, & Leo mox in pontificatu successit, statimq; misit regi legatos cum muneribus, Claves et confessionis S. Petri, & vexillum Romanæ urbis direxit. Henricus dux Forojulianorum missis hominib. cum Vuonomiro Sclavo in Pannoniam, Iringum gentis Avarorum principem, longis retro temporibus qui eum Civili bello, fatigatis inter se principibus, improvise expoliavit. Caganus & Juguro intestina clade interempti sunt, thesaurum priscorum regum multa seculorum prolixitate collectum, idem dux Carolo, ad Aquis palatium misit, quo accepto, peracta largitori omnium gratiarum actione, magnam partem inde Romam ad limina Apostolorum misit per Angelbertum abbatem. Porro reliquam partem optimatibus, clericis sive laicis, cæterisque fidelibus suis largitus est. Per id tempus Thudum secundum promissionem suam, cum magna parte Avarorum ad regem venit, & se populo suo, & patria Regi tradidit. Et ipse & populus eius baptizatus est, & muneribus susceptis redierunt ad propria. Eo tempore rex cum exercitu Saxoniam intravit. & Pippinus rex in Pannoniam cum exercitu introivit. Venit autem legatio Pippini regis ad patrem in Saxoniam, quæ dixit Avaros post interfectionem priorum ducum super se constituisse regem, nomine Karam, & Pippinus contra eum certare disponeret. Rex peragrata Saxonia in Franciam se recepit, & in Aquis palatio filium suum Pippinum à Pannonia redeuntem, & partem thezauri quæ remanserat adducentem lætus aspexit. Et celebravit in eodem loco natalem domini & pascha similiter.

Anno domin. incarn. 797. Barcinona civitas Hispaniæ, quæ jam pridem à Francis discesserat, per Thatim præfectum ipsius, Francis est reddita. Nam ipse ad palatium veniens, civitatem cum semetipso regi tradidit. Eo tempore expeditio facta est in Saxoniam, & usq; ad Oceanum trans omnes paludes & invia loca pertransit exercitus, & rex de Adulo hoc regressus (hoc enim loco nomen, ubi Oceanus Saxoniam alluit) tota Saxonum gente in deditionem per obsides accepta, in Aquis palatio reversus est, ubi Abdellam Saracenum, qui à fratre regno pulsus in Mauritania exulabat, ipso semetipsum commendante, suscepit. In eodem loco & Legatus Nicetæ qui tunc Siciliam regebat, nomine Theophilus Imperatoris epistolam portans, quem honorifice suscipiens, post aliquot dies absolvit. Ipse vero Novembri mense mediante, ad hyemandũ cum exercitu Saxoniam intravit, positisq; castris juxta Vuisaram fluvium, locum castrorum Heristellium vocari jussit, illuc Legati gentis Avarorum cum magnis muneribus venerunt. De eodem loco Abdellam Saracenum cum filio suo Ludovico in Hispaniam ire jussit, & filium suum Pippinum in Italiam remisit, ipse ad disponendam Saxoniam totum hyemis tempus impendens, ibi Natalem Domini celebravit & pascha similiter. Hispania partim obtinet. Adulo.

Anno dominic. incarnationis septingentesimo nonagesimo octavo venit ad regem legatus Haldifonsi regis Galliciæ & Austriæ nomine Frola, Papilionem miræ magnitudinis præsentans. Et in ipso paschæ tempore, Nordiveli trans Albiam sedentes seditione commoti, Legatos regios qui tunc ad justitias faciendas apud eos conversabantur, comprehenderunt. Quosdam ex eis trucidantes, cæteros ad redimendos servavere. Rex itaque collecto exercitu, de Heristelli ad locum, qui Inlinda dicitur perrexit, & facto consilio in desertores arma corripuit, & totam inter Alpiã & Vuisarã Saxoniam depopulando peragravit. Nordlindi contra Tranaschonem ducem Abrothidorum, & Helbrunum Legatum regis, commisso prælio victi sunt, cæsa sunt ex eis in eo prælio quatuor millia, cæteri qui fugerunt, de pacis conditione tractare cœperunt. Rex acceptis obsidibus à Saxonibus in Franciam reversus est, & Aquis perveniens, legationem Græcorum à Constantinopoli missam suscepit. Erant enim legati Michael patritius quondam Phrygiæ & Theophilus presbyter, epistolã Hirenæ imperatricis ferentes. Nam filius eius Constantinus imperator à suis cõprehensus, & excæcatus est. Hæc tamen legatio tantum de pace fuit, quos cum absolvisset, absolvit etiam cum eis Sysinnium fratrem Tharasii Constantinopol. episcopi, jam dudum in Italia prælio captum. Hoc anno sydus martis in toto cœlo non comparuit. Insulæ Baleares à Mauris & Saracenis deprædatæ sunt, Aldefonsus rex Galliciæ, & Austriæ, prædata Vlisibona ultima Hispaniæ civitate, loricas, mulos captivosque Mauros regi per legatos, Frolam & Basilicum, hyemis tempore misit, & celebravit Natalem Domini in eodem loco, & pascha similiter. Nordlindi. Constantinus Imp. excæcatus.

Anno dominicæ incar. 799. Romani Leonem papã, Letania majore captũ excæcaverunt, ac linguam ejus radicitus absciderunt, qui in custodia missus noctu per murum evasit, & ad legatos regis, qui tunc apud Basilicam sancti Petri erant, Vuirundum scilicet Abbatem, & Vuinegisum

Spoletanorum ducem veniens, Spoletum ductus est. Rex Saxoniam ingressus apud Paderbrunnam castris positis consedit, & inde diviso exercitu, Carolum filium suum cum medietate ad colloquium Sclavorum, & ad recipiendos Saxones qui ex Nordlindis venerunt, in Bardengani direxit, in eodem loco Leonem papam summo cum honore suscepit, ibique reditum Caroli filii expectans. Leonem pontificem, simili quo susceptus est honore, dimisit, qui statim Romam profectus est. Recepto cum prosperitate filio, Aquis repedavit, ubi legatus Michaelis Siciliæ præfecti nomine Daniel, ad eum venit, atque inde cum magno honore dimissus est. Eodem anno gens Avarum à fide quam promiserat defecit, & Henricus dux Foro Julianorum post tot victorias prospere gestas juxta Tharsicam Liburniæ civitatem, insidiis civium oppressus est. Per id tempus Geroldus cum esset Bajoariæ præfectus, commisso cum Avaribus prælio interficitur, & in Augia sepelitur, de quo in visione Vuetini legitur, quod inter Martyres sit adnumeratus. Insulæ Baleares quæ à Mauris & Saracenis deprædatæ sunt, postulato & accepto à Francis auxilio à prædonum incursione defensati sunt. Signa quoque Maurorum in pugna sublata regi præsentata sunt. Vuido comes qui Marcam contra Britones tenebat, cum sociis Britanniam ingressus, totamq; perlustrans, in deditionem recepit, & Regi de Saxonia revertenti, arma ducum qui se tradiderant in scriptis singulorum nominibus præsentavit. Tota itaque Britannia quod nunquam antea fuit, Francis subjugata est. Eodem anno monachus quidam de Hierosolymis veniens, reliquias multas attulit regi ex parte patriarchæ Hierosolymitani. Azan præfectus civitatis quæ dicitur Oscadanis, regi munera misit, celebravit Natalem Domini in eodem palatio.

Britannia tota à Francis subjugata.

Anno Domini incarnationis octingentesimo, Rex absolutum Hierosolymitanum monachum, misit cum eo Zachariam presbyterum de palatio suo, & per illum multam pecuniam misit, per illa sancta loca ubi dominus conversatus est corporaliter, ipse medio Martio de Aquis egressus, littus Oceani Gallici perlustratus, & in ipso mari quod tunc à pyratis infestabatur, Classem instituit, præsidia disposuit. Pascha apud S. Richardum celebravit, indeq; per litus Oceani ad Rothomagum civitatem pervenit, ibiq; Sequana amne transmisso, Turonis ad S. Martinum orationis causa profectus est, ibiq; aliquot dies moratus est, propter adversam Lindkarde conjugis valetudinem, quæ ibidem & defuncta & humata est, obiit autem pridie Non. Junii. Inde per Aurelianos ac Parisios Aquis palatium venit, eodem anno pridie Non. Julii, contra morē & naturam aspera & gelu concreta fuit pruina, & 8 id. Julij similiter, sed tamen nullam incōmoditatem fructibus attulit. Mense Aug. Moguntiæ placitum tenuit & inde movens cum exercitu Ravennam venit, ubi 7. dies moratus Romā direxit gressum, filium suum Pippinum cum exercitu in Beneventum misso itaq; cum Romam venisset, occurrit ei pridie Leo papa, & senatus Romanorum apud Nomentū, duodecimo ab urbe lapide & summa cū humilitate, summoq; honore suscepit prandens cum eo in eodem loco. Igitur statim eum ad urbem præcessit, & in Castrinum, in gradibus basilicæ beati Petri apostoli stans, missis obviam Romanæ urbis vexillis cum crucibus, atque reliquiis, ordinatis etiam, atq; dispositis per congrua loca tam peregrinorum, quàm civium turmis, qui venienti laudes dicerent, ipse cum clero & episcopis ante gradus ecclesiæ eū humiliter suscepit, data itaq; benedictione in basilicam beati Petri Apostoli cunctis psallentibus introduxit. Hoc autem factum est 8 idus Decemb. post 7 vero dies Rex concione vocata, cur Romam venisset patenter indicavit, & inde cottidie ad ea, quæ venerat facienda operam dedit, interq; quod maximū & difficilimum erat, de discutiendis criminibus quæ summo pontifici objecta erant. Causa itaq; ventilata, cū nullus probator aut testis legitimus apparet, qui locū controversiæ subire præsumeret, præfatus pontifex coram omni populo in domo S. Petri evangelium portans ambonem conscendit, invocatoq; S. Trinitatis nomine, jurejurando ab objectis se criminibus purgavit. Eadem die Zacharias pater cum duob. monachis, uno de monte oliveti, altero de Bethleem Romam venit, quos episcopus Hierosolymorum ad regem direxit, qui benedictionis causa claves sepulchri domini ac loci calvariæ, claves etiam civitatis cum vexillo detulerunt, quos Rex benigne suscipiens, aliquot dies secum detinuit, & mense Aprili remuneratos absolvit. Et celebravit ibi rex Natalem Domini.

Romam venit Carolus.

Claves civitatis Hierosolymitanæ Carolo missæ.

An. Dom. incarn. 801 Cum rex ipse die Natalis domini ante confessionem S. Petri ab oratione surgeret, Leo papa coronā capiti ejus imposuit, & à cuncto Romanorū populo ter acclamatum est, Carolo Augusto à Deo coronato, Magno & pacifico imperatori Romanorum, Vita & victoria. Et post laudes more antiquorum principum adoratus est, & ablato patricii nomine Imperator & Augustus est appellatus. Post paucos dies jussit eos, qui anno superiori pontificem deposuerant, exhiberi, & habita de eis quæstione secundum legem Romanam, ut majestatis rei, capitali sententia damnati sunt, pro quibus tamen papa pio affectu apud imperatorem intercessit. Nam vita & membrorum integritas eis concessa est, cæterum pro facinoris magnitudine exilio deportati sunt. Hujus factionis fuere principes Paschalis Primicerius, & Campulus sacellarius, & multi alii nobiles Romani, qui omnes eadem sententia damnati sunt. Ordinatis itaq; Romanæ urbis totius Italiæ, non tantum publicis, sed etiam ecclesiasticis & privatis negotiis, missaque iterum super Beneventanos, cum

Eo tempore pedes pontificum nondum osculabantur, qua Tyrannide tamen modo gloriantur.

cum Pippino filio suo hostili expeditione, ipse post pascha, 7. kalend. Maii Romam egressus est, & venit Spoletum, & dum ibi moraretur, 2. kalend. Maii, hora noctis secunda terræmotus ingens factus est, quo tota Italia graviter concussa est, quo motu tectum basilicæ beati Pauli Apostoli magna ex parte cum suis trabibus corruit. Eodem anno loca quædam circa Rhenum & in Gallia & in Germania terræmotu tremuerunt, & pestilentia propter mollitiem hyberni temporis facta est. Imperator de Spoleto Ravennam veniens, aliquot dies ibi moratus, Papiam perrexit, ibi nunciatū est ei Legatos Aaron, Amirmunmilin regis Persarum portum Pise intrasse, quibus obviam mittens inter Vercellis & Eboreiam eos sibi fecit præsentari, unus enim ex eis erat Persi de Oriente Legatus regis Persarum, alter Saracenus de Africa, Legatus Ammirati Abraham, qui in confinio Africæ in fossato possidebat, qui Isaac Judæum, quem imperator ante quadriennium ad regem Persarum cum Lantfrido & Sigismundo miserat, reversum cum magnis muneribus nuntiaverunt. Nam Lantfridus & Sigismundus in itinere defuncti sunt. Misit itaq; Rex Erchanbaldum notarium in Liguriam ad naves parandas, ubi Elephas etiam inter quæ deferebantur, subvehebatur, ipse vero celebrato die nativitatis sancti Joannis baptistæ apud Eboreiam, Alpes transgressus in Galliam reversus est, Ipsa æstate capta est Barcinona civitas Hispaniæ, jam tunc minus plus biennio obsessa, Zatuni præfectus ejus, & alii quàm plures Saraceni comprehensi sunt. Et in Italia Theate civitas similiter capta, & flammis exusta est, ejusque præfectus Rodhelmus compræhensus est. Castella quæ ad illam civitatem aspiciebant, in deditionem recepta sunt. Zatuni & Rotselmus exilio damnati sunt, Mense Octob. Isaac Judæus de Africa cum Elephante regressus, portum Veneris intravit. Et quia propter nives Alpes transire non potuit, Vercellis hyemavit. Imperator Aquis Natalem Domini celebravit. *Legati regis Persarum ad Carolum.*

An. do. incar. 802. Hirene Imperatrix de Constantinopoli misit legatum nomine Leonem ad Imperatorem, de pace confirmanda inter Francos & Græcos, & Imperator Constantinopolim misit Jesse episcopum Ambianensem & Helingaudum comitem, ut pacem cum eo statuerent. Pascha celebratum est in eodem palatio. Eodem anno 13. kalen. Aug. venit Isaac cum Elephante & cæteris muneribus à rege Persarum missis, in præsentiam Imperatoris, nomen Elephantis erat Amhulater. Ostona civitas in Italia in deditionem recepta est. Luceria quoq; frequenti obsidione fatigata, & ipsa in deditionem venit, præsidiumq; Francorum in ea positum est. Imperator æstatis tempore in Arduenna venationibus operam dedit, & misso in Saxoniam exercitu, transalbianos* Saxones vastavit. Grimaldus Beneventanorum dux in Luceria Vuinegisum comitem Spoleti qui præsidio præerat, adversa valetudine fatigatum obsedit, & in deditionem accepit, captumque cum magno honore tenuit. Imperator Aquis Natalem domini celebravit. *Hirene Augusta ad Carol. imp. legatos mis.t.* *Albini alias.

An. do. incar. 803. Terræmotus Aquispalatio factus est, & mortalitas subsecuta est, Vuinegisus à Grimaldo redditus est. Missi imperatoris à Constantinopoli regressi sunt & venerunt cū eis Legati Nicheferi imperatoris, qui tunc rē publica regebat, quorū hæc sunt nomina, Michael episcopus, Petrus abbas, Calixtus & Candidus, qui venerunt ad Imperatorē in Germania super fluvium Sala, *in loco qui dicitur Saltz, & pactum faciendæ pacis in Christo susceperunt, inde dimissi cum epistola Imperatoris Romam venerunt, inde Constantinopolim regressi sunt. Imperator autem Bavariam profectus est, dispositis Pannoniarum causis reversus est, ibi Natalem Domini celebravit. *Salez alias.

Anno dom. incarnationis 804. imperator Aquis hyemavit, æstate vero in Saxoniam cum exercitu perrexit, omnesque qui trans Albiam in Vuimodi habitabant, Saxones cum mulieribus & infantibus transtulit in Franciam, & pagos trans Albianos Abrotidis dedit. Eodem die Godefridus Rex Danorum venit cum classe sua, & omni equitatu regni sui ad locum, qui dicitur Schliesvuich in confinio regni sui, & Saxoniæ, promisit enim se ad colloquium Imperatoris venturum, sed consilio suorum territus, propius non accessit, sed quicquid voluit per legatos mandavit. Nam Imperator super Albiam fluvium sedebat, in loco qui dicitur Holdnstein, & missa ad Godefridum legatione pro fugitivis reteentis, mediante Septembr. Coloniam venit, deinde ad Arduennam ingressus venationum jocis exercitatus, Aquis reversus est. medio Novemb. nuntiatum est ei Leonem papam, cum eo Natalem Domini celebrare velle, ubicunque illi placuisset, quod gratanter suscepit. Et statim misso filio suo Carolo ad sanctum Mauritium, eum suscipere honorifice præcepit, ipse vero obviam illi Remorum civitate profectus est, ibique susceptum ad Carisiacum usque perductum, cum eo ibi Natalem Dom. celebravit, deinde Aquis perduxit, & honoratū magnis muneribus per Baioariam ire volentem, à suis deduci fecit usque Ravennam, causa autem adventus ejus hæc fuit. Nunciatum est Imperatori Jesu Christi Domini nostri sanguinem in Mantua civitate fuisse repertum, & Imperator ad Papam direxit, rogans ut veritatem rei perquireret, qui accepta occasione Roma exeundi primo in Langobardia, quasi pro inquisitione prædicta profectus est, deinde arrepto itinere subito ad Imperatorem usque pervenit, mansitq; apud illum dies octo, & sicut dictum est Romam repedavit. *Saxones in Franciam translati.*

Anno dominicæ incar. 805. Cacanus princeps Avarorum Imperatorem adiit, postulans sibi locum dari ad habitandum inter Sabariam & Carantanum, qui propter infestationem Sclavorum, in pristinis

pristinis sedibus manere non poterat, quem Imperator benigne suscepit, ejusq; precibus favit. Eodem tempore misit exercitum cum filio suo Carolo super Sclavos qui vocantur Boemi, qui omnem terram eorum depopulantes, Ducem eorum qui appellabatur Letzo occiderunt. *Carolus 2. contra Bohemos.* Imperator Theodonis villam venit, indeque Adromarici montem usque profectus, ibi venationibus exercitatus est, inde Theodonis villam reversus Natalem Domini celebravit.

Anno Dominicæ incarnationis 806. venerunt Vuilharius & Beatus duces Venetiæ, nec non & Paulus dux Jadoræ, atque Donatus ejusdem civitatis episcopus, Legati Dalmatiæ in præsentiam Imperatoris cum magnis donis, & ordinatis tam Venetiis, quam Dalmatiis, eorum missis absolutis, Imperator cum primoribus & optimatibus Francorum de pace constituenda, & conservanda inter filios suos, & de partitione regni placitum habuit. Et divisione facta, in tres partes Imperium suum partitus est inter tres filios, ut scilicet unusquisque sciret quam partem tueri & regere debuisset, si illum patrem superviveret. De hac divisione testamentum fecit, & sacramentum interpositum à Francis confirmatum est, & Leoni papæ transmissum, ut hæc decreta manu sua firmaret, quod & factum est. Post hæc Imperator dimisso utroq; filio, in regnum sibi deputatum, Pippino scilicet, & Ludovico de Theodonis villa profectus, navigio per Mosellam Rhenum ingressus, ad Neomagum *Theodonis villa.* in Badua venit, ibique tota quadragesima fuit, & sanctum Pascha celebravit, & inde Aquis rediens, Carolum filium in terra Sclavorum quæ dicitur Rorabi, super Albiam fluvium cum exercitu misit, in qua congressione Miliduoh Sclavus occisus est, duoque castella ab exercitu constructa sunt, unum super ripam fluminis Salæ, alterum super Albiam. Sclavisq; compressis, ex hac parte Bohemos cum Bajoariis atque Alemanis aggreditur, eorumque terram ex maxima parte vastavit. Eodem anno in Corsicam insulam contra Mauros qui eam vastabant, classis de Italia à Pippino missa est, cujus adventum Mauri non expectantes, abscesserunt. Vnus tamen ex Francis Hademarus nomine, comes civitatis Genuæ, cum imprudenter pugnaret, occisus est à Mauris. In Hispania vero Navari & Pampilonenses, qui superioribus annis ad Saracenos transierant, in fidem recepti sunt. Classis Amcepharo Imperatore, cui Geta patritius præerat, ad recipiendam Dalmatiam mittitur, & Legati qui fere annos quatuor ad regem Persarum missi sunt, per ipsas Græcarum navium stationes transvecti, ac Tarvisium nullo adversariorum sentiente pervenerunt. Imperator celebravit Natalem Domini Aquis palatio. Eodem anno fuit Eclypsis Lunæ, 4. Non. Septembr. erat statio solis tunc in 16. parte virginis, Luna autem morabatur in 16. parte piscium.

Anno domin. incar. 807. Eclypsis solis facta est 3. idus februar. stante utroque sydere in 25. parte Aquarii, & in eodē mense 4. kalen. Martii, Eclypsis Lunæ facta est, & in eadem nocte apparuerunt *Prodigia ante obitum Caroli magni* acies in cœlo miræ magnitudinis, sole morante in undecima parte piscium, & luna in 11. parte virginis. Iterum 11. kalend. Septemb. Eclypsis lunæ facta est hora noctis tertia, Sole posito in 5. parte Virginis, & Luna in 5. Piscium. Rutbertus missus Imperatoris, qui de oriente revertebatur, defunctus est, & Legatus regis Persarum nomine Abdella cum monachis de Hierusalem, qui legatione Thomæ patriarchæ fungebantur, quorum nomina fuere Gregorius & Felix. Gregorius abbas erat de monte oliveti, & erat natione Germanus, & à parentibus Engilbaldus vocatus est. Pervenerunt Aquis ad Imperatorem munera ferentes, quæ prædictus Rex Caesari miserat, scilicet Papilionem & tentoria atrii, vario colore respersa, miræ magnitudinis & pulchritudinis. Erant enim omnia Bys- *Dona à rege Persarum missa Carolo.* sina, tam tentoria, quàm & funes eorum diversis tincta coloribus. Fuerunt etiam munera præfati regis pallia holoserica multa, & valde pretiosa, & odoramenta, & Balsamum atque unguenta. Misit præterea horologium ex aurichalco arte mechanica mirifice compositum, in quo 12. horarum cursus ad clepsydram vertebatur, cum totidem æreis pilulis, quæ ad completionem horarum decide- *Horologium miro artificio fabricatum.* bāt, & casu suo subjectum sibi cymbalum resonare faciebant, additis in eodem horologio ejusdem numeri equitibus, qui per duodecim fenestras completis horis exibant, & in cursu egressionis suæ, totidem fenestras quæ prius erant apertæ, claudebantur. Nec non & alia multa erant in præfato Horologio. fuerunt etiam inter prædicta munera duo candelabra ex aurichalco miræ magnitudinis & proceritatis, quæ omnia Aquis reposita sunt. Imperator igitur Legatum & monachos per aliquot tempus secum retinens, postmodum eos in Italiam direxit, atque ibi tempus navigationis expectare jussit.

Comes stabuli. Eodem anno, Burchardum comitem stabuli sui, quod corrupte constabulum appellamus, cum classe misit in Corsicam, ut eam à Mauris defenderet, qui prædas illic exercebant, qui juxta consuetudinem suam de Hispani. egressi, primo Sardiniam appulsi sunt, ibique cum Sardis prælio commisso, & multis suorum amissis, nam tria millia ibi cecidisse perhibentur, in Corsicam recto cursu pervenerunt, ibi iterum in quodam portu ejusdem insulæ, cum classe cui Burchardus præerat, prælio decertarunt, victique ac fugati sunt amissis tredecim navibus, & plurimis suorum interfectis, adeo illo anno in omnibus locis adversa fortuna fatigati sunt, ut ipsi sibi iccirco hoc accidisse testati sunt, quod anno superiori contra omnem justitiam de Patalaria insula 60. monachos asportatos, in Hispania vendiderunt. Quorum aliqui per liberalitatem Imperatoris iterum in sua loca reversi sunt. Niceta patritius, qui cum classe Constantinopolitana sedebat in Venetia, pace facta cum

cum Pippino rege, & induciis usque ad mensem Aug. acceptis, statione solita Constantinopolim regressus est, & celebravit Imperator Natalem Domini Aquis, & pascha similiter.

Anno dom. incarn. 808. Hyems mollissima, & pestilens erat. Vere inchoante Imperator Niumagam profectus est, & celebrato ibi pascha, iterum Aquis repedavit, ubi nuntiatum est ei Godefridũ regem Danorum copias in Abrotides* trajecisse, adversus quem Carolum filium suum cum exercitu misit, jubens vesano regi resistere, si Saxoniæ terminos aggredi tentaret. Godefridus expugnatis aliquot Sclavorum castellis, cum magno copiarum suarum detrimento in patriam reversus est. Nã licet Drasconem ducem Abrotidorum loco pepulisset, Godelaibum alium ducem dolo captum, patibulo suspendisset, Abrotidorũ duas partes sibi vectigales fecisset, optimos tamen militum suorum & manu promptissimos amisit, & cum eis filium fratris sui, nomine Reginbaldum qui in oppugnatione cujusdam oppidi, cum plurimis Danorum primoribus interfectus est. Imperatoris filius Albiam ponte junxit, & exercitum cui præerat Hilinones & Smeldingos, qui & ipsi ad Godefridum regem defecerant, quanta potuit celeritate transposuit, de populatisque circunquaque eorum agris, transito iterum flumine, cum incolumi exercitu in Saxoniam se recepit. Fuerunt cũ Godefrido in prædicta expeditione Sclavi qui dicuntur Vuilzi, qui propter antiquas inimicitias quas cum Abrotidis habere solebant, sponte illi corpus eorum junxerant, ipsoque in regno revertente, cum præda quam in Abrotides cœperant, & ipsi domum reversi sunt. Godefridus vero priusquam reverteretur, destructo emporio quod in Oceani littore constitutum erat, & lingua Danorum Rerich dicebatur, & magnam regno illius commoditatem vectigalium per solutionem præstabat, translatisq; inde negotiatoribus soluta classe, ad portum qui Liestorph dicitur, cum universo exercitu venit, ubi per aliquot dies moratus, limitem regni sui qui Saxoniam respicit, vallo munire constituit, & modo ut ab orientali maris sinu quem illi Hostarsalet dicunt, usque ad Occidẽtalem Oceanũ, totam Egidoræ fluminis Aquilonarem ripam munimentum valli prætexeret, una tantum porta dimissa, per quam carra, & eques emitti & recipi potuissent. Diviso itaque opere inter duces, domum reversus est. Interea rex Nortdanibrorũ de Britania insula nomine Eardulff, regno & patria pulsus, ad Imperatorẽ dum adhuc Niumaga moratur venit, & patefacto adventus sui negotio, Romam proficiscitur, Romaq; rediens per legatos Romani põtificis & Imperatoris in regnũ suum reducitur. Fuit aũt Legatus apostolici Adulphus diaconus de ipsa Britannia, natione Saxo, & cum eo ab Imperatore missi Abbates duo, Rotfridus notarius, & Nantharius de S. Othmaro Imperator ædificatis per legatos suos super Albiam duobus castellis, præsidioq; in eis contra Sclavorum incursiones disposito, Aquis Natalem Domini celebravit, & pascha similiter.

*Obotritos aliâs.

Rerich emporium.

Anno dom. incarnat. 809. Classis de Constantinopoli missa, primo Dalmatiam, deinde Venetiam appulit, cumq; ibi hyemaret, pars ejus ad Cumaculam insulam venit, commissoque prælio cõtra præsidium, quod in ea positum erat, à civibus victi atq; fugati sunt. Dux autem qui classi præerat nomine Paulus, cum de pace inter Francos & Græcos constituenda, quasi sibi hoc esset injunctum, apud Pippinum regem agere moliretur, Vuillario & Beato Venetiæ ducibus, omnes conatus ejus impedientibus, atq; ipsis etiam insidias parantibus, cognita eorum fraude, discessit. Dum hæc in Italia aguntur, Ludovicus rex in occiduis partibus cum exercitu Hispaniam ingressus, Tortuosam civitatem super ripam Hiberi fluminis sitam obsedit, consumptoq; in expugnatione illius aliquanto tempore, postquam eam tam cito capi non posse vidit, dimissa obsidione cum incolumi exercitu in Aquitaniam se recepit. Postquam Eardulfus rex Nortdanibrorum in regnũ suũ restitutus est, cum missi reverterentur, Adulfus diaconus captus est à Pyratis, sed postea redemptus est, Romamq; reversus. In Thuscia Populonium civitas Maritima à Græcis qui Orobitæ vocantur, deprędata est, Mauri quoq; de Hispania Corsicam ingressi in ipso sabbato. s. paschæ civitatem quandam deprædati sunt, & præter episcopũ, & paucos senes atq; infirmos, nihil in ea reliquerunt. Interea Godefridus rex Danorum, per quosdam negotiatores mandavit duci qui Phrysiam prævidebat, audisse se quod ei Imperator esset iratus, eo quod in Abrotides duxisset exercitum, & suas ultus esset injurias, addens se velle denegare quod ei objiciebatur, quod fœdus promissum irrupisset, petivit etiam Imperatorem, ut mitteret missos suos trans Albim, juxta terminos regni sui, & ipse cum suis ibi veniret, invicemq; discussis causis, quæq; emendationis digna erant, absq; contradictione ibi corrigerentur, quod cum Imperatori nuntiatum esset, non abnuit, colloquiumq; est habitum cum primoribus Danorum trans Albiam, multisque hinc inde prolatis, minime ad effectum res perducta est. Trasco dux Abrotidorum, postquam filium suum postulanti Godefrido obsidem dederat, collecta manu, & auxilio à Saxonibus contracto, vicinos suos Vuilzos aggressus, agros eorum ferro & igne vastavit, regressusque domum cum ingenti præda, accepto iterum à Saxonibus validiori auxilio, Smeldingorum maximam civitatem expugnat, atque his prosperis successibus omnes qui ab eo defecerant, ad suam societatem redire coegit.

Ludovicus Hispa. ingressus.

Orobitæ Græci.

Dux Abrotidorũ in Vuilzos.

Imperator itaque, cum ei multa de jactatione & superbia regis Danorum nuntiarentur, statuit trans Albim civitatem ædificare, Francorumque in ea ponere præsidium, cumque ad hoc per Galliam atque Germaniam homines congregasset, armisq; ac cæteris ad usum necessariũ rebus

instructos,

Thrasco dux Abrod. interfectus. Essfeld.

instructos, ad locum destinatum ducere per Phrysiam jussisset, Thrasco dux Abroditorum, in emporio Rerich ab hominibus Godefridi dolo interfectus est. Imperator postquam locus civitatis constituendæ fuerat exploratus, Egobertum comitem huic negotio exequendo præficiens, Albiam trajicere, & locum jussit occupare. Est autem locus super ripam Sturiæ fluminis vocabulo Esselfelt. Occupatus est itaque ab Egeberto & comitibus Saxonibus, & circa idus Martii muniri cœptus. Dum hæc circa Danos aguntur, Aureolus comes qui in confinio Hispaniæ atque Galliæ trans Pyreneum contra Oscam, & Cæsar Augustam residebat, defunctus est, & Amoror præfectus in locum eius intravit, missaq; ad Imperatorem legatione, se cum suis omnibus ejus obsequio traditurum promisit. Eclypsis Lunæ accidit 7. kalen. Janu.

Pippin. in Venetos

Rotrudis filia Caroli moritur.

Expeditio in regem Danorum.

An. dom. incar. 810. Amoror præfectus colloquiũ Imperatoris expetiit in confinio Gallici & Hispanici limitis, in eo colloquio se promisit cum suis omnibus Imperatoris manibus commẽdaturũ, quod licet Imperator annuisset, multis intervenientib. causis, remansit infectum. Mauri de tota Hispania, maxima classe collecta, primo Sardiniam, deinde Corsicam applicuerunt, nulloq; in ea invẽto præsidio, insulam penè totã depopulati sunt. Dum hæc aguntur Pippinus rex perfidia ducum Venetiorũ incitatus, ipsam insulam bello, terra mariq; vexabat, subjectaq; Venetia ac ducibus eius in deditionẽ receptis, eandem classem ad Dalmatiæ littora vastanda misit. Sed cum Paulus Cefalaniæ præfectus cũ orientali classe ad auxilium Dalmatiis ferendum adventaret, regia classis ad propria regreditur. Rotrudis filia Imperatoris, quæ natu major erat, Octav. idus Jun. moritur, Imperator Aquis morabatur, ubi nuntiatũ est ei classem ducentarum navium de Nortmania in Phrysiam appulisse, ternaq; prælia cũ Phrysonibus cõmisisse. Danosq; victores tributum victis imposuisse, etiam C lib. argenti à Phrysonib. esse solutas, Regemq; Godefridum hæc omnia agere dixit, qui nuntius adeo Imperatorẽ concitavit, ut missis in omnibus circunquaq; regionibus ad congregandum exercitum nuntiis, ipse sine mora palatio exiens, illas in partes tendere cœpit, transito itaq; Rheno flumine in loco qui Lippa dicitur, copias quæ nondum convenerant statuit operiri. Vbi cum aliquot dies moraretur, Elephas ille quem ei Aaron rex Saracenorũ transmiserat subita morte periit, congregatis tandem copiis quanta potuit celeritate ad Alarum fluviũ contendit, castrisq; positis minarũ Godefridi regis inflatus, se jactavit arroganter, quod cũ Imperatore congredi vellet, sed cum Imperator in loco memorato sederet, diversarum rerũ legationes ad eum perferuntur, nam & classem quę Phrysiam vastabat, domum reversam, & Godefridum à quodam suo satellite interemptum, & Castellum vocabulo Huobbuoki, Albiæ flumini contiguũ, in quo Odo Legatus Imperatoris erat, & erat orientaliũ Saxonum præsidiũ à Vuilzis captum, & Pippinũ filium eius Regem Italiæ 8. idus Julii de corpore migrasse, duasq; legationes de diversis terrarum partib. unam de Constantinopoli, alterã de Corduba adventare, pacis causa nuntiabatur. quib. ille acceptis disposuit pro tẽporis conditione Saxoniam. Aquis revertitur. tanta in ea fuit expeditione boũ pestilentia, ut penè nullus tanto exercitui superesset, quin omnes usq; ad unum perirent, & non solum ibi, sed etiam per omne imperium hujus generis animalia perierunt. Aquis veniens mens. Octob. memoratas legationes suscepit, pacemq; cũ Nicephoro Imperatore, & cum Abular rege Hispaniæ fecit, siquidem Venetiam Nicephoro reddidit. & Heinricum comitem dudũ à Saracenis captum, Abular remittente cœpit. Eo anno Sol & Lu. bis defecerunt Sol 5. idus Jun. & pridie kal. Decem. Luna 11 kal. Julii, & Non. kal. Januar. Corsica insula iterum à Mauris vastata est. Amoror & Abdiraman filius Abular de Cæsare Augusta expulsus, & Oscam intra compulsus est. Gotefrido ut diximus mortuo, Hemmingus filius fratris eius in regnum successit, paçemq; cum Imperatore fecit.

Godefridus rex Danorum interemptus.

Pippinus filius Caroli moritur.

Pestilentia boum.

Pax inter Francos & Danos.

Anno dominicæ incarnationis 811. Absoluto atq; dimisso Arsario Spatario, legato Nichophori Augusti ejusdem pacis confirmandæ gratia, legati ad Imperatorem Constantinopolim mittuntur. Haido episcopus Basiliens. & Hug Comes de Turonis. & Ago Langobardus de Forojulio, & cũ eis Leo quidam Spatarius natione Siculus, Vuillarius dux Venetiæ, quorum alter ante annos 10. Romæ ad Imperatorem, cum ibi esset, de Sicilia profugit, & redire volens patriam, remittitur. Alter propter perfidiam honore spoliatus Constantinopolim ad dominum suum duci jubetur, Condicta ab Imperatore & Hemmingo rege Danorum, Rex propter hyemis asperitatem quæ inter partes commeandi viam claudebat, in armis tantum curata servatur, donec redeunte veris temperie, viis apertis, advenientibus ex utraque parte Francorum & Danorum duodecim primoribus, super fluvium Agidoram, datis vicissim secundum ritum ac morem suum Sacramentis, pax confirmaretur. Proceres autem de parte Francorum hii fuere, Vualach, Burchardus, Bernhardus, Egbertus, Theodericus, Ano, Osdag, Vuichman, omnes comites: de parte vero Danorum in primis hi fratres Hemmingi, Ancimin, & Anganfeo, deinde cæteri honorabiles inter suos viri, quorum nomina superfluum duximus annotare. Imperator itaque pace cum Hemmingo firmata, & placito generali secundum consuetudinem Aquis habito, in tres partes regni sui, totidem exercitus misit, unum trans Albiam in Linones, qui & ipsos vastavit, & castrum Hohbouch superiori anno à Vuilzis destructum restauravit, alterum in Pannoniam ad controversias Hunorum ac Sclavorum finiendas direxit, tertium super Brittones ad eorum perfidiam puniendam misit, qui

omnes

omnes rebus prospere gestis, domum reversi sunt, ipse autem Imperator ad classem videndam, quam præcedenti anno fieri et fabricari jusserat, ad Bononiam venit, fanumque ibi ad navigandû cursus dirigendos, antiquitus constitutum restauravit, & in ejusdem summitate nocte ignem accendit, inde ad Scalt fluvium veniens, in loco qui vocatur Gant, naves ad eandem classem ædificatas aspexit, & circa medium Novemb. Aquis venit, ubi obuiaverunt ei Legati Hemmingi regis, Aoum et Hebbi munera regis & verba pacifica regis deferentes, fuerunt etiam Aquis adventum ejus posthulantes, qui de Pannonia venerunt, Canizanci princeps Avarorum, & Thudun & alii principes ac duces Sclavorum circa Danubium habitantium, qui à ducibus Francorum qui in Panonias fuerunt missi ad præsentiam principis jussi sunt venire, interea Carolus filius Imperatoris qui maior natura erat, obiit 2. Nonum Decembris.

Anno domi. incar. 812. Hemmingus Danorum rex moritur, cui cum Sigefridus nepos Godefridi, & Anilo nepos Heriol di succedere voluissent, neque inter eos de divisione regni conveniret, comparatis copiis, et cõmisso prælio ambo moriuntur, pars tamẽ Anilonis adepta victoria, fratres ejus Heroldum & Regnifridum reges sibi constituit, quam necessario pars victa secuta, eosdem sibi imperare non abnuit, in eo prælio 10. millia 540. viri cecidisse memorantur. *Ambo in prælio succubuerunt.*

Nichephorus Imperator post multas & insignes victorias, in Mesia provincia commisso cum Bulgaris prælio moritur, et Michael gener ejus Imperator factus. Legatos domini Imperatoris qui ad Nichephorum imperatorem missi fuerunt, suscepit in Constantinopolim, & absolvit, cum quibus & suos Legatos direxit, Michaelem scilicet episcopum & Arsafium, atqq; Theognostû protospatarium, & per eos pacem Anicephoro ceptam confirmavit, nam Aquisgrani ubi ad Imperatorem venerunt, conscriptum pactum ab eo in ecclesia susceperunt, more suo, id est græca lingua laudes ejus dixerunt, Imperatorẽ eum, & Basileum appellantes. & in revertendo Romam venientes in basilica sancti Petri Apostoli, eundem pacti seu fœderis libellum à Leone papa denuo susceperunt, quibus dimissis Imperator generali conventu Aquis solenniter habito, Bernhardum filium Pippini nepotem suum in Italiam misit, & propter famam classis, quæ de Africa et Hispania ad vastandam Italiam ventura dicebatur, Vuallonem filium Bernhardi patruelis sui cum illo esse jussit, quousque rerum eventus securitatem suis afferret, hæc classis partim in Corsicam, partim in Sardiniam venit. Et ea quidem pars ad Sardiniam venit, quæ penè deleta est.

Classis Nortmannorum Hyberniam insulam aggressa, commissoque cum Scotis prælio, multi ex eis interfecti, cæteri fuga elapsi sunt, à Grimaldo duce Beneventanorum 25. millia solidorum auri pro tributo Imperatori soluta sunt.

Eodem anno expeditio facta est in Vuilzos, & ab eis obsides accepti. *Heriol*dus & Regnifridus reges Danorum, missa ad Imperatorem legatione, pacem petunt, et fratrem suum Hemmingum sibi remitti rogant. Hoc anno idus Maii, post meridiem Solis eclypsis fuit. *Eclypsis Solis & Lunæ.*

Anno dominicæ incarnationis 813. Imperator Aquis hyemavit, & incipiente vernali tempore Hetmalarium qui episcopatum Treverensium tenebat, & Petrum abbatem monasterii de Nonantulast, propter pacem cum Michaele confirmandam, Constantinopolim misit, ac deinde habito generali conventu, evocatum a se de Aquitania Ludovicum filium, Coronam illi imperialis dignitatis imposuit. Bernhardum nepotem suum Italiæ præfecit, Regemq; appellari jussit. Concilia quoque jussu ejus super statum ecclesiarum per totam Galliã ab episcopis celebrata sunt, quorum unum Moguntiæ, alterum Remis, tertium Turonis, quartum Caballonis, quintum Arelate congregatum est, et constitutiones quæ in singulis factæ sunt, ab Imperatore confirmatæ sunt, quas qui nosse voluerit, in supradictis civitatibus invenire potent, quanquam & earum exemplaria in Archivo palatii habeantur. *Ludovicum filiũ facit Imperatorẽ. Bernhardus nepos Rex. Concilia quinq; habita sub Carolo.*

Eodem tempore missi sunt trans Albiam quidam Francorum & Saxonum proceres ad terminos Nortmannorum, qui pacem cum eis secundum petitionem ipsorum facerent, & fratrem regum eis redderent, juramentis itaque ex utraque parte datis, pax firmata est. Tamen ea tempestate reges domi non erant, sed ad Vuesterfalt cum exercitu perrexerant, quæ regio ultima regni illorum erat, inter septentrionem & occidentem sita, contra Aquilonem Brittaniæ summitatem respicit, cujus principes ac populus eorum dominationem dedignabantur, quibus perdomitis cum reversi essent, & fratrem ab Imperatore missum recepissent, filii Godefridi regis, & nonnulli ex primoribus Danorum, qui jam dudum relicta patria apud Suiones exulabant, attractis undique copiis bellum intulerunt. & confluentibus ad se passim ex omni Danorum terra populorum turmis, commisso cum eis prælio, eo regno paterno expulerunt. Eodem anno Carolus Imperator obiit & Aquis in basilica sancti salvatoris, & sanctæ dei genitricis Mariæ honorifice sepultus est, quam basilicam ipse mirifico opere à fundamento ædificare fecit. Ludovicus filius ejus imperialia sceptra suscepit. *Vuesterfalt regio Daniæ.*

Anno domini. incarna. 814. Hæc quæ supra expressa sunt, in quodam libello reperi, plebeio & rusticano sermone composita, quæ ex parte ad latinam regulam correxi, quædam etiam addidi, quæ ex narratione seniorum audivi. Cætera quæ sequuntur, meæ parvitatis studio descripta sunt, prout in Chronicorum libris adnotata inveni, aut ex relatione patrum auditu percipere

 potui,

potui, & de Ludovici quidem Imperatoris temporibus perpauca literis comprehendi, quia nec scripta reperi, nec à senioribus, quæ digna essent memoriæ commendanda, audivi. De Lotharii vero Imperatoris, et fratrum ejus Regum Francorum gestis, plura descripsi, ubi vero ad nostra tempora ventum est, latius sermonem narrationis protraxi, aliter enim, ut Hieronymus ait, narrantur visa, aliter audita, quæ melius scimus, melius & proferimus.

Bernhardus filius Pippini & oculis & vita privatur.

Anno domini. incar. 818. Bernhardus filius Pippini Rex Italiæ Aquis evocatus ad Imperatorẽ dolo capitur, & primo oculis, post vita privatur. habuit autem iste Bernhardus filium nomine Pippinum, qui tres liberos genuit, Bernhardum, Pippinum, & Heribertum. qui Heribertus Rodulfum comitem filium Balduuini interfecit nostris temporibus, & non multum post occisus est ab Alduinno satellite Balduuini Rodulfi, qui Balduuinus hucusque in Flaudris ducatum tenet.

Anno domini. incarna. 829. Tancradus secundus abbas Prumiensis monasterii obiit, & Marcunardus ei in regimine successit, vir prudens, & sacræ religioni deditus.

Anno domini incar. 836. Brittones fœdera violant, & rebellare incipiunt, cum duce suo nomine Murmano, contra quos Imperator exercitum producit, sed non adeo prævaluit.

Ludovicus Impe. privatur Imperio.

Anno domi. incar. 837. Murmanus rex Brittanorum moritur, & Numenojo apud Ingelheim ab Imperatore ducatus ipsius gentis traditur.

Anno dominicæ incarna. 838. Ludovicus à suis imperio privatur, & privatus custodiæ traditur. Regnique Monarchia Lothario filio ejus per electionem Francorum datur, rursumque à filio Ludovico, & à Francis de custodia eruitur, ac Imperiali sede restituitur. Fuit autem hæc dejectio pro maxima parte facta, propter multimodam fornicationem Judith uxoris ejus.

Anno dominicæ incarnationis 839. Lotharius derelicta Francia Italiam petit. Ebbo episcopus Remorum in generali synodo deponitur, ac multi alii exilio damnantur, qui in dejectione imperatoris conspiraverunt.

Insula Moguntiæ proxima.

Anno domi. incarnationis 840. Ludovicus Imperator, dum filium Ludovicum trans Rhenum persequitur, morbo gravatur & in navim missus per Mogonum fluvium in Rhenum deducitur, ibique in insula juxta Ingelheim vita decedit, inde Mediomatricum deportatus, in Basilicam sancti Arnolfi honorabiliter sepulturæ mandatur. Statimque Lotharius Italiam egressus imperiũ arripuit.

Lotharius apud Fontanetum Altissiodorensis agri vicum victus.

Anno dominicæ incarnationis 841. Ludovicus & Carolus indigne ferentes, quod regno paterno per omnia privati essent, exercitum undequaque contrahunt, ac mox fratrem bello aggrediuntur apud Fontaniacum, in qua pugna ita Francorum vires attenuatæ sunt, ac famosa virtus infirmata, ut nõ modo ad amplificandos regni terminos, verumetiam nec ad proprios tuendos imposterum sufficerent. Tandem non sine gravi dispendio suorum Carolus, & Ludovicus vicerunt.

Lotharingia à Lothario nomen sumpsit.

Anno dominicæ incarnationis 842. tres supradicti fratres imperium Francorum inter se diviserunt, & Carolo occidentalia regna cesserunt; à Britannico oceano usque ad Mosam fluvium, Ludovico vero orientalia scilicet, omnis Germania usque Rheni fluenta, & nonnullæ civitates cum adiacentibus pagis trans Rhenum propter vini copiam. Porro Lotharius qui & maior natu erat & Imperator appellabatur, medius inter utrosque incedens, regnum sortitus est, quod hactenus ex ejus vocabulo Lotharingia nuncupatur, totamque Provinciam, nec non omnia regna Italiæ cum ipsa Romana urbe, quæ & modo ab omni sancta ecclesia propter præsentiam apostolorum Petri & Pauli, speciali quodam veneratur privilegio, & quondam propter Romani nominis invictam potentiam, orbis terrarum dominica dicta fuerat.

Anno dominicæ incarnationis 847. Hetto episcopus Trevirorum ex hoc seculo transiit, & Thietgandus cathedram ejus obtinuit.

Anno dominicæ incar. 851. obiit Herimingardis regina, conjunx Lotharii Imperatoris, venerabilis & deo acceptabilis matrona, quæ tres filios Lothario genuit, videlicet Ludovicum, Lotharium, & Carolum.

Nortmannorũ maxima clades in Gallis.

Anno dominicæ incarna. 853. Nortmani, Britani, cum mare navigio girantes, hostia Ligeris fluminis occupaverunt, & repentina irruptione civitatem Namnetis invadunt, omniaq; cædibus, incendiis, ac rapinis depopulantes, pontificem civitatis ipso die sabbato sancto paschæ, cum baptismum ex more celebraret, in Basilica interficiunt; Clerumque trucidant, omnemque circũquaque regionem devastantes, primum ad Andagavensem, deinde Turonicam occupant urbem, ac velut immanis tempestas cuncta prosternit, ita cuncta consumunt, Templum etiam præcellentissimi pontificis Martini incendio cremaverunt. Tunc primum Nortmanorum classis (ut aiunt) Ligeris attigit littora.

Eodem anno Egil abbas monasterii Prumien. constituitur. Circa hæc tempora Carolus Pippinũ regem Aquitaniæ nepotem suum cœpit, ipsis Aquitanis cum prodentibus, eo quod pace soluta, eadem Provincia à suis indigenis devastaretur, & multa illic mala impune patrarentur, cœpit,

cœpit, & captum cum consilio episcoporum & procerum attondit, & habitu monachico indutū Suessionis in monasterio sancti Medardi misit, inde duobus monachis consentientibus, simul & opem ferentibus, fuga dilapsus est. Sed iterum captus insula Nectis castro munitissimo custodiæ mancipatur. Fuit vero iste Pippinus filius Pippini filii Ludovici Imperatoris, de quo ferunt quod eum pater videlicet Ludovicus imperator, dum adhuc puerilis esset ætatis, voluerit ad clericatus officium promovere, ac Drogoni episcopo Mettensi avunculo, videlicet suo commendare, erudiendum liberalibus simul & ecclesiasticis disciplinis. Sed paternis votis Lotharius frater ejusdem pueri, nequaquam permisit eum attondi, sed vi abstraxit de manu patris. Erat enim idem puer (ut ajunt) ingentis pulchritudinis, cui postmodum Ludovicus imperator pater suus cum imperium divideret, Aquitaniam provinciam tantum concessit, sed non ei in prosperum cessit, quod à dei cultura & servitio subtractus est. Ebrietatibus enim & comessationibus die noctuque vacans, ad extremum mente captus, in Maniacam incidit passionem, & præsentem vitam cum dedecore amisit, successorem relinquens Pippinum filium, de quo paulo superius mentionē fecimus.

Pippinū Aquitaniæ regē facit monachū Carolus Calvus.

Maniaca passioni, Pippinus laborās.

Anno dominicæ incarna. 855. Lotharius convocatis primoribus regni, imperium filiis suis divisit, Ludovico Italiam tradidit, eumque Imperatorem appellari fecit. Æquivoco vero idem Lothario, regnum quod ex suo nomine vocatur concessit, Carolo autem qui junior natu erat, Provinciæ regnum largitus est. Dispositis itaque atque ordinatis regni negotiis, valedicens suis, mundum reliquit, atq; in Prumia monasterio veniens, comā capitis deposuit, habituq; sanctæ conversationis suscepto, in religionis professione diem clausit extremū, 3. kal. Octobris.

Lotharius monachus efficitur.

Anno dominicæ incar. 856. Lotharius rex Thietbirgam reginam sibi in matrimonium junxit, ex qua conjunctione maxima ruina non illi solum, sed etiam omni regno ejus accidit, sicut in sequentibus inde clarius apparebit.

Anno dominicæ incarnationis 858. Carolus rex filius Lotharii Imperatoris moritur, qui Provinciam regebat, & ex regno quod tenuerat facta est non modica controversia inter Lotharium regem, & avunculum ejus Carolum.

Anno dominicæ incarnationis 859. Lotharius Hucberto abbati inter Jurum & montem Jovis commisit, eo quod tunc fidelissimus putaretur, utpote affinitate conjunctus, propter sororem Thietbergam.

Anno dominicæ incarna. 860 Egil abbatiam Prumiensem sua sponte dimisit, & Auspaldus in regimine successit, vir omni sanctitate & bonitate conspicuus. His temporibus Ludovicus senior, frater Lotharii Imperatoris plurima bella strenuissime gessit adversus Sclavorum gentes. Siquidē Marahensium regna ingressus, armis cuncta perdomuit, capto eorum principe nomine Rastitz, cui etiam propter violata fœdera oculos erui jussit.

Rastitz.

Ea tempestate inter principes Caroli, magnum discordiarum ac litium efferbuit incendium. Denique Lambertus qui ducatum tenebat inter Ligerim & Sequanam, Vivianum potentem virū dolo interfecit, rursum eundem Lambertum Ganzbertus comes æque dolo trucidavit. Idem Ganzbertus jussu Caroli decollatus est. Destitutam terram principibus & consilio nudatam perspicientes Britones arma corripiunt, fines regni Francorum invadunt, Ligerim transeunt, & usq; Pictavis progrediuntur, cædibus, rapinis, ac incendiis omnia depopulantes, oneratique ingenti præda ad propria redeunt. Ad compescendam vero hujus præsumptionis insolentiam, Carolus cum magno exercitu Britaniam intravit. pugna committitur. Saxones qui conducti fuerunt ad excipiendos velociū anfractuosos recursus, in prima fronte ponuntur. Sed primo impetu spiculis Britonum territi, in acie se recondunt. Britones more solito huc illucque, cum equis ad hujuscemodi conflictum exercitatis, discurrentes, modo confertam Francorum aciem impetunt, ac totis viribus in medio spicula torquent, nunc fugam simulantes, insequentium nihilominus pectoribus spicula figunt. Franci qui quo minus strictis gladiis pugnare consueverant, attoniti stabant, novitate autē inexperti discriminis perculsi, nec ad insequendum idonei, nec in unum conglobati tuti. Nox superveniens bellū diremit. Multi ex Francis interfecti, quàmplurimi vulnerati, innumerabilis equi perierunt. Sequenti die rursus pugna inchoatur, sed graviori infortunio finitur. Quod cernens Carolus nimio terrore dissolutus, nocte inscio exercitu clam aufugit, derelicto Papilione, tentoriis, & omni regi apparatu. Mane facto cum exercitus fuga lapsum regem compertisset, nimia formidine repletur, nihilque aliud nisi de fuga meditatur. Britones cum clamore irruunt, & Castra Francorum omnibus divitiis refertā invadunt, omnemque belli copiā capessunt, fugentiā Francorum agmina insequuntur, obvios quosque aut ferro cædunt, aut vivos capiunt, reliquos fuga servavit. Ditati itaque Britones opibus Francorum, armisque instructi, in sua se recolligunt.

Anno dominicæ incarnationis 861. Carolus placitum habuit in Compendio, ibique cum optimatum consilio, Rodberto comiti ducatum inter Ligerim & Sequanam adversum Britones commendavit, quem cum ingenti industria per aliquod tempus rexit.

am & ædificavit ibi castrum, quod dicitur Fronticus, & in dicto præsidio Fräcos collocavit. Deinde missos direxit ad Lupum Vasconem mandans, ut sibi Hunaldum cum uxore repræsentaret, qui ad eum confugerant. Adductus est prædictus Hunaldus cum uxore ad nominatum castrum, quem cũ recepisset, in Franciam reversus est, & celebravit Natalem Domini in Duria, & pascha in Leodio vico publico.

Lupus Vasconum dux.

Anno dominicæ incarnationis 770. Carolus habuit Synodum in Vormatia civitate, & Bertrađgina perrexit in Bajoariam, & inde Italiam ingressa est, & rex celebravit Natalem Domini in Moguntia, & pascha in Heristellio.

Anno dominicæ incarnationis 771. Carolus rex Synodum habuit ad Valentinianas, & eodem anno Carolomannus rex defunctus est in villa Salmontiaco 2. Non. Decembris. Venit autem Carolus ad villam Carboniacum, ubi venit ad eum Volcarius, & Folradus capellani cũ aliis episcopis & sacerdotib. Vuerinus & Adalhardus comites, cum aliis primatibus qui fuerunt Carolomanni. Vxor vero Carolomanni, cũ perpaucis Francis partibus Italiæ perrexit, & celebravit rex Natalem Domini in Adtiniaco, & pascha in Heristellio. An. dom. incar. 772 Carolus rex Synodum habuit in Vormatia, & inde perrexit in partes Saxoniæ, & primo impetu Heresburg castrum cœpit, & ad Hermansaul usq; pervenit, & ipsum fanum destruxit, & aurũ & argentũ quod ibi repperit abstulit. Erat aũt tunc Siccitas magna, ita ut aqua deficeret in supra dicto loco, & dum vellet ibi rex duos aut tres dies manere, ut prędictũ fanum funditus destruere posset, & aqua exercitui deesset, subito divina largięnte gratia omnib inscus in quodã torrente aquæ effusę largissime, ita ut omnis exercitus sufficienter haberet. Destructo fano, rex super Vuiseram fluvium venit, & ibi cũ Saxonib. placitũ habuit, & accepit 12. obsides, & reversus est in Franciã, & celeb. Nat. Do. in Heristellio, & pascha similiter.

Carolomannus rex obiit.

Hermansaul.

An. do. incar. 773 Rex pervenit ad hyemandũ in Theodonis villa, ubi eum adiit missus Adriani papæ nomine Petrus, invitans eum unà cum Francis, ut pro Dei amore, seu pro justitia S. Petri acquirenda super Desyderium & Langobardos veniret, venit præfatus legatus per mare usq; in Massyliam inde per terram usq; ad regem, & ideo per mare venit, quia viæ clausæ fuerunt à Langobardis Romanis. Tunc rex fideles consuluit, Vtrum petitionib. apostolicis assensum præberet, omnibus hoc collaudantibus, illas in partes profectus est, Genuamq; civitatẽ veniens synodum tenuit, & ibi exercitum divisit in duas partes. Ipse cum una parte per montem Cinysium perrexit, & misit Bernardum avunculum suum cum reliqua parte per montem Jovis. Conjunxerunt aũt se uterque exercitus ad Clusas. Quod cum cognovisset Desyderius, regi & Francis cum armatis occurrit. Tunc rex castra posuit ad easdem Clusas, & misit occulte unam Scaram de electis viris per montana. Hoc sentiens Desyderius statim Clusas reliquit, & quàm citius potuit Papiam ingressus est. Rex autem cum omnibus auxiliante Domino, & intercedente beato Petro, sine læsione Italiam ingressus est, & cum ad Papiam pervenisset, Desyderium intrinsecum latitantem obsedit, ibiq; in suis castris celebravit Nalem Domini & pascha in Roma.

Bellum Caroli in Desyderium.

Scara multitudinem putat forte.

An. dom incar. 774. Rex dum in illis partibus pro hujusmodi negocio moram faceret, Saxones occasione accepta, postpositis sacramentis, in finibus Francorum impetum fecerunt, & usq; ad castrum quod nominatur Buriaburgh venerunt, quorum adventum incolæ loci persentientes, in jam dictam munitionem se receperunt. Igitur cum præfata gens sęviens cœpisset forinsecus villarum ædificia concremare, venerunt ad quandam Basilicam in loco qui dicitur Friedislar, quam sanctæ memoriæ Bonifacius martyr consecravit, atque per propheticæ spiritum prædixit, quod nunquam incendio cremaretur. Cœperunt autem præfati Saxones omni intentione certare adversus eandẽ Basilicam, quemadmodum eam per quodlibet ingenium igne cremare potuissent. Et dum hæc agerent, apparuere quibusdam Christianis qui erant in castello, simul quibusdam paganis qui in eodem erant exercitu, duo juvenes in albis vestimentis, qui ipsam Basilicam ab igne protegebant, & propterea non potuerunt neq; interius, neq, exterius ignem accendere. Interea nutu divino majestatis pavore perterriti, in fugam conversi sunt, nemine persequente. Inventus autem est postea unus ex eisdem Saxonibus mortuus juxta ipsam Basilicam, flexis genibus, adclivis supra pedes, habens ignẽ & ligna in manibus, & velut ore flaret ipsam Basilicam cremare. Dum hæc aguntur, Carolus à Roma reversus venit Papiã, ipsamq; civitatẽ armis cœpit, insuper Desyderiũ regem cum uxore sua & filia, omnem thesaurum palatii, ibiq; venientes omnes Langobardi de cunctis civitatibus Italiæ, ejus se subdiderunt dominationi. Adalgisus vero filius Desyderii regis fuga lapsus, mare introivit, & Cõstantinopolim perrexit. Carolus subjugata Italia & ordinata, custodiam Francorũ in Papia dimittens, cum magno triumpho in Franciam reversus est, & cum venisset in locũ, qui dicitur Ingelheym, *misit quatuor Scaras in Saxoniam, tres pugnas cum Saxonib. inierunt, & Deo auxiliante, victores extiterunt. Quarta vero Scara non habuit pugnam, sed capta præda magna reversi sunt in Franciam, & celebravit rex Natalem Domini in Carisiaco, & pascha similiter.

Adalgisus Desyderii filius.

*Ingelnheim aliàs.

Anno dominicæ incarnationis 775. Rex habuit Synodum in villa quæ dicitur Duria, & inde Saxoniam pergens Sigiburgh castrum cœpit, Heresburch reædificavit, super Vuisaram fluviũ venit in loco qui dicitur Brunisberg, ubi occurrerunt ei Saxones volentes ripam supradicti fluminis defender

*manet monet

fendere, auxiliante Deo, & Francis decertantibus, fugatis Saxonibus, Franci ambas ripas occupaverunt, & multi Saxones occisi sunt. Tunc rex dividens exercitum, sumpsit secum partem, perrexitq; usque ad Obaccrum fluvium, ubi omnes orientales Saxones venientes cum Hassinone duce eorum, dederunt obsides juxta quod placuit regi, & juraverunt Sacramenta. Simul eo revertente venerunt Angrarii in pago qui dicitur Bucki, unà cum Brunone duce eorum, & fecerunt sicut orientales Saxones fecerant. Interea cum Francis qui super fluvium Vuisara remanserant, Saxones pugnam commiserant, & Deo largiente, Franci victoria potiti sunt, & plures ex Saxonibus interfecti sunt. Hæc audiens rex iterum super Saxones cum exercitu irruens multam stragem fecit, & prædam copiosam cœpit super Vuestphalam, & coacti obsides dederunt, obsidibus itaque receptis, & præda multa capta, rex in Franciam reversus, ubi nunciatum est ei quod Rotgandus Langobardus, post ponens fidem & sacramenta, adversus eum rebellare disponeret, statim illis in partibus iter arripuit, & celebravit Natalem Domini in villa quæ dicitur Schletstat in Elsatio.

Anno dominicæ incarnationis 776. Carolus rex Italiam ingressus, Forojulii partes petivit, Rotgandum rebellem captum decollare jussit, ad Tarvisium civitatem venit, ibique pascha celebravit, & ordinatis rebus, derelictis custodibus ex Francis, in civitatibus quæ adversus eum senserant, in Franciam cum prosperitate reversus est. Interea Saxones cognita absentia regis, more solito, ruptis sacramentis in unum conglobati Heresburgk castrum aggrediuntur, fraudulenter Francis suadent ut de castro exeant, & cum pace in patriam pergant. Sed cum illi fallacibus verbis moniti sunt, minime assensum præberent, machinas præparant, munitionem obsidione cingunt, & summis viribus certant, sed nihil proficiunt. Quadam itaque die cum iterum redivivo certamine bellum parassent, apparuit gloria Dei manifeste supra domum ecclesiæ, quæ erat infra ipsum castrū, videntibus multis tam Christianis, quàm paganis. Nam duo scuta apparuerunt supra præfatam Basilicam, sanguineo colore flammantia, & velut in prælio quibusdam in motibus agitantia. Itaque Pagani hoc signum aspicientes timore & formidine repleti, mox in fugam conversi sunt, & in tantam amentiam devenerunt, ut strictis gladiis, mutuis armis se confoderent. Quanto vero illi plus pavore perterriti fugierunt, tanto magis Christiani confortati, omnipotentem Dominum laudabant, qui salvos facit sperantes in se. Ex prædicto igitur loco cum tanta confusione discedentes, venerunt ad aliud castrum quod appellatur Desuburgh, ubi voluerunt similiter facere, sed Deo auxiliante, Francisq; eis viriliter repugnantibus, nihil prævaluerunt. Oppidani vero persecuti sunt eos usq; ad flumen quod Lippa dicitur, & multos ex eis interfecerunt. Itaque rex Vormatiam veniens synodum placitumque publicum ibi tenuit, & concilio soluto, mox Saxonum fines penetravit, & velut ingens tempestas omnia prosternit, munitiones irrumpit, Saxones perterriti ad locum ubi Lippa oritur venerunt, ibi se, suamque patriam regi tradiderunt, & spoponderunt se Christianos esse debere. Tunc rex una cum Francis restauravit Heresburgh castrum, & aliud castrum super Lippam, ubi venientes Saxones unà cum uxoribus & parvulis innumerabilis multitudo baptisati sunt, in nomine sanctæ Trinitatis. Posthæc obsides quantos rex expetiit dederunt, reformatis autem castellis, custodiisq; dispositis, Carolus in Franciam revertitur, & celebravit Natalem Domini in Heristellio, & pascha in Novomago.

Rotgandus decollatur.

Lippa fluvius.

Saxones Christiani primum facti.

An. dom. incar. 777. Rex Saxoniam ingressus placitum tenuit in loco qui dicitur Padresbrunna, ubi omnes Saxones convenerunt, excepto Vuidichindo, qui cum paucis Saxonibus in partib. Nortmanniæ cōfugit. In eodem ēt loco venerunt Sarraceni de partibus Hispaniæ, quorum hæc sunt nomina, Ibina, Jarabi & filius Denizesi, qui Lammeioseph nominabatur, & gener ejus, ubi etiam multitudo Saxonum baptisati sunt, & sacramenta secundum consuetudinem dederunt, ut perderent ingenuitatem, & omnem hæreditatem, nisi conservarent susceptam Christianitatem, & promissam fidelitatem regis & filiorum ejus, nec non etiam & Francorum. Carolus in Franciam reversus celebravit Natalem Domini in Duciato, & pascha in Aquitania in villa quæ dicitur Casinogilo.

Vuidekind.

Anno dominicæ incarnationis 778. Carolus cum exercitu Hispaniam ingressus est, venit enim primo ad Pampilonam civitatem, deinde ad Cæsaraugustanam urbem pertexit, ubi innumerabilis multitudo de partibus Burgundiæ, & Austrasiæ, vel Bajoariæ, seu Provinciæ, & Septimaniæ, pars etiam Langobardorum in auxilium Francorum convenerunt, obsidione itaque civitatis territi Saraceni, obsides dederunt, & immensum pondus auri. Ejectis itaque Saracenis de Pampilona, murisque ejusdem civitatis dirutis, Vasconibusq; subjugatis, in Franciam revertitur.

Interea Saxones audientes quod Carolus cum Francis tam longa terrarum spacia ab eis esset separatus, suadente Vuidichindo, secundum cōsuetudinem iterum rebellati sunt, & ad Duriā castrū (quod Coloniæ civitati contiguū est) usq; venerunt, cædibus, rapinis, & incendiis omnia devastantes. Quod cū nunciatum esset regi revertenti, ēt commoranti Antissiodoro civitate, misit idem princeps scaram unam ex electis viris, qui eorū violentiæ resisterent. Saxones audientes incolumitatem regis & adventum Francorum, in fugam conversi sunt, quos Franci e vestigio sequentes, repererunt eos super fluvium cujus vocabulum est Adarna, in loco qui dicitur Lihesi, ubi pugna cepta & finita, Franci auxiliante Deo, victores extiterunt, & multitudo Saxonum est ibi occisa & celebravit Rex

Saxones resistentes defectione iuxta Adarnam fluv.

Natal. Domini in Heristellio & pascha similiter. Anno Dominicæ incarnat. 779. Carolus venit in villam, quæ dicitur Compendium, ubi se obtulit Hildebrandus Spoletanorum dux cum muneribus, ejusque dominationi se subdit. Eodem anno synodum tenuit in Duria, & post hæc Saxoniam ingressus usque ad Lippam venit. Conati sunt autem Saxones resistere in loco qui dicitur Bucholtz, sed nihil prævaluerunt. Aperta autem via Vuestfalos subjugaverunt, & omnes Saxones qui ultra Vuisaram commorabantur. Veniens autem rex in loco qui vocatur Medofulli accepit obsides, & sacramenta à Saxonibus, qui ab eodem defecerant, & reversus est in Franciam, & celebravit Natalem domini in Vuormatia civitate, & pascha similiter.

Hildebrandus dux Spoletanorũ.

Anno domin. incarn. 780. Carolus Saxoniam ingressus ad Heresburgk venit, & inde ad locum ubi Lippa consurgit, & ibi synodum tenuit. Inde progressus ad Albiam fluvium venit, & in ipso itinere Bardonganenses, & multi de Nortlindis baptisati sunt in loco, qui dicitur Horheym, ultra Obaccrum fluvium, & pervenit usque ad locum ubi Jora confluit in Albiam. Dispositis itaque tam Saxonibus, quàm Sclavis, in Franciam reversus est. Inito autem consilio, ut Romam pergeret orationis causa una cum conjuge Hildegarda, celebravit Natalem Domini in Papia civitate.

Hildegardis Caroli uxor.

Anno dominicæ incarnationis 781. Carolus iter pergens celebravit pascha in Roma, & ibi baptisatus est filius ejus Pippinus ab Adriano papa, qui & ipse eum de sacro fonte suscepit, & duo filii ejus à supradicto pontifice inuncti sunt in regem. Idem Pippinus super Italiam, Ludovicus super Aquitaniam, inde reversus venit Mediolanum, ubi baptisata est filia ejus Ghisla ab Archiepiscopo Thoma, qui & ipse eam à sacro fonte levavit. His ita peractis reversus est in Franciam. Per id tempus Legati apostolici, Formosus & Damasus Episcopi, cum missis regis, Siculfo capellano, & Eunardo magistro pincernarum directi sunt ad Thassilonem ducem commonentes, & contestantes ex auctoritate Apostolica, ut recordaretur priorum Sacramentorum, & non aliter faceret, nisi sicut jurejurando jam dudum promiserat Pippino regi & filiis ejus. His admonitionibus consensit Thassilo, & sumptis obsidibus, ad regem venit Vuormatiam, ubi renovavit sacramenta, & dedit duodecim obsides, sed non diu præfatus Thassilo promissa consecravit, celebravit autem rex Natalem Domini in Carisiaco, & pascha simul.

Pippinus filius Caroli.

Ghisla filia.

Anno dominicæ incarnationis 782. Carolus Coloniam veniens, Rhenum transiit & synodum tenuit ubi Lippa consurgit, ubi omnes Saxones convenerunt, excepto rebelle Vuidinchindo. Illuc etiam venerunt legati Godefridi regis Nortmanorum Altdeni & Hosmundus, nec non etiam legati Avarorum missi à Cacano & Jugurro. Peracto placito reversus est rex in Franciam. Saxones iterum fidem violant, arma corripiunt, suadente Vuidichindo. Rex autem ea tempestate miserat nuncios suos ad Adalgisum, & Geilonem atque Conradum viros potentes, ut ducerent exercitum Francorum & Saxonum super Sclavos paucos, qui adhuc rebelles erant. Supradicti vero principes cum jam in itinere essent, audientes quod Saxones rebellassent, super eos arma verterunt, & commisso prælio multos ex eis interfecerunt, in qua pugna duo duces ceciderunt, videlicet Adalgisus, & Geilo in monte qui dicitur Süntdal. Hoc audiens imperator, cum Francis quos sub celeritate congregare potuit illuc perrexit, & pervenit usque ad locum ubi Alara confluit in Vuisaram. Tunc omnes Saxones iterum convenientes subdiderunt se sub potestate supradicti regis, & reddiderunt seditiosos, qui illam rebellionem maxime terminaverunt, ad occidendum quatuor millia quingentos viros, Vuidichindus vero partibus Nortmanniæ aufugit. Interfectis itaque seditiosis, exilioque damnatis, rex in Franciam reversus est, & celebravit Natalem Domini in Theodonis villa, & pascha similiter.

Anno dominicæ incarnationis 783. obiit Hildegardis regina pridie kalend. Maii, quod evenit tunc in vigilia Ascensionis domini, & rex iterum Saxoniam ingressus est, eo quod Saxones rursum rebellassent, & cum paucis Francis ad Thietmalli venit, ibi Saxones paraverunt pugnam in campo viriliter. Tunc rex cum Francis super eos irruit, & magnam stragem ex eis fecit, ita, ut perpauci fuga elaberentur. Post peractam victoriam venit rex ad Paderbrunna, ubi coadunato exercitu, denuo super Saxones irruit, qui se sociaverunt super fluvium, cujus vocabulum est Asa. Ibi iterum pugna inita non minor numerus Saxonum cecidit, quàm in superiori prælio ceciderat. Tunc rex Vuisaram transiit, & ad Albiam usq; pervenit, post hæc in Franciam revertitur. Eodem anno obiit Bertha regina 4 id. Julii & cum Vuormatiam pervenisset Rex, sociavit in matrimonium Fastradanam reginam, & celebravit Natalem domini in Heristellio, & pascha similiter.

Hildegardis conjunx moritur.

Nono pugnatum cum Saxonibus.

Bertha Caroli mater moritur.

Fastradana uxor Caroli fit.

Anno dominicæ incarnationis 784. Carolus ingressus est Saxoniam, eo quod iterum rebellasset, & cum eis aliqua pars Frisonum, & pervenit usque ad Huculm, circumeundo & vastando omnia. Erat autem nimia inundatio aquarum. Ipse igitur per Thuringiam ab orientali parte intravit super Hostfalos. Porro filium Caroli dimisit cum valida manu contra Vuestphalos. Itaque Rex Thuringiam ingressus, pervenit usq; ad fluvium Albiæ, & inde ad Tagniosturt, deinde ad Scanminge, ex quo loco reversus est in Franciã. Vuestphali vero congregaverunt se juxta Lippam

Decimo pugnavit in Saxones.

Lippiam, quibus occurrit filius regis in pago, qui dicitur Dragim, & inierunt pugnam, quibus viriliter superatis, reversus est Vuormatiam ad genitorem suum. Rex itaque consultis fidelibus, iterato hyemis tempore, Saxoniam intravit, & celebravit Natalem Domini juxta Kichrisbu ob Vuizzagani super fluvium Ambra, in villa quæ dicitur Linhidi.

Anno dominicæ incarnationis 785. Rex usque Adrine pervenit super fluvium Vuisarum, ubi confluit Vualina, & propter nimiam inundationem aquarum, inde reversus est Heresburgh, ubi uxorem suam Fastradanam cum filiis & filiabus venire jussit, & ibi tota hyeme resedit, ibi etiam pascha celebravit, & multis vicibus scaras per Saxones misit, & eorum castra deprædatus est, & in Majo Synodum ad Paderbrunnam habuit, & inde iter pergens, nullo contradicente, totam Saxoniam circuivit. Venit autem in Bardenguni, & inde misit post Vuidichindum & Abbionem, & utrosque ad se fecit venire, quos Sacramento firmavit, ut in Franciam ad eum venirent. Qui acceptis obsidibus, ad Attiniacum ad regem venerunt, ibique baptisati sunt, & tunc tota Saxonia subjugata est Francis, & in eadem villa celebravit rex Natalem Domini & Pascha similiter. *Undecimo anno Saxonia devicta.*

Anno dominicæ incarnationis septingentesimo octuagesimo sexto, Carolus misit exercitum suum partibus Britanniæ, una cum misso suo Odulpho principe Cacorum, ubi multa castella acquisierunt Franci, & eorum primates repræsentaverunt Wormatiam regi in publico conventu. Tunc rex videns se ex omni parte pacem habere, Romam perrexit orationis causa, & ut ibi cum missis imperatoris colloquium haberet, & celebravit Natalem domini in Florentia civitate.

Anno dominicæ incarnationis septingentesimo trigesimo septimo, Carolus Romam venit, & à pontifice Adriano susceptus est, ubi aliquot dies moratus est. Quod cum audisset *Heregisus* dux Beneventanorum, timore perterritus, misit Romaldum filium suum cum magnis muneribus ad regem, postulans pacem, & promittens se omnem voluntatē ejus facturum. Sed his suasionib. minime apostolicus credidit, sed magis hortatus est regem, ut Beneventi fines intraret, quod & fecit. Et cum Capuam venisset Hengisus, reliquit Beneventum, & in Salernum secessit, ibique se munivit. Exinde misit filium suum Grimaldum, (nam Romaldum rex secum retinebat) cum magnis muneribus offerens obsides, & promittens omnem fidelitatem, tantum ab impugnatione cessaret. Tunc rex cum consulto fidelium & sacerdotum, ne penitus episcopatum, & monasteria devastarentur, elegit duodecim obsides, & decimum tertium filiū supradicti ducis Grimaldum, & accepit munera, & juraverunt ei omnes Beneventani, & reversus est Romam, ibique celebravit pascha cum præsule sedis apostolicæ. Venerunt etiam in eodem loco missi Thassilonis Arinis episcopus, & Henricus abbas, rogantes papam, ut pacem faceret, litemque terminaret inter Carolum regem, & Tassilonem ducem. Ex qua causa multum coarctatus est apostolicus. Rex autem ad postulata respondit, se per multa tempora quæsisse, sed minime obtinere potuisse. Ne tamen inobediens videretur esse monitis apostolicis, asseruit se in ejusdem papæ præsentia, cum eisdem missis pacem velle firmare. Illis autem renuentibus, atque dicentibus non se audere pro seniore definitivam proferre sententiam, neque se ad hoc destinatos esse, Videns apostolicus ficta mendacia, & cognoscens instabilitatem ducis, iratus anathematizavit prædictum Thassilonem, & omnes illi faventes, nisi fidelitatem quam regi Pippino, & filio ejus Carolo promiserat, per omnia observaret. Contestans per eosdem missos eundem virum, & monens ne per ejus obdurationem, & perfidiam sanguis Christianorum funderetur, & terra devastaretur. Et si ipse dux nullatenus obedire vellet, tunc Carolus & exercitus ejus absoluti essent à Deo & sancto Petro, & quicquid in ductu ejus perpetratum esset, incendiis & homicidiis, vel qualicunque malitia, totum hoc in Thassilonem & socios ejus vertatur, & Rex & Franci persistant innoxii. His verbis absolutis missis Thassilonis, Rex oratione ad limina apostolorum completa, & benedictione percepta, in Franciam gressum dirigit, & Vuormatiam ubi erat Fastradana conjunx ejus pervenit, ubi Synodum congregavit, & manifestavit sacerdotibus & optimatibus regni causas itineris, & qualiter versutia Thassilonis coram summo Pontifice esset deprehensa. Misit itaque cum consulto fidelium ad eundem Thassilonem monens, ut apostolicis adhortationibus obtemperaret, qui cum nollet obedire, Rex partibus Bavariæ exercitum movit, & venit in loco qui dicitur Lehfeld, super civitatem Augustam, & venerunt orientales Franci & Tyringi & Saxones super Danubium in loco qui dicitur Faringa. Porro Pippinus rex de Italia cum exercitu venit Trientum; tunc perspiciens Thassilo se ex omni parte esse circundatum, & videns quod Bajoarii magis essent fideles Carolo, quàm sibi, undique coarctatus venit ad eum, tradens se manibus eius, ad servitium reddens ducatum à Pippino rege sibi commissum, & se in omnibus peccasse & male egisse confessus est, & denuo renovans sacramenta dedit duodecim obsides electos, & tredecimum filium suum Theodonem. Rex receptis obsidibus, reversus est in Franciam, & celebravit Natalem Domini in Ingelnheim, & pascha similiter. *Lechfeld.*

Anno dominicæ incarnationis septingentesimo octuagesimo octavo, Rex congregavit synodum in præfata villa, ibique venit Thassilo, cœperunt autem eum Bavari accusare, quod fidem promissam

missam violasset, suadente uxore Luitberga, objecta vero Thassilo denegare non potuit, sed convictus est ad Avaros transmisisse, & in vitam fidelium regis conciliatum fuisse. Ad ultimum tamen confessus est se dixisse, si decem filios haberet, omnes mallet amittere, quàm ita maneret, sicut juraverat. Ex iis & aliis multis, ab omnibus dijudicatus est ad mortem. Et cum omnes capitalem sententiam proclamarent, Rex misericordia motus, eo quod consanguineus ejus esset, obtinuit ab ipsis dictisq; suis fidelibus ne moreretur. Interrogatus à rege quid agere vellet, terræ prostratus Licentiam in monasterium intrandi expetiit, ut ibi peccata sua deplorare potuisset. Similiter & filius ejus Thiodo fecit. Igitur attonsi sunt, & in monasterium missi. Pauci Bajoarii qui cum Thassilone senserant, in exilium sunt missi. Eodem anno commissum est bellum inter Græcos & Langobardos, ducibus Hildebrando, Spoletino & Grimaldo, Beneventano & Vuinegiso a rege directo cum Francis, & fugati sunt Græci, & victores extiterunt Franci & Langobardi. Per id tempus pugna commissa est inter Avaros & Francos, qui in Italia habitabant, & Deo largiente victoriam obtinuerunt Franci. Tertia pugna commissa est inter Avaros, & Bajoarios in campo Iboræ, & fuerunt ibi missi regis Grahamanus, & Odoacer cum aliquibus Francis, & Deo auxiliante victoria fuit Francorum seu Bajoariorum. Hæc omnia supradictus Thassilo & uxor ejus Luitburga terminaverunt. Quarta pugna fuit contra Avaros, qui voluerunt vindicare eos, qui in prælio superius dicto conciderāt, sed Deo adjuvante, victoria Christianis cessit. Post hæc Carolus Ratisbonam venit, ibique marcas & fines Bajoariorum disposuit, indeque reversus est in Franciam, & celebravit Natalem in Aquis palacio, & pascha similiter.

Tassilo monachus factus.

An. do. incar. 789. Rex Rhenum Coloniæ transiit, & Saxoniam ingressus, usq; Albiam fluvium venit, ibiq; duos pontes construxit, & ex utraq; parte pontis castra fecit ex lignis & terra, & inde progressus Sclavorum fines intravit, & Sclavos vocabulo Vuilzi* suo dominio subjugavit. Fuerunt autem cum eo in eadem expeditione Franci & Saxones, Frisones vero navigio venerunt per Habolam fluvium, fuerunt autem cum eo Sclavi, Urbi; & Abotrudi, quorū princeps vocabatur Vuizan obsidibus itaq; receptis, reversus est in Franciam. Et celebravit Natalem Domini Vuormatiæ, & pascha similiter. Anno dominicæ incarnationis 790. Nullum iter rex fecit, sed in prædicta civitate Rex celebravit Natalem Domini & pascha similiter.

*Vuinden aliis.

Anno dominicæ incarnationis 791. Carolus ad partes Bajoariorum perrexit, & Ratisbonam pervenit, ubi & exercitum suum convenire jussit, ibiq; cum consilio optimatum regni, disposuit ire in Avarorum regnum propter maliciam intolerabilem, quam in Gallorum populos gesserunt, & ecclesias Dei. Venit ergo cum exercitu usque ad Anisam fluvium, ubi triduanum jejunium cum letaniis fecerunt, postulantes pro salute exercitus, & adjutorio Dei, & vindictam inimicorum. Rex itaque littora Danubii de Australi parte tenuit, Saxones autem cum quibusdam Francis, & plurima multitudine Frisonum de Aquilonari, & ita pergentes pervenerunt ubi jam dicti Avari habebant munitiones paratas. De Australi parte ad Chunberg, de Aquilonari vero ripa in loco qui dicitur Camp. sic enim nominatur ille fluvius qui ibi influit in Danubium. Itaque Avari cum ex utraq; ripæ parte vidissent exercitum, & classem per medium fluvium venientem, tantus terror, Deo faciente, illos invasit, ut dimissis præsidiis munitionum, fugæ latibula quærerent, & sic Christo duce uterq; exercitus absque læsione Pannoniam introivit. Pervenit autem rex usque ad fluvium qui dicitur Raba, omnia cædibus, incendiis, rapinisq; devastans, & inde reversus Ratisbonam, celebravit ibi Natalem Domini & pascha similiter.

Caroli expeditio in Avaros.

Anno dom. incar. 792. Feliciana Heresis condemnata est, quem Felicem Engilbertus in præsentiam Adrian: pontificis adduxit, & post confessionem hæresim abdicavit. Et eodem anno nulla expeditio facta est, sed tantum super naves ad flumina transeunda, compactus est pons anchoris & funibus, ita cohærens, ut jungi & dissolvi possit, & celebravit rex Natalem Domini Ratisbonæ.

Anno Dominicæ incarnationis 793. Carolus Ratisbonam proficiscens, ad Fossatum magnum inter fluvios Alemonon & Radinzam venit, ibique summi pontificis missi cum magnis muneribus in præsentiam ejus venerunt, ibi etiam nunciatum est ei Saxones iterum more solito fidem & promissa violasse. Inde navigio per Radinzam Mogonum fluvium ingressus, Natalem Domini celebravit in Wizzeburch

Anno Dominicæ incarnationis 794. celebravit rex pascha in Franconofurt, ibiq; congregavit synodum magnā episcoporū, Galharum, Germanorū & Italorū, ubi fuerunt missi apostoli Theophylus, & Stephanus episcopi. in hac synodo tertiò cōdemnata est hæresis Feliciana, quam damnationem per auctoritatē sanctorū patrum in libro conscripserunt, quem librū omnes sacerdotes manib. propriis subscripserunt. Eodem tempore Fastradana regina obiit, & in monasterio sancti Albani honorifice sepulta est. Pseudo synodus Græcorū, quam pro adorandis imaginibus fecerunt, à pontificibus rejecta est. Rex aūt post hæc diviso in duas partes exercitu, Saxoniā ingressus est, Ipse per Thuringiā, Carolus verò filius ejus Coloniæ Rhenū transiit. Tunc Saxones congregantes se in loco qui dicitur Finisfelt, præparaverunt se ad pugnam. Cū vero audissent se ex duabus partibus esse circundatos, dissipavit Deus consilia eorum, & quamvis fraudulenter Christianos se esse, & fideles regi promiserunt. Rex in Franciam reversus celebravit Natal. Do. in Aquis palacio, & pascha similiter.

Concilium Francophordianum.

Extat adhuc ad divum Albanum Moguntiæ monumentum.

Anno Dominicæ incarnationis 795. Rex venit Moguntiam, ibique tenuit placitum suum in villa quæ dicitur Cuffinstein, in suburbio ejusdem urbis. Audiens vero quod Saxones secundum consuetudinem promissionem suam, quam de observanda Christianitate & fidelitate regis tenenda fecerant, irritam fecissent, cum exercitu Saxoniam intravit, & usq; ad fluvium Albiam pervenit ad locum qui dicitur Hliuni, in quo iisdem diebus Witzam Abrotitorum rex à Saxonibus occisus fuerat, ibi etiam venerunt missi à Thudone, qui in gente & regno Avarorum magnam potestatem habebat, affirmantes quod idem Thudum cũ terra & populo suo se Regi dare vellet, & ejusdem ordinatione Christianam fidem suscipere. Rex itaque afflictis magna ex parte Saxonibus, eorũq; terra vastata, acceptis obsidibus, in Franciam rediit, & celebravit Nat. dom. Aquis, & pascha similiter. Moguntia.

Anno dom. incar. 796. Adrianus papa obiit, & Leo mox in pontificatu successit, statimq; misit regi legatos cum muneribus, Claves et confessionis S. Petri, & vexillum Romanæ urbis direxit. Henricus dux Forojulianorum missis hominib. cum Vuonomiro Sclavo in Pannoniam, Iringum gentis Avarorum principem, longis retro temporibus qui eum Civili bello, fatigatis inter se principibus, improvise expoliavit. Caganus & Juguro intestina clade interempti sunt, thesaurum priscorum regum multa seculorum prolixitate collectum, idem dux Carolo, ad Aquis palatium misit, quo accepto, peracta largitori omnium gratiarum actione, magnam partem inde Romam ad limina Apostolorum misit per Angelbertum abbatem. Porro reliquam partem optimatibus, clericis sive laicis, cæterisque fidelibus suis largitus est. Per id tempus Thudum secundum promissionem suam, cum magna parte Avarorum ad regem venit, & se populo suo, & patria Regi tradidit. Et ipse & populus eius baptizatus est, & muneribus susceptis redierunt ad propria. Eo tempore rex cum exercitu Saxoniam intravit, & Pippinus rex in Pannoniam cum exercitu introivit. Venit autem legatio Pippini regis ad patrem in Saxoniam, quæ dixit Avaros post interfectionem priorum ducum super se constituisse regem, nomine Karam, & Pippinus contra eum certare disponeret. Rex peragrata Saxonia in Franciam se recepit, & in Aquis palatio filium suum Pippinum à Pannonia redeuntem, & partem thezauri quæ remanserat adducentem lætus aspexit. Et celebravit in eodem loco natalem domini & pascha similiter.

Anno domin. incarn. 797. Barcinona civitas Hispaniæ, quæ jam pridem à Francis discesserat, per Thatim præfectum ipsius, Francis est reddita. Nam ipse ad palatium veniens, civitatem cum semetipso regi tradidit. Eo tempore expeditio facta est in Saxoniam, & usq; ad Oceanum trans omnes paludes & invia loca pertransit exercitus, & rex de Adulo hoc regressus (hoc enim loco nomen, ubi Oceanus Saxoniam alluit) tota Saxonum gente in deditionem per obsides accepta, in Aquis palatio reversus est, ubi Abdellam Saracenum, qui à fratre regno pulsus in Mauritania exulabat, ipso semetipsum commendante, suscepit. In eodem loco & Legatus Nicetæ qui tunc Siciliam regebat, nomine Theophilus Imperatoris epistolam portans, quem honorifice suscipiens, post aliquot dies absolvit. Ipse vero Novembri mense mediante, ad hyemandũ cum exercitu Saxoniam intravit, positisq; castris juxta Vuisaram fluvium, locum castrorum Heristellium vocari jussit, illuc Legati gentis Avarorum cum magnis muneribus venerunt. De eodem loco Abdellam Saracenum cum filio suo Ludovico in Hispaniam ire jussit, & filium suum Pippinum in Italiam remisit, ipse ad disponendam Saxoniam totum hyemis tempus impendens, ibi Natalem Domini celebravit & pascha similiter. Hispaniæ pars [illegible] Adulo.

Anno dominic. incarnationis septingentesimo nonagesimo octavo venit ad regem legatus Haldifonsi regis Galliciæ & Austriæ nomine Frola, Papilionem miræ magnitudinis præsentans. Et in ipso paschæ tempore, Nordiveli trans Albiam sedentes seditione commoti, Legatos regios qui tunc ad justitias faciendas apud eos conversabantur, comprehenderunt. Quosdam ex eis trucidantes, cæteros ad redimendos servavere. Rex itaque collecto exercitu, de Heristelli ad locum, qui Minda dicitur, perrexit, & facto consilio in desertores arma corripuit, & totam inter Albiã & Vuisarã Saxoniam depopulando peragravit. Nordlindi contra Tranaschonem ducem Abrothidorum, & Helbrumum Legatum regis, commisso prælio victi sunt, cæsa sunt ex eis in eo prælio quatuor millia, cæteri qui fugerunt, de pacis conditione tractare cœperunt. Rex acceptis obsidibus à Saxonibus in Franciam reversus est, & Aquis perveniens, legationem Græcorum à Constantinopoli missam suscepit. Erant enim legati Michael patritius quondam Phrygiæ & Theophilus presbyter epistolã Hirenæ imperatricis ferentes. Nam filius eius Constantinus imperator a suis comprehensus, & excæcatus est. Hæc tamen legatio tantum de pace fuit, quos cum absolvisset, absolvit etiam cum eis Sisinnium fratrem Tharasii Constantinopol. episcopi, jam dudum in Italia prælio captum. Hoc anno sydus martis in toto cœlo non comparuit. Insulæ Baleares à Mauris & Saracenis deprædatæ sunt, Aldefonsus rex Galliciæ & Austriæ, prædata Vlisibona ultima Hispaniç civitate, loricas, mulos captivosque Mauros regi per legatos, Frolam & Basilicum, hyemis tempore misit, & celebravit Natalem Domini in eodem loco, & pascha similiter. Nordividi. Constantinus Imp. excæcatus.

Anno dominicæ incar. 799. Romani Leonem papã, Letania majore captũ excæcaverunt, ac linguam ejus radicitus absciderunt, qui in custodia missus noctu per murum evasit, & ad legatos regis, qui tunc apud Basilicam sancti Petri erant, Vuirundum scilicet Abbatem, & Vuinegisum

cum Pippino filio suo hostili expeditione, ipse post pascha, 7. kalend. Maii Romam egressus est, & venit Spoletum, & dum ibi moraretur, 2. kalend. Maii, hora noctis secunda terræmotus ingens factus est, quo tota Italia graviter concussa est, quo motu tectum basilicæ beati Pauli Apostoli magna ex parte cum suis trabibus corruit. Eodem anno loca quædam circa Rhenum & in Gallia & in Germania terræmotu tremuerunt, & pestilentia propter mollitiem hyberni temporis facta est. Imperator de Spoleto Ravennam veniens, aliquot dies ibi moratus, Papiam perrexit, ibi nunciatū est ei Legatos Aaron, Amirmunmilin regis Persarum portum Pise intrasse, quibus obviam mittens inter Vercellis & Eboreiam eos sibi fecit præsentari, unus enim ex eis erat Persa de Oriente Legatus regis Persarum, alter Saracenus de Africa, Legatus Ammirati Abraham, qui in confinio Africæ in fossato possidebat, qui Isaac Judæum, quem imperator ante quadriennium ad regem Persarum cum Lantfrido & Sigismundo miserat, reversum cum magnis muneribus nuntiaverunt. Nam Lantfridus & Sigismundus in itinere defuncti sunt. Misit itaq; Rex Erchanbaldum notarium in Liguriam ad naves parandas, ubi Elephas etiam inter quæ deferebantur, subvehebatur, ipse vero celebrato die nativitatis sancti Joannis baptistæ apud Eboreiam, Alpes transgressus in Galliam reversus est, Ipsa æstate capta est Barcinona civitas Hispaniæ, jam tunc minus plus biennio obsessa, Zatuni præfectus ejus, & alii quàm plures Saraceni comprehensi sunt. Et in Italia Theate civitas similiter capta, & flammis exusta est, ejusque præfectus Rodhelmus comprehensus est. Castella quæ ad illam civitatem aspiciebant, in deditionem recepta sunt. Zatuni & Rotselmus exilio damnati sunt. Mense Octob. Isaac Judæus de Africa cum Elephante regressus, portum Veneris intravit. Et quia propter nives Alpes transire non potuit, Vercellis hyemavit. Imperator Aquis Natalem Domini celebravit.

Legati regis Persarum ad Carolum.

An. do. incar. 802. Hirene Imperatrix de Constantinopoli misit legatum nomine Leonem ad Imperatorem, de pace confirmanda inter Francos & Græcos, & Imperator Constantinopolim misit Jesse episcopum Ambianensem & Helingandum comitem, ut pacem cum eo statuerent. Pascha celebratum est in eodem palatio. Eodem anno 13. kalen. Aug. venit Isaac cum Elephante & cæteris muneribus à rege Persarum missis, in præsentiam Imperatoris, nomen Elephantis erat Ambulater. Ostona civitas in Italia in deditionem recepta est. Luceria quoq; frequenti obsidione fatigata, & ipsa in deditionem venit, præsidiumq; Francorum in ea positum est. Imperator æstatis tempore in Arduenna venationibus operam dedit, & misso in Saxoniam exercitu, transalbianos* Saxones vastavit. Grimaldus Beneventanorum dux in Luceria Vuinegisum comitem Spoleti qui præsidio præerat, adversa valetudine fatigatum obsedit, & in deditionem accepit, captumque cum magno honore tenuit. Imperator Aquis Natalem domini celebravit.

Hirene Augusta ad Carol. Imp. legatos mis.

*Albini aliàs.

An. do. incar. 803. Terræmotus Aquispalatio factus est, & mortalitas subsecuta est, Vuinegisus à Grimaldo redditus est. Missi imperatoris à Constantinopoli regressi sunt & venerunt cū eis Legati Nichefori imperatoris, qui tunc rē publica regebat, quorū hæc sunt nomina, Michael episcopus, Petrus abbas, Calixtus & Candidus, qui venerunt ad Imperatorē in Germania super fluvium Sala,* in loco qui dicitur Saltz, & pactum faciendæ pacis in Christo susceperunt, inde dimissi cum epistola Imperatoris Romam venerunt, inde Constantinopolim regressi sunt. Imperator autem Bavariam profectus est, dispositis Pannoniarum causis reversus est, ibi Natalem Domini celebravit.

*Salra aliàs.

Anno dom. incarnationis 804. imperator Aquis hyemavit, æstate vero in Saxoniam cum exercitu perrexit, omnesque qui trans Albiam in Vuimodi habitabant, Saxones cum mulieribus & infantibus transtulit in Franciam, & pagos trans Albianos Abrotidis dedit. Eodem die Godefridus Rex Danorum venit cum classe sua, & omni equitatu regni sui ad locum, qui dicitur Schliesvuich in confinio regni sui, & Saxoniæ, promisit enim se ad colloquium Imperatoris venturum, sed consilio suorum territus, propius non accessit, sed quicquid voluit per legatos mandavit. Nam Imperator super Albiam fluvium sedebat, in loco qui dicitur Holdnstein, & missa ad Godefridum legatione pro fugitivis retentis, mediante Septembr. Coloniam venit, deinde ad Arduennam ingressus venationum jocis exercitatus, Aquis reversus est. medio Novemb. nuntiatum est ei Leonem papam, cum eo Natalem Domini celebrare velle, ubicunque illi placuisset, quod gratanter suscepit. Et statim misso filio suo Carolo ad sanctum Mauritium, eum suscipere honorifice præcepit, ipse vero obviam illi Remorum civitate profectus est. ibique susceptum ad Carisiacum usque perductum, cum eo ibi Natalem Dom. celebravit, deinde Aquis perduxit, & honoratū magnis muneribus per Baioariam ire volentem, à suis deduci fecit usque Ravennam, causa autem adventus ejus hæc fuit. Nunciatum est Imperatori Jesu Christi Domini nostri sanguinem in Mantua civitate fuisse repertum, & Imperator ad Papam direxit, rogans ut veritatem rei perquireret, qui accepta occasione Roma exeundi primo in Langobardia, quasi pro inquisitione prædicta profectus est, deinde arrepto itinere subito ad Imperatorem usque pervenit, mansitq; apud illum dies octo, & sicut dictum est Romam repedavit.

Saxones in Franciam translati.

Anno dominicæ incar. 805. Cacanus princeps Avarorum Imperatorem adiit, postulans sibi locum dari ad habitandum inter Sabariam & Carantanum, qui propter infestationem Sclavorum, in

pristinis

pristinis sedibus manere non poterat, quem Imperator benigne suscepit, eiusq; precibus favit. Eodem tempore misit exercitum cum filio suo Carolo super Sclavos qui vocantur Boemi, qui omnem terram eorum depopulantes, Ducem eorum qui appellabatur Letzo occiderunt. Imperator Theodonis villam venit, indeque Adromarici montem usque profectus, ibi venationibus exercitatus est, inde Theodonis villam reversus Natalem Domini celebravit.

Carolus 2. contra Bohemos.

Anno Dominicæ incarnationis 806. venerunt Vuilharius & Beatus duces Venetiæ, nec non & Paulus dux Jadoræ, atque Donatus ejusdem civitatis episcopus, Legati Dalmatiæ in præsentiam Imperatoris cum magnis donis, & ordinatis tam Venetiis, quam Dalmatiis, eorum missis absolutis, Imperator cum primoribus & optimatibus Francorum de pace constituenda, & conservanda inter filios suos, & de partitione regni placitum habuit. Et divisione facta, in tres partes Imperium suum partitus est inter tres filios, ut scilicet unusquisque sciret quam partem tueri & regere debuisset, si illum patrem superviveret. De hac divisione testamentum fecit, & sacramentum interpositum à Francis confirmatum est, & Leoni papæ transmissum, ut hæc decreta manu sua firmaret, quod & factum est. Post hæc Imperator dimisso utroq; filio, in regnum sibi deputatum, Pippino scilicet, & Ludovico de Theodonis villa profectus, navigio per Mosellam Rhenum ingressus, ad Neomagum in Badua venit, ibique tota quadragesima fuit, & sanctum Pascha celebravit, & inde Aquis rediens, Carolum filium in terra Sclavorum quæ dicitur Rorabi, super Albiam fluvium cum exercitu misit, in qua congressione Miliduoh Sclavus occisus est, duoque castella ab exercitu constructa sunt, unum super ripam fluminis Salæ, alterum super Albiam. Sclavisq; compressis, ex hac parte Bohemos cum Bajoariis atque Alemanis aggreditur, eorumque terram ex maxima parte vastavit. Eodem anno in Corsicam insulam contra Mauros qui eam vastabant, classis de Italia à Pippino missa est, cujus adventum Mauri non expectantes, abscesserunt. Vnus tamen ex Francis Hademarus nomine, comes civitatis Genuæ, cum imprudenter pugnaret, occisus est à Mauris. In Hispania vero Navari & Pampilionenses, qui superioribus annis ad Saracenos transierant, in fidem recepti sunt. Classis Nicephoro Imperatore, cui Geta patritius præerat, ad recipiendam Dalmatiam mittitur, & Legati qui fere annos quatuor ad regem Persarum missi sunt, per ipsas Græcarum navium stationes transvecti, ac Tarvisium nullo adversariorum sentiente pervenerunt. Imperator celebravit Natalem Domini Aquis palatio. Eodem anno fuit Eclypsis Lunæ, 4. Non. Septembr. erat statio solis tunc in 16. parte virginis, Luna autem morabatur in 16. parte piscium.

Theodonis villa.

Anno domin. incar. 807. Eclypsis solis facta est 3. idus februar. stante utroque sydere in 25. parte Aquarii, & in eodẽ mense 4. kalen. Martii, Eclypsis Lunæ facta est, & in eadem nocte apparuerunt acies in cœlo miræ magnitudinis, sole morante in undecima parte piscium, & luna in 11. parte virginis. Iterum 11. kalend. Septemb. Eclypsis lunæ facta est hora noctis tertia, Sole posito in 5. parte Virginis, & Luna in 5. Piscium. Rutbertus missus Imperatoris, qui de oriente revertebatur, defunctus est, & Legatus regis Persarum nomine Abdella cum monachis de Hierusalem, qui legatione Thomæ patriarchæ fungebantur, quorum nomina fuere Gregorius & Felix. Gregorius abbas erat de monte oliveti, & erat natione Germanus, & à parentibus Engilbaldus vocatus est. Pervenerunt Aquis ad Imperatorem munera ferentes, quæ prædictus Rex Cæsari miserat, scilicet Papilionem & tentoria atrii, vario colore respersa, miræ magnitudinis & pulchritudinis. Erant enim omnia Byssina, tam tentoria, quàm & funes eorum diversis tincta coloribus. Fuerunt etiam munera præfati regis pallia holoserica multa, & valde pretiosa, & odoramenta, & Balsamum atque unguenta. Misit præterea horologium ex aurichalco arte mechanica mirifice compositum, in quo 12. horarum cursus ad clepsydram vertebatur, cum totidem æreis pilulis, quæ ad completionem horarum decidebant, & casu suo subjectum sibi cymbalum resonare faciebant, additis in eodem horologio ejusdem numeri equitibus, qui per duodecim fenestras completis horis exibant, & in cursu egressionis suæ, totidem fenestras quæ prius erant apertæ, claudebantur. Nec non & alia multa erant in præfato Horologio. fuerunt etiam inter prædicta munera duo candelabra ex aurichalco miræ magnitudinis & proceritatis, quæ omnia Aquis reposita sunt. Imperator igitur Legatum & monachos per aliquot tempus secum retinens, postmodum eos in Italiam direxit, atque ibi tempus navigationis expectare jussit.

Prodigia ante obitum Caroli magni

Dona à rege Persarum missa Carolo.

Horologium miro artificio fabricatum.

Eodem anno, Burchardum comitem stabuli sui, quod corrupte constabulum appellamus, cum classe misit in Corsicam, ut eam à Mauris defenderet, qui prædas illic exercebant, qui juxta consuetudinem suam de Hispani, egressi, primo Sardiniam appulsi sunt, ibique cum Sardis prælio commisso, & multis suorum amissis, nam tria millia ibi cecidisse perhibentur, in Corsicam recto cursu pervenerunt, ibi iterum in quodam portu ejusdem insulæ, cum classe cui Burchardus præerat, prælio decertarunt, victique ac fugati sunt amissis tredecim navibus, & plurimis suorum interfectis, adeo illo anno in omnibus locis adversa fortuna fatigati sunt, ut ipsi sibi iccirco hoc accidisse testati sunt, quod anno superiori contra omnem justitiam de Patalaria insula 60. monachos asportatos, in Hispania vendiderunt. Quorum aliqui per liberalitatem Imperatoris iterum in sua loca reversi sunt. Niceta patritius, qui cum classe Constantinopolitana sedebat in Venetia, pace facta

Comes stabuli.

cum

cum Pippino rege, & induciis usque ad mensem Aug. acceptis, statione solita Constantinopolim regressus est, & celebravit Imperator Natalem Domini Aquis, & pascha similiter.

Anno dom. incarn. 808. Hyems mollissima, & pestilens erat. Vere inchoante Imperator Niumagam profectus est, & celebrato ibi pascha, iterum Aquis repedavit, ubi nuntiatum est ei Godefridū regem Danorum copias in Abrotides* trajecisse, adversus quem Carolum filium suum cum exercitu misit, jubens vesano regi resistere, si Saxoniæ terminos aggredi tentaret. Godefridus expugnatis aliquot Sclavorum castellis, cum magno copiarum suarum detrimento in patriam reversus est. Nā licet Drasconem ducem Abrotidorum loco pepulisset, Godelaibum alium ducem dolo captum, patibulo suspendisset, Abrotidorū duas partes sibi vectigales fecisset, optimos tamen militum suorum & manu promptissimos amisit, & cum eis filium fratris sui, nomine Reginbaldum qui in oppugnatione cujusdam oppidi, cum plurimis Danorum primoribus interfectus est. Imperatoris filius Albiam ponte junxit, & exercitum cui præerat Hilinones & Smeldingos, qui & ipsi ad Godefridum regem defecerant, quanta potuit celeritate transposuit, de populatisque circunquaque eorum agris, transito iterum flumine, cum incolumi exercitu in Saxoniam se recepit. Fuerunt cū Godefrido in prædicta expeditione Sclavi qui dicuntur Vuilzi, qui propter antiquas inimicitias quas cum Abrotidis habere solebant, sponte illi corpus eorum junxerant, ipsoque in regno revertente, cum præda quam in Abrotides cœperant, & ipsi domum reversi sunt. Godefridus vero priusquam reverteretur, destructo emporio quod in Oceani littore constitutum erat, & lingua Danorum Rerich dicebatur, & magnam regno illius commoditatem vectigalium per solutionem præstabat, translatisq; inde negotiatoribus soluta classe, ad portum qui Liesdorph dicitur, cum universo exercitu venit, ubi per aliquot dies moratus, limitem regni sui qui Saxoniam respicit, vallo munire constituit, & modo ut ab orientali maris sinu quem illi Hostarsalet dicunt, usque ad Occidētalem Oceanū, totam Egidoræ fluminis Aquilonarem ripam munimentum valli prætexeret, una tantum porta dimissa, per quam carra, & eques emitti & recipi potuissent. Diviso itaque opere inter duces, domum reversus est. Interea rex Nortdanibrorū de Britania insula nomine Eardulff, regno & patria pulsus, ad Imperatorē dum adhuc Niumaga moratur venit, & patefacto adventus sui negotio, Romam proficiscitur, Romaq; rediens per legatos Romani pōtificis & Imperatoris in regnū suum reducitur. Fuit aūt Legatus apostolici Adulphus diaconus de ipsa Britannia, natione Saxo, & cum eo ab Imperatore missi Abbates duo, Rotfridus notarius, & Nantharius de S. Othmaro Imperator ædificatis per legatos suos super Albiam duobus castellis, præsidioq; in eis contra Sclavorum incursiones disposito, Aquis Natalem Domini celebravit, & pascha similiter.

*Obottitos aliás.

Rerich emporium.

Anno dom. incarnat. 809. Classis de Constantinopoli missa, primo Dalmatiam, deinde Venetiam appulit, cumq; ibi hyemaret, pars ejus ad Cumaculam insulam venit, commissoque prælio cōtra præsidium, quod in ea positum erat, à civibus victi atq; fugati sunt. Dux autem qui classi præerat nomine Paulus, cum de pace inter Francos & Græcos constituenda, quasi sibi hoc esset injunctum, apud Pippinum regem agere moliretur, Vuillario & Beato Venetiæ ducibus, omnes conatus ejus impedientibus, atq; ipsis etiam insidias parantibus, cognita eorum fraude, discessit. Dum hæc in Italia aguntur, Ludovicus rex in occiduis partibus cum exercitu Hispaniam ingressus, Tortuosam civitatem super ripam Hiberi fluminis sitam obsedit, consumptoq; in expugnatione illius aliquanto tempore, postquam eam tam cito capi non posse vidit, dimissa obsidione cum incolumi exercitu in Aquitaniam se recepit. Postquam Eardulfus rex Nortdanibrorum in regnū suū restitutus est, cum missi reverterentur, Adulfus diaconus captus est à Pyratis, sed postea redemptus est, Romamq; reversus. In Thuscia Populonium civitas Maritima à Græcis qui Orobitæ vocantur, deprędata est, Mauri quoq; de Hispania Corsicam ingressi in ipso sabbato. s. paschæ civitatem quandam deprædati sunt & præter episcopū, & paucos senes atq; infirmos, nihil in ea reliquerunt. Interea Godefridus rex Danorum, per quosdam negotiatores mandavit duci qui Phrysiam prævidebat, audisse se quod ei Imperator esset iratus, eo quod in Abrotides duxisset exercitum, & suas ultus esset injurias, addens se velle denegare quod ei objiciebatur, quod fœdus promissum irrupisset, petivit etiam Imperatorem, ut mitteret missos suos trans Albim, juxta terminos regni sui, & ipse cum suis ibi veniret, invicemq; discussis causis, quæq; emendationis digna erant, absq; contradictione ibi corrigerentur, quod cum Imperatori nuntiatum esset, non abnuit, colloquiumq; est habitum cum primoribus Danorum trans Albiam, multisque hinc inde prolatis, minime ad effectum res perducta est. Trasco dux Abrotidorum, postquam filium suum postulanti Godefrido obsidem dederat, collecta manu, & auxilio à Saxonibus contracto, vicinos suos Vuilzos aggressus, agros eorum ferro & igne vastavit, regressusque domum cum ingenti præda, accepto iterum à Saxonibus validiori auxilio, Smeldingorum maximam civitatem expugnat, atque his prosperis successibus omnes qui ab eo defecerant, ad suam societatem redire coegit.

Ludovicus Hispaniā ingressus.

Orobitæ Græci.

Dux Abrotidorū in Vuilzos.

Imperator itaque, cum ei multa de jactatione & superbia regis Danorum nuntiarentur, statuit trans Albim civitatem ædificare, Francorumque in ea ponere præsidium, cumque ad hoc per Galliam atque Germaniam homines congregasset, armisq; ac cæteris ad usum necessariū rebus instructos,

instructos, ad locum destinatum ducere per Phrysiam jussisset, Thrasco dux Abroditorum, in emporio Rerich ab hominibus Godefridi dolo interfectus est. Imperator postquam locus civitatis constituendæ fuerat exploratus, Egobertum comitem huic negotio exequendo præficiens, Albiam trajicere, & locum jussit occupare. Est autem locus super ripam Sturiæ fluminis vocabulo Esselfelt. Occupatus est itaque ab Egeberto & comitibus Saxonibus, & circa idus Martii muniri cœptus. Dum hæc circa Danos aguntur, Aureolus comes qui in confinio Hispaniæ atque Galliæ trans Pyreneum contra Oscam, & Cæsar Augustam residebat, defunctus est, & Amoror præfectus in locum eius intravit, missaq; ad Imperatorem legatione, se cum suis omnibus ejus obsequio traditurum promisit. Eclypsis Lunæ accidit 7. kalen. Janu.

Thrasco dux Abrod. interfectus. Essfeld.

An. dom. incar. 810. Amoror præfectus colloquiũ Imperatoris expetiit in confinio Gallici & Hispanici limitis, in eo colloquio se promisit cum suis omnibus Imperatoris manibus commẽdaturũ, quod licet Imperator annuisset, multis intervenientib. causis, remansit infectum. Mauri de tota Hispania, maxima classe collecta, primo Sardiniam, deinde Corsicam applicuerunt, nulloq; in ea invẽto præsidio, insulam penè totã depopulati sunt. Dum hæc aguntur Pippinus rex perfidia ducum Venetiorũ incitatus, ipsam insulam bello, terra mariq; vexabat, subjectaq; Venetia ac ducibus eius in deditionẽ receptis, eandem classem ad Dalmatiæ littora vastanda misit. Sed cum Paulus Cefalaniæ præfectus cũ orientali classe ad auxilium Dalmatiis ferendum adventaret, regia classis ad propria regreditur. Rotrudis filia Imperatoris, quæ natu major erat, Octav. idus Jun. moritur, Imperator Aquis morabatur, ubi nuntiatũ est ei classem ducentarum navium de Nortmania in Phrysiam appulisse, ternaq; prælia cũ Phrysonibus cõmisisse, Danosq; victores tributum victis imposuisse, etiam C. lib. argenti à Phrysonib. esse solutas, Regemq; Godefridum hæc omnia agere dixit, qui nuntius adeo Imperatorẽ concitavit, ut missis in omnibus circunquaq; regionibus ad congregandum exercitum nuntiis, ipse sine mora palatio exiens, illas in partes tendere cœpit, transito itaq; Rheno flumine in loco qui Lippa dicitur, copias quæ nondum convenerant statuit operiri. Vbi cum aliquot dies moraretur, Elephas ille quem ei Aaron rex Saracenorũ transmiserat subita morte periit, congregatis tandem copiis quanta potuit celeritate ad Alarum fluviũ contendit, castrisq; positis minarũ Godefridi regis inflatus, se jactavit arroganter, quod cũ Imperatore congredi vellet, sed cum Imperator in loco memorato sederet, diversarum rerũ legationes ad eum perferuntur, nam & classem quæ Phrysiam vastabat, domum reversam, & Godefridum à quodam suo satellite interemptum, & Castellum vocabulo Huobbuoki, Albiæ flumini contiguũ, in quo Odo Legatus Imperatoris erat, & erat orientaliũ Saxonum præsidiũ à Vuilzis captum, & Pippinũ filium eius Regem Italiæ 8. idus Julii de corpore migrasse, duasq; legationes de diversis terrarum partib. unam de Constantinopoli, alterã de Corduba adventare, pacis causa nuntiabatur. quib. ille acceptis disposuit pro tẽporis conditione Saxoniam, Aquis revertitur. tanta in ea fuit expeditione boũ pestilentia, ut penè nullus tanto exercitui superesset, quin omnes usq; ad unum perirent, & non solum ibi, sed etiam per omne imperium hujus generis animalia perierunt. Aquis veniens mens. Octob. memoratas legationes suscepit, pacemq; cũ Nicephoro Imperatore, & cum Abular rege Hispaniæ fecit, siquidem Venetiam Nicephoro reddidit. & Heinricum comitem dudũ à Saracenis captum, Abular remittente cœpit. Eo anno Sol & Lu. bis defecerunt Sol 5. idus Jun. & pridie kal. Decem. Luna 11 kal. Julii, & Non. kal. Januar. Corsica insula iterum à Mauris vastata est. Amoror & Abdiraman filius Abular de Cæsare Augusta expulsus, & Oscam intra compulsus est. Gotefrido ut diximus mortuo, Hemmingus filius fratris eius in regnum successit, paçemq; cum Imperatore fecit.

Pippin. in Venetos

Rotrudis filia Caroli moritur.

Expeditio in regem Danorum.

Godefridus rex Danorum interemptus.

Pippinus filius Caroli moritur.

Pestilentia boum.

Anno dominicæ incarnationis 811. Absoluto atq; dimisso Arsario Spatario, legato Nichophori Augusti ejusdem pacis confirmandæ gratia, legati ad Imperatorem Constantinopolim mittuntur. Haido episcopus Basiliens. & Hug Comes de Turonis. & Ago Langobardus de Forojulio, & cũ eis Leo quidam Spatarius natione Siculus, Vuillarius dux Venetiæ, quorum alter ante annos 10. Romæ ad Imperatorem, cum ibi esset, de Sicilia profugit, & redire volens patriam, remittitur. Alter propter perfidiam honore spoliatus Constantinopolim ad dominum suum duci jubetur, Condicta ab Imperatore & Hemmingo rege Danorum, Rex propter hyemis asperitatem quæ inter partes commeandi viam claudebat, in armis tantum curata servatur, donec redeunte veris temperie, viis apertis, advenientibus ex utraque parte Francorum & Danorum duodecim primoribus, super fluvium Agidoram, datis vicissim secundum ritum ac morem suum Sacramentis, pax confirmaretur. Proceres autem de parte Francorum hii fuere, Vualach, Burchardus, Bernhardus, Egbertus, Theodericus, Ano, Osdag, Vuichman, omnes comites: de parte vero Danorum in primis hi fratres Hemmingi, Ancimin, & Anganfeo, deinde cæteri honorabiles inter suos viri, quorum nomina superfluum duximus annotare. Imperator itaque pace cum Hemmingo firmata, & placito generali secundum consuetudinem Aquis habito, in tres partes regni sui, totidem exercitus misit, unum trans Albiam in Linones, qui & ipsos vastavit, & castrum Hohbouch superiori anno à Vuilzis destructum restauravit, alterum in Pannoniam ad controversias Hunorum ac Sclavorum finiendas direxit, tertium super Brittones ad eorum perfidiam puniendam misit, qui omnes

Pax inter Francos & Danos.

omnes rebus prospere gestis, domum reversi sunt, ipse autem Imperator ad classem videndam, quam præcedenti anno fieri et fabricari jusserat, ad Bononiam venit, fanumque ibi ad navigandū cursus dirigendos, antiquitus constitutum restauravit, & in ejusdem summitate nocte ignem accendit, inde ad Scalt fluvium veniens, in loco qui vocatur Gant, naves ad eandem classem ædificatas aspexit, & circa medium Novemb. Aquis venit, ubi obuiaverunt ei Legati Hemmingi regis, Aonin et Hebbi munera regis & verba pacifica regis deferentes, fuerunt etiam Aquis adventum ejus postulantes, qui de Pannonia venerunt, Canizanci princeps Avarorum, & Thudun & alii principes ac duces Sclavorum circa Danubium habitantium, qui à ducibus Francorum qui in Panonias fuerunt missi ad præsentiam principis jussi sunt venire, interea Carolus filius Imperatoris qui maior natura erat, obiit 2. Nonum Decembris.

Anno domi. incar. 812. Hemmingus Danorum rex moritur, cui cum Sigefridus nepos Godefridi, & Anulo nepos Herioldi succedere voluissent, neque inter eos de divisione regni conveniret, comparatis copiis, et cōmisso prælio ambo moriuntur, pars tamē Anulonis adepta victoria, fratres ejus Heroldum & Regnifridum reges sibi constituit, quam necessario pars victa secuta, eosdem sibi imperare non abnuit, in eo prælio 10. millia 540. viri cecidisse memorantur. *Ambo in prælio occubuerunt.*

Nichephorus Imperator post multas & insignes victorias, in Mesia provincia commisso cum Bulgaris prælio moritur, et Michael gener ejus Imperator factus. Legatos domini Imperatoris qui ad Nichephorum Imperatorem missi fuerunt, suscepit in Constantinopolim, & absolvit, cum quibus & suos Legatos direxit, Michaelem scilicet episcopum & Arsafium, atq; Theognostū protospatarium, & per eos pacem Anicephoro ceptam confirmavit, nam Aquisgrani ubi ad Imperatorem venerunt, conscriptum pactum ab eo in ecclesia susceperunt, more suo, id est græca lingua laudes ejus dixerunt, Imperatorē eum, & Basileum appellantes. & in revertendo Romam venientes in basilica sancti Petri Apostoli, eundem pacti seu fœderis libellum à Leone papa denuo susceperunt, quibus dimissis, Imperator generali conventu Aquis solenniter habito, Bernhardum filium Pippini nepotem suum in Italiam misit, & propter famam classis, quæ de Africa et Hispania ad vastandam Italiam ventura dicebatur, Vuallonem filium Bernhardi patruelis sui cum illo esse jussit, quousque rerum eventus securitatem suis afferret, hæc classis partim in Corsicam, partim in Sardiniam venit. Et ea quidem pars ad Sardiniam venit, quæ penè deleta est.

Classis Nortmannorum Hyberniam insulam aggressa, commissoque cum Scotis prælio, multi ex eis interfecti, cæteri fuga elapsi sunt, à Grimaldo duce Beneventanorum 25. millia solidorum auri pro tributo Imperatori soluta sunt.

Eodem anno expeditio facta est in Vuilzos, & ab eis obsides accepti. *Heriol* dus & Regnifridus reges Danorum, missa ad Imperatorem legatione, pacem petunt, et fratrem suum Hemmingum sibi remitti rogant. Hoc anno idus Maii, post meridiem Solis eclypsis fuit. *Eclypsis Solis & Lunæ.*

Anno dominicæ incarnationis 813. Imperator Aquis hyemavit, & incipiente vernali tempore Himalarium qui episcopatum Trevere. sum tenebat, & Petrum abbatem monasterii de Nonantulast, propter pacem cum Michaele confirmandam, Constantinopolim misit, ac deinde habito generali conventu, evocatum a hie de Aquitania Ludovicum filium, Coronam illi imperialis dignitatis imposuit, Bernhardum nepotem suum Italiæ præfecit, Regemq; appellari jussit. Concilia quoque jussu ejus super statum ecclesiarum per totam Galliā ab episcopis celebrata sunt, quorum unum Mogontiæ, alterum Remus, tertium Turonis, quartum Caballonis, quintum Arelate congregatum est, et constitutiones quæ in singulis factæ sunt, ab Imperatore confirmatæ sunt, quas qui nosse voluerit, in supradictis civitatibus invenire poterit, quanquam & earum exemplaria in Archivo palatii habeantur. *Ludovicum filiū facit Imperatorē. Bernhardum nepos Rex. Concilia quinq; habita sub Carolo.*

Eodem tempore missi sunt trans Albiam quidam Francorum & Saxonum proceres ad terminos Nortmanorum, qui pacem cum eis secundum petitionem ipsorum facerent, & fratrem regum eis redderent, juramentis itaque ex utraque parte datis, pax firmata est. Tamen ea tempestate reges domi non erant, sed ad Vuesterfalt cum exercitu perrexerant, quæ regio ultima regni illorum erat, inter septentrionem & occidentem sita, contra Aquilonem Brittaniæ summitatem respicit, cujus principes ac populus eorum dominationem dedignabantur, quibus perdomitis cum reversi essent, & fratrem ab Imperatore missum recepissent, filii Godefridi regis, & nonnulli ex primoribus Danorum, qui jam dudum relicta patria apud Suiones exulabant, contractis undique copiis bellum intulerunt. & confluentibus ad se passim ex omni Danorum terra populorum turmis, commisso cum eis prælio, eo regno paterno expulerunt. Eodem anno Carolus Imperator obiit & Aquis in basilica sancti salvatoris, & sanctæ dei genitricis Mariæ honorifice sepultus est, quam basilicam ipse mirifico opere à fundamento ædificare fecit. Ludovicus filius ejus imperialia sceptra suscepit. *Vuesterfalt regio Danica.*

Anno domini. incarna. 814. Hæc quæ supra expressa sunt, in quodam libello reperi, plebeio & rusticano sermone composita, quæ ex parte ad latinam regulam correxi, quædam etiam addidi, quæ ex narratione seniorum audivi. Cætera quæ sequuntur, meæ parvitatis studio descripta sunt, prout in Chronicorum libris adnotata inveni, aut ex relatione patrum auditu percipere

 potui,

potui, & de Ludovici quidem Imperatoris temporibus perpauca literis comprehendi, quia nec scripta reperi, nec à senioribus, quæ digna essent memoriæ commendanda, audivi. De Lotharii vero Imperatoris, et fratrum ejus Regum Francorum gestis, plura descripsi, ubi vero ad nostra tempora ventum est, latius sermonem narrationis protraxi, aliter enim, ut Hieronymus ait, narrantur visa, aliter audita, quæ melius scimus, melius & proferimus.

Bernhardus filius Pippini & oculis & vita privatur.

Anno domini. incar. 818. Bernhardus filius Pippini Rex Italiæ Aquis evocatus ad Imperatorē dolo capitur, & primo oculis, post vita privatur. habuit autem ille Bernhardus filium nomine Pippinum, qui tres liberos genuit, Bernhardum, Pippinum, & Heribertum. qui Heribertus Rodulfum comitem filium Balduuini interfecit nostris temporibus, & non multum post occisus est ab Alduinno satellite Balduuini Rodulfi, qui Balduuinus hucusque in Flaudris ducatum tenet.

Anno domini. incarna. 829. Tancradus secundus abbas Prumiensis monasterii obiit, & Marcunardus ei in regimine successit, vir prudens, & sacræ religioni deditus.

Anno domini incar. 836. Brittones fœdera violant, & rebellare incipiunt, cum duce suo nomine Murmano, contra quos Imperator exercitum producit, sed non adeo prævaluit.

Ludovicus Impe. privatur imperio.

Anno domi. incar. 837. Murmanus rex Brittanorum moritur, & Numenoio apud Ingelheim ab Imperatore ducatus ipsius gentis traditur.

Anno dominicæ incarna. 838. Ludovicus à suis imperio privatur, & privatus custodiæ traditur. Regnique Monarchia Lothario filio ejus per electionem Francorum datur, rursumque à filio Ludovico, & à Francis de custodia eruitur, ac Imperiali sede restituitur. Fuit autem hæc dejectio pro maxima parte facta, propter multimodam fornicationem Judith uxoris ejus.

Anno dominicæ incarnationis 839. Lotharius derelicta Francia Italiam petit. Ebbo episcopus Remorum in generali synodo deponitur, ac multi alii exilio damnantur, qui in dejectione imperatoris conspiraverunt.

Insula Moguntiæ proxima.

Anno domi. incarnationis 840. Ludovicus Imperator, dum filium Ludovicum trans Rhenum persequitur, morbo gravatur & in navim missus per Mogonum fluvium in Rhenum deducitur, ibique in insula juxta Ingelheim vita decedit, inde Mediomatricum deportatus, in Basilicam sancti Arnolfi honorabiliter sepulturæ mandatur. Statimque Lotharius Italiam egressus imperiū arripuit.

Lotharius apud Fontanetum Altissiodorensis agri vicum victus.

Anno dominicæ incarnationis 841. Ludovicus & Carolus indigne ferentes, quod regno paterno per omnia privati essent, exercitum undequaque contrahunt, ac mox fratrem bello aggrediuntur apud Fontaniacum, in qua pugna ita Francorum vires attenuatæ sunt, ac famosa virtus infirmata, ut nō modo ad amplificandos regni terminos, verumetiam nec ad proprios tuendos imposterum sufficerent. Tandem non sine gravi dispendio suorum Carolus, & Ludovicus vicerunt.

Lotharingia à Lothario nomen sumpsit.

Anno dominicæ incarnationis 842. tres supradicti fratres imperium Francorum inter se diviserunt, & Carolo occidentalia regna cesserunt, à Britannico oceano usque ad Mosam fluvium, Ludovico vero orientalia scilicet, omnis Germania usque Rheni fluenta, & nonnullæ civitates cum adiacentibus pagis trans Rhenum propter vini copiam. Porro Lotharius qui & maior natu erat & Imperator appellabatur, medius inter utrosque incedens, regnum sortitus est, quod hactenus ex ejus vocabulo Lotharingia nuncupatur, totamque Provinciam, nec non omnia regna Italiæ cum ipsa Romana urbe, quæ & modo ab omni sancta ecclesia propter præsentiam apostolorum Petri & Pauli, speciali quodam veneratur privilegio, & quondam propter Romani nominis invictam potentiam, orbis terrarum dominica dicta fuerat.

Anno dominicæ incarnationis 847. Hetto episcopus Trevirorum ex hoc seculo transiit, & Thietgandus cathedram ejus obtinuit.

Anno dominicæ incar. 851. obiit Herimingardis regina, conjunx Lotharii Imperatoris, venerabilis & deo acceptabilis matrona, quæ tres filios Lothario genuit, videlicet Ludovicum, Lotharium, & Carolum.

Nortmanorū maxima clades in Gallos.

Anno dominicæ incarna. 853. Nortmani, Britani, cum mare navigio girantes, hostia Ligeris fluminis occupaverunt, & repentina irruptione civitatem Namnetis invadunt, omniaq; cædibus, incendiis, ac rapinis depopulantes, pontificem civitatis ipso die sabbato sancto paschæ, cum baptismum ex more celebraret, in Basilica interficiunt, Clerumque trucidant, omnemque circumquaque regionem devastantes, primum ad Andagavensem, deinde Turonicam occupant urbem, ac velut immanis tempestas cuncta prosternit, ita cuncta consumunt. Templum etiam præcellentissimi pontificis Martini incendio cremaverunt. Tunc primum Nortmanorum classis (ut aiunt) Ligeris attigit littora.

Eodem anno Egil abbas monasterii Prumien. constituitur. Circa hæc tempora Carolus Pippinū regem Aquitaniæ nepotem suum cœpit, ipsis Aquitanis eum prodentibus, eo quod pace soluta, eadem Provincia à suis indigenis devastaretur, & multa illic mala impune patrarentur,

cœpit,

cœpit, & captum cum consilio episcoporum & procerum attondit, & habitu monachico indutū Suessionis in monasterio sancti Medardi misit, inde duobus monachis consentientibus, simul & opem ferentibus, fuga dilapsus est. Sed iterum captus insula Nectis castro munitissimo custodiæ mancipatur. Fuit vero iste Pippinus filius Pippini filii Ludovici Imperatoris, de quo ferunt quod eum pater videlicet Ludovicus imperator, dum adhuc puerilis esset ætatis, voluerit ad clericatus officium promovere, ac Drogoni episcopo Mettensi avunculo, videlicet suo commendare, erudiendum liberalibus simul & ecclesiasticis disciplinis. Sed paternis votis Lotharius frater ejusdem pueri, nequaquam permisit eum attondi, sed vi abstraxit de manu patris. Erat enim idem puer (ut ajunt) ingentis pulchritudinis, cui postmodum Ludovicus imperator pater suus cum imperium divideret, Aquitaniam provinciam tantum concessit, sed non ei in prosperum cessit, quod à dei cultura & servitio subtractus est. Ebrietatibus enim & comessationibus die noctuque vacans, ad extremum in mente captus, in Maniacam incidit passionem, & præsentem vitam cum dedecore amisit, successorem relinquens Pippinum filium, de quo paulo superius mentionē fecimus.

Pippinū Aquitaniæ regē facit monachū Carolus Calvus.

Maniaca passionē, Pippinus laborās.

Anno dominicæ incarna. 855. Lotharius convocatis primoribus regni, imperium filiis suis divisit, Ludovico Italiam tradidit, eumque Imperatorem appellari fecit. Æquivoco vero idem Lothario, regnum quod ex suo nomine vocatur concessit, Carolo autem qui junior natu erat, Provinciæ regnum largitus est. Dispositis itaque atque ordinatis regni negotiis, valedicens suis, mundum reliquit, atque in Prumia monasterio veniens, comā capitis deposuit, habituq; sanctæ conversationis incepto, in religionis professione diem clausit extremū, 3 kal. Octobris.

Lotharius monachus efficitur.

Anno dominicæ incar. 856 Lotharius rex Thietbirgam reginam sibi in matrimonium junxit, ex qua conjunctione maxima ruina non illi solum, sed etiam omni regno ejus accidit, sicut in sequentibus luce clarius apparebit.

Anno dominicæ incarnationis 858. Carolus rex filius Lotharii Imperatoris moritur, qui Provinciam regebat. & ex regno quod tenuerat facta est non modica controversia inter Lotharium regem, & avunculum ejus Carolum.

Anno dominicæ incarnationis 859. Lotharius Hucberto abbati inter Jurum & montem Jovis commisit, eo quod tunc fidelissimus putaretur, utpote affinitate conjunctus, propter sororem Thietbergam.

Anno dominicæ incarna. 860 Egil abbatiam Prumiensem sua sponte dimisit, & Ausbaldus in regimine successit, vir omni sanctitate & bonitate conspicuus. His temporibus Ludovicus senior, frater Lotharii Imperatoris plurima bella strenuissime gessit adversus Sclavorum gentes. Siquidē Marahensium regna ingressus, armis cuncta perdomuit, capto eorum principe nomine Rasititz, cui etiam propter violata fœdera oculos erui jussit.

Rasititz.

Ea tempestate inter principes Caroli, magnum discordiarum ac litium efferbuit incendium. Denique Lambertus qui ducatum tenebat inter Ligerim & Sequanam, Vivianum potentem virū dolo interfecit, rursum eundem Lambertum Ganzbertus comes æque dolo trucidavit. Idem Ganzbertus jussu Caroli decollatus est. Destitutam terram principibus & consilio nudatam perspicientes Britones arma corripiunt, fines regni Francorum invadunt, Ligerim transeunt, & usq; Pictavis progrediuntur, cædibus, rapinis, ac incendiis omnia depopulantes, oneratique ingenti præda ad propria redeunt. Ad compescendam vero hujus præsumptionis insolentiam, Carolus cum magno exercitu Britaniam intravit. pugna committitur. Saxones qui conducti fuerunt ad excipiendos velociū anfractuosos recursus, in prima fronte ponuntur. Sed primo impetu spiculis Britonum territi, in acie se recondunt. Britones more solito huc illucque, cum equis ad hujuscemodi conflictum exercitatis, discurrentes, modo consertam Francorum aciem impetunt, ac totis viribus in medio spicula torquent, nunc fugam simulantes, insequentium nihilominus pectoribus spicula figunt. Franci qui quo minus strictis gladiis pugnare consueverant, attoniti stabant, novitate ante inexperti discriminis perculsi, nec ad insequendum idonei, nec in unum conglobati tuti. Nox superveniens bellū diremit. Multi ex Francis interfecti, quamplurimi vulnerati, innumerabilis equi perierunt. Sequenti die rursus pugna inchoatur, sed graviori infortunio finitur. Quod cernens Carolus nimio terrore dissolutus, nocte inscio exercitu clam aufugit, derelicto Papilione, tentoriis, & omni regi apparatu. Mane facto cum exercitus fuga lapsum regem comperisset, nimia formidine repletur, nihilque aliud nisi de fuga meditatur, Britones cum clamore irruunt, & Castra Francorum omnibus divitiis referta invadunt, omnemque belli copiā capessunt, fugientiā Francorum agmina insequuntur, obvios quosque aut ferro cædunt, aut vivos capiunt, reliquos fuga servavit. Ditati itaque Britones opibus Francorum, armisque instructi, in sua se recolligunt.

Anno dominicæ incarnationis 861. Carolus placitum habuit in Compendio, ibique cum optimatum consilio, Rodberto comiti ducatum inter Ligerim & Sequanam adversum Britones commendavit, quem cum ingenti industria per aliquod tempus rexit.

Rex Britonũ moritur. Anno dominicæ incarna. 762. Numeneus rex Britonum moritur, divino nutu percussus. Nam cum ecclesias die devastarat, & confinia crudeliter depopularetur, eo quod Carolo debitam fidelitatem servarent, quadam dei cum equum ascendere vellet, ut cœptam maliciam consumeret, *Maurilo.* repente vidit ante se sanctum Maurilonem episcopum astare, sibi hæc torvo vultu, & terribilibus oculis ingeminantem, Desine jam crudelis prædo ecclesias dei vastare. His dictis, baculum quem manu gestabat elevans, eum in capite percussit, qui à suis in domum reportatur, vitam cum regno finivit. Fuit autem ille Maurilo episcopus Andagavensis urbis, cuius civitatis termini cohærebant finibus Britaniæ, & ideo ab eis graviter depopulabatur. filius Numenei Herispius regnum paternũ obtinuit.

Herispius rex Britonum. Anno dominicæ incarnationis 863. Carolus iterum cum immenso exercitu fines Britonum intravit, sed minime ut optaverat prævaluit, Novissime autem eis pacem fecit. Datis itaque ex utraque parte obsidibus & sacramentis, Herispius rex ad eum venit, ejusque dominationi se subdit. Carolus vero magnis muneribus, honoratum Herispium in regnum abire permisit, ipse in Franciam revertitur.

Thietbergã uxorẽ repudiat Lotharius ob pollicẽ Vualdradam Coloniẽs episcopi sororem. Anno dominicæ incarnationis 864. Lotharius Rex cœpit occasiones quærere, qualiter Thietbergam reginam à suo consortio separare potuisset, quam exosam habebat propter Vualdradam, quæ ejus fuerat concubina, cum ad huc adolescens esset in domo paterna. Hanc siquidẽ diabolo inflammante, nimio diligebat amore. Guntherium itaque Coloniensis urbis pontificem, qui eo tempore erat archicapellanus, Rex primo per subintroductos missos, deinde per semetipsũ super hujuscemodi dissidio omni arte aggreditur, & ut facilius assensum præberet, promisit se ejusdem ** Sororem aliàs.* episcopi neptem * in matrimonium accepturum, tantum ut prædictam Thietbergam ejus, aliorumque episcoporum auctoritate, & licentia repudiare, quacumque ratione potuisset. Qui, ut erat levis animo, ac inconsideratus actione, protinus omni intentione introducitur, vana spe, ut postea claruit, seductus. Rursus idem Guntherius Thietgandum archiepiscopum Trevirensẽ, *Colonien. & Treverensis episcopi magno eorũ malo in divortiũ regis consentiunt.* hac de causa alloquitur, & sciens esse virum simplicem, nec adeo in divinis scripturis eruditum, canonicisque sanctionibus exercitatum, ex utriusque testamenti paginis quasdam sententias profert, quas aliter, quàm ecclesiastica regula docet, edisserens, virum improvidum secum in foveam trahit, Cæcus cæco ducatum præstans. Quid plura? facta sunt omnia, quæ huic commento videbantur esse necessaria. Concilium Metis convocant, reginam quasi canonicè evocatam, in medio *Conciliũ Metense* statuunt, testes producunt una cum scriptis quæ valde gravia crimina imponebant, inter alia protestati sunt, quod eadem Thietberga confessa fuisset, semetipsam fratris germani incestuoso concubitu esse pollutam. Continuo statuta patrum de incestuosis recitantur, & non solum à legitimo viro separatur, verum etiam omnis copula maritalis inhibetur, pænitentia juxta modum culpæ inducitur, & tali nefaria machinatione diu exoptata voluntas regis adimpletur.

Conventus Aquisgrani. Non multo post interjecto tempore iterum conventum Synodalem Aquisgrani coadunant, ubi Rex libellum suæ proclamationis obtulit, ubi continebatur, qualiter in quadam fœmina Thietberga nomine, factiosis perfidorum hominum argumentis fuerat defraudatus, immo non mediocriter repetivit, quod judicio episcoporum discidii sententiam pertulisset. Quæ si idonea esset, conjugali thoro & pestifera incestus pollutione fœdata non fuisset, nec vivę vocis confessione publice condemnata, sponte eam retineret. Porro se incontinentẽ esse professus est, & sine copula juvenilis ætatis ardorẽ ferre non posse. allatis itaque diversorum conciliorum voluminibus multa de incestuosis replicata sunt, quibus recitatis, hanc diffinitivam sententiam protulerunt. Credimus illam non fuisse idoneam ac legitimam conjugem, neque adeo præparatam esse uxorem, quæ *Vualdrada olim concubina in uxorem datur regi.* publica confessione incestuoso fornicationis crimine denotata probatur. Quocirca glorioso principi nostro pro sua in divino cultu devotissima assertione, atque victoriosissima regni tuitione, cui non solum nos, verum etiam canonica auctoritas interdixit incestuosum conjugium, legitimum matrimonium à deo illi concessum non denegamus, juxta indulgentiam dicentis apostoli, Melius *Vualdrada constuprata à rege, remittitur episcopo Coloniensi.* est nubere, quàm uri. His ita patratis, Vualdrada jam in publicum procedit, stipata obsequentium multitudine, omnisque regia aula resultat Vualdradam reginam esse Guntherii episcopi neptis ad regem accersitur, ac semel, ut ajunt, ab eo constupratur, atque cum cachinno, & omnium derisione ad avunculum remittitur. Igitur agentibus fratribus Thietbergæ reginæ, hæc omnia ad noticiam Nicolai papæ deferuntur, qui eo tempore Romanæ præsidebat ecclesiæ.

Anno dominicæ incarnati. 865. missi sunt Hagano & Rodoaldus apostolicæ sedis legati in Galliã ad discutiendum, Utrum res ita se haberet, sicut summo pontifici nunciata fuerat: qui in Franciã venientes, pecunia corrupti, magis faverunt iniquitati, quam æquitati. Tamen ad regem pervenientes, cum ei declarassent legationis suæ causas, tale responsum ab eo acceperunt, se nihil aliud egisse, nisi quod apiscopi ipsius regni in generali Synodo sibi agendum præmonstrassent. Dederunt autem idem legati consilium regi, ut illos episcopos qui illi Synodo præfuerant, ad sedem apostolicam destinaret, qui verbis ac scriptis universali papæ satisfacerent. Legati inmensis ditati opibus, Romam regressi sunt, nunciaveruntque Præsuli quæ in Gal-

liis viderant

His viderant & audierant, adjicientes se nullum sapientem episcopum in regno Lotharii invenisse, qui ad liquidum canonicis esset institutus disciplinis. Interea Thietgandus, & Guntherius archiepiscopi Romam profecti sunt, ea animi intentione, & ut regem innoxium in supradicto facto demonstrarent, & se cum cæteris coepiscopis ecclesiastica, atque apostolica exercuisse decreta. Stultitiæ quidem elogio denotandi, qui illam Petri sedem aliquo pravo dogmate fallere posse arbitrati sunt, quæ nec se fefellit, nec ab aliqua hæresi unquam falli potuit. Itaque cum in præsentia Nicolai papæ venissent, libellum obtulerunt in quo continebantur gesta Synodalia, quæ in Mediomatrico urbe, & Aquis, ab eis statuta fuerant. Qui cum à Notario coram omnibus recitatus esset, interrogavit pontifex, si hæc scripta verbis confirmarent? Responderunt inconveniens videri, ut quod propriis manibus roboraverant, verbis infirmari mallent. Et sic nec repulsa, nec admissa eorum assertione, jussi sunt ire ad hospitia sua quosque revocarentur. Paucis interpositis diebus, ad Synodum quam papa congregaverat sunt accersiti, ubi eorum damnata, & anathematisata sunt scripta, & ipsi, omnibus adjudicantibus episcopis, presbyteris, & diaconis, sunt depositi, & omni ecclesiastica dignitate privati. qui tam turpiter dehonestati, Ludovicum Imperatorem, fratrē Lotharii regis adeunt, qui ea tempestate Beneventanis morabatur, in partibus scriptis ac dictis vociferantes se injuste esse depositos, ipsi Imperatori, & omni sanctæ ecclesiæ injuriam esse factam, cum numquam auditum sit, vel uspiam lectum, quod ullus metropolitanus sine conscientia principis, vel præsentia aliorum metropolitanorum fuerit degradatus. Adiecerunt insuper multa alia, blasphemantes eundem papam, quæ hic superfluum duximus enumerare, existimantes ejusdem se imperatoris adminiculo, simul & intercessionis ope, & criminis objecti aboleri notam, & pristinæ dignitatis recuperare statum. Sed spes eorum frustrata est, quamvis Imperator omnibus votis illis opitulari voluisset. Thietgandus depositionis suæ à sede apostolica, prolatam sententiā patienter ferens, juxta præcedentem consuetudinem, nihil omnino de sacro ministerio contingere præsumpsit. Guntherius vero superbiæ spiritu inflatus, vetitum sibi officium usurpare ausu temerario non expavit, parvipendens apostolicam excommunicationem. Revertuntur igitur in Franciam debita confessione repulsi. Et dum iterum ac tertio sedem apostolicam, reparationis & restitutionis gratia adissent, novissime in Italia infirmitate præventi, peregrini, & exules moriuntur, communione laicali sibi tantum concessa.

Episcopi ambo Romam vadunt.

Ambo episcopi moriuntur exules.

Anno dominicæ incarnationis 866. Arsenius episcopus apocrisarius & consiliarius Nicolai papæ, vice ipsius directus est in Franciam, quo perveniens tanta auctoritate & potestate usus est, acsi idem summus Præsul advenisset. Convocato denique episcoporum conventu Lotharium regē alloquitur, ut unū è duob⁹ eligat, aut propriæ reconcilietur uxori, abdicato Vualdrade pellicis consortio, aut protinus anathematis gladio feriretur, ipse, omnesq; ei in hoc scelere favorē præstantes.

Hac necessitate compulsus vel constrictus, vellet nollet, Thietbergam reginam in matrimonium recepit, interposito jurisiurandi sacramento, se illam ita in reliquum habere, sicut æquitatis jura dictant, Legitimam uxorem esse tenendam, nec eam à se separaret, nec ipsa vivente, aliam super ea m induceret. Posthęc Vualdradam ex auctoritate dei & sancti Petri, & verbo domini apostolici, Romam ire jubet, ut pro se rationem reddere studeat. Engildrudam uxorem quondam Busonis comitis, à sede apostolica excommunicatam esse, omnibus declaravit, quia propriū deseruerat maritum, & Vuangerum suum vassallum in Gallias secuta fuerit, quam excommunicationem cum omnibus qui aderant episcopis renovavit.

Lotharius reconciliatur uxori Thietbergæ.

Post hæc eadem Engildruda prædicto Arsenio in Vuormaria civitate se repræsentavit, in quo loco præfatus episcopus Ludovico regi occurrerat. Juravit igitur in præsentia ipsius missi sacramentum, hunc modum continens. Ego Engildrudis filia quondam Matfridi comitis, quæ fui uxor Busonis comitis, Vobis domino Arsenio episcopo misso, & apocrisario summæ catholicæ atque apostolicæ sedis, & per vos domino meo Nicolao summo pontifici, & universali papæ, juro per patrem, filium, & spiritum sanctum, & per hæc quatuor Christi dei evangelia, quæ ore osculor, & manibus propriis tango, quia amodo relictam illam maliciam, quam in prænominato Busone viro meo exercui, ut ovis perdita quæ fuit, ad sanctam catholicam atque apostolicam, sub eadem obligatione qua dominus Nicolaus summus pontifex & universalis papa me obligavit, revertar ecclesiā, & in Italico regno, aut vobiscū, aut ante vos, quoquomodo provideritis ibo, quicquid dominus apostolicus jusserit vel terminaverit adimplebo, vel perficere non recusabo. Sed tam horribile jusiurandum non adimplevit. Siquidem usque Danubii fluenta cum eodem Arsenio perrexit. ibiq; ad quempiā consanguineū pro Caballorū adminiculo ire condixit, & ad Augustā civitatē ad eundem missū se reversurā pollicita est. Tali occasione gressū torquens, ex Alemania in Franciā repedavit, quod cum supradictus Arsenius cognovisset, epistolā misit omnibus archiepiscopis, & episcopis, atq; omnibus sanctæ dei ecclesiæ fidelibus Galliæ, Germaniæ, ac Neustriæ cōmorantibus, obtestans omnes per auctoritatē omnipotētis, & beatorū principū Petri & Pauli & dōini pōtificis & universalis papę, ut nullus eā in suā parrochiā reciperet, sed eam funditus in omnibus ecclesiis suis prædicarent excommunicatam, & ab omni christianorū communione se

Engildruda uxor comitis Busonis.

Forte non abiret a ... gressu legatus alii ... cu comitis,

questratam, insuper & anathematis vinculo innodatam, & inter impias & scelerosas damnatam, donec de pestiferis factionibus suis, atque perpetrato perjurio ante domini apostolici præsentiam dignam acciperet pœnitentiam.

His summatim commemoratis revertamur ad Lotharii regis ingemiscendam causam. Legatus itaque apostolicæ sedis, compositis in Gallia rebus, Romam unde venerat reversus est, rursus Vualdrada, ejusq; complicibus decertantibus, regis animus adversum Thietbergam commovetur, excitantur iræ, & insopitis discordiarum & odiorum cineribus, denuo copiosus ignis accenditur. Despicitur, abominatur, reicitur, adulterii crimen inpingitur, omnique ingenii arte exquiritur, qualiter puniri, quasi rea possit. Illa prævidens imminere sibi mortis periculum, latenter aufugit & ad Carolum perveniens, ejus se tuitioni commisit, quod cum fama divulgante, Nicolaus papa cognovisset, misit Carolo regi epistolam collaudatoriam, hæc continentem.

Thietberga aufugit.

Inter alios sanctæ ecclesiæ religiosos propugnatores, & veritatis strenuos defensores neminem magis super Thietbergam gloriosæ reginæ contritione sollicitum, neminem magis ipsius incommoditatibus condoluisse, quàm vestræ pietatis affectum recolimus. Et post congruentem exhortationem addidit. Excellentiam vestram nolumus ignorare, adeo Lotharium regem Thietbergam conjugem suam diversis afflictionibus subdidisse, & innumeris pressuris contra præscripta juramenta subegisse, ut nobis coacta nunc scriberet, regia se velle exui dignitate sine copula, & solam privata vita fore contentam. Cui nos rescripsimus non hoc aliter fieri posse, nisi eandem vitam conjunx ejus Lotharius elegisset. Verum sicut multorum relatu didicimus, ipse Lotharius conventum celebrare disposuit, eandem Thietbergam ex animi proprio & judicio subjicere meditatur. Et siquidem cum præstigiis falsitatis suæ, vel argumentosis ambagibus potuerit exhibere, quasi non fuerit legitima sua uxor, vult eam penitus à se sequestrare. Sin autem vult eam tanquam propriam quidem uxorem accipere, sed deinde quasi mechata fuerit, insimulare, atque propter hoc hominem suum, & hominem Thietbergæ, ad monachiam impellere, & si homo ipsius reginæ ceciderit, disponit hanc sine dilatione perimere. Quæ quantum sint omni divinæ legi contraria, magnitudo prudentiæ vestræ, credimus, jam advertit. Sed & nos hinc aliquid strictim volumus demonstrare, prius asseverantes quod de retroacta controversia, Thietberga non debet ulterius ad iteratam expositionem provocari, quoniam quod bene semel definitum est, & interpositis sacramentis deliberatum, nulla debet iteratione, nisi fortassis ibi fuerit maior auctoritas, retractari. Deinde quod ecclesiæ refugium quærens, ecclesiasticum judicium semper expetens, submitti non debet seculari judicio. Post hæc vero cum nos ex utraq; parte idem tam à Lothario, quam à Thietberga fuerimus provocati judices, nosque amborum controversiam executi simus, ad nullos alios convenit super hoc negotio judices convolare. Cum secundum sacros canones à judicibus quos communis consensus elegerit, non liceat provocare, & ubi concessa est provocatio, non nisi ubi maior est auctoritas, liceat provocare. Itaq; cum non sit apostolicæ sedis auctoritate, quæ amborũ negotium executa est, usquam maior auctoritas, nescimus si alicui liceat de ejus judicio judicare, vel ejus retractare sententiam. Et post pauca. Illud vero quod Lotharius Thietbergam de adulterio criminatur, quis non videat dolo esse plenum. Denique si ut ipse jactat uxor ejus non est, non pertinet ad eum, illi de adulterio calumniam texere, cum nec mechari potuit, si alicuius uxor non existit, porro si à Lothario de adulterio accusatur, & si victa fuerit, ultio præparatur, necesse est ut fateatur uxorem. Et quibusdam interpositis. præterea sive de conjugii fœdere, sive de adulterii crimine judicium sit agitandum, nulla ratione patet Thietbergam cum Lothario posse legalem inire conflictum, vel legitimum controversiæ subire certamen. nisi prius ad tempus suæ fuerit reddita potestati, seu & suis consanguineis libere sociata, inter quos etiam locus providendus est, ubi nulla vis multitudinis formidanda, & non sit difficile testes producere, vel cæteras personas, quæ tam à sanctis canonibus, quàm à venerandis Romanorũ legibus in hujuscemodi controversiis requiruntur. Verum hæc non ut fiant dicimus, quæ sine decreto, & ordinatione nostra fieri non posse supra docuimus.

Accensus itaq; idem sanctissimus pontifex zelo dei, quo fuerat sacerdos quondã inflammatus, Vualdradã ipso die purificationis sanctæ Mariæ dei genitricis, in Basilica excõmunicavit, & ab õni christianorũ consortio separavit, destinavit epistolã omnibus episcopis per Germaniã, & Gallias constitutis, causas & modũ excõmunicationis continentem. Cujus sensũ quàm verborũ seriem, causa brevitatis potius placuit ponere.

Decreveramus quidem circa Vualdradam mechã, & pertinaciter in impœnitentia permanentẽ, vindictæ modum nimus districte temperare, & juxta quod merebatur non ita pro scelere sententiam in eam justæ punitionis proferre, nisi obstinato animo in mechiæ volutabro perenniter permanere proposuisset. Igitur quia monita nostra, & crebras exhortationes comtempsit, quia culpam suam nec dum cognovit nec confessa est, nec missa nobis legatione, qui causam ipsius exequendam suscepimus, veniam postulavit. Postremo cum recto itinere nos illi fuerat adeundum, & beati Petri apostoli suffragia requirenda, retro est conversa post Satanam, necnon & Thietbergæ reginæ dolos struere, cœpta interitus meditatione, non cessat, cum egregio apostolo

dicimus, quod contra eam, contraq; ejus similes sæpius replicandum est, quia secundum duriciam suam, & cor inpœnitens thesaurizat sibi iram in die iræ. Idcirco nos eam de factis suis excommunicavimus, donec ecclesiæ Christi, nobisque præcipue, qui ejus principaliter curam gerimus, quique causam ipsius exequi ac investigare cepimus, satisfecerit, donec etiam sinistram omnem suspicionem, consilium nostrum suscipiens, adimat, ac preciosi corporis & sanguinis domini perceptione, atque ab omnimodo consortio sanctæ ecclesiæ, sancti spiritus, beatorumque apostolorum Petri & Pauli judicio, & nostræ mediocritatis, auctoritate fecimus, prorsus cum universis complicibus, & communicatoribus, fautoribus suis prorsus extorrem. Hanc sententiam 4. non. Februarii à nobis promulgatam meminimus, eamque scripto vobis destinavimus, & ne labor vester inanis constituatur, spiritalis nobiscum vestra fraternitas, adversus jam dictam mecham, & communicatores ejus arma sustollat, & in patrochia sua excommunicatam hanc, fautoresque suos, una voce unusquisq; denunciet, donec nostro speciali judicio dignæ se pœnitentiæ submittat.

Direxit etiam Lothario regi idem reverendissimus pontifex epistolam, hæc cōtinentem. Audito revertenti misso nostro, correctionis tuæ (ut ita dicamus) initio, gratias deo condignas egimus, & ut tibi quoque grates competibiles referremus, animum præparavimus. Sed heu adversa nuncia hujus intentionis nostræ proposito celeriter obviaverunt. Quapropter compulsi sumus mutare vocem, & qui ad gratiarum actiones eos aperire disposueramus, in luctus & increpationes, ad hoc officium linguæ coacti dirigimus. Didicimus enim te qui prolixo tempore in scelere permanens, ecclesiæ dei non modicum nocuisti, nocere adhuc, & qui in sordibus eras, sordescere adhuc. Siquidem, ut opinamur, tibi non sufficit solum adulterium perpetrasse, nisi apponas, ut etiā animas hominum perjurii laqueis irretitas, in extremum demergas interitum. Sed quid mirum, si paucorum animabus perjurio exitium acquisisti, quando in tanta sublimitate positus, per exemplum tuæ mechæ tot hominū milia in perditionis Chaos præcipitaveris. Illud autem quod Thietberga, quasi Vualdradæ testimonium dicens eam fuisse tuam legitimā uxorem, volens aut invita frustra conatur astruere, quandoquidem illius nullus prorsus hinc testimonio quis indigeat, cum magis nos ita sentiamus quod justum est, & intelligamus quod æquum, ut etiam Thietberga mortua, tu nullis legibus, nullis regulis unquam Vualdradam in uxorem possis, aut permittaris assumere. Verum ergo Vualdrada legitima tua fuerit aliquando conjunx, ecclesia dei satis factione Thietbergæ non eget. Vnum tamen scimus quomodo nec nos eadē ecclesia dei, qui adulteros judicabit, et si Vualdradam quandocumq; resumpseris, etiam Thietberga decedente, dimittet modis omnibus impunitum. Et post pauca. Itaq; summo studio præfatam Thietbergam conjugem tuam tanquam propriam fovere carnem, ac diligere procurato, & ne illam à te separare ullo pacto consentias vigilanter attende, unde si vult à te discedere, corrige, immo corripe eam, & à tali intentione per omnia revocare satage. Jam vero si amore pudicitiæ separationem quærat, & conjugalis connubii solutionem efflagitat, certum est apostolo dicente. Quoniam mulier sui corporis potestatē non habet, sed vir, verum si & ipse pudicitiam sectatus religionis obtentu copulam dissolvere vis, tantum ne simulate fiat, concedimus. Nam licet sit scriptum, quos deus conjunxit, homo non separet, Deus tamen, & non homo separat, quando divini amoris intuitu, ex consensu utriusque conjugis matrimonia dissolvuntur. Si ergo hoc modo vis, gratuito permittimus animo, celeremq; præbemus assensum, aliter autem fieri mutuam vestram separationem prohibemus. Porro si sterilitas accusatur, cogites Saram nonagenariam, Annam quoque, simul & Elisabeth, quam tamen sterilitatem fortasse non facit fœcunditas, sed iniquitas. Ergo gloriosissime Rex esto propria contentus uxore, & præter illius, alterius ne quæras consortium. Igitur consilium nostrū accipe, & monita nostra tanquam affectuosi patris amplectere, atq; ab omni pravitate mentem, linguam, corpusque refrena, præcipue, Vualdradæ pellicis tuæ, & dudum à te repudiatæ communionem declinans, & ejus consortium perpetuæ obligationi contradens. Excommunicata est enim & usque ad præsentiam nostram ab omni christianorum contubernio sequestrata, sicut totus jam novit Occidens, & jam quæ per missos nostros minime cum plagis cæteris Oriens ignorabit. Quāobrem cavendum est, ne cum ea pari mucrone percelleris sententiæ passione, & brevissimi temporis desyderio, vinctus & obligatus ad sulphureos fœtores, & perenne traharis exitium. Et paucis interpositis epistolam sic concludit. Hæc autem nos tibi nunc scripsisse, & quasi inter nos & te nostra verba excessus tuos corripientia discurrisse sufficiat. Cæterum præcave ne quando nobis secundum præceptum duos aut tres testes adhibeamus. Immo vero ne hoc ecclesiæ sanctæ dicamus, & quod non optamus, de cætero fias sicut Ethnicus & publicanus.

Ecce ex multis pauca notare curavimus, ut sic nescientibus ex parte fierent cognita, ut tamen scientibus non per omnia essent onerosa. Qualem vero exitum hujus pestiferi morbi pernicies attulerit (Apostolico tenuens antidoto mederi) quantoque regni dispendia ex hac mortifera contagione fecit, supradictus papa spiritu sancto afflatus prædixerat, quæ in subsequentibus suo in loco demōstrabimus. Circa hæc tēpora Ludovicus rex fratris sui Caroli regno cū exercitu ingressus est, gestiens occidentalia regna suo dominatui subjugare, fratriq; præripere debitā portionē, quæ ei

sorte ac funiculo hæreditatis competenter acciderat, oblitus germanitatis ac consanguinitatis fœdera, oblitus pacti quod jam dudum mutua conventione pepigerat, Immemor etiam sacramentorum quibus se cum magnis execrationibus coram deo obligaverat. Præbuerant ad hoc facinus peragendum, occasionem, incitamenta, fomitem, Carolus, ut præmisimus, quosdam ex nobilioribus regni, aut publice adjudicatos gladio percussit, aut dolo deceptos perdidit. Cæteri formidantes ne similia paterentur, Ludovicum regem trans Rhenum commorantē solicitant, ejusdem animum ad obtinendum fratris regnū illiciunt, promittentes semet ipsos una cum regno, ejus ditioni tradituros. Hac persuasione, ut animi regum avidi, & semper inexplebiles sunt, facile in spem introductus, cum valida manu, ut diximus, terminos regni intravit. Carolus sentiens viros regni à se defecisse, in ultimis finibus Aquitaniæ, Lugiæ latibulum quæsivit. Ludovicus, ut cœperat, regnum obtinuit, ac usque Retnensem civitatem pervenit. Dimisso vero exercitu, in Germaniam ad propria redire cum optimatibus regni cœpit, negotia disponere, sed subito fortuna mutatur. Nam principes qui eum in regnum introduxerant, videntes quod longe aliter incederet erga eos, quam existimaverant, pœnitudine tacti, ad Carolum revertuntur. Carolus ex desperatis rebus, vires se recepisse congaudens contractis undique copiis, fratrem bello aggredi tentat. Ille intuens, & à suis quos secum adduxerat, & ab his quos ibi acquisisse visus fuerat, se esse destitutum, maturius fugam arripuit, & cū debita confusione fines regni excessit. Hac tempestate Hucbertus abbas frater Thietbergæ reginæ contra Lotharium regem rebellare exorsus est. Collecta quippe prædonum valida manu, rapinas cepit exercere, interfectisque aut fugatis Lotharii fidelibus, qui finitima possidebant loca, agros, villasque eorum suæ factionis sectatoribus distribuit. Ad hujuscemodi temeritatē comprimendam Lotharius rex semel, iterum atque tertio exercitum produxit, frequenter etiam cum ducibus armatorum multitudinem direxit, sed minime hanc præsumptionem extinguere potuit, quia loca inaccessibilia erant inter Juram, & Alpes Appenninas, seditiosis munitissima itinera, & difficilem ingressum præstantia. Attamen idem Acephala Hucbertus novissime à Conrado comite peremptus est juxta castrum, quod Urba dicitur.

Animi regum avidi & inexplebiles

Salomon dux Britonum.

Anno dominicæ incarnationis 866. Herispohus rex Britonum à suis interficitur, & Salomon dux in loco ejus subrogatur. Erat enim iste vir strenuus & bellicosus, & tam forma quàm animo ad regni gubernacula coaptatus. Carolus tertio super Britones cum exercitu irruere disponit, sed cum ad terminos gentis appropinquasset, audito quod ad resistendum totis viribus parati essent, subito mutata voluntate, magis elegit pacem suscipere, quam bellum inferre, facta itaque pactione cum Salomone, quam dudum cum Herisposo fecerat, decessit.

Anno domini incar. 867. Nortmanni oram Ligeris fluminis occupantes, nam Mettensem, Andagavensem, Pictavensem, atque Turonicam provinciam iterato crudeliter depopulari cœperunt, contra quos Ruotbertus qui Marchiam tenebat, & Ranulfus dux Aquitaniæ collecta multitudine, aciem dirigunt. illi sentientes se exercitu insequi, cum summa acceleratione ad classem repedare contendunt, sed cum appropinquare insequentium multitudinem cernerent, cognoscentes se effugere non posse, quandam villam ingrediuntur, ubi se quantum hora permisit communiunt. Erat autem in eadem villa basilica pergrandis ex lapide constructa, in qua maxima pars Nortmannorum introivit cum duce eorum nomine Hastingo, Ruobertus & Ranulfus cum sociis superirruunt, quoscunque extra basilicam reperiere, absque mora trucidant, ad ecclesiam pervenientes, cum vidissent locum munitum, & animadvertissent non modicam turbam paganorum intrinsecus latitantem, parumper deliberantes, castra in circuitu statuunt, tentoria figunt, ut in crastinum extructis aggeribus, applicatisque machinis hostes totis viribus expugnarent, declinabat quippe jam sol ad occasum. Ruobertus nimio calore exæstuans, galeam & loricam deposuit, ut aura collecta paulisper refrigeretur, cumque unus quisque in positione castrorum intenderet, repente Nortmanni à munitione exiliunt & cum ingenti clamore super Ruobertum ac socios impetum fecerunt, Sed quamvis repentini & subitanei casus etiam fortissimos viros in bello conturbare soleant, tamen arma quàm citius corripiunt, hostes viriliter excipiunt, & cædentes in Basilicā redire compellunt. Ruobertus absque galea & lorica accurrens, cum incautius dimicaret, & inimicos ultra insequeretur interfectus est, in introitu ipsius ecclesiæ, ejus corpus jam exanime Nortmanni intrinsecus trahunt, porrò Ranulfus cum eminus stans, eventum rei specularetur, à quodam Nortmanno per fenestram basilicæ sagittæ ictu graviter vulneratus est, & à suis ex certamine educto, vix triduo supervixit. Tali infelici infortunio pugna commissa & finita, exercitus amisso capite errore pariter ac mœrore repletus, solvit eadem hora obsidionem, & ad propria revertitur, Nortmanni ovantes ad classem dirigunt.

Non multo post interjecto tempore Hugo Abba in locum Ruoberti substitutus est, vir strenuus, humilis, justus, pacificus, & omni morū honestate fundatus, siquidem Udo & Ruobertus, filii Ruoberti adhuc parvuli erant, quando pater extinctus est, & iccirco non est illis ducatus commissus.

Per id tēpus gens Saracenorū in Benevento ex Africa veniēs, universi penè regionē illā invaserūt, cædibus, rapinis, ac incēdiis omnia depopulātes. cōtra quos Ludovicus imperator exercitū cōtrahit, & verit' ne forte adversus innumerabilē hostiū multitudinē vires regni nō sufficirēt ad fratrē in

gallias legatos mittit, omnino exposcens, ut ad præfatæ nequissimæ gentis vires extenuandas, audaciamque refrenandam, sibi cum dei auxilio, virtute quoque Francorum opitularetur. qui nihil cunctatus, exercitum cum ingenti industria undequaque contrahit, fratrique quanta potuit celeritate in adjutorium venit, ubi plurima bella gesta sunt, non solum fortiter, sed etiam feliciter, deo opem ferente. Inter hæc exercitus Lotharii gravi peste fatigatur, ex insueto quippe calore, & intemperie aëris dissolutus, Dysenteriç vel Clienteriç morbo corripitur, ex qua plaga innumerabilis multitudo extincta est, plurimi etiam aranearum morsibus perierunt, ut jam tunc daretur intelligi, quod propter duritiã, & cor inpœnitens, Deus non solum Lothario, verum etiam omni regno ejus adversaretur. revertitur itaq; in Franciã non sine gravi, ut dictũ est, dispendio suorũ. *Aranearum morsibus plurimi perierunt.*

Anno dominicæ incarna. 868. Nicolaus sanctissimus & beatissimus papa, post multos pro Christo labores, multa pro sanctæ ecclesiæ inviolabili statu certamina, migravit ad cœlestia regna, recepturus pro administrata fideliter sibi credita dispensatione, à largissimo Domino inmarcessibilem gloriæ coronam, de cujus, deo placitis actibus, plura poterant dici relatu digna, nisi brevitati studentes, causas rerum magis summatim notare, quàm explanare proposuissemus. Denique post beatum Gregorium usque in præsens, nullus præsul in Romana urbe pontificali honore sublimatus, illi videtur çquiparandus. Regibus ac Tyrannis imperavit, eisque ac si Dominus orbis terrarum, auctoritate præfuit. episcopis & sacerdotibus religiosis, ac domini mandata observantibus humilis, blandus, pius, mansuetus apparuit. in religiosis & à recto tramite exorbitantibus, terribilis atque austeritate plenus extitit, ut merito credatur alter Helias (Deo suscitante) nostris in temporibus resurrexisse, & si non corpore, tamen spiritu & virtute. *Nicolaus pontifex moritur. Nicolai pontificis laudes.*

Huic sanctissimæ memoriæ viro Adrianus in pontificatum successit, quod cùm Lotharius rex, certa relatione comperisset, ei talia scripta direxit. Infausta relatio & inambigua hactenus manens (ut nos ita dicamus) acriter nostræ serenitatis transverberavit aures, intimando quod beatæ recordationis, dominus Nicolaus ab hac lachrymarum valle vocante Christo decesserit, cum sanctis ut credimus inæstimabiliter coronandus. Nec differt ut omnis Christiana religio de tanto pontifice doleat, & omnis ecclesiasticus ordo de prudentissimo papa ingemiscat, revera nos potius deflemus, qui causas nostræ calumniæ, & fraudulentas æmulorum nostrorum querimonias, tam benigno patri æquitatis ac justitiæ lance ponderandas ac determinandas ad tempus, & in parte commisimus, sed quod lugubrius replicamus, plus apud sanctitatem illius valuere inimicorũ insidiæ, & simulatę deceptiones, quam nostra simplex & pura defensio. Nos enim literis & verbis indesinenter proclamantes, & diversis legationibus eadem repetentes, humiliter postulavimus, ut nos & accusatores nostri, juxta divinas & humanas leges sui pontifici audientiam mereremur, ut ratio docet nostram præsentiam exhibendo. Sed semper repulsi sumus, & post pauca. Sed quia deus omnipotens princeps pastorum, in illa sancta sede vestri pontificatus apicem sublimavit, si tempus arriserit, vestrum multipliciter desyderamus conspectum, & nostris deo dignis animari colloquiis, ac melliflua benedictione potiri. Et in fine ipsius epistolæ. Interea modis omnibus obsecramus, ut de vestra optabili prosperitate literis vestris, celsitudinem nostram certam reddentes, charæ filiationis munus nobis impartiri dignemini.

Ad hæc supradictus papa rescripsit sedem sancti Petri semper paratam esse, dignam satisfactionem suscipere, nec quod divinæ humanęque leges juste decernunt, unquam repulisse. itaque si immunem ab objectis se sciret, cum omni fiducia sedem apostolicam oporteret adire, ut expetitam benedictionem perciperet. si culpam autem recognosceret, nihilominus absque hæsitatione venire festinaret, condigna pœnitentiæ remedia suscepturus.

His temporibus gens Bulgarorũ ferocissima, ac bellicosa, relictis idolis, abrenuntiatisque gentilium superstitionibus, in Christum, & pro maxima parte credidit, & abluta salutari baptismatis unda, in religionem Christianam transiit. Directi sunt autem à sede apostolica in eandem gentem sacerdotes, ac viri religiosi, qui populum adhuc rudem divinis informarent præceptis, & incultam barbariem sacris dogmatibus excolentes, Christo gratum habitaculum præpararent, ut hujus verè sanctæ devotioni opus prosperum obtineret effectum. Ludovicus Christianissimus rex qui Germanis imperabat, non mediocre præbuit supplementum. Ferunt autẽ de hujus gentis rege, quod à tanta perfectione post perceptam baptismi gratiam cœperit, ut diebus ornamentis regiis indutus, coram populo procederet, noctibus vero sacro vestitus, latenter ecclesiam intrans, super pavimentum ipsius basilicæ, substrato tantum sibi cilicio postratus in oratione jaceret, non post multum tempus divina inspiratione commotus, regnum terrenum dimisit, ut in cœlis æternaliter regnaret cum Christo. Et ordinato in suum locum regem filium suum majorem natu, comã capitis deposuit, habituque sanctæ conversationis suscepto, monachus effectus est, eleemosynis, vigiliis, & orationibus die noctuque intentus. Interea filius ejus quem regem constituerat, longe à paterna intentione, & operatione recedens, prædas cœpit exercere, ebrietatibus, comessationibus, & libidinibus vacare, & omni conamine ad gentilitatis ritum populum noviter baptizatum, revocare, quod cum pater audisset, nimio zelo accensus, sacrum habitum deposuit, & militiæ cingulum *Bulgarorum Rex monachus fit.*

gulum

gulum resumpsit, & cultu regio indutus, adsociatis sibi deum timentibus, filium persecutus est, quem mox absque difficultate cœpit, oculosque ejus effodit, & in carcerem misit, deinde convocato omni regno suo, filium juniorem regem constituit, interminatus coram omnibus similia fore passurum, si in aliquo à recta Christianitate deviaret. his ita patratis deposito cingulo, & resumpto sanctæ religionis habitu, in monasterium ingressus, in sancta conversatione reliquum vitæ præsentis tempus duxit.

Pater oculos effodit filius.

Lotharius Romã venit.

Anno domi. incar. 869. Lotharius Romam profectus est, quo cum pervenisset, ab Adriano pontifice honorifice susceptus est, qui ab eodem præsule sciscitatus, si monita pii patris domini Nicolai cum omni vigilantia hactenus observata haberet, & præstitum jusjurandum inviolato fœdere custoditum, quod ab illo deceptus, qui in veritate non stetit, qui non solum mendax est, sed etiam pater omnis mendacii. respondit se ita omnia observasse, ac si divinitus sibi essent imperata. cumque proceres & optimates qui cum eo venerant, eadem testificarentur, nec ulla opposita persona inveniretur, qui adversus regiam auctoritatem, legitimum auderet controversiæ inire certamen, universalis papa talia prosequitur. Si vestræ testificationis verbis veritas suffragatur, cum omni alacritate mentis, omnipotenti deo multiplices gratiarum actiones referimus. Restat ergo fili charissime, ut ad confessionem sancti Petri accedas, ubi deo propitio, hostiam salutarem pro tua non tantum corporis, quàm animę incolumitate immolabimus, ex qua te nobiscum participare oportet, ut per hunc participationem membris Christi, unde abscissus esse videbaris, merearis incorporari. Finita igitur missarum solennia, invitat summus pontifex eundẽ regem ad mensam Christi, acceptoque in manibus corpore & sanguine domini, ita eum alloquitur, si innoxium te recognoscis à prohibito, atque interdicto tibi à Nicolao adulterii scelere, & hoc fixa mente statutum habes, ut nunquam diebus vitæ tuæ, Vualdradæ pellicis tuæ dudum à te repudiatæ miscearis nefario concubitu, fiducialiter accede, & sacramentum salutis æternæ, tibi ad remissionem peccatorum profuturum percipe. si autem tua conscientia te accusat, & letali vulnere sauciatum proclamat aut iterum redire mente disponis in mœchiæ volutabro, nequaquã sumere præsumas, ne forte ad judicium & condemnationem tibi adveniat, quod fidelibus ad remedium præparavit divina providentia. Qui mente captus, obduratus pariter & obcæcatus absque retractione communionem corporis, & sangvinis domini de manu pontificis sumpsit, non expavescens illam sententiam quæ dicit, horribile incidere in manus Dei viventis. Qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit. Deinde conversus idem præsul ad sequaces, ac fautores regis, unicuique communionem obtulit in hæc verba. Si domino ac regi tuo Lothario, in objecto adulterii crimine fautorem non præstitisti, neque consensum præbuisti, & Vualdradæ & aliis ab hac sede apostolica excommunicatis non communicasti, corpus & sanguis domini nostri Iesu Christi prosit tibi in vitam æternam. Igitur quisquis in his se læsum sciens autem temerario communionem sub tali contestatione porrectam sumere præsumpsit, divino judicio percussus, ab hac luce subtractus est, antequam subsequentis anni rediret principium, perpauci qui se à communione subtraxerunt, vix mortis periculum evaserunt.

Lotharius moritur.

Porrò Lotharius Roma egressus morbo corripitur, & Placentia civitate perveniens, diem clausit extremum 6 idus August. Tanta autem strages in præfati regis populo facta est, ut non peste perisse, sed hostili gladio corruisse virtus ac nobilitas totius regni videretur, quæ eo tempore tantæ fœcunditatis erat, ut in modum densarum segetum pullulans, veluti quoddam examen imperii fines impleverit.

Carolus certa relatione comperiens Lothariũ regẽ obisse, mox illius occupare ditionẽ nititur, Mettisq; perveniens, ab Adventio, præfatæ urbis episcopo, & nõnullis aliis primoribus favorabiliter exceptus, in regnũ sublimatus, indeq; digrediẽs, Aquisgrani palatium ingressus est, eo quod sedes regis esse videretur, ubi multo plures ad eum confluxere.

Carebat autẽ ea tempestate urbs Trevirorũ, & Colonia Agrippinensis pontificibus, siquidẽ ut præmisimus, amborum præsules in Italia ab hac luce subtracti sunt. Inito autem rex cum optimatibus consilio Bertulfum nepotem supradicti Adventii episcopi, ecclesiæ Trevirorũ præfecit. Dictum est autem ut iste vir episcopalem obtineret dignitatem interventu & ope prædicti Adventii, qui eo tempore plurimũ apud regem poterat, eo quod illi assentando in adipiscendis regni negotiis ambitiosius faveret.

Adventius episcopus Mettensis.

Porrò coloniæ Agrippinæ rex Hilduuinũ abbatem præponere tentavit in pontificali cathedra, fecitq; à Francone episcopo Tungrensis Diocœsis, in Aquispalatio presbyterũ ordinari ad titulũ sancti Petri, prædictæ Metropol.

Dum hæc in regno Lotharii agũtur, Ludovicus rex infirmitate detentus, in Baioariorũ finibus lecto decumbebat. audiens itaque à fratre sæpe dictũ regnum taliter invasum, ægre tulit, & cum omni festinatione legatos direxit, qui eũ obnixe rogarẽt, ut ab hac temeraria invasione cessaret, nec solus indebita præsumptiõe usurparet, quod utrisq; hæreditario jure æqualiter cõpetebat, regno decederet, quousq; Deo pristinam sospitatẽ reddente, venire posset, ut pariter colloquerẽtur, & de ejusdem regni statu, quod justitiæ, & æquitatis jura dictabant, pari voluntate decernerent.

His cum tali mandato præmissis, interim Luidpertum archiepiscopum Maguntiæ urbis, occulte Coloniam dirigit, hortaturque omni arte satageret ordinationem Hilduini prævenire, & ex ipsius civitatis clero, episcopum consecrare studeret per electionem civium, qui assumptis secum aliis episcopis, recto itinere Duiza castrum pervenit, & formidans ne forte insidiæ sibi à Caroli fautoribus molirentur, nequaquam Rhenum transiit, sed destinatis missis, mandavit ut honestiores ex clero, & nobiliores ex populo sibi ad idē castrū occurrerēt, illis jussa cōplētibus episcopus ex parte regis eos alloquitur, ut sibi consulerent, & quam citius ex proprio grege præsulem eligerent, se ad hoc destinatum esse, ut quencumque communi consilio præficiendum decernerent, statim consecraret. Ad hæc illi respondent, Hilduinum episcopum esse datum, jamque presbyterum ad ipsam sedem ordinatum, omnesque penè manibus datis ejus dominationem susceptam haberent, nulla ratione permitterent ut alium eligerent, quibus ille e contra, si electionem nobis à rege concessam despicitis, in arbitrio & potestate regis est, quem nobis velit dare episcopum. his auditis unanimiter elegerunt Willibertum venerabilem virum, quem nimium renuentem ac refugientem, ordinavit prædictus antistes, cum aliis consacerdotibus, & cum omni clero & populo Rheni fluenta transfretavit, & eum honorifice in sede pontificali imposuit, omnibusque rite peractis sub omni celeritate recessit. Carolus comperta ordinatione nimio furore accenditur ac mox Coloniam proficiscitur, quippe dum hæc agerentur, à missis Ludovici Hilduinus apud Aquis palatium in regio obsequio morabatur. Willibertus episcopus, & omnes qui in ejus ordinationem consenserant Rhenum transeuntes, sævitiam regis declinaverunt. Rex cum neminem reperisset, in quem suas injurias ulcisci posset, via qua venerat, regressus est. Interea iterum legati à Ludovico mittuntur, orantes ut à regno discederet, sed cum minime acquiesceret, novissime Ludibertum archiepiscopum, & Altfridum episcopum de Saxonia prudentissimum virum, Ludovicus legatos dirigit mandans ut unum è duobus eligeret, aut cito à regno recederet, aut sibi pugnandum cum fratre foret, qui eum tanta ingenii arte tantaque constantia aggrediuntur, ut absque dilatione recederet, & in proprio regno se reciperet. Post hæc supradicti regis conventum celebrare disponunt, in loco qui dicitur Marsana juxta Mosam.

Per electionem civium olim Episcopi præficiebantur.

Willibertus epi. Coloniensis contra Hilduinum fit.

Anno domini, incarnatio 870. Ludovicus & Carolus una cum optimatibus & proceribus suis ad Marsanam venientes, regnum quondam Lotharii æquis partibus inter se diviserunt. qualiter autem hæc divisio facta sit, quia omnibus penè notum sit, supervacuum duximus adnotare.

Carolus cōvētu absoluto, ad Heristeliū perrexit quia ei idē palatiū in parte acciderat, Ludovicus vero ad Aquis palatiū rediit, ubi duob⁹ ferè mēsibus lecto decubuit, adversa valitudine prævētus.

Denique cum à partibus orientis veniens Ribuariorum terminos intrasset, in quandam Regiam villam, Flameisheim * ad hospitium divertit. cumque solarium domus conscendisset, stipatus obsequentium multitudine repente ipsum solarium, quod nimia vetustate & putredine resolutum fuerat, trabibus fractis corruit. & inter ruinas ejus Rex, graviter attritus est, ita ut duæ costæ ejus à sua compage disjungerentur. et cum omnes accurrissent eumque periisse arbitrarentur, ipse à loco in quo ceciderat surgens, suis se repræsentavit, asserens se nihil mali passum, & ultra quam credi potest simulato languore, sequenti die contra fratrem ad Marsana proficiscitur. Tanta hujus principis duritia, tanta animositas fuit, ut cum etiam fragor fractarum costarum adinvicem collidentium à nonnullis audiretur, nemo tamen propter hoc audierit, cum suspirium trahentem vel gemitum emittentem.

** Flametum [illegible]*

Ludov. rex casu costas duas fregit.

Per id tempus Carolus Carolomannum filium suum oculis privavit siquidem prædictus rex ex Hirmandrude regina tres filios susceperat, Carolum scilicet, Carolomannum, & Ludovicum, sed duo ex his infeliciter perierunt. nempe Carolus levitate juvenili ductus, tentare volens Albuini & Bettonis audaciam, ac sæpe laudatam constantiam, alium se esse simulans, cum ex venatione vespertinis horis idem Albuinus quadam die reverteretur, super eum solus impetum fecit, veluti equum in quo violenter ablaturus. ille nihil minus existimans quàm filium regis, evaginato gladio ex adverso eum in capite percussit, moxque terræ prostravit, deinde multis vulneribus confossum semivivum reliquit, arma pariter & caballum suum secum auferens, debilitatis ergo membris, ac vultu deformatus, pauco tempore supervixit. Albuinus cognito quod regis filius esset, in quem talia exercuerat, celeriter aufugiendo mortis periculum declinavit.

Carolomannus oculis privatur.

Carolus Caroli filius, ab Albuino trucidatus casu.

Porrò Carolomanus cum adhuc esset puerulus, jussu patris attonsus, clericus effectus est, deinde procedente tempore ad Diaconatus officium, quamvis invitus atque coactus in præsentia genitoris ordinatus est, legitque publicè evangelium, & pontifici missam celebranti juxta morem ministravit. Post hæc per Apostasiam recedens ab ecclesiastica religione, abjiciens ac spernēs negligenter gratiam, quæ ei data erat, per impositionem manus, alter Julianus efficitur, collecta quippe prædonum non modica turba, ecclesias dei cœpit devastare, ea quæ pacis sunt impugnare, cuncta diripere & inaudita mala perpetrare, pro quib⁹ cū crebro à patre correptus fuisset, nec tamē ullatenus accepta pravitas cessaret, novissime ex præcepto patris ei oculi eruuntur, ut supra meminimus, justo dei judicio, lucē exteriorē amittēs, qui interiorē, quæ Christus est, à suo pectore effugaverat, in

Carolomannus [illegible]

tenebras

tenebras exteriores missus, qui interioribus sua sponte se tradiderat, orbatusque Ludovicum avunculum suum adiit, miseriarum & calamitatum suarum ærumnas apud eum lugubriter deplorans, ille miseratione motus Abslernatum monasterium sancti Willibrodi ei ad subsidium vitæ præsentis concessit, ubi non multo post tempore mortuus est & sepultus.

Anno domini. incar. 871. Adrianus papa migravit ad dominum, & Joannes summi pontificii culmen adeptus est.

Provinciæ quædam à Ludovico imperat. deficiunt. Adalgisus. His diebus Adalgisus dux Beneventanus græcorum persuasionibus corruptus, adversus Ludovicum Imperatorem manum levavit, etenim ejus hortatu plurimæ civitates, provinciarum, Samnii, Campaniæ & Lucaniæ à Ludovico recedentes, græcorum dominationi se subdiderunt. quibus cognitis imperator in provincia Samnitica exercitum transfert, petiturus harum provinciarum caput Beneventum, ditissimam & opulentissimam civitatem. Adalgisus adventare exercitum sentiens timore perterritus, ad callida argumenta convertitur, & Benevento egressus, Imperatori ultro se offert paratum se esse, & semper fuisse ad ejus obsequium profitetur, numquam defectoribus se assensum præbuisse, juramento confirmat, deinde muneribus regem sibi conciliat, ac mox in pristinam recipitur gratiam. Imperator in Campaniam & Lucaniam ad civitates quæ defecerant copias transponit, quas absque difficultate in deditionem recepit, excepto Capua, *Capua obsidetur.* quæ quia quadrato lapide erat constructa, audaciam repugnandi civibus præbuit. Cingitur itaque obsidione, omnisque aditus intrandi penitus intercluditur, in circuitu vastatur, cuncta hostili rapacitate diripiuntur. Novissime vites & oliveta, & ceteræ fructiferæ arbores radicitus exciduntur. Capuani *S. Germanus.* desperatis rebus episcopum civitatis adeunt, corpus sancti Germani episcopi, cujus animam venerabilis pater Benedictus in sphæra ignea ab angelis in cœlum viderat deferri, in feretro levant, & sic portis apertis supplices castra Imperatoris petunt, orantes ejusdem sancti interventu sibi veniam largiri. Augustus ut totis pietatis visceribus affluebat, misericordia motus, erratus atque excessus benigne indulsit, præcepitque exercitui ab excidio retrahere manum. Expulsis itaque Græcis, custodes ex numero satellitum in civitatibus quas receperat, locat, & Beneventum proficiscitur, ubi aliquantisper decreverat immorari. Exercitus longa civitatũ obsidione fatigatus, genitale solum cœpit suspirare, post emensos labores quietẽ desyderare, conjugum ac liberorum dulces amplexus *Adalgisi calliditas & Itali cum ingenium.* ante oculos mentis revocare, & hac ex causa, paulatim cottidie diffluere. Interim Adalgisus ut erat callidus ingenio. Imperatorem alloquitur, cur vires suorum nullis existentibus causis, profligaret, cur agros villasque suæ ditioni subditas hostiliter depopulari permitteret? oporteret ut & fessis optata concederent, & regio quæ penè devastata erat, clementia principis salvaretur. Flexus his suggestionibus Imperator exercitum, & pro maxima parte absolvit & ad propria repedare permisit, ipse cum paucis in eodem loco remanet, nil adversi suspicatus. Adalgisus regẽ destitutum suorum viribus cernens, jam dudum conceptam iniquitatem parturit, & cum suæ conspirationis sectoribus palatium in quo Imperator meridie quiescebat, occupare nititur, Rex à strepitu & clamore irruentium excitatus, lecto desilit, arma corripit, & cum perpaucis corporis sui custodibus, ad ostium domus turbatus repentina inruptione procedit, aditumque ferro intercludens, hostem à liminibus arcet, Adalgisus sentiens non sine discrimine ostia domus esse penetranda, ab introitu pedem retrahit, palatiumque flammis jubet exuri. Interea rex inducias sibi dari petit, pacemque obnixe deposcit, cui responsum est, non aliter petita impetraturum, nisi prius jurejurando devovisset, nunquam se diebus vitæ suæ Beneventi fines intraturum, neque ex calumnia quam tunc patiebatur, vindictam aliquando exacturum, allatis itaque sanctorum pignoribus, necessitate constrictus, Sacramentum quod ab eo exigebatur, juravit, statimque postera die à Benevento exivit.

Anno domini. incar. 872. Ludovicus Imperator Romam venit, ibique conventum celebrans, coram summo pontifice multa super Adalgisi tyrannide conquestus est. Tunc à senatu Romanorum idem Adalgisus Tyrannus, atque hostis reipublicæ declaratur, bellum etiam adversus eum decernitur, Joannes papa Imperatorem à juramento quo se obligaverat, auctoritate dei & sancti Petri absolvit, adfirmans nihil obesse, quod ob mortis periculum evadendum coactus fecerat. Nec sacramentum esse dicendum quod contra salutem reipublicæ, quamvis cum multis execrationibus, fuerit probatum. His exhortationibus principis animus ad rediviva certamina provocatur, tamen ne à suis perjurus diceretur, nequaquam ipse contra tyrannum procedit, sed reginam cum exercitu dirigit. Adalgisus certis indiciis colligens, bellum adversum se summis visceribus *Adalgisus in Corsicam fugit.* parari, hostemque se ac Tyrannum esse denunciatum, suæ nequitiæ conscius, metu perterritus, & spem vitæ in fuga ponens, in Corsicam insulam secessit, ibique ad tempus latuit.

Locustæ Galliam devastant. Anno dominicæ incarna. 874. Locustarum inæstimabilis multitudo mense Aug. ab oriente veniens, totam penè pervastavit Galliam, quæ majores erant quam cæteræ locustæ, habebantque sena alarum remigia, & mirum dictu est, ut castrorum acies, destinctis ordinibus per aera ferebantur, vel terræ incumbentes castra metiebantur. Duces cum paucis exercitum itinere unius diei præibant, *Locustarum ordo militaris.* quasi loca apta multitudini provisuri. circa horam nonam ubi duces pridie venerant, insidebant nec à loco occupato movebantur, quousque sol suum repræsentaret ortum, tunc per turmas suas

proficiscebantur

proficiscebantur, ut in parvis animalibus disciplinam militarem cerneres, segetibus vescebantur, quæ ab eis ita depastæ sunt, ut veluti immani tempestate consumptæ viderentur, spatium diurni itineris quatuor aut quinq; miliaribus extendebatur, pervenerunt autem usque ad mare Brittanicum, superficiem terræ cooperientes, in quo, Deo volente, violento ventorum flatu impulsæ, atq; in profundum asportatæ, demersæ sunt. Æstu vero atque refusione oceani rejectæ, littora maritima repleverunt, tantaq; congeries facta est, ut ad instar montium cumulatæ coacervarentur, ex earum fœtore ac putredine aer corruptus, diram pestem finitimis generavit, ex qua multi perierunt.

Per id tempus Carolus Andagavensem obsidebat urbem, deniq; Nortmani postquam Ruodbertum & Ranulfum, & alios generosæ stirpis viros, qui patriæ terminos armis tuebantur, Deo habitatoribus terræ adversante, occiderunt, cum nemo inveniretur, qui eorum violentiæ resisteret, sollicitati paucarum civitatū vel regionū deceptione, ex præda singularum, quantæ opes universarum essentatio prospicientes, Andegavis civitatē civibus fuga dilapsis, vacuam reperientes ingrediuntur, quam cum munitissimam, & pro situ loci inexpugnabilem esse vidissent, in lætitiā effusi, hanc suis suorumq; copiis tutissimū receptaculum adversus lacessitas bello gentes fore decernunt. Protinus navibus per Medanam fluvium deductis mulieribus, & parvulis, veluti in ea habitaturi intrant, diruta reparant, fossas, vallosq; renovant, & ex ea prosilientes, repentinis incursionibus circūjacentes regiones devastant. Quod cum Carolo tam perniciosa pestis in visceribus regni interclusa nunciata esset, illico ex omnib. regnis quæ suæ ditioni parebant, veluti ad commune incendium extinguendū, exercitum colligit, atq; castris in circuitu positis, civitatem obsidione cinxit. Et quia Medana fluvius à partib. Brittaniæ urbis murum abluebat, Salomoni regi Britonum mandat, ut contractis auxiliis citius adventaret, ut cōmunem hostē communib. virib. expugnarent. Qui assumptis secum multis Britonū milib. super ripam fluminis Medanæ tentoria fixit. Igitur ex omnibus partibus urbe obsidione circundata, multis dieb. undiq; summa virtute dimicatur, & nova & exquisita machinamentorū genera applicantur, sed conatus regis prosperitatis effectum non obtinuit, quia & loci facies non facilem præbebat accessum, & paganorum valida manus, quia pro vita res erat, summo resistebat conamine. Exercitus immensæ multitudinis cū longæ obsidionis tædio, famæ, & gravi pestilentiæ morbo attereretur, cernentes Brittones urbem inexpugnabilem, conati sunt fluviū à suo alveo derivare, ut exsiccato naturali meatu, naves Nortmanorum invadere possent. Cœperunt itaque fossam miræ profunditatis ac latitudinis aperire, quæ res tantæ formidinis metū Nortmanis ingessit, ut absq; dilatione ingentem pecuniam Carolo pollicerentur, si soluta obsidione, eis ex suo regno liberum præberet egressum. Rex turpi cupiditate superatus, pecuniam recepit, & ab obsidione recedens, hostib. viam patefecit, illi conscensis navibus, in Ligerim revertuntur, & nequaquam ut spoponderant, ex regno ejus recesserunt, sed in eodem loco manentes, multo pejora & immaniora, quam antea fecerunt. Anno do. incar. 874. Ludovicus Imperator qui Italiæ regnum regebat moritur. Fuit vero iste princeps pius & misericors, justitiæ deditus, simplicitate purus, ecclesiarum defensor, orphanorum & pupillorum pater, eleemosynarum largus largitor, servorū Dei humilis servitor, ut justitia ejus maneret in seculum seculi, & cornu ejus exaltaretur in gloria.

Medana fluvius.

Eodem anno Salomon rex Britonum à Pasquitano, & Vurfando ducibus suis dolo interficitur, post cujus mortem cū hii duo regnum ejus inter se dividere vellent, sed in divisione dissentirent, eo quod maxima pars Pasquitani partib. faveret, bellum ab utrisq; summis viribus instauratur. Pasquitanus quanquam majore multitudine abundaret, Nortmanorum tamen auxilia pecunia conducit, eaq; ad supplementum virium suo exercitui miscet, & mox contra æmulum ad pugnam proficiscitur. Vurfandi satellites videntes vires regni ad Pasquitanum concessisse, cœperunt ab eo diffugere, ut vix mille cum eo in acie remanerent. Qui & ipsi cœperunt suadere, ut secederent, mortisq; periculum declinarent, se cum paucis innumeram multitudinē sustinere non posse. Ad hæc ille respondit: Absit inquit optimi commilitones, ut hodie faciā quod nunquam feci, scilicet ut inimicis meis terga vertam, & gloria nominis nostri infimetur. Melius nobiliter mori, quam ignominia vitā servare, nec diffidendum de victoria, fortunæ vires cum hostib. experiamur. Neq; enim salus est in multitudine sed potius in Deo, hujuscemodi exhortationib. animarum sociis, super triginta, & eo amplius, ut ferunt, adversariorū milia irruunt, clamor in cœlum tollitur, pugna summa virtute conseritur, Vurfandus cum suis confertissimam hostiū aciem irrumpit, & veluti herba pratorum recisa, ante acumen falcis cadit, & uberrimæ segetes, procella tempestatis desæviente prosternuntur, ita ferro ex dextera sternit q; omnia. Raro in illo regno, in ullo prælio tantum sanguinis fusum est. Pasquitanus, ut mactari suos, more pecudum vidit, cum paucis, quos gladius nec dum consumpserat fugit. Porro Nortmani qui in auxilium fuerant cōvocati, monasteriū sancti Melani episcopi ingressi sunt, ibiq; se more solito communiunt, & succedente nocte fuga dilapsi, ad naves revertuntur. Fuit vero gestum hoc prælium in campis juxta civitatem Rodonis. Erat hic Vurfandus genere inter suos clarus, sed virtutum experimentis & nobilitate clarior, quæ tanta fuit in illo, ut animi magnitudine, viriumq; gloria inter suos, ut diximus, nulli videatur esse secundus, ad cujus audaciam, mentisque constantiam demonstrandam, unum è multis ponere placuit. Nam cum Salomon rex hyemis tem-

Vurfandi laus.

pore aliquando contra Nortmanos castra posuisset, ut ab eorum incursione fines regni sui tuerentur, ibiq; multis diebus resideret, quadã die cum sermo inter socios teneretur de audacia, & doricia Nortmanorum, Vurfandus se ultra vires præsumens arrogãter jactavit, si rex cum exercitu recederet, se tantummodo audere cũ suis in eodẽ loco remanere, & tribus diebus post decessum regis immorari. Distabant vero castra Britonum à Nortmanorum classe tantum octo miliaribus, nunciata sunt verba quæ Vurfandus quasi leviter protulerat, nescio à quo Hastingo duci paganorũ. Nõ multo post interjecto tempore, datisq; quingẽtis vaccis, Salomon pacẽ cum Nortmanis fecit, & acceptis obsidibus, cum redire in regnum disponeret, Legatus Hastingi eum taliter alloquitur. Nunciatum est Domino meo te tantum virum habere, qui se jactet quod te recedente solus cum suis hoc in loco audeat remanere. Si ergo tantus est quantus sibi videtur, incunctanter remaneat, quia dominus meus vult eum videre, audaciãq; viri desyderat noticiam habere. Interrogatus aũt Vurfandus à rege, utrum tale aliquid professus esset, respõdit se talia dixisse, & hæc eadem facere velle, protinusq; licentiam ibi remanendi petit. Cum à principe objurgatus, cur tã fatua obstinatione detentus, proverbiis inaniter inventum prolatis, vellet mori, suosq; morti tradere, nullatenus acquievit, asserens nisi remanendi licentiam daret, nequaquàm illi fidelis in reliquum foret. Sed cum Salomon irrevocabilem ejus animum perspexisset, dare ei solatium ex suis satellitibus voluit, quod tenuit suscipere affirmans si alios, quam suos secum haberet, jam non esse vera quæ spopondera. Rex cum omnibus copiis in regnum recessit & Vurfandus in eodem loco cum ducentis fere viris remansit, ibiq; quinque dieb. expectavit. Sexta nocte Hastingus quendam captivum absolvit à vinculis, & cũ ad Vurfandum direxit, mandans ut sibi ad vadũ cujusdam torrentis inter tertiam & secundã supervenientis diei horas occurreret, ut mutuis colloquiis fruerentur. Qui nihil cunctatus arma corripere, socios imperat, & ad cõdictum locum absq; mora peragit, prospiciensq; vadum torrentis inter suos & adversarios, quasi limitem fore, nullo modo ibi consistere voluit, sed transvadato gurgite ultro obviã hostibus procedit. Nortmani admirantes animositatẽ & audaciam viri, ab eo declinaverunt, nec cũ bello lacerare ausi sunt. Ille autem usq; ad horam sextam intrepidus expectans, cum neminem adversæ partis venire cerneret, cum suis ad propria reversus est. Nec alli animus minus in mortem invictus, quàm in hostem fuit, Deniq; post peractam victoriam morbo graviter ad extremũ deducitur, cujus invaletudinem cum persensisset. Pasquitanus resumptis viribus, fautores ejus bello aggreditur, qui perterriti timore ad ducem confugiunt, & cum lachrymis ei minas Pasquitani aperiunt, petentes contra imminens periculum consilium. At ille hortatur ut adversus hostem audacitèr procedant, suũ vexillum ferentes, pollicetur; victoriam. Qui cum respondissent sine ejus præsentia non audere cum adversariis congredi, spiritum qui una cum virib. corporis jam penè effugerat, resumens, quia nec pedibus, neque equo poterat ire, jubet se in lecto portari, & ante aciem inimicorum exponi, & sic subire certamen. Quod cum Satellites fecissent, ejus mox hostes in fugam versi sunt, patrata victoria, eum cum reportare vellent domum, inter manus militum, spiritum qui tantummodo in pectore palpitabat, exhalavit. Paucis autem interpositis diebus Pasquitanus & ipse defunctus est. Post horum duorum continuas mortes Indicheil, ex filia Herispon regis natus, & Alanus frater memorati Pasquitani Britanniam inter se partiti sunt, inter quos etiam multa jurgia, & bella fuerunt, Sed Indicheile, in prælio quod contra Nortmanos magis audacter, quàm provide gesserat, interempto, ditionem Alano omnis Britannia concessit, qui & hanc strenue hactenus gubernat.

Vurfandus moritur, & Pasquitanus paulo post.

Eodem anno Carolus Romam perrexit, & datis apostolico Joanni, & Romanis magnis muneribus, Imperator creatur.

An. dominicar 886. Ludovicus rex apud Franchonefurt palatium, diem clausit extremum 5. kalen. Septemb. sepultus est in monasterio sancti Nazarii, quod Lorasham nuncupatur. Fuit autem ille Princeps Christianissimus, fide catholicus, non solum secularibus, verumetiam ecclesiasticis disciplinis sufficienter instructus, quæ religionis sunt, quę pacis, quæ justitiæ, ardentissimus executor, Ingenio callidissimus, consilio providentissimus, in dandis sive subtrahendis publicis dignitatibus, discretionis moderamine temperatus, in prælio victoriosissimus, armorum, quàm conviviorum apparatibus studiosior, cui maxime opes erant instrumenta bellica, plus diligens ferri rigorem, quàm auri fulgorem. Apud quem nemo inutilis valuit, In cuius oculis perraro utilis displicuit, quem nemo muneribus corrumpere potuit, Apud quem nullus per pecuniam ecclesiasticam, sive mundanam dignitatem obtinuit, sed magis ecclesiam probis moribus, & sancta conversatione mundana, devoto servitio, & syncera fidelitate. Habuit autem hic gloriosissimus Rex cujus memoria in benedictione est, reginam nomine Hemmam sibi in matrimonium junctam, quæ nobilis genere fuit. Sed quod magis laudandum nobilitate mentis multo præstantior, Ex qua tres filios suscepit, excellentissimæ indolis videlicet Carlomannum, Ludovicum, & Carolum qui fœlici sorte post decessum patris, imperii moderati sunt gubernacula.

Carolus autem audito quod frater à seculo recessisset, nimia (ut aiunt) exultatione perfusus est, arbitratus portionem regni Lotharii, quam idem frater tenuerat, in suos libitos concessurum

Exer-

Exercitum ergo quanta potuit celeritate adunavit, & cum omnibus viribus regnum ingressus ad Aquis palatium venit, ubi paucis diebus moratus, Coloniam profectus est.

Dum hæc aguntur in memorato regno Carolomanus primo genitus Ludovici, Italiæ fines intravit, cupiens eam paterno, suoque subjugare dominatui. Siquidem Ludovicus Imperator jam (ut diximus) ab hac luce subtractus fuerat, & Carolus Imperatoris nomen reportans, ex Italia excesserat. Carolus vero frater ejus, in Alemania morabatur. Porro Ludovicus, qui ad patris obitum fuerat, funerisq; ejus obsequia condigno honore celebraverat, apud Franckfurt, principalem sedem orientalis regni, residebat, cui cum nunciatum esset quod Carolus avunculus ejus, jam regni paterni terminis occupatis, circa Rhenum fluvium castra posuisset, nimio furore accenditur, statimque legatos ad eum dirigit, orans, ut memor esset germanitatis, atq; consanguinitatis, memor esset nominis domini nostri Jesu Christi, cujus mentionē coram nonnullis testibus facientes ipse & frater, quando regnū inter se diviserunt, terribili essent alternam pacem adinvicem pacto polliciti, & pertimescens tantum nomen in vanum accipere, redderet domino juramenta sua, fœdus quod alterutrum pepigerat inviolabile maneret, parceret gladio, & humanum fundere sanguinē, tam dira cupiditate infectus, formidolosius exhorresceret, foret sua sorte contentus, & funiculo hæreditatis divinitus sibi collato, pacifice frueretur. Aliena jura non invadens, nō subtrahens, nō perturbans, nō esset in tanto viro vanæ gloriæ typus, non supercilii fastus, non alterius usurpandi terminos ambitio, sed justitia, caritas, & concordia regnaret, ac summum pacis inter illū & nepotes teneret omnino fastigiū. Sed hujus cōmodi monita Carolus sprevit, asserens se cū fratre, non cum nepotib. pepigisse. Interim Ludovicus exercitū ex Saxonia, Turingia, & orientali Francia congregat, & ut in filio tantū paternos vultus, quantum animi subtilitatē, artiumq; ingenia recognosceret, castra è regione Coloniæ contra castra Caroli super ripam fluminis magno apparatu collocat. Ipse aūt cum hostili virtute inter confluentes, & Arduennā Rhenum transiit, nec defuit qui ad aures Caroli perferret nepotem cū omnib. copiis Rhenum transiisse. Tunc primū animadvertit Carolus se à castris Ludovici esse illusū. Movit v. absq; mora exercitū cum 50. & eo amplius, ut ferunt, millib. in pago Meginense, non longe ab Andernaco castello, adversus eū ad pugnā procedit, sed non salvatur ex multa virtute, fallax.n. equus ad salutē. Siquidem inito certamine Reginarius comes, qui regium vexillū ferebat, primo impetu extinguitur. Confertissimæ acies Ludovici à sociis irrūpuntur, & sicut ignis in stipula immissus fuerit, & in momēto cuncta devorat, ita vires adversariorū ferro conterunt, terræ prosternūt. Exercitus Caroli graviter cæsus terga vertit, & Ludovici victoria fuit. Carolus videns suos fugere, & ipse fuga vitā servavit, sero secū revolvens, quāti discriminis sit, æquitatis jura divinarū humanarūq; legum institutionib. roborata, immoderatæ cupiditatis ambitione violare velle. Acta est autē hæc strages 8. id. Octob. Post hæc cū venerunt tres supradicti fratres in loco, qui dicitur Saulifelt, & ibi diviserunt paternum regnum, Carolomannus sortitus est Bajoariam, Pannoniam, & Carnutum, quod corrupte Carantanum dicitur, nec non & regna Sclavorum, Beheimensium, & Marahensium. Ludovicus orientalem Franciam, Thuringiam, Saxoniam, Fresiam, & partem regni Lotharii. Porro Carolus Alamaniam & aliquas civitates ex regno Lotharii.

Carolomannus primogenitus Ludovici Impe.

Ludovicus exercitum contra Carolum Imp. ducit.

Andernacum.

Divisio regni filiorum Ludovici Imperatoris.

An. do. incar. 877 Carolus senior Romā secundo profectus est, ubi jampridē imperatoris nomen, à præsule sedis Apostolicæ Joanne, ingenti pretio emerat, regnūq; Italiæ magis in transeundo, vidit, quam fruendo potitus est. Ab urbe Roma in Langobardiam reversus. Bosoni,* Germanichildis reginæ, Hirmingardē filiā Ludovici Imperatoris in matrimoniū jungit, dies nuptiarū tanto apparatu, tantaq; ludorum magnificentia celebratus est, ut hujus celebritatis gaudia, modū excessisse ferantur. Dedit insuper eidē Bosoni provinciā, & corona in vertice capitis imposita, eū regem appellari jussit, ut more priscorū imperatorū, regibus videretur dominari. Evolutis deinde paucis diebus, Papiā ingreditur, in qua cū disponendis publicarū rerum negotiis animū intenderet, repentine nunciatum est ei Carolomannū cum ingenti armatorū multitudine Langobardorū ditionem introisse. Mox pavore solutus, Ticinū, Padumq; transit, & summo annisu in Gallias repedare cōtendit. Sed priusquam Alpium præeminentia juga, angustaq; itinera attingeret, ægritudine pulsatur, quam protinus mors subsecuta est, finem vitæ imposuit. Est aūt fama quod à quodam Judæo qui vocabatur Sedechias, poculum mortis ei propinatum sit, qui ei familiarius adhærebat, eo quod in medendis corporum passionibus, singularem experientiā habere diceretur. Porro hic sicarius planè erat, & magicis præstigiis, incantationibusq; mentes hominū deludebat. Obiit vero pridie Non. Octo. corpus ejus levatum est in feretro, à suis extra Italiā deportatur. Sed quia fœtor intollerabilis ex putredine cadaveris bajulantes gravabat, compulit illud terræ mandare. Post aliquantos annos ejus ossa translata sunt, & Parisius in monasterio sancti Dionysii honorifice sepulta, cui successit in regnum filius Ludovicus.

Carolus rex Gall. imperium Romanum emit à pontifice.

*Rosymoni alias.

Carolus imperator à Judæo necatus veneno. Versellis inhumaverunt, in æde divi Eusebii.

An. dom. incar. 888. Eclypsis lunæ magna facta est, mense Octob. die 16. Item eodem mense Eclypsis Solis accidit, die 28. circa horam nonam.

Paucis interjectis diebus, Ludovicus rex filius Caroli, qui Balbus appellabatur, eo quod impeditioris, & tardioris esset eloquii, ab hac luce subtractus est. Fuit vero iste princeps, vir simplex ac mi-

tis pacis, justitiæ, & religionis amator. Habuit aũt cum adhuc juvenilis ætatis flore polleret, quandã puellam nobilem nomine Ansgard, sibi conjugii fœdere copulatam, ex qua duos liberos suscepit elegantis formæ, ac ingentis animi, virtute præstantes, Horum unus Ludovicus, alter Carolomanus vocabatur. Sed quia hanc sine genitoris conscientia, & voluntatis consensu, suis amplexibus sociaverat, ab ipso patre ei postmodum interdicta, & interposito jurisjurandi Sacramento, ab ejus consortio in perpetuum separata. Tradita est autem eidem, ab eodem patre Adalheidis in matrimonium, quàm gravidam rex se reliquit. Idem rex cum obiret, quæ tempore pariendi expleto, enixa est puerum, cui nomen Avi imposuit, eumq; Carolum vocitari fecit.

Ansgard. Adelheidis.

An. do. incar. 879. Boso de quo paulo superius mentionẽ fecimus, audita morte Ludovici, à Provincia egreditur, totamq; Burgundiam occupare nititur. Deniq; nonnullos episcopos, partim minis partim suasionibus, in societatis fœdera colligit, & Lugdunum ingressus, ab Aureliano ejusdem urbis metropolitano, & aliis pontificibus in regem super præfatum Burgundiæ regnum inungitur, pro nihilo ducens adulescentes filios Ludovici, & velut degeneres despiciens, eo quod jussu Caroli, eorum genitrix spreta, atq; repudiata fuerit. Quæ res obtulit illi magis continuũ clam odium, ac periculorum dispendium, quàm gloriæ, & dignitatis emolumentum. Siquidem jam dicti adulescentes Ludovicus, & Carolomanus, industria ac studio Hugonis abbatis, & aliorum procerum in regnũ sublimatorum, & eundem Bosonem diebus vitæ suæ omni instantia sunt persecuti. Nec solum illi, verum etiam alii reges Francorum per succedentia tempora adeo graviter nomen ejus tulerunt, atque exosum habuerunt, ut inrecuperabili ejus dejectione, & mortis exitio, non modo principes ac duces, sed etiam eorum satellites sacramentis, & execrationib. obligarentur. Fuit aũt tam perspicacis ingenii, ut cum à multis, ut dictum est, regibus & regnis, assidue insectatus sit, à nullo tamen, aut capi, aut circumveniri aliquando potuerit. Tantæ moderationis, ut cum sibi faventes proscriptionibus damnarentur, bonisq; omnibus privarentur, nunquam insidiis suorum militum fuerit petitus, neq; fraude proditus, cum utrumq; hostes sæpe certassent.

Per id tempus Ludovicus qui Austrasiis imperabat, cognita morte æquivoci sui, regnum illius invadere disposuit, & transvadata Mosa, imperii fines occupavit. Cui occurrerunt duo memorati fratres cũ valida manu, sed intercurrentib. vicissim legationibus, nequaquam pugna committitur, sed pax roboratur. Adolescentes, quo impetu fœderatus ab eis recederet, Ludovicus portionem regni Lotharii, quã avus, paterq; tenuerat, ex integro illi cõcesserunt, addita insuper Atrabatis abbatia sancti Vedasti, facta itaq; pactione, datisq; sacramentis, cũ in regnum idẽ rex reverteretur, repente obviam habuit Northmanorũ innumerã multitudinem, juxta Carbonariã in loco, qui vocatur Thimnum, cũ ingenti prędа ad classem repedantem, cũ quibus absq; mora confluxit, & (Deo propiciante) maximã ex eis partem gladio prostravit. Reliqui fuga dilapsi, in fiscũ regium se communiunt, ubi Hugo filius regis ex pellice natus, cũ incautius dimicaret, graviter vulneratus, ab hostibus rapitur, & inter adversariorum arma recidit. Rex existimans quod adhuc filius vivus ab inimicis servaretur, exercitus ab impugnationis infestatione jubet cessare, ut quocunq; pacto, illũ incolumem recipere posset. Interea nox desuper veniens, regem cũ suis redire ad castra compulit. Normanni cadavera suorum flammis exurentes, noctu diffugiunt, & ad classem dirigunt gressum. Rex diluculo consurgens, cum filium extinctum reperisset, nimio dolore afficitur, corpus ejus in loco compositum, ad Lorsheim monasterium imperat deferri, ibiq; tumulari.

An. do. incar. 880. Carolomanus rex Paralisi dissolutus, diem clausit extremũ 7. Non. Aprilis. sepultusq; est cum debito honore in Bajoaria, in loco qui dicitur Hodingas. Fuit vero iste præcellentissimus rex, literis eruditus, Christianæ religioni deditus, justus, pacificus, & omni morum honestate decoratus, pulchritudo ejus corporis insignis, vires in homine quoq; admirabiles fuere, nec inferior animi magnitudine. Permulta quippe bella cum patre, plurima sine patre in regnis Sclavorũ gessit, semperq; victoriæ triumphum reportavit, Terminos imperii sui ampliando, ferro dilatavit. Suis mitis, hostibus terribilis apparuit. Alloquio blandus, humilitate ornatus. In ordinandis regni negociis singulari solertia præditus, Sic, ut prorsus ei nihil deesse in regiæ majestatis competentia videretur.

Huic ex legitimo matrimonio non est nata soboles propter infecunditatem conjugis, sed ex quadam nobili fœmina filium elegantissimæ speciei suscepit, quem Arnolphum nominari jussit, ob recordationem reverendissimi Arnolphi Mettensis ecclesiæ episcopi, de cujus sancto Germine sua, aliorumq; Germanorum Francorum prosapia pullulaverat, quod non casu accidisse, sed quodam præsagio portentoq; futurorum actitatum videtur. Siquidem genealogia regum coelitus provisa, per intervalla temporum, secundis incrementorum successionibus cœpit exuberare, quousque ut magno Carolo summũ imperii fastigium non solũ Francorum, verum ẽt diversarum gentium regnorumq; obtineret. Post cujus decessum, variante fortuna, rerũ gloria quæ supra vota fluxerat, eodem quo accesserat modo, cœpit paulatim diffluere, donec deficientib. non modo regnis, sed etiam ipsa regia stirpe, partim immatura ætate pereunte, partim sterilitate coniugum marcescente, hic solus de tam numerosa regum posteritate idoneus inveniretur, qui imperii Francorum sceptra susciperet, quod in subsequentibus suo in loco lucidius apparebit.

Ludovicus comperto, quod frater obiisset, Bajoariam ingressus, Ratisbonam venit, ubi omnes optimates regni ad eum confluentes, ejus ditioni se subdiderunt. Concessit autem idem rex Arnolfo Corantanum, quod ei pater jam pridem concesserat, in quo situm est jam castrum munitissimum, quod Mosburgk nuncupatur, eo quod palude impenetrabili locus vallatus, difficillimum adeuntibus præbeat accessum. *Mosburck.*

Anno dom. incarnat. 881. Carolus de Alemania egressus, Langobardorum fines occupavit, ac in paucis diebus totam Italiam in deditionem accepit, & Romam perveniens, à præsule apostolicæ sedis Joanne, & senatu Romanorum favorabiliter exceptus, cum magna gloria imperator creatus est.

Per id tempus Nortmanorum classis, Vualam fluvium ingressa, Neumago palatio regio applicuit, ibique castra posuit, quod factum cum ad notitiam Ludovici perlatum est, absque dilatione cum exercitu venit, & munitionem obsidione clausit. Conserto nonnullis diebus certamine, non adeo prævaluit quia palatium ingentis magnitudinis, mirique operis hostibus tutissimum præbebat receptaculum. In qua congressione captus est adversarius Eberhardus Saxo, filius Meginardi comitis, & captivus ducitur, quoad postea mater Enessa magno precio dato, incolumem recepit. Postremo rex, accepta pollicitatione, quod si ab obsidione cessaret, Nortmanni continuo è regno ejus decederent, cum omnib. copiis recessit. Illo recedente, pagani palatium una cũ munitione exurentes, flammis navibus accensis, hostia Rheni repetunt. *Eberhardus Saxo capitur.*

Idem eodem anno mense Novembri, duo reges Nortmanorum Godefridus, & Sigefridus cum inæstimabili multitudine peditum, & equitum consederunt in loco, qui dicitur Haslou juxta Mosam, & primo quidem impetu finitima loca depopulãtes, Leodium civitatem, Trajectum castrum, Tungrensem urbem incendio cremant. Secunda incursione Ribuariorum finibus effusi, cædibus, rapinis, ac incendiis omnia devastant, Coloniam Agrippinam, Bunnam civitates cum adjacentibus castellis, scilicet Tulpiacum, Vilipiacum, & Nuis igne comburunt. Post hæc Aquis palatium idem Amalimundarias, & Stabilius monasteria in favillam redigunt.

An. dom. incar. 882 Arduennam percurrentes Prumiam monasterium ingrediuntur ipso die Epiphaniæ domini, ubi triduo, cõmorantes omnem in circuitu regionem depopulati sunt, in quo loco innumera multitudine peditum ex agris & villis in unum agmen conglobata, eos expugnatura aggreditur, sed Nortmanni cernentes ignobile vulgus, non tantum inerme, quantum disciplina nudatum, super eos cũ clamore irruunt, tantaq; cæde prosternunt, ut bruta animalia, nõ homines mactari viderentur. His itaq; patratis, onerati præda, ad castra redeunt, illis discedentib. ignis, qui in diversis habitaculis accensus remãserat, cũ nullus esset qui eũ extingueret, & monasteriũ cõsumpsit. *Prumia monasterii igne consumtum à Nortmannis.*

Dum hæc aguntur Ludovicus rex morbo gravatus, apud Franckfurt moritur 13. kal. Sept. sepultus est in Loresheim juxta patrẽ in cœnobio. Habuit aũt Luitgardam reginam in matrimonium copulatam, ex qua filium unicum suscepit, quem nomine suo Ludovicum appellavit. Sed ut præmisimus, post obitũ fratris ad obtinendum regnum ejus, Bajoariam ingressus, & Ratisbona moraretur, idem puerulus de fenestra cecidit, & contractis cervicibus statim expiravit, quæ non tantum inmatura, sed inhonesta mors, non solum regi & reginæ, verùm etiam omni domo regiæ maximum luctum ingessit. Nortmanni, audita morte regis, nimio exultabant tripudio, etiam non de conflictu, sed de præda cogitant. Igitur cum omni ammonitione exiliunt, & Trevirorum nobilissimam civitatem Galliarum, Non. Aprilis, die sacratissimæ Cœnæ Domini occupant, in qua usq; sanctum diem paschæ, fessa ab itinere corpora recreantes, omne territorium urbis circunquaque usque ad solum demoliti sunt, deinde civitatem flammis exurentes, Medimatrico dirigunt aciem. Quod cum reperisset ejusdem urbis episcopus Vualla, adjuncto sibi Bertolfo episcopo, & Andalhardo comite ultro illis obviam ad pugnam procedit. Inito certamine, Nortmanni victores extiterunt. Idem Vualla episcopus cecidit, cæteri fugierunt. Pagani iter quod cœperant, deserentes cum ingenti præda, summa celeritate ad classem revertuntur. *Treveris Galliarum à Nortmannis depopulatur.*

Ea tempestate Carolus Imperator in Italia morabatur, ubi diversis legationibus Germaniæ, ac Galliæ pulsatur, ut ad suscipienda regna, sibi hæreditario jure competentia, festinaret, & periclitanti imperio succurreret. Quod capite amisso, ludibrio hostibus erat. Qui nihil tardatus, cum omnib. copiis in Franciam venit, & cum Langobardis, Bajoariis, Allemannis, Turingis, Saxonibus, Fresonibus, & omnibus regnis suæ ditioni subditis, Nortmannos in supradicto loco obsidere exorsus est, sed conatus eius parũ effectum obtinuit, quanquã, ut diximus, ex diversis regnis, & gentibus inæstimabilis multitudo in unum confluxit, indignatione cœlesti super populũ, Christianam religionẽ profanantẽ desæviente. Novissime rex Godfridus Nortmannorum ea conditione Christianum se fieri pollicetur, si ei munere regis Frisia provincia concederetur, & Gisla filia Lotharii in uxorẽ daretur. Qui, ut optavit adeptus, baptisatus est, & ex sacro fonte ab Imperatore susceptus Sigifrido. & reliquis Nortmannis immẽsum põdus auri, & argẽti expositũ est, & tali tenore fines regni excedũt.

An. domin. incarnationis 883. Ludovicus frater Carolomani moritur apud sanctum Dionysium, ibique honorabiliter tumulatur, quem omnes Galliarum populi nimio planctu lamentati sunt. Fuit enim virtutis maximæ, regnumque sibi subditum à paganorum infestatione potenter, viriliterq; *Ludovicus frater Carolomanni moritur.*

[illegible] Inter cætera quę strenue gessit, illud præcipue prælium commendatur, quod ad[illegible] Nortmanos in loco qui vocatur Sodalcurch summis viribus exercuit, in quo certamine, ut ferunt plusquam octo millia hominum gladio prostravit. Carolomanus frater regnum illius obtinuit. Eodem tempore Bertulfus Trevirorum episcopus, migravit ad dominum 4. id. Sept. cui successit in Pontificali cathedra per electionem cleri, & totius plebis Ratbodus* reverendissimus antistes, 7. Idus Aprilis. His etiam diebus Ruopertus præsul ab eodem episcopo Ratbodo in Mettensi ecclesia consecratur. 10. kalend. Maii.

*Ratbbodo aliàs.

Circa hæc tempora Hugo filius Lotharii, in spem recuperandi paterni regni ab aliquibus discordiarum, ac litium sectatoribus introducitur, omnesq; qui justitiam & pacem execrabantur, ad eum confluxerunt, ita ut paucis diebus innumera multitudo prædonum ejus dominationi se subdiderunt. Inter quos etiam nonnulli ex primoribus regni vana spe seducti, manibus datis accedunt, videlicet Stephanus, Rothertus, Vuitbertus, Thietbaldus comites, Albricus, & fratre ejus Stephanus, tantaq; rapina, & violentia ab his in regno fit, ut inter horum, & Nortmannorum maliciam nil differret, præter quod à cædibus & incendiis abstinerent. Sic omnipotens Deus iratus regno Lotharii adversabatur, & talibus incrementorum cladibus, vires ejusdem regni radicitus exterminabat, ut prophetia sanctissimi Nicolai papæ, simul etiam maledictum quod super idem regnum protulerat, adimpleretur. Hoc etiam tempore, idem Hugo Vuitbertum comitem, qui ab ineunte ætate sibi faverat, interfecit. Paucis dehinc interpositis diebus, Bernarium nobilem virum, sibiq; fidelissimũ dolo trucidare jussit, pulchritudine illius captus uxoris, quam absq; momento in matrimonium jungit. Vocabatur autem mulier Friderach, quæ antequam Bernario sociaretur, copulata fuerat Engilranno potenti viro, ex quo filiam peperit, quam postmodum Richininus comes in conjugium accepit, quam etiam propter stuprum commissum, idem comes decollari jussit.

Nortmani ad Sonam fluvium considunt.

An. do. incar. 884. Nortmani qui ab Haslou recesserant, Sonum fluvium intrant, ibiq; consederũt, quorum creberrimas incursiones cum Carolomanus sustinere non posset, pecuniam pollicetur, si à regno ejus recederẽt. Mox avidæ gentis animi ad obtinendã pecuniam exardescunt, & 12. milia põdera argenti puri atq; probati exigunt, totidemq; annis pacem promittunt. Accepta tam ingenti pecunia, funes a littore solvunt, naves conscendunt, & marina littora repetunt. Interea Carolomanus venatum perrexit, ubi & ab apro graviter vulneratus, post modicum, vitam cum regno amisit, sepultusq; est apud sanctum Dionysium. Ajunt autem quidam, quod à quodam suo satellite, improvide arma ferenti, vulneratus fuerit, & quia non sponte, sed invitus hoc facinus commiserat, iccirco à rege celatum est, ne innoxius morti traderetur.

Carolomanus ab apro vulneratus interiit.

Nortmanni cognita morte regis, protinus in regnum revertuntur, itaq; Hugo Abba, & cæteri proceres, legatos ad eos dirigunt, promissionem & fidem datam, violatam esse proclamant. Adhæc illi respondent, se cum Carolomano rege, non cum alio aliquo fœdus pepigisse, quisquis ille esset, qui in regnum ejus succederet, ejusdem numeri & quantitatis pecuniam daret, si quiete ac pacifice imperium tenere vellet. Territi hujuscemodi mandatis, optimates regni ad Carolum Imperatorem missos dirigunt, eumque ultro in regnum invitant, eiq; advenienti ad Gundolphi villam obviam procedunt, & manibus, sacramentisq; juxta morem datis, ejus ditioni se subdiderunt.

Eodem anno Nortmani qui in Chinheim, & Denemarca venerant, adsentiente Godefrido, Rhenum navigio ascendunt, & Dinsburch oppido occupato, munitionẽ in eodem loco more solito construunt, & in ea tota hyeme resident. Contra quos Henricus dux castra posuit, & nullatenus prædas agere permisit. Redeunte vernali tempore, castris exustis, maritimis locis se recipiunt.

Lovanium tunc in regno Lotharingia.

His etiam diebus Nortmani à Sono exeunt, & rursus in regno Lotharii revertentes, in loco qui dicitur Loven, castrametati sunt in confinio ejusdem regni, & continuis ejusdem regni infestationibus, utraq; regna fatigant, ad quorum maliciam compescendam, Imperator semel, & iterum exercitum misit, sed nihil dignum memoriæ adversus tantam violentiorum rapacitatem actum est.

An. dom. incarnat. 885. Hugo rebellare disponens contra Imperatorem, legatos ad Godefridum in Frisia occulte dirigit, eo quod illi esset affinitate conjunctus, propter sororem quam in conjugiũ acceperat, hortaturq;, ut in patriam mitteret, & auxiliorum validam manum undique contraheret & cum omnib. viribus sibi opem ferret, quatenus regnum paternum evindicare armis posset, & si id ejus industria, virtutisq; suffragio prosperitatis effectum obtineret, medietatem ipsius regni pro munere pollicetur. His suasionum promissionibus, Godefridus veluti veneno infectus, occasionis fomitem inquirit, qualiter ac si juxta rationem à fidelitate Imperatoris se subducere prævaleret, statimq; Gerolfum, & Gardolfum comites Frisonum, legatos ad Cæsarem dirigit, mandatq; si vellet cum ea, quam pollicitus fuerat fidelitatem, perseveraret. finesq; regni sibi commissos, ab incursione propriæ gentis defensaret, Confluentem, Andrenacum, Sucicha, & nonnullos alios fines obsequiis imperialibus deditos, sibique largiretur, propter vini affluentiam, quæ in his locis erat, eo quod terra, quam ex munificentia principis possidendam perceperat, minime vini ferax esset. Agebat autem hoc ea animi intentione, ut si petita sibi largirentur, suos in visceribus regni immisceri posset, & varios eventus speculari. Si autem denegarentur, nihilominus offensus in sibi prohibitos, quasi justitia dictante, rationalibus desævire posset, rebellionisq; causa suscipere. Quorum callida machi-

namenta,& factionum conspirationes cum persensisset Imperator,cum Henrico viro prudentissimo altiori cōsilio pertractat,quo ingenio hostem, quem in regni extremitatibus introduxerat, extinguere posset,& sciens loca inaccessibilia exercitui,propter diversarum aquarum innumeros decursus,& impenetrabiles paludes,magis id arte quàm ex virtute experiri statuit. Legatos igitur responso suspensos absolvit,& ad Godefridum redire permisit, asserens per suos missos de omnib. legationum suarum causis ea responsa redditurum,quæ sibi & eidem Godefrido essent convenientia,tantum ut in cœpta fidelitate perseveraret. Post hæc Heinricum ad eundem virum mittit,ut fraus quæ struebatur,occularetur,cum eo Vuilibertum venerabilem episcopum Coloniæ Agrippinæ,qui suis satellibus secreto imperat,ut per Saxoniam properantes,non agmine facto, sed sparsim sibi occurrerent loco & die quo eis edixit,ipse cum perpaucis Coloniam venit, & assumpto cum præfato episcopo mox in Battuam proficiscitur. Godefridus audito eorum adventu,illis obviā procedit ad locum qui dicitur Herispich,in quo Rheni fluenta,& Vual uno se alveo resolvunt,& ab invicem longius recedentes Battuam provinciam suo gurgite cingunt. Hanc insulā ingredientes episcopus & comes multa à Godefrido audiunt,multa ex parte Imperatoris respondent, dies ad occasum vergitur, soluto colloquio insula excedunt,hospitia repetunt,in crastinum reversuri. Heinricus episcopum hortatur,ut die subsequenti Gislam uxorem Godefridi extra insulam evocaret, eāque ad pacis studium revocare satageret,interim ipse cum Godefrido causam Eberhardi comitis agitaret,cui rerum possessio ab eo violenter diripiebatur. Deinde persuadet eidem Eberhardo,ut de injustitia quam patiebatur,in medio adsurgens se proclamaret,& cum à ferocis, & barbaræ gentis homine durius,& contumeliosis verbum sibi esset prolatum, absque mora evaginato gladio eum summo annisu in capite percutit,antequā à terra elevari posset. Quid plura? Ab Eberhardo primo percussus,& satellib. Henrici confossus Godefridus moritur, omnesq; Nortmanni qui in Batua reperti sunt,trucidātur. Nō multis post interpositis diebus Hugo ejusdem Henrici consilio ad Gundulfi villam promissionib. attractus,dolo capitur,& jussu Imperatoris ab eodem Henrico ei oculi eruuntur, omnesq; faventes dehonestantur. Post hæc in Alemania in monasterium sancti Galli mittitur,interim postea in patriam revocatur. Novissime temporibus Zundibolchi regis in Prumia monasterio manu mea attonsus est. Eram enim tunc temporis, in eodem loco dominici ovilis, quamvis non idoneus, tamen custos,ubi non post multos annos moritur & sepelitur.

Battava insula. *Hugoni oculi eruuntur.* *Regino noster tūc temporis custos Monasterii Prumiensis.*

Anno dom. incarn. 886. Nortmanni à Sonno fluvio exeunt, & rursus in regno Lotharii revertentes,in loco qui dicitur Loven,castra sedesq; statuunt,scilicet in confinio utriusq; regni, & continuis incursionum infestationib. utraq; regna fatigant,ad quorū ingenitā malitiam compescendā, Imperator semel & iterum exercitum mittit,sed nihil dignum adversus tantam violentorum rapacitatē actum est. Eodem anno Anibaldus abbas Prumiensis cœnobii, summæ sanctitatis ac religionis vir,ad cœlestem patriam transiit 4 idus Julii. Cui successit in regiminis loco Sarabertus venerabilis pater 8. idus Aug.

Et paulo ante hæc eadem verba posita.

Anno dominicæ incarnationis 887. Nortmanni à Loven recedentes,Sequanam ingrediuntur, & Parrisius applicantes castra ponunt,& civitatem obsidione claudunt,contra quos Imperator Henricum ducem cum exercitu vernali tempore dirigit,sed minime prævaluit. Erant enim ut ferunt 30. & eo amplius adversariorum millia,omnes penè robusti bellatores.

Nortmanni Parrisios obsidunt.

Denuo æstivo tempore antequam segetes in manipulos redigerentur, idem Heinricus cum exercitibus utriusque regni Parrisius venit,& circumstantibus legionibus ipse cum perpaucis propius accedens,munitionem circuit,situm loci contemplatur,aditumq; perquirit, quo exercitui cū hostibus minus periculosis pateret congressus. Porrò Nortmanni audientes appropinquare exercitū, foderant foveas latitudinis unius pedis,& profunditatis trium,in circuitu castrorum, easq; quisquiliis & stipula operuerant,semitas tantum discursui necessarias intactas reservantes, pauci igitur latrunculi qui latitabant in concavis viarum itineribus,videntes Heinricum appropinquantem, quare cito surguntà locis,quib. delituerant,provocantq; virum telis,& voce lacessunt. Ille animi magnitudine indignitatem non ferens,super eos irruit,& mox incertis foveis equus cui insidebat impegit,& cum ipse in terram corruit,hostes summa cum festinatione advolantes,antequā à loco elevaretur,eum in terra confodiunt,& aspiciente universo exercitu, absq; mora eum trucidant, arma auferunt,& spolia ex parte diripiunt. Agminibus autem impetum facientibus, vix cadaver exanime eruitur,& à suis usque Suuessionis deportatur, in basilica sancti Medardi sepelitur, exercitus amisso duce ad propria revertitur.

Nortmannorum stratagema. *Henricus per insidias occubuit.*

Eodem tempore Hugo abba magnæ pietatis vir,& magnæ prudentiæ, Aurelianis moritur, & apud sanctum Germanum Antisiodoro tumulatur. Ducatus quem tenuerat & strenue rexerat, Odoni filio Ruodberti ab Imperatore traditur,qui ea tempestate Parrisiorum comes erat, & cum Gozzilino eiusdem urbis episcopo contra Nortmannorum assiduam impugnationem civitatem totis viribus tuebatur.

His etiam diebus prædictus Gozzilinus episcopus inter ipsas obsidionum pressuras migravit à seculo,in cujus loco substitutus est ab Imperatore Haschiricus episcopus.

Gozzilinus episcopus Parisien.

Post hæc Imperator Galliarum populos perlustrans, Parisius cum immenso exercitu venit, ibique adversus hostes castra posuit, sed nil dignum imperatoria majestate gessit, in eodem loco ad extremum concessis terris & regionibus, quæ ultra Sequanam erant, Nortmannis, ad deprædandū, eo quod incolæ illarum sibi obtemperare nollent, recessit, & recto itinere in Alemaniam recessit, & primo quidem Luiduuardum episcopum Vercellensem, virum sibi percharum, & in administrandis publicis utilitatibus unicum cōsiliarium, objecto adulterii crimine, eo quod reginæ secretis familiarius quàm oportebat immisceretur, à suo latere cum dedecore repulit. Deinde paucis interpositis diebus conjugem Richardem sic enim Augusta vocabatur, pro eadem re in concionē vocat. & mirum dictu publice protestatur, nunquam se carnali coitu miscuisse, cum plusquam decennio legitimi matrimonii fœdere ejus consortio esset sociata, illa econtra non solum, ab ejus sed etiam ab omni virili commixtione se immunem esse profitetur, & de virginitatis integritate gloriatur, idque se approbare Dei omnipotentis judicio si marito placeret, aut singulari certamine aut ignitorum vomerum examine fiducialiter adfirmat. Erat enim religiosa fœmina. Ea, acto dissidio, in monasterio quod in proprietate sua construxerat, Deo famulatura recessit.

His ita gestis Imperator corpore & animo cœpit ægrotare. mense itaque Novembr. circa transitum sancti Martini Triburias venit, ibiq; conventum generalem convocat. Cernentes optimates regni, non modo vires corporis, verum etiam animi sensus ab eo diffugere, Arnolfum filium Carolomanni ultra in regnum attrahunt, & subito facta conspiratione ab Imperatore deficientes, ad prædictum virum certatim transeunt, ita ut in triduo vix aliquis remaneret, qui ei saltem officia humanitatis impenderet. Cibus tamen & potus ex Luidperti episcopi sumptibus administrabatur. Erat res spectaculo digna, & æstimatione fortis humana, rerum varietate miranda. Nam sicut ante secunda fortuna reb. ultra, quàm arbitrari posset affluentibus, tot tantaq; imperii regna sine laborū sudoribus, & certaminibus attraxerat, ita ut post magnum Carolum majestate, potestate, divitiis, nulli regum Francorum videretur esse postponendus. Ita nunc adversa velut in ostensione fragilitatis humanæ deficiens, quæ fortuna cumulaverat, cuncta inhoneste, in momento abstulit. Quæ prospero arridens successu, quondam gloriose attulerat. Mittit ergo ad Arnolfum ex Imperatore effectus egenus, ex desperatis rebus nō de imperii dignitate, sed de victu cottidiano cogitans, tantū alimentorum copiam ad subsidium vitæ præsentis supplex exposcit. Dirigit etiam Bernardum filium, quem ex pellice susceperat, cum xeniis, eumque ejus fidei commendat. Miseranda rerum facies, videre Imperatorem opulentissimum, non solum fortunæ ornamentis destitutum, verum etiā humanæ opis egentem. Concessit autem Arnolfus rex nonnullos fiscos in Alemannia, unde ei alimonia præberetur, ipse vero compositis in Francia feliciter rebus in Bajoariam revertitur.

Regni proceres à Carolo desciscunt.

Eodem anno Vuitgarius episcopus de Augusta civitate obiit, & Adalbero nobilis generis magnique ingenii ac prudentiæ vir cathedram ejus obtinuit, ei in episcopatum successit.

Anno dominicæ incarnationis 888 Carolus Imperator tertius, hujus nominis & dignitatis, obiit pridie idus Janu. sepultusq; est in Augea monasterio Fuit vero hic Christianissimus princeps, Deum timens, & mandata ejus ex toto corde custodiens, ecclesiasticis sanctionibus devotissime parens, in eleemosynis largus, orationi & psalmorum melodiis indesinenter deditus, laudibus Dei infatigabiliter intentus, omnē spē & consilium suum divinæ dispensationi cōmittens, unde & ei omnia felici successu concurrebant in bonū, ita ut omnia regna Frācorum, quæ prædecessores sui nō sine sanguinis effusione cum magno labore acquisierant, ipse perfacile in brevi temporum spatio sine conflictu, nullo contradicente possidenda perceperit. Quod autem circa finem vitæ dignitatibus nudatus, bonisque omnibus spoliatus est, tentatio fuit, ut credimus, non solum ad purgationem, sed quod majus est, ad probationem. Siquidem hanc, ut ferunt, patientissime tolleravit in adversis, sicuti in prosperis gratiarum vota persolvens, & ideo coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se, aut jam accepit, aut absque dubio accepturus est. Post cujus mortem regna quæ ejus ditioni paruerant, veluti legitimo destituta hærede, in partes à sua compage resolvuntur. Etiam non naturalem dominum præstolantur, sed unumquodq; de suis viscerib. regem sibi creari disponit. Quæ causa magnos bellorum motus excitavit. Non quia principes Francorum deessent, qui nobilitate, fortitudine, & sapientia regnis imperare possent, sed quia inter ipsos æqualitas generositatis, dignitatis, ac potentiæ discordiam augebant, nemine tantum cæteros præcellente, ut ejus dominio reliqui se submittere dignarentur. Multos enim idoneos principes ad regni gubernacula moderanda Francia genuisset, nisi fortuna eos æmulatione virtutis, in perniciem mutuam armasset. Igitur quædam pars Italici populi Berengariū filium Ennarhardi, qui ducatum Forojuliarorū tenebat, regem sibi statuunt, quædam Guidonem filiū Lamperti ducem Spoletanorū, æque regia dignitate sublimandum decernunt: ex qua dissensionū controversia strages ex utraq; parte postmodū facta est, tantusq; humanus sanguis effusus, ut juxta dominicā vocem, regnū in seipsum divisū, desolationis miseriam penè incurrerit. Ad extremū Vuido victor existēs, Berengariū regno expulit. Pulsus itaque ad Arnolfum regem adiit, ejusque patrocinia contra hostem exposcit. Quid vero Arnolfus fecerit, qualiter, Italiæ regnum bis cum exercitu penetravit, suo loco commemorabitur

Carolus tertius Imper. moritur.

Carolo mortuo regna dissipata.

Berengarius dux rex ab Italis eligitur.

Guido.

Interea

Interea Galliarum populi in unũ congregati, cum consensu Arnolfi Ottonẽ ducem filiũ Ruoperti, de quo paulo superius mentionẽ fecimus, virũ strenuũ, cui præ cęteris formæ pulchritudo, & proceritas corporis & viriũ, sapientiæq; magnitudo inerat, regem super se pari consilio & volũtate creant, qui rempublicam viriliter rexit, & contra assiduas deprædationes Nortmanorũ indefessus propugnator extitit. Per id tempus Ruodolfus filius Chuonradi, nepos Hugonis abbatis (de quo sup. meminimus) provinciam inter Juram & Alpes Penninas occupat, & apud S. Mauritiũ, accitis secum quibusdam primorib. & nonnullis sacerdotib. coronã sibi imposuit, regemq; se appellari jussit. Post hæc mittit legatos per universum regnũ Lotharii, & suasionib. pollicitationibusq; episcoporum ac nobiliũ virorum mentes in sui favorem demulcet. Quod cum nunciatũ esset Arnolfo, illico cũ exercitu super eũ irruit, ille per arctissima itinera fuga dilapsus, in tutissimis rupium locis, salutis præsidiũ quæsivit. Omnibusq; diebus vitæ suæ Arnolfus, & Zundibaldus filius ejus eundem Ruodolfum persecuti sunt, nec tamen eũ lædere potuerunt, quia ut supra expressum est, loca inaccessibilia quæ semitis tantum pervia sunt, insequentium confertas acies, procul ab ingressu repellebant.

Eodem anno Nortmani qui Parisiorũ urbem obsidebant, mirã & inauditã rem non solûm nostra, sed etiam superiore ętate fecerunt. Nam cũ civitatem inexpugnabilẽ esse persensissent, omni virtute, omniq; ingenio laborare cœperunt, quatenus urbe post tergũ relicta, classem cũ omnib. copiis per Sequanã fluviũ ingredientes, Burgundię fines absq; obstaculo penetrarent. Civib. aũt omni instantia prohibentib. ascensum fluminis, navẽs per siccũ plusquam duorum passuum millib. trahunt, & taliter declinato omni periculo iterum eas Sequanæ fluentis immergunt, & post paululũ Sequanam relinquentes, Hionnã ut disposuerant, & sub omni celeritate navigantes, Senonis applicuerunt, ibique castris positis, per continuos sex menses eandem urbem obsidione claudunt, totaq; penè Burgũdiam rapinis, cædibus, ac incendiis demoliũtur. Sed civib. fortiter repugnantibus, Deo protegente, nequaqua præfatam civitatẽ capere potuerũt, quanquam omni laborũ sudore, omniũq; artium, & machinamentorum ingenio id multipliciter pertentassent. Inter ipsas vero obsidionũ angustias Euuerhardus ejusdẽ loci Metropolita, vir totius sanctitatis & sapientiæ nitore fulgidus, corporeis vinculis absolutus, ad cœlestẽ patriã transiit, in cujus cathedram sublimatus est Vualtharius, nepos Vualtharii Autelam... bis episcopi, longe inferior prædecessore moribus, religione, & philosophiæ studio. An. do. incar. 889. Gens Hungarorũ ferocissima & omni belua crudelior, retroante seculis ideo inaudita, quia nec nominata à Scythis regnis & à paludib. quas Thanais sua refusione in immensum porrigit, egressa est. Sed priusquam ipsius gentis acta crudelia prosequamur, stylo non superfluũ videatur, si de Scythiæ situ, Scythiarũq; morib. historiographorum dicta sequentes, aliquid commemoremus. Scythia (ut ajunt) in oriente extensa, includitur ab uno latere Ponto, ab altero montib. Riphęis, à tergo Asia, & Ithasi flumine. Patet autem multum in longitudinem & latitudinem, omnib. hanc inhabitantibus inter se nulli fines. Per raro enim agrum exercẽt, neç domus illis ulla, aut tectũ vel sedes est. Armenta & pecora semper pascentibus, & per multas solitudines errare solitis. Uxores liberosq; secum in plaustris vehunt, coriis imbrium hyemisq; causa tectis pro domib. utuntur, nullum scelus apud eos furto gravior, quippe sine tecti munimẽto pecora & armẽta, alimentaq; habent. Aurum & argentũ non perinde ut reliqui mortales appetunt, venationum & piscationũ exercitiis inserviunt, lacte & melle vescuntur, lanæ his usus ac vestiũ ignotus, & quanquã continuis frigoribus afficiantur, pellibus tantum ferinis ac murenis induuntur. Imperium Asiæ ter quæsivere, ipsi perpetuo ab alieno imperio, aut intacti, aut invisi mansere, nec virorũ magis quã fœminarum virtutib. claruere. Quippe cum ipsi Parthos Bactrianosq;, fœminæ aũt eorum, Amazonũ regna cõdiderint. Prorsus ut res gestas virorũ mulierumq; considerãtibus, incertũ sit uter apud eos sexus illustrior fuerit. Dariũ regem Persarum turpi à Scythia summa moverunt fuga, Cyrum cum omni exercitu trucidaverũt, Alexandri Magni ducẽ Sopiriona, pari ratione cũ universis copiis deleverunt. Romanorũ audiere, nõ sensere arma, laborib. & bellis asperi, vires corporis immẽsæ. Abundant vero tanta multitudine populorũ, ut eos genitale solum nõ sufficiat alerę. Septẽtrionalis quippe plaga, quanto magis ab æstu solis remota est, & nivali frigore gelida, tanto salubrior corporib. hominum, & propagandis gentib. coaptata. Sicut & econtra omnis meridiana regio, quo solis est fervori vicinior, eo semper morbis abũdat, & educandis minus est apta mortalibus, unde fit ut tãtæ populorum multitudines, arctoo sub axe oriãtur, ut nõ immerito universa illa regio à Tanai fluvio, usque ad occiduum, licet & propriis loca in ea singula nuncupentur nominibus, generali tamen vocabulo Germaniæ sæpe innumerabitur. Ab hac ergo populosa Germania sæpe innumerabiles captivorum turmæ abductæ, meridianis populis precio trahuntur. Multæ quoq; ex ea, pro eo quod tantos mortalium germinant quantos alere vix sufficit, frequenter gentes egressæ sunt, quæ nihilominus & partes Asiæ, sed maxime sibi contiguam Europam afflixerũnt. Testantur hoc ubique urbes erutæ, per totam Illyriam Galliamque. Sed maxime miseræ Italiæ, quæ penè illarum omnium est gentium experta sævitiam.

Ex supradictis igitur locis, gens memorata à finitimis sibi populis, qui Pezinati vocãtur à propriis sedibus

De Scythis unde egressi Hungari.

Scytharum res gestæ.

Scytha in Germ.

Pezinathi

sedibus expulsa est, eo quod numero & virtute præstarent, & genitale, ut præmisimus, rus exuberante multitudine, non sufficeret ad habitandum. Horum itaque violentia effugati ad exquirendas, quas possent incolere terras, sedesque statuere. Valedicentes patriæ iter arripiunt. Et primo quidem Pannoniorum & Avarorum solitudinem pererrantes, venatu ac spatione victum cottidianum quæritant. Deinde Carantanorum, Marahensium ac Bulgarum fines crebris incursionum infestationibus irrumpunt, perpaucos gladio, multa millia sagittis interimunt, quas tanta arte ex corneis arcubus dirigunt, ut earũ ictus vix præcaveri possit. Cominus enim in acie præliari, aut obsessas expugnare urbes nesciunt. Pugnant autem procurrentib. equis, aut terga dantibus, sæpe etiam fugam simulant, nec pugnare diu possunt.

Hungari in Pannoniam veniunt.

Arte sagittandi Hungari præstant

Cæterum intollerandi forent, si quantus est impetus, vis tanta & perseverantia esset. Plerunq; in ipso ardore certaminis prælia deserunt, ac paulo post pugnam ex fuga repetunt, ut cum maxime vicisse te putes, tunc tibi discrimen subeundum sit. Quorum pugna, quo cæteris gentibus insuetior, eo & periculosior. Inter horum & Brittonum conflictum, hoc unum interest, quod illi missilibus, isti sagittis utuntur, vivunt non hominum, sed beluarum more, carnibus, ut fama est, crudis vescuntur, sanguinem bibunt, corda hominum quos capiunt particulatim dividentes, veluti pro remedio devorant, nulla miseratione flectuntur, nullis pietatis visceribus commoventur, capillum usq; ad cutem ferro cædunt, super illos ire, meditari, consistere, ac colloqui solent. Liberos, ac servos suos equitare, ac sagittare magna industria docent, ingenia illis tumida, seditiosa, fraudulenta, præcocia. Quippe eandem ferocitatem fœminis, quam viris adsignant, semper in externos, aut in domesticos motus inquieti, natura taciti, ad faciendum, quàm ad dicendum proniores. Hujus igitur nefandissimæ gentis crudelitate non solum memoratæ regiones, verum etiam Italiæ regnum ex permaxima parte devastatum est. Eodem anno Nortmanni à Senonica urbe recedentes, denuò Parisius cum omnib. copiis devenerũt. Et cum illis decursus fluminis à civibus omnino inhiberetur, rursus castra ponunt, civitatem totis viribus impugnant, sed Deo opem ferente nihil prævalent. Transactis paucis diebus, iterum Sequanam cũ classe ascendunt, & Matronam fluvium ingredientes, Trecas civitatem incendio cremant, & usq; Verdensem, ac Tullensem urbes cuncta circunquaque depopulantes. His ẽr diebus Luidpertus Maguntiæ urbis præsul è rebus humanis sublatus est, in cujus loco subrogatus est Sunzo vir religiosus ac simplex, sacris literis sufficienter instructus, qui in Fulda monasterio sub regimine abbatis ab ineunte ætate nutritus, & conversatus est. Poppone Thuringorum duce & Arnolfo rege annuente.

Inter Hungaros & Brittones hoc interest, confligendo.

Nortmanni Parisios iterum obsident.

Anno dom. incar. 890. Arnolfus rex concessit Zundeboldo Marahensium Sclavorum Regi, Ducatum Bohemensium, qui hactenus principem suæ cognationis, ac gentis super se habuerant, Francorumq; regibus fidelitatem promissam, inviolato fœdere conservaverunt. Eo quod illi antequam in regni fastigio sublimaretur, familiaritatis gratia fuerit connexus. Denique filium ejus quem ex pellice susceperat, à sacro fonte levavit, eumq; ex nomine suo Zundebolch appellari fecit. Quæ res non modicum discordiarum, & defectionis præbuit incitamentum. Nam & Bohemi à fidelitate diutius custodita, recesserunt. Et Zundibolch ex adjectione alterius regni, vires non parvas sibi accessisse sentiens, fastu superbiæ inflatus, contra Arnolfum rebellavit. Quod cum cognovisset Arnolfus, cum exercitu regnum Marahensium ingressus, cuncta quæ extra urbes reperit, solotenus demolitus est. Ad ultimum, ne cæteræ fructiferæ arbores radicitus exciderentur, Zundibolch pacem posuit, & dato filio obside, hanc pacem sero promeruit.

Per id tempus Nortmanni à Matrona fluvio exeuntes Parisius revertuntur. Et quia omnimodus descensus fluminis per pontem prohibebatur, tertio castra locant, & iterato certamine prædictam urbem impugnant. Sed civib. (continuis enim operum ac vigiliarum laboribus induruerant, & assiduis bellorum conflictib. exercitati erant) audaciter reluctantibus, Nortmanni desperatis rebus, naves per terrã cũ magno sudore trahunt, & sic Alveum repetentes, Brittaniæ finibus classem traijciunt. Quoddam castellũ in Constantiensi territorio, quod ad sanctum Loth dicebatur, obsident. Et accessum ad fontem aquæ ex toto prohibentes, oppidanis siti arescentibus fit deditio, eo pacto, ut vita tantũ concessa, cætera tollerent. Illis à munitione progressis, gens perfidia fidem, & promissa data prophanat, omnesq; absq; respectu jugulat. Inter quos episcopũ Constãtien. ecclesiæ interimunt.

Parisios tertio obsident Nortmanni

Perfidi Nortmanni.

Erat tunc temporis inter Alanum, & Vuidicheil ducibus Brittonum non parva de partitione regni dissensionum controversia. In hoc ergo schismate, & divisione non tantum terrarum, quantum mentium pagani Brittones reperientes, super eos fiducialiter irruunt. Illi dum privatum singulorũ non commune universorum bellum ducunt, & auxilium ferre alter alteri recusat, quasi victoria unius non omnium foret, graviter ab hoste læduntur. Passim & usq; ad Blavitam fluvium, omnis eorum possessio diripitur. Tunc primum intelligentes quantam sibi perniciem, quantas adversariis vires, discordia administraretur, per internuntios se invicem confirmant, tempus & locum ei indicunt, bellũq; cõmunib. virib. construunt. Itaq; Vuidicheil qui erat adolescentior cupiens gloriã nominis sui exaltare, non expectato Alano cum sociis, prælium conserit mult millia hostium cædit, reliquos in quendam vicum fugere compulit. Quos cum ultra quàm oporteret inprovide persequeretur, ab ipsis extinguitur. Ignarus cui vincere bonum est, supervincere bonum non est. Periculosa

Periculosa est enim desperatio. Post hæc Alanus coadunata omni Britania tale votum vovit, ut si adversarios per divinam virtutem posset superare, decimam partem omnium bonorum suorũ Deo, & sancto Petro Romam destinaret. Omnibus autem Brittonibus idem votum spondentibus, ad pugnam procedit, & commisso prælio tanta strage hostes effudit, ut vix quadringenti viri ex quindecim millibus ad classem repedarent.

Hac tempestate sanctissimo, & in divinis humanisque rebus prudentissimo Vuiliberto episcopo ab hac luce subtracto, Hermannus venerabilis vir per electionem cleri, ac plebis ecclesiæ Coloniensi præficitur.

Circa hæc tempora Salomon Constantiensis ecclesiæ antistes recessit à seculo, in cujus loco successit Salomon, qui hac ætate Abbatiam sancti Galli tenebat, vir non solum nobilitate, verumetiam prudentiæ ac sapientiæ virtutibus insignitus, qui præfatæ urbis tertius hujus nominis dignoscitur esse pontifex.

Anno dominicæ incar. 891. Nortmanni duobus continuis prœliis in Brittania graviter attriti, in regnum Lotharii classem transferunt, & castrametati, prædas exercent. Contra quos Arnolfus rex exercitum dirigit, jubetque super Mosam tentoria figere, transitumq; fluminis hostibus prohibere. Sed antequam exercitus in unum colligeretur ad cõdictum locum juxta castrum Trajectense Nortmani superiora tenentes, circa Leodium Mosam transierunt. Et hostilem expeditionem à tergo relinquentes, in sylvis & paludibus Aquispalatio contiguis disperguntur, obvios quosq; perimunt, plaustra & vehicula in quibus alimenta exercitui deferebantur, capiunt. Quæ fama cum ad exercitum pervenisset, qui jam ipso die Nativitatis sancti Joannis baptistæ penè in unum convenerant, non tam tremor, quàm stupor mentes omnium occupavit. Principes vero contione convocata non tam de periculo, quàm de re dubia consulunt, Incerti utrum Ribuariorum fines intrantes, Coloniam tenderent, an per Prumiam transeuntes Treveros dirigerent gressum, vel certe congregata adversum se multitudine pertimescentes transvadata Mosa, ad classem festinarent. Inter hæc nox superveniens conventum solvit, postera die cum aurora radios suæ lucis repræsentaret, omnes armãtur, & levatis vexillis per descensum fluminis ad pugnam gradiuntur. Cumq; torrentem qui Gulid dicitur transissent, acies pariter substiterunt. De hinc deliberant, ne omnis exercitus incassum fatigaretur, quod unusquisq; procerum duodecim ex suis mitteret, qui in unum agmen redacti hostes investigarent. Hæc sermocinantibus subito apparuerunt speculatores Nortmannorum. Quos cum omnis multitudo inconsultis ducibus, confuso ordine insequerentur, peditum turmas in quadam villula offendunt, qui in unum conglobati facile sparsim supervenientes repellunt, atq; retrorsum redire cogunt. Deinde perstrepentibus secundum morem pharetris, clamor in cœlum tollitur pugna committitur. Equites Nortmannorum audito clamore, summa cum festinatione advolant, & ingravato prælio Christianorum exercitus, peccatis facientibus, heu proh dolor terga vertit. In quo prælio episcopus Moguntiæ urbis Sunzo & Arnolfus comes occubuerunt, necnon innumera multitudo nobilium virorum. Nortmanni patratà victoria, castra divitiis omnibus referta invadunt, & trucidatis quos in bello cœperant, onerati præda ad classem revertuntur. Fuit vero hæc cædes facta 6. kalen. Julii. Dum hæc aguntur, Arnolfus rex in Bajoariorum extremitatibus morabatur, insolentiam Sclavorum reprimens, cui cum nuntiata esset suorum strages, hostiumq; victoria, primo prosummis fidelibus nimium tristatur, & querelam cum gemitu deponit, quod Franci eatenus invicti, adversariis terga darent. Deinde indignitatem rei animoso in pectore versans, in hostem accenditur, & congregato ex orientalibus regnis exercitu, mox Rheno transmisso, circa littora Mosæ castra statuit. Interea eis diebus Nortmanni ex superiori pũgna elati, cũ omni virtute ad deprædãdum proficiscuntur. Contra quos Rex cũ expeditis ad pugnã procedit. Illi cernentes acies appropinquare, super fluviũ qui Thila dicitur, ligno & terræ congerie more solito se communiunt, & cachinnis & exprobrationibus agmina lacessunt, ingeminantes cũ insultatione, & derisu ut memorarentur Gulæ, turpisq; fugæ, cædisq; patratæ, post modicum similia passuri. Rex felle commotus, exercitum jubet descendere, & pedestri congressione cũ adversariis decertari. Qui dicto citius ab equis desilientes, clamore exhortationis dato, præsidium inimicorũ irrumpunt, & (Deo vires cœlitus administrante) eos usq; ad internitionem ferro cædunt, terræq; prosternunt, ita ut ex innumerabili multitudine vix residuus esset, qui ad classem adversum nuntium reportaret. Rebus feliciter gestis, Arnolfus in Bavariam revertitur.

Eodem anno Hatto venerabilis Abba, in Maguntiacensi ecclesia Metropol. consecratur, qui hactenus in Augia monasterio multorum pater extitit monachorum.

Anno. do. incar. 892. Mense Febr. Nortmanni qui ad naves remanserant, Mosam transeuntes, Ribuariorum pagum ingressi, & secundum crudelitatem sibi ingenitam cuncta devorantes, pervenerunt usq; Bonnam, inde digressi occupaverunt quandam villam quæ Landolfesdorff dicitur, ubi occurrit eis exercitus Christianorum. Sed nihil dignum quid virtuti asscribatur egit. Nocte superveniente recesserunt. Nortmanni à jam dicta villa, & formidantes hostilem impetum, nequaquam ausi sunt se committere planioribus, atque campestribus locis, sed silvas semper tenentes,

Ribuarii ubi.

Maguntin. episcopus a Normannis occubuit.

Arnulfus rex contra Normannos potitur victoria.

Hatto mona. Augiensis. fit episcopus Magunt.

Denique Otto rex audiens cum exercitu super ripam Axani fluminis sedit, & copias Arnolfi intrare in regnum nullatenus permisit. Duces regis cernentes Ottonem viriliter paratum esse ad pugnam, ab eo declinaverunt, & ad propria reversi sunt.

Carolus autem in Burgundiā secessit, & Ottone Parisius revertente, rursus regni fines occupat. Ottonis fideles insectatur, sicque alternatim ex utraque parte multi pereunt, ingens malicia, innumerabilis rapinæ, & assiduæ prædæ fiunt.

Anno dominicæ incarnationis 894. Arnolfus cum valido exercitu Langobardorum terminos intravit, & circa purificationem sanctæ Mariæ castrum, quod nuncupatur Pergamum, armis cœpit, & Ambrosium comitem ipsius civitatis laqueo ante portam ipsius urbis, in quadam arbore suspendit. Unde tantus timor super reliquas civitates cecidit, ut nullus auderet contradicere, sed omnes obviam procederent venienti. pervenit autem usque Placentiam. Inde conversus est per Alpes Penninas, Galliam intravit, & sanctum usque Mauritium pervenit. Ruodolfo quem quærebat, nocere non potuit, quia montana conscendens, in tutissimis locis se absconderat. Regionem inter Juram & montem Jovis, exercitus graviter attriuit.

Post Vuormatiam venit, ibique placitum tenuit, volens Zundibolch filium suum regno Lotharii præficere, sed minime optimates prædicti regni, ea vice assensum præbuerunt.

Soluto conventu cum ad Loraham idem princeps venisset. Ludovico filio Bosonis, matre Hirmingarde interveniente, quasdum civitates cum adjacentibus pagis, quas Ruodolfus tenebat, dedit. sed & hoc ei in vacuum cessit, quia eas nullo modo de potestate Ruodolfi eripere prævaluit.

Eodem anno Guido qui Italiam regebat, & Imperatoris tenebat nomen moritur. Lambertus filius ejus regnum obtinuit, & Romam veniens, Dyadema imperii à præsule sedis apostolicæ ei imponi fecit. *Guido Impe mori.*

Per id tempus Hildegardis filia Ludovici regis fratris Carolomani & Caroli, à quibusdam ad Arnolfum accusata, regiis possessionibus privatur, & privata in exilium destinatur in monasterio puellarum, quod Chemissem dicitur, sed non multum post temporis in gratiam rediit, & sua ex maiori parte cœpit. *Hildegardis sui privatur.*

Circa hæc etiam tempora Zundibolch rex Marahensium Sclavorum, vir inter suos prudentissimus, & ingenio callidissimus, diem clausit extremum. Cujus regnum filii ejus pauco tempore infeliciter tenuerunt, Ungaris omnia usque ad solum depopulantibus. *Zundibolch rex Moravia.*

Anno domini. incarnationis 895. Synodus magna celebrata est apud Triburias contra plerosque seculares, qui auctoritatem episcopalem imminuere tentabant, ubi vigintisex Episcopi, cum Abbatibus monasteriorum residentes, plurima decreta super statum sanctæ ecclesiæ scripto roboraverunt. Post hæc Arnolfus Vuormatiam venit, ibique optimatibus ex omnibus regnis suæ ditioni subditis sibi occurrentibus, conventum publicum celebravit, in quo conventu omnibus assentientibus, atque collaudantibus Zundibolch filium regno Lotharii præfecit. *Synodus contra seculares.*

In eodem placito Otto rex cum magnis muneribus ad Arnolfum venit, à quo honorifice susceptus est, omnibusque impetratis pro quibus venerat, cum in regnum reverteretur Folconem episcopum, & Adalonum comitem sui mansionarii ad Arnolfum xeniis à Carolo missis, Venientes in media via offenderunt, super quos cum clamore impetum faciunt. Episcopus fuga elabitur. Adalongus mortali vulnere sauciatur, sarcinæ diripiuntur, prædictus comes in Trigono in villa, quæ dicitur Belthonnus sepelitur. *Legati Ottonis regis Gallia spoliantur & graviter vulnerantur.*

Eodem anno Zundibolch collecto inmenso exercitu, cupiens amplificare terminos regni sui, quasi Carolo adversus Ottonem auxilium laturus, Lugdunum deprædatum venit, & civitatem obsidione cinxit, sed minime eam capere potuit, quamvis multis diebus summis viribus certatim dimicatum esset. Audiens autem Ottonem cum exercitu advenire, qui ea tempestate in Aquitania morabatur, cum omnibus copiis recessit, & in propria regna se recepit. Ea tempestate Ludelinus venerabilis vir, in Tullensi ecclesia à metropolitano Rodbaldo, à suis suffraganeis episcopis consecratur.

Anno dominicæ incarnationis 896. Arnolfus secundo Italiam ingressus, Romam venit, & urbem Romanam cum consensu summi pontificis armis cœpit. Quod retroante seculis ideo inauditum, quia non factum fuit, excepto quod Galli Senones, cum Brennone duce, multo ante nativitatem Christi tempore semel fecerunt. Mater Lamperti, quæ ad præsidium à filio relicta fuerat, cum suis latenter aufugit. Arnolfus civitatem ingressus, à Formoso apostolicæ sedis præsule, cum magno honore susceptus est, & ante confessionem sancti Petri coronatus, Imperator creatur. *Arnolfus capit Romam.*

Inde revertens Paralisi morbo gravatur, ex qua infirmitate diu languescit. Eodem anno Lampertus filius Guidonis, de quo superius paulo mentionem fecimus, vita decedit, & Ludovicus Filius Bosonis à Langobardis invitatus, à provincia egressus, Italiam intrat.

Per id tempus circa festivitatem sancti Andreæ Albricus comes, qui Megingandum occiderat, à Stephano fratre Vualonis, interficitur.

Anno dominicæ incarnationis 897. Stephanus, Odocar, Gerhardus, & Matfridus comites, honores & dignitates quas à rege acceperant, perdunt. Zundibolch Treveris cum exercitu venit, terram quam præfati tenuerant, inter suos dividit, monasterium ad Horrea, & monasterium sancti Petri, quod Metis situm est sibi reservans.

Zundibolch Odam filiam Ottonis accipit in uxorem.

Post hæc patrem, super uxore, quam accipere desyderabat per legatos consulit, cujus hortatu ad Ottonem comitem missum dirigit, ejus filiam nomine Odam, in conjugium exposcit, ille petitionibus ejus graviter assensum præbuit, eique filiam tradidit, quam post pascha celebratis nuptiis sibi in matrimonium sociavit. Eodem anno Arnolfus Wormatiam venit, ibique placitum tenuit, ubi ad ejus colloquium Zundibolch occurrit, & interventu Imperatoris Stephanus, Gerhardus & Matfridus cum filio reconciliantur.

Ea tempestate inter Ruodolphum episcopum Wirtzburgensem, & filios Heinrici ducis, Adalhardum, & Heinrichum magna discordiarum lis, & implacabilis odiorum controversia, ex paucis minimisque rebus oritur; & velut ex permodica scintilla, ingens incendium excitatur, ita de die in diem succrescens, in inmensum dilatatur. Et dum de nobilitate carnis, de parentum numerosa multitudine, de magnitudine terrenæ potestatis ultra, quàm decet, se extollunt, in mutuis cædibus prorumpunt, innumerabiles ex utraque parte gladio pereunt, truncationes manuum ac pedum fiunt. Regiones illis subjectæ, rapinis & incendiis, solotenus devastantur.

Otto rex Galliæ moritur.

Anno dominicæ incarnationis 898. Otto rex ægritudine pulsatur, & mense Januario, die tertio ejusdem mensis diem clausit extremum, & apud sanctum Dionysium debito honore sepulturæ mandatur. Principes in unum congregati, pari consilio & voluntate, Carolum super se constituunt.

Reginarius dux.

Eodem anno Zundibolch Reginarium ducem sibi fidissimum, & unicum consiliarium, nescio cujus instinctu à se reppulit, & honoribus, hæreditatibus, quas in suo regno habebat, interdictis, cum extra regnum intra 14. dies secedere jubet. Ille, adiuncto sibi Odocro comite, & quibusdam aliis cum mulieribus & parvulis, & omni supellectili in quendam tutissimum locum, qui Durfos dicitur, intravit, ibique se communivit. Quod cum rex cognovisset, coadunato exercitu, castrum expugnare conatus est, sed minime prævaluit propter paludes, & multiplices refusiones, quas in prædicto loco Mosa fluvius facit. Rege ab obsidione recedente, præfati comites Carolum adeunt, & eum cum exercitu in regnum introducunt. Zundibolch quamvis serò intelligens se circumventum cum paucis fuga dilabitur. Carolus recto itinere Aquis venit, deinde Neumagum perexit: interea Zundibolch ad Franconem episcopum venit, & cum omnibus suis secum adsumens, Mosam transiit, & ad Forichmagas venit, ubi omnes proceres regni qui in illis partibus erant ad eum confluxerunt. Et ex desperatis itaque rebus, vires se recepisse congaudens, resumpta fiducia, contra æmulum ad pugnam proficiscitur. Carolus à Neumago reversus, Prumiam venit, & inde adversus Zundibolch copias transfert; sed appropinquantibus ex utraque parte exercitibus, nequaquam pugna committitur, sed intercurrentibus legatis pax firmatur, sacramenta jurantur, Carolus transvadata Mosa, in suum regnum regreditur.

Dum hæc in Francia geruntur, inter Ludovicū & Berengarium, in Italiá plurimæ congressiones fiunt, multa certaminum discrimina vicissim sibi succedunt. Novissime Ludovicus Berengarium fugat, Romam ingreditur, ubi à Summo pontifice coronatus, Imperator appellatur.

Per id tempus Euerhardus dux filius Meginardi à Waltgario Frisone, filio Gerolfi, cum venatum pergeret, dolo trucidatur. Ducatus quem tenuerat Meginardo fratri ab Imperatore committitur.

Anno dominicæ incarnationis 899. Zundibolch colloquium habuit cum optimatibus Arnolfi & Caroli & suis apud sanctum Goarem, ex regno Arnolfi interfuerunt Hatto archiepiscopus, Chuonradus & Gebelhardus comites, ex parte Caroli Haschiricus episcopus, & Odacar comes. Quid vero in eodem conventu seorsum sine præsentia regis pertractatum sit, postea eventus rei luce clarius manifestavit.

Præmisit & antea se dicturum & ad huc reticet.

Eadem anno Richarius abba monasterii Prumiensis constituitur. Qualiter autem erga me actū sit, idcirco hoc in loco notare distuli, ne forte injuriis provocatus, ultra quam christiana patientia permittit, persecutionis meæ causas exaggeralle viderer, & ne prolixæ rationis oratio, quæ multiplex atque perplexa est, fastidium inferret audientibus. Res enim gestas, ut supra præmisimus, notare studuimus, non rerum gestarum causas certis rationum indiciis enodare. Et qui in aliorum actionibus brevitati studemus, in nostris verbositatis vicium cavere debemus. Zundibolch denuo cum exercitu ad Durfos venit, multitudinem totis viribus expugnare molitur. Sed cum minime conatus ejus proficeret, Episcopus jubet ut Reginarium, & Odacrum, & socios eorū anathematisarent. Sed cum illi anathematis sententiam proferre recusarent, nimis exprobrationibus & contumeliis utitur, & sic soluta obsidione, unusquisque ad propria redit.

Ea tempestate Odilbaldus sanctus vir Trajectensis ecclesiæ præsul, rebus humanis sublatus, ad cœleste regnum transivit, in cujus loco subrogatus est Radoldus venerabilis antistes. Circa

confinia

confinia memorati anni Arnolfus Imperator migravit à seculo. 3. Kal. Decembris, sepultusque est honorifice in Odingas, ubi & pater ejus tumulatus jacet.

Anno dominicæ incarnationis 900. proceres & optimates, qui sub seditione Arnolfi fuerant ad Forachem in unum congregati, Ludovicum filium præfati principis, quem ex legitimo matrimonio susceperat, regem super se creant, & coronatum, regiisq; ornamentis indutum, in fastigio regni sublimant. Dum hæc in Germania aguntur inter Zuendipoldum, & primoribus regni inexpiabilis oritur dissensio, propter assiduas deprædationes & rapinas, quæ in regno fiebant. & quia cũ mulieribus, & ignobilioribus regni negocia disponens, honestiores & nobiliores quosque dejiciebat, & honoribus & dignitatibus exspoliabat. Pro hujuscemodi itaque causa, omnibus odiosus efficitur. Certatim igitur ad Ludovicum transeunt, eumq; in regnum introducunt, eunt Theodonis villa manibus datis, ejus dominationi se subiciunt. Ludovico trans Rhenum eunte. Zuendipold coadunatis, quasque potuit, civitates regni circuit, incendiis ac rapinis cuncta devastat, arbitratus defectores qui propter ejus insolentiam, & immanem maliciam ab eo defecerant, immaniora & pejora faciens, ad se revocare posse. Ludovicus in regnum rursus accersitur, & à comitibus Stephano, Gerhardo & Matfrido circa Mosam idem Zuendipold in prælio interficitur, idus Aug. Eodem anno Gerhardus comes Odam uxorem ejusdem Zuendipoldi regis, sibi in matrimonium copulat.

Anno dominicæ incarnationis 901. Gens Hungariorum, Langobardorũ fines ingressa cædibus, incendiis, ac rapinis crudeliter cuncta devastat. cujus violentiæ, ac beluino furori, cum terræ incolæ in unum agmen conglobati resistere conarentur, innumerabilis multitudo ictibus sagittarũ periit. Quamplurimi episcopi, & comites trucidantur. Ludmardus episcopus Vercelen. ecclesiæ, *Ludmardus episcopus Vercellensis*
Caroli quondam Imperatoris familiarissimus, & consiliarius à secreto, assumptis secum opibus, *ab Hungaris tru-*
atque incomparabilibus thesauris, quibus ultra quàm æstimari potest, abundabat, cum effugere *cidatur.*
eorum cruentam ferocitatem, omnibus votis elaboraret, super eos inscius incidit, & mox interficitur, opes quæ secum ferebantur, diripiuntur.

Eodem anno Stephanus comes, frater Vualonis, cum in secessu residens nocturnis horis alvum purgaret, à quodam per fenestram cubiculi, sagittæ toxicatæ ictu graviter vulneratur, ex quo vulnere eadem nocte extinguitur.

Anno dominicæ incarnationis 902. Adalbertus cum fratribus Adalhardo & Henricho, collecta valida manu, adversus Eberhardum & Gebelhardum, & Ruodolphum fratres, de quibus paulò superius mentionem fecimus, ex castro quod Babenberg dicitur, prosiliens ad pugnam processit. Cuius impetum viriliter excipientes, ferro aciem irrumpunt, obvios quosque terræ prosternunt, nec ante desistunt, quàm adversariorum agmen fugam inire compellunt, in quo certamine Heinricus interfectus est, & Adalhardus captus est, & postmodum jussu Gebehardi decollatus est, Eberhardus etiam multis vulneribus confossus in prælio cecidit, ubi finito conflictu, inter cadavera occisorum à suis inventus, domum reportatur, & paucis interpositis diebus & ipse moritur.

Anno dominicæ incarnationis 903. Adalbertus Ruodolphum episcopum de Wirtzburgensi ecclesia fugat, & res & possessiones præfatæ ecclesiæ crudelissime depopulatur, filios etiam Eberhardi, simul cum matre à propriis hæreditatibus & honoribus, regio munere concessis, exire compellens, ultra Spechteshart * secedere cogit. **Spessart sylva alida*

Circa hęc tẽpora Folco Remorũ Archiepiscopus, à quodã Winimaro satellite Balduini comitis interfectus est, causa autem hujus interfectionis hæc fuisse memoratur. prædictus Balduinus Atrabatis castrum, videlicet abbatiam sancti Vedasti nullo sibi concedente invaserat, quam Carolus rex ei auferens, Folconi episcopo eandem in beneficium largitus est. Quod Balduinus ægreferens, misit ad jam dictum episcopum Winimarum, obsecrans, ne honores quos hactenus tenuerat, *Remorum episcopus interficitur.*
atque possederat, ipse cupiditate ductus, sibi usurparet. Insuper etiam ingentia bona pollicitus est, si ejus ope, & interventu præfatam possessionem obtinere posset. Sed cum episcopus minime assensum præberet, & nescio quid durius, & amarius quàm oportebat, responderet, Ille, diabolo instigante, furore nimio succensus, ab eo divertit, & quandam sylvam cum sociis ingressus, cum idem Folco à Compendio palatio, à rege reverteretur, super eum irruit, & eum absque mora trucidavit. In Remorum cathedra Henricus sublimatus est, qui eundem Winimarum cum multis aliis episcopis excommunicavit, & pro tam inaudito scelere, perpetuo anathemate condemnavit.

Anno dominicæ Incarnationis 904. Ludovicus filius Bosonis, quem supra meminimus Imperatoris nomen esse sortitum, Berengarium de Italia expulit, atque omne illud regnum suæ ditioni *Berengarius Italia*
subegit. Cernens autem nullum esse aut posse nocere, ultra quam oportebat de securitate præ- *expellitur.*
sumens, ea quæ pacis & quietis sunt cœpit cogitare, absoluto itaque exercitu, cum perpaucis
Veronam ingressus est, adhortante Adelhardo præfatæ urbis episcopo. Cives autem hoc Beren- *Berengarius Ludo-*
gario summa cum festinatione notum fecerunt, qui eo tempore in Baioaria exulabat. Ille nil *vicum oculis privat*
moratus, contractis undique copiis, Veronam pervenit, atque improvidum virum dolo cœpit, &

captum luminibus privavit. Siquidem cives, qui partibus ejus favebant, portas civitatis ei aperientes, eum nocturno tempore intra muros receperunt, & sic insperate, & absque præmeditatione Ludovicus non solum regno, sed etiam oculis privatus est. Tandem itaque Berengarius regnum Italiæ multis cædibus cruentatum, infaustis, infortunatisque præliis diu quæsitum, cum huiuscemodi triumpho obtinuit. Eodem anno in mense Maio, Cometæ stella apparuit, & in mense Augusto hæc mutatio regni facta est.

Anno dominicæ incarna. 905. Chuonradus comes, filium suum Chuonradum misit cum armatorum non modica manu, ut irruerent super Gerhardum, & fratrem ejus Matfridum, eo quod honores suos & Gebelhardi fratris ejus, videlicet possessionem sancti Maximini, & sanctæ Mariæ ad Horrea violenter invasissent, quibus exercitus ex regno Lotharii sociatus est. Pervenerunt autē usq; in Pago Blesiaco rapinis, & incendiis hæreditatem, & possessionem supradictorum fratrum, ac satellitum eorum depopulantes. Porro Gerhardus, & Matfridus à castro in quo se munierant, legationem mittentes, pacem petierunt, qua concessa, datis ex utraque parte sacramentis, usque in octa. Paschæ exercitus ad propria discessit.

Dum hæc in regno Lotharii aguntur, Chuonradus senior in Hessia in loco qui dicitur Frideslar, cum multa turba peditum & equitum residebat, crebras incursiones Adalberti suspectas habens, fratrem vero ejus Gerhardum in Wederauia, cum omnibus quos sibi adsociare poterat, ejusdem Adalberti præstolabatur repentinam inruptionem, nec eos fefellit per omnia rerum eventus. Siquidem Adalbertus vires adversariorum extenuatas esse sentiens, eo quod in tribus partibus essent divisi, oportunum & diu exoptatum tempus advenisse gaudens, congregatis sociis mox arma corripit, & primo quidem simulat se contra Gerhardum copias transferre velle, ut & illum bello perterreret, & fratrem securiorem redderet, deindeque quanta potuit celeritate aciem adversus Chuonradum dirigit. Quod cum Chuonradus sero cognovisset, divisis sociis in tribus turmis, ei incunctanter occurrit, & commissa pugna duæ turmæ, una peditum, & altera Saxonum statim terga vertūt. Quos cū Chuonradus clamore ingenti frustra hortaretur ut nullatenus hostib⁹ cederent, Sed pro conjugum, ac liberorum salute & defensione patriæ, totis viribus decertarent. Ipse cum tertia turma, animatis sociis, super adversarios irruit, sed mox in ipso primo impetu, multis vulneribus confossus, extinctus est. Adalbertus victoria potitus, cum socios fugientes insecutus est, & innumeram multitudinem maxime peditum gladio prostravit. Tribus itaque continuis diebus, totam illam regionem perlustrans, cædibus ac rapinis cuncta demolitus est. His patratis, sociis spoliis, ac ingenti præda ad Babenberch castrum reversus est. Peracta est autem hæc cædes 3. Kal. Martii. Venientes filii cum matre, levaverunt corpus Chuonradi, & sepelierunt in castro quod Vuileneburch vocatur.

Vuilnburg in Hassia.

Eodem anno, circa Julium mensem, Ludovicus rex conventum generalem celebravit apud Triburiis villa regia, ubi adesse mandavit sæpe dictum Adalbertum, ut in præsentia optimatum regni, pro se rationem redderet, & pacis conditionem, quam hactenus exosam habuerat, tandem aliquando deposita crudelitatis tyrannide, susciperet: & rapinis, cædibus, & incendiis saltem, vel sero quiesceret. Sed his salutaribus monitis, nequaquam assensum præbuit. Cernens itaque rex obduratum ejus animum, & incœpta rebellionis malicia obstinatum, collecto undique exercitu, eum in castro quod Tetrasla dicitur, obsidione cinxit. Interea Egino qui ejus individuus comes in omni pravitate exiterat, ab ejus societate defecit, & cum omnibus suis, ad regis castra transiit. Protracta igitur paulo prolixus obsidione, Fractus animo Adalbertus, ad callida argumenta convertitur, & omni ingenio excogitare cœpit, qua arte obsidio solveretur, ut exercitu ad propria remeante, optata libertatē potius ipse cum sibi faventibus, dolos quos in pectore volvebat, longe lateque effundere posset. Portis itaque apertis, à munitione exiens cum perpaucis, ultro se regi obtulit, supplex veniam de commissis exposcit, emendationem promittit. Sed cum fraus quæ struebatur, suis prodentibus fuisset detecta, custodiæ mancipatur, & in præsentia totius exercitus, manibus vinctis adductus, ab omnibus, capitalem sententiā suscepit 5. idus Septembris. facultates & possessiones ejus in fiscum redactæ sunt, & dono regis inter nobiliores quosque distributæ.

Albertus Bamburgensis.

Compositis ita in Orientali Francia rebus, rex Mediomatricum venit, ibique in publico conventu Gerhardum atque Matfridum proscriptione damnavit. Inde regressus Strasburgensem urbem adiit, episcopum ac plebem inter se dissidentem ad concordiam revocavit, & sic, Rheno transmisso, recto itinere in Alemaniam perrexit. Per id tempus Baltrannus Strasburgensis ecclesiæ, & Luidhelmus Tulliensis ecclesiæ præsules migraverunt à seculo. Quibus successerunt in pontificali cathedra Otbertus in Strasburgensi civitate, & Drugo in Tullensi. Hucusque Regino.

Hæc vero quæ sequuntur addita fortaße sunt ab alio quopiam monacho.

Anno dominicæ incarnationis 907. Bavari cum Hungaris congressi, multa cæde postrati sunt, in qua congressione Luitbaldus dux occisus est, cui filius suus Arnolphus in ducatum successit.

Anno

Anno dominicæ incarnationis 908. Hungari iterum terminos transgressi, Saxoniam & Thuringiam vastaverunt. *Hungari in Alemaniam.*

Anno dominicæ incarna. 909. Hungari Alemaniam ingressi sunt.

Anno dominicæ incarnationis 910. Franci in confinio Bavariæ, & Franciæ Hungaris congressi, miserabiliter aut victi, aut fugati sunt. In quo prælio Gebelhardus comes interiit, relictis duobus filiis suis adhuc pueris, Udone & Herimanno, qui postea clari & nobiles in Francia extiterunt. *Franci ab Hungaris victi.*

Anno dominicæ incarnationis 911. Ludovicus rex, filius Arnolphi Imperatoris obiit, cui Chuonradus filius Chuonradi ab Adalberto occisi, regali jam stirpe deficiente, in regno successit.

Anno dominicæ incarnationis 912. Hungari iterum, nullo resistente, Franciam & Thuringiam vastaverunt. Hatto archiepiscopus obiit, vir adeo strenuus & prudens, cui Herigerus successit. Otto dux Saxonum obiit. *Hatto episcopus Moguntin. obiit.*

Anno dominicæ incarnationis 913. Hyems magna nimis. Hungari partes Alemaniæ vastaverunt, & juxta In fluvium à Bavaris & Alemanis occisi sunt. Eodem anno Everhardus episcopus Spirensis ab Erenhardo, & Chuonrado comitibus cæcatus est. Otbertus Strasburgensis episcopus occiditur. *Hungari cæsi ab Alemanis, & Bavaris.*

Anno dominicæ incarnationis 914. Salomon episcopus captus est.

Anno dominicæ incarnationis 615. Hungari totam Alemaniam igne & gladio vastaverunt, sed Thuringiam & Saxoniam pervaserunt, & usque ad Fuldam monasterium pervenerunt, 916.

Anno dominicæ incarnationis 917. Hungeri per Alemaniam in Alsatiam, & usque ad fines Lothariensis regni pervenerunt. Freckanger & Berahtold decollantur. Arnolphus dux Bavarorū regi rebellat. *Hungari in Alsatiam*

Anno dominicæ incarnationis 918. Chuonradus rex nativitatem sancti Joannis Herolvesfelt monasterio celebravit.

Anno dominicæ incarnationis 919. Chuonradus rex obiit, vir per omnia mansuetus, & prudens, & divinæ religionis amator, qui cum obitus sui diem imminere sentiret, vocatis ad se fratribus, & cognatis suis maioribus scilicet Francorum, mortem sibi imminere prædixit, & ne in eligendo post se regem dissidium regni fieret, paterna eos voce præmonuit. Sed & Heinrichum Saxonum ducem, filium Ottonis virum strenuum, & industrium præcipuumque pacis sectatorem, ut eligerent jussit, alium que ei ad hoc officium æque condignum inveniri non posse testificans, Sceptrum ei & coronam, cæteraque regiæ dignitatis ornamenta, peracto tuendi, & conservandi regni, per eos transmisit. Ipse vero hac vita decedens, in Fulda monasterio honorificata sepultura, tumulatus est. Multis tamen laboribus, ad paucos quos regnavit annos, esta Bavaris & Alemanis, & Saxonibus sibi rebellantibus fatigatus, quos ante obitum suum, deo propitio, superavit. *Chuonradus rex obiit. In Fuld. ensi monasterio sepultus.*

Anno dominicæ incarnationis 920. Heinrichus dux, consensu Francorum, Alemanorum, Bavarorum, & Saxonum, rex eligitur, qui initium sui regni, disciplina servandæ pacis inchoavit. Multi enim illis temporibus, etiam nobiles illis temporibus latrociniis insudabant. *Heinrichus dux Saxonum rex eligitur.*

Anno dominicæ incarnationis 921. apud Franciam superiorem, graves & intestinæ discordiæ fervent inter Ruodbertum invasorem regni, & Carolum regem. Interim Heinrichus rex stabiliendæ paci, & reprimendæ Sclavorum sævitiæ fortiter insistit.

Anno dominicæ incarnationis 922. Suessionis inter Ruodbertum & Carolum tanta pugna commissa est, ut pene ex utraque parte victores esse viderentur. Carolus tamen ori sacrilego Ruodberti ita lanceam infixit, ut diffusa lingua cervicis, posteriora penetraret.

Anno dominicæ incarnationis 923. preciosissimus thesaurus sangvinis domini venit in Augiam 6. idus Novembris. Haicho abba Fuldensis obiit, cui Hilbertus successit. Carolus Alsatiam, & partes illas Franciæ juxta Rhenum usque Moguntiam sibi usurpaturus, usque * Patennichheim villam juxta Wormatiam hostiliter pervenit. Unde fidelibus regis Heinrichi Wormatiæ coadunatis, aliter quam decuerat regem aufugit. ** Paderheim alias.*

Eodem anno Heinrichus rex, adjunctis sibi Ruotgero archiepiscopo, Gisalberto duce, Mettensem urbem obsedit, & Witgerum licet diu reluctantem, sibi obedire coegit. Herimannus sanctissimus vir, Colonien. episcopus obiit. cui Wigfridus successit.

Anno dominicæ incarnationis 924. Hungari orientalem Franciam vastaverunt. Carolus & Heinrichus reges apud Bonnam castellum conveniunt, & pacem inter se facientes, fœdus ineunt, & Carolus nunquàm sibi amplius Lothariense regnum usurpaturum promittens, regreditur. Eodem anno ab Heriberto comprehensus, in custodiam mittitur. *Carolus rex Galliæ regnum Lotharingiæ donat Germanorum regi.*

Anno dominicæ incarnationis 925. Heinricho rege, coadunatum & constabilitum Lothariense regnum, ideo in sua potestate habente, Carolus rex in custodia qua tenebatur obiit. qui *Carolus rex Galliæ in custodia moritur.*

fertur vir hebetis esse ingenii, & minus aptus utilitatibus regni. Omnes etiam à filio ejus deficientes, quippe qui tunc temporis, capto patre, in Hyberniam exulaverat, quendam Ruodolphum sibi regem eligunt. Eodem anno Witgerus episcopus obiit, Benno ex ordinariis Strasburgensibus, in Alpibus quondam hæremiticam vitam ducens, successor eligitur.

Hungari in Germaniam excurrunt.

Anno dominicæ incarnationis 926. Hungeri totam Franciam, Alsatiam, Galliam & Alemaniã igne & gladio vastaverunt. Burchardus dux Alemaniæ in Italia occiditur. Herigerus deo dignus præsul obiit, cui Hildebertus Fuldensis abbas successit. Herimanno, Ducatus Alemaniæ committitur, qui Widam Burchardi duxit uxorem.

Benno episcopus excæcatur.

Anno dominicæ incarnationis 927. Benno qui benedictus episcopus dicitur, à Mettensibus excæcatur, & Synodo apud Duisburgen. habita, omnes illius facti auctores excommunicantur, & Adalbero nobilis pro eo episcopus instituitur.

Anno domi. incarna. 928. Heinrichus rex, Boemos hostiliter invasit, & præstante deo fortiter superavit. Ea tempestate Ottoni filio ejusdem regis natus est filius Willihelmus. Hyems magna nimis. Ruotgerus Trevirorum archiepiscopus obiit, cui Ruodbertus successit.

Anno dominicæ incarnationis 929. Gisalbertus dux, Gerburgam filiam Heinrichi regis duxit uxorem.

Anno dominicæ incarnationis 930. Otto filius regis Heinrichi, Edgid filiam regis Anglorum duxit uxorem.

Anno dominicæ incarna. 931. Heinrichus rex, regem Abotridorum, & regem Danorum efficit christianos. Eodem anno rex ab Eberhardo, aliisque Franciæ comitibus seu episcopis in Franciam vocatus, singillatim ab uno quoque eorum in domibus suis, ecclesiarum sedibus regem decentibus, est conviviis & muneribus honoratus. 932.

Anno dominicæ incarnationis 933. Hungari per orientales Francos, & in Alemania multis civitatibus igne & gladio consumptis, juxta Wormatiam Rheno transito, usque ad mare Oceanũ Galliam devastantes, per Italiam redierunt.

Anno dominicæ incarnationis 934. Heinrichus rex, Hungaros multa cæde prostravit, plurésq; ex eis compræhendit. Eodem anno Sclavos qui Uncrani vocantur hostiliter invasit, & vicit, sibiq; tributarios fecit. Ecclesia sancti Maximini turbine cecidit. Flectione clementia regis monachis reddita. Ogo ante propositus, Abbas ejusdem loci eligitur, & monachi non regulariter ibi viventes, expelluntur.

Anno dominicæ incarna. 935. Heinrichus rex Paralisi percutitur.

Synodus Erffurdia

Anno dominicæ incarnationis 936. Synodus apud Erfesfurd in Thuringia celebratur à compluribus episcopis. Heinrichus rex præcipuus pacis sectator, strenuúsque paganorum insecutor, post plures fortiter, & viriliter actas victorias, dilatatis undique sui regni terminis 6. non. Julii, diem clausit extremum. Cui filius suus Otto consensu primorum regni successor eligitur. Hildebertus archiepiscopus obiit, cui Friderichus successit. Unni archiepiscopus, cui Adalgisus successit.

Anno dominicæ incarnationis 937. Monasterium sancti Galli & monasterium sancti Bonifacii igne comburuntur. Ruodolphus rex Burgundiorum, & Arnolphus dux Bavarorum obierunt, graves & intestinæ discordiæ inter Heinrichum fratrem regis, & Eberhardum ducem Francorum nascuntur, ob exortas inter Wassallos eorum inimicitias.

Anno domi. incarna. 938. Filii ducis Arnolphi, ambitione Ducatus regi rebellarunt, quos ipse debellaturus in Bavariam ibat. Sed non, ut voluit, eos pacificare valens, revertitur. Interim frater regis Heinrichus ab Eberhardo compræhenditur in castello Badalikki, quo tamen citius liberato, Eberhardus Hildinesheim in exilium destinatur. Iterumque rex in Bavariam revertens, omnes sibi subdidit, & Eberhardum Arnolphi filium plus aliis rebellem, in exilium misit. Hungari iterũ à Saxonibus multa cæde vastati.

Anno dominicæ incarnationis 939. Eberhardus ab exilio remittitur, totumq; regnum inimicis & rebellionibus confunditur. Eberhardus enim & Gisalbertus cum Heinricho fratre regis adversus regem conjurant, sed quidam ecclesiastici viri nequam, & deo odibiles, cum illis factione concordant, omniaque passim pacis & concordiæ jura turbabant. Tunc rege Lothar. ubi tunc rebellionis summa gerebatur adeunte, Gisalbertus cum fratre regis transitum Rheni regi prohibere volens, nec valens, juxta Biertanam sociis regis congreditur, Deoque victoriam præstante, pluribus suorum occisis, aliisque fugatis, ipse & frater regis fugæ subsidia petunt. Quos rex insequens, usque ad Capri montem pervenit, castellumque in eo situm, firma undique obsidione circumdedit. Interim Ludovicus rex Galliæ Romanæ, filius Caroli, consilio inimicorũ regis sub obtentu

Romana Gallia.

requirendi Lothariensis regni, quod pater suus perdiderat, Alsatiam invasit, ubi quæque poterat plus hostiliter, quàm regaliter gessit. Quod rex Otto patienter non ferens, Capri montem obsidione absolvit, & Alsatiã petens, Ludovicũ regem expulit. Quo expulso, Britacũ castellũ munitissimũ obsedit, ubi quàmplura utrimq; fortia, & bellica gesta peracta sunt, quæ futura posterorũ successio

Brisacum.

successio nō ignorabit. Unde Fridericus Archiepiscopus Moguntinensis, & Ruodhardus episcopus Strasburgensis, fixis in obsidione tentoriis, & relictis copiarum quas detulerant sarcinis, nocte clam aufugerunt & Mettensem urbem adeuntes, Gisalberto & Heinricho se occursuros, ut conjuraverant, speraverunt. Sed longe aliter eis contigit, cum eos spes inanissima delusit. Nam Gisalbertus & Eberhardus juxta Anternacum castellum cum suis Rhenum transituri, ab Udone, & Chuonrado comitibus, cæterisque regi fidelibus, ne transeant bellica congressione, citoque mortis compendio præventi. Nam Eberhardus occiditur, & Gisalbertus in Rheno submersus, necatur, plurimique ex illorum sociis occisi, reliqui vero sunt fugati, aut capti. Quo audito, Brisacenses castellani regiæ dominationi subduntur, castellum obsidione absolvitur. Tunc iterum Lotharienses adiens, omnes suo subjugavit imperio. Sed & fratrem suum projectis armis ad se venientem, solita sibi suscepit misericordia. Nam omnia, quæ in eum deliquit, indulsit, & fraterno secum amore detinuit. omnibus tamen Lothariensibus subactis, aliquandiu resistere conatus est episcopus Mettensis. Unde Theodonis villa capellam domini Ludovici pii Imperatoris, instar Aquensis inceptam, ne perficeretur, aut pro munimine haberetur destruxit. Nec tamen diutius in hujuscemodi rebellione permansit. Statim siquidem totum regnum velut ex ipsis fidei visceribus, Deo propicio, ad regem convertitur, & extinctis hostibus, pax & concordia renovatur, Fridericus archiepiscopus ad Fuldam monasterium mittitur, & Ruodhardus Strasburgensis, Corbeiæ monasterio destinatur. Interim dum hæc quæ prædiximus aguntur, Domina * Edgid regina Lauresheim Monasterio commoratur. In hac eadem tempestate, Danemar frater regis ex concubina rebellans, Meresburgo castello occiditur, aliique sequaces ejus truncantur, aut suspenduntur.

Episcopi Moguntinen. & Argentinen. ab Ottone rege fugiunt.

* Alias Orgil vel Egid appellatur ex nobili gente Anglorum, filia fratris Adelstani regis fuit.

Hac tempestate non in uno solum, sed in omnibus Saxoniæ, & Franciæ provinciis, huc & illuc versabatur Vaigman Saxo rebellans, sed reconciliatur. Ludovicus rex Gerbirgam viduam Gisalberti duxit uxorem.

Anno dominicæ incarnationis 940. Heinricho fratri regis, Lothariensis Ducatus committitur, qui mox eodem anno à Lothariensibus expellitur, cui Otto comes in eodem ducatu successit. Fridericus episcopus à Fulda remittitur.

Anno dominicæ incarnationis 941. Heinrichus frater cum quibusdam Saxonibus contra regem conspirat, quorum qui majores videbantur, rex decollari jubebat. Fratrem vero suum Ingelheym custodiæ mancipabat. Fridericus archiepiscopus, qui conspirationis hujus particeps videbatur, publica se examinatione, perceptione corporis & sanguinis domini, coram populo in ecclesia purgavit.

Anno dominicæ incarnationis 942. Rex Natalem Domini Franckfurdiæ celebravit, ubi frater ejus per Rhuodbertum Maguntinensis ecclesiæ Diaconum, custodia noctu clam aufugiens, antelucano tempore Regis ecclesiam adeuntis pedibus accubuit, & concessa venia misericordiam quam precatur obtinuit. Bonnæ castello præclara synodus à viginti duobus episcopis habetur. Treveris basilica sancti Maximini dedicatur. Sydus simile Cometæ per 14. noctes visum, & immensa mortalitas boum secuta est. *Bonnensis synodus.*

Anno dominicæ incarnationis 943. Otto Dux obiit, cui Chuonradi filius Werinheri in Ducatu successit.

Anno dominicæ incarnationis 944. Rex apud Duisburgen, in rogationibus placitum cum primoribus Lothariensium & Francorum habuit, ubi factione Conradi Ducis, Ruotbertus archiepiscopus Trevirensis, & Richarius Tungerensis episcopus infidelitatis apud regem arguuntur. Sed in brevi ab objecto sibi crimine liberantur. Illuc etiam à Trajectensibus clericis corpus sancti Servatii asportatum est, ob multimodas sibi ab Immone comite illatas injurias. Hungari à Carantanis tanta cæde mactantur, ut nunquam à nostratibus antea taliter infirmarentur. Adalbertus comes filius Matfridi ab Idone occiditur.

Anno dominicæ incarnationis 945 Richarius episcopus obiit, cui Ogo Treveren. Abbas in episcopatum successit. Herimannus & Chuonradus Duces, quasdam inter se inimicitias habentes, in præsentia piissimi regis in Cassella sunt replicati. Bertaldus dux Bavarien. obiit. Henrichus frater regis in ducatu successit.

Anno domini. incarna. 946. Ludovicus Rex, à suis regno expulsus, auxilium petens Regem Ottonem adiit, & ut desideraverat obtinuit. Nam valida manu rex Galliam intravit, Remensem urbem & Lugdunum, aliaque castella complurima firma & munita Ludovico reddi fecit, ipseque hostiliter usque Rothomagum pervenit. Inde omnibus pene, excepto Hugone Ruodberti filio, regni majoribus, regi suo subactis, in patriam regreditur.

Anno dominicæ incarnatio. 947. Domina Edgid Regina obiit, quæ Maximo regis, omniumque suorum planctu Madeburg sepelitur. Chuonradus dux, regi tunc temporis pene præ omnibus charus. Luitgardam filiam regis in matrimonium sumpsit. Ludolfus filius regis tali, ut decuerat, apparatu tertiam filiam Hermanni ducis sibi conjugio copulavit.

Anno domini. incarnationis. 948. Synodus in Ingelheym à 34. episcopis habetur. Cui præsidente *Synodus in Ingelheym.*

Martino episcopo Romanæ ecclesiæ Legato, incliti reges Otto & Ludovicus affuerunt. in qua multis ecclesiasticæ utilitati rebusque promulgatis, causa quoque Hugonis filii Heriberti, qui Artaldum archiepiscopum expellens, sedes ecclesiæ Remensis invaserat, ventilatur, & omnium qui affuerant judicio episcoporum damnatur. Chuonradus comes qui Curcipoldus dicebatur, filius Eberhardi, vir sapiens & prudens obiit.

Anno dominicæ incarnationis 949. Waldo Curiensis episcopus obiit. cui Hardbertus successit. Uto comes obiit, qui permissu regis quicquid beneficii, aut præfecturarum habuit, quasi hæreditatem inter filios divisit. Herimannus dux, inter suos sapientissimus, & prudentissimus obiit 4. idus Decemb. Eodem anno Luidolfo filio regis, Mathildis filia nascitur.

Anno dominicæ incarnationis 950 Rex purificationem sanctæ Mariæ Franckfurt celebravit, indeque Wormatiam adiit, ubi viduam Herimanni ducis ad se venientem benigne suscepit, sed & filio Luidolfo Ducatum Alemanniæ commisit. Ibi Chuonradus filius Eberhardi comitis, qui cum quadā nepte regis se cōcubuisse sibi imposuit, à quodam Burchardo Saxone Monomachia victus, fefellisse se patefecit. Eodem anno Bohemorum princeps Bolizlaus regi rebellat, quem Rex validissima manu adibat, suæque per omnia ditioni subdebat. Rothardus Strasburgensis episcopus obiit. cui Udo filius Udonis comitis, in episcopatu successit. Rihgonno Wormatiensis episcopus obiit, cui Anno successit. Ruodbertus archiepiscopus pro acquirenda Abbatia sancti Maximini, multum laboravit, sed (Deo propitio) prævaluit.

Anno dominicæ incarnationis 951. Rex Otto in Italiam ire volens, multo se ad hoc iter apparatu præstruxit. quomodo Adalhaidam viduam Lotharii regis Italici, filiam Rudolfi regis, à vinculis & custodia qua à Berengario tenebatur liberare, sibique eam in matrimonium assumere, Regnumque cum ea simul Italicum adquirere posset, deliberavit. Quod inter filios ejus Luidolfus cum Alemannis anticipans, patrique si quid ibi ad ingressum suum fortiter ageretur, placere desyderans, nihil tale quod speraverat peregit. Sed potius inconsultum patrem offendens, totius inde rebellionis, & discordiæ seminarium sumpsit. Patruus enim ejus Heinrichus dux, omnium ejus honorum & prosperitatum invidus, de Bavaria per triennium legatos suos præmisit in Italiam, omniumque quorum potuit mentes Italicorum ab eo avertit in tantum, ut nec civitas nec Castellum, quæ subsequenter regis pistoribus, cocisque patuerant, filio regis aperiretur, omniaque ibi incommodata, & plena molestiæ pateretur. Mox subsequenter Rex regnum Italicum ingreditur, Deoque sibi adjuvante totius Italiæ possessor efficitur. Sed & domina Adalheid Deo amabilis regina, sua ipsius prudentia à custodia est, (Deo propitio) liberata, & Ottoni regi felici, deo auspicante, copula conjuncta. Tunc Luidolfus dux hæc quæ præscripsimus ægreferens, inconsulto patre archiepiscopo, Friderícho comite in patriam revertitur.

Adalheida Ottoni regi jungitur matrimonio.

Anno dominicæ incarnationis 952. Rex expulso Berengario, cum suis fidelibus hyemans in Italia, Papiæ Natalem domini celebravit. Sicque dispositis regni negotiis, verno tempore in patriam rediit, Ducem autem Chuonradum ad persequendum Berengarium in Italia reliquit. Luidolfus dux de Italia revertens regio ambitu Natalem domini in Salefelt celebrat, ubi Friderichum archiepiscopum, omnesque qui in promptu erant regni majores, secum detinuit. Quod convivium jam multis suspitiosum cœpit haberi, & plus ibi destructionis quam utilitatis ferebatur tractari. Chuonrado duce, ad persequendum Berengarium relicto, Berengarius ejusdem ducis consilio, sponte sua in Saxoniam ad regem venit, nihil tamen de his quæ voluit obtinuit. Sed machinatione Heinrichi ducis vita & patria indulta, in Italiam rediit, unde etiam Chuonradus dux multum offensus, à debita regis fidelitate defecit. Tunc Friderichus archiepiscopus, & Chuonradus dux amici facti sunt, nam antea inimici erant adinvicem. Eodem anno mediante Augusto mense, conventus Francorum, Saxonum, Bavarorum, Alemanorum, & Longobardorum publicus apud Augustinam urbem Rhetiæ provinciæ agitur. ubi præscriptus Berengarius cum filio suo Adalberto, regiæ se per omnia in vasallitium dedit dominationi, & Italiam iterum cum gratia, & dono regis accepit regendam. Marcha tantum Veronensis & Aquilensis excipitur, quæ Henricho fratri regis committitur. Berengarius tamen in Italiam revertens, omnia hæc in episcopos & comites, ceterosque Italiæ principes retorsit, omnes eos odiis, & inimicitiis insequens, inimicissimos sibi fecit.

Chuonradus dux deficit à rege.

Anno dominicæ incarnationis. 953. Rex Natalem domini Franconofurdiæ celebravit. Indeque Alsatiam progrediens socrui suæ Bertæ matri scilicet, Dominæ Adalheidæ, reginæ Abbatiam Merenstein dedit. Tunc jam animositates & consilia occulte contra eum facta palā cœperant apparere, & unus quisque eorum, quæ in corde contexerant apperire. Redeunte enim illo de Alsatia, & Ingelheym pascha celebraturo, Luidolfus filius ejus, & Chuonradus dux nequam fautoribus, & maxime juvenibus, & de Francia, & de Saxonia, & de Bavaria sibi coadunatis, conspiraverant. Et quacunque poterant munitiones seu castella, futuræ seditioni muniebant. Nec enim jam clam agebatur, quo tendebant, sed aperta rebellionis signa monstrabant. Rex igitur Ingelheym perveniens, paucis suorum fidelium secum habitis, non tutò inter medios hostes pascha celebrandum ratus, Maguntiam inde secessit. Ubi aliter quàm regem decebat, diutius ante portas

Coniuratio filii & episcopi Moguntinen in Ottonem regem.

expectans. Friderico archiepiscopo jam cum illis conspirante, vix urbis ingressum obtinuit.

Tunc Luidolfus & Chuonradus ibi facta ad eum humilitate, ut post claruit, venientes, nihil talium se in ejus contrarietate egisse dicebant. Sed si Henrichus frater ejus in pascha Ingelheym veniret, illum se comprehensuros non negabant. quod Rex tranquille ac modeste suscipiens, navigio Coloniam attigit, indeq; progrediens Droomanni vico pascha celebravit. Post pascha coadunata fidelium suorum multitudine, Coloniam iterum redit, ibique Mettensem episcopum, in quo maxima spes & fiducia Luidolfo & Chuonrado esse videbatur, omnesq; Lotharienses exceptis paucis, quibus prædæ & rapinæ cordi erat, obvios habuit. & ab amicis suis deficientes, benigna ad se venientes suscepit charitate, & in sua fidelitate firmos & stabiles coadunavit. Quibus dispositis, in Saxoniam revertitur, ubi firmatis nihilominus, & stabilitis suis rebus, iterum in Franciam hostili manu revertitur. Quo audito Fridericus archiepiscopus Maguntia secessit, & civitatem Brisacum (castellum latibulum semper Deo regique rebellantium) intravit, totamque ibi penè æstatem rei eventum expectaturus, permansit. Tunc Rex audiens, Maguntiam Metropolim Franciæ, regiamque civitatem inimicis suis deditam, qua potuit velocitate eam adiit. Collectaq; suorum fidelium multitudine tam Francorum quàm Saxonũ & Lotharienſium, firma eam obsidione circumdedit. Sed & frater ejus Henrichus de Bavaria regi auxilium collaturus advenit, licet sibi plus incommodi, quam utilitatis conquisierit. Nam interim Luidolfus Bavaros machinatione Arnoldi fratris, Judithe uxoris ejus ab eo avertit, & Ratisbonam intromissus, omnes ejus ibi thesauros diripuit, suisque rapiendos distribuit. Quæ ejus incomoda Rex suis præponens, Maguntiã obsidione absolvit, & in Bavariam iter dirigens, Ratisbonam obsedit, in qua obsidione penè usq; Natale Domini permansit. Eodem anno Wigfridus Coloniensis ecclesiæ Archiepiscopus obiit, cui Brun frater regis succedens, totius Lotharienſis regni Ducatum, & regnum cum episcopatu suscepit. Luitgarda filia regis obiit.

Brisacum se recepit episcopus Maguntinus.

Maguntia Metropolis Franciæ & regia civitas.

Maguntiam obsidet Otto.

Anno domi. incarn. 954. Rex omissa obsidione in Saxonia Natal. Domini celebravit, iterumq; appropinquante quadragesima in Bavariam remeavit. Ibi Heroldus archiepiscopus à fratre regis cæcatus, Deo propitio, viribus imminutis inimicorum, in brevi tota Bavariæ virtus ad eum & Alemaniæ in tantum convertitur, ut & Ratisbona civitas regi redderetur, ipsique rebellatores, nihil se contra eum velle, vel posse profiterentur. Fridericus etiam sacramento se expurgaturus, nihil contra regiam se fidelitatem egisse accessit: sed Rex omni pietate plenus, eum sacramento absolvit. In eodem anno Chuonradus Dux cum Lotharienſibus duce Brun archiepiscopo, in Ie[ns]? apud villam Rimlingen congressurus erat. Sed in ultimo, quia contra regem erat (Deo volente) non fieret, remanebat. Hungari ducentibus inimicis regis in quadragesima Rheno transito, pervadentes Galliam inaudita mala in ecclesias dei fecerunt, & per Italiam redierunt. Fridericus archiepiscopus obiit, vir in sancta religione strenuus, & valde laudabilis, nisi in hoc tantũ videbatur reprehensibilis, quod sicubi vel unus regis inimicus emersit, ipse se statim secundum apposuit. Cui successit regis filius Wilhelmus, à populo & clero in Arnestat concorditer electus. Ea tempestate Luidolfus in gratiam regis revocatus, Vasallos quos habuit, & ducatum patri reddidit. cui Burchardus in ducatu successit. Chuonradus etiam omnium quas habuit divitiarum nudus, omisso ducatu, in gratiam regis intromittitur, vita & patria, & prædio contentus. Luidolfo filius Otto nascitur.

Hungarorum sævitia in Gallias.

Moguntinus episcopus regi semper infestus.

Coniurati in gratiam redeunt.

Anno dominicæ incarna. 955. Hungari cum tam ingenti multitudine exeuntes, ut non nisi terra eos dehisceret, vel cœlum eos obrueret, ab aliquo se vinci posse dicerent, Chuonradus quondam Dux ibi occiditur, & ab exercitu Regis apud Lichum fluvium tanta cæde (Deo præstante) prostrati sunt, ut nunquam ante apud nostrates victoria talis audiretur aut fieret. Rex inde revertens, in Sclavos hostem dirigit, ubi simili potitus victoria, vasta illos cæde prosternit. Wigmannus expellitur. Henrichus frater regis desperatis rebus recuperatis, recepto Bavario ducatu obiit. Cujus filio Henricho, Pius rex ducatum & Marcam dedit. Otto filius regi nascitur.

Anno dominicæ incarnationis 956. Rex in pace & ocio degens, maximo suorum fidelium conventu, Coloniæ placitum regale habuit. Ea tempestate, gravis per omnes regni partes pestilentia grassabatur, quæ innumeram populi multitudinem passim extinxit. ex qua Rotbertus archiepiscopus Treverensis, & Hadamarus abbas Fuldensis obierunt. Quibus Heinricus in episcopatu, & Hatto in abbatia successerunt. Eodem anno Ludolphus in Italiam ad deprimendam Berengarii tyrannidem dirigitur. & in brevi expulso Berengario, totius penè Italiæ possessor efficitur. Abbatia sancti Nazarii in Laureshaim electione restituitur.

Pestilentia magna.

Anno dominicæ incarnationis 957. Rex iterum Sclavos invasit. Luidolphus in Italia obiit, cujus corpus inde translatum, à venerabili archiepiscopo Wilhelmo fratre ejus, Moguntiæ apud sanctũ Albanum honorifice sepultus est. Willerus Treverensis abbas obiit, cui Wikerus successit. Ea tempestate rex clementissimus Abbatiam sancti Petri in Wirtzeburg multis retro temporibus, sub antecessoribus suis electionis, & privilegii dono privatam, studio sanctæ religionis dignitati pristinæ restituit, & virum venerabilem Gelionem eidem cœnobio abbatem præfecit.

Ludolphus Otto[nis] filius Moguntia ad sanctum Albanum sepelitur.

Abbatia in Wirtzburg restauratur.

Anno

Anno dominicæ incarnationis 958. Rex pascha celebravit in Ingelheim, unde navigio Coloniā placitum ibi acturus venit. Eodem anno factione Brun archiepiscopi, Reginerus comes comprehenditur, & in Sclavos exul mittitur. Fridericus consensu Heroldi Ingelheim in præsentia regis, in octavis paschæ, habita ibi 16. episcoporum Synodo. Vienen. ecclesiæ archiepiscopus ordinatur. Aleruicus Augiensis cœnobii abbas obiit, cui Ekkihardus successit. Cralo abbas cœnobii sancti Galli obiit, cui Burchardus successit.

Anno dominicæ incarnationis 959. Rex iterum Sclavos invasit, ubi Thietmarus occiditur. Legati Helenæ reginæ Rugorum, quæ sub Romano Imperatore Constantinopolitano, Constantinopoli baptisata est, ficte, ut post claruit, ad regem venientes episcopum & presbyteros eidem genti petebant. Eodem anno Hagatio Heresfeldensis abbas, Paralysi percutitur.

Anno dominicæ incarnationis. 960. Rex natal. domini Franckonofurt celebravit, ubi Libutius ex Cœnobitis sancti Albani à venerabili episcopo Adaldago, genti Rugorum episcopus ordinatur. Guntherus rogatu Haganonis abbas constituitur. Eodem anno rex iterum pergit in Sclavos, Legati quoque ab apostolica sede veniunt, Joannes diaconus, & Azo Scriniarius, vocantes regem ad defendendum Italiam, & Romanam rempublicam à Tyrannide Berengarii. Waltbertus etiam archiepiscopus Mediolanensis, & Waldo Cumanus episcopus, & Opertus Marchio Berengarium fugientes, in Saxonia regem adeunt. Sed & reliqui penè omnes Italiæ comites & episcopi, literis eum aut legatis, ut ad se liberandos veniat, exposcunt. Geilo Wirtzburgen. abbas obiit, cui Herrichus successit.

Berengarius fulit in ...

Anno domi. incarnationis 951. Rex Natal. domini Ratisbona celebravit, ubi Poppo Wirtzburgensis archiepiscopus regi percharus 13. Kal. Martij, diem clausit extremum. cui proximus suus Poppo in episcopatu successit. Libutius priori anno quibusdam dilationibus ab itinere suspensus, 15. Kal. Martij. anni præsentis obiit. cui Adalbertus ex Cœnobitis sancti Maximini machinatione & consilio Wilhelmi archiepiscopi, licet meliora in eum confisus fuerat, & nihil unquā in eum deliquerit, peregre mittendus in ordinatione successit. Quem pijssimus rex solita sibi misericordia, omnibus quibus indigebat copiis instructum genti Rugorum honorifice destinavit. Rex in Italiam ire disponens, maximam suorum fidelium multitudinem Wormatiæ coadunavit, ubi consensu & unanimitate regni procerum, totiusque populi, filius ejus Otto rex eligitur. Indeque progrediens convenientia quoque, & electione omnium Lothariensium, Aquis rex ordinatur. Ordinato vero filio, pater in Saxoniam rediens, dispositis regni negociis, filium Wilhelmo archiepiscopo tuendum, & nutriendum commisit. Sicque per Bavariam, & Terrentum in Italiam se admisit, ubi omnes penè Italiæ comites & episcopos obvios habuit, & ut decuit, ab eis honorifice susceptus, potestative, & absque ulla resistentia Papiam intravit, & palatium à Berengario destructum reædificare præcepit. Berengarius vero & Willa, filiique eorum quibus poterant munitionibus aut Castellis includebantur, & nusquam forinsecus contra regem quid audentes, progrediebantur. Eodem anno Gotefridus Spirensis episcopus obiit, cui Otgerus successit. Eclypsis solis 16. kal. Junii. Rex Hattonē Fuldensem abbatē ad construenda sibi habitacula Romā præmisit.

Anno dominicæ incarnationis 962. Rex natal. domini celebravit. indeque progrediens Romæ favorabiliter susceptus, acclamatione totius Romani populi & cleri, ab apostolico Joanne filio Alberici, Imperator & Augustus vocatur, & ordinatur. Papa quoq; multa illum secum caritate detinuit, & diebus vitæ suæ nunquam se ab eo defecturum promisit. Quæ tamen promissio longe dissimilem quam prætendebatur effectum obtinuit. Imperatore Augusto ab urbe redeunte, & Papiæ pascha celebrante, Berengarius in quodam monte qui dicitur ad sanctum Leonem, plurimis undique secum copiis attractis se munivit, & Vuilla in lacu maiori, in quadam insula quæ dicitur ad sanctum Julium se inclusit. Filii verò ejus Adalbertus, & Guido huc illucq; incerti vagabantur, quasdam tamen municiones cum suis sequacibus adhuc possidebant. Hoc est Grad castellum, & Travalium, & insulam in lacu Cumano. Tunc Willa inprimis hostiliter aditur, & adempto omni de lacu exitu, cottidianis fundibulariorum, & sagittariorum, aliorumque belli instrumentorum impugnationibus fatigatur, & non plenis duobus mensibus obsessa capitur, & ad ultimum clementia Imperatoris dimissaque quo vellet ire permittitur. Quæ quāta potuit velocitate Berengarium adiit, & ne se Imperatori dederet, omnibus modis persuasit. Eodem anno Adalbertus Rugis ordinatus episcopus, nihil in his, propter quæ missus fuerat proficere valens, & inaniter se fatigatum videns, revertitur. & quibusdam ex suis in redeundo occisis, ipse cum magno labore vix evasit, & ad regem veniens, caritative suscipitur, & à Deo amabili Willhelmo archiepiscopo, pro retributione tam incommodæ ab eo sibi machinatæ peregrinationis, bonis omnibus, & commodis quasi frater amplectitur, & sustentatur. Reginbertus dei servus obiit, missis etiam pro eo ad Imperatorē litteris, reditū ipsius in palacio operiri jubetur. Eodem anno Adalberto venerabilis vir Mettensis episcopus obiit.

Berengarius contra Ottonem.

Anno dominicæ incarna. 963. Rex iterum Papiæ Natal. domini & pascha celebravit. Interim Adalbertus huc illucque discurrens, quoscumque poterat sibi undique adtraxit, sed & Corsicam, ibi se tueri nitens intravit. Romanum etiam pontificem multipliciter in suum adjutorium sollici-

ravit. Dum hæc igitur aguntur. Imperator à Papia movens iter, Berengarium in monte sancti Leonis obsedit, totamque ibi æstatem sedens, sæpe montem undique circumdedit, & ne aliquatenus pateret exitus, vel introitus prohibuit. Interim Ioannes papa promissiones Imperatori factas, oblivioni tradens ab eo deficit, & Berengarii seu Adalberti partibus favens, Adalbertum Romam intromittit.

Pontificis perfidia in Imperat. Ottonem

Quas dolositatis ejus fraudes Imperator audiens, relicta circa montem obsidione, Romam versus cum hoste pergit. Cujus ipsi metuentes adventum, plurimum thesaurũ sancti Petri rapientes, fugæ subsidia petunt. Tunc Roma in plura divisa: partim Imperatori faventes, multi enim à prædicto papa injuriis se opprimi conquerebantur, partim apostolico blandientes, licet diversa sentirent, Imperatorem tamen cum honore debito urbem intromittunt, seque per omnia datis obsidibus, illius ditioni subjungunt. Imperator vero plurimorum Episcoporum collecta multitudine Synodum coadunavit, & consilio eorum missa legatione, canonica auctoritate, profugum apostolicum ad sedem pontificalem & apostolicam revocavit. Illo tamen hoc omnibus modis renuente, plebs Romana Leonem proscriniarium, virum strenuum, & industriũ communi consensu in locum ejus elegit & ordinavit. cui Synodo interfuerunt omnes prope Romanæ & Italiæ episcopi. Angelfredus etiam Aquileiensis patriarcha, qui tunc temporis etiam ibidem obiit, sed & de nostratibus interfuerunt, Adaldagus & Heinrichus archiepiscopi, Landeuuardus, & Otgerus episcopi. Postea Ioannes qui & Octavianus, videns se esse depositum, sera pœnitentia ductus, Adalberto disiungitur. Adalbertus vero in Corsicam revertitur. Eodem anno Gard castellum in Italia capitur, apud nos quoq; Sclavi qui dicuntur Lunsinzani * subduntur.

** Lusacii aliàs.*

Anno dominicæ incarnationis 964 Imperator Romæ Natal. domini celebravit. Berengarius cum suis in montem sancti Leonis obsessus vincitur, & idipsum castellum Imperatoris ditioni subditur, & Berengarius cum Willa in Bavariam mittitur. Romani iterum ab Imperatore solito more deficientes, pluribus aliis castellanis, sibi per conjurationem extrinsecus adjunctis, eum occidere nitebantur. sed insidiis eorum patefactis, eodem dei quo eum extinguere moliebantur, Necẽ sibi paratam anticipans. 3. non. Januarii cum paucissimis suorum eos invasit, & non modicam illorum multitudinem intra muros urbis prostravit.

Berengarius capitur.

In perfidos Romanos movet Otto.

Die vero sequenti, Romam iterum venientes, centum obsides dederunt, & supra corpus sancti Petri sub jurejurando fidelitatem Imperatori, & papæ promiserunt, Tunc Imperator plena adhuc hebdomada apud illos manens, Spolatinum ducatum, & Camerinum ordinaturus exivit, & ad preces papæ Leonis, obsides Romanis remisit, quibus ipsi beneficiis ingrati, non longe illo ab urbe posito, Joannem qui & Octavianus urbi intromittunt, & fidem Imperatori, & papæ promissam adnihilare non metuunt. Leo vero papa vix cum paucis facultatum omnium nudus evasit, & Imperatorem in Camertino ducatu positum adiit, ibique pascha celebravit. Joannes autem qui & Octavianus, Joannem Diaconum, & Azonem scriniarium crudeliter detruncavit, & Otgerum Spirensem episcopum compræhensum & flagellatum, aliquandiu licet incommode, secum detinuit. Sed postea statim eum spe impetrandæ ab Imperatore veniæ remisit, quæ spes divina cum ordinatione fefellit, Nam 2. Idus Maii rebus humanis excessit.

Ioannes profugus, pontificatum iterũ occupat.

Ab episcopo Romano.

Tunc Romani non modicè metuentes Imperatoris adventum. Benedictum quendam Romanæ ecclesiæ diaconum, fidei & electionis Domini Leonis immemores eligunt, & ordinatum sedi apostolicæ imponunt. Quo audito Imperator collecta undique secus fidelium suorum multitudine, Romam adiit, & firma eam omni parte obsidione, nequis pateret exitus, munivit, Sed prædictus Benedictus falso nomine Apostolicus, diutius ut Imperatori resisterent, Romanos animavit, ipseque Imperatori suisque fidelibus excommunicationem comminans, muros urbis ascendit, & elatiori se fastu quàm apostolicũ decuerat ostendit. Ad ultimũ Romani, fame & obsidione constricti, se errasse, contraque Imperatorem injuste deliquisse, pœnitentes, in vigilia præcursoris, id est 6. Kalen. Julii portas urbis aperiunt, & Imperatore cum honorificentia debita intromisso, Benedictum sacrilegum, & perjurum Imperatoriæ ditioni reddunt, & dominũ Leonem in sedem apostolicam restituunt,

Otto impe. Romã obsidet contra Benedictum episcopũ

Leo verũ in pontificatũ admittitur

Tunc Leo apostolicus coadunata multorũ episcoporũ synodo, eundem Benedictum Romanæ sedis invasorem judicio omnium ab invaso gradu deposuit, & pontificale pallium, quod sibi imposuerat abscindit, ferulamque pastoralem manu ejus arreptam, coram omnibus in frusta confregit, & ad preces Imperatoris diaconatus ei tantum gradu uti concessit. Celebrata vero beati Joannis Nativitate, & sanctorum apostolorum festivitate, Imperator ab urbe Romana revertitur, & infeliciore quàm speraverat omine, in redeundo fruitur. Nam tanta exercitũ ejus pestis & mortalitas invasit, ut vix vel sanus quis à mane usq; ad vesperã, vel à vespera usq; mane se victurũ speraverit Ex qua pestilentia obierunt, Heinrichus archiepiscopus Treveren. & Garricus abbas Wirtzeburgen. & Godefridus dux Lotharienſis, aliorũq; innumera multitudo, tam nobiliũ quam ignobiliũ, Tãdẽ miseratione divina pestilentia cessante, Imperator in Liguriã pervenit, ibiq; autũnali tempore, pace & ocio vacans, se venationibus exercitavit. Eodẽ anno Duodo pallatii capellanus, ab Adalberto compræhenditur, & flagellis cæsis in Corsicã deducitur, sed non longo post tempore dimittitur.

Pestis maxima in Ottonis exercitu.

Ea tempestate

Cumani lacus munitiones solo æquantur.

Ea tempestate Waldo Cumanus episcopus insulam in Cumano lacu cæpit, & munitiones in ea solo destruxit, quod Udoni Comiti nuncium malorum fuit. Nam Hattonem ejusdem insulæ tutorem in suam fidem suscepit, & destructa insula non, ut optaverat, eum Imperatori reconciliare potuit, quod indigne ferens, totum in Waldonem episcopum detorsit, & inimicus in eum si possit ulcisci disposuit. Erkanbertus in locum fratris sui Gerrici Wirtzburgensis cœnobii Abbas constituitur.

Anno dominicæ incarnatio. 965. Imperator Papiæ Natalem domini celebravit, & peracta festivitate statim in patriam, dispositis in Italia regni negotiis, commeavit. cui filii sui Otto & Wilhelmus archiepiscopus in confinio Franciæ & Alemaniæ, in villa Heimbodesheym occurrerent, & cum magna ibi eum alacritate susceperunt. Inde Wormatiam progressus, fratrem suum Brun. archiepiscopum, in purificatione sanctissimæ mariæ virginis sibi obviam habuit, sicque tota quadragesima in Francia commorans, in Ingelheym pascha cum magno gaudio celebravit. Inde navigio Coloniam attingens, matrem suam Dominam Mathildam, & sororem suam Gerbirgam reginam, filiumque ejus regem Lotharium sibi obvios, condigno ibi amore & honore tractavit, Sicque in Saxoniam iterum direxit. Benedictum etiam illum depositum ab urbe Romana secum in Franciam advexit, quem Adaldago Archiepiscopo custodiendum commisit. Duas quoque filias Berengarii in palatio cum Domina Imperatrice decenti sibi honore detinuit.

Ingelheym prope Maguntiam in Francia ut sæpe alias posita.

Eodem anno quidam ex Langobardis more solito, ab Imperatore deficiunt. & Adalbertum in Italiam reducunt. Tunc Imperator Burchardum ducem Alemanorum in Italiam misit, cui ad congrediendum ei ubicunque inveniretur, cum Langobardis Imperatoris fidelibus, & Alemanis visum, per Padum navigavit, & illis ubi eum audierant esse partibus, navim applicuit. In quos in prima fluminis egressione Adalbertus insiluit, ubi & frater ejus Guido cum aliis quàm pluribus occubuit. Ipse vero Adalbertus vix fuga evasit, & montana quædam ubi Imperatorem lateret intravit. Hac igitur Dux lætus victoria in patriam repedavit, & quę sibi acciderant Imperatori significavit. Interim Guido Mettensis episcopus vulpina calliditate Imperatori simulans fidelem, ipsique infideles se proditurum jactitans, legatione Adalberti fungens in Saxonia Imperatorem aggreditur. Nec tamē visu, aut allocutione ipsius participatur, sed cum dedecore redire permissus, infra Alpes ultra Curiam compræhenditur, & in Saxoniam remissus, in Sclavis custodiæ mancipatur. Udo Strazburgensis episcopus obiit, cui Erkanboldus successit.

Leo papa moritur.

Eodem etiam anno dominus Leo papa obiit, tunc legati Romanorum Azo videlicet protoscriniarius. & Martinus Sutriensis ecclesiæ episcopus. Imperatorem pro instituendo quem vellet Romano pontifice, in Saxoniam adeuntes, honorifice suscipiuntur, & remittuntur. Et Otgerus Spirensis episcopus, & Linzo Cremonen. episcopus, cum eisdem Romam ab Imperatore diriguntur. tunc ab omni plebe Romana Joannes Narniensis ecclesiæ episcopus eligitur, sedique apostolicæ pontifex intronisatur. Qui statim majores Romanorum elatiore animo quàm oporteret, insequitur. quo in brevi inimicissimos, & infestos patitur. Nam ab urbis præfecto, & quodam Rotfredo compræhenditur, & urbe expulsus in Campania custodiæ mancipatur. Hoc demum anno Imperatore ab Italia redeunte Henricho archiepiscopo Treverensi, Thiedericus ejusdem ecclesiæ diaconus, & Adalberoni Mettensi episcopo Thiedericus consobrinus Imperatoris successores instituuntur. Bruno quoq; archiepiscopus germanus Imperatoris, vir ducatu pariter & episcopatu dignissimus, 5. idus octob. obiit. cui Folmarus in episcopatu successit. Eodem anno Gero Marchionum nostri temporis optimus, & præcipuus obiit. Lotharius rex Dominam Henimam sibi conjugio copulavit.

Bruno archiepiscopus Coloniensis moritur.

Anno domini. incarnati. 966. Imperator Coloniæ Natalem domini celebravit, cunctaque ibi Lothariensis regni negotia, prout sibi videbatur disposuit. Erkanbertus Wirtzburgensis cœnobii Abbas obiit, & Imperator electione monachorum Adalbertum Rugis ordinatum episcopum, eidem monasterio præfecit. Starkandus Rubilocensis ecclesiæ episcopus obiit, cui Reginoldus successit in episcopatu. Udo comes conjurationem cum Adalberto Berengarii filio habens, & in Italiam ad excæcandum Waldonem Cumanum episcopum, ire disponens, Imperatoriæ majestatis reus esse convincitur, & sacramento ne aliquatenus ullas partes regni præsumat ingredi, regno expellitur. Wilerus Treveren. cœnobii Abbas obiit. cui Asolfus in Abbatia successit. Imperator iterum in Italiam ire disponens, Assumptionem sanctissimæ Mariæ virginis Wormatiæ celebravit, ibique habito cum omnibus regni majoribus consilio, inde per Alsatiam & Curiam alpes transcendens, Italiam intravit, & Sigolfum Placentinum episcopum, quosdamq; ex comitibus Italicis, propter Adalbertum priori anno à se deficientes, in trans Alpinas partes Franciæ, vel Saxoniæ custodiendos direxit. Tunc Romani Imperatoris metuentes adventum, Rotfredo jam mortuo, à custodia qua tenebatur, Joannem apostolicum absolvunt, & veniam pro malis quæ ei ingesserant petentes, in locum & sedem suam illum restituunt. Eodem anno comes Eberhardus obiit. Eodem anno Berengarius quondam Italiæ rex exul moritur, & Babenberg regio more sepelitur. Cujus vidua Vuilla antequam sepeliretur, Velum sibi sanctimoniale assumpsit. Udo comes, sacramenti oblitus Franciam ingreditur, unde iterum absque omni utilitate revertitur.

Udo comes ex regno pellitur.

Anno

Anno dominicæ incarnationis 967. Imperator Romæ Natal. domini celebravit, & excepto præfecto urbis qui aufugerat 13. ex maioribus Romanorum, qui authores expulsionis domini Joannis papæ videbantur, suspendio interire jussit. Inde progrediens per Spoletum Ravennam adiit, ibique pascha celebrans cum domino Joanne papa, plurimos ibi ex Italia & Romania Episcopus condemnavit. & habita synodo, multa ad utilitatem sanctæ ecclesiæ adinvenit, & apostolico Joanni urbem & terram Ravennatium, aliaque complura multis retro temporibus Romanis Pontificibus ablata, reddidit, eumque inde Romam cum magna lætitia remisit, ipse vero in partes Thusciæ secessit. Interim papa Joannes,& Imperator regi Ottoni literas invitatorias miserunt, & ut cum ipsis ad Natal.domini Romæ celebrandum festinaret, jusserunt. Tunc rex pro disponendis regni negotiis ante suum in Italiam iter Wormatiam venit, ibique in primo suo placito, Deo propitio, plurima futuræ prudentiæ simul & clementiæ indicia præmonstravit. Sicque Nativitate præcursoris, & apostolorum festivitate Franconoford celebra. iter suũ acceleraturus in Saxoniam remeavit.

Et tempestate Asulfus Treverensis Abbas præsenti vitæ subtrahitur, Cui Thietfridus successor eligitur. Tunc etiam Dominus archiepiscopus Wilhelmus aliquantula infirmitate detentus, in brevi (Deo miserante) convaluit. Domino Imperatore in Italia commorante, legati Nichophori, Græcorum Imperatoris Ravennæ ad eum venerunt, honorifica secum munera ferentes, & pacem ab eo, vel amicitiam poscentes, quibus honorabiliter susceptis, decenterque remissis, Dominus Imperator nuncium suum eidem Græcorum Imperatori, pro conjungenda in matrimonium suo filio regi Ottoni privigna ipsius Nichophori, filia scilicet Romani Imperatoris, Constantinopolim dirigit, Qui iterum eodem anno, ante Natalem Domini, ad Imperatorem revertitur. Eodem anno, intrante Septembri mense, Otto rex Romam iturus, decenti se comitatu egressus, memoriam sancti Michaelis in Augusta civitate celebravit.

FINIS.

CHRONICI
LAMBERTI SCHAF-NABVRGENSIS MONACHI,

OLIM SUB DIOECESI MOGUNTINA,
circa annum Christi 1058. in Cœnobio Hirsfeldensi, Buchoniæ Sylvæ, quæ est inter Hassiam & Thuringiam, viventis

ANNALES:

QUIBUS, AB EXORDIO PRIMUM NAscentis Mundi breviter repetitâ memoriâ, Regum, Principum ac Imperatorum, præsertim Germanorum à Caroli Magni tempore usq; ad annum Millesimum Septuagesimum septimum res gestæ, ut & aliarum memoratu dignissimarum rerum annotata continentur.

ARGENTORATI,

Sumptibus Lazari Zetzneri Bibliop.

ANNO M DC IX.

PHILIPPVS MELANCHTON SUO CASPARO CHURRERO, BONAS LITERAS Tubingæ in Suevis docenti, Salutem.

Ecit mearum rerum varia jactatio, mi Chaspar, cur hactenus ad te nihil scripserim, tametsi semper animo tui memoriam circumferrem, & tanquam oculis nostris assiduò obversareris. Neque enim fieri potuit, ut studium erga te meum temerè benevolentiaq; languesceret, quem tantopere dilexissem. Quàm vellem officiis amplioribus voluntatem animi in te mei declarare potuissem. Scis enim hunc mihi morem esse, ut liberaliter & constanter amem. Tu vicissim si non finis nos ex animo tuo effluere per quàm amanter facis. Nescio enim qui fiat, ut usq; adeo veteribus amicis sordeam. De tua voluntate nihil dubito: præsertim si in iis studiis ac literis es, quæ nos ad benevolentiam, pietatem, fidem adhortantur. Reliquis libenter ignosco, qui in ejusmodi studiis versantur, ut mirum sit, non omnino, quemadmodum ille ait, vulturios fieri. Discedenti hinc Secerio mandaram, ut curaret historiam, cujus est in Augustinensium Monachorum bibliotheca exemplum, describi. Nondum enim vidi à Germaniæ scriptoribus eo argumento quicquam diligentius esse compositum, tametsi quædam admiscuerit de privatis rebus indigna posterorum memoria. Eam rem totam tuæ committo & fidei & prudentiæ: Si judicaris dignam esse historiam æditione, quæso incumbas, ut illius prælis emendatissima mandetur: Sin aliter videbitur, facile faciam, scriptum non elegantissimum interire. Vale ex Vuittenberga.

VITÆ AUTHORIS NOSTRI ELOGIUM, EX PRIMO JOANNIS TRITEMII ABBATIS Hirsaugiensium Chronicorum volumine primo decerptum.

Claruit his temporibus Lambertus monachus Hirsveldiens in Buchonia sylva, quæ est inter Hassiam & Turingiam Magontinæ Diœcesis. Vir tam in divinis scripturis doctissimus, quàm in secularibus literis valde eruditus, ingenio subtilis & clarus eloquio. Qui inter cætera ingenii sui opuscula scripsit Chronicon monasterii sui Hirsveldensis: Breve quidem, sed non inutile. Scripsit & de gestis regum, principum & Imperatorum à tempore Caroli Magni, usque ad annum Dominicæ nativitatis Millesimum, septuagesimum septimum, historiarum volumen unum insigne & jucundæ lectionis. Alia quoque multa composuit, quæ ad notitiam nostræ lectionis non venerunt.

Hæc Tritemius.

En, lector humanissime, habes historiarum hunc nostrum authorem, & Germanicarum quidem rerum studiosissimum claruisse, quo nam tempore verò, unicuique profectò, qui opus illud percelebre Abbatis Tritemii non legisset, satis adhuc anceps & ambiguum videri posset. Sed id quicquid est dubii, nos brevi ac unica ratione isthac, quã è scriptoris contextu collegimus, animo eximemus Sic quidem cõfestim post Christianæ salutis annũ 1058. hoc ipso volumine annotatũ, ita leges *Ego N. vulgatã toto orbe Abbatis Meginheri placitam Deo cõversationẽ æmulatus, resfamiliaris curam, ne in via Dei prægravarer, abjeci: Sanctamq́; vestem, ab ejus sanctissimis manibus, Idib. Martiis, heu nimium impar tali armaturæ, suscepi.* Habes hic verbis apertis, quo anno seculi cõmercium abjurarit. Nec te moveat, quòd Lamperti nomen nusquam asscriptum cernis, neque Meginherum Hirsveldensium Abbatem appellari audis. Hoc enim paulò post ita expressim apparebit, ut quod apertissimè. Illud autem studiose suppressum est, ne alicubi sciolis, videlicet, aurem popularem captare videretur. Christiana prorsus ratione permotus, contraque multorum philosophantium inversum morem, qui etiamsi mundi gloriolas sese aspernare, passim libris æditis jactitent, nullos tamen videre licet de nominis sui ratione, adeoque librorum suorum curiosa inscriptione magis concertare. Maximeque tunc, quando vel jam seriò, de contemnenda existimatione populari, gravissima dictione declamant. Porrò nec quemquam solicitum reddat, quod archetypus Tritemii, quem ipsi vidimus, Lampertum hunc Hirsveldensis Monasterii asseclam recenseat, hoc nostro autem volumine porissimum Herveldensis Ecclesiæ mentio habeatur, sicque diversi instituti loca esse, vel nominum dispatitate superati, cogamur fateri. Ita enim Germanicorũ locorum, & quarum nòn tandem rerum vocabula, scriptorum sive inopia, sive librariorum incuria, nobis usqueadeo nonnunquam lacera mutilataq; relicta sunt, ut non nisi absolutissima ratione, vix tandem quoque ad paucula hæc, quæ nobis ex professo interdum supersunt, deveniamus. Proinde nihil, aut parum jam retulerit, utrum legere quispiam malit, quum cætera constent. Ludimus enim hac in re plerumque & ludimur. Cæterum quo tempore in presbyterorum numerum ordinemque ascitus, quamdiu etiam Hierosolymitana peregrinatione jactatus sit, ex anni subsequentis 1059. descriptione liquidò constabit. Qui & quo tandem anno subsliterit, extremamque operi manum imposuerit, finis ex amussim demonstrat. Nam ultra 1077. Jesu Christi annum non processit. Demum inter quos bonarum literarum professores ac historicos hic author tibi reponendus sit, Philippus Melanthon ille, vir insigni eloquentia & acri humanioris literaturæ judicio præditus, ut interim alios itidem doctissimos taceam, hac una persuasit annotatiuncula, quam & apud nos Tubingæ primum hunc ex interitu in lucem asserens authorem archetypo, quem nonnulli credebamus, inscriptionis loco apposuit. Quæ & prima ante hac æditione tituli vicem obtinuit, in hæc verba,

Quisquis es gloriæ Germanicæ & majorum studiosus, hoc utare ceu magistro libello.

Et Philipum illum sic erga librum animatum fuisse, scripta ad M. Chasp. Churre. virum eruditissimum præcedens epistola edocet. Et profectò, si authoris seculum spectes, quo penè omnia sub finem confusa, fractaque ob Heinrici regis quarti impotentiam erant, egregium illius ingenium fuisse dices. Ut quod ea re nihil permotum sit. Adde id etiam quod & longe maximum videri debet, hominem inter grassantem jam barbariem, tam eleganti latinitate, tantaque diligentia, diversas rerum species, pulcerrimo ordine digestas reddere, ac ea singula unus ipse compendio potuisse præstare. Vale.

GENEROSI ANIMI AC STRENUO MILITIÆ DECURIONI SEBASTIAno Schertlino, domino & affini suavissimo suo Burtenbachii &c. Lutovicus Schradinus S. P. D.

Ultam me tibi debere, vir ornatissime, quum ob praeclaram erga me benevolentiam, tum vero splendidissimam benignitatem nupero nuntio acceptam, ac nostram insuper necessitudinem ingenue fateor. Tanta est enim tua in quosvis, nedum quoque me humanitas, ut etiamsi maximè velim, absque insigni tamen imprudentia inficiari non possim. Dudum igitur conveniebat, aliqua ratione officiis quoque meis, iisdemque literatis si non respondere, id enim nunc temporis vel impossibile est, at saltem aliquo modo viam, indiciis quibusdam editis, apparare. Non defuit rei huic perficiendae obsequens animus, sed pleraque subinde sedulo conanti, negotiorum pondus, studiaque graviora, ut interim rei familiaris curam, aetatemque omnibus illis vix dum satis maturam reticeam, obstiterunt. Itaque jam res eò magis magisque anxium reddere ac perurgere coepit, quò minus brevi temporis spatio aliquid egregii operis, ex mea penu literaria depromptum, componi vel confici posse sperabatur. Atqui tandem in aliorum libris editioni paratis audere coepi. Et coeptis quidem propria non defuit divinitas, rerumque item successus ipse ac temporis opportunitas, quam Occasionem appellant. Nam quum primum Tritemii Abbatis Spanhaimensis Chronicorum Hirsaugiensium volumen forte obiterque volverem, & authoris hujus Germanici nomen occurreret, quid mihi laetius evenire potuerit non videbam. Liber namque Historia Germanica antea sui parentis nomen desiderans, hoc jamjam è tinearum injuria integrum receperat. Gratulabar igitur Lamberto nostro recepti nominis gratia. Verum de te idem ferè, at multò splendidissimum nuntiū eodem sane accipiebam tempore: Nimirum te a[lto] speciosissimo partim triumpho illo de Turcarum gente flagitiosissima 14. KL. Octob. anni anteacti 32. supra sesquimillesimum, militari dignitate, insignibusque & nunc etiam ab ipsius Augustissimi Caroli Imperatoris nostri sacratis manibus, aut certe illo ipso imperante, auctum esse, ac deinde quoque salvum incolumemque inter alios belli duces, legionumve praefectos & militum Tribunos non postremos, ingenti applausu domum rediisse. Atque à plerisque omnibus certatim eo nomine, affluentissimis muneribus affectum esse. Ibi tum valde cessationis meae taedebat, quum viderem te ex bellorum fluctibus reducem, a me uno insalutatum relictum. Proinde jam Lamberti Germanicarum rerum scriptoris diligentissimi, tuamque causam juxtà habebam. Quando utrique eadem penè de causa, ut pote nominis & gloriae gratulari: immo & meam itidem animi gratitudinem unà ostendere liceret. Nolui occasionem semel nactam differre. Studiose rationes contuli, aggressus sum, processit. Utinam autem tam bene quam magno labore. Liber enim principiò librariorum partim incuria haud bene descriptus, partim etiam tempore absumptus extabat, pleraque ordine neglecto verius interim irretita quam reddita. Nec illa potuerunt prima statim editione per omnia emaculari. Siquidem praeli sedulitas, quae videre omnia restituereque singula nequaquam permisit: etiam si ea M. Chaspar Churrerus ille noster, bonarum disciplinarum admodum peritus, magna cum laude praestare potuisset. Sed enim haec fato quodam, in tuam authorisque hujus ac mei gratiam, praesenti servata crediderim tempori. Ita enim vel Historici manes causam habent, qua intercèptum antea nomen recuperent, studiosi quoque, quamobrem Magnanimitatem tuam laudent, egoque tandem qua tibi meam diligentiam, si qua est mihi, studiumve meum commendem, & insuper tibi Decurionum jam ordini ascripto, rebusque cum deploratissimis Turcicis praedatoribus cordatè gestis applaudem. En meum habes consilium, cernes inter legendum praeterea quid praestiterim, utque illa probè sarta tectaque sint. Nam sicubi lectio ab optimis scriptoribus variabat, vel annotatiuncula subjecta est, rudioribus in hoc mediocrioribusve consulens, seu asterisco praenotata, aut ceu lunulis quibusdam inflexis lineolis circumscripta sunt: ne quid nugarum authori gravissimo aspergeretur. Et neque confestim quisquam ex jure manu me consertum putet, vel mecum interdicto contendat, clamitans, Bartholi aliorumque lectionem potius mihi sectandam, adeoque tomos Pandectarum Legis Civilis Canonumque scita versanda magis, quam historias terendas. Huic quod respondeam in promptu & facile est. Quisquis Philosophiae, dicam enim quod sentio, rerum gestarum cognitionem adimit, necesse est, ut cum ipsa aut aperto marte depugnet, aut leges omnes, si aut mori aut evincere decretum obstinatumque sit, evertat. Nisi Jurisprudentiam non jam divinarum humanarumque rerum cognitionem, sed garrulam contiosulamque decipiendi machinatricem dicas. Jam quid foro & Theologiae, quid medicinarum professioni cum tribunali commune? Et haec profecto tamen consummato legum interpreti necessaria plerique affirmant. Porro unde tandem orationis nervi, unde affectuum permovendarum ratio petenda? Quos, obsecro, legum oratores Justinianus ille intellexit, quos & perfectissimos appellavit? Sed haec prolixius quàm volebam. At te redeo, bellator egregie, libellum ut hunc tuo nomini adeptaeque dignitati consecratum, ob multa quae belli peritiam adaugere possunt strategemata, contra invidorum morsus fortiter tuearis. Deus Opt. Max. te nobis ad militarem praeclaram disciplinam illam. Rō. Imperii & Reip. unicum robur & decus, quaeque sola beatam omnibus pacem & reddi & conservari usu rerum comperimus, diu superstitem concedat.

Vale, KL. Septemb. è Tubinga Virginei partus Anno 1533

LAMBERTI SCHAFNABVRGENSIS ANNALES, ET HISTORIÆ GERMANORUM.

Rima Ætas ab Adam usque ad Noe, continens generationes.10. Annos vero mille, 656. Quæ tota periit diluvio: Sicut infantiam mergere solet oblivio.

Secunda, à Noe usque ad Abram, generationes similiter complexa.10. Annos autem. 292. In qua linguarum facta est divisio: A pueritia namque homo incipit loqui posse post infantiam. Quæ & inde nomen accipit: quia fari, id est, loqui potest.

Tertia ab Abraham usque ad David, generationes.14. Annos quoque. 942. continens. Et quia ab adolescentia incipit homo posse generare, Matthæus ab Abraham generationum Christi sumpsit exordium.

Quarta à David usq; ad transmigrationẽ Babylonis, generationib' æquè, juxta Mattheũ.14. Annis autẽ 483. porrecta. De qua Regũ tempora cœperunt, Quia dignitas juvenilis regno est habilis.

Quinta deinde usq; ad adventum Salvatoris in carne generationibus & ipsa 14. porrò an. 588. extenta. In qua, ut gravi senectute fessa, malis crebrioribus plebs Hebræa quassatur.

Sexta, quæ nunc agitur: nulla generationum, vel temporum serie certa, sed ut ætas decrepita, ipsa totius seculi morte finienda. Secula generationibus constant: Inde dicuntur secula, quòd se sequantur. Abeuntibus enim aliis, alia succedunt. Quorum decursus per generationes & regna ita scribitur.

PRIMA ÆTAS CONTINET creationem mundi.

Primo enim die Deus, in lucis nomine, condidit Angelos.

Secundo, in Firmamenti appellatione creavit cœlos.

Tertio, in Descretionis vocabulo, speciem aquarum & terræ.

Quarto, Luminaria cœli.

Quinto, animantia ex aqua.

Sexto, animantia ex terra. Et primum hominẽ Adam.

Adã, centesimo trigesimo anno genuit Seth. A quo filii Dei.

Seth anno centesimo quinto genuit Enos, Qui cœpit invocare nomen Domini.

Enos anno nonagesimo genuit Cainan.

Cainã anno Septuagesimo genuit Malalehel. Qui interpretatur plantatio Domini.

Malalehel anno Septuagesimo secundo genuit Jareth.

Jareth anno centesimo sexagesimo secundo genuit Enoch.

Hunc nonnulla divina scripsisse, Juda apostolo testante, comperimus.

Enoch anno Sexagesimo quinto genuit Mathusalem. Post cuius ortum translatus est à Deo.

Mathusalem anno centesimo octogesimo septimo genuit Lamech.

Gygantes nati sunt.

Et concupierunt filii dei, id est Seth, fillas hominum, id est Cain.

Lamech an. centesimo octogesimo secundo genuit Noe.

Qui arcam ædificavit.

Noe, an. centesimo decimo venit diluvium.

Fuerunt autem ab Adam usq; ad cataclysmũ, id est, diluvium, anni 1656.

SECUNDA ÆTAS CONTINET annos. 292.

Sem anno.2 post diluvium genuit Arphaxat, A quo Chaldæi.

Arphaxat an. 35. genuit Sale. A quo Samaritæ & Indi.

Sale anno 30. genuit Heber. A quo Hebræi.

Heber anno 14. genuis Phalech. Turris ædificabatur.

Phalech anno 30 genuit Reu.

Dii primum adorantur.

Reu anno 32 genuit Saruch.

Regnum Scytharum inchoat.

Saruch an. 30. genuit Nachor.

Regnum Ægyptiorum nascitur.

Nachor an. 39. genuit Thare.

Regnum Assyriorum & Sicyoniorum oritur.

Thare anno. 70. genuit Abram.

Semiramis condidit Babyloniam.

Et Zoroastes Magicam reperit.

Fuerunt autem anni ab Adam usque ad Abram 1947.

TERTIA ÆTAS CONTINET annos 942.

Abram anno 75. propter imperium Dei venit in terram Chanaam.

Abram anno 86. genuit Hismael. A quo Hismaelitæ.

Abraham anno. 100. genuit Isaac.

Isaac anno 60. genuit Jacob.

Jacob anno 90. genuit Joseph.

Memphis in Ægypo conditur.

Josephannis. 110. vixit.

Græcia segetes habere cœpit.

Hebræorum servitus in Ægypto annis 147.

Et Cecrops Athenas condidit.

Moyses annis 40. rexit Israël.

Sub quo Hebræi literas habere cœperunt.

Josue annis 26. rexit Israël.

Erichthonius in Græcia primus junxit quadrigam.

Judices, à Moyse usq; ad Samuel, præfuerunt annis. 305.

Othoniel annis. 40. præfuit.

Cadmus Thebanorum rex, Græcas literas invenit.

Ahud annis. 80. præfuit.

Amphion musicus claruit.

Debora annis. 40.

Primus Latinis regnavit Picus.

Et Apollo Medicinæ artem invenit.

Gedeon annis 40.

Orpheus, Linusque musici claruerunt.

Abimelech annis. 3. Iste fratres suos occidit.

Thola annis 22 (Heb. 23.)

Priamus regnavit in Troia.

Jair annis 22.

Carmenta Latinas literas repperit.

Jephthe annis 6.

Hercules flammis se injecit.

Abessan annis. 7. (Qui & Hesebon)

Bellum decennale Troiæ surrexit.

Ahialon annis. 10. Hic in 70. interpretibus non habetur. (Euseb. Adon.)

Labdon annis. 8.

Capta Troia.

Æneas venit in Italiam.

Samson an. 20. (hactenus Judicum liber.)

Ascanius Albam condidit.

Heli sacerdos annis. 40.

Archa testamenti capitur.

Et regnum Sicyoniorum finitur.

Samuel & Saul annis. 32.

Regnum Lacedæmoniorum exoritur.

Et Homerus fuisse probatur.

QUARTA ÆTAS CONTINET annos. 473. (Septua. 485.)

David annis. 40. regnavit.

Carthago à Didone conditur.

Gath, Nathan & Asaph prophetaverunt.

Salomon annis. 40.

Templum Hierosolymis ædificatur, an. 480. egressionis ex Ægypto expletis. Ex quo apparet, Samuelem & Saulem 32. annos, & non 40. præfuisse.

Roboam 17. annis regnavit.

Regnum Israhel & Juda dividitur.

Abia annis. 3.

Pontifex Abimelech insignis habetur.

Asa annis. 41.

Haggæus, Amos, Johel et Jehu prophetarũt, & Azarias.

Josaphat annis 25.

Elias, Elisæus, Abdias, Et Micheas prophetaverunt.

Joram annis. 8.

Edom recessit à Juda, & constituit sibi Regẽ.

Ochozias anno. 1.

Elias rapitur.

Athalia annis 7.

Jonadab filius Rechab sacerdos claruit.

Joas annis 40.

Zacharias filius Joiadæ lapidatur.

Amasias annis 28.

Amos propheta claruit in Israel.

Ozias annis. 52.

Olympias prima, à Græcis constituitur.

Joathan annis 16.

Esaias, Oseas & Iohel prophetaverunt.

Et Romulus nascitur.

Achaz annis. 26.

Roma conditur.

Et Israel in Medos transfertur.

Hezechias annis. 29.

Romulus 100. senatores constituit.

Manasses annis 55.

Numa. 2. menses anno adiecit.

Et Sybilla Samia claruit.

Amon annis. 2.

Tullus in republica censum exegit.

Josias annis 31.

Tales Physicus claruit.

Joachim annis 11.

Hujus tertio anno Nabuchodonosor Judæam cœpit.

Sedechias annis 11.

Templum Hierosolymis incensum est.

Fuerunt autem ab Origine mundi usque ad terminum Judaici regni anni. 3363.

QUINTA ÆTAS CONTINET annos 588. (Aliis. 589.)

Hebræorum captivitas annos 70.

Judith historia conscribitur.

Darius annis. 36.

Hujus secundo an. templum Hierosolymis construitur, finitis. 70. an. judaicæ captivitatis.

Xerxes annis. 21.

Herodotus historiographus agnoscitur.

Artaxerxes annis 40.

Esdras legem incensam renovavit.

Et Nehemias Hierusalem restauravit.

Darius, qui & Nothus. annis. 19.

Hæc ætas habuit Platonem.

Artaxerxes, qui & Ochus, annis 26.

Demosthenes & Aristoteles prædicantur.

Artaxerxes Ochi filius annis. 4.

Xenocrates claruit.

Darius annis 6.

Alexander Macedo annis 12.

Qui Hierosolymam cepit.

Hucusque regnum Persarum.

DEHINC GRÆCORUM REGNUM

Alexander an. 5. Asiam obtinuit.

Ptolemæus Lagi filius annis 40.

Machabæorum liber primus inchoavit.

Philadelphus annis 38.

Septuaginta interpretes claruerunt.

Ptolemæus Evergetes annis. 26.

Jesus sapientiæ librum composuit.

Philopater annis. 17.

Machabæorum liber secundus inchoavit.

Epiphanes anno 24.
Romani Græcos obtinuerunt.
Philometor annis 35.
Hunc Antiochus superans, Iudæos oppressit.
Et Scipio Aphricam vicit.
Evergetes annis 29.
Brutus Hispaniam subegit.
Soter annis 17.
Thraces Romanis subjiciuntur.
Varro & Cicero nascuntur.
Alexander annis 10.
Syria per Gabinium Romanis subjicitur.
Ptolemæus Cleopatræ filius annis 8.
Sallustius historiographus nascitur.
Dionysius annis 30.
Pompeius Iudæam cœpit.
Cleopatra annis 2.
Ægyptus Romanis subditur.
Hucusque regnum Græcorum.

NUNC ROMANORUM Imperium.

Iulius Cæsar annis 5.
Hic primus monarchiam tenuit, & ab hoc Cæsares appellati sunt.
Octavianus annis 56.
Hujus anno 42. Dominus noster Iesus Christus nascitur, completis ab Adam, juxta Hieronymum, annis 5199.
Tiberius autem annis 23.
Huius anno 18. Dominus noster Jesu Christus crucifixus est.
Caius annis 4.
Matthæus Evangelium scripsit.
Claudius annis 14.
Petrus Romam, & Marcus Alexandriam petierunt.
Nero annis 13.
Petrus & Paulus cruci, gladioq; traditi sunt.
Vespasianus annis 10.
Huius anno secundo, Titus Hierosolymam subvertit, templum solo stravit: post annos primæ ædificationis 1809. Dominicæ autem incarnationis, 71.
Titus annis 2. Hic facundus & pius fuit.
Domitianus annis 16.
Johannes apostolus in Pathmos relegatur.
Nerva anno uno.
Johannes Ephesum rediit, & Evangelium scripsit.
Traianus annis 9.
Simeon Hierosolymorum Episcopus crucifigitur.
Et Johannes Apostolus requiescit.
Adrianus annis. 21.
Aquila interpres oritur.
Antoninus minor, annis. 22.
Montanus Cataphrygarum author oritur.
Commodus annis. 13.
Theodotion interpres apparuit.
Ælius Pertinax an. 1. nihil historiæ habet.
Severus Pertinax an. 18.
Symmachus interpres agnoscitur.
Antoninus Caracalla annis. 7.
Quinta æditio Hierusalem invenitur.
Macrinus anno uno.
M. Aurelius Antonius annis. 4.
Sexta æditio Nicopoli reperitur.
Et Sabellius infœlix oritur.
Alexander annis 13.
Origenes Alexandriæ claruit.
Maximianus, vel Maximus an. 3.
Hic persecutus est Christianos.
Gordianus annis. 6. (aliis. 7.)
Fabianus episcopus Romæ claruit.
Philippus annis. 7.
Hic primus Imperator Christianus fuit.
Decius anno. 1.
Antonius monachus oritur.
Gallus & filius ejus Volusianus annis 2.
Novatiana hæresis oritur.
Valerianus cum Galieno annis 15.
Cyprianus & Cornelius martyrio coronantur.
Claudius annis 2. Iste Gotthos ab Illyrico expulit.
Aurelianus annis 5.
Hic etiam persecutus est Christianos.
Tacitus annum unum.
Probus annis 6.
Manichæorum hæresis oritur.
Carus annis 2.
Iste de Persis triumphavit.
Diocletianus & Maximianus annis 20.
Isti divinis libris exustis, vastari ecclesias, affligi & interfici Christianos jusserunt.
Maximinus filius Maximiniani, Severus & Galerius anno 1.
Constantinus annis 31.
Cujus 15. anno Nicena synodus congregatur. Dominicæ incarnationis anno 324.
Constantius & Constans annis 27.
Reliquiæ sancti Andreæ, sanctiq; Lucæ Euangelistæ Constantinopolim transferuntur.
Et Anthropomorphitarum hæresis oritur.
Per idem tempus Athanasius & Maximinus Treverorum Archiepiscopus, atque Hylarius doctrina & fide clari habebantur.
Julianus annis 2.
Hic ex monacho paganus factus, Christianos persecutus est.
Iovinianus anno, 1.
Iste cum omni exercitu Christianus efficitur.
Valentinianus annis 11.
Qui à Iuliano, ob fidem Christi, militia fuerat privatus.
Et Gotthi hæretici facti sunt.
Gratianus cum fratre Valentiniano annis 6.
Ambrosius & Martinus Episcopi claruerunt.
Valentinianus cum Theodosio annis 11.
Hieronymus in Bethlehem toto mundo claruit.

Theo-

Theodosius annis. 11.
Sanctus Johannes Anachorita claruit.
Arcadius cum fratre Honorio annis. 13.
Johannes Chrysostomus & Augustinus Episcopi claruerunt.
Honorius cum Theodosio minore annis. 15.
Cyrillus Alexandriæ Episcopus claruit.
Theodosius minor Archadii filius annis. 26.
Ephesina synodus Nestoriū, cum suis fautoribus Pelagianis, damnat, sub Celestino Papa.
Marcianus annis. 7.
Calcædonense concilium sub Leone Papa. 630. patrum agitur.
Leo maior cum Leone minore annis 17.
Ægyptus ab errore Dioscori liberatur.
Zenon annis. 17.
Corpus Barnabæ apostoli reperitur.
Et Acæphalorum hæresis oritur.
Anastasius 26. annis.
Fulgentius Episcopus claruit.
Justinus maior annis. 9.
Acæphalorum hæresis abdicatur.
Justinianus annis. 39.
Hujus Sexto anno primus cyclus Dionysii inchoavit, Dominicæ incarnationis anno 532.
Justinus minor annis. 11.
Armenii fidem Christi susceperunt.
Tiberius annis 6.
Ermingildus rex Gotthorum martyrio coronatur.
Mauricius annis 21.
Gregorius Papa Augustinum archiepiscopū cum monachis Britanniā misit, ut genti Anglorum verbum Dei evangelizarent, Dominicæ incarnationis anno 596.
Phocas annis 8.
Angli Axones fidem Christi susceperunt.
Heraclius annis 27.
Judæi in Hispania Christiani facti sunt.
Heracleonas cum matre sua Martina annis. 2.
Pyrrhus regiæ urbis Episcopus à Theodoro Papa damnatur.
Constantinus Heraclii filius menses 6.
Paulus Pyrrhi successor, ob eandem vesanā doctrinam damnatus est.
Constantinus Constantini filius annis 17.
Hic sextam synodum congregavit.
Cujus rogatu Agatho Papa misit in regiam urbem Legatos suos, in quibus fuit Johannes Romanæ ecclesiæ tunc Diaconus, non longè post Episcopus, pro adunatione facienda sanctæ Ecclesiæ.
Hæc sexta synodus Constantinopolim acta est. Ubi affuerunt Episcopi 150. præsidente Georgio Patriarcha urbis regiæ, & Machario urbis Antiochiæ.
Et convicti sunt, qui unam voluntatem & operationem astruebant in Christo, falsasse Patrum catholicorum dicta perplurima, anno Dominicæ incarnationis. 702.

HUCUSQUE BEDA.

703.
704.
705.
706.
707.
708. Cunrat rex de Britannia Romam perrexit. Ibique attonsus ac monachus factus, in jejuniis & precibus ad diem pervenit ultimum.
709.
710. Pippinus Maior domus regni Francorum, perrexit in Alemanniam.
711.
712. Mortuus est Heriuuertus Rex Langabartorum.
713.
714. Mortuus est Pippinus Maior domus. Cui successit Carolus filius ejus.
715. Mortuus est Dagouuertus rex, fuitq; pugna Francorum.
716. Pugnavit Carolus contra regem Ratbodū.
717. Pugnavit Carolus contra Francos, in dominica die ante pascha.
718. Vastavit Carolus Saxoniam plaga magna.
719. Occisio Francorum ad Suessonis civitatem.
720. Pugnavit Carolus contra Saxones.
721.
722. Magna fertilitas facta est.
723.
724.
725. Carolus perrexit Andegavis.
726.
727. Sanctus Egbertus migravit ad Christum.
728.
729. Cometæ stellæ apparuerunt.
730.
731. Carolus vastavit ultra Liguram.
732.
733.
734. Carolus perrexit in Fresiam.
735. Carolus vastavit Vuascones
736. Beda nobilis & præclarus doctor obiit.
Initium Herueldensis monasterii
737.
738. Carolus pugnavit contra Saracenos in Gothia.
739. Carolus Saxoniam iterum intravit, & fecit eos tributarios.
740. Carolus provinciam intravit usq; in Massiliam.
741. Carolus obiit Major domus regni Francorum. Cui successerunt Carlmannus & Pippinus filii ejus.
Initium Altahensis monasterii.
742. Carolus magnus natus est.
743.
744. Initium Fuldensis monasterii.
745.
746. Sanctus Burchardus ordinatus est Episcopus. I. in Wurzeburg.

747. Sanctus Wigbertus migravit à seculo.
Carlmannus Romæ monachus factus est.
748.
749.
750. Pippinus decreto Zachariæ papæ, per unctionem Sancti Bonifacii archiepiscopi Rex appellatus est, Qui antea Maior domus vocatus est.
Et Hilderichus rex tonsoratus, in monasterium mittitur.
751. Zacharias Papa obiit.
Stephanus electus est atque occisus.
Et alter Stephanus electus atq; consecratus est.
752.
753. Stephanus papa ad Pippinum veniens, defensionem petiit contra Hasthulphum regem.
754. Stephanus papa duos filios Pippini Carolum & Carlmannum unxit in reges.
755. Sanctus Bonifacius martyrio coronatur.
756. Organa primum missa sunt Pippino de Græcia.
757.
758. Pippinus Saxonibus superatis, tributum imposuit, ut 300. equos singulis annis persolverent.
759.
760.
761.
762.
763.
764. Pippinus magnum conventum habuit in Carisiago.
Fuitque hyems durissima.
765. Ruotgangus Episcopus corpora sanctorũ Gorgonii, Naboris & Nazarii de Roma advexit.
766. Victi sunt Sclavi in Weidahaburg à Francis.
767.
768. Pippinus rex acquisivit Aquitaniam totam, Et inde revertens ad sanctum Dionysium, Octavo Kl. Octobris obiit. Carolo magno & Carlmanno regnum relinquens.
769.
770. Betta Regina, venit de Italia, & Desiderii regis filiam adduxit in Franciam.
771. Carlmannus obiit, fratri Carol regnum relinquens.
772. Carolus in Saxonia Eresburg expugnavit, & phanum eorum, quod vocabatur Irminsul destruxit.
773. Carolus ab Adriano Papa invitatus, Desiderium regem in Papia obsedit.
774. Carolus Papam cœpit, & Desiderium Regem in Franciam duxit.
Eodem anno Saxones ecclesiam in Frideslare, lignis & igne implentes incendere volebant, sed minimè valebant.
775.
776. Saxones Christiani effecti sunt.
777.
778. Carolus pugnavit contra Saracenos, & Saxones,
Et Langabartorum regnum vastavit.
779. Sturm abbas Fuldensis, cœnobii obiit.
780.
781. Carolus Romam perrexit. Ibique baptizatus est Carlmannus filius ejus. Quem Adrianus papa immutato nomine vocavit Pippinum. Ibi quoq; despõsata est Ruddrut filia ejus Constantino imperatori.
Carolus divisit terrã inter Episcopos in Saxonia.
782. Caroli comites occisi sunt à Saxonibus in loco qui dicitur Suntal.
783. Hildigart regina obiit, cui Vastrhat successit.
784.
785.
786. Sanctus Lullus archiepiscopus obiit.
Et Carolus ad Italiam venit.
Multa quoque visa sunt prodigia. Signum enim crucis in vestimentis hominum apparuit. Et sanguis è cœlo terraque profluxit.
787. Carolus Romam veniens, Beneventum provectus est.
Et monasterium S. Benedicti adiit.
788.
789. Carolus subegit gentem Vvilzorum.
790. Carolus perrexit in Pannoniam.
791. Carolus subegit gentem Avarorum. (*aliàs Ararorum.*)
Et fundata est ecclesia sancti Bonifacii in Fulda.
792. Conjuratio Pippini contra patrem suum, quæ per Fardolphum publicata est. Unde Pippinus attonsus in monasterium mittitur, cæteriq; omnes perditi, alii decollati, alii suspensi, miserabiliter sunt mortui. Et ipsi Fardolpho datum est cœnobium sancti Dionysii.
793.
794. Hæresis Feliciana damnata est, in synodo Franconefurt.
Et Vastrhat regina obiit.
795. Adrianus Papa obiit in nativitate Domini.
796.
797.
798. Balchart abbas Herveldensis obiit.
799. Leo papa lingua truncata, excæcatus, & de pontificatu ejectus, videns & loquens in Franciam venit ad Carolum, in locum, qui dicitur Heristelle.

GERMANORUM IMPERIUM.

800. Carolus à Romanis Augustus est appellatus.
801. Amarmurmulus rex Persarum, Elephantẽ unum, cum aliis muneribus, Carolo misit.
802.
803. Leo Papa iterum venit in Franciam, & Saxones trans Albiani translati sunt in Franciã.
804.
805. Carolus Caroli filius Bœtheimos vastavit.
806.

Mortalitas

807. Mortalitas maxima facta est in Fulda.
808.
809
810. Hohenburg castellum impositum est Albis flumini, ab imperatore Carolo, contra Danos.
811. Depositio Luitgeri Episcopi.
812.
813. Richolphus Magonciæ Archiepiscopus obiit: & pons apud Magonciam incendio periit.
814. Carolus Magnus Imperator obiit. Cui Luituuichus successit. Qui episcopatum in Hildenesheim construxit.
815. Gangüolphus abbas Fuldensis obiit.
816.
817. Luituuichus Imperator Aquisgrani habuit synodum. Ibiq; ordinavit vitam monachorum.
818. Luituuichus Imperator in Britannia Nortmannorum regem vicit.
819. Luituuichus Judith, filiam Welf, in uxorē accepit.
Et in Fulda dedicata est ecclesia.
820.
821.
822. Inchoatio monasterii novæ Corbeiæ.
823.
824. Luitouuichus contra Vivomarcum regem pugnavit, & Britanniam vallavit.
825. Vivomarcus occisus est in domo propria.
Et Haistolphus Magonciæ archiepiscopus obiit cui Otger successit.
826. Hiltuuinus ossa S. Sebastiani in Galliam (transtulit.
827.
828.
829. Luitouuichus Imperator depositus est à filiis suis Luithario, Luitouuicho & Carolo.
830.
831. Bun & Raban abbates, fundamentum ecclesiæ sancti Wigberti foderunt 6. Idus Julii, secunda feria.
832. Corpus S. Aurelii in Germaniam delatum (est.
Et Hirsaugia fundata.
Conjuratio Luitouuichi contra patrem suum.
833. Regnum Francorum ad Lotharium est conversum.
834. Pippinus & Luitouuichus patrem suum restituerunt in regnum.
835.
836.
837.
838. Conjuratio Luitouuichi iterum ad Franco- (nefurt.
Et conversum est regnum ad patrem ejus.
839.
840. Luitouuichus insequendo filium, venit ad Herolsfelt mōnasterium. 3. Idus Aprilis.
Luitouuichus Imperator obiit. Cui filius ejus Luitouuichus successit.
841. Luitharius bellavit contra fratres suos Luitouuicum & Carolum: In quo prælio penè ad internecionem deleti sunt Franci: & Luitharius victus est. Ubi & Adelbertus comes occisus est.
842. Luitherus expulsus est à regno.
Et Raban Abbas de monast.
843. Luitherus, Luitouuichus, & Carolus pacē fecerunt.
844. Luitharius rex, regem Sclavorum Gestimulum occidit.
845. Luitouuichus venit ad Herolfesfelt, 2. Calendis Novemb.
Et privilegia monachis dedit, suoque sigillo munivit.
Monachi quoq; ejusdem Herolsfeldensis monasterii reconciliati sunt cum Otgario archiepiscopo, de decimis frugum & porcorum ex terra Thuringorum, per fideles Legatos domini Luituichi Augustenses Episcopos, videlicet & præsides.
846 Luituuichus filius Luituuichi Pannoniam subegit, & Boheimos domum rediens vallavit.
Bun abbas Hervelden. obiit, cui Brunuuart successit.
847. Oggarius Magonciæ archiepiscopus obiit, Cui abbas Fuldensis Rabanus successit. Abbatiā Waldo suscepit.
848. Ad Magonciam habito synodali concilio, Gotteschalc hæreticus damnatus est.
849.
850. Dedicata est ecclesia S. Wigberti. 5. Kl. Novembris, à Rabano Magonciacensi Archiepiscopo.
851.
852 Translatio S. Lulli in cæna Domini.
853.
854.
855. Luitouuichus rex, cum magno exercitu, perrexit contra Ratzidum regem Marahensiū.
Luitharius etiam rex, tonsuram & monachicū habitum suscepit moriturus in Prumia.
856. Rabanus Archiepiscopus obiit. Cui Carlus successit.
857 Carolus archiepiscopus in Magoncia magnum synodum habuit.
858. Luituuichus rex, Luituuichum filium suum misit cum exercitu magno ad Abitritos.
859. Luituuichus & Carolus, atque Luitharius filius Luitharii fratris eorum, cum juramento pacem fecerunt.
860.
861. Udo, Ernost, Berngerus comites & Waldo abbas Fuldensis honoribus depositi sunt, Thuedo abbas successit.
862.
863. Carolus archiepiscopus obiit. Cui Luitbernus successit.
864. Luitouuichus rex Ratzidum regem Maruhensium sibi subegit.
865.
866.
867.
868.
869. Luitherus rex à Benevento reversus, Romā venit,

venit, ibique ab Adriano damnatus est. Qui domum rediens, penè cum omnibus periit.

Eodem anno Thiedo abbas Fuldensis depositus, & Sigehardus electus est vir religiosus.

Anno 870.

Anno 871.

Anno 872.

Anno 873.

Anno 874.

An. 875. Luitouuichus rex obiit. Cui filius ejus Luitouuichus successit.

Brunuuart Herveldensis Abbas obiit. Cui Drugo successit.

Ann. 876. Pugna juxta Andernaha facta est, inter Carolum & Luitouuicum, Luotouuici regis filium.

Anno 877.

Anno 878.

Anno 879. Luitouuichus rex, filius Luitouuichi regis obiit. Cui frater ejus Carolus successit.

Anno 880.

Anno 881.

Anno 882.

Anno 883.

Anno 884.

Anno 885.

Anno 886.

Anno 887. Carolus de regno est ejectus. Et Arnoldus electus.

Anno 888. Carolus obiit.

Anno 889.

An. 890. Luitbertus Archiepiscopus obiit. Cui Sunderholt successit.

An. 891. Sunderolt Magonciæ archiepiscopus occisus est. Cui Hatto successit.

An. 892. Arn episcopus occisus est.

Et Drugo abbas Herveldensis obiit. Cui Harderat successit.

An 893. Prælium magnum factum est inter Bajoarios & Hungaros.

An. 894.

An. 895.

An. 896. Arnold. Romę Imperator, factus est.

An. 897.

An. 898.

An. 899. Arnoldus Imperator obiit. Cui Luitouuichus filius ejus successit.

An. 900.

An. 901. Harderat abbas Herveldensis obiit. Cui Thiethart successit.

An. 902. Sclavi vastaverunt Saxoniam.

An. 903. Adelbrah & Eberhart & Heinricus occisi sunt.

An. 904.

An. 905. Cunrad comes occisus est, ab Adelberto.

An. 906. Hungari vastaverunt Saxoniam.

An. 907. Adelbertus comes occisus est, jubente Luitouuicho rege.

An. 908. Luitboldus Dux, occisus est ab Hungariis

An. 909. Burchardus, Dux Thuringorum, occisus est ab Hungariis.

An. 910. Luitouuichus rex pugnavit cum Hungariis & victus est.

An. 911. Hungarii vastaverunt Franciam.

An. 912. Luitouuichus rex obiit. Cui Cunradus successit.

Hatto Archiepiscopus Magonciæ obiit. Cui Hereger successit.

An. 913.

An. 914. Ottho Saxonicus comes obiit.

An. 915. Hungari vastando, venerunt usque in Fuldam.

An. 916.

An. 917.

An. 918. Cunradus rex fuit in Herolfesfeld.

An. 919. Cunradus rex obiit. Cui Heinricus Saxo successit.

An. 920.

An. 921.

An. 922.

An. 923.

An. 924. Herger Archiepiscopus Magonciæ obiit. Cui Hildibertus successit.

An. 925.

An. 926

An. 927. Thiethardus junior, abbas Herveldię factus est, cum senioris Thiethardi consensu.

An. 928. Thiethardus abbas junior Episcopus ordinatus, & Burchardus abbas electus est.

An. 929.

An. 930. Thiethardus senior obiit.

An. 931. Heinricus rex Abitritos subegit.

An. 932. Thieto Episcopus obiit. Cui Burchardus Abbas Herveldiæ successit.

An 933. Megingoz abbas Herveldiæ electus est.

An. 934. Heinricus rex Wucronin cum exercitu fuit.

An. 935. Magna synodus fuit in Erphesfurt.

Eodem anno Heinricus rex obiit.

Cui filius ejus Ottho successit.

An. 936. Ottho rex fuit in Herolfesfeld.

Eodem anno ecclesia sancti Bonifacii exusta est.

An. 937. Eberhardus comes, Heinricum filium Heinrici regis captum, projecit in vincula.

An. 938. Eberhardus & Gisilbertus occisi sunt.

Hildibertus Archiepiscopus Magonciæ obiit. Cui Friderrichus successit.

An. 939.

An. 940.

An. 941.

An. 942. Dedicata est Ecclesia sancti Maximini in Treveris.

An. 943. Synodus ad Bunnam congregata est.

An. 944.

An. 945. Nuntii Græcorum ad regem Otthonem venerunt cum magnis muneribus, in vigilia Omnium Sanctorum.

An. 946.

An. 947. Etheit regina obiit. Cui Adelheit successit.

An. 948. Synodus ad Ingelemheim cōgregata est. Cui Marinus legatus apostolicus præsedit.

An. 949. Iterum nuncii Græcorum ad regem Otthonem, cum pretiosissimis muneribus venerunt, in memoria Omnium Sanctorum.

Et Ottho rex dedit filiam suam Cunrado duci

An. 950. Factum est magnum prælium inter Bajoarios & Hungaros.

An. 951. Ottho rex perrexit in Italiā. & acquisivit Adelheidam reginam. Et Berngerum regem subdidit sibi.

An. 952.

An. 953. Nimis crudelis dissentio exorta est inter Luitholphum regis filium, & Heinrichum patruum suum. Eodem anno obsessa est Magoncia, & Rossadal castellum. Factaq; est in illo loco magna pugna.

An. 954. Friderichus archiepiscopus Magont. obiit. Cui Wilhelmus filius regis successit.

An. 955. Ottho rex, Hungaros cum magno periculo sui, suorumq; magna cæde, prostravit in Lechfelt, in Natali sancti Laurentii.

In quo etiam bello dux Cunradus, cum aliis multis est occisus. Heinrichus quoque dux Bajoariorum obiit.

An. 956. Rudbertus Treverensis Archiepiscopus obiit. Cui Heinrichus successit.

Et Hadamarus Fuldensis abbas obiit: Cui Hatto successit.

Eodem anno Luitolphus in Italiam perrexit, eamque sibi subegit.

Et Megingoz abbas Herveldiæ obiit. Cui Hagano successit.

An. 957. Luitolphus in Italia est mortuus, & inde ad Magonciam portatus est, & ad sanctum Albanum sepultus.

An. 958. Signū crucis in vestimentis apparuit.

An. 959. Hagano abbas Herveldensis potestatem suam reliquit, ob infirmitatem corporis sui, eoq; vivente Guntherus electus est in locū eius.

An. 960. Venerunt Legati Ruscæ gentis ad regem Otthonem, deprecantes, ut aliquem suorum Episcoporum transmitteret, qui ostenderēt eis viam veritatis. Qui consensit deprecationi eorum, mittens Adalbertum episcopum fide catholicum, qui etiam vix evasit manus eorum.

An. 961. Venerunt Legati Domini Apostolici ad regem Orthonem, vocantes eum Romam, in adjutorium Johannis Papæ.

Filius eius Ottho secundus in regem ungitur Aquisgrani.

An. 962. Ottho rex perrexit Romam, eumq; Johannes Papa, gratanter suscipiens, honorifice super cathedram Augustalem posuit, & benedictione atque consecratione sua Imperatorem fecit.

Guntherus Herveldensis abbas obiit. Cui Egilolph successit.

An. 963. Magna synodus facta est Romæ. Cui Ottho Imperator præsidebat, cum multitudine magna episcoporum, abbatum, sacerdotum clericorum, ac monachorum. Ibique dejectus est Benedictus à sede Apostolica.

An. 964. Berngerus rex, obsessus est in monte sancti Leonis, ibique captus atque in Babenberg ductus est, cum Willa uxore sua.

An. 965. Ottho Imperator de Italia venit.

Brun Archiepiscopus obiit. Cui Volcmarus successit.

An. 966. Ottho Imperator tertia vice Romam venit.

An. 967. Ottho Imperator misit legatos suos ad Wilhelmum Archiepiscopum & alios Principes, ut Otthonem filium suum, cum omni dignitate regali, ad Italiam mitterent. Quem ipse suscipiens Romā perduxit, ut Papa Johannes posterior, Imperatorē faceret: quod & libēter fecit.

An. 968. Wilhelmus Archiepiscopus obiit. Cui abbas Fuldensis Hatto successit. Abbatiam vero suscepit Wernher.

An. 969. Hatto Magonciæ Archiepiscopus obiit. Cui Rutbertus successit.

An. 970 Egilolphus Herveldensis abbas obiit. Cui Gozbertus successit.

An. 971. Exustum est famosum templum in Dornburg.

Anno 972. Otthoni juniori Imperatori missa est Theophana, ab Imperatore de Græcia.

Eodē anno Ottho senior Imperator cum juniori Otthone, de Italia perrexit in Franciam.

An. 973. Ottho Imperator senior, cum juniore venit Quidilinburg, Ibique celebravit S. Pascha. 10. kal. April. Illucq; venerunt Legati plurimarū gentium, idem Romanorum, Græcorum, Beneventorum, Italorum, Hungarorum, Danorum, Sclavorum, Bulgariorum, atque Ruscorum, cū magnis muneribus.

Eodem anno Ottho Imperator senior obiit in Mimelieba Non. Maii. Cui filius secundus Ottho successit.

An. 974. Heinricus dux Bajoariorum & Abraham episcopus, cum Bolisclaione & Misichone, inierunt contra Imperatorem pravum consilium. At Imperator tali nephando cōperto consilio, congregavit omnes principes suos, & quid inde faceret, consilium petiit. Qui dederunt ei consilium ut mitteret ad ducem Heinricum & Bopponem episcopum, & Gebehardū comitē, eosq; ad placitum invitaret per edictum. Qui sine dilatione, Deo donante, dedit se in potestatem Imperatoris. Eodem anno perrexit Imperator contra Haroldum in Scleosuuig.

An. 975. Ottho Imperator habuit magnum conventum in Wehmare.

Eodem anno, Imperator Boheimos vastavit & concremavit.

Anno 976. Ottho Imperator perrexit ad Bajoariam, atque Heinrichum ducem expulit, Ottonique duci Bajoariam commendavit.

Ann. 977. Imp. cum magno exercitu perrexit ad Bo-

ad Boheimos, & maximam partem terræ illius incendio concremavit.

Ipse quoq; Heinricus cum altero Heinrico invaserant Bozouuam. Quod Imperator ut audivit, festinatò exercitum illò movit, urbemq; obsedit, & Heinricum ducem ad suam gratiam recepit, atque in Franciam perrexit.

Anno 978. Ad Imperatorem Otthonem venit in Pascha Bolislauuo. Qui honorificè susceptus, magnisq; muneribus ab Imperatore oneratus rediit domum. Aderat & Heinricus cum altero Heinrico: Qui comprehensi in exilium missi sunt.

Eodem anno Luitherus rex, cum electo numero militum, repentè invasit Aquisgrani Palatium, seditq; ibi tribus diebus. At Ottho Imperator, festinatò cum exercitu insecutus est Luitharium usque in Sigonem fluvium, & usque ad sancti Dionysii cœnobium: eumq; non apprehendit, quia fugiendo evasit.

An. 979 Gero comes à Waldone quodam accusatus, dum eum in singulari certamine occidisset, ipse tamen ab Imperatore decollatus est.

Anno 980. Ottho Imperator perrexit in Italiam.

Et Gotzberdus abbas ecclesiam construxit in Ordorff.

An. 981. Adalbertus Magadaburgensis archiepiscopus obiit. Cui Hildiliarius successit.

Imperator Natalem Dom. Romæ celebravit.

Anno 982. Destructus est Episcopatus in Merseburg.

Miræque magnitudinis ædificium cecidit in Magadaburg.

Eodem anno Ottho Imperator, valdè periculosum habuit prælium cũ Saracenis in Calabria: In quo prælio occisus est Heinricus Augustensis ecclesiæ episcopus, cũ aliis plurimis Episcopis. In quo et prælio Idibus Julii, occisi sunt milites fortissimi. Hi scilicet, Udo, Gebehardus, Güntherus, Bertholdus, cũ aliis multis & Ottho dux, atque Wernher abbas Fuldensis. Ipse Imperator, vita comite, vix evasit.

Anno 983. Ottho secundus Imperator Romã post male gestas res, regressus obiit, ibidemq; sepultus est.

Heinricus dux Bajoariæ regnum invasit: Sed à principibus est reprobatus.

Anno 984. Filius Imperatoris tertius Ottho patri successit in regnum, unctus in regem Aquisgrani à Johanne Ravennati Episcopo.

Anno 985. Gotzberdus abbatiam reddidit, cui Bernhartus successit.

Anno 986. Ottho rex puer, Bohemiam vastavit, sed Misiconem cum muneribus obviam suscepit.

Anno 987. Iterum rex Bohemiam intravit, & eam ad deditionem coegit.

Anno nongentesimo octuagesimooctavo, Æstatis fervor nimius.

Rupertus Magonciæ Archiepiscopus obiit. Cui Willigis successit.

Anno 989. Theophana imperatrix Romam perrexit, omnemque illam regionem regi subdidit.

Anno 990.

Anno 991. Theophana imperatrix obiit.

Ignis de Rheno ascendit, & villas proximas absumpsit.

Godehardus monachus factus est.

An. 992. Ottho rex, Brandenburg obsedit.

Gerdach Hildesheim Episcopus obiit. Cui Bernuuart successit.

Anno 993.

An. 994. Wolffgangus Ratisponensis Episcopus obiit. Cui Gebehardus successit.

Filii Heinrici comitis, Heinricus, Uto, Sigifridus contra Piratas pugnant, quorum primus occisus, duo sunt capti.

Anno 995. Majolus Abbas obiit.

An. 996. Ottho rex contra Crescentium Romam venit, ubi & Brunonem in sede Apostolica constituit. A quo & ipse Imperator factus est.

Gotehardus abbas factus est in Altaha.

Anno 997 Johannes Placentinus episcopus sedem Apostolicam invasit, consilio Crescentii.

Adalbertus episcopus martyrizatur.

Anno 998. Crescentius ab Imperatore decollatus, cum duodecim suis, ante urbem suspenditur.

Johannes pseudopapa cæcatur.

Anno 999 Brun Papa, qui & Gregorius (V) obiit. Cui Gebertus, qui Sylvester, successit.

Adelheit Imperatrix obiit.

Anno 1000. Imperator ossa Caroli Magni Aquisgrani, à pluribus eo usque ignorata invenit.

Gaudentius frater Adalberti martyris, in Pago archiepiscopus constituitur.

An. 1001. Imperator natalem Domini Romæ celebravit.

Anno 1002. Otthõ 3. Imperator obiit. Cui Heinricus Bajoarius successit.

Eggihardus Marchio, regni usurpator Polodi occisus est.

An. 1003. Pleriq; principes à rege deficiũt, sed post modicum correcti, in gratiam recipiuntur.

An. 1004. Miserandum Papiæ incendium.

Brun frater regis, qui electioni ejus aliquamdiu restiterat, in gratiam ejus redit.

An. 1005. Bernharius abbas Heruelden sis obiit. Cui Godehardus successit.

An. 1006 Guntherus nobilis vir de Turingia, monachus factus est Herveldiæ: sed postea ad Altha transivit, consilio Godehardi abbatis.

Fames valida.

Anno 1007.

Anno 1008. Nothger Leodiensis episcopus obiit. Cui Baldaricus successit.

Guntherus monachus eremum petivit.

sui, quem regi Heinrico nupturam speraverant, certum repudium reportabant.

Ibi quoq; Legati regis Hungariorum pacem suppliciter orant, sed non impetrant: Quoniam rex Petrus, quem Uban per vim regno expulerat, præsens erat, suppliciterq; Heinrici regis auxilium, contra illius violentiam, implorabat.

Sigeuuard Fuldensis abbas obiit. Cui Rohingus successit.

Gisla imperatrix obiit, & Spiræ sepulta est.

Rex, secunda expeditione in Hungarios facta prædictum Uban ad placitam sibi pactionem coegit: Acceptisq; ab eo de pace juramentis & & obsidibus, reversus, nuptias celebravit in Ingelheim, in conjunctione Agnetis filiæ Wilhelmi comitis Pictavorum.

An. 1044. Rex natalem Dom. celebravit Treveris: Ibique omnes, qui in regiam majestatem deliquerant, crimine absolvit, eandemque legem per totum regnum promulgavit: ut omnes sibi invicem delicta condonarent.

Gozzelo dux Lotheringorum obiit: Cujus filius Gotefridus nobilissimæ indolis juvenis, atque in re militari admodum exercitatus, quia ducatum patris non potuit obtinere, arma contra rempublicam corripuit. Adalbertum ducem, quem rex patri ejus subrogaverat, prælio victum occidit, cædes hominum & depopulationes agrorum, quàm maximas fecit, loca omnia usq; ad Rhenum, præter ea, quæ vel murorum præsidio hostilem impetum subterfugiebant, vel se data pecunia redemerant, in cinerem redegit.

Rex, tertia expeditione in Hungariam facta, prædictum Uban vicit & expulit: Petroque regnum restituit.

Hazecho Wormaciæ episcopus obiit. Cui Adelgerus successit.

Cui itidem, pauló post humanis rebus exempto, Amoldus successit.

Diotmarus Hildenesheimensis episcopus obiit. Cui Æzelinus successit.

An. 1045. Dux Gotefridus, à rege in deditionē acceptus, in Gibekenstein missus est custodiendus. Sicque regnum brevi tempore quietum & pacatum mansit.

Petrus Hungariorum rex, Uban æmulum atque insidiatorem regni sui captum, decollavit.

Brun Wirceburgensis episcopus obiit. Cui Adelbero successit.

Cathelo Citicensis episcopus obiit. Cui Eppo successit.

Altbrandus Premensis archiepiscopus obiit. Cui Adelbertus successit.

Ann. 1046. Rex natalem Dom. Goslariæ celebravit: ubi & socrus ejus de Pictavis cum primoribus gentis suæ aderat.

Petrus rex Hungariorum, ab Andrea propinquo suo, dolo circumventus, cæcatur.

Eggihardus Marchio, subitanea morte præfocatus, interiit.

Drutmarus abbas Corbejensis obiit. Cui Ruthardus successit.

Dux Gotefridus custodia absolutus, dum videret nec intercessionem Principum, nec deditionem, quam sponte subierat sibi aliquid profuisse, & rei indignitate, & inopiæ familiaris tedio permotus, bellū rursus de integro sumpsit.

Inter alias, quas R. P. intulit clades, Neumagò domum regiam miri & incomparabilis operis incendit. Civitatem Veridonensem cepit, majorem in ea ecclesiam concremavit. Sed post modicum, facti in tantum pœnituit, ut publicè se verberari faceret, & capillos suos, ne tonderētur, multa pecunia redimeret, sumptus ad reædificandam ecclesiam daret, & in opere cæmentario per seipsum plerumq;, vilis mancipiis ministerio functus, deserviret.

Ann. 1047. Rex natalem Dom. Romæ celebravit. Ubi tribus depositis, qui sedem Apostolicam contra ecclesiasticas regulas invaserant, Suiggerum Bebenbergensem episcopum, vicarium apostolorum constituit.

A quo, in die sancto, ipse vicissim cum Agnetè regina, Imperiali nomine & honore est donatus.

Inde Beneventum, vicinasque regiones peragrans, sanctum Pascha in redeundo Mantuæ celebravit. Ascensionem in Augusta.

Ubi Epponi (*H. Contract. hic Gebehardum recenset*) episcopo defuncto, Heinricū subrogavit.

Deinde exercitum navalem per Rhenum duxit in Fresiam, cōtra Gotefridum, ejusq; adjutorem Diodericum. Ibiq; duas urbes munitissimas cepit, Rinesburg & Fleerdingen.

Suiggerus Papa, qui & Clemens (II) obiit: & Babenberg sepultus est.

Rohingus abbas Fuldensis obiit, qui eodem anno Romæ in natali Domini consecratus fuerat, à Suiggero Papa.

Gunterus eremita obiit.

Ann. 1048. Imperator natalem Dom. Polethæ celebravit.

Ibi legati aderant Romanorum, Suiggeri Papæ obitum nunciantes, eiq; successorem postulantes. Quibus imperator Popponem Brisniensem (*alii Brixensem*) episcopum assignavit.

Babenbergensem vero episcopatum, Hezekin Cancellario contradidit.

Festum sancti Michaelis, Imperator iterum Polethæ celebravit.

Ibi postero die Dietmarus comes, frater ducis Bernhardi, cùm à milite suo Arnoldo accusatus fuisset, de inito contra Imperatorem consilio, congressus cum eo, ut objectum crimen manu propria purgaret, victus & occisus est.

Ecbertus Fuldensis abbas factus fuerat, statim post natalem Domini.

An. 1049. Imperator natalem Dom. Frisingiæ celebravit.

Ibi iterum Legati Romanorum, Bopponis Papæ morte nunciata, rectore Romanæ ecclesiæ

postulabant. Quibus Imperator Brunonem Tolosæ Episcopum dedit. (*Revera, ut è Ptole. & Contract. liquet, Brunonem Tulliensem Leucorum episcopum intelligit.*)

Synodus. Anno 1050. Leo Papa, propter componendum statum ecclesiarum, & pacem Gallis reddendam, Roma egressus, Magontiæ synodum celebravit, præsidente Imperatore cum 42. episcopis.

Ubi Sybiche Spirensis episcopus de criminibus, quibus accusabatur, sacra communione se purgavit.

Et dux Gotefridus, interventu Papæ & principum, gratiam Imperatoris obtinuit.

Expleta synodo Imperator expeditionem movit super Balduuinum.

Papa vero reditum ejus, Aquisgrani expectavit.

Anno 1051. Imperator natalem Domini Wormaciæ celebravit.

Ubi Leo Papa ei valefaciens, mediocriter compositis & causis ecclesiasticis & regni negotiis, *Nortmanni in Apulia.* Romam reversus est: Abducens secum Gotefridum ducem, & fratrem ejus Friderichum (qui & Gebehardo postmodum in sedem Apostolicam successit) item alios quam plures tam clericos, quàm laicos in re militari probatissimos. Quorum virtute Nortmannis, qui Apuliam occupaverant, obviam ire parabat.

Consecrata est ecclesia in Goslaria, ab Herimanno Coloniensi archiepiscopo.

Imperator Pentecosten celebravit Podelbrunnen.

Ubi Bardo Archiepiscopus, ad missam habito sermone, obitum suum instare prædicens, orationi fidelium se commendavit. Qui eodem mense decessit: Eique Luitboldus successit.

Dietricus Constantiensis episcopus obiit. Cui Rumolt successit.

Hunfridus Magadaburgensis episcopus obiit, Cui Engelhardus successit.

Natus est Imperatori filius Heinricus 4. Rex: 3. Id. Novembris.

Anno 1052. Imperator Natalem Domini Polethæ celebravit.

Vbi filio suo Heinrico, adhuc catechumeno, Principes regni sub juramento, fidem promittere fecit.

Pascha celebravit Coloniæ: Ibique prædictus puer ab Herimanno ejusdem civitatis Archiepiscopo, baptizatus est.

Rudolphus Podelbrunnensis episcopus obiit. Cui Immed successit.

Anno 1053. Imperator natalem Domini Goslariæ celebravit.

Vbi & Immed consecratus est à Luitpoldo archiepiscopo.

Leo Papa profectus contra Nortmannos, contulit cum eis prope Beneventum signa: & fugientibus statim in prima congressione Longobardis, Teutonici omnes penè ad unum interfecti sunt. Ipse quoque obsessus est in Benevento, & vix tandem post multas tribulationes, obsidione liberatus, cunctos dies quibus supervixit tantæ calamitati, in luctu & mœrore egit.

Eo tempore Friderichus frater Gotefridi Romanæ ecclesiæ archidiaconus Constantinopoli apostolicæ sedis functus legatione, abierat. Vbi indicta synodo cum Imperatorem Constantino-*Synodus.* politanum & Patriarcham evocasset, & illi primatus sui majestatem vindicantes, dicto obtemperare dedignarentur, regressus urbem, sandalia sua, more Apostolorum, publicè super eos excussit. Quo facto, tantum terrorem omnibus Constantinopolitanis incussit, ut Imperator & Pa-*Legatus Rom. pontif.* triarcha cum clero & populo sequenti die, sacco & cinere obvoluti, ad eum procederent, & apostolicam autoritatem in eo, proni in terram, adorarent.

Ibi quoque per Gotefridum ducem hæretici deprehensi sunt, & suspensi.

Marchio Italorum Bonifacius obiit, cujus viduam Beatricem dux Gotefridus accipiens, Marcham & cæteras ejus possessiones, conjugii prætextu, sibi vendicavit. Quo comperto, Imperator Heinricus gravi scrupulo perurgeri cœpit: Reputans ne forte per eum animi Italorum, semper avidi novarum rerum, ut à Regno Teuthonicorum deficerent, sollicitarentur.

Anno 1054. Leo nonus Papa 13. kalend. Maii, beato fine quievit in Domino, Romæque sepultus est.

Imperator interpellatus à Romanis, ut antistitem sedi Apostolicæ provideret, Gebehardum Einstadensem episcopum misit. Datisque clanculò literis ad omnes, qui in Italia opibus, aut virtute militari plurimum poterant, deprecabatur eos, ut ducem Gotefridum, ne quid forte mali contra rempublicam machinaretur, observarent, promittebatque seipsum, vita comite, proximo anno affuturum, & quid facto opus esset visurum. Huic subdiaconus toxicum in calicem misit. *Victori II. PP. toxicum paratum.* Quem cum ipse post consecrationem levare vellet, nec posset, à Domino causam facti inquisiturus, cum populo ad orationem prosternitur: statimque toxicator à Dæmone arripitur. Ita igitur causa manifestata, dominus Papa calicem cum sanguine Dominico, cuidam altari jussit includi, & pro reliquiis in perpetuum conservari. Deinde iterum cum populo tamdiu ad orationem prosterniтur, quousque subdiaconus à Dæmonio liberaretur.

Friderichus Archidiaconus Constantinopoli regressus, ubi comperit Leonem Papam humanis rebus excessisse, & alium jam Ecclesiastici regiminis jura suscepisse, dona quidem quæ ab Imperatore

peratore Constantinopolitano permagnifica deferebat, ecclesiæ Romanæ consignavit. Et statim urbe excedens, in monasterium Cassinum se contulit: Ibi deinceps Christo sub sanctæ professionis titulo militaturus. Quod factum, malè plerique interpretabantur. Sed nemo, qui sanum sapiebat, aliter hoc eum, quàm ardore fidei, & tædio secularium negotiorum fecisse credebat: præsertim cum eodem tempore & longi itineris labore exhaustus, & gravi corporis molestia pulsatus, diu se posse vivere desperaret.

Azelinus Hildenesheimensis episcopus obiit. Cui Hecelo successit.

Sivico Spirensis episcopus obiit. Cui Arnold successit. (*Is supra Sybicho vocatur.*)

Heazeken Babenbergensis episcopus obiit. Cui Adelbero successit.

Imperatoris filius Heinricus, consecratus est in regem Aquisgrani, ab Herimanno Coloniensi archiepiscopo: Vix ægrè super hoc impetrato consensu Luipoldi archiepiscopi: ad quem, propter Primatum Magontinæ sedis consecratio regis, & cæterâ negotiorum regni dispositio potissimum pertinebat. Sed imperator potius Herimanno archiepiscopo hoc privilegium vendicabat, propter claritatem generis ejus, & quia intra diœcesim ipsius consecratio hæc celebranda contigisset.

An. 1055. Heinricus imperator natalem Domini Goslariæ celebravit.

Statimque exactis feriis solennibus, in Italiam perrexit, vocatus eò Legatione Romanorum, qui nuntiaverant nimium in Italia contra rempublicam crescere opes potentiam Gotefridi ducis, & nisi turbatis rebus mature consuleretur, ipsum quoque regnum propediem ab eo, dissimulato pudore occupandum fore.

Sed ubi Italiam ingressus est, dux Gotofridus, missis in occursum ejus nuntiis mandavit, nihil se minus, quàm rebellionem cogitare, paratum potius pro statu reipublicæ & Imperatoris salute, extrema etiam omnia experiri: Gratum se habere, quòd patriis finibus extorris, patriis possessionibus ejectus, opibus saltem uxoris suæ in peregrinatione sustentaretur, quam nec dolo nec raptu, sed ipsius placito, & celebratis solenniter nuptiis, in matrimonium sibi junxisset. Beatrix quoque dissimulato metu, imperatori obviam processit, & vix impetrata dicendi copia, ait. Nihil se egisse, præter quàm quod jure gentium sibi agere licuisset: Destitutam se priori marito, desolatæ domui patronum paravisse, & ingenuam ingenuo, sine fuco nephariæ cuiusquam machinationis, nupsisse. Nec æqui, nec boni memorem eum esse, si id sibi, pace ejus, non liceret, quod in imperio Romano fœminis nobilibus semper licuisset. Imperator itaq; accepto à primoribus consilio, Gotefridum crimine absolvit, non tam probans satisfactionem ejus, quàm metuens, ne malis recentibus exasperatus, Nortmannis infestantibus Italiam, ducem belli se præberet, & fierent novissima ejus pejora prioribus. Beatricem tamen, quasi per deditionem acceptam, secum abduxit; Hoc illi culpæ obiiciens, quod contractis se inconsulto nuptiis, hosti publico Italiam prodidisset.

Deinde anno integro intra Italiam commoratus, cuncta quæ rei utilitas exposcere videbatur, magnificè, pro loco & tempore ordinavit. *Visio Gunther*

Anno 1056. Guntherus, tunc temporis Cancellarius, visionem vidit memoria dignam. Dominum in solio majestatis suæ residere, & elevato in altum brachio, districtum gladium magno nisu vibrare, & circumstantibus dicere. Red-dam ultionem hostibus meis, & his qui oderunt me retribuam. Quam visionem, protinus mortalitas subsecuta est principum regni. *Cancellarii.*

Eaque expleta, vidit eodem rursus schemate Dominum residere, & remisso jam in vaginam gladio, & super genua sua reclinato, dicere circumstantibus. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit usque ad inferni novissima.

Herimannus Coloniensis episcopus obiit. Cui Anno Goslariensis præpositus successit.

Imperator regressus de Italia, sanctum Pascha Podelbrunnæ celebravit.

Brevique commoratus in Goslaria, perrexit ad villam Civois, in confinio situm regni Francorum ac Theutonicorum, colloquium ibi habiturus cum rege Francorum. A quo contumeliose atque hostiliter objurgatus, quod multa sæpe sibi mentitus fuisset, & quod partem maximam regni Francorum, dolo à patribus ejus occupatam, reddere tamdiu distulisset: Quum Imperator paratum se diceret, singulariter cum eo conserta manu, objecta refellere, ille proxima nocte fuga lapsus, in suos se fines recepit.

Imperator nativitatem sanctæ Mariæ Goslariæ celebravit.

Ibique Victorem Papam, * qui & Gebehart, * magnifico apparatu suscepit hospitio: Collectis scilicet, ad ornandam tantæ diei solennitatem, cunctis penè regni opibus & Principibus.

(II. Huiusnominis) (*antea nuncupatus*)

Inde profectus Botfelden, cum ibi aliquamdiu venationi deditus moraretur, comperit Wilhelmum Marchionem Misniæ & Diodericum comitem cum infinita multitudine Saxonici exercitus, quos contra Luticios miserat, malè gestis rebus, occubuisse. *Saxonum clades.*

Nec multo post ipse corporis molestia correptus, cum 7. aut eò amplius diebus lecto decubasset diem clausit extremum.

Præsentes erant, quasi ad officium tanti funeris ex industria evocati, Romanus Pontifex, Aquilegiensis Patriarcha, Patruus Imperatoris Ratisponensis episcopus: Item aliæ innumerabiles tam Laici, quàm ecclesiastici ordinis dignitates. Notatumq; est nulla retro majorum memoria, sine publica indictione, tot illustres personas in unum confluxisse.

Corpus ejus Spiram translatum est, & celebratis regio more exequiis, die natalicio apostolorum Simonis & Judæ, quo, scilicet, die etiam natus fuerat, sepulturæ est traditum.

Heinricus Quartus, infans.

Regnum pro patre obtinuit filius ejus Heinricus, quinque annorum infantulus, anno postquam in regem unctus fuerat tertio. Summa tamen rerum & omnium, quibus facto opus erat, administratio penes imperatricem remansit. Quæ tanta arte periclitantis reipublicæ statum tutata est, ut nihil in ea tumultus, nihil simultatis tantæ rei novitas generaret.

Arnoldus Spirensis episcopus obiit. Cui Cunradus successit.

Cunradus filius imperatoris dux Bajoariæ, obiit. Ducatum eius imperator Imperatrici dedit, privato jure, quoad vellet, possidendum.

Clericus homicida

Dedi Palatinus comes, à quodam clerico Premensi occisus est, quem à fratre suo archiepiscopo susceperat pro criminibus, quæ ei objiciebantur, exilio deportandum. Sepultusque est, jubente Imperatore, in Goslaria.

Wilhelmo Marchioni successit Udo comes, vir valde industrius, & regi consanguinitate proximus.

An. 1057. Rex natalem Domini Ratisponæ celebravit, præsente adhuc Victore Papa. Qui exinde, compositis mediocriter, prout tunc copia erat, regni negotiis, in Italiam regressus, quinto kalend. Aug. migravit ad dominum.

Einstatensem episcopatum, quo se ille Papa factus, non abdicaverat, Gunzo suscepit.

Tum vero universi quicquid principum, quicquid plebis Romanæ erat, uno animo, pari voluntate, in electionem consenserunt Friderichi fratris Gotefridi ducis, extractumque de monasterio Casino, ubi lucerna Dei ardens & lucens, sub lecto monasticæ quietis delitescebat, super candelabrũ extulerunt sedis Apostolicæ. Nec quisquam sanè multis retro annis lætioribus suffragiis, majori omnium expectatione, ad regimen processerat Romanæ ecclesiæ. Sed tantam spem, heu, frustrata est mors immatura.

Uto Marchio obiit. Cui filius ejus Uto junior successit.

Rebellio contra Imp. in Saxonia exorta.

Principes Saxoniæ, crebris conventiculis agitabant de injuriis, quibus sub Imperatore affecti fuerant, arbitrabanturq; pulchrè sibi de his satisfactum fore, si filio ejus, dum adhuc ætas opportuna injuriæ esset, regnum eriperent. Nec procul ab fide aberat, filium in mores, vitamque patris pedibus, ut ajunt, iturum esse. Accessit ex insperatò magnum turbandis rebus adjumentum, Ottho frater Gulielmi Marchionis, sed matrimonio impari, matre, scilicet, Sclavica natus, vir acer ingenio & manu impiger. Is apud gentem Bohemorum jam à puero exulaverat: Sed comperta morte fratris, magna spe obtinendæ hæreditatis, regressus in Saxoniam, à cunctis illic principibus benignè accipitur, magnisque omnium adhortationibus instigatur, non modo Marcham, quæ sibi jure hæreditario competeret, sed ipsum quoq; regnum affectare. Ubi alacrem paratumq; negotio advertunt, fidem omnes dicunt, suas quisque manus, suam operam pollicentur; regemque, ubicumq; fortuna opportunum fecisset, interficere constituunt. Perculsis metu omnibus, quibus rerum publicarum sollicitudo aliqua erat & magnopere intentis, ad sedandam turbam, quæ oriebatur, placuit, Regem ocyus in Saxoniam venire, & periclitanti reipublicæ, quaqua posset ratione consulere. Itaque natalem sanctorum Apostolorum Petri & Pauli in Mersenburg celebraturus erat, eò quicquid principum erat in Saxonia, ad colloquium evocari jussit. Quò dum pergerent, pro sua singuli copia magna militum manu stipati, contigit, ut Brun & Ecberdus patrueles regis, casu inciderent in multitudinem prædicti Ottonis, conglobato agmine ad Curtem Regiam proficiscentis. Hi præter caussam publicam, privatis quoque inimicitiis infestissimi illi erant. Nec mora, dato militibus signo ad pugnam, equis subdunt calcaria, & pari utraque pars audacia, paribus odiis, in mutua vulnera ruunt. Ibi in prima fronte Brun & Ottho, ambo pleni irarum, ambo sui tegendi immemores, dum hostem ferirent, tam concitatos in sese vicissim impetus dederunt: ut uterque alterum primo incursu equo excussum letali vulnere transfoderet. Amissis ducibus, aliquamdiu utramque aciem anceps pugna tenuit. Sed Ecbertus quamquàm graviter saucius, dolore tamen interempti fratris efferatus, rapido cursu in confertissimos hostes præcipitem se mittit. Bernardi comitis filium egregium adulescentem, sed vix dum militiæ maturum, interficit. Cæteros languidius, quoniam ducem perdidissent, pugnantes, in fugam convertit. Sic respublica maximo metu liberata est, & Saxones adempto rebellionis signifero, nihil ulterius, quod secus esset contra regem moliti sunt.

Cuono

Cuono cognatus regis, dux factus est Carentinorum.

Frater ejus Heinricus Palatinus comes Luthariorum, instinctu dæmonis, monasticam vitam professus est in Gorzia. Sed per paucos dies, vulgante se dæmonio, quo illusus fuerat, sanctæ conversationis habitum, quo se angelus satanæ in angelum lucis transfiguraverat, abjecit, uxoremque suam & possessiones, desertor Dei & transfuga, recepit. *Heinricus Palatinus fit monachus instinctu Diaboli.*

Anno 1058. Rex natalem Domini Mersinburg celebravit. Aderatq; ibi inter alios regni principes, etiam Hildebrant abbas de sancto Paulo, Mandata deferens ab sede Apostolica, vir & eloquentia & sacrarum literarum eruditione valdè admirandus.

Ego, N. * vulgatam toto orbe abbatis Meginheri placitam Deo conversationem æmulatus, rei familiaris curam, ne in via Dei prægravarer, abjeci: Sanctamque vestem, ab ejus sanctissimis manibus, idibus Martiis, heu. nimium impar tali armaturæ, suscepi. *Author Lambertus fit monachus.*

* *En autoris modestiam laudatissimam: qui ut vere omnem seculi hujus gloriam à se abdicaret, nomen suum obtexit.*

Piæ memoriæ Stephanus Papa * qui & Fridericus, cum in civitate Florentina moraretur, IV. Kalendas Apriles naturæ mortali debitum solvit. Et verè, ut speramus, de hac convalle lachrymarum ad gaudium transiit angelorum, Indicio sunt signa & prodigia, quibus sepulchrum ejus in eadem civitate, usque hodie divinitus illustratur.

* *Is Fridericus ducis Gotefridi frater fuit, qui Leoni IX. ejus nominis, interjecto tamen Gebhardo, qui Victoris secundi papæ nomen adeptus est, successit, & Stephanus IX. appellatus.*

Sedem Apostolicam protinus, inconsulto rege & principibus, invasit Benedictus * quidam Lateranensis, adjutus factione popularium, quos pecunia corruperat.

* *illius nominis Papa X.*

Ottho de Suinfurde dux Suevorum obiit. Ducatum ejus Rudolphus obtinuit. & ut regi in dubiis tunc rebus ex affinitate devinctior, fidelior que in rempublicam foret, soror quoque regis ei desponsata est, tenera adhuc ætate, traditaque est episcopo Constantiensi nutrienda, dum toro conjugali maturesceret.

Cuono dux Carentinorum, contractis ingentibus copiis, ad occupandum ducatum suum, quem tanto tempore, metu rebellionis non inviserat, primam profectionem parabat. Sed morte præventus, cœptum iter non explevit.

Ego. N. presbyter ordinatus sum à Scafnaburgin Iejunio autumnali à Lupoldo archiepiscopo (*Magonciacensi*) statimque peregrinationem Hierosolymitanam aggressus sum, zelo Dei, sed utinam secundum scientiam. * *Author presbyter.*

* *Delectum, prudentiamque innuit, quam & vel unice hac in re adhibendam D. Hieronymus ad Paulinum, & magnus Erasmus ille noster in Colloquiorum formulis lepide admonet.*

Ecbertus, qui & Eppo, abbas Fuld. XV. Kalendas Decembres obiit. Cui Sigisfridus ejusdem cœnobii monachus successit.

Anno 1059. * Natalem Domini in civitate Marouuua celebravi, in confinio sita Hungariorum & Bulgariorum.

* *hic si, rex, quod conjicio, deest,* celebravit *legas.*

Romani principes satisfactionem ad regem mittunt, se, scilicet, fidem, quam patri dixissent, filio quoad possent servaturos. Eoque animo, vacanti Romanæ Ecclesiæ pontificem usq; ad id tempus, non subrogasse, ejus magis super hoc expectare sententiam: orantque sedulo, ut quem ipse velit, transmittat. Nihil ejus ordinationi obstare, si quis, non per legitimæ electionis ostium, sed aliunde ascendisset in ovile ovium. Rex habita cum primoribus deliberatione, Gerardum Florentinum episcopum, in quem & Romanorum & Teuthonicorum studia consenserant, pontificem designatum, Romamq; per Gotefridum Marchionē transmittit. Ita Benedicto, qui injussu regis & principū sacerdotiū usurpaverat reprobato, Gerardus qui & Nicolaus (II) pōtificatū obtinuit.

Is eodem anno, ab abbate Meginhero interpellatus, propter decimationes Saxoniæ, literas & mandata direxit Burchardo Halberstadensi episcopo, ne statutos patrū terminos transgrederetur, neu monasterium Herseldense superfluis concertationibus inquietaret: si pergeret molestus esse, necessario se apostolicæ authoritatis virga usurum adversus ejus inobedientiam: Præsertim quum monasterium illud sub jurisditione esse Ro. pon. tot prædecessorum ejus privilegia testarentur. Abbati quoq; epistolam scripsit verbis consolatoriis, quæ usque impræsentiarum in cartario servatur Herveldensis monasterii.

Ego * exacta peregrinatione Hierosolymitana. XV. KL. Octob. ad monasterium reversus sum. Et, quod in omni illa profectione mea, præcipuum à Deo postulaveram, Meginherū abbatem superstitem inveni. Timebam, scilicet, quoniā sine benedictione illius profectus fuissem, si offensus, irreconciliatusq; decessisset, magni criminis reum me teneri apud Dominum. Sed non abfuit propicia divinitas redeunti, quæ tanto illo itinere sæpe usque ad ultimam necessitatem periclitatum, misericordissimè texerat: Incolumem repperi, peccatum indulsit, & quasi ex inferis redivivus emergerem *Authoris reditus è terra sancta.*

mergerem, sic obviis, ut aiunt, manibus me gratulabundus excepit. Mirum autem in modum, diceres, vitam ejus absolutioni meæ ex industria servatam fuisse, eodem die, quo me crimine absolverat, febre correptus est, & sic per octo dies gravi ægritudine decoctus, 6. kal. Octobr. fœliciter consummato cursu, quievit in domino: Vir magnarum in Christo virtutum, & verè (quod omnium modernorum abbatum pace dixerim) unicum sua ætate in Teutonicis regionibus rectè ac monasticè vivendi exemplar.

* *Hæc idem author de se scribit.*

Lis propter Decimas. Is, ut prædictum est, cum Burchardo Halberstadensi episcopo diuturnam traxerat litem, propter decimationes Saxoniæ, quas ille Herveldensi monasterio ereptas, per occasionem episcopalis regiminis sibi vendicabat. Contra cujus improbitatem, cum nec forenses, nec ecclesiasticæ leges quicquàm valerent, & abbas sæpe querimonia in jus relata, surdis tribunalibus fabulam narrasset, tandem brevi antequam vita excederet, mandavit ei per Friderichum Palatinum comitem, se quidem tanquam viribus imparem, caussa cadere, Deo tamen vires ad tuendam æquitatem non defuturas esse. Proinde parati ambo essent, ut intra paucos dies ad tribunal, æquissimi judicis Dei, causam dicerent, victurum ibi esse, non qui plus posset, sed cujus causa justior esset. Nec fefellit eventus. Nam post dormitionem abbatis pauci dies intercesserant: Et ecce, episcopus cum prædictæ rei gratia synodum indixisset, & admoto jam equo illuc properare vellet, repentè, divina animadversione ictus, corruit. Repertatusque ad cubiculum, ascitis ocyus presbyteris suis, per Deum obtestabatur, ut decimationes suas Herveldensi monasterio restituerent, atque omnem in perpetuum super hac re litem præciderent, scirentque, cunctis qui eadem tentassent, sic infœliciter rem cessuram, ut sibi cessisset: qui injustæ exactionis tam acerbum vindicem ipsum experiretur Dominū. *Burchardi Episcopi Halberstad. horrendus interitus.* Quūque Magdaburgensis & Hildenesheimensis episcopi visitatum eum advenissent, cum magno ejulatu fatebatur, se juxta prædictum eximii abbatis, ad tribunal Dei jamjam arripi, & pro invasis rebus alienis rationem exigi: rogabatque obnixè, ut missis *Herveldiam* nuntiis, veniā sibi pro admisso supplices precarētur. Nec multo post, diruptis miserabili genere morbi viscerib. expiravit.

Uto quoque archipresbyter ejus, quo ille potissimum incentore in hanc sævitiam exarserat, quique exactor atque administer hujus calumniæ vehementissimus extiterat, eodem anno subitanea morte, sine confessione, sine sacra communione interiit: à diabolo, ut fama vulgatior loquebatur, suffocatus.

Meginhero abbati 6. Idus Novembr. substitutus est Ruothardus Corbejensis disciplinæ monachus, qui in monasterio Corbejensi abbas quondam fuerat ordinatus: Sed quorundam criminum postea falso, ut creditur, insimulatu, abbatia amissa, nonnullos per diversa monasteria privatus, jam exegerat annos.

Burchardo episcopo successit Bucco Goslariensis Præpositus. Qui præcessoris sui, recenti adhuc exitio conterritus, ab infestatione Herveldensis monasterii temperabat. Minabatur tamen plerumque magna se facturum, sed ultra verba non processit.

Lupoldus Archiepiscopus Magontinus. 7. Idus Decembres obiit, relicto in monimentum sui, monasterio sancti Jacobi, quod propriis impensis extruxerat Magontiæ foris murum, in monte, qui dicitur Speciosus. Cui successit Sigifridus abbas Fuldensis. Abbatiam vero Wideradus obtinuit, ejusdem cœnobii monachus, ejusdem quoque familia oriundus.

Anno 1060. Rex natalem Domini Wormaciæ celebravit.

Synodus. Ubi & synodus indicta fuerat, sed excusantibus se episcopis per infirmitatem & pestilentiam, quæ tunc temporis vehementer grassabatur in Gallia, ad effectum non pervenit.

Sutto Verdensis episcopus obiit. Cui Rucberdus successit.

Gebehardus Ratisponensis episcopus obiit, Cui Ottho successit.

Andreas rex Hungariorum. Cunradus Spirensis episcopus moritur, in cujus locum Euthart promovetur.

Anno 1061. Andreas rex Hungariorum, videns Belem quendam propinquum suum, regnum affectare, & Hungarios à se paulatim ad eum deficere, uxorem suam & filium Salomonem, cui Imperator filiam suam parvulo parvulam desponderat, cum multis opibus, ad regem Heinricum transmisit, petens, ut & sibi misso exercitu subveniret, & suos, donec rebus tranquillitas redderetur, servaret. Rex Wilhelmum Marchionem Thuringorum, & Epponem Citicensem Episcopum, cum *Hungariorum clades.* duce Bohemorum, & exercitu Bajoarico illuc misit. Sed Marchio & episcopus priores Hungariam ingressi, non expectato duce Bohemorum, cum Bele signa contulerunt, atq; infinitam multitudinem Hungariorum peremerunt. Deinde cum ex omni parte Hungarii, ad ferendum suis auxiliū frequentes confluxissent, videntes missi regis, tantæ multitudini se numero & viribus impares esse, finibus hostium excedere volebant. Verum illi loca omnia, per quæ exitus esse poterat, occluserant tum ne quid cibi aut potus in via reperiretur providerant. Quumq; insuper abeuntes crebra incursione infestarent, & illi semper periculum virtute propulsantes, magnas hostium strages darent, tādem, diuturna cæde exhaustis viribus, Andreas equo forte excussus, pugnantium pedibus est conculcatus, Episcopus captus, Marchio fame magis, quàm ferro expugnatus, se dedidit. Cujus virtus

tantæ

tantæ admirationi apud Barbaros fuit, ut Ioas filius Belis, pro illius tum gentis moribus haud desperatæ indolis adolescens, ultro patrem exoraret, non modo, ut eum jure belli intactum fineret, sed etiam ut affinitate sibi jungeret, desponsata ei filia sua sorore Iojade.

Imperatrix ducatum Bajoariæ quem post mortem Cunradi filii sui usque ad id tempus per se ipsam administraverat Ottoni dedit, videns eum virum industrium & juvandis regni negotiis satis opportunum.

Heinricus Palatinus comes Luthariorum, uxorem suam manu propria interfecit. Et sic tandem publica evidentius infestatione dæmonis, quam diu dissimulaverat, missus est in monasterium Efdernachen. Ibiq; diuturna vexatione consumptus, interiit. *Heinricus Palatinus uxorē occidit.*

An. 1062. Wilhelmus Marchio reversus in Thuringiam, dum redire in Hungariam, & sponsam suam cum magna opum suarum ostentatione adducere pararet, inter eundum, secunda mansione, morbo correptus obiit: Sponsam ejus Udalricus Marchio Carentinorum cognatus ejus accepit: Marcham Ottho frater ejus obtinuit. Sed is beneficia Magontini episcopatus aliter obtinere non potuit, nisi promitteret decimas se de suis in Thuringia possessionibus daturum, & cæteros Thuringos, ut idem facerent, coacturum. Quæ res multorum malorum seminarium fuit, detestantibus omnibus Thuringis factum ejus, & asserentibus: mori se malle, quàm patrum suorum legitima amittere. *Thuringi primum decimas dare coguntur.*

Imperatrix nutriens adhuc filium suum, regni negotia per seipsam curabat; utebaturq; plurimū consilio Heinrici Augustensis episcopi. Unde nec suspicionem incesti amoris effugere potuit, passim fama jactitante, quòd non sine turpi commercio in tantam coaluissent familiaritatem. Ea res principes graviter offendebat: videntes, scilicet, quòd propter unius privatum amorem, sua, quæ potissimum in repub. valere debuerat authoritas, penè obliterata fuisset. Itaque indignitatem rei non ferentes, crebra conventicula facere, circa publicas functiones remissius agere, adversus imperatricem popularium animos sollicitare, postremò omnibus modis niti, ut à matre puerum distraherent, & regni administrationem in se transferrent. Ad ultimum Coloniensis Episcopus, communicatis cum Ecberto comite & cum Otthone duce Bauuariorum consiliis, navigio per Rhenū ad locum, qui dicitur, sancti Suitberti insula, venit. Ibi tum rex erat. Qui dum quadam die post solennes epulas factus fuisset hilarior, hortari eum episcopus cœpit, ut navim quandam suam, quam ad hoc ipsum miro opere instruxerat, spectatum procederet. Facilè hoc persuasit puero simplici, & nihil minus quàm insidias suspicanti. Quumq; navim ingressus fuisset, stipantibus eum his, quos Episcopus factionis suæ socios ac ministros paraverat, repentè remiges insurgunt, remis incumbunt, navim, dicto citius, in medium fluminis impellunt. Rex nova rerum facie confusus, incertusque animi, nec aliud quàm vim & necem sibi paratam arbitratus, in flumen se præcipitem dedit. Citiusque eum aqua violentior suffocasset, nisi Ecbertus comes, dato post eum saltu, periclitantem, ipse quoq; non minimùm periclitatus, vix & ægrè morti eriperet, & navi restitueret. Exin blanditijs, quibus poterant delinitum, Coloniam perducunt. Cætera multitudo per terram subsequitur, Criminantibus plurimis, quod regia Majestas violata, suiq; impos facta foret. Episcopus ut invidiam facti mitigaret, ne videlicet, privatæ gloriæ potius, quàm communis commodi ratione hæc admisisse videretur, statuit, ut episcopus quilibet, in cujus diœcesi rex tunc temporis moraretur, ne quid detrimenti respublica pateretur, provideret: & causis, quæ ad regem delatæ fuissent, potissimum responderet. *Imperator in vitæ discrimine.*

Imperatrix nec filium sequi, nec injurias suas jure gentium expostulare voluit: Sed in propria recedens, privata deinceps ætatem agere proposuit. Nec multò post tedium passa ærumnarum seculi, domesticis quoq; erudita calamitatibus, quàm citò & velociter, exsufflante spiritu Dei, exsiccetur fœnum temporalis gloriæ, cogitavit sæculo renunciare, Statimque ad explendum quod cogitaverat, præceps abisset: nisi in ea impetum spiritus, amici maturibus consiliis inhibuissent. *Imperatrix privatā vitā eligit.*

Ann. 1063. Rex natalem Domini Goslariæ celebravit.

Ubi ipsa die, dum ad vesperam sellæ episcoporum locarentur, Inter Camerarios Hecelonis Hildeldenesheimensis episcopi, & Camerarios Wideradi Fuldensis Abbatis, gravis concertatio oborta est: Et primò jurgiis, dein pugnis res gesta est: citoq; ad gladios prorupissent, nisi Ottonis ducis Bajoariorum, qui causam abbatis tuebatur, authoritas intercessisset. Causa vero talis erat. Consuetudo erat in regno, per multos retro majores observata, ut semper in conventu episcoporum, abbas Fuldensis archiepiscopo Magontino proximus assideret. Sed Episcopus causabatur neminem sibi intra diœcesim suam post archiepiscopum, debere præferri: animatus ad hoc & opum gloria, qua antecessores suos longe supergrediebatur, & temporis opportunitate. Quia rege adhuc in puerilibus annis constituto, singuli quod sibi animus suggessisset, facere impunè poterant. *Concertatio Episcoporum ob sessionem.*

Gerardus Papa, qui & Nicolaus (II) obiit. In cujus locū per electionē regis & quorundam principū, Parmensis episcopus * substitutus est, & Romā per Bucconē Halberstadēsem episcopū missus. *Nicolai PP. II. obitus.*

Cui

Cui redeunti pro præmio benè curatæ legationis, pallium dedit & alia quædam archiepiscopatus insignia. Quod archiepiscopus Magontinus, ad obfuscandum sui prioratus fastigium factum interpretatus, indignissimè tulit. Sed per archiepiscopi Coloniensis interventum, satisfactione accepta, quievit indignatio ejus.

* *qui Gibbertus antea nuncupatus est.*

Rex Pentecosten Goslariæ celebravit.

Abbatis & Episcopi conflictus in sacra æde.

Ibi dum ad vespertinalem synaxim rex & episcopi convenissent, rursus de positione sellarum episcopalium tumultus exoritur, non fortuita, ut prius conversione, sed præmeditata diu machinatione. Nam episcopus Hildenesheimensis, acceptæ prius contumeliæ memor, Ecbertum comitem cũ expeditis militibus retro altare occuluerat. Hi audito tumultuantium Camerariorũ strepitu, ocyus advolant, Fuldensiũ alios pugnis, alios fustibus cædũt, prosternũt & de sacrario ecclesiæ, inopinato periculo attonitos, facile proturbãt. Quibus ilicò ad arma conclamantibus, Fuldenses quibus arma in promptu erant, facto grege, ecclesiam irrumpunt, in medio chori, psallentiumque fratrum manus conserunt: rem non iam fustibus, sed gladijs gerunt. Pugna atrox committitur, atque per totam ecclesiam pro hymnis & cãticis spiritualibus, vociferãtio adhortantium & ululatus moriẽtium exauditur. Super altaria Dei tristes iugulantur hostiæ, passimque per ecclesiam sanguinis currunt flumina, non legali, ut quondam religione, sed hostili crudelitate profusa. Episcopus Hildenesheimensis capto æditiori loco, tamque militari quodam classico, suos ut fortiter præliarentur hortabatur, & ne loci religione ab armis terrerentur, suæ authoritatis & promissionis titulum obtendebat. Multi utrimque vulnerati, multi occisi sunt. Inter quos præcipui erant Regenbodo signifer Fuldensis, & Bero, Ecberto comiti charissimus miles. Rex inter hęc vociferans, & sub obtentu regiæ majestatis populum adjurans, surdis fabulam narrare videbatur. Tandem monitus à suis, ut vitæ propriæ, pugna excedens, consuleret. Vixque inter constipatam arctius multitudinem eluctatus, in palatium se recepit. Hildenesheimenses, qui instructi, præmeditatiq; ad pugnam venerant, superiores efficiuntur. Fuldenses, utpote quos inermes, inopinatosq; subitò exortæ seditionis procella contraxerat, fusi, fugatique, atque de ecclesia expulsi sunt. Fores ilicò obserantur. Fuldenses, qui primo tumultu ad arma tollenda paulò longius discurrerant, frequentes armatiq; adsunt, atrium ecclesiæ occupant, aciem instruunt, ut de ecclesia progressos statim adoriantur. Sed nox concertationem diremit. Postero die severissimè habita quæstione, Ecbertus comes facile crimen removit, non tantum juris & legum patrocinio, quantum favore & indulgentia regis, cujus patruelis erat. Totum accusationis pondus in abbatem versum est. Hunc, inquiunt, omnium quæ acciderant, caput, fomitemq; fuisse, hunc ad disturbandam quietem Regiæ curtis præmeditato furore venisse. Argumento rei esse, quòd tanta vi hominum, tanta bellici apparatus pompa instructus, nullo periculi metũ urgente eò venisset. Tum vero urgebat & ille apostolicæ sanctitatis, ac Mosaicæ mansuetudinis episcopus, qui tanti sanguinis effusione manus suas Deo consecraverat, & violatæ ecclesiæ injurias truculentius atque immitius, quàm rex suas persequebatur, in quorum corpora prius ferro debacchatus fuerat, ad perimẽdas horum animas gladio spiritus modò fulminabat, præcidens tam defunctos, quàm eos qui cædi superfuerant, de corpore ecclesiæ. Abbatem, præter acerbitatem rei quæ acciderat, odiũ quoque gravabat nominis monachici, quod inveterata malitia, homines seculi semper obfuscare atque opprimere conabantur. Sic undiq; imperitus, oppugnatus, oppressus, post tot tantasque contumelias privatus abscessisset, nisi quem nec lex, nec innocentia tueri poterant, pecunia tutata fuisset. Nam distractis ac dilapidatis rebus Fuldensis monasterii, se suosque carissimo mercimonio redemit. Quantum regi, quantum auriculariis, quantum episcopo datum sit, haud satis certò comperimus. Cautum enim fuerat, ne passim vulgaretur. Hoc haud dubiò constat, sic ea tempestate exhaustas atque attritas esse illius monasterii opes, quæ usq; ad id temporis florentissimæ erant, cunctisq; Galliarum ecclesiis eminebant, ut modò ibi prioris opulentiæ, vix monimenta reperias.

Clades Fuldensis Abbatia.

Abbas posthæc, accepta licentia, Fuldam remeavit, amaro & confecto nimis super tantis calamitatibus animo. Et, ecce, ibi acerbiori penè rerum asperitate excipitur, & secundum prophetæ elogiũ, fugiens arma ferrea, incidit in arcum æreum. Fratres Fuldenses à principio austerum ejus & minus quàm decuit populare ingenium offenderant: auxit ipse invidiã, & facem non minimam æmulationi subdidit, prædia ecclesiæ militibus improbè erogando, & victualia fratrum, priorum abbatũ liberalitate statuta, minuendo. Murmurabant de his cotidie, & intestinis simultatibus quatiebatur monasteriũ. Tolerabantur tamen timore magis quàm amore: Ne, scilicet, immaturè vulgata querimonia, favor regis & principũ eum tuerentur. At ubi nuntius acceptæ in Goslaria cladis Fuldã venit, tum vero & recentis vulneris dolore, & pręteritorũ memoria accensi, fremere omnes, & se vicissim hortari, ut tantã tẽporis commoditatẽ divinitus oblatã non negligerent, agẽdo negotio nihil præter operam, industriamq; suam deesse, urgeri hominẽ propriis iniquitatib. ad interitũ: agerent nunc singuli pro virili portione, & se suumq; monasterium liberarẽt acerrimo non patre, sed hoste:

Seditio monachorum Fuldensium.

ſed hoſte: qui Fuldenſe nomen, cœlo prius æquatum, probro nunc, ludibrioque cunctis expoſuiſſet. Sic inflammatæ ſeditioni, tanquam oleum igni, addidit injuria recentior. Reginbodo, qui in illa Goſlarienſi congreſſione occubuerat, equum unum magni pretii fratribus Fuldenſibus, ob recordationem animæ ſuæ decerat, quem protinus abbas, ipſis inconſultis, laico cuidam dedit. Hunc efferatis animis, intemperatiſſimis clamoribus fratres repetunt, diu ſe tyrannidẽ ejus, magis quàm dominatũ, ſervili patientia tuliſſe, non ultra laturos fore: Redderet ocyus per vim erepta ſibi alienæ liberalitatis beneficia, ſi cunctaretur, non jam clamdeſtinis muſſitationibus ſe acturos, ſed palàm, aditis tribunalibus, divinã & humanam opem contra violentiam ejus imploraturos. Abbati, pondus malorũ primò conſiliũ reſpondendi ademerat. Dein totus ad preces lachrimaſq; verſus orare & obteſtari per Deum, ne juxta vetus proverbium, ignem gladio ſcrutarentur, ne Goſlarienſis contumeliæ vulnus, recens adhuc & necdum in cicatricem obductum, novis doloribus exulcerarent: Memorarentur calamum conquaſſatum non conterendum, nec linũ fumigans in favillas, cinereſq; redigendum: Parcerent ſi minus exiſtimationi propriæ, calamitati ejus & miſeriæ, quæ tanta eſſet, ut hoſtibus quoq; ſuis lachrymas excutere poſſet: Se, ſi angelus Domini perſequens eum, paululùm remiſiſſet, ſi ab tantis malis, vita comite, unquam reſpiraſſet, non modò adempta redditurũ, ſed duplicatis quoq; muneribus cumulaturũ. His, qui ætate & ſenſu maturiores erant citò hæc verba ſatis fecerant: Sed juventus, more ſuo, nihil veniæ, nihil laxamenti admittebat. Diu ſimplicitati ſuæ per mollia verba inſultatũ fuiſſe, fidem ejus tantopere, tot rebus ſpectatam ultra fallere non poſſe: eos mores, eam inprobitatem hominis eſſe, quicquid impræſentiarũ malis non feciſſet, id, niſi iterum vis adhiberetur, perpetuò infectum fore: Propterea ſe ab jure ſuo non ceſſuros eſſe, donec ad expugnandam animi ejus duritiam, omnia divinæ, omnia humanæ opis ſuffragia pertentaſſent. Abbas diu inmoratus, ubi ſe videt nihil ſupplicando agere, nec copiã ſibi eſſe ad reddenda, quæ exigebantur, præſertim exhauſtis penè cunctis opibus monaſterii nec ſufficientibus, tamen ad exſaturandam ingluviem avaritiæ eorũ, qui in Goſlarienſi tumultu læſi fuerant, tandem regis juſſione acceſſitus, ad Curtim regiam proficiſcitur: dato neceſſariis ſuis negotio, ut terroribus & blandimentis, quaqua via poſſet, efferatæ juventutis animos mitigarent. Sed hoc in irritũ ceſſit. Denique poſt abſceſſum ejus principes juventutis, quibus potiſſimũ incentoribus tantum malum exarſerat, totam adeunt congregationem, indicant animo ſibi fixũ eſſe, ut eruptione facta de monaſterio, regem ubicunq; gentium reperiatur perquirant, contra ſævitiam abbatis ejus potentiæ patrocinium expoſcant: Orantq;, ut quibus valetudo non obſiſtat, ſecum *Monachi Fuldenſ. de diſceſſu cogitant.* proficiſcantur: qui vero ætate vel morbo prægravantur id non poſſint, ſcripti ſui aſtipulatione factum eorũ corroborent. Res fœda & dictu quoq; horrenda viſa eſt ſenioribus, fuſiq; in terrãm per deum precabantur, ne ſe, & ipſum Fuldenſis ſpei exiguum quod reſtabat perditum irent; turbatã graviter Goſlarienſi clade rem Fuldenſem, ſi ipſi monaſterii limen ea mente exceſſiſſent, non turbandam modò, ſed omnino in præceps ituram. Nihil illi his ſermonibus moti, jam enim pertinacia in amentiam atq; in rabiem ſe verterat, concitè per monaſterium diſcurrunt, invicem ſe ad audendum facinus adhortantur, & ſic tandem adulta conſpiratione ſedecim numero, crucem ſibi præferentes antiphona impoſita, clauſtris monaſterii erumpunt. Sequebantur eos eminus maiores natu, qui ſanum aliquid ſapiebant, cum tanto luctu atque ejulatu, ac ſi eos ad ſepulturam funebris pompa, ultimum vale audituros, efferret. Itaque ne rei tam atrocis novitas repentè nuntiata regi ſtuporem incuteret, unum ex numero ſuo, citato quantum poterat equo præmittunt, qui literas ad regem tantæ calamitatis indices perferat, & qua vi, qua neceſſitate, ad hæc extrema experienda coacti ſint edoceat. Ipſi paulatim pedeſtres ſervatis ordinibus ſubſequuntur. Poſt quàm nuntius eò pervenit, lectæque ſunt literæ, horror quidam perculit omnes, qui in palatio erant ſuper tam procaci facto. Mirabanturque inter eximios & apoſtolicæ converſationis viros tantum flagitii potuiſſe reperiri, ut privatas tam peſſimo exemplo ulciſcerentur: nec filii patris in ea potiſſimùm calamitate miſererentur, in qua hoſtes quanquàm ſuos ad miſerationem & ad lachrymas provocare potuiſſet.

Placuit itaque omnibus inſigne hoc facinus, inſigni aliquo exemplo vindicari. Tùm rex conſilio uſus Colonienſis archiepiſcopi & Otthonis ducis Baioariorum, quorum tunc arbitrio reſpublica adminiſtrabatur, præcepit ut ipſe bajulus literarũ cũ aliis tribus, qui authores ſeditionis fuerãt, per diverſa monaſteria in cuſtodia habendi mitterentur. Ad compeſcendam vero cæteram multitudinem, quoniam nec ſpiritu lenitatis nec virga monaſticæ correptionis ſanari potuiſſent, abbas *Pœna monachorũ ſeditioſorum.* militari manu uteretur. Tunc abbas miſſis obviam militibus, ſine vi & tumultu eos Fuldam reduci juſſit, & extra monaſterium, cuſtodibus adhibitis, ſuũ præſtolari reditũ. Ipſe quoq; regi vale facto, eos e veſtigio eſt ſubſecutus. Ibi collectos fratres, & primos militum Fuldenſiũ diu ea conſultatio tenuit, laicorum an monachorum judicio in eos animadverti oporteret. Vicit ea ſententia, quæ cenſebat eos, qui excuſſo jugo regulæ, contempto abbate, per contumaciam egreſſi, & necdum in monaſterium recepti eſſent, laicorum potius lege judicandos, fore. Ita abbas laycorũ

jurisdictionem secutus, duos ex eis alterum presbyteratus, alterum diaconii honore insignes, jussit publicè virgis cæsos & attonsos expelli. Reliquos multis plagis maceratos per vicina monasteria alium aliò transmisit. De singulis tamen non pro modo culpæ, sed pro natalium suorum claritate vel obscuritate, mitius vel atrocius sumptum supplicium est. Viderit abbas, an vi doloris impulsus, injurias suas acerbius, quàm decuit, vindicando, modum forte excesserit. Id constat, inustam esse ea tempestate maculam Fuldensi monasterio, quæ longa forsitan succedentium temporum serie ablui & extergi non possit.

Reges Hungariæ.

Bel, qui regnum invaserat Hungariorum, obiit. Joas filius ejus satius putans moderatis opibus, in pace perfrui, quàm immoderatas ambiendo calamitatem atque excidium parere genti suæ mandavit regi Heinrico: si sibi apud Salamonem filium Andreæ regis, natalibus & meritis suis condignus honor haberetur, subditum se ei, fidelemque futurum, & malle beneficiis cum eo quàm armis, fide quàm acie dimicare. Eadem Hungarii omnes assidua legatione pollicebantur. Ita rex Heinricus Hungariam cum exercitu ingressus Salamonem in solium patris restituit, juncta ei in conjugium sorore sua: Ablatisque omnibus quæ regi scrupulum movere, vel regni statum labefactare poterant, in pace remeavit ad Gallias.

Episcopi quomodo regem educarint, & rem administrarint.

Educatio regis atque ordinatio omnium rerum publicarum penes episcopos erat, eminebatque inter eos Magontini & Coloniensis archiepiscoporum authoritas. A quibus cum in partem consilii Adelbertus Premensis archiepiscopus assumptus fuisset, tum propter claritatem generis, tum propter ætatis atque archiepiscopatus prærogativam, ille sæpius colloquendo, obsequendo etiam, atque assentando, ita sibi regem brevi devinxerat, ut cæteris episcopis posthabitis, totus in eum inclinaretur: & ipse in regno communi penè monarchiam usurpare videretur. Secundas post eum partes agebat Werenher comes, juvenis tam ingenio quàm ætate ferox. Hi duo pro rege imperitabant. Ab his episcopatus & abbatiæ, ab his quicquid ecclesiasticarum, quicquid secularium dignitatum est, emebatur: nec alia cuiquam, licet industrio atque egregio viro, spes adipiscendi honoris ullius erat, quàm ut hos prius ingenti profusione pecuniarum suarum redemisset. Et ab episcopis quidem & ducibus metu magis, quàm religione temperabant. In abbates vero, quod hi injuriæ obviam ire non poterant, tota libertate grassabantur. Illud præ se ferentes, nihil minus regem in hos juris ac potestatis habere, quàm in villicos suos, vel in alios quoslibet regalis fisci dispensatores. Et primò quidem prædia monasteriorum fautoribus suis, pro ut libitum erat distribuebant, & quod reliquum erat, crebra regalium servitiorum exactione usque ad fæces ultimas exhauriebant. Dein convalescente audacia, in ipsa monasteria impetum faciebant, atque ea inter se tanquàm provincias partiebantur: rege ad omnia quæ jussus fuisset, puerili facilitate annuente. Itaque Premensis archiepiscopus duas occupat abbatias, Laurensem & Corbeiensem. Præmium hoc asserens esse fidei ac devotionis suæ erga regem. Neque id invidiosum apud cæteros regni principes foret, persuaso rege, dat Coloniensi archiepiscopo duas, Malmendren. & Eudan. Magontino archiepiscopo unam, in Selechinstat. Otthoni duci Baioariorum unam in Altha. Rodolpho duci Suevorum unam in Kenbeten. Igitur Premensis archiepiscopus, ut totam tyrannidi suæ vacantem redderet Corbeiensem abbatiam, ridiculam commentatur fabulam.

Premensis Episcopi astus.

Disseminatis per Curtim Regiam rumoribus divulgat: Episcopum civitatis cujusdam transalpinæ, cui Pole nomen est, humanis rebus excessisse. Huic successorem, persuaso rege, surrogat abbatem Corbeiensem. Iubetque, ut destitutam rectore ecclesiam, quantocius eat invisere. Verum inter moras quibus ille itineri necessaria parabat, dum quidam de Italia venientes, Episcopum qui mortuus dictus fuerat, vivum & incolumem nuntiassent, irridere omnes & detestari fraudem archiepiscopi cœperunt. Tum Ottho dux Baioariorum, ad prohibendum tantum nephas, divino spiritu animatus, multis conatibus circumquaque explicitis, vix & ægrè obtinuit, ut tam abbati, quàm monasterio Corbeiensi suus honor, sua dignitas incolumis servaretur.

Laurense monasterium.

Porrò cum in monasterium Laurense satellites archiepiscopi venissent, nuntiantes, quòd regia donatione, locus ipse in jus potestatemque archiepiscopi concessisset, juberentque ut abbas ei constituto loco nō pigritaretur occurrere, tantus dolor & indignatio omnes invasit, ut nec manibus in Legatos ipsos temperassent, nisi jus gentium plus, quàm ira valuisset: Contumeliose auditi, contumeliosius multò sunt dimissi. Quod postquàm regi nuntiatum est, missis aliis nuntiis jussit abbati sub interminatione salutis propriæ, ut Abbatia se abdicaret, festinusque monasterio excederet. Ille comperta, priusquàm Legati advenirent, regis sententia, benignè eos suscipi jussit, atq; in diem posterū eorum, quæ in mādatis habebant audientiā distulit. Nocte, paucis sibi adhibitis, inde discedens, in loca tutissima omnibus, præter admodū paucos, ignoratus se recepit: cum & prius ōnes ecclesiæ thesauros clāculò exportatos in tutū locasset. Ita Legati die postero, cui jussa regis exponerent non habentes, multumque viri prudentiā admirantes, infecta legatione redierunt. Tum milites ejus, quos eo tempore & opum gloria & militaris rei industria clarissimos habebat,

bat, collatis viribus montem, qui proximus adjacet monasterio occupant, castellum extruunt, præsidium imponunt, parati archiepiscopum ab infestatione monasterii, capitis quoque sui periculo arcere.

Ann. 1064. Causabantur Romani principes, quòd rex eis inconsultis Romanæ ecclesiæ Pontificem constituisset, & ob eam injuriam defectionem meditari videbantur. Propter quod placuit Coloniensem archiepiscopum Romam mitti. Qui veniens eò, cum aliud turbatis rebus, invenire non posset remedium, judicavit ordinationem, quæ inscio senatu Romano facta fuisset, irritam fore. Et sic amoto Parmensi episcopo, per electionem eorum Anselmum Lucensem episcopum pro eo ordinari constituit. Verum ubi ipse, peracta legatione, regressus est in Galliam, Parmensis episcopus armata multitudine non modica, Lucensem episcopum sede apostolica per vim deturbare aggressus est. Econtra fautoribus illius ad arma impigrè concurrentibus, congressio facta est, multique hinc & inde vulneribus acceptis corruerunt. Sic depravata ecclesiastici rigoris censura, homines non ut quondam, ut præessent ecclesiæ Dei, injecta manu trahebantur, sed ne non præessent, armata manu præliabantur, fundebantque mutuo sanguinem non pro ovibus Christi, sed ne non dominarentur ovibus Christi. Anselmus tamen, qui & Alexander, (II.) & virtute militum & favore Principum sedem obtinuit. Alter vero & si per contumeliam repulsus, tamen quoad vixit ab jure suo non cedebat, huic semper derogans, hunc adulterũ ecclesię Dei, hunc Pseudoapostolum appellans. Missas quoq; seorsim celebrans, ordinationes facere, & sua per ecclesias decreta & epistolas more sedis apostolicæ destinare non desistebat. Verum nullus attendebat, criminantibus universis, quòd in ultionem privatæ contumeliæ sedem quanquã apostolicam homicidijo maculasset. *Roma turbata per Pontifices seditiosos.* *Alexander. II papa.*

Heinricus Augustensis episcopus obiit: Invisus regi, invisus episcopis omnibus, propter superbè administratam regni gubernationem tempore imperatricis. Embricho ei successit præpositus Magontinus, vir pontificalis modestiæ & gravitatis. *Heinricus Augustensis episcopus.*

Werherus comes villam monasterii nostri, quæ dicitur Kirchberg, inconsulto abbate à rege petiit, & impetravit. Pro qua recipienda diuturnum agonem desudavimus, dimicantes adversus tanti hostis sævitiam, non armis carnalibus, sed jejuniis & crebris orationibus. Unde ille mordaciter magis, quàm facetè jocari solebat. Magno munere dignum se esse apud regem, qui monachos ejus languidos prius in opere Dei & tepidos, novis facibus adhibitis exsuscitasset, invitosque ad jejunia & nudipedalia coegisset.

Sigefridus Magontinus episcopus, & Guntherus Babenbergensis, & Ottho Ratisponensis, & Willelmus Trajectensis episcopi, item alii quàm plures columnæ & capita Galliarum, autumnali tempore Hierosolymam proficiscuntur. *Profectio Episcoporum Hierosolymam.*

Anno 1065. Rex natalem Domini Goslariæ celebravit, Pascha Wormatiæ. Ubi archiepiscopus Premensis, inter sacra missarum solennia, dum debitum tantæ festivitati sermonem faceret, hominem ab infestatione dæmonis purgavit, fusis pro eo tam suis quàm totius populi, qui præsens erat, precibus. Ea res grandi miraculo cunctis erat, stupentibus, scilicet, quòd vir tam pessimæ in populo existimationis, qui vitam virtutum non haberet, signa virtutum faceret. Sed æmuli ejus invidiosè hoc interpretabantur, non meritis ejus, sed præsentium populorum supplicationi ascribendum esse tantæ rei effectum. *Demoniati liberatio.*

Ibi per concessionem ejusdem archiepiscopi, primùm se rex arma bellica succinxit, statimque primam suscepta armaturæ experientiam in archiepiscopum Coloniensem dedisset, & ad persequendum eum ferro & igni præceps abiisset, nisi res turbatas imperatrix tempestivo valde consilio composuisset. Inter cætera id potissimùm invidiæ ei erat, quod ante aliquot annos, dum imperatrici jus regni, rerumque gubernacula eripere vellet, ipsum penè regem in ultimum discrimen præcipitasset. *Heinricus Imperat primum armis accingitur.*

Heceloni Argentorat. episcopo paulò ante defuncto, successor substitutus est Werher, propinquus Wetheri comitis. *Episcop. Argentoratensis.*

Interea prædicti episcopi Hierosolymam pergentes, dum magnitudinem opum suarum gentibus, per quas iter habebant, inconsultius ostentarent, ultimum sibi periculum consciverunt: nisi rem, humana temeritate prolapsam, divina misericordia restituisset. Nam Barbaros, qui ex urbibus & agris ad spectandos tam illustres viros catervatim profluebant: Primò peregrini cultus ac magnifici apparatus ingens miraculum, dein, ut fit, non minor prædæ spes ac desiderium cœpit. Itaque cum transita Lycia, fines Saracenorum introissent, & jam à civitate, cui Ramulo nomen est, una vel paulò plus mansione abessent, proximo parasceve ante Pascha, circa tertiam diei horam, incursionem passi sunt ab Arabitis. Qui comperto tam insignium virorum adventu, undique ad spolia diripienda frequentes, armatiq; confluxerant. Pleriq; Christianorũ religiosum putantes, manu sibi auxilium ferre, & salutem suam, quam peregrè proficiscentes Deo devoverant, armis corporalibus tueri. Prima statum congressione prostrati, vulneribus multis confecti, & omnibus quæ habebant à filo subteminis usque ad corrigiam caligæ exspoliati sunt. Inter quos Wilhelmus quoque Trajectensis episcopus, brachio penè plagis debilitato, nudus ac semivivus *Expeditio in terram sanctam.* *Arabes.*

relictus eſt. Cæteri Chriſtiani jactu lapidum, quod genus teli forte locus ipſe affatim miniſtrabat, non tam periculum propulſabant, quàm mortem, quæ præſens urgebat, differre conabantur. *Capernaum.* Pedem etiam paulatim ſubtrahendo, ad villam declinabant, quæ ab ipſo itinere ſpacio mediocri diſtabat. Capharnaum hanc fuiſſe ex ſimilitudine vocabuli conjiciebant. Quam ut ingreſſi ſunt, Epiſcopi omnes atrium quoddam occupant, humili ſeptum maceria & tam fragili, ut etiã ſi nulla vis adhiberetur, ſola vetuſtate facilè corrueret. In cuius medio domus erat, cœnaculum habens arti aditum & ad repugnandum quaſi ex induſtria præparatum. Hujus ſuperiora epiſcopus Magontinus & Babenbergenſis cum clericis ſuis, inferiora cæteri epiſcopi ſibi vendicant. Laici omnes ad arcendam vim hoſtium, & maceriam defendendam impigrè diſcurrunt. Et primam *Oppugnatio Capernaum.* quidem certaminis procellam lapidum jactu, ut prædictum eſt, ſuſtinuere. Dein cum Barbari magnam telorum nubem in caſtra conjeciſſent, & ipſi plerumque, impreſſione in eos facta, clypeos & gladios manibus eorum vi extorſiſſent, non ſolum jam maceriam tueri ſufficiunt, ſed portis etiam interdum erumpere, & pugnam comminus laceſſere audent. Quorum impetum dum Arabes nullò jam loco, nulla acie ſuſtinere poſſent, conſilium tandem à tumultuaria congreſſione ad obſidionem vertunt; & inedia atque laſſitudine conficere aggrediuntur, quos ferro expugnare non poterant. Itaque multitudinem, qua ſuperabundabant, conglobatis ſcilicet, circiter 12 millibus partiuntur, ut alii aliis viciſſim ad oppugnationis ſtudium ſuccedentes, nullam illis vel paululum reſpirandi copiam facerent. Suſpicantes quòd propter inopiam rerum omnium, quibus vita humana ſuſtentari ſolet, dimicandi laborem non diu toleraturi forent.

Ita Chriſtiani toto paraſceve, toto ſabbato ſancto uſque ad tertiam ferè horam paſchalis diei ſine intermiſſione oppugnabantur. Nec eis hoſtilis improbitas, vel modicum temporis punctum, quo ſaltem ſomni perceptione corpora recrearent, indulgebat. Nam cibum & potum nec (mortem præ oculis habentes) deſiderabant: nec ſi magnopere deſideraretur, quid ſumerent, om- *Conſultatio de deditione* nium inopes, habebant. Quumque die tertio labore & inedia exhauſti ad extremum perveniſſent, & fortia plerumque conatos, virtus jejunio infracta fruſtraretur, quidam ex numero presbyterorũ exclamavit, Non rectè eos agere, quòd in armis ſuis plus quàm in Deo ſpei ac roboris ponerent, & calamitatem, quam eo permittente incidiſſent, propriis viribus propulſare conarentur: Propterea placere ſibi, ut ſe dederent, præſertim cum triduana jam abſtinentia militaribus rebus eos inutiles prorſus reddidiſſet, Non eſſe Deo difficile, ut deditis eis & ab hoſte ſub jugum miſſis miſericordiam præſtaret, qui ſuos toties etiam, in ultima neceſſitate concluſos, mirabiliter liberaſſet. Ut hoc quoque inferret: Barbaros nequaquam propter ipſos occidendos tanto molimine graſſari, ſed ut pecunias eorum auferrent, quibus ſi potiti fuiſſent, liberos eos deinceps intactoſq; ſine vi, ſine moleſtia abire paſſuros. Placuit conſilium omnibus, ſtatimque ab armis ad preces verſi, per interpretem, ut in deditionem acciperentur orabant. Quo comperto, dux Arabum citato equo in primos advolat: Et cæteros quidem longius ſummovet: cavens, ne temerè admiſſa multitudine, præda confuſè diſtraheretur. Ipſe decem & ſeptem honoratiſſimos gentis ſuæ ſecũ aſſumens, caſtra ingreſſus eſt potentia, relicto ad portas præſidii cauſa filio ſuo, nequis forte prædæ avidus, poſt ſe non vocatus irrumperet. Quumque admotis ſcalis in cœnaculum, ubi Magontinus & Babenbergenſis epiſcopi latitabant cum paucis aſcendiſſet, Babenbergenſis epiſcopus, cui, licet junior ætate eſſet, tamen propter virtutum prærogativam & totius corporis admirandã dignitatem, præcipuus à cunctis honor deferebatur, rogare eum cœpit, ut omnibus, quæ haberent uſque ad noviſſimum quadrantem ſublatis, nudos ſe abire ſineret. Ille & victoria elatus, & præter ingenitam morum barbariem, accepta quoque tot congreſſionibus clade nimium efferatus, ait, Se adverſus eos jam triduò, non ſine grandi damno exercitus ſui, ea mente bellum geſſiſſe, ut ſuis conditionibus erga victos uteretur, non quas ipſi conſtituiſſent. Ne ergo falſa ſpe eluderentur, ſe omnibus quæ haberent ſublatis, carnes eorum comeſturum & ſanguinem bibiturum. Nec moratus, linteum, quo caput more gentis obvolverat expediens, facto vinculo in collum epiſcopi injecit. Epiſcopus, ut erat vir liberalis verecundiæ & maturæ admodum gravitatis, ignominiam non ferens, tanto niſu pugnum ei dedit in faciem, ut uno ictu conſternatum ad pavimentũ uſq; præcipitem daret: vociferans inſuper, prius eum pœnas pro impietate daturum, quòd impu- *Arabes a Chriſtianis domiti.* ras manus in ſacerdotem Chriſti, profanus & idololatra mittere præſumpſiſſet. Irruunt protinus alii clerici & laici, & tam huic quàm cæteris, qui in cœnaculum aſcenderant, adeò arctis nexibus manus à tergo conſtringunt, ut ſanguis pleriſq; rupta cute, per ungues proflueret. Perlato audacis facti indicio ad eos qui in inferiori parte domus conſiſtebant, ipſi quoque his, qui apud ſe erant Arabum principibus idem faciunt. Dein laici omnes, ſublato in altum clamore, vocatoque in auxilium ſibi omnium rerum opifice Deo, rurſus arma capeſſunt, maceriam occupant, præſidium quod circa portas erat, conſerta manu fundunt, fugantque. Et ſic alacres, ſic

innovatis

innovatis inopino successu viribus, ubique rem peragunt, ut nihil lassitudinis, nihil incommodi ex triduana eis inedia & labore accessisse putares. Alacritatem tantam repentè ex trepidis rebus & ultima desperatione coortam nimium admirati Arabes: nec aliam novitatis hujus caussam suspicati, quàm quod de Principibus suis sumptum fuisset supplicium: infestissimis animis in pugnam ruunt, & facto grege per arma, per viros in castra perrumpere parant. Et acta res foret, nisi maturè orto consilio Christiani vinctos eo loco principes statuerent, ubi atrocissima vis hostium & creberrimus telorum imber incumbebat: apposito super capita eorum spiculatore, qui districtum in manibus gladium tenens clamitabat per interpretem, Nisi ab oppugnatione quiescerent, non armis se adversos eos, sed principum capitibus dimicaturos. Tum ipsi principes, quos præter vinculorum acerbitatem, imminens quoque cervicibus gladius vehementer angebat, cum magno eiulatu suos obtestabantur, ut moderatius agerent; ne obstinatè certamen hostibus inferentes, eos ad supplicium, necemque suam, cum incisa spes esset veniæ, inflammarent. Patris periculo attonitus filius ducis Arabum, quem ad portam atrii à patre causa præsidii relictum supra memoravi, citato gradu in confertissimos suorum cuneos se dedit, & furentis exercitus impetum, voce & manu increpitans, retinuit, & tela in hostes jacere prohibuit: Quæ non hostes, ut ipsi putarent, sed Principes suis propriis pectoribus excepturi forent.

Per hanc occasionem paululùm ab armis & incursionibus vacatione data, nuntius venit in castra ad Christianos, missus ab his, qui in parasceve omnibus amissis nudi & saucii usque Ramulo pertenderant. Is amaritudine & metu confectis mentibus, magnum attulit refrigerium: indicans ducem prædictæ civitatis licet paganum, divino tamen, ut putabatur, instinctu animatum, cum ingentibus copiis ad ipsos liberandos advenire. Nec latere potuit Arabitas advenientium hostium fama. Statimque omnes aversis ab aliorum oppugnatione, ad se ipsos salvandos cogitationibus, præcipiti fuga quo quemque spes evadendi vocabat, dilabuntur. In ea trepidatione, dum alii ad alia curanda discurrerent, unus vinctorum evasit, opera usus Sarraceni cujusdam, quem ducem itineris Christiani habebant. Tanto omnium dolore, tanto gemitu, ut ab eo cujus indulgentia dimissus fuerat, vix manus inhiberent. Nec multo post dux ipse, ut nuntiatum fuerat, cum exercitu advenit, pacificeque in atrium Christianis susceptus est. Suspensis tamen omnibus inter spem & metum, ne forte non sublata calamitas, sed hostis tantum mutatus esset: Et propter novitatem rei difficile credentibus, quod satanas satanan ejicere, hoc est, Paganus paganum ab infestatione Christianorum cohibere vellet. Primò omnium vinctos sibi præsentari jussit. Quos cum aspexisset, & quæ facta fuerant ordine audisset, maximas Christianis gratias egit pro magnificè gestis rebus & expugnatis reipublicæ acerrimis hostibus, qui regnum Babylonium jam per multos annos assiduis populationibus infestassent, & magnas plerumque adversum se instructas acies, commisso certamine, obtrivissent. Traditos eos custodibus regi Babyloniorum, vivos servari præcepit. Ipse accepta à Christianis quanta convenerat pecunia, secum eos. Ramulò perduxit. Inde adhibito eis expeditorum juvenum præsidio, ne quia denuo latronum incursione periclitarentur, usque Hierosolymam eos perduci jussit. Nihil deinceps difficultatis in eundo, nihil in redeundo perpessi, Lyciam pervenerunt: gratias Deo referentes, quòd emensis tot rerum asperitatibus, vivos eos & incolumes in tutum restituisset. Ex hoc per Christianorum fines reditum facientibus, omnia cedebant ex sententia.

Præfectus Ramulæ liberat Christianos.

Verum posteaquam in Hungariam ventum est, Gunterus Babenbergensis episcopus, heu immatura morte præventus, prosperæ ac lætæ reversionis lugubrem omnibus exitum fecit. Decessit autem. 10 Kl. Aug. ætate integra & ad perfruendum hoc seculo maximè matura: vir præter morum gloriam & animæ divitias, corporis quoque bonis apprime ornatus. Natus erat ex primis Palatii, privatis possessionibus præter episcopatum affluentissimus: Lingua promptus & consilio: Literis eruditus tam divinis quàm humanis: Tum statura & formæ elegantia ac totius corporis integritate ita cæteris eminens mortalibus, ut in illo Hierosolymitano itinere, ex urbibus & agris spectandi ejus studio profluerent: & bene secum actum crederet, cui eum videre contigisset. Unde quum positis eis in diversorio, plerumque turba intemperans propter eum nimis molesta foret, compulsus est aliquoties à cæteris episcopis, ut in publicum procederet, & obsidentem fores multitudinem, suo spectaculo à cæterorum vexatione avocaret. Tantum hunc transitoriæ fœlicitatis splendorem, vitæ innocentia & morum temperantia clariorem in eo cumulatioremque faciebant. Nam tantam in se utriusque hominis gloriam, quam omnes mirabantur, solus ipse ita propter Deum contemnebat, ut infimæ quoq; conditionis hominibus popularem se, communemque præberet, & à servis suis plerumque maximas verborum contumelias inultus acciperet. Celebri ergo pompa funeris in patriam reportatus, & magnis omnium, qui eum noverant planctibus exceptus, in Babenbergensi ecclesia, ubi à puero adoleverat, sepultus est. Successit ei in episcopatum Herimannus vicedominus Magontinus, qui in eadem

Guntherus Episcopus Babenbergensis moritur.

...ymitana peregrinationis constitutus, dum eum invalescente morbo ad exitum urgeri ... legationem præmisit ad necessarios suos, quibus patria excedens suæ rei familiaris dispensationem delegaverat: petens ut sibi ad episcopatum quaqua possent ratione aditum patefacerent. Quod & sedulo fecerunt, profuso in coemptionem ejus argenti & auri inæstimabili pondere.

Episcopus Patavienfis.

Egilbertus Patavii episcopus obiit, cui Altman capellanus imperatricis successit. Qui dum ipso tempore cum cæteris principibus Hierosolymam abisset, per interventum imperatricis, absens designatus est episcopus.

Episcopus Uuermatiens.

Arnolfus Wormatiæ episcopus, vir pontificalis modestiæ & sanctitatis, migravit ad Dominum: Successitque ei Adelhero monachus ex monasterio sancti Galli, frater Rudolfi ducis, uno pede omnino debilis, vir per omnia dignus spectaculo. Erat enim fortitudinis magnæ, edacitatis nimiæ, crassitudinis tantæ, quæ aspicientibus horrorem magis incuteret quam admirationem. Nec ita Gentimanus gygas, aut aliud antiquitatis monstrum si ab inferis emergeret, stupentis populi oculos in se atque ora converteret.

Monachus monstrosus.

Anno 1066. Rex natalem Domini Goslariæ celebravit. Ubi ab ipso jam initio autumni, usque ad eam partem hyemis, tanquam stativis castris se continuerat: Sumptus habens, regiæ magnificentiæ multum impares. Nam præter pauca, quæ ex redditibus regalis fisci veniebant, vel quæ abbatis coactitio famulatu ministrabant, cætera omnia in cotidianos usus ejus, cotidianis impensis emebantur. Hoc adeò fiebat odio. Premensis archiepiscopi, quem omnes criminabantur sub prætextu regiæ familiaritatis monarchiam usurpasse manifestæ tyrannidis. Et ipsi ergo consueta regi servitia mittere detrectabant: Et ille in alias regni partes regem abducere nolebat, ne, scilicet cum aliis principibus communicando principatum consiliorum & familiaritatis, ipse sibi aliquid imminueret de fastigio usurpatæ singularitatis. Sed non ultra laturi injuriam videbantur principes regni. Archiepiscopi Magontinus & Coloniensis, cum cæteris, quibus curæ erat respublica, crebra conventicula faciebant, atque omnes in commune, quid facto opus esset consuiere rogitabant. Dein jam adulta conspiratione, diem generalis colloquii omnibus indixere regni principibus, ut Triburiam convenientes, Premensem archiepiscopum, communem omnium hostem communibus omnes studiis oppugnarent: Regique denuntiarent, aut regno ei cedendum esse, aut familiaritate & amicitia Premensis archiepiscopi defungendum. Perlato Goslariam atrocis rei nuncio, Rex ad statutam diem concitus properabat. Cum quo & Werenher comes veniens in villam Ingilnheim, cuius pars aliqua ad nostrum quoque monasterium pertinet, hospitatum divertit. Ubi dum milites ejus ab incolis prædas agerent, & illi ad arma conclamantes, manu vindicare se niterentur, atrox pugna coorta est. In qua dum Werenher comes, ad ferendam suis opem, pigrè discurreret, à quodam nostri monasterii vilissimo mancipio, vel ut alii ferunt, à fœmina saltatrice clava percussus in capite corruit, atque ad regem semivivus est reportatus. Admonitus ab episcopis, qui præsentes erant, ut pro peccatis suis Deo, in extremo jam spiritu constitutus, satis faceret, seque Herveldensium monachorum precibus interemptum recognoscens, villam Kirchberc, quam injustè invaserat redderet, nullo modo acquievit, donec episcopi consensu facto minitarentur, se ei sacram communionem morienti non daturos, nisi prius tanti peccati pondere se exonerasset. Sic tandem pudore magis quàm religione victus reddidit, statimque vita excessit.

Principes Episcoporum Bremense oppugnare student.

Statuta die tristis in regem omnium vultus, tristis erat sententia, ut aut regno se abdicaret, aut archiepiscopum Premensem à consiliis suis atque à regni consortio amoveret. Tergiversanti, & quid potius eligeret hæsitanti, archiepiscopus consilium dedit: ut proxima nocte, ablatis secum regni insignibus, clam aufugeret, & Goslariam, aut in alium locum se reciperet, ubi ab injuria tutus foret: donec turba hæc conquiesceret. Adveniente vespera, thesauros regios per satellites & socios fraudis suæ jam exportare cœperat, tum repentè ad ministros regis consilium hoc, nescio quo indicio, permanavit, qui statim raptis armis curtim regiam circumdederunt, totamque deinceps noctem ducentes pervigilem, ne quid novi accideret, asservabant. Facto mane, intensis adeo animis omnes in archiepiscopum coorti sunt, ut nec manibus temperassent, nisi regia majestas vix & ægrè iracundiam cohibuisset. Contumeliose itaque ejectus est de Curte regia cum omnibus tyrannidis suæ fautoribus: Misitque cum eo rex amicorum suorum non modicam manum: ne, scilicet, ab æmulis suis insidias in via pateretur. Sic iterum publicarum administratio ad episcopos rediit, ut singuli suis civibus quid regi, quid R. P. facto opus esset, previderent.

Archiepisc. Bremensis ab aula regia pellitur.

Rex Pascha Trajecti celebravit.

Eberhardus Treverorū archiepiscopus, dum in sabbato sancto tantæ diei mysterium solenniter populo exhibuisset, regressus in Sacrarium, caput in sinū archidiaconi reclinavit, circūstantibusq; fratribus

Eberhardi episcopi obitus.

fratribus spiritum exhalavit. Episcopatum ejus, per interventum Coloniensis archiepiscopi, suscepit Cuno præpositus Coloniensis. Graviter & indignè nimis tulit tam clerus quàm populus Treverorum, quòd ipsi in electionem ejus admissi, consultique non essent: Seque vicissim hortabantur, ut indignem hanc contumeliam insigni aliquo exemplo eluerent. Erat tum temporis Major domus ecclesiæ Treverorum Diedericus comes, adolescens tam natura ferox, quàm ætate. Is die, quo episcopus urbem ingressurus sperabatur, cum ingentibus copiis ei obviam processit: Atque ipso lucis crepusculo, priusquàm hospitio progrederetur, super eum irruens paucos resistere tentantes occidit: cæteros inopino terrore perculsos facile fudit, fugavitque. Opes quas amplissimas advexerat diripuit, ipsum episcopum captum, traditumque in manus carnificum, de rupe altissima præcipitari, & sic interfici jussit. Corpus ejus à religiosis viris collectum, atque in monasterio Doleiensi sepultum est: ubi usque in præsens tempus magnis, ut fertur, miraculis divinitus sæpe illustratur. Successit ei in episcopatum Uto, concordante in electionem ejus tam clero quàm populo. *Cuno episcopus à carnificibus de ru pe præcipitatus.*

In festis paschalibus, per quatuordecim ferrè noctes continuas. Cometa apparebat. Quo in tempore atrox & lachrymabile nimis prælium factum est in partibus Aquilonis, in quo rex Anglisaxonum tres reges cum infinito eorum exercitu, usque ad internitionem delevit.

Rex Frideslare veniens, gravissimam ægritudinem incidit, ita ut à medicis desperaretur, & principes de regni successione consilia conferre cœpissent. A qua infirmitate, vix dum plenè resumptis viribus, Pentecosten Herueldiæ celebravit. Nec multò post, nuptias in Triburia regio apparatu celebravit, in conjunctione Berthæ reginæ filiæ Ottonis Marchionis Italorum. *Imperator ægrotans.*

Reginherus Misnensis episcopus obiit. Cui Crafft præpositus Goslariensis successit. Sed is, dum suscepto episcopatu Goslariam venisset, post refectionem in cubiculum, ubi thesauros suos, quorum nimius amator erat, nullo conscio infoderat, quasi paululum requiescere volens, sese inclusit. Quumque jam die vergente in vesperam, præter modum consuetudinemque suam somno indulgere videretur, rem insolitam mirantes cubicularii pulsare ostium cœperunt. Sed nec pulsantibus nec vociferantibus ullum dabatur responsum. Tandem effractis foribus irrumpentes, invenerunt eum fractis cervicibus, colore tetro, exanimem ipsis thesauris suis miserabilem in modum incubantem. Episcopatum pro eo suscepit Benno prædictæ Goslariensis Ecclesiæ canonicus. *Episcopus Misnensis.* *Cratonis episcopi horrendus interitus.*

Anno 1067 Otto Marchio Thuringorum obiit: Gaudentibus admodum in morte ejus omnibus Thuringis, eo quod ipse primus ex principibus Thuringorum, ut prædictum est, decimas ex suis in Thuringia possessionibus dare consensisset, & per hoc calamitatem maximam genti suæ invexisse videretur. Marchiam ejus, Egbertus patruelis suscepit. *Thuringi decimas solvere coguntur.*

Einhardus Spirensis episcopus obiit: cui Heinricus successit Goslariensis ecclesiæ canonicus: Tantæ dignitati vix dum per ætatem maturus: & non tam electione Principum ad hanc provectus, quàm indulgentia regis, cui in puerili ætate fuerat familiarissimè assentatus. *Episcop. Spirensis*

Benno Osenbruggensis episcopus obiit. Cui alius Benno successit. *Episcop. Osnabrug.*

Rex in natalem sancti Martini Goslariam veniens, graviter infirmari cœpit, atque eadem valetudine per multos dies laborans, lecto recubabat.

Anno 1068. Rex natalem Domini Goslariæ nec dum sospitate ad plenum recuperata, celebravit. A quo Egbertus Marchio, exactis diebus festis digressus, cum se in sua recepisset, modica febre pulsatus, terminum vitæ accepit. Sed Marchiam adhuc vivens acquisierat filio suo, tenerrimæ ætatis infantulo, quem ei vidua ducis Ottonis de Suuinenfurt pepererat. Cui tamen ipse paucis diebus, antequàm vita excederet, repudium scribere cogitaverat, & contra leges ac statuta canonum, viduam Ottonis marchionis matrimonio sibi jungere. Quod hæc forma elegantior & efferatis moribus suis opportunior videretur. Sed mors opportunè interveniens, nefarios conatus ejus intercepit.

Ravenger patriarcha Aquileiensis obiit. Cui Sigehardus cancellarius successit. Pro quo, Bibo cancellarius est substitutus.

Anno 1069. Rex natalem Domini Goslariæ celebravit: Pascha Quidelenburc, pentecosten Coloniæ. Post Pentecosten Wormaciæ cum principibus regni colloquium habuit. Ibi primum cum episcopo Magontino rem secreto agit, ejusque opem ad perficiendum, quod mente machinetur, obnixè implorat: Si impetret, se deinceps ei subditum, & dicto obtemperantè fore: Ad hoc Thuringos armata manu, si aliter nequeat, coacturum, ut decimas sine ulla in perpetuum contradictione persolvant. Annuente episcopo, & pactione utrinque firmata, rex ad publicum refert, Sibi cũ uxore sua non convenire, diu oculos hominu fefellisse, ultra fallere nolle, nullum ejus crimen, quo justè repudium mereatur afferre: Sed se incertum quo fato, quo Dei judicio, nullã cũ ea maritalis operis copiã habere. Proinde per Deũ orare, ut se malè ominata cõpede absolvant, patianturque æquo animo discidiũ fieri, ut illa sibi, & ipse ei, si ita Deus velit feliciores *Imperator Heinricus uxori repudium molitur.*

matrimonii viam patefaciat. Et ne quis violatum semel pudorem causetur obstare, iterum nupturæ, se sub jurejurando confirmare, quòd eam ut acceperit, sic incontaminatam, illibatoque virginitatis pudore conservaverit. Fœda res & ab regia majestate nimium abhorrens visa est omnibus, qui aderant. Negotio tamen, cui rex tam fervidè animum adjecisset detractare, singuli religiosum arbitrabantur. Episcopus quoque tam pretiosa pollicitatione redemptus, quantum poterat salva verecundia, haud ægre causam regis tuebatur. Itaque cunctis id fieri decernentibus, synodum conficiendo negotio indixit Magontiæ, proxima post festum sancti Michaelis hebdomada. Hac expectatione rebus suspensis regina Loresham, ut statutum tempus ibi præstolaretur, missa est. Rex alio, quo regni negotia vocabant, abiit.

De Dedi marchio saxonico.

Interea Dedi Marchio Saxonicus, cum viduam duxisset Ottonis marchionis tertio prius anno defuncti, prædia etiam, quæ ille à diversis Dominis beneficii loco habuerat, summa vi nitebatur acquirere. Quum nullus daret postulanti, indignitatem non ferens Regi per quem potissimum stetisset ne darentur, bellum parabat, crebrisque colloquiis Thuringos ad societatem armorum sollicitabat. Promptum hoc fore sperabat, eò quod rex archiepiscopum adjuvando, in exigendis decimationibus, multum à se avertisset animos eorum. Incitamentum tamen illi furoris vel maximū erat uxor sævissima. Hæc placido hominis ingenio & per ætatem jam mansuefacto, juveniles animos inspirabat, sæpius obtundens: Quia si vir esset, non inultus injurias acciperet: nec priori marito ejus audacia se imparem gereret, quo & virtute & opulentia superior esset. Rex accepto nuntio, graviter permotus, ingentes copias, & quæ pluribus etiam bellis satis essent, celerrimè contraxit. Tum vero episcopus Magontinus tempus se accepisse ratus, quo per occasionem publici belli privatum in Thuringos odium vindicaret, infestissimus aderat: regem quàm atrocissimè rem agere instigabat: ipse quoque totis amicorum, totis Magontini episcopatus opibus cœpto annitebatur. Non fefellit Thuringos efferatus in se animus episcopi: nec ipsi in eum mitiores spiritus gerentes, legatos ad regem miserunt, se nihil iniquum, nihil quod secus sit moliri adversus eum, nec arma contra R. P. suo consilio aut favore sumpta esse, paratos se potius hostem publicum, capitis quoque sui periculo, expugnare. Promptius autem ac devotius id facturos esse, si decimationum leges, priorum regum & episcoporum indulgentia sibi statutas, ratas inviolatasque fore pateretur. Quòd si episcopus ad eos rem divinam, non divinis, sed humanis armis expugnatum veniret, & decimas jure belli sibi extorquere vellet, quas nec jure ecclesiastico, nec lege forensi potuisset, jam pridem se sacramento obstrictos, obligatosque fuisse, ut raptores & prædatores inultos non sinerent. Satius sibi esse mori in bello, quam amissis patrum legitimis, perjuros vivere. Rex ad hæc benigne respondit, auxiliumque suum, si in fide permanerent, certissimos sperare jussit. De hinc, ubi res matura visa est, infesto agmine Thuringiam intravit. Duo ibi castella, quibus marchio præsidium imposuerat, Bichelingun & Schidingen, alterum per deditionem, alterum manu expugnatum recepit. Cæteris illicò admovendus erat exercitus. Sed Marchio advertens nullo loco vel munitione sustineri posse impetum regis, incisa spe resistendi, se suaque omnia dedidit. Thuringi & si, ut promiserant, erga regem & causam publicam devoti fidelesque essent, in episcopum tamen Magontinum hostilia pleraque facere, probris & conviciis in faciem lacessere, milites ejus, dum prædas agerent, facto grege sæpius incursare, rapinam excutere, fundere, fugare: Nonnullos denique ministros ejus, nec hos mediocri fortuna vel humili loco ortos, dum ab exercitu regis paulò longius prædatum abissent, comprehensos suspenderunt. Iussum tamen eis est ab rege facile & contemptim, ut decimas darent: non quò recusantibus vim inferre in animo esset, sed ne non reddito promisso archiepiscopum offenderet.

[illegible] castello premunt.

Dedi Marchio aliquamdiu habitus in custodia, tandem adempta possessionum & redituum non modica parte, dimissus est. Filius ejus Dedi Iunior patrem ea tempestate infestius acerbiusque quàm alius quisquam insectatus est. Ob eam rem, exacto bello, ingenti gloria esse cœpit apud regem, egregiæ indolis adolescens, nisi ambitionis spiritu & præpropera dominandi cupidine præceps raperetur. Is non multò post quum nocte quada ad necessitatem naturæ secessisset, apposito extrinsecus insidiatore confossus in inguine, & occisus est. Quis necis ejus author fuerit, non satis constat: Quanquàm dolo novercæ interfectum, vulgi sermonibus passim jactaretur. Illud haud dubiè liquet, monasteria & ecclesias, moriente eo, magna formidine exoneratas esse. Quū mentibus omnium certissima opinio insedisset, eum augendarum opum studio, non Deo, non homini parciturum, qui patri proprio non pepercisset.

Imminente jam die, qui scindendo regis conjugio dictus fuerat, Rex Magontiam concitus properabat. Et, ecce, inter eundum comperit legatum sedis apostolicæ, suum Magontiæ adventū præstolari, qui discidium fieri prohibeat: & episcopo Magōtino apostolicæ animadversionis sententiam minitetur, quòd tā nefariæ separationis se authorē promiserit. Consternatus illico, quod

rem

rem diu exoptatam perdidisset è manibus, pariter, quo venerat, in Saxoniam redire volebat. Vix & ægrè tamen amicorum consiliis superatus, ne principes regni frustraretur, quos summa frequentia sibi Magontiæ occurrere jussisset, Franconefurt abiit. Ibique eos qui Magontiæ convenerant, statuto die adesse jussit. Quo dum frequentes venissent, Petrus Damianus, qui legatus erat sedis apostolicæ, vir ætate & vitæ innocentia admodum reverendus, mandata exposuit Romani Pontificis, pessimam rem & ab nomine Christiano, nedum ab regi multum abhorrentem esse, quam moliretur. Si minus humanis legibus, vel canonum sanctionibus terreretur, parceret saltem famæ & existimationi propriæ: ne, scilicet tam fœdi exempli venenum, ab rege sumpto initio, totum commacularet populum Christianum: Et qui ultor esse debuisset criminum, ipse author & signifer fieret ad flagitium. Postremò si non flecteretur consiliis, se necessariò vim ecclesiasticam adhibiturum, & canonum lege scelus prohibiturum. Adhæc suis manibus nunquam imperatorem consecrandum fore, qui tam pestilenti exemplo, quantum in se esset, fidem Christianam prodidisset. Tum vero in eum coorti omnes qui aderant Principes, ajebant: Æqua censere Romanum Pontificem, & per Deum rogabant, ne crimen inferret gloriæ suæ & regii nominis majestatē tam turpis facti colluvione macularet. Præterea, ne parentibus reginæ causam defectionis & justā turbandæ reip. occasionem daret. Qui si viri essent, quum armis & opibus plurimum possent, tantam filiæ suæ contumeliam proculdubio insigni aliquo facinore expiaturi essent.

Mina Legati Pontificii.

Hac oratione fractus magis quam inflexus: Si id, inquit, fixum, obstinatumque est vobis, imperabo egomet mihi, feramque ut potero onus quod deponere non valeo. Ita efferato magis per [illegible] concordiæ odio, annuit quidem, ut in regni consortium regina revocaretur. Ipse tamen, ut congressum ejus conspectumque vitaret, adhibitis sibi vix 40. militibus, in Saxoniam concitus redit. Regina cum cætera multitudine & regni insignibus, paulatim subsecuta est. Quum quæ ad eum Goslariam venisset, vix compulsus ille à familiaribus suis, ut ei obviam procederet satis parcèque pro consuetudine eam benignè suscepit. Sed protinus refrigescente amore, ad ingenium suum atque ad pristinum rigorem animi redit: Et quia consilia scindendi conjugii sæpe jam tentata non processerant, statuit deinceps, communicato cum ea solum regni nomine, sic eam habere, quasi non haberet.

Regis ἀστοργία.

Maxima eo anno vinearum, omniumque sylvestrium arborum sterilitas fuit.

Meginwardus abbas Hildeneshemensis abbatiam suscepit Augiensem, patefacto in eam sibi per multam largitionem aditu.

Rumoldus Constantiensis episcopus, maturæ admodum gravitatis vir obiit. Cui Carolus successit Magdaburgensis canonicus. Is à clericis Constantiensibus primò benignè susceptus est. Sed processu temporis, dum pro libito suo magis quàm ex ratione rem gereret, indignantes clerici, à communione ejus se abstinere cœperunt: propter simoniacam hæresim, per quam episcopatum usurpasse dicebatur: Id quoque ei crimini dantes, quòd plerosque ecclesiæ thesauros furtivè abstulisset. Qua accusatione, Romanus Pontifex mandata direxit Magontino archiepiscopo, ne ullo modo ab eo consecraretur, donec in sui præsentia causa diligentius ventilaretur.

Simoniaca hæresis.

Tolosæ episcopus obiit. Cui Bibo cancellarius successit: Pro quo Adalbero canonicus Mettensis cancellarius est substitutus.

Episcopus Tolosæ.

Anno 1070. Rex natalem Domini Frisingæ celebravit.

Episcopus Magontinus & Coloniensis & Babenbergensis à Domino apostolico evocati Romam venerunt. Ibi episcopus Babenbergensis accusatus, quòd per simoniacam hæresim, data pecunia, episcopatum invasisset, multa & pretiosa munera Papæ dedit: & per hæc efferatam adversum se mentem ejus ad tantam mansuetudinem reduxit: ut qui non sine periculo honoris & gradus sui evasurus putabatur, non solum impunitatem criminis, quod objectum fuerat, consequeretur, sed etiam pallium & alia quædam archiepiscopatus insignia, ab sede apostolica pro benedictione perciperet. Magontinus archiepiscopus ultro se episcopatu abdicare, atque in otiū privatæ cònversationis secedere, magnopere cupiebat. Sed tam Romani Pontificis authoritate quàm eorum qui præsentes erant, maturioribus consiliis vix & ægrè abductus est à sententia.

Simonia in Episcopus.

Omnes in cōmune, acerbe objurgati, quòd sacros ordines per simoniacam hæresim venderen & ementibus indifferenter communicarent, manusque imponerent. Tandem accepto ab eis jurejurando, quòd hæc ulterius facturi non essent, in sua, cum pace dimissi sunt.

Dux Lutheringorum Godefridus, omnibus penè terris, magnitudine suarum rerum gestarum compertus & cognitus obiit, & Verdunis sepultus est. Cui filius ejus Godefridus successit: præstantis quidem animi adolescens, sed gibbosus.

Udalricus Marchio Carentinorum obiit.

Rex

Rex pascha in Hildenesheim celebravit. Ibi inter milites regis & milites episcopi seditio facta est. Sed milites regis in congressione superiores facti, plerosque ex militibus episcopi peremerunt, captosque seditionis authores, ex edicto regis, in vincula conjecerunt.

Incendium. Rex ascensionem domini Quidelenburc, Pentecosten Merseburc celebravit.

Augustissimum in Quidelenburc templum, cum omnibus attiguis sibi ædificiis, incertum divina ultione an fortuita calamitate, incensum atque in cineres redactum est.

Clarus eo tempore in palatio & magnæ in R. P. authoritatis erat Otto dux Bajoariorum. Sed, sicut semper gloriam sequi solet invidia, invidentes ei plerique homines nequam, qui malitiæ suæ potentiam ejus atque immmoderatam gloriam obstare querebantur, sollicitè opportunitatem ad opprimendum eum quærebant. Itaque quendam Egenen nomine, hominem ingenuum, sed omni flagitiorum genere infamatum, in necem exitiumque ejus subornaverunt. *Testem in ducis necem subornant principes.* Is crimen adversus eum detulit, quòd se ad occidendum regē, precibus & pollicitationibus multis, sæpe numero solicitasset. Atque in argumentum fidei gladium ostentabat, quem sibi ab eo, in hos tam sceleratos nefariosque usus, datum asserebat. Si inficiaretur, paratum se quovis indicio verbis suis fidem facere. Qua accusatione vulgata hi, quos ratione communis commodi aliquando offenderat, omnes infensi infestique aderant, & iracundiam regis adversus eum inflammare summa vi, summa ope nitebantur. Igitur rex eum Magontiam cum cæteris Principibus ad colloquiū evocavit, quid delictum esset exposuit: negantique inducias in sex hebdomadas dedit: Ut KL. Augusti Goslariam veniens, objectum crimen, congressus cum accusatore suo, manu propria refelleret. Cum in hæc verba discessum esset, causari principes de iniquitate conditionis cœperunt, nec bonum, nec æquū esse dicentes, ut homo nobilissimus, integerrimæ apud omnes existimationis, nec ulla unquàm sinistri rumoris macula attaminatus, manum conferre juberetur cum homine sceleratissimo. Qui si quid ingenuitatis, à parentibus accepisset, id per furta, per latrocinia, denique per omnia vitiorum probra jam dudum obliterasset. Ille tamen & indignitate rei efferatus, & Deo innocentiæ suæ teste & conscio fretus, cum quovis etiam indigno, etiam præter natales suos pugnare malebat, quàm tanti sceleris suspitione teneri. Igitur die statuta, ad proxima Goslariæ loca, cum armata multitudine venit, missis ad regem nuntiis, mandavit: Si sibi tutò venire, si tutò causam dicere liceret, paratum se coram venire, & conditione quam Principes regni æquam judicassent, crimen cujus insimulatus fuerat refellere. Rex ad hæc atrociter & acerbè respondit, Se ei nec in causa dicenda pacem aut securitatem polliceri: Id solum expectare, ut juxta condictum Goslariam comminus veniret: & si quid de innocentia sua præsumeret, conserta cum adversario suo manu, æquissimo judici Deo rem committeret: Ni id faceret, se omissa legum dissidentium simultate, relegato sentētiarum certamine, pro convicto, confessoque eum in tanti sceleris immanitate habiturum.

Relato ad ducem hoc responso, nec tutum, nec satis honestum ejus rationib⁹ visum est his, qui recte ei consultum cupiebant, ut sic inflammatæ adversum se regis iracundiæ illudendum se, vexandumque obiiceret: Quum sibi integris adhæc rebus, & crimine nec dum comprobato, tutò coram venire non licuisset, quam jure fori omnibus semper reis, omnibus in causis licuisset. Ita incisa spe veniæ, infectis rebus in sua se recepit, satius putans, quoad posset armis salutem tueri, quàm ad exsaturanda hostium suorum odia turpiter, more pecudum, jugulari.

Posterea die rex, principes Saxoniæ, quod ex his oriundus esset & hi propter privatas inimicitias maximè invisum eum haberent, sententiam super eo rogavit. *Otto Bajoariæ dux reus Majestatis damnatur.* Qui eum tanquam manifesti criminis deprehensum, reum Majestatis judicaverunt: & si caperetur, capitali in eum sententiam animadvertendum fore decreverunt. Illicò amici regis ferro & igne persequi eum singuli pro virili portione aggrediuntur. Plerique etiam nec fide erga regem, nec studio erga remp. nec ultione cujusquam privatæ injuriæ, sed sola rapinarum cupiditate, arma contra eum capiunt. Ita undique laxatis, immò ruptis irarum habenis, omnes in eum irruunt, prædia ejus & possessiones alias diripiunt, vastant, incendunt: ministros ejus agrorumque cultores, si quos fors obtulisset, obtruncant, lacerant, jugulant. Sic postremò præter modum, modestiamque ira immoderatior debachabatur, ut nec ab ecclesiis nec templis, quæ ille propriis impensis Deo construxerat, hostilis sævitiæ impetus temperaret. Deinde rex collecto exercitu egressus, extremam operi manum per se ipsum imposuit. Principes, quos ei consanguinitate, vel alia necessitudine obnoxius noverat, aut acceptis obsidibus, aut jurejurando, ne ad eum deficerent, obligavit. Castellum ejus Hamerstein, à quo ad primum statim belli terrorem præsidium abductum fuerat, funditus everti jussit. Alii castello, quod Tesenberg dicitur, exercitum jam admoverāt. Sed hi qui intus erant, & si loci situ inexpugnabiles essent, & copiis omnibus quæ administrando bello necessariæ erant, affatim affluerent, ultro tamen se dedere, quàm ancipitem belli fortunam tentare maluerunt.

Relicto

Relicto illic præsidio, rex in ulteriora loca, ad demoliendas uxoris quoq; ejus possessiones, exercitum abduxit: villas multas opibus & ædificiis ornatissimas incendit, bona diripuit, in mulieres & pueros (nam viri in montes & in saltus devios se abdiderant) fœda & hostilia multa commisit. Tantaque in ea expeditione acerba & crudelia perpessi sunt à rege proprio homines innocentes, & nulla saltem suspitione criminis cujusquam infamati, ut nihil acerbius, crudelius à barbaris perpeti potuissent.

Tandem dux Ottho perdoluit, & calamitatum pondere superata est constantia patientiæ. Itaque assumptis secum ad tria millia viris electis, & omni militaris disciplinæ studio exercitatis, impetū in Thuringiam fecit, villas regalis fisci rebus cunctis affluentissimas incendit, prædam multam abegit, & milites suos, quorum plerosque ad societatem belli sola spes rapinarum allexerat, hac primum mercede inescavit, fidosque ac firmos sibi effecit. Ita populabundus ultra Heschenenuuege pervenit. Ibi confluentibus ad se agrorum suorum cultoribus, quibus milites regis, præter miseram vitam, nihil reliquum fecerant, partem aliquam prædæ distribuit, verbera divinæ animadversionis fortibus animis tolerare admonuit, & pro se quum arma ferre non possent, suppliciter ad Deum vota facere flagitavit. *Otto dux Bavariæ vastat Thuringiam.*

Interea Thuringi, qui se ante aliquot annos sacramento obstrinxissent, ne latrones aut raptores inultos sinerent, rerum suarum direptionibus exacerbati, ad arma conclamant: conglobatis properè ingentibus copiis, hostes e vestigio insequuntur: Inventisque haud procul ab Heschenenuuege certamen inferunt. 4. Non. Sep. Nec diu anceps pugna fuit. Nam his, qui cum duce Ottone erant impigrè occursantibus, vix primam prælii procellam sustinentes, in fugam vertuntur: & alii in proximos montes & sylvas evadere, alii pariter quò venerant citatis equis referri, summo conamine videbantur, haud satis auspicatò tentatam fortunæ aleam detestantes. Ipse denique, qui primò ut res certamini committeretur vehementissimus author incentorque fuerat Rutgerus comes, is nunc primus fugiendi author ac signifer apparebat, omnique, ut vulgò dicitur, vento citatior, montes & colles modernus Idithum transmittebat. Trecenti, plus minusve, in ea congressione ex Thuringis corruerunt. Ex parte altera unus occisus, duo sunt vulnerati

Dux Otto signo receptui dato, cum à cede hostium, vix & ægre militem suum revocasset, aliquamdiu in eisdem castris commoratus est: & vergente jam in vesperam die, plerosque principes exercitus sui singulos in sua cum pace dimisit. Ipse adhibitis sibi, quantas res poscere videbatur copiis, in ulteriorem Saxoniam contendit, Ibique totam hyemem usque ad natalem Domini exegit. Partim rapinis & deprædationibus victitans: partim ex possessionibus Magni comitis, quem belli, periculorumque omnium socium & innocentiæ suæ devotissimum assertorem habebat. Is filius erat Ottonis ducis Saxoniæ egregius adolescens, boni & æqui in pace supra annos suos servantissimus, & in bello audacia & virtute militari nulli secundus.

Perlato ad regem nuncio acceptæ in Hescheneuuege cladis, omissis rebus aliis Goslariam concitus remeavit. Nec inde usq; ante natalē Domini abscessit: timens (scilicet) ne tā charam, tamq; acceptam sibi villam, quàm pro patria ac pro lare domestico Theutonici reges incolere soliti erant, hostes per absentiam ejus, quod minitari & crebris usurpare sermonibus dicebantur, in favillas cineresque redigerent. *Goslaria regni & Imperatorum domicilium.*

Adalbertus Wormaciæ episcopus propria, ut fertur, crassitudine præfocatus interiit. Cui Adalbertus successit.

Kribo diaconus frater Wilhelmi & Ottonis Marchionum occisus est à propriis servis suis. Vir tam divinis quàm secularibus literis apprime eruditus: sed propter lasciviam, morumque intemperantiam meritò bonis omnibus gravis & invisus.

Sylvestrium arborum eadem, quæ priore anno sterilitas permansit. Sed vinearum tanta fertlitas fuit, ut plerisque in locis præ multitudine vix colligi vindemia posset,

Anno 1071. Rex natalem Domini Goslariæ celebravit.

Ibi per interventum Rudolphi ducis Suevorum, Welf filius Azzonis Marchionis Italorum, ducatum Bajoariæ suscepit. Is filiam Ottonis ducis Bajoariorum uxorem duxerat, & per jusiurandum altera jam vice matrimonio fidem dixerat. Quamdiu itaque res tranquillæ erant, quamdiu etiam bellum temerè cœptum sine grandi permutatione rerum sedari posse sperabat, maritalem uxori affectum & honorem deferebat, & causam soceri quantùm poterat armis & consiliis tuebatur. At ubi animadvertit datam in eum esse sententiam, & bellum, iracundiamque regis magis indies adversus eum crudescere, leges omnes, vinculaque omnia, quibus vicissim propinquitatem firmaverant, abrupit. Satius putans, periurii crimen & violatæ fidei verecundiam sustinere, quàm res suas florentissimas, desperatis ac perditis ejus rebus admiscere.

Et primo in tam trepidis rebus petenti auxilium denegavit. Deinde filiam ejus à complexibus

suis

ſuis & toti conſortio ſegregavit, patrique remiſit. Poſtremò ad ipſum ejus ducatum occupandum omnem operam intendit nihil penſi habens, quantum auri, quantum argenti, quantum redituum ac poſſeſſionum ſuarum dilapidaret, dummodo quod cupiebat aſſequeretur. Directus eſt ergo dolus in manu ejus, & potuit & invaluit: cunctis deteſtantibus, quòd clariſſimam atque opinatiſſimam in Rep. dignitatem tam fœda ambitione polluiſſet. Noverat rex haud ſatis placiturum Principibus Bajoariæ, quòd hoc tum contra morem & jus, cum ipſis inconſultis factum fuiſſet, & propterea quantocius ire in Bajoariā cogitabat ut tumultum, ſi quis fortè oriretur, per ſe ipſum reprimeret. Sed è diverſo haud neſcius erat ſi ipſe longius abiiſſet, hoſtes illicò in Goslariam impetum facturos, & clariſſimum illud regni domicilium in cinerem redacturos. Accepto à familiaribus ſuis conſilio, quoſdam Saxoniæ principes illic præſidii cauſa reliquit, & ipſe, ſicut inſtituerat, in Bajoariam proficiſci parabat.

Interea dux Otto, videns ſibi nihil jam ſpei reliquum eſſe, cujus & bona omnia flamma hoſtilis abſumpſiſſet, & ducatum alius, in ſuam potiſſimùm contumeliam invaſiſſet, ſtatuit rem in extremum diſcrimen adducere, & cum rege, ubi primùm copia fieret, collatis ſignis dimicare. Itaque montem, qui dicitur Haſengun, occupavit, ut is (ſcilicet) militibus ſuis, quomodocunque res in prælio cecidiſſent, receptui foret. Eum, & ſi natura & ſitu ipſo ſatis munitum, munitiorem tamen manu atque opere fecit. Ibique convecta ex circumjacentibus agris præda regem præſtolabatur. Rex accepto nuncio nihil moratus, quanta in ea trepidatione potuit copias ex Saxonia, ex Thuringia atque ex Haſſia celerrimè contraxit. Cæteris principibus qui longius aberant mandavit, ut ſi forte res ſine mora & diuturnitate confici non poſſet, ſibi quàm citius poſſent armata manu concurrerent.

Plurimum eo tempore rex conſiliis utebatur Eberhardi comitis, ſapientis admodum viri. Is videns hoſtes ſic ad bella exercitatos, ſic ipſa jam deſperatione, quæ plerumque timidis etiam virtutem addere ſolet, efferatos ſine magno detrimento Reip. nec vinci nec vincere poſſe, abiit ad ducem Ottonem: eumque per Deum obteſtari cœpit: Ne ſe, ſuoſque in tantum diſcrimen præcipitaret. Necdum ei omnem ſpem veniæ, omnem reſpirandi facultatem ereptam eſſe: ſi de monte, quem occupaverat exercitum abduceret, ſeque regi juſtis conditionibus dederet: ſub juramento ſe ei promittere, quòd & veniam culpæ, cujus inſimulatus fuerat, & omnium quæ jure belli amiſerat, reſtitutionem ei è rege impetraret. Annuente eo, rem ad regem detulit & eum haud difficulter in ſententiam adduxit: Quippe cum tædere eum jam belli cœpiſſet, quod propter privatum hominis amorem à principibus per ingenium trahi, ac ſegniter geri videbat. Pace per juſiurandum utrinque firmata, induciæ datæ ſunt Otthoni duci uſque in Paſcha, ut Coloniam veniens, deditionem lege, quam principes æquam judicaſſent, perficeret. Inter has inducias, cum dux Ottho exercitum ac ſingulos in ſua dimiſiſſet, Rether comes, partium ejus haud leve momentum, occiſus eſt ab hoſtibus ſuis, propter quaſdam privatas ſimultates.

Sancho abbas Corbeienſis obiit. Cui Werenher ejuſdem cœnobii monachus ſucceſſit.

Hamerſtein caſtellum reſtauratum.

Rex ſicut inſtituerat in Bajoariā abiit. Ibique compoſitis mediocriter, prout tum copia erat, regni negotiis, ad Rhenum rediit, caſtellum Hamerſtein, quod à ſuperioribus regibus jam olim dirutum fuerat, ſummo niſu inſtauravit.

Paſcha coloniæ celebravit. Ibique rurſus Otthoni duci inducias uſq; in pentecoſten dedit.

Exacta ſolennitate Paſchali, Leodium abiit.

Lex Flandrica de ſucceſſione majorum.

Ibi ad eum vidua Balduini comitis venit, regiæ majeſtatis patrocinium expetens contra violentiam improbitatemque Ruthberti fratris Balduuini, qui & fratrem prælio victum vita privaſſet, & comitatum ejus, expulſis uxore & liberis, tyrannica crudelitate occupaſſet. Non ingratum fortaſſe lectori fecero, ſi geſtæ rei hiſtoriam, quàm paucis potero, abſolvam. In comitatu Balduini ejuſque familia ad multis jam ſeculis ſervabatur, quaſi ſancitum lege perpetua, ut unus filiorum, qui patri potiſſimùm placuiſſet nomen patris acciperet, & totius Flandriæ principatum ſolus hæreditaria ſucceſſione obtineret. Cæteri vero fratres aut huic ſubditi, dictoque obtemperantes ingloriam vitam ducerent, aut peregre profecti, magis propriis rebus geſtis florere contenderent, quàm deſidiæ ac ſocordiæ dediti, egeſtatem ſuam vana majorum opinione conſolarentur. Hoc (ſcilicet) fiebat, ne in plures diviſa provincia, claritas illius familiæ per inopiam rei familiaris obſoleret.

Rubertus Flandriam armis repetit.

Igitur cum Balduuius ſenior duos genuiſſet filios Balduuinum & Robertū, Balduuinū omnium quæ habebat hæredē inſtituit, Ruberto, ubi primùm ætas faciendis ſtipendiis matura viſa eſt, naves paravit, aurum, argentum & cæteras longinquæ profectionis impenſas affatim præbuit; Juſſitq;, ut ad gentes exteras iret, & ſi vir eſſet, propria ſibi virtute regnum divitiaſq; pararet. Ille patri acquieſcens, aſſumpta ſecum multitudine, qua regio prægravari videbatur, navē aſcendit & in Galliciā ire, eamq; ſi votis Deus ſucceſſum annuiſſet, ſibi ſubdere cogitavit. Cumq; poſt paucos dies ad ignota quædā littora applicuiſſet, & egreſſus in terrā ab incolis loci prædas agere cœpiſſet, illi ex omnibus partibus ad arcendam vim ilico armati conveniunt, facta congreſſione, cum, quum aliquamdiu pugnam

diu pugnam fortiter sustinuisset, in fugam vertunt, fugientem usque ad naves persequuntur, sociosq; ejus penè ad internecionem prosternunt. Ipse cum paucis, vix fuga elapsus, ad patrem tantæ calamitatis nuncius rediit. A quo, propter male gestas res, contumeliosè repulsus, alia rursum via, quoniam hac non successisset, fortunam tentare aggreditur, omnia paratus, etiam extrema perpeti, ut maculam veterem factis recentioribus elueret. Reparatis navibus, & numero militū instaurato, marinis iterum fluctibus se credidit: in regionem longinquam, ubi sedem vaganti Deus ostendisset, iter facturus. Et, ecce, post paucos dies, tempestate infestissima circumventus, multis suorum naufragio amissis, ipse nudus, omniumq; rerum egens, vix & ægrè in littus evasit. Dehinc assumpto plebejo habitu inter eos, qui Hierosolymam causa orationis pergebant, Constantinopolim ire parabat. Vocatus eò crebris legationibus Northmannorum, qui sub imperatore Constatinopolitano militabant: quiq; ei, si illuc veniret, totius Græciæ principatum pollicebantur. Sed imperator Cōstantinopolitanus, comperto hoc consilio, omnia flumina, per quæ transitus in Græciam esse poterat, appositis custodibus observari fecit, Vt deprehensus ilico trucidaretur. Sic conatus, cœptumq; ejus irritum fuit.

Tandem advertens sic infeliciter sibi cedere, quamcunq; viam tētasset amplificandæ gloriæ suæ, deinceps in perpetuum ab oppugnatione exterarum gentium, animum avocavit. Atque Fresiam, quæ confinis Flandriæ; cui Thedericus quondam comes, & post hunc Florentius frater ejus imperaverat, irruptionem fecit. Bis ibi commisso prælio victus ac fugatus est. Tandem incolæ loci, multis certaminibus exhausti, quum animum ejus vel ad mortem, vel ad victoriam obstinatum cernerent, ultro se ei dediderunt. Quod ubi frater ejus Balduvvinus comperit (jam enim pater ejus morbo ac senio confectus, naturæ concesserat) armata multitudine his eum sedibus proturbare magnâ vi, magno molimine parabat. Cui cùm exercitu adventanti, Rubertus legatos obviam misit: obtestans per Deum: Vt se fratrem suum reminisceretur, nec jura germanitatis, apud Barbaros quoque semper sacrosancta & inviolata, pollueret, Misereretur potius peregrinationis, laborū & calamitatum, in quibus totam ætatem suam detrivisset, gauderet ipse beatus sorte sua, quòd totam communis patris, hæreditatem, quam jure gentium secum dividere debuisset, solus sine consorte obtineret: Se patris finibus extorrem, paterna hæreditate destitutum, ab summa gloria majorum suorū ad ultimam egestatem coactum, exteras gentes bello lacessisse, terras ac maria concitasse. Nihil denique prætermisisse, ne de portione paternæ substantiæ, quæ se contingeret, fratri molestus esset: Nunc laboribus exhaustum adversitatibus defatigatum, vix & ægre parvissimo terrarum angulo insedisse, cujus nullam partem constet ad ejus dominium pertinere. Postremò id se animo fixum habere, nec ab sententia ulla vi, ulla necessitate abduci posse, ut hic aut instantis jam senectutis requiē, aut honestæ saltem mortis sepulchrū sit habiturus. Nihil ille his verbis motus, exercitū haud segniter ad Fresiam admovebat. Tum Rubertus necessitate compulsus, armata juventute, quam secum lectissimam habebat, obviam ei processit: Commissoq; prælio, ex parte Balduvvini multi occisi, plures vulnerati, omnes in fugam versi sunt, Quos dum ipse loco pulsos sistere, pugnamque restituere summo conamine moliretur, in confertissimos hostium cuneos temerè invectus, occiditur. Cujus morte comperta, Rubertus ilicò in Flandriam irruptionem fecit, eamq; sibi tamquam ex jure debitæ successionis totam mancipavit.

Fresia deditur.

Filius erat Balduvvino impubis adhuc adolescens, & necdum armis militaribus maturus. Is repentè & perempti patris & hostilis irruptionis atroci nuntio attonitus, ad regem Francorum Philippum nomine, confugit, auxilium & necis paternæ vindictam expetens. Eò quòd pater ejus tum ipsi, quàm majoribus ejus sæpe in arduis rebus commodissimè affuisset, & civitates quasdam ex his quas Rubertus occupaverat, pro donativo ab eo accepisset. Ille rei indignitate gravissimè permotus, statim temerè & tumultuario tantum milite collectum exercitum duxit in Flandriam: de magnitudine virium suarum & hostis imbecillitate nimium præsumens. Sed Rubertus, quò viribus erat impar, eò magis ut rem astu tractaret intentus: Simulato aliquamdiu metu & fugiendi studio, ex insperato atque ex insidiis copias suas super exercitum regis effudit: Tantumq; eis terrorē incussit, ut abjectis armis, fugiendo saluti consulere summa ope conarentur.

Filius Balduvvini, quum deinceps parum spei in armis Francorum poneret, assumpta matre sua ad regem Theutonicorum Heinricum Leodii, ut prædictum est, tum temporis positum venit: opemque ejus adversus patrui violentiam supplex imploravit. Atque ut magis eum sibi obnoxium faceret, comitatum Reginheri quondam comitis, cum Castello munitissimo, Mons nomine, quæ, scilicet, prædia mater ejus à priore marito suo dotis nomine acceperat, sancto Lamperto tradidit. Quæ rursum Episcopus Leodiensis duci Gotefrido, ille itidem ipsi filio Balduvvini beneficii loco dedit. Hoc rex, quasi pretio redemptus, episcopo Leodiensi atque duci Gotefrido, item aliis Lutheringiæ principibus præcepit, ut in arduis rebus præsidio illi essent, & Rubertum, si injustè invasis sedibus ultro excedere nollet, vi & armis expellerent. Qui protinus coadunato exercitu, in Flandriam profecti sunt. Sed comperto, quod Rubertus cum rege Francorum jam in gratiam redisset, & expiata veteri contumelia firmum sibi eum, fidelemque fecisset, infectis rebus in sua

Reinher comes de Berg.

re[illegible]re. Temerarium judicantes, cùm rege potentissimo privatis viribus acie confligere. Sic Rubertus deinceps Flandriæ principatu in securitate potiebatur.

Malmendrensis monasterium.

Fratres de Monasterio proturbati, quotidie aures Regias obtundebant, pro repetitione Monasterii Malmendrensis, quod Abbati ereptum rex, consilio Premensis episcopi, ut prædictum est, dono dederat Coloniensi archiepiscopo. Quumque nihil ille precibus, nihil lacrymis, nihil ipsa perurgentium importunitate moveretur, inito consilio &, ut fertur, divina revelatione ad hoc faciendum incitati, ossa beati Remacli levant, Leodium deferunt, & rege celebri quodam loco convivium agente, super mensam ipsam apponunt: obsecrantes per Deum, ut si minus filiorum, saltem patris tanti misereretur jam cũ Christo regnantis, & de injuriis suis cotidie ad tribunal æterni judicis proclamationem facientis. Cui nisi sua restitueret, ultrà ei propter penuriam rerum necessariarum militaturi non essent. Hoc supplicationis genere, quod ad captandam benevolentiam comparatum fuerat, rex versa vice nimium efferatus, concitus se relictis epulis, in palacium proripuit, quo exemplo in Abbatem, tam audacis facti incentorem, animadvertere deberet, plenus irarum cogitabat. Sed, ecce, mensa cui superpositæ erant sacræ reliquiæ, divina virtute contracta corruit, ministroque regis, haud obscuri nominis viro, crura pedesque contrivit. Qui paulò post exoratæ per intercessionem beati Remacli pietate divina, ita pristinæ restitutus est [illegible], ut ne cicatrix quidem in argumentum læsionis abolitæ relinqueretur. Atq; ita deinceps per tota noctem, sequētemq; diem, tanta circum sanctum corpus coruscabat miraculorum multitudo, ut corporali quodammodo proclamatione videretur beatus Remaclus jus suum expostulare. Attonitis omnibus tantæ rei novitate, Rex timore vehementissimo correptus, ne fortè si cunctaretur cœlestis in eum protinus ultio procederet, non solum ablata restituit, sed recentibus etiam donis, pro munificentia regia, magnificè cumulavit.

S. Remacli ossa & miracula.

Hinc digressus, Pentecosten Halberstat celebravit.

Ibi Otthonem ducem, cæterosq; ingenuos, qui cum eo arma contra Remp. sumpsisse arguebantur, in deditionem suscepit: principibusq; regni in custodia habendos & statuto die sibi restituendos commendavit.

Meginwardus Abbas Augiensis dignitate sua ultro se abdicavit: offensus tum infestatione quorundam militum suorum, qui eum gravibus contumeliis affecerant, tum importunitate Regis, qui frequentibus eum edictis urgebat, ut prædia monasterii, quæ tam ejus quam priorum Abbatum largitione dilapidata, vix jam in usus fratrum sufficere poterant, militibus suis in beneficium erogaret.

In locum ejus non per electionis ostium, sed per simoniacæ hæreseos cuniculum, protinus irrupit Rubertus Abbas Babenbergensis, cognomento Nummularius, annumeratis in ærarium Regis mille pondo argenti purissimi. Hic sordidissimis quæstibus & usuris, quas etiam privatus adhuc in monasterio exercuerat, infinitam sibi pecuniam conflaverat: & propterea mortes Episcoporum & Abbatum anxia exspectatione jam dudum suspiraverat. Quumque eos diutius vivendo, vota sua & effrenatæ ambitionis impetum, quo præceps rapiebatur, morari graviter & impatientissimè ferret, eò vesaniæ evasit, ut præter occulta munera, quibus auricularorum favor redimendus erat, Regi centum pondo auri promitteret, ut ejecto eximiæ sanctitatis viro Abbate Widerado, sibi Abbatia Fuldensis traderetur. Et profectò, quod nefariè concupiverat flagitiosissimè obtinuisset, nisi pauci, quibus leges Ecclesiasticæ pecunia chariores erant in faciem Regi, ne id faceret, obstitissent. Is pseudomonachus, dicam expressius vi doloris impulsus, is angelus Satanæ transfiguratus in angelum lucis, ita sanctam & angelicam monachorum professionem infamavit, corrupit, viciavit, ut monachi nostris temporibus atque in his regionibus non innocentia æstimentur atq; integritate vitæ, sed quantitate pecuniæ. Nec quæratur in Abbatibus eligendis quis dignius præesse, sed quis carius abbatiam possit emere. Ita proprio hujus invento, novo atq; infausto hujus aucupio, hæc in Ecclesiam introducta est consuetudo, ut abbatiæ publicè venales prostituantur in palatio. Nec quisquam tanti venales proponere queat, quin protinus emptorem inveniat: monachis inter se non de observantia regulæ zelo bono, sed de quæstibus & usuris zelo amaro contendentibus. Sed hæc, ut dignè defleri possint, pro magnitudine sua, & proprio volumine & prolixiore opus habent tragœdia. Ad cœptum potius revertamur.

Rubertus abbas simoniacus.

Monachi malè audiunt.

Abbatem eligēdi mala consuetudo.

Advocatus Augiensis monasterii, postquam pecuniarium hunc abbatem advenire comperit: & quanta largitione aditum sibi in ovile Christi, lupus rapax, patefecisset audivit: nulla obviam legatione, denunciavit ei sub interminatione salutis propriæ ne intra possessiones Augiensis monasterii præsumeret accedere: alioquin occursurum se & armata manu vindicaturum libertatem, quos ipse tam caro mercimonio emisset in servitutem. His ille auditis, non minimo animi contritu consternatus est. Tum propter gravem jacturam pecuniarum suarum, tum propter ereptum sibi tanquam de faucibus, cui diu anxiè inhiasset, honorem.

Et primò quidem animum induxerat rem armis experiri, & ut dici solet, igne in gladio ferrum ire, hoc est, Simoniacam hæresim homicidiis cumulare. Sed dissuadentibus his, qui cũ eo erant, supra vires

suas

suas esse negotium, confuso, ut dignum erat, & confecto animo abiit in possessiones fratris sui: præstolaturus ibi, quos exitus tam tristibus initiis fors esset allatura. Nam abbatiam Babenbergensem interea susceperat Ecebertus Gorziensis disciplinæ monachus. Ad cujus ingressum, omnes protinus fratres, quos prior ille Abbas suis, hoc est, mercatoriæ atque usurariæ artis disciplinis instituerat, & quasi filios pater in vitam moresque suos pedibus, ut dicitur, ire docuerat, tamquam folia, quæ vento raptantur, diffugerunt.

Karolus, cui rex Constantiensem episcopatum dederat, assiduis proclamationibus pro ordinatione sua sedem Apostolicam appellabat. E contra fratres Constantienses obstinata contentione obluctabantur, ne contra canonum instituta is, qui præter simoniacam hæresim furti quoq. insimulatus fuerat, sibi episcopus ordinaretur. Papa quum ei molesti essent, cognitionem causæ à se ad archiepiscopum Magontinum rejecit. Iussitq; ut utrisq; vocatis ad synodum rem diligentissimè ventilaret: & si crimina, quæ objiciebantur refellere non posset, nulla eum ratione consecraret. Hac de causa synodum Archiepiscopus Magontiæ indixit in mensem Augustum. Rex concertationem hanc iniquo valde animo ferebat, propter amicitiam Caroli, & plurima servitia, quibus etiam in re familiari plerumq; sibi commodissimè affuerat, & iccirco munera sua rata ei manere cupidissimè volebat. Vnde Magontino Archiepiscopo graviter succensebat, quod non statim eū, contemptis obstrepentium fratrum simultatibus ordinasset. Sed ille immobilis persistebat in sententia. Illud præ se ferens: quàm terribiliter anno superiore à Papa pro simili causa objurgatus fuisset, & quàm vix & ægrè sine damno gradus sui evasisset: Et quod postea recentibus literis sedis Apostolicæ, ne sine diligentissima discussione manus illi imponeret, commonitus fuisset.

Itaq; instantibus jam KL. Augusti. Rex Magontiam properabat, cupiens ipse in discussione tanti negotii cum Archiepiscopo cognitor assidere. Inter eundum Herveldiam venit. Inde digressus die postera, in villam, quæ dicitur Vtenhusen prandendi gratia divertit. Cumq; refecti jam ferventissimo accelerandi itineris studio certatim omnes caballos repeterent, accidit ut Lupoldus quidam de Mersburg: regi charissimus, cujus opera & consiliis familiarissimè uti solitus erat caballo forte laberetur, & proprio mucrone transfossus ilicò expiraret. Cujus calamitas intolerabili dolore & mœstitia regem confecit, statimque Herveldiam reportatum in medio ecclesiæ, cum magnifica funebris officii pompa sepelivit. XXX. quoque mansos pro anima ejus monasterio contradidit in loco, qui dicitur Mertenefelt.

Notatum autem est hunc ipsum gladium fuisse, quo famosissimus quondam rex Hunnorū Attila in necem Christianorum atque in excidium Galliarum hostiliter debacchatus fuerat. Hunc siquidem Regina Vngariorum mater Salomonis regis, duci Bajoariorum Otthoni dono dederat, quum eo suggerente atque annitente Rex filium ejus in regnum paternum restituisset. Cumq; eum dux Ottho filio Dedi Marchionis, Dedi juniori in argumentum pignusque individuæ dilectionis ad tempus præstitisset, illo ut prædictum est perempto, regi & per regem Lupoldo huic casu obvenerat. Vnde plerique ducis Otthonis fautores divino hunc judicio per eum, qui ducis Otthonis fuisset, gladium occisum interpretabantur. Eò quòd ad illum persequendum & de palatio ejiciēdum is potissimum regem instigasse diceretur. Legitur autem de hoc gladio in gestis Getarum, qui & Gothi dicuntur: quod Martis quondam fuerit. Quem bellandi præsidem & militarium armorum primum repertorem Gentiles mentiebantur, cumq; post multa tempora pastor quidam in terra leviter absconsum deprehenderit, ex sanguine bovis, cujus pedem dum in gramine pasceretur vulneraverat: isq; eum Attilæ regi detulerit. Divinatumq; illi fuerit omnium tunc temporis aruspicum responsis. quòd gladius idem ad interitum orbis terrarum atq; ad perniciem multarum gentium fatalis esset. Quod verum fuisse oraculum, multarum nobilissimarum in Galliis civitatū, hodieq; testantur excidia, in tantū, ut gladius ipse vindex iræ Dei, sive flagellum Dei à Barbaris quoque diceretur. Hæc, quoniam gladii hujus mentio inciderat, per excessum sint dicta. *Attilæ regis Hunnorum ensis.*

Rex magnificè ac regaliter curato funere Magontiam, sicut instituerat properavit. Cumq; statuta die in synodo cum Episcopis assedisset, aderat Carolus, aderant fratres Constantienses, magnā ei molem criminum objectantes. Contra quos rex, quantum salva verecundia poterat, dedita opera nitebatur. Et modò objecta purgare, modò pondus objectorum, quæ non poterat purgare, callidis sermonibus conabatur attenuare: plerumq; & jam instantium ac perurgentium procacitatem verbis durioribus corripiebat, ac frontis impudentiam, opposita authoritatis suæ majestate, refringere tentabat. Primum & secundum diem in hoc negotio insumpsit. Cumque accusatorum constantiam nec veritate responsionis, nec arte dictionis eludere posset, ad ultimum probatis, quæ objecta fuerant criminibus, baculum Episcopalem ab eo recepit. Verbis tamen exquisitissimis mœstitiam ejus consolabatur. Promittens quod dum primum sibi opportunum fieret, benigna vice hanc calamitatem ei compensaret. Ipsis diebus Regina, quæ una cum rege Magontiæ aderat, filium peperit. Sed is baptizatus statim obiit, delatusq; in Hartesburg ibi sepultus est. Episcopatum Constantiensem Rex Otthoni Canonico Goslariensi dedit: Recentisq; calumniæ exemplo cōterritus

c... stim eum consecrari fecit; Ne quis, scilicet, adversus eum scrupulus denuo per dilationem consecrationis oriretur.

Inter ducem Polenorum & ducem Beheimorum infestissima dissentio erat. Propter quod eos rex in civitatem Misene autumnali tempore evocatos durius corripuit: & ut deinceps suis singuli terminis contenti essent: Nec se vicissim temerariis incursionibus lacesserent, sub obtentu regiæ majestatis præcepit. Alioquin se hostem & vindicem experturus foret, qui prior alteri arma intulisset.

Opinio vulgi de monachorum probitate.

Hoc anno Coloniensis archiepiscopus, expulsis de Salefelt canonicis, vitam illic instituit monasticam, missis eò de Sigeberg & de sancto Pantaleone monachis. Quo in tempore, & ego illuc veni, conferre cum eis de ordine & disciplina monasterialis vitæ: Eò quòd magna quædam & præclara de illis vulgi opinione jactarentur. Denique sicut vulgò assiduitate vilescunt omnia, & popularium animi novarum rerum avidi magis semper stupent ad incognita, nos quos usu noverant, nihili æstimabant, & hos quia novum inusitatumq; aliquid præferre videbantur, non homines sed angelos, non carnem sed spiritum arbitrabantur. Et hæc opinio principum quàm privatorũ mentibus altius pressiusq; insederat. A quibus ad populum derivatus rumor tantum terroris plerisq; in hac regione monasteriis injecit, ut ad ingressum illorum alias XXX, alias XL, alias L, monachi austerioris vitæ metu schandalizati de monasteriis abscederent, Satiusq; ducerent de salute animæ in seculo periclitari, quàm supra virium suarum mensuram vim facere regno cœlorum. Et revera non immeritò Dominus super nostrates monachos despectionem effundere videbatur.

Monachi infames.

Nam quorundam pseudomonachorum privata ignominia nomen monachorum vehementer infamaverat: qui omisso studio divinarum rerum totam operam pecuniis & quæstibus insumebãt. Hi pro Abbatiis & episcopatibus aures principum importune obtundebant, & ad honores ecclesiasticos non via virtutum, ut majores nostri consueverant, sed per ambitionis præruptum, & malè partarum pecuniarum profusionem grassabantur. Denique in coëmptionem exigui honoris aureos montes cotidie promittebant, secularesq; emptores, largitionis suæ immoderantia excludebant: Nec venditor tantum audebat exposcere, quantum emptor paratus erat exsolvere. Mirabatur mundus, unde tantus pecuniarum scateret fluvius: unde Crœsi & Tantali opes in privatos homines congestæ fuissent: & eos potissimum homines, qui Crucis schandalum & paupertatis titulum præferrent & præter simplicem victum & vestitum nihil rei familiaris habere se mentirentur.

Ista dominici agri zizania, hæc vineæ Dei arida sarmenta & stipula æternis ignibus præparata, totum sacri gregis corpus quasi tabo quodam infecerant, & secundum Apostolum. Modicum fermentum totam corruperat massam, ita ut omnes similes æstimaremur, nec esse in nobis putaretur, qui faceret bonum, non esse usque ad unum. Propter hoc Principes regni, ad instituendam in Galliis divini servitii scholam, Transalpinos monachos evocabant. Nostrates autem quicumq; in illorum instituta ultro concedere noluissent de monasteriis cum ignominia ejiciebant. Ego tamẽ, ut prædixi, ad eos veniens, & per XIV. hebdomadas apud eos partim in Salefelt, partim in Sigiberg commoratus, animadverti nostras quàm illorum consuetudines, regulæ sancti Benedicti melius congruere, si tam tenacis propositi, tamq; rigidi paternarum nostrarum traditionum æmulatores vellemus existere.

Archiepiscopus Magontinus à festivitate sancti Michaelis usq; in Pentecosten mala valetudine laborabat; Ita ut etiam desperaretur à Medicis, & de successione ejus pleriq; intentissimis studiis satagerent.

Carolus, quem ab episcopatu Constantiensi dejectum supra diximus, regressus ad Magdaburgensem diœcesim VI. KL. Ian obiit.

Anno 1072. Rex natalem Domini Wormaciæ celebravit. Inde peragrata aliquanta regni parte Goslariam regressus, totam ibidem quadragesimam exegit.

Burchardus camerarius Archiepiscopi Magontini, Episcopus ordinatus est in Basilea.

Alberti episcopi laus.

Primus tunc in palatio erat Adalbertus Premensis archiepiscopus: qui triumphatis æmulis suis, qui eum ante aliquot annos de palatio ejecerant, solus nunc rege fruebatur: Receptus non modò in gratiam & familiaritatem, sed penè in regni consortium, & omnium quæ publicè vel privatim agenda erant societatem. Ita regem callidis surreptionibus suum fecerat. Sed is morbo & ætate exhaustus, cum diu per exquisitissimas medicorum operas morti obluctatus fuisset, quasi naturam arte eludere posset, mediante quadragesima XVI. KL. April, debitum conditioni persolvit: & pertinacibus odiis hominum quod nunquam potuerat vivendo, tandem aliquando satisfecit moriendo, Erat planè vir admirandæ compunctionis, & potissimum dum salutarem Deo hostiam immolaret, totus in lacrymas effluebat. Virgo quoq;, ut ferebatur, ab utero matris permanebat. Sed has in eo virtutes nimium in oculis hominum morum insolentia & jactantiæ levitas obfuscabant. Corpus ejus ex Goslaria in sedem episcopatus sui delatum atque sepultum est.

Rex palmas Coloniæ, Pascha trajecti celebravit. Vbi dum ei populus vehementer obstrepe-

strepere pro injuriis & calamitatibus, quibus passim per totum regnum innocentes opprimebantur, pupilli & viduę diripiebantur, monasteria & ecclesiæ vastabantur, & ruptis iniquitatis habenis in omne quod voluisset facinus impune bachabatur. Permotus tandem vel ipsa rei acerbitate vel proclamantium importunitate, annitentibus in hoc ipsum cunctis regni principibus, exoravit Coloniensem archiepiscopum, ut post se rerum publicarum administrationem susciperet. Diu ille restitit petenti, partim memoria veterum injuriarum, partim quia homo totus in Deum suspensus, divinis quàm secularibus negotiis implicari maluisset. Superatus tamen unanimitate postulantiū, privatum commodum publico postposuit. Tum primùm respublica in pristinum statum dignitatemque reformari cœpit, frenaq; injecta sunt vaganti usque ad id tempus licentiæ. *Heinrico Imp. ob. tecta crimina.*

Nam cum Rex omnem causarum cognitionem à se ad archiepiscopum tamquam ad patrem ac salutis suæ tutorem rejicere soleret, ille nec gratia cujusquam, nec odio ab jure ad injuriam unquam abduci poterat, sed judicabat omnia sicut scriptum est: Sine personarum acceptione, nec considerans personam pauperis in judicio, nec honorans vultum potentis. Divites, si qui per potētiam pauperes oppressisse delati fuissent, sæverissima animadversione castigavit: Castella eorum, quæ malè agentibus perfugiū erant, funditus everti jussit: plerosq; ex ipsis & genere & opibus clarissimos in vincula conjecit. Inter quos illum nostra ætate nominatissimum Egenen, qui duci Bajoariorum Otthoni calamitatis tantæ causa extiterat, cum plurimi adversus eum pro privatis injuriis & deprædationibus faciem regis interpellassent, teneri fecit: eumq; catenis oneratum plerumq; ad spectaculum vulgi deduci jussit: ad gratificandam, scilicet, popularium animis regiam severitatem. Postremò eò moderamine, ea industria atque authoritate rem tractabat, ut profectò ambigeres, pontificali eum an regio nomine digniorem judicares, atque in rege ipso, qui in cultu atque socordia penè præceps ierat, paternam virtutem & paternos mores brevi exsuscitaret.

Rex Aquasgrani profectus, sanctum Speum confessorem, & brachium justi Simeonis, cujus mētio est in Evangelio, & caput Anastasii monachi & martyris, aliorumq; sanctorum reliquias ibi accepit, atque in Hartesburg transtulit. Treveris quoque apud sanctum Paulinum XIII. corpora sanctorum Thebææ, ut putatur, legionis reperta sunt, quorum hæc nomina in tabulis plumbeis conscripta ibidem reperta sunt, Palmatius, Tyrsus, Maxentius, Constantius, Crescentius, Justinus, Leander, Alexander, Sother, Hormista, Papyrius, Constans, Iovianus. Dumque ex crypta ubi sancti pausabant terra portaretur, os quoddam incaute projectum, sanguinem fudit non modicū, & usque hodie permanet sanguinolentum. De passione eorum hæc ad nos ab ipsis Treverensibus scripta perlata sunt. Rictiovarus Maximiani imperatoris præfectus legionem Thebæā iussu ipsius circumquaque persecutus, Treverim propter ipsos IV. Non. Octobris est ingressus, & eadem die occidit ibi ducem ejusdem legionis Tirsum cum omnibus comitatibus suis. Sequenti autem die Palmatium Trevericæ civitatis consulem & patricium cum omnibus ejusdem civitatis principibus interfecit. Tertia vero die cædem exercuit in plebe sexus utriusque. Horum autem martyrum corpora innumerabilia in sancti Paulini archiepiscopi jacent ecclesia. *Sanctorum reliquiæ & miracula Treveris.*

Rex ascensionem Domini Goslariæ, Pentecosten Magadaburg celebravit. Vbi Adalberto Premensi archiepiscopo in quadragesima ut prædictum est defuncto successorem constituit Liemarum, optimæ spei juvenem & omnium liberalium artium peritia apprime insignem.

Ibi quoq; Ottho dux Bajoariorum post integrum annum deditionis suæ gratiam regis recepit, data vel regi vel his qui regi pro eo suggesserant non modica portione prædiorum suorum. *Ottho dux Bavariæ in gratiam recipitur.*

Rex in natalem sancti Iacobi Wormaciæ occurrit matri suæ Agneti imperatrici de Transalpinis partibus redeunti. Vbi sex aut eo amplius annos jam demorata fuerat, sub nimia austeritate vitam instituens, adeo ut communem humanarum virium mensuram excederet, jejuniorum ac vigiliarum patientia.

Reversionis autem ejus in Galliam hæc causa erat. Rudolphus dux Sueviæ ab his qui ei malè consultum cupiebat accusatus apud regem fuerat, quod iniquum aliquid contra regem contraq; Remp. moliretur. Propter quod assiduis legationibus ad Curtim regiam ut causam diceret accersebatur. Sed ille, licet ab culpa remotissimum se sciret, conterritus tamen ducis Bajoariæ Otthonis recenti exemplo & aliorum quorundam, quos Rex præcipitata sententia absque discussione legitima damnaverat, temerè in periculum se dare nolebat. Cumque esset Imperatrici ob vetus meritum suum acceptissimus, propinquitate etiam devinctus propter filiam ejus, quæ ei, ut prædictum est, nupserat, sed intra paucos dies celebratæ conjunctionis decesserat, misit, eamq; obnixis præcibus in Galliam evocavit, ad sedandam quæ oriebatur intestini belli tempestatem. Nā firmiter apud se statuerat si pax non convenisset armata potius manu quoad posset salutem tueri, quā probris & contumeliis deformandum regiæ se tradere potentiæ. Imperatrix, quamquam cuncta seculi negocia religionis obtentu in perpetuum abjurasset, nec à proposito tamen suo nimium abhorrere, nec ab ecclesiastica functione alienum fore judicavit, si viro optimè erga se merito in angustis rebus opem ferret, & filio juveniliter tumultuanti modum imponeret. Venit itaque Wormatiam amplissimo stipata numero Abbatum & monachorum, & prædictum Ducem, *Rodolphus Sueviæ dux Imperatrici reconciliatur.*

q[illegible] posita fide Coloniensis & Magontini Archiepiscoporum coràm venissent, omni criminis suspicione absolvit, statimq; compositis, propter quæ venerat, à filio abscessit: ut non tã carnali affectione quam communis commodi ratione ad hanc secularis negotii administrationem se adductam liquidò cunctis patefaceret. Dux quoq; à Rege dimissus in pace protinus se in sua recepit. Certum tenens non ex integro abolitas ab animo Regis inimicitias, sed ademptam interim nocendi facultatem esse.

Ibi etiam Hugo Cloniacensis Abbas, qui cum imperatrice eò advenerat Ruberto Augiensi Abbati Romani Pontificis mandata & literas detulit: Quod, scilicet, apostolicæ sedis anathemate de corpore ecclesiæ præcisus esset, quod omne ei divinum officium præter psalmodiam interdictum esset, quod omnis ei in perpetuum ad abbatiam Augiensem vel ad aliquam dignitatem ecclesiasticam accessus occlusus esset, propterea quod de simoniaca hæresi insimulatus, & ut objectum crimen purgaret ad synodum secundo ac tertio vocatus venire distulisset. Ita ille compulsus à rege baculum pastoralem, quem non ut pastor, sed ut mercenarius usurpaverat multa cum amaritudine reddidit.

S. Seboldi Nurenberga & Hemeradi in Hasungen miracula.

Clara & celebris valde his temporibus per Gallias erat memoria sancti Seboldi in Nurnberg, & sancti Hemeradi in Hasengun, & magno populorum concursu cotidie frequentabantur propter opitulationes, quæ divinitus illic languentibus sæpenumero conferebantur.

Archiepiscopus Magontinus in nativitate sanctæ Mariæ Magontia egressus, cum in Galliciam quasi orationis causa profectionem simulasset, in Cloniacense monasterium secessit, dimissisque his qui una venerant, abdicatis etiam omnibus quæ habebat, statuit ibi deinceps privatus ætatem agere, atque ab omni secularium negotiorum strepitu sub voluntariæ paupertatis titulo in perpetuum feriari. Sed brevi perstitit in proposito, revocante eum tam clero quàm populo Magontiensi, vix & ægre abstractus de monasterio in natalem sancti Andreæ Apostoli Magontiam rediit, atq; opus arduum quàm præcipitanter arripuerat, tam præcipitanter, quoniam communi omnium sententiæ obluctari non poterat, deseruit.

Ruthardus Abbas Herveldensis Mense Ianuario ægrotare cœpit, & sic per annum continua ægritudine decoctus, cum evasurum se desperaret, abbatia & pastorali dignitate, quam per infirmitatem administrare non poterat, III. Id. Decembris ultrò se abdicavit, anno postquam abbati Meginhero successerat tertiodecimo jam exacto. Successitque ei protinus secundum ipsius postulationem H. ejusdem cœnobij monachus.

Episc. Metensis. Adalberto Metensis Episcopus obiit, cui Herimannus Leodiensis præpositus successit.

Ann. 1073. Rex natalem Domini Babenberg celebravit.

Ibi Bertoldo duci Carnotensium ducatum, sine legitima discussione absenti abstulit, & Marcvvardo cuidam propinquo suo tradidit. Rudolphus quoq; Dux Suevorum tumultum aliquem reipublicæ machinari formidabatur. Sed discurrentes utrinque frequentes Legati, & illum, ne præcipitanter in arma prorueret, & Regem ne cunctantem obstinata importunitate lacesseret, salubri moderamine retinebant.

Ibi quoque Coloniensis Archiepiscopus offensus his, quæ plurima præter æquum & bonum fiebant in palatio, petiit à rege vacationem deinceps pari sibi ab rerum publicarum administratione: causatus in senium jam vergentem ætatem, & laboriosis regni negotiis minus minusq; indies sufficientem. Quod rex haud difficulter annuit. Quia pravis libidinibus suis, & juvenilibus ineptiis jam dudum animadverterat eum graviter offendi, & plerumq, quantum salva regia dignitate poterat pro virili portione obniti.

Is ergo ubi se in sua recepit, rex tamquam severissimo pædagogo liberatus, statim in omnia genera flagitiorum, ruptis omnibus modestiæ & temperantiæ frenis, præcipitem se dedit. Montes omnes colliculosq; Saxoniæ & Thuringiæ castellis munitissimis extruxit, præsidiumque imposuit. Quibus cum victui necessaria minus sufficerent, permisit, ut ex proximis villis & agris hostili more prædas agerent, & ad ipsa castella munienda circumquaque manentes cogerent, & impensas affatim convectare & per seipsos servili manu desudare. Verùm ne manifestæ tyrannidis notaretur, si contra innocentes atque in regnum proprium tam barbara crudelitate grassaretur, ut impietatem suam quadam religionis specie palliaret. Archiepiscopum Magontinum modis omnibus instigavit, ut decimationes Thuringiæ sicut ante plures annos instituerat, exigeret, pollicens se ei in exigendo summa ope affuturum, & dicto obtemperare nolentes regia majestate coacturum, ea tamen pactione, ut ipsarum decimationum partem sibi, quæ & regiæ magnificentiæ & tanto labori suo digna foret, tribueret.

Decimationes.

Ita episcopus vanissima spe animatus synodum indixit in Erphesfurd. VI. Id. Martii. Statuto die aderat rex, aderat Archiepiscopus, stipatus uterque magno grege Philosophorum, immo Sophistarum, quos ex diversis locis summo studio consciverant, ut Canones sibi non pro rei veritate sed pro episcopi voluntate interpretarentur, & causam ejus quoniam veris non poterant, sophisticis allegationibus roborarent.

Sophistæ Canonũ.

Asside-

Assidebant ergo cum rege & Archiepiscopo Magontino Herimannus Babenbergensis episcopus, Hecel Hildensheimensis episcopus, Eppo Citicensis episcopus, Benno Osenbrugensis episcopus. Qui non ad discutiendam juxta Ecclesiasticas leges causam fuerant evocati, sed ut id quod rex volebat arte dictionis & sententiarum pondere, postremò quaqua possent ratione & consilio obtinerent, quamquam plerique eorum id quod rex moliebatur vehementissime improbarent, sed ne libere quod sentiebant eloquerentur, & regis terrore & privata Archiepiscopi amicitia inhibebātur. Habebat præterea rex circa se armatorum copias non modicas, quibus eos si qui forte negotiū interturbare conarentur militari manu coerceret.

Thuringorum spes & fiducia potissimum in Abbate Fuldensi & Abbate Herveldensi nitebatur, quod hi ecclesias decimales plurimas & prædia infinita haberent in Turingia, & his si causa cecidissent sibi unà cadendum esset. Qui publica discussione interpellati pro decimarum redditione, primo per Deum rogabant archiepiscopum, ut antiquitus tradita monasteriis suis legitima rata inconvulsaque manere sineret, quæ & sedes Apostolica & veteribus & recentibus scriptis crebro sibi firmasset, & præcessores ejus Magontini summi pontifices, ac sanctissimi viri usq; ad Luipoldum episcopum nunquam infringere tentassent.

Id atroci responso Archiepiscopus repulit, scilicet, præcessores suos sua ætate pro suo arbitratu ecclesiæ Dei moderatos fuisse, eosque rudibus in fide auditoribus & penè adhuc neophytis lac potum dedisse non escam, & sapienti dispensatione multa indulsisse, quæ processu temporis, dum in fide convaluissent, successorum suorum industria resecari vellent. Se jam adulta vel potius senescente Ecclesia spiritualia comparare spiritualibus, nec jam parvulis lac sed perfectis solidum cibum ministrare, atque à filiis ecclesiæ leges ecclesiasticas exigere. Proinde esse eis aut ab unitate ecclesiæ secedendum, aut legibus ecclesiæ æquanimiter acquiescēdum.

Tum illi rursus per Deum orare, ut si in Romani pontificis authoritate, si in Caroli, aliorumque imperatorum privilegiis, si in præcessorum ejus Magontinorum Pontificum indulgentia, nihil sibi præsidii aut spei reliquum esset, ipsarum saltem decimarum eam ipse partitionem fieri sineret, quam & canonum scita æquam judicassent & cæteræ per orbem terrarum ecclesiæ usitatam haberent. Scilicet, ut quarta parte ipse pro suo suorumque missorum servitio contentus, tres reliquas portiones ecclesiis, quibus antiquitus attitulatæ fuissent permitteret.

Econtra episcopus non ea mente se ait tantum laborem trivisse, & jam per decem ferme annos laboriosum hoc saxum volvere, ut tandem aliquando voti compos effectus, ulto jure suo cederet, & tanto molimine extortas eis decimas ipsis pro libito suo partiendas addiceret.

Primus ac secundus dies in hac concertatione jam fluxerat, ancipiti adhuc fortunæ, utra pars utri cessura foret. Jamque in eo res vertebatur ut Thuringi improbata synodo sedem Apostolicam appellarent. Sed rex subattestatione nominis divini affirmabat, se in eum, si quis id præsumpsisset, capitali sententia animadversurum, & omnia quæ ejus essent usque internetionem dissipaturum, cladem que eius diei multis postea seculis non abolendam.

Ita Abbas Herveldensis suorum periculo conterritus, quoniam aliud, in arctum conclusis rebus, non patebat effugium, rem consilio regis permisit, quatenus prout ipse bonum & æquum judicaret causam inter se & Archiepiscopum terminaret.

Diu igitur habita deliberatione in hanc tandem pactionem mediante rege abbas & Archiepiscopus consenserunt, ut Abbas in decem suis decimalibus ecclesiis duas partes decimarum, tertiam Archiepiscopus acciperet. In reliquis vero ejus ecclesiis dimidia abbati, dimidia Archiepiscopo contingeret. Vbi vero Ecclesia decimalis propria Archiepiscopi esset, tota illic ei decima cederet. Præterea ut omnes Dominicales Archiepiscopi Curtes, in quacumque essent parochia, ab omni penitus decimarum exactione immunes manerent.

Sub jugum misso Abbate Herveldensi, statim Turingi omni spe adempta, eò quòd in illius prudentia & eloquentia plurimum fiduciæ sibi posuissent, non ultra restiterunt, sed decimas in reliquum absque retractatione dare professi sunt.

Fuldensis Abbas aliquantis postea diebus obstinatus in proposito perstitit. Sed cum nec regis gratiam recipere, nec ad sua redeundi licentiam impetrare posset, nisi in communem sententiam concederet, tandem rerum difficultate superatus, ad hanc conditionem nō tam consilio quam imperio & metu regis coactus est, ut in cunctis decimalibus ecclesiis suis partem dimidiam decimarum ipse, dimidiam Archiepiscopus acciperet, dominicales autem Curtes suas, sicut Archiepiscopus, omnes ab omni decimarum redditione liberas haberet.

Tum rex sciens haud bene placitura Romano Pontifici quæ gesta fuerant, sub interminatione gratiæ suæ utriq; Abbati præcepit, ut neq; per se ipsos, neq; per nuntium, neq; alio quovis modo pro insimulandi synodo Apostolicā sedē interpellarent. Atq; ita omnib. quæ intenderat, prō voluntate exactis, concitus Ratisponam contendit, sanctum Pascha ibi celebraturus. Cumq; in civitate Augusta diem Palmarum ageret, Rudolphum ducem Suevorum & alios quosdam, qui sinistrum aliquid contra Remp. moliri jam pridem delati fuerant, in gratiam recepit. Dein sanctum Pascha, sicut statuerat, Ratisponæ, Pentecosten in Augusta celebravit.

Alexander Papa (II), qui & Anshelmus decessit. Cui Romani protinus, inconsulto rege, successorem elegerunt Hildebrandum, virũ sacris literis eruditissimum, & in tota ecclesia tempore quoque priorum pontificum omni virtutum genere celeberrimũ. Is quoniam zelo Dei serventissimus erat, Episcopi Galliarum protinus grandi scrupulo permoveri cœperunt, ne vir vehementis ingenii & acris erga Deum fidei districtius eos pro negligentiis suis quandoq; discuteret. Atque ideo communibus omnes consiliis regem adorti, orabant, ut electionem, quæ ejus injussu facta fuerat, irritam fore decerneret; asserentes, quòd nisi impetum hominis prævenire maturaret, malum hoc non in alium gravius quam in ipsum regem redundaturum esset.

Hildebrandus PP.

Statim rex a latere suo Eberhardum comitem misit, qui Romanos proceres conveniens, causam ab eis sciscitaretur, quare præter consuetudinem majorum, rege inconsulto, Romanæ ecclesiæ Pontificem ordinassent, ipsumque si non idoneè satisfaceret, illicitè accepta dignitate abdicare se præciperet. Is veniens Romam, benignè à prædicto viro susceptus est. Cumque illi mandata Regis exposuisset, respondit: se, Deo teste, honoris hujus apicem nunquam per ambitionem affectasse: sed electum se à Romanis, & violenter sibi impositam fuisse ecclesiastici regiminis necessitatem: Cogi tamen nullo modo potuisse, ut ordinari se permitteret, donec in electionem suam tam regem quàm principes teutonici regni consensisse certa legatione cognosceret. Hac ratione distulisse adhuc ordinationem suam & sine dubio dilaturum, donec sibi voluntatem regis, certus inde veniens nuntius intimaret. Hoc ubi regi est renunciatum, libenter suscepit satisfactionem, & lætissimo suffragio ut ordinaretur mandavit. Quod & factum est anno sequente in purificatione sanctæ Mariæ.

Interea hi, qui in castellis supra memoratis erant, graviter nimis imminebant populo Saxoniæ & Turingiæ. Omnia quæ in villis & agris erant indies eruptione facta diripiebant, tributa & vectigalia sylvarum & camporum importabilia exigebant, & plerumq; sub prætextu decimarum totos simul greges abigebant. Ipsos provinciales, & plerosque ex his honesto loco natos, & re familiari florentissimos, vilium mancipiorum ritu servire sibi cogebant. Filias eorum & uxores consciis & penè aspicientibus maritis violabant. Nonnullas etiam ut in castella sua raptas, & quanto tempore libido suggessisset impudicissime habitas, ad ultimum maritis, cum ignominiosa exprobratione, remittebant. Quorum si quis inter tanta mala suspirare & internum animi dolorem levi saltem querimonia solari atque evaporare ausus fuisset, statim velut qui gravem injuriam regi fecisset in vincula conijciebatur. Nec inde exire poterat, nisi totius supellectilis suæ distractione, vitam, salutemq; suam redemisset. Cumque ex omnibus locis catervatim cotidie pro his regiam majestatẽ interpellarent, quæ unicum ante hac omnibus afflictis refugium esse consueverat, cum gravi contumelia reiiciebantur: Dicente rege, ista eos, pro injusta decimarum retentione pati: Seq; tamquã vindicem causæ Dei, necessariò armata manu eos coercere, qui legibus ecclesiasticis sponte nollent acquiescere.

Saxonici belli causa.

Itaque videns rex omnes circumquaque manentes, metu attonitos & ad suscipiendas quascunq; imposuisset conditiones patientissimos, magnum quiddam, & à nullo majorum suorum ante hac tentatum machinari cœpit: videlicet, ut omnes Saxones & Thuringos in servitutem redigeret, & prædia eorum fisco publico adijceret. Cavebat tamen ne consilium hoc immaturè vulgatum & effectu careret & principibus Regi iustæ murmurationis occasionem præberet. Itaque secretò cũ rege Danorum colloquium facit, & cum eo magna quadam parte Saxoniæ, quæ Utoni Marchioni pertinebat, paciscitur, ut in conficiendis rebus, quas animo agitabat auxilio sibi foret, & se Saxonib. ex uno latere bellum inferente, ipse eos ex alio latere adoriretur. Idipsum aliis, qui Saxoniæ contigui erant, regibus & gentibus injungit. Vbi satis adminiculorum visum est, cunctis regni principibus expeditionem indixit in Polenos: Id causæ prætendens, quod Boemos, contra vetitum suum, bello impetissent, & fines eorum ferro & igne infestassent. Hanc, ut dixi, causam in promptu habebat.

Danorum rex contra Saxones & Thuringos.

Cæterùm ut fama vulgatior postmodum loquebatur, sub occasione Polenorum volebat in Saxoniam exercitum ducere, & deletis usque ad internecionem Saxonibus, loco eorum gentem Suevorum constituere. Hæc enim illi gens erat acceptissima, & eorum plerosque, obscuris & penè nullis majoribus ortos, amplissimis honoribus extulerat, & primos in palatio fecerat, & ad eorum nutum cuncta regni negotia disponebantur. Quæ res eum valde exosum invisumq; principibus reddiderat, & eorum plerique indignitatem rei non ferentes, nisi pro responso necessariò evocati, in totum palatio abstinebant.

Suevorum gens Imperatori gratissima.

Igitur exercitum suum in expeditionem adunari constituit, septimo die post assumptionem sanctæ Dei genitricis Mariæ. Qua expectatione suspensis & intentis omnibus, ipse jam ferocius solito atque infestius agebat, posthabitis principibus, solos circa se Suevos assiduò habebat. Ex his sibi auricularios à secretis, ex his tam familiarium quàm publicorum negotiorum procuratores instituebat. Tum Saxones omnes servilis conditionis esse crebro sermone usurpabat, nonnullos etiam ex eis missis nuncus objurgabat: Cur sibi juxta conditionem natalium suorum, ut ipso verbo utar, serviliter non servirent, nec de redditibus suis fiscalia sibi obsequia impenderent. Contradicentes, quasi

quasi qui majestatem regiam violassent, totis regni viribus persequi, & de regno proturbare minabatur. His atque hujusmodi inditiis Principes Saxoniæ malum, quod cervicibus suis impendebat animadverterunt, statimque graviter ancipiti periculo permoti, clamdestina conventicula crebro faciebant, & se vicissim, quid facto opus esset, in medium consulere hortabantur. Vna omnium voluntas, eadem erat sententia, eamq; dato & accepto vicissim Sacramento confirmabant: malle se mori, atq; extrema omnia prius experiri, quã acceptam à parentib. libertatem per dedecus amittere. *Saxonum conjuratio & fœdus.*

Hujus conjurationis authores ac signiferi quidem erant Bucco Halberstatensis Episcopus, Otto dux quondam Bajoariæ atq; Herimannus frater Otthonis Saxonici ducis, qui superiore anno decesserat. Sed Bucco, licet frequentibus injuriis à rege lacessitus fuisset, tamen quia vir eximiæ sanctitatis erat, & optimæ in Ecclesia Dei existimationis, credi nullo modo potest, aliter in hanc audaciam prorupisse, nisi zelo Dei & sola communis commodi ratione. Cæteri duo, præter publicam gentis suæ causam, etiam privato odio jam pridem à rege desciverant, propter Magnum Otthonis ducis Saxonici filium, quem rex in deditionem acceptum, jam per biennium in custodia tenebat. Huic veniam admissi non aliàs impetrare poterant, nisi ducatu & aliis quæ sibi ex defunctis parentibus hæreditario jure competebant, in perpetuum se abdicaret. Quod ille nulla ratione se facturum protestabatur, etiamsi sibi, quicquid ætatis reliquum esset, in custodia & in vinculis exigendũ, etiamsi per omnes cruciatus & per omnia suppliciorum genera anima ponenda esset. Cumque nihil supplicando, nihil pecuniam atq; infinita prædia offerendo, nihil sua uterq; erga ipsum regem atque erga rempublicam multa sæpe benemerita commemorando proficerent, ad ultimum Ottho dux quondam Bajoariæ seipsum Regi obtulit, quamdiu vellet in vinculis habendum, & omnia, tam quam priori conventione nihil actum esset, pro arbitratu suo distribuenda: dummodo propinquũ suum, qui solo suarum partium studio in eam calamitatem devenerat, deditione absolveret. Ad hæc fertur rex atrox nimis dedisse responsum: Ipsum & omnia quæ ipsius essent, jam pridem deditionis jure in potestatem regiam cessisse: Nec eum objecto quondam crimine adhuc ita purgatum, ut sui vel suarum rerum jure gentium traditionem ullam liberam haberet. Ea vox acerbè proiata, acerbius est accepta, magnumq; odii seminarium irarumq; fomitem ministravit. *Bucco episcopus Halberstadensis.*

His authoribus orta seditio, ita brevi totum Saxoniæ populum, quasi rabie quadam infecit, ut omnis dignitas, omnis conditio, omnis ætas, quæ modò faciendis stipendiis idonea foret, uno animo, pari voluntate, ad arma conclamaret, & se, sub Sacramento, promitteret, aut obstinatè morituros, aut gentem suam in libertatem vindicaturos.

Erant in ea conjuratione principes isti, Wezel Magadaburgensis Archiepiscopus, Bucco Halberstatensis Episcopus, Hezel Hildenesheimensis Episcopus, Wernher Merspurgensis episcopus, Eilbertus Mindensis episcopus, Immet Poderbrunnensis episcopus, Friderich Mimegardefurdensis episcopus, Benno Misinensis episcopus, Ottho dux quondam Bajoariæ, Vto Marchio, Dedi Marchio & omni Marchione animosior atq; implacatior uxor ejus Adela, Egbertus Marchio Turingorum, puer adhuc infra militares annos, Friderich Palatinus comes, Diedericus comes, Adelbertus comes Ottho comes, Cunradus comes, Heinricus comes, tum vulgus promiscuum supra 60. milia erat, qui ad asserendam libertatem patriæ legesq; tuendas promptissimo animo manus, operãq; suam promittebant. Et verè divinitus oblatam sibi esse occasionem dicebant, qua jugum iniquissimæ dominationis à cervicibus suis excuterent. *Principes conjurati in Saxonia.*

Dux Saxoniæ necdum aliquis constitutus fuerat: Quia sicut supra memoratum est, Dux Ottho paulò ante humanis rebus excesserat, & filius ejus Magnus, cui ducatus legitima successione debebatur, adhuc in castello Hartesburg deditus servabatur: & quia Rex in bona ejus inhiaverat, id præstolari putabatur, ut malorum pondere ac longæ deditionis tædio fatigatus, ultro jure suo cederet, & ducatum cui rex voluisset dandum permitteret.

Liemarus Premensis Archiepiscopus, Eppo Citicensis episcopus, & Benno Osenbruggensis episcopus, quia in communem sententiam gentis suæ concedere nolebant, de finibus Saxoniæ effugati ad regem se contulerunt: eique toto belli hujus tempore individui comites adhæserunt.

Igitur circiter kal. Augusti, adulta jam satisq; roborata conjuratione, Legatos mittunt ad regem, tum temporis Goslariæ constitutum: postulantes ut expeditio, quam in Polenos instituerat sibi remitteretur: se adversum acerrimos hostes Luticios die ac nocte in procinctu atque in acie stare: & si paululum manus remittant illicò finibus suis insultantes adversarios & omnia cæde atque depopulantes aspicere. Ad horum vim arcendam vix sibi satis copiarum esse. Proinde stultum fore, ut exteris ac longè positis gentibus arma inferant, qui domesticis ac penè intestinis, sine intermissione, bellis quatiantur. Præterea postulant, ut castella, quæ ad eversionem Saxoniæ per singulos montes colliculosq; extruxerat dirui juberet. Vt principibus Saxoniæ quibus, sine legitima discussione, bona sua ademerat, secundum principum suorum jurisdictionem satisfaceret. Vt relicta interdum Saxonia, in qua jam à puero residens otio atq; ignavia penè emarcuisset, etiam alias regni sui partes inviseret. Vt utilissimos homines, quorum consilio seque, remque publicam præcipitem dedisset, de palatio eiiceret, & regni negotia regni principibus, quibus ea competerent, curanda atque administranda permitteret, *Legati Saxonum ad Imp. Henricum.*

Vt ab-

Vt abdicato grege concubinarum, quibus contra scita canonum attrito frontis rubore, incubabat, Reginam, quàm sibi secundum ecclesiasticas traditiones tori sociam, regnique consortem delegisset, conjugali loco haberet & diligeret. Vt cætera flagitiorum probra, quibus dignitatem regiam adolescens infamaverat, nunc saltem maturato sensu & ætate abdicaret. Postremo per Deum rogant, ut iusta postulantibus sponte annueret: Nec sibi magni cujusquam atque inusitati facinoris necessitatem imponeret. Si ita faceret, se promptissimo animo ei, sicut hactenus, servituros, eo tamen modo, quo ingenuos homines atque in libero imperio natos, regi servire oporteret. Sin autem Christianos se esse nec velle hominis, qui fidem Christianam capitalibus flagitiis prodidisset, communione maculari. Quòd si armis cogere instituisset, sibi quoque nec arma deesse, nec militaris rei peritiam. Sacramento se ei fidem dixisse, sed si ad ædificationem non ad destructionem ecclesiæ Dei, rex esse vellet: si justè, si legitimè, si more majorum rebus moderaretur: si suum cuique ordinem, suam dignitatem, suas leges tutas inviolatasque manere pateretur. Sin ista prior ipse temerasset, se jam sacramenti hujus religione non teneri, sed quasi cum Barbaro hoste & Christiani nominis oppressore justum deinceps bellum gesturos, & quoad ultima vitalis caloris scintilla superesset pro ecclesia Dei, pro fide Christiana, pro libertate etiam sua dimicaturos.

Vehementer regem permovit hæc legatio. Verum consiliariis ejus dicentibus: Quòd ad primum belli terrorem tanti motus irarum deflagraturi essent, paululum resumpto spiritu, leviter & contemptim Legatis respondit: nihilque certi reportantes dimisit.

Quod ubi suis nunciarunt, atrox omnium mentibus ira incanduit, seque mutuo sermone, ut cõtemptum sui manu vindicarent, hortabantur. Obstinatum, inquiunt in malis ingenium, nisi acrior vis adhibeatur emolliri non poterit, & nisi ad vivum propiusque medullas mucro adigatur, sensum doloris non admittet.

Saxonum expeditio in Imperatorem.

Igitur armati, instructiq; Goslariam contendunt, ibique mediocri à villa intervallo castra locant: statimque efferato animo in eum irruissent, & jus suum non jam rhetoricis allegationibus, sed bellicis terroribus expostulassent: nisi Bucco Halberstatensis Episcopus & pauci admodum qui sanum aliquid sapiebant, impetum tumultuantis turbæ salubri moderatione inhibuissent.

Rex accepto nuntio vicini, jamque instantis periculi graviter mente consternatus, propere in Hartesburg se contulit, eoque secum regni insignia & thesaurorum suorum, quantum in ea trepidatione potuit partem, convexit. Erant tum temporis cum eo Eppo Citicensis episcopus, & Benno Osenbruggensis episcopus, eorumque consilio & prius tranquilla & nunc turbata Republica omnia faciebat.

Bertoldus dux Carentinorum.

Casu quoque nuper advenerat, nescio quid privatæ causæ acturus in palatio, Bertoldus dux quondam Carentinorum. Huic rex quàm sanctis obtestationibus se purgabat, quod ducatum ejus nulli alii tradidisset: sed Marcuuardus privata præsumptione fines alienos invasisset, nec ei quicquam de jure suo propterea imminutum esse, si suo injussu sine consulto principum honores publicos homo ineptissimus temerasset. Ille licet hæc ficta esse sciret, & regis malitiam non tam voluntate quàm fortunæ violentia correctam esse, tamen suscepit satisfactionem, promisitque operã suam Reipub. utilitatibus nusquam defuturam.

Heinrici Imperat. Legati ad Saxones.

Hunc itaque, quia vir erat summæ prudentiæ & popularis eloquentiæ, cum duobus supra memoratis episcopis rex Legatum misit ad Saxones. Ad quos cum venissent, rogabant eos per Deum, ut ab armis, quæ honesto licet nomine, pessimo tamen exemplo sumpsissent, mature discederent, nec rem supra modum, supraque vires suas tentarent, quæ à cæteris regni principibus nimium improbanda foret: utpote quam nec sua nec majorum suorum memoria unquam gens ulla tentasset. Justam eorum esse causam, quos summis sæpe injuriis regis inclementia adhæc extrema experienda coegisset. Honori tamen suo magis consulendum quàm iracundiæ, & deferendum regiæ majestati, quæ apud Barbaras etiam nationes semper tuta inviolataque fuisset. Proinde remisso armorum strepitu, pacatis animis, sopitis simultatibus, tempus locumque constituerent, quo rex totius regni principes evocaret, ut juxta communem sententiam & objecta purgaret, & quæ correctionis egere viderentur corrigeret.

Responsio Saxonũ.

Adhæc illi. Non eadem, inquiunt, cæteris regni principibus & nobis incumbit necessitas rebellionis. Cæteris enim gentibus vacatione data & penè feriatis omnibus nos solos sibi peculiariter elegerat, quos secundum prophetæ elogium, in plaustris ferreis, quorum regionibus post initum semel principatum nunquam excederet. Quibus post erepta patrimonia, libertatem quoque eriperet, & natalibus omnium infamatis, durissimæ servitutis jugum inijceret. Ad quorum oppressionem singulis montibus colliculisque præsidium imponeret, ut aquas nostras pecunia bibere, & ligna nostra pretio comparare cogeremur. Quorum uxores & filias militibus suis publicæ libidinis victimas prostitueret. Quorum terram, quod omnium quæ passi sumus gravissimum ducimus, inauditis adinventionibus, nec Christiano ore nominandis criminibus incestaret. Si cum cæteris regni principibus hæc nobis communis esset injuria, merito ad illorum cognitionem communemq; audientiam nos reijceret. Nunc autem cum nobis aut privata calamitate cadendum, aut privata virtute

virtute injuriis sit obviam eundem, nihil nostra interest super nostris miseriis aliorum expectare sententiam. Quapropter si cum malefactorum tandem aliquando piget pœnitetq; in argumentum non fictæ pœnitentiæ castella, quæ in pernitiem nostram extruxit, absq; procrastinatione diruat, patrimonia nobis per vim seu per calumniam erepta restituat, postremo jusiurandum nobis det, quod legitima genti nostræ à primis temporibus constituta nunquam deinceps infringere moliatur. Si hoc facit, licet sæpe elusi, sæpe verbis pacificis in dolo irrisi: tamen utcumq; adhuc credimus bona pollicenti. Sin autem, omni dilatione relegata, nec expectatis aliarum gentium aut aliorum principũ decretis, jugum quod cervicibus nostris impendet excutere conabimur, liberosque nostros nostra vel morte vel victoria in libertatem asseremus.

In hæc verba legatos dimiserunt. Qui iterum missi, iterumq; remissi, in eadem eos sententia obstinatos invenerunt. Itaq; omnes vias, per quas descensus esse poterat, de castello adhibitis custodibus observari fecerunt. Summa ope id præcavendum æstimantes, ne qua ei copia fieret effugiendi, & in alias regni partes bellum transferendi. Et profecto si id ritè curassent, facili dispendio & paucis admodum dieb. res conficeretur: quæ postmodum tanto tempore tracta, in extremum penè discrimen cunctas regni provincias attraxerat.

Neq; hoc ipsum regem latebat, iccirco modis omnib. agebat qualiter hostiũ custodias falleret, & de angustiis Saxoniæ in latissimam regni aream bellum trajceret, maximeque ad Episcopos Rheni, quos sibi ob crebra sua merita fidos firmosq; in adversis fore sperabat. Castellum in altissimo colle situ erat, & uno tantum itinere ipsoq; difficillimo adiri poterat. Cætera montis latera vastissima sylva inumbrabat, quæ exinde per multa milia passuum continua vastitate in latum extenditur, usq; ad cõfiniũ Turingiæ. Et ideo nulla obsidentiũ diligentia conclusis egressũ vel ingressũ eripere poterat.

Rex collato cum suis consilio, frequentes ad eos Legatos mittebat, pacem postulans, & omnium quæ illos offenderat, emendationem pollicens.

In quam actionem intentis suspensisq; omnibus, & jam propter res bene gestas immatura securitate torpentibus, nocte quadam cũ nihil minus suspicarentur, ipse Bertoldũ ducem & duos supra memoratos episcopos & alios plerosq; familiares suos secũ assumpsit, & præmissis ante se in sarcinis regni insignibus & quanta tempus & res patiebantur parte thesaurorũ, clam egressus est de castello: Dato negotio his qui intus remanebant, ut postera die quanta possent arte præsentiam sui simularent, & hostiũ animos à suspicionib. fugæ suæ avocarent. Triduo per vastissimã sylvã jejuni, ut ferunt, gradiebantur, angustissimo & paucis ante hac cõperto tramite, quem venator quidã dux itineris, dum venandi studio solertius sylvarum abdita rimaretur, deprehenderat, undiq; circumspectantes gladium. & ad quemlibet perstrepentis auræ sonitum, incursus hostium, jamq; jugulo incumbentem interitum, formidantes. *Imperatoris fuga.*

Quarto die inedia, vigiliis ac longi itineris labore usq; ad extremã lassitudinẽ confecti, Eschenewege pervenerunt. Vbi cibo somnoq; paululũ recreati, postero die Id. Aug. cũ jam miles frequentior ad regem confluere cœpisset, Herveldiã contenderunt. Quatuor deinceps dieb. ibidẽ commoratus est, operiens exercitum, quẽ in expeditione contra Polenos de toto regno suo evocaverat. Jam enim dies instabat, quem coadunando militi constituerat, Adalbero Wircebergensis episcopus, & Herimãnus Babenbergensis episcopus, & alii pleriq; principes, qui ad militiam proficiscentes vicina in loca jam devenerant, audito quod acciderat, properè ad regem adhuc Herveldiæ constitutum concurrerunt. Rudolphus dux Suevorum cum episcopis Rheni, Sueviæ, atq; Bajoariæ circa Magontiam castris positis nuntiũ regis præstolabatur, per quem certius edoceretur, quo nam in loco ei occurrere deberet. Audierat enim eum ab hac expeditione ad alia regni negotia animum revocasse, sed quæ nam mutandæ sententiæ necessitas repente incidisset certo non compererat. Plerîq; tamen jactitabant eũ conjurationis hujus conscium participemq; extitisse, ideoq; tam lento gradu ad militiã procedere, ne aut regi in tanto discrimine contra propositum suum, pudore victus auxilium præberet, aut si negaret defectionem suam consiliumque immature prodere cogeretur.

Rex itaq; missis nunciis mandavit, ut tam ipse quàm cæteri qui cũ eo erant principes citato, quãtum possent itinere, sibi occurrerent in villa, quæ dicitur Capella, haud procul ab Herveldia. Quò cum venissent, pedibus eorum provolutus orabat, per respectum Dei, sub cujus testificatione sibi fidem dixissent, ut super infœlicibus eventis suis misererentur pariter & indignarentur, communia ipsorum beneficia pœrepta sibi esse paucorũ malignitate, qui immemores jurisiurandi, immemores beneficiorum, quib. eos sæpenumero & privatim & publicè sibi obligasset, cum regno etiam vitam sibi eripuissent, nisi fugæ præsidio periculum declinasset: Violatæ regiæ majestatis injuriam non ad se solum pertinere: publicam esse contumeliam omnium eorum, qui se regem creassent, & quorũ auxilio ab improbis hominib. tutus esse debuisset. Proinde omnes pro virili portione satagerent, ne regia dignitas, quam à majoribus suis honestissimam atque præclarissimam acceperant, sua ignavia fuscaretur: neque tam pessimum exemplum suorum temporum ad posteros suos inultum transmitterent. Hæc memorando, tam deformitate casuum suorum, quam miserabilis querimoniæ prosecutione omnibus qui aderant lacrymas excussit. *Imperator Principum fidem implorat.*

Erant

Consultatio de bello Saxonis inferendo.

Erant qui censerent, quomodo in expeditionem contra Polenos armati instructique venissent, ut protinus in Saxoniam exercitus duceretur,& recentis contumeliæ vulnus recentis vindictæ antidoto curaretur. Alii decernebant, non esse rem præcipitanter aggrediendam, gentem Saxonum esse robustissimam,& bellorum usu propter ingenitam feritatem exercitatissimam, quæ insuper frequentibus injuriis efferata, ruptis jam omnibus juris & legum retinaculis, aut mori aut vincere sit obstinata. Propterea dandas sibi esse, quibus domum redeant, copias instruant, impensas augeant, ut multiplicatis sumptibus ad protrahendum in quaslibet moras bellum durare valeant. Horum sententia ab omnibus comprobata, decrevit rex, ut septimo die post festum sancti Michaelis miles in expeditionem adunaretur in villa Herveldensis monasterij quæ dicitur Bredingen.

Imperator auxiliares copias sollicitat.

Ita assumptis secum qui advenerant principibus, abiit Triburiam,& cætera circa Rhenum loca invisere. Missis etiam circumquaque nuntiis obnixè, non solum principibus sed & popularibus, ne à se deficerent supplicabat, multa largiendo, plura pollicendo, nonnullis etiam sua restituendo, quæ superioribus annis, dum prosperis successibus immoderatius indulgeret, per calumniam abstulerat.

Saxones comperto quod elusis custodibus suis rex in alias regni partes evasisset, vehementer sunt contristati, arbitrantes id quod res exigebat, nihil sibi deinceps otii aut remissi habendum, nec pestem hanc & hactenus intra domesticos parietes cohibendam sed revelata facie, bellum publicū cum hoste publico gerendum. Ideoque sibi expedire, ut quantascumq; possent gentes & regna adversus regem concitarent. Protinus Legatos miserunt ad Turingos, auxilium petere & rogare, ut ipsi pro sua quoq; libertate,& frequentibus contumeliis, quibus lacessiti fuerant, arma sumere non pigritarentur.

Coniuratio Thuringorum cum Saxonibus.

Turingi celeberrimo conventu habito in loco, qui dicitur Tritebure, ubi legationem Saxonum audierunt, promptissimè assensi sunt, nec ulla unquam legatio lætioribus acclamationibus excepta est. Nec mora jusjurandum dant nusquam se defuturos negotio, communem sibi esse cum eis rebellandi necessitatem: & ideo commune periculum, communem etiam, si Deus annueret, victoriam futuram: seq; usq; ad extremum spiritum pro communi utilitate dimicaturos. Denuntiant præterea abbati Fuldensi & abbati Herveldensi,& cæteris principibus, qui in Turingia prædiorum aliquid haberent, ut ad ferendum genti suæ auxilium die statuto conjuraturi venirent. Ni id facerent, se bona eorum protinus omnia direpturos.

Legati Imper. ad Thuringos.

Legati etiam regis supervenerunt, ingentia eis beneficia pollicentes, si fœdus Saxonum belliquè societatem respuerent. Sed cum gravi contumelia sunt repulsi, in tantum ut nec manibus in eos furor populi temperasset, nisi paucorum sapientium moderatio propter jus gentium quo legatis est deferendum intercessisset.

Archiepiscopus Magontinus Erpesfurd eo tempore morabatur. Hunc adorti in communem sententiam concedere urgebant. Nec prius regionibus illis excedere passi sunt, donec datis obsidibus fidem suam firmaret, nihil se adversum eos armis, aut consilio moliturum. Quamquam nonnulli existimarent, tam eum quam archiepiscopum Coloniensem & alios plerosque Rheni Principes jam à principio conjurationis hujus conscios participesq; extitisse, Id tamen dum incertus adhuc rerum eventus pendebat, summa ope dissimulabant.

Castella in Saxonia exitium extructa.

Igitur quoniam in exteras gentes regem persequi consilium non erat, omnem operam suam ad expugnanda castella ejus verterunt. Hæc autem sunt castella, quæ ipse postquam pater ejus decesserat extruxit: quæ tamen ad præsens memoriæ occurrant, Hartespurg, Wigantenstein, Moseburg, Sassenstein, Spatenberg, Heimenburg, Asenberg. Vokenroht Friderici Palatini comitis fuerat, idq; ei rex quadam legum violentia eripuerat, præsidiumque suum imposuerat. Luineburc quoque oppidum maximum Otthonis ducis Saxonici, situm in confinio Saxonum & Luticiorum occupaverat, militesque lectissimos cum Eberhardo filio Eberhardi comitis de Ellenburc imposuerat: non aliam ob rationem, nisi quòd omnia, quæ prædicti ducis fuerant, in potestatem regiam jure deditionis per Magnum filium ejus venisse argumentabatur. Alia præter hæc quàm plurima extruere aggressus fuerat, sed eum ab incœpto repente oborta bellorum tempestas revocavit.

Luneburgi deditio.

Herimannus frater ducis Saxonici jam pridem antequam rex Saxonia effugaretur Luineburc obsederat: milites que regis quoniam temere ingressi alimenta non habebant, paucis diebus ad deditionem coegit. Nec tamen dimittere victos aut punire volebat, sed intra oppidum diligenti custodia ne effugerent observatos secundum Prophetam, Pane arto & aqua brevi sustentabat. Mittensque ad regem, mandavit: ut si suos qui obsidebatur vivos incolumesque recipere vellet, Magnum fratris sui filium deditione absolveret, sibique remitteret: ni id faceret, se de his tanquam de hostibus qui fines alienos contra leges invasissent, juxta leges gentis suæ, capitale supplicium sumpturum.

Diu rex quid ageret ambigebat: Inhumanum, scilicet, fore sciebat, si suis extrema necessitate circumventis non consuleret. Sed reputabat econtra, quantum rationibus suis deperiret, si eum de cuius interitu sibi totius Saxoniæ dominatum pollicitus fuerat dimitteret, suique compotem face-

ret:

ret: præsertim cum propter recentes injurias, quibus eum jam triennio in custodia habitum afflixerat, gravius cæteris omnibus rempublicam vexaturus timeretur. Non paucis diebus hæc deliberatio eum incertum suspensumque tenebat. Et profecto vicisset avaritia, privatisq; utilitatibus salutem militum posthabuisset, nisi principes regni crebris legationibus fatigati ab his, qui obsidebātur, unanimi consilio eum adorirentur, & non tam supplicando quàm comminando & terrendo ab sententia deducerent.

Itaque in assumptione sanctæ Mariæ, cum adhuc Herveldiæ esset, misit, qui Magnum custodiæ exemptum suis restituerent, & eos, qui in prædicto castello jamiam puniendi servabantur, obsidione & periculo liberarent.

Turingi quoque conglobata ex vicinis locis multitudine, Heimenburc castellum obsiderunt, paucisq; diebus vi & armis oppugnatum ceperunt atque succenderunt. Eos qui intus erant castello everso dimiserunt impunitos: ut, scilicet, se probarent non hostili odio adversus regem arma sumpsisse sed tantum ut injurias, quibus regio eorū per calumniam opprimebatur, propulsarent. Protinus alii castello, quod Asenberc dicebatur, exercitum admoverunt, & quia propter difficultatem locorum militari manu capi posse desperabatur, castris circumquaq; positis satagebant ne cui ingrediendi vel egrediendi copia fieret: ut quos humana vis non poterat, alimentorum inopia expugnaret. Haud dubiè scientes, quod cibaria quantumvis copiose congesta, multitudini quæ intus erat, in longum tempus sufficere non possent. *Heimenburg castellum exustum.*

Interea rex videns conjurationē magis magisq; indies convalescere, copiasque hostium augeri; conterritus etiam damno castellorum suorum, quorum alia jam capta, alia summo molimine oppugnari audiebat, rogavit Magontinū & Coloniensem archiepiscopos, ut Saxones convenirent. & turbatis rebus aliquod remedium invenire conarentur. Qui dicto obtemperantes, mandaverunt Principibus Saxoniæ, ut sibi in monasterio Corbejensi. 9 kal. Septemb. occurrerent, de communi commodo tractaturis. Episcopus Coloniensis casu nescio an per industriam remoratus, die statuto non venit: nuntios tamen misit qui pro se causam dicerent. Promittens omnibus, quæ ipsi de suis reiq; publicæ utilitatibus rationabiliter statuissent, se promptissime assensurum, & pro cōmuni salute, quantum posset, operam daturum. Magontinus archiepiscopus residens cū Saxonibus, qui occurrerant sedulò nitebatur pacare eos, Regiq; reconciliare. Sed illi econtra, præter vulgatas ubiq; injurias suas, quibus ab eo vehementer attriti fuerant, graves causas afferebant quibus probarent eū sine magna Christianæ religionis jactura, non posse ulterius regnare. Ea, scilicet, in familiarissimos amicos, ea in uxorem, ea in sororem propriam abbatissam de Quidelenburc, ea in alias personas naturæ necessitate sibi conjunctissimas facinora patrasse, quæ si secundum ecclesiasticas leges judicarentur, & conjugium & militiæ cingulum, & omnem prorsus seculi usum, quanto magis regnum abdicare censeretur.

Longis itaq; contentionibus ad hunc finem postremo res deducta est, ut decernerent, 12. ex sua gente, 12. ex parte regis, obsides dari: quorum fide interposita, ipsi tutò ad colloquium venire possent cum cæteris principibus regni. Vt causæ quas adversus regem afferrent, eorum judicio discuterentur & terminarentur, ipso rege si ita expedire videretur præsente, & crimina quæ objicerentur si posset refellente. Dandis accipiendisq; obsidibus dies statutus est Idus Septemb. infra Turingiam in loco, qui dicitur Hoenburg. Habendo autem cum principibus colloquio dies statutus est, 13. kal. Novemb in confinio Turingiæ & Hassiæ, in villa quæ dicitur Gerstengen. In hanc conditionem discessum est.

Saxones tamen de apparatu belli & oppugnandis regis castellis nihil propterea remittebant. Cūque regi quæ gesta fuerant nunciata fuissent, visum est his, qui partes ejus adjuvabant, multum abhorrere à majestate regia, ut ipse Saxonibus pro se obsides daret, nimiumq; gravari nomen regium fœdissimæ conditionis injuria. Quapropter Magontinus & Coloniēsis Episcopi statuta die Hoenburg profecti, obtinuerunt, ut omissis ex utraq; parte obsidibus, ipsi tantum pro pace firmanda fidē suam interponerent, & hoc pignore venturis ad colloquium principibus, omnem periculi metum adimerent.

Interea rex legatos misit ad Luticios, gentem Saxonibus infestissimam, eisq; infinitam pecuniam promisit, ut Saxonibus bellum inferrent: Asserens eos nunc intestinis simultatibus occupatos, facili externorum bellorum impulsu posse usq; ad internecionem deleri. Quod ubi Saxonibus compertum est, ipsi quoq; nuntios ad eos miserunt, & multo copiosiorem eis pecuniam promiserunt, ut ab infestatione sua, tam iniquo tempore quiescerent: Quod si non facerent, ne inani opinione fallerentur, se utriq; hosti, si ea necessitas incubat, & multitudine & virtute militū posse sufficere. *Imperator Luticios contra Saxones sollicitat.*

Barbarorum alii regis, alii Saxonum fœdus pecuniamque suscipiendam clamitabant. Vnde orta per imperitę multitudinis intemperantiam seditione, tanta se cæde laniaverunt, ut multa milia hominum in ea congressione interfecta referantur: atque ita deinceps multis diebus in seipsos & in sua viscera hostili gladio debacchantes, externis bellis necessariò supersedere cogebantur. *Luticii intra se tumultuantur.*

Rex quoque Danorum memor firmatæ jampridem cum rege pactionis, cum exercitu navali applicuit ad Saxoniam, & tractis per longa terrarum spatia navibus in fluvium, qui administrando negotio opportunus videbatur, igne & ferro regionem infestare parabat. Sed miles ejus vehementer detractabat militiam: objiciens, quod sibi, quoties externorum hostium incursionibus quaterentur, Saxones pro muro fuerint, nec ullis unquam cum facultas suppeteret lacessierint injuriis. Postremo si calamitatem quæ ad præsens urgeret quandoq; propulsarent, graves pœnas injustæ hujus infestationis à populo Danorum exacturos. Cum hæc privatim & publicæ jactitarent, rex veritus, ne in eo discrimine à milite desertus, ludibrio fieret hostibus, naves retrahi jussit, & nulla regioni clade illata, Saxonia excessit. Ita tantus ille bellici apparatus fervor, impunè deflagravit.

Conventus in Gerstungen.

Principes Saxoniæ 13. kal. Novemb juxta condictum venerunt in Gerstengun, cum 14. milibus armatis, cætera multitudine ad custodiam regionis atque in obsidione castellorum derelicta. Aderant etiam ex parte regis Magontinus archiepiscopus, Coloniensis archiepiscopus, Mettensis Episcopus, Babenbergensis episcopus, Gozelo Lutheringorum dux, Rudolfus Suevorum dux, Bertholdus Carentinorum dux, missi à rege, ut causam quam adversum se afferrent discuterent.

Ipse eò venire noluit, sed in civitate Wirceburg exitum rei præstolabatur: præcavens, scilicet, ne tumultuantis populi furor, sua magis præsentia efferatus aliquid forsitan in se, quod secus esset, admitteret.

Igitur principes Saxoniæ, principum qui à rege venerant pedibus provoluti, rogabant per Deum, ut ad ventilandam causam suam, intenti cognitores & justi judices adessent: Nec perpenderent quantum, quaque in Republica inusitatum opus aggressi essent, sed quæ calamitas eos ad hæc extrema coegisset. Accepta deinde dicendi copia suas singuli injurias exposuerunt. Quæ in ipsos singulos, quæ etiam in gentem suam rex nefanda facinora commisisset. Quibus præterea inauditis criminibus ipsam regii nominis majestatem polluisset.

Obstupuerunt principes qui à rege venerant, & præ immanitate scelerum secundum Prophetá, tinniebant aures omnium, nec eos quod pro libertate sua, pro conjugibus, pro liberis, arma sumpsissent, sed quod intolerabiles contumelias muliebri patientia tamdiu supportassent, culpandos censebant.

Cumque toto triduo consilia contulissent, & quid facto opus esset communi sollicitudine perquirerent, hæc postremò cunctis sententiam convenit. Ut reprobato rege, alium qui gubernando regno idoneus esset eligerent. Id tamen haud temere publicari placuit, donec rege per occasionem pacis in remotiores partes regni abducto, cum cæteris regni principib. consilium hoc communicarent. Propter hoc vulgari jubent in plebem, in hanc sententiam utriusq; partis principes consensisse, ut Saxones regi pro admissa in eum atq; in Remp. temeritate, satisfactionem congruam proponerent. Rex aũt eis & facti impunitatem & injuriam, quibus ad defectionem eos coegisse insimulabatur, de cætero securitatem sub jurejurando promitteret. His rebus conficiendis tempus statutũ est in Natalem Domini, rege eam festivitatem Coloniæ celebraturo. Et profecto Rudolphum ducem ibidem absq; dilatione regem constituissent, nisi ille pertinaciter resistendo juraret, nunquam se in hoc, consensurum, nisi à cunctis principibus, conventu habito, sine nota perjurii, integra existimatione sua, id facere posse decerneretur.

Saxones in sua cum pace redierunt. Cæteri principes Wirceburg profecti sunt, regi qui gesta fuerant nuntiaturi. Qui protinus nihil hæsitans, pedibus, ut dici solet, in sententiam abiit: & dummodo pax conveniret, quascumq; conditiones imposuissent, se promptissimè laturum spopondit. Celebrata ibidem omnium sanctorum festivitate, Ratisponam ire instituit: Animadvertens, quod principes Rheni aliquantula Saxonici furoris labe jam infecti, minus minusq; indies ad exhibenda sibi obsequia devoti ac benevoli essent.

Regingeri Imperatori crimen nefandum impingit.

Cumque inter eundum aliquot diebus Nurenberg moraretur, quidam qui lateri ejus jamdiu familiarissime obversatus fuerat, Regenger nomine, incertum aliorum instinctu, an privato in eum odio suscitatus, repente prorupit in medium, & ducibus Rudolfo ac Bertholdo grave adversus eum crimen detulit. Ego, inquit, & alii plerique quos pessimæ machinationis suæ rex idoneos fore administros speraverat, nuper multis præcibus magnisq; pollicitationibus ab eo sollicitati sumus, ut vobis ac cæteris regni principibus Wirceburg convenientib. & secretioris colloquii gratia paululum à multitudine remotis, armati in vos irrueremus, & trucidatis seditionis authoribus, ipsum periculo, Remp. perturbatione liberaremus. Et cæteri quidem satis impigre susceperunt negotium. Solus ego tam justitiæ respectu, quam futuri judicii metu detrectabam opus nefarium, & quãtum obluctari obstinatę sententiæ audebam, dehortari eum conabar à proposito. Quapropter tanta in me incanduit indignatione, ut à contubernio suo, quo me hactenus cæteris familiarius perfruitum optime nostis protinus me amoveret: & jugulandum apparitoribus suis objecisset; nisi periculum imminens, penetralibus properè excedendo, declinassem. His dictis, in argumentum fidei, locum expressit, conscios nominavit, & si rex inficiaretur, paratum se ait, cum ipso, si id leges paterentur, vel cum quovis homine conserta manu, rem divino judicio committere.

Vehe-

Vehementer hæc verba permoverunt prædictos duces, cum esset is qui deferebat homo haud obscuri nominis in palatio, & apud suos inviolatæ existimationis. Præterea ea res potissimum dictis fidē conciliabat quod rex & aliis quibusdam principibus suis simili modo necem paravisse, & plerosque ex familiaribus suis etiam occidisse jam pridem infamatus fuerat. Itaq; Legatos ad eū mittunt, mandantque se jam nulla religione teneri sacramenti, quo ei fidem subjectionemque firmassent, quum ipse prior fidem prodidisset, & de salute sua tractantibus, insidias machinatus fuisset. Proinde nisi objecta diluisset, nullam deinceps à se vel in tranquillis rebus fidem, vel in perturbatis auxilium sperare debere.

Ægrè nimis id passus rex, statim ad populum retulit de importunitate Rudolfi ducis: qui ut invadendi regni occasionem inveniret, cum verum sibi crimen impingere non posset, falsis suspicionibus & arte compositis rumoribus impeteret, & obruere conaretur innocentiam suam. Sed procul, ait, facessant verborum pugnæ, cessent callida argumentorum phantasmata: Ego non verbis, sed manu mea refellam mendacium, & neglecta interim Regii nominis majestate, cum ipso duce R. congressus detegam cuniculos fictæ hujus criminationis, qua malitiam suam palliare conatur: Ut si regnum amisero, non mea culpa, sed per illius supplantationem perjuriiq; intelligar amisisse.

Tunc Udalricus de Cosheim, unus ex his, qui consilii participes, & sceleris administri destinati fuisse accusabantur, lenibus verbis dolorem Regis mitigare studebat. Rogabatq; eum ne aliquid quod infra regiam magnificentiam esset, vi doloris impulsus profiteretur, se melius multoque rectius cum Regingero, vel cum quolibet homine collata manu & suam & ipsius innocentiam assertturum. Statimque ad ducem R. abiit, seque paratum dixit, quocunq; modo ipse æquum judicasset, mendacium Regingeri refellere. Ille satisfactionem nec suscepit, nec aperta fronte abnuit: sed ait, se super hac re deliberatione cæterorum principum sententiam expectaturum.

Rex, sicut instituerat, Ratisponam contendit, omnibus invisus, omnibus suspectus, nec ipse jam cuique hominum satis fidei habens, cum hi quoque quos intima familiaritate sibi devinxerant, ad primam ingruentis tempestatis nubeculam à se defecissent. *Imperator omnibus invisus.*

Interea Saxones crebris legationibus urgebant principes Rheni, ut vel sibi constituendi regis potestatem facerent, vel ipsi, quomodo & dignitate & multitudine superiores essent, quemcumque vellent, Saxonibus suffragium ferentibus, eligerent & constituerent. Nec sinerent rempublicam, unius hominis ignavia ad extremam usq; vastitatem deperire. His accensus archiepiscopus Magontinus, cui potissimum propter primatum Magontinæ sedis eligendi & consecrandi regis authoritas deferebatur, principes de toto regno Magontiam evocavit, ut communi consilio Rudolphum ducem regem constitueret.

Quod ubi regi compertum est, assumptis secū, quoscunq; donis vel promissis ad studium suarum partium allicere potuit, concitus de Bajoaria remeavit: ratus ante omnia impediendæ tantæ rei curam agendam, Cūq; prope Wormaciā in locum qui dicitur Lovendeburg venisset, gravissima ægritudine correptus, multis diebus lecto decubabat: spemq; maximā hostib. suis fecerat, tantos irarum motus sine sanguinis effusione posse confici. Sed ab infirmitate vix dū plenè recreatus Wormatiam festinavit. Ubi cum magna pompa à civibus in urbem susceptus est. Qui & paulò ante ut sua erga eum studia clariora facerent, milites episcopi ingressum eius prohibere tentantes urbe expulerant, & ipsum episcopū nisi maturè fuga lapsus civitate excessisset, cōprehendissent & vinctum misissent. Venienti ergo ei armati instructique obviam procedunt, non ad vim faciēdam, sed ut conspecta eorum multitudine, armorū apparatu, expeditorum juvenum frequētia, animadverteret in arduis rebus suis quantum spei in eis ponere debuisset. Operam suam benignè spondent, jusiurandum dant, sumptus ad bellum administrandum ex sua re familiari singuli pro virili portione offerunt, & quoad vivant, pro honore ejus devotè se militaturos confirmant. Ita rex civitate munitissima potitus, hanc deinceps belli sedem, hanc regni arcem, hanc utcumq; res cecidissent, tutissimum asylum habere cœpit, eo quod esset & civibus frequens, & murorum firmitate inexpugnabilis, & ubertate circumjacentiū regionū opulentissima, & omnib. quæ in bello usui esse solent copiis instructissima. *Imperator ægrotans.* *Wormatienses Imper. recipiunt.* *Episcopus Wormat. ?rb? ?iectus.*

Porro hi qui ab archiepiscopo Magontino ad colloquium Magontiam evocati fuerant, audito quòd rex concitus adventaret, plures metu perculsi eò venire dissimulaverunt. Pauci qui venerunt, cū de tantis rebus, sine aliorum principum discussione sententiam ferre non auderent, irriti frustratiq; discesserunt. Ad quos rex Legatos mittens, multis precib. ab eis vix & ęgrè extorsit, ut sibi, familiaris colloquii gratia, in Oppenheim occurrerent. Quò dum, datis utrimq; obsidib. propter periculi suspicionem, venissent, pedib. eorum provolutus, suppliciter orabat, ut memores justi judicis Dei memores sacramenti, quo se Deo mediante obligassent, fidem sibi servarent in adversis: Siquid ante hac excessisset, juvenilibus annis & ætati in vitium pronæ veniam darent: deinceps & malo correctum & annorum sensusq; maturitate roboratum, quæ parvuli sint evacuaturum, & quæ virtutis, quæ honoris, quæ regiæ dignitatis, quæ postremo virum deceant cogitaturum & amplexurum. *Imperator principibus fit supplex.*

Ad hæc illi responderunt, Frustra eum à se fidem expetere, quam ipse nec Deo unquam nec Homini præstitisset; de quo ambigerent in pace an in bello, amicis an inimicis infestior suspectiorque

esset. Quique ante paucos dies positis sibi in Wirceburg & de salute ejus tractantibus clanculò carnifices mortemque præparasset. Sin aliquid haberet obtendere, aut per quorundam factionem falsis criminibus se impetitum putaret, sineret Udalricum de Cosheim, sicut professus fuisset, manũ conferre cum Reginhero, ut si vicisset, eos deinceps fidos sibi obnoxiosque sine omni in perpetuum contradictione haberet.

Libenter rex suscepit conditionem, statuitque ut certo die, post octavam Epiphaniæ, congressi prope Magontiam, in insula Rheni, quæ dicitur Marouua, utriusque partis allegationem justo judicio Dei decernendam permitterent.

Ea tempestate hi, qui in Hartesburg erant multa & præclara militaris audaciæ facinora fecerunt. Nam sæpenumero erumpentes prædas in vicinis regionibus & strages hominum non modicas agebant, & priusquam Saxones ad vim arcendam frequentes confluere possent, se in castellum receperant. Maximè autem Goslariensibus, propter viciniam exitiales erant. Plurimos enim eorum peremerunt, & bona eorum, quæ extra villam reperta fuissent, crebra incursione populabãtur, & mercatores exterarum gentium, ne consuetas merces eò conferrent, metu vitæ amittendæ inhibebant. Cúque tempore quodam ad modicum inter eos pax convenisset quidam ex castello Goslariam, privatæ rei aliquid ibi acturi, venerunt. Ubi cibo potuque distenti, dum nimia potione incaluissent, sicut ebrietas mater esse solet jurgiorum, cœperunt adversum eos cum quibus accumbebant, ineptos inconditosq; sermones jactitare, & Saxonibus ignaviam exprobrare: Quod non militari sed ovina mente adversus regem arma sumpsissent. Indignati qui aderant Saxones, seditione concitata eos trucidaverunt, forasq; projecerunt. Quod ubi his, qui in Hartesburg erant, compertum est, dedita opera se in ultionem sociorum suorum accinxerunt. Et quia villam viris fortibus, vallis & seris undique munitam, incursare haud satis tutum putabatur, dolo eos circumvenire parabant.

Bodonis præfecti astus.

Erat quidam Goslariæ præfectus Bodo nomine, regi tempore pacis acceptissimus, nunc quoque turbata republica fidem inviolatam ei servans, occultè tamen metu Saxonum, ne deprehensus, factione vulgi, omnia sua amitteret. Is edoctus ab his qui in castello erant, pastores qui Goslariensium pecora servabant, pretio corrupit, ut gregem paulò longius à villa in pastum ejicerent. Mox de castello equites ea protinus abegerunt: Cæteri in montibus & sylvis armati se abdiderunt. Perlato Goslariam rumore abactorum pecorum, unanimiter ad arma conclamant, summis omnes viribus in certamen ruunt: nec quisquam alterum opperiebatur, sed citato quisque quantum poterat, quo prior hostem insequi, prædamq; excutere contendebat. Illi paululum fuga simulata, cedebant insequentibus, donec eos ultra locum insidiarum incautos protraherent. Tunc sublato undiq; clamore, tam hi, qui in castello remanserant, quam hi, qui in vicinis montibus se occultaverant, impetum in eos fecerunt: & tamdiu palantes fugientesq; prosternebant, donec non ratio, sed sui sanguinis horror ac sacietas occidioni finem facerent.

Propter hæc & alia hujusmodi placuit Saxonibus, proximum castello collem occupare, militesque imponere, qui contra excursiones hostium sine intermissione intenti sollicitique excubarent. Nec sic tamen audaciæ eorum modum imposuerunt, sed ubicumq; opportunitas se præbuit, multa & in eos, à quibus asservabantur, & in alios provinciales hostilia fecerunt.

Obsessi in arce Asseburg.

Interea instante jam natali die Domini, milites regis, qui Asenberg obsidebantur, assiduò Legatos ad regem mittebant: rogantes per Deum, ut ad ereptionem eorum aliquod consilium exquireret, quomodo deficientibus alimentis extrema jam inedia tabescerent, & nisi maturè periclitantibus consuleretur, aut moriendum sibi esse, aut in hostium potestatem concedendum. Rex Magontinũ & Coloniensem archiepiscopos ad colloquium evocans, obnixè rogavit, ut Saxones convenirent, agerentq; cum eis, ut ab oppugnatione castellorum, datis saltem ad modicum tempus induciis, recederent. Illi quanquam laborem hunc in irritum cessurum haud dubiè scirent, tamen quia molestus eis erat facturos se quod rogabantur promiserunt: statimq; missis Legatis, mandaverunt principibus Saxoniæ, Ut sibi proxima hebdomada post Epiphaniæ Corbeiæ ad colloquium occurrerent.

Exactiones decimarum silent.

Hoc anno, post exortum bellum Saxonicum, nulla deinceps exactio facta est decimarum in Turingia. Gaudentibus Turingis quod occasionem invenissent, ut traditas sibi à patribus leges, manu militari tuerentur, & dolẽte rege, quod dũ decimis immoderatius inhiaret, penè regnum cum vita amisisset. Hoc etiam anno, famosissimus ille Egen, qui duci Bajoariæ Otthoni, capitale illud crimen intenderat, comprehensus in quodam latrocinio, à popularibus cæcatus est, & ad tantam egestatem redactus, ut deinceps ostiatim circumeundo, stipem publicam peteret.

Egen oculis privatur.

Giso quoq; comes & Adalbertus cum 4. filiis suis, quibus incentoribus idem perditus tragicam hanc fabulam confinxerat, ab hostibus suis, ob privatas quasdam inimicitias, occisi sunt in castello ipsius Gisonis Hollenden, Deo vindicante innocentiam ducis Otthonis.

Imperatoris aula tenuis & deserta.

Anno 1074. Rex natalem Domini Wormaciæ celebravit. Longè aliter ibi victitans, quam regiam magnificentiam deceret. Nam neq; ex fiscis regalibus quicquam servitii ei exhibebatur, neque episcopi aut abbates vel aliq; publicæ dignitates, consueta ei obsequia præbebant, sed in sumptus cotidianos necessaria ei, vili pretio coemebantur.

Erant tamen cum eo nonnulli ex principibus, sed hi neque cum eo servitiorum apparatu, neque cum ea militũ aut apparitorũ frequentia, qua soliti fuerant, sed cum paucis & penè privato habitu ad salutandum eum venerant: Ne, scilicet, manifestæ defectionis notarentur, si evocati ad Curtem, venire detrectarent. Quos tamen ille nullo modo à se abscedere permittebat: reputans quòd si minus auxilii sibi, hostibus tamen multum terroris allaturi essent, dum tam illustres in regno personas adversus se congregatas audirent.

Magontinus & Coloniensis Archiepiscopi, die statuta Corbeiam juxta condictum venientes, sicut in mandatis à rege habebant, rogabant Saxones, qui ibidem occurrerant, ut ab oppugnatione castellorum exercitum abducerent. At illi nulla ratione hoc se facturos responderunt. Præterea vehementer eos objurgarunt, quod dum deliberando & modò colloquia, modò inducias expetendo tempus tererent, & regi audaciam auxissent, & sibi maximas commoditates vindicandæ libertatis corrupissent. Proinde recederent, nec sibi ultra verbis pacificis in dolo illuderent: Se in eum locũ progressos esse, ubi jam non muliebribus colloquiis, sed militaribus armis res expedienda sit. Vix tandem sedata multitudine ab his, qui sapientiores erant, unanimi consensu statuerunt, ut proxima hebdomada post purificationem sanctæ Mariæ Frieslar convenirent: Ibique communicato cum cæteris regni principibus consilio, periclitanti Reipublicæ Rectorem, qui omnibus placuisset, constituerent. Regi quoque mandaverunt, ut si ita sibi expedire judicaret, die statuta præsto adesset, & jus suum non per epistolas, aut internuntios, sed præsens ipse vivâ voce expostularet. *Conventus in Corbeia.*

Postquam in hanc sententiam digressi sunt. Turingi tertia dehinc die eos qui in Asenberg erant, inedia expugnatos in deditionem acceperunt, impunitosque dimiserunt: castellum succenderunt, statimq; alii castello, quod Spatenberg dicebatur, exercitum admoverunt. *Asseburg expugnatur.* *Spatenberg.*

Castellum Vokenrot, paucis ante diebus cœptum fuerat obsideri. Et quia regina in eo, toto tempore belli hujus servabatur, jussu regis, profectus eò abbas Herveldensis, consentientibus Turingis eam inde accepit, atq; Herveldiam adduxit prægnantem, & jam de partus vicinitate indies anxiantem. Cumque ibi diebus multis moraretur, nesciente, scilicet, rege propter perturbationem Reipublicæ, quò eam mittere posset servandam, 2. Idus Febr. feria 4. peperit filium. Is quũ modo infirmari & jamiam expiraturus putabatur: tertio die baptizatus est ab Ezzone Altenburgensi episcopo qui tunc forte apud Abbatem hospitabatur, & nomine atavi sui Cunradus est vocatus. Et quom modò alii non aderant, qui dignè eo munere fungerentur, Abbas & alii plerique fratres Herveldensis cœnobii eum de sacro fonte susceperunt. *Vokenrot.* *Regina puerpera.* *Cunradus filius Imp.*

Reginger qui ad suggillandum regem, contra Vdalricum de Cosheim proposuerat, ante paucos dies ineundæ congressionis, dirissimo dæmone arreptus, horrenda morte interiit. *Reginger à Dæmone abreptus.*

Interea rex cũ videret, quòd paulatim à se principes deficerent, & hostium ferocitas sua magis patientia incrudesceret, pudore compulsus pariter & necessitate, statuit extremam fortunæ aleam tẽtare, & cum Saxonibus, ubi primum copia fieret, collatis signis dimicare: Magis eligẽs, vitam honestè, quam regnum per dedecus amittere. Multum enim animos militũ ab eo evocaverat, quod suis qui cotidie oppugnabantur, expugnabantur, expellebantur, non subveniebat, & aliis pro salute ejus anxiè desudantibus, ipse intra muros Wormaciæ inerti otio torpescebat: ut hoc crimen elueret, vel morte pacisci cupiebat. Igitur misit ad omnes Principes regni, eosque per Deum obsecrabat, ut sibi auxilio venirent; multa sua erga eos in præteritum benemerita cõmemorans, plura in futurum pollicens. Et multi quidẽ episcoporum protinus ad eum cõvenerunt, sed hi consiliis præbendis paratiores, quàm stipendiis faciendis. Nã militib. suis domi relictis, ipsi cum paucis & penè privati aderant: Ea, scilicet, mente, ut & de inobedientia apud eum excusarentur, & causam ejus, quam vehementissime omnes improbabant, non multum adjuvarent. Sed Archiepiscopus Magontinus, Archiepiscopus Coloniensis, episcopus Argentorati, episcopus Wormaciensis, quem civitate sua supra expulerat: præterea duces omnes Bajoariæ, Suevię, Lutheringæ, Moselli regionis, Carentinorum, milites et Fuldensis & Herveldensis abbatum constanter ei contradixerunt, nolle se ad oppressionem innocentum arma ferre: Qui si etiam aliquid, quod gladio vindice plecti debeat admisissent, ad hoc eos gravis & facile excusabilis necessitas impulisset. *Imperator cum Saxonibus confligendum præsumit.* *Principes imperatori auxilia denegantes.*

Rex Wormacia egressus, 6. kal. Febr. Herveldiam cum exercitu venit. Eo die visum est in cœlo signum mirabile. Oriente sole, duæ simul columnæ aurei coloris, splendidissimi fulgoris dextra lævaque oriebantur, quæ usquequo sol aliquantis lineis in altum excresceret, eodem jubare rutilantes permanebant. *Prodigium.*

Præcedenti quoq; nocte, cœlestem arcũ circa Gallorum cantũ serenissimo cœlo pleriq; viderunt. *Arcus cœlestis.*

Frigus erat validissimum, & hyberna siccitate arebant omnia, in tantum, ut flumina non superficietenus glacie constricta, sed tota præter solitum in glaciem conversa viderentur. Vnde panis inopia vehementer laborabat exercitus. Eo quod propter rigorem fluminum ubiq; cessante molarum usu, ipsum quod forte invenissent frumentum, comminuere non poterant. *Frigus.* *Annona.*

Rex pridie quam Herveldiam veniret, misit Abbatem Herveldensem ad Saxones, qui in ulteriore ripa wirræ fluminis ad 40. milia congregati residere ferebantur, investigare ab eis, an nuntii sui

tutò ad eos ire ac redire possent. Ipse transgressus Herveldiam, in proximis villulis reditum Abbatis præstolabatur, duobus ferme milibus à prædicto fluvio. Nec ulterius castra movere voluit, donec miles frequentior conveniret, & ipse diligentius perquireret, an aliqua spes recuperandæ pacis reliqua esset. Siquidem audierat Saxonibus placuisse, ut ei ingressum Turingiæ non concederent: sed statim in ipsa ripa fluminis prædicti quod Hassiam Turingiamq; dirimebat, instructa acie exciperent venientem. Fluvium glacies pedestri itinere commeabilem fecerat. Ea res majorem ei metum incutiebat, ne forte dum adhuc imparatus, imparque tantæ multitudini esset, hostes super eum, nulla itineris difficultate præpediti, repentè irruerent. Ideoque consiliariis suis graviter succensere dicebatur, quod eum Wormacia egredi, & in tantum discrimen ultro se præcipitare permisissent. Saxones enim in tantum abundare multitudine ferebantur, ut undecim millia plebis, quomodo subito clamore in expeditionem evocata, cives secum non sumpsissent, in domos suas tanquam minus sibi necessaria remitterent.

Saxonum exercitus.

Inter has moras exercitus regis prædæ quam pugnæ avidior, per contiguas Herveldiæ villas longè lateque discurrebat, casque hostiliter depopulabatur, & sub prætextu necessarii victus, quo in militiam aleretur, præter miseram vitam nihil reliquum faciebat innocentibus. Neq; rex prohibebat injuriam, ut militem hoc pretio redemptum, devotiorem sibi faceret. Qua clade ita attritæ atq; exhaustæ sunt possessiones Fuldensis monasterii atq; Herveldensis, ut ingravescente alimentorum inopia, magna cum difficultate fratres retinerentur in monasteriis.

Abbas Herveldensis reversus à Saxonibus retulit, eos præter omnium opinionem mitia atq; pacifica respondere: Quod, scilicet non ita expertes rationis, ita sint immemores vulgati etiam apud barbaras nationes Juris gentium, ut nesciant ab injuria legatorum et inter atrocissimas inimicitias temperandum; se extrema necessitate compulsos, in aciem processisse, nec ad persequendum quemquam, sed ad se protegendos, injuriasque propulsandas arma sumpsisse: Si ea necessitas adimatur, etiam nunc pacem quam bellum malle, & districtos jam gladios libenter in vaginam remittere.

Grata admodum erat his, qui cum rege erant, responsio. Tunc missi sunt quatuor ex episcopis, agere cum eis de pace, & promittere ex nomine regis: Quod omnibus quæ rationabiliter postulassent, & quæ electi ex utraq; parte judices æqua censuissent, promptissimè annueret: dum ipsi quoq; vicissim justis conditionibus acquiescerent, & mansuetudinem ejus, quam manuum militarem experiri mallent.

Ad hæc illi responderunt, Nihil aliud se postulare, quam quod multis jam sæpe legationibus postulassent: Scilicet, ut castella, quæ ad oppressionem eorum per Saxoniam & Turingiam extruxerit, sine dilatione dirui jubeat: Ut sua singulis patrimonia, per vim seu per calumniam erepta, restituat. Ut duci Otthoni, ad quem extinguendum falsa criminatione, & pessimo nefarii hominis artificio impudenter abusus sit, ducatum Bajoariæ reddat. Ut episcopo Magontino, episcopo Coloniensi, duci Rudolpho, postremò omnibus, qui in hac dissentione ab eo defecissent, aut aliquid quo eum læderet aliarum partium studio admisissent, impunitatem tribuat, nullasque in perpetuum offensæ hujus pœnas exigat. Ut libertatem genti suæ & legitima à primis temporibus statuta integra atque inviolata manere sinat. Ut totam in sola Saxonia ætatem, inerti otio deditus, non transigat, sed interdum Goslaria decedens regnum suum quod majorum ejus industria latissimum sit circumeat. Ecclesiis & monasteriis, viduis & orphanis & cæteris, qui calumniam patiantur justa faciat. Et regiam dignitatem, quam nomine præferat, regalium morum & operum claritate exornet. Si hæc se facturum fidelissimè polliceatur, & ad firmamentum indubitatæ fidei, fidejussores sibi det eosdem, quos nunc habeat recuperandæ pacis intercessores principes regni, paratos se arma deponere, pacem suscipere, & deinceps dicto obtemperantes vivere. Sin autem, sacramento se obstrictos esse, ut quàdiu sibi vitalis caloris ultima scintilla supervivat, pro libertate, pro legibus, pro patria sua indefessi dimicent. Dura nimis regi visa est exactio, cœpitq; huc & illuc anxius tergiversari, fidemq; principum suorũ appellare, ne se sub jugum tam fœdæ conditionis ad suomnium ignominiam mitti paterentur: Illud præ cæteris intolerabile judicans, quod castella sua destruere & hostibus suis præmia pro suppliciis reddere cogebatur. Cumq; spreta pace quæ offerebatur, sequenti die exercitum recenseri, aciemq; ad pugnam instrui placuisset, misit circumquaq; ad habitacula principum, jubens ut suos singuli ad aciem instruendam producerent. Omnes promptissime se dicto parere spoponderunt: sed redeuntibus nuntiis nullus castris est egressus, detrectantibus cunctis opus nefarium, ut eis quorum causam justissimam æstimarent certamen inferrent.

Ex alia quoque parte castra Saxonum non minima seditione quatiebantur, Plebs universa tumultuabatur contra principes, quod se frustra in tantas bellorum procellas impulissent, Cum enim nũc victoriam omnia spondeant, & opportunitas ad votum arrideat, ad quam ab exordio belli anhelantibus semper animis suspiravissent, ipsi repentina pœnitudine correcti, manus supplices tendant, pacem petant, & ei à quo toties elusi sint, iterum se eludendos muliebri socordia & puerili levitate tradant. Duci quoq; Ottoni vehementer insistebant, ut accepto super se regno, ducatũ sibi præbere ineundi certaminis, & prospera omnia promittenti Deo, manus suas operamq; non negaret.

Tumultus in castris Saxonum.

Tunc

Tunc circumstantes regem hi, quorum consilio familiarius uti consueverat, cum subterfugiendæ conditionis studio divina atque humana omnia sollicitantem viderent, Nullum inquiunt o rex, habemus diverticulum, aut æquanimiter suscipienda est conditio quam imposuerint, aut regnum cum magno etiam vitæ periculo amittendum. Acie vis confligere, periculumque armis propulsare, sed qua virtute putas is miles hostem congressus proterit, qui modo ad recensendum exercitum nomen dare jussus, ne castris quidem exire voluit: parvulo intervallo abest hostium infinitus exercitus, sed cunctis hostibus plus tibi formidandi sunt hi, qui lateri tuo familiariter obversantur. Qui interim tibi simulata fide blanda loquuntur, quamdiu eos, quibus se sacramento obligaverunt, prælio lacessere non coguntur. Quod si classica insonuerint, & pressius posito pede aut ferire aut ferire angustia loci coartabuntur, nimirum aut dicto citius diffugient, aut te deserto ad partes hostiũ transibunt. Unde satius fuerat Wormacia non excedere, quam in extremum discrimen progressum fidei principum tam iniquo tempore experimentum quærere. Unum tamen patet incisæ spei & undique impeditis rebus effugium, si facturum te quæ postularis incunctanter promittas. Ita & juveniliter exultantium hostium ferocitatem eludere, & periculum quod faucibus urget evadere, & regnum deinceps sopitis in perpetuum cunctis simultatibus, poteris obtinere.

Proceres Imperatorem ad transactionem hortantur.

Tum ille non tam ratione victus quam necessitate, cum omnia prius incassum pertentasset diverticula, tandem accitis ad concilium principibus permisit, ut pro suo arbitratu tantos motus cõponerent: promittens se indubitata fide omnibus annuere, quæ ipsi conficiendis tantis rebus competere judicassent.

At illi responderunt, non aliam prorsus patere viam subterfugiendi, quod stricto jam mucrone communis intentaretur prælii, quam ut faceret, quæ Saxones postulassent. Quod cum sub testificatione nominis Christi spopondisset, profecti sunt ad eos XV. Episcopi, & quicquid principum in castris erat, referre illis regis voluntatem. Multi ibi dictæ sententiæ, multa sunt conquisita argumẽta, cum propter suspectam regis ferocitatem & sæpenumero spectatam fidem, nulla Saxonibus viderentur satis tuta consilia.

In longum protracta deliberatione, ad ultimum hoc pacto recuperandæ paci consenserunt. Ut si quando rex acceptæ læsionis memor, sententiam revocare, aut aliquid eorum, quæ modò suprema necessitate compulsus statuisset, in irritum ducere conaretur, omnes eodem quo nunc sacramento obstricti arma repeterent, injuriæ obviam irent, & tanquam evidentis perjurii reum, cunctis regni principibus suffragium ferentibus, de regno proturbarent. In hæc verba omnes, ut erant conglobato agmine ad videndam faciem regis processerunt, ipso die purificationis sanctæ Mariæ: præeuntibus his, qui reparandę pacis mediatores fuerant episcopis & aliis principibus. Quos ille venientes honorifice suscepit, osculum præbuit, & pacis conditiones, quas per internuntios significaverat, viva vocis authoritate roboravit. Ita compositis omnibus ex sententia, his qui partes suas impensius curaverant, dona juxta magnificentiam regiam largitus est, dimissisq; singulis in locum suum, ipse junctus Saxonibus Goslariam perrexit. Destinatis etiam circumquaq; nuntiis, mandavit ut ab oppugnatione castellorũ exercitus abduceretur, & hi qui in castellis erant, nihil deinceps hostile in provinciales facerent. Quod ubi primum cibaria quæ in diutinam belli administrationem affatim congesta fuerant consumpsissent, ipsa castella provincialibus traderent funditus diruenda. Nec Saxones magnopere curabant has inducias, quamvis non minimum haberent suspectas, cum in potestatem suam redactum, scirent communi sententiæ non posse refragari.

Saxonicum bellum sopitum.

Igitur cum venisset Goslariam, juvenes qui in Hartesburg fuerant, quique propter res bene gestas in magna apud eum admiratione habebantur, vehementer improbabant conventionem pacis: & quia secundum prophetam, dolus directus fuerat in manibus eorum, multa & supra mensuram suam magnifica ei promittebant de viribus suis, si in procinctu perstitisset. Ostentabant etiam, ad experimentum virtutis suæ, titulos interfectorum Goslariensium dispositos, per omne illud spatium, quod à Goslaria usq; in Hartesburg duobus ferme miliaribus interjacet.

Hæc audiendo malis assuetus animus, & per ætatem gloriæ militaris avidus, paulatim reformabatur ad ingenium suum atq; ad rigorem pristinum; factiq; jam non mediocriter pœnitebat. Cumque à Saxonibus promissa sua reposcerentur, cœpit rursum callidis responsionibus tergiversari, & petere, ut ad conventum principum regni communemq; audientiam res integra differretur, quatenus eorum judicio de singulis quod honori, quod utilitati reipublicæ conduceret statueretur. Illis annuentibus præcepit, ut sexto Id. Martii Principes de toto regno Goslariam convenirent.

Imperator ad pristinum ingenium redit.

Statuto die cæterorum principum nullus eò venit. Saxones & Turingi cum infinita multitudine de tota Saxonia & Turingia sacramento evocati aderant, & haud procul à Goslaria castra metati, Legatos ad regem miserunt, agere cũ eo de conditionibus quibus inter se & eũ pax convenisset. Triduo integro & hi modo supplicando, modo terrorem bellicum intentando acriter instabant: & ille sedulitatem instantium lubricis responsionibus eludere conabatur, & modo de absentia principum causabatur, ad quorum judicium ea res potissimum spectaret, modo obnixe flagitabat, ut cæte-

Conventus Goslariæ.

ut cæteris omnibus juxta condictum manentibus, sola castella, quæ summis impensis ad munimentum regni extruxisset, sibi condonarentur. His (scilicet) salvis, facilem ducebat cæterarum rerum jacturam: eò quòd speraret se in his utcumque res cecidissent, semper refugium habiturum & perpetuas à Saxonibus omnibus, quam nunc intulissent contumeliæ pœnas exacturum. Iamque spretis legatorum supplicationibus, reprobatis familiarium suorum consiliis, fixus obstinatusque persistebat in proposito: Cum subitò nuntiatur, quòd Saxones omissis internuntiis, per quos ante hac res agebatur, armati instructiq; ad palatium tenderent, nec jam promissa reposcere, sed ei valefacto, regem quem deinceps belli ducem habeant constituere vellent.

Saxones arma resumunt.

Præterea archiepiscopus Premensis, episcopus Citicensis, episcopus Osenbruggensis, & cæteri, qui propter impensius studium partium ejus Saxonia effugati, possessionibus nudati, pluribus ignominiis deformati fuerant, unanimiter circumsteterunt eum, per Deum obsecrantes: ut si minus propriæ, saltem eorum calamitatis misereretur, qui propriis sedibus odio nominis ejus expulsi, anno jam fermè integro per omnes miserias vitam traxissent, fidem se ei in adversis intemeratam servasse, & quæcumque præter voluntatem accidissent, communicato labore tolerasse. Nunc quoniam Deus tantas rerum procellas benigna vice in sedem reduxisset, gauderet sorte sua, & ne deinceps tale naufragium incideret, tuta nunc statione locatus provideret. Quod si res tranquillas & propitia divinitate jam ad honorem ejus ex sententia compositas, rursus interturbare atque implicare vellet, quos exitus habiturus esset ipse prospiceret, se superioribus malis jam usque ad extremam lassitudinem defatigatos, necessariò deinceps loco & tempori concessuros, & genti suæ ne denuo patria expellantur, obnoxios futuros.

Inter hæc verba cum Saxones jam armata multitudine atrium palatii replesse, & ad vim faciẽdam paratos, inconditis motibus perstrepere cerneret, tandem ancipiti periculo permotus consensit, ut duci Otthoni ducatum Bajoariæ reposcenti, intra anni spatium, juxta principum jurisdictionem, satisfaceret. Castella vero sua omnia sine dilatione destrueret: sed ea conditione, ut Saxones & Thuringi sua quoque castella, quæ tempore regni ejus extructa fuissent pari modo diruerẽt, cætera etiam omnia quæ in Gerstengun pollicitus fuerat, fide integra exolverentur. Nec perficiẽdis quæ promiserat improbitas. Saxonum ullas indulsit inducias. Vnde continuo missis circumquaque nuntiis Vokenrot & Spatenberg, & cætera castella de quibus quæstio promulgata fuerat, succendi ac penitus dirui fecit. In Hartesburg muri tantum sunt diruti, quantum ad infirmandam munitionem difficultatemque loci adimendam sufficeret. Cæteris ædificiis status mansit incolumis: eo quod ecclesia illic constructa & canonicorum congregationi instituendæ locus attitulatus fuisset.

Imperatoris postulata.

Castella diruta.

Ita pacatis Saxonibus rex Goslaria decedens Wormaciam abiit, Ibique totam quadragesimam ab omni deinceps belli apparatu feriatus exegit.

Porrò vulgus Saxoniæ id potissimum quod contiguas castello Hartesburg villulas incolebat, vehementer offenderat, quòd in Hartesburg ullæ servatæ, essent reliquiæ, nec quicquam tantis laboribus actum putabant stante atque incolumi castello, quod omnium cladium quas acceperant, caput principiumque extitisset, & quod circumjacentis regionis opulentissimas quondam villas nunc in horrorem vastamque solitudinem redegisset: Non detulisse regem cultui divino, sed sub prætextu religionis crudelitatis suæ patrocinium quæsisse: ut, scilicet, instaurato post modicum bello, quum hæc ira Saxonibus deferbuisset, locum habeat, ubi milites suos rursus ad eversionem Saxoniæ tuto recipiat: & tunc tanto victis incumbat infestior, quanto nunc discedat Saxonum lætis successibus efferatior. Hæc vicissim intemperatis clamoribus serendo, in magnam se ferocitatẽ inflammatunt. Igitur tertio die postquam rex abscesserat, insciis inconsultisque principibus, facto grege, in Hartesburg irruunt, quod residuum erat murorum à fundamento dejiciunt, lapides longè lateque dispergunt, cæteris ædificiis quæ indulgentia principum integra servaverat, idem faciunt, ecclesiam quæ accelerandi operis studio interim lignis elegantissimè constructa fuerat, incendunt, thesauros diruunt, altaria confringunt. Postremo, ne qua regi instaurandi castelli occasio reliqua esset, filium ejus & fratrem, quos ille, ad gratificandum popularibus locum, ibi tumulaverat effodiunt: aguntque omnia quantum possunt, ne administrando bello deinceps mons complanatus, ullam præstare possit opportunitatem. Reliquias sanctorum, quæ effractis altaribus erutæ fuerant, & effossa defunctorum corpora, abbas ex vicino cœnobio opportunè superveniens, furenti vulgo eripuit, atque in suum monasterium, cum honore transvexit.

Hartesburg funditus evertitur.

Sacrilegia.

Perlatus ad principes Saxoniæ rumor admissi facinoris, grandi eos formidine perculit, ne rex tanta injuria exacerbatus causaretur ab ipsis fœdus esse violatum, & justam exinde occasionem instaurandi belli nactus, cunctas adversus eos regni vires concitaret. Id consulto prævenire cupientes, graviter in eos, qui tale flagitium admiserant, animadvertunt. Deinde legatos ad regem mittũt, obsecrantes per Deũ, ut se habeat excusatos, nec conscios se tãti sceleris, nec incẽtores extitisse, patratumq; nõ secus quã ipsum graviter & iniquo animo ferre, quod si minus fidei habeat, negantibus paratos se quovis genere satisfactionis dictis fidem facere, & violatæ pacis à se suspicionẽ amovere.

Legati Saxonum

Ille

Ille vehementer efferatus quod dolorem pristinum, qui necdum in cicatricem cutem obduxisset, recentibus injuriis exulcerassent. Quandoquidem, inquit, nec Forenses leges contra violentiam Saxonum quicquam proficiunt, nec injurias meas desertus à milite armis persequi valeo, ad leges ecclesiasticas jam necessitate coactus confugiam: & ubi humana cessant auxilia, divinam opem implorabo. Protinus legatos Romam misit, sedem Apostolicam contra eos interpellare, qui ecclesiam incendissent, altaria confregissent, sepulchra violassent, & odio viventis in sepultos cineres, barbara crudelitate debacchati fuissent.

Pascha Babenberg celebravit. Erantq; cum eo archiepiscopus Magontinus, dux Carentinorum Bertoldus, & alii quamplures ex his, qui bello Saxonico ab eo defecerant. Cum enim crimen rebellionis Saxonibus donasset, aliis regni principibus, qui conjurationis socii fuerant, quod juste succenseret non habebat.

Ipso tempore Coloniæ res accidit, digna omnium bonorum miseratione & lachrymis, incertum levitate vulgi an fictione eorum, qui vicem regis in archiepiscopum ulcisci cupiebant. Id magis venit in suspicionem, quòd cum celebre apud omnes esset nomen Wormaciensium, pro eò quòd regi fidem in adversis servassent, & episcopum rebellare tentantem civitate expulissent, Colonienses pessimum exemplum æmulati, suam quoque devotionem insigni aliquo facinore regi gratificare vellent. Ad patrandum quod nefariè machinabantur, casus idoneam attulit occasionem. Archiepiscopus Pascha Coloniæ celebravit, eratque cum eo episcopus Mimigardevurdensis, ad communicanda tantæ solennitatis gaudia, familiaris amicitiæ obtentu evocatus. Cumq; exactis ex parte feriis paschalibus abscedere pararet, hi qui archiepiscopi domestica negocia curabant, jubentur ad evectionem ejus navem idoneam providere. Lustratis perspectisque omnibus, unam mercatoris cujusdam prædivitis navim, quia in eos usus competens videbatur, occupant, eamque in ministerium archiepiscopi, ejectis mercibus quas habebat, ocyus expediri jubent. Negantibus famulis qui navim servandam susceperant, vim nisi maturè jussa capessant minitantur. Illi quantum poterant citato cursu ad dominum navis rem deferunt, & quid facto opus sit consulunt.

Habebat ille filium adultæ ætate, non minus audacia quàm viribus excellentem, & tum propter generis affinitatem, tum ob merita sua primoribus civitatis maximè charū & acceptum. Is assumptis famulis suis & juvenibus ex civitate, quantos in ea trepidatione in auxilium suum consciscere potuit, concitus ad navem evolat, & ministros archiepiscopi acriter, ut navis exoccuparetur insistentes, cum injuria proturbat. Dehinc advocatum urbis in idem opus succedentem, tumultusque instaurantem simili constantia repellit, fundit & fugat. Iamq; & his & illi sui singulis amici armati subsidio accurrunt, & ad magnum discrimen pugnamq; ancipitem res spectare videbatur. Perlato nuntio ad Archiepiscopum quod atrocissima seditione confunderetur civitas, misit festinanter ad sedandos motus populi, irarumque plenus minabatur, se proxima sessione seditiosos juvenes merita pœna coërciturum. Erat quippe vir omni genere virtutum florentissimus, & in causis tam Reipublicæ quàm ecclesiæ Dei spectatæ sæpius probitatis. Sed unum in tantis virtutibus vitiū, tamquā tenuis in pulcherrimo corpore nævus apparebat, quod dum ira incanduisset, linguæ non satis moderari poterat, sed in omnes, sine personarum acceptione, rixas, & convicia amarissima rotabat. Hoc in se, quum iram paululum digessisset, vehementer & ipse reprehendebat. Vix ad modicum dirempta est concertatio. Sed ferox animus & elatus primo successu juvenis non cessabat interturbare omnia, percurrensque civitatem varios sermones per populum serebat de insolentia & austeritate Archiepiscopi, qui toties injusta præciperet, toties innocentibus sua adimeret, toties honestissimos cives procacissimis verbis incesseret. Nec difficile fuit id hominum genus in omne quod velles, tamquam folium quod vento rapitur, transformare. Quippe qui ab ineunte ætate inter urbanas delicias educati, nullam in bellicis rebus experientiam habebant, quiq; post vēditas merces inter vina & epulas de re militari disputare soliti, omnia quæ animo occurrissent, tam facilia factu quàm dictu putabant, exitus rerum metiri nesciebant. Præterea in mentem veniebat VVormaciēsium insignē præclarumq; facinus, quòd Episcopum suum insolentius agere incipientem urbe expulissent, & cum ipsi multitudine, opibus, armisq; instructiores sint, dedignantur, quòd inferiores æstimentur audacia, & archiepiscopum tyrannico sibi fastu imperitantem tamdiu muliebriter patiantur. Conferunt primores inepta consilia, sævit vulgus intemperans novarum rerum studio, & per totam civitatem spiritu diabolico raptatum ad arma conclamat. Nec jam Archiepiscopum urbe expellere, sicut Wormacienses, sed per omnes cruciatus trucidare si copia detur conspirat.

Natalis erat beati Georgii martyris, qui eo anno IV. feria hebdomadæ paschalis obvenerat, & archiepiscopus celebrata missarū solennitate apud beatum Georgium, cum sermonem faceret ad populum, præsagio quodam futurorum, nescius ipse mali quod imminebat, contestatus fuerat audientibus, quod civitas diabolo in potestatem tradita esset & propediem peritura, nisi jamiam impendentem iram Dei, per pœnitentiam inflectere maturarent. Igitur post meridiem, inclinata jam die in vesperum, cum igni oleum iracundiæ accessisset ebrietas, ex omnibus partibus urbis ruunt

Seditio Coloniæ.

Episcopi lingua procax.

Colonienses vim inferunt Archiepiscopo.

ruunt ad Curtim archiepiscopi, & eum celebri quodam loco, cum episcopo Mimigardevurdensi cœnantem adorti, tela contorquent, saxa jaciunt, nonnullos ex assistentibus interficiunt, cæteros plagis & vulneribus confectos in fugam vertunt. Inter hæc conspicantur quamplurimi, ipsum talium furiarum incentorem dæmonem præcurrere insanienti populo galeatum, loricatũ, igneo mucrone terribiliter fulgurantem, nec ulli quàm sibi similiorem. Cumq; militari quodam classico cunctantes, ut se in pugnam sequerentur, concitaret, in ipso impetu quo portarum seras effracturus vociferando irruebat, repentè ex oculis sequentium disparuit. Archiepiscopũ sui, inter cuneos hostium nubemq; jaculorum vix & ægrè expeditum, in templum sancti Petri arripiunt, foresque non modo seris & vectibus, sed admotis etiam magnis molibus obfirmant. Sæviunt foris, & instar inundantis aquæ rugiunt vasa diaboli, plena vino furoris. Dei & per omnia episcopi penetralia discurrentes, fores infringunt, thesauros diripiunt, vasa vinaria concidunt: & dum vina in diutinos usus summa ope congesta præcipitantius effundunt, repletum subito cellarium ipsos, quod dictu quoque ridiculum sit inopinis fluctibus periclitatos penè suffocaverat. Alii capellam archiepiscopi irrumpentes, altare spoliant, sacra vasa pollutis manibus contrectant, vestimenta pontificalia diripiunt, dumque omnem supellectilem sacri ministerii curiosà, imò furiosà diligentia evertunt, reperientes illic quendam præ timore se in angulo occultantem, & putantes quod archiepiscopus esset, interficiunt, non sine gratulabunda exprobratione, quod petulantissimæ linguæ tandem aliquando modum imposuerint. Sed cognito quòd decepti similitudine essent, & archiepiscopus intra templum sancti Petri, & loci religione & murorum firmitate se tutaretur, undique conglobati ipsum templum obsident, muros perfringere dedita opera moliuntur. Postremò, nisi ocyus sibi tradatur archiepiscopus, ignem quoq; se adhibituros minitantur.

Sacrilegia.

Tum hi qui intus erant videntes obstinatos esse ad necem ejus animos populi, nec ebrietate sola quæ tempore digeri solet, sed pertinacibus etiam odiis & phrenetico quodam furore homines agitari, suadent ei, ut mutato habitu effugere conetur de ecclesia, & falleret obsidentes: hoc facto & sacras ædes incendii, & se mortis periculo liberaturus. Opportunum fugæ patrocinium tempus pollicebatur. Seditione in mediam noctem protracta, horrebant omnia tenebris & caligine, ut haud facile cuiquam esset vultus occursantium discernere. Angustus aditus patebat de templo in dormitorium: Item de dormitorio in atrium domumque canonici cujusdam adhærentem muro civitatis. Isque ante pauces dies orræ seditionis impetraverat ab Archiepiscopo, Deo ad salutem Archiepiscopi hoc ipsum misericorditer providente, ut rupto muro civitatis parvulum sibi posticum facere sineretur. Ibi eductus Archiepiscopus applicitis propere in evectionem ejus & comitum ejus quatuor equis, abiit, opacæ noctis tenebris, ne ab obviantibus agnosceretur, commodissimè usus, repertoque post modicum Episcopo Mimigardevurdensi, sociis jam pulchre pro eatum calamitate constipatus in locum, cui Nuissen nomen est, pervenit.

Archiepiscopi fuga.

Interim hi qui circa templum erant, crebris arietum ictibus muros quatiebant, eratq; confusa vox tumultuantium, & fidem Dei omnipotentis testantium, quòd non evasurus esset manus suas, non decepturus obsidentium diligentiam, etiam si in minima terræ reptibilia se transfiguraret.

E contra hi qui obsidebantur nunc supplicando, nunc pollicendo, quod diligentissimè quæsitũ, si inveniretur ipsis tradituri essent, callidè ludebant operam perurgentium, usquequo archiepiscopum longius evectum, atque in tuta jam loca progressum esse arbitrarentur. Tum demum reclusis foribus ipsos ingredi, & pro libito suo quærere sinunt, adjiciuntque frustra eum quæri intra septa templi, quem certo comperissent, primo incursu concitatæ multitudinis clara adhuc die urbe egressum, jam in longinquas partes transire potuisse. Idque magis suspicandum, quòd contractis undique per moram nocturni temporis copiis, primo mane ad occupandam armis civitatem sit adventurus. Igitur ingressi cum omnia templi penetralia diligentius investigando evertissent, vix tãdem admissa fide quòd falli potuissent, deinceps ab inquisitionis studio ad tuendam urbem animos vertunt, armatamq; multitudinem circumquaq; per propugnacula dispertiunt.

Furor, civium Coloniensium.

Inter hæc arreptum quendam de turba super portam urbis, ad ignominiam Archiepiscopi, suspendunt. Magis in hoc furori suo, quo præcipites raptabantur satisfacientes, quàm quòd crimen ullum, suspendio dignum, misero obtendere possent. Mulierem etiam quandam de summitate murorum præcipitant, fractisq; cervicibus interficiunt: hoc ei crimini dantes, quòd homines plerumq; magicis artibus dementare infamata fuisset. Sed hoc scelus commodiori tempore & pacatiore animo vindicare debuerant. Induxerant etiam in animum, nisi Deus consulens servis suis breviasset dies amentiæ eorum, ut monachos de sancto Pantaleone omnes trucidarent, pro eo quòd expulsis ab archiepiscopo priorib. monachis, novũ illic inusitatumq; religionis genus instituisset.

Præterea juvenes impigros, citato quantum possent gradu, ad regem ire jubent, nuntiare ei quæ gesta fuerant & suggerere, ut quam ocius veniat, vacante expulso archiepiscopo civitatem occupare, in eo verti salutem civitatis, & ipsius utilitatem maximam, ut grandia molientem de vindicanda injuria sua archiepiscopum antecipare conetur. Talibus furiis toto triduo agitabantur.

Post-

Postquam auditum est per provinciam, & celebri rumore vulgatum, quòd Colonienses archiepiscopum probris & contumelijs affectum urbe fugassent, exhorruit omnis populus novitatem rei, atrocitatem sceleris, spectaculum humanarũ rerum, quòd vir tantarum in Christo virtutum tam indigna perpeti deo aspiciente potuisset. Magna eius in pauperes liberalitas, multa in divinis rebus devotio, in humanis moderatio, vehemens in corrigendis legibus studium, libera in corripiendis, qui malè agerent severitas omnium ore celebrabantur, earumque rerum commemoratio non minimum ei gratiæ apud populares conciliabat. Exclamant omnes ad suam magnis injuriam pertinere violatam pontificalis nominis majestatem, & mori sibi satius esse, quàm ut tantum flagitium suorum temporum inultum patiantur. Igitur per quatuor vel quinque miliaria circumquaque ad arma conclamant, multa hominum milia dicto citius concurrunt, nullo qui per ætatem arma ferre posset, tam religiosam militiam detractante, conglobatique in unum, rogant archiepiscopum & cunctantē vi impellunt, ut ad recuperandam civitatem quam ocius festinet, se pro eo dimicaturos, & si ea necessitas incumbat, oves pro pastore, filios pro patre libenter mortem excepturos. Quod nisi Colonienses maturent venientem suscipere, & pro ipsius arbitratu satisfacere offenso: se aut ingesto igne populum cum civitate consumpturos aut dissipato muro, eum super congeriem occisorum in cathedram pontificalem reducturos. Ita archiepiscopus quarto die postquā exierat, magno vallatus agmine ad urbē accessit. Quod ubi Coloniensibus compertum est, & se tātæ tamq; efferatæ multitudinis impetū nec muro nec acie sustinere posse animadvertunt, tū primũ furor deflagrare, ebrietas vanescere cœpit, magnoque terrore concussi obviam Legatos de pace miserunt, se reos confitentes, & omnē, quam vita incolumi juberentur, pœnam pendere paratos.

Archiepiscopus dignè pœnitentibus se veniam non negaturum respondit. Tum celebrata missarum solennitate apud sanctum Georgium, eos qui pontificem sede propria expulissent, qui ecclesiam homicidio polluissent, qui templum sancti Petri hostiliter impetissent, qui cætera religionis jura ausu barbaro temerassent, episcopali Banno ad satisfactionem vocavit. Protinus omnes nudis pedibus, laneis ad carnem induti processerunt, vix & ægrè impetrata pace multitudinis, quæ circa episcopum erat, ut hoc tuto facere sinerentur. Nam & vehementer ei succensebant, quòd dum immoderatius clementiam ostentando popularis fieri vellet, nefarios homines ad audenda nequiora hujus sceleris impunitate animaret. *Pœnitentia seditiosorum.*

Archiepiscopus eos postero die ad suscipiendam secundum canonum scita pœnitentiam tam immanis flagitii, ad sanctum Petrum præsto esse jubet. Ipse progressus ad sanctum Gereonem, ibi extra urbem pernoctare statuit: Veritusque quòd tradita civitate, vis concitatæ multitudinis inhiberi non posset, sed partim injuria partim prædæ cupidine accensi, acerbius sævirent in populum, obnixè rogat provinciales qui secum erant, ut singuli in sua cum pace recederent; satis se opera eorum usum, & evidens tulisse documentum, quid animi oves erga pastorem, filii erga patrem gererent: asperrimam partem negotii multa eorum virtute exactam esse, cætera quæ restent facile jam privata ac domestica manu posse confici. Proinde quod bonum, fœlix, faustumque esset, abirent in domos suas: hanc reportantes spem, quod hujus beneficii gratia apud eum, seu vivum, seu defunctũ perpetuo mansura foret. Hoc vix impetrato milites suos, quantos ad comprimendos urbanos motus, si qui forte levitate vulgi instaurarentur, sufficere putabat, præcedere in civitatē jubet, secuturus ipse proxima luce, quum eorum qui præcessissent diligentia ne quid forte insidiarum lateret in civitate præcavisset.

Ea nocte sexcenti aut eo amplius mercatores opulentissimi ex urbe profugi ad regem se contulerunt, intercessionem ejus opem adversus archiepiscopi sævitiam imploraturi. Cæteri ingresso archiepiscopo civitatem, & toto triduo juxta condictum expectanti, minime se præsentaverunt, ad proponendum aliquod satisfactionis genus. Vnde indignitatem rei non ferentes Episcopi milites, inscio, ut plurimi asserunt, atque inconsulto Archiepiscopo arma rapiunt, domos incursant, possessiones diripiunt, occursantes partim sternunt, partim raptos in vincula conjiciunt, & prorsus ut veritati vel coacti assentiamur, multò ferocius quàm tanti pontificis existimationi cōpeteret, justæ ultionis negotium exequuntur. Sed gravior morbus acriori indigebat antidoto. *Vltio in seditiosos cives.*

Filius supra memorati mercatoris, qui primus seditione inflammaverat populum, & pauci alii luminibus sunt orbati, nonnulli virgis cæsi ac detonsi, omnes gravissimo rei familiaris damno mulctati, atq; jusjurandum dare compulsi, quod deinceps archiepiscopo civitatem, contra omnium hominum violentiam, quantũ consilio & armis possent vindicaturi essent, & eos qui ex urbe profugerant, quo ad dignè Archiepiscopo satisfecissent, semper pro infestissimis hostibus habituri. Ita civitas paulo ante civibus frequentissima, & post Magontiam caput & princeps Gallicarum urbiũ, subito penè redacta est in solitudinem, & cujus plateæ vix capiebant stipata viantium examina, nunc rarum ostendit hominem, silentio & horrore, omnia desiderii quondam ac delitiarum loca possidentibus.

Nec futurum hoc dubia significaverant præsagia. Peregrinus quidam ad celebrandam Palmarũ festivitatem illuc ipso anno advenerat. Is vidit per somnum, corvũ quendā horrēdæ magnitudinis *Præsagia seditionis.*

per to-

per totam volitare Coloniam,& terribiliter crocitando,populum tali spectaculo attonitum, huc & illuc agitare,supervenire post hæc virum, tam veste quàm forma præcellentem, qui & corvum horrifico sonitu perstrepentem urbe expelleret, & populum mente consternatum, jamq; extrema omnia formidantem cassa formidine absolveret. Cumq; à circumstantibus interpretationē somni horrore concussus quæreret,audivit:quòd civitas propter peccata populi, diabolo in potestatem tradita fuisset, sed interventu Georgii martyris liberata instantis jam atq; à Deo prædestinati interitus necessitatem evasisset.

Legati Apostolicæ Rex celebrata in Babenberg paschali solennitate,in Nurenberg perrexit obviam legatis Apostolicæ sedis.Erant autem hi,Mater ejus imperatrix,episcopus Hostiensis,Episcopus Prænestinus,episcopus Curiensis,episcopus Cumensis,missi à Romano pōtifice componere,si possent,multo jam tempore vacillantem statum Galliarum. Nec tamen cum rege sermonem communicare sæpius rogati consenserunt,donec secundum ecclesiasticas leges pœnitentiam professus per judiciū eorum anathemate absolveretur. Pro eo quod propter venditas ecclesiasticas dignitates simoniacæ hæreseos instimulatus fuisset apud sedem apostolicam.Itaq; petierunt verbis Romani pontificis,ut synodum tenere intra Gallias pace episcoporum sinerentur.

Vehementer hoc abnuerunt omnes episcopi,tamquam inusitatum longeq; à suis rationibus alienum:Nec se hujus authoritatis privilegium ulli alii, præterquam ipsi Romano pontifici unquam delaturos affirmabant. Siquidem intenderat Romanus pontifex,ut omnes Episcopos & Abbates,qui sacros gradus pretio redemissent,discussione habita deponeret. Iamque hac de causa Babenbergensem Episcopum,& alios nonnullos ab omni divino officio suspenderat, donec coram venientes,multum sibi crimen hæreseos digna satisfactione purgarent. Et rex quidem cupidè hoc volebat,odio Wormaciensis Episcopi & quorundam aliorum,qui eum bello Saxonico offenderant,quos hac calumnia involvendos, & dignitatis suæ detrimenta passuros spe certissima præsumpserat. Sed quia per Legatos res tanta confici posse desperabatur, consulto in audientiam ipsius Romani pontificis dilata est.

Salomon Vngariæ rex à socero impetitur. Rex dimissis Legatis,non solenni more indictam expeditionem,sed repentino ac multuario milite collectum exercitum ducere parabat in Vngariam,comperto quòd Salomon Rex Vngariorū à Iojade Belæ filio bello impetitus,& tribus jam præliis victus, amisso exercitu, vix de regno effugisset.Vt ejus miseriæ subveniret & affinitati,præstabat,quam, tradita illi in conjugium sorore sua, contraxerat,& utilitatibus propriis: quia magnam ei partem regni sui pollicitus fuerat, si ejus beneficio,expugnatis hostibus,in regnum restitueretur.Cumq; Ratisponam venisset, insecuta est eū legatio familiarium ejus,nuntiantium quod Wilhelmus, cognomento Bostar, rex Anglorum,ab archiepiscopo Coloniensi vanâ pollicitatione illectus,cum magno exercitu adventaret, regni sedem Aquisgrani occupare paratus.

Territus rex tam atroci nuntio, ac privatæ rei curam externis negotiis antehabendam ratus,omissa in Ungariam expeditione, ad Rhenum concitus remeavit. Pentecostē Magonciæ celebravit:splendidè ac populariter ab Archiepiscopo Magontiacensi acceptus atque habitus. Inde cum Coloniam ire instituisset multum spirans irarum & comminationis in Archiepiscopum Coloniēsem:ille missis in occursum ejus nuntiis mandavit, falsam omnino ac scenicis figmentis similem esse fabulam, quam in eum æmuli sui composuissent, hi nimirum qui eum paulo ante urbe expulissent, & nunc ad opprimendum eum, quoniam armis non possent,mendaciis grassarentur. Sed non ita rationis expertem vel communis commodi negligentem esse, ut in ultionem privatæ iniuriæ patriam suam barbaris prodere velit,nec ea levitate à puero vitam instituisse, ut quisquam sanum aliquid sapiens tam inepta de se suspicari possit.Impetrata per Legatos coram venienti copia, in Andernachen regi occurrit.Cumq; rex de his quæ compererat severissimè quæstionem promulgaret,proditæ quidem Reipublicæ crimen quod objiciebatur sacramento purgavit. Cætera quæ

Archiepiscop. Coloniens. imperatori reconciliare studet. delata fuerant,ait Rex se veteri amicitiæ ab pontificali nomini condonare, nec pro jure suo expostulare velle. Ita non extincto sed interim cohibito furore Coloniam processit. Ibi postero ad judicandum populo assedit, sperans per accusationem eorum, quos Archiepiscopus propter injurias suas pœna affecerat,occasionem sibi futuram,ut eum seditione concitata rursus civitate exturbaret, vel propter oppressos per calumniam innocentes saltem reum majestatis faceret. Sed ille omnes accusationum strophas responsi veritate ac sententiarum gravitate, tanquam aranearum telas dirupit.

Imperatoris postulatio. Postquam Rex innocentiâ ejus ac vitæ integritate consiliis quoq; omnia septa vidit,nec ullam patere locum calumniæ,ad aliud se vertit genus injuriarum. Exegit ab eo,non precibus quidem ut oportuit, sed imperiosa quadam authoritate, ut Coloniensibus admissæ in se temeritatis veniam daret, excommunicatosque ecclesiæ reconciliaret. Præterea, ut ad firmamentum conservandæ se erga in perpetuum fidei, sex sibi ex militibus suis obsides daret. Vtrumque ille cum magna constantia negavit. Obsides quidem,quòd nullus regum priorum tale quid ab aliquo prædecessore suo postulasset, excommunicatorum autem reconciliationem, quòd sine digna pœnitentiæ satisfa-

satisfactione excommunicatos in ecclesiam recipi leges ecclesiasticæ vetarent. Imminebat ille vehementer, comminans omnia se incommoda illaturum, & cuncta, quę illius sunt, ferro & igne demoliturum. Perstabat his fixus in proposito dicens, Se mori quidem paratum, si ipse Coloniensib. conspirasset ad eum interficiendum, sed nunquam retinendæ vitæ studio, ab jure ad injuriam declinaturum. Diu anceps erat pugna & utrorumq; milites magna concusserat sollicitudo, expectatione tam tristis spectaculi: Tandem evictus Rex ab his, quorum consiliis plurimum tribuebat, flexit sententiam, & ait: Malle se cum eo beneficiis certare quàm maleficiis, & si eum fidum sibi devotumq; in causis Reipublicæ experiretur, primum deinceps inter amicos habiturum. Hoc modo reconciliatus Archiepiscopo, Aquasgrani perrexit, & adversus ea, quæ de irruptione Barbarorum fama vulgaverat, eam regni partem quantum poterat communivit.

Ruthardus Abbas Herveldensis Monasterii. V. Idus Iunii decessit. Vir in Sacris Scripturis apprimè eruditus, & sic ad loquendum expeditus, ut nemo illa ætate Verbum Dei copiosius, nemo subtilius, nemo elegantius tractaret. Alias in observatione sanctæ regulæ paulalum, quam mores & tempora expeterent, remissior erat. Is miro judicio Dei, qui quos diligit corripit, & flagellat omnē filium quem recipit, ante diem mortis suæ sensu defecit, & per continuos duos annos & sex menses phrenesi pariter & epilepsia gravissimè vexabatur. Defunctus est autem, anno integro & sex mensibus emensis, postquam abbatia se abdicaverat. Quod tamen factum adeò pœnitens deflebat, quoties à stupore atq; hebetudine mentis paululum respiraverat, ambiguum esset, morbo an mœrore gravius acerbiusq; tabesceret. *Ruthardi abbatis commendatio.*

Mediante Iulio, regressum regem de Lutheringia Wormāciam, iterum adierunt Legati regis Vngariorum, orantes obnixè. Vt memor affinitatis, memor actæ simul à puero ætatis, maturius subveniret expulso. Et quia preces tardius movebant privatis occupationibus intentum, datis XL. obsidibus fidem ei firmabant, quòd si ejus beneficio in regnum restitueretur, deinceps ei tributarius dictoq; obtemperans foret, & sex ei munitissimas Vngariæ civitates in argumentum nunquam irrumpendæ fidei traderet. Hac mercede redemptus, illico missis circumquaq; nuntiis, principes in expeditionem solenni indictione evocavit. Sed alii temporis angustias, alii rei familiaris inopiā, pleriq; quod opes suæ bello Saxonico nimium attritæ fuissent, item alii aliud excusationis genus obtendentes, omnes pariter militiam detrectabant. Ipse tamen ne tantum reipublicæ commodum casu oblatum sua ignavia corrumperetur, gregario tantum ac privato milite contentus, infesto exercitu ingressus est Vngariam, & nonnullas ejus regiones hostiliter peragravit. *Legati regis Vngaria.*

Porrò Ioas qui Vngariam occupaverat, comperto ejus adventu summa industria id operam dedit, ut in locis, in quibus irruptio hostium timebatur nihil homines alimentorum, nihil animalia pabulorum reperirent: & sic ipse cum omnibus suis in quandam insulam propter locorum difficultatem omnino hostibus inaccessibilem se contulit.

Exercitus Regis qui ad tanti belli administrationem nihil sumptuum præparaverat, gravissima statim laborabat media, adeò ut homines plerosq; animalia penè omnia brevi pestilentia & fames consumerent. Qua necessitate compulsus Rex, nullo insigni facinore perpetrato Vngaria excessit. Et post festum sancti Michaelis Wormaciam reversus, ordinatis ibi pro tempore & copia regni negotiis, Ratisponam rediit. Dispositum habens, id quod reliquum erat temporis usq; ad natalem Domini, in peragrandis Bajoariæ, atque Alemanniæ civitatibus insumere. *Infelix Imperatoris expeditio.*

Hildebrandus Papa cum Episcopis Italiæ conveniens, jam frequentibus synodis decreverat: Vt secundum instituta antiquorum canonum, presbyteri uxores non habeant: habentes aut dimittāt, aut deponantur. Nec quisquam omnino ad sacerdotium admittatur, qui non in perpetuum continentiam vitamque cælibem profiteatur. Hoc decreto per totam Italiam promulgato, crebras literas ad Episcopos Galliarum transmittebat, præcipiens, ut ipsi quoque in suis ecclesiis similiter facerent: atq à contubernio sacerdotum, omnes omnino fœminas perpetuo anathemate resecarent. *Clericis matrimonia negantur.*

Adversus hoc decretum protinus vehementer infremuit tota factio clericorum, hominem planè hæreticum, & vesani dogmatis esse clamitans, qui oblitus sermonis Domini, quo ait. Non omnes capiunt hoc verbum, qui potest capere capiat: Et Apostoli. Qui se non continet nubat: melius est enim nubere quam uri, violenta exactione, homines vivere cogeret ritu angelorum, & dum consuetum cursum naturæ negaret fornicationi & immunditiæ frena laxaret: Quòd si pergeret sententiam confirmare, malle se sacerdotium quàm conjugium deserere, & tūc visurum eum cui homines sorderent, unde gubernandis per ecclesiam Dei plebibus, angelos comparaturus esset. Nihilominus ille instabat, & assiduis legationibus Episcopos omnes socordiæ ac desidiæ arguebat, & nisi ocyus injunctum sibi negotium exequerentur, Apostolica se censura in eos animadversurum comminabatur. *Rationes contra decretū Pōtificis.*

Archiepiscopus Magontinus sciens non parvo constare operam hanc, ut tanto tempore inolitā consuetudinem revelleret, atque ad rudimenta nascentis ecclesiæ senescentem jam mundum reformaret, moderatius agebat cum eis. Et primo eis in dimidium annum inducias & deliberandi copiam dedit: hortans eos, ut quod necessario faciendum sit, sponte faciant, & tam sibi quam Ro-

Synodus Erfordensis.

mano pontifici necessitatem adimant aliquid in eos, quod secus sit, decernendi. Ad ultimum congregata synodo in Erpesfurt mense Octobri pressius jam imminebat, ut relegata omni tergiversatione, imprae sentiarum aut conjugium abjurarent, aut sacri altaris ministerio se abdicarent. Multas è contra illi rationes afferebant, quibus instantis perurgentisq; improbitatem eludere, sententiamque cassare niterentur. Cumque ad versus Apostolicæ sedis authoritatem, qua se ille ad hanc exactionem, præter voluntatem propriam, compulsum obtendebat, nihil argumenta, nihil supplicationes precesq; proficerent, egressi tanquam ad consultandum, consilium ineunt, ut in synodum non redeant, sed injussi omnes in domos suas discedant. Nonnulli etiam confusis vocibus clamitabant: Melius sibi videri, ut in synodum regressi ipsum episcopum, priusquam execrabilem adversum eos sententiam promulgaret, cathedra episcopali deturbarent, & merita morte mulctato, insigne monumentum ad posteros transmitterent: ne quis deinceps successorum ejus talem sacerdotali nomini calumniam struere tentaret.

Cum ad episcopum relatum esset hoc eos machinari, commonitus à suis, ut tumultum qui oriebatur matura moderatione præverteret, misit ad eos foràs, rogavitque ut sedato pectore in synodum regrederentur, se cum primum opportunitas arrisisset, Romam missurum, & dominum Apostolicum, si qua posset ratione, ab hac sententiæ austeritate deducturum.

Decimarum retentatio.

Postero die admissis in adjutorium communiter laicis & clericis, veterem illam de reddendis decimis querelā replicat, & quasi nihil bello Saxonico, nihil actum sit conditionibus, quibus paulò superius in Gerstingun pax convenerat, de integrò Turingos omnes de injusta decimarum retentatione reos addicere molitur: Nec recogitat hāc causam, originem seminariumq; extitisse omnium calamitatum, quibus per plures jam annos Resp. incommodissimè vexabatur.

Indignè nimis tulerunt hoc Turingi: utpote, qui propter recentem belli successum tumidos adhuc spiritus gerebant, sibique vanissimè persuaserant, quod post triumphatum regem & acceptum gustum audaciæ eorum, nullus deinceps futurus esset episcopus, qui eis aliquam super hac re movere molestiam auderet Primo tamen temperatis responsionibus ei suggerunt, non alia se ratione in Gerstingun recuperandæ paci consensisse, quàm ut legitima sua, à primis diebus statuta, rata sibi in perpetuum atque inconvulsa manerent. Cum hæc replicando, surdis auribus fabulam narrare viderentur, subitò efferata mente se foras proripiunt, ad arma conclamant: Et ad momentum, contracta ingenti multitudine, in synodum prorumpunt: & nisi maturius milites episcopi intercessissent, & blandiendo rationemque reddendo potius quam repugnando, quoniam viribus impares erant, ferocientis turbæ impetum inhibuissent, in ipsa cathedra episcopali episcopum oppressissent.

Synodus tumultu soluta.

Ita soluta est synodus, tam episcopo quam cunctis qui assederant clericis ultima formidine consternatis, & passim per omnes ecclesiæ angulos latebras sibi quærentibus. Statim episcopus ab Erpesfurt discedens, reliquam partem anni usque ad Epiphaniam in Helegenstat exegit: & per omnes festos dies inter sacra missarum solennia eos, qui sanctam synodum turbaverant, ad pœnitentiam sub Episcopali Banno vocavit.

Imperator bellum in Saxones molitur.

Anno 1075. Rex natalem Domini Argentorati celebravit. Cumque adessent quamplurimi ex Principibus quos ille dedita opera de toto regno ad diem festum euocaverat, habuit cum eis mysterium consilii sui & eos modis omnibus ad instaurandum bellum Saxonicum sollicitabat, multa in præsens largiebatur, plura in futurum pollicebatur, nullum postremò vel infimæ cōditionis, qui modò conficiendis tantis rebus commodus putaretur, relinquebat, quem non dato vicissim & accepto jurejurando, fidum sibi & obnoxium faceret. Cum ea potissimum pollicitatio omnes ad cōsentiendum inflecteret, quod sub testificatione jurisjurandi singulis promittebat, si eorum auxilio Saxoniam Turingiamq; recuperasset, quod ipsis utramq; provinciā pro arbitratu suo inter se partiendam, & perpetuo jure possidendam traditurus esset. Ita ira æstuans, nihil quam sanguinem eorum, qui se offenderant malebat. Quod tamen anno jam integro quam maximè dissimulaverat, adeò ut princip. Saxoniæ quoties ad eum venissent, magnificè susciperet, & ad absentes pacifica sæpenumero atq; honorifica mandata destinaret.

Demetrius Ruzenorum Rex.

Paucis post diebus Magontiam venit, ibique occurrit ei Ruzenorum rex Demetrius nomine, deferens ei inæstimabiles divitias in vasis aureis & argenteis & vestibus valde pretiosis, petiitq; ut auxilio sibi foret contra fratrem suum, qui se per vim regno expulisset, & regnum tyrannica immanitate occupasset. Missus est protinus à rege Burchardus Treverensis ecclesiæ præpositus, agere cum illo de injuriis quas fratri intulerat, & commonere ut regno, quòd injuste invasisset, ultro decederet: Alioqui authoritatem & arma Teuthonici regni propediem experturum fore. Is legationi huic propterea opportunus videbatur, quòd ille ad quem mittebatur sororem ejus in conjugio habebat & ipse hac de causa apud regem, ne quid in illum interim gravius decerneretur, summis precibus obtinuerat. Ruzenorum rex, Dedi Marchioni Saxonico, cujus ductu eo advenerat, à rege commissus est servandus, donec Legati reverterentur.

His diebus contigit gravi scandalo Babenbergensis ecclesiæ statum labefactari. Herimannus Episcop

Episcopus ecclesiam, in honorem beati Iacobi, Babenberg foris murum propriis impensis extruxerat, ibiq; clericos XXV. scientia, moribus & canonicæ conversationis disciplinis haud obscuros congregaverat, & eis quæ ad victum vestitumq; sufficerent, affatim providerat. Cumq; is quem cōgregationi præfecerat, morbo præventus, diem clausisset extremum, nactus opportunitatem temporis, clericos expulit, & locum ipsum cum omnibus appendiciis suis Egberto Abbati de sancto Michaele tradidit, ad instituendum illic ordinem monasticum. Non offensus crimine aliquo clericorum, cum, ut dixi, honestissime juxta ecclesiasticas leges vitam instituerent, sed monasticæ cōversationis munditia delectatus, in toto Episcopatu suo, si fieri posset, hanc solam esse vitam cupiebat, zelo quidem Dei, sed non secundum scientiam. Sic æmulatus Rachelis pulchritudinem, ut Lyæ fœcunditatem in thalamum cœlestis sponsi non crederet admittendam.

Hermanni Episc. Babenbergensis factum indignum.

Clerici qui expulsi fuerant graviter ferebant, sine causa destitutos se esse stipe ecclesiastica qua alebantur. Clerici quoque majoris ecclesiæ Babenbergensis tam illorum quam suam vicem dolebant, quòd, scilicet, non sine magna sui ordinis injuria tantum Episcopus deferret ordini monastico. Igitur junctis precibus adorti sunt eum, obsecrantes per Deum, ne his quibus nullum crimen impingeret, sine legitima discussione & audientia eriperet canonicè suscepta ecclesiasticæ sustentationis beneficia, nec sineret eos destitutos spiritualis militiæ stipendiis, quibus præterea nihil amplius esset reifamiliaris, probro & ostentui fieri secularibus. Episcopatum Babenbergensem paucas habere cōgregationes clericorum, & ideo non tam monachis sibi opus esse quam clericis quorum ipsi solatio diebus solennibus, in processionibus, in susceptione hospitum uterentur. Præterea ecclesiam quam noviter ipse extruxisset loco celebri, in mediis huc & illuc diversantium turbarum fluctibus sitam, nec à majore ecclesia Babēbergensi plus XXX. passibus disparatam, multò clericis opportuniorem esse quam monachis: Qui, scilicet, monachi cum abominationes Aegyptiorum immolare jubeantur Domino Deo suo, secerni à multitudine, & sicut scriptum est, viam trium dierum ire debeant in solitudinem, ne si ea, quæ colunt & prima ducunt, seculares immolent, coram oculis eorum scandalizati lapidibus irrisionum suarum obruant, & infament sanctam & apostolicam vitam. Si Deo familiarius adhæreant monachi, tamquam honestior & sublimior portio corporis Christi, non iccirco clericos, tanquam membra putrida, penitus abscidendos esse ab ecclesia. Quia licet stellæ ab stellis different in claritate, unam tamen cœli faciem decentissime distinguant sua varietate. Et licet membra disparia sint, & suis singula functa officiis, concordi tamen, licet dispari famulatu necessitatem expleant, unius ejusdemq; corporis.

Episcopus nec ratione movebatur nec supplicatione: asserens honorem quem deferret monachis in nullo præjudicare clericis. Bona autem quæ in usus pauperum proprio labore congessisset, sui juris, sui arbitratus esse utrum clericis attitularet an monachis. Clerici & inopia familiari, & indignitate rei vehementer exacerbati, regis & omnium principum regni aures quotidiana proclamatione obtundebant pro injuria sua.

Episcopi obstinatum propositum.

Cumque nihil usquam opis, nihil spei esset, versi ad validissimum illud quod in sancta ecclesia ultimæ semper necessitatis unicum esse præsidium consuevit, Romam pergunt. Et recitata Romano pontifici per ordinem suæ calamitatis historia, Apostolicæ sedis patrocinium contra tanti calumniatoris violentiam suppliciter implorant. Adest simul totius cleri Babenbergensis legatio, querelam ingeminant, & Romani Pontificis patientiam vehementer incusant: Cur Ecclesiam Dei tam diu sinat hominis hæretici communione maculari, qui non ut pastor per ostium, sed ut fur & latro per simoniacam hæresim, & ingentium pecuniarum profusionem irrepserit in ovile ovium, qui apud prædecessorem ejus Nicolaum Papam (II) tanti criminis insimulatus, ut dici solet, ignem gladio, hoc est, hæresim perjurio purgaverit. Qui cathedram Episcopalem & sanctæ prædicationis ministerium, expers ipse omnino literarum, contra sacros canones impudenter occupasset. Qui ante episcopatum cunctis capitalibus criminibus atque omni probrorum genere Magontiæ civitati, in qua nutritus sit, celebrem se spectabilemq; fecerit, qui pecuniariam atque usurariam artem, qua à puero sit institutus, postquam cœlestium talentorum negotiator constitutus sit, multò sollicitius exerceat, ita ut abbatias & ecclesias intra diœcesim suam sitas, quas fœdè comparaverit, fœdissimè vendat, & familiam Babenbergensis ecclesię paulò ante opulentissimam ac bonis omnibus florentissimam ad summam redegerit paupertatem. Qui nunc super omnia mala sua, ut in vestimentis ovium, liberius lupinam exerceat feritatem, & facilius illudat simplicium innocentiæ transfiguratus in angelum lucis angelus Satanæ: clericos absq; ulla discussione de ecclesiis suis ejiciat, atq; omnibus in quibus possit locis vitam monasticam, non tam amator religionis, quàm subdolus simulator instituat. Postremò per Deum omnipotentem exorant, ut tandem aliquando expergefactus Simon Petrus, baculum pastoralis Zeli exerat contra lupum, improbè rapientem & dispergentem oves Dei, & Simonem magum iterum in ecclesia Dei nummulariorum mensas & æra proponentem, cum pecunia sua mittat in perditionem.

Roma ultimum clericorum asylum.

Episcopi Babenbergensis apud sedem Romanam accusati [illegible].

Simon Petrus expergefaciendus.

Romanus Pontifex jampridem eum, à sacri altaris ministerio, suspenderat: præsenti autem relatione efferatus, absq; dilatione excommunicavit eum: Ea, scilicet, ex causa, quod de gravissimis

criminibus jam olim accusatus,& ut causam diceret crebrò per bienniū Romā evocatus venire cōtempsisset. Clericis quoq;, qui se per calumniam expulsos quærebantur, ecclesiam suam restitui præcepit,& destinatis ad clerum Babenbergensem literis,mandavit ut se à communione illius abstinerent: contestatus quàm sancte,quòd si communionem aliquando ac pontificatum,quem contra ecclesiasticas leges invasisset, nunquam deinceps se vivo recepturos foret. Quod ubi clericis Babenbergensibus legati sui retulerunt,& iram veterem armavit tantæ pollicitationis fiducia.

Episcopo interdicitur Episcopatu.

Occultata interim Apostolicæ sedis legatione, mittunt ad Episcopum, qui tum temporis Babenberg consistebat,eique denuntiant,ut quamtocius de urbe discedat;non posse eum ultra sibi episcopum esse,quomodo & Episcopatum per Simoniacam heresim,contra ecclesiasticas sanctiones coëmisset,& eum administrare ignarus omnino literarum non posset. Atrocissimè per se legationi adjecta est gravis contumelia. Adolescens quidam ex numero clericorum, & animis ferox & ætate, versiculum brevem ex Psalterio proposuit Hujus,inquit,capituli non mysticum sensum, non allegoricam significationem,sed verbum ex verbo fidus interpres, si mihi rectè explicaveris, ego te omni quæstione liberatum, cunctis criminibus quibus te impetimus absolutum,dignissimum plane Episcopatu pronuntiabo.

Legati Pontificis Episcopum excommunicant.

Ille insolita re attonitus,cum quid hoc esset,unde nova hæc & inusitata mirium ante hac clericorum asperitas procederet turbulentus sciscitaretur, & dictis atrocibus responsa atrociora redderet:Repentè in medium procedunt Legati sedis Apostolicæ,& præter literas,quas manibus preferunt viva voce ei ex nomine Romani pontificis denuntiant,ut nullum deinceps pontificalis officii jus,potestatemque habeat,sciatq; se Apostolicæ excommunicationis gladio,,de corpore universalis Ecclesiæ præcisum esse: Propterea quòd objectum sibi crimen simoniacæ hæreseos,toties Apostolicis epistolis Romam evocatus, purgare distulisset. Præcipiunt etiam clericis Babenbergensibus,ut nullum ultra ei,tamquam Episcopo,honorem reverentiamq; deferant,sed ab ejus cōmunione omni modo se abstineant:ne deprehensi,tamquam ecclesiasticæ sanctionis transgressores,similem cum eo sortiantur excommunicationis vindictam.

Ibi primum Episcopus circumventum se fraude clericorum suorum advertit:quibus acriter insistentibus,ut quamtocius Episcopatu abdicatus abscederet,cum nulla ratione satisfacere posset, assererētq; sub testificatione nominis divini, nullum se in Ecclesia opus Dei acturos fore,ipso in ea persistente.Incertus confususq; animi misit ad episcopum Magontinum, fidissimum sibi amicum, quem multis sæpe beneficiis privatim & publice sibi devinxisset, quique omnium quæ in acquirendo vel administrando episcopatu gessisset,conscius sibi particepsq; extitisset: Rogavitq;, ut quā citissimè veniret,& tumultuantem intestinis simultatibus clerū quoquo posset modo cōpesceret.

Moguntinus Archiepiscopus.

Ille nihil moratus affuit,egitque ut rogabatur cum clericis,ne,obliti pudoris ac modestiæ suæ,in episcopum suum, quem propter Deum patris loco venerari debuissent, sine causa exardescerent, quum eos nec dicto nec facto quod justè in querelam vocare possent,sciens provocasset;vel si quid quod eos læderet forte inscius admisisset,se cognitore atq; arbitro paratus esset quovis modo satisfacere offensis:parcerent, si minus ejus innocentiæ,at honori atq; existimationi propriæ, ne ad cōtemnendos episcopos suos,cæteri per orbem terrarum clerici hoc animarentur exemplo, & rebellionis atque contumaciæ pestilēs hic morbus sumpto à Babenbergensibus initio, totum inficeret corpus gregis Dominici.

Nihil illi placationis,nihil laxamenti admittentès,gravissimis eū conviciis confutarunt. Iustissimè dicēres,in eum quoq; Apostolicæ excommunicationis anathema procedere debuisset, qui hominem omnibus probris infamatum,& nihil in moribus,nihil in scientia dignum sacerdotio afferentem,per simoniacam hæresim Episcopum ordinasset. Nec ad excusandas excusationes in peccatis obtendere posse ignorantiam,cum actus ejus omnemq; vitæ institutionem, tanquam qui in laribus suis diu familiarissimè obversatus sit,optimè cognovisset,& omnibus quæ in coemendo episcopatu acta sint medius ipse atq; intimus interfuisset.

Moguntini studiū in restituendo Babenbergensem,ipsi periculum creat.

Videns archiepiscopus obstinatos in contentione clericos nulla ratione mitigari posse, ne quid pro amico suo intactum intentatumq; relinqueret,assumpto eo Romam ire statuit:sperans Romanum pontificem vel pecunia,vel supplicatione expugnari posse, ut eum crimine atq; anathemate absolveret.Sed inter eundum reputans,haud satis tutum esse,ut eum,non prius explorato Romani pontificis animo,Romam perduceret,suasit ei in extrinsecis ecclesiæ Babenbergensis possessionibus reditum suum præstolari,& ipse cum paucis ut instituerat,concitus Romam contendit. Quò dum venisset vix & ægre,ut à Romano Pontifice in communionem susciperetur obtinuit, & qui in alienis criminibus patronum se paraverat,ipse de propriis insimulatus, quod Babenbergensem Episcopum per simoniacam hæresim sciens ordinasset, pene gradus sui periculum incurrerat. Ad ultimum discedendi jussum est, ut ab ejus communione omni modo abstineret,& promulgatam adversus eum Apostolicæ excommunicationis sententiam,omnibus Teutonici regni Principibus notam faceret:& cumprimum conficiendæ rei temporis opportunitas arrisisset, alium pro eo Babenbergensibus episcopum ordinaret.

Quod

Quod ubi Babenbergensi episcopo compertum est, nullam deinceps spem sibi reliquam, nisi in clementia Romani pontificis fore ratus, conductis qui causam suam apud sedem Apostolicam dicendi arte tuerentur Romam perrexit. Sed Romani pontificis constantia, & invictus adversus avaritiam animus omnia excludebat argumenta humanæ fallaciæ. Multis lachrymis, multis supplicationibus, multis rhetorica arte compositis disceptationibus vix hoc solum obtinuit, ut ea conditione anathemate absolveretur, quatenus ubi primum in patriam redisset monasterium ingrederetur, atque ibi deinceps à cunctis in perpetuum seculi actibus feriatus, scandalizatam sua ambitione ecclesiam, digna satisfactione defleret.

Ita regressus in patriam, cum jussa Romani Pontificis retulisset ad milites suos, quibus se multa largitione admodum popularem acceptumque fecerat, vehementer restiterunt: Indignissimum fore, dicentes, & nulla retro majorum memoria in ecclesiis Galliarũ hoc accidisse, ut sine publica audientia & canonica discussione, quod nec infimis quidem gradibus competeret, Episcopus deponeretur. Non hanc privatam illius esse injuriam, ad communem potius spectare contumeliam, omnium qui tuendæ Babenbergensis ecclesiæ dignitati operam suam deberent, & ejus episcopo sub jurejurando fidem dixissent: & ideo extrema omnia prius se experturos esse, quam servatum ad sua tempora illius ecclesiæ honorem sinerent fœdissimo hoc exemplo contaminari. *Hermannus Episcopatum relinquere cogitur.*

His ille promissis animatus, neglecto Romani Pontificis decreto, Babenberg redut, ibique IV. vel V. hebdomadas commoratus, præter altaris officium in cæteris omnibus, quæ, scilicet, ad exteriorem episcopi administrationem pertinebant, nullo modo jure suo cedebat: Irritam reputans excommunicationem, quam non canonicè in se promulgatam cavillabatur. Quibus diebus in civitate Babenbergensi nullum publicè actum est opus Dei, clericis refugientibus atque omnino execrantibus communionem ejus. Cæteram ejus anni partem in extrinsecis Babenbergensis ecclesiæ possessionibus militum suorum præsidio fultus, exegit. Verum neque rex neque episcopus, neque alius quisquam, qui sanum saperet ei communicare volebat. *Episcopus redit audacter.*

Rex pascha Wormaciæ celebravit. Quò dum ad salutandum eum quidam ex principibus Saxoniæ pergere instituissent, missi obviam eis legati, denuntiaverunt, ut ocyus in sua redirent, alioquin haud tutò visuros esse faciem regis, quem post tam graves contumelias digna adhuc satisfactione non placassent. Ibi primo malum, quod sibi cervicibus impendebat, adverterunt. Rex omnibus, quæ bello administrando necessaria erant, affatim provisis jam & instructis, solenni edicto cunctis, qui in regno suo erant, expeditionem indixit in Saxoniam, diemque & locum statuit coadunandi exercitus, videlicet, VI. Id. Iunii, in possessione Herveldensis monasterii, in loco qui dicitur Bredingen. Misit etiam legatos ad Saxones, qui tunc ineundi consilii gratia, frequentes Goslariam convenerant, dicere eis, memorem se gravium injuriarum, violatæ regiæ majestatis, & turpis fugæ, qua extremo in periculo vitæ consulere coactus fuisset. Nec se cunctis generaliter Saxonibus crimen hoc intendere. Paucos fuisse principes, qui imperitam multitudinem, & naturali levitate semper novarum rerum avidam, hac rabie inflammassent. Ab his cõcitatæ seditionis & turbatæ Reip. pœnam se, quoniam legibus non potuerit, armata manu exacturum. Proinde rogare se cæteros, & sub interminatione gratiæ suæ præcipere, ne hostes publicos armis aut opibus tueantur. Si obediant, veniam se eis dare veteris culpæ, quod tam inusitati facinoris socii participesque ante hac extitissent. Sin autem, excusationem deinceps non habituros esse peccati, quod scientes præmonitique admisissent. *Imperator expeditionẽ in Saxones parat.*

Ad hæc Saxones gravissimam, ajebant, habemus legationem, & nisi principes nostri de omnibus quæ objiciuntur, juxta magnificentiam regiam ei satisfacere spondeant, eos sine mora vel captos, & in vincula conjectos ejus examini reservabimus, vel in savillam redactis omnibus, quæ ad eos pertinent, Saxonia procul effugabimus. Quod si justis & regio nomine dignis conditionibus parati sunt, vel objecta purgare, vel quæ peccaverunt expiare, oramus & per Deum obtestamur, ut honori potius suo quam iracundiæ consulat. Nec ante publicam principum cæterorum audientiam & legitimam discussionem aliquid in eos, quod se non deceat, decernat. Diem potius statuat, locum designet, copiam det tuto coràm veniendi, & tuto causam dicendi, ut secundum Palatinas leges justa examinatione habita, vel puniat convictos, vel absolvat innocentes. Quod si ira immoderatior nullam admittit satisfactionem, nec alio pacto quàm sanguine principum nostrorum restingui poterit, quid prodest ambiguis responsionibus sententias involvere? Extremæ impietatis fore judicamus, ut principes nostros deseramus, & eos pro nobis jugulandos objiciamus. Quos haud dubiè scimus nullo privato odio vel gratia, sed sola tuendæ salutis nostræ, & vindicãdæ libertatis nostræ causa contra regem arma sumpsisse. Quapropter id supplices petimus, ut eadem nobis & illis venia concedatur admissæ præsumptionis. Aut si nulla supplicationum victima expiari potest quod fecimus, eodem in nos & in illos supplicio animadvertatur. *Saxonũ responsa.*

Tunc Bucco Halberstatensis episcopus, Wecel archiepiscopus Magdaburgensis, Magnus dux Saxoniæ, Ottho dux quondam Bajoariæ, & cæteri principes quos rex specialiter tam truculenta comminatione impetebat, dixerunt. Nequaquam se sibi conscios esse, quod pacem, quæ anno priore *Bucconis & VVeceli Episcopor. Magni & Otthonis ducum protestatio.*

priore in Gerstingunn convenerat, facto aliquo vel dicto violassent. Nam si rex instinctu eorum consilio factum suspicaretur, ut ecclesia in Hartesburg incenderetur, thesauri diriperentur, corpora sepulchris ejicerentur, aut aliud aliquid contra statutum illius conventionis perpetraretur, paratos se esse, ut quavis conditione, quam modo cæteri principes regni æquam judicassent, crimen refellerent, & innocentiam suam assererent: insuper ipsam ecclesiam propriis impensis ambitiosius quàm fuerat instaurarent, amplioribus ornamentis excolerent, omnia etiam quæ ineptū vulgus maligno spiritu suscitatum ausu nefario infr egisset, diripuisset, temerasset, multiplicius restituerent. Super hæc omnia auri & argenti & prædiorum suorum quantum salvo pudore suo & regni majestate accipere vellet, prompta mente darent, dummodo in gratiam rediret, & gladium quem in cervices eorum, & in eversionem totius Saxoniæ iratus extenderat, placatus remitteret in vaginam. Quod si obstinatum adversus omnes praeces & supplicationes animum gereret, se deinceps contra eum nec arma laturos nec aciem instructuros, sed nudis pedibus venienti obviam processuros, & sententiam quamcūque vel iratus dictasset porrecto jugulo excepturos.

Imperatoris nimia inclementia.

In hæc verba nuntios regis dimiserunt, & ipsi protinus suos eadem ad eum responsa deferentes, destinarunt. Quos ubi rex advenire comperit, præcepit ut nulla ratione in conspectum suum admitterentur, mandavitq; eis per occultos indices, ut quantocyus recederent, nec se oculis ejus, qui contumeliam fecissent, sic temerè ingererent, alioquin regia censura coërciturum se hostes publicos & insidiatores regni, qui sub prætextu legationis, mendacia sua per populum sererent, ad sollicitandos animos principū, & expeditionē suam impediendam. Ita Legati sine effectu reversi sunt.

Legati Saxonum contempti.
Legatus violatus.

Iterum alios atq; alios miserunt sed eodem omnes rigore obfirmatas contra se tam fores quàm aures regias invenerunt. Semel quum unus legatorum captata loci & temporis opportunitate se improvisus in conspectum regis proripuisset, & quæ in mandatis habebat proloqui cœpisset, vix ad primum sermonis exordium dato silentio, statim cum gravi indignatione rejectus est. Et cum ab Vdalrico quodam regio satellite in crastinum servandus abductus, vel potius abreptus fuisset, proximo mane elusis custodibus vix vita comite effugit.

Dehinc crebris legationibus adorti ducem Rudulfum, ducem Bertholdum, ducem Gozelonem & cæteros principes, quos superiore bello conjurationis socios habuerant, fidem implorant, fœderis quod pepigissent admonent, obtestanturq; per Deum, per cujus nomen in unius ejusdemq; militiæ sacramenta jurassent, ut assint periclitantibus, & sicut prius gerendo bello favorem suum, ita nunc reparandę paci, quoniam eos belli pœniteat, auxilium consiliumq; suum non subtrahāt. Sed

Imperatoris obstinata prospicientia.

regis prudentia, qua supra ætatem suam mirum in modum callebat, omnia sepserat, omnes vias, omnes aditus obstruxerat. Siquidem à cunctis principibus suis jusjurandum acceperat, quòd nullas eorum legationes se inconsulto susciperent, quod eos nec armis publicè, nec consiliis secretò tutarentur, nec sibi pro eis preces aliquando supplicationesq; deferrent, donec se acceptę ab eis ignominiæ maculam digna animadversione eluisse, ipse judex testisq; fateretur. Ita quodcumq; intendissent quamcumq; viam pertentassent, omnia offirmata, implicata, impedita repererunt.

Saxonum & Turingorum ad Deum confugium.

Exin crebra per Saxoniam Turingiamq; conventicula faciunt, quid facto opus sit consulunt, discussis & eventilatis omnibus, quæ tanto malo remedium aliquod polliceri videbantur. Quum nulla usquam humani auxilii spes eluceret, statuunt unanimiter à Deo sibi deinceps quærendū esse subsidium, qui solus tam obstinatam regis ferocitatē emollire, & rem implicitam expedire queat. Iubent ergo, ut per totam Saxoniam, & Turingiam, depositis cultioribus indumentis, sacco & laneis vestiantur, cibo & potu statutis diebus abstineant, sumptus in pauperes pro sua quisque re familiari conferant, & per Ecclesias nudis pedibus discurrentes, Deum communi lamentatione deprecentur, ut manum suam, quæ humano ubiq; cessante adjutorio, solą jam possit opitulari, undiq; conclusis ad ereptionem eorum extendat. Præterea placet, ut die, quo regis exercitus juxta publi-

Supplicationes Saxonum.

cam indictionem in Bredingen coadunandus conveniret, ipsi in loco, qui dicitur Lupezem, sex milibus ab eis disparati castra locarent, & iterum atq; iterum repetitis supplicationibus aures ejus & principum ejus obtundentes, si evincerent, gratias Deo, sin autem, in eodem loco venientem præstolati, collatis signis, æquissimo judici Deo rem committerent.

Saxonum confœderata auxilia.

Superveniunt etiam hinc Luticiorum, hinc Polenorum nuntii, suam utrique operam, socias manus, & pares ad cuncta quæ belli artibus transigenda sint animos pollicentes. Et quòd parati sint die, quem Saxones designaverint, armatorum copias quàm maximas in Saxoniam mittere: Vel si hoc malint, contra Danos & alias gentes, quas vulgatum erat ad irruptionem Saxoniæ à rege sollicitatas esse, stationes jugesque excubias agant, ut hac parte sollicitudinis exonerent alias occupatos. Hoc nuntio paululum recreatis animis digressi, quantum temporis supererat usque ad diem coadunandi exercitus, in jejuniis & vigiliis exigunt, ecclesias indefessi obsident, in cinere volutantur & cilicio, noctes perinde ac dies precibus insumunt, nullum postremò religionis genus, quod ad placandum Deum ecclesiastica traditione comparatum sit prætermittunt. Sed ira Dei, quæ in eos exarserat, major erat quam ut lachrymis restringui, hostiis & muneribus mitigari posset.

Rex

Imperatoris in Saxonicam expeditio & ingens exercitus.

Rex Pentecoſten Wormaciæ cum paucis celebravit, principibus in præparationem militiæ ſingulis privata ſollicitudine occupatis. Statuta die venit in Bredingen cum infinita multitudine, planeque omnium unanimi conſenſu conſtitit, nulla unquam retro majorum memoria, tantum exercitum, tã fortem, tam militariter inſtructum in regno Teutonico, à quoquam rege contractum fuiſſe. Quicquid in regno epiſcoporum erat, quicquid ducũ, quicquid comitum, quicquid eccleſiaſticarũ aut ſecularium dignitatum omnes ſumma vi, ſumma ope in hoc bellum enıſı convenerant. Nemo prorſus, niſi quem forte gravis admodum & omnino inexplicabilis neceſſitas excuſaſſet, aberat.

Epiſcopus Colon.

Leodienſis Epiſc.

Epiſcopus Colonienſis cauſatus impium fore, ſi calamitatis, quæ oppreſſura eſſet fratrem ſuum Magadaburgenſem epiſcopum, & conſobrinum ſuum Halberſtatenſem epiſcopum ſpectator adeſſet, vacationem impetraverat, haud gravatè hoc concedente rege, eo quod poſt primã defectionem inviſum ſemper eum ſuſpectũq; habuiſſet. Leodienſis epiſcopus, vir præter decrepitam ætatem, longa ẽt ægritudine exhauſtus, Reginam interim ſervandam ſuſceperat, & hac occaſione ipſe quoq; militia defungebatur. Vterq; tamen milites ſuos ampliſſimo numero tranſmiſit.

Dux Bohemorum.

Dux quoq; Boemorum aderat, tanto ſtipatus agmine, ut ſe ſolum bello Saxonico ſufficere poſſe vana ſpe eluſus, arbitraretur.

Abbas Fuldenſis, in expeditione lethaliter occumbit.

Wideradus abbas Fuldenſis, præter quòd ab ineunte ætate uno pede graviter claudicaverat, jam per biennium ita paralyſi diſſolutus erat, ut niſi baculo aũt miniſtrorum humeris innixus, nuſquam progredi poſſet. Eum tamen nec tam moleſta valetudo excuſare poterat à militia, id potiſſimum curante rege, ut omnium principum ſuorum titulis ac faſcibus quam maxime inſignem faceret expeditionem. Cumq; ad locum coadunandi exercitus, ferventiſſima æſtate, vehiculo ſedens pergeret, ſtrepitu circumfuſæ multitudinis, & vi concitati pulveris ſuffocatus, penè ſpiritum exhalaverat. Relatus in monaſterium à ſtupore quidem mentis poſt paululum reſpiravit, nullũ tamen ultra verbum proloqui potuit, atq; ita deinceps per 6. hebdomadas graviſſima corporis moleſtia decoctus, 17. kal. Aug. humanis rebus exemptus eſt, Vir planè ferventis in Deum fidei, ſuis tamen omnibus ad modum inviſus, propterea quod in diebus ejus Fuldenſe nomen multis calamitatibus vehementer attritum, & penè omnino obliteratum fuiſſet. Sed ad cœptum, unde digreſſi ſumus redeamus.

Exploratores imperatoris.

Miſſi à rege exploratores ſpeculari exercitum Saxonum, retulerunt eos multitudine & armis haud impares, cætero belli apparatu etiam ſuperiores eſſe, opes multas, & ſufficientes in longum quoque tempus ſumptus convexiſſe, nihil permotos tantorum hoſtium adventu, in proximo caſtra locaſſe, poſt laborem itineris otioſo jam animo fixis tentoriis recreando corpori indulgere: Hoc ſtatuiſſe, ut legatos ſupplices de pace mittant, ſi non impetrent, æquo certamine adoriantur venientes.

Facile & contemptim hoc auditum eſt ab his, qui cum rege erant, paſſim jactantibus nec ferreas vel adamantinas acies multitudini & virtuti ſuæ inexpugnabiles fore, ſecum eſſe militem lectiſſimum, qui in faciendis ſtipendiis ætatem exegiſſet, & quem ſinguli principes, diligenti delectu habito, de toto orbe exquiſiſſent. vulgus eſſe ineptum, agriculturæ potius quam militiæ aſſuetum, quod non animo militari, ſed principum terrore coactum contra mores & inſtituta ſua in aciem proceſſiſſet: Et ideo non expectaturum, ut commiſſo certamine comminus ſtricto enſe feriret & feriretur, ſed ante commiſſum prælium ſolo concurrentis exercitus ſtrepitu & clamore terrendum, fugandum, & fundendum eſſet.

Rudolfus dux Suevorum.

Rex non tam metuebat ne prælio quam ne ſupplicatione vinceretur, neu Principes ſui, eis bellum inferre religioſum ducerent, qui ſe ad quaſcunque conditiones paratiſſimos præberent, & ignominiæ ſuę vindicta, qua nihil ardentius cupiebat, è manibus ſibi raperetur. Hoc præcavens, quàm maxime ſatagebat, ut ante exercitus committerent, quam Legati Saxonum pacem poſtulatur venirent, plurimum in hoc ipſum annitente duce Suevorum Rudolfo: Propterea quod anno priore regnum affectaſſe infamatus, ſuſpicionem hanc novis erga regem ſtudiis abſtergere cupidiſſimè volebat.

Profectus Rex de Bredingen, die prima venit in Elenen. Sequenti die, præcipitato nimium gradu, duorum penè dierum iter confecit, atque in Beringe caſtra poſuit, haud multo à Saxonibus intervallo. Jam fixis tentoriis, ſinguli quæ exhauſtis laſſitudine corporibus neceſſaria forent circumquaque diſperſi, providebant. Rex etiam refrigerandi gratia ſe in lectum reclinaverat, cum ſubito dux Rudolfus ingrediens nuntiat, Saxones breviſſimo ſpacio abeſſe, & incertum, negligentes an ignaros advenientium hoſtium, inter epulas & pocula ineptis laſcivire luſibus, qui ſi vel ad punctum temporis inultum habeant, quod ſumpta contra rempubl. & leges majorum arma, ſic improbe conſpectibus regis invexiſſent, ignominiam hanc Theutonici regni nullis deinceps ſeculis abolendam eſſe: Placere ſibi cum adhuc major pars ſuperſit diei, ut acies inſtruatur, prælium committatur, vel ſi prælium detrectantes intra caſtra ſe tueantur, ipſa caſtra admoto exercitu expugnentur.

Rex ei pronus in terram gratias agit, & hujus beneficii, quoad vivat, nunquam se immemorem futurum, Deo in testimonium ascito, pollicetur. Ita ambo se tentorio proripiunt, dato ad pugnam signo, ocyus omnes assunt, longè lateque patentes campos occupant, singuli duces suas seorsum legiones instruunt. Et quia nec situs loci, nec multitudo patiebatur, ut uno eodemque tempore omnibus una fieret manus conserendi copia, datum negotium est duci Rudolfo, ut ipse cum suis prima acie confligeret. Peculiari, scilicet, Suevorum privilegio, quibus ab antiquis jam diebus lege latum est, ut in omni expeditione regis Theutonici, ipsi exercitum præcedere, & primi committere debeant. Cæteris jussum, ut propter assistentes pugnantibus, prout res posceret, auxilio concurrerent. Rex in quinta erat legione, quam ex lectissimis & erga se admodum spectatæ fidei juvenibus stipatam ornatissimamque instituerat. Ita paulatim servatis ordinibus ad castra Saxonum procedunt.

Suevorum Privilegium in expeditione.

Saxones qui sibi stultissime persuaserant: spacium illud, quo à rege aberant, vix ab equite expedito, nedum ab exercitu, sarcinis alüsq; impedimentis implicato, uno die transmitti posse, nihil minus quàm regem eo die ad se perventurum suspicabantur. Ideoque vana securitate resoluti, omne studium ab armis ad curam corporum verterant. Cum repentè conspicantur cœlum pulvere obtenebratum, exercitum super arenam maris innumerabilem, totam adjacentis campi latitudinem, in star locustarum occupasse, & ferè jam immenso, quod in medio erat, spacio, ad ipsa castra opprimendo, nisi maturent egredi, citato paululum gradu properare. Inopinata re trepidi, & se invicem inertiæ, quòd hostem non prævidissent incusantes, protinus sublatis in cœlum vocibus conclamant, arma rapiunt, portis prorumpunt. Pauci loricis corpora muniunt, cæteri dum morarum impatientes ruunt, nec vestes quibus se paulò ante largiori otio indulgentes exuerant, resumere meminerũt.

Saxonum imprudens securitas.

Tumultus in castris Saxonicis.

Nullus alterum cunctantem operitur, sed singuli passim, prout ocyus, seriusvè arma expedierant accurrunt. Quamplurimi etiam trans fluvium Vnstrut longius metati, prius infœliciter gestæ rei, quàm committendi certaminis nuntium acceperunt. Nec legiones ordinare angustia temporis sinebat, nec militem adhortari, nec castra consuetis stationibus munire, nec aliud quicquam facere quod militaris disciplinæ solennitas exigebat. Repentinus regis adventus omnia præverterat. Vix tandem ex illa trepidatione resumpto spiritu, cum in globum densissimum tumultuaria se statione stipassent, non expectato signo, ut consuetudo est pugnaturis, equis subdunt calcaria, & summo nisu præcipites feruntur in adversarios. Haud procul ab Hohenburg. Nec impetum sustinere vel ad horam Suevi potuissent, nisi loco motis jamque pedem retro ferentibus Dux Welf cum exercitu Bajoarico concurrisset.

Prima certaminis procella hastas & lanceas consumpsit. Reliquam partem gladiis, qua pugnandi arte plurimum excellit miles Saxonicus, peragunt, præcincti singuli duobus vel tribus gladiis, tantaque vi, tanta ferocitate, tanta feriendi calliditate grassantur, ut hostib. etiam non minus admirationi quàm terrori essent. Ibi Ernolt Marchio Bajoariorum, vir in regno clarissimus, & multis sæpe adversum Vngarios victoriis insignis, graviter vulneratus est, & cum in castra semivivus relatus fuisset, postero die expiravit. Ibi Engilbertus comes, ibi duo filii Eberhardi comitis de Ellenburg, ibi quamplurimi nobiles ex Suevis, quamplurimi ex Bajoariis corruerunt, paucíq; admodum sine vulneribus prælio excesserunt. Rudolfus dux multis sæpe gladiis impetitus, quamquam tenacissima loricæ præsidio ictus omnes frustraretur, multis tamen ex assidua contusione mẽbrorũ affectus est incõmodis.

Saxonum belladi agilitas.

Forte de Nellenburg.

Rudolfus dux.

In exercitu Saxonico præclarissimè enituit virtus Otthonis ducis quondam Bajoariæ. Is fortissimus juvenibus septus, modò in prima acie pugnam lacessere, ubicumq; acrior vis hostium incubuisset comminus adesse, insistentium vultus gladio ferire, per hostiles cuneos quaqua versum viam sibi ferro parare, modò in postremis cessantes adhortari, causæ quæ arma sumpserant admonere, & ut nunc. quod sæpe quàm sanctæ jurassent, libertatem suam manu vindicarent, omnes in commune per Deum obsecrare. Strenuè profectò & egregii militis, & optimi ducis officio fungebatur.

Otto dux Baioariæ

Protractum à media die usq; in horam nonam certamen, jam in eo erat, ut duo duorum regnorũ exercitus Sueviæ & Bajoariæ terga verterent, & regi frequentes nuntii salutem suorum in extremo sitam nuntiabant, cum repentè ex uno latere Herimannus comes de Glizberg, ex alio latere Babenbergenses milites signa inferunt. Tum dux Boemorum, tum Gozelo dux Lutteringorum multis prius periclitantium in prælio legationibus & supplicationibus fatigatus, suas uterq; copias, incitatis ad cursum equis, immittit.

Imperatoris exercitus labascens.

Non ultra Saxones vim multitudinis sustinere poterant, paulatimq; cedentes, cum inclinatas jam ad fugam acies dux Ottho restituere obsecrando, increpando, inertiam desidiamque exprobrando diu multumque conatus fuisset, tandem versis frenis omnes diversas in partes aufugerunt. Tum verò, ut semper in fuga hostium ignavissimis & fortissimis par solet esse audacia, par gloria, omnes in exercitu regis legiones confusis ordinibus, omnes etiam plebei ac rustici, qui castrorum usibus servilem operam dependebant, ocyus se ad persequendos fugientes expediunt, equos calcaribus enecant, latissimos campos dicto citius transvolant, obstantia quæque conculcant.

Saxones secundo bello casi.

Fugientes, quum in castra, tamquam illic latibulum habituri, se recepissent captis castris & direptis exagitant, loca omnia per quæ fuga est, per miliaria duo vel tria circumquaque cædibus cruentant

Fuga Saxonum.

tant, cadaverum acervis exaggerant. Et quia concitatus ungulis equorum pulvis, oculis prospectũ, rebus discrimen eripuerat, ut haud facile socios ab hostibus visu caligante secernere possent, quamplurimos ex sociis suis, dum hostes arbitrantur, interficiunt.

Principes Saxoniæ & nobiles præter duos mediocri loco natos, omnes vivi integriq; evadunt, tũ peritia locorum, tum obtenebrati aeris densitate, tum equorum velocitate commodissime usi.

Porrò in vulgus pedestre, quod congressis equitibus adhuc in castris resederat, ita ultra modum omnem, modestiamque debacchata est hostilis feritas, ut Christianæ verecundiæ obliti, pecudes sibi non homines jugulare viderentur. Plurimam etiam partem fluvius Vustrut, dum metu gladii imminentis præcipitantius irruunt, absorbuit. Cædi nox finem fecit. Et quod ultra fluvium persequi fugientes haud satis tutum putaretur, conversi milites ad spolia diripienda tantam in castris hostium invenerunt ciborum affluentiam, tantam auri & argenti vestiumque pretiosarum multitudinẽ, ut non ad bellum inferendum, sed ad epulum præbendum regis exercitui, & ostentandam opum suarum magnificentiam occurrisse viderentur. *Sævities in Saxonum vulgus.* *Castra Saxonum spoliata.*

Rex paulo post occasum solis inter faustas, ut solenne est militum, acclamationes, in castra revertitur, lætus & æstuans gaudio, quòd hostes infestissimos insigni victoria subegisset: maximè jactantibus passim militibus, quod illos & illos de primis principibus Saxoniæ manu propria peremissent. Cumque ad locum congressionis reversi, alius dominum suum, alius patrem, alius fratrem, alius cognatum, aut alia quavis necessitudine sibi devinctum in acie corruisse reperissent, lætitia omnis in mœrorem, cantus versus est in vocem flentium. Planctu & ululatu castra universa perstrepebant. Sequentem diem in eisdem castris agentes, occisos terra obruunt. Qui clariores inter eos ditioresq; extiterant, in patriam, unde quisq; oriundus erat, sepeliendos remittunt: vulneratis curam adhibent, quos militiæ in reliquum inutiles vulnera reddiderant, suis in patriam curandos destinant. *Victorum ovatio in planctum versa.*

Nec facile æstimari poterat, quot hac, quot illa in acie cæsa essent millia, hoc tamen palàm constante, plus hic nobilium, plus illic cecidisse plebeiæ multitudinis, & propter amissionem clarissimorum virorum, majus victores quam victos tulisse dispendium.

Mœrore & luctu affectis omnibus, gravior accessit dolor & facti pœnitentia, comperto quod principes Saxoniæ, quos ad unum interfectos pridie vano rumore vulgaverant, omnes integro numero viverent atq; ad iterandum prœlium novas denuo copias pleni animorum contraherent. Graviter nimis ferebant, & inter se haud obscuris mussitationibus fremebant, quòd maximo sui piaculo, minimo reipublicæ emolumento, manus suas innoxiè plebis sanguine polluissent. *Rumor fallax.*

Rex ipse quam plurimum verebatur, ne miles in irritum fusi tanti sanguinis pœnitens, religionis obtentu deinceps militiam detrectaret, quam sine peccato & gravi offensa Dei administrare non posset. Pessimæ rei, pessimum Magontinus archiepiscopus remedium adhibuit. Collato cum paucis familiaribus regis consilio, repentè processit in publicum, & principes Turingiæ nec canonicè ad synodum evocatos, nec synodali audientia secundum ecclesiasticas leges discussos, præcipiti sententia excommunicavit: Ea scilicet causa, quod eum anno priore Erpesfurt, quum ad exigendas decimas assedisset, districtis gladiis intra ecclesiam impetissent. Et ne quis ei forte hoc crimini daret, quod contra canonum scita miseros homines, tam inexplicabilibus negotiis ad præsens implicitos, tam iniquo tempore adortus fuisset, quando tantis undique bellorum procellis jactati, non causis dicendis vacare, sed vitam suam fuga vel armis servare necesse haberent, ait, à Romano pontifice sibi hoc permissum esse, ut absque legitimis induciis, absque legitima discussione, die quo sibi occurreret, eos justo anathemate ab ecclesia recideret. Nullum tamen sapientem latere potuit, quò potissimum spectaret hoc factum, eò, scilicet, ut exercitus regis promptior deinceps fidentiorque adversum eos bellum gereret, de quorum occisione, si post excommunicationem occisi fuissent, putaret se nec peccatis obnoxium fore, nec pœnis, quas leges ecclesiasticæ statuunt homicidis. *Principes Thuringici excommunicantur.* *Licentia Romana.* *Velamen peccati egregium.*

Igitur movit exercitus de loco certaminis, & transita Turingia ingressus est Saxoniam, omnia circumquaque ferro & igne depopulans, tantasque in villis singulis reperit opes, fœcundissima, scilicet, regione, & nullis ante hac bellis attacta, ut avidissimæ plebi castrorum, quæ sola spe rapinarum exercitum sequebatur, copia pareret fastidium. *Saxonia fœcunda regio.*

Rex tamen assiduas ad principes Saxoniæ legationes, tum suo, tum principum suorum nomine destinabat, hortans eos, ut se dederent, atque in clementia ejus potius quàm in armis suis, quæ semel infœliciter tentassent, spem sibi deinceps ponerent. Sed illi haud dubiis indiciis compertum habentes, quanto in eos odio æstuaret, extremæ dementiæ esse judicabant, ut ei præcipitanter sanguinis sui jus, potestatemq; facerent, cujus iram tantis ante expeditionem supplicationibus mitigare nequivissent. Tamen mandaverunt ei verbis supplicibus, se pacem quàm bellum, clementiam ejus quàm indignitatem semper maluisse & eam si alio pretio quàm proprio sanguine redimere potuissent, nunquam adhæc extrema audenda experiendaq; processuros fuisse: Quòd si vel nunc saltem post illatam cladem cor ejus tetigisset Deus, ut calamitatibus eorum condoleret, quos penè usque ad internecionem prostravisset, se hoc gratanter amplecti, & obliteratis à corde suo omnib. malis,

quibus

quibus in eos iram odiumque suum explesset, deinceps ei fidos devotosque futuros. Si autem hoc aliter quàm per deditionem fieri non posset, consultius sibi esse, ut salva existimatione sua, incolumi libertate sua, in congressione publica morerentur, quam dediti, ritu pecudum jugularentur, vel diu in custodia habiti, insuper fame & siti, aliisque cruciatibus macerati, omni morte tristiorem vitam exigerent.

Ad ultimum jussu regis profectus est Episcopus Magontinus & alii quidam ex principibus, & hæc eadem viva voce cum eis egerunt, obsecrantes eos per Deum, ut postquam malè auspicato rē certamini commisissent, & cladem multis post hac seculis non abolendam accepissent, nunc saltem malo suo coacti, resipiscerent à stultitia, nec se, gentemque suam obstinata desperatione omnino perditum irent, se in conspectu omnia cernentis Dei fidem suam interponere, quod si se ultrò dedissent, aut eadem die, aut brevissimo post tempore deditione absolvendi essent, salvis sibi dignitatibus, beneficiis, prædiis, & aliis facultatibus suis.

E contra illi satis sibi, ajebant, re ipsa cognitam & spectatam esse, & principum fidem, & Regis atrox atque implacabile ingenium, quum post illas conditiones pacis, quas priore anno in Gerstigun Rex, Principibus suffragium ferentibus, quàm sanctè firmasset, tam crudeliter in eos culpæ, quam tunc condonaverat, vindictam exercuisset, nec Principū fides periclitantibus quicquam opis præsidiique contulisset. Proinde frustra eos rogare, ut fidem suam nunc experiantur, quasi incognitam, quam in campis Turingiæ luce clarius, multo suo incommodo experti fuissent. Ita defixi in sententia persistentes, haud procul à Magadeburg locis munitissimis se continebant, quia licet multitudine abundarent, congressionibus tamen deinceps abstinendum, nisi inevitabilis necessitas incidisset, decreverant.

Vdo Marchio Imperatori se submittit.

Tamen Vdo Marchio, & episcopus Merseburgensis, & pauci alii nobiles Saxoniæ deditioni consenserunt. Ex quibus Vdo Marchio dato pro se obside filio suo, statim deditione absolutus est. Episcopus in monasterium Lorestan missus, alii diversis Principibus, ut ad tempus servarentur commendati sunt.

Rex usque Halberstat cum exercitu venit, omnia ut cœperat circumquaq; ferro & igne depopulans. Goslariam quoq; cum paucis perrexit, parcens loco ditissimo, & sibi semper gratissimo, ne quam, admissa multitudine, sentiret deprædationis injuriam. Cumq; exercitus indies fame & siti deperiret, veteri frumento partim igne, partim tantæ multitudinis usibus absumpto, novo autem necdum maturo, cumque spes nulla esset sine largioribus induciis, & majoribus impensis bellum hoc confici posse, exoratus rex à principibus Saxonia excessit, & transitis finibus Turingiæ, ubi Eschenewege pervenit, exercitum dimisit, accepta à Principibus firmissima sponsione, quod ad iterandam expeditionem 11. kal. Novembr. majores & ambitiosius instructas, sibi in Gerstingun copias adducturi essent.

Leodiensis Episcopus.

Quo in tempore nuntiatum est regi Dietuuinum Leodiensem episcopum, virum multis ornatū virtutibus & per plures jam annos sacerdotio perfunctum, ab hac luce migrasse. Cui protinus rex per interventum Gozelonis ducis, propter ejus excellens in militia meritum, successorem constituit Heinricum quendam Vertunensem Canonicum, ipsi duci consanguinitate proximum. Quo ille beneficio regi devinctus, operam suam futuræ expeditioni quàm maximam pollicebatur.

Legatio dives auri.

Rex dimisso exercitu, concitus Wormaciam venit. Nec multo post, Burchardus Præpositus Treverensis Ecclesiæ, qui ad regem Ruzenorum legatione regia functus ierat, reversus est: tantum regi deferens auri & argenti, & vestium pretiosarum, ut nulla retro memoria tantum regno Theutonico, uno tempore illatum referatur. Qua regem mercede ad hoc tantum redimere volebat rex Ruzenorum, ut fratri suo, quem regno expulerat, adversum se non præberet auxilium. Quod certe gratis etiam impetrare potuisset, quia intestinis ac domesticis bellis occupatus, ad externa, tamque remotis gentibus inferenda bella, nullo modo vacabat. Per se magno muneri magnum addit pretium temporis opportunitas. Nam ingentibus recentis belli expensis ærarium regis exhaustum fuerat, & miles vehementer instabat, nuper exactæ militiæ præmium efflagitans: cui nisi ad votum regia largitione satisfecisset, haud dubiè constabat, quod eum ad reliquam negotii partem, quæ profecto major restare timebatur, minus devotum habiturus esset.

Simultas inter Moguntinum & Halberstatensem episcopum.

Magontinus Archiepiscopus efferatus in Halberstatensem episcopum, pro eo quod per eum potissimum stetisse videretur, ne Saxones deditioni consentirent, spirituali armatura debellare parat, quem militari manu non potuerat. Legatum ei mittit, eumque ad synodum evocat, intentans ei crimen perjurii: Ea de causa, quod contra rempub. cui sub jurejurando fidem spopondisset instructam aciem, dux ipse belli, duxisset: Et hac occasione episcopatu eum deturbare, si vota sequatur effectus, machinatur: Parum recolens, seipsum eadem noxa teneri, quia & ipse & cuncti Principes regni, qui nunc partium regis erant, in hæc eadem contra regem bella à principio conjuraverant. Sed nuntius metu hostium, per quorum terras transeundum erat, retardatus est, ne ad legitimas inducias, sicut solenne est, ei diem diceret. Atque ita ineptum consilium, eadem levitate evanuit, qua cœptum fuerat.

Synodum

Synodum tamen eodem anno mense Octobri Magonciæ congregavit. Vbi inter alios episcopos, qui convenerant, aderat Curiensis episcopus, Apostolicæ sedis literas & mandata deferens, quibus ei sub interminatione gradus & ordinis sui præcipiebat, sicut antea quoque multis legationibus præceperat, ut presbyteros omnes qui intra suam diœcesim essent, cogeret, aut in præsentiarum conjugibus renunciare, aut se in perpetuum sacri altaris ministerio abdicare. Quod dum facere vellet, exurgentes, qui undiq; assidebant clerici, ita eum verbis confutabant, ita manibus & totius corporis gestu in eum debacchabantur, ut se vita comite synodo excessurum desperaret. Sic tandem rei difficultate superatus, statuit sibi deinceps tali quæstione omnino supersedendum, & Romano pontifici relinquendum, ut causam quam ipse toties inutiliter proposuisset, ille per semetipsum quando vellet, & quomodo vellet peroraret.

Clericis prohibetur matrimonia contrahere.

Heinricus Spirensis episcopus, quum jam thesauros ecclesiæ Spirensis penè omnes puerili levitate dilapidasset, & prædia militibus suis in beneficium erogasset, in tantum ut vix in dimidium annum sumptus ei ex redditibus ecclesiæ ministrari possent, inopinata morte subtractus est. De cujus obitu dignam memoria visionem vidit clericus quidam, qui ei defuncto protinus in episcopatum successit, nomine Hazmannus. Putabat se in choro Spirensi cum Episcopo & cæteris clericis stare; &, ecce, ingrediebantur chorum tres viri, unus exacta ætate canicie veneranda, duo juvenes tamquam in obsequium senioris destinati. Cumq; in medio chori aliquamdiu taciti constitissent, ait senioris his, qui circa se erant juvenibus. Quid tardatis quod vobis jussum est explere. At illi, tuum, inquiunt, pater est primò adversus eum dictare sententiam, & nos sine dilatione quicquid judicaveris exequemur. Et ille propter multa, inquit, mala, quæ in locum hunc, & in sanctam Dei Genitricem operatus est, egressa est à Deo sententia, ut interficiatur. Ad hanc vocem corripientes episcopum decollaverunt, & truncum in ligno crucis, quod in eadem ecclesia in sublime elatum stabat, suspenderunt. Cumque mane facto, clericus nimio horrore concussus episcopo somnium retulisset, visus est ei quasi deliramenta loqui, & propter sospitatem corporis sui, optimeque constantem omnibus membris vigorem suum, nullam tam è vicino imminentis exitii sensum admisit. Et, ecce, septimo dehinc die cum ad vespertinalem synaxim cum fratribus in choro staret, sensit repente parvulam sibi, instar puncti, pustulam in collo excrescere, qua paulatim in immensum intumescente, ante mediam noctem defunctus est.

Heinrici episcop. Spirensis mortis inopina præsagia.

Post abductum de Saxonia regis exercitum, iterum Saxones & Turingi crebra conventicula faciebant, in quibus plebs contra principes, & principes contra plebem gravissima simultate tumultuabantur. Succensebat plebs principibus, quod eam ad sumenda contra regem arma importunis suasionibus impulissent, & nunc cum ad certamen ventum esset, ipsi fuga elapsi, plebem prosternendam, conculcandam, & ritu inertium pecudum jugulandam hostibus exposuissent. Irascebantur principes plebi, quod ipsis in aciem progressis, & pro numero suo satis impigrè rem gerentibus, plebs intra castra inerti otio delituisset, & periclitantibus plurimum, irritæ spei nihil opis præsidiiq; diu expectata contulisset. Tum vero omnes in commune Saxones, omnes Turingos infestissime aversabantur, & cum his justius quam cum rege bellum sibi fore dicebant, quod in fugam verso Saxonico exercitu, Turingi per omnes vias & compita oppositi fugientes invaderent, raperent, lacerarent, & ignominiosa nuditate fœdatos, de suis finibus effugarent.

Bellum Saxonicum tertio repullulascens.

Saxones Thuringos detestantur.

Jam in eo erat, ut ad vim magnumque aliquod malum jurgia spectare viderentur: Sed episcopus Halberstadensis, & Otto dux quondam Bajoariæ, quorum potissimum consilio bellum Saxonicum administrabatur, efferatæ multitudinis animos salubri moderatione mitigabant: orantes eos per Deum, ne arma, quæ pro vindicanda libertate sua concorditer sumpsissent, nunc diabolico furore raptati, in propria viscera retorquerent. Neu hostibus suis, qui luctuosam à se victoriam reportassent, per intestinam hanc seditionem animos audaciamque repararent. Præterea cernentes, quod infractam prima adversitate plebem vehementer jam belli pœniteret pariter & tæderet, veriti etiam, ut semper varium & intestabile est plebis ingenium, ne ipsos principes captos regi traderent, & suam salutem eorum sanguine redimerent, retulerunt ad eos de pace instauranda, suaseruntq; ut quomodo semel accepta clades belli ejus tædium horroremq; incussisset, omnem nunc operam verterent ad placandam regis adversum se indignationem.

Gratanter nimis hoc auditum, acceptumque est ab omni plebe, Statimq; episcopum Premensem & Vdonem Marchionem collato consilio ad regem miserunt, orantes per Deum, ut saltem nunc sanguine eorum exsaturatus, iracundiæ suæ modum poneret, nec exiguum gentis Saxonicæ, quod atrocissimæ cædi superfuerat, usque ad internecionem deleret, diem locumque constitueret, quo tuto venire, tuto causam dicere liceret: Se juxta jurisdictionem omnium regni principum, de omni injuria, qua se læsum diceret, paratos ei ad votum satisfacere. Omnem postremo satisfactionem proponere, omnia, salva modo vita & libertate, libenter passuros fore, si tantum expeditionem quam adversum se omnibus regni principibus indictam comperissent, ad tempus inhiberet.

Legati Saxonum ad Imperatorem.

Ad hæc rex ait: se nec eis, nec cuiquã justam satisfactionẽ de culpa proponenti veniã negaturum:

Imperatoris responsum.

De tanto autem tamque atroci negotio precipitanter sententiam ferre nec velle, nec debere, donec principes regni in unum convenirent, in quorum communem ignominiam læsæ majestatis injuria redundaret, & quorum tam virtute bellum transigendum, quàm consilio pax reparanda esset: præsertim quum jam sæpenumero bona & pacifica promittentes fefellissent, se principibus suis in expeditionem coadunandi exercitus diem 11 kal. Novemb. constituisse in Gerstingum. Si eos patrati facinoris revera pœniteret, eò venirent, accepturi illic, quamcumque regni principes æquam judicassent, pro admissa temeritate, sententiam.

Saxones Imperatoris expeditionē declinare student.

Hoc ubi Saxonibus nuntiatum est, ingens eos metus invasit, omnesque certatim animi conatus intendunt ad placandam quoquo modo possint regis iracundiam: Ea præ omnibus cura habita, ut expeditionem, quæ tam atrociter indicta fuerat, prævertèrent, recolentes quantum calamitatis superiore expeditione accepissent, & haud dubiè scientes, quod infestiorem nunc hostem, instaurata post fugam bella sibi redditura essent. Itaq; supra memoratos nuntios, & cum his Hildinisheimensem episcopum mittunt, nec regi solum, sed cunctis etiam principibus, pro recuperatione pacis obnixius supplicare jubent. omnem admissi facinoris satisfactionem etiam supra leges & natales suos promittunt. Et ne verbis minus fidei sit, obsides ipsis Legatis, quantos accipere velint tradunt, quibus se obligent, nulla unquam levitate, nulla necessitate, nulla ingruentium casuum mutabilitate promissionibus suis defuturos fore.

Imperator implacabilis.

Sed rex comperto per occultos indices, quod id molirentur, omnibus modis satagebat, ne qua deinceps ante instructam expeditionem legatis Saxonum copia fieret colloquendi secum: præcavens, scilicet, ne forte principes regni supplicationibus eorum & satisfactionis humilitate evicti, clementiorem in eos animum acciperent. Quinimmò, tam honori quàm iracundiæ suæ hoc consultius fore judicabat, ut si fieri posset, novis occasionibus veteres inimicitiæ instaurarentur, & vulnus quod præpropere in cicatricem obduci metuebat, recentibus plagis exulceraretur.

Imperator astu conatur Saxoniam subigere.

Ad hoc efficiendum novo & exquisito utitur artificio, Simulat se à Salomone viro sororis suę, rege Vngariorum, in Vngariam evocatum, ut lites quę inter ipsum erant & Jojadam, qui eum regno expulerat, habito cum utrisq; familiari colloquio componeret. Hujus itineris prætextu elusis omnibus regni principibus, in Boemiam proficiscitur: nullum secum habens ex principibus, præter *Herimannum* comitem de Glizberg, equites autem expeditos, & tanto negotio allectissimos penè quingentos. Qui rejectis sarcinis & cæteris bellorum impedimentis, itineri tantum & certamini se expedierant. Assumpto in Boemia duce & exercitu Boemico, per occultos ac difficillimos tramites in Saxoniam contendit, sperans se eos, ut dici solet, inter oscitantes, cum inopinatus irrueret, facile oppressurum, aut si rebellare tentarent, justam deinceps adversum eos belli & satisfactionis non suscipiendæ causam habiturum.

Episcopus Misnensis captus.

Igitur usq; Misenen pervenit urbem, sitam in confinio Boemiæ & Saxoniæ. Ibi à civibus pacificè in civitatem susceptus, episcopum civitatis ipsius comprehendit, omnia quæ ejus erant diripuit. Hoc solo reum majestatis eum adjudicans, quod toto tempore belli Saxonici nullos ad eum servatæ erga remp. fidei indices, nuntios, vel literas destinasset. Cæterum homo ecclesiasticę paupertatis & nihil aut parum habens pompæ militaris, vota forsitan contra remp. facere, arma ferre non poterat, nec magnum vel his vel illis partibus momentum, amicus sive inimicus extitisset.

Metus in castris Imperat.

Paulò ulterius progressus villas nonnullas incendit, homines plerosq; ingenuos in deditionem accepit. Cum repentè præmissi exploratores retulerunt, jamdudum consilii hujus famam ad Saxones prævenisse, eos contractis plusquam 15. milibus armatorum, haud procul castra posuisse: Paratos cum eo proxima die, nisi satisfactionem eorum, pacisq; conditiones ultro susciperet, collatis signis confligere. Postremò de ejus, suorumque omnium salute actum esse, si vel ultra progredi vel in eisdem castris posteram diē operiri vellet; præsertim quum nullum undiq; conclusis effugium pateret: nec periculum manu propulsare, multitudine impares, possent. Ingens omnes qui cum rege erant metus perculit, vehementerq; ejus ineptiam incusabant, quod cum successus suos nimium ipse urgeret, & morarum impatiens multorum annorum bella uno impetu conficere immoderata præsumptione festinaret, se, suosque hostibus puerili levitate prodidisset. Eorum monitis obtemperans citato quantum poterat reditu in Boemiam, unde eruperat, se recepit. Quem abeuntem, quidam ex Saxonibus expediti equites, insciis principibus insecuti, priusquam Saxonia excederet oppressissent

Botonis comitis Stratagema.

nisi Boto comes, qui ad Saxones à rege orator ierat, provocare eos ad deditionem, vel, quod verius est, vana pollicitatione veniæ implicare eos, ne persequerentur abeuntem, hac arte eos fefellisset. Digrediens à castris Saxonum, cum eos paulatim vestigia sua insequi cerneret, iter unius diei, quo ad regem redire poterat, longos anfractos, & longa viarum dispendia legendo, vix triduo confecit: ut per hanc, scilicet, moram rex elusis hostibus in tutum evadere posset.

Ita periculo liberatus rex, militem suum labore ac vigiliis tum potissimum fame ac siti penè usque ad defectionem spiritus confectum, post paucos dies Ratisponam reduxit è vicino jam imminente die, quo in expeditionem exercitus adunandus erat. Invenitque ibi Legatos Saxonum, multo jam tempore reditus ejus præstolantes.

Quos responsum differendo diu suspensos tenuit, ut redire ad suos, nisi sub ipso imminentis jam expeditionis articulo, & penè incumbente jam cervicibus eorum hostili gladio, non possent.

Marchia Boemico duci concessa.

Cumque sub idem ferè tempus Dedi Marchio longa ægritudine absumptus decessisset, Marchiam ejus Boemico duci, in præmium exactæ militiæ dedit: tametsi uxor Marchionis Adala filium suum, cui hæreditaria successione Marcha debebatur, ei paulò ante pro se obsidem misisset, & ipse Marchio post recuperatam pacem in Gerstingun, intemeratam semper erga regem, remque publicam fidem servasset.

Saxonum consultationes bellica.

Interea Saxones & Turingi inter spem & metum, inter pacem & bellum, inter comminationes & supplicationes, vario curarum æstu fluctuabant, nec quid agerent, quo se verterent, quibus modis impeditam rem explicarent, crebra conventicula facientes, deliberare poterant. Censebant alii quomodo rex ad internecionem totius Saxonicæ gentis animum obstinasset; ut quicquid Saxoniæ vel Turingiæ hostilis exercitus reliquum fecisset, id ipsi, injecto igne, absumerent, & sic cum omnibus suis ultra fluvium Albim commearent. Alii ut Luiticios infestissimam nomini Christiano gentem, finibus suis excirent, & barbaro milite adversus barbarum atque implacabilem hostem uterentur. Alii ut castella, quæ rex per Turingiam & Saxoniam dirui jusserat, instaurarent, & locorum difficultate, quoniam armis non possent salutem suam, quoad indignatio domini deflagraret, tutarentur. Sed plebs omnem spem suam ab armis ad preces verterat, quæ si non proficerent, incunctanter animo fixerat, omnia fœda etiam atque crudelia potius tolerare, quàm se certamini committere, & ancipitem fortunæ aleam, quàm semel infausta congressione experta fuisset, denuo tentare. Econtra principes, quibus primum authoribus ea rabies inarserat, sedulò instabant, obsecrantes, ut pristinæ virtutis memores crimen non inferrent gloriæ suæ: nec optimè cœpta fœdissimè nunc desererent: quod prima congressione res secus cessisset, id causæ extitisse, quod nec regem nec principem habuissent, cujus ductu & auspicio bellum gerere, ad cujus imperium castra locare, in aciem procedere, manum cum hostibus conferre, & cætera militaris disciplinæ munia observare sacramenti militaris religione cogerentur. Si is scrupulus ademptus esset, nullum regem, nullum deinceps exercitum virtuti Saxonicæ insuperabilem fore. Proinde malæ rei, pessimæ spei, unicum hoc remedium, & adversus insolentiam hostium vehemens telum esse, si regem sibi crearent, & in ejus verba jurarent, se pro patria, pro conjugibus, pro liberis, pro legibus, pro libertate sua, usque ad mortem militaturos esse. In his & hujuscemodi deliberationibus cum sæpe septem, sæpe 14. dies continua consultatione trivissent, incertiores semper quàm venerant domum revertebantur. Ita quum omnia deliberando pertentassent, omnia discussissent, propter acceptæ cladis recentem memoriam, nihil rationibus suis satis tutum, satis firmum putabant.

Expeditio in Saxones quarta.

Rex 11. kalend. Novembr. juxta condictum venit in Gerstingun. Venerunt omnes Teuthonici regni episcopi & comites. Aderat Diodericus dux Mosellæ regionis, aderat Gozzelo dux Lutteringiæ, tantas habens copias, ita militaribus armis instructas, ita de tota cui præerat regione severissimo delectu habito exquisitas, ut solæ cæterum Regis exercitum numero, & bellici apparatus gloria præcellere ac supergredi viderentur. Alii duces Rudolfus, scilicet, Dux Suevorum, Welf Dux Bajoariorum, Bertholdus dux Carentinorum regi auxilium suum petenti denegaverant, pœnitentes ut ajebant, superiore expeditione in irritum fusi tanti sanguinis, offensi etiam regis inimiti atque implacabili ingenio, cujus iracundiæ incendium, nec lachrymæ Saxonum, nec inundantes campis Turingiæ rivi sanguinis restinguere potuissent. Cæteri tamen principes, qui frequentissimi convenerant, magnum satis ac validum exercitum fecerant, ei tamen longe ac longe imparem, quem prior illa expeditio contraxerat.

Saxonum castra & legati ad imperatorem.

Saxones & Turingi ultima jam necessitate exciti, amplissimo numero convenere, & positis castris haud procul à curte regia Northusun, Archiepiscopum Premensem, episcopum Hildenesheimensem, Vdonem Marchionem regi obviam in Gerstingun miserunt, obnixè postulantes, ut à latere suo principes, quos vellet ad eos transmitteret, paratos, se collato cum eis consilio, omnibus quæ justa sint, promptissime assensum præbere.

Abnuit rex, nec principes suos de tam remotis regni partibus ad sententias dicendas confluxisse, sed ut manu militari ab hostibus communes Reip. injurias expostularent. Sed cum ei hoc vix & ægre supplicatio legatorum extorsisset, nullus erat ex principibus, qui eo munere fungi consentiret singulis, videlicet, timētibus, ne vel apud regem perfidiæ notarentur, si quid in Saxones clementius agerent, vel apud Saxones mendacii crimine infamarentur, si veniam eis admissi pollicerentur, quam incunctanter scirent, nullam eos à rege consecuturos. Triduo in hac cunctatione cessatum est, Legatis assiduo euntibus ac redeuntibus, atque in eadem verba regis & omnium principum aures obtundentibus. Nec propterea rex profectionem distulit, sed instructo exercitu, prælatis militaribus signis lento cotidie gradu in ulteriora populabundus contendebat.

Legati Imperatoris ad Saxones.

Tandem placuit mitti ad eos Magontinum archiepiscopum, Saltzburgensem Archiepiscopum, Augustensem episcopum, Witzeburgensem episcopum, & cum his ducem Gozelonem, cujus potissi-

tissimum in ea expeditione authoritas valebat,& in eo omnium quæ agenda erant, summa & cardo vertebatur, pro eo quod licet statura pusillus,& Gibbo deformis esset, tamen opum gloria, & militum lectissimorum copia, tum sapientiæ & eloquii maturitate cæteris Principibus quam plurimum eminebat. Hos quinque nominatim ad colloquium suum Saxones expetierant, quod hos constantissimæ fidei & veritatis esse compererant, & quicquid hi spopondissent, ratum fore haud dubio credebant.

Saxones supplices.

Cumq; in castra Saxonum venissent, provoluti pedib. eorũ principes Saxoniæ, obtestabantur per Deum, ut calamitatis eorum misererentur, quos regis inclementia, & primo ad audendum hoc immane facinus coegisset, & nunc victos & penè usq; ad internecionem deletos, ad exitiales cruciatus insatiabili odio deposceret. Quod si legibus, si judiciis, si more majorum innocentiam suam asserere permittantur, facile crimen refellant, & se acceptas in Gerstingun pacis conditiones nullo deinceps ausu temerario violasse probent, vel si probare nequeant pœnas, quas leges & scita majorum in similium criminum reos sanxerint, persolvere non abnuant. Nunc vero novo crudelitatis genere innocentib. refellendi criminis copiam non dari, placationem non recipi, satisfactionẽ non admitti sed semel conceptæ indignationis virus, ita penitus imis insedisse visceribus, ut non alio medicamine, quàm totius Saxonicæ gentis exterminio sedari valeat. Proinde videant ipsi memores humanarum rerum, ne forte pestilentis hujus exempli contagium sumpto ab Saxonibus exordio, cæteros et quandoq; regni principes inficiat, & ita nunc infœlicibus eventis Saxonum moderentur, ita calicem hunc fellis & Absinthii misceant & propinent Saxonibus, ut sibi quoq; paulo post eundem meminerint esse bibendum. Se jam incassa spe, omissa deinceps salutis propriæ cura, hoc firmiter animo statuisset, ut quicquid illi agendum censeant, suadeant, jubeant, incunctanter agant, nec suarum partium studio partiantur ulterius totius Reip. statum periclitari.

Legatorum Imp. responsum.

Adhæc illi responderunt, se causam qua primum adversus regem arma sumpserint, non admodũ improbare, nec placere sibi obstinatum ad pernitiem eorum regis animum & pertinax odium, cõsensisse tamen in hoc omnes regni principes de usurpato in Republica novo hoc & multis retro seculis inaudito facinore, non aliter regi vel Reipublicæ posse satisfieri, quàm ut se absque ulla exceptione dedant. Sibi autem quorum hoc consilio agant curę futurum, ut nihil ex hac deditione quod saluti eorum, quod honori, quod rei familiari officiat experiantur.

Saxonum vulgus.

Adversus hanc vocem vehementer infremuit vulgus Saxonicum durumque omnibus visum est, & intolerabile, & ei sanguinis sui jus potestatemque facere, cujus crudelitatis tam clara cepissent experimenta, qui post depopulationes Turingiæ & Saxoniæ, post multa hominum milia cæsa, adhuc spirans minarum & cædis, omnia adversum eos mundi regna concitasset, cujus iracundiæ in secundis rebus non pietas, non miseratio, non Dei, non hominum respectus unquam modum fecissent. satius sibi fore, ut æquo certamine congressi, more virorum fortium moriantur in bello, quàm ut in exiliis & carceribus ritu pecudum jugulari, ridiculum hostibus suis spectaculum præbeant.

Econtra illi sedulo instabant, deprecantes, ut salutaribus monitis adquiescerent, neque exiguum Saxonici nominis, quod cædi ac depopulationi superfuisset vana desperatione perditum irent, se si minus salutis eorum, at propriæ existimationis curam permaximam habere, qui profecto maculam sibi & crimen nulla deinceps ætate, nulla virtute abolendum contraherent, si fidei suæ creditos adversitatis cujusquam vel levis aura perstringeret. Proinde ituros se ad regem, & si tuto fidem ducere, tuto veniam polliceri possent comperturos, & quæ comperta fuissent, die postera renuntiaturos.

Rex gratissime amplexus pacis conventionem, promisit, & sicut vulgata in plurimos fama loquebatur, etiamsi jusiurandum dedit, nihil se in eos si dediti fuissent, præter voluntatem & sententiam acturum eorum, quorum opera & beneficio incruenta sibi hac victoria obtigisset.

Sæpe itum ac reditum est. sæpe Saxones refutato deditionis consilio arma expediri, atque in aciem signa efferri conclamaverant, dum omnia fide regis tutiora sibi arbitrarentur.

Gozzilonis studiũ in placandis Saxonib.

Sed Gozzilo dux, & qui cum eo erant Episcopi satis impigros se exhibuerunt negotio, & ferocientis multitudinis tumultum nunc minis, nunc blandimentis comprimebant, pollicentes, & quia verbis parum fidei erat, etiam sub jurejurando confirmantes, non salutis, non libertatis, non prædiorum, non beneficiorum, non cæteræ suppellectilis suæ ullam eos jacturam sensuros, sed postquam faciem regis & regni majestatem momentanea satisfactione magnificassent, statim de deditione absolvendos, & patriæ libertatique, in nullis imminuto sibi conditionis suæ statu restituendos esse.

Saxones se dedunt Imperatori.

Non verba, non juramenta, non promissiones ullæ principibus Saxoniæ metum ademerant, sed quia nec utiliter hostibus congredi numero ac virtute impares valebant, nec bellum diutius trahi, plebe jam olim tædio affecta, & pacis recuperandæ cupidissima poterat, post longas deliberationes post multas tergiversationes lachrymantes, atque alta suspiria ab imis trahentes visceribus, tandem deditioni consenserunt, & fidem principum regisque clementiam propriæ salutis periculo experiri statuerunt.

Quod

Quod ubi protinus per exercitum regis celebris rumor vulgaverat, ingens gaudium, vehemens erat gratulatio, omnique triumpho illustriorem omnibus spoliis opimiorē æstimabant victoriam, quod ademta sibi fuisset necessitas, cum his manum denuo conserendi, qui prima congressione extinctis penè omnibus Sueviæ ac Bajoariæ luminibus luctuosam victoribus victi cladem intulissent.

Saxonia Principum Catalogus.

Postera die rex ad suscipiendos eos in medio late patentis campi planitie in loco, qui dicitur Spiraha, assedit, toto exercitu ad hoc spectaculum solenniter evocato, latissimo inter conspicuam multitudinem vacante spacio, ubi dum procederent totius exercitus oculis conspicui forent. Itur introducuntur per ordinem Saxoniæ ac Turingiæ primo principes, Wezil archiepiscopus Magadaburgensis, Bucco episcopus Halberstatensis, Ottho dux quondam Bajoariæ, Magnus dux Saxoniæ, Herimannus comes patruus ejus, Fridericus Palatinus comes, Diedericus comes de Cadalenburg, Adelbertus comes de Turingia, Rudeger, Sizzo, Berenger, Bern, comites. Deinde ingenui omnes, qui generis vel opum claritate aliquantulum eminebant in populo, & sicut convenerat absque ulla exceptione regi se dediderunt.

Imperator fœdus cum Saxonibus init.

Rex eos principibus suis singulis singulos, donec de eis communi consilio deliberaretur, servandos commisit & paulò post rupto fœdere, contemptis omnibus, quibus se obligaverat jurisjurandi vinculis, eos per Galliam, Sueviam & Bajoariam, per Italiam & Burgundiam deportari fecit. Beneficia quoq; eorum militib. suis, quorum præcipue opera in bello Saxonico usus fuerat distribuit. Cōmoratus etiam paucis diebus in Turingia castellum in Asenberg instauravit, præsidiumq; imposuit, præcavens nequid post digressum suum instabilis vulgi levitate novaretur. Præterea ingenuis omnibus, qui vel casu abfuerant, vel metu se subtraxerant diem statuit, ante quem si in deditionem nō venissent, tamquam hostes publici ab omnibus, quib. Respu. curæ esset, ferro & igne infestarentur, atque ita dimisso exercitu, victor rediens, natalem sancti Martini Wormaciæ celebravit.

Babenbergensis Diœcesis Episcopo vacua.

Interea Romanus pontifex crebris legationibus & Babenbergenses clerici assiduis supplicationibus vehementer regi imminebant, ut jam diu vacanti ecclesiæ Babenbergensi rectorem provideret. Siquidem prior episcopus, licet extrinsecis Ecclesiæ possessionibus, militum suorum, ut supradictum est, præsidio fultus, contra vetitum incubaret, nullam tamen pontificalis officii administrationem usurpabat, apostolici anathematis religione absterritus. Cumq; regi in pace & in bello tranquilla seu turbata republica semper commodissime affuisset, & scandalizatis in eo cæteris regni Principibus, solus ille nunquam scandalizatus fuisset, sed in cunctis quæ ei accidissent calamitatibus pondus diei & æstus cum eo inconcussa fide portasset, nunquam tamen rex vel levi verbo calumniatoribus ejus obstitit, quin immo haud gravate adversus eum accusationem recipere videbatur, eo videlicet, ut plerique interpretabantur, intendens, ut per hujus dejectionem via sibi patefieret ad Wormaciensem episcopum & alios nonnullos, quib. in ultionem pristinæ defectionis jam pridem summa ope calumniam struere sentiebatur.

Rutpertus episcopus Bambergæ substitutus.

Igitur profectus Babenberg, Rupertum Goslariensem præpositum in natale sancti Andreæ Apostoli, pro eo ordinari fecit episcopum, virum pessime existimationis in populo, eò quod regi familiarissimus & omnibus ejus secretis semper intimus fuisset, & omnium quæ rex perperam & præter regiam magnificentiam in repu. gessisset, potissimus incentor extitisse putaretur. Et milites quidem acerrime factum improbabant, quod scilicet, vivente priore episcopo nec canonice adjudicato alius ad adulterandam ecclesiæ Babenbergensis castitatem superordinatus fuisset episcopus. Clerici autem & si eos quam maxime offenderet persona ordinati, haud sane bonum testimonium habens ab his qui foris erant, malebant tamen qualemcunq; habere, quam eum adversus quem sedem Apostolicam appellaverant, & cujus vitæ institutionisq; lugubrem tragœdiam, toto mundi hujus theatro decantandam vulgaverant, recipere.

Monachorum ambitio ob Abbatiam Fuldensem.

Postera die cum ad eligendum Fuldensem Abbatem Rex cum Principibus assedisset, grandis erat inter abbates & monachos, qui ex diversis locis frequentes confluxerant, concertatio. Tamquam solenniter indicto agone singuli pro virili portione currentes, alius aureos montes, alius ingentia beneficia ex agro Fuldensi, alius solito impensiora in rempublicam servitia promittebant. Nec prorsus in promittendo modum aut modestiam ullam servabant. Et ò mores, ò tempora, ò abominationem desolationis stantem in loco, ubi non debet, & mammonam nostris temporibus publice sedentem in templo Dei, & extollentem se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur. Abbates & monachi ita ambitionis spiritu præcipites rapiebantur, ut eos à cupiditate sua non pudor nominis Christiani, non habitus arctioris propositi, non ipsum denique deterreret recens exemplum Babenbergensis Episcopi, quem pridie viderant non aliam ob causam & episcopatu privatum & communione, quàm quòd ad sacrum ordinem illicita largitione aditum sibi affectasset.

Ruzelinus monachus ex improviso fit Abbas Fuldensis.

Horum impudentiam rex vehementissime ut dignum erat detestatus, cum hinc inde importune obtundentium precibus urgeretur, repente divino ut creditur spiritu actus, monachum quendam Herveldensem Ruzelinum nomine, qui pro causa monasterii jussu abbatis sui ad curtem ve-

nerat, in medium evocat, & nihil minus ſuſpicanti, etiam inopinatæ rei miraculo penè exanimi, baculum paſtoralemq; offerens, primus ipſe abbatem eligit, dein cæteros tam monachos quàm milites, ut in electionem ejus conſentiant obnixe efflagitat. Ita cunctis qui aderant lætiſſima acclamatione ſuffragium ferentibus, abbatiam ſuſcipere jubetur. Et cum diu nunc imperitiam ſuam, nunc malam valetudinem, nunc abbatis ſui abſentiam cauſatus reſtitiſſet, vix tandem aliquando præſentiam epiſcoporum obteſtatione adjutus, ſuſcipere conſenſit.

Adalbertus Abbas de Loreſſan. Similiter defuncto nuper Vdalrico abbate de Loreſſan, cum monachi & milites in electionem præpoſiti concorditer adunati ad Curtem veniſſent, neque rex aliter ſenſurus putaretur, propter multa ſervitia, quibus ille dum præpoſitus monaſterii eſſet, gratiam dilectionemq; ejus officioſa admodum ſedulitate redemerat, Rex alium quendam ejuſdem cœnobii monachum Adalbertum nomine, qui cum cæteris fratribus nihil tale opinatus advenerat, repente injecta manu in medium protrahit, & rei novitate attonito, baculum paſtoralem cunctis ſtupentibus tradit.

Deſperatio facit Monachum. Herimannus Babenbergenſis epiſcopus, comperto quod alius in locum ejus ſubrogatus eſſet epiſcopus, cum omnis jam ei ſpes adempta eſſet, recuperandæ deinceps dignitatis ſuæ, nec ad eludẽdam Romani Pontificis ſententiam ullũ ultra pateret diverticulum, in monaſterium cui nomen eſt Suarza ſeceſſit, ibiq; ſub Eggeberto abbate ſanctæ converſationis habitum ſuſcepit. Statimq; aſſumpto ſecum eodem abbate ſuo, Romam profectus eſt, cum de inobedientia ſua humiliter apud ſedẽ Apoſtolicam pœnitentiam egiſſet, & anathemate liberatus, & ſacerdotalis miniſterii præter pontificalem dignitatem denuo licentiam eſſet conſecutus.

Vita Annonis epiſcopi Colonienſis. Annum hunc multis cladibus inſignem potiſſimum lugubrem fecit obitus Annonis Colonienſis Archiepiſcopi, qui poſt longam ægrotationem, qua Dominus vas electionis ſuæ in camino tribulationis tranſitoriæ purius auro, purgatius mundo obrizo decoxerat, 2. Non Dec. beato fine perfunctus, ad angelos ex hominibus, ad immortalia ex mortalibus tranſmigravit.

Prodigia. Teſtantur hoc ſigna & prodigia, quæ cotidie circa ſepulchrum ejus dominus oſtendere dignatur ad confutandam impudentiã eorum, qui paulò ante vitam ejus ſanctiſſimã, atq; ab omni hujus mũdi labe quantum ad hominem integerrimam, livido dente carpebant, & pretioſam margaritam jam olim cœleſtis regis diademati deſtinatam falſis rumorib. obfuſcare conabantur. Is in Babenbergenſi Eccleſia, in ludo tam divinarum quam ſecularium literarum enutritus.

Pueritia ſive juventus & ſtudia. Poſtquam adolevit, nulla commendatione majorum, erat quippe loco mediocri natus, ſed ſola ſapientiæ ac virtutis ſuæ prærogativa imperatori Heinrico innotuit. A quo in palatium aſſumptus brevi apud eum præ omnibus clericis, qui in foribus palatii excubabant, primum gratiæ & familiaritatis gradum obtinuit, hoc præcipue diligentibus in eo omnibus bonis, quod juſti ac recti admodũ tenax erat, atq; in omnib. cauſis pro ſuo tunc ſtatu, non adulando ut cæteri, ſed cum magna libertate obloquendo, juſtitiæ patrocinabatur.

Corporis habitus. Erat autem præter virtutes animi & morum gloriam, corporis quoq; bonis ornatiſſimus, ſtatura procerus, vultu decorus, lingua promptus, vigiliarum & inediæ patientiſſimus, poſtremo ad omne boni operis exercitium, naturæ muneribus affatim inſtructus.

Dignitas. Exactis in palatio haud multis annis, magna imperatoris, magna omnium qui eum noverant expectatione adeptus eſt Colonienſem epiſcopatum, atq; ita deinceps in omnibus tam eccleſiaſticis quam reipublicæ negotiis, haud imparem ſe acceptę dignitati gerebat, & ſicut æditioris loci inſignibus, ita cunctis virtutum generibus inter cæteros regni principes conſpicuus incedebat. Reddebat ſollicitus quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo, quia Colonienſis nominis majeſtatem, & ſecularem pompam, ambitioſius penè quam aliquis ex prædeceſſoribus ejus oſtentabat ad populum. Nec propterea tamen invictum inter tantas occupationum procellas, ſpiritum unquam relaxabat à ſtudio divinarum rerum.

Jejunia & vigiliæ. Crebris jejuniis corpus ſuum macerabat, & in ſervitutem redigebat. Pernoctabat plerumq; in orationibus, & per eccleſias uno tantum puero contentus comite, nudis pedibus diſcurrebat. Et diem quidem in diſponendis privatis ſeu publicis negotiis, nocte vero totam in opere Dei expẽdebat. Multa illius in pauperes, in peregrinos, in clericos, in monachos benignitas, mira liberalitas erat.

Liberalitas. Nullam intra diœceſim ſuam congregationem prętermiſit, quam non prædiis, ædificiis, ſtipendiis, ſua ſpecialiter donatione auctam vita decedens relinqueret. Et planè apud omnes indubia fide conſtitit, ex quo Colonia fundata eſt, unius nunquam Epiſcopi ſtudio tantum opes & gloriam creviſſe Colonienſis eccleſiæ. *Juſtitia adminiſtratio.* In judicandis cauſis ſubditorum nec odio, nec gratia cujuſquam à vero abducebatur, ſed ſemper in omnibus propoſitam indeclinabiliter ſequens æquitatis lineam, ad evertendum judicium, nec accipiebat perſonam pauperis, nec honorabat vultum potentis.

Doctrina & verbi prædicatio. Tum vero verbum Dei ita luculentè, ita magnifice diſſerebat, ut ſaxeis etiam cordibus ſermo ejus lachrymas excutere poſſe videretur: & ſemper ad exhortationem ejus planctu & ululatu compunctę multitudinis eccleſia tota reſonaret.

Dum

Duas Coloniæ congregationes clericorum ex integro propriis impensis instituit, unam in loco qui dicitur Ad gradus, titulo sanctæ Mariæ, alteram foras murum titulo sancti Georgii martyris. Tres etiam congregationes monachorum diversis in locis ex suo construxit: unam in monte qui à præterfluente fluvio cognominatur Sigeberg, aliam in regione Sclavorum in loco qui dicitur Salefelt, tertiam in regione Westfaal, in loco qui dicitur Grafcaf, quas omnes & augustissimis ædificiis excoluit, & exquisitissimis ecclesiæ ornamentis illustravit, & amplissimis atque in multorum fratrum usus sufficientibus prædiis locupletavit. Cumque in omnibus Teuthonici regni monasteriis cerneret antiquum illum regularis disciplinæ fervorem admodum refrixisse, & monachos à vita communi ad rem familiarem, curam omnem studiumq; convertisse, gravi tędio angebatur animus ejus, quod ingentibus expensis nihil Deo dignum confecturus putaretur. Interea contigit ut pro sua reip. Romam pergeret. Cumq; aliquas Italiæ regiones peragraret, principes ejus regni, ne à rege deficerent, suis exhortationibus confortaturus, ad monasterium quoddam cui Fructuaria nomen est, causa orationis divertit. Ibi admiratus monachorum arctissimam, & secundum regulæ instituta cōversationem, nonnullos eorum in opere Dei probatissimos secum rediens abduxit, & eos, ad tradēdam Galliis ejusdem disciplinæ formulam in Sigeberg constituit. prioribus monachis, quos ex sancto Maximino asciverat, quoniam in horum instituta concedere noluerant, honorifice in locum suum remissis. Quod eius factum imitari cæteri Galliarum episcopi, alii ex Gorzia, alii ex Clonica, alii ex Sigeberg, alii ex aliis monasteriis monachos evocantes novam divini servitii scholam in suis singuli monasteriis instituerunt. Adepque brevi convaluit fœlicis hujus facti æmulatio, ut pauca intra Galliam monasteria videamus, quæ non jam novæ hujus institutionis jugum subacla receperunt. Ipse vero monachos suos juxta quod in Fructuaria cōpererat cernens artissimis vivere disciplinis, & conversationis eorum opinione longe lateque vulgata, multos ad mundi contemtum inflammari & eorum magisterio se in via Dei erudiendos tradere, magnas Deo gratias referebat, quod non confudisset eum ab expectatione sua. Omnem quoque diligentiam adhibebat, ne quam earum rerum, quibus corporis imbecillitati consulendum sit, penuriam sustinerent. *Fundationes religiosæ.*

Honorabat ac venerabatur eos ut dominos suos. nec solum Abbati, sed Decanis etiam monasterii, ita subditus dictoque obtemperans erat, ut ad primum eorum imperium, quantumlibet gravibus publicæ seu privatæ rei negotiis implicitus teneretur, ilico ex occupatis manibus surgeret, & omne quod jussissent, instar vilis mancipii exequeretur. Cibos summa industria cōfectos cotidie, dum adesse potuisset, ipse eis inferebat, ipse apponebat, ipse potum miscebat, ipse reficientibus ad omne obsequium, quolibet famulo promptior, paratiorq; assistebat. Silentium quoq; ac cæteras monasterii consuetudines, dum inter eos diversaretur, ita attentus sollicitusq; servabat, ac si pro excessibus suis ipse quoq; cotidie in Capitulo eorum causam dicturus, & sententiam accepturus foret. Hoc ejus in Sigeberg, hoc in Salefelt, hoc in Crascaf studium, hæc institutio erat. *Humilitas.*

Porro à rege gravissimis sæpenumero inimicitiis dissidebat, & eum acerrimis increpationibus objurgabat, propter multa, quæ præter æquum & bonū ejus jussu vel permissu cotidie admittebantur in republica. Vnde rex plerumque efferatus, omnia quæ illius erant ferro & igne demoliturum se comminabatur: plerumque autem supplex ei factus, amplissimis promissionibus iratum demulcebat, & tam sui quàm totius regni jus potestatemq; ei se facturum pollicebatur, si modò fidum eū sibi, nec adeò cunctis voluntatibus suis adversum experiretur. Ad hæc ille, in cunctis, ajebat, quæ recte & juxta regiam magnificentiam conaretur, nusquam ei defuturam esse operam suam: Si quid vero perperam & contra leges ac scita majorum, nequam hominum suggestionibus depravatus, agere vellet, ut his consensum authoritatemque suam accommodaret, nullo se vel pretio redimi vel terrore compelli posse. *Simultas cum Imperatore.*

Et nunc quidem in summam familiaritatem, & penè in regni consortium à rege assumebatur, nunc vero quomodo ea, quæ in regno perperam gerebantur, vehementer detestaretur & acerrime impugnaret, cum contumelia de Palatio ejiciebatur, & ad extinguendum omnino nomen eius totum regni robur concitabatur. His vicissitudinibus per plures annos ejus concertatio cum Rege trahebatur. Neque enim lasciviæ regis vel ratio modum faciebat, vel ætatis accessus, vel amici cujusquam objurgatio, sed cotidie seipso deterior efficiebatur, & ruptis omnibus humani, ne dicam Christiani pudoris frenis, in omne quod animus suggessisset flagitium præcipitantior ruebat. Et oppressis jam terrore principibus, nullus erat, qui peccantem & divina atque humana omnia, absque discrimine permiscentem, vel levi verbo auderet redarguere. *Fortuna varia & anceps in aula.*

Ad ultimum consyderans Archiepiscopus completam esse malitiam ejus, & obstinatum in malis ingenium, nec tempore jam corrigi posse, nec ratione, anno penè ante exortum bellum Saxonicū petiit vacationem deinceps sibi dari ab exterioribus Reipublicæ negotiis. Et sic impetrato commeatu, in Sigebergense monasterium secedens, illic in vigiliis & jejuniis, in orationibus & eleemosynis quod supererat ætatis exigebat. Nec inde uspiam, nisi summa forte ac inevitabili necessitate extractus abscedebat. Cætera quæ circa Reip. administrationem vel egit vel passus est, si quis plenius scire voluerit, superiora libelli hujus revolvat, & singula eo, quo gesta sunt ordine; & tempore copiose descripta inveniet. *Vita privata & monastica.* *Res gestæ.*

Calamitates & insidiæ.

Sed pius Dominus, qui quos amat arguit & castigat, hanc quoque dilectam sibi animam ante diem vocationis suæ multis tentari permisit incommodis, ut, scilicet, ab eo omnem scoriam terrenæ conversationis, excoqueret caminus transitoriæ tribulationis. Primum moto bello Saxonico fratrem ejus Wecel Magadaburgensem archiepiscopum, & consobrinum ejus Bucconem Halberstadensem episcopum, tempestas involvit gravissimæ persecutionis. Contra hos, cum non satis impigre regi totius Saxonicæ genti exterminium anhelanti opem ferret, naturæ profecto legibus, & carnali affectione inhibitus, invisus ei suspectusque efficitur, perjurii ac perfidiæ insimulatur, cives Colonienses, quibus paulò ante unicè carus acceptusq; fuerat, ad interficiẽdum eum donis ac promissionibus sollicitantur. Sopito utcumq; hoc malo, duo ministri ejus, qui in laribus ejus familiarissime obversabantur, insidias ei tendunt, & nisi Dei misericordia malum hoc prævertisset, nihil tale suspicantem trucidassent.

Res adversæ ab ingratis.

Alii cuidam, quem beneficiis suis maximè fidum sibi obnoxiumque fecerat, familiares literas à seipso in tabulis, propter majorem secreti . . . .

Defectus.

. . . . suum tantis undiq; adversitatum procellis jactatum, penè naufragantem consolaretur & instrueret. At ille ex ipsa tam operosa secreti commonitione cõijciens, aliquid regi reiq; publicæ adversum his literis contineri, Regi eas detulit. Quas ille deinceps in argumentum læsæ fidei Archiepiscopo improperans, necem ei & omnibus quæ ejus essent ultimum, si copia fieret, exterminium machinabatur. Item alius quidam ex ministris ejus, quem Coloniẽsi ecclesię propria industria ipse acquisierat, quẽq; ob hoc indulgentissimo semper affectu coluerat, & bonis omnib. etiam supra natales suos locupletaverat, repentè insolẽtia servili elatus, jugũ ecclesiasticæ servitutis cœpit detrectare, seq; in libertatem violento quodam jure Fori cum magna archiepiscopi contumelia asseruit.

Luctus ex amicorum amissione.

Tum vero crebris mortib. charorum suorum ita amaricatus est, & vulnere concisus super vulnus, ut saxeum quoq; pectus, & supra petram fundatum ædificium concutere posset tam vehemens ille turbo tentationis.

Morbus & ægritudo.

Ad ultimum data Satanæ in carnem quoq; ejus potestate, ulcere pessimo percussus est in utroque pede, ita ut putrescentes paulatim carnes defluerent, & hinc inde abducta cute, consumptis carnib. fœdo aspectu ossa nudarentur. Qui morbus primò pedes, dein crura & femora miserabili modo depastus est, ac sic post diuturnam maceratíonem penetrans ad vitalia, animam, super argentum igne examinatum, probatam & purgatam septuplum, de hac domo lutea transmisit ad domum nõ manufactam æternam in cœlis. De qua te dimidio ferè anno, priusquam vita excederet, certum eum fecerat manifesta revelatio.

Visio Annonis episcopi.

Visus est enim sibi domum quandam omni decore intus & foris resplendentem intrare. Et ecce in subsellius judicialibus, tamquam ad concilium solenniter evocati residebant. Heribertus Coloniensis archiepiscopus. Bardo Magontinus archiepiscopus, Boppo & Eberhardus Treverenses Archiepiscopi, Arnolfus Wormaciensis episcopus. & alii quàmplures Galliarum episcopi, quorum alios fama tantum vel lectione compererat, amicti omnes stolis Pontificalibus, & habentes vestem instar nivis candidam. Ipse quoq; candidis admodum ac pretiosis indutus sibi videbatur, sed partem candentis vestimenti, eam scilicet, qua pectus tegebatur, sordida quædam, ac fœda caligo obduxerat, ac cæterũ cultus ejus splendorem sua fœditate plurimum obfuscabat, quam tamen ipse nimio rubore perfusus, objecta manu tegere ac celare, ne inspicientium offenderet obtutum, conabatur. Vidit præterea inter eos sibi quoq; sedem miri decoris paratam. Quam cum occupare gaudio & exultatione æstuans properaret, surgens Arnolfus Wormaciensis episcopus, modesta voce eũ prohibuit, dicens. Reverendos patres qui assiderent, nolle eum in suum admittere consessum, propter ea quod vestem ejus turpis hæc macula fœdaret. Cumq; jussus loco cedere flens confectoq; nimiũ animo egrederetur, insecutus eum idem episcopus, æquo animo, ait, esto pater, maculam tantum hanc, quæ vestem tuam infecit maturius ablui præcipe, quia non post multos dies beatæ hujus mansionis consortium, & sanctorum quos patrum aspexisti consessuum voti compos percipies. Mane facto, cum familiari cuidam suo visionem retulisset, ille sapienter rem conjiciens, macula, inquit, hæc vesti tuæ illita nihil aliud est pater, ut æstimo, quàm memoria injuriæ civium tuorũ, qui te anno superiore Colonia expulerunt, quibus te divinæ pietatis respectu jam olim oportuerat admissi hujus veniam dedisse. *Hæc*, quod bona venia dixerim, pectori tuo tenacius quàm æquum sit insidens, & amarissimo mœrore contra fas mentem tuam decoquens, cæteram sanctissimæ conversationis tuę claritatem molesta quadam caligine obducit & obscurat.

Pœnitentia & delicti confessio.

Archiepiscopus conscientiæ suæ testimonio convictus, ne inficiaretur quod audiebat, reatum suum humiliter agnovit, statimque destinatis circumquaque nuntiis, cives omnes Coloniæ, quos in ultionem injuriæ suæ excommunicatos urbe fugaverat, ad se evocavit, eisq; proxima festivitate Paschali (nam in quadragesima visionem viderat) nõ solum communionem ecclesiasticã, sed et bona

bona sua omnia, quæ direpta fuerant, benignissimè restituit. Sic gravis illa tempestas, quæ spiritu diabolico suscitata totam concusserat Coloniam conquievit: pater filios, filii patrem recognoverunt, Archiepiscopus amaritudine, populus metu & sollicitudine, civitas liberata est solitudine.

Sepultura provisio.

Archiepiscopus jam à principio sepulturam sibi providerat Coloniæ, in ecclesia beatæ Mariæ quæ dicitur, Ad gradus. Postmodum offensus temeritate Coloniensium, qua in eum inaudita rabie debacchati fuerant, non modo animam sed corpus quoque suum de Colonia in Sigeberg transferendum censuit ibiq; sepeliri se omni modo definivit. Cumq; appropinquãte die vocationis suæ, Coloniæ ægrotaret, jamq; in extremo spiritu constitutus, animadverteret populum Coloniensem graviter nimis ferre quod tam desiderabili thesauro defraudandus esset, paululum resumpto spiritu in lecto consedit, acceptaq; stola pontificali, ut videlicet verbis plus inesset authoritatis, familiares suos sub testificatione nominis divini adjuravit, ne alibi eum quàm in Sigeberg poni sinerent. Factum est ergo quod jusserat.

Obitus. Sepultura.

Defunctus enim post modicum gloria ingenti, magno cleri & plebis studio, summo matronarũ Coloniensium luctu in Sigeberg delatus, atque in medio ecclesiæ sepultus est, ubi cotidie, per ejus interventum fideliter postulantibus multa præstantur divinæ opitulationis beneficia.

Comitia Goslariæ.

Ann. 1076. Rex natalem Domini Goslariæ celebravit. Cumque eò omnes regni Principes evocasset, ut de Principibus Saxoniæ, qui in deditionem venerant, communi consilio deliberaretur, præter ducem Boëmicum pauci admodum venerunt. Ab ipsis tamen qui venerant, jusjurandum exegit & accepit, ut non alium post eum quàm filium ejus tenerum adhuc infantulum regem sibi eligerent.

Ibi Ottho dux quondam Bajoariæ datis pro se duobus filiis suis obsidibus deditione absolutus est, nec solum in gratiam, sed in tantam quoq; familiaritatem receptus est à rege, ut omnia deinceps consilia, tam de privatis quàm de rep. cæteris auricularijs familiarius cum eo communicaret. Cæterorum qui se dediderant nec mentio habita est.

Hildolffus Episcopus electus sed non receptus.

Coloniensis etiam clerus & populus ad eligendum sibi antistitem frequens confluxerat. Quibus rex Hildolphum quendam Goslariensem canonicum offerebat, atque ut eligerent, dedita opera insistebat. Illi contra summa ope nitebantur, objicientes quòd homo statura pusillus, vultu despicabilis, genere obscurus, nec animi nec corporis virtutibus quicquam tanto sacerdotio dignum prætenderet. Unde indignitate rei tanta in eum concitata sunt omnium qui in Curte regia erant odia, ut sicubi in publico apparuisset, omnes eum tanquam aliquod antiquitatis monstrum inconditis clamoribus & canticis perurgerent, lapidesque in eum & pulverem, vel quodcumq; aliud furentibus casus obtulisset, jactarent. Sed rex recolens Annonis Archiepiscopi constantiam, & invictum adversum omnes nefarios suos conatus spiritum, cõsulto talem ei successorem ordinari satagebat, cujus facilitate ad omnia quæ vellet pro libito suo abuti posset. Cumq; diu multumq; conatus nulla ratione ut eligeretur obtinere potuisset, Colonienses infecto negotio in sua remisit, iterumq; media quadragesima rectius, si fieri posset, consultos præsto esse præcepit: contestatus quã sancte, se vivo aut nullum eos, aut hunc habituros esse Pontificem.

Imperatori Roma dies dicitur.

Aderant præterea Hildebrandi Papæ legati, denuntiantes regi, ut secunda feria secundæ hebdomadæ in Quadragesima, ad synodum Romæ occurreret, de criminibus, quæ objicerentur causam dicturus; alioquin sciret se absque omni procrastinatione eodem die de corpore sanctæ Ecclesiæ Apostolico anathemate abscindendum esse. Quæ legatio regem vehementer permovit, statimq; abjectis cum gravi contumelia legatis, omnes qui in regno suo essent Episcopos & abbates Wormaciæ dominica Septuagesimæ convenire præcepit, tractare cum eis volens ad deponendum Romanum Pontificem, si qua sibi via si qua ratio pateret: in hoc cardine totam verti ratus salutẽ suam, & regni stabilitatem, si is non esset episcopus. Ipso tempore contigit Papam per immissionem Satanæ gravissima pulsari adversitate.

Legati Pontificii ab Imperatore spreti.

Gregorius VII. à Quintio Romano cive sacra tractãs violatur.

Quidam urbis præfectus Romanæ Quintius nomine, & generis claritate & opum gloria eminens valde in tota Italia, multa in possessionibus Romanæ ecclesiæ præter leges faciebat. Perlata ad Papam querimonia, cum eum sæpius modestè corriperet, nec quicquam proficeret secreta correptio, tandem excommunicavit eum: arbitratus hoc saltem modo improbitatem ejus coërcendã fore. Hinc ille majori dementia efferatus, ipsa nocte natalis Domini; cum armatis inopinatò irruit in ecclesiam, in qua Papa, vestimentis pontificalibus indutus, sacro altari astabat, missarum solennia celebrans: injectaq;, quod dictu quoq; nefas est, in capillos ejus manu, multis contumeliis affectum, de ecclesia protraxit, & priusquam vulgato per civitatem rumore populus frequens auxilio concurreret, in domum quandam munitissimam abripuit. Fama tam atrocis facti totam dicò replevit urbẽ. Undiq; ad arma conclamatur. Divites & pauperes, nobiles & ignobiles uno omnes animo accurrere, atque in ipso statim orientis diei crepusculo domum Quintii oppugnare summa vi aggrediuntur, & nisi ille mali quod imminebat haud improvidus, Papam dimittere maturasset, domum ipsam, peremptis omnibus qui in ea erant, à fundamento evertissent. Papa interveniente, concitatæ multitudinis furor vix & ægrè compressus est.

Romani quod factum fuerat graviter nimis & indignè ferentes, omnia quæ Quintij erant, tam intra muros quàm extra ferro & igne demoliti sunt. Nec minus ille multa militaris audaciæ facinora contra faciebat, succedens & evertens omnia quæ poterat de possessionibus Romanæ ecclesiæ. Ita per multos dies non sine magno & harum & illarum partium dispendi, simultas hæc trahebatur.

Conventus VVormatiæ.

Rex statuta die venit Wormaciam, venerunt etiam Episcopi & abbates amplissimo numero. Commodè quoq; conficiendis tantis rebus intervenit quidam ex Cardinalibus Romanis Hugo, cognomento Blancus, quem ante paucos dies, propter ineptiam ejus & mores inconditos, Papa de statione sua amoverat, deferens secum, de vita & institutione Papæ, scenicis figmentis consimilem tragœdiam: scilicet, unde oriundus, qualiter ab ineunte ætate conversatus, quàm perverso ordine sedem Apostolicam occupaverit, quæ ante episcopatum, quæ post acceptum episcopatum, memoratu quoque incredibilia, flagitia commiserit. Hujus authoritatem tanquam divinitus sibi destinatam gratissimè amplexati & promptissimè secuti sententiam promulgarunt: quòd Papa esse non possit, nec ullam, juxta privilegium Romanæ sedis, ligandi, aut solvendi potestatem habeat, vel aliquando habuerit, qui tantis vitam probris ac criminibus commaculaverit.

Papa indignus sede Apostolica,

Cumque cæteri omnes damnationi ejus nihil hæsitantes subscriberent, Adalbero Wirceburgensis Episcopus, & Herimanus Mettensis Episcopus aliquamdiu restiterunt, dicentes. Incongruum valde, & contra Canonum scita esse, ut Episcopus aliquis absens, absque generali Concilio, sine legitimis & idoneis accusatoribus & testibus, necdum probatis criminibus quæ objicerentur, condemnaretur, nedum Romanus Pontifex. Adversus quem nec episcopi cujusquam recipienda sit accusatio.

Sed Wilhelmus Trajectensis episcopus, qui causam regis pertinacius tuebatur, vehementer imminebat, ut aut cum cæteris in damnationem Papæ subscriberent, aut regi cui sub jurejurando fidem spopondissent, protinus renuntiaret. Is eo tempore regi admodum carus acceptusq; erat eiq; rex omnium, quæ privatim vel publicè agenda erant, post se ordinationem delegaverat, vir secularibus literis apprime eruditus, sed fastu nimio inflatus vix se ipse ferebat.

Igitur ex nomine omnium qui convenerant episcoporum & abbatum, plenæ contumeliarum literæ Romam destinantur quibus denuntietur Romano Pontifici: ut pontificatu, quem contra ecclesiasticas leges usurpasset, sese abdicet, sciatq; post eam diem quicquid agat, jubeat, decernat, irritum haberi.

... depositus.

Legati ut jussum fuerat summo conatu iter accelerantes, pridie quàm synodus indicta celebraretur Romam ingressi, literas tradunt. Tunc cęteram legationem, sicut in mandatis habebant, verbo non minus contumelioso, quàm scripto exequuntur.

Imperator Heinricus excommunicatus cum quibusdam Episcopis.

Papa nihil permotus atrocitate nuntii, postera die, cum clerus & populus ad synodum frequens confluxisset in auribus omniũ literas recitari fecit: Et sic cunctis qui convenerant episcopis id fieri decernentibus, regem excommunicatum, & cum eo archiepiscopum Magũtinum Sigfridum, episcopum Trajectensem Wilhelmum, episcopum Babenbergensem Rubertum. Cæteris qui conspirationis hujus participes extiterant diem statuit, qua nisi Romæ præsentati causam dicerét, novæ hujus & inusitatæ contra sedem Apostolicum rebellionis, similem cæteris excommunicationis sententiam sortirentur.

Porrò Otthonem Ratisponensem episcopum, & Otthonem Constantiensem Episcopum & Burchardum Losannensem Episcopum, Eberhardum comitem, Vdalricum & alios nonnullos, quibus rex potissimum consiliariis utebatur, jam pridem excommunicaverat.

Gozilo dux Lotharingiæ occisus.

Gozilo Dux Lotheringorum, cum esset in confinio Lotheringiæ & Flandriæ, in civitate quæ dicitur Antuuerpha, occisus est per insidias, ut putabatur, Ruberti Flandrensis comitis. Cum enim quadam nocte quiescentibus omnibus ad necessitatem naturæ secessisset, appositus extra domum speculator confodit eum per secreta natium, relictoq; in vulnere ferro conscius aufugit. Vix deinceps, VII, diebus accepto vulneri superstes, IV. KL. Martii vita decessit, atque Werdunis juxta patrem sepultus est, Magnum regni Teuthonici robur ac momentum: quom, ut sæpe jam dictum est, licet staturæ pusillitate atque gibbo despicabilis videretur, opum tamen gloria, & fortissimorum militum copia, prudentiæ quoque maturitate, postremò totius vitæ temperantia longe cæteris Principibus supereminebat.

Imperatoris ira in Saxones implacabilis redintegrata

Rex finito in Wormacia colloquio, concitus Goslariam rediit. Ibiq; iram suam, qua multo jam tempore in Saxones anxie æstuaverat, omni crudelitate explebat. Principes Saxoniæ, qui in deditionem venerant, in ultimas regni partes relegabat, bona eorum suis fautoribus pro libito suo diripienda permittebat: eos qui necdum dediti fuerant, acerrimis indies edictis ad deditionem urgebat, & nisi quamtocyus dederentur, ferro & igne infestari, & longius natali solo effugari comminabatur. Tum omnia castella, quæ superiori anno dirui jusserat, summo nisu, summo provincialium labore & ęrumna instaurabat. Nova quoque in omnibus per Saxoniam montibus & collibus, qui modo ad arcendam vim paululum quid commoditatis habere videbantur, extruebat, illis etiam,

quæ

quæ deditis Saxonibus in jus ejus venerant, præsidium imponebat, & multiplicata sunt mala, calamitas & vastitas per universam Saxoniam & Turingiam supra omnem retro majorum memoriam.

Discessurus Goslaria pridie nonas Martii episcopatum Coloniensem, sicut à primis obstinatò intenderat, Hildolfo dedit. Cleri Coloniensis tres tantum, militum etiam paucissimi, aderant. Cæteros, ne ad suffragia ferenda occurrerent, indignitas detinuerat. Ipsos qui occurrerant vix contéptim & summis, ut dici solet, labiis super electione ejus consulunt, risui prorsus ac ludibrio habendos, si non protinus acclamassent. Et ne quis forte adversus eum tumultus seditione vulgi per dilationem consecrationis concitaretur, statim Coloniam profectus, consecrari eum fecit à Wilhelmo Trajectensi Episcopo, cujus consobrino Episcopatum Paderbrunnensem, ne qua per eum mora ordinationi ejus fieret, promittebat. *Hildolfus episcopus Coloniensis.*

Pascha Trajecti celebravit. Ibique ducatum Lotheringiæ filio suo Cunrado, Marchiam vero, quæ dicitur Antuverpha, Gotefrido consobrino Gotzlonis Ducis, filio Eustachij comitis impigro & ad rem militarem acerrimo adolescenti tradidit.

Ipso tempore Ruodolfus Dux Suevorum, Welf dux Baioariorum, Bertoldus Dux Carentinorũ, Adalbero episcopus Wirceburgensis, Herimannus Episcopus Mettensis, & alij plerique principes convenientes in unum, consilia conferebant, in tantis calamitatibus, quibus Respublica vexabatur, quid facto opus esset. Regem post bellum Saxonicum eundem permanere qui fuerat, nihil eũ de levitate, de crudelitate, de pessimorum convictu ac familiaritate mutasse. Ad hoc tantum tam insignem suam adversum Saxones victoriam profecisse, ut ille sui omnium sanguinis jus potestatemque acciperet, & ad perniciem bonorum omnium, & ad omne quod animo concepisset flagitium, impunita libertate grassaretur, nihil sibi deinceps spei, nihil præsidii reliquum fore, si forte, ut sunt humana, eum offendissent, cum in dedititios contra jusjurandum, cõtra fidem principum tam fœda, tam crudelia, exercuisset. Hæc causa non solum ipsos, sed & cunctos regni principes vehementer permoverat, & eos potissimum, quorum consilio principes Saxoniæ se in periculum dederant. Facta est igitur conspiratio non modica, & magis ac magis indies roborabatur, ea re maximè omnibus ausum & fiduciam præbente, quod excommunicatum esse regem à Romano pontifice, frequentes ab Italia nuntii cotidie deferebant. *Conspiratio Principum in Imperatorem.*

His animatus Mettensis episcopus & alii plerique, nonnullos ex principibus Saxoniæ, quos à rege in custodia habendos susceperant, inscio rege in sua liberos redire permiserunt.

Wilhelmus Trajectensis Episcopus causam regis, ut supra dictum est, contra bonum & æquum obstinatè tuebatur, & studio partium regis, multa in injuriam Romani pontificis, omnibus pene diebus solennibus, inter missarum solennia, rabido ore declamabat, perjurum eum, adulterum, & pseudoapostolum appellans: & tam à se quam à cæteris Episcopis sæpenumero excommunicatum pronuncians. Is brevi posteaquam rex, exactis paschalibus feriis, Trajecto discesserat, repente gravissima ægritudine correptus est. Cumque per acerrimos cruciatus animæ ac corporis urgeretur, miserabili ejulatu coram omnibus qui aderant vociferabatur: justo Dei judicio se & præsentem vitam amisisse & æternam, quod regi ad omnia quæ perperam intendisset operam suam summo annisu præbuisset, atque in spem gratiæ ejus Romano pontifici sanctissimo, & Apostolicarum virtutum viro graves contumelias sciens & prudens innocenti irrogasset. In hanc vocem ut asserunt, sine communione, sine ulla satisfactione expiravit. Successit ei in Episcopatum Conradus Magontini Archiepiscopi Camerarius. Poderbrunnensem vero episcopatum Poppo Babenbergensis Præpositus obtinuit, cujus potissimum factione & studio Herimannus Babenbergensis episcopus, episcopatu dejectus fuerat. *Wilhelmi episcopi invectiva in Papam, & miser interitus.*

Rupertus abbas quondam Augiensis monasterium quoddam in Alsatiæ partibus, cui Gengebach nomen est, à Babenbergensi episcopo susceperat gubernandum. Vbi dum pro consuetudine sua lucris temporalibus immoderatius insudaret, paupertatem loci industria sua evincere satagens, occisus est cum alio haud desperatę indolis monacho adolescente, qui eum de Babenbergensi monasterio secutus fuerat, à servitoribus supradicti monasterii, contra quos possessiones monasterii, & jus suum, progressus ipse ad vim arcendam, defendere volebat. *Gegenbach.*

Saxones deportatis in exilium Principibus suis, tædio & mœrore tabescebant, nec calamitatis ullum usquam patebat effugium. Amici regis per montes & colles dispersi cervicibus imminebãt: nec eos ut antea conventus facere, consilia conferre, aut ullam recuperandæ salutis viam tentare sinebant. Insuper cotidie ex agris & villis prædas agebant, tributa regioni difficillima imponebant, castella sua summo provincialium labore & impensis communiebant, & graves prorsus atque inexplicabiles pristinæ rebellionis pœnas exigebant. *Saxones miseria oppressi.*

Erant duo cujusdam Geronis comitis filii, satis quidem ædito loco nati, sed propter inopiam rei familiaris inter Principes Saxoniæ nullius nominis vel momenti. Hi tempore deditionis ultra Albim fluvium refugerant, ibique rei eventum præstolabantur: facile à rege propter obscuritatem nominis vel ignorati vel contempti. Cumq; viderent mala quæ fiebant, non aliud, scilicet actum deditionę *Geronis comitis filii defensores patriæ.*

deditione Principum, quàm proditam planè esse libertatem patriæ, totamque gentem Saxonum, quod rex semper intenderat, in servitutem atque sub jugum redactam, quamvis patriis finibus extorres, quamvis munitionibus amissis, perdito patrimonio, rerum omnium inopes remansissent: gaudebant tamen admodum, quod cum cæteris Saxoniæ principibus intempestuosum illud deditionis naufragium non incidissent. Et cum urgeret penuria, contractis ex sui similium numero aliquantis copiis, rapto sibi victum quærere cœperunt. Plerumq; etiam, ubi opportunitas accidisset, Regis exactoribus resistere, & injurias manu propulsare tentabant. Cumq; eis semel & secundo res prospere cessissent, milites principum, qui relegati fuerant, ingenui quoq; omnes, qui necdum dediti fuerant, quiq; extrema omnia quàm fidem Regis ultra experiri malebant, catervatim ad eos cõfluebant. Et facta est intra dies paucos permaxima multitudo, ita ut jam non ad insidias modo & clandestinas latrocinantium more excursiones, sed ad apertam vim & publicas congressiones pares se hostibus arbitrarentur.

Saxones quintò libertatem bello vindicare studēt.

Præterea provinciales, quibus inter ultimas desperationis tenebras lux aliqua salutis & consolationis cœlitus emicuerat, omnes promptissimo animo socias manus communemq; operam publicis negotiis pollicentur: satius judicantes pro patria, pro liberis, pro conjugibus, honesta morte perfungi, quam inter tantas tribulationes omni morte tristiorem vitam agere.

Inter hæc rediens Herimannus patruus Magni ducis & alii plerique ex principibus dedititiis, quos, ut prædictum est, inconsulto rege indulgentia eorum à quibus tenebantur, deditione absolverat, inopinatum cunctis gaudium præstiterunt, atq; omnem, si quis adhuc mentibus resedarat, scrupulum ademerunt. Tanta siquidem tamque inopinata rerum prosperitas evidens cunctis erat documentum respicientis eos misericordiæ Dei.

Igitur armata juventute Saxoniam peragrantes, castella quibus rex præsidium imposuerat, alia deditione, alia militari manu brevi omnia receperunt. Eos qui intererant direptis spoliis incolumes dimiserunt, accepto ab eis sacramento, quòd ulterius in Saxoniam hostiliter non venirent. Amicos regis, omnes præterea quicumq; communibus negotiis operam suam spondere noluissent, dissipatis omnibus quæ habebant, procul Saxonia effugarunt: & directa est salus in manibus eorum, ad recuperationem libertatis pristinæ.

Arx in mõte lapideo

Solus adhuc Ottho dux quondam Bajoariæ, in castello Hartesburg residebat. Huic rex per toti Saxoniam vices suas & publicarum rerum procurationem delegaverat, dato insuper negotio, ut castellum in Hartesbürg, & aliud in monte qui dicitur Lapideus, qui proximus Goslariæ imminet, summo ope extrueret. Ad hunc Legatos dirigunt mandantes, ut omisso opere quod ad eversioné gentis suæ, immemor patriæ, immemor libertatis extruere aggressus sit, consilium potius perquirat ad ereptionem principum, quibus ipse ut se dederent vehementissimus author fuerit. Iamdudum opinionem indubiam multorum mentibus insedisse, quod iccirco deditionem cæteris tantopere suaserit, ut eorum sanguine regis sibi animum deplacaret, & communi exitio suam ipse salutem mercaretur. Hoc nunc evidentibus indiciis elucere, cum illis in ultimas partes terrarum deportatis, ipse proditionis suæ mercedem à Rege totius Saxoniæ principatum acceperit, & regiæ crudelitatis carnifex, atque omnium quæ ferociter rex meditetur, ferocior administer existat. Bene igitur famæ & honori suo consulat, si tantę infamiæ maculam, claro aliquo erga patriam suam beneficio purgare conetur, & genti suæ patriam libertatemq; armis recuperare cupienti auxilio concurrat. Postremò si monitis ultro non assentiatur, se proculdubio vim adhibituros, & patriæ proditorem, communionum castrorum desertorem, ut dignus sit, èversis omnibus quæ ejus sint, procul Saxonia expulsuros.

Ad hæc ille obnixè eos per Deum obtestabatur, ut mitius pacatiusq; agerent, quę pro communio commodo moliantur, ratione quàm temeritate melius procedere. Se protinus missurum & Regi modis omnibus suasurũ, ut principes deditione absolvat, castella quæ metu rebellionis pristinæ extruxerit diruat, genti Saxonum libertatem leges ac jura majorum, quæ per vim erepta toties armis repetiverint, restituat. Si consilio acquiescat, gravis atque ancipitis belli necessitate sine sanguine liberatam esse Saxoniam: Sin autem, se nec indulti honoris amore, nec mortis metu, nec jurisjurandi religione inhiberi posse, ne communem patriæ, parentumq; suorum causam usque ad extremum spiritum, quanta possit virtute defendat, juvet, tueatur. In hæc verba Legatos Saxonum dimisit, statimq; suos ad regem sicut pollicitus fuerat destinavit, præsidio quoq; ab utroq; monte quem occupaverat abducto, communem deinceps cum Saxonibus ac socialem vitam agebat.

Rex de his quæ acciderant in Saxonia gravi nuntio accepto, comperto etiam quod cæteri principes, collatis per crebra conventicula consiliis, defectionem meditarentur, hinc ira, hinc sollicitudine in diversa raptatus, cui primum morbo mederetur anxius ambigebat. Sed quo ira impellebat inclinatior, ad oppugnandam Mettensem urbem exercitũ admovere cogitabat, & ab Episcopo loci, quod creditos custodiæ suæ principes, se inconsulto dimisisset, vindictam expetere. Sed contrà reputans turbata Republica, dubia fide principum, exhausto superioribus bellis milite, extremæ dementiæ esse, arduum aliquid præcipitanter attentare, impetum animi ab temeritate ad pacatiora consilia revocavit.

Missi

Conventus VVormatiæ.

Missis igitur circumquaque nuntiis, omnes regni principes in Pentecosten Wormaciæ sibi occurrere jussit, quid facto opus esset communi consilio ut prætendebat, deliberaturus. Statuta die cæteris amplo satis numero occurrentibus, nullus aderat supradictorum ducum, à quibus Reip. periculum timebatur, & quorum potissimum authoritate, si res tranquillæ essent, summam publicorum negotiorum disponi oportuerat. Ita conventus ille principum, cassata voluntate regis, nullum habuit effectum.

Cõventus Magontiæ.

Iterum in natale sancti Petri Apostoli Magonciæ eos adesse, addito jam edicto, obnixa supplicatione præcepit. Sed ne tunc quidem quisquam eorum vel supplicantem attendit vel præcipientem: omnibus plane ad rebellionis studium immobiliter obstinatis. Ipsi qui convenerant fœda simultate à se invicem dissidebant. Iam enim solutus carcere suo Satanas non solum corporali, sed & spirituali armatura oppugnabat pacem Ecclesiasticam, & quorum corpora jugulabat, animas quoque, ne in æternum viverent, extinguere satagebat.

Satanas oppugnat ecclesiam.

Episcoporũ dissidiũ.

Vto episcopus Treverensis Roma nuper reversus communicare nolebat episcopo Magontino, episcopo Coloniensi, & aliis quam pluribus, qui apud regem præ cæteris assidui erant, & quorũ rex omnia faciebat consilio: obtendens & eos & ipsum regem excommunicatos esse à Romano Põtifice. Sibi tamen, quod ipsum vix summis precibus extorserit, indultam esse colloquendi tantum regis licentiam, nulla præter hæc in cibo, in potu, in oratione, vel in cæteris omnibus communione ejus permissa.

Defectus statuũ à rege.

Hujus authoritate animati complures alii, quorum & in Deum fides purior, & ad dignitatẽ Reip. sententia potior, paulatim se palatio subtrahebant: ne videlicet supradictorum communione macularentur, & ad regem, licet crebris jussionibus evocati, redire nolebant. Satius judicantes regem quàm Deum offendere, corporis quam animæ dispendium incidere.

Papa accusatur de moitmine iniquo.

Illi è contra irasci, fremere, insanire, minas & convicia in omnes passim jaculari. Injustam, & idcirco nihil æstimandam esse Romani Pontificis sententiam, qui se non canonicè ad synodum evocatos discussos nec objecti criminis, juxta scita Canonum convictos vel confessos, præcipiti furore potius quam ratione excommunicasset. Episcopum Treverensem & cæteros, qui cum eo ad evertendum statum Reipublicæ jam pridem conspirassent, aliorsum intendere quàm loquerentur: nec tam Apostolicæ sedi authoritatem deferre, quam ut dignitatem regiam subiuant occasionem quærere, & inveterata adversus Regem odia, novo religionis vocabulo palliare. Eum rectè honori suo prospicere, si in hostes suos gladium, quem juxta Apostoli vocem ad vindictam malorum acceperit, maturius distringat, & contemptis inanium occasionum latibulis, manifestos regni insidiatores pœna quam mereantur afficiat. Nec difficile fuit ingenium regis per se atrox & implacabile: in iram excitare; Sed cum videret sub obtentu religionis principes à se paulatim deficere, & destituto jam auxiliis imperio vanam esse comminationem, quæ vim facere non posset quibus cõminaretur, ratus id quod tempus exigebat, utilitati magis quàm iracundiæ consulendum: iterum atq; iterum aversos principum animos blandis legationibus mitigare tentabat. Nec tamen, quod dictu mirum sit, tanta hac rerum asperitate, tanta ingruentium periculorum mole evinci poterat, ut ũnde potissimum hæc flamma invidiæ & odii adversum eum exarserat, Principes Saxoniæ deditione absolveret. Quin immo conterritus recenti exemplo eorum, qui plerosq; ex ipsis se inconsulto dimiserant, residuis qui adhuc in custodiã tenebantur, omnem adhiberi diligentiam jubebat, nè elaberentur. Ideoque sæpius his, quibus eos servandos crediderat mandabat, ut memores beneficiorũ suorum, memores jurisjurandi quo sibi fidem suam firmassent, traditos custodiæ suæ intemerata fide, donec reposcerentur servarent: Nec aliorum principum fœdissimo corrũperentur exemplo, qui dimissis suo injussu dedititiis, dum privatas suas injurias in regem ulcisci vellent, cladem maximam & maculam multis seculis non abolendam Reip. intulissent.

Gladii potestas.

Imperator Principibus blanditur.

Principes captivi.

Episcopus Halberstatensis in captivitate despecta.

Et omnibus quidem infensus, omnium ut videbatur sanguinis avidus erat. Præcipue tamen Episcopi Halberstatensis, quem tamquam totius Saxonicæ rebellionis principem & omnium quæ secus acciderant fomitem atque incentivum, inexorabili odio insectabatur. Et nisi pontificalis nominis reverentia & fides Principum, quæ in deditione intercesserat, obstarent, vitam ejus per omnes cruciatus extorsisset. Hunc Ruperto Babenbergensi Episcopo servandum crediderat, velut præter cæteros familiares suos immitis ac ferocis ingenii viro, & erga se in adversis rebus spectatæ sæpe fidei. Sed postquam inclinatis ad defectionem principibus, iterum novis Remp. tempestatibus quati aspexit, quamvis custodis diligentiæ non diffideret, veritus tamen ne forte subrepente per hanc moram negligentia aliquid in eo vis vel fraus hostilis operaretur, ad Palatium eum evocavit, & ibi nunc inter Camerarios suos, nunc inter cocos & coquinarum spurcitias indignissimo loco habitum, sub omni diligentia custodiri fecit, donec tam feralibus odiis competens exilium excogitaret.

Regina Vngariæ.

Erat ipso tempore apud regem soror ejus, uxor Salomonis regis Vngariorum, quam maritus regno expulsus, dum in armis & procinctu esset, nusquam tutius quàm apud fratrem manere judicaverat, donec recuperato, si fieri posset, regno in jocunditate perfrui conjugio liceret. Cumque

post

post multum jam tempus ad maritum in finibus Vngariæ commorantem redire pararet, rex opportunam eam arbitratus, quæ crudelitatis hujus munere fungeretur, rogavit eam, ut episcopum Halberstadensem secū abduceret, atq; in locū, ex quo nulla ei deinceps in regnum Teuthonicum redeūdi copia fieret, deportari faceret. Annuit illa petenti, & navi impositū cū hominibus suis præmisit, ipsa paucis post diebus quum profectioni suæ necessaria ordinasset, insequutura præcedentē.

Episcopus Halberstadensis deportatur.

Habebat idem episcopus militem quendam Vdalricum nomine, multis in Bajoaria possessionibus prædivitem, regi quoq; apprime charum & acceptum. Is ubi advertit mala quæ Episcopo parabantur, motus miseratione atque ipsa humanarum rerum consideratione, quòd tantus ac talis vir, ingens columna & firmamentum Reipublicæ, nisi regis temeritas divina atque humana omnia confudisset, tam pessimo nunc exemplo periturus foret, accessit ad eum paulo ante quàm navigare inciperet, & quæ in eum rex decrevisset per ordinem exposuit, actum esse de salute ejus, nisi propitia divinitas, quæ sola jam posset, periclitanti succurreret. Edocet præterea possessiones suas, & castellum munitissimum haud procul ab littoribus Danubii fluminis abesse. Monetq; ut dum ad ea loca navigans pervenisset, rogaret sæpius eos cum quibus navigaret, quatenus applicarent, & sibi paululum in terram progrediendi facultatem facerent, obtentu vel refrigerandi vel alius cujusvis necessitatis occasione, quę modo tali artificio idoneè patrocinaretur, se memorem fidei, qua ei obnoxius sit, omnia quæ possit, pro virili portione facturum: & si quam ereptionis ejus viam Deus ostendat tentaturum.

Amici fidelis exemplum.

Fecit ille ut edoctus fuerat, atque ubi ad prædicta loca propinquare cœpit, simulata mala valetudine, quæ sibi ex assidua navigatione corpus affecisset insolitum, & nisi maturè consuleretur, extremam pernitiem allatura foret languenti, Facile obtinuit apud nautas, qui pontificalis nominis intuitu magnam humanitatem ei præstabant, ut quoties vellet applicarent, & ei egrediendi atq; in terra, prout libitum erat, recreandi corporis copiam facerent. Longinqua regio, custodum multitudo, debilitas languentis omnem metum, omnem fugæ vel insidiarum suspicionem ademerant. Egrediebatur sæpius & regrediebatur, circumspiciens undique & omnia diligenti obtutu perlustrans, nullum usquam promissæ salutis indicium, nulla spes elucebat.

Episcopi strategema.

Forte beati Ioannis Baptistæ nativitas occurrerat. Et mane dum præterlaberentur, conspicatus contiguam littori ecclesiam, rogavit ut appulsa navi ad celebranda tam sacratissimo die missarum solēnia ad ecclesiā, procederent. Assentiētibus illis, ingressus ecclesiam, salutarem Deo hostiam offere sacerdotalibus, ut solenne est, infulis indutus cœpit. Cui rei intentis omnibus, supradictus Vdalricus, rectè per exploratorum diligentiam captata loci opportunitate, repente armatā multitudine ecclesiam circumdedit: Ingressusq; modestè interim dissimulato, propter quod venerat, negotio, consumationem sacri ministerii tacitus tranquillusq; præstolabatur. Quo expleto suos quantocyus ad navim convolare, & omnia quæ episcopi sunt efferre jubet. Ipse fortissimorum juvenum agmine stipatus, procedentem ab ecclesia episcopum salutat, osculum porrigit, equum, quem evectioni ejus optimum aptaverat, ocyus conscendere jubet.

Bucco episcopus liberatur.

Stupentibus qui episcopum adduxerant quid hoc rei esset, & post irritas ratiocinationes ad arma concurrentibus, jubet, ut si vitæ ac saluti suæ consultum velint, quieti maneant, arma ponant, naves pacatis animis repetant, gratum habentes, quod commissi in tantum pontificem piaculi pœnas non exigantur. Si verbis inanibus, si motibus incompositis lacessere pergant, facile gladios procacitati modum facturos. Episcopum episcopalis ministerii munia ecclesiæ Halberstadensi, cui ordinatus sit episcopus, rectius præstare quam ipsis. Illi quum numero & virtute impares essent, temerarium arbitrati rem certamini committere, tristi confectoq; animo ad naves redierunt.

Episcopus in castellum quòd haud longe aberat concessit. ibique paucis diebus commoratus, donec ablumpta novitate, studia conquiescerent omnium, si qui forte redituro insidiabantur. Tandem assumpto layco habitu, quo falleret occursantes, in Saxoniam contēdit, & desperantibus jam reditum ejus Saxonibus repentè, tamquam ab inferis vivus emergens, restitutus est.

Heinricus Imper. ... simultationes ...

Rex ubi gestæ rei nuntium accepit, graviter & iniquo nimis animo ferebat, tantos conatus suos in irritum cessisse, præreptum sibi tantarum contumeliarum vindictam redditum cum impunitate hostibus virum, in quo totius Saxonici belli summa & cardo verteretur. Nec dubitare poterat, paululum jam sopitos ignes Saxonici furoris, hoc incentore ilico suscitandos, & propediem in immensum conflagraturos. Atq; eo infestius id acturum, quo se meminisset post deditionem nullam in rege clementiam, nullam expertum fuisse humanitatem. Verebatur præterea, ne simili modo cæteri quoq; elaberentur dedititii, & sibi tam insignis victoriæ, tam operosæ deditionis fructus deperiret, assecutis eis se invito libertatem.

Omnia consideranti placuit tandem alia deinceps grassari via, & Saxones quos extranei toties tentatos non vicerant, suis jam armis, suis parat expugnare viribus. Sapienti certe usus consilio, quoniam constet omne regnum nulla vi, nulla clade citius, quam domestica atq; intestina simultate labefactatum, corruere. Episcopum Magdaburgensem, Episcopum Merseburgensem, Episcopum Misenensem, Magnum ducem, Fridericum Palatinum comitem, præterea omnes Saxoniæ &

Intestina simultate regna corruunt.

niæ & Turingiæ principes qui adhuc in deditione tenebantur, ab exilio revocari jubet, & clementer accersitis ait. Se cum juxta Palatinas leges extremo in eos supplicio animadvertere possit, & hoc jure faciat, gravibus sæpe ab eis contumeliis lacessitus: tamen memorem generis eorum, memorem virtutis, quæ reipublicę & honori esse possit & munimento, tam atrocis facti veniam dare, & quod amplius sit, non aliud ab eis quærere redemptionis suæ pretium, quàm ut sibi deinceps in dubiis rebus fideles ac devoti maneant, auxiliumque præstent, ad componendum regni statum & compescendos homines factiosos, eos potissimum qui gentem Saxonicam simplicem & malarum artium nesciam, intestinis cotidie dissensionibus inquietent. Si id faciant, nec ulla ut prius levitate fidem permutent, se primos in amicis habiturum, & cum se opportunitas præbuerit, beneficiis prout regiam munificentiam deceat honoraturum.

Saxoniæ Principes è custodia dimittuntur, & quibus conditionibus.

Illi & si eum hæc ficta loqui scirent, & necessitate magis quam pietate genuinum animi rigorem laxasse, tamen impunitatis amore libenter amplexantur oblata, promittunt quicquid jubet, promissa repetito sæpius sacramento roborant, & accepto commeatu in sua singuli cum gaudio revertuntur.

Rex ut supra dictum est commonitus ab Otthone duce quondam Bajoariæ, ut turbatis rebus in Saxonia mature consuleret, mandaverat ei, ut sibi certa die in Salefelt occurreret, quatenus cómuniter habita discussione quid facto opus esset deliberarent. Postmodum vero fretus his, quos deditione absolverat, quod eorum auxilio in Saxones qui se læserant iram suam idonee ulcisci posset, consilium mutavit, & statuta die nuntios pro se in Salefelt Duci Otthoni misit, qui ei dicerent, ut contractis quantascumque posset copiis sibi in Marcha Misinensi concurreret, se per Boëmiam ducto exercitu adventurum, & filiis Geronis comitis, qui imperitam multitudinem male auspicato ad arma concitassent, si Deus vota prosperaret, redditurum quod mererentur. Principibus quoque Saxoniæ & Turingiæ, quos patriæ nuper remiserat, eadem mandat, obsecrans ut præstitæ sibi indulgentiæ gratiam referentes, cunctos quos valeant ab hominum perditorum societate dehortentur, & ipsi ad ferenda publicis negotiis auxilia, designato die & loco, armati instructique præsto assint.

Imperator novam molitur expeditionem.

Ipse ut instituerat, paucissimos secum assumens Teuthonici exercitus milites, cæteris omnino quid moliretur ignorantibus, in Boëmiam contendit. Ibique juncto sibi duce ac milite Boëmico, repente plusquam tanto operi expediret fidens nescio an negligens, in Marchiam Misinensem se infudit, videlicet vana spe illusus, quod ducis Otthonis industria & cæterorum, quos beneficio suo devinctos sibi gloriabatur, omnem rebus moram, omnem conficiendo negotio difficultatem, ademptura foret. Sed dux Ottho sciens genti Saxonem justas esse causas rebellionis, id multo jam tempore apud regem crebris legationibus egerat, ut belli seminarium irarumque causas amoveret, leges ac jura sua Saxonibus rata manere sineret, æquitate potius armis tumultuantes compesceret, & tantos labores, tantum qui prælio fundédus esset sanguinem luctatus, sine difficultate in perpetuum opulentissimæ gentis servitio frueretur: Hanc regis ac Tyranni esse distantiam, quod hic vi atque crudelitate obedientiam extorqueat ab invitis, ille legibus ac more majorum moderetur subjectis, præcipiatque facienda.

Imperator Misniam vastat.

Regis ac Tyranni differentia.

Verum ille homo imperio natus & nutritus, ut tantos natales, tantos prosapiæ fasces ac titulos decebat, in omnibus regium semper adversis animum gerebat, mori quam vinci malebat. Inexpiabilis ignominiæ maculam putabat, impune injuriam accepisse. Et è contra summum decus & vitæ præsenti comparandum æstimabat, nihil quod secus accidisset, inultum præterisse. Ad hoc homines sibi asciverat talium rerum artifices, mediocri quidem loco natos, sed consilio ac manu promptissimos, qui secundum quod propheta dicit, Loquebantur ei placentia, & divinabant ei errores, & ægrotum animum & per se affinem iracundiæ ac temeritati, adulationibus suis tamquam supposita face, in omne quod libuerat inflammabant. Ideoque ut opera sua magis illi foret necessaria, perpetuis Remp. tempestatibus vexari quàm maximè satagebant. His pessimus usus consultoribus, principes regni recta suadentes plurimum aversabatur, nec eos ad consilium suum, nisi forte inexplicabilis necessitas incidisset, admittebat. Quin imo authoritatem eorum, si copia fieret, opprimi ac penitus obliterari cupiebat: ut in omne quod animus suggessisset effrenata libertate grassanti nullus obsisteret, nemo obloqueretur.

Heinrici Imperatoris ingenium.

Consiliarii Imperatoris quales.

Igitur Dux Ottho vehementer efferatus, quod contra consilium suum rex Saxoniam bello rursus impeteret, ait ad Epponem Citicensem episcopum, qui ei, ut dictum est, in Salefelt functus legatione regis occurrerat: Se regi quod honori ejus, quod commodo Reip. competeret suggessisse: Sed quoniam plus apud eum fidei sit ineptis assentatoribus quàm sibi, plus spei ac fiduciæ ponatur in milite Boëmico, quàm in Theuthonici exercitus robore, ad eum pertinere, quem cœpta exitum sortiantur, se nec rebus bene gestis gloriam, nec si aliter cesserint, ignominiam habiturum. Præterea nulla jam sacramenti, quo ei fidem dixerit religione teneri, cum recta & utilia suadens non audiatur. Insuper contra leges Dei, contra decus imperii, contra salutem animæ suæ ad effundendum sanguinem innocentem gentili ritu arma sumere jubeatur. Proinde omni perjurii ...

Ottho dux Bavariæ ab Imperatore deficit.

solutum, libere deinceps causam gentis suæ quæ justa sit quantum valeat armis & opibus asserturum.

Saxonum nova in Imperatorem confœderatio.

Eadem protestabantur cæteri quoque principes, tam Saxoniæ quam Turingiæ. Qui etiam si cupidissime vellent, nullum petenti præstare possent auxilium, unanimiter, scilicet, detrectantibus militibus eorum infaustam contra patriam parentesq; suos militiam. Iam enim non dubia fide, vacillantibus animis, ut prius cum inter spem & metum fluctuarent, sed unanimi sententia, obstinata contentione ad rebellandum conspiraverant. Neq; callidis principum exhortationibus, ut antea concitatum vulgus ad arma prosiluerant, sed omnes simul provinciales non ductu auspicioq; principum, sed privatis studiis, privatis impensis bellum gerere proposuerant, sibi dimicare, sibi si Deus annueret, vincere parati, nec aliud à quoquam militiæ suæ stipendium præstolátes, quàm conjugum liberorumq; suorum salutem, atque ut à cervicibus suis durissimæ servitutis jugum excuterent. Ipsos deniq; principes si obniti, si contra hiscere tentarent, dissipatis vel incensis omnibus quæ eorum essent, procul patriis finibus expellere minabantur. Ad ultimum ea mente rem gerendam susceperant, ut vel vincerent obstinate, vel morerentur. Ultima desperatio sic studia inflammaverat, quoniam certa superioribus annis documenta cœperant, nullam apud regem victis esse spem veniæ, cum ferocitatem pectoris ejus, & inexorabile Saxonici nominis odium, nec volútaria deditio principum, nec tantus in Turingia fusus sanguis restinxisset.

Vulgus ad arma promtum.

Igitur ubi per Saxoniam rumor percrebuit, quòd rex conterminam regi Saxonici Marchiam Misenensem ferro & igne depopularetur, ad arma conclamant, multa millia hominum brevi cócurrunt, conserendi certaminis intolerabili fervent desiderio, obviam ire hostibus unanimi alacritate contendunt.

Sed quoniam accelerando itineri turba frequentior armis atq; aliis impedimentis implicita, parum pro voto satagere valebat, filii Geronis comitis, assumptis secum VII. millib. expeditorũ equitum, summo nisu, ardentissime citius conficiendi negotii aviditate, in occursum properant. Quod si regem consequi, & sic efferato milite, sic ferventibus studiis signa conferre contigisset, ut multorum ferebat opinio, tractum tot annis bellum Saxonicum facili compendio confectum fuisset, & regem cunctumq; ejus comitatũ, vel mors certissima, vel ignominia difficile abolenda occupasset. Nam præter exercitum Boemicum, qui nec ipse vel armis, vel numero, vel virtute tanto negotio se parem præstiterat, paucissimos secum habebat. Quoniam supervacaneum arbitratus fuerat, Teuthonicis militibus tam longinquæ expeditionis laborem indicere: cum speraret, ut dictum est, industria Otthonis Ducis & aliorum, quos deditione gratis absolverat, omnes Saxonum vires facile enervandas, & copias sibi majoribus etiam bellis sufficientes, statuto die ac loco affaturas.

Imperatoris fuga.

Forte tum temporis Deo misericorditer saluti regis prospiciente, fluvius Milda, qui utrumque exercitum medius dirimebat, effusis nuper imbribus vehementer intumuerat, atque omnem trásmeandi facultatem ademerat. Cujus rex inundatione commodissimè pro se usus, non expectata decrescentium aquarum vicissitudine, in Boemiam se recepit, maturatoq; per Bajoariam reditu, mœstus ac pœnitens, quod tantos labores in vacuum expendisset, Wormaciam repedavit.

Marcha Misinensis recuperata.

Et quoniam digrediens Duci Boemico Marcham Misinensem, tam spectatæ in arduis rebus fidei, præmium dederat, Ecbertus Marchio, cujus eadem Marcha erat, filius Patruelis regis, puer lóge adhuc infra militares annos, ubi primum decrescentibus aquis fluvius factus est transmeabilis, adjunctis sibi Saxonibus Missenen perrexit, omniaque castella, quibus dux Boemicus præsidium imposuerat, admota militari manu recepit, suosq; milites, qui deinceps contra omnem hostium irruptionem indefessi excubarent imposuit, mirantibus cunctis quod Regem nec ætatis nec propinquitatis respectus ab hac injuria revocasset.

Conventus Vlmæ.

Interea Rudolfus dux Suevorum, Welf dux Bajoariorum, Bertholdus dux Carentinorum, Adelbero episcopus Wirceburgensis, Adelbertus episcopus Wormaciensis, & alii quos Reip. calamitas movebat, in loco qui dicitur Vlma, conventu habito, statuerunt ut omnes quicumq; Reipublicæ consultum vellent, XVII. KL. Novembris Triburiam convenirent, & variis cladibus, quibus per multos jam annos pax ecclesiastica turbabatur, tandem aliquando malorum pertæsi finem facerent. Hoc Sueviæ, hoc Bajoariæ, hoc Saxoniæ, hoc Lutheringiæ, hoc Franciæ Teuthonicæ Principibus denuntiarunt, universosque in commune per Deum obtestabantur, ut omni excusatione relegata, cuncta priuatæ rei sollicitudine posthabita, hanc singuli communibus commodis vel extremam operam dependerent.

Qua expectatione suspensis atque attonitis omnibus, episcopus Magontinus & alii quam plures, qui eatenus partes regis vehementius tuebantur, ab eo defecerunt, & adjuncti supra dictis Principibus ad meliorandum regni statum ardentissimo zelo exarserunt. Miro etiam atq; inopinato rerum successu, ut quod moliebantur nullis jam retardaretur impedimentis, obsides quibus nonnulli ex Principibus superiore anno fidem suam apud regem obligaverant, repente his qui eos dederant, sunt restituti.

Iuvenum Saxonicorum è custodia se liberandi astutia.

Duos ducis Otthonis filios, alterum rex ipse, alterum is, qui à rege servandum susceperat, inscio

inſcio rege, patri nec opinanti remiſit. Filius Vtonis Marchionis, & filius Adelæ derelictæ Dedi Marchionis, ambo teneræ ætatis & longè adhuc infra pubertatis annos pueruli, quum in munitione cujuſdam Eberhardi miniſtri regis cuſtodirentur, magnum quoddam & poſteriorum memoria dignum nobiliſſimæ indolis documentum ædiderunt. Iuſſerat rex eidem Eberhardo, vel propter tanti generis claritatem, vel propter ætatis infirmæ compaſſionem, ut eos indulgentiſſime nutriret, & ne aut inerti otio aut jugis cuſtodiæ tædio tabeſcerent, ſineret eos interdum cum æqualibus ſuis ludicris puerilibus exerceri. Hoc ipſum parentes, crebra cuſtodibus munuſcula deſtinantes, flagitabant. Fecit ille ut petebatur & modo intra munitionem, modo extra adhibitis cuſtodibus, prout libitum erat, ludere patiebatur, nihil ſiniſtrum in ætate ſimplici & fraudis neſcia ſuſpicatus: interdum etiam in nemus, quod munitioni contiguum erat, venatũ pergens impoſitos equis, cujus rei vix dum ætas patiens erat, ſecum ire permittebat, ut oppreſſas mœrore ac tædio mentes hoc advocamento recrearent. Cum hoc ſæpius faceret, conſuetudo fiduciam, fiducia cuſtodibus ſecuritatẽ pariebat, ut eis indulgentius indies diligentis cuſtodiæ frena laxarent, & abſumpta jam omni ſuſpicione, quicquid voluiſſent, etiam abſq; arbitris, eos agere paterentur. Cœperunt igitur, ubicumq; tempus & locum ſecretiorem nacti fuerant, ſermones conſerere, patriæ parentumq; recordari, peregrinationis moleſtias deplorare, & ut pro ſalute ſua aliquid Deo auſpice conarẽtur, mutuis ſe ſuaſionibus incitare. Quadam ergo die cum juxta ſolitũ prædictus Eberhardus ſecum aſſumptis eis, venatum exiſſet, & ad inſectandam quæ caſu occurrerat feram, omnes, ut fieri aſſolet, inconditis clamoribus ferventiſſimis ſtudiis diſcurriſſent, pueruli ubi ſe ſolos adverterunt, cuſtodem nullum, eos qui ſimul venatum proceſſerant, aliarum rerum immemores, ſoli quæ agebatur venationi intentiſſimos, quantis poſſunt viribus equis ſubdunt calcaria, per condenſa ſylvarũ, per abrupta montium, per concava vallium, periculi ſui, vel negligentes, vel contemptores dicto citius evolãt. Nec in certum aliquem locum regionis ignari curſum dirigunt, ſed laxatis temere habenis quocumque impetus equos ferebat præcipites ruunt. Celeri curſu tranſmiſſo nemore ad Moinem fluvium perveniunt, piſcatorem illic offendunt in ſcapha piſcatoria capturis piſcium incumbentem, evehi ſe Magontiam petunt, chlamides ſuas quibus veſtiebantur, quoniam aliud in promptu non erat, evectionis pretium offerunt. Ille vel pretio allectus, vel miſeratione periclitantiũ permotus, hoc enim ex trepidatione & cætero corporis geſtu facile conjiciebat, benignè in naviculam ſuſcepit, & utenſilibus quæ in navicula erant adopertos, ne ſcilicet, ab inſequentibus agnoſcerentur, Magontiam ut rogaverant evexit. Equi eorum tranſito amne in ulteriore ripa juxta naviculam mirum in modum moderato gradu decurrebant, ita ut cum eunte navicula pariter irent, cum ſubſiſtente pariter ſubſiſterent, Brutis pecoribus humanas ineſſe animas crederes. Vbi Magonciam ventum eſt, receptis equis ſuis in domum quandam ripæ contiguam clanculo ſe immergunt, dominumq; domus per Deum obteſtantur, ne eos cuiquam prodat, ſe Archiepiſcopo Magontino genere conjunctiſſimos eſſe, cui ſi incolumes intemerata fide reſtituat, tam ab ipſo quàm à cæteris parentibus ſuis, qui inter regni Principes & opum & dignitatis ſpeciali prærogativa emineant, digna meritis præmia relaturus ſit. *Philanthropiæ exemplum in equis.*

Nec multo poſt aderat Eberhardus fremens & ſtridens dentibus præ doloris impatientia, compertoq; per veridicos indices quo pueri divertiſſent, ſumma vi ſummo conamine domũ expugnare, foreſq; infringere parabat & niſi obſides regis mature redderentur, ignem tectis injecturum ſe minabatur. Concurrit civitas ad ſpectaculum, & facta eſt pro ſtudiis partium confuſa ac diſſona, aliud atq; aliud clamantium turbarum, vociferatio. Perlato ad epiſcopum Magontinum tumultuantis civitatis nuntio, miſit confeſtim cum armatis Cunradum Comitem de caſtello, quod dicitur Luizelenburg, qui tum forte apud epiſcopum præſens erat. Qui veniens Eberhardum improbè ſævientem atque in omnes qui obſiſterent nunc vi, nunc comminatione graſſantem, ab oppugnatione ædium cum contumelia repulit, ſuſceptoſq; pueros epiſcopo præſentavit. Ille admodum gratulatus quòd cauſam Principum, qui pro communi commodo arma ſumere meditabantur, hac etiã parte impedimentorum liberaſſet, ſuis ſingulos parentibus cum omni diligentia, ne quis, ſcilicet, inſidiaretur abeuntibus, remiſit. *Tumultus Moguntiæ.*

Statuta die juxta condictum, Principes Sueviæ & Saxoniæ Triburiam convenerunt ampliſſimo numero, obſtinatis mentibus ad ſummovendum à negotiis regni regem Heinricum, & alium, in quem communis electio conſenſiſſet, creandum. Aderant una Legati Apoſtolicæ ſedis, Sigehardus Patriarcha Aquiſejenſis, & Altmannus Pataviensis epiſcopus, vir Apoſtolicæ converſationis, & magnarum in Chriſto virtutum, cui Papa vices ſuas in diſpoſitione eccleſiaſticarum cauſarum delegaverat: Et layci nonnulli, qui magnis opibus relictis, ultro ſe ad privatam tenuemque vitam, propter Deum, contulerant. Miſſi à Romano pontifice, ut palam omnibus per Gallias conteſtarentur, juſtis de cauſis excommunicatum eſſe regem: & ad eligendum alium regem Apoſtolicĩ conſenſus & authoritatis ſuffragium pollicerentur. Hi nec Principi nec privato cuiquam, qui regi Heinrico dicto vel facto aliquatenus poſt excommunicationem communicaſſet, communicare volebant, donec publicè profeſſus pœnitentiam, per Altmannum Vicarium Romani Pontifi- *C͞ventus Triburiẽ.*

Presbyteri cõjugati excõmunicati.

ficis anathemate absolveretur. Pari cautela eorum quoq; communionem vitabant, qui presbyteris conjugatis, vel eis qui ecclesiasticas ordinationes pretio comparaverant, in oratione communicassent.

Heinrici Imp. vita culpata.

Per septem itaq; continuos dies consilia conferentes, quid facto opus esset, qua ratione periclitanti, & jamjam naufragium minitanti reip. consulendum foret perquirebant. Replicabant ab tenero, ut ajunt ungue, omnem vitæ regis institutionem quibus probris, quibus flagitiis existimationem suam decusq; imperii vix tum adulta ætate maculasset: Quas injurias singulis, quas in cõmune omnibus, ubi primũ pubertatis annos attigit irrogasset: Quòd remotis à familiaritate sua principibus, infimos homines, & nullis majoribus ortos, summis honoribus extulisset: Et cum eis noctes perinde ac dies in deliberationibus insumens, ultimum, si posset, nobilitati exterminium machinaretur. Quod barbaris gentibus vacatione data, in subditos sibi populos dedita opera ferrum distrinxisset, & in eorum nece hostili crudelitate grassaretur. Regnũ quod à parentibus suis pacatissimum, & bonis omnibus florentissimũ accepit, quam fœdũ quam despicabile, quam intestinis cladibus miserum cruentumq; reddidisset. Ecclesias & monasteria destructa, victualia servorum dei versa esse in stipendia militũ, studium religionis & rerum ecclesiasticarum transisse ad arma militaria, & ad munitiones extruendas, non quibus vis & impetus barbarorũ arceatur, sed quibus patriæ tranquillitas eripiatur & liberæ gentis cervicibus durissimæ servitutis jugum imponatur. Nullum usquam esse viduis & orphanis solatium, nullum oppressis & calumniam sustinentibus refugium, non legibus reverentiam, non moribus disciplinam, non ecclesiæ authoritatem suam, non Reipublicæ manere dignitatem suam. Ita unius hominis temeritate sacra & prophana, divina & humana, fasq; nefasq; confusa esse & implicita. Proinde tantarum calamitatum unicum ac singulare superesse remedium, ut quantocyus amoto eo alius rex crearetur, qui tam diu terminos suos evaganti licentiæ frena injiceret, & mundi vacillantis ruinam subjectis humeris sustentaret.

Imperator vitæ correctionem promittit, modo titulum Imperatoris retineat.

Rex Heinricus contractis in unum suæ partis assertoribus, in villa quæ dicitur Oppenheim se continebat, Rheni fluvio utraque castra dirimente, frequentesque ad eos indies Legatos mittebat, pollicens omnium, quæ eos offenderant, in reliquum emendationem: Se veterum injuriarum memoriam sequentibus beneficiis, si vita comes foret, aboliturum: nihilque deinceps circa rerum publicarum administrationem absque communi consulto acturum. Postremo ultro se jure suo cedere, eisque gubernandi disponendique pro suo arbitratu totius regni jus potestatemque facere: dummodo æquo animo paterentur, sola regii nominis, regiique cultus rata sibi manere insignia, quæ semel legitimè accepta, sine summa omnium eorum ignominia amittere non posset, nec sinerent regni Teuthonici splendorem, omnibus retro seculis intactum incontaminatumque, sua ætate tam turpis exempli macula sordescere. Quod si verba sua difficilius admitterent magnificis promissionibus toties elusi, paratum se quibus sacramentis, quibus vellent obsidibus fidem facere, quòd nulla unquam dies, nulla rerum vel casuum mutabilitas hanc suam in eos benevolentiam corrupta foret.

Legati Imperatoris repudiantur.

Ad hæc illi. Nulla, inquiunt, jam supersunt argumenta, quibus toties recognita atque spectata fides ejus probari ultra vel obligari valeat, quum toties morum suorum emendationem coram oculis omnia cernentis Dei quam sanctè pollicitus, omnia quibus se obstrinxerat vincula, ubi primum calamitas, quæ ad præsens urgebat, præteriit, tamquam arenarum telas ruperit, & semper seipso deterior, cursum mali operis, sicut equus impetu vadens in prælium, effrenata libertate repetiverit. Neque nos præcipiti temeritate ad hæc extrema experienda prorupimus, omnes vias, omnia prius consilia pertentavimus, si qua ratione rigidum obstinatumque in malis desperati hominis ingenium emolliri possit. Sed inveteratus morbus atque imis penitus jam insidens visceribus nihil spei, nihil admittit remedii, omnem artem, omnem evincens industriam medicantium. Quin imo dum levitati ejus impensius morem gerere studemus, & cunctis quæ perperam molitur religionis obtentu, muliebrem præbemus patientiam, status Reip. eversus est, tranquillitas ecclesiarũ turbata, majestas imperii ablata, authoritas principum evacuata, morès inversi, leges abolitæ, & secũdum prophetę elogium, maledictum & mendacium & homicidium & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit. Postremo omnis justitiæ & pietatis, religionis & honestatis disciplina situ atque incultu obsolevit. Hæc quidem dum sola vitæ temporalis detrimenta, dum solã famæ & existimationis labẽ minitarentur, tametsi viris ferenda non essent, tulimus tamẽ, ne contra jusiurandũ quo tenebamur, præcipitanter impudenterq; venire videremur: & dũ gloriæ nostræ cõsulere conaremur, animæ naufragiũ pateremur. Nunc vero cũ ab ecclesiæ corpore, propter flagitia sua, Apostolici anathematis mucrone præcisus sit, cum ei communicare sine communionis ecclesiasticæ dãno & fidei jactura nõ possimus, cum fidẽ nostrã multis apud eum sacramentis implicitã Romanus Põtifex Apostolica authoritate explicuerit, extremę profecto demẽtiæ esset, divinitus oblatã salutis occasionẽ, non obviis, ut dici solet, manibus excipere, & quod jam diu præmeditatum sit, ut agatur, tam opportuno tempore non agere: Quum leges humanæ & ecclesiasticę sinant, cum locus & tempus arrideant, quũ denique omnia, quæ paci vel bello usui esse solent, cõ-

Excommunicationis vis.

ficiendæ

faciendæ tantæ rei favorem suum polliceantur. Quapropter contemptis inanium argumentorum cuniculis, quibus denuo in cervices jugulosque nostros viam gladio suo affectat, immobiliter animo fixum tenemus, ut absque ulla dilatione virum nobis provideamus, qui præcedat nos & prælietur bellum Domini ad expugnandam & destruendam omnem cujuscumque hominis altitudinem, elevantem & extollentem se adversus justitiam & veritatem Dei, & sanctæ Romanæ ecclesiæ authoritatem. In hæc verba Legatos regis dimiserunt.

Iterum alios atque alios misit, nullum supplicationis genus, quod impediendæ tantæ rei proficuum putaretur, prætermittens. Sed illi in eadem sententia fixi obstinatiq; manebant. Iamque utraque ex parte ad magnum discrimen res spectare videbatur.

Denique & hi regem alium sibi protinus constituere, & transmisso Rheni fluvio (navigium enim omne episcopus Magontinus in eam ripam coëgerat) proxima luce regi Heinrico arma inferre parabant, & ille inscisa spe dilationis impetrandæ, suos qui per proximas villas dispersi erant, in unum coire atque arma expedire jubebat, ut in ulteriorem ripam progressos, confestim prælio adoriretur.

In hac tantarum expectatione rerum intentis sollicitisq; omnibus, ecce primo diluculo sequentis diei, quæ ultimam cladem reip. allatura timebatur, Suevi & Saxones Legatos ad regem mittūt, qui ei dicerent: tametsi nec in bello nec in pace ulla unquam ei justitiæ vel legum cura fuerit, se tamen legibus cum eo agere velle, & quum crimina quæ ei objiciantur omnibus constent luce clariora, se tamen rem integram Romani Pontificis cognitioni reservare, acturos se cum eo, ut in Purificatione sanctæ Mariæ Augustam occurrat: ibiq; celeberrimo conventu habito principum totius regni, discussis utrarumque partium allegationibus, ipse suo judicio vel addicat vel absolvat accusatum. Quod si ante diem anniversarium excommunicationis suæ, suo præsertim vitio excōmunicatione non absolvatur, absque retractatione in perpetuum causa ceciderit: Nec legibus deinceps regnum repetere possit, quod legibus ultra administrare, annuam passus excommunicationem, non possit: Si oblatam conditionem gratanter amplexetur, & Romano Pontifici per omnia subditum se dictoq; obtemperantem fore polliceatur, hinc se experimentū capturos, omnes quos ille excommunicavit ex templo á convictu contuberniōq; suo amoveat, ipse in urbem Spirensium dimisso exercitu secedat, ibiq; solo Verdunensi episcopo, paucisq; ministris, quos tamen sententia principum ab hac excommunicatione integros, incorruptosq; probaverit, contentus privatam interim vitam agat, ecclesiam non ingrediens, nihil circa publica negotia suo jure disponens, nullam regii apparatus pompam, nulla regiæ dignitatis insignia sibi juxta solitum adhibens, usq; ad synodicam causæ suæ examinationem. Præterea civitatem Wormaciensem, quam expulso episcopo, dissipato cœlestis militiæ sanctuario, arcem belli speluncamq; latronum fecerat abducto præsidio, episcopo Wormaciensi restituat. Datis insuper sacramentis & obsidibus, ne quid deinceps rebellionis vel insidiarum ab civibus timere debeat. Porro si quid horum prævaricetur, tum se omni culpa, omni jurisjurandi religione, omni perfidiæ infamia liberatos, non expectato ulterius Romani pontificis judicio, quid R.eip. expediat communi consilio visuros. *Suevorum & Saxonum Legati ad Imperatorem.* *Wormatia spelunca dicta.*

Rex cujus omnes spes omnesq; copiæ in artum coactæ fuerant, gratulatus admodum, quod aliqua quantumvis fœda conditione urgentem ad præsens calamitatem declinasset, promptissimè per omnia obedientiam pollicetur. Statimq; Coloniensem episcopum, Babenbergensem episcopum, Strasburgensem episcopum, Basileensem episcopum, Spirensem episcopum, Losannensem episcopum, Citicensem episcopum, Osenbruggensem episcopum, Vdalricum de Cosheim, Eberhardum, Hartmannum, cæterosq; excommunicatos, quorum ante hac opera consiliisq; gratissimè utebatur, omnes castris egredi jubet. Missis quoq; Wormaciam nuntiis milites, quos illic præsidii causa constituerat, abscedere, urbemq; episcopo patere præcipit. De hinc cæteris qui ad auxilia sibi ferenda frequentes convenerant singulis in sua dimissis, ipse juxta condictum cum paucis Spiram contendit ibiq; intra terminos & leges, quas principes præscripserant, aliquanto tempore mediocriter vitam moresq; cohibebat. *Heinricus Imp. conditiones fœdas cogitur suscipere.* *Imperator se Spiram sistit.*

Suevi & Saxones postquam deditis Wormaciensibus statum civitatis Episcopo pacatissimum reddiderunt, læti ovantesq; patriam repetebant: confestimq; Legatos Romam destinarunt, qui Papam rei gestæ ordinem edocerent. Enixeq; flagitarent, ut sedandis per Gallias tantis bellorum civilium tempestatibus, ipse statuta die suam non dedignaretur præstare præsentiam. *Legati Suevorū & Saxonum ad Papam.*

Rex etiā certo sciens omnē suam in eo verti salutem, si ante anniversariam diem excommunicatione absolveretur, nec satis tutū suis rationibus existimans, ut expectato intra Gallias Romani pōtificis adventu, sic infesto judici, sic obstinatis accusatoribus causam suam addiceret ventilandam, Optimum factu sibi judicavit pro eorum statu rerum suarum, ut in Gallias proficiscenti Romano Pontifici intra Italiā occurreret, & anathematis absolutionem quoquo posset modo impetrare conaretur: hac impetrata cæteram rebus difficultatem facile adimendam: eum colloqui principibus & conferre consilia, & fidem amicorum in adversis implorare, nulla deinceps vetaret religio. *Imperator profectionem in Italiā parat.*

Paucis igitur ante natalem Domini diebus, Spirensi urbe discedens cum uxore & filio parvulo, iter *Imperator miserè desertus.*

ue[illegible] egressus est, nec quisquam ex omnibus Teuthonicis vir ingenuus comitatus est regno excedentem, præter unum & ipsum nec genere nec opibus conspicuum. Cumq; impensis tam longi itineris egeret, multisq; supplicaret, quibus incolumi Rep. sæpenumero profuerat, pauci admodum erant, qui vel veterum beneficiorum memoria, vel præsenti humanarum rerum spectaculo permoti, necessitatē ejus aliquatenus relevarent: Eò miseriarum & calamitatis ex summa gloria summisque opibus repente pervenerat. Similiter quoque cæteri excommunicati, obtinendæ citius absolutionis studio, ardentissimè iter accelerabant in Italiam, nec tamē in societatem itineris regem admittere Principum, vel potius Romani Pontificis metu absterriti, patiebantur.

Rhenus glacie constrictus.

Vis atque inclementia hyemis hoc anno adeò jugis solitoque asperior inhorruerat, ut à festivitate sancti Martini Rhenus fluvius glaciali frigore constrictus penè usque KL. Aprilis pedestri itinere transmeabilis maneret. Et plerisque in locis vinea, exiccatis frigore radicibus, omnino arescerent.

Polenorum dux sibi ipsi imponit coronam.

Anno 1077. Dux Polenorum, qui permultos jam annos regibus Teuthonicis tributarius fuerat, cujusq; regnum jam olim Teuthonicorum virtute subactum, atq; in provinciam redactum fuerat, repente in superbiam elatus, propterea quod Principes Teuthonicos cerneret domesticis seditionibus occupatos, nequaquam ad inferenda exteris gentibus arma vacare, regiam dignitatem, regiumq; nomen sibi usurpavit, diadema imposuit, atque ipso die natalis Domini à XV. episcopis in regem est consecratus. Quæ brevi post comperta, Principes Teuthonicos, quibus reip. dignitas curæ fuit, graviter afficere, sibique invicem succensebant, quòd dum intestinis in se atq; in sua viscera odiis sævirent & digladiarentur, potentiam opesq; barbarorum in tantum aluissent, ut jam tertio dux Boëmicus regnum Teuthonicum ferro & igne populabundus peragrasset, & nunc dux Polenorum in ignominiam regni Teuthonici, contra leges ac jura majorum, regium nomen regiumq; diadema impudens affectasset.

Rex Heinricus in Italiam proficiscens, intra Burgundiam, in loco qui dicitur Bisenzun, natalem Domini celebravit: Satis magnificè pro sua tum calamitate susceptus & habitus ab avunculo matris suæ Wilhelmo comite, cujus in illis locis amplissimæ & florentissimæ opes erant. Ea porrò causa erat, ut relicto recto itinere in Burgundiam diverteret, quod certo compererat Duces Rudolfum, Welf & Bertholdum omnes vias, omnesq; aditus, qui ad Italiam mittunt, quos vulgato nomine Clusas vocant, appositis custodibus anticipasse, ut nulla illic ei copia transeundi fieret. Exacta solennitate natalis Domini profectus inde, quum in locum, qui Civis dicitur, venisset, obviam habuit socrum suam, filiumq; ejus Amedeum nominē, quorum in illis regionibus & authoritas clarissima, & possessiones amplissimæ, & nomen celeberrimum erat. Hi venientem honorificè susceperunt. Transitum tamen per terminos suos alias ei concedere nolebant, nisi quinq; Italiæ episcopatus possessionibus suis contiguos eis redimendi itineris pretium traderet. Durum hoc nimis atque intolerabile omnibus regis consiliariis visum est. Sed cum ei inevitabilis incumberet necessitas, quoquo posset pacto redimendi itineris, & illi nec jure propinquitatis, nec tantæ calamitatis miseratione quicquam moverentur, multo labore & tempore in hac deliberatione insumpto, vix & ægrè tandem impetratum est, ut provinciam quandam Burgundiæ bonis omnibus locupletissimam, concedendi transitus mercedem dignarentur accipere. Ita indignatio domini non solum sacramentis & frequentibus beneficiis sibi obnoxios, sed etiam amicos & genere propinquos ab eo averterat.

Clusæ Alpinæ imperatori interclusæ.

Imperatoris iter per eorum difficultatem.

Hyems aspera & iter periculosum.

Difficulter assecuto transeundi licentiam, protinus alia successit difficultas. Hyems erat asperrima, & montes per quos transitus erat in immensum porrecti, & penè nubibus cacumen ingerentes, ita mole nivium & glaciali frigore obriguerant, ut per lubricum præcipitemque decessum, nec equitis nec peditis gressum sine periculo admitterēt. Sed dies anniversarius quo rex in excommunicationem devenerat, è vicino imminens nullas accelerandi itineris moras patiebatur. Quia nisi ante eam diem anathemate absolveretur, decretum noverat communi principum sententia, ut & causa in perpetuum cecidisset, & regnum sine ullo deinceps restitutionis remedio amisisset. Igitur quosdam ex indigenis locorum peritos & præruptis alpium jugis assuetos mercede conduxit, qui comitatum ejus per abruptum montem & moles nivium præcederent, & subsequentib. quaqua possent arte itineris asperitatem levigarent. His ductoribus cum in verticem montis magna difficultate evasissent, nulla ulterius progrediendi copia erat, eò quòd præceps montis latus, & ut dictum est glaciali frigore lubricum omnem penitus decessum negare videretur. Ibi viri periculum omne viribus evincere conantes, nunc manibus & pedibus reptando, nunc ductorum suorū humeris innitendo, interdum quoque titubante per lubricum gressu cadendo & longius volutando vix tandem aliquando cum gravi salutis suæ periculo ad campestria pervenerunt. Reginam & alias quæ in obsequio ejus erant mulieres, boum coriis impositas duces itineris conductu præeuntes deorsum trahebant. Equorum alios per machinas quasdam summittebant, alios colligatis pedibus trahebant, ex quibus multi dum traherentur mortui, plures debilitati, pauci admodum integri incolumesq; periculum evadere potuerunt.

Postquam

Postquam per Italiam fama percrebuit venisse regem & superatis asperrimis rupibus jam intra Italiæ fines consistere, certatim ad eum omnes Italiæ Episcopi & comites confluebant, eumque, ut regia magnificentia dignum erat, summo cum honore suscipiebant, atque intra paucos dies infinitæ multitudinis ad eum congregatus est exercitus. Erant enim jam ab exordio regni ejus semper desiderantes adventum ejus in Italiam, eo quod regnum illud bellis, seditionibus & latrociniis ac variis privatorum infestationibus assidue infestaretur, & omnia quæ præter leges & jura majorum ab improbis hominibus præsumebantur regiæ authoritatis censura corrigi sperarent. Præterea quia fama vulgaverat ad deponendum Papam ferocibus eum animis properare, admodum gratulabantur oblatam sibi occasionem esse, qua in eum qui se jam pridem ab Ecclesiastica communione suspenderat injuriam suam idoneè vindicarent. *Heinricus quomodo ab Italis exceptus.*

Interea Papa rogatus per literas à principibus Teuthonicis, qui in Oppenheim convenerant, ut in purificatione sanctæ Mariæ ad discutiendam causam regis Augustæ occurreret, invitis Romanis Principibus, & propter incertum rei eventum, iter illud dissuadentibus Roma egressus est, & quantum poterat effectionem accelerans statuto die præsto esse satagebat, ducatum ei præbente Mathilda, derelicta ducis Lutheringorum Gozelonis, filia Bonifacii Marchionis & Beatricis comitissæ. Hæc vivente adhuc viro suo quandam viduitatis speciem longissimis ab eo spaciis exclusa prætendebat, cum nec ipsa maritum in Lutheringiam extra natale solum sequi vellet, & ille ducatus quem in Lutheringia administrabat negotiis implicitus, vix post tertium vel quartum annum semel Marcham Italicam inviseret. Post cujus mortem Romani pontificis lateri penè comes individua adhærebat, eumque miro colebat affectu. Cumque magna pars Italiæ ejus pareret imperio, & omnib. quæ prima mortales ducunt supra cæteros terræ illius principes abundaret, ubicumque opera ejus Papa indiguisset ocyus aderat, & tanquam patri vel domino sedulum exhibebat officium. Unde nec evadere potuit incesti amoris suspicionem, passim jactantibus regis fautoribus & præcipuè clericis, quibus illicita & contra scita canonum contracta conjugia prohibebat, quod die ac nocte impudenter papa in ejus volutaretur amplexibus, & illa furtivis papæ amoribus præoccupata, post amissum conjugem ultra secundas contrahere nuptias detrectaret. Sed apud omnes sanum aliquid sapientes luce clarius constabat falsa esse quæ dicebantur. Nam & papa tam eximiè, tamq; Apostolicè vitam instituebat, ut nec minimam sinistri rumoris maculam conversationis ejus sublimitas admitteret, & illa in urbe celeberrima atque in tanta obsequentium frequentia obscœnum aliquid perpetrans latere nequaquam potuisset. Signa etiam & prodigia, quæ per orationes Papæ frequentius fiebant, & zelus ejus ferventissimus pro Deo & pro ecclesiasticis legibus satis eum contra venenatas detractorum linguas communiebant. *Papa Augustam proficisci instituit.* *Mathilda Papæ comes eademque vidua.* *Papa cum Mathilda incesti amoris suspectus.*

Igitur papa dum in Gallias properaret, ex insperatò audiens regem jam esse intra Italiam, hortante Mathilda in castellum quoddam munitissimum, quod Canusium dicitur, divertit: expectare volens, donec consilium adventus ejus diligentius exploraret, utrum scilicet, veniam admissi postulare, an injuriam excommunicationis suæ militari manu persequi plenus animorum adveniret. *Canusium castellum.*

Diedericus episcopus Verdunensis vir constantissimæ erga regem fidei, dum regem in Italiam proficiscentem paulò post insequi vellet, captus est ab Adalberto Comite de castello, quod dicitur Caleuuo, & spoliatus omnibus quas studiosissime convexerat tam longi itineris impensis. A quo diu habitus in custodia tandem dato quodcumq; exigebatur redemptionis suæ pretio, addito etiam jure jurando, quod injuriæ hujus nec spiritualem nec corporalem vindictam aliquando expeteret, liber abire dimissus est. *Episcopus Verdunensis captus.*

Rubertus quoque Babenbergensis episcopus, dum in Italiam pergens per Bajoariam iter ageret, captus est ab Welt Duce Bajoariorum. Qui sublatis omnibus quæ illius fuerant peculiaria, vestes pontificales & cæterum ecclesiasticum ornatum, quem in thesauris eius repperit, ecclesiæ Babenbergensi cum omni integritate reconsignavit. Ipsum vero in castello munitissimo, à natale Domini usque ad festivitatem sancti Bartholomæi Apostoli, sub diligenti custodia tenuit, nec ullis amicorum eius precibus aut muneribus, ut dimitteret, evinci potuit. *Episcopus Babenbergensis captus.*

Cæteri episcopi & laici, quos papa excommunicaverat, quosque rex huius rei gratia à latere suo extrema necessitate compulsus amoverat, elusis custodibus, qui Clusas obsidebant, in Italiam illæsi pervenerunt, repertoque papa in Canusio, veniam præsumptæ rebellionis atque ut excommunicatione absolverentur, nudis pedibus, & laneis ad carnem induti suppliciter postulabant. Ille his qui veraciter peccatum suum agnoscerent, & deflerent, non esse ajebat misericordiam denegandam, sed longam inobedientiam & diu incertam peccati rubiginem diuturnioris pœnitentiæ igne exuri & excoqui oportere. Quapropter, si eos revera facti pœniteret, æquo animo paterentur quodcumque sanandis vulneribus eorum adhiberet ecclesiasticæ correptionis cauterium, ne ex facilitate indulgentiæ culpa quæ adversus sedem Apostolicam atrox & vehemens præsumpta fuisset, vel parva vel nulla videretur. Illis paratos se profitentibus ad omnia quæ imposuisset sufferenda, episcopos omnes à se invicem separatos præcepit singulis cellis solitarios includi, nec ullum cum aliquo habere colloquium, *Episcopi Canusii quærunt peccati absolutionem.*

Ad vesperam autem cibi & potus mediocri mensura refici. Laycis quoque pro ætatis vel virium cōsyderatione congruentem singulis pœnitentiam indixit. Ita per aliquot dies examinatos tandem ad se vocavit & leniter pro admissis objurgatos, & ne deinceps simile quid admitterent commonitus excommunicatione absolvit, abeuntibusq; id ante omnia repetens iterum iterumq; præcepit, ne regi Heinrico donec sedi Apostolicæ post factam injuriam satisfecisset aliquatenus communicarent, aut ei ad evertendum statum reipub. turbandamq; pacem ecclesiasticam in aliquo operam suam accōmodarent. Ad hoc tamen omnib. indifferenter ejus permisso colloquio, ut ad pœnitentiam provocaretur, & à cursu mali operis quo præceps rapi videbatur retraheretur.

Absolutionis papalis ratio.

Interea rex Heinricus Mathildam comitissam ad colloquium evocavit, eamq; precibus ac promissionibus oneratam ad Papam transmisit, & cum ea socrum suam filiumq; ejus Azzonem etiam Marchionem & Abbatem Cloniacensem, & alios nonnullos ex primis Italiæ principibus, quorum authoritatem magni apud eum momenti esse non ambigebat, obsecrans, ut excommunicatione absolveretur, nec Principibus Teuthonicis, qui ad accusandum eum stimulo invidiæ magis quam zelo justitiæ exarsissent, temere fides haberetur.

Heinricus Imp. excommunicationis veniam sollicitat.

Quorum papa legatione audita ait. Incongruum valde esse, & ab ecclesiasticis legibus omnino alienum, ut absentibus accusatoribus causa accusati ventilaretur. Quin immo si innocentiæ suæ cōfideret, omni timoris scrupulo liberatus, statuto die in Augustam, quo cæteri principes convenire statuissent, fiducialiter occurreret: Se illic discussis utrarūq; partium allegationibus, nec odio nec gratia ab jure ad injuriam devolandum, sed juxta leges ecclesiasticas quam rectissimam possit de singulis sententiam laturum esse.

Papa responsum.

Adhæc illi responderunt. Regem illius nusquam terrarum subterfugere judicium, quem sciat æquitatis & innocentiæ incorruptissimum vindicem & advocatum fore. Sed è vicino jam urgere diem anniversarium, quo excōmunicatus fuisset, & principes regni hac expectatione suspensos attentosq; anxiè rei eventū præstolari: ut si ante hanc diem excommunicatione non absolvatur, deinceps juxta Palatinas leges, indignus regio honore habeatur, nec ultra pro asserenda innocentia sua audientiam mereatur. Proinde obnixius petere, & hoc omni quo Papa jubeat satisfactionis genere paratum emereri, ut solo interim anathemate absolvatur, & communionis ecclesiasticæ gratiam recipiat: respōsurus ex integro quacumq; die, quocumq; loco Papa præcipiat, tamquam nihil hac conventione actum sit, omnibus, quæ accusatores ejus objecissent, criminibus, & juxta sententiam ejus regnum vel retenturus si objecta purgasset, vel æquo animo si causa cecidisset amissurus.

Intercessores pro imperatore.

Diu Papa restitit, veritus in rege juvenilis animi inconstantiam, & proclive quocumq; assentatores impulissent ingenium. Sed superatus tandem importunitate perurgentium, & gravitate sententiarum, si veraciter, inquit, eum facti pœnitet, coronam & cætera regni insignia in argumentum veræ & ex animo actæ pœnitudinis nostræ potestati dedat, & se post tam contumax admissum regio nomine & honore deinceps indignum profiteatur.

Papa postulat coronam imperialem.

Durum nimis hoc visum est Legatis. Cumq; vehementer insisterent, ut sententiam temperaret, nec calamum conquassatum judicii austeritate penitus contereret, vix & ægrè tandem exoratus, annuit ut cominus veniret, & si veram pro admissis pœnitudinem gereret, culpam quam sedi Apostolicæ contumeliam irrogando contraxerat, sedis Apostolicæ decretis nunc obediendo expiaret.

Venit ille ut jussum fuerat, & cum castellum illud triplici muro septum esset, intra secundum murorum ambitum receptus, foris derelicto omni comitatu, suo deposito cultu regio, nihil præferens regium, nihil ostentans pomparicum, nudis pedibus, jejunus à mane usq; ad vesperam perstabat, Romani pontificis sententiam præstolando. Hoc secundo, hoc tertio die fecit. Quarto demum die in conspectum ejus admissus, post multas hinc inde dictas sententias, his postremò conditionibus excommunicatione absolutus est, ut die & loco quemcumq; papa designasset evocatis ad generale concilium Teuthonicis principibus præsto esset, & accusationibus quæ intenderentur, responderet, ipso Papa si ita expedire videretur, cognitore causarum assidente, & ad ejus sententiam vel retineret regnum, si objecta purgasset, vel æquo animo amitteret, si probatis criminibus regio deinceps honore indignus juxta ecclesiasticas leges decerneretur: nullam, sive retento sive amisso regno, dein jus injuriæ vindictam à quopiam hominum in perpetuum exacturus. Usque ad eam aūt diem, qua causa ejus legitimè discussa terminaretur, nulla regii cultus ornamenta, nulla regiæ dignitatis insignia sibi adhiberet, nihil circa rerum publicarum administrationem juxta consuetudinem suo jure ageret, nihil quod ratum fore oporteat decerneret: Postremò præter regalium serviciorum exactionem, quib. necessariò ipse & sui sustentandi essent, nihil regiū, nihil publicū usurparet, omnes etiam qui ei sub jurejurando fidem dixissent, ab hujus sacramenti vinculo, & cōnservandæ erga eum fidei debito apud Deum & apud homines interim liberi expeditiq; manerent. Rutbertum Babenbergēsem Episcopum, & Udalricum de Cosheim & cæteros quorum consiliis seseniq; publicam prodidisset, à sua in perpetuum familiaritate amoveret. Quod si purgatis quæ objicerentur potens confortatusque in regno perstitisset, subditus Romano Pontifici semper dictoq; obtemperans foret, & ad corrigenda quæcunque in regno ejus contra ecclesiasticas leges prava consuetudine inole-

Imperator papæ se sistit & quo habitu.

Absolutionis papalis conditiones graves.

Imperator papæ fit subiectus.

vissent

vissent, consentiens ei & pro virili portione cooperator existeret. Ad ultimum, si quid horum prævaricaretur, irritam fore hanc, quæ nunc tantopere expetita sit, anathematis absolutionem. Quin immo jam pro convicto confessoque habendum esse, nec ultra pro asserenda innocentia sua audientiam impetraturum, principesque regni omni deinceps quæstione, cuncta jurisjurandi religione liberatos, regem alium, in quem communis electio consensisset, creaturos esse.

Gratanter Rex accepit conditiones, servaturum se omnia quàm sanctissimis poterat assertionibus promittebat. Nec tamen promittenti temerè fides habita est. Sed Abbas Cloniacensis, quoniam jurare monasticæ religionis obtentu detractabat, fidem suam coram oculis omnia cernentis Dei interposuit. Episcopus quoque Citicensis, & Episcopus Vercellensis, & Azzo Marchio, & alij conventionis ejus principes allatis sanctorum reliquiis sub jurejurando confirmaverunt facturum eum esse quæ pollicebatur, nec aliqua rerum asperitate vel casuum variè succedentium mutabilitate ab intentione deducendum. *Imperatoris submissio.*

Ita absoluto eo excommunicatione, Papa missarum solennia celebravit, confectaque sacra oblatione regem cum cætera, quæ frequens aderat, multitudine ad altare evocavit, præferensque manu corpus Dominicum: Ego, inquit, jampridem à te tuisque fautoribus literas accepi, quibus me insimulabas Sedem Apostolicam per symoniacam hæresim occupasse, & aliis quibusdam tam ante episcopatum quàm post acceptum episcopatum criminibus vitam maculasse, quæ mihi secundum scita canonum omnem ad sacros ordines accessum obstruxerint. Et licet multorum idoneorum certè testimonio hujus criminationis crimen refellere queam, eorum, scilicet, qui omnem vitæ meæ ab ineunte ætate institutionem integerrimè noverunt, & eorum qui meæ ad episcopatum promotionis authores fuerunt: Ego tamen ne humano potius quàm divino niti videar testimonio, ut satisfactionis compendio omnem omnibus scandali scrupulum de medio auferam, ecce corpus Dominicum quod sumpturus ero, in experimentum mihi hodie fiat innocentiæ meæ, ut omnipotens Deus suo me hodie judicio vel absolvat objecti criminis suspitione, si innocens sum, vel subitanea interimat morte, si reus. Hæc & alia, ut solenne est, præfatus verba terribilia, quibus Deum causæ suæ æquissimum judicem & innocentiæ assertorem adesse precabatur, partem Dominici corporis accepit & comedit. Qua libentissime absumpta cum populus in laudes Dei, innocentiæ ejus congratulatus, aliquamdiu acclamasset, tandem impetrato silentio conversus ad Regem. Fac ergo, inquit, fili si placet quod me facere vidisti. Principes Teuthonici regni suis indies accusationibus aures nostras obtundunt, magnam tibi molem capitalium criminum impingentes, pro quibus non modo ab omni rerũ publicarum administratione, sed ab ecclesiastica etiam communione & ab omnimoda vitæ secularis conversatione usq; ad extremum spiritum te suspendi oportere existimant. Petunt etiam magnopere diem & locum statui audientiamq; præstari canonicè discutiendis, quas adversum te afferant accusationibus. Et nosti optimè humana plerumq; vacillare judicia, & in publicis disceptationibus nonnunquam falsa pro veris persuaderi, dum pro disertorum hominum ingeniis & dicendi copia & suavitate, falsitas verborum phaleris adornata libenter auditur, & veritas nullis eloquentię nixa adminiculis contemnitur. Cum ergo tibi bene consultum cupiam, pro eo quòd in calamitatibus tuis supplex Apostolicæ sedis patrocinium expetisti, fac quod moneo. Si te innocentem nosti, & existimationem tuam ab æmulis tuis per calumniam falsis criminationibus impeti, libera compendiose & ecclesiam Dei scandalo, & te ipsum longæ concertationis ambiguo, & sume hanc residuam partem Dominici corporis, ut comprobata Deo teste innocentia tua, obstruatur omne os adververſum te iniqua garrientium: Et me deinceps causæ tuæ advocato, & innocentiæ tuæ vehementissimo assertore Principes tibi reconcilientur, regnum restituatur, omnes quib. jamdiu resp. vexatur bellorum civilium tempestates in perpetuum sopiantur. *Absolvendi ab excommunicatione modus & formula.* *Gregorius PP innocentiam sumpta eucharistia probat.* *Papa suadet Imperatori & residuam Sacramenti partem communicat.*

Ad hæc ille inopinata re attonitus æstuare, tergiversari, consilia cum suis familiaribus segregatus à multitudine conferre, & quid facto opus esset, qualiter tam horrendi examinis necessitatem evaderet, trepidus consulere. Resumpto demum spiritu causari apud Papam cœpit de absentia principum, qui sibi in adversis fidem adhuc integram servassent, quibus inconsultis & potissimum absentibus accusatoribus irritam fore, nec quicquam virium apud incredulos habituram esse, quamcunque pro experienda innocentia sua satisfactionem paucis qui aderant proposuisset. Proinde sedulò Papam orare, ut rem integram generali concilio communiq; audientiæ differret. Vt ibi congregatis accusatoribus & secundum leges ecclesiasticas discussis tam accusationibus quàm accusatorũ personis, conditionibus quæcunq; principes regni æquas judicassent objecta refelleret. *Imperator abhorret verba Papæ.*

Haud gravatè papa petenti acquievit, expletoq; sacro ministerio regem ad prandium vocavit, benignissimeq; refecto, & de omnibus quæ eum observare oporteret diligenter instructum, cum pace ad suos qui longius extra castellum remanserant, dimisit. Epponem quoq; Citicensem Episcopum præmisit ante eum, ut eos qui excõmunicato, priusquam anathemate absolveretur, indifferenter excommũnicaverant, vice sua excõmunicatione absolveret: benignè præcavens, ne quam denuo receptæ cõmunionis maculã contraheret. Qui dũ venisset, & causam pro qua missus fuerat Italis exposuisset, vehemẽs in eũ ira & indignatio coorta est. Fremere oẽs & sævire verbis ac manib. cœperũt, *Papa & Imperator reconciliati.*

Apo-

Apoſtolicæ legationi irriſorijs exclamationibus obſtrepere, convicia & maledicta, utcumque teterrimè furor ſuggeſſiſſet, irrogare: Se excõmunicationem illius nihil æſtimare, quem ipſum omnes

Papæ laudes ab Italis data.

Italiæ epiſcopi juſtis ex cauſis jam pridem excommunicaſſent: qui ſedem Apoſtolicam per ſimoniacam hæreſim occupaſſet, homicidiis cruentaſſet, adulteriis aliiſq; capitalibus criminibus polluiſſet: Regem ſecus ac deceat egiſſe, crimenq; gloriæ ſuæ intuliſſe nunquam abolendum, quòd homini hæretico & probris omnibus infamato, majeſtatem regiam ſummiſerit, & quem juſtitiæ patronum, legumq; eccleſiaſticarum vindicem ſibi paraſſent, is fœdiſſima ſubjectione ſua fidem planè catholicam, authoritatem eccleſiæ, dignitatem reip. prodiderit. Se in ultionem ejus omnes quas potuerint Papæ injurias irrogaſſe, & nunc quod dictu turpe ſit, ſe in mediis perturbationum fluctibus relictis, ipſum ſibi conſuluiſſe, & cum hoſte publico privata neceſſitudine in gratiam rediſſe. Hæc potiſſimum Principes Italiæ jactando & paſſim per populum ſerendo, ingens Regi odium brevi conflaverant.

Tumultus Romæ.

Adulta poſtremò ſeditione una omnium voluntas, una ſententia erat, ut abdicato patre, qui ultro regni faſcibus indignum ſe effeciſſet, filiũ ejus, licet impubem adhuc & regni negotiis immaturũ regem ſibi facerent, & cum eo Romam profecti Papam alium eligerent, per quem & ipſe protinus Imperator conſecraretur, & omnia Papæ hujus apoſtatici geſta caſſarentur.

Imperatoris excuſatio.

Perlato ad regem tam moleſtæ conſpirationis nuntio, miſit properè quicquid apud ſe Principũ erat, ut quaqua ratione, quaqua poſſent induſtria efferatæ multitudinis animos mitigarent: ne moleſtè acciperent, aut in contumeliam ſuam factum reputarent quod extrema neceſſitate compulſus communis commodi ratione feciſſet: Nec Teuthonicis principibus, qui ſibi per calumniã regnum eripere dedita opera machinarentur, nec Romano Pontifici, qui ad evertendum ſtatum ſanctæ Eccleſiæ ſpirituali gladio circumquaq; fulguraret, aliter ſatisfieri potuiſſe, quàm ut ante ſtatutam diẽ excommunicatione abſolveretur. Nunc ſe omnibus anguſtiis quib. vias ejus concluſiſſent, inimici liberatum, omnem deinceps curam induſtriamq; ad vindicandas ſuas & illorum injurias tranſlaturum.

Imperator ſine majeſtate.

Vix tandem compreſſo potius quàm extincto concitati tumultus incendio, pleriq; ex Principib. caſtris ſe per iram ſubtrahentes, injuſſi in ſua redierc. Cæteri diſſimulata interim iracundia, redeũtem Regem pacificè exceperunt, ſed neque conſuetam ei reverentiam deferebant, neque tam ſumptuoſa ut prius, utq; regiam magnificentiam decuerat, ſervitia ei exhibebant: ſed averſis oculis, infeſtis mentibus paſſim per omnes angulos de levitate & inepria ejus muſſitabant, ſocordiamq; accuſabant quòd tamdiu expectatus, tam anxiè deſideratus periclitantis Italiæ calamitatibus nihil poſtremò ipſi, nihil præſidii attuliſſet. Cumq; Italiam peragraret, ut his qui oppreſſi fuerant, calumniamve patiebantur regio more juſta faceret: nec in civitates eum recipiebant, nec eum cum facibus & fauſtis acclamationibus, ut priorib. regib. conſueverant, obviam ei procedebant: ſed foris in ſuburbanis locis caſtris poſitis commorari jubebatur, & illuc ei alimenta, quib. exercitus ſuſtentaretur & ipſa modica & vix neceſſitatem potius quàm regalium epularum ſolitum ſplendorem copiamve explentia; ne manifeſtæ defectionis immaturè argui poſſent, miniſtrabant: Appoſito ſingulis in locis præſidio, ut prædas forte de agris vel villis agere volentes, armata manu coercerent.

Territus rex inſolita rerum facie, ſeroque pœnitens quòd incognitæ gentis expertæ prius fidei temerè ſe credidiſſet, & Teuthonicis finibus excedendo hoſtem mutaſſet non evaſiſſet: gravi ſollicitudine & metu perurgebatur, nec ullum uſquam effugium inveniebat, niſi in reconciliandis forte ſiqua ratione poſſet, quos offenderat Italorum animis. Ratus itaq; hujus rei unicum hoc eſſe præſi-

Imperator fœdus cũ Papa abrumpit.

dium, ut initum cum Romano pontifice fœdus abrumperet, & inde reparandæ concordiæ initium faceret, unde fuerat orta diſcordia. Vdalricum de Coſheim, & cæteros quos ille ſeveriſſimo anathemate à contubernio eius amoverat, in priſtinum gratiæ & familiaritatis ſuæ gradum revocavit, & cum eis denuo de privatis, de publicis negotiis eadem qua conſueverat ſingularitate ac privilegio conſilia conferebat. Tum aſſiduè in conventu principum criminabatur, & detrahebat Romano Pontifici quòd ipſe omnem hanc, qui Remp. concuſſiſſet, ventum turbinis & commotionis ſæviſſimæ procellam ſuis machinationibus concitaſſet: ipſe omnium quæ in eccleſia omni recenti memoria ſecus accidiſſent author incentorque extitiſſet. Hortabaturque omnes in commune, ut ſuo ductu ſuiſque auſpiciis tantarum ab eo injuriarum vindictam expeterent.

Dein conditiones omnes & univerſa eccleſiaſticarum legum vincula, quibus ille eum Apoſtolica authoritate in ſalutem obſtrinxerat, contemptim tanquam aranearum telas dirupit, abjectiſque omnibus timoris Dei habenis, in omne quod animus ſuggeſſiſſet effrenata libertate ferebatur. His paulatim rebus Italorum indignatio mitigari, furor deflagrare, ſtudia denuo in eum incaleſcere cœperunt, ita ut frequentior indies ad eum multitudo conflueret, ſumptus exercitui copioſiores miniſtrarent, & ad omne quod juſſiſſet promptiſſime jam manus operamque ſuam pollicerentur.

Erant

Erat tunc temporis apud eum ex Teuthonicis, principiò Liemarus Premensis Archiepiscopus, Eppo Citicensis episcopus, Benno Osenbruggensis episcopus, Burchardus Losannensis episcopus, Burchardus Basiliensis episcopus: Layci. Vdalricus, Eberhardus Bertholdus & alii penè omnes, quos in Oppenheim legati Apostolicæ sedis à contubernio ejus propter excommunicationem segregaverant, qui nunc post receptam communionem, cum eum quoq; Ecclesiæ reconciliatū compensssent, unanimiter ad eum confluxerunt, & ei deinceps peregrinationis ejus individui comites adhærebant. *Principes à partis Imperatoris.*

Interea Magontinus, Werceburgensis & Mettensis episcopi, Rudolfus, Welf, Berdolfus duces & alii plerįq; ex principibus Teuthonicis convenientes, tractare de utilitatibus reipubl. statuerunt: ut principes Saxoniæ & omnes quibuscumq; respublica curæ foret, 3. Idus Martii in Forcheim occurrerent, & communi consilio quid facto opus esset decernerent: Præsertim cum per absentiam regis tranquillis rebus tempus opportunum deliberationib. ac consultationibus nacti fuissent. Romano quoque pontifici scripserunt, ut quoniam in purificatione sanctæ Mariæ Augustam juxta cōdictū, dolo regis præventus occurrere non potuerat, saltem in Forcheim statuta die præsto esse satageret, & sedandis bellorum civilium tempestatibus, quibus jamdiu periclitaretur respublica, Apostolici moderaminis gubernaculum adhiberet. *Principes Imperatori resistentes.*

Adhuc ille in Canusio & aliis circa firmissimis munitionib. se continebat, dispositum habens nō prius Romam regredi, quam confecto itinere quod instituerat, si Deo propitio conatum sequeretur effectus, pacem ecclesiæ Dei reddidisset. Igitur acceptis literis, tametsi jampridem frequens ad eum fama detulisset, regem mutata mente hostiles adversum se spiritus gerere, & contemptis conditionibus, quib. excommunicatione absolutus fuerat, animo fixum tenere, ut leges ecclesiasticas manu militari debellaret. Misit tamen unum ex cardinalibus episcopis Romanæ ecclesiæ, Gregorium nomine, & alios quos ei negotio idoneos arbitrabatur, qui ei dicerent. Tempus esse, ut promissa compleret, conventuros in Forcheim 3 idus Martii principes Teuthonici regni ad componendū, si Deus votis annuat, statum reip. Veniret ergo ut pollicitus sit, & crimina quibus innocens, ut ipse asserat, à calumniatorib. suis impetitus sit, se cognitore & judice præsidente responderet. Multum rebus suis salutiq;, & apud Deum & apud homines collaturus, si ecclesiam schandalis, rempublicam bellis civilibus, seipsum fœdissimæ existimationis macula liberaret. Præsertim cum ea die discussis synodicè quæ adversum eum afferantur causis, vel recepturus esset regnum, vel sine omni deinceps retractatione amissurus. *Legatus papæ ad imperatorem.*

Legatis mandata perferentibus, ille dissimulatis mediocriter his, quæ animo agitabat, respondit. Se post acceptum regnum hac primum vice italiam intrasse, & ideo multis nunc & magnis reipub. negotiis implicitum non posse tam citò infectis rebus provincia excedere. Quia si id faciat, Italos quos longo tempore anxia adventus sui expectatione suspendisset, gravissime offendat. Præterea diem conventui habendo statutum è vicino imminere, seque tam brevib. induciis, tanta terrarum spacia nulla equorum celeritate posse transcurrere, etiamsi nullis extrinsecus retardetur impedimentis. In hæc verba legatos dimisit. *Responsum imperatoris.*

Papa certior jam factus de immutatione animi ejus & cæteris rebus, quas ad eum jampridem fama detulerat, misit protinus Bernardum abbatem de Massilia, virum eximiæ cōversationis & multarum in Christo virtutum: item alium Bernardum Cardinalem Diaconum sanctæ Romanæ ecclesiæ, ut principibus Teuthonici regni, qui, ut supradictum est, 3. idus Martii Forecheim conventuri erent, occurrerent, eosque per ordinem ea quæ gesta erant, edocerent: Se juxta placitum dedita opera enisum fuisse, ut die & loco statuto communibus sanctæ Ecclesiæ utilitatibus tractandis præsto esset. Sed domini Heinrici diligentia ita circumventum, ita omnes per quas transitus esse potuisset itinerum angustias præoccupatas, ut nec tuto in Germaniam progredi, nec tuto Romam regredi valeat. Proinde monere eos, ut suis interim rebus & regno Francorum, quod diu jam unius hominis puerili levitate vexetur, quaqua possint ratione moderentur: donec, si Deus velit, adempta itineris difficultate ipse venire, & collatis in[illegible] n consiliis quid utilitati, quid honestati omnium, quid paci ecclesiasticæ expediat, secun[illegible] lesiasticas leges decernere possit. *Legati Papæ ad principes Germ.*

Nos more inertis Poetæ, extremo jam in o[illegible] languescentes, ingentisque materiæ molæ superati, in longum satis, ut videtur, protracto volumini, hic tandem finem imponimus. Vt si cui forte post nos ad describendam reliquam partem hujus historiæ manum mittere libuerit, ab electione Rudolfi Regis, congruum scribendi exordium faciat.

FINIS.

INDEX NOMINVM ET VERBORVM RERVMQVE NOTABILIVM QVÆ IN

præcedentibus trium Historicorum Vrspergensis, Reginonis & Schaffnaburgensis continentur libris.

Zz Aeneą

Appellatio

Attila

Biturica

C.

Capito-

Catalo-

Constan-

D

Danubi

Emicho

mus

Fri-

G

Gari-

Gott-

H

Heresis

Hiero-

K

L.

Linda-

Moravi

N

Q

R

Regulæ

Rudolf

V

Vvilhe-

FINIS.

